ਗੁਰੁਸ਼ਬਦਰਤਨਾਕਰ

ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼

OR

ENCYCLOPÆDIA OF THE SIKH LITERATURE.
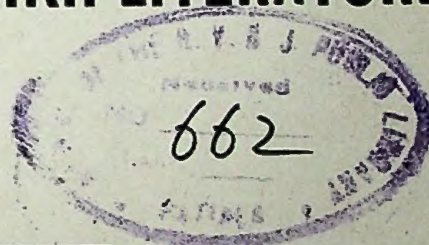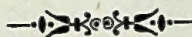
ਦੂਜੀ ਜਿਲਦ

ਹ ਤੋਂ ਜ

ਸ਼ਬਦਸੰਖ੍ਯਾ ੧੬੩੭੭.

"ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਪ੍ਰੈਸ" ਹਾਲ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ
ਲਾਲਾ ਧਨੀਰਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਾਲ ਛਪਿਆ.

ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਨਕਸ਼ੇ.

ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਦੇ ਪਤਿਆਂ ਦੇ ਸੰਖੇਪ ਸੰਕੇਤ

ਉਪ. ਉਪਸਰਗੰ. Preposition
ਅ: ਅਸ਼ਟਪਦੀ ਅਤੇ ਅਧਜਾਯ.
ਅ਼. ਅ਼ਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਅਸਫੋ. ਸ੍ਫੋਟਕ ਕਬਿੱਤ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਅਕਾਲ. ਅਕਾਲਉਸਤਤਿ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਅਜਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਅਜ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਅਜੈ ਸਿੰਘ. ਅਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਅਨੁ. ਅਨੁਕਰਣ.ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਨਕਲ. Onomatopœia.
ਅਰਹੰਤਾਵ. ਅਰ੍‍ਹੰਤ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ,ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਆਸਾ. ਆਸਾ ਰਾਗ.
ਏ. ਡੀ. A. D. ਈਸਵੀ ਸਨ.
ਅੰ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਸ. ਸਲੋਕ.
ਸਹਸ. ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕ.
ਸਨ. ਈਸਵੀ ਸਨ (ਸਾਲ).
ਸਨਾਮਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਸਮੁਦ੍ਰਮਥਨ. ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਸਰਵ. ਸਰਵਨਾਮ. ਪੜਨਾਉਂ. Pronoun.
ਸਲੋਹ. ਸਰਵਲੋਹ ਗ੍ਰੰਥ.
ਸਵਾ. ਸਲੋਕ ਵਾਰਾਂ ਤੇ ਵਧੀਕ.
ਸਵੈਯੇ ੩੩. ਤੇਤੀ ਸਵੈਯੇ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਸਾਰ. ਸਾਰੰਗ ਰਾਗ.
ਸਿੰਧੀ. ਸਿੰਧੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਸੂਹੀ. ਸੂਹੀ ਰਾਗ.
ਸੂਰਜਾਵ. ਸੂਰਯ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਸੋਰ. ਸੋਰਠ ਰਾਗ.
ਸੰ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ.
ਸੰਗਜਾ. ਨਾਮ. Noun.
ਸੰਮਤ. ਵਿਕ੍ਰਮੀ ਸਾਲ.
ਸ੍ਰੀ. ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ.
ਹਕਾਯਤ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜ਼ਫਰਨਾਮੇ ਪਿੱਛੋ ਜੋ ੧੧ ਹਕਾਇਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ.
ਹਜਾਰੇ ੧੦. ਹਜਾਰੇ ਸ਼ਬਦ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਹਨੂ. ਹਨੂਮਾਨ ਨਾਟਕ, ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ ਕ੍ਰਿਤ.
ਹਿੰ. ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਹੀ. ਹੀਬ੍ਰੂ (Hebrew) ਭਾਸ਼ਾ. ਇਬਰਾਨੀ.
ਕੱਸਪਾਵ. ਕਸ਼ਜਪ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਕੱਛਾਵ. ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ,ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਕਲਕੀ. ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਕਲਿ, ਕਲਿਆਨ ਰਾਗ.
ਕਵਿ ੫੨. ਬਾਵਨ ਕਵਿ, ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰੀ.
ਕਾਸ਼. ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਕਾਨ. ਕਾਨੜਾ ਰਾਗ.
ਕੇਦਾ. ਕੇਦਾਰਾ ਰਾਗ.
ਕ੍ਰਿ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ. Verb.
ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ.Adverb.
ਖ਼ਾ. ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਸ਼ਬਦ.
ਖਾਮ. ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਮਹਿਮਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਗਉ. ਗਉੜੀ ਰਾਗ.
ਗੁਜ. ਗੁਜਰਾਤੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਗੁਪ੍ਰਸੂ. ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ (ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼).
ਗੁਰੁਪਦ. ਗੁਰੁਪਦ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.
ਗੁਵਿ ੬. ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਛੀਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ.
ਗੁਵਿ ੧੦. ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦਾ.
ਗੂਜ. ਗੂਜਰੀ ਰਾਗ.
ਗੋਂਡ. ਗੋਂਡ ਰਾਗ.
ਗਜਾਨ. ਗਜਾਨਪ੍ਰਬੋਧ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚਉ. ਚਉਬੋਲੇ.
ਚਰਿਤ੍ਰ. ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖ੍ਯਾਨ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੌਪਈ. ਬੇਨਤੀ ਚੌਪਈ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੌਬੀਸਾਵ. ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੰਡੀ ੧. ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ ਵਡਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੰਡੀ ੨. ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ ਛੋਟਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੰਡੀ ੩. ਚੰਡੀ-ਦੀ ਵਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੰਦ੍ਰਾਵ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਚੰਬਾ. ਚੰਬੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਜ. ਜਨਮ.
ਜਸਭਾਮ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿਘ ਜੀ ਦੀ.

ਜਸਾ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ.
ਜਗਰਾਜ. ਜਗ ਰਾਜੇ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਜਜਾਤਿ. ਰਾਜਾ ਯਯਾਤਿ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਜਨਮੇਜਯ. ਰਾਜਾ ਜਨਮੇਜਯ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਜਫਰ. ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ.
ਜਲੰਧਰਾਵ. ਜਲੰਧਰ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਜਿੰਦਗੀ. ਜ਼ਿੰਦਗੀਨਾਮਾ, ਕ੍ਰਿਤ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ.
ਜੈਜਾ. ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਰਾਗ.
ਜੈਤ. ਜੈਤਸਰੀ ਰਾਗ.
ਜੰਗਨਾਮਾ. ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜ਼ੇਬੁੱਨਿਸਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਜਵਾਬ ਹੈ.
ਟੋਡੀ. ਟੋਡੀ ਰਾਗ.
ਡਿੰਗ. ਡਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ. ਇਹ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਬੋਲੀ ਹੈ.
ਤਨਾਮਾ. ਤਨਖਾਹ ਨਾਮਾ.
ਤਿਲੰ. ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ.
ਤੁ. ਤੁਰਕੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਤੁਖਾ. ਤੁਖਾਰੀ ਰਾਗ.
ਥਲੀ. ਥਲੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਦਖ. ਦੱਖਣੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਦੱਤਾਵ. ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਦਿਲੀਪ. ਰਾਜਾ ਦਿਲੀਪ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਦੀਗੋ. ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ.(ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲਾਂ)
ਦੇ. ਦੇਹਾਂਤ.
ਦੇਵ. ਦੇਵਗੰਧਾਰੀ ਰਾਗ.
ਧਨਾ. ਧਨਾਸਰੀ ਰਾਗ.
ਧਨੰਤਰਾਵ. ਧਨੰਤਰਿ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਧਾ. ਧਾਤੁ. ਮਸਦਰ. Verbal root.
ਨਸੀਹਤ. ਨਸੀਹਤ ਨਾਮਾ.
ਨਟ. ਨਟ ਰਾਗ.
ਨਰਸਿੰਘਾਵ. ਨਰਸਿੰਘ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਨਰਨਾਰਾਯਣ. ਨਰ ਨਾਰਾਯਣ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਨਰਾਵ. ਨਰ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਨਾਪ੍ਰ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼.
ਪਹਾ. ਪਹਾੜੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਪਰਸਰਾਮਾਵ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਪਰੀਛਤਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਿਤ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਪਾ. ਪਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਪਾਰਸਾਵ. ਪਾਰ੍ਸ਼੍ਵਨਾਥ ਅਵਤਾਰ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਪੁਰਤ. ਪੁਰਤਗਾਲੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਪੂਰ. ਪੂਰਵੀ ਭਾਸਾ.
ਪੋਠੋ. ਪੋਠੋਹਾਰੀ ਸ਼ਬਦ.
ਪੰਪ੍ਰ. ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਗਯਾਨੀ ਗਯਾਨ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ.
ਪ੍ਰਤ੍ਯ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ. Suffix.
ਪ੍ਰਭਾ. ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਰਾਗ.
ਪ੍ਰਾ. ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸਾ.
ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਸਰਦਾਰ ਰਤਨ ਸਿੰਘ ਕ੍ਰਿਤ.
ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਿਥੁ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਫ਼ਾ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਭਾਸਾ.
ਫ੍ਰ. ਫ੍ਰੈਂਚ. French.
ਬਸੰ. ਬਸੰਤ (ਵਸੰਤ) ਰਾਗ.
ਬਾਂਗਰ. ਬਾਂਗਰ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਬਾਵਨ. ਬਾਵਨਅਖਰੀ.
ਬਿਹਾ. ਬਿਹਾਗੜਾ ਰਾਗ.
ਬਿਲਾ. ਬਿਲਾਵਲ ਰਾਗ.
ਬੀ. ਸੀ. B. C. ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ.
ਬੇਨਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਵੇਣ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਬੈਰਾ. ਬੈਰਾੜੀ ਰਾਗ.
ਬੰਨੋ. ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਵਾਲੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੀੜ.
ਬ੍ਰਹਮਾਵ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਭਗਤਾਵਲੀ. ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਗਯਾਰਵੀਂ ਵਾਰ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਭਾਈ ਮਨੀ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ.
ਭਾਗੁ. ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ.
ਭਾਗੁਕ. ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਬਿੱਤ.
ਭੈਰ. ਭੈਰਉ (ਭੈਰਵ) ਰਾਗ.
ਮ: ਮਹਲਾ,ਅਰਥਾਤ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ (ਸਤਿਗੁਰੂ).
ਮਗੋ. ਮੱਕੇ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ.
ਮੱਛਾਵ. ਮੱਛ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਮਨੁ. ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ.
ਮਨੁਰਾਜ. ਮਨੁ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਮਰਾ. ਮਹਾਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਮਲਾ. ਮਲਾਰ ਰਾਗ.
ਮਾ ਸੰ. ਮਾਧਵਾਨਲ ਸੰਗੀਤ.

ਮਾਗਧੀ. ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਮਾਝ. ਮਾਝ ਰਾਗ.
ਮਾਂਧਾਤਾ. ਮਾਂਧਾਤਾ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਮਾਰ. ਮਾਰਵਾੜੀ.
ਮਾਰੂ. ਮਾਰੂ ਰਾਗ.
ਮਾਲੀ. ਮਾਲੀਗੌੜਾ ਰਾਗ.
ਮੁਲ. ਮੁਲਤਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਮੋਹਨੀ. ਮੋਹਿਨੀ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਯੁਧਿਸਟਰ ਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਰਿਰ ਦੀ ਕਥਾ,ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਯੂ. ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ.
ਯੋ. ਯੌਗਿਕ ਸ਼ਬਦ. Etymological.
ਰਹਿਤ. ਰਹਿਤਨਾਮਾ.
ਰਘੁਰਾਜ. ਰਾਜਾ ਰਘੁ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਰਾਮ. ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ.
ਰਾਮਾਵ. ਰਾਮ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਰੁਦ੍ਰਾਵ. ਰੁਦ੍ਰ ਅਵਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
L. ਲੈਟਿਨ ਭਾਸ਼ਾ.

ਲੋਕੋ. ਲੋਕੋਕ੍ਤਿ. ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਹਿਨਾਵਤ.
ਵਡ. ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ.
ਵਰਾਹ. ਵਰਾਹ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਵਾ. ਵਾਕ੍ਯ.
ਵਾਮਨਾਵ. ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਵਾਰ ੧, ਵਾਰ ੨, ਵਾਰ ੩, ਵਾਰ ੭ } ਜਿਸ ਰਾਗ ਦੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਹੈ ਉਸ ਲਈ ਕੋਈ ਅੰਗ ਨਹੀਂ, ਜਿਸ ਰਾਗ ਦੀਆਂ ਇੱਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਾਰਾਂ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਅੰਗ ੧–੨–੩ ਵਰਤੇ ਹਨ. ਐਸੇ ਹੀ ਐਤ ਸੋਮ ਆਦਿ ਦਿਨਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਬਾਣੀ ਲਈ ਵਾਰ ੭ ਹੈ.
ਵਿ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ. Adjective.
ਵਿਸਨਾਵ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ.
ਵਿਚਿਤ੍ਰ. ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ.
ਵ੍ਯ. ਅਵ੍ਯਯ. Particle.
ਵ੍ਰਜ. ਵ੍ਰਜਭਾਸ਼ਾ. (ਮਥੁਰਾ ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ ਦੀ ਬੋਲੀ).
ਵ੍ਰਿੰਦ. ਵ੍ਰਿੰਦ ਕਵਿ ਦੀ ਸਤਸਈ.

ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ*

ऋ	ਰਿ–ਰਿਸ਼ਿ	ت	ਤ–ਤਕਲੀਫ਼	ث	ਸ–ਸਬੂਤ
श	ਸ਼–ਸ਼ਰੀਰ	ط	ਤ਼–ਤ਼ਬੀਬ	س	ਸ–ਸਹੂਲਤ
ष	ਸ਼–ਸ਼ਟ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ	ہ	ਹ–ਹਜਵ	ش	ਸ਼–ਸ਼ਹੀਦ
स	ਸ–ਸਮਯ	ح	ਹ਼–ਹ਼ਰਾਮ	ص	ਸ–ਸਬਰ
क्ष	ਕ੍ਸ਼–ਕ੍ਸ਼ਮਾ	خ	ਖ਼–ਖ਼ੁਸ਼ਕ	ع	ੳ–ੳਮਰ
ज्ञ	ਗ੍ਯ–ਗ੍ਯਾਨ (ਗ੍ਯਾਨ)	ذ	ਜ਼–ਜ਼ਿਕਰ		ਅ–ਅਕ਼ਲ
॰	°† ਹਰ੍ਸ਼	ز	ਜ਼–ਜ਼ਹਿਰ		ਇ–ਇਲਮ
:	‡ ਦੁਃਖ. ਨਮਃ	ژ	ਜ਼–ਅਜ਼ਦਹਾ	غ	ਗ਼–ਗ਼ਰਕ਼
्	§ ਮਨਸ੍	ض	ਜ਼–ਜ਼ਯਾਫ਼ਤ	ف	ਫ਼–ਫ਼ੌਜ
		ظ	ਜ਼–ਜ਼ਹੂਰ	ق	ਕ਼–ਕ਼ਤਲ
				` ¶	ਚਸ਼ਮੇ ਮਾ

* ਕਿਸੇ ਦੇਸ ਦੀ ਠੇਠ ਬੋਲੀ ਲਿਖਣੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਵਰਤਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦੀ. ਜੋ ਅੱਖਰ ਉਸ ਬੋਲੀ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਰਚੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਸਭ ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਰ ਜਦ ਓਪਰੀ ਬੋਲੀ ਲਿਖਣੀ ਪਵੇ,ਤਦ ਔਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੂੰ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਨਵੇਂ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਲਪਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.

ਪੰਜਾਬੀ ਲਿਖਣ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪੈਂਤੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਅਜੇਹੇ ਪੂਰਣ ਹਨ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮਹਾਨਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਆਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉੱਚਾਰਣ ਦੱਸਣ ਲਈ ਇਹ ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ ਕਲਪੇਗਏ ਹਨ.

† ਇਹ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਲਗਣ ਵਾਲਾ ਰਾਰਾ ਹੈ. ‡ ਇਹ ਵਿਸਰਗਾਂ ਹਨ. § ਇਹ ਹਲ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ. ¶ ਇਹ ਨਿਸ਼ਾਨ ਇਜ਼ਾਫ਼ਤ ਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸਿਹਾਰੀ ਅਤੇ ਲਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ.

ਹ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਅੱਖਰ, ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਕੰਠ ਹੈ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਹਾਹਾ ਵਿਸਰਗਾਂ ਦੇ ਥਾਂ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਨਮ: ਦੀ ਥਾਂ ਨਮਹ। ੩ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੀ ਹੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੰਨਾ, ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਡਿੰਗਲ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ੳ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਦਰਮਾਂਦਹ ਦੀ ਥਾਂ ਦਰਮਾਂਦਾ ਅਤੇ ਦਰਮਾਂਦੋ, ਦਰੀਚਹ ਦੀ ਥਾਂ ਦਰੀਚਾ ਅਤੇ ਦਰੀਚੋ, ਦਰਹ ਦੀ ਥਾਂ ਦਰਾ ਅਤੇ ਦਰੋ, ਦਸ੍ਤਹ ਦੀ ਥਾਂ ਦਸ੍ਤਾ ਅਤੇ ਦਸ੍ਤੋ, ਦਮਦਮਹ ਦੀ ਥਾਂ ਦਮਦਮਾ ਅਤੇ ਦਮਦਮੋ। ੪ ਸੰ. ਵਜ—ਸੰਬੋਧਨ। ੫ ਗਿਲਾਨੀ। ੬ ਨਿਰਾਦਰ। ੭ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਲ। ੮ ਸ਼ਿਵ। ੯ ਆਕਾਸ਼। ੧੦ ਸੁਰਗ.

ਹਉ. ਸਰਵ—ਅਹੰ. ਮੈ. "ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਹਉ ਵਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਉਮੈ. ਅਹੰਤਾ. ਮੈਂ ਦਾ ਭਾਵ. ego. "ਕੋਟਿ ਕਰਮ ਕਰੈ ਹਉ ਧਾਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਦੁਖ ਕਾਟੈ ਹਉ ਮਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਹਉ ਤਾਪ ਬਿਨਸੇ ਸਦਾ ਸਰਸੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਹੋ ਅਥਵਾ ਹੋਂ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹਉ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤੁਮ ਜਉ ਕਹਤ ਹਉ ਨੰਦ ਕੋ ਨੰਦਨ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਤੁਸੀਂ ਜੋ ਆਖਦੇ ਹੋਂ.

ਹੱਉ. ਸਰਵ—ਅਹੰ. ਮੈ. "ਤਿਸੁ ਗੁਰ ਕਉ ਹੱਉ ਸਦਾ ਨਮਸਕਾਰੀ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਹੰਤਾ. ਹੌਮੈ. ਅਭਿਮਾਨ.

ਹਉਸ, ਹੱਉਸ ਅ਼ هوس ਹਵਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਲਾਲਸਾ. "ਭਿਛੁਕਨ ਹਉਸ ਨ ਧਨ ਕੀ ਰਹੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹਉਕੁਲਵਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਹਾਇ ਹਾਇ ਦਾ ਸ਼ੋਰ. "ਪਉਸੀ ਹਉਕੁਲਵਾਨ." (ਜਸਾ) ਅਤੇ (ਮਗੋ)

ਹਉਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹੌਦਾ.

ਹਉਮੇ, ਹਉਮੈ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਹੰ—ਮਮ. ਮੈ ਮੇਰੀ ਦਾ ਭਾਵ—ਅਹੰਤਾ. ਅਭਿਮਾਨ. ਖ਼ੁਦੀ. "ਤਿਨਿ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਕੰਡਾ ਹੇ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਉਮੈ ਗਾਵਨਿ.

ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ. ਅਭਿਮਾਨ ਅਤੇ ਅਵਗ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰਬੁ. "ਹਉਮੈ ਗਰਬੁ ਜਾਇ ਮਨ ਭੀਨੈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਅਹੰਤਾ ਦਾ ਗੌਰਵ. ਅਭਿਮਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਆਪਣੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ.

ਹਉਮੈ ਗਾਵਨਿ. ਸੰ. ਹੋਮਜ ਗਾਯਤ੍ਰਿਨ੍. ਰਿਤ੍ਵਿਜ. ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਹੋਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਿਖੀ.* "ਹਉਮੈ ਗਾਵਨਿ ਗਾਵਹਿ ਗੀਤ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਹੰਤਾ ਮਮਤ੍ਵ. ਮੈਂ ਮੇਰੀ. "ਹਉਮੈ ਮਮਤਾ ਸਬਦਿ ਜਲਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਹਉਰਾ, ਹਉਰੋ ਵਿ—ਹੌਲਾ. ਹਲਕਾ. ਤੁੱਛ. "ਭਇਓ ਲੋਭ ਸੰਗਿ ਹਉਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੯) "ਹਉ ਹਉਰੋ ਤੂ ਠਾਕੁਰ ਗਉਰੋ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਉਲ. ਅ਼ هول ਸੰਗ੍ਯਾ—ਡਰ. ਧੜਕਾ. ਖਟਕਾ. ਦਹਲ. "ਨਿਤ ਹਉਲੇ ਹਉਲਿ ਮਰਾਹੀ." (ਵਾਰ

---

* ਜੋ ਗ੍ਯਾਨੀ ਇੱਥੇ ਹਉਮੈ ਦਾ ਅਰਥ ਹੌਮੈ (ਅਹੰਕਾਰ) ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ.

ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਹੌਲ.

ਹਉਲਾ. ਵਿ—ਹਲਕਾ। ੨ ਤੁੱਛ. ਘਟੀਆ. "ਹੋਰ ਹਉਲੀ ਮਤੀ ਹਉਲੇ ਬੋਲ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਹਉਲਿ. ਹੌਲ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਹਉਲ.

ਹਊਆ. ਸੰਗਯਾ—ਹੌਲਨਾਕ ਬਲਾ. ਹਾਊ. ਅਗਯਾਨੀਆਂ ਦਾ ਕਲਪਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਊਂ. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਡਰਾਉਣ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਵਿ—ਭਯੰਕਰ. ਡਰਾਉਣਾ.

ਹਇ. ਸੰ. ਹਤਿ. ਸੰਗਯਾ—ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਹਇਓ। ੨ ਸੰ. ਹਯ. ਘੋੜਾ। ੩ ਵ੍ਯ—ਹਾ! ਸ਼ੋਕ!

ਹਇਓ. ਵਿ—ਹਤ. ਮਾਰਿਆ. "ਫਿਰਿ ਫਿਰਿ ਕਾਲ ਹਇਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਕਾਲ ਨੇ ਹਤ ਕੀਤਾ.

ਹਇਆ. ਵਿ—ਹਤ. ਮਾਰਿਆ। ੨ ਅ਼ ਹ਼ਯਾ. ਸੰਗਯਾ—ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. "ਤ੍ਰਿਸਨ ਨ ਬੂਝੈ ਬਹੁਤੁ ਹਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਇਹ ਵਡੀ ਸ਼ਰਮ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ.

ਹਈ. ਹਨਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮਾਰਦਾ ਹੈ. "ਸਦਾ ਸਦਾ ਕਾਲ ਹਈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਮਿਰਤੁ ਨਿਕਟਿ ਨਿਕਟਿ ਸਦਾ ਹਈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਹਯ (ਘੋੜੇ) ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਯਾ—ਸਵਾਰ. ਘੁੜਚੜੀ ਫੌਜ. "ਰਥੀ ਗਜੀ ਹਈ ਪਤੀ† ਅਪਾਰ ਸੈਨ ਭੱਜ ਹੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਹਈ ਤਈ. ਹੈ ਤੇਰੀ! ਨਿਰਾਦਰ ਬੋਧਕ ਪਦ. "ਤਬ ਸੈਦੋ ਹਈ ਤਈ ਕਰਨ ਲੱਗਾ." (ਜਸਭਾਮ)

ਹਈਮਾਦ੍ਰਿ. ਸੰ. ਹਿਮਾਦ੍ਰਿ. ਸੰਗਯਾ—ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਹਾੜ) ਹਿਮਾਲਯ. "ਕਿ ਹਈਮਾਦ੍ਰਿਜਾ ਹੈ." (ਦੱਤਾਵ) ਕਿ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਪਾਰਵਤੀ ਹੈ?

ਹਈਮਾਦ੍ਰਿਜਾ. ਦੇਖੋ, ਹਈਮਾਦ੍ਰਿ.

ਹਈਮਾਦ੍ਰੀ. ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ. ਦੇਖੋ, ਹਈਮਾਦ੍ਰਿ.

ਹਏ. ਵਿ—ਹਤ. ਮਾਰੇ ਗਏ. "ਰਣ ਮੋ ਜਬ ਮਾਨ ਮਹੀਪ ਹਏ." (ਦਿਲੀਪ) ੨ ਦੇਖੋ, ਅਹੇ.

ਹਏਂਦ੍ਰ. ਹਯ—ਇੰਦ੍ਰ. ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਉੱਚੈ: ਸ਼੍ਰਵਾ.

ਹਸ. ਸੰ. ਹਸ੍. ਧਾ—ਹੱਸਨਾ. ਠੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਹਸ਼ੰ. ਸੰਗਯਾ—ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. "ਲੈ ਲਾਹਾ ਮਨਿ ਹਸ ਜੀਉ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਹਸਣ. ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਵਲਗਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਰਸੀ ਆਪਣੇ ਮੁਰਦੇ ਗਿਰਝ ਇੱਲ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਖੁਆਉਣ ਲਈ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਦਖਮਾ. Tower of silence. ਦੇਖੋ, ਹਸਣਿ। ੨ ਸੰ. ਹਸਨ. ਹੱਸੀ. ਹਾਸਜ. ਹੱਸਨਾ। ੩ ਸੰ. ਹ੍ਰਾਸਨ—ਹ੍ਰਾਸਨ. ਕਮ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘਟਾਉਣਾ.

ਹਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਸਣ ੨। ੨ ਬੰਦੂਕ ਅਥਵਾ ਤੋਪ ਦੇ ਪਿਆਲੇ ਦੇ ਬਾਰੂਦ ਦਾ ਮੱਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਪਿਆਲਾ ੨.

ਹਸਣਿ. ਹਸਣ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਹਸਣ ੧. "ਇਕ ਭੀ ਫਿਰਿ ਹਸਣਿ ਪਾਹਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਹਸਣੁ. ਦੇਖੋ, ਹਸਣ ੨. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੀਜੈ ਸਜਣਾ ਐਸਾ ਹਸਣੁ ਸਾਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਹਸਤ. ਵਿ—ਹਸਦਾ ਹੋਇਆ. "ਹਸਤ ਖੇਲਤ ਤੇਰੇ ਦੇਹੁਰੇ ਆਇਆ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਸਿਤ। ੩ ਸੰ. ਹਸ੍ਤ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਥ. ਹਾਥ. "ਹਸਤ ਚਰਨ ਸੰਤ ਟਹਿਲ ਕਮਾਈਐ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੪ ਚੌਬੀਹ ਅੰਗੁਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਾਪ. ਗਜ਼ ਦਾ ਅੱਧ। ੫ ਸੰ. ਹਸ੍ਤੀ (ਹਸ੍ਤਿਨ੍). ਹੱਥ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲਾ. ਹਾਥੀ. "ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਨ ਸੰਗਿ ਸੋਭਾ ਹਸਤ ਘੋਰਿ ਵਿਕਾਰੀ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੬ ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤ.

ਹਸਤਊਚ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਮੁਖੀ. ਮਾਲਾਧਾਨੀ. ਇੱਕ ਥੈਲੀ ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਗਊ ਦੇ ਮੁਖ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਪਾਕੇ ਫੇਰੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ

†ਪੱਤਿ—ਪੱਤਿ. ਪਿਆਦਾ ਫੌਜ.

ਇਸ ਨੂੰ ਜਮੀਨ ਨਾਲ ਛੁਹਾਉਣ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ ਨਹੀਂ, ਛਾਤੀ ਦੀ ਕੌਡੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਲਾਕੇ ਜਪ ਕਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਹਸਤਊਚ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. "ਹਸਤਊਚ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰਿਣੀ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹਸਤਅਲੰਬਨ. ਸੰ. ਹਸ੍ਤਾਲੰਬਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਹੱਥ ਦਾ ਆਲੰਬਨ (ਸਹਾਰਾ). ਹਸ੍ਤਾਵਲੰਬਨ. "ਹਸਤਅਲੰਬਨ ਦੇਹੁ ਪ੍ਰਭੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹਸਤਗਤ. ਹਸ੍ਤ (ਹੱਥ) ਵਿੱਚ ਗਤ (ਆਇਆ). ਹੱਥ ਲੱਗਾ.

ਹਸਤਗ੍ਰਹਣ. ਹੱਥ ਫੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਗ੍ਰਹਣ.

ਹਸਤਤਲ. ਹਥੇਲੀ. ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ. ਕਰਤਲ.

ਹਸਤਨਾਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ.

ਹਸਤਨਿ, ਹਸਤਨੀ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਹਸ੍ਤਿਨੀ. ਹਥਣੀ. ਹਸ੍ਤ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲੀ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨੀ.

ਹਸਤਪ੍ਰਦ. ਹੱਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦੇਕੇ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦਸ੍ਤਗੀਰ.

ਹਸਤਾਖਰ. ਹਸ੍ਤਾਕ੍ਸ਼ਰ. ਹੱਥ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅੱਖਰ. ਦਸ੍ਤਖ਼ਤ.

ਹਸਤਾਮਲ, ਹਸਤਾਮਲਕ ਹਸ੍ਤ—ਆਮਲਕ. ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਆਉਲਾ. ਇਹ ਪਦ ਸੰਸੇ ਰਹਿਤ ਗ੍ਯਾਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਰੱਖੇ ਆਉਲੇ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ, ਤਿਵੇਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ ਅਥਵਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਯਥਾਰਥ ਬੋਧ ਹੈ. "ਲਖਿ ਹਸਤਾਮਲ ਆਤਮਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਸਤਾਲੰਬਨ. ਹਸ੍ਤ—ਆਲੰਬਨ. ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹਸਤਅਲੰਬਨ.

ਹਸਤਿ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤੀ. "ਹਸਤਿ ਘੋੜੇ ਜੋੜੇ ਮਨਭਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਸਤਿਚਿੜਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚਿੜਾਈ.

ਹਸਤਿਨਾਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ.

ਹਸਤੀ. ਵਿ—ਹਸਦੀ ਹੋਈ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਹਸ੍ਤਿਨ੍. ਹਾਥੀ. "ਹਸਤੀ ਘੋੜੇ ਪਾਖਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਹਾਥੀ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਵਿ—ਹਸ੍ਤ (ਸੁੰਡ) ਉਠਾਏ ਹੋਏ. ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੁੰਡ ਉੱਚੀ ਕੀਤੀ ਹੈ. "ਗਜ ਹਸਤੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਉਧਾਰੀਅਲੇ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਹੱਥ ਉਠਾਕੇ ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਬਚਾ ਲਏ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤੀ.

ਹਸਤੀਏਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੈ.

ਹਸਤੀਏਸਪਿਤਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਐਰਾਵਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍ਰ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਕਸ਼੍ਯਪ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਸਤੋ. ਵਿ—ਹਸਦਾ. "ਹਸਤੋ ਜਾਇ ਸੁ ਰੋਵਤ ਆਵੈ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਹਸਦ. ਅ਼ ﺣﺴﺪ ਹ਼ਸਦ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਡਾਹ. ਈਰਖਾ. ਸਾੜਾ.

ਹਸਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਹੱਸਣਾ. ਹਾਸੀ ਕਰਨਾ। ੨ ਅ਼ ﺣﺴﻦ ਹ਼ਸਨ. ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅ਼ਲੀ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਦਾ ਵਡਾ ਬੇਟਾ. ਇਹ (੧ ਮਾਰਚ ਸਨ ੬੨੫) ਹਿਜਰੀ ਸਨ ੩ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ੪੯ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਹਸਨ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੪੧ ਹਿਜਰੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵਾਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਖ਼ਲਾਫਤ ਨੂੰ ਅਸਤੀਫਾ ਦੇ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਜ਼ਆ਼ਦਹ" ਨੇ ਯਜ਼ੀਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਨਾਲ ਹਸਨ ਨੂੰ ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਕੇ (੧੭ ਮਾਰਚ ਸਨ ੬੬੯ ਨੂੰ) ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਹਸਨ ਦੇ ੨੦ ਬੱਚੇ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੧੫ ਬੇਟੇ ਅਤੇ ੫ ਬੇਟੀਆਂ ਸਨ. ਹਸਨ ਅਤੇ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਲੋਕ "ਸੱਯਦ" (ਸੈਯਦ) ਅਤੇ ਮੀਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਅੰਸ਼ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸੈਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਖ)

ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ. ਜਿਲਾ ਅਟਕ (Campbellpore) ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਥਾਣਾ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ ਇਹ ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਪੀਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਲ ਦਾ ਪਾਣੀ ਤ੍ਰਿਖਾਤੁਰ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਤਾਲ ਦਾ ਜਲ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚ ਲਿਆ. ਇਸ ਪੁਰ ਵਲੀ ਕੰਧਾਰੀ ਨੇ ਗੁੱਸੇ ਹੋਕੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉੱਪਰ ਧਕੇਲ ਦਿੱਤਾ; ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜੇ ਨਾਲ ਉਸ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜੇ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਿੱਥੇ ਲੱਗਾ ਸੀ ਉੱਥੇ ਪੱਥਰ ਤੇ ਪੰਜੇ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਹਸਨ ਅਬਦਾਲ ਸੱਯਦ (ਸੈਯਦ) ਸਬਜ਼ਵਾਰ (ਇਲਾਕਾ ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ) ਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਸ਼ਾਹਰੁਖ਼ ਨਾਲ ਆਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੰਧਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜਾ ਸਾਹਿਬ.

ਹਸਨ ਖ਼ਾਂ. ਲਲਾਬੇਗ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਹੋਇਆ ਭੇਤੀਆ, ਜੋ ਗੁਰੂਸਰ ਮੇਹਰਾਜ (ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ) ਦੇ ਮਕਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਭੇਤ ਲੈਣ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸਾਦਿਕ ਹੋਗਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਉੱਚੀ ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ.

ਹਸਨਪੁਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਰਾਜਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਰਹੇ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਲਖਨੌਰ ਤੋਂ ਆਏ ਤੇ ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ ਸਮਾਂ ਠਹਿਰੇ. ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ੇਖ਼ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਸ਼ੇਖ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਗੁਰੁਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਹੈ.

ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਜੋ ਪਿੰਡ ਕਬੂਲਪੁਰ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੭੫ ਵਿੱਚ ਬਣਾਏ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸ਼ੰਭੂ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਕਬੂਲਪੁਰ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਨਾਉਂ ਹਸਨਪੁਰ-ਕਬੂਲਪੁਰ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

ਹਸਬ. ਅ਼ حسب ਹ਼ਸਬ. ਵਿ—ਅਨੁਸਾਰ. ਤੁੱਲ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ। ੩ حصب ਹ਼ਸ੍ਬ. ਈਂਧਨ. ਬਾਲਣ. ਜਲਾਉਣ ਲਾਇਕ ਕਾਠ.

ਹਸ਼ਮਤ. ਅ਼ حشمت ਹ਼ਸ਼ਮਤ. ਸੰਗਯਾ—ਵਿਭੂਤਿ. ਧਨ ਸੰਪਦਾ. ਐਸ਼੍ਵਰਯ। ੨ ਸ਼ਾਨ ਸ਼ੌਕਤ। ੩ ਲਾਉ ਲਸ਼ਕਰ.

ਹਸਮੁਖ. ਵਿ—ਪ੍ਰਸੰਨ ਵਦਨ. ਖਿੜੇ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲਾ.

ਹਸਰ. ਅ਼ حصر ਹ਼ਸਰ. ਸੰਗਯਾ—ਭਰੋਸਾ. ਨਿਰਭਰਤਾ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ। ੩ ਅ਼ حشر ਹ਼ਸ਼ਰ. ਜਮਾ ਕਰਨਾ। ੪ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਠਣਾ। ੫ ਬਦਸਲੂਕੀ.

ਹਸਰਤ. ਅ਼ حسرت ਹ਼ਸਰਤ. ਅਰਮਾਨ. ਸਧਰ. ਨਾ ਪੂਰਣ ਮਨੋਰਥ. ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਸੰਕਲਪ। ੨ ਨਾ ਮਿਲੀ ਵਸਤੂ ਦਾ ਸ਼ੋਕ.

ਹਸਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛੋਟੀ ਨਹਿਰ. (Canal) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾਸ। ੨ ਛੋਟਾ ਹੱਸ. ਗਲ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹੰਸਲੀ.

ਹਸੁ. ਦੇਖੋ, ਹਸ ਅਤੇ ਹੱਸ.

ਹਸੂਲ. ਅ਼ حصول ਹ਼ਸੂਲ. ਹਾਸਿਲ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ.

ਹਸੇਬ. ਅ਼ حسیب ਹ਼ਸੀਬ. ਸੰਗਯਾ—ਗਣਨਾ. ਹਿਸਾਬ. ਸੰਖ੍ਯਾ. ਇਮਾਲਹ ਹੋਕੇ ਇਹ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. "ਹਸੇਬ ਥਕੇ ਕਰ ਹਾਥ ਨ ਆਏ." (ਅਕਾਲ)

ਹੱਸ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਸ੍ਯ. ਹਾਸੀ। ੨ ਕੰਠ ਦੇ ਹੇਠ ਛਾਤੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦੀ ਹੱਡੀ. Collar-bone। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਠ ਦਾ ਭੂਖਣ, ਜੋ ਗਰਦਨ ਦੇ ਹੇਠ ਦੀ ਹੱਡੀ (ਹੱਸ) ਉੱਪਰ ਟਿਕਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਹਰ੍ਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਆਨੰਦ.

ਹਸ੍ਤ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਥ. ਹਾਥ. "ਹਸ੍ਤ ਕਮਲ ਮਾਥੇ

ਪਰਿ ਧਰੀਅੰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਹੱਥ ਭਰ ਲੰਬਾਈ. ਅੱਠ ਗਿਰੇ ਦਾ ਮਾਪ। ੩ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ। ੪ ਤੇਰੁਵਾਂ ਨਛਤ੍ਰ। ੫ ਫ਼ਾ ہست ਹੈ. ਮੌਜੂਦ। ੬ ਫ਼ਾ ہشت ਹਸ਼੍ਤ. ਅਸ਼੍ਟ. ਅੱਠ.

ਹਸ੍ਤੂਚ. ਦੇਖੋ, ਹਸਤ ਊਚ.

ਹਸ੍ਤਅਰਿ. ਸੰਗਯਾ—ਖੜਗ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਕਸਤ.

ਹਸ੍ਤਗ੍ਰਹਣ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਥ ਫੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਾਥ ਪਕੜਨਾ. ਦਸ੍ਤਗੀਰੀ। ੨ ਵਿਆਹ. ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ. ਸ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਪਤੀ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਹੱਥ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਹਥਲੇਵਾ.

ਹਸ੍ਤਨ. ਫ਼ਾ ہستن ਹੋਣਾ. ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ.

ਹਸ੍ਤਾਮਲਕ. ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਰੱਖਿਆ ਆਮਲਕ (ਆਉਲਾ). ਭਾਵ—ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ ਗ੍ਯਾਨ। ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਵੇਦਾਂਤ ਗ੍ਰੰਥ ਹਸ੍ਤਾਮਲਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ. ਸਹੋਤ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਸ੍ਤਿਨ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਜਮੀਢ ਦਾ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਵਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਕੌਰਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ੫੭ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਿਲਾ ਮੇਰਟ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਗੰਗਾ ਨੇ ਕਦੇ ਦਾ ਰੁੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਵਰਤਮਾਨ ਸ਼ਹਿਰ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਹੈ. *

ਹਸ੍ਤਿਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਹਸ੍ਤ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲੀ ਹਥਣੀ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਥੂਲ ਅੰਗੁਲੀ ਚਰਣ ਮੁਖ, ਅਧਰ ਭ੍ਰਿਕੁਟਿ ਕਟੁ ਬੋਲ। ਮਦਨਸਦਨ ਰਦ ਕੰਧਰਾ, ਮੰਦ ਚਾਲ ਚਿਤ ਲੋਲ। ਸ੍ਵੇਦ ਮਦਨਜਲ ਦ੍ਵਿਰਦ ਮਦ ਗੰਧਿਤ ਭੂਰੇ ਕੇਸ਼। ਅਤਿ ਤੀਛਨ ਬਹੁ ਲੋਮ ਤਨ ਭਨਿ ਹਸ੍ਤਿਨਿ ਇਹ ਵੇਸ." (ਰਸਿਕ ਪ੍ਰਿਯਾ)

ਹਸ੍ਤੀ. ਦੇਖੋ, ਹਸਤੀ। ੨ ਫ਼ਾ ہستی ਸੰਗਯਾ—ਹੋਂਦ. ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ.

ਹਹ. ਵ੍ਯ—ਸ਼ੋਕ, ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ.

ਹਹਕਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਹਾਕਾਰ. ਹੈ ਹੈ (ਹਾਇ ਹਾਇ) ਦੀ ਧੁਨਿ. ਪਿੱਟਣ ਦਾ ਰੌਲਾ. ਵਾ ਵੇਲਾ.

ਹਹੱਕ. ਹਾਹਾਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹਹੱਕ ਭੈਰਵੰ ਸ੍ਰੁਤੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਭਿਆਨਕ ਹਾਹਾਕਾਰ ਸੁਣਿਆ.

ਹਹਨਾਤ. ਹਿਣਕਦਾ (ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ ਕਰਦਾ) ਹੈ. ਹਿਣਕਦੇ ਹਨ. "ਹਹਨਾਤ ਹਯੰ." (ਨਰ ਸਿੰਘਾਵ)

ਹਹਰ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਪ. ਕਾਂਬਾ. "ਹੌਲੇ ਹਹਰ ਕਹਾਂ ਚਲ ਗਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਬਿਰਖੈ ਬਿਆਰਿ ਲਾਗੈ ਜੈਸੇ ਹਹਰਾਤ ਪਾਤ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਹਿਣਕਣਾ. "ਹਹਰੰਤ ਹਯੰ." (ਨਰ ਸਿੰਘਾਵ)

ਹਹਰਾਟ. ਸੰਗਯਾ—ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ ਧੁਨਿ. ਹਿਣਕਣ ਦੀ ਆਵਾਜ. "ਤੇਜ ਚਲੈਂ ਹਹਰਾਟ ਕੀਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਹਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਹਹਰ.

ਹਹਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੰਬਣਾ। ੨ ਡਰਨਾ। ੩ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ। ੪ ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ ਕਰਨਾ. ਹਿਣਕਣਾ.

ਹਹਰਾਰਾ. ਵਿ—ਡਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭਯੰਕਰ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਹਾ! ਹਾ! ਸ਼ਬਦ ਮੁਖੋਂ ਨਿਕਲੇ. "ਸ੍ਰੋਨ ਪ੍ਰਵਾਹ ਬਹਿਤ ਹਹਰਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਹਹਾ. ਵ੍ਯ—ਹਾ! ਸ਼ੋਕ! "ਹਹਾ ਹਮਰੇ ਗ੍ਰਿਹ ਸ੍ਯਾਮ ਨ ਆਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਮਾਰ ਮਾਰ. ਹਨ ਹਨ. "ਕਰ ਲੈ ਹਥਿਯਾਰ ਹਹਾ ਕਹਿ ਢੂਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਹਹਾ ਹੂਹ. ਸੰਗਯਾ—ਅੱਟ ਹਾਸ. ਅਜਿਹੀ ਹਾਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਸ਼ੋਰ ਹੋਵੇ. "ਹਹਾ ਹੂਹ ਹਾਸੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ.

ਹਹਿ. ਕ੍ਰਿ—ਅਸ੍ਤਿ. ਹੈ. "ਹਹਿ ਭੀ ਹੋਵਨਹਾਰ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਹਨ. ਹੈਨ. ਹੈਂ. "ਨਾਨਕ ਆਏ ਸੇ ਪਰਵਾਣ ਹਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

---

* Geographical Dictionary ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਮੇਰਟ ਤੋਂ ੨੨ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਨਮੇਜੇ ਦੇ ਪੋਤੇ ਨਿਚਕ੍ਰ ਨੇ ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ ਦਰਿਆ ਬੁਰਦ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕੌਸ਼ਾਂਬੀ ਬਣਾਈ.

ਹਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਹਹਰ.

ਹਹੁ. ਹੋਂ. ਹੋ. "ਅਬ ਤੁਮ ਹਹੁ, ਹਮ ਨਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਅਬ ਤੁਮ ਹੋਂ, ਹਮ ਨਹੀਂ.

ਹਕ. ਅ਼ ਹੱਕ਼. ਵਿ—ਸਤ੍ਯ. "ਹਕ ਹੁਕਮ ਸਚੁ ਖੁਦਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੱਚਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ੍ਵਤ੍ਵ. ਅਪਨੱਤ. ਉਹ ਵਸਤੁ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. "ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ! ਉਸ ਸੂਅਰ ਉਸ ਗਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੪ ਇਨਸਾਫ. ਨਿਆਉਂ. "ਵਢੀ ਲੈਕੇ ਹਕੁ ਗਵਾਏ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੫ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਹਕ ਸਚੁ ਖਾਲਕੁ ਖਲਕ ਮਿਆਨੇ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ੬ ਹੁੰਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹਕ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਸਿੰਘਨਾਦ. ਗੱਜਣਾ. "ਦਲ ਦੈਤਨ ਮੱਧ ਪਰਾ ਹਕਕੈ." (ਜਲੰਧਰਾਵ) ੭ ਦੇਖੋ, ਹੱਕ.

ਹਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹਾਂਕਨਾ. ਪ੍ਰੇਰਨਾ. ਧਕੇਲਣਾ.

ਹਕਨਿਆਇ. ਸੱਚਾ ਇਨਸਾਫ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਿਆਉਂ.

ਹਕਪਰਸੁ. ਫ਼ਾ ਵਿ—ਸਤ੍ਯ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪੂਜਕ. ਖੁਦਾਪਰਸ੍ਤ। ੨ ਸੱਚ ਪੁਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ.

ਹਕਲਾ. ਸੰ. ਹਤੇਲ. ਵਿ—ਤੋਤਲਾ. ਸਾਫ ਨਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਇਲਾ (ਬਾਣੀ) ਹਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ.

ਹਕਵਾਰਾ. ਵਿ—ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ। ੨ ਹੱਕ਼ (ਸ੍ਵਤ੍ਵ) ਵਾਲਾ.

ਹਕਾ. ਫ਼ਾ ਹੱਕ਼ਾ. ਸੰਬੋਧਨ ਹੇ ਹੱਕ਼. ਹੇ ਸਤ੍ਯ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਹਕਾ ਕਰੀਮ ਕਬੀਰ ਤੂੰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਵ੍ਯ—ਕਸਮ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ. ਸੌਂਹ ਕਰਤਾਰ ਦੀ। ੩ ਤਹਕੀਕ. ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ.

ਹਕਾਹਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧੱਕਮਧੱਕੀ. ਕਸ਼ਮਕਸ਼। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖਿੱਚੋ ਤਾਣੀ ਨਾਲ. "ਹਕਾਹਕੀ ਮਾਚਾ ਘਮਸਾਨਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਹਕਾਨੀ. ਅ਼ ਹੱਕ਼ਾਨੀ. ਵਿ—ਹੱਕ਼ ਸੰਬੰਧੀ. ਖ਼ੁਦਾਈ. "ਇਕੈ ਹਕਾਨੀ ਇਸ਼ਕ ਹੈ." (ਮਗੋ)

ਹਕਾਯਤ. ਅ਼ ਹਿ਼ਕਾਯਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਹਾਣੀ. ਕਥਾ.

ਹਕਾਯਤਾਂ, ਹਕਾਯਾਤ ਅ਼ ਹ਼ਕਾਯਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਕਹਾਣੀਆਂ। ੨ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਅੰਤ ਫ਼ਾਰਸੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂ ੧੧ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਜਫਰਨਾਮਹ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਫਰਨਾਮਹ ਨਾਲ ਕੋਈ ਸੰਬੰਧ ਨਹੀਂ.

ਹਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ. ਹਾਕ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਵੇ ਧਾ। ੨ ਹਾਹਾ ਅੱਖਰ। ੩ ਹਾਹੇ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ.

ਹਕਾਰਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬੁਲਾਉਂਦਾ. ਹਕਾਰਨ ਕਰਦਾ। ੨ ਅ਼ ਹ਼ਕ਼ਾਰਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹ਼ਕ਼ਰ (ਘਟੀਆ ਜਾਣਨ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਤੁੱਛ ਜਾਣਨਾ. ਨਫ਼ਰਤ. ਘ੍ਰਿਣਾ.

ਹਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਆਹ੍ਵਾਨ ਕਰਨਾ. ਬੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਣਾ. ਹਾਕ ਦੇਕੇ ਬੁਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਵੇ ਧਾ.

ਹਕਾਰੜਾ, ਹਕਾਰਾ ਬੁਲਾਵਾ. ਸੱਦਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਕਾਰਨਾ. "ਆਇਆ ਹਕਾਰਾ ਚਲਣ ਵਾਰਾ." (ਸਦੁ) ਫ਼ਾ ਹਰਕਾਰਹ. ਕਾਸਿਦ. ਡਾਕੀਆ.

ਹਕਿ. ਹੱਕ਼ ਮੇਂ. ਸਤ੍ਯ ਵਿੱਚ. "ਲਗੈ ਹਕਿ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਹਕਿ ਨਿਆਇ. ਸੱਚੇ ਇਨਸਾਫ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਹੱਕ਼ ਨਿਆਂ ਤੋਂ. "ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਉ ਮਨਮੁਖ ਅੜੈ ਡੁਬੈ ਹਕਿ ਨਿਆਇ." (ਮ: ੨ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਹਕੀਕਤ. ਅ਼ ਹ਼ਕ਼ੀਕ਼ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਸਲੀਅਤ. ਸਚਾਈ। ੨ ਹਾਲ. ਕਥਾ. "ਕਰੀ ਹੈ ਹਕੀਕਤ ਮਾਲੂਮ ਖੁਦ ਦੇਵੀ ਸੇਤੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਗਿਆਨ ਅਵਸਥਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਫੀ.

ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ. ਸਿਆਲਕੋਟ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਘ ਮੱਲ

(ਬਾਗ ਮੱਲ) ਪੁਰੀ ਖਤ੍ਰੀ ਦੇ ਘਰ, ਸਿੱਖ ਪੁਤ੍ਰੀ ਗੌਰਾਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੭੮੧ ਵਿੱਚ ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਵਟਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸਹਿਜਧਾਰੀ ਸਿੱਖ ਕਿਸਨ ਚੰਦ ਉੱਪਲ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਦੁਰਗਾ ਦੇਵੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬੁਧ ਸਿੰਘ ਵਟਾਲੀਏ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਹੋਇਆ. ਪਿਤਾ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਾਜਭਾਸ਼ਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲਈ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਮਕਤਬ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾਇਆ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਮਾਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨਾਲ ਹਕੀਕਤ ਦੀ ਧਰਮਚਰਚਾ ਛਿੜ ਪਈ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਦੇਵੀ ਨੂੰ ਕੁਝ ਅਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ, ਇਸ ਪੁਰ ਹਕੀਕਤਰਾਇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਅਜੇਹੇ ਅਪਮਾਨ ਭਰੇ ਸ਼ਬਦ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਤਾਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਿੰਨਾ ਦੁੱਖ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਹ ਯੋਗ ਬਾਤ ਭੀ ਮੁੰਡਿਆਂ ਅਤੇ ਮੌਲਵੀ ਤੋਂ ਨਾ ਸਹਾਰੀ ਗਈ, ਅਰ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦੇ ਹਾਕਮ ਅਮੀਰ ਬੇਗ ਤੋਂ ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਦਾ ਚਾਲਾਨ ਲਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇ ਪਾਸ ਕਰਵਾਇਆ. ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਿਮਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਿਆ, ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਨੇ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਬਾਲਕ ਹਕੀਕਤ ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੭੯੮ (ਸਨ ੧੮੪੧) ਨੂੰ ਖਾਨਬਹਾਦੁਰ (ਜਕਰੀਆਖ਼ਾਨ) ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਹਕੀਕਤ ਰਾਇ ਧਰਮੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੇ ਬਸੰਤ ਪੰਚਮੀ ਦਾ ਹਰ ਸਾਲ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਜੁੜਦਾ ਹੈ.

ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਸਿਵ ਨਾਭ ਰਾਜੇ ਕੀ. ਕਿਸੇ ਸਿੱਖ ਦੀ ਸਿੰਹਲਦ੍ਵੀਪ (ਸੰਗਲਾਦੀਪ) ਯਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਯਾਦਦਾਸ਼੍ਤ, ਜੋ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਭੀ ਕਿਤਨੇ ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ "ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧਿ" ਵਾਂਗ ਪਾਠ ਦਾ ਅੰਗ ਬਣਾ ਲਿਆ ਹੈ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਭਾਈ ਪੈੜਾ ਪ੍ਰਾਣਸੰਗਲੀ ਦੀ ਪੋਥੀ ਲੈਣ ਸੰਗਲਾਦੀਪ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਪਰਤਕੇ ਜੋ ਸਫਰ ਦਾ ਹਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਅਰਜ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਨੇ ਆਪਣੀ ਲਿਖੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਕੀਤਾ. ਯਥਾ—

"ਪੈੜਾ ਖਰੋ ਅਗ੍ਰ ਕਰ ਜੋਰ ××
ਰਾਹ ਹਕੀਕਤ ਸਗਲ ਸੁਨਾਈ ××
ਸੋ ਬੰਨੋ ਸਿਖ ਲਿਖੀ ਗਰੰਥ,
ਜਾਨਤ ਤਾਂਕੋ ਸਗਲੋ ਪੰਥ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਕੀਨ. ਅ਼ ‌حقین ਹ਼ਕ਼ੀਨ. ਵਿ—ਨਿਗ੍ਰਹੀਤ. ਰੋਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹ਼ਕ਼ਨ ਹੈ. "ਰੰਗ ਤਮਾਸੇ ਮਾਣਿ ਹਕੀਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਸ ਕਰਕੇ ਰੰਗ ਤਮਾਸ਼ੇ ਮਾਣ.

ਹਕੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਕੀਨ.

ਹਕੀਮ. ਅ਼ حکیم ਹ਼ਕੀਮ. ਵਿ—ਹਿਕਮਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਪੰਡਿਤ. ਦਾਨਾ. ਚਤੁਰ. ਫ਼ਿਲਾਸਫ਼ਰ. ਦਰ੍ਸ਼ਨਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵੈਦ.

ਹਕੀਮਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਸਰ ਨੰ: ੬.

ਹਕੀਯਤ. ਅ਼ حقیت ਹ਼ਕ਼ੀਯਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ੍ਵਤ੍ਵ. ਮਾਲਿਕੀਅਤ.

ਹਕੀਰ. ਅ਼ حقیر ਹ਼ਕ਼ੀਰ. ਵਿ—ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਤੁੱਛ. ਘਟੀਆ. ਅਦਨਾ.

ਹਕੁ. ਦੇਖੋ, ਹਕ. "ਮਰਣੁ ਮੁਣਸਾ ਸੂਰਿਆ ਹਕੁ ਹੈ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਹਕੂਕ. ਅ਼ حقوق ਹ਼ਕ਼ੂਕ਼. ਹ਼ੱਕ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹਕੰਹਾਕ. ਹਾਕ ਉੱਪਰ ਹਾਕ. ਹਾਕਾਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ.

ਹੱਕ. ਦੇਖੋ, ਹਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਕਲਾਪਨ. ਆਵਾਜ਼ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਨਾ ਨਿਕਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਕਲਾ. "ਉਸ ਨੂੰ ਬੋਲਦੇ ਹੋਏ ਹੱਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ".(ਲੋਕੋ) ੩ ਸੰ. ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਹਥਵਾਨ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਸ਼ਬਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹੱਕਣਾ। ੫ ਹਾਕ. ਪੁਕਾਰ. "ਹੱਕ ਦੇਵੈਂ ਕਰੈਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹੱਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰੇਰਨਾ. ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਧਕੇਲਣਾ. ਪੇਲਨਾ.

ਹੱਕਤਾਲਾ. ਅ حق تعالیٰ ਹ਼ੱਕ਼ਤਆ਼ਲਾ. ਸਤਜਰੂਪ ਵਡਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਬੰਦਾ ਕੀ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ ਸੇ ਆਮਦ ਨ ਜਜਾਦਾ ਹੋਤ ਪਾਨਾ ਤੋ ਵਹੀ ਹੈ ਜੋ ਦਿਲਾਨਾ ਹੱਕਤਾਲਾ ਨੇ." (ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ)

ਹੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਹਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਚਕੀ.

ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਹੈਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਵਾਕ ਰੁਕ ਗਿਆ ਹੈ. "ਗਿਰੇ ਹੱਕ ਬੱਕੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਹੈਰਾਨ ਹੋਕੇ ਜੜ੍ਹ ਸਮਾਨ ਹੋਇਆ.

ਹਗ. ਸੰ. ਹ੍ਹਦ੍. ਧਾ—ਮਲ ਤਿਆਗ ਕਰਨਾ. ਸੁਚੇਤੇ ਜਾਣਾ. ਹਗਣਾ. ਝਾੜੇ ਹੋਣਾ.

ਹਗਾਮਾ. ਫ਼ਾ ہنگامہ ਹੰਗਾਮਹ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਵੇਲਾ. ਸਮਾਂ। ੨ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ. ਦੇਖੋ, ਹੰਗਾਮਾ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਮਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਭੰਡਾਰੇ ਤੇ ਹੋਏ ਇਕੱਠ ਨੂੰ ਭੀ ਹਗਾਮਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਹਚਕੋਲਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਝੂਟਾ। ੨ ਧੱਕਾ। ੩ ਝਟਕਾ.

ਹਛਨਈ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸ੍ਵੱਛਤਾ. ਨਿਰਮਲਤਾ. ਸਫਾਈ। ੨ ਵਿ—ਸ੍ਵੱਛਤਾ ਵਾਲਾ. ਨਿਰਮਲਾ. ਨਿਰਮਲੀ. "ਮਲੀਨ ਬੁਧਿ ਹਛਨਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਛਾ, ਹੱਛਾ ਸੰ. ਅੱਛ—ਅੱਛ. ਵਿ—ਸ੍ਵੱਛ. ਨਿਰਮਲ. "ਭਾਂਡਾ ਅਤਿ ਮਲੀਣੁ ਧੋਤਾ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇਸੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) "ਨਾਨਕ ਨਾਉ ਖੁਦਾਇ ਕਾ ਦਿਲਿ ਹਛੈ ਮੁਖਿ ਲੇਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਤਨਿ ਧੋਤੈ ਮਨੁ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇ." (ਵਡ ਮ: ੩) ੨ ਅਰੋਗ. ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਨਰੋਆ। ੩ ਚੰਬੇ (ਪਹਾੜ) ਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਹੱਛਾ ਸ਼ਬਦ ਉੱਜਲ (ਚਿੱਟੇ) ਅਤੇ ਸਾਫ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹਜ. ਦੇਖੋ, ਹਜਿ ਅਤੇ ਹੱਜ। ੨ ਅ حظ ਹ਼ਜ਼. ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ। ੩ ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ। ੪ ਸ੍ਵਾਦ. ਚਸਕਾ.

ਹਜਦਹ. ਫ਼ਾ ہژدہ ਹਜ਼ਦਹ. ਅਸ਼੍ਟਾਦਸ਼. ਅਠਾਰਾਂ. ਦਸ ਅਤੇ ਅੱਠ.

ਹਜਮ. ਅ ہضم ਹਜ਼ਮ. ਤੋੜਨਾ. ਚੂਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਚਣਾ. ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਗਿਜਾ ਦਾ ਹੱਲ ਹੋਣਾ.

ਹਜਰਤ. ਅ حضرت ਹ਼ਜ਼ਰਤ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸਮੀਪਤਾ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ. ਹ਼ਜ਼ੂਰ। ੨ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਹਜਰਤ ਜੋ ਫਰਮਾਇਆ ਫਤਵਾ ਮੰਝ ਕਿਤਾਬ." (ਜਸਾ)

ਹਜਰਾਤ, ਹਜਰਾਯਤ ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰਾਤ.

ਹਜਰੋ. ਅਟਕ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ੮.

ਹਜਵ. ਦੇਖੋ, ਹਜੋ.

ਹਜਾਮਤ. ਅ حجامت ਹ਼ਜਾਮਤ. ਖਲੜੀ ਪੱਛਕੇ ਸਿੰਗੀ ਨਾਲ ਲਹੂ ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਭਾਵ—ਮੁੰਡਨ ਕਰਨਾ. ਸਿੰਗੀ ਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਰੋਮ ਮੁੰਨਕੇ ਜਗਾ ਸਾਫ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਮੁੰਡਨ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਹਜਾਮਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.

ਹਜਾਰ. ਫ਼ਾ ہزار ਹਜ਼ਾਰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਦਸ ਸੌ. ਸਹਸ੍ਰ—੧੦੦੦

ਹਜ਼ਾਰ ਦਾਸਤਾਂ. ਫ਼ਾ ہزاردستاں-ہزارداستان ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਹਜ਼ਾਰ ਕਹਾਣੀਆਂ। ੨ ਹਜਾਰਾਂ (ਭਾਵ ਅਨੰਤ) ਬੋਲੀਆਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ. ਇਹ ਖਾਸ ਨਾਉਂ ਲਟੋਰੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੇ ਇੱਕ ਪੰਛੀ ਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਖਾਕੀ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਬੋਲੀਆਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਅਗਨ ਤੋਂ ਵਡਾ ਅਤੇ ਗੁਟਾਰ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਗਨ, ਚੰਡੋਲ ਅਤੇ ਬੁਲਬੁਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ "ਹਜਾਰਦਾਸਤਾਂ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਤੀਤਰ ਚਕੋਰ ਚਾਰੁ ਦਾਸਤਾਂਹਜਾਰ ਲਾਲ, ਪਿੰਜਰੇ ਮਝਾਰ ਪਾਇ ਧਰੇ ਪਾਂਤਿ ਪਾਂਤਿ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਅਗਨ, ਚੰਡੋਲ ਅਤੇ ਬੁਲਬੁਲ.

ਹਜਾਰਾ. ਵਿ—ਹਜਾਰ ਸੰਖ੍ਯਾ (ਗਿਣਤੀ) ਵਾਲਾ। ੨ ਜੇਠਾ। ੩ ਵਡਮੁੱਲਾ। ੪ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਹਜਾਰ (ਅਨੰਤ) ਪੰਖੜੀਆਂ ਵਾਲਾ ਗੇਂਦਾ। ੫ ਅਨੇਕ ਧਾਰਾਂ

ਵਾਲਾ ਫੁਹਾਰਾ। ੬ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦੀ ਇਲਾਕੇ (N. W. F. P.) ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਵਿੱਚ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਭਿਸਾਰ ਹੈ। ੭ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ। ੮ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਜਲੰਧਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਹਜਾਰਾ ਸਿੰਘ. ਸਰਹਿੰਦ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਬਾਣੀਆਂ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ.

ਹਜਾਰੇ ਸਬਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ੭ ਅਤੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੧੦ ਸ਼ਬਦ, ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ 'ਹਜਾਰੇ' ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਪਈ. ਭਾਵ ਹਜਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ-ਮੁੱਖ-ਚੁਣੇ ਹੋਏ ਆਦਿਕ ਹੈ। ੨ ਕਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹਿਜਰ (ਵਿਯੋਗ) ਤੋਂ ਹਜਾਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਮਾਝ ਦਾ ਸ਼ਬਦ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ, ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਯੋਗ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਵਿਯੋਗੀ ਦੀ ਦਸ਼ਾ "ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ" ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ.

ਹਜਿ. ਹੱਜ ਲਈ. ਹੱਜ ਨੂੰ. "ਕੋਈ ਨਾਵੈ ਤੀਰਥਿ ਕੋਈ ਹਜਿ ਜਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਹੱਜ.

ਹਜੀਰ, **ਹਜੀਰਾਂ** } ਦੇਖੋ, ਹੰਜੀਰਾਂ.

ਹਜੂਮ. ਦੇਖੋ, ਹੁਜੂਮ.

ਹਜੂਰ. ਅ਼ حضور ਹ਼ੁਜ਼ੂਰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਤੱਖ. ਹਾਜਿਰ. "ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਦਾ ਹਜੂਰ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਜ—ਸਤਕਾਰ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਮਾਨ!

ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲਨਗਰ.

ਹਜੂਰ ਹਾਜਰ. ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ.

ਹਜੂਰੀ. ਫ਼ਾ حضوری ਹ਼ਜ਼ੂਰੀ. ਸੰਗਜਾ—ਹਾਜਿਰਬਾਸ਼ੀ. ਹਾਜਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿ—ਹਾਜਿਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਵੇਂ—ਹਜੂਰੀ ਸੇਵਕ. ਹਜੂਰੀ ਸੰਗਤਿ.

ਹਜੂਰੀਆ. ਵਿ—ਜਿਸ ਨੇ ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ (ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ) ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ।* ੨ ਹਜੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਹਾਜਿਰਬਾਸ਼. ਨਿਕਟਵਰਤੀ.

ਹਜੂਰੀਐ. ਹਜੂਰ ਮੇਂ ਹੈ. ਪ੍ਰਤੱਖ ਹੈ. ਪਾਸ ਹੈ. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਗੁਰਦੇਵ ਸਦਾ ਹਜੂਰੀਐ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਹਜੋ. ਅ਼ هجو ਹਜਵ. ਸੰਗਜਾ—ਨਿੰਦਾ. ਅਪਕੀਰਤਿ. "ਹਜੋ ਆਪਕੀ ਜਗਤ ਅਲਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੱਜ. ਅ਼ حج ਹ਼ੱਜ. ਕਾਬੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ, ਜੋ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਈ ਧਰਮ ਦਾ ਉਸੂਲ (ਨਿਯਮ) ਜਾਣਕੇ ਕਰਨੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ.

ਇਹ ਹਿਜਰੀ ਸਾਲ ਦੇ ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਮਹੀਨੇ "ਜ਼ੁਲਹ਼ਿਜਹ" ذوالحجه ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਹ ਹੈ:—

ਜਦ ਮੱਕਾ ਇੱਕ ਪੜਾਉ ਰਹਿਜਾਵੇ, ਤਦ ਯਾਤ੍ਰੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ "ਏਹ਼ਰਾਮ" احرام ਬੰਨ੍ਹੇ, ਅਰਥਾਤ ਪਹਿਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਤਿਆਗਕੇ ਕੇਵਲ ਦੋ ਚਾਦਰਾਂ ਰੱਖੇ, ਇੱਕ ਤੇੜ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ. ਜੁੱਤੀ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰੇ. ਖੜਾਵਾਂ ਪਹਿਰਨ ਦੀ ਰੋਕ ਨਹੀਂ. ਗੀਤ "ਤਲਬੀਯਾ" تلبیه ਗਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਮੱਕੇ ਪਹੁੰਚੇ. ਗੀਤ ਦਾ ਅਰਥ ਇਹ ਹੈ—"ਮੈ ਤੇਰੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਖੜਾ ਹਾਂ, ਤੇਰਾ ਸ਼ਰੀਕ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਨਿਸਚੇ ਕਰਕੇ ਤੇਰੀ ਹੀ ਉਸਤਤਿ ਹੈ, ਤੇਰੀ ਹੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਹੈ."

ਕਾਬੇ ਮੰਦਿਰ ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰੇ ਅਤੇ "ਸੰਗ ਅਸਵਦ" سنگ اسود ਨੂੰ ਚੁੰਮੇ. ਸੱਤ "ਤ੍ਵਾਫ਼" طواف (ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ) ਕਾਬੇ ਦੀਆਂ ਕਰੇ, ਤਿੰਨ ਤੇਜ ਚਾਲ ਨਾਲ ਅਤੇ ਚਾਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ. ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਰੱਖੇ. ਹਰ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰਦਾ ਕਾਲੇ ਪੱਥਰ ਨੂੰ ਚੁੰਮੇ. ਫੇਰ ਇਬਰਾਹੀਮ ਦੇ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉੱਥੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੇ. ਉੱਥੋਂ ਹਟਕੇ ਪਹਾੜੀ "ਸਫ਼ਾ ਮਰੂਹ" صفا-مروه ਉੱਪਰ ਜਾਕੇ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ

* ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਜੇਹਾ ਹਾਜੀ ਦਾ ਮਾਨ ਹੈ, ਤੇਹਾ ਹੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹਜੂਰੀਏ ਦਾ ਹੈ.

ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਮਰਵਾ ਚੋਟੀ ਤੇ ਜਾਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੇ, ਫੇਰ ਕਾਬੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ "ਖ਼ੁਤ਼ਬਾ" خطبہ ਸੁਣੇ, ਫੇਰ ਮਕਾਮ "ਮਿਨਾ" منیٰ ਪੁਰ ਜਾਕੇ ਰਾਤ ਰਹੇ. ਉੱਥੋਂ ਪਹਾੜੀ "ਅ਼ਰਫ਼ਾਤ" عرفات ਨੂੰ ਜਾਵੇ. ਉੱਥੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੇ, ਅਤੇ ਖ਼ੁਤਬਾ ਸੁਣੇ. ਇਥੋਂ "ਮੁਜ਼ਦਲਿਫ਼ਾ" مزدلفہ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਸੰਝ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੇ.

ਉੱਪਰ ਦੱਸੀ ਸਾਰੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨੌਵੀਂ ਤਿਥਿ ਤੀਕ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਦਸਵੀਂ ਜੋ "ਨਹ਼ਰ" نحر ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਦਿਨ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਮੁਜ਼ਦਲਿਫ਼ਾ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ੈਤ਼ਾਨ ਦੇ (ਥੰਮ) ਪਾਸ ਜਾਕੇ ਸੱਤ ਪੱਥਰ ਸੁੱਟੇ. ਫੇਰ ਮਿਨਾ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਵੇ. ਬਕਰਾ, ਦੁੰਬਾ, ਗਾਂ, ਅਥਵਾ ਉੱਠ ਨੂੰ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਸਿਰ ਕਰਕੇ ਲਿਟਾਵੇ, ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਖੜਾ ਹੋਕੇ "ਅੱਲਾਹੂ ਅਕਬਰ" ਕਹਿਕੇ ਗਲ ਤੇ ਛੁਰੀ ਚਲਾਵੇ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਹਾਜੀ "ਏਹਰਾਮ" ਤਿਆਗਕੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰੇ, ਮੁੰਡਨ ਕਰਾਵੇ, ਨਹੁੰ ਲਹਾਵੇ, ਅਰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਮੱਕੇ ਹੋਰ ਠਹਿਰੇ. ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਤੁਰਨ ਵੇਲੇ ਕਾਬੇ ਦੀ ਫੇਰ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਸ਼ੈਤਾਨ ਦੇ ਥੰਮ ਤੇ ਸੱਤ ਵੱਟੀਆਂ ਸੁੱਟੇ, ਅਤੇ ਜ਼ਮਜ਼ਮ زمزم ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪੀਵੇ.

ਬਹੁਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਮੱਕੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਪਿੱਛੋਂ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੀ ਕ਼ਬਰ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਮਦੀਨੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸ ਬਿਨਾ ਹੱਜ ਪੂਰਣ ਨਹੀਂ ਸਮਝਦੇ, ਪਰ "ਵਹਾਬੀ" ਲੋਕ ਕਬਰ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਮਦੀਨੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ.

ਜੋ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਰੀਤੀ ਨਾਲ ਹੱਜ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਹਾਜੀ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. "ਕਿਆ ਹਜ ਕਾਬੈ ਜਾਂਏ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਮੱਕਾ ਸ਼ਬਦ.

ਹੱਜਾਮ. ਅ਼ حجّام ਹੱਜਾਮ. ਹਜਾਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਿੰਗੀਆਂ ਲਾਕੇ ਲਹੂ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਜਾਮਤ। ੨ ਭਾਵ—ਮੁੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਾਈ.

ਹਟ. ਹਟਣਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਮੁੜ. ਪਰਤ। ੨ ਸੰ. ਹਟ੍. ਧਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ. ਚਮਕਣਾ। ੩ ਸੰ. ਹਟ—ਹੱਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁਕਾਨ. ਹਾਟ। ੪ ਬਾਜਾਰ. "ਦਸਚਾਰਿ ਹਟੁ ਤੁਧੁ ਸਾਜਿਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ ਹੈ। ੫ ਹਰਟ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਹਟਮਾਲ.

ਹਟਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ.

ਹਟਕਣੁ, ਹਟਕਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਵਰਜਣਾ. ਰੋਕਣਾ. "ਜਿਹ ਦਰ ਆਵਤ ਜਾਤਿਅਹੁ ਹਟਕੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਹਟਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੨ ਹਟਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਰਜਣਾ.

ਹਟਣਾ, ਹਟਣੁ ਕ੍ਰਿ—ਰੁਕਣਾ। ੨ ਲੌਟਣਾ. ਮੁੜਨਾ. ਪਰਤਣਾ। ੩ ਨਟਨਾ. ਮੁੱਕਰਨਾ। ੪ ਟਲਣਾ. "ਕਿਉ ਏਦੂ ਬੋਲਹੁ ਹਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਹਟਤਾਰ, ਹਟਤਾਰਿ, ਹਟਤਾਲ ਸੰ. हट्टतालक—ਹੱਟਤਾਲਕ. ਹੜਤਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁਕਾਨਾਂ ਨੂੰ ਜੰਦ੍ਰਾ ਮਾਰਨਾ. ਹੱਟ ਬੰਦ ਕਰਨੀ. "ਜਮਹਿ ਕੀਓ ਹਟਤਾਰਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਯਮ ਨੇ ਦਫਤਰ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਰੋਸ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਾਜ ਛੱਡਕੇ ਬਹਿਣਾ. Strike.

ਹਟਨਾਲਾ, ਹਟਨਾਲੀ ਸੰ. हट्टप्रणालिका—ਹੱਟ ਪ੍ਰਣਾਲਿਕਾ. ਹੱਟਾਂ ਦੀ ਸਤਰ. ਦੁਕਾਨਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤਿ. ਬਾਜਾਰ. "ਦੁਇ ਦੀਵੇ ਚਉਦਹ ਹਟਨਾਲੇ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੋ ਦੀਵੇ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ ਬਾਜਾਰ. "ਘਰ ਮੰਦਰ ਹਟਨਾਲੇ ਸੋਹੇ ਜਿਸ ਵਿਚਿ ਨਾਮ ਨਿਵਾਸੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਭਾਵ ਅੰਤਹਕਰਣ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਹਟਮਾਲ. ਸੰ. ਅਰਘੱਟ ਮਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਰਟ (ਅਰਘੱਟ) ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਟਿੰਡਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ. "ਕਰ ਹਰਿ ਹਟਮਾਲ ਟਿੰਡ ਪਰੋਵਹੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਹਟਵਾਣੀ
ਹਟਵਾਣੀਓ
ਹਟਵਾਣੀਆ } ਸੰ. हट्टवणिक्–ਹੱਟਵਣਿਕ. ਵਿ–ਦੁਕਾਨਦਾਰ. "ਹਟਵਾਣੀ ਧਨ ਮਾਲ ਹਾਟਕੀਤ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) "ਬਿਖੁ ਸੰਚੈ ਹਟਵਾਣੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਹਟੜੀ. ਸੰਗਯਾ–ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ. "ਤਨੁ ਹਟੜੀ ਇਹੁ ਮਨ ਵਣਜਾਰਾ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਹੱਟ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਖੇਡਣਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਹਿੰਦੂ ਦਿਵਾਲੀ ਨੂੰ ਦੀਵੇ ਜਗਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਭਾਵ–ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਹਟੜੀ ਛੋਡਿ ਚਲਿਆ ਵਣਜਾਰਾ." (ਲੋਕੋ)ਭਾਵ–ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇਹ ਨੂੰ ਛੱਡ ਤੁਰਿਆ.

ਹਟਿ ਹਾਟ. ਪ੍ਰਤਿ ਹੱਟ. ਹੱਟੀ ਹੱਟੀ. "ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਬਿਕਾਨੋ ਹਟਿ ਹਾਟ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ਭਾਵ–ਹਰੇਕ ਗੁਰੁਮੁਖਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ.

ਹਟੀ. ਦੇਖੋ, ਹਟਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੱਟੀ.

ਹਟੂ. ਦੇਖੋ, ਹਟ ੩.

ਹਟੂਆ
ਹਟੋਵਾ
ਹਟੋਆ } ਵਿ–ਹੱਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੁਕਾਨਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸੂਤ ਕੇ ਹਟੂਆ.

ਹੱਟ
ਹੱਟੀ } ਦੇਖੋ, ਹਟ ੩.

ਹੱਟੀ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ.

ਹਠ. ਸੰ. हठ्. ਧਾ–ਟਪੂਸੀ ਮਾਰਨੀ. ਘਾਤਕੀ ਹੋਣਾ. ਖੋਟਾ ਹੋਣਾ. ਜ਼ੁਲਮ ਕਰਨਾ. ਜਬਰ ਕਰਨਾ. ਜਕੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਜਿਦ. ਅੜੀ. "ਹਠ ਕਰਿ ਮਰੈ ਨ ਲੇਖੈ ਪਾਵੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਹਠੁ. ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਹਠ ਮਝਾਹੂ ਮਾਪਿਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਠ ਕਰਮ
ਹਠ ਧਰਮ } ਦੇਖੋ, ਹਠੇ ਕਰਮ ਅਤੇ ਹਠ ਧਰਮੀ.

ਹਠ ਧਰਮੀ. ਸੰਗਯਾ–ਜਿਦ. ਅੜੀ। ੨ ਵਿ–ਹਠ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਠੀਆ. ਜਿੱਦੀ. ਅੜੀਅਲ.

ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹ
ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹਿ } ਸੰਗਯਾ–ਹਠ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਭਾਵ–ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਲੋਕ ਲਾਜ ਆਦਿਕ ਦੇ ਭੈ ਨਾਲ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਕੇ ਰੱਖਣਾ. "ਹਠ ਨਿਗ੍ਰਹਿ ਅਤਿ ਰਹਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਹਠ ਯੋਗ. ਸੰਗਯਾ–ਹਠ ਨਾਲ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਯੋਗ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟਾਂਗ। ੨ ਹਠ ਯੋਗ ਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਹ" ਸੂਰਜ "ਠ" ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਯੋਗ (ਸੰਬੰਧ) ਕਰਨਾ ਹਠ ਯੋਗ ਹੈ. ਭਾਵ–ਇੜਾ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲਾ ਦਾ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾਲ ਜੋੜਨਾ.

ਹਠਲੀ. ਵਿ–ਹਠ ਵਾਲੀ. ਆਪਣੇ ਇਰਾਦੇ ਤੋਂ ਨਾ ਮੁੜਨ ਵਾਲੀ. "ਮੁਹਕਮ ਫੌਜ ਹਠਲੀ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਠਵਾਰ
ਹਠਵਾਰਾ } ਵਿ–ਹਠ ਵਾਲਾ. ਹਠੀਆ.

ਹਠਾ. ਵਿ–ਹਠ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੇ). "ਚਲੇ ਬੀਰ ਧੀਰੰ ਹਠੇ." (ਗਯਾਨ)

ਹਠਿ. ਹਠ ਕਰਕੇ. ਹਠ ਤੋਂ. "ਹਠਿ ਨ ਪਤੀਜੈ ਨਾ ਬਹੁ ਭੇਖੈ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਠਿਓ. ਦੇਖੋ, ਹਠਜੋ.

ਹਠੀ
ਹਠੀਆ } ਵਿ–ਜਿੱਦੀ. ਹਠ ਵਾਲਾ. ਹਠੀ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਅੰਧ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ, ਜੋ ਯਥਾਰਥ ਜਾਣਨ ਪੁਰ ਭੀ ਅਗਿਆਨ ਨਾਲ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕੀਤੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਨਾ ਤਿਆਗੇ. ਇਹ ਨਿੰਦਿਤ ਹਠੀ ਹੈ.

ਜਾਰ ਕੋ ਵਿਚਾਰ ਕਹਾਂ ਗਨਿਕਾ ਕੋ ਲਾਜ ਕਹਾਂ
ਗਦਹਾ ਕੋ ਮਾਨ ਕਹਾਂ ਆਂਧਰੇ ਕੋ ਆਰਸੀ,
ਨਿਗੁਣ ਕੋ ਗੁਣ ਕਹਾਂ ਦਾਨ ਕਹਾਂ ਦਾਰਿਦੀ ਕੋ
ਸੇਵਾ ਕਹਾਂ ਸੂਮ ਕੀ ਇਰੰਡ ਛਾਹ ਡਾਰਸੀ,
ਮਦਜਪ ਕੀ ਸ਼ੁਚਿ ਕਹਾਂ ਸਾਚ ਕਹਾਂ ਲੰਪਟੀ ਕੋ
ਨੀਚ ਕੋ ਬਚਨ ਕਹਾਂ ਸ੍ਯਾਰ ਕੀ ਪੁਕਾਰ ਸੀ,
"ਟੋਡਰ" ਸੁ ਕਵਿ ਏਸੇ ਹਠੀ ਕੋ ਨ ਭਾਵੈ ਸੀਖ

ਭਾਵੇਂ ਕਹੋ ਸੂਧੀ ਬਾਤ ਭਾਵੇਂ ਕਹੋ ਪਾਰਸੀ.

ਦੂਜਾ ਉੱਤਮ ਹਠੀ ਉਹ ਹੈ ਜੋ ਸਤਜ ਵਿਚਾਰ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਲਾਲਚ ਅਥਵਾ ਭੈ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਤਿਆਗਦਾ ਅਤੇ ਆਤਮਿਕ ਕਮਜੋਰੀ ਨਹੀਂ ਦਿਖਾਉਂਦਾ. ਅਜਿਹੇ ਹਠੀਏ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਅਰਦਾਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਸਿਮਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹਠ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਹੈ. "ਸੀਸ ਦੀਆ ਪਰ ਸਿਰਰ ਨ ਦੀਨਾ। ਰੰਚ ਸਮਾਨ ਦੇਹ ਕਰ ਚੀਨਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹਠੀ ਸਿੰਘ. ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪਾਲਿਤ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਨਿਮਾਰ) ਦੇ ਸਿੰਧੀ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ "ਨਾਨਕ" ਨਾਮ ਕੱਢਕੇ ਅਰ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਪਾਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣਾਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਕਰਕੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਤਿਆਗ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਛੱਡਕੇ ਮਧਜ ਭਾਰਤ (C. P.) ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਿਹਾ, ਅਰ ਉਸੇ ਪਾਸੇ ਮੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਬੁਰਹਾਨਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਹਠੀ ਦੈਤ. ਹਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਖਸ, ਰਾਵਣ. ਜਿਸ ਨੇ ਸਭ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਅਤੇ ਸੱਜਨਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਭੀ ਸੀਤਾ ਨੂੰ ਮੋੜ ਦੇਣਾ ਨਾ ਮੰਨਿਆ. "ਤੁਮੀ ਰਾਮ ਹ੍ਵੈਕੈ ਹਠੀ ਦੈਤ ਘਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਹਠੀਲਾ. ਵਿ—ਹਠ ਵਾਲਾ.

ਹਠੁ. ਦੇਖੋ, ਹਠ. "ਹਠੁ ਨਿਗ੍ਰਹੁ ਕਰਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਠ ੩.

ਹਠੇ. ਵਿ—ਹਠ ਵਾਲੇ. "ਹਠੇ ਕਸ੍ਵ ਵਾਰੀ." (ਕਲਕੀ) ਕਸ਼੍ਵਾਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਠੀਏ. ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ.

ਹਠੇ ਕਰਮ. ਮਨ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਮਨਹਠ ਨਾਲ ਵਿਖਾਵੇ ਮਾਤ੍ਰ ਕਰਮ. "ਹਠੇ ਕਰਮ ਕਰਿ ਉਦਰ ਭਰੈ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੁਖਦਾਈ ਕਰਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪਹੁੰਚੇ, ਚੋਰੀ ਵਧ ਆਦਿਕ. ਦੇਖੋ, ਹਠ ਧਾ.

ਹਠਜੋ. ਹਠ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਕੁੱਦਿਆ. ਉਛਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹਠ ਧਾ. "ਹਠਜੋ ਮਾਹਰੀ ਚੰਦਯੰ ਰੰਗ ਰਾਮੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹਡ, ਹੱਡ ਸੰ. ਹੜੁ—ਹੱਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਾਡ. ਅਸਿਥ. "ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਚੰਮੁ ਤੇਰਾ ਹਡੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਡਾ.

ਹੱਡ ਭੰਨਣੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਡ ਫੋਰਨੀ.

ਹਢ. ਦੇਖੋ, ਹੜ੍ਹ.

ਹਢਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਹਿਰਨਾ. ਪਰਿਧਾਨ. "ਸਜਿ ਕਾਇਆ ਪਟੁ ਹਢਾਇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ ਪਹਿਰਿ ਹਢਾਵਉ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮੁਲ. ਧਾਰਨਾ. ਰੱਖਣਾ. "ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਫੇਰਨਾ. ਘੁਮਾਉਣਾ. "ਬੰਨਿ ਬਕਰੀ ਸੀਹੁ ਹਢਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਹਢਿਆਇਆ, ਹਢਿਆਯਾ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਵਿੱਚ ਬਰਨਾਲੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਤਾਪ ਨਾਲ ਦੁਖੀ ਹੋਏ ਇੱਕ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਟੋਭੇ ਵਿੱਚ ਨੁਵਾਕੇ ਅਰੋਗ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁਣ "ਗੁਰੂ ਸਰ" ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤੀ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ੨੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹਢਿਆਯਾ ਤੋਂ ੧ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਹਢਜੋ. ਹੜ੍ਹਿਆ. ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹਿਆ। ੨ ਉਮਗਿਆ. ਉਛਲਿਆ. "ਮਨੋ ਨਿਧਿ ਨੀਰ ਹਢਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਾਨੋ ਸਮੁੰਦਰ ਉਛਲਿਆ ਹੈ.

ਹਣ. ਦੇਖੋ, ਹਨ.

ਹਣਵੰਤਰੁ, ਹਣਵੰਤੁ ਸੰ. ਹਨੁਮਤ ਅਤੇ ਹਨੁਮਾਨ੍—ਹਨੁਮਤ ਅਤੇ ਹਨੁਮਾਨ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਹਨੁ (ਜਬਾੜ੍ਹਾ) ਵਧਿਆ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਦਾ ਪਰਮ ਭਗਤ ਮਹਾ ਪਰਾਕ੍ਰਮੀ ਇੱਕ ਯੋਧਾ. ਵਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੪, ਅ: ੬੬ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਅਪਸਰਾ "ਪੁੰਜਿਕਸ੍ਥਲਾ" ਜਿਸ ਨੂੰ

"ਅੰਜਨਾ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕੇਸਰੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਡੀ ਸੁੰਦਰ ਸੀ. ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਪਵਨ ਦੇਵਤਾ ਕਾਮਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਲਿਪਟ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਬਲੀ ਪੁਤ੍ਰ ਜਨਮਿਆ, ਜੋ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਫਲ ਜਾਣਕੇ ਖਾਣ ਲਈ ਕੁੱਦਿਆ. ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਸੂਰਜ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਲਈ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਵਜ੍ਰ ਮਾਰਕੇ ਜਮੀਨ ਤੇ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਹਨੁ (ਜਬਾੜ੍ਹਾ) ਵਿੰਗਾ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ ਹਨੂਮਾਨ ਹੋਇਆ.

ਅਨੇਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਬਾਂਦਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਨਚਰ (ਜੰਗਲੀ) ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ ਅਤੇ ਬਨਵਾਸੀ ਰਿਖੀਆਂ ਤੋਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹੋਗਿਆ ਸੀ. ਵਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੪, ਅ: ੩ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਨੂਮਾਨ ਦੀ ਗੁਫਤਗੂ ਸੁਣਕੇ ਸ੍ਰੀ ਰਾਮ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਬਿਨਾ ਵੇਦਾਦਿਕ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਬੋਲ ਸਕਦਾ, ਜੇਹੀ ਹਨੂਮਾਨ ਬੋਲਦਾ ਹੈ. "ਹਣਵੰਤਰੁ ਆਰਾਧਿਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਹਣਵੰਤੁ ਜਾਗੈ ਧਰਿ ਲੰਕੂਰ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਹਨੂਮਾਨ ਨਾਟਕ.

ਹਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਮਾਰਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ੩ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਨ ਧਾ.

ਹਤਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਤ ਹੋਏ ਜੇਹਾ. ਮੁਰਦੇ ਤੁੱਲ। ੨ ਅ਼ ﻫﺘﻚ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਰਦਾ ਪਾੜਨਾ। ੩ ਭਾਵ—ਅਪਮਾਨ. ਅਨਾਦਰ.

ਹਤਤਿਆਗੀ. ਮਾਰਸੁੱਟੀ. ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. "ਹਤਤਿਆਗੀ ਹਉਮੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਹਤਨ. ਸੰ. ਹਨਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਾਰਨਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਧ.

ਹਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਧ. ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਸ਼. ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹਤਿਆ. ਸੰ. ਹਤ੍ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਧ. ਨਾਸ਼. ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਵਿਛੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਤਲ. ਖ਼ੂਨ. "ਅਸੰਖ ਗਲ ਵਢਿ ਹਤਿਆ ਕਮਾਹਿ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਹਤ੍ਯਾ.

ਹਤਿਆਰਾ. ਸੰ. ਹਤ੍ਯਾਕਾਰ. ਵਿ—ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਧ ਕਰਤਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. "ਸੰਤ ਕਾ ਨਿੰਦਕ ਮਹਾ ਹਤਿਆਰਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਹਤੁ. ਦੇਖੋ, ਹਤ। ੨ ਸੰ. ਹ੍ਲੁ—ਹਤ੍ਨੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵ੍ਯਾਧ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ। ੩ ਤਿੱਖਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਹਤੇ. ਮਾਰੇ. ਹਤ ਕੀਤੇ. ਦੇਖੋ, ਹਤ. "ਸੰਤ ਕੇ ਹਤੇ ਕਉ ਰਖੈ ਨ ਕੋਇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਹੱਤਾ. ਅ਼ ﺣﺘﹶﻰ ਹ਼ੱਤਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਇੱਥੋਂ ਤੀਕ. ਯਹਾਂ ਤਕ.

ਹਤ੍ਯਾ, ਹਤ੍ਯੰ } ਦੇਖੋ, ਹਤਿਆ. "ਘੋਰ ਦੁਖ੍ਯੰ ਅਨਿਕ ਹਤ੍ਯੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹਥ. ਸੰ. ਹਸ੍ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੱਥ. ਹਾਥ. ਕਰ. ਪਾਣਿ. ਦਸ੍ਤ. "ਹਥ ਦੇਇ ਆਪਿ ਰਖੁ." (ਰਾਮ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਹਥ. ਪ੍ਰਹਾਰ. ਆਘਾਤ. ਵਾਰ.

ਹਥ ਕਢਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦਾਨ ਦੇਣਾ. ਦੇਣ ਲਈ ਹੱਥ ਵਧਾਉਣਾ. "ਹਰਿ ਦਾਤੈ ਦਾਤਾਰੁ ਹਥ ਕਢਿਆ ਮੀਹੁ ਵੁਠਾ ਸੈਸਾਰੇ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਹਥਕੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਬੇੜੀ. ਹੱਥ ਜਕੜਨ ਦੀ ਸੰਗੁਲੀ.

ਹਥ ਖਲਾ ਕਰਨਾ, ਹਥ ਖੜਾ ਕਰਨਾ, ਹਥ ਚੱਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਮਾਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਉਠਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਹਾਰ ਲਈ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਆਪਣੀ ਸੰਮਤਿ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਖੜਾ ਕਰਨਾ. ਇਹ ਸੂਕਮ ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਮੁਖੋਂ ਸ਼ਬਦ ਕਹੇ ਬਿਨਾ ਹੱਥ ਚੁੱਕਣ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਸੰਮਤਿ ਦੇਣੀ.

ਹਥ ਚਰਨਾ, ਹਥ ਚੜ੍ਹਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਹੱਥ ਲੱਗਣਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ. "ਹਾਥ ਚਰਿਓ ਹਰਿ ਥੋਕਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਫਸਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਪੁਤਲੀ ਹੱਥ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਨਚਦੀ ਹੈ. ਪਰਵਸ਼ ਹੋਕੇ ਕਰਮ ਕਰਨਾ.

ਹਥਛੂਟ | **ਹਥਛੋਰ** ਸੰਗਯਾ-ਹੱਥ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਆਜਾਦੀ ਕਿ ਮਾਰਨ ਲੱਗੇ ਨਾ ਰੁਕਣਾ. ਬਿਨਾ ਰੁਕਾਵਟ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਾ. "ਤਿਨ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਸਭ ਕੀ ਹਥਛੋਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਥ ਤੱਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹੱਥ ਪਸਾਰਨਾ. ਮੰਗਣ ਲਈ ਹੱਥ ਫੈਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਡਣਾ.

ਹਥ ਦੇਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ. ਦਸ੍ਤਗੀਰੀ ਕਰਨੀ. ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣੀ.

ਹਥਨਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਬੰਦੂਕ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ (ਆਧਾਰ) ਤੇ ਰੱਖੇ ਬਿਨਾਂ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਕੇ ਚਲਾਈ ਜਾ ਸਕੇ. "ਜਬਰਜੰਗ ਹਥਨਾਲ." (ਸਨਾਮਾ)

ਹਥਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨੀ.

ਹਥ ਪੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹੱਥ ਆਉਣਾ. ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਸਹਾਰਾ ਮਿਲਣਾ.ਜਿੱਕੁਰ ਡੁਬਦੇ ਦਾ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪੈਜਾਣਾ. "ਅੰਤ ਕਾਲਿ ਤਿਥੈ ਧੁਹੈ ਜਿਥੈ ਹਥ ਨ ਪਾਇ."(ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਹਥ ਫਲਘਾ. ਦੇਖੋ, ਫਲਘਾ.

ਹਥ ਫੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦਸ੍ਤਗੀਰੀ ਕਰਨੀ.

ਹਥ ਫੂਲ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜੀ, ਜੋ ਅਨਾਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅਗਨੀ ਦੀ ਫੁਲਝੜੀ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ ਹੱਥ ਫੜਕੇ ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਹਥ ਬੱਖ. ਵਿ—ਵੱਖੀ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਏ ਹੋਏ. ਜੱਫੋ ਜੱਫੀ ਹੋਇਆ. "ਮਿਲੇ ਹਥ ਬੱਖੰ ਮਹਾ ਤੇਜ ਤੱਤੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹਥ ਲਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਮਿਲਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਚੜ੍ਹਨਾ। ੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦਾ ਹੱਥ ਨਾਲ ਸੁਲਗ ਹੋਣਾ.

ਹਥਲੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤ ਗ੍ਰਹਣ.

ਹਥਵਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਮੋਟੇ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਗੁਥਲੀ, ਜੋ ਹੱਥ ਤੇ ਦਸਤਾਨੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਹਿਨਕੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਮਾਲਿਸ਼ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. "ਮਾਲਸ਼ ਕਰਹਿ ਪਹਿਰ ਹਥਵਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਥਵਾਸਾ | **ਹਥਵਾਸੋ** ਸੰਗਯਾ—ਹੱਥਾ. ਦਸ੍ਤਾ। ੨ ਕ਼ਬਜ਼ਾ. ਮੁੱਠਾ। ੩ ਢਾਲ ਫੜਨ ਦਾ ਤਸਮਾ.

ਹਥਵਾਰਿ. ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਡਰਨਾ, ਜੋ ਹੱਥ ਪਸਾਰਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਵਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਲੂਣੇ ਖੇਤਿ ਹਥਵਾਰਿ ਕਰੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਹਥਾਸਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹਸ੍ਤਾਸ਼੍ਰਯ. ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ. ਹਸ੍ਤਾਲੰਬਨ. "ਹਰਿ ਰਾਖਦਾ ਦੇ ਆਪਿ ਹਥਾਸਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਦਸ੍ਤਾ. ਹੱਥਾ.

ਹਥਾਹਾ. ਹਾਥ ਮੇਂ. ਹੱਥ ਵਿੱਚ. "ਵਸਿ ਆਪੇ ਜੁਗਤਿ ਹਥਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਹਥਾ ਵੱਖ | **ਹਥਾ ਵੱਥ** ਦੇਖੋ, ਹਥ ਬੱਖ. "ਧਕਾ ਧੱਕ ਬੀਰੰ ਹਥਾ ਵੱਥ ਹੋਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ ਹੋਏ.

ਹਥਿ. ਹਾਥ ਮੇਂ. ਹੱਥ ਵਿੱਚ. "ਰਾਜਾ ਨਿਆਉ ਕਰੇ ਹਥਿ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਜਿਸੁ ਆਇਆ ਹਥਿ ਨਿਧਾਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਹਥਿਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹਾਥੀ ਦਾ ਝੂਲਣਾ.

ਹਥਿਆਰ. ਸੰ. ਹਤਿਕਾਰ. ਵਿ—ਹਤ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਘਾਤਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੩ ਸੰਦ. ਔਜਾਰ.

ਹਥਿਆਰ ਧੋਣਾ | **ਹਥਿਆਰ ਪਖਾਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ—ਜੰਗ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ. ਵੈਰੀਆਂ ਦਾ ਲਹੂ ਹਥਿਆਰਾਂ ਤੋਂ ਉਤਾਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਣਾ. ਭਾਵ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ. "ਜੀਤ ਸਭੈ ਜਗ ਸਾਤਹੁ ਸਿੰਧ ਹਥਿਆਰ ਪਖਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹਥਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨੀ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਥੀ. ਸੰਗਯਾ—ਭੁਜਾ. ਬਾਂਹ, ਜੋ ਹੱਥ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ

ਹੈ. "ਹਥੀ ਦਿਤੀ ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਵਨਹਾਰੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਪਾਣੀ ਰੱਖਣ ਦੀ ਚੰਮ ਦੀ ਥੈਲੀ. "ਹਥੀ ਕੱਢ ਨ ਦਿੱਤੋ ਪਾਣੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਵਾਲਾਂ ਅਥਵਾ ਕਪੜੇ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਜੋ ਦਸਤਾਨੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਹੱਥ ਤੇ ਪਹਿਰਕੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰੀਦੀ ਹੈ। ੪ ਹਥਕੜੀ. ਹਸ੍ਤਬੰਧਨ. "ਹਥੀ ਪਉਦੀ ਕਾਹੇ ਰੋਵੈ ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਜਦ ਯਮਾਂ ਦੀ ਹਥਕੜੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਕਿਉਂ ਰੋਂਦਾ ਹੈਂ ? ੫ ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਪੋਠੋ. ਸਹਾਇਤਾ. ਇਮਦਾਦ। ੬ ਦਸਤਾ. Handle. ਜਿਵੇਂ– ਚੱਕੀ ਦੀ ਹਥੀ.

ਹਥੀਆਰੁ. ਦੇਖੋ, ਹਥਿਆਰ। ੨ ਹਥੌੜਾ. ਘਨ. "ਅਹਿਰਣਿ ਮਤਿ ਵੇਦੁ ਹਥੀਆਰੁ." (ਜਪੁ)

ਹਥੁ. ਦੇਖੋ, ਹਥ.

ਹਥੇਲੀ. ਸੰ. ਹਸ੍ਤ–ਤਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਥ ਦੀ ਤਲੀ.

ਹਥੋਹਥਿ | ਹਥੋਹਥੀ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਇੱਕ ਹੱਥ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਹੱਥ. "ਹਥੋ ਹਥਿ ਨਚਾਈਐ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜਿਸ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਉਸੇ ਨਾਲ ਫਲ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਹਸ੍ਤਾ ਹਸ੍ਤਿ. ਹੱਥੋ ਪਾਈ. ਹਸ੍ਤਯੁੱਧ.

ਹਥੌਰਾ | ਹਥੌੜਾ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਦਸ੍ਤੇਦਾਰ ਲੋਹੇ ਦਾ ਘਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਾਤੁ ਘੜੀਦੀ ਹੈ.

ਹੱਥ. ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤ. "ਕਰੇ ਭਾਵ ਹੱਥੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹਰੜੰਤ ਹੱਥ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ. "ਹਾਥੀ ਹੱਥ ਪ੍ਰਮੱਥ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੱਥ ਉੱਤੇ ਬਚਨ ਦੇਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਤੇ ਹੱਥ ਰਖਕੇ ਅਥਵਾ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਲੀਕ (ਰੇਖਾ) ਕੱਢਕੇ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕਰਨੀ. "ਬਚਨ ਦੇਹੁ ਮੋਰੇ ਜੋ ਹਾਥਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦੧)

ਹੱਥ ਬੱਖ | ਹੱਥ ਬੱਥ ਦੇਖੋ, ਹਥ ਬੱਖ. ਗੁੱਥਮ ਗੁੱਥਾ. ਜੱਫੋਜੱਫੀ.

ਹੱਥੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹੱਥ ਰਹਿਤ ਭੁਜਾ ਦਾ ਸਿਰਾ. ਟੁੰਡ. "ਜਯੋਂ ਕਰ ਟੁੰਡੇ ਹੱਥੜਾ." (ਭਾਗੁ)

ਹਦ. ਦੇਖੋ, ਹੱਦ.

ਹਦਫ. ਅ਼ ہدف ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਿਸ਼ਾਨਾ. ਲਕ੍ਸ਼੍ਯ.

ਹਦਰਤ | ਹਦਰਥ ਦੇਖੋ, ਹਜਰਤ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਰਬੀ ਦੀ ਰੀਤਿ ਕਰਕੇ ਹ਼ਦਰਤ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਹਦਰਥਿ. ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਤੋਂ. "ਤੈ ਤਾਂ ਹਦਰਥਿ ਪਾਇਓ ਮਾਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਤੈਂ ਹਜਰਤ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ) ਤੋਂ ਮਾਨ ਪਾਇਆ ਹੈ.

ਹਦਾਯਤ. ਅ਼ ہدایت ਹਿਦਾਯਤ. ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣਾ। ੨ ਭਾਵ–ਸਿਖ੍ਯਾ. ਨਸੀਹਤ.

ਹਦੀ. ਅ਼ ہادی ਹਾਦੀ. ਵਿ–ਰਾਹ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ–ਹਦਾਯਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਉਚ ਹਦੀ ਵੈਣੁ ਵਿਰਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਉੱਚੇ ਹਾਦੀ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ) ਨੇ ਵਚਨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ.

ਹਦੀਆ ਬਾਦ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਤਸੀਲ ਫਗਵਾੜੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਇੱਥੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਪੁਰੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭੀ ਇੱਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ.

ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਭੀ ਹਨ. ਸੱਤ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਤੇ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਹਦੀਸ. ਅ਼ حدیث ਹ਼ਦੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਾਤ. ਗੱਲ। ੨ ਪੈਗੰਬਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ। ੩ ਉਹ ਪੁਸਤਕ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਕਥਨ ਅਥਵਾ ਆਚਰਣ ਸੰਬੰਧੀ ਧਰਮ ਵ੍ਯਵਸਥਾ ਹੋਵੇ. "ਨਾਪਾਕ ਪਾਕ ਕਰਿ ਹਦੂਰਿ

ਹਦੀਸਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਮਨ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ, ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜੂਰ ਦੀ ਹਦੀਸ ਬਣਾ.

ਹਦੀਸ ਕੱਢਣੀ. ਕ੍ਰਿ—ਨ੍ਰੀਸ ਕੱਢਣੀ. ਨੱਕ ਨਾਲ ਲੀਕ ਕੱਢਣੀ. ਭਾਵ—ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ ਕਰਨੀ ਕਿ ਮੈਂ ਇਹ ਕੰਮ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ. "ਤਾਂਕੈ ਆਗੈ ਖੜੇ ਕਢਹਿ ਹਦੀਸ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ)

ਹਦੂਰ. ਅ਼ حضور ਹ਼ਜ਼ੂਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਰਬੀ ਵਿੱਚ ਹ਼ਦੂਰ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਸਚੈ ਸਬਦਿ ਹਦੂਰ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਹਦੂਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹ਼ਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ. ਸਨਮੁਖ. ਰੂਬਰੂ. "ਚੰਗਿਆਈਆ ਬੁਰਿਆਈਆ ਵਾਚੈ ਧਰਮੁ ਹਦੂਰਿ." (ਜਪੁ) ੨ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਖੁਲੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ. "ਮਹਿਲਾ ਅੰਦਰਿ ਹੋਦੀਆ, ਹੁਣਿ ਬਹਣਿ ਨ ਮਿਲਨਿ ਹਦੂਰਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੱਦ. ਅ਼ حد ਹ਼ੱਦ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਕਿਨਾਰਾ. ਸੀਮਾ. ਅਵਧਿ। ੨ ਤੇਜੀ. ਤੁੰਦੀ.

ਹਨ. ਹੈ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹੈਨ. ਹੈਂ. ਗੁਰਬਾਨੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈਨਿ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੈਨਿ। ੨ ਸੰ. हन्. ਧਾ—ਮਾਰਨਾ. ਜਾਣਾ. ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ. ਰੋਕਣਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ.

ਹਨਛਾ. ਦੇਖੋ, ਅੱਛਾ ਅਤੇ ਹੱਛਾ. "ਮਿਲਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰ ਪ੍ਰਭੁ ਹਨਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਹਨਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਮਾਰਨਾ. ਵਧ. ਦੇਖੋ, ਹਨ ਧਾ.

ਹਨਨਨਾਤ. ਸੰ. हननार्थ—ਹਨਨਾਥੰ. ਹਨਨ (ਮਾਰਨ) ਵਾਸਤੇ. ਵਧ ਕਰਨ ਲਈ. "ਹਨਨਨਾਤ ਲੈ ਤਾਹਿ ਸਿਧਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੯੮) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਨਨਾਤ.

ਹਨਫੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨੀ.

ਹਨਮੰਤ
ਹਨਮੰਤਰ
ਹਨਵੰਤ } ਦੇਖੋ, ਹਣਵੰਤਰੁ.

ਹਨੀਫ਼. ਅ਼ حنیف ਹ਼ਨੀਫ਼. ਵਿ—ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ.

ਹਨੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਠੋਡੀ। ੨ ਹੇਠਲਾ ਜਬਾੜਾ। ੩ ਹਨੁਮਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਉਂ। ੪ ਜਿਸ ਦੀ ਠੋਡੀ ਲੰਮੀ ਹੈ। ੫ ਵਿ—ਲੰਮੇ ਜਬਾੜੇ ਵਾਲਾ.

ਹਨੁਨਾਟਕ. ਦੇਖੋ, ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ.

ਹਨੁਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਹਣਵੰਤਰੁ। ੨ ਵਿ—ਲੰਮੇ ਜਬਾੜੇ ਵਾਲਾ.

ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ. ਸੰ. हनुमन्नाटक—ਹਨੁਮੱਨਾਟਕ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਇੱਕ ਕਾਵ੍ਯ, ਜੋ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਖੇਡਕੇ ਦਿਖਾਉਣ ਯੋਗ ਹੈ. ਇਹ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹਨੁਮਾਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਾਲਮੀਕਿ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਹਨੁਮਾਨ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਟਕ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਤਾਕਿ ਵਾਲਮੀਕ ਰਾਮਾਇਣ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਾ ਘਟੇ. ਰਾਜੇ ਭੋਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਮੋਤੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲੇ ਡਬੋਲੀਏ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸਿਲਾ ਹੱਥ ਲੱਗੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਪੁਰ ਰਾਜੇ ਨੇ ਓਥੋਂ ਪੱਥਰਾਂ ਪੁਰ ਉੱਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾਟਕ ਕਢਵਾਇਆ ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਗ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇ ਉਹ ਦਾਮੋਦਰ ਮਿਸ੍ਰ ਨੇ ਬਣਾਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਪੂਰਣ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਅਨੁਵਾਦ ਭੱਲਾ ਕੁਲ ਦੇ ਰਤਨ ਕਵਿ ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਯਥਾ—

ਸੰਮਤ ਬਿਕ੍ਰਮ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਸਹਸ ਖਟ ਸ਼ਤ ਅਸੀਹ*ਵਰ,
ਚੈਤ੍ਰ ਚਾਂਦਨੀ ਦੂਜ ਛਤ੍ਰ ਜਹਁਗੀਰ ਸੁਭਟ ਪਰ,
ਸ਼ੁਭ ਲੱਛਨ ਦੱਛਨ ਸੁਦੇਸ਼ ਕਵਿ ਰਾਮ ਵਿਚੱਛਨ,
ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਦਾਸ ਤਨੁ ਕੁਲ ਪ੍ਰਕਾਸ ਯਸ਼ ਦੀਪਕ ਰੱਛਨ,
ਰਘੁਪਤਿ ਚਰਿਤ੍ਰ ਤਿਨ ਯਥਾਮਤਿ
ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਯੋ ਸ਼ੁਭ ਲਗਨ ਗਣ,
ਦੇ ਭਕ੍ਤਿ ਦਾਨ ਨਿਰਭਯ ਕਰੋ,
ਜਯ ਰਘੁਪਤਿ ਰਘੁਵੰਸ਼ ਮਣਿ.

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ. ਕਈ ਕਬਿੱਤ ਕਾਸ਼ੀ ਰਾਮ ਕਵੀ ਦੇ ਭੀ ਹਨ.†

* ਸਾਲ ਵਿਕ੍ਰਮੀ ੧੬੮੦.

† ਬਹੁਤ ਕਵੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ ਦੀ ਲਿਖੀ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਰਸੁਰਾਮ ਦੇ ਸੰਬਾਦ ਦੇ ਕੁਝ ਛੰਦ ਕਵਿ ਕਾਸ਼ੀਰਾਮ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਕੇ ਦਰਜ ਕਰਵਾਏ.

ਹਨੁਮੰਤ. ਦੇਖੋ, ਹਣਵੰਤੁ.

ਹਨੂ. ਦੇਖੋ, ਹਨੁ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹਨੁ ਅਤੇ ਹਨੂ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹਨ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਯੋਧਾ. "ਹਾਥ ਲਗੇ ਅਰਿ ਹਾਸੀ ਹਨੂ ਕੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਹਨੂਦ. ਦੇਖੋ, ਹੁਨੂਦ.

ਹਨੂਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਹਣਵੰਤਰੁ. "ਹਨੂਮਾਨ ਸਰਿ ਗਰੁੜ ਸਮਾਨਾ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਸਰਿ.

ਹਨੋਜ਼. ਫ਼ਾ ہنوز ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅਭੀ. ਹੁਣੇ. ਅਜੇ। ੨ ਅਜੇ ਤੀਕ. ਹੁਣ ਤਾਈਂ.

ਹਫਸ. ਹਬਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਹਫਸ ਵਲਾਯਤ ਕੇ ਤਨ ਕਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਫਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹਾਂਪਨਾ. ਨੱਠ ਭੱਜ ਤੋਂ ਦਿਲ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਧੜਕਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਸਾਹ ਲੈਣਾ.

ਹਫਤ. ہفت ਹਫ਼੍ਤ. ਸਪ੍ਤ. ਸੱਤ.

ਹਫ਼ਤ ਅਕ਼ਲੀਮ, ਹਫ਼ਤ ਇਕ਼ਲੀਮ, ਹਫ਼ਤ ਕਿਸ਼ਵਰ ਫ਼ਾ ہفت اقلیم ہفت کشور ਹਫ਼ਤ (ਸੱਤ) ਇਕ਼ਲੀਮ ਅਥਵਾ ਕਿਸ਼ਵਰ (ਵਲਾਇਤ). ਯੂਨਾਨੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਖਤ ਉਸਤਵਾ (Equator—ਮੱਧਰੇਖਾ) ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਨੂੰ ਸੱਤ ਖਤ ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਖਿੱਚਕੇ ਜਮੀਨ ਦੇ ਸੱਤ ਹਿੱਸੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ. ਹਫਤ ਇਕਲੀਮ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਚੇਤੇ ਰਹੇ ਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਨਹੀਂ ਗਿਣੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਮਗਰੋਂ ਮਲੂਮ ਹੋਏ ਹਨ.

ਹਫਤ ਖਨ, ਹਫ਼ਤ ਖ਼੍ਵਾਨ ਫ਼ਾ ہفت خواں ਅਸਫ਼ੰਦਯਾਰ ਅਤੇ ਰੁਸਤਮ ਨੇ ਸੱਤ ਸੱਤ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਤੈ ਕਰਕੇ ਕਾਮਯਾਬੀ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਧਨਜਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, ਹਰੇਕ ਮੰਜ਼ਲ ਤੈ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ, ਦਸਤਰਖ਼੍ਵਾਨ ਬਿਛਾਕੇ ਭੋਜਨ ਖਵਾਇਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੈ.

ਹਫਤ ਜ਼ੁਬਾਂ. ਫ਼ਾ ہفت زبان ਹਫ਼ਤ ਜ਼ੁਬਾਂ. ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਣਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸਲਾਮੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚ "ਹਫ਼ਤ ਜ਼ੁਬਾਂ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਦੁਆਬੇ, ਮਾਝੇ, ਮਾਲਵੇ, ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਹੈ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਅਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਸੱਤ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ—ਕ਼ੁਰੈਸ਼, ਤੁਯ (ਤ੍ਵੈ), ਹਵਾਜ਼ਿਨ, ਯਮਨ, ਸਕੀਫ਼, ਹੁਜ਼ੈਲ ਅਤੇ ਤਮੀਮ. قریش , طے , ہوازن , یمن , تمیم , ہذیل , ثقیف .

ਹਫ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ ہفتہ ਸੰ. ਸਪ੍ਤਾਹ. ਸਤਵਾਰਾ.

ਹਫ਼ਤਾਦ. ਫ਼ਾ ہفتاد ਸੱਤਰ—੭੦.

ਹਬ. ਅ਼ حب ਹ਼ਬ. ਸੰਗਯਾ—ਦਾਣਾ. ਬੀਜ। ੨ ਗੋਲੀ. ਵੱਟੀ.

ਹਬਸ. ਅ਼ حبس ਹ਼ਬਸ. ਸੰਗਯਾ—ਰੋਕ ਰੱਖਣਾ। ੨ ਕੈਦ. ਹਵਾਲਾਤ। ੩ ਅ਼ حبش ਹ਼ਬਸ਼. ਅਫਰੀਕਾ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਦੇਸ਼ ਐਬਸੀਨੀਆ (Abyssinia). "ਹਬਸ ਵਲਾਯਤ ਗਏ ਦਯਾਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹਬਸਦਮ. ਦੇਖੋ, ਦਮ ੯.

ਹਬਸ਼ੀ. ਵਿ—ਹ਼ਬਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. "ਹਬਸੀ ਹਲਬੀ ਧਯਾਵੈਂ." (ਅਕਾਲ)

ਹਬਾ. ਅ਼ ہبا ਸੰਗਯਾ—ਰੇਣੁ. ਧੂਲਿ. ਰਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਵਾ.

ਹਬਾਬ. ਅ਼ حباب ਹ਼ਬਾਬ. ਸੰਗਯਾ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਬੁਲਬੁਲਾ. ਬੁਦਬੁਦਾ। ੨ ਓਸ. ਸ਼ਬਨਮ. ਤ੍ਰੇਲ। ੩ ਘੜਾ ਰੱਖਣ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ. ਘੜਵੰਜੀ. ਘੜੌਂਜੀ.

ਹਬੀਬ. ਅ਼ حبیب ਹ਼ਬੀਬ. ਵਿ—ਪਿਆਰਾ. ਪ੍ਰਿਯ। ੨ ਦੋਸ੍ਤ. ਮਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁੱਬ.

ਹਬੂਬ. ਅ਼ حبوب ਹ਼ਬੂਬ. ਹ਼ਬ (ਦਾਣੇ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਦਾਣੇ। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਅਥਵਾ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦਾਣਿਆਂ ਦੀ ਵਟਾਈ ਸਮੇਂ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਪੁਰ ਅਨੇਕ ਹੱਕਾਂ ਬਾਬਤ ਲਾਇਆ ਟੈਕਸ. "ਹਬੂਬ ਲਗਾਵੈਂ, ਕਾਰ ਬਿਗਾਰ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤ ਕੀ." (ਪੰਪ੍ਰ)

ਹਭ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਸਰਵ. ਸਭ. "ਸੋਹੰਦੜੋ ਹਭ ਠਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਭਕਿਹੁ / **ਹਭਕਿਛੁ** / **ਹਭਕਿਝੁ** — ਸਭ ਵਸਤੁ. ਸਭ ਚੀਜ. ਸਭ ਕੁਝ.

ਹਭਕੋ / **ਹਭਕੋਇ** — ਸਭ ਕੋਈ. ਹਰਇਕ (ਯਕ).

ਹਭਾਹੂ. ਸਭ ਸੇ. ਸਭ ਤੋਂ. "ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸੰਸਾਰ ਹਭਾ ਹੂੰ ਬਾਹਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਭਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਭੀ. ਸਾਰੇ. ਸਵੇਂ ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਹਭ. "ਹਭਿ ਰੰਗ ਮਾਣਹਿ ਜਿਸੁ ਸੰਗਿ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਹਭੀਆ. ਸਭ ਦੇ. ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ. "ਵਸਹਿ ਹਭੀਆ ਨਾਲਿ." (ਵਡ ਮ: ੧)

ਹਭੁ. ਸਭ. ਦੇਖੋ, ਹਭ. "ਦੂਖ ਦਰਦ ਰੋਗ ਮਾਇ ਮੈਡਾ ਹਭੁ ਨਸੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਭੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਾਰੇ. ਤਮਾਮ. "ਹਭੇ ਟੋਲ ਸੁਹਾਵਣੇ ਸਹੁ ਬੈਠਾ ਅੰਙਣ ਮਲਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਹਭੋ. ਸਭ. "ਹਭੋ ਕਿਛੁ ਸੁਹੰਦਾ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਮ. ਸਰਵ—ਅਸੀਂ. "ਹਮ ਮੈਲੇ ਤੁਮ ਊਜਲ ਕਰਤੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ—ਅਹੰਤਾ. ਅਭਿਮਾਨ. "ਹਮ ਕਾਲਖ ਧੋਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੩ ਸਰਵ—ਅਹੰ. ਮੈ. "ਅਵਰਿ ਪੰਚ ਹਮ ਏਕ ਜਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੪ ਫ਼ਾ همہ ਹਮਹ. ਵਿ—ਤਮਾਮ. ਸਭ. "ਹਮ ਜੇਰ ਜਿਮੀ ਦੁਨੀਆ ਪੀਰਾ ਮਸਾਇਕਾ ਰਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹਮਹ (ਸਭ) ਪੀਰ, ਮਸ਼ਾਯਖ਼ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੇਠ ਦੱਬੇ ਗਏ। ੫ ਫ਼ਾ ہم ਪ੍ਰਤਜ—ਭੀ. ਸਾਥ. ਸਮਾਨ ਆਦਿ, ਜੈਸੇ—ਹਮਸਰ. ਹਮ ਦਰਦ, ਹਮ ਮਕਤਬ, ਹਮਸ਼ੀਰਾ, ਹਮਨਾਮ, ਹਮਰਾਹ ਆਦਿ.

ਹਮਸਹਰੀ / **ਹਮਸਹਿਰੀ** — ਵਿ—ਉਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਫ਼ਾ ہمشہری "ਜੋ ਹਮਸਹਰੀ ਸੋ ਮੀਤੁ ਹਮਾਰਾ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ਜੋ ਸਾਡੇ ਨਗਰ (ਬੇਗਮਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਸਾਡਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ.

ਹਮਸਰ. ਫ਼ਾ ہمسر ਵਿ—ਬਰਾਬਰ ਦਾ. ਤੁੱਲਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਹਮਰੰਗ ਹਮਸਰ ਲੜਤ ਭੇ." (ਸਲੋਹ)

ਹਮਸਰਿ. ਹਮਾਰੇ ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਸਾਡੇ ਜੇਹਾ. "ਹਮ ਸਰਿ ਦੀਨੁ,ਦਿਆਲੁ ਨ ਤੁਮ ਸਰਿ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਹਮਸਰੀ. ਫ਼ਾ ہمسری ਸੰਗਜਾ—ਤੁੱਲਤਾ. ਬਰਾਬਰੀ.

ਹਮਸਾਇਆ / **ਹਮਸਾਯਾ** — ਫ਼ਾ ہمسایہ ਵਿ—ਉਸੇ ਸਾਯਾ (ਛਾਇਆ-ਛੱਤ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ—ਪੜੋਸੀ.

ਹਮਸੋਸ. ਦੇਖੋ, ਅਫਸੋਸ.

ਹਮਹ / **ਹਮਹਿ** — ਫ਼ਾ ہمہ ਵਿ—ਸਭ. ਸੰਪੂਰਣ. "ਪ੍ਰਤਿਪਾਲੈ ਨਾਨਕ ਹਮਹਿ." (ਬਾਵਨ) ਸਭ ਨੂੰ ਪਾਲਦਾ ਹੈ । ੨ ਅਸਾਂ ਨੂੰ.

ਹਮਕੀਨ. ਫ਼ਾ ہمکین ਰਸਤੇ ਦਾ ਸਾਥੀ.

ਹਮਕੀਨੀ. ਸਾਥ ਨਿਬਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਸਦਾ ਸੰਗੀ. ਦੇਖੋ, ਹਮਕੀਨ. "ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਹਰਿ ਪਾਇਆ ਸੋ ਗੁਰੁ ਹਮਕੀਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਹਮੱਕ. ਅ਼ حمق ਹਿਮੱਕ. ਵਿ—ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਧਮੱਕੇ ਹਮੱਕੇ." (ਕਲਕੀ)

ਹਮਗਿਨਾਂ. ਫ਼ਾ ہمگنان ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਭ. ਤਮਾਮ। ੨ ਹਰੇਕ.

ਹਮਗੀ. ਫ਼ਾ ہمگی ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਭ. ਤਮਾਮ. ਸਵੇਂ.ਸਾਰੇ.

ਹਮਚਿਨੀ. ਫ਼ਾ ہمچنین ਹਮਚੁਨੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਐਹੋ ਜੇਹਾ. ਅਜੇਹਾ. "ਹਮਚਿਨੀ ਪਾਤਸਾਹ ਸਾਵਲੇ ਬਰਨਾ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਮਚੁ. ਫ਼ਾ ہمچو ਵਿ—ਮਾਨਿੰਦ. ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ.

ਹਮਚੁਨਾ. ਫ਼ਾ ہمچنان ਵਿ—ਉਸ ਜੈਸਾ. ਓਹੋ ਜੇਹਾ.

ਹਮਚੇ. ਅਸਾਡੇ. ਹਮਾਰੇ। ੨ ਸਾਡੇ ਜੇਹੇ. ਹਮਾਰੇ ਮਾਨਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਤੁਮਚੇ.

ਹਮਜਬਾਂ. ਫ਼ਾ ہمزبان ਹਮਜ਼ਬਾਂ. ਵਿ—ਹਮਕਲਾਮ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਉਹੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਹਮਜਾ. ਅ਼ ہمزہ ਹ਼ਮਜ਼ਹ. ਮੁਹ਼ੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚਾਚਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ. ਸਿੰਘ। ੩ ਜੱਜਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਧਾਰਕੇ ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਹੋਇਆ. "ਹਮਜਾ ਜੱਜਾ ਜਾਣੀਐ." (ਭਾਗੁ) ੪ ہمزہ ਵਜਾ-ਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਜ਼ੇਰ ਜ਼ਬਰ ਪੇਸ਼ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲਾ ਅਲਫ ਅੱਖਰ.

ਹਮ ਤੁਮ. ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ. ਭਾਵ—ਸਭਲੋਕ. "ਉਨ ਕੈ ਸੰਗਿ ਹਮ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਮੇਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਅਹੰਤਾ ਤ੍ਵੰਤਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਤੁਮ ਗੁਰਿ ਖੋਈ ਹੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਹਮਦ. ਅ਼ حمد ਹ਼ਮਦ. ਸੰਗਜਾ—ਉਸਤਤਿ. ਤਅ਼ਰੀਫ਼. ਵਡਿਆਈ.

ਹਮਦਮ. ਫ਼ਾ ہمدم ਸੰਗਜਾ—ਏਕ ਪ੍ਰਾਣ. ਇੱਕ ਜਾਨ. ਮਿਤ੍ਰ. ਸੱਚਾ ਦੋਸ੍ਤ.

ਹਮਨ. ਦੇਖੋ, ਹਵਨ। ੨ ਪ੍ਰੂ. ਮੈ. ਮੇਰੀ. "ਹਮਨ ਕੀ ਪੁਕਾਰੇ ਸੁਨੋ ਰਾਜਧਾਨੀ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਅਸੀਂ. ਹਮ.

ਹਮਨਸ਼ੀਨ. ਫ਼ਾ ہمنشین ਵਿ—ਪਾਸ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. "ਜ਼ਾਹਿਬੇ ਤੋ ਹਮਨਸ਼ੀਨੋ ਹਮਜ਼ੁਬਾਂ." (ਜਿੰਦਗੀ) ੨ ਸੰਗਜਾ—ਮੁਸਾਹਿਬ. ਸਭਾਸਦ.

ਹਮਯਾਂ. ਫ਼ਾ ہمیان ਸੰਗਜਾ—ਰੁਪਯੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਗੁਥਲੀ. ਵਾਸਣੀ.

ਹਮਰਾ. ਸਰਵ—ਹਮਾਰਾ. ਅਸਾਡਾ. "ਹਮਰਾ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗ ਬਿਰਕਤੁ ਭਇਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਹਮਹ ਰਾ. ہمہ را ਸਭ ਨੂੰ. ਸਭ ਕਾ (ਕੀ). "ਹਮਰਾ ਬਿਨਉ ਸੁਨਉ ਪ੍ਰਭੁ ਠਾਕੁਰ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਹੇ ਸ੍ਵਾਮੀ! ਆਪ ਸਭ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਸੁਣਦੇ ਹੋ.

ਹਮਰਿਨ ਤੇ. ਵਾ—ਹਮਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ. ਅਸਾਡਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ. "ਦੋਇ ਸਤ੍ਰੁ ਹਮਰਿਨ ਤੇ ਏਕ ਸੰਘਾਰੀਐ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੩)

ਹਮਲ. ਅ਼ حمل ਹ਼ਮਲ. ਸੰਗਜਾ—ਬੋਝ ਉਠਾਉਣਾ। ੨ ਗਰਭ. ਆਧਾਨ। ੩ ਹਮਲਹ (ਹੱਲੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਗੁਰੁ ਵਿਲਾਸ ੧੦ ਵਿੱਚ ਹਮਲ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ.

ਹਮਲਹ / ਹਮਲਾ ਅ਼ حملہ ਹ਼ਮਲਹ. ਸੰਗਜਾ—ਧਾਵਾ. ਹੱਲਾ. ਝਪਟ.

ਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਹਮਹ. "ਅਚਿੰਤ ਹਮਾ ਕਉ ਸਗਲ ਸਿਧਾਂਤੁ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ਸਭ ਦਾ ਪੂਰਣ ਸਿੱਧਾਂਤ ਅਚਿੰਤਜ (ਕਰਤਾਰ) ਹੈ। ੨ ਅਸਾਂ ਨੂੰ.

ਹਮਾਂ. ਫ਼ਾ ہمان ਹਮ—ਆਂ. ਓਹੀ. ਵਹੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਮਹ.

ਹਮਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਹਮਾਯਤ.

ਹਮਾਇਤੀ ਨਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਮਾਯਤੀ ਨਾਲਾ.

ਹਮਾਕਤ. ਅ਼ حماقت ਹ਼ਮਾਕ਼ਤ. ਸੰਗਜਾ—ਬੇਅਕਲੀ. ਮੂਰਖਤਾ.

ਹਮਾਚਾ. ਸੰਗਜਾ—ਥੈਲਾ. ਗੁਥਲਾ. "ਤਬ ਹਮਾਚਾ ਭੰਗ ਕਾ ਖੋਲਿਆ." (ਜਸਾ) ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਫ਼ਾਰਸੀ "ਹਮਯਾਂ" (ਥੈਲੀ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਹਮਾਤੁਮਾ. ਹਮਾ ਸ਼ੁਮਾ. ਅਸੀਂ ਤੁਸੀਂ. ਭਾਵ—ਸਭ. "ਦੀਬਾਨੁ ਏਕੋ ਕਲਮ ਏਕਾ ਹਮਾ ਤੁਮਾ ਮੇਲੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਹਮਾਨਾ. ਫ਼ਾ ہمانا ਵਜ—ਬੇਸ਼ੱਕ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. ਠੀਕ.

ਹਮਾਮ. ਅ਼ حمام ਹ਼ੱਮਾਮ. ਸੰਗਜਾ—ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਨਾਲ

ਨ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ. Bagnio. "ਹਜਰਤ ਕੀਨ ਸਨਾਨ ਹਮਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਮਾਯਤ. ਅ਼ حمایت ਹ਼ਮਾਯਤ. ਸੰਗਯਾ—ਤਰਫਦਾਰੀ. ਪਕ੍ਸ਼ (ਪੱਖ). ੨ ਨਿਗਹਬਾਨੀ.

ਹਮਾਯਤੀ. ਫ਼ਾ حمایتی ਵਿ—ਪੱਖੀ. ਸਹਾਇਕ. ਮਦਦਗਾਰ.

ਹਮਾਯਤੀ ਨਾਲਾ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਜਲ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪ੍ਰਵਾਹ, ਜੋ ਜੰਗ ਸਮੇਂ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਸਾਬਤ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਹਮਾਰਾ. ਵਿ—ਅਸਾਡਾ। ੨ ਫ਼ਾ همارا ਹਮਹ ਰਾ. ਸਭ ਤਾਈਂ. "ਹਮਾਰਾ ਏਕ ਆਸ ਵਸੇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਸਭ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੀ ਆਸ ਬੱਸ ਹੈ.

ਹਮੀਂ. ਹਮਹੀ। ੨ ਅਸੀਂ ਲੋਕ। ੩ ਫ਼ਾ همین ਯਹੀ. ਇਹੀ. ਏਹੋ.

ਹਮੀਦ. ਅ਼ حمید ਹ਼ਮੀਦ. ਵਿ—ਵਡਿਆਇਆ ਹੋਇਆ. ਹਮਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਿਤ.

ਹਮੀਦਾ. ਵਿ—ਹ਼ਮਦ ਕੀਤੀ ਹੋਈ. ਵਡਿਆਈ ਹੋਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

ਹਮੀਰ. ਅ਼ امیر ਵਿ—ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. "ਹਾਠ ਹਮੀਰ." (ਕਲਕੀ) ਹਠੀਆ ਅਤੇ ਵਿਜਯੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਰਨਥੰਭੌਰ ਦਾ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸੰ: ੧੩੫੭ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਬੈਠਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹਿਲਕਾਰ ਮੀਰਮੁਹੰਮਦ ਬਾਗੀ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਭੱਜਕੇ ਹਮੀਰ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚਿਆ. ਅਲਾ-ਉੱਦੀਨ ਨੇ ਹਮੀਰ ਪਾਸੋਂ ਮੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਮੰਗਿਆ. ਹਮੀਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਸੂਰਜ ਅਪਨੀ ਚਾਲ ਬਦਲ ਲਵੇ, ਪਰ ਹਮੀਰ ਸ਼ਰਣਾਗਤ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਵੇਗਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਹਮੀਰ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. "ਤਿਰਿਯਾ ਤੇਲ ਹਮੀਰ ਹਠ ਚਢਤ ਨ ਦੂਜੀ ਵਾਰ." (ਲੋਕੋ) ੩ ਇੱਕ ਮੇਵਾਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਇਹ ਭੀ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਮਾਲਦੇਵ ਝਲੋਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ. ਮਾਲਦੇਵ ਨੇ ਹੋਰ ਤਰਾਂ ਹਮੀਰ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਆਉਂਦਾ ਨਾ ਵੇਖਕੇ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਦਾ ਨਾਤਾ ਭੇਜਿਆ, ਜੋ ਹਮੀਰ ਨੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਕਰ ਲਿਆ. ਵਿਆਹ ਹੋਣ ਪੁਰ ਲੜਕੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਵਿਧਵਾ ਹਾਂ. ਹਮੀਰ ਨੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮਾਲਦੇਵ ਦੀ ਗੈਰ ਹਾਜਿਰੀ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਾਕੇ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਸਾਰਾ ਸੂਬਾ ਆਪਣੇ ਕਬਜੇ ਕਰ ਲਿਆ.

ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ. ਨਾਭੇ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸੂਰਤੀਏ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਬਾਬੇ ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੜੋਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ ਗੁਰੁਦਿੱਤੇ ਦੇ ਮਰਨ ਤੇ ਧਨੌਲੇ, ਪੱਖੋ, ਕਪੂਰਗੜ੍ਹ ਆਦਿਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਬਹਾਦੁਰ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਸੀ. ਸਨ ੧੭੫੫ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਨਾਭਾ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪਿਆ. ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਕਈ ਇਲਾਕੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਏ. ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਦੇ ਗਵਰਨਰ ਜੈਨ ਖਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ ਇਹ ਆਪਣੇ ਖਾਲਸਾ ਭਾਈਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਫਤੇ ਵਿੱਚ ਅਮਲੋਹ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਆਇਆ. ਰਾਜਾ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੮੩ ਵਿੱਚ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ. ਸਮਾਧ ਕਿਲੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਹੈ.

ਹਮੂ. ਫ਼ਾ همه ਹਮਹ. ਤਮਾਮ. ਸਭ. "ਖੇਲ ਖਾਨਾ ਬਿਰਾਦਰ ਹਮੂ ਜੰਜਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ همو ਹਮ—ਓ. ਵਹੀ. ਉਹੀ.

ਹਮੇ. ਫ਼ਾ ہمے ਫਾਰਸ਼ੀ ਦਾ ਪਦ ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ, ਜੋ ਮੇ ਵਾਂਙ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੇ.

ਹਮੇਸ਼, ਹਮੇਸ਼ਹ. ਫ਼ਾ ہمیشہ ਵ੍ਯ—ਸਦਾ. ਸਵੰਦਾ. ਨਿਤ੍ਯ (ਨਿੱਤ).

ਹਮੇਰ, ਹਮੇਲ. ਅ਼ حمایل ਹ਼ਮਾਯਲ. ਗਾਤ੍ਰਾ। ੨ ਚਾਂਦੀ ਸੁਵਰਣ ਆਦਿਕ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜੋ ਛਾਤੀ ਤੇ ਲਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਤਥਾ

ਘੋੜੇ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਭੀ ਭੂਸ਼ਣ ਹੈ। ੩ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੁਰਾਨ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਲਾ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ.

ਹਮੈ. ਸਾਨੂੰ. ਅਸਾਂ ਤਾਈਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਮਹ.

ਹਮੈਨੇਕ. ਵਾ—ਹਮ ਨੇ ਅਨੇਕ. ਅਸੀਂ ਬਹੁਤ. "ਹਮੈਨੇਕ ਮਾਰੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਅਸੀਂ ਅਨੇਕ ਗੋਲੀਆਂ ਮਾਰੀਆਂ.

ਹਯ. ਸੰ. ਹ੍ਯ੍. ਧਾ—ਜਾਣਾ. ਤੁਰਨਾ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੋੜਾ.

ਹਯਸਾਰ, ਹਯਸਾਲ ਸੰ. ਹਯਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ. ਅਸਤਬਲ. "ਛੋਰ ਲਯੋ ਹਯਸਾਰਹਿ ਤੇ ਹਯ." (ਰਾਮਾਵ) ਤਬੇਲੇ ਤੋਂ ਘੋੜਾ ਖੋਲ੍ਹ ਲੀਤਾ.

ਹਯਕ੍ਰਤੁ, ਹਯਕ੍ਰਿਤੁ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਯ (ਅਸ਼੍ਵ) ਕ੍ਰਤੁ (ਯਗ੍ਯ). ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ ਯਗ੍ਯ.

ਹਯਗ੍ਰੀਵ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਭੌਮਾਸੁਰ ਦਾ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਮੁਰ ਦੈਤ ਦਾ ਸਾਥੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ। ੨ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਅਵਤਾਰ. ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਆਪਣੀ ਹੀ ਕਮਾਣ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਨਾਲ ਗਲ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ, ਦੇਵੀ ਦੇ ਆਖੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਿਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਧੜ ਉੱਤੇ ਜੜ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਯਗ੍ਰੀਵ ਅਵਤਾਰ ਹੋਇਆ. ਹਯਗ੍ਰੀਵ ਨੇ ਮਧੁ ਅਤੇ ਕੈਟਭ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕੀਤਾ.

ਹਯਣੀ. ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਯਣੀ ਇਸਣੀ ਇਸਣੀ ਇਸਣੀ ਇਸਣੀ ਅਰਣੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਉੱਚੈਸ਼੍ਰਵਾ ਘੋੜੇ ਦਾ ਪਤੀ ਇੰਦ੍ਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਸ਼੍ਯਪ, ਉਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਹਯਤ੍ਰਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਕਵਚ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੰਜੋਆ.

ਹਯਨਰਿ, ਹਯਨਾਂਤਕ ਹਯਨ ਅਰਿ. ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਯਨੀ. ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਯਲ. ਅ਼ حیل ਹ਼ਯਲ. ਸ਼ਕਤਿ. "ਹਯਲ ਕਾਯਮ ਰੂਹ." (ਮਗੋ)

ਹਯਾ, ਹਯਾਉ ਅ਼ حیا ਹ਼ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਰਖਾ। ੨ ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੩ ਭਗ. ਯੋਨਿ। ੪ ਸੰ. ਹਯਾ. ਘੋੜੀ.

ਹਯਾਤ. ਅ਼ حیات ਹ਼ਯਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੀਵਨ. ਜਿੰਦਗੀ.

ਹਯਾਤ ਖ਼ਾਂ. ਸਵਾ ਸੌ ਸਵਾਰ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੁੱਧੂ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਪਾਸ ਪਾਂਵਟੇ ਦੇ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਨੌਕਰ ਰਖਵਾਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਨਮਕਹਰਾਮ ਹੋਕੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਿਆ. ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਮਹੰਤ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਤਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ.

ਹਯਾਤੀ. ਵਿ—ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਵਾਲਾ. ਜਿਉਂਦਾ. "ਸੇਖ ਹਯਾਤੀ ਜਗਿ ਨ ਕੋਈ ਥਿਰੁ ਰਹਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਹਯਾਤੁੱਲਾ ਖ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਾਹ ਨਵਾਜ਼ ਖ਼ਾਂ.

ਹਯੋ. ਹਨਨ ਕਰਿਆ. ਮਾਰਿਆ. "ਸਮਰਸੈਨ ਰਾਜਾ ਪੁਨ ਹਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਹਰ. ਵਿ—ਹਰਾ. ਹਰਿਤ. "ਜੈਸੇ ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) "ਬਨ ਹਰ ਪਾਤ ਰੇ." (ਧਨਾ ਮ. ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰੁਦ੍ਰ. ਸ਼ਿਵ. "ਕਮਲਾਸਨ ਧਜਾਵਤ ਜਾਹਿ ਭਜੇ ਹਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਅਗਨਿ। ੪ ਕਾਲ। ੫ ਲੈਜਾਣਾ. ਹਰਣ. "ਮੇਰੀ ਹਰਹੁ

ਬਿਪਤਿ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੬ ਫ਼ਾ ਹਰ ਵਜ-ਕੁੱਲ. ਪ੍ਰਤਿ. ਹਰ ਇੱਕ. "ਹਰਦਿਨੁ ਹਰਿ ਸਿਮਰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਬੰਦੇ ਖੋਜੁ ਦਿਲ ਹਰ-ਰੋਜ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ੭ ਹਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. "ਹਰ ਬਾਹਤ ਇਕ ਪੁਰਖ ਨਿਹਾਰਾ." (ਦੱਤਾਵ) ੮ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹਰਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹਰ ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਬੋਧਕ ਹੈ। ੯ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਬੂੰਦੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਪਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ "ਹਰਾਵਲੀ" ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਾਵਲੀ.

ਹਰਉਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰੌਲ.

ਹਰਅਰਿ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਮ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. "ਗਿਰੀ ਮੂਰਛਨਾ ਹ੍ਵੈ ਧਰਨਿ ਹਰਅਰਿ ਸਰ ਗਜੇ ਮਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯)

ਹਰ ਇਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਰ-ਯਕ. ਪ੍ਰਤਜੇਕ. ਹਰੇਕ.

ਹਰਏ. ਚਤੁਰਥੀ. ਹਰਯੇ. ਹਰਿ ਨੂੰ. ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ. "ਹਰਏ ਨਮਸਤੇ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਰਸ. ਸੰ. ਹਰ੍ਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਆਨੰਦ। ੨ ਸੁਖ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਸ਼੍ ਧਾ। ੩ ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਵਰਧਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਥਾਨੇਸਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਰ੍ਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ ਹਰ੍ਸ਼ਵਰਧਨ ਹੈ. ਇਹ ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਸਨ ੬੦੬ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਉੱਤਮ ਕਵਿ 'ਵਾਣ' ਨੇ ਹਰ੍ਸ਼ਚਰਿਤ੍ਰ ਮਨੋਹਰ ਕਾਵਜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਹਰ੍ਸ਼ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਨੌਜ ਬਣਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੬੪੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਹਰਸਕਤਣਿ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ ਸਕਤਨਿ.

ਹਰਸਨ. ਸੰ. ਹਰ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਯਾ—ਆਨੰਦ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ—ਆਨੰਦ ਦਾਤਾ. ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦਰਸਨ ਪਰਸਨ ਸਰਸਨ ਹਰਸਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਹ੍ਰਾਸਨ. ਸੰਗਯਾ—ਘਟਾਉਣਾ. ਕਮ ਕਰਨਾ. ਮਿਟਾਉਣਾ. "ਦੋਖ ਸਗਲ ਮਲ ਹਰਸਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਹਰਸਾਤ. ਹਰ੍ਸ਼ਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਸ। ੨ ਹਰ-ਸਾਅ਼ਤ. ہرساعت ਹਰ ਘੜੀ. ਹਰ ਵੇਲੇ. "ਬੋਲਹਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰਾਮ ਨਾਮੁ ਹਰਸਾਤੇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਹਰਸਿੰਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ। ੨ ਸੱਪ, ਜੋ ਹਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਸਿੰਗਾਰ ਹੈ.

ਹਰਹਟ. ਸੰ. ਅਰਘੱਟ. ਸੰਗਯਾ—ਹਰਟ. ਘਟਿਯੰਤ੍ਰ. "ਹਰਹਟ ਭੀ ਤੂੰ ਤੂੰ ਕਰਹਿ ਬੋਲਹਿ ਭਲੀ ਬਾਣਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਹਰਹਟ ਮਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਅਰਘੱਟ ਮਾਲਾ. ਹਰਟ ਦੀ ਮਾਲਾ (ਮਾਲ੍ਹ),ਜਿਸ ਨਾਲ ਟਿੰਡਾਂ ਬੱਧੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹਰਹਾਰ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਹਾਰ. ਚਿੱਟਾ ਸੱਪ. ਸ਼ਿਵ ਸਫ਼ੇਦ ਸੱਪ ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ. "ਹਰਹਾਰ ਸੀ ਹਲਬਾਨੇਰ." (ਅਕਾਲ) "ਸੂਖ ਗਯੋ ਤ੍ਰਸਕੈ ਹਰਹਾਰ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਹਰਕ. ਦੇਖੋ, ਹਲਕ.

ਹਰਕਤ. ਅ਼ حرکت ਹ਼ਰਕਤ. ਹਿਲਨਾ. ਚੇਸ਼੍ਟਾ.

ਹਰਕਾ. ਵਿ—ਹਲਕਾ. ਹੌਲਾ. ਓਛਾ. "ਤੁਮ ਕਾਨ੍ਹ ਭਏ ਹਰਕਾ ਹੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਰਕਾਇਆ. ਵਿ—ਅਲਰਕਾਇਆ. ਹਲਕਾਇਆ. ਹਲਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਅਲਰਕ. "ਜਿਉ ਕੂਕਰ ਹਰਕਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਹਰਕਾਤ. ਹਰਕਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹਰਕਿ. ਫ਼ਾ ہرکہ ਸਰਵ—ਜੋ ਆਦਮੀ. ਜੋ ਕੋਈ.

ਹਰ ਕੀ ਧਰਨੀ. ਹਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦੀ ਅਰਧਾਂਗ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਪਾਰਵਤੀ. "ਹਰਿ ਰੂਪ ਕਿਯੇ ਹਰ ਕੀ ਧਰਨੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਹਰਕੌਰ. ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਜੋਧਪੁਰੀਏ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਦੇਵੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮਾਤਾ.

ਹਰਖ. ਦੇਖੋ, ਹਰਸ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਸ਼੍ ਧਾ। ੨ ਆਨੰਦ. "ਹਰਖ ਅਨੰਤ ਸੋਗ ਨਹੀ ਬੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਕ੍ਰੋਧ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਆਮਰ੍ਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਹਰਖ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਹਰਖਸੋਗ. ਹਰ੍ਸ਼ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਗਮੀ. "ਹਰਖ ਸੋਗ ਜਾਕੈ ਨਹੀ ਬੈਰੀ ਮੀਤ ਸਮਾਨ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਹਰਖਣ. ਕ੍ਰਿ—ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਆਮਰ੍ਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਹਰ੍ਸ਼ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਸਨ.

ਹਰਖਵਾਨ, ਹਰਖਵੰਤ ਵਿ—ਹਰ੍ਸ਼ਵਾਨ. ਖ਼ੁਸ਼. "ਹਰਖਵੰਤ ਆਨੰਤ ਦਇਆਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਹਰਖੀ. ਵਿ—ਕ੍ਰੋਧੀ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਸ਼੍ ਧਾ। ੨ ਆਨੰਦੀ. ਖ਼ੁਸ਼। ੩ ਹਰ੍ਸ਼ ਹੀ. ਆਨੰਦ ਹੀ. "ਸੋਗੁ ਨਾਹੀ ਸਦਾ ਹਰਖੀ ਹੈ ਰੇ!" (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਹਰਗਣਾ. ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਹਰਗਾਹ. ਫ਼ਾ هرگاه ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਦੋਂ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰ ਅਤੇ ਗਾਹ.

ਹਰਗਿਜ. ਫ਼ਾ هرگز ਹਰਗਿਜ਼. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬਿਲਕੁਲ। ੨ ਕਦੇ ਨਾ.

ਹਰਚਿ. ਫ਼ਾ هرچه ਜੋ ਕੁਝ.

ਹਰ ਚੰਦਉਰੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ.

ਹਰਜ. ਫ਼ਾ هرج ਸੰਗਯਾ—ਨੁਕਸਾਨ. ਹਾਨਿ। ੨ ਅ਼ حرج ਹ਼ਰਜ. ਤੰਗੀ। ੩ ਫੰਧਾ. ਫਾਹੀ.

ਹਰਜੱਛ. ਸੰ. ਹਰ੍ਯਕ੍ਸ਼. ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਹਰਿ (ਪੀਲੀ) ਅੱਖਾਂ ਹਨ. ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ. "ਆਦਿ ਸਬਦ ਹਰਜੱਛ ਉਚਾਰੋ। ਤਾਂ ਪਾਛੇ ਅਰਿ ਪਦ ਦੈ ਡਾਰੋ." (ਸਨਾਮਾ) ਹਰਜੱਛ (ਸ਼ੇਰ) ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਹਰਜੱਛ ਅਰਿ. ਦੇਖੋ, ਹਰਜੱਛ.

ਹਰਜੱਛਨਿ ਨਾਦਿਨੀ. ਹਰ੍ਯਕ੍ਸ਼ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਸਿੰਘ ਨਾਦਨਿ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਜਨ. ਹਰਿਜਨ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਲੋਕ. ਸਾਧੁਜਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਜਨ.

ਹਰਜਾ. ਫ਼ਾ هرجا ਹਰਜ. ਸੰਗਯਾ—ਨੁਕਸਾਨ. ਹਾਨਿ। ੨ ਹਰ—ਜਾ. ਹਰ ਜਗਹਿ. ਹਰ ਥਾਂ. هرجا. "ਹਰ ਜਾ ਅਸਿ ਐਸੇ ਸੁਨਜੋ ਕਰਤ ਏਕ ਤੇ ਦੋਇ। ਬਿਰਹਿ ਬਢਾਰਿਨ ਕੇ ਬਧੇ ਏਕ ਦੋਇ ਤੇ ਹੋਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੮) ਹਰ ਥਾਂ ਇਹ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਤਲਵਾਰ ਇੱਕ ਤੋਂ ਦੋ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਰਹਿ ਰੂਪ ਬਢਾਰਿਨ (ਕਟੀਲੀ ਤਲਵਾਰ) ਦੇ ਵੱਢੇ ਹੋਏ ਦੋ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਹਰਟ. ਦੇਖੋ, ਹਰਹਟ.

ਹਰਣ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰੀ ਧਾ. ਸੰਗਯਾ—ਲੈ ਜਾਣਾ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਲੈ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚੁਰਾਉਣਾ। ੩ ਸੰ. ਹਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗ. "ਹਰਣਾਂ ਬਾਜਾਂ ਤੈ ਸਿਕਦਾਰਾਂ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਹਰਣ ਹੋਣਾ. ਖ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭੱਜ ਜਾਣਾ. ਮ੍ਰਿਗ ਵਾਂਙ ਨੱਠਣਾ.

ਹਰਣਖ. ਸੰ. ਹਿਰਣ੍ਯਾਕ੍ਸ਼—ਹਿਰਣ੍ਯਾਕ੍ਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਹਿਰਣ੍ਯ (ਸੋਨੇ) ਜੇਹੀਆਂ ਪੀਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦੈਤ. "ਤੁਮ ਦੁਸਟ ਤਾਰੇ ਹਰਣਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਹਰਣਾਖਸ.

ਹਰਣਖੇ. ਹਿਰਣ੍ਯਾਕ੍ਸ਼ ਜੇਹੇ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ.

ਹਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੁਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. "ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਹਰਣਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣਾ.

ਹਰਣਾਖਸ, ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ. "ਹਰਣਾਖਸੁ ਲੇ ਨਖਹੁ ਬਿਦਾਸਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਬਿਦਾਸਾ. "ਹਰਣਾਖਸੁ ਦੁਸਟੁ ਹਰਿ ਮਾਰਿਆ, ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਤਰਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹਰਣਾਖੀ. ਸੰ. ਹਰਿਣਾਕ੍ਸ਼ੀ. ਵਿ-ਹਰਿਣ(ਹਰਨ)ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ

ਵਾਲੀ. ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ. "ਹਰਣਾਖੀ ਕੂ ਸਚੁ ਵੈਣ ਸੁਣਾਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਸੁਣਿ ਮੁੰਧੇ ਹਰਣਾਖੀਏ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਹਰਣੀ. ਸੰ. ਹਰਿਣੀ. ਮ੍ਰਿਗੀ. ਹਰਨੀ। ੨ ਖ਼ਾ. ਜੂੰ. ਯੂਕਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਨੀ.

ਹਰਣੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ. ਖ਼ਾ. ਜੂੰਆਂ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹਰਣੋਟਾ. ਹਰਿਣ (ਮ੍ਰਿਗ) ਦਾ ਛੋਟਾ. ਹਰਨ ਦਾ ਬੱਚਾ.

ਹਰਤ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਤ। ੨ ਹਰਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦੁਖਹਰਤ ਕਰਤਾ ਸੁਖਹ ਸੁਆਮੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਰਤਾ. ਸੰ. ਹ੍ਰਤ੍ਰੰ—ਹਰ੍ਤ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਚੋਰ. "ਆਤਮਘਾਤੀ ਹਰਤੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਉਹ ਆਤਮ ਘਾਤੀ ਅਤੇ ਚੋਰ ਹਨ। ੨ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਅੰਤ ਕਰਤਾ. "ਦੁਖਹਰਤਾ ਹਰਿਨਾਮ ਪਛਾਨੋ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੯)

ਹਰਤਾਲ. ਸੰ. हरिताल—ਹਰਿਤਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਹੜਤਾਲ. ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਧਾਤੁ, ਜੋ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਸੱਵਰ ਤਥਾ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. Yellow orpiment.* ਵੈਦ੍ਯ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਹਰਦਮ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਤਿ ਸ੍ਵਾਸ. ਸ੍ਵਾਸ ਸ੍ਵਾਸ। ੨ ਹਰ ਵੇਲੇ.

ਹਰਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਾਸ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ.

ਹਰਦਾਸਤਨਯ, ਹਰਦਾਸਤਨੇ, ਹਰਦਾਸਤਨੈ ਹਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਤਨਯ (ਪੁਤ੍ਰ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ. "ਹਰਦਾਸਤਨੇ ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਾਸਤਨਯ.

ਹਰਦਿਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ. ਹਰਰੋਜ. ਨਿਤ੍ਯ. "ਹਰਦਿਨ ਹਰਿਸਿਮਰਨੁ ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਹਰ (ਸ਼ਿਵ) ਦਾ ਦਿਨ. ਫੱਗੁਣ ਬਦੀ ੧੪.

ਹਰਦੀ. ਸੰ. ਹਰਿਦ੍ਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹਲਦੀ. L. Curcuma Longa. (turmeric). ਅਦਰਕ ਦੀ ਤਰਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੰਗਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦਾਲ ਤਰਕਾਰੀ ਨੂੰ ਪੀਲਾ ਰੰਗ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. "ਕਬੀਰ ਹਰਦੀ ਪੀਅਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਹਰਦੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਰ ਦੋ. ਦੋਵੇਂ. ਦੋਨੋ. "ਹਰਦੁ ਗਾਜੈਂ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਹਰਦੇਗੀ ਚਮਚਾ. ਸਾਰੀਆਂ ਬਲਟੋਹੀਆਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਕੜਛਾ. ਭਾਵ—ਹਰੇਕ ਮਜ਼ਹਬ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਦੇਵੀ ਕੋ ਭਗਤ ਕਬੂ ਮੀਰਾਂ ਕੋ ਉਪਾਸਕ ਹੈ
ਦਾਸ ਸੁਲਤਾਨ ਕੋ ਔ ਕਬੂ ਲਾਲਬੇਗੀ ਹੈ,
ਮਨ ਮੇ ਹੈ ਔਰ ਅਰੁ ਮੁਖ ਮਾਹਿ ਦੂਜੀ ਬਾਤ
ਪਰਮ ਪਖੰਡੀ ਨਖ ਸਿਖ ਲੌ ਫਰੇਬੀ ਹੈ,
ਸ੍ਵਾਰਥ ਕੋ ਮਾਨਤ ਹੈ ਮੁੱਖ ਪਰਮਾਰਥ ਤੈਂ
ਨਿੰਬੂ ਕੋ ਨਿਚੋੜ ਆਗੇ ਕਰਤ ਰਕੇਬੀ ਹੈ,
ਸਿੰਘ ਰੂਪ ਧਾਰੀ ਅਨ੍ਯ ਮਤ ਕੋ ਪ੍ਰਚਾਰੀ ਭਾਰੀ
ਪੰਥ ਤੇ ਨਿਕਾਰੋ ਜੋ ਚਮਚ ਹਰਦੇਗੀ ਹੈ.

ਹਰਦੋ. ਦੇਖੋ, ਹਰਦੁ.

ਹਰ ਦੋ ਸਰਾ. ਫ਼ਾ. ہردوسرا ਦੋਵੇਂ ਘਰ. ਭਾਵ—ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਦੂਹੀ.

ਹਰਦੋਖੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਮ. ਅਨੰਗ. ਸ਼ਿਵ ਨਾਲ ਵੈਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵਿ—ਹਰੇਕ ਦਾ ਬੁਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸਭ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਹਰਦੋ ਨਮੋਹ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰਮੋਹਗੜ੍ਹ.

ਹਰ ਧਰ. ਦੇਖੋ, ਹਲ ਧਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਧਰ.

---

* ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਰਿਤਾਲ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਹਰਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. "ਹਰਨ ਭਰਨ ਜਾਂ ਕਾ ਨੇਤ੍ਰ ਫੋਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਖੋਹ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਦੇ ਦੇਣਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਮਿਟਾਉਣਾ. "ਪਾਤਕ ਹਰਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਹਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗ. "ਲੋਚਨ ਹਰਨਵਾਰੀ ਦੋਸਨ ਹਰਨਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮ੍ਰਿਗ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੪ ਹਿਰਣ੍ਯ. ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ.

ਹਰਨਕਸਪ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਕਸਪ.

ਹਰਨ ਭਰਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਨ ੧.

ਹਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਾ.

ਹਰਨਾਖਸ, ਹਰਨਾਖਸੁ ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ. "ਹਰਿ ਹਰਨਾਖਸ ਹਰੇ ਪਰਾਨ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) "ਹਰਨਾਖਸੁ ਜਿਨਿ ਨਖਹ ਬਿਦਾਰਿਓ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਰਨਾਖਿ. ਹਰਣਾਖਸ ਨੇ. "ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਜਨ ਹਰਨਾਖਿ ਪਕਰਿਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਹਰਨਾਛ, ਹਰਨਾਛਸ ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.

ਹਰਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਹਰਿਣੀ. ਮ੍ਰਿਗੀ. "ਹਰਨੀ ਸਮ ਅੱਖ ਸੁ ਸ਼੍ਰੀਮਤਿ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ—ਹਰਣ ਵਾਲੀ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੀ. "ਰਤਿ ਕੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਸਗਰੀ ਹਰਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੀ.

ਹਰਪਾਤ. ਦੇਖੋ, ਹਰ ੧ ਅਤੇ ਪਾਤ.

ਹਰਪਾਲਪੁਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਤਸੀਲ ਰਾਜਪੁਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ੧੫੦ ਕਦਮ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸੇਵਾਦਾਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੌਲੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ੪ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਹਰਪੁਰ, ਹਰਪੁਰਿ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਨਗਰ. ਸ਼ਿਵਪੁਰਿ. ਕਾਸ਼ੀ. ਬਨਾਰਸ.

ਹਰਫ. ਅ਼ حرف ਹ਼ਰਫ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਕ੍ਸ਼ਰ. ਵਰਣ. "ਹਰਫ ਮਿਟਾਵਤ ਮਲ ਕਰ ਤਾਂਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ। ੩ ਕਿਨਾਰਾ। ੪ ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰਥ ਸਪਸ਼੍ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਲੋੜ (ਆਕਾਂਕ੍ਸ਼ਾ) ਹੈ। ੫ ਗੱਲ ਬਾਤ। ੬ ਭਾਵ—ਕਲੰਕ. ਦੋਸ਼. ਜਿਵੇਂ—ਇਉਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਹਰਫ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਹਰਫਾਤ. ਫ਼ਾ حرفات ਹ਼ਰਫ਼ਾਤ. ਹ਼ਰਫ਼ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਬੋਲੀ. ਬਾਣੀ. ਕਲਾਮ.

ਹਰਬ. ਅ਼ حرب ਹ਼ਰਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੰਗ. ਯੁੱਧ.

ਹਰਬਰ, ਹਰਬਰੀ ਦੇਖੋ, ਹੜ ਬੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਵਰ.

ਹਰਬਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਹਰਲਾ ਭਾਗ. ਸੈਨਾ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ.

ਹਰਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਵਬਾਣ.

ਹਰਮ. ਸੰ. ਹ੍ਰਮ੍ਯ—ਹਮ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਨ ਨੂੰ ਹਰ ਲੈਣ (ਚੁਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ ਮਹਿਲ. ਮੰਦਿਰ. "ਕਹੂੰ ਸਾਧਨਾ ਕੇ ਹਰਮ." (ਅਕਾਲ) "ਹਰਰੰਗੀ ਹਰਮ ਸਵਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਧਨੀ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਰਮ ਹੈ। ੨ ਅ਼ حرم ਹ਼ਰਮ. ਕਾਬੇ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦਾ ਅਹਾਤਾ। ੩ ਜ਼ਨਾਨਖ਼ਾਨਾ. ਅੰਤਹਪੁਰ। ੪ ਵਿਆਹੀ ਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ। ੬ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੭ ਵਰਜਿਆ ਹੋਇਆ. ਨਿਸ਼ਿੱਧ। ੮ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ.

ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ. ਵਿ—ਸਰਵਪ੍ਰਿਯ. ਹਰਦਿਲ ਅਜ਼ੀਜ਼.

ਹਰਮਾ. ਵਿ—ਹਰਮ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਹਰਮ। ੨ ਹਰਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਕਹਾ ਸੁ ਪਾਨ ਤੰਬੋਲੀ ਹਰਮਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਰਰੋਜ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਪ੍ਰਤਿ ਦਿਨ. ਨਿੱਤ. "ਬੰਦੇ ਖੋਜੁ ਦਿਲ ਹਰਰੋਜ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਹਰਰੰਗੀ. ਵਿ–ਹਰੇਕ ਰੰਗ ਦਾ।

ਹਰਵਰਖ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਵਰਖ.

ਹਰਵਰਿਆਈ. ਸੰਗਯਾ–ਹੜਬੜੀ. ਵਜਾਕੁਲਤਾ। ੨ ਕਾਹਲੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ.

ਹਰਵਾ, ਹਰਵੇ } ਵਿ–ਹੌਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰੁਵਾ. "ਸੁੰਦਰ ਹਰਵੇ ਭਾਰ ਮਹਿ ਗਾਇ ਬਜਾਵੇਂ ਤਾਂਹਿ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹਰੜ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀਤਕੀ। ੨ ਹਰੜ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਰੇਸ਼ਮ ਅਤੇ ਜ਼ਰੀ ਦੀ ਬਣਾਈ ਡੋਡੀ, ਸੇਜਬੰਦ ਨਾਲੇ ਆਦਿਕ ਦੀ ਡੋਡੀ। ੩ ਹਾਥੀ ਦੇ ਚਿੰਘਾਰਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਹਰੜੰਤ.

ਹਰੜੰਤ. ਅਨੁ. "ਹਰੜੰਤ ਹੱਥ." (ਕਲਕੀ) ਹਾਥੀ ਚਿੰਘਾਰਦੇ ਹਨ.

ਹਰਾ. ਵਿ–ਹਰਿਤ. ਸਬਜ਼. ਸਾਵਾ. "ਸਗਲਾ ਬਨੁ ਹਰਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਵਾਲਾ. ਵਾਨ. ਹਾਰ. "ਸਿਧ ਸਮਾਧਿਹਰਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਹਰਣ ਕੀਤਾ. ਮਿਟਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰੀ ਧਾ. "ਸਗਲ ਸਹਸਾ ਦੁਖੁ ਹਰਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਯਾ–ਹਾਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ. ਹਿਰਣ ਦਾ ਚੰਮ. "ਦੁਨੀਆ ਰੰਗ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੈ ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਪਾਟੁ ਘਿਉ ਪਾਕੁ ਹਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੫ ਅ਼ ﺣﺮﺍ ਹ਼ੁਰਾ. ਸੰਗਯਾ–ਯੋਗਯਤਾ. ਲਿਆਕ਼ਤ। ੬ ਡਿੰਗ. ਪੋਤ੍ਰਾ. ਪੌਤ੍ਰ.

ਹਰਾਸ. ਫ਼ਾ ﮨﺮﺍﺱ ਹਿਰਾਸ. ਸੰਗਯਾ–ਡਰ. ਖ਼ੌਫ। ੨ ਸੰ. ਹ੍ਰਾਸ. ਘਾਟਾ. ਕਮੀ.

ਹਰਾਂਕਸ. ਫ਼ਾ ﮨﺮﺍﻧﮑﺲ ਜੋ ਕੋਈ. ਜੋ ਸ਼ਖ਼ਸ.

ਹਰਾਨ. ਅ਼ ﺣﯿﺮﺍﻥ ਹ਼ੈਰਾਨ. ਵਿ–ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ. ਵਿਸਮਿਤ. "ਮਨ ਹੋਇ ਹਰਾਨ ਸੁ ਵਾਕ ਕਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਾਨੋ.

ਹਰਾਨੀ. ਫ਼ਾ ﺣﯿﺮﺍﻧﯽ ਹ਼ੈਰਾਨੀ. ਸੰਗਯਾ–ਵਿਸਮਯਤਾ, ਅਚਰਜਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਾਨੀ.

ਹਰਾਫ. ਅ਼ ﺣﺮﺍﻑ ਹਿ਼ਰਾਫ਼. ਬਦਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਫਿਰਿਆ ਹੋਇਆ.

ਹਰਾਮ. ਅ਼ ﺣﺮﺍﻡ ਹ਼ਰਾਮ. ਵਿ–ਹ਼ਰਮ (ਨਿਸ਼ਿੱਧ) ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਵਰਜਿਤ। ੨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਦਾ ਤਯਾਗ ਕਰਨਾ ਯੋਗ ਹੈ. "ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ ਮਹਿ ਹੋਇ ਹਲਾਲ ਨ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਅਪਵਿਤ੍ਰ। ੪ ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਮ ੬। ੫ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਮ ੫.

ਹਰਾਮਖੋਰ. ਫ਼ਾ ﺣﺮﺍﻣﺨﻮﺭ ਹ਼ਰਾਮਖ਼ੋਰ. ਵਿ–ਹਰਾਮ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਨਿਸ਼ੇਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਬੇਈਮਾਨੀ ਦਾ ਖੱਟਿਆ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. "ਅਸੰਖ ਚੋਰ ਹਰਾਮਖੋਰ." (ਜਪੁ)

ਹਰਾਮਖੋਰੀ. ਫ਼ਾ ﺣﺮﺍﻣﺨﻮﺭﯼ ਹ਼ਰਾਮਖ਼ੋਰੀ. ਹਰਾਮ ਖਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਭਾਵ–ਨਮਕਹਰਾਮੀ. ਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ. "ਲੂਣ ਖਾਇ ਕਰਹਿ ਹਰਾਮਖੋਰੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਹਰਾਮਜਾਦਾ. ਫ਼ਾ ﺣﺮﺍﻣﺰﺍﺩﻩ ਹ਼ਰਾਮਜ਼ਾਦਹ. ਹਰਾਮ (ਵਿਭਚਾਰ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਜਾਰਪੁਤ੍ਰ. ਜਾਰਜ.

ਹਰਾਮਿ, ਹਰਾਮੀ } ਵਿ–ਹ਼ਰਾਮਜ਼ਾਦਹ। ੨ ਹਰਾਮਖ਼ੋਰ। ੩ ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਰਾਰਤ. ਅ਼ ﺣﺮﺍﺭﺕ ਹ਼ਰਾਰਤ. ਸੰਗਯਾ–ਗਰਮੀ. ਤਪਨ (ਤਪਤ). ੨ ਜੂਰ. ਹਲਕਾ ਤਾਪ.

ਹਰਾਵਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰੌਲ.

ਹਰਾਵਲੀ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜਧਾਰਾ, ਜੋ ਹਰ ਗੋਤ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਸੱਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਹਰਿਆਈ. ਸਬਜ਼ੀ.

ਹਰਿ. ਵਿ–ਹਰਿਤ (ਹਰਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ ਰਹੇ ਹਰਿ ਬੂਟ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਹਰੇ ਬੂਟੇ।

੨ ਹਰਇੱਕ. ਹਰੇਕ. "ਹਰਿ ਭਾਵੈ ਹਰਿ ਨਿਸਤਾਰੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਰਕੇ. ਚੁਰਾਕੇ. "ਹਰਿ ਧਨ ਪਾਪ ਕਰੰਤ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਸੰ. (ਹ੍ਰਿ-ਞ੍ਰ) ਸੰਗਯਾ—ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਦਸਿਕ ਅਸੁਰ ਹਰਿ ਘਾਏ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੫ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। ੬ ਪੌਂਡ੍ਰਕ ਵਾਸੁਦੇਵ. "ਆਇ ਭਿਰਯੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਸੋਂ."* (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨਾਲ ਪੌਂਡ੍ਰਕ ਵਾਸੁਦੇਵ ਆਕੇ ਲੜਿਆ। ੭ ਕਰਤਾਰ. ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ. "ਬਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨ ਬਾਚਨ ਪੈਹੈ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) "ਹਰਿ ਸਿੰਘਾਸਣੁ ਦੀਅਉ ਸਿਰਿ ਗੁਰੁ ਤਹ ਬੈਠਾਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੮ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਹਰਿ ਸੋ ਮੁਖ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੯ ਸਿੰਹ. ਸ਼ੇਰ। ੧੦ ਸੂਰਜ. "ਹਰਿ ਵੰਸ਼ ਵਿਖੇ ਅਵਤਾਰ ਭਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੧ ਤੋਤਾ। ੧੨ ਸਰਪ। ੧੩ ਬਾਂਦਰ. ਵਾਨਰ. "ਹਤ ਰਾਵਣ ਕੋ ਲਿਯ ਸੰਗ ਚਮੂ ਹਰਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੪ ਡੱਡੂ. ਮੇਂਡਕ। ੧੫ ਪੌਣ. ਹਵਾ। ੧੬ ਘੋੜਾ। ੧੭ ਯਮ। ੧੮ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੧੯ ਇੰਦ੍ਰ। ੨੦ ਕਿਰਣ. ਰਸ਼ਿਮ। ੨੧ ਮੋਰ। ੨੨ ਕੋਕਿਲਾ। ੨੩ ਹੰਸ। ੨੪ ਅਗਨਿ। ੨੫ ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਘਨਿ। ੨੬ ਪੀਲਾ ਰੰਗ। ੨੭ ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ। ੨੮ ਪਰਬਤ। ੨੯ ਹਾਥੀ। ੩੦ ਕਮਲ। ੩੧ ਰਾਜਾ। ੩੨ ਭੌਰਾ. ਭ੍ਰਮਰ। ੩੩ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਸ੍ਰਿੰਗ ਧਰੇ ਹਰਿ ਧੇਨੁ ਹਜਾਰਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩੪ ਕਾਮਦੇਵ। ੩੫ ਮ੍ਰਿਗ. ਹਰਿਣ (ਹਰਨ). ੩੬ ਬਨ. ਜੰਗਲ. ਦੇਖੋ, ਦੌਂ। ੩੭ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. "ਘਨ ਸ਼ਯਾਮ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈਂ ਹਰਿ, ਰਾਧਿਕਾ ਬਿੱਦੁਲਤਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩੮ ਆਕਾਸ਼। ੩੯ ਧਨੁਖ। ੪੦ ਬਾਣ. ਤੀਰ। ੪੧ ਖੜਗ. "ਕਰੱਧਰ ਕੈ ਹਰਿ." (ਚੰਡੀ ੧) ੪੨ ਸੰਖ. "ਨਾਦ ਪ੍ਰਚੰਡ ਸੁਨਯੋ ਹਰਿ ਕਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪੩ ਚੰਦਨ. "ਹਿਰਡ ਪਲਾਸ ਸੰਗ ਹਰਿ ਬੁਹੀਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੪੪ ਹਰਿ ਚੰਦਨ, ਜੋ ਸੁਰਗ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ. "ਪਾਰਜਾਤ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੁਖ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਪਾਰਿ-ਜਾਤ ਅਤੇ ਹਰਿਚੰਦਨ ਬਿਰਛ ਹਰਿ (ਕਰਤਾਰ) ਹੈ.

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਹਰਿ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਬਹੁਤ ਉਦਾਹਰਣ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਵੈਯੇ ਵਿੱਚ ਦੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ—

(ੳ) ਹਰਿ ਸੋ ਮੁਖ ਹੈ ਹਰਤੀ ਦੁਖ ਹੈ,
ਅਲਕੈਂ ਹਰਹਾਰ ਪ੍ਰਭਾ ਹਰਨੀ ਹੈ।
(ਅ) ਲੋਚਨ ਹੈਂ ਹਰਿ ਸੇ ਸਰਸੇ,
ਹਰਿ ਸੇ ਭਰੁਟੇ ਹਰਿ ਸੀ ਬਰਨੀ ਹੈ।
(ੲ) ਕੇਹਰਿ ਸੋ ਕਰਿਹਾਂ, ਚਲਬੋ ਹਰਿ,
ਪੈ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਨੀ ਤਰਨੀ ਹੈ।
(ਸ) ਹੈ ਕਰ ਮੇ ਹਰਿ ਪੈ ਹਰਿ ਸੋ,
ਹਰਿਰੂਪ ਕਿਯੇ ਹਰ ਕੀ ਧਰਨੀ ਹੈ.
(ਚੰਡੀ ੧)

(ੳ) ਚੰਦ ਜੇਹਾ ਮੁਖ ਹੈ, ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਜ਼ੁਲਫਾਂ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਹਾਰ (ਸੱਪ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਚੁਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ.

(ਅ) ਨੇਤ੍ਰ ਕਮਲ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹਨ, ਕਮਾਣ ਜੇਹੀ ਭੌਹਾਂ, ਤੀਰ ਜੇਹੀ ਪਲਕਾਂ ਹਨ.

(ੲ) ਸ਼ੇਰ ਜੇਹਾ ਕਟਿਭਾਗ, ਹਾਥੀ ਜੇਹੀ ਚਾਲ, ਹਰਿ ਤਰੁਣੀ (ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ-ਰਤਿ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ.

(ਸ) ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਖੜਗ ਹੈ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਜੇਹਾ ਚਮ-ਕੀਲਾ ਹੈ, ਮਨੋਹਰ ਰੂਪ ਧਾਰੇਹੋਏ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਅਰਧਾਂ-ਗਿਨੀ ਹੈ.

ਹਰਿਓ. ਵਿ—ਹਰਿਤ. ਹਰਾ। ੨ ਚੁਰਾਇਆ। ੩ ਮਿਟਾਇਆ.

ਹਰਿਅਉਖਧੁ. ਸੰਗਯਾ—ਹਰਿਨਾਮ ਰੂਪ ਦਵਾ. "ਹਰਿ-ਅਉਖਧੁ ਜਾ ਕਉ ਗੁਰਿ ਦੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹਰਿਅਰਿ. ਹਰਿ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਵੈਰੀ. ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ. ਮੇਘਨਾਦ. "ਹਰਿਅਰਿ ਫਿਰਯੋ ਸਕ੍ਰੁੱਧ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਹਰਿ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ। ੩ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਵੈਰਣ ਰਾਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਆ. ਵਿ—ਹਰਿਤ. ਹਰਾ. "ਜਾਮੈ ਹਰਿਆ ਖੇਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ. ਆਨੰਦ. ਖ਼ੁਸ਼. "ਤਨ ਮਨ ਥੀਵੈ ਹਰਿਆ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ) ੩ ਚੁਰਾਇਆ। ੪ ਵਿਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ. ਮਿਟਾਇਆ।

*ਦੇਖੋ, ਪਉਡਰੀਕ.

੫ ਹਰਿ ਦਾ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ. "ਹਰਿ ਊਤਮ ਹਰਿਆ ਨਾਮ ਹੈ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਹਰਿਆਂ. ਦੇਖੋ, ਵੱਲਾ.

ਹਰਿਆਉ, ਹਰਿਆਇ, ਹਰਿਆਇਓ ਵਿ—ਹਰਿਤ (ਹਰੇ) ਖੇਤ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ. ਹਰੀਚੁਗ। ੨ ਬੇਗਾਨਾ ਹੱਕ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ. "ਜਿਉ ਕਿਰਖੈ ਹਰਿਆਇਓ ਪਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਜੈਸਾ ਪਸੂ ਹਰਿਆਉ ਤੈਸਾ ਸੰਸਾਰ ਸਭ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਰਿਆਈ. ਸੰਗਯਾ—ਸਬਜ਼ੀ। ੨ ਦੂੱਬ. ਦੂਰਬਾ. "ਉਠ ਦੁੰਬੇ ਚਰਿਯੇ ਹਰਿਆਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹਰਿਆਰਾ, ਹਰਿਆਲਾ ਵਿ—ਹਰਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਸਬਜ਼ੀ ਵਾਲਾ. ਸਰਸਬਜ਼.

ਹਰਿਆਵਲ. ਹਰੇ (ਸਬਜ਼ੇ) ਦੀ ਪੰਕਤਿ। ੨ ਹਰਾਪਨ. ਹਰਿਤਤਾ.

ਹਰਿਆਵਲਾ. ਵਿ—ਹਰਿਤਤਾ ਵਾਲਾ. ਹਰਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਸਰਸਬਜ਼। ੨ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਬਿਰਛ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਹਰਿਆਵਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੩)

ਹਰਿਅੰਬਰ. ਮ੍ਰਿਗ ਚਰਮ. ਹਰਿਣ(ਹਰਨ) ਦੀ ਖੱਲ। ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਚਮੜਾ। ੩ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਖੱਲ. "ਜਹਾਂ ਬੈਠੇ ਹਰ ਹਰਿਅੰਬਰ ਕੋ ਡਾਰਕੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਹਰਿਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਯਾ—ਨਾਮ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ ਜਲ. "ਹਰਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭਿੰਨੇ ਲੋਇਣਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹਰਿਏ. ਦੇਖੋ, ਹਰਏ.

ਹਰਿ ਸਕਤਨਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਹਰਿ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹੀ ਤਾਕਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਫੌਜ। ੨ ਹਰਿ (ਧਨੁਸ਼) ਅਤੇ ਸ਼ਕ੍ਤਿ (ਬਰਛੀ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ. ਸੰ. ਹ਼ਰਿਸ਼੍ਚਨ੍ਦ੍ਰ—ਹਰਿਸ਼੍ਚੰਦ੍ਰ. ਹਰੀਚੰਦ. ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਅਠਾਈਵਾਂ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੀ ਰਹਮਦਿਲੀ ਅਤੇ ਨਜਾਯ(ਨਿਆਂ) ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਸੂਯ ਯਗਯ ਕਰਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਬਹੁਤਾ ਦਾਨ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਇੰਦ੍ਰਲੋਕ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਦਿਨ ਜਦ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰਲਾਪ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ, ਜੋ "ਵਿਦਯਾਕਲਾ" ਇਸਤ੍ਰੀ ਰੂਪ ਹੋਈਆਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਰੋ ਰਹੀਆਂ ਸਨ. ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਦੁਖੀਆਂ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ. ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਜਾਣ ਪੁਰ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਲੋਪ ਹੋਗਈਆਂ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਹੋਈ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹੋਣ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਦਾਨ ਮੰਗਿਆ, ਤਾਂ ਰਾਜਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਜੋ ਭੀ ਦਾਨ ਮੰਗੋਂ ਮੈਂ ਦੇਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹਾਂ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਸਭ ਧਨ ਦੌਲਤ ਲੈਕੇ ਉਸ ਪਾਸ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਵਲਕਲ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ, ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ. ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਹੋਕੇ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਛੱਡਿਆ. ਕੰਗਾਲ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਬਨਾਰਸ ਵੱਲ ਉੱਠ ਤੁਰਿਆ, ਪਰ ਨਿਰਦਈ ਰਿਸ਼ੀ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਥੇ ਭੀ ਹੋਰ ਦੁੱਖ ਦੇਣ ਲਈ ਉਡੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਦਾਨ ਦੀ ਦੱਛਣਾ ਦੇਕੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਣ ਪੂਰਾ ਕਰ. ਛਾਤੀ ਤੇ ਪੱਥਰ ਰੱਖਕੇ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵੇਚਿਆ, ਅਤੇ ਆਪ ਚੰਡਾਲ ਪਾਸ (ਜੋ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਧਰਮਰਾਜ ਸੀ) ਵਿਕਿਆ. ਚੰਡਾਲ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨ ਭੂਮੀ ਵੱਲ ਘੱਲਿਆ ਕਿ ਜਾਕੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਦੇ ਖੱਫਣ ਲਿਆਵੇ. ਸੋ ਇਹ ਨੀਚ ਕੰਮ ਕਰਦਿਆਂ ਇਸ ਨੇ ਇੱਥੇ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਗੁਜ਼ਾਰੇ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਵੈਸ਼ਯਾ' ਆਪਣੇ ਮੁਰਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰੋਹਿਤ * ਨੂੰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿ ਸੱਪ ਲੜ ਗਿਆ ਸੀ, ਸਾੜਨ ਲਈ ਆਈ. ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਇੱਕ ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ ਅਤੇ ਚਾਹਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਚਿਖਾ ਤੇ ਸੜ ਮਰੀਏ, ਪਰ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਆਪਣੇ ਚੰਡਾਲ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਆਗਯਾ ਬਿਨਾ ਦਿਲੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਦੇ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ

* ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ "ਰੋਹਤਾਸ਼੍ਵ" ਭੀ ਆਇਆ

ਸਾਰੇ ਦੇਵਤੇ ਆ ਪਹੁੰਚੇ, ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਧਰਮਰਾਜ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਭੀ ਸਨ. ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ ਸ੍ਵਰਗ ਨੂੰ ਭੀ ਜਿੱਤ ਲਿਆ ਹੈ. ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਚੰਡਾਲ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਬਿਨਾ ਸ੍ਵਰਗ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਜਾਸਕਦਾ ਤਦ ਧਰਮ ਨੇ ਚੰਡਾਲ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਕੇ ਸਾਕ੍ਸ਼ਾਤ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਇਹ ਗੱਲ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਤਾਂ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਜਾ ਬਿਨਾ ਸ੍ਵਰਗ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਂਗਾ, ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਮੰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਦੇ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਆਪਣੇ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਸਹਿਤ ਸ੍ਵਰਗ ਨੂੰ ਗਿਆ. ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਨੇ, ਇਸ ਦਾ ਪੁੰਨ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ, ਫਰੇਬ ਨਾਲ ਇਸ ਦੇ ਮੂਹੋਂ ਆਪਣੀ ਉਸਤਤਿ ਕਰਵਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸ੍ਵਰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ. ਜਦ ਇਹ ਸ੍ਵਰਗੋਂ ਡਿਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਇਸ ਨੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਤੋਂ ਭੁੱਲ ਬਖ਼ਸ਼ਾਈ ਅਤੇ ਬਖਸ਼ਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਹੇਠਾਂ ਵੱਲ ਆਉਂਦਾ ਆਉਂਦਾ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਰੋਕਿਆ ਗਿਆ.

ਹੁਣ ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ, ਇੱਕ ਹਵਾਈ ਨਗਰ "ਹਰਿਸ਼ਚੰਦ੍ਰਪੁਰ" ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਸੌਭਨਗਰ, ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ, ਗੰਧਰਵ ਨਗਰ, ਚਿਤ੍ਰਿਮ, ਸੀਕੋਟ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਕਲਪੇ ਹੋਏ ਹਨ.

ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ ਕੋਈ ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੀ ਤਰਾਂ ਧੁੰਦ ਵਿੱਚ ਖਿਆਲੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਸਰਦੀ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਣਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਅਥਵਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗਾੜ੍ਹੀ ਧੁੰਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਸਤ੍ਯ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਅਕਸ ਅਰ ਕਦੇ ਖਿਆਲ ਵਿੱਚ ਵਸੇ ਹੋਏ ਪਦਾਰਥ ਸਤ੍ਯ ਸਮਾਨ ਭਾਸਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਰਬ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਰੇਤਲੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਅਜੀਬ ਭਾਸਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਆਦਮੀ ਨੇ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਉਹ ਬਿਨਾ ਸੰਸ ਸੁੰਦਰ ਮਕਾਨ ਕਿਲੇ ਕੋਟ ਅਤੇ ਬਾਗ ਦੇਖਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੈਰ ਲਈ ਲਲਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਸੂਰਜ ਦੀਆਂ ਕਿਰਨਾਂ ਤੇਜ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਧੁੰਦ ਪਤਲੀ ਪੈਣ ਲਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਦੇਖਦੇ ਸਾਰੀ ਰਚਨਾ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ (Col. Tod) ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਜਹਾਜ ਵਿੱਚ ਸਫਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮੈਨੂੰ ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ ਦਾ ਜਹਾਜ਼ ਐਉਂ ਭਾਸਿਆ ਕਿ ਹੁਣੇ ਹੀ ਸਾਡੇ ਜਹਾਜ ਨੂੰ ਟੱਕਰ ਮਾਰਕੇ ਚੂਰਾ ਚੂਰਾ ਕਰ ਦੇਵੇਗਾ. ਮੈ ਡਰਦੇ ਮਾਰੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦੇ ਫਿਕਰ ਵਿੱਚ ਪੈਗਿਆ, ਪਰ ਜਹਾਜ ਦੇ ਅਫਸਰ ਜੋ ਅਸਲ ਗੱਲ ਦੇ ਭੇਤੀ ਸਨ ਸਾਰੇ ਮੈਨੂੰ ਹੱਸਣ ਲੱਗੇ ਅਰ ਮੈ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਗਿਆ.

ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਖਿਨ ਭਰ ਚਮਤਕਾਰ ਵਿਖਾਕੇ ਮਿਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ ਅਥਵਾ ਗੰਧਰਬ ਨਗਰ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਪੇਖੁ ਹਰਿਚੰਦਉਰੜੀ ਅਸਥਿਰੁ ਕਿਛੁ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਦੇਖੁ ਜੈਸੇ ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਮ੍ਰਿਗ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਪੇਖਿ ਭੁਲਣੇ ਵੁਠੇ ਨਗਰ ਗੰਧ੍ਰਬ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਹਰਿ ਸੱਜਣ. ਵਿ—ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਸੱਜਣ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ.

ਹਰਿਸਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਰ ਹੈ। ੨ ਸਤਸੰਗ. ਸਾਧੁਸਮਾਜ. "ਹਰਿਸਰ ਨਿਰਮਲਿ ਨਾਏ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹਰਿਸਰਿ. ਮਾਨਸਰ ਮੇਂ. ਮਾਨ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ. "ਨਿਰਮਲ ਹੰਸਾ ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਰਿ। ਹਰਿਸਰਿ ਵਸੈ ਹਉਮੈ ਮਾਰਿ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਭਾਵ ਸਤਸੰਗ ਵਿੱਚ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਰਿ ਕਥਾ ਰੂਪ ਨਦੀ. "ਹਰਿ ਸਰਿ ਤੀਰਥਿ ਜਾਣਿ ਮਨੂਆ ਨਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ. ੧) ੪ ਗੰਗਾ.

ਹਰਿਸਰੁ. ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਹਰਿਸਿੰਘਾਸਣੁ, ਹਰਿਸਿੰਘਾਸਨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਤਖ਼ਤ। ੨ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦਾ ਰਿਦਾ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਰਾਜ-

ਸਿੰਘਾਸਨ। ੪ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ.

ਹਰਿ ਸੀ ਕਰਭਾ. ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਕਰ (ਕਿਰਣਾਂ) ਜੈਸੀ ਭਾ (ਚਮਕ). (ਕਲਕੀ)

ਹਰਿ ਸੇਵਕ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਹਰਿਸੇਵਕ ਨਾਹੀ ਜਮ ਪੀੜ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਹਰਿ ਸੰਗਤਿ. ਸਿੱਖ ਸਮਾਜ. ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ. "ਵਡ ਭਾਗੀ ਹਰਿ ਸੰਗਤਿ ਪਾਵਹਿ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਹਰਿ ਸੰਗੀ. ਵਿ-ਹਰਿ (ਕਰਤਾਰ) ਦਾ ਸਾਥੀ. ਸਾਧੁ. ਗੁਰਮੁਖ.

ਹਰਿਸੰਤ. ਵਿ-ਵੈਸ਼ਨਵ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਉਪਾਸਕ. "ਸੁਨ ਭੂਪਤਿ ਯਾ ਜਗਤ ਮੇ ਦੁਖੀ ਰਹਿਤ ਹਰਿਸੰਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਾਸਕ. "ਹਰਿ ਸੰਤਾ ਨੋ ਹੋਰੁ ਥਾਉ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹਰਿਸੰਪੈ. ਸੰਗਯਾ-ਦੈਵੀ ਸੰਪਦਾ. ਆਤਮਿਕ ਧਨ. "ਹਰਿ ਸੰਪੈ ਨਾਨਕ ਘਰਿ ਤਾਕੈ." (ਬਾਵਨ)

ਹਰਿ ਹਰਿ ਛੇਤ੍ਰ. ਇਹ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਤੰਦੂਏ ਦੇ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਛੁਡਾਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪਰੇ ਗੰਗਾ ਪੁਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਵਡਾ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਹਾਥੀ ਵਿਕਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.*

ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੁਖੁ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ ੪੪.

ਹਰਿ ਹਾਂ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਹਰਿ! ਫੁਨਹੇ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ "ਹਰਿ ਹਾਂ" ਸ਼ਬਦ ਐਸੇ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਅੜਿੱਲ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਹੋ! ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹਾ.

ਹਰਿਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਪ੍ਰਤਜੇਕ. ਹਰ ਯਕ। ੨ ਸੰ. ਹਿਰੁਕ-ਹਿਰੁਕ. ਵਜ-ਵਰਜਨ। ੩ ਤਜਾਗ। ੪ ਸਮੀਪ. ਪਾਸ. "ਹਿਰਕਤ੍ਵਾ ਹ੍ਰਿਦਾਨੰ." (ਗਜਾਨ) ਤੂੰ ਰਿਦਿਆਂ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈਂ.

ਹਰਿਕਥਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਗੁਣਕਥਾ. "ਹਾਹੈ ਹਰਿਕਥਾ ਬੂਝੁ ਤੂੰ ਮੂੜੇ!" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਹਰਿਕਰਮ. ਵਿ-ਪਰਮਾਤਮਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕਰਮ. "ਕਰ ਹਰਿਕਰਮ ਸ੍ਰਵਨ ਹਰਿਕਥਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਹਰਿ ਕਾ ਗ੍ਰਿਹ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ ਸੰਸਾਰ। ੨ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ। ੩ ਸਤਸੰਗ। ੪ ਨਿਰਮਲ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੫ ਹਰਿਮੰਦਿਰ। ੬ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ.

ਹਰਿ ਕੀ ਪੌੜੀ. ਉੱਤਮ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪਾਉਣ ਦੀ ਸੀੜ੍ਹੀ ਹੈ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਉਹ ਪੌੜੀ ਜੋ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਦੁਖ ਭੰਜਨੀ ਵੱਲ ਹੈ। ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਪੁਰ ਗੰਗਾ ਦੀ ਪੌੜੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਕੁੰਡ ਪਾਸ ਹੈ.

ਹਰਿਕੀਰਤਨ, ਹਰਿਕੀਰਤਨੁ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ. "ਹਰਿ-ਕੀਰਤਨੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੋ ਸੁਨਤੇ." (ਬਾਵਨ)

ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਕ, ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗ ਸਾਧੁਜਨ. "ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਕ ਸਿ ਸਾਚ ਸੁਹੇਲੇ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਹਰਿ ਸਰਣਾਗਤ ਹਰਿ ਕੇ ਲੋਗ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਸੋਮਵਾਰ ੮ ਸਾਵਣ (ਬਦੀ ੧੦) ਸੰਮਤ ੧੭੧੩ (੭ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੧੬੫੬) ਨੂੰ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ ਹੋਇਆ. ੮ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ (੭ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੬੬੧) ਨੂੰ ਗੁਰੁਗੱਦੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ. ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਦੀ ਸ਼ਕਾਇਤ ਪੁਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਬੁਲਾਇਆ. ਉੱਥੇ ਚੇਚਕ ਨਾਲ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੪ (੩ ਵੈਸਾਖ) ਸੰਮਤ ੧੭੨੧ (੩੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੬੪) ਨੂੰ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ. ਆਪ ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਬਾਲਾ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਬੰਗਲਾ ਸਾਹਿਬ ਦਿੱਲੀ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ੨ ਵਰ੍ਹੇ ੫ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ੨੬

* ਇਸ ਨਾਲ ਗਜ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਗ ੩ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰੋ.

ਦਿਨ ਗੁਰਿਆਈ ਕੀਤੀ. ਆਪ ਦੀ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੭ ਵਰ੍ਹੇ ੮ ਮਹੀਨੇ ਤੇ ੨੬ ਦਿਨ ਸੀ. "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਧਿਆਈਐ ਜਿਤੁ ਡਿਠੈ ਸਭ ਦੁਖ ਜਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹਰਿਗਾਲ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਗੱਲ. ਹਰਿਕਥਾ. "ਹਰਿਗਾਲ ਗਲੋਈਐ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਹਰਿਗੀਤਾ / **ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ** ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਅਥਵਾ ਰਗਣ—SIS.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਭਿ ਦੂੰਣ ਗਿਰਿਵਰ ਸਿਖਰ ਤਰ ਨਰ,
ਪਾਪ ਕਰਮ ਭਏ ਮਨੋ,
ਉਠ ਭਾਜ ਧਰਮ ਸਭਰਮ ਹ੍ਵੈ ਚਮਕੰਤ
ਦਾਮਨਿ ਸੋ ਮਨੋ. ×× (ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੫ ਪੁਰ ਅੰਤ ਰਗਣ. ਇਸ ਰੂਪ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸਟਪਟਾ" ਅਤੇ "ਪੈਡੀ" (ਪੈੜੀ)ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਫਿਰ ਕਰ ਸਗਰੇ ਨਗਰ ਮੇ,
ਮਰਦਾਨਾ ਉਰ ਅਕੁਲਾਇਕੈ,
ਬੈਠੇ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਜਹਾਂ,
ਤਹਿ ਥਕਿਤ ਸੁ ਬੈਸਜੋ ਆਇਕੈ,
ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਸੋ ਬੂਝਤ ਭਯੋ,
ਤਿਹ ਬਦਨਹਿ ਬਿਕਲ ਨਿਹਾਰਕੈ,
ਬਿਨ ਰਬਾਬ ਆਵਨ ਭਯੋ,
ਨਿਜ ਬਿਰਥਾ ਭਨਹੁ ਸੁਧਾਰਕੈ. (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹਰਿਗੁਣ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ. "ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਅਨਦਿਨੁ ਜਾਗੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ। ੨ ਕ੍ਰਿਸਨ. "ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਪਰ ਲਰਨ ਸਿਧਾਵਾ। ਹਰਿਗੁਬਿੰਦ ਪਰ ਤਿਮ ਇਹ ਆਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਜਿਵੇਂ ਕਾਲਯਮਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਪੁਰ ਲੜਨ ਗਿਆ ਤਿਵੇਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਪੁਰ ਅਬਦੁਲਖ਼ਾਨ ਆਇਆ.

ਹਰਿ ਗੁਰੁ. ਵਿ—ਹਰਿ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਸਿੱਖ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਦੋਸਾਂ ਦੇ ਹਰਣ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ. "ਹਰਿਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜਿਨਿ ਪਰਸਿਓ ਤੇ ਇਤ ਉਤ ਸਦਾ ਮੁਕਤੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਹਰਿਗੋਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਬਿਸੰਭਰ ਦਾਸ.

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰਾ ਸਾਹਿਬ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖ਼ੁਸਾਲ ਸਿੰਘ.

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਛੀਵੇਂ ਪਾਤ-ਸ਼ਾਹ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੨੧ ਹਾੜ (ਵਦੀ ੬) ਸੰਮਤ ੧੬੫੨ (੧੪ ਜੂਨ ਸਨ ੧੫੯੫) ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਡਾਲੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਨੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਤੋਂ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤਿੰਨ ਵਿਆਹ ਹੋਏ—

(ੳ) ਡੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਨਾਰਾਇਨਦਾਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾਮੋਦਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ੧੨ ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧.

(ਅ) ਬਕਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਹਰੀ ਚੰਦ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨਾਲ ੮ ਵੈਸਾਖ ੧੬੭੦.

(ੲ) ਮੰਡਿਆਲੀ ਨਿਵਾਸੀ ਦਯਾਰਾਮ (ਦੁਆਰਾ) ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਮਹਾਦੇਵੀ ਜੀ ਨਾਲ ੧੧ ਸਾਉਣ ੧੬੭੨.

ਧਰਮਵੀਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ (ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ, ਸੂਰਜ ਮੱਲ, ਅਣੀ ਰਾਇ, ਅਟਲ ਰਾਇ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ), ਅਰ ਇੱਕ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਬੀਰੋ, ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ. ੨੯ ਜੇਠ (ਵਦੀ ੧੪) ਸੰਮਤ ੧੬੬੩ (੨੫ ਮਈ ਸਨ ੧੬੦੬) ਨੂੰ ਆਪ ਗੁਰੁਗੱਦੀ ਪੁਰ ਵਿਰਾਜੇ ਅਰ ਮਸਨਦਨਸ਼ੀਨੀ ਸਮੇਂ ਸੇਲੀ ਟੋਪੀ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਹਟਾਕੇ ਜਿਗਾ ਕਲਗੀ ਸੀਸ ਤੇ, ਅਤੇ ਮੀਰੀ ਪੀਰੀ ਦੇ ਦੋ ਖੜਗ ਗਾਤ੍ਰੇ ਸਜਾਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਧੋਗਤਿ ਵੇਖਕੇ ਆਪ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਉੱਧਾਰ ਲਈ ਭਗਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਸ਼ੂਰਵੀਰਤਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਭੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਜਾਣਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੬੫ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਸਨ-ਮੁਖ ਤਖ਼ਤ ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ ਰਚਿਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੬੯ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਲਹੌਰ

ਬਣਵਾਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੭੦–੭੧ ਵਿੱਚ ਡਰੋਲੀ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸ ਕਰਕੇ ਜੰਗਲ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ. ਸੰਮਤ ੧੬੮੪ ਵਿੱਚ ਮੋਹਨ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਮੇਹਰਾਜ ਵਸਾਇਆ ਅਤੇ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਕੌਲਸਰ ਤਾਲ ਲਗਵਾਇਆ. ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਬਿਬੇਕੀ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਲਈ ਬਿਬੇਕ ਸਰ ਰਚਿਆ.

ਅਕਬਰ ਦੀ ਸੁਲਾਕੁੱਲ ਪਾਲਿਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਜਦ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਿੱਖੇ ਸਿਖਾਏ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲ ਮੈਲੀ ਨਜ਼ਰ ਕਰ ਲਈ ਅਤੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ਼ਹੀਦ ਕੀਤੇ ਗਏ, ਤਾਂ ਸੂਰਖਯਾ ਲਈ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਣ ਅਤੇ ਸ਼ੂਰਵੀਰਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਵੇਖਕੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਗਵਾਲਿਅਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਮਾਨ ਘਟਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਗੋਂ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਵਧ ਗਿਆ. ਕਈ ਪਤਵੰਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੱਡਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਛੇਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸਗੋਂ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਜਦ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਗੱਦੀ ਤੇ ਆਇਆ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲ ਪਾਲਿਸੀ ਕਰੜੀ ਕਰ ਲਈ, ਇਸ ਲਈ ਸੂਰਖਯਾ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਗਲਪਤਿ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਚਾਰ ਜੰਗ ਹੋਏ:–

(ੳ) ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਮੁਖਲਿਸ ਖਾਨ ਸੈਨਾਨੀ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

(ਅ) ਸੰਮਤ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਹਾਕਮ ਅਬਦੁੱਲਾ ਖਾਨ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ.

(ੲ) ਸੰਮਤ ੧੬੮੮ ਵਿੱਚ ਮੇਹਰਾਜ ਪਾਸ ਗੁਰੂਸਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਪੁਰ ਕਮਰਬੇਗ ਸੈਨਾਨੀ ਨਾਲ. ਇਸੇ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫੂਲ ਨੂੰ ਰਾਜ ਭਾਗ ਦਾ ਵਰਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ.* ਦੇਖੋ, ਫੂਲ.

(ਸ) ਸੰਮਤ ੧੬੯੧ ਵਿੱਚ ਕਾਲੇ ਖਾਂ ਪੈਂਦੇਖਾਂ ਆਦਿ ਯੋਧਿਆਂ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ. ਇਸ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਜਾਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਫੈਲਾਇਆ. ਕਸ਼ਮੀਰ, ਪੀਲੀਭੀਤ, ਬਾਰ ਅਤੇ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਿਆ, ਅਨੇਕ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. ਉਦਾਸੀ ਪ੍ਰਚਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਕੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਝੰਡਾ ਝੁਲਾਇਆ.

ਆਪਣੇ ਯੋਗ ਪੋਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰਗੱਦੀ ਪੁਰ ਥਾਪਕੇ ੭ ਚੇਤ (ਸੁਦੀ ੫) ਸੰਮਤ ੧੭੦੧ (੩ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੪੪) ਨੂੰ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਏ.† ਆਪ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ "ਪਾਤਾਲ ਪੁਰੀ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਪੁਰ.

ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੩੭ ਵਰ੍ਹੇ ੧੦ ਮਹੀਨੇ ੭ ਦਿਨ ਗੁਰਤਾ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੪੮ ਵਰ੍ਹੇ ੮ ਮਹੀਨੇ ੧੫ ਦਿਨ ਭੋਗੀ. "ਅਰਜੁਨ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨੂੰ ਸਿਮਰੌ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ.

ਹਰਿਗੋਬਿੰਦੁ, ਹਰਿਗੋਵਿੰਦ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ. "ਹਰਿਗੋਬਿੰਦੁ ਰਖਿਓ ਪਰਮੇਸਰਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਹਰਿਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰਿ ਰਾਖਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਹਰਿਚੰਦ. ਦੇਖੋ. ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰੀਚੰਦ.

ਹਰਿਚੰਦਉਰੜੀ, ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ.

ਹਰਿਚੰਦਨ, ਹਰਿਚੰਦਨੁ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੋਸ਼ੀਰ੍ਸ਼ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸਫੇਦ ਚੰਦਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੁਗੰਧਿ ਨਾਲ ਨੇੜੇ ਦੇ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਭੀ ਚੰਦਨ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਰਾਮ ਪਾਰਸ ਚੰਦਨ ਹਮ ਕਾਸਟ ਲੋਸਟੁ, ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਹਰੀ

---

* ਬਹੁਤ ਇਤਿਹਾਸ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਵਰਦਾਨ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਕੇਵਲ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਕੀਤੀ ਹੈ.

† ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੯੫, ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਸਮਝਕੇ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ.

ਸਤਿਸੰਗੁ ਭਏ ਹਰਿ ਕੰਚਨੁ ਚੰਦਨੁ ਕੀਨੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ਰਾਮ ਪਾਰਸ ਅਤੇ ਹਰਿਚੰਦਨ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਕਾਠ ਅਤੇ ਲੋਹਾ ਹਾਂ। ੨ ਇੱਕ ਸੁਰਗ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ। ੪ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਪਰਾਗ (pollen).

ਹਰਿਚੰਦੌਰੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ.

ਹਰਿਜ. ਦੇਖੋ, ਹਰਜ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਰਿ (ਜਲ) ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਕਮਲ। ੩ ਬਿਰਛ। ੪ ਦਿਨ, ਜੋ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਜ ਅਰਿ. ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਦਿਨ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਰਾਤ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਹਰਿ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਬਿਰਛ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹਾਥੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਜਸ, ਹਰਿਜਸੁ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਯਸ਼. "ਹਰਿਜਸੁ ਕਰਤ ਸੰਤ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਜੀਤੋ ਮਾਤਾ.

ਹਰਿਜੱਛ. ਦੇਖੋ, ਹਰਜੱਛ.

ਹਰਿਜੱਛਨਿ ਨਾਦਨਿ. ਦੇਖੋ, ਹਰਜੱਛਨਿ ਨਾਦਨਿ.

ਹਰਿਜਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕ, ਸਾਧੁਜਨ. "ਹਰਿਜਨ ਹਰਿ ਅੰਤਰ ਨਹੀਂ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਹਰਿਜਨੀ. ਹਰਿਜਨਾਂ ਨੇ, ਸਾਧੂਆਂ ਨੇ. "ਇਹ ਬੀਚਾਰੀ ਹਰਿਜਨੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਹਰਿਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਜਨ. "ਜੋ ਸਚਾ ਹਰਿਜਾਨ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ੨ ਹਰਿ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦਾ ਯਾਨ ਗਰੁੜ। ੩ ਹਰਿ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ। ੪ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਵਾਹਨ ਘੋੜਾ.

ਹਰਿਜਾਨੈ. ਹਰਿਜਨ ਦੇ. "ਚਰਨੀ ਆਇਪਵੈ ਹਰਿ-ਜਾਨੈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਹਰਿਜੰਨ, ਹਰਿਜੰਨੀ ਦੇਖੋ, ਹਰਿਜਨ ਅਤੇ ਹਰਿਜਨੀ. "ਵੀਚਾਰਿ ਡਿਠਾ ਹਰਿਜੰਨੀ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਹਰਿਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮ੍ਰਿਗ. ਕੁਰੰਗ. ਹਰਨ.

ਹਰਿਣਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਾਖੀ.

ਹਰਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮ੍ਰਿਗੀ. ਹਰਨੀ.

ਹਰਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਰਾ. ਸਬਜ਼. "ਹਰਿਤ ਵਸ੍ਤ੍ਰ ਤਨ ਧਰੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਤ.

ਹਰਿਤਾ. ਹਰਿਤਾਲ (ਹੜਤਾਲ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਲਾਇ ਤਨੈ ਹਰਿਤਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸਬਜ਼ੀ. ਹਰਿਤਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਰਤਾ.

ਹਰਿਤਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪ ਧਾਤੁ. ਹੜਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰਤਾਲ। ੨ ਪੀਲੇ ਅਤੇ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਬੂਤਰ.

ਹਰਿਦਸ. ਹਰਿਦਾਸ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਚਰਣ ਮਲਹੁ ਹਰਿਦਸਨਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪) ਹਰਿਦਾਸ ਦੇ ਚਰਣ ਮਲੋ.

ਹਰਿਦਸਨਾ. ਹਰਿਦਾਸ ਦਾ (ਦੇ). ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਸ.

ਹਰਿਦਯਾਲ. ਤਲਵੰਡੀ ਨਿਵਾਸੀ ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ੀ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਇਸੇ ਨੇ ਬਣਾਈ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੇਣੀ ੫.

ਹਰਿਦਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਰੁ.

ਹਰਿਦਰਸਨ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਕ੍ਸ਼ਾਤਕਾਰ। ੨ ਅਕਾਲੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਦਰ੍ਸ਼ਨ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ). "ਹਰਿਦਰਸਨੁ ਪਾਵੈ ਵਡਭਾਗਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੩ ਸਿੱਖਧਰਮ. ਅਕਾਲੀ ਮਤ. "ਹਰਿਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗਹਿ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਹਰਿ ਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ. ਸਿੱਖ. "ਹਰਿਦਰਸਨ ਕੇ ਜਨ ਮੁਕਤਿ ਨ ਮਾਂਗਹਿ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਹਰਿਦਰਸਨਿ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਸਾਖ੍ਯਾਤਕਾਰ ਤੋਂ. "ਹਰਿਦਰਸਨਿ ਤ੍ਰਿਪਤਾਈ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਹਰਿਦਰਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦਰਸਨ.

ਹਰਿਦਰੁ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ. ਸਤ-ਸੰਗ. ਸਿੱਖਸਮਾਜ. "ਹਰਿਦਰੁ ਸੇਵੇ ਅਲਖ ਅਭੇਵੇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਰਿਦਾਸ. ਸੰਗਤਾ—ਤਲਵੰਡੀ ਨਿਵਾਸੀ ਵੈਦ੍ਯ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ. ਜਿਸ ਪਰਥਾਇ "ਵੈਦ ਬੁਲਾਇਆ ਵੈਦਗੀ" ਸਲੋਕ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਰਦਾਸ ਅਤੇ ਹਰਿਦਾਸ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿੱਜ ਗੋਤ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ,ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਾਕੇ ਛਕਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੋਇਆ। ੪ ਗਵਾਲੀਯਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਦਾ ਦੁਰਗਪਾਲ (ਦਾਰੋਗਾ), ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੫ ਕਨਖਲ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਯੋਗੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੩੭ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ੪੦ ਦਿਨ ਸਮਾਧੀ ਲਗਾਕੇ ਦਿਖਾਈ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਹਰਿਦਾਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਸੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਦਬਵਾ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਸਾਵਧਾਨ ਪਹਿਰਾ ਰੱਖਿਆ. ਚਾਲ੍ਹੀਵੇਂ ਦਿਨ ਜਦ ਸੰਦੂਕ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤਦ ਮੁਰਦੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੀ. ਮਾਲਿਸ਼ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਯਤਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਹੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. ਮਹਾਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਧਨ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ ਡਾਕਟਰ Mac Gregor ਆਦਿ ਕਈ ਯੂਰਪ ਨਿਵਾਸੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਅੱਖੀਂ ਡਿੱਠਾ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੬ ਵਿ—ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਹਰਿਦਾਸਨ ਕੀ ਆਗਿਆ ਮਾਨਤ, ਤੇ ਨਾਹੀ ਫੁਨਿ ਗਰਭ ਪਰਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਹਰਿਦਾਸਸੁਤ, ਹਰਿਦਾਸਤਨਯ, ਹਰਿਦਾਸਤਨੈ } ਹਰਿਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ.

ਹਰਿ ਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ ਵਾਸਰ.

ਹਰਿਦੀਬਾਣ, ਹਰਿਦੀਵਾਨ } ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਦੀਵਾਨ. ਸਿੱਖਸਮਾਜ. "ਜੋ ਮਿਲਿਆ ਹਰਿ ਦੀਬਾਣ ਸਿਉ, ਸੋ ਸਭਨੀ ਦੀਬਾਣੀ ਮਿਲਿਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਜੋ ਸਿੱਖਸਭਾ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਆਸ੍ਤਿਕ ਸਮਾਜਾਂ ਦਾ ਮੈਂਬਰ ਹੈ.

ਹਰਿਦੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ. "ਸੁਖੁ ਪਾਵਹਿ ਹਰਿਦੁਆਰ ਪਰਾਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹਰਿਦ੍ਰ. ਸੰ. ਹਲਦੀ ਰੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਦੀ.

ਹਰਿਦ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਦੀ.

ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ, ਹਰਿਦ੍ਵਾਰਾ } ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਦਰਵਾਜਾ ਸਤਸੰਗ। ੨ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ। ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਲਾ ਸਹਾਰਨਪੁਰ (ਯੂ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਕਨਖਲ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਘਾਟ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬ੍ਰਹਮਕੁੰਡ ਭੀ ਹੈ. "ਨਹਿ ਮਿਲੀਐ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰਾ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਾਯਾਪੁਰ ਭੀ ਹੈ.

ਹਰਿਧਉਲ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਧੌਲ.

ਹਰਿਧਨ, ਹਰਿਧਨੁ } ਹਰਿਨਾਮ ਰੂਪ ਧਨ. "ਹਰਿਧਨ ਕੇ ਭਰਿਲੇਹੁ ਭੰਡਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਹਰਿ-ਧਨੁ ਸਚੀ ਰਾਸਿ ਹੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਹਰਿਧਰ. ਹਰਿ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੱਦਲ। ੨ ਜਲ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਤਾਲ। ੩ ਨਦ. ਦਰਿਆ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਧਰ ਈਸਰਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਹਰਿ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਲ ਅਥਵਾ ਨਦ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਹੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਧੌਲ. ਹਰਿ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਚਿੱਟਾ ਮੰਦਿਰ. ਸ੍ਵਰਗ ਲੋਕ. "ਇਤਨੋ ਸੁਖ ਨਾ ਹਰਿਧੌਲਨ ਕੋ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਰਿਨਾਖ
ਹਰਿਨਾਖਸ } ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.

ਹਰਿਨਾਮ. ਸੰ.ਹਰਿਨਾਮਨ੍.ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ.ਸਤਿਨਾਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਹਰਿਨਾਮ ਰਸਨਾ ਕਹਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਮੂੰਗੀ. ਮੁਦਗ. ਮੂੰਗ. ਦੇਖੋ, ਮੂੰਗੀ.

ਹਰਿਨਾਰਿ. ਮਾਇਆ। ੨ ਅਨੰਨ ਉਪਾਸਕ. ਉਹ ਭਗਤ ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਪਤਿ ਮੰਨਕੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਉਸ ਦੀ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਹਰਿਨਾਰਿ ਸੁਹਾਗਣੇ ! ਸਭਿ ਰੰਗ ਮਾਣੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਰਿਨਾਵ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਨਾਮ. "ਹਰਿਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਗਲਾਂ ਹਰਿਨਾਵੈ ਨਾਲਿ ਮਸਲਤਿ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਨੌਕਾ ਰੂਪ ਹਰਿ. ਪਾਰ ਉਤਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਮ.

ਹਰਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਣੀ। ੨ ਹਰਿ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਹਰਿ (ਜਲ) ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਰਿਪਦ
ਹਰਿਪਦੁ } ਆਤਮ ਪਦਵੀ. ਗ੍ਯਾਨਪਦ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. "ਹਰਿਪਦ ਚੀਨਿ ਭਏ ਸੇ ਮੁਕਤੇ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਰਿਪੁਰ. ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ. ਸੁਰਗ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਲੋਕ. ਵੈਕੁੰਠ. "ਤਾਂ ਦਿਨ ਸੋ ਸੁਖ ਜਗਤ ਮੈ ਹਰਿਪੁਰ ਮੇ ਹੂੰ ਨਾਹਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੩) ੩ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ. "ਹਰਿਪੁਰ ਪੂਰ ਸਰ."(ਰਾਮਾਵ)ਆਕਾਸ਼ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਗਿਆ.

ਹਰਿਪੌਰਿ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿ ਕੀ ਪੌੜੀ. "ਲੇ ਹਰਿਪੌਰ ਆਚਮਨ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਰਿ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦੀ ਪ੍ਯਾਰੀ, ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ (ਲੱਛਮੀ). ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਦਸ ਮਾਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਧਾਰੇ ਪਟ ਵਿਵਿਧ ਰੰਗ, ਹੀਰ ਚੀਰ ਵਿਮਲ ਅੰਗ,
ਰਤਨਨ ਮਣਿਮਾਲ ਸ਼ੁਭ੍ਰ ਭੂਖਨ ਅਮੋਲ ਹੀ,
ਦਾਮਨਿ ਛਬਿ ਛਟਾਕਾਰ, ਦਮਕਤ ਉਰ ਮੁਕ੍ਤਹਾਰ,
ਮਣਿ ਗਨ ਫਣਿ ਨੀਲ ਕਾਂਤਿ, ਮਾਨਿਕ ਅਤੋਲ ਹੀ.
(ਸਲੋਹ)

ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਭੀ ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਰੇ ਮਨ, ਕਉਨ ਗਤਿ ਹੋਇ ਹੈ ਤੇਰੀ* ? ×××
ਮਾਨਸ ਕੋ ਜਨਮ ਲੀਨ, ਸਿਮਰਨ ਨਹਿ ਨਿਮਖ ਕੀਨ,
ਦਾਰਾ ਸੁਖ ਭਇਓ† ਦੀਨ, ਪਗਹੁ ਪਰੀ ਬੇਰੀ. ×××

੩ ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਹਰਿਬਾਣ. ਹਰਿ (ਕਾਮ) ਦਾ ਤੀਰ। ੨ ਹਰਿ ਨਾਮ ਰੂਪ ਬਾਣ. "ਹਰਿਬਾਣੇ ਪ੍ਰਹਾਰਣਹ." (ਗਾਥਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਵ ਬਾਣ ੨.

ਹਰਿਬਾਣੀ. ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ. ਗੁਰੁਬਾਣੀ. "ਮਿਲਿ ਸਤਿਸੰਗਿ ਬੋਲੀ ਹਰਿਬਾਣੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਹਰਿਬੋਲ ਮਨਾ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਤਿਲਕਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਸਗਣ ।।ऽ, ।।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਰੁਣਾਲਯ ਹੈਂ । ਅਰਿਘਾਲਯ ਹੈਂ ।
ਖਲਖੰਡਨ ਹੈਂ । ਮਹਿਮੰਡਨ ਹੈਂ ॥ (ਜਾਪੁ)

ਹਰਿਬੰਸ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਵੰਸ਼। ੨ ਇੱਕ ਭੱਟ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਹਰਿਬੰਸ ਜਗਤਿ ਜਸੁ ਸੰਚਰਜਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੩ ਇੱਕ ਤਪਾ, ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮ-ਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਪਰਮ ਭਗਤ ਸੀ. ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ

---

* ਇਹ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਰਹਾਉ (ਟੇਕ) ਦੀ ਹੈ,
† ਛੰਦ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ 'ਭਯੋ' ਹੈ.

ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ.

ਹਰਿਭਗਤ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ । ੨ ਇੱਕ ਨਿਰੰਜਨੀਆਂ, ਜੋ ਜੰਡਿਆਲੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਨੇ ਸਰਦਾਰ ਮਤਾਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮੀਰਾਂਕੋਟੀਏ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਫੜਵਾਇਆ ਸੀ. ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹਰਿਭਗਤ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਾਕਮਾਂ ਤੋਂ ਇਨਾਮ ਪਾਏ.

ਹਰਿਭਗਤਿ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ. "ਹਰਿਭਗਤਿ ਹਰਿ ਕਾ ਪਿਆਰ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਹਰਿਭਗਾਤ. ਹਰਿਭਗਤ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ. "ਤੇ ਹਰਿ ਕੇ ਜਨ ਸਾਧੂ ਹਰਿਭਗਾਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਹਰਿਭਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭਾ (ਜੋਤ). ੨ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਹਰਿ ਉਰ ਧਾਰਿਓ ਗੁਰਿ ਹਰਿਭਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਹਰਿ ਭੰਵੁ. ਹਰਿਭਜਨ. ਦੇਖੋ, ਭੰਵੁ.

ਹਰਿਮਾਰਗ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਰਾਹ। ੨ ਸਿੱਖਪੰਥ. "ਮੋ ਕਉ ਹਰਿਮਾਰਗਿ ਪਾਇਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਹਰਿਮਾਰਗਿ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ. "ਓਹੁ ਹਰਿ ਮਾਰਗਿ ਆਪਿ ਚਲਦਾ, ਹੋਰਨਾ ਨੋ ਹਰਿਮਾਰਗਿ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਹਰਿਮਾਲਾ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਚਿੰਤਨ । ੨ ਅਜਪਾ ਜਾਪ ਰੂਪ ਸਿਮਰਨੀ. "ਹਰਿਮਾਲਾ ਉਰ ਅੰਤਰਿ ਧਾਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਹਰਿਮਿਲਾ. ਵਿ—ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ, ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ. "ਹਮ ਜੀਵਹਿ ਦੇਖਿ ਹਰਿਮਿਲੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਹਰਿਮੰਦਰ, ਹਰਿਮੰਦਰੁ, ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਮਹਲ. ਜਗਤ. "ਹਰਿਮੰਦਰ ਏਹੁ ਜਗਤ ਹੈ."(ਪ੍ਰਭਾ ਅ:ਮ: ੩) ੨ ਮਾਨੁਸ਼ ਦੇਹ. "ਹਰਿਮੰਦਰੁ ਏਹੁ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸਤਸੰਗ. "ਹਰਿਮੰਦਰ ਸੋਈ ਆਖੀਐ ਜਿਥਹੁ ਹਰਿ ਜਾਤਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸਰੋਵਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. "ਹਰਿ ਜਪੇ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਜਿਆ ਸੰਤ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਾਮ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ । ੫ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ । ੬ ਪਟਨੇ ਦਾ ਉਹ ਮੰਦਿਰ ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ। ੭ ਠਾਕੁਰਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਵਾਲਯ. "ਕਾਹੂੰ ਕਹਯੋ ਹਰਿਮੰਦਰ ਮੇ ਹਰਿ, ਕਾਹੂੰ ਮਸੀਤ ਕੇ ਬੀਚ ਪ੍ਰਮਾਨਯੋ."(੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਹਰਿਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਜਾਨ ੨—੩ ਅਤੇ ੪.

ਹਰਿਰਸ, ਹਰਿਰਸੁ ਨਾਮ ਰਸ. "ਪੀਐ ਹਰਿਰਸੁ ਬਹੁੜਿ ਨ ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਲਾਗੈ ਆਇ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਗ੍ਯਾਨਾਨੰਦ. "ਹਰਿਰਸ ਊਪਰਿ ਅਵਰੁ ਕਿਆ ਕਹੀਐ?" (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਹਰਿਰਾਇ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਦੇ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੨੦ ਮਾਘ (ਸੁਦੀ੧੩)ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ (੨੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੬੩੦) ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਨਿਹਾਲ ਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੩ ਸੰਮਤ ੧੬੯੭ ਨੂੰ ਅਨੂਪ ਸ਼ਹਿਰ (ਜਿਲਾ ਬੁਲੰਦ ਸ਼ਹਿਰ ਯੂ.ਪੀ.) ਨਿਵਾਸੀ ਦਯਾ ਰਾਮ ਦੀਆਂ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ. ਮਹਲਾ ਕੋਟਕਲਜਾਣੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕੌਰ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਜਨਮੇ. ੧੨ ਚੇਤ (ਸੁਦੀ ੧੦) ਸੰਮਤ ੧੭੦੧ (੮ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੬੪੪) ਨੂੰ ਗੁਰੁਗੱਦੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਸੰਮਤ ੧੭੦੩ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਮਾਲਵੇ (ਜੰਗਲ) ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਸੁਮਤਿ ਦੇਣ ਲਈ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੇਹਰਾਜ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਪੁਰ ਫੂਲ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ, ਦਾਦਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਕਰਨ ਹਿਤ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ.* ਦੇਖੋ, ਫੂਲ.

ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦਾ ਦੋਸ਼ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪੁਰ ਲਾਕੇ ਦਿੱਲੀ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ

* ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਫੁਟ ਨੋਟ.

ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਿਆ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੇ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਕੋਪ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਗਿਆ.

੭ ਕੱਤਕ (ਵਦੀ ੯) ਸੰਮਤ ੧੭੧੮ (੬ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੬੬੧) ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੂੰ ਗੁਰੁਤਾ ਦੇਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ੧੭ ਵਰ੍ਹੇ ੫ ਮਹੀਨੇ ੮ ਦਿਨ ਗੁਰੁਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੩੧ ਵਰ੍ਹੇ ੮ ਮਹੀਨੇ ੧੭ ਦਿਨ ਭੋਗੀ. "ਸਿਮਰੌ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਰਾਇ." (ਚੰਡੀ੩)

ਹਰਿਰਾਸਿ. ਹਰਿਨਾਮ ਰੂਪ ਪੂੰਜੀ. "ਹਰਿਰਾਸਿ ਮੇਰੀ ਮਨੁ ਵਣਜਾਰਾ." (ਅਨੰਦੁ)

ਹਰਿਰਾਤਾ. ਵਿ—ਹਰਿਰਤ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਰੰਗਿਆ ਹੋਇਆ.

ਹਰਿਰੁਖ, ਹਰਿਰੁੱਖ. ਹਰਿਚੰਦਨ। ੨ ਹਰਿ (ਇੰਦ੍ਰ) ਦਾ ਬਿਰਛ. ਕਲਪ ਬਿਰਛ. "ਕਾਮਧੇਨੁ ਪਾਰਜਾਤ ਹਰਿ ਹਰਿਰੁਖ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਕਾਮਧੇਨੁ, ਪਾਰਜਾਤ ਅਤੇ ਕਲਪ ਬਿਰਛ ਹਰਿ (ਕਰਤਾਰ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਹਰਿਰੰਗ, ਹਰਿਰੰਗੁ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ. "ਹਰਿਰੰਗ ਕਉ ਲੋਚੈ ਸਭਕੋਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) "ਹਰਿਰੰਗੁ ਕਦੇ ਨ ਉਤਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੪ ਕਰਹਲੇ)

ਹਰਿਲਾਲ. ਕਾਸ਼ੀ ਨਿਵਾਸੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਲਾਲ ਸੀ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਾਤਿ-ਅਭਿਮਾਨ ਤਿਆਗਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ. ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਰਥਾਇ ਹੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਚਾਰੇ ਹਨ.

ਹਰਿਲਿਵ ਮੰਡਲ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤੀ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਉਹ ਪਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਪਿਆਰ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਮਨ ਹਰਿਲਿਵ ਮੰਡਲ ਮੰਡਾ ਹੇ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਹਰਿਲੋਕ. ਸੰਗਯਾ—ਵੈਕੁੰਠ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਲੋਕ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ ਲੋਕ. ਸ੍ਵਰਗ। ੩ ਸਤਸੰਗ। ੪ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕ. ਹਰਿਜਨ. "ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਗ ਬਸੇ ਹਰਿਲੋਕ." (ਸਾਰ ਸੂਰਦਾਸ)

ਹਰਿਲੋਗ. ਹਰਿਜਨ. ਹਰਿਦਾਸ. "ਤੇ ਉਤਮ ਹਰਿਲੋਗ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹਰਿਵਰ. ਕਰਤਾਰ ਰੂਪ ਪਤਿ. ਪਤਿ ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਨਾਨਕ ਹਰਿਵਰ ਪਾਇਆ ਮੰਗਲ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ) ੨ ਹਰਿ (ਖੜਗ) ਵਰ (ਉੱਤਮ). "ਹਰਿਵਰ ਧਰ ਕਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹਰਿਵਰਸ, ਹਰਿਵਰਖ. ਸੰ. ਹਰਿਵਰ੍ਸ਼. ਜੰਬੁਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ. "ਥੋ ਹਰਿਵਰਖ ਖੰਡ ਜਿਹ ਥਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਨਵ ਖੰਡ.

ਹਰਿਵਾਸਨਾ. ਕਰਤਾਰ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਆਤਮ ਜਿਗ੍ਯਾਸਾ. "ਜਿਨੀ ਆਪ ਤਜਿਆ ਹਰਿਵਾਸਨਾ ਸਮਾਣੀ." (ਅਨੰਦੁ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੌਮੈ ਤਯਾਗੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਆਤਮਜਿਗ੍ਯਾਸਾ ਵਸਦੀ ਹੈ.

ਹਰਿਵਾਸਰ. ਹਰਿ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦਾ ਦਿਨ. ਏਕਾਦਸ਼ੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨਿਰਾਹਾਰ ਵ੍ਰਤ ਰੱਖਣਾ ਵੈਸ਼ਨਵ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅੰਨ ਖਾਣਾ ਪਾਪ ਸਮਝਦੇ ਹਨ*। ੨ ਹਰਿ (ਸੂਰਜ) ਦਾ ਦਿਨ, ਐਤਵਾਰ.

ਹਰਿਵੰਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼। ੨ ਸੂਰਜ ਵੰਸ਼। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ ਵੰਸ਼। ੪ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਅੰਗ ਰੂਪ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦਾ ੧੬੩੭੪ ਸ਼ਲੋਕ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰਿ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਹਰੀ. ਵਿ—ਹਰਣ ਕੀਤੀ. ਦੂਰ ਕੀਤੀ. ਮਿਟਾਈ. "ਨਾਨਕ ਤਪਤ ਹਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਹਰਿਤ. ਸਬਜ਼. "ਹਰੀ ਨਾਹੀ ਨਹ ਡਡੁਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਯਾ-ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀ ਕੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਰਿ।

---

* ਵ੍ਰਿੱਧ ਹਾਰੀਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਚੌਥੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਹਰਿਵਾਸਰ ਵਿੱਚ ਅੰਨ ਖਾਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਗਧੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਦੇਸ਼ਨਿਕਾਲਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ.

੫ ਸੰ. ਹ੍ਰੀ. ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੬ ਲਕਮੀ. "ਹਰੀ ਬਿਸਨੁ ਲੇਖੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਲਕਮੀ ਨੇ ਰਾਮ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਜਾਣਿਆ.

ਹਰੀਅਲ. ਸੰ. ਹਾਰਿਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਰਿਤ ਕਪੋਤ. ਕਬੂਤਰ ਜੇਹਾ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ.

ਹਰੀਆ. ਵਿ—ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਹਰੀਆ ਕਿ ਜਾਂ ਵ ਤਨ ਕੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਜਾਨ ਅਤੇ ਜਿਸਮ ਦੇ ਹਰੀਆ। ੨ ਪ੍ਰਤ੍ਯ—ਵਾਨ. ਵਾਲਾ. "ਦੂਖ ਬਿਡਾਰਨ ਹਰੀਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਮੁਦਿਨੀ, ਜੋ ਹਰਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਖਿੜਦੀ ਹੈ. "ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਚਰ੍ਹੇ ਤੇ ਜਨੋਂ ਬਿਰਾਜੈਂ ਸੇਤ ਹਰੀਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਵਿ—ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ. ਸਰਸਬਜ਼. "ਮਨਿ ਮਉਲੈ ਤਨੁ ਹਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਹਰਿ ਨੇ. ਕਰਤਾਰ ਨੇ. "ਨਿਰਗੁਣ ਹਰੀਆ ਸਰਗੁਣ ਧਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਨਿਰਗੁਣ ਹਰੀ ਨੇ ਸਗੁਣ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ ਹੈ.

ਹਰੀਆਰਾ, ਹਰੀਆਵਲਾ } ਵਿ—ਹਰਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਸਰਸਬਜ਼. "ਸਫਲਿਓ ਬਿਰਖੁ ਹਰੀਆਵਲਾ." (ਸੂਆਿ:ਮ:੧) "ਇਹੁ ਹਰੀਆਰਾ ਤਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇਹ ਸੰਸਾਰ ਤਾਲ, ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਵਿਸ਼ੈ—ਸੁਖ ਰੂਪ ਸਬਜ਼ੀ ਨਾਲ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਹਰੀਆਂ ਵੇਲਾ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ,ਜੋ ਪਿੰਡ ਚੱਗਰਾਂ, ਬੋਹਣ, ਚੱਬੇ ਵਾਲ ਅਤੇ ਬਜਰੌਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਸੰਬੰਧੀ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਚਨ ਕਰਕੇ ਸੁੱਕੀਆਂ ਬੇਲਾਂ ਇੱਥੇ ਹਰੀਆਂ ਹੋਗਈਆਂ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੭੧ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇ ਦੀ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ ਹਨ ਜਿਸ ਬਾਬਤ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ—

ਬਸੀ ਕਲਾਂ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਦੋ ਲੜਕੀਆਂ ਹਰੀਆਂ ਅਤੇ ਭਰੀਆਂ,ਜੋ ਬਜਵਾੜੇ ਦੀਆਂ ਵਸਨੀਕ ਸਨ, ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਪਿੱਛੋਂ ਜੇਜੋਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਖੋਹ ਲਈਆਂ. ਇਸ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਸ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਹੋਇਆ ਕਿ ਲੜਕੀਆਂ ਨੂੰ ਛੁਡਾਕੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਵੇ. ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਲੜਕੀਆਂ ਛੁਡਾਈਆਂ ਅਤੇ ਜ਼ਾਲਿਮਾਂ ਨੂੰ ਯੋਗ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਦੋਹਾਂ ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤ੍ਯਾਗ ਦਿੱਤੇ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਮਾਧੀ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ. ਜੋ ਸਿੰਘ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਹੈ.

ਹਰੀਅੰ. ਵਿ—ਹਰਤਾ. ਹਰਣ ਕਰਤਾ. "ਹਰੀਅੰ ਕਰੀਅੰ." (ਜਾਪੁ) ਹਰਤਾ ਅਤੇ ਕਰਤਾ। ੨ ਹਰੀ ਦੀ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ. "ਕਿਰਪੰਤ ਹਰੀਅੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਹਰਿਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ.

ਹਰੀਸ. ਅ਼ حریص ਹ਼ਰੀਸ. ਵਿ—ਹ਼ਿਰਸ (ਲਾਲਚ) ਵਾਲਾ. ਲੋਭੀ.

ਹਰੀ ਸਿੰਘ. ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਪੂਤ ਯੋਧਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਸੈਨੀ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅ: ੧੧।

੨ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵਾ. ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂ ਵਾਲਾ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰੁਦਯਾਲ ਸਿੰਘ (ਉੱਪਲ ਖਤ੍ਰੀ) ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਾਈ ਧਰਮ ਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੪੮ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਸਿੱਖਵੀਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮੀ ਜਰਨੈਲ (General) ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਰਹੱਦੀ ਪਠਾਣਾਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਭੈ ਅੱਜ ਤੀਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਵਾਸਤੇ ਅਨੇਕ ਲੜਾਈਆਂ ਫਤੇ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਸਰਹੱਦੀ ਜਮਰੌਦ ਦੇ ਕਿਲੇ ਪਾਸ ਪਠਾਣਾਂ ਦੇ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ੧੯ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੮੯੪ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ. ਪੰਥਰਤਨ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਮਾਧ ਜਮਰੌਦ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ।

੩ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿ ਸਿੰਘ ਜੀਂਦ ਵਾਲੇ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਮੇਹਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਨਸ਼ੇ

ਨਾਲ ਮਸਤ ਹੋਇਆ ਅਠਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਛੱਤ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਸਨ ੧੭੯੧ ਵਿੱਚ ਮਰ ਗਿਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਸਿਆਲਬਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਭੰਗੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ.

ਹਰੀ ਕਾ ਪੱਤਨ. ਹਰੀਕੇ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੱਤਨ (ਦਰਿਆ ਦਾ ਘਾਟ) ਹੈ. ਇਸ ਪੱਤਨ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਉੱਪਰਲੇ ਪਾਸੇ ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਬਿਆਸ ਦਰਿਆ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਪੱਤਨ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਫਿਰੋਜਪੁਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੇ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਬੰਨਾ ਹੈ.

ਹਰੀ ਕੇ. ਹਰੀ ਗੋਤ ਦੇ ਲੋਕ। ੨ ਹਰੀ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਤਸੀਲ ਕਸੂਰ ਥਾਣਾ ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਵਲਟੋਹਾ ਦੇ ਨੇੜੇ ਦਰਿਆ ਸਤਲੁਜ ਤੇ ਬਿਆਸ ਦੇ ਮੇਲਸਥਾਨ ਤੇ ਉੱਤਰੀ ਕੰਢੇ ਪੁਰ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਪੁਰਾਣੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦਰਿਆ ਦੀ ਢਾਹ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ. ਹੁਣ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਨਵੀਂ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਕੋਈ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਹਰੀਗੋਬਿੰਦ ਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਸ੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ.

ਹਰੀ ਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ. "ਹਰੀ ਚੰਦ ਦਾਨ ਕਰੈ ਜਸ ਲੇਵੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਹੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕੀ ਮਾਤਾ। ੩ ਹੰਡੂਰ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਿਲੂਰੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਵਾਸਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੪੬ ਵਿੱਚ* ਲੜਨ ਆਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਧਨੁਖਧਾਰੀ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਵੀਰਤਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਤਹਾਂ ਏਕ ਬੀਰੰ ਹਰੀ ਚੰਦ ਕੋਪਯੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਹਰੀਜੈ. ਹਰਿਤ ਹੂਜੈ, ਹਰੇ ਹੋਈਏ. "ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਸੰਗ ਹਰੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਹਰਣ ਕਰੀਜੈ. ਮਿਟਾਈਏ.

ਹਰੀਤਕੀ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਹਰੜ. L. Terminalia Chebula. "ਗਨ ਜੋਕ ਹਰੀਤਕੀ ਔਰ ਮਦੰ."(ਸਮੁਦ੍ਰ ਮਥਨ) ਹਰੜ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਵੈਦਜਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਕਬਜੀ, ਖਾਂਸੀ, ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ, ਬਵਾਸੀਰ, ਵਿਖਮਜ੍ਵਰ, ਅਫਾਰਾ ਆਦਿਕ ਰੋਗ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਹਰੀਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲੇਰ। ੨ ਜਿਲੇ ਹਜ਼ਾਰੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਹਰੀ ਸਿੰਘ ਨਲਵੇ ਨੇ ਸਨ ੧੮੨੨ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀ ਸਿੰਘ। ੩ ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਅਬੋਹਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੰਜਕੋਸੀ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਨੇੜੇ ਹੀ "ਬਟ ਤੀਰਥ" ਨਾਮੇ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕਲਗੀਧਰ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੰਮਤ ੧੯੩੩ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਚੰਗਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੀਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ.

ਹਰੀਪੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰੀਪੁਰ ੩.

ਹਰੀਫ. ਅ حریف ਹ਼ਰੀਫ਼. ਵਿ—ਇੱਕੋ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਮਪੇਸ਼ਾ। ੨ ਕਪਟੀ. ਪਾਖੰਡੀ। ੩ ਮਿਤ੍ਰ. "ਹਰੀਫੁਲ ਅਜੀਮੈ." (ਜਾਪੁ) ੪ ਵੈਰੀ. "ਹਰੀਫੁਲ ਸਿਕਨ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) "ਹਤਨ ਹਰੀਫ ਰਹਯੋ ਇਹ ਕਿਤਹੂ, ਨਹੀ ਸਸਤ੍ਰ ਕਰ ਪਕਰਯੋ ਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਰੀਫੀ. ਅ਼ حریفی ਹ਼ਰੀਫ਼ੀ. ਸੰਗਯਾ—ਮਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਦੁਸ਼ਮਨੀ। ੩ ਪਾਖੰਡ. ਮੱਕਾਰੀ. "ਅਧਿਕ ਹਰੀਫੀ ਜਾਨ ਭੋਗ ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਜੋ ਕਰਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧)

ਹਰੀਰਾ. ਅ਼ حریرہ ਹ਼ਰੀਰਹ. ਸੰਗਯਾ-ਟਹਿਲਾ. ਪਤਲੀ ਕੜ੍ਹੀ. ਲਾਪਸੀ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਦਾਮ ਕੱਦੂ ਖੀਰੇ

* ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦਾ ਜੁੱਧ ਸੰਮਤ ੧੭੪੩ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਪਾਂਵਟਾ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਆਦਿ ਦੀ ਗਿਰੀ ਅਤੇ ਕਣਕ ਦਾ ਦੁੱਧ ਕੱਢਕੇ ਪਕਾਈ ਹੋਈ ਲਾਪਸੀ. ਹਰੀਰਾ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਹਰੀੜਾ, ਹਰੀੜੀ ਹਰੀ ਦਾ. ਹਰੀ ਦੀ. ਕਰਤਾਰ ਦਾ (ਦੀ). "ਸਾਧੁ ਸੰਗਤਿ ਸਚ ਤਖਤ ਹਰੀੜੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰੀਤਕੀ.

ਹਰੁਵਾ. ਵਿ—ਹੌਲਾ. ਹਲਕਾ। ੨ ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. ਹੋਛਾ.

ਹਰੁਵਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਹਲਕਾਪਨ. ਹੌਲੱਤਣ. "ਹਰੁਵੇ ਪੁਰਖਨ ਕੀ ਹਰੁਵਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਰੂਆ, ਹਰੂਏ ਵਿ—ਹੌਲਾ. ਹਲਕਾ. ਹੌਲੇ। ੨ ਭਾਵ—ਅਭਿਮਾਨ ਅਤੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਬੋਝ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਹਰੂਏ ਹਰੂਏ ਤਿਰਿਗਏ ਡੂਬੇ ਜਿਨ ਸਿਰਿ ਭਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹੌਲੇ. ਸ਼ਨੇ. ਧੀਰੇ. "ਚਾਲ ਚਲੈਂ ਹਰੂਏ ਹਰੂਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਰੂਫ਼. ਹ਼ਰਫ਼ (ਅੱਖਰ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹ਼ਰੂਫ਼ੇ ਤਹੱਜੀ. ਅ਼ حروف تہجی ਪੈਂਤੀ. ਵਰਣਮਾਲਾ. ਹ਼ਰਫ਼ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹ਼ਰੂਫ਼, ਤਹੱਜੀ ਹਿੱਜੇ (ਉੱਚਾਰਣ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. Alphabet.

ਹਰੇ. ਵਿ—ਹਰਿਤ. ਸਬਜ। ੨ ਹਰਣ ਕੀਤੇ. ਮਿਟਾਏ. "ਆਪਿ ਕਰੇ ਆਪੇ ਹਰੇ."(ਆਸਾ ਅ:ਮ:੧) ੩ ਹ੍ਰਿਤ. ਲੈ ਕੀਤੇ. ਮਿਲਾਏ. "ਜੋ ਹਰਿ ਹਰੇ ਸੁ ਹੋਹਿ ਨ ਆਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਧੀਰੇ. ਹੌਲੀ. "ਹਰੇ ਬੋਲ ਬਲ ਯੌਂ ਕਹ੍ਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਰੇਕ. ਫ਼ਾ ہریک ਵਿ—ਹਰਯਕ. ਪ੍ਰਤ੍ਯੇਕ.

ਹਰੇਖਾ. ਸੰ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਹਿਣਕਣਾ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਭਯੋ ਸ਼ਬਦ ਹਯ ਕੀਨ ਹਰੇਖਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਰੇਵ, ਹਰੇਵੀ ਅ਼ ہروی ਹਰਵੀ. ਵਿ—ਹਿਰਾਤੀ. ਹਿਰਾਤ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. "ਕੰਧਾਰੀ ਹਰੇਵੀ ਇਰਾਕੀ ਨਿਸਾਕੇ." (ਕਲਕੀ) ਕੰਧਾਰੀ ਹਿਰਾਤੀ ਅਤੇ ਇਰਾਕ ਦੇ ਨਿਸ਼ੰਕ (ਨਿਡਰ) ਲੋਕ.

ਹਰੈਯਾ. ਵਿ—ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਰ (ਪਰਾਜਯ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ.

ਹਰੋਲ, ਹਰੌਲ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਫੌਜ ਦਾ ਮੁਹਰਲਾ ਭਾਗ. ਸੈਨਾ ਦਾ ਅਗਲਾ ਟੋਲਾ. "ਹਰੌਲ ਹ[illegible] ਚਾਲਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਮਾਰ ਹਰੌਲ ਭਜਾਇ ਦਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਅ਼ ہرول ਹਰਵਲਹ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋ[illegible] ਦੀ ਪੋਈਆ ਚਾਲ. ਲਾਰਾ. "ਹਰੌਲ ਥਮਯੋ ਹੋਏ ਤ[illegible] ਖੜੇ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ)

ਹਰੰਗ. ਹਰ—ਅੰਗ. "ਹਰਿਸਤੁਆ ਹਰੰਗੇ." (ਗਜਾਨ) ਹੇ ਹਰਿ! ਤੂੰ ਹਰੇਕ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਹਰੰਤ. ਹਰਣ ਕਰੰਤ। ੨ ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ ਕਰੰਤ. ਹਿਣਕਦਾ. "ਹਰੰਤ ਬਾਜਿ ਅਪਾਰ." (ਗਜਾਨ)

ਹਰਜਉ. ਹਰਣ ਕੀਤਾ. ਮਿਟਾਇਆ. ਦੂਰ ਕੀਤਾ. "ਅਘੰਨ ਹਰਜਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਹਲ. ਸੰ. ਹਲ੍. ਧਾ—ਜੋਤਣਾ. ਖਿੱਚਣਾ. ਲਕੀ[illegible] ਕੱਢਣੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਦਾ ਸੰ[illegible] ਲਾਂਗਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲੁ. ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਸ਼: ੨੧[illegible] ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—ਅੱਠ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਧਰਮ[illegible] ਲੋਕ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਛੀ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਚਲਾਉਣ[illegible] ਭੀ ਨਿੰਦਿਤ ਨਹੀਂ. ਨਿਰਦਈ ਚਾਰ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੋ ਬੈਲਾਂ ਦਾ ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਊਹਤ੍ਯਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸੀ ਦੀ ਪੁ[illegible] ਆਪਸਤੰਬ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਹੈ [illegible] ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਸ਼ਲੋ[illegible] ੮, ੯, ੧੦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਐਸਾ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਉਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਲ ਚੰ[illegible] ਤਰਾਂ ਵਾਹਕੇ ਖੇਤੀ ਕਰ ਸਕੇ.* "ਭੂਮਿ ਪਾਂਚ ਹਲ [illegible]

* ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹਲ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਇੱਕ ਨਹੀਂ. ਕਿਤੇ ਤੀਹ ਘੁਮਾਉਂ ਦਾ, ਕਿਤੇ ਪੈਂਤੀ ਦਾ, ਕਿਤੇ ਚਾਲੀ ਘੁਮਾਉਂ ਦਾ ਹਲ ਹੈ, ਪਰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਖੂਹ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਹਲ ਥੋੜੇ ਘੁਮਾਵਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਮਾਰੂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤੇ ਘੁਮਾਵਾਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਇਨ ਦੀਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਚੜਸਾ। ੪ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਅਚ ਰਹਿਤ ਅਕਰ. ਇਹ ਨਾਉਂ ਭੀ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਣ ਕਰਕੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ।† ੫ ਦੇਖੋ, ਹੁਲ੍‌ਧਾ। ੬ ਅ਼ ਹਲ ਸਰਵ ਅਤੇ ਵਿ-ਕਿਆ. ਕੀ.

ਹਲਹਰ. ਹਲਹਾਰ. ਕ੍ਰਿਸਾਣ. ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਹਲਧਰ. "ਜੈਸੇ ਹਲਹਰ ਬਿਨਾ ਜਿਮੀ ਨਹਿ ਬੋਈਐ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਹਲ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ. ਬੈਲ.

ਹਲਹਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਹਲ.

ਹਲਕ. ਅ਼ حلق ਹ਼ਲਕ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਗਲ. ਕੰਠ। ੨ ਸੰ. ਅਲਕੰ. داءالکلب ਫ਼ਜ਼ਅ਼ਉਲਮਾ. ਪਾਨੀ-ਡਰ. Hydrophobia. ਇਹ ਰੋਗ ਹਲਕਾਏ ਕੁੱਤੇ, ਗਿੱਦੜ, ਲੂੰਬੜ ਆਦਿ ਦੇ ਕੱਟਣ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਇਲਾਜ Pasteur‡ Institute ਕਸੌਲੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਅਸਰ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਵੇ ਫੇਰ ਕੋਈ ਇਲਾਜ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਇਸ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਦਬੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ ਜਾਗ ਉਠਦੀ ਹੈ.

ਹਲਕਾਏ ਜੀਵ ਦੀ ਵਿਖ ਜਿਤਨੀ ਜਾਦਾ ਜਖਮ ਵਿੱਚ ਚਲੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਜਖਮ ਜਿਤਨਾ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਵੇ, ਉਤਨਾ ਅਸਰ ਛੇਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਹਲਕ ਵਾਲਾ ਰੋਗੀ ਪਾਣੀ ਦੇਖਕੇ ਡਰਦਾ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਮਰਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੋਸ਼ ਠਿਕਾਣੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ, ਜੀਭ ਢਲਕ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਲਾਲਾਂ ਅਤੇ ਝੱਗ ਮੂੰਹੋਂ ਵਗਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਸੁੱਕਦਾ ਹੈ, ਚਾਨਣਾ ਬੁਰਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਦਹਿਲਣਾ, ਪਾਸ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਵੱਢਣ ਪੈਣਾ ਆਦਿ ਲੱਛਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਜਿਸ ਥਾਂ ਹਲਕਾਏ ਜੀਵ ਦੇ ਕੱਟਣ ਦਾ ਜ਼ਖ਼ਮ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਦਗਦੇ ਕੋਲੇ ਅਥਵਾ ਤਪੇ ਹੋਏ ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਦਾਗ ਦੇ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ ਅਰ ਪੋਟੈਸੀਅਮ ਪਰਮੈਂਗਨੇਟ Potassium Permanganate ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਲਨਾ ਲੋੜੀਏ. ਕੁਚਲਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਲਾਉਣਾ ਭੀ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਹਲਕ ਰੋਗ ਲਈ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ-

ਛੋਲਿਆਂ ਦੀਆਂ ਭੁੰਨੀਆਂ ਖਿੱਲਾਂ ਥੋਹਰ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਖਰਲ ਕਰਕੇ ਦੋ ਦੋ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਛਾਵੇਂ ਸੁਕਾ ਲਓ. ਉਮਰ ਅਤੇ ਰੋਗੀ ਦੇ ਬਲ ਅਨੁਸਾਰ ੧ ਤੋਂ ੮ ਤੀਕ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਖਵਾਓ, ਇਸ ਤੋਂ ਦਸਤ ਆਕੇ ਜਹਿਰ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇਗਾ. ਪੁਠਕੰਡੇ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਚੂਰਨ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚਟਾਓ. ਤੁਲਸੀ ਦੀ ਜੜ ਚੌਲਾਂ ਦੇ ਧੋਤੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘੋਟਕੇ ਪਿਆਓ. ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਅਤੇ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਘੋਟਕੇ ਛਕਾਓ.

ਹਲਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਹਲਕ (ਅਲਕੰ) ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਅਤਯੰਤ ਲੋਭੀ ਹੋਣਾ. ਭੱਖ ਅਭੱਖ ਸਭ ਖਾ ਜਾਣਾ.

ਹਲਕਾ. ਵਿ-ਹੌਲਾ. ਕਮ ਬੋਝ ਵਾਲਾ। ੨ ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ। ੩ ਅ਼ حلقہ ਹ਼ਲਕ਼ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਘੇਰਾ. ਮੰਡਲ. "ਹਲਕੇ ਦਲਕੇ ਹਲਕੇ ਕਰ ਡਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਕਈ ਹਲਕਾਏ ਲਈ ਭੀ ਹਲਕਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਹਲਕਾਇਆ.

ਹਲਕਾਇਆ. ਵਿ-ਹਲਕਿਆ ਹੋਇਆ. "ਅੰਤਰ ਲੋਭ ਫਿਰਹਿ ਹਲਕਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਹਲਕ ੨.

ਹਲਕਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸੰਦੇਸ਼ਹਾਰਕ. ਹਰਕਾਰਹ. ਚਿੱਠੀਰਸਾਂ. "ਲਿਖ ਹਰਕਾਰੇ ਬਾਦਸਾਹ ਫਿਰ ਤੁਰਤ ਪਠਾਏ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਹਲਕਿਓ, ਹਲਕਿਆ ਵਿ-ਦੇਖੋ, ਹਲਕ ੨ ਅਤੇ ਹਲਕਾਇਆ. "ਹਲਕਿਓ ਸਭਹਿ ਬਿਗਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਹਲੱਕ. ਵਿ-ਹੌਲਨਾਕ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕੀ ਕੰਬ ਉੱਠਣ. ਹੌਲ ਕਾਰਕ. "ਹਲੱਕ ਹਾਕ ਮਾਰਹੀਂ." (ਸੂਰਜਾਵ)

† ਦੇਖੋ, ਨਵੇਂ ਅੱਖਰ. ‡ Pasteur ਨਾਉਂ ਦਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਫ੍ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੨੨ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ ਸੀ. ਉਸ ਨੇ ਹਲਕ ਰੋਗ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਕੱਢਿਆ. ਉਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਆਸ਼੍ਰਮ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਪੁਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੌਲ ਪੈਜਾਵੇ.

ਹਲਚਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਬਰਾਹਟ. ਹੜਬੜੀ. ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜੋ ਕਾਇਮੀ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦੇਵੇ.

ਹਲੱਚ. ਵਿ—ਹਲ ਚਲ ਸਹਿਤ. ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ ਨਾਲ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਇਆ.

ਹਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਣਾ. ਇਸਥਿਤ ਨਾ ਰਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਲ ਧਾ.

ਹਲਤ
ਹਲਤ ਪਲਤ
ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ
ਹਲਤੁ
ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ } ਸੰ. ਇਹਤ੍ਯ ਪਰਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਇੱਥੇ ਉੱਥੇ. ਇਸ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ. "ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਊਜਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੫) ੨ ਇਹ ਲੋਕ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ. "ਹਲਤੁ ਪਲਤੁ ਸਵਾਰਿਓਨੁ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਹਲਦੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਦੀ.

ਹਲਧਰ. ਵਿ—ਹੱਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਣ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ. ਬਲਰਾਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਲ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਯੁਧ ਅਤੇ ਮੁਸਲੀ.

ਹਲਧਰ ਅਨੁਜ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਬਲਭਦ੍ਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ.

ਹਲਫ. ਅ਼ حلف ਹ਼ਲਫ਼. ਕਸਮ. ਸੌਗੰਦ. ਸੌਂਹ.

ਹਲਬ. ਅ਼ حلب ਹ਼ਲਬ. ਸ਼ਾਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ। ੨ ਹਲਬ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਹਲਬਾਨੇਰ. ਹਲਬ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਹਲਬ ੧. "ਹਰ-ਹਾਰ ਸੀ ਹਲਬਾਨੇਰ." (ਅਕਾਲ) ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਹਾਰ (ਚਿੱਟੇ ਸੱਪ) ਜੇਹੀ ਉੱਜਲ ਕੀਰਤਿ ਹਲਬਾਨੇਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਹਲਬਿ
ਹਲਬੀ
ਹਲੱਬੀ } ਵਿ—ਹਲਬ ਦਾ (ਦੀ). ੨ ਹਲਬ ਦੀ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਮਹਿਦ ਫੁਲਾਦੀ ਤੇਜ ਹਲੱਬੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਹਲਬ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ.

ਹਲਵਾ. ਅ਼ حلوا ਹ਼ਲਵਾ. ਮਿੱਠਾ ਭੋਜਨ। ੨ ਭਾਵ-ਕੜਾਹ.

ਹਲਵਾਈ. ਵਿ—ਹਲਵਾ (ਕੜਾਹ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਲਵਾ.

ਹਲਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਅਲਵਾਨ। ੨ ਹਲ ਵਾਲਾ. ਹਲਵਾਹ.

ਹਲਾਹਲ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਹਲਹਲ, ਹਲਾਹਲ ਅਤੇ ਹਾਲਾਹਲ ਤਿੰਨੇ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਜ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਹਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਮੇਦੇ ਵਿੱਚ ਲੀਕਾਂ ਪਾ ਦੇਵੇ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ هلاهل ਹਲਾਹਲ. "ਛਾਰ ਭਯੋ ਦਲ ਦਾਨਵ ਕੋ ਜਿਮਿ ਘੂਮ ਹਲਾਹਲ ਕੀ ਮਖੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੧) ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਜਹਿਰ ਉੱਪਰ ਫੇਰਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਮੱਖੀਆਂ ਮਰ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹਲਾਹਲ ਧਰ. ਵਿ—ਜਹਿਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੱਪ। ੩ ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਨੀਲਕੰਠ.

ਹਲਾਕ. ਅ਼ هلاک ਹਿਲਾਕ. ਕਤਲ (ਵਧ) ਕਰਨਾ। ੨ ਮਿਟ ਜਾਣਾ. ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਣਾ. "ਛੁਧਿਤ ਹਲਾਕ ਹੋਇ ਨਰ ਮਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਲਾਕਤ. ਅ਼ هلاکت ਹਿਲਾਕਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਧ. ਕਤਲ। ੨ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਲਾਕੀ. ਵਿ—ਹਲਾਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਲਾਕਤ.

ਹਲਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲ ਚਲ. "ਕਬਹੁ ਨ ਹਲਿਆ ਪਰੀ ਹਲਾਚਲ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੭)

ਹਲਾਯੁਧ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਲਰਾਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਯੁਧ* (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਹਲ ਹੈ. ਹਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ ਬਲਭਦ੍ਰ. "ਅਸਿ ਕੋਪ ਹਲਾਯੁਧ ਹਾਥ ਲਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਲਾਲ. ਅ਼ حلال ਹ਼ਲਾਲ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ

---

* ਜਮੀਨ ਵਾਹੁਣ ਦੇ ਸੰਦ ਹਲ ਨੂੰ ਬਲਰਾਮ ਆਪਣੇ ਕੋਲ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਖੁੰਡੀ ਵਾਕਰ ਵੈਰੀ ਦੇ ਗਲ ਪਾਕੇ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚਕੇ ਮੂਸਲ ਨਾਲ ਸਿਰ ਭੰਨ ਦਿੰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲੀ.

ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਯੋਗ ਹੈ. "ਮਾਰਣ ਪਾਹਿ ਹਰਾਮ ਮਹਿ, ਹੋਇ ਹਲਾਲ ਨ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜ਼ਿਬਹਿ ਕੀਤੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਖਾਣਾ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹਲਾਲ ਹੈ. "ਜੀਅ ਜੁ ਮਾਰਹਿ ਜੋਰ ਕਰਿ ਕਹਿਤੇ ਹਹਿ ਜੁ ਹਲਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਜ਼ਿਬਹਿ. "ਹੋਇ ਹਲਾਲੁ ਲਗੈ ਹਕ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਹਲਾਲਖੁਰ, ਹਲਾਲਖੋਰ ਫ਼ਾ حلالخور ਹ਼ਲਾਲਖ਼ੋਰ. ਵਿ—ਹਲਾਲ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਦੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੂਹੜੇ ਆਦਿਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਦੇ ਲੋਕ ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਧਾਰ ਲੈਣ, ਉਹ ਭੀ ਹਲਾਲਖੋਰ (ਸਨਮਾਨ ਲਈ) ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਹੈਂ ਹਲਾਲਖੁਰ ਨੀਚ ਚਮਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਲਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਲ.

ਹਲੀ. ਦੇਖੋ, ਹਲਣਾ. "ਈਤ ਊਤ ਨ ਹਲੀ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਹਲਿਨ੍. ਵਿ—ਹਲਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਬਲਰਾਮ. ਹਲਧਰ. "ਕਾਨ੍ਹ ਹਲੀ ਬਲ ਕੈ ਤਬ ਹੀ ਚਤੁਰੰਗ ਦਸੋ ਦਿਸ ਬੀਚ ਬਗਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਹਲਵਾਹਕ ਕ੍ਰਿਸਾਣ.

ਹਲੀਮ. ਅ਼ حلیم ਹ਼ਲੀਮ. ਵਿ—ਖਿਮਾ ਵਾਲਾ. ਸਹਿਨਸ਼ੀਲ। ੨ ਸ਼ਾਂਤਮਨ. ਨੰਮ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਹਿਲਮ.

ਹਲੀਮੀ. ਫ਼ਾ حلیمی ਹ਼ਲੀਮੀ. ਸੰਗਯਾ—ਖਿਮਾ. ਸਹਿਨਸ਼ੀਲਤਾ. ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਲਮ.

ਹਲੁ. ਦੇਖੋ, ਹਲ. "ਹਲੁ ਜੋਤੈ ਉਦਮੁ ਕਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਹਲੁਕੀ. ਵਿ—ਹੌਲੀ. ਕਮਵਜ਼ਨ. "ਹਲੁਕੀ ਲਗੈ ਨ ਭਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹਲੂਵਾ, ਹਲੂਆ ਦੇਖੋ, ਹਲਵਾ.

ਹਲੂਨਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹਿਲਾਉਣਾ. ਝੂਣਨਾ। ੨ ਬਿਰਛ ਆਦਿ ਨੂੰ ਬਲ ਨਾਲ ਕੰਬਾਉਣਾ.

ਹਲੂਫਾ. ਦੇਖੋ, ਅਲੂਫਾ.

ਹਲੂਲ. ਅ਼ حلول ਹ਼ਲੂਲ. ਉਤਰਨਾ. ਪੈਠਨਾ. ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਲਾ.

ਹਲੇ. ਵ੍ਯ—ਅਹਾ! ਅਹੋ! ਅੰ. Hallo! "ਹਲੇ ਯਾਰਾ! ਹਲੇ ਯਾਰਾ! ਖੁਸ ਖਬਰੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਅ਼ ہلا ਹਲਾ. ਵ੍ਯ—ਖ਼ਬਰਦਾਰ ਰਹੁ! ੩ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ. ਮਾਲੂਮ ਰਹੇ.

ਹਲੇਮੀ. ਦੇਖੋ, ਹਲੀਮੀ. "ਤੀਜੈ ਹਲੇਮੀ ਚਉਥੈ ਖੈਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਤੀਜੀ ਨਮਾਜ਼ ਬੁਰਦਬਾਰੀ ਹੈ ਚਉਥੀ ਖਰਾਇਤ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਹਿਲਮਵਾਲਾ. ਨਰਮੀ ਅਤੇ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ. "ਇਹੁ ਹੋਆ ਹਲੇਮੀ ਰਾਜੁ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਦੇਖੋ, ਹਿਲਮ.

ਹਲੇਮੀ ਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਹਲੇਮੀ ੨.

ਹਲੰਕ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਕ। ੨ ਹਲ ਨੂੰ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਲਧਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਲਕਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਲੱਕ. "ਹਲੰਕ ਹਾਕ ਮਾਰਹੀਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹੱਲ. ਅ਼ حل ਹ਼ੱਲ. ਘੁਲਮਿਲ (ਰਲ) ਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਮਲਾ.

ਹਵ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—(ਦੇਖੋ, ਹੁ ਅਤੇ ਹ੍ਵੇ). ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾਕੇ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਹੋਮ। ੨ ਯਗ੍ਯ। ੩ ਆਗ੍ਯਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਵ੍ਯ.

ਹਵਸ. ਅ਼ ہوس ਸੰਗਯਾ—ਲੋਭ. ਤ੍ਰਿਸਨਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਿਰੜ. Mania.

ਹਵਕ. ਅ਼ ہوک ਹੌਕ਼. ਸੰਗਯਾ—ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ. ਟੋਲਾ. ਜਥਾ. "ਅਸਪਨ ਕੁਦਾਯ ਆਏ ਹਵਕ ਹਾਂਕ ਲੀਨੇ." (ਸਲੋਹ)

ਹਵਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਵੇਦ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਬੁਲਾਕੇ ਘੀ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ. ਹੋਮ.

ਹਵਨਕੁੰਡ. ਹੋਮ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਧੀ

ਅਨੁਸਾਰ ਬਣਾਇਆ ਟੋਆ. 'ਆਮਨਾਯ ਰਹਸਯ' ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਚੁਕੋਣਾ, ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਯੋਨਿ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ, ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਅੱਧੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ, ਨੈਰਤ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਕੋਣਾ, ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਗੋਲ, ਵਾਯੂ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਛੀ ਕੋਣਾ, ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਕੋਣਾ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ.

ਭਵਿਸ਼ਯਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਤਨੇ ਹੋਮ ਕਰਨੇ ਹੋਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੰਡ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ. ਅਰਥਾਤ ਪੰਜਾਹ ਹੋਮਾਂ ਲਈ ਮੁੱਠੀ ਜਿਤਨਾ, ਹਜਾਰ ਹੋਮ ਲਈ ਇੱਕ ਹੱਥ ਦਾ ਅਤੇ ਕਰੋੜ ਹੋਮ ਵਾਸਤੇ ਅੱਠ ਹੱਥ ਦਾ ਕੁੰਡ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਸਾਧੂ ਦਯਾਨੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸਤਯਾਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਤੀਜੇ ਸਮੁੱਲਾਸ ਵਿੱਚ ਹਵਨਕੁੰਡ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਸੂਰਯੋਦਯ ਕੇ ਪਸ਼ਚਾਤ ਔਰ ਸੂਰਯਾਸ੍ਤ ਕੇ ਪੂਰਵ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਕਰਮ ਕਾ ਸਮਯ ਹੈ, ਉਸ ਕੇ ਲਿਯੇ ਇਕ ਕਿਸੀ ਧਾਤੁ ਵਾ ਮਿੱਟੀ ਕੀ, ਊਪਰ ੧੨ ਵਾ ੧੬ ਅੰਗੁਲ ਚੌਕੋਨ, ਉਤਨੀ ਹੀ ਗਹਿਰੀ ਔਰ ਨੀਚੇ ੩ ਵਾ ੪ ਉਂਗਲ ਪਰਿਮਾਣ ਸੇ ਵੇਦੀ ਬਨਾਵੇ. ਅਰਥਾਤ ਉਪਰ ਜਿਤਨੀ ਚੌੜੀ ਹੋ ਉਸ ਕੀ ਚਤੁਰਥਾਂਸ਼ ਨੀਚੇ ਚੌੜੀ ਰਹੇ. ਉਸ ਮੇ ਚੰਦਨ ਪਲਾਸ਼ ਵਾ ਆਮ੍ਰਾਦਿ ਕੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਕਾਸ਼੍ਠੋਂ ਕੇ ਟੁਕੜੇ ਉਸੀ ਵੇਦੀ ਕੇ ਪਰਿਮਾਣ ਸੇ ਬੜੇ ਛੋਟੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਮੇ ਰੱਖੇ, ਉਸ ਕੇ ਮਧਯ ਮੇ ਅਗਨਿ ਰੱਖਕੇ ਪੁਨ: ਉਸ ਪਰ ਸਮਿਧਾ ਅਰਥਾਤ ਪੂਰਵੋਕਤ ਇੰਧਨ ਰਖਦੇ. ਫਿਰ ਇਨ ਮੰਤ੍ਰੋਂ ਸੇ ਹੋਮ ਕਰੇ."xxx

ਹਵਾ / **ਹਵਾਇ** ਅ਼ ہوا ਸੰਗਯਾ—ਪਵਨ. ਵਾਯੂ। ੨ ਇੱਛਾ। ੩ ਹਿਰਸ. ਤ੍ਰਿਸਨਾ। ੪ ਅ਼ ہوا ਹੱਵਾ. Eve. ਦੇਖੋ, ਆਦਮ.

ਹਵਾਈ. ਵਿ—ਹਵਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਅ਼ ہوائی ਮਿਤ੍ਰ. ਪ੍ਰੇਮੀ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਮਤਾਬੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ. "ਪ੍ਰੇਮ ਪਲੀਤਾ ਸੁਰਤਿ ਹਵਾਈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਪ ਦਾ ਪਲੀਤਾ ਹਵਾਈ ਨਾਲ ਦਾਗਦੇ ਸਨ.

ਹਵਾਏ ਖ਼ਮਸਾ. ਅ਼ ہوائے خمسہ ਹਵਾ (ਵਾਸਨਾ) ਖ਼ਮਸਾ (ਪੰਜ). ਪੰਜ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਆਦਿ ਪੰ[ਜ] ਵਿਸ਼ੇ.

ਹਵਾਸ. ਅ਼ حواس ਹ਼ਵਾਸ. ਸੰਗਯਾ—ਹਿਸ ਦਾ ਬ[ਹੁ] ਵਚਨ. ਸਪਰਸ਼ ਗਯਾਨ. ਭਾਵ—ਗਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ੨ ਉਹ ਸ਼ਕਤਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਰੂ[ਪ] ਰਸ ਅਤੇ ਗੰਧ ਦਾ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਹਵਾਸਿ ਖ਼ਮਸਾ. ਅ਼ حواس خمسہ ਹਿਸ (ਸਪਰਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਪੰਜ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. ਗਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਹਵਾਲ. ਅ਼ احوال ਅਹ਼ਵਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਲ ਦਾ ਬ[ਹੁ] ਵਚਨ. ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. "ਤਿਨ ਕੋ ਕਉਨ ਹਵਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਇਹੀ ਹਵਾਲ ਹੋਹਿਗੇ ਤੇਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹਵਾਲਾ / **ਹਵਾਲੈ** ਅ਼ حوالہ ਹ਼ਵਾਲਹ. ਸੰਗਯਾ—ਸੌਂਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਪੁਰਦਗੀ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਇਹੈ ਹਵਾਲਾ ਰਾਖੁ ਸੰਤਨ ਕੈ ਪਾਛੈ. (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਭਗਤਾ ਹਵਾਲੈ ਹੋਤਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਉਦਾਹਰਣ (ਮਿਸਾਲ) ਅਤੇ ਪਤੇ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪਣੀ ਬਾਤ ਦੀ ਸਿੱਧੀ, ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਹਵਾੜ. ਸੰਗਯਾ—ਹਵਾ ਦਾ ਬੰਦ ਹੋਣਾ. ਹੁੰਮ। ੨ ਭੜਦਾ. ਜਮੀਨ ਦੀ ਗਰਮ ਭਾਪ.

ਹਵਿ / **ਹਵਿਖ੍ਯ** / **ਹਵੀ** ਸੰ. ਹਵਿ: ਸੰਗਯਾ—ਚਰੁ. ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਘੀ, ਜੋ ਹਵਨ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅੰਗ ਹੈ. "ਹਵੀ ਜਿਮ ਖੀਰ ਮਹਿ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਹਵਿਸ਼੍ਯ. ਵਿ—ਹਵਨ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਉਹ ਸਾਮਗ੍ਰੀ, ਜੋ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਉੱਤਮ ਮੰਨੀ ਗਈ ਹੈ. "ਲੂਟ ਖਾਤ ਹਵਿਖ੍ਯ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹਵੇਲੀ. ਅ਼ حویلی ਹ਼ਵੇਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਹੌਲ (ਘੇਰੇ) ਵਾਲਾ ਮਕਾਨ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕੰਧ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਮਕਾਨ.

ਹਵੇਲੀ ਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਹਵੇਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਥਵਾ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਖਾਸ

ਕਰਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਮਕਾਨ, ਜੋ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤੁਰਕਮਾਨ ਦਰਵਾਜੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਦਰੀ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ.

ਹਵਜ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਵਨ ਕਰਨ ਯੋਗਜ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਵਸਤੁ ਜੋ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ. ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ੨੪ ਵੇਂ ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਹਵਜ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਕੀਤੇ ਹਨ.

(ੳ) ਕ੍ਰਿਤ (ਰਿੱਝੇ ਚਾਉਲ ਸੱਤੂ ਆਦਿ)
(ਅ) ਕ੍ਰਿਤਾਕ੍ਰਿਤ (ਸੁੱਕੇ ਤਿਲ ਚਾਉਲ ਆਦਿ)
(ੲ) ਅਕ੍ਰਿਤ (ਧਾਨ ਅਤੇ ਸੂਹੜ ਸਮੇਤ ਜੌਂ ਆਦਿ).

ਦੇਖੋ, ਘਬੁ.

ਹਵਜ ਕਵਜ. ਦੇਖੋ, ਹਵਜ ਅਤੇ ਕਵਜ.

ਹੜ. ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਵਾਹ। ੨ ਰੋੜ੍ਹ ਦਾ ਜਲ. "ਗੋਬਿੰਦ ਭਜਨ ਬਿਨੁ ਹੜ ਕਾ ਜਲ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਥੋੜੇ ਸਮੇ ਵਿੱਚ ਮਿਟ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਹਾੜ. ਮਰੇ ਹੋਏ ਯੋਧਾ ਦੀ ਰਣ ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਧੁਨਿ.* "ਹੜ ਬੋਲਤੇ ਜਿਸ ਠੌਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੜ ਹੜ. ਅਨੁ. ਅੱਟਹਾਸ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹਾਸੀ. "ਦੁਰਗਾ ਬੈਣ ਸੁਣੰਦੀ ਹੱਸੀ ਹੜਹੜਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹਨਾ. ਵਹਿਣਾ.

ਹੜਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਹਟਤਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਤਾਲ.

ਹੜੱਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਨਿਗਲ ਜਾਣਾ. ਬਿਨਾ ਦੰਦ ਲਾਏ ਅੰਦਰ ਕਰਨਾ.

ਹੜੱਪਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹੜੱਪਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਿਲਾ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮੁਲਤਾਨ ਵੱਲ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਨਾਨਕਸਰ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕ ਸਰ ਨੰ: ੩.

ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਥੇਹ ਖੋਦਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਨਿਕਲ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਵਸਤੂਆਂ ਈਸਾ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ੩੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹੜੱਪੂ. ਵਿ—ਨਿਗਲ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਰਵਭਕੀ.

ਹੜਬੜ. ਦੇਖੋ, ਹੜਬੜੀ.

ਹੜਬੜਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘਬਰਾਉਣਾ. ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ ਵਿੱਚ ਕਾਹਲੀ ਕਰਨੀ. "ਹੜਬੜਾਇ ਪਹੁਚੀ ਦੁਖਿਆਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੜਬੜੀ. ਸੰਗਯਾ—ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ. ਘਬਰਾਹਟ। ੨ ਹਲਚਲ। ੩ ਕਾਹਲੀ.

ਹੜਵਾਣੀ. ਹੜ—ਪਾਣੀ. ਪ੍ਰਵਾਹ ਦਾ ਜਲ। ੨ ਦਰਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਚਲਦਾ ਹੈ. "ਰੱਤੂ ਦੇ ਹੜਵਾਣੀ ਚੱਲੇ ਬੀਰ ਖੇਤ." (ਚੰਡੀ ੩) "ਨਿੰਦਕ ਲਾਇਤਬਾਰ ਮਿਲੇ ਹੜਵਾਣੀਐ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਨਿੰਦਕ ਅਤੇ ਚੁਗਲ ਵੈਤਰਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਵਾਹ ਵਿੱਚ ਪੈਗਏ। ੩ ਸੰ. हड्डिक वानीर—ਹੱਡ੍ਡਿਕਵਾਨੀਰ. ਚੰਡਾਲ ਦੀ ਬੈਤ. ਨਿੰਦਕ ਅਤੇ ਚੁਗਲਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਚੰਡਾਲਾਂ ਤੋਂ ਬੈਤ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਹਾ. ਸੰ. ਧਾ—ਛੱਡਣਾ. ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨਾ. ਫਿਰਨਾ. ਘੁੰਮਨਾ. ਜਾਣਾ। ੨ ਵਿ—ਹਨਨ ਕਰਤਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੰਜੋਗ ਨਾਮ ਸਤ੍ਰੁ ਹਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਵ੍ਯ—ਸ਼ੋਕ। ੪ ਦੁੱਖ। ੫ ਨਿੰਦਾ। ੬ ਫ਼ਾ ا ਬਹੁਵਚਨ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ—ਹਜ਼ਾਰਹਾ.

ਹਾਂ. ਵ੍ਯ—ਅੰਗੀਕਾਰ ਅਤੇ ਸੰਮਤੀ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਠੀਕ, ਸਹੀ, ਆਦਿਕ ਦੀ ਥਾਂ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ (ਚੇਤਾ) ਬੋਧਕ ਭੀ ਹੈ। ੪ ਫ਼ਾ ہاں ਖ਼ਬਰਦਾਰ!

ਹਾਉਭਾਉ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ ਭਾਵ.

ਹਾਊ. ਵਿ—ਹਤਨ ਕਰਤਾ. ਘਾਤਕ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਅਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਦੀ ਕਲਪੀ ਹੋਈ ਬਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਭੈ

---

* ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਮਰੇ ਹੋਏ ਸੂਰਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਰੂਹਾਂ ਮਾਰੋ ਮਾਰੋ! ਫੜੋ ਫੜੋ! ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮਾਊਂ. ਹਊਆ. "ਵਾਕ ਕੂਰ ਤੇ ਝਿਰਕਤੋ ਹਾਊ ਇਤ ਓਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਾਇ. ਵਣ—ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਬੋਧਕ. "ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰੇ ਦਿਨੁ ਰਾਤਿ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਇ ਭਾਇ.

ਹਾਇਹੂ. ਦੇਖੋ, ਹਾਯ ਹੂ.

ਹਾਇ ਭਾਇ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ ਭਾਵ. "ਬਿਸੇਖ ਹਾਇ ਭਾਇ ਕੈ". (ਰਾਮਾਵ) "ਹਾਇ ਭਾਇ ਬਹੁ ਭਾਂਤ ਦਿਖਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬)

ਹਾਇਲ. ਦੇਖੋ, ਹਾਯਲ.

ਹਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਮੱਖੀ, ਜੋ ਜ਼ਖਮ ਉੱਪਰ ਬੈਠਕੇ ਬਹੁਤ ਕੀੜੇ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਅੰ. Blue Bottle fly। ੨ ਸੰ. ਅਸ੍ਰਿ ਦੀ ਥਾਂ ਹਾਈ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਗੁਰੁ ਹਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਗੁਰੂ ਹੈਂ। ੩ ﮩﺎ ਬਹੁਵਚਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ "ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਗੁਰ ਗੁਰ ਹਾਈ." (ਸੋਦਰੁ) ਗੁਰੁਹਾਇ ਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. High। ੪ ਵਿ—ਹਨਨ ਕਰਤਾ. ਘਾਤਕ. "ਦਲੰਹੋਤ ਹਾਈ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਹਾਸ. ਦੇਖੋ, ਹਸ ਧਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਸੀ। ੨ ਠੱਠਾ। ੩ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ.

ਹਾਂਸ. ਸੰਗਯਾ—ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਗਲੇ ਪਹਿਨੀਦਾ ਹੈ. ਹੱਸ.

ਹਾਸਤਾ. ਹਸਦਾ. ਹਾਸ੍ਯ ਕਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰ ਖਿਰ.

ਹਾਸਦ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸਿਦ.

ਹਾਸਲ. ਅ਼ ਹਾصل ਹ਼ਾਸਿਲ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਪਤ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਨਤੀਜਾ. ਫਲ। ੩ ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤਲਬ। ੪ ਮਹਿਸੂਲ. ਮੁਆਮਲਾ. "ਹੁਕਮ ਹਾਸਲ ਕਰੀ ਬੈਠਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਹਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸ.

ਹਾਸਿਦ. ਅ਼ حاسد ਹ਼ਾਸਿਦ. ਵਿ—ਹ਼ਸਦ (ਈਰਖਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੂਜੇ ਦੀ ਵਿਭੂਤਿ ਅਤੇ ਵਡਿਆਈ ਦੇਖਕੇ ਜਲਣ ਵਾਲਾ. "ਸੀਖਯਾ ਹਾਸਿਦ ਜਨੋਂ ਕੀ ਪਜਾਰੀ ਮਾਨ ਨਵਾਬ." (ਪੰਪ੍ਰ)

ਹਾਸਿਲ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸਲ.

ਹਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸ.

ਹਾਂਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਸ. ਹੱਸੀ। ੨ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਹਿਸਾਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਹਿਸਾਰ ਤੋਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ ਮਾਲਵਾ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਹਾਂਸੀ ਅਨੰਗ ਪਾਲ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ, ਮਸਊਦ ਅਤੇ ਜਾਰਜ ਟਾਮਸ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਸਨ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਈ. ਇਹ ਚਿਰ ਤੀਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਛਾਉਣੀ ਰਹੀ. ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਵਿੱਚ ਇੱਥੋਂ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਬਾਗੀ ਹੋਕੇ ਬਹੁਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਲਏ. ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਛਾਉਣੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਪਰ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ ਦੀ ਫ਼ਾਰਮ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ.

ਹਾਸੀਆ, ਹਾਸ਼ੀਯਹ } ਅ਼ حاشیہ ਹ਼ਾਸ਼ੀਯਹ. ਕਿਨਾਰਾ. ਗੋਠ.

ਹਾਸ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਸੀ। ੨ ਮਖੌਲ. ਠੱਠਾ। ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਨੌ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਸ. ਦੇਖੋ, ਰਸ.

ਹਾਹ. ਵ੍ਯ—ਸ਼ੋਕ. ਅਤੇ ਅਚਰਜ (ਆਸ਼ਚਰਯ) ਬੋਧਕ.

ਹਾਹਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਵਿਲਾਪ.

ਹਾਹਾ. ਵ੍ਯ—ਹਾਹਾਕਾਰ ਸ਼ੋਕ ਦੁੱਖ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ. ਤੋਬਾ. "ਹਾਹਾ ਪ੍ਰਭੁ ਰਾਖਿਲੇਹੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੩ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ. ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ। ੪ ਹਾਸ੍ਯ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਹਾਹਾ ਕਰਤ ਬਿਹਾਨੀ ਅਵਧਹਿ."(ਜੈਤ ਮ: ੫) ੫ ਹ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਹਕਾਰ. "ਹਾਹਾ ਹੋਤ ਹੋਇ ਨਹੀ ਜਾਨਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਹਾਂ ਹਾਂ. ਵ੍ਯ—ਅੰਗੀਕਾਰ। ੨ ਠੀਕ. ਯਥਾਰਥ. ਸਹੀ। ੩ ਓਹੋ! ਅਹੋ ਹੋ! "ਹਾਂ ਹਾਂ ਲਪਟਿਓ ਰੇ ਮੂੜੇ!" (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੪ ਨਿਰਸੰਦੇਹ. ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. "ਹਾਂ

ਹਾਂ ਮਨ ਚਰਨ ਰੇਨੁ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ. ਸੰ. ਗੰਧਰਵਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਇੰਦ੍ਰਸਭਾ ਦੇ ਗਵੈਯੇ ਹਨ. "ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ ਗੰਧ੍ਰਬ ਅਪਸਰਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਗਜੇਂਦ੍ਰਮੋਕ੍ਸ਼ (ਜੋ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਠ ਹੈ, ਉਸ) ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਾਹਾ ਅਤੇ ਹੂਹੂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਹੋਗਿਆ ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੇਵਲ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਗਜਰਾਜ ਅਤੇ ਤੰਦੂਆ ਬਣੇ.

ਹਾਹਾ ਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੈ ਹੈ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਵਿਲਾਪ.

ਹਾਹੁਕ, ਹਾਹੁਕਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਠੰਢਾ ਸਾਹ. ਹਾਂ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਲੰਮਾ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਾਹੁਕ ਲੇਤ ਗਈ ਸਭ ਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਾਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੁਕਾਰ. ਆਵਾਜ਼. ਸੱਦ. "ਜਰਾ ਹਾਕ ਦੀ ਸਭ ਮਤਿ ਥਾਕੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਜਦ ਬੁਢੇਪੇ ਨੇ ਹਾਕ ਮਾਰੀ, ਤਦ ਸਾਰੀ ਬੁੱਧਿ ਥਕ ਗਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਕ. "ਸੋਈ ਸਚ ਹਾਕ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਹਾਕੁ.

ਹਾਂਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰੇਰਣਾ। ੨ ਪੁਕਾਰ. ਟੇਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਾਂਕਿ.

ਹਾਂਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹੱਕਣਾ. ਪ੍ਰੇਰਣਾ. ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਧਕੇਲਣਾ.

ਹਾਕਮ. ਅ਼ ਹਾکم ਹ਼ਾਕਿਮ. ਵਿ—ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਾਕਮਰਾਇ. ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮੁਸਾਹਿਬ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਉਸ ਦੀ, ਜਜੋਵਾਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ, ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ.

ਹਾਕਲ, ਹਾਕਲਾ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਧਾਧਰ ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੪ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੯ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੫ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗਲ ਮਾਲਾ ਤਿਲਕ, ਲਿਲਾਟੰ,
ਦੁਇ ਧੋਤੀ ਬਸਤ੍ਰ, ਕਪਾਟੰ. xxx
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਅਣਮੜਿਆ ਮੰਦਲ ਬਾਜੈ।
ਬਿਨ ਸਾਵਣ ਘਨਹਰ ਗਾਜੈ।
ਬਾਦਲ ਬਿਨ ਵਰਖਾ ਹੋਈ।
ਜਉ ਤੱਤੁ ਬਿਚਾਰੈ ਕੋਈ. (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

੨ ਦੇਖੋ, ਹਕਲਾ.

ਹਾਕਾਰੜਾ, ਹਾਕਾਰਾ ਵਿ—ਹਕਾਰਨ (ਬੁਲਾਉਣ) ਵਾਲਾ. ਹਰਕਾਰਹ. "ਦਰਿ ਹਾਕਾਰੜਾ ਆਇਆ ਹੈ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) "ਹਾਕਾਰਾ ਆਇਆ ਜਾ ਤਿਸੁ ਭਾਇਆ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਹਾਂਕਿ. ਸਰਵ—ਅਹੰ. ਮੈ। ੨ ਵ੍ਯ—ਮੈ ਜੁ. "ਹਾਂਕਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਬਲਿ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੩ ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਨਿ:ਸੰਦੇਹ.

ਹਾਕਿਨੀ. ਤੰਤ੍ਰ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਚੁੜੇਲ ਜਾਤਿ.

ਹਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਹਕ ਅਤੇ ਹਾਕ. "ਦਿਲਾ ਕਾ ਮਾਲਿਕ ਕਰੇ ਹਾਕੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਹੱਕ (ਧਰਮ ਨਿਆਂ) ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਹਾਂਕੇ. ਦੇਖੋ, ਹਾਂਕਿ.

ਹਾਜਤ. ਅ਼ حاجت ਹ਼ਾਜਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਰੂਰਤ. ਲੋੜ.

ਹਾਜਮਾ. ਅ਼ ہاضمہ ਹਾਜ਼ਿਮਹ. ਹਜ਼ਮ ਕਰਨ (ਪਚਾਉਣ) ਦੀ ਤਾਕਤ. ਪਾਚਨ ਸ਼ਕਤਿ. Digestive power.

ਹਾਜਰ. ਅ਼ حاضر ਹ਼ਾਜ਼ਿਰ. ਵਿ—ਮੌਜੂਦ. ਉਪਸ੍ਥਿਤ। ੨ ਜਾਹਰ. ਪ੍ਰਤੱਖ. "ਓਇ ਹਾਜਰੁ ਮਿਠਾ ਬੋਲਦੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ. ਅ਼ حاضرحضور ਹ਼ਾਜ਼ਿਰ ਹ਼ਜ਼ੂਰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਮੌਜੂਦ. ਸਾਮ੍ਹਣੇ. ਪ੍ਰਗਟ. "ਕਿ ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਹਾਜਰਜਵਾਬ. ਅ਼ حاضرجواب ਹ਼ਾਜ਼ਿਰਜਵਾਬ. ਉਹ ਆਦਮੀ ਜੋ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉੱਤਰ ਦੇਵੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਤੁਰਤ ਫੁਰੇ.

ਹਾਜਰਨਾਮਹ } ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਨਾਮ
ਹਾਜਰਨਾਮਾ } ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਪਾਠ ਹੈ-"ਹਾਜਰਾਂ ਕੋ ਮਿਹਰ ਹੈ." "ਹਾਜਰਨਾਮਾ ਕੀਨ ਬਖਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਭਾਈ ਹਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਰਹਿਤ-ਨਾਮਾ.

ਹਾਜਰਾ ਹਜੂਰ. ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰ ਹਜੂਰ. "ਹਾਜਰਾ ਹਜੂਰ ਦਰ ਪੇਸ ਤੋ ਮਨੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਾਜਰਾਤ. ਅ਼ حاضرات ਹ਼ਾਜ਼ਰਾਤ. ਜਿੰਨ ਭੂਤ ਆਦਿ ਨੂੰ ਹ਼ਾਜਿਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਾਜਰਾਤ ਜਬ ਬੈਠ ਮੰਗਾਵੈ। ਦੇਵ ਭੂਤ ਜਿੰਨਾਤ ਬੁਲਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੫)

ਹਾਜਰੀ. ਅ਼ حاضری ਹ਼ਾਜ਼ਿਰੀ. ਮੌਜੂਦਗੀ. ਹ਼ਾਜ਼ਿਰ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਾਜਰੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰ.

ਹਾਜਾ. ਅ਼ ہٰذا ਹਾਜ਼ਾ. ਸਰਵ—ਯਹ. ਇਹ.

ਹਾਜੀ. ਹੱਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੱਜ. "ਜੋ ਦਿਲ ਸੋਧੈ ਸੋਈ ਹਾਜੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਹਜਵ (ਨਿੰਦਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿੰਦਕ.

ਹਾਜੀਪੁਰ. ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਮੁਜ਼ੱਫਰ ਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ. "ਹੰਸ ਕੈਸੀ ਹਾਜੀਪੁਰ." (ਅਕਾਲ)

ਹਾਂਝੀ. ਦੇਖੋ, ਹੰਜੀ.

ਹਾਟ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ. "ਆਜੁ ਮੈ ਬੈਸਿਓ ਹਰਿ ਹਾਟ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਟਣਾ. "ਮਾਇਆ ਗਈਆ ਹਾਟ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਹਾਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਧਤੂਰਾ। ੨ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਇਨਾ. "ਕਟਿ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਮੁਸ੍ਰਿ ਜਿਸ ਹਾਟਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਾਟਕਪੁਰ. ਸੰਗਯਾ—ਲੰਕਾ, ਜੋ ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਲਿਖੀ ਹੈ। ੨ ਕੁੰਦਨਪੁਰ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਰੂਪ ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦਨਪੁਰ.

ਹਾਟਕੀ. ਵਿ—ਹਾਟਕ (ਸੁਵਰਣ) ਦਾ. ਸੋਇਨੇ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ.

ਹਾਟਲੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਟੁਲੀ.

ਹਾਟਿ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਟੀ. ਦੁਕਾਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਟਕੇ, ਮੁੜਕੇ. "ਮ੍ਰਿਗ ਪਕਰੇ ਘਰ ਆਣੇ ਹਾਟਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਹੱਟ (ਦੁਕਾਨ) ਤੇ. "ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੇ ਹਮ ਹਾਟਿ ਬਿਹਾਝੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਹਾਟਿਓ. ਵਿ—ਹਟਿਆ. ਮੁੜਿਆ. ਬਾਜ਼ ਆਇਆ. "ਨਿੰਦਕ ਗੁਰ ਕਿਰਪਾ ਤੇ ਹਾਟਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਦੁਕਾਨਦਾਰੀ. "ਝੂਠੈ ਬਨਜਿ ਉਠਿ ਹੀ ਗਈ ਹਾਟਿਓ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਹੱਟ. ਦੁਕਾਨ.

ਹਾਟੀ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਟੀ. ਦੁਕਾਨ। ੨ ਗ੍ਰਿਹ ਘਰ. "ਹਾਟੀ ਬਾਟੀ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਲੇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਘਰ ਅਤੇ ਮਾਰਗ. ਭਾਵ—ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ। ੩ ਵਿ-ਹਟੀ. ਮਿਟੀ. ਦੂਰ ਹੋਈ.

ਹਾਟੀਬਾਟੀ. ਵਾ—ਹੱਟੀ ਅਤੇ ਵਾਟਿਕਾ. ਘਰ ਅਤੇ ਬਾਗ. ਮਕਾਨ ਅਤੇ ਜੰਗਲ. ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਅਤੇ ਸੰਨਯਾਸ. "ਹਾਟੀ ਬਾਟੀ ਰਹਹਿ ਨਿਰਾਲੇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਹਾਟੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਟ.

ਹਾਟੁਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਟੀ. ਦੁਕਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਫਰੀ.

ਹਾਟੇ. ਹਟੇ. ਰੁਕੇ. "ਮਾਇਆ ਬਿਖ ਮਮਤਾ ਇਹ ਬਿਆਧਿ ਤੇ ਹਾਟੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਹਾਟੈ. ਹਟਦਾ ਹੈ. "ਗੁਰ ਕਾ ਸਿਖ ਬਿਕਾਰ ਤੇ ਹਾਟੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਹਾਟੈਹਾਟ } ਵਾ—ਦੁਕਾਨ ਦੁਕਾਨ ਤੇ. ਹਰੇਕ ਹੱਟ.
ਹਾਟੋਹਾਟ } ਇੱਕ ਹੱਟ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਹੱਟ. "ਰੋਵਹੁ ਸਾਕਤੁ ਬਾਪੁਰੇ ਜੁ ਹਾਟੈ ਹਾਟ ਬਿਕਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਭਾਵ—ਅਨੇਕ ਯੋਨੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਰਗ ਨਰਕ ਆਦਿ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ.

ਹਾਟੋਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਜ਼ਾਰ. ਹੱਟੀਆਂ ਦੀ ਪੰਕਤਿ। ੨ ਹਟਵਾਣੀਆਂ.

ਹਾਠ. ਵਿ—ਹਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਚਿੱਤ. "ਰਿਸਵੰਤ ਹਾਠ ਹਮੀਰ." (ਕਲਕੀ) "ਫੌਜ ਸਤਾਣੀ ਹਾਠ ਪੰਜਾਂ ਜੋੜੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਪੱਖ. ਧਿਰ. "ਹਾਠਾ ਦੋਵੈ ਕੀਤੀਓ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਅਤੇ ਨਿਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦੋਵੇਂ ਧਿਰਾਂ। ੩ ਫੌਜ ਦਾ ਪਰਾ. 'ਡਹੇ ਜੁ ਖੇਤ ਜਟਾਲੇ ਹਾਠਾਂ ਜੋੜਕੈ.'(ਚੰਡੀ੩)

ਹਾਠਾਂ. ਹਾਠ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਹਾਠ.

ਹਾਠੀ. ਵਿ—ਹਠ ਵਾਲਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਬਣਾਵਟ। ੩ ਚਿਤਾ (ਚਿਖਾ) ਦੀ ਭਸਮ.

ਹਾਠੀਸਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹਠ—ਈਪ੍ਸਾ. ਹਠੇਪ੍ਸਾ. ਹਠ ਇੱਛਾ. ਹਠ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਵਾਸਨਾ. "ਕੂੜੇ ਮੂਰਖ ਕੀ ਹਾਠੀਸਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਹਾਠੀਲਾ. ਵਿ—ਹਠੀਆ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਹਠਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਜਿਦ. ਅੜ. "ਤਿਆਗਹੁ ਮਾਨ ਹਾਠੀਲਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਹਾਠੂ ਸਿੰਘ. ਸੰਮਤ ੧੮੧੫ ਵਿੱਚ ਜਦ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਕੁਝ ਕੈਦੀ ਸਿੰਘ ਪੇਸ਼ ਹੋਏ, ਤਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਸਿੰਘ (ਸ਼ੇਰ) ਤਾਂ ਹਾਥੀ ਨਾਲ ਲੜ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਿੰਘ ਕਹਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭੀ ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋਂ ? ਹਾਠੂ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਥੀ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦਾ ਹੌਸਲਾ, ਧੀਰਯ ਅਤੇ ਬਲ ਦੇਖਕੇ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਖੁਸ਼ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ. (ਪੰਪ੍ਰ) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ.*

ਹਾਠੋ, ਹਾਠੌ ਵਿ—ਹਠੀਆ. ਹਠ ਧਰਮ ਵਾਲਾ.

ਹਾਡ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਡ. ਅਸਿਥ. "ਹਾਡ ਮਾਸ ਨਾੜੀ ਕੋ ਪਿੰਜਰ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਹਾਡਸਨ. W. S. R. Hodson. ਇਹ ਪਾਦਰੀ ਜਾਰਜ ਹਾਡਸਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ੧੯ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੨੧ ਨੂੰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਪਲਟਨ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਹੋਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਮੁਦਕੀ ਸਬਰਾਉਂ ਆਦਿਕ ਥਾਵਾਂ ਪੁਰ ਲੜਾਈ ਕੀਤੀ. ਬਦਦਿਆਨਤੀ ਦੇ ਕਲੰਕ ਨਾਲ ਇਹ ਨੌਕਰੀਓਂ ਹਟਾਇਆ ਗਿਆ. ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗ਼ਦਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ ਚੰਗੀ ਸੇਵਾ ਦਿਖਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਰਸਾਲੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਹਾਡਸਨ ਹੌਰਸ"(Hodson Horse)ਹੋਇਆ. ਹਾਡਸਨ ਬਹੁਤ ਬੇਰਹਮ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰ ਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਪੁੱਤਾਂ ਸਮੇਤ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਤੋਂ ਫੜਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥੀਂ ਮਾਰਨ ਦਾ ਕਲੰਕ ਮੱਥੇ ਲਿਆ.

ਹਾਡਸਨ ੧੧ ਮਾਰਚ ੧੮੫੮ ਨੂੰ ਬੇਗਮ ਕੋਠੀ ਦੇ ਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਲਖਨਊ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਹਾਡਫੋਰਨੀ. ਹੱਡ ਭੰਨਣੀ. ਥਕਾਣ ਅਥਵਾ ਤਾਪ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀ ਪੀੜ ਹੋਣੀ ਕਿ ਮਾਨੋ ਟੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ.

ਹਾਡਾ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਚੌਹਾਨ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੌਹਾਨ ਤੋਂ ੧੫੬ ਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ "ਭਾਨੁਰਾਜ" ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭਗਤ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਗਏ ਭਾਨੁਰਾਜ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ "ਗਭੀਰ" ਰਾਖਸ ਨੇ ਖਾਲਿਆ. ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਭਾਨੁਰਾਜ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣ ਦਿੱਤੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਯਾ ਹੱਡ (ਹਾਡਾ) ਥਾਪੀ. ਭਾਨੁਰਾਜ ਤੋਂ ਚਲੀ ਰਾਜਪੂਤ ਕੁਲ "ਹਾਡਾ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਉ ਬੂੰਦੀ ਹਨ. (ਦੇਖੋ, ਮੁਰਾਰੀਦਾਨ ਕ੍ਰਿਤ ਡਿੰਗਲ ਕੋਸ਼) "ਗਾਡਾ ਚਲੈ ਨ ਹਾਡਾ ਚਲ ਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਥੰਮ੍ਹ ਭਾਵੇਂ ਚਲੇ ਪਰ ਰਾਜਪੂਤ ਜੰਗ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ. "ਹਾਡਾ ਆਲਮ ਚੰਦ ਹੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਕਾਂਗੜੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਮਜੂਰ ਪੇਸ਼ਾ ਜਾਤਿ.

ਹਾਂਡਾ. ਸੰਗਯਾ—ਵਡੀ ਹਾਂਡੀ. ਚਾਟਾ. ਤੌਲਾ. "ਲੂਣ ਹਾਂਡਾ ਫੜਿਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ. ਇਸ ਗੋਤ ਦੇ ਲੋਕ ਝਟਕਾ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ

* ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਲੇਖ ਸਤ੍ਯ ਹੈ.

ਫ਼ਰੀਦ ਜੀ ਨੂੰ ਕੁਲਪੀਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਹਾਡੀ. ਹਾਡਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਰਾਜਪੂਤਨੀ. "ਤਬ ਹਾਡੀ ਪਤਿ ਸੋਂ ਨਹਿਂ ਜਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫) ੨ ਵਿ—ਹੱਡ ਚੂਸਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਸ ਦਾ ਅਤਿ ਪ੍ਰੇਮੀ.

ਹਾਂਡੀ. ਸੰ. हण्डा ਅਤੇ हण्डिका—ਹੰਡਾ ਅਤੇ ਹੰਡਿਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਂਡਿਯਾ. ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. "ਕੁੰਭਾਰ ਕੇ ਘਰ ਹਾਂਡੀ ਆਛੈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹਾਂਡੀ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ. ਦੇਖੋ, ਦਾਨਾਪੁਰ.

ਹਾਂਢਣਾ, ਹਾਂਢਨ ਕ੍ਰਿ—ਫਿਰਨਾ. ਘੁੰਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹੰਢਣਾ. "ਦਹ ਦਿਸਿ ਚਲਿ ਚਲਿ ਹਾਂਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਕਰੈ ਨਿੰਦ ਬਹੁ ਜੋਨੀ ਹਾਂਢੈ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ) "ਜੋਨੀ ਹਾਂਢੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਹਾਣ. ਦੇਖੋ, ਹਾਣਿ ਅਤੇ ਹਾਨ.

ਹਾਣਤ. ਸੰ. ਹੀਨਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਨਯੂਨਤਾ। ੨ ਨੁਕਸਾਨ. "ਹਾਣਤ ਕਦੇ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੨ ਅ਼ اہانت ਇਹਾਨਤ. ਹਤਕ. ਅਪਮਾਨ. ਤੌਹੀਨ.

ਹਾਣਿ, ਹਾਣੀ ਸੰ. ਹਾਨਿ. ਸੰਗਯਾ—ਨੁਕਸਾਨ. ਕ੍ਸ਼ਤਿ. "ਪਰਘਰੁ ਜੋਹੈ ਹਾਣੇ ਹਾਣਿ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਘਾਟਾ ਹੀ ਘਾਟਾ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੈ. "ਮੂਲੁ ਜਾਣਿ ਗਲਾ ਕਰੇ ਹਾਣਿ ਲਾਇ ਹਾਣੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ਹਾਨਿ ਨੂੰ ਹਾਨਿ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੈ।
੨ ਸੰ.ਹਾਯਨੀ. ਵਿ—ਹਮ ਉਮਰ. ਹਾਯਨ (ਵਰ੍ਹੇ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਾਨ ਹੋਵੇ. "ਨਵ ਹਾਣਿ ਨਵ ਧਨ ਸਬਦਿ ਜਾਗੀ, ਆਪਣੇ ਪਿਰ ਭਾਈਆ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਹਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਣਿ.

ਹਾਣੇਹਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਣਿ। ੨ ਸੰ. ਹਾਨੇ: ਹਾਨਿ: ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਭੀ ਨੁਕਸਾਨ.

ਹਾਤ. ਦੇਖੋ, ਹਤ। ੨ ਸੰ. हात—ਹਾਤ. ਤਿਆਗਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਹਾਤਵ੍ਯ. ਤਿਆਗਣ ਯੋਗ੍ਯ.ਤਰਕ ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ. "ਬਿਨ ਨਾਮ ਨਾਨਕ ਹਾਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੩ ਅ਼ هات ਲਿਆ. ਦੇਹ.

ਹਾਤਕ. ਵਿ—ਹਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਾਸ਼ ਕਰਤਾ. "ਅਨਿਕ ਭਾਂਤ ਕੇ ਪਾਤਕ ਹਾਤਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਾਤਮ. ਹਾਤਿਮਤਾਈ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਹਾਤਾ. ਅ਼ احاطہ ਇਹ਼ਾਤ਼ਹ. ਘੇਰਾ. ਵਲਗਣ। ੨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੰਡਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਤ। ੪ ਪਹਾੜੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੋ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭਾਰ ਢੋਂਦੇ ਅਤੇ ਲੱਕੜ ਪਾੜਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਭੀ ਹਾਤਾ ਸੰਗਯਾ ਹੈ.

ਹਾਤਿਫ. ਅ਼ ہاتف ਹਾਤਿਫ਼. ਸੰਗਯਾ—ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ.

ਹਾਤਿਮ. ਅ਼ حاتم ਹ਼ਾਤਿਮ. ਵਿ—ਫੈਸਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਾਤਿਮਤਾਈ. ਤਾਈ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਅਰਬੀ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਨੀਤਿਨਿਪੁਣ, ਦਾਨੀ, ਅਤੇ ਵਡਾ ਧਰਮਾਤਮਾ ਸੀ. ਇਹ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖ੍ਯਾ ਭਰੀ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਉਲਥਾ ਫਾਰਸੀ ਉਰਦੂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਜ਼ੁਬਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ.

ਹਾਤੇ. ਨਾਸ਼ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਹਤ. "ਕੋਟਿ ਦੋਖ ਰੋਗਾ ਪ੍ਰਭੁ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਤੁਹਾਰੀ ਹਾਤੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਹਾਤਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹਾਤ੍ਰੀ. ਸੰ. हर्तृ—ਹਰ੍ਤ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹੰਤਾ.

ਹਾਥ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਥ. ਹਸ੍ਤ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾਢਿਲੀਏ ਹਾਥ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਬੇੜੀ (ਨੌਕਾ) ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਚੱਪਾ. "ਨਾ ਤੁਲਹਾ ਨਾ ਹਾਥ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੩ ਕਰਣ. ਪਤਵਾਰ। ੪ ਥਾਹ. ਡੂੰਘਿਆਈ ਦਾ ਥੱਲਾ. "ਸੁਣਿਐ ਹਾਥ ਹੋਵੈ ਅਸਗਾਹੁ." (ਜਪੁ) ਅਥਾਹ ਦਾ ਥਾਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਹਮ ਢੂੰਢਿ ਰਹੇ ਪਾਈ ਨਹੀ ਹਾਥ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਹਾਥ ਚਰਨਾ, ਹਾਥ ਚੜਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਦੇਖੋ, ਹਥ ਚੜਨਾ. "ਹਾਥ ਚਰਿਓ ਹਰਿ ਥੋਕਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਹਾਥ ਡਾਰਨਾ, ਹਾਥ ਡਾਲਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਲ ਦੇਣਾ। ੨ ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤੀ ਕਰਨੀ। ੩ ਵਿਭਚਾਰ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਫੜਨਾ. "ਤੈਂ ਮੁਹਿ ਡਾਰਾ ਹਾਥ ਬਤੈਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਹਾਥਦੇਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸਹਾਰਾ ਦੇਣਾ. ਹੱਥ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਦੇਕੇ ਬਚਾਉਣਾ. "ਹਾਥ ਦੇਇ ਰਾਖੇ ਪਰਮੇਸਰਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਹਾਥ ਪਸਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹੱਥ ਫੈਲਾਉਣਾ। ੨ ਮੰਗਣਾ। ੩ ਜਬਰ ਜੁਲਮ ਲਈ ਹੱਥ ਵਧਾਉਣਾ. "ਹਾਥ ਪਸਾਰਿ ਸਕੈ ਕੋ ਜਨ ਕੋ?" (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਹਾਥ ਪਛੋਰਨਾ, ਹਾਥ ਪਛੋੜਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਹੱਥ ਮੱਥੇ ਤੇ ਮਾਰਨੇ. ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਛਾਤੀ ਪਿੱਟਣੀ. "ਹਾਥ ਪਛੋਰਹਿ ਸਿਰ ਧਰਨਿ ਲਗਾਹਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਹਾਥ ਪਛੋੜੈ ਸਿਰੁ ਧੁਣੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਹਾਥ ਲਗਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹੱਥਾਂ ਦਾ ਜੋਰ ਦਿਖਾਉਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਖੋਹਣਾ। ੩ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਤਾੜਨਾ, ਦੰਡ ਦੇਣਾ. "ਮੁੰਡ ਕੋ ਮੁੰਡ ਉਤਾਰ ਦਿਯੋ, ਅਬ ਚੰਡ ਕੋ ਹਾਥ ਲਗਾਵਤ ਚੰਡੀ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹਾਥਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਥਾਹ. ਥੱਲਾ. ਤਲ. "ਸਾਗਰ ਗੁਣੀ ਅਥਾਹ, ਕਿਨ ਹਾਥਾਲਾ ਦੇਖੀਐ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਹਸ੍ਤ—ਤਲ. ਕਰਤਲ.

ਹਾਥਿ. ਹੱਥ ਵਿੱਚ. ਹਾਥ ਮੇ. "ਹਾਥਿ ਤਿਸੈ ਕੈ ਨਾਬੇੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਨਾਬੇੜਾ (ਫੈਸਲਾ) ਉਸ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੰਞੀ.

ਹਾਥੀ. ਸੰ. ਹਸ੍ਤਿ. ਹਸ੍ਤ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲਾ. "ਕਹਾ ਭਇਓ ਦਰਿ ਬਾਂਧੇ ਹਾਥੀ?" (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਡਿੰਗਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਦੇ ਇਹ ਨਾਮ ਹਨ—

ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ "ਬਾਲ."
ਦਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ "ਬੋਤ."
ਵੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ "ਬਿੱਕ."
ਤੀਹ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ "ਕਲਭ."

੨ ਭੁਜਾ (ਬਾਂਹ) ਜੋ ਹੱਥ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਗੁਰੁ ਹਾਥੀ ਦੈ ਨਿਕਲਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) "ਸੰਸਾਰ ਸਾਗਰ ਤੇ ਕਢੁ, ਦੇ ਹਾਥੀ." (ਵਡ ਮ: ੫)

ਹਾਦਰ. ਅ਼ حاضر ਹ਼ਾਜਿਰ. ਮੌਜੂਦ. ਉਪਸਿਥਤ. "ਹਾਦਰ ਹੋਤ ਜਹਾਂ ਸਿਮਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਾਦਰ ਹਦੂਰ, ਹਾਦਰਾ ਹਦੂਰਿ ਦੇਖੋ, ਹਾਜਰਹਜੂਰ। ੨ ਨੇੜੇ ਤੋਂ ਨੇੜੇ. "ਗਾਵੈ ਕੋ ਵੇਖੈ ਹਾਦਰਾ ਹਦੂਰਿ." (ਜਪੁ)

ਹਾਦਿਸਾ. ਅ਼ حادثہ ਹ਼ਾਦਿਸਹ. ਵਾਕ਼ਅ਼ (ਪ੍ਰਗਟ) ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਵਡੀ ਬਾਤ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਘਟਨਾ.

ਹਾਦੀ. ਅ਼ ہادی ਵਿ—ਹਦਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਰਮ ਉਪਦੇਸ਼੍ਟਾ. ਗੁਰੂ। ੩ ਤੀਰ. ਬਾਣ.

ਹਾਧੋ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹੋਤਾ ਹੈ. "ਗੁਰਮਤੀ ਸੁਧ ਹਾਧੋ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਹਾਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤ੍ਯਾਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਯਨ. "ਹਾਨ ਬਿਖੈ ਜੇਉ ਜ੍ਵਾਨ ਹੁਤੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜੋ ਹਾਯਨ (ਵਰ੍ਹਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਸਮਾਨ ਸਨ. ਅਰਥਾਤ ਹਮਉਮਰ (ਹਾਨਿ) ਸਨ.

ਹਾਨਤ. ਅਪਮਾਨ. ਹਤਕ. ਨਿਰਾਦਰੀ. ਦੇਖੋ, ਹਾਣਤ ੩. "ਹਾਨਤ ਕਹਜੋ ਨਬੀ ਕੀ ਕਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੯)

ਹਾਨਿ, ਹਾਨੀ ਦੇਖੋ, ਹਾਣਿ.

ਹਾਫਿਜ. ਅ਼ حافظ ਹ਼ਾਫ਼ਿਜ਼. ਵਿ—ਹ਼ਿਫ਼ਜ਼ (ਕੰਠਾਗ੍ਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਕੰਠ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਉੱਤਮ ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੩੮੯ ਵਿੱਚ ਸ਼ੀਰਾਜ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਇਸ ਕਵਿ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਹੈ। ੪ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਅੰਨ੍ਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੂੰ ਭੀ ਹਾਫਿਜ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ

ਕਾਰਣ ਹੈ ਕਿ ਬਹੁਤ ਅੰਨ੍ਹੇ ਕ਼ੁਰਾਨ ਹਿਫ਼ਜ਼ (ਕੰਠ) ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਹਾਫਿਜਾ. ਅ਼ حافظہ ਹ਼ਾਫ਼ਿਜ਼ਹ. ਸੰਗਯਾ—ਚੇਤਾ. ਸਮਰਣ ਸ਼ਕਤਿ.

ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ. ਜਿਲੇ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਮਾਲੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਹ਼ਾਫ਼ਿਜ਼ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਵਜੀਰਾਬਾਦ ਤੋਂ ਵੀਹ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਖਾਸ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਹਟਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਚਾਲੀ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ੨੮ ਘੁਮਾਉਂ ਪਿੰਡ ਬਟੇਰੇ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ. ੧੫ ਹਾੜ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਹਾਬਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਬਸ਼ੀ. "ਭਜੇ ਹਾਬਸੀ ਹਾਲਬੀ." (ਕਲਕੀ) ਹਬਸ਼ ਅਤੇ ਹਲਬ ਦੇ ਯੋਧਾ ਭੱਜੇ.

ਹਾਬਿਲ. ਦੇਖੋ, ਆਦਮ.

ਹਾਮਾ. ਸੰਗਯਾ—ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ. ਹਾਂ ਮੈ ਇਸ ਦਾ ਪੱਖੀ ਹਾਂ, ਐਸਾ ਕਹਿਣਾ. ਹਾਮੀ. "ਗੁਰ ਪੀਰੁ ਹਾਮਾ ਤਾਂ ਭਰੇ, ਜਾ ਮੁਰਦਾਰੁ ਨ ਖਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਚੋਰ ਕੀ ਹਾਮਾ ਭਰੈ ਨ ਕੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਹਾਮੀ.

ਹਾਮਿਲ. ਅ਼ حامل ਹ਼ਾਮਿਲ. ਵਿ—ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਮਲ.

ਹਾਮਿਲਾ. ਅ਼ حاملہ ਹ਼ਾਮਿਲਹ. ਹਮਲ ਵਾਲੀ. ਗਰਭਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਹਮਲ.

ਹਾਮੀ. ਅ਼ حامی ਹ਼ਾਮੀ. ਹਿਮਾਯਤ (ਸਹਾਇਤਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਾਯਹੂ. ਫ਼ਾ ہایہو ਸੰਗਯਾ—ਹਾਲ ਦੁਹਾਈ. ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ.

ਹਾਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸਾਲ. ਵਰ੍ਹਾ. "ਏਕ ਦੋਇ ਹਾਯਨ ਮੇ ਕੀਜਿਯੇ ਸੁਚੇਤ ਸੋ." (ਨਾਪ੍ਰੂ)

੨ ਧਾਨ. ਸ਼ਾਲੀ। ੩ ਅਗਨੀ ਦੀ ਲਾਟ.

ਹਾਯਲ. ਅ਼ حائل ਹ਼ਾਯਲ. ਵਿ—ਵਿੱਚ ਆਜਾ[ਣ] ਵਾਲਾ. ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਘਨਕਰਤਾ। ੨ ਬਦ[ਲੇ] ਹੋਏ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. "ਭ੍ਰਿਤ ਮਿਤ ਪੂਤ ਪਠਾਇ, ਗ[...] ਅਤਿ ਹਾਯਲ ਭਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੪) ੩ ہائل ਹੌਲ (ਭੈ) ਦਾਇਕ. ਭਯੰਕਰ. ਡਰਾਵਣਾ.

ਹਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਪਰਾਜਯ. ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰੀ. "[...] ਹਾਰ ਨਿਹਾਰ ਭਏ ਬਲ ਰੀਤੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਮੋਤੀ ਫੁੱਲ ਆਦਿਕ ਦੀ ਮਾਲਾ. "ਹਾਰ ਡੋਰ ਰ[...] ਪਾਟ ਪਟੰਬਰ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਵਿ—ਹਰ[ਣ] ਵਾਲਾ. ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਢੋਣ ਵਾਲਾ. "ਰਾਮ ਭਗਤ ਕੇ ਪਾਨੀਹਾਰ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੪ ਪ੍ਰਤ੍ਯ—ਵਾਨ. ਵਾਲਾ. "ਦੇਖੈਗਾ ਦੇਵਣਹਾਰ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੫ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੮.

ਹਾਰਈ. ਹਾਰਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਹਾ[ਰ] (ਮਾਲਾ) ਰੂਪ ਹੈ. "ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਰਿਦੈ ਉਰਿ ਹਾਰਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਹਾਰ ਸਿੰਗਾਰ. ਸੰ. हार शृङ्गार. ਸੰਗਯਾ—ਪਰਜਾਤ L. Nyctanthes arbortristis. ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿ[ਸ] ਦੇ ਸੁਗੰਧਿ ਵਾਲੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅ[ਤੇ] ਡੰਡੀ ਸੁਨਹਿਰੀ ਰੰਗ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਸ[ਤ੍ਰ] ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਬਨਮਾਲਾ। ੨ ਹਾਰ ਆਦਿ[ਕ] ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ.

ਹਾਰਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲੈਜਾ[ਣ] ਵਾਲਾ. ਢੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਹਾਰ ਜੂਆਰ ਜੂਆ ਬਿਧੇ. (ਗਉ ਮ: ੫) ਜੂਏ ਵਿੱ[ਚ] ਜੁਆਰੀਏ ਦੀ ਹਾਰ ਵਾਂਙ.

ਹਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਖਾਣੀ. ਪਰਾਜਯ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪ[ਤ] ਹੋਣਾ। ੨ ਬਲ ਦਾ ਘਟਣਾ.

ਹਾਰਦ. ਸੰ. ਹਾਰ੍ਦ. ਵਿ—ਹ੍ਰਿਦੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ [ਦਾ] ਸੰਬੰਧ. ਦਿਲੀ. ਮਨ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰੇ[ਮ]. ਪਿਆਰ। ੩ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ. ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਾਰਲ. ਪ੍ਰਾ. ਲੰਙਾ. ਲੰਗ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਹਾਰਲ ਕੀ ਲਕਰੀ ਜਜੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ." (ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰ ਸੁਧਾ)

ਹਾਰਾ. ਵਿ—ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਰਾਜੈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਹਾਰ ਗਿਆ. "ਕਰਤ ਪਾਪ ਅਬ ਹਾਰਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੯) ੨ ਪ੍ਰਤਜ—ਵਾਲਾ. "ਸਦਣਹਾਰਾ ਸਿਮਰੀਐ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਸੰ. ਹਰਾਲਯ. ਹਰ (ਅਗਨਿ) ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ). ਸੰਗਜਾ—ਇੱਕ ਢੋਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਥੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਜਲਾਕੇ ਦੁੱਧ ਸਾਗ ਖਿਚੜੀ ਆਦਿਕ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਹਾਰਾਇਅਨੁ. ਹਰਾ ਦਿੱਤੇ. ਪਰਾਜੈ ਕਰਾਏ. "ਇਕਿ ਮਨਮੁਖ ਕਰਿ ਹਾਰਾਇਅਨੁ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਹਾਰਿ. ਹਾਰਕੇ. ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਖਾਕੇ. "ਤਿਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵੈ ਗੁਰਸਬਦੁ ਕਮਾਵੈ, ਕਬਹੁ ਨ ਆਵਹਿ ਹਾਰਿ ਜੀਉ."

ਹਾਰਿਓ, ਹਾਰਿਆ ਵਿ—ਪਰਾਜੈ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਬਲ ਰਹਿਤ ਹੋਇਆ.

ਹਾਰਿਜ. ਅ਼ حارج ਹ਼ਾਰਿਜ. ਹ਼ਰਜ (ਵਿਘਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਾਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਜੂਏ ਆਦਿਕ ਬਾਜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਾਰ. ਪਰਾਜੈ। ੨ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ। ੩ ਮੋਤੀ। ੪ ਸੰ. ਹਾਰਿਨ੍. ਵਿ—ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਜਿਸ ਨੇ ਹਾਰ ਪਹਿਨਿਆ ਹੈ. ਹਾਰ (ਮਾਲਾ) ਵਾਲਾ। ੭ ਮਨੋਹਰ. ਦਿਲ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਜਿਨਿ ਦੀਏ ਭ੍ਰਾਤ ਪੁਤ ਹਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਹਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਾਇਦ ਇੱਥੇ "ਹਰਾ" ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਾ ੬। ੮ ਅਗਨਿ, ਜੋ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਲਿ ਪਹੁਚਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੯ ਪ੍ਰਤਜ—ਵਾਲੀ. "ਪ੍ਰੇਮਾ ਭਗਤਿ ਉਪਾਵਨਹਾਰੀ, ਹਾਰੀ ਨਿੰਦਕ ਬ੍ਰਿੰਦਨ ਦਾਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਨਿੰਦਕ ਦਾਹੁਣ ਨੂੰ ਹਾਰੀ (ਅਗਨਿ). ੧੦ ਸਿੰਧੀ. ਹਲ ਵਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਲੀ.

ਹਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰ.

ਹਾਰੂ. ਵਿ—ਹਰਣ ਕਰਤਾ. ਚੋਰ. "ਮਨਹਾਰੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦਿਲਚੋਰ.

ਹਾਰੂੰ. ਅ਼ ہارون Aaron. ਹਜਰਤ ਮੂਸਾ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨਬੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਮੂਸਾ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਾਮੀਲ ਕਰਦਾ ਅ ਉਸ ਦਾ ਨਾਇਬ ਸੀ।

੨ ਹਜਰਤ ਈਸਾ ਦਾ ਮਾਮਾ, ਮੇਰੀ (ਮਰਯਮ) ਦਾ ਭਾਈ. ਇਹ ਹੰਨਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਇਮਰਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਹਾਰੂੰ ਮੇਰੀ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਕਿੰਤੂ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ ਪੁਰਖ ਧਰਮਭਾਈ ਸੀ ।

੩ ਅੱਬਾਸਵੰਸ਼ੀ ਹਾਰੂੰ (ہارون الرشید) ਪੰਜਵਾਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਸੀ, ਜੋ ੨੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੭੬੩ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਮਹਦੀ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਸਨ ੭੮੬ ਵਿੱਚ ਬਗਦਾਦ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਹ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ ਵਿੱਚ ੨੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੮੦੯ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਹਾਰੂੰ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਤੂਸ (ਮਸ਼ਹਦ) ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਦੇ ੧੬ ਵੇਂ ਅਧਜਾਯ ਵਿੱਚ ਹਾਰੂੰ ਨੂੰ ਕਾਰੂੰ ਦਾ ਭਾਈ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਜੋ ਗਲਤ ਹੈ, ਐਸੇ ਹੀ ਕਾਰੂੰ ਦੀ ਕਥਾ ਭੀ ਮਨਘੜਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰੂੰ.

ਹਾਰੂਤ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ,

ਹਾਰੂਨ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰੂੰ.

ਹਾਰੋ. ਦੇਖੋ, ਹਾਰਾ। ੨ ਹਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਜੀਤੋ ਬੂਡੈ ਹਾਰੋ ਤਰੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਹਾਲ. ਅ਼ حال ਹ਼ਾਲ. ਸੰਗਜਾ—ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ। ੨ ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ. "ਭਏ ਗਲਤਾਨ ਹਾਲ." (ਨਟ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੩ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. "ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਹੋਵਤ ਏਹ ਹਾਲ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) "ਅਨਬੋਲਤ ਹੀ ਜਾਨਹੁ ਹਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

੪ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਮਸਤੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸੁਧ ਨਾ ਰਹੇ. "ਖੇਲਤ ਖੇਲਤ ਹਾਲ ਕਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੫ ਅਹਵਾਲ. ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ. "ਬਨਾਵੈ ਗ੍ਰੰਥ ਹਾਲ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੬ ਦਰਹਾਲ (ਛੇਤੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸ਼ੀਘ੍ਰ.

ਹਾਲ ਹੂਲ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਲ ਦੁਹਾਈ। ੨ ਹਲਚਲੀ.

ਹਾਲ ਚਾਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲਚਲ। ੨ ਰਹਿਣ ਵਰਤਣ ਦੀ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ ਅਤੇ ਆਚਰਣ. ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਚਾਲ ਹੈ? (ਲੋਕੋ)

ਹਾਲਤ. ਅ਼ حالت ਹ਼ਾਲਤ. ਸੰਗਯਾ—ਦਸ਼ਾ.

ਹਾਲਬੀ. ਵਿ—ਹਲਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਹਲਬ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਾਬਸੀ.

ਹਾਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹਲ ਪਿੱਛੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮੁਆਮਲਾ. ਪ੍ਰਤਿ ਹਲ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਟੈਕਸ (ਮਹਸੂਲ). "ਪੰਚ ਸਿਕਦਾਰਾ ਪੰਚੇ ਮਾਗਹਿ ਹਾਲਾ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ. "ਪਿਯੈਂ ਏਕ ਹਾਲਾ ਗੁਹੈਂ ਏਕ ਮਾਲਾ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ) "ਹਾਲਾ ਸੇਵਨ ਜਿਨ ਕਰੀ ਕਾਲ ਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦੀਨ। ਸੁਖ ਸੰਪਦ ਕੋ ਖੋਇਕੈ ਅੰਤ ਭਏ ਅਤਿ ਦੀਨ।" ੩ ਅ਼ حالا ਹ਼ਾਲਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹੁਣੇ. ਇਸੇ ਵੇਲੇ. "ਕਰਹੋਂ ਨਹਿ ਢੀਲ ਦੇਊਂ ਪਟ ਹਾਲਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਫ਼ਾ ہالہ ਹਾਲਹ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪਰਿਵੇਸ਼. Halo. ਰੋਸ਼ਨੀ ਦਾ ਚਕ੍ਰ, ਜੋ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਦੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਪੈਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹਾਲਾਹਲ. ਦੇਖੋ, ਹਲਾਹਲ.

ਹਾਲਾ ਡੋਲ. ਸੰਗਯਾ—ਹਲਚਲੀ. "ਹਾਲਾ ਡੋਲ ਪਰਤ ਕੁਬੇਰ ਹੂੰ ਕੇ ਘਰ ਮੇ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਹਾਲਾਪ੍ਰਿਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਬਲਰਾਮ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਲਾ (ਸ਼ਰਾਬ) ਪਿਆਰੀ ਹੈ. "ਹਲੀ ਮਦਿਰਾ ਪੀਤਥੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹਾਲੀ. ਫ਼ਾ حالی ਹ਼ਾਲੀ. ਵਿ—ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਨਜ਼ਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦਾ ਰੁਪਯਾ, ਜੋ ਤੋਲ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰੁਪਯੇ ਨਾਲੋਂ ਚਾਰ ਰੱਤੀ ਘੱਟ ਹੈ ਅਤੇ ਨਜ਼ਾਮ ਦੇ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਚੌਦਾਂ ਆਨੇ ਵਿੱਚ ਚਲਦਾ ਹੈ। ੩ ਉਰਦੂ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜੋ ਮੁਹੰਮਦ ਹੁਸੈਨ ਆਜ਼ਾਦ ਦੇ ਪੂਰਣਿਆਂ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਕੁਦਰਤੀ ਰੰਗ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖਣ ਦੇ ਹੱਕ ਵਿੱਚ ਸੀ। ੪ ਸੰ. ਹਾਲਿਕ. ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਮਨ ਹਾਲੀ ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਰਣੀ." (ਸੋਰ ਮਃ ੧)

ਹਾਵ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਆਹ੍ਵਾਨ. ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਕਰਕੇ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਚੇਸ਼੍ਟਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਦੇ ਖਿਆਲਾਤ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ. "ਹਾਵ ਪਰਸਪਰ ਦੁਹੂਅਨ ਭਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੬੭) ਦੇਖੋ, ਰਸ.

ਹਾਵਨ. ਫ਼ਾ هاون ਸੰਗਯਾ—ਖਰਲ। ੨ ਉੱਖਲੀ.

ਹਾਵਨ ਦਸ੍ਤਾ. ਉੱਖਲੀ ਅਤੇ ਮੂਸਲ. ਹਮਾਮ ਦਸਤਾ.

ਹਾਵ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ ਅਤੇ ਭਾਵ.

ਹਾਵਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਹੁਕਾ। ੨ ਪਛਤਾਵਾ. ਪਸ਼ਚਾਤਾਪ. "ਜਿਤੁ ਵੇਲਾ ਵਿਸਰਹਿ ਤਾ ਲਾਗੈ ਹਾਵਾ." (ਵਡ ਮਃ ੫) ੩ ਵਿਯੋਗ. "ਸਾ ਧਨ ਦੁਬਲੀਆ ਜੀਉ ਪਿਰ ਕੈ ਹਾਵੈ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮਃ ੧)

ਹਾਵਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲੀ. ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਹਵਾਈ. "ਜੈਸੇ ਹਾਵਾਈ ਛਿਨ ਵਿਚ ਆਸਮਾਨ ਨੂੰ ਚੜ ਜਾਂਦੀ ਹੈ." (ਜਸਾ) ੨ ਵਿ—ਹਵਾ ਤੁੱਲ. ਪੌਣ ਰੂਪ. "ਅਖੀ ਮੀਟ ਗਇਆ ਹਾਵਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਹਾਵੀ. ਅ਼ حاوی ਹ਼ਾਵੀ. ਵਿ—ਘੇਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਾਵੇ, ਹਾਵੈ. ਹਾਵਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਤਿਨ ਕਦੇ ਨ ਚੁਕਨਿ ਹਾਵੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮਃ ੫) ੨ ਹਾਵਿਆਂ ਕਰਕੇ. "ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ਹਾਵੈ." (ਬਿਲਾ ਮਃ ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਹਾੜ. ਸੰਗਯਾ—ਰਣ ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਮੋਏ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਹੜ ੩। ੨ ਹਾੜ੍ਹ ਮਹੀਨਾ। ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ

ਹੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ੳ। ੪ ਦੇਖੋ, ਹਾੜਨਾ.

ਹਾੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜਾਚਣਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ.

ਹਾੜੀ. ਸੰਗਯਾ—ਰੱਬੀ. ਆਸ਼ਾਢ (ਹਾੜ੍ਹ) ਤੀਕ ਆਉਣ ਵਾਲੀ ਫਸਲ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਬਹੁਤ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹਾੜੂ. ਵਿੱਜ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾੜ੍ਹੂ। ੩ ਹਾੜਨ (ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ। ੪ ਹਾੜੇਗਾ.

ਹਾੜੰਬਾ. ਮਗਹਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੀ ਜਮੀਨ. ਦੇਖੋ, ਮਗਹਰ. "ਹਰਿ ਕਾ ਸੰਤ ਮਰੈ ਹਾੜੰਬੈ ਤ ਸਗਲੀ ਸੈਨ ਤਰਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਹਾੜੰਬੈ. ਹੜੰਬੇ ਵਿੱਚ. ਮਗਹਰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਹਾੜੰਬਾ ਅਤੇ ਮਗਹਰ.

ਹਾੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਅਖਾੜ.

ਹਾੜ੍ਹੂ. ਹਾੜ੍ਹ (ਆਸ਼ਾਢ-ਹਾੜ੍ਹ) ਮਹੀਨੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਹਿ. ਸੰ. ਧਾ—ਜਾਣਾ. ਪ੍ਰੇਰਣਾ. ਭੇਜਣਾ. ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ. ਵਧਣਾ। ੨ ਵ੍ਯ—ਨਿਸ਼੍ਚਯ. ਯਕੀਨ। ੩ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੪ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹਿ ਸ਼ਬਦ ਹੈ (ਅਸ੍ਤਿ) ਅਰਥ ਭੀ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਿ ਅਤਾਪਹਿ, ਕਿ ਅਥਾਪਹਿ." (ਜਾਪੁ) ੫ ਪੁਰਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦੁਲਾਈਆਂ ਦੀ ਆਵਾਜ "ਹਿ" ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਯਥਾ— ਜਪੈ ਦੀ ਥਾਂ ਜਪਹਿ, ਕਰੈ ਦੀ ਥਾਂ ਕਰਹਿ ਆਦਿਕ। ੬ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹਿ ਦੂਜੀ ਅਤੇ ਸੱਤਵੀਂ ਵਿਭਕਤੀ (ਕਾਰਕ) ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ— "ਜਿਸਹਿ ਜਗਾਇ ਪੀਆਵੈ ਇਹੁ ਰਸੁ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਗਾਕੇ. "ਮਨਹਿ ਨ ਕੀਜੈ ਰੋਸੁ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਮਨ ਵਿੱਚ ਰੋਸ ਨ ਕੀਜੈ.

ਹਿਅ, ਹਿਆ } ਸੰ. ਹ੍ਰਦਯ—ਹ੍ਰਿਦਯ. ਸੰਗਯਾ—ਰਿਦਾ. ਮਨ.

ਹਿਆਂ. ਦੇਖੋ, ਹਿਆ ਅਤੇ ਹਜਾਂ.

ਹਿਆਉ. ਸੰਗਯਾ—ਹ੍ਰਿਦਯ. ਮਨ. ਹੀਆ. "ਤਪੈ ਹਿਆਉ ਜੀਅੜਾ ਬਿਲਲਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਹੇ ਕਹੀ ਦਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਯਾ.

ਹਿਆਇ. ਦੇਖੋ, ਹਿਆਉ ਅਤੇ ਹਯਾ। ੨ ਹ੍ਰਿਦਯ ਸੇ. ਮਨ ਤੋਂ. "ਬਿਨ ਜਿਹਵਾ ਜੋ ਜਪੈ ਹਿਆਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਹਿਆਇ ਕਮਾਇ ਧਿਆਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਹਿਆਲਾ. ਹ੍ਰਿਦਯ ਰੂਪ ਆਲਯ (ਘਰ). ਮਨਮੰਦਿਰ. "ਬਸੈ ਰਬ ਹਿਆਲੀਐ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮੁ ਹਿਆਲੀਐ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ) ਪ੍ਰਤਿ ਘਟ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦੇ ਮਨਮੰਦਿਰ ਅੰਦਰ ਵਾਹਗੁਰੂ ਹੈ.

ਹਿਆਲੀਐ. ਹ੍ਰਿਦਯ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਹਿਆਲਾ.

ਹਿਸ. ਅ਼ حس ਹ਼ਿਸ. ਸੰਗਯਾ—ਸਪਰਸ਼ ਗ੍ਯਾਨ. ਛੁਹ.

ਹਿੰਸ ਸੰ. ਹਿੰਸ੍. ਧਾ—ਮਾਰਨਾ. ਕਤਲ ਕਰਨਾ. ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ.

ਹਿੰਸਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹਿੰਸਤ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ ਕਰਦੇ. ਹਿਣਕਦੇ. "ਹਿੰਸਤ ਹੈਂ ਹਯਰਾਜ ਹਜਾਰੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਹਿੰਸਿਤ. ਵਿ—ਮਾਰਿਆ. ਵਧ ਕੀਤਾ.

ਹਿੰਸਨ. ਹਿਣਕਣਾ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ— ਮਾਰਨਾ. ਵਧ.

ਹਿਸਮ. ਸੰਗਯਾ—ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ. ਦੇਖੋ, ਹਿੱਸਾ.

ਹਿੰਸਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਘਾਤ. ਵਧ. ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਿੰਸਾ ਤਉ ਮਨ ਤੇ ਨਹੀ ਛੂਟੀ." (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ) ੨ ਦੁਖਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਿਸਾਬ. ਅ਼ حساب ਹ਼ਿਸਾਬ. ਸੰਗਯਾ—ਗਿਣਤੀ. ਲੇਖਾ. ਸ਼ੁਮਾਰ.

ਹਿੰਸਾਰੁ. ਸੰ. ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜੀਵ। ੨ ਸ਼ੇਰ.

ਹਿੱਸਾ. ਅ਼ ﺣﺼﻪ ਹ਼ਿੱਸਹ. ਸੰਗਯਾ—ਭਾਗ. ਵਰਤਾਰਾ. ਛਾਂਦਾ.

ਹਿੰਸ੍ਰ ਸੰ. ਵਿ—ਹਿੰਸਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਲੈਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ੇਰ ਆਦਿ ਜੀਵ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹੀਂਸ.

ਹਿਹਨਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਹਿਣਕਣਾ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ (ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ) ਦਾ ਨਿਕਲਣਾ. "ਹਿਨਨਾਵਤ ਬਹੁ ਫਿਰਹਿ ਤੁਰੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਿਹਨਾਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਹਿਣਕਾਰ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ.

ਹਿਹਨਾਵ. ਸੰਗਯਾ—ਹਿਣਕਾਰ ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ. "ਪੁਨ ਊਚੇ ਹਿਹਨਾਵ ਸੁਨਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਿਕ. ਦੇਖੋ, ਹਿੱਕ। ੨ ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ. ਹਿਕੁ. ਇੱਕ. ਏਕ. ਡਿੰਗ. ਹੇਕ. "ਜੇ ਡੇਖੈ ਹਿਕ ਵਾਰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੧)

ਹਿਕ ਦੂ ਹਿਕਿ. ਇੱਕ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ. ਏਕ ਸੇ ਏਕ. "ਹਿਕ ਦੂ ਹਿਕਿ ਚਾੜ੍ਹੇ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹਿਕਨੀ. ਇਕਨਾਂ ਨੇ. "ਹਿਕਨੀ ਲਦਿਆ ਹਿਕਿ ਲਦਿ ਗਏ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਿਕਮਤ, ਹਿਕਮਤਿ ਅ਼ ﺣﮑﻤﺖ ਹ਼ਿਕਮਤ. ਸੰਗਯਾ—ਦਾਨਾਈ. ਚਤੁਰਾਈ. ਪੰਡਿਤਾਈ. "ਮੂਰਖ ਪੰਡਿਤ ਹਿਕਮਤਿ ਹੁਜਤਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਭਾਵ—ਵੈਦਯ ਵਿਦਯਾ. ਹਕੀਮੀ.

ਹਿਕਮਤੀ. ਵਿ—ਦਾਨਾ. ਚਤੁਰ. ਹਿਕਮਤ ਵਾਲਾ.

ਹਿਕਾਯਤ. ਦੇਖੋ ਹਕਾਇਤ ਅਤੇ ਹਕਾਯਤ.

ਹਿਕਿ. ਅਨਿਸ਼੍ਚਿਤ ਪੜਨਾਉਂ. ਕਈ. ਬਾਹਲੇ. ਅਨੇਕ. ਦੇਖੋ, ਹਿਕਨੀ.

ਹਿਕੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿਕ ੨. "ਹਿਕੁ ਸੇਵੀ ਹਿਕੁ ਸੰਮਲਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਹਿਕੋ. ਇੱਕੋ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ. "ਹਿਕੋ ਮੈਡਾ ਤੂ ਧਣੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹਿੱਕ. ਸੰਗਯਾ—ਛਾਤੀ. ਸੀਨਾ। ੨ ਸੰ. ਹਿਕ੍ਕ੍. ਧਾ—ਦੁਖ ਦੇਣਾ. ਹਿਚਕੀ ਜੇਹਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਹਿੱਕਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਚਕੀ। ੨ ਇਹ ਹਿਕੋ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਭੀ ਹੈ. ਇੱਕੋ. ਦੇਖੋ, ਹਿਕੋ.

ਹਿੰਗ. ਸੰ. ਹਿਙ੍ਗੁ—ਹਿੰਗੁ. ਸੰਗਯਾ—ਹੀਂਗ. ਤੀਵ੍ਰਗੰਧਾ. ਹਿੰਙੁ. L.Ferula Asafœtida. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਹਿੰਗ ਹਾਜਮਾ ਠੀਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਕਫ ਅਤੇ ਬਾਦੀ ਨਾਸ਼ਕ, ਵਾਉਗੋਲਾ, ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਆਦਿਕ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਦਾਲ, ਭਾਜੀ ਬੜੀਆਂ, ਮਾਂਹਾਂ ਦੇ ਵੜੇ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਮਸਾਲੇ ਦੇ ਤੌਰ ਤੇ ਭੀ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਹਿੰਗਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗੁਲਾ.

ਹਿੰਗਲਾਜ. ਸੰ. ਹਿਙ੍ਗਲਾਟ੍-ਹਿੰਗਲਾਟ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਤਾਲੂਆ ਡਿੱਗਿਆ ਹੈ. ਹਿੰਗੋਲ ਨਦੀ* ਦੇ ਕੰਢੇ ਲਾਸਾਬੇਲਾ ਰਾਜ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ, ਜੋ ਮੇਕਰਾਨ ਸਾਹਿਲ ਉੱਤੇ ਹਿੰਗੁਲਾ ਪਰਬਤ ਦੇ ਸਿਰੇ ਤੇ ਹੈ. ਟਾਡ ਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਗਲਾਜ ਠੱਟੇ ਤੋਂ ਨੌ ਦਿਨ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ.

ਹਿੰਗੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗ.

ਹਿੰਗੁਲ. ਸੰ. ਹਿਙ੍ਗੁਲ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਿੰਗਰਫ.

ਹਿੰਗੁਲਾ, ਹਿੰਗੁਲਾਜ ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗਲਾਜ. "ਹਿੰਗੁਲਾਜ ਜਗਮਾਤ ਕੋ ਰਹੈ ਦੇਹੁਰੋ ਏਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੫)

ਹਿੰਗੁਲੀਆ. ਵਿ—ਹਿੰਗਲਾਟ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗਲਾਜ.

ਹਿੰਙ, ਹਿੰਙੁ ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗ. "ਰਹੀ ਸੁ ਬੇੜੀ ਹਿੰਙੁ ਦੀ ਗਈ ਕਥੂਰੀ ਗੰਧੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ—ਮੰਦ ਵਾਸਨਾ ਰੂਪ ਹਿੰਗ ਵਿੱਚ ਵੇੜ੍ਹੀ (ਵੇਸ਼੍ਟਿਤ) ਰਹੀ.

* ਇਸ ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਗੋਰ" ਭੀ ਹੈ. "ਮੋਰੰਗ ਅਗੋਰ ਨਯਪਾਲਭੀਤ." (ਕਲਕੀ) ਅਗੋਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ.

ਹਿਚ. ਸੰਗਯਾ—ਰੁਕਾਵਟ. ਝਿਜਕ. ਸੰਕੋਚ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Hitch. "ਹਿਚਹਿ ਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਚਾਬਕ ਮਾਰਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹਿਚਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਰੁਕਣਾ. ਝਿਜਕਣਾ. ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਚ.

ਹਿਚਕੀ. ਸੰ. हिक्का—ਹਿੱਕਾ. Hiccup. ਯੂ— فُواق ਫ਼ਵਾਕ਼. ਹਿਡਕੀ. ਬਹੁਤਾ ਭੋਜਨ ਅਤੇ ਗਲੇ ਸੜੇ ਲੇਸਲੇ ਬੇਹੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣ, ਖਾਧੇ ਉੱਪਰ ਖਾਣ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਦੇ ਵੇਗ ਰੋਕਣ, ਧੂੰਏ ਅਤੇ ਗਰਦ ਫੱਕਣ, ਭੁੱਖੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਮੇਦੇ ਦੀ ਖਰਾਬੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਿਚਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.ਉਦਾਨ ਪੌਣ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕਲੇਜੇ ਤੇ ਆਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਪਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਹਿੱਕ ਹਿੱਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ ਹਿੱਕਾ (ਹਿਚਕੀ) ਹੈ. ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਂ ਚੰਗੀ ਸਿਹਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੇ ਹਿਚਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਝ ਡਰ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਜੇ ਬੁਢਾਪੇ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਅੰਦਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਹਿਚਕੀ ਲਗ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਭੈਦਾਇਕ ਰੋਗ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿਚਕੀ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ (ਅੰਨਜਾ, ਯਮਲਾ, ਕ੍ਸ਼ੁਦ੍ਰਾ, ਗੰਭੀਰਾ ਅਤੇ ਮਹਤੀ) ਹੈ.

ਹਿਚਕੀ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ:—

ਕਝ ਚਿਰ ਸਾਹ ਰੋਕ ਰੱਖਣਾ, ਗੰਨਾ ਚੂਸਣਾ. ਮਿਸਰੀ ਦੀ ਡਲੀ ਗਰਮ ਕਰਕੇ ਖਾਣੀ. ਯੂਕਲਿਪਟਸ ਆਇਲ Eucalyptus Oil ਦੀਆਂ ਪੰਜ ਜਾਂ ਦਸ ਬੂੰਦਾਂ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦੀ ਡਲੀ ਤੇ ਪਾਕੇ ਖਾਣੀਆਂ.ਲੂਣ ਪਾਕੇ ਗਰਮ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ. ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਲਾਈ ਨਾਲ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ. ਨੇਂਬੂ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਕਾਲਾ ਲੂਣ ਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਣਾ. ਰੀਠੇ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਨਸਵਾਰ ਲੈਣੀ. ਮੁਲੱਠੀ ਦਾ ਆਟਾ ਸ਼ਹਿਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ. ਹਿੰਗ ਅਤੇ ਮਾਹਾਂ ਦੇ ਆਟੇ ਨੂੰ ਦਗਦੀਆਂ ਅੰਗਾਰੀਆਂ ਉੱਤੇ ਪਾਕੇ ਧੂੰਆਂ ਲੈਣਾ.

ਹਿਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਚਕਨਾ.

ਹਿਜਰ. ਅ਼ ہجر ਸੰਗਯਾ—ਜੁਦਾਈ. ਵਿਛੋੜਾ. ਵਿਯੋਗ.

ਹਿਜਰਤ. ਅ਼ ہجرت ਵਤਨ ਛੱਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜੁਦਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਹਿਜਰੀ. ਵਿ—ਵਿਯੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿਜਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿਜਰੀ ਸਨ.

ਹਿਜਰੀ ਸਨ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੱਕੇ ਤੋਂ ਹਿਜਰ (ਵਿਯੋਗ) ਦਾ ਸਾਲ, ਜੋ ੧੫ ਜੁਲਾਈ ਸਨ ੬੨੨ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੰਮਦ.

ਹਿਜਲੀ / **ਹਿਜਲੀਬੰਦਰ** } ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਮੇਦਨਾਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ ਹਿਜਲੀ (ਹਿਜਿਲੀ) ਹੈ, ਜੋ ਰਸੂਲਪੁਰ ਦਰਿਆ ਦੇ ਦਹਾਨੇ ਤੇ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਤਜਾਰਤੀ ਮਾਲ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ ਕਿਸ਼ਤੀਆਂ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅੱਡਾ ਸੀ. "ਹਿਜਲੀਬੰਦਰ ਕੋ ਰਹੈ ਬਾਨੀਰਾਇ ਨਰੇਸ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੦)

ਹਿਜਾਬ. ਅ਼ حجاب ਹ਼ਿਜਾਬ. ਸੰਗਯਾ—ਪੜਦਾ. ਆਵਰਣ.

ਹਿੱਜਾ / **ਹਿੱਜੇ** } ਅ਼ ہجا ਅੱਖਰ ਜੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. Spelling. ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੱਖਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਜੋੜ.

ਹਿਠਾਹਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੀਚੇ. ਥੱਲੇ. ਹੇਠ ਵੱਲ. ਹੇਠਾਂ.

ਹਿੰਡ. ਹਠ. ਜਿਦ. ਅੜ। ੨ ਸੰ. हिण्ड्. ਧਾ—ਭਟਕਣਾ. ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਪਰਵਾਹ ਨਾ ਕਰਨੀ.

ਹਿਡਕੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿਚਕੀ.

ਹਿੰਡੀ. ਹਿੰਡ (ਜਿਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ.

ਹਿੰਡੁਕ. ਸੰ. ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਹਿਡੂਰ. ਦੇਖੋ, ਹੰਡੂਰ.

ਹਿੰਡੋਲ. ਸੰ. हिन्दोल—ਹਿੰਦੋਲ. ਸੰਗਯਾ—ਹਿੰਡੋਲਾ. ਝੂਲਾ। ੨ ਡੋਲਾ. ਪਾਲਕੀ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਗ,ਜਿਸ ਦੀ ਛੀ ਮੁੱਖ ਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਕਲਯਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਔੜਵ ਰਾਗ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਹੈ.

ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਗ ਮੀ ਧ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧ ਮੀ ਗ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹਿੰਡੋਲ ਰਾਗ ਵੱਖਰਾ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਬਸੰਤ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, "ਬਸੰਤ ਹਿੰਡੋਲ ਮਹਲਾ ੧. ਰਾਜਾ ਬਾਲਕੁ ਨਗਰੀ ਕਾਚੀ." ××× ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ.

ਹਿੰਡੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ.

ਹਿਡੰਬ, ਹਿਡੰਬਾ ਦੇਖੋ, ਹਿੜੰਬਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਝੋਟਾ. ਭੈਂਸਾ. ਮਹਿਆਂ. ਮਹਿਸ਼.

ਹਿਡੰਬੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿੜੰਬਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਮਹਿੰ. ਭੈਂਸ. ਮਹਿਸ਼ੀ. ਮੱਝ.

ਹਿਣਕਾਰ, ਹਿਣੇਖ, ਹਿਣੇਖਾ ਸੰ. हिङ्कार ਅਤੇ ह्रेषा—ਹਿੰਕਾਰ ਅਤੇ ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋੜੇ ਦੇ ਹਿਣਕਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਕਰੀ ਤੁਰੰਗ ਹਿਣੇਖ ਵਿਸੇਖਾ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਿਤਕਾਰੀ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਥ੍ਯ. "ਬ੍ਰਿਥਾਵੰਤ ਔਖਦ ਹਿਤਾਇ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰਗਯਾ—ਭਲਾਈ। ੪ ਪਿਆਰ. "ਹਿਤ ਕਰਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜੈ ਦਇਆਲਾ." (ਬਾਵਨ)

ਹਿਤਕਰ, ਹਿਤਕਾਰ, ਹਿਤਕਾਰਕ, ਹਿਤਕਾਰੀ ਵਿ—ਭਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿਤੂ। ੨ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਮੰਗਲ ਕਰਤਾ. "ਮਨਿ ਤਨਿ ਰਾਮ ਨਾਮ ਹਿਤਕਾਰੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਹਿਤਨੋ. ਵਿ—ਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿਤਵੰਤ. "ਬੇਬਰਜਤ ਬੇਦ ਸੰਤਨਾ ਉਆਹੂ ਸਿਉ ਰੇ ਹਿਤਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹਿਤਵਕਤਾ, ਹਿਤਵਾਦੀ हितवादिन्. ਹਿਤ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਬਾਤ ਨਿਬਹਨਹਾਰ ਬਿੱਤ ਕੇ ਲਹਨਹਾਰ
ਅੰਤਰ ਤੇ ਕਾਰੇ ਅਰੁ ਊਪਰ ਤੇ ਗੋਰੇ ਹੈਂ,
ਜਾਨ ਲੀਜੈ ਉਨ੍ਹੈ ਦਿਨ ਥੋਰੇ ਕੇ ਰਹਿਨਹਾਰ
ਦੈਕਰ ਕੁਮੰਤ੍ਰ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸੰਕਟ ਮੇ ਬੋਰੇ ਹੈਂ,
ਨਾਹਨ ਅਨੀਤਿ ਕੇ ਸਹਿਨਹਾਰ ਹਮ ਤੇਰੀ
ਪੌਰ ਕੇ ਰਹਿਨਹਾਰ ਬਾਂਮਨ ਹੈ ਭੋਰੇ ਹੈਂ,
ਰਾਜਨ ਕੇ ਚਿੱਤ ਕੇ ਗਹਿਨਹਾਰ ਘਨੇ, ਪਰ
ਦੇਵੀਦਾਸ ਹਿਤ ਕੇ ਕਹਿਨਹਾਰ ਥੋਰੇ ਹੈਂ.

ਹਿਤਾਇ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤ ੨.

ਹਿਤਾਹਿਤ. ਸੰ. ਭਲਾ ਬੁਰਾ। ੨ ਮਿਤ੍ਰ ਸ਼ਤ੍ਰੁ.

ਹਿਤਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਿਆਰਾ ਲਗਣਾ. ਸੁਖਦਾਈ ਮਲੂਮ ਹੋਣਾ. "ਯਹਿ ਮੀਠੀ ਜੀਅ ਮਾਹਿ ਹਿਤਾਨੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਹਿੰਤਾਲ. ਸੰ. हिन्ताल. ਸੰਗਯਾ—ਖਜੂਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਖਤ. "ਸਰਲ ਤਰੁ ਤਾਲ ਕੀ ਹਿੰਤਾਲ ਕੀ ਤਮਾਲ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) L.Phonix paludosa। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ. ਰਿਆਸਤ ਚਨੇਨੀ ਇਸੇ ਗੋਤ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਹਿਤਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ—ਹਿਤਦਾਇਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਾ. ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਣਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਆਗਿਆ ਆਤਮ ਹਿਤਾਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਪੱਥ (ਪਥ੍ਯ) ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤ ੨. "ਨਾਮ ਅਉਖਧੁ ਜਿਹ ਰਿਦੈ ਹਿਤਾਵੈ." (ਬਾਵਨ)

ਹਿਤੀਖਣ. ਸੰ. हितैषिन्—ਹਿਤੈਸ਼ੀ. ਵਿ—ਹਿਤ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ.

ਹਿਤੀਖਣਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹਿਤ ਦੀ ਇੱਛਾ.

ਹਿਤੁ, ਹਿਤੂ ਵਿ—ਹਿਤ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਸੰ. ਹੇਤੁ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. "ਪੀਲੇ ਪੀਲਾ ਹੋਇ ਮਿਲੈ ਹਿਤੁ ਜੇਹਾ ਵਿਸੈ." (ਭਾਗੁ) ਜਲ ਪੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨਾਲ ਪੀਲਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੇਹਾ ਹੇਤੁ ਹੋਵੇ, ਤੇਹਾ (ਵਿਸੈ—ਵੈਸਾ ਹੀ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਹਿਤੈ. ਹਿਤ ਆਵੇ. ਪਿਆਰਾ ਲੱਗੇ. "ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਮਨੁ ਤਨੁ ਹਿਤੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਹਿਤੈਸੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤੀਖਣ.

ਹਿਤੋਪਦੇਸ਼. ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਰਾਜਾ ਧਵਲਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਦਰ

ਬਾਰ ਦੇ ਕਵਿ ਨਾਰਾਯਣ ਦਾ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਸ-ਕ੍ਰਿਤਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨੀਤਿਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿਤ ਭਰੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਭੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਹਿਤ (ਪਿਆਰ) ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. ਹਿਤਭਰੀ ਸਿਖ੍ਯਾ.

ਹਿੱਤਾ. ਪੱਖੋਕੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪੈਂਚ, ਜੋ ਰੰਧਾਵੇ ਗੋਤ ਦਾ ਸੀ. ਅਜਿੱਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਇਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਹਿਤਜੰਤ. ਅਤਜੰਤ ਹਿਤ. ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ. ਅਥਵਾ ਇਤਜੰਤ. ਏਥੋਂ ਤੀਕ. ਯਹਾਂ ਤਕ. "ਹਿਤਜੰਤ ਮਾਇਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹਿੰਦ. ਫ਼ਾ ہند ਸਿੰਧੁ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਫ਼ਾਰਸ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.ਸ ਦਾ ਬਦਲ ਹ ਵਿੱਚ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਸਿੰਧੁ ਨਦ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ (ਭਾਰਤ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਹਿੰਦ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ.

ਹਿੰਦਸਾ. ਅ਼ ہندسہ ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਅਟਕਲ। ੨ ਗਣਿਤ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਇ਼ਲਮ। ੩ ਅੰਕ. ਅੰਗ.

ਹਿੰਦਗੀ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦਵੀ.

ਹਿਦਤ. ਅ਼ حدت ਹ਼ਿਦਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਾਮਸੀ। ੨ ਤਿੱਖਾਪਨ. ਤੇਜ਼ੀ। ੩ ਸਖ਼ਤੀ.

ਹਿੰਦਵਾਣਾ. ਹਿੰਦੁਗਣ. ਹਨੂਦ. ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ. "ਗੰਗ ਬਨਾਰਸ ਦਾ ਹਿੰਦਵਾਣਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦਵਾਨਾ.

ਹਿੰਦਵਾਣੀ. ਹਿੰਦੁਣੀ. ਹਿੰਦੂ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਜਾਤਿ ਸਨਾਤੀ ਹੋਰਿ ਹਿੰਦਵਾਣੀਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ। ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਸੰਬੰਧੀ.

ਹਿੰਦਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦਵਾਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ ہندوانہ ਹਿੰਦਵਾਨਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਤੀਰਾ. ਤਰਬੂਜ਼. ਦੇਖੋ, ਤਰਬੂਜ਼.

ਕੋਪਜੋ ਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਲਵਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਮਾਰੇ ਚੁਨ ਖਾਨ ਲੁੱਥ ਰੋਲੀ ਰਾਵ ਰਾਨਾ ਕੀ,
ਡਾਕਿਨੀ ਡਕਾਰੈਂ ਔ ਪੁਕਾਰੈਂ ਪੁੰਜ ਪ੍ਰੇਤਨ ਕੇ
ਖੋਪਰੀ ਖਵੀਸ ਖਾਤ ਮੁਗਲ ਪਠਾਨਾ ਕੀ,
ਕਹਿਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਮੁੰਡ ਬਾਂਧ ਗਜਖਾਲ
ਲਾਦਜੋ ਸੰਭੁ ਬੈਲ ਕਹੂੰ ਸੋਭਾ ਵਾਂ ਠਿਕਾਨਾ ਕੀ,
ਨਦੀ ਕੇ ਕਿਨਾਰਾ ਪੈ ਗਰੀਬ ਏ ਬੇਚਾਰਾ ਕੋਊ
ਜਾਤ ਬਨਜਾਰਾ ਲੀਏ ਗੋਨਿ ਹਿੰਦਵਾਨਾ ਕੀ.

ਹਿੰਦਵੀ. ਵਿ—ਹਿੰਦ (ਭਾਰਤ) ਦਾ (ਦੀ). ੨ ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ. "ਕਤਿ ਯਾਮਾਨੀ ਹਿੰਦਵੀ." (ਸਨਾਮਾ) ਯਮਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦ ਦੀ ਕੱਤੀ.

ਹਿਦਾਯਤ. ਦੇਖੋ, ਹਦਾਯਤ.

ਹਿੰਦਾਲ. ਦੇਖੋ, ਹੰਦਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਹਿੰਦਾਲੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਹਿੰਦੀ. ਹਿੰਦ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਭਾਰਤ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਵਰਣਮਾਲਾ। ੪ ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਬੋਲੀ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀ ਹੈ। ੫ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਤਲਵਾਰ। ੬ ਸਿੰਧੀ ਦੇ ਥਾਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਹਿੰਦੀ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਹਿੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੂ। ੨ ਸਿੰਧੁ ਨਦ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਹਿੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੁ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਉਹ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰ ਹਿੰਦੂ ਆਬਾਦ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਆਰਯਾਵਰਤ ਭਾਰਤ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਹਨ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਹਿਮਾਲਯ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੧੯੦੦ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ੧੫੦੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਰਕਬਾ ੧, ੮੦੫, ੩੩੨ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ੧,੦੯੪, ੩੦੦ ਵਰਗਮੀਲ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇਸੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦਾ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਡੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਮਿਲਾਕੇ ਕੁੱਲ ੬੬੬ ਦੇਸੀ ਰਿਆ-ਸਤਾਂ ਹਨ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਵਸੋਂ ਨੌ ਹਿੱਸੇ ਪਿੰਡਾਂ

ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸ਼ਹਿਰ ੨੩੧੬ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੩੧ ਵਡੇ ਵਡੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਲੱਖ ਤੋਂ ਵਧੀਕ ਹੈ, ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੬੮੫, ੬੬੫ ਹੈ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਤੋਂ ੧੫ ਗੁਣਾ ਵਡਾ ਹੈ. ਜੇ ਕਦੇ ਰੂਸ ਨੂੰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਦ ਸਾਰੇ ਯੂਰਪ ਦਾ ਰਕਬਾ ਮਿਲਕੇ ਇਸ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੀ ਵਸੋਂ ੩੧੮, ੪੭੫, ੪੮੦ ਹੈ. (ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ੨੪੭, ੦੦੩, ੨੯੩, ਅਤੇ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੀ ੭੧, ੯੩੯, ੧੮੭ ਹੈ)

ਮਰਦ ੧੬੩, ੯੯੫, ੫੫੪ ਅਤੇ ਤੀਵੀਆਂ ੧੫੪, ੯੪੬, ੯੨੬, ਹਨ. ਧਰਮਾਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਨਾਲ ਗਿਣਤੀ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਈਸਾਈ ੪, ੭੫੪, ੦੦੦
ਸਿੱਖ ੩, ੨੨੯, ੦੦੦
ਹਿੰਦੂ ੨੧੬, ੭੩੫, ੦੦੦
ਜੈਨੀ ੧, ੧੭੮, ੦੦੦
ਪਾਰਸੀ ੧੦੨, ੦੦੦
ਪੁਰਾਣੇ ਵਸਨੀਕ ੯, ੭੭੫, ੦੦੦
ਬੌੱਧ ੧੧, ੫੭੧, ੦੦੦
ਮੁਸਲਮਾਨ ੬੮, ੭੩੫, ੦੦੦
ਯਹੂਦੀ ੨੨, ੦੦੦

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੨੦੨੫੦੦੭੫ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਹਰ ੧੦੦੦ ਪਿੱਛੇ ੧੭੫ ਵਿਧਵਾ ਹਨ.

ਭਾਰਤ ਅੰਦਰ ਕੁੱਲ ਬੋਲੀਆਂ ੨੨੨ ਬੋਲੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਹ ਹੈ:—

ਹਿੰਦੀ (ਪੱਛਮੀ ਹਿੰਦੀ) ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ੯੬, ੭੧੪, ੦੦੦
ਕਨਾਰੀ (ਕਾਨੜੀ) ੧੦, ੩੭੪, ੦੦੦
ਗੁਜਰਾਤੀ ੯, ੫੫੨, ੦੦੦
ਤਾਮਿਲ ੧੮, ੭੮੦, ੦੦੦
ਤਿਲੁਗੂ ੨੩, ੬੦੧, ੦੦੦
ਪੰਜਾਬੀ ੧੬, ੨੩੪, ੦੦੦ ਅਤੇ
ਲਹਿੰਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ੫, ੬੫੨, ੦੦੦
ਬੰਗਾਲੀ ੪੯, ੨੯੪, ੦੦੦
ਬ੍ਰਹਮੀ ੮, ੪੨੩, ੦੦੦
ਮਰਹਟੀ ੧੮, ੭੯੮, ੦੦੦
ਰਾਜਸਥਾਨੀ ੧੨, ੬੮੧, ੦੦੦

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਰਾਜ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਾਇਸਰਾਯ (Viceroy) ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ. ਅਤੇ ਇੰਤਜਾਮ ਦੇ ਲਈ ਦੋ ਕੌਂਸਲਾਂ ਬਣਾ ਰੱਖੀਆਂ ਹਨ, ਇੱਕ ਕੌਂਸਲ ਆਵ ਸਟੇਟ ਦੂਜੀ ਲੈਜਿਸਲੇਟਿਵ ਐਸੰਬਲੀ (the Council of State and the Legislative Assembly)

ਸਰਕਾਰ ਹਿੰਦ ਦੇ ਮਾਤਹਿਤ ੧੫ ਸੂਇਕ ਸਰਕਾਰਾਂ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਲਾਟ ਸਾਹਿਬ ਹੁਕਮਰਾਂ ਹਨ. ਸੂਬਿਆਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਦੇ ਦੋ ਹਿੱਸੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਅੰਤਰੰਗ ਕੌਂਸਿਲ, ਜਿਸ ਹੱਥ ਚੰਦ ਰਾਖਵੇਂ ਮਹਿਕਮੇ ਹਨ. ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਵਜ਼ੀਰ, ਜੋ ਕਾਨੂਨੀ ਕੌਂਸਲ ਅੱਗੇ ਜਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ.

ਹਿੰਦੂ. ਸਿੰਧੁ (ਹਿੰਦ) ਨਦ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਉਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲੋਕ,ਜੋ ਆਰਯ ਕਹਾਉਂਦੇ ਸੇ. ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਾਸੀਆਂ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ੨ ਵੈਦਿਕ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਿੰਦੂ ਪਦ ਦੀ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਸਾਡੀ ਸਮਰਥ ਤੋਂ ਭੀ ਬਾਹਰ ਹੈ ਪਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਲੱਛਣ ਇਹ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਚਾਰ ਵਰਣ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਰਖਦਾ, ਵੇਦਾਂ ਨੂੰ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਮੰਨਦਾ ਅਤੇ ਗਊ ਦਾ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦਾ ਉਹ ਹਿੰਦੂ ਹੈ.* "ਨਾ ਹਮ ਹਿੰਦੂ ਨ ਮੁਸਲਮਾਨ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

੩ ਅ਼ਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਚੋਰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਅਤੇ ਕਾਲੇ ਲਈ ਭੀ ਹਿੰਦੂ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਕਾਲੇ ਦਾਗ (ਤਿਲ) ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਰੂਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

* ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਜੈਨੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਮੁਰਦੇ ਜਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਿਕ ਭੀ ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਲਿਖੇ ਹਨ.

PHOTO LITHO BY F.W. & Co. LAHORE.
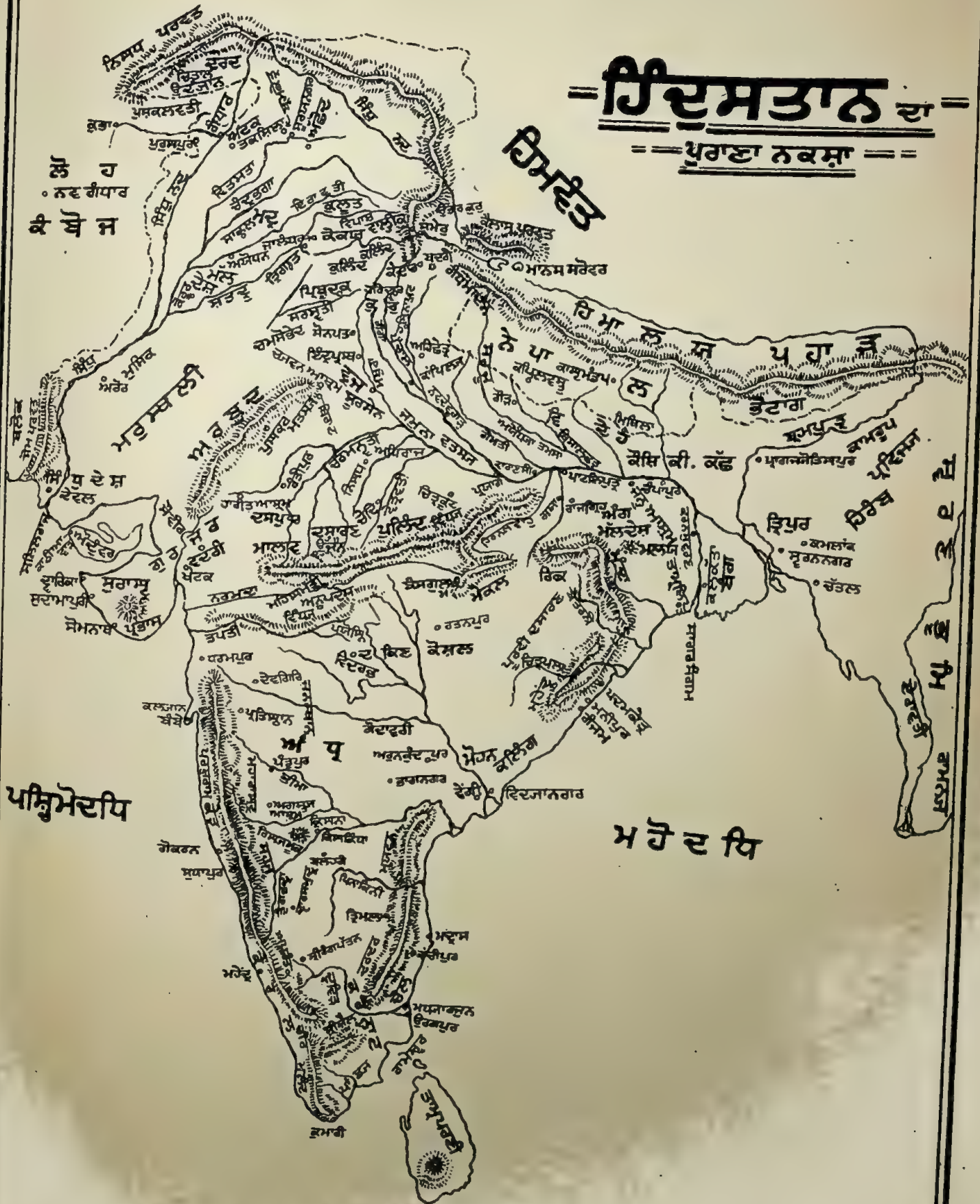
ਹਿੰਦੂਆਨਾ. ਵਿ–ਹਿੰਦੂ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ। ੨ ਹਿੰਦੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਸੰਗਯਾ–ਹਿੰਦੂ ਸਮਾਜ.

ਹਿੰਦੂਕੁਸ਼. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਿਆਈ ੨੦੦੦੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਇੱਕ ਵੇਰ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਇੱਥੇ ਬਰਫ ਪੈਣ ਨਾਲ ਮਰ ਗਏ ਸਨ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਹਿੰਦੂਪਤੀ. ਉਦੇਪੁਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਣੇ ਦੀ ਇਹ ਉਪਾਧੀ ਹੈ. ਰਘੁਵੰਸ਼ੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਾਰੇ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਉਦੇਪੁਰ ਦਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਮਾਨਯੋਗ ਹੈ। ੨ ਭੂਸ਼ਣ ਕਵੀ ਨੇ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਨੂੰ ਭੀ ਹਿੰਦੂਪਤੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਹਿੰਦੋਸਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ.

ਹਿੰਦੋਲ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ.

ਹਿਨਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਣਕਾਰ.

ਹਿਨਨਾਤ. ਹਿਣਕਦਾ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ ਕਰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਹਨਾਨਾ ਅਤੇ ਹਿਣਕਾਰ.

ਹਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਦੀ.

ਹਿਫਾਜਤ. ਅ਼ حفاظت ਹਿ਼ਫ਼ਾਜ਼ਤ. ਨਿਗਹਬਾਨੀ। ੨ ਰਖ੍ਯਾ.

ਹਿਬਾ. ਅ਼ ہبہ ਹਿਬਹ. ਆਪਣੀ ਵਸਤੁ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹਿਮ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਆਕਾਸ਼ ਤੋਂ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋਕੇ ਡਿਗਿਆ ਹੋਇਆ ਜਲ. ਤੁਸ਼ਾਰ. ਬਰਫ। ੨ ਪੋਹ ਮਾਘ ਦੀ ਰੁੱਤ। ੩ ਚੰਦਨ। ੪ ਕਪੂਰ। ੫ ਵਿ–ਸੀਤਲ. ਠੰਢਾ.

ਹਿਮਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਸੀਤਲ ਕਿਰਣਾਂ ਵਾਲਾ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਕਪੂਰ। ੩ ਹਿਮਰਿਤੁ. ਮੱਘਰ ਅਤੇ ਪੋਹ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਰਾਮਕਲੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ "ਰੁਤੀ" ਸਿਰਨਾਵੇਂ ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਹਿਮਕਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿਸੀਅਰ (ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ) ਅਰ ਮਾਘ ਫੱਗੁਣ ਨੂੰ ਹਿਮਕਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ– "ਹਿਮਕਰ ਰੁਤਿ ਮਨਿ ਭਾਵਤੀ ਮਾਘੁ ਫਗਣੁ ਗੁਣਵੰਤ ਜੀਉ." ਅਤੇ–"ਰੁਤਿ ਸਿਸੀਅਰ ਸੀਤਲ ਹਰਿ ਪ੍ਰਗਟੇ ਮੰਘਰ ਪੋਹਿ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫)*

ਹਿਮਕੂਟ / **ਹਿਮਗਿਰਿ** } ਸੰਗਯਾ– ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਪਹਾੜ. ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੇਮਕੂਟ.

ਹਿੰਮਤ. ਅ਼ ہمت ਸੰਗਯਾ–ਇਰਾਦਾ. ਸੰਕਲਪ। ੨ ਹੌਸਲਾ. ਸਾਹਸ.

ਵੇਦਹੁੰ ਚਾਰ ਵਿਚਾਰਤ ਬਾਤ
 ਪੁਰਾਨ ਅਠਾਰਹਿ ਅੰਗ ਮੇ ਧਾਰੈ,
ਰਾਗ ਤੇ ਆਦਿ ਜਿਤੀ ਚਤੁਰਾਈ
 "ਸੁਜਾਨ" ਕਹੈ ਸਭ ਯਾਹਿ ਕੇ ਲਾਰੈ,
ਚਿਤ੍ਰਹੁੰ ਆਪ ਲਿਖੈ ਸਮਝੈ ਕਵਿਤਾਨ
 ਕੀ ਰੀਤਿ ਮੇ ਵਾਰਤਾ ਪਾਰੈ,
ਹੀਨਤਾ ਹੋਯ ਜੁ ਹਿੰਮਤ ਕੀ ਤੁ
 ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਲੈ ਕਹਾਂ ਕੂਪ ਮੇ ਡਾਰੈ.

੩ ਫਿਕਰ। ੪ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਯੋਧਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਦੇ ਗਿਆਰਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪ੍ਯਾਰੇ। ੨ ਟਿੱਕਾ ਸਰਦੂਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਬਾਬਾ ਆਲਾਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੩੧ (ਸਨ ੧੭੭੪) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਹਿਮਧਰ. ਬਰਫ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਹਿਮਾਲਯ.

ਹਿਮ ਰਿਤੁ / **ਹਿਮ ਰੁਤ** } ਹਿਮ਋ਤੁ. ਉਹ ਮੌਸਮ, ਜਦ ਬਰਫ ਡਿਗੇ. ਮੱਘਰ ਪੋਹ ਦਾ ਸਮਾਂ.

ਹਿਮਵੰਤ. ਬਰਫ ਵਾਲਾ, ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਕਾਲਕੂਟ ਅਤੇ ਗੰਧਮਾਦਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ

* ਕਈ ਅਗਿਆਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਾਠ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਅਜੇਹਾ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਸਿਸਿਰ ਅਤੇ ਹਿਮ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅਰਥ. ਇੱਥੇ ਹਿਮਕਰ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸੀਤਲਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਵੇ ਹੀ ਅੰਤਰਗਤ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੇਮਕੂਟ.

ਹਿਮਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਹਿਮ. ਬਰਫ. "ਹਿਮਾ ਸੀ ਹਿਮਾਲੈ." (ਅਕਾਲ)

ਹਿਮਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਹਮਾਯਤ.

ਹਿਮਾਂਸੁ. ਸੰ. ਹਿਮਾਂਸ਼ੁ. ਸੰਗਯਾ—ਹਿਮ (ਠੰਢੀਆਂ) ਹਨ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣਾਂ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਹਿਮਕਰ। ੨ ਕਪੂਰ.

ਹਿਮਾਕਤ. ਅ਼ ﺣﻤﺎﻗﺖ ਹ਼ਿਮਾਕ਼ਤ. ਸੰਗਯਾ—ਬੇਸਮਝੀ. ਨਾਦਾਨੀ. ਮੂਰਖਤਾ.

ਹਿਮਾਚਲ, ਹਿਮਾਦ੍ਰਿ, ਹਿਮਾਦ੍ਰੀ ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਅਚਲ (ਪਹਾੜ). ਹਿਮ ਦਾ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਰਬਤ). ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਅਰ ਤਿੱਬਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮਧ੍ਯ, ਬਰਫ ਦਾ ਪੁੰਜ ਰੂਪ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪਰਬਤਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੀ ਚੋਟੀ ੨੯੦੦੨ ਫੁਟ ਹੈ। ੨ ਹਿਮਾਦ੍ਰਿਜ. ਵਿ—ਹਿਮਾਲਯ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਸ਼ਿਵ. "ਰੀਝਤ ਹਿਮਾਦ੍ਰਿ ਪੋਅੰਤ ਸੀਸ." (ਕਲਕੀ).

ਹਿਮਾਮ ਦਸ੍ਤਾ. ਫ਼ਾ ﻫﺎﻭﻥﺩﺳﺘﻪ ਹਾਵਨਦਸ੍ਤਹ. ਹਾਵਨ (ਉਖਲੀ) ਦਸ੍ਤਾ (ਮੂਸਲ).

ਹਿਮਾਲਯ, ਹਿਮਾਲਾ, ਹਿਮਾਲੈ, ਹਿਮੰਚਲ ਦੇਖੋ, ਹਿਮਾਚਲ.

ਹਿਮੰਬਾਰ. ਹਿਮ ਦਾ ਅੰਬਾਰ. ਬਰਫ ਦਾ ਢੇਰ। ੨ ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਨੂੰ ਵਾਰਿ (ਪਾਣੀ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਥਵਾ ਹਿਮ ਨੂੰ ਵਾਰਣ (ਹਟਾਉਣ) ਵਾਲਾ ਪਵਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਿਮੰਬਾਰਿ. ਹਿਮੰਬਾਰ (ਪਵਨ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਮਸੇਨ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਹਿਮੰਬਾਰ ੨.

ਹਿੱਮਤ ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਪੰਜ ਪਜਾਰੇ.

ਹਿਯ, ਹਿਯਰਾ, ਹਿਯਾ ਸੰ. ਹ੍ਰਦਯ—ਹ੍ਰਿਦਯ. ਸੰਗਯਾ—ਮਨ. ਦਿਲ. ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਹਿਯਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹਯਾਂ. ਇੱਥੇ. ਈਹਾਂ. ਯਹਾਂ.

ਹਿਯਾਉ. ਸੰਗਯਾ—ਹ੍ਰਿਦਯ. ਚਿੱਤ. "ਹਿਆਉ ਸਭਿਨ ਕਾ ਡਰਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਯਾ.

ਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. "ਹਿਰਹਿ ਪਰਦਰਬੁ ਉਦਰ ਕੈ ਤਾਈ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ਪਰਧਨ ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜਿਸੁ ਪੇਖਤ ਕਿਲਵਿਖ ਹਿਰਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਪਾਪ ਮਿਟਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਹਿਰਸ. ਅ਼ ﺣﺮﺹ ਹ਼ਿਰਸ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਚਾਹ। ੨ ਸ਼ੌਕ। ੩ ਇੱਛਾ. ਰੁਚਿ.

ਹਿਰਸੀ. ਵਿ—ਹਿਰਸ (ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ) ਵਾਲਾ. ਲਾਲਚੀ.

ਹਿਰਡ, ਹਿਰਡੁ ਦੇਖੋ, ਏਰੰਡ. "ਹਿਰਡ ਪਲਾਸ ਸੰਗਿ ਹਰਿ ਬੁਹੀਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) "ਚੰਦਨ ਨਿਕਟਿ ਵਸੈ ਹਿਰਡੁ ਬਪੁੜਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਹਿਰਣ. ਹਰਿਣ. ਮ੍ਰਿਗ. ਕੁਰੰਗ। ੨ ਚੁਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. "ਪਰਦਰਬ ਹਿਰਣੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣ੍ਯ.

ਹਿਰਣਗਰਭ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣ੍ਯਗਰਭ. "ਹਿਰਣਗਰਭ ਆਤਮ ਚਿਤ ਚੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹਿਰਣਰਾਟ. ਸੰਗਯਾ—ਹਿਰਣ (ਮ੍ਰਿਗਾਂ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ। ੨ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਿਰਣਰਾਟਭਗਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦੀ ਭੈਣ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਹਿਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. ਚੁਰਾਉਣਾ. "ਹਿਰਹਿ ਪਰਦਰਬੁ ਉਦਰ ਕੈ ਤਾਈ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਹਿਰਣ. ਸੋਨਾ. ਹਿਰਣ੍ਯ. "ਕੇਸਰ ਕੁਸਮ ਮਿਰਗਮੈ ਹਿਰਣਾ, ਸਰਬ ਸਰੀਰੀ ਚੜਨਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਕੇਸਰ, ਫੁੱਲ, ਕਸਤੂਰੀ ਅਤੇ ਸੁਵਰਣ ਸਭ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ

ਨੂੰ ਛੁਹਕੇ ਭਿੱਟੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ.

ਹਿਰਣ੍ਯ. ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੨ ਧਤੂਰਾ। ੩ ਧਨ। ੪ ਚਾਂਦੀ। ੫ ਕੌਡੀ.

ਹਿਰਣ੍ਯਕਸਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਕਸਿਪੁ.

ਹਿਰਣ੍ਯਕੇਸ਼. ਸੰ. ਵਿ—ਸੋਨੇ ਵਰਗੇ ਕੇਸਾਂ ਵਾਲਾ. ਸੁਨਹਿਰੀ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕੇਸ਼। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਸ਼ਨੁ.

ਹਿਰਣ੍ਯਗਰਭ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨ੍ਯਗਰਭ.

ਹਿਰਣ੍ਯਾਕ੍ਸ਼. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਾਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.

ਹਿਰਤ. ਚੁਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣ. "ਜਿਉ ਚੋਰ ਹਿਰਤ ਨਿਸੰਗ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ह्त—ਹ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਚੁਰਾਇਆ. ਲੁੱਟਿਆ. "ਮਰਤ ਹਿਰਤ ਸੰਸਾਰ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ਹ੍ਰਿਤ ਸੰਸਾਰ (ਠਗਿਆ ਹੋਇਆ ਜਗਤ) ਨਾਸ਼ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਹਿਰਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚੁਰਾਉਂਦੇ. ਹਰਣ ਕਰਦੇ. ਖਸੋਟਦੇ. "ਕਾਹੂ ਬਿਹਾਵੈ ਜੀਆਇਹ ਹਿਰਤੇ."(ਰਾਮ ਅ:ਮ:੩) ੨ ਮਾਰਦੇ. ਵਧ ਕਰਦੇ.

ਹਿਰਦਯ / **ਹਿਰਦਾ** } ਸੰ. हृदय—ਹ੍ਰਿਦਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੰਤਹ- ਕਰਣ. ਮਨ. ਦਿਲ. "ਹਿਰਦਾ ਸੁਧ ਬ੍ਰਹਮੁ ਬੀਚਾਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਦੇਖੋ, ਛਾਂਦੋਗ ਉਪਨਿਸ਼ਦ-"ਹ੍ਰਿਦਯੰ ਤਸ੍ਮਾਤ੍ ਹ੍ਰਿਦਯੰ." "ਹਿਰਦੈ ਰਿਦੈ ਨਿਹਾਲ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖ। ੩ ਛਾਤੀ. ਸੀਨਾ. "ਜੈਸੇ ਆਂਡੋ ਹਿਰਦੇ ਮਾਹਿ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) ਪੰਛੀ ਆਪਣੇ ਅੰਡੇ ਨੂੰ ਛਾਤੀ ਹੇਠ ਲੈਕੇ ਪਾਲਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਹਿਰਦਾ ਰਿਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਦਾ ੨.

ਹਿਰਦੈਕਮਲੁ. ਹ੍ਰਿਦਯ ਰੂਪ ਕਮਲ. "ਹਿਰਦੈ ਕਮਲੁ ਪ੍ਰਗਾਸਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਹਿਰਨ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣ.

ਹਿਰਨਕਸਪੁ. ਸੰ. हिरण्यकशिपु—ਹਿਰਣ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਿਰਣ੍ਯ (ਸੁਨਹਿਰੀ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਕਸ਼ਿਪੁ (ਪੋਸ਼ਾਕ). ਇੱਕ ਦੈਤ ਜੋ ਦਿਤਿ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਸ਼੍ਯਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਹਰਨਾਖਸ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਨਰਸਿੰਘ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਹਿਰਨ ਕੰਚਨ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣ੍ਯ ਅਤੇ ਕੰਚਨ. ਜਿੱਥੇ ਹਿਰਨ ਅਤੇ ਕੰਚਨ ਦੋ ਸ਼ਬਦ ਇਕੱਠੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਹਿਰਣ੍ਯ (ਚਾਂਦੀ) ਅਤੇ ਕੰਚਨ (ਸੋਨਾ).

ਹਿਰਨਖੰਡ. ਸੰ. हिरण्य खण्ड. ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਬੁਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ, ਜੋ ਹਿਰਣ੍ਯ (ਸ੍ਵਰਣ) ਭੂਮਿ ਵਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਪਹੁਚੇ ਹਿਰਨਖੰਡ ਮੇ ਜਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹਿਰਨਗਰਭ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨ੍ਯਗਰਭ.

ਹਿਰਨਾਛ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਾਖ ਅਤੇ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ.

ਹਿਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਣੀ.

ਹਿਰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਣ੍ਯ. "ਲੋਹਾ ਹਿਰਨੁ ਹੋਵੈ ਸੰਗਿ ਪਾਰਸ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਹਿਰਨ੍ਯਗਰਭ. ਸੰ. हिरण्यगर्भ. ਵਿ—ਹਿਰਣ੍ਯ(ਸ੍ਵਰਣ) ਦੇ ਅੰਡੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਿਰਨ੍ਯ- ਗਰਭ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਲਿਕ, ਆਕਾਸ਼ ਤੇ ਧਰਤੀ ਦਾ ਥੰਮ, ਸ਼ਰੀਰ ਅਤੇ ਆਤਮਾ ਦਾ ਦਾਤਾ, ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਆਤਮਾ ਬਖਸ਼ਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੩ ਮਨੁ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿਰਨ੍ਯਗਰਭ ਨਾਮ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਹੈ,ਜੋ ਸੂਰਜ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਇੱਕ ਸੁਨਹਿਰੀ ਆਂਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪਹਿਲੇ ਪਹਿਲ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇੱਕ ਸਾਲ ਆਂਡੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਰਹਿਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਿੱਤ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ

ਹੀਸ | ਹੀਂਸ ਸੰ. ਹਿੰਸ੍ਰ. ਇੱਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਝਾੜ. "ਬਿੜਾ ਹੀਂਸ ਕੋ ਸੰਘਨਘਨੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) L.Coix Barbata. ਇਸ ਦੀ ਬਾੜ ਵਡੀ ਪੱਕੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਸੰਘਣੇ ਹੀਸ ਹੋਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਸੂਰ ਆਦਿਕ ਜੀਵ ਆਪਣੇ ਘੁਰੇ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਹੀਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹਿੱਕਾ (ਹਿਚਕੀ) ਨਾਲ ਸੁਰ ਕੱਢਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗਧੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਹੀਂਗਣਾ.

ਹੀਂਗ. ਦੇਖੋ, ਹੀਕਣਾ ੨। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗੁ. "ਹੀਂਗ ਲਗਾਇ ਤਹਾਂ ਉਠ ਆਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੩)

ਹੀਂਗਣਾ | ਹੀਗਨਾ ਦੇਖੋ, ਹੀਕਣਾ. "ਨਿਤ ਉਠ ਹਾਸੈ ਹੀਂਗੈ ਮਰੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹੀਂਗੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਗ. "ਬਾਣੀਏ ਕੇ ਘਰ ਹੀਂਗੁ ਆਛੈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹੀਜ | ਹੀਜਰਾ | ਹੀਜੜਾ ਫ਼ਾ ﮨﯿﺰ ਹੀਜ਼. ਕੁਦਰਤੀ ਨਪੁੰਸਕ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੁਰਖ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ. ਇਹ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਜਨਮਉਤਸਵ ਤੇ ਗਾ ਅਤੇ ਨੱਚਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਨਾਚਨ ਹੀਜ ਗਾਇ ਸੁਰ ਰਾਚੈਂ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੀਡ. ਸੰ. ह्रीड्. ਧਾ—ਖਿੱਚਣਾ. ਪਾੜਨਾ. ਗੁੱਸੇ ਕਰਨਾ.

ਹੀਂਡ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਦੌੜ. ਭਾਜ. ਨੱਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹੀਂਡਣ. ਡਿੰਗ. ਝੂਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਏਧਰ ਓਧਰ ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ.

ਹੀਡੁ. ਹ੍ਰਿਦਯ. ਹਿਰਦਾ. ਅੰਤਹਕਰਣ। ੨ ਸੰ. हूड्. ਧਾ—ਜਾਣਾ. ਗਮਨ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਗਤਿ. ਚਾਲ. "ਭੋਲਤਣਿ ਭੈ ਮਨਿ ਵਸੈ ਹੇਕੋ ਪਾਧਰੁ ਹੀਡੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧) ਇੱਕੋ ਰਾਹ ਅਤੇ ਇੱਕੋ ਚਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਭੁੱਲਣ ਤੋਂ ਮਨ ਵਿੱਚ ਡਰ ਵਸਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੀਂਡ.

ਹੀਂਡੈ. ਡਿੰਗ. ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਦੌੜ. ਭਾਜ.

ਹੀਂਡੋ. ਡਿੰਗ. ਝੂਲਾ. ਹਿੰਡੋਲਾ.

ਹੀਡੋਲ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ.

ਹੀਡੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਡੋਲ. "ਹੀਡੋਲੀ ਚੜਿ ਆਈਆ" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਹਿੰਦੋਲੇ (ਡੋਲੇ) ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਕੇ ਆਈਆਂ.

ਹੀਣ | ਹੀਣਉ ਸੰ. ਹੀਨ. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ। ੨ ਘੱਟ. ਕਮ. "ਧਨ ਰੂਪਹੀਣ ਕਿਛੁ ਸਾਕ ਨ ਸਿੰਨਾ." (ਜੈਤ ਵਾਰ) ੩ ਊਣਾ. ਅਪੂਰਣ. "ਹੀਣਉ ਨੀਚ ਕਰਉ ਬੇਨੰਤੀ."(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਹੀਣਸਜ. ਸੰ. ਹੀਨੋਸ੍ਮਿ. ਹੀਨ ਹੈ. ਬਿਨਾ ਹੈ. "ਗੁਰ ਮੰਤ੍ਰ ਹੀਣਸਜ ਜੋ ਪ੍ਰਾਨੀ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹੀਣਾ | ਹੀਣੁ | ਹੀਣੋ | ਹੀਣੌ ਦੇਖੋ, ਹੀਣ। ੨ ਵਿ—ਬਿਨਾ. ਰਹਿਤ. "ਭਗਤਿਹੀਣੁ ਕਾਹੇ ਜਗਿ ਆਇਆ ?" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਕਾਇਰ. ਭੀਰੁ. ਬੁਜ਼ਦਿਲ. "ਨ ਕੋਈ ਸੂਰੁ ਨ ਕੋਈ ਹੀਣਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) "ਨਾ ਕੋ ਹੀਣੁ ਨਾਹੀ ਕੋ ਸੂਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) "ਹੀਣੌ ਨੀਚੁ ਬੁਰੋ ਬੁਰਿਆਰੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਹੀਤ | ਹੀਤੁ ਦੇਖੋ, ਹਿਤ. "ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪ੍ਰੀਤਮੁ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਹੀਤੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲਹਿ ਤਿਨਿ ਸਿਉ ਹੀਤ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਹਿਤੂ. ਪਿਆਰਾ. "ਹੀਤ ਮੋਹ ਭੈ ਭਰਮ ਭ੍ਰਮਣੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹੀਨ. ਦੇਖੋ, ਹੀਣ ਅਤੇ ਹੀਨਾ.

ਹੀਨਤ | ਹੀਨਤਾ ਸੰਗਯਾ—ਘਾਟਾ. ਕਮੀ। ੨ ਨੀਚਤਾ। ੩ ਅਪਮਾਨ. ਅਨਾਦਰ. "ਕਾਲੂ ! ਮੈ ਹੀਨਤ ਮਾਨਤ ਹੋਂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹੀਨੜਾ | ਹੀਨੜੀ ਵਿ—ਹੀਨਤਾ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ਤੁੱਛ. ਘਟੀਆ. "ਹੀਨੜੀ ਜਾਤਿ ਮੇਰੀ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹੀਨਾ. ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਹੀਨ. "ਸਭ ਉਤਮ ਕਿਸੁ ਆਖਉ ਹੀਨਾ ?" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਕਿਸ ਨੂੰ ਨੀਚ ਕਹਾਂ।

੨ ਕ੍ਸੀਣ. ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਨੈਨੀ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਹੀ, ਤਨੁ ਹੀਨਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੧)

ਹੀਰ. ਸਿਆਲ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਚੂਚਕ ਦੀ, ਮਲਕੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇੱਕ ਕੰਨਜਾ, ਜੋ ਚਨਾਬ (ਝਨਾਂ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਝੰਗ ਨਗਰ ਦੀ ਵਸਨੀਕ ਸੀ.* ਚਾਹੋ ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਰੰਗਪੁਰ (ਜਿਲਾ ਮੁਜੱਫਰਗੜ੍ਹ) ਨਿਵਾਸੀ ਖੇੜੇ ਜਾਤਿ ਦੇ ਸੈਦੇ ਨਾਮਕ ਜੱਟ ਨਾਲ ਮਾਪਿਆਂ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ-ਭਾਵ ਤਖਤ ਹਜਾਰੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਮੌਜੂ† ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਂਝੇ ਨਾਲ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਅਨੇਕ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਹੀਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਰਾਂਝੇ ਦਾ ਮਰਨਾ ਸੁਣਕੇ ਸੰਮਤ ੧੫੧੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਕਬਰ ਝੰਗ ਤੋਂ ਅੱਧ ਕੋਹ ਤੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਅਨੇਕ ਲੋਕ ਦੁੱਧ ਚੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਰਾਂਝਾ ਹੀਰ ਬਖਾਨੀਐ ਓਹ ਪਿਰਮ ਪਿਰਾਤੀ." (ਭਾਗੁ)

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਹੀਰ ਮੇਨਕਾ ਅਪਸਰਾ ਅਤੇ ਰਾਂਝਾ ਇੰਦ੍ਰ ਸੀ. "ਰਾਂਝਾ ਭਯੋ ਸੁਰੇਸ ਤਹਿਂ, ਭਈ ਮੇਨਕਾ ਹੀਰ। ਯਾ ਜਗ ਮੇ ਗਾਵਤ ਸਦਾ ਸਭ ਕਵਿਕੁਲ ਜਸ ਧੀਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੮) ਦੇਖੋ, ਰਾਂਝਾ। ੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਕਬਿੱਤ ਸੁਣਕੇ ਇਤਨਾ ਦਾਨ ਬਖਸ਼ਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕਿਸੇ ਅੱਗੇ ਹੱਥ ਪਸਾਰਣ ਜੋਗਾ ਨਾ ਰਹਿਆ.

ਪਾਸ ਠਾਢੋ ਝਗਰਤ ਝੁਕਤ ਦਰੇਰੈ ਮੋਹਿ
ਬਾਤ ਨ ਕਰਨ ਪਾਊਂ ਮਹਾਂ ਬਲੀ ਬੀਰ ਸੋਂ,
ਐਸੋ ਅਰਿ ਬਿਕਟ ਨਿਕਟ ਬਸੈ ਨਿਸਦਿਨ
ਨਿਪਟ ਨਿਸ਼ੰਕ ਸਠ ਘੇਰੈ ਫੇਰ ਭੀਰ ਸੋਂ,
ਦਾਰਿਦ ਕੁਪੂਤ! ਤੇਰੋ ਮਰਨ ਬਨਜੋ ਹੈ ਆਜ
ਕਰਕੈ ਸਲਾਮ ਵਿਦਾ ਹੂਜੈ ਕਬਿ ਹੀਰ ਸੋਂ,
ਨਾਤਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਵਿਕਲ ਕਰੈਂਗੇ ਤੋਹਿ
ਟੂਕ ਟੂਕ ਹ੍ਵੈ ਹੈਂ ਗਾਢੇ ਦਾਨਨ ਕੇ ਤੀਰ ਸੋਂ.

੩ ਸੰ. ਹੀਰਾ. ਵਜ੍ਰ. "ਗੁਰਿ ਮਿਲੀਐ ਹੀਰ ਪਰਾਖਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੪ ਸ਼ਿਵ। ੫ ਸ਼ੇਰ। ੬ ਅਹੀਰ (ਅਭੀਰ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਆਏ ਸਭ ਬ੍ਰਿਜ ਹੀਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੭ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੀ 'ਹੀਰਕ' ਸੰਗਯਾ ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੩ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਛੀ ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ਗਿਆਰਾਂ ਪੁਰ, ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅੱਖਰ ਗੁਰੁ ਅੰਤ ਰਗਣ ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਤਜ ਰਹਿਤ, ਪਾਪ ਗ੍ਰਹਿਤ, ਕ੍ਰੁੱਧ ਚਹਿਤ ਜਾਨਿਯੇ,
ਧਰਮ ਹੀਨ, ਅੰਗ ਛੀਨ, ਕ੍ਰੋਧ ਪੀਨ ਮਾਨਿਯੇ. ×××
(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਗਣ ਛੰਦ ਹੀਰ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਭ ਸ ਨ ਜ ਨ ਰ ऽ।।, ।।ऽ, ।।।, ।ऽ।, ।।।, ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਧਰ ਹੀ ਚਰਨ ਰਿਦੇ ਨਰ ਦੁਖ ਕੋ ਹਰੀ,
ਹੋਤ ਨ ਭਵ ਮੇ ਭ੍ਰਮਣ ਸਦਾ ਰਹਿ ਮੁਦ ਕੋ ਧਰੀ.×××

੮ ਫ਼ਾ ہیر ਅਗਨੀ. ਆਤਿਸ਼.

ਹੀਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਹੀਰਾ. ਵਜ੍ਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੀਰ ੭.

ਹੀਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹੀਰ ਅਤੇ ਹੀਰਕ. "ਹੀਰਾ ਨਾਮੁ ਜਵੇਹਰ ਲਾਲੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕਰਤਾਰ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹੀਰਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਭਾਵ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਉੱਤਮ ਰਤਨ ਰੂਪ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੇ ਕਿਸੇ ਰੰਗ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਅਰ ਉਸ ਦੀ ਚਮਕ ਸਭ ਉੱਪਰ ਪੈਂਦੀ ਹੈ. "ਹੀਰੇ ਕਰਉ ਅਦੇਸ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਭੀ ਹੀਰਾ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੫ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਵਡਾ ਬਹਾਦੁਰ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ। ੬ ਸੰ. ਹੀਰਾ. ਲਕਮੀ। ੭ ਕੀੜੀ। ੮ ਹੀਅਰਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ. ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਸਰਦਾਰ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਈਸ ਬਡਰੁੱਖਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੬ ਪੋਹ

---

* ਝੰਗ ਰਾਇਸਰਜਾ ਨੇ ਸੰਮਤ ੯੮੩ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ ਸਿਆਲ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਝੁੰਗੀਆਂ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਝੁੰਗੀ ਸਿਆਲ ਆਖਦੇ ਸੇ, ਪਿੱਛੋਂ ਝੰਗ ਸਿਆਲ ਕਰਕੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ.

† ਰਾਂਝੇ ਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਅੱਜ਼ੁੱਦੀਨ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੌਜੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਬਹਲੋਲ ਲੋਦੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂ ਹਜਾਰੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ ਸੀ. ਤਖਤ ਹਜਾਰਾ ਲੋਦੀਆਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਅੱਛਾ ਆਬਾਦ ਕਸਬਾ ਸੀ.

ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ (ਸਨ ੧੮੪੩) ਨੂੰ ਮਾਈ ਰਾਜਕੌਰ (ਸਰਦਾਰ ਬਸਾਵਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬੋੜਾਵਾਲੀਏ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਡਰੁਖੀਂ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨ ਸਿੰਘ ਨਾਭਾਪਤਿ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੨੮ (੧੦ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੭੧) ਨੂੰ ਨਾਭੇ ਦੀ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠੇ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀਨੇ ਜਿਸ ਯੋਗਜ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਸੁਖ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਦੂਜੇ ਰਾਜਿਆਂ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣ ਰੂਪ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਆਪ ਦਾ ਵਿਦਜਾ ਨਾਲ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ. ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਸਕੂਲ ਖੋਲ੍ਹੇ, ਵਿਦਜਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਵਜੀਫੇ ਦਿੱਤੇ.ਮਕਾਲਿਫ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ "ਸਿੱਖ ਰੀਲੀਜਨ" ਕਿਤਾਬ ਲਿਖਣ ਲਈ ਭਾਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ ਨੂੰ ਪੱਕੇ ਪੈਰੀਂ ਕੀਤਾ.

ਖਾਸ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਤੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਯੇ ਖਰਚਕੇ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਵਾਈਆਂ ਅਤੇ ਫੌਜ ਨੂੰ ਯੋਗਜ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਬੇਅੰਤ ਧਨ ਖਰਚਿਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜਾਤੀ ਖਰਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਸਨ, ਉਹ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਖਜਾਨੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਇਮਾਨਤ ਸਮਝਦੇ ਸਨ. ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਨਿੱਤ ਸਮਾਂ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਰੋਕ ਟੋਕ ਹਰੇਕ ਆਦਮੀ ਪਹੁੰਚ ਸਕਦਾ ਸੀ.

ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ ਕੌਰਿ ਰੱਲੇ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੭ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (੧੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੮੩) ਨੂੰ ਬੀਬੀ ਰਿਪੁਦਮਨ ਕੌਰ ਜੀ,* ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਸਾਹਿਬਾ ਜਸਮੇਰ ਕੌਰ ਲੌਂਗੋਵਾਲ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੨੨ ਫੱਗੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੩੯ (੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੮੩) ਨੂੰ ਟਿੱਕਾ ਰਿਪੁਦਮਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੈਦਾ ਹੋਏ.

ਸਨ ੧੮੮੯ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ; ਸਨ ੧੯੦੩ ਵਿੱਚ ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ. ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੧੧ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਮੌਰੂਸੀ "ਮਹਾਰਾਜਾ" ਪਦਵੀ ਮਿਲੀ.

* ਬੀਬੀ ਰਿਪੁਦਮਨ ਕੌਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਹਾਰਾਣਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਧੌਲਪੁਰਪਤਿ ਨਾਲ ਸਨ ੧੯੦੫ ਵਿੱਚ ਹੋਈ, ਪਰ ਬੀਬੀ ਜੀ ਦੀ ਗ੍ਰਿਹਸਤਯਾਤ੍ਰਾ ਸੁਖ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬੀਤੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਸਨ ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਗਿਆ.

੧੧ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੯੬੮ (੨੫ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੯੧੧) ਨੂੰ ਵੈਰਾੜਵੰਸ਼ ਸਿਰਮੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਰ ਹੀਰਾ ਸਿੰਘ ਰਾਜਰਿਖੀ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਨਾਭੇ ਹੋਇਆ.

ਹੀਰਾਹੀਰ } **ਹੀਰਾਹੀਰੁ** } ਹੀਰਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਹੀਰਾ. ਰਤਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਰਤਨ. "ਹਿਰਦੈ ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਹਰਿ ਹੀਰਾ ਹੀਰੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਹੀਰਾਘਾਟ. ਦੇਖੋ, ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ.

ਹੀਰਾ ਦਾਸ } **ਹੀਰਾ ਦਾਸੀਏ** } ਸੁਰਸਿੰਘ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ) ਵਿੱਚ ਅਬਦੁੱਲੇ ਮੋਚੀ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੮੬੭ ਵਿੱਚ ਹੀਰਾ ਜਨਮਿਆ, ਜੋ ਮਹਾਤਮਾ ਸ਼ਰਣਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵਜੀ ਦੇ ਉੱਤਮ ਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਹੋਇਆ ਅਰ ਨਾਉਂ ਹੀਰਾ ਦਾਸ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੇ "ਗੰਡੀ ਵਿੰਡ" ਪਿੰਡ (ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਵਡਾ ਡੇਰਾ ਬਣਾਇਆ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੩੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਹੀਰਾ ਦਾਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਹੀਰਾ ਦਾਸੀਏ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਹੀਰਾਦਾਸ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਮਹੰਤ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਬੈਠਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੯੫੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਹੀਰਾ ਨੰਦ. ਦੇਖੋ, ਛਾਪਾ ੩.

ਹੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਹੀਰ ਅਤੇ ਹੀਰਾ. "ਦਇਆ ਕਰੈ ਹਰਿ ਹੀਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਮਾਨਿਕ ਲਾਲ ਨਾਮ ਰਤਨੁ ਪਦਾਰਥ ਹੀਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਹੀਰੇ ਨਾਲ ਹੀਰਾ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹੀਰਾ ਸਖਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵੇਧਨ ਅਤੇ ਛੇਦਨ ਵਾਸਤੇ ਹੀਰੇ ਦਾ ਹੀ ਔਜਾਰ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਦੇ ਗਜਾਨ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੀ ਸਹਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਹੀਰੈ ਹੀਰਾ ਬੇਧਿ ਪਵਨ ਮਨੁ ਸਹਜੇ ਰਹਿਆ ਸਮਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਹੀਲਹ. ਦੇਖੋ, ਹੀਲਾ ੩.

ਹੀਲਹਸਾਜੀ. ਫ਼ਾ حیلہ سازی ਹ਼ੀਲਹਸਾਜ਼ੀ. ਸੰਗਜਾ

ਪੰਨਾ ੮੨੮ ਨਾਭਾਪਤਿ ਸ਼੍ਰੀ ੧੦੮ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ.

ENGRAVED AND PRINTED BY F. W. & CO. LAHORE.

ਤੋਂ ਸੱਠ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੀ ਸੰਨ੍ਹ ਵਿੱਚ ਹੈ) ਸੱਤਵੇਂ ਖਲੀਫਾ ਯਜ਼ੀਦ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤਿ "ਸਿਮਰ" ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਵਡੀ ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ੧੮ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੬੮੦ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਾ ਪਿਆਸਾ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਝਗੜੇ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਕੂਫੇ ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਨੇ ਹੁਸੈਨ ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ਲਾਫ਼ਤ ਦੇਣ ਲਈ ਬੁਲਾਇਆ. ਦਮਿਸ਼ਕਪਤੀ ਖਲੀਫਾ ਯਜ਼ੀਦ ਨੇ ਭੇਦ ਮਲੂਮ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਹੁਸੈਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਭੇਜੀ. ਹੁਸੈਨ ਲੜਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਯਜ਼ੀਦ ਦੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨੇ ਮੱਲੋ ਮੱਲੀ ਉਸ ਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਸਾਰਾ ਝਗੜਾ ਮੁਹੱਰਮ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤਾਰੀਖ ਤੋਂ ਦਸਵੀਂ ਤਕ ਰਹਿਆ. ਦਸਵੀਂ ਨੂੰ ਹੁਸੈਨ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. ਇਸੇ ਲਈ ਸ਼ੀਅ਼ਹ (ਸ਼ੀਆ) ਲੋਕ ਇਹ ਦਸ ਦਿਨ ਵਡੇ ਸ਼ੋਕ ਦੇ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਹਸਨ ਅਤੇ ਸੱਯਦ.

ਹੁਸੈਨ ਸ਼ਾਹ. ਇੱਕ ਲਹੌਰ ਦਾ ਫਕੀਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ੍ਹਾ.

ਹੁਸੈਨਾਬਾਦ. ਗਯਾ ਦੇ ਜਿਲੇ (ਬਿਹਾਰ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ. "ਹੀਰਾ ਸੀ ਹੁਸੈਨਾਬਾਦ." (ਅਕਾਲ)

ਹੁਸੈਨੀ. ਵਿ—ਹੁਸੈਨ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ। ੩ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਭਗਤ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਪੰਜ ਹਜਾਰੀ ਮਨਸਬਦਾਰ ਦਿਲਾਵਰ ਖਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ. ਜਦ ਦਿਲਾਵਰ ਖਾਂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜ ਆਇਆ, ਤਦ ਹੁਸੈਨੀ ਦੋ ਹਜਾਰ ਫੌਜ ਲੈਕੇ ਤੁਰਿਆ, ਪਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੀਕ ਨ ਪਹੁੰਚ ਸਕਿਆ, ਹੋਰ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਕਟ ਮੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਤੀਆ. "ਕਰਜੋ ਜੋਰ ਸੈਨੰ ਹੁਸੈਨੀ ਪਯਾਨੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੫ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜਿਮੀਦਾਰ, ਜੋ ਸੱਯਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ. ਇਹ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਬਹੁਤ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੬ ਹੁਸੈਨੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਭੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹੁਸੈਨ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾ ਅਤੇ ਗਾਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਤੋਂ ਦਾਨ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਹੁਸੰਗਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਹੋਸੰਗਾਬਾਦ.

ਹੁਹਰ. ਵਿ—ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ. ਚਕਿਤ. "ਚਰਾਚਰਰੰ ਹੁਹਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹੁਹੁ, ਹੁਹੂ. ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ ਅਤੇ ਹੂਹੂ.

ਹੁੰਕ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ. "ਭਟ ਹੁੰਕੇ ਧੁੰਕੇ ਬੰਕਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਹਿੰਕਾਰ. ਹੀਂ ਹੀਂ. ਧੁਨਿ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ. "ਹੁੰਕੇ ਕਿਕਾਣ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਘੋੜੇ ਹਿਣਕੇ.

ਹੁਕਈ. ਵਿ—ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਨੜੀਮਾਰ.

ਹੁਕਨਾ. حقنہ ਹ਼ੁਕ਼ਨਾ. Enema. ਪਿਚਕਾਰੀ ਅਥਵਾ ਦਵਾਈ ਲੱਗੀ ਬੱਤੀ ਨਾਲ ਗੁਦਾ ਰਸਤਿਓਂ ਮੈਲ ਝਾੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਹੁਕਮ. ਅ਼ حکم ਹ਼ੁਕਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਗ੍ਯਾ.

ਹੁਕਮਸਤਿ, ਹੁਕਮਸੱਤ, ਹੁਕਮਸਤ੍ਯ ਹੁਕਮ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸਤ੍ਯ, ਐਸਾ ਕਰਤਾਰ. "੧ਓ ਹੁਕਮਸਤਿ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹ." (ਜਫਰ) ੨ ਸਤ੍ਯ ਹੁਕਮ. ਸੱਚਾ ਹੁਕਮ। ੩ ਖ਼ਾ. ਚਲਾਣਾ. ਦੇਹਾਂਤ. "ਹੁਕਮ ਸੱਤ ਇਕ ਸਿਖ ਹ੍ਵੈ ਗਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੁਕਮਨਾਮਾ. ਫ਼ਾ حکمنامہ ਹ਼ੁਕਮਨਾਮਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਗ੍ਯਾਪਤ੍ਰ. ਉਹ ਖ਼ਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੁਕਮ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇ। ੨ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ਰਮਾਨ। ੩ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਆਗ੍ਯਾਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਕ ਸਿੰਘ.

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਆਗ੍ਯਾਪਤ੍ਰ ਸਿੱਖਾਂ ਵੱਲ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ 'ਹੁਕਮਨਾਮਾ' ਸੰਗ੍ਯਾ ਸੀ. ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਭੀ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਜਾਰੀ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਗੁਰੂਪੰਥ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਤਖਤਾਂ ਤੋਂ ਭੀ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਜਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਹੁਕਮਾ. ਅ਼ حکما ਹ਼ੁਕਮਾ. ਹ਼ਕੀਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹੁਕਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ.

ਹੁਕਮਾਉ. ਹੁਕਮਾਨੁਸਾਰ. "ਮੈ ਕਹਿਆ ਸਭ ਹੁਕਮਾਉ

ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਹੁਕਮਾਵੈ. ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇ ਹੁਕਮਾਵੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਹੁਕਮ–ਆਵੈ.

ਹੁਕਮਿ. ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. ਹੁਕਮ ਸੇ. "ਹੁਕਮਿ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ." (ਜਪੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹੁਕਮੀ.

ਹੁਕਮੀ. ਵਿ–ਹੁਕਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਾਕਿਮ. "ਹੁਕਮੀ ਹੁਕਮੁ ਚਲਾਏ ਰਾਹੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. "ਹੁਕਮੀ ਬਰਸਨਿ ਲਾਗੇ ਮੇਹਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਹੁਕਮੀਬੰਦਾ. ਵਿ–ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਗੁਲਾਮ. "ਹੁਕਮੀਬੰਦਾ ਹੁਕਮ ਕਮਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਹੁਕਮੁ. ਦੇਖੋ, ਹੁਕਮ. "ਹੁਕਮੁ ਤੇਰਾ ਖਰਾ ਭਾਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਹੁਕਮੈ. ਹੁਕਮ ਦੇ. ਆਗਜਾ ਦੇ. "ਹੁਕਮੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਕੋ." (ਜਪੁ) ੨ ਹੁਕਮ ਨੂੰ. "ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੈ ਜੇ ਬੁਝੈ." (ਜਪੁ)

ਹੁੰਕਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ.

ਹੁਕਾਮ. ਅ਼ حکام ਹ਼ੁੱਕਾਮ. ਹਾਕਿਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਹੁਕਾਮੀ. ਵਿ–ਹੁਕਮਾਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. ਹੁਕਮ ਸੇ. "ਬਿਚਰਦੇ ਫਿਰਹਿ ਸੰਸਾਰ ਮਹਿ ਹਰਿ ਜੀ ਹੁਕਾਮੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਹੁੰਕਾਰ / ਹੁੰਕਾਰਾ ਸੰ. ਹੁੰ–ਐਸਾ ਸ਼ਬਦ. ਹੁੰ ਧੁਨਿ. "ਤਿਹ ਛਿਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਯ ਹੁੰਕਾਰਾ." (ਨਾਪੂ) ੨ ਹੰਘੂਰਾ. ਹਾਂ.

ਹੁਕੂਮਤ. ਅ਼ حکومت ਹ਼ੁਕੂਮਤ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਹੁਕਮ (ਆਗਜਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ.

ਹੁੱਕ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਬੱਖੀ ਦੀ ਪੀੜ। ੨ ਫਿਫੜੇ ਵਿੱਚ ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ। ੩ ਅੰ. Hook. ਕੁੰਡੀ. ਅੰਕੁੜਾ.

ਹੁੱਕਾ. ਅ਼ حقہ ਹ਼ੁੱਕ਼ਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਡੱਬਾ। ੨ ਮਰਤਬਾਨ। ੩ ਤਮਾਕੂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਧੂੰਆਂ ਪੀਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. "ਹੁੱਕੇ ਸੇ ਹੁਰਮਤ ਗਈ ਨੇਮ ਧਰਮ ਗਏ ਛੂਟ." (ਗਿਰਿਧਰ)

ਹੁਗਲੀ. ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਭਾਗੀਰਥੀ ਅਤੇ ਜਲੰਗੀ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਹੁਗਲੀ ਦਰਿਆ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਬਰਦਵਾਨ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਨੇ ਸਨ ੧੫੩੭ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਸੀ.

ਹੁਗਲੀ ਬੰਦਰ. ਹੁਗਲੀ ਦਰਿਆ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਸੰਗਮ ਜਿਸ ਥਾਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਜਹਾਜਾਂ ਦਾ ਅੱਡਾ. "ਹੁਗਲੀ ਬੰਦਰ ਕੋ ਹੁਤੋ ਹਿੰਮਤ ਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਏਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੩) ਇਹ ਬੰਦਰ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਬਦਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਹੁਜਤ / ਹੁਜਤਿ ਦੇਖੋ, ਹੁੱਜਤ. "ਗੁਰਮਤਿ ਸਾਚੀ ਹੁਜਤਿ ਦੂਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਹੁਜਰਾ. ਅ਼ حجرہ ਹ਼ੁਜਰਹ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਕੋਠਾ. ਕੋਠੜੀ। ੨ ਸਿਮਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਏਕਾਂਤ ਅਸਥਾਨ. "ਬੰਦਗੀ ਅਲਹ ਆਲਾ ਹੁਜਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਜਿਸ ਥਾਂ ਦਫਨ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ, ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ.

ਹੁਜੂਮ. ਅ਼ ہجوم ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੨ ਅੰਬਾਰ. ਢੇਰ.

ਹੁੱਜਤ. ਅ਼ حجت ਹ਼ੁੱਜਤ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਤਰਕ. ਯੁਕਤਿ। ੨ ਸ਼ੰਕਾ.

ਹੁਟ. ਦੇਖੋ, ਹਟਨਾ.

ਹੁਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਹਟਨਾ. ਬਾਜ਼ ਰਹਿਣਾ. "ਮੀਚ ਹੁਟੈ ਜਮ ਤੇ ਛੁਟੈ". (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਥੱਕਣਾ. "ਹਰਿਮਗੁ ਨ ਹੁਟੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਬਲ ਹਾਰਨਾ. ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ. "ਨੈਨ ਸ੍ਰਵਨ ਸਰੀਰ ਸਭ ਹੁਟਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਹੁਡ. ਸੰਗਗ਼ਾ–ਸੂਰ ਦੀ ਮੁਖ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਦਾੜ੍ਹ। ੨ ਸੰ. ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਇਕ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਖਾਸ

ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਜਾਈਦਾ ਸੀ. ਹੁੱਡੁਕ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੈ। ੩ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੪ ਫੌਜ ਦਾ ਕੈਂਪ। ੫ ਦੇਖੋ, ਹੁਡੁ.

ਹੁੰਡ. ਸੰ. ਹੁਲਡ੍. ਧਾ—ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਇੰਤਖ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਚੁਣਨਾ.

ਹੁਡਕ, ਹੁਡਕੀਆ ਹੁਡ (ਕੈਂਪ) ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੁਡ ਅਥਵਾ ਹੁੱਡੁਕ ਨਾਮਕ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਵਾਜਾ ਡਫ ਅਰ ਡੌਰੂ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ। ੩ ਹੁਡੁ (ਮੀਢਾ) ਲੜਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁਡ ਅਤੇ ਹੁਡੁ. "ਕਿਤੜੇ ਮੇਵੇਦਾਰ ਹਨ ਹੁਡਕ ਹੁਡਕੀਏ ਲੋਲਣ ਲੋਲੀ." (ਭਾਗੁ)

ਹੁੰਡਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁਡੁ.

ਹੁਡਿਆਰਾ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ੧੦੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਪਿੰਡ ਮੁਆਫੀ ਹੈ. ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੱਲੋ ਤੋਂ ਨੌ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਹੈ .

ਹੁੰਡੀ. ਸੰਗਜਾ—ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਟੋਮੂ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੁਪਯਾ ਵਸੂਲ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. "ਹੁੰਡੀ ਨਿਧਨ ਸਾਹੁ ਕੇ ਭਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੁੰਡੀਆ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਡੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੁਡੁ. "ਮੰਤ੍ਰ ਸਕਤਿ ਹੁੰਡੀਆ ਤਿਹ ਕਰ੍ਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੮) ਮੀਢਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ.

ਹੁਡੁ, ਹੁੰਡੁ, ਹੁਡੂ, ਹੁੰਡੂਆ ਸੰ. ਹੁਡੁ. ਸੰਗਜਾ—ਮੀਢਾ. ਛੱਤਰਾ. "ਫਿਰ ਹੈ ਲਰਕੇ ਹੁੰਡੂਆ ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੇ, ਆਪਸ ਮੇ ਸਿਰ ਮੇਲਤ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹੁਡੂਹੁਡ. ਸੰਗਜਾ—ਮੀਢਾਯੁੱਧ. ਮੀਢਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ। ੨ ਵਿ—ਹੋਡਾਹੋਡੀ. ਜਿਦੋ ਜਿਦੀ. "ਸਿਸੁ ਖੇਲਤ ਰੈਨ ਹੁਡੂਹੁਡ". (ਨਰ ਸਿੰਘਾਵ)

ਹੁਣ, ਹੁਣਿ, ਹੁਣੇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅਬ. ਇਸ ਵੇਲੇ. "ਹੁਣਿ ਕਰਿ ਮਿਲੀਐ ਪ੍ਰਿਅ ਤੁਧੁ ਭਗਵੰਤਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਹਨਿ-ਅਹਨਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦਿਨ ਮੇ. ਭਾਵ—ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ.

ਹੁਤ. ਸੰਗਜਾ—ਤਰਕ. ਹੁੱਜਤ। ੨ ਵਜ—ਭੂਤਕਾਲ ਬੋਧਕ. "ਅੰਬਰ ਚਹੀਯਤ ਹੁਤ ਗਿਰਯੋ." (ਪੰਪ੍ਰ) ਗਿਰਿਆ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ੩ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਬੋਧਕ "ਆਦਿ ਮੱਧ ਅਰ ਅੰਤ ਹੁਤੇ, ਹੁਤਹੈ ਪੁਨ ਹੋਨਮ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਸੰ. ਵਿ—ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੫ ਸੰਗਜਾ—ਹੋਮ.

ਹੁਤਭੁਜ. ਸੰ. ਹੁਤਭੁਕ੍. ਆਹੁਤੀ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੁਤ (ਹੋਮ) ਕਰੀਏ.

ਹੁੰਤਾ. ਹੋਤਾ. ਹੁੰਦਾ. "ਪਤਿਤਪਾਵਨ ਨਾਮ ਕੈਸੇ ਹੁੰਤਾ?" (ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਹੁਤਾਸ਼, ਹੁਤਾਸ਼ਨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਅਗਨਿ, ਜੋ ਹੁਤ ਹਵਨ ਕੀਤੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨੂੰ ਅਸ਼ਨ ਕਰੇ (ਖਾਵੇ).

ਹੁਤਾਸਨਖੇਲ. ਸੰਗਜਾ—ਅੱਗ ਦੀ ਖੇਡ. ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ.

ਹੁਤੀ. ਥੀ. ਸੀ. "ਹੁਤੀ ਜੁ ਪਿਆਸ ਪਿਊਸ ਪਿਵੰਨ ਕੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ).

ਹੁਤੇ. ਥੇ। ੨ ਹੋਤੇ.

ਹੁਤੋ. ਥਾ. ਸੀ. "ਕਰਣੋ ਹੁਤੋ ਸੁ ਨਾ ਕੀਓ." (ਸ:ਮ:੯)

ਹੁੰਦਮਾਰ. ਵਿ—ਹੁਡੁ (ਛੱਤਰੇ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਸਿਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੁੱਜਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਿਸਾਦੀ.

ਹੁੰਦਾ. ਹੁਤੋ. ਹੋਤਾ. ਹੋਣ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ.

ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ. ਸ੍ਵ (ਧਨ) ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ. ਧਨ ਹੋਣੇ ਪੁਰ ਭੀ.

ਹੁਦੂਦ. ਅ਼ ਹੁਦੂਦ. ਹੱਦ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹੱਦਾਂ.

ਹੁੰਦੇ ਸੁੰਦੇ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਦਿਆਂ ਸੁੰਦਿਆਂ.

ਹੁੱਦਾ. ਦੇਖੋ, ਉਹਦਾ.

ਹੁਨ. ਇਸ ਵੇਲੇ. ਅਬ. ਦੇਖੋ, ਹੁਣ. "ਉਡ ਹੁਨ ਕਾਗਾ ਕਾਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹੁਨਰ. ਫ਼ਾ هنر ਸੰਗਜਾ—ਕਾਰੀਗਰੀ। ੨ ਗੁਣ. "ਨਿਜ ਹੁਨਰਨ ਕੋ ਰਿਦੈ ਛਪਾਵੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹੁਨੀਆ. ਸੰਗਜਾ—ਹਿੰਦੋਲੀ. ਲੋਰੀ. ਹੁੰ-ਹੁੰ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਝੂਟਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਪੁਤ੍ਰਹਿ ਦੇਨ ਲਗੀ ਹੁਨੀਆ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹੁਨੂਦ. ਅ਼ هنود ਹਿੰਦੂ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹਿੰਦੂ ਲੋਕ। ੨ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. Indians.

ਹੁਬਾਬ. ਦੇਖੋ, ਹਬਾਬ.

ਹੁੱਬ. ਅ਼ حُب ਹ਼ੁੱਬ. ਸੰਗਜਾ—ਪਿਆਰ. ਮੁਹੱਬਤ। ੨ ਉਮੰਗ. ਚਾਉ.

ਹੁੰਮ. ਸੰ. ਉਸ਼ਮ. ਸੰਗਜਾ—ਵੱਟ. ਤਾਉ. ਭੜਦਾ। ੨ ਸੰ. ਹੁਸ਼. ਹੰਘੂਰਾ. ਹੁੰਕਾਰ.

ਹੁੰਮਸ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਮ। ੨ ਅ਼ همس ਹਮਸ. ਸੰਗਜਾ—ਆਹਟ. ਖਟਕਾ.

ਹੁੰਮਸ ਧੁੰਮਸ. ਸੰਗਜਾ—ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ. ਰੌਲਾ ਗੌਲਾ. ਧੂਮ ਧਾਮ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਬਾਰਿ ਵਿਡਾਨੜੈ ਹੁੰਮਸ ਧੁੰਮਸ, ਕੂਕਾ ਪਈਆ ਰਾਹੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਵਿਡੰਬਨ (ਮੋਹਨ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਇਵੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦਰਵਾਜੇ ਵਡੀ ਧੂਮ ਧਾਮ ਅਤੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਕੂਕਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਭਾਵ ਹਰਖ ਸੋਗ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਹੁਮ ਹੁਮਾਉਨਾ, ਹੁਮ ਹੁਮਾਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਉਮੰਗ ਨਾਲ ਆਉਣਾ. "ਹੁਮ ਹੁਮਾਇ ਸੰਗਤਿ ਸਭ ਆਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੁੰਮੜ ਧੁੰਮੜ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਮਸ ਧੁੰਮਸ. "ਹੁੰਮੜ ਧੁੰਮੜ ਜਾਗੀ ਘੱਤੀ ਸੂਰਿਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹੁਮਾ, ਹੁਮਾਉ, ਹੁਮਾਇ ਫ਼ਾ هما ਸੰਗਜਾ—ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਉਂ ਹੇਠ ਆਉਣ ਤੋਂ ਭਾਗ ਦਾ ਉਦੇ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਛੀ ਸਦਾ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਿਚਰਦਾ ਹੈ. "ਪਰ ਹੁਮਾਉ ਸੰਗ ਲਾਗਜੋ ਕਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)* "ਹੁਮਾ ਰਾ ਕਸੇ ਸਾਯਹ ਆਯਦ ਬਜ਼ੇਰ." (ਜਫਰ) ੨ ਫ਼ਾ. ਈਰਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਿਮਨ ਦੀ ਬੇਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਦਾਰਾਬ ਸੀ। ੩ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਹੁਮਾਉ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਦਿੱਲੀ ਕਾ ਹੁਮਾਉ ਭਾ ਸਾਹੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਹੁਮਾਯੂੰ.

ਹੁਮਾਯੂੰ. ਫ਼ਾ ہمایوں ਵਿ—ਮੁਬਾਰਿਕ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਹੁਮਾਯੂੰ ਤੁਗ਼ਲਕ਼. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਨੰ: ੨੦। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦਾ ਵਡਾ ਬੇਟਾ ਅਤੇ ਅਕਬਰ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਮਾਹਮ ਬੇਗਮ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ੭ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੫੦੮ ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ੨੬ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੫੩੦ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਤਖਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ. ਸਾਰੇ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਵਡਾ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ, ਪਰ ਸਿਪਾਹੀ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਵਡਾ ਅਫੀਮੀ ਸੀ. ਸਨ ੧੫੪੦ ਵਿੱਚ ਸਹਸਰਾਮ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਹਸਨ ਖਾਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸ਼ੇਰ ਖਾਨ ਸੂਰ ਪਠਾਣ ਨੇ (ਜਿਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਉਂ ਫਰੀਦ ਸੀ) ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸ੍ਤ ਦੇਕੇ ਹਿੰਦ ਤੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਅਰ ਆਪ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ.

ਜਦ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਭਾਜ ਖਾਕੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਲੰਘ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਖਡੂਰ ਆਇਆ, ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਧ੍ਯਾਨ ਵਿੱਚ ਮਗਨ ਸਨ ਇਸ ਦੇ ਆਉਣ ਵੱਲ ਕੋਈ ਗਹੁ ਨਾ ਕੀਤੀ. ਹੁਮਾਯੂੰ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਣ ਲਈ ਮਿਆਨੋਂ ਤਲਵਾਰ ਕੱਢਣ ਲੱਗਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਫਕੀਰਾਂ ਤੇ ਜੋ ਤਲਵਾਰ ਖਿੱਚਣ ਲੱਗਾ ਹੈਂ, ਇਹ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਣ ਵੇਲੇ ਕਿੱਥੇ ਸੀ ?

---

* ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਹੁਮਾ ਦਾ ਖੰਭ ਤੀਰ ਨੂੰ ਲਾਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ ਚਲਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਤੀਰ ਹੇਠਾਂ ਨਹੀਂ ਉਤਰਦਾ, ਸਦਾ ਆਕਾਸ਼ ਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਉਡਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਹੁਮਾਯੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮੁਆਫੀ ਮੰਗਕੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਦੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਬਣਿਆ.

ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੇ ਫਾਰਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਨਾਹ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾ ਬਿਤਾਇਆ ਅਰ ਈਰਾਨੀ ਫੌਜ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ੨੩ ਜੂਨ ਸਨ ੧੫੫੫ ਨੂੰ ਮੁੜ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਤਖਤ ਮੱਲਿਆ, ਪਰ ਇਹ ਰਾਜ ਦਾ ਸੁਖ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਭੋਗ ਸਕਿਆ ਕੇਵਲ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਦੀ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ੨੪ ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਡਿਗਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ੨੮ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੫੫੬ ਨੂੰ ਮਰ ਗਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਜਮਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੁੰਦਰ ਇਮਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਮਾਯੂੰ ਦੀ ਬੇਗਮ ਹਮੀਦਾਬਾਨੂੰ (ਅਕਬਰ ਦੀ ਮਾਤਾ) ਨੇ ਸਨ ੧੫੬੫ ਵਿੱਚ ਪੰਦਰਾਂ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਖਰਚਕੇ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ.

ਹੁਯਉ. ਹੋਇਆ. ਭਇਆ. "ਬਿਖ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੁਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਹੁਰਸਾ. ਦੇਖੋ, ਉਰਸਾ.

ਹੁਰਕ. ਅ਼ حرق ਹ਼ੁਰਕ਼. ਸੰਗਯਾ—ਅੱਗ। ੨ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹੁਰਕਣਾ.

ਹੁਰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਡਰਾਉਣਾ. ਧਮਕਾਉਣਾ। ੨ ਹੰਘੂਰਾ ਅਥਵਾ ਨੱਕ ਦਾ ਫਰੜਾਟਾ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਮਾਰਨਾ.

ਹੁਰਕਨਿ. ਵਿ—ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟਾ ਜੇਹਾ. "ਕੰਚਨ ਹੁਰਕਨਿ ਰੂਪ ਸਰੂਪਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੭) ਦੇਖੋ, ਹੁਰਕ.

ਹੁਰਮਤ, ਹੁਰਮਤਿ ਅ਼ حرمت ਹ਼ੁਰਮਤ. ਸੰਗਯਾ—ਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. "ਹੁਰਮਤਿ ਤਿਸ ਨੋ ਅਗਲੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਹੁਰਾ. ਅ਼ حورا ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਿਸ ਦਾ ਰੰਗ ਗੋਰਾ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਕਾਲੀਆਂ ਹੋਣ. ਇਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਹੂਰ ਹੈ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਅਪਸਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਹੁੱਰਾਸ. ਅ਼ حرّاس ਹ਼ਾਰਿਸ (ਰਾਖਾ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪਹਿਰੂ.

ਹੁਰੀਆ. ਸੰਗਯਾ—ਛਾਲ. ਟਪੂਸੀ. "ਪਗਾਂ ਬਿਨ ਹੁਰੀਆ ਮਾਰਤਾ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਬਿਨਾਪੈਰ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮ.

ਹੁਰੇਹਿਆ. ਹਰ੍ਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ. ਆਨੰਦ ਕਰਿਆ. "ਕਰ ਕਰ ਸਾਂਗ ਹੁਰੇਹਿਆ." (ਭਾਗੁ)

ਹੁਰੇਹੀ. ਵਿ—ਹੌਲੀ. ਹਲਕੀ. "ਕੱਥ ਹੁਰੇਹੀ ਭੂਸਲੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਹਰ੍ਸ਼ਿਤ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਹੋਈ.

ਹੁਲ. ਦੇਖੋ, ਹੌਲ. "ਹੁਲੈਂ ਨਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਆਦਮੀ ਹੌਲਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਮੀਢਾ। ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਵਾਜਾ.

ਹੁਲਸ. ਦੇਖੋ, ਹੁਲਾਸ.

ਹੁਲੜ. ਸੰਗਯਾ—ਹੜ੍ਹ. ਪ੍ਰਵਾਹ। ੨ ਉਮੰਗ. ੩ ਉਮਡਨਾ.

ਹੁਲੜਵਾਣੀ. ਹੜ੍ਹ ਦਾ ਪਾਣੀ.

ਹੁਲਾ. ਹੁਲਾਸ (ਉੱਲਾਸ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਰੰਗ ਮਾਣ ਲੈ ਪਿਆਰਿਆ ਜਾ ਜੋਬਨ ਨਉ ਹੁਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਨਉਹੁਲਾ.

ਹੁਲਾਸ. ਸੰ. उल्लास—ਉੱਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਉਲਾਸ ੨ ਦੇਖੋ, ਕਲਸ.

ਹੁਲਾਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਝੂਟਾ. ਹਿਲੋਰਾ। ੨ ਉਮੰਗ ਦੀ ਤਰੰਗ.

ਹੁਲੀਯਾ. ਅ਼ حلیہ ਹ਼ੁਲੀਯਹ. ਭੂਸ਼ਣ. ਗਹਿਣਾ. ੨ ਹਿਲੀਯਹ. ਚਿੰਨ੍ਹਚਕ੍ਰ. ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਹੁੱਲਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਲੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਹੱਲੇ (ਹਮਲੇ) ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ੋਰ. "ਰਣ ਹੁੱਲ ਕਲੋਲੰ ਹੁੱਲਾਲੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹੁਵੈਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹੋਵੈਨੀ.

ਹੂ. ਦੇਖੋ, ਹੀ. "ਪੀਵਤ ਹੂ ਪਰਵਾਣ ਭਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਪੀਂਦੇ ਹੀ. ਪੀਣ ਸਾਰ। ੨ ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. ਨਾਲ. "ਬਹੁਰਿ ਬਹੁਰਿ ਉਆਹੂ ਲਪਟੇਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਹੁ। ੪ ਅ਼ هو ਸਰਵ—ਵਹ. ਉਹ.

ਹੂੰ. ਸੰਗਯਾ—ਅਹੰਤਾ. ਹੌਮੈ. ਅਹੰਕਾਰ. "ਮੁਝ ਮੇ ਰਹਾ ਨ ਹੂੰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਪੰਚਮੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਅਰਥ ਵਿੱਚ. ਸੇ.

ਤੂੰ. "ਊਚੀ ਹੂੰ ਊਚਾ ਥਾਨ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਵ੍ਯ-ਦੇਖੋ, ਹੂੰ. "ਦੂਗਾ ਹੂੰ ਕਿਥੈ ਖੇਤ ਧੁੰਕੇ ਨਗਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਹੁੰਕਾਰ ਕੀਤਾ.

ਹੂਅ, ਹੂਆ ਭਇਆ. ਹੋਇਆ. "ਜੈ ਕਾਰ ਅਪਾਰ ਸੁਧਾਰ ਹੂਅ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹੂਏ. ਹੋਏ. ਭਏ.

ਹੂਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸਣਾ.

ਹੂਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਧੱਕਾ. ਸੀਨੇਜੋਰੀ. "ਬਿਨਸੀ ਹਉਮੈ ਹੂਹ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਹੱਲਾ. ਹਮਲਾ. "ਪਰੇ ਹੂਹ ਦੈ ਕੈ." (ਚੰਡੀ ੨) ੩ ਸ਼ੋਰ. ਰੌਲਾ.

ਹੂਹਕੂਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹੱਲੇ (ਹਮਲੇ) ਦੀ ਕੂਕ. ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੋਇਆ ਸ਼ੋਰ. "ਹੂਹ ਕੂਹੰ ਭਰੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹੂਹੂ. ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ. ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ.

ਹੂਕ, ਹੂੰਕ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹੁੰਕਾਰ। ੨ ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨੀ। ੩ ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ.

ਹੂੰਕਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ.

ਹੂੰਗ. ਹੁੰਕਾਰ। ੨ ਫ਼ਾ هنگ ਹੰਗ. ਸੈਨਾ ਫ਼ੌਜ. "ਡਿੱਗੇ ਵੀਰ ਜੁਝਾਰੇ ਹੂੰਗਾਂ ਫੁੱਟੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਹੋਸ਼ਿਯਾਰੀ। ੪ ਬਲ। ੫ ਕ਼ੌਮ। ੬ ਚੋਟ. ਆਘਾਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ.

ਹੂਟ, ਹੂਟਨ ਦੇਖੋ, ਹੁਟਣਾ. "ਓਇ ਬਿਖਾਦੀ ਦੋਖੀਆ ਤੇ ਗੁਰੁ ਤੇ ਹੂਟੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਬਿਖੈ ਬਿਆਧਿ ਤਬ ਹੂਟੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਹੂਟਾ. ਵਿ-ਹਟਿਆ. ਥੱਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹਟਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਝੂਟਾ. ਹਿਲੋਰਾ.

ਹੂਤ. ਸੰ. ਆਹੂਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਵਿ-ਬੁਲਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਸੱਦਿਆ. "ਬਿਨ ਹੂਤ ਨਿਕੇਤ ਧਰੇ ਚਰਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹੂਤਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਣਾ. "ਮਾਨਵ ਏਕ ਪਠਜੋ ਹਿਤ ਹੂਤਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹੂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਣਾ। ੨ ਨਾਮ. ਨਾਉਂ.

ਹੂਤੁ. ਹੋਂਦਾ ਹੈ. "ਬਚਨ ਸਬਦ ਕਾ ਸਫਲਾ ਹੂਤੁ." (ਰਤਨਮਾਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਹੂਤ.

ਹੂਦਾ. ਫ਼ਾ. ਵਿ-ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਸਹੀ। ੩ ਠੀਕ. ਯਥਾਰਥ.

ਹੂਬ. ਦੇਖੋ, ਹੁੱਬ. "ਦੇਤ ਦੂਬ ਕੋ ਦੇਖ ਹੂਬ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੂਬਹੂ. ਅ਼. هُوبهُو ਵਿ-ਓਹੋ ਜੇਹਾ. ਤਦਵਤ.

ਹੂਰ. ਅ਼. حور ਹ਼ੂਰ. ਹ਼ੁਰਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਅਪਸਰਾ. ਬਹਿਸ਼ਤ ਦੀਆਂ ਕੁਆਰੀਆਂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮੋਮਿਨਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਯੋਧਿਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਵਰਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਨਿਡਰ ਪ੍ਰਾਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨੂਰ. "ਹੂਰਾਂ ਸ੍ਰੋਣਤ ਬੀਜ ਨੂੰ ਘਤ ਘੇਰ ਖਲੋਈਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਹੂਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹੱਲਾ. ਹਮਲਾ. "ਦੇਕਰ ਏਕ ਬਾਰ ਦਲ ਹੂਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਨੋਕ। ੩ ਅ਼. حول ਹ਼ੌਲ. ਘੇਰਨਾ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਵਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹੂਲ ਪਵੈ ਕਾਹਾਹਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਘੇਰਕੇ ਹਾਹਾਕਾਰ. "ਜੋਧਿਆਂ ਦੇਖਣ ਆਈਆਂ ਹੂਲੇ ਹੋਈਆਂ." (ਰਾਮਾਵ) ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਈਆਂ.

ਹੂੜ. ਸੰ. ਹਠ. ਜਿਦ। ੨ ਮੂਰਖਤਾ. "ਆਪਨ ਹੂੜ ਕਹਾਂ ਉਰਝਾਯੋ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਹੇ. ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਅਗੈ ਜਾਤਿ ਨ ਹੇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਸਿਖ ਵਡਭਾਗੀ ਹੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਵ੍ਯ-ਸੰਬੋਧਨ. "ਹੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਾਥ ਗੋਬਿੰਦਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਹੇਇ. ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੇਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਹੇਯ.

ਹੇਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹੇਹਾ. ਹ (ਸੰਯੋਗ) ਦੀ ਈਹਾ (ਇੱਛਾ).

ਮੈਥੁਨ ਦੀ ਰੁਚਿ. ਭੋਗਇੱਛਾ. "ਅਹੇਹ ਹੇਹੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਜੋ ਭੋਗ ਦੀ ਇੱਛਾ ਰਹਿਤ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਕਾਮਾਤੁਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ.

ਹੇਹਰ, ਹੇਹਰਾਂ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੋਟ ਲਖਪਤ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਪ੍ਰਿਥੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਸਹੁਰੇ ਸਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਭੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਮਾਧ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਜਮੀਨ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਮਹਾਤਮਾ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਗ੍ਰਾਮ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਥਾਣਾ ਰਾਇਕੋਟ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸ ਜਗਾ ਭਾਈ ਹਮੀਰੇ ਸਿੱਖ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਵੇਖਕੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਉਹ ਪਲੰਘ ਜਿਸ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਚੁਲ੍ਹਾ ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਦੋਵੇਂ ਸੰਭਾਲਕੇ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਮਹੰਤ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਦਾਸ ਦੇ ਸਮੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਇੱਥੇ ਸਿੱਖ ਸੰਗਤਾਂ ਜੁੜਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਦੋਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਦੇ ਪੂਰਵ ਪਾਸੇ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ. ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਛੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਜਮੀਨ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਲਗਾਈ ਗਈ, ਜੋ ਕਈ ਹਜਾਰ ਵਿੱਘੇ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚੌਕੀਮਾਨ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਹੇਹਾ. ਦੇਖੋ, ਹੇਹ.

ਹੇਕ. ਸੰਗਯਾ—ਹਕਾਰਣ (ਬੁਲਾਉਣ) ਲਈ ਲੰਮੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕੀਤੀ ਲੰਮੀ ਆਵਾਜ। ੩ ਡਿੰਗ. ਵਿ—ਇੱਕ. ਏਕ. ਦੇਖੋ, ਹੇਕਾ ਅਤੇ ਹੇਕੁ.

ਹੇਕਣ, ਹੇਕਲ, ਹੇਕੜੋ, ਹੇਕਾ, ਹੇਕੁ, ਹੇਕੜੋ, ਹੇਕੋ, ਹੇਕੋ ਵਿ—ਇੱਕੋ. ਇਕਲਾ. ਕੇਵਲ ਇੱਕ. ਦੇਖੋ, ਹੇਕ ੩. "ਚਿਤ ਨ ਆਵੈ ਹੇਕੜੋ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) "ਹੇਕੋ ਪਾਧਰੁ ਹੇਕ ਦਰੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਹੇਂਗਾ. ਪੂ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਹਾਗਾ. ਵਾਹੇ ਖੇਤ ਦੇ ਡਲੇ ਭੰਨਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਹਾਗਾ.

ਹੇਚ. ਫ਼ਾ هیچ ਵਿ—ਕੁਛ. ਕੁਝ. ਤਨਿਕ. "ਦਿਲ ਹੇਚ ਨ ਦਾਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਹੇਚਕਸ. ਫ਼ਾ هیچکس ਕੋਈ ਆਦਮੀ.

ਹੇਚਗਾਹ. ਫ਼ਾ هیچگاه ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਭੀ. ਕਦੇ.

ਹੇਜ. ਹਿਯਜ. ਹ੍ਰਿਦਯ (ਦਿਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੰਕਲਪ. ਖਿਆਲ। ੨ ਪਿਆਰ. ਮੁਹੱਬਤ. ਪ੍ਰੇਮ. "ਧਨ ਕੋ ਨ ਹੇਜ ਰਹੈ ਗਨਕਾ ਪ੍ਰਸੰਗੀ ਕੋ" ੩ ਮਨੋਜ. ਕਾਮ.

ਹੇਜ਼ਮ. ਫ਼ਾ هیزم ਸੰਗਯਾ—ਈਂਧਨ. ਜਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ. ਬਾਲਣ.

ਹੇਜੁ. ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰੇਮ. ਪਿਆਰ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖੁਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਹੇਜ.

ਹੇਠ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਥੱਲੇ. ਨੀਚੇ. ਤਲੇ। ੨ ਸੰ. ਹੇਠ੍. ਧਾ—ਰੋਕਣਾ. ਕ੍ਰੂਰ ਹੋਣਾ.

ਹੇਠਾਂ. ਦੇਖੋ, ਹਿਠਾਹਾਂ ਅਤੇ ਹੇਠ.

ਹੇਠਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੀਚੇ. ਥੱਲੇ. "ਕੁੰਨੇ ਹੇਠਿ ਜਲਾਈਐ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਹੇਠੀ. ਸੰਗਯਾ—ਨੀਚਾਪਨ. ਬੇਇਜਤੀ। ੨ ਕ੍ਰੂਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਹੇਠ ੨.

ਹੇਤ. ਪਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਹਿਤ. "ਧਨੁ ਓਇ ਭਗਤ ਜਿਨ ਤੁਮ ਸੰਗਿ ਹੇਤ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. ਦੇਖੋ, ਹੇਤੁ. "ਹੇਤ ਰੋਗ ਕਾ ਸਗਲ ਸੰਸਾਰਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਹੇਤਾ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਭਾਈ ਹੇਤਾ. ਦੇਖੋ,

ਸਿਉਰਾਸੀ.

ਹੇਤਿ. ਹਿਤ ਕਰਕੇ. ਹਿਤ ਸੇ. "ਕਮਲ ਹੇਤਿ ਬਿਨਸਿਓ ਹੈ ਭਵਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਲੀਏ. ਵਾਸਤੇ. ਲਈ. "ਸੰਤ ਹੇਤਿ ਪ੍ਰਭਿ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਧਾਰੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਨਾਦ ਹੇਤਿ ਸਿਰੁ ਡਾਰਿਓ ਕੁਰੰਕਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਹੇਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਫਲ. ਨਤੀਜਾ। ੨ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. "ਸਰਬ ਕਲੇਸ਼ਨ ਹੇਤੁ ਅਵਿਦ੍ਯਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਹਿਤੂ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਹੇਤੁ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸੰਪੈ ਹੇਤੁ ਕਲਤ ਧਨ ਤੇਰੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਨਾਨਕ ਸਚੇ ਨਾਮ ਵਿਣੁ ਸਭੋ ਦੁਸਮਨ ਹੇਤੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ. ਕਾਰਜ ਅਰ ਕਾਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਥ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ "ਹੇਤੁ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਿਨਿ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨਿ ਪਾਇਆ ਮਾਨੁ. (ਜਪੁ)
ਸੇਵਨ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਮਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਾਰਜ ਹੈ.

ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਿਛੁ ਘਾਲ,
ਦਰਸਨ ਭੇਟਤ ਹੋਤ ਨਿਹਾਲ. (ਸੁਖਮਨੀ)

ਦਰਸਨ ਦੇਖਤ ਹੀ ਸੁਧ ਕੀ ਨ ਸੁਧ ਰਹੀ
ਬੁਧਿ ਕੀ ਨ ਬੁਧਿ ਰਹੀ ਮਤਿ ਮੇ ਨ ਮਤਿ ਹੈ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

ਦਰਸਨ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਦਾ ਲੋਪ ਹੋਣਾ ਕਾਰਜ ਹੈ.

(ਅ) ਕਾਰਜ ਨਾਲ ਕਾਰਣ ਦੀ ਅਭੇਦਤਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨੀ ਹੇਤੁ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਅਬ ਕਹੀਐ ਕਾਹਿ,
ਸਾਧਸੰਗਤਿ ਬੈਕੁੰਠੈ ਆਹਿ.
(ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਸਾਧਸੰਗ ਵੈਕੁੰਠ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ, ਪਰ ਇੱਥੇ ਦਿਖਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਸਾਧਸੰਗ ਹੀ ਵੈਕੁੰਠ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਵੈਕੁੰਠ ਨਹੀਂ। ੫ ਹਿਤ (ਮੋਹ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹੇਤੁ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਲੋਭ ਕੋਪ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਹਿੰਸਾ ਮੋਹ ਲੋਭ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ। ੬ ਹਿਤ (ਪਿਆਰ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਹੇਤੁ ਹੈ. "ਮੀਨਾ ਜਿਨਿ ਜਲ ਸਿਉ ਹੇਤੁ ਬਢਾਇਓ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਹੇਤੁਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹੇਤੁਪਨ. ਹੇਤੁਤ੍ਵ. ਕਾਰਣਤਾ. "ਇਸ ਮਹਿ ਕਰਮ ਹੇਤੁਤਾ ਜਾਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੇਤੁਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣਮਾਲਾ.

ਹੇਤ੍ਵਾਪਨ੍ਹੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਪਨ੍ਹੁਤਿ (ੲ)

ਹੇਮ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੨ ਧਤੂਰਾ। ੩ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਵਜਨ.

ਹੇਮਕਾਰ. ਸੁਵਰਣਕਾਰ. ਸੁਨਿਆਰ.

ਹੇਮਕੂੰਟ, ਹੇਮਕੂੰਡ, ਹੇਮਕੂਟ } ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ "ਇੰਦ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ-ਸਰ" ਪਾਸ ਹੇਮਕੂਟ ਪਰਬਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਆਦਿ ਪਰਬ ਦੇ ੧੧੯ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. "ਇਦ੍ਰਦ੍ਯੁਮ੍ਨਸਰ: ਪ੍ਰਾਪ੍ਯ ਹੇਮਕੂਟ ਮਤੀਤ੍ਯਚ." (੪੩) "ਹੇਮਕੁੰਟ ਪਰਬਤ ਹੈ ਜਹਾਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਪਟਨੇ ਦੇ ਜਿਲੇ ਰਾਜਗਿਰਿ ਦੇ ਪੰਜ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚੋਂ "ਰਤਨ ਗਿਰਿ" ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਹੇਮਕੂਟ ਹੈ.*

ਹੇਮਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਹੇਮਾਦ੍ਰਿ.

ਹੇਮਪੁਸਪ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਇਨੇ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਸ਼੍ਪ (ਫੁੱਲ) ਚੰਪਕ. ਚੰਬਾ। ੨ ਸੋਨੇ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਫੁੱਲ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਧਨੀ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਵਿਮਾਨ ਤੇ ਵਰਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨ ਫੂਲ.

ਹੇਮਫੁੱਲਿਕਾ. ਬਸੰਤੀ ਚਮੇਲੀ.

ਹੇਮਾ. ਕਪਾਹੀ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਹੇਮਾਚਲ, ਹੇਮਾਦ੍ਰਿ } ਹੇਮ (ਸੁਵਰਣ) ਦਾ ਪਹਾੜ, ਸੁਮੇਰੁ. ਸੋਨੇ ਦਾ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਰਬਤ).

---

*ਦੇਖੋ, Geographical Dictionary

ਹੇਮੂ. ਸੁਇਨੀ ਗੋਤ ਦਾ ਸੱਜਨ, ਜੋ ਸ਼ਾਹਦਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਵਡਾ ਉਪਕਾਰੀ ਅਰ ਸਦਾਚਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਢੂਸਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਬਾਣੀਆ, ਜੋ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸਲੀਮਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸ਼ਾਹ ਆਦਿਲ ਦੇ ਜਮਾਨੇ ਵਜੀਰ ਮੁਕੱਰਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਫੌਜ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦੇਕੇ ਆਗਰੇ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਕੇ ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਪਾਨੀਪਤ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੫੫੬ ਨੂੰ ਜਖਮੀ ਹੋਕੇ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਜੀਰ ਬੈਰਾਮ ਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਹੇਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਤਜਾਗਣ ਯੋਗਜ. ਛੱਡ ਦੇਣ ਲਾਇਕ.

ਹੇਰਣ, ਹੇਰਨ ਕ੍ਰਿ—ਨਿਹਾਰਨ. ਨਿਰੀਕ੍ਸ਼ਣ. ਦੇਖਣਾ. "ਹੇਰਉ ਘਟਿ ਘਟਿ ਸਗਲ ਕੈ." (ਬਾਵਨ) "ਹੇਰਤ ਹੇਰਤ ਹੇ ਸਖੀ!" (ਓਅੰਕਾਰ)

ਹੇਰਨਵਾਰ. ਵਿ—ਨਿਹਾਰਨੇ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ.

ਹੇਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹੇਰਨ.

ਹੇਰਾ. ਵਿ—ਹੇਰਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਖਿਆ। ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਅਹੇਰੀ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ) ਦਾ ਕਰਮ. ਮ੍ਰਿਗਯਾ। ੩ ਭਾਵ—ਮਾਂਸ. "ਹੇਰਾ ਰੋਟੀ ਕਾਰਨੇ ਗਲਾ ਕਟਾਵੈਂ ਕਉਨੁ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਲੰਮੀ ਹੇਕ ਨਾਲ ਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤ. ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਵਿਆਹ ਸਮੇ ਗਾਈਦਾ ਹੈ.

ਹੇਰਿਕ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਜਾਸੂਸ. ਗੁਪਤ ਦੂਤ ਜੋ ਬਾਰੀਕ ਨਜਰ ਨਾਲ ਸਭ ਵੱਲ ਹੇਰਦਾ (ਦੇਖਦਾ) ਹੈ.

ਹੇਰੀ. ਵਿ—ਦੇਖੀ. ਨਿਹਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਅਹੇਰੀ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ. "ਮ੍ਰਿਗਨੀ ਜਿਮ ਧਾਵਤ ਹੇਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਅਲੀ! ਅਰੀ! ਹੇ ਸਖੀ!

ਹੇਰੂ. ਵਿ—ਹੇਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੇਰਿਕ। ੨ ਖੋਜੀ। ੩ ਚੋਰ ਨੂੰ ਭੇਤ ਦੇਣ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਮਾਲ ਧਨ ਨੂੰ ਨਿਗਾ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਤਸਕਰ ਹੇਰੂ ਆਇ ਲੁਕਾਨੇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੪ ਸੰ. ਹੇਰੁਕ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਕਾਲ ਦਾ ਦੂਤ. ਮਹਾਕਾਲ ਦੇ ਗਣ. "ਜਮ ਰਾਜੇ ਕੇ ਹੇਰੂ ਆਏ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੫ ਵਿ—ਹਰਣ ਕਰਤਾ. ਚੋਰ.

ਹੇਰੰਬ. ਸੰ. हेरम्ब. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗਣੇਸ਼, ਜੋ ਹੇ (ਸ਼ਿਵ) ਨਾਲ ਰੰਬ (ਆਨੰਦ) ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਹੇਲ, ਹੇਲਾ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਹੱਲਾ. ਹਮਲਾ. "ਹੇਲ ਪੁਕਾਰ: ਗੋਰਿਨ ਮਾਰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਹੇਲਾ ਕਰ ਪਰਹੁ ਇਕ ਬੇਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਮਾਂਸ ਅਹਾਰੀ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਬਘਿਆੜ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਤਰਕੁ. Hyena. ਦੇਖੋ, ਤਰਕ। ੩ ਸੰ. हेला. ਅਵਗਜ੍ਞਾ. ਅਪਮਾਨ। ੪ ਖੇਲ. ਵਿਲਾਸ. "ਸਿਧ ਬੁਧ ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਬਾਨਵੈ ਹੇਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਬਾਨਾਂ (ਬਣਾਉਂਦੇ) ਹਨ. ਥੀਏਟਰ ਵਿੱਚ ਤਮਾਸ਼ੇ ਕਰਦੇ। ੫ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਹਾਵ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਚੇਸ਼੍ਟਾ.

ਹੇਵ, ਹੇਂਵ ਦੇਖੋ, ਹਿਮ. ਭਾਵ—ਸੀਤਲ. "ਮਨ ਤਨ ਹੇਂਵ ਭਏ ਸਚ ਪਾਇਆ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਵ.

ਹੇਵਈ, ਹੇਵਹੀ, ਹੇਵਤ ਸੀਤਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਠੰਢ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ. ਹਿਮਵਤ ਜੰਮ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਸੀਤਲ ਜਲ ਹੇਵਹੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਜਲ ਹੇਵਤ ਭੂਖ ਅ[illegible] ਨੰਗਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਹੇੜਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਅਹੇੜੀ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ। ੨ ਮਾਂਸ। ੩ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਹੇੜੇ ਮੁਤੀ ਧਾਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸ਼ਰੀਰ ਨੇ ਧਾਹ ਮਾਰੀ. "ਹੇੜਾ ਜਲੈ ਮਜੀਠ ਜਿ[illegible] ਉਪਰਿ ਅੰਗਾਰਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਹੇੜ੍ਹ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਪਸ਼ੁ ਸਮੁਦਾਯ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ। ੨ ਵਜਾਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਝੁੰ[illegible]

ਹੈ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਹੋਣ ਦੀ ਵਰਤਮਾਨ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਹੈ ਭੀ ਸਚੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰ. हय—ਹਯ. ਘੋੜਾ. "ਹੈ ਗੈ [illegible]

ਬਾਹਨ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਵ੍ਯ—ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ. "ਹੈ ਹੈ ਕਰਕੇ ਓਹ ਕਰੇਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਹੈਂ. ਵ੍ਯ—ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਬੋਧਕ। ੨ ਹੈ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹਨ. ਹੈਨ.

ਹੈਆਸਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਯ (ਘੋੜੇ) ਉੱਪਰ ਆਸਣ ਜਮਾਕੇ ਬੈਠਣਾ. "ਗਿਆਨ ਹੈਆਸਣ ਚੜਿਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਤਹਿਰੂ, ਜੋ ਕਾਠੀ ਹੇਠ ਪਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ ਚਾਰਜਾਮਾ. ਕਾਠੀ.

ਹੈਸਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਯ (ਘੋੜਿਆਂ) ਦੀ ਸ਼ਾਲਾ. ਅਸ੍ਤਬਲ. ਤਬੇਲਾ.

ਹੈਸੀਯਤ. ਅ਼ ﺣﯿﺜﯿﺖ ਹ਼ੈਸ਼ੀਯਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਸ਼ਾ. ਹਾਲਤ। ੨ ਤਰੀਕਾ. ਤੌਰ. ਢੰਗ.

ਹੈਹਯ. ਸੰ. हैहय. ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸਤ੍ਰਾਜਿਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ। ੨ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੈਹਯ ਯਾਦਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ. ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ "ਸਿਦਿਯਨ" ਜਾਤਿ ਨੂੰ ਹੈਹਯ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹੈਹਯ ਮਨੁ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਯਯਾਤਿ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ. ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ (ਕਾਰਤਵੀਰਯ) ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਜਿੱਤਿਆ ਸੀ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ (Col. Tod) ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬਘੇਲ ਖੰਡ ਦੀ ਸੋਹਾਗਪੁਰ ਦੀ ਘਾਟੀ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਭੀ ਹੈਹਯ ਜਾਤਿ ਹੈ.

ਹੈਹਾਹਾ. ਹਾਹਾਕਾਰ. ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਵਿਲਾਪ.

ਹੈਹਾਤ. ਅ਼ ﻫﯿﻬﺎﺕ ਵਿ—ਦੂਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਵ੍ਯ—ਸ਼ੋਕ! ਅਫਸੋਸ!

ਹੈਕਲ. ਅ਼ ﻫﯿﮑﻞ ਹਯਕਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਕਲ. ਮੂਰਤਿ। ੨ ਬੁਤਖ਼ਾਨਾ। ੩ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਧਾਤੁ ਉੱਪਰ ਖੋਦਿਆ ਹੋਇਆ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਯੋਧਾ ਗਹਿਣੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਹਿਰਦੇ ਸਨ. "ਹੈਕਲ ਜੀਨ ਹਮੇਲ ਅਪਾਰਾ." (ਸਲੋਹ)

ਹੈਂਕੜ. ਸੰ. अहंकृति—ਅਹੰਕ੍ਰਿਤਿ. ਅਹੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ। ੨ ਅਹੰਤਾ (ਹੌਮੈ) ਨਾਲ ਹੋਈ ਆਕੜ.

ਹੈਕ੍ਰਿਤੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਯ (ਅਸ਼੍ਵ) ਦੀ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਕ੍ਰਤੁ (ਯੱਗ). ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ. ਹਯ (ਘੋੜੇ) ਦਾ ਹੋਵੇ ਕ੍ਰਿਤ (ਛੇਦਨ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਅਜਿਹਾ ਯਗ੍ਯ. "ਹੈਕ੍ਰਿਤੁ ਜੱਗ ਅਰੰਭ ਨ ਕੀਜੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹੈਜ. ਅ਼ ﺣﯿﺾ ਹ਼ੈਜ਼ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਿਤੁ.

ਹੈਜਮ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫੌਜ. ਸੈਨਾ.

ਹੈਜਮਪ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੈਜਮ (ਫੌਜ) ਦਾ ਪਤਿ. ਸੈਨਾ ਦਾ ਸਰਦਾਰ.

ਹੈਜਾ. ﻫﯿﻀﻪ ਹੈਜ਼ਾ. ਸੰ. ਵਿਸੂਚਿਕਾ. Cholera. ਡਾਕੀ. ਇਹ ਛੂਤ ਦਾ ਭਿਆਨਕ ਰੋਗ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ:—

ਸੜੇ ਗਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਦੁਰਗੰਧ ਫੈਲਣੀ, ਬੇਹਾ ਅਤੇ ਮਲੀਨ ਅੰਨ ਖਾਣਾ, ਦੁਰਗੰਧ ਵਾਲਾ ਮੈਲਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣਾ, ਸੜੇ ਗਲੇ ਫਲ ਵਰਤਣੇ ਆਦਿ. ਜਦ ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕ੍ਰਿਮਾਂ ਦਾ ਪਸਾਰਾ ਹਵਾ ਪਾਣੀ ਵਿਗਾੜਕੇ ਹੋਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਇਹ ਘਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਬਰਬਾਦ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਰੋਗੀ ਇਸ ਦੀ ਜਹਿਰ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਲੈਜਾਂਦਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬੀਜ ਖੂਹ ਨਦੀ ਤਾਲ ਆਦਿ ਦੇ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਫੈਲਾਕੇ ਅਨੇਕਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਹੈਜਾ ਅਸਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਰੀਰ ਢਿੱਲਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪੇਟ ਭਾਰੀ ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦਿਲ ਨੂੰ ਖੋਹ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਸਿਰ ਨੂੰ ਘੁਮੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਖਾਨਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਭੂਰੇ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਹ ਠੰਢਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਲਟੀਆਂ ਆਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਸੂਈਆਂ ਦੇ ਚੁਭਣ ਜੇਹੀ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ "ਵਿਸੂਚਿਕਾ" ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਜਦ ਦਸਤ ਅਤੇ ਕੈ ਨਾਲ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਖੱਲੀਆਂ ਪੈਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ, ਹੋਠ ਨੀਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਿਰ ਚਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅੱਖਾਂ ਹੇਠ ਨੂੰ ਧਸ

ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਲੋੜੀਏ ਅਤੇ ਦਸਤ ਕੈ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚੂਨਾ ਪਾਕੇ ਦੱਬ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੈਜੇ ਦੇ ਕੀੜੇ ਮਰ ਜਾਣ. ਰੋਗੀ ਦੇ ਦਸਤ ਇੱਕ ਵੇਰ ਹੀ ਬੰਦ ਕਰ ਦੇਣੇ ਚੰਗੇ ਨਹੀਂ.

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਉੱਤਮ ਉਪਾਉ ਹਨ—

ਬਰਫ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣੀ. ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਉਬਾਲਕੇ ਦੇਣਾ. ਲੌਂਗ ਲਾਇਚੀਆਂ ਸੁੰਢ ਦਾ ਪਾਣੀ ਉਬਾਲਕੇ ਪਿਆਉਣਾ. ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ ਅਤੇ ਨੂਣ ਲਾਕੇ ਨਿੰਬੂ ਚੂਸਣਾ.

ਹਿੰਗ, ਕਪੂਰ, ਲਾਲ ਮਿਰਚਾਂ ਦੇ ਬੀਜ, ਸੁੰਢ, ਅਫੀਮ, ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਗੰਢੇ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਅੱਧੀ ਅੱਧੀ ਰੱਤੀ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ. ਸੌਂਫ ਦੇ ਅਰਕ ਨਾਲ ਦੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਪੰਜ ਵਾਰ ਦੇਓ.

ਮੁਸ਼ਕ ਕਪੂਰ, ਪਦੀਨੇ ਦਾ ਸਤ, ਜਵਾਇਨ ਦਾ ਸਤ, ਇਹ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਕਰੋ. ਇਹ ਪਾਣੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਹੋਜਾਣਗੇ. ਇਸ ਰਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਤੋਂ ਤੀਹ ਬੂੰਦਾਂ ਤੀਕ ਖੰਡ ਤੇ ਪਾਕੇ ਅਧ ਅਧ ਘੰਟੇ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿੰਦੇ ਰਹੋ. ਇਸੇ ਰਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਪੈਰ ਪੁੜਪੁੜੀਆਂ ਮੱਥੇ ਨਾਭੀ ਆਦਿਕ ਤੇ ਮਲੋ.

ਅਦਰਕ ਦਾ ਰਸ ਲੂਣ ਮਿਲਾਕੇ ਚਟਾਉਣਾ ਅਥਵਾ ਦੋ ਤੋਲੇ ਨਿੰਮ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲਕੇ ਪਿਆਉਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਮਘਾਂ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ ਸੁੰਢ ਅੱਕ ਦੇ ਲੌਂਗ ਨੂਣ ਇਹ ਸਾਰੇ ਬਰਾਬਰ ਪੀਸਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ. ਦੋ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮਿੰਟਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਦੇਓ.

ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਲੂਣ ਮਿਲਾਕੇ ਖਵਾਉਣਾ. ਕੋਰੀ ਠੂਠੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਕਰਕੇ ਉਬਲੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਛੀ ਵਾਰ ਬੁਝਾਕੇ ਇਹ ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਦੇਣਾ ਉੱਤਮ ਹੈ.

ਹੈਜੇ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਘਰੋਂ ਨਾ ਜਾਓ. ਜਲ ਅਤੇ ਦੁੱਧ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਉਬਾਲੇ ਬਿਨਾ ਕਦੇ ਨਾ ਪੀਓ. ਬੇਹਾ ਅੰਨ, ਦਾਗੀ ਬਦਬੂਦਾਰ ਫਲ ਕਦੇ ਨਾ ਖਾਓ. ਸਿਲ੍ਹਾਬੇ ਅਤੇ ਸੜੀ ਹੋਈ ਥਾਂ ਨਾ ਰਹੋ. ਕਰਾਰੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਗੰਢੇ ਅਦਰਕ ਸਿਰਕਾ ਨਿੰਬੂ ਆਦਿਕ ਵਰਤੋ. ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਨਾ ਰੋਕੋ.

ਹੈਦਰ. ਅ਼ حیدر ਹ਼ੈਦਰ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ। ੨ ਮੁਹ਼ੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਵਾਈ ਹਜਰਤ ਅਲੀ ਦਾ ਇਹ ਉਪਨਾਮ ਹੈ.

ਹੈਦਰਾਬਾਦ. ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ ਹ[illegible] ਇੱਕ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ, ਦੂਜਾ ਦੱਖਨ ਵਿੱਚ, ਜੋ ਨਿਜ਼ਾਮ [illegible] ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ.

ਹੈਦਰੀ ਝੰਡਾ. ਵਿ—ਹੈਦਰ (ਅ਼ਲੀ)ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਝੰ[illegible] ਅਲੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਮਜਹਬੀ ਜੰਗ (ਜਹਾਦ) ਕਰ[illegible] ਲਈ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਬੰ[illegible] ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੜਕਣ ਵੇਲੇ ਸਾਰਾ ਮ[illegible] ਮੁਗਲ ਰਾਜ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਉਠ ਪਿਆ ਸੀ. ਲਹੌਰ[illegible] ਸੂਬੇ ਦੀ ਕਮਜੋਰੀ ਵੇਖਕੇ ਮੁਲਾਣਿਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ[illegible] ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗਵਾਈ ਆਪਣੇ ਹੱਥ[illegible] ਲਈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਫੌਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਹੈਦ[illegible] ਝੰਡਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਜੰਗ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ "ਹੈਦਰੀ ਝੰ[illegible] ਵਾਲਾ ਜੰਗ" ਹੋਗਿਆ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੭੬[illegible] ਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਖ਼ਾਂ.

ਹੈਨ, ਹੈਨਿ ਤ੍ਰਿਤੀਯ (ਪ੍ਰਥਮ) ਪੁਰਖ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਹੈਂ "ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਾਯਨ.

ਹੈਫ. ਅ਼ حیف ਹ਼ੈਫ਼. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ੋਕ. ਅਫਸੋਸ. "[illegible] ਸਦ ਹੈਫ ਜੁ ਕਰੀ ਕਮਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਜੁਲਮ ੩ ਵ੍ਯ—ਧਿੱਕਾਰ. ਲਾਨਤ.

ਹੈਬਤ. ਅ਼ هیبت ਸੰਗਯਾ—ਡਰ. ਭਯ (ਭੈ). ੨ ਰੁਅ਼ਬ (ਰੋਬ). ਦਬਦਬਾ.

ਹੈਮ. ਸੰ. ਵਿ—ਹੇਮ (ਸੁਵਰਣ) ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ "ਸੀਸ ਪੈ ਹੈਮ ਸੁ ਨੀਕੇ ਹੈ ਢਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਵਿਕਾਰ.

ਹੈਮੇਧ. ਸੰਗਯਾ—ਹਯ (ਅਸ਼੍ਵ) ਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ.

ਹੈਮੰਚਲ. ਸੰ. ਹਿਮਾਚਲ. ਹਿਮ (ਬਰਫ) ਦਾ ਪਹਾ[illegible] ਹਿਮਾਲਯ.

ਹੈਮੰਚਲਿ. ਹਿਮਾਲਯ ਵਿੱਚ. "ਤਨੁ ਹੈਮੰਚਲਿ ਗਾਲੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੈਯਾਤ. ਦੇਖੋ, ਹਯਾਤ.

ਹੈਯਾਤੀ. ਵਿ-ਹਯਾਤ (ਜੀਵਨ) ਵਾਲਾ. ਜਿਉਂਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹਯਾਤੀ.

ਹੈਰਤ, ਹੈਰਤਿ. ਅ਼ حیرت ਹ਼ੈਰਤ. ਸੰਗਯਾ-ਹੈਰਾਨੀ. ਆਸ਼ਚਰਯਤਾ. "ਤੀਨਿ ਦੇਵ ਅਰੁ ਕੋੜਿ ਤੇਤੀਸਾ ਤਿਨ ਕੀ ਹੈਰਤਿ ਕਛੁ ਨ ਰਹੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੈਰਤ ਦੀ ਕੁਛ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ.

ਹੈਰਤੀ. ਵਿ-ਹੈਰਤ (ਹੈਰਾਨੀ) ਵਾਲਾ. ਚਕਿਤ.

ਹੈਰਾਣ, ਹੈਰਾਨ, ਹੈਰਾਨੁ. ਅ਼ حیران ਹ਼ੈਰਾਨ. ਵਿ-ਅਚਰਜ ਸਹਿਤ. ਚਕਿਤ. "ਗੁਨ ਗਾਇ ਰਹੇ ਹੈਰਾਨ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) "ਭਗਤਿ ਤੇਰੀ ਹੈਰਾਨੁ ਦਰਦੁ ਗਵਾਵਹੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੈਵਰ. ਹਯ (ਘੋੜਾ) ਵਰ (ਉੱਤਮ). ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੇ. "ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਹੈਵਾਨ. ਅ਼ حیوان ਹ਼ਯਵਾਨ. ਵਿ-ਜਾਨਦਾਰ. ਜੀਵਨ ਸਹਿਤ। ੨ ਸੰਗਯਾ-ਜੀਵ. "ਹੈਵਾਨ ਹਰਾਮ ਕੁਸਤਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਹੋ. ਕ੍ਰਿ-ਭਵਤੁ. ਹੋਵੇ। ੨ ਸੰ. ਵ੍ਯ-ਸੰਬੋਧਨ. "ਲਾਲਚ ਛੋਡਹੁ ਅੰਧਹੋ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਭਵਿਸ਼੍ਯਤ ਬੋਧਕ. "ਮੁਝ ਤੇ ਕਛੂ ਨ ਹੂਆ, ਹੋ ਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਹੋਂ. ਹੋਵੇਂ. ਭਵੰਤੁ। ੨ ਅਹੰ. ਮੈ. ਹੌਂ। ੩ ਹਾਂ. ਹੂੰ. "ਮੈ ਜੀ ਨਾਮਾ ਹੋਂ ਜੀ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਹੋਊ. ਹੋਣ ਦਾ ਭਵਿਸ਼੍ਯਤ ਕਾਲ. ਹੋਵੇਗਾ.

ਹੋਆ. ਭਇਆ. ਹੂਆ. "ਹੋਆ ਆਪਿ ਦਇਆਲੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਹੋਇ. ਹੋਵੇ. ਭਵਤੁ। ੨ ਹੋਵੇਗਾ. "ਨਾ ਕੋ ਹੋਆ ਨਾ ਕੋ ਹੋਇ." (ਸੋਦਰੁ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਹੋਕੇ. "ਹੋਇ ਆਮਰੋ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਬੈਠਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਹੋਇਪਰੀ. ਹੋਗਈ. ਜਹੂਰ ਵਿੱਚ ਆਈ. "ਐਸੀ ਹੋਇਪਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਹੋਇਬਾ. ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਹੋਣ ਯੋਗ। ੨ ਹੋਇਗਾ. ਹੋਵੇਗਾ। ੩ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਹਿ ਸੋਈ ਪਰੁ ਹੋਇਬਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਹੋਇ ਮਹੋਇ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਬਾ ਅਤੇ ਮਹੋਇ.

ਹੋਈ. ਭਈ. ਹੂਈ। ੨ ਅਹੋਈ ਦੇਵੀ. ਦੇਖੋ, ਅਹੋਈ.

ਹੋਸ. ਹੋਵਸਿ. ਹੋਵੇਗਾ. ਭਵਿਸ਼੍ਯਤਿ. "ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਸੋ ਭਲ ਹੋਸ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ هوش ਹੋਸ਼. ਸੰਗਯਾ-ਜਾਨ. ਰੂਹ। ੩ ਬੁੱਧਿ. ਅਕਲ. "ਹੋਸ ਭਈ ਫਰਮੋਸ ਸਭੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹੋਸਮੰਦ, ਹੋਸਵੰਦ. ਫ਼ਾ هوشمند ਹੋਸ਼ਮੰਦ. ਵਿ-ਬੁੱਧਿਵਾਲਾ. ਦਾਨਾ. "ਹੋਰੋਂ ਹੋਸਵੰਦ ਅਬ ਧਾਮ ਨਿਜ ਜਾਨਿਯੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹੋਸਿ. ਹੋਵਸਿ. ਹੋਵੇਗਾ.

ਹੋਸਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸਿਆਰ.

ਹੋਸੀ. ਹੋਵੇਗਾ. ਭਵਿਸ਼੍ਯਤਿ. "ਨਾਨਕ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ." (ਜਪੁ)

ਹੋਸ਼ੰਗ. ਫ਼ਾ ہوشنگ ਈਰਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਹੋਸੰਗਾਬਾਦ. ਮੱਧ ਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ) ਵਿੱਚ ਨਮੰਦਾ (ਨਰਬਦਾ) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਬੰਬਈ ਤੋਂ ੪੭੬ ਮੀਲ ਹੈ.

ਹੋਹ. ਹੋਵੇ. ਭਵਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੋਹਾ.

ਹੋਹਾ. ਭਵਤਿ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਨੂਰਹੁ ਕੰਚਨ ਹੋਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਯਾ-ਧੱਕਾ. "ਬਹੁੜਿ ਨ ਮਾਇਆ ਹੋਹਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਹਲੋਰਾ. ਹੂਟਾ। ੪ ਲਹਿਰ. ਤਰੰਗ. "ਜੈਸੇ ਮਹਾ ਸਾਗਰ ਹੋਹੇ."

(ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੁਧੀ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਗ. ।ऽ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਟੂਟੇ ਪਰੇ । ਨਵੇਂ ਮੁਰੇ । ਅਸੰ ਧਰੇ । ਰਿਸੰ ਭਰੇ ॥ (ਰਾਮਾਵ)

ਹੋਹਿ. ਹੁੰਦਾ ਹੈ । ੨ ਹੋਵੇ.

ਹੋਹੁ. ਦੇਖੋ, ਹੋਹ. ਹੋ. ਹੋਜਾ. "ਹੋਹੁ ਸਭਨਾ ਕੀ ਰੇਣੁਕਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਹੋਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹਕਾਰਨ (ਸੱਦਣ) ਲਈ ਧੁਨਿ. ਪੁਕਾਰ । ੨ ਢੰਡੋਰਾ.

ਹੋਗ / **ਹੋਗੀ** — ਹੋਵੇਗਾ. ਹੋਵੇਗੀ.

ਹੋਗੀਆ. ਹੋਗਿਆ. ਭਇਆ । ੨ ਹੋਵੇਗਾ. "ਤੂ ਆਪੇ ਕਰਹਿ ਸੁ ਹੋਗੀਆ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਹੋਗੁ. ਦੇਖੋ, ਹੋਗ. "ਹੋਗੁ ਤਿਸੈ ਕਾ ਭਾਣਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) "ਦੂਸਰ ਹੋਆ ਨ ਹੋਗੁ." (ਬਾਵਨ)

ਹੋਛਉ. ਵਿ—ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. ਘਟੀਆ. "ਹੋਛਉ ਕਾਜ ਅਲਪ ਸੁਖ ਬੰਧਨ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਹੋਛਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਤੁੱਛਤਾ. ਕਮੀਨਾਪਨ. "ਬੈਠਜੋ ਨਿਕਟ ਹੋਛਤਾ ਹੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੋਛਾ / **ਹੋਛੀ** / **ਹੋਛੇ** — ਦੇਖੋ, ਹੋਛਉ. "ਹੋਛਾ ਸਾਹੁ ਨ ਕੀਜਈ." (ਭਾਗੁ) "ਕਵਨ ਸੁ ਦਾਨਾ ਕਵਨੁ ਸੁ ਹੋਛਾ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਹੋਛਾ ਦਾ ਅਰਥ ਮੂਰਖ ਹੈ. "ਹਰਿਰਸ ਛਾਡਿ ਹੋਛੈ ਰਸਿ ਮਾਤਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਤੁੱਛ ਰਸ ਨਾਲ ਮਸ੍ਤ. "ਹੋਛੀ ਸਰਣਿ ਪਇਆ ਰਹਿਣੁ ਨ ਪਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਨਿਰਬਲ ਪਨਾਹ.

ਹੋਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹਟਾਉਣਾ. ਵਰਜਨ. "ਉਚਿਤ ਨ ਭੋਜਨ ਕੇ ਕਹਿ ਹੋਟੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਭੇ ਹਮ ਠਾਢੇ ਸਭ ਕੋ ਹੋਟਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਟਣਾ । ੨ ਸੰਗਯਾ—ਘਾਟਾ. ਕਮੀ. ਨਯੂਨਤਾ. ਤੋਟਾ. "ਪੀਰ ਮੁਰੀਦਾ ਪਿਰਹੜੀ ਹੁਇ ਕਦੇ ਨ ਹੋਟਾ." (ਭਾਗੁ)

ਹੋਠ. ਸੰ. ਓਸ਼੍ਠ. ਦੰਦਾਂ ਦਾ ਪੜਦਾ. ਬੁੱਲ. ਲਬ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉੱਪਰਲਾ ਬੁੱਲ.

ਹੋਠੀਆਂ. ਜਿਲਾ ਗੁਰੁਦਾਸਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਬਟਾਲਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਬਾਰਠ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ (ਘੁੱਕੇਵਾਲੀ) ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੯੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ (੮੮ ਘੁਮਾਉਂ ਇੱਥੇ ਅਤੇ ਪੰਜ ਘੁਮਾਉਂ ਵਾਲੇਵਾਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ) ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਟਾਲੇ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਹੋਡ. ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਰਤ. ਪ੍ਰਤਿਗਯਾ. "ਬਦਹੁ ਕੀਨ ਹੋਡ ਮਾਧਉ ਮੋ ਸਿਉ ?" (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰ. ਹੋਡ੍. ਧਾ—ਜਾਣਾ. ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ.

ਹੋਡਾਹੋਡੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਿਦੋ ਜਿਦੀ । ੨ ਸ਼ਰਤੋ ਸ਼ਰਤੀ.

ਹੋਡੀ. ਵਿ—ਹਠੀਆ. ਜਿੱਦੀ. "ਇਹ ਮੂਰਖ ਹੋਡੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸ਼ਰਤ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ । ੩ ਇੱਕ ਗੱਖਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ "ਹੂਡੀ" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਲੂ. "ਹੋਡੀ ਤਾਂਕੋ ਰੂਪ ਨਿਹਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੭)

ਹੋਣਹਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਭਵਿਤਵਯਤਾ. ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬਾਤ. ਭਾਵੀ. ਦੇਖੋ, ਹੋਨਹਾਰ.

ਹੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭੂ. ਭਵਨ. ਹੋਣਾ । ੨ ਹੋਣ ਯੋਗ ਕਰਮ. "ਹੋਣਾ ਸਾ ਸੋਈ ਫੁਨਿ ਹੋਸੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਹੋਣੀ. ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਜਲ ਤੇ ਸੀਤਲ ਹੋਣੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਹੋਣਹਾਰ. ਭਵਿਤਵਯਤਾ. ਭਾਵੀ. "ਹੋਣੀ ਜਾਨ ਸਭਿਨ ਕੇ ਮਾਥ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਹੋਤ. ਹੋਵਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹੋਤ ਪੁਨੀਤ ਕੋਟਿ ਅਪਰਾਧੂ." (ਬਾਵਨ)

ਹੋਤਾ. ਹੁੰਦਾ. ਹੋਵਤਾ. "ਸਤਿ ਹੋਤਾ ਅਸਤਿ ਕਰਿ ਮਾਨਿਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਹੋਤ੍ਰਿ. ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਹੋਤਾਇਆ. ਹੁੰਦਾ ਆਇਆ. ਹੋਤਾ ਆਇਆ। ੨ ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੋਤ੍ਰਿ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਹੁਤਾਸ਼ਨ. ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਵਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹੋਤੀ. ਹੁੰਦੀ। ੨ ਹੋਤ੍ਰਿ. ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਮਾਲਾ ਤਿਲਕ ਸੋਚ ਪਾਕ ਹੋਤੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮਰਦਾਨ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਨਾਉਂ ਹੋਤੀ ਮਰਦਾਨ ਹੈ.

ਹੋਤੋ. ਹੁੰਦਾ. ਮੌਜੂਦ. ਭਾਵ ਸਭ ਥਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. "ਹੋਤੋ ਸੰਗਿ ਨ ਜਾਨੋ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਹੋਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਹਵਨ. ਹੋਮ.

ਹੋਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਹੋਤ੍ਰ—ਵਿ—ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੋਮਕਰਤਾ.

ਹੋਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਹੋਤ੍ਰਿਯ—ਹੋਤ੍ਰਿਯ. ਵਿ—ਹੋਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੋਤਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਹਵਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਾ.

ਹੋਂਦ. ਸੰਗਯਾ—ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ. ਹੋਨਾਪਨ. ਭਾਵ. ਸੱਤਾ। ੨ ਮੌਜੂਦਗੀ.

ਹੋਦਾ, ਹੋਂਦਾ ਵਿ—ਮੌਜੂਦ. ਉਪਸਿਥਤ. "ਘਰਿ ਹੋਦਾ ਪੁਰਖੁ ਨ ਪਛਾਣਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਹੁੰਦਾ. ਬਣਦਾ. ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਅਭਿਮਾਨ ਸਹਿਤ ਮੰਨਦਾ. "ਹੋਂਦਾ ਫੜੀਅਗੁ ਨਾਨਕ ਜਾਣੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਹੋਦੀ. ਦੇਖੋ, ਅਣਹੋਦੀ.

ਹੋਦੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ. ਹੋਣ ਪੁਰ. "ਜੇ ਘਰਿ ਹੋਦੈ ਮੰਗਣ ਜਾਈਐ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਹੋਨ. ਹੋਵੇਂ. ਹੋਂ। ੨ ਹੋਵਨ. ਹੋਣਾ. ਹੋਂਦ.

ਹੋਨਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹੋਣਹਾਰ. "ਮਾਈ ਹੋਨਹਾਰ ਸੁ ਹੋਈਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਹੋਨਮ. ਵਿ—ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁਤ.

ਹੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਣਾ. "ਹੋਨਾ ਹੈ ਸੋ ਹੋਈ ਹੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਹੋਨਿ. ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਹੋਨਿ ਨਜੀਕ ਖੁਦਾਇ ਦੈ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਹੋਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹੋਣੀ। ੨ ਵਿ—ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਹੋਵਨੀਯ. "ਸੋ ਬ੍ਰਹਮ ਅਜੋਨੀ ਹੈ ਭੀ ਹੋਨੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਹੋਮ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਘੀ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਵਾਸਤੇ ਘੀ ਆਦਿਕ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਦਾ ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ. ਹਵਨ. "ਹੋਮ ਜਗ ਤੀਰਥ ਕੀਏ ਬਿਚਿ ਹਉਮੈ ਬਧੈ ਬਿਕਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਰਿਗ ਅਤੇ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਹੋਮ ਦੀ ਬਹੁਤ ਮਹਿਮਾ ਹੈ. ਬਾਈਬਲ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੋਮ ਧਰਮ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, Ex ਕਾਂਡ ੨੯. ਆਇਤ ੧੩ ਅਤੇ ੧੮। ੩ ਬਲਿਦਾਨ. ਭੇਟਾ ਦਾ ਅਰਪਨਾ. "ਨਿਉਲੀ ਕਰਮ ਜਲ ਹੋਮ ਪਾਵਕ ਪਵਨ ਹੋਮ." (ਅਕਾਲ) ਜਲ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਦੇਣੀ ਅਤੇ ਅਗਨੀ ਤਥਾ ਪਵਨ ਨੂੰ ਬਲਿਦਾਨ ਅਰਪਨਾ.

ਹੋਮਕੁੰਡ. ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਟੋਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਗਨਿ ਨੂੰ ਵੇਦ ਵਿਧਿ ਨਾਲ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਹਵਨ ਕਰੀਏ. ਦੇਖੋ, ਹਵਨਕੁੰਡ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਹੋਮਕੁੰਡ ਦਾ ਨਿਰਣਾ.

ਹੋਮਨ, ਹੋਮਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਹੋਮ ਕਰਨਾ. ਹਵਨ ਕਰਨਾ.

ਹੋਮਾਗਉ. ਹੋਮਾਂਗਾ. ਹਵਨ ਕਰਾਂਗਾ। ੨ ਭੇਟਾ ਦੇਵਾਂਗਾ. "ਕਰਉ ਬੇਨਤੀ ਅਤਿ ਘਨੀ ਇਹ ਜੀਅ ਹੋਮਾਗਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਹੋਮੀ. ਹਵਨ ਕੀਤੀ। ੨ ਹੋਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੋਤ੍ਰਿ.

ਹੋਯਉ, ਹੋਯਾ, ਹੋਯੋ ਭਇਆ. ਹੂਆ. ਹੋਇਆ. "ਜਿਹ ਕ੍ਰਿਪਾਲ ਹੋਯਉ ਗੋਬਿੰਦ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) "ਹੋਯੋ ਹੈ ਹੋਵੰਤੋ." (ਗਾਥਾ)

ਹੋਰ. ਵ੍ਯ—ਔਰ। ੨ ਅਨ੍ਯ. ਅਪਰ. "ਕਰੈ ਦੁਹ-

ਕਰਮ ਦਿਖਾਵੈ ਹੋਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਕਰੇ ਖੋਟਾ ਕਰਮ, ਦਿਖਾਵੇ ਚੰਗਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਹੋਰਨਾ. "ਰਹੇ ਹੋਰ ਲੋਕੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਲੋਕ ਵਰਜ ਰਹੇ.

ਹੋਰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਤੁ। ੨ ਔਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. ਹੋਰ ਰੀਤਿ ਨਾਲ. "ਹੋਰਤੁ ਭਗਤਿ ਨ ਪਾਏ ਕੋਈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਹੋਰਤੈ. ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ. ਅਨਜ ਸੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੋਰਥੈ.

ਹੋਰਥੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹੋਰ ਥਾਂ. ਅਨਜਤ੍ਰ. "ਹੋਰਥੈ ਸੁਖ ਨ ਭਾਲ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਹੋਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵਰਜਣਾ. ਹਟਾਉਣਾ. ਰੋਕਣਾ. "ਇਸੁ ਮੀਠੀ ਤੇ ਇਹੁ ਮਨ ਹੋਰੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਨਿੰਦਕ ਸੋ ਜੋ ਨਿੰਦਾ ਹੋਰੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਅਸਾਡਾ ਅਸਲ ਨਿੰਦਕ ਉਹ ਹੈ, ਜੋ ਅਸਾਡੀ ਨਿੰਦਾ ਹੁੰਦੀ ਨੂੰ ਵਰਜੇ.

ਹੋਰਨਿ. ਹੋਰਨਾਂ ਕਰਕੇ. ਔਰੋਂ ਸੇ. "ਆਪਣਾ ਕਾਰਜੁ ਆਪਿ ਸਵਾਰੇ ਹੋਰਨਿ ਕਾਰਜੁ ਨ ਹੋਈ."(ਆਸਾ ਮ:੧)

ਹੋਰਾ. ਹੋਰਨ (ਵਰਜਨ) ਕਰਿਆ। ੨ ਸੰ. ਅਹੋਰਾਤ੍ਰ (ਦਿਨ ਰਾਤ) ਦਾ ਚੌਬੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਇੱਕ ਘੰਟਾ। ੩ ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ.

ਹੋਰਿ. ਅਪਰ. ਔਰ. ਹੋਰ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਹੋਰਿ ਕੇਤੇ ਗਾਵਨਿ." (ਜਪੁ)

ਹੋਰਿਓ. ਹੋਰਨ ਕਰਿਆ. ਵਰਜਿਆ. ਮੋੜਿਆ. ਲੌਟਾਇਆ। ੨ ਹੋਰ ਹੀ. ਔਰ ਹੀ। ੩ ਹੋਰ ਪਾਸਿਓਂ. "ਹੋਰਿਓ ਗੰਗ ਵਹਾਈਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਭਾਵ—ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਵਗਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਗੁਰੂ ਚੇਲੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪਿਆ ਹੈ.

ਹੋਰਿਆ. ਵਰਜਿਆ. ਰੋਕਿਆ.

ਹੋਰੀ. ਵਰਜਨ ਕੀਤੀ. ਰੋਕੀ. ਹੋੜੀ. "ਮੋਹਨੀ ਮੋਹਤ ਰਹੈ ਨ ਹੋਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਹੋਰਸ. ਔਰ ਸਾਥ. "ਵਿਣੁ ਮਨੈ ਜਿ ਹੋਰੀ ਨਾਲਿ ਲੁਝਣਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਹੋਲੀ। ੪ ਅਹੋ ਅਲੀ! "ਗ੍ਵਾਰਨਿ ਯੌਂ ਕਹਜੋ ਹੋਰੀ!" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਹੋਰ. "ਗੁਣ ਏਹੋ, ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ (ਸੋਦਰੁ) ਵਡੀ ਸਿਫਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੁੱਲ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. ਰੁਕਾਵਟ. "ਤ੍ਰਿ ਹੋਰੁ ਨ ਕੋਈ ਹੋਰੁ." (ਜਪੁ)

ਹੋਰੇ } **ਹੋਰੈ** } ਦੇਖੋ, ਹੋਰਨਾ. "ਕੋਟਿ ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕੋਰੇ ਮਨੁ ਹੋਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਔਰ ਹੀ. ਭਾਵ ਵਿਪਰੀਤ. ਉਲਟ. "ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਲਾਲਚਿ ਅਟਿਆ ਮਨਮੁਖ ਹੋਰੇ ਗਲਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਹੋਲ. ਸੰ. ਹੋਲਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਘਾਸ ਫੂਸ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਅਧਭੁੰਨਿਆ ਅੰਨ. ਧਾਨ ਅਤੇ ਛੋਲੇ ਆਦਿਕ ਛਿਲਕੇ ਸਮੇਤ ਭੁੰਨਕੇ ਹੋਲਾਂ ਬਣਾਈਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹੋਲਗੜ੍ਹ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਿਲਾ. ਇਸੇ ਥ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਲਗਾਕੇ ਸੰਮਤ ੧੭੫੭ ਚੇ ਬਦੀ ੧ ਨੂੰ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ ਖੇਡਣ ਦੀ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ਦੇਖੋ, ਆਨੰਦਪੁਰ ਅਤੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ.

ਹੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੋਲ ਅਤੇ ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ.

ਬਰਛਾ ਢਾਲ ਕਟਾਰਾ ਤੇਗਾ ਕੜਛਾ ਦੇਗਾ ਗੋਲਾ ਹੈ,
ਛਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦ ਸਜਾ ਦਸਤਾਰਾ ਅਰੁ ਕਰਦੌਨਾ ਟੋਲਾ ਹੈ,
ਸੁਭਟਸੁਚਾਲਾ ਅਰੁ ਲਖਬਾਹਾਂਕਲਗਾਸਿੰਘ ਸੁਚੋਲਾ ਹੈ,
ਅਪਰ ਮੁਛਹਿਰਾ ਦਾੜ੍ਹਾ ਜੈਸੇ, ਤੈਸੇ ਬੋਲਾ ਹੋਲਾ ਹੈ.
(ਕਵਿ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ)

ਹੋਲਾ ਮਹੱਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਹਮਲਾ ਅਤੇ ਜਾਯ ਹਮਲਾ ਹੱਲਾ ਅਤੇ ਹੱਲੇ ਦੀ ਥਾਂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖਾਲਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਯੁਧਵਿਦਯਾ ਵਿੱ ਨਿਪੁਣ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਰੀਤਿ ਚਲਾਈ ਸੀ ਕਿ ਦੋ ਦਲ ਬਣਾਕੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਹੇਠ ਇੱਕ ਖਾ ਥਾਂ ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ. ਕਲਗੀ ਧਰ ਆਪ ਇਸ ਮਸਨੂਈ ਜੰਗ ਦਾ ਕਰਤਬ (Manoeuvre) ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦਲਾਂ ਨੂੰ ਸੁਭ ਸਿਖਯਾ ਦਿੰਦੇ ਸ ਅਰ ਜੋ ਦਲ ਕਾਮਯਾਬ ਹੁੰਦਾ ਉਸ ਨੂੰ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱ ਸਿਰੋਪਾ ਬਖਸ਼ਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ ਹੋਲ ਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਮਹੱਲਾ.

ਹੋਲਿ, ਹੋਲਿਕਾ, ਹੋਲੀ ਸੰ. ਹੋਲਾਕਾ ਅਥਵਾ ਹੋਲਿਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹੋਲਿਕਾਦਹਨ. ਫੱਗੁਣ ਸੁਦੀ ੧੫ ਦਾ ਤ੍ਯੋਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਢੂੰਡਾ. "ਹੋਲਿ ਦਸਹਰਾ ਦਰਸਨ ਆਵਹੁ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਹੋਲੀ ਕੀਨੀ ਸੰਤਸੇਵ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਹੋਵਗ. ਹੋਵੇਗਾ.

ਹੋਵਣ. ਦੇਖੋ, ਹੋਣਾ.

ਹੋਵਤ. ਹੁੰਦਾ. ਹੁੰਦੇ. ਹੋਤਾ. ਹੋਤੇ. "ਹੋਵਤ ਆਏ ਸਦ ਸਦੀਵ." (ਬਾਵਨ)

ਹੋਵਨ. ਹੋਣਾ. ਅਸ੍ਤਿਤ੍ਵ। ੨ ਵਿ—ਹੋਣ ਯੋਗ. ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਅਵਸ਼੍ਯ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਭਾਵ—ਮਰਣ. "ਹੋਵਨ ਕਉਰਾ ਅਨਹੋਵਨ ਮੀਠਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਮਰਨਾ ਕੌੜਾ ਅਤੇ ਜਿਉਣਾ ਮਿੱਠਾ.

ਹੋਵਨਹਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਹੋਣੀ. ਭਾਵੀ। ੨ ਨਿਤ੍ਯ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਤਾਰ. "ਹੋਵਨਹਾਰ ਹੋਤ ਸਦ ਆਇਆ." (ਬਾਵਨ)

ਹੋਵਨਿ. ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਹੁਕਮੀ ਹੋਵਨਿ ਆਕਾਰ." (ਜਪੁ)

ਹੋਵੀ. ਹੋਵਸੀ. ਹੋਵੇਗਾ। ੨ ਹੁੰਦਾ. "ਤਿਸ ਦਾ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵੀ ਭਲਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਹੋਵੈਨੀ. ਵਿ—ਹੋਣ ਵਾਲੀ. ਹੋਣ ਯੋਗ. "ਸਾ ਹੋਵੈ ਜੋ ਬਾਤ ਹੋਵੈਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਹੋਵੰਤੋ. ਹੁੰਦਾ। ੨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਹੋਯਾ ਹੈ ਹੋਵੰਤੋ." (ਗਾਥਾ)

ਹੋੜ. ਦੇਖੋ, ਹੋਡ ਅਤੇ ਹੋੜਨਾ.

ਹੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵਰਜਣਾ. ਹਟਾਉਣਾ. ਰੋਕਣਾ. ਮੋੜਨਾ. "ਸੂਰ ਬੀਰ ਵਰਿਆਮੁ ਕਿਨੈ ਨ ਹੋੜੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਹਣਾ. ਖੁਰਦੜਾ ਕਰਨਾ. ਜਿਵੇਂ—ਚੱਕੀ ਅਤੇ ਖਰਾਸ ਦਾ ਪੱਥਰ ਹੋੜਨਾ.

ਹੋੜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਬਾੜਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰ ਜਾਣੋ ਪਸ਼ੂ ਰੋਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਵਿਘਨ। ੩ ੳ ਦੀ ੋ ਮਾਤ੍ਰਾ (ੋ).

ਹੌ. ਦੇਖੋ, ਹਉ.

ਹੌਂ. ਦੇਖੋ, ਹੱਉ.

ਹੌਸ, ਹੌਂਸ ਦੇਖੋ, ਹਉਸ.

ਹੌਸਲਾ. ਅ਼ ਹੌਸਲਹ. ਸੰਗਯਾ—ਜਾਨਵਰ ਦਾ ਮੇਦਾ. ਪੋਟਾ। ੨ ਭਾਵ—ਹਿੰਮਤ. ਸਾਹਸ। ੩ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰ੍ਥ. ਪੁਰਖਾਰਥ.

ਹੌਂਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹਾਂਪਨਾ. ਹਫਣਾ. ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਖਿੱਚਵਾਂ ਸਾਹ ਲੈਣਾ.

ਹੌਕਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਦਮਕਸ਼ੀ. ਦਿਲ ਦੇ ਛੇਤੀ ਧੜਕਨ ਕਾਰਣ ਸ੍ਵਾਸ ਦੀ ਤੇਜ ਗਤਿ. "ਦੌਰੇ ਆਵਤ ਹੌਂਕਨੀ ਸੋਇ ਊਰਧ ਸ੍ਵਾਸ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭)

ਹੌਜ, ਹੌਦ ਅ਼ ਹ਼ੌਜ਼. ਸੰਗਯਾ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਕੁੰਡ. ਚਬੱਚਾ. "ਬਡੋ ਹੌਜ ਇਕ ਹੁਤੋ ਬਨਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੌਦਜ, ਹੌਦਾ ਅ਼ ਹੌਦਜ. ਸੰਗਯਾ—ਉੱਠ ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਦੀ ਅਮਾਰੀ. "ਕੰਚਨ ਰਜਤ ਘਰੇ ਜਿਨ ਹੌਦਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੌਨ. ਦੇਖੋ, ਹਵਨ.

ਹੌਮੈ. ਦੇਖੋ, ਹਉਮੈ.

ਹੌਰ. ਦੇਖੋ, ਹਉਲ. "ਰੌਰ ਪਰਾ ਪੁਰ ਦੌਰ ਚਲੇ ਨਰ ਹੌਰ ਉਠ੍ਯੋ ਉਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਅ਼ ਉਛਾਲਨੇ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜਮਨਾ ਕਹੁ ਗ੍ਵਾਰਨਿ ਹੌਰੈਂ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਗਵਾਲਨਾਂ ਜਮਨਾ ਦੇ ਜਲ ਨੂੰ ਤਰਣ ਸਮੇ ਉਛਾਲਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹੌਰਵ, ਹੌਰਵਤ, ਹੌਰਵਤਾ ਸੰਗਯਾ—ਹੌਲੱਤਣ. ਹਲਕਾਪਨ. ਤੁੱਛਤਾ. ਕਮੀਨਾਪਨ. "ਅਲਪ ਆਰਬਲ ਛਿਮਾ ਕਰਤ ਹੈ। ਇਹ ਜੇਠੋ ਹੌਰਵਤ ਧਰਤ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੌਰਾ. ਹੌਲਾ. ਹਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਹਉਰਾ. "ਹੌਰਾ ਭਯਾ ਸਗਲ ਤੁਰਕਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੌਲ. ਅ਼ ہول ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ੌਫ਼. ਡਰ। ੨ ਦਿਲ ਦਾ ਕੰਬਣਾ. ਧੜਕਾ. ਦੇਖੋ, ਦਹਲ.

ਹੌਲਾ. ਵਿ—ਹਲਕਾ। ੨ ਕਮੀਨਾ. ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ.

ਹੌਲੀਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸ਼ਨੇ ਸ਼ਨੇ. ਆਹਿਸ੍ਤਹ.

ਹੰ. ਅਹੰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਮੈ. "ਹੰ ਭੀ ਵੰਞਾ ਡੁਮਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਹੰਉ. ਦੇਖੋ, ਹੱਉ. "ਤਿਨ ਕੈ ਹੰਉ ਲਾਗਉ ਪਾਏ." (ਵਡ ਮ: ੩ ਅਲਾਹਣੀ) "ਹੰਉ ਵਾਰੀ ਹੰਉ ਵਾਰੀ ਗੁਰੁਸਿਖ ਮੀਤ ਪਿਆਰੇ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹੰਉਮੈ. ਦੇਖੋ, ਹਉਮੈ. "ਸਭਿ ਬਿਨਸੇ ਹੰਉਮੈ ਪਾਪਾ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਹੰਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੱਤਕ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਖ (ਖੰਭ) ਚਿੱਟੇ, ਪੈਰ ਅਤੇ ਚੁੰਜ ਲਾਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.* ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਚੁੰਜ ਵਿੱਚ ਖਟਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਪਾਣੀ ਅਲਗ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਸਤਜ ਅਸਤਜ ਦਾ ਵਿਵੇਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਭੀ ਹੰਸ ਸੱਦੀਂਦਾ ਹੈ. ਹੰਸ ਨੂੰ ਮੋਤੀ ਚੁਗਣ ਵਾਲਾ ਭੀ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

"ਜੈਸੇ ਮਾਨਸਰ ਤਜਾਗ ਹੰਸ ਆਨ ਸਰ ਜਾਤ,
ਖਾਤ ਨ ਮੁਕਤਫਲ ਭੁਗਤਿ ਜੁ ਗਾਤ ਕੀ."
(ਭਾਗੁ ਕ)

"ਪੰਛਿਨ ਮੇ ਹੰਸ ਮ੍ਰਿਗਰਾਜਨ ਮੇ ਸਾਰਦੂਲ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਸੂਰਜ. "ਮਹਿਮਾ ਜਾ ਕੀ ਨਿਰਮਲ ਹੰਸ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ. ਰੂਹ. "ਕਾਇਆ ਹੰਸ ਕਿਆ ਪ੍ਰੀਤਿ ਹੈ ਜਿ ਪਇਆ ਹੀ ਛਡਿਜਾਇ?" (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਵਿਵੇਕੀ. ਸਤਜ ਅਸਤਜ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਿਖ ਹੰਸ ਸਰਵਰਿ ਇਕਠੇ ਹੋਏ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਹੰਸਾ ਵੇਖਿ ਤਰੰਦਿਆਂ ਬਗਾਂ ਭਿ ਆਇਆ ਚਾਉ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੫ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ। ੬ ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ਼, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰੰਗ ਹੰਸ ਜੇਹਾ ਹੈ. "ਹੰਸ ਉਲਥੜੇ ਆਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੭ ਹੰਸ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ. ਇਸ ਦੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਵਾਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣ ਸਮੇ "ਹੰ" ਅਤੇ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਸਮੇ "ਸ" ਦਾ ਜਾਪ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਅਜਪਾ ਅਤੇ ਹੰਸਾ। ੮ ਹੰਸ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਹੰਸਾਵਤਾਰ। ੯ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੧੦ ਸ਼ਿਵ। ੧੧ ਘੋੜਾ। ੧੨ ਵਿ—ਉੱਤਮ। ੧੩ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ—ਦੋ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਸੱਤ ਅਤੇ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਹਿ ਤਹਿ ਬਢਾ ਪਾਪ ਕਾ ਕਰਮੰ,
ਜਗ ਤੇ ਘਟਾ ਧਰਮ ਕਾ ਭਰਮੰ. (ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਕੇਸ਼ਵ ਦਾਸ ਨੇ ਹੰਸ ਛੰਦ ਦੇ ਆਦਿ ਭਗਣ ऽ॥ ਦਾ ਹੋਣਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਆਵਤ ਜਾਤ ਰਾਜ ਕੇ ਲੋਗ.
ਮੂਰਤਧਾਰੀ ਮਾਨਹੁ ਭੋਗ. ×××
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

(ੲ) ਦੇਖੋ, ਹੰਸਕ.
(ਸ) ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੧.

ਹੰਸ ਹੰਸਾ. ਹੰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੰਸ. ਪਰਮਹੰਸ. "ਹੰਸ ਹੰਸਾ ਬਗ ਬਗਾ ਲਹੈ ਮਨ ਕੀ ਜਾਲਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਰਨ ਤੋਂ ਮਹਾਂ ਪਾਖੰਡੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰਮਹੰਸ ਬਣੇਗੀਆਂ.

ਹੰਸਕ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਉਛਾਲ" ਅਤੇ "ਪੰਕ੍ਤਿ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਭ, ਗ, ਗ, ऽ॥, ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਬੈਰਮ ਖਾਨਾ। ਕੀਨ ਮਦਾਨਾ।
ਖੈਂਚ ਕ੍ਰਿਪਾਨਾ। ਬੀਰਨ ਹਾਨਾ॥ (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਈ ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਹੰਸ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਡਿੰਗ. ਨੂਪਰ. ਝਾਂਜਰ.

* ਕਾਲੇ ਪੰਖਾਂ ਵਾਲੇ ਭੀ ਹੰਸ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਹੰਸਗਤਿ. ਹੰਸ ਦੀ ਚਾਲ। ੨ ਹੰਸ ਜੈਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੧ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੯ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ. ਕਈ ਛੰਦਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਅੰਤ ਰਗਣ ऽ।ऽ ਦਾ ਹੋਣਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕੇਤੇ ਕਹਹਿ ਵਖਾਣ, ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਾਵਣਾ,
ਵੇਦ ਕਹਹਿ ਵਖਿਆਣ, ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਵਣਾ.×××
(ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਤੇਰੀ ਪਨਹਿ ਖੁਦਾਇ, ਤੂ ਬਖਸੰਦਗੀ,
ਸੇਖਫਰੀਦੈ ਖੈਰ, ਦੀਜੈ ਬੰਦਗੀ.(ਆਸਾ)

(ਅ) ਦੇਖੋ, ਪਉੜੀ ਦਾ ਰੂਪ ੪.

ਹੰਸਗਾਮਿਨੀ. ਵਿ—ਹੰਸ ਜੇਹਾ ਚੱਲਣ ਵਾਲੀ. ਹੰਸ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀ.

ਹੰਸਤ. ਦੇਖੋ, ਹਿੰਸਤ.

ਹੰਸਨੀ. ਹੰਸ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਹੰਸਯਾਨ. ਹੰਸ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ) ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਹੰਸਯਾਨੀ. ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਹੰਸਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਪਰਮਹੰਸ। ੨ ਹੰਸ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ. ਰਾਜ ਹੰਸ.

ਹੰਸਰਾਮ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਰ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਕਰਣ ਪਰਵ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਕੌਨ ਬਡੋ ਯਾ ਜਗਤ ਮੇ ਕੋ ਦਾਤਾ ਕੋ ਸੂਰ?
ਕਾਂਕੇ ਰਨ ਅਰੁ ਦਾਨ ਮੇ ਮੁਖ ਪਰ ਬਰਸਤ ਨੂਰ?
ਰਚਜੋ ਬ੍ਰਹਮ ਕਰ ਆਪਨੇ ਦੀਨੋ ਭੂ ਕੋ ਭਾਰ,
ਸੋ ਤੋ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ ਨਾਨਕ ਕੋ ਔਤਾਰ.
ਐਸੋ ਕਾਹੂ ਕੇ ਨਹੀ ਸੁਰ ਸੁਰਪਤਿ ਕੇ ਭੌਨ,
ਈਸ ਮੁਨੀਸ ਦਿਲੀਸ ਏ ਨਰ ਨਰੇਸ ਕੇ ਕੌਨ?
ਚਾਰ ਬਰਨ ਚਾਰੋਂ ਜਹਾਂ ਆਸ਼੍ਰਮ ਕਰਤ ਅਨੰਦ,
ਤਾਂ ਕੋ ਨਾਮ ਅਨੰਦਪੁਰ ਹੈ ਅਨੰਦ ਕੋ ਕੰਦ.
ਸੰਬਤ ਸਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਬਰਸ ਬਾਵਨ ਬੀਤਨਹਾਰ,
ਮਾਰਗ ਵਦਿ ਤਿਥਿ ਦੂਜ ਕੋ ਤਾਂ ਦਿਨ ਮੰਗਲਵਾਰ,
ਹੰਸ ਰਾਮ ਤਾਂ ਦਿਨ ਕਰਜੋ ਕਰਨ ਪਰਬ ਆਰੰਭ.×××
ਪ੍ਰਿਥਮ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰ ਰਾਖ ਕਰ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਉਦਾਰ,
ਟਕਾ* ਕਰੇ ਬਖ਼ਸ਼ੀਸ਼ ਤਬ ਮੋ ਕੋ ਸਾਠ ਹਜਾਰ.
ਤਾਂ ਕੋ ਆਯਸ ਪਾਯਕੈ ਕਰਣ ਪਰਵ ਮੈਂ ਕੀਨ,
ਭਾਖਾ ਅਰਥ ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਕਰ ਸੁਨੇ ਸੁਕਵਿ ਪਰਬੀਨ.

ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ—

ਕਾਯਮ ਕੁਬੇਰ ਸਾਤ ਸਾਯਰ ਸੁਮੇਰੁ ਜੌਲੋ
ਕੀਰਤਿ ਕਰਨ ਕੀ ਕਰਨ ਅਵਗਾਹਬੀ,
ਜੌਲੌ ਪੌਨ ਪੰਨਗ ਪ੍ਰਬਲ ਪੁਹਮੀ ਕੇ ਭਾਰ
ਪਾਰਥ ਕੋ ਜੌਲੌ ਪੁਰਖਾਰਥ ਸਰਾਹਬੀ,
ਜੌਲੌ ਸ਼ਿਵਸਲਿਤਾ† ਸੁ ਕਵਿ ਹੰਸਰਾਮ ਕਹੈ
ਜੌਲੌ ਰਾਮ ਰਾਵਨ ਕੋ ਰਾਮਾਯਨ ਚਾਹਬੀ,
ਜੌਲੌ ਧ੍ਰੁਵ ਧਰਨਿ ਤਰੁਨ ਤੇਜ ਰਾਜੈ ਜਗ
ਤੌਲੌ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਤੇਰੇ ਸੀਸ ਸਾਹਬੀ.

ਹੰਸਲੀ. ਸੰ. ਅੰਸਲੀ. ਗਲ ਦੇ ਹੇਠ ਛਾਤੀ ਦੇ ਉੱਪਰ ਦੀ ਹੱਡੀ. Collar bone। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਸਲੀ.

ਹੰਸਵਾਹਨ. ਬ੍ਰਹਮਾ, ਜੋ ਹੰਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਹੰਸਵਾਹਨੀ. ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਹੰਸ ਵੰਸ. ਹੰਸ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਵੰਸ਼. ਸੂਰਜਕੁਲ। ੨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੁਲ.

ਹੰਸਾ. ਹੰਸ ਵਾਲਾ. ਬ੍ਰਹਮਾ. "ਤਾਚੇ ਹੰਸਾ ਸਗਲੇ ਜਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਉਸ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ (ਰਜੋਗੁਣ), ਉਸ ਤੋਂ ਸਗਲੇ ਜਨਾ। ੨ ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਹੰਸਾ ਸਰਵਰ ਕਾਲ ਸਰੀਰ."(ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੋਹੰ ਦਾ ਉਲਟ. ਹੰ (ਮੈ) ਸਾ (ਉਹ). "ਨਾਨਕ ਸੋਹੰ ਹੰਸਾ ਜਪੁ ਜਾਪਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧)

ਹੰਸਾਵਤਾਰ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅਵਤਾਰ, ਜੋ ਹੰਸ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਗ੍ਯਾਰਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ਤੇਰਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸਨਕਾਦਿਕਾਂ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਪਾਸ ਆਤਮਵਿਵੇਕ ਦਾ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਪੈਗਿਆ, ਤਦ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ

* ਰੁਪਯੇ. ਰਜਤਮੁਦ੍ਰਾ. † ਗੰਗਾ.

ਹੰਸ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ.

ਹੰਸੀ. ਹੰਸ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਹੰਸਨੀ.

ਹੰਸੁ. ਦੇਖੋ, ਹੰਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹਿੰਸਾ. "ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਲੋਭੁ ਕੋਪੁ ਚਾਰੇ ਨਦੀਆ ਅਗਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਕਾਇਆ ਹੰਸੁ ਨਿਰਮਲੁ ਦਰਿ ਸਚੈ ਜਾਣੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੪ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਹੰਸੁਲਾ. ਹੰਸਪੁਤ੍ਰ. ਹੰਸ ਦਾ ਬੱਚਾ. "ਬਗੁਲੇ ਤੇ ਫੁਨਿ ਹੰਸੁਲਾ ਹੋਵੈ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਪਾਖੰਡੀ ਤੋਂ ਵਿਵੇਕੀ ਹੋਵੈ.

ਹੰਸੇਸੁਰੀ. ਹੰਸ ਦੀ ਈਸ਼੍ਵਰੀ. ਹੰਸ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ. "ਕਿ ਹੰਸੇਸੁਰੀ ਹੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਹੰਕ. ਵਿ-ਅਹੰਕਾਰੀ. "ਭਿਰੇ ਭੂਮਿ ਹੰਕੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਹਾਕ. ਪੁਕਾਰ। ੩ ਹੁੰਕਾਰ. ਹੰਘੂਰਾ। ੪ ਅਹੰਕਾਰ.

ਹੰਕੀ. ਵਿ-ਅਹੰਕਾਰੀ ਅਭਿਮਾਨੀ. "ਮੰਡੇ ਆਨ ਹੰਕੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਹੰਗ. ਫ਼ਾ هنگ ਫੌਜ. ਸੈਨਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹੰਗ.

ਹੰਗਤਾ. ਦੇਖੋ, ਅਹੰਤਾ.

ਹੰਗਾਮ. ਫ਼ਾ هنگام ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸਮਾ. ਵੇਲਾ.

ਹੰਗਾਮਾ. ਫ਼ਾ هنگامه ਹੰਗਾਮਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਜੰਗ. ਯੁੱਧ। ੩ ਮੁਹਿੰਮ. "ਬਹੁਤ ਬਰਖ ਕੋ ਹੁਇ ਹੰਗਾਮਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਹਗਾਮਾ.

ਹੰਗੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ. "ਲਇ ਲਸ੍ਰਿਕਾ ਦੇਤ ਹੰਗੂਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਹੰਘ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸਮਰਥ. ਸ਼ਕਤਿ. ਬਲ.

ਹੰਘਈ. ਸਮਰਥ. ਹੁੰਦਾ. ਸਕਦਾ. "ਕੰਨ ਕੋਈ ਕਢਿ ਨ ਹੰਘਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਨਿੰਦਾ ਸੁਣਨ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕੰਨ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ.

ਹੰਘੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਹੁੰਕਾਰ ਅਤੇ ਹੰਗੂਰਾ.

ਹੰਜੀ. ਕਾਸ਼. ਮਲਾਹ. ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਹਾਂਝੀ.

ਹੰਜੀਰ. ਦੇਖੋ, ਅੰਜੀਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੰਜੀਰਾਂ.

ਹੰਜੀਰਾਂ. خنازیر ਖ਼ਨਾਜ਼ੀਰ. ਸੰ. ਗਣ੍ਡਮਾਲਾ-ਗੰਡਮਾਲ Scrofula. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ:-

ਹਾਜਮੇ ਦਾ ਵਿਗਾੜ, ਲਹੂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ, ਸ਼ਰਾ[illegible] ਅਥਵਾ ਆਤਸ਼ਕ ਰੋਗ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸੇ ਹੋਏ ਮਾਤਾ ਪਿ[illegible] ਦੇ ਵੀਰਜ ਅਤੇ ਰਕਤ ਵਿੱਚ ਅਸਰ, ਮੈਲੀ ਥਾਂ ਰਹਿ[illegible] ਅਤੇ ਸੜਿਆ ਬੁਸਿਆ ਖਾਣਾ ਆਦਿ.

ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਗਲੇ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ ਗਿਲਟੀਆਂ ਹੋ[illegible] ਸੁੱਜ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਕਦੇ ਫੁੱਟ ਵਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਕਦੇ ਕ[illegible] ਇਹ ਗਿਲਟੀਆਂ ਬਗਲਾਂ ਅਤੇ ਛਾਤੀ ਤੀਕ ਫੈ[illegible] ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਰੋਗ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਹਾਜ[illegible] ਠੀਕ ਰੱਖਣਾ ਲੋੜੀਏ. ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਕਰਨ ਵਾ[illegible] ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ ਰੱਖਣਾ ਚੰਗਾ ਹੈ. ਕਚਨਾਰ [illegible] ਕਲੀਆਂ ਅਤੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਚੀਜਾਂ ਵਰਤਣੀ[illegible] ਲਾਭਦਾਇਕ ਹਨ.

ਹਰੜਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ, ਉਸ਼ਬੇ ਦੇ ਅਰਕ ਦਾ ਪੀਣ[illegible] ਮੁੰਡੀ ਬੂਟੀ ਅਤੇ ਨਿੰਮ ਦੇ ਸੱਕ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਵਰਤ[illegible] ਬਹੁਤ ਲਾਭਵੰਦ ਹੈ.

ਬਰਨੇ ਬਿਰਛ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾ[illegible] ਪੀਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਹੰਜੀਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਹੇਠ ਲਿ[illegible] ਉੱਤਮ ਲੇਪ ਹਨ-

ਸਫੇਦਾ ਕਾਸਗਰੀ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਸੰਧੂਰ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਤਿਲਾਂ [illegible] ਤੇਲ ਦਸ ਤੋਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਮੱ[illegible] ਆਂਚ ਨਾਲ ਪਕਾਕੇ ਮਰਹਮ ਬਣਾ ਲਓ. ਗਿਲਟੀ[illegible] ਬੰਦ ਹੋਣ ਭਾਵੇਂ ਵਗਦੀਆਂ, ਨਿੰਮ ਦੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ਨਾ[illegible] ਧੋਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਇਹ ਮਰਹਮ (ਮਲ੍ਹਮ) ਲਗਾ[illegible]

ਨਰਮੇ (ਕਪਾਹ) ਦੇ ਪੱਤੇ, ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ, ਅ[illegible] ਦੇ ਪੱਤੇ, ਭੰਗਰੇ ਦੇ ਪੱਤੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਛਟਾਂਕ [illegible] ਘੋਟਕੇ ਨੁਗਦਾ ਬਣਾ ਲਓ, ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਤੇਲ [illegible] ਛਟਾਂਕ, ਮੋਮ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਲੈਕੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ [illegible] ਨੁਗਦਾ ਪਕਾਓ, ਜਦ ਨੁਗਦਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੱਕ ਜਾ[illegible] ਤਾਂ ਘੋਟਕੇ ਮਰਹਮ ਬਣਾ ਲਓ ਅਤੇ ਗਿਲਟੀ[illegible] ਉੱਪਰ ਲਾਓ.

ਚਿੱਟੀ ਸਰ੍ਹੋਂ, ਸੁਹਾਂਜਨੇ ਦੇ ਬੀਜ, ਸਣ ਦੇ ਬੀਜ, ਅਲਸੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਜੌਂ, ਮੂਲੀ ਦੇ ਬੀਜ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ ਵਿੱਚ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪੀਸਕੇ ਗਿਲਟੀਆਂ ਤੇ ਲੇਪ ਕਰੋ.

"ਹੁਤੀ ਹੰਜੀਰਾਂ ਗਰ ਮਹਿਂ ਤਾਹੀਂ,
ਦੇਤ ਬਿਖਾਦ ਮਿਟਤ ਸੋ ਨਾਹੀਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੰਜੁ, ਹੰਝ ਸੰਗਯਾ-ਹੰਸ. "ਆਇ ਉਲਥੇ ਹੰਝ."(ਸ.ਫਰੀਦ) ੨ ਬਗੁਲਾ. "ਕੇਲ ਕਰੇਂਦੇ ਹੰਝ ਨੋ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਮੱਘ. ਜੰਗਲੀ ਬੱਤਕ.

ਹੰਝੂ. ਸੰਗਯਾ—ਅਸ਼੍ਰ. ਆਂਸੂ. ਅਥ੍ਰ. "ਦੁਖ ਹੰਝੂ ਰੋਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਹੰਡੀਆ. ਦੇਖੋ, ਹਾਂਡੀ. "ਸਿਰ ਮੁੰਡਿਤ ਹੈਂ ਹੰਡੀਆ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਹੰਡੂਰ ਅਥਵਾ **ਹਿੰਡੂਰ.** ਹੁਣ ਇਹ ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਅਜੀਤਚੰਦ ਨੇ ਨਾਲਾਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਹਲੂਰ ਦਾ ਹੀ ਜਿਕਰ ਆਂਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭੀਮਚੰਦ.

ਹੰਡੂਰੀਆ. ਹੰਡੂਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ੨ ਹੰਡੂਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਹੰਢ, ਹੰਢਣ, ਹੰਢਨਿ ਸੰ. ਹਿਣ੍ਡਨ—ਹਿੰਡਨ. ਸੰਗਯਾ—ਭ੍ਰਮਣ. ਫਿਰਨਾ. ਘੂਮਨਾ. "ਹੰਢਨਿ ਕਰਮਾ ਬਾਹਰੇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਹੰਢੈ ਉਨ ਕਤਾਇਦਾ ਪੈਧਾ ਲੋੜੈ ਪਟੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕਾਇਤੁ ਗਾਰਬਿ ਹੰਢੀਐ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਲਿਖਣਾ। ੩ ਧਾਰਣ.

ਹੰਢਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਭ੍ਰਮਾਉਣਾ. ਘੁਮਾਉਣਾ। ੨ ਪਹਿਰਣਾ.

ਹੰਢਿਆਯਾ. ਦੇਖੋ, ਹਢਿਆਯਾ.

ਹੰਢਿਕੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਫਿਰਕੇ. ਘੁੰਮਕੇ. "ਚਾਰਿ ਗਵਾਇਆ ਹੰਢਿਕੈ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਹੰਤ. ਸੰ. ਹਨ੍ਤ. ਵ੍ਯ—ਆਨੰਦ। ੨ ਦੁੱਖ. ਪੀੜ। ੩ ਅਬ. ਹੁਣ। ੪ ਭੋਜਨ ਸਮੇ ਅਭ੍ਯਾਗਤਾਂ ਲਈ ਜੋ ਧਰਮਅਰਥ ਅੰਨ ਅਰਪਿਆ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਸਮੇ "ਹੰਤ" ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਣਾ ਹਿੰਦੂਆਂ ਲਈ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਖੰਡ ੧੩ ਸ਼ ੧੨। ੫ ਦੇਖੋ, ਹਤ. "ਦੋਖ ਸਭੈ ਹੀ ਹੰਤ." (ਮਾਝ ਦਿਨਰੈਣ) ਸਰਵੇ ਦੋਸ਼ਾ ਹਤਾ:। ੬ ਸੰ. ਹਨ੍ਤ੍ਰ—ਹੰਤ੍ਰਿ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਸਰਬ ਪਾਪਾ ਹੰਤ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫)

ਹੰਤਕਾਰ, ਹੰਤਕਾਰੀ ਵਿ—ਹਤਨ ਕਰਤਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਪ੍ਰਭਾਸੈਨ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਕੋ ਹੰਤਕਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੬) ੨ ਸੰ. ਹਨ੍ਤਕਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਹੰਤ ਸ਼ਬਦ ਕਹਿਕੇ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ. ਹੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹੰਤ ੪। ੩ ਆਨੰਦ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਹੰਤਨਾ. ਸੰਗਯਾ—ਤਨੁ ਅਹੰਤਾ. ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ। ੨ ਹੰਤ੍ਰੀ. ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਤਿਆਗੀ ਹੋਮੈ ਹੰਤਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਹੰਤਾ, ਹੰਤਾਰ, ਹੰਤ੍ਰਿ ਸੰ. ਹਨ੍ਤ੍ਰ. ਵਿ—ਹਨਨ ਕਰਤਾ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜਿਉ ਹੰਤਾ ਮਿਰਗਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਸਰਬਹੰਤਾ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਅਹੰਤਾ ਲਈ ਭੀ "ਹੰਤਾ" ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਹੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਹੰਤਕਾਰ ੨। ੨ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਵ੍ਯ—ਦਾ. ਕਾ. "ਜਸ ਹੰਦਾ ਬਾਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਹੰਦਾਲ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ। ੨ ہندال ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੫੧੯ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੧੫੫੧ ਵਿੱਚ ਮਰਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਕਬਰ ਬਾਬਰ ਦੇ ਮਕਬਰੇ ਪਾਸ ਕਾਬੁਲ ਹੈ.

ਹੰਦਾਲੀਏ. ਦੇਖੋ, ਨਿਰੰਜਨੀਏ.

ਹੰਨ. ਹੈਨ. ਹੈਂ। ੨ ਹੈਂ—ਨਾ. ਨਹੀਂ ਹਨ.

ਹੰਨਾ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਕੀਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਗਾਮ ਅਟਕਾਈਦਾ ਹੈ.

ਹੰਨਿ. ਹੈ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਹਨ. ਹੈਨ. "ਤੇ ਗੁਣ ਮੈ ਤਨਿ ਹੰਨਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ } **ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਮੀਰੀ** } ਪ੍ਰਤਿ ਕਾਠੀ ਸਰਦਾਰੀ. ਭਾਵ ਹਰੇਕ ਸਵਾਰ ਆਪਣੀ ਸਰਦਾਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਭੋਗਤੇ ਮਹਾਨਿਯੇ." (ਪੰਪ੍ਰ) "ਹੰਨੇ ਹੰਨੇ ਇਨ ਕੀ ਮੀਰੀ." (ਪੰਪ੍ਰ)

ਹੰਨੇਬੰਡ } **ਹੰਨੇਵੰਡ** } ਉਹ ਤਕਸੀਮ, ਜੋ ਪ੍ਰਤਿ ਕਾਠੀ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਹਰੇਕ ਸਵਾਰ ਦਾ ਸਮਾਨ ਹਿੱਸਾ. ਜੇ ਸੌ ਸਵਾਰ ਨੇ ਕੋਈ ਇਲਾਕਾ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਸੌ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਧਨ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਵੰਡ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠੀ ਵੰਡ.

ਹੰਬਲੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਨੀ.

ਹੰਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਹਮੀਰ। ੨ ਅਹੰਤਾ ਵਾਲਾ ਬੀਰ. ਹੰਕਾਰੀ ਯੋਧਾ. "ਹਾਹਲੇ ਹੰਬੀਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਹੰਬੈ. ਬਾਂਗਰ. ਵਜ—ਹਾਂ ਠੀਕ. ਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਸਤਯ ਹੈ. ਬੇਸ਼ੱਕ. ਦੇਖੋ, ਵਣਾਹੰਬੈ.

ਹੰਭਲਾ. ਅਹੰ—ਭਲਾ. ਹੌਸਲਾ। ੨ ਪੁਰਖਾਰਥ. ਉੱਦਮ। ੩ ਉਮੰਗ. ਉਤਸਾਹ.

ਹੰਭੀ. ਅਹੰ ਅਪਿ. ਮੈ ਭੀ. ਦੇਖੋ, ਹੰ.

ਹੰਭੈ. ਦੇਖੋ, ਹੰਬੈ.

ਹਜਾਂ. ਸੰ. इहत्य—ਇਹਤਯ.ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਇੱਥੇ. ਯਹਾਂ. "ਤੇ ਹਜਾਂ ਆਇ ਪ੍ਰਭੂ ਕਹਿਵਾਏ."(ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਐਸੇ ਕਹਾ ਸਭ ਹਜਾਂ ਨ ਟਿਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਹ੍ਰਸ. ਸੰ.ह्रस्.ਧਾ—ਘਟਣਾ. ਕਮ ਹੋਣਾ. ਉਤਰਨਾ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਹ੍ਰਸ੍ਵ. ਸੰ.ह्रस्व. ਵਿ—ਛੋਟਾ. ਲਘੁ। ੨ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ (ਲਘੁ) ਅੱਖਰ। ੩ ਬਾਂਉਨਾ. ਵਾਮਨ.

ਹ੍ਰਦ. ਸੰ.ह्रद.ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਾਲ। ੨ ਧ੍ਵਨਿ. ਸ਼ੋਰ.

ਹ੍ਰਾਸ. ਸੰ.ह्रास. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਘਟਾਉ.

ਹ੍ਰਿ. ਸੰ. हृ.ਧਾ—ਲੈ ਜਾਣਾ. ਚੁਰਾਉਣਾ. ਨਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ.

ਹ੍ਰਿਸ. ਸੰ. हृष्. ਧਾ—ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ. ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ. ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ.

ਹ੍ਰਿਸੀਕ. ਸੰ. हृषीक. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਹ੍ਰਿਸੀਕੇਸ਼. ਸੰ. हृषीकेश. ਹ੍ਰਿਸ਼ੀਕ—ਈਸ਼. ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ.

ਹ੍ਰਿਸ੍ਟ. ਸੰ. हृष्ट. ਵਿ—ਖੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਹ੍ਰਿਸ੍ਟ ਪੁਸ੍ਟ. ਸੰ हृष्टपुष्ट. ਖੁਸ਼ ਅਤੇ ਮੋਟਾ.

ਹ੍ਰਿਖੀਕ. ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਸ਼ੀਕ.

ਹ੍ਰਿਤ. ਸੰ. हृत. ਵਿ—ਚੁਰਾਇਆ। ੨ ਖੋਹਿਆ.

ਹ੍ਰਿਦ } **ਹ੍ਰਿਦਯ** } ਸੰ. हृद ਅਤੇ हृदय. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ. ਰਿਦਾ। ੨ ਛਾਤੀ. ਉਰ.

ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ.

ਹ੍ਰਿਦਾ ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਦਯ.

ਹ੍ਰਿਦੈ ਦੇਖੋ, ਹ੍ਰਿਦਯ। ੨ ਹਿਰਦੇ (ਰਿਦੇ) ਵਿੱਚ. ਮਨ ਅੰਦਰ. "ਹ੍ਰਿਦੈ ਕਪਟੁ ਮੁਖ ਗਿਆਨੀ."(ਸ੍ਲੋਕ ਕਬੀਰ) ੨ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ.

ਹ੍ਰਿਦੈਸੰਘਾਤ. ਦਿਲ ਨੂੰ ਸਦਮਾ. ਹਿਰਦੇ (हृदय) ਨੂੰ ਸੱਟ ਕਈ ਤਰਾਂ ਵੱਜਦੀ ਹੈ. ਪੱਥਰ ਸੋਟਾ ਮੁੱਕਾ ਲੱਗਣ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਡਿਗਣ ਤੋਂ. ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਸੰਬੰਧੀ ਦੇ ਵਿਜੋਗ, ਸ਼ੋਕ ਅਤੇ ਭੈਦਾਇਕ ਖਬਰ ਤੋਂ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਚੋਟ ਲਗਦੀ ਹੈ. ਸੋ ਜੇਹੇ ਕਾਰਣ ਨਾਲ ਜੇਹੀ ਦਸ਼ਾ ਹੋਵੇ ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਤੋਂ ਦਿਲ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਜਿਸ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਨੂੰ ਜਾਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ, ਬਹੁਤ ਗਰਮ ਮਸਾਲੇ ਖਾਣ ਅਰ ਹੱਦੋਂ ਵਧਕੇ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਦਮਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਦਿਲ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗਿਜ਼ਾ ਖਾਵੇ ਅਤੇ ਸਦਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਰਹੇ.

ਕਾਲੇ ਮਿਰਗ ਦੇ ਸਿੰਗ ਦੀ ਸੰਪੁਟ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਭਸਮ ਜੇ ਥੋੜੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਗਊ ਦੇ ਘਿਉ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਧੀ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਹ੍ਰਿਦੈਸੰਘਾਤ ਦੂਰ

ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਅਰਧਸਿਰਾ ਅਰ ਹ੍ਰਿਦੈਸੰਘਾਤਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਹ੍ਰੀ. ਸੰ. ਹ੍ਰੀ. ਧਾ—ਲੱਜਾ ਕਰਨਾ. ਸ਼ਰਮਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੩ ਸੰ. ਹ੍ਰ. ਧਾ—ਲੈ ਜਾਣਾ. ਚੁਰਾਉਣਾ. ਨਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ. ਤਜਾਗਣਾ. ਰੋਕਣਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਖੋਹਣਾ.

ਹ੍ਰੇਸ. ਸੰ. ਹ੍ਰੇਸ਼੍. ਧਾ—ਹਿਣਕਣਾ. ਜਾਣਾ. ਖਿਸਕਣਾ.

ਹ੍ਰੇਸਾ. ਸੰ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋੜੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਹਿਣਕਾਰ.

ਹ੍ਲਾਦ. ਸੰ. ਹ੍ਲਾਦ੍. ਧਾ—ਆਨੰਦ ਕਰਨਾ. ਖੁਸ਼ ਹੋਣਾ. ਆਨੰਦ ਦਾ ਸ਼ੋਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਆਨੰਦ. ਖੁਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਅਹਲਾਦ.

ਹ੍ਲਾਦਕ. ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਹ੍ਵਲ. ਸੰ. ਹ੍ਵਲ੍. ਧਾ—ਕੰਬਣਾ. ਮੋਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਹ੍ਵਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਵਹਾਂ. ਓਥੇ. ਉਸ ਥਾਂ.

ਹ੍ਵਾਨ. ਸੰ. ਹ੍ਵਾਨ. ਸੰਗਯਾ—ਆਵਾਹਨ. ਬੁਲਾਉਣਾ. ਸੱਦਣਾ. ਹਾਕ ਮਾਰਨੀ.

ਹ੍ਵੇ. ਸੰ. ਧਾ—ਬੁਲਾਉਣਾ. ਪੁਕਾਰਨਾ. ਮੰਗਣਾ. ਯੁੱਧ ਲਈ ਬੁਲਾਉਣਾ. ਵੰਗਾਰਣਾ.

ਹ੍ਵੈ. ਅਸ੍ਯ. ਹੋ. ਹੋਵੇ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹੋਕੇ. ਹੋਕਰ.

ਕ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਛੀਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਸਥਾਨ ਕੰਠ ਹੈ। ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਕਾਮਦੇਵ। ੪ ਸੂਰਜ। ੫ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੌਸ਼ਨੀ। ੬ ਅਗਨਿ। ੭ ਪਵਨ। ੮ ਯਮ। ੯ ਆਤਮਾ. ਅੰਤਹਕਰਣ। ੧੦ ਸ਼ਰੀਰ। ੧੧ ਕਾਲ। ੧੨ ਧਨ। ੧੩ ਮੋਰ। ੧੪ ਸ਼ਬਦ. ਧੁਨਿ। ੧੫ ਗੱਠ. ਗਾਂਠ. ਗੰਢ। ੧੬ ਦੇਖੋ, ਕੰ। ੧੭ ਵਿ—ਕਾਰਕ. ਕਰਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਯੌਗਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਜਾਪਕ, ਸੇਵਕ ਆਦਿ। ੧੮ ਵ੍ਯਯ—ਕੁ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰੂਪੀ। ੧੯ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਕ ਹੈ, ਯਥਾ—ਕਲਾਗੇ (ਇੱਕ ਲਾਗੇ).

ਕਉ. ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ. ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. ਤਾਂਈਂ. ਕੋ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਜਲੁ ਦੇਹਿ ਨਾਨਕ ਸਾਰਿੰਗ ਕਉ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਨਾਮ ਕੀ ਬਡਾਈ ਦਈ ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸੈ ਕਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਕੌ.

ਕਉਸ. ਫ਼ਾ كفش ਕਫ਼ਸ਼. ਸੰ. ਕੋਸ਼ੀ. ਸੰਗਯਾ—ਜੁੱਤੀ. ਜੋੜਾ. "ਜਿਨਿ ਆਕਾਸ ਕੁਲਹ ਸਿਰਿ ਕੀਨੀ ਕਉਸੈ ਸਪਤ ਪਿਯਾਲਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਖੜਾਉਂ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ.

ਕਉਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ਿਕ.

ਕਉਸਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਲ ਅਤੇ ਕੌਸ਼ਲ.

ਕਉਸਲਿਸ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸਲਿਸ.

ਕਉਕ ਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਕ ਬੰਦਰ.

ਕਉਚ. ਦੇਖੋ, ਕਵਚ.

ਕਉਡਾ. ਦੇਖੋ, ਕੌਡਾ। ੨ ਕੌਡਾਂ. ਕੌਡੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਕਉਡੀ. "ਕਉਡਾ ਡਾਰਤ ਹਿਰੈ ਜੁਆਰੀ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਕੌਡੀਆਂ ਸੁੱਟਣ ਸਮੇਂ ਜਿਵੇਂ ਜੂਏਬਾਜ਼ ਦਾਉ ਨੂੰ ਧਜਾਨ ਨਾਲ ਹੇਰੈ (ਦੇਖਦਾ) ਹੈ.

ਕਉਡੀ. ਸੰ. ਕਪਦਿੰਕਾ. ਸੰਗਜਾ—ਵਰਾਟਿਕਾ. "ਕਉਡੀ ਕਉਡੀ ਜੋਰਤ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਛਾਤੀ ਦੀ ਹੱਡੀ.

ਕਉਣ, ਕਉਣੁ ਸਰਵ—ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਕ: ਜਨ. ਕੋ ਜਨ. ਕਿਹੜਾ. "ਕਉਣ ਕਉਣ ਅਪਰਾਧੀ ਬਖਸਿਅਨੁ ਪਿਆਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)
"ਕਉਣੁ ਸੁ ਗਿਆਨੀ ਕਉਣੁ ਸੁ ਬਕਤਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਉਤਕ. ਸੰ. ਕੌਤੁਕ. ਸੰਗਜਾ—ਇੱਛਾ। ੨ ਤਮਾਸ਼ਾ। ੩ ਮਨ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕਉਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੪ ਆਸ਼੍ਚਰਯ. ਅਚਰਜ.

ਕਉਤਕਹਾਰ. ਵਿ—ਕੌਤੁਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੌਤੁਕੀ. ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੋਈ ਰਾਮ ਸਭੈ ਕਹੈ ਸੋਈ ਕਉਤਕਹਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਉਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਤਾ। ੨ ਵਿ—ਕੌਤੁਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਚੇਟਕੀ. ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਵਾਂਗ ਦਿਖਾਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਾਪੜੀ ਕਉਤੇ ਜਾਗੂਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਉਧ. ਦੇਖੋ, ਕੌਂਧ.

ਕਉਧਨ. ਦੇਖੋ, ਕੌਂਧਨ.

ਕਉਨ, ਕਉਨੁ ਕਿਹੜਾ. ਕਵਨ. ਦੇਖੋ, ਕਉਣ. "ਕਉਨ ਕਰਮ ਬਿਦਿਆ ਕਹੁ ਕੈਸੀ ?" (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਕਿਸੀ. ਕਿਸੇ. "ਬਨ ਬੀਚ ਗਏ ਦਿਨ ਕਉਨੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਿਸੇ ਦਿਨ ਬਣ ਵਿੱਚ ਗਏ.

ਕਉਬਚਿਤਿ. ਵਾ—ਕੋ—ਅਬ—ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ. "ਮਾਇਆ ਕਉਬਚਿਤਿ ਧਰਉ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) ਮਾਇਆ ਕੋ ਅਬ ਚਿੱਤ ਮੇ. ਮਾਇਆ ਨੂੰ ਹੁਣ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ.

ਕਉਰ. ਸੰਗਜਾ—ਕਵਰ. ਬੁਰਕੀ. ਗ੍ਰਾਸ। ੨ ਕੁਮਾ... ੩ ਦੇਖੋ, ਕੌਰ.

ਕਉਰਉ. ਦੇਖੋ, ਕਉਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੌਰਵ.

ਕਉਰਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕੌਰਪਾਲ.

ਕਉਰਵ. ਦੇਖੋ, ਕੌਰਵ.

ਕਉਰਾ. ਵਿ—ਕਟੁ. ਕੜਵਾ. ਕੌੜਾ. "ਓਹ ਕਦੇ ਬੋਲੈ ਕਉਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਉ... ਬਿਖਿਆ ਮੀਠੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਉਰਾਇ, ਕਉਰਾਪਨ ਸੰਗਜਾ—ਕਟੁਤਾ. ਕੜਵਾਪਨ. ਕੌੜੱਤ... "ਮੁਖਿ ਮੀਠੀ ਖਾਈ ਕਉਰਾਇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਕਉਰਾਪਨ ਤਊ ਨ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਉਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਡੀ। ੨ ਵਿ—ਕਟੁ. ਕੌੜੀ। ੩ ਸੰਗਜਾ—ਜੱਫੀ. ਅੰਕਵਾਰ.

ਕਉਲ ਅਥਵਾ **ਕਉਲੁ.** ਸੰਗਜਾ—ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾ... ਦਾ ਪਿਆਲਾ. ਕਟੋਰਾ। ੨ ਸੰ. ਕਮਲ. "ਕਉਲੁ ਤੂ... ਕਵੀਆ ਤੂ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਕਮਲ ਦੀ ਡੋਡੀ... ਆਕਾਰ ਦਾ ਦਿਲ. ਮਨ. "ਮਨਮੁਖ ਊਂਧਾ ਕਉਲੁ ਨਾ ਤਿਸੁ ਭਗਤਿ ਨ ਨਾਉ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ...) ੪ ਅ. قول ਕੌਲ. ਵਾਕਜ. ਵਚਨ. "ਪੁਤ੍ਰੀ ਕਉ... ਨ ਪਾਲਿਓ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੫ ਕਵਲ. ਗ੍ਰਾ... ਬੁਰਕੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੌਲ.

ਕਉਲਸਰ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲਸਰ.

ਕਉਲਨਾਭਿ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲਨਾਭਿ.

ਕਉਲਾ. ਸੰ. ਕਮਲਾ. ਸੰਗਜਾ—ਲਕਮੀ, ਜਿਸ... ਨਿਵਾਸ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਸੇਵੇ ਚਰਨ ਕਿ... ਕਉਲਾ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੌਲਾ.

ਕਉਲਾਸਣ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਸਨ। ੨ ਰਤਨਮਾਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਦਾ ਕਮਲ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਆਸਣ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲਾਸਣਿ.

ਕਉਲਾਸਣਿ. ਕਮਲਰੂਪ ਆਸਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ– ਦਸਵਾਂ ਦ੍ਵਾਰ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਮਜੋਤਿ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਕਮਲ ਹੈ। ੨ ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰ ਦੇ ਕਮਲ ਤੇ ਆਸਣ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੋਤਿਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. "ਪੁਰੀਆ ਸਤਿ ਊਪਰਿ ਕਉਲਾਸਣਿ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਸੱਤ ਪੁਰੀਆਂ ਅਥਵਾ ਸੱਤ ਭੂਮਿਕਾ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਹੈ.

ਕਉਲਾਸਨ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਸਨ.

ਕਉਲਾਰ. ਸੰ. ਕੈਰਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੀਲੋਫ਼ਰ. ਭਮੂਲ. ਕੁਮੁਦ. "ਚੰਦ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਹਿ ਕਉਲਾਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਕਉਲਾਲੀ. ਸੰ. ਕੁਮੁਦਾਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਮੂਲਾਂ (ਨੀਲੋਫ਼ਰਾਂ) ਦੀ ਪੰਕਤਿ (ਕਤਾਰ). "ਕਉਲਾਲੀ ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਲੱਖ ਕਵਲ ਖਿੜਦੇ ਰਸੀਆਲੇ." (ਭਾਗੁ)

ਕਉਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲ.

ਕਉੜਤਣਿ, ਕਉੜੱਤਨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਟੁਤ੍ਵ. ਕੜਵਾਪਨ. "ਬਿਖੈ ਕਉੜਤਣਿ ਸਗਲ ਮਾਹਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨, ਮ: ੫)

ਕਉੜਾ. ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੜਵਾ। ੨ ਅਪ੍ਰਿਯ. ਦੁ-ਪਿਆਰਾ. "ਕਉੜਾ ਕਿਸੈ ਨ ਲਗਈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਬਹੁਜਾਈ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ। ੪ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ.

ਕਉੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਡੀ। ੨ ਵਿ–ਕਟੁ. ਕੜਵੀ. ਕੌੜੀ.

ਕਊਆ. ਸੰ. ਕਾਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਾਂਉਂ. "ਕਊਆ ਕਹਾ ਕਪੂਰ ਚਰਾਏ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਭਾਵ–ਵਿਸ਼ੈ-ਲੰਪਟ ਜੀਵ. "ਜਗੁ ਕਊਆ ਨਾਮੁ ਨਹੀ ਚੀਤਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਊਆਕਾਗ। ੪ ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ। ੫ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਤਾਣੀ ਦਾ ਕਾਨਾ. "ਫਾਸਿ ਪਾਨਿ ਸੌ ਕਊਆ ਲਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੩) ਸੌ ਕਾਨੇ ਦੀ ਫਾਸਿ (ਤਾਣੀ) ਹੱਥ ਲਈ.

ਕਊਆਕਾਗ. ਸੰ. ਕ੍ਵ੍ਯਾਦਕਾਗ–ਕ੍ਰਵ੍ਯਾਦਕਾਗ. ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਕਾਂਉਂ. "ਕਊਆ ਕਾਗ ਕਉ ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸ ਪਾਈਐ." (ਗੂਜ ਮ: ੪)

ਕਊਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ਿਕ.

ਕਊਧਤ. ਦੇਖੋ, ਕੌਂਧਿਤ.

ਕਊਮਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੌਮਾਰੀ.

ਕਈ. ਕਰੀ. ਕੀਤੀ. "ਤੈਸੀ ਬਿਧ ਕਈ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਵਿ–ਕਤਿ. ਅਨੇਕ. "ਕਈ ਜਨਮ ਭਏ ਕੀਟ ਪਤੰਗਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ. ਕਿਵੇਂ. ਕਿਸਤਰਾਂ. "ਰਾਮ ਕਹਤ ਜਨ ਕਸ ਨ ਤਰੇ?"(ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਿੱਕਰ ਆਦਿਕ ਬਿਰਛਾਂ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਜੋ ਖਿੱਚਕੇ ਲਾਹੀਦੀ ਹੈ. "ਕਰਿ ਕਰਣੀ ਕਸ ਪਾਈਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਸ਼ੀਦਨ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਕਸ਼. ਚਾਬੁਕ। ੪ ਸੰ. ਕਸ਼. ਸਾਣ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਚਕ੍ਰ। ੫ ਕਸੌਟੀ. ਘਸਵੱਟੀ। ੬ ਪਰੀਖ੍ਯਾ. ਇਮਤਹਾਨ। ੭ ਫ਼ਾ کش ਕਸ਼. ਖਿਚਾਉ. ਕਸ਼ਿਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕਸ਼ਮਕਸ਼. ਜਦ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ, ਜਿਵੇਂ–ਜਰੀਬਕਸ਼। ੮ ਫ਼ਾ کس ਸਰਵ–ਕੋਈ. ਕੋਈ ਪੁਰਖ."ਕਸ ਨੇਸ ਦਸਤੰਗੀਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੯ ਦੇਖੋ,ਕਸਣਾ."ਤੁਫੰਗਨ ਮੇ ਗੁਲਿਕਾ ਕਸ ਮਾਰਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਕਸਿ। ੧੦ ਕਸ਼ਾਯ (ਕਸੈਲੇ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਸ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ-ਪਿੱਤਲ ਕਹੇਂ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਦਹੀਂ ਕਸ ਗਈ ਹੈ। ੧੧ ਕਣਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਕਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਣਸ.

ਕਸਉਟੀ. ਸੰ. ਕਸ਼ਪੱਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਕਾਲੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਤਖ਼ਤੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਸੋਨੇ (ਸੁਵਰਣ) ਨੂੰ ਘਸਾਕੇ ਪਰਖੀਦਾ ਹੈ. ਘਸਵੱਟੀ। ੨ ਪਰੀਖ੍ਯਾ. ਇਮਤਹਾਨ. "ਰਾਮ ਕਸਉਟੀ ਸੋ ਸਹੈ ਜੋ ਮਰਜੀਵਾ ਹੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਸਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ. ਚੀਸ। ੨ ਪੁਰਾਣਾ

ਵੈਰ। ੩ ਈਰਖਾ। ੪ ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼। ੫ ਦੇਖੋ, ਟਸਕ.

ਕਸਕਣਾ, ਕਸਕਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਚੁਭਣਾ. ਰੜਕਣਾ. ਚੀਸ ਮਾਰਨੀ. "ਨਿਸ ਦਿਨ ਕਸਕਤ ਹੈ ਮਨ ਮੇਰੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਸਕਰ, ਕਸਕਾਰ ਦੇਖੋ, ਕਾਸਗਰ.

ਕਸਟ. ਸੰ. ਕਸ਼੍ਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁੱਖ. ਪੀੜਾ। ੨ ਸੰਕਟ. ਮੁਸੀਬਤ.

ਕਸਟਕਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁੱਖ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਸਟਵਾਰ. ਕਸ਼੍ਟਵਾਰ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ. ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਰਾਣੀ ਕੈਕੇਈ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਹੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਸਟਵਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੇਕਯ ਹੈ.

ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜੇ ਨੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਧਾਰਣ ਕਰਲਿਆ ਸੀ. ਹੁਣ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਜੰਮੂ ਵਿੱਚ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਸਟ੍ਵਾਰ.

ਕਸਟਵਾਰੀ. ਵਿ—ਕਸਟਵਾਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. "ਕਟੇ ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ ਹਠੇ ਕਸਟਵਾਰੀ." (ਕਲਕੀ)

ਕਸਟੁਆਰ, ਕਸਟ੍ਵਾਰ ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ. "ਗਣ ਯਾਹਿ ਭਯੋ ਕਸਟ੍ਵਾਰ ਨ੍ਰਿਪੰ। ਜਿਂਹ ਕੇਕਯਿ ਧਾਮ ਸੁਤਾ ਸੁਪ੍ਰਭੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਸਣਾ. ਸੰ. ਕਰ੍ਸ਼ਣ. ਕ੍ਰਿ—ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਖਿੱਚਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੩ ਦਬਾਉਣਾ. ਠੋਕਣਾ। ੪ ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਕੇ ਪਾਣੀ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਕਰਨਾ.

ਕਸਤ. ਵਿ—ਕਸਿਤ. ਕਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ "ਹਸਤ" ਦੀ ਥਾਂ ਕਸਤ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਕਸਤ ਕਰੀਕਰ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਪੁਨ ਅਰਿ ਸਬਦ ਸੁਨਾਇ." ਅਸਲ ਪਾਠ ਹੈ—"ਹਸਤ ਕਰੀਕਰ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ." ਹਸ੍ਤ ਅਰਿ ਅਤੇ ਕਰੀਕਰਅਰਿ ਨਾਮ ਖੜਗ ਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਨੂੰ ਕੱਟਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਕਸਤੂਰਾ, ਕਸਤੂਰਿ, ਕਸਤੂਰਿਕਾ, ਕਸਤੂਰੀ ਸੰ. कस्तूरी मृग,कस्तूरिका, कस्तूरी. ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਦ੍ਰਵ (ਪਦਾਰਥ) ਕਸੂਰੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. Musk-deer. ਇਹ ਚਿੰਕਾਰੇ ਨਾਲੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਠੰਢੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉੱਚੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੇ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਕਸਤੂਰੀ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. L. Moschus Moschiferus.

ਕਵਿ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮ੍ਰਿਗ ਆਪਣੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਕਸਤੂਰੀ (ਕਸੂਰਿਕਾ) ਦੀ ਸੁਗੰਧ ਤੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਭੁਲੇਖੇ ਨਾਲ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਸੁਗੰਧ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚੋਂ ਆਰਹੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਢੂੰਡਦਾ ਢੂੰਡਦਾ ਥਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਘਟਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਨੂੰ ਆਨੰਦਰੂਪ ਨਾ ਜਾਣਕੇ, ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਨੰਦ ਢੂੰਡਦੇ ਹਨ. "ਜਿਉ ਕਸਤੂਰੀ ਮਿਰਗੁ ਨ ਜਾਣੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮਃ ੩) "ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੂ ਅਗਰੁ ਚੰਦਨ." (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੧)

ਕਸਦ. ਅ਼ قصد ਕ਼ਸ੍ਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੰਕਲਪ. ਵਿਚਾਰ. ਇਰਾਦਾ ਕਰਨਾ.

ਕਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਸਣਾ.

ਕਸਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਰੱਸੀ ਅਥਵਾ ਤਸਮਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਕਸਕੇ (ਜਕੜਕੇ) ਬੰਨ੍ਹੀਏ. "ਕਸਨਿ ਬਹਤਰਿ ਲਾਗੀ ਤਾਹਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਬਹੱਤਰ ਨਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਕਸ਼ਨੀਜ਼ ਫ਼ਾ کشنیز ਅਥਵਾ کشنیج ਧਨੀਆ. ਦੇਖੋ, ਧਨੀਆਂ.

ਕਸਬ. ਕੈਸੇ-ਅਬ. "ਛੂਟੈ ਕਸਬ ਲਗਨ ਲਗ ਗਈ."

(ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੯) ੨ ਅ਼ كسب ਸੰਗਯਾ—ਪੇਸ਼ਾ. ਕਿੱਤਾ. ਕਿਰਤ. "ਇਸ ਬਰਾਬਰ ਔਰ ਭਗਤਿ ਨਹੀਂ ਜੋ ਕਸਬ ਕਰਕੈ ਬੰਦਗੀ ਕਰੈ." (ਪ੍ਰੇਮ ਸੁਮਾਰਗ) ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਨਿੰਦਿਤ ਕੰਮ ਨੂੰ ਭੀ ਕਸਬ ਆਖ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕਸਬਾ. ਅ਼ قصبہ ਕ਼ਸਬਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਗਰ । ੨ ਨਲਕਾ. ਨਲ.

ਕਸਬੀ. ਵਿ—ਕਸਬਾਤੀ. ਨਾਗਰ. ਕਸਬੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਪੇਸ਼ੇ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਸਬ ੨। ੩ ਨਿੰਦਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਬ ੩.

ਕ਼ਸਮ. ਅ਼ قسم ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੌਂਹ. ਸ਼ਪਥ। ੨ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ। ੩ ਫ਼ਾ کشم ਕਸ਼ਮ. ਮੈਂ ਖਿੱਚਾਂਗਾ.

ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਫ਼ਾ کشمکش ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਿੱਚੋਤਾਣੀ. ਖੈਂਚਾ ਖੈਂਚੀ. ਖਿੱਚੋ ਖਿੱਚੀ.

ਕਸਮਲ, ਕਸਮਲੁ ਸੰ. ਕਸ਼੍ਮਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੂਰਛਾ. ਗ਼ਸ਼। ੨ ਪਾਪ. ਦੋਸ਼. "ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਕਸਮਲ ਸਭ ਹਰੁ ਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਕਸਮਿਨ. कस्मिन्—ਕਸ੍ਮਿਨ੍. ਸਪ੍ਤਮੀ. ਕਿਸ ਮੇ. ਕਿਸ ਵਿੱਚ. "ਕਸਮਿਨ੍ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ ਦਿਜ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਹੇ ਦ੍ਵਿਜ, ਤਵ ਕਸ੍ਮਿਨ੍ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰੇ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤਿ:? ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ! ਤੇਰਾ ਕਿਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਖ਼ਲ ਹੈ ?

ਕਸ਼ਮੀਰ. ਸੰ. ਕਸ਼੍ਮੀਰ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਮਨੋਹਰ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ੮੪੨੫੮ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ ਵਸੋਂ ੩੨੨੦੫੧੮ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ, ਦੱਖਣ ਜੇਹਲਮ ਗੁਜਰਾਤ ਆਦਿ, ਪੱਛਮ ਹਜ਼ਾਰਾ ਅਤੇ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਅਰ ਪੂਰਵ ਤਿੱਬਤਰਾਜ ਹੈ.

ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਲਲਿਤਾਦਿਤ੍ਯ ਵਡਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਕਨੌਜ ਦੇ ਰਾਜਾ ਯਸ਼ੋਵਰਧਨ ਨੂੰ ਸਨ ੭੪੦ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਦੂਰ ਤੀਕ ਫੈਲਾਇਆ. ਯਸ਼ੋਵਰਧਨ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਮਾਰਤੰਡ (ਸੂਰਯ) ਮੰਦਿਰ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੁਣ ਖੰਡਹਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਈਸਵੀ ਚੌਧਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀਤੇ ਗਏ.

ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਸਨ ੧੫੮੭ ਵਿੱਚ ਮੁਗਲਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਲਿਆ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕੀਤੇ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਪਿੱਛੋਂ ਢੇਰ ਚਿਰ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਰੌਲਾ ਹੀ ਰਿਹਾ. ਅਠਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਅੱਧ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸੂਬਾ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਹੋਗਿਆ.ਅੰਤ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੧੯(੫ ਸਾਉਣ ਸੰਮਤ ੧੮੭੬) ਨੂੰ ਇਸ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ.ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖਯੁੱਧ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਮੁਲਕ ਰਾਜਾ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਖਰੀਦ ਲਿਆ,* ਹੁਣ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਜੰਮੂ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲੰਦੀ ੫੨੭੬ ਫੁਟ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਕੇਸ਼ਰ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਾਲੇ ਆਦਿਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਕਾਠ ਦੀ ਚਿਤ੍ਰਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਮਨੋਹਰ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੇਵੇ ਰਸਦਾਇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਕਲ੍ਹਣ ਕਵਿ ਨੇ ਰਾਜਤਰੰਗਿਣੀ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਇਤਨੇ ਅਸਥਾਨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਏ ਹਨ :—

(੧) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਤਦ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਜ ਵਾਲੀ ਪਹਾੜੀ ਤੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਅਨਗਹਿਲੀ ਕਰਕੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ.

੨ ਗੁਲਮਰਗ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸੁੰਦਰ ਤਲਾਉ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਭੀ ਚਰਨ ਪਾਏ ਹਨ.

੩ ਹਰਮੁਖ ਗੰਗਾ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂਮੂਲਾ ਦੇ ਮੱਧ ਜੇਹਲਮ ਪਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਭੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

੪ ਕਲਿਆਨ ਸਰ, ਜਿੱਥੇ ਜਲ ਦਾ ਨਿਰਮਲ ਸੋਮਾ ਹੈ, ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਚਰਨਾ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਮੋਹਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪੁਣਛ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਇਹ ਥਾਂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਦੇ ੩੮ ਵੇਂ ਮੀਲ ਤੋਂ

* ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਨੰ: ੫.

ਸੱਜੇ ਪਾਸੇ ਸੱਤ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਹੈ.

੫ ਦੁਮੇਲ ਪੜਾਉ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਤੇ ਕਿਸਨਗੰਗਾ ਅਤੇ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਸੰਗਮ ਦੇ ਸਾਮਣੇ, ਨਲੂਛੀ ਪਿੰਡ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਹਰ ਐਤਵਾਰ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

੬ ਬਾਰਾਂਮੂਲੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਾਂਮੂਲਾ.

੭ ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ ਦੇ ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮਾਈ ਭਾਗਭਰੀ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਨ ਆਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਭਰੀ.

੮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਥਾਂ "ਬੜਾ ਸਾਹਿਬ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਕਸਮੀਰਘਾਸ, **ਕਸਮੀਰਜ** ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਘਾਸ, ਕੇਸਰ. "ਕਸਮੀਰਘਾਸ ਘੋਰਤ ਸੁਬਾਸ." (ਮਨੁਰਾਜ)

ਕਸਮੀਰੀ. ਵਿ-ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ.

ਕਸਰ. ਅ਼ کسر ਸੰਗਯਾ-ਕਮੀ. ਘਾਟਾ। ੨ ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. ਭਾਗ। ੩ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵੱਲ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ "ਬਲਕਸਰ" ਆਦਿਕ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੋਗਏ ਹਨ.

ਕਸਰਤ. ਅ਼ کسرت ਸੰਗਯਾ-ਵ੍ਯਾਯਾਮ. ਵਰਜ਼ਿਸ਼. ਮਿਹਨਤ। ੨ ਅ਼ کثرت ਕਸ਼ਰਤ. ਅਧਿਕਤਾ. ਜ਼ਿਆਦਤੀ.

ਕਸਵਟੀ, **ਕਸਵੱਟੀ** ਕਸ਼ਪੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਉਟੀ. "ਮਨੁ ਰਾਮਿ ਕਸਵਟੀ ਲਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮਃ੪)

ਕਸਾ. ਸੰ. ਕਸ਼ਾ. ਸੰਗਯਾ-ਰੱਸੀ. ਕਸਨ। ੨ ਚਾਬੁਕ ਕੋਰੜਾ. "ਕਸ਼੍ਟ ਨਰਕ ਕੋ ਕਸਾ ਦਿਖਾਵਨ ਕੀਜਿਯੇ". (ਨਾਪ੍ਰ) "ਕਰ ਕਸਾ ਕੁਠਾਰੇ." (ਅਕਾਲ)

ਕਸਾਉ. ਸੰਗਯਾ-ਕਸਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼.

ਕਸਾਇ. ਸੰ. ਕਸ਼ਾਯ. ਵਿ-ਕਸੈਲਾ। ੨ ਕੱਥ ਰੰਗਾ. ਭਗਵਾਂ। ੩ ਸੰਗਯਾ-ਕਸੈਲੀ ਵਸਤੂ। ੪ ਗੂੰਦ ੫ ਕਲਿਯੁਗ.

ਕਸਾਈ. ਸੰਗਯਾ-ਖਿਚਵਾਈ. ਕਸਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ੨ ਕਸ਼ਿਸ਼. ਖਿੱਚ. "ਸਬਦਿ ਸੁਹਾਈ ਪ੍ਰੇਮ ਕਸਾਈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮਃ ੩) "ਅਖੀ ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਸਾਈਆ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) "ਹਰਿ ਪ੍ਰੇਮਿ ਕਸਾਏ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧, ਮ: ੩) ੩ ਅ਼ قصاب ਕ਼ਸਾਈ. ਇ[illegible] ਸ਼ਬਦ قصائی ਕ਼ਸਾਈ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ, ਅਰ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ قسوة ਕ਼ਸਵਤ (ਸੰਗਦਿਲੀ) ਹੈ. ਭਾਵ-ਬੂਚੜ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਬ.

ਕਸਾਸ. ਸੰਗਯਾ-ਤਾੜਨਾ. ਸਜ਼ਾ. "ਸਹਿੰਦੇ ਬਹੁ ਕਸਾਸ." (ਮਗੋ) ਦੇਖੋ, ਕਿਸਾਸ.

ਕਸਾਬ. ਅ਼ قصاب ਕ਼ੱਸਾਬ. ਸੰਗਯਾ-ਮਾਸ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਬੂਚੜ. ਕਸਾਈ.

ਕਸਾਬਿ. ਕਸਾਬ (ਕਸਾਈ) ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਬ. "ਮ[illegible] ਕਸਾਬਿ ਛੁਰੀ ਸਟਿਪਾਈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਕ੍ਰੋਧਰੂ[illegible] ਕਸਾਈ ਨੇ ਹਿੰਸਾ ਛੁਰੀ ਸੁੱਟਦਿੱਤੀ.

ਕਸਾਰ. ਸੰ. ਕ੍ਰਸਰ-ਕ੍ਰਿਸਰ. ਸੰਗਯਾ-ਪੰਜੀਰੀ. [illegible] ਵਿੱਚ ਭੁੰਨੇ ਹੋਏ ਆਟੇ ਨਾਲ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਇ[illegible] ਪਦਾਰਥ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਾਰ। [illegible] ਦੇਖੋ, ਕਸੀਰ.

ਕਸਾਲਾ. ਸੰਗਯਾ-ਕਸ਼੍ਟ. ਤਕਲੀਫ. ਖੇਚਲ "ਆਨਬੋ ਹੇਤ ਕਸਾਲਾ ਕਯੋਂ ਤੁਮ ਝਾਲਾ?" (ਗੁਪ੍ਰ[illegible]) ੨ ਅ਼ کسل ਕਸਲ. ਸੁਸ੍ਤੀ.

ਕਸਿ. ਕਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕਸ ੯। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਸੀ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ[illegible] ਤਾੜਨਾ ਕਰਕੇ. ਪਰਖਕੇ. "ਆਪੇ ਕਿਸ ਹੀ ਕਸਿ ਬਖਸੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਖਿੱਚਕੇ. ਘਸਾਕੇ "ਕਸਿ ਕਸਵਟੀ ਲਾਈਐ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਸਿਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਕਾਂਸ੍ਯ (ਕਾਂਸੀ) ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱ[illegible]

ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਜਾਣਾ। ੨ ਕਸ਼ਾਯ (ਕਸੈਲਾ) ਹੋ ਜਾਣਾ.

ਕਸ਼ਿਸ਼. ਫ਼ਾ کشش ਸੰਗਯਾ—ਖਿੱਚ. ਆਕਰ੍ਸ਼ਣ. ਖੈਂਚ.

ਕਸਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਗਰ. "ਕਾਸਮੀਰ ਕਸਿਕਾਰ ਕਬਜ ਕਾਬੁਲ ਕੋ ਕੀਨੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭)

ਕਸਿਪੁ. ਸੰ. ਕਸ਼ਿਪੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਟਾਈ. ਸਫ। ੨ ਸਰ੍ਹਾਣਾ. ਤਕੀਆ। ੩ ਮੰਜਾ. ਖਾਟ। ੪ ਭੋਜਨ. ਗਿਜਾ। ੫ ਵਸਤ੍ਰ. ਪੋਸ਼ਾਕ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੱਸਪ.

ਕਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਹੀ. ਮਿੱਟੀ ਪੁੱਟਣ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ। ੨ ਨਹਿਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਨਾਲਾ. ਰਜਵਾਹਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ—ਕਸਣ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ.

ਕਸੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਸ਼ਿਸ਼. ਖਿਚਾਉ. ਖੈਂਚ। ੨ ਸੰ. ਕਾਸੀਸ. ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਤੇਜ਼ ਦ੍ਰਵ੍ਯ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੇਜ਼ਾਬ ਵਿੱਚ ਘੁਲੇਹੋਏ ਸੋਨੇ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਫੌਲਾਦ ਦੇ ਜੌਹਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਹੀਰਾਕਸੀਸ. Sulphas ferri.

ਕਸ਼ੀਦਗੀ. ਫ਼ਾ کشیدگی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਿਚਾਵਟ। ੨ ਰੋਸਾ.

ਕਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ کشیدن ਕ੍ਰਿ—ਖੈਂਚਣਾ. ਖਿੱਚਣਾ.

ਕਸ਼ੀਦਾ. ਫ਼ਾ کشیدہ ਕਸ਼ੀਦਹ. ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੂਈ ਨਾਲ ਖਿੱਚਿਆ (ਕੱਢਿਆ) ਹੋਇਆ ਵਸਤ੍ਰ ਪੁਰ ਬੇਲ ਬੂਟਾ. "ਕਢਿ ਕਸੀਦਾ ਪਹਿਰਹਿ ਚੋਲੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਅ਼ قصیدہ ਕ਼ਸੀਦਹ. ਵਿ—ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸਘਨ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਜੇਹੀ ਛੰਦਰਚਨਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਦਰਚਨਾ ਸੰਘਣੀ (ਗੁੰਦਵੀਂ) ਹੋਵੇ. ਕਸੀਦੇ ਵਿੱਚ ੧੫ ਛੰਦਾਂ ਤੋਂ ਘੱਟ ਰਚਨਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਏ. "ਕਰਜੋ ਕਸੀਦਾ ਪੇਸ਼ ਗੁਰੂ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਸੀਰ. ਸੰ. ਕਿੰਸ਼ਾਰੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਾਨ ਜੌਂ ਕਣਕ ਆਦਿ ਦੀ ਬੱਲੀ ਉੱਪਰ ਦੇ ਤਿੱਖੇ ਸੂਖਮ ਕੰਡੇਦਾਰ ਤੀਲੇ. ਕਸਾਰ। ੨ ਅ਼ کسیر ਵਿ—ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਅ਼ کثیر ਕਸ਼ੀਰ. ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ. ਜ਼ਾਦਾ.

ਕਸੀਰਾ, ਕਸੀਰੋ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੈਸੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਛਦਾਮ। ੨ ਅਧੇਲਾ. ਧੇਲਾ. "ਕਾਮੁਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕਸੀਰੇ ਕੇ ਕਾਮ ਨ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਕੱਢ ਕਸੀਰਾ ਸੌਂਪਿਆ ਰਵਿਦਾਸ ਗੰਗਾ ਦੀ ਭੇਟਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕਸ। ੨ ਕਸ਼੍ਟ. ਦੁੱਖ. ਤਾੜਨਾ. "ਦ੍ਰੁਮ ਸਪੂਰ ਜਿਉ ਨਿਵੈ ਖਵੈ ਕਸੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਫਲ ਭਰਿਆ ਬਿਰਛ ਜਿਵੇਂ ਝੁਕਦਾ ਅਤੇ ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਦੁੱਖ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ.

ਕਸੁਧ. ਅਸ਼ੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਧ.

ਕਸੁੰਭ, ਕਸੁੰਭੜਾ, ਕਸੁੰਭਾ ਸੰ. ਕੁਸੁਮ੍ਭ—ਕੁਸੁੰਭ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਗਨਿਸ਼ਿਖ. ਅੱਗ ਦੀ ਸ਼ਿਖਾ ਜੇਹਾ ਜਿਸ ਦਾ ਫੁੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਐਸਾ ਇੱਕ ਬੂਟਾ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਦੀਆਂ ਕੇਸਰ ਜੇਹੀਆਂ ਤਰੀਆਂ. ਇਸ ਦਾ ਲਾਲ ਰੰਗ ਬਹੁਤ ਭੜਕੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਧੁੱਪ ਅਤੇ ਜਲ ਨਾਲ ਤੁਰਤ ਫਿੱਕਾ ਪੈਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਚਮਤਕਾਰ ਕੁਸੁੰਭਰੰਗ ਜੇਹੇ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ. "ਕੂੜਾ ਰੰਗ ਕਸੁੰਭ ਕਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਹਥੁ ਨ ਲਾਇ ਕਸੁੰਭੜੈ ਜਲਿ ਜਾਸੀ ਢੋਲਾ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਜਲਿ। ੨ ਕੁਸੁੰਭੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਟਪਕਾਇਆ ਅਤੇ ਕੁਸੁੰਭੇ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਦਾ ਅਫੀਮ ਦਾ ਰਸ, ਜੋ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਪਾਨ ਡਰਾਇ ਕਸੁੰਭੜੋ ਰੂਰੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧) ਅਫੀਮ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਾਬ ਮਿਲਾਕੇ.

ਕਸੁੰਭਾਇਲਾ. ਵਿ—ਕੁਸੁੰਭੀ. ਕੁਸੁੰਭ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ। ੨ ਕੁਸੁੰਭੇ ਜੇਹੀ ਰੰਗਤ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਭੜਕੀਲੇ ਅਤੇ ਅਸਤ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੰਭਾਇਲੇ.

ਕਸੂਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੂਤ.

ਕਸੂਦਨ. ਫ਼ਾ کشودن ਕ੍ਰਿ—ਖੋਲ੍ਹਣਾ.

ਕਸੂਰ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਸੂਰ.

ਕਸੇ. ਫ਼ਾ کسے ਸਰਵ—ਕੋਈ.

ਕਸੇਰਾ. ਸੰ. ਕਾਸ਼ਹਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਘਾਸ ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਘਸੇਰਾ। ੨ ਸੰ. ਕਾਂਸ੍ਯਕਾਰ. ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਸੈਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਇ.

ਕਸੌਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਉਟੀ.

ਕਸੰਮਲ. ਦੇਖੋ, ਕਸਮਲ. "ਪਾਪ ਕਸੰਮਲ ਭੰਨੇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧, ਮ: ੪)

ਕੱਸਪ. ਸੰ. ਕਸ਼੍ਯਪ.* ਵਿ-ਕਸ਼੍ਯ (ਸ਼ਰਾਬ) ਪ (ਪੀਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਰੀਚਿ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਵਾਮਨ ਅਵਤਾਰ ਇਸੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. "ਪੁਨ ਧਰਾ ਬ੍ਰਹਮ ਕੱਸਪਵਤਾਰ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਹੈ ਕਿ ਦਕ੍ਸ਼ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੀ ਤੇਰਾਂ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ (ਅਦਿਤਿ, ਦਿਤਿ, ਦਨੁ, ਵਿਨਤਾ, ਖਸਾ, ਕਦ੍ਰੂ, ਮੁਨਿ, ਕ੍ਰੋਧਾ, ਅਰਿਸ਼੍ਟਾ, ਇਰਾ, ਤਾਮ੍ਰਾ, ਇਲਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਧਾ) ਕਸ਼੍ਯਪ ਨੇ ਵਿਆਹੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜਗਤ ਦੇ ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਉਪਜੇ। ੩ ਵਿ-ਕਾਲੇ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ.

ਕੱਸਪਸੁਤ. ਕਸ਼੍ਯਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਵਾਮਨ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ। ੩ ਸੂਰਜ. "ਕੱਸਪਸੁਤ ਨਿਕਸਿਓ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਕਸ੍ਵਿਤ. ਸੰ. ਕਸ਼੍ਚਿਤ੍. ਸਰਵ-ਕੋਈ.

ਕਸ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦੁੱਖ. ਪੀੜਾ.

ਕਸ੍ਰਰਿਪੁ. ਤਲਵਾਰ. ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ. ਸੁਧਾ.

ਕਸ੍ਰਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ ਅਤੇ ਕਸਟ੍ਵਾਰ.

ਕਸ੍ਰਵਾਰੀਆ. ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ. ਇਸੇ ਗੋਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਸਟਵਾਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈਧਾਰ.

ਕਸ੍ਯ. ਸੰ. ਸਰਵ-ਕਿਸ ਦਾ,ਦੀ. ਕਿਸ ਕਾ, ਕੀ।

---

* ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਪਸ਼੍ਯਕ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉਲਟ ਕਸ਼੍ਯਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਪਸ਼੍ਯਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਸ਼੍ਯਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਸ਼੍ਯਪਪ੍ਰਿਯ.

੨ ਕਸ਼੍ਯ. ਵਿ-ਕਸ਼ੀਦਹ. ਨਾਲ ਸਾਥ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਮੁਕੱਤ੍ਰ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸ਼ਰਾਬ.

ਕਸ਼੍ਯਪ. ਕਸ਼੍ਯ (ਸ਼ਰਾਬ) ਪੀਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਸਪ.

ਕਸ਼੍ਯਪਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਕੱਸਪਸੁਤ.

ਕਸ਼੍ਯਪਪੁਰ. ਜਲੋਦਭਵ ਦੈਤ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਕਸ਼੍ਯਪ ਰਿਖਿ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ "ਸ੍ਰੀਨਗਰ" ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਕਸ਼੍ਯਪਪ੍ਰਿਯ. ਸ਼ਰਾਬ, ਜੋ ਕਸ਼੍ਯਪ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਿਯ (ਪਿਆਰੀ) ਹੈ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ। ੩ ਵਾਮਨ। ੪ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ, ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੱਸ਼ਪ ਨੂੰ ਪਿਆਰੇ ਹਨ.

ਕਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ. "ਮਨ, ਕਹ ਅਹੰਕਾਰਿ ਅਫਾਰਾ?" (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਗਰਭ ਜੋਨਿ ਕਹ ਆਵੈ?" (ਨਟ ਮ: ੫) ੨ ਕਦੀ. ਕਦੇ. ਕਬੀ. "ਕਹ ਫੂਲਹਿ ਆਨੰਦ ਬਿਖੈ ਸੋਗ ਕਬ ਹਸਨੋ ਕਬ ਰੋਈਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੩ ਸਰਵ-ਕਿਆ. ਕਿ. "ਕਹ ਕਰੈ ਮੁਲਾ ਕਹ ਕਰੈ ਸੇਖ?" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੪ ਦੇਖੋ, ਕਹਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਹੁੰ। ੬ ਵ੍ਯ-ਦਾ. ਕਾ। ੭ ਕੋ. ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. "ਅਸੁਰਨ ਕਹ ਇਮ ਆਗ੍ਯਾ ਦੀਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਕਹੁੰ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ-ਲੀਏ. ਲਈ. ਵਾਸਤੇ। ੨ ਕੋ. ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. "ਗੁਰੁ ਮਨੂਆ ਕਹੁੰ ਕਹਜੋ ਸੁਧਾਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਹਉ, ਕਹਹੁ ਕਹੋ. ਕਥਨ ਕਰੋ. "ਕਹਹੁ ਗੁਸਾਈ ਮਿਲੀਐ ਕੇਹ?" (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਕਹਾਂ. ਕਥਨ ਕਰਾਂ. ਕਹੋਂ. "ਕਹਉ ਕਹਾਂ ਅਪਨੀ ਅਧਮਾਈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੯)

ਕਹਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਾਕ (ਕਾਉਂ) ਆਦਿਕ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਹਾਸੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਦੇਖੋ, ਕਹਕਹਾ.

ਕਹਕਹ ਦੀਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਹਕਹਾ ਦੀਵਾਰ. "ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਹਕਹ ਦੀਵਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਹਕਹਾ. ਅ਼ قہقہہ ਕ਼ਹਕ਼ਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਅਟ੍ਟ

ਅੱਟਹਾਸ. ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ ਨਾਲ ਹੱਸਣਾ.

ਕਹਕਹਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਖੋ, ਕਹਕਹਾ. ਉੱਚੀ ਹਾਸੀ ਦਾ ਸ਼ੋਰ. "ਕਹਕਹਾਟ ਕਹੂੰ ਕਾਲ ਸੁਨਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਕਹਕਹਾ ਦੀਵਾਰ. ਫ਼ਾ قہقہ دیوار ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਕੰਧ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਕ਼ਹਕ਼ਹਾ (ਹਾਸੀ) ਆਜਾਵੇ. ਇਹ ਦੀਵਾਰ ੧੫੦੦ ਮੀਲ ਲੰਮੀ ੨੦ ਫੁਟ ਉੱਚੀ ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਹੀ ਚੌੜੀ ਹੈ, ਸੌ ਸੌ ਗਜ਼ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਮਜਬੂਤ ਬੁਰਜ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਹ ਕੰਧ ਈਸਵੀ ਸਨ ਦੇ ਆਰੰਭ ਤੋਂ ੨੧੩ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਚੀਨ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸੀਹੂਾਙਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੈਰੀ ਮੰਗੋਲਾਂ ਦੇ ਹੱਲੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਸੀ। ੨ ਹੁਣ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ ਅਤਿ ਕਠਿਨ ਜਾਂ ਅਚਰਜ ਵਸਤੁ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੱਤ ਅਜੂਬੇ ਅਤੇ ਕਹਕਹ ਦੀਵਾਰ.

ਕਹਗਲ, ਕਹਗਿਲ. ਫ਼ਾ کہگل ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਹ (ਘਾਸ) ਅਤੇ ਗਿਲ (ਮਿੱਟੀ) ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਪਾਈ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਗਾਰਾ.

ਕਹਣ, ਕਹਣਾ. ਸੰ. ਕਥਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਹਿਣਾ. ਬਿਆਨ. "ਕੂੜੇ ਕਹਣ ਕਹੰਨ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) "ਤਾਮੈ ਕਹਿਆ ਕਹਣੁ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਕਹਣਾ ਸੁਨਣਾ ਅਕਥ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਕਹਣਿ. ਕਥਨ ਕਰਕੇ. ਆਖਣ ਨਾਲ. "ਕਹਣਿ ਨ ਵਡਾ ਹੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਹਣੁ. ਦੇਖੋ, ਕਹਣ.

ਕਹਣੈ. ਕਥਨ ਕਰਨ ਨਾਲ. "ਕਹਣੈ ਕਥਨਿ ਨ ਭੀਜੈ ਗੋਬਿੰਦੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਹਤ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਕਹਿੰਦੇ. ਕਥਨ ਕਰਤ. "ਕਹਤ ਸੁਨਤ ਕਛੁ ਜੋਗ ਨ ਹੋਊ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਅ਼ قحط ਕ਼ਹ਼ਤ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਕਾਲ. ਦੁਰਭਿੱਖ. Famine.

ਕਹਤਉ, ਕਹਤਾ. ਵਿ—ਕਥਨ ਕਰਤਾ. ਕਥਕ. ਕਹਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਆਖਦਾ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ. "ਕਹਤਉ ਪੜਤਉ ਸੁਣਤਉ ਏਕ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਹਦਾ. "ਕਹਦੇ ਕਚੇ ਸੁਣਦੇ ਕਚੇ." (ਅਨੰਦੁ)

ਕਹਨ, ਕਹਨਾ, ਕਹਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕਹਣ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਨ ਮਲਨ ਦਹਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਉਸਤਤਿ ਕਹਨੁ ਨ ਜਾਇ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਕਹਯੋਨ. ਦੇਖੋ, ਕਹਜ਼ੋਨ.

ਕਹਰ. ਅ਼ قہر ਕ਼ਹਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੨ ਜੁਲਮ. ਜਬਰ। ੩ ਸਜ਼ਾ. ਦੰਡ। ੪ ਸੰਕਟ. ਮੁਸੀਬਤ। ੫ ਦੁੱਖ.

ਕਹਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਰਾਹਨਾ. ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਹੈ ਹੈ ਕਰਨਾ. ਦੀਨ ਹੋਕੇ ਪੁਕਾਰਨਾ। ੨ ਦੁਖ ਭੋਗਣਾ. "ਬਸਤ੍ਰ ਨ ਪਹਿਰੈ ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਹਰੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਕਹਰ.

ਕਹਰੀ. ਵਿ—ਕਹਰ (ਕ੍ਰੋਧ) ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰੋਧੀ. "ਮਹਾਂ ਬੀਰ ਕਹਰੀ ਦੁਪਹਰੀ ਕੋ ਭਾਨੁ ਮਾਨੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ.

ਕਹਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਹਰ. "ਜਹਰੁ ਕਹਰੁ ਸਵਾ ਪਹਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਕਹਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਾਪ. ਦੁੱਖ। ੨ ਵਿ—ਵ੍ਯਾਕੁਲ. ਘਬਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਕੂਰਮ ਕਹਲ ਫਨੀਫਨ ਨਸਕਤ ਹੈ." (ਕਵਿ ੫੨) ਜਮੀਨ ਹੇਠ ਦਾ ਕੱਛੂ ਘਬਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਹਲ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਹਿਲ.

ਕਹਲ ਗਾਂਉ. ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਭਾਗਲਪੁਰ ਤੋਂ ਦਸ ਕੋਹ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਪਟਨੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕਹਲੂਰ. ਰਿਆਸਤ ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਇਸ ਦੇ ਰਈਸ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਚਾਂਦੇਰੀ (ਮਾਲਵਾ) ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਨੇ ਅਕਾਰਣ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਜੰਗ ਕਰਕੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਹਾਨੀ ਪਹੁਚਾਈ. ਦੇਖੋ, ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਭੀਮਚੰਦ.

ਕਹਾ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਕਿਹਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ–ਕੁਤ੍ਰ. ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ. ਸੰ. ਕੁਹਯਾ. "ਕਹਾ ਸੁਖੇਲ ਤਬੇਲਾ ਘੋੜੇ ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਕਜੋਂ. ਕਿਸ ਲਈ. "ਸਿਮਰਤ ਕਹਾ ਨਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੪ ਸਰਵ–ਕਿਸ. "ਆਨ ਕਹਾ ਪਹਿ ਜਾਵਹੁ ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਹਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕਹਾ ੨.

ਕਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਥਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਅਖਵਾਉਣਾ.

ਕਹਾਈ. ਸੰਗਯਾ–ਕਛਾ ਵਾਲੀ.ਲਿੰਗੋਟੀ.ਦੇਖੋ,ਕਖਾਈ.

ਕਹਾਹ. ਸੰਗਯਾ–ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਡੰਡ ਰੌਲਾ. ਚੀਕ ਪੁਕਾਰ. "ਬਿਨ ਬੋਹਿਥ ਭੈ ਡੁਬੀਐ ਪਿਆਰੇ, ਕੰਧੀ ਪਾਇ ਕਹਾਹ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਭਾ ਕਹਾਹ ਕੋ ਸਬਦ ਮਹਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਹਾਣ. ਸੰਗਯਾ–ਵਖਿਆਨ (ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ). ਕਥਨ। ੨ ਅਖਾਣ (ਆਖ੍ਯਾਨ). ਕਥਾ.

ਕਹਾਣੀ, ਕਹਾਨੀ ਸੰਗਯਾ–ਕਥਾਨਕ.ਕਥਾ. ਕਿੱਸਾ. "ਅਕਥ ਕੀ ਕਰਹਿ ਕਹਾਣੀ." (ਅਨੰਦੁ)

ਕਹਾਨੋ. ਸੰਗਯਾ–ਆਖ੍ਯਾਨ. ਪ੍ਰਸੰਗ. "ਸ੍ਰੋਨ ਸੁਨਜੋ ਸਖਿ, ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਹਾਨੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਹਾਰ. ਸੰਗਯਾ–ਕੰ (ਜਲ) ਨੂੰ ਹਾਰ (ਢੋਣ) ਵਾਲਾ. ਸੱਕ੍ਰਾ। ੨ ਡੋਲੀ ਪਾਲਕੀ ਆਦਿ ਨੂੰ ਕੰਨ੍ਹੇ ਤੇ ਰੱਖਕੇ ਲੈ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਅ਼ قہار ਕ਼ਹਾਰ. ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. ਨੀਚਾਂ (ਪਾਮਰਾਂ) ਤੇ ਕ਼ਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸਿਫਤ ਕਹਾਰ ਸਤਾਰ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਹਾਵਣ, ਕਹਾਵਣੁ ਦੇਖੋ, ਕਹਾਉਣਾ. "ਮੁਸਲਮਾਣੁ ਕਹਾਵਣੁ ਮੁਸਕਲੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਵਾਸਤਵ (ਅਸਲ) ਮੁਸਲਮਾਨ ਕਹਾਉਣਾ ਔਖਾ ਹੈ.

ਕਹਾਵਤ, ਕਹਾਵਥ ਸੰਗਯਾ–ਕਥਾਵਤ. ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੋਈ ਬਾਤ। ੨ ਪਹੇਲੀ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਕੂਟ। ੩ ਕਥਾ. "ਉਆ ਕੀ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ ਕਹਾਵਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਮਨਮੁਖ ਅੰਧੁ ਕਹਾਵਥ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਕਹਿ. ਦੇਖੋ, ਕਹ। ੨ ਨੂੰ. ਕੋ. "ਪ੍ਰਭੁ ਜੂ, ਤੋ ਕਹਿ ਲਾਜ ਹਮਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕਹਿਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਹਿ ੨.

ਕਹਿਓ, ਕਹਿਅਉ, ਕਹਿਆ ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਕਿਹਾ. "ਕਹਿਓ ਨ ਬੂਝੈ ਅੰਧ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) "ਕਹਿਆ ਨ ਮਾਨੈ ਸਿਰਿ ਖਾਕ ਛਾਨੈ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਹਿਸੰਗਾ. ਕਹਿ ਸਕਦਾ. ਕਥਨ ਕਰ ਸਕਤਾ. "ਇਕ ਗੁਣ ਨਾਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਿਸੰਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਹਿਗਲ. ਦੇਖੋ, ਕਹਗਿਲ.

ਕਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕਥਨ ਕਰਨਾ. ਆਖਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਵਡੀ ਕਿਸਮ ਦੀ ਮਕੜੀ ਜੋ ਘਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਜਾਲਾ ਤਾਣਦੀ ਹੈ. ਮੱਕੜ. ਕਾਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਨਾ.

ਕਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕਹਤ। ੨ ਵਿ–ਕਥਿਤ. ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗਯਾ–ਕਹਿਣੀ. "ਰਹਿਤ ਕਹਿਤ ਕੇ ਸਾਬ ਬਡੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਰਹਿਣੀ ਅਤੇ ਕਹਿਣੀ ਨਾਲ.

ਕਹਿਤਅਹ ਕਹਤੀ. ਕੇਵਲ ਕਹਾਵਤ ਹੀ ਕਹਾਵਤ. ਸਿਰਫ ਕਹਿਣੀ. "ਕਹਿਤਅਹ ਕਹਤੀ ਸੁਣੀ, ਰਹਤ ਕੋ ਖੁਸੀ ਨ ਆਯਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੨ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਕਹਿਣੀ (ਕਥਨੀ).

ਕਹਿਤਾ. ਕਥਯਿਤਾ. ਕਥਤਾ. ਵਕ੍ਤਾ.

ਕਹਿਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਹਿਣਾ.

ਕਹਿਨਾਵਤ, ਕਹਿਬਤ ਦੇਖੋ, ਕਹਾਵਤ.

ਕਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਕਹਰ.

ਕਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਹਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਕਹਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੇਹਰੀ.

ਕਹਿਲ. ਸਿੰਧੀ. ਰਹਮ. ਦਯਾ (ਦਇਆ).

ਕਹਿਵਤ. ਦੇਖੋ, ਕਹਾਵਤ। ੨ ਕਥਨ. ਗੁਫ਼ਤਗੂ. "ਗੁਰ ਕੀ ਕਹਿਵਤ ਸਕਲ ਸੁਨਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਹੀ. ਕਥਨ ਕੀਤੀ. ਆਖੀ. "ਉਪਮਾ ਜਾਤ ਨ ਕਹੀ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਸੀ. "ਕਹੀ ਚੁਰਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਕਿਸੀ. "ਹਿਆਉ ਨ ਠਾਹੇ ਕਹੀ ਦਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਮਾਲ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤਿ. ਕਾਛੂ ਲੋਕ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਕੇ ਅੰਨ ਦੀ ਉਪਜ ਦੇਖਕੇ ਕਹੀ ਨਾਲ ਵੱਟਾਂ ਪਵਾ ਦਿੰਦੇ ਸੇ, ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨੰਬਰ ਨੋਟ ਕਰ ਲੈਂਦੇ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕਹੀ ਕਰਨਾ' ਸੀ।
੫ ਇਹ ਪਦ ਲੁੱਟ ਖਸੋਟ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਆਪੇ ਹੀ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਕੱਛ ਲੈਣਾ. "ਨਿਰਭੈ ਜਾਇ ਕਹੀ ਕਰ ਆਵੈਂ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੬ ਫੌਜ ਦੇ ਅੱਗੇ ਜੋ ਕਹੀ ਆਦਿਕ ਸੰਦ ਲੈਕੇ ਟੋਲਾ ਰਾਹ ਦੀ ਸਫਾਈ ਲਈ ਤੁਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਭੀ ਕਹੀ ਆਖਦੇ ਸਨ. ਸਫਰਮੈਨਾ. ਅੰ. Sappers and Miners. "ਕਹੀ ਛਿੜੀ ਤੁਰਕਨ ਲਖੀ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ੭ ਦੇਖੋ, ਕਹੀਂ. "ਕਹੀ ਨ ਉਪਜੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਹੀਂ. ਸੰ. ਕੁਹਾਪਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸੇ ਥਾਂ. ਕਿਤੇ.

ਕਹੀਅਤ. ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ. ਆਖੀਦਾ. "ਕਹੀਅਤ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਕਹੁ. ਕਥਨ ਕਰ. ਬੋਲ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਬਾਣੀ. ਬਾਤ. ਕਥਾ. "ਸੁਕ ਸੰਗ ਰਾਜੇ ਕਹੁ ਕਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਹੂੰ.

ਕਹੁੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਹੂੰ. ਕਹੀਂ. ਕਿਤੇ

ਕਹੁੰਕ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ। ੨ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਸਮੇ.

ਕਹੂੰ. ਦੇਖੋ, ਕਹੁੰ. "ਕਹੂੰ ਨ ਭੀਜੈ ਸੰਜਮ ਸੁਆਮੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਕਹੂਕ. ਦੇਖੋ, ਕਹੁੰਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਕ.

ਕਹੰਤ. ਕਥਨ ਕਰੰਤ. "ਕਹੰਤ ਬੇਦਾ ਗੁਣੰਤ ਗੁਨੀਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਹਜੋਨ. ਕਹਿਆ—ਉਨ. ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ. "ਲਿਆਉ ਕਹਜੋਨ, ਲਿਆਇਹੋਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ—ਲਿਆ, ਇਸ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ—ਲਿਆਇਹੋਂ.

ਕਕਈ / **ਕਕਹੀ** } ਸੰ. कङ्कती—ਕੰਕਤੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਘੀ. ਕੇਸ਼ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ.

ਕਕਨ. ਕਕੁਦਮਿਨ੍ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਨਰ ਬੈਲ. ਢੱਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕਕੁਦ ਅਤੇ ਕਕੁਦਮਿਨ੍। ੨ ਕਿਤਨੇ ਕਕਨ ਦਾ ਅਰਥ ਜਲਬਟੇਰਾ ਪੰਛੀ ਸਮਝਦੇ ਹਨ. "ਤੋਕਕ ਕਕਨ ਕੋਕ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਪਪੀਹਾ ਜਲਬਟੇਰਾ ਅਤੇ ਚਕਵਾ.

ਕਕਰ. ਸੰ. ਕਕੱਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਕਰ. "ਕਕਰੁ ਚੁਗਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਾਲਾ ਕਕਰ.

ਕਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਕੜੀ। ੨ ਅੱਕ ਦੀ ਕੁਕੜੀ. "ਰਾਜਾ ਰਾਮ ਕਕਰੀ ਆਬਰੇ ਪਕਾਏ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ.

ਕਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਕਰ ੧.

ਕਕਰੇਜੀ. ਫ਼ਾ کاکرزی ਕਾਕਰੇਜ਼ੀ. ਲਾਲੀ ਦੀ ਝਲਕ ਵਾਲਾ ਕਾਲਾ ਰੰਗ. "ਦਸਤਾਰ ਕੋ ਸੁਭ ਕਕਰੇਜੀ ਰੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਕੜ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਮ੍ਰਿਗ, ਜੋ ਚਿੰਕਾਰੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਕੁੱਤੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਭੌਂਕਦਾ ਹੈ, ਇਸਲਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ Barking deer ਭੌਂਕੂ ਮ੍ਰਿਗ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਚੰਮ ਦੇ ਦਸਤਾਨੇ ਜੁਰਾਬਾਂ ਆਦਿਕ ਸੁੰਦਰ ਵਸਤ੍ਰ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਕਕੜੀ. ਸੰ. ਕਕੱਟੀ. ਖੱਖੜੀ. ਤਰ.

ਕਕੜੈਲ. ਕਕੜ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਛਾਲਾ (ਖੱਲ). ਦੇਖੋ, ਕਕੜ.

ਕਕੜੈਲੀ. ਵਿ—ਕਕੜ ਦੀ ਖੱਲ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਕੜ.

ਕਕਾ. ਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਕਕਾਰ। ੨ ਕ ਅੱਖਰ. "ਕਕਾ ਕਾਰਨ ਕਰਤਾ ਸੋਊ." (ਬਾਵਨ)

ਕਕਾ ਕਿਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਹਾਰਨੀ. ਮਾਤ੍ਰਾ ਸਹਿਤ ਵਰਣਮਾਲਾ. ਬਾਰਾਖਰੀ. "ਦੂਆ ਤੀਆ ਵੀਸਰੈ ਸਣ ਕਕਾ ਕਿਕੀ." (ਭਾਗੁ) ਭਾਵ—ਸਾਰੇ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਪਹਾੜੇ ਅਤੇ ਮੁਹਾਰਨੀ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕਿਕੋ—ਕਿਕੀ. ਬੱਚਾ ਬੱਚੀ. ਕਾਕਾ ਕਾਕੀ.

ਕਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਕਾ ਅਤੇ ਕੱਕਾ.

ਕਕੁਤਸ੍ਥ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮ ਸ਼ਬਦ ਨੰ: ੩ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ, ਅਤੇ ਪੁਰੰਜਯ.

ਕਕੁਦ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਟਿੱਲਾ। ੨ ਰਾਜੇ ਦੇ ਛਤ੍ਰ, ਚੌਰ ਆਦਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੩ ਢੱਟੇ ਦੇ ਕੰਨ੍ਹਿਆਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਉੱਚਾ ਮਾਂਸਪਿੰਡ. ਢੱਟ.

ਕਕੁਦਸ੍ਥ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੰਜਯ.

ਕਕੁਦਮਿਨ. ਸੰ. ककुद्मिन्. ਕਕੁਦ (ਢੱਟ) ਵਾਲਾ. ਢੱਟਾ. ਨਰਬੈਲ. ਸਾਂਡ. ਸਾਨ੍ਹ। ੨ ਬੈਲ.

ਕਕੁਭ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਿਵ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜ। ੩ ਵੀਣਾ ਦਾ ਤੂੰਬਾ। ੪ ਲਿੰਗ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਤੀਰਥ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਤਿੰਨ ਚਰਣ. ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ਅੱਠ, ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ, ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ਅਠਾਰਾਂ ਅੱਖਰ. ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਦਾ ਨੇਮ ਨਹੀਂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਭਜੋ ਸਦਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼,
ਕਰੈ ਸ਼੍ਰਿਗਾਲਨ ਤੁਰਤ ਮ੍ਰਿਗੇਸ਼,
ਚਟਕਾ ਬਾਜ਼ ਕਾਗ ਹ੍ਵੈ ਹੰਸਾ ਪਟਬੀਜਨਾ ਦਿਨੇਸ਼.

ਕਕੁਭਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੁਕੁਭ" ਅਤੇ "ਪ੍ਰਮੋਦਕ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੬—੧੪ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿੱਖੀ ਨਾਹੀ,
ਨਾ ਤੁਰੰਗ ਦੀ ਅਸਵਾਰੀ,
ਸਿੱਖੀ ਦੀ ਨਾ ਰਹਿਤ ਕਮਾਈ,
ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੈ ਭਾਰੀ. xxx

ਕੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਕਰ। ੨ ਕੰਕਰ ਜੇਹੀ ਬਰਫ਼ ਦਾ। ੩ ਬਰਫ ਦਾ ਕੰਕਰ. ਗੜਾ. ਓਲਾ। ੪ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ. ਕੱਕੜ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਹੈ.

ਕੱਕੜ. ਦੇਖੋ, ਕਕੜ ਅਤੇ ਕੱਕਰ.

ਕੱਕਾ. ਕ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਕਕਾਰ। ੨ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਉਹ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਕ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ—ਕੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕੱਛ। ੩ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਪੂਰਵੀ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੇਕਯ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕੂਕਾ। ੬ ਵਿ—ਭੂਰੇ ਰੰਗ.

ਕਕ੍ਸ਼ਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੱਛੀ. ਬਗਲ। ੨ ਡਿਹੁੜੀ। ੩ ਸਮਤਾ. ਬਰਾਬਰੀ। ੪ ਰੱਤੀ ਭਰ ਤੋਲ। ੫ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਗੋਲਾਕਾਰ ਰਸਤਾ। ੬ ਪੱਲਾ. ਲੜ.

ਕਖ. ਸੰ. ਕਕ੍ਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ ਘਾਹ ਤ੍ਰਿਣ.

ਕਖਾਇ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਇ.

ਕਖਾਈ. ਵਿ—ਕਸ਼ਾਯ (ਭੂਸਲੇ) ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਭਗਵਾਂ। ੨ ਕਕ੍ਸ਼ਾ (ਲੜ) ਵਾਲੀ ਧੋਤੀ. "ਤੇੜ ਧੋਤੀ ਕਖਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਕਕ੍ਸ਼ਾ ਦੀ ਧੋਤੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਤਿੰਨ ਭਾਗ ਧੋਤੀ ਦੇ ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਟੰਗੇ ਹੋਣ.

"वामे पृष्ठे तथा नाभौ कक्ष त्रय मुदाहृतम्।
एभिः कक्षैः परीधत्ते यो विप्रः स शुचिः स्मृतः"
(ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ)

ਕਖੂਤਰ. ਕੁਕ੍ਸ਼ਿ ਭੀਤਰ. ਕੁੱਖ ਵਿੱਚ. "ਅਰਧ ਗ੍ਯਾ ਤਨ ਮਾਤ ਕਖੂਤਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭)

ਕਗਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੌਣ ਦੇ ਵੇਗ ਨਾਲ ਰੇਤੇ ਪੁਰ ਬਣ...

* ਯਾਗਜ ਵਲਕਜ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਕੀਤੀ ਹੈ.

ਹੋਈ ਤਰੰਗ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਲੀਕ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ। ੩ ਬੱਟ. ਡੌਲ.

ਕਚ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੱਚਾਪਨ. "ਕਚ ਪਕਾਈ ਓਥੈ ਪਾਇ." (ਜਪੁ) ੨ ਕੰਚ. ਕੱਚ. ਕਾਂਚ. "ਕਚਹੁ ਕੰਚਨ ਭਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਚੁ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਨੂਰ. "ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਕਚ ਕੰਚਨਾ ਹੁਇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੫ ਸੰ. ਕੇਸ਼ ਜੋ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਚਮਕਦੇ ਹਨ (कच् ਧਾ—ਚਮਕਣਾ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ) "ਕਚ ਘੁੰਘਰਾਰੇ ਔ ਹਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ) "ਛਤ੍ਰੀ ਵੈਸਨ ਕੇ ਕਚ ਹਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੭ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ † ਦਾ ਬੇਟਾ. "ਬਾਰੁਨੀ ਕਉ ਕਵਿ ਸ੍ਯਾਮ ਭਨੈ ਕਚ ਕੇ ਹਿਤ ਤੋ ਭ੍ਰਿਗੁਨੰਦ ਕਰਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰ੍ਤ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ ਮਹਾਦੇਵ ਤੋਂ "ਮ੍ਰਿਤ-ਸੰਜੀਵਨੀ" ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿੱਖੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਰਦਾ ਜੀ ਉਠੇ. ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਚ, ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦਾ ਚੇਲਾ ਬਣਕੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿੱਖਣ ਲੱਗਾ. ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਿਆ ਕਿ ਜੇ ਕਚ ਮ੍ਰਿਤਸੰਜੀਵਨੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿੱਖ ਗਿਆ, ਤਦ ਦੇਵਤਾ ਅਜੀਤ ਹੋਜਾਣਗੇ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੋ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਰੇਗਾ, ਕਚ ਉਸ ਨੂੰ ਜਿਵਾ ਲਊ. ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਡਾਹ ਨਾਲ ਕਚ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੀ ਬੇਟੀ ਦੇਵ-ਯਾਨੀ ਜੋ ਕਚ ਉੱਪਰ ਮੋਹਿਤ ਸੀ, ਉਹ ਕਚ ਬਿਨਾ ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਗਈ ਅਰ ਆਪਣੇ ਬਾਪ ਨੂੰ ਆਖਕੇ ਕਚ ਜਿਉਂਦਾ ਕਰਾਲਿਆ. ਫੇਰ ਕਈ ਵਾਰ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਕਚ ਮਾਰਿਆ, ਪਰ ਦੇਵਯਾਨੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਹਰ ਵਾਰ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਖਿਝਕੇ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਕਚ ਦਾ ਕੀਮਾ ਕਰਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਲਾਹਣ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸ਼ਰਾਬ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੂੰ ਪਿਆਈ. ਜਦ ਦੇਵਯਾਨੀ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਕਚ ਨੂੰ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ ਬੁਲਾ-ਇਆ, ਤਦ ਉਹ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਬੋਲਿਆ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ ਕਚ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮ੍ਰਿਤਸੰਜੀਵਨੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿਖਾਈ, ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਪੇਟ ਚਾਕ ਕਰਵਾਕੇ ਕਚ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ. ਕਚ ਨੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੂੰ ਜਿਵਾਲਿਆ.

† ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ.

ਕਚਅਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰੋਮਨਾਸ਼ਨੀ, ਜੋ ਕਚ (ਕੇਸ਼ਾਂ) ਦੀ ਵੈਰਣ ਹੈ.* "ਕਚਅਰਿ ਲਾਯ ਦੂਰ ਕਚ ਕਿਯੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੯) ੨ ਉਸਤਰਾ. ਹਜਾਮਤ ਦਾ ਸੰਦ.

ਕਚਹਰੀ. ਸੰ. ਕੁਤਸਿਤ ਹਰੀ. ਕੁਤ੍ਸਿਤ (ਨਿੰਦਤ) ਕਰਮ ਦੇ ਹਰਣ (ਮਿਟਾਉਣ) ਵਾਲੀ. ਅ਼ਦਾਲਤੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਨ੍ਯਾਯਸ਼ਾਲਾ। ੨ ਕਚ (ਕੇਸ਼ਾਂ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਰੋਮਨਾਸ਼ਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਚਅਰਿ.

ਕਚਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਚਹਰੀ ੧.

ਕਚਕੜਾ. ਕੱਚ (ਕੰਚ) ਦਾ ਕੜਾ (ਕੰਗਣ). ਚੂੜੀ। ੨ ਕੰਚ ਦਾ ਮਣਕਾ.

ਕਚਕੋਲ. ਫ਼ਾ کچکول ਕਚਕੂਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਭਿਖ੍ਯਾ ਮੰਗਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਖੱਪਰ. "ਭਰ ਕਚਕੋਲ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕਚਧਾਗਾ. ਕੱਚਾ ਤਾਗਾ. ਭਾਵ, ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੰਬੰਧ. "ਤੂਟੇ ਕਚ ਧਾਗੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨, ਮ: ੫)

ਕਚਨ ਕੱਚ. ਵਿ-ਕੱਚੇ ਵਿਚੋਂ ਕੱਚਾ. ਅਤਿ ਕੱਚਾ. ਮਹਾਨ ਕੱਚਾ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਚਲਾਇਮਾਨ। ੨ ਜੋ ਥੋੜੇ ਸਮੇ ਲਈ ਭੀ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ੩ ਸ਼੍ਰੱਧਾਹੀਨ.

ਕਚਨਾਰ, ਕਚਨਾਲ ਸੰ. काञ्चनार—ਕਾਂਚਨਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਲੀਆਂ ਦੀ ਭਾਜੀ ਬਣਦੀ ਹੈ ਜੋ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਆਤਸ਼ਕ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. L.Bauhinia Variegata.

ਕਚਨਿਕਚੁ. ਦੇਖੋ, ਕਚਨਕੱਚ. "ਅੰਧਾ ਕਚਾ ਕਚਨਿਕਚੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

*ਮਨਸ਼ਿਲ, ਹਰਤਾਲ, ਚੂਨਾ (ਕਲੀ), ਲੋਟਾ ਸੱਜੀ, ਇਹ ਸਮਾਨ ਤੋਲ ਦੇ ਬਰੀਕ ਪੀਸਕੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਲੇਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਰੋਮ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕਚਪਚ, ਕਚਪਾਚਾ, ਕਚਪਿਚ, ਕਚਪਿਚੁ ਵਿ--ਕੱਚਾ ਪਿੱਲਾ. ਝੂਠਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਧਾ ਰਹਿਤ. "ਬਿਨਸਿ ਜਾਇ ਕੂੜਾ ਕਚਪਾਚਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਝੂਠ ਅਤੇ ਅਸ਼੍ਰੱਧਾ. "ਕਚਪਿਚ ਬੋਲਦੇ ਸੇ ਕੂੜਿਆਰ."(ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਕਚਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ ਮਤੀਰਾ ਆਦਿਕ ਫਲ, ਜੋ ਅਜੇ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ.

ਕਚਰਾਇਣ. ਅਨੁ. ਕਚਰ ਕਚਰ ਕਰਨਾ. ਦੰਤਕਥਾ. ਬਕਬਾਦ. "ਭਰਮਿ ਭੂਲੇ ਨਰ ਕਰਤ ਕਚਰਾਇਣ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਕੱਚਾਪਨ. ਉਹ ਬਾਤ, ਜੋ ਯੁਕ੍ਤਿ (ਦਲੀਲ) ਅਗੇ ਨ ਠਹਿਰ ਸਕੇ.

ਕਚਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੱਚੇ ਚਿੱਭੜ ਅਥਵਾ ਟਿੰਡੀ ਦੀ ਸੁੱਕੀ ਹੋਈ ਫਾੜੀ.

ਕਚੜਾ, ਕਚਾ ਵਿ—ਜੋ ਪੱਕਿਆ ਨਹੀਂ. ਅਪਕ੍ਵ। ੨ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਰਹਿਤ. ਜਿਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਚਾ ਨਹੀਂ. "ਜੋ ਹੁਕਮ ਨ ਬੂਝੈ ਖਸਮ ਕਾ ਸੋਈ ਨਰ ਕਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧, ਮ: ੩) ੩ ਝੂਠਾ. ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਭੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬਚਨ ਕਰੈ ਤੇ ਖਿਸਕਿਜਾਇ ਬੋਲੈ ਸਭੁ ਕਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਸਿ ਕਾਢੇ ਕਚਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਨਾਨਕ ਕਚੜਿਆ ਸਿਉ ਤੋੜ ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੪ ਬਿਨਸਨ ਹਾਰ. "ਕਾਇਆ ਕਚੀ ਕਚਾ ਚੀਰੁ ਹੰਢਾਇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਚਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੱਚਾਪਨ.

ਕਚਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੱਚਾਪਨ. ਨਾਪਾਇਦਾਰੀ। ੨ ਵਿ—ਕੱਚਾ. "ਰੰਗ ਕਸੁੰਭ ਕਚਾਣ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਕਚਾਰੂ, ਕਚਾਲੂ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਰਵੀ (ਗਾਗਟੀ) ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜੋ ਆਲੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ . ਇਹ ਲੇਸਦਾਰ ਅਤੇ ਜ਼ਿਮੀਕੰਦ ਦੀ ਤਰਾਂ ਤੇਜ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਫਕਾਰਕ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਉਬਾਲ ਕੇ ਖਟਾਈ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ. ਤਰਕਾਰੀ ਭੀ ਚੰਗੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਪਤੌੜ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਸ਼ਕਰ ਕਚਾਰੂ ਲਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪) L.Arum Colocasia

ਕਚੀ ਸਾਰੀ. ਕੱਚੀ ਨਰਦ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ. "ਆਪੇ ਧਰਿ ਦੇਖਹਿ ਕਚੀ ਪਕੀ ਸਾਰੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਚੀਚੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਕਚ ਕਚ ਕਰਨਾ. ਦੰਦ ਪੀਹਣੇ.

ਕਚੀ ਚੋਲੀ. ਵਿ--ਨਾਪਾਇਦਾਰ ਪੋਸ਼ਾਕ. ਭਾਵ-ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਦੇਹ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀ ਕਚੀ ਚੋਲੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕਚੀ ਧਾਤੁ. ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਧਾਤੁ, ਜੋ ਸੋਧੀ ਨਹੀਂ ਗਈ. ਭਾਵ--ਸੰਸਕਾਰ ਰਹਿਤ ਪੁਰਖ.

ਕਚੀ ਬਾਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਮਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਕੇਵਲ ਵਾਕ੍ਯਰਚਨਾ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਬਾਣੀ. "ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਚੀ ਹੈ ਬਾਣੀ." (ਅਨੰਦੁ)

ਕਚੀ ਮਤਿ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਸ਼੍ਰੱਧਾ ਰਹਿਤ ਬੁੱਧਿ. "ਕਚੀ ਮਤਿ ਫੀਕਾ ਮੁਖਿ ਬੋਲ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਕਚੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਚ. ਕਾਂਚ. ਕੱਚ। ੨ ਵਿ—ਕੱਚੇ ਰੰਗ. "ਨਾ ਭਗਵਾ ਨ ਕਚੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧)

ਕਚੁਨਿਕਚੁ. ਦੇਖੋ, ਕਚਨਕਚ. "ਜੋ ਮਰਿ ਜੰਮੇ ਸੁ ਕਚੁਨਿਕਚੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਚੁਪਾਰਕੈ. ਵਾ—ਕਚ (ਕੇਸ) ਉਪਾੜਕੈ (ਪੁੱਟਕੇ) "ਸਿਰੋ ਕਚੁਪਾਰਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੦)

ਕਚੂਆ. ਵਿ—ਕੱਚਾ. "ਮਨਮੁਖ ਰੰਗ ਕਸੁੰਭ ਹੈ ਕਚੂਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ੨ ਕੰਚਰੰਗਾ. ਕੰਚਈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੰਚੂਆ.

ਕਚੂਰ. ਸੰ. ਕਚੁੱਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੰਗਲੀ ਹਲਦੀ. ਇਹ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. L.Curcuma Zerumbet.

ਕਚੌਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੂਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ

ਤਹਿ ਅੰਦਰ ਪੀਠੀ ਆਦਿਕ ਦੇਕੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਤਲਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਘ੍ਰਿਤਚੌਰੀ (ਘੀ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲੀ) ਹੈ.

ਕੱਚਾ. ਦੇਖੋ, ਕਚਾ.

ਕੱਚਾ ਬੋਲਾ. ਖ਼ਾ. ਉਹ ਵਾਕ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਬੋਲਚਾਲ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਜੈਸੇ—ਪ੍ਰਸਾਦੇ ਦੀ ਥਾਂ ਰੋਟੀ, ਛਕਣ ਦੀ ਥਾਂ ਖਾਣਾ, ਦਸਤਾਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਪਗੜੀ ਆਦਿ.

ਕੱਚੀ ਸਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਚੀ ਸਾਰੀ.

ਕੱਚੀ ਰਸੋਈ, ਕੱਚੀ ਰੋਟੀ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਭੋਜਨ ਜੋ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਜੈਸੇ—ਦਾਲ ਰੋਟੀ ਅਤੇ ਉਬਲੇਹੋਏ ਚਾਵਲ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਪੱਕੀ ਰਸੋਈ.

ਕਛ. ਦੇਖੋ, ਕਛੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਛ। ੩ ਕੱਛਪ. ਕੱਛੂ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ.

ਕਛਉਟੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੱਛੋਟਿਕਾ. ਛੋਟੀ ਕੱਛ. ਜਾਂਘੀਆ. ਕਛਨੀ. "ਕਰਮ ਕਰਿ ਕਛਉਟੀ ਮਝੀਟਸਿ ਰੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਕਛਹਿਰਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਦੀ ਮੁਹਰੀਦਾਰ ਕੱਛ.

ਕਛ ਕੂਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕਛ ੩ ਅਤੇ ਕੂਰਮ ੫.

ਕਛਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੇਤੀ ਦੀ ਕਛਾ (ਹੱਦ) ਨੂੰ ਮਿਣਨਾ। ੨ ਬਜੌਂਤਣਾ. ਲੜ (ਕਛਾ) ਦੀ ਬਜੌਂਤ ਕਰਨੀ. "ਕੂੜਾ ਕਪੜੁ ਕਛੀਐ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਕਛਲੀ. ਕੱਛੂ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਕੱਛਪੀ। ੨ ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ.

ਕਛਨੀ. ਛੋਟੀ ਕੱਛ. ਜਾਂਘੀਆ.

ਕਛਪ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ.

ਕਛਵਾਹਾ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ. ਜੈਪੁਰ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਛਵਾਹਾ ਕੁਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ. ਕਿਤਨੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਕਛਵਾਹਾ ਸੰਗਯਾ ਹੋਈ ਹੈ. "ਜਯ ਸਿੰਘ ਭੂਪ ਹੁਤੋ ਕਛਵਾਹਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਛਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛ ੧. "ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਜਨੁ ਸਿੰਘ ਕਛਾਰ ਤੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਛੁ. ਦੇਖੋ, ਕਛੁਕ. "ਕਛੁ ਬਿਗਰਿਓ ਨਾਹਨ ਅਜਹੁ ਜਾਗ." (ਬਸੰ ਮ: ੯) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕੱਛਪ. ਕੱਛੂ। ੩ ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ. "ਆਪੇ ਮਛੁ ਕਛੁ ਕਰਣੀਕਰੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕਛੁਕ, ਕਛੂ, ਕਛੂਅ, ਕਛੂਅਕ ਵਿ—ਕਛ. ਕੁਝ. ਥੋੜਾ. ਤਨਿਕ। ੨ ਤਨਿਕ ਮਾਤ੍ਰ. ਥੋੜਾ ਜੇਹਾ. ਥੋੜਾ ਸਾ. ਕਿੰਚਿਤ. "ਹਮ ਬਾਰਿਕ ਕਛੂਅ ਨ ਜਾਨਹਿ ਗਤਿ ਮਿਤਿ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) "ਮਨ ਸਮਝਾਵਨ ਕਾਰਨੇ ਕਛੂਅਕ ਪੜੀਐ ਗਿਆਨ." (ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) "ਕਛੁ ਸਿਆ-ਨਪ ਉਕਤਿ ਨ ਮੋਰੀ."(ਸੂਹੀ ਅ: ਮ:੫) ੩ ਜਦ ਕਛੁ ਅਥਵਾ ਕੁਛ ਸ਼ਬਦ ਕਿਸੇ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤਦ ਵਸਤੁ ਅਥਵਾ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਸਭਕਛੁ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇ ਤੁਮਕੋ." (ਸਲੋਹ)

ਕਛੂਆ. ਸੰਗਯਾ—ਕੱਛੂ. "ਕਛੂਆ ਸੰਖ ਬਜਾਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਤਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੂੰਬਾ ਕੱਛੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਛੋਟੜਾ, ਕਛੋਟਾ ਛੋਟੀ ਕੱਛ. ਜਾਂਘੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕਛਉਟੀ। ੨ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਗਯਾ ਕਛੋਟਾ ਲੱਧਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਛੋਤ, ਕਛੋਤਿ ਵਿ—ਕੁ—ਛੂਤ. ਨਾ ਛੂਹਣ ਯੋਗਯ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਪਰਸ਼ ਨਾ ਕਰੀਏ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਝੂਠੇ ਕੁਚਲ ਕਛੋਤਿ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਛੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਛਉਟੀ.

ਕੱਛ. ਸੰ. कच्छ. ਨਦੀ ਆਦਿਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਕਛਾਰ। ੨ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਦਾ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਭੁਜ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੰਧੁ ਨਦ ਦੀ ਕੋਰੀ

ਧਾਰਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜ-ਧਾਨੀ ਕੋਟੀਸ਼੍ਵਰ ਸੀ। ੩ ਧੋਤੀ ਦਾ ਉਹ ਪੱਲਾ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਟੰਗਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਲਿਆਕੇ ਪਿੱਛੇ ਟੰਗੀਦਾ ਹੈ. ਲਾਂਗ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ। ੫ ਕਛਹਿਰਾ. ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਵਡਾ ਜਾਂਘੀਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਪਹਿਨਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਤੀਜਾ ਕਕਾਰ (ਕੱਕਾ) ਹੈ.

ਕੱਛਪ. ਸੰ. कच्छप. ਸੰਗਯਾ—ਕੱਛੂ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਨੇ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕੱਛ(ਖੋਲ) ਜਿਸ ਦੀ ਪ(ਰਖ੍ਯਾ) ਕਰੇ, ਉਹ ਕੱਛਪ ਹੈ. ਕੱਛੂ ਦੇ ਜਿਸਮ ਤੇ ਕਰੜਾ ਖੋਲ (ਗ਼ਿਲਾਫ਼) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੫.

ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਦੈਤ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਲਗੇ, ਤਦ ਮੰਦਰਾਚਲ ਮਧਾਣੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਮਧਾਣੀ ਇਤਨੀ ਭਾਰੀ ਸੀ ਜੋ ਥੱਲੇ ਧਸਦੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਕੱਛੂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਮੰਦਰ ਦੇ ਹੇਠ ਪਿੱਠ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਰਿੜਕਣ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ. ਵ੍ਯਾਸ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੱਛੂ ਦੀ ਪਿੱਠ ਲੱਖ ਯੋਜਨ (ਚਾਰ ਲੱਖ ਕੋਹ) ਦੀ ਸੀ.

ਕੱਛਪੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੱਛੂ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਕਛੂਈ.

ਕੱਛਾਲ, ਕੱਛਾਲਾ ਵਿ—ਕੱਛ ਵਾਲਾ. ਕਛਹਿਰਾਧਾਰੀ। ੨ ਜਾਂਘੀਆ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛੀ.

ਕੱਛੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਕ੍ਸ਼ਿ. ਕੁੱਖ। ੨ ਸੰ. ਨਿਕਕ੍ਸ਼. ਬਾਂਹ ਦੇ ਮੂਲ ਹੇਠ ਦਾ ਟੋਆ. Armpit। ੩ ਕੁੜਤੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਬਗਲ ਵੱਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਕੱਛ ਦੇਸ਼ ਦਾ. "ਉੱਛਲਿਯੇ ਕੱਛੀ ਕੱਛਾਲੇ." (ਰਾਮਾਵ) ੫ ਕੱਛ ਵਾਲਾ. ਕੱਛ ਧਾਰੀ.

ਕੱਛੂ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ.

ਕਛ੍ਵਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਛਵਾਹਾ. "ਕਛ੍ਵਾਹੇ ਰਠੌਰੇ ਬਘੇਲੇ ਖੰਡੇਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੦)

ਕਜ. ਫ਼ਾ کج ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿੰਗ. ਟੇਢ। ੨ ਕਸਰ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. "ਸੋਊ ਸੂਰਤਵੰਤ ਰਚੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਕਰਕੈ ਅਤਿ ਹੀ ਰੁਚਿ, ਕੈ ਨ ਕਜੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸੰ. ਕਮਲ, ਜੋ ਕ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕੰਜ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਜਣਾ। ੫ ਫ਼ਾ کز ਕਜ਼. ਕਿ—ਅਜ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ.

ਕਜਕੁਲਾਹ. ਫ਼ਾ کج‌کلاہ ਟੇਢੀ ਟੋਪੀ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ-ਬਾਂਕਾ.

ਕਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਢਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ.

ਕਜਬ. ਦੇਖੋ, ਕਿਜਬ.

ਕਜਰ, ਕਜਰਾ ਦੇਖੋ, ਕੱਜਲ. "ਹਾਰ ਕਜਰ ਬਸਤ੍ਰ ਅਭਰਨ ਕੀਨੇ." (ਬਿਲਾ ਮਃ ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕਜਰਾਖੀ, ਕਜਰਾਛੀ, ਕਜਰਾਰਨਿ ਵਿ—ਕੱਜਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੱਜਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ. "ਕਜਰਾਰਨਿ ਕੋ ਨ ਬ੍ਰਿਥਾ ਦੁਖ ਦੀਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਜਰਾਰਾ. ਵਿ—ਕੱਜਲ ਵਾਲਾ. "ਖੰਜਨ ਸੇ ਮਨਰੰਜਨ ਰਾਜਤ ਕੰਜਨ ਸੇ ਅਤਿ ਹੀ ਕਜਰਾਰੇ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧) ੨ ਕੱਜਲ ਰੰਗਾ. ਸ਼੍ਯਾਮ. ਕਾਲਾ.

ਕਜਰਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਜਰਾਰਨਿ.

ਕਜਰੀਬਨ. ਦੇਖੋ, ਕਜਲੀਬਨ "ਤਾਹਿੰ ਰਾਜ ਕਜਰੀਬਨ ਕੋ ਦੀਓ." (ਗੁਰਸੋਭਾ)

ਕਜਲ. ਦੇਖੋ, ਕੱਜਲ. "ਕਜਲ ਰੇਖ ਨ ਸਹਿਦਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਜ਼ਲਬਾਸ਼. ਤੁ قزلباش ਕ਼ਿਜ਼ਲਬਾਸ਼. ਵਿ—ਲਾਲ ਸਿਰ ਵਾਲਾ. ਈਰਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ اسمٰعیل صفوی ਇਸਮਾਈਲ ਸਫ਼ਵੀ ਨੇ ਜਦ ਆਪਣੀ ਫ਼ੌਜ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲਾਲ ਟੋਪੀ ਪਹਿਨਾਈ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਫ਼ੌਜੀਆਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲਾਲ ਸਿਰ ਵਾਲੇ ਹੋਗਿਆ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਕ਼ਜ਼ਲਬਾਸ਼ ਹੋਈ.

ਕਜਲਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਕਜਰਾਖੀ.

ਕਜਲੀ. ਕੱਜਲ ਜੇਹੀ ਬਰੀਕ ਪੀਠੀ ਹੋਈ ਵਸਤੂ.

ਕਜਲੀਬਨ. ਕਦਲੀ (ਕੇਲਿਆਂ) ਦਾ ਜੰਗਲ. "ਕਾਇਆ ਕਜਲੀਬਨੁ ਭਇਆ, ਮਨੁ ਕੁੰਚਰੁ ਮਯ

ਮੌਤੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਮਸਤ ਹਾਥੀ ਤਾਂ ਦਰਖ਼ਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਤੋੜ ਸੁੱਟਦਾ ਹੈ, ਕੇਲਿਆਂ ਦਾ ਬਨ ਦਲ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੌਖਾ ਹੈ। ੨ ਆਸਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜੰਗਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹਾਥੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕਜਾ. ਅ਼ قضا ਕ਼ਜ਼ਾ. ਸੰਗਯਾ—ਈਸ਼੍ਵਰ ਦਾ ਹੁਕਮ. ਭਾਵ—ਮੌਤ। ੨ ਕਾਜੀ ਦੀ ਪਦਵੀ. ਕਾਜੀਪੁਣਾ। ੩ ਕਾਜੀ ਦਾ ਫੈਸਲਾ. ਕਾਜੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਵ੍ਯਵਸ੍ਥਾ.

ਕਜ਼ਾਂ. ਫ਼ਾ کزاں ਕਿ—ਅਜ਼—ਆਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿ ਉਸ ਤੋਂ.

ਕਜਾਇ. ਦੇਖੋ, ਕਜਾ.

ਕਜਾਵਾ. ਫ਼ਾ کجاوہ ਅਥਵਾ کجاوہ ਸੰਗਯਾ—ਊਠ ਦੀ ਅਜੇਹੀ ਕਾਠੀ ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਆਦਮੀ ਬੈਠ ਸਕਣ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਰਿਵਾਜ ਅਰਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੈ.

ਕਜਿਆ. ਢਕਿਆ. "ਹਰਿ ਪੜਦਾ ਕਜਿਆ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਕਜੀਆ. ਅ਼ قضیہ ਕ਼ਜ਼ੀਅਹ. ਸੰਗਯਾ—ਝਗੜਾ. ਮੁਕੱਦਮਾ.

ਕੱਜਣ. ਸੰਗਯਾ—ਢਕਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਢੱਕਣ ਆਦਿਕ ਕੋਈ ਵਸਤੁ. "ਰੱਤੂ ਭਰਿਆ ਕੱਪੜਾ ਕਰ ਕੱਜਣ ਤਾਸ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਕ੍ਰਿ—ਕੱਜਣਾ. ਢਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ.

ਕੱਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਜਣ ੨.

ਕੱਜਣੁ. ਦੇਖੋ, ਕੱਜਣ.

ਕੱਜਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਰਮਾ. ਕਾਜਲ। ੨ ਸਿਆਹੀ. ਕਾਲਸ। ੩ ਭਾਵ—ਮਾਇਆ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ. ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਰੁ ਸੇਵਉ ਕਰਿ ਨਮਸਕਾਰ, ×××
ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਮੰਗਲਚਾਰ.*
ਆਜੁ ਹਮਾਰੈ ਗ੍ਰਿਹਿ ਬਸੰਤ,
ਗੁਨ ਗਾਏ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮ ਬੇਅੰਤ.
(ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਕੱਜ਼ਾਕ਼. ਅ਼ قزاق ਡਾਕੂ. ਲੁਟੇਰਾ। ੨ ਰੂਸ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਜਿਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀ ਰੂਸੀ ਰਸਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਖਿਆਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤੁਰਕਾਂ ਤੇ ਰੂਸੀਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ. Cossack.

ਕਟ. ਦੇਖੋ, ਕਟਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਟਣਾ। ੩ ਕਟਕ (ਕੜੇ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਕਰ ਮਹਿ ਕਟ ਪਦ ਨੂਪਰ ਸੋਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੪ ਦੇਖੋ, ਕੱਟ। ੫ ਸੰ. ਕਟ. ਚਟਾਈ. ਸਫ। ੬ ਖਸ। ੭ ਬਟੇਰ (ਪਟੇਰ) ਘਾਸ। ੮ ਮੌਸਮ. ਰੁੱਤ। ੯ ਲੋਥ। ੧੦ ਅਰਥੀ. ਸੀੜ੍ਹੀ। ੧੧ ਹਾਥੀ ਦੀ ਕਨਪਟੀ.

ਕਟਹਰ, ਕਟਹਲ ਸੰ. कण्टकिफल—ਕੰਟਕਿਫਲ. ਵਿ—ਕਟੈਲ ਦਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ. ਪਨਸ. ਇਹ ਸਦਾ ਹਰਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਦਰਖ਼ਤ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਮ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਬਿਨਾ ਫੁੱਲ ਆਏ ਹੀ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਪੁਰ ਬਾਰੀਕ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਕੱਚੇ ਫਲਾਂ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਅਚਾਰ ਬਣਾਈਦਾ ਹੈ. ਪੱਕੇ ਫਲ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. L. Artocarpus integrifolia.

ਕਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਫ਼ੌਜ. ਸੈਨਾ. "ਕਟਕ ਬਟੋਰ ਆਨ ਰਜਧਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. "ਪਾਲਿਓ ਕਟਕ ਕੁਟੰਬ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸੇਂਧਾ ਲੂਣ। ੪ ਰਾਜਧਾਨੀ। ੫ ਕੰਗਣ. ਕੜਾ. "ਅਨਿਕ ਕਟਕ ਜੈਸੇ ਭੂਲਿਪਰੇ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੬ ਉੜੀਸੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸ਼ਹਿਰ.

ਕਟਕ ਕੁਟੰਬ. ਦੇਖੋ, ਕਟਕ ੨.

ਕਟ ਕਾਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖੰਡ ਖੰਡ (ਟੂਕ ਟੂਕ) ਕਰਕੇ. ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਕੇ.

ਕਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵਿਤਾਉਣਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. ਜਿਵੇਂ—ਵੇਲਾ

*ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਲਈ ਇਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਮੰਗਲ ਅਤੇ ਬਿਅੰਤ ਹੈ.

ਕਟਣਾ ਅਤੇ ਦਿਨ ਕਟਣਾ ਆਦਿ। ੨ ਸੰ. कर्त्तन—ਕਤੰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵੱਢਣਾ. ਟੁੱਕਣਾ. "ਕਟੀਐ ਤੇਰਾ ਅਹੰਰੋਗ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅੰ: Cut.

ਕਟਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰੀਤਾਲਯ. ਵਪਾਰ ਦਾ ਕੂਚਾ. ਸੌਦੇ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ. ਕਟੜਾ। ੨ ਕਟਹਰਾ. ਜੰਗਲਾ.

ਕਟਲ. ਦੇਖੋ, ਕਟਹਲ.

ਕਟੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਟਰਾ.

ਕਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਟੋਕਾ. ਕੁਤਰਾ. ਕੀਮਾ. "ਕਟਾ ਕਰਹੁ ਸਤ੍ਰੂ ਸਮੁਦਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਟਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਢਾਈ. ਵਾਢੀ। ੨ ਵੱਢਣ ਦੀ ਮਜ਼ੂਰੀ.

ਕਟਾਸ. ਜੇਹਲਮ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜੋ ਪਿੰਡ ਦਾਦਨਖਾਨ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕੁਦਰਤੀ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਪੁਰ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਅਕਾਲੀਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੂ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਟਾਸ (कटाक्ष) ਅਤੇ ਪੁਸਕਰ (पुष्कर) ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਿਵ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਹਨ. "ਮਧ੍ਯ ਕਟਾਸ ਕਰਾ ਅਸਥਾਨਾ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਰਸਨਾਥ ਨੇ ਕਟਾਸ ਵਿੱਚ ਦੇਹ ਤਿਆਗੀ ਹੈ.

ਕਟਾਹ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੜਾਹਾ। ੨ ਕੱਛੂ ਦਾ ਖੋਪੜ। ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਨਰਕ। ੪ ਭੈਂਸ (ਮੱਝ) ਦਾ ਬੱਚਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੰਗ ਨਿਕਲਨ ਲੱਗੇ ਹੋਣ.

ਕਟਾਕੁੱਟ. ਕਟਵੱਢ. ਕ਼ਤਲਾਮ.

ਕਟਾਕ੍ਸ਼, ਕਟਾਖ, ਕਟਾਖ੍ਯ, ਕਟਾਛ } ਸੰ. कटाक्ष. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੱਖ ਦੇ ਕੋਏ ਨਾਲ ਦੇਖਣਾ. ਟੇਢੀ ਨਜਰ. ਬਾਂਕੀ ਚਿਤਵਨ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਖਟਾਖ੍ਯ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕੀਨਉ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਜਿਨਿ ਕਉ ਤੁਮਰੇ ਵਡ ਕਟਾਖ ਹੈਂ ਤੇ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਣੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਵ੍ਯੰਗ ਵਾਕ੍ਯ. ਰਮਜ। ੩ ਤਾਨਾ. ਤਨਜ਼.

ਕਟਾਣਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਪਾਇਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਨਹਿਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਬੋਹੜ ਹੇਠ ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਹ ਹੁਣ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

ਕਟਾਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਾਮੀ. ਛਿਨਾਲ। ੨ ਸੰ. ਕੱਟਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਦੁਧਾਰਾ ਛੋਟਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਮਰ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਕਟਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਟਾਰ ੨. "ਕਮਰਿ ਕਟਾਰਾ ਬੰਕੁੜਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਕਟਾਕ੍ਸ਼, ਜੋ ਕਟਾਰ ਜੇਹੇ ਕਾਟ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਧ। ੩ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸ਼ਰਾਫ਼,ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ.

ਕਟਾਰੀ. ਛੋਟਾ ਕੱਟਾਰ. "ਆਪਨ ਕਟਾਰੀ ਆਪਸ ਕਉ ਲਾਈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਟਾਰੂ. ਇੱਕ ਅਰੋੜਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਦੁਕਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਵੱਟਾ ਭੁੱਲ ਦੇ ਕਾਰਣ ਘੱਟ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵੱਟਾ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਕਾਬੁਲ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਲੱਜਾ ਰੱਖੀ। ੨ ਬੁਰਹਾਨ ਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਮਲਿਕ, ਜੋ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਕਟਿ. ਕੱਟਕੇ. "ਕਟਿ ਦੇਵਉ ਹੀਅਰਾ ਤੇਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਟੂਕ ਟੂਕ ਹੋਕੇ. ਕੱਟਿਆ ਜਾਕੇ. "ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿ ਮਰੈ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਮਰ. ਲੱਕ. "ਕਸਕੈ ਕਟਿ ਆਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਭਾਰਯਾ. ਬੀਵੀ। ੫ ਰੱਤਕ. ਘੁੰਘਚੀ. ਲਾਲੜੀ.

ਕਟਿਅੜਾ. ਕੱਟ ਦਿੱਤਾ. "ਕਟਿਅੜਾ ਜਮ ਕਾਲੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕਟਿਕ. ਕੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਟਕ. "ਕਨਿਕ ਕਟਿਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜੈਸਾ." (ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕਟਿਤ. ਵਿ—ਵੱਢਿਆ ਹੋਇਆ. ਕੱਟਿਆ.

ਕਟਿਤਕਟੀਤਿ. ਵਿ–ਵੱਢੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਵੱਢਣ ਵਾਲਾ. "ਹਮ ਬਹੁ ਪਾਪ ਕੀਏ ਅਪਰਾਧੀ ਗੁਰਿ ਕਾਟੇ ਕਟਿਤ ਕਟੀਤਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ਅਸੀਂ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੇ ਵੱਡੇ ਪਾਪ ਕੀਤੇ, ਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਦੋਸ਼, ਜੋ ਮੋਇਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਸਨ, ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੱਤੇ. ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰ ਮਰੇ ਹੋਏ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ.

ਕਟਿੰਦਾ. ਵਿ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ.

ਕਟਿਦੇਸ਼. ਕਮਰ ਦੀ ਥਾਂ. ਲੱਕ. "ਕਟੰਛੀਨ ਦੇਸੀ." (ਗਮਾਵ) ਕਟਿਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਲਾ ਹੈ.

ਕਟਿਦੇਸੀ. ਕਟਿਦੇਸ਼ੀਯ. ਲੱਕ ਦੇ ਥਾਂ ਦਾ. ਭਾਵ–ਲੱਕ ਦੀ ਪੀੜ. ਦੇਖੋ, ਕਟਿਪੀੜ.

ਕਟਿਪੀੜ. ਸੰ. ਕਟਿਗ੍ਰਹ. ਲੱਕ (ਕਮਰ) ਦੀ ਪੀੜ. وجع القطن ਵਜਅ਼ੁਲਕ਼ਤ਼ਨ. Lumbago. ਬਹੁਤੀ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨ, ਕਮਜੋਰੀ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ, ਸਰਦੀ ਲੱਗਣ, ਬਹੁਤ ਬੈਠਣ, ਧਾਤੁ ਦੇ ਵਹਿਣ, ਗਿੱਲਾ ਕੱਪੜਾ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਣ, ਮਲਮੂਤ੍ਰ ਰੋਕਣ ਅਤੇ ਸਲ੍ਹਾਬ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਸੌਣ ਤੋਂ ਲੱਕ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੋਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਇਹ ਰੋਗ ਹੋਵੇ ਉਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਹੇਠ ਸਾਧਾਰਣ ਉਪਾਉ ਲਿਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ–

ਗਰਮ ਬਿਸਤਰ ਤੇ ਲੇਟਣਾ. ਤਾਰਪੀਨ ਦੇ ਤੇਲ Turpentine Oil ਜਾਂ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਦੁਖਦੀ ਥਾਂ ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ. ਬਾਰਾਂਸਿੰਗੇ ਦਾ ਸਿੰਗ ਅਤੇ ਏਲੂਆ ਘਸਾਕੇ ਲਾਉਣਾ. ਸੇਕ ਕਰਨਾ. ਸੁੰਢ ਅਤੇ ਭੱਖੜੇ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਪੀਣਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਸਿਲਾਜੀਤ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਛਕਣਾ. ਨਗੌਰੀ ਅਸਗੰਧ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਨਿੱਤ ਖਾਣੀ. ਸੁੰਢ ਦੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਇਰੰਡ ਦਾ ਤੇਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ. ਗਲਾਸ ਜਾਂ ਫੋਕੀ ਸਿੰਗੀਆਂ ਲਾਉਣੀਆਂ.

"ਪਾਂਡੁ ਰੋਗ ਪੀਨਸ ਕਟਿਦੇਸੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਦੇਖੋ, ਕਟਿਦੇਸੀ.

ਕਟਿਬੱਧ. ਸੰ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੀ ਕ੍ਰਮਰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਕਮਰਕਸਾ ਕਰਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ.

ਕਟੀਆ. ਸੰਗਯਾ–ਕੱਟੀ. ਭੈਂਸ ਦੀ ਬੱਚੀ। ੨ ਕੀਮਾ. ਟੋਕਾ. ਕੁਤਰਾ. "ਏਕਹਿਂ ਬਾਰ ਕਰੈਂ ਕਟੀਆ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਵਿ–ਕਟੈਯਾ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. "ਸੋ ਕਟੀਆ ਸਿਰ ਦੁਰਜਨਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਟੀਤ. ਦੇਖੋ, ਕਟਿਤ ਕਟੀਤਿ.

ਕਟੀਲਾ. ਵਿ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੰਟੀਲਾ. ਕੰਟਕ (ਕੰਡੇ) ਵਾਲਾ. "ਕਮਲੈਂ ਕਟੀਲੋ ਕਹੈਂ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਕਮਲ ਦੀ ਨਾਲ ਉੱਪਰ ਸੂਖਮ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਕਟੁ, ਕਟੁਕ ਸੰ. ਵਿ–ਕੌੜਾ. ਕੜਵਾ। ੨ ਜੋ ਮਨ ਨੂੰ ਨਾ ਭਾਵੇ. ਅਪ੍ਰਿਯ.

ਕਟੁਵਾਚੀ. ਵਿ–ਕੌੜਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਬਦਜ਼ੁਬਾਨ.

ਕਟੂ. ਦੇਖੋ, ਕਟੁ। ੨ ਕਮਰ. ਦੇਖੋ, ਕਟਿ. "ਕਟੂ ਪਰ ਕੇਹਰਿ ਰੋਸ." (ਅਜਰਾਜ)

ਕਟੂਆ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮਲ.

ਕਟੇਰਾ. ਵਿ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਕਟੀਲਾ.

ਕਟੇਰੈ. ਕਟਦਾ ਹੈ. ਕਾਟੇ ਹੈ. "ਮੈਲ ਕਟੇਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕਟੈਯਾ. ਵਿ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ.

ਕਟੋਚ. ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ. ਕਟੋਚਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲਾਂ ਰਾਜਧਾਨੀ ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਫੇਰ ਕਾਂਗੜਾ ਰਿਆਸਤ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਕਟੋਚ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਰਾਜਾ ਭੂਪਚੰਦ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਭੌਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਪਸੀਨੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਕਾਂਗੜੇ ਦੀ ਰਿਆਸਤ ਬਿਗੜ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਲੰਬਾਂਗਾਉਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੀ ਹੁਣ ਕਟੋਚਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ. ਗੁਲੇਰ, ਸੀਬਾ, ਨਾਦੌਨ ਦੇ ਰਈਸ ਭੀ ਕਟੋਚ ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨ. "ਤਬੈ ਕੋਪੀਅੰ ਕਾਂਗੜੇਸੰ ਕਟੋਚੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਟੋਨਾ. ਵਿ–ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਤਿਲ. "ਕਾਟੇ ਪਾਪ ਕਟੋਨਾ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਕਟੋਰਾ, ਕਟੋਰੀ ਸੰਗਯਾ–ਖੁਲੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਧਾਤੁ ਦਾ ਪਿਆਲਾ. ਕੌਲ. ਕੌਲੀ.

ਕੱਟ. ਦੇਖੋ, ਕਟਣਾ। ੨ ਖਟਾਈ ਵਿੱਚ ਲੋਹਾ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਾਲਾ ਰੰਗ. ਇਸ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰ ਰੰਗੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਪਾਂਡੁ (ਪੀਲੀਏ) ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਪਿਆਇਆ ਗੁਣ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕੱਟਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਟਣਾ.

ਕੱਟਰ. ਵਿ—ਵੱਢਖਾਣਾ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਗਜਾਨੀ ਧਰਮਾਂਧ. ਮਜਬ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਮੱਤਾ ਅਗਿਆਨੀ ਮਨੁਖ। ੩ ਹਠੀਆ. ਜਿੱਦੀ.

ਕੱਟਾ. ਭੈਂਸ (ਮਹਿੰ—ਮੱਝ) ਦਾ ਬੱਚਾ. ਦੇਖੋ ਕਟਾਹ ੪। ੨ ਖ਼ਾ. ਹਾਥੀ.

ਕੱਟੂ. ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ, ਥਾਣੇ ਧਨੌਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਕਾਹੇ ਰੇ ਬਨ ਖੋਜਨ ਜਾਈ—" ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਥਾਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ ਉਚਰਿਆ ਹੈ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਵੱਲੋਂ ਦੋ ਹਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੇਖੇ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਹੈ.

ਕੱਟੂ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਧਜਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘ ਹੋਏ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚੋਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਕੱਢਕੇ ਸਰਬਲੋਹ ਦਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਟੂਸ਼ਾਹ.

ਕੱਟੂਸ਼ਾਹ. ਇੱਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਚੰਗਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

ਕਠ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ। ੨ ਯਜੁਰ ਵੇਦ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯਮ ਅਤੇ ਨਚਿਕੇਤਾ ਦਾ ਸੰਵਾਦ ਹੈ.

ਕਠਗੜ੍ਹ. ਕਾਠ ਦਾ ਕਿਲਾ. ਕਾਠ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਰਚਿਆ ਕਿਲਾ. "ਤਿਨ ਕਠਗੜ੍ਹ ਨਵਰਸ ਪਰ ਬਾਂਧੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ. ਕਾਠਗੜ੍ਹ ੩.

ਕਠਨ. ਸੰ. ਕਠਿਨ. ਵਿ—ਕਰੜਾ. ਸਖ਼ਤ। ੨ ਨਿਰਦਯ. ਬੇਰਹਮ. "ਕਠਨ ਕਰੋਧ ਘਟ ਹੀ ਕੇ ਭੀਤਰਿ" (ਗਉ ਮ: ੯) ੩ ਔਖਾ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ.

ਕਠਨਈ, ਕਠਨਤਾ, ਕਠਨਾਈ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਠਿਨਤਾ. ਕਾਠਿਨ੍ਯ. ਔਖ। ੨ ਕਰੜਾਈ. ਕਠੋਰਤਾ.

ਕਠਪੁਤਲੀ. ਕਾਸ਼੍ਠ ਪੁੱਤਲਿਕਾ. ਕਾਠ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ੨ ਭਾਵ—ਜੋ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਦੂਸਰੇ ਹੱਥ ਪਿਆ ਪੁਤਲੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਨਾਚ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਠਫੋੜਾ. ਕਾਠ ਨੂੰ ਚੁੰਜ ਨਾਲ ਭੰਨਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੀ[illegible] ਕੱਢਕੇ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ. ਇਹ ਕਈ ਜਾਤਿ ਦਾ ਹੁੰ[illegible] ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਚੁੰਜ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚ ਬ[illegible] ਜੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਠਮੰਡੂ. ਕਾਸ਼੍ਠਮੰਡਪ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰ[illegible] ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁਮਤੀ ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਨੈਪਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ. ਇਸ [illegible] ਬਲੰਦੀ ੪੭੮੪ ਫੁਟ ਹੈ. ਇਹ ਨਗਰ ਕਰੀਬ [illegible] ੭੨੩ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਕਾਮਦੇਵ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ.

ਕਠਲ. ਦੇਖੋ, ਕਟਹਰ. "ਕਠਲ ਬਫਲ ਬਰ ਪੀਪ[illegible] ਖਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਠਿਨ. ਦੇਖੋ, ਕਠਨ.

ਕਠਿਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਠਨਤਾ.

ਕਠੂਰ, ਕਠੂਲ } ਵਿ—ਕਾਸ਼੍ਠਵਤ ਕਠੋਰ. ਸਖ਼ਤ. "ਅਤਿ ਪਾਪਿ[illegible] ਕਠੂਰ." (ਕਲਕੀ) "ਇਕਿ ਰਹੇ ਸੂ[illegible] ਕਠੂਲੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਕਠੈਨੀ. ਵਿ—ਕਠਿਨਤਾ ਵਾਲੀ. ਔਖੀ. "ਏਹਾ [illegible] ਕਠੈਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਕਠੋਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਰੜਾ. ਸਖ਼ਤ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ [illegible] ਪਦਾਰਥ ਕਠੋਰ ਗਿਣੇ ਹਨ—ਸੂਮ ਦਾ ਮਨ, ਹੱਡ, ਹੀ[illegible] ਕੱਛੂ ਦੀ ਪਿੱਠ, ਕਾਠ, ਧਾਤੁ, ਪੱਥਰ, ਯੋਧਾ ਦੀ ਛਾ[illegible] ੨ ਦਯਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਰਹਮ.

ਕਠੋਰਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਸਖ਼ਤੀ. ਕਰੜਾਈ। ੨ ਬੇਰਹਮੀ.

ਕਠੋਲਾ. ਵਿ—ਕਾਠ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਕਾਠ ਦਾ ਪੁਤਲਾ.

ਕਠੌਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਠ ਦਾ ਚੌੜਾ ਬਰਤਨ. ਕਾਠ ਦੀ ਪਰਾਤ.

ਕਠੌਤੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਠ ਦੀ ਤੂੰਬੀ. ਚਿੱਪੀ. "ਮਨ ਮੇਰਾ ਚੰਗਾ, ਤਾਂ ਕਠੌਤੀ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ." (ਲੋਕੋ)

ਕਡਾ. ਵਿ—ਕਰੜਾ. ਕਠੋਰ. ਸਖ਼ਤ. ਦੇਖੋ, ਕੱਡ ਧਾ.

ਕਡੀ, ਕਡੁ, ਕਡੂ ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਬ. ਕਦ. "ਫਿਰਿ ਕਡੂ ਆਵੈ ਰੁਤਿ ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕੱਡ੍. ਸੰ. ਧਾ—ਕਠੋਰ ਹੋਣਾ. ਕਰੜਾ ਹੋਣਾ.

ਕਢਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਰ੍ਸ਼ਣ. ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ. "ਦੁਸਮਨ ਦੂਤ ਸਭਿ ਮਾਰਿ ਕਢੀਏ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੩ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ. "ਕਾਨਿ ਕਢਨ ਤੇ ਛੂਟਿ ਪਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਖੋਦਣਾ. ਪੁੱਟਣਾ. "ਕਢਿ ਕੂਪ ਕਢੈ ਪਨਿਹਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਸੂਈ ਨਾਲ ਬੇਲ ਬੂਟੇ ਕਪੜੇ ਪੁਰ ਨਿਕਾਲਣੇ। ੬ ਤਜਵੀਜ਼ ਸੋਚਣੀ. ਨਵਾਂ ਖ਼ਿਆਲ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ. "ਕੋਈ ਕਢਹੁ ਇਹੁ ਵੀਚਾਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਕਢਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਿਕਲਵਾਉਣਾ। ੨ ਕਹਾਉਣਾ. ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਾਉਣਾ. "ਘਾਸੀ ਕਉ ਹਰਿਨਾਮ ਕਢਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਅਪਨੀ ਬਿਰਥਾ ਬਹੁ ਬਹੁਤੁ ਕਢਾਸਾ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਕਢਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੱਢਕੇ. "ਹਰਿ ਚੋਲੀ ਦੇਹ ਸਵਾਰੀ ਕਢਿ ਪੈਧੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ਕਸੀਦਾ ਨਿਕਾਲਕੇ.

ਕਢਿਭਾ. ਕਾਢਤਾ ਭਇਆ. "ਡੁਬਦੇ ਬਾਂਹ ਦੇਇ ਕਢਿਭਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਕਢੀਏ. ਕੱਢ ਦੀਏ. ਨਿਕਾਸ ਦਿੱਤੇ। ੨ ਨਿਕਾਲੀਏ. ਕੱਢੀਏ.

ਕਢੀਜੈ. ਕੱਢ ਲੀਜੈ. ਕੱਢੀਏ.

ਕਢੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕਢਣਾ.

ਕਢੋਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਢਣਾ. "ਮਥਿ ਤਤੁ ਕਢੋਲੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧, ਮ: ੩) ਕਢਦਾ ਹੈ। ੨ ਖੋਜਣਾ। ੩ ਘਸੀਟਣਾ. ਖਿੱਚਣਾ. "ਤਨ ਜੰਬੁਕ ਗੀਧ ਕਢੋਲਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਣ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਿਨਕਾ. ਕਣਕਾ. ਜ਼ਰੰ। ੨ ਅੰਨ ਦਾ ਦਾਣਾ. ਬੀਜ. "ਕਣ ਬਿਨਾ ਜੈਸੇ ਥੋਥਰ ਤੁਖਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਚਾਉਲਾਂ ਦੀਆਂ ਟੁੱਟੀਆਂ ਕਣੀਆਂ। ੪ ਸੰ. ਕਣ੍. ਧਾ—ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ. ਅੱਖਾਂ ਮੀਚਣੀਆਂ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਕਣਸ. ਸੰਗਯਾ—ਕਣ—ਉਸ਼੍ਣਤਾ. ਥੋੜਾ ਤਾਪ. ਹਲਕਾ ਬੁਖ਼ਾਰ.

ਕਣਸੋਇ, ਕਣਸੋਈ ਸੰਗਯਾ—ਕਰ੍‍ਣਸ਼੍ਰੁਤ ਬਾਤ. ਕੰਨੀ ਪਈ ਖ਼ਬਰ.

ਕਣਕ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਅੰਨ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਗੋਧੂਮ. ਗੰਦਮ. Wheat। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਨਿਕ.

ਕਣਕੱਛ. ਸੰਗਯਾ—ਦਾਣੇ ਦੀ ਮਿਣਤੀ. ਖੜੇ ਖੇਤ ਦੇ ਅੰਨ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਕਣ (ਕਨ) ਕੂਤ.

ਕਣਕਵਾਲ ਕਲਾਂ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਸੰਮਤ ੧੯੭੮ ਵਿੱਚ ਨਾ ਮੁਕੰਮਲ ਜਿਹਾ ਮੰਦਿਰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਾਲਤ ਢਿੱਲੀ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਛਾਜਲੀ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ੭ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਕਣਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ. ਕਨਿਕਾ. ਜ਼ਰੰ.

ਦੇਖੋ, ਕਣਿਕ.

ਕਣਕੂਤ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕੱਛ.

ਕਣਛ. ਦੇਖੋ, ਕਣੰਛ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਣੱਖਾ.

ਕਣੱਟ. ਕਣ—ਵੱਟ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਣਦਾਰ ਪੱਥਰ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ.

ਕਣਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜਿਵੇਂ ਭੱਠ ਵਿੱਚ ਕਣ (ਦਾਣੇ) ਨੂੰ ਤਪਾਈਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤਰਾਂ ਸਤਾਉਣਾ. ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ.

ਕਣਾਦ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਚਾਉਲਾਂ ਦੇ ਕਣ ਖਾਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸੇ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਕਣਾਦ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਉਲੂਕ ਸੀ. ਖਟ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਦਰਸ਼ਨ ਇਸੇ ਰਿਖੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ.

ਕਣਾਦਕ. ਵਿ—ਕਣ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਚਾਉਲਾਂ ਦੀਆਂ ਕਣੀਆਂ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਣਾਦ.

ਕਣਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਨਿਕਾ. ਜ਼ਰੱਰਾ। ੨ ਗੰਦਮ (ਗੋਧੂਮ) ਦਾ ਆਟਾ.

ਕਣੀ. ਸੰਗਯਾ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਜ਼ੱਰਾ. ਜਲਬੂੰਦ। ੨ ਕਿਣਕਾ. ਭੋਰਾ. "ਦੇ ਨਾਵੈ ਏਕ ਕਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਹੀਰੇ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ। ੪ ਤੀਰ ਆਦਿਕ ਨੋਕਦਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਨੋਕ ਦਾ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਰੀਕ ਅੰਸ਼.

ਕਣੋਡ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਣ. ਦਬਾਉ। ੨ ਇਹਸਾਨ। ੩ ਅਜਿਹਾ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੱਖ ਦਬੇ. ਦੇਖੋ, ਕਣ ਧਾ.

ਕਣੋਡਾ. ਵਿ—ਇਹਸਾਨਮੰਦ। ੨ ਕਾਣ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਅੱਖ ਨੀਵੀਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਣ ਧਾ.

ਕਣੰਛ. ਸੰਗਯਾ—ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਕਣ ਧਾ. "ਕਣੰਛੰਤ ਗਾਜੀ." (ਕਲਕੀ) "ਕਣੰਛੇ ਕਿਕਾਣੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਤ. ਵਯ—ਕੁਤ: ਕੁਤੋ. ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਲਈ. ਕਾਹੇ ਕੋ. "ਸਿੰਘਸਰਨ ਕਤ ਜਾਈਐ ਜਉ ਜੰਬੁਕ ਗ੍ਰਾਸੈ." (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ) "ਕਾਗਰ ਨਾਵ ਲੰਘਹਿ ਕਤ ਸਾਗਰ?" (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ—ਕਿਸ. "ਕਤ ਕੀ ਮਾਈ ਬਾਪ ਕਤ ਕੇਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁਤ੍ਰ. ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ. "ਕਤ ਜਾਈਐ ਰੇ ਘਰ ਲਾਗੋ ਰੰਗੁ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ) ੪ ਕਿਤੇ. ਕਹੀਂ. "ਕਤ ਨਹੀਂ ਠੌਰ ਮੂਲੁ ਕਤ ਲਾਵਉ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਕਿਤੇ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਬੂਟੀ (ਦਵਾਈ) ਕਿੱਥੇ ਲਾਵਾਂ? ੫ ਅ਼ قط ਕ਼ਤ਼. ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸਚਿ ਨ ਲਾਇ ਕਤੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਸੱਚ ਕ਼ਤ਼ਅ਼ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ. ਭਾਵ, ਸਤਯ ਖੰਡਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ੬ ਹਸਦ. ਕੀਨਾ. "ਦੰਦੀ ਮੈਲ ਨ ਕਤੁ ਮਨ ਜੀਭੈ ਸਚਾ ਸੋਇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੧) ੭ ਦੇਖੋ, ਕੁਤ੍ਰਣੀ. "ਅਖੀ ਕਤ ਨ ਸੰਜਰੈ ਤਿਨ." (ਭਾਗੁ)

ਕ਼ਤ਼ਅ਼. ਅ਼ قطع ਕੱਟ ਦੇਣਾ. ਇੱਕ ਤਰਫ਼ ਗੱਲ ਕਰ ਦੇਣੀ। ੨ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਯਕੀਨ.

ਕ਼ਤ਼ਈ. ਅ਼ قطعی ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬਿਲਕੁਲ. ਯਕ਼ੀਨਨ.

ਕਤਹ, ਕਤਹਿ ਵਯ—ਕੁਤ:—ਕੁਤੋ. "ਪਾਵਨ ਪਤਿਤ ਪੁਨੀਤ ਕਤਹ ਨਹੀ ਸੇਵੀਐ?" (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁਤ੍ਰ. ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ "ਪਿਰਹਿ ਬਿਹੂਣ ਕਤਹਿ ਸੁਖ ਪਾਏ?" (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ)

ਕਤਹੀ, ਕਤਹੁ, ਕਤਹੂ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਹੀਂ. ਕਿਤੇ. ਕਿਸੇ ਥਾਂ. ਕੁਤ੍ਰਾਪਿ. "ਕਤਹੂ ਨ ਜਾਏ ਘਰਹਿ ਬਸਾਏ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕਤਕ. ਸੰ ਕਾਰ੍ਤਿਕ. ਸੰਗਯਾ—ਕੱਤਕ ਮਹੀਨਾ. ਕ੍ਰਿੱਤਿਕਾ ਨਛਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਯਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਤਿਕ.

ਕਤਖ਼ੁਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਦਖ਼ੁਦਾ.

ਕਤਣਾ. ਸੰ. ਕਰ੍ਤਨ. ਕ੍ਰਿ—ਕਾਤਨਾ. ਚਰਖੇ ਆਦਿ ਯੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਭੌਂਦੇ ਤੱਕਲੇ ਦੀ ਨੋਕ ਤੇ ਉਂਨ ਰੂੰ ਆਦਿ ਦੀ ਤੰਦ ਕੱਢਣੀ. ਸੂਤ ਵੱਟਣਾ. "ਨਾਨਕ ਕੂੜੈ ਕਤਿਐ ਕੂੜਾ ਤਣੀਐ ਤਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਕਤਧੌਂ, ਕਤਧੌਂ ਸੰ. ਕਤਿਧਾ. ਵਿ—ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ. ਬਹੁਤ ਭਾਂਤ ਦਾ। ੨ ਅਨੇਕ ਦਿਸ਼ਾ

ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ. ਦੇਖੋ, ਧੌਂ. "ਭਰਮ ਅੰਧੇਰ ਮੋਹਿਓ ਕਤਧੌਂਉ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਕਤਰਹ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਤ਼ਰਾ.

ਕਤਰਣ. ਸੰਗਯਾ—ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ, ਜੋ ਕਾਟ ਛਾਂਟ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚਦਾ ਹੈ. ਕਾਟ ਦੀ ਲੀਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਤਰਣਾ.

ਕਤਰਣਾ. ਸੰ. कृन्तन—ਕ੍ਰਿੰਤਨ. ਕਿਸੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਜਾਂ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨੇ. ਕੱਟਣਾ.

ਕਤਰਣੀ. ਸੰ. ਕਤੰਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੈਂਚੀ. ਦੇਖੋ, ਕੈਂਚੀ.

ਕਤਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਤਰਣਾ.

ਕ਼ਤ਼ਰਾ. ਅ਼ قطره ਸੰਗਯਾ—ਬੂੰਦ. ਤੁਬਕਾ. ਫੂਹ। ੨ ਦੌੜਨਾ. ਨੱਠਣਾ.

ਕ਼ਤਲ. ਅ਼ قتل ਸੰਗਯਾ—ਵਧ. ਹਤਯਾ. ਹਿੰਸਾ.

ਕਤਲਗੜ੍ਹੀ. ਸੈਹਵਾਨੀ ਸੈਯਦਾਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਸਢੌਰੇ ਵਿੱਚ ਸਾਈਂ ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ ਦੀ ਹਵੇਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਏ ਕਈ ਸੌ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਕਤਲ ਕੀਤੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ.

ਕਤਲਾ. ਅ਼ قتلے ਕ਼ਤਲਾ. ਵਿ—ਕ਼ਤਲ ਕੀਤੇ ਹੋਏ. ਵਧਕਰੇ. ਇਹ ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ ਕ਼ਤੀਲ ਦਾ। ੨ ਫ਼ਾ قتلہ ਟੋਕਾ. ਕੀਮਾ. ਕੁਤਰਾ. "ਕਤਲਾ ਕਰੋ ਮੁਰੋ ਨਹਿ ਧੁਰ ਲਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਤਲਾਮ. ਅ਼ قتل عام ਕ਼ਤਲ ਆ਼ਮ. ਸੰਗਯਾ—ਸਰਵ ਸੰਹਾਰ.

ਕਤਵਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੂੜਾ. ਨਿਕੰਮਾ ਘਾਸਫੂਸ. "ਕਾਤਰਤਾ ਕਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਤਾ. ਅ਼ قطع ਕ਼ਤ਼ਅ਼. ਸੰਗਯਾ—ਬਜ਼ੌਂਤ. ਕਾਟ. ਤਰਾਸ਼. "ਕਾਟ ਕਤਾ ਕਰ ਲੀਨੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ਦੇਖੋ, ਕ਼ਤ਼ਅ਼.

ਕਤਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਿਤਾਬ.

ਕ਼ਤ਼ਾਰ. ਅ਼ قطار ਸੰਗਯਾ—ਪੰਕਤਿ. ਸ਼੍ਰੇਣੀ. ਸਤ਼ਰ. ਡਾਰ.

ਕਤਾਲ. ਅ਼ قتال ਕ਼ਤਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਰੂਹ. ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਸ਼ਕਤਿ. ਸਮਰਥ. ਦਲ। ੩ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੱਤਾਲ.

ਕਤਿ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਿਤਨੇ. ਕਿੰਨੇ.

ਕਤਿਕ. ਕਾਰ੍ਤਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕਤਕ. "ਕਤਿਕ ਹੋਵੈ ਸਾਧੁ ਸੰਗ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਵਿ—ਕਿਤਨੇਕ. ਕਿਸ ਕ਼ਦਰ.

ਕਤਿਕਿ. ਕਾਰ੍ਤਿਕ ਮੇ. ਕੱਤਕ ਵਿੱਚ. "ਕਤਿਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵਣੇ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਕਤੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕੱਤੀ.

ਕਤੀਫ. ਅ਼ کثیف ਕਸੀਫ਼. ਵਿ—ਕੀਨਾ (ਬੁਗ਼ਜ਼) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਚਾਰੋਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਕੋ, ਕੌਨ ਕਤੀਫ ਕਹਾਇ." (ਮਗੋ)

ਕਤੀਫਾ. ਅ਼ قطیفہ ਕ਼ਤ਼ੀਫ਼ਤ. ਮਖ਼ਮਲ. ਸਾਟਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਤੀਫ.

ਕਤੀਫਿਆ. ਕ਼ਤ਼ੀਫ਼ਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ—ਕ਼ਤ਼ਾਇਫ਼ قطائف ਮਖ਼ਮਲ ਸਾਟਨ ਆਦਿ ਦੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ. "ਰੰਗ ਪਰੰਗ ਕਤੀਫਿਆ ਪਹਿਰਹਿ ਧਰਮਾਈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪) ਮਾਇਆਧਾਰੀ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਦੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ.

ਕਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਤ.

ਕਤੂਨ. ਸਿੰਧੀ. ਕੈਤੂਨ. ਜ਼ਰੀ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਹੋਇਆ ਫੀਤਾ, ਜੋ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਲਈ ਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Acton.

ਕਤੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤੂਰਾ.

ਕਤੇਬ. ਅ਼ کتیب ਕਿਤਾਬ. ਪੁਸ੍ਤਕ. ਗ੍ਰੰਥ. ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਹੀ ਇਮਾਲਹ ਹੋਕੇ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੁਤਬ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਤੇਬ ਸ਼ਬਦ

ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ ਤੌਰੇਤ, ਜ਼ੱਬੂਰ, ਅੰਜੀਲ ਅਤੇ ਕ਼ੁਰਾਨ (ਫ਼ੁਰਕ਼ਾਨ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. "ਦੇਵ ਭੇਵ ਨ ਜਾਨਹੀ ਜਿਹ ਬੇਦ ਔਰ ਕਤੇਬ." (ਜਾਪੁ)
"ਬੇਦ ਕਤੇਬ ਸੰਸਾਰ ਹਭਾਹੂੰ ਬਾਹਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਤੇਲਾ. ਅ਼ قاتل ਕ਼ਾਤਿਲ. ਵਿ—ਕ਼ਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਧ ਕਰਤਾ. "ਕੌਮ ਕਤੇਲੇ." (ਭਾਗੁ)

ਕਤੈਯਾ. ਵਿ—ਕੱਤਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਕ਼ੁਤ਼ਅ਼ ਕਰੈਯਾ. ਕਟੈਯਾ.

ਕਤੰਚ. ਸੰ. कुत्रचित्—ਕੁਤ੍ਰਚਿਤ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ। ੨ कुतश्च—ਕੁਤਸ਼੍ਚ. ਕਹਾਂ ਸੇ. ਕਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ. "ਕਤੰਚ ਮਾਤਾ ਕਤੰਚ ਪਿਤਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕੱਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੋਟਾ ਖੜਗ. ਇਹ ਸਿੱਧਾ ਅਤੇ ਚੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅ਼ كتيف ਕਤੀਫ਼.

ਕ਼ੱਤਾਲ. ਅ਼ قتال ਵਿ—ਕ਼ਤਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੁਣ ਨਾਨਕ ਕੱਤਾਲ." (ਮਗੋ) ਬਚਨਰੂਪ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ! ਸੁਣ.

ਕੱਤੀ. ਸੰ. कर्तृका—ਕਰ੍ਤ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਤੀ. ਪਤਲੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ. "ਪਰੈਂ ਕੱਤਿਯੰ ਘਾਤ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤ੍ਰ.

ਕਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਥਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਜਥ ਕਥ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੱਥ.

ਕਥਉ. ਕਹੋ. ਕਥਨ ਕਰੋ । ੨ ਕਥੋਂ. ਕਹਿੰਦਾ. "ਕਥਉ ਨ ਕਥਨੀ ਹੁਕਮ ਪਛਾਨਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਥਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਥਨ ਕਰਤਾ. ਵਕਤਾ. ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਥੱਕੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਥਕ ੨.

ਕਥੱਕੜ. ਦੇਖੋ, ਕਥਕ.

ਕਥਤ. ਸੰ. कथयति. ਕ੍ਰਿ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਥਿਤ.

ਕਥਤਾ. ਸੰ. कथयिता. ਵਿ—ਕਥਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਥਾ ਦਾ. ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ. "ਕਥਤਾ ਬਕਤਾ ਸੁਨਤ ਸੋਈ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਕਥਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਹਿਣਾ. ਬਿਆਨ. "ਕਥ ਸੁਨਾਵਨ ਗੀਤ ਨੀਕੇ ਗਾਵਨ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਕਥਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਹਿਣਾ. ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ (ਵਿਆਖਿਆ) ਬਿਆਨ. ਦੇ ਕਥੀ.

ਕਥਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯ "ਕਥਨੀ ਕਹਿ ਭਰਮੁ ਨ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੇਵਲ ਮੁਖ ਕਰਕੇ ਬਿਆ ਅਮਲ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਜਮਾ ਖ਼ਰਚ. "ਸਬਦੁ ਚੀਨੈ ਕਥਨੀ ਬਦਨੀ ਕਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕਥਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਹਿਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਬਿਆਨ ਕਰ ਲਾਇਕ.

ਕਥਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕਥਨ.

ਕਥੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਥਾ. "ਕਥੜੀਆ ਸੰਤਾਹ ਸੁਖਾਊ ਪੰਧੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫)

ਕਥਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਾਤ. ਪ੍ਰਸੰਗ. ਬਿਆਨ. ਵ੍ਯਾ ਖ੍ਯਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਾਕ ਦੇ ਅਰਥ ਦਾ ਵਰਣ "ਕਥਾ ਸੁਣਤ ਮਲੁ ਸਗਲੀ ਖੋਵੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਕਥਾਇਆ. ਕਥਨ ਕਰਵਾਇਆ. ਕਹਾਇਆ. "ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਅਕਥੁ ਕਥਾਇਆ ਥਾ." (ਮਾਰੂ ਮ:

ਕਥਾਕ. ਕਥਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਥੱਕੜ.

ਕਥਾਗੀ. ਕਥਾ ਗਾਈ (ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ). ੨ ਕ ਦੇ ਗਾਇਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਹਮ ਹਰਿਕਥਾ ਕਥਾਗੀ (ਧਨਾ ਮ: ੪) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨੂੰ ਗਾਇ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਾਂ.

ਕਥਾਨਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਥਾ ਦਾ ਸਾਰਾਂਸ਼। ੨ ਕ ਕਹਾਣੀ. ਕਿੱਸਾ.

ਕਥਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਥਨ ਕਰਕੇ. ਆਖਕੇ. "ਕਥਿ ਕਥਿ ਕਥੀ ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ." (ਜਪੁ) ਕੋਟੀ (ਕ੍ਰੋੜਹਾ ਵਕਤਿਆਂ ਨੇ) ਕੋਟਿ (ਕ੍ਰੋੜ) ਕੋਟਿ (ਦਲੀਲਾਂ) ਨਾਲ ਕਹਿ ਕਹਿਕੇ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਭਾਵ—ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਅਤੇ ਅਨੰਤ ਵਾਰ ਆਖੀ ਹੈ. "ਸਚਾ ਸਬਦੁ ਕਥਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਥ ੪.

ਕਥਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਿਆਨ ਕੀਤਾ.

ਕਥਿਤਾ. ਸੰ. ਕਥਯਿਤਾ. ਵਿ—ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਵਕਤਾ.

ਕਥੀ. ਕਥਨ (ਬਿਆਨ) ਕੀਤੀ. "ਕਥਨਾ ਕਥੀ ਨ ਆਵੈ ਤੋਟਿ." (ਜਪੁ)

ਕਥੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਥਿਤ—ਇਰਾ. ਆਖੀਹੋਈ ਬਾਣੀ. ਕਿੱਸਾ. ਕਸੀਦਾ. "ਕਵਿਆਂਨ ਕੱਥੇ ਕਥੀਰੇ." (ਚੰਡੀ ੨) "ਕੱਥੇ ਕਥੀਰੰ."(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)੨ ਰਾਂਗਾ. ਬੰਗ.

ਕਥੂਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਤੂਰੀ. "ਰਾਤਿ ਕਥੂਰੀ ਵੰਡੀਐ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ, ਹਰਿਨਾਮ ਕਥਾ। ੨ ਕੀਰ੍ਤਿ। ੩ ਸ਼ੁਭ ਵਾਸਨਾ. ਸੁਗੰਧ.

ਕਥੰ. ਸੰ. कथम्. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ. "ਜਗ ਬਿਵਹਾਰ ਕਥੰ ਸੋ ਲਹੈ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਥੰਚਨ. ਸੰ. कथञ्चन. ਵ੍ਯ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸੀ ਤਰਾਂ. ਕਿਵੇਂ.

ਕਥੰਚਿਤ. ਸੰ. कथञ्चित्. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸੀ ਨ ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਢੰਗ ਨਾਲ। ੨ ਸ਼ਾਯਦ.

ਕੱਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਥਾ। ੨ ਖੈਰ ਬਿਰਛ ਦੀ ਲਕੜੀਆਂ ਦਾ ਕ੍ਵਾਥ (ਕਾੜ੍ਹਾ) ਬਣਾਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਪਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੰਗਣ ਦੇ ਕੰਮ ਭੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਸ ਨੂੰ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਕੱਥਾ. Uncaria Gambier। ੩ ਸੰ. कत्थ. ਸ਼ਲਾਘਾ. ਉਸਤਤਿ. "ਦਲ ਗਾਹਨ ਕੱਥੇ." (ਚੰਡੀ੩) ਤਾਰੀਫ਼ ਲਾਇਕ ਯੋਧਾ ਦਲ ਗਾਹਨ। ੪ ਵਿ—ਕਥ੍ਯ. ਕਥਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਬਿਆਨ ਕਰਨ ਲਾਇਕ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕੱਥੰ.

ਕੱਥਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਥਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਗਾਯਕ (ਗਵੱਯਾ), ਜੋ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ (ਨਾਚ) ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਗਾਏਹੋਏ ਗੀਤ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ.

ਕੱਥਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਥ ੨.

ਕੱਥੰ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤਾ. "ਪੜੇ ਸਾਮ ਬੇਦੰ ਜੁਜਰ ਬੇਦ ਕੱਥੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਦ, ਕਦਹੁ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦਾ. ਕਬ. ਕਦੋਂ. "ਕਉਣ ਕਹੈ ਤੂ ਕਦ ਕਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮਃ ੫) "ਕਦਹੁ ਸਮਝਾਇਆ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਦ। ੩ ਅ਼ ﮐﺪ ਕੱਦ. ਮਿਹਨਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼। ੪ ਫ਼ਾ ﮐﺪ ਘਰ। ੫ ਸ਼ਖਸ. ਕੋਈ ਪੁਰਖ.

ਕਦਖ਼ੁਦਾ. ਫ਼ਾ کدخدا ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੩ ਰੂਹ. ਜੀਵਾਤਮਾ। ੪ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਆਦਮੀ.

ਕਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਲੇਸ਼. ਦੁੱਖ. "ਸੁਮਤਿ ਸਦਨ ਭਯੋ ਕਦਨ ਬਿਰਾਮ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੩ ਵਿਨਾਸ਼. ਵਧ.

ਕਦਮ. ਦੇਖੋ, ਕਦੰਬ। ੨ ਅ਼ قدم ਕ਼ਦਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਰਣ. ਪੈਰ. "ਤੇਰੇ ਕਦਮ ਸਲਾਹ." (ਭੈਰ ਮਃ ੫) ੩ ਡਿੰਘ. ਡਗ.

ਕਦਮਪੋਸੀ, ਕ਼ਦਮਬੋਸੀ ਫ਼ਾ قدمبوسی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੈਰ ਚੁੰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕ਼ਦਮਾਂ ਦਾ ਬੋਸਾ (ਚੁੰਮਾ) ਲੈਣਾ. ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਦਮਬੋਸੀ ਦੀ ਥਾਂ ਕਦਮਪੋਸੀ ਪਾਠ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਫਿਰੈਂ ਕਦਮਪੋਸੀ ਕਉ ਕਰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਦਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਰਾ। ੨ ਅੰਕੁਸ਼। ੩ ਚਿੱਟਾ ਖੈਰ ਬਿਰਛ. "ਕਦਰ ਬਟ ਤੈਮਾਲ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਯੂ. Kedros। ੪ ਅ਼ قدر ਕ਼ਦਰ. ਸਨਮਾਨ. ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ. ਆਦਰ। ੫ ਮਾਨ. ਪ੍ਰਮਾਣ. ਤੋਲ.

ਕ਼ਦਰਸ਼ਨਾਸ, ਕ਼ਦਰਦਾਨ ਫ਼ਾ قدرشناس ਵਿ—ਕ਼ਦਰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਣਗ੍ਰਾਹਕ.

ਕਦਰਜ } ਸੰ. ਕਾਤਰ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਇਰਪੁਣਾ.
ਕਦਰਾਈ } ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ। ੩ ਡਰ. ਖ਼ੌਫ਼.

ਕਦਲ. ਦੇਖੋ, ਕੰਦਲ.

ਕਦਲੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੇਲਾ। ੨ ਕੰਬੋਜ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਜੋ ਸਜਾਹੀ ਮਿਲੇ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਆਸਾਮ ਅਤੇ ਬਰਮਾ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਤੋਂ ਨੌਕਾ ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਕਦਲੀਪੁਹਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਨ. ਦਿਲ, ਕੇਲੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਰਗੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ. "ਕਦਲੀਪੁਹਪ ਧੂਪ ਪਰਗਾਸ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਕਦਲੀਬਨ. ਦੇਖੋ, ਕਜਲੀਬਨ.

ਕਦਵ. ਸੰ. कन्दुक—ਕੰਦੁਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੇਂਦ. ਫਿੰਡ. ਖੇਂਨੂੰ. "ਖਿਲੰਤ ਜਾਣੁ ਕੱਦਵੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਦਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਕਬੀ. ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ. ਕਦੀ. "ਜਗ-ਸੁਖ ਮੇ ਉਰਝੈ ਨਹਿ ਕਦਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਅ਼ قدع ਕ਼ਦਅ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਰਜਣ. ਹਟਾਉਣਾ. "ਨੀਲੀ ਸਿਆਹੀ ਕਦਾ ਕਰਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਨੀਲੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਨ ਦੀ ਸਜਾਹੀ ਮਿਟਾਉਣੀ। ੩ ਅ਼ قدح ਕ਼ਦਹ਼. ਪਾੜਨਾ. ਚੀਰਨਾ। ੪ ਅੱਗ ਲਾਉਣੀ। ੫ ਤਾਨਾ ਮਾਰਨਾ.

ਕਦਾਚ
ਕਦਾਂਚ
ਕਦਾਚਹ
ਕਦਾਚਹੁ
ਕਦਾਚਨ
ਕਦਾਚਿਤ
ਕਦਾਚਿਦ
ਕਦਾਪਿ
ਕਦਾਪੀ
} ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਸ਼ਾਯਦ। ੨ ਕਭੀ. ਕਿਸੀ ਸਮੇਂ. ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ. "ਕਦਾਚ ਨਹਿ ਸਿਮਰੰਤ ਨਾਨਕ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) "ਨਹਿ ਸਿਮਰੰਤ ਮਰਣੰ ਕਦਾਂਚਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਭਲੋ ਕਰਮ ਨਹਿ ਕੀਨ ਕਦਾਪੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕ਼ਦਾਮਤ. ਅ਼ قدامت ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ਼ਦੀਮ ਹੋਣਾ. ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ. ਪੁਰਾਨਾਪਨ.

ਕਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦਾ. ਕਬ. ਕਦੋਂ. "ਸਫਲ ਦਰਸਨੁ ਕਦਿ ਪਾਉ ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਪਾਪ ਬਿਨਾਸੇ ਕਦਿਕੇ." (ਬਾਵਨ)

ਕ਼ਦੀਮ. ਅ਼ قدیم ਵਿ—ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਮੁੱਢ ਦਾ. "ਸੇਵਕ ਕਦੀਮ ਤਕ ਆਏ ਤੇਰੀ ਸਾਮ ਹੈ."(ਚੰਡੀ੧)

ਕਦੀਮੀ. ਵਿ—ਮੁੱਢ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਦੀਮ. "ਹੁਤੇ ਕਦੀਮੀ ਗੁਰਘਰ ਕੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਦੂ
ਕਦੂਆ } ਫ਼ਾ کدو ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੀਆਕੱਦੂ. "ਬੇਲਹਿ ਤੇ ਕਦੂਆ ਕਟ ਡਾਰਯੋ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਦੂਰਤ. ਅ਼ کدورت ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੰਧੇਰਾ। ੨ ਗੰਧਲਾਪਨ. ਮਲੀਨਤਾ। ੩ ਰੰਜ.

ਕਦੂਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਦੂਰਤ। ੨ ਫ਼ਾ کندوری ਕੰਦੂਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਸ੍ਤਰਖ਼੍ਵਾਨ. ਮੇਜ਼ਪੋਸ਼. ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਤੇ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਫਾਤਿਮਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਫ਼ਾਤਿਹ਼ਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਮਿਸਿਮਿਲਿ ਤਾਮਸੁ ਭਰਮੁ ਕਦੂਰੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਤਾਮਸ ਅਤੇ ਭਰਮ ਨੂੰ ਜ਼ਿਬਹਿ ਕਰਕੇ ਕੰਦੂਰੀ ਕਰੋ. ਜੋ ਭਰਮਕਦੂਰੀ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਹਨ,ਉਹ ਮੰਮੇ ਦੇ "ਮੁ" ਨੂੰ ਨਹੀ ਵਿਚਾਰਦੇ.

ਕਦੇ. ਦੇਖੋ, ਕਦਾ. "ਸਹਸਾ ਕਦੇ ਨ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਕਦੰਚ
ਕਦੰਤ } ਦੇਖੋ, ਕਦਾਚਿਤ. "ਕਦੰਚ ਕਰੁਣਾ ਨ ਉਪਰ ਜਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਚਿਤ ਮੇ ਚਿਤਵੰ ਨਹੀ ਕਦੰਤ." ਅਤੇ "ਜਾਨਯੋ ਗਹਯੋ ਨ ਛੁਟੈ ਕਦੰਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਦੰਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਵਰਜਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ। ੨ ਵੈਦ੍ਯ ਦਾ ਵਰਜਿਤ ਅੰਨ। ੩ ਬਾਬੂ ਆਦਿਕ ਮੋਟਾ ਅੰਨ.

ਕਦੰਬ
ਕਦੰਮ } ਸੰ. कदम्ब. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. "ਸਿਰਜਤ ਹੈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਕਦੰਬ." (ਨਾਪ੍ਰ)

੨ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੀਲੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬਿਰਛ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾ ਦੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਬਹੁਤ ਖੇਲ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਭਗਤ ਕਦੰਬ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਨੂੰ ਪਹਿਰਾਂਉਂਦੇ ਹਨ. Nauclea Cadamba

ਕੱਦ. ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ, ਜੋ ਛੋਟੇ ਸਰੀਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ। ੨ ਅ਼ قد ਕੱਦ. ਡੀਲ. ਆਕਾਰ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਚੌੜਾਈ.

ਕੱਦਾਵਰ. ਫ਼ਾ قدآور ਵਿ—ਵਡੇ ਕੱਦ (ਡੀਲ) ਵਾਲਾ.

ਕੱਦੂ. ਦੇਖੋ, ਕਦੂਆ.

ਕੱਦੂਕਸ਼. ਫ਼ਾ کدوکش ਸੰਗਯਾ—ਦੰਦੇਦਾਰ ਝਰਣਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੱਦੂ ਘਸਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕੱਦੂ ਦੇ ਬਾਰੀਕ ਲੱਛੇ ਸੁਰਾਖਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਇਤਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ.

ਕਦ੍ਰੂ, ਕਦ੍ਰੂਕਾ, ਕਦ੍ਰੂ ਸੰ. कद्रू. ਸੰਗਯਾ—ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਗ ਪੈਦਾ ਹੋਏ. "ਬਿਨਤਾ ਕਦ੍ਰੂ ਦਿਤਿ ਅਦਿਤਿ ਏ ਰਿਖਿ ਬਰੀ ਬਨਾਯ."(ਵਿੱਚਿਤ੍ਰ)

ਕਧੌਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧਾਰ.

ਕਨ. ਦੇਖੋ, ਕਣ। ੨ ਕਰ੍ਣ. ਕੰਨ. "ਜਿਨ ਕਨ ਕੀਨੇ ਅਖੀ ਨਾਕ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੩ ਬੂੰਦ. "ਜਲ ਕਨ ਸੁਭਗ ਝਰੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੪ ਕਨਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਊਚ ਭਵਨ ਕਨ ਕਾਮਨੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਨਉਜ. ਦੇਖੋ, ਕਨੌਜ.

ਕਨਸੋਇ. ਦੇਖੋ, ਕਣਸੋਇ.

ਕਨਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਕਨਕ ਕਟਿਕ ਜਲ ਤਰੰਗ ਜੈਸਾ" (ਸ੍ਰੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਧਤੂਰਾ. "ਕਨਕ ਕਨਕ ਤੇ ਸੌ ਗੁਨੋ ਮਾਦਕ ਮੇ ਅਧਿਕਾਇ." (ਬਿਹਾਰੀ) ੩ ਪਲਾਸ. ਢੱਕ। ੪ ਕਣਿਕ. ਗੇਹੂੰ. ਗੰਦਮ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਆਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕਣਿਕ ੨। ੫ ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ ਦਾ ਭੇਦ ੩.

ਕਨਕਕਸ਼ਿਪੁ. ਦੇਖੋ, ਹਿਰਨਜਕਸ਼ਿਪੁ.

ਕਨਕਕਲਾ. ਸੰ. ਕਨਕਕਲ: ਸੋਨਾ ਘੜਨ ਦੀ ਕਲਾ (ਵਿਦ੍ਯਾ) ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਸੁਨਿਆਰ. ਜ਼ਰਗਰ. "ਜੈਸੇ ਕਨਿਕਕਲਾ ਚਿਤੁ ਮਾਡੀਅਲੇ."(ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕਨਕਟਾ, ਕਨਕਟੀ ਗੋਰਖਪੰਥੀ, ਜਾਂ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਛੇਦ ਹੋਣ। ੨ ਬੁੱਚਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਨ ਕੁਤਰੇ ਗਏ ਹਨ.

ਕਨਕਬਜਾ. ਅਞਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਾਨਕੁਬਜ ਦੀ ਥਾਂ ਐਸਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭ ਅੰਕ ੩.

ਕਨਕਲੋਚਨ. ਦੇਖੋ, ਹਰਣਖ (ਹਿਰਨਜਾਕ੍ਹ).

ਕਨਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕਾ। ੨ ਕਨ੍ਯਕਾ. ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ. "ਔਰ ਮਿਲੀ ਕਨਕਾ ਤਹਿਂ ਆਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਨਕਾਚਲ. ਕਨਕ (ਸੁਵਰਣ) ਦਾ ਅਚਲ (ਪਹਾੜ). ਸੁਮੇਰੁ.

ਕਨਕਾਮਨੀ. ਕਨਕ ਅਤੇ ਕਾਮਿਨੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਕਨ.

ਕਨਕਾਯਾ. ਸੰ. ਕੰਕਾਕ:ਸੰਗਯਾ—ਜਲਕਾਗ. ਜਲਕਾਂਉਂ. "ਕੰਕ ਭੇਕ ਕਿੰਚਲ ਕਨਕਾਯਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਨਕੂਤ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕੂਤ.

ਕਨਖਲ. ਗੰਗਾ ਕਿਨਾਰੇ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਇੱਕ ਸ਼ਹਰ. ਕੂਰਮ ਅਤੇ ਲਿੰਗ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਦਕ੍ਸ਼ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਦੇ ਯੱਗ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਕ੍ਸ਼ੇਸ਼੍ਵਰ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਇਸ ਨਗਰ ਕੁਝ ਸਮਾ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਤੀਘਾਟ ਤੇ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ.

ਕਨਪਟੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਨ ਅਤੇ ਅੱਖ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਥਾਂ. ਪੁੜਪੁੜੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਨਫਟੀ.

ਕਨਪਾਟਾ, ਕਨਪਾਟੀ ਦੇਖੋ, ਕਨਕਟਾ—ਕਨਕਟੀ. "ਜੋਗਾਭ੍ਯਾਸੀ ਅਰੁ ਕਨਪਾਟੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਨਫਟਾ
ਕਨਫਟੀ
ਕਨਫਾਟਾ

ਕਨੱਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਹਣਾ. ਕਹਣਾ. ਜਾਲਾ ਤਾਣਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ। ੨ ਕਨ੍ਹੈਯਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. "ਅਟੇਰੂ ਕੋ ਕਨੱਯਾ ਨਾਮ." (ਅਕਾਲ)

ਕ਼ਨਾਅ਼ਤ. ਅ਼ قناعت ਸੰਗ੍ਯਾ—ਥੋੜੀ ਚੀਜ਼ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ. ਸਬਰ. ਸੰਤੋਖ.

ਕਨਾਇਤ. ਦੇਖੋ, ਕਨੈਤ.

ਕਨਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਕਨ੍ਹੈਯਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ. "ਸਿਮਰਿਓ ਨਾਹਿ ਕਨਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੯)

ਕਨਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਨਾਅ਼ਤ। ੨ ਤੁ قنات ਕ਼ਨਾਤ. ਕਪੜੇ ਦੀ ਕੰਧ. ਤੰਬੂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੀਵਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਵਸਤ੍ਰ ਦੀ ਭੀਤ। ੩ ਅ਼. ਨੇਜ਼ਾ। ੪ ਪਿੱਠ ਦੀ ਹੱਡੀ ਕੰਗਰੋੜ.

ਕਨਾਯਤ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਨਾਅ਼ਤ ਅਤੇ ਕਨੈਤ.

ਕਨਾਰ. ਫ਼ਾ کنار ਕਿਨਾਰਾ. ਪਾਸਾ। ੨ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਹਾਸ਼ੀਆ। ੩ ਘੋੜੇ ਦਾ ਜ਼ੁਕਾਮ.

ਕਨਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਨਾਰ ੧ ਅਤੇ ਕਿਨਾਰਾ.

ਕਨਾਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਣਤੀ. ਘੁਮਾਉਂ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ.

ਕਨਾਵੇਜ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਦਰਿਆਈ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਬੁਖ਼ਾਰੇ ਦੀ ਕਨਾਵੇਜ਼ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਸੀ.

ਕਨਿ. ਵੱਲ. ਓਰ. ਤਰਫ਼. "ਆਇ ਨ ਸਕਾ ਤੁਝ ਕਨਿ ਪਿਆਰੇ." (ਵਡ ਮ: ੧) ੨ ਕਰਣ ਮੇ. ਕੰਨ ਵਿੱਚ. "ਕਨਿ ਮੁੰਦ੍ਰਾ ਪਾਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਨੇੜੇ. ਪਾਸ. ਕੋਲ.

ਕਨਿਸ੍ਠ. ਸੰ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਛੋਟਾ. ਅਤਯੰਤ ਲਘੁ। ੨ ਨੀਚ. ਕਮੀਨਾ.

ਕਨਿਸ੍ਠਾ. ਵਿ—ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੀਚੀ. ਛੋਟੀ ਉਂਗਲਿ। ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਤੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਘੱਟ ਹੋਵੇ.

ਕਨਿਸ੍ਠਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਅੰਗੁਲੀ. ਚੀਚੀ। ੨ ਛੋਟੀ ਭੈਣ.

ਕਨਿਕ. ਸੁਵਰਣ. ਭਾਵ—ਧਨ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕ ਅਤੇ ਕਨਕ. "ਕਨਿਕ ਕਾਮਨੀ ਹੇਤ ਗਵਾਰਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਨਿਕਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਨਕਕਲਾ.

ਕਨਿਯਾ. ਪ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੱਛੀ. ਬਗਲ. ਕਾਂਖ. "ਕਨਿਯਾ ਬਿਖੈ ਕ੍ਰੀਚਕਨ ਧਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੪) ਭੀਮਸੇਨ ਕੀਚਕ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਭਾਈਆਂ ਨੂੰ ਕੱਛੀ ਵਿੱਚ ਧਾਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਉਛੰਗ. ਗੋਦੀ। ੩ ਜੱਫੀ. ਕੌਰੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਨਜਾ.

ਕਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਣੀ.

ਕਨੀਆ. ਕੌਰੀ. ਜੱਫੀ. ਦੇਖੋ, ਕਨਿਯਾ ੩. "ਸਾਦਰ ਸੋ ਨਿਜ ਭਰ ਕਰ ਕਨੀਆ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਨੀਜ਼
ਕਨੀਜ਼ਕ } ਫ਼ਾ کنیز ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ। ੨ ਕਨਜਾ.

ਕਨੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕਨੇਰ.

ਕਨੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕੰਨ. ਕਣੰ. ਕਾਨ.

ਕਨੂਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਣਕਾ. ਜ਼ਰੰ. "ਧੂਰਿ ਕੇ ਕਨੂਕਾ ਫੇਰ ਧੂਰਿ ਹੀ ਸਮਾਹਿੰਗੇ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਚਿੰਗਾੜੀ. ਵਿਸਫੁਲਿੰਗ. "ਜੈਸੇ ਏਕ ਆਗ ਤੇ ਕਨੂਕਾ ਕੋਟਿ ਆਗ ਉਠੈਂ." (ਅਕਾਲ)

ਕਨੇਸ੍ਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕਨਿਸ੍ਠਾ.

ਕਨੇਚ. ਸਾਨ੍ਹੇਵਾਲ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਫੱਤਾ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਇਸੇ ਥਾਂ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਤਿ

ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਸੁੰਦਰ ਘੋੜੀ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਹਾਨਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ.

ਕਨੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕਨੈਤ.

ਕਨੇਰ / **ਕਨੇਲ** } ਸੰ. ਕਣੇਰ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਫੁੱਲਦਾਰ ਬੂਟਾ. ਇਸ ਦਾ ਫੁੱਲ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸ਼ਿਵ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਫੁੱਲ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੀ ਨਸਵਾਰ ਭੀ ਬਣਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਨੇਰ ਦੀ ਛਿੱਲ ਤਥਾ ਜੜ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. Pterospermum Acerifolium. ਫ਼ਾ. ਖ਼ਰਜ਼ਹਰਹ.

ਕਨੈਤ. ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ "ਕਨਜਾਹੇਤ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਪੂਤ ਕੰਨਜਾ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਸੇ ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਨਜਾ ਮਾਰਨੀ ਪਾਪ ਸਮਝਿਆ.

ਕਨੌਜ. ਸੰ. कान्यकुब्ज-ਕਾਨਯਕੁਬ੍ਜ.ਸੰਗਯਾ—ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿਲਾ ਫ਼ਰਰੁਖ਼ਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਕਨੌਜ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਸਨ ੧੧੯੪ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਗ਼ੋਰੀ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜੈਚੰਦ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਨੌਜ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਕੁਬਜ.

ਕਨੌਜੀਆ. ਵਿ—ਕਨੌਜ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕਾਨਯਕੁਬਜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ.

ਕਨੌਡ / **ਕਨੌਡਾ** } ਦੇਖੋ, ਕਨੌਡ—ਕਨੌਡਾ.

ਕਨ੍ਹਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਕਨ੍ਹੈਯਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਕਨ੍ਹੈਯਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਸਹਨੈਯਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਕਾਨ੍ਹ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਪਾਣੀ ਪਿਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘਨੈਯਾ ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਕਿਤਨੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਮੀਹਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਸਮਝਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ,ਮੀਹਾਂ.

ਕਨ੍ਹੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ੧੨ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ, ਜੋ ਕਾਨ੍ਹੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ ਜੈ ਸਿੰਘ ਸੱਧੂ ਜੱਟ ਨੇ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਮਿਸਲ ਦੀ ਆਮਦਨੀ ੪੦ ਲੱਖ ਅਤੇ ਫ਼ੌਜ ਅੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਸਰਹਿੰਦ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਜੈ ਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਦਲ ਸਮੇਤ ਪੰਥ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸੀ. ਇਸ ਵੀਰ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੪੭ (ਸਨ ੧੭੮੯) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜੈ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੋਤੀ, ਸ: ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮਹਤਾਬ ਕੌਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਗਈ ਸੀ. ਤਸੀਲ ਕ਼ਸੂਰ ਦੇ ਰੱਖਾਂਵਾਲੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਤਸੀਲ ਵਟਾਲੇ ਦੇ ਫ਼ਤੇਗੜ੍ਹ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਕਨ੍ਯਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ। ੨ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ. ਧੀ.

ਕਨ੍ਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ। ੨ ਕੁਆਰੀ ਲੜਕੀ। ੩ ਬਾਰਾਂ ਰਾਸ਼ੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਛੀਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ. Virgo। ੪ ਵਡੀ ਇਲਾਇਚੀ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਅਕਵਾ.

ਕਪ. ਦੇਖੋ, ਕਪਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਪ. "ਹਬ ਮਰੋੜੈ ਤਨੁ ਕਪੈ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਪਿ। ੪ ਸੰ. ਕਪ੍. ਧਾ—ਚਲਣਾ. ਹਿਲਣਾ. ਕੰਬਣਾ.

ਕਪਟ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਛਲ. ਫ਼ਰੇਬ. "ਕੂੜਿ ਕਪਟਿ ਕਿਨੈ ਨ ਪਾਇਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ:੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਪਾਟ. "ਖੋਲਿ ਕਪਟ ਗੁਰੁ ਮੇਲੀਆ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਮਿਲਹੁ ਕਪਟ ਦਰ ਖੋਲਹੁ." (ਤੁਖਾਰੀ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਕਪਟਹਥਿਆਰ. ਸੰ. ਕੂਟਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਘਨਖਾ ਆਦਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਪੋਸ਼ਾਕ ਵਿੱਚ ਛੁਪਾਇਆ ਹੋਵੇ. "ਕੂੜ ਕਪਟਹਥਿਆਰ ਜਿਉਂ." (ਭਾਗੁ)

ਕਪਟ ਕਪਾਟ. ਕਪਟ ਰੂਪ ਕਿਵਾੜ. ਛਲ ਦੇ ਤਖ਼ਤੇ. "ਖੁਲੈਂ ਨ ਕਪਟ ਕਪਾਟ." (ਰਹਿਮਨ)

ਕਪਟਪੁਰਖ, ਕਪਟਪੁਰਸ ਸੰਗਯਾ—ਡਰਣਾ. ਬਣਾਉਟੀ ਮਨੁੱਖ (ਪੁਰਸ਼), ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਡਰਾਉਣ ਲਈ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਖੜਾ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ.

ਕਪਟਿ. ਕਪਟ ਕਰਕੇ. ਕਪਟ ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਕਪਟ ੧ ਅਤੇ ਨਿੰਮੁਨੀਆਦਾ.

ਕਪਟੀ. ਵਿ—ਛਲੀਆ. ਫ਼ਰੇਬੀ। ੨ ਪਾਖੰਡੀ.

ਕਪਟੇ. ਕਪਟੀ ਲੋਕ. ਛਲੀਏ ਪੁਰਖ. "ਕੌਡੀ ਕੌਡੀ ਜੋਰਤ ਕਪਟੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਕਪਟ ਕਰਕੇ. ਛਲ ਨਾਲ.

ਕਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸੰ. ਕਤੰਨ. ਕੱਟਣਾ. ਟੁੱਕਣਾ. "ਫਰੀਦਾ ਜਿ ਦਿਹ ਨਾਲਾ ਕਪਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਪਣੀ. ਵਿ—ਕਪਿ (ਬਾਂਦਰਾਂ) ਦੀ. "ਚਲੀ ਸੈਨ ਕਪਣੀ ਸਕ੍ਰੱਧ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਪਤ. ਦੇਖੋ, ਕੰਪਿਤ.

ਕਪਥਲ. ਦੇਖੋ, ਕੈਥਲ. "ਪਰੀ ਲੂਟ ਕਪਥਲ ਵਿਖੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕੈਥਲ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਲੁੱਟ ਪੈਗਈ.

ਕਪਰ. ਸਿੰਧੀ. ਕਪਰੁ. ਸੰਗਯਾ—ਦਰਿਆ ਦਾ ਉੱਚਾ ਢਾਹਾ. "ਬੇੜਾ ਕਪਰ ਵਾਤ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਹਵਾ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬੇੜਾ ਪੱਤਣ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਉੱਚੇ ਢਾਹੇ ਨੂੰ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਟਕਰਾਕੇ ਟੁੱਟਣ ਦਾ ਡਰ ਹੈ। ੨ ਕੁਮਾਰਗ. ਉਲਟਾ ਰਾਹ.

ਕਪਰਦ, ਕਪਰਦਕ ਸੰ. ਕਪਦੰ—ਕਪਦੰਕ. ਕ (ਜਲ) ਨਾਲ ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਵੇ. ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜਟਾ, ਜਿਨ੍ਹਾ ਵਿੱਚੋਂ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਟਾ ਦਾ ਜੂੜਾ। ੩ ਕੌਡੀ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ.

ਕਪਰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦਿਨ.

ਕਪਰਦਿਕਾ. ਸੰ. ਕਪਰਿੰਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੌਡੀ. ਵਰਾਟਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦਕ.

ਕਪਰਦਿਨ, ਕਪਰਦਿਨੀ, ਕਪਰਦੀ ਸੰ. ਕਪਰਦਿੰਨ੍. ਵਿ—ਜਟਾਜੂਟ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦ। ੨ ਕਪਦਿੰਨੀ. ਸਿਰ ਪੁਰ ਜੂੜੇ ਵਾਲੀ. ਜੂੜਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ. "ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨਿ ਰੰਮਕਪਰਦਿਨਿ ਛਤ੍ਰਛਿਤੇ." (ਅਕਾਲ)*

ਕਪਰਵਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰ.

ਕਪਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪੜਾ.

ਕਪਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰ.

ਕਪਰੇ. ਕਪੜਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਮੈਲੇ ਕਪਰੇ ਕਹਾ ਲਉ ਧੋਵਉ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਭਾਵ, ਮਲੀਨ ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਕਪਰੇ ਬਾਗੇ ਵਾਲੀ. ਵਾ—ਸੰਗਯਾ—ਕੂੰਜ, ਜੋ ਚਿੱਟੇ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੀ ਹੈ. "ਗਗਨ ਫਿਰੰਤੀ ਊਡਤੀ ਕਪਰੇ ਬਾਗੇ ਵਾਲੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕਪਲ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿਲ.

ਕਪੜ. ਦੇਖੋ. ਕਪੜਾ। ੨ ਸੰ. ਕਾਪੰਟਿਕ. ਲੀਰਾਂ ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਪਹਿਰਣ ਵਾਲਾ. "ਕਪੜ ਕੇਦਾਰੈ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਪੜਕੋਠਾ. ਸੰਗਯਾ—ਤੰਬੂ. ਡੇਰਾ. ਖ਼ੇਮਾ.

---

* ਪੰਡਿਤ ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦਾ ਰਚਿਆ "ਭਗਵਤੀ ਪਦਾ ਪੁਸ਼ਪਾਂਜਲਿ ਸਤੋਤ੍ਰ" ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ੩੦ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦ ਹਨ, ਇਸੇ ਦਾ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਅਨੁਵਾਦ ੨੦ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਕਾਲਉਸਤਤਿ ਦਾ ਪਾਠ ਹੈ, ਜੋ ਲੇਖਕਪ੍ਰਮਾਦ ਨਾਲ ਦੂਜੇ ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ. ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗਯਾਨ ਹਿਤ ਦੋਹਾਂ ਅਸਤੋਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਪਾਠ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ—

"ਰਕਤਾਸੁਰ ਮਰਦਨਿ ਚੰਡ ਚਕਰਦਨਿ ਦਾਨਵ ਅਰਦਨਿ ਬਿਡਾਲਬਧੇ ਸਰਧਾਰ ਬਿਬਰਖਣਿ ਦੁਰਜਨ ਧਰਖਣਿ ਅਤੁਲ ਅਮਰਖਣਿ ਧਰਮਧੁਜੇ. ਧੂਮ੍ਰਾਛ ਵਿਧੁੰਸਨਿ ਸ੍ਰੋਣਿਤਚੁੰਸਨਿ ਸੁੰਭ ਨਿਪਾਤ ਨਿਸੁੰਭ ਮਥੇ. ਜੈ ਜੈ ਹੋਸੀ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਰਦਨਿ ਰੰਮਕਪਰਦਿਨਿ ਛਤ੍ਰਛਿਤੇ." (ਅਕਾਲ)

शर वर वर्षिणि दुर्धर धर्षिणि दुर्मुख मर्षिणि हर्षरते। XXX।
अयिनिजहुङ्कृति मात्र निराकृत धूम्रविलोचन धूम्र शते
समरविशोषित शोणितबीज समुद्भवशोणितबीजलते
शिव शिव शुम्भ निशुम्भ महाहव तर्पित भूतपिशाचपते
जयजय हे महिषासुर मर्दिनि रम्यकपर्दिनि शैलसुते॥१०॥

ਕਪੜਾ, ਕਪੜੁ } ਸੰ. ਕਪੱਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਸਤ੍ਰ. ਪਟ. "ਕਪੜੁ ਰੂਪੁ ਸੁਹਾਵਣਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਖ਼ਿਲਤ. "ਸਿਫਤਿ ਸਲਾਹ ਕਪੜਾ ਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਭਾਵ, ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਕਰਮੀ ਆਵੈ ਕਪੜਾ." (ਜਪੁ)* "ਪਰਹਰਿ ਕਪੜੁ ਜੇ ਪਿਰ ਮਿਲੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਪਾਖੰਡ ਭੇਸ (ਵੇਸ਼) ਦੇ ਤ੍ਯਾਗ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਕਪਾਸ, ਕਪਾਹ } ਸੰ. ਕਪੱਸ. L.Gossypium Herbaceum. "ਦਇਆ ਕਪਾਹ ਸੰਤੋਖ ਸੂਤ."(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਪਾਹਹੁ. ਕਪਾਸ ਤੋਂ. "ਤਗੁ ਕਪਾਹਹੁ ਕਤੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਪਾਹੀ, ਕਪਾਹੀਆ } ਵਿ—ਕਪਾਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ. ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਕਪਾਹ ਦੇ ਵਣਿਜ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਘੀ ਤੋਂ ਘੇਈ. "ਹੇਮਾ ਵਿੱਚ ਕਪਾਹੀਆ." (ਭਾਗੁ)

ਕਪਾਟ, ਕਪਾਟੰ } ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੋ ਕ (ਹਵਾ) ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢੇ ਅਤੇ ਰੋਕੇ. ਕਵਾਟ. ਕਿਵਾੜ. ਤਖ਼ਤਾ। ੨ ਭਾਵ, ਅਗ੍ਯਾਨ। ੩ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ. ਤਾਲੂਆ। ੪ ਕ (ਜਲ) ਨਾਲ ਭਿੱਜਿਆ ਪਟ. ਧੋਤਾ ਹੋਇਆ ਗਿੱਲਾ ਪਰਨਾ, ਜੋ ਸੰਧਿਆ ਕਰਮ ਸਮੇਂ ਮੋਢਿਆਂ ਪੁਰ ਰੱਖਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. "ਦੁਇ ਧੋਤੀ ਵਸਤ੍ਰ ਕਪਾਟੰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਪਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੋਪਰੀ। ੨ ਮੱਥਾ। ੩ ਘੜੇ ਅੰਡੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਅੱਧਾ ਖੰਡ, ਜੋ ਖੋਪਰੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਭਿੱਖਿਆ ਮੰਗਣ ਦਾ ਪਿਆਲਾ.

ਕਪਾਲਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਪਾਲਿਕ.

ਕਪਾਲਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦਾਹ ਸਮੇਂ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਸਿਰ ਨੂੰ ਲਕੜੀ ਨਾਲ ਭੰਨਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਰੁੜ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦਾ ਕਪਾਲ ਸੋਟੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਬਿਲ ਦਾ ਫਲ ਮਾਰਕੇ ਭੰਨਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਐਸਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਪਿਤਰ ਲੋਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.†

ਕਪਾਲਮੋਚਨ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਉਂ ਹੈ—ਮਹਾਭੈਰਵ (ਸ਼ਿਵ) ਨੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲ ਦੇ ਨਹੁੰ ਨਾਲ ਅਭਿਮਾਨੀ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟ ਲਿਆ. ਮਹਾਂਭੈਰਵ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਸਿਰ ਚਿਮਟ ਗਿਆ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਤਾਲ ਪੁਰ ਸਿਰ ਹੱਥੋਂ ਲੱਥਾ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ "ਔਸ਼ਨਸ" ਤੀਰਥ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ ਚੰਦ੍ਰ ਕਰਕੇ ਵੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਦੈਤ ਦਾ ਸਿਰ ਮਹੋਦਰ ਰਿਖੀ ਦੀ ਟੰਗ ਨਾਲ ਚਿਮਟ ਗਿਆ ਸੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਤੀਰਥ ਨ੍ਹਾਤੇ ਨਾ ਉਤਰਿਆ. ਇਸ ਥਾਂ ਸਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸਿਰ ਟੰਗ ਨਾਲੋਂ ਲੱਥਾ. ਇਹ ਥਾਂ ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਸਢੌਰੇ ਪਾਸ ਅੰਬਾਲੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਸੰਮਤ ੧੭੪੨ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ੁਭ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੇਣ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ੨੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਇਕ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਸੁਭ ਤਾਲ। ਤਹਿਂ ਕੋ ਮੇਲਾ ਅਯੋ ਵਿਸਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਤੀਰਥ "ਮਿਲਖ" ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਇੱਕ "ਰਿਣਮੋਚਨ" ਤਾਲ ਭੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਕਰਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਹੈ.

ਕਪਾਲੀ. ਸੰ. कपालिन्. ਵਿ—ਕਪਾਲਧਾਰੀ. ਖੋਪਰੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਿਵ। ੩ ਖੱਪਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਫ਼ਕੀਰ। ੪ ਕਪਾਲਿਨੀ. ਦੁਰਗਾ.

---

*वासांसि जीर्णानि यथा विहाय नवानि गृह्णाति नरो ऽपराणि। तथा शरीराणि विहाय जीर्णान्यन्यानि संयाति नवानि देही॥ (ਗੀਤਾ ਅ: ੨, ਸ਼: ੨੨)

†अर्धे दग्धे ऽथवा पूर्णे स्फोटयेत्तस्य मस्तकम्।
गृहस्थानांतु काष्ठेन यतीनां श्रीफलेनच।
प्राप्तये पितृ लोकानां भित्त्वा तद्ब्रह्मरन्ध्रकम्॥
(ਗਰੁੜ ਪੁਰਾਣ ਅ: ੧੦, ਸ਼ ੫੬--੫੭)

ਕਾਲੀ. "ਕਾਟਿ ਕਾਟਿ ਦਯੇ ਕਪਾਲੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਕਪਾਲੀ ਆਸਨ. ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਆਸਨ. ਤਾਲੂਆ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਟੰਗਾਂ ਆਸਮਾਨ ਵੱਲ ਕਰਨੀਆਂ.

ਕਪਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲ. "ਕਰਮ ਕਰਿ ਕਪਾਲੁ ਮਫੀਟਸਿ ਰੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਅਤੇ ਮਫੀਟਸਿ.

ਕਪਾਲੈਂ. ਦੇਖੋ, ਕਪਾਲੀ. "ਹਹਾਸੈਂ ਕਪਾਲੈਂ." (ਕਲਕੀ) ਕਪਾਲੀ (ਸ਼ਿਵ) ਹਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਪਾਵਨ. ਦੇਖੋ, ਕੰਪਾਵਨ. "ਕਰ ਕਾਢ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕਪਾਵਹਿੰਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਕਪਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੱਟਕੇ. ਵੱਢਕੇ. "ਸੋ ਸਿਰੁ ਕਪਿ ਉਤਾਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਂਦਰ। ੩ ਹਾਥੀ। ੪ ਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਕਪ੪। ੫ ਵਿ—ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਘੁੰਮਣ ਵਾਲਾ. "ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ ਤੇਲਕ ਕੇ ਕਪਿ ਜਿਉ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ਤੇਲੀ ਦੇ ਬੈਲ ਵਾਂਙ ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ.

ਕਪਿਈਸ, ਕਪਿਸ ਦੇਖੋ, ਕਪੀਸ. "ਬਨ ਮਹਿ ਰਹਿਤ ਕਪਿਸ ਹਨੁਮਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਪਿਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਂਦਰ. "ਫਾਕਿਓ ਮੀਨ ਕਪਿਕ ਕੀ ਨਿਆਈ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ਮੱਛੀ ਅਤੇ ਬਾਂਦਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਫਸ ਗਿਆ.

ਕਪਿਕੁੰਜਰ. ਬਾਂਦਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ. ਹਨੂਮਾਨ। ੨ ਸੁਗ੍ਰੀਵ.

ਕਪਿਕੇਤੁ. ਅਰਜੁਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਝੰਡੇ ਪੁਰ ਬਾਂਦਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਕਪਿਚ, ਕਪਿਛ ਦੇਖੋ, ਕਪਿੱਥ.

ਕਪਿੰਜਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਿੱਤਰ। ੨ ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ.

ਕਪਿੱਥ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੈਥ. ਜੰਗਲੀ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ. ਕਪਿ (ਬਾਂਦਰ) ਇਸਥਿਤ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਪੁਰ, ਸੋ ਕਪਿੱਥ. ਬਾਂਦਰ ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਬਹੁਤ ਖਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੈਥ.

ਕਪਿਧੁਜ, ਕਪਿਧ੍ਵਜ ਦੇਖੋ, ਕਪਿਕੇਤੁ. "ਡਾਰ ਕਪਿਧ੍ਵਜ ਰਥ ਲਈ ਬਹੁ ਬੀਰਨ ਕੋ ਘਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੭) ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਰਥ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਲਈ.

ਕਪਿਪਤਿ, ਕਪਿਰਾਜ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਸੁਗ੍ਰੀਵ। ੨ ਹਨੂਮਾਨ.

ਕਪਿਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਅਗਨਿ। ੨ ਕੁੱਤਾ। ੩ ਸ਼ਿਵ। ੪ ਪਿੱਤਲ ਧਾਤੁ। ੫ ਸੂਰਜ। ੬ ਸਾਂਖਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਸ਼ੀ, ਜੋ ਦੇਵਹੂਤਿ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਰਦਮ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਕਪਿਲ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ. ਗੀਤਾ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ "ਸਿੱਧਾਨਾਂ ਕਪਿਲੋ ਮੁਨਿ:" ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਇਸਨੇ ਰਾਜਾ ਸਗਰ ਦੇ ੬੦੦੦੦ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਇੰਦ੍ਰ ਕਰਕੇ ਚੁਰਾਏ ਹੋਏ ਘੋੜੇ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ, ਇੱਕ ਵਾਰ ਦੇਖਣ ਨਾਲ ਹੀ ਭਸਮ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ. "ਗਾਵਹਿ ਕਪਿਲਾਦਿ ਆਦਿਜੋਗੇਸੁਰ." * (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ) ੭ ਵਿਤੱਥ ਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਪਿਲ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਂਖਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੇ ਕਰਤਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ। ੮ ਨਾਰਾਚੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਤੀਜਾ ਕਪਿਲ ਭੀ ਪੁਰਾਣਾ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ। ੯ ਵਿ—ਭੂਰਾ. ਸਜਾਹੀ ਮਾਇਲ ਪੀਲਾ.

ਕਪਿਲਵਸ੍ਤੁ. ਨੈਪਾਲ ਦੀ ਤਰਾਈ ਵਿੱਚ ਜਿਲਾ ਗੋਰਖਪੁਰ ਵਿੱਚ ਰੋਹਿਣੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸ਼ੁੱਧੋਦਨ (ਬੁੱਧ ਦਾ ਪਿਤਾ) ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼ਾਕਯ ਰਾਜਵੰਸ਼ ਦੀ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ.

ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਫ਼ੈਜ਼ਾਬਾਦ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਬਸਤੀ ਜਿਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਮਨਸੂਰ ਪਰਗਨੇ ਦਾ "ਪਿਪਰਾਵਾ" ਨਾਮਕ ਅਸਥਾਨ ਹੀ ਕਪਿਲਵਸ੍ਤੁ ਹੈ.

* ਆਦਿਜੋਗੇਸ਼ੁਰ—ਭਾਵ—ਜਨਮਸਿੱਧ ਕਪਿਲ.

ਕਪਿਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਮਰੂਪ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੨ ਟਾਲ੍ਹੀ. ਸ਼ੀਸ਼ਮ। ੩ ਕਪਿਲ (ਭੂਰੇ ਅਥਵਾ ਚਿੱਟੇ) ਰੰਗ ਦੀ ਗਾਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਥਣ ਕਾਲੇ ਹੋਣ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗਊ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿਲ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਾਮਧੇਨੁ ੨.

ਕਪਿਲਾਦ, ਕਪਿਲਾਦਿਕ ਕਪਿਲ ਆਦਿਕ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿਲ ੬.

ਕਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿ. ਫ਼ਾ ਕਪੀ ਲੰਗੂਰ.

ਕਪੀਸ਼, ਕਪੀਸ਼੍ਵਰ, ਕਪੀਂਦ੍ਰ ਕਪਿ (ਬਾਂਦਰਾਂ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਸੁਗ੍ਰੀਵ। ੨ ਹਨੂਮਾਨ.

ਕਪੀਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੱਪਣ-ਕਰੱਨ (ਕੱਟਣ) ਦਾ ਸੰਦ। ੨ ਖ਼ੰਜਰ. "ਏਕ ਕਪੀਰਾ ਲੇਹੁ ਹਮਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਕਪੀਰੋ. ਮੰਦਭਾਗੀ। ੪ ਕੁਕਰਮੀ.

ਕਪੂਰ. ਸੰ. ਕਪੂੰਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਫ਼ੂਰ. ਇੱਕ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਚਿੱਟਾ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਘੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਜਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਆਰਤੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭੀ ਜਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. Camphora Officinarum.

ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਕਪੂਰ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਨਜ਼ਲੇ ਅਤੇ ਖੰਘ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਫੇਫੜੇ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਜਿਗਰ ਦੀ ਜਲਨ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਨੀਂਦ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਦੀ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਕਰਪੂਰ ਦੀ ਥਾਂ ਕਪੂਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਪੂਰ.

ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਨਵਾਬ. ਸੰਮਤ ੧੭੯੧ ਵਿੱਚ ਸੂਬਾ ਲਹੌਰ ਨੇ ਸਬੇਗਸਿੰਘ ਵਕੀਲ ਦੀ ਰਾਹੀਂ ਨਵਾਬੀ ਖਿਤਾਬ, ਇੱਕ ਲੱਖ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਵਡਮੁੱਲਾ ਖਿਲਤ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ, ਤਾਕਿ ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਹੋਜਾਵੇ, ਪਰ ਜਾਲਿਮਾਂ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਿਸੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲੈਣੀ ਪਸੰਦ ਨਾ ਕੀਤੀ. ਸਬੇਗਸਿੰਘ ਦੇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਪੰਥ ਨੇ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਵਿਰਕ ਜੱਟ ਫ਼ੈਜ਼ੁੱਲਾਪੁਰੀਏ ਨੂੰ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਪੱਖਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਨਵਾਬ ਪਦਵੀ ਦਿੱਤੀ. ਇਹ ਧਰਮਵੀਰ ਪੰਥ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੋਈ.

ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੧੧ (ਸਨ ੧੭੫੩) ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ, ਸਸਕਾਰ ਬਾਬਾ ਅਟਲ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਪਾਸ ਕੀਤਾਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ।

੨ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਤਨ ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਸੂਰਤੀਏ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਕਪੂਰਗੜ੍ਹ ਵਸਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਨਾਭੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਾ ੧.

ਕਪੂਰਗੜ੍ਹ. ਰਾਜ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਅਮਲੋਹ, ਥਾਣਾ ਭਾਦਸੋਂ ਵਿੱਚ ਹਮੀਰਸਿੰਘ ਦੇ ਵਡੇ ਭਾਈ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਨਾਥਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੯੪੦ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਵਡੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸਨ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਡੇਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ੧੦੫੦ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ.

ਕਪੂਰਥਲਾ. ਬਿਆਸ (ਵਿਪਾਸ਼) ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਕਪੂਰਥਲਾ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਦੱਖਣ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਅਤੇ ਪੂਰਬ ਜਲੰਧਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ (area) ੬੫੨ ਮੀਲ ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖਯਾ ੨੮੪੦੭੦ ਹੈ. ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲਿਆਂ ਵਿਚ ਭੀ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਤੀਹ ਪਿੰਡ ਹਨ, ਅਰ ਅਵਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ੪੬੧੦੩੨ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਜਿਮੀਦਾਰੀ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਮਦਨ ੪੦ ਲੱਖ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਸਾਧੂਸਿੰਘ (ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਸੱਦਾਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੱਦੋ ਲਿਖਿਆ ਹੈ), ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਹਲੂ ਪਿੰਡ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਲਹੌਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਹੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੀ ਅੱਲ "ਆਹਲੂਵਾਲੀਏ"

ਹੋਈ.* ਸਾਧੂਸਿੰਘ ਦਾ ਪੜੋਤਾ ਬਦਰਸਿੰਘ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਫੈਜੁੱਲਾਪੁਰੀਆ ਮਿਸਲ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਦਾ ਚਾਟੜਾ ਹੋਇਆ. ਬਦਰਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਕੁਲਦੀਪਕ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਸਨ ੧੭੧੮ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ. ਅਜੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਬਦਰਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਗਿਆ. ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਨੇ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਮੇਤ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰੱਖਕੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਾਲਿਆ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦੇਕੇ ਇੱਕ ਗੁਰਜ ਬਖਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸਿਖਜਾ ਲਈ ਨਵਾਬ ਕਪੂਰਸ਼ਿੰਘ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ. ਨਵਾਬ ਨੇ ਜੱਸਾ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ-ਵਿਦਜਾ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਦਿੱਤੀ. ਧਰਮਵੀਰ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੇਹਾਂਤ ਵੇਲੇ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨੂੰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਉਸ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ. ਇਹ ਅਮੋਲਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੁਣ ਰਿਆ-ਸਤ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਉਸਤਾਦ ਨਵਾਬ ਦੀ ਪੈਰਵੀ ਕਰਦੇਹੋਏ ਪੰਥ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਮਾਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਪਾਇਆ, ਅਤੇ ਮਿਸਲ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆਂ ਦੀ ਜਥੇਦਾਰੀ ਵਿੱਚ ਕੌਮ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਅਨੇਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਹੁਕੂਮਤ ਬੈਠਾਈ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੭੫੮ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਹੌਰ ਭੀ ਮੱਲ ਲਿਆ ਸੀ.ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਰਾਇ ਇਬਰਾਹੀਮ ਭੱਟੀ ਤੋਂ ਕਪੂਰਥਲਾ ਜਿੱਤਕੇ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪੀ.

ਬਾਬਾ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਤੋਂ ਵਡੇ ਵਡੇ ਘਰਾਣੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣਾ ਪੁੰਨ ਕਰਮ ਜਾਣਦੇ ਸਨ,ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪ ਤੋਂ ਹੀ ਅਮ੍ਰਿਤਪਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੮੩ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਪੰਥਰਤਨ ਦੇ ਔਲਾਦ ਨਹੀਂ ਸੀ,ਇਸ ਲਈ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਸਰਦਾਰ ਭਾਗਸਿੰਘ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ੩੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਸੀ. ਭਾਗਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੦੧ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰਥਲੇ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾਂ ਫਤੇਸਿੰਘ, ਜੋ ਸਨ ੧੭੮੪ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ ਸੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ.

* ਆਹਲੂ ਗ੍ਰਾਮ, ਨਾਲ ਦੇ ਕੁਝ ਪਿੰਡਾਂ ਸਮੇਤ ਹੁਣ ਭੀ ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਇਸ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਪੰਜਾਬਕੇਸ਼ਰੀ ਨਾਲ ਗਾੜ੍ਹੀ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੦੨ ਵਿੱਚ ਦੋਹਾਂ ਨੇ ਆਪੋ ਵਿੱਚ ਪੱਗ ਬਦਲੀ. ਸਨ ੧੮੨੬ ਵਿੱਚ ਦੂਰੰਦੇਸ਼ ਰਾਜਾ ਫਤੇਸਿੰਘ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਦੀ ਰਖਜ਼ਾ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੮੩੬ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੀ ਗੱਦੀ ਤੇ ਰਾਜਾ ਫਤੇਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਬੈਠਾ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਪੱਖ ਲੀਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਕੁਝ ਇਲਾਕਾ ਜਬਤ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਜੋ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੇ ਕਬਜੇ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਉਸ ਤੇ ੧੩੧੦੦੦ ਸਾਲਾਨਾ ਖਿਰਾਜ ਲਾਇਆ ਗਿਆ. ਰਾਜਾ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੫੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ ਰਣਧੀਰਸਿੰਘ, ਜੋ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੩੧ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆਂ ਸੀ,੨੨ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੮੫੭ ਦੇ ਗਦਰ ਵੇਲੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਤਨ ਮਨ ਧਨ ਤੋਂ ਪੂਰੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੱਤੀ, ਇਸ ਲਈ ੧੫੦੦੦ ਦਾ ਖਿਲਤ, ੧੧ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਸਲਾਮੀ, ਅਵਧ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਡੀ ਭਾਰੀ ਜਿਮੀ-ਦਾਰੀ ਅਤੇ—"ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਦਿਲਬੰਦ ਰਸੀਖ਼ੁਲ ਇਤਕ਼ਾਦ ਦੌਲਤੇ ਇੰਗਲਸ਼ੀਆ"—ਖਿਤਾਬ ਮਿਲਿਆ.

ਰਾਜਾ ਰਣਧੀਰਸਿੰਘ ਇੰਗਲੈਂਡ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਜਹਾਜ ਵਿੱਚ ਸਖਤ ਬੀਮਾਰ ਹੋਗਿਆ ਇਸ ਲਈ ਅਦਨ ਤੋਂ ਮੁੜਨਾ ਪਿਆ. ਵਾਪਿਸ ਆਉਂਦੇ ਹੋਇਆਂ ੨ ਅਪ੍ਰੈਲ ਸਨ ੧੮੭੦ ਨੂੰ ਜਹਾਜ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

ਰਾਜਾ ਰਣਧੀਰਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਖੜਕਸਿੰਘ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੮੫੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ,੧੨ ਮਈ ਸਨ ੧੮੭੦ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਇਸ ਦਾ ਦਿਮਾਗ ਰੋਗੀ ਹੋਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਪਹਿਲਾਂ ਕੌਂਸਲ ਦੇ ਹੱਥ ਰਿਹਾ ਫੇਰ ਸੁਪਰਨਟੈਂਟ (Superintendent) ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਹੋਇਆ. ਰਾਜਾ ਖੜਕਸਿੰਘ ਸਨ ੧੮੭੭ ਵਿੱਚ ਧਰਮਸਾਲਾ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਟਿੱਕਾ ਜਗਤਜੀਤਸਿੰਘ ਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ੨੪ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੭੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ, ੧੬ ਅਕਤੂਬਰ

ਪੰਨਾ ੬੮੪. ਧਰਮਵੀਰ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ.

ENGRAVED AND PRINTED BY F. W. & CO. LAHORE.

੧੮੭੭ ਨੂੰ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠੇ.ਸਨ ੧੮੯੦ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥ ਲੈਕੇ ਰਿਆਸਤ ਸਾਂਭੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਇਮਾਰਤਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਸ਼ੌਕ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਬਣਵਾਏ ਮਕਾਨ–ਰਾਜ-ਮਹਿਲ, ਕਚਹਿਰੀਆਂ,ਦਰਬਾਰ ਹਾਲ,ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ,ਮਸ-ਜਿਦ ਆਦਿਕ ਵੇਖਣ ਲਾਇਕ ਹਨ. ਆਪ ਪੰਜਾਬੀ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫ੍ਰੈਂਚ ਹਿੰਦੀ ਫਾਰਸੀ ਉਰਦੂ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਨਾਲ ਅਪਾਰ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ.ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਮਹਿਕਮੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਦੀਮੀ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਣ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਬਣਾਕੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ.

ਆਪ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸੈਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ.ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਾਜ-ਪ੍ਰਬੰਧ ਤੇ ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਕੇ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ ਦੇ ਪੂਰੇ ਅਖਤਿਆਰਾਤ ਮਿਲਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ੧੩੧੦੦੦ ਸਾਲਾਨਾ ਖ਼ਰਾਜ ਮੁਆਫ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਖਿਤਾਬ ਹੈ–ਹਿਜ਼ ਹਾਈਨੈਸ ਕਰਨੈਲ ਫ਼ਰਜ਼ੰਦੇ ਦਿਲਬੰਦ ਰਸੀਖ਼ੁਲ ਇਤਕ਼ਾਦ ਦੌਲਤੇ ਇੰਗਲਿਸ਼ੀਆ ਰਾਜਾਏ ਰਾਜਗਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤ-ਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ. ਸੀ. ਐਸ. ਆਈ., ਜੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਈ., ਜੀ. ਬੀ. ਈ. ਵਾਲੀਏ ਕਪੂਰਥਲਾ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ ਟਿੱਕਾ ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ੧੯ ਮਈ ਸਨ ੧੮-੯੨ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਮਹਾਰਾਜਕੁਮਾਰ ਮਹੀਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਮਰਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ, ਕਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਪਿਤਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪਾਈ ਹੈ.

ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਵੰਸ਼ਵ੍ਰਿਕ (ਸ਼ਜਰਾ) ਇਹ ਹੈ:–

- ਸਾਧੂਸਿੰਘ (ਸੱਦਾਸਿੰਘ)
  - ਗੋਪਾਲਸਿੰਘ
    - ਦੇਵਾਸਿੰਘ
      - ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ
        - ਕ੍ਰਿਪਾਲਸਿੰਘ
          - ਸਰਦਾਰ ਲੱਧਾਸਿੰਘ
            - ਰਾਜਾ ਭਾਗਸਿੰਘ ਦੇ: ਸਨ ੧੮੦੧
              - ਰਾਜਾ ਫਤੇਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੩੬
                - ਰਾਜਾ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੫੨
                  - ਜ: ੧੮੩੧ ਰਾਜਾ ਰਣਧੀਰਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੭੦
                    - ਰਾਜਾ ਖੜਕਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੭੭
                      - ਜ: ੧੮੭੨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤਸਿੰਘ
                        - ਜ: ੧੮੯੨ ਟਿੱਕਾ ਪਰਮਜੀਤਸਿੰਘ
                    - ਜ: ੧੮੫੧ ਰਾਜਾ ਸਰ ਹਰਨਾਮਸਿੰਘ ।*
                      - ਜ: ੧੮੭੦ ਸਰਦਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪਸਿੰਘ * ਦੇ ੧੯੧੧.
                      - ਜ: ੧੮੭੯ ਰਾਜਾ ਸਰ ਦਲਜੀਤਸਿੰਘ *
                  - ਕੌਰ ਬਿਕ੍ਰਮਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੮੭
                    - ਰਾਜਾ ਸਰ ਹਰਨਾਮਸਿੰਘ
                  - ਕੌਰ ਸੁਚੇਤਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੯੦੨
                    - ਸਰਦਾਰ ਚਰਨਜੀਤਸਿੰਘ *
      - ਸਦਰਸਿੰਘ
      - ਬਦਰਸਿੰਘ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੨੩
        - ਜ: ਸਨ ੧੭੧੮ ਸਰਦਾਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ ਦੇ: ਸਨ ੧੭੮੩ ×

* ਆਪ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਇਸ ਸ਼ਜਰੇ ਵਿਚ ਲੇਖ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ.

ਕਪੂਰਦੇਉ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ. ਦੇਖੋ, ਸੰਮਨ.

ਕਪੂਰਾ. ਬੈਰਾੜ ਜੱਟ ਸਰਦਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੇ "ਕੋਟਕਪੂਰਾ" ਨਗਰ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਜਦ ਸੂਬਾ ਸਰਹਿੰਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਫ਼ੌਜ ਲੈਕੇ ਜੰਗਲ ਪਹੁਚਿਆ, ਤਦ ਮੁਕਤਸਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਕਪੂਰਾ ਸ਼ਾਹੀ-ਫ਼ੌਜ ਨਾਲ ਸੀ. ਘੋਰ ਜੰਗ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਨੇ ਸੂਬੇ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝਾਕੇ ਕਿ ਪਾਣੀ ਆਸ ਪਾਸ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ, ਤੁਰਕੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਿੱਛਾ ਕਰਨੋਂ ਵਰਜਿਆ. ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਕਪੂਰਾ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਸਜਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੜਗ ਅਤੇ ਢਾਲ ਬਖਸ਼ੀ, ਜੋ ਹੁਣ ਫਰੀਦਕੋਟ ਦੇ ਰਾਜਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ. ਢਾਲ ਗੈਂਡੇ ਦੀ ੨੨ ਇੰਚ ਕੁਤਰ ਦੀ ਹੈ. ਖੜਗ ਫ਼ੌਲਾਦੀ ਸੀਖਮਾਨੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ੩੧ ਇੰਚ ਲੰਮਾ ਹੈ, ਚੌੜਾਈ ਸਵਾ ਇੰਚ ਹੈ, ਮੁੱਠ ਸੁਨਹਿਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫਰੀਦਕੋਟ.

ਮੰਜ ਈਸਾਖ਼ਾਨ (ਜੋ ਗਵਾਂਢੀ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ), ਉਸ ਨੇ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਨੂੰ ਸਨ ੧੭੦੮ ਵਿੱਚ ਫਾਂਸੀ ਦੇਕੇ ਮਾਰਦਿੱਤਾ।
੨ ਮੀਢੇ ਬਕਰੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅੰਡਕੋਸ਼ (ਫ਼ੋਤਾ).

ਕਪੂਰੀ. ਵਿ—ਕਪੂਰ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਕਪੂਰ-ਰੰਗਾ। ੩ ਸਢੌਰੇ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਦੀ ਵਿੱਥ ਤੇ ਇੱਕ ਬਸਤੀ, ਜੋ ਸੱਯਦ ਅਮਾਨੁੱਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਸੂਬੇ ਦੀ ਨਗਰੀ ਸੀ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਧਨ ਮਾਲ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਸਢੌਰਾ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੁੱਟਿਆ.

ਕਪੈ. ਕੰਪੈ. ਕੰਬਦਾ ਹੈ. "ਹਥ ਮਰੋੜੈ ਤਨੁ ਕਪੈ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਪਣਾ.

ਕਪੋਤ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕ (ਹਵਾ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਪੋਤ (ਜਹਾਜ) ਵਾਂਙ ਜਾਂਦਾ ਹੈ,* ਪੰਛੀ। ੨ ਕਬੂਤਰ. ਸੁਡੌਲ ਗਰਦਨ ਨੂੰ ਕਵੀ ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਕੀਰ ਔ ਕਪੋਤ ਬਿੰਬ ਕੋਕਿਲਾ ਕਲਾਪੀ ਬਨ ਲੂਟੇ ਫੂਟੇ ਫਿਰੈਂ ਮਨ ਚੈਨ ਹੂੰ ਨ ਕਿਤਹੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ਕਬੂਤਰ ਤੋਂ ਆਕਾਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਚਿੱਠੀਆਂ ਭੇਜਣ ਦਾ ਕੰਮ ਭੀ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

* ਇਸ ਵ੍ਯੁਤਪੱਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਹਵਾਈ ਜਹਾਜ ਭੀ ਕਪੋਤ ਹੈ.

ਕਪੋਤਿ. ਕਬੂਤਰ ਨੇ. "ਜਿਉ ਪੰਖੀ ਕਪੋਤਿ ਆਪੁ ਬਨਾਇਆ." (ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ਜਿਵੇਂ ਕਪੋਤ ਪਖੀ ਨੇ ਚੋਗੇ ਦੇ ਲਾਲਚ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਬੰਧਵਾਇਆ.

ਕਪੋਤਿਕਾ, ਕਪੋਤੀ } ਕਪੋਤ (ਕਬੂਤਰ) ਦੀ ਮਦੀਨ. ਕਬੂਤਰੀ. "ਸਘਨ ਛਾਵ ਤਰੁ ਬਨ ਮਹਿ ਅਹਾ ਰਹਿਤ ਕਪੋਤ ਕਪੋਤੀ ਤਹਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਪੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਲ੍ਹ. ਰੁਖ਼ਸਾਰ.

ਕਪੋਲ ਕਲਪਨਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗੱਪ. ਮਨਘੜਤ ਗੱਲ ਬਿਨਾ ਗ੍ਰੰਥਪ੍ਰਮਾਣ ਤੋਂ ਗਲ੍ਹਾਂ ਹਿਲਾਕੇ ਘੜੀ ਹੋਈ ਬਾਤ

ਕੱਪੜ. ਵਸਤ੍ਰ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਕਪੜਾ. "ਕੱਪੜ ਕੋਟ ਉਸਾਰਿਅਨ." (ਭਾਗੁ)

ਕੱਪੜੇ ਆਉਂਣੇ. ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਰਿਤੁ ਆਉਂਣੀ. ਹੈਜ਼ ਆਉਂਣੇ.

ਕਪ੍ਰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦਿਨ.

ਕਫ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਬਲਗ਼ਮ. ਸ਼ਲੇਸ਼੍ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. cough। ੨ ਫ਼ਾ کف ਕਫ਼. ਹਥੇਲੀ. ਤਲੀ। ੩ ਝੱਗ. ਫੇਨ.

ਕਫ਼ਸ਼. ਫ਼ਾ کفش ਸੰਗਯਾ—ਕਉਂਸ. ਜੁੱਤੀ. ਜੂਤਾ। ੨ ਖੜਾਉਂ। ੩ ਫ਼ਾ قفس ਅਥਵਾ قفس ਪਿੰਜਰਾ.

ਕਫ਼ਗੀਰ. ਫ਼ਾ کفگیر ਸੰਗਯਾ—ਦੇਗਚੀ ਦੀ ਕਫ਼ (ਝੱਗ) ਲੈਣ ਦਾ ਸੰਦ. ਕੜਛੀ. ਚਮਚਾ.

ਕਫ਼ਨ. ਅ਼ کفن ਸੰਗਯਾ—ਖੱਫਣ. ਮੁਰਦੇ ਉੱਪਰ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤ. "ਅਬ ਆਛੋ ਤਿਹ ਕਫਨ ਬਨੈਯੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧)

ਕਫ਼ਨੀ. ਫ਼ਾ کفنی ਸੰਗਯਾ—ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੇ ਗਲ ਦਾ ਇੱਕ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਫ਼ਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੋ ਲੱਕ

ਪੰਨਾ ੮੮੬·(ੳ)　　ਕਪੂਰਥਲਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ

ENGRAVED AND PRINTED BY F. W. & CO. LAHORE.

ਪੰਨਾ ੮੮੬ (ੳ) ਕਪੂਰਥਲਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਜਗਤਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ

ENGRAVED AND PRINTED BY F. W. & CO. LAHORE.

ਪੰਨਾ ੮੮੬ (ਅ)

ਕਪੂਰਥਲੇ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ.

ENGRAVED AND PRINTED BY F. W. & CO. LAHORE.

ਪੰਨਾ ੮੮੬ (ੲ) ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਕਪੂਰਥਲਾ ਦਾ ਰਾਜਭਵਨ.

ENGRAVED AND PRINTED BY F. W & CO. LAHORE.

ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਮੁਰਦਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਕਫ਼ਨੀ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.

ਕਫ਼ਾਯਤ. ਅ਼ كفايت ਕਿਫ਼ਾਯਤ. ਕਾਫ਼ੀ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਰਫ਼ਾ. ਸੰਜਮ.

ਕਫ਼ਾਰਹ, ਕਫ਼ਾਰਤ ਅ਼ كفاره ਅਥਵਾ كفارت ਸੰਗਯਾ—ਪਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਦੰਡ ਅਦਾ ਕਰਨਾ. ਪ੍ਰਾਯਸ਼੍ਚਿੱਤ. ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਬਚਣ ਵਾਸਤੇ ਤਪ ਵ੍ਰਤ ਆਦਿ ਕਰਮ.

ਕਫ਼ਾਲਤ. ਅ਼ كفالت ਸੰਗਯਾ—ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ.

ਕਫੀ. ਵਿ—ਕਫ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਵਾਲਾ. "ਕਫੀ ਹੰਕਾਰੀ ਖਾਇ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰ ਛਾਤੀਬੋਝ ਬਨੈ ਬਡ ਮਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਹੰਕਾਰੀ ਕਫੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਘ੍ਰਿਤ (ਘੀ) ਹੈ.

ਕਫ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਯਾ—ਤੋੜਨਾ. ਪਾੜਨਾ. "ਕਫ਼ੀਦੈ ਦਲ ਬਅਸੁਰਾਨਾ." (ਸਲੋਹ)

ਕਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦਾ. ਕਿਸ ਵੇਲੇ. ਕਦੋਂ. ਕਿਸ ਸਮੇਂ. "ਕਬ ਲਾਗੈ ਮਸਤਕ ਚਰਨਨ ਰਜ ?" (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕਵਿ. ਕਾਵ੍ਯ ਰਚਣ ਵਾਲਾ.

ਕਬਹੁ, ਕਬਹੁਕ, ਕਬਹੂ, ਕਬਹੂੰ, ਕਬਹੂਕ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦਾਂ. ਕਦੀ. ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ. ਕਿਸੀ ਇੱਕ ਸਮੇਂ. "ਕਬਹੁਕ ਕੋਊ ਪਾਵੈ ਆਤਮਪ੍ਰਗਾਸ ਕਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਕਬਹੂ ਨ ਬਿਸਰਹੁ ਮਨ ਮੇਰੇ ਤੇ." (ਨਟ ਮ: ੫)

ਕਬਜ. ਅ਼ قبض ਕ਼ਬਜ਼. ਸੰਗਯਾ—ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਕ਼ਾਬੂ ਰੱਖਣਾ। ੩ ਫੜਨਾ। ੪ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. ਕੋਸ਼੍ਠਬਦ੍ਧ—ਕੋਸ਼੍ਟਬੱਧ. Constipation. ਕਬਜ ਦੋ ਤਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇੱਕ ਸਾਧਾਰਨ ਜੋ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੂਜੀ ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ (ਦਾਯਮੀ). ਕਬਜ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੱਖੀਆਂ ਜੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ, ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕਮਜੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕਬਜ਼ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਹਨ—ਬਹੁਤੀ ਬੈਠਕ, ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਸੁਚੇਤੇ ਨਾਂ ਜਾਣਾ, ਰੁੱਖੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਆਂਦਰਾਂ ਤੋਂ ਮੈਲ ਕੱਢਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਦਾ ਸੁਸਤ ਹੋਜਾਣਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਅਫੀਮ ਭੰਗ ਚਰਸ ਆਦਿਕ ਦਾ ਵਰਤਣਾ, ਕਸਰਤ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਖੱਟੇ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁਤੇ ਖਾਣੇ, ਦਿਮਾਗੀ ਮਿਹਨਤ ਬਹੁਤ ਕਰਨੀ, ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਰੋਟੀ ਚੱਬਕੇ ਨਾ ਖਾਣੀ, ਪਿਆਸ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਵੇਲੇ ਸਿਰ ਨਾ ਪੀਣਾ ਆਦਿ.

ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਾਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਕਬਜ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਸਾਧਾਰਨ ਉਪਾਉ ਇਹ ਹਨ—

ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਗਰਮ ਜਲ ਛਕਣਾ. ਹਰੜ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਖਾਣਾ. ਪੈਦਲ ਫਿਰਨਾ. ਰੋਟੀ ਚਿੱਥਕੇ ਖਾਣੀ. ਮੱਖਣ ਬਦਾਮਰੋਗਨ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ. ਅਮਲਤਾਸ ਦੀ ਗੁੱਦ, ਗੁਲਕੰਦ, ਬਨਫ਼ਸ਼ਾ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ, ਸੌਂਫ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਾਯ ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਬਾਲਕੇ ਪੀਣਾ.

ਬਦਾਮ ਦੀ ਗਿਰੀਆਂ, ਮਗਜ ਕਦੂ, ਸਨਾ ਮੱਕੀ, ਸਾਉਗੀ, ਗੁਲਕੰਦ, ਇੱਕੋ ਜੇਹੇ ਲੈਕੇ ਕੁੱਟਕੇ ਮਜੂਨ ਬਣਾ ਲੈਣਾ, ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਤੋਲਾ ਅਥਵਾ ਦੋ ਤੋਲਾ ਕੋਸੇ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਜਲ ਨਾਲ ਛਕਣਾ.

ਕ਼ਬਜਹ, ਕਬਜਾ ਅ਼ قبضه ਕ਼ਬਜ਼ਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕ਼ਾਬੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦਿਲ ਕਬਜ ਕਬਜਾ ਕਾਦਰੋ ਦੋਜਕ ਸਜਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) ੨ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਮੁੱਠ.

ਕਬਜੁਲ ਵਸੂਲ. ਅ਼ قبض الوصول ਕ਼ਬਜ਼ੁਲਵਸੂਲ. ਸੰਗਯਾ—ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਰਸੀਦ ਦਾ ਲਿਖਣਾ.

ਕਬੱਡੀ. ਦੇਖੋ, ਕਵੱਡੀ.

ਕਬਢੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਵ੍ਯਪ੍ਰਬੰਧ. ਛੰਦਰਚਨਾ. "ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਕਬਢੀ ਸੁਨਾਊਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕ਼ਬਰ. ਅ਼ قبر ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਦੱਬਣ ਦਾ ਟੋਆ. ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਬਰ ਆਦਮੀ ਦੀ ਛਾਤੀ ਪ੍ਰਮਾਣ ਗਹਿਰੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਮੁਰਦੇ ਲਈ ਬਗਲ ਵਿੱਚ ਗੁਫਾ ਖੋਦਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ

ਮੁਰਦਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਲੇਟ ਸਕੇ. ਮੁਰਦੇ ਦਾ ਮੂੰਹ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਲਿਟਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਕ਼ਬਰ ਬੰਦ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਧਿਆਨ ਰੱਖਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਮੁਰਦੇ ਉੱਪਰ ਮਿੱਟੀ ਨਾ ਪਵੇ. ਕਬਰ ਉੱਪਰ ਇਮਾਰਤ ਬਣਾਉਣੀ ਸ਼ਰਾ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. "ਅਬੂ ਹੁਰੈਰਾ" ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਦੱਬਕੇ ਲੋਕ ਚਲੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਤਦ "ਮੁਨਕਰ" ਅਤੇ "ਨਕੀਰ" ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਮੋਏ ਹੋਏ ਨੂੰ ਪੁਛਦੇ ਹਨ, "ਤੂੰ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਹੈਂ?" ਜੇ ਉਹ ਆਖਦਾ ਹੈ—"ਹਾਂ", ਤਦ ਕਬਰ ਸੱਤਰ ਗਜ਼ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਸੱਤਰ ਗਜ਼ ਚੌੜੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਰੌਸ਼ਨੀ ਚਮਕ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ 'ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਲੈ ਤੀਕ ਸੌਂ ਰਹੁ, ਤੈਨੂੰ ਕੋਈ ਦੁੱਖ ਮਲੂਮ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ.' ਜੋ ਮੁਰਦਾ ਆਖਦਾ ਹੈ— "ਮੈਂ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ," ਉਸ ਦੀ ਕ਼ਬਰ ਇਤਨੀ ਤੰਗ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬਦਨ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿੱਚ ਘੁੱਟਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਿਸ਼ਕਾਤ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਫ਼ਰ ਨੂੰ ਸੋਟਿਆਂ ਦੀ ਮਾਰ ਐਸੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਕ਼ਬਰ ਪਾਸ ਦੇ ਸਭ ਪਸ਼ੂ ਪੰਖੀ ਉਸ ਦਾ ਵਿਲਾਪ ਸੁਣਦੇ ਹਨ, ਕੇਵਲ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. ਇਸ ਕ਼ਬਰ ਦੇ ਦੁੱਖ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅ਼ਜ਼ਾਬੁਲ ਕ਼ਬਰ" ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਵਰ.

ਕਬਰਾ, ਕਬਰੋ ਸੰ. ਕਵੁੰਰ. ਵਿ—ਚਿਤਕਬਰਾ. ਡੱਬ ਖੜੱਬਾ। ੨ ਸੰ. ਕਬੁੰਰ. ਸੰਗਯਾ—ਸੋਨਾ. ਸੁਵਰਣ. "ਜਿਉ ਕੰਚਨ ਕੋਠਾਰੀ ਚੜਿਓ ਕਬਰੋ ਹੋਤ ਫਿਰੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਕਾਂਚਨ (ਸੋਨੇ) ਦਾ ਭੂਖਣ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਜਲ ਆਕਾਰ ਅਤੇ ਕੁਠਾਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਫੇਰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਹੀ ਧਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਕਬੁੰਰ (ਸੋਨਾ) ਹੀ ਹੈ.

ਕ਼ਬਲ. ਅ਼ قبل ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਹਿਲਾਂ. ਅੱਗੋਂ.

ਕਬਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਬਿਲਾਸ.

ਕਬਾ, ਕਬਾਉ, ਕਬਾਇ ਅ਼ قبا ਕ਼ਬਾ. ਸੰਗਯਾ—ਪੋਸ਼ਾਕ. ਲਿਬਾਸ। ੨ ਚੋਗਾ.

ਕਬਾਇਲ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਬਾਯਲ.

ਕ਼ਬਾਹ਼ਤ. ਅ਼ قباحت ਬੁਰਾਈ. ਖ਼ਰਾਬੀ। ੨ ਦਿੱਕ਼ਤ. ਕਠਿਨਾਈ. ਔਖ.

ਕਬਾਦਹ. ਫ਼ਾ کبادہ ਸੰਗਯਾ—ਨਰਮ ਕਮਾਣ. ਧਨੁਖਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਬਾਦਾ ਖਿੱਚਣਾ ਆਰੰਭ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. "ਗਹੈਂ ਕਬਾਦਾ ਖੈਂਚਨ ਕਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਬਾਬ. ਅ਼ کباب ਸੰਗਯਾ—ਭੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ। ੨ ਕੀਮਾ ਕਰਕੇ ਭੁੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ.

ਕਬਾਬੀ. ਵਿ—ਕਬਾਬ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਕਬਾਬਭਕੀ.

ਕ਼ਬਾਯਲ. ਅ਼ قبائل ਕ਼ਬੀਲਹ (ਕੁਟੰਬ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਕ਼ਬਾਲਹ. ਅ਼ قبالہ ਜ਼ਾਮਿਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਕਬੂਲਣੀ। ੩ ਹੀ (ਇਬਰਾਨੀ) Qabbalehਅੰ. Cabbala (ਅਥਵਾ Cabal). ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਭਾਵ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ. ਗੁਪਤ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਤਸ਼ਰੀਹ। ੪ ਗੁਪਤ ਜੁੰਡੀ. ਚਾਰ ਯਾਰੀ. *

ਕਬਾੜ. ਸੰਗਯਾ—ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ. ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਵਸ੍ਤੁ. ਕਪੱਟ. ਚੀਥੜਾ। ੨ ਵ੍ਯਰਥ ਕਰਮ. ਮੰਦ ਕਰਮ. "ਜੇ ਸਉ ਕੂੜੀਆ ਕੂੜ ਕਬਾੜ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਛੋਡਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੂੜ ਕਬਾੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕਬਾੜੀ, ਕਬਾੜੀਆ ਵਿ—ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਚੀਜ਼ਾਂ ਰੱਖਣ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਦੁਕਾਨਦਾਰ.

ਕਬਾੜੂ. ਦੇਖੋ, ਕਬਾੜ.

ਕਬਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਭੀ. ਕਦਾਪਿ. ਕਦੀ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ।

* ਇੰਗਲਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਨ ੧੬੭੨ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਮਾਮਲਿਆਂ ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਬਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ Clifford, Arlington, Buckingham, Ashley ਅਤੇ Lauderdale ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅੱਖਰ ਲੈਕੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ.

੨ ਸੰ. ਕਵਿ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ—ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕਵ (ਵਰਣਨ) ਕਰੇ. ਸੋ ਕਵਿ. "ਕਬਿਜਨ ਜੋਗੀ ਜਟਾਧਾਰਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਕਬਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕਬਿੱਤ.

ਕਬਿਤਾ. ਦੇਖੋ,ਕਵਿਤਾ। ੨ ਸੰ. ਕਵ੍ਯਿਤਾ. ਕਵੀ. ਕਾਵ੍ਯ ਕਰਤਾ. ਕਾਵ੍ਯਵੇੱਤਾ. "ਕਬਿਤ ਪੜੇ ਪੜਿ ਕਬਿਤਾ ਮੂਏ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਬਿੱਤ. ਸੰ. ਕਵਿਤ੍ਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਵਿਤਾ. ਕਾਵ੍ਯ.

ਮੌਤਿਨ ਕੈਸੀ ਮਨੋਹਰ ਮਾਲ ਗੁਹੇ
ਤੁਕ ਅੱਛਰ ਰੀਝ ਰਿਝਾਵੈ,
ਪ੍ਰੇਮ ਕੋ ਪੰਥ ਕਥਾ ਹਰਿਨਾਮ ਕੀ
ਉਕ੍ਤਿ ਅਨੂਠੀ ਬਨਾਯ ਸੁਨਾਵੈ,
'ਠਾਕੁਰ' ਸੋ ਕਵਿ ਭਾਵੈ ਹਮੈ ਜੁਇ
ਸਵੈਂ ਸਭਾ ਮੇ ਬਡੱਪਨ ਪਾਵੈ,
ਪੰਡਿਤ ਲੋਗ ਪ੍ਰਬੀਨਨ ਕੋ ਜੋਈ
ਚਿੱਤ ਹਰੈ ਸੁ 'ਕਬਿੱਤ' ਕਹਾਵੈ.

੨ ਕਵਿਪਨ. ਕਵਿਪੁਣਾ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਕਰਕੇ ਸਭ ਛੰਦ ਕਬਿੱਤ (ਕਵਿਤ੍ਵ) ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਦੰਡਕ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਨਹਰ" ਅਥਵਾ "ਮਨਹਰਣ" ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੧ ਅੱਖਰ. ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਤੇ, ਚੌਥਾ ਸੱਤ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਇਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਸਮ ਵਰਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਅਤੇ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ, ਰਚਨਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਭਾਵੇਂ ਉੱਪਰ ਦੱਸਿਆ ਲੱਛਣ ਹੀ ਕਬਿੱਤ ਦਾ ਪੂਰਣ ਹੈ, ਪਰ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਸੁੰਦਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਇਹ ਨਿਯਮ ਭੀ ਥਾਪੇ ਹਨ:—

(੧) ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਲਘੁ, ਅਰਥਾਤ ਜਗਣ ਰੂਪ ਇੱਕ ਪਦ ਨਾ ਹੋਵੇ.
(੨) ਤਗਣ ਰੂਪ ਇੱਕ ਪਦ ਭੀ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਵਿਵਰ੍ਜਿਤ ਹੈ.
(੩) ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਤਗਣ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.
(੪) ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਦ, ਜੋ ਮਗਣਰੂਪ ਹੋਵੇ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ.
(੫) ਤੁਕ ਦੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਅਰਥਾਤ ਭਗਣ ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਨਹੀਂ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਏ.
(੬) ਚਾਰੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਠੀਕ ਗਿਣਤੀ ਪੁਰ ਸਮਾਪ੍ਤ ਹੋਣੇ ਚਾਹੀਏ, ਇਹ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ ਕਿ ਅੱਧਾ ਸ਼ਬਦ ਪਿਛਲੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਨਾਲ, ਅੱਧਾ ਅਗਲੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਨਾਲ ਜੋੜਿਆ ਜਾਵੇ.
(੭) ਸਮ ਪਦ ਨਾਲ ਸਮ, ਵਿਖਮ ਪਦ ਨਾਲ ਵਿਖਮ, ਮਿਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਸਮ ਨਾਲ ਵਿਖਮ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਛੰਦ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ.

ਉਦਾਹਰਣ—

(ੳ) ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਛਤ੍ਰੀਪਤਿ ਛੈਲਰੂਪ ਛਿਤਿਨਾਥ,
ਛੋਣੀਕਰ ਛਾਯਾਬਰ, ਛਤ੍ਰੀਪਤਿ ਗਾਈਐ. ××
(ਗ੍ਯਾਨ)

(ਅ) ਵਿਸ੍ਵਪਾਲ ਜਗੁਕਾਲ ਦੀਨਦ੍ਯਾਲ ਵੈਰੀਸਾਲ,
ਸਦਾ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਜਮਜਾਲ ਤੇ ਰਹਿਤ ਹੈ. ××
(ਅਕਾਲ)

(ੲ) ਸੋਧ ਹਾਰੇ ਦੇਵਤਾ ਵਿਰੋਧ ਹਾਰੇ ਦਾਨੋ ਬਡੇ,
ਬੋਧ ਹਾਰੇ ਬੋਧਕ ਪ੍ਰਬੋਧ ਹਾਰੇ ਜਾਪਸੀ. ××
(ਅਕਾਲ)

ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅਤੇ ਘਨਾਕ੍ਸ਼ਰੀ ਭੀ ਕਬਿੱਤਜਾਤੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਗਿਣੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਅਤੇ ਘਨਾਕ੍ਸ਼ਰੀ.

ਕਬਿੰਦ੍ਰ. ਸੰ. ਕਵੀਂਦ੍ਰ. ਕਵਿਰਾਜ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਕਵਿ.

ਕਬਿਲਾਸ. ਸੰ. ਕੈਲਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਲਸ (ਚਮਕ) ਰਹੇ ਬਿੱਲੌਰ ਸਮਾਨ ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਕੈਲਾਸ. ਇਹ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਪਹਾੜ ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਹੈ. "ਕੋਟਿ ਮਹਾਦੇਵ ਅਰੁ ਕਬਿਲਾਸ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਕਬੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦਾ. ਕਭੀ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ।
੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਵਿ. ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਬੀਸ. ਵਿ—ਕਵੀਸ਼. ਕਵਿਰਾਜ. ਕਵੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼.

ਕਬੀਰ. ਭਾਰਤ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਕਬੀਰ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਇੱਕ ਵਿਧਵਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜੇਠ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੪੫੫ ਨੂੰ

ਹੋਇਆ. ਇਨ੍ਹਾ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੇ ਬਨਾਰਸ ਕੋਲ ਲਹਿਰ-ਤਲਾਉ ਦੇ ਪਾਸ ਨਵੇਂ ਜਨਮੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਲੀ (ਨੀਰੂ) ਜੁਲਾਹੇ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਘਰ ਲੈ ਆਂਦਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੀਮਾ ਨੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮੰਨਕੇ ਪਾਲਿਆ.

ਯੋਗ੍ਯ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਬੀਰ ਨਾਉਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ, ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਿੱਤੀ ਗਈ, ਪਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਭਾਵਿਕ ਝੁਕਾਉ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵੱਲ ਸੀ. ਯੁਵਾ ਅਵਸਥਾ ਹੋਣ ਪੁਰ ਆਪ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਲੋਈ ਨਾਲ ਹੋਈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਮਾਲ ਪੁਤ੍ਰ ਉਪਜਿਆ.

ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਰਾਮਾਨੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਰਾਮ ਨਾਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਕੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਮਤ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਜਾਣਨ ਅਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰਨ ਦਾ ਚੰਗਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ ਤੀਖਣ ਬੁੱਧਿ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਏਹ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਨਿਪੁਣ ਹੋਗਏ. ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਪੂਰਣ ਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਆਪ ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਏ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸੰਗਤਿ ਤੋਂ ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁਚਾਇਆ.

ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਦੀ ਸੰਮਤ ੧੫੪੭ ਵਿੱਚ ਜਦ ਬਨਾਰਸ ਆਇਆ, ਤਦ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੂੰ ਮਤਾਂਧ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਬਹੁਤ ਕਲੇਸ਼ ਪਹੁਚਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਬੀਰ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦ—"ਭੁਜਾ ਬਾਂਧਿ ਭਿਲਾ ਕਰਿ ਡਾਰਿਓ." (ਗੌਂਡ) ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਪਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਦਾ ਅਸਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਿੱਤ ਉੱਪਰ ਹੋਇਆ।

ਕਬੀਰ ਜੀ ਆਪਣਾ ਏਹ ਬਚਨ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿ—ਕਾਸ਼ੀ ਮਰਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤਿ ਅਤੇ ਮਗਹਰ ਮਰਨ ਤੋਂ ਅਪਗਤਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ—ਦੇਹਾਂਤ ਤੋਂ ਕੁਛ ਕਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਮਗਹਰ (ਜੋ ਗੋਰਖਪੁਰ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵਲ ੧੫ ਮੀਲ ਪੁਰ ਹੈ) ਜਾ ਰਹੇ, ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੭੫ ਵਿੱਚ ਵਿਨਸ਼੍ਵਰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅੰਤਰਧਾਨ ਹੋਏ.

ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ "ਕਬੀਰ-ਚੌਰਾ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਅਤੇ ਲਹਿਰ ਤਲਾਉ ਤੇ ਭੀ ਆਪ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ.

ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਜੋ ਧਰਮ ਦਾਸ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ਗੋਪਾਲ ਆਦਿ ਚੇਲਿਆਂ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕਬੀਰਬੀਜਕ" ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਰੀਵਾ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰਬੀਜਕ ਧਰਮ ਦਾਸ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੰਮਤ ੧੫੨੧ ਦਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਆਪ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਛੋਡਿ ਬਿਖਿਆ-ਰਸੁ." (ਸ੍ਰੀ) ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਦ । ੨ ਅ਼ ﻛﺒﻴﺮ ਕਬੀਰ. ਵਿ—ਵਡਾ. ਬਜ਼ੁਰਗ. "ਹਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂੰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ.

ਕਬੀਰਪੰਥੀ. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਕਬੀਰ ਦਾ ਅਨੁਗਾਮੀ। ੨ ਜੁਲਾਹੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਕਬੀਰਪੰਥੀ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ ਚਮਾਰ ਰਵਿਦਾਸੀਏ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇਹਨ.

ਕਬੀਰਬੰਸੀ. ਕਬੀਰ ਦੀ ਕੁਲ ਦਾ। ੨ ਜੁਲਾਹੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਕਬੀਰਬੰਸੀ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਕਬੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਬੀਰ. "ਭਇਓ ਕਬੀਰੁ ਉਦਾਸੁ"(ਸ:)

ਕ਼ਬੀਲਾ. ਅ਼ ﻗﺒﻴﻠﻪ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁਟੰਬ. ਕੁਨਬਾ. ਟੱਬਰ. "ਗੁਰੂ ਕਬੀਲਾ ਲੇਤ ਲੰਘਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਬੁਜ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬੋਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਬਜੁਲ ਵੁਸੂਲ. "ਕਬੁਜ ਲਿਖਾ ਕਾਜੀ ਤੇ ਲਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੭)

ਕਬੂਤਰ. ਫ਼ਾ ﻛﺒﻮﺗﺮ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਪੋਤ. ਦੇਖੋ, ਕਪੋਤ.

ਕਬੂਤਰਬਾਜ਼. ਕਬੂਤਰ ਰੱਖਣ, ਉਡਾਉਣ ਅਤੇ ਲੜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਬੂਤਰੀ. ਕਬੂਤਰ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਕਪੋਤੀ.

ਕਬੂਦ. ਫ਼ਾ ﻛﺒﻮﺩ ਵਿ—ਨੀਲਾ. "ਸੋਸਨਿ ਕਾਸਨਿ ਕਬੂਦ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਖਾਸ ਪਹਾੜ.

ਕਬੂਲ. ਅ਼ ﻗﺒﻮﻝ ਕ਼ਬੂਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ੍ਵੀਕਾਰ.

ਮਨਜ਼ੂਰ. "ਬਿਨ ਭਗਤਿ ਕੋ ਨ ਕਬੂਲ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਜ਼ੀਨ ਨਾਲ ਬੱਧਾ ਥੈਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਜਰੂਰੀ ਵਸਤੁ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਕਬੂਲਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਹਸਨਪੁਰ.

ਕਬੂਲਿ. ਕ਼ਬੂਲ (ਮਨਜ਼ੂਰ) ਕਰਕੇ. "ਪਹਿਲਾ ਮਰਣ ਕਬੂਲਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕਬੋਜ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬੋਜ.

ਕਬੋਤ. ਦੇਖੋ, ਕਪੋਤ.

ਕਬੰਧ. ਸੰ. कबन्ध. ਸੰਗਯਾ—ਧੜ. ਸਿਰ ਬਿਨਾ ਦੇਹ. "ਲਰਤ ਕਬੰਧ ਤੁਰਕ ਗਨ ਸੰਗੇ."* (ਪੰਪ੍ਰ) ੨ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ। ੩ ਜਲ। ੪ ਰਾਹੂ। ੫ ਉਦਰ. ਪੇਟ। ੬ ਇੱਕ ਮੁਨਿ। ੭ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ। ੮ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਵਜ੍ਰ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਗਰਦਨ ਤੋਂ ਟੁੱਟਕੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਧੱਸ ਗਿਆ ਸੀ. ਦੰਡਕ ਬਣ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵੱਢਕੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੱਡ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਕਭੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦੇ. ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ. ਕਦਾਪਿ.

ਕਮ. ਫ਼ਾ کم ਵਿ—ਘੱਟ. ਨਜ਼ੂਨ.

ਕਮਸਰੇਟ. ਅੰ. Commissariat. ਸੰਗਯਾ—ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ. ਰਸਦ ਰਸਾਨੀ ਦਾ ਮਹਿਕਮਾ.

ਕਮਖ਼ਾਬ. ਫ਼ਾ کمخواب ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਣਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਅਤੇ ਪੇਟਾ ਜ਼ਰੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਵਸਤ੍ਰ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕੀਮਖਾਬ ਭੀ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕਮਖ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਾਖ੍ਯਾ.

ਕਮੱਗਰ. ਫ਼ਾ کمگر ਕਮਾਨਗਰ. ਕਮਾਨ (ਧਨੁਖ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕ਼ਮਚੀ. ਤੁ قمچی ਸੰਗਯਾ—ਪਤਲੀ ਛਟੀ.

ਕਮੱਛਿਆ, ਕਮਛ੍ਯਾ ਦੇਖੋ, ਕਾਮਾਖ੍ਯਾ.

ਕਮਜਾਤ, ਕਮਜਾਤਿ ਫ਼ਾ کمذات ਕਮਜ਼ਾਤ. ਵਿ—ਨੀਚ. ਕਮੀਨਾ. "ਖਸਮ ਵਿਸਾਰਹਿ ਤੇ ਕਮਜਾਤਿ." (ਸੋਦਰੁ)

ਕਮਜ਼ੋਰ. ਫ਼ਾ کمزور ਵਿ—ਨਿਰਬਲ.

ਕਮਠ. ਸੰਗਯਾ—ਕੱਛੂ। ੨ ਸੇਹ. ਸ਼ੱਲਕੀ। ੩ ਬਾਂਸ.

ਕਮਠਾ, ਕਮਠੀ ਸੰਗਯਾ—ਕਬਾਦਾ. ਕਮਾਨਚਹ. ਛੋਟੀ ਕਮਾਣ.

ਕਮਤਰ. ਫ਼ਾ کمتر ਵਿ—ਬਹੁਤ ਘੱਟ.

ਕਮਤਰੀਨ. ਫ਼ਾ کمترین ਵਿ—ਅਤਯੰਤ ਹੀ ਘੱਟ. ਬਹੁਤ ਹੀ ਘਟੀਆ. "ਮਨ ਕਮੀਨ ਕਮਤਰੀਨ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਕਮਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਨਜ਼ੂਨਤਾ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਹੇਠੀ. "ਕਿਮ ਕਮਤਾ ਅਪਨੀ ਚਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ—ਕਮਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਮੱਤਾ. "ਸੋ ਡਰੈ ਜਿਨਿ ਪਾਪ ਕਮਤੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕਮੱਤਾ. ਵਿ—ਕਮਾਇਆ. ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. "ਜੰਗਲ ਅੰਦਰ ਜਾਇਕੈ ਪਾਖੰਡ ਕਮੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕਮੱਧ. ਦੇਖੋ, ਕਬੰਧ. "ਧਾਵਤ ਅੱਧ ਕਮੱਧ ਅਨੇਕਾ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਕਮਨੀ, ਕਮਨੀਯ, ਕਮਨੀਵ ਸੰ ਕਮਨੀਯ. ਵਿ—ਚਾਹਨੇ ਲਾਇਕ. ਜਿਸ ਦੀ ਕੰ (ਇੱਛਾ) ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ। ੨ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਕਮਬਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ کمبخت ਵਿ—ਕਮ (ਘੱਟ) ਹੈ ਬਖ਼ਤ (ਭਾਗ) ਜਿਸ ਦਾ. ਬਦਨਸੀਬ. ਭਾਗਹੀਨ. ਮੰਦਭਾਗੀ.

ਕਮਬਖ਼ਤੀ. ਫ਼ਾ کمبختی ਸੰਗਯਾ—ਬਦਨਸੀਬੀ.

---

* ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੇ ਕਈ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੂਰਵੀਰ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਧੜ ਵੈਰੀਆਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਰਹੇ ਹਨ.

ਭਾਗਜਹੀਨਤਾ.

ਕਮਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਮੁਕ। ੨ ਫ਼ਾ کمر ਸੰਗਯਾ—ਲੱਕ. ਕਟਿ। ੩ ਕਮਰਬੰਦ. ਕਮਰਕਸਾ। ੪ ਅ਼ قمر ਕ਼ਮਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਕਮਰਕਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਮਰ ਕਸਣ ਦਾ ਪਟਕਾ। ੨ ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਪਲਾਸ ਦਾ ਗੂੰਦ ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਖਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਨਾਲ ਕਮਰ ਦਾ ਦਰਦ ਹਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕਮਰਖ. ਸੰ. कर्मरङ्ग—ਕਮੰਰੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਾਂਕਦਾਰ ਖੱਟੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਅਚਾਰ ਅਤੇ ਚਟਨੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਅਤੇ ਜੜ ਨੂੰ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. L. Averrhoa Carambala.

ਕਮਰਬਸਤਾ. ਫ਼ਾ کمربستہ ਵਿ—ਕਟਿਬੱਧ. ਕਮਰਕਸਾ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਤਿਆਰ.

ਕਮਰਬੰਦ, ਕਮਰਬੰਦੁ ਫ਼ਾ کمربند ਸੰਗ੍ਯਾ—ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਕਮਰਕਸਾ. "ਕਮਰਬੰਦੁ ਸੰਤੋਖ ਕਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਪੇਟੀ। ੩ ਵਿ—ਲੱਕ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ.

ਕਮਰਾ. L. Camera. ਯੂ. Kamara. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੋਠੜੀ. ਕੋਠਾ.

ਕਮਰੀ. ਵਿ—ਕਮਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਲੱਕ ਦਾ। ੨ ਕਮਲੀ. ਦਿਵਾਨੀ. "ਜੂਤਿਨ ਸੋਂ ਕਮਰੀ ਕਰ ਡਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੧) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਬਲ. ਕੰਬਲੀ. "ਤਨ ਊਪਰ ਕਮਰੀ ਸਿਤ ਲੀਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੪ ਧੋਤੀ। ੫ ਤਣੀਦਾਰ ਅੰਗਰਖੀ। ੬ ਅ਼ قمری ਕ਼ਮਰੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਚਾਂਦ੍ਰ.

ਕਮਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੌਲ ਫੁੱਲ. ਜਲਜ. "ਹਰਿ ਚਰਣਕਮਲ ਮਕਰੰਦ ਲੋਭਿਤ ਮਨੋ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੨ ਜਲ। ੩ ਅੱਖ ਦਾ ਡੇਲਾ। ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਨਗਣ—।।।.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਭਜਨ। ਕਰਨ। ਦੁਖਨ। ਦਰਨ॥

(ਅ) ਛੱਪਯ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ। ੫ ਕਮਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਲਕਮੀ (ਲੱਛਮੀ). "ਸਕਲ ਅਨੂਪ ਰੂਪ ਕਮਲ ਬਿਖੈ ਸਮਾਤ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਕਮਲਸੁਤ. ਬ੍ਰਹਮਾ, ਜੋ ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ.

ਕਮਲ ਕੁਸੁਮ. ਕੌਲ ਫੁੱਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਰਾਗਮਾਲਾ.

ਕਮਲਜ, ਕਮਲ ਤਨਯ, ਕਮਲਤਾਤ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਜੋ ਕਮਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ.

ਕਮਲ ਤਾਤ ਤਾਤ. ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਨਾਰਦ. "ਕਮਲ ਕੇ ਤਾਤ ਕੇ ਤਾਤ ਸੰਗ ਨਾਰਿ ਲੈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਨਾਰਦ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਲਯੋਗਣੀਆਂ ਲੈਕੇ.

ਕਮਲਤ੍ਰਾਣ. ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤਾਲ. ਝੀਲ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਮਲਨਯਨ, ਕਮਲਨੈਨ ਵਿ—ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ. "ਕਮਲਨੈਨ ਅੰਜਨ ਸਿਆਮ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫)

ਕਮਲਪੁਤ, ਕਮਲਪੁਤ੍ਰ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਸੁਤ। ੨ ਵਿ—ਕਮਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਬ੍ਰਹਮ ਕਮਲਪੁਤੁ ਮੀਨ ਬਿਆਸਾ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ਬ੍ਰਹਮਾ ਕੌਲ ਦਾ ਪੁਤ ਹੈ, ਵ੍ਯਾਸ ਮਤਸ੍ਯੋਦਰੀ ਦਾ.

ਕਮਲਪ੍ਰਗਾਸ, ਕਮਲਬਿਗਾਸ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਮਲ ਦੀ ਡੋਡੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਦਿਲ, ਉਸ ਦੇ ਖਿੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਿੱਤ ਦਾ ਵਿਕਾਸ਼. "ਚਾਰਿ ਪਦਾਰਥ ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕਮਲ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ਭਇਆ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) "ਕਮਲ ਬਿਗਾਸ ਸਦਾ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਮਲਬੰਧੁ. ਸੂਰਜ, ਜੋ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਹੈ.

ਕਮਲਵਿਗਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲ ਬਿਗਾਸ. "ਕਮਲ ਵਿਗਸੈ ਸਚੁ ਮਨ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਕਮਲਾ. ਵਿ—ਦੀਵਾਨਾ. ਪਾਗਲ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਜਗੁ ਕਮਲਾ ਫਿਰੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਕਮਲ. ਜਲਜ. "ਕੁਟੰਬ ਦੇਖ ਬਿਗਸਹਿ ਕਮਲਾ ਜਿਉ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ. ਰਮਾ. "ਕਮਲਾ ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ ਕਮਲਾ ਭ੍ਰਮ ਭੀਤਿ ਹੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਮਾਇਆ ਦੇ ਭਰਮ ਦੀ ਕੰਧ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ, ਸੌਦਾਈ ਭਰਮ ਕਰਕੇ ਭੈਭੀਤ ਹੋਰਿਹਾ ਹੈ। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ.* "ਕਮਲਾ ਨਾਮ ਦਾਸ ਇਕ ਆਹਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੫ ਦੇਖੋ, ਕੌਲਾ ੪.

ਕਮਲਾਸਨ. ਕਮਲ ਉੱਪਰ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਕਮਲਾਹ ਗੜ੍ਹ. ਰਿਆਸਤ ਮੰਡੀ ਵਿੱਚ ਮੰਡੀ ਤੋਂ ੨੪ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਮ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਨਾਮਕ ਕਿਲਾ ਰਾਜਾ ਮੰਡੀ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵਡੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਕਮਲਾਹਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ.

ਕਮਲਾਕਾਂਤ, ਕਮਲਾਕੰਤ ਕਮਲਾ (ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ) ਦਾ ਕਾਂਤ (ਪਤਿ) ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਇਆ ਦਾਸੀ ਹੈ. "ਕਮਲਾਕੰਤ ਕਰਹਿ ਕੰਤੂਹਲ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਮਲਾਛਨਿ. ਸੰ. ਕਮਲਾਕ੍ਸ਼ੀ. ਵਿ—ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ. "ਕ੍ਰੋਰਿ ਕਲਾਪ ਕਰੈ ਕਮਲਾਛਨਿ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੫) ਕਰੋੜ (ਕੋਟਿ) ਵਿਲਾਪ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਮਲਨੈਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਲਾਪ.

ਕਮਲਾਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਕੰਤ. "ਕਮਲਾਪਤਿ ਕਵਲਾ ਨਹੀ ਜਾਨਾ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਕਮਲਾਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮਾਵਤੀ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ)

ਕਮਲੀ. ਵਿ—ਦੀਵਾਨੀ. ਸਿਰੜੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਬਲ. "ਲੈ ਕਮਲੀ ਚਲਿਓ ਪਲਟਾਇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ. ਕਮਲਿਨ੍‌. ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਕਮਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਅਲਮਸਤ.

ਕਮਲੇਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਕਮਲਾ (ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ) ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਮਾਇਆਪਤਿ ਕਰਤਾਰ.

ਕਮਲੇਹਿ. ਕਮਲ ਦੀ ਹੈ. "ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਜਲ ਕਮਲੇਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਮਲੋਹਾ. ਪਹਾੜ ਦੀ ਘੁੱਗੀ, ਜੋ ਸੰਦਲੀ ਰੰਗ ਦੀ ਕਬੂਤਰ ਦੇ ਕੱਦ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਲੋਕ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਮਾਸ ਹਰੀਅਲ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੱਟਣਾ. ਕਿਰਤ ਕਰਕੇ ਧਨ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣਾ. ਅਭ੍ਯਾਸਣਾ. "ਆਪਿ ਕਮਾਉ ਅਵਰਾ ਉਪਦੇਸ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਕਿਸੇ ਲਾਗੀ ਦਾ, ਵਿਰਤੀਸੁਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਹੱਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ.

ਕਮਾਊ. ਵਿ—ਖੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਭ੍ਯਾਸੀ. ਆਮਿਲ.

ਕਮਾਂਊਂ. ਸੰ. ਕਾਮਰੂਪ. ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੱਛਮੀ ਅਤੇ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਪੂਰਬੀ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਭਾਗ. "ਕਾਸੀ ਬੀਚ ਜਏ ਤੇ ਕਮਾਊਂ ਜਾਇ ਮਰੇ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਂਊਂ ੨.

ਕਮਾਊਂ ਗਢ (ਗੜ੍ਹ). ਕਾਮਰੂਪ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਦੁਰਗ (ਕਿਲਾ). "ਫਟਕ ਸੀ ਕੈਲਾਸ ਕਮਾਊਂ ਗਢ." (ਅਕਾਲ)

ਕਮਾਇਓ, ਕਮਾਇਅੜਾ, ਕਮਾਇਅੜੋ ਖੱਟਿਆ. ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ। ੨ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ. "ਦਿਨ ਰਾਤਿ ਕਮਾਇਅੜੋ ਸੋ ਆਇਓ ਮਾਥੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

---

* ਇਹ ਕਮਲੀਏ (ਗੋਦੜੀਏ) ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕਮਲਾ ਅਤੇ ਕਮਲੀਆ ਇੱਕ ਹੀ ਸਮਝੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਅਲਮਸਤ.

ਕਮਾਇਣ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅ਼ਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਕਰਮ.
ਕਮਾਇਣੁ } ਐ਼ਮਾਲ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਕਮਾਉਣ ਕਰਕੇ. ਕਮਾਨੇ ਸੇ. "ਪਾਪੀ ਪਚਿਆ ਆਪਿ ਕਮਾਇਣੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕਮਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੱਟੀ। ੨ ਘਾਲ, ਮਿਹਨਤ। ੩ ਅਭ੍ਯਾਸ. ਅ਼ਮਲ. "ਪੂਰੈ ਗੁਰੂ ਕਮਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੪ ਕਾਮ—ਆਈ. ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਅਪਨਾ ਕੀਆ ਕਮਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ੫ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਠੂਠੀ. ਛੂੰਗੜਾ. (ਕੁ—ਮਯ). "ਪੋਥੀ ਪੁਰਾਣ ਕਮਾਈਐ। ਭਉ ਵਟੀ ਇਤੁ ਤਨਿ ਪਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸਰੂਪ ਦੀਵੇ ਲਈ ਠੂਠੀ ਹੈ.

ਕਮਾਈਐ. ਕੁ—ਮਯ(ਠੂਠੀ)ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਾਈ.

ਕਮਾਸਿ. ਕਮਾਵਸਿ. "ਕਿਆ ਇਹ ਕਰਮ ਕਮਾਸਿ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕਮਾਹੀ. ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਕਮਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਮਾਓ. ਅ਼ਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਓ. "ਕੁਰਾਣੁ ਕਤੇਬ ਦਿਲ ਮਾਹਿ ਕਮਾਹੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਮਾਚ. ਇੱਕ ਰਾਗ. ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ ਖਮਾਚ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਕਮਾਚਠਾਟ ਦਾ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਰਿਸ਼ਭ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਇਹ ਸ਼ਾੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਕੋਮਲ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗ੍ਰਹਸੁਰ ਗਾਂਧਾਰ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ਼ ਗ ਮ ਪ ਧ ਨ ਸ਼.
ਅਵਰੋਹੀ—ਸ਼ ਨਾ ਧ ਪ ਮ ਗ ਰ ਸ਼.

"ਗੂਜਰਿ ਅਰ ਕਮਾਚ ਧਨਵੰਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਨ.

ਕਮਾਣਚਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਨਚਾ.

ਕਮਾਣਾ. ਵਿ—ਕਮਾਇਆ. ਅ਼ਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਹੋਇਆ. "ਐਥੈ ਕਮਾਣਾ ਸੁ ਅਗੈ ਆਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਖੱਟਿਆ। ੩ ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. "ਚਹੁ ਜੁਗਿ ਮਾਸ ਕਮਾਣਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਕਮਾਣੀ. ਅ਼ਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ। ੨ ਕਮਾਈ, ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਮਾਨੀ.

ਕਮਾਣੈ. ਕਮਾਉਣ ਤੋਂ. "ਕੂੜਿ ਕਮਾਣੈ ਕੂੜੋ ਹੋਵੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਮਾਤਾ. ਕਮਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਸਭ ਲਾਥੇ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਮ—ਆਤਾ. ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ. "ਸਭ ਤੇਰੋ ਕੀਆ ਕਮਾਤਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਮਾਤਿ. ਕੰਮ (ਇਸਤਾਮਾਲ) ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਅਉਖਧੁ ਸਾਧ ਕਮਾਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਮਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਦਾ ਮਦ. ਇੱਖ. "ਤੋਇਅਹੁ ਅੰਨ ਕਮਾਦ ਕਪਾਹਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਕਮਾਂਦਾ. ਕਮਾਉਂਦਾ.

ਕਮਾਦੁ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਦ.

ਕਮਾਨ. ਫ਼ਾ کمان ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ਼ਮ—ਆਨ. ਕ਼ਮ (ਟੇਢ) ਵਾਲਾ ਸ਼ਸ੍ਤ੍ਰ. ਧਨੁਖ. ਕਾਰਮੁਕ। ੨ ਕਮਾਇਆ. ਕੀਤਾ. "ਦੁਇ ਮਾਸ ਰਾਜ ਕਮਾਨ." (ਗ੍ਯਾਨ) "ਨਾਨਕ ਕਿਰਤ ਕਮਾਨ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਅੰ. Command. ਹੁਕਮ. ਆਗ੍ਯਾ.

ਕਮਾਨਗਰ. ਦੇਖੋ, ਕਮੱਗਰ.

ਕਮਾਨਚਾ. ਫ਼ਾ کمانچہ ਛੋਟੀ ਕਮਾਨ। ੨ ਕਬਾਦਾ. ਨਰਮ ਕਮਾਨ। ੩ ਤਖਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਕਮਾਣ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਨਾਲ ਬਰਮੇ ਨੂੰ ਭਵਾਕੇ (ਘੁੰਮਾਕੇ) ਛੇਕ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਕਮਾਨਜਨਾਉ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤੀਰ. ਬਾਣ, ਜੋ ਕਮਾਣ
ਕਮਾਨਜਨਜ } ਤੋਂ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਮਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਣੀ। ੨ ਫ਼ਾ ਧਾਤੁ ਦੀ ਲਚਕਦਾਰ ਝੁਕਾਈ ਹੋਈ ਤੀਲੀ ਪੱਤਰਾ ਆਦਿਕ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਜੋ ਦਬਾਉ ਪੈਣ ਤੋਂ ਦਬ ਜਾਵੇ, ਅਰ ਦਬਾਉ ਦੇ ਹਟਣ ਪੁਰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਆਜਾਵੇ. ਅੰ. Spring.

ਕਮਾਮ. ਅ਼ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਸ਼ਗੂਫ਼ੇ। ੨ ਅ਼ ਕ਼ਵਾਮ. ਮਿਲਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਇਨਸਾਫ। ੪ ਸਤ੍ਯ. ਸੱਚ। ੫ ਗਾੜ੍ਹਾ ਸ਼ਰਬਤ.

ਕਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਆਰ ੫.

ਕਮਾਲ. ਅ਼ ਵਿ—ਪੂਰਣ. ਤਮਾਮ. "ਕਰੀਮੁਲ ਕਮਾਲ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਉਪਜਿਓ ਪੂਤ ਕਮਾਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਇੱਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ। ੪ ਈਰਾਨ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਇੱਕ ਅਫ਼ਹਾਨ ਦਾ ਵਸਨੀਕ, ਦੂਜਾ ਖ਼ਜੰਦ ਦਾ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਪਹਿਲੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੬੩੯ ਹਿਜਰੀ, ਦੂਜੇ ਦਾ ੮੦੩ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਕਮਾਲਦੀਂ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਅ)

ਕਮਾਲਪੁਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ, ਥਾਨਾ ਦਿੜ੍ਹਬਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ. ੭੫ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫੀ ਅਤੇ ੭੫ ਵਿੱਘੇ ਦਾਮੀ ਸਰਕਾਰ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਸੰਗਤੀਵਾਲੇ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ. ਅੱਗੋਂ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ੬ ਮੀਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਾਭਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੋਂ ੭ ਕੋਹ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ।

੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ ਤਸੀਲ ਥਾਨਾ ਜਗਰਾਉਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ; ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਸਾਢੇ ਛੀ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਹੇਹਰਾਂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਕਮਾਵਹਿ. ਕੰਮ (ਇਸਤਮਾਲ) ਵਿੱਚ ਲਾਵਹਿ. "ਹੋਵਹਿ ਰਾਜੇ ਰਸ ਕਸ ਬਹੁਤੁ ਕਮਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਾਉਣਾ.

ਕਮਾਵਦੜਾ, ਕਮਾਵਦੜੋ ਕ੍ਰਿ—ਕਮਾਉਂਦਾ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਦਾ. "ਕੂੜੁ ਕਪਟੁ ਕਮਾਵਦੜੋ ਜਨਮਹਿ ਸੰਸਾਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਮਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ—ਦੇਖੋ, ਕਮਾਉਣਾ.

ਕਮਿਛ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਾਖ੍ਯਾ.

ਕਮਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮੱਤਾ. "ਸੇ ਕਰਮ ਕਮਿਤਾ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਕਮੀ. ਫ਼ਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਾਟਾ. ਨਯੂਨਤਾ.

ਕਮੀਆ. ਨਯੂਨਤਾ. ਘਾਟਾ. ਕਮੀ। ੨ ਕਮੀ ਹੈ. "ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੋ ਕਹੁ ਕਾਕੀ ਕਮੀਆ?" (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਮੀਜ. ਅ਼ ਕ਼ਮੀਸ. ਕੁੜਤਾ. L. Camisia. ਫ੍ਰੈ. Chemise.

ਕਮੀਨ, ਕਮੀਨਾ, ਕਮੀਨੋ ਫ਼ਾ ਵਿ—ਥੋੜਾ. ਤੁੱਛ। ੨ ਅਦਨਾ. ਘਟੀਆ. ਨੀਚ. "ਮਨ ਕਮੀਨ ਕਮਤਰੀਨ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਬਿਨਸੇ ਤਨ ਤੇ ਸਬ ਕਾਮ ਕਮੀਨੋ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਕਮੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕਬੀਰ. "ਕਹਿ ਕਮੀਰ ਕੁਲ ਜਾਤਿ

ਪਤਿ ਤਜਿ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਕਮੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕਮੰ. ਕੰਮ। ੨ ਘੱਟ. ਦੇਖੋ, ਕਮ.

ਕਮੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬੇਰ. "ਕੋਟਿ ਕਮੇਰ ਭਰਹਿ ਭੰਡਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਕਮੋ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬੋ.

ਕਮੋਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦ.

ਕਮੋਦਕੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਗਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੌਮੋਦਕੀ. "ਕਮੋਦਕੀ ਹਾਥ ਕੇ ਬੀਚ ਸੰਭਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਮੋਦਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦਨੀ.

ਕਮੰਡਲ, ਕਮੰਡਲੁ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੋ ਕ (ਜਲ) ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰੇ. ਗੰਗਾ ਸਾਗਰ. ਟੂਟੀਦਾਰ ਲੋਟਾ। ੨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਜਲਪਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਦਰਿਆਈ ਖ਼ੋਪੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚਿੱਪੀ. "ਰਾਜਨ ਸ਼੍ਰੀ ਰਘੁਨਾਥ ਕੇ ਬੈਰ ਕੁਮੰਡਲ ਛੋਡ ਕਮੰਡਲ ਲੀਨੇ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ) "ਹਾਥ ਕਮੰਡਲੁ ਕਾਪੜੀਆ ਮਨਿ ਤ੍ਰਿਸਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਮੰਦ. ਫ਼ਾ کمند ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫਾਂਸੀ. ਫੰਧਾ. "ਕਾ ਵਰਣਾਦਿ ਬਖਾਨਕੇ ਮੰਦ ਬਹੁਰ ਪਦ ਦੇਹੁ। ਹੋਵਤ ਨਾਮ ਕਮੰਦ ਕੇ ਚੀਨ ਚਤੁਰ ਚਿਤ ਲੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਖ਼ਮੰਦ. ਖ਼ਮਦਾਰ ਰੱਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਅਤਿਗੀਤਾ.

ਕਮੰਧ. ਦੇਖੋ, ਕਬੰਧ. "ਕਮੰਧ ਅੰਧ ਉੱਠਹੀਂ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਕਮ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨਭਾਵਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਰ.

ਕਮ੍ਰਾਟ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਲ.

ਕ਼ਯ. ਅ਼ قے ਉਛਾਲੀ. ਵਮਨ. ਡਾਕੀ. ਦੇਖੋ, ਛਰਦਿ.

ਕ਼੍ਯਾਸ. ਅ਼ قیاس ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਨੁਮਾਨ. ਅਟਕਲ। ੨ ਵਿਚਾਰ. ਖ਼ਿਆਲ.

ਕ਼੍ਯਾਸਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅੰਦਾਜ਼ਨ. ਅਟਕਲ ਸੇ. ਅਨੁਮਾਨ ਤੋਂ.

ਕ਼੍ਯਾਫ਼ਹ, ਕ਼੍ਯਾਫਾ ਅ਼ قیافہ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਤੋਂ ਅੰਦਰੂਨੀ ਗੁਣ ਭਾਵ ਆਦਿ ਜਾਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕ਼੍ਯਾਮ. ਅ਼ قیام ਕ਼ਾਯਮੀ. ਇਸਥਿਤੀ। ੨ ਖੜੇਹੋਣਾ.

ਕ਼੍ਯਾਮਤ. ਅ਼ قیامت ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇਸਥਿਤੀ. ਕ਼ਾਯਮੀ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਲੈ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਮੁਰਦੇ ਉਠ ਖੜੇ (ਕ਼ਾਯਮ) ਹੋਣਗੇ, ਇਸ ਲਈ ਅੰਤਲੇ ਦਿਨ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰੂਹਾਂ ਦੀ ਕ਼ਾਯਮੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕ਼੍ਯਾਮਤ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. "ਕਯਾਮਤ ਕੇ ਹੀ ਦਿਵਸ ਮੇ ਸਭੇ ਨਬੇੜਾ ਹੋਇ." (ਮਗੋ) .ਕ਼ੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੩੨ ਆਯਤ ੫ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਦਮੀਆਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਲੈ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਵੇਗਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਫੈਸਿਲਾ ਖ਼ੁਦਾ ਕਰੇਗਾ.

ਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੱਥ. "ਕਰ ਕੰਪਹਿ ਸਿਰ ਡੋਲ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਕਰ ਕਰਿ ਟਹਲ ਰਸਨਾ ਗੁਣ ਗਾਵਉ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਕਰਕੇ ਸੇਵਾ। ੨ ਕਿਰਣ. "ਚੰਡ ਕੇ ਬਾਨ ਕਿਧੌਂ ਕਰ ਭਾਨਹਿ ਦੇਖਕੈ ਦੈਤ ਗਈ ਦੁਤਿ ਦੀਆ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਮੁਆਮਲਾ. ਮਹਿਸੂਲ. ਟੈਕਸ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁ ੨। ੪ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ. "ਕੁੰਚਰੁ ਤਦੂਐ ਪਕਰਿ ਚਲਾਇਓ ਕਰ ਊਪਰੁ ਕਢਿ ਨਿਸਤਾਰੇ."(ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੫ ਓਲਾ. ਗੜਾ। ੬ ਵਿ—ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ. ਜੈਸੇ, ਸੁਖਕਰ, ਦੁਸ਼ਕਰ ਆਦਿ. ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੭ ਪ੍ਰਤ੍ਯ—ਕੀ. ਕਾ. ਦਾ. "ਜਾ ਕਰ ਰੂਪ ਰੰਗ ਨਹਿ ਜਨਿਅਤ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੮ ਕਲ (ਚੈਨ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਪਰਤ ਨ ਛਿਨ ਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੮) ੯ ਦੇਖੋ, ਕੜ. "ਕਰ ਤੋਰੰ ਜਿਸ ਨੇ ਨਿਜ ਹਾਥ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੦ ਕਰਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਸੰ. ਕੁਰੁ. "ਕਰ ਮਿਤ੍ਰਾਈ ਸਾਧ ਸਿਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਰਉ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਾ. "ਕਰਉ ਸੇਵਾ ਗੁਰੁ ਲਾਗਉ ਚਰਨ." (ਧਨਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਮ. ਕ਼ਦਮ. ਡਿੰਘ. ਡੇਢ ਗਜ਼ ਪ੍ਰਮਾਣ. "ਕਰਉ ਅਢਾਈ ਧਰਤੀ ਮਾਂਗੀ ਬਾਵਨ ਰੂਪਿ ਬਹਾਨੈ."(ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਕਰਉਂ. ਕਰਦਾ ਹਾਂ.

ਕਰਉਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰੌਤੀ.

ਕਰਉਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰੌਲੀ.

ਕਰਆਜ. ਸੰ. ਕਰਜ. ਨਹੁੰ. ਨਾਖ਼ੂਨ, ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਹਰਨਾਖਸ ਫਾਰੇ ਕਰਆਜ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਰਈਆ. ਦੇਖੋ, ਕਰੈਯਾ.

ਕਰਸ. ਸੰ. ਕਰ੍ਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਖਿੱਚਣਾ. ਹਲ ਚਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੋਲਾਂ ਮਾਸ਼ਾ ਭਰ ਤੋਲ.

ਕਰਸਕ. ਸੰ. ਕਸ਼ੰਕ. ਵਿ—ਹਲ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਿਰਸਾਣ। ੨ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ.

ਕਰਸਨ, ਕਰਸਨਿ ਕਰਨਗੇ. ਕਰੇਂਗੇ. "ਕਰਸਨਿ ਤਖਤ ਸਲਾਮ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਕਸ਼ੰਣ. ਸੰਗਯਾ—ਖਿੱਚਣਾ. ਖੈਂਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼.

ਕਰਸਾਇਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸਾਯਲ.

ਕਰਸ਼ਾਖਾ. ਸੰਗਯਾ—ਅੰਗੁਲੀ, ਜੋ ਹੱਥ ਦੀ ਟਾਹਣੀ ਹੈ. "ਕਰਸਾਖਾ ਇਕਸਾਰ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਰਸਾਯਰ, ਕਰਸਾਯਲ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਣਸਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਲਾ ਹਿਰਨ. "ਘਾਇਲ ਏਕ ਪਰੇ ਤਰਫੈਂ ਸੁ ਮਨੋ ਕਰਸਾਯਲ ਸਿੰਘ ਬਿਡਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਰਸੀ. ਕਰੇਗਾ. ਕਰਿਸ਼੍ਯਤਿ.

ਕਰਸ਼ਮਾ. ਫ਼ਾ کرشمہ ਸੰਗਯਾ—ਅਣੋਖਾ ਕਰਮ। ੨ ਜਾਦੂ.

ਕਰਹਲ, ਕਰਹਲਾ, ਕਰਹਲੁ ਸੰ. ਕ੍ਰਮੇਲ. ਅ਼ قرمل ਕ਼ਿਰਮਿਲ. ਸਿੰਧੀ. ਕਰਹੋ. ਅੰ. Camel. ਸੰਗਯਾ—ਊਟ. ਸ਼ੁਤਰ. ਦੀਰਘਜੰਘ. "ਬੇਲਿ ਬਾਲਹਾ ਕਰਹਲਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) "ਜੈਸੇ ਕਰਹਲੁ ਬੇਲਿ ਰੀਝਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) "ਅਸ੍ਵ ਨਾਗ ਕਰਹਲ ਆਰੂੜਿਤ ਕੋਟਿ ਤੇਤੀਸਾ ਗਾਜੇ." (ਸਲੋਹ) ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਪਾਰ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਊਠਾਂ ਤੇ ਲੱਦਕੇ ਲੈਜਾਈਦੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਊੱਠ ਸਦਾ ਪਰਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਇਸੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਚੌਰਾਸੀ ਭ੍ਰਮਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਊਠ ਆਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, "ਕਰਹਲੇ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸ਼ਬਦ—"ਕਰਹਲੇ ਮਨ ਪਰਦੇਸੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕਰਹਲੇ. ਦੇਖੋ, ਕਰਹਲ.

ਕਰਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿਹਾਂ.

ਕਰਹਾਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕਰਾਹਨੇ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਵਿਲਾਪ ਦੀ ਆਵਾਜ. "ਸੁੰਭ ਸੁਣੀ ਕਰਹਾਲੀ ਸ੍ਰਵਣਤਬੀਜ ਦੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਸਮਾਨੇ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਥਾਣਾ ਚੂਹੜਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ੧੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਜੀਂਦ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ੧੪ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੧੧ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਕਰਹੁ. ਕਰੋ. "ਕਰਹੁ ਅਨੁਗ੍ਰਹੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਵਾਓ. ਕਰਾਓ. "ਹਰਿ ਜੀਉ! ਤਿਨ ਕਾ ਦਰਸਨ ਨਾ ਕਰਹੁ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕਰਕ. ਸੰਗਯਾ—ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ. ਚੀਸ. ਟਸਕ. "ਕਰਕ ਕਰੇਜੇ ਮਾਹੀ." (ਸੋਰ ਭੀਖਨ) ੨ ਬਿਜਲੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਕੜਕ. ਕੜਾਕਾ। ੩ ਸੰ. ਕਮੰਡਲੁ। ੪ ਅਨਾਰ। ੫ ਮੌਲਸਰੀ। ੬ ਕਰੀਰ। ੭ ਕਚਨਾਰ। ੮ ਸੰ. ਕਕੰ. ਕੇਕੜਾ। ੯ ਚੌਥੀ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕੇਕੜੇ ਜੇਹੀ ਹੈ, Capricornus। ੧੦ ਸੰ. ਕਕੰਸ਼. ਵਿ—ਕੌੜਾ. ਕਠੋਰ. "ਕਰਕ ਸਬਦ ਸਮ ਵਿਖ ਨ ਵਿਖਮ ਹੈ."(ਭਾਗੁ ਕ) ੧੧ ਓਲਾ. ਗੜਾ.

ਕਰਕਸ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕ ੧੦.

ਕਰਕਟ. ਸੰਗਯਾ—ਕੂੜਾ. ਸੰਬਰਣ। ੨ ਸੰ. ਕਕੰਟ. ਕੇਕੜਾ, ਜੋ ਜਲ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਿੱਛੂ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਗੋਲਾਕਾਰ ਲੱਕੜ ਦਾ ਜੋੜਾ. "ਕਰਕਟ ਪਾਈ ਝੰਬੀਐ." (ਭਾਗੁ) ਖੂਹ ਦੇ ਚੱਕ ਵਾਂਗ ਗੋਲਾਕਾਰ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਬਣਾਕੇ ਦਾਣੇ

ਝੁੰਬੀਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਿਖਰਣ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ। ੪ ਕਰਕ ਰਾਸ਼ਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕ ੯.

ਕਰਕਟੀ. ਸੰ. ਕਕੰਰੇਟੁ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਿੜੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਕੜੀ.

ਕਰਕਨ. ਦੇਖੋ, ਕੜਕਨ. "ਅਤਿ ਕਰਕਨ ਜਿਹ ਕੀ ਕਿਲਕਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਰਕਰ. ਸੰ. ਕਕੰਰ. ਸੰਗਯਾ—ਸਮੁੰਦ੍ਰੀ ਲੂਣ। ੨ ਫ਼ਾ ﮐﺮﮐﺮ ਪ੍ਰਬਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੩ ਕਰਤਾਰ. ਜਗਤਨਾਥ। ੪ ਡਿੰਗ. ਹੱਡੀ. ਅਸਿਥ.

ਕਰਕਰਹਿ. ਕਰਤਾਰ ਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕਰ ੩ ਅਤੇ ਕਰਿਕਰਹਿ.

ਕਰਕਰਤਾ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਯਾਕਰਤਾ. ਅਭ੍ਯਾਸੀ. ਆ਼ਮਿਲ. "ਕਰਕਰਤਾ ਉਤਰਸਿ ਪਾਰੰ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਕਰਕਰਾ. ਭੁਰਭੁਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਕਰਕਰਾ। ੩ ਪੇਠਾਪਾਕ. ਕਕੰਾਰੁ (ਪੇਠੇ) ਦੀ ਮਿਠਾਈ. ਪੇਠੇ ਦਾ ਕੜਾਹ. "ਭਾਤੁ ਪਹਿਤਿ ਅਰੁ ਲਾਪਸੀ ਕਰਕਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਰਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਓਲਾ. ਗੜਾ. ਹਿਮਉਪਲ (ਹਿਮੋਪਲ): "ਕਰਕਾ ਕੋ ਬਰਖਾਇ ਬਿਸਾਲਾ."(ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਰਕਾਰੁ. ਸੰ. कर्कारु. ਸੰਗਯਾ—ਪੇਠਾ. ਹਲਵਾ ਕੱਦੂ.

ਕਰਕੇ. ਵਿ—ਸਮਾਨ. ਤੁੱਲ. "ਮੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪਰਮੇਸਰ ਕਰਕੇ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ"। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦ੍ਵਾਰਾ. ਵਸੀਲੇ ਤੋਂ. "ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ."

ਕਰਖ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸ਼ ਅਤੇ ਕਰਖਣ. "ਤੁਮਰੇ ਦਰਸ ਕਰਖ ਮਨ ਲੀਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਮਨ ਖਿੱਚ ਲੀਤਾ। ੨ ﮐﺮﺥ ਬਗਦਾਦ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ.

ਕਰਖਣ. ਸੰ. ਕਸ਼ੰਣ. ਸੰਗਯਾ—ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਹਲ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਓਰੇ ਕੱਢਣੇ.

ਕਰਖ਼ਤ. ਫ਼ਾ ﮐﺮﺧﺖ ਵਿ—ਕਠੋਰ. ਕਰੜਾ। ੨ ਖੁਰਦਰਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰਖਿਤ.

ਕਰਖਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਖਣ.

ਕਰਖਾ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੭ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਬਾਰਾਂ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਨੌ ਪੁਰ ਅੰਤ ਯਗਣ.

ਇਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਵੀਰ ਰਸ ਦਾ ਵਰਣਨ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ—

"ਢਾਢਿਸੈਨ ਢਾਡੀ ਭਵ ਲਯੋ। ਕਰਖਾ ਵਾਰ ਉਚਾਰਤ ਭਯੋ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)"ਗਾਏ ਜੈ ਕਰਖਾ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਕਰਖਾ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੇ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਜਾਦਾ ਹੋਣ, ਉਤਨੀ ਹੀ ਰੋਚਕਤਾ ਅਧਿਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਰਣੋੱਧਿਤ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਉਡਤ ਨਭ ਗਰਦ, ਮੁਖ ਜਰਦ ਨਿਤ ਭ੍ਰਮਤ ਰਵਿ,
ਉਦਧਿ ਉਰ ਦਰਦ, ਦਲ ਦਬਤ ਲੰਕਾ
ਅਚਲ ਵਡ ਡਗਤ,ਸ਼ਿਵ ਜਗਤ ਨਹਿ ਲਗਤ ਲਿਵ,
ਖਗਤ ਭਯ ਭਗਤ, ਬਿਧਿ ਦਗਤ ਸ਼ੰਕ
ਅਹਿਪ ਹਿਯ ਧੜਕ,ਪਿਠ ਕਮਠ ਲੁਠ ਕੜਕ ਉਠ,
ਖੜਕ ਸੁਨ ਭੜਕ, ਹਰ ਬ੍ਰਿਖਭ ਬੰਕਾ
ਬਿਕਟ ਭਟ ਕਟਕ, ਰਿਪੁ ਠਟਕ ਤਨ ਤਜਤ ਜਬ,
ਗਜਤ ਗੁਰੁਸਿੰਘ, ਭਲ ਬਜਤ ਡੰਕਾ.
(ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

੨ ਵਿ—ਕਸ਼ੰਣ ਕੀਤਾ. ਖਿੱਚਿਆ.

ਕਰਖਿਤ. ਸੰ.ਕਸ਼ਿੰਤ.ਵਿ-ਖਿੱਚਿਆ.ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ

ਕਰਗ / **ਕਰੱਗ** } ਦੇਖੋ, ਕਰੰਗ.

ਕਰਗਸ. ਫ਼ਾ ﮐﺮﮔﺲ ਸੰਗਯਾ—ਗਿਰਝ. ਗਿੱਧ."ਕਰਗਸ ਮੀਨ ਕਛੂ ਲੁਮਰੀ." (ਸਲੋਹ) ਲਹੂ ਦੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਗਿਰਝ ਮੱਛ ਅਤੇ ਲੂਮੜੀ ਕੱਛੂ ਹਨ.

ਕਰਗਹ. ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਕਰਘਾ. ਕੰਘੀ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਾਣੀ ਫਸਾਈਹੋਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ ﮐﺎﺭﮔﺎﻩ ਕਰਗਾਹ ਅਥਵਾ ਕਾਰਗਾਹ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਰਖ਼ਾਨਾ. "ਧਰਨਿ ਅਕਾਸ ਕੀ ਕਰਗਹ ਬਨਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਰਗਹਿ. ਕਰ (ਹੱਥ) ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਕੇ. "ਚਰਣ ਸਰਣਾਗਤ ਕਰਗਹਿ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕਰਗੀਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਸ੍ਤਗੀਰੀ. "ਕਜੋਂ ਨ ਕਰੋਂ ਸਿੱਖਨ ਕਰਗੀਰੀ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਰਘਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਗਹ ੧। ੨ ਤੱਕੜੀ ਦੇ ਛਾਬੇ ਨਾਲ ਬੱਧੀ ਰੱਸੀਆਂ। ੩ ਡੰਡੀ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ ਡੋਰਾ, ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜਕੇ ਤੱਕੜੀ ਉਠਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕਰ ਚਰਨ ਮਸਤਕ ਮੇਲ ਲੀਨੇ. (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮः ੫) ਕਰ (ਛਤ੍ਰੀ) ਚਰਨ (ਸ਼ੂਦ੍ਰ) ਮਸਤਕ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਸਾਰੇ ਮੇਲ ਲੀਨੇ. "ਚਾਰ ਵਰਣ ਇਕ ਵਰਣ ਕਰਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਚਰਣਾਂ (ਸ਼ੂਦ੍ਰਾਂ) ਨੂੰ ਮਸਤਕ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ) ਬਣਾਕੇ.

ਕਰਛਾ, ਕਰਛੀ ਸੰ. कररक्ष—ਕਰਰਕ੍ਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੜਛਾ—ਕੜਛੀ. "ਰਿਸ ਤੇ ਕਰਛਾ ਤਪਤ ਉਠਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਜੂਠੀ ਕਰਛੀ ਪਰੋਸਨ ਲਾਗਾ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਕਰਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨੌਂਹ, ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਨਾਖ਼ੂਨ. "ਕਰਜ ਅਰੁਣ ਜਿਮ ਨਗ ਹ੍ਵੈਂ ਸੂਚੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਅ਼ قرض ਕ਼ਰਜ਼. ਰਿਣ. ਉਧਾਰ. "ਹਮ ਕਰਜ ਗੁਰੂ ਬਹੁ ਸਾਢੇ." (ਗਉ ਮः੪) ਅਸੀਂ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਰਿਣ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਾਢੇ੨.

ਕਰਜੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਜ ੨. "ਕਰਜੁ ਉਤਾਰਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ." (ਬਿਲਾ ਮः ੫)

ਕਰ ਜੋੜਿ. ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲਾਹਿਹੁ.

ਕਰ ਝਾਰ. ਦੇਖੋ, ਝਾਰ.

ਕਰਟ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਂਉਂ. ਕਾਕ। ੨ ਹਾਥੀ ਦੀ ਕਨਪਟੀ. ਗੰਡਸ੍ਥਲ.

ਕਰਟੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਾਥੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਨਪਟੀ ਤੋਂ ਮਦ ਟਪਕਦਾ ਹੈ.

ਕਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਾਰਣ. ਮੁੱਖ ਹੇਤੁ. ਸਬਬ। ੩ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ੪ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੫ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਹਥਿਆਰ। ੬ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨੂੰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਜਾ ਕਾਰਕ। ੭ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਵਵ ਬਾਲਵ ਆਦਿ ਗਿਆਰਾਂ ਕਰਣ, ਜੋ ਤਿਥੀਆਂ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਹੈ। ੮ਸੰ. ਕਰ੍ਣ. ਕੰਨ. "ਕਰਣ ਦੇਹੁ ਨਹਿ ਨਿੰਦਾ ਓਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)। ੯ ਕੁਆਰੀ ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਵਸੁਸ਼ੇਣ" ਸੀ. ਇਹ ਵਡਾ ਦਾਨੀ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਸੀ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਦਾ ਭੀ ਇਹ ਚੇਲਾ ਸੀ. ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਭੋਜਰਾਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੁੰਤੀ ਨੂੰ ਦੁਰਵਾਸਾ ਨੇ ਰੀਝਕੇ ਅਜਿਹਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦਸਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਮਨਭਾਉਂਦੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਸਕੇ. ਕੁੰਤੀ ਨੇ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਤੋਂ ਕਵਚ ਕੁੰਡਲਧਾਰੀ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ ਜੰਮਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੰਤੀ ਨੇ ਲੋਕਲਾਜ ਕਰਕੇ ਤੁਲਹੇ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਅਸ਼੍ਵ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਵਹਾ ਦਿੱਤਾ.

ਅਧਿਰਥ ਸੂਤ ਨੇ ਨਦੀ ਤੋਂ ਕੱਢਕੇ ਬਾਲਕ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਾਧਾ ਨੂੰ ਪਾਲਣ ਲਈ ਦਿੱਤਾ. ਕਰਣ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਸਾਥੀ ਅਤੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਦਮਾਵਤੀ ਅਤੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ ਮਾਲਿਨੀ ਸੀ. "ਭਏ ਕਰਣ ਸੈਨਾਪਤੀ ਛਤ੍ਰਪਾਲੰ। ਮਚ੍ਯੋ ਜੁੱਧ ਕ੍ਰੁੱਧੰ ਮਹਾ ਬਿਕਰਾਲੰ." (ਜਨਮੇਜਯ) ੧੦ ਨੌਕਾ ਦਾ ਤਿਕੋਣਾ ਤਖ਼ਤਾ, ਜੋ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਤਵਾਰ। ੧੧ ਅ਼ فرد ਫ਼ਰਦ. ਵਾਹ਼ਿਦ. ਅਦ੍ਵਿਤੀਯ (ਅਦੁਤੀ). "ਕਰਣ ਕਰੀਮ ਨ ਜਾਤੋ ਕਰਤਾ." (ਮਾਰੂ ਅੰਜੁਲੀ ਮः ੫)

ਕਰਣ ਆਧਾਰ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਆਸਰਾ. ਕਰਤਾਰ.

ਕਰਣਸਸ਼ਕੁਲੀ. ਸੰ. ਕਰ੍ਣਸ਼ਸ਼੍ਕੁਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਨ ਦੇ ਸੁਰਾਖ਼ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਸਿੱਪੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਾਸ ਦਾ ਭਾਗ। ੨ ਕੰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਕਵਾਨ. ਸਮੋਸਾ.

ਕਰਣਹਾਰ, ਕਰਣਹਾਰੁ ਵਿ—ਕਰਤਾ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ. "ਕਰਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਹਿਰਦੈ ਵੂਠਾ."

(ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕਰਣਹਾਰੁ ਜੋ ਕਰਿ ਰਹਿਆ ਸਾਈ ਵਡਿਆਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਰਣ ਕਰਾਵਣਹਾਰ. ਵਿ—ਕਰਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਤੋਂ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਕਰਣ ਕਰਾਵਣਹਾਰ ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਤਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਰਣਕਰੇਣ. ਵਿ—ਕਾਰਣ ਦਾ ਕਰਤਾ. ਜਗਤ ਦਾ ਕਾਰਣ ਜੋ ਤਤ੍ਵ ਆਦਿਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੀ ਕਰਤਾ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ. "ਹੋਰ ਨਾਹੀ ਕਰਣਕਰੇਣ." (ਮਾਝ ਦਿਨਰੈਣ)

ਕਰਣ ਕਾ ਥੇਹ. ਥਨੇਸਰ ਤੋਂ ਪੌਣ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਤਾਲ ਦੀ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਖੂੰਜੇ ਤੇ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਣ ਦੇ ਥੇਹ* ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਥਨੇਸਰ ਨੰ: ੫.

ਕਰਣਕਾਰਣ, ਕਰਣਕਾਰਨ ਦੇਖੋ, ਕਰਣਕਰੇਣ. "ਕਰਣਕਾਰਣ ਸਮਰਥੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ੨ ਸਾਖ੍ਯਾਤ ਅਤੇ ਪਰੰਪਰਾ ਕਾਰਣ। ੩ ਸਾਧਨ ਦਾ ਕਾਰਣ.

ਕਰਣਦੇਵ. ਦੇਵ (ਪ੍ਰਤਾਪੀ) ਕਰਣ. ਸੂਰਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਕਰਣ. "ਕਰਣਦੇਵ ਪ੍ਰਮਾਨ ਲਉ ਅਰਿ ਜੀਤਕੈ ਬਹੁ ਸਾਜ." (ਗ੍ਯਾਨ) ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਕਰਣ ਦੀ ਤਰਾਂ ਅਰਿ ਜੀਤਕੈ.

ਕਰਣਧਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਲਾਹ. ਨਾਵਕ. ਕਰ੍ਣ (ਪਤਵਾਰ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਪਤਵਾਰ ਘੁਮਾਕੇ ਨੌਕਾ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਤਵਾਰ.

ਕਰਣਪਲਾਹ, ਕਰਣਪਲਾਵ ਸੰ. ਕਾਰੁਣ੍ਯ ਪ੍ਰਲਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁੱਖ ਦੀ ਪੁਕਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਕਰੁਣਾ (ਦਯਾ) ਪੈਦਾ ਹੋਵੇ. ਕੀਰਣੇ. "ਕਰਣਪਲਾਹ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਕਰਣਪਲਾਵ ਕਰੈ ਬਿਲਲਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕਰਣਪੂਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਰੀਂਹ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੨ ਨੀਲਾ ਕਮਲ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ. ਕਾਨਫੂਲ.

ਕਰਣਵੇਧ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਨ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ. ਜਨਮ ਤੋਂ ਛੀਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਸੋਲਵੇਂ ਤੀਕ ਇਹ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਅਤੇ ਵੈਸ਼੍ਯ ਦਾ ਕੰਨ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਸਲਾਈ ਨਾਲ, ਛਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸੋਨੇ ਦੀ ਸੂਈ ਨਾਲ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦਾ ਲੋਹੇ ਦੇ ਸੂਏ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਨੱਕ ਕੰਨ ਵਿੰਨ੍ਹਣੇ ਮਨਾ ਹਨ.

ਕਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ—ਕਰਣੀਯ. ਕਰਣ ਯੋਗ੍ਯ. "ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੋ ਕਰ ਰਹਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਰਜ. "ਤੁਧ ਆਪੇ ਕਾਰਣ ਆਪੇ ਕਰਣਾ."* ਵਡ ਮ: ੫) ੪ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ. "ਆਪੇ ਹੀ ਕਰਣਾ ਕੀਓ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਕਰੁਣਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਕਤੰਚ ਕਰਣਾ ਨ ਉਪਰਜਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਰਣਾਟ, ਕਰਣਾਟਕ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੈਸੂਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਕਰਣਾਟ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ.

ਕਰਣਾਂਤਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਰਜੁਨ. ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਣ ਦਾ ਅੰਤ ਕੀਤਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰਣਾਮਯ, ਕਰਣਾਮੈ ਵਿ—ਕਰੁਣਾਮਯ. ਬਹੁਤੀ ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਰੂਪ. ਮਿਹਰਬਾਨ. "ਕਰਤਾਰ ਕਰਣਾਮੈ ਦੀਨ ਬੇਨਤੀ ਕਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਰਣਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਣ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਅਰਜੁਨ (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰਣਾਲਯ, ਕਰਣਾਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁਣਾਲਯ.

ਕਰਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਰਤੂਤ. "ਜਿਹ ਕਰਣੀ

---

* 'ਕਰਣ ਦਾ ਥੇਹ' ਨਾਉਂ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇੱਥੇ ਕਰਣ ਨਾਲ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ ਸੀ.

* ਆਪੇ ਕਰਾਉਣਾ, ਆਪੇ ਕਰਣਾ ਭੀ ਅਰਥ ਹੈ.

ਹੋਵਹਿ ਸਰਮਿੰਦਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਘਾਲ. ਮਿਹਨਤ. ਕਮਾਈ. "ਜਹ ਕਰਣੀ ਤਹਿ ਪੂਰੀ ਮਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਰਾਜ (ਮਿਅ਼ਮਾਰ) ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਵਿ- ਕਰਣੀਯ. ਕਰਣ ਲਾਇਕ. "ਕਰਣੀ ਕਾਰ ਧੁਰਹੁ ਫੁਰਮਾਈ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਕਰਿਣੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕਰਨੀ ੩.

ਕਰਣੀਯ. ਵਿ-ਕਰਣ ਯੋਗ੍ਯ.

ਕਰਣੇ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣ। ੨ ਕਰਤਵ੍ਯ.

ਕਰਣੈ. ਕਰਣ ਯੋਗ ਦਾ. "ਕਰਤੇ ਕੈ ਕਰਣੈ ਨਾਹੀ ਸੁਮਾਰੁ." (ਜਪੁ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕਰਤੱਬਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਨਹੀਂ.

ਕਰਣੈਹਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਹਾਰ. "ਕਰਣੈਹਾਰੁ ਰਿਦੈ ਮਹਿ ਧਾਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਰਣੰਤ. ਸੰ. कर्णान्त. ਕਰਣ (ਕੰਨ) ਅੰਤ (ਤੀਕ). ੨ ਕੰਨ ਦਾ ਅੰਤ. ਕੰਨ ਦਾ ਉੱਪਰਲਾ ਸਿਰਾ. "ਸਾਫ ਸਮਸ੍ਰੁ ਕੇ ਕਚ ਬਿਚ ਚੀਰੇ । ਦਿਸਿ ਦੋਨੋ ਕਰਣੰਤ ਉਚੀਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦਾੜ੍ਹੀ ਦੇ ਕੇਸ਼ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਚੀਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਕੰਨਾ ਪੁਰ ਉੱਚੇ ਲਪੇਟ ਲਏ.

ਕਰਣੰਦਰਿ. ਕਰਣ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦੇ ਅੰਦਰਿ. ਦੇਹ ਵਿੱਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੰਦਰਿ.

ਕਰਤ. ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਰਤਵ੍ਯ. ਕਰਮ. "ਨਾਨਾ ਕਰਤ ਨ ਛੂਟੀਐ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਕਰਤਾ. "ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰਤ ਮਇਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਤਾ ਗੋਬਿੰਦ। ੪ ਸੰ. कर्त--ਕਰ੍ਤ. ਭੇਦ. ਵਿਭਾਗ। ੫ ਟੋਆ. ਗਰਤ। ੬ ਅ਼ کرّت ਕੱਰਤ. ਬਾਰੀ. ਦਫ਼ਹ. ਨੌਬਤ.

ਕਰਤਗਿ, ਕਰਤਗ੍ਯ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਤਗ੍ਯ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ.

ਕਰਤੱਤ. ਸੰ. कर्तृत्व--ਕਰ੍ਤ੍ਰਿਤ੍ਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਰਤਾਪਨ. ਕਰਤਾ ਦਾ ਧਰਮ.

ਕਰਤਨ. ਸੰ. कर्तन-ਕਰ੍ਤਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੱਟਣਾ। ੨ ਸੂਤ ਕੱਤਣਾ। ੩ ਕਰਣ ਵਾਲਿਆਂ. ਕਰਤਿਆਂ. "ਕਰਤਨ ਮਹਿ ਤੂੰ ਕਰਤਾ ਕਹੀਅਹਿ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਰਤਬ. ਸੰ. कर्तव्य-ਕਰ੍ਤਵ੍ਯ. ਵਿ-ਕਰਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਕਰਣ ਲਾਇਕ. "ਸਰਬ ਕਰਤਬ ਮਮੰਕਰਤਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਤਿਸ ਕੇ ਕਰਤਬ ਬਿਰਥੇ ਜਾਤ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਰਤਰੀ. ਸੰ. कर्तरी-ਕਰ੍ਤਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੈਂਚੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾ ਅਤੇ ਕਰਤ੍ਰੀ.

ਕਰਤਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹੱਥ ਦਾ ਤਲਾ. ਹਥੇਲੀ. "ਨਵ ਨਿਧਿ ਕਰਤਲ ਤਾਂਕੈ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) "ਅਸਟ ਸਿਧਾਨ ਠਾਕੁਰ ਕਰਤਲ ਧਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਸੰ. कर्तृ-ਕਰ੍ਤ੍ਰਿ. ਛੇਦਕ. "ਰਿਦ ਅੰਤਰ ਕਰਤਲ ਕਾਤੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਕ਼ਾਤਿਲ ਛੁਰੀ ਹੈ.

ਕਰਤਲ ਕਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਲ ੨.

ਕਰਤਲਿ, ਕਰਤਲੀ ਹੱਥ ਦੀ ਹਥੇਲੀ ਉੱਪਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ- ਹਥੇਲੀ. ਮੁੱਠੀ. "ਖਟ ਦਰਸਨ ਕਰਤਲੀ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੇ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਠੀ ਵਿੱਚ ਕਰਲਿਆ ਹੈ.

ਕਰਤਵ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਬ.

ਕਰਤਾ, ਕਰਤਾਰ ਸੰ. कर्तृ-ਕਰ੍ਤ੍ਰਿ. ਵਿ-ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਰਚਣ ਵਾਲਾ. "ਕਰਤਾ ਹੋਇ ਜਨਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵਾਹਗੁਰੂ. ਜਗਤ ਰਚਣ ਵਾਲਾ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਕਰਤਾਰੰ ਮਮ ਕਰਤਾਰੰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਕਰਤਾਰ ਮੇਰਾ ਕਰਤਾ ਹੈ.

ਕਰਤਾਰ ਚਿੱਤ ਆਵੇ. ਵਾ-ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. ਜਦ ਕੋਈ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਣਾਮ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਤਦ ਇਹ ਵਾਕ ਉਚਾਰਦੇ ਸਨ.

ਕਰਤਾਰਨ. ਕਰ (ਕਿਰਣਾਂ) ਤਾਰੁਣ (ਸੂਰਜ) ਦੀਆਂ. ਅਗ੍ਯਾਨਅੰਧੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ

ਤਰੁਣ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ. "ਕਰਤਾਰਨ ਸੇ ਸੁਭ ਵਾਕ ਵਿਲਾਸ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਕਰਤਾੜਨ. ਕਰਤਾਲੀ (ਤੌੜੀ). "ਬਿਹੰਗ ਵਿਕਾਰਨ ਕੋ ਕਰਤਾਰਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਤਾਰਨ ਸ਼ਬਦ। ੩ ਕਰਤਾਰ-ਹਨ. ਰਚਣ ਵਾਲੇ ਹਨ. ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ.

ਕਰਤਾਰਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਸ਼ਕਰਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੫੬੧ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੇਸ਼ਦੇਸ਼ਾਂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੫੭੯ ਵਿੱਚ ਰਹਾਇਸ਼ ਕੀਤੀ.*

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

"ਬਾਬਾ ਆਇਆ ਕਰਤਾਰਪੁਰ
ਭੇਖ ਉਦਾਸੀ ਸਗਲ ਉਤਾਰਾ।
ਪਹਿਰ ਸੰਸਾਰੀ ਕੱਪੜੇ
ਮੰਜੀ ਬੈਠ ਕੀਆ ਅਵਤਾਰਾ."
(ਵਾਰ ੧)

ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਵਸਾਉਣ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਦੋਦਾ ਅਤੇ ਦੁਨੀ ਚੰਦ (ਕਰੋੜੀਮੱਲ) ਦਾ ਉੱਦਮ ਹੋਇਆ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲਈ ਪਿੰਡ ਵਸਾਕੇ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਵਾਈ. ਇਸੇ ਨਗਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਸੰਮਤ ੧੫੯੬ ਵਿੱਚ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ ਹਨ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਚਿਰੋਕਣਾ ਰਾਵੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰਲਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਜੋ ਗ੍ਰਾਮ 'ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ' ਅਥਵਾ (ਡੇਰਾ ਨਾਨਕ) ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਅਤੇ ਲਖਮੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ (ਦੇਹਰਾ) ਭੀ ਨਵਾਂ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ੩੭੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਕੋਹਲੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ੭੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਕਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਬਟਾਲੇ ਤੋਂ ੨੧ ਮੀਲ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਰਨ ਰੇਲਵੇ ਲਾਈਨ "ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵੇਰਕਾ ਡੇਰਾ ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ" ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਂ ੩੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਭੀ ਦੇਹਰੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ ਹਨ, ਜਦੋਂ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੇ ਸਨ.

ਇਸ ਥਾਂ ਇਤਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:-

(੧) ਚੋਲਾ ਸਾਹਿਬ.

(੨) (੩) ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੀਆਂ ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ.

(੪) ਦੇਹਰਾ ਸਾਹਿਬ, ਜਿੱਥੇ ਸਮਾਧਿ ਹੈ.

(੫) ਧਰਮਸਾਲਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਮ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ.

(B) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੬੫੧ (ਸਨ ੧੫੯੩) ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਅਕਬਰ ਦੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਸਲੀਮ (ਜਹਾਂਗੀਰ) ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦਾ ਪੱਟਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਸੰਮਤ ੧੬੫੫ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਕਬਾ ੮੯੪੬ ਘੁਮਾਉਂ, ੭ਕਨਾਲ, ੧੫ ਮਰਲੇ ਦਰਜ ਹੈ. ਇਸ ਨਗਰ ਦੇ ਮਾਲਿਕ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਰਈਸ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹਨ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਸਥਾਨ ਦਰਸ਼ਨ ਯੋਗ ਹਨ:-

(੧) ਸ਼ੀਸ਼ਮਹਲ. ਇਹ ਮਕਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਸਜਾਇਆ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰੁਵਸਤੂਆਂ ਹਨ:-

(ੳ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸ਼ਬਦ.

(ਅ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਖੜਗ, ਜੋ ਛੀ ਸੇਰ ਪੱਕੇ ਤੋਲ ਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਨਾਲ ਪੈਂਦਾ ਖ਼ਾਨ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

(ੲ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਖੰਡਾ, ਜਿਸ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-"ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਸਹਾਇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ੧੬੯੪."

* ਇੱਥੋਂ ਭੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਉੱਧਾਰ ਲਈ ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਸ਼ਾਟਨ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ--ਅਚਲਵਟਾਲੇ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਆਦਿ.

ENGRAVED AND PRINTED BY F. W. & CO. LAHORE.

ਪੰਨਾ ੯੦੨ ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ—ਕਰਤਾਰਪੁਰ

ENGRAVED & PRINTED BY F. W & CO. LAHORE

ENGRAVED AND PRINTED BY F. W. & CO. LAHORE.
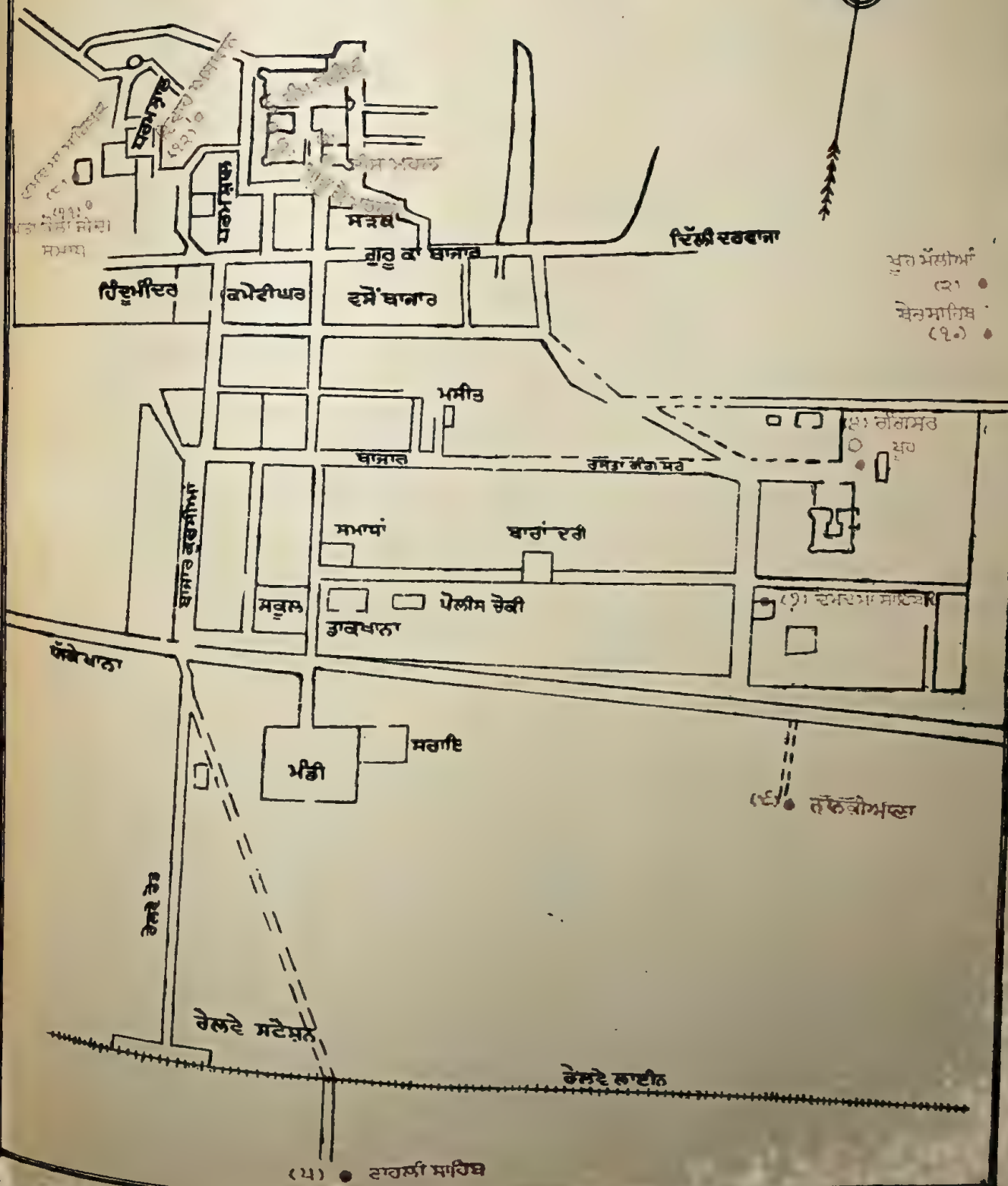
(ਸ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਗੁਟਕਾ.

(ਹ) ਸੇਲੀ ਅਤੇ ਟੋਪੀ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀ ਚੰਦ ਜੀ ਦੀ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ੀ ਸੀ.

(ਕ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ (ਝੰਡਾ).

(ਖ) ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੀ ਦਸਤਾਰ.

(ਗ) ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਸੋਜ਼ਨੀ.

(ਘ) ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਓਢਣ ਦਾ ਸ਼ਾਲ.

(ਙ) ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦੜੀ (ਕੰਥਾ).

(੨) ਖੂਹ ਮੱਲੀਆਂ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਏਕਾਂਤ ਬੈਠਕੇ ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ.

(੩) ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਲ ਅਤੇ ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਇੱਕ ਦੀਵਾਨਖਾਨਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੱਕੇ ਸਤੂਨ ਦੀ ਥਾਂ ਟਾਲ੍ਹੀ ਦਾ ਥੰਮ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ ਹੋਗਿਆ. ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਉੱਚੀ ਕਈ ਮੰਜ਼ਿਲੀ ਇਮਾਰਤ ਹੈ, ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

(੪) ਗੰਗਸਰ ਕੂਆ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੫੬ ਵਿੱਚ ਲਗਵਾਇਆ.

(੫) ਟਾਹਲੀ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਆਪ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੬) ਥੰਮ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗ ੩.

(੭) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਉੱਚਾ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬੈਠਕੇ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਸੁਣਦੇ ਅਤੇ ਫੌਜ ਦੇ ਕਰਤਬ ਦੇਖਦੇ. ਪੈਂਦੇ ਖਾਨ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਭੀ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

(੮) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ੨. ਇੱਥੇ ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੯) ਨਾਨਕੀਆਣਾ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕੀਰਤਪੁਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕੋਈ ਅਚਰਜ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਭਸਮ ਲਿਆਕੇ ਸਮਾਧਿ ਬਣਾਈ ਹੋਵੇ.

(੧੦) ਬੇਰਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਇੱਕ ਬੇਰੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਬਾਬਾ ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਭੀ ਮਿਲਣ ਆਏ ਠਹਿਰੇ ਹਨ.

(੧੧) ਮਾਤਾ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ. ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਪਾਸ ਪੱਕੇ ਬਾਗ ਅੰਦਰ ਹੈ.

(੧੨) ਵਿਵਾਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਈ. ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰਬਾਬੀਆਂ ਦੇ ਮਹੱਲੇ ਹੈ.

ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੮੧੪ (ਸਨ ੧੭੫੬) ਵਿੱਚ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਅੱਗ ਲਾਕੇ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਪੁਚਾਇਆ ਸੀ.

(C) ਸਤਿਸੰਗ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ.

ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ, ਭਾਵ ਸਤਿਸੰਗ ਵਿੱਚ. "ਕਰਤਾਰਪੁਰਿ ਕਰਤਾ ਵਸੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਰਤਾਰਿ. ਕਰਤਾਰ ਨੇ. "ਅੰਗੀਕਾਰੁ ਕੀਓ ਕਰਤਾਰਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ. "ਜੋ ਭਾਣੀ ਕਰਤਾਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਰਤਾਰੀ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਉਪਾਸਕ ਹੈ। ੨ ਕਰਤਾਲੀ. ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਤਾੜੀ. "ਬਿਖੈ ਬਿਹੰਗਨ ਕੋ ਕਰਤਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਵਿਸ਼ੇਰੂਪ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਉਡਾਉਣ ਲਈ ਹੱਥ ਦੀ ਤਾੜੀ (ਤੌੜੀ) ਹੈ.

ਕਰਤਾਰੇ. ਸੰ. ਕਰ੍‍ਤਾ. ਕਰਤਾਰ ਨੇ. "ਠਾਢਿ ਪਾਈ ਕਰਤਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਰਤਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਮ੍ਹਾਟ. ਝਾਂਝ. ਖੜਤਾਲ. "ਕਰ ਕਰਤਾਲ ਪਖਾਵਜ ਨੈਨਹੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਹੱਥ ਖੜਤਾਲ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਪਖਾਵਜ। ੨ ਦੋ ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਰਤਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰੀ ੨.

ਕਰਤਿਆ. ਵਿ—ਕਾਰਿਤ. ਕਰਾਇਆ ਹੋਇਆ. "ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ ਓਸ ਦਾ ਸਭੁ ਗਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਕਾਰਿਤ ਸਭ ਨਿਸਫਲ ਹੋਇਆ.

ਕਰਤਿਕਜਾਨੀ. ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ (ਖੜਾਨਨ) ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਨਮੋ ਕਰਤਿਕਜਾਨੀ ਸਿਵਾ ਸੀਤਲਾਯੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਕਰਤੂਤ, ਕਰਤੂਤਿ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰ੍ਤ੍ਰਿਤ੍ਵ. ਕਰਣੀ. "ਕਰਤੂਤਿ ਪਸੂ ਕੀ ਮਾਨਸ ਜਾਤਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਵ੍ਯੰਗ ਨਾਲ ਬੁਰੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਭੀ ਕਰਤੂਤ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਜਿਵੇਂ— "ਚੰਗੀ ਕਰਤੂਤ ਕੀਤੀ ਹੈ!" (ਲੋਕੋ)

ਕਰਤੋਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ ਆਸਾਮ ਦੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਰੰਗਪੁਰ ਪਾਸ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਪਾਰਬਤੀ ਦਾ ਪਾਣਿਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹੱਥ ਪੁਰ ਸੰਕਲਪ ਦਾ ਜਲ ਲਿਆ, ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਨਦੀ ਬਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਪਰੋਂ ਲੰਘ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਨਾਸਾ.

ਕਰਤ੍ਰੀ. ਸੰ. कर्तृ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਕ। ੨ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਸਰੇ ਕਾਰਕਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਆਸਰਾ। ੩ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੪ कर्त्री. ਕਰਨੇ ਵਾਲੀ.

ਕਰਦ. ਵਿ—ਕਰ (ਟੈਕਸ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮਹਿਸੂਲ ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਹੱਥ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸਹਾਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰ. कर्द—ਕਰ੍ਦੰ. ਚਿੱਕੜ. ਕੀਚ। ੪ ਫ਼ਾ کرد ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ। ੫ ਫ਼ਾ کارد ਕਾਰਦ. ਛੁਰੀ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ। ੬ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਨਿਜ ਕਰਤੇ ਸਤਗੁਰੁ ਕੋ ਦਈ। ਯਾਂਤੇ ਕਰਦ ਨਾਮ ਵਿਦਤਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪਰ ਇਹ ਵ੍ਯੁਤਪੱਤੀ ਨਿਰਮੂਲ ਹੈ.

ਕਰਦਹ. ਫ਼ਾ کردہ ਕੀਤਾ. ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ.

ਕਰਦਨ. ਫ਼ਾ کردن ਕ੍ਰਿ—ਕਰਨਾ. "ਗੁਸਲ ਕਰਦਨ ਬੂਦ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਕਰਦਭੇਟ. ਕ੍ਰਿਪਾਨਭੇਟ. ਦੇਖੋ, ਭੇਟ ਕਰਨਾ.

ਕਰਦਮ. ਸੰ. कर्दम. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ. ਕੀਚ. "ਕਰਦਮੰ ਤਰੰਤ ਪਪੀਲਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਪਾਪ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਛਾਇਆ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇਵਹੂਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਕਪਿਲਮੁਨਿ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿਲ। ੪ ਫ਼ਾ کردم ਮੈਂ ਕੀਤਾ.

ਕਰਦਲ. ਕ੍ਰੰਦਨ. ਪੁਕਾਰਨਾ. ਚਿੱਲਾਨਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਤ ਦਲ. ਦਲਨ ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰ. कृदर—ਕ੍ਰਿਦਰ. ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ। ੪ ਉਦਰ. ਪੇਟ। ੫ ਦੇਖੋ, ਦਲ ੪.

ਕਰਦੀ. ਫ਼ਾ کردی ਤੈਂ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਰਦਨ ਹੈ.

ਕਰਦੇਮ. ਫ਼ਾ کردیم ਅਸੀਂ ਕੀਤਾ. "ਕਰਦੇਮ ਬਦੀ ਖਿਆਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਕਰਦੰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਦਨ.

ਕਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣ. "ਕੁੰਡਲ ਕਰਨ ਵਾਰੀ, ਸੁਮਤਿ ਕਰਨ ਵਾਰੀ, ਕਮਲ ਕਰਨ ਵਾਰੀ ਗਤਿ ਹੈ ਕਰਿਨ ਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਾਲੀ, ਉੱਤਮ ਬੁੱਧਿ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੀ, ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਚਾਲ ਹੈ ਹਾਥੀ ਜੇਹੀ। ੨ ਕਰਣ. ਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਅੱਖ ਨੱਕ ਕੰਨ ਆਦਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਕਰਨ ਸਿਉਇਛਾ ਚਾਰਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਕਰਣ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਨੂੰ ਸ੍ਵ (ਆਪਣੀ) ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕ਼ਾਬੂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰਣ ੧੧.

ਕਰਨਕਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣ ਕਾਰਣ.

ਕਰਨਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਧਾਰ.

ਕਰਨਪਲਾਹ, ਕਰਨਪਲਾਵ ਦੇਖੋ, ਕਰਣਪਲਾਹ.

ਕਰਨਪੂਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਪੂਰ. "ਕਰਨਪੂਰ ਬਰ ਬੇਸਰ ਕੀਨੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਰਨਫੂਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਨਾ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਫੁੱਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਰਣਾ. ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਅ਼ਮਲ ਵਿੱਚ

ਲਿਆਉਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੱਟੇ ਦਾ ਬੂਟਾ। ੩ ਖੱਟੇ ਦੇ ਫੁੱਲ. "ਕਹਿਨਾ ਕਹਿਨਾ ਫੁਲ ਹੈਨ ਸੁਗੰਧਿ ਗੁਰੂ ਕਰਨਾ ਕਰਨਾ ਕਰਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮੂੰਹ ਦੀ ਕਹਿਣੀ ਕਾਹਣੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧਿ ਨਹੀਂ; ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਰਣੀ ਕਰਨੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸੁਗੰਧਿ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਰਣਾ ਅਤੇ ਕਰੁਣਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਰਨਾਇ.

ਕਰਨਾਇ, ਕਰਨਾਈ ਸੰ. कारुण्य—ਕਾਰੁਣ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਪਾਲੁਤਾ. ਰਹਮ. "ਛੋਰਦਯੋ ਮੁਹਿ ਕੈ ਕਰਨਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਅ਼ قرنا-کرنائے ਕ਼ਰਨਾ. ਤੁਰ੍ਹੀ. "ਡਫ ਸੋਂ ਮੁਰਲੀ ਕਰਨਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਸੰਖ ਢੋਲ ਕਰਨਾਏਂ ਗਾਜੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ੯੭) ਦੇਖੋ, ਅੰ. Cornet.

ਕਰਨਾਟਕ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਾਟਕ। ੨ ਹਥਫੇਰੀ. ਹੱਥ ਦੀ ਫੁਰਤੀ.

ਕਰਨਾਲ. ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲਾ, ਜੋ ਅੰਬਾਲੇ ਦੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਰਣ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ (ਕਰਣਾਲਯ).

ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸਨ ੧੭੦੯ ਵਿੱਚ ਕਰਨਾਲ ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮਹੱਲਾ ਠਠੇਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ। ੨ ਉਹ ਬੰਦੂਕ, ਜੋ ਹੱਥ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਸਹਾਰੇ ਦੇ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ. ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਹਥਨਾਲ" ਹੈ.

ਕਰਨਿ. ਕਰ੍ਣ (ਕੰਨ) ਵਿੱਚ. ਕਾਨ ਮੇ. "ਕਦੇ ਨ ਕਰਨਿ ਧਰਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਮੰਨੇ ਕਾ ਬਹਿ ਕਰਨਿ ਵੀਚਾਰੁ." (ਜਪੁ) ੩ ਕੀਤੇਗਏ ਹਨ.

ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣੀ. "ਕਹਾ ਕਹਉ ਮੈ ਅਪਨੀ ਕਰਨੀ?" (ਸਾਰ ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਿਨੀ। ੩ ਕਰ੍ਣ (ਕੰਨਾਂ) ਕਰਕੇ. ਕਾਨੋਂ ਸੇ. "ਕਰਨੀ ਸੁਨੀਐ ਜਸੁ ਗੋਪਾਲ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਕਰਨੀਨਾਮਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਾਜ਼ੀ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ ਨਾਲ ਜੋ ਗੋਸਟਿ ਹੋਈ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ "ਕਰਨੀਨਾਮਾ" ਹੈ.

ਕਰਨੈਸੇ. ਵ੍ਯ—ਕਰਣ—ਜੈਸੇ. ਕਰਣ ਦੀ ਤਰਾਂ. "ਕ੍ਰੁੱਧਕੈ ਜੁੱਧ ਕਰਜੋ ਕਰਨੈਸੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਕਰਣ ਸੇ. ਕਰਣ ਨਾਲ. "ਪਾਰਥ ਜਯੋਂ ਰਿਸਕੈ ਕਰਨੈਸੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਰਨੰਦਰਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣੰਦਰਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੰਦਰਿ.

ਕਰਪਟ. ਸੰ. ਕਰ੍‍ਪਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੀਥੜਾ. ਲੀਰ. ਟੱਲੀ। ੨ ਵਸਤ੍ਰ. ਲਿੰਗੜਾ। ੩ ਗੇਰੂਰੰਗਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਕਰਪਟੰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿਪਟੰਬੁ.

ਕਰਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਵਤ.

ਕਰਪਫਾ. ਕਰੀ ਹੈ. ਕੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰ. "ਜਪਿ ਸੋਭਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕਰਪਫਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਕਰਪਰ. ਸੰ. ਕਰ੍‍ਪਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਿਆਲਾ. ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਕਪਾਲ. ਖੋਪਰ.

ਕਰਪਲਵ. ਸੰ. ਕਰਪੱਲਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਂਗਲੀ. ਹੱਥ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ.

ਕਰਪਲਵ ਸਾਖਾ ਬੀਚਾਰੈ. (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਰੂਪ ਬਿਰਛ ਦੇ ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਖ਼ਾ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ.

ਕਰਪੱਲਵੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਂਗਲਾਂ ਉੱਪਰ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ. ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਕਰਪੱਲਵੀ ਕਲਪੀ ਗਈ ਹੈ. ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਸੰਕੇਤ ਥਾਪਕੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਪੱਲਵੀ ਇਹ ਹੈ:—

"ਅਹਿਫਨ ਕਮਲ ਚਕ੍ਰ ਟੰਕਾਰ।
ਤਰੁ ਪੱਲਵ ਯੌਵਨ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ।
ਉਂਗਲੀ ਅੱਛਰ ਚੁਟਕੀ ਮਾਤ।
ਰਾਮ ਕਹਤ ਲਛਮਨ ਸੇ ਬਾਤ."

ਸੱਪ ਦੇ ਫਣ ਵਾਂਙ ਹੱਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਊੜੇ ਦੀ ਸਤਰ, ਕਮਲ ਆਕਾਰ ਹੱਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕੱਕੇ ਦੀ ਪੰਕਤਿ, ਚਕ੍ਰ ਆਕਾਰ ਉਂਗਲੀ ਘੁਮਾਉਣ ਤੋਂ ਚੱਚੇ ਦੀ ਸਤਰ, ਘੜਿਆਲ ਨੂੰ ਹਥੌੜੀ ਲਾਉਣ ਵਾਂਙ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਟ ਦੀ ਸਤਰ. ਬਿਰਛ ਵਾਂਗ ਹੱਥ ਕਰਨ ਤੋਂ ਤੱਤੇ ਦੀ

ਸਤਰ, ਪੱਤ ਦੀ ਤਰਾਂ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪੱਪੇ ਦੀ ਪੰਕਤਿ ਅਤੇ ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਨ ਤੋਂ ਯੱਯੇ ਦੀ ਸਤਰ ਦਾ ਬੋਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਉਂਗਲੀ ਤੋਂ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਚੁਟਕੀ ਤੋਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਸਮਝਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਯਥਾ-ਜੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਸਮਝਾਉਣਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਮਲ ਵਾਂਙ ਹੱਥ ਕਰੋ, ਇਸ ਤੋਂ ਕੱਕੇ ਦੀ ਸਤਰ ਸਮਝੀ ਗਈ. ਗੱਗਾ ਇਸ ਸਤਰ ਵਿੱਚ ਤੀਜਾ ਅੱਖਰ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਤੀਜੀ ਉਂਗਲੀ ਖੜੀ ਕਰੋ, ਇਸ ਤੋਂ ਗ ਦਾ ਬੋਧ ਹੋਇਆ. ਗੱਗੇ ਨੂੰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੰਜਵੀਂ ਹੈ,ਇਸ ਲਈ ਪੰਜ ਚੁਟਕੀਆਂ ਬਜਾਓ. ਦੂਜਾ ਅੱਖਰ ਰਾਰਾ ਹੈ, ਉਸ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਮੁੱਛਾਂ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰੋ ਇਸ ਤੋਂ ਯੱਯੇ ਦੀ ਪੰਕਤੀ ਦਾ ਗਜਾਨ ਹੋਇਆ—ਰਾਰਾ ਦੂਜਾ ਅੱਖਰ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਦੂਜੀ ਉਂਗਲ ਖੜੀ ਕਰੋ. ਰਾਰੇ ਨੂੰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਛੀਵੀਂ ਹੈ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਛੀ ਚੁਟਕੀਆਂ ਬਜਾਓ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ. ਐਸੇ ਹੀ ਸਭ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਸਮਝ ਲਓ.

ਕਰਪਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕਾਠ ਦੇ ਦਸਤੇ ਵਾਲਾ ਦੁਧਾਰਾ ਖੰਡਾ, ਜੋ ਨੇਜੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਚਲਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਰ (ਹੱਥ) ਦੀ ਪਾ (ਰਖ੍ਯਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਿਮਟਾ. ਦਸ੍ਤਪਨਾਹ (ਦਸਤਪਣਾ). ੩ ਦਸਤਾਨਾ.

ਕਰਪਾਤੀ. ਸੰ. करपात्रिन्—ਕਰਪਾਤ੍ਰੀ. ਵਿ—ਜੋ ਹੱਥ ਨੂੰ ਹੀ ਪਾਤ੍ਰ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਬਿਨਾ ਹੱਥ ਤੋਂ ਹੋਰ ਪਾਤ੍ਰ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ. "ਮੋਨ ਭਇਓ ਕਰਪਾਤੀ ਰਹਿਓ ਨਗਨ ਫਿਰਿਓ ਬਨ ਮਾਹੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਰਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ। ੨ ਹੱਥ ਨਾਲ ਪੀਣਾ ਜਾਂ ਪੀਣਵਾਲਾ.

ਕਰਪਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਮਹਿਸੂਲੀਆ. ਟੈਕਸ ਬਟੋਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਵਾਲ.

ਕਰਪਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਪੱਲਵੀ.

ਕਰਪੂਰ. ਸੰ. ਹਾਥੀ, ਜੋ ਕਰ (ਸੁੰਡ) ਨਾਲ ਉਦਰ ਪੂਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਰਪੂਰਗਤਿ ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਦੂਜੋ ਕਵਨ ?" (ਗਜਾਨ) ਇਸ ਪਾਠ ਨੂੰ ਅਞਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਕਪੂਰਗਤਿ ਲਿਖ ਰੱਖਿਆ ਹੈ. "ਕੰਬੁਗ੍ਰੀਵ ਕਰਪੂਰਗਤਿ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰ. ਕਪੂੰਰ. ਕਾਫੂਰ. ਕਪੂੰਰ (ਕਪੂਰ) ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ. "ਕਰਪੂਰ ਪੁਹਪ ਸੁਗੰਧਾ." (ਗਾਥਾ) ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰ.

ਕਰਬ. ਕਰਨਾ. "ਬਹੁਰ ਜੱਗ ਕੋ ਕਰਬ ਮਿਟਾਯੋ." (ਅਰਹੰਤਾਵ) ੨ ਅ਼ کرب ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗ਼ਮ. ਰੰਜ. ਸ਼ੋਕ। ੩ ਦੁੱਖ। ੪ ਬੇਚੈਨੀ.

ਕਰਬਲਾ. ਅ਼ کربلا ਇ਼ਰਾਕ਼ ਅ਼ਰਬ (Mesopotamia) ਵਿੱਚ ਦਰਿਆ ਫ਼ਰਾਤ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਕਿਨਾਰੇ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ੧੦ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੬੮੦ ਨੂੰ ਚੌਥੇ ਖਲੀਫ਼ਾ ਹਜਰਤ ਅਲੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੁਸੈਨ, ਯਜ਼ੀਦ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਨੇ, ਵਡੀ ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹੁਸੈਨ.

ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਵਡਾ ਨਗਰ ਆਬਾਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ੬੦੦੦੦ ਸੀ. ਇਮਾਮ ਹੁਸੈਨ ਦਾ ਮਕਬਰਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਗੁੰਬਜਦਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਮੁਰਦੇ ਦੱਬਣੇ ਪੁੰਨਕਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਮੁਰਦੇ ਲੈਕੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਭੀ ਧਨੀ ਲੋਕ ਉਸ ਥਾਂ ਮੁਰਦੇ ਲੈ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੈਸੇ ਖ਼ੈਰਪੁਰ ਦੇ ਮੀਰ। ੨ ਉਹ ਅਹਾਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਾਜੀਏ (ਦਹੇ) ਦੱਬੇ ਜਾਣ.

ਕਰਬਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰਵਾਲ.

ਕਰਬੂਰ. ਸੰ. ਕਬੁੰਰ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੨ ਧਤੂਰਾ। ੩ ਜਲ। ੪ ਪਾਪ। ੫ ਦੈਤ. ਰਾਖਸ. "ਕਰਬੂਰ ਬਿਨਾਸੀ." (ਭਾਵਰਸਾਂਮ੍ਰਿਤ)

ਕਰਭ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਊਠ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ. "ਕਰਿਕਰਭ ਬਿਸਾਲ ਕਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਕਰਭ ਦਾ ਕਰ (ਸੁੰਡ), ਉਸ ਜੇਹੀ ਲੰਮੀ ਬਾਹਾਂ। ੩ ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੩.

ਕਰਭਿਖ. ਰਾਜਾ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਕਰਭੀ. ਕਰਭ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਕਰਮ. ਸੰ. ਕ੍ਰਮ.ਸੰਗਜ਼ਾ—ਡਿੰਘ. ਕ਼ਦਮ. ਡਗ. ਡੇਢ ਗਜ਼

ਪ੍ਰਮਾਣ, ਤਿੰਨ ਹੱਥ* ਦੀ ਲੰਬਾਈ. "ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਰੰਮ ਕੈ ਗਨਉ ਏਕ ਕਰਿ ਕਰਮ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਕਮੑ. ਕੰਮ. ਕਾਮ. ਜੋ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਆਵੇ ਸੋ ਕਰਮ. "ਕਰਮ ਕਰਤ ਹੋਵੈ ਨਿਹਕਰਮ."(ਸੁਖਮਨੀ)

ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਰਮ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਥਾਪੇ ਹਨ—

(ੳ) ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ, ਜੋ ਹੁਣ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ. †

(ਅ) ਪ੍ਰਾਰਬਧ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ.

(ੲ) ਸੰਚਿਤ, ਉਹ ਜੋ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਬਾਕੀ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਭੋਗਿਆ।

੩ ਵਿ—ਕਮਿੰਨ੍—ਕਰਮੀ. ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਉਣ ਕਰਮ ਕਉਣ ਨਿਹਕਰਮਾ?" (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੪ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥਾਂ ਕਰ ਮੇਂ (ਹੱਥ ਵਿੱਚ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਰਮ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁਖਖੀਰਿ। ੫ ਅ਼ਮਲ. ਕਰਣੀ. "ਮਨਸਾ ਕਰਿ ਸਿਮਰੰਤੁ ਤੁਝੈ ××× ਬਾਚਾ ਕਰਿ ਸਿਮਰੰਤੁ ਤੁਝੈ ××× ਕਰਮ ਕਰਿ ਤੁਅ ਦਰਸ ਪਰਸ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੬ ਅ਼. [illegible] ਉਦਾਰਤਾ। ੭ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ. "ਨਾਨਕ ਰਾਖਿਲੇਹੁ ਆਪਨ ਕਰਿ ਕਰਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਆਵਣ ਜਾਣ ਰਖੇ ਕਰਿ ਕਰਮ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਨਾਮ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ ਏਦੂ ਉਪਰਿ ਕਰਮ ਨਹੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਰਮਇੰਦ੍ਰਯ, **ਕਰਮਇੰਦ੍ਰੀ** } ਦੇਖੋ, ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਿਯ.

ਕਰਮ ਸਿੰਘ. ਰਾਣੀ ਆਸਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਰਾਜਾ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਅੱਸੂ ਸੁਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੮੫੫ (੧੬ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੯੮) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪੰਦਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੨ ਸੰਮਤ ੧੮੭੦ (੩੦ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੧੩) ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਰਾਜ-ਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਪੂਰਣ ਗੁਰਸਿੱਖ, ਸੂਰਵੀਰ, ਨਿਰਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਚਤੁਰ ਸੀ. ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਇਸ ਮਹਾਤਮਾਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਪੱਕੇ ਬਣਵਾਏ ਅਤੇ ਜਮੀਨ ਜਗੀਰਾਂ ਲਾਈਆਂ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ੨੩ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੮੪੫ ਨੂੰ ਪਟਿਆਲੇ ਹੋਇਆ.

ਕਰਮਹੀਣ, **ਕਰਮਹੀਨ** } ਵਿ—ਅਭਾਗੀ. ਬਦਨਸੀਬ.

ਕਰਮਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਮੁਕ.

ਕਰਮਕਾਂਡ. ਸੰ. ਕਮੑਕਾਣ੍ਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਉਹ ਕਾਂਡ (ਭਾਗ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਕੇਹੜੇ ਕਰਮ ਵਿਹਿਤ ਹਨ ਕੇਹੜੇ ਨਿਸ਼ਿੱਧ, ਕਿਸ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕੇਹੜੇ ਕੇਹੜੇ ਕਰਮ ਕਿਸ ਕਿਸ ਸਮੇਂ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਏ, ਇਤ੍ਯਾਦਿਕ ਵਰਣਨ ਵਾਲਾ ਹਿੱਸਾ. "ਕਰਮਕਾਂਡ ਬਹੁ ਕਰਹਿ ਅਚਾਰ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਕਰਮਕਾਂਡੀ. ਕਰਮਕਾਂਡ ਦਾ ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਕਾਂਡ.

ਕਰਮਕਿਰਤ. ਕ੍ਰਿਤਕਰਮ. ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਐਮਾਲ. "ਕਰਮਕਿਰਤ ਕੀ ਰੇਖ." (ਬਾਵਨ)

ਕਰਮਖੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਉਹ ਅਵਸਥਾ (ਅਥਵਾ ਭੂਮਿਕਾ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਕਰਮਯੋਗ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ. ਅ਼ਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਦਰਜਾ. "ਕਰਮਖੰਡ ਕੀ ਬਾਣੀ ਜੋਰੁ." (ਜਪੁ)

ਕਰਮਚਾ. ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ. "ਧੁਰਕਰਮਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫)

ਕਰਮਚਾਰੀ. ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕਾਮਦਾਰ. ਅਹਿਲਕਾਰ.

ਕਰਮਚੰਦ. ਚੰਦੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ

---

*ਦਿੱਲੀ, ਹਿਸਾਰ, ਅੰਬਾਲਾ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ੫੭ ਇੰਚ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਿਮਲੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲੇ ੫੪ ਇੰਚ ਦੀ ਹੈ. ਐਸੇ ਹੀ ਦੇਸ਼ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਫਰਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. † ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ ਕਰਮ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ—ਇੱਕ ਨਿਤ੍ਯ, ਜੋ ਰੋਜ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਇਸਨਾਨ, ਜਪ, ਪਾਠ ਆਦਿ. ਦੂਜਾ ਨੈਮਿਤ੍ਤਕ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਖ਼ਾਸ ਸਬਬ ਕਰਕੇ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਗੁਰਪੁਰਬਾਂ ਦੇ ਉਤਸਵ ਅਤੇ ਮਰਣੇ ਪਰਣੇ ਆਦਿ ਸਮਿਆਂ ਪੁਰ ਕੀਤੇ ਪਾਠ ਦਾਨ ਜੱਗ ਆਦਿਕ ਕਰਮ.

ਨਾਲ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼। ੩ ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ, (ਜਦਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇ ਹੋਏ ਹਾਫਿਜਾਬਾਦ ਠਹਿਰੇ) ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਕੇ ਪਰਮਗਜਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਕਰਮਜਾਰ, ਕਰਮਜਾਲ ਸੰਗਜਾ—ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤਾਣਾ. "ਬਿਥਰਜੋ ਅਦ੍ਰਿਸਟ ਜਿਹ ਕਰਮਜਾਰ." (ਅਕਾਲ)

ਕਰਮਜੋਗ. ਸੰ. ਕਰ੍ਮਯੋਗ. ਸੰਗਜਾ—ਚਿੱਤ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਲਈ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤਜਾਗਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਆਪਣੇ ਫ਼ਰਜ਼ ਦੇ ਨਿਬਾਹੁਣ ਲਈ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ ਹੋਣਾ.

ਕਰਮਠ, ਕਰਮਠੀ ਸੰ. कर्म्मठ. ਵਿ—ਕਰਮਕਾਂਡੀ. ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਕਰਤਾ. "ਮਹਾਂ ਕਰਮਠੀ ਮਹਾਂ ਸੁਜਾਨੂੰ." (ਦਿਲੀਪ)

ਕਰਮਣਾ. ਸੰ. कर्म्मणा. ਤ੍ਰਿਤੀਆ. ਕਰਮ ਸੇ. ਕਰਮ ਕਰਕੇ. "ਰਿਦ ਕਰਮਣਾ ਬਚਸਾ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ਮਨ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ.

ਕਰਮਣੋ. ਵਿ—ਕਰ੍ਮਿਨ੍. ਕਰਮੀ। ੨ ਕਰ੍ਮਣ੍ਯ. ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲਾਇਕ਼. ਕਰਮ ਕਰਨ ਯੋਗਜ। ੩ ਸੰਗਜਾ—ਕਰ੍ਮਨ੍.ਕਰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੰਮ.

ਕਰਮਦਕ. ਵਿ—ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ.

ਕਰਮ ਧਰਮ. ਵਿ—ਵਿਹਾਰ ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥ. "ਕਰਮ ਧਰਮ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ, ਸੁਰਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕਿਉ ਪਾਈਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਰਮਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਣਾ. "ਮਨਸਾ ਬਾਚਾ ਕਰਮਨਾ ਮੈ ਦੇਖੇ ਦੋਜਕ ਜਾਤ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਕਰਮਨਾਸਾ. ਸੰ. कर्म्मनाशा. ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਜਿਲੇ ਦੇ ਕੈਮੋਰ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ, ਗਾਜ਼ੀਪੁਰ ਆਦਿਕ ਜਿਲਿਆਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ੧੪੬ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਚੌਸਾ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਦੀ ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ ਦੀ ਲਾਲਾਂ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਹੈ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਵਣ ਦੇ ਮੂਤ੍ਰ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਮਤਾਵਲੰਬੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.* "ਚਲਤ ਚਲਤ ਕ੍ਰਮਨਾਸਾ ਸਲਤਾ। ਤਹਾਂ ਆਇ ਹੇਰਜੋ ਜਲ ਚਲਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਹ ਭਰਮ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਸਨਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਕਰਮਨਾਮ. ਕਰਮ (ਕ੍ਰਿਯਾ) ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਮ ਦੀ ਕਲਪਨਾ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪਈ ਹੋਈ ਅੱਲ. "ਕਰਮਨਾਮ ਬਰਨਤ ਸੁਮਤਿ." (ਜਾਪੁ)

ਕਰਮਪੇਡ. ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਰੂਪ ਬਿਰਛ.

ਕਰਮਫਲ. ਕੰਮ ਦਾ ਨਤੀਜਾ.

ਕਰਮਬਧ. ਕਰਮਬੱਧ. ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ ਬੱਧਾ ਹੋਇਆ. "ਕਰਮਬਧ ਤੁਮ ਜੀਉ ਕਹਿਤ ਹੌ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬਧ (ਨਾਸ਼).

ਕਰਮਬਿਧਾਤਾ. ਸੰ. कर्म्मविधातृ. ਵਿ—ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਾਇਦੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ. "ਸਭਨਾ ਕਾ ਦਾਤਾ ਕਰਮਬਿਧਾਤਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਕਰਮਭਾਗ. ਵਿ—ਸੌਭਾਗਜਕਰਮ. "ਕਰਮਭਾਗ ਸੰਤਨ ਸੰਗਾਨੇ ਕਾਸਟ ਲੋਹ ਉਧਾਰਿਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕਰਮਭਾਵਨੀ. ਸੰਗਜਾ—ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਭਾਵਨਾ. ੨ ਕਰਮਾਨੁਸਾਰ ਭਵਿਤਵਜਤਾ (ਭਾਵੀ).

ਕਰਮਭੀਰੁ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਕਾਇਰ. ਵਿਘਨ ਅਤੇ ਵਿਪਦਾ ਤੋਂ ਡਰਕੇ ਕਰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਰਮਭੂਮਿ. ਸੰਗਜਾ—ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼

---

* ਦੇਖੋ, ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਾਕਜ:—

कर्मनाशा जलस्पर्शात् करतोया विलङ्घनात्
गण्डिका बाहुतरणाद्धर्म्मः क्षरति कीर्त्तनात् ॥

ਕਰਮਨਾਸ਼ਾ ਦਾ ਜਲ ਛੂਹਣ ਤੋਂ, ਕਰਤੋਯਾ ਨਦੀ ਦੇ ਉੱਪਰਦੀਂ ਲੰਘਣ ਤੋਂ, ਗੰਡਿਕਾ ਨੂੰ ਬਾਹਾਂ ਨਾਲ ਤਰਣ ਤੋਂ, ਆਪਣਾ ਜਸ ਕਹਿਣ ਤੋਂ ਧਰਮ (ਪੁੰਨ) ਨਾਸ਼ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਵਿੰਧ੍ਯਾਚਲ ਅਤੇ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਵਿਚਲਾ ਦੇਸ਼. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਭੋਗੀਦੇ ਹਨ. ਬਾਕੀ ਸਭ ਦੇਸ਼ ਭੋਗ-ਭੂਮਿ ਹੈ. "ਕੇਤੀਆ ਕਰਮਭੂਮਿ ਮੇਰ ਕੇਤੇ." (ਜਪੁ) ੨ ਸਿੱਖਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨੁੱਖਦੇਹ. "ਕਰਮਭੂਮਿ ਬੀਜਨ ਸੋ ਖਾਵਨ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕਰਮਭ੍ਰਸ੍ਟ. ਵਿ–ਕਰਮ ਤੋਂ ਪਤਿਤ.

ਕਰਮਮਣੀ. ਸ਼ੁਭਕਰਮ ਰੂਪ ਰਤਨ। ੨ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮਨੌਤ. ਕਰਮਾਭਿਮਾਨ.

ਕਰਮਯੋਗ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਜੋਗ.

ਕਰਮਰਤ. ਵਿ–ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ. ਕਰਮਕਾਂਡੀ. "ਹਉ ਹਉ ਕਰਤੇ ਕਰਮਰਤ." (ਬਾਵਨ)

ਕਰਮਰੇਖ, ਕਰਮਰੇਖਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਖਿੱਚੀ ਹੋਈ ਰੇਖਾ. ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਲਿਖਿਤ. ਮੱਥੇ ਦਾ ਲੇਖ.

ਕਰਮਵਿਪਾਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ। ੨ ਸੂਰਜ ਦਾ ਆਪਣੇ ਰਥਵਾਹੀ ਅਰੁਣ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. "ਕਰਮਵਿਪਾਕ ਸੁ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਚਾਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਰਮਵੀਰ. ਵਿ–ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਬਹਾਦੁਰ. ਜਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਵਿਘਨਾਂ ਅਤੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਤਿਆਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਕਰਮਾ. ਵਿ–ਕਰਮੀ. ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਨਸੀਬ. ਚੰਗੇ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਉਨ ਉਹ ਕਰਮਾ। ਜਾਕੈ ਮਨਿ ਵਸਿਆ ਹਰਿਨਾਮਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਰਮਾਉ. ਕਰਮ। ੨ ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼. ਘਾਲ. ਕਰਣੀ. "ਜਿਸੁ ਗੁਰੁ ਸਾਚਾ ਭੇਟੀਐ ਭਾਈ, ਪੂਰਾ ਤਿਸੁ ਕਰਮਾਉ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਰਮਾਕਾਰੀ. ਵਿ–ਕਰਮਕਰਤਾ. ਕਰਮਕਾਂਡੀ. "ਸੁਣਿ ਪੰਡਿਤ ਕਰਮਾਕਾਰੀ!" (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਰਮਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਮਤ ਅਤੇ ਕਰਾਮਾਤ.

ਕਰਮਾਂਤ. ਵਿ–ਕਰਮ ਦਾ ਅੰਤ. ਕੰਮ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ.

ਕਰਮਾਂਤਕ. ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਅੰਤਕ (ਨਾਸ਼ਕ) ਗ੍ਯਾਨ. "ਗਿਆਨੁ ਭਇਆ ਤਹ ਕਰਮਹਿ ਨਾਸ." (ਭੈਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕਰਮਾਤਾ. ਵਿ–ਕਰਮਰਤ. ਕ਼ਰਮ ਵਿੱਚ ਲੱਗਿਆ ਹੋਇਆ. "ਪੂਰਕ ਕੁੰਭਕ ਰੇਚਕ ਕਰਮਾਤਾ."(ਬਾਵਨ) ੨ ਸੰ. कर्मात्ता. ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਰਮਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਮਤ ਅਤੇ ਕਰਾਮਾਤ. "ਨਾਨਕ ਸਾ ਕਰਮਾਤਿ ਸਾਹਿਬੁ ਤੁਠੈ ਜੋ ਮਿਲੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਧਿਗੁ ਸਿਧੀ ਧਿਗੁ ਕਰਮਾਤਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਕਰਮਾਨ. ਸੰ. कर्मण्य. ਵਿ–ਕਰਮ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਤਾਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਤਨਖ਼੍ਵਾਹ. ਤਲਬ। ੩ ਕਰਮ ਗਣ. ਕਰਮਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਿਹਫਲ ਸਭ ਕਰਮਾਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਰਮਾਬਾਈ. ਦੱਖਣ ਦੇ ਖਾਜਲ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਡਿਤ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੁਭਗਤਿ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਤੀ ਕੇਵਲ ਇਸ ਲਈ ਤ੍ਯਾਗ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਵੈਸ਼ਨਵ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਕਰਮਾਬਾਈ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਵ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਵਿੱਚ ਭਗਤਿਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰਕੇ ਵਿਤਾਈ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੁਣ ਭੀ ਵ੍ਰਿੰਦਾਬਨ ਵਿੱਚ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਜਗੰਨਾਥ ਪਾਸ ਭੀ ਹੈ. ਭਗਤ-ਮਾਲ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਖਿਚੜੀ ਖਾਣ ਲਈ ਜਗੰਨਾਥ ਜੀ ਖ਼ੁਦ ਗਏ ਸਨ. "ਕਰਮਾਬਾਈ ਕਰੀ ਖੀਚਰੀ ਜਿਮ ਅਚਵੀ ਤੁਮ ਰੂਪ ਮੁਰਾਰਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਰਮਾਬਾਹਰਾ. ਵਿ–ਸ਼ੁਭ ਕਰਮ ਰਹਿਤ। ੨ ਬਦਨਸੀਬ। ੩ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ ਵਾਂਜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਨਾਨਕ ਕਰਮਾਬਾਹਰੇ ਦਰਿ ਢੋਅ ਨ ਲਹਿਨੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਰਮਾਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰ (ਕਿਰਣ) ਮਾਲਾ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ. ਕਰਮਾਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਮਾਲਾ.

ਕਰਮਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਮਾਲਾ ਦੀ ਥਾਂ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀਆਂ ਪੋਰੀਆਂ ਪੁਰ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨੀ।

ਕਰਮਾਵਿਸ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ. "ਭੌਨ ਰੰਗੀਨ ਬਨਾਇ ਮਨੋ ਕਰਮਾਵਿਸ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਰਮਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮੀ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਜਿਸ ਨੋ ਕਰਮਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਰਮ। ੩ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ "ਕਰਮਿ ਪਵੈ ਨੀਸਾਨ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਰਮਿਆ. ਸੰ. ਕ੍ਰਮਾਗਤ. ਵਿ—ਸਿਲਸਿਲੇਵਾਰ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਕਿਰਤ ਰੇਖ ਕਰਿ ਕਰਮਿਆ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਕਰਮਕਰਤਾ। ੩ ਕਰਮਕਾਂਡੀ.

ਕਰਮਿਸ੍ਠ. ਸੰ. कर्मिष्ठ. ਵਿ—ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰ.

ਕਰਮੀ. ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ. ਕਰਮੋਂ ਸੇ. "ਕਰਮੀ ਸਹਜੁ ਨ ਊਪਜੈ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਕਰਮਕਰਤਾ। ੩ ਕਰਮਕਾਂਡੀ। ੪ ਕਰੀਮ. ਬਖ਼ਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ. "ਜਿਸ ਨੋ ਕਰਮੁ ਕਰੇ ਕਰਤਾਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਮਿਹਰ ਕਰੇ.

ਕਰਮੁਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਮੁਕ. "ਕਰਮੁਕੰ ਉਧੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਉੱਚਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਧਨੁਖ.

ਕਰਮੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਸੰ. कर्मेन्द्रिय. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਹੱਥ, ਪੈਰ, ਮੂੰਹ, ਗੁਦਾ ਅਤੇ ਲਿੰਗ.

ਕਰਮੋ. ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ ਅਤੇ ਮੇਹਰਬਾਨ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਕੇ ਖਿਡਾਵੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਲਈ ਦਹੀਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਮਿਲਵਾਈ ਸੀ. "ਧਿਕ ਧਿਕ ਕਰਮੋ ਕੀਨ ਕੁਕਰਮੋ, ਹਤੇ ਬਾਲ ਕਜਾ ਕਰ ਮੋ ਆਇ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਰਯਾਰ. ਕਰਵਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਤਲਵਾਰ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. "ਆਨ ਪਰਜੋ ਕਰਯਾਰ ਨਿਕਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੧) ਦੇਖੋ, ਕਰਵਾਲ.

ਕਰਰਾ, ਕਰਰੋ ਵਿ—ਕਰੜਾ. ਕਠੋਰ। ੨ ਰੁੱਖਾ. ਬੇਲਿਹਾਜ਼. "ਕਰਰੋ ਧਰਮਰਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕਰਲ, ਕਰਲਾ ਸਿੰਧੀ. ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ. "ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਇਹੁ ਕੀਰਤਿ ਕਰਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. "ਸਾਹਿਬ ਕਾ ਫੁਰਮਾਣ ਹੋਇ ਉਠੀ ਕਰਲੈ ਪਾਹਿ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) ੩ ਪਹਾ—ਤਮਾਸ਼ਾ। ੪ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਨਾਚ.

ਕਰਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਰ (ਮਹਿਸੂਲ—ਟੈਕ੍ਸ) ਲਾਉਣਾ। ੨ ਕਾਰੁਣ੍ਯਪ੍ਰਲਾਪ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਲਾਪ ਅਤੇ ਕੁਰਲਾਉਣਾ. "ਮਾਰ ਪਈ ਕਰਲਾਣੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਰਲਾਪ. ਸੰ. ਕਾਰੁਣ੍ਯਪ੍ਰਲਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁਖ ਭਰੀ ਪੁਕਾਰ. ਐਸਾ ਵਿਲਾਪ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਜਾਵੇ.

ਕਰਵ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਰਮ (ਕਦਮ—ਡਿੰਘ) ਲਈ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਦੁਇ ਕਰਵਾਂ ਕਰ ਤਿੰਨ ਲੋਅ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਅੰ. Curve. ਮੋੜ. ਵਿੰਗ. ਖ਼ਮ.

ਕਰਵਟ, ਕਰਵਟੁ ਸੰ. ਕਰਵਰ੍ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੱਥ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਨਾਲ ਘੁੰਮ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਸਵਾੜਾ. ਪਾਸਾ ਪਰਤਣਾ. "ਕਰਵਤੁ ਭਲਾ ਨ ਕਰਵਟ ਤੇਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਤੇਰੇ ਮੂੰਹ ਫੇਰਨ ਨਾਲੋਂ ਕਰਵਤੁ (ਆਰਾ) ਭਲਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਕਵੰਟ. ਬਾਜ਼ਾਰ. ਮੰਡੀ.

ਕਰਵਤ, ਕਰਵਤੁ, ਕਰਵਤ੍ਰ ਸੰ. करपत्र—ਕਰਪਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਰਾ. ਲੱਕੜੀ ਚੀਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਦੰਦੇਦਾਰ ਸੰਦ. "ਮਨੋ ਰੂਖ ਕਟੇ ਕਰਵਤ੍ਰਨ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਕਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਆਰਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਅਨੇਕਾਂ ਲੋਕ ਮੁਕਤਿ ਪਾਉਣ ਲਈ ਕਟ ਮਰਦੇ ਸਨ. "ਅਰਧ ਸਰੀਰ ਕਟਾਈਐ ਸਿਰਿ ਕਰਵਤੁ ਧਰਾਇ."

(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਰਵਾ. ਕਦਮਾਂ. ਡਿੰਘਾਂ. "ਦੁਇ ਕਰਵਾ ਕਰ ਤਿੰਨ ਲੋਅ." (ਭਾਗੁ) ਵਾਮਨ ਨੇ ਤਿੰਨ ਲੋਕ ਦੋ ਕਦਮ ਕੀਤੇ। ੨ ਵਿ-ਕੜਵਾ. ਕਟੁ. ਕੌੜਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ- ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਲੋਟਾ. ਸੰ. ਕਰੰ. ਮੱਘਾ. "ਕਾਚੈ ਕਰਵੈ ਰਹੈ ਨ ਪਾਨੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) "ਕਰਵੈ ਹੋਇ ਸੁ ਟੋਂਟੀ ਰੇਖੈ." (ਭਾਗੁ) ਜੋ ਲੋਟੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਹੀ ਟੂਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ.

ਕਰਵਾਇ, ਕਰਵਾਈ ਸੰਗਯਾ-ਕਟੁਤਾ. ਕੜਵਾਈ. ਕੌੜੱਤਣ। ੨ ਦੂਜੇ ਪਾਸੋਂ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਰਵਾਰ, ਕਰਵਾਲ ਸੰ. ਕਰਬਾਲ. ਸੰਗਯਾ-ਨੌਂਹ (ਨਾਖ਼ੁਨ) ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਦਾ ਬਾਲ (ਪੁਤ੍ਰ) ਹੈ। ੨ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਨਾਖ਼ੁਨ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜੇਹੀ ਖ਼ਮਦਾਰ ਹੈ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ. "ਕਰਵਾਰ ਉਭਾਰਤ ਵਾਰ ਕਰਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕਾਲਾਯੁਧ ਕਰਵਾਰ." (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰੜਾ, ਕਰੜੀ ਵਿ-ਕਠੋਰ. "ਕਰੜਾ ਮਨਮੁਖ ਗਾਵਾਰੁ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਔਖਾ-ਔਖੀ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ, "ਗੁਰੁ ਪੀਰਾਂ ਕੀ ਚਾਕਰੀ ਮਹਾਂ ਕਰੜੀ ਸੁਖਸਾਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾ. "ਸਭ ਤਜੀ ਮਨੈ ਕੀ ਕਾਮਕਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਗ੍ਵਰਨਿ ਚੰਦਕਰਾ ਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਗੋਪੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਕਲਾ ਜੇਹੀ.

ਕਰਾਂ ਉਪਰਿ. ਵਿ-ਹੱਥ ਉੱਪਰ. ਭਾਵ, ਬਿਨਾ ਸੰਸੇ. ਇਹ ਪਦ 'ਹਸ੍ਤਾਮਲਕ ਵਤ' ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਹੈ. "ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਕਰਾਂ ਉਪਰਿ ਹਰਿ ਚੇਤਿਆ, ਸੇ ਪਾਇਨਿ ਮੋਖਦੁਆਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ਭਾਵ-ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਹਸ੍ਤੀ (ਹੋਂਦ) ਵਿੱਚ ਸੰਸਾ ਨਹੀਂ.

ਕਰਾਇਹ, ਕਰਾਈ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜੇਹਾ ਕਰਾਇਹ ਤੇਹਾ ਹਉ ਕਰੀ ਵਖਿਆਨੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੨ ਤੂੰ ਕਰਾਵੇਂ। ੩ ਕਰਾਈਂ. ਮੈਂ ਕਰਾਵਾਂ.

ਕਰਾਸਿ, ਕਰਾਸੀ ਕਰਾਵਸਿ. ਕਰਾਵੇਗਾ। ੨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਕਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਕੜਾਹ. "ਕਹੰਜੋ ਕਿ ਤੇਰੇ ਉਦਰ ਮੇਂ ਗੁਰੁ ਕੇਰ ਕਰਾਹੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਾਹਨਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ-ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾ ਸੰਦ, ਜੋ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਖਿੱਚਕੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਲਿਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਅ਼ ਕ਼ਰਾਹ. ਬੀਜਿਆ ਖੇਤ। ੫ ਬੀਜਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਖੇਤ। ੬ ਨਿਰਮਲ ਜਲ। ੭ ਫ਼ਾ ਕਿਨਾਰਾ। ੮ ਹੱਦ. ਸੀਮਾ.

ਕਰਾਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਕ੍ਰੰਦਨ. ਹਾਇ ਹਾਇ ਕਰਨਾ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ ਕੁਹਰਾਮ। ੨ ਕਰਾਹ ਸੰਦ ਨਾਲ ਜਮੀਨ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਕੰਮ.

ਕਰਾਹਤ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕ੍ਰੰਦਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਰਾਹਤ ਹੈਂ ਗਿਰਿ ਸੇ ਗਜ ਲੰਗੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਰਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਅ਼ ਸੰਗਯਾ-ਘ੍ਰਿਣਾ. ਗਲਾਨਿ.

ਕਰਾਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਹਣਾ.

ਕਰਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕੜਾਹਾ. "ਦੀਰਘ ਕਰਾਹੇ ਲੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਰਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਕੜਾਹੀ. "ਕਰਾਹੀ ਚਾਰੁਕੈ ਲੀਨੇ ਬਰੇ ਪਕਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨) ੨ ਦੁਰਗਾ ਆਦਿਕ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨਿਮਿੱਤ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਕੜਾਹ.

ਕਰਾਹੀਯਤ. ਅ਼ ਮਕਰੂਹ ਜਾਣਨਾ. ਗਲਾਨੀ (ਘ੍ਰਿਣਾ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਕਰਾਕੂਸ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਲ.

ਕਰਾਗਉ. ਕਰਾਂਗਾ. ਕਮਾਵਾਂਗਾ. "ਜਿਉ ਮਿਲੈ ਪਿਆਰਾ ਆਪਨਾ ਤੇ ਬੋਲ ਕਰਾਗਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਰਾਂਗੁਰ. ਕਰ-ਅੰਗੁਲਿ. ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲ. "ਗਹਿ ਤਾਤ ਕਰਾਂਗੁਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੱਥ ਦੀ ਉਂਗਲ ਫੜਕੇ.

ਕਰਾਚੀ ਬੰਦਰ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਿੰਧ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਕਰਾਚੀ ਪਾਸ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਘਾਟ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਹਾਜ਼ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਸਨ ੧੯੨੫ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ.

ਕਰਾਚੂਰ } ਫ਼ਾ قراچور ਕ਼ਰਾਚੂਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਲਵਾਰ.
ਕਰਾਚੋਰ } ਕ੍ਰਿਪਾਣ. "ਕਰਾਚੋਰ ਕਰਧਰ ਚਮਕਾਏ."
ਕਰਾਚੋਲ } (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕਰਾਚੋਲ ਕਿਰਪਾਨ ਕੇ ਲੀਜਹੁ ਨਾਮ ਸੁਧਾਰ." (ਸਨਾਮਾ).

ਕਰਾਂਝ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੰਦ ਧਾ. "ਓਇ ਖਪਿ ਖਪਿ ਮੂਏ ਕਰਾਂਝਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਕ਼ਰਾਬਤ. ਅ਼ قرابت ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ਼ੁਰਬ (ਨੇੜੇ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਮੀਪਤਾ. ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਨਜ਼ਦੀਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਕ਼ਰਾਬੀਨ. ਤੁ قرابین ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਲੰਮਾ ਪਿਸਤੌਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗੋਲੀਆਂ ਪੈ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅੰ. Carbine.

ਕਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ. "ਸੋ ਪਾਏ ਜਿਸੁ ਮਸਤਕਿ ਕਰਾਮ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਅ਼ کرام ਕਿਰਾਮ. ਕਰੀਮ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਕਰਾਮਤ. ਅ਼ کرامت ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੩ ਸਿੱਧੀ. ਕਰਾਮਾਤ.

ਕਰਾਮਲ੍ਕ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ.

ਕਰਾਮਾਤ } ਅ਼ کرامات ਕਰਾਮਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.
ਕਰਾਮਾਤਿ } ਸਿੱਧੀਆਂ. ਉਹ ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਣਹੋਣੀ ਬਾਤ ਹੋਸਕੇ. ਕਰਾਮਤ ਦਾ ਸਤ੍ਯ ਹੋਣਾ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖਪੁਸ੍ਤਕਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਯਹੂਦੀ, ਈਸਾਈ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ੱਬੂਰ ਕਾਂਡ ੧੦੫ ਅਤੇ ਕ਼ੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ਬਕਰ, ਆਯਤ ੮੭ ਅਰ ਸੂਰਤ ਅਰਾਫ਼, ਆਯਤ ੧੬੦.

ਕਰਾਮਾਤੀ. ਵਿ—ਕਰਾਮਾਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਅਲੌਕਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਵਾਲਾ.

ਕਰਾਮੰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ.

ਕ਼ਰਾਯਨ. ਅ਼ قراین ਕ਼ਰੀਨਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਲੱਛਣ.

ਕਰਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ. "ਸਰਤਾ ਕੇ ਗਿਰੇ ਕਰਾਰਾ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) "ਕਰਾਰਨ ਤੇ ਬਢ ਮਾਨਹੁ ਨੀਰਧਿ ਕੋਪਕੈ ਗਾਜਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾੜ। ੩ ਦਰਾਰ. ਖੁੱਡ. ਤੇੜ. ਬਿਲ. "ਮਾਨੋ ਪਹਾਰ ਕਰਾਰ ਮੇਂ ਚੋਂਚ ਪਸਾਰ ਰਹੇ ਸਿਸੁ ਸਾਰਕ ਜੈਸੇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੪ ਅ਼ قرار ਕ਼ਰਾਰ. ਸ੍ਥਿਰਤਾ. ਠਹਿਰਾਉ। ੫ ਧੀਰਜ. "ਕਿਛੁ ਪਕੜੋ ਕਰਾਰ." (ਨਸੀਹਤ) ੬ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ. ਵਾਦਾ। ੭ ਤਸੱਲੀ. ਸੰਤੋਖ.

ਕਰਾਰਕੰਦਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਨਾਰੇ (ਕੰਢੇ) ਢਾਹੁਣ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰਾਰਨਿ. ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਵਾਲੀ ਨਦੀ. ਤਟਿਨੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰਾਰਾ. ਵਿ—ਚਰਪਰਾ. ਚਟਪਟਾ. ਮਿਰਚ ਲੂਣ ਆਦਿਕ ਤਿੱਖੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਭੋਜਨ। ੨ ਧੀਰਜ (ਕਰਾਰ) ਵਾਲਾ. "ਗਾਵਹਿ ਵੀਰ ਕਰਾਰੇ." (ਜਪੁ) ੩ ਧੀਰਜ (ਤਸੱਲੀ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ. "ਬਿਨ ਗੁਰਸਬਦ ਕਰਾਰੇ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੪ ਔਖਾ. ਵਿਖੜਾ. "ਆਗੈ ਪੰਥ ਕਰਾਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਿਰੇ) ੫ ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼. "ਖੜਗ ਕਰਾਰਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ੬ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਚਿੱਤ. ਉਤਸਾਹੀ. "ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਰਾ ਹੋਇਕੈ ਕਮਾਂਵਦਾ ਹੈ." (ਭਗਤਾਵਲੀ) ੭ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ.

ਕਰਾਰੀ. ਕਰਾਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ। ੨ ਇਸਥਿਤੀ. "ਟੁਕ ਦਮ ਕਰਾਰੀ ਜਉ ਕਰਉ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਿ—ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ. "ਵਿਚ ਹਉਮੈ ਭੀਤ ਕਰਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੪ ਔਖੀ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ. "ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਕਾਰ ਕਰਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ. ਇਕਰਾਰ. "ਹਮ ਸੋਂ ਇਹ ਬਿਧਿ ਕਰੈਂ ਕਰਾਰੀ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਕਰਾਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਭਯਾਨਕ. ਭਯੰਕਰ. ਡਰਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਾਵਣ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ.

ਕਰਾਲਾ. ਪਹਾ—ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਨਾਚ।

੨ ਤਮਾਸ਼ਾ, ਖੇਲ। ੩ ਸੰ. ਅਨੰਤਮੂਲਾ ਬੂਟੀ। ੪ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ। ੫ ਕਰਾਲ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਕਰਾਵਣਿ. ਕਰਾਉਣ ਲਈ. "ਹਰਿ ਕੰਮ ਕਰਾਵਣਿ ਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਰਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ—ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਕ੍ਰ—ਕ੍ਰਿ (ਨਾਸ਼)ਕਰਾਉਣਾ, ਲੈ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿ ਧਾ. "ਆਪਿ ਉਪਾਵਨ ਆਪਿ ਸਧਰਨਾ। ਆਪਿ ਕਰਾਵਨ ਦੋਸ ਨ ਲੈਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਆਪ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਆਪ ਅਧਾਰ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ (ਪਾਲਨਾ),ਆਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਦੋਸ਼ ਨਾ ਲੈਣਾ. ਭਾਵ—ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ.

ਕਰਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾੜ.

ਕਰਿ. ਕਰ (ਹੱਥ) ਵਿੱਚ. ਕਰ ਮੇਂ. "ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ ਬਸਹਿ ਜਿਸੁ ਸਦਾ ਕਰਿ." (ਫੁਨਹੇ ਮ:੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਰਕੇ."ਕਰਿ ਅਨਰਥ ਦਰਬੁ ਸੰਚਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਸੰ. ਕਰਿਨ੍. ਹਾਥੀ, ਜੋ ਕਰ (ਸੁੰਡ) ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਏਕਹਿ ਕਰ ਕਰਿ ਹੈ ਕਰੀ, ਕਰੀ ਸਹਸ ਕਰ ਨਾਹਿ." (ਵ੍ਰਿੰਦ) ਇੱਕੋ ਹੱਥ (ਸੁੰਡ) ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਕਰੀ (ਬਾਂਹ ਵਾਲਾ) ਆਖੀਦਾ ਹੈ, ਹਜਾਰ ਹੱਥ ਵਾਲਾ (ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ) ਕਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਕਰਿਸ਼ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸ਼੍ਮਾ.

ਕਰਿਹਾਂ. ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਕਰਿਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਟਿਦੇਸ਼. ਕਮਰ. "ਬਰ ਕਰਿਹਾਂ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕੇਹਰਿ ਸੋ ਕਰਿਹਾਂ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਰਿਕਰਹਿ. ਕਰਕਰ (ਕਰਤਾਰ) ਨੇ. "ਸਗਲ ਭਾਤਿ ਕਰਿਕਰਹਿ ਉਪਾਇਓ." (ਬਾਵਨ) ਦੇਖੋ, ਕਰਕਰ.

ਕਰਿਕੁੰਭ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਘੜੇ ਜੇਹੀ ਉੱਭਰਵੀਂ ਥਾਂ. "ਕੇਹਰਿ ਜਜੋਂ ਕਰਿਕੁੰਭ ਵਿਦਾਰੇ." (ਸਲੋਹ)

ਕਰਿੰਗ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲਿੰਗਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸੰਝ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਦਿਨ ਨੂੰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ. Cestrum Nocturnum.

ਕਰਿਜਵਾ. ਪ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਲੇਜਾ. ਜਿਗਰ. "ਕਾਢ ਕਰਿਜਵਾ ਅਪਨ ਲਲਾ ਕੋ ਦੀਜਿਯੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਕਰਿੱਜੈ. ਕੀਜੈ. ਕਰੀਏ.

ਕਰਿਣੀ. ਸੰ. ਹਥਿਨੀ. ਕਰਿ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਕਰਿੰਦ. ਵਿ—ਕਰੀਂਦ੍ਰ. ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਗਜਰਾਜ.

ਕਰਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਿੰਦਾ.

ਕਰਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿਣੀ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਗਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰਿਪਟੰਬੁ. ਕਰ-ਪੁਟ-ਵਿੱਚ-ਅੰਬੁ. ਚੁਲੀ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲੈਕੇ. "ਕਰਿਪਟੰਬੁ ਗਲੀ ਮਨ ਲਾਵਸਿ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਕਰਪੁਟ (ਚੁਲੀ) ਵਿੱਚ ਅੰਬੁ (ਪਾਣੀ) ਲੈਕੇ ਭੀ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ-ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲਦਾਨ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਸੰਧ੍ਯਾ ਦੇ ਵੇਲੇ ਭੀ ਮਨ ਸ਼ਾਂਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

ਕਰਿਪਾਈ. "ਕਰਿ ਕਰਤੈ ਕਰਣੀ ਕਰਿਪਾਈ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਕਰਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਰਚਕੇ ਕਰਤੇ ਨੇ ਕਾਰ (ਕਰਤਵ੍ਯ) ਪਾਇਆ ਹੈ. ਭਾਵ—ਲੇਖ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਰੀ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿ ੩। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ--ਬਾਂਹ. ਭੁਜਾ, ਜੋ ਕਰ (ਹੱਥ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਤੁਮ ਰਾਖਹੁ ਧਾਰਿ ਕਰੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਕਰੀਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੪ ਕਰੀਂ. ਕਰਾਂ. "ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੋਟ ਦਤੁ ਕਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੫ ਕੀਤੀ. ਕਰਨ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ "ਜਾਕਉ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰਭਿ ਮੇਰੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਰੀਅਹੁ. ਕਰਾਈਓ. "ਹਰਿ ! ਸਾਕਤ ਸੇਤੀ ਸੰਗੁ ਨ ਕਰੀਅਹੁ." (ਵਾਰ ਗਉ੧ ਮ: ੪) ੨ ਕੀਜੀਓ.

ਕਰੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਣਧਾਰ. ਕਰ (ਚੱਪਾ) ਧਰੀਆ. ਮਲਾਹ. "ਤੂਹੀ ਦਰੀਆ ਤੂਹੀ ਕਰੀਆ."

(ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਵਿ-ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. "ਕਰੀਆ ਧ੍ਰੁਵਬੁਧਿ".((ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਰੀਅੰ. ਵਿ-ਕਰਤਾ. "ਹਰੀਅੰ ਕਰੀਅੰ." (ਜਾਪੁ) ਹਰਤਾ ਅਤੇ ਕਰਤਾ.

ਕਰੀਹ. ਅ਼ ﻛﺮﻳﻪ ਵਿ-ਨਿੰਦਿਤ. ਬੁਰਾ। ੨ ਬਦ ਸ਼ਕਲ। ੩ ਕਰਾਹਤ (ਗਲਾਨਿ) ਯੋਗ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਹਤ.

ਕਰੀਹਾ, ਕਰੀਹਾਂ ਕਰਨ ਦੀ ਈਹਾ (ਇੱਛਾ). ੨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਗੁਣ ਕਾਮਣ ਕਰੀਹਾ ਜੀਉ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰਿਹਾਂ.

ਕਰੀਕਰ. ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ.

ਕਰੀਕਰਬਾਹੁ. ਵਿ-ਕਰੀ (ਹਾਥੀ) ਦੀ ਕਰ (ਸੁੰਡ) ਜੇਹੀ ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਹਨ. ਭਾਵ-ਲੰਮੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ.

ਕਰੀਕਰਾਂਤਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਖੜਗ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸੁੰਡ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰੀਖਨ, ਕਰੀਛਨ ਕ੍ਰਿ-ਕਰ੍ਸ਼ਣ. ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਪਾੜਨਾ. ਚੀਰਨਾ.

ਕਰੀਜਾ. ਵਿ-ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਕਰੀਟ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰੀਟ.

ਕਰੀਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਕਰੀਠਾ.

ਕਰੀਂਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿੰਦ.

ਕ਼ਰੀਨਾ. ਅ਼ ﻗﺮﻳﻨﻪ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਨਿਯਮ. ਤਰੀਕਾ। ੨ ਸਿਲਸਿਲਾ. ਕ੍ਰਮ। ੩ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਕਰੀਫਲ. ਕਰੀਰ ਦਾ ਫਲ. ਪੇਂਝੂ. "ਸੁਧਾ ਮਿਸਟਾਨ ਪਾਨ ਕੇ ਬਦਲੇ ਕਰੀਫਲ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਕ਼ਰੀਬ. ਅ਼ ﻗﺮﻳﺐ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਪਾਸ. ਨੇੜੇ. ਸਮੀਪ। ੨ ਲਗ ਪਗ.

ਕਰੀਬੀ. ਵਿ-ਕੋਲ ਦਾ. ਨਜ਼ਦੀਕ ਦਾ. ਸਮੀਪੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸਮੀਪਤਾ. ਨੇੜ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਰੀਬ.

ਕਰੀਮ. ਅ਼ ﻛﺮﻳﻢ ਵਿ-ਕਰਮ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ। ੨ ਉਦਾਰ। ੩ ਬਜ਼ੁਰਗ.

ਕਰੀਮਬਖ਼ਸ਼. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ੌਜੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ.

ਕਰੀਮਾ. ਅ਼ ﻛﺮﻳﻤﺎ ਐ ਕਰੀਮ! ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ! "ਕਰੀਮਾ ਰਹੀਮਾ ਅਲਾਹ ਤੂ ਗਨੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕਰੀਮਾਰ. ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਰੀਮੁਲ ਰਹੀਮ. (ਜਾਪੁ) ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਅਤੇ ਦਯਾਲੁ. ਉਦਾਰ ਅਤੇ ਦਯਾਵਾਨ.

ਕਰੀਰ, ਕਰੀਲ ਸੰ. ਕਰੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬਾਂਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਗੋਭ। ੨ ਘੜਾ. ਕੁੰਭ। ੩ ਕਰੀਰ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਡੇਲੇ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਕਰੀਲੀ. ਵਿ-ਕਰੀਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਕਾਰਣ ਕਰੀਲੀ." (ਅਕਾਲ)

ਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਰ. "ਅਹਿਕਰੁ ਕਰੇ ਸੁ ਅਹਿਕਰੁ ਪਾਏ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫) ਇਸ ਹੱਥ ਨਾਲ ਕਰੇ ਅਤੇ ਉਸੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਫਲ ਪਾਵੇ। ੨ ਸੰ. ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰ ੩. "ਗਊ ਬਿਰਾਹਮਣ ਕਉ ਕਰੁ ਲਾਵਹੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕਰੁੰਜੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੂੰਜੜਾ.

ਕਰੁਣ. ਵਿ-ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. ਦੁਖੀ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ.

ਕਰੁਣਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. ਦੁਖੀ ਤੇ ਮਿਹਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਰੁਣਕ੍ਰਿਪਾਲ ਗੋਪਾਲ ਦੀਨਬੰਧੁ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕਰੁਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਨੌ ਰਸਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰਸ. ਦੇਖੋ, ਰਸ.

ਕਰੁਣਾਨਿਧਾਨ, ਕਰੁਣਾਨਿਧਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੨ ਦਯਾ ਦਾ ਆਸਰਾ.

ਕਰੁਣਾਪਤਿ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਕਰੁਣਾਂਬੁਧਿ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਅੰਬੁਧਿ (ਸਮੁੰਦਰ).

ਕਰੁਣਾਮਇ, ਕਰੁਣਾਮਈ, ਕਰੁਣਾਮਯ, ਕਰੁਣਾਮੈ ਕ੍ਰਿਪਾਰੂਪ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਭਗਤਵਛਲ ਕਰੁਣਾਮਯਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਤਾਕੋ ਦੂਖ ਹਰਿਓ ਕਰੁਣਾਮੈ." (ਮਾਰੂ ਮ:੯)

ਕਰੁਣਾਯਤਨ, ਕਰੁਣਾਲਯ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਆਯਤਨ (ਘਰ). ਦਯਾ ਦਾ ਆਲਯ (ਗ੍ਰਿਹ). "ਕਰੁਣਾਲਯ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਕਰੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁਣਾ.

ਕਰੁਨਾਜਲੀਸ. ਕਰੁਣਾ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਦਾ ਜਲੀਸ (ਜਲਈਸ਼. ਸਮੁੰਦਰ). ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ. "ਸੁਨੋ ਅਰਜ ਦਾਸ ਕਰੁਨਾਜਲੀਸ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਕਰੁਨਾਮੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁਣਾਮਯ. "ਨਾਨਕ ਕਹਿਤ ਗਾਇ ਕਰੁਨਾਮੈ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਕਰੁਵਾ, ਕਰੂਆ ਵਿ—ਕਟੁ. ਕੜਵਾ. ਕੌੜਾ. "ਲਗਿ ਸੰਗਤਿ ਕਰੂਆ ਮੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਕਰਕ. ਸੰਗਯਾ—ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਘੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੂਆਚੌਥ। ੩ ਸੰ. ਕਵਲ. ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ. "ਲਾਯਕ ਹੈਂ ਤੁਮਰੇ ਮੁਖ ਕੀ ਕਰੂਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਰੂਆਚੌਥ. ਸੰ. ਕਰਕਚਤੁਰ੍ਥੀ. ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੪. ਇਸ ਤਿਥਿ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਿਨੇ ਵ੍ਰਤ ਕਰਕੇ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਕਰੂਏ ਦੀ ਟੂਟੀ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਅਰਘ ਦਿੰਦੀਆਂ ਅਤੇ ਵ੍ਰਤ ਉਪਾਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਇਹ ਵ੍ਰਤ ਨਹੀਂ ਰਖਦੀਆਂ.

ਕਰੂੰਜੜਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਯ੍ਯਰਟਾ—ਕ੍ਰੱਯਰਟਾ. ਸੰਗਯਾ—ਵੇਚਣ ਯੋਗ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਵੇਚਣ ਲਈ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਲੈਲਓ ਸੌਦਾ, ਐਸਾ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਹੋਕਾ ਦੇਕੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਹੁਣ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸਬਜੀ ਵੇਚਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਯਾ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਕਰੂਠ, ਕਰੂਠੀ ਵਿ—ਕ੍ਰੂਰ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ. ਕਠੋਰਮਨ. "ਮਨੋ ਫਾਗ ਖੇਲੈਂ ਪਿਸਾਚੰ ਕਰੂਠੀ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਕਰੂਪ, ਕਰੂਪੀ ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂਪ. "ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਕਰੂਪੀ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ." (ਵਡ ਮ: ੩)

ਕਰੂਰ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੂਰ.

ਕਰੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰੂਰਾ.

ਕਰੂਰਾਛ. ਸੰ. ਕ੍ਰੂਰਾਕ੍ਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਰੂਰ (ਭਯਾਨਕ) ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕ੍ਰੂਰ ਹੈ. ਸ਼ਨਿ ਗ੍ਰਹ। ੨ ਇੱਕ ਦੈਤ,ਜੋ ਰਾਵਣ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਦੈਤ,ਜੋ ਦੇਵੀ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਕਰੂਰਾਛ ਘਾਯਾ." (ਚੰਡੀ ੨) ੪ ਸਰਵਲੋਹ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ (ਵੀਰਯਨਾਦ) ਦਾਨਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਕਰੂਰਾਛ ਭਟ." (ਸਲੋਹ)

ਕਰੇਹੁ. ਕਰੋ. "ਕਾਰੀ ਏਹੁ ਕਰੇਹੁ."(ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਕਰੇਕੈ. ਕਰਕੇ. "ਨਦਰਿ ਕਰੇਕੈ ਆਪਣੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ)

ਕਰੇਜਾ. ਸੰ. यकृत—ਯਕ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਯਾ—ਕਲੇਜਾ.ਜਿਗਰ. "ਕਰਕ ਕਰੇਜੇ ਮਾਹੀ." (ਸੋਰ ਭੀਖਨ) ੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਮਨ (ਦਿਲ) ਦਾ ਅਰਥ ਭੀ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਕਰੇਟੁ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਜਲ ਵਿੱਚ ਅਟਨ (ਵਿਚਰਣ) ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸਾਰਸ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ.

ਕਰੇਂਦੜ. ਵਿ—ਕਰਤਾ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਪਾਪ ਕਰੇਂਦੜ ਸਰਪਰ ਮੁਠੇ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ)

ਕਰੇਂਦਾ. ਵਿ—ਕਰਿੰਦਾ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਰਦਾ. ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ.

ਕਰੇਰ, ਕਰੇਰਾ ਵਿ—ਕਠੋਰ. ਕਰੜਾ. "ਮਾਨੋ ਲੁਹਾਰ ਲਿਯੇ ਘਨ ਹਾਥਨ ਲੋਹ ਕਰੇਰੇ ਕੋ ਕਾਮ ਸਵਾਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਾਰਾ.

ਕਰੇਰੈ. ਕਰੇ ਹੈ. "ਧੂਰਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੇਰੈ."(ਕਾਨ ਮ:੫)

ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਕਰੇਲਾ. ਸੰ. कारवेल्ल—ਕਾਰਵੇੱਲ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਨੋਕਦਾਰ ਪੱਤੀਆਂ ਦੀ ਬੇਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਗੁੱਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਕਸੈਲੇ ਸੁਆਦ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਕਾਰਵੇੱਲ ਦਾ ਫਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ੩ ਕਰੇਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਸੁਰਮੇਦਾਨ.

ਕਰੇਵ. ਕਰੇ—ਇਵ। ੨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਆਪੇ ਕਰਣ ਕਰੇਵ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਕਰੇਵਾ. ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ, ਜੋ ਲੋਕਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ.

ਕਰੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਦੰਤਸ਼ਰਕਰਾ.

ਕਰੈਯਾ. ਵਿ—ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. "ਬਰ ਜੁੱਧ ਕਰੈਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਰੋਟ. ਕਰ—ਓਟ. ਹੱਥ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲੀ ਢਾਲ। ੨ ਖੰਦਕ. ਖਾਈ. "ਓਟਨ ਕੂਦ ਕਰੋਟਨ ਫਾਂਧ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਸੰ. ਸਿਰ ਦੀ ਖੋਪੜੀ. ਕਪਾਲ.

ਕਰੋਟਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋਟ ੩. ਕਰੋਟ ਅਤੇ ਕਰੋਟਿ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਹਨ.

ਕਰੋਟਿ ਓਟ. ਸੰਗਯਾ—ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ, ਜੋ ਕਰੋਟਿ (ਖੋਪਰੀ) ਦੀ ਓਟ ਹੈ. ਖੋਲ. "ਛੇਦ ਕਰੋਟਿਨ ਓਟਨ ਕੋਟਿ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਰੋਟੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਰੋਟਿ (ਖੋਪਰੀ) ਰਖਦੀ ਹੈ. "ਕਮਛਜਾ ਕਰੋਟੀ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਕਰੋਡ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜ ਅਤੇ ਕਾਰੋੜ। ੨ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਚਰਦੇ ਹੋਏ ਬਰ੍ਹੇ ਅਤੇ ਗੁਰਨੇ ਪਿੰਡ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕਰੋਡ ਗ੍ਰਾਮ ਆਕੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. "ਚਲੇ ਕਰੋਡ ਗ੍ਰਾਮ ਮਹਿਂ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਰੋਡ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਧਮਧਾਨ ਆਏ ਹਨ.

ਕਰੋਤਿ. ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੈਸੇ ਪਾਵਕ ਕਾਸਟ ਭਸਮੰ ਕਰੋਤਿ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਰੋਧ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋਧ.

ਕਰੋਧਿ. ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ. ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ. "ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨਗਰੁ ਬਹੁ ਭਰਿਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋਧੀ.

ਕਰੋਧੁ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋਧ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁੱਸਾ. "ਕਾਮੁਕਰੋਧੁ ਕਪਟੁ ਬਿਖਿਆ ਤਜਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਰੋਪ. ਸੰ. ਕੋਪ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁੱਸਾ.

ਕਰੋਰ. ਸੰ. ਕੋਟਿ. ਸੰਗਯਾ—ਸੌ ਲੱਖ. ਕ੍ਰੋੜ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖ੍ਯਾ.

ਕਰੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜੀ.

ਕਰੋਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛੇੜਖਾਨੀ. ਤਾਨੇਜ਼ਨੀ. "ਕਰੈਂ ਕਰੋਲੀ ਨਿੱਤ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰੌਲੀ.

ਕਰੋੜ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋਰ.

ਕਰੋੜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਦਾਰੋਗਾ. ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ। ੨ ਕ੍ਰੋੜ (ਕੋਟਿ) ਦਾਮ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਮਾਲੀ ਅਫ਼ਸਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜੀ ੨.

ਕਰੋੜਿ. ਕੋਟਿ. ਸੌ ਲੱਖ. ਭਾਵ—ਬੇਅੰਤ. "ਕਰੋੜਿ ਹਸਤ ਤੇਰੀ ਟਹਿਲ ਕਮਾਵਹਿ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਰੋੜੀ, **ਕਰੋੜੀਆ** } ਵਿ—ਕੋਟਿਪਤਿ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਕਰੋੜਹਾ ਰੁਪਯਾ ਹੈ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਨੇ ਸਨ ੧੫੭੫—੭੬ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਸਲਤਨਤ ਨੂੰ (ਬੰਗਾਲ ਬਿਹਾਰ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਬਿਨਾ) ਇੱਕ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਦਾਮ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ ੧੮੨ ਇਲਾਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵੰਡਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਹਾਕਮਾਂ ਨੂੰ "ਆਮਿਲ" ਜਾਂ "ਕਰੋੜੀ" ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਾਮ ਦਾ ਮੁੱਲ ਇੱਕ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਚਾਲੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਇੱਕ ਕਰੋੜ ਦਾਮ ੨੫੦,੦੦੦ (ਢਾਈ ਲੱਖ) ਰੁਪਯੇ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਸੀ। ੩ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ। ੪ ਦੂਨੀ ਚੰਦ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀ ਉਪਾਧੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਭਰਮ ਪਾਖੰਡ ਨੂੰ ਤਯਾਗਕੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ

ਕਰੋੜੀਮੱਲ ਭੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਗਰ ਵਸਾਉਣ ਲਈ ਇਸੇ ਨੇ ਧਨ ਖ਼ਰਚਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮਹਿਲ ਤਥਾ ਧਰਮਸਾਲਾ ਬਣਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰਪੁਰ ੧.

ਕਰੋੜੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਿਸਲਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਮਿਸਲ. ਇਸ ਦਾ ਮੁਖੀਆ, ਜੱਟ ਕਰੋੜਾ ਸਿੰਘ ਬਰਕੀ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮਿਸਲ ਕਰੋੜੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ. ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਛਲੌਂਦੀ ਸੀ. ਕਲਸੀਆ ਰਿਆਸਤ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਹੈ. ਕਰਨਾਲ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਧਨੌਰ ਦੇ ਸਰਦਾਰ, ਅੰਬਾਲੇ ਜਿਲੇ ਦੇ ਲੇਦੇ ਦੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਭੀ ਇਸੇ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਕਰੋੜੀਮੱਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜੀ ੪.

ਕਰੌ. ਕਰਮ. ਡਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਕਰਉ. "ਕਰੌ ਅਢਾਈ ਧਰਤਿ ਮੰਗ." (ਭਾਗੁ) ਵਾਮਨ ਨੇ ਢਾਈ ਕ਼ਦਮ ਜ਼ਮੀਨ ਮੰਗਕੇ.

ਕਰੌਂਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੌਂਦਾ. "ਬਦਰੀ ਖਦਰ ਕਰੌਂਜੇ ਜਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਰੰਜੂਆ. ਮੀਚਕਾ.

ਕਰੌਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਪਤ੍ਰਿਕਾ (ਆਰੀ) ਜੇਹੇ ਦੰਦੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਤਲਵਾਰ. "ਕਰੌਤੀ ਕਟਾਰੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਕਰੌਂਦਾ. ਸੰ. ਕਰਮਦੰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਿੰਬੂ ਜੇਹੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਅਚਾਰ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. L. Carissa carandas.

ਕਰੌਲ, ਕਰੌਲਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਿਕਾਰੀ. "ਧਰ ਕਰ ਭੇਸ ਕਰੌਲ ਕੋ ਗਈ ਤਵਨ ਕੇ ਧਾਮ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੮) ੨ ਵਿ—ਕਰਾਲ. ਭਿਆਨਕ.

ਕਰੌਲੀ. ਤੁ. قرولی ਕ਼ਰੌਲੀ. ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ. ਲੰਮੀ ਛੁਰੀ. "ਕਰੌਲੀ ਕਿਨੀ ਕਾਢ ਪਹਿਲੂ ਬਿਦਾਰਜੋ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਰਈਸ ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਹਨ.

ਕਰੰਉ. ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਭਗਤਿ ਕਰੰਉ ਲਿਵ ਲਾਏ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਕਰਮ. ਕਦਮ. ਡਿੰਘ.

ਕਰੰਕ, ਕਰੰਗ ਸੰ. करङ्क. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਰੀਰ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ. "ਕਰੰਗੀ ਲਗਾ ਹੰਸ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਹੰਸਰੂਪ ਜੀਵ, ਜੋ ਮੋਤੀ (ਸ਼ੁਭ ਗੁਣ) ਚੁਗਣ ਵਾਲਾ ਸੀ, ਵਿਸ਼ੇਰੂਪ ਕਰੰਗਾਂ ਨੂੰ ਚੂੰਡਦਾ ਹੈ. "ਕਰੰਗ ਬਿਖੁ ਮੁਖਿ ਲਾਈਐ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਕਰੰਜਨ, ਕਰੰਜਨੋ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਸੇਵਾ ਕਰੰਜਨ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੰਜਨੋ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਜਨ (ਸੇਵਕਾਂ) ਦੇ ਸਿਰ, ਕਰ (ਹੱਥ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕਰੰਜੁਵਾ, ਕਰੰਜੂਆ ਸੰ. कण्टकरञ्ज—ਕੰਟਕਰੰਜ. ਮੀਚਕਾ. L. Caesalpinia Bondacella. ਇਹ ਕੰਡੇਦਾਰ ਪੌਦਾ ਬਹੁਤ ਕੌੜਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਮੀਚਕਾ ਤਾਪ ਬਵਾਸੀਰ ਕੁਸ਼੍ਠ ਪੇਟ ਦੇ ਕੀੜੇ ਅਤੇ ਤੁਚਾ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਸੋਜ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਬਾੜ ਲਈ ਇਹ ਬਹੁਤ ਲਾਈਦਾਹੈ.

ਕਰੰਡ. ਸੰ. करण्ड. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਿਟਾਰਾ. ਪਿਟਾਰੀ। ੨ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਛੱਤਾ। ੩ ਤਲਵਾਰ। ੪ ਹੰਸ ਦੀ ਕ਼ਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ.

ਕਰੰਤਾ. ਕਰਦਾ. "ਖਟਕਰਮ ਕਰੰਤਾ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰੰਤੇ ਕੀ ਆਗਿ.

ਕਰੰਤੇ ਕੀ ਆਗਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਤ੍ਵਗ੍ਨਿ. ਯਗ੍ਯ ਦੀ ਅਗਨਿ, ਜੋ ਮਹਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੀ ਹੈ. "ਗੰਗਾ ਕਾ ਉਦਕ ਕਰੰਤੇ ਕੀ ਆਗਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ ਅਗਨਿ. ਅਰਣੀ ਮਥਕੇ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਅੱਗ. ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਅਗਨੀ ਵਰਤਣੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਰਣੀ.

ਕਰੰਦਹ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੇਂਦਹ.

ਕਰੰਮ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਤਾਕੇ ਪੂਰਕਰੰਮਾ".

(ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ ਨਾਨਕ ਨਹੀ ਕਰੰਮ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਮ.

ਕਰੰਮਕਾਲ. ਕਾਲਕ੍ਰਮ. ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼. "ਕਰੰਮਕਾਲ ਯੌਂ ਭਈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਰੰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੰਮ। ੨ ਵਿ—ਕਰਮਾਂ ਵਾਲਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਹਮ ਨੀਚ ਕਰੰਮਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਕਰਮਾਂ ਕਰਕੇ. ਕਰਮੋਂ ਸੇ. "ਹਰਿ ਜਪੀਐ ਵਡੇ ਕਰੰਮਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਕਰੁਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੜ੍ਹਨਾ. ਤਪਣਾ. ਉਬਲਨਾ. ਸੰਤਾਪ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਕਰੈ ਨ ਝੁਰੈ ਨਾ ਮਨੁ ਰੋਵਨਹਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਰ੍ਹਾ. ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਕੈਥਲ, ਥਾਣਾ ਪਹੋਏ ਦਾ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਗ੍ਰਾਮ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸੇ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਅੰਨ੍ਹੇ ਪਿੰਗੁਲੇ ਨੂੰ ਅਰੋਗ ਕੀਤਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਭੀ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਪਿੰਡ ਖੂਹ ਅਤੇ ਬਾਗ ਲਾਉਣ ਲਈ ਮਾਯਾ ਦਿੱਤੀ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਆਏ ਹਨ, ਪਰ ਡੇਰਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ. ਘੋੜੇ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਏ ਹੀ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਅੱਗੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ. ਇੱਕੋ ਹਾਤੇ ਅੰਦਰ ਗੁਰੁਅਸਥਾਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟਹਿਲ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਕੈਥਲਪਤਿ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਸੀ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ ਤੋਂ ੧੬ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ੪੨੫ ਰੁਪਯੇ, ਜੀਂਦ ਤੋਂ ੫੫ ਰੁਪਯੇ ਅਤੇ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੧੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਤਿੰਨ ਸੌ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਕਰੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰੁਨਾ.

ਕਲ. ਸੰ. ਕਲ੍. ਧਾ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਗਿਣਨਾ, ਫੈਂਕਣਾ, ਜਾਣਾ, ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਲੈਣਾ, ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. "ਕਹਿਣ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਢਾਲਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਕਥਨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵਤ ਹੈ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਿੱਠੀ ਧੁਨਿ। ੪ ਵੀਰਜ. ਮਣੀ। ੫ ਕਲਾ. ਸ਼ਕਤਿ. "ਨੀਕੀ ਕੀਰੀ ਮਹਿ ਕਲ ਰਾਖੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਜਿਨ ਕਲ ਰਾਖੀ ਮੇਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੬ ਭਾਗ. ਅੰਸ. ਹਿੱਸਾ. "ਕਲੀਕਾਲ ਮਹਿ ਇਕ ਕਲ ਰਾਖੀ." ਅਤੇ—"ਤ੍ਰੇਤੈ ਇਕ ਕਲ ਕੀਨੀ ਦੂਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੩) ੭ ਕਲਜ (ਕਲ੍ਯ). "ਚਰਣ ਨ ਛਾਡਉ ਸਰੀਰ ਕਲ ਜਾਈ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੮ ਚੈਨ. ਸ਼ਾਂਤਿ. "ਮਨ ਕਲ ਨਿਮਖਮਾਤ੍ਰ ਨਹਿ ਪਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੯ ਕਲਾ. ਵਿਦ੍ਯਾ. "ਜਿਸੁ ਭੁਲਾਏ ਆਪਿ ਤਿਸੁ ਕਲ ਨਹੀ ਜਾਣੀਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) "ਤੂ ਬੇਅੰਤੁ ਸਰਬ ਕਲ ਪੂਰਾ." (ਬੈਰਾ ਮ: ੪) ੧੦ ਅਵਿਦ੍ਯਾ, ਜੋ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਲ(ਬੰਧਨ) ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ. "ਗੁਰ ਕੈ ਬਾਣਿ ਬਜਰ ਕਲ ਛੇਦੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੧੧ ਯੰਤ੍ਰ. ਮਸ਼ੀਨ. "ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ ਸੋ ਪ੍ਰਭੂ ਜਾਂਕੈ ਕਲ ਹਾਥਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੧੨ ਕਾਲੀ. ਯੋਗਿਨੀ. "ਕਲ ਸਨਮੁਖ ਆਵਤ ਭਈ ਜਾਂਹਿ ਬੇਖ ਬਿਕਰਾਲ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੧੩ ਅਕਾਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਜੋ ਕਲ ਕੋ ਇਕ ਬਾਰ ਧਿਐਹੈ." (ਚੌਪਈ) ੧੪ ਛੰਦ ਦਾ ਚਰਣ. ਤੁਕ। ੧੫ ਦੇਖੋ, ਕਲਿ.

ਕਲਉ. ਕ਼ਲਮ. ਲੇਖਨੀ. "ਕਲਉ ਮਸਾਜਨੀ ਕਿਆ ਸਦਾਈਐ?" (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਕ਼ਲਮ ਦਵਾਤ ਮੰਗਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ?

ਕਲਸ. ਸੰ. ਕਲਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੰਦਰ ਦਾ ਮੁਕਟ, ਜੋ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਨਾਲ ਲਿੱਪਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਤੈ ਜਨ ਕਉ ਕਲਸ ਦੀਪਾਇਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ਤੈਂ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਲਸ ਵਾਂਙ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਘੜਾ. "ਕਨਕ ਕਲਸ ਭਰ ਆਨੈ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਇਕ ਤੋਲ, ਜੋ ਅਜ ਕਲ ਅੱਠ ਸੇਰ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ੪ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁੱਲਾਸ ਭੀ ਹੈ.* ਇਹ ਛੰਦ ਦੋ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

*ਕਵਿ ਸੈਨਾਪਤਿ ਨੇ ਗੁਰੁਸੋਭਾ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੱਟਕ ਛੰਦ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਜੋ ਛੰਦ ਕਲਸ਼ (ਸਿਰ) ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ,ਉਸ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪਦ ਦੂਜੇ ਛੰਦ ਦੇ ਮੁੱਢ ਸਿੰਘਾਵਲੋਕਨ ਨਯਾਯ ਕਰਕੇ ਆਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਚੌਪਾਈ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਭੰਗੀ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ "ਕਲਸ" ਛੰਦ ਰਚਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ—

ਆਦਿ ਅਭੈ ਅਨਗਾਧ ਸਰੂਪੰ,
ਰਾਗ ਰੰਗ ਜਿਹ ਰੇਖ ਨ ਰੂਪੰ,
ਰੰਕ ਭਯੋ ਰਾਵਤ ਕਹੂੰ ਭੂਪੰ,
ਕਹੂੰ ਸਮੁਦ੍ਰ ਸਰਿਤਾ ਕਹੂੰ ਕੂਪੰ,—
ਸਰਿਤਾ ਕਹੁ ਕੂਪੰ, ਸਮੁਦਸਰੂਪੰ,
ਅਲਖਬਿਭੂਤੰ ਅਮਿਤਗਤੰ,
ਅਦ੍ਵੈ ਅਬਿਨਾਸੀ, ਪਰਮ ਪ੍ਰਕਾਸੀ,
ਤੇਜ ਸੁਰਾਸੀ, ਅਕ੍ਰਿਤਕ੍ਰਿਤੰ,
ਜਿਹ ਰੂਪ ਨ ਰੇਖੰ, ਅਲਖ ਅਭੇਖੰ
ਅਮਿਤ ਅਦ੍ਵੈਖੰ, ਸਰਬਮਈ,
ਸਬ ਕਿਲਵਿਖਹਰਣੰ ਪਤਿਤਉਧਰਣੰ,
ਅਸਰਣਸਰਣੰ, ਏਕ ਦਈ.
(ਗਜਾਨ)

(ਅ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਈ ਛੰਦਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕਲਸ ਛੰਦ ਰਚੇਗਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਰੂਪ ਇਸ ਥਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ.

ਚੌਪਈ ਅਤੇ ਸਵੈਯੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕਲਸ, ਯਥਾ—

ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਪਰਮਪਦੁ ਪਾਯਉ,
ਅਬਿਨਾਸੀ ਅਬਿਗਤੁ ਧਿਆਯਉ,
ਤਿਸ ਭੇਟੇ ਦਾਰਿਦ੍ਰ ਨ ਚੰਪੈ,
ਕਲ੍ਯਸਹਾਰੁ ਤਾਸੁ ਗੁਣ ਜੰਪੈ.—
ਜੰਪਉ ਗੁਣ ਬਿਮਲ ਸੁਜਨ ਜਨ ਕੇਰੇ,
ਅਮਿਅਨਾਮੁ ਜਾਕਉ ਫੁਰਿਆ,
ਇਨਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸੇਵਿ ਸਬਦਰਸੁ ਪਾਯਾ,
ਨਾਮੁ ਨਿਰੰਜਨ ਉਰਿ ਧਰਿਆ,
ਹਰਿਨਾਮ ਰਸਿਕੁ ਗੋਬਿੰਦਗੁਣਗਾਹਕੁ
ਚਾਹਕੁ ਤੱਤ ਸਮੱਤਸਰੇ,
ਕਵਿ ਕਲ੍ਯ ਠਕੁਰ ਹਰਿਦਾਸਤਨੇ,
ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰ ਅਭਰ ਭਰੇ.
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

(ੲ) ਨਿਤਾ ਅਤੇ ਸਾਰ ਛੰਦ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕਲਸ. ਨਿਤਾ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਹਮ ਘਰਿ ਸਾਜਨ ਆਏ, ਸਾਚੈ ਮੇਲਿ ਮਿਲਾਏ, × ×
ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਏ ਹਰਿ ਮਨਿ ਭਾਏ,
ਪੰਚ ਮਿਲੇ ਸੁਖ ਪਾਇਆ.
ਸਾਈ ਵਸਤੁ ਪਰਾਪਤ ਹੋਈ,
ਜਿਸੁ ਸੇਤੀ ਮਨੁ ਲਾਇਆ *. × × ×
(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਕਲਸਹਾਰ. ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਕਹੁ ਕੀਰਤਿ ਕਲਸਹਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੨ ਸੰ. ਕਲਸ਼ਹਾਰ. ਘੜਾ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਕਹਾਰ.

ਕਲਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਸ ੨. "ਫਿਸਲੈ ਪਗ ਕਲਸਾ ਗਿਰੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਬਾਂਗਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇੱਕ ਰਾਤ ਰਹੇ. "ਉਤਰੇ ਕਲਸੇ ਗ੍ਰਾਮ ਸੁਜਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਲਸੀ. ਛੋਟਾ ਕਲਸ.

ਕਲਸੀਆ. ਲਹੌਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ ਦੇ ਕਲਸੀਆ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਸੰਮਤ ੧੭੮੨ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਅਤੇ ਕਰੋੜੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਕੇ ਇਸ ਨੇ ਪੰਥ ਦੀ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਹੁਣ ਰਾਜਾ ਕਲਸੀਆ ਜਿਲੇ ਅੰਬਾਲੇ ਵਿੱਚ ਛਛਰੌਲੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਪਰ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕਲਸੀਆ" ਹੈ.

ਰਾਜਾ ਕਲਸੀਆ ਦੀ ਵੰਸ਼ਾਵਲੀ:—

ਸਰਦਾਰ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ
|
ਸਰਦਾਰ ਜੋਧ ਸਿੰਘ ਦੇ: ਸਨ ੧੮੧੭
|
ਸ. ਸੋਭਾ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੫੮
|
ਸ. ਲਹਿਨਾ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੮੬੯
|

* ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਲਈ ਤੁਕਾਂਤ 'ਪਾਯਾ' ਅਤੇ 'ਲਾਯਾ' ਹੈ.

ਸ. ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੯੮੩

ਸ. ਜਗਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੯੯੬ — ਸ. ਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ: ੧੯੦੮

ਜ. ੧੯੦੨ ਰਾਜਾ ਰਵੀਸ਼੍ਵਰ ਸਿੰਘ

ਕਲਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕਲਸ.

ਕਲਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਲੇਸ਼. ਝਗੜਾ। ੨ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਮਿਆਨ.

ਕਲਹਨੀ. ਵਿ—ਕਲਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਲੜਾਕੀ.

ਕਲਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਹ। ੨ ਯੋਗਿਨੀ. "ਕਲਹਾ ਨਾਮ ਸਜਾਮ ਤਨ ਧਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਯੁੱਧ ਦੀ ਦੇਵੀ.

ਕਲਹਾਂਤਰਿਕਾ, ਕਲਹਾਂਤਰਿਤਾ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਪਤਿ ਦਾ ਅਨਾਦਰ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਪਛਤਾਵੇ.

ਕਲਹਾਰ, ਕਲਹਾਰਾ, ਕਲਹਾਰੀ, ਕਲਹਿਨੀ ਵਿ—ਕਲਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਝਗੜਾਲੂ. ਲੜਾਕਾ.ਕਲੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.ਲੜਾਕੀ। ੨ ਕਲਹਾਂਤਰਿਕਾ ਨਾਇਕਾ.

ਕਲਹੰਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਾਜਹੰਸ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੩ ਕਦੰਬ ਬਿਰਛ.

ਕਲਕ. ਸੰ. ਕਲ੍ਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੂਰਣ। ੨ ਨੁਗਦਾ। ੩ ਵਿਸ਼੍ਟਾ। ੪ ਪਾਪ। ੫ ਕੰਨ ਦੀ ਮੈਲ। ੬ ਪਾਖੰਡ। ੭ ਅ਼. قلق ਕ਼ਲਕ਼. ਬੇਚੈਨੀ. ਘਬਰਾਹਟ। ੮ ਦੁੱਖ.

ਕਲਕੱਤਾ. ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ੮੬ ਮੀਲ ਪੁਰ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕੰਢੇ ਕਾਲੀਘਾਟ ਪਾਸ ਵਸਿਆ, ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖਸੰਖ੍ਯਾ ਦੇ ਲਿਹਾਜ਼ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ.* ਇਹ ਭਾਰਤ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚਿਰਕਾਲ ਰਹਿਆ ਹੈ.ਸੰਮਤ ੧੯੬੮ (ਸਨ ੧੯੧੧) ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਜਾਰਜ ਪੰਜਮ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ.

ਕਲਕੱਤੇ ਵਿੱਚ ਵਡੀਸੰਗਤਿ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਅਤੇ ਕਥਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕਲਕੱਤਾ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੧੧੭੬ ਮੀਲ ਹੈ.

ਕਲਕਲ, ਕਲਕਲਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਝਰਣੇ ਆਦਿਕ ਤੋਂ ਜਲ ਝਰਣ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਕੁਲਾਹਲ. ਸ਼ੋਰ.

ਕਲਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਕਾਲ. "ਖੁਸ਼ੀ ਭਯੋ ਕਲਕਾਲ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖ ਯੌਂ ਕਹੈਂ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਕਾਲ ਦਾ ਕਾਲ. ਮਹਾਕਾਲ.

ਕਲਕਿ, ਕਲਕੀ ਸੰ. ਕਲਕਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ. "ਚੌਬਿਸਵੋਂ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰਾ." (ਕਲਕੀ)

ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਘੋਰ ਕਲਿਯੁਗ ਆਉਣ ਤੋਂ ਸੰਭਲ ਨਗਰ (ਜਿਲਾ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ) ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁਯਸ਼ ਨਾਮਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਪ੍ਰਗਟੇਗਾ,ਜੋ ਸਫ਼ੇਦ ਘੋੜੇ ਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਦਿਗਵਿਜੈ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਰੇ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰਭਲ.

ਕਲਕੰਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੋਰ ਅਤੇ ਕੋਇਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਲ (ਰਸੀਲਾ) ਕੰਠ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲਾ. ਸੁਰੀਲਾ.

ਕਲਖ, ਕਲਖਾ ਦੇਖੋ, ਕਲੁਖ। ੨ ਸੰ. ਕਸ਼ਿੰਤ. ਆਕ੍ਰਿਸ਼੍ਟ (ਆਕ੍ਰੁਸ਼੍ਟ).ਵਿ—ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ. ਧੂਹਿਆ. "ਸਿਰ ਊਪਰਿ ਖੜਗ ਕਲਖਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧, ਮ: ੩)

ਕਲਗਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਫੁੱਲ, ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ

* ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲਕੱਤੇ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੩੨੭੫੪੭ ਹੈ.

ਪੰਨਾ ੯੨੦ ਕਲਸੀਆਪਤਿ ਰਾਜਾ ਰਵੀਸ਼੍ਵਰਸਿੰਘ ਜੀ.

ENGRAVED AND PRINTED BY F. W & CO. LAHORE.

ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਲੰਗਾ. ਗੁਲਕਲਗਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਰੀਜਾ.

ਕਲਗਾ ਸਿੰਘ. ਖ਼ਾ. ਰੀਜਾ.

ਕਲਗ਼ੀ. ਤੁ ﻛﻠﻐﻰ ਸੰਗਯਾ—ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜਾਊ ਖੰਭਦਾਰ ਇੱਕ ਭੂਖਣ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਬੋਦੀ.

ਕਲਗੀਧਰ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਅਦਭੁਤ ਕਲਗੀ ਸੀਸ ਤੇ ਧਾਰਣ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਅਬ ਆਨਕੀ ਆਸ ਨਿਰਾਸ ਭਈ ਕਲਗੀਧਰ ਵਾਸ ਕਿਯੋ ਮਨ ਮਾਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਲੇਡੀ Login ਲਿਖਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਲਹੌਰ ਪੁਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਕਬਜਾ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਡਾਕਟਰ Login ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖ਼ਾਨੇ ਦੀ ਫ਼ਹਿਰਿਸ੍ਤ ਬਣਾਕੇ ਚਾਰਜ ਲਿਆ. ਤੋਸ਼ੇਖ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਵੇਲੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਲਗੀ ਮੌਜੂਦ ਸੀ. ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਹ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕਬਜੇ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਆਈ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਹ ਅਮੋਲਕ ਵਸਤੁ ਕਿੱਥੇ ਹੈ.*

ਕਲੱਗ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਇੱਕ ਲਾਗੇ. ਇੱਕ ਕਿਨਾਰੇ. ਇੱਕ ਪਾਸੇ.

ਕਲਘਾ. ਵਿ—ਘਾਤਕ ਕਾਲ. "ਪਕੜਿ ਖੜੇ ਸਭ ਕਲਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਕਲਜੁਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਕਾਲ ਅਤੇ ਯੁਗ.

ਕਲਤ, ਕਲਤੁ, ਕਲਤ੍ਰ ਸੰ. कलत्र. ਸੰਗਯਾ—ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ. "ਤਨੁ ਧਨੁ ਕਲਤੁ ਸਭੁ ਦੇਖੁ ਅਭਿਮਾਨਾ." ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਪੁਤ੍ਰ ਕਲਤ੍ਰ ਮਹਾ ਬਿਖਿਆ ਮਹਿ ਗੁਰਿਸਾਚੈ ਲਾਇ ਤਰਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਚਿੱਤੜ. ਨਿਤੰਬ। ੩ ਭਗ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਲਿਤ. "ਸੰਪੈ ਹੇਤੁ ਕਲਤੁ ਧਨ ਤੇਰੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਕਲਿਤ (ਜਮਾ ਕੀਤਾ) ਧਨ.

ਕਲਦਾਰ ਰੁਪਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚੇਹਰੇ ਸ਼ਾਹੀ.

ਕਲਧਉਤ. ਦੇਖੋ, ਕਲਧੌਤ.

ਕਲਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਧਾਰੀ.

*ਦੇਖੋ, Lady Login's recollections, page 80

ਕਲਧੌਤ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਕਲਧੌਤ ਕੇ ਭੂਖਨ ਅੰਗ ਸਜੇ ਜਿਹ ਕੀ ਛਬਿ ਸੋਂ ਸਵਿਤਾ ਦਬਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਚਾਂਦੀ। ੩ ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਕਲ (ਮੈਲ) ਧੋਤੀ ਗਈ ਹੈ. ਨਿਰਮਲ.

ਕਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਿਣਨਾ। ੨ ਬਣਾਉਣਾ. ਰਚਣਾ। ੩ ਬੁਰਕੀ. ਗ੍ਰਾਸ। ੪ ਸਜਾਉਣਾ. ਸਿੰਗਾਰਣਾ.

ਕਲਨਾਮਾ. ਸੌਸਾਖੀ ਅਤੇ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲਯੁਗ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. "ਕਲਨਾਮਾ ਗੁਰੁਬਖਸ ਸਿੰਘ ਤੋਕੋ ਦੀਨੋ ਏਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਰੁੱਤ ੫, ਅ: ੨੪.

ਕਲਪ. ਸੰ. कल्प. ਸੰਗਯਾ—ਵਿਧਿ. ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਮ। ੨ ਵੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਅੰਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯਗ੍ਯ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਧਿ ਦੱਸੀ ਹੈ ਅਤੇ ਵੇਦਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਮੌਕੇ ਅਤੇ ਫਲ ਵਰਣਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ, ਜੋ ੪੩੨੦੦੦੦੦੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ ਵਿੱਚ ਕਲਪ ਦੀ ਇੱਕ ਅਣੋਖੀ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਪਬਿਰਛ ਦਾ ਇੱਕ ਪੱਤਾ ਝੜਨ ਤੋਂ ਕਲਪ, ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਪੱਤੇ ਝੜਨ ਤੋਂ ਮਹਾਕਲਪ (ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਲੈ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੪ ਕਲਪਵ੍ਰਿਕ੍ਸ਼ (ਬਿਰਛ). ੫ ਕਲਪਨਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅੰਤਰਿ ਕਲਪ ਭਵਾਈਐ ਜੋਨੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਰੋਵੈ ਪੂਤ ਨ ਕਲਪੈ ਮਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੬ ਸਿੰਧੀ. ਕਲਪੁ. ਸੰਸਾ. ਸ਼ੱਕ.

ਕਲਪਸੂਤ੍ਰ. ਆਸ਼੍ਵਲਾਯਨ ਅਤੇ ਆਪਸਤੰਬ ਆਦਿ ਰਿਖੀਆਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਯੱਗ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਵਿਧਿ ਦੱਸੀ ਹੈ। ੨ ਜੈਨੀ ਸਾਧੁ ਭਦ੍ਰਵਾਹੁ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ.

ਕਲਪਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਪਨਾ. "ਮਨੁ ਦ੍ਰਿੜੁ ਕਰਿ ਆਸਣਿ ਬੈਸੁ ਜੋਗੀ, ਤਾ ਤੇਰੀ ਕਲਪਣਾ ਜਾਈ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਲਪਤਰੁ, ਕਲਪਦ੍ਰੂਮ ਕਲਪ ਵ੍ਰਿਕ੍ਸ਼ (ਬਿਰਛ). ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਕਲਪਦ੍ਰੁਮ ਅਨੁਜਾ. ਲਕਮੀ, ਜੋ ਕਲਪਬਿਰਛ ਦੀ ਛੋਟੀ ਭੈਣ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ. "ਕਲਪਦ੍ਰੁਮ ਕੀ ਅਨੁਜਾ ਕਮਨੀ ਬਿਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੯) ਲੱਛਮੀ (ਲਕਮੀ) ਕਮਨੀਯਤਾ (ਸ਼ੋਭਾ) ਬਿਨਾ ਹੋਗਈ.

ਕਲਪਧੇਨੁ. ਕਾਮਧੇਨੁ, ਜੋ ਸੰਕਲਪ ਕਰਨ ਪੁਰ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਕਲਪਨਾ. ਸੰ. कल्पना. ਸੰਗਯਾ—ਰਚਣਾ। ੨ ਉਪਾਯ. ਯਤਨ। ੩ ਤਜਵੀਜ਼. ਯੁਕਤਿ। ੪ ਹੁੱਜਤ. ਤਰਕ। ੫ ਭਾਵਨਾ.

ਕਲਪਬਿਰਛ / **ਕਲਪਵ੍ਰਿਕ** } ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਕਲਪਾ. ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਤਲਪਾ. "ਤਾ ਪਰ ਕਲਪਾ ਰੁਚਿਰ ਬਿਛਾਵਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਅਞਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਤਲਪਾ ਦੀ ਥਾਂ ਕਲਪਾ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਕਲਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣਾ. ਦੁਖੀ ਕਰਨਾ. ਕਲਪਨਾ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ.

ਕਲਪੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਪ ੫.

ਕਲਫ. ਅ਼ ਕਲਫ਼ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਦਾਗ਼, ਜੋ ਕਾਲਾ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੇਹਰੇ ਪੁਰ ਦਾ ਦਾਗ਼। ੩ ਚਿੱਟੇ ਵਾਲਾਂ ਪੁਰ ਸਿਆਹੀ ਦਾ ਪੋਚਾ. ਖ਼ਿਜ਼ਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਮਾ.

ਕ਼ਲਬ. ਅ਼ قلب ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਿਲ.

ਕਲਬਲਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ੋਰ ਸ਼ਰਾਬਾ. ਹੱਲਾ ਗੁੱਲਾ. ਅਜਿਹਾ ਸ਼ੋਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਨਿ ਸਪਸ਼੍ਟ ਨਾ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ. "ਕਲਬਲਾਟ ਹਮ ਨੇ ਸੁਨਪਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੁੱਖਭਰੀ ਪੁਕਾਰ.

ਕਲਬਿੰਕ. ਦੇਖੋ, ਕਲਵਿੰਕ.

ਕਲਬੂਤ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਬੂਤ.

ਕਲਭ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਾਥੀ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਊਠ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਧਤੂਰਾ.

ਕਲਭੀ. ਕਲਭ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ.

ਕ਼ਲਮ. ਅ਼ قلم ਸੰਗ੍ਯਾ—ਲੇਖਨੀ. ਲਿੱਖਣ. "ਕਲਮ ਜਲਉ ਸਣੁ ਮਸਵਾਣੀਐ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਬਿਰਛ ਦੀ ਟਾਹਣੀ, ਜੋ ਪਿਉਂਦ ਲਈ ਵੱਢੀਗਈ ਹੈ। ੩ ਕ਼ਲਮ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤੁ। ੪ ਕਲਮਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਕਲਮ ਖੁਦਾਈ ਪਾਕੁ ਖਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਅਤਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਰਹਿਣਾ ਖ਼ੁਦਾਈ ਕਲਮਾ ਹੈ। ੫ ਸੰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਚਾਉਲ.

ਕਲਮਖ. ਸੰ. कल्मष. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਾਗ਼. ਕਲੰਕ। ੨ ਪਾਪ. ਦੋਸ਼.

ਕ਼ਲਮਜ਼ਨ. ਫ਼ਾ قلمزن ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ਼ਲਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਲਿਖਾਰੀ। ੨ ਮੁਸੱਵਰ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ। ੩ ਵਿ—ਕ਼ਲਮ ਫੇਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਮੇਟਿਆ.

ਕ਼ਲਮਦਾਨ. ਫ਼ਾ قلمدان ਕ਼ਲਮ ਰੱਖਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਕ਼ਲਮ ਦਵਾਤ ਆਦਿਕ ਲਿਖਣ ਦੇ ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਬਕਸ (box).

ਕਲਮਰਿਪੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੁਰੀ. ਕ਼ਲਮਤਰਾਸ਼. ਚਾਕੂ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਲਮਲ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਮਲ.

ਕਲਮਲਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ੋਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਰੌਲਾ ਪਾਉਣਾ. "ਕਲਮਲਾਤ ਇਕਠੀ ਭਟ ਭੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕਈ ਹਜਾਰ ਸੁਭਟ ਕਲਮਲੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਲਮਲਿ. ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਮਲਿਨ. "ਕਲਮਲਿ ਹੋਈ ਮੇਦਨੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਕਲਮਾ. ਅ਼ کلمہ ਕਲਿਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਮੁੱਖਮੰਤ੍ਰ. لا الہ الا اللہ محمد رسول اللہ "ਲਾ ਇਲਾਹ ਇੱਲਲਾਹੁ ਮੁਹੰਮਦੁੱਰਸੂਲੱਲਾਹ." ਅਰਥਾਤ—ਕਰਤਾਰ ਬਿਨਾ ਕੋਈ ਪੂਜਨੇ ਯੋਗ੍ਯ ਨਹੀਂ, ਮੁਹੰਮਦ ਉਸ ਦਾ ਭੇਜਿਆ ਪੈਗ਼ੰਬਰ ਹੈ. "ਤਵ ਤੁਰਕ ਜਨਮ ਕਲਮਾ ਉਚਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਅਰਥਾਂ ਵਾਲਾ ਪਦ. ਉਹ ਵਾਕ, ਜੋ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੩ ਬਾਤ. ਗੱਲ.

ਕਲਮਾਸ. ਸੰ. कल्माष. ਵਿ—ਕਾਲਾ। ੨ ਚਿਤ-ਕਬਰਾ। ੩ ਇੱਕ ਦੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾਕ.

ਕਲਮਾਸਪਾਦ. ਸੰ. कल्माषपाद. ਵਿ—ਕਾਲੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਅਯੋਧਯਾ (ਅਜੁਧਯਾ) ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੌਦਾਸ ਸੀ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਇਸ ਦੇ ਲਾਂਗਰੀ ਨੇ (ਜੋ ਇੱਕ ਛਲੀਆ ਰਾਖਸ ਸੀ) ਆਦਮੀ ਦਾ ਮਾਸ ਰਿੰਨ੍ਹਕੇ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਨੂੰ ਖਵਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਤੇ ਰਿਖੀ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਰਾਖਸ ਹੋਜਾ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਭੀ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਲਈ ਪਾਣੀ ਦੀ ਚੁਲੀ ਭਰੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਨਿਰਦੋਸ਼ ਜਾਣਦਾ ਸੀ. ਰਾਣੀ ਮਦਯੰਤੀ ਨੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨੋਂ ਵਰਜਿਆ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇਣ ਲਈ ਜੋ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਲ ਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੈਰਾਂ ਉੱਪਰ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਕਾਲੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਹੋਗਿਆ.

ਕਲਮਾਕ, ਕਲਮਾਖ ਤੁ. قلماق ਕ਼ਲਮਾਕ਼. ਸੰਗਯਾ—ਤਾਤਾਰ ਦੇਸ਼। ੨ ਵਿ—ਤਾਤਾਰੀ. "ਰੂਮੀ ਜੰਗੀ ਇਰਮਨੀ ਹਬਸ਼ੀ ਤੇ ਕਲਮਾਕ." (ਮਗੋ)

ਕਲਮੀ. ਵਿ—ਕਲਮ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਲਮ ਦਾ ਪਿਉਂਦ.

ਕਲਮੁਰਗ. ਫ਼ਾ. کلمرغ ਘੋਗੜ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਬੱਗੀ ਇੱਲ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਮਦੀਨ ਦਾ ਰੰਗ ਕਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਜੇਠ ਹਾੜ ਵਿੱਚ ਦਰਖਤਾਂ ਉੱਤੇ ਆਲ੍ਹਣਾ ਬਣਾਕੇ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਘੋਗੜ ਪਿੰਡ ਦੀ ਗੰਦਗੀ ਖਾਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਮਸਤੀ ਦੀ ਮੌਸਮ ਬਿਨਾ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬੋਲਦਾ, ਸਦਾ ਮੌਨਵ੍ਰਤ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਮਾਰਜੋ ਕਲਮੁਰਗ ਕਲੋਲ ਜਿਯ ਮੇ ਭਏ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਕਲਮੋਟ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਖੇੜਾਕਲਮੋਟ' ਭੀ ਹੈ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਂਨਾ ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਆਨੰਦਪੁਰ ਜਾਂਦੀ ਲੁੱਟ ਲਈ ਸੀ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਕੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਉਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਗੁਰਪਲਾਹ ਇੱਥੋਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਖੇੜਾਕਲਮੋਟ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੧੩ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਕਲਰ. ਸੰਗਯਾ—ਰੇਹੀ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਸੰ. वल्लुर-ਵੱਲੁਰ। ੨ ਊਖਰ. ਪੱਥਰ ਜੇਹੀ ਕਰੜੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਨਾ ਹੋ ਸਕੇ। ੩ ਰੇਹੀ. ਸ਼ੋਰ. "ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਕੰਧ ਜਿਉ ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਿਰਿ ਢਹਿ-ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਸ਼ੋਰਾ. "ਕਲਰ ਸਿਰਿ, ਕਿਉਕਰਿ ਭਵਜਲੁ ਲੰਘਸਿ ?" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਕਲਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਪਾਖੰਡ-ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਕਲਰਕਵਲ. ਦੇਖੋ, ਕੱਲਰਕੌਲ.

ਕਲਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਰ. "ਕਾਹੇ ਕਲਰਾ ਸਿੰਚਹੁ ?" (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਕਲਰਿ. ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ. ਊਖਰ ਮੇਂ. "ਕਲਰਿ ਖੇਤੀ ਬੀਜੀਐ ਕਿਉਂ ਲਾਹਾ ਪਾਵੈ ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਲਵਤ, ਕਲਵਤਿ, ਕਲ਼ਵਤੁ, ਕਲਵਤ੍ਰ ਸੰ. ਕਰਪਤ੍ਰ. ਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਵਤ੍ਰ। ੨ ਕਰਪਤ੍ਰ (ਆਰੇ) ਨਾਲ. "ਕੰਚਨ ਵੰਨੇ ਪਾਸੇ ਕਲਵਤਿ ਚੀਰਿਆ" (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਕਲਵਾਰ, ਕਲਵਾਰਿ, ਕਲਵਾਰੀ, ਕਲਵਾਲੀ ਸੰ. ਕਲਜਪਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਕਲਜ (ਸ਼ਰਾਬ) ਦੇ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ. ਕਲਾਲ. ਕਲਜਪਾਲੀ ਕਲਾਲੀ. "ਰੀ ਕਲਵਾਰਿ ਗਵਾਰਿ ਮੂਢਮਤਿ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) "ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ ਕਾਮ ਮਦ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਸ: ਮਰਦਾਨਾ) "ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ ਮਾਇਆ ਮਦ ਮੀਠਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਕਲਹਵਾਲੀ. "ਕਲਿ ਕਲਵਾਲੀ ਸਰਾ ਨਿਬੇੜੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਕਲਹ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਾ ਨਾਲ ਮੁਕ਼ੱਦਮੇ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਕਲਵਿੰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿੜਾ. ਚਟਕ. "ਕੀਰ

ਕਲਵਿੰਕ ਕੰਕ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਮਤੀਰਾ. ਤਰਬੂਜ਼. ਹਿੰਦਵਾਣਾ.

ਕਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਲਹ. ਲੜਾਈ ਦੀ ਦੇਵੀ. "ਤਬੈ ਕਲਾ ਗੁਰੁ ਕੇ ਨਿਕਟਾਈ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਝਗੜਾ. ਫ਼ਿਸਾਦ. ਕਲਹ। ੩ ਸੰ. ਅੰਸ਼. ਭਾਗ। ੪ ਸੋਲਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। ੫ ਰਾਸ਼ੀ ਦੇ ਤੀਹਵੇਂ ਹਿੱਸੇ (ਅੰਸ਼) ਦਾ ਸੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ। ੬ ਸ਼ਕਤਿ. "ਧਰਣਿ ਅਕਾਸੁ ਜਾਕੀ ਕਲਾ ਮਾਹਿ". (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੭ ਬਾਜ਼ੀ. ਖੇਡ. "ਐਸੀ ਕਲਾ ਨ ਖੇਡੀਐ ਜਿਤੁ ਦਰਗਹਿ ਗਇਆਂ ਹਾਰੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੮ ਆਧਾਰ. "ਬਾਝੁ ਕਲਾ ਧਰ ਗਗਨ ਧਰੀਆ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੯ ਕਲ. ਮਸ਼ੀਨ। ੧੦ ਵਿਦ੍ਯਾ। ੧੧ ਹੁਨਰ. "ਸਰਬ ਕਲਾ ਸਮਰਥ." (ਬਾਵਨ) ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਦੇ ੬੪ ਭੇਦ ਮੰਨਕੇ ਚੌਸਠ ਕਲਾ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਤਭੇਦ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਵਿੱਚ ੧੬, ਬਾਣ ਕਵੀ ਨੇ ੪੮, ਕਲਾਵਿਲਾਸ਼ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ੬੪, ਅਤੇ ਲਲਿਤ ਵਿਸਤਰ ਵਿੱਚ ੮੪ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ. ਜੇ ਅਸੀਂ ਲਿਖੀਏ ਤਦ ਸ਼ਾਯਦ ਸੈਂਕੜੇ ਕਲਾ ਹੋਜਾਣ. ਕਲਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹ ਕਲਾ, ਚੌਸਠ ਕਲਾ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸ਼ਬਦ.

ਕਲਾਂ. ਫ਼ਾ کلاں ਵਿ—ਵੱਡਾ. ਬੜਾ। ੨ ਕਈ ਅਞਾਣ ਕਲਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ ਕਲਾਂ ਲਿਖਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕਲਾਈ. ਸੰ. ਕਲਾਚੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੱਥ ਅਤੇ ਬਾਂਹ ਦੇ ਜੋੜ ਦਾ ਥਾਂ. ਵੀਣੀ.

ਕਲਾਕੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਿਸਰੀ ਦੀ ਬਣੀ ਮਿਠਾਈ. ਖੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਿਠਾਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਦਾ ਖੋਆ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਲਾਣ, ਕਲਾਣਿ ਸੰ. ਕਲ੍ਯਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਸ਼ਲ. ਮੰਗਲ। ੨ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. ਅਸੀਸ। ੩ ਬਿਰਦ, ਜੋ ਕਲ੍ਯ(ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ) ਉਚਾਰਣ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਭੱਟ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਯਸ਼. "ਤੁਧੁ ਸਚੇ ਸੁਬਹਾਨ ਸਦਾ ਕਲਾਣਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਬਾਂਗਾਬੁਰਗੂ ਸਿੰਙੀਆ ਨਾਲੇ ਮਿਲੀ ਕਲਾਣ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਬੁਰਗੂ। ੨ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਕਲ੍ਯਾਣ (ਉਸਤਤਿ) ਕਰਕੇ. ਮਹਿਮਾ ਗਾਕੇ. "ਸਚਾ ਖਸਮੁ ਕਲਾਣਿ ਕਮਲੁ ਵਿਗਸਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਲਾਧਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਜੋ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਅਕਲ ਕਲਾਧਰ ਸੋਈ". (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਉਹ ਅ—ਕਲ ਅਤੇ ਕਲਾਧਰ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸੁਧਾਨਿਧਿ ਦਾ ਰੂਪ (ਅ)

ਕਲਾਧਾਰੀ. ਵਿ—ਕਲਾ (ਸ਼ਕਤਿ ਅਥਵਾ ਵਿਦ੍ਯਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵੇਦੀਵੰਸ਼.

ਕਲਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਲਾਂ। ੩ ਫ਼ਾ کلان ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਾਜ. ਮੁਕਟ. "ਕਾਮ ਕੇ ਕਲਾਨ ਬਿਧਿ ਕੀਨੇ ਹੈ ਬਿਚਾਰਕੇ." (ਅਜਰਾਜ)

ਕਲਾਨਿਧਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਵਿ—ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਵਿੱਚ ਤਾਕ.

ਕਲਾਨੌਰ. ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤਖ਼ਤਨਸ਼ੀਨੀ ਦੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਹੋਈ ਸੀ, ਅਰ ਇਹ ਅਕਬਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰਾ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੭੨ ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਕਲਾਨੌਰ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੁਹਰਾਬ ਖ਼ਾਂ ਫ਼ੌਜਦਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੰਘ ਹਾਕਿਮ ਥਾਪੇ.

ਕਲਾਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. "ਪਾਪ ਕਲਾਪ ਆਪ ਛਪਜੈਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ. "ਪੰਖ ਧਰਜੋ ਭਗਵਾਨ ਕਲਾਪੀ" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਭੱਥਾ. ਤੀਰਕਸ਼। ੪ ਕਮਰਬੰਦ। ੫ ਵ੍ਯਾਪਾਰ. ਵਣਿਜ.

ਕਲਾਪੀ. ਸੰ. कलापिन्. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੋਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਪ। ੨ ਵਿ—ਤਰਕਸ਼ਬੰਦ. ਭੱਥਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ.

ਕਲਾਬੱਤੂ. ਫ਼ਾ کلابتون ਕਲਾਬਤੂਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਇਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਵੱਟੀ ਹੋਈ ਤਾਰ.

ਕਲਾਬਾਜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਾਜ਼ੀ(ਖੇਲ)ਦੀ ਕਲਾ (ਵਿਦ੍ਯਾ).

੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਛਾਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਕਰੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ. ਸਿਰ ਹੇਠਾਂ ਅਤੇ ਪੈਰ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਕਰਕੇ ਛਾਲ ਮਾਰਨੀ.

ਕਲਾਮ, ਕਲਾਮੁ ਅ਼ کلام ਸੰਗਜਾ—ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਕਲਮੇ ਜੋੜੇਹੋਏ ਹੋਣ. ਗੁਫ਼ਤਗੂ. ਬਾਤ ਚੀਤ। ੨ ਕਥਨ. ਉਕਤਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਲਮ. "ਸਭਨਾਂ ਲਿਖਿਆ ਵੁੜੀ ਕਲਾਮ." (ਜਪੁ) "ਕਰਮੀ ਵਹੈ ਕਲਾਮ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧)

ਕਲਾਮੁੱਲਹ, ਕਲਾਮੁੱਲਾ ਅ਼ کلام الله ਸੰਗਜਾ—ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਚੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੱਲਾ ਦੀ ਕਲਾਮ (ਬਾਣੀ) ਕ਼ੁਰਾਨ. "ਕਲਾਮੁੱਲਹ ਕੀ ਆਨ ਤਿਹਾਰੇ" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮)

ਕਲਾਰ, ਕਲਾਰੀ, ਕਲਾਲ, ਕਲਾਲਨ, ਕਲਾਲਨਿ, ਕਲਾਲਨੀ, ਕਲਾਲੀ ਸੰ. ਕਲਜਪਾਲ—ਕਲਾਲ. ਕਲਜਪਾਲੀ. ਕਲਾਲੀ. "ਏਕ ਬੂੰਦ ਭਰਿ ਤਨੁ ਮਨੁ ਦੇਵਉ ਜੋ ਮਦੁ ਦੇਇ ਕਲਾਲੀ ਰੇ."(ਰਾਮ ਕਬੀਰ)ਕਲਾਲੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਆਤਮ ਪਰਾਇਣ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਹੈ। ੨ ਕਲਾਲ ਦੀ ਉਹ ਮੱਟੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਾਹਣ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਾਇਆ ਕਲਾਲਨਿ ਲਾਹਨਿ ਮੇਲਉ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਕਲਾਵਤ. ਕਲਾਵੰਤ. ਕਲਾਵਾਨ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਕਲਾ (ਵਿਦਜਾ) ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਗਵੈਯਾ. ਰਾਗਵਿਦਜਾ ਦਾ ਗਜਾਤਾ। ੨ ਪੰਡਿਤ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ.

ਕਲਾਵਤਨੀ. ਰਾਗਵਿਦਜਾ ਜਾਣਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਵੇਸ਼੍ਯਾ। ੩ ਪੰਡਿਤਾ.

ਕਲਾਵਾ. ਫ਼ਾ ولاو ਕੁਲਾਵਹ. ਸੰਗਜਾ—ਜੱਫੀ. ਕੌਲੀ। ੨ ਸੂਤ ਦਾ ਲੱਛਾ. ਗਲੋਟਾ.

ਕਲਾਵਾਨ, ਕਲਾਵੰਤ ਦੇਖੋ, ਕਲਾਵਤ.

ਕਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਪਾਪ। ੨ ਕਲਹ. ਝਗੜਾ. "ਹੇ ਕਲਿਮੂਲ ਕ੍ਰੋਧੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਚੌਥਾ ਯੁਗ. "ਹੋਵੈ ਪਰਵਾਣਾ ਕਰਹਿ ਧਿਙਾਣਾ ਕਲਿ ਲਖਣ ਵੀਚਾਰਿ" × × × "ਜੇ ਕੋ ਸਤੁ ਕਰੇ ਸੋ ਛੀਜੈ ਤਪ ਘਰਿ ਤਪੁ ਨ ਹੋਈ। ਜੇ ਕੋ ਨਾਉ ਲਏ ਬਦਨਾਵੀ ਕਲਿ ਕੇ ਲਖਣ ਏਈ."(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)ਦੇਖੋ ਯੁਗ। ੪ ਯੋਧਾ. ਸੂਰਮਾ। ੫ ਕਲਿਯੁਗ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਕਲਿ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਕਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇਮੁਹੀ" (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੬ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਲਈ ਭੀ ਕਲਿ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਪੌਨ ਸਮਾਨ ਬਹੈਂ ਕਲਿਬਾਨ." (ਕਲਕੀ) ੭ ਸੰ. ਕਲ੍ਯ—ਕੱਲਿ. ਵਜ—ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ. ਕਲ੍ਹ ਨੂੰ. "ਖੇਲਣੁ ਅਜੁ ਕਿ ਕਲਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਲਿਉਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਜੋਰਾ.

ਕਲਿਅਵਤਾਰ. ਭਾਵ—ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ, ਜੋ ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਅੰਤ ਹੋਵੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸਰਦਾਰ ੨.

ਕਲਿਆਣ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਆਨ ੨। ੨ਦੇਖੋ, ਕਲਜਾਣ.

ਕਲਿਆਣਮਯ, ਕਲਿਆਣਮੈ ਕਲਜਾਣ ਰੂਪ. ਮੰਗਲ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ. "ਕਲਿਆਣਮੈ ਪਰਗਟ ਭਏ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਲਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਕਲਜਾਣ। ੨ ਕਲਜਾਣ ਠਾਟ ਦੀ ਓੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਕਈ ਭੇਦ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਇਸ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ ਵਰਜਿਤ ਹਨ. ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰ ਗ ਪ ਧ ਸ।

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧ ਪ ਮੀ ਗ ਰ ਸ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਲਿਆਨ ਦਾ ਉਨਤੀਹਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ੨ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ ਚਾਲੂਕਜ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਕਲਿਸ੍ਰ. ਸੰ. ਕ੍ਲਿਸ਼੍ਟ. ਵਿ—ਕਲੇਸ਼ ਸਹਿਤ. ਦੁਖੀ। ੨ ਕਠਿਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ.

ਕਲਿਹਾਰੀ. ਵਿ—ਕਲਹ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਲੜਾਕੀ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਲਿਕਾਰੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. Aconitum Napellum. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਲਹੂ ਦੇ ਰੋਗ, ਬਵਾਸੀਰ, ਕਫ, ਖਾਂਸੀ, ਸੂਲ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਜਖਮ ਰਾਜੀ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਗਰਭ ਗਿਰਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਪਿੱਸੂ ਮਾਰਦੀ ਹੈ.

ਕਲਿਕਲੇਸ. ਕਲਿਯੁਗ ਦੇ ਕਲੇਸ਼ (ਦੁੱਖ). "ਮਿਟਾਨੇ ਸਭਿ ਕਲਿਕਲੇਸ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਲਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੀ ਸੋਲਵੀਂ ਕਲਾ। ੨ ਫੁੱਲ ਦੀ ਡੋਡੀ. ਕਲੀ. "ਦੁਤਿ ਕਲਿਕਾ ਰਦਨ ਮਨਿੰਦੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਚਿੱਟੀ ਕਲੀ ਦੇ ਮਾਨਿੰਦ ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਹੈ.

ਕਲਿਕਾਲ. ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ.

(ੳ) ਸੂਰਤਾਈ ਆਂਧਰੇ ਮੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾਈ ਪਾਹਨ ਮੇ
ਨਾਸਿਕਾ ਚਨਾਨ ਮਧਜ ਨੌਨ ਰਹੀ ਹਾਟ ਮੇ,
ਧਰਮ ਰਹਯੋ ਪੋਥਿਨ ਵਡਾਈ ਰਹੀ ਵ੍ਰਿਕਨ ਮੇ
ਬੰਧ ਪ੍ਰਪਾ ਪਾਂਤਨ ਮੇ ਪਾਨੀ ਰਹਯੋ ਘਾਟ ਮੇ,
ਯਹਿ ਕਲਿਕਾਲ ਨੇ ਬਿਹਾਲ ਕੀਓ ਸਬ ਜਗ,
"ਨਾਯਕ" ਸੁਕਵਿ ਕੈਸੀ ਬਨੀ ਹੈ ਕੁਠਾਟ ਮੇ,
ਰਜ ਰਹੀ ਪੰਥਨ ਰਜਾਈ ਰਹੀ ਸ਼ੀਤਕਾਲ
ਰਾਜਾ ਭਯੋ ਨਾਈ ਅਰੁ ਰਾਈ ਰਹੀ ਭਾਟ ਮੇ.

(ਅ) ਮੀਰਜ਼ਾਦੇ ਪੀਰਜ਼ਾਦੇ ਅਸਲ ਅਮੀਰਜ਼ਾਦੇ
ਸਾਹਿਬ ਫ਼ਕੀਰਜ਼ਾਦੇ ਗੋਸ਼ੇ ਤਨ ਗੋ ਰਹੇ,
ਰਾਯਜ਼ਾਦੇ ਰਾਉਜ਼ਾਦੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦੇ ਸਾਹੁਜ਼ਾਦੇ
ਕੁਲ ਕੇ ਅਸੀਲਜ਼ਾਦੇ ਤਾਜਪਨ ਖੋ ਰਹੇ,
"ਠਾਕੁਰ" ਕਹਿਤ ਕਲਿਕਾਲ ਕੇ ਕਹਿਰ ਬੀਚ
ਪਹਿਰ ਪਹਿਰ ਪੀਛੇ ਭਾਰੇ ਭੂਮ ਭੋ ਰਹੇ,
ਦਾਨ ਕਿਰਪਾਨ ਸਮੈ ਸਜਾਨ ਗੁਰੁਗਜਾਨ ਸਮੈ
ਸਭ ਜ਼ਾਦੇ ਮਿਟਕੈ ਹਰਾਮਜ਼ਾਦੇ ਹੋ ਰਹੇ.

(ੲ) ਕੂਰ ਭਯੇ ਕੁੰਵਰ ਮਜੂਰ ਭਏ ਮਾਲਦਾਰ
ਸੂਰ ਭਯੇ ਗੁਪਤ ਅਸ਼ੂਰ ਭਯੇ ਜਬਰੇ,
ਦਾਤਾ ਭਏ ਕ੍ਰਿਪਨ ਅਦਾਤਾ ਕਹੈਂ ਦਾਤਾ ਹਮ
ਧਨੀ ਭਯੇ ਨਿਧਨ ਨਿਧਨ ਭਯੇ ਗਬਰੇ,
ਸਾਚਿਨ ਕੀ ਬਾਤਨ ਪਤਜਾਤ ਕੋਊ ਜਗ ਮਾਂਝ
ਰਾਜ ਦਰਬਾਰਨ ਬੁਲੈਂਯੇਂ ਲੋਗ ਲਬਰੇ,
ਭਨਤ "ਖੂਬੀਨ" ਅਬ ਛੀਨ ਭਈ ਹਿੰਮਤ, ਸੋ
ਕਲਿਯੁਗ ਅਦਲ ਬਦਲ ਡਾਰੇ ਸਗਰੇ.

੨ ਬੁਰਾ ਸਮਾਂ. ਦੁਖਦਾਈ ਜ਼ਮਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ੩.*

ਕਲਿਕਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਚੀ.

ਕਲਿੰਗ. ਸੰ. कलिङ्ग. ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ਾਕੀ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਸਿਰ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਬੋਲਤ ਕਪੋਤ ਭ੍ਰਿੰਗ ਖੰਜਨ ਕਲਿੰਗ ਕਲ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਮਤੀਰਾ. ਤਰਬੂਜ਼। ੩ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਘਾਟ ਅਤੇ ਗੋਦਾਵਰੀ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਉੜੀਸਾ ਹੈ। ੪ ਇੰਦ੍ਰ ਜੌਂ। ੫ ਸਰੀਂਹ ਦਾ ਦਰਖ਼ਤ.

ਕਲਿੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਿੰਗ.

ਕਲਿੰਜਰ. ਕਾਲਿੰਜਰ. ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦਾ ਨਗਰ. ਇੱਥੇ ਕੀਰਾਤਬ੍ਰਹਮ ਚੰਦੇਲ ਰਾਜਾ ਦਾ ਬਣਵਾਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਹੈ, ਅਰ ਨੀਲਕੰਠ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੋਟਿਤੀਰਥ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਦੇਸ ਕਲਿੰਜਰ ਕੇ ਨਿਕਟ ਸੈਨ ਬਿਚੱਛਨ ਰਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੦) "ਕੋਡੇ ਸੀ ਕਲਿੰਜਰ, ਸਭਨ ਮੁਖ ਰਦਨ ਸੀ, ਨਾਨਕ ਕੀ ਕੀਰਤਿ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਗਾਨਿਯੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਕਾਲੰਜਰ.

ਕਲਿਜੁਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਕਾਲ ਅਤੇ ਯੁਗ. "ਕਲਿਜੁਗ ਉਧਾਰਿਆ ਗੁਰੁਦੇਵ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਲਿਯੁਗ ੨.

ਕਲਿਣੰ. ਕਲਿਆਣਮਯ. ਮੰਗਲਰੂਪ. "ਧਰਮ ਫੋਕਟਣੋ ਸਭੈ ਇਕ ਕੇਵਲੰ ਕਲਿਣੰ ਬਿਨਾ." (ਕਲਕੀ)

ਕਲਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਮਾ ਕੀਤਾ. ਸੰਗ੍ਰਹ ਕਰਿਆ। ੨ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਲਿਤ ਕ੍ਰੋਧ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਸਿੰਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਜਾਇਆ. "ਆਸਤਰਨ ਬਰ ਮ੍ਰਿਦੁਲ ਕਲਿਤ ਕਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਗਜਾਤ। ੫ ਮਨੋਹਰ. ਸੁੰਦਰ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕਲਤ੍ਰ.

ਕਲਿੱਤਰ, ਕਲਿਤ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਕਲਤ੍ਰ.

* ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭੀਸਮ ਨੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਹੀ ਯੁਗਾਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਰਾਜਾ ਕਾਲਸ੍ਯ ਕਾਰਣੰ."

ਕਲਿੰਦ | **ਕਲਿੰਦਕੰਨਜਾ** | **ਕਲਿੰਦੀ** | **ਕਲਿੰਦੂ** | **ਕਲਿੰਦੂੀ** ਸੰ. ਕਲਿਨ੍ਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਹੇੜਾ। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਯਮੁਨਾ (ਜਮਨਾ) ਨਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਲਈ ਯਮੁਨਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਲਿੰਦੀ ਅਤੇ ਕਲਿੰਦ-ਕੰਨਜਾ ਹੈ. "ਕਲਿੰਦੂ ਕੇ ਸ੍ਰਿੰਗਹੁੱ ਤੇ ਨਿਕਸ੍ਯੋ ਅਹਿ ਕੋ ਫਨ ਕੋਪ ਭਰ੍ਯੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਲਿਪਤਰ | **ਕਲਿਪਤਰੁ** ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ ਅਤੇ ਕਲਪਤਰੁ. "ਏਕ ਨਾਮ ਕਲਿਪਤਰ ਤਾਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਕਲਿਪਤਰੁ ਰੋਗਬਿਦਾਰ ਸੰਸਾਰਤਾਪ ਨਿਵਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਕਲਿਭਗਵਤ. ਸੰ. ਕਲਿਭਾਗਵਤ. ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਭਗਤ. ਪਾਖੰਡੀ ਭਗਤ. "ਕਲਿਭਗਵਤ ਬੰਦ ਚਿਰਾਮੰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਚਿਰ ਤੀਕ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਲਿਮਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਾਪ. ਦੋਸ਼. "ਕਲਿਮਲ ਡਾਰਨ ਮਨਹਿ ਸਧਾਰਨ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਕਲਿਮੂਲ. ਕਲਿਯੁਗ ਦੀ ਜੜ। ੨ ਕਲਹ ਮੂਲ. ਫ਼ਸਾਦ ਦੀ ਜੜ. "ਹੇ ਕਲਿਮੂਲ ਕ੍ਰੋਧੰ!" (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਲਿਯੁਗ. ਚੌਥਾ ਯੁਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ੩ ਅਤੇ ਯੁਗ। ੨ ਜਗੰਨਾਥ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਡਾ, ਜੋ ਵਡਾ ਪਾਖੰਡੀ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮੀ ਸੀ. ਇਹ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸਦਾਚਾਰੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਕਲਿਯੁਗੀ. ਵਿ—ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ। ੨ ਉਪਦ੍ਰਵੀ. ਫਿਸਾਦੀ.

ਕਲੀ. ਕਲਿਯੁਗ. ਦੇਖੋ ਕਲਿ. "ਨਹਿ ਦੋਖ ਬਿਆਪਹਿ ਕਲੀ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਫੂਕਿਆ ਹੋਇਆ ਪੱਥਰ. ਚਿੱਟਾ ਚੂਨਾ। ੩ ਚਿਲਮ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਫੁੱਲ ਦੀ ਕਲੀ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੪ ਅੰਗਰਖੇ ਕੁੜਤੇ ਆਦਿਕ ਦੀ ਕਲੀ। ੫ ਤੁਕ. ਛੰਦ ਦਾ ਚਰਣ. "ਕਲੀ ਮਧ ਚਾਰ ਜਗੰਨ ਬਨਾਇ." (ਰੂਪਦੀਪ) ੬ ਕਲਿਕਾ. ਫੁੱਲ ਦੀ ਡੋਡੀ. "ਅਲੀ ਕਲੀ ਹੀ ਸੋਂ ਬਿਧਯੋ." (ਬਿਹਾਰੀ) ੭ ਵਿ—ਕਲਾਵਾਨ. ਸ਼ਕਤਿਵਾਨ. "ਕਿ ਸਰਬੰ ਕਲੀ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੮ ਅ਼ قلعی ਕ਼ਲਈ. ਕਲਾ ਨਾਮਕ ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਧਾਤੁ. ਰਾਂਗਾ. ਬੰਗ. Stannum.

ਕਲੀਕਾਲ. ਕਲਿਯੁਗ ਦਾ ਸਮਾਂ (ਜ਼ਮਾਨਾ). "ਕਲੀ ਕਾਲ ਕੇ ਮਿਟੇ ਕਲੇਸਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ੩ ਅਤੇ ਕਲਿਕਾਲ.

ਕਲੀਚਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲੀਚਾ.

ਕਲੀਦ. ਫ਼ਾ کلید ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁੰਜੀ. ਚਾਬੀ. ਤਾਲੀ.

ਕਲੀਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਤੀਰਾ. ਕਲਿੰਗ. ਤਰਬੂਜ਼ ਹਿੰਦ-ਵਾਣਾ. "ਖਰਬੂਜਾ ਔ ਕਲੀਦਾ ਸਜਲ ਬਿਕਾਰੀਐ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਕਲੀਮ. ਅ਼ کلیم ਵਿ—ਕਲਾਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਕਤਾ. ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਕਿ ਸਰਬੰ ਕਲੀਮੈ." (ਜਾਪੁ) ਸਰਵਵਕਤਾ ਹੈ। ੨ ਅ਼ اقلیم ਇਕ਼ਲੀਮ. ਦੇਸ਼. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਖੰਡ. ਦੇਖੋ, ਅੰ Clime. "ਜਾਹਰ ਕਲੀਮ ਹਫ਼ਤਜ਼." (ਰਾਮਾਵ) ਸੱਤ ਵਲਾਇਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਹਿਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਫ਼ਤ ਇਕਲੀਮ.

ਕ਼ਲੀਯਹ. ਅ਼ قلیہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਵੇ ਉੱਪਰ ਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ। ੨ ਭਾਵ—ਕੀਮਾ ਕਰਕੇ ਭੁੰਨਿਆਂ ਮਾਸ.

ਕਲੀਲ. ਅ਼ قلیل ਵਿ—ਥੋੜਾ. ਘੱਟ. ਕਮ.

ਕਲੀਵ. ਸੰ. ਕ੍ਲੀਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਪੁੰਸਕ. ਹੀਜੜਾ. "ਤਾਲਨ ਪੂਰ ਕਲੀਵ ਸੁ ਨਾਚਹਿ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਡਰਪੋਕ. ਕਾਇਰ.

ਕਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ ਅਤੇ ਕਲੂ.

ਕਲੁਖ | **ਕਲੁਖਾ** | **ਕਲੁਖਾਈ** ਸੰ. ਕਲੁਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਲੀਨਤਾ. ਮੈਲ। ੨ ਕਾਲਿਸ. ਕਾਲਖ। ੩ ਕਲੰਕ. ਦਾਗ। ੪ ਪਾਪ। ੫ ਕ੍ਰੋਧ.

ਕਲੁਚਰੈ. ਕਲੁ ਕਵਿ ਉਚਰੈ. "ਕਲੁਚਰੈ ਜਸੁ ਜੰਪਉ ਲਹਣੇ ਰਸਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਕਲੂ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿ. "ਅਬ ਕਲੂ ਆਇਓ ਰੇ! ਇਕੁ ਨਾਮੁ ਬੋਵਹੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੫)

ਕਲੂਖ. ਦੇਖੋ, ਕਲੁਖ. "ਖੋਤ ਕਲੂਖਨ ਦੀਨਦਯਾਲ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਲੂਖਤ. ਸੰ. ਕਲੁਸ਼ਿਤ. ਵਿ—ਪਾਪੀ. ਦੋਸ਼ੀ। ੨ ਕਲੰਕੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਲੁਸ਼ਤਾ. ਪਾਪ. ਦੋਸ਼. ਮੈਲ. "ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਕਲੂਖਤ ਹਰੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਲੂਨਾਸਨਿ. ਗੰਗਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਜੋ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਲੂ (ਕਲੁਸ਼—ਪਾਪ) ਨਾਸ਼ਨੀ ਮੰਨੀ ਹੈ.

ਕਲੂਬ. ਅ਼ قلوب ਕ਼ਲੂਬ. ਕਲ਼ਬ (ਦਿਲ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਕਲੂਰ. ਦੇਖੋ, ਕਹਲੂਰ. "ਕਸਟਵਾਰ ਕੁੱਲੂ ਕਲੂਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭)

ਕਲੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਾਤਾਲ ਲੋਕ (ਕੰ ਪਾਣੀ ਹੋਵੇ ਲੀਨ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਤਲੇ. ਨੀਚੇ. "ਪਿੰਧੀ ਉਭ ਕਲੇ ਸੰਸਾਰਾ" (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹਰਟ ਦੀ ਪਿੰਧੀ (ਆਪਧੀ—ਟਿੰਡਾਂ) ਵਾਂਙ ਉੱਚੀ ਨੀਵੀਂ ਹੁੰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ.

ਕਲੇਸ. ਸੰ. ਕ੍ਲੇਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁੱਖ। ੨ ਝਗੜਾ। ੩ ਫ਼ਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ। ੪ ਕ੍ਰੋਧ। ੫ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਕ੍ਲੇਸ਼ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ੳ—ਅਵਿਦ੍ਯਾ, ਅਸਲੀਯਤ ਨਾ ਸਮਝਣੀ. ਉਲਟੀ ਸਮਝ.

ਅ—ਅਸ੍ਮਿਤਾ, ਦੇਹ ਧਨ ਸੰਬੰਧੀ ਆਦਿਕਾਂ ਵਿੱਚ ਅਹੰਤਾ.

ੲ—ਰਾਗ, ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮ.

ਸ—ਦ੍ਵੇਸ਼, ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ.

ਹ—ਅਭਿਨਿਵੇਸ਼, ਨਾ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਭੀ ਹਠ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਉਣਾ ਅਤੇ ਮੌਤ (ਮਰਣ) ਤੋਂ ਡਰਨਾ.

ਕਲੇਸਰ / **ਕਲੇਸ੍ਵਰ** ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਬਿਭੌਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਨਾਮ ਕਲੇਸਰ ਬ੍ਰਹਮੇ ਧਰਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਅਤੇ ਗੁਵਿ ੧੦)

ਕਲੇਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੇਜਾ. "ਕਰਕ ਕਲੇਜੇ ਮਾਹਿ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਡਿੰਗ. ਕਲੋ.

ਕਲੇਦ. ਸੰ. ਕ੍ਲੇਦ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਲਿਦ ਧਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਿੱਲਾਪਨ। ੨ ਮੁੜ੍ਹਕਾ. ਪਸੀਨਾ। ੩ ਤਕਲੀਫ਼. ਦੁੱਖ। ੪ ਕ੍ਰਯ. ਵਮਨ. ਡਾਕੀ.

ਕਲੇਦਨ. ਸੰ. ਕ੍ਲੇਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ. ਤਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਸੀਨਾ (ਮੁੜ੍ਹਕਾ) ਦੇਣਾ.

ਕਲੇਵਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ ੨ ਢਾਂਚਾ.

ਕਲੇਵਾ. ਕਲ੍ਯਾਹਾਰ. ਸਵੇਰਸਾਰ ਕੀਤਾ ਭੋਜਨ. ਹਾਜਰੀ.

ਕਲੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਹ। ੨ ਸੰ. ਕਾਲਿਕ. ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ। ੩ ਕਾਲ. ਸਮਾਂ. "ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਜਮਕੰਕਰ ਜਮਕਲੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ਜਮ ਦਾ ਦੂਤ ਅਤੇ ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨੇੜੇ ਨ ਆਵਈ.

ਕਲੈਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਲਾਪ. ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ. ਫੰਘਾਂ (ਖੰਭਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ.

ਕਲੈਰੀ. ਵਿ—ਕਲਾਪ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੋਰ.

ਕਲੋਹ. ਜਿਲਾ ਕਾਂਗੜੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਹਮੀਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਕਲਗੀਧਰ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਕਲੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਇਕਲੋਤਾ.

ਕਲੋਲ. ਸੰ. ਕੱਲੋਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਹਿਰ. ਤਰੰਗ. "ਮਹਾ ਕਲੋਲ ਬੁਝਹਿ ਮਾਇਆ ਕੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਆਨੰਦ ਦੀ ਮੌਜ. ਮਨ ਦੀ ਉਮੰਗ.

ਕਲੌਂਜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਣਜੀਰਕ. ਕਾਲੀ ਜੀਰੀ. Nigella indica. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ

ਇਹ ਅੰਬ ਆਦਿ ਦੇ ਅਚਾਰ ਵਿੱਚ ਪਾਈਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

ਕਲੰਕ. ਸੰ. कलङ्क. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਐਬ. ਦੋਸ਼। ੨ ਬਦਨਾਮੀ. ਅਪਯਸ਼। ੩ ਦਾਗ. ਧੱਬਾ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਕਾਲਾ ਦਾਗ। ੫ ਰਸਾਯਨ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ. ਮਾਰੀ ਹੋਈ ਕਲੀ ਆਦਿਕ ਰਸ. "ਧਾਤੁ ਮੇ ਤਨਿਕ ਹੀ ਕਲੰਕ ਡਾਰੇ ਅਨਿਕ ਬਰਨ ਮੇਟ ਕਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਕਲੰਕਾਰ. ਵਿ—ਕਲਾ (ਸ਼ਕਤਿ) ਕਰਤਾ. ਸਾਰੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਹੁਨਰ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਲੰਕਾਰ ਰੂਪੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਕਲੰਕਾਰਿ. ਕਲੰਕ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਕਲੰਕੀ. ਵਿ—ਕਲੰਕ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ. "ਪਰਸੁਰਾਮ ਰਾਮ ਕਿਸਨ ਹੋ ਕਿਲਕ ਕਲੰਕੀ ਅਤਿ ਅਹੰਕਾਰੇ". (ਭਾਗੁ)

ਕਲੰਗ. ਕਲੰਕ। ੨ ਸੰ. ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ ਨਦੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ਼, ਜੋ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕਲੰਗ ਦਰਿਆ.

ਕਲੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲੰਗ ਅਤੇ ਕਾਲੰਗਾ. ਕਲੰਕ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਹਰੇ ਕਲੰਗਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਇੱਕ ਫੁੱਲ, ਜੋ ਕਲਗੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਲਕਲਗਾ.

ਕਲੰਜ. ਸੰ. कलञ्ज. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਮਾਖ਼ੂ. ਤਾਮ੍ਰਕੂਟ। ੨ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਜੀਵ.

ਕਲੰਦਰ, ਕਲੰਦਰੁ. ਫ਼ਾ کلندر ਅਥਵਾ قلندر ਵਿ—ਮਸ੍ਤ. ਬੇਪਰਵਾ। ੨ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਦਰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦਾਲ. "ਆਉ ਕਲੰਦਰ ਕੇਸਵਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਮਨੁ ਮੰਦਰੁ ਤਨੁ ਵੇਸ ਕਲੰਦਰੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧) ਮਨ ਹੀ ਮੇਰੇ ਲਈ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਕਲੰਦਰੀ ਵੇਸ ਹੈ। ੩ ਹੁਣ ਬਾਂਦਰ ਨਚਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭੀ ਕਲੰਦਰ ਕਹੇ-ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਜੋਗ ਤੇ ਜਾਨਲੀਓ ਤੁਮ ਊਧਵ,
ਆਸਨ ਸਾਧ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਨੇ,
ਪੂਰਕ ਰੇਚਕ ਕੁੰਭਕ ਕੀ ਗਤਿ,
ਐਨ ਲਗਾਵਤ ਠੀਕ ਠਿਕਾਨੇ,
ਪੈ ਜਸੁਦਾਸੁਤ ਕੇ ਜੋਊ ਕੌਤਕ,
ਕਯੋਂਕਰ ਤੂ ਰਿਦ ਅੰਤਰ ਆਨੇ।
ਮਾਨੀ ਮੁਨਿੰਦ੍ਰ ਸੁ ਜਾਨੇ ਕਹਾਂ ਕਛੁ
ਬੰਦਰ ਭੇਦ ਕਲੰਦਰ ਜਾਨੇ. (ਦਾਸ)

ਕਲੰਬਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਗ, ਜੋ ਬੇਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੱਠਾਂ ਦਾ ਸਾਗ। ੨ ਕਮਲ. "ਚੰਦਨ ਧੂਪ ਕਦੰਬ ਕਲੰਬਕ ਦੀਪਕ ਦੀਪ ਤਹਾਂ ਦਰਸਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਚੰਦਨ, ਧੂਪ, ਕਦਮ ਅਤੇ ਕਮਲ ਦੇ ਫੁੱਲ, ਚਮਤਕਾਰੀ ਦੀਪਕ ਤਹਾਂ ਦਰਸਾਏ.

ਕਲੰਮ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮ. "ਹਾਥਿ ਕਲੰਮ ਅਗੰਮ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਕਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕਲਜ.

ਕਲ੍ਹਨ. ਇੱਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਨੇ ਈਸਵੀ ਬਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ "ਰਾਜ-ਤਰੰਗਿਣੀ" ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਈਸਵੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸਦੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ.

ਕਲ੍ਹਾਰਾਇ, ਕਲ੍ਹਾਰਾਯ. ਰਾਇਕੋਟ (ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਜਗਰਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਦੇ ਤਿਹਾੜੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਸੀ. ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਉੱਚਪੀਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਰਾਇਕੋਟ ਪਹੁੰਚੇ. ਕਲ੍ਹੇ ਨੇ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਆਪਣਾ ਚਰਵਾਹਾ ਨੂਰੂ ਸਰਹਿੰਦ ਭੇਜਕੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਇਸੇ ਨੇ ਮੰਗਵਾਈ ਸੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਕਲ੍ਹਾਰਾਯ ਨੂੰ ਇੱਕ ਖੜਗ ਬਖਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖਣਾ. ਕਲ੍ਹੇ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪੂਰੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਪੋਤੇ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਖੜਗ ਪਹਿਰ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਖੜਗ ਨਾਲ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਕੇ ਮੋਇਆ. ਕਲ੍ਹੇ ਦੀ ਬਿਰਾਦਰੀ ਦੇ ਲੋਕ ਹੁਣ ਰਾਯਕੋਟ

ਵਿੱਚ ਹਨ. ਕਲਗੀਧਰ ਦੀ ਦੋ ਵਸਤੂਆਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਹਨ, ਇੱਕ ਗੰਗਾ ਸਾਗਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਖੋਲਣ ਦੀ ਰੇਹਲ. ਦੇਖੋ, ਟਾਹਲੀਆਣਾ ਅਤੇ ਰਾਯਕੋਟ.

ਕਲਜ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸਵੇਰਾ. ਭੋਰ. ਤੜਕਾ। ੨ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ। ੩ ਬੀਤਿਆ ਦਿਨ। ੪ ਸ਼ਰਾਬ। ੫ ਸ਼ਰਾਬਖ਼ਾਨਾ। ੬ ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਕਬਿ ਕਲਜ ਸੁਜਸ ਗਾਵਉ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਕਲਜਸਹਾਰੁ. ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਕਲਜਸਹਾਰੁ ਤਾਸੁ ਗੁਣ ਜੰਪੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਲਜਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾਲ.

ਕਲਜਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਮੰਗਲ. ਸ਼ੁਭ। ੨ ਸ੍ਵਰਗ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਆਨ ੨.

ਕਲਜਾਣਰਾਇ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਚੰਦ੍ਰੋਦਯ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂ ਬਾਬਾ.

ਕਲਜਾਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ, ਜੋ ਕਲਜਾਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਮੰਨੀ ਹੈ। ੨ ਮਾਤਾ ਕੋਟ ਕਲਜਾਣੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਉਂ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਰਾਯ.

ਕਲਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਲਜਾਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਲਾਣ. ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. ਦੁਆ. "ਇਉਂ ਸੁਨ ਹਰਖ ਉਠਜੋ ਮਰਦਾਨਾ। ਉਚਰਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਕਲਜਾਨਾ। ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਮਹ ਪਰ ਪੁਨ ਪਰਕੇ। ਬਰਨਨ ਨਾਮ ਕਰੇ ਜਗ-ਗੁਰੁ ਕੇ। ਸੁਭ ਗੁਣ ਸੰਗ ਕੀਨ ਪਰਸੰਸਾ। ਨਿਪਜਜੋ ਵੇਦੀਕੁਲ ਅਵਤੰਸਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਲਜਾਨਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਤਮਗਜ੍ਞਾਨੀ ਅਤੇ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਸੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸਮੇਂ ਧਨ ਅਤੇ ਕਾਠ ਆਦਿਕ ਲੈਣ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਗਿਆ. ਮੰਡੀ ਦੇ ਮਕਾਮ ਤੇ ਇਸ ਪੁਰ ਭਾਰੀ ਵਿਪਦਾ ਆਈ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਜਨਮਅਸ਼੍ਟਮੀ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਨਾ ਰੱਖਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਠਾਕੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਜਾਕੇ ਪੂਜਨ ਨਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਚ ਮੰਡੀਪਤਿ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਇਹ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਜਾਣਕੇ ਭਾਰੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰੰਤੂ ਆਤਮਗਜ੍ਞਾਨੀ ਸਿੱਖ ਦੇ ਵਚਨ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਨ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਗਿਆ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਕਲਜਾਨੇ ਦੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈਕੇ ਅਪਰਾਧ ਬਖ਼ਸ਼ਵਾਇਆ. ਭਾਈ ਕਲਜਾਨੇ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪਹੁੰਚਿਆ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਬਿੰਦਰਾਉ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਭੀ ਹਾਜ਼ਿਰ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਧਰਮਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਰਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਬਲਵੰਤ ਖ਼ਾਂ.

ਕਲਜੁਚਰੈ. ਕਲਜ ਕਵਿ ਉਚਰੈ. "ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਕਲਜੁਚਰੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਲਜੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਵਰ. "ਕਾਮ ਜੂ ਨੈ ਕੌਰਿਕ ਕਲਜੋਰਾ ਕੈਧੋਂ ਕਰੇ ਹੈਂ". (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਮਾਨੋ ਕਾਮ ਨੇ ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰਨ ਕੀਤੇ ਹਨ.

ਕੱਲਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਰ.

ਕੱਲਰਕੌਲ. ਊਖਰ ਵਿੱਚ ਕਮਲ. ਭਾਵ—ਮੰਦ ਜਗਾ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਦਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਨੀਚਕੁਲ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਦਾ ਹੋਣਾ. "ਕੱਲਰਕੌਲ ਭਗਤ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ" (ਭਾਗੁ)

ਕੱਲਾ. ਵਿ—ਇਕਲਾ. ਤਨਹਾ। ੨ ਫ਼ਾ ﻛﻠﻪ ਕੱਲਹ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗਲ੍ਹ ਅਤੇ ਗਰਦਨ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਭਾਗ. ਗੰਡ.

ਕਵ. ਸੰ. ਕਵ੍. ਧਾ. ਕਵਿਤਾ ਕਰਨਾ. ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ. ਤਸਵੀਰਾਂ ਖਿੱਚਣੀਆਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਵਿ.

ਕਵਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਕਾ.

ਕਵਚ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਜੋ ਕੰ (ਹਵਾ) ਨੂੰ ਰੋਕੇ, ਸੰਜੋਆ. ਜ਼ਿਰਹ। ੨ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਮੰਤ੍ਰ. "ਰਾਮ ਕਵਚ ਦਾਸ ਕਾ ਸੰਨਾਹੁ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੩ ਵਡਾ ਨਗਾਰਾ. ਨੌਬਤ.

ਕਵਚ ਸੰਨਾਹ. ਕਵਚ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਕਵਚ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸਜਾਉਣਾ.

ਕਵਚਨੀ. ਕਵਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਵਚਾਂਤਕ, ਕਵਚਾਂਤਕਰ ਕਵਚ (ਸੰਜੋਏ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਖੜਗ, ਤੀਰ ਨੇਜ਼ਾ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਵਚੀ. ਵਿ—ਕਵਚ ਵਾਲਾ. ਸੰਜੋਆਧਾਰੀ.

ਕਵਚੁ. ਦੇਖੋ, ਕਵਚ.

ਕਵਡੀ. ਕੌਡੀ. ਵਰਾਟਿਕਾ. "ਕਿਸਹੂੰ ਨ ਕਵਡੀ ਪੁੰਨ ਤੇ ਕਬ ਹੀ ਨ ਕਜੌਂਹੀ ਦੇਂਹਗੇ." (ਕਲਕੀ)

ਕਵੱਡੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੇਂਡੂ ਖੇਡ. ਦੋ ਟੋਲੇ ਬਣਾਕੇ ਖਿਡਾਰੀ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਪਾੜਾ (ਲਕੀਰ) ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ. ਲਕੀਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਦਾ ਆਦਮੀ 'ਕਵਡੀ ਕਵਡੀ' ਇੱਕਸਾਹ ਆਖਦਾ ਹੋਇਆ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਾਕੇ ਫੁਰਤੀ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਛੁਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਿਨਾ ਫੜਾਈ ਖਾਧੇ ਅਤੇ ਸਾਹ ਲੈਣ ਦੇ ਆਪਣੀ ਟੋਲੀ ਨਾਲ ਆ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਵਿਰੁੱਧ ਮੰਡਲੀ ਦੇ ਖਿਡਾਰੀਆਂ ਤੋਂ ਫੜਿਆ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਹਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਖੇਡ ਵਿੱਚ ਇਤਨੀ ਹੀ ਚਤੁਰਾਈ ਹੈ ਕਿ ਬਿਨਾ ਸਾਹ ਪਰਤੇ ਵਿਰੋਧੀ ਨੂੰ ਛੁਹ ਲੈਣਾ ਅਰ ਆਪ ਫੜਾਈ ਨਾ ਖਾਣੀ.

ਕਵਣ, ਕਵਣੁ ਸਰਵ—ਕ: ਜਨ. ਕੋ ਜਨ. ਕੌਣ. "ਤਿਨ ਕਵਣੁ ਖਲਾਵੈ ਕਵਣੁ ਚੁਗਾਵੈ ?" (ਸੋਦਰੁ)

ਕਵਤਕ. ਦੇਖੋ, ਕੌਤਕ. "ਕਲਹਿ ਕਵਤਕ ਕਰ ਭਾਰੀ." (ਕਲਕੀ)

ਕਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਤਾ। ੨ ਕਾਵ੍ਯ ਰਚਣ ਵਾਲਾ. ਕਵਿ. "ਕਵਤੇ ਭੀ ਜਾਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕਵਨ, ਕਵਨੁ ਦੇਖੋ, ਕਵਣ. "ਕਵਨ ਗੁਨ ਪ੍ਰਾਨਪਤਿ ਮਿਲਉ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ?" (ਗਉ ਮ: ੫) "ਕਵਨੁ ਸੁਜਨ ਜੋ ਸਉਦਾ ਜੋਰੈ ?" (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਵਰ. ਦੇਖੋ, ਕੌਰਵ. "ਪਰਨਾਰੀ ਕੇ ਹੇਤ ਕਟਕ ਕਵਰਨ ਕੋ ਘਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧) ੨ ਗ੍ਰਾਸ. ਲੁਕ਼ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਲ। ੩ ਸੰ. ਲੂਣ। ੪ ਖੱਟਾ ਰਸ। ੫ ਜ਼ੁਲਫ਼ ਅਲਕ.

ਕਵਰਾ. ਵਿ—ਕਟੁ. ਕੌੜਾ. "ਪੰਚ ਬਿਆਧਿ ਤਿਆਗੈ ਕਵਰੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਵਰੀ. ਕੌਡੀ. ਵਰਾਟਿਕਾ। ੨ ਕੌੜੀ. ਕਟੁ। ੩ ਸੰ. ਗੁੱਤ. ਬੇਨੀ.

ਕਵਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਬੁਰਕੀ. ਗ੍ਰਾਸ. "ਭਰਜੋ ਕਵਲ ਕਰ ਆਨਨ ਪਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਮਲ. "ਗੁਰ ਕੇ ਚਰਨ ਕਵਲ ਰਿਦ ਧਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਕਵਲ ਖਿਰੇ ਮੁਖ ਕਵਲ ਸੁਧਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕਮਲ ਸਮਾਨ ਖਿੜੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਾਸ ਪਾਏ.

ਕਵਲਨੈਨ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਨਯਨ. "ਕਵਲਨੈਨ ਮਧੁਰਬੈਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਵਲਪਰਗਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਪ੍ਰਗਾਸ. "ਕਵਲ ਪਰਗਾਸ ਭਏ ਸਾਧ ਸੰਗੇ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਕਵਲਯ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯ.

ਕਵਲਾ. ਲਕਮੀ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾ. "ਕਵਲਾ ਚਰਨ ਸਰਨ ਹੈ ਜਾਂਕੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕਵਲਾਸ. ਕੈਲਾਸ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਬਿਲਾਸ. "ਕਵਲਾਸ ਮੈ ਧਜਾਨ ਛੁਟਜੋ ਹਰ ਕਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ.

ਕਵਲਾਸਨ. ਬ੍ਰਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਸਨ.

ਕਵਲਾਸਪਤਿ. ਕੈਲਾਸਪਤਿ ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮ ਕਵਲਾਸਪਤਿ.

ਕਵਲਾਸ੍ਰਯ, ਕਵਲਾਸ੍ਰੀ ਕਮਲ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਯ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚੋਂ ਕਮਲ ਉਪਜਿਆ ਹੈ. "ਮਨ ਮੈ ਕਵਲਾਸ੍ਰੀ ਜੋ ਗਜਾਨਾ." (ਅਰਹੰਤਾਵ)

ਕਵਲਾਕੰਤ, ਕਵਲਾਪਤਿ ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਕੰਤ ਅਤੇ ਕਮਲਾਪਤਿ. "ਹਰਿਜਸ ਸੁਣਹਿ ਤਿਸੁ ਕਵਲਾਕੰਤਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕਵਲੁ. ਗ੍ਰਾਸ. ਲੁਕਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਲ. "ਕਾਲੈ ਕਵਲੁ ਨਿਰੰਜਨ ਜਾਨੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਜੋ ਨਿਰੰਜਨ

ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਕਾਲ ਦਾ ਗ੍ਰਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਮੌਤ ਨੂੰ ਜਿੱਤਦਾ ਹੈ.

ਕਵਾ. ਅ਼ قویٰ ਕ਼ੁਵਾ. ਸੰਗਜਾ—ਕ਼ੁੱਵਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਤਾਕਤ. ਸ਼ਕਤਿ. ਬਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਵਾਇ.

ਕਵਾਉ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾ। ੨ ਕੁਆਉ. ਵਾਕਜ. ਹੁਕਮ. "ਕੀਤਾ ਪਸਾਉ ਏਕੋ ਕਵਾਉ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਕਵ ਧਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਵਾਇ. "ਦੇ ਲੈਸਹਿ ਜਿੰਦ ਕਵਾਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਹਰੂਪ ਪੋਸ਼ਾਕ.

ਕਵਾਇ. ਅ਼ قبا ਕ਼ਬਾ. ਸੰਗਜਾ—ਪੋਸ਼ਾਕ. ਅਮੀਰ ਦਾ ਲਿਬਾਸ. "ਗੁਰਿ ਦੀਬਾਣਿ ਕਵਾਇ ਪੈਨਾਈਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਗਲਹੁ ਕਵਾਇ ਖੋਲ ਪਹਿ-ਨਾਈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਵਾ.

ਕ਼ਵਾਇ਼ਦ. ਅ਼ قواعد ਕ਼ਾਇ਼ਦਹ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਨਿਯਮ। ੨ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਸਿਖਜਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜੋ ਕਸਰਤ ਫੌਜਾਂ,ਜਾਂ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿਖਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਕਰੈਂ ਕਵਾਇਦ ਵਿਦਜਾ ਸੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਵਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਇ. "ਕਹਾਂ ਸੁ ਲਾਲ ਕਵਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਵਾਚੀ. ਵਿ—ਕਵਚਧਾਰੀ. ਕਵਚੀ. "ਭਯੋ ਰੇਣੁਕਾ ਤੇ ਕਵਾਚੀ ਕੁਠਾਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕਵਾਟ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਜੋ ਕ (ਹਵਾ) ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਕਰੇ, ਕਪਾਟ. ਤਖ਼ਤਾ. ਪਟ. ਕਿਵਾੜ.

ਕਵਾਦ, ਕਵਾਦਾ ਅ਼ قواد ਕ਼ੱਵਾਦ. ਵਿ—ਭੜੂਆ. ਨਿਰਲੱਜ. ਬੇਗ਼ੈਰਤ. "ਦਰਗਹਿ ਹੋਨ ਖੁਆਰ ਕਵਾਦੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਰਹਨੁਮਾ. ਆਗੂ. "ਦਿਲ ਮਹਿ ਸੋਚਿ ਬਿਚਾਰਿ ਕਵਾਦੇ! ਭਿਸਤ ਦੋਜਕ ਕਿਨਿ ਪਾਈ?" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਹੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਆਗੂ! ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਵਿਚਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਬਾਦਾ.

ਕਵਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਆਦਿਕਵਿ. "ਧ੍ਰੂ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਕਵਾਦਿ ਤਿਲੋਚਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਵਾਯਦ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਇਦ.

ਕਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ੱਵਾਲ.

ਕਵਾਵ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਉ. "ਏਕ ਕਵਾਵੈ ਤੇ ਸਭ ਹੋਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਵ ਧਾ.

ਕਵਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਬਾੜ। ੨ ਕਪਾਟ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਟ.

ਕਵਿ. ਦੇਖੋ, ਕਵ ਧਾ. ਜੋ ਰਚਨਾ ਕਰੇ, ਵਜਾਖਜਾਨ ਕਰੇ ਸੋ ਕਵਿ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ:—

ਪਾਠ ਚੁਰਾਵੈ ਭਾਰਯਾ, ਅਰਥ ਚੁਰਾਵੈ ਪੂਤ,
ਭਾਵ ਚੁਰਾਵੈ ਮੀਤ ਸੋ, ਸੁਤੇ ਕਹੈ ਅਵਧੂਤ
ਅਥੰ ਹੈ ਮੂਲ ਭਲੀ ਤੁਕ ਡਾਰ ਸੁ
ਅਛਰ ਪਤ੍ਰ ਹੈਂ ਦੇਖਕੈ ਜੀਜੈ,
ਛੰਦ ਹੈਂ ਫੂਲ ਨਵੋ ਰਸ ਸੋ ਫਲ ਦਾਨ ਕੇ
ਬਾਰਿ ਸੋਂ ਸੀਂਚਬੋ ਕੀਜੈ,
"ਦਾਨ" ਕਹੈ ਯੌਂ ਪ੍ਰਬੀਨਨ ਸੋਂ ਸੁਥਰੀ
ਕਵਿਤਾ ਸੁਨਕੈ ਰਸ ਪੀਜੈ,
ਕੀਰਤਿ ਕੇ ਬਿਰਵਾ ਕਵਿ ਹੈਂ ਇਨ ਕੋ
ਕਬਹੂੰ ਕੁਮਲਾਨ ਨ ਦੀਜੈ.
ਕਹਾਂ ਗੁਰੁ ਕਰਨ ਦਧੀਚਿ ਬਲਿ ਬੇਨੁ ਕਹਾਂ
ਸਾਕੇ ਸਾਲਿਵਾਹਨ ਕੇ ਅਜਹੂੰ ਲੌ ਗਾਏ ਹੈਂ,
ਕਹਾਂ ਪ੍ਰਿਥੁ ਪਾਰਥ ਪੁਰੂਰਵਾ ਪੁਹਮਿਪਤਿ
ਹਰੀਚੰਦ ਪੂਰਨ ਔ ਭੋਜ ਵਿਦਤਾਏ ਹੈਂ,
ਕਹੈ "ਮਤਿਰਾਮ" ਕੋਊ ਕਵਿਨ ਕੋ ਨਿੰਦੋ ਮਤ
ਕਵਿਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਬ ਦੇਸਨ ਮੇ ਛਾਏ ਹੈਂ,
ਢੂੰਡ ਦੇਖੋ ਤੀਨ ਲੋਕ ਅਮੀ ਹੈ ਕਵਿਨ ਮੁਖ
ਕੇਤੇ ਮੂਏ ਮੂਏ ਰਾਜਾ ਕਵਿਨ ਜਿਵਾਏ ਹੈਂ.

੨ ਸੰਗਜਾ—ਵਾਲਮੀਕਿ। ੩ ਸ਼ੁਕ੍ਰ। ੪ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੫ ਪੰਡਿਤ। ੬ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਵੈਦਜ ਨੂੰ ਕਵਿ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕਵਿਕ, ਕਵਿਕਾ ਸੰ. ਕਵਿਕਾ. ਲਗਾਮ. ਦਹਾਨਾ. ਕੜਿ-ਆਲਾ. "ਮੁਖਬਲ ਅਸੁ ਕਵਿਕਾ ਜਿਹ ਮਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਮੂੰਹਜ਼ੋਰ ਘੋੜੇ ਲਈ ਕੜਿਆਲੇ ਤੁੱਲ ਮੰਨੀਗਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੜਿਆਲਾ.

ਕਵਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਤ੍ਤ. "ਪੋਥੀ ਗੀਤ ਕਵਿਤ ਕਿਛੁ

ਕਦੇ ਨ ਕਰਹਿ ਧਰਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਵਿਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਵਿਤ੍ਵ. ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ.

ਕਵਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਕਬਿੱਤ ਅਤੇ ਕਵਿਤ੍ਵ.

ਕਵਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵ੍ਰਿਤਾ.

ਕਵਿਤ੍ਵ. ਸੰ. ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ. ਕਵਿਤਾ। ੨ ਦਾਨਾਈ. ਚਤੁਰਾਈ। ੩ ਕਵਿਪੁਣਾ.

ਕਵਿਪ੍ਰਿਯਾ. ਹਿੰਦੀਸਾਹਿਤ੍ਯ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਕਵਿ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥ.
"ਪ੍ਰਗਟ ਪੰਚਮੀ ਕੋ ਭਯੋ ਕਵਿਪ੍ਰਿਯਾ ਅਵਤਾਰ,
ਸੋਰੈਂ ਸੈ ਅੱਠਾਨਵੇਂ ਫਾਗੁਨ ਸੁਦਿ ਬੁਧਵਾਰ."

ਕਵਿਰਾਜ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਕਵਿ। ੨ ਵਾਲਮੀਕਿ। ੩ ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰਯ। ੪ ਵ੍ਯਾਸ। ੫ ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ। ੬ ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ। ੭ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ। ੮ ਵੈਦ੍ਯਰਾਜ. ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਵੈਦ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿ ੬.

ਕਵੀ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿ। ੨ ਕੁਮੁਦ. ਨੀਲੋਫ਼ਰ. ਭੰਮੂਲ. "ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਿਵੈਯਾ ਕੋ ਕਵੀਕੈ ਪਹਿਚਾਨੀਐ."(ਅਕਾਲ) "ਕਉਲੁ ਤੂ ਹੈ ਕਵੀਆ ਤੂ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਅ਼ قوی ਕ਼ਵੀ. ਕ਼ੁੱਵਤ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਕ੍ਤਿਵਾਲਾ. ਬਲਵਾਨ.

ਕਵੀਅਣ. ਸੰ. ਕਵਿਜਨੈਃ ਕਵਿ ਲੋਗੋਂ ਨੇ. ਕਵੀਆਂ ਨੇ. "ਸੁਜਸ ਕਲ੍ਯ ਕਵੀਅਣ ਬਖਾਣਿਅਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਕਵੀਸਰ | **ਕਵੀਸ਼੍ਵਰ** } ਕਵਿ—ਈਸ਼੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਰਾਜ.

ਕਵੇ. ਸੰ. ਕਵੇਃ ਕਵੀ ਦਾ. ਕਵੀ ਦੇ. "ਗੀਤ ਨਾਦ ਕਵਿਤ ਕਵੇ ਸੁਣਿ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਸੰਗੀਤ ਅਤੇ ਕਵਿ-ਕਾਵ੍ਯ ਸੁਣਕੇ.

ਕਵੰਧ. ਦੇਖੋ, ਕਬੰਧ.

ਕਵ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਹਵ੍ਯ. ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਆਵਾਹਨ ਕਰਕੇ (ਸੱਦਕੇ) ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਅੰਨ ਅਥਵਾ ਹਵਨ। ੨ ਉਹ ਅੰਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਿਤਰਾਂ ਲਈ ਪਿੰਡ ਆਦਿਕ ਬਣਾਏ ਜਾਣ। ੩ ਪਿਤ੍ਰਿਲੋਕ। ੪ ਵਿ—ਸ੍ਤੁਤਿ (ਉਸਤਤਿ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕ਼ੱਵਾਲ. ਅ਼ قوال ਗਵੈਯਾ. ਸੂਫੀਆਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਕ਼ੱਵਾਲੀ ਗਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਮੂਲ ਕ਼ੌਲ ਹੈ.

ਕੜ. ਸੰਗਯਾ—ਰੋੜਾਂ ਦਾ ਕੜਾ। ੨ ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼. "ਕੜਿ ਬੰਧਨ ਬਾਂਧਿਓ ਸੀਸ ਮਾਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਬੰਧਨ. "ਮਾਇਆਮੋਹ ਨਿਤ ਕੜੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕੜਾਕਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕੜਨਾ.

ਕੜਈਐ. ਕੜ੍ਹੀਏ. ਤਪੀਏ. ਰਿੱਝੀਏ. ਦੁਖੀ ਹੋਈਏ. "ਤਾ ਮੇਰੇ ਮਨ, ਕਾਇਤੁ ਕੜਈਐ?" (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਕੜਕ. ਸੰਗਯਾ—ਬਿਜਲੀ ਬੰਦੂਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਕੜਾਕਾ.

ਕੜਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੜਕਾਰ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਬਿਜਲੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣਾ। ੨ ਭਯੰਕਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. "ਸਿਰਿ ਕੜਕਿਓ ਕਾਲ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕੜਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੜਕੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਾਉਣਾ. ਤੋੜਨਾ. ਭੰਨਣਾ. "ਜਿੰਦੁ ਨਿਮਾਣੀ ਕਢੀਐ ਹਡਾਂ ਕੂ ਕੜਕਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੜਖਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਖਾ.

ਕੜਛਾ | **ਕੜਛੀ** } ਦੇਖੋ, ਕਰਛਾ ਕਰਛੀ. "ਕੜਛੀਆ ਫਿਰੰਨਿ, ਸਾਉ ਨ ਜਾਣਨਿ ਸੁਞੀਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਕੜਨ | **ਕੜਨਾ** } ਕ੍ਰਿ—ਜਕੜਨਾ. ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੜ੍ਹਨਾ. "ਤਾ ਕਾਇਤੁ ਕੜੀਐ?" (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਕੜ੍ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੁੱਖ ਅਥਵਾ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਬੇਸੁਧ ਹੋਣਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨੀ ਧਿਆਇਆ ਸੇ ਕੜਿਨ ਸਵਾਹੀ." * (ਵਾਰ

---

* ਸੇ ਕੜਿ ਨ ਸਵਾਹੀ." ਉਹ ਕੜ੍ਹਕੇ (ਤਪਕੇ). ਸੁਆਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ.

ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਉਹ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਸਦਾ (ਸਵੰਦਾ) ਹੀ ਮਗਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੪ ਮਰਾ. ਕਡਨ . ਕ੍ਰਿ. ਵਿ- ਦੂਰ. ਕਿਨਾਰੇ.

ਕੜਮੁੜ. ਅਨੁ. ਕੜਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਕੋਲਦਾੜ ਕੜਮੁੜੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰ ਦੀ ਹੁੱਡ ਕੜਾਕਾ ਖਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕੜਵਾ. ਵਿ-ਕਟੁ. ਕੌੜਾ.

ਕੜਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ-ਕਟਕ. ਕੰਗਣ. ਕੰਕਨ। ੨ ਰੋੜ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕਠੋਰ ਕੜ। ੩ ਕੜੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕੁੰਡਾ। ੪ ਵਿ-ਕਰੜਾ. ਕਠੋਰ. ਸਖ਼ਤ.

ਕੜਾਸਣੁ, ਕੜਾਸਨ ਮਰਾ. ਕਡਾਸਨ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ-ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ ਦਾ ਆਸਨ। ੨ ਸੰ. ਕਟਾਸਨ. ਕੁਸ਼ਾ ਦਾ ਆਸਨ. "ਕਾਇਆ ਕੜਾਸਣੁ ਮਨੁ ਜਾਗੋਟੀ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ਦੇਖੋ, ਜਾਗੋਟੀ.

ਕੜਾਹ. ਸੰ. ਕਟਾਹ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ-ਕੜਾਹਾ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਕੁੰਡੇਦਾਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਬਰਤਨ। ੨ ਕੜਾਹੇ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅੰਨ. ਹਲੂਆ.

ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ-ਸਿੱਖਮਤ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸਾਦ, ਜੋ ਅਕਾਲ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਵਰਤਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ ਭੀ ਹੈ.

ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵਰਤਾਉਣ ਦੀ ਵਿਧਿ ਰਹਿਤਨਾਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ:-

"ਕੜਾਹ ਕਰਨ ਕੀ ਬਿਧਿ ਸੁਨ ਲੀਜੈ-
ਤੀਨ ਭਾਗ ਕੋ ਸਮਸਰ ਕੀਜੈ,
ਲੇਪਨ ਆਗੈ ਬਹੁਕਰ ਦੀਜੈ,
ਮਾਂਜਨ ਕਰ ਭਾਂਜਨ ਧੋਵੀਜੈ,
ਕਰ ਸਨਾਨ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ ਬਹੈ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਬਿਨ ਅਵਰ ਨ ਕਹੈ.
ਕਰ ਤਿਆਰ ਚੌਕੀ ਪਰ ਧਰੈ,
ਚਾਰ ਓਰ ਕੀਰਤਨ ਬਹਿ ਕਰੈ.
ਜੋ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕੋ ਬਾਂਟ ਹੈ ਮਨ ਮੇ ਧਾਰੇ ਲੋਭ,
ਕਿਸਿ ਥੋੜਾ ਕਿਸਿ ਅੱਗਲਾ ਸਦਾ ਰਹੈ ਤਿਸ ਸੋਗ." (ਤਨਾਮਾ)

"ਪਾਵਨ ਤਨ ਪਾਵਨ ਕਰ ਥਾਨ,
ਘ੍ਰਿਤ ਮੈਦਾ ਲੇ ਖੰਡ ਸਮਾਨ,
ਕਰ ਕੜਾਹ ਜਪੁ ਪਾਠ ਸੁ ਠਾਨੈ,
ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦ ਅਰਦਾਸ ਬਖਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੇਖੋ, ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ.

ਕੜਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕਟਾਹ. "ਤਪਤ ਕੜਾਹਾ ਬੁਝਿ ਗਇਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਕਲੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਤਪੇ ਮਨ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ.

ਕੜਾਹੀ. ਛੋਟਾ ਕੜਾਹਾ। ੨ ਕੜਾਹ. ਹਲੂਆ. "ਧੁਰੋਂ ਪਤਾਲੋਂ ਲਈ ਕੜਾਹੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਦੇਵੀ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਕੜਾਹ.

ਕੜਾਹੀਆ. ਵਿ-ਕੜਾਹ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕੜਾਕੜ. ਅਨੁ. ਕੜਕੜ ਸ਼ਬਦ. ਬੰਦੂਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਕੜਾਕਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ-ਕੜਕਾਰ। ੨ ਖ਼ਾ. ਫ਼ਾਕਾ. ਲੰਘਨ. "ਸਿੰਘ ਕੜਾਕੇ ਸੇਂ ਰਹੈਂ ਦੂਏ ਤੀਏ ਦਿਨ ਖਾਂਹਿਂ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ੩ ਕਰੜੀ ਧੁਪ ਪੈਣੀ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ.

ਕੜਾਬੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਬੀਨ.

ਕੜਾਮਾਨਕਪੁਰ. ਜਮਨਾ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਥਨੇਸਰ ਅਤੇ ਬਨੀਬਦਰਪੁਰ ਵੱਲੋਂ ਆਕੇ, ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਮਲੂਕਦਾਸ ਨਾਮਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾਣ ਬਾਬਤ ਭ੍ਰਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਦੂਰ ਕੀਤਾ. "ਕੜੇ ਸੁ ਮਾਨਕ ਪੁਰ ਕੇ ਰਾਹੂ। ਗਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬੇਪਰਵਾਹੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੜਿ. ਕੜਕੇ. ਕਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕੜ ੨। ੨ ਕੜ੍ਹ (ਰਿੱਝ) ਕੇ. ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਕੇ. "ਮਾਇਆ ਮੋਹਿ ਕੜਿ ਕੜਿ ਪਚਿਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕੜਿਆ. ਵਿ-ਬੰਨ੍ਹਿਆ. ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਫਸਿਆ.

"ਲਿਖਿ ਲਿਖਿ ਪੜਿਆ ਤੇਤਾ ਕੜਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਫਲ ਹੈ ਬੰਧਨਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ, ਪਰ ਵਿਚਾਰ ਬਿਨਾ ਲੋਕ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਹੌਮੈ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਕੜ੍ਹਿਆ. ਤਪਿਆ. ਰਿੱਝਿਆ.

ਕੜਿਆਲ, **ਕੜਿਆਲਾ** ਸੰਗਯਾ—ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲਗਾਮ. ਇਸ ਲਗਾਮ ਪੁਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਗੋਲ ਸਿਰ ਦੇ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੀ ਜ਼ੁਬਾਨ ਪੁਰ ਖਿੱਚਣ ਤੋਂ ਚੁਭ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਮੂੰਹ-ਜ਼ੋਰ ਘੋੜੇ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਲਗਾਮ.

ਕੜਿਨ. ਦੇਖੋ, ਕੜਨ.

ਕੜੀ. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਲਾ. ਸ਼ਹਤੀਰ ਪੁਰ ਕੜਾ (ਟੇਢਾ) ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਾਠ। ੨ ਸੰਗੁਲ ਆਦਿਕ ਦਾ ਕੁੰਡਾ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਮਿਆਨ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਕੁੰਡਾ. "ਕੜੀਆਂ ਅਰ ਚਪੜਾਸ ਵਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਵਿ—ਕਠੋਰ. ਕਰੜੀ.

ਕੜੀਆਲ, **ਕੜੀਆਲੁ** ਦੇਖੋ, ਕੜਿਆਲਾ. "ਕੜੀਆਲੁ ਮੁਖੇ ਗੁਰਿ ਗਿਆਨੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ ਰਾਮ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ)

ਕੜੁ. ਦੇਖੋ, ਕੜ ੩.

ਕੜੂਆ. ਵਿ—ਕਟੁ. ਕੌੜਾ. "ਮੀਠੇ ਕਉ ਕਉੜਾ ਕਹੈ, ਕੜੂਏ ਕਉ ਮੀਠਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੜੂਚਾ. ਸੰ. ਕੂਚੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੂਚਾ. "ਮੂੰਹ ਕੜੂਚੇ ਘਾਹ ਦੇ ਛਡ ਘੋੜੇ ਰਾਹੀਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਘਾਸ ਦੇ ਕੂਚੇ (ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਗਊ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ) ਲੈਲਏ.

ਕੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਰਿੱਝਣਾ। ੨ ਤਪਣਾ. ਦੁਖੀ ਹੋਣਾ। ੩ ਵਾਰ ਵਾਰ ਵਿਚਾਰਨਾ. ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ. "ਪ੍ਰੀਤਿ ਪੜ੍ਹੈ ਕਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੜ੍ਹੈ ਰਸਰੀਤਿਨ ਚੀਤ ਸੁਨੋ ਸੁਇ ਰਾਖੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੜ੍ਹੀ. ਵਿ—ਕੜ੍ਹੀ ਹੋਈ. ਰਿੱਝੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਬੇਸਣ ਦੀ ਸਲੂਣੀ ਅਥਵਾ ਮੈਦੇ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਲਾਪਸੀ.

ਕਾ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ. ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ. ਦਾ. "ਨਾਨਕ ਕਾ ਪ੍ਰਭੁ ਸੋਇ ਜਿਸ ਕਾ ਸਭਕੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
੨ ਸਰਵ—ਕ: ਕਿਆ. "ਕਹੁ ਜਨ, ਕਾ ਨਾਹੀ ਘਰ ਤਾਂਕੇ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਕੋਈ. "ਕਾ ਵਿਰਲੀ ਜਾਇ ਵੁਠੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਕਿਸ. "ਦੂਸਰ ਨਾਹੀ ਠਾਉ ਕਾ ਪਹਿ ਜਾਈਐ ?" (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਵਿ—ਕਿੰਚਿਤ. ਕੁਛ. ਕੁਝ. "ਤਿਨਾ ਭੁਖ ਨ ਕਾ ਰਹੀ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) "ਲੋਭੀ ਕਾ ਵੇਸਾਹੁ ਨ ਕੀਜੈ ਜੇ ਕਾ ਪਾਰਵਸਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਕਾਂ, **ਕਾਉ**, **ਕਾਂਉ** ਸੰਗਯਾ—ਕਾਕ. ਕਾਗ. "ਜਿਉ ਸੁੰਞੇ ਘਰਿ ਕਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕਾਂਉ ਉਡਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਾਕ ਦੇ ਉਡਾਉਣ (ਕਾਂ ਉਡਾਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸ਼ਕੁਨ (ਸਗਨ). ਘਰ ਪੁਰ ਬੈਠੇ ਕਾਂਉ ਨੂੰ ਜੇ ਬਿਨਾ ਡਰਾਉਣ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਦੇ ਕੇਵਲ ਮੁਖ ਤੋਂ, ਵਿਦੇਸ਼ ਗਏ ਸੰਬੰਧੀ ਨੂੰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਚਿਤਵਕੇ, ਉਡਨ ਲਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਕਾਗ ਉਡ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਸਮਝਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸੰਬੰਧੀ ਛੇਤੀ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ, ਜੇ ਕਾਂਉ ਨਾ ਉਡੇ, ਤਦ ਮੰਨੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਉਣ ਵਿੱਚ ਦੇਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਗ ਉਡਾਉਣਾ.

ਕਾਉਂਕੇ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਜਗਰਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ੪ ਮੀਲ ਦੀ ਵਿੱਥ ਪੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਿੱਧਵਾਂ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ.

ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ੧੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਾਊ. ਵਿ—ਕੁਝ. "ਚੀਰੀ ਆਈ ਢਿਲ ਨ ਕਾਊ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਸਰਵ—ਕੋਈ.

ਕਾਓ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਉ. "ਜਿਉ ਸੁੰਞੇ ਘਰਿ ਕਾਓ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਕਾਅ਼ਬਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬਾ.

ਕਾਇ, ਕਾਂਇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਾਹੇ. ਕਿਉਂ. "ਕਾਇ ਪਾਪ ਕਮਾਈਐ ?" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਕਾਇ ਪਟੋਲਾ ਪਾੜਤੀ ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਤੂ ਕਾਂਇ ਗਰਬਹਿ ਬਾਵਲੀ ?" (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਕਿਉਂਕਰ. "ਕੇਸ ਮੁਡਾਏ ਕਾਂਇ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸੀ. ਕਿਸੇ. "ਜਗਜੀਵਨੁ ਜੁਗਤਿ ਨ ਮਿਲੈ ਕਾਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਕਾਯ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ.

ਕਾਇਅਉ. ਦੇਖੋ, ਕਾਯਉ. "ਕਾਇਅਉ ਧੂਪ ਦੀਪ ਨਈਬੇਦਾ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਕਾਇਆ, ਕਾਂਇਆ ਸੰ. ਕਾਯ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਤੂੰ ਕਾਇਆ ਮੈ ਰੁਲਦੀ ਦੇਖੀ ਜਿਉ ਧਰ ਊਪਰਿ ਛਾਰੋ." (ਗਉ ਮ: ੧) "ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲ ਗ੍ਰਸੀ ਨਹਿ ਕਾਂਇਆ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਕਾਇਆ ਸਰੀਰ. ਸ਼ਰੀਰਕਾਯ. ਸ਼ਰੀਰ (ਬਿਨਸਨਹਾਰ) ਦੇਹ. "ਕਾਇਆ ਸਰੀਰੈ ਵਿਚਿ ਸਭੁਕਿਛੁ ਪਾਇਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਾਇਆਕਲਪ. ਸੰ. ਕਾਯਕਲ੍ਪ. ਸੰਗਯਾ—ਵੈਦਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਰੀਰ ਸੋਧਣ ਦੀ ਇੱਕ ਵਿਧਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਮੁੜ ਜਵਾਨੀ ਹਾਸਿਲ ਕਰੇ. "ਕਾਇਆਕਲਪ ਕੀਜੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਹ ਦੀ ਉਹ ਗਰਮੀ, ਜੋ ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਲ ਦੀ ਹਰਕਤ ਤੋਂ ਨਾੜੀਆਂ ਵਿੱਚ ਲਹੂ ਦੇ ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ. ਖ਼ੁਦੀ. "ਕਾਇਆ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬ੍ਰਹਮ ਪਰਜਾਰੈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਆਤਮਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਰੂਪ ਪ੍ਰਚੰਡ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ ਭਸਮ ਕਰੇ.

ਕਾਇਆਭੋਗੀ. ਵਿ—ਕਾਯ (ਸ਼ਰੀਰ) ਦੇ ਆਨੰਦ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਪੂਰੀ ਉਮਰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ. "ਜਾਂ ਜਤੁ ਜੋਗੀ ਤਾਂ ਕਾਇਆਭੋਗੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਾਇਆਰਤ. ਵਿ—ਦੇਹਾਭਿਮਾਨੀ. ਦੇਹ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਾਇਆਰਤ ਬਹੁ ਰੂਪ ਰਚਾਹੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕਾਇਸ, ਕਾਂਇਸ ਸੰਗਯਾ—ਝਗੜਾ. ਦੰਗਾ. "ਰਾਹ ਜਾਂਦੀ ਲੈ ਕਾਇਸ ਮੋਲ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ)

ਕਾਇਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਯਿਕ.

ਕਾਇਚੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਲਈ. ਕਾਹੇ ਤੇ. "ਕਾਇਚੇ ਭਰਮ ਭੁਲਾ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਕਾਇਤ, ਕਾਇਤੁ ਸੰ. ਕਸ੍ਮੈਹਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਕਾਹੇ ਤੇ. ਕਿਸ ਲਈ. "ਅਗੋਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾਂ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਇਥ, ਕਾਇਥੁ ਸੰ.ਕਾਯਸ੍ਥ.ਵਿ—ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਜੀਵਾਤਮਾ। ੩ ਜ਼ਮੀਰ, ਵਿਵੇਕਸ਼ਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਥੁਚੇਤੂ। ੪ ਇਕ ਜਾਤਿ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ। ੫ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸ਼ੂਦ੍ਰੀ ਤੋਂ ਛਤ੍ਰੀ ਪਿਤਾ ਕਰਕੇ ਉਪਜੀ ਹੈ. ਔਸ਼ਨਸ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਸ਼: ੩੫ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—ਕਾਕ ਤੋਂ ਚਪਲਤਾ, ਯਮਰਾਜ ਤੋਂ ਕ੍ਰੂਰਤਾ, ਸ੍ਥਪਤਿ (ਤਖਾਣ) ਤੋਂ ਕੱਟਣਾ ਲੈਕੇ "ਕਾਯਸ੍ਥ" ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਕਾਇਥੁਚੇਤੂ. ਕਾਯਸ੍ਥਚੇਤਨਯ. ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਚੇਤਨਸੱਤਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਰ, ਵਿਵੇਕਸ਼ਕਤਿ ਅਥਵਾ Conscience ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਘਰੀ ਘਰੀ ਕਾ ਲੇਖਾ ਮਾਗੈ ਕਾਇਥੁਚੇਤੂ ਨਾਉ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਹੈ.

ਕਾਇਦਾ. ਅ਼. ਕ਼ਾਇ਼ਦਹ. ਨਿਯਮ. ਅਸੂਲ। ੨ ਰੀਤਿ. ਦਸਤੂਰ.

ਕਾਇਨਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਾਯਨਾਤ.

ਕਾਇਨੁ. ਅ਼ قیان ਕ਼ਿਯਾਨ. ਸੰਗਯਾ—ਕ਼ਯਨਤ (ਬੀਬੀ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਲੌਂਡੀਆਂ. ਦਾਸੀਆਂ.

ਕਉਲਾ ਸਿਉ ਕਾਇਨ ਤੇਰਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਲਕਮੀ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਦਾਸੀਆਂ ਵਾਲਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਕਾਇਮ, ਕਾਇਮੁ ਅ਼ قائم ਕ਼ਾਯਮ. ਵਿ—ਸ੍ਥਿਰ. ਠਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਾਇਮੁ ਦਾਇਮੁ ਸਦਾ ਪਾਤਿਸਾਹੀ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕਾਇਰ ਅਥਵਾ **ਕਾਇਰੁ.** ਸੰ. ਕਾਤਰ. ਵਿ—ਡਰਪੋਕ. ਭੀਰੁ. ਕਮਹਿੰਮਤ. "ਮਨਮੁਖੁ ਕਾਇਰੁ ਕਰੂਪੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਕਾਇਰਤਾ. ਸੰ. ਕਾਤਰਤਾ. ਸੰਗਗ਼ਾ—ਭੀਰੁਤਾ. ਕਮਹਿੰਮਤੀ. ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ. ਕਾਤਰ੍ਯ.

ਕਾਇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਰ.

ਕਾਇਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਯਲ.

ਕਾਈ. ਸਰਵ—ਕੋਈ. "ਊਨ ਨ ਕਾਈ ਬਾਤਾ." (ਰਾਮ ਮ:੫) "ਵਾ ਕਉ ਬਿਆਧਿ ਨ ਕਾਈ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਕੁਛ. ਕੁਝ. "ਬਿਨਸਤ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੈ ਕਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਗ਼ਾ—ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੈਲ, ਜੋ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦੀ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਛਾਈ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਮਿਟੈ ਨ ਭ੍ਰਮ ਕੀ ਕਾਈ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਭ੍ਰਮ ਦੀ ਕਾਈ. ਆਵਰਣ ਦੋਸ਼.

ਕਾਏ, ਕਾਂਏਂ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਕਾਹੇ. "ਕਾਂਏਂ ਆਨ ਆਨ ਰੁਚੀਐ ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕਾਸ. ਸਰਵ—ਕਿਸ. ਕਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਸੰਗਗ਼ਾ—ਆਕਾਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅਸਟ ਕਾਸ ਖਟ ਧਰਣਿ ਕਿਯ." (ਕਲਕੀ) ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਤਹਿ ਉਡਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਚਲੀ ਗਈ, ਜਿਸ ਵਾਸਤੇ ਹੇਠਲੇ ਲੋਕ ਛੀ ਰਹਿ ਗਏ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲੇ ਲੋਕ ਅੱਠ ਬਣ ਗਏ। ੩ ਕਾਸ਼੍. ਧਾ—ਚਮਕਣਾ. ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ। ੪ ਸੰਗਗ਼ਾ—ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੫ ਕਾਹੀ ਘਾਸ. ਕਾਸ਼। ੬ ਸੰ. ਕਾਸ. ਦਮਕਸ਼ੀ. ਦਮੇ ਦਾ ਰੋਗ. "ਮੰਦਾਗਨਿ ਕਾਸ." (ਸਲੋਹ) ੭ ਸੰ. ਕਾਸ਼. ਸਾਣ ਦਾ ਪੱਥਰ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ। ੮ ਤੁ قاش ਕ਼ਾਸ਼. ਭੌਂਹ. ਅਬਰੂ। ੯ ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ। ੧੦ ਫਾੜੀ. ਫੰਕ। ੧੧ ਫ਼ਾ کاش ਵਜ—ਅਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ। ੧੨ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ ਭਾਵੇ। ੧੩ ਸ਼ੋਕ.

ਕਾਸਉ. ਕਿਸ ਸੇ. "ਇਹੁ ਦੁਖੁ ਕਾਸਉ ਕਹਉ ਰੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਾਸਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਕਾ.

ਕਾਸਕਾਰ, ਕਾਸਕਾਰੀ, ਕਾਸਗਰ, ਕਾਸਗਾਰੀ ਫ਼ਾ کاشغر ਕਾਸ਼ਗ਼ਰ. ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ. "ਕਾਸਕਾਰ ਕੋ ਸਾਹਿਕ ਜਨਿਯਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫) ੨ ਕਾਸਗਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਕਬੋਜ ਕਾਸਕਾਰੀ ਕੇ." (ਕਲਕੀ)

ਕਾਸਟ. ਸੰ. ਕਾਸ਼੍ਠ. ਸੰਗਗ਼ਾ—ਕਾਠ. ਲੱਕੜ. "ਸੂਕੇ ਕਾਸਟ ਹਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਦੇਖੋ. ਕਸ਼੍ਟ. "ਪ੍ਰੇਤਪਿੰਜਰ ਮਹਿ ਕਾਸਟੁ ਭਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਸਟਕੁੰਦਨੀ, ਕਾਸਟਪ੍ਰਿਸਟਨਿ ਬੰਦੂਕ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਕਾਠ ਦਾ ਕੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਾਠ ਦੀ ਪਿੱਠ ਵਾਲੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਾਸਟਬੇਸਟਿ. ਦੇਖੋ, ਬੇਸਟਿ.

ਕਾਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼੍ਠਾ.

ਕਾਸਟੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਟ.

ਕਾਸ਼ਤ. ਫ਼ਾ کاشت ਸੰਗਗ਼ਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਖੇਤੀ.

ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ. ਫ਼ਾ کاشتکار ਸੰਗਗ਼ਾ—ਕਿਸਾਨ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਕਾਰ. ਰਾਹਕ.

ਕਾਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ کاشتن ਕ੍ਰਿ—ਬੀਜਣਾ.

ਕਾਸਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਲਈ. ਕਿਸ ਹੇਤੁ. "ਐਸੀ ਬੁੱਧਿ ਕਾਸਤੇ ਹੋਈ ?" (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਾਸਦ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਦ.

ਕਾਸਨੀ. ਫ਼ਾ کاسنی ਸੰਗਗ਼ਾ—ਆਕਾਸ਼ਨੀਲ ਜੇਹੇ ਫੁੱਲ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਦਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਬੀਜ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ

ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦਤਰ ਹੈ. Cichorium Intybus. ਇਹ ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਪਿੱਤ ਤੋਂ ਹੋਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਕਾਸਨੀ ਰੰਗਾ. ਕਾਸਨੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਹੈ ਰੰਗ ਜਿਸ ਦਾ.

ਕਾਸਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਪੀ.

ਕਾਸਮ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਮ.

ਕਾਸਮਬੇਗ. ਕਾਸਿਮਬੇਗ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ ਲਲਾਬੇਗ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਗੁਰੂਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੈਨਾਨੀ ਭਾਈ ਲੱਖੂ ਦੇ ਬਰਛੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ.

ਕਾਸ਼ਮੀਰ. ਵਿ—ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ. ਕਸ਼ਮੀਰੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕੇਸਰ। ੩ ਫਾਰਸੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ਮੀਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਸ਼ਮੀਰ.

ਕ਼ਾਸਰਾ. ਬਹੁਜਾਈ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ. "ਦੀਪਕ ਦੀਪਾ ਕਾਸਰਾ ਗੁਰੂਦੁਆਰੇ ਹੁਕਮੀਬੰਦਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕਾਸਾ. ਫ਼ਾ کاسہ ਕਾਸਹ. ਸੰਗਯਾ—ਪਿਆਲਾ. "ਕਰਿ ਕਾਸਾ ਦਰਸਨ ਕੀ ਭੂਖ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਹਥੀ ਕਾਸੇ ਲਕੀ ਫੁਮਣ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਾਂਸਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਂਸ੍ਯਪਾਤ੍ਰ. ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਭਾਂਡਾ। ੨ ਕਾਂਸੀ ਦਾ ਥਾਲ। ੩ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਪਰੋਸੇ ਹੋਏ ਥਾਲ ਨੂੰ ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ "ਖਾਂਸਾ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕਾਸਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕਸਾਈ। ੨ ਵਿ—ਕਸਾਈ ਵ੍ਰਿੱਤਿ ਵਾਲਾ. "ਕਲਿਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਾਂਸਾਗਰ. ਕਾਂਸ੍ਯਕਾਰ. ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਠਠੇਰਾ. ਕਸੇਰਾ.

ਕਾਸਾਰ, ਕਾਸਾਰੁ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਟੋਭਾ. ਛੱਪੜ। ੨ ਘੀ ਵਿੱਚ ਆਟਾ ਭੁੰਨਕੇ ਸੁੱਕੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਈ ਪੰਜੀਰੀ * "ਭਾਤੁ ਪਹਿਤਿ ਅਰੁ ਲਾਪਸੀ ਕਰਕਰਾ ਕਾਸਾਰੁ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸਰਾ. ਚਾਉਲ ਅਤੇ ਤਿਲ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਭੋਜਨ.

ਕਾਸਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸੀ.

ਕਾਸਿਉ. ਕਿਸ ਸੇ. ਕਿਸ ਨੂੰ.

ਕਾਸਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸੀਕ.

ਕਾਸਿਕਾ. ਸੰ. ਕਾਸ਼ਿਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਸ਼ੀ ਪੁਰੀ। ੨ ਪਾਣਿਨੀਯ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਉੱਪਰ ਵਾਮਨ ਅਤੇ ਜਯਾਦਿੱਤ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ. ਅਰਥ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਟੀਕਾ. "ਕਹੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਯਾ ਕਾਸਿਕਾ ਸਰਬ ਮੱਥੈਂ." (ਗ੍ਯਾਨ) ੩ ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਕਾਸਿਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਸਾਗਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਸਗਰ.

ਕਾਸਿਕੀਸ. ਕਾਸ਼ਿਕ—ਈਸ਼. ਕਾਸ਼ਿਕੇਸ਼. ਕਾਸ਼ੀ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਰਾਜਾ. "ਜਿਣ੍ਯੋ ਕਾਸਿਕੀਸੰ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਕਾਸਿਦ. ਅ਼ قاصد ਕ਼ਾਸਿਦ. ਵਿ—ਕ਼ਸਦ. (ਇਰਾਦਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਹਲਕਾਰਾ। ੩ ਦੂਤ.

ਕਾਸਿਪੀ. ਸੰ. ਕਾਸ਼੍ਯਪੀ. ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਕਸ਼੍ਯਪ ਦੀ ਮਲਕੀਅਤ ਹੈ ਜਿਸ ਪੁਰ. "ਜੇ ਕਰੈਂ ਪਤ੍ਰ ਕਾਸਿਪੀ ਸਰਬ." (ਦੱਤਾਵ) ਜੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਾਗਜ ਦੀ ਥਾਂ ਕਰੀਏ। ੨ ਡਿੰਗ. ਗਰੁੜ, ਜੋ ਕਸ਼੍ਯਪ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੈ.

ਕ਼ਾਸਿਮ. ਅ਼ قاسم ਵਿ—ਤਕ਼ਸੀਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਅਨੇਕ ਮੁਸੱਲਮਾਨਾਂ ਦਾ

---

* घृते तप्ते विनिःक्षिप्य कटाहे पाचयेन्मनाक्
ततस्तत्र विनिःक्षिप्य खण्डं भागसमं पचेत्
ततश्चाकृष्य तत् पात्रे क्षिप्त्वा सम्यक् सुचिक्कणे
चतुरस्त्री कृतं ह्येतत् भवेत् कांसार संज्ञकम्.
(ਵ੍ਰਿਹਦਾਭਿਧਾਨ)

ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਕਾਸਿਮਬੇਗ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਮਬੇਗ.

ਕਾਸੀ } ਸੰ. ਕਾਸ਼ੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਾਰਾਣਸੀ. ਬਨਾਰਸ.
ਕਾਂਸੀ } ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਅਤੇ ਮਹਾਤੀਰਥ ਹੈ. ਸ਼ਿਵਪੁਰਿ. ਕਾਸੀ ਗੰਗਾ ਦੇ ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੧੯੮੪੪੭ ਸੀ. "ਨਾ ਕਾਸੀ ਮਤਿ ਉਪਜੈ ਨਾ ਕਾਸੀ ਮਤਿ ਜਾਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੩)

ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਸ਼ੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਚਿਰ ਕਾਲ ਤੋਂ ਹੈ. ਹਰੇਕ ਮਤ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਨੇ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਹੰਮਦਾਬਾਦ ਰੱਖਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵੇਸ਼੍ਵਰ ਨਾਥ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਤੋੜਕੇ ਇੱਕ ਵਡੀ ਮਸੀਤ ਚਿਣਵਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਭੀ ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਹਨ:—

(ੳ) ਮਹੱਲਾ ਆਸਭੈਰੋ ਵਿੱਚ "ਵਡੀ ਸੰਗਤਿ" ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਤ ੧੭੨੨ ਵਿੱਚ ਪਧਾਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੱਤ ਮਹੀਨੇ ਤੇਰਾਂ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ ਏਕਾਂਤ ਧ੍ਯਾਨਪਰਾਇਣ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹੋਏ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੋਲਾ ਅਤੇ ਨੌਵੇਂ ਅਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਜੋੜੇ ਇੱਥੇ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਰੱਖੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਕਰਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭, ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਅਤੇ ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਮੇਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰ ਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੧੧ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਧਨ ਖਰਚਕੇ ਇੱਕ ਸ਼ੀਸ਼ਮਹਿਲ ਬਣਵਾਇਆ ਅਤੇ ਦੋ ਰੁਪਯੇ ਰੋਜ ਦਾ ਲੰਗਰ ਲਗਾਇਆ. ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਨੂੰ ਆਮਦਨ ਕੁਝ ਮਕਾਨਾਂ ਦੇ ਕਿਰਾਏ ਦੀ ਅਤੇ ਕੁਝ ਲੇਢੂਪੁਰਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਭਾਈ ਈਸਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਹੰਗ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਦਮ ਕਰਕੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ-ਗਈ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਦੀ ਜਾਯਦਾਦ ਨੂੰ, ਮੁੜ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਵਡੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਅਦਾਲਤ ਤੋਂ ਕਰਵਾਇਆ ਹੈ.

(ਅ) ਲਕਸਾ ਮਹਾਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੋਪਾਲ ਪਾਂਡੇ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

(ੲ) ਜਗਤ ਗੰਜ ਵਿੱਚ "ਛੋਟੀ ਸੰਗਤਿ" ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਢਿੱਲੀ ਹੈ.

(ਸ) ਕਾਸ਼ੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਕੋਹ ਗੰਗਾ ਪਾਰ ਛੋਟੇ ਮਿਰਜਾਪੁਰ ਦੀ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਸੋਲਾਂ ਵਿੱਘੇ ਦਾ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਵਡੀ ਸੰਗਤਿ ਵਿੱਚ ਵਿਰਾਜਣ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਹਰੋਰਾ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਨਿਰਮਲੇ ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਚਾਲੀ ਥਾਂ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਅਜਿਹੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

੨ ਕਾਂਸ੍ਯ. ਕੈਂਹਾਂ। ੩ ਕਾਂਸ੍ਯ (ਕਾਂਸੀ) ਦਾ ਵਾਜਾ. "ਕਾਸੀ ਫੂਟੀ ਪੰਡਿਤਾ ! ਧੁਨਿ ਕਹਾ ਸਮਾਈ ?" (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਵਿ—ਚਮਤਕਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸ ੩. "ਕਾਸੀ ਕ੍ਰਿਸਨ ਚਰਾਵਤ ਗਾਊ ਮਿਲਿ ਹਰਿਜਨ ਸੋਭਾ ਪਾਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਕਾਸੀਕ. ਸੰ. ਕਾਸ਼ਿਕ. ਵਿ—ਕਾਸ਼ੀ ਦਾ. ਕਾਸ਼ੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. "ਤੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਨੁ ਮੈ ਕਾਸੀਕ ਜੁਲਹਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ)

ਕਾਸੀਪੁਰ. ਦੇਖੋ ਕਾਸੀ। ੨ ਸੀ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਕਰੋਂਦ ਰਿਆਸਤ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. "ਫਟਕ ਸੀ ਕੈਲਾਸ ਕਮਾਊਂਗੜ੍ਹ ਕਾਸੀਪੁਰ." (ਅਕਾਲ)

ਕਾਸ਼ੀਰਾਮ. ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ ਰਚਿਤ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਵੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਪਰਸ਼ੁਰਾਮੋਵਾਚ

ਅਤ੍ਰ ਛਡਵਾਇ ਦੋਊ ਕਰ ਜੁਰਵਾਇ, ਦਸੋ-
ਨਖ ਮੁਖ ਦਜਾਇ ਅਪਨੋਕੈ ਛਿਟਕਾਯੋ ਹੈ,
ਮੀਚਨ ਡਰਾਇ ਬਾਰ ਬਾਰ ਸਤਰਾਇ, ਆਜ
ਹ੍ਵੈਗਯੋ ਸਿਪਾਹੀ ਮੋਸੋ ਤਾਂਹੀ ਕੋ ਤੂੰ ਜਾਯੋ ਹੈ,
ਕਹੈ ਕਾਸ਼ੀਰਾਮ ਤਬ ਰਾਮ ਸੋਂ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ
ਸਿੱਖ ਬਾਮਦੇਵ ਜੂ ਕੇ ਨੀਕੇ ਕੈ ਸੁਨਾਯੋ ਹੈ,
ਜਾਂਕੀ ਸੋਹੈਂ ਖਾਤ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਕਹਿ ਕਹਿ ਜਾਤ
ਤਾਂਹੀ ਪੈ ਮੈ ਦਸਨ ਤਿਨੁਕਾ ਪਕਰਾਯੋ ਹੈ.

ਰਾਮਚੰਦ੍ਰੋਵਾਚ

ਫਾਰਤੋ ਕਪੋਲ ਬੋਲ ਬੋਲਤਹੀ ਬਾਮ੍ਹਨ ਕੇ
ਡਾਰਤੋ ਉਖਾਰ ਦਾੜ੍ਹ ਜਮੀ ਜੋ ਬਦਨ ਮੈਂ,
ਜੀਤ ਬੀਰਖੇਤ ਪਠੈਦੇਤ ਜਮਲੋਕ ਤੋਹਿ
ਲੇਤੋ ਸਭ ਛਤ੍ਰਿਨ ਕੋ ਬੈਰ ਏਕ ਛਿਨ ਮੈਂ,
ਕਹਾਂ ਕਰੋਂ ਹਤਜਾ ਪ੍ਰਾਨ ਅਬ ਜੋ ਤਿਹਾਰੇ ਹਤ
ਸੁਭਟ ਕਹਾਇ ਰਨ ਠਾਢੇ ਹੋਤ ਰਨ ਮੈਂ,
ਯਹੈ ਜਾਨ ਨਾਤੋ ਹੋ ਬਚਜੋ ਹੈਂ ਏਕ ਬਾਮ੍ਹਨ ਕੇ
ਕਾਸ਼ੀਰਾਮ ਸਮਝ ਸਮਝ ਕਰ ਮਨ ਮੈਂ.

ਦੇਖੋ, ਹਨੁਮਾਨ ਨਾਟਕ ਦਾ ਫੁਟਨੋਟ.

ਕਾਸੁ. ਕਿਸ ਸੇ. ਕਾ ਸੋਂ. ਕੀਹ ਨੂੰ. "ਤਾਂ ਕਹੀਐ ਕਾਸੁ ?" (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅਰਧ ਉਰਧ ਮੁਖਿ ਲਾਗਉ ਕਾਸੁ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਅਰਧ (ਜੀਵ) ਉਰਧ (ਈਸ਼੍ਵਰ) ਵਿੱਚ ਮੁਖਿਕਾਸ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਜੋ ਮੁੱਖ ਆਕਾਸ਼ਵਤ ਹੈ) ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕਾਸੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕਸੇਰਾ.

ਕਾਸ੍ਟ. ਸੰ. ਕਾਸ਼੍ਠ. ਸੰਗਜਾ—ਕਾਠ. ਲੱਕੜ.

ਕਾਸ੍ਟਾ, ਕਾਸ੍ਠਾ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਹੱਦ. ਸੀਮਾ । ੨ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ਼ । ੩ ਅਠਾਰਾਂ ਪਲ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਸੁਸ਼੍ਰੁਤ-ਸੰਹਿਤਾ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਨਿਮੇਸ਼ (ਨਿਮਖ) ਦੀ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਦੇ ਮਤ ਅਠਾਰਾਂ ਨਿਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਸ਼੍ਠਾ ਹੈ। ੪ ਦਕ੍ਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਬੇਟੀ, ਜੋ ਕਸ਼ਜਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ। ੫ ਇਸਥਿਤੀ. ਕ਼ਾਇਮੀ.

ਕਾਸ਼ਜਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਸਿਪੀ.

ਕਾਹ. ਕਜਾ. ਕੀ. "ਕਾਹ ਭਯੋ ਦੋਉ ਲੋਚਨ ਮੂੰਦਕੈ ਬੈਠ ਰਹਜੋ ?" (ਅਕਾਲ) ੨ ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸੇ। ੩ ਫ਼ਾ کاہ ਘਾਸ. ਫੂਸ। ੪ ਅ਼ قاہ ਕ਼ਾਹ. ਤਾਬੇਦਾਰੀ। ੫ ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੬ ਬਲ. ਸ਼ਕਤਿ.

ਕਾਂਹ. ਕਿਸੇ. ਕਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਕਾਂਹੀ ਘਾਸ. ਕਾਸ਼.

ਕਾਹਸਿ. ਸੰ. ਕਾਸ਼. ਕਾਹੀਂ ਘਾਹ. "ਕੂਕਹਿ ਕਾਹਸਿ ਫੁਲੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਭਾਵ ਚਿੱਟੇ ਕੇਸ ਹੋਗਏ.

ਕਾਹਤੇਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਲਈ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. ਕਿਉਂ-ਕਰ. ਕੋ ਹੇਤੁ.

ਕਾਹਨ. ਸੰਗਜਾ—ਕ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਦਾ ਅਹਨ (ਦਿਨ). ਕਲਪ। ੨ ਕਾਨ੍ਹ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ.

ਕਾਹਨਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ.

ਕਾਹਰੂ. ਵਿ—ਕਹਰ (ਕ੍ਰੋਧ) ਵਾਲਾ. "ਕੁਪਜੋ ਮਾਹਰੂ ਕਾਹਰੂ ਰੂਪ ਧਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਹਲ. ਸੰਗਜਾ—ਵਜਾਕੁਲਤਾ. ਘਬਰਾਹਟ. "ਚਿਤ ਮੇ ਅਤਿ ਕਾਹਲ ਹੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਛੇਤੀ। ੩ ਸੰ. ਵਡਾ ਢੋਲ। ੪ ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕੜ। ੫ ਅ਼ کاہل ਕਾਹਿਲ. ਵਿ—ਸੁਸਤ.

ਕਾਹਲੀ. ਸੰਗਜਾ—ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ. ਫੁਰਤੀ। ੨ ਫ਼ਾ کاہلی ਸੁਸਤੀ। ੩ ਸੰ. ਜੁਆਨ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕਾਹਾ. ਸੰਗਜਾ—ਸਿੰਧੀ. ਕਾਹ. ਹਮਲਾ. ਧਾਵਾ. ਭਾਵ-ਦੰਗਾ. "ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਨਾਲਿ ਕਾਹਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਕਹਣ ਯੋਗਜ ਪ੍ਰਸੰਗ. ਕਥਨੀਯ ਵਾਰਤਾ. "ਅਵਰ ਨ ਦੂਜਾ ਕਾਹਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਘਾਟਾ. "ਤਿਨ ਸਿਰਿ ਚੂਕਾ ਕਾਹਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਕਾਹੀਦਨ.

ਕਾਹਾਹਾ. ਹਾਹਾਕਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਹੂਲ ਪਵੈ ਕਾਹਾਹਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਾਹਿ. ਸਰਵ—ਕਿਆ. ਕਿੰ. "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਅਬ ਕਹੀਐ

ਕਾਹਿ." (ਭੈਰ) ੨ ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਤੋਂ. "ਮਾਗਉ ਕਾਹਿ ਰੰਕ ਸਭ ਦੇਖਉ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਕਾਹੇ. ਕਿਸ ਲਈ. "ਸਿਮਰਤ ਕਾਹਿ ਨ ਰਾਮ?" (ਸ. ਮ: ੯) "ਹਰਿ ਗੁਨ ਕਾਹਿ ਨ ਗਾਵਈ ?" (ਤਿਲੰ ਮ: ੯)

ਕਾਹਿਲ, ਕਾਹਿਲੀ } ਦੇਖੋ, ਕਾਹਲ ਅਤੇ ਕਾਹਲੀ.

ਕਾਹੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਕਿਸ ਲਈ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਬਾਹਰਿ ਨਾਵਹੁ ਕਾਹੀ ?" (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਕਾਂਹੀਂ. ਸੰਗਯਾ-ਕਾਸ਼. ਕਾਂਹੀਂ ਘਾਸ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਸੀਸ. ਫੌਲਾਦ ਦਾ ਜੌਹਰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਖਾਰ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. "ਚਿਤ ਕਠੋਰ ਨ ਭਿਜੈ ਕਾਂਹੀਂ." (ਭਾਗੁ)

ਕਾਹੀਦਨ. ਫ਼ਾ کاہیدن ਕ੍ਰਿ-ਘਟਣਾ। ੨ਘਟਾਉਣਾ.

ਕਾਹੂ. ਸਰਵ-ਕਿਸੇ ਨੂੰ. "ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ." (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਕਿਤੇ. ਕਿਸੇ ਥਾਂ. "ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਅਨਤ ਨ ਕਾਹੂ ਜਾਇ."(ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ) ੩ ਕਿਆ. ਕੀ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਕਾਹੂ ਪਰਵਾਹਾ ਜਉ ਸੁਖਸਾਗਰ ਮੈ ਪਾਇਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਫ਼ਾ کاہو ਇੱਕ ਔਖਧ, ਜੋ ਨਜ਼ਲੇ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. Lactuca Stiva. ਕਾਹੂ ਪਿੱਤ (ਸਫਰਾ) ਦੀ ਤੇਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ, ਅਤੇ ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕਾਹੇ, ਕਾਹੇਕਉ, ਕਾਹੇਕੂ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਲਈ. ਕਥੰ. ਕਿਸ ਹੇਤੁ. "ਸੋ ਕਾਹੇ ਨ ਕਰੈ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਏਕੋ ਕਹੀਐ ਨਾਨਕਾ, ਦੂਜਾ ਕਾਹੇਕੂ ?" (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਕਾਹੋ. ਕੀ ਹੈ. "ਤਾਂਕੋ ਅਚਰਜ ਕਾਹੋ ?"(ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਕਾਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਉ.

ਕਾਕਉ. ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਕੋ। ੨ ਕਿਸ ਦਾ. "ਕਾਕਉ ਦੁਰਾਉ ਕਾਸਿਉ ਬਲਬੰਚਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਾਕਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਾਕੀ. ਕਾਉਂ ਦੀ ਮਦੀਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਕਿਣੀ.

ਕਾਕਤਾਲੀਯਨ੍ਯਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਯਾਯ.

ਕਾਕਪਕ੍ਸ਼, ਕਾਕਪੱਖ, ਕਾਕਪੱਛ } ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਾਂਉ ਦੇ ਪੰਖਾਂ (ਖੰਭਾਂ) ਜੇਹੇ ਬਣਾਏ ਹੋਏ ਕੇਸ਼. ਜ਼ੁਲਫ਼। ੨ ਪਟੇ. "ਬਹੁ ਬੈਸਜਨ ਕੇ ਸੁਤ ਤਿਹ ਥਾਏ। ਕਾਕਪੱਖ ਜਿਨ ਸੀਸ ਬਨਾਏ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਾਕਪਾਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ. ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕੋਕਿਲਾ ਦੇ ਅੰਡਿਆ ਨੂੰ ਕਾਂਉਂ ਸੇਵਨ ਕਰਕੇ ਬੱਚੇ ਕਢਦਾ ਹੈ.

ਕਾਕਬਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਂਉਂ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਅੰਨ.

ਕਾਕਭਸੁੰਡ, ਕਾਕਭੁਸੁੰਡਿ } ਸੰ. काकभुशुण्डि. ਭੁਸ਼ੁੰਡਿ ਨਾਮਕ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਲੋਮਸ਼ ਰਿਖਿ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਕਰਕੇ ਕਾਂਉਂ ਹੋਗਿਆ, ਅਤੇ ਚਿਰਜੀਵੀ ਹੋਕੇ ਰਿਖੀਆਂ ਨੂੰ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. "ਕਾਕਭੁਸੁੰਡਿ ਤੇ ਆਦਿ ਰਿਖੀਸ੍ਵਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਬਹੁ ਬਿਹੰਗ ਹੈਂ ਅਨਗਨ ਜਹਿੰਵਾ। ਕਾਕਭਸੁੰਡ ਵਿਰਾਜੈ ਤਹਿੰਵਾ ॥"(ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਾਕਮ. ਫ਼ਾ قاقم ਕ਼ਾਕ਼ੁਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸੰਬੂਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖਲੜੀ. ਸੰਬੂਰ ਦੀ ਖਲੜੀ ਬਹੁਤ ਨਰਮ ਅਤੇ ਗਰਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਅਤਲਸ ਜਰੀ ਕਾਕਮ."(ਸਲੋਹ)

ਕਾਕਰੀ. ਸੰ. ਕਰ੍ਕਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੱਕੜੀ. ਖੱਖੜੀ.

ਕਾਂਕਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੰਕਰ. ਬਜਰੀ.

ਕਾਕਲਾ, ਕਾਕੜਾ } ਸੰਗ੍ਯਾ-ਅਣਪੱਕਿਆ ਬੇਰ। ੨ ਓਲਾ. ਗੜਾ, ਬੇਰ ਜੇਹਾ ਹੈ ਆਕਾਰ ਜਿਸ ਦਾ। ੩ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ, ਜੋ ਕਾਕਲੀ (ਮਿੱਠੇ ਸੁਰ) ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਕਾਕਾ. ਕਿਸ ਦਾ. ਕਾਂਕਾ. "ਕਹਹੁ ਕੋਊ ਹੈ ਕਾਕਾ ?" (ਧਨਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬਾਲਕ। ੩ ਪੁਤ੍ਰ। ੪ ਡਿੰਗ ਅਤੇ ਸਿੰਧੀ. ਕਾਕੋ. ਚਾਚਾ। ੫ ਕਾਕੋਲੀ

ਦਵਾ। ੬ ਲਾਲੜੀ. ਘੁੰਘਚੀ। ੭ ਮਕੋਜ.

ਕਾਂਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕਾ ੧.

ਕਾਕਿਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਵੀਹ ਕੌਡੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦਮੜੀ। ੨ ਵਿ—ਕੌਡੀਆਂ ਪਹਿਰਣ ਵਾਲੀ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ੀਤਲਾ ਦੇਵੀ.

ਕਾਕੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਨਯਾ। ੨ ਪੁਤ੍ਰੀ। ੩ ਡਿੰਗ—ਅਤੇ ਸਿੰਧੀ. ਚਾਚੀ। ੪ ਸੰ. ਕਾਕ (ਕਾਂਉ) ਦੀ ਮਦੀਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਾ ਅਤੇ ਕੀ. ਕਿਸ ਕੀ. "ਕਾਕੀ ਮਾਈ ਕਾਕੋ ਬਾਪ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਾਂਕੀ. ਕਿਸ ਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਕੋ.

ਕਾਕੁ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਰ (ਸੂਰ) ਦੇ ਦਬਾਉ ਨਾਲ ਹੋਰ ਅਰਥ ਬੋਧਨ ਕਰਨਾ. "काकुःस्त्रियां विकारो यः शोकभीत्यादिभिर्ध्वनेः" (ਅਮਰਕੋਸ਼) ਦੇਖੋ, ਵਕ੍ਰੋਕ੍ਤਿ। ੨ ਵ੍ਯੰਗ. ਤ਼ਨਜ਼.

ਕ਼ਾਕੁਮ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕਮ.

ਕਾਕੁਲ. ਫ਼ਾ کاکل ਸੰਗਯਾ—ਜ਼ੁਲਫ਼. ਅਲਕ। ੨ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਲਟ.

ਕਾਕੂਕ੍ਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕੁ ਅਤੇ ਵਕ੍ਰੋਕ੍ਤਿ.

ਕਾਂਕੇ. ਕਿਸ ਕੇ. ਕਿਸ ਦੇ.

ਕਾਕੋ. ਦੇਖੋ, ਕਾਕੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਂਕੋ.

ਕਾਂਕੋ. ਕਿਸ ਕੋ. ਕਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਕਿਸ ਦਾ. "ਕਾਂਕੋ ਤਨੁ ਧਨੁ ਸੰਪਤਿ ਕਾਂਕੀ." (ਸਾਰ ਮ. ੯)

ਕਾਕੋਲ. ਪਹਾੜੀ ਕਾਂਉ.

ਕਾਂਙਾ. ਸੰ. काङ्क्षा. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਛਾ. ਚਾਹ.

ਕਾਖ. ਸੰ. ਕਕ੍ਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਸੁੱਕਾ ਘਾਸ. ਤ੍ਰਿਣ. ਕੱਖ. "ਹੀਰਾ ਲਾਲੁ ਅਮੋਲਕੁ ਹੈ ਭਾਰੀ ਬਿਨੁ ਗਾਹਕੁ ਮੀਕਾ ਕਾਖਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ਗਾਹਕ ਬਿਨਾ ਇੱਕ ਕੱਖ ਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਂਖ। ੩ ਫ਼ਾ کاخ ਉੱਚਾ ਮਕਾਨ.

ਕਾਂਖ. ਸੰ. ਕੁਕ੍ਸ਼ਿ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁੱਖ. ਬਗਲ. ਕੱਛ. "ਕਾਂਖ ਕਿਤਾਬਹਿ ਗੁਨੀਗਹੇਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਮਾਤਾ ਦੀ ਕੁੱਖ. ਗਰਭ ਅਸਥਾਨ. "ਜਨੁਕਰ ਜਏ ਨ ਕਾਂਖ ਤੇ ਆਏ ਨਹਿ ਸੰਸਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੫) ਮਾਨੋ ਮਾਂ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਜੰਮੇ ਹੀ ਨਹੀਂ.

ਕਾਖਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਖ.

ਕਾਂਖਾ, ਕਾਂਖਿਆ } ਦੇਖੋ, ਕਾਂਙਾ.

ਕਾਖੀ, ਕਾਂਖੀ } ਸੰ. काङ्क्षिन्—ਕਾਂਕ੍ਸ਼ਿਨ੍. ਵਿ—ਚਾਹੁਣਵਾਲਾ. ਇੱਛਾਵਾਨ. "ਕਾਖੀ ਏਕੈ ਦਰਸ ਤਿਹਾਰੋ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਨਾਮ ਕੇ ਜਨ ਕਾਂਖੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਾਖੈਘੰਙੈ. ਕ-ਖ-ਗ-ਘ-ਙ ਅੱਖਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ. "ਕਾਖੈਘੰਙੈ ਕਾਲ ਭਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਕਾਗ. ਦੇਖੋ, ਕਾਉ ਅਤੇ ਕਾਗਉ.

ਕਾਗਉ. ਕਾਂਉ ਤੋਂ. ਕਾਕ ਸੇ. "ਕਾਗਉ ਹੋਇ ਨ ਊਜਲਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਕਾਗ ਉਡਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਉਂ ਉਡਾਉਣਾ. "ਕਾਗ ਉਡਾਵਤ ਭੁਜਾ ਪਿਰਾਨੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਪਤੀ ਦੀ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਕਾਉਂ ਉਡਾਂਦੇ ਬਾਂਹ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਪੈਗਈ ਹੈ.

ਕਾਗਹੁ. ਕਾਗ (ਕਾਉਂ) ਤੋਂ. "ਕਾਗਹੁ ਹੰਸ ਕਰੇਇ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਾਗਜ. ਅ਼ کاغذ ਕਾ਼ਗ਼ਜ਼. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਗਦ. ਕ਼ਿਰਤਾਸ. ਪੇਪਰ paper. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ ਕਦ ਬਣਿਆਂ ਅਤੇ ਇਹ ਕਾਢ ਕਿਸ ਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦਾ ਸਬੂਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਬਿਨਾਂ ਸੰਸੇ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਸੈਨਾਨੀ "ਨਿਯਰਖੁਸ" ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਕਾਗਜ ਬਣਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭੋਜਪਤ੍ਰ ਤਾੜਪਤ੍ਰ ਲੱਕੜ ਪੱਥਰ ਧਾਤੁ ਦੇ ਪਤ੍ਰ ਦੰਦ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਅਤੇ ਚੰਮ ਆਦਿ ਲਿਖਣ ਲਈ ਵਰਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ.

ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਕਿ ਚੀਨੀਆਂ ਨੇ ਕਰੀਬ B. C. ੯੫ ਵਿੱਚ ਰੂੰ ਅਤੇ ਉੱਨ ਤੋਂ ਕਾਗਜ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਕੱਢੀ. ਅਰਬ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਜਦ ਸਨ ੭੦੪ ਵਿੱਚ ਸਮਰਕੰਦ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਤਦ ਚੀਨੀ ਕੈਦੀਆਂ ਤੋਂ ਕਾਗਜ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤ ਸਿੱਖੀ. ਅਰਬ ਤੋਂ ਯੂਨਾਨ ਵਿੱਚ,ਉਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਇਟਲੀ ਵਿੱਚ, ਇਟਲੀ ਤੋਂ ਸਪੇਨ, ਸਪੇਨ ਤੋਂ ਜਰਮਨੀ, ਜਰਮਨੀ ਤੋਂ ਫ੍ਰਾਂਸ, ਅਤੇ ਫ੍ਰਾਂਸ ਤੋਂ ਚੌਦਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ ਬਣੌਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਫੈਲੀ.

ਕਾਗਜ ਪਹਿਲਾਂ ਹੱਥ ਨਾਲ ਬਣਦਾ ਸੀ.ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਲ ਫ੍ਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੁਈ ਰਾਬਰਟ Louis Robert ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀ. ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੮੦੪ ਅਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੮੨੦ ਵਿੱਚ ਕਾਗਜ ਬਣਾਉਣ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ੀਨਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ. ਹੁਣ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਲਾਂ ਨਾਲ ਉੱਤਮ ਕਾਗਜ ਬਣਦਾ ਹੈ.

ਕਾਗਜ਼ੀ. ਵਿ—ਕਾਗਜ਼ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਾਗਜ ਜੇਹਾ ਪਤਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਛਿਲਕਾ. ਜਿਵੇਂ ਕਾਗਜੀ ਨੇਂਬੂ ਅਤੇ ਕਾਗਜੀ ਅਖ਼ਰੋਟ ਆਦਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਗਜੀਆ.

ਕਾਗਜ਼ੀਆ. ਵਿ—ਕਾਗਜ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਨਸ਼ੀ. ਮੁਹਾਸਿਬ. "ਕਾਗਜੀਏ ਗਸ ਕੋ ਅਤਿ ਹੀ ਸੁ ਮਨੋ ਗਨਤੀਕਰ ਜੋਰਦਯੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਾਗਤ
ਕਾਗਦ } ਦੇਖੋ, ਕਾਗਜ. "ਬਸੁਧ ਕਾਗਦ ਬਨਰਾਜ ਕਲਮਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਾਗਦਕੁੱਟ. ਸਣ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਕੁੱਟਕੇ ਕਾਗਜ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.ਕਾਗਜਾਂ ਦੀ ਕੁੱਟੀ ਨੂੰ ਕੁੱਟਕੇ ਕਾਗਜ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਗਦਿ. ਕਾਗਜਾਂ ਕਰਕੇ."ਤਿਨ ਹਰਿਚੰਦ ਪ੍ਰਿਥਮੀਪਤਿ ਰਾਜੈ ਕਾਗਦਿ ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ". (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜਿਸ ਦੀ ਕੀਮ (ਮਹਿਮਾ) ਕਾਗਜਾਂ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਪਾਈਦੀ. ਭਾਵ—ਤਹਿਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪੂਰੀ ਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀਜਾਂਦੀ। ੨ ਕਾਗਜ ਪੁਰ. "ਕਾਗਦਿ ਕਲਮ ਨ ਲਿਖਣਹਾਰੁ." (ਜਪੁ)

ਕਾਗਦੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਗਜ ਅਤੇ ਕਾਗਦ. "ਕਾਗਦੁ ਲੂਣੁ ਰਹੈ ਘ੍ਰਿਤ ਸੰਗੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਕਾਗਭੁਸੁੰਡ
ਕਾਗਭੁਸੁੰਡਿ } ਦੇਖੋ, ਕਾਕਭੁਸੁੰਡਿ.

ਕਾਗਰ
ਕਾਗਰਾ
ਕਾਗਰੁ
ਕਾਗਲੁ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਗਜ. "ਕਾਗਰ ਨਾਵ ਲੰਘਹਿ ਕਤ ਸਾਗਰੁ ?" (ਮਲਾ ਮ: ੫) "ਦੂਜਾ ਕਾਗਲੁ ਚਿਤਿ ਨ ਜਾਣਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਾਗਜ ਦਾ ਅਰਥ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਰ ਅਰਥ ਭੀ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਕਾਟੇ ਕਾਗਰ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਇਸ ਥਾਂ ਬਹੀ ਖਾਤੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ."ਕਢਿ ਕਾਗਲੁ ਦਸੇ ਰਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਇਸ ਥਾਂ ਪੰਚਾਂਗਪਤ੍ਰ (ਤਿਥਿਪਤ੍ਰ) ਅਰਥ ਹੈ.

ਕਾਂਗੜ. ਰਾਜ ਨਾਭਾ ਵਿੱਚ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਦੇ ਥਾਣੇ ਦਿਆਲਪੁਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਡੇਢ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਹ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਰਾਇਜੋਧ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਆਪਣੇ ਸੇਵਕ ਰਾਇਜੋਧ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖਕੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਜ਼ਫ਼ਰਨਾਮਹ" ਇਸੇ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਕਿ ਤਸ਼ਰੀਫ਼ ਦਰ ਕਸਬਹ ਕਾਂਗੜ ਕੁਨਦ." (ਜਫਰ) ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਰਾਇਜੋਧ ਨੂੰ ਬਖਸ਼ਿਆ ਕਟਾਰ ਹੁਣ ਸਰਦਾਰ ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਤੋਂ ਕਾਂਗੜ ੧੬ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜਫਰਨਾਮਾਸਾਹਿਬ.

ਕਾਗੜਦੀ
ਕਾਗੜਦੰਗ } ਸੰਗੀਤਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤੇ ਹਨ, ਜੋ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਬੋਲ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਣਮੈਤ੍ਰੀ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਹੈ. ਯਥਾ—"ਕਾਗੜਦੀ ਕੁਪਜੋ ਕਪਿ ਕਟਕ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਸੰਗੀਤਛੰਦ.

ਕਾਂਗੜਾ. ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਨਗਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਕਟੋਚ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਨਗਰ "ਧਰਮਸਾਲਾ" ਹੈ.

ਕਾਂਗੜੇਸ. ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ). "ਤਬੈ ਕੋਪਿਯੰ ਕਾਂਗੜੇਸੰ ਕਟੋਚੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਗੇਸ਼. ਕਾਕ-ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕਾਕਭੁਸੁੰਡਿ.

ਕਾਚ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ-ਕੰਚ. ਕੱਚ. ਕਚ੍ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਚਮਕਨਾ ਹੈ. "ਕਾਚ ਬਿਹਾਝਨ ਕੰਚਨ ਛਾਡਨ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਮੋਮ। ੩ ਲਾਖ। ੪ ਵਿ-ਕੱਚਾ. ਅਪਕ੍ਵ. "ਕਾਚ ਗਗਰੀਆ ਅੰਭ ਮਝਰੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਵਿ-ਕੱਚਾ. ਨਾਪਾਇਦਾਰ. "ਕਾਚ ਕੋਟੰ ਰਚੰਤਿ ਤੋਯੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਾਂਚ. ਦੇਖੋ, ਕਾਚ ੧। ੨ ਗੁਦਾਚਕ੍ਰ। ੩ ਧੋਤੀ ਦਾ ਉਹ ਪੱਲਾ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਟੰਗਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਲੈਜਾਕੇ ਟੰਗੀਦਾ ਹੈ. ਸੰ. ਕਕ੍ਸ਼ਾ.

ਕਾਚਕਰਮਿ. ਵਿ-ਕੱਚੇ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਾਖੰਡੀ. ਦਿਖਾਵੇ ਦੇ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਾਚਕਰਮਿ ਨ ਜਾਤ ਸਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਪਾਖੰਡੀ ਤੋਂ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਸਹਾਰੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ.

ਕਾਂਚਨ. ਸੰ. काञ्चन. ਸੰਗਯਾ-ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. ਕੰਚਨ। ੨ ਵਿ-ਸੁਵਰਣ ਦਾ.

ਕਾਚਮਾਚ. ਮਕੋ. ਮਕੋਯ. ਗਿੱਦੜਦਾਖ.

ਕਾਚਾ. ਵਿ-ਕੱਚਾ. ਅਪਕ੍ਵ. ਜੋ ਪੱਕਿਆ ਨਹੀਂ. ਜਿਵੇਂ ਕੱਚਾ ਫਲ ਅਤੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੱਚਾ ਭਾਂਡਾ. "ਕਾਚੈ ਕਰਵੈ ਰਹੈ ਨ ਪਾਨੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ਕੱਚਾ ਘੜਾ ਇਸ ਥਾਂ ਸਰੀਰ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਾਣ ਹਨ। ੨ ਸ਼੍ਰੱਧਾਹੀਨ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ. "ਮੁਕਤਿ ਭੇਦ ਕਿਆ ਜਾਣੈ ਕਾਚਾ?" (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਹਿਦੇ ਕਚੇ ਸੁਣਦੇ ਕਚੇ." (ਅਨੰਦੁ) ੩ ਅਗ੍ਯਾਨੀ, ਜੋ ਗ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ. "ਕਾਚੇ ਗੁਰੁ ਤੇ ਮੁਕਤ ਨ ਹੂਆ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਕਪਟੀ. ਛਲੀਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਾਤ ਪੱਕੀ ਨਹੀਂ. "ਜਿਨਿ ਮਨਿ ਹੋਰੁ ਮੁਖਿ ਹੋਰੁ ਸਿ ਕਾਢੇ ਕਚਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ੫ ਬਿਨਸਨਹਾਰ, ਜੋ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ. "ਕਾਚਾ ਧਨੁ ਸੰਚਹਿ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੬ ਡਿੰਗ. ਕਾਇਰ. ਭੀਰੁ. ਡਰਪੋਕ.

ਕਾਚੀ. ਕੱਚੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਚਾ.

ਕਾਂਚੀ. ਸੰ. काञ्ची. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ-ਤੜਾਗੀ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਧਾਤੁ ਦੀ ਤੜਾਗੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਘੁੰਗਰੂ ਲੱਗੇ ਹੋਣ. ਛੁਦ੍ਰਘੰਟਿਕਾ। ੨ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀ ਸੱਤ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰੀ, ਜੋ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਚੇਂਗਲਪਟ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਚੋਲ ਅਤੇ ਪਲੁਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਕਾਂਜੀਵਰੰ (Conjeeveram) ਹੈ. ਕਾਂਚੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਗੁਰੁਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਕਾਂਤੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਤੀ.

ਕਾਚੀਨਗਰੀ. ਨਾਪਾਇਦਾਰ ਨਗਰੀ. ਭਾਵ-ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.

ਕਾਚੀਪਿੰਡੀ. ਵਿ-ਕੱਚੀ ਦੇਹ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਪਕਾਇਆ ਨਹੀਂ. "ਕਾਚੀਪਿੰਡੀ ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ ਉਦਰੁ ਭਰੈ ਜੈਸੇ ਢੋਰੰ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਚੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਚ. ਕੰਚ. "ਆਚੁ ਕਾਚੁ ਢਰਿਪਾਹੀ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਅਰਚਿ (ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ) ਵਿੱਚ ਕੰਚ ਢਲਪੈਂਦਾ ਹੈ.

ਕਾਂਚੁਰੀ. ਸੰ. कञ्चुलिका-ਕੰਚੁਲਿਕਾ. ਸੰਗਯਾ-ਕੰਜ. ਸੱਪ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਹੋਈ ਤੁਚਾ. "ਤਜਿ ਜਾਹੁਗੇ ਜਿਉ ਕਾਂਚੁਰੀ ਭੁਯੰਗ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਾਚੂ. ਤੁ. ਚਾਕੂ. ਕਲਮਤਰਾਸ਼.

ਕਾਛ. ਸੰਗਯਾ-ਮਿਣਤੀ। ੨ ਬਣੌਤ। ੩ ਕੱਛ. ਜਾਂਘੀਆ। ੪ ਨਟ ਦਾ ਵੇਸ਼. "ਤਉ ਨੈ ਕਾਛ ਕਾਛ ਅਨੁਹਾਰਾ." (ਰਘੁਰਾਜ) ੫ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦੇ ਪਹਿਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਟ ਜਨੌਂ ਕਾਛ ਬੇਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾਛਨ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਛੀ (ਕਛ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕੂੰਜੜਨੀ. "ਕਾਛਨ ਏਕ ਤਹਾਂ ਮਿਲਗਈ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਛਨਾ.

ਕਾਛਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਮਿਣਨਾ। ੨ ਬਜੌਂਤਣਾ। ੩ ਲਿਬਾਸ ਦਾ ਪਹਿਰਨਾ. "ਅਨਿਕ ਸ੍ਵਾਂਗ ਕਾਛੇ ਭੇਖਧਾਰੀ." (ਕਾਨ ਮਃ ੫) ੪ ਨਟ ਦਾ ਵੇਸ਼ ਧਾਰਨਾ। ੫ ਸਜਾਉਣਾ. ਸਿੰਗਾਰਨਾ. "ਨਿਜ ਨਿਜ ਬਾਹਨ ਕਾਛਨ ਕਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਮੰਡਲੀਕ ਬੋਲ ਬੋਲਹਿ ਕਾਛੇ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਮੰਡਲੀਕ ਬੋਲ ਬੋਲਹਿਂ.

ਕਾਛਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛੋਟੀ ਕੱਛ. ਕਛਨੀ. "ਕਟਿ ਕਮਨੀਯ ਪੈ ਕਰਤ ਕਲ ਕੇਲਿ ਐਸੀ ਕਾਛਨੀ ਕਲਾ-ਨਿਧਿ ਕਲਾ ਸੀ ਕਾਨ੍ਹ ਪਜਾਰੇ ਕੀ." (ਗ੍ਵਾਲ)

ਕਾਛਰ, ਕਾਛੜ ਸੰ. कच्छ—ਕੱਛ. ਸੰਗਯਾ—ਨਦੀ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਪਹਾੜ ਦਾ ਦਾਮਨ.

ਕਾਂਛਾ. ਚਾਹ. ਇੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਖਾ. "ਕਾਂਛਾ ਇਹੈ ਸਦਾ ਉਰ ਅੰਤਰ." (ਸਲੋਹ) "ਮੋਰ ਜਿਮ ਵਾਕ ਆਛੇ ਜੀਵਨ ਕੋ ਭੱਛ ਕਾਂਛੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾਛਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਛੀ। ੨ ਕਤਰ ਬਜੌਂਤਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਪੋਸ਼ਾਕ. "ਕਰਿ ਸੰਜੋਗੁ ਬਨਾਈ ਕਾਛਿ." (ਗਮ ਮਃ ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਦੇਹ ਪੋਸ਼ਾਕ ਹੈ। ੩ ਕੱਛ (ਬਜੌਂਤ) ਕੇ.

ਕਾਛਿ ਕੂਛਿ. ਕਤਰ ਬਜੌਂਤਕੇ. ਕਾਟ ਤਰਾਸ਼ ਕਰਕੇ। ੨ ਸਿੰਗਾਰ ਸਵਾਰਕੇ. "ਕਾਛਿ ਕੂਛਿ ਤਨੁ ਦੀਨਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕਾਛੀ. ਮਿਣੀ. ਬਜੌਂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਛਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕੱਛ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੂੰਜੜਾ. ਰਾਈਂ. ਮਾਲੀ. "ਕਾਛੀ ਨੇ ਪੇਡ ਤੇ ਤੂਤ ਗਿਰਾਏ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਾਛੂ. ਵਿ—ਕਾਛ (ਮਿਣਤੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੇਤ ਦੀ ਕੂਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਛੀ ੨.

ਕਾਛੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਛਨਾ। ੨ ਸਜੇਹੋਏ. ਸੁੰਦਰ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੇ.

ਕਾਛੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਛਨਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਕਿਆ ਹੈ? ਕੀ ਹੈ?

ਕਾਜ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮੇਖ਼ਚੂ. ਕਾਠ ਦਾ ਹਥੌੜਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਕਿੱਲੇ ਗੱਡੀਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਕਾਰ੍‍ਯ. ਕੰਮ. "ਕਾਜ ਹਮਾਰੇ ਪੂਰੇ ਸਤਿਗੁਰ." (ਗਮ ਮਃ ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਜਣਾ. ਢਕਣਾ. "ਤਉ ਮੁਖ ਕਾਜਿ ਲਜੋ." (ਸਾਰ ਮਃ ੫) ਤਾਂ ਲੱਜਾ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਕੱਜ (ਢਕ) ਲਿਆ। ੪ ਡਿੰਗ. ਸ਼੍ਰਾਧ. ਮਹੋਛਾ. "ਜਜਿ ਕਾਜਿ ਵੀਆਹਿ ਸੁਹਾਵੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮਃ ੧) ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਯਜਨ (ਪੂਜਨ) ਸ਼੍ਰਾਧ, ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਸੁਹਾਵੈ। ੫ ਸਿੰਧੀ. ਪ੍ਰੀਤਿਭੋਜਨ. ਜਿਆਫ਼ਤ। ੬ ਤੁ قاز ਕ਼ਾਜ਼. ਮੱਘ. ਜੰਗਲੀ ਬੱਤਕ। ੭ ਕੁੜਤੇ ਕੋਟ ਆਦਿ ਦੇ ਗੁਦਾਮ ਅੜਾਉਣ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰ (button-hole) ਨੂੰ ਭੀ ਕਾਜ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕਾਜਨ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਕਾਜੀ ਅਰੁ ਕਾਜਨ ਮਨ ਜਾਨੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾਜਰ, ਕਾਜਲ, ਕਾਜਲੁ ਸੰ. ਕੱਜਲ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਰਮਾ. ਸਿਆਹੀ. "ਕਾਜਰਕੋਠ ਮਹਿ ਭਈ ਨ ਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮਃ ੫) "ਕਾਜਲ ਹਾਰ ਤੰਬੋਲ ਸਭੈਕਿਛੁ ਸਾਜਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮਃ ੫) "ਕਾਜਲੁ ਹਾਰੁ ਤਮੋਲ ਰਸੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮਃ ੫)

ਕਾਜਾ. ਅ਼ قایزه ਕ਼ਾਯਜ਼ਹ. ਘੋੜੇ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਲਗਾਮ ਦੇਕੇ ਬਾਗਾਂ ਦਾ ਫਰਾਕੀ ਅਥਵਾ ਕਾਠੀ ਨਾਲ ਖਿੱਚਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦਾਣਾ ਅਤੇ ਘਾਹ ਨਾ ਚਰ ਸਕੇ. "ਜਬਹਿ ਸਬਦ ਨੇ ਮਨ ਸਮਝਾਯੋ। ਕਾਜਾ ਕਰਨ ਬਾਜਿ ਸਮ ਭਾਯੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਮਸਾਲਾ ਚਾਰਕੇ ਕਾਜਾ ਕਰੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਜਮਾ ਠੀਕ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕਾਜਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਜ। ੨ ਕਾਰ੍‍ਯ ਮੇ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ। ੩ ਸ਼੍ਰਾਧ ਮੇ। ੪ ਕਾਰਾਮਦ. "ਤੇਰੈ ਕਾਜਿ ਨ ਗ੍ਰਿਹ ਰਾਜ ਮਾਲ." (ਗਮ ਮਃ ੫)

ਕਾਜੀ. ਅ਼ قاضی ਕ਼ਾਜ਼ੀ. ਕ਼ਜ਼ਾ (ਫ਼ੈਸਲਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਝਗੜਾ ਨਿਬੇੜਨ ਵਾਲਾ, ਜੱਜ. "ਕਾਜੀ ਹੋਇਕੈ ਬਹੈ ਨਿਆਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮਃ ੧) "ਕਾਜੀ

ਮੁਲਾ ਕਰਹਿ ਸਲਾਮ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕਾਰਯ ਦੀ. ਕੰਮ ਦੀ. "ਕੀਮਤਿ ਅਪਨੇ ਕਾਜੀ."(ਗਉ ਮ:੧)

ਕਾਂਜੀ. ਸੰ. काञ्जिक—ਕਾਂਜਿਕ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖੱਟਾ ਰਸ, ਜੋ ਰਾਈ ਆਦਿਕ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪਾਚਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਨੂੰ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਕਾਜੁ. ਕਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਕਾਜ. "ਤਿਤੁ ਬਿਗਰਸਿ ਕਾਜੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕਾਜੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਜਣਾ. "ਪੜਦੇ ਸਭ ਕਾਜੇ."(ਰਾਮ ਮ: ੫) ਪੜਦੇ ਕੱਜੇ (ਢਕੇ).

ਕਾਜੈ. ਕਾਰਯ ਹੈ। ੨ ਕਾਰਾਮਦ. "ਜੋ ਜਾਨਹਿ ਤੂ ਅਪੁਨੇ ਕਾਜੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਾਂਝਲਾ. ਦੇਖੋ, ਝਿੜਾਸਾਹਿਬ.

ਕਾਟ. ਸੰਗਯਾ—ਕੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬਜੋਂਤ. ਤਰਾਸ਼। ੩ ਘਾਉ. ਜ਼ਖ਼ਮ। ੪ ਸੰ. ਗਹਿਰਾਈ. ਡੂੰਘਿਆਈ। ੫ ਰਕਮ ਦੀ ਮਿਨਹਾਈ (deduction). ਜਿਵੇਂ—ਤਨਖਾਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਜ ਰੁਪਯੇ ਮਹੀਨਾ ਕਾਟ.

ਕਾਟਕੂਟ. ਕੱਟ ਵੱਢ. ਬਜੋਂਤ ਤਰਾਸ਼। ੨ ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਗਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਾਟਨ | **ਕਾਟਨਾ** } ਸੰ. कर्त्तन—ਕਰਤੰਨ. ਕ੍ਰਿ—ਵੱਢਣਾ. ਕੱਟਣਾ. "ਅਤਿ ਤੀਖਨ ਮੋਹ ਕੀ ਫਾਸ, ਕਾਟਨਹਾਰ ਜਗਤਗੁਰੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਾਂਟਾ. ਸੰ. ਕੰਟਕ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਡਾ.

ਕਾਟਿ. ਕੱਟਕੇ. "ਕਾਟਿ ਜੇਵਰੀ ਜਨ ਲੀਏ ਛਡਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫)

ਕਾਟਿ ਕੂਟਿ. ਕੱਟ ਵੱਢਕੇ.ਕੁੱਟਕੇ ਅਤੇ ਕੱਟਕੇ."ਕਾਟਿ ਕੂਟਿਕੈ ਡਾਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਾਟੀ | **ਕਾਟੇ** | **ਕਾਟੈ** } ਕੱਟ ਦਿੱਤੀ. ਕੱਟ ਦੇਵੇ. ਕੱਟ ਦਿੱਤੇ. ਕੱਟਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਟਨਾ. "ਨਾਕਹੁ ਕਾਟੀ ਕਾਨਹੁ ਕਾਟੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਬੰਧਨ ਕਾਟੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਸਤਿਗੁਰ ਸਿਖ ਕੇ ਬੰਧਨ ਕਾਟੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਾਟੋ. ਦੇਖੋ, ਗਿਲਹਰੀ.

ਕਾਠ. ਸੰ. ਕਾਸ਼੍ਠ. "ਕਾਠ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਕਹਾ ਕਰੈ ਬਪੁਰੀ ?" (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਾਠ ਕੀ ਰੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਰੋਟੀ ਕਾਠ ਕੀ.

ਕਾਠਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕਠਗੜ੍ਹ। ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ। ੩ ਖ਼ਾ. ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ.

ਕਾਠਮਾਰਨਾ. ਕਾਠ ਦੇ ਸ਼ਿਕੰਜੇ ਵਿੱਚ ਲੱਤ ਫਸਾਕੇ ਜੰਦ੍ਰਾ ਮਾਰਨਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਇਹ ਕਰੜੀ ਸਜਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਾਲੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁਆਮਲਾ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਠ ਮਾਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਕਾਠਮੰਡਪ | **ਕਾਠਮੰਡੂ** } ਦੇਖੋ, ਕਠਮੰਡੂ.

ਕਾਠਾ. ਵਿ—ਕਾਠ ਜੇਹਾ ਕਰੜਾ। ੨ ਕਾਠ ਦਾ। ੩ ਜੋ ਪਿਉਂਦੀ (ਪਿਵੰਦੀ) ਨਹੀਂ. ਜਿਵੇਂ—ਕਾਠਾ ਅੰਬ, ਕਾਠਾ ਬੇਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਾਸ਼੍ਠਾ.

ਕਾਂਠਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਢਾ. ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਠਾ.

ਕਾਠਿਯਾਵਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠੀਆਵਾੜ.

ਕਾਠੀ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਜ਼ੀਨ, ਜੋ ਕਾਠ ਦਾ ਬਣਾਕੇ ਉੱਪਰੋਂ ਚੰਮ ਅਥਵਾ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਾਸ਼੍ਠ. ਕਾਠ. ਇੰਧਨ. ਲੱਕੜ. "ਕਾਠੀ ਧੋਇ ਜਲਾਵਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਤਨੁ ਭਇਆ ਕਾਠੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਹਾਭਿਮਾਨ ਬਾਲਣ ਦੀ ਥਾਂ ਹੋਇਆ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਪਿੰਜਰ। ੪ ਸੰ. ਕਾਸ਼੍ਠਾ. ਸ੍ਥਿਤੀ. ਠਹਿਰਾਉ. "ਕਾਠੀ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਤਣੀਏ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਲਗ ਅਲਗ ਹੈ.

ਕਾਠੀਆ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠੀਆਵਾੜ.

ਕਾਠੀਆਵਾੜ. ਕਾਠੀਆ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ

ਦੇਸ਼. ਸੁਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦੇਸ਼. ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਕੱਛ ਦੀ ਖਾੜੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਖੰਭਾਤ ਦੀ ਖਾੜੀ ਤੀਕ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੨੨੦ ਮੀਲ, ਚੌੜਾਈ ੧੬੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਰਕਬਾ ੨੦,੮੮੨ ਵਰਗ ਮੀਲ ਅਤੇ ਸਨ ੧੯੨੧ ਦੀ ਮਰਦੁਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਸੰਖ੍ਯਾ ੨,੫੪੨,੫੩੫ ਹੈ.

ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਦਾ ਇੱਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਸੁੰਦਰ ਕਾਠ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਸੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਹੋਏ ਹਨ. "ਜਹਾਂ ਹੁਤੋ ਕਾਠੀ ਦਰਵਾਜਾ। ਕਿਯੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਗਰੀਬ-ਨਿਵਾਜਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾਠੀਵੰਡ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੰਡ (ਤਕਸੀਮ), ਜ਼ੋ ਹਰ ਘੋੜੇ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕੋਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਜੇ ਮੁਲਕ ਸੌ ਸਵਾਰ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਤਦ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਕਿਨਾਰੇ ਰੱਖਕੇ, ਹਰੇਕ ਕਾਠੀ (ਘੋੜੇ) ਪਿੱਛੇ ਇੱਕੋਜੇਹਾ ਸੌ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਵੰਡਣਾ.

ਕਾਠੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠ.

ਕਾਠੈ, ਕਾਂਠੈ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੰਢੇ. ਕਿਨਾਰੇ। ੨ ਪਾਸੇ. ਇੱਕ ਤਰਫ. "ਕਾਠੈ ਰਹਿਗਇਓ ਰਾਮ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਾਂਡ. ਸੰ. काण्ड. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਿਰਛ ਦਾ ਟਾਹਣਾ। ੨ ਦਰਖ਼ਤ ਦਾ ਧੜ. ਪੋਰਾ। ੩ ਬਾਂਸ ਅਥਵਾ ਗੰਨੇ ਦੀ ਪੋਰੀ, ਜੋ ਦੋ ਗੱਠਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਭਾਗ ਹੈ। ੪ ਸਰਕੁੜਾ. ਸ਼ਰਕਾਂਡ। ੫ ਹਿੱਸਾ. ਵਿਭਾਗ. ਜਿਵੇਂ ਕਰਮ ਉਪਾਸਨਾ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਕਾਂਡ। ੬ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਪ੍ਰਕਰਣ, ਅਧ੍ਯਾਯ ਅਥਵਾ ਬਾਬ. ਜਿਵੇਂ ਰਾਮਾਇਣ ਦੇ ਸੱਤ ਕਾਂਡ। ੭ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ। ੮ ਜਲ। ੯ ਥਮਲਾ. ਖੰਭਾ। ੧੦ ਮੌਕਾ. ਅਵਸਰ। ੧੧ ਪੱਥਰ। ੧੨ ਨਾੜੀਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ। ੧੩ ਵਿ—ਬੁਰਾ. ਮੰਦ.

ਕਾਂਡੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਕਾਂਡ ਹਨ. "ਗਣਿ ਗਣਿ ਜੋਤਿਕੁ ਕਾਂਡੀ ਕੀਨੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵੇਦ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ. ਸੰ. काण्डिका. "ਵੇਦਾਂ ਕੀ ਕਾਂਡੀਆਂ ਮੈ ਕਹਾ ਥਾ." (ਜਸਭਾਮ)

ਕਾਢ. ਨਵੀਂ ਤਜਵੀਜ਼. ਦਿਲ ਤੋਂ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਬਾਤ. ਦੇਖੋ, ਕਾਢਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਢਿ.

ਕਾਢਕੁ. ਵਿ—ਤਜਵੀਜ਼ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ. ਨਵੀਂ ਜੁਗਤ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ. "ਮਤੜੀ ਕਾਢਕੁ ਆਹਿ ਪਾਵ ਧੋਵੰਦੇ ਪੀਵਸਾਂ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਜੋ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬੁੱਧਿ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਪਰਮਾਰਥ ਵਿਚਾਰ ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਕਾਢਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੱਢਣਾ. ਨਿਕਾਲਨਾ। ੨ ਸੂਈ ਅਥਵਾ ਕ਼ਲਮ ਨਾਲ ਚਿਤ੍ਰ ਖਿੱਚਣਾ। ੩ ਕੋਈ ਨਵੀਂ ਗੱਲ ਦਿਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨੀ। ੪ ਵੱਖ ਕਰਨਾ. ਜੁਦਾ ਕਰਨਾ. ਮਖ਼ਸੂਸ ਕਰਨਾ.

ਕਾਢਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਕੌੜਾ. ਮੋਟੇ ਸਿਰ ਵਾਲਾ ਕੀੜਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਢੱਕ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਢੱਕਮਕੌੜਾ ਸਦਦੇ ਹਨ। ੨ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਗੋਤਾ ਮਾਰਕੇ ਡੁੱਬੀ ਵਸਤੁ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਲੀਤਾ ਉਧਾਰ.

ਕਾਂਢਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ. "ਮਹਾ ਤਰੰਗ ਤੇ ਕਾਂਢੈ ਲਾਗਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਾਢਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਢ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾੜ੍ਹਾ. ਕ੍ਵਾਥ. "ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰ ਪਿਤ ਬਾਤ ਹੰਤਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੰਢੇ. ਕਿਨਾਰੇ. "ਬਿਖ ਡੁਬਦਾ ਕਾਢਿ ਕਢੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੪ ਕੱਢਕੇ. ਨਿਕਾਲਕੇ. "ਕਾਢਿ ਖੜਗੁ ਗੁਰਗਿਆਨ ਕਰਾਰਾ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਕਾਂਢਿਆ, ਕਾਂਢੀ, ਕਾਢੀਅਹਿ, ਕਾਂਢੀਐ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਦੱਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਢਨਾ ੪। ੨ ਕਥਨ ਕੀਤਾ. "ਸੇਵਕ ਸੇਈ ਕਾਂਢਿਆ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਕਥਿਤ. ਕਹਿਆ ਹੋਇਆ. "ਚਹੁ ਜੁਗੀ ਕਲਿਕਾਲੀ ਕਾਂਢੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ਸਾਰੇ ਜੁਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਲਿ-ਯੁਗ ਕਲੰਕਿਤ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੪ ਕਥਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕਹੀਦਾ ਹੈ. "ਸਭ ਕਿਛੁ ਤਾਂਕਾ ਕਾਢੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਆਸਕੁ ਕਾਂਢੀਐ ਸਦਹੀ

ਰਹੈ ਸਮਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨)

ਕਾਂਢੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਢਾ। ੨ ਕਹੇਗਏ. "ਰਾਮ, ਹਮ ਸਤਿਗੁਰ ਲਾਲੇ ਕਾਂਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕਾਣ. ਸੰਗਯਾ—ਨਜੂਨਤਾ. ਕਮੀ। ੨ ਵਿੰਗ. ਟੇਢ। ੩ ਹੁਕੂਮਤ। ੪ ਇਹਸਾਨ। ੫ ਸੰ. ਕਾਣਾ. ਇੱਕ ਨੇਤ੍ਰ ਰਹਿਤ.

ਕਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣ ੫। ੨ ਕਾਂਉਂ. ਕਾਕ. ਕਾਂਉਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਣਾ ਪੈਣ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਯੰਤ ਨੇ ਕਾਂਉਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਕੇ ਸੀਤਾ ਦੇ ਪੈਰ ਵਿੱਚ ਚੁੰਜ ਨਾਲ ਲਹੂ ਚਲਾ ਦਿੱਤਾ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਇੱਕ ਅੱਖ ਤੀਰ ਨਾਲ ਭੰਨੀ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਉਂ ਦੀ ਡੇਲੀ ਇੱਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ,ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਪਰ ਅਸੀਂ ਕਾਂਉਂ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਦੇਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹ ਬਾਤ ਨਿਰਮੂਲ ਪਾਈ ਹੈ। ੩ ਨਾਮਦੇਵ ਨੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ ਦੋ ਨੇਤ੍ਰ ਮੰਨਕੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਯਥਾ, "ਹਿੰਦੂ ਅੰਨਾ ਤੁਰਕੂ ਕਾਣਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਹਿੰਦੂਆਂ ਨੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਨੀਤਿ ਦੋਵੇਂ ਤਯਾਗ ਦਿੱਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਅੰਨ੍ਹੇ ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਦੁਨੀਆਂ ਮੁੱਖ ਸਮਝਕੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਪਿੱਠ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਇਸ ਲਈ ਕਾਣੇ ਹੋਗਏ. ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸਾਧਾਰਣ ਰੀਤਿ ਕਰਕੇ ਇਹ ਵਾਕ ਕਹਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸਟ (ਗੋਸ਼੍ਠਿ) ਵਿੱਚ ਭੀ ਹੈ:—

"ਅੰਧੇ ਕਾਣੇ ਦੋਜਕੀ ਦੋਜਕ ਪੜਨੀ ਜਾਇ,
ਕਾਣੇ ਦਾ ਛਡ ਸੰਗ ਤੂੰ ਅੰਧੇ ਨਾਲ ਨ ਪਾਇ,
ਨਾਨਕ ਕਲਿ ਵਿੱਚ ਨਿਰਮਲੀ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਪਰਵਾਨ,
ਅਗਨਿਤ ਲੰਘੇ ਉੱਮਤੀ ਸੱਚ ਨਾਮ ਪਰਧਾਨ."

ਅਤ੍ਰਿ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਸ਼: ੩੪੮ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦ ਅਤੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦਾ ਗਯਾਨੀ ਸੁਜਾਖਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦਾ ਗਯਾਨ ਨਹੀਂ ਉਹ ਕਾਣਾ ਹੈ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੈ ਉਹ ਅੰਧਾ ਹੈ.

ਕਾਣਿ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਖੋ, ਕਾਣ ਅਤੇ ਕਾਨ. "ਕਾਣਿ ਕਢਨ ਤੇ ਚੂਕਿਪਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸਿਰੁ ਦੀਜੈ ਕਾਣਿ ਨ ਕੀਜੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਕਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣ.

ਕਾਤ. ਅ਼ قاطع ਕ਼ਾਤ਼ਅ਼. ਵਿ—ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਤੀ. ਛੁਰੀ. "ਕਾਤ ਨਿਕਾਰ ਹੈ ਬਿਦਰਦ ਕਾਟਨ ਲਗਜੋ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਤਨਾ.

ਕਾਂਤ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਭਰਤਾ. ਪਤਿ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੩ ਕੇਸਰ। ੪ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ। ੫ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੬ ਕ (ਸੁਖ) ਦਾ ਅੰਤ.

ਕਾਤਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕਤਰੀ ਹੋਈ ਲੀਰ. ਵਸਤ੍ਰ ਬਯੋਂਤਣ ਸਮੇਂ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਕਤਰਿਆ ਟੁਕੜਾ. "ਕਾਤਣ ਕਤਰੈ ਕਤਰਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਕਾਤਨਾ. ਸੰ. ਕੱਤੰਨ. ਸੰਗਯਾ—ਕੱਤਣਾ. "ਬਿਰਧ ਵਸਤ੍ਰ ਕਰਜੋ ਜੋ ਕਾਤ". (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾਤਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਪਿਟਾਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੱਤਣ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਅਤੇ ਕੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਕਤੰਨ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਕਾਤਨੀ ਤੂਲਰੁ ਸੂਤ ਜਿ ਪਾਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕੱਤਣੀ, ਤੂਲ (ਰੂੰ) ਅਰੁ (ਅਤੇ) ਸੂਤ ਜੋ ਪਾਸ ਹੈ.

ਕਾਂਤਪਖਾਣ. ਸੰ. ਕਾਂਤਪਾਸ਼ਾਣ. ਸੰਗਯਾ—ਚੁੰਬਕ. ਕਾਂਤਮਣਿ. Loadstone. ਦੇਖੋ, ਮਿਕਨਾਤੀਸ.

ਕਾਤਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤਿਬ.

ਕਾਤਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਤਰੀ ਹੋਈ ਲੀਰ। ੨ ਪਤਲੀ ਠੀਕਰੀ, ਜੋ ਚਕਰੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਾਣੀ ਉੱਪਰ ਬਾਲਕ ਚਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਜੋ ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਉੱਪਰ ਤਰ ਜਾਵੇ ਸੋ ਕਾਤਰ. ਛਿਛਲੀ। ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਕਾਇਰ. ਡਰਪੋਕ. "ਸੂਰ ਤੇ ਕਾਤਰ ਕੂਰ ਤੇ ਚਾਤਰ." (ਚੰਡੀ ੧) ੪ ਤੁ قاطر ਕ਼ਾਤ਼ਰ. ਖੱਚਰ.

ਕਾਤਰਤਾ, ਕਾਤਰਯ ਸੰ. ਕਾਤਰ੍ਯ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਇਰਪੁਣਾ. ਬੁਜ਼ਦਿਲੀ. ਭੀਰੁਤਾ. "ਕਾਤਰਤਾ ਕੁਤਵਾਰ ਬੁਹਾਰੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕ਼ਾਤਲ. ਅ਼ قاتل ਕ਼ਾਤਿਲ. ਵਿ—ਕ਼ਤਲ ਕਰਨ

ਵਾਲਾ. ਵਧ ਕਰਤਾ. ਘਾਤਕ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ.

ਕਾਂਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ। ੨ ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕਾਂਤਾਮਣਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਤਪਖਾਣ.

ਕਾਂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁੰਦਰਤਾ. ਸ਼ੋਭਾ। ੨ ਇੱਛਾ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਕ.

ਕਾਤਿਬ. ਅ਼ ਕਾਤਿਬ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ. ਲੇਖਕ. ਲਿਖਾਰੀ.

ਕਾਤੀ. ਸੰ. ਕੱਤੰਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੈਂਚੀ. "ਸੇ ਸਿਰ ਕਾਤੀ ਮੁੰਨੀਅਨਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਛੁਰੀ. "ਕਲਿ ਕਾਤੀ ਰਾਜੇ ਕਾਸਾਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਾਂਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਤਿ। ੨ ਕਾਂਚੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਾਂਤੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਕਾਸੀ ਕਾਂਤੀ ਪੁਰੀ ਦੁਆਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਕਾਂਚੀ ੨। ੩ ਨੈਪਾਲ ਰਾਜ ਦੀ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਪੁਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਂਤੀਪੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਠਮਾਂਡੂ ਹੈ।

ਕਾਤੀ ਤੀਸ ਬਤੀਸ. ਤੀਹ ਅਥਵਾ ਬੱਤੀ ਕੈਂਚੀਆਂ. ਭਾਵ—ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹਾਂ, ਜੋ ਕੈਂਚੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਕਤਰਨ ਵਾਲੇ ਹਨ. "ਜੈਸੇ ਕਾਤੀ ਤੀਸ ਬਤੀਸ ਹੈ ਵਿਚਿ ਰਾਖੈ ਰਸਨਾ ਮਾਸ ਰਤੁ ਕੇਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ. ਵਿ—ਕਤ ਰਿਖੀ ਦੇ ਗੋਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਕਤਵੰਸ਼ੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੌਤਸੂਤ੍ਰ, ਗ੍ਰਿਹ੍ਯਸੂਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰਸੂਤ੍ਰ ਬਣਾਏ ਹਨ। ੩ ਗੋਭਿਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਗ੍ਰਿਹ੍ਯਸੰਗ੍ਰਹ ਅਤੇ ਕਰਮਪ੍ਰਦੀਪ ਰਚੇ ਹਨ। ੪ ਵਰਰੁਚਿ ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਣਿਨਿ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਕਮੀ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਾਰਤਿਕ ਰਚੇ ਹਨ. ਇਹ ਬੀ. ਸੀ. ਚੌਥੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕਾਤ੍ਯਾਯਨੀ. ਯਾਗ੍ਯਵਲਕ੍ਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਕਤ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਸੀ। ੨ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਮਾਰਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਘੋਰ ਰੂਪ ਧਾਰਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਪੂਜਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਨੇ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਕਾਤ੍ਯਾਯਨੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ। ੩ ਵਿ—ਕਤ ਗੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ.

ਕਾਥ. ਦੇਖੋ, ਕਥਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੱਥ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਵਾਥ। ੪ ਕਥਨ. ਕਹਿਣਾ. "ਅਕਥ ਕਥ ਕਾਥ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਕਾਥਾ. ਦੇਖੋ, ਕੱਥ. ਕੱਥਾ. "ਚੂਨਾ ਔ ਸੁਪਾਰੀ ਕਾਥਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਕਥਾ. "ਸੁਨੀ ਨ ਜਾਈ ਸਚੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਕਾਥਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਾਥਿ. ਕਥਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਅਕਥੋ ਕਾਥਿ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਕਥਨੀਯ. ਕਥਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਕਥਨ ਕਰਕੇ. ਆਖਕੇ.

ਕਾਥੂਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਸਤੂਰੀ ਅਤੇ ਕਥੂਰੀ. "ਕਾਥੂਰੀ ਕੋ ਗਾਹਕੁ ਆਇਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਾਦਰ. ਅ਼ قادر ਕ਼ਾਦਿਰ. ਵਿ—ਕ਼ੁਦਰਤ ਵਾਲਾ. ਸਰਬਸ਼ਕਤਿਮਾਨ. "ਸੋ ਕਰਤਾ ਕਾਦਰ ਕਰੀਮ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਬਹੁਤ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਕਾਤਰ (ਕਾਇਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਦਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਕਾਦਰਾ. ਅ਼ قاترہ ਕ਼ਾਤਿਰਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਚਿਪਕਿਆ ਹੋਇਆ ਵਸਤ੍ਰ. ਅੰਗਰਖਾ. ਤਣੀਦਾਰ ਜਾਮਾ.

ਕਾਂਦਰੋ. ਫ਼ਾ کاندرو ਕਿ—ਅੰਦਰ—ਓ. ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਉਸ ਦੇ ਅੰਦਰ.

ਕਾਦਾਚਿਤਕ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦੇ ਕਦੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਦਿਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਦਰ.

ਕ਼ਾਦਿਰ ਮੁਤ਼ਲਿਕ਼. ਫ਼ਾ قادرمطلق ਵਿ—ਪੂਰੀ ਕ਼ੁਦਰਤ ਵਾਲਾ. ਸਰਬਸ਼ਕਤਿਮਾਨ.

ਕਾਦੀ. ਅ਼ قاضی ਕ਼ਾਜ਼ੀ. ਅ਼ਰਬੀ ਵਿੱਚ ਜ਼ਾਦ ਨੂੰ ਦਾਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਭੀ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕਾਦੀ ਕੂੜੁ ਬੋਲਿ ਮਲੁ ਖਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਵਖਤੁ ਨ ਪਾਇਓ ਕਾਦੀਆ." (ਜਪੁ)

ਕਾਦੀਵਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਲੋਲ ਭਾਈ.

ਕਾਦੰਬ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਦੰਬ ਬਿਰਛ ਦਾ. ਕਦੰਬ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੰਸ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੩ ਗੰਨਾ.

ਕਾਦੰਬਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ। ੨ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੩ ਕਦੰਬ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਬਲਰਾਮ ਦੀ ਈਜਾਦ ਹੈ। ੪ ਵਾਣ ਭੱਟ ਦੀ ਰਚੀ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਦੰਬਰੀ ਨਾਇਕਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ, ਜੋ ਹੰਸ ਗੰਧਰਵ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਵਾਣ ੬.

ਕਾਦੰਬਿਨੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਦੰਬ (ਕਲ ਹੰਸ ਅਥਵਾ ਬਗੁਲਿਆਂ) ਵਾਲੀ ਬੱਦਲ ਦੀ ਗਾੜ੍ਹੀ ਘਟਾ। ੨ ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਕਾਦ੍ਰਵੇਯ. ਸੰ. ਕਦ੍ਰੂ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਨਾਗ. ਦੇਖੋ, ਕਦ੍ਰੂ.

ਕਾਧ, ਕਾਂਧ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਧ. ਦੀਵਾਰ। ੨ ਕੰਨ੍ਹਾ. ਸ੍ਕੰਧ. ਕੰਧਾ. "ਫਾਟੇ ਨਾਕਨ ਟੂਟੇ ਕਾਧਨ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ੩ ਸਿੰਧੀ. ਕਾਂਧ. ਪਤਿ. ਭਰਤਾ.

ਕਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰ੍ਣ. ਕੰਨ. "ਮੰਤ੍ਰੁ ਦੀਓ ਹਰਿ ਕਾਨ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੨ ਕਾਨਾ. ਸਰਕੜੇ ਦਾ ਕਾਂਡ. "ਦੀਸਹਿ ਦਾਧੇ ਕਾਨ ਜਿਉ."(ਸ. ਕਬੀਰ) ਜਲੇ ਹੋਏ ਕਾਨੇ ਤੁੱਲ ਦੀਸਹਿਂ। ੩ ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਤਾਣੀ ਦੇ ਕਾਨੇ. "ਦੁਆਰ ਊਪਰਿ ਝਿਲਕਾਵਹਿ ਕਾਨ."(ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੪ ਕਾਨ੍ਹ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. "ਗਾਵਹਿ ਗੋਪੀਆ ਗਾਵਹਿ ਕਾਨ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੫ ਦੇਖੋ, ਕਾਣ, ਕਾਣਿ ਅਤੇ ਕਾਨਿ। ੬ ਤੀਰ. ਬਾਣ. "ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਕਾਨ ਲਗੇ ਤਨ ਭੀਤਰਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੭ ਫ਼ਾ كان ਖਾਨਿ. ਆਕਰ। ੮ ਤੁ قان ਕ਼ਾਨ. ਲਹੂ. ਰੁਧਿਰ.

ਕ਼ਾਨਅ਼. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਾ ੪.

ਕਾਨਕਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕਨਕਟਾ.

ਕਾਨਕੁਬਜ. ਸੰ. ਕਾਨ੍ਯਕੁਬ੍ਜ. ਕਨੌਜ ਸ਼ਹਿਰ. "ਕਾਨਕੁਬਜਈਸ੍ਵਰ ਕੋ ਜਿਨਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭) ੨ ਕਨੌਜ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਫਰਰੁਖਾਬਾਦ ਦਾ ਜਿਲਾ। ੩ ਕਨੌਜੀਆ ਬ੍ਰਾਹਮਣ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਰਾਜਰਿਖੀ ਕੁਸ਼ਨਾਭ ਨੇ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਅਪਸਰਾ ਤੋਂ ਸੌ ਕੰਨਯਾ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਦ ਲੜਕੀਆਂ ਜੁਆਨ ਹੋਈਆਂ, ਤਦ ਵਾਯੁ (ਪੌਣ) ਦੇਵਤਾ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਰਨ ਲੱਗਾ. ਲੜਕੀਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਬਿਨਾ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਵਰਦੀਆਂ. ਇਸ ਪੁਰ ਪੌਣ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੱਬੀਆਂ ਕਰਦਿੱਤੀਆਂ. ਕੁਸ਼ਨਾਭ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੁਬੜੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਹਮਦੱਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਣ ਪੁਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਬੜਾਪਨ ਦੂਰ ਹੋਗਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁੱਬੀਆਂ ਕੰਨਯਾ ਤੋਂ ਗੋਤ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕਾਨਯਕੁਬਜ" ਹੋਗਿਆ.

ਕਾਨ ਧਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗ਼ੌਰ ਨਾਲ ਸੁਣਨਾ. ਧ੍ਯਾਨ ਦੇਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਨਾ. "ਕਹਿਓ ਨ ਕਾਨੁ ਧਰੈ."(ਦੇਵ ਮ: ੯)

ਕਾਨਨ. ਕੰਨਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਕੰਨਾ ਨਾਲ. ਕਾਨੋ ਸੇ. "ਗੁਰਉਪਦੇਸ ਸੁਨਿਓ ਨਹਿ ਕਾਨਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੯) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੰਗਲ. ਬਣ. ਵਨ.

ਕਾਨਨੇਸ਼. ਕਾਨਨ (ਜੰਗਲ) ਦਾ ਈਸ਼. ਜੰਗਲੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਬਣ ਦਾ ਦੇਵਤਾ। ੩ ਜੰਗਲ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ। ੪ ਭਾਰੀ ਜੰਗਲ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਬਣਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਹੋਵੇ. "ਬਸੈ ਕਾਨਨੇਸੰ." (ਦੱਤਾਵ)

ਕਾਨ ਪ੍ਰਮਾਨ ਲੌ ਤਾਨ ਕਮਾਨ. ਵਾ—ਕਮਾਣ ਦਾ ਇਤਨਾ ਖਿੱਚਣਾ ਕਿ ਸੱਜਾ ਹੱਥ (ਤੀਰ ਦੀ ਬਾਗੜ ਵਾਲਾ) ਕੰਨ ਨੂੰ ਜਾ ਲੱਗੇ. ਭਾਵ—ਕਮਾਣ ਦੀ ਪੂਰੀ ਖਿੱਚ.

ਕਾਨਰਾ, ਕਾਨੜਾ ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੮ ਭੇਦ ਗਾਇਕਾਂ ਨੇ ਕਲਪੇ ਹਨ—ਦਰਬਾਰੀ, ਨਾਯਕੀ, ਮੁਦ੍ਰਾ, ਕਾਸ਼ਿਕੀ, ਵਾਗੇਸ਼੍ਰੀ (ਵਾਗੀਸ਼੍ਵਰੀ), ਨਟ, ਕਾਫੀ, ਕੋਲਾਹਲ, ਮੰਗਲ, ਸ਼ਯਾਮ, ਟੰਕ, ਨਾਗਧ੍ਵਨਿ, ਅਡਾਨਾ, ਸ਼ਾਹਾਨਾ, ਸੂਹਾ, ਸੁਘਰ, ਹੁਸੈਨੀ ਅਤੇ ਜਯਜਯੰਤਿ.

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਗਜਾਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਦਰਬਾਰੀ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਆਸਾਵਰੀ ਠਾਟ ਦਾ ਸ਼ਾੜਵ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਛੀ ਅਤੇ ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਸੁਰ ਹਨ. ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਦੁਰਬਲ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਦ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ, ਬਾਕੀ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ–ਨਾ ਸ਼ ਰ ਮ ਪ ਧਾ ਨਾ ਸ਼.

ਅਵਰੋਹੀ–ਸ਼ ਧਾ ਨਾ ਪ ਗਾ ਮ ਰ ਸ਼.

ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਾਨੜੇ ਦਾ ਅਠਾਈਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

ਕਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣਾ। ੨ ਸੰ. ਕਾਂਡ. ਸਰਕੁੜੇ ਦਾ ਕਾਂਡ. ਯੂ. Kanna ਅਤੇ Kanni. ਸਰਕੁੜਾ ਅਤੇ ਕਾਹੀ। ੩ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਐਬ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੱਖ ਚੁਰਾਵੇ. "ਅਵਰਨ ਹਸਤ ਆਪ ਹਹਿ ਕਾਨੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੪ ਅ਼ قانع ਕ਼ਾਨਅ਼. ਸੰਤੋਖੀ. ਸਾਬਿਰ.

ਕਾਨਾਫੂਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨਾਫੂਸੀ.

ਕਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਣ ਅਤੇ ਕਾਣਿ. "ਜਿਹ ਸਿਮਰਨਿ ਨਾਹੀ ਤੁਹਿ ਕਾਨਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਕਾਨੀ. ਕਾਣੀ. ਇੱਕ ਅੱਖ ਵਾਲੀ। ੨ ਤੀਰ ਦੀ ਬਾਂਸੀ. ਭਾਵ–ਤੀਰ. "ਜੇ ਕਰ ਇਕ ਕਾਨੀ ਕਬਿ ਛੋਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਕਾਨਾ ੨। ੩ ਚੁਭਵੀਂ ਗੱਲ, ਜੋ ਤੀਰ ਜੇਹੀ ਰੜਕੇ। ੪ ਕੰਨਾਂ ਕਰਕੇ. ਕੰਨਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਹਰਿ ਕੇ ਸੰਤ ਸੁਨਹੁ ਜਸੁ ਕਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੫ ਕੰਨਾ ਵਿੱਚ. "ਕਾਨੀ ਕੁੰਡਲ ਗਲਿ ਮੋਤੀਅਨ ਕੀ ਮਾਲਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਨੁ. ਸ਼ਰਕਾਂਡ. ਕਾਨਾ. "ਜਿਉ ਡਵ ਦਧਾ ਕਾਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕੰਨ. ਕਰ੍‍ਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ ਧਰਨਾ.

ਕਾਨੂਗੋ. ਫ਼ਾ قانونگو ਕ਼ਾਨੂਨਗੋ. ਮਾਲ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਲ ਦੇ ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਇੱਕ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜੋ ਪਟਵਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕੰਮ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋੱਲੇ.

ਕ਼ਾਨੂਨ. ਅ਼ قانون ਸੰਗਯਾ–ਦਸਤੂਰ. ਕਾਇਦਾ. ਨਿਯਮ। ੨ ਨੀਤਿਪ੍ਰਬੰਧ. ਰਿਆਸਤ ਦੇ ਇੰਤਜਾਮ ਦੇ ਨਿਯਮ। ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤਾਰਦਾਰ ਬਾਜਾ, ਜੋ ਤਾਨਸੇਨ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪਯਾਰਸੇਨ ਗਵੈਯੇ ਨੇ ਈਜਾਦ ਕੀਤਾ.

ਕਾਨੂਨੀ. ਵਿ–ਕ਼ਾਨੂਨ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ਼ਾਨੂਨ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ। ੩ ਕਾਨੂਨ ਨਾਮਕ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਨੂਵਾਣ ਦਾ ਛੰਭ. ਕਾਨੂਵਾਣ ਪਿੰਡ ਦੇ ਕੋਲ (ਗੁਰੁਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ) ਇੱਕ ਅਜੇਹੀ ਝੀਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਚਸ਼ਮੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ. ਸਬਜ਼ੀ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਜੰਗਲ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਭੀੜਾ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿੰਘ ਅਕਸਰ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਹ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਵਨਦੁਰਗ ਸੀ. ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਕਾਨੂਵਾਣ ਦੇ ਛੰਭ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਕਾਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਾ। ੨ ਸਰਵ–ਕਿਸੇ. ਕਿਸ ਨੂੰ. "ਕਹੋਂ ਔਰ ਕਾਨੇ?" (ਰਾਮਾਵ)

ਕਾਨ੍ਹ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ ੧੧.

ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ. ਬਾਵਾ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਤੇਹਣ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ। ੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਲੇਪਨ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਅਨਗਹਲੀ ਨਾਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਜਾਮੇ ਪੁਰ ਛਿੱਟਾ ਪੈਗਿਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਤਮਾਚਾ ਮਾਰੋ. ਇਸ ਪੁਰ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਤਮਾਚੇ ਮਾਰੇ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਅਸਾਂ ਇੱਕ ਤਮਾਚੇ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ ਤੁਸੀਂ ਬਹੁਤੇ ਕਿਉਂ ਮਾਰੇ? ਸਭ ਨੇ ਕਿਹਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸਭ ਨੂੰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਅਰਪੋ. ਇਸ ਪੁਰ ਸਭ ਚੁੱਪ ਹੋਗਏ. ਅਜਬ ਸਿੰਘ ਕੰਧਾਰ ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਰਪੀ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ ਨਾਲ ਆਨੰਦ ਪੜ੍ਹਾ ਦਿੱਤਾ. ਕਾਨ੍ਹਸਿੰਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਵਸਾਖਾ ਸਿੰਘ

ਵਡਾ ਸਿਦਕੀ ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕਾਨ੍ਹਤ੍ਰਿਯਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਯਮੁਨਾ. "ਨੀਰ ਬਹੈ ਨਹਿ ਕਾਨ੍ਹਤ੍ਰਿਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਰੁਕਮਣੀ ਆਦਿ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ। ੩ ਰਾਧਿਕਾ. ਰਾਧਾ.

ਕਾਨ੍ਹਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ. ਕਾਨ੍ਹ.

ਕਾਨ੍ਹਰਾ. ਕਾਨੜਾ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨੜਾ। ੨ ਇੱਕ ਵਾਜਾ. ਕਾਨੂਨ. "ਨਾਦ ਨਫੀਰੀ ਕਾਨ੍ਹਰੇ ਦੁੰਦਭਿ ਬਜੇ ਅਨੇਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੮)

ਕਾਨ੍ਹਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਣ. ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ. ਕਾਨ੍ਹ। ੨ ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ. ਜਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਲਿਖਵਾ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਕਾਨ੍ਹਾ, ਸ਼ਾਹਹੁਸੈਨ, ਛੱਜੂ ਅਤੇ ਪੀਲੋ ਇਹ ਚਾਰੇ ਭਗਤ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਲਿਖਵਾਉਣ ਲਈ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਸੁਣਾਓ. ਇਸ ਪੁਰ ਕਾਨ੍ਹਾ ਭਗਤ ਬੋਲਿਆ—

"ਓਹੀ ਰੇ ਮੈ ਓਹੀ ਰੇ,
ਜਾਂਕਉ ਬੇਦ ਪੁਰਾਨਾ ਗਾਵੈਂ
ਖੋਜਤ ਖੋਜ ਨ ਕੋਈ ਰੇ,
ਜਾਂਕੋ ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਸੇਵੈਂ,
ਸੇਵੈਂ ਦੇਵੀ ਦੇਵਾ ਰੇ,
ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸਨੁ ਮਹੇਸ ਅਰਾਧੈਂ
ਕਰਦੇ ਜਾਂਕੀ ਸੇਵਾ ਰੇ,
ਕਹਿ ਕਾਨ੍ਹਾ ਮਮ ਅਸ ਸਰੂਪ
ਅਪਰੰਪਰ ਅਲਖ ਅਭੇਵਾ ਰੇ."

ਪੀਲੋ ਭਗਤ ਨੇ ਕਹਿਆ—
"ਅਸਾਂ ਨਾਲੋਂ ਸੇ ਭਲੇ ਜੋ ਜਮਦਿਆਂ ਹੀ ਮੂਏ,
ਚਿੱਕੜ ਪਾਂਵ ਨ ਡੋਬਿਆ ਨਾ ਆਲੂਦ ਭਏ."
ਛੱਜੂ ਨੇ ਉਚਾਰਿਆ:—
"ਕਾਗਦ ਸੰਦੀ ਪੁੱਤਲੀ ਤਊ ਨ ਤ੍ਰਿਯਾ ਨਿਹਾਰ,
ਯੌਂਹੀ ਮਾਰ ਲਿਜਾਵਸੀ ਜਥਾ ਬਲੋਚਨ ਧਾਰ."
ਸ਼ਾਹ ਹੁਸੈਨ ਨੇ ਕਹਿਆ:—
"ਸੱਜਣਾ! ਬੋਲਣ ਦੀ ਜਾਇ ਨਾਹੀਂ,
ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ ਇੱਕਾ ਸਾਂਈਂ, ਕਿਸ ਨੂੰ ਆਖ ਸੁਣਾਈਂ,
ਇੱਕੋ ਦਿਲਬਰ ਸਭ ਘਟਿ ਰਵਿਆ ਦੂਜਾ ਨਹੀ ਕਦਾਈਂ
ਕਹੈਹੁਸੈਨ ਫਕੀਰਨਿਮਾਣਾਸਤਿਗੁਰੁ ਤੋਂਬਲਿ ਜਾਈਂ."

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਗੁਰਸਿੱਧਾਂਤ ਅਨੁਕੂਲ ਵਾਕ ਨਾ ਦੇਖਕੇ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ. ਕਾਨ੍ਹੇ ਭਗਤ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਆਪ ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥ ਪੈਕੇ ਕਸ਼੍ਟ ਸਹਾਰਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਤਜਾਗੋਗੇ. ਨਿਰਾਸ ਹੋਕੇ ਚਾਰੇ ਲਹੌਰ ਨੂੰ ਵਾਪਿਸ ਆਏ. ਕਾਨ੍ਹਾ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਘੁੜਬਹਿਲ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਮਰਗਿਆ.

ਕਾਨਜਕੁਅਰ. ਕਾਨ੍ਹ (ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ) ਕੁਮਾਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਦੇਵ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ. "ਕਾਨਜਕੁਅਰ ਨਿਹਕਲੰਕ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਾਨਜਕੁਬਜ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਕੁਬਜ.

ਕਾਪ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਟ. ਤਰਾਸ਼। ੨ ਗੂੰਦ ਜੇਹੀ ਇੱਕ ਚੇਪ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੁਲਬੁਲ ਆਦਿਕ ਪੰਖੀ ਫਾਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕਾਪਹਿ. ਕਿਸ ਪਾਸ। ੨ ਕੱਪਦਾ (ਕੱਟਦਾ) ਹੈ.

ਕਾਪਟ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਪਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਪਟੀ.

ਕਾਂਪਨਾ. ਸੰ. ਕੰਪਨ. ਸੰਗਯਾ—ਥਰਥਰਾਨਾ. ਕੰਬਣਾ.

ਕਾਂਪਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਬਣੀ. ਕਾਂਬਾ. ਕੰਪਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਕੇਤਕ ਆਨ ਕਾਂਪਨੀ ਚਢੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਕਾਪਰ. ਦੇਖੋ, ਕਪੜਾ. "ਬਹੁ ਭੋਜਨ ਕਾਪਰ ਸੰਗੀਤ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕਾਪਰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕਪਰਦੀ. "ਕਾਪਰਦੀ ਕੇ ਕੰਠ ਚੜ੍ਹੈ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੩) ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਵਾਂਗੇ.

ਕਾਪਰੁ, ਕਾਪੜ ਦੇਖੋ, ਕਾਪਰ. "ਕਾਪਰੁ ਤਨਿ ਨ ਸੁਹਾਵੈ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਕਾਪੜ ਛੋਡੇ ਚਮੜ ਲੀਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਾਪੜੀ, ਕਾਪੜੀਆ ਸੰ. ਕਾਪੰਟਿਕ. ਵਿ—ਚੀਥੜੇਧਾਰੀ. ਟੱਲੀਆਂ ਦੀ ਗੋਦੜੀ ਅਥਵਾ ਚੋਲਾ

ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. "ਜੋਗੀ ਭੋਗੀ ਕਾਪੜੀ ਕਿਆ ਭਵਹਿ ਦਿਸੰਤਰਿ ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਾਇ ਕਮੰਡਲੁ ਕਾਪੜੀਆ ਰੇ, ਅਠਸਠਿ ਕਾਇ ਫਿਰਾਹੀ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਅਤੇ ਬਾਂਗਰ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਡੂਮ ਕਾਪੜੀਏ ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ। ੩ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋਈ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਭੂਨੇ ਪੱਤਲਾਂ ਬਣਾਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਝਾੜੂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ.

ਕਾਪੜੂ. ਦੇਖੋ, ਕਪੜ. "ਧ੍ਰਿਗੁ ਧ੍ਰਿਗੁ ਕਾਪੜੁ ਅੰਗਿ ਚੜਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਕਾਪਾ. ਦੇਖੋ, ਕਪਣਾ. ਕੱਪਿਆ. ਵੱਢਿਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚੇਪ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬੁਲਬੁਲ ਆਦਿਕ ਪੰਛੀ ਫਾਹੀਦੇ ਹਨ.

ਕਾਪਾਲਿਕ, ਕਾਪਾਲੀ ਸੰ. ਵਿ—ਕਪਾਲ (ਖੋਪਰੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਸ਼ੈਵ ਮਤ, ਜੋ ਭਿੱਖਿਆ ਲਈ ਖੋਪਰੀ ਰਖਦਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਮਾਸ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ.

ਕਾਪਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੱਟਕੇ. ਕੱਪਕੇ. "ਬੰਧਨ ਸਗਲ ਕਾਪਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨, ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਕੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਸੰ. ਕ੍ਵਾਪਿ. ਕਿਸੀ ਥਾਂ. ਕਹੀਂ ਇਕ.

ਕਾਪੁਰਸ, ਕਾਪੁਰਖ ਸੰ. ਕਾਪੁਰੁਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨੀਚਪੁਰਖ। ੨ ਨਿਕੰਮਾ। ੩ ਕਾਇਰ. ਡਰਪੋਕ। ੪ ਨਪੁੰਸਕ. ਪੁਰੁਸ਼ਤ੍ਵ ਰਹਿਤ. ਨਾਮਰਦ. "ਜਿਉ ਕਾਪੁਰਖ ਪੁਚਾਰੈ ਨਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਾਫ਼. ਅ਼ قاف ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪਰਬਤ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਗਰ Black sea. ਅਤੇ ਕੈਸਪੀਅਨ ਸਾਗਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੈ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ Caucasus ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਨਾਉਂ "ਲੋਕਾਲੋਕ" ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਫਸੀਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਘੇਰ ਰੱਖੀ ਹੈ। ੩ ਅ਼ਰਬੀ ਦਾ ਇੱਕ ਅੱਖਰ.

ਕਾਫਰ. ਅ਼ کافر ਕਾਫ਼ਿਰ. ਵਿ—ਕੁਫ਼ਰ ਧਾਰਨਵਾਲਾ. ਨਾਸ੍ਤਿਕ. ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਨਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਾ ਸ਼ੁਕਰਾ. ਕ੍ਰਿਤਘਨ। ੩ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਅਫ਼ਰੀਕ਼ਾ ਦੇ "ਕਾਫ਼ੇਰਿਯਾ" ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ.

ਕਾਫ਼ਰਿਸ੍ਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫਿਰਸਤਾਨ.

ਕਾਫਲਾ. ਅ਼ قافله ਕ਼ਾਫ਼ਿਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ (ਯਾਤ੍ਰੂਆਂ) ਦਾ ਟੋਲਾ. ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ.

ਕਾਫਿਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫਰ.

ਕਾਫਿਰਸਤਾਨ. ਸੰ. ਕਪਿਸ਼.* ਚਿਤਰਾਲ, ਅਫ਼ਗ਼ਾਨਿਸ੍ਤਾਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਕੁਸ਼ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼. ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੬੦ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ੬੦੦੦੦ ਹੈ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਆਦਮੀ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਰਹੇ ਹਨ. ਹੁਣ ਭੀ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਅਫ਼ਰੀਕ਼ਾ ਦੇ ਕਾਫ਼ੇਰਿਯਾ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ ਕਾਫ਼ਿਰ ਜਾਤਿ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਕਾਫਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫਲਾ.

ਕਾਫੀ. ਅ਼ کافی ਵਿ—ਕਫ਼ਾਯਤ(ਸਰਫਾ)ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੰਜਮੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਤਾਰ। ੩ ਇੱਕ ਰਾਗਿਨੀ, ਜੋ ਕਾਫੀ ਠਾਟ ਦੀ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਗਾਂਧਾਰ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਕੋਮਲ ਦੋਵੇਂ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਨਿਸ਼ਾਦ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਰ ਹਨ. ਪੰਚਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ੜਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ. ਕਈਆਂ ਨੇ ਕਾਫੀ ਨੂੰ ਧਮਾਰ ਨਾਉਂ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ਼ ਰ ਗਾ ਮ ਪ ਧ ਨਾ ਸ਼.
ਅਵਰੋਹੀ—ਸ਼ ਨਾ ਧ ਪ ਮ ਗਾ ਰ ਸ਼.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕਾਫੀ ਵੱਖਰੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ, ਕਿੰਤੂ ਆਸਾ, ਤਿਲੰਗ, ਸੂਹੀ ਅਤੇ ਮਾਰੂ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖੀਗਈ ਹੈ।

੪ ਗੀਤ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਣਾ. ਅ਼ਰਬੀ ਵਿੱਚ "ਕ਼ਾਫ਼ੀ" قافی ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਿੱਛੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਚਰ.

* ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਉੱਜਾਨਕ" ਭੀ ਹੈ.

ਅਨੁਗਾਮੀ. ਛੰਦ ਦਾ ਉਹ ਪਦ, ਜੋ ਸ੍ਥਾਈ (ਰਹਾਉ) ਹੋਵੇ, ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਹੋਰ ਤੁਕਾਂ ਗਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜੋੜੀਆਂ ਜਾਣ, ਅਤੇ ਜੋ ਮੁੜ ਮੁੜ ਗੀਤ ਦੇ ਤਾਲ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਪੁਰ ਆਵੇ, ਸੋ "ਕ਼ਾਫ਼ੀ" ਹੈ. ਇਹ ਛੰਦ ਦੀ ਖਾਸ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਸੂਫ਼ੀ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਜੋ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਭਰੇ ਪਦ ਗਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਿੱਛੇ ਸਾਰੀ ਮੰਡਲੀ ਮੁਖੀਏ ਦੇ ਕਹੇ ਪਦ ਨੂੰ ਦੁਹਰਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਕ਼ਾਫ਼ੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੀਆਂਬਖ਼ਸ਼ ਦੀ ਕ਼ਾਫ਼ੀ:—

ਮਿਠੜੀ ਪੌਨ ਮੋਰ ਮਨ ਭਾਵੇ,
ਕੋਇਲ ਮਸ੍ਤ ਅਵਾਜ਼ ਸੁਨਾਵੇ,
ਕੈਸੇ ਗੀਤ ਪਪੀਹਾ ਗਾਵੇ,
ਝਿਮ ਝਿਮ ਮੇਘ ਮਲਾਰੇ. xxx

ਇਸ ਧਾਰਣਾ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪਦ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਹਨ, ਅੰਤ ਦਾ ਰਹਾਉ (ਕ਼ਾਫ਼ੀ) ੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੈ.

(ਅ) ਬੁਲ੍ਹੇਸ਼ਾਹ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਦੀਆਂ ਕ਼ਾਫ਼ੀਆਂ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ, ਜੋ ਚੌਪਈ ਦਾ ਰੂਪ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀਆਂ ਹਨ, ਯਥਾ:—

ਉਠ ਜਾਗ ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰ ਨਹੀਂ,—
ਤੂੰ ਏਸ ਜਹਾਨੋਂ ਜਾਵੇਂਗੀ,
ਫਿਰ ਕਦਮ ਨ ਏਥੇ ਪਾਂਵੇਂਗੀ,
ਇਹ ਜੋਬਨ ਰੂਪ ਲੁਟਾਂਵੇਗੀ,
ਤੂੰ ਰਹਿਣਾ ਵਿੱਚ ਸੰਸਾਰ ਨਹੀਂ.—
ਮੂੰਹ ਆਈ ਬਾਤ ਨ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ,—
ਉਹ ਸ਼ੌਹ ਅਸਾਥੋਂ ਵੱਖ ਨਹੀਂ,
ਬਿਨ ਸ਼ੌਹ ਤੋਂ ਦੂਜਾ ਕੱਖ ਨਹੀਂ,
ਪਰ ਦੇਖਣ ਵਾਲੀ ਅੱਖ ਨਹੀ,
ਇਹ ਜਾਨ ਪਈ ਦੁਖ ਸਹਿੰਦੀ ਹੈ.—

(ੲ) ਕਈਆਂ ਨੇ "ਤਾਟੰਕ" ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਨੂੰ ਹੀ "ਕ਼ਾਫ਼ੀ" ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਫੀ ਖਾਸ ਛੰਦ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿੰਤੂ ਗਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਢੰਗ ਹੈ। ੫ ਅ਼ਰਬ ਮਿਸਰ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਕੋਯ ਜੇਹੇ ਫਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਭੁੰਨਕੇ ਆਟਾ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਅਤੇ ਉਸ ਚੂਰਣ ਨੂੰ ਚਾਯ (ਚਾਹ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਬਾਲਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ. ਕਾਹਵਾ.

ਕਾਫੀਆ } **ਕਾਫ਼ੀਯਹ** } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੰਤ੍ਯਾਨੁਪ੍ਰਾਸ. قافیہ ਦੇਖੋ, ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ.

ਕਾਫੂਰ. ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰ.

ਕਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵ੍ਯ। ੩ ਤੁ قاب ਕ਼ਾਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਥਾਲ. ਵਡੀ ਰਿਕਾਬੀ.

ਕਾਂਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਕ. ਕਾਉਂ. "ਜਾਇ ਪਹੂਚਹਿ ਖਸਮ ਕਉ ਜਉ ਬੀਚਿ ਨ ਖਾਹੀ ਕਾਂਬ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਾਗ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੁਸੰਗਤਿ ਹੈ। ੨ ਕਾਂਬਖਾਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਵਿਘਨਪੈਣਾ ਭੀ ਹੈ.

ਕਾਬਰਣਾਦਿ. ਕ—ਵਰਣ—ਆਦਿ. "ਕਾਵਰਣਾਦਿ ਬਖਾਨਕੈ ਮੰਦ ਬਰਣ ਪਦ ਦੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ਪਹਿਲਾਂ ਕੱਕਾ ਅੱਖਰ ਕਹਿਕੇ ਫੇਰ ਮੰ ਅਤੇ ਦ ਅੱਖਰ ਦੇਓ, ਇਸ ਤੋਂ 'ਕਮੰਦ' ਸ਼ਬਦ ਬਣੇਗਾ.

ਕਾਬਰੀ } **ਕਾਂਬਰੀ** } ਸੰ. ਕੰਬਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—"ਕਾਬਰੀ ਪਟੰਬਰ ਕੇ ਬਦਲੇ ਉਢਾਈਐ." (ਭਾਗੁ ਕ) "ਸਾਕਤ ਕਾਰੀ ਕਾਂਬਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕਾਬਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬਿਲ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ.

ਕਾਬਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬੁਲੀ.

ਕਾਂਬਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਬਲ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਓਢੈ ਕਾਂਬਲੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕ਼ਾਬਲੀਯਤ. ਅ਼ قابلیت ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ਼ਾਬਿਲ (ਯੋਗ੍ਯ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਲਿਆਕ਼ਤ. ਯੋਗ੍ਯਤਾ.

ਕਾਬਾ. ਅ਼ کعبہ ਕਅ਼ਬਹ. ਅ਼ਰਬ ਦੇ ਮੱਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ, ਜੋ ਇਸਲਾਮੀ ਕਿਤਾਬਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹਜਰਤ ਆਦਮ ਨੇ ਬਣਾਇਆ. ਨੂਹ ਵਾਲੇ ਤੂਫਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਡਿਗ ਪਿਆ, ਅਤੇ ਮੁੜ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਉਸਾਰਿਆ. ਫੇਰ ਕਈ ਵੇਰ ਡਿੱਗਾ ਅਤੇ ਬਣਿਆ. ਇੱਕ ਵੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਦੀ ਨਿਉਂ ਰੱਖੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮੁਹੰਮਦ.

ਪੰਨਾ ੯੫੪

ਕਾਬਾ ਅਤੇ ਮੱਕਾ

ENGRAVED & PRINTED BY F. W. & CO., LAHORE
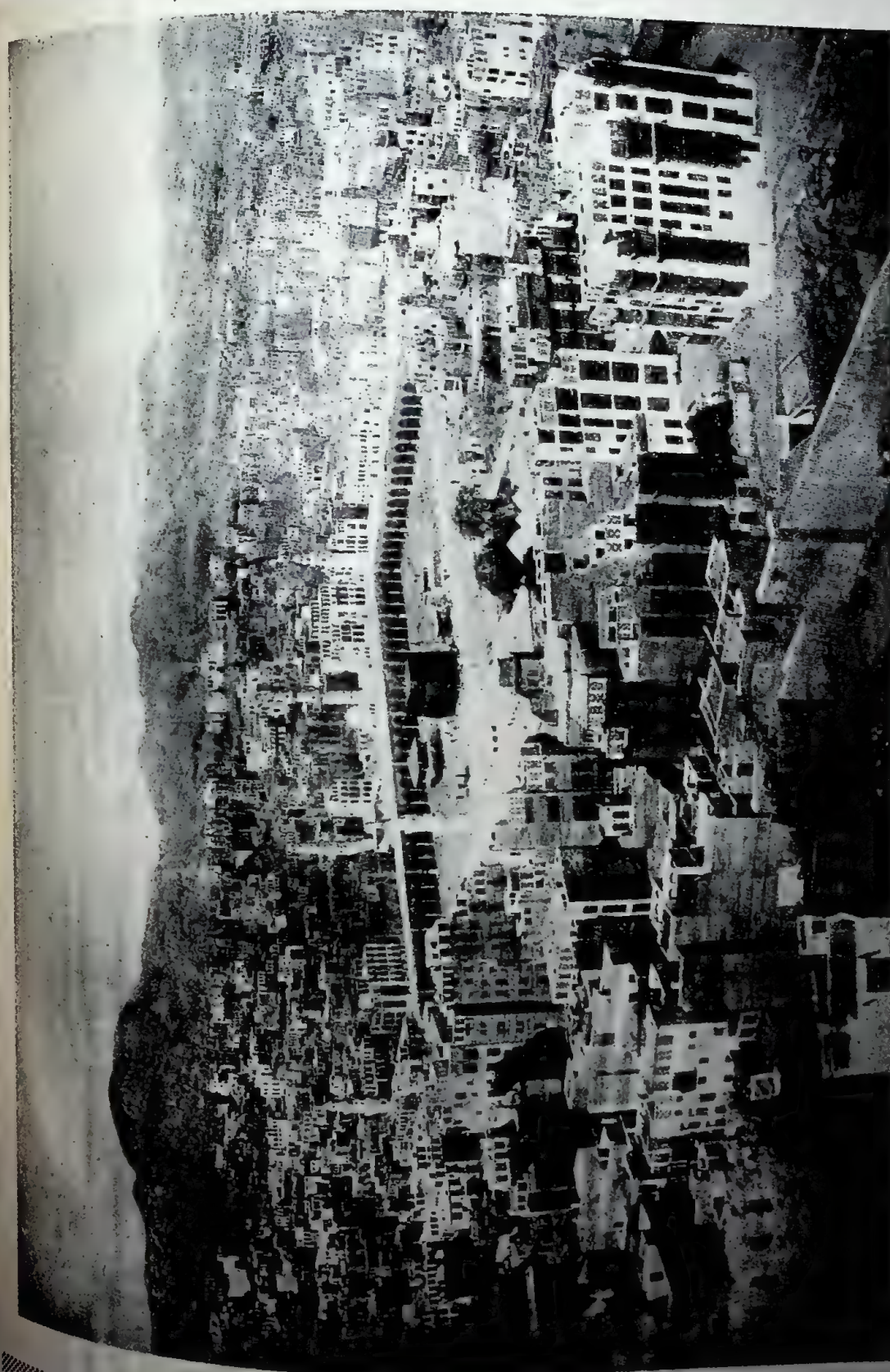
ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਬੁਤਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹੁੰਦੀ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢਿਆ.

ਸਨ ੧੦੪੦ ਵਿੱਚ ਰੂਮ ਦੇ ਉਸਮਾਨੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ "ਸੁਲਤਾਨ ਮੁਰਾਦ ਚੌਥੇ" ਨੇ ਕਾਬੇ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਬਣਾਇਆ ਜੋ ਹੁਣ ਤਕ ਕਾਇਮ ਹੈ.

ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦੀ ਬਾਹੀ ਜਿੱਧਰ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ ੩੩ ਗਜ ਲੰਮੀ ਹੈ, ਪੱਛਮ ਦੀ ੩੧ ਗਜ, ਉੱਤਰ ਦੀ ੨੨ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਦੀ ੨੦ ਗਜ ਹੈ. ਬੁਲੰਦੀ ੩੫ ਫੁਟ ਹੈ. ਚਿਣਾਈ ਭੂਰੇ ਰੰਗ ਦੇ ਪੱਥਰ ਦੀ ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ. ਕੁਰਸੀ ਦੋ ਫੁੱਟ ਉੱਚੀ ਹੈ. ਛੱਤ ਚਪਟੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖ਼ਾਸ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਸਮੇਂ ਹੀ ਖੁਲਦਾ ਹੈ ਜਦ ਯਾਤ੍ਰੀ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦਾ ਜੋ ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਕੋਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ੫ ਫੁਟ ਉੱਚਾ "ਸੰਗੇ ਅਸਵਦ" (ਕਾਲਾ ਪੱਥਰ) ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਜੀ ਚੁੰਮਦੇ ਹਨ. ਦੱਖਣ ਦੇ ਕੋਣੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਪੱਥਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਰੁਕਨੁਲਯਮਾਨ" ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਯਾਤ੍ਰੀ ਲੋਕ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਛੁੰਹਦੇ ਹਨ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਪਾਸ ਮੰਦਿਰ ਦੀ ਦੀਵਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਇੱਕ ਸੰਗ-ਮਰਮਰ ਦੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਵਾਲਾ ਗਹਿਰਾ ਮਕਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਤਿੰਨ ਆਦਮੀ ਖੜੇ ਹੋਸਕਦੇ ਹਨ. ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਥਾਂ ਇਬਰਾਹੀਮ ਨੇ ਇਸਮਾਈਲ ਸਮੇਤ ਈਸ਼੍ਵਰ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਕਾਬੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਰਕੰਮਿਆਂ (ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ) ਲਈ ਖੁਲੀ ਥਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਵਲਗਣ (ਚਹਾਰਦੀਵਾਰੀ) ਹੈ. ਕਾਬੇ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਸਿਆਹ ਰੇਸ਼ਮੀ ਗਿਲਾਫ ਨਾਲ ਢਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ.* "ਗੰਗ ਬਨਾਰਸ ਹਿੰਦੂਆਂ ਮੁਸਲਮਾਣਾ ਮੱਕਾ ਕਾਬਾ." (ਭਾਗੁ) "ਕਾਬਾ ਘਟ ਹੀ ਭੀਤਰਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਅਸਵਦ, ਇਬਰਾਹੀਮ ਹੱਜ, ਮੱਕਾ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ.

ਕਾਬਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵ੍ਯ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਕਬਿ ਕਾਬਿ ਬਿਚਾਰਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕਾਬੇ ਮੇਂ. ਕਾਬੇ ਵੱਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬਾ. "ਨਿਵਾਜੈਂ ਝੁਕੇ ਹੈਂ ਮਨੋ ਕਾਬਿ ਕਾਜੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਮਾਨੋ ਕਾਬੇ ਵੱਲ ਕਾਜੀ ਝੁਕੇ ਹਨ.

ਕਾਬਿਜ. ਅ਼ قابض ਕ਼ਾਬਿਜ਼. ਵਿ—ਕ਼ਬਜ਼ (ਕ਼ਾਬੂ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਮੈਲ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਪਦਾਰਥ.

ਕ਼ਾਬਿਲ. ਅ਼ قابل ਵਿ—ਕ਼ਾਬਲੀਯਤ (ਯੋਗ੍ਯਤਾ) ਵਾਲਾ. ਯੋਗ੍ਯ. ਲਾਇਕ਼.

ਕਾਬੁਲ. ਸੰ. ਕੁਭਾ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਨਦੀ ਅਫ਼ਗਾ-ਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦੀ ਹੋਈ ਅਟਕ ਪਾਸ ਆਕੇ ਸਿੰਧੁਨਦ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਬੁਲ ਹੈ. ਲੋਗਰ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਸੇ ਨਗਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਕਾਬੁਲ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਕਾਬੁਲ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ੧੯੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲੰਦੀ ੫੭੮੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਸ਼ਾਹ ਦੀ ਪਦਵੀ "ਅਮੀਰ" ਹੈ.*

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇਹੋਏ ਸੰਮਤ ੧੫੭੬ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਇਆ. "ਜਹਿਂ ਕਾਬੁਲ ਕੋ ਨਗਰ ਸੁਹਾਵਾ। ਤਿਸ ਮਹਿਂ ਪ੍ਰਵਿਸੇ ਦੁਖਬਨ ਦਾਵਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਵੇਲੇ ਕਾਬੁਲ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਇਆ. ਹੁਣ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਸਿੱਖਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੇਖੀਦੀਆਂ ਹਨ.

ਕਾਬੁਲੀ. ਵਿ—ਕਾਬੁਲ ਦਾ. ਕਾਬੁਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਬੁਲੀਬੇਗ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂਸਰ ਮੇਹਰਾਜ ਦੇ

---

* ਇਹ ਗਿਲਾਫ ਮਿਸਰ ਤੋਂ ਬਣਕੇ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਹੱਜਾਜ਼ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਬਣਵਾਕੇ ਮੰਗਵਾਇਆ ਹੈ.

*ਵਰਤਮਾਨ ਅਮੀਰ ਅਮਾਨੁੱਲਾ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (king) ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ ਹੈ.

ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਖੜਗ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ.

ਕਾਬੁਲੀਮੱਲ. ਅਹ਼ਮਦਸ਼ਾਹ ਅਬਦਾਲੀ ਦਾ ਸਨ ੧੭੬੨ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਲਹੌਰ ਦਾ ਗਵਰਨਰ, ਜਿਸ ਪਾਸੋਂ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੫ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਖੋਹਕੇ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ.

ਕ਼ਾਬੂ. ਤੁ قابو ਵਿ—ਵਸ਼. ਅਧੀਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਧਿਕਾਰ. ਇਖ਼ਤ੍ਯਾਰ.

ਕਾਂਬੋਜ. ਵਿ—ਜੋ ਕੰਬੋਜ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬੋਜ.

ਕਾਮ. ਸੰ. ਕਰ੍‍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਮ. ਕਾਰ੍‍ਯ. "ਊਤਮ ਊਚਾ ਸਬਦ ਕਾਮ." (ਬਸੰ ਮਃ ੩) ੨ ਸੰ. ਕਾਮ (ਕਮ੍ ਧਾ—ਚਾਹਨਾ. ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ.) ਕਾਮਦੇਵ. ਮਨੋਜ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਿ ਅੰਧ." (ਧਨਾ ਮਃ ੫) ੩ ਇੱਛਾ. ਕਾਮਨਾ. "ਮੁਕਤਿਦਾਯਕ ਕਾਮ." (ਜਾਪੁ) ੪ ਸੰਕਲਪ. ਫੁਰਣਾ. "ਤਿਆਗਹੁ ਮਨ ਕੇ ਸਗਲ ਕਾਮ." (ਬਸੰ ਮਃ ੫) ੫ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਾਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ "ਕਾਮ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਾਮਪਾਲ ਅਨੁਜਨਨੀ ਆਦਿ ਭਨੀਜੀਐ।
ਜਾਚਰ ਕਹਿਕੇ ਪੁਨ ਨਾਇਕ ਪਦ ਦੀਜੀਐ।
ਸਤ੍ਰੁ ਸੇਬਦ ਕੋ ਤਾਂਕੇ ਅੰਤ ਉਚਾਰੀਐ।
ਹੋ! ਸਕਲ ਤੁਪਕ ਕੇ ਨਾਮ ਸੁਮੰਤ੍ਰ ਵੀਚਾਰੀਐ।
(ਸਨਾਮਾ)

ਕਾਮ (ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ) ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ ਬਲਰਾਮ, ਉਸ ਦੇ ਅਨੁਜ (ਛੋਟੇ ਭਾਈ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਘਾਹ, ਉਸ ਨੂੰ ਚਰਣ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਮ੍ਰਿਗਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ। ੬ ਵੀਰਯ. ਸ਼ੁਕ੍ਰ. ਰੇਤ. ਮਨੀ. "ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਉਸ ਦਾ ਕਾਮ ਗਿਰਿਆ." (ਜਸਾ) ੭ ਵਿ—ਮਨੋਹਰ. ਦਿਲਕਸ਼. "ਕਾਮਨੈਨ ਸੁੰਦਰ ਬਦਨ." (ਸਲੋਹ) ੮ ਕਾਰਾਮਦ. ਭਾਵ—ਲਾਭਦਾਇਕ. "ਅਵਰਿ ਕਾਜ ਤੇਰੈ ਕਿਤੈ ਨ ਕਾਮ." (ਆਸਾ ਮਃ ੫) ੯ ਫ਼ਾ کام ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਰਾਦ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ। ੧੦ ਤਾਲੂਆ.

ਕਾਮ ਆਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵਰਤੋਂ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ੍ਵਾਮੀ ਅਰਥ ਪ੍ਰਾਣ ਦੇਣੇ. "ਕਾਮਸੂਤ ਅਜਸੁਤ ਕੋ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੨) ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆਗਿਆ.

ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦੀ ਜਾਤਿ ਅਤੇ ਗੁਣ, ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ ਦੀ ਯੋਗ੍ਯਤਾ, ਭੋਗ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟਿ ਦੇ ਸਾਧਨ ਆਦਿਕ ਵਰਣਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ, ਨੰਦੀਸ਼੍ਵਰ ਅਤੇ ਵਾਤਸ੍ਯਾਯਨ ਮੰਨੇਗਏ ਹਨ। ੨ ਕੋਕਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਕਾਮਹਾਰ. ਵਿ—ਕਾਮਵਾਲਾ. ਕਾਮੀ. "ਮੈਗਲ ਜਿਉ ਫਾਸਸਿ ਕਾਮਹਾਰ." (ਬਸੰ ਅਃ ਮਃ ੧)

ਕਾਮਕ. ਸੰ. ਕਾਮੁਕ. ਵਿ—ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਾ. ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ. "ਕਾਮਕ ਮੰਤ੍ਰ ਕਸੀਰੇ ਕੇ ਕਾਮਨ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਕਾਮੁਕ ਮੰਤ੍ਰ ਦਮੜੀ ਦੇ ਮੁੱਲ ਦਾ ਨਹੀਂ.

ਕਾਮਕਰਾ. ਕਾਮਕਲਾ. ਕਾਮ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ। ੨ ਸੰਕਲਪ-ਸ਼ਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾ। ੩ ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਤਿ। ੪ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਮਨਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ.

ਕਾਮਕਰੀ. ਸੰ. ਕਾਮ੍ਯਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕਿਰਤ. "ਕਾਮਕਰੀ ਸਭ ਤਿਆਗਿਕੈ ਹਉ ਸਰਣਿ ਪਰਉਗੀ." (ਸਾਰ ਮਃ ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕਾਮਕਾਰ. ਵਿ-ਕਾਰਕੁਨ. "ਮੈ ਆਪ ਕਾ ਹੋਂ ਕਾਮਕਾਰ." (ਸਲੋਹ)

ਕਾਮਕੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮੁਕੀ। ੨ ਕਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਰਤਿ.

ਕਾਮਕੇਲ, ਕਾਮਕੇਲਿ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਮਕ੍ਰੀੜਾ. ਕਾਮਕਲੋਲ. ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ। ੨ ਵਿ—ਲੰਪਟ. ਅੱਯਾਸ਼.

ਕਾਮਕੰਦਲਾ. ਇੱਕ ਵੇਸ਼੍ਯਾ, ਜੋ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਇਸ ਨਾਲ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮਾਧਵਾਨਲ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਦਸਮ-ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧.

ਕਾਮਖ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਾਕ੍ਸ਼ੀ.

ਕਾਮਗਹੇਲੀ. ਵਿ—ਕਾਮਗ੍ਰਸਿਤ. ਕਾਮ ਦੀ ਫੜੀ

ਹੋਈ. "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਕਾਮਗਹੇਲੀਏ !" (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੩)

ਕਾਮਗਾਮੀ. ਵਿ–ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ਸ੍ਵੈੱਛਾਚਾਰੀ। ੩ ਕਾਮਗਾਮਿਨੀ. ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਵਾਲੀ. "ਗੌਰਜਾ ਕਾਮਗਾਮੀ." (ਚੰਡੀ੨)

ਕਾਮਗਾਰ. ਫ਼ਾ کامگار ਵਿ–ਕਾਮਯਾਬ. ਮਤਲਬ ਤੇ ਪੁੱਜਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਮਗ੍ਰਿਹ. ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਦੀ ਯੋਨਿ. ਮਦਨਗ੍ਰਿਹ. ਭਗ.

ਕਾਮਚਾਰੀ. ਵਿ–ਇੱਛਾਚਾਰੀ. ਆਪਣੀ ਕਾਮ (ਇੱਛਾ) ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. ਯਥੇੱਛਾਚਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਗਰੁੜ.

ਕਾਮਚੋਲਨਾ. ਕਾਮ (ਅਨੰਗ) ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਲਿਬਾਸ। ੨ ਕਾਮਨਾ ਰੂਪ ਵਸਤ੍ਰ. "ਕਾਮਚੋਲਨਾ ਭਇਆ ਹੈ ਪੁਰਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕਾਮੱਛਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਾਕ੍ਸ਼ੀ.

ਕਾਮਝਾਮ. ਦੇਖੋ, ਤਾਮਝਾਮ.

ਕਾਮਣ. ਸੰਗਯਾ–ਕਾਮਣੁ. ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਨੁ (ਉਸਤਤਿ) ਕਰਨਾ. ਮੰਤ੍ਰਜਪ. "ਕਾਮਣ ਟੂਣੇ ਔਸੀਆਂ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਟੂਣਾ. ਤੰਤ੍ਰ. "ਗੁਣ ਕਾਮਣ ਕਾਮਣਿ ਕਰੈ ਤਉ ਪਿਆਰੇ ਕਉ ਪਾਵੈ."(ਤਿਲੰ ਮਃ੧)ਜੇ ਕਾਮਿਨੀ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਸ਼ੁਭਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਕਰੇ। ੩ ਸੰ. ਕਾਰ੍ਮਣ–ਕਾਮੰਣ. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਰਣ ਮੋਹਨ ਵਸ਼ਿਕਰਣ ਆਦਿਕ ਲਈ ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਦਾ ਸਾਧਨ.

ਕਾਮਣਿ. ਸੰ. ਕਾਮਿਨੀ. ਸੰਗਯਾ–ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਕਾਮਣਿ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਈ ਖੋਟੀ ਅਵਗੁਣਿਆਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅਃ ਮਃ ੧)

ਕਾਮਣਿਆਰਿ, ਕਾਮਣਿਆਰੀ ਵਿ–ਮੰਤ੍ਰ ਤੰਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣ. "ਭੂੰਡੀ ਕਾਮਣਿ ਕਾਮਣਿਆਰਿ." (ਬਿਲਾ ਮਃ ੧) "ਕਾਮਣਿਆਰੀ ਕਾਮਣ ਪਾਏ ਬਹੁਰੰਗੀ ਗਲਿ ਤਾਗਾ."(ਵਡ ਮਃ ੧ ਅਲਾਹਣੀ)

ਕਾਮਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣਿ. "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਮੇਰੀ ਕਾਮਣੀ ਪਾਰਿਉਤਾਰਾ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮਃ ੧)

ਕਾਮਣੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣ.

ਕ਼ਾਮਤ. قامت ਸੰਗਯਾ–ਡੀਲ. ਕੱਦ.

ਕਾਮਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਕਾਮਦ. ਵਿ–ਕਾਮਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਮਨਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਕਰਤਾਰ.

ਕਾਮਦਾ. ਵਿ–ਕਾਮਨਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਇੱਕ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਪਾਤਾਲ ਵਿੱਚ ਅਹਿਰਾਵਣ ਦਾ ਇਸ਼੍ਟ ਸੀ. "ਧਰਜੋ ਧਜਾਨ ਉਰ ਕਾਮਦ ਦੇਵੀ." (ਤੁਲਸੀ)

ਕਾਮਦਾਰ. ਕਾਰਦਾਰ. ਅਹਿਲਕਾਰ. "ਕਾਹੂ ਕਾਮਦਾਰ ਹੋਇ ਬਡੋ ਬਿਵਹਾਰ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾਮਦਾਰੀ. ਸੰਗਯਾ–ਅਹਿਲਕਾਰੀ.

ਕਾਮਦੂਤ. ਉੱਦੀਪਨ ਵਿਭਾਵ। ੨ ਵਸੰਤ.

ਕਾਮਦੇਵ. ਰਤਿ ਦਾ ਪਤਿ, ਮਨੋਜ. ਅਨੰਗ. ਮਦਨ. ਭੋਗ ਵਿਲਾਸ ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, L. Cupid.

ਕਾਮਧੇਨ, ਕਾਮਧੇਨੁ, ਕਾਮਧੈਨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਗਊ, ਜੋ ਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. ਇਹ ਮਨਚਿਤਵੇ ਪਦਾਰਥ ਦੇਣ ਕਰਕੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਸਦਾਉਂਦੀ ਹੈ. "ਅਨਿਕ ਬਸੁਧਾ ਅਨਿਕ ਕਾਮਧੇਨ." (ਸਾਰ ਅਃ ਮਃ ੫) "ਕਾਮਧੇਨੁ ਸੋਹੀ ਦਰਬਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮਃ ੫) "ਕਾਮਧੈਨ ਬਸਿ ਜਾਕੇ." (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦਕ੍ਸ਼ ਦੀ ਕੰਨਯਾ ਸੁਰਭਿ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਸ਼ਯਪ ਦੀ ਬੇਟੀ ਰੋਹਿਣੀ ਜਨਮੀ. ਰੋਹਿਣੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਸੂਰਸੇਨ ਵਸੁ ਦੇ ਵੀਰਯ ਕਰਕੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇੱਕ ਵਿਸ਼ਈ ਵੇਤਾਲ ਕਾਮਧੇਨੁ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਬੈਲ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਉਸ ਨੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਡੇ ਕੱਦ ਦਾ ਬੈਲ ਜਨਮਿਆ ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵਾਹਨ ਹੋਇਆ।

੨ ਕਪਿਲਾ ਨਾਮਕ ਕਾਮਧੇਨੁ ਇੱਕ ਗਊ, ਜੋ ਮਨਚਿਤਵੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿੰਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਗਾਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਗੁ ਨੂੰ ਅਤੇ ਉਸ

ਪਾਸੋਂ ਜਮਦਗ੍ਨਿ ਰਿਖੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਜਦ ਕਾਰ੍‍ਤਵੀਰ੍‍ਯ ਨੇ ਜਮਦਗ੍ਨਿ ਮਾਰਦਿੱਤਾ, ਤਦ ਇਹ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਨੂੰ ਚਲੀਗਈ. ਦੇਖੋ, ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰ੍‍ਤ ਪੁਰਾਣ.

ਕਾਮਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਛਾ. ਚਾਹ. ਵਾਸਨਾ। ੨ ਅਭਿਲਾਖਾ ਦੀ, ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲਣ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ.

ਕਾਮਨਾਰਥੀ. ਸੰ. कामनार्थिन्. ਵਿ—ਕਾਮਨਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾਨੁਸਾਰ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਮਨਾਰੂਪ ਰਥ ਵਾਲਾ ਕਾਮਦੇਵ.

ਕਾਮਨਿ, ਕਾਮਨੀ ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣਿ ਅਤੇ ਕਨਕਾਮਨੀ. "ਕਾਮਨਿ ਚਾਹੈ ਸੁੰਦਰ ਭੋਗ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਮਪਾਲ. ਬਲਭਦ੍ਰ. ਬਲਰਾਮ, ਜੋ ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਖੇਡਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਕਾਮ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਾਮਪਾਲ ਅਨੁਜਨਨੀ ਜਾਚਰ ਨਾਇਕ ਸਤ੍ਰੁ. (ਸਨਾਮਾ) ਕਾਮ (ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ) ਦੇ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਬਲਰਾਮ, ਉਸ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ, ਉਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਘਾਸ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਣ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਕਾਮਬਖ਼ਸ਼. کامبخش ਵਿ—ਕਾਮ (ਮੁਰਾਦ) ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦਾ ਛੋਟਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੬੬੭ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੭੦੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਕਾਮਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਬਾਣ। ੨ ਪੰਜ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮ ਦੇ ਤੀਰ ਪੰਜ ਹਨ.

ਕਾਮਰਿਪੁ. ਕਾਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ.

ਕਾਮਰੀ. ਕੰਬਲ. "ਪੀਸਨ ਪੀਸਿ ਓਢਿ ਕਾਮਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਕਾਮਰੂ. ਕਾਮਰੂਪ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਕਾਮਰੂਪ. ਆਸਾਮ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਭੂਟਾਨ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਪੁਰ ਇੱਕ ਜਿਲਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਕਾਮਾਖ੍ਯਾ ਦੇਵੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਇਸੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਦੇਸ਼ ਮੰਤ੍ਰ ਜੰਤ੍ਰ ਟੂਣੇ ਆਦਿਕ ਲਈ ਵਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਨਗਰ ਗੋਹਾਟੀ ਹੈ। ੨ ਕਾਮਰੂਪ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜਿਸ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਾਮਰੂਪੀ. ਵਿ—ਕਾਮ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ. ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ। ੨ ਕਾਮਨਾ (ਇੱਛਾ) ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਮਲ. ਅ਼ كامل ਕਾਮਿਲ. ਵਿ—ਪੂਰਾ. ਨਕ਼ੁਸਤਾ ਰਹਿਤ. ਕਮਾਲ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਯੋਗਜ.

ਕਾਮਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸਟਕਾ.

ਕਾਮਲੀ. ਕੰਬਲ. ਲੋਈ.

ਕਾਮੜੀ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਮਾ. ਸੇਵਕ। ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਸਾਧੂ ਦਾ ਭੇਖ ਧਾਰਕੇ ਜੋ ਚਮਾਰ ਭਜਨ ਗਾਕੇ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਾਮੜੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

ਕਾਮਾ. ਵਿ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਮਾਊ. ਖੱਟੂ। ੩ ਕਾਮਿਨੀ. ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਤਾ ਸਮ ਨਹੀ ਕਾਮ ਕੀ ਕਾਮਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੬) ੪ ਕਾਮਕੰਦਲਾ. ਮਾਧਵਾਨਲ ਦੀ ਪਿਆਰੀ. "ਕੰਚੁਕੀ ਕਾਮਾ ਕਸੀ ਬਨਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧) ੫ ਕਾਮਨਾ. ਇੱਛਾ. "ਕਾਮਾ ਬ੍ਰਿੰਦ ਪੂਰੀ ਕਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਜਪਿ ਪੂਰਨ ਕਾਮਾ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਾਮਾਂਕੁਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਮ ਦਾ ਅੰਕੁਸ਼ ਲਿੰਗ.

ਕਾਮਾਕ੍ਸ਼ੀ, ਕਾਮਾਖ੍ਯਾ ਕਾਮ (ਸੁੰਦਰ) ਅਕ੍ਸ਼ਿ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲੀ. ਸੁਲੋਚਨਾ। ੨ ਦੇਵੀ ਦਾ ਯੋਨਿਪੀਠ ਕਾਮਾਖ੍ਯਾ. ਕਾਮਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗੋਹਾਟੀ ਤੋਂ ਦੋ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਨੀਲਾਚਲ ਪੁਰ ਬ੍ਰਹਮਪੁਤ੍ਰ ਨਦ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸਤੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਤੀ ਦੀ ਯੋਨਿ (ਭਗ) ਪੂਜੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਤੀ.

ਕਾਮਾਤੁਰ. ਵਿ—ਕਾਮ (ਮਦਨ) ਕਰਕੇ ਆਤੁਰ(ਰੋਗੀ). ੨ ਕਾਮ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ. ਕਾਮਪੀੜਿਤ.

ਕਾਮਾਨੀ. ਕਮਾਈ. ਅ਼ਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ. "ਇਹੈ ਕਾਮਾਨੀ ਰੀਤਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਕਾਮਾਮਨ. ਕ੍ਰਿ—ਕਮਾਉਣਾ. ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ. ਅ਼ਮਲ ਕਰਨਾ. "ਕਾਮਾਮਨ ਕਾ ਮਾਠਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਅਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਸੁਸਤ ਹੈ.

ਕਾਮਾਰਤ. ਵਿ—ਕਾਮ ਕਰਕੇ ਰੋਗੀ। ੨ ਅਨੰਗ ਕਰਕੇ ਦੁਖੀ.

ਕਾਮਾਰਥੀ. ਸੰ. ਕਾਮਾਥਿੰਨ੍. ਵਿ—ਕਾਮ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ. "ਕਾਮਾਰਥੀ ਸੁਆਰਥੀ ਵਾਕੀ ਪੈਜ ਸਵਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ) ੨ ਕਾਮਨਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਗਰਜ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਛਾ.

ਕਾਮਾਰਿ. ਕਾਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ.

ਕਾਮਾਰਿਜ. ਕਾਮ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ਿਵ, ਉਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼ ਅਤੇ ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ.

ਕਾਮਿ. ਦੇਖੋ,ਕਾਮੀ. "ਕਾਮਣਿ ਦੇਖਿ ਕਾਮਿ ਲੋਭਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕਾਮ (ਮਨਮਥ) ਕਰਕੇ. ਮਦਨ ਸੇ. "ਕਾਮਿ ਕਰੋਧਿ ਨਗਰੁ ਬਹੁ ਭਰਿਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਕੰਮ ਵਿੱਚ. ਕਾਮ ਮੇ. "ਨਰੂ ਮਰੈ ਨਰੁ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਕਾਮਿਨੀ. ਸੰ. ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ. "ਤਜਿ ਕਾਮ ਕਾਮਿਨੀ ਮੋਹ ਤਜੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਕਾਮਿਨੀਮੋਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਚਕੜਾ.

ਕਾਮਿਲ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਲ.

ਕਾਮੀ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. "ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਨਾਹੀ ਤਿਨਿ ਕਾਮੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ. ਕਾਮੋਂ ਮੇ. "ਹਰਿ ਤਿਸ ਕੀ ਕਾਮੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਕਾਮਨਾ. "ਤਿਆਗਿ ਸਗਲ ਕਾਮੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੪ ਸੰ. ਕਾਮਿਨ੍. ਕਾਮਨਾ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾ ਵਾਲਾ। ੫ ਕਾਮ (ਅਨੰਗ) ਦੇ ਅਸਰ ਵਾਲਾ. "ਕੁਚਿਲ ਕਠੋਰ ਕਪਟਿ ਕਾਮੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੬ ਅ਼ كمى ਸੰਨੱਧਬੱਧ ਯੋਧਾ. ਕਵਚਧਾਰੀ ਸੂਰਮਾ. "ਕਾਮੀ ਆਦਿ ਉਚਾਰਕੈ ਅਰਿ ਪਦ ਅੰਤ ਸੁ ਦੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ) ਕਵਚਧਾਰੀ ਯੋਧਾ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ। ੭ ਸਿੰਧੀ. ਕਰਮਚਾਰੀ. ਅਹੁਦੇਦਾਰ.

ਕਾਮੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮ. "ਊਤਮ ਕਾਮੁ ਜਪੀਐ ਹਰਿਨਾਮੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਮਨੋਜ. ਮਦਨ. "ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਤਜਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਾਮੁਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿੜਾ. ਚਟਕ.

ਕਾਮੁਕੀ. ਸੰ. ਕਾਮੁਕਾ. ਵਿ—ਇੱਛਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮ੍ਰਿਗੀ.ਹਰਿਣੀ.ਕਾਲੇ ਮਿਰਗ ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਕਹੂੰ ਮਿਰਗ ਹ੍ਵੈਕੈ ਭਲੀ ਭਾਂਤ ਮੋਹੇ। ਕਹੂੰ ਕਾਮੁਕੀ ਜ੍ਯੋਂ ਧਰੇ ਰੂਪ ਸੋਹੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਮੋਦਕੀ. ਦੇਖੋ, ਕੌਮੋਦਕੀ.

ਕਾਮ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਾਮਨਾ ਦੀ ਸਿੱਧੀ ਹੋਵੇ। ੨ ਜਿਸ ਦੀ ਇੱਛਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

ਕਾਮ੍ਯ ਕਰਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਕਰਮ ਜੋ ਕਿਸੇ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. ਕਾਮਨਾ ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ ਕਰਮ.

ਕਾਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਮੂਲਧਨ. ਪੂੰਜੀ। ੩ ਸਮੁਦਾਯ. ਇਕੱਠ.

ਕਾਯਉ. ਕਾਯ (ਸ਼ਰੀਰ) ਹੀ। ੨ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਹੀ. "ਕਾਯਉ ਦੇਵਾ ਕਾਯਉ ਦੇਵਲ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ)

ਕਾਯਸ੍ਥ, **ਕਾਯਥ** } ਦੇਖੋ, ਕਾਇਥ.

ਕਾਯਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਦਾ.

ਕਾਯਨ. ਅ਼ كاين ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਮੌਜੂਦ। ੨ ਤੁ قاين ਕ਼ਾਯਨ. ਪਤਿ ਅਥਵਾ ਪਤਨੀ (ਵਹੁਟੀ) ਦਾ ਭਾਈ।

੩ ਦੇਖੋ, ਕਾਇਨੁ.

ਕਾਯਨਾਤ. ਅ਼ كائنات ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਯਨ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਮਖ਼ਲੂਕ਼ਾਤ.

ਕਾਯਮ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਮ.

ਕਾਯਰ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਰ.

ਕਾਯਲ. ਅ਼ قائل ਕ਼ਾਯਲ. ਵਿ—ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੰਨ ਲੈਣ (ਕ਼ਬੂਲ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ। ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਜਾਕੁਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਾਯਲ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਬਹੁ ਕਾਯਲ ਮਮ ਚਿਤ ਹੋਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾਯਵ੍ਯੂਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਅਨੇਕ ਜਨਮਾਂ ਦੇ ਸੰਚਿਤ ਕਰਮ ਵਰਤਮਾਨ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੰਕਲਪਮਾਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਭੋਗ ਲੈਣੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹੋਰ ਜਨਮ ਧਾਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਾ ਪਵੇ। ੨ ਯੋਗਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਸ਼ਰੀਰ ਧਾਰ ਲੈਣੇ.

ਕਾਯਾ, ਕਾਯਾਂ, ਕਾਂਯਾ ਦੇਖੋ, ਕਾਯ. "ਕਾਂਯਾ ਲਾਹਣਿ ਆਪੁ ਮਦ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮਰਦਾਨਾ) ਦੇਹ ਸ਼ਰਾਬ ਦੇ ਸਾੜੇ ਦੀ ਮੱਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹੌਮੈ ਮਦਿਰਾ (ਸ਼ਰਾਬ) ਹੈ.

ਕਾਯਿਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਦੇਹ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ.

ਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਰ੍ਯ. ਕੰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫ਼ਾ كار "ਜੋ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਸਾਈ ਭਲੀ ਕਾਰ." (ਜਪੁ) ੨ ਵਿ—ਕਰਤਾ. ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੈਸੇ—ਚਰਮਕਾਰ, ਸੁਵਰਣਕਾਰ, ਲੋਹਕਾਰ ਆਦਿ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹ ਇਵੇਂ ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ—ਮੀਨਾਕਾਰ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਨ ਯੋਗ ਕੰਮ. ਕਰਣੀਯ ਕਾਰ੍ਯ. "ਜਿਤਨੇ ਜੀਅਜੰਤੁ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀਨੇ ਤਿਤਨੇ ਸਿਰਿ ਕਾਰ ਲਿਖਾਵੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੪) ੪ ਧਰਮ ਦਾ ਟੈਕਸ. ਦਸਵੰਧ ਆਦਿਕ. "ਕਾਰ ਭੇਟ ਗੁਰ ਕੀ ਸਿਖ ਲ੍ਯਾਵਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਰੇਖਾ. ਲਕੀਰ. "ਦੇਕੈ ਚਉਕਾ ਕਢੀ ਕਾਰ."* (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੬ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਮੰਤ੍ਰਵਿਧਿ ਨਾਲ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਲੀਕ. "ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮਕਾਰ ਦੁਖ ਲਗੈ ਨ ਭਾਈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੭ ਕਾਲਸ. "ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਕਾਰ ਕਰੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਕਾਰ ਕਰੀਠਾ। ੮ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਨ ਕਾਮ ਹੈ ਨ ਕ੍ਰੋਧ ਹੈ ਨ ਲੋਭ ਹੈ ਨ ਕਾਰ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੯ ਅ਼ قعر ਕ਼ਅ਼ਰ. ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਖੂਹ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ. ਖੂਹ ਅਤੇ ਤਾਲ ਦੀ ਗਾਰ. "ਖਨਤੇ ਕਾਰ ਸੁ ਵਹਿਰ ਨਿਕਰਹੀਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੦ ਫ਼ਾ كار ਜੰਗ. "ਖ਼ਸਮ ਰਾ ਚੁ ਕੋਰੋ ਕੁਨਦ ਵਕਤ ਕਾਰ." (ਜਫਰ) ੧੧ ਤੁ قار ਕ਼ਾਰ. ਬਰਫ। ੧੨ ਅ਼. ਕਾਲਾ ਰੰਗ.

ਕਾਰਸ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸ. "ਜੇ ਕਾਰਸ ਕੋ ਲਾਇ ਵਿਸੇਖੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾਰਸਾਪਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਖਾਪਣ.

ਕਾਰਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਸੁਖਕਾਰਕ, ਦੁਖਕਾਰਕ ਆਦਿ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ ਅਥਵਾ ਸਰਵਨਾਮ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਉਹ ਅਵਸਥਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਵੇ. Case. ਕਾਰਕ ਛੀ ਹਨ—

ਕਰਤਾ, ਕਰਮ, ਕਰਣ, ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ, ਅਪਾਦਾਨ ਅਤੇ ਅਧਿਕਰਣ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸ਼੍ਠੀ ਵਿਭਕਤੀ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਸਭੇ ਵਿਭਕਤੀਆਂ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ.*

ਉਦਾਹਰਣ—

(ੳ) ਕਰਤਾ—ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੰਘ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੱਖ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ.

(ਅ) ਕਰਮ—ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਇਆ.

(ੲ) ਕਰਣ—ਕਲਮ ਨਾਲ ਲਿਖੋ.

(ਸ) ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ—ਮੇਰੇ ਲਈ ਘੋੜਾ ਲਿਆਓ.

(ਹ) ਅਪਾਦਾਨ—ਗ੍ਰੰਥੀ ਤੋਂ ਪੋਥੀ ਲੈ ਆਓ.

* ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕਾਰ (ਰੇਖਾ) ਨਾ ਕੱਢੀ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਅੰਨ ਦਾ ਰਸ ਰਾਖਸ ਲੈਜਾਂਦੇ ਹਨ.

* ਛੀਵੀਂ (ਸਸ਼੍ਠੀ) ਵਿਭਕਤੀ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਲਗਦੀ ਹੈ ਇਸ ਕਾਰਕ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਉਦਾਹਰਣ ਕ.

(ਕ) ਸੰਬੰਧ—ਬਾਬੇ ਕਾਲੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਗਤ ਦੇ ਉਧਾਰ ਹਿਤ ਆਇਆ.
(ਖ) ਅਧਿਕਰਣ—ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਾਰਕਦੀਪਕ. ਦੇਖੋ, ਦੀਪਕ (ਅ).

ਕਾਰਕਰੀਠਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਲਸ ਅਤੇ ਕਰੜਾਪਨ. ਸਿਆਹੀ ਅਤੇ ਕਠੋਰਤਾ. "ਮਨਮੁਖ ਹੀਅਰਾ ਅਤਿ ਕਠੋਰ ਹੈ, ਤਿਨਿ ਅੰਤਰਿ ਕਾਰ ਕਰੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਵਿ—ਕਾਲਾ ਕਲੂਠਾ. ਬਹੁਤ ਸਿਆਹ.

ਕਾਰਕੁਨ. ਫ਼ਾ کارکُن ਸੰਗਯਾ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਿੰਦਾ. ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਤਾ.

ਕਾਰਕੁਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਮਦਾਰੀ. ਅਹਿਲਕਾਰੀ. "ਹਰਿਨਾਮੈ ਕੀ ਹਮ ਕਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਾਰਕੁਨੀ ਦਈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਕਾਰਖ, ਕਾਰਖਾ } ਸੰਗਯਾ—ਕਾਲਸ. ਕਾਲੁਸ਼. ਸਿਆਹੀ.

ਕਾਰਖ਼ਾਨਾ. ਫ਼ਾ کارخانہ ਸੰਗਯਾ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਘਰ. ਕਾਰਯਾਲਯ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਕੋਈ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਕਾਰਖਾਪਣ, ਕਾਰਖਿਕ } ਸੰ. कार्षापण ਅਤੇ कार्षिक. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸਿੱਕਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਕਸ਼ (੧੬ ਮਾਸ਼ੇ) ਸੋਨੇ ਅਥਵਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਮਾਸ਼ਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੰਜ ਰੱਤੀ ਦਾ ਸੀ। ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕਾਰਖਿਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਮਕਤਬ ਆਇ ਏਕ ਕਾਰਖਿਕ ਦੀਨ ਕਾਲੂ, ਕਛੁਕ ਮਿਠਾਈ ਬਾਂਟ ਪਟੀਆ ਲਿਖਾਈ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਾਰਗਹ. ਫ਼ਾ کارگہ ਕਾਰਗਾਹ. ਕਾਰਖ਼ਾਨਾ। ੨ ਕਪੜਾ ਬੁਣਨ ਦੀ ਖੱਡੀ. "ਕਹਿਤ ਕਬੀਰ ਕਾਰਗਹ ਤੋਰੀ." (ਆਸਾ) ੩ ਕਰਘਾ. ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਤਾਣੀ ਦੀ ਕੰਘੀ.

ਕਾਰਗਰ. ਫ਼ਾ کارگر ਵਿ—ਲਾਭਦਾਇਕ। ੨ ਅਸਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰ. ਫ਼ਾ کارگزار ਵਿ—ਕਾਰਜ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਰਚੋਬੀ. ਫ਼ਾ کارچوبی ਸੰਗਯਾ—ਜ਼ਰਦੋਜ਼ੀ ਕਸ਼ੀਦਾ. ਜ਼ਰੀ ਨਾਲ ਕੱਢਿਆ ਬੇਲ ਬੂਟਾ. "ਤਿਲਾ ਕਾਰਚੋਬੀ ਲਗੇ ਲਾਲ ਹੀਰਾ."(ਸਲੋਹ)

ਕਾਰਜ. ਸੰ. कार्य्य. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਮ. ਧੰਧਾ."ਕਾਰਜ ਸਗਲੇ ਸਾਧੇ."(ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਫਲ. ਨਤੀਜਾ.

ਕਾਰਜਸਿੱਧਿ, ਕਾਰਜਸੀਧ } ਸੰਗਯਾ—ਕਾਰ੍ਯਸਿੱਧਿ. ਕਾਮਯਾਬੀ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਫਲਤਾ. "ਨਾਮ ਹਮਾਰੈ ਕਾਰਜਸੀਧ."(ਗੋਂਡ ਮ: ੫)

ਕਾਰਜ਼ਾਰ. ਫ਼ਾ کارزار ਸੰਗਯਾ—ਜੰਗ. ਯੁੱਧ.

ਕਾਰਜੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਜ. "ਕਾਰਜੁ ਤੇਰਾ ਹੋਵੈ ਪੂਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਹੇਤੁ. ਸਬਬ."ਜਿਨਿ ਕਾਰਣਿ ਗੁਰੂ ਵਿਸਾਰਿਆ."(ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਵਾਸਤੇ.ਲਿਯੇ."ਰੋਟੀਆ ਕਾਰਣਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸੰਗਯਾ—ਕਾਰਯ ਦਾ ਸਾਧਨ. ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਕਾਰਣ ਕਰਤੇ ਵਸਿ ਹੈ."(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) "ਆਪੇ ਕਰਤਾ ਕਾਰਣ ਕਰਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮੰਨੇ ਹਨ ਇੱਕ ਨਿਮਿੱਤ, ਜੇਹਾਕਿ ਕਪੜੇ ਦਾ ਜੁਲਾਹਾ, ਖੱਡੀ, ਨਲਕੀ ਆਦਿ. ਦੂਜਾ ਉਪਾਦਾਨ, ਜੇਹਾ ਕਪੜੇ ਦਾ ਸੂਤ, ਘੜੇ ਦਾ ਮਿੱਟੀ.

ਕਾਰਣਸ਼ਰੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਆਨੰਦਮਯਕੋਸ਼. ਸੁਖੁਪਤਿ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਉਹ ਕਲਪਿਤ ਸ਼ਰੀਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸਿਆਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਅਹੰਕਾਰ ਦਾ ਸੰਸਕਾਰ ਬਾਕੀ ਰਹਿਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਜੀਵਾਤਮਾ ਸੁਖ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਵਾਲੇ ਅਵਿਦਯਾ ਨੂੰ ਹੀ ਕਾਰਣਸ਼ਰੀਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਕਾਰਣਕਰਣ, ਕਾਰਣਕਰਣੇਉ } ਦੇਖੋ, ਕਰਣਕਾਰਣ। ੨ ਕਾਰਣਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਾਰਣਕਰਣ

ਕਰੀਮ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਾਰਣਤਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣਸ਼ਰੀਰ.

ਕਾਰਣਮਾਲਾ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਕਾਰਜ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ, ਅਰਥਾਤ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਕਾਰਜ, ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਕਾਰਜ ਦਾ ਕਾਰਣ ਵਰਣਨ ਕਰਨਾ "ਕਾਰਣਮਾਲਾ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਹੇਤੁਮਾਲਾ" ਅਤੇ "ਗੁੰਫ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੁਣਿਆ ਮੰਨਿਆ ਮਨਿ ਕੀਤਾ ਭਾਉ ।
ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥ ਮਲਿ ਨਾਉ । (ਜਪੁ)

ਸ਼੍ਰਵਣ ਮਨਨ ਦਾ ਕਾਰਣ, ਮਨਨ ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਦਾ ਕਾਰਣ, ਨਿਦਿਧ੍ਯਾਸਨ ਸਾਕ੍ਸ਼ਾਤਕਾਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਕਿਹਾ.

ਸੇਵਾ ਤੇ ਮਨ ਨੰਮ੍ਰ ਹ੍ਵੈ, ਨੰਮ੍ਰ ਰਿਦੇ ਵਸ ਨਾਮ ।
ਨਾਮ ਸਿਮਰ ਕਰ ਗ੍ਯਾਨ ਹ੍ਵੈ, ਗ੍ਯਾਨ ਮੋਕ੍ਸ਼ ਕੋ ਧਾਮ ।

ਕਾਰਣਿ. ਕਾਰਣ (ਸਬਬ) ਨਾਲ. ਵਾਸਤੇ. ਲਈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣ.

ਕਾਰਣਿਆਰੇ. ਵਿ— ਜੰਗ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਯੋਧਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰ. "ਉੱਨੇ ਕਾਰਣਿਆਰੇ ਰਾਖਸ ਹੜਹੜਾਇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਕਾਰਾ (ਉਪਦ੍ਰਵ) ਕਰਨ ਵਾਲੇ.

ਕਾਰਣੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣ.

ਕਾਰਣੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਵਾਸਤੇ. ਲਿਯੇ. ਲਈ.

ਕਾਰਣੇਯ. ਵਿ—ਕਾਰਣੀਯ. ਕਰਾਉਣ ਯੋਗ੍ਯ.

ਕਾਰਤਕ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕ.

ਕਾਰਤਕਿਆਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕਿਆਨੀ.

ਕਾਰਤਕੇਯ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ.

ਕਾਰਤਵੀਰਯ. ਦੇਖੋ, ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ.

ਕਾਰਤਿਕ. ਸੰ. ਕਾਰ੍‍ਤਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿੱਤਿਕਾਨਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰ ਵਾਲੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ, ਕੱਤਕ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.

ਕਾਰਤਿਕਿਆਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਰ੍‍ਤਿਕੇਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸ੍ਵਾਮਿਕਾਰ੍‍ਤਿਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ.

ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਸੰ. ਕਾਰ੍‍ਤਿਕੇਯ. ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਖੜਾਨਨ. ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੀਰਜ ਪਾਰਵਤੀ ਨਾਲ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਡਿਗਿਆ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੇ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਅਗਨਿ ਨੇ ਸਰਕੜੇ (ਸ਼ਰਕਾਂਡ) ਦੇ ਬੂਝੇ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਛੀ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਉਸ ਦਾ ਪਾਲਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿੱਤਿਕਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਪਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਤਾਰਕਾਸੁਰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਹੈ. ਕਾਰਤਿਕੇਯ ਨੂੰ "ਤਾਰਕਾਰਿ" ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਾਰਤਿਕੇਯਪਿਤ. ਸ਼ਿਵ.

ਕਾਰਤੂਸ. ਫ੍ਰ. Cartouche-ਕਾਰਤੂਸ.* ਪੁਰਤ. ਕਾਰਟੂਸ਼. ਅੰ. Cartridge. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਗਜ ਅਥਵਾ ਧਾਤੁ ਦੀ ਨਲਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰੂਦ ਗੋਲੀ ਆਦਿਕ ਭਰਕੇ ਬੰਦੂਕ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਚਲਾਈਦਾ ਹੈ.

ਕਾਰਦਾਰ. ਫ਼ਾ کاردار ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਹਿਲਕਾਰ. ਕੰਮ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਖ਼ਾ. ਫਾਹੁੜਾ. ਕੂੜਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋੱਲੇ.

ਕਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣ. "ਮਾਇਆ ਕਾਰਨ ਬਿਦਿਆ ਬੇਚਹੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਮਾਇਆ ਵਾਸਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵੇਚਦੇ ਹੋਂ । ੨ ਕਾਰਜ ਦਾ ਸਾਧਨ. "ਕਾਰਨ ਬਪੁਰਾ ਕਿਆ ਕਰੈ ਜਉ ਰਾਮ ਨ ਕਰੈ ਸਹਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਾਰਜ ਦਾ ਸਾਧਨ ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਬੇਚਾਰਾ ਕੀ ਕਰੇ. ੩ ਕਾਰਾਨ. "ਕਾਰਨ ਕੁਨਿੰਦ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਕਾਰਾਨ ਕੁਨਿੰਦਹ.

ਕਾਰਨਕਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰਣਕਾਰਣ. "ਕਾਰਨਕਰਨ ਤੂੰ ਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਾਰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣਿ.

ਕਾਰਨੇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਣੇ. "ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਉ ਰਮਈਏ ਕਾਰਨੇ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ)

---

*ਫ੍ਰਾਂਸੀਸੀ ਜਰਨੈਲਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ.

ਕਾਰਬਾਰ. ਫ਼ਾ. کاربار ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵ੍ਯਾਪਾਰ. ਲੈਣ ਦੇਣ.

ਕਾਰਬਾਰੀ. ਵਿ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਹਿਲਕਾਰ. ਮੁਖ਼ਤਾਰ.

ਕਾਰਮਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਕਾਰ (ਕੰਮ) ਕਰਨ ਜਾਂ ਕਰਾਣ ਲਈ ਕੋਈ ਗੱਲ ਮੰਨਣੀ.

ਕਾਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਮਾ. "ਕਾਰਮਾ ਹਰਨ ਕਾਜ ਸਾਧਨ ਕਰਤ ਤੁਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਲਗ੍ਯੋ ਨਿਸੇਸਹਿ ਕਾਰਮਾ ਤਨ ਏਕ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਦਾਗ ਲੱਗਿਆ.

ਕਾਰਮਾਦਿ. ਕਾਰਮੁਕ ਆਦਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਧਨੁਖ ਆਦਿਕ. "ਕਾਰਮਾਦਿ ਕ੍ਰੂਰ ਕੌਚ ਤੁੱਟ ਹੈਂ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕਾਰਮੁਕ, ਕਾਰਮੰ ਸੰ. कार्म्मुक—ਕਾਰ੍‍ਮੁੰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵੈਰੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਜੋ ਕੰਮ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਰਥ ਹੋਵੇ, ਸੋ ਕਾਰਮੁਕ. ਧਨੁਖ. ਕਮਾਣ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਂਸ ਦੇ ਧਨੁਖ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਾਰਮੁਕ ਹੈ. "ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਰ ਕਾਰਮੁਕ ਥਿਰੇ ਦਰੀਚੀ ਬੀਚ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਬਿਸਿੱਖ ਕਾਰਮੰ ਕਸੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ਧਨੁਖ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਿਖ (ਤੀਰ) ਕਸੇ.

ਕਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਜ.

ਕਾਰਰਵਾਈ. ਫ਼ਾ کارروائی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਯਤਨ. ਤਦਬੀਰ। ੨ ਕਾਰਜ ਵਿੱਚ ਤਤਪਰਤਾ.

ਕਾਰਵਾਂ, ਕਾਰਵਾਨ ਫ਼ਾ کاروان ਸੰਗ੍ਯਾ—ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਕ਼ਾਫ਼ਿਲਾ. ਅੰ. Caravan.

ਕਾਰਵਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਵੀ। ੨ ਕੁਮੁਦਿਨੀ. ਨੀਲੋਫ਼ਰ.

ਕਾਰਵੀ. ਵਿ—ਕੌੜੀ. ਕਟੁ। ੨ ਸੰ. ਕਾਰਵੀ. ਅੱਲ ਕੱਦੂ। ੩ ਸੌਂਫ. ਬਾਦੀਆਂ। ੪ ਸੰ. कर्क—ਕਰਕੰ. ਮਟਕੀ. "ਕਾਂਇਆਂ ਕਾਚੀ ਕਾਰਵੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਕਰੂਆ.

ਕਾਰਵੇਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰੇਲਾ.

ਕਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਪਦ੍ਰਵ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰ. "ਕਾਰਾ ਕਰਯੋ ਹਮਹੂੰ ਸੰਗ ਭਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ—ਕਾਲਾ. "ਤਿਸੁ ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਮੁਖ ਕਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੰਧਨ. ਕੈਦ। ੪ ਪੀੜਾ. ਕਲੇਸ਼. ਕਾੜ੍ਹਾ. "ਕਾਰਾ ਤੁਝੈ ਨ ਬਿਆਪਈ." (ਬਾਵਨ) ੫ ਦੂਤੀ. ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕਾਰਾਗਾਰ, ਕਾਰਾਗ੍ਰਿਹ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੇਲਖ਼ਾਨਾ. ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ ਘਰ.

ਕਾਰਾਵਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੇਲ ਦਾ ਨਿਵਾਸ. ਕੈਦਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਜੇਲਖ਼ਾਨਾ. ਕੈਦਖ਼ਾਨ.

ਕਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਯਾ. ਰੀਤਿ. ਢੰਗ. "ਜਿਨਾ ਕਾਰਿ ਨ ਆਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) ੩ ਮੁਵੱਸ਼ਰ. ਅਸਰ ਸਹਿਤ. "ਗੁਰ ਕੀ ਮਤਿ ਜੀਅ ਆਈ ਕਾਰਿ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਰਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਜੇਹਾ ਸ਼ਲੋਕ (ਛੰਦ) ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਥੋੜੇ ਅਤੇ ਅਰਥ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ। ੨ ਕਿਸੇ ਸੂਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਜੋ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇ. ਛੰਦਬੱਧ ਟੀਕਾ। ੩ ਨਾਟਕ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਨਟ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕਾਰਿੰਡਵ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰੰਡਵ.

ਕਾਰਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ کارنده ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਮਚਾਰੀ. ਕਾਰਕੁਨ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਾਰ੍‍ਯ "ਸਤਿਗੁਰੂ ਫੁਰਮਾਇਆ ਕਾਰੀ ਏਹੁ ਕਰੇਹੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ਇਲਾਜ. ਉਪਾਯ. "ਵੈਦ ਕਿ ਜਾਣੈ ਕਾਰੀ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) "ਸੰਤਹੁ ਇਹਾ ਬਤਾਵਹੁ ਕਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ. "ਸੰਘਾਰ ਦਈ ਰਨ ਕਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ੪ ਕਾਲੀਨਾਗ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਜਮੁਨਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਸੀ. "ਪ੍ਰਾਨ ਡਸੈ ਜਬ ਕਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਕਾਰ. ਰੇਖਾ. ਲੀਕ. "ਕਾਰੀ ਕਢੀ ਕਿਆ ਥੀਐ?" (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੬ ਵਿ—ਕਾਲੀ. ਸਿਆਹ. "ਕਾਜਰਕੋਠ ਮਹਿ ਭਈ

ਨ ਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੭ ਸੰ. कारिन्. ਵਿ- ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਨਾਸਨਕਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) "ਅੰਤਰਿ ਸਬਦ ਰਵਿਆ ਗੁਣਕਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੮ ਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਆ. "ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਨਗਰ ਮਹਿ ਕਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੯ ਫ਼ਾ کاری ਅਸਰਵਾਲਾ. ਮੁਅੱਸਿਰ। ੧੦ ਗਹਿਰਾ. ਡੂੰਘਾ. "ਤਨ ਸੂੰਨ ਜਾਰੀ ਭਯੋ ਜਖਮ ਕਾਰੀ." (ਸਲੋਹ) ੧੧ ਅ਼ قاری ਕ਼ਾਰੀ. ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ। ੧੨ ਕੁਰਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ.

ਕਾਰੀਗਰ. ਫ਼ਾ کاریگر ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹੁਨਰਮੰਦ.

ਕਾਰੀਗਰੀ. ਫ਼ਾ کاریگری ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਰਜ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਹੁਨਰਮੰਦੀ.

ਕਾਰੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਰੀਗਰ. ਹੱਥ ਨਾਲ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਰ.

ਕਾਰੁਨ੍ਯ. ਸੰ. कारुण्य. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਭਾਵ. ਮਿਹਰਬਾਨੀ.

ਕਾਰੂ, ਕਾਰੂੰ ਅ਼ قارون ਕ਼ਾਰੂੰ. Korah. ਇਸਰਾਈਲ ਵੰਸ਼ੀ ਯਜ਼ਹਰ (Izhar) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਧਨੀ ਅਤੇ ਕੰਜੂਸਾਂ ਦਾ ਸਰਤਾਜ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੨੯, ਆਯਤ ੩੮ ਅਤੇ ਸੂਰਤ ੨੮, ਆਯਤ ੭੬—੮੨. ਇਹ ਮੂਸਾ ਦੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ Talmud ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕ਼ਾਰੂੰ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁੰਜੀਆਂ ੩੦੦ ਖੱਚਰਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਸੀ. ਇਹ ਧਨ ਦੇ ਮਦ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਹਜਰਤ ਮੂਸਾ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਤਾਮੀਲ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜ਼ਕਾਤ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ ਸੀ. ਮੂਸਾ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਕਾਰੂੰ ਖ਼ਜ਼ਾਨਿਆਂ ਸਮੇਤ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗਰਕ ਹੋਗਿਆ.*

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਇਤਿਹਾਸਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਕਾਰੂੰ ਨੂੰ ਰੂਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਲਿਖਕੇ ਭੁੱਲ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਯਥਾ—

"ਰੂਮ ਵਲਾਇਤ ਜਹਾਂ ਮਹਾਨਾ।
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਕਾਰੂੰ ਤਿਹ ਥਾਨਾ। xx
ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖ ਦੇਨੇ ਕੇ ਹੇਤਾ।
ਪੁਰ ਪ੍ਰਵਿਸ਼ੇ ਵੇਦੀਕੁਲਕੇਤਾ।
ਕਾਰੂੰ ਕੇਰ ਦੁਰਗ ਜਹਿਂ ਭਾਰੀ।
ਤਿਸ ਕੇ ਬੈਠੇ ਜਾਇ ਅਗਾਰੀ।" xx
(ਨਾਪ੍ਰ. ਉੱਤਰਾਰਧ, ਅ: ੧੬)

"ਨਸੀਹਤਨਾਮਾ" ਕਾਰੂੰ ਦੇ ਹੀ ਪਰਥਾਇ ਉਚਾਰਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ—

"ਸੁਨ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ।
ਦੇਨ ਨਸੀਹਤ ਸਭ ਸੁਖ ਕਾਰੀ।
ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੧
ਕੀਚੈ ਨੇਕਨਾਮੀ ਜੋ ਦੇਵੈ ਖੁਦਾਇ।
ਜੋ ਦੀਸੈ ਜ਼ਿਮੀ ਪਰ ਸੋ ਹੋਸੀ ਫ਼ਨਾਇ। xx
ਚਾਲੀ ਗੰਜ ਜੋੜੇ ਨ ਰਖਿਓ ਈਮਾਨ।
ਦੇਖੋ ਰੇ ਕਾਰੂੰ! ਜੁ ਹੋਤੇ ਪਰੇਸ਼ਾਨ।" xx
(ਨਾਪ੍ਰ. ਉ. ਅ: ੧੬)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਰੂਮ ਵਲਾਇਤ ਗਏ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਖ਼ਤ ਤੇ ਸੁਲਤਾਨ ਸਲੀਮ ਖ਼ਾਨ ਅੱਵਲ ਸੀ.

ਕ਼ਾਰੂਰਾ. ਅ਼ قاروره ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ੀਸ਼ੀ. ਬੋਤਲ। ੨ ਮੂਤ੍ਰ. ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਵੈਦ ਪਾਸ ਲੈਜਾਣ ਕਰਕੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ ਹੈ.

* ਲੀਡੀਆ (Asia minor) ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕਰੂਸਸ (Croesus) ਜੋ ਸਨ ੫੬੦—੫੪੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ ਇਹ ਭੀ ਕਾਰੂ ਕਹਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਵਡਾ ਧਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਵੇਖਕੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਸਿਆਣੇ ਇਸ ਪਾਸ ਆ ਰਹੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੋਲਨ (Solon) ਇੱਕ ਵਡਾ ਰਿਖੀ ਸੀ. ਉਸ ਤੋਂ ਕਰੂਸਸ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਖੀ ਕੌਣ ਹੈ? ਸੋਲਨ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਤ ਸੁਖ ਨਾਲ ਨਿਭੇ. ਜਦ ਫਾਰਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ (Cyrus) ਨੇ ਕਰੂਸਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਫੜ ਲਿਆ ਤੇ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸੋਲਨ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਯਾਦ ਆਈ ਅਰ ਉਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਸੋਲਨ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਆ, ਜਦ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਕਰੂਸਸ ਨੇ ਸਾਰਾ ਹਾਲ ਦੱਸਿਆ, ਤਾਂ ਫਾਰਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ.

ਕਾਰੇ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ. ਕਾਮ ਮੇ। ੨ ਕਾਲੇ. ਸਿਆਹ. "ਕਾਰੇ ਉਭੇ ਜੰਤ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸਿਆਹ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੇ ਚੋਰ ਉਠ ਖੜੇ ਹੋਏ. ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਹ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਣ ਤੋਂ ਚੋਰ ਨਜਰ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ.

ਕਾਰੈ. ਕਾਰਜ ਮੇਂ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ. "ਗੁਰਿ ਕਾਰੈ ਲਾਈਆ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕਾਰੋ. ਵਿ—ਕਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਰਾ.

ਕਾਰੋੜ. ਵਿ—ਕਰੋੜ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੋਟਲੇਹਰ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈ ਧਾਰ. "ਸੁ ਕਾਰੋੜ ਰਾਜੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਰੰਡ, ਕਾਰੰਡਵ ਸੰ. कारण्डव. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੰਸ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਜਲਜੀਵ. ਲੰਮੀ ਗਰਦਨ ਦੀ ਬੱਤਕ. "ਹੰਸ ਕਾਰੰਡਵ ਮੀਨ ਖਗ ਨਾਨਾ." (ਸਲੋਹ)

ਕਾਰ੍ਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾੜ੍ਹਾ. ਕ੍ਵਾਥ. ਜੋਸ਼ਾਂਦਾ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਮਨ ਦੀ ਤਪਤ. "ਕਾਰ੍ਹਾ ਸਦਾ ਰਹੈ ਮਨ ਮਾਹੀਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਮਾਂ. ਵੇਲਾ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਾਟੈ ਸੋ ਕਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ. ਮੌਤ. "ਕਾਲ ਕੈ ਫਾਸਿ ਸਕਤ ਸਰੁ ਸਾਂਧਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਯਮ। ੪ ਦੁਰਭਿੱਖ. ਦੁਕਾਲ. ਕਹਿਤ. "ਕਾਲ ਗਵਾਇਆ ਕਰਤੈ ਆਪਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੫ ਮਹਾਕਾਲ. ਜੋ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਹਿਯੈ ਨ ਚਿਤਾਰਜੋ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ) ੬ ਕਾਲਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸਿਆਹੀ. "ਕਾਲ ਮਤਿ ਲਾਗੀ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ੭ ਵਿ—ਕਾਲਾ. ਸਿਆਹ. "ਨਿੰਦਕ ਕੇ ਮੁਖ ਹੋਏ ਕਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੮ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਨਮਸਮਾਂ. ਜਨਮ. "ਕਾਲ ਬਿਕਾਲ ਸਬਦਿ ਭੁਏ ਨਾਸ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜਨਮ ਮਰਣ ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਗਏ। ੯ ਕਲ੍ਹ. ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਦਿਨ. "ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸ ਹੈ ਪਰੋ ਆਜੁ ਕੈ ਕਾਲ." (ਸ. ਮ: ੯) ਪਰਸੋਂ ਅੱਜ ਜੋ ਕਲ੍ਹ। ੧੦ ਲੋਹਾ। ੧੧ ਸ਼ਨਿਗ੍ਰਹਿ. ਛਨਿੱਛਰ। ੧੨ ਸ਼ਿਵ। ੧੩ ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ। ੧੪ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦੇ ਵਾਪਰਨ ਦਾ ਸਮਾਂ. Tense. ਵਰਤਮਾਨ—ਮੈ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹਾਂ, ਭੂਤ—ਮੈ ਪੜ੍ਹਿਆ, ਭਵਿਸ਼੍ਯ—ਮੈਂ ਪੜ੍ਹਾਂਗਾ.

ਕਾਲਇੰਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿੰਦੀ.

ਕਾਲਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਲਿਮਾ. ਕਾਲਿਕਾ. ਸਿਆਹੀ। ੨ ਕਲੁਸ਼. ਕਲੁਸ਼ਤਾ. ਮਲੀਨਤਾ। ੩ ਕਲੰਕ.

ਕਾਲਸੇਨ, ਕਾਲਸੈਣ ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ. ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵੇਦੀ ਸੋਢੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਮੁਖੀਏ ਇਹ ਰਾਜਾ ਸਨ:—"ਕਾਲਸੈਣ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਭਯੋ ਭੂਪਾ। ××× ਕਾਲਕੇਤੁ ਦੂਸਰ ਭੂਅ ਭਯੋ। ਕ੍ਰੂਰਬਰਸ ਤੀਸਰ ਜਗ ਠਯੋ। ਕਾਲਧੁਜ ਚਤੁਰਥ ਨ੍ਰਿਪ ਸੋਹੈ। ×× ਕਾਲਕੇਤੁ ਅਰੁ ਕਾਲਰਾਯ ਭਨ। ਜਿਨ ਤੇ ਭਯੇ ਪੁਤ੍ਰ ਘਰ ਅਨਗਨ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਅ:੨)

ਕਾਲਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਲਸ. ਕਾਲਿਮਾ. ਕਾਲਖ. "ਨੈਨ ਕੀ ਕਾਲਕ ਬੀਚਲ ਦੇਖ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੪) ੨ ਕਲੁਖ. ਪਾਪ। ੩ ਦਾਗ. ਕਲੰਕ। ੪ ਵਿ—ਕਾਲ ਦੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕਾਲਕਵਰ, ਕਾਲਕਵਲ ਕਾਲ ਦਾ ਗ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਵਲ.

ਕਾਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਕਾ। ੨ ਸਿਆਹੀ.

ਕਾਲਕਾਕਾਲ, ਕਾਲਕਾਲ ਕਾਲ ਦਾ ਭੀ ਕਾਲ. ਸਭ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਕਾਲ ਕਾ ਕਾਲ ਨਿਰੰਜਨੁ ਜਚਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਨਮੋ ਕਾਲ-ਕਾਲੇ." (ਜਾਪੁ)

ਕਾਲਕੂਟ, ਕਾਲਕੂਤ ਦੇਖੋ, ਹੇਮਕੂਟ। ੨ ਜੋ ਕਾਲ ਨੂੰ ਭੀ ਜਲਾ ਦੇਵੇ. ਜ਼ਹਿਰ. ਵਿਸ਼. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਦਾ ਸਮੂਹ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੀ ਕਾਲਕੂਟ ਕਹੀਦਾ ਹੈ.

ਕਾਲਕੇਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.

ਕਾਲਕੰਨਿਆ, ਕਾਲਕੰਨਜਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਲ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਰਾ. ਵ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸਥਾ. ਬੁਢਾਪਾ. "ਮਹਾ

ਸੁੰਦਰੀ ਕਾਇਆ ਕਾਲਕੰਨਿਆ ਗ੍ਰਸਤੇ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਖਕੰਨਜਾ.

ਕਾਲਕ੍ਰਿਪਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਲ ਰੂਪ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਤਲਵਾਰ. ਮਹਾਕਾਲ. "ਕਾਲਕ੍ਰਿਪਾਨ ! ਬਿਨਾ ਬਿਨਤੀ ਨ ਤਊ ਤੁਮ ਕੋ ਪ੍ਰਭੁ ਨੈਕ ਰਿਝੈਹੌਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਲਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਮੇਂ ਦਾ ਫੇਰ. ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼. "ਕਾਲਕ੍ਰਿਯਾ ਐਸੀ ਤਬ ਭਈ."(ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕਾਲਖੇਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਮਾਂ ਵਿਤਾਉਣਾ. ਵਕ਼ਤ ਗੁਜਾਰਨਾ. ਝੱਟ ਲੰਘਾਉਣਾ. ਵੇਲਾ ਟਪਾਉਣਾ.

ਕਾਲਖ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸ. "ਨਾਮਹੀਨ ਕਾਲਖ ਮੁਖਿ ਮਾਇਆ."(ਆਸਾ ਮ: ੪)"ਕਾਲਖ ਦਾਗ ਲਗਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੨ ਕਲੰਕ.

ਕਾਲਗ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੋਤਿਸ਼ੀ, ਜੋ ਸਮੇ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ ਹੈ। ੨ ਸਿਆਣਾ. ਦਾਨਾ, ਜੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਸਮਝਦਾ ਹੈ। ੩ ਕੁੱਕੜ. ਮੁਰਗਾ.

ਕਾਲਗ੍ਰਸ, ਕਾਲਗ੍ਰਸਤ ਵਿ—ਕਾਲਗ੍ਰਸਿਤ. ਕਾਲ ਕਰਕੇ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਾਲ ਦਾ ਨਿਗਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕਾਲਗ੍ਰਸ ਸੰਸਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਕਾਲਗ੍ਰਸਤ ਸਭ ਲੋਕ ਸਿਆਨੇ ਉਠਿ ਪੰਡਿਤ ਪੈ ਚਲੇ ਨਿਰਾਸਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਭਲੇ ਬੁਰੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਭ੍ਰਮ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕਾਲਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ. ਪਾਂਡਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵਡਾ ਭਾਈ. ਕਾਲ (ਧਰਮ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. "ਕਾਲਜ ਧਰਮਜ ਸ਼ਲਜਰਿਪੁ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਜ । ੩ ਪਹਾ-ਜੰਗਲੀ ਕਾਲਾ ਮੁਰਗਾ.

ਕਾਲਜਮਨ, ਕਾਲਜਮੁਨ, ਕਾਲਜਮੰਨ ਸੰ. ਕਾਲਯਵਨ. ਗੋਪਾਲੀ ਅਪਸਰਾ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਗਾਰਗ੍ਯ ਮੁਨੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਯੂਨਾਨੀ ਰਾਜਾ ਸੀ.* ਇਹ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਪੱਕਾ ਦੋਸਤ ਸੀ. ਜਦ ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਕਾਲਯਮਨ ਮਥੁਰਾ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ, ਤਦ ਜੰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਇਸ ਅੱਗੇ ਭੱਜ ਗਏ. ਕਾਲਯਮਨ ਨੇ ਦੂਰ ਤਾਈਂ ਪਿੱਛਾ ਕੀਤਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾਉ ਬਚਾਕੇ ਇੱਕ ਕੰਦਰਾ ਵਿੱਚ ਧਸਗਏ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਚਕੁੰਦ ਰਾਜਰਿਖੀ ਸੁੱਤਾਪਿਆ ਸੀ. ਉਸ ਉੱਪਰ ਆਪਣਾ ਵਸਤ੍ਰ ਪਾਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਲੁਕਗਏ. ਕਾਲਯਮਨ ਨੇ ਮੁਚਕੁੰਦ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜਾਣਕੇ ਲੱਤ ਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੁਚਕੁੰਦ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁਲ੍ਹੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕ੍ਰੋਧਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਾਲ ਕਾਲਯਮਨ ਭਸਮ ਹੋਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਮੁਚਕੰਦ. "ਜਰਾਸੰਧਿ ਕਾਲਜਮੁਨ ਸੰਘਾਰੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ ਕਾਲਜਮੰਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਾਲਜਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਲ ਦੀ ਫਾਹੀ. "ਕਾਲਜਾਲ ਜਮ ਜੋਹਿ ਨ ਸਾਕੈ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਕਾਲਝਰਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਬੋਹੜੀ.

ਕਾਲਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਤ੍ਰ. "ਸੁਤ ਪਿਤੋ ਸਗਲ ਕਾਲਤ੍ਰ ਮਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਾਲਤ੍ਰੈਦਰਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਕਾਲਦਰਸੀ. "ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਕਾਲਤ੍ਰੈਦਰਸੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕਾਲਦਾੜ੍ਹ. ਕਾਲ (ਮੌਤ) ਦੀ ਦਾੜ੍ਹ. ਯਮਦਾਢ. ਦੇਖੋ, ਜਮਦਾੜ੍ਹ ਅਤੇ ਬਨੈਟੀ.

ਕਾਲਦੈਤ. ਕਾਲਰੂਪ ਦੈਤਜ. "ਕਾਲਦੈਤ ਸੰਘਾਰੇ ਜਮਪੁਰਿ ਗਏ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਕਾਲਧੁਜ, ਕਾਲਧ੍ਵਜ ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.

ਕਾਲਨਿ. ਵਿ—ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਜਗਉਪਜਾਵਨਿ ਪਾਲਨਿ ਕਾਲਨਿ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਾਲਨੁਜਾ. ਕਾਲ (ਧਰਮ) ਦੀ ਅਨੁਜਾ (ਛੋਟੀ ਭੈਣ), ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਾਲਨੇਮਿ, ਕਾਲਨੇਮੁ ਰਾਵਣ ਦਾ ਮਾਮਾ, ਜੋ ਹਨੂਮਾਨ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਲ੍ਯਾ ਬੂਟੀ ਲਿਆਉਣੋਂ ਰੋਕਣਾ

* ਡਾਕਟਰ ਸਪੂਨਰ (Spooner) ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਸ਼ੀਆ ਦਾ ਰਾਜਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ.

ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਹਨੂਮਾਨ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ। ੨ ਇੱਕ ਦਾਨਵ, ਜੋ ਹਿਰਨਜਕਸ਼ਿਪੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਸੌ ਹੱਥ ਅਤੇ ਸੌ ਮੁਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸੁਰਗ ਆਪਣੇ ਕਬਜੇ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤਾ ਕੱਢ ਦਿੱਤੇ ਸਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਫਿਰ ਇਹੀ ਕੰਸ ਹੋਕੇ ਜਨਮਿਆ. "ਰਕਤਬੀਜ ਕਾਲਨੇਮੁ ਬਿਦਾਰੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਾਲਪਾਇ. ਸਮਾਂ ਪਾਕੇ. ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਚਾਲ ਅਨੁਸਾਰ। ੨ ਅਕਾਲ ਦੀ ਆਗਯਾ ਪਾਕੇ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ. "ਕਾਲ ਪਾਇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਪੁ ਧਰਾ." (ਚੌਪਈ)

ਕਾਲਪਿਤਾ. ਕਾਲ (ਧਰਮਰਾਜ) ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੂਰਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਾਲਪੀ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਜਾਲਉਨ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪੁਰਾਣੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਲਿਖੀ ਹੈ. "ਸਹਿਰ ਕਾਲਪੀ ਮਾਹਿ ਬਸਤ ਤੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩) "ਮਾਯਾ ਯਹਿ ਕਾਲਪੀ ਕੀ ਮਿਸ਼ਰੀ ਕੋ ਕੂਜਾ." (ਦੇਵੀਦਾਸ)

ਕਾਲਪੁਰਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਯਮਦੂਤ. ਕਾਲ (ਧਰਮ) ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਕਾਲਪੁਰਖ ਕਾ ਮਰਦੈ ਮਾਨ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ. "ਕਾਲਪੁਰਖ ਕੀ ਕਰੀ ਬਡਾਈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ. ਸਮੇਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਵੇਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

ਇੱਕ ਲਘੁ ਅੱਖਰ ਦੇ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇ ਉਹ ਨਿਮੇਸ਼ (ਅੱਖ ਦਾ ਝਮਕਣਾ) ਹੈ.

੧੫ ਨਿਮੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਕਾਸ਼੍ਠਾ.
੩੦ ਕਾਸ਼੍ਠਾ ਦੀ ਕਲਾ.
੨੦ ਕਲਾ ਦਾ ਮੁਹੂਰਤ.
੬੦ ਮੁਹੂਰਤ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ.
੧੫ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦਾ ਪਕ੍ਸ਼ (ਪੱਖ).
੨ ਪਕ੍ਸ਼ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.
੨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਰਿਤੁ (ਰੁੱਤ).
੬ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਅਯਨ.
੨ ਅਯਨ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ.

ਅਮਰਕੋਸ਼ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

੧੮ ਨਿਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਸ਼੍ਠਾ.
੩੦ ਕਾਸ਼੍ਠਾ ਦੀ ਕਲਾ.
੩੦ ਕਲਾ ਦਾ ਕ੍ਸ਼ਣ.
੧੨ ਕ੍ਸ਼ਣ ਦਾ ਮੁਹੂਰਤ.
੩੦ ਮੁਹੂਰਤ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ (ਅਹੋਰਾਤ੍ਰ).*
੧੫ ਅਹੋਰਾਤ੍ਰ ਦਾ ਪਕ੍ਸ਼.
੨ ਪਕ੍ਸ਼ ਦਾ ਮਹੀਨਾ.
੨ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਰਿਤੁ (ਰੁੱਤ).
੩ ਰਿਤੁ ਦਾ ਅਯਨ.
੨ ਅਯਨ ਦਾ ਸਾਲ.

ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਪ੍ਰਭਾਕਰ ਅਨੁਸਾਰ:—

੧੫ ਨਿਮੇਖ ਵਿਸਾ.
੧੫ ਵਿਸੇ ਦਾ ਚਸਾ.
੩ ਚਸੇ ਦਾ ਪਲ.
੬੦ ਪਲ ਦੀ ਘੜੀ.
੮ ਘੜੀ ਦਾ ਪਹਿਰ.
੮ ਪਹਿਰ ਅਥਵਾ ੬੦ ਘੜੀ ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ.

ਇਸ ਸਮੇਂ ਵੇਲੇ ਦੀ ਵੰਡ ਇਉਂ ਹੈ:—

੬੦ ਸੈਕੰਡ (second) ਦਾ ਮਿਨਟ (minute).
੬੦ ਮਿਨਟ ਦਾ ਘੰਟਾ (hour).
੩ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਦਾ ਪਹਿਰ (watch).
੮ ਅੱਠ ਪਹਿਰ (੨੪ ਘੰਟਿਆਂ) ਦਾ ਦਿਨ ਰਾਤ.† ਦੇਖੋ, ਕਲਪ ਅਤੇ ਯੁਗ.

ਕਾਲਫਾਸ. ਕਾਲ ਦੀ ਪਾਸ਼. ਜਮ ਦੀ ਫਾਹੀ. "ਕਾਲ-ਫਾਸ ਜਬ ਗਰ ਮੈਂ ਮੇਲੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੯)

---

* ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਦੂਜੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਤਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਮੁਸਲਮਾਨ ਸ਼ਾਮ (ਸੰਝ) ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਦੂਜੀ ਸੰਝ ਤਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਈਸਾਈ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤੋਂ ਦੂਜੀ ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਤਕ ਦਿਨ ਰਾਤ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

† ਇਸ ਸਮੇ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਦਿਨ ਰਾਤ ਅਤੇ ਸਾਲ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਇਉਂ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਸਦਾ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਤੇ ਫਿਰਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਅਰ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਭੀ ਗੇੜਾ ਲਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਠੀਕ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਆਪਣੇ ਧੁਰੇ ਤੇ ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਚਕ੍ਰ ਲਗਾਉਣ ਵਿੱਚ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦਿਨ—ਰਾਤ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਸਮੇ ਨੂੰ ੨੪ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ਇੱਕ ਹਿੱਸੇ☞

ਕਾਲਬ. ਅ਼ قالب ਕ਼ਾਲਬ. ਸੰਗਯਾ—ਸੰਚਾ. ਢਾਂਚਾ। ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. ਜਿਸਮ.

ਕਾਲਬਿਕਾਲ. ਜਨਮ ਮਰਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲ ੮ ਅਤੇ ਬਿਕਾਲ.

ਕਾਲਬੁਦ, ਕਾਲਬੂਤ ਫ਼ਾ کالبد ਸੰਗਯਾ—ਸੰਚਾ. ਢਾਂਚਾ. ਕਲਬੂਤ. "ਕਾਲਬੂਤ ਕੀ ਹਸਤਨੀ ਮਨ ਬਉਰਾ ਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਹਾਥੀ ਦੇ ਫੜਨ ਲਈ ਹਥਣੀ ਦਾ ਕਾਲਬੂਤ ਬਣਾਕੇ ਘਾਸ ਨਾਲ ਢਕੇ ਹੋਏ ਡੂੰਘੇ ਟੋਏ ਪੁਰ ਖੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਮਦਮੱਤ ਹਾਥੀ ਆਕੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਡਿਗਕੇ ਫਸਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.

ਕਾਲਭਾਸ. ਸੰ. ਕਲਜਭਾਸ. ਸੰਗਯਾ—ਪਹਿ (ਪੁਹ) ਫਟਣ ਵੇਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਕਿ ਖੰ ਕਾਲਭਾਸੰ." (ਦੱਤਾਵ) ਦੱਤ ਸਵੇਰ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ ਵਾਂਙ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦਾ ਹੈ.

ਕਾਲਮਾਕੀ, ਕਾਲਮਾਖੀ, ਕਾਲਮਾਛਾ, ਕਾਲਮਾਛੀ ਵਿ—ਕਲਮਾਸ (ਕਲਮਾਕ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ. "ਕਾਲਮਾਖੀ ਛੁਭੇ ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ." (ਕਲਕੀ) ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾਕ.

ਕਾਲਮੁਖਾ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੁਰ ਕਾਲਸ (ਕਾਲਖ) ਲਗੀ ਹੈ. ਕਲੰਕ ਸਹਿਤ. "ਤਉ ਕਾਲਮੁਖਾ ਉਠਿਜਾਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਾਲਯਮਨ, ਕਾਲਯਵਨ ਦੇਖੋ, ਕਾਲਜਮਨ.

ਕਾਲਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਰ. "ਕਾਲਰ ਭੀਤ ਗਿਰੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ:੫) ੨ ਸ਼ੋਰਾ, ਜੋ ਕੱਲਰ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. "ਕਾਲਰ ਲਾਦਸਿ ਸਰ ਲਾਂਘਣਉ, ਲਾਭ ਨ ਪੂੰਜੀ ਸਾਥ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧, ਮ: ੧) ਸ਼ੋਰਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਖਰਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕਾਲਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.

ਕਾਲਰਾਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮੌਤ ਦੀ ਰਾਤ। ੨ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ। ੩ ਪ੍ਰਲੈ ਦੀ ਰਾਤ। ੪ ਦਿਵਾਲੀ ਦੀ ਰਾਤ, ਕੱਤਕ ਬਦੀ ੩੦। ੫ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ. ਕਾਲਿਕਾ.

ਕਾਲਰਾਯ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.

ਕਾਲਰਿ. ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ. "ਕਾਲਰਿ ਬੀਜਸਿ ਦੁਰਮਤਿ ਐਸੀ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਉਗਦਾ ਨਹੀਂ. ਕੱਲਰ ਵਿੱਚ ਬੀਜਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਕੁਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ.

ਕਾਲੜਾ, ਕਾਲੜੀ ਵਿ—ਕਾਲਾ. ਕਾਲੀ. ਸਿਆਹ.

ਕਾਲਾ. ਵਿ—ਸਿਆਹ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ੨ ਕਲੰਕੀ. ਦੋਸ਼ੀ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਚੋਰ, ਜੋ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਾਲਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ. "ਕਾਲਿਆਂ ਕਾਲੇ ਵੰਨ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

[illegible] ਨੂੰ ਘੰਟਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਹਰ ਘੰਟੇ ਨੂੰ ੬੦ ਹਿੱਸਿਆਂ (ਮਿੰਟਾਂ) ਵਿੱਚ ਵੰਡਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਫੇਰ ਹਰ ਮਿੰਟ ਨੂੰ ੬੦ ਹਿੱਸਿਆਂ (ਸੈਕੰਡਾਂ) ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੈ.

ਸੂਰਜ ਦੇ ਚੌਗਿਰਦੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਠੀਕ ੩੬੫ ਦਿਨ ੫ ਘੰਟੇ ੪੮ ਮਿੰਟ ਅਤੇ ੪੬ ਸੈਕੰਡਾਂ ਵਿੱਚ, ਇੱਕ ਪੂਰਾ ਚਕ੍ਰ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਲੀ ਸਾਲ ਇਤਨੇ ਹੀ ਚਿਰ ਦਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਇਹ ਗਿਣਤੀ ਵਿਖਮ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹਰ ਸਾਲ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ੩੬੫ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਕੇ ਹਰ ਚੌਥੇ ਸਾਲ ਨੂੰ ੩੬੬ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਮੰਨਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਤਾਕਿ ਉੱਪਰ ਬਚੇ ਮਿੰਟਾਂ ਤੇ ਸੈਕੰਡਾਂ ਦਾ ਵਾਧੂ ਸਮਾ ਭੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਆਜਾਵੇ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਭੀ ਛਣ ਵਿੱਚ ਸਮਾਂ ਉਹੋ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਪੂਰਵ ਦੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜਦ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਰਾਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਰਾਤ ਪੈਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਦੇ ਧ੍ਰੁਵਮੰਡਲਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਅਤੇ ਦਿਨ ਕਈ ਕਈ ਮਹੀਨਿਆਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਕਾਰਣ ਇਹ ਕਿ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਪੁਰ ਸੂਰਜ ਕਦੇ ਬਹੁਤੇ ਚਿਰ ਤਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਕਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਤੀਕ ਲੋਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

੪ ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼। ੫ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀਆ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਹੋਇਆ। ੬ ਡਿੰਗ. ਪਾਗਲ. ਸਿਰੜਾ.

ਕਾਲਾ ਹਰਣ. ਭਾਵ—ਵਿਸ਼ੇਲੰਪਟ ਜੁਆਨ ਪੁਰਖ. "ਤੂ ਸੁਣਿ ਹਰਣਾ ਕਾਲਿਆ! ਕੀ ਵਾੜੀਐ ਰਾਤਾ?" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਕਾਲਾਖ਼ਾਨ. ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ, ਜੋ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਆਇਆ, ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੨ ਸਵਾ ਸੌ ਸਵਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਸਮੇ ਸਾਥੀ ਪਠਾਣਾਂ ਵਾਂਙ ਨਮਕਹਰਾਮ ਹੋਕੇ,ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਜਾਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਧੂਸ਼ਾਹ.

ਕਾਲਾਗਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਲੀ ਜਹਿਰ. ਅਫੀਮ. ਅਹਿਫੇਨ.

ਕਾਲਾਂਤਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੂਜਾ ਸਮਾ। ੨ ਉਤਪੱਤੀ ਤੋਂ ਪਿਛਲਾ ਸਮਾ। ੩ ਵਿ—ਦੂਸਰੇ ਵੇਲੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.

ਕਾਲਾਨੁਜਾਈਸ ਅਸਤ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਕਾਲ (ਯਮ) ਦੀ ਅਨੁਜਾ (ਛੋਟੀ ਭੈਣ) ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਹੀ. ਪਾਸ਼.

ਕਾਲਾਪਾਣੀ. ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਕਾਲਾ ਨਜਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਐਂਡੇਮਨ (ਅੰਡੇਮਨ) ਅਤੇ ਨਿਕੋਬਾਰ ਦ੍ਵੀਪਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਸਮੁੰਦਰ ਬਹੁਤ ਕਾਲਾ ਵਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਭਾਰਤ ਦੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ਨਿਕਾਲੇ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਜਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਇਨ੍ਹਾਂ ਟਾਪੂਆਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਜਲਾਵਤਨੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ "ਕਾਲਾਪਾਨੀ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਕਾਲਾਬਾਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਜ਼ਾਰਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਛਾਉਣੀ, ਜੋ ਐਬਟਾਬਾਦ ਅਤੇ ਮਰੀ ਦੀ ਸੜਕ ਪੁਰ ਹੈ। ੨ ਮੀਆਂਵਾਲੀ ਜਿਲੇ ਦੀ ਈਸਾਖੇਲ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਿੰਧੁਨਦ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕੰਢੇ ਹੈ. ਇੱਥੋਂ ਪੀਲੀ ਫਟਕੜੀ ਬਹੁਤ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

ਕਾਲਾਯੁਧ. ਕਾਲ (ਮਹਾਕਾਲ) ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਖੜਗ. "ਕਰੀਕਰਾਂਤਕ ਕਸ੍ਰਿਰਿਪੁ ਕਾਲਾਯੁਧ ਕਰਵਾਰ। ਕਰਾਚੋਲ ਕਿਰਪਾਨ ਕੇ ਲੀਜਹੁ ਨਾਮ ਸੁਧਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਕਾਲ (ਯਮ) ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਫਾਂਸੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਾਲਾਲੇਖ. ਕਲੰਕ ਵਾਲੀ ਲਿਖਤ. ਐਸੀ ਤਹਿਰੀਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੋਰਨਾ ਪੁਰ ਦੋਸ਼ ਥੱਪੇ ਜਾਣ. "ਜੇ ਤੂ ਅਕਲ ਲਤੀਫ ਕਾਲੇ ਲਿਖ ਨ ਲੇਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਜਦ ਆਪਣੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਦੋਸ਼ ਭਰੇ ਪਏ ਹਨ, ਫੇਰ ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਬੁਰੇ ਲੇਖ ਨਾ ਲਿਖ। ੨ ਖੋਟੇ ਕਰਮ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਜੀਵ ਦੀ ਕਿਸਮਤ ਬੁਰੀ ਲਿਖੀ ਜਾਵੇ.

ਕਾਲਿ. ਕਾਲ ਕਰਕੇ. ਕਾਲ ਨੇ. "ਸਭ ਬਾਧੀ ਜਮ ਕਾਲਿ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਜਬ ਲਗੁ ਕਾਲਿ ਗ੍ਰਸੀ ਨਹੀ ਕਾਇਆ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਕਾਲਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਲਸ. ਕਾਲਿਮਾ. ਸਿਆਹੀ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਸਮੇਂ ਦਾ. ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀਨ ੨.

ਕਾਲਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਿਆਹੀ. ਕਾਲਸ। ੨ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਕਾਲੀ। ੩ ਜਲਭਰੀ ਮੇਘਮਾਲਾ। ੪ ਕਾਲਕੜਛੀ ਚਿੜੀ. ਸ਼ਜ਼ਾਮਾ। ੫ ਕਾਲ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਉਹ ਸ਼ਕਤਿ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸੰਹਾਰ ਸ਼ਕਤਿ.

ਕਾਲਿਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਲਸ. ਕਾਲਖ. ਕਾਲਿਕਾ. ਸਿਆਹੀ। ੨ ਦਾਗ. ਕਲੰਕ.

ਕਾਲਿਜ. ਅੰ. College. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਹਾ ਵਿਦ੍ਯਾਲਯ. ਉੱਚੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ.

ਕਾਲਿੰਜਰ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿੰਜਰ ਅਤੇ ਕਾਲੰਜਰ.

ਕਾਲਿਤ੍ਰ, ਕਾਲਿਤ੍ਰੀ } ਦੇਖੋ, ਕਲਤ੍ਰ.

ਕਾਲਿੰਦ. ਵਿ—ਕਲਿੰਦ ਪਹਾੜ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਕਾਲਿਦਾਸ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕਵਿ, ਜੋ ਬੰਗਾਲ ਅਹਾਤੇ ਦੇ ਮੁਰਸ਼ਿਦਾਬਾਦ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸਿੰਗੀਗੋਂਡਾ ਪੰਚਥੂਪੀ ਦੇ ਮਕਾਮ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਔਖਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਾਲਿਦਾਸ ਨੂੰ ਈਸਵੀ ਪੰਜਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਭੀ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਕਾਲਿਦਾਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਡੀ ਮਨੋਹਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦਾ ਕਵਿਰਾਜ ਕਹਿਣਾ ਅਤਯੁਕ੍ਤਿ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਇਸ ਕਵਿਰਾਜ ਦੇ ਬਣਾਏ ਗ੍ਰੰਥ—ਸ਼ਕੁੰਤਲਾਨਾਟਕ, ਕੁਮਾਰਸੰਭਵ, ਨਲੋਦਯ, ਮਾਲਵਿਕਾਗਨੀਮਿਤ੍ਰ, ਰਘੁਵੰਸ਼, ਮੇਘਦੂਤ, ਵਿਕ੍ਰਮੋਰਵਸ਼ੀਯ ਆਦਿਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ ਹਨ ਉਹੀ ਇਸ ਦੀ ਚਮਤਕਾਰੀ ਬੁੱਧਿ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕਾਲਿਦਾਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—"ਇਹ ਬ੍ਰਹਮ ਵੇਦਨਿਧਾਨ। ਦਸਅਸ੍ਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਾਨ। ਕਰ ਕਾਲਿਦਾਸਵਤਾਰ। ਰਘੁਕਾਵ੍ਯ ਕੀਨ ਸੁਧਾਰ।" (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ੨ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕਵੀ ਹੋਏ ਹਨ.

ਕਾਲਿੰਦੀ, ਕਾਲਿੰਦ੍ਰਕਾ, ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਕਲਿੰਦ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਨਦੀ, ਯਮੁਨਾ (ਜਮਨਾ). ੨ ਕਲਿੰਦ (ਸੂਰਜ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਜਮੁਨਾ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਤਟ ਕਰੇ ਵਿਲਾਸਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਤਟ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬੈਠੇ ਸਰਬ ਸੁਨਾਇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਾਲਿੰਦ੍ਰੀ ਅਨੁਜ ਤਨੁਜ. ਕਾਲਿੰਦੀ (ਯਮੁਨਾ) ਦਾ ਅਨੁਜ (ਛੋਟਾ ਭਾਈ) ਧਰਮਰਾਜ, ਉਸ ਦਾ ਤਨੁਜ (ਪੁਤ੍ਰ) ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ਼ਾਲਿਬ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਬ.

ਕਾਲਿਮਾ. कालिमन्. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਲਾਪਨ. ਸ੍ਯਾਹੀ. ਸ਼੍ਯਾਮਤਾ, ਕਾਲਖ। ੨ ਕਲਫ. ਖ਼ਿਜ਼ਾਬ.

ਗਈ ਵੈ ਤਰੁਨ ਅਬ ਤਰੁਨੀ ਨ ਨੇਹ ਕਰੈ
ਤਰਨੀ ਬੈਤਰਨੀ ਔਤਰਨੀ ਅਗਮ ਗੌਨ,
ਰਹੀ ਹੈ ਨ ਬਾਕੀ ਅਬ ਨਜਰ ਜੁਬਾਕੀ ਬਾਂਕੀ
ਰਸਿਕਸਭਾ ਮੇ ਬੈਠ ਰਸਨਾ ਤੋ ਚਾਹੈਂ ਮੌਨ,
ਬੀਤੇ ਦਿਨ ਜੀ ਕੇ ਅਬ ਅਵਧਿ ਨਜੀਕੇ ਰਹੀ
ਊਜਰੇ ਭਏ ਹੈਂ ਕੇਸ ਊਜਰੇ ਬਿਸ਼ਾ ਕੇ ਭੌਨ,
ਕਾਲ ਕੀ ਬਲੀ ਪੈ ਮੁਖਕੰਜ ਕੀ ਕਲੀ ਪੈ
ਸਸਿਅੰਸ਼ੁ ਅਵਲੀ ਪੈ ਅਬ ਲੀਪੈ ਕਾਲਿਮਾ ਕੋ ਕੌਨ?

੩ ਦਾਗ਼. ਕਲੰਕ.

ਕਾਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਦੇਵੀ. ਕਾਲਿਕਾ. "ਚੰਡੀ ਦਯੋ ਵਿਦਾਰ, ਸ੍ਰੋਣ ਪਾਨ ਕਾਲੀ ਕਰ੍ਯੋ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਹਿਮਾਲਯ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਇੱਕ ਨਦੀ। ੩ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਤੋਪ ਦਾ ਨਾਉਂ। ੪ ਇੱਕ ਸਰਪ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਜਮੁਨਾ ਤੋਂ ਨਿਕਾਲਿਆ. ਕਾਲੀਯ. "ਕਾਲੀ ਨਥਿ ਕਿਆ ਵਡਾ ਭਇਆ?" (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੫ ਕਲ੍ਹ. ਕਲ੍ਯ. "ਮਤ ਜਾਣਹੁ ਆਜ ਕਿ ਕਾਲੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੬ ਵਿ—ਸ੍ਯਾਹ. ਕਾਲਿਮਾ ਸਹਿਤ. ਕਾਲੀ. "ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਤੂ ਕਿਤ ਗੁਨਿ ਕਾਲੀ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ੭ ਕਲੰਕਿਤ. ਦੂਸ਼ਿਤ. "ਕਾਲੀ ਹੋਈਆ ਦੇਹੁਰੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਚਹੁ ਜੁਗੀ ਕਲਿ ਕਾਲੀ ਕਾਂਢੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੮ ਕਾਲੀਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜੈਸੇ ਸਮਕਾਲੀਨ ਦੀ ਥਾਂ ਸਮਕਾਲੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀਨ ੨। ੯ ਡਿੰਗ. ਅਫੀਮ. ਅਹਿਫੇਨ। ੧੦ ਕਾਲੀਂ. ਕਾਲੇ ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ. ਭਾਵ—ਜਵਾਨੀ ਵਿੱਚ. "ਕਾਲੀ ਜਿਨ੍ਹੀ ਨ ਰਾਵਿਆ ਧਉਲੀ ਰਾਵੈ ਕੋਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕ਼ਾਲੀਆ. ਵਿ—ਕਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਲੀਯ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤ੍ਯਾਰਾ. "ਸੰਤ ਕਾਲੀਆ ਧਰਤਿ ਬਿਦਾਰਉ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ਸੰਤ ਦੇ ਹਤ੍ਯਾਰੇ ਨੂੰ ਧਰਤੀ ਤੋਂ ਮਿਟਾਂਉਨਾ ਹਾਂ.

ਕਾਲੀਚਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲੀਚਾ.

ਕਾਲੀ ਦਹ. ਜਮੁਨਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕਾਲੀਨਾਗ ਨੂੰ ਨੱਥਿਆ ਸੀ.

ਕਾਲੀਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਿਦਾਸ.

ਕਾਲੀਧਾਰ. ਭਾਵ—ਡੂੰਘੀ ਧਾਰਾ. ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਡੂੰਘਾ ਜਲ ਸਿਆਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਬੂਡੇ ਕਾਲੀਧਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕ਼ਾਲੀਨ. ਤੁ. قالین ਸੰਗਯਾ—ਗਲੀਚਾ. ਉਭਰੀ ਹੋਈ ਉੱਨ ਅਥਵਾ ਸੂਤ ਦਾ ਬਿਛਾਉਣਾ। ੨ ਸੰ. ਕਾਲੀਨ. ਵਿ—ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਵੇਂ—ਸਮਕਾਲੀਨ* (ਹਮਅ਼ਸਰ).

ਕਾਲੀਨਥੀਆ, **ਕਾਲੀਨਾਗ**, **ਕਾਲੀਨਾਥ** — ਕਾਲੀਯ (ਕਾਲੀਨਾਗ) ਨੂੰ ਨੱਥਣ ਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ. ਯਮੁਨਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਸੱਪ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਨੇ ਨੱਥਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੀ ੪.

ਕਾਲੀਪੋਸ਼. ਵਿ—ਸਿਆਹ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕਾ, ਜੋ ਸਿਆਹ ਲਿਬਾਸ (ਹਰਵੇਲੇ ਮਾਤਮ ਜਾਣਕੇ) ਪਹਿਨਦਾ ਹੈ. "ਕਾਲੀਪੋਸ ਕਲੰਦਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕਾਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲ. "ਕਾਲੁ ਨ ਚਾਂਪੈ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂ। ੩ ਕਲ੍ਯ. ਕਲਯ. ਵੀਤ ਗਿਆ ਦਿਨ. "ਛਿਨੁ ਛਿਨੁ ਕਰਿ ਗਇਓ ਕਾਲੁ ਤੈਸੇ ਜਾਤੁ ਆਜੁ ਹੈ." (ਜੈਜਾ ਮ:੯)

ਕਾਲੁਖ. ਦੇਖੋ, ਕਲੁਖ, ਕਾਲਸ ਅਤੇ ਖਨਿ.

ਕਾਲੂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂ ਬਾਬਾ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹ਼ਾਜਿਰ ਰਿਹਾ। ੩ ਬੰਮੀ ਗੋਤ ਦਾ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੪ ਇੱਕ ਕਹਾਰ, ਜੋ ਝਿਉਰਾਂ ਦਾ ਪੀਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਪਚਨੰਗਲ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰ ਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਝਿਉਰ ਜਾਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂਨਾਥ.

ਕਾਲੂਖਤ, **ਕਾਲੂਖੀ** — ਵਿ—ਕਲੁਸ਼ਿਤ. ਕਲੰਕ ਸਹਿਤ. ਦੋਸ਼ੀ. ਕਾਲਸ ਸਹਿਤ. ਦਾਗ਼ੀ. "ਕਾਲੂਖਤ ਮੋਹ ਅੰਧਿਆਰ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਜਿਉ ਕਾਜਰ ਭਰਿ ਮੰਦਿਰ ਰਾਖਿਓ, ਜੋ ਪੈਸੇ ਕਾਲੂਖੀ ਰੇ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਕਾਲੂਚੰਦ. ਇਹ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ। ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂ ਬਾਬਾ.

ਕਾਲੂਚੰਦ ਕੇ ਦੁਲਾਰੇ. ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਲਡਾਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. ਕਾਲੂ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ.

ਗੌਰੀਯੇ ਅਹੀਰ ਰਾਈਂ ਗੂਜਰ ਲੁਹਾਰ ਨਾਊ
ਕੂੰਜਰੇ ਕਹਾਰ ਜਾਹਿਂ ਫੂਟੇ ਅੰਕ ਭਾਲ਼ ਕੇ,
ਬਾਣੀਏ ਲਬਾਣੇ ਧੋਬੀ ਧੀਵਰ ਕਸੇਰੇ ਕਾਛੀ
ਧਾਨਕ ਤੰਬੋਲੀ ਕੋਲੀ ਤੇਲੀ ਮੰਦਚਾਲ ਕੇ,
ਬਾਢੀ ਭਠਿਆਰੇ ਬਾਰੀ ਧੁਨੀਏ ਮਲਾਹ ਮਾਲੀ
ਕੋਟਿ ਝੂੰਡ ਝੀਵਰ ਕੁਲਾਲ ਔ ਕਲਾਲ ਕੇ,
ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਕਾਲੂਚੰਦ ਕੇ ਦੁਲਾਰੇ ਬਿਨਾ
ਤਾਰੇ ਕੌਨ ਸਾਰੇ ਨ਼ੀਚ ਬੀਚ ਕਲੂਕਾਲ ਕੇ.

ਕਾਯਥ ਸੁਨਾਰ ਸੂਜੀ ਖਾਤੀ ਬਰਿਯਾਰੇ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਛੀਪੇ ਰੰਗਰੇਜ਼ ਜੇ ਨੁਵੈਯਾ ਪਾਪਤਾਲ ਕੇ,
ਪਟਵੈ ਪਟੋਲੀ ਕੋਰੀ ਕੁਨਬੀ ਮਦਾਰੀ ਬ੍ਰਿੰਦ
ਨ੍ਰਿੱਤਕ ਮਲੇਛ ਪੁੰਜ ਖਾਤੇ ਜੀਵ ਪਾਲਕੇ,
ਚੂਹਰੇ ਚਮਾਰ ਚੁਰਹੇਰੇ ਔ ਖਟੀਕ ਡੂੰਮ
ਡੂਮਰੇ ਹਲਾਲਖੋਰ ਭੀਲ ਬੂਢੇ ਬਾਲਕੇ,
ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਕਾਲੂਚੰਦ ਕੇ ਦੁਲਾਰੇ ਬਿਨਾ
ਤਾਰੇ ਕੌਨ ਸਾਰੇ ਨੀਚ ਬੀਚ ਕਲੂਕਾਲ ਕੇ.

ਕਾਲੂਨਾਥ. ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਨਿਥਾਣੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਯੋਗੀ. ਇਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੇਵਕ ਬਣਕੇ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਥਾਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂ ੪.

ਕਾਲੂਬ. ਫ਼ਾ قالب ਸੰਗਯਾ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਅ਼ قلوب ਕ਼ੁਲੂਬ. ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ ਕ਼ਲਬ (ਦਿਲ)

* ਇਹ ਪਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ. ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ "ਸਮਕਾਲਿਕ" ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਮੁਹਾਵਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਭੀ ਅਸ਼ੁੱਧ ਵਰਤਰਹੇ ਹਨ.

ਦਾ। ੩ ਅ਼ قُلّب ਕ਼ਲੂਬ. ਫਿਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਬਾਤ ਪੁਰ ਕ਼ਾਇਮ ਨਹੀਂ. "ਕਾਲੂਬਿ ਅਕਲ ਮਨਿ ਗੋਰ ਨ ਮਾਨੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮਃ ੧) ਚੰਚਲ ਅਵਿਸ਼੍ਵਾਸੀ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲੇ ਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਭੂਮੀ ਚੇਤੇ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ. ਭਾਵ—ਮਰਣਾ ਭੁਲਾਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਕਾਲੂ ਬਾਬਾ.* ਮਾਤਾ ਬਨਾਰਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬੇਦੀ (ਵੇਦੀ) ਸ਼ਿਵਨਾਰਾਯਣ (ਅਥਵਾ ਸ਼ਿਵਰਾਮ) ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੪੯੭ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ, ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੫੭੯ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਸਨ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦੇਹਾਂਤ ਤਲਵੰਡੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉੱਤਰਾਰਧ ਅਃ ੬, ਅੰਕ ੫੭.

ਕਾਲੂਬਿ ਅਕਲ. ਚੰਚਲ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਉਲਟੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੂਬ ੩.

ਕਾਲੇਸੰਙਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਨੰਦਚੰਦ ਡਰੋਲੀ ਨਿਵਾਸੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦੀਵਾਨ, ਜਦ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਚੁਰਾਉਣ ਕਰਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰੋਂ ਚੋਰੀਂ ਨੱਠਾ, ਤਦ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ ਪਾਸ ਆ ਠਹਿਰਿਆ. ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਜਾਸੂਸ ਸਮਝਕੇ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਗੋਲੀ ਮਾਰਕੇ ਮਰਵਾਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਸਰੀਰ ਕਾਲੇਸੰਙੇ ਸਸਕਾਰਿਆ ਗਿਆ. "ਕਾਲੇਸੰਙਾ ਫੂਕਯੋ ਜਾਇ। ਮ੍ਰਿਤਕ ਭਯੋ ਇਮ ਧਰਮ ਗਵਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਨੰਦਚੰਦ.

ਕਾਲੇਖਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਲੁਸ਼ਤਾ. ਕਾਲਸ. ਕਾਲਖ. "ਤਾਂਕੇ ਮੁਖਿ ਲਾਗੈ ਕਾਲੇਖਾ." (ਸਾਰ ਮਃ ੫)

ਕਾਲੇਖ਼ਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਾਖ਼ਾਨ.

ਕਾਲੇਖੰ. ਕਲੁਖਤਾ. ਕਾਲਖ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲੇਖਾ. "ਤਿਲਕ ਕਢੈ ਇਸਨਾਨ ਕਰਿ ਅੰਤਰਿ ਕਾਲੇਖੰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮਃ ੫)

ਕਾਲੋਸੀ. ਕੱਕਾ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਸੂਰਵੀਰ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਯੋਧਾ ਅਰ ਗ੍ਯਾਨੀ ਦੇ ਧਰਮ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਕੇ ਪਰਮਪਦ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕੀਤਾ.

ਕਾਲੰਕ. ਦੇਖੋ, ਕਲੰਕ। ੨ ਵਿ—ਕਲੰਕ ਸਹਿਤ. ਕਲੰਕੀ. "ਜਮਪੁਰਿ ਬਾਂਧਿਖਰੇ ਕਾਲੰਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮਃ ੫)

ਕਾਲੰਗ, ਕਾਲੰਗਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਲੰਕ. "ਤਾ ਕਉ ਕਛੁ ਨਾਹੀ ਕਾਲੰਗਾ." (ਗਉ ਮਃ ੫) ੨ ਵਿ—ਕਲਿੰਗ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਲੰਗ.

ਕਾਲਿੰਜਰ. ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਨੀਲਕੰਠ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਹਾੜ ਦੀ ਜੜਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਲਿੰਜਰ ਨਗਰ ਹੈ. ਮਹਮੂਦ ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ ਨੇ ਸਨ ੧੦੨੨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪੁਰ ਧਾਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿੰਜਰ.

ਕਾਲ੍ਹ. ਸੰ. ਕਲ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੀਤਗਿਆ ਦਿਨ. ਅੱਜ ਦੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ। ੨ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਕਾਵ. ਦੇਖੋ, ਕਾਵ੍ਯ। ੨ ਕਾਉਂ. ਕਾਗ. ਕਾਕ "ਪਿਛੈ ਪਤਲਿ ਸਦਿਹੁ ਕਾਵ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਃ ੧)

ਕਾਵਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਕੀ. ਕਾਉਂ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਕਾਵਰ, ਕਾਂਵਰ ਸੰ. ਕ—ਭਰ. ਕ (ਜਲ) ਭਰ (ਭਰਨਾ). ਕਹਾਰਯੰਤ੍ਰ. ਕੰਧੇ ਉੱਪਰ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਲਚਕੀਲੀ ਬਾਂਸ ਆਦਿਕ ਦੀ ਡੰਡੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਨਾਲ ਤਰਾਜ਼ੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪਲੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਵਹਿੰਘੀ. ਇਹ ਜਲ ਢੋਣ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ ਲੈਜਾਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. "ਖੀਰ ਖੰਡ ਪਰਸਾਦ ਕਰਾਏ। ਬਹੁਤ ਸੁਕਾਵਰ ਸੰਗ ਚਲਾਏ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਕਾਵਰੂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਰੂਪ.

ਕਾਵਰੂਕੁਮਾਰੀ. ਕਾਮਰੂਪ ਦੀ ਕੁਮਾਰੀ. ਕਾਮਾਖ੍ਯਾ

---

* ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ—ਕਲ੍ਯਾਣਰਾਇ, ਕਾਲੂ-ਚੰਦ ਅਤੇ ਕਾਲੂਰਾਇ ਭੀ ਆਏ ਹਨ.

ਦੇਵੀ. "ਕਾਵਰੂਕੁਮਾਰੇ ਅਧਮਉਧਾਰੇ." (ਅਕਾਲ)

ਕਾਵਾਂ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੨.

ਕਾਵੇਰੀ. ਦੱਖਣ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ, ਜੋ ਪਸ਼੍ਚਿਮ ਘਾਟ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ. ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਕਵੇਰ ਰਿਖੀ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ, ਜੋ ਨਦੀ ਹੋਕੇ ਵਹਿ ਰਹੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਰਧਗੰਗਾ ਭੀ ਹੈ। ੨ ਵੇਸ਼੍ਯਾ। ੩ ਹਲਦੀ.

ਕਾਵ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਵਿ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਕਵਿਤਾ ਜੋ ਰਸਭਰੀ ਹੋਵੇ. ਰਸਾਤਮਕ ਵਾਕ੍ਯ.* ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਗਦ੍ਯ ਅਤੇ ਪਦ੍ਯ, ਅਰਥਾਤ ਵਾਰਤਿਕ ਅਤੇ ਛੰਦ, ਅਥਵਾ ਨਸ਼ਰ ਅਤੇ ਨਜ਼ਮ. ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਬਾਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਜੇ ਵਾਰਤਿਕ ਅਤੇ ਛੰਦਰਚਨਾ ਰਸਾਤਮਕ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰ ਨਹੀਂ, ਤਦ ਉਹ 'ਕਾਵ੍ਯ' ਨਹੀਂ. ਗਦ੍ਯ ਅਤੇ ਪਦ੍ਯ ਦੇ ਗੁਣੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹੋਰ ਥਾਪੇ ਹਨ, ਸ਼੍ਰਵ੍ਯ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ. ਜੋ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਆਨੰਦਦਾਇਕ ਹੋਵੇ ਉਹ ਸ਼੍ਰਵ੍ਯ, ਅਰ ਜੋ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਆਨੰਦ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ ਉਹ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ, ਜੈਸੇ ਨਾਟਕ ਆਦਿ। ੩ ਸ਼ੁਕ੍ਰ, ਜੋ ਕਵਿਕਰਮ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਰੋਲਾ.

ਕਾਵ੍ਯਗੁਣ. ਮਾਧੁਰ੍ਯ, ਓਜ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਕਾਵ੍ਯ ਵਿੱਚ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿੰਨ ਹੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀਆਂ ਹਨ—ਮਧੁਰਾ, ਪਰੁਸ਼ਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰੌਢਾ.

ਕਾਵ੍ਯਦੋਸ਼. ਕਵੀਆਂ ਨੂੰ ਸਾਹਿਤ੍ਯਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ-ਹੋਏ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਬਚਣ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਵਿਤਾ ਦੂਸ਼ਿਤ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਲਈ ਜੁਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਹਿਤ ਕੁਝ ਦੋਸ਼ ਸੰਖੇਪ ਕਰਕੇ ਇੱਥੇ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ:—

੧ ਸ਼ਬਦਹੀਨ, ਅਰਥਾਤ ਛੰਦ ਦੀ ਚਾਲ ਸਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਪਦ ਦੀ ਅਸਲ ਸ਼ਕਲ ਵਿਗਾੜ ਦੇਣੀ. ਯਥਾ:—

ਕਨਕ ਔ ਮਨਕ ਪੁਨ ਲੋਸ਼ਟੰ ਜਾਨੀਯੇ. xx
ਕਈ ਜੁੱਗ ਜਾਨੈ ਕਲੱਪੰ ਵਿਤਾਯੋ. xx
(ਗੁਵਿ ੧੦)

ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਅੰਗਦ ਅਮਰ, ਰਾਮਦਾਸ ਅਰਜੰਨ. xx
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੁਰ ਸੰਤ ਕੁਪੇ ਨਹਿ ਪੇਸ ਜਏ. xx
ਨਖੱਤ ਗੁਰੂ ਰਵਿ ਲੱਖ ਲਟੇ. xx
ਤਾਂ ਮਧ ਏਕ ਸੁਧਾਸਰ ਸੈਹਰ,
ਲੈਹਰਦਾਰ ਅਪਾਰ ਹਮੇਸੇਂ. (ਪੰਪ੍ਰ)

ਐਸੇ ਹੀ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ—ਸੁੰਦਰ ਨੂੰ ਸੁੰਦ੍ਰ, ਸਰਵ ਨੂੰ ਸ੍ਰਵ, ਤੋਪਖਾਨਾ ਨੂੰ ਤੁਪਖਾਨਾ, ਧੋਬੀ ਨੂੰ ਧੁਬੀ, ਬਬਰ ਨੂੰ ਬੱਬਰ, ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੂ ਪਰਤਾਪ ਅਤੇ ਨਗਰ ਨੂੰ ਨਗ੍ਰ ਆਦਿਕ ਲਿਖਕੇ ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਪਦ ਇਸ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਵਰਤਣੇ ਚਾਹੀਏ, ਮਾਨੋ ਵਾਰਤਿਕ ਕਵਿਤਾ ਲਿਖੀ ਜਾਰਹੀ ਹੈ. ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਉਹੀ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਦੁਰਗਤਿ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਛੰਦਗਤਿ ਠੀਕ ਰਖਦੇ ਹਨ.

੨ ਕਰਣਕਟੁ. ਅਰਥਾਤ ਐਸੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਪਦ ਵਰਤਣੇ, ਜੋ ਕੰਨਾ ਨੂੰ ਕੌੜੇ ਲੱਗਣ, ਯਥਾ:—

ਭਰ ਕੈ ਢਿੱਡ ਡਕਾਰਨ ਲੇਹੀਂ.

੩ ਅਸਮਰਥ. ਅਰਥਾਤ ਉਹ ਪਦ ਵਰਤਣਾ ਜੋ ਮੰਦਅਰਥ ਭੀ ਦੇ ਸਕੇ, ਯਥਾ:—

ਰਾਸ ਮੱਧ ਮੋਹਨ ਜੂ ਤੀਅਨ ਸੋਂ ਖੇਲਹੀਂ.

ਇਸ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਭੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ:—

ਰਾਸ ਮੱਧ ਮੋਹਨ ਜੂਤੀਅਨ ਸੋਂ ਖੇਲਹੀਂ.

੪ ਨਿਰਥੰਕ. ਅਰਥਾਤ ਅਰਥਰਹਿਤ ਪਦ. ਕੇਵਲ ਛੰਦਪੂਰਤੀ ਲਈ ਵਰਤਣੇ, ਯਥਾ—

ਪੂਰੀ ਊਰੀ ਰਸ ਭਰੀ ਕੜ੍ਹੀ ਕਚੌਰੀ ਸੰਗ.

੫ ਅਸ਼ਲੀਲ (अश्लील). ਅਰਥਾਤ ਘ੍ਰਿਣਾ ਅਰ ਲੱਜਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਪਦ, ਯਥਾ:—

ਆਪ ਸੋਂ ਮਿਲਾਪ ਕਹੋ ਕੈਸੇ ਹੋਯ ਮਹਾਰਾਜ,
ਚੋਬਦਾਰ ਚੂਤੀਆ ਨ ਜਾਨਦੇਤ ਭੀਤਰੈਂ.
(ਭਗਵੰਤ ਕਵਿ)

*"ਸ਼ਬਦ ਅਰਥ ਸ਼ੁਭ ਵ੍ਯੰਗ ਵਰ ਸਾਲੰਕ੍ਰਿਤ ਗੁਣਰੂਪ, ਭਾਵਾਦਿਕ ਰਸ ਰੀਤਿ ਯੁਤ "ਕਾਵ੍ਯ" ਉਕਤ ਕਵਿਭੂਪ."
(ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ)

੬ ਕਲਿਸ਼੍ਟ. ਅਰਥਾਤ ਅਜੇਹੇ ਔਖੇ ਪਦ, ਬੁਝਾਰਤ ਵਾਙੂ ਲਿਖਣੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝਣ ਲਈ ਔਖ ਹੋਵੇ, ਯਥਾ—

ਨਿਸਅਰਿ ਨਿਰਖ ਘਨਜਸੁਤ ਹਰਖਜੋ.*

੭ ਪੰਗੁ ਅਥਵਾ ਯਤਿਭੰਗ. ਅਰਥਾਤ ਜਿਤਨੇ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਛੰਦ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਧ ਘੱਟ ਪੁਰ ਹੋਣਾ, ਜਾਂ ਵਰਜਿਤ ਗਣ ਰੱਖਕੇ ਚਾਲ ਵਿਗਾੜ ਦੇਣੀ, ਜੈਸੇ ਜਗਣਾਤਮਕ ਪਦ ਦੋਹੇ ਦੇ ਆਦਿ.

੮ ਪੁਨਰੁਕ੍ਤਿ. ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਪਦ ਨੂੰ ਉਸੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਫੇਰ ਵਰਤਣਾ, ਯਥਾ—

ਜਾਂ ਨਰ ਕੋ ਨਹਿ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਸੋ ਨਰ ਪਸ਼ੂ ਸਮਾਨ.

੯ ਅੰਧ. ਅਰਥਾਤ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਰੀਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਪਦ ਵਰਤਣੇ, ਯਥਾ—

ਨਾਸਿਕਾ ਕਮਲ ਜੈਸੀ ਨੈਨ ਹੈਂ ਨਗਾਰੇ ਸੇ.

੧੦ ਬਧਿਰ. ਅਰਥਾਤ ਵਿਰੁੱਧ ਅਰਥ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਂ ਦਾ ਜੋੜਨਾ, ਯਥਾ—

ਜਾਯਾ ਸੋਂ ਮਿਲ ਤਾਤ ਬਖਾਨੀ.†

੧੧ ਮ੍ਰਿਤਕ. ਅਰਥਾਤ ਐਸੇ ਪਦ ਵਰਤਣੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਿਵਾਯ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਅਤੇ ਤੁਕਬੰਦੀ ਦੇ ਹੋਰ ਕੁਝ ਅਰਥ ਨਾ ਨਿਕਲੇ, ਯਥਾ—

ਆਨਨ ਮਾਨਨ ਸੋਹਤੇ ਤਾਨਨ ਭਾਨਨ ਜਾਨ.

੧੨ ਅਪਾਰਥ. ਅਰਥਾਤ ਐਸੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰੀ ਅਰਥ ਨਾ ਨਿਕਲੇ, ਯਥਾ—

ਜਲ ਬਰਸੈ ਘਨ ਗਗਨ ਤੇ ਸੂਰ ਹਰੈ ਅੰਧਾਰ.×××
ਨੇਤ੍ਰਨ ਸੇ ਜਨ ਪੇਖਤੇ ਸੁਨਤ ਕਾਨ ਸੇ ਬਾਤ.

੧੩ ਨਗਨ. ਅਰਥਾਤ ਅਲੰਕਾਰ ਰਹਿਤ ਕਵਿਤਾ.

੧੪ ਰਸਵਿਰੁੱਧ. ਵਿਰੋਧੀ ਰਸਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਕੇ ਲਿਖਣਾ, ਅਰਥਾਤ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਅਤੇ ਵੀਰ, ਅਥਵਾ ਹਾਸ੍ਯ ਨਾਲ ਭਯਾਨਕ ਰਸ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਾ.

੧੫ ਦੇਸ਼ਵਿਰੁੱਧ. ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਵਸਤੂ ਜਿਸ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਹੈ ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਵਰਣਨ, ਯਥਾ—

ਗਿਰਿਸ਼੍ਰਿੰਗਨ ਪਰ ਕਮਲਨ ਸ਼ੋਭਾ,
ਮਰੁਥਲ ਰਾਜਹੰਸ ਮਨ ਲੋਭਾ.

੧੬ ਕਾਲਵਿਰੁੱਧ. ਅਰਥਾਤ ਸਮੇਂ ਦੇ ਉਲਟ ਰਚਨਾ, ਯਥਾ—

ਹਿਮਰਿਤੁ ਮੇਂ ਫੂਲੇ ਕਮਲ ਕੋਕਿਲਧੁਨਿ ਚਹੁਁ ਓਰ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦੇਹੋਏ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕਾਵ੍ਯਦੋਸ਼ਾਂ ਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ:-

ਅੰਧ ਜੁ ਬਧਿਰ ਪੰਗੁ ਨਗਨ ਮ੍ਰਿਤਕ, ਪੁਨਰੁਕ੍ਤਿ
ਅਪਾਰਥ ਕੀ ਸਮਝ ਨ ਆਵਈ,
ਵੈਰ ਦੇਸ਼ ਕਾਲ ਗਨ ਅਗਨ ਨਵੋ ਹੀ ਰਸ
ਵਿਵਿਧਾਲੰਕਾਰ ਹੂੰ ਕੋ ਭੇਦ ਨਹਿ ਪਾਵਈ,
ਕੋਊ ਗੁਨ ਹੈ ਨ ਮੋ ਭਨਤ ਮੱਧ ਜਾਨੋ ਮਨ
ਗੁਨੀਅਨ ਹਾਸਯੋਗ ਅਟਪਟੀ ਜਾਵਈ,
ਏਕ ਗੁਨ ਯਾਮੇ ਸੋ ਵਿਦਿਤ ਸ਼੍ਰੁਤ ਸੰਤ ਸੁਨੋ!
ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੀਰਤਿ ਸੁ ਨਿਰਮਲ ਭਾਵਈ.

ਕਾਵ੍ਯਲਿੰਗ. ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਾਲ ਅਰਥ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਕਰਨੀ, "ਕਾਵ੍ਯਲਿੰਗ" ਅਲੰਕਾਰ ਹੈ.

ਅਰਥ ਸਮਰਥ ਯੁਕ੍ਤਿ ਕਰ ਹੋਯ,
ਕਾਵ੍ਯਲਿੰਗ ਕੋ ਲੱਛਨ ਸੋਯ.
(ਗਰਬਗੰਜਨੀ)

ਉਦਾਹਰਣ

ਥਾਪਿਆ ਨ ਜਾਇ ਕੀਤਾ ਨ ਹੋਇ,
ਆਪੇਆਪਿ ਨਿਰੰਜਨ ਸੋਇ. (ਜਪੁ)

ਥਾਪਿਆ ਅਤੇ ਕੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ, ਇਸ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਲਈ ਦੂਜੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਯੁਕ੍ਤਿ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਵਯੰਭਵ ਹੋਣ ਕਾਰਣ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਸੁਰਤਰੁ ਸਰਸ,
ਹੈਂ ਸਬ ਮੰਗਲ ਖਾਨਿ,
ਦਾਰਿਦ ਵਿਘਨ ਨ ਵ੍ਯਾਪਈ
ਬਸਹਿਂ ਰਿਦੇ ਗਤਿਦਾਨ. (ਨਾਪ੍ਰ)

ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਾਰਸ ਪਰਸਕੈ
ਕੰਚਨ ਕਰੈ ਮਨੂਰ ਮਲੀਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰੁ ਮਿਲ ਪਲਟਯੋ ਜਨਮ ਮਮ

* ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕਮਲ ਖਿੜਿਆ.

† ਜਾਯਾ ਦਾ ਅਰਥ ਮਾਤਾ ਅਤੇ ਵਹੁਟੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਤ ਦਾ ਅਰਥ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ.

ਸ਼ਕਤਿ ਕੀਟ ਜਿਮ ਭ੍ਰਿੰਗ.
(ਅਲੰਕਾਰ ਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਕਾਵ੍ਯਾਰਥਾਪੱਤਿ. ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ (ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ, ਨਾ ਕਹੇ ਹੋਏ ਅਰਥ ਦਾ ਆਜਾਣਾ). ਜਿਸ ਥਾਂ ਐਸਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ ਕਿ ਜੇ ਐਸਾ ਹੋਗਿਆ ਤਾਂ, ਇਹ ਹੋਣਾ ਕੀ ਅਸੰਭਵ ਹੈ,ਅਥਵਾ ਜਿਸ ਨੇ ਉਹ ਕੰਮ ਕਰ ਲਿਆ ਉਸ ਨੂੰ ਏਹ ਕਰਨਾ ਕੀ ਔਖਾ ਹੈ ? "ਕਾਵ੍ਯਾਰਥਾਪੱਤਿ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਵਲਾ ਚਰਨ ਸਰਨ ਹੈ ਜਾਂਕੇ,
ਕਹੁ ਜਨ,ਕਾ ਨਾਹੀ ਘਰਿ ਤਾਂਕੇ ? (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਅਜਾਮਲੁ ਪਿੰਗਲਾ ਲੁਭਤੁ
ਕੁੰਚਰੁ ਗਏ ਹਰਿ ਕੈ ਪਾਸ,
ਐਸੇ ਦੁਰਮਤਿ ਨਿਸਤਰੇ,
ਤੂ ਕਿਉ ਨ ਤਰਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ? (ਕੇਦਾ)

ਮ੍ਰਿਗ ਮੀਨ ਭ੍ਰਿੰਗ ਪਤੰਗ ਕੁੰਚਰ ਏਕ ਦੋਖ ਬਿਨਾਸ.
ਪੰਚ ਦੋਖ ਅਸਾਧ ਜਾ ਮਹਿ ਤਾਕੀ ਕੇਤਕ ਆਸ ?
(ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਬਪੁਰੇ ਕਹਾਂ ਪਹਾਰਿਯੇ ਆਯਸ ਨਹਿ ਮਾਨੈ ?
ਤੀਨ ਲੋਕ ਪਰ ਹੁਕਮ ਤਵ ਨਹਿ ਫੇਰਨ ਠਾਨੈ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਅਚਰ ਚਰੇ ਚਰ ਅਚਰ ਭਏ ਜਬ,
ਕਹਾ ਗਨਤੀ ਨਰ ਬਪੁਰਨ ਕੀ ਤਬ ?
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਜੋ ਪਾਹਨ ਲੈ ਔਰ ਡੁਬੰਤੇ,
ਤੁਮਰੇ ਵਚਨਨ ਤੇ ਸੁ ਤਰੰਤੇ,
ਇਹ ਸਾਗਰ ਕਹਾ ਤਰਨ ਦੁਹੇਲਾ?
ਤਾਰਹੁੰ ਭਵਜਲ ਭੂਰਿ ਸੁਹੇਲਾ. (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵ ਹਠ ਕਰ ਨਿਸਠੁਰ
ਸੰਘਰ ਕਰ ਵਿਨਸੇ ਬਲਰਾਸ,
ਇਮ ਬਡਿਅਨ ਕੀ ਦਸ਼ਾ ਭਈ ਜਬ,
ਅਲਪਨ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਹੁ ਕਾਸ?
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਾੜ੍ਹਾ, ਕਾੜ੍ਹਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਵਾਥ. ਜੋਸ਼ਾਂਦਾ. ਉਬਾਲਕੇ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ ਰਸ।* ੨ ਚਿੰਤਾ. ਫ਼ਿਕਰ. ਮਨ ਦਾ ਕੜ੍ਹਨਾ. "ਤਾਂ ਭਉ ਕੇਹਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ?" (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਕਾੜ੍ਹਾ ਛੋਡਿ ਅਚਿੰਤ ਹਮ ਸੋਤੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) "ਤਿਸੁ ਕਿ ਕਾੜ੍ਹਿਆ ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨, ਮ: ੫)

ਕਿ. ਵਿ—ਕਿਤਨਾ. ਕੇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਚਰ। ੨ ਵ੍ਯ—ਪ੍ਰਸੰਗ ਦੀ ਇਬਾਰਤ ਨੂੰ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਕਥਨ ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਕਰਣ ਬੋਧ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ, ਜੈਸੇ—"ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈ ਇਹ ਕੰਮ ਆਪ ਹੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗਾ।" ੩ ਯਾ. ਅਥਵਾ. "ਸਾਧੁ ਮਿਲੈ ਸਿਧਿ ਪਾਈਐ ਕਿ ਇਹੁ ਜੋਗ ਕਿ ਭੋਗ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਘਟ ਮਹਿ ਜੀਉ ਕਿ ਪੀਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੋਧਕ. ਕਿਆ. ਕੀ. "ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਲੋਭੁ ਕਿ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ ?" (ਸੋਰ ਅ: ਮ. ੧) "ਸੂਰੁ ਕਿ ਸਨਮੁਖ ਰਨ ਤੇ ਡਰਪੈ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਸਰਵ—ਕਿਸ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰ-ਸਬਦੈ ਜਨਮ ਕਿ ਲੇਖਹਿ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਕਿਸ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਹੈ ?

ਕਿੰ. ਸੰ. ਕਿਮ੍. ਵ੍ਯ—ਕਿਆ.ਕੀ. "ਜੋਗੇ ਨ ਕਿੰ ਜਗੇ ਨ ਕਿੰ ?" (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) "ਕਿੰ ਕਰੀ ਬਿਕਾਰ ?" (ਸਾਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫)

ਕਿਉ, ਕਿਉਕਰ, ਕਿਉਕੈ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਕਿਉ ਵਰਨੀ ਕਿਵ ਜਾਣਾ ?" (ਜਪੁ) "ਕਿਉ-ਕਰਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਮਾਰੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) "ਨਿਕਸਿਓ ਕਿਉਕੈ ਜਾਇ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਸਮਝਤ ਨਹਿ ਕਿਉ ਗਵਾਰ ?" (ਜੈਜਾ ਮ: ੯)

ਕਿਊਰ. ਦੇਖੋ, ਕੇਯੂਰ.

ਕਿਓ. ਦੇਖੋ, ਕਿਉ.

---

*ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਦਵਾਈ ਨੂੰ ੬੪ ਤੋਲੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਉਬਾਲਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਦ ਸੋਲਾਂ ਤੋਲੇ ਪਾਣੀ ਰਹਿਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੱਗ ਤੋਂ ਉਤਾਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਇਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਘੱਟ ਵੱਧ ਤੋਲ ਸਮਝ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਕਿਅ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ.

ਕਿਅਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਵੇਂ. ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ। ੨ ਕਾ.ਕੀ. ਕੇ. "ਮਾਣਸਾ ਕਿਅਹੁ ਦੀਬਾਣਹੁ ਕੋਈ ਨਸਿ ਭਜਿ ਨਿਕਲੈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਤੋਂ। ੩ ਸੇ. ਤੋਂ.

ਕਿਆ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. ਕੀਆ. "ਮਨਮੁਖ ਲੂਣਹਰਾਮ ਕਿਆ ਨ ਜਾਣਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਕਾ. ਕੀ. ਕੇ. "ਤਿਸ ਕਿਆ ਗੁਣਾ ਕਾ ਅੰਤ ਨ ਪਾਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਅਤੁਲ ਨ ਜਾਈ ਕਿਆ ਮਿਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਅਤੁਲ ਕਰਤਾਰ ਕਿਸੀ ਤਰਾਂ ਮਿਣਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ। ੪ ਸਰਵ—ਕਜਾ. ਕੀ. "ਕਿਆ ਸੇਵ ਕਮਾਵਉ ਕਿਆ ਕਹਿ ਰੀਝਾਵਉ?" (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੫ ਵਜ—ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਬੋਧਕ.

ਕਿਆਸ. ਦੇਖੋ, ਕਯਾਸ.

ਕਿਆਕਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਉਂਕਰ. ਕੈਸੇ. "ਕਿਆਕਰਿ ਕਹਿਆਜਾਇ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਿਆਨੀ. ਫ਼ਾ کیانی ਵਿ—ਕਯ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੇ ਈਰਾਨੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ਜੈਸੇ—ਕਮਾਨੇ ਕਯਾਨੀ.

ਕਿਆਮ. ਦੇਖੋ, ਕਯਾਮ.

ਕਿਆਮਤ / **ਕਿਆਮਤ ਦਾ ਦਿਨ** } ਦੇਖੋ, ਕਯਾਮਤ.

ਕਿਆਰ / **ਕਿਆਰਾ** } ਸੰ. ਕੇਦਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਮਨ. ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਵੱਟ ਪਾਕੇ ਜਲ ਠਹਿਰਣ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਵਲਗਣ. ਜਲ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਜਿਸ ਦਾ ਕੇ (ਸਿਰ) ਦਾਰ (ਪਾੜਿਆ ਜਾਵੇ). ਕਹੀ ਨਾਲ ਨੱਕਾ ਜਿਸ ਦਾ ਵੱਢੀਏ ਉਹ ਕੇਦਾਰ ਹੈ. "ਮਨੁ ਤਨੁ ਨਿਰਮਲ ਕਰਤ ਕਿਆਰੋ, ਹਰਿ ਸਿੰਚੈ ਸੁਧਾ ਸੰਜੋਰਿ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਿਆੜਾ ੩.

ਕਿਆਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਨਾਨਕਿਆਨੇ (ਨਨਕਾਣੇ) ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗੁਰਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਖਾਧਾ ਖੇਤ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਕਰਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਿਆਨਾ.

ਕਿਆੜਾ / **ਕਿਆੜੀ** } ਸੰ. ਕ੍ਰਿਕਾਟ (ਕ੍ਰਕਾਟ) ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਕਾਟੀ. ਸੰਗਯਾ—ਗਿੱਚੀ (ਗਰਦਨ) ਦਾ ਜੋੜ. ਗ੍ਰੀਵਾ ਦੀ ਸੰਧਿ. ਸਿੰਧੀ. ਕਿਯਾੜੀ. ਗਿੱਚੀ. ਸਿਰ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ। ੨ ਸੰ. ਕੁਹੇੜੀਧਰ. ਨਮਗੀਰਾ. ਚੰਦੋਆ. "ਲਹਿਣੇ ਧਰਿਓਨੁ ਛਤ੍ਰ ਸਿਰਿ ਅਸਮਾਨਿ ਕਿਆੜਾ ਛਿਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਯਸ਼ ਦਾ ਚੰਦੋਆ ਤਾਣਿਆ ਗਿਆ। ੩ ਫ਼ਾ ﮐﯿﺎﺭ ਕਯਾਰ. ਦੁੱਖ. ਤਕਲੀਫ਼। ੪ ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ.

ਕਿਸ. ਸਰਵ. ਕੌਣ. ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸੇ। ੨ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਿਸ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੈਸੇ—"ਉਸ ਦੀ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕਿਸ ਹੈ।" ੩ ਕੀਸ਼ (ਬਾਂਦਰ) ਲਈ ਭੀ ਕਿਸ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਚਪੇ ਕਿਸੰ." ਅਤੇ—"ਜਿਣਜੋ ਕਿਸੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕਿੰਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਸ਼ੁਕ.

ਕਿਸਕਿੰਧ. ਸੰ. किष्किन्ध. ਸੰਗਯਾ—ਮੈਸੂਰ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਕਿਸ਼ਕਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਕਿਸਕਿੰਧਾ.

ਕਿਸਕਿੰਧਾ. ਕਿਸ਼ਕਿੰਧ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਨਚਰਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਬਾਲੀ ਅਤੇ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਤੁੰਗਭਦ੍ਰਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕੰਢੇ ਤੇ ਬਲਾਰੀ ਤੋਂ ੬੦ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇੱਕ ਨਿੱਕਾ ਜਿਹਾ ਨਗਰ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੋਕੁ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਦੀ ਕੋਣ ਵੱਲ ਪੰਪਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੰਪਾਸਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਅੰਜਨਾ ਪਰਬਤ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਹਨੂਮਾਨ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਣਾ ਦੱਸਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਬਾਲੀ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਕਿਸਟਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਸਟਵਾਰ.

ਕਿਸਤ. ਅ਼ ﻗﺴﻂ ਕ਼ਿਸਤ਼. ਸੰਗਯਾ—ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ।

੨ ਇਨਸਾਫ. ਨਜਾਯ। ੩ ਕਰਜ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਕਈ ਵਾਰ ਅਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਠਹਿਰਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੪ ਫ਼ਾ کشت ਕਿਸ਼ਤ. ਫ਼ਸਲ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ. ਖੇਤੀ.

ਕਿਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ کشتن ਕ੍ਰਿ–ਬੀਜਣਾ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਕਾਸ਼ਤਨ ਭੀ ਹੈ.

ਕਿਸ਼ਤੀ. ਫ਼ਾ کشتی ਸੰਗਯਾ–ਨੌਕਾ. ਬੇੜੀ. ਦੇਖੋ, ਨੌਕਾ। ੨ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭਿਖ੍ਯਾਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫ਼ਕੀਰ ਰਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਥਾਲ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਢੋਏ ਆਦਿ ਦੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਰੱਖਕੇ ਪੇਸ਼ ਕਰੀਦੀਆਂ ਹਨ.

ਕਿਸਥੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਸ ਜਗਾ. ਕਿਸ ਅਸਥਾਨ. "ਕਿਸਥੈ ਰੋਵਹਿ ਰੋਜ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਕਿਸਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ.

ਕਿਸਨਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਚੰਦ.

ਕਿਸਨਦਾਸ. ਮਲੇਰਕੋਟਲੇ ਦਾ ਬਾਣੀਆਂ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਅਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਸ਼ਹਰ ਨੂੰ ਲੁੱਟਣੋਂ ਬਚਾਇਆ.

ਕਿਸਨਬੱਲਭਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਬੱਲਭਾ.

ਕਿਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਗੰਗਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਭਾਰੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੩ ਝਿੰਗਣ ਗੋਤ ਦਾ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਿਆ। ੪ ਝੰਝੂ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਕਿਸਨਾਰਜੁਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਰਜੁਨ.

ਕਿਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਕਿਸਨੁ ਸਦਾ ਅਵਤਾਰੀ ਰੂਧਾ." (ਵਡ ਮ: ੩)

ਕਿਸਬਤ. ਅ਼ کسبت ਕਮਾਉਣਾ. ਲਾਭ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ.

ਕ਼ਿਸਮ. ਅ਼ قسم ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੇਦ. ਜਾਤਿ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਢੰਗ. ਭਾਂਤਿ.

ਕ਼ਿਸਮਤ. ਅ਼ قسمت ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ। ੨ ਪ੍ਰਾਰਬਧ. ਨਸੀਬ। ੩ ਦੇਸ਼. ਪ੍ਰਾਂਤ. ਇਲਾਕਾ.

ਕਿਸ਼ਮਿਸ਼. ਫ਼ਾ کشمش ਸੰਗ੍ਯਾ–ਸੁੱਕੀ ਹੋਈ ਬੇਦਾਨਾ ਦਾਖ. ਸਾਉਗੀ.

ਕਿਸਰਿਯਾ. ਵਿ–ਕੇਸਰ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ। ੨ ਕੇਸਰ ਦੇ ਰੰਗ ਜੇਹਾ. ਕੇਸਰੀ. "ਜਿਤ ਜਿਤ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਪਸਾਰਿਯੇ ਤਿਤਹਿ ਕਿਸਰਿਯਾ ਚੀਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦)

ਕਿਸ਼ਲਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਜੋ ਕਿੰਚਿਤ (ਥੋੜਾ) ਸ਼ਲ (ਚਲੇ). ਹਵਾ ਨਾਲ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹਿੱਲਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ. ਕੂਮਲ.

ਕਿਸ਼ਵਰ. ਫ਼ਾ کشور ਸੰਗ੍ਯਾ. ਮੁਲਕ. ਦੇਸ਼. ਵਲਾਇਤ.

ਕਿਸਾਸ. ਅ਼ قصاص ਕ਼ਿਸਾਸ. ਖ਼ੂਨ ਦੇ ਬਦਲੇ ਕ਼ਤਲ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਿਸਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਸਾਣ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸਾਨ.

ਕਿਸਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕੇਸ਼ਾਗ੍ਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਖੁਲ੍ਹੇ ਕਿਸਾਰ, ਜਨੁ ਜਟਾਧਾਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜੂੜੇ ਖੁੱਲਗਏ.

ਕਿਸਾਰਥ. ਕਿਸ–ਅਰਥ. ਕਿਸ ਕੰਮ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਕਿਸਾਰਥ ਕੋ ਇਹ ਜਾ ਹਮ ਘੇਰੀ ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਿਸੁ. ਸਰਵ–ਕੌਣ. ਕਿਸ ਨੂੰ. "ਕਿਸੁ ਹਉ ਸੇਵੀ, ਕਿਸੁ ਆਰਾਧੀ ?"(ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਕਿਸੁਕ. ਸੰ. ਕੌਸ਼ਿਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਕ੍ਸ਼ (ਜਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਨਦੀ. ਦਰਿਆ. "ਮਾਰੂ ਮੀਹ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ ਅਗੀ ਲਹੈ ਨ ਭੁਖ। ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਨ ਤ੍ਰਿਪਤਿਆ ਸਾਇਰ ਭਰੇ ਕਿਸੁਕ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਮਰੂਭੂਮਿ ਵਰਖਾ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ, ਅਗਨੀ ਈਧਨ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ ਨਹੀਂ, ਸਮੁੰਦਰ ਨਦੀਆਂ ਨਾਲ ਤ੍ਰਿਪਤ

(ਭਰਦਾ) ਨਹੀਂ। ੨ ਸਰਵ—ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਿ। ੩ ਕਿਸੀ ਇੱਕ ਨੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਿੰਸ਼ੁਕ.

ਕਿੰਸ਼ੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਿੰ (ਕੀ ਹੈ) ਸ਼ੁਕ (ਤੋਤੇ) ਦੀ ਚੁੰਜ ਜਿਸ ਅੱਗੇ? ਕੇਸੂ. ਪਲਾਸ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਕੇਸੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਤੋਤੇ ਦੀ ਚੁੰਜ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਢੱਕ. ਪਲਾਹ। ੩ ਪਲਾਸ ਦਾ ਪੱਤਾ.

ਕਿਸੁਖਾ. ਕੀ ਸੁਖ ਲਿਆ? ਕਿਆ ਆਨੰਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ? "ਘਰ ਅਸਾੜਾ ਛਡਕੈ ਗੋਲੇ ਦੇ ਘਰ ਜਾਇ ਕਿਸੁਖਾ?" (ਭਾਗੁ)

ਕਿਸੋਦਰੀ. ਪਤਲੀ ਕਮਰ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ੋਦਰੀ. "ਸੁਮੋਦ ਮੇ ਕਿਸੋਦਰੀ ਸੋਂ ਗਾਢੇ ਲਪਟਾਯੋ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਿਸ਼ੋਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—੧੧ ਤੋਂ ੧੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਦਾ ਬਾਲਕ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ। ੩ ਘੋੜੇ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਬਛੇਰਾ। ੪ ਸੂਰਜ.

ਕਿੱਸਾ. ਅ. قصہ ਕ਼ਿੱਸ਼ਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਥਾ. ਕਹਾਣੀ. ਆਖ੍ਯਾਨ.

ਕਿਸ਼੍ਰ. ਜ਼ਰਦਾਲੂ ਦਾ ਸੁੱਕਿਆ ਫਲ, ਜੋ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰਨ ਅਤੇ ਖਟਾਈ ਲਈ ਮਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਕਿਹ. ਸਰਵ—ਕਿਸ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. "ਰੂਪ ਰੰਗ ਅਰੁ ਰੇਖ ਭੇਖ ਕੋਉ ਕਹਿ ਨ ਸਕਤ ਕਿਹ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਫ਼ਾ. کہ ਵ੍ਯ—ਜੋ. ਕਿਉਂਕਿ। ੪ ਸਰਵ—ਕੌਨ. ਜੋ.

ਕਿਹਾਰੀ. ਵਿ—ਕੈਸੀ. ਕੇਹੀ. "ਓਇ ਪਲ ਘਰੀ ਕਿਹਾਰੀ?" (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਰਵ—ਕੇਹੜੀ. ਕੌਨਸੀ.

ਕਿਹਿ. ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੂੰ। ੨ ਕਿਸ. "ਕਿਹਿ ਬਿਧਿ ਲਖਉ ਗੁਸਾਈ?" (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਕਿਹੁ. ਵਿ—ਕੁਝ. ਕਿੰਚਿਤ. "ਕਿਹੁ ਚਲੈ ਨ ਚਲਦਿਆ ਨਾਲਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) "ਸਭਕਿਹੁ ਤੇਰੇ ਵਸਿ ਹੈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. "ਬਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਹੁ ਨ ਦੇਖਿਆ ਜਾਇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਿੰਕਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਕਨੀ.

ਕਿੰਕਨਿਅਰਿ. ਅਞਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ "ਕੰਕਜਾਨਰਿ" ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਲਿਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਕੰਕਜਾਨ (ਘੋੜੇ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ.

ਕਿੰਕਨੀ. ਸੰ. किङ्किणी-ਕਿੰਕਿਣੀ. ਸੰਗਯਾ—ਥੋੜਾ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਤੜਾਗੀ. ਛੁਦ੍ਰਘੰਟਿਕਾ. ਘੁੰਗਰੂਆਂ ਵਾਲੀ ਤੜਾਗੀ. "ਕਿੰਕਨੀ ਸਬਦ ਝਨਤਕਾਰ ਖੇਲ ਪਾਹਿ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਿਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਰਿ.

ਕਿੰਕਰ. ਸੰ. किङ्कर. ਸੰਗਯਾ—ਦਾਸ. ਸੇਵਕ. ਉਹ ਸੇਵਕ ਜੋ ਨੀਚ ਸੇਵਾ ਭੀ ਕਰ ਸਕੇ. ਭਾਵ—ਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ ਭੀ ਕਰੇ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਖਸ ਜਾਤਿ.

ਕਿੰਕਰਣੀ. ਸੇਵਕਾਂ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚਾਕਰ ਹਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਿਕਰਿ. ਸੰ. किङ्कराल—ਕਿੰਕਰਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਕਿੱਕਰ. ਬਬੂਲ. Acacia Arabica. "ਕਿਕਰਿ ਬੀਜੈ ਜਟੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਿੰਕਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ. "ਸੁਭ ਬਚਨ ਬੋਲ ਗੁਨ ਅਮੋਲ ਕਿੰਕਰੀ ਬਿਕਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਵਿਕਾਰ ਦਾਸੀ ਵਾਙ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਹੋਜਾਣਗੇ। ੨ ਕਿੰ—ਕਰੀ? ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ?

ਕਿੰਕੜੀ. ਵਿ—ਕਿੰਕਿਣੀ (ਛੁਦ੍ਰਘੰਟਿਕਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਕਨੀ. "ਕਿੰਕੜੀ ਕਾਲਕਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕਿਕਾ ਕਿਕੀ. ਸਿੰਧੀ-ਕਾਕਾ ਕਾਕੀ. ਦੇਖੋ, ਕਕਾ ਕਿਕੀ.

ਕਿਕਾਣ, ਕਿੰਕਾਣ } ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਜਾਨ.

ਕਿਕਾਣੀ. ਕੰਕਜਾਨ (ਘੋੜੇ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਰਸਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਿਕਾਨ / ਕਿੰਕਾਨ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਜਾਨ. "ਮੁੰਡਹਿ ਤੁੰਡਹਿ ਰੁੰਡਹਿ ਚੀਰ ਪਲਾਨ ਕਿਕਾਨ ਧਸੀ ਵਸੁਧਾ ਮਹਿਂ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਿਕਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਾਣੀ। ੨ ਕੰਕਜਾਨ ਵਾਲਾ. ਘੁੜਚੜ੍ਹਾ.

ਕਿਕਿਓਨੁ. ਕੀ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕੀ ਕੀਤੋ ਨੇ। ੨ ਉਸ ਨੇ ਕੀ ਕੀਤਾ. "ਦੁਨਿਆਈ ਆਖੈ ਕਿਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਕਿੰਕਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਕਨੀ.

ਕਿੰਕਿਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੋੜਾ। ੨ ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ। ੩ ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ.

ਕਿਕੁਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿਉਂਕਰ.

ਕਿੰਕੁਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੰ. ਕਿੰਨਰੀ. ਕਿੰਗਰੀ. "ਕਿੰਕੁਰੀ ਅਨੂਪ ਵਾਜੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕਿਕੂ / ਕਿਕੂੰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ. "ਤਿਸ ਦੀ ਕੀਮਤਿ ਕਿਕੂ ਹੋਇ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਕਿਕੈ. ਵਿ—ਕੇਕਯ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ. ਕੱਕਾ. "ਕਿਕੈ ਕਾਲਮਾਖੀ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਦੇਖੋ, ਕੇਕਯ.

ਕਿੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਰਿ.

ਕਿੱਕੁਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਉਂਕਰ. ਕਿਵੇਂ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਕਿੰਕਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਜਾਨ.

ਕਿੰਗ. ਕਿੰਗਰੀ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਕਿੰਗਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਨਰੀ.

ਕਿੰਗੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਗੂਰਾ.

ਕਿੰਗੁਰੀ. ਦੇਖੋ,ਕਿੰਨਰੀ ੨ ਅਤੇ ੩. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਵਾਜੈ ਕਿੰਗੁਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਚੇਤਨਸੱਤਾ ਰੂਪ ਵੀਣਾ.

ਕਿੰਗੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਗੂਰਾ.

ਕਿਚਕਿਚੀ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਦੰਦ ਪੀਹਣੇ. ਦੇਖੋ, ਕਚੀਚੀ.

ਕਿੰਚਤ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਚਿਤ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਿੰਚਤ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕਿੰਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਥੋੜੀ ਵਸਤੁ.

ਕਿਚਪਿਚਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਚੀਚੀ ਲੈਣੀ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਦੰਦ ਪੀਹਣੇ। ੨ ਕੀਚ (ਗਾਰੇ) ਨਾਲ ਪਾਗੇ ਜਾਣਾ. "ਕਿਚਪਿਚਾਇ ਜੋਧਾ ਮੱਡਹਿਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ਲਹੂ ਦੇ ਕੀਚ ਨਾਲ ਲਿਬੜਕੇ ਯੋਧਾ ਜੰਗ ਮੰਡਦੇ ਹਨ.

ਕਿੰਚਬੇਗ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਦਬੇਗ.

ਕਿਚਰ / ਕਿਚਰਕ / ਕਿਚਰਕੁ / ਕਿਚਰੁ ਸੰ. ਕਿਯਚ੍ਚਿਰਮ੍. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਤਨਾ ਚਿਰ. ਕਬਤਕ. ਕਦ ਤੀਕ. "ਕਿਚਰੁ ਝਤਿ ਲੰਘਾਈਐ ਛਪਰੁ ਤੁਟੈ ਮੇਹੁ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕਿਚਰਕੁ ਬੰਨੈ ਧੀਰੁ?" ਅਰ "ਕਚੈ ਭਾਂਡੈ ਰਖੀਐ ਕਿਚਰੁ ਤਾਂਈ ਨੀਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਿੰਚਲ / ਕਿੰਚਲਕ ਸੰ. ਕਿਞ੍ਚਿਲਿਕ—ਕਿੰਚਿਲਿਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੇਂਚੂਆ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੰਡੋਆ.

ਕਿੰਚਿਤ. ਸੰ. ਕਿਞ੍ਚਿਤ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ. ਜ਼ਰਾ ਸਾ.

ਕਿਚਿਰ / ਕਿਚਿਰੁ ਦੇਖੋ, ਕਿਚਰੁ.

ਕਿਛ / ਕਿਛੁ / ਕਿਛੂ ਵਿ—ਕਿੰਚਿਤ. ਥੋੜਾ. ਤਨਿਕ. "ਹਮ ਮੂਰਖ ਕਿਛੂ ਨ ਜਾਣਹਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸਰਵ—ਕੋਈ ਵਸਤੁ। ੩ ਕੋਈ ਬਾਤ. "ਜੋ ਕਿਛੁ ਕਰਣਾ ਸੋ ਕਰਿਰਹਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕਿਜਇ. ਕੀਜੀਏ. ਕਰੀਏ. "ਲਖ ਬਾਹੇ ਕਿਆ ਕਿਜਇ?" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕਿਜਬ. ਅ਼ ﮐﺬﺏ ਕਿਜ਼ਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਝੂਠ. ਅਸਤ੍ਯ.

ਕਿਜਬਗੋ. ਫ਼ਾ کِذب‌گو ਕਿਜ਼ਬਗੋ. ਵਿ—ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਅਸਤਜਵਕਤਾ.

ਕਿੰਜਲਕ. ਸੰ. किञ्जल्क. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਮਲ ਦਾ ਪਰਾਗ। ੨ ਕਮਲਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰੀ। ੩ ਕਮਲ ਦੀ ਡੋਡੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪਰਾਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਿਜੇਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸਾ. ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ. "ਮੁਖ ਕਿਜੇਹਾ ਤਉ ਧਣੀ ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕਿਝ, **ਕਿਝੁ** ਵਿ—ਕੁਛ. ਕਛੁ. "ਕਿਝੁ ਨ ਬੁਝੈ ਕਿਝੁ ਨ ਸੁਝੈ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਿਣ. ਦੇਖੋ, ਕਿਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਣ.

ਕਿਣਕਾ, **ਕਿਣੰਗਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜ਼ਰਰਾ. ਕਿਨਕਾ. ਕਣਮਾਤ੍ਰ.

ਕਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਧਰ. ਕੁਤ੍ਰ. ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੀਰਤਿ. ਯਸ਼. "ਜਿਹ ਬਰਣ ਜਾਤ ਨਹਿ ਕਿਤ ਅਨੰਤ." (ਦੱਤਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਿਤੁ.

ਕਿਤਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਯਤ. ਕਿਤਨਾ. ਕਿਸਕ਼ਦਰ.

ਕਿਤਕਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁਤ੍ਰ ਕੁਤ੍ਰ. ਕਿੱਥੇ ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ ਕਹਾਂ। ੨ ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤਯ. ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੰਮ ਪੂਰਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. "ਕਿਤ ਕਿਤ ਕੀਨ ਸਭ ਕਾਜ ਕੋ ਸੁਧਾਰ ਦੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਿਤਕੂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਲਈ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਮਾਲੁ ਧਨੁ ਕਿਤਕੂ ਸੰਜਿਆਹੀ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਕਿਧਰ ਨੂੰ.

ਕਿਤਨਾ, **ਕਿਤਨੋ** ਵਿ—ਕਿਯਤ. ਕੇਤਾ. "ਰਹਿਨ ਨਹੀ, ਗਹੁ ਕਿਤਨੋ !" (ਗਉ ਮ: ੫) ਰਹਿਣਾ ਹੈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਪਕੜ (ਗਰਿਫ਼ਤ) ਕਿਤਨੀ ਹੈ !

ਕਿਤਵ. ਸੰ. ਵਿ—ਦੁਸ਼੍ਟ। ੨ ਪਾਗਲ। ੩ ਛਲੀਆ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਤੂਰਾ। ੫ ਜੁਆਰੀਆ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਜੂਏਬਾਜ਼ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਪੁਛਦਾ ਹੈ—ਕਿੰ—ਤਵ ? (ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਕੀ ਹੈ ? ਤੇਰਾ ਕੀ ਦਾਉ ਆਇਆ ਹੈ ?) ਇਸ ਕਾਰਣ "ਕਿਤਵ" ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਕਿਤੜਾ, **ਕਿਤੜੀ**, **ਕਿਤੜੇ**, **ਕਿਤੜੋ** ਵਿ—ਕਿਤਨਾ. ਕਿਤਨੀ. ਕਿਸ ਕ਼ਦਰ. ਕਿੰਨੇ.

ਕਿਤਾ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. "ਜਮ ਕਾਲ ਵਸਿ ਕਿਤਾ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) "ਸਭ ਪੁੰਨ ਤਿਨਿ ਕਿਤਾ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਤਯ. ਕੰਮ. ਕਿੱਤਾ। ੩ ਵਿ—ਕਿਤਨਾ. ਕੇਤਾ। ੪ ਅ਼ قطع ਕ਼ਿਤ਼ਅ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ. ਭਾਗ। ੫ ਛੰਦ ਦਾ ਭਾਗ. ਪਦਯਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਹਿੱਸਾ.

ਕਿਤਾਬ. ਅ਼ کتاب ਸੰਗ੍ਯਾ—ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁਸ੍ਤਕ. ਗ੍ਰੰਥ। ੨ ਖ਼ਤ. ਪਤ੍ਰ. ਚਿੱਠੀ.

ਕਿਤਾਬਤ. ਅ਼ کتابت ਸੰਗ੍ਯਾ—ਲਿਖਤ. ਤਹਰੀਰ.

ਕਿਤਾਬ ਮੁਕ਼ੱਦਸ. ਅ਼ کتاب مقدّس ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਸ੍ਤਕ. ਧਰਮ ਦਾ ਉਹ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ, ਵੇਦ, ਬਾਈਬਲ, ਕ਼ੁਰਾਨ ਆਦਿਕ.

ਕਿਤਾਬੀ. ਵਿ—ਕਿਤਾਬ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਲੇਖ। ੩ ਕਿਤਾਬ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ। ੪ ਲਿਖਤੀ. ਜਿਵੇਂ—"ਕਿਤਾਬੀ ਬੋਲੀ."

ਕਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੀਰ੍ਤਿ. ਯਸ਼. "ਨਾਮ ਕਿਤਿ ਸੰਸਾਰ ਕਿਰਣ ਰਵਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਕਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰ੍ਤਿ। ੨ ਵਿ—ਕਿਤਨੇ. "ਕਿਤੀ ਜੋਬਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬਿਨੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਸਰਵ—ਕਿਸੇ. "ਉਪਾਇ ਨ ਕਿਤੀ ਪਾਇਆਜਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਿਤੀਂ. ਵਿ—ਕਿਤਨੇ. "ਕਿਤੀਂ ਇਤੁ ਦਰੀਆਇ ਵੰਞਨਿ ਵਹਿੰਦਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਿਤੀਆਕੁ. ਵਿ—ਕਿਸਕ਼ਦਰ. ਕਿਤਨਾ. ਕਿਤਨੇ.

"ਕਿਤੀਆਕੁ ਢੰਗ ਗੁਝਾ ਥੀਐ ਨ ਹਿਤ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਢੰਗ ਕਰੋ, ਪ੍ਰੇਮ ਗੁੱਝਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ.

ਕਿਤੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁਤ੍ਰ. ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ. "ਜਾਹਿ ਨਿਰਾਸੇ ਕਿਤੁ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਲਈ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਜਿਨਿ ਨ ਸੇਵਿਓ ਸੇ ਕਿਤੁ ਆਏ ਸੰਸਾਰ?" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਸਰਵ—ਕਿਸ. "ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਪੁਰਖਾ! ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ?" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) "ਪਾਈਐ ਕਿਤੁ ਭਤਿ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪ ਵਣਜਾਰਾ) ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਪਾਈਏ?

ਕਿੰਤੁ. ਸੰ. ਕਿਨ੍ਤੁ. ਵ੍ਯ—ਪਰ. ਲੇਕਿਨ। ੨ ਬਲਕਿ. ਸਗੋਂ.

ਕਿੰਤੂ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਤੁ.

ਕਿਤੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸੇ ਥਾਂ। ੨ ਵਿ—ਕਿਤਨੇ। ੩ ਸਰਵ—ਕਿਸੇ.

ਕਿੰਤੇ. ਸੰ. ਕਿਯੰਤਿ. ਵਿ—ਕਿਤਨੇ. "ਕਿੰਤੇ ਨਾਮਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਿਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੧)

ਕਿਤੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸੇ ਥਾਂ. ਕੁਤ੍ਰ. "ਕਿਤੈ ਦੇਸਿ ਨ ਆਇਆ ਸੁਣੀਐ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਹੋਰੁ ਕਿਤੈ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਵਈ ਬਿਨੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਉਪਦੇਸ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਿਤੋ. ਵਿ—ਕਿਤਨਾ. ਕਿਯਤ। ੨ ਵ੍ਯ—ਜਾਂ. ਵਾ. ਅਥਵਾ. "ਕਿਤੋ ਚੀਤ ਥਾਰੇ ਭਯੋ ਭਰਮ ਭਾਰੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਦੇਖੋ, ਕਿਧੌਂ। ੩ ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. "ਨਾਨਕ ਸਖਾ ਜੀਅ ਸੰਗਿ ਕਿਤੋ." (ਗਾਥਾ)

ਕਿੱਤ, ਕਿੱਤਿ, ਕਿੱਤਿਯੰ, ਕਿੱਤੀਯੰ ਸੰ. ਕੀਰ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਯਸ਼. ਨਾਮਵਰੀ. "ਦੇਵ ਦੈਤ ਕਿੱਤ ਬੁੱਝ ਹੈਂ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਜਿਨੈ ਕਿੱਤਿਯੰ ਜਿੱਤਿਯੰ ਫੌਜ ਤਾਮੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਜਿਸ ਨੇ ਭਯੰਕਰ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ ਕੀਰਤਿ ਜਿੱਤੀ ਹੈ, ਭਾਵ—ਨਾਮਵਰੀ ਪਾਈ ਹੈ.

ਕਿਥਹੁ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਥਾਂ ਤੋਂ. ਕਹਾਂ ਸੇ. "ਕਿਥਹੁ ਉਪਜੈ ਕਹ ਰਹੈ?" (ਵਾਰ ਬਸੰ)

ਕਿਥਾ, ਕਿਥਾਊ, ਕਿਥੇ, ਕਿੱਥੇ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਥਾਂ. ਕਹਾਂ। ੨ ਕਿਸੀ ਜਗਾ. "ਰਹਣੁ ਕਿਥਾਊ ਨਾਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕਿਥੇ ਤੈਡੇ ਮਾਪਿਆ?" (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕਿੰਦਬੇਗ. ਇਹ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਕੁੰਦਬੇਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦ ਸਬਦ ਦਾ ਨੰਬਰ ੭ ਅਤੇ ੮. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਅਹਿਲਕਾਰ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਨ ਨਾਲ ਕਈ ਵਾਰ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਿੰਚਬੇਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕਿਦਾ, ਕਿਦਾਂ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਕਿਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਆਰ ਅਤੇ ਕੇਦਾਰ. "ਹੇਰ ਕਿਦਾਰ ਸੁ ਭਯੋ ਹਰਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਖੇਤ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋਗਿਆ.

ਕਿਦਾਰਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਪਿੰਡ ਮਦ੍ਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਦੇ ਹਜੀਰਾਂ ਸਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਜੋੜਾ ਛੁਹਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਰੋਗ ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਯਥਾ—

"ਮਦ੍ਰੀਂ ਉਤਰੇ ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਭੂ* ਦਾਸਨ ਲਾਇ ਤੁਰੰਗ,××
ਸ੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਜੀ ਇਸ ਥਲ ਆਏ,
ਸਿੱਖ ਕਿਦਾਰਾ ਮਿਲਯੋ ਸੁਭਾਏ,
ਹੁਤੀ ਹਜੀਰਾਂ ਗਰ ਮਹਿ ਤਾਹੀ,
ਦੇਤ ਵਿਖਾਦ ਮਿਟਤ ਸੋ ਨਾਹੀ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਰਾਸਿ ੫ ਅ: ੫੨)

ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਤੇ ਦੇਖੋ, ਮਦ੍ਰ ੪। ੨ ਝੰਝੀ ਗੋਤ ਦਾ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਗੀ ਸਿੱਖ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰਾ.

ਕਿਦਾਰੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਰਉਪ-

*ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ.

ਕਾਰੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਡੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸੇਵਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰੀ.

ਕਿਦਿਹ. ਕਿਸ ਦਿਨ. ਕਿਸ ਰੋਜ਼.

ਕਿੰਦੁਕ. ਸੰ. ਕੰਦੁਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੇਂਦ. ਫਿੰਡ.

ਕਿਦੂ. ਸਰਵ-ਕਿਸ. "ਕਿਦੂ ਥਾਵਹੁ ਹਮ ਆਏ ?" (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਕਿਸ ਤੋਂ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਲਾਭ ਕਿਦੂ ਹੋਈ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਕਿਦੂਰ. ਕਿਯਤ੍—ਦੂਰ. (क्रियद्दूर) ਕਿਤਨੀ ਦੂਰ.

ਕਿਧਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਤਰਫ਼. ਕਿਸ ਪਾਸੇ.

ਕਿਧੋਂ, ਕਿਧੌਂ ਵ੍ਯ—ਅਥਵਾ. ਜਾਂ. ਵਾ. "ਕਿਧੋਂ ਦੇਵਕਨ੍ਯਾ ਕਿਧੋਂ ਬਾਸਵੀ ਹੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਮਾਨੋਂ. ਗੋਯਾ। ੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕਿਧੌਂ ਸ਼ਬਦ ਤਿਸ ਸਮੇਂ (ਉਸ ਵੇਲੇ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ. "ਹੋਇ ਇਕਤ੍ਰ ਕਿਧੌਂ ਬ੍ਰਿਜਬਾਲਕ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕਿਨ. ਸਰਵ—ਕਿਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਮਿਲੀਐ ਕਿਨ ਬਿਧਿ ਬਿਛੁਰੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਉਂ ਨਾ. ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ. "ਉਠ ਕਿਨ ਜਪਹਿ ਮੁਰਾਰਿ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਜਾਂ. ਅਥਵਾ. "ਸੁਰਗ ਵੈਕੁੰਠ ਕਿਨ ਦਰਬ ਲੀਜੈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਸੁਰਗ,ਵੈਕੁੰਠ,ਅਥਵਾ ਧਨ ਲੀਜੈ। ੪ ਦੇਖੋ,ਕਿਨਿ.

ਕਿਨਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਣਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜ਼ੱਰਰਾ. ਭਾਵ—ਪਲਮਾਤ੍ਰ. ਕਣ (ਖਿਨ) ਭਰ. "ਹਰਿਨਾਮੁ ਦਿੜਾਵਹੁ ਇਕ ਕਿਨਕਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕਿਨਖੇ. ਦੇਖੋ, ਖੇ.

ਕਿੰਨਰ. ਸੰ. किन्नर. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਨਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਧੜ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਘੋੜੇ ਦਾ. ਇਹ ਪੁਲਸੂਯ ਰਿਖੀ ਦੀ ਉਲਾਦ ਹਨ. ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਜਦ ਗੰਧਰਵ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ ਤਦ ਕਿੰਨਰ ਨਾਚ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਸੁਰਗਲੋਕ ਵਿੱਚ ਭੀ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਿੰ-ਪੁਰੁਸ਼ ਭੀ ਹੈ. "ਕਿੰਨਰ ਗੰਧ੍ਰਬ ਗਾਨ ਕਰੈਂ ਗਨ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕਿੰਨਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿੰਨਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਵਸਭਾ ਦੀ ਘੋੜੇਮੂੰਹੀ ਨਚਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਵੀਣਾ. ਦੋ ਤੂੰਬਿਆਂ ਵਾਲੀ ਤੰਤ੍ਰੀ. "ਕਹੂੰ ਕਿੰਨਰੀ ਕਿੰਨਰੀ ਲੈ ਬਜਾਵੈਂ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ) ੩ ਕਿੰਗਰੀ. ਯੋਗੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕਤਾਰੀ ਵੀਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਗੁਰੀ.

ਕਿਨਾਹ. ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ। ੨ ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ.

ਕਿਨਾਤ, ਕਿਨਾਯਤ ਦੇਖੋ, ਕਨਾਯਤ. "ਹਰਹੁ ਈਰਖਾ ਕਰਹੁ ਕਿਨਾਯਤ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਿਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਨਾਰ.

ਕਿਨਾਰਾ. ਫ਼ਾ کنارہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਢਾ. ਤਟ। ੨ ਪਾਸਾ. ਬਗ਼ਲ। ੩ ਗੋਟ. ਹਾਸ਼ੀਆ.

ਕਿਨਿ. ਕਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ। ੨ ਕਿਸ ਬਿਧਿ ਨਾਲ.ਕਿਉਂਕਰ. "ਕਿਨਿ ਕਹੀਐ ਕਿਉ ਦੇਖੀਐ ਭਾਈ, ਕਰਤਾ ਏਕੁ ਅਕਥੁ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਿੰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਿਨਿ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਤਨੇ. ਕਿਸ ਕ਼ਦਰ.ਕਿੰਨੇ. "ਖੇਵਟ ਕਿੰਨਿ ਗਏ."(ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ਭਾਵ ਕਿਤਨੇ ਪੇਸ਼ਵਾ (ਆਗੂ) ਹੋ ਗੁਜ਼ਰੇ.

ਕਿਨਿਬਿਧਿ. ਕਿਸ ਯੁਕ੍ਤਿ ਨਾਲ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. "ਕਿਨਿਬਿਧਿ ਆਵਣੁ ਜਾਵਣੁ ਤੂਟਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਿਨੇ. ਵਿ—ਕ਼ਿਤਨੇ। ੨ ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੇ.

ਕਿਨੇਹਾ, ਕਿਨੇਹਿਆ, ਕਿਨੇਹੀ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸਾ. ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਕੈਸੀ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ. "ਏਹ ਕਿਨੇਹੀ ਚਾਕਰੀ ਜਿਤੁ ਭਉ ਖਸਮ ਨ ਜਾਇ ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) "ਜਿਨਾ ਨ ਵਿਸਰੈ ਨਾਮੁ ਸੇ ਕਿਨੇਹਿਆ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਿਨੈ. ਸਰਵ—ਕਿਸੇ ਨੇ."ਕਿਨੈ ਵਿਰਲੈ ਚਖਿ ਡੀਠੀ." (ਗਉ ਮ: ੩)

ਕਿੰਪੁਰਖ, ਕਿੰਪੁਰੁਸ਼ ਸੰ. किम्पुरुष. ਸੰਗਜਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਪੁਰੁਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਨਰ। ੨ ਜੰਬੂ ਦ੍ਵੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਖੰਡ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਅਤੇ ਹੇਮਕੂਟ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਕਿੰਪੁਰਖ ਖੰਡ ਪਰਵੇਸ ਜਾਈ."(ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਨੈਪਾਲ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿੰਪੁਰੁਸ਼ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਜੇਰ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਉਹ ਜੀਵ, ਜੋ ਆਦਮੀ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਬਨਮਾਨੁਖ ਅਤੇ ਬਾਂਦਰ ਆਦਿ.

ਕਿੰਪੁਰੁਸੇਸ਼. ਕਿੰਪੁਰੁਸ਼ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਕੁਬੇਰ.

ਕਿਫ਼ਾਯਤ. ਅ਼ ਕਿਫ਼ਾਯਤ ਸੰਗਜਾ—ਕਾਫ਼ੀ (ਪੂਰਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਕਮਖ਼ਰਚੀ. ਮਿਤਵਜਯ.

ਕਿੰਬਦੰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਵਦੰਤੀ.

ਕਿਬਲਾ. ਅ਼ ਕ਼ਿਬਲਾ ਕ਼ਿਬਲਾ.ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਸਾਮ੍ਹਣੇ.ਸੰਮੁਖ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਜਿਸ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰੀਏ, ਅਜਿਹਾ ਧਰਮ-ਮੰਦਿਰ. ਕਾਬਾ. ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ. "ਮਨ ਕਰਿ ਮਕਾ,ਕਿਬਲਾ ਕਰਿ ਦੇਹੀ।ਬੋਲਨਹਾਰੁ ਪਰਮਗੁਰ ਏਹੀ."(ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਮੱਕਾ ਅਤੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਕਿਬਲਾ ਕਰ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਮੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਦੇਹਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਪੂਜਯ ਹੈ. ਬੋਲਨਹਾਰੁ (ਜੀਵਾਤਮਾ) ਬਾਂਗ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਆਗੂ ਹੋਕੇ ਨਮਾਜ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਰਮਗੁਰ (ਇਮਾਮ) ਹੈ.

ਕ਼ਿਬਲਾਆ਼ਲਮ. ਅ਼ ਕ਼ਿਬਲਾ ਆ਼ਲਮ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕ਼ਿਬਲਾ. ਜਿਸ ਵੱਲ ਸਾਰੇ ਮੂੰਹ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਗਤਪੂਜਯ ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਬਲਾ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਲੋਕ ਏਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਮਨਾ ਵਾਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਕਿਬਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕੈਲਾਸ.

ਕਿੰਬਾ. ਵ੍ਯ—ਕਿੰਵਾ. ਜਾਂ. ਅਥਵਾ. ਯਦਿ. ਵਾ. "ਏਕ ਜੋਤਿ ਏਕਾ ਮਿਲੀ, ਕਿੰਬਾ ਹੋਇ ? ਮਹੋਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਜਦ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਜੋਤਿ ਮਿਲਗਈ, ਫਿਰ ਵਿਕਲਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ? ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਕਿਬੋਲਹਿ. ਕੁਬੋਲ ਸੇ. ਕੁਵਾਕ੍ਯ ਕਰਕੇ. "ਟੂਟੈ ਨੇਹੁ ਕਿਬੋਲਹਿ ਸਹੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਕੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ.

ਕਿਮ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਮਿ. ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ. ਕਿਵੇਂ.

ਕਿੰਮਤ. ਦੇਖੋ, ਕੀਮਤ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀਏ ਸਰਦਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਹਿੰਮਤ ਕਿੰਮਤ ਸਹਿਤ ਰਿਸਾਏ."

ਕਿਮਾਚ. ਦੇਖੋ, ਕਮਾਚ.

ਕ਼ਿਮਾਰ. ਅ਼ ਕ਼ਿਮਾਰ ਸੰਗਜਾ—ਜੂਆ. ਜੂਪ. ਦ੍ਯੂਤ.

ਕ਼ਿਮਾਰਬਾਜ਼. ਫ਼ਾ ਕ਼ਿਮਾਰਬਾਜ਼ ਵਿ—ਜੁਆਰੀ. ਜੂਆ ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਯੂਤਕਰ.

ਕਿਮਿ. ਦੇਖੋ, ਕਿਮ.

ਕਿਯੂਰ. ਭੁਜਬੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕੇਯੂਰ. "ਭੁਜ ਸੁੰਦਰ ਕਰ ਸਜਤ ਕਿਯੂਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਿਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਣਾ.

ਕਿਰਸ. ਸੰਗਜਾ—ਕਿੱਤਾ. ਪੇਸ਼ਾ. "ਕੋਈ ਦਲਾਲੀ ਕਿਰਸ ਕਮਾਏ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸੰ. कृषि—ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਖੇਤੀ. "ਜਮ ਚੂਹਾ ਕਿਰਸ ਨਿਤਿ ਕੁਰਕਦਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਕਰ੍ਸ਼ੰਣ (ਵਾਹੀ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਨਾ ਕੋ ਕਿਰਸ ਕਰੇਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੨)

ਕਿਰਸਾਣ. ਸੰਗਜਾ—ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ ਕਰੇ. ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਹੇ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਕ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਕਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਕਾਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਵਲ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ-ਵਾਨ. ਹਲਵਾਹ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ.

ਕਿਰਸਾਣੀ, ਕਿਰਸਾਣੁ, ਕਿਰਸਾਨ, ਕਿਰਸਾਨੀ ਸੰਗਜਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਕਰਮ. ਕਾਸ਼੍ਤਕਾਰੀ. ਵਹਾਈ। ੨ ਖੇਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਸਾਣ. "ਕਿਰਸਾਣੀ ਕਿਰਸਾਣੁ ਕਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਜੈਸੇ ਕਿਰਸਾਣੁ ਬੋਵੈ ਕਿਰਸਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਖੇਤੀ ਬੀਜਦਾ ਹੈ. "ਕਿਰਸਾਨੀ ਜਿਉ ਰਾਖੈ ਰਖਵਾਲਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਿਰਸ਼੍ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸ਼੍ਮਾ.

ਕਿਰਕ. ਦੇਖੋ, ਕਰਕ। ੨ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਜੋ ਕਿਰ ਕਿਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰੇ. ਰੇਤ ਅਥਵਾ ਬਾਰੀਕ ਕੰਕਰ. ਜਿਵੇਂ—ਆਟੇ ਵਿੱਚ ਕਿਰਕ ਹੈ.

ਕਿਰਖ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਸੰਗਯਾ—ਖੇਤੀ. "ਜੈਸੇ ਕਿਰਖਹਿ ਬਰਸ ਮੇਘ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫) "ਜਿਉ ਕਿਰਖੈ ਹਰਿਆਇਓ ਪਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕਿਰਖਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਰਸ਼ਣ (ਵਾਹੁਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਹਲ ਨਾਲ ਲਕੀਰਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ. ਵਹਾਈ। ੨ ਗੁਡਾਈ. ਖੇਤੀ ਵਿੱਚ ਨਿਕੰਮੇ ਘਾਹ ਨੂੰ ਕਸ਼ (ਖਿੱਚ) ਲੈਣਾ. ਗੋਡੀ. "ਬਿਖੈ ਬਿਕਾਰ ਦੁਸਟ ਕਿਰਖਾ ਕਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਟਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟੇ. ਨਦੀਨਾ ਕਰੇ। ੩ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚਣੀ. ਰੇਖਾ ਕੱਢਣੀ. "ਲੇਖਾ ਧਰਮਰਾਇ ਕੀ ਬਾਕੀ ਜਪਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਕਿਰਖੈ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਬਾਕੀ ਪੁਰ ਹਰਿਨਾਮ ਜਪਕੇ ਟੇਢੀ ਲੀਕ ਫੇਰੇ.

ਕਿਰਖਿ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਖ.

ਕਿਰਚ. ਸੰਗਯਾ—ਹੱਡੀ ਕੰਚ (ਕੱਚ) ਆਦਿਕ ਦਾ ਟੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ. "ਪਰੀ ਕਿਰਚ ਕੁਛ ਤਹਾਂ ਨਿਹਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ. ਸੈਫ. "ਇਲਮਾਨੀਰੁ ਹਲੱਬੀ ਮਗਰਬਿ ਕਿਰਚ ਜੁਨੱਬੀ ਜੋਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਿਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ ਰੇਖਾ. ਅੰਸ਼ੁ. ਰਸ਼ਮਿ। ੨ ਸੂਰਜ.

ਕਿਰਣਧਰ. ਕਿਰਣ (ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੀ ਰੇਖਾ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਦੁਤਿਯ ਦਿਵਾਕਰ ਕਿਧੌਂ ਕਿਰਣਧਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਕਿਰਣਧਰ ਧਰ ਧਰ. ਕਿਰਣਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ ਅਥਵਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਆਕਾਸ਼, ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਆਧਾਰ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕਿਰਣਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰੀ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਛੇਦਨ ਕਰਨਾ—ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਣਾ—ਰੇਖਾ ਕਰਨਾ—ਫੈਂਕਣਾ—ਅਲਗ ਕਰਨਾ ਆਦਿਕ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਕਿਰਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਹੈ. "ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਕੰਧ ਜਿਉ ਅਹਿ ਨਿਸਿ ਕਿਰਿ ਢਹਿਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧

ਕਿਰਣਿ, ਕਿਰਣੀ ਵਿ—ਕਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਅੰਸ਼ੁਮਾਨ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਸਹਜਿ ਭਾਇ ਸੰਚਿਓ ਕਿਰਣਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਬਾਣੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਅਮ੍ਰਿਤ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਆਪ ਨੇ ਸ਼ਾਂਤਿਭਾਵ ਸੰਗ੍ਰਹ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੩ ਸੂਰਜ. "ਸਰਵਰ ਕਮਲ ਕਿਰਣਿ ਆਕਾਸੀ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਕਿਰਣਾਂ ਨਾਲ। ੫ ਕਿਰਣਾਂ ਵਿੱਚ. "ਕੀਰਤਿ ਰਵਿ ਕਿਰਣਿ ਪ੍ਰਗਟ ਸੰਸਾਰਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਿਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦੀ ਕੀਰਤਿ ਚਮਕ ਰਹੀ ਹੈ। ੬ ਨਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਾ ਪਾਣੀ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਕਿਰਕੇ (ਸ੍ਰਵਕੇ) ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਜਾਂਕੀ ਹੈ ਕਿਰਣੀ." (ਬੰਨੋ)

ਕਿਰਤ. ਸੰ. कृत्य—ਕ੍ਰਿਤਯ. ਸੰਗਯਾ—ਕਰਮ. ਕੰਮ. "ਧਰਮਕਿਰਤ ਕਰ ਸੰਤਨ ਸੇਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕ੍ਰਿਤਿ. ਕਰਣੀ. ਕਰਤੂਤ. "ਸਿਰਿ ਸਿਰਿ ਕਿਰਤ ਵਿਹਾਣੀਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ) ੩ ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤ. ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਕਰਿਆ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਿ.

ਕਿਰਤਸੰਜੋਗੀ. ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ. ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਭਾਵੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਿਆ. "ਕਿਰਤਸੰਜੋਗੀ ਦੈਤਰਾਜੁ ਚਲਾਇਆ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਕਿਰਤਕਰੰਮਾ. ਸੰ. कृतकर्मा. ਵਿ—ਕੀਤੇ ਹਨ ਕਰਮ ਜਿਸ ਨੇ. "ਤੂ ਸੁਣਿ ਕਿਰਤਕਰੰਮਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਕਿਰਤ ਕਿਰਤ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਿ ਕਿਰਤਿ.

ਕਿਰਤੱਗ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ.

ਕਿਰਤਘਣ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤਘਨ.

ਕਿਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਨ.

ਕਿਰਤਨਿ. ਕ੍ਰਿਤਯੋਂ ਮੇਂ. ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ. "ਕਿਰਤਨਿ ਜੁਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕਿਰਤਮ. ਸੰ. कृत्रिम—ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ. ਵਿ—ਬਣਾਉਟੀ। ੨ ਕਲਪਿਤ. "ਕਿਰਤਮ ਨਾਮੁ ਕਥੇ ਤੇਰੇ ਜਿਹਵਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ. "ਬਿਨ ਕਰਤਾਰ ਨ ਕਿਰਤਮ ਮਾਨੋ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕਿਰਤਰੇਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਤ (ਕੀਤੇਹੋਏ) ਕਰਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਲਿਖਤ. ਕਰਮਰੇਖਾ. "ਕਿਰਤਰੇਖ ਕਰਿ ਕਰਮਿਆ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਿਰਤਾ, ਕਿਰਤਾਇ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਕਰਮ. "ਸਾਧ ਸੇਵੋ ਸਦਾ ਕਰਉ ਕਿਰਤਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਤਾਸ. ਅ਼ قرطاس ਕ਼ਿਰਤ਼ਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਗਜ. "ਕੁਟ ਕੁਟ ਸਣ ਕਿਰਤਾਸ ਬਣਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਕਿਰਤਾਰਥ, ਕਿਰਤਾਰਥੁ ਸੰ. कृतार्थ—ਕ੍ਰਿਤਾਰ੍‍ਥ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਜਨ ਪੂਰਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਸਫਲ ਮਨੋਰਥ. ਕ੍ਰਿਤਕ੍ਰਿਤ੍ਯ. "ਜਪ ਹਰਿ ਕਿਰਤਾਰਥ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) "ਹਿਰਦੈ ਨਾਮੁ ਸਦਾ ਕਿਰਤਾਰਥੁ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕਿਰਤਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਮ. ਕਰਣੀ. ਕਰਤੂਤ. "ਕਿਰਤਿ ਕਰਮ ਕੇ ਬੀਛੁੜੇ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ) ੨ ਮਿਹਨਤ. ਘਾਲ. "ਜਿਉ ਗੋਡਹੁ ਤਿਉ ਤੁਮ ਸੁਖ ਪਾਵਹੁ ਕਿਰਤਿ ਨ ਮੇਟਿਆਜਾਈ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਇਸ ਮਿਹਨਤ ਦਾ ਫਲ ਨਿਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ੩ ਕੀਰਤਿ. ਜਸ. "ਕਿਰਤਿ ਸੰਜੋਗਿ ਸਤੀ ਉਠਿ ਹੋਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਕੇਵਲ ਵਾਹ ਵਾਹ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਸਤੀ ਹੋਗਈ.

ਕਿਰਤਿਕਿਰਤਿ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਾਰਥ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਤਿਕਿਰਤਿ ਕਰੀ."(ਸਾਰ ਮ:੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕਿਰਤੀ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਿਹ਼ਨਤੀ.

ਕਿਰਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤ. "ਨਕਿ ਨਥ ਖਸਮ ਹਥ ਕਿਰਤੁ ਧਕੇ ਦੇ."(ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਤੁ। ੩ ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਕਰਮ। ੪ ਕ੍ਰਿਤ. ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਭਾਵ—ਕ੍ਰਿਤੋਪਕਾਰ. ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਮਾਊ ਪੀਊ ਕਿਰਤੁ ਗਵਾਇਨਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕਿਰਦਗਾਰ. ਫ਼ਾ کردگار ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਕਿਰਦਾਰ. ਫ਼ਾ کردار ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਮ। ੨ ਅ਼ਮਲ. ਅਭ੍ਯਾਸ. "ਕਾਇਆ ਕਿਰਦਾਰ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੫) ਦੇਹ ਨੂੰ ਅ਼ਮਲਾਂ ਵਾਲੀ ਕਰੋ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਦਰ.

ਕਿਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਣ.

ਕਿਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਣਾ.

ਕਿਰਪਛੇ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਛੇ.

ਕਿਰਪਣ, ਕਿਰਪਨ ਸੰ कृपण—ਕ੍ਰਿਪਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਜੂਸ. ਸੂਮ. "ਕਿਰਪਨ ਲੋਭ ਪਿਆਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਕਿਰਪਨ ਤਨ ਮਨ ਕਿਲਬਿਖ ਭਰੇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਣ.

ਕਿਰਪਾ. ਸੰ. कृपा—ਕ੍ਰਿਪਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਿਹਰਬਾਨੀ. ਦਯਾ. "ਕਿਰਪਾ ਕੀਜੈ ਸਾ ਮਤਿ ਦੀਜੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਈ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਯੁਕ੍ਤ. ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. "ਮੋਹਨ ਦੀਨਕਿਰਪਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਤਉ ਮਿਲਿਓ ਜਉ ਕਿਰਪਾਈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਭਗਤਵਛਲੁ ਕਿਰਪਾਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਸ. ਸੰ. कृपाशय—ਕ੍ਰਿਪਾਸ਼ਯ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੀ ਕਿਰਪਾਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪)

ਕਿਰਪਾਧ, ਕਿਰਪਾਧਿ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ. ਕ੍ਰਿਪਾਬ੍ਧਿ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਹੱਦ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਹੋ ਹੋ ਗੁਰੁ ਕਿਰਪਾਧਿ."(ਕਾਨ ਮ:੫)

ਕਿਰਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ। ੨ ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਯੁਕ੍ਤ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ. ਦਯਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ. "ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਕਿਰਪਾਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਕਿਰਪਾਨਦ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਦਰਿਆ. "ਦੀਜੈ ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਕਿਰਪਾਨਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਹੇ ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ!

ਕਿਰਪਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾਨ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨਾਲ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੋਂ. ਰਹਮ ਨਾਲ. "ਮਿਲੀਐ ਗੁਰਕਿਰਪਾਨਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਨਿਧ, ਕਿਰਪਾਨਿਧਿ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਕਿਰਪਾਨਿਧਿ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀਨਦਇਆਲਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ। ੨ ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ—ਵਾਨੀ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਵਾਲੀ. ਮਿਹਰਬਾਨ. "ਜਨ ਪਰ ਆਪ ਕਿਰਪਾਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਕਿਰਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾਲ.

ਕਿਰਪਾਰੀਆ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਲੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਮਿਹਰਬਾਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਲੀਆ. "ਸੇਈ ਹੋਏ ਭਗਤ ਜਿਨਿ ਕਿਰਪਾਰੀਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫)

ਕਿਰਪਾਲ, ਕਿਰਪਾਲੁ ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦਯਾਲੁ. "ਕਿਰਪਾਲੁ ਸਦਾ ਦਇਆਲੁ."(ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਕਿਰਪਾਵਤ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਵੰਤ. ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ. "ਪੂਰਿ-ਰਹੇ ਕਿਰਪਾਵਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪੀਸ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ—ਈਸ਼. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਹਰਿ ਹੋ ਹੋ ਕਿਰਪੀਸ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਈਸ਼—ਕ੍ਰਿਪਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਦਯਾ.

ਕਿਰਪੇਨ, ਕਿਰਪੈਨ ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ—ਅਯਨ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ. "ਪ੍ਰਭੁ ਭਏ ਹੈਂ ਕਿਰਪੇਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਤਿਨਿ ਪਾਇਓ ਜਿਸੁ ਕਿਰਪੈਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪੰਗਨਾ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਅੰਗਨਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਤਿ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਂਗਿਨ. ਕ੍ਰਿਪਾਂਗੀ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅੰਗ. ਕ੍ਰਿਪਾਰੂਪ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਲੂ। ੪ ਸੰਗਯਾ—ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਸੋ ਬੂਝੈ ਜਿਸ ਕਿਰਪੰਗਨਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਿਰਪੰਤ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਪਾਤ:—ਕ੍ਰਿਪਾ ਸੇ. "ਕਿਰਪੰਤ ਹਰੀਅੰ ਮਤਿ ਤਤਗਿਆਨੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕਿਰਬਤੀ. ਵਿ—ਕਰਬ (ਚਿੰਤਾ) ਸਹਿਤ। ੨ ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ. ਰੰਜੀਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਬ ੨, ੩ ਅਤੇ ੪. "ਮੁਖ ਤਿਨਾ ਦੇ ਕਿਰਬਤੀ ਬਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੋਇ." (ਮਗੋ)

ਕਿਰਮ. ਫ਼ਾ کِرم ਸੰ. ਕ੍ਰਮਿ—ਕ੍ਰਿਮਿ. ਸੰਗਯਾ—ਕੀੜਾ. ਕੀਟ। ੨ ਅਣੁਕੀਟ. ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ. Becteria। ੩ ਲਹੂ ਵੀਰਯ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਸੂਖਮ ਬੀਜਰੂਪ ਜੀਵ, ਜੋ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਨ.* "ਰਕਤ ਕਿਰਮ ਮਹਿ ਨਹੀ ਸੰਘਾਰਿਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੪ ਭਾਵ—ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. ਕਮੀਨਾ.

ਕਿਰਮਚੀ. ਅ਼ قِرمِزی ਕ਼ਿਰਮਿਜ਼ੀ. ਇੱਕ ਕਿਰਮ (ਕ੍ਰਿਮਿ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਲਾਲ ਰੰਗ.

ਕਿਰਮਾਇਣਾ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਮਿ (ਕੀੜੀਆਂ ਦਾ) ਅਯਨ (ਘਰ).ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਕੀੜੇ ਪੈਗਏ ਹਨ. ਕੁਸ਼੍ਟ ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਗਲਿਤ ਅੰਗ। ੨ ਅਣੁ ਕ੍ਰਿਮਿ (ਤੁੱਛ ਕੀਟ)ਉੱਪਰ."ਕਰਹੁ ਦਇਆ ਕਿਰਮਾਇਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕਿਰਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਾਲਾ ੨.

ਕਿਰਲਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਕਲਾਸ—ਕ੍ਰਿਕਲਾਸ. ਸੰਗਯਾ—ਗਿਰਗਿਟ. ਸਰਟ.

ਕਿਰਲੀ. ਛਿਪਕਲੀ. ਗ੍ਰਹਗੋਧਾ. ਛੋਟਾ ਕਿਰਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਲਾ.

ਕਿਰਵਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੀੜਾ. ਕ੍ਰਿਮਿ.

ਕਿਰਾ. ਫ਼ਾ کِرا ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਦੇ ਲਈ.

ਕ਼ਿਰਾਂ. ਅ਼ قِران ਕ਼ਰੀਬ ਹੋਣਾ. ਪਾਸ ਹੋਣਾ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਸ਼ੀ ਪੁਰ ਕਈ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਸਾਹਿਬਕਿਰਾਂ.

ਕਿਰਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾਯਾ.

---

*ਦੇਖੋ, ਗਰਭ.

ਕਿਰਾਖੀ. ਕਸ਼ੱਣ ਕੀਤੀ. ਖਿੱਚੀ. ਹਟਾਈ. ਮਿਟਾਈ. "ਜਿਉ ਸੂਰਜਿ ਰੈਣਿ ਕਿਰਾਖੀ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਕਿਰਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੰਗਲੀ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਭੀਲ. ਨਿਸ਼ਾਦ। ੨ ਭੂਟਾਨ ਸਿਕਿਮ ਆਦਿਕ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. ਕਿਰਾਤ ਦੇਸ਼। ੩ ਚਰਾਇਤਾ। ੪ ਅ਼ قرأت ਕ਼ਿਰਾਤ. ਪੜ੍ਹਨਾ. ਪਠਨ.

ਕਿਰਾਤਾਰਜੁਨੀਯ. ਭਾਰਵੀ ਕਵੀ ਦਾ ਰਚਿਆ ਕਾਵ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਜੰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪਰਵ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਾਵ੍ਯ.

ਕ਼ਿਰਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ਿਰਾਂ.

ਕ਼ਿਰਾਨਸ਼ਾਹ. ਇਹ ਜ਼ਮਾਨਸ਼ਾਹ ਅਮੀਰਕਾਬੁਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਹੌਰ ਦਾ ਹਾਕਮ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਰਾਵੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਭਾਰੀ ਹਾਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ.

ਕਿਰਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਤਾਨ.

ਕਿਰਾਮ. ਅ਼ كرام ਕਰੀਮ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ.

ਕਿਰਾਯਾ. ਅ਼ كرايه ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭਾੜਾ.

ਕਿਰਾਰ, ਕਿਰਾੜ ਸੰ. ਕਿਰਾਟ ਅਤੇ ਕ੍ਰਯਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਟਵਾਣੀਆਂ. ਲੈਣ ਦੇਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵ੍ਯਾਪਾਰੀ। ੨ ਭਾਵ—ਮਾਇਆ ਦਾ ਸੇਵਕ. "ਨਾਲ ਕਿਰਾੜਾ ਦੋਸਤੀ ਕੂੜੈ ਕੂੜੀ ਪਾਇ." (ਸਵਾ ਮ:੧) ੩ ਕਾਇਰ. ਬੁਜ਼ਦਿਲ.

ਕਿਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਣਾ. "ਅਹਿਨਿਸਿ ਕਿਰਿ ਢਹਿਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕਿਰਿਆ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਮ. ਕੰਮ। ੨ ਆਚਾਰ। ੩ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਆਦਿਕ ਕਰਮ. "ਪਿੰਡ ਪਤਲਿ ਮੇਰੀ ਕੇਸਉ ਕਿਰਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕਿਰਿਆਚਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਆਚਰਣ. ਕਰਮਕਾਂਡ ਦਾ ਕਰਨਾ. "ਕਿਰਿਆਚਾਰ ਕਰਹਿ ਖਟਕਰਮਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਕਿਰਿਸ਼ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸ਼ਮਾ.

ਕਿਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਿਆ.

ਕਿਰੀਆਨ. ਰੇਸ਼ਮੀ ਡੋਰਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘਾਉ (ਜ਼ਖਮ) ਸੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਤਹਾਂ ਤਾਂਹਿ ਕਿਰੀਆਨ ਕੈ ਘਾਵ ਸੀਨਾ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਕਿਰੀਚਕ. ਦੇਖੋ, ਕੀਚਕ.

ਕਿਰੀਚਕਮਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਾਰ.* ਅਜਿਹੀ ਮਾਰ, ਜੇਹੀ ਕਿ ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਕੀਚਕ ਪੁਰ ਕੀਤੀ ਸੀ. "ਵੇਸ਼੍ਯਾ ਏਕ ਜਿਯਤ ਨਹਿ ਬਾਚੀ। ਐਸੀ ਮਾਰ ਕਿਰੀਚਕ ਮਾਚੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੮) ਦੇਖੋ, ਕੀਚਕ

ਕਿਰੀਟ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਕੁਟ. ਤਾਜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੪.

ਕਿਲ. ਸੰ. ਵ੍ਯ—ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ. ਯਕ਼ੀਨਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਤ੍ਯ. ਸੱਚ। ੩ ਝੂਠ। ੪ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੫ ਪਛਤਾਵਾ.

ਕਿਲਕ. ਫ਼ਾ كلك ਸੰਗ੍ਯਾ—ਥੋਥੀ ਕਾਨੀ. ਕ਼ਲਮ। ੨ ਸੰ. ਕੀਲਕ. ਕੀਲਾ. ਮੇਖ. "ਅਬ ਲੌ ਖਰੋ ਕਰੀਰ ਤਰੁ ਕਿਲਕ ਲਗਯੋ ਪਗ ਜੇਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਕਿਲਕਾਰੀ ਲਈ ਭੀ ਕਿਲਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਮਾਰ ਕਿਲਕ ਬਹੁ ਰੂਅ ਉਠਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਕਿਲਕਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਲਕਾਰੀ. ਚੀਕ.

ਕਿਲਕਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਨੂੰ "ਅਸਤਾ" ਅਤੇ "ਤੋਟਕ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਜੈਸੇ ਸ਼ੰਖਨਾਰੀ ਦਾ ਦੁਗਣਾ ਰੂਪ ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਹੀ ਤਿਲਕਾ ਦਾ ਦ੍ਵਿਗੁਣ ਰੂਪ ਕਿਲਕਾ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਚਾਰ ਸਗਣ, ।।ऽ ।।ऽ ।।ऽ ।।ऽ.

* ਇਹ ਮੁਹਾਵਰਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—"ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹੀ ਕਤਲਾਮ."

ਉਦਾਹਰਣ—
ਪਕਰੈਂ ਨਿਤ ਪਾਪ ਪਰਾਤ ਘਨੇ,
ਜਨ ਦੇਖਨ ਕੇ ਤਰ ਸ਼ੁੱਧ ਬਨੇ,
ਜਗ ਛੋਰ ਭਜਾ ਗਤਿ ਧਮੰਨ ਕੀ,
ਸੁ ਜਹਾਂ ਤੰਹਿ ਪਾਪਕ੍ਰਿਯਾ ਪ੍ਰਚੁਰੀ. (ਕਲਕੀ)

ਕਿਲਕਾਰ, ਕਿਲਕਾਰੀ ਸੰਗਜਾ—ਕਿਲ ਕਿਲ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ ਚੀਕ ਮਾਰਨੀ.

ਕਿਲਕਿੰਚਿਤ ਹਾਵ. ਦੇਖੋ, ਹਾਵ. "ਹੋਤ ਜਹਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਤ੍ਰਾਸ ਹਾਸ ਰਸ ਰੋਸ਼। ਤਾਂ ਸੋਂ 'ਕਿਲਕਿੰਚਿਤ' ਕਹਿਤ ਹਾਵ ਸਭੈ ਨਿਰਦੋਸ਼." (ਜਗਦਵਿਨੋਦ)

ਕਿਲਕਿਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਕਿਲ ਕਿਲ ਸ਼ਬਦ. ਆਨੰਦ ਬੋਧਕ ਧੁਨਿ. ਕਿਲਕਾਰੀ। ੨ ਡਿੰਗ—ਦੁਧੀਰਾ. ਮਾਹੀਗੀਰ. ਸੰ. कृकालिका—ਕ੍ਰਿਕਾਲਿਕਾ. "ਜਜੋਂ ਕਿਲਕਿਲਾ ਮਛਰੀਐ ਦ੍ਰੂ ਪਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਕਿਲਟਾ. ਪਹਾ. ਸੰਗਜਾ—ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਗਾਉਦੁੰਮ ਟੋਕਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਾੜੀਏ ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਕਿਲਬਿਖ. ਪਾਪ. ਦੇਖੋ, ਕਿਲਵਿਖ. "ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਟੇ ਨਿਮਖ ਅਰਾਧਿਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕਿਲਮਾਸਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾਸਪਾਦ.

ਕਿਲਮਾਕ, ਕਿਲਮਾਖ ਤਾਤਾਰੀ. Tartar. ਦੇਖੋ, ਕਲਮਾਕ. "ਕਾਂਬੋਜ ਕਿਲਮਾਕ ਕਠਿਨ ਪਲ ਮੇ ਕਟਡਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭)

ਕਿਲਵਿਖ. ਸੰ. ਕਿਲ੍ਵਿਸ਼. ਸੰਗਜਾ—ਪਾਪ। ੨ ਗੁਨਾਹ. "ਕਿਲਵਿਖ ਉਤਰਹਿ ਸੁਧ ਹੋਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਰੋਗ.

ਕਿਲਾ. ਅ਼ قلعہ ਕ਼ਿਲਅ਼. ਸੰਗਜਾ—ਦੁਰਗ. ਗੜ੍ਹ.

ਕਿਲਾਲ. ਜਲ. ਦੇਖੋ, ਕੀਲਾਲ. "ਕੀਨ ਸਨਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਕਿਲਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕਿਲਾਲਜ. ਕੀਲਾਲ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਕਮਲ. ਜਲਜ. "ਕਿਲਾਲਜ ਪੁੰਜ, ਦਿਵਾਕਰ ਕੇ ਬਿਨ ਜਜੋਂ ਅਕੁਲਾਏ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕਿਲੋਖਰੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲੋਖਰੀ.

ਕਿਲੋਲ. ਦੇਖੋ, ਕਲੋਲ.

ਕਿੱਲ. ਛੋਟੀ ਮੇਖ. ਕੀਲ.

ਕ਼ਿੱਲਤ. ਅ਼ قلت ਸੰਗਜਾ—ਕ਼ਲੀਲ (ਥੋੜਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ.

ਕਿੱਲਾ. ਸੰਗਜਾ—ਕੀਲ. ਕੀਲਕ. ਕੀਲਾ. ਮੇਖ਼। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ, ਜੋ ਏਕੜ ਤੁੱਲ ਹੈ.

ਕਿੱਲੀ. ਛੋਟਾ ਕਿੱਲਾ. ਕੀਲੀ.

ਕਿਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕਿਵੇਂ. "ਕਿਵ ਕਰਿ ਆਖਾ ਕਿਵ ਸਾਲਾਹੀ?" (ਜਪੁ)

ਕਿਂਵਦੰਤੀ. ਸੰ. किंवदन्ती. ਸੰਗਜਾ—ਅਫ਼ਵਾਹ. ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਕਹਾਉਤ. ਦੰਤਕਥਾ. ਪ੍ਰਵਾਦ. Rumour.

ਕਿਵਰਿਯਾ. ਪ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ—ਕਿਵਾੜੀ. ਕਵਾਟ. ਪਟ. ਤਖਤੇ। ੨ ਤਾਕੀ. ਮੋਰੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਿਵਰੀਆ ੨.

ਕਿਵਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕਿਵਰਿਯਾ। ੨ ਕਿਵਾੜ ਪੁਰ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਿਰੇਬਰਦਾਰ. ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ.

ਕਿਂਵਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਬਾ.

ਕਿਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਵਾਟ. "ਦਰਸਨੁ ਦੀਜੈ ਖੋਲਿ ਕਿਵਾਰ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਕਿਵਾਰੀ. ਸੰਗਜਾ—ਛੋਟੀ ਤਾਕੀ. ਮੋਰੀ। ੨ ਛੋਟੇ ਤਖਤੇ. ਕਿਵਾੜੀ। ੩ ਵਿ—ਕਿਵਾੜ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਡਿਹੁਡੀ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ. "ਕਾਮ ਕਿਵਾਰੀ ਦੁਖ ਸੁਖ ਦਰਵਾਨੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਕਾਮ ਕਿਲੇ ਦਾ ਜਮਾਦਾਰ ਹੈ, ਦੁਖ ਸੁਖ ਦੋ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦੇ ਚੌਕੀਦਾਰ ਹਨ। ੪ ਸੰਗਜਾ—ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟੈਕਸ, ਜੋ ਹਰ ਘਰ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਸੂਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕਿਵਾੜ, ਕਿਵਾੜਾ ਦੇਖੋ, ਕਪਾਟ ਅਤੇ ਕਵਾਟ.

ਕਿਵਾੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਵਾਰੀ.

ਕਿਵੈਂ, ਕਿਵੈ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕੈਸੇ. ਕਿਮਿ. ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਕਾਰ. "ਮਲੁ ਹਉਮੈ ਧੋਤੀ ਕਿਵੈ ਨ ਉਤਰੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕਿਵੈਹੈ. ਕਰਨਾ ਹੈ. "ਤ੍ਰਯੋਦਸ ਬਰਸ ਗਏ ਫਿਰ ਐਹੈਂ। ਜਾਹੁ ਹਮੈ ਕਛੁ ਕਾਜ ਕਿਵੈਹੈ." (ਰਾਮਾਵ) ਹੇ ਭਰਤ! ਜਾਓ ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕਰਨਾ ਹੈ। ੨ ਕੈਸੇ (ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ) ਹੈ?

ਕਿਵੈਂ. ਦੇਖੋ, ਕਿਵ। ੨ ਕਿਯੰ (ਕੀਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਹਰ ਕੋਪ ਕਿਵੈਂ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ)

ਕਿੜੀ. ਮੁਲ. ਸੰਗਗਾ–ਹੋਕਾ. ਸਾਵਧਾਨ ਕਰਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਪੁਕਾਰ. ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਕੈੜ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਕਿੜੀ ਪਵੰਦੀ ਮੁਹਾਇਓਨੁ."(ਸੋਰ ਅ:ਮ:੩)"ਕਿੜੀ ਪਵੰਦੀਈ ਖੜਾ ਨ ਆਪਿ ਮੁਹਾਇ." (ਸ.ਫਰੀਦ)

ਕੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿ. "ਬਗੋਯਦ ਕੀ ਮਨ ਫੌਜ ਕੋ ਸ਼ਾਹਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਕਰੀ. ਕੀਤੀ. "ਕੀ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸਰਵ–ਕਿਆ. "ਆਇਗਇਓ ਕੀ ਨ ਆਇਓ?" (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਜਦ ਕਰਤਾਰ ਮਨ ਵਿੱਚ ਆਗਿਆ,ਤਦ ਕੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ? ਭਾਵ–ਕੁਝ ਬਾਕੀ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਵਾਸਤੇ. "ਕੀ ਵਿਸਰਹਿ? ਦੁਖ ਬਹੁਤਾ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਜਨਮਤ ਕੀ ਨ ਮੂਓ ਅਭਾਗਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) "ਗਹਿਓ ਕੀ ਨ ਅੰਚਲਾ?" (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਕੀਂ. ਫ਼ਾ كین ਕਿ–ਈਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿ ਇਹ.

ਕੀਉ, ਕੀਓ, ਕੀਅ, ਕੀਅਉ ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. "ਬੰਧਪ ਹਰਿ ਏਕ, ਨਾਨਕ ਕੀਉ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਕੀਓ ਸੀਗਾਰੁ ਮਿਲਣ ਕੈ ਤਾਈ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) "ਗੁਰੁ ਰਾਮਦਾਸ ਘਰਿ ਕੀਅਉ ਪ੍ਰਗਾਸਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਕੀਅਹਿ. ਕਰੀਦਾ ਹੈ. ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਕੀਅਹਿੰ. ਕਰੀਦੇ ਹਨ. "ਤੇ ਕੀਅਹਿ ਪਰਵਾਣ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨)

ਕੀਅਲੋ, ਕੀਆ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕਰਿਆ. "ਕੰਤ ਹਮਾਰੋ ਕੀਅਲੋ ਖਸਮਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਕੀਆ ਖੇਲੁ ਬਡ ਮੇਲੁ ਤਮਾਸਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੀਈ. ਕੀਤੀ. ਕਰੀ. "ਹਮ ਹਰਿ ਕੀ ਗੁਰੁ ਕੀਈ ਹੈ ਬਸੀਠੀ." (ਨਟ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਕੀਏ. ਕੀਤੇ. ਕਰੇ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਧਨਵੰਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਰਨ ਤੋਂ. ਕਰਨੇ ਸੇ. "ਸੁਨਤਿ ਕੀਏ ਤੁਰਕੁ ਜਿ ਹੋਇਗਾ?"(ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕੀਸ. ਸਰਵ–ਕਿਸ. ਕਿਸ ਨੂੰ. "ਤਬ ਛਲ ਛਿਦ੍ਰ ਲਗਤ ਕਹੁ ਕੀਸ?" (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਕੀਅਸ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. "ਪੁਨ ਕਾਸੀ ਕੋ ਕੀਸ ਪਿਆਨਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਸੰ. ਕੀਸ਼. ਸੰਗਗਾ–ਬਾਂਦਰ. "ਮਹਾਬਲੀ ਰਾਵਨ ਦਸ ਸੀਸ। ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਮ ਗਰਬ ਹਰਜੋ ਮਿਲ ਕੀਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਕ (ਆਕਾਸ਼) ਦਾ ਈਸ਼(ਸ੍ਵਾਮੀ) ਸੂਰਜ। ੫ ਪੰਛੀ (ਪਕੀ).

ਕੀਸਾਰ. ਸੰ. ਕਿੰਸ਼ਾਰੁ. ਸੰਗਗਾ–ਜੌਂ, ਧਾਨ ਅਤੇ ਕਣਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬੱਲੀ ਪੁਰ ਜੋ ਸੂਈ ਜੇਹੇ ਤਿੱਖੇ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਸਣੁ ਕੀਸਾਰਾ ਚਿਥਿਆ ਕਣੁ ਲਇਆ ਤਨੁ ਝਾੜਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਕੀਸਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਅੰਗੁਲੀ ਆਦਿ ਅੰਗ ਹਨ.

ਕੀਸੁ. ਫ਼ਾ كیست ਕੀ ਹੈ? ਕਿ-ਅਸ੍ਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੰ. ਕਿਮਸ੍ਤਿ.

ਕੀਹ. ਕਿਆ. ਕੀ.

ਕੀਹਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ "ਬੁਲੇ ਬੈਣ ਕੀਹਾਂ ਕਰੇ ਘਾਇ ਜੀਹਾਂ?" (ਰਾਮਾਵ) ਬਚਨ ਬੋਲੇ ਕਿ ਉਹ ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਜ਼ਖ਼ਮ ਕੀਤੇ ਹਨ। ੨ ਪਹਾੜੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕੀਹਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਕਿਉਂ ਹੈ.

ਕੀਕ. ਕੀਤਾ. ਕੀਏ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਨਕਟੇ ਨਕ ਕੀਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਸਸਿਕੀਕ.

ਕੀਕਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਗਾ–ਚੰਡਾਲ.

ਕੀਕਟ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਬਿਹਾਰ ਦੇਸ਼. ਇਸ ਥਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਕੀਕਟ ਜਾਤਿ ਵਸਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ। ੨ ਘੋੜਾ। ੩ ਕੰਗਾਲ-ਪੁਣਾ. ਨਿਰਧਨਤਾ। ੪ ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ। ੫ ਵਿ—ਕੰਗਾਲ।

ਕੀਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿਕਰਿ.

ਕੀਕੁਰ, ਕੀਕੂੰ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ. ਕਿਵੇਂ. ਕਿੱਕੁਰ. "ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਕੀਕੂੰ ਨਿਭੈਗੀ?" (ਜਸਭਾਮ)

ਕੀਚ. ਸੰਗਯਾ—ਕਦੰਮ. ਗਾਰਾ. ਚਿੱਕੜ. ਪੰਕ. "ਬਿਆਪਤ ਮੋਹਕੀਚ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕੀਚਈ. ਕੀਜਈ. ਕਰੀਏ. ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. "ਤਿਨ ਸੰਗਿ ਸੰਗੁ ਨ ਕੀਚਈ ਨਾਨਕ, ਜਿਨਾ ਆਪਣਾ ਸੁਆਉ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨, ਮ: ੫)

ਕੀਚਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਥੋਬਾ ਬਾਂਸ। ੨ ਕੇਕਯ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਵਿਰਾਟ ਦਾ ਸਾਲਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀਮਸੇਨ ਨੇ ਦ੍ਰੋਪਦੀ ਨਾਲ ਛੇੜਖਾਨੀ ਕਰਨ ਬਦਲੇ ਮਾਰਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਬਹੁਤ ਹਿੰਦੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਿਰੀਚਕ ਅਤੇ ਕ੍ਰੀਚਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰੀਚਕ, ਕਿਰੀਚਕਮਾਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰੀਚਕ.

ਕੀਚੜ. ਸੰਗਯਾ—ਕੀਚ. ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ. "ਕੀਚੜ ਹਾਥ ਨ ਬੂਡਈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਕੁਕਰਮ ਹੈ.

ਕੀਚੜਿ. ਕੀਚੜ ਮੇਂ. ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ. "ਕੀਚੜਿ ਆਟਾ ਗਿਰਿਪਰਿਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੀਚਿਤ. ਕੀਜੀਅਤ. "ਭ੍ਰਮ ਤੇ ਕੀਚਿਤ ਭਿੰਨ." (ਬਾਵਨ)

ਕੀਚੇ, ਕੀਚੈ ਕੀਜੈ. ਕਰੀਜੈ. ਕਰੋ. ਦੇਖੋ, "ਸੁਧੁਕੀਚੇ." "ਹਰਿਰਸੁ ਕੀਚੈ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਕੀਜਈ. ਦੇਖੋ, ਕੀਚਈ.

ਕੀਜਹੁ. ਕਰੋ.

ਕੀਜਤੁ. ਕਰੀਂਦਾ ਹੈ. "ਕਾਹੇ ਕੀਜਤੁ ਹੈ ਮਨਿਭਾਵਨ?" (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਕੀਜਾ. ਕਰਿਆ. ਕੀਤਾ. "ਸਚੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸੁਖ ਕੀਜਾ ਹੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕੀਜੈ. ਕਰੀਜੈ. ਕਰੋ। ੨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਕੀਟ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੀੜਾ. "ਕੀਟ ਹਸਤਿ ਸਗਲ ਪੂਰਾਨ." (ਗੋਂਡ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ। ੩ ਵਿ—ਕਠੋਰ. ਸਖ਼ਤ। ੪ ਕੈਟਭ ਅਸੁਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੀਟ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸਹਸਬਾਹੁ ਮਧੁ ਕੀਟ ਮਹਿਖਾਸਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਸਹਸ੍ਰਬਾਹੁ, ਮਧੁ, ਕੈਟਭ ਅਤੇ ਮਹਿਖਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਕੈਟਭ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕਿਰਮ.

ਕੀਟਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੀੜਾ। ੨ ਵਿ—ਕਠੋਰ. ਕਰੜਾ.

ਕੀਟਜ. ਸੰਗਯਾ—ਰੇਸ਼ਮ, ਜੋ ਕੀਟ (ਕੀੜੇ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਕੀਟਪਖਾਣੀ. ਵਿ—ਪੱਥਰ ਦਾ ਕੀੜਾ. ਪਾਸ਼ਾਣ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕੀੜਾ. "ਅਚਿੰਤਦਾਨ ਦੇਇ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਵਿਚਿ ਪਾਥਰ ਕੀਟਪਖਾਣੀ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਕੀਟਭ. ਦੇਖੋ, ਕੈਟਭ. "ਤਾਂਤੇ ਮਧੁ ਕੀਟਭ ਤਨ ਧਾਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕੀਟੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੀੜੀ. ਚਊਂਟੀ. "ਇਕ ਬਿਹੰਗ ਇਕ ਕੀਟੀ ਰੀਤਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਭਾਵ—ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ. "ਕੀਟੀ ਪਰਬਤ ਖਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ। ੩ ਵਿ—ਨੰਮ੍ਰ. ਹਲੀਮ. "ਕੀਟੀ ਹੋਇਕੈ ਖਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੀਟੁ. ਦੇਖੋ, ਕੀਟ.

ਕੀਤ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. ਕ੍ਰਿਤ. "ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਆਪਨ ਕੀਤ." (ਨਟ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) "ਮਨ ਅਪਨੇ ਕਉ ਮੈ ਹਰਿਸਖਾ ਕੀਤ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. ਕ੍ਰਿਤ. "ਕੀਤਾ ਪਾਈਐ ਆਪਣਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਰਚਿਆ ਹੋਇਆ. "ਕੀਤਾ ਕਹਾ ਕਰੇ ਮਨਿ ਮਾਨ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਕੀਤੇ ਕਉ ਮੇਰੈ ਸੰਮਾਨੈ, ਕਰਣਹਾਰੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਜਾਨੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਕਰਣਾ. "ਕੀਤਾ ਲੋੜੀਐ ਕੰਮ ਸੁ ਹਰਿ ਪਹਿ ਆਖੀਐ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ. ਕਰਿਆ ਹੋਇਆ ਕ੍ਰਿਤਜ (ਕੰਮ). ੨ ਕਰਿਆ ਕਰਾਇਆ. ਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਕਾਰਿਤ. "ਕੀਤਾ ਕਰਤਿਆ ਓਸ ਦਾ ਸਭੁ ਗਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਕੀਤਿ. ਸੰਗਯਾ—ਕੀਰਤਿ. ਜਸ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤਿ (ਕ੍ਰਤਿ) ਪ੍ਰਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼. "ਜਾਪ ਨ ਤਾਪ ਨ ਕਰਮ ਕੀਤਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੩ ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ.

ਕੀਤੀਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ,ਦਿੱਤੀ. "ਭੀੜਹੁ ਮੋਕਲਾਈ ਕੀਤੀਅਨੁ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)ਤੰਗਦਸ੍ਤੀ ਤੋਂ ਖ਼ੁਸ਼ਹਾਲੀ ਕਰਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਕੀਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕੀਤ. "ਟੇਕ ਨਾਨਕ ਸਚੁ ਕੀਤੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਕੀਤੋਈ, ਕੀਤੋਸੁ, ਕੀਤੋਸੂ } ਕੀਤਾ (ਕਰਿਆ) ਹੈ. "ਮੈਨੋ ਜੋਗ ਕੀਤੋਈ." (ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਮ: ੫)

ਕੀਤੋਨ, ਕੀਤੋਨੁ } ਉਸ ਨੇ ਕਰਿਆ ਹੈ. "ਕੀਤੋਨ ਅਪਣਾ ਪੰਥ ਨਿਰਾਲਾ." (ਭਾਗੁ) "ਜੇਹਾ ਕੀਤੋਨੁ ਤੇਹਾ ਹੋਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕੀਤੋਮ, ਕੀਤੋਮੂ } ਮੈ ਕੀਤਾ। ੨ ਕਰਿਆ ਹੈ. ਕੀਤੋਸੁ. "ਈਧਣੁ ਕੀਤੋਮੂ ਘਣਾ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਕੀਦ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਕੀਦ੍ਰਸ਼ ਅਤੇ ਕੀਦ੍ਰਕ. ਕੀਦ੍ਰਿਸ਼ ਅਤੇ ਕੀਦ੍ਰਿਕ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਦੇਖਣ ਵਿੱਚ ਕੇਹਾ. ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਕੈਸਾ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ.

ਕੀਨ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. "ਮਾਨੁਖ ਕੋ ਜਨਮ ਲੀਨ ਸਿਮਰਨ ਨਹਿ ਨਿਮਖ ਕੀਨ." (ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ੨ ਕਿਉਂ. ਕਿਸ ਲਈ. "ਮੁਚੁ ਮੁਚੁ ਗਰਭ ਗਏ ਕੀਨ ਬਚਿਆ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਬਹੁਤ ਗਰਭ ਗਿਰਗਏ ਇਹ ਕਿਉਂ ਬਚ ਰਿਹਾ ? ੩ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ. ਕਿਉਂ ਨਾ. "ਕੀਨ ਸੁਣੇਹੀ ਗੋਰੀਏ !" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੪ ਫ਼ਾ كين ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁਸ਼ਮਨੀ। ੫ ਲੜਾਈ. ਜੰਗ। ੬ ਕਪਟ। ੭ ਦੇਖੋ, ਕੀਂ.

ਕੀਨਸਿ. ਕੀਤਾ ਹੈ. "ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨਸਿ ਪ੍ਰਭੁ ਰਜਾਇ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕਿਉਂ ਨ. ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਨਹੀਂ. "ਪ੍ਰਭੁ ਸਰਣਾਗਤਿ ਕੀਨਸਿ ਹੋਗ ?" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੀਨਹ. ਦੇਖੋ, ਕੀਨਾ ੨.

ਕੀਨਹਕੋਸ਼. ਫ਼ਾ کینہ کش ਵਿ—ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੀਨਖਾਪ, ਕੀਨਖਾਬ } ਦੇਖੋ, ਕਮਖਾਬ.

ਕੀਨਾ. ਕੀਤਾ. ਕਰਿਆ. "ਸੋ ਪਾਏ ਜੋ ਕਿਛੁ ਕੀਨਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਫ਼ਾ کینہ ਵੈਰ. ਬੁਗ਼ਜ਼. ਦੇਖੋ, ਕੀਨ ੪. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੀਨ ਭੀ ਉਹੀ ਅਰਥ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਕੀਨਾਰਾਮ, ਕੀਨਾਰਾਮੀਏ } ਦੇਖੋ, ਅਘੋਰੀ.

ਕੀਨੀ. ਕੀਤੀ. ਕਰੀ. "ਹਰਿ ਗਤਿ ਕੀਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਹਮਕੀਨ.

ਕੀਮ. ਅ਼ قیم ਕ਼ਿਯਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ਼ੀਮਤ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਮੁੱਲ. "ਤਿਸ ਦੀ ਕੀਮ ਨ ਪਾਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਕੀਮ ਨ ਸਕਾ ਪਾਇ ਸੁਖ ਮਿਤੀਹੂ ਬਾਹਰੇ." (ਜੈਤ ਵਾਰ)

ਕ਼ੀਮਤ. ਅ਼ قیمت ਕ਼ੀਮਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁੱਲ। ੨ ਕ਼ਦਰ। ੩ ਅੰਦਾਜ਼ਾ. ਅਟਕਲ.

ਕੀਮਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕੀਮਤ. "ਕੀਮਤਿ ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ ਦੂਜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੀਮਤ ੩. "ਅਨਿਕ ਦੋਖ ਅਰੁ ਬਹੁਤ ਸਜਾਈ। ਤਾਕੀ ਕੀਮਤਿ ਕਹਣੁ ਨ ਜਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਕੀਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮੁੱਲ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਸਭ ਕੀਮਤਿ ਮਿਲਿ ਕੀਮਤਿ ਪਾਈ." (ਸੋਦਰੁ)

ਕੀਮਤੀ. ਫ਼ਾ قیمتی ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੀਮਤ.

ਕੀਮਾ. ਅ਼ قیمہ ਕ਼ੀਮਹ. ਸੰਗਯਾ—ਛੋਟੇ ਟੁਕੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਮਾਸ.

ਕੀਮਾਏ. ਕ਼ੀਮਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ. ਕ਼ਦਰਦਾਨ. "ਨਹਿ ਕੀਮਤਿ ਕੀਮ ਕੀਮਾਏ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕੀਮਾਹੂ. ਕ਼ੀਮਤ (ਮੁੱਲ) ਤੋਂ. ਦੇਖੋ, ਕੀਮ. "ਸੁਖ ਕੀਮਾਹੂ ਬਾਹਰੇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕੀਮਿਯਾ, ਕੀਮੀਆ ਯੂ کیمیا ਸੰਗਯਾ—ਰਸਾਯਨ. ਰਸਾਇਣ. Chemia. * ਪਹਿਲਾਂ ਲੋਕ ਤਾਂਬੇ ਤੋਂ ਸੋਨਾ ਅਤੇ ਕਲੀ ਤੋਂ ਚਾਂਦੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਆਹਰ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ, ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਾ ਹੋਈ, ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੋਜ ਦਾ ਸਿੱਟਾ ਰਸਾਇਨਵਿਦ੍ਯਾ (Chemistry) ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਦੇਸ਼ ਚਾਂਦੀ ਸੋਨੇ ਨਾਲ ਘਰ ਭਰ ਬੈਠੇ.

ਕੀਮੀਆਗਰ. ਫ਼ਾ کیمیاگر ਕੀਮੀਆ (ਰਸਾਇਣ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਰਸਾਯਨੀ.

ਕੀਮੁਖਤ. ਫ਼ਾ کیمخت ਸੰਗਯਾ—ਹਰੇ ਰੰਗ ਰੰਗਿਆ ਘੋੜੇ ਅਥਵਾ ਗਧੇ ਦਾ ਦਾਣੇਦਾਰ ਚਮੜਾ, ਜੋ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਤਲਵਾਰਾਂ ਦੇ ਮਿਆਨਾਂ ਪੁਰ ਮੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ.

ਕੀਰ. ਸੰ. ਕੀਕਟ. ਵਿ—ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ। ੩ ਲੋਭੀ। ੪ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੀਰ. ਤੋਤਾ. ਸ਼ੁਕ. "ਕੀਰ ਸੋਂ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੀ ਗਨਿਕਾ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੫ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇਸ਼। ੬ ਵਿ—ਕਸ਼ਮੀਰੀ। ੭ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਖੇਵਟ. ਮਲਾਹ.

ਕੀਰਣ. ਸੰ. ਕੀਰ੍ਣ. ਵਿ—ਖਿੰਡਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਖਰਿਆ। ੨ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕੀਰਣਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋਸ਼ਣ. ਸੰਗਯਾ—ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ. ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਰੋਣਾ. ਕ੍ਰੰਦਨ.

ਕੀਰਤ. ਗੁਰੁਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ. "ਕਵਿ ਕੀਰਤ ਜੋ ਸੰਤ ਚਰਨ ਮੁੜਿ ਲਾਗਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਿ.

ਕੀਰਤਨ. ਸੰ. ਕੀਰ੍ਤਨ. ਸੰਗਯਾ—ਕਥਨ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ। ੨ ਗੁਰੁਮਤ ਵਿੱਚ ਰਾਗ ਸਹਿਤ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕੀਰਤਨ' ਹੈ. "ਕੀਰਤਨ ਨਾਮੁ ਸਿਮਰਤ ਰਹਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਕੀਰਤਨਸੋਹਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸੋਹਿਲਾ ਅਤੇ ਕੀਰਤਿ-ਸੋਹਿਲਾ। ੨ ਭਾਵ—ਸਮਾਪਤੀ. ਖ਼ਾਤਿਮਾ.

ਕੀਰਤਨਿ. ਕੀਰਤਨ ਵਿੱਚ. ਕੀਰ੍ਤਨ ਮੇ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨਿ ਇਹ ਮਨੁ ਰਾਤਾ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕੀਰਤਨੀਆ. ਵਿ—ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਭਲੋ ਭਲੋ ਰੇ ਕੀਰਤਨੀਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕੀਰਤਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਨ. "ਹਰਿਕੀਰਤਨੁ ਸੁਣੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕੀਰਤਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤਸੀਲ ਊਂਨਾਂ ਥਾਣਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਹ ਨਗਰ ਹੈ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੬੮੩ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਤਾਰਾਚੰਦ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦਕੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਆਬਾਦ ਕਰਵਾਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਵਸਣ ਦਾ ਵਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਹੀ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਏਹੋਏ "ਚਰਣਕਮਲ" ਠਹਿਰੇ ਅਤੇ ਸਾਂਈਂ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ ਸਨ.

---

* ਇਹ ਮਿਸਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਮਿਸਰੀ ਰਸਾਇਣ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਏ, ਇਸ ਲਈ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਨਾਮ ਇਹ ਹੋਗਿਆ.

ਕੀਰਤਪੁਰ ਰੋਪੜ* ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੩੧ ਮੀਲ ਹੈ.

ਇਸ ਪਵਿਤ੍ਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:—

(੧) ਸ਼ੀਸ਼ਮਹਲ. ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਮਕਾਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸੰਮਤ ੧੬੯੧ ਵਿੱਚ ਆਏ ਅਤੇ ਅੰਤ ਤੀਕ ਇੱਥੇ ਹੀ ਰਹੇ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਮਹਿਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਹਾਲਤ ਪੱਕੀ ਆਮਦਨ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਹੱਛੀ ਨਹੀਂ ਹੈ.

(੨) ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਹ ਭੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਕ਼ਰੀਬ ਪੰਜ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

(੩) ਖੂਹ ਗੁਰੂ ਕਾ. ਇਹ ਕੂਆ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆਹੋਇਆ ਹੈ.

(੪) ਚਰਨਕਮਲ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪਹਾੜੀਯਾਤ੍ਰਾ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਏਧਰ ਆਏ ਹਨ. ਸਾਂਈ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਕੇ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਛੀ ਸੌ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ.

(੫) ਚੁਬੱਚਾਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਵਡੇ ਭਾਰੀ ਚੁਬੱਚੇ ਵਿੱਚ ਘੋੜਿਆਂ ਲਈ ਦਾਲਾ ਭਿਉਂਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਈ ਵਾਰੀਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਵਰਤਾਉਂਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਤਿਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸਾਧਾਰਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਆਮਦਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ.

* ਹੁਣ ਰੋਪੜ ਭੀ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ.

(੬) ਤਖ਼ਤਸਾਹਿਬ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਤਿਲਕ ਹੋਣ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਧਾਰਣ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ.

(੭) ਤੀਰਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਕੇਵਲ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ, ਨਾਂਹੀ ਕੋਈ ਆਮਦਨ ਹੈ.

(੮) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਪਾਸ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀਵਾਨ ਸਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦੁਕਾਨਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਿਰਾਇਆ ੨੫) ਰੁਪਯੇ ਸਾਲ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

(੯) ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਹ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਇਮਾਰਤ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਹਰੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਸੌ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੧੦) ਪਾਤਾਲਪੁਰੀ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਦੋ ਫ਼ਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸਤਲੁਜ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਵਿਭੂਤੀ ਭੀ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਲਿਆਕੇ ਇੱਥੇ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੀਗਈ ਹੈ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਵਡਾ ਉੱਚਾ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ਼ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ.

ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ਸੱਠ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਦੀ ਆਮਦਨ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੈ.

(੧੧) ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਤਕੀਆ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਪਾਸ ਸਾਂਈ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਤਕੀਆ ਹੈ,ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਅਤੇ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣ ਪਏ ਹਨ.

ਤਕੀਆ ਪੱਕਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਂਈ ਜੀ ਦੀ ਕਬਰ ਹੈ ਅਤੇ ਕਬਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਸਾਈਂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਬਕਰੀਆਂ, ਕੁੱਤੇ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀਆਂ ਮੜ੍ਹੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਾਂਈ ਅੱਲਾਦਿੱਤਾ ਜੀ "ਚਰਨੋਲੀ" ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

(੧੨) ਵਿਮਾਨਗੜ੍ਹ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਆਇਆ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਟਿਕਾਇਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋ ਵਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ ਕਰਦੇਹੋਏ ਸੰਗਤਿ ਸਾਥ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਆਨੰਦਪੁਰ ਲੈਗਏ ਸਨ.

ਕੀਰਤਿ. ਸੰ. कीर्त्ति. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਵਡਾਈ. ਨੇਕਨਾਮੀ. ਜਸ. "ਜੈ ਘਰਿ ਕੀਰਤਿ ਆਖੀਐ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਕੀਰਤਿਸਤੰਭ. ਸੰ. कीर्त्तिस्तम्भ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਉਹ ਥੰਮ੍ਹ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਯਸ਼ ਨੂੰ ਕ਼ਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ.

ਕੀਰਤਿਸ਼ਾਲੀ. ਸੰ. कीर्त्तिशालिन्. ਵਿ—ਯਸ਼ਵਾਲਾ. ਕੀਰਤਿਮਾਨ.

ਕੀਰਤਿਸੋਹਿਲਾ. ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੋਹਿਲਾ" ਮੁੱਖ ਹੈ. ਬਹੁਤੇ ਕੀਰਤਨਸੋਹਿਲਾ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਆਰਤੀਸੋਹਿਲਾ ਭੀ ਇਸੇ ਦੀ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ.

ਕੀਰਤਿਮਤ, ਕੀਰਤਿਮਾਨ } ਵਿ—ਕੀਰਤਿਮੰਤ. ਕੀਰ੍ਤਿ ਵਾਲਾ. ਯਸ਼ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਵਸੁਦੇਵ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੰਸ ਨੇ ਜੰਮਦਾਹੀ ਮਾਰਦਿੱਤਾ ਸੀ. "ਪੁਤ੍ਰ ਭਯੋ ਵਸੁਦੇਵ ਕੇ ਕੀਰਤਿਮਤ ਤਿਹ ਨਾਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੀਰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਿ.

ਕੀਰਤੀਆ. ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚੋਬਦਾਰ। ੨ ਵਿ—ਜਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੀਰਨ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਣ.

ਕੀਰਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕੀੜਾ. ਕੀਟ। ੨ ਭਾਵ—ਤੁੱਛ. ਨੀਚ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੀਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੩) "ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਕਰੇ ਖਿਨਿ ਕੀਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੩ ਅ਼ قیران ਕ਼ੀਰਾਨ. ਕਾਲਾ ਪੱਥਰ. ਦੇਖੋ, ਸਪੀਅਲ ਅਤੇ ਮਖਤੂਲ. "ਤੁਮ ਮਖਤੂਲ ਸਪੇਦ ਸਪੀਅਲ, ਹਮ ਬਪੁਰੇ ਜਸ ਕੀਰਾ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕੀਰਾਤ. ਅ਼ قیراط ਕ਼ੀਰਾਤ਼. ਦੋ ਰੱਤੀ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਚਾਰ ਗ੍ਰੇਨ. ਦੇਖੋ, ਜਗਾਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਿਰਾਤ.

ਕੀਰੀ. ਕੀੜੀ. ਕੀਟੀ। ੨ ਭਾਵ—ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. "ਨੀਕੀ ਕੀਰੀ ਮਹਿ ਕਲ ਰਾਖੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਭਾਵ—ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ. "ਕੀਰੀ ਜੀਤੋ ਸਗਲਾ ਭਵਨ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕੀਰੇਕਿਰਮ. ਕੰਗਾਲ ਅਤੇ ਨੀਚ. ਨਿਰਧਨ ਅਤੇ ਤੁੱਛ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਮ ਅਤੇ ਕੀਰ. "ਹਮ ਕੀਰੇ ਕਿਰਮ ਸਤਿਗੁਰ ਸਰਣਾਈ." (ਸੋਦਰੁ)

ਕੀਲ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕੀਲਾ. ਮੇਖ਼. ਕਿੱਲ। ੨ ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ. "ਸੋਹਤ ਜਜੋਂ ਬੜਵਾਨਲ ਕੀਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਕੂਹਣੀ। ੪ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਦੂਜੇ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਰੋਕਦੇਵੇ, ਕੀਲਕ. "ਕੀਲ ਪਟਲ ਅਰਗਲਾ ਮਹਾਤਮ ਸਹਸ ਨਾਮ ਸੱਤਾ ਜੈ." (ਸਲੋਹ) ੫ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੬ ਥੰਮ੍ਹ. ਸ੍ਤੰਭ। ੭ ਅ਼ قیل ਕ਼ੀਲ. ਸੁਖ਼ਨ. ਕਲਾਮ।

ਪੰਨਾ ੯੯੪ ਦੇਹਰਾ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ—ਕੀਰਤਪੁਰ

ENGRAVED & PRINTED BY F. W. & CO., LAHORE

Engraved and Printed by F. W. & Co. Lahore.

੮ ਫ਼ਾ کیل ਕੀਲ. ਵਿ—ਟੇਢਾ। ੯ ਕੰਗਾਲ.
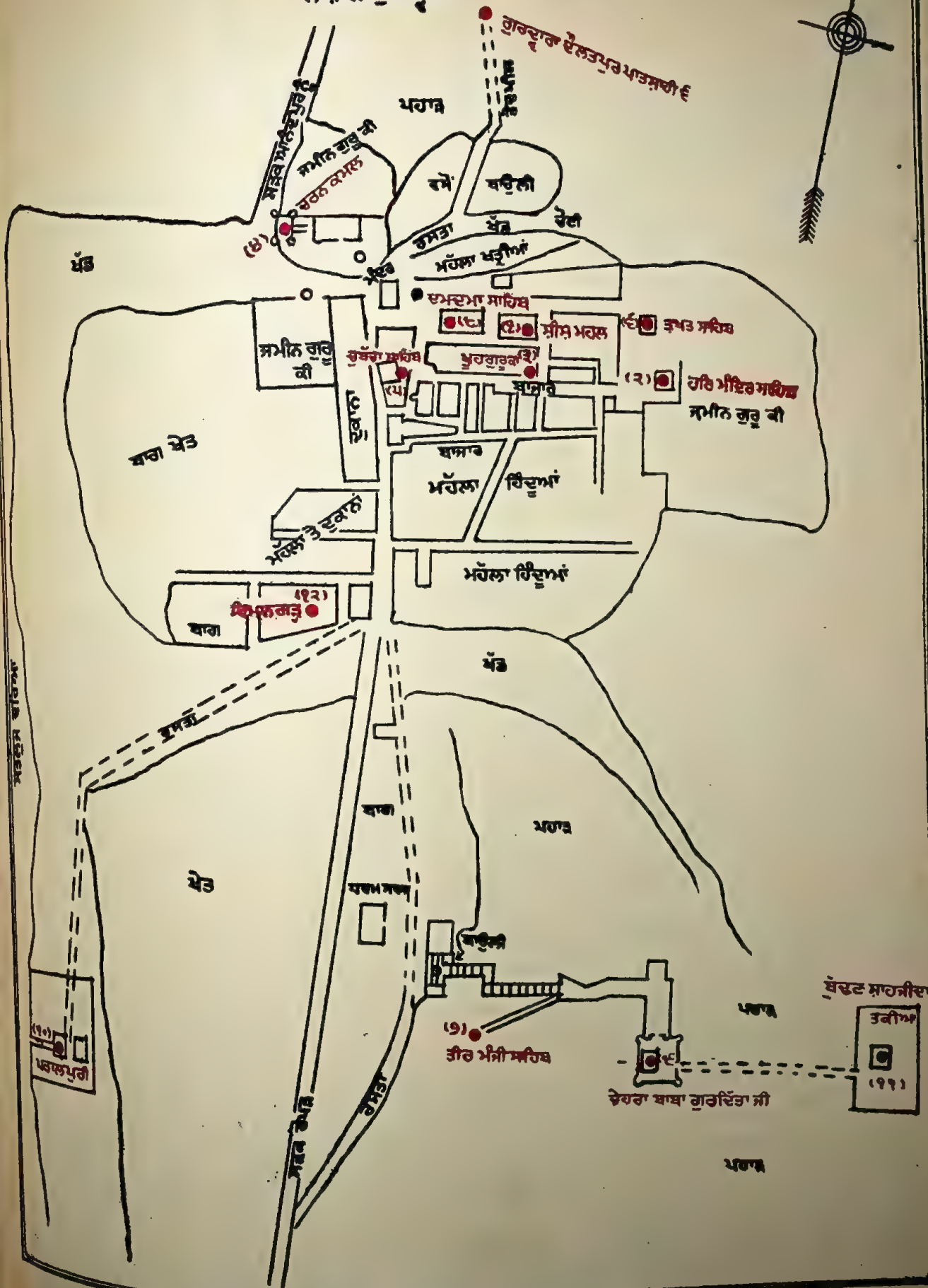
ਕੀਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੀਲਾ. ਮੇਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੀਲ ੪.

ਕੀਲਣਾ, **ਕੀਲਨਾ** ਕ੍ਰਿ—ਕੀਲਕਮੰਤ੍ਰ ਪੜ੍ਹਕੇ ਮੇਖ ਗੱਡਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕੀਲ ੪. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਾਲੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਸ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਦੁਖ ਦਰਦ ਠਾਕੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਕਾਬੂ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੀਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਿੱਲਾ. ਮੇਖ਼. ਦੇਖੋ, ਕੀਲ.

ਕੀਲਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਜਲ, ਜੋ ਕੀਲ (ਅੱਗ ਦੀ ਲਾਟ) ਨੂੰ ਅਲ (ਵਰਜਨ) ਕਰੇ. ਅੱਗ ਬੁਝਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਮਰਥ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੀਲਾਲ ਸੰਗਯਾ ਹੈ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੩ ਕੀਲ (ਕਿੱਲੇ) ਨਾਲ ਜੋ ਰੋਕ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ, ਪਸ਼ੂ.

ਕੀਲਾਲਜ. ਸੰਗਯਾ—ਕੀਲਾਲ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਜਲਜ. ਕਮਲ.

ਕੀਲਿਕਾ, **ਕੀਲੀ** ਸੰਗਯਾ—ਮੇਖ਼. ਖੂੰਟੀ. ਕਿੱਲੀ। ੨ ਚੱਕੀ ਦੀ ਮੇਖ਼, ਜੋ ਮਾਨਵੀ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁ ਪਗ ਹੈਂ ਕੀਲਿਕਾ ਮਨ ਦਾਨੋ ਢਿਗ ਕੀਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਕੀਲੀ ਨਾਲ ਲੱਗਿਆ ਦਾਣਾ ਪਿਸਣੋਂ ਬਚਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕ਼ੀਲੋਕ਼ਾਲ. ਅ਼ قیل وقال ਸੰਗਯਾ—ਬਾਤ ਚੀਤ. ਗੱਲ ਬਾਤ.

ਕੀੜ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸਰੀਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. "ਮੂਲਾ ਕੀੜ ਬਖਾਣੀਐ." (ਭਾਗੁ)

ਕੀੜਾ, **ਕੀੜੀ** ਸੰਗਯਾ—ਕੀਟ. ਕੀਟੀ। ੨ ਸਿਉਂਕ. ਦੀਮਕ. "ਇਟ ਸਿਰਾਣੇ ਭੁਇ ਸਵਣ ਕੀੜਾ ਲੜਿਓ ਮਾਸ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਵਿ—ਅਦਨਾ. ਤੁੱਛ. "ਕੀੜਾ ਥਾਪਿ ਦੇਇ ਪਾਤਸਾਹੀ" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕੀੜ੍ਹ. ਸੰਗਯਾ—ਗਊ ਮੱਝ ਦਾ ਉਹ ਦੁੱਧ, ਜੋ ਸੂਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਇਆ ਜਾਵੇ. ਇਸੇ ਦੁੱਧ ਦੀ 'ਬਹੁਲੀ' ਬਣਦੀ ਹੈ.

ਕੁ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਲਗ ਪਗ (ਕਰੀਬ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ 'ਕੁ' ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—"ਸੌਕੁ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਮਾਲ ਖਰੀਦਿਆ ਹੈ।" ੨ ਸੰ. ਧਾ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਗੁੰਜਾਰਨਾ। ੩ ਵ੍ਯ—ਨੀਚ। ੪ ਨਿੰਦਿਤ. ਇਹ ਅਵ੍ਯਯ ਸੰਗਯਾ ਦੇ ਮੁੱਢ ਲੱਗਕੇ ਨਿੰਦਿਤ ਅਰਥ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਕੁਪੁਤ੍ਰ, ਕੁਕਰਮ ਆਦਿ। ੫ ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ.

ਕੁਅਤ. ਬਲ. ਜ਼ੋਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਤ. "ਦੁਹੂ ਹਾਥ ਕਰ ਕੁਅਤ ਪ੍ਰਹਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੬)

ਕੁਅਰ, **ਕੁੰਅਰ** ਸੰ. ਕੁਮਾਰ. ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਰਾਜਕੁਮਾਰ. ਰਾਜਪੁਤ੍ਰ. "ਕਾਨ ਕੁਅਰ ਨਿਹਕਲੰਕ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੁਅਰਿ. ਸੰ. ਕੁਮਾਰੀ. ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਲੜਕੀ। ੨ ਰਾਜਪੁਤ੍ਰੀ. ਰਾਜਕੰਨ੍ਯਾ.

ਕੁਆਉ. ਸੰਗਯਾ—ਸੱਦ. ਪੁਕਾਰ. ਆਵਾਹਨ ਲਈ ਕੁ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ. ਕਬ. "ਜਿਨਾ ਨੈਣ ਨੀਂਦ੍ਰਾਵਲੇ ਤਿਨਾ ਮਿਲਣ ਕੁਆਉ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕਵਾਉ.

ਕੁਆਹ. ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਾ. ਕੁ (ਬੁਰਾ) ਆਹ੍ਵਾਨ (ਪੁਕਾਰਨਾ). ਬੁਰਾ ਕਹਿਣਾ.

ਕੁਆਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਰਕ. ਕਰੂਆ. ਮਟਕਾ. "ਸੁਇਨੇ ਕਾ ਚਉਕਾ ਕੰਚਨ ਕੁਆਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ। ੩ ਅੱਸੂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ। ੪ ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. "ਕੁਆਰ ਕੰਨਿਆ ਜੈਸੇ ਕਰਤ ਸੀਗਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੫ ਘੀ ਕੁਆਰ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਮਾਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਬਾਈ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. L. Aloe Perfoliata.

ਕੁਆਰਾ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. "ਗੁਰੁ ਕੇ ਸੁਤ ਹੈਂ ਜੁਗਲ ਕੁਆਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ.

ਕੁਆਰਿ, ਕੁਆਰੀ ਕੁਮਾਰੀ. ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ। ੨ ਕੰਨ੍ਯਾ. ਲੜਕੀ. "ਗਾਛਹੁ ਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜਕੁਆਰਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) "ਰਾਜਕੁਆਰਿ ਪੁਰੰਦਰੀਏ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਬਿਨਾ ਵਿਆਹੀ ਕੰਨ੍ਯਾ. "ਜਾ ਕੁਆਰੀ ਤਾ ਚਾਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਲੌਂਡੀ. ਦਾਸੀ. "ਜਾਚੈ ਘਰਿ ਲਛਮੀ ਕੁਆਰੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੫ ਕਵਰੀ. ਕਵਲ. ਬੁਰਕੀ. "ਖਿੰਥਾ ਕਾਲ ਕੁਆਰੀ ਕਾਇਆ." (ਜਪੁ) ਦੇਹ ਨੂੰ ਕਾਲ ਦਾ ਗ੍ਰਾਸ ਜਾਣਨਾ ਇਹ ਖਿੰਥਾ ਹੈ.

ਕੁਆਲਿਉ, ਕੁਆਲਿਓ ਵਿ—ਕੁ(ਬੁਰੇ) ਆਲਯ(ਘਰ) ਦੀ. ਖੋਟੇ ਘਰ ਦੀ. ਨੀਚ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੀ. "ਖਰੀ ਕੁਆਲਿਓ ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਲਖਣੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕੁਅੰਡ. ਸੰ. ਕੋਦੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਨੁਖ. ਕਮਾਣ.

ਕੁਇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਅਰ. "ਮੁਛਿ ਮੁਛਿ ਕੁਇਰ ਰੁਲਾਇਆ."(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਕੌਰ.

ਕੁਇਰਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਅਰਿ.

ਕੁਇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਅਰ. ਰਾਜਪੁਤ੍ਰ. ਅਮੀਰਜ਼ਾਦਾ. "ਬਾਬਰਵਾਣੀ ਫਿਰਗਈ ਕੁਇਰੁ ਨ ਰੋਟੀ ਖਾਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੁਇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਇਲਾ. "ਖਿੰਥਾ ਜਲਿ ਕੁਇਲਾ ਭਈ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਖਿੰਥਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਕੁਈ. ਸਰਵ—ਕੋਈ. "ਅੰਨ ਪੌਣ ਥਿਰ ਨ ਕੁਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕੁਸ. ਸੰ. ਕੁਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਰਭ. ਦੱਭ। ੨ ਪਾਣੀ. ਜਲ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ. ਕੁਸ਼ੂ. ਦੇਖੋ, ਲਵ ੬। ੪ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤ ਦ੍ਵੀਪਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ. "ਪਹੁਚੇ ਦੀਪ ਹੁਤੋ ਕੁਸ ਨਾਮੂ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੫ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ। ੬ ਹਲ ਦਾ ਫਾਲਾ। ੭ ਫ਼ਾ کُش ਮਾਰ. ਕਤਲ ਕਰ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕੁਸ਼ਤਨ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ,ਜੈਸੇ—ਮਰਦਮਕੁਸ਼। ੮ ਫ਼ਾ کُس ਕੁਸ. ਭਗ. ਯੋਨਿ.

ਕੁਸਟ. ਕੁਸ਼੍ਠ. ਕੋੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼੍ਠ.

ਕੁਸਣ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਤਨ.

ਕੁਸਤ. ਫ਼ਾ کُشت ਕੁਸ਼੍ਤ. ਮਾਰਿਆ. ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾ। ੨ ਸੰ. ਕੁਸ੍ਰਿਤਿ—ਕੁਸ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫ਼ਰੇਬ. ਛਲ. ਕਪਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤੁ.

ਕੁਸ਼ਤਗਾਂ. ਫ਼ਾ کُشتگاں ਕ਼ਤਲ ਕੀਤੇਹੋਏ. ਕੁਸ਼ਤਹ ਕੀਤੇਹੋਏ.

ਕੁਸਤਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਸਤ੍ਯਤਾ. ਝੂਠਾਪਨ. "ਕੁਸਤਤਾ ਕੋ ਭਲੇ ਸੂਤ ਭੇਦਜੋ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਤਸਤਾ.

ਕੁਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ کُشتن ਕ੍ਰਿ—ਮਾਰਸੁੱਟਣਾ. ਕ਼ਤਲ (ਵਧ) ਕਰਨਾ.

ਕੁਸਤਨੀ. ਫ਼ਾ کُشتنی ਕੁਸ਼੍ਤਨੀ. ਮਾਰਨੇ ਲਾਇਕ. "ਗੈਬਾਨ ਹੈਵਾਨ ਹਰਾਮ ਕੁਸਤਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਕੁਸ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ کُشتہ ਮਾਰਿਆਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਤਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਾਤੁ ਦੀ ਭਸਮ. ਮਾਰੀਹੋਈ ਧਾਤੁ.

ਕੁਸਤਿ. ਸੰ. ਕੁਸ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ। ੨ ਅਸਤ੍ਯਤਾ. ਝੂਠ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਛਲ. ਕਪਟ ਆਦਿਕ ਕੁਤਸਿਤ (ਨਿੰਦਿਤ) ਕਰਮਾਂ ਨਾਲ. "ਇਹੁ ਸਰੀਰੁ ਕੂੜਿ ਕੁਸਤਿ ਭਰਿਆ ਗਲ ਤਾਂਈ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਕੁਸਤੀ. ਵਿ—ਝੂਠਾ। ੨ ਕੁਕਰਮੀ. ਸਦਾਚਾਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਭਠ ਕੁਸਤੀ ਗਾਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਫ਼ਾ کُشتی ਕੁਸ਼ਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੱਲਯੁੱਧ. ਘੋਲ.

ਕੁਸਤੁ. ਸੰ. ਕੁ-ਸਤ੍ਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਦੀ. "ਮੁਹਹੁ ਕੂੜ ਕੁਸਤੁ ਤਿਨੀ ਢਾਹਿਆ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਨੀਚਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. "ਕੂੜ ਕੁਸਤੁ ਤ੍ਰਿਸਨਾਅਗਨਿ ਬੁਝਾਏ." (ਧਨਾ ਮ: ੩) ੩ ਆਲਸ. ਉੱਦਮ ਦਾ

ਅਭਾਵ। ੪ ਅਧਰਮ ਨਾਲ ਕਮਾਇਆ ਧਨ.

ਕੁਸ਼ਤੰਦਹ. ਫ਼ਾ کشتندہ ਵਿ-ਮਾਰਦੇਣ (ਵਧ ਕਰਨ) ਵਾਲਾ.

ਕੁਸ਼ਧ੍ਵਜ. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਾ.

ਕੁਸਨਾ. ਦੇਖੋ,ਕੁਸ਼ਤਨ. "ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕੁਸ਼ਨਾਭ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਕੁਬਜ.

ਕੁਸਪਾਤੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਸ਼ਪਵਿਤ੍ਰੀ. ਅਨਾਮਿਕਾ (ਚੀਚੀ ਦੇ ਪਾਸ ਦੀ ਉਂਗਲ) ਤੇ ਪਹਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਦੱਭ ਦਾ ਛੱਲਾ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਵ ਅਤੇ ਪਿਤ੍ਰਿ-ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਪਹਿਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. "ਗਿਆਨ ਜਨੇਊ ਧਿਆਨ ਕੁਸਪਾਤੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੁਸ਼ਪੁਰ. ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਸ਼ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ. ਦੇਖੋ. ਕੁਸੂਰ। ੨ ਅਵਧ (ਔਧ) ਵਿੱਚ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ.

ਕੁਸਮ. ਸੰ. ਕੁਸੁਮ. ਸੰਗਯਾ—ਫੁੱਲ. "ਪੁੰਡਰ ਕੇਸ ਕੁਸਮ ਤੇ ਧਉਲੇ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) ਇਸ ਥਾਂ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਹੈ। ੨ ਕੁਸੁੰਭ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੁਸਮ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਕੁਸਮ ਰੰਗ ਸੰਗਿ ਰਚ ਰਹਿਆ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਦੁਨੀਆ ਰੰਗੁ ਨ ਆਵੈ ਨੇੜੈ ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਪਾਟੁ ਘਿਉ ਪਾਕੁ ਹਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੫) ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਰੰਗ ਇਸ ਤਰਾਂ ਨੇੜੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਜਿਵੇਂ ਫੁੱਲ, ਰੇਸ਼ਮ, ਘੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ ਦੇ ਪਾਸ ਭਿਟ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ.

ਕੁਸਮਬਿਚਿਤ੍ਰ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਸੁਮ-ਵਿਚਿਤ੍ਰਾ ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ—ਨ, ਯ, ਨ, ਯ. ।।।, ।SS, ।।।, ।SS.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਤਿਨ ਬਨਬਾਸੀ ਰਘੁਬਰ ਜਾਨੇ,
ਦੁਖ ਸੁਖ ਸੰਗੀ ਸੁਖ ਦੁਖ ਮਾਨੇ,
ਬਲਕਲ ਲੈਕੇ ਅਬ ਬਨ ਜੈਹੈਂ,
ਰਘੁਪਤਿ ਸੰਗੇ ਬਨਫਲ ਖੈਹੈਂ.
(ਰਾਮਾਵ)

ਕੁਸਮਯ, ਕੁਸਮਾ ਸੰਗਯਾ—ਬੁਰਾ ਵੇਲਾ. ਖੋਟਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਮੁਸੀਬਤ ਦਾ ਵੇਲਾ.

ਕੁਸਮਾਹੀ. ਕੁਸੁਮ—ਮਾਂਹੀਂ. ਫੁੱਲ ਵਿੱਚ. "ਉਰਝ ਪਰਿਓ ਕੁਸਮਾਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਭੌਰੇ ਵਾਂਙ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਉਲਝ ਗਿਆ.

ਕੁਸਮਾਂਜਲਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਮਾਂਜਲਿ.

ਕੁਸਮਾਂਡ. ਦੇਖੋ, ਕੂਖਮਾਂਡ.

ਕੁਸਮਾਯੁਧ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਮਾਯੁਧ.

ਕੁਸਮਾਵਲਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਮਾਵਲਿ.

ਕੁਸਮਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਮਿਤ. "ਕੁਸਮਿਤ ਬਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾ ਵਿਲੋਕੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਬਾਗ਼ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਵਿਲੋਕੈਂ (ਵੇਖਦੇ ਹਨ).

ਕੁਸਰਾਈ, ਕੁਸਰਾਤ ਦੇਖੋ, ਕੁਸਲਤਾ. "ਤੁਮਰੇ ਤਨ ਹੈ ਕੁਸ-ਰਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਸਲ. ਸੰ. ਕੁਸ਼ਲ. ਸੰਗਯਾ—ਕਲਯਾਣ. ਮੰਗਲ. "ਇਨ ਬਿਧਿ ਕੁਸਲ ਹੋਤ ਮੇਰੇ ਭਾਈ !"(ਗਉ ਮ: ੫) "ਮੀਤ ਕੇ ਕਰਤਬ ਕੁਸਲ ਸਮਾਨਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ. "ਕੁਸਲ ਕੁਸਲ ਕਰਤੇ ਜਗ ਬਿਨਸੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਵਿ—ਦਾਨਾ. ਚਤੁਰ। ੪ ਪੰਡਿਤ.

ਕੁਸਲ ਖੇਮ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਸ਼ਲ ਕ੍ਸ਼ੇਮ. ਕਲਯਾਣ ਅਤੇ ਸੁਖ. ਆਨੰਦ ਮੰਗਲ. "ਕੁਸਲ ਖੇਮ ਸਭ ਭਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਕੁਸਲ ਖੇਮ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ ਬਸਾਏ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕੁਸਲਤਾ, ਕੁਸਲਾਤ ਸੰਗਯਾ—ਕੁਸ਼ਲਤਾ. ਆਨੰਦਤਾ. ਮੰਗਲ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਦਾਨਾਈ. ਚਤੁਰਾਈ. "ਕਾਹੇ ਕੀ ਕੁਸਲਾਤ ਹਾਥ ਦੀਪ ਕੂਏ ਪਰੈ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੁਸਾ. ਸੰ. ਕੁਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਦਰਭ. ਦੱਭ. ਇੱਕ ਕਿਸਮ ਦਾ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਪੂਜਾ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ

ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਥਾਂਇ ਲਿਪਾਇ ਕੁਸਾ ਬਿਛਵਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਤਨ. "ਕੁਸਾ ਕਟੀਆ ਵਾਰ ਵਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਮੈ ਕੁੱਠਾ (ਕੋਹਿਆ) ਜਾਵਾਂ। ੩ ਫ਼ਾ كشا ਕੁਸ਼ਾ. ਵਿ—ਖੋਲ੍ਹਨੇ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦਿਲਕੁਸ਼ਾ.

ਕੁਸਾਇ. ਦੇਖੋ, ਆਲਮਕੁਸਾਇ। ੨ ਫ਼ਾ كشاے ਵਿ—ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁਸ਼ਾਇਸ਼. ਫ਼ਾ كشايش ਸੰਗਯਾ—ਕੁਸ਼ਾਦਗੀ. ਖੁਲ੍ਹ. ਫ਼ਰਾਖ਼ੀ.

ਕੁਸਾਸਨ. ਸੰ. कुशासनम्. ਕੁਸ਼ (ਦੱਭ) ਦਾ ਆਸਨ. ਇਹ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜਾ ਪਾਠ ਵੇਲੇ ਵਿਛਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੨ ਕੁ—ਸ਼ਾਸਨ. ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਕੁਸ਼ਾਗ੍ਰਬੁੱਧਿ. ਵਿ—ਦੱਭ ਦੀ ਨੋਕ ਜੇਹੀ ਤਿੱਖੀ ਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਸੂਖਮ ਬੁੱਧਿ (ਤੇਜ਼ ਅ਼ਕ਼ਲ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁਸ਼ਾਦ. ਫ਼ਾ. ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ੨ كشاده ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ. "ਦੋਨੋ ਚਸ਼ਮ ਕੁਸ਼ਾਦ ਨਿਸ਼ਸਤਹਿਸਾਮੁਹੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੋਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹਕੇ.

ਕੁਸ਼ਾਦਹ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਾਦ ੨.

ਕੁਸ਼ਾਦਗੀ. ਫ਼ਾ كشادگی ਸੰਗਯਾ—ਖੁਲ੍ਹ. ਤੰਗੀ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ। ੨ ਬੰਧਨ ਦਾ ਅਭਾਵ.

ਕੁਸ਼ਾਦਨ. ਫ਼ਾ كشادن ਕ੍ਰਿ—ਖੋਲ੍ਹਨਾ। ੨ ਨਿਰਬੰਧ ਕਰਨਾ.

ਕੁਸ਼ਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਾਦ ੨.

ਕੁਸਾਮਤ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ. "ਕਾਂਹੂੰ ਕੁਸਾਮਤ ਕਰ ਖ਼ੁਸ਼ਲੇਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁਸ਼ਾਯੰਦਹਕਾਰ. ਫ਼ਾ كشايندهٔكار ਵਿ—ਕੰਮ ਖੋਲ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਜ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕੰਮ ਦੀ ਕਠਿਨਾਈ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁਸਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸਾਲੀ। ੨ ਕੁਸ਼ੀਲ. ਵਿ—ਬੁਰੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ. ਨੀਚ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਾਲਾ. "ਗੋ ਗਰੀਬ ਕੋ ਹਤੈਂ ਕੁਸਾਲੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੁਸਿਕ. ਸੰ. ਕੁਸ਼ਿਕ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਗਾਧਿ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਦਾਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਕੌਸ਼ਿਕ ਗੋਤ੍ਰ ਚੱਲਿਆ.

ਕੁਸੀ. ਵਿ—ਕੁਸ਼ਵੰਸ਼ੀ. ਕੁਸ਼ ਦੀ ਔਲਾਦ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅਨੁਸਾਰ ਵੇਦੀ ਕੁਸ਼ ਦੀ ਅਤੇ ਸੋਢੀ ਲਵ (ਲਊ) ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਲਵੀ. "ਲਵੀ ਸਰਬ ਜੀਤੇ ਕੁਸੀ ਸਰਬ ਹਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਜਿਸ ਪਾਸ ਕੁਸ਼ (ਦੱਭ) ਹੈ. ਕੁਸ਼ਾਧਾਰੀ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਹਲ ਦਾ ਫਾਲਾ, ਜੋ ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਸੀ (ਪਾੜਦਾ) ਹੈ। ੪ ਕੁਸ਼ਕ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰਿਖੀ.

ਕੁਸੀਦ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਵਿਆਜ. ਸੂਦ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾ-ਰਣ "ਕੁਸ਼ੀਦ" ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਕੁਸੁਧ. ਵਿ—ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਨਾਪਾਕ. "ਹਿਰਦਾ ਕੁਸੁਧ ਲਾਗਾ ਮੋਹ ਕੂਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) "ਕਾਇਆ ਕੁਸੁਧ ਹਉਮੈ ਮਲੁ ਲਾਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਅਸ਼ੁੱਧ. ਗ਼ਲਤ.

ਕੁਸੁਧਾ. ਵਿ—ਅਸ਼ੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਜੂਠਾ। ੨ ਕੁਸੂਧਾ. ਟੇਢਾ. "ਸੀਸਿ ਨਿਵਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾ ਰਿਦੈ ਕੁਸੁਧੇ ਜਾਹਿ ?" (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁਸੁਧੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਧ.

ਕੁਸੁਪੁਰ. ਕੁਸ਼ਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਕਸੂਰ.

ਕੁਸੁੰਭ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਸੁੰਭਾ. ਕੇਸਰ ਜੇਹੀਆਂ ਸੁਨਹਿਰੀ ਤਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬੂਟਾ. ਅਗਨਿਸ਼ਿਖ। ੨ ਕੁਸੁੰਭੇ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੩ ਝਾਰੀ. ਸੁਰਾਹੀ। ੪ ਸੰ. ਕੁਸ਼ੁੰਭ. ਸਰਪ ਆਦਿਕ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਹ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਜਮਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. Venom-bag.

ਕੁਸੁੰਭਰੰਗ. ਕਸੁੰਭੇ ਦਾ ਰੰਗ। ੨ ਭਾਵ—ਕੱਚਾ ਰੰਗ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮਾਇਕਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਅਨੰਦਾਂ ਨੂੰ ਕਸੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਰਚਨੰ ਕੁਸੁੰਭ-ਰੰਗਣਹ." (ਗਾਥਾ)

ਕੁਸੁੰਭੜਾ, ਕੁਸੁੰਭੜੇ, ਕੁਸੁੰਭਾ ਦੇਖੋ, ਕਸੁੰਭ ਅਤੇ ਕੁਸੁੰਭ। ੨ ਕੁਸੁੰਭੇ ਜੇਹੀ ਰੰਗਤ ਵਾਲਾ। ੩ ਡਿੰਗ—ਅਫ਼ੀਮ ਦਾ ਟਪਕਾਇਆ ਹੋਇਆ ਰਸ, ਜੋ ਕੁਸੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਵਾਂਙ ਚੁਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਸੁੰਭੜਾ ੨.

ਕੁਸੁੰਭੀ. ਵਿ—ਕੁਸੁੰਭੇ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆ। ੨ ਕੁਸੁੰਭੇ ਜੇਹਾ ਰੰਗੀਨ.

ਕੁਸੁਮ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫੁੱਲ. ਪੁਸ਼ਪ। ੨ ਰਜ. ਰਿਤੁ. ਹੈਜ਼.

ਕੁਸੁਮਸ਼ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਸੁਮ (ਫੁੱਲਾਂ) ਦੇ ਸ਼ਰ (ਤੀਰਾਂ) ਵਾਲਾ, ਕਾਮਦੇਵ. ਕੁਸੁਮਾਯੁਧ.

ਕੁਸੁਮਚਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਧਨੁਖ ਵਾਲਾ, ਕਾਮ-ਦੇਵ. ਪੁਸ਼੍ਪਧਨ੍ਵਾ.

ਕੁਸੁਮਵਿਚਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਮਬਿਚਿਤ੍ਰ.

ਕੁਸੁਮਾਂਜਲਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਸੁਮ (ਫੁੱਲ) ਅੰਜਲਿ (ਬੁੱਕ). ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਉਂਜਲ. "ਦੇਵ ਕੁਸੁਮਾਂਜਲਿ ਅਰਪੈਂ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਮੈਥਿਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਉਦਯਨ (ਉਦਯਨਾ-ਚਾਰਯ), ਜੋ ਨ੍ਯਾਯ ਦਾ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਅਦੁਤੀ ਪੰਡਿਤ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ "ਕੁਸੁਮਾਂਜਲਿ" ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੌੱਧਮਤ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਈਸ਼੍ਵਰਸਿੱਧੀ ਕੀਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਦਰ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ.

ਕੁਸੁਮਾਯੁਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫੁੱਲ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਕਾਮਦੇਵ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬਾਣ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁਸੁਮਾਵਲਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਪੰਕਤਿ. ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ. ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ.

ਕੁਸੁਮਿਤ. ਵਿ—ਫੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ.

ਕੁਸੂ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ ੩ ਅਤੇ ਲਵ ੬.

ਕੁਸੂਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਲਝਿਆ ਹੋਇਆ ਸੂਤ। ੨ ਬੁਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧ. ਬਦਇੰਤਜ਼ਾਮੀ.

ਕੁਸੂਧਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੁਧਾ.

ਕੁਸੂਰ. ਕੁਸ਼ਪੁਰ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਤਸੀਲ ਅਤੇ N. W. R. ਦਾ ਜੰਕਸ਼ਨ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨਗਰ ਦਾ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਸ਼ ਕਰਕੇ ਵਸਾਉਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ— "ਤਹੀ ਤਿਨੈ ਬਾਂਧੇ ਦੁਇ ਪੁਰਵਾ। ਏਕ ਕੁਸੂਰ ਦੁਤੀਯ ਲਹੁਰਵਾ." ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨੇ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੮੧੭ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਮ ਆਸਮਾਨ ਖ਼ਾਨ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ. ਸਨ ੧੮੦੭ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਕਾਲੀ ਫੂਲਾਸਿੰਘ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕੁਸੂਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਸਿੱਖਰਾਜ ਨਾਲ ਕੁਸੂਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਮਿਲਾਇਆ। ੨ ਅ਼ قصور ਕ਼ੁਸ਼ੂਰ. ਦੋਸ਼. ਖ਼ਤ਼ਾ. ਗੁਨਾਹ. ਅਪਰਾਧ.

ਕੁਸ਼ੇਸ਼ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਸ਼ (ਜਲ) ਪੁਰ ਸ਼ਯ (ਸੌਣ) ਵਾਲਾ, ਕਮਲ. "ਸੰਗ ਪਰਾਗ ਕੁਸੇਸਯ ਹੇਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਭਮੂਲ. ਨੀਲੋਫ਼ਰ. ਕੁਮੁਦ। ੩ ਸਾਰਸ ਪੰਛੀ.

ਕੁਸੈਲ. ਵਿ—ਬੁਰਾ ਸ਼ੈਲ. ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਤੇ ਜਲ ਅਤੇ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੈ. "ਚੇਟਕ ਸੇ ਚਿਤ੍ਰ ਚਾਰੁ ਚੌਪਖਾ ਕੁਸੈਲ ਸੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨)

ਕੁਸੋਹਣਾ, ਕੁਸੋਹਣੀ ਵਿ—ਕੁਰੂਪ. ਕੁਰੂਪਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਭੈੜੀ ਹੈ. ਬਦਸ਼ਕਲ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ ਰਹਿਤ. ਕੁਸ਼ੋਭਨ. "ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਸੋਹਣੀ ਪਰਹਰਿ ਛੋਡੀ ਭਤਾਰ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਕੁਸੰਗ, ਕੁਸੰਗਤਿ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੁਰੀ ਸੁਹਬਤ. ਖੋਟਾ ਸਾਥ. "ਕੁਸੰਗਤਿ ਬਹਹਿ ਸਦਾ ਦੁਖ ਪਾਵਹਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਕੁਸੰਗੀ. ਵਿ—ਕੁਸੰਗਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬੁਰੀ ਸੁਹਬਤ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. "ਸੰਗਿ ਕੁਸੰਗੀ ਬੈਸਤੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਬੁਰਾ ਸਾਥੀ.

ਕੁਸੰਪ, **ਕੁਸੰਪਦ** ਸੰਗਯਾ—ਬਦਕਿਸਮਤੀ. ਦੁਰਭਾਗਯਤਾ। ੨ ਨਿੰਦਿਤ ਸੰਪਦਾ. ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਅਨੀਤਿ ਨਾਲ ਕਮਾਈ ਮਾਇਆ.

ਕੁਸੰਭਾਇਲੇ. ਕੁਸੁੰਭਰੰਗ ਨਾਲ. "ਤੂ ਉਰਝਪਰਿਓ ਕੁਸੰਭਾਇਲੇ." (ਗੋਂਡ ਮ: ੫)

ਕੁਸ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤਕੁਸ੍ਰ.

ਕੁਸ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼੍ਠੀ.

ਕੁਸ੍ਠ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤਕੁਸ੍ਰ। ੨ ਕੁਠ ਨਾਉਂ ਦੀ ਦਵਾਈ. Costus speciosus. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਕੁਸ਼੍ਠ (ਕੁਠ) ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਵੀਰਜ ਵਧਾਉਂਦੀ ਅਤੇ ਕਫ ਨੂੰ ਘਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਦੀ ਦੱਸੀ ਵਿਧਿ ਨਾਲ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਏ, ਜ਼ਾਦਾ ਖਾਧੀ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਵਸਤੁ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਇਹ ਕਈ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਕੁਸ੍ਠੀ. ਸੰ. ਕੁਸ਼੍ਠਿਨ੍. ਵਿ—ਕੁਸ਼੍ਠ ਰੋਗ ਵਾਲਾ. ਕੋੜ੍ਹੀ. ਜੁਜ਼ਾਮੀ. Leper.

ਕੁਸ਼੍ਤ, **ਕੁਸ਼੍ਤਨ**, **ਕੁਸ਼੍ਤੰਦਹ** ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤ, ਕੁਸ਼ਤਨ ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਤੰਦਹ.

ਕੁਸ੍ਰਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਤਿ.

ਕੁਹ. ਵਿ—ਕੁਛ. ਕੁਝ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਣਾ। ੩ ਸੰ. ਵ੍ਯ—ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ। ੪ ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਬੇਰ.

ਕੁਹਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧੋਖਾ. ਫ਼ਰੇਬ। ੨ ਮੁਰਗੇ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ੩ ਠਗ। ੪ ਸੰ. ਕੁਹੁਕ. ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਕੁਹ ਕੁਹ ਧੁਨਿ. ਮਿੱਠੀ ਸੁਰ. "ਕੁਹਕਨਿ ਕੋਕਲਾ ਤਰਲ ਜੁਆਣੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੫ ਦੇਖੋ, ਕੁਹੂਕ.

ਕੁਹਕਤ. ਕੁਹਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹਕ ੨. "ਕੁਹਕਤ ਕਪਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਕਪਟ ਬਾਂਗਾਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਕੁਹਕਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੁਕਬਾਣ.

ਕੁਹਕਿਅੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੁਕਿਅੜਾ.

ਕੁਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਤਨ. "ਜੀਆਂ ਕੁਹਤ ਨ ਸੰਗੈ ਪਰਾਣੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਕੁ—ਹਨਨ. ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ਜਾਨ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁਸਲਮਾਂਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਜਿਬਹਿ ਕਰਨਾ.

ਕੁਹਥੜਾ, **ਕੁਹਥਾ** ਵਿ—ਕੁਤਸਿਤ (ਨਿੰਦਿਤ) ਅਸਥਾਨ। ੨ ਜਿਸ ਥਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਛੁਹਿਣਾ ਗਲਾਨੀ (ਘ੍ਰਿਣਾ) ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਵੇ. ਕੁਹਥਰੀ ਥਾਂ. "ਵਸੰਦੇ ਕੁਹਥੜੈ ਥਾਇ." (ਜੈਤ ਵਾਰ) "ਕੁਹਥੀ ਜਾਈ ਸਿਟਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਬੁਰੀ ਜਾਇ (ਜਾਯ—ਜਗਾ) ਵਿੱਚ.

ਕੁਹਥੀਜਾਇ. ਨਿੰਦਿਤ ਥਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹਥੜਾ.

ਕੁਹਨ, **ਕੁਹਨਾ** ਦੇਖੋ, ਕੁਹਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ کہن ਅਥਵਾ کہنہ ਵਿ—ਪੁਰਾਣਾ. ਜੀਰਣ। ੩ ਡਿੰਗ. ਕੁਹਨ. ਧੂਰਤ. ਲੁੱਚਾ। ੪ ਈਰਖਾ ਵਾਲਾ.

ਕੁਹਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਿਦ੍ਰ. ਛੇਕ. ਸੁਰਾਖ਼। ੨ ਟੋਆ. ਗੜ੍ਹਾ। ੩ ਗਲੇ ਦੀ ਨਲਕੀ. ਕੰਠ ਦਾ ਛਿਦ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਸੁਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਕਿਲਕਤ ਕੁਹਰ ਕਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਕਾਉਂ ਆਦਿਕ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੫ ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀਰ.

ਕੁਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀੜ.

ਕੁਹਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਹਿਰੀ. ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ. ਦੇਖੋ, ਬਹਿਰੀ.

ਕੁਹ਼ਲ. ਅ਼ کحل ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੰਜਨ. ਕੱਜਲ। ੨ ਵਿ—ਅੱਖ ਨਾਲ ਹਾਵ ਭਾਵ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਿਲ.

ਕੁਹਰਾਮ. ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਕੌਸ਼ਲਜਾ ਜਨਮੀ. ਕਈ ਪਟਿਆਲਾਰਾਜ ਦੇ ਘੁੜਾਮ ਨਗਰ ਨੂੰ ਕੁਹਰਾਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਲ. "ਕੁਹਰਾਮ ਜਹਾਂ ਸੁਨਿਯੇ ਸਹਰੰ। ਤਹਿ ਕੋਸਲਰਾਜ ਨ੍ਰਿਪੇਸ ਬਰੰ। ਉਪਜੀ ਤਿੰਹ ਧਾਮ ਸੁਤਾ ਕੁਸਲੰ। ਜਿੰਹ ਜੀਤਲਈ ਸਸਿਅੰਸੁ ਕਲੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕੁਹਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕ ਜਲ ਹਰਣ (ਲੈਣ) ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਟੋਆ. ਕੱਚਾ ਖੂਹ.

ਕੁਹਾਰਾ, ਕੁਹਾਰੀ, ਕੁਹਾੜਾ, ਕੁਹਾੜੀ } ਸੰਗਯਾ—ਕੁਠਾਰ. ਕੁਠਾਰੀ ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰ.

ਕੁਹਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁਹਕੇ. ਜਿਬਹਿ ਕਰਕੇ. "ਕੁਹਿ ਬਕਰਾ ਰਿੰਨਿ ਖਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁਹਿਲ. ਸੰ. ਕੁਹਲਿ. ਵਿ—ਪਾਨ ਸਹਿਤ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ. ਪਾਨਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਠ ਲਾਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਲ.

ਕੁਹਿਲਨ. ਵਿ—ਕੱਜਲ ਲਾਂਉਣ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹ਼ਲ. "ਲੰਡੀ ਕੁਹਿਲਨ ਆਵਈ ਪਰਵੇਲਿ ਪਿਆਰੀ." (ਭਾਗੁ) ਪਰਾਈ ਕਜਲਾਖੀ ਚਪਲਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭਾਵੇਂ ਲੰਡੀ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਸ਼ਈ ਨੂੰ ਪਿਆਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ.

ਕੁਹੀ. ਸੰ. ਕੁਧਿ. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਜ਼ ਦੀ ਕ਼ਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸਜਾਹਚਸ਼ਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹੀਨ ਕੁਹੀ ਆਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਲਗੜ ਬਰੋਬਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਸਿਫਤਾਂ ਬਹਿਰੀ ਜੇਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆ ਹਨ. ਇਹ ਮਦੀਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਨਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੋਹੀਲਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਸੁਰਖੀ ਮਿਲਿਆ ਕਾਲਾ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਖਾਕੀ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਪੰਛੀ ਨਹੀਂ, ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਸਰਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਸਿਖਾਈ ਹੋਈ ਕੁਹੀ ਚੰਗਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੀਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਇਸ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਝੀਲ ਵਿੱਚ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਬੈਠੀਆਂ ਹੋਣ ਇਹ ਉਸ ਉੱਤੇ ਮੰਡਲਾਉਣ ਲਗਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਉਡਦੀਆਂ ਨਹੀਂ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਬੰਦੂਕ ਨਾਲ ਖੂਬ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਜਦ ਮੁਰਗਾਬੀਆਂ ਉਡਦੀਆਂ ਹਨ ਤਦ ਕੁਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪੱਰ ਚੱਕਰ ਬੰਨ੍ਹ ਲੈਂਦੀ ਹੈ. ਉਹ ਡਰਦੀਆਂ ਫੇਰ ਝੀਲ ਤੇ ਹੀ ਆ ਬੈਠਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਿਕਾਰ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਇਸ ਦਾ ਬੱਚਾ ਪਾਲਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਬਾਜ਼ ਵਾਂਙ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪਾਸ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. FalcoPeregrinator. "ਸੀਹਾਂ ਬਾਜਾਂ ਚਰਗਾਂ ਕੁਹੀਆਂ ਇਨਾਂ ਖਵਾਲੇ ਘਾਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ। ੨ ਖ਼ਾ. ਦਾਤੀ (ਦਾਤ੍ਰੀ). ਘਾਹ ਵੱਢਣ ਦਾ ਦੰਦੇਦਾਰ ਸੰਦ.

ਕੁਹੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਹੀ ਪੰਛੀ ਨਾਲ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣਾ। ੨ ਖ਼ਾ. ਦਾਤੀ(ਦਾਤ੍ਰੀ) ਨਾਲ ਘਾਹ ਵੱਢਣਾ.

ਕੁਹੀਰ. ਸੰ.ਕੁਹੇਡੀ—ਕੁਹੇੜੀ. ਸੰਗਯਾ—ਧੁੰਦ. ਪੌਣ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦੇ ਬਰੀਕ ਕਿਣਕੇ ਠੰਢ ਨਾਲ ਗਾੜ੍ਹੇ ਹੋਏ ਹੋਏ. ਕੁਹਰਾ. "ਜੈਸੇ ਕੁਹੀਰ ਨਿਵਾਰ ਕਰੈ ਹੁਇ ਸੂਰ ਉਦੈ ਮੁਖ ਤਜੋਂ ਪ੍ਰਗਟਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੁਹੀਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀ ਅਤੇ ਕੋਹੀਲਾ.

ਕੁਹੀੜ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀਰ। ੨ ਉਹ ਲੱਕੜ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਚੜਸ (ਚਰਸਾ) ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਚਕ੍ਰ (ਭੌਣ) ਰਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕੁਹੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਧੁਨਿ. ਕੁਹ ਕੁਹ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਹਕ.

ਕੁਹੁਕਬਾਣ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਤੀਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜਦ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਤੀਰ ਚਲਦਾ ਹੈ ਤਦ ਸੀਟੀ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਤੇਗ ਤੀਰ ਤੁਫੰਗ ਤਬਰਰੁ* ਕੁਹੁਕਬਾਣ ਅਨੰਤ." (ਚੰਡੀ ੨) ਕਿਤਨਿਆਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਬਾਂਸ ਦੀ ਫੱਟੀਆਂ

* ਤਬਰ-ਅਰੁ. ਤਬਰ ਅਤੇ.

ਜੋੜਕੇ ਇਹ ਤੀਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਲਣ ਸਮੇਂ ਧੁਨਿ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕੁਹੁਕਿਅੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੁਕ. "ਮੋਰ ਕੁਹੁਕਿਅੜਾ ਸਬਦ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕੁਹੂ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮੌਸ. ਅਮਾਵਸ. ਮਸਯਾ। ੨ ਮੋਰ ਅਥਵਾ ਕੋਕਿਲਾ (ਕੋਇਲ) ਦੀ ਧੁਨਿ। ੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਬੁਲ (ਕੁਭਾ) ਨਦੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਕੁਹੂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕੁਹੂਕ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੁਕ.

ਕੁਹੂਕੰਠ. ਸੰਗਯਾ—ਕੋਕਿਲਾ. ਕੋਇਲ, ਜੋ ਕੰਠ ਤੋਂ ਕੁਹੂ ਕੁਹੂ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਕੋਕਿਲਾ ਜੇਹਾ ਸੁਰੀਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਗਲਾ.

ਕੁਹੇਤ. ਸੰਗਯਾ—ਅਹਿਤ. ਸਨੇਹ ਦਾ ਅਭਾਵ। ੨ ਕਪਟ ਦਾ ਪਿਆਰ. ਉਹ ਹਿਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਦੁਖਦਾਈ ਹੈ.

ਕੁਹੇਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਖੋ, ਕੋਹੀਲਾ.

ਕੁਹੇੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀਰ.

ਕੁਕਹ. ਸੰਗਯਾ—ਪਿਲਛੀ. ਨਦੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਲੰਮਾ ਘਾਹ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਟੋਕਰੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. "ਕੁਕਹ ਕਾਹਸਿ ਫੁਲੇ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ਪਿਲਛੀ ਅਤੇ ਕਾਂਹੀਂ ਫੁੱਲੀ ਹੈ. ਭਾਵ—ਰੋਮ ਚਿੱਟੇ ਹੋਗਏ ਹਨ। ੨ ਕੌਕਯੀ. ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧਾਨ.

ਕੁਕਟ. ਸੰ. कुक्कुट—ਕੁੱਕੁਟ. ਸੰਗਯਾ—ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕੜ.

ਕੁਕਟੀ. ਸੰ. कुक्कुटी—ਕੁੱਕੁਟੀ. ਮੁਰਗੀ. ਕੁੱਕੜ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਕੁਕਨਸ, ਕੁਕਨੁਸ, ਕੁਕਨੂਸ ਯੂ ققنس ਕ਼ੁਕ਼ਨੁਸ. ਕੁਕਨੂ. ਆਤਸ਼ਜ਼ਨ. Phoenix. ਯੂਨਾਨੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕ਼ੁਕ਼ਨੁਸ ਪੰਛੀ ਬਹੁਤ ਰਾਗ ਆਲਾਪਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਸੰਤ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਦੀਪਕ ਰਾਗ ਦੇ ਗਾਉਣ ਕਰਕੇ ਭਸਮ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਉਸ ਦੀ ਭਸਮ ਤੋਂ ਅੰਡਾ ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕ਼ੁਕ਼ਨੁਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਰ ਮਦੀਨ ਦਾ ਜੋੜਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਕਿੰਤੂ ਉੱਪਰ ਲਿਖੀ ਰੀਤਿ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕੁਕਭ. ਦੇਖੋ, ਕਕੁਭਾ.

ਕੁੰਕਮ. ਸੰ. कुङ्कुम—ਕੁੰਕੁਮ. ਸੰਗਯਾ—ਕੇਸਰ. ਕਸ਼ਮੀਰਜ. ਕੁੰਗੂ. "ਕੁੰਕਮ ਤਿਲਕ ਭਾਲ ਮੇ ਕੀਨੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕੁਮਕੁਮਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਬਾਨ ਚਲੇ ਤੇਈ ਕੁੰਕਮ ਮਾਨਹੁ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਕੁਮਕੁਮਾ.

ਕੁਕਰਮ. ਸੰਗਯਾ—ਖੋਟਾ ਕਰਮ. ਨੀਚ ਕਰਮ. ਬੁਰਾ ਕੰਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੱਤ ਕੁਕਰਮ.

ਕੁਕਰਮੀ. ਵਿ—ਬੁਰਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁਕਰਾ. ਅੱਖ ਦੀ ਰੀਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰੋਮ ਦੀ ਜੜ ਦੀ ਸੁੱਜੀ ਹੋਈ ਗਿਲਟੀ. ਰੋਹਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਰੇ.

ਕੁਕਰੀ. ਕੁੱਕੁਟੀ. ਮੁਰਗੀ। ੨ ਖੋਖਰੀ. ਨੈਪਾਲੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਮਦਾਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਨੌਂਹ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਮਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਦੇ ਹਨ। ੩ ਸੂਤ ਦਾ ਗਲੋਟਾ. "ਬਿਖੇਰਤ ਹੈਂ ਕੁਕਰੀ ਬਿਸਤਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁਕੜੀ.

ਕੁਕਰੇ. ਰੋਹੇ. ਸੰ. नेत्रार्श—ਨੇਤ੍ਰਾਸ਼ੰ. Granular lid. جرب الاجفان .ਜਰਬੁਲਅਜਫ਼ਾਨ. ਅੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਛੋਟੀਆਂ ਗਿਲਟੀਆਂ ਫੁੱਲਕੇ ਰੇਤੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਰੜਕਣ ਲਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਹੋਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਪਾਣੀ ਵਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਨੂੰ ਦਿਖਾਕੇ ਇਸ ਰੋਗ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਸਾਧਾਰਣ ਉਪਾਉ ਹੈ ਕਿ—ਕਿਸ਼ਟੇ ਚਾਲੀ ਤੋਲੇ, ਹਰੜਾਂ ਦੀ ਛਿੱਲ ਤਿੰਨ ਤੋਲੇ, ਰਸੌਂਤ ਪੰਜ ਤੋਲੇ, ਹਲਦੀ ਤਿੰਨ ਤੋਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਅਧ ਅਧ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜੁਦਾ ਜੁਦਾ ਭਿਉਂਕੇ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਰੱਖ ਛੱਡੇ. ਫੇਰ ਸਭ ਨੂੰ ਮਲਕੇ ਪਾਣੀ ਛਾਣ ਲਵੇ ਅਤੇ ਫੋਕੜ ਸੁੱਟ ਦੇਵੇ. ਇਸ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਪਕਾਵੇ, ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਫਟਕੜੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਅਫੀਮ ਪਾ ਦੇਵੇ. ਜਦ ਗਾੜ੍ਹਾ ਰਸ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸ਼ੀਸ਼ੀ ਵਿੱਚ

ਪਾਕੇ ਮੂਖ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਰੱਖੋ. ਸਲਾਈ ਨਾਲ ਇਹ ਦਵਾ ਅੱਖੀਂ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਰੋਹੇ ਹਟਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਜਿਸਤ ਅਤੇ ਤਾਂਬੇ ਦੀ ਭਸਮ ਸੁਰਮੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸਲਾਈ ਨਾਲ ਅੱਖੀਂ ਪਾਉਣੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੈ. ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਨਾਲ ਅੱਖਾਂ ਧੋਣੀਆਂ ਅਤੇ ਗਰਦ ਤਥਾ ਧੁੱਪ ਤੋਂ ਬਚਾਕੇ ਰੱਖਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ.

ਕੁਕੜ, ਕੁਕੜੀ ਕੁੱਕੁਟ. ਕੁੱਕੁਟੀ. ਮੁਰਗਾ. ਮੁਰਗੀ. "ਹੰਸਾ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਉਲਾਸਹਿ ਕੁਕੜ ਦੀ ਓਡਾਰੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਮੱਕੀ ਦੀ ਛੱਲੀ ਨੂੰ ਭੀ ਕੁਕੜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਅੱਕ ਦਾ ਫਲ ਭੀ ਕੁਕੜੀ ਸਦਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਕੁਕੀਜੈ. ਕੂਕੀਜੈ. ਪੁਕਾਰ ਕਰੀਜੈ। ੨ ਕੂਕਦਾ ਹੈ. ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ. "ਗੁਰੁ ਕਾਢੀਬਾਂਹ ਕੁਕੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਬਾਂਹ ਖੜੀ ਕਰਕੇ ਪੁਕਾਰਦਾ ਹੈ.

ਕੁਕੁਭ. ਦੇਖੋ, ਕਕੁਭਾ। ੨ ਉੜੀਸੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

ਕੁਕੁਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਕਮ.

ਕੁਕੁਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਕੁਮਾ.

ਕੁੱਕ. ਗਿੱਲ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਮੂੰਹੀਂ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵੱਲ ਕੁੱਕਾਂ ਦੇ ੨੨ ਪਿੰਡ ਹਨ.

ਕੁੱਕੜ, ਕੁੱਕੜੀ ਦੇਖੋ, ਕੁਕਟ—ਕੁਕਟੀ.

ਕੁੱਕਾ. ਕੁੱਕ ਗੋਤ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਕ.

ਕੁੱਕੁਟ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਟ.

ਕੁੱਕੋ. ਵਧਾਣ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਵਡਾ ਯੋਧਾ ਅਤੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਨੰਤਾ ਭੀ ਪਿਤਾ ਦੇ ਤੁੱਲ ਹੀ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਪੁੰਜ ਸੀ.

ਕੁਕ੍ਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕੁਕ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਕਰਮ. "ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਜੇ ਜਗ ਮੇ ਕਰਹੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਕੁਕ੍ਰਿਤ ਪ੍ਰਨਾਸਨਕਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕੁਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੰਗਯਾ—ਬੁਰੀ ਕਰਤੂਤ. ਬਦਚਲਨੀ. "ਕੁਕ੍ਰਿਯਾ ਤਿਹ ਨਾਮ ਸੁ ਜੋਧ ਗਨੈ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੁਕ੍ਸ਼ਿ, ਕੁੱਖ ਸੰਗਯਾ—ਪੇਟ। ੨ ਕੌਂਖ. ਪੇਟ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ ਜੋ ਕਮਰ ਅਤੇ ਕੱਛੀ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ। ੩ ਗੁਫਾ. ਕੰਦਰਾ.

ਕੁੱਖ ਹਰੀ ਹੋਣੀ. ਗਰਭ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ. ਹਮਲ ਹੋਣਾ.

ਕੁੱਖਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕ੍ਸ਼ਿ.

ਕੁਖਯਾਤਿ. ਸੰਗਯਾ—ਬੁਰੀ ਖ੍ਯਾਤਿ (ਸ਼ੁਹਰਤ). ਬਦਨਾਮੀ.

ਕੁਗਤਿ. ਸੰਗਯਾ—ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ. ਦੁਰਦਸ਼ਾ। ੨ ਭੈੜੀ ਚਾਲ.

ਕੁਗਿਆਨੀ. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ ਗ੍ਯਾਨੀ. ਉਲਟੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਰਖਦਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਰਵਗ੍ਯ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. "ਸਠ ਕਠੋਰ ਕੁਚੀਲ ਕੁਗਿਆਨੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਕੁੰਗੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁੰਗੂ (ਕੇਸਰ) ਰੰਗੀ ਇੱਕ ਕੀੜੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੂਖਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਕਣਕ ਜੌਂ ਆਦਿਕ ਦੇ ਖੇਤਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਿੰਦੀ ਹੈ. Ustilago Tritici.

ਕੁੰਗੂ. ਕੇਸਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਕਮ. "ਕਰਣੀ ਕੁੰਗੂ ਜੇ ਰਲੈ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਪੂਜਾ ਹੋਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੧) ੨ ਹਲਦੀ ਆਉਲਾ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਲਾਲ ਰੰਗ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਿਲਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਮਾਂਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ.

ਕੁਗੰਧ, ਕੁਗੰਧਿ ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਗੰਧ. ਬਦਬੂ. ਦੁਰਗੰਧ. "ਅਧਿਕ ਕੁਗੰਧ ਨ੍ਰਿਪਤਿ ਜਬ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੬)

ਕੁਗ੍ਯਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਗਿਆਨੀ.

ਕੁਚ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸ੍ਤਨ. ਮੰਮਾ. ਪਿਸ੍ਤਾਨ।

੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਚ.

ਕੁੰਚ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚਨ। ੨ ਸੰ. ਕੁਞ੍ਚੀ—ਕੁੰਚੀ. ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ. "ਸਾਪੁ ਕੁੰਚ ਛੋਡੈ ਬਿਖੁ ਨਹੀ ਛਾਡੈ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁਚਜ. ਸੰ. ਕੁਚਰਯਾ. ਸੰਗਯਾ—ਬੁਰੀ ਕਰਤੂਤ. ਬਦਚਲਨੀ। ੨ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਬੁਰਾ ਢੰਗ.

ਕੁਚਜਾ. ਸੰ. ਕੁਚਰ੍ਯਃ ਵਿ—ਕੁਚਰਯਾ ਵਾਲਾ. ਬਦਚਲਨ। ੨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਲ ਨਹੀਂ.

ਕੁਚਜੀ, ਕੁਚੱਜੀ ਸੰ. ਕੁਚਰ੍ਯੀ. ਵਿ—ਕੁਚਰਯਾਂਵਤੀ. ਬੁਰੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲੀ. ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਨੇ "ਕੁਚਜੀ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ—"ਮੰਞੁ ਕੁਚਜੀ ਅੰਮਾਵਣਿ ਡੋਸੜੇ." ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਕੇ ਕੁਚੱਜੀ ਨੂੰ ਸੁਚੱਜ ਸਿਖਾਇਆ ਹੈ.

ਗੋਧਨ ਕੇ ਗ੍ਰਹ ਪਾਣੀ ਫੈਂਕਤ
ਕਬੀ ਉਠਾਇ ਨ ਗੋਬਰ ਫੋਸ,
ਲੌਣ ਛੁਰਾਵਤ ਬਰੀਯਾ ਮੈ ਧਰ
ਸੂਹਣ ਸੇਕਤ ਨਹ ਅਫਸੋਸ,
ਨੀਚੇ ਬੈਠ ਲਘੀ ਕਰ ਉਚੇ
"ਦਾਸ"ਖੜੀ ਫਿਰ ਲੜੇ ਪੜੋਸ,
ਨ੍ਹਾਵਣ ਬੈਠੀ ਛੇੜ ਦੰਦੈਯੇ
ਆਪ ਕੁਚੱਜੀ ਬੇੜ੍ਹੇ ਦੋਸ.
(ਬਾਵਾ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ)

ਕੁੰਚਨ. ਸੰ. ਕੁਞ੍ਚਨ. ਸੰਗਯਾ—ਸੰਕੋਚ. ਸੁਕੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕੁੰਚਰ. ਸੰ. ਕੁਞ੍ਜਰ—ਕੁੰਜਰ. ਹਾਥੀ.

ਕੁੰਚਰਇਸਨਾਨ. ਸੰਗਯਾ—ਅਮਲਰਹਿਤ ਕਰਮ. ਜਿਵੇਂ ਹਾਥੀ ਇਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਖੇਹ ਸਿਰ ਪਾਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਵਜਾਖਜਾਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਆਚਰਣ. "ਨਾਨਕ ਨਿਹਫਲ ਜਾਤ ਤਿਹ ਜਿਉ ਕੁੰਚਰ ਇਸਨਾਨੁ." (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਭਾਵ—ਨਿਸਫਲ ਕਰਮ.

ਕੁਚਰਚਾ. ਨਿੰਦਿਤ ਚਰਚਾ. ਸਾਰ ਰਹਿਤ ਬਹਿਸ. ਹੁੱਜਤਬਾਜ਼ੀ. "ਛਾਡਿ ਕੁਚਰਚਾ ਆਨ ਨ ਜਾਨਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕੁਚਰਜਾ. ਸੰ. ਕੁਚਰਯਾ. ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਆਚਾਰ. ਬਦਚਲਨੀ.

ਕੁੰਚਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁੰਜਰੀ. ਹਥਣੀ. ਹਸ੍ਤਿਨੀ। ੨ ਕੁੰਚੀ. ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ. "ਕੁੰਚਰੀ ਜਜੋਂ ਅਹਿਰਾਜ ਤਜੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁੰਚਰੀਆ. ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚਰ. "ਤਲੈ ਕੁੰਚਰੀਆ ਸਿਰ ਕਨਿਕ ਛਤਰੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕੁੰਚੀ. ਸੱਪ ਦੀ ਕੁੰਜ। ੩ ਵਿ—ਕੁੰਚਰ (ਹਾਥੀ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁਚਲ. ਸੰ. ਕੁਚਰ. ਵਿ—ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. "ਇਕ ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ ਬਿਖਲੀਪਤੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਚਾਲੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਚਿਲ ਅਤੇ ਕੁਚੇਲ.

ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ. ਨਿੰਦਕ ਅਤੇ ਮਲੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚਲ ਅਤੇ ਕੁਚੀਲ. "ਹਮ ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ ਅਤਿ ਅਭਿਮਾਨੀ ਮਿਲਿ ਸਬਦੇ ਮੈਲ ਉਤਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਕੁਚਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ ਚੂਰਣ ਕਰਨਾ. ਦਰੜਨਾ. ਮਸਲਨਾ. ਫੇਹਦੇਣਾ. ਪਾਮਾਲ ਕਰਨਾ.

ਕੁਚਲਾ. ਸੰ. ਕਚੀਰ—ਕੱਚੀਰ ਅਤੇ ਕਾਰਸ੍ਕਾਰ—ਕਾਰਸ੍ਕਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥਾਈਂ ਅਤੇ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਫਲ ਭੀ ਕੁਚਲਾ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. L. Strychnos Nuxvomica. ਕੁਚਲੇ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਈ ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਅਤੇ ਬਵਾਸੀਰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਕੁੱਤੇ ਅਤੇ ਚੂਹੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਭੀ ਕੁਚਲੇ ਵਰਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੁਚਾਰ, ਕੁਚਾਰੀ, ਕੁਚਾਲ, ਕੁਚਾਲੀ ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਆਚਾਰ. ਬੁਰਾ ਚਲਨ. ਬਦਚਲਨੀ. "ਕਰਹੈਂ ਕੁਚਾਰ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਵਿ—ਬੁਰੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ. ਬਦਚਲਨ. "ਗਹਿ ਮਾਰਜੋ ਪਿਤਸਤ੍ਰੁ ਕੁਚਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕ੍ਰੁੰਚਿਤ. ਸੰ. ਕੁਞ੍ਚਿਤ. ਵਿ—ਪੇਚਦਾਰ. ਬਲ (ਵੱਟ) ਖਾਧਾ. ਘੁੰਘਰਾਲਾ. "ਅਲਕਾਂ ਕੁੰਚਿਤ." (ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਿਤ)

ਕੁਚਿਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚਲ ਅਤੇ ਕੁਚੀਲ. "ਕੁਚਿਲ ਕਠੋਰ ਕਪਟ ਕਾਮੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕੁੰਚੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚ ੨। ੨ ਸੰਜੋ. ਕਵਚ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜੀ.

ਕੁਚੀਲ. ਸੰ. ਕੁਚੇਲ. ਵਿ—ਮੈਲੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਗੰਦੇ ਲਿਬਾਸ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚਲ ਕੁਚੀਲ.

ਕੁਚੀਲਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. ਲਿਬਾਸ ਦੀ ਮਲੀਨਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਚੀਲ ਅਤੇ ਕੁਚੇਲ.

ਕੁਚੇਲ, ਕੁਚੈਲ, ਕੁਚੈਲਾ } ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ ਚੇਲ (ਵਸਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲਾ. ਮੈਲੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁੱਚ. ਸੰ. ਕੂਰ੍ਚ. ਸੰਗਯਾ—ਬ੍ਰੁਸ਼ (brush) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਕੁੱਚ.

ਕੁਛ. ਕੁਝ. ਦੇਖੋ, ਕਛੁ.

ਕੁਛੜ. ਸੰ. ਕੁਕ੍ਸ਼ਿ—ਸ੍ਥਲ. ਗੋਦੀ. ਉਛੰਗ. "ਕਰ ਪਿਆਰ ਪਿਉ ਕੁਛੜ ਲੀਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕੁਛੜਿ. ਕੁੱਛੜ ਵਿੱਚ.

ਕੁਛਿਤ. ਸੰ. ਕੁਤ੍ਸਿਤ. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ. "ਮਨਮੁਖ ਕੁਚੀਲ ਕੁਛਿਤ ਬਿਕਰਾਲਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਕੁਕ੍ਸ਼ਿਤਿ. ਰੇਹੀ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਕੱਲਰ. ਉਹ ਭੂਮਿ ਜੋ ਅੰਨ ਘਾਹ ਨਾ ਪੈਦਾ ਕਰੇ। ੩ ਭਾਵ—ਕੁਪਾਤ੍ਰ.

ਕੁਛੋਤ. ਵਿ—ਨਾ ਛੂਹਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਜਿਸ ਦੇ ਸਪਰਸ਼ ਤੋਂ ਭਿੱਟ ਮੰਨੀਏ. ਦੇਖੋ, ਕਛੋਤਿ.

ਕੁਛੁ. ਕੁਝ. ਦੇਖੋ, ਕਛੁ.

ਕੁੱਛੜ, ਕੁੱਛੜਿ } ਦੇਖੋ, ਕੁਛੜ ਅਤੇ ਕੁਛੜਿ.

ਕੁੱਛਿ, ਕੁੱਛੀ } ਦੇਖੋ, ਕੁੱਖ.

ਕੁਜ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਤੋਂ ਜ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹ. "ਸਮਸ ਸਨੀ ਮੁਖ ਸਸਿ ਕੁਜ ਸਨਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦਾੜ੍ਹੀ ਸ਼ਨੀ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਕਾਲੀ ਹੈ, ਮਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੰਗਲ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ. ਭਾਵ—ਮੁਖ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਰੌਸ਼ਨ ਹੈ ਪਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਮਾਨ ਚਿੱਟਾ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਮੰਗਲ ਜੇਹੀ ਲਾਲੀ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨ ਮੰਗਲਵਾਰ. "ਕੁਜ ਦਿਨ ਮੇ ਸ੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਮਿਲਾਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਨਰਕਾਸੁਰ. ਭੌਮਾਸੁਰ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਰਾਹ ਭਗਵਾਨ ਨਾਲ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੇ ਨਰਕਾਸੁਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਜ ਨਾਮ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਭੌਮਾਸੁਰ.

ਕੁੰਜ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਝਾੜ ਅਤੇ ਬੇਲਾਂ ਨਾਲ ਢਕਿਆ, ਪਰ ਵਿਚਾਲਿਓਂ ਖ਼ਾਲੀ ਜੰਗਲ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਜੰਗਲ ਦੀ ਗਲੀ. ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਆਦਿਕ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਪਾਈਹੋਈ ਡੰਡੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਚ ੨. "ਕੁੰਜਹਿ ਤਜਾਗ ਭੁਜੰਗ ਸਿਧਾਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਫ਼ਾ کُنج ਕੋਨਾ. ਗੋਸ਼ਾ. ਕਿਨਾਰਾ. ਗੁੱਠ। ੫ ਤੰਗ ਗਲੀ.

ਕੁੰਜਕ, ਕੁੰਜਕਾ } ਫ਼ਾ کُنجک ਕਿਨਾਰੇ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜ ੪. ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਾਠੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਥੈਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ ਜਰੂਰੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ ਰੱਖਲੈਂਦਾ ਹੈ. "ਹਯਨ ਕੁੰਜਕੇ ਭਟ ਗਨ ਲਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁੰਜਕੁਟੀ. ਕੁੰਜ ਵਿੱਚ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਕੁਟੀਆ. ਸੰ. ਕੁੰਜਕੁਟੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜ ਅਤੇ ਕੁਟੀਰ.

ਕੁੰਜਗਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜ ੨. "ਕੁੰਜਗਲੀਨ ਮੇ ਖੇਲ ਮਚਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁੰਜਪੁਰਾ. ਵਜ਼ੀਰਖ਼ਾਨ ਸੂਬੇ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ

ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ.

ਕੁੰਜਬਿਹਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜਵਿਹਾਰੀ.

ਕੁੰਜਮੇਦ, ਕੁੰਜਮੇਧ ਸੰਗਯਾ—ਕੁੰਜਰਮੇਧ. ਹਾਥੀ ਦੀ ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ ਵਾਲਾ ਯਗ੍ਯ. "ਹਯਾਦਿ ਕੁੰਜਮੇਦ ਰਾਜਸੂ ਬਿਨਾ ਨ ਭਰਮਣੰ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਕੁੰਜਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੋ ਕੁੰਜ (ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ) ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰੇ, ਹਾਥੀ. "ਏਕਲ ਮਾਟੀ ਕੁੰਜਰ ਚੀਟੀ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁੰਜਰ ਅਸਨ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁੰਜਰ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਭੋਜਨ. ਪਿੱਪਲ ਬਿਰਛ.

ਕੁਜਰਤ. ਅ਼. قدرت ਕ਼ੁਦਰਤ. "ਕੁਜਰਤ ਕਮਾਲ." (ਅਕਾਲ ੨੬੯)

ਕੁੰਜਰਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁੰਜਰ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ.

ਕੁੰਜਰਾਰਿ ਨਾਦਨੀ. ਹਾਥੀ ਦੇ ਵੈਰੀ (ਸ਼ੇਰ) ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁੰਜਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਸ੍ਤਿਨੀ. ਹਥਣੀ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਵਿ—ਹਾਥੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁੰਜਵਿਹਾਰੀ. ਵਿ—ਬਣ ਦੀਆਂ ਗਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਕੁਜਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੀਤਾ, ਜੋ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੋਂ ਜਨਮੀ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ كجا ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ. "ਕੁਜਾ ਆਮਦ ਕੁਜਾ ਰਫਤੀ ?" (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁਜਾਤ, ਕੁਜਾਤਿ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਜਾਤੀ. ਨੀਚ ਜਾਤਿ। ੨ ਵਿ—ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੂਪਿ.

ਕੁੰਜੀ. ਸੰ. ਕੁਞ੍ਚਿਕਾ—ਕੁੰਚਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਬੀ. ਤਾਲੀ. "ਕੁੰਜੀ ਜਿਨਿ ਕਉ ਦਿਤੀਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾਰੂਪ ਚਾਬੀ.

ਕੁੱਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੂਜਾ.

ਕੁਝ. ਵਿ—ਕਛੁ. ਕਿਛੁ. ਕੁਛ. ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ.

ਕੁਟ. ਸੰ. ਕੁਟ੍. ਧਾ—ਟੇਢਾ ਹੋਣਾ, ਠਗਣਾ, ਕਤਰ[ਨਾ], ਗਰਮ ਕਰਨਾ, ਰਗੜਨਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਰਬਤ. ਕੂਟ। ੩ ਹਥੌੜਾ. ਘਨ। ੪ ਘਰ। ੫ ਕਿਲਾ. ਗੜ੍ਹ। ੬ ਬਿਰਛ। ੭ ਕਲਸ਼. ਘੜਾ। ੮ ਕੁਸ਼੍ਠ (ਕੁਠ) ਨਾਮਕ ਪੌਧਾ, ਜੋ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼੍ਠ ੨.

ਕੁੰਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਿਸ਼ਾ. ਕੂਟ. "ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਦਹ ਦਿਸ ਭ੍ਰਮੇ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਕੁੰਡ. "ਹਰਿਜਨ ਅਮ੍ਰਿਤਕੁੰਟ ਸਰ ਨੀਕੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੪)

ਕੁਟਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਗਸ੍ਤ੍ਯ ਮੁਨਿ, ਜੋ ਕੁਟ (ਘੜੇ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ. ਇਹ ਭੀ ਘੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦੇ ਬੀਜ ਇੰਦ੍ਰਜੌਂ ਹਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਕੁੜਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕੁਟਜ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਪੇਚਿਸ਼ (ਮਰੋੜੇ) ਨੂੰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. L. Holarrhena Antidysenterica.

ਕੁਟਣੀ, ਕੁਟਨੀ ਸੰ. ਕੁਟ੍ਟਨੀ—ਕੁੱਟਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੱਲੀ. ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦੂਤੀ. "ਚੋਰਾਂ ਜਾਰਾਂ ਰੰਡੀਆਂ ਕੁਟਣੀਆਂ ਦੀ ਬਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਕੁਟਬਾਂਢਲਾ. ਵਿ—ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਛਿੱਲਣ ਵਾਲਾ. "ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਕੁਟਬਾਢਲਾ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ) ਮੇਰੀ ਚਮਾਰ ਜਾਤਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਕੱਟਣ ਅਤੇ ਖੱਲਣ ਵਾਲੀ ਹੈ.

ਕੁਟਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟਿਲ.

ਕੁਟਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਤਵਾਲ। ੨ ਕੋਟਪਾਲ. ਕੋਟ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੁਟਵਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੋਤਵਾਲ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਤਵਾਲੀ. "ਦੂਤਾ ਡਾਨਉ ਇਹ ਕੁਟਵਾਰੀ ਮੇਰੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਕੋਟ (ਦੁਰਗ) ਪਾਲ ਦਾ ਕਰਮ.

ਕੁੰਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਾ। ੨ ਕੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਟ ੨. "ਸਹਜ ਕਥਾ ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਕੁੰਟਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਟ.

ਕੁਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁੱਟਕੇ । ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਮਰੋੜ. ਐਂਠ. ਵਲ। ੩ ਕੁਟੀਆ. ਝੌਂਪੜੀ.

ਕੁਟਿਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਟੇਢਾ. ਵਿੰਗਾ । ੨ ਕਪਟੀ. ਛਲੀਆ। ੩ ਘੁੰਘਰਲਦਾਰ. "ਕੁਟਿਲ ਗਾਂਠ ਜਬ ਖੋਲੈ ਦੇਵ."(ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਗੱਠ.

ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਕੁਟਿਲ ਲਿਖੇ ਹਨ— ਅਲਕ (ਜ਼ੁਲਫ਼), ਸੱਪ, ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਨਹੁੰ, ਸੂਰ ਦੀ ਹੁੱਡ, ਤੋਤੇ ਦੀ ਚੁੰਜ, ਦੂਜ ਦਾ ਚੰਦ, ਧਨੁਖ (ਕਮਾਨ).

ਕੁਟਿਲਤਾ. ਸੰਗਜਾ—ਟੇਢ. ਵਿੰਗ। ੨ ਕਪਟ. ਛਲ. "ਬੈਠਤ ਉਠਤ ਕੁਟਿਲਤਾ ਚਾਲਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਹਰਿ ਕਾਟੀ ਕੁਟਿਲਤਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕੁਟੀ. ਸੰਗਜਾ—ਪੱਤਿਆਂ ਅਥਵਾ ਫੂਸ ਦਾ ਘਰ. ਕੁਟੀਆ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕੁਟਿ ਅਤੇ ਕੁਟੀ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ.

ਕੁਟੀਚਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਕੁਟੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ. ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜੋ ਬੋਦੀ ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਨਹੀਂ ਤ੍ਯਾਗਦਾ ਅਤੇ ਸੰਧ੍ਯਾ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਦੇ ਘਰ ਭਿਖ੍ਯਾ ਲਈ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ. ਕੁਟੀਚਕ ਦਾ ਦਾਹਕਰਮ ਅਤੇ ਅੰਤਿਮਕ੍ਰਿਯਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕੁਟੀਚਰ. ਛਲੀਆ. ਕਪਟੀ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ— ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ, ਜੋ ਕੁਟੀ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰੇ. ਕੁਟੀ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੂਰ. ਜੋ ਕੁਟ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਕੇ ਮੋਥੇ ਅਤੇ ਕਮਲਾਂ ਦੀ ਜੜਾਂ ਖਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕੁਟੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਕੁਟੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੂਜਾ ਆਦਮੀ ਨਾ ਰਹਿ ਸਕੇ.

ਕੁਟੁੰਬ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟੰਬ.

ਕੁਟੇ. ਵਿ—ਕੂਟ (ਠੱਗੀ) ਵਾਲੇ. ਛਲੀਏ. "ਕ੍ਰਿਆ ਕੁਟੇ ਨਿਰਾਹਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕੁਟੇਵ. ਸੰਗਜਾ—ਬੁਰੀ ਆਦਤ. ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ. "ਤ੍ਰਾਂ ਤ੍ਰਿਸ ਕੀ ਕੁਟੇਵ ਨਹਿ ਜਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੩) "ਕਠਿਨ ਕੁਟੇਵ ਨਾ ਮਿਟਤ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਕੁਟੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਿ ਕੁਟੰਤਰ.

ਕੁਟੰਨਟ. ਸੰ.ਸੰਗਜਾ—ਨਾਗਰਮੋਥਾ । ੨ ਇੱਕ ਝਾੜੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੇਵਟਮੋਥਾ ਹੈ। ੩ ਮਲਾਹ। ੪ ਝਿਉਰ. ਧੀਵਰ.

ਕੁਟੰਬ. ਸੰ. ਕੁਟੁਮ੍ਬ—ਕੁਟੁੰਬ. ਸੰਗਜਾ—ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ । ੨ ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁੰਬਾ. "ਕੁਟੰਬ ਜਤਨ ਕਰਣੰ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਕੁਟੰਬੀ. ਵਿ—ਕੁਟੁੰਬ (ਪਰਿਵਾਰ) ਵਾਲਾ. ਕੁੰਬੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੁਟੰਬ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਟੰਬ ਦਾ.

ਕੁੱਟ. ਸੰਗਜਾ—ਮਾਰ. ਕੁਟਾਈ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਟਣਾ। ੨ ਕਈ ਧਾਤਾਂ ਕੁੱਟਕੇ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਇੱਕ ਧਾਤੁ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਭੁਰ-ਭੁਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਭੰਨਿਆਂ ਭਾਂਡਾ ਕੁੱਟ ਦਾ." (ਮਗੋ)

ਕੁੱਟਣ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਕੁੱਟਨ. ਦੱਲਾ. ਭੇਟੂ. ਭੜੂਆ. ਵਿਭਚਾਰ ਦਾ ਵਿਚੋਲਾ.

ਕੁੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤਾੜਨਾ. ਪੀਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟ ਧਾ.

ਕੁੱਟਣੀ. ਸੰਗਜਾ—ਦੱਲੀ. ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦੂਤੀ. ਕੁੱਟਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਟਨੀ.

ਕੁੱਟਮਿਤਹਾਵ. ਸੰਗਜਾ—ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਚੇਸ਼੍ਟਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਕਿ ਸੁਖ ਦੇ ਸਮੇਂ ਕਿਸੇ ਹਰਕਤ ਨਾਲ ਆਪਣਾ ਰੰਜ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ.

ਕੁੱਟੀ. ਸੰਗਜਾ—ਕੁਤਰਾ. ਕਾਗਜ ਆਦਿਕਾਂ ਦਾ ਚੂਰਾ.

ਕੁਠ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼੍ਠ ੨.

ਕੁੰਠ. ਸੰ. ਕੁਂਠ੍. ਧਾ—ਘੇਰਨਾ. ਖੁੰਢਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ— ਖੁੰਢਾ. ਕੁੰਦ। ੩ ਕੁੰਦਜ਼ਿਹਨ. ਖੁੰਢੀ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ.

ਕੁਠਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੁਸ਼੍ਣ. ਕੁਹਣਾ.

ਕੁਠਰਿਯਾ. ਸੰਗਜਾ—ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰੀ। ੨ ਕੋਠੜੀ. "ਏਕ ਕੁਠਰਿਯਾ ਬੀਚ ਰਾਵ ਕੋ ਰਾਖਿਓ."(ਚਰਿਤ੍ਰ੬)

ਕੁਠਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਜ਼ਿਬਹਿ ਕੀਤਾ. ਕੁਸ਼੍ਹ। ੨ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਕੱਟਿਆ ਜੀਵ. "ਅਭਾਖਿਆ ਕਾ ਕੁਠਾ ਬਕਰਾ ਖਾਣਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਦੇਖੋ, ਕੁਹਣਾ ੨.

ਕੁਠਾਉ, ਕੁਠਾਇ, ਕੁਠਾਹਰ ਸੰਗਯਾ—ਬੁਰੀ ਥਾਂ. ਨਿੰਦਿਤ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਔਖੀ ਥਾਂ.

ਕੁਠਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਹਾੜਾ. ਪਰਸ਼ੁ. "ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰ ਖਸਮਿ ਸਿਰ ਕਾਟਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਬਿਰਛ। ੩ ਕੋਸ਼੍ਟ. ਕੋਠਾ. ਭੰਡਾਰ. ਮੋਦੀਖ਼ਾਨਾ। ੪ ਸੰ. ਕੁਸ਼੍ਠਾਰਿ. ਕੋੜ੍ਹ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾਈ. "ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰ ਪਿਤ ਬਾਤ ਹੰਤਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ਕੁਸ਼੍ਠਾਰਿ ਕਾੜ੍ਹਾ ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਕਫ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਕੁਠਾਰਿ, ਕੁਠਾਰੀ ਸੰਗਯਾ—ਕੁਹਾੜੀ. "ਕਾਟੀ ਕੁਟਿਲਤਾ ਕੁਠਾਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਲੀ. "ਇਨ ਅਖਲਿਨ ਕੀ ਕਰੈਂ ਕੁਠਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਭਾਵ—ਜਿਵੇਂ ਕੁਠਾਲੀ ਵਿੱਚ ਧਾਤੁ ਗਾਲ ਦੇਈਦੀ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਸਭ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰੀਏ। ੩ ਕੋਸ਼੍ਟਧਾਰੀ. ਕੁਠਾਰ (ਮੋਦੀਖ਼ਾਨੇ) ਦਾ ਦਾਰੋਗ਼ਾ. ਮੋਦੀ। ੪ ਵਿ—ਕੁਹਾੜਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.

ਕੁਠਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰ। ੨ ਸੰ. ਬਾਂਦਰ। ੩ ਬਿਰਛ। ੪ ਸਸਤ੍ਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਕੇਸ਼.

ਕੁਠਾਲੀ. ਸੰ. ਕੁ-ਸ੍ਥਾਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਥਾਲੀ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਨਿਆਰ ਸੁਇਨਾ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿਕ ਧਾਤਾਂ ਢਾਲਦਾ ਹੈ.

ਕੁੰਠਿਤ. ਵਿ—ਖੁੰਢਾ. ਕੁੰਦ. "ਜਹਿਂ ਕੁੰਠਿਤ ਹ੍ਵੈ ਮਨ ਬਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੁਠੌਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਥਾਉਂ. ਬੁਰੀ ਜਗਾ। ੨ ਬੇਮੌਕਾ.

ਕੁੰਡ. ਸੰ ਕੁਣ੍ਡ੍. ਧਾ—ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨਾ, ਸੰਭਾਲਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਜੋ ਜਲ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰੇ, ਟੋਆ. ਗਢਾ। ੩ ਹੌਜ਼. ਚਬੱਚਾ. "ਜੈਸੇ ਅੰਭ ਕੁੰਡ ਕਰਿ ਰਾਖਿਓ ਪਰਤ ਸਿੰਧੁ ਗਲਿਜਾਹਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਅੱਗ ਦੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਟੋਆ. (ਕੁਡਿ ਦਾਹੇ) ਹੋਮ ਲਈ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਵਿਧੀ ਨਾਲ ਪੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਟੋਆ. ਦੇਖੋ, ਹਵਨਕੁੰਡ। ੫ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਨਰਕ ਦੇ ੮੬ ਗਰਤ, ਜੋ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਬਣਾਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੯ ਅ: ੩੭। ੬ ਹਿੰਦੂਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪਤੀ ਦੇ ਜਿਉਂਦੇ ਜਾਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪੁਤ੍ਰ.* ਦੇਖੋ, ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੪, ਸ਼. ੨੩। ੭ ਕੂਟ (ਦਿਸ਼ਾ) ਲਈ ਭੀ ਕੁੰਡ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤਿਹ ਚਤੁਰ ਕੁੰਡ ਜਿਤਜੋ ਦੁਬਾਰ." (ਗਜਾਨ) "ਸੋ ਚਹੁ ਕੁੰਡੀ ਜਾਣੀਐ."(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ:੨) ੮ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਫ਼ਾਰਸੀ 'ਕੁੰਦ' ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੁੰਡ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਕੁੰਡਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲੀਆ.

ਕੁੰਡਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਘੇਰਾ. ਦਾਇਰਾ. "ਰੇ ਨਰ ਗਰਭਕੁੰਡਲ ਜਬ ਆਛਤ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ) "ਗਰਭਕੁੰਡਲ ਮਹਿ ਉਰਧਧਿਆਨੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਗੋਲਾਕਾਰ ਕੰਨਾਂ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ. ਤੁੰਗਲ. ਬਾਲਾ. "ਕਾਨੀ ਕੁੰਡਲ ਗਲਿ ਮੋਤੀਅਨ ਕੀ ਮਾਲਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੁੰਡਲਨੀ. ਸੰ. ਕੁੰਡਲਿਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਨਾੜੀ, ਜੋ ਸੁਖਮਨਾ ਨਾੜੀ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚ ਕਿਵਾੜਰੂਪ ਹੋਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਕੁੰਡਲ (ਚੱਕਰ) ਮਾਰਕੇ ਸੱਪ ਦੀ ਤਰਾਂ ਸੌਣ ਕਾਰਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕੁੰਡਲਿਨੀ' ਹੈ. ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਕੁੰਡਲਿਨੀ ਜਾਗਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਸੁਖਮਨਾ ਦੇ ਰਸਤੇ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਇਹ ਉੱਪਰ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਯੋਗੀ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਕੁੰਡਲਿਨੀ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਾਉਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੇਰ ਹੇਠਾਂ ਨਾ ਉਤਰਣ ਦੇਣਾ ਇਹੀ ਯੋਗੀ ਦੀ ਪੂਰਣ ਸਿੱਧੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੁਜੰਗਮਾ ਭੀ ਹੈ। ੨ ਜਲੇਬੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਾਈ।

---

* ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੁੰਡ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕੁਲ ਨੂੰ ਦਗਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਕੁਡਿ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਜਲਾਉਣਾ ਹੈ.

੩ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਗੱਠ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁੰਡਲਨੀ ਹੈ. ਮਨ ਦੀ ਗੁੰਝਲ. "ਕੁੰਡਲਨੀ ਸੁਰਝੀ ਸਤਸੰਗਤਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੪ ਕੇ)

ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ. ਵਿ—ਗੋਲਾਕਾਰ. ਕੁੰਡਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ.

ਕੁੰਡਲਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲਨੀ.

ਕੁੰਡਲਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲੀਆ.

ਕੁੰਡਲੀ. ਵਿ—ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਤੁੰਗਲ ਪਹਿਨੇ ਹਨ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੇਰਾ. ਦਾਇਰਾ। ੩ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰੇਖਾ ਨਾਲ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਕੁੰਡਲ (ਘਰ) ਬਣਾਏਗਏ ਹਨ। ੪ ਸੱਪ। ੫ ਜਲੇਬੀ.

ਕੁਡਲੀਆ. ਕੁੰਡਲ ਪਹਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲ ੨. "ਕਾਨ ਕੁਡਲੀਆ ਬਸਤ੍ਰ ਓਢਲੀਆ." (ਆਸਾ ਮਃ ੫)

ਕੁੰਡਲੀਆ. ਵਿ—ਕੁੰਡਲਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੱਪ। ੩ ਕੁੰਡੀ. ਮੱਛੀ ਫਾਹੁਣ ਦੀ ਹੁੱਕ. "ਜਿਉ ਮੀਨ ਕੁੰਡਲੀਆ ਕੰਠਿ ਪਾਇ." (ਬਸੰ ਅਃ ਮਃ ੧) ੪ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਛੀ ਚਰਣ. ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਚਰਣ ਦੋਹਾ, ਫਿਰ ਚਾਰ ਚਰਣ ਰੋਲਾ ਅਰਥਾਤ ਚੌਬੀਹ ਚੌਬੀਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ. ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੧ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੩ ਪੁਰ. ਦੋਹੇ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪਦ ਸਿੰਘਾਵਲੋਕਨਨ੍ਯਾਯ ਕਰਕੇ ਰੋਲੇ ਦੇ ਮੁੱਢ, ਅਤੇ ਰੋਲੇ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਪਦ ਦੋਹੇ ਦੇ ਆਦਿ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਪਦਾਂ ਦਾ ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ ਹੋਕੇ ਆਉਣਾ ਹੀ "ਕੁੰਡਲੀਆ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਇਹ ਛੰਦ "ਕਲਸ਼" ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਓਨਮ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਰਣ, ਆਦਿਪੁਰਖ ਆਦੇਸ਼,
ਏਕ ਅਨੇਕ ਬਿਬੇਕ ਸਸਿ, ਘਟ ਘਟ ਕਾ ਪਰਵੇਸ਼,—
ਘਟ ਘਟ ਕਾ ਪਰਵੇਸ਼, ਸ਼ੇਸ਼ ਪਹਿ ਕਹਿਤ ਨ ਆਵੈ,
ਨੇਤਿ ਨੇਤਿ ਕਹਿ ਨੇਤ, ਬੇਦ ਬੰਦੀਜਨ ਗਾਵੈ,
ਆਦਿ ਮੱਧ ਅਰੁ ਅੰਤ, ਹੁਤੇ ਹੁਤ ਹੈ ਪੁਨ ਹੋਨਮ,
ਆਦਿਪੁਰਖ ਆਦੇਸ਼, ਚਰਣ ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਓਨਮ.
(ਭਾਗੁ ਕ)

(ਅ) ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਚਰਣ ਦਾ ਕੁੰਡਲੀਆ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਚਰਣ ਦੋਹਾ, ਪਿਛਲੇ ਦੋ ਚਰਣ ਰੋਲੇ ਦੇ, ਯਥਾ—

ਦੀਨਨ ਕੀ ਰੱਛਾ ਨਿਮਿਤ, ਕਰ ਹੈਂ ਆਪ ਉਪਾਯ,
ਪਰਮਪੁਰਖ ਪਾਵਨ ਸਦਾ, ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈਂ ਆਯ,—
ਆਪ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈਂ ਆਯ, ਦੀਨਰੱਛਾ ਕੇ ਕਾਰਣ,
ਅਵਤਾਰੀਅਵਤਾਰ, ਧਰਾ ਕੇ ਭਾਰਉਤਾਰਣ.
(ਕਲਕੀ)

(ੲ) ਸਿੰਘਾਵਲੋਕਨਨ੍ਯਾਯ ਕਰਕੇ ਜੋ ਪਦ ਕੁੰਡਲੀਏ ਵਿੱਚ ਆਉਣ, ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ "ਯਮਕ" ਹੋਵੇ, ਤਦ ਛੰਦ ਦੀ ਹੋਰ ਭੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਪਦ ਉਹੀ ਹੋਣ ਪਰ ਅਰਥ ਭਿੰਨ ਹੋਵੇ, ਯਥਾ—

ਹਾਲਾ* ਸੇਵਨ ਜਿਨ ਕਰੀ, ਕਾਲਨਿਮੰਤ੍ਰਣ ਦੀਨ,
ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਕੋ ਖੋਯਕੈ, ਭਯੇ ਅੰਤ ਅਤਿ ਦੀਨ,—
ਦੀਨ ਦੁਨੀ ਕੋ ਮਾਨ, ਤਾਨ ਨਿਜ ਤਨ ਕੋ ਖੋਯੋ,
ਬਿਖਬੇਲੀ ਕੋ ਬੀਜ, ਆਪਨੇ ਹਾਥਨ ਬੋਯੋ,
ਹਰਿਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਕੁਲਕਾਨ, ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਤੇ ਮੁਖ ਕਾਲਾ,
ਸਹੈਂ ਨਿਰਾਦਰ ਨਿਤ੍ਯ, ਫਿਰੈਂ ਦਰ ਦਰ ਬਦਹਾਲਾ.

ਕੁੰਡਲੀਕ੍ਰਿਤ. ਕੁੰਡਲ—ਆਕ੍ਰਿਤਿ. ਕੁੰਡਲਾਕਾਰ. ਕੁੰਡਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ. "ਭ੍ਰਮੰਤ ਕੁੰਡਲੀਕ੍ਰਿਤੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕੁੰਡਾ. ਕੁੰਡਾਂ. ਕੂਟ. ਦਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡ. "ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾ ਢੂਢੀਆ." (ਆਸਾ ਅਃ ਮਃ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੂੰਡਾ। ੩ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਗੁਲ। ੪ ਅੰਕੁਸ਼. "ਨਾਨਕ ਹਸਤੀ ਕੁੰਡੇ ਬਾਹਰਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮਃ ੩) ੫ ਕੜਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚੀਜ ਅੜਾਈ ਜਾਵੇ.

ਕੁੰਡੀ. ਮੱਛੀ ਫਾਹੁਣ ਦੀ ਹੁੱਕ। ੨ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਅੜਾਉਣ ਦੀ ਛੋਟੀ ਸੰਗੁਲੀ। ੩ ਕੁੰਟੀਂ. ਦਿਸ਼ਾਓਂ ਮੇਂ. "ਚਹੁ ਕੁੰਡੀ ਚਹੁ ਜੁਗ ਜਾਤੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮਃ ੪) ੪ ਡਿੰਗ. ਘੋੜਾ. ਬਾਂਕੀ ਚਾਲ ਵੇਲੇ ਅਗਲੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਕੁੰਡਲ ਜੇਹੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ.

ਕੁਡੌਲ. ਵਿ—ਬੁਰੀ ਡੌਲ (ਸ਼ਕਲ) ਦਾ. ਬੇਢੰਗਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੁਰੀ ਵਿਓਂਤ (ਵ੍ਯੋਂਤ). ਕੁਢੰਗ.

*ਸ਼ਰਾਬ.

ਕੁਢਬ } ਸੰਗਯਾ—ਬੁਰਾ ਢੰਗ. ਕੁਚਾਲ। ੨ ਵਿ—
ਕੁਢੰਗ } ਕੁਢਬਾ. ਕੁਢੰਗਾ. ਕੁਚਾਲੀ.

ਕੁਣਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਣਕਾ। ੨ ਕਣਮਾਤ੍ਰ ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ ਭੋਰਾ। ੩ ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਦੀ ਸੰਗਯਾ ਭੀ ਕੁਣਕਾ ਹੋਗਈ ਹੈ. "ਖਾਵੈ ਕੁਣਕਾ ਵੰਡਕੈ." (ਮਗੋ)

ਕੁਣੱਖਾ. ਵਿ—ਅੱਖ ਦੀ ਕੋਣ (ਕੋਏ) ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ. ਟੇਢੀ ਨਜਰ ਨਾਲ ਦੇਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭੈਂਗਾ.

ਕੁਣਪ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਲੋਥ. ਪ੍ਰਾਣ ਬਿਨਾ ਦੇਹ.

ਕੁਣੀਆ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰ (ਜਲ) ਆਨਯਨ ਕਰੀਏ (ਆਣੀਏ) ਜਿਸ ਨਾਲ, ਅੰਜੁਲਿ. ਬੁੱਕ। ੨ ਗਡਵਾ. ਕਮੰਡਲੁ. "ਨਦੀਬਾਰਿ ਕਯੋਂ ਪੀਵੀਏ, ਕੁਣੀਆ ਨਾ ਲੇਤ ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁੰਤ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁ (ਜਮੀਨ) ਨੂੰ ਜੋ ਪੁੱਟਦਾ ਹੈ. ਕੁਦਾਲ। ੨ ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕੜ. "ਭੁਨਸਾਰ ਭਈ ਧੁਨਿ ਕੁੰਤ ਕਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਨੇਜ਼ਾ. ਬਰਛਾ। ੪ ਜੂੰ. ਯੂਕਾ। ੫ ਜਲ. ਪਾਣੀ। ੬ ਕਮਲ। ੭ ਵਿ—ਭਯਾਨਕ. ਡਰਾਵਨਾ.

ਕੁਤਸਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਸਿਤ.

ਕੁਤਸਤਾ } ਸੰ. ਕੁਤ੍ਸਾ. ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਾ. ਹਜਵ।
ਕੁਤਸਾ } ੨ ਅਪਮਾਨ. ਨਿਰਾਦਰ.

ਕੁਤਸਿਤ. ਵਿ—ਕੁਤ੍ਸਿਤ. ਨਿੰਦਿਤ. "ਕਹੂੰ ਕੁਤਸਿਤ ਕਰਮ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਅਪਮਾਨਿਤ. ਨਿਰਾਦਰ ਕੀਤਾਹੋਇਆ.

ਕੁਤਕਾ. ਤੁ ﻗﺘﻜ ਸੰਗਯਾ—ਛੋਟਾ ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਸੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ.

ਕੁਤਪ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸੂਰਜ। ੨ ਅਗਨਿ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣ। ੪ ਅਤਿਥਿ। ੫ ਗਊ। ੬ ਭਾਣਜਾ. ਭੈਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੭ ਦੋਹਤ੍ਰਾ। ੮ ਵਾਜਾ। ੯ ਦੱਬ ਘਾਸ। ੧੦ ਲੋੜ੍ਹਾ ਵੇਲਾ.

ਕੁਤਬ. ਅ਼ ﻗﻄﺐ ਕ਼ੁਤ਼ਬ. ਸੰਗਯਾ—ਧ੍ਰੁਵ. ਧ੍ਰੁ. ਧਰਤੀ ਦਾ ਉੱਤਰੀ ਅਤੇ ਦੱਖਣੀ ਸਿਖਰ। ੨ ਉਹ ਕਿੱਲੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਚੱਕੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ। ੩ ਸਰਦਾਰ. ਮੁਖੀਆ. ਪ੍ਰਧਾਨ। ੪ ਅ਼ ﻛﺘﺐ ਕੁਤਬ. ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਪੋਥੀਆਂ.

ਕ਼ੁਤ਼ਬਖ਼ਾਨ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਵੇਲੇ ਜਾਲੰਧਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ, ਜੋ ਪੈਂਦੇ ਖ਼ਾਨ ਦੇ ਚਾਚੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸੇ ਨੇ ਪੈਂਦੇ ਖ਼ਾਂ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਤੇ ਸੈਨਾ ਲੈਕੇ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਖੜਗ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀ ਮੁਕਤਿ ਹੋਈ.

ਕੁਤਬਖ਼ਾਨਾ. ਪੁਸ੍ਤਕਾਲਯ. Library.

ਕੁਤਬਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ.

ਕ਼ੁਤ਼ਬਨੁਮਾ. ਫ਼ਾ ﻗﻄﺐ ﻧﻤﺎ ਧ੍ਰੁਵ ਦਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ ਯੰਤ੍ਰ (ਧ੍ਰੁਵਦਰਸ਼ਕ), ਜਿਸ ਦੀ ਸੂਈ ਚੁੰਬਕ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਜਹਾਜ਼ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਹਾਇਤਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. Mariner's Compass.

ਕ਼ੁਤ਼ਬਮੀਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਤ਼ਬੁੱਦੀਨ ਐਬਕ.

ਕੁਤਬਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਤਬਾ. "ਓਹ ਕੁਤਬਾ ਮੇਰਾ ਪੜ੍ਹਨਗੇ ਵਿਚ ਦੁਹਾਂ ਜਹਾਨਾ." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਕ਼ੁਤ਼ਬੀ. ਅ਼ ﻗﻄﺒﻰ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਫ਼ਿਰਕਾ। ੨ ਵਿ—ਕ਼ੁਤ਼ਬ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ.

ਕ਼ੁਤ਼ਬੁੱਦੀਨ. ﻗﻄﺐ ﺍﻟﺪﻳﻦ ਕ਼ੁਤ਼ਬੁੱਦੀਨ. ਵਿ—ਧਰਮ ਦਾ ਧ੍ਰੁਵ. ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਰੇ ਧਰਮ ਹੈ। ੨ ਜਾਲੰਧਰ ਦਾ ਜ਼ਾਲਿਮ ਹਾਕਿਮ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਅਸਹਿ ਕਸ਼੍ਟ ਦਿੱਤੇ. ਇੱਕ ਬਾਰ ਜਦਕਿ ਏਹ ਬਿਆਸ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਬਾਘ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਆ ਫੜਿਆ ਅਤੇ ਜਿਉਂਦਾ ਹੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਫੂਕ ਦਿੱਤਾ। ੩ ਕਸੂਰ ਦਾ ਹਾਕਿਮ. ਦੇਖੋ, ਕਸੂਰ ੧। ੪ ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਤ਼ਬੁੱਦੀਨ ਐਬਕ.

ਕ਼ੁਤ਼ਬੁੱਦੀਨ ਐਬਕ. ﻗﻄﺐ ﺍﻟﺪﻳﻦ ﺍﻳﺒﻚ ਇਸ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖ ਦੀ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਧਨੀ ਨੇ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਮੁੱਲ ਲੈਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅ਼ਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਪੜ੍ਹਾਈ. ਧਨੀ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਇੱਕ ਸੌਦਾਗਰ

ਪਾਸ ਵੇਚਿਆ ਗਿਆ. ਸੌਦਾਗਰ ਨੇ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗ਼ੋਰੀ ਦੀ ਨਜਰ ਕੀਤਾ. ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਦੀ ਇਸ ਪੁਰ ਇਤਨੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਜਿੱਤਕੇ ਸਨ ੧੧੯੨ (ਸੰਮਤ ੧੨੫੦) ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਥਾਪਿਆ. ਸਨ੧੨੦੬ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਤਖਤ ਦਾ ਮਾਲਿਕ ਬਣਕੇ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ. ਸਨ੧੨੧੦ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੋਲੋ ਖੇਡਦਾ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਡਿਗਕੇ ਲਹੌਰ ਮੋਇਆ.

ਦਿੱਲੀ ਪਾਸ ਕੁਤਬਮੀਨਾਰ, ਜੋ ੨੪੦ ਫੁੱਟ ਉੱਚਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਅਧੂਰੀ ਮਸਜਿਦ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੱਵਤੁਲਇਸਲਾਮ ਹੈ,* ਇਹ ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਨੇ ਹੀ ਬਣਾਉਣੇ ਆਰੰਭੇ ਸਨ. ਸਨ ੧੧੯੬ ਵਿੱਚ ਮਸਜਿਦ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ੨੭ ਹਿੰਦੂਮੰਦਿਰਾਂ ਦਾ ਮਸਾਲਾ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਕੁਤਬੁੱਦੀਨ ਦੇ ਗ਼ੁਲਾਮ ਅਤੇ ਜਮਾਈ (ਜਵਾਈ) ਸ਼ਮਸੁੱਦੀਨ ਅਲਤਿਮਸ਼ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕੁਤਬਮੀਨਾਰ ਸਿਰੇ ਚਾੜ੍ਹਿਆ, ਪਰ ਮਸੀਤ ਅਜੇ ਭੀ ਅਧੂਰੀ ਪਈ ਹੈ.

ਕੁਤ੍ਰ. ਅ਼ قطر ਮਧ੍ਯਰੇਖਾ. Diameter.

ਕੁਤਰਕ. ਸੰ. ਕੁਤਰ੍‍ਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੁਰੀ ਦਲੀਲ. ਨਿਕੰਮੀ ਹੁੱਜਤ। ੨ ਬੁਰਾ ਖ਼ਿਆਲ. ਮੰਦ ਸੰਕਲਪ.

ਕੁਤਰਨਾ. ਸੰ. ਕਰ੍‍ੱਤਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੱਟਣਾ. ਵੱਢਣਾ. ਟੁੱਕਣਾ.

ਕੁਤਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਾਰੀਕ ਟੋਕਾ. ਕੁਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਇੱਕ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਕੁਤਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਕੁਤੂਰਾ. ਸੰ. ਕੁਕੁਰ. "ਦੇਖਤ ਕੁਤਰਾ ਲੈਗਈ ਬਿਲਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੂਤ। ੪ ਵਿ—ਕੁਤਾਰੂ. ਜੋ ਚੰਗਾ ਤਰਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤਰੇ ਕਾਢੇ.

ਕੁਤਰੇਕਾਢੇ. ਕੁਤਾਰੂ ਕੰਢੇ ਲਾਦਿੱਤੇ. ਬਾਂਹ ਫੜਕੇ ਰੁੜ੍ਹਦੇ ਜਾਂਦੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਏ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਕੁਤਰੇ ਕਾਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)†

*ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਮਸੀਤ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੁਤ਼ਬੁਲ ਇਸਲਾਮ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

†ਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਗ੍ਯਾਨੀ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ—ਕੁਤੂਰੇ ਕਢੇ ਹਾਂ.

ਕੁੰਤਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁੰਤ (ਬਰਛੀ) ਜੇਹੀ ਨੋਕ ਵਾਲਾ, ਕੇਸ਼. "ਕੁੰਤਲ ਲਲਿਤ ਅਲਕ ਅਹਿਛੌਨੰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਜੌਂ, ਜੋ ਤਿੱਖੀਆਂ ਨੋਕਾਂ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੩ ਹਲ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਾਲਾ ਬਰਛੀ ਜੇਹਾ ਤਿੱਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਮੁਰਗਾ, ਤਿੱਖੇ ਨੌਹਾਂ ਵਾਲਾ.

ਕੁਤਵਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਤਵਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਤਵਾਰ.

ਕੁਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁੱਤਾ. ਕੂਕਰ. "ਅੰਤਰਿ ਲੋਭ ਭਉਕੈ ਜਿਉ ਕੁਤਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਕੁਤਾਰੂ. ਵਿ—ਜੋ ਚੰਗਾ ਤਾਰੂ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਰਣ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਘੱਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

ਕੁਤੀ. ਕੂਕਰੀ. ਕੁੱਤੀ.

ਕੁਤੀਂ. ਕੁੱਤਿਆਂ ਨੇ. ਕੂਕਰੋਂ ਨੇ। ੨ ਭਾਵ, ਨੀਚ ਪਾਂਮਰਾਂ ਨੇ. "ਰਤਨ ਵਿਗਾੜਿ ਵਿਗੋਏ ਕੁਤੀਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੁੰਤੀ. ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ੂਰਸੇਨ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਭੂਆ, ਰਾਜਾ ਪਾਂਡੁ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਮਸੈਨ, ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਮਾਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਿਥਾ ਸੀ. ਕੁੰਤਿਭੋਜ ਜੋ ਬੇਔਲਾਦ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਸ਼ੂਰਸੇਨ ਤੋਂ ਪਾਲਣ ਲਈ ਕੰਨ੍ਯਾ ਲੈਲਈ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ ਕੁੰਤੀ ਹੋਗਿਆ. "ਕੁੰਤੀ ਕੋ ਦੇਖਤਹੀ ਕਵਿ ਸ਼੍ਯਾਮ ਭਨੈ ਤਿਨ ਪਾਇਨ ਸੀਸ ਝੁਕਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਤੀਆ. ਕੂਕਰੀ. ਕੁੱਤੀ.

ਕੁੰਤੀਸੁਤ. ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਮ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ.

ਕੁੰਤੀਸੁਤ ਸੂਤ ਅਰਿ. (ਸਨਾਮਾ) ਕੁੰਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਰਥਵਾਹੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ.

ਕੁੰਤੀਪਤਿ. ਰਾਜਾ ਪਾਂਡੁ. ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਬਾਪ.

ਕੁਤੂਹਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਸ਼ਚਰਯ. ਅਚਰਜ. ਅਚੰਭਾ. ਅਜੂਬਾ। ੨ ਕੌਤਕ. ਅਦਭੁਤ ਤਮਾਸ਼ਾ। ੩ ਕਿਸੇ

ਵਸਤੁ ਦੇ ਦੇਖਣ ਅਥਵਾ ਸੁਣਨ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ। ੪ ਆਨੰਦ ਦੀ ਖੇਡ.

ਕੁਤੂਰਾ. ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਛੋਟਾ ਕੁੱਤਾ. ਸੰ. ਕੁਕੁੰਰ.

ਕੁਤੇਮੂਹਾ, ਕੁਤੇਮੂਹਾਂ ਵਿ—ਕੁੱਤੇ ਦਾ ਹੈ ਮੂੰਹ ਜਿਸ ਦਾ. ਕੂਕਰ-ਮੁਖਾ. ਭਾਵ—ਅਭੱਖ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਗੰਦਗੀ ਅਤੇ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. "ਕਲਿ ਹੋਈ ਕੁਤੇਮੁਹੀ ਖਾਜੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਕਲਿਯੁਗ ਦੀ ਪ੍ਰਜਾ ਕੁੱਤੇਮੁਖੀ ਹੈ,ਜੋ ਮੁਰਦਾਰ ਖਾਂਦੀ ਹੈ. ਮੁਰਦਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਪਰਾਇਆ ਹੱਕ, ਰਿਸ਼ਵਤ ਆਦਿਕ ਹੈ.

ਕੁਤੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੋਂ. ਕਿਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ. "ਤਨ ਨਿਜਰੂਪ ਕੁਤੋ ਤੁਮ ਲਹੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁੱਤਾ, ਕੁੱਤੀ ਦੇਖੋ, ਕੁਤਾ ਕੁਤੀ.

ਕੁਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿੱਥੇ. ਕਹਾਂ.

ਕੁਥਰਾ. ਕੁ (ਨਿੰਦਿਤ) ਥਿਰਾ (ਜ਼ਮੀਨ). ਮੈਲੀ ਥਾਂ। ੨ ਵਿ—ਮੈਲਾ.

ਕੁਥਾਉ, ਕੁਥਾਇ, ਕੁਥਾਨ ਕੁ (ਨਿੰਦਿਤ) ਥਾਇ (ਅਸਥਾਨ). ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬੇਮੌਕਾ. ਅਯੋਗ ਥਾਂ. "ਏਕ ਦਾਨ ਤੁਧ ਕੁਥਾਇ ਲਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩) "ਥਾਉ ਕੁਥਾਇ ਨ ਜਾਣਨੀ ਸਦਾ ਚਿਤਵਹਿ ਵਿਕਾਰ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩) ੩ ਭਾਵ—ਖੋਟਾ ਰਿਦਾ.

ਕੁੰਦ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਜੁਹੀ ਦੀ ਕ਼ਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਬਰਦਮਾਨ.ਚਾਂਦਨੀ. ਕੁੰਦ ਦੇ ਫੁੱਲ. ਕਵਿਜਨ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਪਮਾ ਦੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਪੀਤ ਬਸਨ ਕੁੰਦ ਦਸਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਡੇਲਾ। ੨ ਕਮਲ। ੩ ਨੌ ਨਿਧੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਿਧਿ। ੪ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਕਕੁਦ੍ (ਢੱਟ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕੁੰਦ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਬ੍ਰਿਖਭ ਬਿਲੰਦ ਬਲੀ ਤਨ ਪੀਨ। ਜਿਨ ਕੀ ਕੁੰਦ* ਤੁੰਗ ਦੁਤਿ ਕੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਫ਼ਾ کند ਵਿ—ਖੁੰਢਾ। ੬ ਜੜ੍ਹਮਤਿ। ੭ ਦਾਨਾ. ਬੁੱਧਿਮਾਨ। ੮ ਦਿਲੇਰ.

ਕੁਦਇਆ. ਨਿੰਦਿਤ ਦਇਆ. ਉਹ ਦਇਆ ਜੋ ਹਾਨਿਕਾਰਕ ਹੋਵੇ. ਮੱਛਰ, ਸੱਪ, ਚੂਹਾ, ਹਲਕਾਇਆ ਕੁੱਤਾ, ਡਾਕੂ, ਚੋਰ, ਵਿਭਚਾਰੀ ਆਦਿ ਪੁਰ ਦਇਆ ਕਰਕੇ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਬੇਰਹਮੀ. "ਕੁਦਇਆ ਕਸਾਇਣਿ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕੁਦਸ. ਅ਼ قدس ਵਿ—ਪਾਕ. ਪਵਿਤ੍ਰ.

ਕੂਦਣਾ. ਸੰ. ਕੂਦੰਨ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁੱਦਣਾ. ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਨੀਆਂ. ਉਛਲਨਾ.

ਕੁੰਦਨ. ਸੰਗਯਾ—ਖਾਲਿਸ ਸੁਵਰਣ. ਬਿਨਾ ਮੈਲ ਸੋਨਾ। ੨ ਨਿਰਮਲ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਪਤਲਾ ਪਤ੍ਰਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੜੀਏ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਜੜਾਈ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਕੁੰਦਨਗਿਰਿ. ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਪਹਾੜ. ਸੁਮੇਰੁ.

ਕੁੰਦਨਪੁਰ, ਕੁੰਦਨਪੁਰਿ, ਕੁੰਦਨਪੁਰੀ ਕੁਣ੍ਡਿਨਪੁਰ. ਵਿਦਰਭ ਦੇਸ਼ (ਬੈਰਾਰ) ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ,ਜੋ ਅੰਬਰਾਵਤੀ ਦੇ ਪੂਰਵ ੪੦ ਮੀਲ ਤੇ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਭੀਸ਼੍ਮਕ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਰੁਕਮਿਣੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. "ਕੁੰਦਨਪੁਰੀ ਨਗਰ ਨਿਯਰਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੦) ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੈਰਾਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕੌਂਦਾਵਿਰ (Kondavir) ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ,ਇਹੋ ਪੁਰਾਤਨ ਕੁੰਦਨਪੁਰ ਹੈ.

ਕੁੰਦਨੀ. ਕੁੰਦੇ ਵਾਲੀ, ਬੰਦੂਕ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁਦਮ. ਕੂਦੰਨ. ਟੱਪਣਾ. ਉਛਲਨਾ. "ਕੁਦਮ ਕਰੈ ਗਾਡਰ ਜਿਉ ਛੇਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕੁਦਮ ਕਰੇ ਪਸੁ ਪੰਖੀਆ ਦਿਸੈ ਨਾਹੀ ਕਾਲ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਾ قدم ਕ਼ੁਦਮ. ਕਰਮ ਦਾ ਫਲ.

ਕੁੰਦਰ. ਅ਼ کندر ਸੰਗਯਾ—ਬਾਉਨਾ. ਵਾਮਨ। ੨ ਮੋਟਾ ਗਧਾ। ੩ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ.

ਕੁਦਰਤ, ਕੁਦਰਤਿ ਅ਼ قدرت ਕ਼ੁਦਰਤ. ਸੰਗਯਾ—ਤ਼ਾਕ਼ਤ. ਸ਼ਕਤਿ. "ਕੁਦਰਤਿ ਕਉਣ ਹਮਾਰੀ?"

---

* ਇਹ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਪਾਠ ਬਦਲਿਆ ਹੈ. ਅਸਲ ਪਾਠ ਹੈ, "ਜਿਨ ਕੀ ਕਕੁਦ ਤੁੰਗ."

(ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮਾਇਆ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾਸ਼ਕਤਿ. "ਦੂਜੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਾਜੀਐ ਕਰਿ ਆਸਣੁ ਡਿਠੋ ਚਾਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਕੁਦਰਤਿ ਪਾਤਾਲੀ ਆਕਾਸੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁਦਰਤੀ. ਵਿ-ਕੁਦਰਤ ਵਾਲਾ. ਕ਼ਾਦਿਰ। ੨ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ. ਕੁਦਰਤ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਸਿਨਾਖਤੁ ਕੁਦਰਤੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ. "ਵਰ੍ਹਿਐ ਦਰਗਹ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕੁਦਰਤੀ ਨੂਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਕੁਦਰਤੁ, ਕੁਦਰਿਤ } ਦੇਖੋ, ਕੁਦਰਤ.

ਕੁੰਦਲਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਭੇਦ ੧੮.

ਕੁੰਦੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਛੱਪਰ। ੨ ਘਾਹ ਦਾ ਢੇਰ। ੩ ਨੀਰੇ ਦਾ ਕੁੱਪ। ੪ ਬੰਦੂਕ਼ ਦਾ ਕੁੰਦਾ.

ਕੁੰਦਾ. ਕਾਠੀ ਦਾ ਹੰਨਾ. ਕਾਠੀ ਅੱਗੇ ਦਾ ਕੀਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਗਾਮ ਅਟਕਾਈਦਾ ਹੈ. "ਚੜਿਕੈ ਘੋੜੜੈ ਕੁੰਦੇ ਪਕੜਹਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨, ਮ: ੫) ਅਣਜਾਣ ਸਵਾਰ ਡਿਗਣ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਕੁੰਦਾ (ਹੰਨਾ) ਫੜਦਾ ਹੈ, ਸ਼ਹ-ਸਵਾਰ ਖੁਲ੍ਹੇ ਹੱਥ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਖੇਡਣੀ ਪੋਲੋ ਤੇ ਫੜਨੇ ਕੁੰਦੇ, ਇਹ ਚੰਗੀ ਸਵਾਰੀ ਹੈ। ੨ ਤੁ قنداق ਕੁੰਦਾਕ਼. ਫ਼ਾ کنده ਕੁੰਦਹ. ਬੰਦੂਕ਼ ਦੀ ਪਿੱਠ, ਜੋ ਕਾਠ ਦੀ ਬਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਅੰ. Stock। ੩ ਮੁਜਰਮ ਦੇ ਪੈਰ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਕਾਠ. ਦੇਖੋ, ਕਾਠ ਮਾਰਨਾ.

ਕੁਦਾਉ, ਕੁਦਾਇ } ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬੁਰਾ ਦਾਉ. ਨਿੰਦਿਤ ਪੇਚ.

ਕੁਦਾਨ. ਖੋਟਾ ਦਾਨ. ਕੁਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਦਾਨ. ਜਿਸ ਦਾਨ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਕੋਈ ਲਾਭ ਨਾ ਪੁੱਜੇ.

ਕੁਦਾਮ. ਫ਼ਾ کدام ਸਰਵ-ਕੇਹੜਾ. ਕੌਣ। ੨ ਕੀ ਵਸਤੁ.

ਕੁਦਾਮੀ. ਫ਼ਾ کدامی ਤੂ ਕੌਣ ਹੈ.

ਕੁਦਾਲ. ਸੰ. ਕੁੱਦਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਵਾਲਾ, ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ. ਬੇਲਚਾ। ੨ ਕਸੀ. ਕਹੀ.

ਕੁਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਕੁੱਦਕੇ. "ਕੁਦਿ ਕੁਦਿ ਚਰੈ ਰਸਾਤਲਿ ਪਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕੁੰਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਧੋਤੇਹੋਏ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ, ਮੂੰਗਲੀ ਨਾਲ ਅਥਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ, ਤਹਿ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵ੍ਯੰਗ-ਮਾਰ ਕੁਟਾਈ ਨਾਲ ਤਹਿ ਠੱਪਣੀ.

ਕੁਦੂਮ. ਅ਼ قدوم ਆਉਣਾ. ਆਗਮਨ.

ਕੁਦੰਡ. ਧਨੁਖ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦੰਡ. "ਨਿਠੁਰ ਕੁਦੰਡ ਭੁਜਦੰਡ ਕੇ ਸਕੰਧ ਧਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬੁਰੀ ਨਜਰ. ਬਦਨਜਰ। ੨ ਕ੍ਰੋਧਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ। ੩ ਵਿ-ਕੁ(ਜਿਮੀਨ) ਵੱਲ ਨਜਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭੁਇਝਾਕਣਾ.

ਕੁਧਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਗਲਹਥਾ. ਨਿਰਾਦਰ ਸਹਿਤ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਧੱਕਾ। ੨ ਖ਼ੌਫ਼ਨਾਕ ਠੋਕਰ. "ਨਤਰੁ ਕੁਧਕਾ ਦਿਵਈ ਹੈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਕੁਧਾਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਲੋਹਾ. ਸਿੱਖਮਤ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਸੁਧਾਤੁ" ਹੈ.

ਕੁਧਾਨ. ਖੋਟਾ ਧਾਨ. ਖੋਟੀ ਕਮਾਈ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਅੰਨ.

ਕੁਧਿੱਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ. ਬੁਰੀ ਬਾਣ. ਕੁ (ਨਿੰਦਿਤ) ਧਿਤ (ਧ੍ਰਿਤ). "ਛਡ ਕੁਫੱਕੜ ਕੂੜ ਕੁਧਿੱਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਕੁਧੀ. ਵਿ-ਕੁ (ਮੰਦ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੀ (ਬੁੱਧਿ). "ਦੀਸੈ ਕੁਧੀ ਸੁਮਤਿ ਕਾ ਬੋਧਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁਨ. ਸਰਵ-ਕੌਣ. ਕੌਨ. "ਤੂ ਕੁਨ ਰੇ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਫ਼ਾ کن ਕਰ. "ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) "ਦਿਲ ਮੇ ਨ ਜਰਾ ਕੁਨ ਵਾਹਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਰਾ ਵਹਿਮ ਨਾ ਕਰ। ੩ ਅ਼ کن ਹੋਜਾ. ਭਵ. ਅ਼ਰਬੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ

ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਨੇ 'ਕੁਨ' ਆਖਿਆ ਅਤੇ ਦੁਨੀਆ ਬਣਗਈ. ਦੇਖੋ, ਏਕੋਹੰ ਬਹੁਸ੍ਯਾਂ.

ਕੁਨਸ, ਕੁੰਨਸ. ਪ੍ਰਣਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਨਿਸ. "ਕੁਨਸਾਂ ਕੀਨੀ ਤੀਨ ਪ੍ਰਬੀਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁਨਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਣਕਾ.

ਕੁਨੱਖਾ, ਕੁਨੱਖੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਣੱਖਾ.

ਕੁਨਣਾਪੁਰ. ਡਿੰਗ. ਕੁੰਦਨ (ਸ੍ਵਰਣ) ਪੁਰ. ਸੁਇਨੇ ਦੀ ਨਗਰੀ ਲੰਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦਨਪੁਰ.

ਕੁਨਦ. ਫ਼ਾ كند ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਦਨ.

ਕੁਨਫ਼ਕਾਨ. ਅ਼ كن فكان ਖ਼ੁਦਾ ਨੇ ਹ਼ੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕੁਨ (ਹੋਜਾ), ਪਸ-ਉਹ ਫ਼ਕਾਨ (ਹੋਗਿਆ) ਭਾਵ- ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਹ਼ੁਕਮ ਤੋਂ ਜਗਤਰਚਨਾ ਹੋਈ. ਇਹ ਪਦ ਮੱਕੇ ਦੀ ਗੋਸਟਿ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਕੁਨਫ਼ਿਕੂਨ. ਅ਼ كن فيكون ਹੋਜਾ, ਐਸਾ ਹ਼ੁਕਮ ਦੇਣ ਪੁਰ ਉਹ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਭਾਵ-ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਸੰਸਾਰਰਚਨਾ ਬਣਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕੁਨਮ. ਫ਼ਾ كنم ਮੈ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. ਮੈ ਕਰਾਂ. ਮੈ ਕਰਾਂਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਕਰਦਨ ਹੈ.

ਕੁੰਨਾ. ਮੁਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਹਾਂਡੀ. ਮੱਘਾ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਦੇਗਚਾ. "ਕੁੰਨੇ ਹੇਠਿ ਜਲਾਈਐ ਬਾਲਣ ਸੰਦੈ ਥਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕੁੰਨੇ ਕੋਇਲਿਆਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਘੜੇ ਵਿੱਚ ਦਮਬੰਦ ਕੀਤੇ ਕੋਲਿਆਂ ਦੀ ਹਾਲਤ.

ਕੁਨਾਰਿ, ਕੁਨਾਰੀ. ਨਿੰਦਿਤ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਵਿਭਚਾਰਿਣੀ. "ਮੈਲੀ ਕਾਮਣੀ ਕੁਲਖਣੀ ਕੁਨਾਰਿ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਕੁਨਾਲੀ. ਕੁ-ਸ੍ਥਾਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਥਾਲੀ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਪਰਾਤ.

ਕੁਨਿ. ਸਿੰਧੀ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਹਾਂਡੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਲੋਊ ਲੱਗਿਆ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਨਾ.

ਕੁਨਿੰਦ, ਕੁਨਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ كنند ਕੁਨੰਦਾ. ਵਿ-ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. "ਕਾਮ ਕੋ ਕੁਨਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ੂਬੀ ਕੋ ਦਿਹੰਦਾ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਕੁਨੀ. ਫ਼ਾ كنى ਤੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈਂ। ੨ ਤੂੰ ਕਰੇਂ। ੩ ਤੂੰ ਕਰੇਂਗਾ.

ਕੁੰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਨਾ. ਛੋਟੀ ਹਾਂਡੀ. ਕੁੰਭੜੀ. ਸਿੰਧੀ-ਕੁਨਿ.

ਕੁਨੀਰ. ਨਿੰਦਿਤ ਜਲ. ਮੈਲਾ ਪਾਨੀ. ਅਰੋਗਤਾ ਦੇ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲਾ ਜਲ.

ਕੁਨੁ. ਸਿੰਧੀ. ਘੁਮੇਰੀ. ਚਕ੍ਰ.

ਕੁਪ. ਸੰ. ਕੁਪ੍. ਧਾ-ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ-ਬੋਲਣਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ)ਦਾ ਪਤੀ ਰਾਜਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਪ.

ਕੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਿਤ.

ਕੁਪੰਤਾ. ਵਿ-ਪਤ (ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ) ਰਹਿਤ. "ਝਖ ਮਾਰਨ ਦੁਸਟ ਕੁਪਤੇ ਰਾਮ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕੁਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ. ਅਪਮਾਨ। ੨ ਨਿੰਦਿਤ ਪਤੀ. ਵਿਭਚਾਰੀ. ਜੋ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਛੁਟ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪਤਿ. ਰਾਜਾ.

ਕੁਪਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੁਪੰਥ. ਨਿੰਦਿਤ ਰਾਹ. ਕੁਮਾਰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਪੱਥ.

ਕੁਪੱਥ. ਸੰ. ਕੁਪਥ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਜੋ ਪਥ੍ਯ ਨਹੀਂ. ਬਦਪਰਹੇਜ਼ੀ। ੨ ਅਯੋਗ੍ਯ.

ਕੁਪਰਵਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੁ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਉਹ ਮਿਸਾਲ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਬਾਤ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਦੀ ਥਾਂ ਖੰਡਨ ਹੋਜਾਵੇ। ੨ ਵਿ-ਜੋ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਨਾ ਮਨਜ਼ੂਰ. "ਜਾ ਪਤਿ ਲੇਖੈ ਨਾ ਪਵੈ ਤਾ ਸਭੇ ਕੁਪਰਵਾਣ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੁਪਾਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਹਰਾਮ ਦਾ ਧਨ. ਨਿੰਦਿਤ ਤਰੀਕੇ

ਨਾਲ ਪਾਇਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. "ਕੌਡੀ ਗਨੀ ਕੁਪਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੯)

ਕੁਪਾਠ. ਨਿੰਦਿਤ ਪਾਠ। ੨ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ.

ਕੁਪਾਣਿ. ਨਿੰਦਿਤ ਹੱਥਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਤੇ ਨਾ ਦਾਨ ਦਿੱਤਾ.

ਕੁਪਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਯਾ—ਬੁਰਾ ਭਾਂਡਾ. ਕੁਭਾਂਡ। ੨ ਮੰਦ ਅਧਿਕਾਰੀ.ਅਨਧਿਕਾਰੀ। ੩ ਕੁ (ਮਿੱਟੀ) ਦਾ ਭਾਂਡਾ.

ਕੁਪਾਦ. ਮੰਦੇ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ ਚੱਲਕੇ ਕਦੇ ਸਤਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ.

ਕੁਪਾਨ. ਕੁ (ਨਿੰਦਿਤ) ਪਾਨ (ਪੀਣਾ). ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪੀਣਾ.

ਕੁਪਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੂਪਾਰ.

ਕੁਪਾਲ. ਕੁ(ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ)ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ,ਰਾਜਾ.

ਕੁਪਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਕੋਪਿਤ. ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆਇਆ। ੨ ਨਿੰਦਿਤ ਪਿਤਾ.

ਕੁਪਿਯਾ, ਕੁਪੀਆ ਸੰ. ਕੁਤੁਪ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁੱਪੀ. ਚੰਮ ਸਾੜਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਤੰਗ ਮੂੰਹ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੇਲ ਆਦਿਕ ਪਾਂਉਂਦੇ ਹਨ. "ਏਕ ਬਾਂਸ ਕੋ ਕੁਪਿਯਾ ਕਸੀ ਸੁਧਾਰਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੩) ੨ ਵਿ—ਕੋਪ (ਕ੍ਰੋਧ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੁਸੈਲਾ.

ਕੁਪੀਨ. ਸੰ. ਕੌਪੀਨ. ਇਤਨਾ ਲੰਮਾ ਵਸਤ੍ਰ ਜੋ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਵਗਾਉਣ ਯੋਗਯ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢ ਲਈਏ. ਇਹ ਵਸਤ੍ਰ ਲਿੰਗੋਟੀ ਅਤੇ ਕਮਰਕਸੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਸਤੁ ਬੰਧਿ ਕੁਪੀਨ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੁਪੁਤ੍ਰ, ਕੁਪੁਤ ਸੰਗਯਾ—ਨਾਲਾਇਕ਼ ਪੁਤ੍ਰ. ਨਿੰਦਿਤ ਬੇਟਾ। ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਮੰਗਲ ਗ੍ਰਹ.

ਕੁਪੰਖੀ. ਸੰ. ਕੁਪਕ੍ਸ਼ੀ. ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਪੰਛੀ, ਕਾਂਉਂ। ੨ ਘੌਗੜ.

ਕੁੱਪ. ਸੰਗਯਾ—ਜੋ ਦੂਰੋਂ ਚਮਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪ ਧਾ. ਘਾਹ ਆਦਿਕ ਦਾ ਬੁਰਜ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਢੇਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਿਰਕੀ ਲਾਕੇ ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਸਿਰ ਪੁਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਰਾਖੇ ਵਹਿਰ ਕੁੱਪ ਬੰਧਵਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਕਕ੍ਸ਼ਪ—ਕਕ੍ਸ਼ਪ. ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੁੱਪ ਵਿੱਚ ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕੁੱਪਾ. ਵਡੀ ਕੁੱਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਿਯਾ.

ਕੁੱਪਾਰੁੜ੍ਹਨਾ, ਕੁੱਪਾਲੁੜ੍ਹਨਾ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਆਦਮੀ ਅਥਵਾ ਬਾਦ-ਸ਼ਾਹ ਦਾ ਮਰਨਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ "ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਮਰਗਿਆ" ਐਸਾ ਕਹਿਣਾ ਅਯੋਗ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਥਾਂ ਆਖਦੇ ਸਨ—"ਕੁੱਪਾ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ." "ਕੁੱਪਾਰੁੜ੍ਹਜੋ ਸਭਨ ਸੁਨਪਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਭ ਨੇ ਸੁਣਲਿਆ ਕਿ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਮਰਗਿਆ.

ਕੁੱਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਿਯਾ.

ਕੁਪਜੋ. ਕੁਪਿਤ. ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਹੋਇਆ. "ਕੁਪਜੋ ਜੇਮ ਪਾਨੰ."(ਗ੍ਯਾਨ) ਜਿਸ ਤਰਾਂ ਉਬਲਦਾਹੋਇਆ ਪਾਨੀ.

ਕੁਪਜੋਗ, ਕੁਪ੍ਰਯੋਗ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਅਯੋਗ ਸੰਬੰਧ. ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਨੂੰ ਬੇਮੌਕਾ ਵਰਤਣਾ। ੨ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਸ਼ੁੱਧ ਮਿਲਾਪ. "ਕੁਪਜੋਗ ਸੀ ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੦) ਨਾਟਕ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਰੀ ਲਗਦੀ ਹੈ.

ਕੁਪ੍ਰਵਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਰਵਾਣ.

ਕੁਫਕਰ, ਕੁਫਕੜ, ਕੁਫਕੜੀ ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਫ਼ਕ਼ੀਰ.ਪਾਖੰਡੀ ਸਾਧ. ਨਿੰਦਿਤ ਫ਼ਕ਼ੀਰੀ. ਪਾਖੰਡ ਦੀ ਫ਼ਕ਼ੀਰੀ। ੨ ਕੁਫ਼ਰ ਕਰਮ. ਨਿੰਦਿਤ ਕਰਮ. ਨੀਚ ਕਰਮ. "ਲਗਾ ਕਿਤੁ ਕੁਫਕੜੇ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਕੁਫ਼ਰ. ਅ਼ ڪفر ਸੰਗਯਾ—ਸੱਚ ਨੂੰ ਛੁਪਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਨਾਸ੍ਤਿਕਤਾ. "ਮੁੱਲਾ ਭਾਖੈ, ਕਾਫਰਾ ! ਕਜੋਂ ਕੁਫਰ ਅਲਾਵਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੁਫਰਗੋ | **ਕੁਫਰਗੋਅ** | **ਕੁਫਰਗੋਇ** } ਵਿ—ਨਾਸ੍ਤਿਕਤਾ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਫਰ ਅਤੇ ਕੁਫਰਾਣ.

ਕੁਫਰਾਣ | **ਕੁਫਰਾਨ** } ਅ਼ کفران ਕੁਫ਼ਰਾਨ. ਸੰਗਯਾ—ਨਾਸ਼ੁਕਰੀ. ਨਮਕਹਰਾਮੀ. ਕ੍ਰਿਤਘਨਤਾ. "ਕੁਫਰਗੋਇ ਕੁਫਰਾਣੈ ਪਇਆ ਦਝਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕੁਫਲ. ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਫਲ. ਬੁਰਾ ਨਤੀਜਾ। ੨ ਅ਼ قفل ਕ਼ੁਫ਼ਲ. ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦ੍ਰਾ). ਤਾਲਾ.

ਕੁਫਾਰ | **ਕੁਫਾਰੀ** } ਅ਼ كفار ਕੁੱਫ਼ਾਰ. ਕਾਫ਼ਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਕੋਹੜਾ ਸੁਤਾ ਕੁਫਰ ਕੁਫਾਰੀ?" (ਭਾਗੁ) ਕੇਹੜਾ ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਨਾਸ਼ੁਕਰਾ ਸੁੱਤਾਪਿਆ ਹੈ?

ਕੁਫੇਰ. ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਗੇੜ. ਕੁਚਕ੍ਰ. ਬੁਰੀ ਗਰਦਿਸ਼.

ਕੁਬਜ. ਸੰ. ਕੁਬ੍ਜ. ਵਿ—ਕੁੱਬਾ. ਕੁਬੜਾ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਜੈਸੇ ਕੁਬਜ ਕੁਰੂਪ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕੁਬਜਾ. ਸੰ. ਕੁਬ੍ਜਾ. ਵਿ—ਕੁੱਬੀ. ਕੁਬੜੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕੰਸ ਦੀ ਇੱਕ ਦਾਸੀ, ਜੋ ਬਟਣਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਮਲਣ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਜਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮਥੁਰਾ ਗਏ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਲੇਪ ਮੰਗਿਆ, ਇਸ ਨੇ ਕੰਸ ਦਾ ਬਟਣਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਮਲਿਆ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਰੀਝਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪੈਰ ਪੁਰ ਆਪਣਾ ਅੰਗੂਠਾ ਰੱਖ ਅਰ ਠੋਡੀ ਹੇਠ ਹੱਥ ਦੇਕੇ ਜੋ ਝਟਕਾ ਦਿੱਤਾ, ਤਾਂ ਕੁਬੜਾਪਨ ਦੂਰ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਨੇਕਵਕ੍ਰਾ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਵਕ੍ਰਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਿਜਾ। ੩ ਕੈਕੇਈ ਦੀ ਦਾਸੀ ਮੰਥਰਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਖਾਉਣ ਪੁਰ ਕੈਕੇਈ ਨੇ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਤੋਂ ਭਰਤ ਨੂੰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਰਾਮ ਲਈ ਵਣਵਾਸ ਮੰਗਿਆ ਸੀ.

ਕੁਬਲੀਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲੀਆਪੀੜ.

ਕੁਬਾਣ. ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਵਾਦੀ. ਭੈੜੀ ਬਾਂਣ. ਬੁਰੀ ਆਦਤ. ਬਦਖ਼ੋ.

ਕੁਬਾਣਿ | **ਕੁਬਾਣੀ** } ਸੰਗਯਾ—ਕੌੜੀ ਬਾਣੀ. ਕੁਬੋਲ. "ਸਬਦੁ ਨ ਚੀਨੈ ਲਵੈ ਕੁਬਾਣਿ." (ਸਿੱਧਗੋਸਟਿ) ਲਵੈ (ਬੋਲਦਾ ਹੈ) ਨਿੰਦਿਤ ਬਾਣੀ। ੨ ਮੰਦ ਕਵਿਤਾ. ਪਰਮਾਰਥ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਬਾਣੀ। ੩ ਕਵਿਤਾ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਰਚਨਾ.

ਕੁਬਿਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਜਾ. "ਕੁਬਿਜਾ ਉਧਰੀ ਅੰਗੁਸਟ ਧਾਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) "ਤਾਰੀਲੇ ਗਨਿਕਾ ਬਿਨੁ ਰੂਪ ਕੁਬਿਜਾ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁਬਿੰਦ. ਸੰ. ਕੁਵਿੰਦ. ਸੰਗਯਾ—ਜੁਲਾਹਾ, ਜੋ ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਨੂੰ ਤਾਣੀ ਦੇ ਤਣਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿੰਦ (ਜਾਣਦਾ) ਹੈ, ਕਿ ਕਿਤਨੀ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹੋਵੇਗੀ.

ਕੁਬੁਧ. ਵਿ—ਮੂਰਖ. ਨੀਚਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ.

ਕੁਬੁਧਿ. ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਬੁੱਧਿ. ਖੋਟੀ ਮਤਿ. "ਕੁਬੁਧਿ ਡੂਮਣੀ ਕੁਦਇਆ ਕਸਾਇਣਿ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਨੀਚ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ.

ਕੁਬੇਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁ (ਨਿੰਦਿਤ) ਹੈ ਬੇਰ (ਦੇਹ) ਜਿਸ ਦਾ.* ਤਿੰਨ ਪੈਰ ਅਤੇ ਅੱਠ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ. ਇਹ ਤ੍ਰਿਣਵਿੰਦੁ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਇਲਵਿਲਾ ਦੇ ਪੇਟ ਤੋਂ ਵਿਸ਼੍ਰਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਪੁਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਲਕਾ ਹੈ. ਇਹ ਯਕ੍ਸ਼ ਅਤੇ ਕਿੰਨਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ. ਕੁਬੇਰ ਰਾਵਣ ਦਾ ਮਤੇਰ ਭਾਈ ਹੈ.

ਕੁਬੋਲ. ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਬੋਲ. ਕੁਵਾਕ੍ਯ. ਕੌੜਾ ਵਚਨ.

ਕੁੱਬਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਜ। ੨ ਅ਼ قبہ ਕ਼ੁੱਬਾ. ਗੁੰਬਜ਼. ਬੁਰਜ. ਗੁੰਬਜਦਾਰ ਇਮਾਰਤ.

ਕੁੱਬੇ. ਦੇਖੋ, ਟਾਹਲਾਸਾਹਿਬ.

ਕੁਬ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ ਹੈ ਵ੍ਰਿੱਤ (ਆਚਾਰ) ਜਿਸ ਦਾ. ਬਦਚਲਨ. "ਕੁਬ੍ਰਿਤਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਬਦਚਲਨਾਂ ਨੂੰ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਵ੍ਰਿਤ (ਘੇਰਾ). ਮਹੀੜ.

---

* ਕੋੜ੍ਹਰੋਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਨਿੰਦਿਤ ਸਰੀਰ ਹੈ.

ਕ਼ਬ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਨਿੰਦਿਤ ਉਪਜੀਵਿਕਾ। ੨ ਬੁਰੀ ਹਾਲਤ. ਦੁਰਦਸ਼ਾ.

ਕੁੰਭ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੜਾ. ਕਲਸ਼. "ਕੁੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ, ਜਲ ਬਿਨੁ ਕੁੰਭ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਘੜੇ ਜੇਹਾ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹਿੱਸਾ. "ਕਟ ਕਟ ਗਿਰੇ ਗਜਨ ਕੁੰਭਸਥਲ." (ਪਾਰਸਾਵ) ੩ ਚੌਸਠ ਸੇਰ ਭਰ ਵਜ਼ਨ। ੪ ਗਿਆਰਵੀਂ ਰਾਸ਼ਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਛਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਆਕਾਰ ਘੜੇ ਤੁੱਲ ਹੈ. Aquarius। ੫ ਯੋਗਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਇੱਕ ਰੀਤਿ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਠਹਿਰਾਈਦੇ ਹਨ. ਕੁੰਭਕ. "ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ ਕੁੰਭ ਕਰੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕ। ੬ ਭਵਿਸ਼੍ਯਤਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਕੁੰਭ ਅਕੁੰਭ ਸੇ ਜੀਤ ਸਭੈ ਜਗ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੭ ਕੁੰਭਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੮ ਵੇਸ਼੍ਯਾ ਦਾ ਪਤਿ। ੯ ਗੁੱਗਲ। ੧੦ ਇੱਕ ਪਰਵ. ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਦੇਵ ਦੈਤਾਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਰਿੜਕਿਆ, ਤਾਂ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ ਨਿਕਲੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੁੰਭ (ਘੜੇ) ਸਹਿਤ ਨਿਕਲੇ ਧਨੰਤਰ (ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ) ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਧਨੰਤਰ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਘੜਾ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਯੰਤ ਨੂੰ ਦੇਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਘੜੇ ਨੂੰ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਲੈਜਾ. ਜਦ ਜਯੰਤ ਕੁੰਭ ਲੈਕੇ ਤੁਰਿਆ, ਤਾਂ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਘੜਾ ਖੋਹ ਲਓ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਦੈਤਾਂ ਦਾ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਘੋਰ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ. ਘੜੇ ਦੀ ਖੋਹਾ ਖੋਹੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਥਾਈਂ (ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ, ਪ੍ਰਯਾਗ, ਨਾਸਿਕ, ਉੱਜੈਨ) ਕੁੰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਡਿਗਿਆ, ਇਸ ਲਈ ਚਾਰੇ ਥਾਂ ਕੁੰਭਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਬਰੋਬਰ ਹਨ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਹਰੇਕ ਥਾਂ ਕੁੰਭਪਰਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

(ੳ) ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਕੁੰਭ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਮੇਖ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ (ਗੰਗਾ) ਤੇ ਕੁੰਭਪਰਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ਅ) ਅਮਾਵਸ੍ਯਾ ਨੂੰ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਮੇਖ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਮਕਰ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪ੍ਰਯਾਗ ਦਾ ਕੁੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(ੲ) ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਅਮਾਵਸ੍ਯਾ ਨੂੰ ਕਰਕ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਗੋਦਾਵਰੀ (ਨਾਸਿਕ) ਪੁਰ ਕੁੰਭਪਰਵ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

(ਸ) ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਕੁੰਭ ਰਾਸ਼ਿ ਵਿੱਚ ਅਮਾਵਸ੍ਯਾ ਨੂੰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਧਾਰਾ (ਉੱਜੈਨ) ਦਾ ਕੁੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਿ. "ਕੁੰਭਿ ਜੌ ਕੇਦਾਰ ਨ੍ਹਾਈਐ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁੰਭਅਰਿ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਮੱਥਾ ਤੋੜਨ ਵਾਲੀ, ਬਰਛੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸ਼ੇਰ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਪਾੜਦਾ ਹੈ ੩ ਵੱਟਾ. ਪੱਥਰ, ਜੋ ਘੜਾ ਭੰਨਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਕੁੰਭਸੁਤ. ਘੜੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਗਸ੍ਤ ਮੁਨਿ। ੨ ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ। ੩ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ.

ਕੁੰਭਹਾ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਪਾੜਨ ਵਾਲੀ, ਬਰਛੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਅਰਿ.

ਕੁੰਭਕ ਅਥਵਾ **ਕੁੰਭਕੁ.** ਸੰ. कुम्भक. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੁੰਭ ਘੜੇ ਨੂੰ ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਰੀਦਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਖਿੱਚਕੇ ਭਰਨਾ, ਯੋਗ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁੰਭਕ ਹੈ. ਚੀਚੀ ਪਾਸ ਦੀ ਉਂਗਲ ਅਤੇ ਅੰਗੂਠੇ ਨਾਲ ਨੱਕ ਫੜਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਠਹਿਰਾਉਣੇ. "ਜਬ ਕੁੰਭਕੁ ਭਰਿਪੁਰਿ ਲੀਣਾ। ਤਹ ਬਾਜੇ ਅਨਹਦ ਬੀਣਾ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਕੁਮ੍ਹਾਰ, ਜੋ ਕੁੰਭ ਨੂੰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਕੁੰਭਕਮਲੁ. ਰਿਦਾਰੂਪ ਘੜਾ. ਘੜਾਰੂਪ ਰਿਦਾ. ਰਿਦੇ ਦਾ ਜੋ ਕਮਲ ਹੈ, ਉਹ ਘੜਾਰੂਪ. "ਕੁੰਭਕਮਲੁ ਜਲਿ ਭਰਿਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਵਾਸਨਾਰੂਪ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕੁੰਭਕਰਣ, ਕੁੰਭਕਾਣ, ਕੁੰਭਕਾਨ ਘੜੇ ਜੇਹੇ ਕੰਨਾ ਵਾਲਾ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਰਾਵਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਸੁਮਾਲੀ ਰਾਖਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕੇਕਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਇਹ ਵਿਸ਼੍ਰਵਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਤਪ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਵਰ ਲੈਣ ਦਾ ਸਮਾ ਆਇਆ ਤਦ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨੂੰ ਇਸ ਦੀ ਰਸਨਾ ਪੁਰ ਬੈਠਾਕੇ ਇਹ ਕਹਾਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸੁੱਤਾ ਰਹਾਂ, ਕੇਵਲ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ

ਇੱਕ ਦਿਨ ਖਾਣ ਲਈ ਜਾਗਾਂ. ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. "ਬਲੀ ਕੁੰਭਕਾਨੰ ਤਊ ਨਾਹਿ ਜਾਗਨੰ." (ਰਾਮਾਵ) "ਹਨੇ ਬਾਣ ਤਾਣੰ, ਝਿਣਜੋ ਕੁੰਭਕਾਣੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕੁੰਭਕਾਨਅਰਦਨ } ਕੁੰਭਕਰਣ ਨੂੰ ਪੀੜਨ ਵਾਲਾ.
ਕੁੰਭਕਾਨਅਰਿ } ਕੁੰਭਕਾਨ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਮ। ੨ ਤੀਰ. ਕੁੰਭਕਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਤੀਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁੰਭਕਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਘੜਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਘੁਮਿਆਰ. ਕੂਜ਼ੀਗਰ. ਕੁਮ੍ਹਾਰ. ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਆਖਦੇ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾਪਤਿ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਔਸ਼ਨਸੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਸ਼. ੩੨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵੈਸ਼੍ਯ ਦੀ ਕੰਨਯਾਂ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁੰਭਕਾਰ ਹੈ.

ਕੁੰਭਕਾਰੀ. ਕੁੰਭਕਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਘੁਮਿਆਰੀ। ੨ ਮੈਨਸਿਲ (ਮਨ: ਸ਼ਿਲਾ) ਉਪਧਾਤੁ.ਲਾਲ ਹੜਤਾਲ.

ਕੁੰਭਜ. ਸੰਗਯਾ—ਘੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਣ ਵਾਲਾ. ਅਗਸ੍ਤ ਮੁਨਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਸੁਤ.

ਕੁੰਭਨਾਸਨੀ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਛੇਦਣ ਵਾਲੀ, ਬਰਛੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁੰਭਨੇਸਨੀ. ਕੁੰਭਿਨ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ), ਉਸ ਦਾ ਈਸ਼ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. ਰਾਜੇ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਕੁੰਭਿਨ੍ (ਹਾਥੀਆਂ) ਦਾ ਈਸ਼ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁੰਭਪਰਵ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ ੧੦.

ਕੁੰਭਪਿਤਾ. ਘੜੇ ਦਾ ਬਾਪ, ਚੱਕ. ਘੁਮਿਆਰ ਦਾ ਚਕ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਘੜਾ ਬਣਦਾ ਹੈ. "ਕੁੰਭਪਿਤਾ ਸਮ ਧਰ ਤਬੈ." (ਗੁਵਿ ੬) ਜ਼ਮੀਨ ਚੱਕ ਵਾਂਙ ਫਿਰਣ ਲੱਗੀ.

ਕੁੰਭਲ. ਸੰਗਯਾ—ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਉਹ ਟੋਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਲਟਕਾਕੇ ਤਾਣੀ ਬੁਣਦਾ ਹੈ. "ਚੀਰ ਬੁਨੈ ਕੁੰਭਲ ਤਿਸ ਪਾਹੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁਭਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਬੁਲ। ੨ ਕੁ (ਨਿੰਦਿਤ) ਭਾ (ਸ਼ੋਭਾ). ੩ ਕੁ (ਜ਼ਮੀਨ) ਦੀ ਭਾ (ਛਾਇਆ).

ਕੁਭਾਂਡ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪਾਤ੍ਰ.

ਕੁਭਾਤਿ } ਵਿ—ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਦਾ. ਕੁਢੰਗਾ. "ਮੇਰਾ ਕਰਮ
ਕੁਭਾਤੀ } ਕੁਟਿਲਤਾ ਜਨਮ ਕੁਭਾਤੀ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ.

ਕੁਭਾਰ } ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ. "ਕੁੰਭਾਰ ਕੈ ਘਰਿ ਹਾਂਡੀ
ਕੁੰਭਾਰ } ਆਛੈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁੰਭਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ ਅਤੇ ਕੁੰਭੀ। ੨ ਕੁੰਭਪਰਵ ਦੇ ਸਮੇਂ. "ਕੁੰਭਿ ਜੌ ਕੇਦਾਰ ਨਾਈਐ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ਕੁੰਭਪਰਵਾਂ ਪੁਰ ਇਸਨਾਨ ਕਰੀਏ ਅਤੇ ਕੇਦਾਰਨਾਥ ਨ੍ਹਾਈਏ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ ੧੦। ੩ ਕੁੰਭਿਨੀ. ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. "ਸੈਨਾ ਚਤੁ ਰੰਗਨਿ ਰਚੀ ਪਾਇਕ ਰਥ ਹੈ ਕੁੰਭਿ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕੁੰਭਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਿਕਾ ੨.

ਕੁੰਭਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਵੇਸ਼੍ਯਾ. ਕੰਚਨੀ। ੨ ਕਾਯਫਲ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਕੁੰਭਿਕ. L. Pistia Stratiotes. ਇਹ ਪਾਣੀ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਗੰਧ (ਬੂ) ਤੋਂ ਕਟੂਏ (ਖਟਮਲ) ਨੱਠਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਕਾੜ੍ਹੇ ਨਾਲ ਨਲੀਏਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣ ਤੋਂ ਪੇਚਿਸ਼ ਹਟਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਅਰਕ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਖਾਂਸੀ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕਾਯਫਲ ਦੀ ਭਸਮ ਖਾਣ ਤੋਂ ਨਾਰਵਾ ਰੋਗ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਅਰਜੁਨ ਕੁੰਭਿਕਾ ਰੰਭਾ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁੰਭਿਦੁਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁੰਭਿਨ੍ (ਹਾਥੀ) ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਦੁਰ (ਮੋਤੀ). ਗਜਮੁਕਤਾ. "ਮਨਿ ਮਾਲ ਮੁਕਤਾ ਕੁੰਭਿਦੁਰ." (ਸਲੋਹ)

ਕੁੰਭਿਨੀ. ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੁੰਭੀ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁੰਭਿਨ੍. ਹਾਥੀ. ਹਸ੍ਤੀ. ਗਜ। ੨ ਮਗਰਮੱਛ। ੩ ਤਰਬੂਜ਼. ਮਤੀਰਾ। ੪ ਇੱਕ ਨਰਕ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੰਭੀਪਾਕ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੫ ਛੋਟਾ

ਘੜਾ. ਮੱਘੀ. ਘੜੀ। ੬ ਇੱਕ ਪਰਵ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰਧਕੁੰਭੀ ਭੀ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਕੁੰਭਯੋਗ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਪਿੱਛੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕੁੰਭ ਤੋਂ ਛੀ ਵਰ੍ਹੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਪਰਵ 'ਅਰਧਕੁੰਭ' ਹੈ. ਇਸੇ ਨੂੰ ਅਤਿਕੁੰਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ ੧੦.

ਕੁੰਭੀਨਸੀ. ਸੁਮਾਲੀ ਰਾਖਸ ਦੀ ਬੇਟੀ, ਜੋ ਰਾਵਣ ਦੀ ਮਾਂ ਕੇਕਸੀ ਦੀ ਸਕੀ ਭੈਣ ਸੀ. ਕੁੰਭੀਨਸੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਧੁ ਦੈਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਲਵਣਾਸੁਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਮਥੁਰਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਤ੍ਰੁਘਨ ਨੇ ਮਾਰਿਆ.

ਕੁੰਭੀਪਾਕ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭੀ ੪. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਖਾਣਵਾਲੇ ਲੋਕ ਉਬਲਦੇਹੋਏ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੁੰਭੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮਗਰਮੱਛ. ਨਾਕੂ.

ਕੁੰਭੇ. ਘੜੇ ਵਿੱਚ. "ਕੁੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁੰਭੇਉ. ਕੁ-ਭਵ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਘੜਾ. "ਜਿਉ ਪਰਕਾਸਿਆ ਮਾਟੀ ਕੁੰਭੇਉ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੁੰਭੇਸ. ਕੁੰਭ-ਈਸ਼. ਹਾਥੀ. ਸਿਰ ਪੁਰ ਕੁੰਭ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭ. ਦੇਖੋ, ਸਸਨ.

ਕੁਮਹਲ, ਕੁਮਹਲੁ ਸੰਗਯਾ—ਅਯੋਗ ਅਸਥਾਨ. ਬੇਮੌਕਾ. "ਮਹਲੁ ਕੁਮਹਲੁ ਨ ਜਾਣਨੀ ਮੂਰਖ ਅਪਣੇ ਸੁਆਇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਮਹਲ.

ਕੁਮਕ. ਤੁ. كمك ਸੰਗਯਾ—ਸਹਾਇਤਾ। ੨ ਤਰਫਦਾਰੀ. ਪੱਖ. "ਜਬ ਹੀ ਕੁਮਕ ਆਪਨੀ ਗਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭) "ਆਯੋ ਕੁਮਕ ਸੁਰਪਤਿ ਬਿਸੇਸ." (ਸਲੋਹ)

ਕੁਮਕਮਾ, ਕੁਮਕੁਮਾ ਤੁ. قمقمہ ਸੰਗਯਾ—ਤੰਗ ਮੂੰਹ ਦਾ ਗੜਵਾ। ੨ ਗੁਲਾਬਦਾਨੀ. "ਕੋ ਕੁਮਕੁਮਾ ਦੇਹਿ ਛਿਰਕਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਲਾਖ ਦਾ ਗੋਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਲ ਭਰਕੇ ਹੋਲੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਚਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਇਤਨਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਭੁਰਭੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਰਾ ਠੋਕਰ ਵੱਜਣ ਤੋਂ ਫੁੱਟਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਲਾਲ ਬਿਖਰਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕੁਮਤ, ਕੁਮਤੜੀ, ਕੁਮਤਿ ਨਿੰਦਿਤ ਬੁੱਧਿ. ਨੀਚ ਮਤਿ. "ਮਨ ਰੇ ਕਉਨ ਕੁਮਤਿ ਤੈ ਲੀਨੀ?" (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਜੇਹੀ ਬੁੱਧਿ. ਭਾਵ—ਜੜ੍ਹਮਤਿ.

ਕੁਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਤਿ। ੨ ਵਿ—ਮੰਦਬੁੱਧੀ ਵਾਲਾ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ. ਖੋਟਾ.

ਕੁਮਦ, ਕੁਮਦਨੀ, ਕੁਮਦੀ ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦ.

ਕੁਮਰਾਉ, ਕੁਮਰਾਵ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਕੁਮਰੀ. ਅ. قمری ਕੁਮਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਘੁੱਗੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਛੋਟੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠਾ ਬੋਲਦੀ ਹੈ.

ਕੁਮਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਬਹੁਤ ਮੁਲਾਨ ਹੋਣਾ. ਮੁਰਝਾਉਣਾ. "ਬਦਨ ਜਾਇ ਕੁਮਲਾਇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) "ਹੰਸ ਗਇਆ ਕਾਇਆ ਕੁਮਲਾਨੀ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਕੁਮਲਾਹਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਹਗੜ੍ਹ.

ਕੁਮਲਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਲਾਉਣਾ.

ਕੁਮਲੈਣੀ. ਵਿ—ਕੁਮਲਾਈਹੋਈ. ਮੁਰਝਾਈ. "ਹਰਿ ਬਾਝਹੁ ਧਨ ਕੁਮਲੈਣੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕੂੰਮਾ. ਸੰ. कूर्म—ਕੂਮ੍ਰੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੱਛੂ. ਕੱਛਪ.

ਕੁਮਾਊਂ, ਕੁਮਾਯੂੰ ਦੇਖੋ, ਕਮਾਊਂ। ੨ ਸੰ. कूर्माचल—ਕੂਰੰਮਾਚਲ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਰਿਮਾਣ ੬੦੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਤਿੱਬਤ, ਪੂਰਵ ਨੇਪਾਲ, ਦੱਖਣ ਬਰੇਲੀ ਅਤੇ ਰਾਮਪੁਰ ਰਾਜ, ਪੱਛਮ ਟੇਹਰੀ ਰਿਆਸਤ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ

ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ "ਪੰਚਕੂਟ" ਭੀ ਹੈ.

ਕੁਮਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਤੀਕ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਾਲਕ। ੨ ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ। ੩ ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ. ਸ਼ਿਵਪੁਤ੍ਰ ਖੜਾਨਨ। ੪ ਸਨਕ, ਸਨੰਦਨ, ਸਨਾਤਨ ਅਤੇ ਸਨਤਕੁਮਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਦਾ ਕੁਮਾਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੫ ਤੋਤਾ। ੬ ਸਿੰਧੁਨਦ। ੭ ਜੈਨਮਤ ਦਾ ਬਾਰ੍ਹਵਾਂ ਜਿਨਦੇਵ। ੮ ਮੰਗਲਗ੍ਰਹ। ੯ ਅਗਨਿ। ੧੦ ਘੋੜੇ ਦਾ ਸੇਵਕ. ਸਾਈਸ। ੧੧ ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਕੁਮਾਰਾ। ੧੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਮ੍ਹਾਰ.

ਕੁਮਾਰਸੰਭਵ. ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਹਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਕਾਲਿਦਾਸ ਦਾ ਰਚਿਆ ਕਾਵ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਾਵ੍ਯ.

ਕੁਮਾਰਗ. ਬੁਰਾ ਰਾਹ. ਖੋਟਾ ਰਸਤਾ। ੨ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਮਾਰਗ. ਜਿਸ ਰੇਖਾ ਤੇ ਜਮੀਨ ਘੁੰਮਦੀ ਹੈ.

ਕੁਮਾਰਲਲਿਤ, ਕੁਮਾਰਲਲਿਤਾ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਰ, ਲ, ਗ. ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕਿਸੂ ਨ ਦਾਨ ਦੇਹਿੰਗੇ। ਸੁ ਸਾਧੂ ਲੂਟ ਲੇਹਿੰਗੇ. xxx (ਕਲਕੀ)

੨ ਦੂਜਾ ਰੂਪ—ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ—ਜ, ਸ, ਗ. ।ऽ।, ।।ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਵਿਰੰਚਿ ਗੁਣ ਦੇਖੈ। ਗਿਰਾ ਗੁਣ ਨ ਲੇਖੈ. xxx (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਕੁਮਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ ੧੧.

ਕੁਮਾਰੀ. ਕੁਮਾਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਕੁਮਾਰ ਅਵਸਥਾ ਵਾਲੀ ਕੰਨ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ ੧। ੨ ਪਾਰਵਤੀ. ਦੁਰਗਾ। ੩ ਅਣਵਿਆਹੀ ਕੰਨ੍ਯਾ। ੪ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਬੇਟੀ.

ਕੁਮਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ.

ਕੁਮਿਆਰਿ. ਕੁੰਭਕਾਰ (ਘੁਮਿਆਰ) ਨੇ. "ਜਿਉ ਚਕੁ ਕੁਮਿਆਰਿ ਭਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕੁਮਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ ਅਤੇ ਕੁਮ੍ਹਾਰ.

ਕੁਮਿਤ, ਕੁਮਿਤੁ, ਕੁਮਿਤ੍ਰ ਨਿੰਦਿਤ ਮਿਤ੍ਰ. ਕਪਟੀ ਮਿਤ੍ਰ. ਛਲੀਆ ਦੋਸਤ. "ਅਹੰਮਤ ਅਨਰਤ ਕੁਮਿਤ ਹਿਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਕੁਮਿਤ੍ਰਾ ਸੇਈ ਕਾਂਢੀਅਹਿ ਇਕ ਵਿਖ ਨ ਚਲਹਿ ਸਾਥਿ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) "ਦੁਨੀਆ ਕੀਆ ਵਡਿਆਈਆ ਨਾਨਕ ਸਭ ਕੁਮਿਤ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਕੁ (ਜਮੀਨ) ਨੂੰ ਮਿਤ (ਮਿਣਨ ਵਾਲਾ) ੩ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੂਰਜ.

ਕੁੰਮੀ. ਸੰ. ਕੂਰ੍ਮੀ—ਕੂਰਮੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੱਛਪੀ. ਕੱਛੂ ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਕੁੰਮੀ ਜਲ ਮਹਿ ਤਨ ਤਿਸੁ ਬਾਹਰਿ." (ਆਸਾ ਧੰਨਾ)

ਕੁਮੁਦ. ਸੰ. ਕੁਮੁਦ: ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜੋ ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਮੋਦ (ਆਨੰਦ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਮੂਲ. ਨੀਲੋਫ਼ਰ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਖਿੜਨ ਵਾਲਾ ਕਮਲ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਰਾਜਾ.

ਕੁਮੁਦਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਮੁਦਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦ ੨. "ਚੰਦ ਕੁਮੁਦਨੀ ਦੂਰਹੁ ਨਿਵ ਸਸਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਭਮੂਲਾਂ ਵਾਲੀ ਤਲਾਈ.

ਕੁਮੁਦਬੰਧੁ. ਕੁਮੁਦ (ਭਮੂਲਾਂ ਦਾ) ਮਿਤ੍ਰ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕੁਮੁਦ ਖਿੜਦੇ ਹਨ.

ਕੁਮੁਦਵਤੀ. ਕੁਮੁਦ ਨਾਗ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਮ-ਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਸ਼ ਨੇ ਵਿਆਹਿਆ। ੨ ਭਮੂਲਾਂ ਵਾਲੀ ਤਲਾਈ.

ਕੁਮੁਦਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦਨੀ.

ਕੁਮੂਤ. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ ਮੂਤ (ਵੀਰਜ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਹਰਾਮੀ. "ਕੁਮੂਤ ਔ ਕੁਜਾਤਿ ਬਡੇ ਜਗ ਮੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਮੂਰ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਮੂਰ (ਮੂਲ) ਅੱਛਾ ਨਹੀਂ. ਜਿਸ

ਦਾ ਅਸਲ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ. "ਨਹੀ ਸੁਖ ਮੂਰ ਕੁਮੂਰ ਕੁਭਾਗੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਅਤਿ ਮੂਰਖ. ਮਹਾ ਮੂੜ੍ਹ.

ਕੁਮੂੜ, ਕੁਮੂੜਾ ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ ਮੂਰਖ. ਮੂਰਖਰਾਜ. ਮੂਰਖ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਸਰਵਗ੍ਯ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਬਿਆਪਿਆ ਦੁਰਮਤਿ ਕੁਬੁਧਿ ਕੁਮੂੜਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਕੁਮੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੈਤ.

ਕੁਮੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬੇਰ. "ਅਨਿਕ ਧਰਮ ਅਨਿਕ ਕੁਮੇਰ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਕੁਮੇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਸੁਮੇਰੁ ੩। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਬੇਰ.

ਕੁਮੈਤ. ਤੁ كُمَیت ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਘੋੜਾ. ਲਾਖੀ ਰੰਗਾ ਘੋੜਾ.

ਕੁਮੋਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮੁਦ.

ਕੁਮੰਡਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮੰਡਲ. ਦੇਖੋ, ਕਮੰਡਲ.

ਕੁਮੰਤ, ਕੁਮੰਤ੍ਰ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਮੰਤ੍ਰ. ਬੁਰੀ ਸਲਾਹ.

ਕੁਮੰਤ੍ਰੀ. ਵਿ—ਬੁਰਾ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ ਸਲਾਹਕਾਰ. "ਮਿਠੀ ਗਲਣਿ ਕੁਮੰਤ੍ਰੀਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਕੁਮੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕਮੰਦ। ੨ ਵਿ—ਅਤਿਮੰਦ.ਮਹਾਨੀਚ.

ਕੁਮ੍ਹਾਰ, ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ. "ਬਹੁ ਬਿਧਿ ਭਾਂਡੇ ਘੜੈ ਕੁਮ੍ਹਾਰਾ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) "ਮਿਟੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਕੀ ਪੇੜੈ ਪਈ ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੁਯ. ਸਰਵ—ਕੋਈ. "ਧਰਮ ਕਰਮ ਪਰ ਚਲੈ ਨ ਕੁਯ ਹੈ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਕ੍ਵ. ਕਿੱਥੇ.ਕਹਾਂ.

ਕੁਯਸ਼. ਅਪਜਸ. ਬਦਨਾਮੀ.

ਕੁਰਸ. ਸੰ. ਬੁਰਾ ਰਸ। ੨ ਅਣਬਣ. ਰਸ (ਪ੍ਰੇਮ) ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ। ੩ ਅ਼ قُرص ਕ਼ੁਰਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਟਿੱਕੀ. ਗੋਲ ਆਕਾਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੪ ਕ਼ੁਰਸੇ ਅ਼ਰਸ਼. قُرصِ عرش ਆਕਾਸ਼ ਦੀ ਟਿੱਕੀ, ਸੂਰਜ। ੫ ਭਾਵ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੁਖ. "ਨੂਰ ਅਰਸਹੁ ਕੁਰਸਹੁ ਝੜੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਅ਼ਰਸ਼ੇ ਕ਼ੁਰਸ ਤੋਂ ਨੂਰ ਝੜਦਾ (ਵਰਸਦਾ) ਹੈ.

ਕੁਰਸ ਅਰਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਸ ੪ ਅਤੇ ੫.

ਕੁਰਸਜ਼ਰ. ਫ਼ਾ قُرصِ زر ਕ਼ੁਰਸਜ਼ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਟਿੱਕੀ. ਭਾਵ—ਸੂਰਜ.

ਕੁਰਸੀ. ਅ਼ کُرسی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੌਕੀ। ੨ ਮਕਾਨ ਦੀ ਨਿਉਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਦਾ ਚੌਤਰਾ, ਜੋ ਫ਼ਰਸ਼ ਤੀਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Plinth. "ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਕੀ ਕੁਰਸੀ ਭਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪੀੜ੍ਹੀ. ਵੰਸ਼. ਨਸਲ. "ਕੁਰਸੀ ਅਪਰ ਬਕੁਰਸੀ ਤਾਂਈ। ਭੋਗਹਿਂ ਪਤਸਾਹੀ ਸੁਖ ਪਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੁਰਸੀਨਸ਼ੀਨ. ਫ਼ਾ کُرسی‌نشین ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ, ਮਾਨ ਯੋਗ੍ਯ ਦਰਬਾਰੀ.

ਕੁਰਸੀਨਾਮਾ. ਫ਼ਾ کُرسی‌نامہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵੰਸ਼ਵ੍ਰਿਕ੍ਸ਼. ਸ਼ਜਰਾ.

ਕੁਰਹ. ਅ਼ کُرہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੇਂਦ. ਪਿੰਡ। ੨ ਭੂਗੋਲ। ੩ ਮੰਡਲ.

ਕ਼ੁਰਕ਼. ਤੁ قُرق ਵਿ—ਜਬਰ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਕ਼ਬਜ਼ਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਰਕਣਾ.

ਕੁਰਕਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁੱਕੁਟ. ਮੁਰਗਾ. "ਇਕਤੁ ਪਤਰਿ ਭਰਿ ਉਰਕਟ ਕੁਰਕਟ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਉਰਕਟ.

ਕੁਰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਕਤਰਨਾ. ਕੱਟਣ ਵੇਲੇ ਕੁਰਕੁਰ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. "ਜਮ ਚੂਹਾ ਕਿਰਸ ਨਿਤ ਕੁਰਕਦਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ:੪)

ਕ਼ੁਰਕ਼ੀ. ਤੁ قُرقی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਬਤ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਕ.

ਕੁਰਖਤ. ਦੇਖੋ, ਕਰਖਤ.

ਕੁਰਖੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ.

ਕੁਰਤਾ, ਕੁਰਤੀ ਫ਼ਾ کرتہ ਸੰਗਯਾ—ਕੁੜਤਾ. ਕੁੜਤੀ.

ਕੁਰਨਸ, ਕੁਰਨਿਸ ਫ਼ਾ کورنش ਕੋਰਨਿਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਣਾਮ. ਨਮਸਕਾਰ. "ਤੀਨ ਕੁਰਨਿਸੇਂ ਕਰ ਸਿਰ ਨਜਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੨)

ਕ਼ੁਰਬ. ਅ਼ قرب ਨੇੜੇ (ਪਾਸ) ਹੋਣਾ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਦਰਜਾ (ਰੁਤਬਾ) ਅਰਥ ਭੀ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—"ਕੀ ਤੇਰਾ ਕੁਰਬ ਘਟਦਾ ਹੈ?"

ਕ਼ੁਰਬਤ. ਅ਼ قربت ਸੰਗਯਾ—ਸਮੀਪਤਾ. ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਕੁਰਬਾਣ, ਕੁਰਬਾਣੁ, ਕੁਰਬਾਨ ਅ਼ قربان ਕ਼ੁਰਬਾਨ. ਉਹ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਕ਼ੁਰਬ (ਨੇੜੇ) ਹੋਈਏ. ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ. ਨਿਛਾਵਰ. "ਸਦਾ ਸਦਾ ਜਾਈਐ ਕੁਰਬਾਣੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਜੋ ਵਸ੍ਤੁ ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ. ਫ਼ਾ قربانی ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਬਾਨ.

ਕੁਰਬਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਬਾਨ.

ਕੁਰਬਾਨੰਤੀ. ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ. "ਤਿਸੁ ਜਨ ਕੈ ਹਉ ਕੁਰਬਾਨੰਤੀ." (ਨਟ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਕੁਰਬੇ. ਵਿ—ਕ਼ੁਰਬ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ. ਸਮੀਪੀ। ੨ ਕ਼ਰੀਬੀ. ਨੇੜੇ ਦੇ ਸਾਕ. "ਲੈ ਕੁਰਬੇ ਅਪਨੇ ਸਭ ਸੰਗ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਰਬੈਣੀ. ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਹਾਂ. ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਜਾਨਾ ਹਾਂ. "ਤਿਨ ਹਉ ਕੁਰਬੈਣੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕੁਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕੂਰਮ। ੨ ਸੰ. ਕੁਲ੍ਮ—ਕੁਰਮ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਪੱਛਮੀ ਦਰਿਆ, ਜੋ ਸਫ਼ੇਦਕੋਹ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਲੰਘਕੇ ਬੰਨੂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਹਿੰਦਾਹੋਇਆ ਸਿੰਧੁਨਦ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕ੍ਰਮੁ" ਆਇਆ ਹੈ। ੩ ਕੁਰਮ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਸਿਆ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਖੁਰਮਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁੜਮ ਅਤੇ ਕੁਰਮਾਤ.

ਕੁਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋੜਮਾ। ੨ ਅ਼ قروم ਕ਼ੁਰੂਮ. ਸੰਗਯਾ—ਕ਼ੁਰਮ (ਸਰਦਾਰ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਸਰਦਾਰ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਮੁਖੀਏ. "ਲਏ ਸੰਗ ਦੈਤਨ ਕੇ ਕੁਰਮਾ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਪੁਨ ਸੈਨ ਭਲੀ ਸਜਕੈ ਅਰਿਓ ਬਹੁ ਕੁਰਮਨ ਲੈ ਬਰ ਜੁੱਧ ਮਚਾਯੋ." (ਸਲੋਹ)

ਕੁਰਮਾਤ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁੜਮਾਇਤ. ਕੁੜਮਪੁਣਾ। ੨ ਕੁੜਮਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਬਹੁ ਹੋਰਿਨ ਤੇਂ ਅਰ ਬਜਾਹਨ ਤੇ ਕੁਰਮਾਤਨ ਤੇ ਅਤਿ ਸੋਉ ਖਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਹੋਲੀਆਂ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਕੁੜਮਮੰਡਲੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮਖੌਲ ਹੋਏ.

ਕੁਰਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੋਰੜਾ. ਚਾਬੁਕ. "ਕੁਰਰਨ ਮਾਰ ਅਧਿਕ ਤਿਂਹ ਮਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੫) ੨ ਅ਼ کرها ਕ਼ਰਹ਼ਾਇ. ਫੁੱਲਾਂ ਨਾਲ ਚਿੱਟਾ ਹੋਇਆ ਬਗੀਚਾ. "ਕੁਰਰੇ ਬਿਖੈ ਏਕ ਮੁਗਲ ਕੀ ਬਾਲ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੮੭) ੩ ਬਾਗ. ਉਪਵਨ.

ਕੁਰਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੁਰੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਬੁੜਬੁੜਾਉਣਾ। ੨ ਖਿਝਣਾ. "ਕਨਕ ਦੇਖ ਕੁਰਰਾਤ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਲੇਤ ਦੇਤ ਆਪਨ ਕੁਰਰਾਨੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕੁਰਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ. ਕਰਾਕੁਲ। ੨ ਮੀਢੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਮੇਸ਼ੀ। ੩ ਕੂੰਜ.

ਕੁਰਲ. ਸਜਾਹਚਸ਼ਮ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਜਾਦਾ ਮੱਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਾਰ ਪੰਜ ਸੇਰ ਦੀ ਮੱਛੀ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਆਲਨੇ ਵਿੱਚ ਜਾ ਬੈਠਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਉਕਾਬ ਤੋਂ ਜਰਾ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੰਜੇ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੇ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਪੂਛ ਦੇ ਖੰਭ ਸਫੇਦੀ ਮਾਇਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਜਾਦਾ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਮੁਰਗਾਬੀ ਅਤੇ ਸਹੇ ਦਾ ਭੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਰਲ ਨੂੰ ਸਿਖਾਕੇ ਲੂੰਬੜ ਅਤੇ

ਹਰਨ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਹਰਨ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਅੱਖਾਂ ਕੱਢਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਰਾਕੂਸ਼ قراقوش ਭੀ ਹੈ.

ਕੁਰਲਾ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕੁਰਲੀ. ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲੈਕੇ ਗਲ੍ਹਾਂ (ਕਪੋਲਾਂ) ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਮਥਕੇ ਬਾਹਰ ਸੁੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੁਰਲ ਕਰਲ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗਜ਼ਾ ਹੈ. ਖ਼ਾਲਸਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਪੁਲਿੰਗ ਬੋਲਦਾ ਹੈ.

ਕੁਰਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੁਰਰੀ (ਕੂੰਜ) ਵਾਂਙ ਅਲਾਉਣਾ (ਆਲਾਪ ਕਰਨਾ). "ਬਾਝੁ ਪਿਆਰੇ ਕੋਇ ਨ ਸਾਰੇ ਏਕਲੜੀ ਕੁਰਲਾਏ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਅੰਬਰ ਕੂੰਜਾਂ ਕੁਰਲੀਆਂ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) ਭਾਵ, ਬੁਢਾਪੇ ਕਾਰਨ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਸਾਂ ਸਾਂ ਹੋਣ ਲੱਗੀ.

ਕੁਰਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਲਾ.

ਕੁਰੜਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਰਾਨਾ.

ਕੁਰਾਹ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕੁਮਾਰਗ. ਨਿੰਦਿਤ ਰਾਹ. ਕੁਪੰਥ.

ਕੁਰਾਹੀ. ਵਿ—ਕੁਮਾਰਗ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਪੰਥੀ.

ਕੁਰਾਨ, ਕੁਰਾਨੁ, ਕੁਰਾਨ } ਅ਼ قرآن ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕਿਤਾਬ. ਪੜ੍ਹਨਯੋਗਜ ਪੁਸ੍ਤਕ। ੨ ਅ਼ਰਬੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਕੁਰਾਨ ਨਾਲ ਆਦਰ ਬੋਧਕ ਮਜੀਦ, ਸ਼ਰੀਫ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦ ਲਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਸਯੂਤ਼ੀ ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੇ ੫੫ ਨਾਉਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ.

ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ੩੨੩੭੪੧, ਪਦ ੭੯੪੩੯, ਆਯਤਾਂ ੬੬੬੬ ਅਤੇ ਸੂਰਤਾਂ ੧੧੪ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੂਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਹੀ ਇੱਕ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਈ ਸੱਤ ਮੰਜ਼ਲਾਂ ਥਾਪਲਈਆਂ ਹਨ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਸੂਰਤਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਅਲਿਫ਼, ਲਾਮ, ਮੀਮ ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਆਪਣੀ ਸਮਝ ਅਨੁਸਾਰ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਖ਼ੁਦਾ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਜਾਣਦਾ ਹੈ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕਈ ਆਯਤਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਖ਼ੁਦਾ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ ਆਲੇ ਇਮਰਾਂ, ਆਯਤ ੬.

ਕ਼ੁਰਾਨ ੨੩ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਉਤਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਕਦੇ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ ਜਿਬਰਾਈਲ ਦੀ ਮਾਰਫ਼ਤ, ਕਦੇ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ, ਕਦੇ ਹਜਰਤ ਮੁਹੰਮਦ ਨੂੰ ਆਸਮਾਨ ਤੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਂਦੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਏਹ ਭੀ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚੇ "ਲੌਹ਼ ਮਹ਼ਿਫ਼ੂਜ" ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਆਂਹੋਈਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਤ "ਜ਼ੁਖ਼ਰੁਫ਼" ਆਯਤ ੪. "ਵਖਤ ਨ ਪਾਇਓ ਕਾਦੀਆਂ ਜਿ ਲਿਖਨਿ ਲੇਖੁ ਕੁਰਾਣੁ." (ਜਪੁ) "ਪੜ੍ਹਹਿ ਕਤੇਬ ਕੁਰਾਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਕੁਰਾਨ ਦੁਹੂ ਮਿਲ ਭਾਂਤ ਅਨੇਕ ਵਿਚਾਰ ਵਿਚਾਰਾ." (੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਕੁਰਾਲੀ. ਇੱਕ ਕਸਬਾ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ—

(੧) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ.
(੨) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ.

ਕੁਰਿੰਦ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕੰਗਾਲੀ. ਨਿਰਧਨਤਾ.

ਕੁਰੀ, ਕੁਰੀਆ } ਦੇਖੋ, ਕੁੜੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਪਗਡੰਡੀ. ਪਹੀ. "ਛੋਡ ਦੁਬਿਧਾ ਕੀ ਕੁਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੩ ਨਦੀ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ. "ਕੁਰੀਏ ਕੁਰੀਏ ਵੈਦਿਆ!" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਹੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕਿਨਾਰੇ ਜਾਂਦਿਆ!

ਕੁਰੀਤਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਰੀਤਿ. ਬੁਰੀ ਰਸਮ.

ਕੁਰੁ. ਭਰਤ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਸੰਵਰਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਰਾਣੀ ਤਪਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਡਾ ਧਰਮਾਤਮਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਕੁਰੁਵੰਸ਼ (ਕੌਰਵ) ਅਤੇ ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੁਰੁਵੰਸ਼। ੨ ਕੁਰੁ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਕਰਣ ਦੀ ਆਗਜ਼ਾ. ਕਰ. ਜਿਵੇਂ—ਪਠਨੰ ਕੁਰੁ। ੪ ਭਾਤ. ਰਿੱਝੇ ਹੋਏ ਚਾਉਲ.

ਕੁਰੁਕੇਤ੍ਰ. ਕੁਰੁ ਰਾਜਾ ਦੇ ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ,

ਜੋ ਘੱਗਰ ਨਦੀ ਦੇ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦੇ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਬਾਰਾਂ ਯੋਜਨ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ੩੬੫ ਤੀਰਥ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਭੀ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਸ਼ਲ੍ਯ ਪਰਵ ਦੇ ੫੩ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਕੁਰੁ ਰਾਜਰਿਖੀ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਕਰ੍ਸ਼ਣ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਨਾਉਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਰ੍ਸ਼ਣ ਦਾ ਅਰਥ ਹਲ ਵਾਹੁਣਾ ਹੈ. ਯਗ੍ਯ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਰਾਜੇ ਆਪ ਹਲ ਵਾਹਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਯੁੱਧ ਇਸੇ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਵਡੇ ਵਡੇ ਜੰਗ ਹੋਏ ਹਨ. ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਹੁਣ ਈ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਰਕਬਾ ਅੰਬਾਲਾ ਅਤੇ ਕਰਨਾਲ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰਵਾਸੀ ਇਹ ਭੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਮਾਰੇ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿੰਜ (ਮਿੱਝ) ਸਾਰੇ ਜਲ ਪੁਰ ਫੈਲਗਈ, ਪਰ ੪੮ ਕੋਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਚੌਕੜੀ ਲਗੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਮਿੰਜ ਨਹੀਂ ਆਈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਪਰਮ ਪਵਿਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਹੈ. ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਿਆਂ ਬਾਬਤ ਦੇਖੋ, ਥਨੇਸਰ ਸ਼ਬਦ.

ਕੁਰੁਖ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਰੁਹ. ਨਿੰਦਿਤ ਬਿਰਛ. ਇਰੰਡ। ੨ ਅੱਕ। ੩ ਬੁਰਾ ਰੁਖ਼ (ਚੇਹਰਾ).

ਕੁਰੁਖੇਤ, ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ } ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ.

ਕੁਰੁਖੰਡ. "ਗੋ ਕੁਰੁਖੰਡ ਹੁਤੋ ਜਿਹ ਠੌਰੰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਹਿਮਾਲੇ ਦੇ ਉੱਤਰ ਭਾਗ ਨੂੰ ਉੱਤਰਕੁਰੁ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਭਾਗ ਨੂੰ ਦਕ੍ਸ਼ਿਣਕੁਰੁ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ.

ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ.

ਕੁਰੁਤਾ. ਵਿ—ਬੇਮੌਸਮਾ. "ਕੁਰੁਤਾ ਬੀਜ ਬੀਜੈ ਨਹਿ ਜੰਮੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰੁਤਾ.

ਕੁਰੁਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਮ ਅਤੇ ਖੁਰਮਾਂ। ੨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਪਦ. ਅਸੀਂ ਕਰਦੇ ਹਾਂ.

ਕੁਰੁਰਾਇ, ਕੁਰੁਰਾਜ, ਕੁਰੁਰਾਯ } ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਦੁਰਯੋਧਨ. "ਤਹਾਂ ਭੀਮ ਕੁਰੁਰਾਜ ਸੋਂ ਜੁੱਧ ਮਚਤੇ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਕੁਰੁਵੰਸ਼. ਕੁਰੁ ਰਾਜਾ ਦੀ ਕੁਲ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਰੁਵੰਸ਼ ਦਾ ਵ੍ਰਿਕ੍ਸ਼ (ਸ਼ਜਰਾ) ਇਹ ਹੈ—

ਅਤ੍ਰਿ
|
ਚੰਦ੍ਰਮਾ
|
ਬੁਧ
|
ਆਯੁ
|
ਨਹੁਸ਼
|
- ਯਦੁ * — ਵ੍ਰਿਸ਼੍ਣਿ — ਦੇਵਰਾਤ੍ਰ — ਅੰਧੂਕ — ਸੂਰ — ਵਸੁਦੇਵ
  - ਬਲਰਾਮ।
  - ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ — ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਆਦਿ।
- ਪੁਰੁ — ਦੁਸ਼ਯੰਤ — ਭਰਤ — ਹਸ੍ਤਿਨ — ਕੁਰੁ † — ਸ਼ਾਂਤਨੁ
  - ਭੀਸ਼ਮ।
  - ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ

ਵਿਚਿਤ੍ਰਵੀਰਯ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਿਧਵਾ ਰਾਣੀਆਂ ਅੰਬਿਕਾ ਅਤੇ ਅੰਬਾਲਿਕਾ, ਤੋਂ ਵ੍ਯਾਸ ਰਿਖੀ ਨੇ ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰਜ ਸੰਤਾਨ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀ.

ਅੰਬਿਕਾ ਤੋਂ — ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ
ਅੰਬਾਲਿਕਾ ਤੋਂ — ਪਾਂਡੁ §

* ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਯਾਦਵ" ਹੋਇਆ.
† ਇਸ ਤੋਂ ਕੁਲ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੌਰਵ" ਹੋਇਆ ਹੈ.
§ ਇਸ ਤੋਂ ਪਾਂਡਵਵੰਸ਼ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਪਾਂਡੁ
|
ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ
|
ਦੁਰਜੋਧਨ ਆਦਿ ਸੌ ਪੁਤ੍ਰ। ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਆਦਿ ਪੰਜ ਭਾਈ.

ਪਾਂਡੁ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁਤ੍ਰ ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰਜ ਹੋਏ—ਰਾਣੀ ਕੁੰਤੀ ਤੋਂ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਮਸੇਨ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ. ਰਾਣੀ ਮਾਦ੍ਰੀ ਤੋਂ ਨਕੁਲ ਅਤੇ ਸਹਦੇਵ, ਪਰ ਵੰਸ਼ ਕੇਵਲ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਚੱਲਿਆ.

ਅਰਜੁਨ
|
ਅਭਿਮਨ੍ਯੁ
|
ਪਰੀਕ੍ਸ਼ਿਤ
|
ਜਨਮੇਜਯ.

ਕੁਰੂਪ. ਵਿ—ਬੁਰੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ. ਬਦਸ਼ਕਲ.

ਕੁਰੂਪਿ. ਕੁਰੂਪਾ. ਭੱਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲੀ. "ਪਹਿਲੀ ਕੁਰੂਪਿ ਕੁਜਾਤਿ ਕੁਲਖਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕੁਰੇਸ. ਅ਼ قریش ਕ਼ੁਰੈਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਅ਼ਰਬ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੁਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਦਾਦਾ ਅਬਦੁਲ ਮੁਤੱਲਿਬ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੀ.

ਕੁਰੇਸੀ. ਵਿ—ਕ਼ੁਰੈਸ਼ ਵੰਸ਼ੀ. "ਕੰਧਾਰੀ ਕੁਰੇਸੀ ਜਾਨੈ." (ਅਕਾਲ)

ਕੁਰੇਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਵਿਖੇਰਨਾ. ਫਰੋਲਣਾ.

ਕੁਰੈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੇਸ.

ਕੁਰੰਕ, ਕੁਰੰਗ. ਸੰ. कुरङ्ग. ਸੰਗਯਾ—ਮ੍ਰਿਗ. ਹਰਿਣ. "ਕੁਰੰਕ ਨਾਦੈ ਨੇਹੁ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਤੁਰੰਗ ਕੁਰੰਗ ਸੇ ਕੂਦਤ." (ਅਕਾਲ)

ਕੁਰੰਗਰਿਪੁ. ਸ਼ੇਰ. "ਜਾਹਿਂ ਕੁਰੰਗਨ ਕੇ ਰਿਪੁ ਸੀ ਕਟਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਰੰਡ. ਸੰ. कुरण्ड. ਸੰਗਯਾ—ਅੰਡ (ਫੋਤੇ) ਵਧਣ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ. ਅੰਡਵ੍ਰਿੱਧਿ. "ਜੁਰ ਸੀਤ ਗੁਲਮ ਕੁਰੰਡ." (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਅੰਡਵ੍ਰਿੱਧਿ। ੨ ਸੰ. कुरुविन्द—ਕੁਰੁਵਿੰਦ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਉਤਾਰੀਦੀ ਹੈ. ਉਸ ਦੇ ਚੂਰਣ ਨਾਲ ਲਾਖ ਆਦਿਕ ਮਿਲਾਕੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਤਿੱਖੇ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਣ ਬਣਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ कुरण्ट. ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਬਹੁਫਲੀ' ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਧਾਤੁ ਪੁਸ਼੍ਟ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਮ ਹੈ. Barleria Prionitis.

ਕੁਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਨਸਲ. ਵੰਸ਼. "ਕੁਲਹ ਸਮੂਹ ਸਗਲ ਉਧਰਣੰ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਆਬਾਦ ਦੇਸ਼। ੩ ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ। ੪ ਅ਼. ਕੁੱਲ. ਤਮਾਮ. ਸਭ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਲ. "ਆਪਿ ਤਰਿਆ ਕੁਲ ਜਗਤ ਤਰਾਇਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਕੁਲਅੰਕੁਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਲ ਦਾ ਡਰ. ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖ਼ੌਫ਼.

ਕੁਲਸ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਿਸ.

ਕੁਲਹ. ਕੁਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਕੁਲਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲ। ੨ ਫ਼ਾ کلاہ ਕੁਲਾਹ. ਸੰਗਯਾ—ਟੋਪੀ. "ਕੁਲਹਾਂ ਦੇਂਦੇ ਬਾਵਲੇ ਲੈਂਦੇ ਵਡੇ ਨਿਲਜ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਤਾਜ ਕੁਲਹ ਸਿਰਿ ਛਤ੍ਰ ਬਨਾਵਉ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਮੁਕੁਟ.

ਕੁਲਹਤ੍ਰਾਤਾ, ਕੁਲਹਤਯਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਲਘਾਤ. "ਕਈ ਬਾਣ ਕੁਲਹਤ੍ਰਾਤਾ ਕੋ ਚਲਾਏ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੁਲਹਾ. ਵਿ—ਕੁਲਘਾਤਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਲਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁਲਾਭ.

ਕੁਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਕਰਤੇਂਦੂਆ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. L. strychnos Nux—vomica। ੨ ਕੁਚਲੇ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੩ ਹਰੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੱਪ। ੪ ਦੀਪਕ. ਦੀਵਾ। ੫ ਇਕ ਛੰਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਕੁਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ—ਭ, ਜ. SII, ISI.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਧੰਧਕਤ ਇੰਦ। ਚੰਚਕਤ ਚੰਦ।
ਥੰਥਕਤ ਪੌਨ। ਭੰਭਜਤ ਮੌਨ॥ (ਦੱਤਾਵ)

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ—ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਛਕਤ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦੂੰਦਭਿ ਬਾਜੇ। ਸਭ ਸੁਰ ਗਾਜੇ

ਸੀਸ ਨਿਵਾਜੇ। ਸਭ ਸੁਖ ਪਾਏ॥ (ਚੰਡੀ ੨)

(ੲ) ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਪ੍ਰਸਿੱਧ" ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗਹਿ ਬਹੁ ਬਰਿਯਤ। ਨਰਕਹਿਂ ਡਰਿਯਤ।
ਅਸ ਦੁਰਕਰਮੰ। ਛੁਟ ਜਗ ਧਰਮੰ॥ (ਕਲਕੀ)
ਪਾਪਨ ਭਰਜਨ। ਪੁਨਜਨ ਭਰ ਜਨ।
ਮਰਜਨ ਕਰ ਜਨ। ਕਰਤ ਅਮਰ ਜਨ॥ *
(ਚਕ੍ਰਧਰਚਰਿਤ੍ਰ ਚਾਰੁਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

੬ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਯਾਪਦ ਆਵੇ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਬਾਤ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ ਉਹ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋਵੇ,ਉਸ ਨੂੰ "ਕੁਲਕ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕੁਲਕਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ "ਸ਼ਸ਼ਿਵਦਨਾ" ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਨ, ਯ. ।।।, ।ऽऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਰਸਿਜ ਰੂਪੰ। ਸਭ ਭਟ ਭੂਪੰ।
ਅਤਿ ਛਬਿ ਸੋਭੰ। ਮੁਨਿਗਨ ਲੋਭੰ॥ (ਕਲਕੀ)

ਕੁਲਕੁਲ. ਫ਼ਾ قلقل ਅਨੁ—ਸੁਰਾਹੀ ਅਥਵਾ ਬੋਤਲ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਦੇ ਨਿਕਲਨ ਤੋਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ.

ਕੁਲਬਣ, ਕੁਲਖਣ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਿੰਦਿਤ ਲੱਛਨ. ਬੁਰੀ ਅਲਾਮਤ.

ਕੁਲਖਣਾ, ਕੁਲਖਣੀ, ਕੁਲਖਨੀ ਵਿ—ਬੁਰੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲਾ, ਬੁਰੇ ਲੱਛਣਾਂ ਵਾਲੀ. ਨਿੰਦਿਤ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਲੱਛਣ. "ਪਿਰ ਕਾ ਹੁਕਮ ਨ ਜਾਣਈ ਭਾਈ! ਸਾ ਕੁਲਖਣੀ." (ਸੋਰ ਅਃ ਮਃ ੩) "ਪਹਿਲੀ ਕਰੂਪਿ ਕੁਜਾਤਿ ਕੁਲਖਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕੁਲਖੇਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ. "ਮੋਹਨ ਆਏ ਹੈ ਕੁਲਖੇਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਲਖੇਤਿ. ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਤੇ. "ਜੇ ਓਹ ਗ੍ਰਹਨ ਕਰੈ ਕੁਲਖੇਤਿ." (ਗੌਂਡ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕੁਲਘਾਤੀ, ਕੁਲਘ੍ਨ ਵਿ—ਕੁਲਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਵੰਸ਼-ਵਿਨਾਸ਼ਕ.

ਕੁਲਚਾ. ਫ਼ਾ کلچہ ਖ਼ਮੀਰਦਾਰ ਫੁੱਲੀਹੋਈ ਛੋਟੀਰੋਟੀ.

ਕੁਲਜਨ. ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ. "ਕੁਲਜਨ ਮਧੇ ਮਿਲ੍ਯੋ ਸਾਰੰਗਪਾਨ ਰੇ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਇਆ. ਭਾਵ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ.

ਕੁਲਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਭਚਾਰ ਲਈ ਕੁਲ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਅਟਨ (ਵਿਚਰਣ) ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਜੋ ਬਹੁ ਲੋਗਨ ਸੋਂ ਤਿਯਾ ਰਾਖਤ ਰਤਿ ਕੀ ਚਾਹ। ਕੁਲਟਾ ਤਾਂਹਿ ਬਖਾਨਹੀਂ ਜੇ ਕਵੀਨ ਕੇ ਨਾਹ." (ਪਦਮਾਕਰ)

ਕੁਲਦੀਪ, ਕੁਲਦੀਪਕ ਵਿ—ਕੁਲ ਦਾ ਦੀਵਾ. ਜੋ ਵੰਸ਼ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰੇ. ਸੁਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਮਪਤ੍ਰੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਯੋਗ ਦਾ ਨਾਮ, ਜਿਸ ਦੇ ਜਨਮਲਗਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਕ੍ਰ ਅਥਵਾ ਬੁਧ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਲਗਨ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਚੌਥੇ ਜਾਂ ਸੱਤਵੇਂ ਜਾਂ ਦਸਵੇਂ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਜਿਸ ਦੇ ਮੰਗਲ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਕੁਲ ਦਾ ਦੀਵਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸਮਝੋ.*

ਕੁਲਦੇਵ. ਕੁਲ ਦਾ ਪੂਜ੍ਯ ਦੇਵਤਾ.

ਕੁਲਦ੍ਰੋਹੀ. ਵਿ—ਕੁਲਘਾਤਕ. ਕੁਲ ਦਾ ਵੈਰੀ.

ਕੁਲਧਰਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵੰਸ਼ ਦਾ ਧਰਮ. ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਕਰਮ.

ਕੁਲਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ ਸਰਦਾਰ।

---

* ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਭਰਜਨ (ਭੁੰਨਦਿੰਦੇ) ਹਨ। ਪੁੰਨਾ ਨਾਲ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਜਨ (ਦਾਸਾਂ) ਨੂੰ ਮਾਰਜਨ (ਸ਼ੁੱਧ) ਕਰਕੇ। ਅਮਰ ਕਰਦਿੰਦੇ ਹਨ।

* ਦੇਖੋ, ਲਗਨਚੰਦ੍ਰਿਕਾ.

੨ ਉਹ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੰਨ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇਵੇ.

ਕੁਲਪਰਬਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ. ਕੁਲਾਚਲ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਲਿਖੀ ਹੈ—ਮਹੇਂਦ੍ਰ, ਮਲਯ, ਸਹ੍ਯ, ਸ਼ੁਕ੍ਤਿਮਾਨ, ਰਿਕ੍ਸ਼, ਵਿੰਧ੍ਯ ਅਤੇ ਪਾਰਿਪਾਤ੍ਰ. ਕਿਤਨੇ ਰਿਕ੍ਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਗੰਧਮਾਦਨ ਗਿਣਦੇ ਹਨ.

ਕੁਲਪਾਲਕ. ਵਿ—ਵੰਸ਼ (ਖ਼ਾਨਦਾਨ) ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਂਉਂ. ਕਾਕ। ੩ ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕੜ। ੪ ਕਬੂਤਰ। ੫ ਕਾਯਸ੍ਥ (ਕਾਇਥ).

ਕੁਲਪੂਜ, ਕੁਲਪੂਜ੍ਯ ਵਿ—ਖ਼ਾਨਦਾਨ (ਵੰਸ਼) ਵਿੱਚ ਪੂਜਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵੰਸ਼ ਦਾ ਦੇਵਤਾ.

ਕੁਲਫ. ਅ਼ قفل ਕ਼ੁਫ਼ਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਿੰਦਾ (ਜੰਦ੍ਰਾ). ਤਾਲਾ. "ਕੁੰਜੀ ਕੁਲਫ ਪ੍ਰਾਨ ਕਰਿ ਰਾਖੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਕੁਲਫਾ. ਫ਼ਾ خرفہ ਖ਼ੁਰਫ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਸਾਗ, ਜੋ ਕੁਝ ਖਟਾਈ ਨਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਵਿੱਚ ਉਗਦਾ ਹੈ. Potulaca oleracca. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਕੁਲਫਾ ਲਹੂ ਦੇ ਜੋਸ਼ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਜਿਗਰ ਦੀ ਸੋਜ ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਚਿਣਗ ਹਟਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਪਿਆਸ ਬੁਝਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਕੁਲਫ਼ੀ. ਅ਼ قلفی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੁੱਕੇ ਦੀ ਛੋਟੀ ਨੜੀ। ੨ ਬਰਫ਼ ਜਮਾਉਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਜਮੀਹੋਈ ਬਰਫ ਤੇ ਮਿੱਠਾ ਦੁੱਧ ਆਦਿ.

ਕੁਲਬਹ. ਅ਼ قلبہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਲ. ਖੇਤੀ ਵਾਹੁਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੨ ਉਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਿਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹਲ ਵਾਹ ਬੀਜ ਸਕੇ.

ਕੁਲਬਧੂ. ਸੰ. ਕੁਲਵਧੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਲੀਨ ਵਹੁਟੀ. ਚੰਗੇ ਘਰਾਣੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕੁਲਬਾਹੁ. ਵਿ—ਕੁਲ (ਵੰਸ਼) ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਭੁਜਾ. ਕੁਲ ਦੇ ਲੋਕ ਜਿਸ ਦੇ ਬਾਜ਼ੂ ਹਨ.

ਕੁਲਮੁਰਗ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮੁਰਗ.

ਕੁਲਾਹ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਹ। ੨ ਕੁ—ਲਾਭ. ਨਿੰਦਿਤ ਲਾਭ. ਦੁਖਦਾਈ ਨਫ਼ਾ. "ਧੰਧੜੇ ਕੁਲਾਹ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵੈ ਹੇਕੜੋ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)

ਕੁਲਾਹਲ. ਸੰ. ਕੋਲਾਹਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੂਰ ਤੀਕ ਪਹੁਚਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ੋਰ. ਰੌਲਾ.

ਕੁਲਾਚ, ਕੁਲਾਂਚ ਤੁ قلاچ ਕ਼ੁਲਾਂਚ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਾਲ. ਕੁਦਾੜੀ. ਟਪੂਸੀ. "ਮਾਰ ਕੁਲਾਂਚ ਤਜੀ ਤਬ ਸਜੰਦਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕੁਲਾਚਨ ਦੈਕਰ ਯੁੱਧ ਕਰੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕੁਲਾਚਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਪਰਬਤ.

ਕੁਲਾਚਾਰ. ਕੁਲ ਦਾ ਆਚਾਰ. ਕੁਲ ਦਾ ਵਿਹਾਰ. ਕੁਲਰੀਤਿ.

ਕੁਲਾਤ. ਅ਼ قلاع ਕ਼ਲਾਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁਸ਼ਮਨੀ. ਵੈਰ. "ਤਿਸੁ ਵਿਹੁ ਵਾਤ ਕੁਲਾਤ ਮਨ ਅੰਦਰ ਗਣਤੀ ਤਾਤ ਪਰਾਈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕੁਲਾਤੁ. ਬਦਖ਼ੁਲਕ਼ੀ.

ਕੁਲਾ ਧਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਧਰਮ.

ਕੁਲਾਬਾ. ਅ਼ قلابہ ਕ਼ਲਬ (ਉਲਟਿਆ ਹੋਇਆ). ਲੋਹੇ ਦੀ ਚੂੜੀ. ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਮੋੜਕੇ ਬਣਾਈਹੋਈ ਚੂੜੀ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਨਹਿਰ ਦੇ ਨਲਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਲਾਬਾ ਹੈ। ੨ ਬੰਬਈ ਦਾ ਇੱਕ ਰੇਲ ਦਾ ਅੱਡਾ (terminus).

ਕੁਲਾਭ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਾਹ ੨.

ਕੁਲਾਯਤ. ਘਮਰੌਦੇ ਅਤੇ ਬਘੌਰ ਦੇ ਮੱਧ ਇਕ ਨਗਰ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਦੇੜ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਬਾਰਾਂ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਨਗਰ ਕੁਲਾਯਤ ਸੁੰਦਰ ਥਾਇ ।×× ਦ੍ਵਾਦਸ ਦਿਵਸ ਬਸਜੋ ਤਹਿਂ ਡੇਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੁਲਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁੰਭਕਾਰ. ਘੁਮਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ کلال .

ਕੁਲਾਲੀ. ਕੁਲਾਲ(ਕੁੰਭਕਾਰ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਘੁਮਿਆਰੀ.

ਕੁਲਿ. ਕੁਲ (ਵੰਸ਼) ਵਿੱਚ. "ਜਿਹ ਕੁਲਿ ਪੂਤੁ ਨ ਗਿਆਨ ਬੀਚਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਨਿਮਲੁ.

ਕੁਲਿਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਵਜ੍ਰ. ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੨ ਬਿਜਲੀ ਦਾ ਆਘਾਤ। ੩ ਕੁਹਾੜਾ. ਪਰਸ਼ੁ। ੪ ਹੀਰਾ ਰਤਨ.

ਕੁਲਿਸ਼ਧਰ, ਕੁਲਿਸ਼ਪਾਣਿ ਸੰਗਯਾ—ਇੰਦ੍ਰ, ਕੁਲਿਸ਼ (ਵਜ੍ਰ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਵਜ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ.

ਕੁਲਿੰਗ. ਸੰ. ਕੁਲਿङ्ग. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚੂਹਾ। ੨ ਚਿੜਾ। ੩ ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕਲਿੰਗ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਲਿੰਗ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿੰਗ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁਲੰਗ। ੫ ਖੋਟਾ ਲਿੰਗ (ਚਿੰਨ੍ਹ). ੬ ਵਿ—ਖੋਟੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਲਾ.

ਕੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲ. "ਕੇਤੇ ਨਾਗਕੁਲੀ ਮਹਿ ਆਏ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੨ ਤੁ قلی ਕ਼ੁਲੀ. ਮਜ਼ਦੂਰ। ੩ ਗ਼ੁਲਾਮ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੁੱਲੀ.

ਕੁਲੀਨ. ਵਿ—ਉੱਤਮ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ. ਚੰਗੇ ਘਰਾਣੇ ਦਾ.

ਕੁਲੀਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੇਕੜਾ. ਕਰਕਟ.

ਕੁਲੰਗ. ਫ਼ਾ کلنگ ਸੰਗਯਾ—ਸਾਰਸ। ੨ ਕੂੰਜ. "ਨਭ ਤੇ ਬਹਿਰੀ ਲਖ ਛੂਟਪਰੀ ਜਨੁ ਕੂਕ ਕੁਲੰਗਨ ਕੇ ਗਨ ਮੈ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕੁੱਲ. ਅ਼ کل ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਭ. ਤਮਾਮ. ਪੂਰਾ. ੨ ਅ਼ کل ਵਿ—ਤਮਾਮ. ਸਭ.

ਕੁੱਲਾ. ਝੰਬੂ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ,ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੨ ਕੁਲਾਹ. ਟੋਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਹ ੨। ੩ ਪੱਟ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦੀ ਸੰਧੀ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਅਰਬੀ ਸ਼ਬਦ ਕੁਲੀਯਹ (ਗੁਰਦਹ) ਹੈ. ਪੱਟ ਦੀ ਸੰਧੀ ਤੋਂ ਗੁਰਦੇ ਨੇੜੇ ਹਨ. ਆਮ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਯਾ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਕੁੱਲੀ. ਘਾਸ ਫੂਸ ਦੀ ਛੱਪਰੀ. ਤ੍ਰਿਣਕੁਟੀਆ।

ਕੁੱਲੂ. ਸੰ. ਕੁਲੂਤ. ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਕਾਂਗੜੇ ਵਿੱਚ ਵਿਪਾਸ਼ਾ (ਵਿਆਸ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ੭੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਕੁੱਲੂ ਦੇ ਫਲ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਗਿਣੇਗਏ ਹਨ.

ਕੁਵਖਤ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਸਮਯ. ਕੁਵੇਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਬਖ਼ਤ.

ਕੁਵਤ. ਅ਼ قوت ਸੰਗਯਾ—ਤ਼ਾਕ਼ਤ. ਸ਼ਕਤਿ. ਬਲ.

ਕੁਵਰ, ਕੁੱਵਰ ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ। ੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਵਿ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਰੇਸ਼.

ਕੁਵਰੇਸ਼. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਹੋਰ ਰਚਨਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਦ੍ਰੋਣਪਰਵ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਅਨੁਵਾਦ (ਉਲਥਾ) ਕੀਤਾ ਹੈ. ਕੁਵਰੇਸ਼ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—

ਸੰਬਤ ਸਤ੍ਰਹਸੈ ਅਧਿਕ ਬਾਵਨ ਬੀਤੇ ਔਰ,
ਤਾਂਮੇ ਕਵਿ ਕੁਵਰੇਸ਼ ਯਹ ਕਿਯੋ ਗ੍ਰੰਥ ਕੋ ਡੌਰ.
ਵਾਹੁਜ ਬੇਦੀਕੁਲ ਭਯੇ ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਅਨੂਪ,
ਜਿਨ ਮੇ ਪੂਰੋ ਪਾਇਯੋ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੋ ਰੂਪ.
ਨਾਨਕ ਸਿੱਖ ਕਿਯੇ ਤਿਹੁਨ ਕੁਲ ਅੰਗਦ ਸ਼ੁਭਨਾਮ,
ਭਕਤ ਸਰੋਰੁਹ ਕੋ ਭਯੇ ਜੇ ਰਵਿ ਆਠੋਂ ਜਾਮ.
ਅੰਗਦ ਨਿਜ ਗੁਰੁਤਾ ਦਈ ਭੱਲੇ ਭਲੇ ਵਿਚਾਰ,
ਅਮਰਦਾਸ ਕੋ ਨਿਜ ਸਕਲ ਦੀਨੋ ਜਗਤ ਉਧਾਰ.
ਅਮਰਦਾਸ ਅਪਨੇ ਸਕਲ ਗੁਰੁਤਾ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਗ਼ਜ਼ਾਨ,
ਰਾਮਦਾਸ ਕੋ ਸਬ ਦਿਯੋ ਜੋ ਸੋਢੀਸੁਲਤਾਨ.
ਅਰਜੁਨ ਬਿਕ੍ਰਮ ਨਾਮ ਹੂ ਅਰਜੁਨ ਜਗ ਪੁਰਹੂਤ,
ਜਿਨ ਜਗ ਜਸ ਅਰਜੁਨ ਕਿਯੋ ਰਾਮਦਾਸ ਕੇ ਪੂਤ.
ਅਰਜੁਨ ਸੂਨੁ ਉਦਾਰਮਤਿ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਨਰਿੰਦ,
ਜਿਨ ਹਰਿ ਲੌ ਮਾਰੇ ਨਿਖਿਲ ਬੈਰੀ ਪ੍ਰਬਲ ਕਰਿੰਦ.
ਛੋਰਜੋ ਜਬ ਗੁਰੁਦੱਤ ਜੂ ਜਗਮਾਯਾ ਵਿਸਤਾਰ,
ਤਿਨ ਕੇ ਸੁਤ ਹਰਿਰਾਯ ਕੋ ਦੀਨੋ ਗੁਰੁਤਾ ਭਾਰ.
ਭਯੇ ਸੂਨੁ ਹਰਿਰਾਯ ਕੇ ਗੁਰੁ ਅਤਿਸ਼੍ਰ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ,
ਤਜਯੋ ਜਬੈ ਤਿਨਹੂੰ ਜਗਤ ਤਬੈ ਕਰੀ ਯਹ ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ.
ਗੁਰੁਤਾ ਪ੍ਰਭੁਤਾ ਕੋ ਉਚਿਤ ? ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਏਕ,

ਨਾਰਾਯਨ ਜਾ ਪਰ ਕਿਯੋ ਭਕ੍ਤਿ ਸੁਧਾ ਕੋ ਸੇਕ.
ਨਿਜ ਜਨ ਕੈਰਵ ਸੁਖ ਕਰਨ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਚੰਦ,
ਜਿਨ ਭਵ ਪਾਰਾਵਾਰ ਕੇ ਦੂਰ ਕਿਯੇ ਦੁਖ ਦੂੰਦ.
ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਨਰਿੰਦ ਹੈ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਨੰਦ,
ਜਿਨ ਤੇ ਜੀਵਤਹੈਂ ਸਕਲ ਭੂਤਲ ਕਵਿ ਬੁਧਬ੍ਰਿੰਦ.
ਨਦੀ ਸਤਦ੍ਰ ਤੀਰ ਤਹਿਂ ਸ਼ੁਭ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨਾਮ,
ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦੋ ਨਰਿੰਦ ਕੇ ਰਾਜਤ ਸੁਭਗ ਸੁਧਾਮ.
ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਬੀਚ ਮੇਂ ਬਰੀ ਗ੍ਰਾਮ ਕੋ ਨਾਮ,
ਤਹਾਂ ਸੁ ਕਵਿ ਕੁਵਰੇਸ਼ ਕੋ ਬਾਸ ਕਰੈ ਕੋ ਧਾਮ.

ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਗੁਪ੍ਰਸੂ ਦੀ ਰੁੱਤ ੨ ਅ: ੫੧ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਹੁਤੋ ਕਵਿ ਜੋਇ,
ਭਯੋ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਮੇ ਸੋਇ.
ਤਿਸ ਕੋ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਵਰ ਹੈ ਨਾਮੂ,
ਸੋ ਭੀ ਰਚਤ ਗਿਰਾ ਅਭਿਰਾਮੂ.
ਤੁਰਕ ਕਰਨ ਨਵਰੰਗ ਚਿਤ ਚਹਜੋ,
ਗੁਨੀ ਅਧਿਕ ਹਿੰਦੁਨ ਮੇ ਲਹਜੋ.
ਜਬੈ ਕੁਵਰ ਸੁਧ ਇਸ ਬਿਧਿ ਪਾਈ,
ਤਜਾਗ ਦੇਸ਼ ਘਰ ਗਯੋ ਪਲਾਈ.
ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਨਿਤ ਚਲਕਰ,
ਪਹੁਚਜੋ ਆਨ ਅਨੰਦਪੁਰ ਹਿਤਕਰ.

ਕੁਵਲਯ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਜੋ ਵਲਯ (ਕੰਗਣ) ਜੇਹਾ ਭੂਸ਼ਣ ਹੋਵੇ. ਕਮਲ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਨੀਲੇ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਦੋਹਾਂ ਕਮਲਾਂ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. "ਪਰਿਫੁੱਲਿਤ ਕੁਵਲਯ ਬਦਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਕੰਗਣ ਸਮਾਨ ਗੋਲ ਆਕਾਰ। ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ.

ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ. ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ੨੧੦੦੦ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ੧੦੦ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਧੁੰਧੁ। ੨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ਤ੍ਰੁਜਿਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਰਿਤੁਧ੍ਵਜ ਸੀ. ਗਾਲਵ ਰਿਖੀ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਕੁਵਲਯ" ਨਾਉਂ ਦਾ ਘੋੜਾ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਵਿਘਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੈਤਾਂ ਦੇ ਮਾਰਨ ਲਈ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਉਂ ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮਦਾਲਸਾ.

ਕੁਵਲਾਸ਼੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਲਯਾਸ਼੍ਵ.

ਕੁਵਲਿਯਾ, ਕੁਵਲੀਆਪੀੜ ਸੰ. ਕੁਵਲਯਾਪੀੜ. ਕੁਵਲਯ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਮੰਡਲ) ਦਾ ਜੋ ਆਪੀੜ (ਭੂਸ਼ਣ) ਹੈ. ਕੰਸ ਦਾ ਵਡਾ ਬਲ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਮਦਮੱਤ ਹਾਥੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਬਲਰਾਮ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਕੁਵਲੀਆਪੀੜ ਆਪਿ ਮਰਾਇਦਾ ਪਿਆਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕੁਵੱਲਾ. ਵਿ—ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੱਲ (ਚੱਜ-ਢੰਗ) ਨਹੀਂ. ਕੁਚੱਜਾ.

ਕੁਵਾਕ, ਕੁਵਾਕਜ, ਕੁਵਾਚ, ਕੁਵਾਚਜ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਦੁਰਵਚਨ. ਖੋਟਾ ਬੋਲ। ੨ ਵਿ—ਜੋ ਬੋਲਣ ਯੋਗਜ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਅਜਿਹਾ ਵਾਕ.

ਕੁਵਾਟ, ਕੁਵਾਟੜੀ ਸਿੰਧੀ—ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਕੁਮਾਰਗ. ਨਿੰਦਿਤ ਰਾਹ. "ਦੁਬਿਧਾ ਛੋਡਿ ਕੁਵਾਟੜੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਦੂਜੀ ਛੋਡਿ ਕੁਵਾਟੜੀ ਇਕਸ ਸਿਉ ਚਿਤੁ ਲਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਕੁਵਾਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਬਾਦਾ.

ਕੁਵਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਿੰਦ.

ਕੁਵੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬੇਰ.

ਕੁਵੰਡ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦੰਡ.

ਕੁਵੰਡਲ. ਵਿ—ਕੁਵੰਡ (ਕੋਦੰਡ) ਧਾਰੀ. ਧਨੁਰਧਰ. "ਕ੍ਰੂਰ ਕੁਵੰਡਲ ਕੋ ਰਣਮੰਡਲ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਮੰਡਲ. ਭੂਮੰਡਲ.

ਕੁਵ੍ਰਿਤ, ਕੁਵ੍ਰਿਤਾ ਵਿ—ਬੁਰੀ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਵਾਲਾ. ਨਿੰਦਿਤ ਰੋਜ਼ੀ ਕਮਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਬਦਮਾਸ਼.

ਕੁਵ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਕੁਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਖੋਟੀ ਜੀਵਿਕਾ. ਬੁਰੀ ਰੋਜ਼ੀ. ਹ਼ਰਾਮਖ਼ੋਰੀ. "ਅਸ ਕੁਵ੍ਰਿਤਿ ਬੀਰ ਦੁਰਧਰਖ ਅਤਿ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੁੱਵਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਤ.

ਕੁੜ. ਸੰਗਯਾ—ਰਿੜਕਣ ਵਾਲੇ ਪਾਤ੍ਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਲੱਕੜ ਦਾ ਢੱਕਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਧਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਛਿਦ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੜਨਾ.

ਕੁੜੱਕੀ. ਸੰਗਯਾ—ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ trap.

ਕੁੜਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਤਾ.

ਕੁੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਮੁਰਝਾਕੇ ਝੁਕਜਾਣਾ। ੨ ਸੁੱਕਕੇ ਭੁਰਜਾਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੜ੍ਹਨਾ.

ਕੁੜਮ. ਕੁਟੁੰਬਮਣਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੁਲਹਾ ਅਤੇ ਦੁਲਹਨਿ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਕੁਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਨਯ ਹਨ. "ਕਿਸ ਹੀ ਧੜਾ ਕੀਆ ਕੁੜਮ ਸਕੇ ਨਾਲਿ ਜਵਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕੁੜੁਮ. ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ.

ਕੁੜਮਣੀ. ਦੁਲਹਾ ਅਤੇ ਦੁਲਹਨਿ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਕੁਲਾਂ (ਕੁਟੰਬਾਂ) ਵਿੱਚ ਮਣਿਰੂਪ ਹਨ.

ਕੁੜਮਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਟੰਬ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੁੜਮਪੁਣਾ। ੨ ਸਗਾਈ. ਸਾਕ. "ਕੁੜਮ ਕੁੜਮਾਈ ਆਇਆ ਬਲਿਰਾਮ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕੁੜਾਣਾ. ਵਿ—ਕੁੜਿਆਹੋਇਆ. ਮੁਰਝਾਇਆ. ਸੁੱਕਕੇ ਭੁਰਿਆ.

ਕੁੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁੜ (ਮੁਰਝਾ) ਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁੜਨਾ. "ਖੜੁ ਪਕੀ ਕੁੜਿ ਭਜੈ ਬਿਨਸੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ)

ਕੁੜਿਈਂ. ਕੁੜੀਆਂ ਕਰਕੇ. "ਕੁੜਿਈਂ ਰੰਨੀ ਧੰਮੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਕੰਨਯਾ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਮਾਂ (ਮਕਾਨਾ) ਕਰਕੇ.

ਕੁੜੀ. ਕੰਨਯਾ. ਲੜਕੀ. ਦੇਖੋ, ਯੂ. ਕੂਰੀ ਅਤੇ ਕੋਰੀ। ੨ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਸੁਤਾ। ੩ ਝੰਗ ਵੱਲ ਕੁੜੀ ਨਾਉਂ ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਹੈ.

ਕੁੜੀਮਾਰ. ਵਿ—ਕੰਨਯਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਕਈ ਲੋਕ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਤਾਕਿ ਉਹ ਖਰਚਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਾਮਾਦ ਨਾ ਬਣਾਉਣ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਮਾਰ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਖੋਟੀ ਰੀਤਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਘਟਗਈ ਹੈ. "ਮੀਣਾ ਔਰ ਮਸੰਦੀਆ ਮੋਨਾ ਕੁੜੀ ਜੁ ਮਾਰ। ਹੋਇ ਸਿੱਖ ਵਰਤਣ ਕਰੈ ਅੰਤ ਕਰੇਂਗਾ ਖ੍ਵਾਰ." (ਤਨਾਮਾ)

ਕੁੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸੜਨਾ. ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਰਿੱਝਣਾ.

ਕੁ, ਕੂ ਲਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਤਯਯ. ਕੋ. ਨੂੰ. ਦਾ. ਦੀ. ਪ੍ਰਤਿ. ਤਾਂਈ. "ਪਸਣ ਕੂ ਸਚਾ ਧਣੀ."(ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ:੫) "ਤਿਨਾ ਕੂੰ ਮਿਲਿਓਹ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਜਿੰਦੂ ਕੂੰ ਸਮਝਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਫ਼ਾ كو ਸੰਗਯਾ—ਗਲੀ. ਕੂਚਾ.

ਕੂਅਟਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੂਪ. ਕੂਆ. ਖੂਹ. "ਕੂਅਟਾ ਏਕੁ ਪੰਚ ਪਨਿਹਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਹ ਖੂਹ, ਪੰਜ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਯਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਕੂਅਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੂਜਨ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਬੋਲਣਾ.

ਕੂਆ. ਕੂਪ. ਖੂਹ.

ਕੂਆਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਖੂਹ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਕਰਗੀਗ ਅਤੇ ਛਿਹਰਟਾ। ੨ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਢਾਈ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਖੂਹ, ਆਦਿ.

ਕੂਈ. ਛੋਟਾ ਕੂਪ. ਖੂਹੀ.

ਕੂਹ. ਸੰਗਯਾ—ਕੂਕ. ਚੀਕ. ਚਿੰਘਾਰ. "ਉਠੀ ਕੂਹ ਜੂਹੰ ਗਿਰੇ ਬੀਰ ਤਾਮੰ." (ਸਲੋਹ)

ਕੂਹਣੀ. ਸੰ. ਕਫੋਣਿ. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਂਹ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਜੋੜ. ਆਰਕ (elbow).

ਕੂਕ. ਸੰਗਯਾ—ਪੁਕਾਰ. "ਜੇ ਦਰਿਮਾਂਗਤ ਕੂਕ ਕਰੇ ਮਹਲੀ ਖਸਮੁ ਸੁਣੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਘੋਸ਼ਣਾ.

ਢੰਡੋਰਾ. "ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਕੀ ਫਿਰਿ ਕੂਕ ਨ ਹੋਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਕੂਕਣ. ਕੂਕੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਮਧਾਰੀਆਮਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੂਕਣਾ.

ਕੂਕਣਾ, ਕੂਕਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਪੁਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰੋਸ਼ਨ. "ਕਿਥੈ ਕੂਕਣ ਜਾਉ?" (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣਿ) "ਕੇਸੋ ਕੇਸੋ ਕੂਕੀਐ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੂਕਰ. ਸੰ. ਕੁੱਕੁਰ. ਸੰਗਯਾ–ਕੁੱਤਾ. "ਕੂਕਰ ਸੂਕਰ ਕਹੀਐ ਕੂੜਿਆਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਨਹਿ.

ਕੂਕਰਦ੍ਰਿਸ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੇਰਦ੍ਰਿਸ਼੍ਰਿ. "ਕੂਕਰਦ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਨ ਕਬ ਮਨ ਧਰਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੂਕਰਿ, ਕੂਕਰੀ ਕੁੱਕੁਰੀ. ਕੁੱਤੀ. "ਬੈਸਨਉ ਕੀ ਕੂਕਰਿ ਭਲੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਗਤ ਦੀ ਕੁੱਤੀ ਭਲੀ.

ਕੂਕਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਸਿੰਘ ੮.

ਕੂਕਿ. ਕੂਕ (ਚਿੱਲਾ) ਕੇ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਕੇ. "ਕੂਕਿ ਮੁਏ ਗਾਵਾਰਾ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਢੰਡੋਰਾ ਦੇਕੇ. "ਵੇਦ ਕੂਕਿ ਸੁਣਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਕੂਕੂ. ਫ਼ਾ ککو ਅਨੁ–ਘੁੱਗੀ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ.

ਕੂਕੇਦਿਆ. ਪੁਕਾਰਦਿਆਂ. ਕੂਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋਇਆਂ. ਦੇਖੋ, ਚਾਗੇਦਿਆਂ.

ਕੂਖਮਾਂਡ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਮਾਂਡ। ੨ ਕੂਸ਼੍ਮਾਂਡ–ਕੂਸ਼੍ਮਾਂਡ. ਰਾਖਸਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ. "ਮਤ੍ਰ ਕੂਖਮਾਂਡਤ੍ਰ ਤਵਪ੍ਰਸਾਦ ਸਫਲੰ." (ਸਲੋਹ)

ਕੂਚ. ਸੰ. ਕੂਰ੍ਚ. ਸੰਗਯਾ–ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਕੁੱਚ. "ਕੂਚ ਬਿਚਾਰੇ ਫੂਏ ਫਾਲ." (ਗੋਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਦਾੜ੍ਹੀ. ਰੀਸ਼। ੩ ਫ਼ਾ کوچ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਾ. "ਕਰਨਾ ਕੂਚ ਰਹਨੁ ਥਿਰੁ ਨਾਹੀ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕੂਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੂਰ੍ਚ (ਕੁੱਚ) ਨਾਲ ਮਾਂਜਣਾ. ਕੂਚੀ ਫੇਰਨੀ.

ਕੂਚਬਿਹਾਰ. ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਤੋਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ.

ਕੂਚਾ. ਸੰਗਯਾ–ਮੁਆਤਾ. "ਆਪਣ ਹਥੀ ਆਪਿ ਹੀ ਦੇ ਕੂਚਾ ਆਪੇ ਲਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ੨ ਕੂਚੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਦਾ ਸੂਜਾ। ੩ ਫ਼ਾ کوچه ਗਲੀ. ਮਹੱਲਾ। ੪ ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ.

ਕੂਚਾ ਦਿਲਵਾਲੀਸਿੰਘ. ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਅਜਮੇਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਇੱਕ ਕੂਚਾ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਅਰੋੜੇ ਹਿੰਦੂ ਵਸਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਕੂਚੀ. ਛੋਟਾ ਕੁੱਚ (ਬੁਰਸ਼). ੨ ਮੁਸੱਵਰਾਂ ਦੀ ਰੰਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੂਚੀ। ੩ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰੰਗ ਫੇਰਨ ਦੀ ਕੂਚੀ। ੪ ਝਾੜੂ. ਬੁਹਾਰੀ.

ਕੂਜ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ. "ਸੁੰਦਰ ਮਿਲ ਕੂਜ ਕਰੰਤਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੂੰਜ. ਸੰ. क्रौञ्च–ਕ੍ਰੌਂਚ. ਕਾਸਨੀਰੰਗਾ ਇੱਕ ਪੰਖੇਰੂ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕੂੰਜ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਗਰਮ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਠੰਢੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਲੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਰਖਿਲੈ, ਕੂੰਜ ਪੜੈਗੀ ਖੇਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਇਸ ਥਾਂ ਕੂੰਜ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੌਤ ਹੈ.

ਕੂਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਧੁਨਿ ਕਰਨੀ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਗੀਤ.

ਕੂੰਜਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੂੰਜੜਾ. "ਰਜਕ ਕੂੰਜਰੇ ਪਾਨੀਹਾਰ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੂਜੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੂਜਾ. "ਅਜੁ ਫਰੀਦੈ ਕੂਜੜਾ ਸੈ ਕੋਹਾ

ਥੀਓਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੂੰਜੜਾ. ਸੰ. ਕੁੰਜਅਟਾ (ਜੰਗਲ ਦੀ ਗਲੀਆਂ) ਵਿੱਚੋਂ ਫਲ ਆਦਿਕ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਫਲ ਸਬਜ਼ੀ ਵੇਚਣਵਾਲਾ.

ਕੂੰਜੜੀ. ਕੂੰਜੜੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਕੂੰਜ. "ਆਜ ਮਿਲਾਵਾ ਸੇਖਫਰੀਦ, ਟਾਕਿਮ ਕੂੰਜੜੀਆ." (ਆਸਾ) ਇਸ ਥਾਂ ਕੂੰਜਾਂ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਹੈ.

ਕੂਜਾ. ਅ਼ ਕੂਜ਼ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਸਤੇ ਵਾਲਾ ਲੋਟਾ. ਗੰਗਾਸਾਗਰ. "ਪੁਰਾਬ ਖਾਮ ਕੂਜੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਪੁਰ—ਆਬ—ਖ਼ਾਮ ਕੂਜੈ. ਖ਼ਾਮ (ਕੱਚੇ) ਕੂਜ਼ੇ (ਦੇਹ) ਵਿੱਚ ਆਬ (ਚੇਤਨਸੱਤਾਰੂਪ ਜਲ) ਪੂਰਣ ਹੈ. "ਕੂਜਾ ਬਾਂਗ ਨਿਵਾਜ ਮੁਸਲਾ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦਾ ਕੁੱਜਾ. "ਕੂਜਾ ਮੇਵਾ ਮੈ ਸਭਕਿਛੁ ਚਾਖਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੩ ਜੰਗਲੀ ਚਿੱਟਾ ਗੁਲਾਬ. "ਫੂਲ ਗੁਲਾਬ ਕੇਵੜਾ ਕੂਜਾ." (ਰਘੁਰਾਜ) ੪ ਸੰ. ਮੋਤੀਆ.

ਕੂੰਜੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਜੀ. "ਸੰਤਨ ਹਥਿ ਰਾਖੀ ਕੂੰਜੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕੂਜੀਗਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ,

ਕੂਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ। ੨ ਸੰ. ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ. ਟਿੱਲਾ. "ਗਿਰਜੇ ਜਾਨੁ ਕੂਟਸ੍ਥਲੀ ਵ੍ਰਿੱਛ ਮੂਲੰ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ੩ ਪਹਾੜ. "ਜਮਨਾ ਤਟ ਕੂਟ ਪਰਜੋਂ ਕਿਹ ਭਾਂਤ?" (ਨਾਪ੍ਰ) ੪ ਅੰਨ ਦਾ ਢੇਰ। ੫ ਹਥੌੜਾ। ੬ ਸੋਟੀ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਗੁਪਤੀ। ੭ ਛਲ. ਕਪਟ। ੮ ਗੁਪਤ ਭੇਤ। ੯ ਪਹੇਲੀ. ਬੁਝਾਰਤ। ੧੦ ਵਿ—ਝੂਠਾ। ੧੧ ਛਲੀਆ। ੧੨ ਬਣਾਉਟੀ. ਨਕ਼ਲੀ। ੧੩ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਤਿਤ.

ਕੂਟਸ੍ਥ. ਵਿ—ਕੂਟ (ਪਹਾੜ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਇਸਥਿਤ. ਅਚਲ. ਇੱਕਰਸ। ੨ ਅੰਦਰ ਗੁਪਤ. ਛਿਪਿਆ ਹੋਇਆ. ਲੁਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਕਿਮ ਕੂਟਸ੍ਥ ਲਹੈ ਨਿਰਧਾਰੇ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਕੂਟਤਾਨ. ਦੇਖੋ, ਤਾਨ.

ਕੂਟਨ. ਕ੍ਰਿ—ਕੁੱਟਣਾ. ਪੀਟਨਾ. ਤਾੜਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੱਲਾ. ਭੇਟੂ. "ਕੂਟਨ ਸੋਇ ਜੋ ਮਨ ਕਉ ਕੂਟੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰਕੇ ਜੋ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕੂਟਨ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ, ਉਸ ਦਾ ਉਲਟਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮਨ ਨੂੰ ਤਾੜਨ ਵਾਲਾ ਕੂਟਨ ਹੈ.

ਕੂਠ. ਦੇਖੋ, ਜੂਠ ਕੂਠ। ੨ ਕੁੱਠ ਨਾਉਂ ਵਾਲੀ ਬੂਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼੍ਟ ੨.

ਕੂੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡ। ੨ ਮਸਾਲਾ ਸਰਦਾਈ ਆਦਿਕ ਘੋਟਣ ਦਾ ਭਾਂਡਾ, ਜੋ ਉੱਖਲੀ ਆਕਾਰ ਪੱਥਰ ਅਥਵਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਨੀਲਾਰੀ ਦੇ ਰੰਗ ਰੰਗਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੪ ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਪਾਣ ਰੱਖਣ ਦਾ ਬਰਤਨ. "ਛੂਟੇ ਕੂੰਡੇ ਭੀਗੈ ਪੁਰੀਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਕੂੰਡੇ ਪਦਾਰਥਭੋਗ, ਪੁਰੀਆ (ਨਲਕੀਆਂ) ਵਾਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਕੂਣ, **ਕੂਣਾ** } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੋਣ. ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਖੂੰਜਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੂਅਣਾ.

ਕੂਤ. ਅ਼ ਕ਼ੂਤ. ਰੋਜ਼ੀ. ਖ਼ੁਰਾਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਵਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੂਤਨਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕੂਤੁ.

ਕੂਤਣਾ, **ਕੂਤਨਾ** } ਕ੍ਰਿ—ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ. ਅਟਕਲਨਾ. ਜਾਂਚਣਾ। ੨ ਖੇਤ ਦੇ ਅੰਨ ਦੀ ਜਾਂਚ ਕਰਨੀ.

ਕੂਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕੂਤਨਾ. "ਕੇਤੀ ਦਾਤਿ ਜਾਣੈ ਕੌਣੁ ਕੂਤੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਸੰ. ਆਕੂਤ (ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਕੂਦਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਦਣਾ.

ਕੂਨਾ, **ਕੂਨਾਰ** } ਸਿੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਨਾ.

ਕੂਨ੍ਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰ (ਜਲ) ਦੇ ਆਨਯਨ (ਲਿਆਉਣ) ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਛੋਟੀ ਮਸ਼ਕ.

ਕੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁ (ਥੋੜਾ) ਹੋਵੇ ਅਪ੍ (ਜਲ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਖੂਹਾ ਜੋ ਤਾਲ ਅਤੇ ਨਦਾਂ ਦੇ ਮੁਕ਼ਾਬਲੇ ਥੋੜੇ

ਪਾਣੀ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਕੂਪ ਭਰਿਓ ਜੈਸੇ ਦਾਦਿਰਾ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) "ਕੂਪ ਤੇ ਮੇਰੁ ਕਰਾਵੈ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ਟੋਏ ਤੋਂ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ ਬਣਾਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ-ਨੀਵੇਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਗਨ ੬.

ਕੂਪਮੰਡੂਕ. ਖੂਹ ਦਾ ਡੱਡੂ. ਕੂਏ ਦਾ ਮੇਂਡਕ. ਭਾਵ— ਉਹ ਆਦਮੀ ਜੋ ਆਪਣਾ ਥਾਂ ਛੱਡਕੇ ਬਾਹਰ ਨਾ ਗਿਆ ਹੋਵੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਛੁਟ ਬਾਹਰ ਦੀ ਕੁਝ ਖ਼ਬਰ ਨਹੀਂ. ਅਲਪਗ੍ਯ.

ਕੂਪਮੰਡੂਕ ਨ੍ਯਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਯਾਯ.

ਕੂਪਾਇਆ.* ਕੂਪਰੂਪ ਹੈ. "ਗ੍ਰਿਹ ਅੰਧ ਕੂਪਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਕੂਪਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੂਪ. ਖੂਹਾ. ਕੁ (ਪ੍ਰਿਥੀ) ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਪਾੜ. "ਮੁਹਿ ਕਾਢੋ ਭੁਜਾ ਪਸਾਰਿ ਅੰਧ ਕੂਪਾਰੀਆ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ਬਾਂਹ ਵਧਾਕੇ ਅੰਧੇਰੇ ਖੂਹ ਤੋਂ ਕੱਢੋ। ੨ ਅਕੂਪਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਅਕੂਪਾਰ.

ਕੂਬਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਬਜਾ.

ਕੂਮ. ਕੂਮਲ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਧਰਮੰਕੁਰ, ਸੰਕੁਲ ਕੂਮ ਦਲੰ, ਜਿੰਹ ਸ਼ਾਖ ਬਢੀ ਸੁਮਤੀ ਸੁਖ ਭਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੂਮਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੋਮਲਦਲ. ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ. "ਕਾਇਆ ਕੂਮਲ ਫੁਲ ਗੁਣ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਕੂਯਸ਼. ਫ਼ਾ کویش ਉਸ ਦਾ ਕੂਚਾ. ਉਸ ਦੀ ਗਲੀ.

ਕੂਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੂੜ. ਝੂਠ. ਅਸਤ੍ਯ. "ਸੁਖ ਸੰਪਤਿ ਭੋਗ ਇਸ ਜੀਅ ਕੇ ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਨਾਨਕ ਜਾਨੇ ਕੂਰ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਕਾਇਰ. ਬੁਜ਼ਦਿਲ. "ਸੂਰ ਕੂਰ ਤਿਹ ਠਾਂ ਪਰਖੈਹੈਂ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਤੁੱਛ. ਘਟੀਆ. "ਕਹਾਂ ਕਿਨੂਨੀ ਕੂਰ ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੨) ੪ ਕ੍ਰੂਰ. ਭਯੰਕਰ. ਡਰਾਂਵਣਾ। ੫ ਦਯਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਰਹਮ। ੬ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੂੜਾ. ਗੁੱਦੜ. ਕਤਵਾਰ.

"ਕਬਹੂ ਕੂਰਨ ਚਨੇ ਬਿਨਾਵੈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਕਦੇ ਕੂੜੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦਾਣੇ ਚੁਗਵਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੭ ਕੋਰ (ਅੰਧੇ) ਲਈ ਭੀ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੂਰ ਸਹੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰ.

ਕੂਰਮ. ਸੰ. ਕੂਰ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੱਛੂ ਕੁੰਮਾ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਦੂਜਾ ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੱਛਪ ਅਵਤਾਰ। ੩ ਦਸ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਣ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀਆਂ ਪਲਕਾਂ ਖੁਲਦੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੱਛੂਅਵਤਾਰ ਦੀ ਕਥਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ। ੫ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਇੱਕ ਦੇਵਰਿਖਿ. "ਮਛੁ ਕਛੁ ਕੂਰਮੁ ਆਗਿਆ ਅਉਤਰਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕੂਰਮਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕੂਰਮ ੪ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣ.

ਕੂਰਮਾਪਾਲ, ਕੂਰਮਾਪਾਲੁ. ਸੰ. ਕੂਰ੍ਮਪਲਯੰਕ. ਕੱਛੂ ਦੀ ਸੇਜਾ. ਕੱਛੂਰੂਪ ਪਲੰਘ. "ਕੂਰਮਾਪਾਲੁ ਸਹਸ੍ਰਫਨੀ, ਬਾਸਕੁ ਸੇਜਵਾਲੂਆ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਕੱਛੂ ਅਤੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਪਲੰਘ, ਵਾਸੁਕਿਨਾਗ ਸੇਜਬੰਦ.

ਕੂਰਮੁ. ਦੇਖੋ, ਕੂਰਮ.

ਕੂਰਾ. ਵਿ—ਝੂਠਾ. ਅਸਤ੍ਯ. "ਬਿਨਸੈ ਭ੍ਰਮ ਕੂਰਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਗਲ ਬਿਨਾਸੇ ਰੋਗ ਕੂਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਕੂਰੇ ਗਾਂਢਨ ਗਾਂਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਕੂੜਾ. ਕਤਵਾਰ. "ਕੇਤਕ ਕੂਰਾ ਕਰਹਿਂ ਸਕੇਲਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੂਖਮ ਕੀੜਾ. ਪੂਰਾ.

ਕੂਰਿ. ਕੂਰ ਸੇ. ਝੂਠ ਨਾਲ. ਅਸਤ੍ਯ ਕਰਕੇ. "ਨਹਿ ਮਿਲੀਐ ਪਿਰ ਕੂਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੂਰਤਾ. ਅਸਤ੍ਯਤਾ. ਝੂਠਪਨ. "ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਕੂਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਕੂਰੀ.

ਕੂਰੀ. ਵਿ—ਕੂੜੀ. ਝੂਠੀ.

ਕੂਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ। ੨ ਸੈਨਾ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ। ੩ ਪਹਾ. ਨਾਲਾ. ਛੋਟੀ ਨਦੀ. ਸੰ. ਕੁਲ੍ਯਾ. ਕੂਲ੍ਹ. "ਜਾਇ ਰਲਿਓ ਢਲਿ

---

*कूपमिवाचरतीति कूपायते कूपायत इति कूपायः (तत्करोति तदाचष्टे) इतिणिच्.

ਕੂਲਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕੂਲੁ ਵਿੱਚ ਜਾਇ ਰਲਿਓ.

ਕੂਲਧਾਰੀ. ਨਦੀ. ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਣ (ਖਾਰਣ) ਵਾਲੀ. "ਤਹਾਂ ਸ੍ਰੌਣ ਕੀ ਕੂਲਧਾਰੀ ਬਿਰਾਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਕੂਲਾ. ਵਿ—ਕੋਮਲ. ਨਰਮ. "ਸਘਨ ਬਾਸ ਕੂਲੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ਕੋਮਲ ਬਿਰਛਾਂ ਵਿੱਚ ਗਾੜ੍ਹੀ ਸੁਗੰਧਿ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਹੈ.

ਕੂਲਿ. ਕੂਲੁ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਕੂਲ ੩.

ਕੂਲੁ. ਦੇਖੋ, ਕੂਲ ੩.

ਕੂੜ. ਸੰਗਯਾ—ਕੂਟ. ਅਸਤ੍ਯ. ਝੂਠ. "ਕੂੜ ਕਪਟ ਕਮਾਵੈ ਮਹਾਦੁਖ ਪਾਵੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਕੂੜ ਬੋਲਿ ਬਿਖੁ ਖਾਵਣਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਕੂੜਕਬਾੜ. ਸੰਗਯਾ—ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ. ਸੰਬਰਣ ਅਤੇ ਟੁੱਟੀ ਫੁੱਟੀ ਵਸ੍ਤੁ। ੨ ਅਸਤ੍ਯ ਅਤੇ ਮੰਦੇ ਖ਼ਿਆਲ. "ਛੋਡਹੁ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕੂੜਕਬਾੜਾ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਕੂੜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਤਵਾਰ. ਸੰਬਰਣ। ੨ ਵਿ—ਝੂਠਾ. ਕੂਟ ਸਹਿਤ. "ਕੂੜਾ ਲਾਲਚੁ ਛੋਡੀਐ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੂੜਾਵਾ, ਕੂੜਾਵੀ ਵਿ—ਝੂਠਾ. ਕੂੜਤਾ ਵਾਲਾ. ਅਸਤ੍ਯਤਾ ਸਹਿਤ. ਝੂਠੀ."ਹਭੇ ਸਾਕ ਕੂੜਾਵੇ ਡਿਠੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਕੂੜਿ. ਝੂਠ ਕਰਕੇ. ਝੂਠ ਨਾਲ. "ਕੂੜਿ ਵਿਗੁਤੀ ਤਾ ਪਿਰਿ ਮੁਤੀ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਕਪਟ। ੨ ਝੂਠੇ ਦਾ. "ਕੂੜਿ ਕੂੜੈ ਨੇਹੁ ਲਗਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਝੂਠੇ ਦਾ ਝੂਠ ਨਾਲ (ਭਾਵ—ਅਸਤ੍ਯ ਪਦਾਰਥਾਂ ਨਾਲ) ਸਨੇਹ ਲੱਗਾ.

ਕੂੜਿਆਰ. ਵਿ—ਅਸਤ੍ਯਵਾਦੀ. ਝੂਠ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. "ਅਸੰਖ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੇ ਫਿਰਾਹਿ." (ਜਪੁ)

ਕੂੜਿਆਰਿ. ਝੂਠ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਝੂਠੀ. "ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਕੂੜਿਆਰਿ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਕੂੜਿਆਰੀ. ਝੂਠਾ. ਅਸਤ੍ਯਵਾਦੀ. "ਕੂੜਿਆਰੀ ਰਜੈ ਕੂੜਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕੂੜੀ. ਵਿ—ਝੂਠੀ. "ਕੂੜੀ ਰਾਸਿ ਕੂੜਾ ਵਾਪਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕੂੜ ਵਾਲਾ. ਝੂਠਾ. ਛਲੀਆ. "ਕੂੜੀ ਪੂਰੇ ਥਾਉ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੨) ਪਾਖੰਡੀ ਭਲਿਆਂ ਦਾ ਥਾਉਂ ਪੂਰਦਾ ਹੈ. ਸਚਿਆਰਾਂ ਦੀ ਜਗਾ ਮੱਲਬੈਠਦਾ ਹੈ.

ਕੂੜੁ. ਦੇਖੋ, ਕੂੜ. "ਕੂੜੁ ਰਾਜਾ ਕੂੜੁ ਪਰਜਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੂੜੇ. ਝੂਠੇ. ਅਸਤ੍ਯਵਾਦੀ। ੨ ਝੂਠ ਵਿੱਚ. "ਅਸੰਖ ਕੂੜਿਆਰ ਕੂੜੇ ਫਿਰਾਹਿ." (ਜਪੁ)

ਕੂੜੈ. ਝੂਠ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕੂੜਿ ੨.

ਕੂੜੋ ਕੂੜ. ਵਿ—ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸਤ੍ਯ. ਝੂਠ ਹੀ ਝੂਠ. "ਕੂੜੋ ਕੂੜ ਕਰੇ ਵਾਪਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਕੇ. ਸਰਵ—ਕਿਆ. ਕੀ। ੨ ਕੋਈ. "ਜੇ ਤਿਸੁ ਨਦਰਿ ਨ ਆਵਈ ਤ ਵਾਤ ਨ ਪੁਛੈ ਕੇ." (ਜਪੁ) ੩ ਪ੍ਰਤ੍ਯ. ਦੇ. ਕੇ. "ਤਿਨ ਕੇ ਨਾਮ ਅਨੇਕ ਅਨੰਤ." (ਜਪੁ) ੪ ਵਿ—ਕਈ. ਅਨੇਕ. "ਤਿਥੈ ਭਗਤ ਵਸਹਿ ਕੇ ਲੋਅ." (ਜਪੁ) ੫ ਵ੍ਯ—ਕੈ. ਅਥਵਾ. ਜਾਂ. "ਜੋ ਉਪਜਿਓ ਸੋ ਬਿਨਸ ਹੈ ਪਰੋ ਆਜ ਕੇ ਕਾਲ." (ਸ. ਮ: ੯) ਪਰਸੋਂ, ਅੱਜ ਜਾਂ ਕਲ੍ਹ.

ਕੇਉ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ. "ਕੇਉ ਨਿਰਾਸਾ ਹੋਇ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਕੇਉਟ. ਦੇਖੋ, ਕੇਵਟ.

ਕੇਉੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੇਵੜਾ.

ਕੇਊ. ਸਰਵ—ਕੋਈ. ਕੋਊ.

ਕੇਇ, ਕੇਈ ਸਰਵ—ਕੋਈ. "ਆਖਹਿ ਸਿ ਭਿ ਕੇਈ ਕੇਇ." (ਜਪੁ) "ਕੇਈ ਲਾਹਾ ਲੈਚਲੇ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) ੨ ਕੇਈਕੇਇ. ਵਿਰਲੇ.

ਕੇਸ. ਸੰ. ਕੇਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਸਿਰ ਦੇ ਰੋਮ. "ਕੇਸ ਸੰਗਿ

ਦਾਸ ਪਗ ਝਾਰਉ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ਕੇਸ,ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਕਕਾਰ (ਕੱਕਾ) ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੁੰਡਨ। ੨ ਕ (ਜਲ) ਦਾ ਈਸ਼. ਵਰੁਣ. ਜਲਪਤਿ। ੩ ਫ਼ਾ کیش ਕੇਸ਼. ਤ਼ਰੀਕ਼ਾ. ਰਿਵਾਜ. ਦਸ੍ਤੂਰ। ੪ ਆਦਤ. ਸੁਭਾਉ। ੫ ਧਰਮ. ਮਜ਼ਹਬ। ੬ ਖ਼ਲੀਜ ਫ਼ਾਰਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਟਾਪੂ.

ਕੇਸਉ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਵ. "ਪਿੰਡ ਪਤਲਿ ਮੇਰੀ ਕੇਸਉ ਕਿਰਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਪਿੰਡ ਪੱਤਲ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਯਾ ਮੇਰੀ ਕੇਸ਼ਵ (ਕਰਤਾਰ) ਹੈ.

ਕੇਸਅਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਸਤਰਾ। ੨ ਰੋਮਨਾਸ਼ਨੀ.

ਕੇਸਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੋਟੀ ਪੱਗ,ਜੋ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਪਹਿਰੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕੇਸਕੋਟ } **ਕੇਸਗੜ੍ਹ** } ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ (ਉਲਥਾ) ਕਰਕੇ ਕੇਸਕੋਟ ਅਤੇ ਕੇਸਦੁਰਗ ਆਦਿਕ ਨਾਉਂ ਬਣਾਦਿੱਤੇ ਹਨ. ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗੁਰਧਾਮ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਦਾਨ ਦੇਕੇ ਮੁਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਜੀਵਨਦਾਨ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕੇਸ਼ ਰੱਖਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਖ਼ਾਲਸੇ ਦਾ ਤੀਜਾ ਤਖਤ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜੋ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹਨ, ਉਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ 'ਕੇਸਗੜ੍ਹ' ਦੇਖੋ.

ਕੇਸਗੁੜ. ਦੇਖੋ, ਗੁੜਾਕੇਸ.

ਕੇਸਦੁਰਗ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਗੜ੍ਹ.

ਕੇਸਧਾਰੀ. ਵਿ—ਕੇਸ਼ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਮੁੰਡਨ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ। ੩ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.

ਬਚਨ ਗੁਰੁਦੇਵ ਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਐਸੋ ਕੀਓ
ਮੁਕਤਿ ਕੀ ਯੁਕਤਿ ਐਸੇ ਬਿਚਾਰੀ,
ਰਚੇ ਕਰਤਾਰ ਯੌਂ ਰਚੀ ਆਕਾਰ ਤੇ
ਜਪੈਗੀ ਜਾਪ ਸੁਭ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਰਿ ਸਾਰੀ,
ਤਤ੍ਰ ਕੋ ਧਾਰਕੈ ਜੀਤ ਬੋਲੀ ਫਤੇ
ਮਾਰ ਦੂਤਨ ਕੀਓ ਭਸਮ ਛਾਰੀ,
ਭਯੋ ਜੈਕਾਰ ਤ੍ਰੈਲੋਕ ਚੌਦੈਂ ਭਵਨ
ਅਚਲ ਪਰਤਾਪ ਗੁਰੁ ਕੇਸ਼ਧਾਰੀ.
(ਗੁਰੁਸ਼ੋਭਾ)

ਕੇਸ਼ਪਾਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ.

ਕੇਸਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁੰਕੁਮ. ਕਸ਼ਮੀਰਜ. ਕੁੰਗੂ. "ਕੇਸਰ ਕੁਸਮ ਮਿਰਗਮੈ ਹਰਣਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਦੀ ਗਰਦਨ ਦੇ ਲੰਮੇ ਰੋਮ. ਅਯਾਲ। ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰੀ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕੇਸ਼ਰ ਭੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ। ੪ ਡਿੰਗ. ਮੌਲਸਰੀ. ਬਕੁਲ.

ਕੇਸਰੀ. ਵਿ—ਕੇਸਰ ਦੇ ਰੰਗ ਰੰਗਿਆ। ੨ ਕੇਸਰ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਨੂਮਾਨ ਦਾ ਪਿਤਾ। ੪ ਘੋੜਾ। ੫ ਸਿੰਹ. ਬਬਰਸ਼ੇਰ. ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਕੇਸਰ (ਅਯਾਲ) ਵਾਲੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕੇਸਰੀ (ਕੇਸਰਿਨ੍) ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਕੇਸ਼ਰੀ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ.

ਕੇਸਰੀਆ. ਸ਼ੇਰ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਰੀ ੫। ੨ ਵਿ— ਕੇਸਰਰੰਗਾ.

ਕੇਸਰੀਆਬਾਹੀ. ਸੰ. ਕੇਸਰਿਵਾਹਨੀ. ਦੁਰਗਾ, ਜੋ ਸ਼ੇਰ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਹਨ ਸਿੰਘ ਹੈ. "ਕੇਸਰੀਆਬਾਹੀ ਕੌਮਾਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੇਸਰੀਚੰਦ. ਜਸਵਾਲ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਆਨੰਦ-ਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਮੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਉਦਯ ਸਿੰਘ। ੨ ਰਾਜਾ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀ ਦਾ ਸਾਲਾ, ਜੋ ਵਜ਼ੀਰ ਪਰਮਾਨੰਦ (ਪੰਮੇ) ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਕੇਸਰੀਬਾਹਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਰੀਆਬਾਹੀ.

ਕੇਸਵ. ਸੰ. ਕੇਸ਼ਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਲਾਘ੍ਯਾ ਯੋਗ੍ਯ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕੇਸ਼. ਸੁੰਦਰ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ, ਵਿਸ਼ਨੁ। ੨ ਕ (ਬ੍ਰਹਮਾ) ਈਸ਼ (ਸ਼ਿਵ), ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. "ਕੇਸਵ ਕਲੇਸਨਾਸ ਅਘ-ਖੰਡਨ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਕੇਸ਼ਿ ਦੈਤ੍ਯ ਦੇ ਮਾਰਣ

ਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਿਸਨਦੇਵ।* ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਕਰਤਾਰ. †

ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ. ਵਿ—ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸੇਵਕ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਵ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਮਹਾਨ ਕਵਿ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਿਤ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸਨਾਢ੍ਯ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੀ. ਸ਼ਿਵਸਿੰਘਸਰੋਜ ਵਿੱਚ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੨੪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਬਣਾਏ ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥ ਕਵਿਪ੍ਰਿਯਾ, ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਆਦਿਕ ਕਵਿਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਵਡੇ ਆਦਰ ਯੋਗ੍ਯ ਹਨ. ਓਰਛਾ ਦੇ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ ਨੇ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ੨੧ ਗ੍ਰਾਮ ਦਿੱਤੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਰੇਸ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੇਸੋਦਾਸ ੨.

ਕੇਸਾਇਓ. ਸੰ. ਕੇਸ਼ੈः ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ. ਕੇਸੋਂ ਸੇ. "ਚਰਨ ਝਾਰੀ ਕੇਸਾਇਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕੇਸ਼ਾਂਤਕ. ਸੰਗਯਾ—ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਉਸਤਰਾ। ੨ ਰੋਮਨਾਸ਼ਕ ਚੂਰਣ. ਰੋਮਨਾਸਨੀ

ਕੇਸਿ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸੀ। ੨ ਕੇਸਾਂ ਨਾਲ.

ਕੇਸੀ. ਸੰ.ਕੇਸ਼ਿਨ੍—ਕੇਸ਼ੀ.ਵਿ—ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ-ਇੱਕ ਦਾਨਵ, ਜੋ ਕੰਸ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਘੋੜੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਾਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਆਇਆ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਬਾਂਹ ਪਾਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਹਰੇ. "ਕੇਸੀ ਕੰਸ ਮਥਨੁ ਜਿਨਿ ਕੀਆ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੇਸ਼ੀ ਹੈ,ਜੋ ਕੇਸ਼ (ਕਿਰਣਾਂ) ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਕੇਸਾਂ ਤੋਂ. "ਕੰਸ ਕੇਸੀ ਪਕੜਿ ਗਿਰਾਇਆ." (ਚੰਡੀ ੩) ੫ ਕੇਸਾਂ ਕਰਕੇ. "ਨਾ ਸਤਿ ਮੂੰਡ ਮੁਡਾਏ ਕੇਸੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ੧ ਮ: ੧) ਸੱਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਨਾ ਮੂੰਡ ਮੁਡਾਏ, ਨਾ ਕੇਸਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ.

ਕੇਸੀਸਨਾਨ. ਸੰਗਯਾ—ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਕੇਸ ਸਨਾਨ.

ਕੇਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸੀ ੨. "ਕੰਸ ਕੇਸੁ ਮਰਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਕੰਸ ਕੇਸੁ ਚਾਂਡੂਰੁ ਨ ਕੋਈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੇਸੂ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਸੁਕ.

ਕੇਸੋ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਵ. "ਕੇਸੋ ਕੀਓ ਨ ਮੀਤੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੇਸੋਗੋਪਾਲ. ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪਾਲਕ ਕੇਸ਼ਵ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵ ਉੱਪਰ ਦਇਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜਗਤਪਾਲਕ ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਵ ੨. "ਕੇਸੋਗੋਪਾਲ ਪੰਡਿਤ ਸਦਿਅਹੁ." (ਸਦੁ)

ਕੇਸ਼ੋੱਤਮਾ. ਵਿ—ਉੱਤਮ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲੀ. ਸੁਕੇਸ਼ੀ.

ਕੇਸੋਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਵਦਾਸ। ੨ ਇੱਕ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਮੰਤ੍ਰਸ਼ਕਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਦੁਰਗਾ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਵਾ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਕੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਗਿਆ.ਕੇਸੋਦਾਸ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਪੜ੍ਹਾਉਣੋਂ ਭੀ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਕੇਸੌ. ਦੇਖੋ, ਕੇਸਵ. "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕੇਸੌ ਜਗਿ ਜੋਗੀ." (ਬਿਲਾ)

ਕੇਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ. "ਸੁਆਮੀ ਮਿਲੀਐ ਕੇਹ ?" (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ."ਇਕ ਬੂੰਦ ਨ ਪਵਈ ਕੇਹ."(ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧) ਦੇਖੋ, ਪਵਈ। ੩ ਵਿ—ਕੁਝ. ਤਨਿਕ. "ਨਾਨਕ ਰੰਗੁ ਨ ਉਤਰੈ ਬਿਆ ਨ ਲਗੈ ਕੇਹ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੪ ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਤਾਂਈ.

ਕੇਂਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ. ਕਿਸੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. ੨ ਵਿ—ਕੁਛ. ਕੁਝ. "ਤਿਸੁ ਬਿਨੁ ਆਨ ਨ ਕੇਂਹ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਕੇਹਰਾ. ਸਰਵ—ਕੇਹੜਾ. ਕੌਨਸਾ.

---

* ਦੇਖੋ, ਵਿਸਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫, ਅ: ੧੬.

† अंशतो ये प्रकाशंते मम ते केश संज्ञिताः
सर्वज्ञाः केशवं तस्मात् प्राहुर्मां द्विज सत्तमाः
(महाभारत)

ਕੇਹਰਿ } ਸੰ.ਕੇਸਰੀ ਸਿੰਘ. ਕੇਸਰ (ਅਯਾਲ) ਵਾਲਾ.
ਕੇਹਰੀ } "ਅਜ ਕੈ ਵਸਿ ਗੁਰੁ ਕੀਨੋ ਕੇਹਰਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਅਜ ਨੰਮ੍ਰਭਾਵ, ਅਤੇ ਕੇਹਰਿ ਘਮੰਡ ਹੈ.

ਕੇਹਰੀਬਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਬਾਰ (ਜੰਗਲ) ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੇਹਰ (ਸ਼ੇਰ) ਹੋਣ. "ਇਕ ਦਿਵਸ ਵਹ ਗਯੋ ਸ਼ਿਕਾਰਾ। ਜਾਂ ਦਿਸ ਹੁਤੀ ਕੇਹਰੀਬਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੭)

ਕੇਹਰੋ
ਕੇਹੜਾ } ਸਿੰਧੀ. ਸਰਵ—ਕੌਨਸਾ. ਕੌਨ. "ਪ੍ਰਭ ਥਾਨੁ ਤੇਰੋ ਕੇਹਰੋ ?" (ਕਾਨ ਮ: ੫)
ਕੇਹੜੋ

ਕੇਹਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸਾ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ। ੨ ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ. "ਬੁਰਾ ਕਰੇ ਸੋ ਕੇਹਾ ਸਿਝੈ ?" (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਕੇਹਿ. ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੂੰ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਤਿ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਉਂਕਰ. ਕਿਵੇਂ. "ਗੁਣਹੀਣੀ ਸੁਖ ਕੇਹਿ?" (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੇਹਿਆ. ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦਾ.

ਕੇਹੁ. ਸਰਵ—ਕੋਈ. "ਊਨ ਥਾਉ ਨ ਕੇਹੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਕੇਹੇ. ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦੇ.

ਕੇਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੇਕੜਾ. ਕਰਕਟ. ਬਿੱਛੂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਲਾਲਰੰਗੀ ਮੱਛੀ.

ਕੇਕਈ. ਸੰ. ਕੈਕੇਯੀ. ਕੇਕਯ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਅਸ਼੍ਵਪਤਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਭਰਤ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ.

ਕੇਕਈਨੰਦਨ. ਕੈਕੇਯੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਭਰਤ.

ਕੇਕਯ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਕੱਕਾ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਕੇਕਯ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਵਸਤੁ। ੩ ਕੇਕਯ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕੱਕਾ ਦਾ. "ਅਸਿਤ ਕਰਣ ਪ੍ਰਭਾਸਤ ਕੇਕਯ." (ਰਾਮਾਵ) ਕੇਕਯ ਦੇ ਘੋੜੇ ਕਾਲੇ ਕੰਨਾਂ ਵਾਲੇ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਰਹੇ ਹਨ। ੩ ਬਿਆਸ ਅਤੇ ਸਤਲੁਜ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼.

ਕੇਕਯੀ. ਦੇਖੋ, ਕੇਕਈ.

ਕੇਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੋਰ ਦੀ ਧੁਨਿ (ਆਵਾਜ਼).

ਕੇਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੋਰ. ਕੇਕਾਧੁਨਿ ਵਾਲਾ.

ਕੇਚਿਤ. ਸਰਵ—ਕੋਈ ਇੱਕ. ਕੋਈ ਕੋਈ.

ਕੇਜਮ. ਅ਼ قصم ਕ਼ਸਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤੋੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਤਲਵਾਰ. ਖੜਗ. "ਜਾਪੇ ਛੱਪਰ ਛਾਇ ਬਣੀਆਂ ਕੇਜਮਾਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਧੂਹੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਅਜੇਹੀਆਂ ਬਣ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਮਾਨੋ ਯੁੱਧਭੂਮਿ ਪੁਰ ਛੱਪਰ ਛਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਕੇਜਮਾ. ਤਲਵਾਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕੇਜਮ ੨.

ਕੇਡਾ
ਕੇਡੀ } ਕਿਤਨਾ-ਵਡਾ. ਕਿਤਨੀ ਵਡੀ.

ਕੇਤ. ਸਰਵ-ਕਿਯੰਤ. ਕਿਤਨੇ. "ਉਠਿ ਸਿਧਾਰੇ ਕੇਤ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਕਿਤਨੀ. ਕਿਸ ਕ਼ਦਰ. "ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਕਹੁ ਕੇਤ ਚਲਾਈ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਗੁਣ ਨਾਇਕਾ ! ਗੁਣ ਕਹੀਐ ਕੇਤ ?" (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਕਿਸੇ. "ਕਾਰਜ ਨਾਹੀ ਕੇਤ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੪ ਕਯੋਂ (ਕਿਉਂ). "ਤਾਂ ਡਰੀਐ ਕੇਤ ?" (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੫ ਸੰ. ਘਰ। ੬ ਅਸਥਾਨ। ੭ ਬੁੱਧਿ। ੮ ਸੰਕਲਪ। ੯ ਅੰਨ। ੧੦ ਧੁਜਾ. ਝੰਡਾ. ਕੇਤੁ ਅਤੇ ਕੇਤ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ। ੧੧ ਦੇਖੋ, ਕਿਤੁ ੩.

ਕੇਤਕ. ਵਿ—ਕਿਤਨੇ। ੨ ਕਿਸ ਕ਼ਦਰ. "ਮੈਂ ਮੂਰਖ ਕੀ ਕੇਤਕ ਬਾਤ ਹੈ ਕੋਟਿ ਪਰਾਧੀ* ਤਰਿਆ ਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਕਹੁ ਕੇਤਕ ਬਾਤ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਕੇਤਕਿ
ਕੇਤਕੀ } ਸੰ.ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੇਵੜਾ. ਕੇਉੜਾ. L.Pandanus Odoratissimus। ੨ ਕੇਵੜੇ ਦਾ ਫੁੱਲ.

* ਅਪਰਾਧੀ.

ਇਸ ਦਾ ਅਰਕ ਅਤੇ ਇਤਰ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੇਵੜਾ ਅਤੇ ਕੰਟਕ.

ਕੇਤਨਿ. ਵਿ—ਕੇਤ ਘਰ ਵਾਲੀ. "ਗੋਲਾ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਉਚਰ ਕੇਤਨਿ ਪਦ ਕਹੁ ਅੰਤ." (ਸਨਾਮਾ) ਗੋਲੇ ਦਾ ਹੈ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਬੰਦੂਕ. ਤੋਪ.

ਕੇਤੜਾ, ਕੇਤਾ, ਕੇਤਿਕ, ਕੇਤੀ } ਸੰ. ਕਤਿ—ਕਿਯਤ. ਵਿ—ਕਿਤਨਾ. ਕਿਤਨੀ. ਕਿਸ ਕ਼ਦਰ. "ਆਖਉ ਕੇਤੜਾ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ:੧) "ਜਲ ਮਹਿ ਕੇਤਾ ਰਾਖੀਐ ਅਭਅੰਤਰਿ ਸੂਕਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਕੇਤੀ ਦਾਤਿ ਜਾਣੈ ਕੌਣੁ ਕੂਤੁ." (ਜਪੁ)

ਕੇਤੁ. ਕਿਸ. "ਕਰਿ ਅਨਰਥ ਦਰਬ ਸੰਚਿਆ ਸੋ ਕਾਰਜ ਕੇਤੁ ?" (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਨਿਸ਼ਾਨ. ਧੁਜਾ. "ਜਿਨਿ ਦੁਖ ਕਾ ਕਾਟਿਆ ਕੇਤੁ." (ਧਨਾ ਮ:੫) ਭਾਵ—ਦੁਖ ਦਾ ਰਾਜ ਦੂਰ ਕਰਦਿੱਤਾ।
੩ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਗ੍ਰਹ, ਜੋ ਸਿੰਹਿਕਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਿਪ੍ਰਚਿੱਤਿ ਦਾਨਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਨੌ ਗ੍ਰਹਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ। ੪ ਰੋਗ। ੫ ਪੂਛਲ ਤਾਰਾ. ਬੋਦੀ ਵਾਲਾ ਤਾਰਾ. Comet। ੬ ਸਰਦਾਰ. ਮੁਖੀਆ। ੭ ਬਾਉਨਾ. ਵਾਮਨ। ੮ ਦੇਖੋ, ਕੇਤ.

ਕੇਤੁਮਾਛੀ. ਸੰਗਯਾ—ਮੱਛੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਜਾ ਵਿੱਚ, ਕਾਮ. मत्स्यकेतु. ਮੱਛਕੇਤੁ. "ਸਜੀ ਸੈਨ ਆਛੀ, ਮਨੋ ਕੇਤੁਮਾਛੀ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਕੇਤੁਮਾਲ. ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੰਬੁਦ੍ਵੀਪ ਦੇ ਨੌ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖੰਡ. "ਕੇਤੁਮਾਲ ਜਹਿਂ ਖੰਡ ਸੁਹਾਵਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੇਤੇ, ਕੇਤੇਕਿ, ਕੇਤੇਕੇ } ਵਿ—ਕਿਤਨੇ. ਕਿਤਨੇ ਇੱਕ. "ਕੇਤੇ ਇੰਦ ਚੰਦ ਸੂਰ ਕੇਤੇ." (ਜਪੁ) "ਜੀਵਨਾ ਵੀਚਾਰਿ ਦੇਖਿ ਕੇਤੇਕੇ ਦਿਨਾ ?" (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਕੇਤੈ. ਕਿਤਨੇ ਹੀ. ਅਨੇਕਾਂ. "ਕਹਨ ਕਹਾਵਨ ਕਉ ਕਈ ਕੇਤੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕੇਤ੍ਵਾਯੁਧ. ਕੇਤੁ (ਧੁਜਾ) ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ). "ਸਕਲ ਮੀਨ ਕੇ ਨਾਮ ਕਹਿ ਕੇਤ੍ਵਾਯੁਧ ਕਹਿ ਅੰਤ." (ਸਨਾਮਾ) ਮੱਛ ਦੇ ਨਾਉਂ ਲੈਕੇ ਅੰਤ ਕੇਤੁ ਅਤੇ ਆਯੁਧ ਪਦ ਦੇਓ. ਜਿਵੇਂ—ਝਖਕੇਤੁ, ਮਕਰਕੇਤੁ, ਮੱਛਕੇਤੁ, ਮਤਸ੍ਯਕੇਤੁ, ਮੀਨਕੇਤੁ-ਆਯੁਧ. ਕਾਮ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਤੀਰ.

ਕੇਦਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਖੇਤ। ੨ ਕਿਆਰਾ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ (ਜਲ) ਨੱਕਾ ਦਾਰ (ਵੱਢ) ਕੇ ਦਾਖ਼ਿਲ ਕਰੀਏ। ੩ ਇੱਕ ਤੀਰਥ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਗੜ੍ਹਵਾਲ (ਯੂ. ਪੀ) ਵਿੱਚ ਰੁਦ੍ਰਹਿਮਾਲੇ ਦੀ ਬਰਫਾਨੀ ਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਪੰਥ ਦੀ ਚੋਟੀ ਤਲੇ ਇੱਕ ਟਿੱਲੇ ਉੱਤੇ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੧੧੭੫੩ ਫੁਟ ਹੈ. ਏਥੇ ਸਦਾ-ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਝੋਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਮਹਾਦੇਵ ਹੈ. ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਾਂਡਵਾਂ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਝੋਟਾ ਬਣਕੇ ਆਏ.* ਪੁਜਾਰੀ ਮੰਦਿਰ ਦੇ ਜੰਗਮ ਹਨ. "ਕੁੰਭਿ ਜਉ ਕੇਦਾਰ ਨ੍ਹਾਈਐ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) "ਕਪੜ ਕੇਦਾਰੈ ਜਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਕੇਦਾਰਨਾਥ. ਸ਼ਿਵ. ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰ ੩.

ਕੇਦਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੇਦਾਰ ੩. "ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਕੇਲ ਕੇਦਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਕਲਯਾਣ ਠਾਟ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਪੂਰਣ ਰਾਗ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਮੱਧਮ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਤੀਵ੍ਰ ਦੋਵੇਂ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਨਿਸ਼ਾਦ ਭੀ ਦੋਵੇਂ ਹਨ. ਸ਼ੁੱਧ ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਸ਼ੜਜ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਤੀਵ੍ਰ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਦੁਰਬਲ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਸ਼ਰਗਮ—ਨ ਸ਼ ਮ, ਗ ਪ, ਮੀ ਪ ਧ ਨਾ ਧ ਪ, ਸ਼ ਨਾ ਧ ਪ, ਮੀ ਪ ਧ ਪ ਮ, ਰ ਸ਼.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਕੇਦਾਰੇ ਦਾ ਤੇਈਹਵਾਂ

* ਅਰਜੁਨ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਝੋਟੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਪਨਾਹ ਲਈ. ਧੜ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਧਸ ਗਿਆ ਕੇਵਲ ਪਿੱਠ ਬਾਹਰ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਲੋਕ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਚਾਰ ਹੋਰਨਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਤੇ ਹੋਂਦੀ ਹੈ— ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਤੁੰਗਨਾਥ ਤੇ, ਮੂੰਹ ਦੀ ਰੁਦ੍ਰਨਾਥ ਤੇ, ਨਾਭੀ ਦੀ ਮਧ੍ਯਮੇਸ਼੍ਵਰ ਤੇ, ਸਿਰ ਅਤੇ ਜਟਾ ਦੀ ਕਲਪੇਸ਼੍ਵਰ ਤੇ. ਇਹ ਪੰਜੇ ਅਸਥਾਨ ਪੰਜ ਕੇਦਾਰ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਨੰਬਰ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਿਦਾਰਾ.

ਕੇਦਾਰੀ. ਵਟਾਲੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਲੂੰਬਾ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਕੇ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈ ਮੰਜੀਆਂ.

ਕੇਂਦ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧੁਰ (ਲੱਠ) ਦਾ ਮੱਧ ਭਾਗ. ਘੇਰੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਥਾਂ. ਮਰਕਜ਼ the centre * of a circle.

ਕੇਨ. ਕੀਅਨ. ਕੀਤੇ. ਕਰੇ. "ਊਤਮ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੇਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੇ. ਕਿਸ ਕਰਕੇ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਵਚਨ. "ਜੇਨ ਕੇਨ ਪ੍ਰਕਾਰੇ ਹਰਿਜਸ ਸੁਨਹੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਜਿਸ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਹਰਿਯਸ਼ ਸੁਣੋ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ "ਕੇਨ" ਪਾਠ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਗਈ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸੋਦਰੁ, ਸੋਪੁਰਖੁ ਆਦਿਕ. ਕੇਨ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਤਲਵਕਾਰ" ਭੀ ਹੈ.

ਕੇਯੂਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭੁਜਬੰਦ. ਅੰਗਦ. ਬਾਜ਼ੂਬੰਦ. ਬਹੁੱਟਾ.

ਕੇਰ. ਵ੍ਯ—ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਅਵ੍ਯਯ. ਦਾ. ਕਾ. "ਗੁਰੁ ਕੇਰ ਹੁਕਮ ਸਿਰ ਧਾਰਲੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਾਂਗਟ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੇਰਸਾਹਿਬ। ੩ ਡਿੰਗ. ✓ ਲਿੰਗ. ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ.

ਕੇਰਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ "ਜੈਸੁਖ", ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ, ਤਸੀਲ ਫਾਲੀਆ, ਥਾਣਾ ਪਿੰਡੀਬਹਾਉੱਦੀਨ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ੪੦ ਮੁਰੱਬੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਲਾਈ, ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਤਲਾਉ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ.

ਇੱਥੇ ਵੈਸਾਖੀ ਚੇਤਚੌਦਸ ਅਤੇ ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਮੱਸਿਆ ਨੂੰ ਮੇਲੇ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਉਦਾਸੀ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚਿਲੀਆਂਵਾਲਾ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ੬ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਕੇਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੀਣੰ ਕਰਨਾ. ਖਿੰਡਾਉਣਾ. ਵਿਖੇਰਨਾ। ੨ ਬਾਂਸ ਦੇ ਪੋਰ ਵਿੱਚਦੀਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਦਾਣੇ ਫੈਲਾਉਣੇ (ਬੀਜਣੇ).

ਕੇਰਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਦੱਖਣੀ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਕੰਨ੍ਯਾਕੁਮਾਰੀ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੋਕਰਣ ਤੀਕ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾਬਾਰ ਟ੍ਰਾਵਨਕੋਰ ਅਤੇ ਕਨਾਰਾ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਸ ਦੀ ਕਨਾਰਾ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਕਨਾਰੀ ਕਹੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੇਰ। ੨ ਕੇਰਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੩ ਫਲਿਤਜੋਤਿਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਰਲ ਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਕੇਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੇਰਣ (ਕੀਣੰ-ਵਿਖੇਰਣ) ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਕੇਲਾ. ਕਦਲੀ। ੩ ਵ੍ਯ—ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਅਵ੍ਯਯ. ਕਾ. ਦਾ. "ਧੰਨੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜਨ ਕੇਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਕਤ ਕੀ ਮਾਈ ਬਾਪੁ ਕਤ ਕੇਰਾ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਕੇਰਿਆ. ਕੀਣੰ ਕੀਤਾ. ਖਿੰਡਾਇਆ. ਵਿਖੇਰਿਆ। ੨ ਵ੍ਯ—ਦਾ. ਕਾ.

ਕੇਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੱਚੀ ਅੰਬੀ. ਅੰਬਿਯਾ। ੨ ਕੇਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. ਦੀ. ਕੀ. "ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਕੰਧ ਜਿਉ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਕੇਰੇ. ਕੇਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇ. ਕੇ. "ਅਜਬ ਕੰਮ ਕਰਤੇ ਹਰਿ ਕੇਰੇ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਸਰਵ—ਕੇਹਰਾ (ਕੇੜ੍ਹਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਕੇੜ੍ਹੇ. ਕੌਨਸੇ.

ਕੇਰੂ. ਸਰਵ—ਕਿਸ. "ਤੂ ਆਹੋ ਕੇਰ੍ਹੇ ਕੰਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਕੇਹੜੇ. ਕੌਨਸੇ.

ਕੇਲ. ਸੰ. ਕੇਲਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰੀੜਾ. ਖੇਲ. "ਜਿਮ ਕੇਲਹੀਣ ਕੁਮਾਰ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) "ਬਾਜ ਪਏ ਤਿਸੁ ਰਬ ਦੇ ਕੇਲਾਂ ਵਿਸਰੀਆਂ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਕੇਲਾ.

* ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ, ਯੂਨਾਨੀ Kentron ਤੋਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਯੂਨਾਨੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕੇਂਦ੍ਰ ਦਾ ਇਹ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਕਦਲੀ. "ਮਾਲੀ ਕੇ ਘਰਿ ਕੇਲ ਆਛੈ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਕੇਲਿ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਬ੍ਰਿੰਦਾਵਨ. "ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਕੇਲ ਕੇਦਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਕੇਲਿਕ. ਕੈਲ. ਦੇਵਦਾਰ ਤੋਂ ਘਟੀਆ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ.

ਕੇਲਕੇਲਾਲੀ. ਵਿ—ਕੇਲਿ (ਖੇਲ) ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕੀਲਾਲੀ (ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ). ਜਿਸ ਦੀ ਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਦੇਵਤੇ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਦੇਵਤਾ ਖੇਡ ਰਹੇ ਹਨ. "ਹਰਿ ਮਿਲਿਆ ਕੇਲ-ਕੇਲਾਲੀ."(ਧਨਾ ਮ:੪)

ਕੇਲਾ. ਵਿ—ਇਕੇਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਨਿਰਲੇਪ. ਅਸੰਗ. "ਮਹਾ ਅਨੰਦ ਕਰੇ ਸਦ ਕੇਲਾ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕਦਲੀ. ਰੰਭਾ. L. Musa Sapientum. ਕੇਲੇ ਦਾ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਫਲ ਸਾਰੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. "ਕੇਲਾ ਪਾਕਾ ਝਾਰਿ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਕੰਡੀਲੇ ਝਾੜ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਕੇਲਾ ਮੰਨ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੇਲ.

ਕੇਲਾਲੀ. ਵਿ—ਕੀਲਾਲ (ਅੰਮ੍ਰਿਤ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੇਲਕੇਲਾਲੀ। ੩ ਕੀਲਾਲ (ਜਲ) ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਬੱਦਲ. ਮੇਘ.

ਕੇਲਿ. ਸੰ.ਸੰਗਯਾ—ਖੇਲ. ਕ੍ਰੀੜਾ। ੨ ਮੈਥੁਨ. ਇਸਤ੍ਰੀ-ਸੰਗ. ਰਤਿ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ. ਜ਼ਮੀਨ.

ਕੇਲੋਂ. ਸੰ. ਕਿਲਿਮ. ਸੰਗਯਾ—ਕੈਲ ਅਤੇ ਦੇਵਦਾਰੁ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ (ਦਰਜੇ ਦੀ) ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਲੱਕੜ, ਜੋ ਇਮਾਰਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

ਕੇਵ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਕੈਸੇ. ਕਿਵੇਂ. "ਤੁਝੁ ਬਾਝੁ ਪਿਆਰੇ ਕੇਵ ਰਹਾ?" (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਕੇਵ ਨੈਣੀ ਦੇਖਏ?" (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਕੇਵਟ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਦਰਾ. ਗੁਫਾ। ੨ ਸੰ. ਕੈਵਰ੍ਤ. ਮਲਾਹ. ਨੌਕਾ (ਬੇੜੀ) ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕੇਵਡ, ਕੇਵਡੁ } ਕਿਤਨਾ ਵਡਾ। "ਕੇਵਡੁ ਵਡਾ ਡੀਠਾ ਹੋਇ?" (ਸੋਦਰੁ)

ਕੇਵਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਇਕੇਲਾ. ਸਿਰਫ. "ਕੇਵਲ ਕਾਲਈ ਕਰਤਾਰ." (ਹਜ਼ਾਰੇ ੧੦) ੨ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਸ਼ੁੱਧ. ਖਾਲਿਸ. ਨਿਰੋਲ. "ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਦੀਓ ਗੁਰਮੰਤੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗਯਾ—ਦਮਦਮੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਡੇਰਾ ਦਮਦਮੇ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇਸ ਥਾਂ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਜਿਲਾ ਹਿਸਾਰ ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਰੋੜੀ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਾਲਾਂ-ਵਾਲੀ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ੪ ਮੀਲ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦੇ ਪਾਸੇ ਬਾਹਰਵਾਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰੂ-ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਇੱਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ, ਜੋ ਕਾਨੂਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬਣੀਹੋਈ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੪੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਕੇਵੜਾ. ਸੰ. ਕੇਵਿਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਇਹ ਕੇਤਕੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਕੇਤਕੀ ਨਾਲੋਂ ਫੁੱਲ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਰਕ ਅਤੇ ਇਤਰ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕੇਵੜਾ ਅਤੇ ਕੇਤਕੀ ਇੱਕ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਵੱਖ ਜਾਤਿ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਕੇਤਕੀ.

ਕੇਵਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਵਾਰੀ.

ਕੇੜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਵੱਟ. ਬਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੇੜ੍ਹਾ.

ਕੇੜ੍ਹਾ ਸਰਵ—ਕੌਣ. ਕੌਨਸਾ.

ਕੈ. ਸਰਵ—ਕਿਤਨੇ. ਕਈ. "ਕੈ ਲੋਅ ਖਪਿ ਮਰੀਜਈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਕਿਸ. "ਹਉ ਕੈ ਦਰਿ ਪੂਛਉ ਜਾਇ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਕੈ ਸਿਉ ਕਰਉ ਪੁਕਾਰ?" (ਧਨਾ ਮ:੧) ੩ ਵ੍ਯ—ਅਥਵਾ. ਜਾਂ. "ਕਰਤੇ ਕੀ ਮਿਤਿ ਕਰਤਾ ਜਾਣੈ, ਕੈ ਜਾਣੈ ਗੁਰੁ ਸੂਰਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਕੈ ਸੰਗਤਿ ਕਰਿ ਸਾਧੁ ਕੀ ਕੈ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਕਾ. ਕੇ. "ਪਹਿਲੈ ਪਹਰੈ ਰੈਣਿ ਕੈ ਵਣਜਾਰਿਆ ਮਿਤ੍ਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਰੇ) ੫ ਕਰਕੇ. ਕ੍ਰਿਤ੍ਵਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਕੈ ਪ੍ਰਦੱਖਨਾ ਕਰੀ ਪ੍ਰਣਾਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਸੰ. ਤੋਂ ਤੇ ਨਿਕਸੇ ਕੈ ਬਿਸਥਾਰ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਕੈਂ

"ਮਦ ਮਾਇਆ ਕੈ ਅੰਧ." (ਸ. ਮ: ੯) "ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿ ਕਰ ਜੌਨਿ ਕੈ ਅਜੋਨਿ ਭਏ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੭ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਯ.

ਕੈਂ. ਸਰਵ—ਕਿਸ. "ਤੁਧੁ ਨੋ ਛੋਡਿ ਜਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈਂ ਧਰਿ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕਿਸ ਪਾਸੇ ਜਾਈਏ ?

ਕੈਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਜੋਂਕਰ. ਕਿਵੇਂ. "ਕਹੋ ਸੁ ਕੈਸ ਪਾਈਐ ?" (ਅਕਾਲ)

ਕੈਂਸ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਕਾਯਸ. ਝਗੜਾ. ਫ਼ਿਸਾਦ.

ਕੈਸਰ. ਅ਼ قیصر ਕ਼ੈਸਰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ. Caesar। ੨ ਰੂਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੂਮੀਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕ਼ੈਸਰ ਉਸ ਦੀ ਸੰਗਜ੍ਞਾ ਹੈ, ਜੋ ਮਾਤਾ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੋਵੇ. ਸੋ ਰੂਮ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ "ਅਗਤੂਸ" ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕੈਸਰ ਸੰਗਜ੍ਞਾ ਹੋਈ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਥਵਾ ਸ਼ਹਨਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੋਗਿਆ.

ਕੈਸਾ, ਕੈਸਿਕ, ਕੈਸੀ, ਕੈਸੇ, ਕੈਸੋ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਦਾ. ਕੇਹੋ ਜੇਹਾ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਸੇ. ਕਿਸ ਤਰਾਂ. "ਕੈਸੇ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵੈ ?" (ਵਡ ਅ: ਮ: ੩) ਕੇਹੋ ਜੇਹੀ. ਕੇਹੀ। ੨ ਕੈਸੀ ਸ਼ਬਦ "ਜੈਸੀ" ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. "ਛਪਾ ਕਰ ਕੈਸੀ ਛਬਿ ਕਾਲਿੰਦੀ ਕੇ ਕੂਲ ਕੇ."(ਅਕਾਲ)

ਕੈਹਬਤ. ਦੇਖੋ, ਕਹਿਬਤ.

ਕੈਹਰ. ਦੇਖੋ, ਕਹਰ.

ਕੈਹਾ, ਕੈਹਾਂ } ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਕਾਂਸਜ. ਕਾਂਸੀ. "ਉਜਲੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) "ਕੈਹਾਂ ਕੰਚਨ ਤੁਟੈ ਸਾਰੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਕੈਹੀ. ਸਰਵ—ਕਿਸੇ ਦਾ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ. "ਹਿਆਉ ਨ ਕੈਹੀ ਠਾਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਮਨ ਨਾ ਢਾਹ.

ਕੈਕ. ਸਰਵ—ਕਈ ਇੱਕ. "ਦਿਨ ਕੈਕ ਗਏ."

(ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ)

ਕੈਕਯੀ, ਕੈਕੇਈ, ਕੈਕੇਯੀ } ਦੇਖੋ, ਕੇਕਈ.

ਕੈਕੈ. ਕਰਕੇ। ੨ ਕੈਕਯੀ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਜੀਤ ਜੁੱਧ ਦ੍ਵੈ ਬਰ ਲਏ ਕੈਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੨) ਕੈਕੇਯੀ ਨੇ ਦਸ਼ਰਥ ਤੋਂ ਦੋ ਵਰ ਲਏ.

ਕੈਖ਼ੁਸਰੋ. کیخسرو ਈਰਾਨ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ, ਜੋ ਕਿਆਨੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਸ਼ਾਹ ਸੀ. ਇਹ ਕੈਕਾਊਸ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਸਯਾਬਸ਼ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਧਰਮਾਤਮਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਕੈਖ਼ੁਸਰੋ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅੱਠਵੀਂ ਹਕਾਇਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ.

ਕ਼ੈਂਚੀ. ਤੁ قینچی ਸੰ. ਕਤੰਨੀ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਕਤਰਣੀ.

ਕੈਟਭ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਪਟਬੀਜਨਾ. ਖਦਜੋਤ. ਟਣਾਣਾ. ਜੁਗਨੂੰ. Glow-worm। ੨ ਮਧੁਦੈਤ ਦਾ ਭਾਈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਤੇ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਵਿਸ਼ਨੁ ਜਲ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚੋਂ (ਅਥਵਾ ਕੰਨ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ) ਦੋ ਦੈਤ ਉਪਜੇ, ਇੱਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੈਟਭ, ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਧੁ ਸੀ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨਾਭਿਕਮਲ ਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਮਾਰਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੋਏ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਯੁੱਧ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ—

"ਸ੍ਰੁਤਮੈਲ ਤੇ ਦੈਤ ਰਚੇ ਜੁਗ ਤਾ. xxx
ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਨਾਮ ਭਏ ਤਿਨ ਕੇ. xx
ਜੁੱਧ ਕਰਜੋ ਤਿਨ ਸੋਂ ਭਗਵੰਤ,
ਨ ਮਾਰ ਸਕੈ ਅਤਿ ਦੈਤ ਬਲੀ ਹੈ,
ਸਾਲ ਭਏ ਤਿਨ ਪੰਚ ਹਜਾਰ,
ਦੁਹੂੰ ਲਰਤੇ ਨਹਿ ਬਾਂਹ ਟਲੀ ਹੈ,
ਦੈਤਨ ਰੀਝ ਕਹਜੋ—"ਵਰਮਾਂਗ",
ਕਹਜੋ ਹਰਿ-"ਸੀਸਨ ਦੇਹੁ,"ਭਲੀ ਹੈ,
ਧਾਰ ਉਰੂ ਪਰ ਚਕ੍ਰ ਸੋਂ ਕਾਟਕੈ,
ਜੋਤਿ ਲੈ ਆਪਨੇ ਅੰਗ ਮਲੀ ਹੈ."

ਹਰਿਵੰਸ਼ ਦੇ ੫੨ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਦੋ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਖਿਡੌਣੇ ਬਣਾਏ, ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਣ ਪਾਏ ਤਦ ਉਹੀ ਮਧੁ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਹੋਗਏ. ਦੇਖੋ ਮਧੁ.

ਕੈਟਭਾਰਿ. ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜੋ ਕੈਟਭ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੈਟਭ ੨.

ਕੈਠਲ. ਜਿਲਾ ਸ਼ਿਮਲੇ ਵਿੱਚ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ. ਕ੍ਯੋਂਥਲ.

ਕੈਠੇ / ਕੈਠੈ ਬਾਂਗਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸ ਥਾਂ. ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ. "ਬਾਹਰਿ ਕੈਠੇ ਜਾਇਓ?" (ਗਉ ਮ: ੫) "ਦੇਹ ਨ ਹੋਤੀ ਤਉ ਮਨੁ ਕੈਠੈ ਰਹਿਤਾ?" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਸਰਵ—ਕਿਸ ਨੇ. "ਬਿਨ ਲਹਿਣੇ ਕੈਠੈ ਪਾਇਓ ਰੇ?" (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕੈਂਡਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਾਪ. ਪੈਮਾਨਾ। ੨ ਢਾਂਚਾ. ਸਾਂਚਾ। ੩ ਪੋਠੋ. ਸਰਵ—ਕਿਸ ਦਾ.

ਕੈਤਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਤਵ (ਛਲ) ਦਾ ਭਾਵ. ਕਪਟ। ੨ ਜੂਆ। ੩ ਧਤੂਰਾ। ੪ ਹਰੀ ਮਣੀ. ਸਬਜ਼ਾ। ੫ ਵਿ—ਜੁਆਰੀਆ। ੬ ਕਪਟੀ.

ਕੈਤਵਾਪਨੁਤਿ. ਦੇਖੋ, ਅਪਨੁਤਿ (ਅ).

ਕੈਥ. ਸੰ. ਕਪਿੱਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੰਗਲੀ ਨਾਸ਼ਪਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕਪਿੱਥ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਇਥ.

ਕੈਥਲ. ਕਰਨਾਲ ਜਿਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਰਨਾਲ ਤੋਂ ੧੯ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਹਿਰ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੇ ਵਸਾਇਆ. ਹਨੁਮਾਨ ਦੀ ਮਾਤਾ ਅੰਜਿਨਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਾਮ "ਕਪਿਸ੍ਥਲ" ਥਾਪਿਆ. ਭਗਤੂਵੰਸ਼ੀ ਭਾਈ ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਦੇਸੂਸਿੰਘ ਨੇ ਮੁਲਕ ਮੱਲਕੇ ਕੈਥਲ ਨੂੰ ਸਨ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਲਾਲਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪੋਤੇ ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਜ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਕੀਤਾ. ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਕਵੀਰਾਜ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸੇ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਆਦਿਕ ਪੁਸਤਕ ਰਚੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਦੇ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਹੋਈ. ਇਸ ਲਈ ੧੫ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੩ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਇਹ ਰਿਆਸਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਮਿਲਗਈ.*

ਕੈਂਥਲ ਵਿੱਚ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ— ਇੱਕ ਠੰਢਾਰ ਤੀਰਥ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ. ਬਾਹਰ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਦਸ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਇੱਕ ਨਿੰਮ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਖਵਾਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਰੋਗੀ ਦਾ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਬਾਹਰ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਸੈਂਤਾਲੀ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਉਦਯਸਿੰਘ ਦੀ ਦਿੱਤੀ ਹੋਈ ਸੌ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤੂ ਭਾਈ.

ਕੈਦ. ਅ਼ قید ਕ਼ੈਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੰਧਨ. ਬੰਦੀ.

ਕੈਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਦਾ। ੨ ਸਰਵ—ਕਿਸੇ ਦਾ. ਕਿਸੀ ਕਾ. "ਨਹਿ ਮੈ ਤ੍ਰਾਸ ਧਰੋਂ ਰਿਪੁ ਕੈਦਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੈਂਦਾ. ਕਹਿੰਦਾ. ਆਖਦਾ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੈਦਾ ੨. ਕਿਸੇ ਦਾ. ਕਿਸੀ ਕਾ.

ਕੈਦਾਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੈਸੇ. ਕਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ.

ਕ਼ੈਦੀ. ਅ਼ قیدی ਵਿ—ਬੰਧੂਆ.

ਕੈਧਰ / ਕੈਂਧਰਿ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਧਰ. ਕਿਸ ਤਰਫ. "ਤੁਧੁ ਨੋ ਛੋਡਿ ਜਾਈਐ ਪ੍ਰਭੁ ਕੈਂਧਰਿ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕੈਧੋਂ / ਕੈਧੌਂ ਵ੍ਯ—ਮਾਨੋ. ਜਾਣੀਏ. ਗੋਯਾ.

---

* ਭਾਈ ਦੇਸੂਸਿੰਘ ਦੇ ਛੋਟੇ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਜੋ ਇਲਾਕਾ ਮੱਲਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਜਬਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਹੁਣ ਅਰਨੌਲੀ ਅਤੇ ਸੁੱਧੂਵਾਲ ਦੋ ਛੋਟੀਆਂ ਸਰਦਾਰੀਆਂ ਕਰਨਾਲ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹਨ.

ਕੈਪਹਿ. ਕਿਸ ਪਾਸ. "ਦੂਸਰ ਕੈਪਹਿ ਜਾਵਉ ?" (ਆਸਾ ਮਃ ੫) ੨ ਕਿਸ ਪਾਸੋਂ. ਕਿਸ ਤੋਂ. "ਕੈ-ਪਹਿ ਦੀਖਿਆ ਲੇਵਾ ?" (ਸੂਹੀ ਮਃ ੧)

ਕੈਫ. ਅ਼ كيف ਸੰਗਯਾ—ਤੇਜ਼ ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ. "ਕੈਫ ਕੰਚਨੀ ਮੇ ਧਨ ਖੋਵੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਨਸ਼ਾ. ਅਮਲ. "ਪੋਸਤ ਭਾਂਗ ਅਫੀਮ ਮੰਗਾਯ ਪਿਯੋ ਸਭ ਸ਼ੋਕ ਵਿਦਾ ਕਰਡਾਰਜੋ। ਮੱਤ ਹ੍ਵੈ ਚਾਰੋਈ ਕੈਫਨ ਸੋਂ ਸੁਤ ਇੰਦ੍ਰ ਕੇ ਸਿਉਂ ਇਮ ਬੈਨ ਉਚਾਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਜੋਂਕਰ. ਕੈਸੇ.

ਕੈਫਯਾ, ਕੈਫੀ ਵਿ—ਸ਼ਰਾਬੀ. ਮਦਮੱਤ. "ਰਾਜ ਕੈਫਿਯੇ ਕਮਾਵੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੫) "ਇੱਕ ਪਠਾਣ ਕੈਫੀ ਨੇ ਮੈਨੂ ਧੱਕਾ ਦੇਕੇ ਸੁੱਟਘੱਤਿਆ." (ਜਸਭਾਮ)

ਕੈਫੀਯਤ. ਅ਼ كيفيت ਕੈਫ਼ਿਯਤ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਲ. ਵ੍ਰਿਤਾਂਤ. ਸਮਾਚਾਰ.

ਕੈਬਰ. ਸੰਗਯਾ—ਤੀਰ. "ਤੁੱਪਕ ਤੜਾਕ। ਕੈਬਰ ਕੜਾਕ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕੈਮਰੀ. ਜੰਗਲੀ ਅੰਜੀਰ. ਫਗਵਾੜਾ. ਪਾਕਰ. ਸੰ. ਪਰੰਟੀ. L. Ficus Venosa.

ਕੈਮੁੱਤਿਕ ਨਜਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯ.

ਕੈਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਰੀਰ. ਕਰੀਲ.

ਕੈਰਉ. ਸੰਗਯਾ—ਕੌਰਵ. ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ ਲੋਕ. "ਮੇਰੀ ਮੇਰੀ ਕੈਰਉ ਕਰਤੇ ਦੁਰਜੋਧਨ ਸੇ ਭਾਈ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਕੈਰਵ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਮੁਦ. ਨੀਲੋਫਰ. "ਸਾਧਨ ਕੈਰਵ ਕੋ ਬਿਗਸਾਵਤ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸ਼ਤ੍ਰੁ. ਵੈਰੀ। ੩ ਜੁਆਰੀਆ। ੪ ਕੌਰਵ. ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ. "ਕੈਰਵ ਰਣ ਘਾਏ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੈਰੋ, ਕੈਰੋਂ ਕੌਰਵ. ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ. "ਕੈਰੋ ਕੁਰੁਖੇਤ੍ਰ ਮਾਰੇ ਪ੍ਰਚੰਡ." (ਗਜਾਨ)

ਕੈਲ. ਦੇਖੋ, ਕੇਲ ੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਯਲ। ੩ ਕੂਮਲ. ਸ਼ਗੂਫਾ. ਲਗਰ.

ਕੈਲਾ. ਸੰ. ਕਿਯਾਹ. ਸੰਗਯਾ—ਲਾਲ ਰੰਗ ਦੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਭੂਰਾ ਘੋੜਾ.

ਕੈਲਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੇ (ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ) ਬਲੌਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਲਸਕਣ ਵਾਲਾ, ਤਿੱਬਤ ਦੇ ਪੱਛਮ ਅਤੇ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚੀਨੀ "ਕਿਯੁਨਲਨ" ਆਖਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਅਤੇ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਪਰਬਤ ਹੈ. ਤਿੱਬਤ, ਚੀਨ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਤੋਂ ਆਕੇ ਹਜਾਰਾਂ ਯਾਤ੍ਰੂ ਇਸ ਦੀ ਪਰਦੱਖਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (ਗ).

ਕੈਲਾਖਰ. ਰਿਆਸਤ ਟੇਹਰੀ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਦੂਨ (ਪਹਾੜ ਦੀ ਘਾਟੀ) ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ, ਜਿਸ ਦੇ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਮਨਾ ਨਦੀ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਭੀਤਰ ਬਸੈ ਕੈਲਾਖਰ ਕੀ ਦੂਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫)

ਕੈਲੀ. ਸੰ. ਕਪਿਲਾ. ਕਾਲੇ ਥਣਾਂ ਵਾਲੀ ਗਊ. ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਕਪਿਲਾ ਉਹ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਰੋਮ ਭੂਰੇ ਅਤੇ ਥਣ ਕਾਲੇ ਹੋਣ.
"ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੈਲੀ ਘਾਤੁ ਕੰਞਕਾ ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨੁ, ਪਾਹਿ ਏਤੇ ਜਾਹਿ ਵੀਸਰਿ ਨਾਨਕਾ ਇਕੁ ਨਾਮੁ." (ਸਵਾ ਮਃ ੩)
ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨੀ ਅਤੇ ਗਊ ਦਾ ਵਧ, ਕੰਨਯਾ ਅਤੇ ਬਦਮਾਸ਼ ਦਾ ਧਾਨ (ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਖਾਣਾ), ਇਹ ਪਾਪ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਉਸ ਉੱਤੇ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਿਸਰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਨਾਮ ਦਾ ਭੁਲਾਉਣਾ ਮਹਾ ਪਾਪ ਹੈ.

ਕੈਲੇ. ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲੁਦਿਆਣਾ, ਥਾਣਾ ਰਾਇਕੋਟ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਹੋਰ ਇਮਾਰਤ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਮੁੱਲਾਪੁਰ" ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ੧੦ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਕੈਵਲ, ਕੈਵਲਜ ਸੰ. कैवल्य. ਸੰਗਯਾ—ਕੇਵਲ (ਏਕਤਾ) ਦਾ ਭਾਵ. ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਅਭੇਦਤਾ. ਪਰਮਗਤਿ.

"ਕੈਵਲਦਾ ਉਚਰੇ ਸੁਭ ਬੈਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਖਾਲਿਸ-ਪਨ. ਨਿਰੋਲਤਾ.

ਕੋ. ਸਰਵ—ਕੌਨ. "ਗੁਰਮਤਿ ਰਾਮ ਕਹਿ ਕੋ ਕੋ ਨ ਬੈਕੁੰਠਿ ਗਏ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕੋਈ. "ਹਰਿ ਬਿਨੁ ਤੇਰੋ ਕੋ ਨ ਸਹਾਈ." (ਸਾਰ ਮ: ੯) "ਭੁਲਣ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁਕੋ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ. ਕਾ. ਦਾ. "ਰਾਮ ਕੋ ਬਲ ਪੂਰਨ ਭਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੪ ਫ਼ਾ / ਕਿ—ਓ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿ ਉਹ.

ਕੋਉ } ਸਰਵ—ਕੋਈ. "ਕੋਊ ਸੁਘਰ ਨ ਕੋਊ ਮੂਰਾ."
ਕੋਊ } (ਬਾਵਨ)

ਕੋਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੱਖ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ ਕੋਣਾ। ੨ ਇੱਖ ਆਦਿਕ ਦੀ ਅੱਖ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਕੁਰ ਉਗਦਾ ਹੈ.

ਕੋਅੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਨੁਖ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦੰਡ "ਹਠ ਹੱਸੈਂ ਕੱਸੈਂ ਕੋਅੰਡੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕੋਅੰਡਜ. ਸੰ. कोदण्डय: ਤੀਰ, ਜੋ ਕੋਦੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੋਅੰਡਜ ਦਾਇਨੀ. ਕੋਦੰਡ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਤੀਰ, ਉਸ ਦੇ ਦੇਣ (ਬਰਸਾਉਣ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੋਅੰਡਨੀ. ਕੋਦੰਡ (ਧਨੁਖ) ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੋਇ. ਸਰਵ—ਕੋਈ. "ਕੋਇ ਨ ਕਿਸਹੀ ਜੇਹਾ." (ਮਾਹੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਕੋਇਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੋਕਿਲਾ. "ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਤੂ ਕਿਤੁ ਗੁਨਿ ਕਾਲੀ." (ਸੂਹੀ ਫਰੀਦ) ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੇਮੀ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਲਈ ਕੋਇਲ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ। ੩ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਅਲੀਗੜ੍ਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. "ਕੋਇਲ ਕੋ ਉਹ ਗੜ੍ਹਾ ਕਹਾਵੈ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ੪ ਦੇਖੋ, ਕੋਇਲਾ.

ਕੋਇਲਾ ਅਥਵਾ **ਕੋਲਾ.** ਸੰ. कालाङ्गार—ਕਾਲਾਂਗਾਰ ਅਥਵਾ ਕੋਕਿਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੁਝਿਆ ਹੋਇਆ ਅੱਗ ਦਾ ਅੰਗਾਰ.* ਦੇਖੋ, ਅੰ. Coal. "ਕੋਇਲੇ ਪਾਪ ਪੜੇ ਤਿਸ ਊਪਰਿ ਮਨ ਜਲਿਆ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਸਰਵ—ਕੋਈ ਲੋਗ. ਕੋਈ ਸ਼ਖਸ. "ਮੁਕਤਿ ਨ ਜਾਨੈ ਕੋਇਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਕਿਲਾ.

ਕੋਈ. ਸਰਵ—ਕੋਪਿ. ਕੋਈਇੱਕ. "ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਕੋਈਕੋਇ. ਸਰਵ—ਵਿਰਲਾ ਕੋਈਇੱਕ. "ਕੋਟਿ ਮਧੇ ਜਨੁ ਪਾਈਐ ਭਾਈ ਵਿਰਲਾ ਕੋਈਕੋਇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਕੋਏ. ਕੋਆ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਸਰਵ—ਕੋਈ. ਕੋਈ ਭੀ. "ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਣੈ ਕੋਏ." (ਅਨੰਦੁ)

ਕੋਸ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੋਹ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕੋਸ ਦੀ ਦੂਰੀ (ਲੰਬਾਈ) ਗਊ ਦੇ ਕ੍ਰੋਸ਼ (ਰੰਭਣ) ਤੋਂ ਥਾਪੀ ਗਈ ਸੀ. ਅਰਥਾਤ ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਗਾਂ ਦੇ ਰੰਭਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਜਾਸਕੇ ਉਹ ਕੋਸ ਸਮਝਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਫੇਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਅਨੇਕ ਤਰਾਂ ਦੀ ਕਲਪ ਲਈ. ਦੱਖਣੀਆਂ ਦੇ ਕੋਸ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਕੋਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਲੰਮੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੀ ਮਿਣਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ੪੦੦੦ ਗਜ਼ ਅਥਵਾ ੮੦੦੦ ਹੱਥ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦਾ ਕੋਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕੋਸ ਦੇਸ਼ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ.† "ਜਿਹ ਮਾਰਗ ਕੇ ਗਨੇ ਜਾਹਿ ਨ ਕੋਸਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ।

---

* ਜਿਤਨੀ ਬੋਝਲ ਲੱਕੜ ਦਾ ਕੋਇਲਾ ਹੋਵੇ ਉਤਨੀ ਹੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਂਚ ਵਧੀਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਪੱਥਰੀ ਕੋਇਲੇ ਦੀ ਆਂਚ ਲੱਕੜ ਦੇ ਕੋਇਲੇ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣੀ ਵਧਕੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਭੂਗਰਭਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਜਾਣੂ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਸੰਘਣੇ ਜੰਗਲ ਢਹਿਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੇੜ ਨਾਲ ਦੱਬੇਗਏ ਹਨ ਅਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਕਈ ਅੰਸ਼ ਲੈਕੇ ਲੱਕੜ ਪੱਥਰ ਜੇਹੀ ਭਾਰੀ ਹੋਗਈ ਹੈ. ਹੁਣ ਕੋਇਲੇ ਦੀ ਖਾਣਾਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਪਹੁੰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ.

† ੪੦੪੫ ਅਤੇ ੪੫੫੯ ਗਜ਼ ਦਾ ਭੀ ਪੁਰਾਣੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕੋਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

੨ ਸੰ. ਕੋਸ਼. ਗਿਲਾਫ਼. ਪੜਦਾ। ੩ ਡੱਬਾ। ੪ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਮਿਆਨ। ੫ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੬ ਅਭਿਧਾਨ. ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹ ਜਿਸ ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ. ਲੁਗ਼ਾਤ. Dictionary। ੭ ਆਂਡਾ। ੮ ਭਗ. ਯੋਨਿ। ੯ ਫੁੱਲ ਦੀ ਉਹ ਡੋਡੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਿਠਾਸ ਭਰੀਆਂ ਸੂਖਮ ਤਰੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. "ਕਮਲ ਵਿਖੈ ਜਿਮ ਕੋਸ ਵਿਰਾਜੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੧੦ ਵੇਦਾਂਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਕੋਸ਼ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਜੋ ਆਤਮਾ ਪੁਰ ਗਿਲਾਫ਼ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪੜਦਾਰੂਪ ਹਨ:-

(ੳ) ਅੰਨ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਅਤੇ ਅੰਨ ਦੇ ਹੀ ਆਸਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਰੀਰ 'ਅੰਨਮਯ' ਕੋਸ਼ ਹੈ.

(ਅ) ਪੰਜ ਕਰਮਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪ੍ਰਾਣ, 'ਪ੍ਰਾਣਮਯ' ਕੋਸ਼ ਹੈ.

(ੲ) ਪੰਜ ਗ੍ਯਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨ, 'ਮਨੋਮਯ' ਕੋਸ਼ ਹੈ.

(ਸ) ਪੰਜ ਗ੍ਯਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਸਹਿਤ ਬੁੱਧਿ, 'ਵਿਗ੍ਯਾਨਮਯ' ਕੋਸ਼ ਹੈ.

(ਹ) ਸਤੋਗੁਣ ਵਿਸ਼ਿਸ਼੍ਟ ਜੀਵਾਤਮਾ ਦਾ ਆਵਰਣ "ਆਨੰਦਮਯ" ਕੋਸ਼ ਹੈ. ਕੋਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੋਸ਼ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ। ੧੧ ਫ਼ਾ كوس ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਨਗਾਰਾ. ਧੌਂਸਾ। ੧੨ ਫ਼ਾ كوش ਕੋਸ਼. ਵਿ- ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼ੀਦਨ.

ਕੋਸਟ, ਕੋਸਠ ਕੋਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼੍ਠ. "ਭੋਜਨ ਕੋ ਕੋਸਟ ਭਰਾਯੋ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਕਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੋਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਸੰ. कुत्सन-ਕੁਤ੍ਸਨ. ਨਿੰਦਾ ਕਰਨੀ. ਬਦਨਾਮ ਕਰਨਾ. ਨਿੰਦਣਾ.

ਕੋਸਤਭ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸਤੁਭ.

ਕੋਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸਣਾ.

ਕੋਸ਼ਪ, ਕੋਸ਼ਪਤਿ, ਕੋਸ਼ਪਾਲ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੋਸ਼ (ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ) ਦਾ ਅਫ਼ਸਰ. ਕੋਸ਼ਾਧ੍ਯਕ੍ਸ਼. ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ. "ਕੋਸਪ ਹੋਇ ਸ਼ਾਹ ਕੋ ਜੈਸੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੋਸਰੋ. ਕੋਸ ਮਾਤ੍ਰ. ਕੋਸ ਭਰ. "ਏਕ ਕੋਸਰੋ ਸਿਧਿ ਕਰਤ ਲਾਲੁ ਤਬ ਚਤੁਰ ਪਾਤਰੋ ਆਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਲਾਲ (ਪਿਆਰੇ) ਵੱਲ ਜਦ ਇੱਕ ਕੋਹਮਾਤ੍ਰ ਸਫਰ ਤੈ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਚਤੁਰ ਪਤ੍ਰਹਾਰ (ਕਾਸਿਦ) ਆਮਿਲਿਆ. ਭਾਵ-ਗੁਰੂ ਮਿਲੇ.

ਕੋਸਲ. ਸੰ. ਕੋਸ਼ਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਘਾਘਰਾ ਅਤੇ ਸਰਯੂ ਨਦੀ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਹੈ। ੨ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ.

ਕੋਸਾ. ਸੰ. कोष्ण. ਵਿ-ਥੋੜਾ ਗਰਮ. ਕਿੰਚਿਤ ਉਸ਼੍ਣ। ੨ ਫ਼ਾ كوشا ਕੋਸ਼ਾ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੋਸ਼ਾਧ੍ਯਕ੍ਸ਼. ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼ਪ.

ਕੋਸਾਲ. ਦੇਖੋ, ਸਾਲ.

ਕੋਸ਼ਿਸ਼. ਫ਼ਾ کوشش ਸੰਗ੍ਯਾ-ਪ੍ਰਯਤਨ. ਉੱਦਮ.

ਕੋਸੀਦ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸੀਦ। ੨ ਡਿੰਗ. ਸੁਸਤੀ. ਆਲਸ.

ਕੋਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ کوشیدن ਕ੍ਰਿ-ਕੋਸ਼ਿਸ਼ (ਯਤਨ) ਕਰਨਾ.

ਕੋਸ੍ਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕੋਠਾ। ੨ ਮੇਦਾ. ਪਕ੍ਵਾਸ਼ਯ. ਉਦਰ.

ਕੋਹ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ ੧. "ਕੋਹ ਕਰੋੜੀ ਚਲਤ ਨ ਅੰਤ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ. ਕੋਪ। ੩ ਫ਼ਾ کوہ ਪਰਬਤ. ਪਹਾੜ.

ਕੋਹਕ਼ਾਫ਼. ਫ਼ਾ کوہقاف ਕ਼ਾਫ਼ ਨਾਮਕ ਕੋਹ (ਪਹਾੜ). ਸੰ. ਲੋਕਾਲੋਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਇੱਕ ਕਲਪਿਤ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਘੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਫ ੧ ਅਤੇ ੨.

ਕੋਹਤੂਰ. ਤੂਰ ਨਾਮਕ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਤੂਰ.

ਕੋਹਨੂਰ. ਫ਼ਾ کوہنور ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੀਰਾ, ਜੋ ਨੂਰ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਦਾ ਕੋਹ (ਪਹਾੜ) ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਬਹੁਤ ਕਲਪਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਕਰਣ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਪਾਸ ਫੇਰ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਪਾਸ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਬਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ. ਜੋ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ ਉਹ

ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ-ਕੋਹਨੂਰ ਹੀਰਾ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੬੨੮ ਵਿੱਚ ਮੀਰਜੁਮਲਾ (ਗੋਲਕੰਡਾ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅ਼ਬਦੁੱਲਾ ਕੁਤ਼ਬਸ਼ਾਹ ਦੇ ਵਜ਼ੀਰ)ਨੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਨਜਰ ਕੀਤਾ.* ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੭੩੯ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਲੁੱਟ ਸਮੇਂ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਕਬਜੇ ਆਇਆ ਅਤੇ ਨਾਦਰਸ਼ਾਹ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਕੋਹਨੂਰ" ਥਾਪਿਆ. ੮ ਜੂਨ ਸਨ ੧੭੪੭ ਨੂੰ ਇਹ ਰਤਨ ਨਾਦਿਰਸ਼ਾਹ ਦੇ ਪੋਤੇ ਸ਼ਾਹਰੁਖ ਮਿਰਜ਼ਾ ਤੋਂ ਅਹ਼ਿਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਦੇ ਹੱਥ ਲੱਗਾ. ੧ ਜੂਨ ਸਨ ੧੮੧੩ ਨੂੰ ਸ਼ਾਹਸ਼ੁਜਾ ਅਮੀਰ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ੩੦ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਪੁਰ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਲਾਰਡ ਡਲਹੌਜ਼ੀ (Dalhousie) ਨੇ ੭ ਦਿਸੰਬਰ ਨੂੰ ਨਾਬਾਲਿਗ ਦਲੀਪਸਿੰਘ ਦੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਕਬਜੇ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ੬ ਏਪ੍ਰਿਲ ਸਨ ੧੮੫੦ ਨੂੰ ਕਰਨੈਲ ਮੈਕਸਨ Col. Mackson ਹੱਥ ਮੁੰਬਈ ਤੋਂ ਜਹਾਜ Medea ਵਿੱਚ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਗਿਆ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਜੁਲਾਈ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੇ ਹੱਥ ਪਹੁੰਚਿਆ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਤੋਲ ੩੧੯ ਰੱਤੀ ਸੀ. ਹੁਣ ਤਰਾਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ੧੦੨ ਰੱਤੀ ਰਹਿਗਿਆ ਹੈ. ਵਲਾਇਤ ਦੇ ਰਤਨਪਰੀਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਲ ਤੀਸ ਲੱਖ ਪੌਂਡ ਜਾਚਿਆ ਹੈ.

ਕੋਹਰ. ਸੰਗਜਾ—ਕੁਹੇੜੀ. ਕੁਹੇਲਿਕਾ. ਧੁੰਦ। ੨ ਅੰਬ ਆਦਿਕ ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਬੂਰ। ੩ ਬਿੰਬ ਦੀ ਕ਼ਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਪੱਕਣ ਪੁਰ ਬਹੁਤ ਲਾਲ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਜਨੁ ਫਲ ਕੋਹਰ ਲਾਲ ਉਦਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੋਹਲੀ. ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ ਜਾਤੀ। ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ, ਜੋ ਖੁਖਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. "ਗੁਰਮੁਖ ਰਾਮੂ ਕੋਹਲੀ." (ਭਾਗੁ)

ਕੋਹੀ, ਕੋਹੀਆ ਵਿ—ਕ੍ਰੋਧੀ। ੨ ਪਹਾੜੀਆ. ਕੋਹ (ਪਹਾੜ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਕੋਹੀਆਂ. ਫ਼ਾ کوہیاں ਬਹੁਵਚਨ ਕੋਹੀ (ਪਹਾੜੀ) ਦਾ. ਪਹਾੜੀਲੋਕ.

ਕੋਹੀਲਾ. ਇਹ ਕੁਹੀ ਦਾ ਨਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਹੀ.

ਕੋਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਚਕਵਾ. ਸੁਰਖ਼ਾਬ. "ਅਰਿ ਕੋਕ ਕੁਲ ਸ਼ੋਕਵੰਤ." (ਸ਼ੇਖਰ) ੨ ਬਘਿਆੜ.ਭੇੜੀਆ। ੩ ਖਜੂਰ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੪ ਡੱਡੂ. ਮੇਂਡਕ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਇੱਕ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ. ਇਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੋਥੀ "ਕੋਕ" ਹੈ. "ਕਹੂੰ ਕੋਕ ਕਾਵ੍ਯ ਔ ਪੁਰਾਨ ਕੋ ਪੜ੍ਹਤ ਮਤ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ. ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਕੋਕਨ. ਝਾੜਬੇਰੀ ਦਾ ਬੇਰ.

ਕੋਕਨਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਲਾਲ ਕਮਲ. "ਜਿਮ ਦਲ ਕੋਕਨਦੰ ਦੁਤਿ ਪਾਵੈਂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੋਕਨਾਰ. ਫ਼ਾ کوکنار ਸੰਗਜਾ—ਪੋਸਤ ਦਾ ਡੋਡਾ.

ਕੋਕਬੰਦਰ, ਕੋਕਬੰਦ੍ਰੀ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਘਾਟਾਂ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸਮੁੰਦਰੀ ਇਲਾਕਾ'ਕਾਨਕਨ', ਜਿਸ ਨੂੰ "ਕੋਕਨ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਕੋਕਨਬੰਦਰ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਕੋਕਬੰਦ੍ਰੀ. "ਭਜੇ ਹਾਬਸੀ ਹਾਲਬੀ ਕੋਕਬੰਦ੍ਰੀ." (ਕਲਕੀ)

ਕੋਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕਰਮ."ਕਹਾਂ ਕਰਮ ਕੋਕਰਮ ਹੈ?" (ਅਕਾਲ)

ਕੋਕਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਕਿਲ.

ਕੋਕੜ. ਸੰਗਜਾ—ਸੁੱਕੇਹੋਏ ਫਲ ਦੀ ਭੁਕੜੀ. "ਹੁਤੀ ਕੋਕੜਾਂ ਪੀਲੂ ਕੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੋਕਾ. ਸੰਗਜਾ—ਲੋਹੇ ਦੀ ਮੇਖ਼. ਪਰੇਗ। ੨ ਤੁ ؎ ਦਾਈ ਦਾ ਪੁੱਤ. ਆਇਆ ਦਾ ਬੇਟਾ. "ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਕੋਕਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ." (ਜਸਭਾਮ)

ਕੋਕਿਲ, ਕੋਕਿਲਾ ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਕੋਇਲ. ਪਿਕ. "ਕੋਕਿਲ ਹੋਵਾਂ ਅੰਬਿ ਬਸਾਂ." (ਗਉ ਮ: ੧)

---

*ਬਾਬਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਬਰਾਹੀਮ ਲੋਦੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਾ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਤੋਂ ਇਹ ਹੀਰਾ ਸਨ ੧੫੨੬ ਵਿੱਚ ਹੁਮਾਯੂੰ ਨੂੰ ਆਗਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੨ ਰਾਜਾ ਰਸਾਲੂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਕੋਕਿਲਾ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਥਾਂ ਪਹਾੜੀ ਕਾਂਉਂ (ਕਾਕੋਲ) ਵਾਸਤੇ ਕੋਕਿਲ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਕੋਕਿਲ ਕਾਕ ਜਹਾਂ ਕਿਲਕਾਰਹਿਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ੪ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਹਰੀਅਲ ਪੰਖੀ ਨੂੰ ਭੀ ਕੋਕਿਲ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕੋਖ, ਕੋਖਿ ਸੰ. ਕੁਕ੍ਸਿ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਕੁਕ੍ਸਿ.

ਕੋਚਬਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੂਚਬਿਹਾਰ.

ਕੋਛਰ, ਕੋਛੜ ਗੋਦੀ. ਉਛੰਗ. ਦੇਖੋ, ਕੁੱਛੜ. "ਸਿਰੀਚੰਦ ਨਿਜ ਕੋਛਰ ਪਾਯੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਭੀ ਕੋਛੜ ਹੈ.

ਕੋਝਾ. ਵਿ—ਭੱਦਾ. ਬਦਸ਼ਕਲ.

ਕੋਟ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਦੁਰਗ. ਕਿਲਾ. "ਕੋਟ ਨ ਓਟ ਨ ਕੋਸ ਨ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ। ੩ ਰਾਜੇ ਦਾ ਮੰਦਿਰ। ੪ ਸੰ. ਕੋਟਿ. ਕਰੋੜ. "ਕੰਚਨ ਕੇ ਕੋਟ ਦਤੁ ਕਰੀ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਸੁਵਰਣ ਦੇ ਕੋਟਿ ਭਾਰ ਦਾਨ ਕਰੇ। ੫ ਭਾਵ—ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ. ਬਹੁਤ. ਅਨੰਤ. "ਕੋਟਨ ਮੇ ਨਾਨਕ ਕੋਊ." (ਸ. ਮ: ੯) ੬ ਇੱਕ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਜ਼ੋਂਤ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਬਟਨਦਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Coat.

ਕੋਟਸਮੀਰ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਭਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੬੩ ਘੁਮਾਉਂ ਦਰਖ਼ਤਾਂ ਦੀ ਝਿੜੀ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਟਾਰਸਿੰਘਵਾਲਾ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਕੋਟਕਪੂਰਾ. ਫ਼ਰੀਦਕੋਟ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਕਪੂਰਸਿੰਘ ਬੈਰਾੜ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਹੁਣ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਝ ਸਮਾ ਠਹਿਰਕੇ ਮੁਕਤਸਰ ਵੱਲ ਗਏ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:—ਇੱਕ ਆਬਾਦੀ ਅੰਦਰ ਕੱਚੇ ਤਾਲ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ੧੨੬ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਦੂਜਾ ਨਗਰ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਦੋ ਮੀਲ ਕਰੀਬ "ਗੁਰੂਢਾਬ" ਨਾਉਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪੰਜਇਸਨਾਨਾ ਕਰਕੇ ਦਸਤਾਰ ਸਜਾਈ ਹੈ.

ਕੋਟਕਲਜਾਣੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਰਾਇ.

ਕੋਟਕਾਗਰ. ਕਾਗਜ ਦਾ ਕਿਲਾ. ਰਾਮਲੀਲ੍ਹਾ ਆਦਿਕ ਖੇਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਕਾਗਜ ਦਾ ਦੁਰਗ. "ਕੋਟਕਾਗਰ ਬਿਨਸ ਬਾਰ ਨਾ ਝੂਠਿਆ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਝੂਠੇ ਕਾਗਜ ਦੇ ਕੋਟ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.

ਕੋਟ ਕਾਂਗੜਾ. ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਕਿਲਾ। ੨ ਕਾਂਗੜਾ ਨਗਰ. ਇਸ ਨੂੰ ਨਗਰਕੋਟ (ਨਾਗਰਕੋਟ) ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕੋਟਕੋਟੰਤਰ. ਅਰਬਾਂ ਹੀ. ਭਾਵ ਅਨੰਤ. ਕ੍ਰੋੜਹਾ। ੨ ਕੋਟਿ—ਕੋਟਿ—ਅੰਤਰ. "ਕੋਟਕੋਟੰਤਰ ਕੇ ਪਾਪ ਬਿਨਾਸਨ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੩) ਕ੍ਰੋੜਹਾ ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ. ਅਨੰਤ ਪਾਪ ਮਨ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਕੋਟਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਕੇ ੨.

ਕੋਟਦ੍ਵਾਰ. ਕ਼ਿਲੇ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ੨ ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ ਦਾ ਦਰਵਾਜ਼ਾ। ੩ ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੇ ਜਿਲਾ ਪੌੜੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜੋ 'ਚਰਣਪਾਦੁਕਾ' ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ.

ਕੋਟਧਰਮੂ. ਦੇਖੋ, ਸੂਲੀਸਰ.

ਕੋਟਪਚਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਪੰਚਾਸਾ.

ਕੋਟਪਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਦੁਰਗਪਾਲ. ਕਿਲੇ ਦਾ ਰਾਖਾ। ੨ ਸ਼ਹਰਪਨਾਹ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਕੋਤਵਾਲ.

ਕੋਟਪੰਚਾਸਾ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ

ਪ੍ਰਮਾਣ ਪਚਾਸ ਕੋਟਿ (ਕ੍ਰੋੜ) ਯੋਜਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਜੋਜਨ ਕੋਟਪਚਾਸਾ। ਲੋਕ ਚਤੁਰਦਸ ਪੂਰ ਪ੍ਰਕਾਸਾ." (ਸਲੋਹ) "ਤੇ ਤਸਕਰ ਜੋ ਨਾਮ ਨ ਲੇਵਹਿ ਵਾਸਹਿ ਕੋਟਪੰਚਾਸਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧)

ਕੋਟਭਾਈ. ਜਿਲਾ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਜੀ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦਸ਼ਮਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:-

(੧) ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਾਣੀਆਂ ਦੇ ਘਰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਨ ਆਏ, ਬਾਣੀਏ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਗਏ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਰੰਗੀ ਸਿੰਘ, ਘੁੰਮੀ ਸਿੰਘ ਰੱਖੇ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਨਾਲ ੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਹੈ।

(੨) ਦੂਜਾ, ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਗੁਪਤਸਰੋਂ ਆਏ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੰਮਤ ੧੯੭੮ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਭੀ ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀਸਿੰਘ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਿੱਦੜਬਾਹਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਪੰਜ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਕੋਟ ਮਿਰਜਾ ਜਾਨ. ਵਟਾਲੇ ਅਤੇ ਕਲਾਨੌਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਕੱਚੀ ਗੜ੍ਹੀ ਬਣਾਉਣੀ ਆਰੰਭੀ ਸੀ, ਪਰ ਅਜੇ ਅਧੂਰੀ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਤੁਰਕਾਨੀਦਲ ਚੜ੍ਹ ਆਇਆ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੀ ਗੜ੍ਹੀ ਜਾ ਮੱਲੀ. ਦੇਖੋ, ਦੁਨੀਚੰਦ ਦੀ ਹਵੇਲੀ.

ਕੋਟਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਬਿਰਛ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਖੁੱਡ. ਬਿਰਛ ਦਾ ਖੋਖਲਾ ਭਾਗ, ਜੋ ਕੰਦਰਾ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਕਿਲੇ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਵਾਸਤੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦਾ ਜੰਗਲ। ੩ ਡਿੰਗ—ਦਾਣੇ ਰੱਖਣ ਦਾ ਖਾਤਾ.

ਕੋਟਲਾ. ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਦੋ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇੱਕ ਕਟਾਰ ਅਤੇ ਢਾਲ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹਨ. ਇੱ[ਕ] ਨਗਰ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੂਜਾ, ਬਾਹਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਲੇਰ ਕੋਟਲਾ.

ਕੋਟਲਾਨਿਹੰਗ. ਦੇਖੋ, ਭੱਠਾਸਾਹਿਬ.

ਕੋਟਲੀਬਾਘਾ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਗੁਜਰ[ਾਂ]ਵਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਮਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹ[ਰਿ]ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ [ਹੈ,] ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਕ ਪਿੱਪਲ ਬਿਰਛ ਤਲੇ ਬੈਠੇ, ਹੁਣ ਤਕ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੀ "ਥੜ੍ਹਾ ਸਾਹਿਬ" ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪੱਕਾ ਮਕਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨਾਮਧਾਰੀਆ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੬ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਚੇਤ੍ਰਚੌਦਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਏਮਨਾਬਾਦ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ੧੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਬਰਸਾਤ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਦਾ ਰਸਤਾ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ.

ਕੋਟਲੇਹਰੀਆ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ. ਕੋਟਲੇਹਰ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਸੱਦੀਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਈ ਧਾਰ.

ਕੋਟਵਰੀਆ, ਕੋਟਵਾਰ ਦੇਖੋ, ਕੋਟਪਾਲ ੩. "ਵਿਚਿ ਮਨ ਕੋਟਵਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) "ਅਬ ਕਹਾ ਕਰੈ ਕੋਟਵਾਰ?" (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਕੋਤਵਾਲ ਤੋਂ ਭਾਵ ਧਰਮਰਾਜ ਹੈ.

ਕੋਟਵਾਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੋਤਵਾਲ ਦਾ ਕਰਮ. "ਪਾਪ ਕਰੇ ਕੋਟਵਾਰੀ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੋਟਵਾਲ, ਕੋਟਵਾਲੁ ਦੇਖੋ, ਕੋਟਪਾਲ ਅਤੇ ਕੋਤਵਾਲ. "ਕੋਟਵਾਲੁ ਸੁਕਰਾਸਿਰੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਸੁਕਰਾਸਿਰੀ.

ਕੋਟਾ. ਕ੍ਰੋੜਹਾ. ਕੋਟਿ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਉਧਰਹਿ ... ਵਿੱਚਿ ਇੱਕ ਸਗਲੇ ਕੋਟਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ (Kotah), ਜੋ ਹੁਣ ਬੀ.ਬੀ. ਅਤੇ ਸੀ.ਆਈ. ਰੇਲਵੇ

ਜੰਕਸ਼ਨ ਹੈ।   ੩ ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ ਖੱਖੜੀ (ਕਕੜੀ) ਆਦਿਕ ਦੇ ਮਗ਼ਜ਼ ਭੁੰਨਕੇ ਸੁਪਾਰੀ ਦੇ ਚੂਰਣ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ ਇੱਕ ਨਮਕੀਨ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਅਮੀਰ ਭੋਜਨ ਪਿੱਛੋਂ ਖਾਂਦੇ ਹਨ.

ਕੋਟਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰੋੜ. ਸੌ ਲੱਖ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਉ ਖੋਜੰਤੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਸੰਖ੍ਯਾ। ੨ ਵਾਦ ਵਿਵਾਦ ਦਾ ਪੂਰਬਪੱਖ. "ਕਥੀ ਕੋਟੀ ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ."(ਜਪੁ)ਕੋਟਿ (ਕ੍ਰੋੜਾਂ)ਹੀ ਕੋਟਿ (ਦਲੀਲਾਂ)ਨਾਲ ਕ੍ਰੋੜਹਾ ਵਕਤਿਆਂ ਨੇ ਆਖੀ ਹੈ.ਦੇਖੋ,ਕਥਿ। ੩ ਕਮਾਣ ਦਾ ਗੋਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟੀ।   ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੀ ਤਿੱਖੀ ਧਾਰ.

ਕੋਟਿਕੁਟੰਤਰ, ਕੋਟਿਕੋਟੰਤਰ ਦੇਖੋ, ਕੋਟਕੋਟੰਤਰ. "ਕੋਟਿਕੁਟੰਤਰ ਕੇ ਪਾਪ ਹਰਿ ਖੋਵੈ." (ਬੈਰਾ ਮ:੪)

ਕੋਟਿਤੀਰਥ. ਕ੍ਰੋੜਹਾ ਤੀਰਥ. ਭਾਵ—ਅਨੰਤ ਤੀਰਥ। ੨ ਗੋਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਾਲ।   ੩ ਮਥੁਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੀਰਥ।   ੪ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੀਰਥ। ੫ ਉੱਜੈਨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਕਾਲ ਦੇ ਮੰਦਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਕੁੰਡ."ਕੋਟਿਤੀਰਥ ਮੱਜਨ ਇਸਨਾਨਾ ਇਸ ਕਲਿ ਮਹਿ ਮੈਲ ਭਰੀਜੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਕੋਟਿਤੇਤੀਸ. ਤੇਤੀਸਕੋਟਿ ਦੇਵਤਾ. "ਕੋਟਿਤੇਤੀਸਾ ਖੋਜਹਿ ਤਾਕਉ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਤੇਤੀਸਕੋਟਿ.

ਕੋਟੀ. ਕਮਾਣ ਦਾ ਗੋਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਿ ੩. "ਗਹਿ ਕੋਟੀ ਦਏ ਚਲਾਇਕੈ। ਰਣ ਕਾਲੀ ਗੁੱਸਾ ਖਾਇਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩) ਕਮਾਣ ਦੇ ਗੋਸ਼ੇ ਨਾਲ ਫੜਕੇ ਰਾਖਸ ਚਲਾ ਦਿੱਤੇ।   ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਟਿ ੨.

ਕੋਟੰਤਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਟਕੋਟੰਤਰ.

ਕੋਠ. ਕੋਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼੍ਠ. "ਕਾਜਰਕੋਠ ਮਹਿ ਭਈ ਨ ਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਕੱਜਲ ਦੇ ਕੋਠੇ ਤੋਂ ਭਾਵ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਅਤੇ ਵਪਾਰ ਆਦਿ ਵਿਹਾਰ ਹੈ.

ਕੋਠਰਾ, ਕੋਠਰੀ ਕੋਸ਼੍ਠ. ਕੋਠਾ. ਕੋਠੀ. "ਕੋਠਰੇ ਮਹਿ ਕੋਠਰੀ ਪਰਮ ਕੋਠੀ ਬੀਚਾਰ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ.) ਸ਼ਰੀਰਕੋਠੇ ਅੰਦਰ ਅੰਤਹ-

ਕੋਠਰੀਆ, ਕੋਠੜੀ ਕਰਣ ਰੂਪੀ ਕੋਠੜੀ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਤਮਵਿਚਾਰ ਕੋਠੀ.

ਕੋਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਸ਼੍ਠ. "ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ."(ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਕਿਸੇ ਅੰਗ ਦਾ ਪਹਾੜਾ, ਜੋ ਇੱਕ ਖ਼ਾਨੇ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਢੌਂਚੇ ਪੁਨ ਊਠੇ ਜੋਰਨ ਕੋਠੇ ਗ੍ਰਾਮਕਾਰ ਪਟਵਾਰ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੋਠਾਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ, ਬਟਾਲੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਦੱਖਣ, ਉੱਦੋਕੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਦੇਵ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਜਗਤਗੁਰੂ ਬਟਾਲੇ ਜਾਣ ਸਮੇਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਏਥੇ ਸ਼੍ਰਾਧਾਂ ਦੀ ਦਸਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।   ੨ ਦੇਖੋ, ਵੱਲਾ।   ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ ਕਾ।   ੪ ਦੇਖੋ, ਬਾਸਰਕੇ.

ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ ਕਾ. ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਭਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ, ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੈਤੋ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਅਤੇ ਭੁੱਚੋ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੫੩ ਵਿੱਚ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਰੌਣਕ ਦਿੱਤੀ.

ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਲਹੀ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਇੱਟਾਂ ਦੇ ਜਲ ਰਹੇ ਆਵੇ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਮੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਆਵਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ੧ ਮੀਲ ਚੜ੍ਹਦੇ ਪਾਸੇ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੋਠਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਅਤੇ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ੨ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੋਠਾ.

ਕੋਠਾ ਮਲੂਕਾ. ਜੈਤੋ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਪਹਿਰੂ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਵਾਨੇ ਨੂੰ, ਜੋ ਵਰਜਣ ਤੇ ਭੀ ਖੇਮੇ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਜਿਹਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪ੍ਰਾਣ ਨਿਕਲਗਏ.

ਕੋਠਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਲੀ. "ਜਿਉ ਕਨਕੋ ਕੋਠਾਰੀ ਚੜਿਓ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)   ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਠਾਰੀ.

ਕੋਠੀ. ਛੋਟਾ ਕੋਸ਼੍ਠ. ਕੋਠੜੀ। ੨ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਢੰਗ ਦਾ ਬੰਗਲਾ। ੩ ਵਜਾਪਾਰ ਦੀ ਦੁਕਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਹੁੰਡੀ ਦਾ ਲੈਣ ਦੇਣ ਹੋਵੇ। ੪ ਪਲੀਤੇ ਪਾਸ ਦਾ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਾਰੂਦ ਭਰੀਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੀ ਬੰਦੂਕਾਂ, ਜੋ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਭਰੀਦੀਆਂ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦੀ ਸੀ. "ਗਜ ਨਿਕਾਲ ਡਾਲਤ ਬਿਚ ਕਬੈਂ। ਕੋਠੀ ਕਿਤਕ ਬਨੀ ਲਖ ਤਬੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਭਾਵ-ਦੇਹ. "ਅੰਧੀ ਕੋਠੀ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੋਡ. ਸੰਗਯਾ-ਝੁਕਾਉ. ਵਿੰਗ. ਖ਼ਮ। ੨ ਕੋਟਿ. ਕਰੋੜ. "ਕੋਡ ਅਨੰਦੁ." (ਜਪੁ) "ਕੌਤਕ ਕੋਡ ਤਮਾਸਿਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕੋਡਿ.

ਕੋਡਾ. ਵਿ-ਝੁਕਿਆ ਹੋਇਆ.

ਕੋਡਿ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਆਨੰਦਤਾ ਸਹਿਤ.ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ.

ਕੋਣ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ-ਕੂਣਾ. ਗੋਸ਼ਾ. ਕਿਨਾਰਾ। ੨ ਦੋ ਦਿਸ਼ਾ ਦੇ ਮੱਧ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਉਪਦਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਦਿਸ਼ਾ। ੩ ਸਾਰੰਗੀ ਦਾ ਬਾਲਦਾਰ ਕਮਾਨਚਾ. ਗਜ਼। ੪ ਤਲਵਾਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਧਾਰ। ੫ ਢੋਲ ਦਾ ਡੱਗਾ.

ਕੋਤਰ. ਏਕੋੱਤਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਉੱਪਰ.ਜਿਵੇਂ-ਕੋਤਰ (ਏਕੋੱਤਰ) ਸੌ.

ਕੋਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਕੋਤਰੀ.

ਕੋਤਲ. ਤੁ ‮کوتل‬ ਸੰਗਯਾ-ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ। ੨ ਖਾਲੀ ਘੋੜਾ, ਜੋ ਸਿੰਗਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਅੱਗੇ ਚਲੇ। ੩ ਸੰ. ਕੁੰਤਲ (ਵੇਗ) ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ ਘੋੜਾ.

ਕੋਤਵਾਲ. ਸੰ. ਕੋਟਪਾਲ। ੨ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਰਖਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ। ੩ ਮੁਗਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਕੋਤਵਾਲ ਅਦਾਲਤੀ Magistrate ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਕੋਤਾ, ਕੋਤਾਹ } ਫ਼ਾ ‮کوتہ‬ ਅਥਵਾ ‮کوتاہ‬ ਕੋਤਹ.ਵਿ-ਛੋਟਾ। ੨ ਕਮ. ਘੱਟ.

ਕੋਤਾਹੀ. ਫ਼ਾ ‮کوتاہی‬ ਸੰਗਯਾ-ਨਯੂਨਤਾ. ਕਮੀ. ਕਸਰ. ਘਾਟਾ.

ਕੋਥਰੀ, ਕੋਥਲੀ } ਸਿੰਧੀ-ਕੋਥਿਰੀ. ਮਰਾ-ਕੋਥਲੀ. ਸੰਗਯਾ-ਥੈਲੀ. ਗੁਥਲੀ. "ਰਾਮਰਤਨੁ ਮੁਖੁ ਕੋਥਰੀ ਪਾਰਖੁ ਆਗੈ ਖੋਲਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਗੋਮੁਖੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਹਿੰਦੂ ਮਾਲਾ ਫੇਰਦੇ ਹਨ.

ਕੋਦ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਯਾ-ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ. ਓਰ. "ਜੈ ਜੈ ਸ਼ਬਦ ਬਦਤ ਚਹੁੰ ਕੋਦ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੋਦਉ. ਸੰ. ਕੋਦਵ ਅਥਵਾ ਕੋਦ੍ਰਵ. ਸੰਗਯਾ-ਕੋਦਾ. ਕੋਦੋ. ਕੋਧ੍ਰਾ. ਬਾਬੂ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਘਾਹ, ਜਿਹ ਦਾ ਦਾਣਾ ਗਰੀਬ ਲੋਕ ਰਿੰਨ੍ਹਕੇ ਅਥਵਾ ਪੀਹਕੇ ਆਟੇ ਦੀ ਰੋਟੀ ਪਕਾਕੇ ਖਾਂਦੇ ਹਨ. "ਕੋਦਉ ਕੋ ਭੁਸ ਖਈ ਹੈ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ)

ਕੋਦਕ. ਸੰ. ਕੂਦੰਕ.ਸੰਗਯਾ-ਕੂਦੰ (ਖੇਲ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਬਾਲਕ. ਬੱਚਾ. ਫ਼ਾ ‮کودک‬ "ਜਬਹਿ ਬਿਲੋਕੇ ਅੰਤਰ ਕੋਦਕ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੋਦਰਾ, ਕੋਦਾ, ਕੋਦੋ } ਦੇਖੋ, ਕੋਦਉ.

ਕੋਦੰਡ. ਸੰ. कोदण्ड. ਸੰਗਯਾ-ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਕਰੇ. ਚਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਚਰੜਾਵੇ, ਧਨੁਖ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਂਸ ਦਾ ਉਹ ਧਨੁਖ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਨੌ ਗੱਠਾਂ ਹੋਣ.

ਕੋਦ੍ਰਵ, ਕੋਧਾ, ਕੋਧ੍ਰਾ } ਦੇਖੋ, ਕੋਦਉ. "ਹੰਸ ਉਡਰ ਕੋਧ੍ਰੈ ਪਇਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੋਧ੍ਰੈ. ਕੋਧ੍ਰੇ ਦੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ. ਕ੍ਰੋਦ੍ਰਵ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦਉ ਅਤੇ ਕੋਧ੍ਰਾ.

ਕੋਨ, ਕੋਨਾ } ਦੇਖੋ, ਕੋਣ. "ਕੋਨੇ ਬੈਠੇ ਖਾਈਐ ਪਰਗਟ ਹੋਇ ਨਿਦਾਨ." (ਸ.ਕਬੀਰ) ੨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ.

ਕੌਨੇ. ਕੋਨਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਕੂਣੇ (ਗੋਸ਼ੇ) ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਕੋਨਾ.

ਕੋਪ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁੱਸਾ. ਕ੍ਰੋਧ. "ਕੋਪ ਜਰੀਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਕੋਪਰ. ਪ੍ਰਾ. ਕੁੰਡੇਦਾਰ ਥਾਲ. ਤਾਸ. "ਕੋਪਰ ਕਨਕ-ਕਲਸ ਬਹੁ ਥਾਰਾ." (ਗੁਵਿ ੬) ੨ ਕੋਂਪਲ. ਕੂਮਲ. ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ. ਕੋਮਲ—ਪੱਲਵ। ੩ ਸੰ. ਕਪੱਰ. ਖੋਪਰੀ. ਖੱਪਰ. ਕਪਾਲ. "ਕੋਪਰ ਚੂਰ ਚਵਾਣੀ ਲੱਥੀ ਕਰੱਗਲੈ." (ਚੰਡੀ ੩) ਖੋਪਰ ਅਤੇ ਚਵਾਣ (ਮੂੰਹ) ਨੂੰ ਚੂਰਨ ਕਰਕੇ ਤਲਵਾਰ ਪਿੰਜਰ ਤੀਕ ਉਤਰਗਈ.

ਕੋਪਰੀ. ਖੋਪਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪਰ ੩.

ਕੋਪਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪਰ ੨.

ਕੋਪਿ. ਸਰਵ—ਕੋਈ ਇੱਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਪੀ.

ਕੋਪਿਆ. ਵਿ—ਕੁਪਿਤ. ਗੁੱਸੇ ਹੋਇਆ.

ਕੋਪਿਤ. ਵਿ—ਗੁੱਸੇ ਕੀਤਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ.

ਕੋਪਿਲਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾਗਿਆ. "ਮੁਝ ਊਪਰਿ ਸਭ ਕੋਪਿਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕੋਪਿਤ ਹੋਇਆ.

ਕੋਪੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪਿ। ੨ ਵਿ—ਕ੍ਰੋਧੀ. ਕੋਪ ਵਾਲਾ. ਗੁਸੈਲਾ.

ਕੋਪੀਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪੀਨ ਅਤੇ ਕੌਪੀਨ.

ਕੋਪੁ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪ. ਦੇਖੋ, ਹੰਸੁ.

ਕੋਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ کوفت ਕੋਫ਼੍ਤ. ਸੰਗਯਾ—ਸੱਟ. ਚੋਟ. ਜ਼ਰਬ। ੨ ਥਕੇਵਾਂ। ੩ ਲੋਹੇ ਉੱਪਰ ਚਾਂਦੀ ਅਥਵਾ ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਕੁੱਟਕੇ ਕੀਤਾ ਕੰਮ.

ਕੋਫ਼ਤਗਰ. ਫ਼ਾ کوفتگر ਕੁੱਟਕੇ ਚਾਂਦੀ ਸੁਇਨਾ ਆਦਿ,ਧਾਤੁ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕੋਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ کوفتن ਕੁੱਟਣਾ.

ਕੋਫ਼ਤਾ. ਫ਼ਾ کوفتہ ਵਿ—ਕੁੱਟਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਮਾਸ ਕੁੱਟਕੇ ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਆਂਡੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਗੋਲ ਪਿੰਨਾ.

ਕੋਬ. ਫ਼ਾ کوب ਕੁੱਟ. ਕੋਫ਼ਤਨ ਦਾ ਅਮਰ। ੨ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਕੁੱਟਣ ਵਾਲੇ ਦਾ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸਰਕੋਬ (ਸਿਰ ਕੁੱਟਣ ਵਾਲਾ).

ਕੋਬਦ. ਫ਼ਾ کوبد ਕੁੱਟੇ. ਕੁੱਟਦਾ ਹੈ. ਕੁੱਟੂਗਾ.

ਕੋਬਿਦ. ਦੇਖੋ, ਕੋਵਿਦ.

ਕੋਮ. ਅ़ قوم ਕ਼ੌਮ. ਸੰਗਯਾ—ਜਾਤੀ. ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਦੇ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. "ਕੋਮਨ ਸਿਰਿ ਕੋਮਾ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਕੋਮਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕੌਮੁਦੀ.

ਕੋਮਰ. ਦੇਖੋ, ਕੂਮਲ ਅਤੇ ਕੋਮਲ.

ਕੋਮਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਰਮ. ਮੁਲਾਯਮ. ਕਠੋਰਤਾ ਰਹਿਤ. "ਕੋਮਲ ਬਾਣੀ ਸਭ ਕਉ ਸੰਤੋਖੈ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਕੋਮਲ ਗਿਣੇ ਹਨ:— ਸੰਤਮਨ, ਪ੍ਰੇਮ, ਫੁੱਲ, ਮੱਖਣ, ਰੇਸ਼ਮ। ੨ ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਜਲ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੁਰ. ਰਿਖਭ (ਰਿਸ਼ਭ), ਗਾਂਧਾਰ, ਧੈਵਤ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦ, ਇਹ ਚਾਰ ਸੁਰ ਕੋਮਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਕੋਮਲਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਨਰਮੀ. ਕੂਲਾਪਨ। ੨ ਸੁੰਦਰਤਾ.

ਕੋਮਲਬੰਧਨ. ਸੰਗਯਾ—ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਬੰਧਨ. "ਕੋਮਲ-ਬੰਧਨ ਬਾਂਧਿਆ." (ਰਾਮ ਮ:੫ ਰੁਤੀ) ੨ ਮੋਹਬੰਧਨ.

ਕੋਯ. ਦੇਖੋ, ਕੋਇ.

ਕੋਯਲ. ਦੇਖੋ, ਕੋਇਲ.

ਕੋਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਆ.

ਕੋਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਿਨਾਰਾ. ਹ਼ਾਸ਼ੀਆ. ਵਸਤ੍ਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਲਾਈ ਗੋਠ। ੨ ਅੱਖ ਦਾ ਕੋਆ। ੩ ਕੋਟਿ. ਕ੍ਰੋੜ. "ਨਹੀ ਰਹਿਤ ਬਿਧਿ ਕੋਰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) "ਲਾਖ ਲਾਖ ਕਈ ਕੋਰੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੪ ਮਰਾ. ਹਠ.

ਲਿਦ। ੫ ਐਬ. ਦੋਸ਼. "ਤਉ ਤਨਿ ਕਾਈ ਕੋਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੬ ਵੈਰ। ੭ ਪੰਕਤਿ. ਕਤਾਰ। ੮ ਫ਼ਾ ਕੋਰ ਅੰਧਾ. ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ. ੯ ਕੱਲਰ. ਅਜਿਹੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤੀ ਨਾ ਹੋਸਕੇ।
੧੦ ਨਹਿਰੀ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਉਹ ਖੇਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੀਜਣ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਿਆ ਹੋਵੇ। ੧੧ ਅਕੋਰ (ਭੇਟਾ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸਸਤ੍ਰੰ ਛੋਰ, ਦੈ ਦੈ ਕੋਰ." (ਰਾਮਾਵ) ੧੨ ਵਿ—ਕੋਰਾ. "ਆਯੋ ਕੋਰ ਮੁੰਡਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੭੬) ਕੋਰਾ ਸਿਰ (ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਲਵਾਏ) ਮੁੰਨਵਾ ਆਇਆ। ੧੩ ਅਣਲੱਗ. ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ. "ਏਕ ਢੋਲ ਤ੍ਰਿਯ ਕੋਰ ਮੰਗਾਵਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੫੫) ੧੪ ਸਿੰਧੀ—ਫਲ ਦੀ ਗੁਠਲੀ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਅੰਬ ਦੀ ਗੁਠਲੀ.

ਕੋਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਗੂਫ਼ਾ. ਕੂਮਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੋਰਿਕ.

ਕੋਰਚੀ. ਤੁ ਕੋਰਚੀ ਕੋ਼ਰਚੀ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਘੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀ। ੩ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. Chamberlain.

ਕੋਰਟ. General Court. ਇਹ ਅਬੂਤਬੇਲੇ ਨਾਲ ਲਹੌਰ ਆਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਨੌਕਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਛਾਉਣੀ ਬੇਗਮਪੁਰੇ ਸੀ. ਇਹ ਚੰਗਾ ਲਿਖਿਆ ਪੜ੍ਹਿਆ ਆਦਮੀ ਸੀ. ਸਨ ੧੮੪੧ ਵਿੱਚ ਰਾਜਰੌਲਾ ਵੇਖਕੇ ਇਹ ਲਹੌਰ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਛੱਡਗਿਆ। ੨ ਅੰ. Court. ਅੰਗਣ. ਵੇਹੜਾ। ੩ ਰਾਜਦਰਬਾਰ। ੪ ਨਯਾਯਸ਼ਾਲਾ. ਕਚਹਿਰੀ.

ਕੋਰਨਿਸ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਨਿਸ.

ਕੋਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋੜਮਾ। ੨ ਤੁ ਕੋਰਮਾ ਸੰਗਯਾ—ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਿਆਹੋਇਆ ਮਾਸ.

ਕੋਰੜ. ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਦਾਣਾ ਜੋ ਰਿੱਝੇ ਨਾ, ਕੁੜਕੜੂ. "ਕੋਰੜ ਮੋਠ ਜਿਨੇਹਾ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ:੫)"ਕੋਰੜ ਮੋਠ ਨ ਰਿਝਈ ਕਰ ਅਗਨੀ ਜੋਸ." (ਭਾਗੁ)
੨ ਸਿੰਧੀ. ਬਿਰਛ ਦੇ ਡਿਗੇਹੋਏ ਬੀਜਾਂ ਤੋਂ ਆਪੇ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਬੂਟਾ.

ਕੋਰੜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਸ਼ਾ. ਚਾਬੁਕ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਆਨੰਦ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੩ ਅੱਖਰ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਛੀ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਸੱਤ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ. ਜੇ ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਰਗਣ—ऽ।ऽ—ਰੱਖੀਏ ਤਦ ਚਾਲ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਹਜੋ, ਸੁਨੋ ਵੀਰ ਖਾਲਸਾ,
ਤਯਾਗਦੇਹੁ ਮਨੋ, ਵਡਿਆਈ ਲਾਲਸਾ,
ਹੋਇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ, ਕਰੋ ਸੇਵਾ ਦੇਸ਼ ਕੀ,
ਚਾਹਤ ਹੋ ਕ੍ਰਿਪਾ, ਯਦਿ ਜਗਤੇਸ਼ ਕੀ.

ਪਯਾਰ ਛੰਦ ਇਸੇ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਯਾਰ.

ਕੋਰੜੂ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰੜ.

ਕੋਰਾ. ਵਿ—ਅਣਭਿੱਜ.ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ ਜਿਸ ਦੀ ਪਾਣ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀ. "ਨਾਨਕ ਪਾਹੈ ਬਾਹਰਾ ਕੋਰੈ ਰੰਗੁ ਨ ਸੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਪੁਰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. "ਮਨਮੁਖ ਮੁਗਧੁ ਨਰੁ ਕੋਰਾ ਹੋਇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪) ੩ ਨਵਾਂ ਭਾਂਡਾ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਜਲ ਆਦਿਕ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਪਾਇਆ. ਅਣਲੱਗ. ਦੇਖੋ, ਕੋਰੀ। ੪ ਲਿਹਾਜ਼ ਬਿਨਾ, ਰੁੱਖੇ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ। ੫ ਸੰਗਯਾ—ਤੁਸ਼ਾਰ. ਹਿਮ. ਕੱਕਰ.

ਕੋਰਿ. ਸੰਗਯਾ—ਕੋਟਿ. ਕਰੋੜ. "ਸਿਧ ਸਾਧਕ ਤੇਤੀਸ ਕੋਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਕੋਰਿਕ. ਕ੍ਰੋੜ—ਇੱਕ. ਕੋਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕਲਜੋਰਾ.

ਕੋਰੀ. ਕੋਰਾ ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. "ਨਿਤ ਉਠਿ ਕੋਰੀ ਗਾਗਰ ਆਨੈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਹਿੰਦੂ ਜੁਲਾਹਾ. "ਕੋਰੀ ਕੋ ਕਾਹੂ ਮਰਮੁ ਨ ਜਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ,ਕੋਲੀ ੪। ੪ ਫ਼ਾ ਕੋਰੀ ਅੰਧਾਪਨ. ਕੋਰ (ਅੰਨ੍ਹਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਕੋਲ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸਮੀਪ. ਪਾਸ. ਨੇੜੇ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸੂਰ. "ਮਾਸਲ ਬਲੀ ਕੋਲ ਦਿਖਰਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਜਾਤਿ,ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਭਾਗਲਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੪ ਡਿੰਗ. ਘੜਨਾਵ. ਮੰਜੇ ਹੇਠ ਘੜੇ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਬਣਾਈ ਨੌਕਾ.

ਕੌਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੌਲਿਕ.

ਕੌਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਇਲਾ.

ਕੌਲਾਹਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਾਹਲ.

ਕ੍ਰੌਲਿ. ਦੇਖੋ, ਕੋਲ ਅਤੇ ਕੋਲੀ.

ਕੌਲੀ. ਵਿ—ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਸਮੀਪੀ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ. "ਹਰਿ ਨਿਕਟ ਵਸੈ ਹਰਿਕੋਲੀ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੨ ਕੋਲ (ਸੂਰ) ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਖੇਤੀਪੇਸ਼ਾ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਈ-ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾ ਨੂੰ ਅਛੂਤ ਜਾਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਹਿੰਦ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਕੌਮਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਕੌਮ ਹੈ। ੪ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦੇ ਜੁਲਾਹੇ ਭੀ ਕੋਲੀ ਕਹੀਦੇ ਹਨ. ਕੋਰੀ ਪਦ ਇਸੇ ਤੋਂ ਹੈ। ੫ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਕਈ ਗੁੱਜਰ ਭੀ ਕੋਲੀ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੋਹਲੀ। ੭ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਵਧ (ਯੂ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਜਿਲਾ ਬਸਤੀ ਅੰਦਰ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੁਪ੍ਰਬੁੱਧ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦਾ ਨਾਨਾ ਸੀ. ਸੁਪ੍ਰਬੁੱਧ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ—ਮਾਯਾਦੇਵੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾਪਤੀ (ਗੋਤਮੀ), ਸ਼ੁੱਧੋਦਨ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਸਨ.

ਕੋਲੂ. ਸੰਗਯਾ—ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਤੈਲਯੰਤ੍ਰ. ਕੋਲ੍ਹੂ. "ਕੋਲੂ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੋਲੂਏ. ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ. ਕੁੱਲੂ ਦੇ ਰਈਸ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ.

ਕੋਲ੍ਹੂ. ਦੇਖੋ, ਕੋਲੂ.

ਕੋਵਿਦ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਜੋ ਕੁ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨਾ ਜਾਣੇ. ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਵੱਲ ਹੈ, ਸੋ ਕੋਵਿਦ. ਪੰਡਿਤ ਵਿਦ੍ਵਾਨ.

ਕੋਵਿਦਈਸ਼, ਕੋਵਿਦੀਸ਼, ਕੋਵਿਦੇਸ਼ } ਕੋਵਿਦ (ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ) ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਪੰਡਿਤਰਾਜ। ੨ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਕਤਾ.

ਕੋਵੰਡ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦੰਡ.

ਕੋਵੰਡਜ. ਕੋਦੰਡ (ਧਨੁਖ) ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੋਇਆ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੋਵੰਡਜਨੀ. ਕੋਦੰਡਜ (ਤੀਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੋਵੰਡਨੀ. ਕੋਦੰਡ (ਧਨੁਖ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੋੜ. ਸੰਗਯਾ—ਕੋਟਿ. ਕ੍ਰੋੜ. "ਸਿਮਰਹਿ ਦੇਵਤੇ ਕੋੜ ਤੇਤੀਸਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰੋਡ. ਸੂਰ. "ਧੌਲ ਧੜਹੜਜੇ, ਕਾਗੜਦੀ ਕੋੜੰਭਿ ਕੜਕਜੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਮ ਦੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਧਵਲ ਦਹਿਲਗਿਆ ਅਤੇ ਵਰਾਹ ਦੀ ਪਿੱਠ ਭੀ ਕੜਕਉੱਠੀ.

ਕੋੜਮਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ. ਕੁੰਬਾ. "ਇਕ-ਵਾਕੀ ਕੋੜਮਾ ਵਿਚਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਕੋੜਿ. ਸੰਗਯਾ—ਕੋਟਿ. ਕ੍ਰੋੜ. "ਤੀਨ ਦੇਵ ਅਰੁ ਕੋੜਿ ਤੇਤੀਸਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਕੋੜੀ. ਸੰਗਯਾ—ਵੀਹ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਬੀਸੀ। ੨ ਕ੍ਰੋੜਹਾ. ਭਾਵ—ਅਨੰਤ. "ਨਾਨਕ ਕੋੜੀ ਨਰਕ ਬਰਾਬਰੇ ਉਜੜੁ ਸੋਈ ਥਾਉ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਕੋੜੰਭਿ. ਕ੍ਰੋੜ (ਸੂਰ) ਭੀ. ਦੇਖੋ, ਕੋੜ ੨.

ਕੋੜ੍ਹ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਸ਼੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤਕੁਸ਼੍ਟ.

ਕੋੜ੍ਹਾ, ਕੋੜ੍ਹੀ } ਵਿ—ਕੁਸ਼੍ਟੀ. ਜੁਜ਼ਾਮੀ. Leper.

ਕੌ. ਵਯ—ਦਾ. ਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਉ. "ਪਦਾਰਥ ਹਿਤ ਕੌ ਦੁਰੈਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੧) "ਭਗਤਿ ਜੋਗ ਕੌ ਜੈਤਵਾਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦ. ਕਬ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲੌ.

ਕੌਸ. ਦੇਖੋ, ਕਉਸ. "ਇਕ ਪਗ ਪਨਹੀ ਨੋਕ ਬਡ, ਇਕ ਪਗ ਕੌਸ ਟਿਕਾਇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਇੱਕ ਪੈਰ ਜੁੱਤੀ ਇੱਕ ਪੈਰ ਖੜਾਉਂ. "ਧਰੀ ਨਿਸਾਨੀ ਕੌਸ ਦੀ, ਮੱਕੇ

ਅੰਦਰਿ ਪੂਜ ਕਰਾਈ." (ਭਾਗੁ)* ੨ ਸੰ. ਕੌਸ਼. ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੀੜੇ ਦੇ ਕੋਸ਼ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੩ ਕੁਸ਼ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਸ਼-ਵੰਸ਼ੀ। ੪ ਫ਼ਾ کوس ਕੋਸ. ਪਿੱਤਲ ਦਾ ਨਗਾਰਾ. "ਦੈਰੇ ਦੈਰੇ ਦੀਹ ਧੌਸੜਾ, ਕੌਸ ਜੁੜੇਆ ਦੈ ਰੇ." (ਸਲੋਹ) ੫ ਅ਼ قوس ਕੌਸ. ਕਮਾਨ. ਧਨੁਖ.

ਕੌਸਕ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ਿਕ.

ਕੌਸਤਕ. ਕਿਸੇ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕੌਸਤੁਭ ਦੀ ਥਾਂ ਅਸ਼ੁੱਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਹਿਯੇ ਕੌਸਤਕ ਮਨਿ ਧਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪ ਅਤੇ ੧੨੩) ਦੇਖੋ, ਕੌਸਤੁਭ.

ਕੌਸਤੁਭ. ਸੰ. ਕੌਸ੍ਤੁਭ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਸ੍ਤੁਭ (ਸਮੁੰਦਰ) ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਇੱਕ ਮਣਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਭਗ-ਵਾਨ ਗਲੇ ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ.

ਕੌਸ਼ਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਸ਼ਲਤਾ. ਚਤੁਰਾਈ. ਦਾਨਾਈ। ੨ ਵਿ—ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਣੀ ਕੌਸ਼ਲ੍ਯਾ. "ਕਾਹਿ ਕੋ ਕੌਸਲ ਕੁੱਖਿ ਜਯੋ ਜੂ." (ਸਵੈਯੇ ੩੩) ੪ ਕੋਸ਼ਲ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ.

ਕੌਂਸਲ. ਅੰ. Councel. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੰਤ੍ਰ. ਸਲਾਹ। ੨ ਮੰਤ੍ਰੀਸਭਾ. Council.

ਕੌਸਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ਼ਲ੍ਯਾ.

ਕੌਸਲਿਸ, ਕੌਸਲੇਸ਼ ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਲੋਕ ਕੌਸ਼ਲ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ. "ਜੋਸ ਵਰੇ ਕਰ ਕੌਸਲਿਸੰ ਅਧਬੀਚਹਿ ਤੇ ਸਰ ਕਾਟਉਤਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਕੌਸ਼ਲ੍ਯਾ. ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ, ਸ੍ਰੀ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਮਹਾਰਾਜ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਪਟਰਾਣੀ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਪੁ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕੌਸ਼ਿਕ. ਕੁਸ਼ਕ ਰਾਜਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਾਧਿ, ਜੋ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ। ੨ ਕੁਸ਼ਕਵੰਸ਼ੀ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ। ੪ ਉੱਲੂ। ੫ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ। ੬ ਨਿਉਲਾ। ੭ ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ, ਜੋ ਕੋਸ਼ (ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ) ਦਾ ਰਾਖਾ ਹੈ। ੮ ਅਥਰਵਵੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰਪਾਠ। ੯ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਕੁਸ਼੍ਠੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਦੀ

---

*ਗੁਰੁ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਟੀਕ ਪੂਰਵਾਰਧ ਦੇ ੫੯ ਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ੩੯ ਵੇਂ ਛੰਦ ਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਫੁਟਨੋਟ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:—

ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਬਾਤ ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਸੰਤ ਸੰਗਤਸਿੰਘ ਜੀ (ਕਮਾਲੀਏ ਵਾਲੇ) "ਉੱਚ" ਤੋਂ ਆਪ ਪਤਾ ਕਰਕੇ ਆਏ ਹਨ:— ਰਿਆਸਤ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਵਿੱਚ "ਉੱਚਸ਼ਰੀਫ਼" ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਜਗਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸੱਯਦ "ਜਲਾਲ ਸਾਨੀ ਮਖ਼ਦੂਮ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ ਅੱਬੁਲ-ਫ਼ਤੇ" ਹੋਏ ਹਨ. ਇਹ ਹਜਰਤ ਅਲੀ ਨਕੀ ਦੇ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੇ ਸੱਯਦ ਸਾਹਿਬ ਸਨ. ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਅਰਬ ਤੋਂ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਆਗਏ ਸਨ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੱਕੇ ਸ਼ਰੀਫ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਤਦ ਇਹ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਫ ਸਮਾਨ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬਾ ਜੀ ਮੱਕੇ ਗਏ, ਤਦੋਂ "ਮਖ਼ਦੂਮ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ" ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਲ "ਲਾਲਜਤੀ" ਆਦਿਕ ਕਈ ਹਿੰਦੀ ਫਕੀਰ ਭੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਸਨ. ਜਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਕਾਬਾ ਫਿਰਿਆ, ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਧਰਮ ਵਿਸੇ ਦੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰਾਂ ਲਈ "ਮਖ਼ਦੂਮ ਰੁਕਨੁੱਦੀਨ" ਜੀ ਨੂੰ ਹੀ ਅੱਗੇ ਕੀਤਾ. ਆਪ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੀ ਜਨਮਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ "ਰੁਕਨਲ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ.ਜਦ ਹਰ ਤਰਾਂ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਆਪ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀਬਖਸ਼ ਜਵਾਬ ਮਿਲੇ, ਤੇ ਅੱਖੀਂ ਬਰਕਤ ਵੇਖੀ,ਆਪ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਾਦਿਕ ਬਣਗਏ ਤੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਮੰਗੀ, ਤਦੋਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕੌਸ ਬਖਸ਼ੀ. ਕੌਸ ਉਸ ਖੜਾਂਵ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਖੂੰਟੀ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਇਹ ਕੌਸ ਆਪ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਰੱਖਕੇ ਬੜੇ ਸਤਕਾਰ ਨਾਲ ਆਪ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਦੇ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਦਿਕਾਂ ਨੂੰ ਕਰਾਂਦੇ ਰਹੇ. ਜਦੋਂ ਆਪ ਹਿੰਦ ਨੂੰ ਆਏ ਤਾਂ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਓਹ ਕੌਸ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਆਏ. ਇਹ ਖੜਾਵਾਂ ਅੱਜ ਤਕ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਉੱਚਸ਼ਰੀਫ ਦੇ ਪੀਰ ਜੀ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਅਤੇ ਬੜੇ ਸਤਕਾਰ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰੱਖੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ. ਕਈ ਵੇਰ ਧਨਵਾਨ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਨਕਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿ ਨਜਰਾਨਾ ਦੇਕੇ ਇਹ ਖੜਾਵਾਂ ਲੈਣੀਆਂ ਚਾਹੀਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਪੀਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਮੁਕੱਦਸ ਚੀਜ ਸਮਝਕੇ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀਆਂ.

ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਨਰਮਦਾ' ਸੀ.* ਦੇਖੋ, ਮਾਂਡਵ.

ਕੌਸ਼ਿਕੀ. ਦੇਖੋ, ਅੱਦ੍ਰਸੁਤਾਹੁ ਕੀ ਜੋ ਤਨੀਆ.

ਕੌਕਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਕੋਕਬੰਦਰ.

ਕੌਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕਵਿਕਾ.

ਕੌਚ. ਸੰਜੋਆ. ਦੇਖੋ, ਕਵਚ. "ਕੌਚਨ ਕੋ ਝਟਦੈ ਕਟਦੇਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਤੋਤ੍ਰ. "ਤੁਮੀ ਕੌਚ ਵਕਤ੍ਰਾਪਨੇ ਤੇ † ਉਚਾਰਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧)

ਕੌਚਬਿਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੂਚਬਿਹਾਰ.

ਕੌਚਬਿਦ੍ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਵਚ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ। ੨ ਕਵਚ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ। ੩ ਮੰਤ੍ਰਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. "ਕੌਚਬਿਦ੍ਯਾ ਅਭਿਦ੍ਯਾ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਕੌਚੀ. ਵਿ—ਕਵਚਿਨ੍. ਕਵਚਧਾਰੀ. "ਅਸੀ ਗਦੀ ਕੌਚੀ ਬਲਗਾਢੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਅਸਿ (ਤਲਵਾਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ, ਗਦਾਧਾਰੀ ਅਤੇ ਕਵਚਧਾਰੀ.

ਕੌਡਾ. ਵਡੀ ਕੌਡੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਉਡਾ। ੩ ਆਦਮਖ਼ੋਰ ਭੀਲ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਵਿੰਧ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਡਾਕਾ ਮਾਰਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਖਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਤਮਿਕ ਬਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਅਜੇਹੀ ਪਲਟੀ ਕਿ ਰਾਕਸੀਕਰਮ ਛੱਡਕੇ ਦੇਵਤਾ ਬਣਗਿਆ ਅਤੇ ਧਰਮਕਿਰਤ ਨਾਲ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸਿਮਰਣ ਵਿੱਚ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਇਆ.

ਕੌਡੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਡੀ.

ਕੌਡੀਆਰਾ, ਕੌਡੀਆਲਾ, ਕੌਡਯਾਰਾ ਇੱਕ ਸਰਪ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਕੌਡੀ ਜੇਹੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਜਨੁ ਡਸਗਯੋ ਨਾਗ ਕੌਡਯਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੧) ੨ ਜੂਆਰੀ, ਜੋ ਦਾਉ ਲਾਉਣ ਲਈ ਕੌਡੀਆਂ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਕੌਣ. ਦੇਖੋ, ਕਉਣ.

ਕੌਤਕ. ਦੇਖੋ, ਕਉਤਕ.

ਕੌਤਕਹਾਰ, ਕੌਤਕੀ ਦੇਖੋ, ਕਉਤਕਹਾਰ.

ਕੌਂਤੇਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਕੁੰਤੀ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ, ਭੀਮ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ। ੩ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਹੈ, ਚਾਹੋ ਕੁੰਤੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਤਿੰਨੇ ਹਨ.§ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਤੀ.

ਕੌਥ. ਕ੍ਰਾ—ਤਿਥਿ? ਕੇਹੜੀ ਤਿਥਿ ਹੈ?

ਕੌਥਾ. ਸੰ. ਕਤਿਥਃ ਅਤੇ ਕਤਿਥੰ. ਕੈਵਾਂ. ਕਿਤਨੀ ਸੰਖ੍ਯਾ ਦਾ?

ਕੌਂਧ. ਸੰ. ਕਰੰਧ. ਕਿਰਨ (ਛਟਾ) ਨੂੰ ਜੋ ਧਾਰਣ ਕਰੇ. ਸੂਰਜ। ੨ ਬਿਜਲੀ.

ਕੌਂਧਨ. ਕ੍ਰਿ—ਚਮਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੌਂਧ. "ਜਿਮ ਕੌਂਧਤ ਸਾਵਣ ਬਿੱਜੁ ਘਟੰ." (ਸੂਰਜਾਵ)

ਕੌਂਧਿਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ. ਚਮਕਦਾਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕੌਂਧ. "ਕੌਂਧਿਤ ਦਾਮਨਿ ਸਘਨ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੌਨ. ਦੇਖੋ, ਕਉਣ ਅਤੇ ਕਉਨੁ। ੨ ਅ਼ ਕੋਨ

---

* ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਰਮਦਾ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਸਿਰ ਤੇ ਚੁੱਕੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਮਾਂਡਵ੍ਯ ਰਿਖੀ ਜੋ ਚੋਰੀ ਦੇ ਸ਼ੱਕ ਵਿੱਚ ਸੂਲੀ ਟੰਗਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਕੌਸ਼ਿਕ ਦੇ ਪੈਰ ਦੀ ਠੋਕਰ ਵੱਜੀ. ਮਾਂਡਵ੍ਯ ਨੇ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੁਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਉਹ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਮਰਜਾਵੇ. ਨਰਮਦਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਤ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸੂਰਜ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ ਹੀ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਅਨਸੂਯਾ ਦੇ ਸਮਝਾਉਣ ਤੋਂ ਨਰਮਦਾ ਨੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਦਿੱਤੀ. ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਮੋਏ ਕੌਸ਼ਿਕ ਨੂੰ ਅਨਸੂਯਾ ਨੇ ਜੀਵਨਦਾਨ ਦਿੱਤਾ.

† ਆਪਣੇ ਵਕਤ੍ਰ (ਮੂੰਹ) ਤੋਂ.

§ ਗੀਤਾ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਵਾਰ ਵਾਰ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ "ਕੌਂਤੇਯ" ਕਹਿਕੇ ਸੰਬੋਧਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਇਹ ਨਾਉਂ ਖ਼ਾਸ ਹੋਗਿਆ ਹੈ.

ਸੰਗਯਾ—ਸੰਸਾਰ. ਦੁਨੀਆ. ਜਹਾਨ.

ਕੌਪੀਨ. ਕਮਰਬੰਦ। ੨ ਲੰਗੋਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕੁਪੀਨ.

ਕੌਮ. ਅ਼ ﻗﻮﻡ ਕ਼ੌਮ. ਸੰਗਯਾ—ਜਨਸਮੁਦਾਯ। ੨ਜਾਤਿ। ੩ ਵੰਸ਼.

ਕੌਮ ਬਹੱਤਰ. ਅਰਬ ਦੀ ਬਹੱਤਰ ਕੌਮਾਂ. ਬਨੀ ਇਸਰਾਈਲ ਦੇ ਬਹੱਤਰ ਫਿਰਕੇ. "ਕੌਮ ਬਹੱਤਰ ਸੰਗ ਕਰ." (ਭਾਗੁ) ਅਰਬ ਦੇਸ਼ ਜੋ ਬਹੱਤਰ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸਲਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਕਰ ਲੀਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ.

ਕੌਮਾਰੀ. ਕੁਮਾਰ (ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ) ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਸਦਾ ਕੁਮਾਰਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ,ਦੁਰਗਾ. "ਕੇਸਰੀਆਬਾਹੀ ਕੌਮਾਰੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੌਮੁਦੀ. ਕੁਮੁਦ (ਭੰਮੂਲਾਂ) ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ, ਚਾਂਦਨੀ. ਚਾਂਦਨੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਕੁਮੁਦ ਬਹੁਤ ਖਿੜਦੇ ਹਨ। ੨ ਕੱਤਕ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ। ੩ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਪਾਣਿਨਿ ਕ੍ਰਿਤ ਅਸ਼੍ਟਾਧ੍ਯਾਈ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਭੱਟੋਜਿਦੀਕ੍ਸ਼ਿਤ ਦੀ ਬਣਾਈ ਸਿੱਧਾਂਤ ਕੌਮੁਦੀ, ਜੋ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ੪ ਵਰਦਰਾਜ ਭੱਟ ਦੀ ਰਚੀ ਹੋਈ ਮਧ੍ਯਸਿੱਧਾਂਤ ਕੌਮੁਦੀ. ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਸੰਮਤ ੧੨੫੦ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੈ।
੫ ਵਰਦਰਾਜ ਭੱਟ ਕ੍ਰਿਤ ਲਘੁਸਿੱਧਾਂਤ ਕੌਮੁਦੀ. ਇਸ ਕੌਮੁਦੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਪਹਿਲੀ ਦੋਹਾਂ ਨਾਲੋਂ ਜਾਦਾ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਕੌਮੁਦੀ। ੭ ਕੁਮੁਦ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਸਭਾ। ੮ ਕੁਮੁਦ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦੀ ਗਦਾ ਕੌਮੋਦਕੀ.

ਕੌਮੋਦਕੀ. ਕੁਮੁਦ (ਵਿਸ਼ਨੁ) ਦੀ ਗਦਾ.

ਕੌਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਵਲ. ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ. "ਪੂਰਬ ਕੌਰ ਨਿਕਾਰਕੈ ਪੰਚ, ਲਗੇ ਪੁਨ ਜੇਮਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਕੋਲਾ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. "ਪੌਰ ਖਰੇ ਹੁਇ ਕੌਰ ਲਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਕੌਰਵ (ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਮਨ ਭੀਤਰ ਕੌਰਨ ਕੋਪ ਬਢਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਕੈਰਵ. ਭੰਬੂਲ. ਨੀਲੋਫਰ. "ਕੌਰਨ ਕੇ ਮੁਖਰੇ ਮੁਕੁਲੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਕੁਮਾਰ. ਕੁੱਵਰ। ੬ ਉਸ ਸਿੰਘਣੀ ਦੀ ਉਪਾਧਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਪੁਰਖ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤੈਸੇ ਸਿੰਘਣੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਨਾਲ ਕੌਰ ਸ਼ਬਦ ਲਾਈਦਾ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ "ਕੁੱਵਰਿ" (ਕੌਰਿ)* ਹੈ। ੭ ਸੰ. ਕੋਰ. ਅੰਗ ਦਾ ਜੋੜ. "ਕਟਗੇ ਕਹੂੰ ਕੌਰ ਅਰੁ ਚਰਮਾ." (ਗਜਾਨ)

ਕੌਰਉ | ਕੌਰਓ ਦੇਖੋ, ਕੌਰਵ. "ਛਾਡ ਚਲੇ ਰਨ ਕੌਰਉ ਜੈਸੇ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਭਏ ਤਾਂਹਿ ਕੇ ਕੌਰਓ ਪਾਂਡਵੇਯੰ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਕੌਰਪਾਲ. ਕੌਰਵ (ਕੁਰੁਵੰਸ਼) ਪਾਲਕ, ਦੁਰਯੋਧਨ. "ਉਤੈ ਕੌਰਪਾਲੰ ਧਰੈ ਛਤ੍ਰਿਧਰਮੰ." (ਗਜਾਨ)

ਕੌਰਵ. ਵਿ—ਕੁਰੁ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਕੁਰੁਵੰਸ਼ੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਰਾਜਾ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੁਰਯੋਧਨ ਆਦਿਕ. "ਕਟੇ ਕੌਰਵੰ ਦੂਰ ਸਿੰਦੂਰ ਖੇਤੰ." (ਗਜਾਨ) ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਵੰਸ਼.

ਕੌਰਾ. ਵਿ—ਕਟੁ. ਕੌੜਾ। ੨ ਦੇਖੋ. ਕੌਲਾ.

ਕੌਰਿ | ਕੌਰੀ ਸੰਗਯਾ—ਜੱਫੀ. ਅੰਕਵਾਰ. "ਭਰ ਕੌਰੀ ਮਹਿ ਲੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਉਤਨੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੀ ਵਸਤੁ ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਬਾਹਾਂ ਦੇ ਘੇਰੇ (ਜੱਫੀ) ਵਿੱਚ ਆਜਾਵੇ। ੩ ਖੂਹ ਦਾ ਮਹਿਲ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਉਤਾਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੁਰਜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਜੈਸੇ ਕੂਆ ਖੋਦਕੈ ਸੁ ਵਸੁਧਾ ਧਸਾਇ ਕੌਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਕੌਡੀ. ਵਰਾਟਿਕਾ। ੫ ਵਿ—ਕਟੁ. ਕੌੜੀ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੌਰ ੬.

ਕੌਲ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲ। ੨ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਸੋਢੀ ਕੌਲ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਢਿਲਵਾਂ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਵਾਲੇ ਨੀਲੇ ਬਾਣੇ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਪਹੁੰਚੇ, ਤਦ

* ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਕਤੇ ਰਾਰੇ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ ਸਿਆਰੀ ਨਾਲ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਜਿਵੇਂ—ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰਿ ਜੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਕੌਰ ਲਿਖਣ ਦਾ ਆਮ ਰਿਵਾਜ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਅਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਸ਼ੁੱਧ ਮੰਨਣੇ ਪੈਂਦੇ ਹਨ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੋ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਸਫ਼ੇਦ ਪੋਸ਼ਾਕ ਨਜ਼ਰ ਕੀਤੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਚਿੱਟੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਕੇ ਨੀਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਾੜਕੇ ਏਹ ਤੁਕ ਪੜ੍ਹਦੇਹੋਏ—"ਨੀਲ ਬਸਤ੍ਰ ਲੇ ਕਪੜੇ ਫਾੜੇ ਤੁਰਕ ਪਠਾਣੀ ਅਮਲ ਗਿਆ." ਅਗਨੀ ਵਿੱਚ ਭਸਮ ਕਰਦਿੱਤੇ. ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦੇ ਬੁੱਟਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਭੀ ਕੌਲਵੰਸ਼ੀ ਹਨ। ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਚੰਗੀਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਕੁਲੀਨ। ੪ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਵਾਮਮਾਰਗੀ.

ਕੌਲਸਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਕੌਲਕ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲਿਕ.

ਕੌਲਨਾਭਿ. ਵਿਸ਼ਨੁ, ਕਮਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ। ੨ ਉਹ ਤਾਲ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਹਨ. "ਕੌਲਨਾਭਿ ਕੌਲ ਜਿਹ ਤਾਲ ਮੇ ਰਹਤ ਹੈਂ." (ਅਕਾਲ) ਜੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਕੌਲਨਾਭਿ ਆਖਦੇ ਹੋਂ, ਤਦ ਕੀ ਉਹ ਤਾਲ ਕੌਲਨਾਭਿ ਨਹੀਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਹਨ?

ਕੌਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਨਾਰੰਗੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦਾ ਰੰਗ ਸੰਧੂਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਕਿਨਾਰਾ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਦਾ ਉਹ ਥਮਲਾ ਜਿਸ ਉੱਪਰੋਂ ਡਾਟ ਉਠਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਕਮਲਾ. ਲਕਮੀ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲਾ। ੪ ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਲੜਕੀ ਕਮਲਾ, ਜੋ ਕਾਜ਼ੀ ਰੁਸਤਮਖ਼ਾਂ ਮੁਜੰਗ (ਲਹੌਰ) ਨਿਵਾਸੀ ਨੇ ਮੁੱਲ ਲੈਕੇ ਗੋਲੀ ਪਾਲੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੇਕੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਬਣਾਈ ਸੀ. ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਝੁਕਾਉ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਵੱਲ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੀ. ਗੁਰੁਮਹਿਮਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਬਾਣੀ ਕਈ ਦਰਵੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਕੇ ਇਸ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਗਿਆ, ਅਤੇ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਲੈਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਇਆ. ਕਮਲਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੮੬ ਵਿੱਚ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਉਸ ਥਾਂ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਕੌਲਸਰ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਮਲਾ ਦਾ ਦਫ਼ਨ ਕਰਨਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਰੁੱਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕੌਲਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕੌਲਾ ੪.

ਕੌਲਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਉਲਾਰ.

ਕੌਲਿਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਕੁਲ ਦਾ ਉਹ ਧਰਮ, ਜੋ ਪਰੰਪਰਾ ਤੋਂ ਚਲਾ ਆਇਆ ਹੈ. ਕੁਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਵਾਮਮਾਰਗੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਿਵ, ਜਿਸ ਨੇ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕੁਲਧਰਮ ਚਲਾਏ ਹਨ। ੪ ਸ਼ਾਕ੍ਤ ਧਰਮ। ੫ ਜੁਲਾਹਾ.

ਕੌਲੋ. ਕਦ ਤੀਕ. ਕਬਤਕ. ਕਬਲਗ.

ਕੌੜ, ਕੌੜਾ ਵਿ—ਕਟੁ. ਕੜਵਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧੀ. ਤੁੰਦ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਹੁਜਾਈਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ। ੪ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ, ਜੋ ਬੈਰਾੜਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਵਧਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਪ੍ਰਬਲ ਸੀ.

ਕੌੜਾਮੱਲ. ਏਹ ਲਹੌਰ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਮੀਰਮੰਨੂ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਗਤ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾਪੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮਿੱਠਾ ਮੱਲ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਦੁਰਾਨੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕਰਦੇਹੋਏ ਸਨ ੧੭੫੨ (ਸੰਮਤ ੧੮੧੦) ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਮੀਰਮੰਨੂ.

ਕੰ. ਸੰ. कम्. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਲ. "ਪਦੰ ਕੰ ਪਖਾਰੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਮਸ੍ਤਕ. ਮੱਥਾ। ੩ ਸੁਖ. ਆਨੰਦ. "ਕਹੂੰ ਕੰ ਵਿਤਾਲੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਅਗਨਿ। ੫ ਕਾਮ. ਮਨੋਜ। ੬ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ.

ਕੰਉ. ਕੋ. ਨੂੰ. ਪ੍ਰਤਿ. ਦੇਖੋ, ਕਉ. "ਜਿਨ ਕੰਉ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰੀ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕੰਸ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਂਸੀ. ਕਾਂਸੀ ਧਾਤੁ। ੨ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਕਟੋਰਾ. ਛੰਨਾ। ੩ ਰਾਜਾ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਦ੍ਰੁਮਿਲ ਦੈਤ ਦੇ ਵੀਰਜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਮਥੁਰਾ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਮਾਮਾ ਅਤੇ ਵਡਾ ਦੁਸ਼ਮਨ ਸੀ. ਕੰਸ, ਜਰਾਸੰਧ ਮਗਧਪਤਿ ਦਾ ਜਮਾਈ (ਜਵਾਈ) ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਸਹੁਰੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਨੂੰ ਗੱਦੀ ਤੋਂ ਲਾਹਕੇ ਆਪ ਰਾਜਾ ਬਣਗਿਆ. ਕੰਸ

ਨੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੇਵਕੀ, ਵਸੁਦੇਵ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀ ਸੀ. ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਆਕਾਸ਼ਬਾਣੀ ਹੋਈ ਕਿ ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕੰਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਸ ਲਈ ਕੰਸ ਨੇ ਦੇਵਕੀ ਅਤੇ ਵਸੁਦੇਵ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਲਿਆ, ਅਤੇ ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾਹੋਏ ਸਭ ਮਾਰਦਿੱਤੇ. ਅੱਠਵੇਂ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਆਏ, ਜੋ ਵਸੁਦੇਵ ਨੇ ਜੈਮਦੇਸਾਰ ਗੋਕੁਲ ਵਿੱਚ ਗੋਪਰਾਜ ਨੰਦ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁਚਾਦਿੱਤੇ, ਅਤੇ ਯਸ਼ੋਦਾ ਦੇ, ਜੋ ਉਸੇ ਦਿਨ ਲੜਕੀ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਸੀ, ਉਹ ਕੰਸ ਨੂੰ ਲਿਆਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਪੱਥਰ ਪੁਰ ਪਟਕਾਕੇ ਮਾਰੀਗਈ. ਕੰਸ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਣ ਦੇ ਬਹੁਤ ਉਪਾਉ ਕੀਤੇ, ਜੋ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹੋਏ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਧਨੁਖਯਗਜ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਕੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਕੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਫੜਕੇ ਪਛਾੜਮਾਰਿਆ, ਅਤੇ ਨਾਨਾ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਰਾਜਗੱਦੀ ਤੇ ਬੈਠਾਇਆ. "ਦੁਆਪਰਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮੁਰਾਰਿ ਕੰਸ ਕਿਰਤਾਰਥੁ ਕੀਓ । ਉਗ੍ਰਸੈਣ ਕਉ ਰਾਜੁ ਅਭੈ ਭਗਤਹਜਨ ਦੀਓ."(ਸਵੈਯੇ ਮ:੧ਕੇ)

ਕੰਸਅਰਿ / **ਕੰਸਸ਼ਤ੍ਰੁ** } ਕੰਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ.

ਕੰਸਕਾਰ. ਕਾਂਸਜਕਾਰ. ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੱਸੇਰਾ. ਠਠੇਰਾ.

ਕੰਸਨਿਸੂਦਨ } ਕੰਸ ਦੇ ਨਿਸੂਦਨ (ਮਾਰਨ) ਵਾਲਾ.
ਕੰਸਾਰਿ } ਕੰਸ ਦਾ ਵੈਰੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਕੰਸੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਸ.

ਕੰਕ. ਸੰ. कङ्क. ਇੱਕ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਗਿੱਧ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੰਖ ਤੀਰਾਂ ਨੂੰ ਲਗਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕ੍ਰੌਂਚ ਨੂੰ ਕੰਕ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਕੰਕਨ ਪੰਖ ਬਿਲੰਦ ਲਗੇ ਜਿਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਬਹੁ ਗਿੱਧ ਕੰਕ ਬਾਯਸ ਪੁਕਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਛਤ੍ਰੀ। ੩ ਬਗੁਲਾ। ੪ ਧਰਮਰਾਜ। ੫ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ੨੭ ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੬ ਰਾਜਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਦਾ ਉਪਨਾਮ, ਜਦ ਗੁਪਤਭੇਖ ਧਾਰਕੇ ਰਾਜਾ ਵਿਰਾਟ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ.

ਕੰਕਣ / **ਕੰਕਨ** } ਸੰ. कङ्कण. ਸੰਗਯਾ—ਕੜਾ. ਕਟਕ. ਕੰਗਣ. "ਹਾਰ ਡੋਰ ਕੰਕਨ ਘਣੇ." (ਓਅੰਕਾਰੁ) ੨ ਮੁਕੁਟ. ਤਾਜ। ੩ ਗਹਿਣਾ. ਜ਼ੇਵਰ। ੪ ਕੰਗਣਾ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਵੇਲੇ ਦੁਲਹਾ ਦੇ ਹੱਥ ਬੰਨ੍ਹੀਦਾ ਹੈ। ੫ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹ੍ਰਿਦਯਰਾਮ ਰਚਿਤ ਹਨੂਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ, ਯਥਾ—

> ਤਬ ਜਾਨਕਿ ਕੋ ਹਰਿ ਕਾਨਨ ਟੇਰਿ
> ਗਏ ਸਰ ਤੀਰ ਤ੍ਰਿਖਾ ਜਲ ਕੀ,
> ਕਹਿ ਕੰਕਨ ਨੈਕੁ ਭਏ ਦ੍ਰਿਗ ਸ਼ੀਤਲ
> ਸੰਪਤਿ ਦੇਖਿ ਰਤੋਪਲ ਕੀ,
> ਅਲਿ ਕੋਸ਼ ਗਏ ਅਥਏ ਦਿਨਨਾਥ
> ਨਈ ਛਵਿ ਤੋ ਨਲਿਨੀਦਲ ਕੀ,
> ਮਨੁ ਮਿਤ੍ਰ ਵਿਯੋਗ ਪਰੇ ਮੁਰਝਾਇ
> ਡਲੀ ਮੁਖਿ ਮੇਲਿ ਹਲਾਹਲ ਕੀ.

ਕੰਕਪਤ੍ਰੀ. ਤੀਰ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੰਕ ਪੰਛੀ ਦੇ ਪਤ੍ਰ (ਪੰਖ) ਲਗੇਹੋਏ ਹਨ. "ਛੁਟੇ ਕੰਕਪਤ੍ਰੀ." (ਸਲੋਹ)

ਕੰਕਰ. ਦੇਖੋ, ਕਿੰਕਰ. "ਜਮਕੰਕਰ ਵਸ ਪਰਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਰੋੜ। ੩ ਪੱਥਰ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ । ੪ ਸੰ. कङ्कर. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ. ਖ਼ਰਾਬ। ੫ ਸੰਗਯਾ—ਅਧਰਿੜਕ. ਮਠਾ। ੬ ਦਸ ਕ੍ਰੋੜ ਦੀ ਗਿਣਤੀ.

ਕੰਕਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਰੋੜੀ। ੨ ਬਜਰੀ.

ਕੰਕੜ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਰ.

ਕੰਕੜੀਆ. ਵਿ—ਕੰਕਾਲ (ਭੈਰਵ) ਰੂਪਾ. ਭੈਰਵ ਦਾ ਵੇਸ਼ ਜਿਸ ਨੇ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੨ ਕੰਕਰ (ਨਿੰਦਿਤ) ਲਿਬਾਸ ਵਾਲੀ. ਕੰਕਰੀਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਮੁੰਡਮਾਲਾ ਅਤੇ ਲਹੂਟਪਕਦੀ ਖੱਲ ਪਹਿਨੀਹੋਈ ਹੈ. "ਕੰਕੜੀਆ- ਰੂਪਾ ਰਕਤਾਲੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਕੰਕਾਲ. ਸੰ. कङ्काल. ਸੰਗਯਾ—ਭੈਰਵ. ਭੈਰੋਂ। ੨ ਮਾਸ ਰਹਿਤ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਪਿੰਜਰ. ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ. skeleton.

ਕੰਕਾਲੀ. ਭੈਰਵੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਾਲ। ੨ ਹੱਡਾਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਕਾਲੀ। ੩ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਬੀਰਭੂਮ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਵੀ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਦਿਰ, ਜੋ ੫੨ ਪੀਠਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕੰਕਜਾਨ. ਕੰਕ (ਛੜ੍ਹੀ) ਦਾ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ). ਘੋੜਾ. ਤੁਰੰਗ। ੨ ਕੰਕ ਪੰਛੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ.

ਕੰਗ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਕਵਚ. ਸੰਜੋਆ. "ਦੁਰਗਾ ਅਤੇ ਦਾਨਵੀ ਸੂਲ ਹੋਈਆਂ ਕੰਗਾਂ." (ਚੰਡੀ ੩) "ਅਟੁੱਕ ਟੁੱਕੇ ਅਕੰਗ ਕੰਗੇ." (ਰਾਮਾਵ) ਕੰਗ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅਕੰਗ ਕਰਦਿੱਤਾ (ਕਵਚ ਤੋੜਸੁੱਟੇ). ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਸੰ. कङ्ग. ਫੇਫੜਾ. ਫੁਫੁਸ.

ਕੰਗਣ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣ.

ਕੰਗਣਪੁਰ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਤਸੀਲ ਚੂਣੀਆ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਖਾਸ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਜਗਤਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਦੀ ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਨਿਰਾਦਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਸਣ ਨੂੰ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ "ਵਸਦੇ ਰਹੋ" ਕਹਿਕੇ ਇੱਥੋਂ ਕੂਚ ਕੀਤਾ. ਜਿਸ ਵਣ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ ਉਹ "ਮਾਲ ਸਾਹਿਬ" ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਾਮਧਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ੧ ਚੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕਦੇਕੇ.

ਕੰਗਣਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਨ ੪.

ਕੰਗਣੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛੋਟਾ ਕੰਕਨ। ੨ ਸੰ. कङ्गुणी—ਕੰਗੁਣੀ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਨ, ਜੋ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਾਲਕੰਗੁਣੀ.

ਕੰਗਨ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣ.

ਕੰਗਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਨ ੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਕਨ ੧. "ਕਰ ਕਰਿ ਕਰਤਾ ਕੰਗਨਾ ਪਹਿਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਕੰਗਮਾਈ. ਇਹ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਪਿੰਡ, ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਥਾਣਾ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ੧੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਹਰਿਆਣੇ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਦੋ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਮੰਞ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਭਾਈ ਮੰਞ ਜੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਮੰਞ ਰਾਜਪੂਤ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਵਿੱਚੋਂ ਸਨ ਅਤੇ ਸਖੀਸਰਵਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਾਸਕ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਤੀਰਥਾ" ਸੀ.

ਸੰਮਤ ੧੬੪੨ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਤੋਂ ਭਾਈ ਤੀਰਥੇ (ਮੰਞ) ਨੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਦਾ ਅਜੇਹਾ ਨਮੂਨਾ ਦੱਸਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਹਾਲ ਸੁਣਕੇ ਰੋਮਾਂਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਆਪ ਇੱਕ ਵੇਰ ਅੰਧੇਰੀ (ਹਨੇਰੀ) ਦੇ ਕਾਰਣ ਲੰਗਰ ਦੀਆਂ ਲੱਕੜਾਂ ਸਮੇਤ ਸੁਲਤਾਨਵਿੰਡ ਦੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡਿਗਪਏ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰੇਮਡੋਰ ਦੇ ਖਿੱਚੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਉਸ ਥਾਂ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਖੂਹ ਤੋਂ ਕੱਢਕੇ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਇਆ ਅਤੇ ਵਚਨ ਕੀਤਾ:—

"ਮੰਞ ਪਿਆਰਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ, ਗੁਰੁ ਮੰਞ ਪਿਆਰਾ,
ਮੰਞ ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੋਹਿਥਾ, ਜਗ ਲੰਘਣਹਾਰਾ."*

ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪੂਰੀ ਪਰੀਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਭਾਈ ਮੰਞ ਜੀ ਨੂੰ ਦੁਆਬੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਿਆ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਨੇ ਦੇਗ ਦੇ ਸਾਥ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾ ਸਦਾਵ੍ਰਤ ਲਾਕੇ ਦੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕੀਤਾ.

ਸੰਮਤ ੧੬੫੧ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕੰਗਮਾਈ ਨੂੰ ਚਰਣ ਪਾਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਈ ਮੰਞ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਸਫਲ ਜਾਣੀ. ਭਾਈ ਮੰਞ ਜੀ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਇਸ ਥਾਂ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਮਾਛੀਆਂ, ਗ੍ਰੰਥਪੁਰ, ਤੇ ਕੰਗ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਕੋਈ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਗੀਰ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਸਾਧ-ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਵੇ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਚਲਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਹਨ.

---

* ਇਹ ਵਾਕ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਤਿਹਾਸਾਂ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ.

ਵੱਡਾ ਮੇਲਾ ਪਹਿਲੀ ਮਾਘ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਸਾਧਾਰਣ ਜੋੜਮੇਲ ਹਰ ਸੰਗਰਾਂਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਕੰਗਰੋੜ. ਪਿੱਠ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਰੀੜ੍ਹ. Spine.

ਕੰਗਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਾਲ ੨. ਭੁੱਖ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਿਸ ਦਾ ਮਾਸ ਸੁੱਕਗਿਆ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ ਬਾਕੀ ਹੈ. ਭੁੱਖ ਨੰਗ ਦਾ ਮਾਰਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਕੰ (ਸੁਖ) ਨੂੰ ਗਾਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਕੰਗੁਣੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਗਣੀ.

ਕੰਗੂਰਾ. ਫ਼ਾ كنگره ਅਥਵਾ كنگُره ਕੁੰਗਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੋਟੀ. ਸ਼ਿਖਰ। ੨ ਮਕਾਨ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਤਾਜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ.

ਕੰਘਾ. ਸੰ. कङ्कत—ਕੰਕਤ. ਕੇਸ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਸਾਧਨਰੂਪ ਯੰਤ੍ਰ.

ਕੰਘਾ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੰਘਾ ਫੇਰਕੇ ਕੇਸ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਕੰਘੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਧਨ ਮਾਲ ਸੰਬਰ ਲੈਣਾ। ੩ ਸਿਰ ਭੰਨਣਾ.

ਕੰਘੀ. ਸੰ. कङ्कतिका—ਕੰਕਤਿਕਾ. ਛੋਟਾ ਕੰਘਾ। ੨ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਗੁਲੀਆਂ ਘੁੱਟਕੇ ਮਿਲਾਈਆਂ ਹੋਈਆਂ। ੩ ਜੁਲਾਹੇ ਦੇ ਰੱਛ ਦੀ ਕੰਘੀ.

ਕੰਘੀ ਮਾਰਣੀ, ਕੰਘੀ ਮਾਰਨੀ ਕ੍ਰਿ—ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਗੁਲਾਂ ਘੁੱਟਕੇ ਮਿਲਾਉਣੀਆਂ। ੨ ਦੋਵੇਂ ਗੋਡੇ ਜੋੜਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਪਰ ਹੱਥਾਂ ਦੀਆਂ ਅੰਗੁਲਾਂ ਮਿਲਾਉਣੀਆਂ। ੩ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਅਜਿਹਾ ਕ਼ਾਬੂ ਕਰਨਾ ਕਿ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਉਣਾ। ੪ ਵਿਚਾਰਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਗੁਣ ਅਵਗੁਣ ਨੂੰ ਵੱਖ ਕਰਨਾ.

ਕੰਙਣ. ਦੇਖੋ, ਕੰਕਣ. "ਹਾਰ ਕੰਙਣ ਧ੍ਰਿਗੁ ਬਨਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਰੁਤੀ)

ਕੰਚ. ਸੰ. ਕਾਚ. ਕੱਚ। ੨ ਕੰਚਨ (ਕਾਂਚਨ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਸੋਨਾ.

ਕੰਚਨ. ਸੰ. काञ्चन—ਕਾਂਚਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ. "ਕੰਚਨ ਸਿਉ ਪਾਈਐ ਨਹੀ ਤੋਲ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਧਤੂਰਾ। ੩ ਕਚਨਾਰ। ੪ ਸੁਵਰਣਮੁਦ੍ਰਾ. ਅਸ਼ਰਫੀ. "ਤਿਉ ਕੰਚਨ ਅਰੁ ਪੈਸਾ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੫ ਚਮਕ. ਦੀਪ੍ਤਿ। ੬ ਸੁਵਰ੍ਣ ਨੂੰ ਇਸ਼੍ਟ ਮੰਨਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਵਿਭਚਾਰ ਦੀ ਠੇਕੇਦਾਰ ਹੈ। ੭ ਵਿ—ਸੁਵਰਣ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਕਬਰੋ.

ਕੰਚਨ ਹਿਰਨ. ਕਾਂਚਨ (ਚਮਕੀਲਾ) ਹਿਰਣ੍ਯ (ਸੁਵਰਣ). ਸ਼ੁੱਧ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨਾ). ਕੁੰਦਨ. ਸੌ ਵੰਨੀ ਦਾ ਸੁਇਨਾ. "ਲੋਹਾ ਕੰਚਨ ਹਿਰਨ ਹੋਇ ਕੈਸੇ?" (ਰਾਮ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ. ਸੁਵਰਣ ਜੇਹੀ ਚਮਕੀਲੀ ਦੇਹ. ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਕਰਕੇ ਸਾਧਿਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਰੀਰ. "ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੂਝੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਭਾਵ—ਅਮੋਲਕ ਦੇਹ। ੩ ਅਰੋਗ ਦੇਹ.

ਕੰਚਨਕੋਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਇਨੇ ਦਾ ਕੂਟ (ਪਹਾੜ) ਸੁਮੇਰੁ. "ਕੰਚਨਕੋਟ ਗਿਰਯੋ ਕਹੁ ਕਾਹਿ ਨ?" (ਦੱਤਾਵ)

ਕੰਚਨਦੇਹੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨ ਕਾਇਆ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅਰੋਗ ਕੰਚਨਦੇਹੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕੰਚਨਪੁਸਪ, ਕੰਚਨਫੂਲ ਸੋਨੇ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਤੇ ਪਤਵੰਤੇ ਦੇ ਵਿਮਾਨ ਤੇ ਵਰਸਾਉਣ ਲਈ ਸੋਨੇ ਦੇ ਫੁੱਲ ਬਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. "ਧਨ ਗਨ ਕੰਚਨ ਫੂਲ ਬਨਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੋਨੇਰੰਗੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਚੰਪਕ. ਚੰਬਾ.

ਕੰਚਨਬੇਲਿ. ਸੰ. ਕਾਂਚਨਪੁਸ਼੍ਪੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਵਰਣ ਜੇਹੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਸੁੰਦਰ ਵੇਲਿ. "ਕੰਚਨਬੇਲਿ ਗਿਰੀ ਇਕਬਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਬਸੰਤੀ ਚਮੇਲੀ। ੨ ਸੁਇਨੇ ਜੇਹੀ ਦੇਹ.

ਕੰਚਨਵਪੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨਕਾਇਆ। ੨ ਹਿਰਨ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ. ਹਰਨਾਖਸ ਦਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਪੁ (ਸ਼ਰੀਰ) ਕੰਚਨ (ਸੋਨੇ) ਜੇਹਾ ਹੈ. ਇਹ ਹਿਰਨ੍ਯਕਸ਼ਿਪੁ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ. "ਕੰਚਨਵਪੁ ਭ੍ਰਾ ਹਰਨਾ

ਅਪਾਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੰਚਨਵੰਨਾ. ਵਿ—ਕਾਂਚਨ (ਸੁਵਰਣ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਰਨ. ਸੁਇਨੇ ਜੇਹੇ ਚਮਕੀਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. "ਕੰਚਨਵੰਨੇ ਪਾਸੇ ਕਲਵਤ ਚੀਰਿਆ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਕੰਚਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਚਨ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਉਪਾਸਿਕਾ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵੇਸ਼੍ਯਾ. ਕੰਜਰੀ.

ਕੰਚਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨ. "ਕੰਚਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਪਰਸਿ ਪਾਰਸ ਕਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੰਚੁਕੀ. ਸੰ. कञ्चुकी. ਸੰਗਯਾ—ਚੋਲੀ. ਅੰਗੀਆ । ੨ ਸੰ. कञ्चुकिन्. ਰਨਵਾਸ ਦੀ ਦਾਸੀਆਂ ਦਾ ਸਰ-ਦਾਰ. ਜ਼ਨਾਨੀ ਡਿਹੁਡੀ ਦਾ ਦਾਰੋਗ਼ਾ. ਖ਼੍ਵਾਜਹਸਰਾ.

ਕੰਚੂਆ. ਸੰ. कञ्चुक—ਕੰਚੁਕ ਸੰਗਯਾ—ਘੁੰਘਚੀ. ਲਾਲੜੀ. ਰੱਤਕ. "ਲਾਗੇ ਕੰਚੂਆ ਫਲ ਮੋਤੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ—ਅਵਗੁਣ ਅਤੇ ਸ਼ੁਭਗੁਣ । ੨ ਕਰੰਜੂਆ. ਮੀਚਕਾ. ਕੰਡੇਦਾਰ ਇੱਕ ਪੌਦਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕੌੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਰਗੜਕੇ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਪਿਆਏਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰੰਜੂਆ.

ਕੰਜ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰ (ਜਲ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਕਮਲ । ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ । ੩ ਕੇਸ਼, ਜੋ ਕੰ (ਸਿਰ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਕੰਜਅਵਲਿ. ਦੇਖੋ, ਪੰਕਜਬਾਟਿਕਾ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਕੰਜਜਾਸੂ. ਕੰਜ(ਕਮਲ)ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ) ਹੋਇਆ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਸੂਨੁ (ਪੁਤ੍ਰ) ਨਾਰਦ. "ਮੁਨੰ ਕੰਜਜਾਸੂ ਤ੍ਰਿਯਾ ਸੰਗ ਲੀਨੇ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਨਾਰਦ ਯੋਗਿਨੀਆਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈਕੇ.

ਕੰਜਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਚਨ ੬ । ੨ ਝਾੜੂ ਸਿਰਕੀ ਬਣਾਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ । ੩ ਸੰ. कञ्जर. ਕੰ (ਜਲ) ਨੂੰ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ । ੪ ਹਾਥੀ। ੫ ਪੇਟ. ਉਦਰ । ੬ ਮੋਰ । ੭ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ.

ਕੰਜਲਕ, ਕੰਜਲਕੀ } ਕਮਲ. ਕਿੰਜਲਕ ਨਾਉਂ ਹੈ ਫੁੱਲ ਦੀ ਬਾਰੀਕ ਤਰੀਆਂ ਦਾ, ਜੋ ਡੋਡੀ ਉੱਪਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਕਿੰਜਲਕੀ. "ਕੰਜਲਕ ਨੈਨ ਕੰਬੁਗ੍ਰੀਵ." (ਗਜਾਨ)

ਕੰਜੂਸ. ਸੰਗਯਾ—ਕਣਚੂਸ. ਕ੍ਰਿਪਣ. ਸੂਮ. ਬਖ਼ੀਲ.

ਕੰਞਕਾ. ਕਨਜਕਾ. ਕਨ੍ਯਾ. "ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੈਲੀਘਾਤ ਕੰਞਕਾ ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਕੰਟ, ਕੰਟਕ } ਸੰਗਯਾ—ਕੰਡਾ. ਕਾਂਟਾ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗ ਕੇਤਕਿ ਪੁਸਪ ਪ੍ਰੇਮ ਕੰਟ ਜਿਹ ਸੰਗ। ਮਨ ਮਲਿੰਦ ਕੋ ਵੇਧ ਕਰ ਕਹੌਂ ਕਥਾ ਸਉਮੰਗ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਅਘਕੰਟ ਅਤੇ ਮਕਰਕੰਟ । ੨ ਵਿ—ਦੁਖਦਾਈ, ਕੰਡੇ ਦੀ ਤਰਾਂ ਚੁਭਣ ਵਾਲਾ. "ਨਾਕੋ ਕੰਟਕ ਵੈਰਾਈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੩ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਕੰਟਕ ਅਲਾਪੀ. ਵਿ—ਕੌੜਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਚੁਭਵੀਂ ਗੱਲ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਕੰਟਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਟਿਕਾ.

ਕੰਟਾਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਡਿਆਰੀ. ਬਾਰੀਕ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬੂਟੀ. "ਜੇ ਨਹਿ ਬੋਵੈ ਬੀਜ ਅਗਾਰੀ। ਕਯੋਂ ਕੰਟਕ ਦੁਖ ਦੇਇ ਕੰਟਾਰੀ?" (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੰਟਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਟਾਰੀ. ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਝਾੜੀ. "ਕਮਲ ਵਾਟਿਕਾ ਹੁਤੇ ਲਗਾਵਤ, ਉਦੈ ਕੰਟਿਕਾ ਥਿਰੀ ਸਭਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਾਂਟੇਦਾਰ ਲਗਾਮ. ਕੜਿਆਲਾ. "ਕਰੈ ਸੁ ਵਸਿ ਮੁਖ ਮਾਹਿ ਕੰਟਿਕਾ ਦੇਇਕੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੰਟੀਲਾ. ਵਿ—ਕੰਡੀਲਾ. ਕੰਡੇਦਾਰ.

ਕੰਠ. ਸੰ. कण्ठ. ਸੰਗਯਾ—ਗਲਾ. ਗਲ । ੨ ਗ੍ਰੀਵਾ. ਗਰਦਨ. "ਕੰਠ ਰਮਣੀਯ ਰਾਮ ਰਾਮ ਮਾਲਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ. "ਕੰਠੇ ਬੈਠੀ ਗੁਰਸਬਦਿ ਪਛਾਨੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ:੧) ੪ ਕੰਠਧੁਨਿ. "ਕੋਕਿਲ ਸੋ ਕੰਠ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਵਿ—ਹ਼ਿਫ਼ਜ਼. ਕੰਠਾਗ੍ਰ. "ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਕੋ ਕੰਠ ਕਰੀਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੰਠਅਭੂਖਣ. ਦੇਖੋ, ਕੰਠਾਭੂਸ਼ਣ.

ਕੰਠਸਿਰੀ / **ਕੰਠਸ਼੍ਰੀ** } ਸੰਗਯਾ—ਗਲ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਜੜਾਊ ਗਹਿਣਾ. ਜੁਗਨੀ। ੨ ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ.

ਕੰਠਗ੍ਰਹਿਤਾ. ਗਲਾ ਘੁੱਟਣ ਵਾਲੀ, ਫਾਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੰਠਰਮਣਿ. ਗਰਦਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਰਮਣੀਯ (ਸੁੰਦਰ) ਹੋਵੇ, ਮਾਲਾ. ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਕੰਠਰਿਪੁ. ਫਾਂਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਧਤੂਰਾ.

ਕੰਠਲਾ. ਕੰਠਮਾਲਾ. ਕੰਠ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਭੂਸ਼ਣ। ੨ ਰੁਦ੍ਰਾਕ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦਾ ਕੰਠਾ, ਜੋ ਸ਼ੈਵ ਸਾਧੁ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. "ਅਕਪਟ ਕੰਠਲਾ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦)

ਕੰਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਠਲਾ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ. "ਕੰਠੇ ਬੈਠੀ ਗੁਰੁਸਬਦਿ ਪਛਾਨੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਕੰਠਾਗ੍ਰ. ਵਿ—ਹ਼ਿਫ਼ਜ਼. ਜ਼ੁਬਾਨੀ ਯਾਦ.

ਕੰਠਾਭਰਣ / **ਕੰਠਾਭਰਨ** } ਗਲ ਦਾ ਆਭਰਣ (ਗਹਿਣਾ). ਕੰਠ (ਗਲੇ) ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ.

ਕੰਠਾਭੂਸਣ. ਦੇਖੋ, ਕੰਠਾਭਰਣ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਤਿੰਨ ਭਗਣ, ਦੋ ਗੁਰੁ. SII, SII, SII, SS.

ਉਦਾਹਰਣ—

"ਭਤੰਕੁਮਾਰ ਨ ਔਹਠ ਕੀਜੈ,
ਜਾਹ ਘਰੈਂ ਨ ਹਮੈ ਦੁਖ ਦੀਜੈ,
ਰਾਜ ਕਹਜੋ ਜੁ ਹਮੈ ਹਮ ਮਾਨੀ,
ਤ੍ਰੋਦਸ਼ ਬਰਖ ਬਸੈਂ ਬਨਧਾਨੀ."
(ਰਾਮਾਵ)

ਕੰਠਿ. ਕੰਠ ਵਿੱਚ. "ਨਾਮਨਿਧਾਨੁ ਕੰਠਿ ਉਰਿ ਧਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੨ ਕੰਠ (ਗਲ) ਸਾਥ. ਛਾਤੀ ਨਾਲ. "ਹਰਿ ਰਾਖੈ ਕੰਠਿ ਜਨ ਧਾਰੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੪) ਕਰਤਾਰ ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਗਲ ਲਾਕੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੩ ਕੰਢੇ. ਕਿਨਾਰੇ.

ਕੰਠਿਫੂਲ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਰ। ੨ ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਜੜਾਊ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਗਲ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਫੁੱਲ ਆਕਾਰ ਦੀ ਜੁਗਨੀ ਛਾਤੀ ਪੁਰ ਲਟਕਦੀ ਹੈ. "ਸਗਲ ਆਭਰਣ ਸੋਭਾ ਕੰਠਿਫੂਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕੰਠੀ. ਕੰਠ (ਗਰਦਨ) ਵਿੱਚ ਪਹਿਨੀਹੋਈ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਕਾਠ ਦੇ ਮਣਕਿਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ. "ਕੰਠੀ ਕੰਠ ਕਾਠ ਕੀ ਡਾਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਕੰਠੀਰਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਵਡਾ ਰਵ (ਸ਼ਬਦ) ਹੋਵੇ.

ਕੰਡ. ਸੰਗਯਾ—ਪਿੱਠ. ਪ੍ਰਿਸ਼੍ਠ. "ਗੁਰਿ ਥਾਪੀ ਦਿਤੀ ਕੰਡ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਛੋਲੇ ਆਦਿਕ ਬੂਟਿਆਂ ਪੁਰ ਅਤੀ ਸੂਖਮ ਖਾਰੀ ਰਜ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਛੁਹਕੇ ਚੁਭਦੀ ਹੈ.

ਕੰਡਝਾੜਨੀ. ਕ੍ਰਿ—ਕੁੱਟਕੇ ਬੂਟਿਆਂ ਦੇ ਕੰਡੇ ਝਾੜ ਦੇਣੇ। ੨ ਅਭਿਮਾਨੀ ਨੂੰ ਤਾੜਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਹੌਮੈ-ਕੰਡਾ ਕੱਢਦੇਣਾ.

ਕੰਡਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਟਕ. ਕਾਂਟਾ. "ਤਿਨ ਅੰਤਰਿ ਹਉਮੈ ਕੰਡਾ ਹੇ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਕੰਡਾ ਪਾਇ ਨ ਗਡਹੀ ਮੂਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਡਿਗੀ ਵਸਤੁ ਕੱਢਣ ਲਈ ਲੋਹੇ ਦਾ ਕਾਂਟੇਦਾਰ ਕੁੰਡਾ। ੩ ਤਰਾਜ਼ੂ ਦਾ ਕੰਟਕ, ਜੋ ਡੰਡੀ ਦੇ ਮੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਵਸਤੁ ਵੱਲ ਝੁਕਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਆਪੇ ਕੰਡਾ ਤੋਲ ਤਰਾਜੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੪ ਛੋਟਾ ਤਰਾਜ਼ੂ. "ਜਿਉਂ ਕੰਡੈ ਤੋਲੈ ਸੁਨਿਆਰਾ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੫ ਮੱਛੀ ਫੜਨ ਦੀ ਕਾਂਟੇਦਾਰ ਹੁੱਕ.

ਕੰਡਿਆਰੀ. ਸੰ. कण्टकारी—ਕੰਟਕਾਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਰੀਕ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਝਾੜੀ. ਛਮਕ਼ਨਮੋਲੀ. Solanum Jacquinii.

ਕੰਡੂ. ਸੰ. कण्डु. ਸੰਗਯਾ—ਖੁਰਕ. ਖ਼ਾਜ. ਖੁਜਲੀ.

ਕੰਢਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਠ. ਤਟ. ਕਿਨਾਰਾ.

ਕੰਢੀ. ਵਿ—ਕੰਠ (ਕਿਨਾਰੇ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕੰਠ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ

ਭੂਸ਼ਣ। ੩ ਪਹਾੜ ਦੀ ਜੜ. ਦਾਮਨੇਕੋਹ। ੪ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ.

ਕੰਤ. ਸੰ. कान्त—ਕਾਂਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੋ ਚਾਹੁਣ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ, ਸ੍ਵਾਮੀ. ਪਤਿ. "ਅਵਿਗੁਣਿਆਰੀ ਕੰਤ ਵਿਸਾਰੀ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਕੰਤਨਗਰ / **ਕੰਤਨਗਰ ਲੱਛਮੀ** } ਕਹਲਗਾਂਉ. ਜਿਲਾ ਭਾਗਲਪੁਰ ਤੋਂ ਦਸ ਕੋਹ ਪੂਰਵ, ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਟਨਾਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕੰਤਮਹੇਲੀ. ਕਾਂਤ ਮਹਿਲਾ. ਵਿ—ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਕੰਤੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਤ. "ਜਾ ਉਠੀ ਚਲਸੀ ਕੰਤੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਕੰਤੀ. ਸੰ. कान्ता—ਕਾਂਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਵਹੁਟੀ। ੨ ਵਿ—ਕਾਂਤਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਵਾਲੀ. "ਨਾਨਕ ਸਾ ਸੋਹਾਗਣਿ ਕੰਤੀ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਕਾਂਤ (ਪਤੀ) ਦੀ.

ਕੰਤੂਹਲ. ਦੇਖੋ, ਕੁਤੂਹਲ. "ਕਮਲਾ ਕੰਤ ਕਰਹਿ ਕੰਤੂਹਲ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਸੰਤ ਮਰਾਲ ਕਰਹਿ ਕੰਤੂਹਲ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕੰਥ. ਦੇਖੋ, ਕੰਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਥਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਥਾ. ਕਥਨ. "ਸੁਣਲੇਹੁ ਮਿਤ੍ਰ ਸੰਛੇਪ ਕੰਥ." (ਅਜਰਾਜ)

ਕੰਥਾ. ਸੰ. कन्था. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਦੜੀ. ਖਿੰਥਾ। ੨ ਕੱਚੀ ਕੰਧ। ੩ ਭਾਵ—ਦੇਹ.

ਕੰਦ ਅਥਵਾ **ਕੰਦੁ.** ਸੰ. कन्द. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੇਤੀ ਦੀ ਕਦਿ (ਜੜ). ੨ ਗਾਜਰ ਗਠਾ ਆਦਿਕ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਅੰਦਰ ਹੋਣਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਹਨ. "ਚੁਣਿ ਖਾਈਐ ਕੰਦਾ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) 'ਇਕਿ ਕੰਦੁ ਮੂਲੁ ਚੁਣਿ ਖਾਵਹਿ.' (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਬੱਦਲ, ਜੋ ਕੰ (ਜਲ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੪ ਕੰਦਨ (ਕਦਨ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੫ ਫ਼ਾ قند ਕ਼ੰਦ. ਮਿਸ਼ਰੀ.

ਕੰਦਹ. ਫ਼ਾ کندہ ਵਿ—ਖੋਦਿਆ (ਉੱਕਰਿਆ) ਹੋਇਆ.

ਕੰਦਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧਾਰ। ੨ ਕੰਦਮੂਲ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ। ੩ ਹਵਾ, ਜੋ ਕੰਦ (ਬੱਦਲ) ਨੂੰ ਹਾਰ (ਲੈਜਾਂਦੀ) ਹੈ.

ਕੰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਕਦਨ. "ਸ੍ਰੀ ਅੰਗਦ ਕੰਦਨ ਵਿਘਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਫ਼ਾ کندن ਪੁੱਟਣਾ. ਖੋਦਣਾ. ਖਨਨ.

ਕੰਦਬਿਦਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਬਿਦਾਰੀਕੰਦ.

ਕੰਦਮੂਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਬੂਟਾ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਹੱਥ ਉੱਚਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਸਿੰਮਲ ਜੇਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਜੜ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਭਾਜੀ ਬਣਦੀ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਦ ਅਤੇ ਮੂਲ. "ਕੰਦ ਮੂਲ ਆਹਾਰੋ ਖਾਈਐ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਕੰਦਰ. ਸੰ. कन्दर. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰ (ਸਿਰ) ਨੂੰ ਜੋ ਪਾੜੇ, ਅੰਕੁਸ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਦਰਾ. "ਰੂਖ ਬਿਰਖ ਕਰੈ ਕੰਦਰ ਵਾਸੁ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ)

ਕੰਦਰਪ. ਸੰ. ਕੰਦਰ੍‍ਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਕੰ (ਨਿੰਦਿਤ) ਦਰ੍‍ਪ (ਗਰਬ) ਹੋਵੇ, ਕਾਮ. ਮਨੋਜ.

ਕੰਦਰਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਦਰਾਰ. ਉਹ ਖੁੱਡ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਹਾਉ ਨਾਲ ਬਣੀ ਹੋਵੇ. ਪਹਾੜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਦਰਾ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ, ਜੋ ਰਿਖੀਆਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸਅਸਥਾਨ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਕੰਦਰੋ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਦਰੋ.

ਕੰਦਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰ (ਜਲ) ਉੱਪਰ ਹੈ ਦਲ (ਪਤ੍ਰ) ਜਿਸ ਦਾ. ਕਮਲ. "ਕੰਦਲ ਸੁਖਦ ਤਿਨਹੁ ਪਗ ਬੰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਭਮੂਲ ਨੀਲੋਫਰ. ਕੁਮੁਦ। ੩ ਸ਼ਿਲੀਂਧ੍ਰ. ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਦਾ, ਜੋ ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਕੁਮਲਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕੰਦਲ ਦੁਰਾਇ ਦਲ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਮਾਲ ਉਤੁ। ੪ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੫ ਖੋਪਰੀ. ਕਪਾਲ। ੬ ਨਿੰਦਾ। ੭ ਕਨਪਟੀ। ੮ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੯ ਅਦਰਕ। ੧੦ ਜਿਮੀਕੰਦ।

੧੧ ਅਪਸ਼ਕੁਨ (ਅਪਸਗਨ).

ਕੰਦਲਾ. ਸੰਗਜਾ—ਕੰਦਲ (ਸੁਵਰਣ) ਦਾ ਬਾਰੀਕ ਪੱਤਰਾ ਚਾਂਦੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁ-ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਿੱਧ ਅਤੇ ਚਾਰਣ ਦੇਵਤਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਕੰਦਲੀ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਕਮਲਡੋਡਾ. ਕੌਲ ਫੁੱਲ ਦਾ ਬੀਜ। ੨ ਇੱਕ ਫੁੱਲਦਾਰ ਝਾੜੀ, ਜੋ ਜਲ ਕਿਨਾਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਕੰਦੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਗੇਂਦ. ਫਿੰਡ. ਖੁੱਦੋ. ਖਿੰਨੂ। ੨ ਗਠਾ. ਪਿਆਜ਼. ਗੰਢਾ. "ਜਥਾ ਸੁ ਕੰਦੁਕ ਮੈ ਅਬ ਫੋਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕੰਦੋਈ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ—ਕੰਦ (ਖੰਡ) ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹਲਵਾਈ.

ਕੰਦੂ. ਸੰਘਰ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ-ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਜਾਨੀ ਅਤੇ ਪਰੋਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਕੰਦ੍ਰਪ. ਕਾਮ. ਦੇਖੋ, ਕੰਦਰਪ. "ਕੰਦ੍ਰਪ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਲਵੈ ਨ ਧਰਹਿ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਕ੍ਰੋੜਾਂ ਕਾਮ ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਨਹੀਂ ਰੱਖੇ ਜਾ ਸਕਦੇ, ਭਾਵ—ਸੁੰਦਰਤਾ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਸਕਦੇ.

ਕੰਧ. ਸੰਗਜਾ—ਦੀਵਾਰ. ਭਿੱਤਿ। ੨ ਭਾਵ—ਦੇਹ, ਜੋ ਜੀਵਾਤਮਾ ਬਿਨਾ ਕੰਧ ਸਮਾਨ ਜੜ੍ਹ ਹੈ. "ਉਡੈ ਨ ਹੰਸਾ ਪੜੈ ਨ ਕੰਧ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੩ ਜੜ੍ਹਮਤਿ. ਬੁੱਧਿ-ਹੀਨ. "ਪਾਹਨ ਕੀ ਪ੍ਰਿਤਮਾ ਕੋ ਅੰਧ ਕੰਧ ਹੈ ਪੁਜਾਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਕੰਧ. ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ. ਸੰ. ਕੰਧਰ. ਜੋ ਕੰ(ਸਿਰ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਨਚੇ ਕੰਧ-ਹੀਣੰ ਕਬੰਧੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੫ ਸੰ. स्कन्ध—ਸ੍ਕੰਧ. ਕੰਨ੍ਹਾ. ਮੋਢਾ. ਕੰਧਾ. "ਕੰਧਿ ਕੁਹਾੜਾ ਸਿਰ ਘੜਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਮਾਂਦਲ। ੬ ਦੇਖੋ, ਕੰਧੁ। ੭ ਕੰ (ਜਲ) ਨੂੰ ਜੋ ਧਾਰਨ ਕਰੇ, ਮੇਘ. ਬਾਦਲ। ੮ ਉੜੀਸੇ ਦੀ ਇੱਕ ਅਸਭ੍ਯ ਜਾਤਿ.

ਕੰਧਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਕੰ (ਜਲ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਬੱਦਲ। ੨ ਕੰ (ਸਿਰ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ, ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ। ੩ ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ.

ਕੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧ ੫.

ਕੰਧਾਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ, ਜੋ "ਵਲ" ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹੈ। ੨ ਸੰ. स्कन्धावार—ਸ੍ਕੰਧਾਵਾਰ. ਸੰਗਜਾ—ਜੁੱਧ ਸਮੇਂ ਸੈਨਾ ਦਾ ਬਾਕਾਇਦਾ ਅਸਥਾਪਨ. "ਦੁਹਾਂ ਕੰਧਾਰਾ ਮੁਹਜੁੜੇ ਢੋਲ ਸੰਖ ਨਗਾਰੇ ਬੱਜੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਫ਼ਾ قندهار ਕੰਦਹਾਰ. ਸੰ. ਗਾਂਧਾਰ. ਅਫ਼ਗ਼ਾ-ਨਿਸਤਾਨ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਚਮਨ ਤੋਂ ੬੨ ਮੀਲ, ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੩੧੩ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਬਲੰਦੀ ੩੪੬੨ ਫੁਟ ਹੈ. ਕੰਧਾਰ ਦੇ ਫਲ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਕੰਧਾਰੀ. ਵਿ—ਕੰਧਾਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਕੰਧਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਕੰਧਾਰ ਦਾ.

ਕੰਧਿ. ਕੰਨ੍ਹੇ ਉੱਪਰ. ਮੋਢੇ ਤੇ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧ ੫.

ਕੰਧੀ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜਾ—ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਦੀ ਅਵਧਿ (ਹੱਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੰ (ਪਾਣੀ) ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਨਦੀ ਦਾ ਕੰਢਾ. ਤਟ. ਕਿਨਾਰਾ. "ਕੰਧੀ ਉਤੈ ਰੁਖੜਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਅੰਧੇ! ਤੂ ਬੈਠਾ ਕੰਧੀ ਪਾਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਤਿਖ ਮੁਈਆ ਕੰਧੀ ਪਾਸਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪਾਸ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਤ੍ਰਿਖਾ ਨਾਲ ਮੁਈਆ। ੨ ਵਿ—ਕਿਨਾਰੇ ਉੱਪਰ ਇਸਥਿਤ. ਕਿਨਾਰੇ ਖੜਾ.

ਕੰਧੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧ। ੨ ਪੱਖ (ਪਕ੍ਸ਼). "ਤਿਨ ਕਾ ਕੰਧੁ ਨ ਕਬਹੂ ਛਿਜੈ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਹ. ਸਰੀਰ.

ਕੰਨ ਅਥਵਾ **ਕੰਨੁ.** ਸੰ. ਕਰ੍ਣ. ਸੰਗਜਾ—ਕਾਂਨ. ਸ਼੍ਰਵਣ. "ਦੇ ਕੰਨੁ ਸੁਣਹੁ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ੨ ਕੰਨ੍ਹਾ. ਕੰਧਾ. ਸ੍ਕੰਧ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨਿ। ੩ ਸੰ. कण्व—ਕਨ੍ਵ. ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਈ ਮੰਤ੍ਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਮਾਲਿਨੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਇਸੇ ਨੇ ਪਾਲੀ ਸੀ. ਰਾਜਾ

ਦੁਸ਼ਮੰਤ ਨੇ ਕਨ੍ਹ ਦੇ ਹੀ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕੁੰਤਲਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਿਆ ਸੀ. "ਸੇਸਨਾਗ ਅਰੁ ਕੰਨ ਰਿਖੀ." (ਜਸਭਾਮ) ੪ ਦੇਖੋ, ਕੰਨੁ.

ਕੰਨਸੋਇ. ਦੇਖੋ, ਕਣਸੋਇ.

ਕੰਨਹੁ. ਪਹਾ. ਪਾਸੋਂ. ਕੋਲੋਂ. ਵੱਲੋਂ. "ਇਹ ਬੁਧਿ ਪਾਈ ਮੈ ਸਾਧੂ ਕੰਨਹੁ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕੰਨਖਜੂਰਾ. ਸੰ. खर्जुकर्ण—ਖਜੁੰਕਰਣ. ਸੰਗਜਾ—ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਖਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੀੜਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਤਪਦ ਅਤੇ ਖਜੂਰਾ.

ਕੰਨਦੇਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧ੍ਯਾਨ ਨਾਲ ਸੁਣਨ ਲਈ ਕੰਨ ਵਕਤਾ ਵੱਲ ਦੇਣਾ. "ਦੇ ਕੰਨੁ ਸੁਣਹੁ ਅਰਦਾਸਿ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਕੰਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤੋਬਾ ਕਰਨਾ. ਕੰਨ ਨੂੰ ਹੱਥ ਲਾਕੇ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕਰਨੀ ਕਿ ਮੈ ਫੇਰ ਇਹ ਕਰਮ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗਾ. ਇਹ ਭਾਵ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਮੈਂ ਫੇਰ ਕੁਕਰਮ ਕਰਾਂ, ਤਦ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਪੁੱਟੇਜਾਣ। ੨ ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਝੂਠ ਬੋਲਕੇ ਜਾਂ ਪਤਿਤ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਸੱਜਾ ਕੰਨ ਛੁਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇਵਤਾ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਛੁਹਣ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਜਾਈਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅ: ੭ ਸ਼: ੨੮—੨੯.

ਕੰਨਮਰੋੜਨਾ, ਕੰਨਮੁਰਟਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਗੋਸ਼ਮਾਲੀ ਕਰਨੀ. ਕੰਨ ਮਰੋੜਕੇ ਹਦਾਇਤ ਕਰਨੀ ਕਿ ਇਹ ਕੁਕਰਮ ਫੇਰ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ. "ਕਰਿ ਪੀਰਹੁ ਕੰਨਮੁਰਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਕੰਨਰਸ. ਸੰਗਜਾ—ਰਾਗ ਸੁਣਨ ਦਾ ਸ਼ੌਕ। ੨ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣਨ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ.

ਕੰਨਾ. ਸੰਗਜਾ—ਦੀਰਘ ਆੜੇ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ (ा). ੨ ਸ੍ਕੰਧ. ਕੰਨ੍ਹਾ. ਮੋਢਾ

ਕੰਨਾਫੂਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨਾਫੂਸੀ.

ਕੰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨੀ। ੨ ਕੰਨ੍ਹੇ (ਕੰਧੇ) ਪੁਰ. "ਕੰਨਿ ਮੁਸਲਾ ਸੂਫ ਗਲਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਦੇਖਹੁ ਬੰਦਾ ਚਲਿਆ ਚਹੁ ਜਣਿਆ ਦੇ ਕੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਨਿਆ, ਕੰਨਿਕਾ ਦੇਖੋ, ਕਨਜਕਾ ਅਤੇ ਕਨਜਾ.

ਕੰਨਿਧਨੀ. ਸੰਗਜਾ—ਕੰ (ਜਲ) ਦੀ ਨਿਧੀ ਵਾਲੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕੰਨੀ. ਸੰਗਜਾ—ਪੱਲਾ. ਦਾਮਨ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਹਾਸ਼ੀਆ। ੩ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ. ਕਾਨੋ ਮੇ. "ਕੰਨੀ ਬੁਜੇ ਦੇ ਰਹਾ ਕਿਤੀ ਵਗੈ ਪਉਣ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਕੰਨਾ ਨੂੰ. "ਕੰਨੀ ਸੂਤਕੁ ਕੰਨ ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ."(ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਣੀ. ਕ੍ਰਿ—ਪੱਲਾ ਕਤਰਵਾ ਲੈਣਾ. ਪੱਲੇ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ ਕੈਂਚੀ ਨਾਲ ਕਟਵਾ ਲੈਣੀ। ੨ ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਾਸ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਚਣਾ. ਪਹਿਲੂ-ਤਹੀ ਕਰਨੀ.

ਕੰਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨ ਅਤੇ ਕੰਨ ਦੇਣਾ.

ਕੰਨੈ. ਪਹਾ. ਵਿ—ਪਾਸ. ਸਮੀਪ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਤਰਫ. ਦਿਸ਼ਾ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਨਾਰੇ. ਕੰਢੇ. "ਦਰਿਆਵੈ ਕੰਨੈ ਬਗੁਲਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਨੋ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਾਸੋਂ. ਕੋਲੋਂ. "ਲਹੰਨਿ ਸੇ ਸਾਈਂ ਕੰਨੋ ਦਾਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਕੰਨ ਤੋਂ. ਕਾਨ ਸੇ.

ਕੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨ੍ਹਾ। ੨ ਕਾਨ੍ਹ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. "ਘੜੀਆ ਸਭੇ ਗੋਪੀਆ ਪਹਰ ਕੰਨ੍ਹ ਗੋਪਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਕੰਨ੍ਹਾ. ਸੰਗਜਾ—ਸ੍ਕੰਧ. ਕੰਧਾ. ਮੋਢਾ.

ਕੰਨ੍ਹਿ. ਕੰਧਿਆਂ ਪੁਰ. ਮੋਢਿਆਂ ਉੱਤੇ। ੨ ਕੰਨ੍ਹੇ (ਸ੍ਕੰਧ) ਨਾਲ.

ਕੰਨਜਕਾ, ਕੰਨਜਾ ਦੇਖੋ, ਕਨਜਕਾ ਅਤੇ ਕਨਜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਨੌ ਕੰਨਜਾ.

ਕੰਨਜਾਦਾਨ. ਸੰਗਜਾ—ਬਿਨਾ ਧਨ ਆਦਿਕ ਲੈਣ ਦੇ ਕੰਨਜਾ ਦਾ ਦਾਨ ਕਰਨਾ. ਯੋਗ੍ਯ ਵਰ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਕੰਨਜਾ ਦੇਣੀ.

ਕੰਨਜਾਧਨ. ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਧਨ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਕੰਨਯਾ ਨੂੰ ਪਿਤਾ ਆਦਿ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੇ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਸਤ੍ਰ ਭੂਖਣ ਪਸ਼ੂ ਨਕ਼ਦੀ ਆਦਿਕ ਸਭ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ.

ਕੰਨਯਾਰਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਕਨਯਾ। ੨ ਕੰਨਯਾ ਜੇਹਾ ਲੱਜਾਵਾਨ ਅਤੇ ਡਰਪੋਕ ਜੋ ਆਦਮੀ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਕੰਨਯਾਰਾਸੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕੰਨ ੩.

ਕੰਪ, ਕੰਪਨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਥਰਥਰਾਹਟ. ਕਾਂਬਾ. ਲਰਜ਼ਾ. "ਥਰਹਰ ਕੰਪੈ ਬਾਲਾ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਕੰਪਨੀ. ਅੰ. Company. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਥਾ. ਟੋਲਾ. ਗਿਰੋਹ. ਮੰਡਲੀ। ੨ ਸੰਗਤਿ. ਸਾਥ। ੩ ਸਾਥੀ. ਹਮਰਾਹੀ। ੪ ਸਭਾ. ਮਜਲਿਸ। ੫ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ.

ਕੰਪਨੀ ਸਰਕਾਰ, ਕੰਪਨੀ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇਖੋ, ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ.

ਕੰਪਾਯਮਾਨ. ਸੰ. ਵਿ—ਹਿਲਦਾਹੋਇਆ. ਕੰਬਦਾ-ਹੋਇਆ. ਕੰਪਿਤ.

ਕੰਪਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ—ਕੰਬਾਉਣਾ. ਹਿਲਾਉਣਾ. ਹਲੂਣਨਾ.

ਕੰਪਿਤ. ਦੇਖੋ, ਕੰਪਾਯਮਾਨ.

ਕੰਪਿਲਾ. ਵਿ—ਕੰਪਿਤ ਕਰਾਇਆ. ਹਿਲਾਇਆ ਹੋਇਆ.

ਕੰਪੂ. ਅੰ. Camp. ਲਸ਼ਕਰ ਦਾ ਡੇਰਾ. ਲਸ਼ਕਰਗਾਹ.

ਕੰਬ, ਕੰਬਣਾ ਦੇਖੋ, ਕੰਪ—ਕੰਪਨ. "ਤਿਸੁ ਕੰਬਹਿ ਪਾਪੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਕੰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਬਲ. "ਕੰਬਰ ਏਕ ਧਰੈ ਤਨ ਛਾਦਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਜਰਕੰਬਰ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਚਿਤਕਬਰਾ. ਡੱਬ ਖੜੱਬਾ। ੩ ਅ਼ قنبر ਕ਼ੰਬਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਅ਼ਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਲਾਮ.

ਕੰਬਰਬੇਗ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਗੁਰੂਸਰ ਮੇਹਰਾਜ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਰਾਇਜੋਧ ਨੇ ਬਰਛੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ.

ਕੰਬਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉੱਨੀ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਦੁਸ਼ਾਲਾ. "ਕੰਬਲ ਬਾਂਧ ਅਡੰਬਰਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੧) ੩ ਗਊ ਅਤੇ ਬੈਲ ਦੀ ਗਰਦਨ ਹੇਠ, ਝਾਲਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਲਟਕਦਾਹੋਇਆ ਚਮੜਾ. ਸਾਸ੍ਨਾ। ੪ ਸੱਪਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਰਾਜਾ.

ਕੰਬਲੜੀ, ਕੰਬਲੀ ਦੇਖੋ, ਕੰਬਲ. "ਪਾੜਿ ਪਟੋਲਾ ਧਜ ਕਰੀ ਕੰਬਲੜੀ ਪਹਿਰੇਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਚਲਾ ਤ ਭਿਜੈ ਕੰਬਲੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਕਬੀਰ. "ਨਾਮਾ ਜੈਦੇਉ ਕੰਬੀਰ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) "ਕਹਿ ਕੰਬੀਰ ਕੋਊ ਸੰਗ ਨ ਸਾਥ." (ਭੈਰ) ੨ ਕੰ—ਵੀਰ. ਜਲਯੋਧਾ.

ਕੰਬੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੰਖ. "ਕੰਬੁਗ੍ਰੀਵ ਤ੍ਰੈ ਰੇਖ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਹਾਥੀ.

ਕੰਬੁਗ੍ਰੀਵ. ਵਿ—ਕੰਬੁ (ਸੰਖ) ਜੇਹੀ ਗਰਦਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕੰਜਲਕ ਅਤੇ ਕੰਬੁ.

ਕੰਬੋ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੇਤੀ ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਕਮੋ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਕਾਂਬੀ ਨਗਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਕੰਬੋ ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕੰਬੋਜ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਇਸ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਕੰਬੋਜ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂਕੁਸ਼ ਪਹਾੜ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੇ ਘੋੜੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਕੰਮ. ਸੰ. ਕਮੰ.ਕਾਂਮ. "ਹਰਿ ਕੰਮ ਕਰਾਵਨ ਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕੰਮਲਾ, ਕੰਮਲੀ ਵਿ—ਕਮਲਾ—ਕਮਲੀ. ਸਿਰੜਾ—ਸਿਰੜੀ. "ਸਹੁ ਨੇੜੈ ਧਨ ਕੰਮਲੀਏ!" (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਬਲੀ.

ਕੰਮੜਾ. ਕਮੰ. ਕੰਮ. ਕਾਂਮ. "ਜਿਨੀ ਕੰਮੀ ਨਾਹਿ ਗੁਣ ਤੇ ਕੰਮੜੇ ਵਿਸਾਰਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਮਾਉਣਾ, ਕੰਮਾਵਨ ਕ੍ਰਿ—ਕਮਾਨਾ. ਖੱਟਣਾ। ੨ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਂਣਾ. ਅ਼ਮਲ ਕਰਨਾ. "ਸਰਾ ਸਰੀਅਤਿ ਲੇ ਕੰਮਾਵਹੁ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਕੰਮਿ. ਕਾਮ ਮੇ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ. "ਅਮਲ ਜਿ ਕੀਤੇ ਦੁਨੀ ਵਿਚਿ ਦਰਗਹ ਆਏ ਕੰਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਕੰਮੀ. ਵਿ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਮੀ। ੨ ਕਾਂਮਾ। ੩ ਕੰਮਾਂ ਕਰਕੇ. ਕਾਮੋਂ ਸੇ. ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਕੰਮੜਾ.

ਕ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਆ.

ਕ੍ਯਾਮਤ. ਦੇਖੋ, ਕਯਾਮਤ.

ਕ੍ਯਾਰ, ਕ੍ਯਾਰਾ ਦੇਖੋ, ਕਿਆਰ—ਕਿਆਰਾ.

ਕ੍ਯਿਜਹੁ. ਤੋਂ. ਸੇ. "ਦਮ ਕਿਜਹੁ ਹੋਤੀ ਸਾਟ."(ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ਜੇ ਦਾਮ ਤੋਂ ਸਾਟ (ਵਟਾਂਦਰਾ) ਹੁੰਦਾ.

ਕ੍ਯੋਂ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਸਵਾਸਤੇ. ਕਿਸ ਲਈ। ੨ ਕੈਸੇ. ਕਿਵੇਂ.

ਕ੍ਰਤਅਰਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਤੰ (ਕਰ੍ਤ) ਨਾਉਂ ਹੈ ਵਿਭਾਗ (ਵੰਡ) ਦਾ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਨਦੀ. ਨਦੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਹੱਦਾਂ ਨੂੰ ਮਿਟਾਦਿੰਦੀ ਹੈ. "ਕ੍ਰਤਅਰਣੀ ਪਦ ਆਦਿ ਕਹਿ ਜਾਚਰਨਾਥ ਉਚਾਰ। ਸਤ੍ਰੂ ਉਚਰ ਕਰ ਤੁਪਕ ਕੇ ਲੀਜੋ ਨਾਮ ਸੁਧਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਪਹਿਲੇ ਨਦੀ ਕਹੋ, ਉਸ ਤੋਂ ਜਾ (ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ) ਘਾਸ, ਉਸ ਦੇ ਚਰਨ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ.

ਕ੍ਰਤਗ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ. "ਕਰਤ ਰਹੇ ਕ੍ਰਤਗ੍ਯ ਕਰੁਣਾਮੈ ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਗ੍ਯਾਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਕ੍ਰਿਪਾਮਯ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਨੂੰ ਜਾਣਕੇ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯਤਾ ਸਹਿਤ ਕਰਮ ਕਰਤ ਰਹੇ। ੨ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ (ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ) ਕ੍ਰਿਪਾਮਯ ਅੰਤਰਯਾਮੀ ਜਾਣਕੇ ਕਰਮ ਕਰਤ ਰਹੇ. ਭਾਵ—ਜਦ ਪੁਰਖ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਕੁਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਕ੍ਰਤਬਿ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਵ੍ਯ.

ਕ੍ਰਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਯਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਕਲਪ. ਇੱਛਾ। ੩ ਵਿਵੇਕ. ਵਿਚਾਰ। ੪ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੬ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਕਰਦਮ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੱਠ ਹਜ਼ਾਰ ਵਾਲਖਿਲ੍ਯ ਰਿਖਿ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ੭ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਕ੍ਰਮ. ਸੰ. ਕਮੰ. ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜਪਹੀਨ ਤਪਹੀਨ ਕੁਲਹੀਨ ਕ੍ਰਮਹੀਨ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਮ. ਡਗ ਭਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਡਿੰਘ ਭਰਨੀ। ੩ ਤਰਤੀਬ. ਸਿਲਸਿਲਾ. ਪ੍ਰਣਾਲੀ। ੪ ਅ਼ਮਲ. ਅਭ੍ਯਾਸ. "ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰਮ ਹਰਿਗੁਣ ਨਹਿ ਗਾਏ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੫ ਦੇਖੋ, ਯਥਾਕ੍ਰਮ.

ਕ੍ਰਮਨਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮਨਾਸਾ.

ਕ੍ਰਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ਰੀਦਣਾ. ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ.

ਕ੍ਰਯ ਵਿਕ੍ਰਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਰੀਦ ਫ਼ਰੋਖ਼ੁ. ਲੈਣ ਦੇਣ. ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਵੇਚਣਾ.

ਕ੍ਰਲਾਪ. ਦੇਖੋ, ਕਰਲਾਪ ਅਤੇ ਕਮਲਾਛਨਿ। ੨ ਕੁਰਰੀ ਪ੍ਰਲਾਪ. ਕੁਰਰੀ (ਕੂੰਜ) ਵਾਂਙ ਪੁਕਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਕ੍ਰਵਾਰ, ਕ੍ਰਵਾਲ ਦੇਖੋ, ਕਰਵਾਲ.

ਕ੍ਰਾਂਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਦਬਾਇਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਲੈ ਹੋਇਆ. ਲੀਨ ਹੋਇਆ। ੪ ਲੰਘਿਆ. ਉਲੰਘਨ ਕੀਤਾ. ਪਾਰ ਹੋਇਆ. "ਬਰਛੀ ਤਬ ਭੂਪ ਚਲਾਇਦਈ। ਸ਼ਿਵ ਕੇ ਉਰ ਮੇ ਲਗ

ਕ੍ਰਾਂਤ ਭਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੋੜਾ। ੬ ਪੈਰ.

ਕ੍ਰਾਂਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੨ ਡਿੰਘ ਭਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਉਹ ਰੇਖਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਸੂਰਜ ਫਿਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਾਂਤਿਵ੍ਰਿੱਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੪ ਕਾਂਤਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਵਰਤਿਆ ਹੈ.

ਕ੍ਰਾਂਤਿਵ੍ਰਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਾਂਤਿ ੩.

ਕ੍ਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕਰਾਰ। ੨ ਕਿਨਾਰਾ. ਤਟ. ਕੰਢਾ.

ਕ੍ਰਾਰਕੰਦਨੀ. ਨਦੀ, ਜੋ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਢਾਹੁੰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸਗਲ ਕ੍ਰਿਆ ਮਹਿ ਊਤਮੁ ਕਿਰਿਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਕ੍ਰਿਆਕੂਟ. ਕੂਟਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਾਖੰਡਰਚਨਾ। ੨ ਕੂਟ (ਪਰਵਤ) ਵਾਂਙ ਅਚਲ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਕ੍ਰਿਅ ਵਿਸੇਸਣ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ.

ਕ੍ਰਿਆਵਿਸੇਖ. ਉਹ ਕਰਮ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਰਮਕਾਂਡ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਹੈ, ਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਨਹੀਂ. "ਕ੍ਰਿਆਵਿਸੇਖ ਪੂਜਾ ਕਰੇਇ." (ਬਸੰ ਮ: ੩) ੨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ (ਖ਼ਾਸ) ਕਰਮ.

ਕ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼—ਕ੍ਰਿਸ਼. ਵਿ—ਪਤਲਾ. ਮਾੜਾ। ੨ ਕਮਜ਼ੋਰ। ੩ ਸੂਖਮ. ਅਣੁਰੂਪ. "ਨਮੋ ਸਰਬਦ੍ਰਿਸੰ। ਨਮੋ ਸਰਬਕ੍ਰਿਸੰ." (ਜਪੁ) ੪ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼੍—ਕ੍ਰਿਸ਼੍. ਧਾ—ਖਿੱਚਣਾ. ਆਕਰਸ਼ਣ ਕਰਨਾ। ੫ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੇਤੀ. "ਕ੍ਰਿਸ ਕਹੂੰ ਹੋਨ ਨ ਪਾਵੈ." (ਚੰਦ੍ਰਾਵ)

ਕ੍ਰਿਸਕ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਕ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਕ. ਵਿ—ਰੇਖਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਹਲ ਨਾਲ ਲੀਕਾਂ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਸਾਨ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ। ੩ ਬੈਲ.

ਕ੍ਰਿਸਤਾਨ. ਅੰ. Christian. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਆਦਮੀ ਜਿਸ ਨੇ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਈਸਾ Christ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਈਸਾਈ.

ਕ੍ਰਿਸਨ, ਕ੍ਰਿਸਨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਣ—ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਣ. ਵਿ—ਕਾਲਾ. ਸਿਆਹ. ਸ਼ਜਾਮ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਰਿਦਾ ਉੱਜਲ ਕਰਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕ੍ਰਿਸਨ ਵਿਸ੍ਰ ਤਰਬੇ ਨਿਮਿਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਕਾਲੀ ਹੋਈ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਤਾਰਣ ਵਾਸਤੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵੇਦਵ੍ਯਾਸ। ੩ ਅਰਜੁਨ। ੪ ਕੋਇਲ। ੫ ਕਾਉਂ। ੬ ਅੰਧੇਰਾ ਪੱਖ। ੭ ਕਲਿਯੁਗ। ੮ ਨੀਲ। ੯ ਲੋਹਾ। ੧੦ ਸੁਰਮਾ। ੧੧ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਅਵਤਾਰ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨ, ਜੋ ਭੋਜਵੰਸ਼ੀ ਦੇਵਕ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ* ਦੇਵਕੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਵਸੁਦੇਵ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਗੋਕਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਨੰਦ ਗੋਪ ਦੇ ਘਰ ਯਸ਼ੋਦਾ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਹੋਈ.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਵਡੇ ਨੀਤਿਵੇਤਾ ਅਤੇ ਯੋਧਾ ਸਨ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਿੰਮਤ ਨਾਲ ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਧਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਸ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਆਪਣੇ ਨਾਨਾ ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਨੂੰ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਬੈਠਾਇਆ. ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਆਪ ਨੇ ਵਡਾ ਹਿੱਸਾ ਲਿਆ. ਅਰਜੁਨ ਦੇ ਰਥਵਾਹੀ ਬਣਕੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਦਿਵਾਈ. ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਆਪ ਨੇ ਹੀ ਦੇਕੇ ਜੰਗ ਤੋਂ ਕਾਇਰ ਹੁੰਦੇ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਧੀਰਯ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਜਰਾਸੰਧ ਦੀ ਲੜਾਈਆਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਥੁਰਾ ਛੱਡਕੇ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਯਾਦਵਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਥਾਪੀ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅੱਠ (ਰੁਕਮਿਣੀ, ਕਾਲਿੰਦੀ, ਮਿਤ੍ਰਵਿੰਦਾ, ਸਤ੍ਯਾ, ਨਾਗਨਿਜਿਤੀ, ਜਾਂਬਵਤੀ, ਸੁਸ਼ੀਲਾ, ਸਤ੍ਯਭਾਮਾ, ਲਕ੍ਸ਼ਮਣਾ) ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ੧੬੧੦੦ ਹੋਰ ਭੀ ਦੱਸੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਜਰ ਫੰਧਕ (ਜੋ ਬਾਲੀ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ) ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੋਮ ਤੀਰਥ (ਪ੍ਰਭਾਸ) ਪੁਰ ਹੋਇਆ. ਆਪ ਦੀ ਉਮਰ ੧੨੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸੀ.

ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਰਥ ਦੇ ਚਾਰ ਘੋੜੇ-ਸ਼ੈਵ੍ਯ, ਸੁਗ੍ਰੀਵ, ਮੇਘਪੁਸ਼ਪ ਅਤੇ ਵਲਾਹਕ ਸਨ ਅਤੇ ਰਥਵਾਹੀ ਦਾਰੁਕ ਸੀ.

*ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਦੀ ਇਹ ਗੋਦੀ ਲਈ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਉਗ੍ਰਸੇਨ ਅਤੇ ਦੇਵਕ

ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੫ ਅ: ੧ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਜਗਤ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਵਾਸਤੇ ਆਪਣੇ ਦੋ ਕੇਸ਼ ਭੇਜੇ ਸਨ ਇੱਕ ਕਾਲਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਹੋਏ, ਦੂਜਾ ਚਿੱਟਾ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਲਰਾਮ। ੧੨ ਰਿਗਵੇਦ ਦੇ ਮੰਡਲ ੭ ਸੂਕ੍ਤ ੯੬ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਸ਼ੁਮਤੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਡਾਕੂ ਸੀ,ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਲ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਲੁਟੇਰਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁੱਖ ਦਿੱਤਾ.ਅੰਤ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ। ੧੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦੀ ਉਤਪੱਤਿ ਅਤੇ ਲੈ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.* "ਏਕ ਕ੍ਰਿਸਨੰ ਸਰਵ ਦੇਵਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਸੋਵੰਨ ਢਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸਨ ਮਾਲਾ ਜਪਹੁ ਤੁਸੀ ਸਹੇਲੀਹੋ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੧੪ ਸੰ.ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ-ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. ਮੋਤੀ। ੧੫ ਦਿਲ ਦੀ ਹਰਕਤ. ਦਿਲ ਦਾ ਸੁਕੜਨਾ ਅਤੇ ਫੈਲਣਾ। ੧੬ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਕ (ਕਿਸਾਨ) ਦੇ ਥਾਂ ਕ੍ਰਿਸਨ ਸਬਦ ਭੀ ਵਰ-ਤਿਆ ਹੈ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਭਗਤ ਕੋ ਮੇਘਦ ਜਿਸਨੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਕ੍ਰਿਸਾਣ ਰੂਪ ਭਗਤ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਸਮਾਨ ਵਰਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਹਨ.

ਕ੍ਰਿਸਨਸਸੁਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੂਰਜ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਜਾਮਵੰਤ। ੩ ਰੁਕਮਿਣੀ ਆਦਿ ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਪਿਤਾ.

ਕ੍ਰਿਸਨਸਖਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ, ਅਰਜੁਨ.

ਕ੍ਰਿਸਨਕੌਰ, **ਕ੍ਰਿਸਨਕੌਰਿ** } ਦੇਖੋ, ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਸਤਿਗੁਰੂ

ਕ੍ਰਿਸਨ ਕ੍ਰਿਸਨ ਕਰ ਸਾਧ ਦੋ. (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੋ ਸਾਧੂ (ਦੇਵਕੀ ਅਤੇ ਵਸੁਦੇਵ) ਕ੍ਰਿਸਨ ਜਾਪ ਜਪਣਲੱਗੇ.

ਕ੍ਰਿਸਨਗੰਗਾ. ਦੱਖਣ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਪੱਛਮੀ ਘਾਟ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੪੦੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਕ੍ਰਿਸਨਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ਮਾਤਾ.

ਕ੍ਰਿਸਨਬਰਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਵਰਤਮਾ.

ਕ੍ਰਿਸਨਬੱਲਭਾ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਬੱਲਭਾ (ਪਿਆਰੀ) ਯਮੁਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) "ਕ੍ਰਿਸਨਬੱਲਭਾ ਤਟ ਇਕ ਰਹੈ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਕ੍ਰਿਸਨਬੱਲਭਾਈਸ ਸਸਤ੍ਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਬੱਲਭਾ (ਪਿਆਰੀ) ਯਮੁਨਾ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ,ਫਾਸੀ (ਪਾਸ਼). (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਸਨਭਾਵ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ (ਆਤਮ) ਭਾਵ. ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ. "ਅਗਨਭਾਵ ਕਿਹ ਬਿਧ ਕਹੈਂ ਕ੍ਰਿਸਨ-ਭਾਵ ਕੇ ਸਾਥ?"(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅਗਨਭਾਵ(ਕਾਮਭਾਵ) ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸਨਭਾਵ (ਆਤਮਗ੍ਯਾਨਭਾਵ) ਨਾਲ ਗੋਪੀਆਂ ਕਿਵੇਂ ਕਥਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ?

ਕ੍ਰਿਸਨਲਾਲ. ਕਾਸ਼ੀ ਨਿਵਾਸੀ ਪੰਡਿਤ ਹਰਿਲਾਲ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਲਾਲ। ੨ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦਾ ਹਿੰਦੀ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ੧੦ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਭਗਵਤਗੀਤਾ ਦੇ ੧੮ ਅਧ੍ਯਾਯ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੋਬਿੰਦਗੀਤਾ" ਭੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਤੋਂ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਰਚਨਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਨਹੀਂ,ਕਿੰਤੂ ਕ੍ਰਿਸਨਲਾਲ ਦੀ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਸਨਵਰਤਮਾ. ਸੰ. कृष्णवर्त्मन्. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਕਾਲਾ ਹੈ ਰਸਤਾ ਜਿਸ ਦਾ, ਅਗਨਿ. ਧੂਏਂ ਤੋਂ ਜੋ ਪਹਿਚਾਣੀ ਜਾਵੇ. "ਕ੍ਰਿਸਨਵਰਤਮਾ ਬਨ ਅਘ ਕ੍ਰਿਸਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪਾਪਰੂਪ ਬਣ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਅਗਨਿ ਹਨ.

ਕ੍ਰਿਸਨਾ. ਸੰ. कृष्णा. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਦ੍ਰੋਪਦੀ। ੨ ਮਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ੍ਨਾ। ੩ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ। ੪ ਕਾਲੀ ਦਾਖ। ੫ ਅੱਖ ਦੀ ਪੁਤਲੀ। ੬ ਕਾਲੀ ਮਿਰਚ। ੭ ਇੱਕ ਨਦੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਗੰਗਾ। ੮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਮਾਮਾ, ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ। ੯ ਸੇਠੀ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਮੁਜ਼ੰਗ (ਲਹੌਰ) ਰਹਿਕੇ

*"कृषिर्भूवाचकः शब्दः णश्च निर्वृत्ति वाचकः। तयोरैक्यं परंब्रह्म कृष्ण इत्याभिधीयते." (ਸ਼੍ਰੀਧਰ)

ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਸੀ। ੧੦ ਮਘਪਿੱਪਲੀ। ੧੧ ਵਿ—ਕਾਲਾ. ਪਾਪਾਤਮਾ. "ਕਾਜੀ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਹੋਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਰਿਸ਼ਵਤ ਲੈਣ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਧਰਮਨਜਾਯ ਦਾ ਤਜਾਗ ਕਰਨ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਸਨਾਈਸ ਅਸਤ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ).

ਕ੍ਰਿਸਨਾਗ੍ਰਜ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜੰਮਿਆ (ਵਡਾ ਭਾਈ) ਬਲਰਾਮ. ਬਲਭਦ੍ਰ.

ਕ੍ਰਿਸਨਾਜਿਨ. ਸੰ. कृष्णाजिन. ਕਾਲਾ ਅਜਿਨ (ਚਮੜਾ). ਕਾਲੇ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਖੱਲ। ੨ ਕਾਲੀ ਚਮੜੀ ਵਾਲਾ, ਹਰਿਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਸਨਾਂਤਕ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਜਰ ਨਾਮਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜਿਸ ਨੇ ਤੀਰ ਮਾਰਿਆ ਸੀ.

ਕ੍ਰਿਸਨਾਭਿਸਾਰਿਕਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਹ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨਕੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਪਾਸ ਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਜਰ ਨਾ ਪੈਸਕੇ. "ਕਾਰੀ ਨਿਸ਼ਿ ਕਾਰੀ ਘਟਾ ਕਚ ਰਤਿ ਕਾਰੇ ਨਾਗ। ਕਾਰੇ ਕਾਨ੍ਹਰ ਪੈ ਚਲੀ ਅਜਬ ਲਗਨ ਕੀ ਲਾਗ." (ਜਗਦਬਿਨੋਦ)

ਕ੍ਰਿਸਨਾਰਜੁਨ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ। ੨ ਵਿ— ਕਾਲਾ ਅਤੇ ਚਿੱਟਾ.

ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ—ਅਵਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ ੧੧। ੨ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਦਸਮ ਸਕੰਧ ਦਾ ਉਲਥਾਰੂਪ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ, ਜਿਸ ਦੇ ਬਣਨ ਦਾ ਸੰਮਤ ਇਹ ਹੈ—
"ਸਤ੍ਰੈਸੈ ਪੈਤਾਲਿ ਮੇ ਸਾਵਨ ਸੁਦਿ ਤਿਥਿ ਦੀਪ।*
ਨਗਰ ਪਾਂਵਟਾ ਸੁਭ ਕਰਨ ਜਮੁਨਾ ਬਹੈ ਸਮੀਪ."
(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ ੨੪੯੦)

ਕ੍ਰਿਸਨਿਨ. ਕ੍ਰਿਸਨਾ ਨਦੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਕਾਲੀ ਧਾਰਾ ਵਾਲੀ ਯਮੁਨਾ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ ੧੧. "ਕ੍ਰਿਸਨੁ ਬਲਭਦ੍ਰੁ ਗੁਰ ਪਗ ਲਗਿ ਧਿਆਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ. ਫ਼ਾ کرشمہ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਹ. ਸੰਗਯਾ—ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ। ੨ ਕਟਾਕ੍ਸ਼। ੩ ਕਰਾਮਾਤ, ਸਿੱਧੀ. ਦੇਖੋ, ਕਰਸ਼ਮਾ.

ਕ੍ਰਿਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਿ.

ਕ੍ਰਿਸਾਣ, ਕ੍ਰਿਸਾਨ ਸੰ. कृषाण. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਮਾਨ. ਕਸ਼ੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਜ਼ਿਮੀਂਦਾਰ. ਹਲਵਾਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਾਨੁ ੨.

ਕ੍ਰਿਸਾਨਵਾ. ਕਿਸਾਨ ਲੋਕ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿਕਾਰ. "ਪੰਚ ਕ੍ਰਿਸਾਨਵਾ ਭਾਗਿਗਏ ਲੈ ਬਾਧਿਓ ਜੀਉ ਦਰਬਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਭਾਵ—ਪੰਜ ਗਯਾਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਕ੍ਰਿਸਾਨੀ. ਕਿਸਾਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ.

ਕ੍ਰਿਸਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਾਨ। ੨ ਸੰ. कृशानु—ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨੁ. ਅਗਨਿ.

ਕ੍ਰਿਸਿ. ਸੰ. कृषि—ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ. ਸੰਗਯਾ—ਖੇਤੀ। ੨ ਵਹਾਈ. ਵਾਹੀ.

ਕ੍ਰਿਸੋਦਰਿ, ਕ੍ਰਿਸੋਦਰੀ ਸੰ. कृशोदरी. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਸ਼ (ਪਤਲੀ) ਕਮਰ ਵਾਲੀ.

ਕ੍ਰਿਸ੍ਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਕ੍ਰਿਸ੍ਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਾ ੨. "ਕ੍ਰਿਸ੍ਨਾ ਤੇ ਜਾਨਊ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਚੰਤੀ ਨਾਚਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਜੋ ਨੱਚਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਹਰਿਸੱਤਾ ਕਰਕੇ ਕ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾ (ਮਾਯਾ) ਤੋਂ ਜਾਣੋ.

ਕ੍ਰਿਕਰ, ਕ੍ਰਿਕਲ ਸੰ. कृकर—ਕ੍ਰਿਕਰ. ਸੰਗਯਾ—ਮਸਤਕ ਦੀ ਉਹ ਪੌਣ (ਪ੍ਰਾਣ) ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਛਿੱਕ (ਨਿੱਛ) ਆਉਂਦੀ ਹੈ.

* ਸੰਮਤ ੧੭੪੫ ਸਾਵਨ ਸੁਦੀ ੭.

ਕ੍ਰਿਖਾ. ਕਰ੍ਸ਼ਣ ਕੀਤਾ. ਖਿੱਚਿਆ. "ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ ਕ੍ਰਿਖਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ਸਾਰੇ ਪਾਪ ਵਾਹਸਿੱਟੇ. ਜੜਾਂ ਪੁੱਟਦਿੱਤੀਆਂ.

ਕ੍ਰਿਖਿ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਿ.

ਕ੍ਰਿਖਿਕਾਰ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਿ (ਵਹਾਈ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ.

ਕ੍ਰਿਖੇ. ਕਰ੍ਸ਼ਣ ਕੀਤੇ. ਵਾਹੇ. ਪੁੱਟੇ. "ਸਭ ਤਿਨ ਕੇ ਪਾਪ ਕ੍ਰਿਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਛ, ਕ੍ਰਿਛ੍ਰ ਸੰ. कृच्छ्र. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁੱਖ. ਪੀੜਾ। ੨ ਤਪਸ੍ਯਾ। ੩ ਵ੍ਰਤ. ਬਰਤ. "ਕ੍ਰਿਛ ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ ਆਦਿਕ ਕਲਮਲਛੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ ਆਦਿਕ ਬਰਤ ਪਾਪ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ.

ਕ੍ਰਿਤ. ਸੰ. कृत. ਵਿ—ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਕਰਿਆ. "ਪੂਰਬਲੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮੁ ਨ ਮਿਟੈ ਰੀ ਘਰਗੇਹਣਿ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਤਯੁਗ। ੩ ਫਲ. ਨਤੀਜਾ। ੪ ਕਾਂਤਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਕਿਸੇ ਅਞਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਕ੍ਰਿਤ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. "ਦਿਨੇਸ ਕ੍ਰਿਤ ਹਾਰੀਅੰ." (ਗ੍ਯਾਨ) ਸੂਰਜ ਦੀ ਕਾਂਤਿ (ਪ੍ਰਭਾ) ਫਿੱਕੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ੫ ਕੀਰਤਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ— "ਬਦੰਤ ਕ੍ਰਿਤ ਈਸ਼ਰੀ." (ਗ੍ਯਾਨ) ੬ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤੇਣ.

ਕ੍ਰਿਤਸਨ. ਸੰ. कृत्स्न. ਵਿ—ਪੂਰਾ. ਤਮਾਮ. ਸਾਰਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਾਨੀ. ਜਲ.

ਕ੍ਰਿਤਸੰਜੋਗੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਸੰਜੋਗੀ.

ਕ੍ਰਿਤਕਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿੱਤਿਕਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਇਹ ਨਛਤ੍ਰ-ਰੂਪਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਛੀ ਤਾਰੇ ਹਨ. ਇਸੇ ਕ੍ਰਿੱਤਿਕਾ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਉਂ ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ.

ਕ੍ਰਿਤਕਾਰਯ, ਕ੍ਰਿਤਕ੍ਰਿਤ੍ਯ ਵਿ—ਕਰਿਆ ਹੈ ਕਾਰ੍ਯ ਜਿਸ ਨੇ. ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ. ਜੋ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ. ਸੰ. कृतज्ञ. ਵਿ—ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਵਿਸਾਰਦਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦੇ ਕੀਤੇ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਤਘਨ, ਕ੍ਰਿਤਘ੍ਨ ਸੰ. कृतघ्न. ਵਿ—ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕੀਤੇ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਮਿਟਾਦੇਵੇ. ਇਹਸਾਨਫ਼ਰਾਮੋਸ਼. ਦੇਖੋ, ਅਕਿਰਤਘਨ.

ਕ੍ਰਿਤਧਰ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤ (ਫਲ) ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਲ ਦੇਣਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ. ਫਲਪ੍ਰਦਾਤਾ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀ ਸੂਰਤ ਕ੍ਰਿਤਧਰ." (ਗ੍ਯਾਨ) ੨ ਕ੍ਰਤੁ (ਸ਼ਕਤਿ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ਼ਕਤਿਮਾਨ.

ਕ੍ਰਿਤਬਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤਵਰਮਾ.

ਕ੍ਰਿਤਯੁਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਤਯੁਗ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗ.

ਕ੍ਰਿਤਵਰਮਾ. ਵਿ—ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ ਵਰਮ (ਕਵਚ) ਜਿਸ ਨੇ, ਸੰਜੋਆ ਪਹਿਨੇਹੋਏ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਯਦੁਵੰਸ਼ੀ ਕਨਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਤਵੀਰਯ ਦਾ ਭਾਈ। ੩ ਹ੍ਰਿਦਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ. ਵਿ—ਕੀਰਤਿ ਵਾਲੀ. ਸ਼੍ਲਾਘਿਤ. "ਤਵ ਤੀਨੋ ਕ੍ਰਿਤਵਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਤੂੰ ਤੇਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਤੋਂ ਸਲਾਹੀਗਈ ਹੈਂ। ੨ ਕ੍ਰਿਯਾ ਵਾਲੀ. ਤਿੰਨ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਉਤਪੱਤਿ, ਪਾਲਨ, ਸੰਘਾਰ) ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਕ੍ਰਿਤਾਕ੍ਰਿਤ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤ (ਕੀਤਾ) ਅਕ੍ਰਿਤ (ਨਾ ਕੀਤਾ). ਕਰਿਆ ਅਣਕਰਿਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤੰਦੁਲ ਜੌਂ ਆਦਿਕ ਹਵਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਖੰਡ ੨੪, ਸ਼: ੩.

ਕ੍ਰਿਤਾਂਜਲੀ. ਵਿ—ਕੀਤੀ ਹੈ ਅੰਜੁਲੀ ਜਿਸ ਨੇ. ਦੋਵੇਂ ਹੱਥ ਜੋੜੇਹੋਏ.

ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ. ਸੰ. कृतान्त. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੀਤਾ ਹੈ ਅੰਤ ਜਿਸ ਨੇ, ਕਾਲ. ਯਮ। ੨ ਪ੍ਰਾਰਬਧ. ਕਰਮ। ੩ ਸਿੱਧਾਂਤ. ਨਤੀਜਾ। ੪ ਦੇਵਤਾ। ੫ ਦੋ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ. ਦੋ। ੬ ਕ੍ਰਿਤ (ਸਤਯੁਗ) ਦਾ ਅੰਤ.

ਕ੍ਰਿਤਾਰ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿੰਤਨਕਾਰ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ. "ਨਮਸਤੰ ਜਰਾਰੰ ਨਮਸਤੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰੰ." (ਜਾਪੁ)

ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ, ਕ੍ਰਿਤਾਰਥੁ } ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਾਰਥ. "ਤੀਨ ਸਮਾਏ ਏਕੁ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੧) ਜਦ ਮੋਖ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਹੋਏ, ਤਦ ਧਰਮ ਅਰਥ ਕਾਮ ਸਮਾਏ. "ਹਰਿਨਾਮ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੀਰਤਿ. "ਕਲਿ ਕ੍ਰਿਤਿ ਬਢਾਵਹਿਗੇ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਸੰ. ਕਰਤਾ ਦਾ ਵ੍ਯਾਪਾਰ. ਪੁਰਖ ਦਾ ਪ੍ਰਯਤਨ (ਕੋਸ਼ਿਸ਼).

ਕ੍ਰਿਤੀ. ਸੰ. कर्तृ—ਕਰ੍ਤ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਰਨਵਾਲਾ. ਕਰਤਾ. "ਕਿ ਜਗਤੰਕ੍ਰਿਤੀ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਸੰ. कृतिन्-ਕ੍ਰਿਤੀ. ਪੰਡਿਤ. ਚਤੁਰ। ੩ ਯੋਗ੍ਯ. ਲਾਇਕ਼.

ਕ੍ਰਿਤੀਚਿਤ੍ਰ. ਵਿ—ਤਸਵੀਰ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ. ਲਾਯਕ਼ ਮੁਸ਼ੱਵਰ.

ਕ੍ਰਿਤੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਤੁ.

ਕ੍ਰਿਤੁਆ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿਤ੍ਵਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਰਕੇ ਬਣਾਕੇ. "ਕੀਰਤੰ ਕਲਿਕਰਮ ਕ੍ਰਿਤੁਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਤੇਣ. ਕਿਰਾਤੇਨ. ਕਿਰਾਤ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ) ਕਰਕੇ. "ਮ੍ਰਿਗੀਸ ਜਾਣੁ ਘੁਮਤੰ ਕ੍ਰਿਤੇਣ ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤੀ ਸਰੰ." (ਦੱਤਾਵ) ਮ੍ਰਿਗੀ ਦਾ ਈਸ਼ (ਹਰਿਣ) ਮਾਨੋ ਕਿਰਾਤ ਦੇ ਕਾਤਿਲ ਤੀਰ ਦਾ ਘਾਇਲ ਕੀਤਾ ਘੁਮੇਰੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ। ੨ ਕੀਰਤਿ. ਯਸ਼.

ਕ੍ਰਿਤ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਕਰਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਣ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਮ.

ਕ੍ਰਿਤ੍ਰਿਮ. ਸੰ. कृत्रिम. ਵਿ—ਬਣਾਉਟੀ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਤਮ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਸਤੂਰੀ। ੩ ਚੀਨੀ ਕਪੂਰ.

ਕ੍ਰਿਤ੍ਵਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਤੁਆ.

ਕ੍ਰਿਦਰ. ਸੰ. कृदर. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭੰਡਾਰ। ੨ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੩ ਘਰ। ੪ ਉਦਰ. ਪੇਟ.

ਕ੍ਰਿਪ. ਸੰ. कृप्. ਧਾ—ਕਲਪਨਾ. ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਕਰਨਾ (ਅਟਕਲਨਾ). ਸੁੰਦਰ ਹੋਣਾ. ਚਮਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ.

ਕ੍ਰਿਪਛੇ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਛਿ. ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜ਼ਰੇ ਇਨਾਯਤ. "ਸਤਸੰਗਤਿ ਮੇਲ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਛੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਪਣ. ਕੰਜੂਸ. ਸੂਮ. ਬਖ਼ੀਲ.

(ੳ) ਦਾਨ ਬਿਨ ਦਰਬ ਨਿਦਾਨ ਠਹਰਾਤ ਕੌਨ
ਗ੍ਯਾਨ ਬਿਨ ਯਸ਼ ਅਪਯਸ਼ ਕਰ ਕਰੇ,
"ਕਵਿਰਾਯ" ਸੰਤਨ ਸੁਭਾਇ ਸੁਨੇ ਸੂਮਨ ਕੇ
ਧਰਮ ਬਿਹੂਨੇ ਧਨ ਧਰਾ ਧਰ ਧਰੇ,
ਕਾਮ ਆਏ ਕਾਹੂ ਕੇ ਨ ਦਾਮ ਦੁਹੂੰ ਦੀਨਨ ਕੇ
ਧਾਮ ਗਾਡੇ ਗਾਡੇ ਸਬ ਗਥ ਗਰ ਗਰੇ,
ਬੋਰ ਬੋਰ ਬਿਰਦ ਬਡਾਈ ਬੇਸ਼ਊਰ ਕੇਤੇ
ਜੋਰ ਜੋਰ ਕ੍ਰਿਪਣ ਕਰੋਰਿ ਮਰ ਮਰੇ.

(ਅ) ਦਾਤਾ ਹਾਥ ਜਾਤੀ ਤੌ ਕਦਰ ਹੂ ਨ ਪਾਤੀ ਅਬ
ਮੇਰੇ ਹਾਥ ਆਈ ਹੈਂ ਬਧਾਈ ਬਾਂਟ ਬਾਵਰੀ!
ਖਾਨੇ ਦਰਖਾਨੇ ਤਹਿਖਾਨੇ ਬੀਚ ਬਾਸ ਦੈਹੌਂ
ਹੋਇ ਨਾ ਉਦਾਸ ਮੇਰੋ ਯਹੈ ਚਿਤ ਚਾਵਰੀ!
ਭਾਈ ਸੁਤ ਮੀਤਨ ਪੈ ਕੌਡੀ ਨਹਿ ਜਾਂਨ ਦੈਹੌਂ
ਵਾਂਧਵ ਸਪੂਰਨ ਕੋ ਆਪਨ ਸੁਭਾਵਰੀ!
ਖੈਹੋਂ ਨ ਖਵੈਹੋਂ ਮਰਜੈਹੋਂ ਤੋ ਸਿਖਾਯ ਜੈਹੋਂ
ਸੂਮ ਕਹੈ ਲੱਛਮੀ! ਤੂ ਬੈਠੀ ਗੀਤ ਗਾਵਰੀ!

(ੲ) ਸੋਨ ਲਗ੍ਯੋ ਜਬ ਰੈਨ ਮੇ ਸੂਮ ਕੋ
ਤਾਂਹਿ ਸਮੇ ਸੁਪਨਾ ਅਯੋ ਭੈਯਾ,
ਆਨ ਅਸੀਸ ਕਰੀ ਦਿਜ ਨੇ ਇਮ—
"ਰਾਜਿ ਰਖੈ ਤੁਮ ਕੋ ਜਗਮੈਯਾ,"
ਦੇਨ ਲਗ੍ਯੋ ਤਬ ਏਕ ਰੁਪੈਯਾ,
ਸੁ ਤਾਂਹਿ ਸਮੇ ਅਖਿਯਾਂ ਖੁਲਗੈਯਾ,
ਆਹ! ਰੇ ਦੈਯਾ ਕਹਾਂ ਕਰਦੈਯਾ!
ਜੁ ਜਾਗ ਨ ਆਤੀ ਤੁ ਜਾਤ ਰੁਪੈਯਾ.

(ਸ) ਕਿਰਪਨ ਅਪਨੀ ਯੁਵਤਿ ਸੋਂ
ਰਤਿ ਮਾਨਤ ਅਲਸਾਯ।
ਮਤ ਕਹੂੰ ਪੁਤ੍ਰ ਉਦਾਰ ਹ੍ਵੈ

ਦ੍ਵੈਹੈ ਦ੍ਰਿਵਜ ਲੁਟਾਯ.

(ਹ) ਦੇਵਤਾ ਤੇ ਸੁਰ ਔ ਅਸੁਰ ਕਹੈਂ ਦਾਨਵ ਤੇ
ਦਾਈ ਕੋ ਸੁ ਧਾਯ ਦਾਲ ਪਹਿਤੀ ਲਹਤ ਹੈਂ,
ਦਰਪਨ ਮੁਕਰ ਔ ਦਾਖ ਤੇਂ ਮੁਨੱਕਾ ਕਹੈਂ
ਦਾਸ ਤੇਂ ਖਵਾਸ ਕਹਿ ਕਹਿ ਨਿਬਹਤ ਹੈਂ,
ਦੇਵੀ ਸੋਂ ਭਵਾਨੀ ਔਰ ਦੇਹਰਾ ਕੋ ਕਹੈਂ ਮਠ
ਰੈਨ ਦਿਨ ਘਾਸੀਰਾਮ ਯਾਹੀ ਤੋ ਚਹਤ ਹੈਂ,
ਦਾਨਾ ਸੋਂ ਚਬੇਨਾ ਤਜੋਂ ਹੀ ਦੀਪ ਕੋ ਚਰਾਗ ਕਹੈਂ
ਦੇਇਬੇ ਕੇ ਡਰ ਤੇਂ ਸੋ ਦਦਾ ਨ ਕਹਤ ਹੈਂ.

੨ ਕੀੜਾ। ੩ ਕਮੀਨਾ.

ਕ੍ਰਿਪਣਤਾ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ—ਕੰਜੂਸੀ. ਸੂਮਪੁਣਾ. ਬਖ਼ੀਲੀ.

ਕ੍ਰਿਪਣੇ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ. "ਹਰਿ ਦੇਵਹੁ ਕਰਿ ਕ੍ਰਿਪਣੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਪਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਣ. "ਧਾਇ ਧਾਇ ਕ੍ਰਿਪਨ ਸੂਮ ਕੀਨੋ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰੀ ਹੈ ਮਾਇਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਪਫ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਪਾਲੁਤਾ. "ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕ੍ਰਿਪਫ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ:੪) ਦੇਖੋ, ਫ.

ਕ੍ਰਿਪਲ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ.

ਕ੍ਰਿਪਲੇ. ਸੰਗਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਪਾਲੁਤਾ. "ਧਾਰੀ ਹਰਿ ਕ੍ਰਿਪਲੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਪਾ. कृपा. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾ. "ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਹੁ ਗੁਰੁ ਮੇਲਹੁ ਹਰਿ ਜੀਉ!" (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ.। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ. "ਨਹਿ ਭੀਖਮ ਦ੍ਰੋਣ ਕ੍ਰਿਪਾ ਅਰੁ ਦ੍ਰੌਣਜ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਕਾਲਤ੍ਰਯ ਦਰਸੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਕਪੰਰ (ਖੋਪਰੀਆਂ) ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਕਪੰਰਸਿੰਧੁ. ਰਣਭੂਮਿ. "ਕ੍ਰਿਪਾਸਿੰਧੁ ਕਾਲੀ ਗਰੱਜੀ ਕਰਾਲੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਘੋਰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਲੀ ਗਰਜੀ.

ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਛ, ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਖ੍ਯ, ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਛ } ਸੰਗਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ੍ਟਿ. ਨਜਰੇ ਇਨਾਯਤ. "ਕ੍ਰਿਪਾਕਟਾਖ ਅਵਿਲੋਕਨ ਕੀਨਉ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਪਾਕਰ. ਕ੍ਰਿਪਾ—ਆਕਰ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦੀ ਖਾਨਿ.

ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪੀ.

ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਅਥਵਾ **ਕ੍ਰਿਪਾਨ.** ਸੰ. कृपाण. ਸੰਗਗ੍ਯਾ—ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨੂੰ ਫੈਂਕ ਦੇਵੇ. ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵੇਲੇ ਰਹਮ ਨਾ ਆਵੇ. ਤਲਵਾਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ. ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਕਕਾਰ ਜੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਨੂੰ ਪਹਿਰਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ "ਜੇ ਜੇ ਹੁਤੇ ਅਕਟੇ ਵਿਕਟੇ ਸੁ ਕਟੇ ਕਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕਰਕੇ ਮਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਚਕ੍ਰਪਾਨਿ ਪਾਨਿ ਮੇ ਤਿਹਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ!
ਤੇਰੀ ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਰੈ ਜਾਂ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨ ਹੈ.
(ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ)

ਕੱਛ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨ ਕਬਹੂ ਤਜਾਗੈ।
ਸਨਮੁਖ ਲਰੈ ਨ ਰਣ ਤੇ ਭਾਗੈ.
(ਪ੍ਰਸ਼ਨੋੱਤਰ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ)

੨ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜੋ ਕਬਿੱਤ ਦੀ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ (ਤੁਕਾਂ), ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ, ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਸਹਿਤ ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਹਰੇਕ ਚਰਣ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ, ਪੰਦ੍ਰਵਾਂ, ਤੇਈਹਵਾਂ ਅਤੇ ਇਕਤੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ ਗੁਰੁ, ਅਤੇ ਅੱਠਵਾਂ, ਸੋਲਵਾਂ, ਚੌਬੀਹਵਾਂ ਅਤੇ ਬੱਤੀਹਵਾਂ ਲਘੁ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵੀਰਰਸ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ

ਸੈਨਾਪਤਿ ਕਾਲਾਖ਼ਾਨ, ਜੋਰਕੈ ਚਮੂ ਮਹਾਨ,
ਧਾਰ ਬਲ ਅਭਿਮਾਨ, ਡਟਜੋ ਹੈ ਮੈਦਾਨ ਆਨ,
ਰਿਸਕਰ ਪੈਂਦਾਖ਼ਾਨ, ਭਯੋ ਗੁਰੁ ਸਮੁਹਾਨ,
ਸਿੰਘਨਾਦ ਉੱਚ ਠਾਨ, ਬੋਲਜੋ ਨਹਿ ਪੈਹੋਂ ਜਾਨ,
ਗਹਿਕੈ ਰਕਾਬ ਪਾਨ, ਰੋਕਲੀਨ ਹੈ ਕਿੰਕਾਨ,
ਹੇਤ ਭੂਮਿ ਪੈ ਗਿਰਾਨ, ਲਾਵਤ ਸ਼ਰੀਰਤਾਨ,
ਸ਼ਤ੍ਰੁਬਨ ਕੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ, ਵੀਰ ਸੋਢਿਵੰਸ਼ ਭਾਨ,
ਕਾਲਜੀਹ ਕੇ ਸਮਾਨ, ਝਾਰੀ ਸਿਰ ਪੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨ.

ਕ੍ਰਿਪਾਣਪਾਣਿ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਣ (ਤਲਵਾਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ। ੨ ਸੰਗਗ੍ਯਾ—ਮਹਾਕਾਲ.

ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ । ੨ ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਨਵਾਲਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਣਧਾਰੀ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਕ੍ਰਿਤ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ, ਸ, ਨ, ਲ. ।।S, ।।।, ।.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਹਿਂ ਤੀਰ ਛੁਟਤ । ਰਣਧੀਰ ਜੁਟਤ ।
ਬਰ ਬੀਰ ਉਠਤ । ਤਨੁਤ੍ਰਾਣ ਤੁਟਤ ॥
(ਕਲਕੀ)

(ਅ) ਦੱਤਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਮਧੁਭਾਰ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਕ੍ਰਿਪਾਨਕ੍ਰਿਤ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—

ਮੁਨਿ ਅਤਿ ਅਪਾਰ । ਗੁਣ ਗਣ ਉਦਾਰ ।
ਵਿਦਯਾ ਵਿਚਾਰ । ਨਿਤ ਕਰਤ ਚਾਰ ॥

ਕ੍ਰਿਪਾਨਦ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾਨਦ । ੨ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਧਾਰੀ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਅਮ੍ਰਿਤੀਆਸਿੰਘ. ਖ਼ਾਲਸਾ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਨਿ. ਤਲਵਾਰ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਕ੍ਰਿਪਾਨਪਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣਪਾਣਿ । ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਦੁਰਗਾ. ਭਵਾਨੀ. "ਦੀਨੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵਜ੍ਰਪਾਨੀ ਕੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨਪਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕ੍ਰਿਪਾਨਭੇਟ. ਦੇਖੋ, ਭੇਟ ਕਰਨਾ.

ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ, ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ । ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਾਨ ਦਿਆਲ ਬਖਸੰਦ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕ੍ਰਿਪਾਨਿਧਿ ! ਬਸਹੁ ਰਿਦੈ ਹਰਿ ਨੀਤ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਣੀ. "ਸਦਾ ਰਾਖਲੈ ਮੋ ਕ੍ਰਿਪਾਕੈ ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ." (ਛੱਕੇ) ੨ ਛੋਟੀ ਤਲਵਾਰ. "ਪਾਗ ਹੂੰ ਕੋ ਬਾਂਧਬੋ ਕਛੂਕ ਦਿਨ ਪੀਛੇ ਸੀਖਜੋ, ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸੀਖਜੋ ਸਿੰਘ ਬਾਂਧਬੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨੀ ਕੋ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਕ੍ਰਿਪਾਂਬੁਦ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਅੰਬੁਦ (ਮੇਘ). ਦਯਾ ਦਾ ਬੱਦਲ. "ਜਾਨੁਕ ਬਰਖ ਕ੍ਰਿਪਾਂਬੁਦ ਗਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੪)

ਕ੍ਰਿਪਾਯਤਨ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਆਯਤਨ (ਘਰ).

ਕ੍ਰਿਪਾਰ, ਕ੍ਰਿਪਾਰਾ, ਕ੍ਰਿਪਾਰੀ, ਕ੍ਰਿਪਾਰੁ ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. ਕ੍ਰਿਪਾਧਾਰੀ. ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਲਾ. ਦਯਾਵਾਨ. "ਪ੍ਰਭੂ ਦਇਆਰ ਕ੍ਰਿਪਾਰ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਹੋਹੁ ਦੀਨ ਕ੍ਰਿਪਾਰ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰਿਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ । ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਜੱਲ੍ਹੂ ਕਾ ਕ੍ਰਿਪਾਲ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਵਡਾ ਯੋਧਾ ਸੀ । ੩ ਕਟੋਚ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਨਾਦੌਨ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀਏ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਲੜਨ ਗਿਆ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦਿੱਤੀ । ੪ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਚੰਦ । ੫ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ.

ਕ੍ਰਿਪਾਲਚੰਦ. ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਮਾਮਾ. ਏਹ ਪਰਮ ਗੁਰਭਗਤ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਵਿਖਾਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਹੈ—

"ਤਹਾਂ ਮਾਤੁਲੇਯੰ ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਕਰੁੱਧੰ." xx

੨ ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਕਟੋਚ ਗੋਤ੍ਰ ਕਾਰਣ ਇਸ ਨੂੰ ਕਟੋਚੀਆ ਭੀ ਕਈ ਥਾਈਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਨਾਟਕ ਅ: ੯. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕ੍ਰਿਪਾਰਾਮ ਭੀ ਇੱਕ ਥਾਂ ਆਇਆ ਹੈ. ਹੁਸੈਨੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੧.

ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ. ਨਾਮ ਦਾ ਰਸੀਆ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਸੂਰਵੀਰ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਮਹੰਤ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਹਯਾਤ ਖ਼ਾਂ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਕੁਤਕੇ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਪ੍ਰਸੰਨਹੋਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਸਰੋਪਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ—

"ਕ੍ਰਿਪਾਲੰ ਕੁਪਯੋ ਹੈ ਕੁੱਤਕੋ ਸੰਭਾਰੀ,

ਹਠੀ ਖ਼ਾਨ ਹੱਯਾਤ ਕੇ ਸੀਸ ਝਾਰੀ,
ਉਠੀ ਛਿੱਛ ਇੱਛੈ ਕੱਢਾ ਮਿੱਜ ਜੋਰੰ,
ਮਨੋ ਮਾਖਨੰ ਮੱਟਕੀ ਕਾਨ੍ਹ ਫੋਰੰ."

ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ ਦੀ ਗੱਦੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਪਿੰਡ ਹੇਹਰ (ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ) ਹੈ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਉੱਚਪੀਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਹੇਹਰ ਪਹੁਚੇ, ਤਦ ਕ੍ਰਿਪਾਲਦਾਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਵਿਦਾਇਗੀ ਸਮੇਂ ਕਈ ਕੋਹ ਤੀਕ ਪਲੰਘ ਦਾ ਪਾਵਾ ਉਠਾਂਈਂ ਗਿਆ.

ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਯੁਕ੍ਤ. ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਲਾ. ਮਿਹਰਬਾਨ.

ਕ੍ਰਿਪਾਵਤ, ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਨ, ਕ੍ਰਿਪਾਵੰਤ ਵਿ—ਕ੍ਰਿਪਾਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਪਾਵਤ.

ਕ੍ਰਿਪੀ. ਸੰ. कृपी (ਅਥਵਾ ਕ੍ਰਿਪਾ). ਇਹ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਤਮ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਭਰਦ੍ਵਾਜ(ਸ਼ਰਦਵਾਨ) ਦੇ ਤਪਭੰਗ ਕਰਨ ਲਈ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ 'ਗਜਾਨਪਦੀ' ਅਪਸਰਾ ਘੱਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰਿਖੀ ਦਾ ਵੀਰਜ ਪਾਤ ਹੋਗਿਆ. ਇਹ ਵੀਰਜ ਸਰਕੁੜੇ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਿਆਗਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਲੜਕਾ ਇੱਕ ਲੜਕੀ ਉਪਜੀ. ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਰਾਜਾ ਨੇ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਿਆ, ਤਦ ਕ੍ਰਿਪਾ ਆਈ, ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਘਰ ਲੈਆਇਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਪਾਲਨਾ ਕੀਤੀ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਬਾਲਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕ੍ਰਿਪ ਅਤੇ ਲੜਕੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕ੍ਰਿਪੀ ਹੋਇਆ. ਜੁਆਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਪੀ ਦ੍ਰੋਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਭਾਰੀ ਸਿਵਕ ਅਤੇ ਸਹਾਇਕ ਰਿਹਾ.

ਕ੍ਰਿਪੀਸੁਤ. ਕ੍ਰਿਪੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ. "ਭੀਖਮ ਦ੍ਰੋਣ ਕ੍ਰਿਪਾਰੁ ਕ੍ਰਿਪੀਸੁਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ, ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ, ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ ਅਤੇ ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ.

ਕ੍ਰਿਮ, ਕ੍ਰਿਮਿ कृमि. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਮ. "ਵਿਚਿ ਪਾਥਰ ਕ੍ਰਿਮ ਜੰਤਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਕ੍ਰਿਮਿਜਾ. ਸੰ. कृमिजा. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੀੜਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਲਾਖ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਮਚੀ.

ਕ੍ਰਿਯਮਾਣ. ਵਿ—ਜੋ ਕੀਤਾ ਜਾਰਿਹਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਕਰਮ, ਜੋ ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰਿਆ। ੨ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦਾ ਉਹ ਅੰਗ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਕਰਣਾ ਪਾਇਆ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ—ਆਉਣਾ, ਜਾਣਾ, ਲਿਖਣਾ ਆਦਿ. Verb.

ਕ੍ਰਿਯਾਚਤੁਰ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਤੋਂ ਚਤੁਰਾਈ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰੇ. ਅਰਥਾਤ ਬਿਨਾ ਮੁਖ ਤੋਂ ਬੋਲੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਨਾਲ ਚਤੁਰਤਾ ਦਿਖਾਵੇ.

ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਚਕ ਸੰਗ੍ਯਾ. ਉਹ ਨਾਮ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾਬੋਧਕ ਹੋਵੇ, ਜੈਸੇ—ਦੁਖਹਰਤਾ. ਮੁਕਤਿਦਾਤਾ ਆਦਿਕ.

ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਸ਼ੇਸਣ. ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਕ੍ਰਿਯਾਵਾਚਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਭਾਵ, ਰੀਤਿ ਅਥਵਾ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਜਣਾਵੇ. ਜੈਸੇ—ਅਭੀ, ਹੁਣੇ, ਓਥੇ, ਐਸੇ ਆਦਿਕ. Adverb.

ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਸੇਖ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਆਵਿਸੇਖ.

ਕ੍ਰਿਯਾਵਿਦਗਧਾ. ਸੰ. क्रियाविदग्धा. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਕ੍ਰਿਯਾ (ਚੇਸ਼੍ਟਾ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ ਹੋਵੇ.

ਕ੍ਰੀਚਕ. ਦੇਖੋ, ਕੀਚਕ. "ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨ ਕ੍ਰੀਚਕ ਹਰਖਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕ੍ਰੀਛਨ. ਦੇਖੋ, ਕਰੀਛਨ.

ਕ੍ਰੀਟ. ਦੇਖੋ, ਕਿਰੀਟ.

ਕ੍ਰੀਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਕ੍ਰਯ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਖ਼ਰੀਦਿਆ.

ਕ੍ਰੀੜਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੇਲ. ਖੇਲਨਾ। ੨ ਵਿਲਾਸ. ਮਖ਼ੌਲ ਕਰਨਾ.

ਕ੍ਰੀੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੀੜਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਰੂਪਾ ਅਤੇ ਮਾਧੋ ਦਾ ਰੂਪ ੧.

ਕ੍ਰੀੜਾਚਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਭੁਜੰਗਪ੍ਰਯਾਤ ਦਾ ਰੂਪ (ੲ).

ਕ੍ਰੁਸ਼. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਸ਼੍. ਧਾ—ਪੁਕਾਰਨਾ—ਰੋਣਾ—ਗਾਲੀ ਦੇਣਾ—ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ.

ਕ੍ਰੁੰਚ. ਸੰ. ਕ੍ਰੁਞ੍ਚ੍. ਧਾ—ਨਜ਼ਦੀਕ (ਨੇੜੇ) ਜਾਣਾ, ਟੇਢਾ ਘੁੰਮਣਾ,ਟੇਢਾ ਹੋਣਾ,ਤੁੱਛ ਹੋਣਾ.ਰੁਖਾਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਬਗੁਲਾ। ੩ ਕੂੰਜ। ੪ ਕ੍ਰੌਂਚ ਪਰਵਤ। ੫ ਰੁਖਾਪਨ."ਧਨੁ ਭ੍ਰਿਕੁਟੀ ਸੁ ਕ੍ਰੁੰਚ ਬਿਨ ਬਾਰੰ."(ਨਾਪ੍ਰ)ਕੇਸ਼ ਰੁਖਾਸਣੇ ਬਿਨਾ.ਭਾਵ—ਮੁਲਾਇਮ.

ਕ੍ਰੁਧ੍. ਸੰ. ਧਾ—ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ.

ਕ੍ਰੁੱਧ. ਵਿ—ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ. ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆਹੋਇਆ.

ਕ੍ਰੁੱਧ ਬਿਖੈਂ ਜਿਨ ਘੋਰ. ਵਾ—ਕ੍ਰੋਧੀ ਹੋਕੇ ਜ਼ਹਿਰ ਨਾ ਘੋਲ. (ਰਾਮਾਵ)

ਕ੍ਰੂਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਨਿਰਦਈ. ਜ਼ਾਲਿਮ। ੨ ਤੱਤਾ. ਗਰਮ। ੩ ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼.

ਕ੍ਰੂਰਕਰਮਾ. ਵਿ—ਦਯਾ ਰਹਿਤ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਸੰਗ ਕ੍ਰੂਰਕਰਮਾ ਅਬ ਆਨਾ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਇਕ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ.

ਕ੍ਰੂਰਬਰਸ, **ਕ੍ਰੂਰਵਸੰ** } ਇੱਕ ਸੂਰਯਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਸੈਣ.

ਕ੍ਰੇਸ. ਕਲੇਸ਼."ਕਉਸਲ ਕੇ ਛੋਰ ਕ੍ਰੇਸ."(ਰਾਮਾਵ) ਕੋਸ਼ਲ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਜੀਏ ਛੱਡਕੇ.

ਕ੍ਰੇਟੂ. ਸ਼ਯਾਮਾ. ਕਾਲਕੜਛੀ. "ਕੁਰਕਟ ਕ੍ਰੇਟੂ ਕਾਕ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕ੍ਰੋਸ਼ਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਪੁਕਾਰਨਾ. ਚਿੱਲਾਨਾ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੁਸ਼੍.ਧਾ.

ਕ੍ਰੋਹ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੋਧ. "ਨ ਮੋਹੰ ਨ ਕ੍ਰੋਹੰ." (ਅਕਾਲ)

ਕ੍ਰੋਂਚ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੌਂਚ.

ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਰੋਧ. "ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਾਸੈ ਸਗਲ ਬਿਕਾਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਕ੍ਰੋਧਿ, **ਕ੍ਰੋਧੀ** } ਵਿ—ਕ੍ਰੋਧਿਨ੍. ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲਾ. ਗੁਸੈਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਠੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕਰੋਧਿ.

ਕ੍ਰੋਪ. ਦੇਖੋ, ਕੋਪ. "ਜੇ ਅਤਿ ਕ੍ਰੋਪ ਕਰੇਕਰਿ ਧਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਕ੍ਰੋਪਿ. ਕ੍ਰੋਪ (ਕ੍ਰੋਧ) ਕਰਕੇ. ਕੁਪਿਤ ਹੋਕੇ. "ਹਸਤੀ ਕ੍ਰੋਪਿ ਮੂੰਡ ਮਹਿ ਮਾਰਿਓ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਕ੍ਰੋਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੋਟਿ. ਕ੍ਰੋੜ. ਸੌ ਲਾਖ. "ਜੋਰੇ ਲਾਖ ਕ੍ਰੋਰੇ ਮਨ ਨ ਹੋਰੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਕ੍ਰੋੜ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋਡ. ਸੰਗਯਾ—ਸੂਰ। ੨ ਗੋਦ. ਅੰਕਵਾਰ। ੩ ਬਿਰਛ ਦੀ ਖੋੜ। ੪ ਦੇਖੋ, ਕਰੋੜ.

ਕ੍ਰੌਂਚ. ਸੰ ਕ੍ਰੌਞ੍ਚ.ਸੰਗਯਾ—ਸਾਰਸ. "ਕ੍ਰੌਂਚ ਸੁ ਆਰੁਣਚੂੜ ਪੁਕਾਰਤ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਹਿਮਾਲਯ ਦੀ ਧਾਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਬਤ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਮੈਨਾਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਹਿਮਾਲਯ ਦਾ ਪੋਤਾ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਕ੍ਰੌਂਚ ਪਰਬਤ ਅਜੇਹਾ ਮਸਤਿਆ ਕਿ ਕ੍ਰੌਂਚ ਦ੍ਵੀਪ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਨੂੰ ਦਰੜਨ ਲੱਗਾ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਹੋਕੇ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਗਏ, ਜਿਸ ਤੇ ਸ਼ਿਵਪੁਤ੍ਰ ਨੇ ਤੀਰ ਅਥਵਾ ਬਰਛੀ ਅਜੇਹੀ ਮਾਰੀ ਕਿ ਪਹਾੜ ਨੂੰ ਬਿਨ੍ਹਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਖੜਗ ਨਾਲ ਕ੍ਰੌਂਚ ਦਾ ਸ਼੍ਰਿੰਗ ਵੱਢਦਿੱਤਾ. "ਕ੍ਰੌਂਚ ਸੈਲ ਮੇ ਜਨੁ ਸ਼ਿਵਨੰਦਨ ਬਰਛੀ ਮਾਰ ਧਸਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਮਯ ਦਾਨਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕ੍ਰੌਂਚ ਦ੍ਵੀਪ ਵਿੱਚ ਸੀ। ੪ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੱਤ ਦ੍ਵੀਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰੌਂਚ ਪਹਾੜ ਹੈ. ਇਹ ਖੀਰਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸੋਲਾਂ ਲੱਖ ਯੋਜਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਕ੍ਰੌਂਚ ਨਾਮ ਤਿਹ ਦੀਪ ਕੋ ਨਰ ਸੁੰਦਰ

ਸਮੁਦਾਯ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੫ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰੌਂਚਪਦਾ.

ਕ੍ਰੌਂਚਪਦਾ. ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੯.

ਕ੍ਰੌਂਚਬ੍ਯੂਹ, ਕ੍ਰੌਂਚਵ੍ਯੂਹ, ਕ੍ਰੌਂਚਾਬ੍ਯੂਹ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰੌਂਚ (ਸਾਰਸ) ਪੰਛੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸਮਾਨ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕਰਨੀ. ਫ਼ੌਜ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਰਾਂ ਖੜਾ ਕਰਨਾ, ਮਾਨੋ ਸਾਰਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣ ਗਈ ਹੈ. "ਕ੍ਰੌਂਚਾਬ੍ਯੂਹ ਕਿਯੋ ਅਸੁਰਿਸ ਜਬ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਕ੍ਰੰਦ. ਸੰ. क्रन्द्. ਧਾ—ਦੁੱਖ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਘਬਰਾਉਣਾ, ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਨਾ.

ਕ੍ਰੰਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰੋਣਾ. ਵਿਲਾਪ। ੨ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਦਾ ਹਾਹਾਕਾਰ.

ਕ੍ਰੰਮ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਮ. "ਮਨ ਬਚ ਕ੍ਰੰਮ ਸੇਵੀਐ ਸਚਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਕ੍ਲਿਸ਼੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਕਲਿਸ਼੍ਟ.

ਕ੍ਲੇਦ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਦ.

ਕ੍ਲੇਦਨ. ਦੇਖੋ, ਕਲੇਦਨ.

ਕ੍ਵ. ਵ੍ਯ—ਕਹਾਂ. ਕਿੱਥੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਇ.

ਕ੍ਵਚਿਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੋਈ ਹੀ. ਬਹੁਤ ਘੱਟ. ਸ਼ਾਯਦ ਕੋਈ। ੨ ਕਹੀਂ (ਕਿਤੇ) ਭੀ. "ਨਚ ਸੁਖੰ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯਤੇ ਕ੍ਵਚਿਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਕ੍ਵੰਡ. ਦੇਖੋ, ਕੋਦੰਡ. "ਕੁਰੁਰਾਵ ਕ੍ਵੰਡ ਭੇ ਮਾਰਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੭) ਕੁਰੁ ਰਾਜਾ ਧਨੁਖ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ.

ਕ੍ਵਾਥ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾੜ੍ਹਾ. ਜੋਸ਼ਾਂਦਾ. ਚਾਰ ਤੋਲੇ ਦਵਾ ਵਿੱਚ ਚੌਸਠ ਤੋਲੇ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ ਉਬਾਲਣਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਪਾਣੀ ਬਾਕੀ ਰੱਖਣਾ, ਵੈਦਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਵਾਥ ਦੀ ਇਹ ਰੀਤਿ ਦੱਸੀ ਹੈ.

ਕ੍ਵਾਪਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਹੀਂ ਭੀ. ਕਿਤੇ ਭੀ.

ਕ੍ਵਾਰ. ਦੇਖੋ,ਕੁਆਰ ੩. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ. "ਜਾਨਤ ਹੋਂ ਘਨ ਕ੍ਵਾਰ ਕੇ ਗਰਜਤ, ਬਰਸ ਨ ਆਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਅੱਸੂ ਦਾ ਬੱਦਲ ਗੱਜਦਾ ਹੈ, ਵਰ੍ਹਦਾ ਨਹੀਂ.

ਕ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਮਾਰ.

ਕ੍ਵੈ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਵ। ੨ ਸਰਵ—ਕੋਈ. "ਨ ਸੁਭਟ ਠਾਢ ਕ੍ਵੈ ਰਹਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਕ਼. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼. ਇਹ ਅੱਖਰ ਕ ਅਤੇ ਸ਼ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਸਾਰੇ ਦੁੱਤ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲਿਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ, ਅਰਥਾਤ ਟਿੱਪੀ ਪਿੱਛੋਂ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ. ਪਰੰਤੂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਕੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਰੀਤਿ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਅਸੀਂ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕ਼ਣ. ਦੇਖੋ, ਖਿਣ.

ਕ਼ਣਭੰਗੁਰ. ਦੇਖੋ, ਖਿਣਭੰਗਰ.

ਕ਼ਣਿਕ. ਵਿ—ਇੱਕ ਕ਼ਣ (ਲਮਹਾ) ਮਾਤ੍ਰ ਰਹਿਣਵਾਲਾ.

ਕ਼ਤ. ਦੇਖੋ, ਛਤ. "ਜਿਨ ਕੇ ਜਗ ਅਕ਼ਤ ਸੀਸ ਧਰੈ। ਤਿਨ ਕੋ ਤਨੁ ਸਕ਼ਤ ਕੌਨ ਕਰੈ." (ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ) ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਚਾਉਲ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਪੂਜੀਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸ—ਕ਼ਤ(ਜ਼ਖ਼ਮੀ)ਕੌਣ ਕਰਸਕਦਾ ਹੈ ?

ਕ਼ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ। ੨ ਨਾਸ਼.ਤਬਾਹੀ.

ਕ਼ਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ਼ਤ (ਘਾਵ) ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਕਵਚ। ੨ ਹਿੰਸਾ (ਤਬਾਹੀ) ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕ਼ਤ੍ਰਿਯ. ਛਤ੍ਰੀ। ੩ ਰਾਜ੍ਯ। ੪ ਤਾਕਤ. ਸ਼ਕਤਿ.

ਕ਼ਤ੍ਰਿ, ਕ਼ਤ੍ਰਿਯ, ਕ਼ਤ੍ਰੀ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ਼ਤ੍ਰ (ਬਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਜਾ ਵਰਣ, ਜੋ ਭੁਜਾ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਛਤ੍ਰੀ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭੁਜਾ ਤੋਂ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖਤ੍ਰੀ.

ਕ਼ਪਣਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੋ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨੂੰ ਫੈਂਕ ਦੇਵੇ. ਬੌੱਧਮਤ ਦਾ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ। ੨ ਰਾਜਾ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਦੀ ਸਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵਿ.

ਕ਼ਪਾ. ਦੇਖੋ, ਛਪਾ.

ਕ਼ਮਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਯੋਗ੍ਯਤਾ. ਲਿਆਕ਼ਤ। ੨ ਸ਼ਕਤਿ. ਤਾਕਤ.

ਕ਼ਮਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਮਾ ਅਤੇ ਛਿਮਾ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਧਰਤੀ.

ਕ਼ਮੀ. ਦੇਖੋ, ਛਮੀ.

ਕ਼ਯ. ਦੇਖੋ,ਖੈ। ੨ ਖਈ ਰੋਗ.ਦੇਖੋ,ਖਈ ੩। ੩ ਪ੍ਰਲੈ। ੪ ਵਿਨਾਸ਼. ਤਬਾਹੀ। ੫ ਰੋਗ। ੬ ਘਰ। ੭ ਹਿੰਸਾ.

ਕ਼ਯਾਹ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਹ.

ਕ਼ਯੀ. ਦੇਖੋ, ਖਈ ਅਤੇ ਕ਼ਯ। ੨ ਵਿ—ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਦਮੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਦਕ਼ ਦੇ ਸਰਾਫ ਨਾਲ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਖਈਰੋਗ ਚੰਬੜਗਿਆ ਸੀ.

ਕ਼ਰ. ਦੇਖੋ, ਖਰ.

ਕ਼ਰਣ. ਦੇਖੋ, ਖਰਣਾ.

ਕ਼ਾਂਤ. ਵਿ—ਕ਼ਿਮਾ (ਖਿਮਾ) ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ—ਸਹਾਰਨਾ.

ਕ਼ਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰ.

ਕ਼ਾਲਨ. ਸੰਗਯਾ—ਧੋਣਾ. ਪ੍ਰਕ਼ਾਲਨ. ਖੰਘਾਲਣਾ.

ਕ਼ਿਤਿ. ਦੇਖੋ, ਛਿਤਿ.

ਕ਼ਿਤਿਪ, ਕ਼ਿਤਿਪਤਿ, ਕ਼ਿਤਿਪਾਲ, ਕ਼ਿਤੀਸ } ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ. ਭੂਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਛਿਤਿਪਤਿ.

ਕ਼ਿਪ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਛਿਪ੍ਰ.

ਕ਼ੀਣ. ਦੇਖੋ, ਖੀਣ ਅਤੇ ਛੀਣ.

ਕ਼ੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖੀਰ ਅਤੇ ਛੀਰ.

ਕ਼ੀਰਸਮੁਦ੍ਰ, ਕ਼ੀਰਸਾਗਰ, ਕ਼ੀਰਧਿ, ਕ਼ੀਰਨਿਧਿ, ਕ਼ੀਰੋਦ } ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਿੜਕਕੇ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ ਕੱਢੇਗਏ ਸਨ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਕ਼ੀਵ. ਦੇਖੋ, ਖੀਵਾ.

ਕ਼ੁਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਛੁਦ੍ਰ.

ਕ਼ੁਧ. ਦੇਖੋ, ਖੁਧ.

ਕ਼ੁਧਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਧਾ.

ਕ਼ੁਧਾਤੁਰ. ਵਿ—ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਵ੍ਯਾਕੁਲ। ੨ ਭੁੱਖਰੋਗ ਦਾ ਮਾਰਿਆਹੋਇਆ.

ਕ਼ੁਪ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸਤ੍ਯਭਾਮਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਸੰਧਿ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਇਕ੍ਵਾਕੁ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. "ਹੋਤ ਭਯੋ ਕ਼ੁਪ ਭੂਪ ਮਹਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਛੋਟੀ ਝਾੜੀ. Bush.

ਕ਼ੁਰ੍. ਧਾ—ਕਤਰਨਾ—ਚੀਰਨਾ-ਛੇਦਨਾ—ਲਕੀਰਖਿੱਚਣੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਉਸਤਰਾ। ੩ ਛੁਰਾ। ੪ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਖੁਰ। ੫ ਤੀਰ. ਬਾਣ.

ਕ਼ੇਤ੍ਰ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ। ੩ ਖੇਤ। ੪ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਰੀ.

ਕ਼ੇਤ੍ਰਗ੍ਯ. ਸੰਗਯਾ—ਜੀਵਾਤਮਾ, ਜੋ ਕ਼ੇਤ੍ਰ (ਦੇਹ) ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਖੇਤ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਕ਼ੇਤ੍ਰਜ. ਵਿ—ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਯਾ-ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਵੀਰਯ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਕ਼ੇਤ੍ਰ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਪਾਂਡਵ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਵੰਸ਼.

ਕ਼ੇਤ੍ਰਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ.

ਕ਼ੇਪਕ. ਵਿ—ਫੈਂਕਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਕ਼ੇਪਣ ਕਰੇ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰੰਥਕਰਤਾ ਦੀ ਰਚਨਾ ਤੋਂ ਛੁਟ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਾ ਅਥਵਾ ਆਪਣਾ ਪਾਠ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਕ਼ੇਪਣ. ਸੰਗਯਾ—ਫੈਂਕਣਾ। ੨ ਡੇਗਣਾ. ਸੁੱਟਣਾ। ੩ ਪ੍ਰੇਰਣਾ. ਭੇਜਣਾ। ੪ ਨਿੰਦਾ. ਅਪਵਾਦ.

ਕ਼ੇਮ. ਦੇਖੋ, ਖੇਮ.

ਕ਼ੇਮਕਲ੍ਯਾਣ. ਆਨੰਦ ਅਤੇ ਮੁਕਤਿ. ਮੰਗਲ ਅਤੇ ਮੋਕ਼ (ਮੋਖ). ੨ ਕਲ੍ਯਾਣ ਰਾਗ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜੋ ਹਮੀਰ ਅਤੇ ਕਲ੍ਯਾਣ ਦੇ ਸੁਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਸੰਕਰਰਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਕ਼ੋਣੀ. ਦੇਖੋ, ਛੋਣਿ.

ਕ਼ੋਭ. ਦੇਖੋ, ਛੋਭ.

ਖ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੰਠ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੂਰਜ। ੨ ਆਕਾਸ਼। ੩ ਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ। ੪ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ। ੫ ਸਿਫਰ. ਬਿੰਦੀ. ਨੁਕਤਾ। ੬ ਸੁਰਗ। ੭ ਸੁਖ। ੮ ਛਿਦ੍ਰ. ਛੇਕ. ਸੁਰਾਖ਼। ੯ ਕਰਮ। ੧੦ ਪੁਰ. ਨਗਰ। ੧੧ ਖੇਤ। ੧੨ ਗ੍ਯਾਨ. ਵਿਵੇਕ। ੧੩ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ। ੧੪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਸ਼ ਅਤੇ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਅੱਖਰ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਸਾਖੀ, ਮੋਖ, ਬਿਰਖ, ਵਿਖ ਅਤੇ ਖਟ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ.

ਖਉ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਨਾਸ਼. ਨਾਸ਼. "ਅਕਾਲਮੂਰਤਿ ਜਿਸੁ ਕਦੇ ਨਾਹੀ ਖਉ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਕੋਟਿ ਪਰਾਧ ਖਿਨ ਮਹਿ ਖਉ ਭਈ ਹੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਰੋਗ. ਦੁੱਖ. "ਕਰੁਨਾਨਿਧਿ ਦੂਰ ਕਰੈ ਖਉ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਯ.

ਖਉਸ, ਖਉਸੜਾ } ਦੇਖੋ, ਕਉਸ ਅਤੇ ਕੌਸ.

ਖਉਫ, ਖਉਫੁ } ਅ਼ خوف ਖ਼ੌਫ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਡਰ. ਭੈ. "ਖਉਫੁ ਨ ਖਤਾ ਨ ਤਰਸੁ ਜਵਾਲੁ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ)

ਖਉਲਨਾ, ਖਉਲਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਉਬਲਨਾ. ਰਿੱਝਣਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼੍ਵੇਲ੍ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕੰਬਣਾ, ਕੁੱਦਣਾ, ਖੇਲਣਾ, ਜਾਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਖੌਲਨਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ। ੨ ਮਲਣਾ. ਮਰਦਨ ਕਰਨਾ. ਲਿੱਪਣਾ. "ਗਦਹੁ ਚੰਦਨਿ ਖਉਲੀਐ, ਭੀ ਸਾਹੂ ਸਿਉ ਪਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਖਉ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਯ (ਖੈ—ਨਾਸ਼) ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਉ.

ਖਅਉ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਯ. ਵਿਨਾਸ਼. ਖੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਖਅਉ.

ਖਇ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਯ.

ਖਇਆ. ਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਯ. "ਦੂਤ ਦੁਸਟ ਸਭਿ ਹੋਇ ਖਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਸ਼ਯ (ਨਾਸ਼) ਹੋਇਆ. "ਅਹੰਰੋਗ ਸਗਲ ਹੀ ਖਇਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਹਿੰਸਕ. "ਮੁਏ ਦੁਸਟ ਜੋ ਖਇਆ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ਕਾਤਿਲ ਵਿਕਾਰ ਮਰਗਏ। ੪ ਖਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖਹਣਾ.

ਖਇਕਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖੈਕਾਲ.

ਖਈ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਯ. "ਕਲਮਲ ਤਿਸੁ ਖਈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਖਾਂਦਾ ਹੈ. ਖਾਦਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਇਕਥਲ ਭੋਜਨ ਸਭਕੋ ਖਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਯ ਅਤੇ ਰਾਜਯਕ੍ਸ਼੍ਮਾ. حُمّٰی دِق .ਹੁੱਮਾਦਿੱਕ. Consumption. ਪਹਿਲਾਂ ਨਜਲਾ ਹੋਕੇ ਖਾਂਸੀ ਅਤੇ ਤਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਫੇਰ ਸਨੇ ਸਨੇ ਫਿਫੜੇ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਅਤੇ ਜਖਮ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਖੰਘਾਰ ਨਾਲ ਲਹੂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਤਾਪ ਹਰ ਵੇਲੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਸਰੀਰ ਸੁਸਤ ਪੈਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਭੁੱਖ ਬੰਦ, ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਲਹੂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਾਲੀ ਘਟਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਚਿਹਰੇ ਦਾ ਰੰਗ ਫਿੱਕਾ ਪੈਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਨੀਂਦ ਘੱਟ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਦੀਨਤਾ ਚਿੰਤਾ ਡਰ ਸਦਾ ਮਨ ਵਿੱਚ ਵਸਦੇ ਹਨ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਧੜ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਪਸੀਨਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਮੱਠੀ ਮੱਠੀ ਸਿਰਪੀੜ

ਰਹਿਣੀ, ਬੁਰੇ ਸੁਪਨੇ ਆਉਣੇ, ਪੈਰਾਂ ਉੱਤੇ ਸੋਜ ਹੋਣੀ, ਕਦੇ ਕਬਜ ਕਦੇ ਦਸਤ ਆਉਣੇ ਆਦਿਕ ਇਸ ਦੇ ਲੱਛਣ ਹਨ.

ਖਈ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ—ਬਹੁਤਾ ਮੈਥੁਨ, ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ, ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਬਹੁਤੀ ਮਿਹਨਤ, ਚੰਗੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਦਾ ਨਾ ਮਿਲਨਾ, ਗੰਦੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਚਿੰਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਭੁੱਖ ਮਲਮੂਤ੍ਰ ਤੇਹ ਆਦਿਕ ਦੇ ਵੇਗਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣਾ, ਬਹੁਤ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ, ਘਰ ਦਾ ਹਵਾਦਾਰ ਨਾ ਹੋਣਾ ਆਦਿ.

ਇਹ ਰੋਗ ਕਦੇ ਕਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਤੋਂ (ਮੌਰੂਸੀ) ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਖਈ ਦੇ ਰੋਗੀ ਦੀ ਛੂਤ ਤੋਂ ਭੀ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੋਗ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੜਜਾਵੇ ਫੇਰ ਨਿਕਲਨਾ ਔਖਾ ਹੈ. ਖਈ ਦਾ ਰੋਗੀ ਮਸੀਂ ੧੦੦੦ ਦਿਨ ਕਟਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਸਿਆਣੇ ਵੈਦ ਹਕੀਮ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਰਾਇ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਘਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਛੱਡਕੇ ਜੰਗਲ ਪਹਾੜ ਨਦੀ ਅਥਵਾ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਚੀਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਣ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਮੈਥੁਨ ਤੋਂ ਪੂਰਾ ਪਰਹੇਜ਼ ਰੱਖਣਾ ਲੋੜੀਏ. ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਬਚਾਉ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਮਨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ. ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹਲਕੀ (ਦੁੱਧ ਸ਼ੋਰਵਾ ਆਦਿ) ਗਿਜਾ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ, ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਉਤਸਾਹ ਰੱਖਣਾ ਲੋੜੀਏ ਕਿ ਮੈਂ ਰਾਜੀ ਹੋਜਾਵਾਂਗਾ.

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਅਨਾੜੀਆਂ ਤੋਂ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਕਰਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਲਾਇਕ ਡਾਕਟਰਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕਰਨਾ ਚੰਗਾ ਹੈ।

ਖਈ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ—

ਖਾਂਸੀ ਅਤੇ ਤਾਪ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤੋ, ਬਹੁਤ ਪਸੀਨਾ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵਰ ਔਖਧਾਂ ਤੋਂ ਬਚੋ. ਕਾਡਲਿਵਰ ਆਇਲ (Codliver oil) ਪੀਓ. ਬੰਸਲੋਚਨ, ਇਲਾਚੀਆਂ, ਸਤਗਿਲੋ, ਸੁੱਚੇ ਮੋਤੀ, ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਵਰਕ ਮਿਲਾਕੇ ਗਊ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਖਾਓ. ਕਾਲੀ ਮਿਰਚਾਂ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਮਘਾਂ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਅਨਾਰ ਦਾ ਛਿੱਲ ਚਾਰ ਤੋਲੇ, ਜੌਂਖਾਰ ਛੀ ਮਾਸੇ, ਗੁੜ ਅੱਠ ਤੋਲੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਹਕੇ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ. ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਨਿੱਤ ਸੇਵਨ ਕਰੋ. "ਖਈ ਸੁ ਬਾਦੀ ਭਈ ਮਵੇਸੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਖਈਹੈ. ਖਾਜਾਊ. "ਮਾਨੁਸੁ ਬਪੁਰਾ ਮੂਸਾ ਕੀਨੋ ਮੀਚੁ ਬਿਲਈਆ ਖਈਹੈ ਰੇ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਈ.

ਖਏ. ਕ੍ਸ਼ਯ ਭਏ. ਨਾਸ਼ ਹੋਏ. "ਸੁਨਤ ਜਸੋ ਕੋਟਿ ਅਘ ਖਏ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਖਸ. ਸੰ. ਘ੍ਰਿਸ਼੍. ਧਾ—ਘਸਣਾ. "ਸਿਲਾ ਸੰਗ ਖਸ ਚਾਲਤ ਨੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਿਲਾ ਨਾਲ ਖਹਿਕੇ ਪਾਣੀ ਚਲਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਸਣਾ। ੩ ਫ਼ਾ خس ਖ਼ਸ. ਉਸ਼ੀਰ. ਵੀਰਣਮੂਲ. ਪੰਨ੍ਹੀ ਦੀ ਜੜ, ਜੋ ਵਡੀ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਇਤਰ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਅਮੀਰ ਲੋਕ ਇਸ ਦੀਆਂ ਟੱਟੀਆਂ ਅਤੇ ਪੱਖੇ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਖਸ ਟਾਟੀ ਕੀਨੇ ਛਿਰਕਾਵ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਖਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਹੈ. ਸਿਰਪੀੜ ਤਾਪ ਦਾਹ ਅਤੇ ਵਮਨ (ਕ਼ਯ) ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. L. Andropogon Muricatus। ੪ ਸੰ. ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਸ ਜਾਤੀ ਵਸਦੀ ਸੀ। ੫ ਖਸ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਖਸੀਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ. "किराता दरदाः खसाः" (ਮਨੁ) ੬ ਪਾਂਉ ਦਾ ਰੋਗ. ਪਾਮਾ.

ਖਸਕਣਾ, **ਖਸਕਨਾ** ਕ੍ਰਿ—ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਟਲਣਾ. ਸਰਕਣਾ.

ਖਸਖਸ. ਸੰ. खस्खस. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੋਸਤ ਦਾ ਬੀਜ. ਸੰ. ਅਹਿਫੇਨਬੀਜ. ਫ਼ਾ خشخاش ਖ਼ਸ਼ਖ਼ਾਸ਼. ਅੰ. Poppy-seed. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਥੋੜਾ ਨਸ਼ਾ ਭੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਖਸਟ. ਸੰ. ਸ਼ਸ਼੍ਠ. ਵਿ—ਛੀਵਾਂ. ਛਠਾ। ੨ ਖਟ (ਸ਼ਟ-ਛੀ) ਦਾ ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਦਸ ਅਸਟ ਖਸਟ ਸ੍ਰਵਨ ਸੁਨੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਅਠਾਰਾਂ ਪੁਰਾਣ ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਸੁਣੇ.

ਖਸਟਨੈਣ, ਖਸਟਨੈਨ (ਗਾਮਾਵ) ਛੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਰਾਦੈਤ. ਦੇਖੋ, ਤ੍ਰਿਸ਼ਿਰਾ. "ਹਣਜੋ ਖਸਟਨੈਣੰ." ੨ ਤੇਈਆ ਤਾਪ.

ਖਸਟਮ. ਸੰ. ਸ਼ਸ਼੍ਠ. ਵਿ—ਛੀਵਾਂ. ਛਠਾ.

ਖਸਟਮਿ, ਖਸਟਮੀ, ਖਸਟਿ, ਖਸਟੀ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼੍ਠੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛੀਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਛਠ. "ਖਸਟਮਿ ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ ਕਹਹਿ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) "ਖਸਟੀ ਖਟਦਰਸਨ ਪ੍ਰਭੁ ਸਾਜੇ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧) ੨ ਇੱਕ ਦੇਵੀ, ਜੋ ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਹਿੰਦੂਰੀਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦਾ ਪੂਜਨ ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਛੀਵੇਂ ਦਿਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਬਾਲਕ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਛੀਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਖਸਟੀ ਕੀਨ ਭਲੇ ਕੁਲਚਾਲੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੪ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼੍ਟਿ. ਸੱਠ. ਸਾਠ. "ਖਸਟਿ ਕੁਲ ਜਾਦਵ ਜੁੱਝੇ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਸੱਠ ਕੁਲ ਯਾਦਵਾਂ ਦੇ ਲੜ ਮੋਏ। ੫ ਸੱਠੀ ਦੇ ਚੌਲ.

ਖਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਸੋਟਨਾ (ਖੱਸਣਾ). ਖੋਹਣਾ. ਸਿੰਧੀ. ਖਸਣੁ। ੨ ਖਸਕਨਾ. ਸਰਕਨਾ. ਟਲਨਾ. ਜਗਾ ਤੋਂ ਹਟਣਾ. "ਬ੍ਰਿਥਾ ਸ੍ਰਮ ਖਸਤ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਵਜਥਾ (ਪੀੜਾ) ਅਤੇ ਥਕੇਵਾਂ ਹਟਦਾ ਹੈ। ੩ ਖਹਿਣਾ. ਘਸਣਾ.

ਖ਼ਸਤਨ. ਫ਼ਾ خستن ਕ੍ਰਿ—ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਣਾ। ੨ ਬੀਮਾਰ ਹੋਣਾ। ੩ ਕੰਗਾਲ ਹੋਣਾ.

ਖ਼ਸਤਾ. ਫ਼ਾ خستہ ਵਿ—ਭੁਰਭੁਰਾ। ੨ ਰੋਗੀ। ੩ ਘਾਇਲ. ਜ਼ਖ਼ਮੀ. ਫੱਟੜ। ੪ ਸੰਗਯਾ—ਗੁਠਲੀ.

ਖਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਸਣਾ.

ਖਸਮ ਅਥਵਾ **ਖਸਮੁ.** ਅ਼ خصم ਖ਼ਸਮ. ਸੰਗਯਾ—ਸ੍ਵਾਮੀ. ਆਕ਼ਾ. ਮਾਲਿਕ. "ਨਾਨਕ ਹੁਕਮੁ ਨ ਚਲਈ ਨਾਲਿ ਖਸਮ ਚਲੈ ਅਰਦਾਸਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਭਾਵ—ਜਗਤਨਾਥ. ਕਰਤਾਰ. "ਖਸਮ ਵਿਸਾਰਿ ਕੀਏ ਰਸ ਭੋਗ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਪਰਪਿਰ ਰਾਤੀ ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ. "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਅਖਰ ਦੁਇ ਭਾਖਿ। ਹੋਇਗਾ ਖਸਮੁ ਤ ਲੇਇਗਾ ਰਾਖਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਜੇ ਤੇਰਾ ਕੋਈ ਅਕਾਰਣ ਵੈਰੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਤਾਂ ਰਾਮ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰੇਗਾ। ੫ ਤੁ خصم ਖ਼ਿਸਮ. ਮਿਤ੍ਰ. ਦੋਸ੍ਤ। ੬ ਸੰਬੰਧੀ. ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ। ੭ ਫ਼ਾ خشم ਖ਼ਸ਼ਮ. ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ.

ਖਸਮਾਹੁ. ਖਸਮ ਤੋਂ. ਖਸਮ ਸੇ. "ਸਭਿ ਆਏ ਹੁਕਮਿ ਖਸਮਾਹੁ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ਖਸਮ ਦੇ ਹੁਕਮ ਤੋਂ ਆਏ.

ਖਸਮਾਨਾ. ਫ਼ਾ خصمانہ ਖ਼ਸਮਾਨਹ. ਮਾਲਿਕ ਦੀ ਤਰਹਿ. ਭਾਵ—ਮਾਲਿਕੀ. ਸ੍ਵਤ੍ਵ. ਅਪਣਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸਿੰਧੀ. ਖਸਿਮਾਣੋ. ਰਹ਼ਮ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਜੀਉ ਖਸਮਾਨਾ ਕਰਿ ਪਿਆਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਕੰਤ ਹਮਾਰੋ ਕੀਅਲੋ ਖਸਮਾਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ, ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਡਰਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਖਸਮਿ. ਖਸਮ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਨੇ. "ਕਾਢਿ ਕੁਠਾਰ ਖਸਮਿ ਸਿਰ ਕਾਟਿਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਖਸਮ ਨੂੰ. ਖਸਮ ਦੇ. "ਖਸਮਿ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਖਸਮ ਦੇ ਮਿਲਣ ਕਰਕੇ.

ਖਸਮੁ. ਦੇਖੋ, ਖਸਮ. "ਖਸਮੁ ਵਿਸਾਰਿ ਖੁਆਰੀ ਕੀਨੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਖਸਰਾ. ਚੇਚਕ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ. ਸੰ. ਮੰਥਰਜ੍ਵਰ. ਮਧੁਜ੍ਵਰ. ਮਧੌਰਾ. ਅ਼ حصبہ ਹ਼ਸਬਾ. ਇਸ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਤਾਪ ਹੋਕੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਜਲਨ ਜੇਹੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪਿਆਸ ਬਹੁਤ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਮੂੰਹ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੀਭ ਤਾਲੂਆ ਸੁਕਦਾ ਹੈ, ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਗਰਦਨ ਛਾਤੀ ਆਦਿਕ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਛੋਟੀਆਂ ਛੋਟੀਆਂ ਫੁਨਸੀਆਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ—

(੧) ਮੋਥਾ, ਸਜਾਹਤਰਾ, ਮੁਲੱਠੀ, ਦਾਖਾਂ, ਇੱਕੋ

ਜੇਹੀਆਂ ਵਜ਼ਨ ਦੀਆਂ ਲੈਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਾੜ੍ਹੇ, ਜਦ ਪਾਣੀ ਅੱਠਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਰਹੇ ਤਦ ਉਤਾਰ ਛਾਣਕੇ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਦੇਵੇ.

(੨) ਚੰਦਨ,ਖਸ,ਧਨੀਆਂ,ਬਾਲਛੜ,ਸਜਾਹਤਰਾ, ਮੋਥਾ, ਸੁੰਢ, ਇਹ ਸਮ ਤੋਲ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਲੈਕੇ ਕਾੜ੍ਹਾ ਕਰਕੇ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਪਿਆਵੇ.

(੩) ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪੱਤੇ ਗਿਆਰਾਂ, ਮੁਲੱਠੀ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਖ਼ੁਬਕਲਾਂ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਸੌਂਫ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਲੌਂਗ ਇੱਕ, ਅੰਜੀਰ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਭਨਾਂ ਨੂੰ ਅਧ ਸੇਰ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲੇ, ਜਦ ਪਾਈਆ ਪਾਣੀ ਰਹੇ, ਤਾਂ ਉਤਾਰਕੇ ਰੁਮਾਲ ਨਾਲ ਛਾਣ ਲਵੇ. ਇਹ ਰਸ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਦੇਵੇ। ੨ ਅ਼ ਖ਼سرہ ਪਟਵਾਰੀ ਦਾ ਉਹ ਕਾਗਜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਨੰਬਰ ਅਤੇ ਮਿਣਤੀ ਹੋਵੇ। ੩ ਕਿਸੇ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਕੱਚਾ ਚਿੱਠਾ.

ਖਸਲਤ, ਖਸਲਤਿ ਅ਼ خصلت ਖ਼ਸਲਤ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਭਾਉ. ਆਦਤ. ਵਾਦੀ. "ਮੁੰਢੈ ਦੀ ਖਸਲਤਿ ਨ ਗਈਆ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਖਸਿ. ਦੇਖੋ, ਖਸਣਾ. "ਜਬ ਭਾਵੈ ਲੇਇ ਖਸਿ." (ਸ ਕਬੀਰ) ਖਸੋਟ (ਖੋਹ) ਲਵੇ। ੨ ਖਹਿਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖਸ. "ਖਸਿ ਆਪਸ ਮਹਿ ਥਿਰੇ ਮਹੀਪ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਸਿਯਾ, ਖਸੀਆ ਦੇਖੋ, ਖਸ ੫। ੨ ਵਿ—ਖੱਸੀ. ਅਖ਼ਤਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਬਕਰਾ. ਛਾਗ. ਇਹ ਨਾਉਂ ਪੈਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਖਾਣ ਲਈ ਪਾਲੇਹੋਏ ਬਕਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਖੱਸੀ ਕਰਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਖਸਿਯਾ ਅਧਿਕ ਸੰਗ ਲੈ ਆਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨) ੩ ਫੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼.

ਖਸੁ. ਦੇਖੋ, ਖਸਣਾ.

ਖਸੂਸਨ. ਅ਼ خصوصاً ਖ਼ਸੂਸਨ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ.

ਖਸੋਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੋਹਣਾ. ਛੀਨਨਾ.

ਖਸੰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਸਮ.

ਖੱਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੋਹਣਾ. ਛੀਨਨਾ.

ਖੱਸੀ. ਅ਼ خصی ਖ਼ੱਸੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਖ਼ਸੀਆ (ਅੰਡਕੋਸ਼-ਫੋਤਾ) ਨਿਕਾਲਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ—ਬਕਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਸਿਯਾ ੩.

ਖਸ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਖਸਟ.

ਖਸ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਖਸਟਿ.

ਖਸ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਸਟੀ.

ਖਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਸ. ਕ੍ਰਿ—ਸੰਘਸ਼ੰਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ੀ ਕਰਨੀ। ੩ ਲੜਨਾ ਭਿੜਨਾ.

ਖਹਦੀ. ਖਾਦਨ ਕੀਤੀ. ਖਾਧੀ. "ਆਪਿ ਖਹਦੀ ਖੈਰਿ ਦਬਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਆਪਿ ਖਾਧੀ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾ ਨੂੰ ਖ਼ੈਰਾਤ (ਵੰਡੀ) ਹੈ.

ਖਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਹਿਰਾ.

ਖਹੜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹਠ. ਜ਼ਿਦ. "ਖੋਇ ਖਹੜਾ ਭਰਮੁ ਮਨ ਕਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੨ ਰਿਹਾੜ.

ਖਹਿ. ਖਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖਹਣਾ.

ਖਹਿਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਹਣਾ.

ਖਹਿਰਾ. ਕਹਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਤਾਰਾਚੰਦ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਗੀਰ ਚੰਦ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਰਾਜਪੂਤ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ "ਮਹਮਾ" ਨਾਮੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੩ ਖਹਿਰਾ ਗੋਤ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਬਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ ਨੰ: ੭.

ਖਹਿਰੇ. ਖਹਿਰਾ ਦਾ ਬਹੁ ਬਚਨ. ਦੇਖੋ, ਖਹਿਰਾ.

ਖਹੁ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਯ. "ਅੰਤਕਾਲ ਖਹੁ ਲਾਖਹੁ ਰੁੱਖੈ." (ਭਾਗੁ) ਅੰਤ ਨੂੰ ਲਾਖ (ਲਾਕ੍ਸ਼ਾ) ਤੋਂ ਬਿਰਛ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਖਹੁਰਾ. ਵਿ—ਖੁਰਦਰਾ. ਖਰਦੜਾ। ੨ ਕੌੜਾ ਬੋਲ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਖਹੰਦਾ. ਵਿ—ਖਹਿੰਦਾ. ਲੜਦਾ. ਭਿੜਦਾ. "ਸੁਖੁ ਨ ਪਾਇਨਿ ਮੁਗਧਨਰ ਸੰਤ ਨਾਲਿ ਖਹੰਦੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਖਖ. ਦੇਖੋ, ਖੱਖ.

ਖਖਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ (ਘਰ) ਖਰ (ਤਾਮਸੀ ਜੀਵਾਂ ਦਾ). ਭੇਹਮੂੰ ਅਤੇ ਧਮੂੜੀਆਂ (ਭਰਿੰਡ ਅਤੇ ਤੰਦਈਆਂ) ਦਾ ਛੱਤਾ.

ਖਖੜੀ. ਦੇਖੋ, ਕਕੜੀ. "ਖਖੜੀਆਂ ਸੁਹਾਵੀਆਂ ਲਗੜੀਆਂ ਅਕ ਕੰਠਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਕੌੜੇ ਤਾਮਸੀ ਮਿੱਠਤ ਵਾਲੇ ਹੋਏ.

ਖਖਾ. ਖਕਾਰ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਖ ਅੱਖਰ. "ਖਖਾ, ਖਰਾ ਸਰਾਹਉ ਤਾਹੂ." (ਬਾਵਨ)

ਖੱਖ. ਸੰ. ਖਕ੍ਖ੍. ਧਾ—ਹੱਸਣਾ. ਠੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਖ਼ੌਲ. ਠੱਠਾ। ੩ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਛਾਈਹੋਈ ਬਾਰੀਕ ਗਰਦ.

ਖੱਖਾ. ਦੇਖੋ, ਖਖਾ। ੨ ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਖਤ੍ਰੀ ਤੋਂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣਿਆ ਹੈ. "ਤਿਸ ਦਿਨ ਤੁਰਕ ਭਏ ਤਹਿਂ ਸਾਰੇ। ਹਿੰਦੁਨ ਹਾਹਾਕਾਰ ਉਚਾਰੇ। ਖੱਖੇ ਨਾਮ ਭਯੇ ਖਤ੍ਰੀਨ। ਭੰਭੇ ਨਾਮ ਦਿਜਨ ਕੋ ਚੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਗ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਜੋ ਗ (ਗਮਨ) ਕਰੇ, ਪੰਛੀ। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਤਾਰਾ। ੫ ਦੇਵਤਾ। ੬ ਪਵਨ। ੭ ਟਿੱਡ. ਆਹਣ। ੮ ਬੱਦਲ। ੯ ਤੀਰ. ਬਾਣ। ੧੦ ਖੜਗ (ਕ੍ਰਿਪਾਣ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਖਗ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡੰ ਖਲਦਲ ਖੰਡੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਛਤ੍ਰੀ ਕੇਤਿਕ ਖਗਧਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਖਗਿ.

ਖਗਅਰਿ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਬਾਜ਼। ੨ ਤੀਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਖੜਗ. ਆਉਂਦੇ ਬਾਣ ਨੂੰ ਯੋਧਾ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਕੱਟਦਿੰਦੇ ਸਨ. "ਖਗ ਮ੍ਰਿਗ ਜੱਛ ਭੁਜੰਗ ਗਨ ਏ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਉਚਾਰ। ਫੁਨ ਅਰਿ ਸਬਦ ਉਚਾਰੀਐ ਜਾਨ ਤਿਸੈ ਤਰਵਾਰ." (ਸਨਾਮਾ)

ਖਗਤਨ. ਵਿ—ਪੰਛੀ ਦਾ ਸ਼ਰੀਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪੰਛੀ ਦੀ ਹੈ ਦੇਹ ਜਿਸ ਦੀ. ਕਾਕਭੁਸੁੰਡਿ, ਗਰੁੜਾਦਿ। ੨ ਹੰਸ ਅਵਤਾਰ. "ਖਗਤਨ ਮੀਨਤਨ ਮ੍ਰਿਗਤਨ ਬਰਾਹਤਨ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੇ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਹੰਸਾਵਤਾਰ, ਮੱਛਾਵਤਾਰ, ਸ੍ਰਿੰਗੀਰਿਖਿ, ਵਰਾਹਾਵਤਾਰ ਸਾਧੂ ਸੰਗਿ ਉਧਾਰੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਤਨ.

ਖਗਨੀ. ਖੜਗ (ਤਲਵਾਰ) ਅਤੇ ਤੀਰ ਵਾਲੀ, ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਖਗਪਤਿ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਗਰੁੜ। ੨ ਭਾਵ—ਮਨ. ਦੇਖੋ, ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਕਬਿੱਤ ੨੩੦.

ਖਗਰਾਜ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਗਰੁੜ.

ਖਗਰੋਹ, ਖਗਾਸਨ } ਗਰੁੜ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੁ. ਜੋ ਖਗ (ਪੰਛੀ) ਪੁਰ ਆਰੋਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਮੂਰਤਿ ਲੈ ਨ ਕਰੈ ਖਗਰੋਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਕਿਤੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸ਼ਕਲਾਂ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ ਲੈ ਨਾ ਕਰਲਵੇ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜ.

ਖਗਾਂਤਕ. ਖਗ—ਅੰਤਕ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਬਾਜ਼। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਗਅਰਿ.

ਖਗਾਧਿਪ. ਖਗ (ਪੰਛੀਆਂ) ਦਾ ਅਧਿਪ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਗਰੁੜ.

ਖਗਿ. ਖੜਗ (ਤਲਵਾਰ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਗ ੧੦. "ਰੋਗ ਦੋਖ ਅਘ ਮੋਹ ਛਿਦੇ ਹਰਿਨਾਮ ਖਗਿ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਖਗਿਸ, ਖਗਿੰਦ, ਖਗੇਸ, ਖਗੇਂਦ੍ਰ } ਖਗ—ਈਸ਼. ਖਗ—ਇੰਦ੍ਰ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ), ਗਰੁੜ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰ. "ਖਗਿਸ ਕੇ ਸਰ ਲਾਗੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੩) "ਜੇ ਨਰ ਗੁਸੇ ਕਲੂਖ ਅਹੇਸਾ। ਜਾਂਹਿ ਸ਼ਰਨ ਸੋ ਨਾਮ ਖਗੇਸਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਦੇਵਰਾਜ. ਇੰਦ੍ਰ.

ਖਗੋਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਮੰਡਲ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਵਾਂਙ ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਗੋਲ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਰਹਿਆ ਹੈ. Celestial sphere.

ਖਗੋਲਵਿਦ੍ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ ਦੇ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਅਸਰ

ਜਾਣਿਆ ਜਾਵੇ, ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼. Astronomy.

ਖੱਗ. ਖੜਗ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਦੇਖੋ, ਖੜਗ. "ਖੱਗਨ ਖੜਾਕੇ ਖੁਲ੍ਹੈਂ ਤੁੱਪਕ ਤੜਾਕੇ ਤੁੰਗ." (ਰਾਮਦਾਸ)

ਖੱਗਖ੍ਯਾਤਾ. ਵਿ—ਖੜਗਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਖ੍ਯਾਤਿ (ਪ੍ਰਸਿੱਧਿ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ. "ਦੋਊ ਖੱਗਖ੍ਯਾਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੱਗਬਹਾਦੁਰ. ਖੱਗ (ਤੇਗ) ਬਹਾਦੁਰ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਅਨੁਵਾਦ (ਉਲਥਾ) ਕਰਕੇ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਖੱਗਬਹਾਦੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਖੱਗਾ. ਵਿ—ਖੜਗ ਜੇਹਾ. ਖੜਗ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਰੀਂਹ ਪਲਾਸ ਆਦਿ ਦਾ ਫਲ, ਜੋ ਖੜਗ ਜੇਹੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਖਚ. ਸੰ. खच्. ਧਾ—ਸੰਪਦਾ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ, ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰਨਾ, ਖਿੱਚਕੇ ਬੰਨ੍ਹਣਾ, ਜੜਨਾ.

ਖਚਣਾ, ਖਚਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਮਿਲਣਾ—ਜੁੜਨਾ. (ਦੇਖੋ, ਖਚ ਧਾ) "ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੇਮ ਤਨੁ ਖਚਿਰਹਿਆ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) "ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੇਤੀ ਮਨ ਖਚਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਹਰਿਸੰਗਿ ਸੰਗਿ ਖਚੀਐ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਖਚਰ. ਵਿ—ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਚਰ (ਫਿਰਨ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੰਛੀ. ਦੇਖੋ, ਖਗ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੱਚਰ। ੪ ਖਚਰਾਪਨ. ਖਚਰਊ.

ਖਚਰਊ. ਖਚਰਾਪਨ. ਕੁਟਿਲਤਾ ਛਲ. ਕਪਟ.

ਖਚਰਾ. ਵਿ—ਦੋਗਲਾ। ੨ ਨੀਚ. ਦੁਸ਼੍ਟ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ.

ਖਚਾ. ਦੇਖੋ, ਖਚ ਧਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੰਪਦਾ. ਸ਼ਾਨ ਸ਼ੌਕਤ. "ਅੰਦਰਹੁ ਥੋਥਾ ਕੂੜਿਆਰੁ ਕੂੜੀ ਸਭ ਖਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਖਚਿ. ਖਚਿਤ ਹੋਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖਚਣਾ.

ਖਚਿਤ. ਵਿ—ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਜੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਖਿੱਚਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਇਆ. "ਮਨ ਖਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮਰਸ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਚ ਧਾ.

ਖੱਚ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਝਗੜਾ. ਕਲੇਸ਼। ੨ ਬਕਬਾਦ. ਖੱਪ.

ਖੱਚਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਧੇ ਅਤੇ ਘੋੜੀ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇੱਕ ਨਸਲ. ਸੰ. ਅਸ਼੍ਵਤਰ.

ਖਜ. ਸੰ. खज्. ਧਾ—ਰਿੜਕਣਾ—ਹਿਲਾਉਣਾ—ਮਿਟਾਉਣਾ.

ਖਜਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਦਾ ਜਲ. ਸ਼ਬਨਮ. ਓਸ. ਤ੍ਰੇਲ। ੨ ਅ਼ خجل ਖ਼ਜਿਲ. ਵਿ—ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਲੱਜਿਤ.

ਖਜ਼ਾਨਚੀ. ਫ਼ਾ خزانچی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਕੋਸ਼ਪ.

ਖਜਾਨਾ, ਖਜੀਨਾ ਅ਼ خزانہ ਖ਼ਜ਼ਾਨਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਨ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ. ਕੋਸ਼. ਧਨਾਗਾਰ. "ਨਾਮ ਖਜਾਨਾ ਭਗਤੀ ਪਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਹਰਿ ਜਨ ਕੇ ਮਾਲ ਖਜੀਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਖਜੂਰ. ਸੰ. ਖਰ੍ਜੂਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਦਾ ਫਲ ਛੁਹਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Phoenix sylvestris. "ਜਲ ਕੀ ਮਾਛੁਲੀ ਚਰੈ ਖਜੂਰਿ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਭਾਵ—ਅਣਬਣ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ੨ ਚਾਂਦੀ. ਰਜਤ. "ਕੰਚਨ ਔਰ ਖਜੂਰ ਦਯੋ ਪੁਨ ਦਾਸੀ ਦਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਬਿੱਛੂ. ਠੂਹਾਂ.

ਖਜੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਜੂਰ ੩। ੨ ਸੰ. खर्जुकर्ण. ਕੰਨਖਜੂਰਾ. ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਧਸਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੀੜਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਤਪਾਦ ਸੰਗ੍ਯਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਤਪਦ. "ਸੀਸ ਪਟਕਤ ਜਾਂਕੇ ਕਾਨ ਮੇ ਖਜੂਰਾ ਧਸੈ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਕੰਨਖਜੂਰਾ.

ਖਜੂਰਿ. ਖਜੂਰ ਉੱਤੇ. ਦੇਖੋ, ਖਜੂਰ ੧। ੨ ਖਜੂਰ ਨਾਲ.

ਖਜੂਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਾਜੂੰਰ. ਖਜੂਰ ਦਾ ਫਲ. ਖ਼ੁਰਮਾ.

ਛੁਹਾਰਾ. "ਰਬ ਖਜੂਰੀ ਪਕੀਆਂ ਮਾਖਿਅ ਨਈ ਵਹੰਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸੰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਤਭਰੇ ਵਾਕ ਖਜੂਰਾਂ ਅਤੇ ਹਰਿਗੁਣ ਚਰਚਾ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਨਦੀ ਹੈ.

ਖੱਜਲ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਖਜਲ ੨.

ਖਟ*. ਸੰ. ਖਟ੍. ਧਾ—ਚਾਹੁਣਾ—ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਢੂੰਡਣਾ, ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਸ਼ਟ੍. ਛੀ. ਸ਼ਸ਼. (Six). "ਇਕ ਘੜੀ ਖਟ ਮਾਸਾ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਛੀ ਸੰਖਯਾ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ. ਜੈਸੇ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਖਟ ਕਰਮ ਆਦਿ. "ਖਟ ਭੀ ਏਕਾ ਬਾਤ ਬਖਾਨਹਿ." (ਗਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਖਟ. ਅੰਧਾ ਕੂਆ (ਅੰਨ੍ਹਾ ਖੂਹ). ੫ ਕਫ. ਬਲਗਮ। ੬ ਹਲ. ਵਾਹੀ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ। ੭ ਘਾਸ (ਘਾਹ). ੮ ਦੇਖੋ, ਖੱਟਣਾ। ੯ ਸਿੰਧੀ—ਖਾਟ. ਮੰਜਾ.

ਖਟਊਰਮਿ, ਖਟਊਰਮੀ ਸੰ. षडूर्म्मि—ਸ਼ਡੂਰਮਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੀ ਲਹਿਰਾਂ. ਛੀ ਤਰੰਗ. ਅਰਥਾਤ—ਭੁੱਖ, ਤ੍ਰਿਖਾ, ਸ਼ੋਕ, ਮੋਹ, ਬੁਢਾਪਾ ਅਤੇ ਮਰਣ। ੨ ਛੀ ਐਸ਼੍ਵਰਯ ਵਾਲਾ, ਪਰਮੇਸ਼੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਭਗਵਾਨ.

ਖਟਅੰਗ. ਸੰ. षडङ्ग—ਸ਼ੜੰਗ. ਛੀ ਅੰਗ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਛੀ ਅੰਗ ਇਹ ਹਨ—ਸਿਰ, ਦੋ ਬਾਹਾਂ, ਛਾਤੀ, ਦੋ ਟੰਗਾਂ। ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ ਹਨ. "ਖਟਅੰਗ ਪਾਣਿ ਉਛਾਲੀਅੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਸ਼ੁੰਭ ਦਾ ਸਰੀਰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਉਛਾਲਿਆ।
੩ ਨੀਤਿ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ:—
ੳ. ਸੰਧਿ (ਮੁਲਾਕਾਤ—ਸੁਲਹ).
ਅ. ਵਿਗ੍ਰਹਿ (ਜੰਗ).
ੲ. ਯਾਨ (ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ).
ਸ. ਆਸਨ (ਜਮਕੇ ਬੈਠਣਾ. ਮਤਲਬ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਲਈ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਆਸਨ ਜਮਾਉਣਾ).
ਹ. ਸੰਸ਼੍ਰਯ (ਕਿਸੇ ਬਲਵਾਨ ਦਾ ਆਸਰਾ ਲੈਣਾ).
ਕ. ਦ੍ਵੈਧੀਭਾਵ (ਫੇਟਕ ਪਾਉਣਾ).
੪ ਵੇਦ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ:—
ੳ. ਸਿਕ੍ਸ਼ਾ (ਅਖਰਾਂ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਅਤੇ ਪਾਠ ਦੇ ਸ੍ਵਰ ਦਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ).
ਅ. ਕਲਪ—कल्प (ਮੰਤ੍ਰਜਾਪ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣੀਦੇ ਹਨ).
ੲ. ਵ੍ਯਾਕਰਣ (ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗ (ਵਰਤਾਉ) ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ).
ਸ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ (ਅਮਾਵਸ (ਮੌਸ) ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਆਦਿ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ).*
ਹ. ਛੰਦ (ਪਦਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਮੰਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਿਸ ਤੋਂ ਜਾਣੀਏ).
ਕ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ (ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ. ਵ੍ਯੁਤਪੱਤਿ ਸਹਿਤ ਨਾਮਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਵੈਦਿਕ ਕੋਸ਼).

ਖਟਸਾਸਤ†, ਖਟਸਾਸਤਰ, ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ, ਖਟਸਾਸ੍ਤ੍ਰ ਸੰ. षट्शास्त्र—ਸ਼ਟ੍ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰ. ਹਿੰਦੂ-ਮਤ ਦੇ ਛੀ ਮੁੱਖ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. "ਖਟੁ ਸਾਸਤ ਵਿਚਰਤ ਮੁਖਿ ਗਿਆਨਾ." (ਮਾਝ ਮ:੫) "ਖਟ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਖਿਆਨ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਹਿਤ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ,ਪਰ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਇਹ ਹਨ:—

(੧) ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ—ਇਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਣਾਦ ਮੁਨਿ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੇ ਛੀ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨੇ ਹਨ.

ੳ. ਦ੍ਰਵ੍ਯ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਅਗਨਿ, ਪਵਨ, ਆਕਾਸ਼, ਕਾਲ, ਦਿਸ਼ਾ, ਆਤਮਾ ਅਤੇ ਮਨ.)

ਅ. ਗੁਣ (ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ, ਸਪਰਸ, ਸੰਖ੍ਯਾ, ਪਰਿਮਾਣ, ਪ੍ਰਥਕਤ੍ਵ, ਸੰਯੋਗ, ਵਿਭਾਗ, ਪਰਤ੍ਵ, ਅਪਰਤ੍ਵ, ਗੁਰੁਤ੍ਵ, ਦ੍ਰਵਤ੍ਵ, ਸ੍ਨੇਹ, ਸ਼ਬਦ, ਬੁੱਧਿ, ਸੁਖ, ਦੁੱਖ, ਇੱਛਾ, ਦ੍ਵੇਸ਼, ਪ੍ਰਯਤਨ, ਧਰਮ, ਅਧਰਮ ਸੰਸਕਾਰ).

ੲ. ਕਰਮ. (ਉਤਕ੍ਸ਼ੇਪਣ, ਅਪਕ੍ਸ਼ੇਪਣ, ਆਕੁੰਚਨ, ਪ੍ਰਸਾਰਣ, ਗਮਨ.)

---

* ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਖਟੁ ਭੀ ਹੈ.

*ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹ ਨਛਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੀ ਚਾਲ ਅਤੇ ਅਸਰ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਜੱਗ ਆਦਿ ਕਰਮਾਂ ਲਈ ਤਿਥਾਂ ਦੇਖਣ ਦਾ ਹੀ ਕੰਮ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ.

† ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ 'ਖਟੁਸਾਸਤ' ਭੀ ਹੈ.

ਸ. ਸਾਮਾਨਜ (ਜਾਤਿ). ਪਰ ਅਤੇ ਅਪਰ.

ਹ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼. ਜਿਤਨੇ ਨਿਤਜ ਦ੍ਰਵਜ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਉਤਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪਦਾਰਥ ਹਨ.

ਕ. ਸਮਵਾਯ (ਉਪਾਦਾਨ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਕਾਰਯ ਦਾ ਪਰਸਪਰ ਸੰਬੰਧ).

ਏਹ ਛੀ ਪਦਾਰਥ ਨਿਤਜ ਅਤੇ ਅਨਿਤਜ ਹਨ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਪਵਨ ਪਰਮਾਣੂ ਰੂਪ ਨਿੱਤ, ਅਤੇ ਸਥੂਲ ਰੂਪ ਅਨਿੱਤ ਹਨ. ਗੁਣ ਨਿਤਜ ਦ੍ਰਵਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਨਿਤਜ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨਿਤਜ ਦ੍ਰਵਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਅਨਿਤਜ ਹਨ. ਅਰ ਕਰਮ ਸਭ ਅਨਿਤਜ ਹਨ. ਸਾਮਾਨਜ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਵਾਯ ਏਹ ਤਿੰਨੇ ਨਿਤਜ ਹਨ. ਜੀਵਾਤਮਾ ਸਭ ਸ਼ਰੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹਨ. ਪਰਮਾਤਮਾ ਜੀਵਾਤਮਾਂ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੈ. ਪਰਮਾਣੂਆਂ ਤੋਂ ਈਸ਼੍ਵਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਛੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਪੂਰਣ ਗਜਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਨਵੇਂ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਅਭਾਵ ਨੂੰ ਭੀ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨਿਆਂ ਹੈ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕਮਤ ਦੇ ਸੱਤ ਪਦਾਰਥ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

੨ ਨਜਾਯ. ਇਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਕਰਤਾ ਗੋਤਮ ਰਿਸ਼ੀ ਹੈ. ਨਜਾਯਮਤ ਵਿੱਚ ਸੋਲਾਂ ਪਦਾਰਥ ਮੰਨੇ ਹਨ—

ੳ. ਪ੍ਰਮਾਣ (ਪ੍ਰਤਜਕ੍ਸ਼, ਅਨੁਮਾਨ, ਉਪਮਾਨ, ਸ਼ਬਦ)

ਅ. ਪ੍ਰਮੇਯ (ਆਤਮਾ, ਸ਼ਰੀਰ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ,ਅਰਥ, ਬੁੱਧੀ, ਮਨ, ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤੀ, ਦੋਸ਼, ਪ੍ਰੇਤਜਭਾਵ, ਫਲ, ਦੁੱਖ, ਮੁਕਤਿ)

ੲ. ਸੰਸ਼ਯ. (ਦੋ ਕੋਟਿ ਵਾਲਾ ਗਿਆਨ, ਅਰਥਾਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕੋਟਿ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਯ ਨਾ ਹੋਵੇ)

ਸ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ. (ਜਿਸ ਮਤਲਬ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਕਰਮ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਹ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ. (ਮਿਸਾਲ—ਨਜ਼ੀਰ)

ਕ. ਸਿੱਧਾਂਤ. (ਨਤੀਜਾ)

ਖ. ਅਵਯਵ. (ਪ੍ਰਤਿਗਜਾ, ਹੇਤੁ, ਉਦਾਹਰਣ, ਉਪਨਯ, ਨਿਗਮਨ.)

ਗ. ਤਰਕ (ਯੁਕਤਿ).

ਘ. ਨਿਰਣਯ. ਫੈਸਲਾ.

ਙ. ਵਾਦ (ਜਿੱਤ ਹਾਰ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਛੱਡਕੇ ਯਥਾਰਥ ਗਜਾਨ ਵਾਸਤੇ ਚਰਚਾ).

ਚ. ਜਲਪ (ਜਿੱਤਣ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਕੇ ਚਰਚਾ).

ਛ. ਵਿਤੰਡਾ (ਕੇਵਲ ਦੂਜੇ ਦੇ ਪੱਖ ਡੇਗਣ ਵਾਸਤੇ ਛਲ, ਕਪਟ, ਈਰਖਾ, ਹਠ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਚਰਚਾ).

ਜ. ਹੇਤ੍ਵਾਭਾਸ (ਸਵਜਭਿਚਾਰ, ਵਿਰੁੱਧ, ਪ੍ਰਕਰਣ-ਸਮ,* ਸਾਧਜਸਮ† ਕਾਲਾਤੀਤ§).

ਝ. ਛਲ. ਦੂਸਰੇ ਅਰਥ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਰੱਖਕੇ ਪ੍ਰਤਿਵਾਦੀ ਦੇ ਵਚਨ ਦਾ ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ.

ਞ. ਜਾਤਿ (ਅਸਦ ਉੱਤਰ) ਪ੍ਰਤਿਵੰਧੀ ਉੱਤਰ.

ਟ. ਨਿਗ੍ਰਹ ਸ੍ਥਾਨ‡ (ਅਰਥਾਤ-ਮਾਕ਼ੂਲ ਜਵਾਬ ਨਾ ਫੁਰਨਾ,ਜਾਂ ਉਲਟਾ ਫੁਰਨਾ,ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਰ ਹੋਜਾਵੇ).

ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਤਤ੍ਵਗਜਾਨ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਮੰਨੀ ਹੈ, ਜੋ ਦੁੱਖ ਦਾ ਅਤਜੰਤ ਨਾਸ਼ਰੂਪ ਹੈ. ਜੀਵਾਤਮਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਭੇਦਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਪ੍ਰਮਾਣੂਆਂ ਦੇ ਇੱਕਠ ਤੋਂ ਸਥੂਲ਼ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੋਈ ਹੈ.

(੩) ਸਾਂਖਜ. ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕਰਤਾ ਕਪਲ ਮੁਨਿ ਹੈ. ਸਾਂਖਜਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪੱਚੀ ਤਤ੍ਵ ਹਨ:-

ੳ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ (ਕ਼ੁਦਰਤ—Nature, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਵਸਤੂਆਂ ਬਣੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜੋ ਆਪ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣੀ, ਅਰ ਜੋ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਮ ਅਵਸਥਾਰੂਪ ਹੈ).

ਅ. ਮਹੱਤਤ੍ਵ (ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਬਿਖਮਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਕ੍ਸ਼ੋਭਕਾਰਣ ਜੋ ਤੱਤ ਉਪਜਿਆ ਅਰ ਜੋ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚ ਬੁੱਧੀ ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਇਸਥਿਤ ਹੈ).

ੲ. ਅਹੰਕਾਰ (ਜਿਸ ਦਾ ਰੂਪ "ਹੌਮੈ" ਹੈ).

ਸ. ਪੰਜ ਤਨਮਾਤ੍ਰ (ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ, ਸਪਰਸ਼, ਸ਼ਬਦ).

ਹ. ਗਜਾਰਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ (ਪੰਜ ਗਜਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ, ਪੰਜ ਕਰਮਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਇੱਕ ਮਨ).

---

* ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਤਪ੍ਰਤਿਪਕ੍ਸ਼ ਭੀ ਹੈ. † ਇਸ ਨੂੰ ਅਸਿੱਧ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. § ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਾਧਿਤ ਭੀ ਹੈ. ‡ ਏਹ ਬਾਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਜਾਯਦਰਸ਼ਨ.

ਕ. ਪੰਜ ਮਹਾਭੂਤ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਲ, ਅਗਨਿ, ਪਵਨ, ਆਕਾਸ਼).

ਖ. ਪੁਰੁਸ਼ (ਚੇਤਨ ਸ਼ਕਤੀ).

ਸਾਂਖ੍ਯਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜਗਤ ਨਿਤ੍ਯ ਹੈ ਅਤੇ ਪਰਿਣਾਮਰੂਪ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਾਲ ਸਦਾ ਬਦਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਨੂੰ ਪੁਰੁਸ਼ ਦੀ, ਪੁਰੁਸ਼ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਜਰੂਰਤ ਹੈ, ਇਕੱਲੇ ਦੋਵੇਂ ਨਿਸ਼ਫਲ ਹਨ.

ਜੀਵਾਤਮਾ ਪ੍ਰਤਿਸ਼ਰੀਰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹਨ.

ਬੁੱਧੀ, ਅਹੰਕਾਰ, ਗ੍ਯਾਰਾਂ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਪੰਜ-ਤਨਮਾਤ੍ਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਸੂਖਮ (ਲਿੰਗ) ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਰਮ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਆਸਰਾਰੂਪ ਹੈ. ਸਥੂਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਸੂਖਮ ਸ਼ਰੀਰ ਕਰਮ ਅਤੇ ਗ੍ਯਾਨ-ਵਾਸਨਾ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਰਿਆ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਵਿਛੜਕੇ ਦੂਜੀ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਲਿੰਗ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਪ੍ਰਲੈ ਤੀਕ ਨਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪ੍ਰਲੈ ਸਮੇਂ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਵੇਲੇ ਫੇਰ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਉਪਜਦਾ ਹੈ.

ਜਦ ਪੁਰਖ ਵਿਵੇਕ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕਾਰਜਾਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਬੁੱਧੀ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸੰਤਾਪਾਂ ਤੋਂ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਇਸੇ ਭਿੰਨਤਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਕਤੀ ਹੈ.

(੪) ਪਾਤੰਜਲ ਅਥਵਾ ਯੋਗਦਰਸ਼ਨ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪਤੰਜਲੀ ਰਿਖੀ ਹੈ. ਇਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਅਤੇ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਦੋ ਪਦਾਰਥ ਹਨ. ਪੁਰਖ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿਰੂਪ ਵਿਸ਼੍ਵ ਸਭ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਹੈ.

ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਜਗਤ ਦਾ ਉਪਾਦਾਨ ਅਤੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨਿਮਿੱਤ ਕਾਰਣ ਹੈ. ਚਿੱਤ ਦੀਆਂ ਵ੍ਰਿੱਤੀਆਂ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਰੁਕ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਤਦ ਹੋਰ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਯ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ ਦੀ ਆਪਣੇ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਚਿੱਤਵ੍ਰਿੱਤੀ ਦੇ ਰੋਕਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਵੈਰਾਗ ਅਤੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚਿੱਤ ਪੂਰਣ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਯੋਗ ਹੈ.

ਯਮ, ਨਿਯਮ, ਆਸਨ, ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਪ੍ਰਤ੍ਯਾਹਾਰ, ਧਾਰਣਾ, ਧ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਸਮਾਧਿ ਕਰਕੇ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਮਲੀਨਤਾ ਮਿਟਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਅਤੇ ਪੁਰੁਸ਼ ਨੂੰ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਜਾਣਕੇ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਆਤਮਾ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਜਾਣਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਕਤਿ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੫) ਮੀਮਾਸਾਂ. ਜੈਮਿਨੀ ਰਿਖੀ ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਦਾ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਧਰਮ ਦਾ ਪੂਰਣ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਦਾ ਸਾਧਨ ਮੰਨਦਾ ਹੈ. ਯਗ੍ਯ ਆਦਿਕ ਵੇਦ ਦੇ ਦੱਸੇ ਹੋਏ ਕਰਮ ਕਰਨੇ ਹੀ ਧਰਮ ਹੈ. ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜੀਵ ਦੇਵਤਾ ਅਵਤਾਰ ਆਦਿਕ ਉੱਚ ਪਦਵੀਆਂ ਲਭਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਸੁਰਗ ਆਦਿਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦ ਭੋਗਦੇ ਹਨ.

(੬) ਵੇਦਾਂਤ. ਇਸ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਵੇਦਵ੍ਯਾਸ ਜੀ ਹਨ. ਵੇਦਾਂਤਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮ ਦੀ ਸੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਮਾਇਆ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਭ ਕੁਝ ਬ੍ਰਹਮ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਸੇ ਵਿੱਚ ਲੈ ਹੋਵੇਗਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਈਸ਼੍ਵਰ, ਅਤੇ ਮਲੀਨ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ ਜੀਵ ਹੈ. ਜੀਵ ਅਵਿਨਾਸ਼ੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੈ, ਪਰ ਉਪਾਧੀਭੇਦ ਕਰਕੇ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਭਾਸਦਾ ਹੈ. ਉਪਾਧੀਭੇਦ ਮਿਟਾਉਣ ਤੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਅਭੇਦਤਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬ੍ਰਹਮਗ੍ਯਾਨ ਦ੍ਵਾਰਾ ਭੇਦਭਾਵ ਮਿਟਕੇ ਸ੍ਵਰੂਪ ਵਿੱਚ ਬ੍ਰਹਮ ਦਾ ਸਾਕ੍ਸ਼ਾਤਕਾਰ ਹੀ ਮੁਕ੍ਤਿ (ਕੈਵਲ੍ਯ ਮੋਕ੍ਸ਼) ਹੈ.

ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ. षट्-शास्त्रिन्. ਵਿ—ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਖਟਸੰਪਤਿ, ਖਟਸੰਪਦਾ ਸੰ. षट्-सम्पत्ति-ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਧਾਰਮਿਕ ਵਿਭੂਤਿ. ਪਰਮਾਰਥ ਸੰਬੰਧੀ ਐਸ਼੍ਵਰਯ.

੧ ਸ਼ਮ (ਮਨ ਦਾ ਨਿਗ੍ਰਹ).

੨ ਦਮ (ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਦਮਨ).

੩ ਉਪਰਤਿ (ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਤੋਂ ਉਪ-ਰਾਮਤਾ).

੪ ਤਿਤਿਕ੍ਸ਼ਾ (ਸੁਖ ਦੁੱਖ ਆਦਿਕ ਦੇ ਸਹਾਰਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ).

੫ ਸ਼੍ਰੱਧਾ (ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ).

੬ ਸਮਾਧਾਨਤਾ (ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਏਕਾਗ੍ਰਤਾ).

ਖਟਹ. ਛੀ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਤਟਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ.

ਖਟਕ. ਸੰਗਯਾ—ਖੜਕਾ. ਧੜਕਾ। ੨ ਫ਼ਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਟ੍ਕ—ਸ਼ਟ੍ਕ. ਛੀ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਛੀ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੪ ਦੇਖੋ, ਖਟਕੜ ੩.

ਖਟਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੁਭਣਾ। ੨ ਚਿੰਤਾ ਦਾ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਫੁਰਨਾ.

ਖਟਕਰਮ. ਸੰ. षट्कर्म्मन्. ਸੰਗਯਾ—ਛੀ ਕਰਮ. "ਕਰਿ ਕਿਰਿਆ ਖਟਕਰਮ ਕਰੰਤਾ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਛੀ ਕਰਮ ਇਹ ਹਨ:—ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਯਗ੍ਯ ਕਰਨਾ, ਯਗ੍ਯ ਕਰਾਉਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ, ਦਾਨ ਲੈਣਾ.

(अध्ययन, अध्यापन, यजन, याजन, दान, प्रतिग्रह).*

ਮਨੁ ਨੇ ਛੀ ਕਰਮ ਇਹ ਭੀ ਲਿਖੇ ਹਨ—ਵੇਦ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ, ਤਪ, ਗ੍ਯਾਨ, ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਕਾਬੂ ਕਰਨੀਆਂ, ਅਹਿੰਸਾ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ।†

੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖਟਕਰਮ ਇਹ ਹਨ:—

(ੳ) ਧੋਤੀ. ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਚੌੜੀ ਪੰਦ੍ਰਾ ਹੱਥ ਲੰਮੀ ਬਾਰੀਕ ਵਸਤ੍ਰ ਦੀ ਪੱਟੀ, ਕੋਸੇ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਭਿਉਂਕੇ ਇੱਕ ਇੱਕ ਹੱਥ ਰੋਜ਼ ਨਿਗਲਣ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਹੱਥ ਨਿਗਲ ਲੈਣੀ, ਪਿਛਲਾ ਕਿਨਾਰਾ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਬੂਤ ਫੜ ਰੱਖਣਾ ਅਤੇ ਪੱਟੀ ਨੂੰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ. ਅਜੇਹਾ ਕਰਣ ਨਾਲ ਆਂਦਰਾਂ (ਅੰਤੜੀ) ਦੀ ਸਫਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

(ਅ) ਨੇਤ੍ਰੀ. ਇੱਕ ਗਿੱਠ ਲੰਮਾ ਸੂਤ ਦਾ ਡੋਰਾ ਬਾਰੀਕ ਅਤੇ ਮੁਲਾਇਮ ਲੈਕੇ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਅਰ ਉਸ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਰਾ ਮੂੰਹ ਦੇ ਰਸਤੇ ਕੱਢਣਾ ਅਤੇ ਦੋਵੇਂ ਸਿਰੇ ਫੜਕੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਨੱਕ ਅਤੇ ਕੰਠ ਦੀ ਸਫਾਈ ਕਰਨੀ.

(ੲ) ਨੌਲਿ (ਨਿਉਲੀ). ਦੋਵੇਂ ਕੰਨ੍ਹੇ ਨੀਵੇਂ ਕਰਕੇ ਪਿੱਠ ਦਾ ਵਲ ਕੱਢਕੇ ਸਿੱਧੇ ਬੈਠਣਾ, ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਪੇਟ ਨੂੰ ਸੱਜੇ ਖੱਬੇ ਉੱਪਰ ਹੇਠ ਇਸ ਤਰਾਂ ਚਲਾਇਮਾਨ ਕਰਨਾ, ਜਿਵੇਂ ਮਧਾਣੀ ਦੇ ਫਿਰਣ ਤੋਂ ਮਟਕੇ ਵਿੱਚ ਦਹੀਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

(ਸ) ਵਸਤੀ. ਨਾਭੀ ਤਕ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਛੀ ਉਂਗਲ ਦੀ ਲੰਮੀ, ਉਂਗਲ ਜਿਤਨੀ ਮੋਟੀ ਥੋਥੀ ਬਾਂਸ ਦੀ ਨਲਕੀ ਲੈਕੇ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਗੁਦਾ ਵਿੱਚ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬਲ ਨਾਲ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਜਲ ਖਿੱਚਕੇ ਅੰਤੜੀ ਸਾਫ ਕਰਨੀ.

(ਹ) ਤ੍ਰਾਟਕ. ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਟਕ ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਚਿੰਨ੍ਹ ਉੱਤੇ ਲਾਕੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਤਾਂਈ ਇੱਕਰਸ ਦੇਖਦੇ ਰਹਿਣਾ, ਜਦੋਂ ਤਕ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਲ ਆਕੇ ਨਜ਼ਰ ਥਕ ਨਾ ਜਾਵੇ.

(ਕ) ਭਸ੍ਤ੍ਰਾ (ਕਪਾਲਭਾਤਿ). ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਧੌਂਕਣੀ ਵਾਕਰ ਰੇਚਕ ਪੂਰਕ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਬਾਰ ਬਾਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ ਉਤਾਰਨਾ।

੩ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਛੀ ਕਰਮ ਇਹ ਹਨ:—ਸ਼ਾਂਤਿ, ਵਸ਼ਿਕਰਣ, ਸ੍ਤੰਭਨ, ਵਿਦ੍ਵੇਸ਼ਣ, ਉੱਚਾਟਨ ਅਤੇ ਮਾਰਣ।

੪ ਅਤ੍ਰਿ ਰਿਖਿ ਛੀ ਕਰਮ ਇਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:—ਜਪ, ਤਪ, ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰਾ, ਦੇਵਪੂਜਨ, ਮੰਤ੍ਰਸਾਧਨ, ਸੰਨ੍ਯਾਸ।

੫ ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਖਟ ਕਰਮ ਇਹ ਦੱਸੇ ਹਨ:—
ਸੰਧ੍ਯਾ, ਸਨਾਨ, ਜਪ, ਹਵਨ, ਵੇਦਪਾਠ ਅਤੇ ਦੇਵਪੂਜਨ.

ਖਟਕਰਮਾ ਤੇ ਦੁਗਣੇ. ਬਾਰਾਂ ਕਰਮ. ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦ੍ਵਾਦਸ਼ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਕਰਮ ੧ ਅਤੇ ਸਨਾਨ, ਜਪ, ਹਵਨ, ਦੇਵਪੂਜਨ, ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਤਪ, ਇਹ ਛੀ ਮਿਲਾਕੇ ਬਾਰਾਂ ਕਰਮ ਹੋਏ. "ਖਟ ਕਰਮਾ ਤੇ ਦੁਗਣੇ ਪੂਜਾ ਕਰਤਾ ਨਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫)

ਖਟਕਰਮੀ. षट्कर्मिन्. ਵਿ—ਛੀ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ.

---

*ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੧੦, ਸ਼: ੭੫.
†ਦੇਖੋ, ਮਨੁ ਅ: ੧੨, ਸ਼: ੮੩.

ਖਟਕੜ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜੀਂਦ ਅਤੇ ਧਮਧਾਨ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘੋੜੇ ਚੁਰਾਲਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਅੰਨ੍ਹੇ ਹੋਗਏ. ਚੋਰ ਪਛਤਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਰਣ ਆਏ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਉਨ੍ਹਾ ਨੇ ਸਦਾ ਲਈ ਕੁਕਰਮ ਦਾ ਤਜਾਗ ਕੀਤਾ.

ਇਸ ਪਿੰਡ ਦਾ ਪਾਣੀ ਖਾਰਾ ਸੀ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਵਾਂ ਖੂਹ ਲਾਉਣ ਦੀ ਆਗਜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਚੰਗਾ ਥਾਂ ਦੱਸਿਆ. ਉਸ ਖੂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠਾ ਨਿਕ-ਲਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਹੋਈ.

ਖਟਕੜ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਦੀ ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਨਰਵਾਣਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰਸੋਲਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ. ੨੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੮੫) ਨਕਦ ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਗੁਰ-ਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹਨ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ।

੨ ਕੋਹਾਟ ਅਤੇ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਜਿਲੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪਹਾੜ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਾ। ੩ ਖਟਕਧਾਰਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਅਫ਼ਗਾਨ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਨੂੰ ਖਟਕ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖਟਕਾ. ਸੰਗਜਾ—ਖੜਕਾ. "ਪਾਯਨ ਕੋ ਖਟਕੋ ਕਿਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੮) ੨ ਚਿੰਤਾ. ਧੜਕਾ. ਧੁਕਧੁਕੀ.

ਖਟਕਾਵ੍ਯ. षट्काव्य. ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਛੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤਿੰਨ ਲਘੁਤ੍ਰਯੀ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਲਘੁਤ੍ਰਯੀ ਇਹ ਹਨ—ਕਵਿ ਕਾਲਿਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ ਰਘੁਵੰਸ਼, ਮੇਘਦੂਤ ਅਤੇ ਕੁਮਾਰਸੰਭਵ. ਵ੍ਰਿੱਧ ਤ੍ਰਯੀ ਹਨ:—ਮਾਘ ਕਵਿ ਦਾ ਮਾਘਕਾਵ੍ਯ (ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲਵਧ), ਸ਼੍ਰੀਹਰ੍ਸ਼ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਨੈਸ਼ਧਕਾਵ੍ਯ (ਨਲੋਪਾਖ੍ਯਾਨ) ਅਤੇ ਭਾਰਵੀ ਕ੍ਰਿਤ ਕਿਰਾਤਾਰਜੁਨੀਯ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀਆਂ ਉੱਪਰ ਮੱਲੀਨਾਥ ਨੇ ਉੱਤਮ ਟੀਕਾ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਖਟਗੁਣ. ਸੰ. षड्गुण—ਸ਼ਡ੍ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਅੰਗ ੩.

ਖਟਚਕ੍ਰ. ਸੰ. षट्चक्र. ਯੋਗੀਆਂ ਦੇ ਮੰਨੇਹੋਏ ਛੀ ਚਕ੍ਰ. "ਉਲਟਤ ਪਵਨ ਚਕ੍ਰ ਖਟ ਭੇਦੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) (ੳ) ਮੂਲਾਧਾਰ. ਗੁਦਾਮੰਡਲ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੂਧੇ ਮੁਖ ਦਾ ਚਾਰ ਪਾਂਖੁੜੀ ਵਾਲਾ ਪੀਲਾ ਕਮਲ ਹੈ.

(ਅ) ਸ੍ਵਾਧਿਸ਼੍ਠਾਨ ਚਕ੍ਰ. ਲਿੰਗ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਊਰਧਮੁਖ ਛੀਦਲ ਕਮਲ ਹੈ.

(ੲ) ਮਣਿਪੂਰਚਕ੍ਰ—ਨਾਭਿ ਦੇ ਮੂਲ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਨੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਊਰਧਮੁਖ ਦਸ ਪੱਤੀਆਂ ਦਾ ਕਮਲ ਹੈ.

(ਸ) ਅਨਾਹਤਚਕ੍ਰ—ਬਾਰਾਂ ਦਲ ਦਾ ਸ੍ਵਰਣਰੰਗਾ ਕਮਲ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ.

(ਹ) ਵਿਸ਼ੁੱਧ ਚਕ੍ਰ—ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਊਰਧਮੁਖ ਸੋਲਾਂ ਦਲ ਦਾ ਕਮਲ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਹੈ.

(ਕ) ਆਗਜਾਚਕ੍ਰ—ਭੌਹਾਂ ਦੇ ਮੱਧ ਦੋ ਪਾਂਖੁੜੀਆਂ ਦਾ ਊਰਧਮੁਖ ਚਿੱਟਾ ਕਮਲ ਹੈ.

ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀ ਚਕ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟ, ਯੋਗੀ ਇੱਕ ਸੱਤਵਾਂ ਚਕ੍ਰ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜਜੋਤਿਰੂਪ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਹਜ਼ਾਰ ਪਾਂਖੁੜੀ ਦਾ ਸਫ਼ੇਦ ਕਮਲ ਹੈ। ੨ ਖਟਚਕ੍ਰ ਵਾਲਾ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਛਠਿ ਖਟਚਕ੍ਰ ਛਹੂ ਦਿਸਿ ਧਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ)

ਖਟਜਜੋਤਿ. ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ, ਸੂਰਜ, ਤਾਰੇ, ਬਿਜਲੀ, ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ.

ਖਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੱਟਣਾ. ਕਮਾਉਣਾ. ਲਾਭ ਲੈਣਾ. "ਜਾ ਤਉ ਖਟਣ ਵੇਲ ਤਾਂ ਤੂ ਰਤਾ ਦੁਨੀ ਸਿਉ."(ਸ.ਫਰੀਦ) "ਸਤਿ ਕੈ ਖਟਿਐ ਦੁਖ ਨਹੀ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖਟਤਾਲ. ਇਹ ਅਠਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਤਾਲ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਬੋਲ ਹੈ— ਧਾ ਤ੍ਰਿਕ ਧਿੰ ਧਿੰ, ਧਾ ਧਾ ਧਿੰ ਧਿੰ, ਧਾ ਧਾ ਤਿ ਟਾ, ਧਿੰ ਧਿੰ, ਧਾ ਧਗ, ਨ ਧਾ ਤ੍ਰਿਕ.

ਖਟਤੁਰਸ. ਤੁਰਸ਼ੀ (ਖਟਿਆਈ) ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਖਟਰਸ ਦਾ ਸਵਾਦ. ਜੈਸੇ—ਖਟਮਿਠਾ, ਨਮਕੀਨਖੱਟਾ ਆਦਿ.

ਖਟਤੁਰਸੀ. ਖਟਤੁਰਸ਼ਤਾ. ਦੇਖੋ, ਖਟਤੁਰਸ਼. "ਖਟ-ਤੁਰਸੀ ਮੁਖਿ ਬੋਲਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਖਟਦਰਸ | ਖਟਦਰਸਨ षड्दर्शन. ਛੀ ਦਰਸ਼ਨ. ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ. "ਚਾਰ ਬੇਦ ਖਟਦਰਸ ਸਮਾਸੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਚਾਰਵੇਦ ਅਤੇ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਲੈ ਹੋਜਾਣਗੇ. "ਖਟਦਰਸਨ ਵਰਤੈ ਵਰਤਾਰਾ। ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਕਈ ਆਪਣੀ ਕਲਪਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਖਟਦਰਸ਼ਨ ਇਹ ਆਖਦੇ ਹਨ–ਜੋਗੀ, ਜੰਗਮ, ਜੈਨੀ, ਸੰਨਿਆਸੀ, ਵੈਰਾਗੀ ਅਤੇ ਮਦਾਰੀ. ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਪਰਮਾਣੀਕ (ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ) ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਜੇ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦੇਖੀਏ, ਤਦ ਕੋਈ ਭੀ ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਥਵਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਣ ਵਾਲੇ ਖਟਦਰਸਨ ਕਹੇ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਖਟ ਦੇਵਤਾ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵ ਖਟਕ.

ਖਟਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਟਨ.

ਖਟਨੇਮ. ਛੀ ਨੇਮਿ ਦੇ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ ਚਕ੍ਰ. ਖਟਚਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਨੇਮਿ. "ਖਟਨੇਮ ਕਰਿ ਕੋਠੜੀ ਬਾਂਧੀ ਬਸਤੁ ਅਨੂਪੁ ਬੀਚ ਪਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਛੀ ਚਕ੍ਰਾਂ ਵਾਲੀ ਕੋਠੜੀ ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ। ੨ ਖਟ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ.

ਖਟਪਟੀ. ਸੰਗਯਾ–ਬੇ ਇੱਤਿਫ਼ਾਕੀ. ਨਾਚਾਕੀ। ੨ ਨੀਤਿ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਵਿਗੜਜਾਣਾ.

ਖਟਪਦ. ਸੰ. षट्पद. ਸੰਗਯਾ–ਛੀ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੰਡਲੀਆ ਅਤੇ ਛੱਪਯ.

ਖਟਪਦੀ. ਛੀ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ ਜੂੰ. ਯੂਕਾ। ੨ ਛਿਪਕਲੀ. ਕਿਰਲੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮੁਸੱਦਸ। ੪ ਭੌਰੀ. ਭ੍ਰਮਰੀ.

ਖਟ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸ਼ਟ (ਛੀ) ਪ੍ਰਮਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਮਾਣ.

ਖਟਬੇਤਾ. ਵਿ–ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਵੇੱਤਾ. ਛੀ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਮੁਨਿਜਨ ਖਟਬੇਤੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖਟਮਟੁ. ਛੀ ਚਕ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ ਮਠ, ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਦੇਹ. ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ ਅਤੇ ਖਟਚਕ੍ਰ. "ਖਟੁਮਟੁ ਦੇਹੀ ਮਨੁ ਬੈਰਾਗੀ."(ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧)

ਖਟਮਲ. ਸੰਗਯਾ–ਖਟ੍ਵਾਮਲ. ਖਾਟ (ਮੰਜੇ) ਦੀ ਮੈ[ਲ] ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਟੀ[ਲਾ] ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਾਂਕਣੂ (मत्कुण). ਕਟੂਆ.

ਖਟਮਿਠਾ. ਖਟਾਈ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇ[ਆ] ਮਿੱਠਾ ਰਸ.

ਖਟਮੁਖ. ਸੰ. षण्मुख. ਛੀ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁ[ਤ੍ਰ] ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ. ਖਡਾਨਨ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਵੀਰਯ ਸਰਕੁੜੇ ਦੇ ਝਾੜ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ [ਛੀ] ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ ਪੁਤ੍ਰ ਉਤਪੰਨ ਕਰਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਕਾਰਤਿਕੇਯ.

ਖਟਮੁਖ ਵਾਹਨ. ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ ਦੀ ਸਵਾਰੀ, ਮੋਰ.

ਖਟਰਸ. ਸੰ. षड्रस. ਰਸਨਾ ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ[ਨ] ਯੋਗ੍ਯ ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸਵਾਦ–ਮਿੱਠਾ, ਸਲੂਣਾ, ਚਰਪਰਾ–ਤਿੱਖਾ, ਕਸੈਲਾ, ਖੱਟਾ ਅਤੇ ਕੌੜਾ. "ਬਹੁਰ[ਸ] ਸਾਲਣੇ ਸਵਾਰਦੀ ਖਟਰਸ ਮੀਠੇ ਪਾਇ." (ਸਵ[ਯੇ] ਮ: ੩)

ਖਟਰਾਗ. ਸੰਗਯਾ–ਬਖੇੜਾ. ਝਗੜਾ. ਛੀ ਰਾਗਾਂ ਦ[ਾ] ਇਕੱਠਾ ਅਲਾਪ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਭੀ ਰਸ ਨ[ਾ] ਆਵੇ. ਬਕਬਾਦ. ਖੱਪ। ੨ ਛੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ.

ਖਟਰਿਤੁ | ਖਟਰੁਤ षड्ऋतु. ਛੀ ਰੁੱਤਾਂ. ਸਾਲ ਵਿੱਚ ਦੋ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਛੀ ਮੌਸਮ. ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਵਸੰਤ, ਜੇਠ ਹਾੜ ਗ੍ਰੀਖਮ, ਸਾਉਣ ਭਾਦੋਂ ਪਾਵਸ, ਅੱਸੂ ਕੱਤਕ ਸਰਦ, ਮੱਘਰ ਪੋਹ ਹਿਮ ਅਤੇ ਮਾਘ ਫੱਗੁਣ ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ.*

ਰੁਤਿ ਸਰਸ ਬਸੰਤ ਮਾਹ ਚੇਤੁ
ਵੈਸਾਖ ਸੁਖਮਾਸ ਜੀਉ,
ਹਰਿਜੀਉ ਨਾਹੁ ਮਿਲਿਆ ਮਉਲਿਆ
ਮਨੁ ਤਨੁ ਸਾਸ ਜੀਉ,
ਘਰ ਨਾਹੁ ਨਿਹਚਲੁ ਅਨਦੁ ਸਖੀਏ
ਚਰਨਕਮਲ ਪ੍ਰਫੁਲਿਆ,

*वसन्त, ग्रीष्म, वर्षा (प्रावृष), शरद, हेमन्त, शिशि[र]

ਸੁੰਦਰੁ ਸੁਘੜੁ ਸੁਜਾਣੁ ਬੇਤਾ
ਗੁਣਗੋਵਿੰਦ ਅਮੁਲਿਆ,
ਵਡਿਭਾਗਿ ਪਾਇਆ ਦੁਖੁ ਗਵਾਇਆ
ਭਈ ਪੂਰਨ ਆਸ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਸਰਣਿ ਤੇਰੀ
ਮਿਟੀ ਜਮ ਕੀ ਤ੍ਰਾਸ ਜੀਉ.

ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁਤਿ ਅਤਿ ਗਾਖੜੀ
ਜੇਠ ਅਖਾੜੈ ਘਾਮੁ ਜੀਉ,
ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹੁ ਦੁਹਾਗਣੀ, ਦ੍ਰਿਸਟਿ
ਨ ਕਰੀ ਰਾਮ ਜੀਉ,
ਨਹ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਆਵੈ ਮਰਤ ਹਾਵੈ
ਮਹਾ ਗਾਰਬਿ ਮੁਠੀਆ,
ਜਲ ਬਾਝੁ ਮਛੁਲੀ ਤੜਫੜਾਵੈ
ਸੰਗਿ ਮਾਇਆ ਰੁਠੀਆ,
ਕਰਿ ਪਾਪ ਜੋਨੀ ਭੈਭੀਤ ਹੋਈ
ਦੇਇ ਸਾਸਨ ਜਾਮ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤ ਨਾਨਕ ਓਟ ਤੇਰੀ
ਰਾਖੁ ਪੂਰਨਕਾਮ ਜੀਉ.

ਰੁਤਿ ਬਰਸੁ ਸੁਹੇਲੀਆ
ਸਾਵਣ ਭਾਦਵੇ ਆਨੰਦ ਜੀਉ,
ਘਣ ਉਨਵਿ ਵੁਠੇ ਜਲ ਥਲ
ਪੂਰਿਆ ਮਕਰੰਦ ਜੀਉ,
ਪ੍ਰਭੁ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬ ਠਾਈ
ਹਰਿਨਾਮ ਨਵਨਿਧਿ ਗ੍ਰਿਹ ਭਰੇ,
ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਅੰਤਰਜਾਮੀ
ਕੁਲ ਸਮੂਹਾ ਸਭਿ ਤਰੇ,
ਪ੍ਰਿਅਰੰਗਿ ਜਾਗੇ ਨਹ ਛਿਦ੍ਰ ਲਾਗੇ
ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਸਦ ਬਖਸਿੰਦੁ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਹਰਿਕੰਤੁ ਪਾਇਆ
ਸਦਾ ਮਨਿਭਾਵੰਦੁ ਜੀਉ.

ਰੁਤਿ ਸਰਦ ਅਡੰਬਰੋ ਅਸੂ
ਕਤਿਕੇ ਹਰਿਪਿਆਸ ਜੀਉ,
ਖੋਜੰਤੀ ਦਰਸਨੁ ਫਿਰਤ, ਕਬ
ਮਿਲੀਐ ਗੁਣਤਾਸ ਜੀਉ,
ਬਿਨੁ ਕੰਤ ਪਿਆਰੇ ਨਹ ਸੂਖ ਸਾਰੇ
ਹਾਰ ਕੰਙਣ ਧ੍ਰਿਗੁ ਬਨਾ,
ਸੁੰਦਰਿ ਸੁਜਾਣਿ ਚਤੁਰਿ ਬੇਤੀ
ਸਾਸ ਬਿਨੁ ਜੈਸੇ ਤਨਾ,
ਈਤ ਉਤ ਦਹ ਦਿਸ ਅਲੋਕਨ
ਮਨਿ ਮਿਲਨ ਕੀ ਪ੍ਰਭ ਪਿਆਸ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਧਾਰਿ ਕਿਰਪਾ
ਮੇਲਹੁ ਪ੍ਰਭ ਗੁਣਤਾਸ ਜੀਉ.

ਰੁਤਿ ਹਿਮਕਰ ਸੀਤਲ ਹਰਿ
ਪ੍ਰਗਟੇ ਮੰਘਰ ਪੋਹਿ ਜੀਉ,
ਜਲਨਿ ਬੁਝੀ ਦਰਸੁ ਪਾਇਆ
ਬਿਨਸੇ ਮਾਇਆਧ੍ਰੋਹ ਜੀਉ,
ਸਭ ਕਾਮ ਪੂਰੇ ਮਿਲਿ ਹਜੂਰੇ
ਹਰਿਚਰਣ ਸੇਵਕਿ ਸੇਵਿਆ,
ਹਾਰ ਡੋਰ ਸੀਗਾਰ ਸਭਿ ਰਸ
ਗੁਣ ਗਾਉ ਅਲਖ ਅਭੇਵਿਆ,
ਭਾਉ ਭਗਤਿ ਗੋਵਿੰਦ ਬਾਂਛਤ
ਜਮੁ ਨ ਸਾਕੈ ਜੋਹਿ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਮੇਲੀ
ਤਹ ਨ ਪ੍ਰੇਮ ਬਿਛੋਹ ਜੀਉ.

ਸਿਸੀਅਰੁ ਰੁਤਿ ਮਨਿਭਾਵਤੀ
ਮਾਘੁ ਫਗਣੁ ਗੁਣਵੰਤ ਜੀਉ,
ਸਖੀ ਸਹੇਲੀ ਗਾਉ ਮੰਗਲੋ
ਗ੍ਰਿਹਿ ਆਏ ਹਰਿਕੰਤ ਜੀਉ,
ਗ੍ਰਿਹਿ ਲਾਲ ਆਏ ਮਨਿ ਧਿਆਏ
ਸੇਜ ਸੁੰਦਰਿ ਸੋਹੀਆ,
ਵਣੁ ਤ੍ਰਿਣੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਭਏ ਹਰਿਆ
ਦੇਖਿ ਦਰਸਨ ਮੋਹੀਆ,
ਮਿਲੇ ਸੁਆਮੀ ਇਛ ਪੁੰਨੀ
ਮਨਿ ਜਪਿਆ ਨਿਰਮਲਮੰਤ ਜੀਉ,
ਬਿਨਵੰਤਿ ਨਾਨਕ ਨਿਤ ਕਰਹੁ ਰਲੀਆ
ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਸ੍ਰੀਧਰਿ ਕੰਤ ਜੀਉ.
(ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫)

ਖਟਲਛਣ
ਖਟਲਖਣ
ਖਟਲਖਜਣ
} ਪੂਰਣਪੁਰਖ ਦੀਆਂ ਛੀ ਸਿਫਤਾਂ. "ਖਟਲਖਜਣ ਪੂਰਨੰਪੁਰਖਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

(੧) ਸਰਵਵ੍ਯਾਪੀ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ (ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ) ਜਪਣਾ.

(੨) ਨੇਕ ਤ਼ਰੀਕ਼ੇ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੈਰੀ ਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਦੁਖ ਸੁਖ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਅਚਲ ਰੱਖਣਾ.

(੩) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੇ ਵੇਗ ਨੂੰ ਰੋਕਕੇ ਸਭ ਜੀਵਾਂ ਪੁਰ ਦਯਾ ਕਰਨੀ.

(੪) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਵਾਂਙ ਆਪਣਾ ਆਧਾਰ ਮੰਨਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਕੌਲਫੁੱਲ ਦੀ ਤਰਾਂ ਨਿਰਲੇਪ ਰਹਿਣਾ.

(੫)ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਭਗਤਿ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਮਿਤ੍ਰ ਸ਼ਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਦੇਣਾ.

(੬) ਨੰਮ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਸਭ ਦੀ ਚਰਣਧੂੜਿ ਬਣਨਾ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਨਾ ਸੁਣਨੀ.

ਖਟਲਿੰਗ. ਛੀ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ:-

(ੳ) ਉਪਕ੍ਰਮਉਪਸੰਹਾਰ. ਗ੍ਰੰਥ ਦੀ ਤਮਹੀਦ ਅਤੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਤੇ ਲਿਆਕੇ ਸਮਾਪਤੀ.

(ਅ) ਅਭ੍ਯਾਸ. ਵਾਰ ਵਾਰ ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਵਿਚਾਰ.

(ੲ) ਅਪੂਰਵਤਾ. ਪ੍ਰਸੰਗ ਦਾ ਅਨੋਖਾਪਨ.

(ਸ) ਫਲ. ਨਤੀਜਾ. ਸਿੱਧਾਂਤ.

(ਹ) ਅਰਥਵਾਦ. ਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਰੁਚਿ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਕ.

(ਕ) ਉਪਪੱਤਿ. ਦਲੀਲ (ਯੁਕ੍ਤਿ). ਮੰਤ੍ਰਿਕ. ੨ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਅਜੰਤ (ਅਚ੍-ਅੰਤ) ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਹਲੰਤ (ਹਲ੍-ਅੰਤ) ਪੁੱਲਿੰਗ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਅਤੇ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ. ਜਿਵੇਂ-ਅਜੰਤ ਪੁੱਲਿੰਗ ਰਾਮ, ਅਜੰਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਰਮਾ,ਅਜੰਤ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ ਧਨ. ਹਲੰਤ ਪੁੱਲੰਗ ਰਾਜਨ੍, ਹਲੰਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ ਸ੍ਰਜ੍ (ਮਾਲਾ),ਹਲੰਤ ਨਪੁੰਸਕ ਲਿੰਗ ਸ਼੍ਰੇਯਸ੍ (ਕਲ੍ਯਾਣ).

ਖਟਵਦਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮੁਖ.

ਖਟਵਰਗ. ਸੰ. षड्वर्ग. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਛੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਛੀ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਛੀ ਵਿਕਾਰ-ਕਾਮ, ਕ੍ਰੋਧ, ਲੋਭ, ਮੋਹ, ਮਦ, ਮਾਤਸਰ੍ਯ (ਹਸਦ-ਈਰਖਾ).

ਖਟਵਿੰਸ਼. षड्विंश. ਛੀ ਅਤੇ ਵੀਹਵਾਂ. ਛੱਬੀਸਵਾਂ.

ਖਟਵਿੰਸ਼ਤ, ਖਟਵਿੰਸ਼ਤਿ ਸੰ. षड्विंशत्-षड्विंशति. ਛੱਬੀ. ਛੀ ਅਤੇ ਵੀਹ. ੨੬.

ਖਟਵਿਕਾਰ. षड्विकार. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਊਰਮਿ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਟਵਰਗ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਛੀ ਹਾਲਤਾਂ-ਨਿੰਮਣਾ, ਜੰਮਣਾ, ਵਧਣਾ, ਘਟਣਾ, ਬਦਲਣਾ ਤੇ ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ. "ਜਨਮ ਅਸ੍ਤਿ ਅਰੁ ਵ੍ਰਿੱਧਿ ਪ੍ਰਨਾਮਾ। ਖੀਣ ਹੋਨ ਮਰਨੋ ਦੁਖ ਧਾਮਾ। ਖਟ ਵਿਕਾਰ ਆਤਮ ਮਹਿਂ ਨਾਹੀਂ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੪ ਹੋਰ ਖਟ ਵਿਕਾਰ-ਜਨਮ, ਮਰਨ, ਭੁੱਖ, ਤੇਹ, ਹਰਖ, ਸ਼ੋਕ. "ਖਟ ਵਿਕਾਰ ਜਨਮਹਿ ਅਰੁ ਮਰਨੇ। ਇਹ ਸ਼ਰੀਰ ਕੇ ਦੋਨਹੁ ਵਰਨੇ। ਛੁਧਾ ਤ੍ਰਿਖਾ ਦੁਇ ਪ੍ਰਾਨਨ ਕੇਰ। ਹਰਖ ਸ਼ੋਕ ਮਨ ਕੇ ਜੁਗ ਹੇਰ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਖੱਟੀ ਕਰਾਉਣੀ.ਲਾਭ ਦਿਵਾਉਣਾ। ੨ ਸਮਾਉਣਾ. "ਏਕ ਗ੍ਰਿਹ ਮਹਿ ਦੁਇ ਨ ਖਟਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਖੁਦਵਾਉਣਾ. ਪਟਵਾਉਣਾ. "ਪੂਰਨ ਤਾਲ ਖਟਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਖਟਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਤੁਰਸ਼ੀ. ਖੱਟਾਪਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਟਾਉਣਾ.

ਖਟਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਖੱਟਾ ਰਸ. ਖੱਟਾਪਨ.

ਖਟਾਨਾ. ਸਮਾਇਆ. ਮਿਲਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖਟਾਉਣਾ. "ਜਿਉ ਜਲ ਮਹਿ ਜਲ ਆਇ ਖਟਾਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਮਿਲਿ ਜਲ ਜਲਹਿ ਖਟਾਨਾ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖੱਟ ਧਾ.

ਖਟਾਨੀ. ਪਸੰਦ ਆਈ. ਰੁਚੀ. "ਜਨ ਕੀ ਧੂਰਿ ਮਨਿ ਮੀਠ ਖਟਾਨੀ." (ਗਉ ਮ:੫) "ਤਉ ਬਿਧਿ ਨੀਕੀ ਖਟਾਨੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਮਨਿ ਤਨਿ ਚਰਨ ਖਟਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖੱਟ ਧਾ.

ਖਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. "ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ ਖਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਖਟੀਆ. ਸੰ. खट्वा-ਖਟ੍ਵਾ. ਮੰਜਾ. ਖਾਟ। ੨ ਸੰ. खाटि-ਖਾਟਿ. ਸਿੜ੍ਹੀ. ਮੁਰਦਾ ਲੈਜਾਣ ਦੀ ਅਰਥੀ.

"ਖਟੀਆ ਲੇਗਏ ਭਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. "ਇਤਨਕੁ ਖਟੀਆ ਗਠੀਆ ਮਟੀਆ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ਇਤਨੀ ਮਾਇਆ ਖੱਟੀ ਹੈ ਇਤਨੀ ਪੱਲੇ ਹੈ ਇਤਨੀ ਦੱਬੀਹੋਈ ਹੈ.

ਖਟੀਐ. ਕਮਾਈਏ. ਲਾਭ ਲਈਏ। ੨ ਖਜਾਤਿ (ਮਸ਼ਹੂਰੀ) ਕਰੀਐ. "ਦੋਹੀ ਖਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਖਟੀਕ. ਸੰ. ਖਟ੍ਟਿਕ—ਖੱਟਿਕ. ਸੰਗਯਾ—ਦਬਗਰ. ਚੰਮ ਰੰਗਣ ਅਤੇ ਕੁੱਪੇ ਆਦਿਕ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਖਟੁ. ਦੇਖੋ, ਖਟ.

ਖਟੁਸਾਸਤ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ.

ਖਟੁਮਟੁ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮਟੁ.

ਖਟੂਆ. ਵਿ—ਖੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਖੱਟੂ। ੨ ਖਟਕਰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ. "ਬਿਚਰਹਿ ਅਨਿਕਸਾਸਤ੍ਰ ਬਹੁ ਖਟੂਆ."(ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੩ ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਖਟੋਲਾ, ਖਟੋਲੀ, ਖਟੋਲੇ ਛੋਟਾ ਖਟ੍ਵਾ (ਮੰਜਾ). ਮੰਜੀ। ੨ ਖਾਟ ਦੀ ਚੌਖਟ. "ਚਿੰਤ ਖਟੋਲਾ ਵਾਣ ਦੁਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੩ ਸੇਜਾ। ੪ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਅਤਿ ਨੀਕੀ ਮੇਰੀ ਬਨੀ ਖਟੋਲੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖੱਟ. ਸੰ. ਖਟ੍ਵਾ—ਖਟ੍ਵਾ. ਸੰਗਯਾ—ਮੰਜਾ. ਖਾਟ। ੨ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦੁਲਹਨਿ ਅਤੇ ਦੁਲਹਾ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਸਾਮਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁੱਖਅੰਗ ਖਾਟ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਟ। ੪ ਸੰ. ਖਟ੍. ਧਾ—ਚਾਹੁਣਾ-ਢੂੰਡਣਾ-ਖੋਜਨਾ। ੫ ਸੰ.ਖਟ੍ਟ੍ —ਖੱਟ੍. ਧਾ—ਢਕਣਾ-ਘੇਰਨਾ। ੬ ਸੰ. ਸ਼ਟ੍ਟ੍—ਸ਼ੱਟ੍. ਧਾ—ਰਹਿਣਾ—ਜ਼ੋਰ ਕਰਨਾ-ਦੇਣਾ-ਮਾਰਨਾ.

ਖੱਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਮਾਉਣਾ. ਲਾਭ ਲੈਣਾ.

ਖੱਟਰ. ਵਿ—ਖੱਟੀ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ. ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਭਾਉ ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ ਹੈ। ੨ ਉਹ ਗਊ ਮਹਿੰ ਜੋ ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵੇਲੇ ਲੱਤਾਂ ਮਾਰੇ.

ਖੱਟਾ. ਵਿ—ਤੁਰਸ਼. ਅਮ੍ਲ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਨੇਂਬੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਫਲ, ਜੋ ਖੱਟੇ ਰਸ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Sour lime. ਇਸ ਦੀ ਬਾੜ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰਸ ਆਲੂ ਗਾਗਟੀ ਅਤੇ ਅਚਾਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਉੱਤੇ ਸੰਗਤਰੇ ਮਾਲਟੇ ਆਦਿ ਦਾ ਪਿਉਂਦ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. L. Citrus acida.

ਖਡ. ਸੰ. ਖਡ੍. ਧਾ—ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ—ਖੰਡਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੜਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੱਡ.

ਖਡਿ. ਖੱਡ (ਖੁੱਡ) ਵਿੱਚ. "ਚੂਹਾ ਖਡਿ ਨ ਮਾਵਈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਖਡੀ. ਦੇਖੋ, ਖੱਡੀ.

ਖਡੂਆ. ਸੰਗਯਾ—ਗੜ੍ਹਾ. ਟੋਆ। ੨ ਬਿਲ. ਖੁੱਡ.

ਖਡੂਰ, ਖਡੂਰੁ ਜਿਲਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਵੈਰੋਵਾਲ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਤਰਨਤਾਰਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ੧੦ ਮੀਲ ਹੈ. "ਸਨੇ ਸਨੇ ਆਵਤ-ਭਏ ਗ੍ਰਾਮ ਖਡੂਰ ਅਵਾਸ." (ਨਾਪ੍ਰ).

ਇਸ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਇੱਥੇ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ ਹਨ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਇਸ ਨਗਰ ਨੂੰ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਕਿੱਲੇ ਦਾ ਕਰੀਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਨਾਨ ਲਈ ਜਲ ਦੀ ਗਾਗਰ ਲੈਆਉਂਦੇ ਠੋਕਰ ਖਾਕੇ ਡਿਗਪਏ ਸਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਛੱਬੀਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:—

(੧) ਤਪਿਆਨਾ ਸਾਹਿਬ. ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਉੱਤਰ ਪੂਰਵ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਤਪ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਇਸ ਪਾਸ ਇੱਕ ਤਾਲ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ

ਕਿਨਾਰੇ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਹੈ.

(੨) ਬੜਾ ਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਚਬੂਤਰਾ ਹੈ ਜਿਸ ਪੁਰ ਸੇਵਾ ਤੋਂ ਵੇਲ੍ਹ ਮਿਲਣ ਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੩) ਦੇਹਰਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਸਾਹਿਬ.

(੪) ਮੱਲ ਅਖਾੜਾ. ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਬੈਠਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਮੱਲਯੁੱਧ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਨਕਸ਼ਾ ਗੋਇੰਦਵਾਲ.

ਖੱਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੁੱਡ. ਬਿਲ। ੨ ਪਹਾੜ ਦੀ ਖਾਡੀ.

ਖੱਡੀ. ਉਹ ਟੋਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਰ ਲਟਕਾਕੇ ਜੁਲਾਹਾ ਤਾਣੀ ਬੁਣਦਾ ਹੈ.

ਖਣ. ਸੰ. खन्. ਧਾ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਖੋਦਣਾ. ਪੁੱਟਣਾ। ੨ ਸੰ. क्षण—ਛਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਲ. ਲਮਹਾ. "ਉਧਾਰੇ ਇਕ ਖਣੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨: ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. खण्ड—ਖੰਡ. ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਛੱਤ ਦੇ ਉਹ ਹਿੱਸੇ ਜੋ ਦੋ ਸ਼ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਖਨ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਖਣਿ. ਦੇਖੋ, ਖਨਿ.

ਖਣੇ. ਛਣ ਮੇ. ਪਲ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਖਣ ੨। ੨ ਪੁੱਟੇ. ਦੇਖੋ, ਖਨ ਧਾ.

ਖਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਾਤਾ. ਟੋਆ. ਖਾਤ. "ਪਨ੍ਹਿਨ ਮਾਰ ਖਤ ਡਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੪) ਜੁੱਤੀਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰ ਮਾਰਕੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਦਿੱਤਾ। ੨ ਵੈਰ. ਵਿਰੋਧ। ੩ ਈਰਖਾ। ੪ ਅ਼ ﺧﻂ ਖ਼ਤ਼.* ਲਿਖਤ. ਤਹਿਰੀਰ। ੫ ਰੇਖਾ. ਲਕੀਰ। ੬ ਚਿੱਠੀ। ੭ ਅ਼ ﺧﺖ ਖ਼ਤ. ਵਿਘਨ. ਰੋਕ ਟੋਕ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ. "ਇਸੁ ਹਰਿਧਨ ਕਾ ਕੋਈ ਸਰੀਕ ਨਾਹੀ, ਕਿਸੈ ਕਾ ਖਤ ਨਾਹੀ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੮ ਖੋਹਣਾ. ਛੀਨਨਾ.

ਖਤਨਾ. ਅ਼ ﺧﺘﻨﻪ ਖ਼ਤਨਹ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨਤ.

ਖਤਪਾਟਨਾ, ਖਤਫਟਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਚਿੱਠੀ ਦਾ ਪਾਟਣਾ. ਭਾਵ—ਜਿੰਦਗੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚੀਰੀਪਾਟੀ।† ੨ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਪਰਚਾ ਪਾੜਿਆ ਜਾਣਾ. ਭਾਵ—ਲੇਖਾ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ. "ਨਾ ਹਰਿ ਭਜਿਓ ਨ ਖਤੁ ਫਟਿਓ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਖ਼ਤਮ. ਅ਼ ﺧﺘﻢ. ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਮੁਹਰ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਖਤਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੇਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ. ਸ਼ੌਚ ਜਾਣਾ। ੨ ਅ਼ ﺧﻄﺮﻩ ਖ਼ਤ਼ਰਹ. ਡਰ. ਭੈ। ੩ ਆਸ਼ੰਕਾ. ਸੰਸ਼ਾ. "ਖਤਰਾ ਨ ਕੀਜੈ ਪਤੀਜੈ ਸਦੀਵ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਤਰੇਟਾ. ਛਤ੍ਰੀ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਛਤ੍ਰੀਪੁਤ੍ਰ. "ਸਤ੍ਰ ਕੀ ਸੈਨ ਤਰੰਗਨਿ ਤੁੱਲ ਹੈ ਤਾਮੇ ਤੁਰੰਗ ਤਰੇ ਖੱਤਰੇਟੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨)

ਖਤਰੰਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਤ੍ਰੀਸਮਾਜ.

ਖਤਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਾੜ੍ਹੀ. ਰੀਸ਼। ੨ ਅ਼ ﺧﻄﺎ ਖ਼ਤ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭੁੱਲ. ਚੂਕ. "ਖਾਲਿਕ! ਖਤਾ ਨ ਕਰੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਐ ਕਰਤਾਰ! ਮੇਰਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਨਾ ਚੁੱਕੇ। ੩ ਗੁਨਾਹ. ਅਪਰਾਧ. "ਅਸੰਖ ਖਤੇ ਖਿਨਿ ਬਖਸਨਹਾਰਾ." (ਬਾਵਨ) "ਅਸੀ ਖਤੇ ਬਹੁਤ ਕਮਾਵਦੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ੪ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਰ, ਜੋ ਚੀਨ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਤੂਰਾਨ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ.

ਖਤਾਬ. ਅ਼ ﺧﻄﺎﺏ ਖ਼ਿਤ਼ਾਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਖ਼ਾਤ਼ਿਬ (ਸੰਬੋਧਨ) ਕਰਕੇ ਕਹਿਣਾ। ੨ ਪਦਵੀ. ਉਪਾਧਿ. ਲਕ਼ਬ. Title.

ਖ਼ਤ਼ਾਬਖ਼ਸ਼. ਅ਼ ﺧﻄﺎﺑﺨﺶ ਵਿ—ਗੁਨਾਹ ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਅਪਰਾਧ ਛਮਾਪਨ ਕਰਤਾ.

ਖਤਿਯਾ, ਖਤੀਆ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਾਤਾ. ਟੋਆ. ਗੜ੍ਹਾ. "ਖਤਿਯਾ ਪਰੇ ਰਾਵਜੂ ਪਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੪) ੨ ਚਿੱਠੀਰਸਾਂ. ਖ਼ਤ਼ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ.

---

* ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਖਤੁ ਭੀ ਹੈ.

† ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਰਣ ਦੀ ਖਬਰ ਜਿਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀਜਾਵੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰਾ ਪਾੜਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਪੰਨਾ ੧੦੯੪

ਖਡੂਰਸਾਹਿਬ

ENGRAVED & PRINTED BY F. W. & CO., LAHORE

ਖ਼ਤੀਬ. ਖ਼ੁਤਬਾ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੁਤਬਾ.

ਖਤੁ. ਦੇਖੋ, ਖਤ.

ਖਤੰਗ. ਸੰ. क्षताङ्ग—ਕ੍ਸ਼ਤਾਂਗ. ਘਾਇਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅੰਗ ਜਿਸ ਤੋਂ, ਤੀਰ. "ਬਾਛੜ ਘੱਤੀ ਸੂਰਿਆਂ ਵਿਚ ਖੇਤ ਖਤੰਗਾਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਘਾਇਲ. ਫੱਟੜ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਬਹਾਦੁਰ. ਦਿਲੇਰ। ੪ ਫ਼ਾ خدنگ ਖ਼ਦੰਗ. ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਬਿਰਛ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕਮਾਣ ਅਤੇ ਤੀਰ ਬਣਦੇ ਹਨ। ੫ ਖ਼ਦੰਗ ਦਾ ਬਣਿਆ ਧਨੁਖ ਅਥਵਾ ਤੀਰ. "ਲੀਏ ਕਰ ਚਕ੍ਰ ਵਕ੍ਰ ਗੋਫਨ ਖਦੰਗਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਖਤੰਗੀ. ਵਿ—ਧਨੁਖਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਤੰਗ ੪ ਅਤੇ ੫.

ਖੱਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਤ੍ਰੀ.

ਖਤ੍ਰ. ਸੰ. क्षत्र—ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੋ ਕ੍ਸ਼ਤ (ਘਾਵ ਅਥਵਾ ਹਿੰਸਾ) ਤੋਂ ਬਚਾਵੇ, ਸੋ ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰ. ਰਾਜ੍ਯ। ੨ ਯੋਧਾ. "ਤਹਿਂ ਜਾਇ ਪਰੇ ਜਹਿਂ ਖਤ੍ਰ ਬਰੰ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਖਤ੍ਰਹਾਣ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰ (ਰਾਜ) ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਹਾਨਿ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ.

ਖਤ੍ਰਖੇਤਾ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੁੱਧ ਛਤ੍ਰੀਸੰਤਾਨ. ਅਸਲ ਛਤ੍ਰੀ. "ਦੋਊ ਖਤ੍ਰਖੇਤਾ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਖਤ੍ਰਾਲ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯਸੰਤਾਨ. ਛਤ੍ਰੀਕੁਲ ਦਾ.

ਖਤ੍ਰਿਅੰਤਕਰ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ (ਯੋੱਧਾ) ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ.

ਖਤ੍ਰਿਯਾਂਕ ਖੇਲਕ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ (ਯੋੱਧਾ) ਦੇ ਅੰਗ ਵਿੱਚ ਲਟਕਣ ਵਾਲਾ, ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਖਤ੍ਰਿਯਾਣ, ਖਤ੍ਰਿਯਾਨ ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯਸੰਤਾਨ. ਛਤ੍ਰੀਕੁਲ ਦਾ। ੨ ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ—ਯਾਨ. ਛਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਘੋੜਾ.

ਖਤ੍ਰਿਯਾਰਿ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ (ਯੋੱਧਾ) ਦਾ ਵੈਰੀ, ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ.

ਖਤ੍ਰੀ. ਸੰ. क्षत्रिय—ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਦੂਜਾ ਵਰਣ. "ਖਤ੍ਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਸੂਦੁ ਬੈਸੁ ਉਧਰੈ ਸਿਮਰਿ ਚੰਡਾਲ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫) ੨ ਯੋਧਾ. ਪ੍ਰਜਾ ਨੂੰ ਭੈ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਖਤ੍ਰੀ ਸੋ ਜੁ ਕਰਮਾ ਕਾ ਸੂਰੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੩ ਬਹੁਤ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਛਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਖਤ੍ਰੀ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਭਿੰਨ ਅਰਥ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ. ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਦੋ ਵੰਸ਼ ਲਿਖੇ ਹਨ,ਇੱਕ ਸੂਰਜਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਦੂਜਾ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟੇ ਹਨ.

ਵਰਤਮਾਨ ਕਾਲ ਵਿੱਚ ਖਤ੍ਰੀ ਚਾਰ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇਹੋਏ ਹਨ—ਬਾਰ੍ਹੀ,ਖੁਖਰਾਣ, ਬੁੰਜਾਹੀ ਅਤੇ ਸਰੀਨ.

ਬਾਰ੍ਹੀ ਬਾਰਾਂ ਗੋਤਾਂ ਵਿੱਚ, ਖੁਖਰਾਣ ਅੱਠ ਗੋਤਾਂ ਵਿੱਚ,* ਬੁੰਜਾਹੀ ਬਵੰਜਾ ਅਤੇ ਸਰੀਨ ਵੀਹ ਗੋਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇਹੋਏ (ਵਿਭਕ੍ਤ) ਹਨ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਘਰ ਦੇ ਖਤ੍ਰੀ—ਸੇਠ, ਮੇਹਰਾ, ਕਪੂਰ ਅਤੇ ਖੰਨਾ ਹਨ. ਛੀ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ—ਬਹਿਲ, ਧੌਨ, ਚੋਪੜਾ, ਸਹਗਲ, ਤਲਵਾੜ ਅਤੇ ਪੁਰੀ ਹਨ. ਪੰਜ ਜਾਤੀ ਵਿੱਚ—ਬਹਲ, ਬੇਰੀ ਸਹਗਲ, ਵਾਹੀ ਅਤੇ ਵਿੱਜ ਹਨ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਵੇਦੀ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਨਾਲ ਤ੍ਰੇਹਣ (ਅਥਵਾ ਤੇਹਣ), ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਕਰਕੇ ਭੱਲੇ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟਣ ਕਰਕੇ ਸੋਢੀ ਗੋਤ੍ਰ ਜੋ ਮਾਨ ਯੋਗ੍ਯ ਹੋਏ ਹਨ, ਇਹ ਸਰੀਨ ਜਾਤਿ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹਨ.

ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਚਲੀਆਈ ਹੈ ਕਿ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖ਼ਲਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦ ਬਹੁਤ ਖਤ੍ਰੀਸਿਪਾਹੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰੇਗਏ, ਤਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪੁਨਰਵਿਵਾਹ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਤਨ ਕੀਤਾ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ

---

* ਸੂਰੀ, ਚੱਢੇ, ਕੋਹਲੀ, ਸੇਠੀ, ਸਾਹਣੀ, ਭਸੀਣ, ਅਣਦ, ਸਭਰਵਾਲ. ਕਈਆਂ ਨੇ-ਤਲਵਾੜ, ਟੰਡਣ, ਜੱਟਚੋਪੜਾ, ਧੌਣ, ਕੱਕੜ ਅਤੇ ਬਹੁਰੇ ਭੀ ਖੁਖਰਾਣਾਂ ਅੰਦਰ ਗਿਣੇ ਹਨ.

ਸ਼ਾਹੀ ਹੁਕਮ ਮੰਨਿਆ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਰੀਨ (ਸ਼ਰਹ—ਆਈਨ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ) ਹੋਇਆ. ਵਿਧਵਾ-ਵਿਵਾਹ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਜਨੰਦ ਗ੍ਰਾਮ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਧੰਨਾ ਮਿਹਰਾ ਆਦਿ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਅਪੀਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤੁਰੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਖਤ੍ਰੀ ਜੋ ਢਾਈ ਕੋਹ ਪੁਰ ਜਾ ਮਿਲੇ ਉਹ ਢਾਈ ਘਰ, ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਪੁਰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਬਾਰ੍ਹੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਬਹੁਤ ਜਗਾ ਦੇ ਖਤ੍ਰੀ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਦੂਰੀ ਤੇ ਮਿਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਯਾ ਬਹੁਜਾਈ (ਬੁੰਜਾਹੀ) ਹੋਈ.

ਖਤ੍ਰੇਸ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਈਸ਼. ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਸ੍ਵਾਮੀ. "ਕੀਨੇ ਸੁ ਜੇਰ ਖੂਨੀ ਖਤ੍ਰੇਸ." (ਮਨੁਰਾਜ)

ਖਦ. ਸੰ. खद्. ਧਾ—ਖਾਣਾ—ਮਾਰਨਾ—ਸੰਤਾਪ ਦੇਣਾ—ਸ੍ਥਿਰ (ਕਾਇਮ) ਰਹਿਣਾ—ਢਕਣਾ.

ਖ਼ਦਸ਼ਾ. ਅ਼ خدشہ ਸੰਗਯਾ—ਛਿੱਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦਿਲ ਨੂੰ ਛਿੱਲਣ ਵਾਲੀ ਚਿੰਤਾ। ੩ ਸੰਸਾ.

ਖਦਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਦਰਾਨਾ.

ਖਦਾਨ. ਖੋਦਿਆ ਹੋਇਆ ਅਸਥਾਨ, ਟੋਆ. ਗਰਤ.

ਖਦਿਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਖੈਰ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਕੈਥ. L. Acacia Catechu। ੨ ਇੰਦ੍ਰ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਖਦੇਰਨਾ, ਖਦੇੜਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਖੇਦਣਾ. ਧਕੇਲਣਾ। ੨ ਤਾਕੁਬ (ਪਿੱਛਾ) ਕਰਕੇ ਦੌੜਾਉਣਾ. "ਬਹੁਤ ਕੋਸ ਤਿਹ ਮ੍ਰਿਗਹਿ ਖਦੇਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੪੪)

ਖਦੰਗ. ਦੇਖੋ, ਖਤੰਗ ੪ ਅਤੇ ੫.

ਖਦੰਗਨੀ. ਖਤੰਗ ਵਾਲੀ. ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ.

ਖੱਦਰ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਖਰਦਰਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਦੇਸੀ ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਦਾ ਬੁਣਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਖਦ੍ਯੋਤ, ਖਦ੍ਯੋਤਨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਜੋ ਦ੍ਯੋਤ (ਚਮਕਦਾ ਹੈ) ਸੂਰਜ। ੨ ਪਟਬੀਜਨਾ. ਜੁਗਨੂੰ. ਟਨਾਣਾ. ਟਿਟਾਣਾ. ਅੱਗ ਦੀ ਚਿੰਗਾੜੀ ਵਾਂਙ ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਉਡਦਾ ਹੈ. ਸਲ੍ਹਾਬੇ ਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਕਈ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਖਦ੍ਯੋਤ ਅਤੇ 'ਰਿੰਗਣਜੋਤਿ' ਇੱਕ ਹੀ ਸਮਝਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਭੇਦ ਹੈ. ਰਿੰਗਣਜੋਤਿ ਉਡਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਰਿੰਗਮਾਣ ਹੋਇਆ ਚਮਕਦਾ ਹੈ.

ਖਨ. ਸੰ. खन्. ਧਾ—ਪਾੜਨਾ. ਖੋਦਣਾ. ਖੁਣਨਾ. ਪੁੱਟਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਖੰਡ. ਟੂਕ. "ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਖਨ ਖੰਨੀਐ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ਮੈ ਉਸ ਤੋਂ ਖੰਡ ਖੰਡ, ਭਾਵ—ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਂਦਾ ਹਾਂ। ੩ ਫ਼ਾ. ਖ਼ਨ. ਘਰ. ਖ਼ਾਨਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੪ ਮੰਜ਼ਿਲ. ਛਤਾਉ ਦਾ ਦਰਜਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ 'ਖਣ' ਹੈ.

ਖਨਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਖੋਦਣ (ਪੁੱਟਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਚੂਹਾ। ੩ ਸੰਨ੍ਹ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਚੋਰ

ਖਨਖੰਨੀਐ. ਦੇਖੋ, ਖਨ ੨.

ਖਨਨ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ—ਖੋਦਣਾ. ਖੁਣਨਾ. ਪੁੱਟਣਾ। ੨ ਪਾੜਨਾ. ਚੀਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਨ ਧਾ.

ਖਨਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਖਨਯਿਤ੍ਰੀ. ਖੋਦਣ ਦਾ ਸੰਦ, ਕਹੀ. ਕਸੀ. "ਵ੍ਰਿਧ ਵਚ ਤੇ ਖਨਨੀ ਲੇ ਹਾਥ। ਟੱਕ ਲਗਾਯ ਚਿਤਵ ਗੁਰੁਨਾਥ."* (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਨਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖੰਨਲੀ.

ਖਨਵਾਦ. ਸੰਗਯਾ—ਖੰਡਨਵਾਦ. ਉਹ ਚਰਚਾ, ਜੋ ਦੂਜੇ ਦੇ ਸਿੱਧਾਂਤ ਨੂੰ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਲਈ ਹੋਵੇ. "ਚਉਦਹਿ ਖਨਵਾਦੇ." (ਭਾਗੁ) ਚੌਦਾਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਖੰਡਨਵਾਦ.

ਖਨਵਾਰਾ, ਖਨਵਾਰੀ ਵਿ—ਖਨਨ(ਖੋਦਣ)ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਖਾਨਿ ਖੋਦਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ (Miner). "ਜੈਸੇ ਖਨਵਾਰਾ ਖਾਨਿ ਖਨਤ ਹਨਤ ਘਨ." (ਭਾਗੁ ਕ) "ਜਨੋਂ ਖਨਵਾਰੀ ਪਾਵਹਿ ਹੀਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖਨਿ. ਕ੍ਸ਼ਣ ਮੇ. ਪਲ ਵਿੱਚ। ੨ ਖਨਨ ਕਰਕੇ. ਖੋਦਕੇ. ਖੁਰਚਕੇ. "ਕਾਲੁਖ ਖਨਿ ਉਤਾਰ." (ਸਵੈਯੇ

*ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ.

ਮ: ੨ ਕੇ) ੩ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਾਨਿ. ਕਾਨ. ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਰਤਨਾਂ ਦੇ ਨਿਕਲਣ ਦਾ ਥਾਂ (Mine).

ਖਨਿਜ. ਖਾਨਿ (ਕਾਨ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਧਾਤੁ, ਉਪਧਾਤੁ ਅਤੇ ਰਤਨ ਆਦਿਕ.

ਖਨੀ. ਖਨਨ ਕੀਤੀ, ਖੋਦੀ. ਖੁਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਨਿ.

ਖਪ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਪ੍. ਧਾ—ਪ੍ਰੇਰਨਾ—ਭੇਜਣਾ—ਫੈਂਕਣਾ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍. ਧਾ—ਫੈਂਕਣਾ, ਨਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ, ਮਾਰਨਾ, ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ, ਖਿੱਚਣਾ, ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ 'ਖਪਣਾ' ਅਤੇ 'ਖੱਪ' ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਖਪਟ. ਵਿ—ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ. "ਖਪਟ ਖਲ ਗਰਜਤ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਵਿਨਾਸ਼ਕ ਵਿਕਾਰ ਗਰਜਤ। ੨ ਕੁਰੂਪ. ਬਦਸ਼ਕਲ। ੩ ਦੁਬਲਾ. ਕਮਜ਼ੋਰ। ੪ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਪਟ (ਵਸਤ੍ਰ) ਹੈ. ਨੰਗ ਧੜੰਗਾ। ੫ ਦੇਖੋ, ਖਪੁਟ.

ਖਪਟੀ. ਵਿ—ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਰਪਾੜ. ਪਾੜੀ ਹੋਈ ਲੱਕੜ ਦਾ ਖੰਡ.

ਖਪਟੁ. ਦੇਖੋ, ਖਪਟ। ੨ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਦਾ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਵਿੱਚ ਜੋ ਪਟੁ (ਨਿਪੁਣ) ਹੈ. ਖਗੋਲ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ.

ਖਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪ. "ਖਿਮਾ ਵਿਹੂਣੇ ਖਪਿਗਏ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਖਿਨ ਮਹਿ ਉਪਜੈ ਖਿਨਿ ਖਪੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਖ਼ਰਚ ਹੋਣਾ। ੩ ਜਜਬ ਹੋਣਾ। ੪ ਬੰਧਾਇਮਾਨ ਹੋਣਾ. ਬੰਨ੍ਹੇ ਜਾਣਾ. "ਬਿਖੁ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਨਾ ਓਇ ਖਪਤੇ." (ਬਾਵਨ)

ਖਪਤ, ਖਪਤਿ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਯ. ਵਿਨਾਸ਼. "ਉਪਤਿ ਖਪਤਿ ਨ ਆਵਣ ਜਾਣੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਖ਼ਰਚ. ਸਰਫ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਬਤ ਅਤੇ ਖਬਤੀ। ੪ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਦਾ ਪਤਿ ਸੂਰਜ.

ਖਪਰ. ਸੰ. ਕਪੰਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੋਪਰੀ. ਸਿਰ ਦੀ ਹੱਡੀ, ਜੋ ਪਿਆਲੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਖ਼ਪੰਰ. ਭਿਖ੍ਯਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਚੋਰ.

ਖਪਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕੀੜਾ, ਜੋ ਦਾਣੇ ਖਾਕੇ ਥੋਥੇ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਰਪਤ੍ਰ. ਚੌੜੇ ਫਲ ਦਾ ਤੀਰ. "ਤੀਖਨ ਖਪਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਪਰਾਲੀ. ਖੱਪਰ (ਖੋਪਰੀ) ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ, ਯੋਗਿਨੀ ਅਥਵਾ ਕਾਲੀ. "ਹੱਸੀ ਖਪਰਾਲੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖਪਰੀ. ਖੋਪਰੀਧਾਰੀ। ੨ ਭਿਖ੍ਯਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪਰ. "ਖਲੜੀ ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਚਰਮਪੋਸ਼, ਕਾਪਾਲਿਕ, ਦੰਡੀਸੰਨ੍ਯਾਸੀ, ਮ੍ਰਿਗਚਰਮਧਾਰੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ.

ਖਪਰੈਲ. ਵਿ—ਖਪਰਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪਰਾ ੨। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਪਰਾਪਟੜੀ. ਆਵੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਈ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਚਪਟੀ ਅਤੇ ਗੋਲ ਇੱਟ. Tile. ਇਹ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਛੱਤਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ.

ਖਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਖ਼ਰਚ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਪ ਧਾ.

ਖਪਿ. ਖਪਕੇ. "ਖਪਿ ਹੋਏ ਖਾਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਖਪੁਟ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਨਹੁੰ (ਨਾਖ਼ੁਨ). ੨ ਦੇਖੋ, ਖਪਟ.

ਖੱਪ. ਦੇਖੋ, ਖਪ.

ਖੱਪੀ. ਖੱਪ (ਰੌਲਾ) ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ਫ਼ਕ਼ਾਨ, ਖ਼ਫਗਾਨ ਦੇਖੋ, ਦਹਲ.

ਖ਼ਫ਼ਗੀ. ਫ਼ਾ خفگی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ. ਰੰਜ. ਗ਼ੁੱਸਾ.

ਖ਼ਫ਼ਤਾਨ. ਤੁ خفتان ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਵਚ (ਸੰਜੋ) ਦੇ ਹੇਠ ਪਹਿਨੀਹੋਈ ਕੁੜਤੀ.

ਖਫਨ. ਦੇਖੋ, ਕਫਨ.

ਖਫਨੀ. ਦੇਖੋ, ਕਫਨੀ.

ਖ਼ਫ਼ਾ. ਫ਼ਾ خفا ਵਿ—ਜਿਸ ਦਾ ਗਲ ਘੁੱਟਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਨਾਰਾਜ਼. ਅਪ੍ਰਸੰਨ. ਨਾਖ਼ੁਸ਼.

ਖ਼ਫ਼ੀ. ਅ਼ خفی ਵਿ—ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ.

ਖ਼ਫ਼ੀਫ਼. ਅ਼ خفیف ਵਿ—ਹਲਕਾ. ਹੌਲਾ। ੨ ਥੋੜਾ. ਕਮ. ਘੱਟ. ਅਲਪ। ੩ ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ। ੪ ਲੱਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ.

ਖੱਫਣ. ਦੇਖੋ, ਕਫਨ.

ਖ਼ਬਤ਼. ਅ਼ خبط ਸੰਗਯਾ—ਹੱਥ ਪੈਰ ਮਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਉਨਮਾਦ. ਪਾਗਲਪੁਣਾ.

ਖ਼ਬਤ਼ੀ. ਅ਼ خبطی ਵਿ—ਸੌਦਾਈ. ਸਿਰੜਾ.

ਖ਼ਬਰ. ਅ਼ خبر ਸੰਗਯਾ—ਸੁਧ. ਸਮਾਚਾਰ. ਹਾਲ। ੨ ਗ੍ਯਾਨ. ਸਮਝ. ਬੋਧ। ੩ ਇੱਤ਼ਿਲਾ. ਸੂਚਨਾ. "ਮਤ ਘਾਲਹੁ ਜਮਕੀ ਖਬਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਨਿਗਹਬਾਨੀ. ਨਿਗਰਾਨੀ. "ਸਿੰਚਨਹਾਰੈ ਏਕੈ ਮਾਲੀ। ਖਬਰਿ ਕਰਤੁ ਹੈ ਪਾਤ ਪਤ ਡਾਲੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖ਼ਬਰਦਾਰ. ਫ਼ਾ خبردار ਵਿ—ਸਾਵਧਾਨ. ਸੁਧਵਾਲਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਖ਼ਬਰਦਾਰੀ. ਫ਼ਾ خبرداری ਸੰਗਯਾ—ਸਾਵਧਾਨਤਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰੀ। ੨ ਖ਼ਬਰ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਖਬਰਿ. ਦੇਖੋ, ਖਬਰ.

ਖਬਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਦੂਤ. ਖਬਰ (ਸਮਾਚਾਰ) ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚਿੱਠੀ. ਸਮਾਚਾਰਪਤ੍ਰਿਕਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖ਼ਬਰ.

ਖਬਰੁ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਬਰ.

ਖਬੀਸ. ਅ਼ خبیث ਖ਼ਬੀਸ਼.ਵਿ—ਅਪਵਿਤ੍ਰ. ਨਾਪਾਕ। ੨ ਦੁਸ਼੍ਟ. ਪਾਂਮਰ। ੩ ਜਿੰਨ. ਦੇਉ.

ਖਬੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਮੀਰ.

ਖੱਬਚੂ. ਵਿ—ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਵਸ੍ਤੁ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਦੀ ਥਾਂ ਖੱਬਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ.

ਖੱਬਲ. ਦੂਰਵਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਸ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ (ਤਿੜ੍ਹ) ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਰਾਂ ਮਹੀਨੇ ਸਬਜ਼ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ. ਬਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਰਿਆਵਲ ਲਈ ਅਤੇ ਗੇਂਦ ਖੇਡਣ ਦੇ ਮੈਦਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖੱਬਲ ਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. L. Cynodon Dactylon. ਇਸ ਦੀ ਜੜ ਦਾ ਰਸ ਜ਼ਖਮ ਦਾ ਅਤੇ ਬਵਾਸੀਰ ਦਾ ਲਹੂ ਬੰਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਲੋਦਰ ਹਟਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਖੱਬਾ. ਸੰ. ਸਵ੍ਯ. ਵਿ—ਬਾਇਆਂ. ਚਪ.

ਖੱਬਾ ਸੱਜਾ. ਵਿ—ਬਾਯਾਂ ਦਾਯਾਂ (ਬਾਇਆਂ ਦਾਇਆਂ). ੨ ਭਾਵ—ਬੁਰਾ ਭਲਾ। ੩ ਏਧਰ ਓਧਰ.

ਖਭਾਰ, ਖੰਭਾਰ ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼ੋਭ. ਘਬਰਾਹਟ. "ਪਰਜੋ ਸਰਬ ਪਰਿਵਾਰ ਖਭਾਰੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਭੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਭਾਰੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇ, ਅਜੇਹੀ ਮੁਸੀਬਤ.

ਖ਼ਮ. ਫ਼ਾ خم ਸੰਗਯਾ—ਟੇਢ. ਵਿੰਗ. ਝੁਕਾਉ। ੨ ਭੁਜਦੰਡ। ੩ ਸੰ. ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਨੂੰ ਜੋ ਮੀਯਤੇ(ਮਿਣ ਲਵੇ) ਤੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖਮਿ.

ਖ਼ਮਸ. ਅ਼ خمس ਵਿ—ਪੰਜ. ਪਾਂਚ.

ਖਮਸਾਨ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਮੇਲ. ਸੰਬੰਧ.

ਖ਼ਮਰ. ਅ਼ خمر ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਰਾਬ (ਮਦਿਰਾ), ਜੋ ਖ਼ਮੀਰ (ਸਾੜੇ) ਤੋਂ ਬਣਾਈਗਈ ਹੈ.

ਖਮਿ ਤੀਰ ਨਾਲ. ਬਾਣ ਸੇ। ੨ ਤੀਰ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਖਮ ੩. "ਬਧਿਕੁ ਉਧਾਰਿਓ ਖਮਿ ਪ੍ਰਹਾਰ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) ਤੀਰ ਦਾ ਵਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਧਕ ਨੂੰ ਉਧਾਰਿਆ.

ਖ਼ਮੀਰ. ਅ਼ خمیر ਸੰਗਯਾ—ਉਫਾਨ. ਉਬਾਲ। ੨ ਗੁੰਨ੍ਹੇਹੋਏ ਆਟੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਫਾਨ। ੩ ਸੁਭਾਵ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ। ੪ ਸਾੜਾ.

ਖ਼ਮੁਸ਼. ਫ਼ਾ خمش ਇਹ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਖ਼ਮੋਸ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਮੋਸ਼.

ਖ਼ਮੋਸ਼ਾਂ. ਫ਼ਾ خموشاں ਖ਼ਮੋਸ਼ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਚੁਪ-ਕੀਤੇ. ਮੌਨੀ. ਜਿਵੇਂ—ਸ਼ਹਰੇਖ਼ਮੋਸ਼ਾਂ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਮੋਸ਼-ਸ਼ਹਰ.

ਖ਼ੱਮਾਰ. ਅ਼ خمّار ਖ਼ਮਰ (ਸ਼ਰਾਬ) ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ.

ਖਯ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਯ.

ਖ਼ਯਾਤ਼. ਅ਼ خیاط ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ੈਤ਼ (ਤਾਗੇ) ਨੂੰ ਵਰਤਣ ਵਾਲਾ. ਦਰਜ਼ੀ. ਕਪੜਾ ਸਿਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਜਾਤ.

ਖ਼ਯਾਨਤ. ਅ਼ خیانت ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ੌਨ (ਬਦਨਿਯਤੀ) ਦਾ ਭਾਵ. ਚੋਰੀ। ੨ ਧਰੋਹਰ ਵਿੱਚ ਬੇਈਮਾਨੀ.

ਖਯਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ.

ਖਯਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲਾ.

ਖਯੋ. ਕ੍ਸ਼ਯ (ਨਾਸ਼) ਹੋਇਆ। ੨ ਖਹਿਆ. ਅੜਿਆ. "ਬਾਨ ਕਮਾਨ ਗਹੇ ਹਰਿ ਸਾਮੁਹੇ ਆਇ ਖਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਖੰ (ਸੁਰਾਖ਼) ਵਡਾ ਹੋਵੇ, ਗਧਾ. ਦੇਖੋ, ਨੰ: ੧੧. "ਨਾਨਕ ਸੇ ਨਰ ਅਸਲਿ ਖਰ ਜਿ ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਗਰਬੁ ਕਰੰਤਿ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਦੂਖਣ (ਦੂਸ਼ਣ), ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. "ਦੂਖਣ ਔ ਖਰ ਦੈਤ ਪਠਾਏ." (ਰਾਮਾਵ) ਇਸ ਨੂੰ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਦੰਡਕਬਨ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ੩ ਕੰਡਾ. ਕੰਟਕ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ. ਖ਼ਾਰ. "ਤਿਸ ਖਰ ਧਾਰੇ ਦੇਹ ਪਰ ਯਾਂਤੇ ਸੋ ਮਲੀਨ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਕਮਲ ਨੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਕੰਡੇ- ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ- ਹੋਏ ਹਨ। ੪ ਕਾਉਂ। ੫ ਬਗੁਲਾ. ਵਕ। ੬ ਵਿ—ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼. "ਖ਼ਰ ਕ੍ਰਿਪਾਣ ਕਰ ਗਹੀ ਕਾਲ." (ਸਲੋਹ) ੭ ਤੱਤਾ. ਤਪ੍ਤ। ੮ ਬੇਰਹਮ. ਕਠੋਰ ਦਿਲ ਵਾਲਾ। ੯ ਸੰ. ਢ੍ਰ—ਕ੍ਸ਼ਰ੍. ਧਾ. ਖਰਣਾ. ਪਘਰਣਾ. "ਬਡੇ ਬਡੇ ਬੀਰ ਬਰ ਓਗਾ ਸਮ ਖਰਗੇ." (ਠਾਕੁਰ) ੧੦ ਸੰਗਯਾ—ਖਲ (ਖਲੀ) ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਖਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਖਰ ਕੋ ਟੁਕਰੋ ਹਾਥ ਹਮਾਰੇ ਪੈ ਧਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੨) ੧੧ ਫ਼ਾ خر ਖ਼ਰ. ਗਧਾ। ੧੨ ਸਾਜ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ. ਮਿਜ਼ਰਾਬ. ਚੋਬ. ਡੱਗਾ. "ਸੱਟ ਪਈ ਖਰ ਚਾਮੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ਚੰਮ (ਨਗਾਰੇ) ਉੱਤੇ ਖਰ (ਡੱਗੇ) ਦੀ ਸੱਟ ਪਈ. ਦੇਖੋ, ਖਰਚਾਮ। ੧੩ ਸਾਰੰਗੀ ਦਾ ਗਜ਼। ੧੪ ਵਿ—ਵਡਾ। ੧੫ ਖੁਰਦਰਾ. ਖਰਵਾ.

ਖਰਸ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਰਿਸ਼.

ਖਰਕ. ਦੇਖੋ, ਖੜਕ ੨। ੨ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਬੇਰੀ ਸਾਹਿਬ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਰਕ ਭੂਰਾ.

ਖਰਕਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਖਰਗਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖੜਗਸਿੰਘ.

ਖਰਕ ਭੂਰਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਨਰਵਾਣਾ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਉਚਾਣਾ ਅਤੇ ਘਸੋ ਤੋਂ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦੇ ਪਾਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੨੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਖਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖੜਕਾ. "ਧੁਨਿ ਸੰਖ ਬਜਾਯ ਕਰਜੋ ਖਰਕਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਗਧੇ ਲਈ ਭੀ ਖਰਕਾ ਸ਼ਬਦ ਨਫਰਤ ਨਾਲ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਖ਼ਰਖ਼ਸ਼ਾ. ਫ਼ਾ خرخشہ ਸੰਗਯਾ—ਝਗੜਾ. ਟੰਟਾ. ਬਖੇੜਾ। ੨ ਡਰ. ਭੈ. ਖ਼ੌਫ਼.

ਖਰਖਰਾ. ਫ਼ਾ خرخرہ ਸੰ. ਖਿੰਖਿਰੀ—ਖਿੰਖਿਰੀ. ਆਰੀ ਦੇ ਦੰਦੇ ਜੇਹੇ ਕੰਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜੋ ਘੋੜੇ ਦੇ ਬਾਲ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਖਰੋ ਖਰਖਰਾ ਖਰੋ ਕਰੰਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਚੰਗਾ ਖਰਖਰਾ ਖੜਾ (ਖਲੋਤਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਖਰਗ. ਦੇਖੋ, ਖੜਗ. "ਤਬ ਬ੍ਰਿਜਭੂਸਨ ਖਰਗ ਗਹਿ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖਰਗਸਿੰਘ. ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ, ਖੜਗਸਿੰਘ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਖਰਗਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ ਇਉਂ ਕੀਤੀ ਹੈ—"ਖਰਗ ਰਮਜਤਨੁ ਗਰਮਿਤਾ ਸਿੰਘਨਾਦ ਘਮਸਾਨ। ਪੰਚ ਬਰਨ ਕੋ ਗੁਨ ਲਿਯੋ ਇਹ ਭੂਪਤਿ ਬਲਵਾਨ." ਦੇਖੋ, ਖੜਗਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਰਮਿਤਾ ਸ਼ਬਦ.

ਖ਼ਰਗੋਸ਼. ਫ਼ਾ خرگوش ਗਧੇਕੰਨਾ, ਸ਼ਸ਼ਕ. ਸਹਾ.

ਖਰਚ. ਫ਼ਾ خرچ ਖ਼ਰ੍ਚ. ਅ਼ خرج ਖ਼ਰਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵ੍ਯਯ. ਖਪਤ. ਸਰਫ਼। ੨ ਤੋਸ਼ਾ. "ਖਰਚ ਬੰਨੁ ਚੰਗਿਆਈਆਂ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਖਰਚਾਮ. ਖਰ (ਡੰਡਾ) ਚਾਮ (ਚਰ੍ਮ). ਚਰਮਦੰਡ. ਚੰਮ ਦਾ ਡੱਗਾ. "ਚੋਟ ਪਈ ਖਰਚਾਮੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ਚੋਬਾਂ ਦੀ ਸੱਟ ਨਗਾਰਿਆਂ ਉੱਪਰ ਪਈ. ਦੇਖੋ, ਖਰ ੧੨। ੨ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਲੱਕੜ ਦੇ ਡੰਡੇ ਦੀ ਥਾਂ ਚੰਮ ਦਾ ਗੁੰਦਿਆ ਹੋਇਆ ਡੇਢ ਫੁਟ ਦਾ ਡੰਕਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨਗਾਰਾ ਵਜਾਇਆਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਚੰਮ ਦੇ ਖਰ (ਡੰਕੇ) ਦੀ ਚੋਟ ਪਈ। ੩ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਗਾਰੇ ਨਾਲੋਂ ਇੱਕ ਭਿੰਨ ਵਾਜਾ ਭੀ ਖਰਚਾਮ ਹੈ— "ਦੈ ਚੋਬ ਦਮਾਮਨ ਉਸਟ ਖਰੀ, ਖਰਚਾਮ ਅਨੇਕ ਬਜੈਂ ਝਨਕਾਰਾ." (ਸਲੋਹ) "ਖਰਚਾਮ ਅਸਪੀ ਕੁੰਚਰੀ ਸ਼ੁਤਰੀ." (ਸਲੋਹ) ਇਸ ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਖਰਚਾਮ (ਕਠੋਰ ਚੰਮ) ਵਾਲਾ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਨਗਾਰੇ ਜੇਹਾ ਹੀ ਕੋਈ ਹੈ, ਉਹ ਘੋੜੇ, ਗਧੇ, ਸ਼ੁਤਰ, ਹਾਥੀ ਉੱਪਰ ਰੱਖਕੇ ਵਜਾਈਦਾ ਸੀ। ੪ ਗਜਾਨੀ ਖਰ-ਚਾਮ ਦਾ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ—ਗਧੇ ਦੇ ਚੰਮ ਨਾਲ ਮੜ੍ਹਿਆ ਨਗਾਰਾ। ੫ ਗਧੇ ਦਾ ਚੰਮ.

ਖਰਚਾਮੀ. ਖਰਚਾਮ (ਡੰਕੇ) ਦ੍ਵਾਰਾ। ੨ ਖਰਚਾਮ ਉੱਤੇ। ੩ ਵਡੇ ਨਗਾਰੇ ਤੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਖਰਚਾਮ.

ਖਰਚਿ. ਖ਼ਰਚ ਕਰਦੇ. ਖ਼ਰਚਦੇ. "ਖਾਤ ਖਰਚਿ ਕਛੁ ਤੋਟਿ ਨ ਆਵੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਖ਼ਰਚਕੇ.

ਖਰਜ. ਗਧੇ ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਖੱਚਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੜਜ। ੪ ਖੜਜ (ਸ਼ਡ੍ਜ) ਸੁਰ ਵਾਲਾ ਤਾਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਖਰਚ। ੬ ਸੰ ਖਰ੍ਜ. ਧਾ—ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ. ਖੜਕਾ ਕਰਨਾ. ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ.

ਖਰਜੰਦਾਲ. ਕਠੋਰ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ ਜੱਲਾਦ. "ਤੁਰਕ ਕਹੈਂ ਖਰਜੰਦਾਲ ਪੰਥ ਹੈ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ)

ਖਰਣਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ। ੨ ਬਹਿਣਾ. ਵਗਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੜਨਾ.

ਖ਼ਰਦਰਾ. ਵਿ—ਖੁਰਦੜਾ. ਖਾਰਵਾਲਾ. ਖ਼ਾਰਦਾਰ.

ਖ਼ਰਦੂਖਨ. ਸੰ. ਖਰਦੂਸ਼ਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਤੂਰਾ. ਕਨਕ, ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਗਧਾ ਮਰਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਰ ਅਤੇ ਦੂਖਨ.

ਖਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਰਣਾ. "ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੜਨਾ. "ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਕਾਲਹਿ ਖਰਣਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਗ੍ਰਸਿ ਮੀਨਾ ਵਸਿਗਤ ਖਰਿਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) "ਜੰਜੀਰ ਬਾਂਧਿਕਰਿ ਖਰੇ ਕਬੀਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਖਰਬ. ਸੰ. ਖਰ੍ਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁਬੇਰ ਦੀ ਇੱਕ ਨਿਧਿ. ਲੀਲਾਵਤੀ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰੋੜ ਦਾ ਦਸ਼ ਗੁਣਾ ਅਰਬੁਦ, ਅਰਬੁਦ ਦਾ ਦਸ਼ ਗੁਣਾ ਅਬਜ, ਅਬਜ ਦਾ ਦਸ਼ ਗੁਣਾ ਖਰਬ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਮਹਾਪਦਮ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰ ਗੁਣਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਖਰਬ ਸੰਖ੍ਯਾ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖ੍ਯਾ. "ਲਾਖ ਅਰਬ ਖਰਬ ਦੀਨੋ ਦਾਨ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਾਮਨ. ਬਾਉਨਾ। ੩ ਵਿ—ਛੋਟਾ.

ਖਰਬੜ. ਮਰਾ. ਵਿ—ਉੱਚਾ ਨੀਵਾਂ. ਸਮਤਾ ਬਿਨਾ। ੨ ਊਚ ਨੀਚ. "ਖਰਬੜ ਹੋਏ ਖੁਦੀ ਖੁਆਰ." (ਭਾਗੁ)

ਖਰਬਾਹਨ
ਖਰਬਾਹਨਿ
ਖਰਬਾਹਨੀ } ਗਧੇ ਉੱਪਰ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੀਤਲਾਦੇਵੀ ਦਾ ਰੂਪ. ਖਰਵਾਹਨ. "ਖਰਬਾਹਨ ਉਹ ਛਾਰ ਉਡਾਵੈ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗਧੇ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਨਵਾਲੀ ਸ਼ੀਤਲਾ ਦੇਵੀ. ਖਰਵਾਹਿਨੀ.

ਖਰਬਾੜੂ. ਦੇਖੋ, ਖਰਬੜ। ੨ ਸੰ. ਉਰ੍ਵਾਰੁ. ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ. "ਖਰਬਾੜੂ ਖੀਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਖਰਬੂਜ਼ਾ. ਫ਼ਾ خربزہ ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰ

ਖ਼ੁਰਪੁਜ਼ਹ ਭੀ ਸਹੀ ਹੈ. ਸੰ. ਖਬੂੰਜ, ਉਵੌਂਰੁ ਅਤੇ ਦਸ਼ਾਂਗੁਲ. ਇਹ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫਸਲ ਦਾ ਫਲ ਹੈ, ਜੋ ਬੇਲ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਮਿਸਰ ਦੇ ਖਰਬੂਜੇ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਕਾਬੁਲੀ ਸਰਦਾ ਭੀ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਖਰਭਰ } **ਖਰਭਰੀ** } ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼ੋਭ. ਘਬਰਾਹਟ. ਖਲਭਲੀ. ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ. "ਅੰਧ ਧੁੰਧ ਜਗ ਖਰਭਰ ਪਰਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕੇਹਰਿ ਗਰਜਨ ਤੇ ਜਜੋਂ ਕਰੀ। ਹੋਇਂ ਪੁੰਜ, ਤੱਦਪਿ ਖਰਭਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਰੌਲਾ. ਸ਼ੋਰ.

ਖ਼ਰਮਸਤੀ. ਫ਼ਾ خرمستی ਸੰਗਯਾ—ਗਧੇ ਜੇਹੀ ਮਸ੍ਤੀ. ਊਧਮ। ੨ ਨਿਰਲੱਜ ਕਾਮਚੇਸ਼੍ਟਾ.

ਖਰਮੋਹਰਾ. ਫ਼ਾ خرمُہرہ ਸੰਗਯਾ—ਕੌਡੀ. ਵਰਾਟਿਕਾ.

ਖਰਲ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਝੰਗ ਦੇ ਜਿਲੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ। ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਸੰ. ਖਲ੍ਰ. ਪੱਥਰ ਦੀ ਕਿਸ਼ਤੀਨੁਮਾ ਕੂੰਡੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁਰਮਾ ਅਤੇ ਦਵਾਈ ਵੱਟੇ ਨਾਲ ਬਾਰੀਕ ਪੀਸੀਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਗਯਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਉਮਦਾ ਬਣਦੇ ਹਨ ਅਰ ਅੱਠ ਆਨੇ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਦੋ ਹਜਾਰ ਰੁਪਯੇ ਦੀ ਕੀਮਤ ਤਕ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

ਖਰਵਾਹਨ } **ਖਰਵਾਹਿਨੀ** } ਦੇਖੋ, ਖਰਬਾਹਨ.

ਖਰਵਾਰ. ਖਰਵਾਦਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਖਰਚਾਮ. "ਸੱਟ ਪਈ ਖਰਵਾਰ ਕਉ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਲਵਾੜਾ। ੩ ਸੰ. ਖਰਭਾਰ. ਉਤਨਾ ਭਾਰ ਜੋ ਗਧਾ ਉਠਾ ਸਕੇ. ਫ਼ਾ خروار ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮਨ ਚਾਰ ਸੇਰ ਪੱਕਾ ਭਾਰ 'ਖਰਵਾਰ' ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

ਖਰਵਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਖਲਵਾੜਾ.

ਖਰੜ. ਸੰਗਯਾ—ਖੜਕਾ। ੨ ਗੱਡੇ ਪੁਰ ਦਾਣੇ ਆਦਿਕ ਲੱਦਣ ਲਈ ਇੱਕ ਸਣੀ ਦਾ ਖੁਰਦਰਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੩ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ.

ਖਰਾ. ਵਿ—ਅਤਿ. ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ. "ਤੂ ਮੈ ਖਰਾ ਪਿਆਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) "ਆਏ ਖਰੇ ਕਠਿਨ ਜਮਕੰਕਰ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਵਡੇ ਕਰੜੇ।
੨ ਖਾਲਿਸ ਸ਼ੁੱਧ. ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ. "ਖੋਟੇ ਕਉ ਖਰਾ ਕਹੈ, ਖਰੇ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)
੩ ਸੱਚਾ। ੪ ਨਿਸ਼ਕਪਟ. ਛਲ ਰਹਿਤ।
੫ ਖਲੋਤਾ. ਖੜਾ. "ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਕੋ ਖਰਾ ਨ ਹੋਸੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਖਰਾਸ. ਸੰਗਯਾ—ਖਰ (ਖੁਰਦਰੀ)ਆਸ(ਚੱਕੀ). ਅਥਵਾ—ਖਰ (ਵਡੀ)ਆਸ(ਚੱਕੀ). ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਦੀ ਵਡੀ ਚੱਕੀ, ਜੋ ਬੈਲ ਆਦਿਕ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਤ਼ਾਕ਼ਤ ਨਾਲ ਚਲਾਈਦੀ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ خراش ਖ਼ਰਾਸ਼. ਝਰੀਟ. ਰਗੜ.

ਖ਼ਰਾਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ خراشیدن ਕ੍ਰਿ—ਛਿੱਲਣਾ. ਝਰੀਟਣਾ.

ਖਰਾਸੌਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚੂਹੜਕਾਣਾ.

ਖਰਾਹਟ. ਜਿਲਾ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ, ਤਸੀਲ ਪਾਕਪਟਨ ਥਾਣਾ ਟਿੱਬੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਾਕਪਟਨ ਤੋਂ ੧੨ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਹੈ.

ਖਰਾਜ. ਅ਼ خراج ਖ਼ਰਾਜ. ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ਰਜ (ਨਿਕਾਲਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁਆ਼ਮਲਾ. ਮਹਿਸੂਲ. ਟੈਕਸ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰਾਜ.

ਖ਼ਰਾਤ੍ਰ } **ਖ਼ਰਾਦ** } ਅ਼ خراط ਫ਼ਾ خراد ਸੰਗਯਾ—ਤਰਾਸ਼ਣ (ਛਿੱਲਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਇੱਕ ਲੁਹਾਰਾ ਅਤੇ ਤਖਾਣਾ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਧਾਤੁ ਅਤੇ ਕਾਠ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਗੋਲ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਘੜੀਦੀਆਂ ਹਨ. Lathe.

ਖ਼ਰਾਬ. ਅ਼ خراب ਵਿ—ਵੀਰਾਨ. ਉਜੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਬੁਰਾ. ਮੰਦ.

ਖ਼ਰਾਬੀ. ਫ਼ਾ خرابی ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ।
੨ ਬੁਰਾਈ.

ਖਰਾਯਤ. ਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੈਰਾਤ. "ਕੇਤਿਕ ਦੇਤ ਫਕੀਰ ਖਰਾਯਤ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖਰਾਰਿ } ਖਰ ਦੈਤ ਦਾ ਵੈਰੀ ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਖਰ।
ਖਰਾਰੀ } ੨ ਧਤੂਰਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਖਾਧੇ ਗਧਾ ਮਰਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਖਰਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਰਲ ੩. "ਚੂਨਾ ਸੂਖਮ ਪੀਸ ਖਰਾਲੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਖਰਲ ਵਿੱਚ.

ਖਰਾਲੇ. ਖਰਲ ਨਾਲ। ੨ ਖਰਲ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਖਰਾਲ.

ਖਰਾਂਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੜਾਉਂ. ਪਾਦੁਕਾ. "ਦੇਇ ਖਰਾਂਵ ਸਦਨ ਕੋ ਮੋਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖਰਨਾ ਅਤੇ ਖੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੜੀਆ.

ਖਰੀ. ਖਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਰਸਨਾ ਹਰਿਜਸ ਗਾਵੈ ਖਰੀ ਸੁਹਾਵਣੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਵਿਚ ਸਾਹੁਰੜੈ ਖਰੀ ਸੋਹਂਦੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਖਰ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਗਧੀ। ੩ ਵਿ—ਖਰ(ਗਧੇ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. "ਅਸਪੀ ਸ਼ੁਤਰੀ ਬਜਤ ਅਸੇਖਾ। ਪੀਲ ਖਰੀ ਨੌਬਤ ਨਹਿ ਲੇਖਾ." (ਸਲੋਹ) ਅਸਪ, ਸ਼ੁਤਰ, ਪੀਲ, ਖਰ ਪੁਰ ਲੱਦੀਆਂ ਨੌਬਤਾਂ ਵਜਦੀਆਂ ਹਨ.

ਖਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਖੜੀਆ.

ਖ਼ਰੀਤ਼ਾ. ਅ਼ خریطہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਥੈਲੀ। ੨ ਲਿਫ਼ਾਫ਼ਾ ਅਥਵਾ ਗੁਥਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਰਾਸਿਲਾ ਪਾਕੇ ਭੇਜਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਸ਼ਾਹੀ ਰਸਮੀ ਖ਼ਤ.

ਖ਼ਰੀਦ. ਫ਼ਾ خرید ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕ੍ਰਯ.

ਖਰੀਦਣਾ } ਫ਼ਾ خریدن ਖ਼ਰੀਦਨ. ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ.
ਖਰੀਦਨਾ } ਸੰ. क्रयण. "ਮੁੱਲਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ."(ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਖ਼ਰੀਫ਼. ਅ਼ خریف ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ.

ਖਰੁ. ਦੇਖੋ, ਖਰ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਮੂਰਖ। ੩ ਬੇਰਹਮ। ੪ ਲੋਭੀ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੰਦ. ਦਾਂਤ। ੬ ਘੋੜਾ। ੭ ਸ਼ਿਵ। ੮ ਕਾਮਦੇਵ। ੯ ਅਹੰਕਾਰ.

ਖ਼ਰੂਜ. ਅ਼ خروج ਬਾਹਰ ਆਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨਿਕਲਣਾ. "ਨਾਨਕ ਕੀਆ ਖਰੂਜ." (ਮਗੋ) ਦੇਖੋ, ਖਾਰਿਜ.

ਖਰੂਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਰਮਸ੍ਤੀ. ਖਰਊਧਮ.

ਖਰੇ. ਦੇਖੋ, ਖਰਾ, ਖਰਨਾ ਅਤੇ ਖੜਨਾ.

ਖਰੇਖਰੋਏ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪਹਿਰੇ ਪੁਰ ਖੜੇਹੋਏ, ਚੌਕੀ-ਪਹਿਰਾ ਦਿੰਦੇ। ੨ ਖੜੇ ਹੋਇਆਂ. ਖਲੇ ਖਲੋਤੇ. "ਖਰੇਖਰੋਏ ਬੈਠਤ ਊਠਤ ਮਾਰਗ ਪੰਥਿ ਧਿਆਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਰੋਆ. ਖੜਾ. ਦੇਖੋ, ਖਲੋਤਾ.

ਖ਼ਰੋਸ਼. ਫ਼ਾ خروش ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ੋਰ. ਡੰਡ. ਰੌਲਾ.

ਖ਼ਰੋਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ خروشیدن ਕ੍ਰਿ—ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਣਾ. ਡੰਡ ਪਾਉਣੀ.

ਖਰੋਟ. ਦੇਖੋ, ਅਖਰੋਟ. "ਖਰੇ ਖਰੋਟ ਸੁ ਦਲਗਨ ਹਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਰ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਖਹਿਰਾ.

ਖਲ. ਸੰ. खल्. ਧਾ—ਬਟੋਰਨਾ—ਕੱਠਾ ਕਰਨਾ—ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਕਰਨਾ—ਹਿੱਲਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਲਹਾਨ. ਪਿੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਣੇ ਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਜਾਣ, ਅਥਵਾ ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਹਿਲਾਇਜਾਕੇ ਗਾਹੇ ਜਾਣ. "ਲੈ ਤੰਗੁਲੀ ਖਲ ਦਾਨਨ ਜਯੋਂ ਨਭ ਬੀਚ ਉਡਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖਰਲ। ੪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੫ ਤਿਲ ਅਥਵਾ ਸਰੋਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਫੋਗ, ਜੋ ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣ ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ। ੭ ਆਕਾਸ਼ ਜੇਹਾ ਹੈ ਰੰਗ ਜਿਸ ਦਾ, ਤਮਾਲ ਬਿਰਛ। ੮ ਵਿ—ਨੀਚ. ਦੁਸ਼੍ਟ. "ਖਲ ਮੂਰਖ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਕਰਬੋ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੯ ਨਿਰਦਯ. ਬੇਰਹਮ।

੧੦ ਦੇਖੋ, ਖੱਲ.

ਖਲਹਲ | ਖਲਹਲੁ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਬਰਾਹਟ. ਦਹਲ. ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ. "ਦਿਲ ਖਲਹਲੁ ਜਾਕੈ ਜਰਦ ਰੂ ਬਾਨੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਜਿਸ ਦੇ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਖਲਬਲੀ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਵੰਨੀ (ਵਰਣ) ਜ਼ਰਦ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖ਼ਲਲ.

ਖਲਹਾਨ | ਖਲਹਾਨੁ ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨. ਫ਼ਾ ਖ਼ਿਰਮਨ. "ਬਿਨੁ ਕਣ ਖਲਹਾਨੁ ਜੈਸੇ ਗਾਹਨ ਪਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਲਿਹਾਨ.

ਖ਼ਲਕ. ਅ਼ خلق ਖ਼ਲਕ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਚਨਾ. ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ. "ਖਾਲਿਕ ਖਲਕ, ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੈਦਾ ਕਰਣਾ. ਰਚਣਾ.

ਖ਼ਲਕਤ. ਅ਼ خلقت ਖ਼ਲਕ਼ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੰਸਾਰ. ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ.

ਖਲਖੰਡਕ | ਖਲਖੰਡਨ ਵਿ—ਦੁਸ਼੍ਟਾਂ ਦੇ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਖਲਖੰਡਨੀ. ਵਿ—ਦੁਸ਼੍ਟਾਂ ਦੇ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਪਾਣ. (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਖਲਖੰਡਨ (ਕ੍ਰਿਪਾਣ) ਧਾਰਣ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਖ਼ਲਜੀ. خلجی ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖ਼ਲਜ ਨਗਰ ਹੈ ਉਸ ਥਾਂ ਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਖ਼ਲਜੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਜਲਾਲੁੱਦੀਨ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਖ਼ਲਜੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਸਨ ੧੨੯੦ ਤੋਂ ੧੩੨੦ ਤੀਕ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਖਲਨ. ਦੇਖੋ, ਸਖਲਨ। ੨ ਖਲੋਣਾ. ਖੜੇ ਹੋਣਾ। ੩ ਖਲਾਂ ਨੂੰ। ੪ ਖਲਾਂ ਨੇ.

ਖ਼ਲਫ਼. ਅ਼ خلف ਵਿ—ਪਿੱਛੇ ਆਉਣ ਵਾਲਾ. ਅਨੁਚਰ। ੨ ਵਾਰਿਸ. ਮਾਲਿਕ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੪ ਬੇਟਾ. ਪੁਤ੍ਰ.

ਖਲਮਾਰਕ. ਵਿ—ਦੁਸ਼੍ਟ ਨੂੰ ਮਾਰਨਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਖਲਮੂਰਖ. ਨੀਚ (ਦੁਸ਼੍ਟ) ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ ਵਿਦ੍ਯਾ ਰਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੮.

ਖਲਰਾ | ਖਲਰੀ ਦੇਖੋ, ਖਲੜਾ—ਖਲੜੀ। ੨ ਸੁਲਤਾਨ (ਸਖੀ ਸਰਵਰ) ਦੇ ਭਗਤਾਂ ਦੇ ਗਲ ਪਹਿਰੀ ਖੱਲ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਖੂੰਡੀ ਲਟਕਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਖੂੰਡੀ ਖਲਰਾ ਗਲ ਮਹਿ ਧਰੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖ਼ਲਲ. ਅ਼ خلل ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੨ ਵਿਘਨ। ੩ ਖ਼ਰਾਬੀ. "ਖਲਲ ਨਿਜਦਲ ਪਰਜੋ ਸ੍ਵਾਮੀ." (ਸਲੋਹ)

ਖਲਵਾਇਆ. ਕ੍ਰਿ—ਖੜਾ ਕਰਵਾਇਆ. "ਭਗਤਾ ਅਗੈ ਖਲਵਾਇਆ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਖਾਦਨ ਕਰਵਾਇਆ. ਭੋਜਨ ਕਰਵਾਇਆ.

ਖ਼ਲਵਾਰਾ | ਖਲਵਾੜਾ ਖਲ (ਪਿੜ) ਦਾ ਵਲਗਣ. ਪਿੜਮੰਡਲ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨. ਖ਼ਿਰਮਨ. "ਖੇਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਉਜੜੈ ਖਲਵਾੜੇ ਕਿਆ ਥਾਉ?" (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) "ਸਭ ਕੂੜੈ ਕੇ ਖਲਵਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਲੜਾ | ਖਲੜੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਰਮ. ਤੁਚਾ. ਖਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਲ। ੨ ਚੰਮ ਦੀ ਥੈਲੀ. "ਭਉ ਤੇਰਾ ਭਾਂਗ ਖਲੜੀ ਮੇਰਾ ਚੀਤ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੩ ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਖਪਰੀ. "ਖਲੜੀ ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਖਲਾ. ਵਿ—ਖੜਾ. ਖਲੋਤਾ. "ਸਾਜਨੁ ਸਭਕੈ ਨਿਕਟਿ ਖਲਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਖਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਜੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਅਮੇਧ ਖਲਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਖਲ ੮। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੱਲ.

ਖਲਾਸ. ਅ਼ خلاص ਖ਼ਲਾਸ. ਵਿ—ਨਿਰਬੰਧ. ਮੁਕਤ. ਆਜ਼ਾਦ. ਖਲਾਸਾ. "ਦਰਗਹਿ ਹੋਇ ਖਲਾਸ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਖਲਾਸ ਚਮਾਰਾ." (ਗਉ)

ਖਲਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਖਲ਼ਾਸ ਅਤੇ ਖੁਲਾਸਾ.

ਖਲਾਸੀ. ਫ਼ਾ خلاصی ਖ਼ਲਾਸੀ. ਸੰਗਯਾ—ਰਿਹਾਈ. ਛੁਟਕਾਰਾ. ਮੁਕਤਿ. "ਤਿਸੁ ਭਈ ਖਲਾਸੀ ਹੋਈ ਸਗਲ ਸਿਧਿ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਜਹਾਜ ਦਾ ਉਹ ਨੌਕਰ, ਜੋ ਬੰਦਰ ਵਿੱਚ ਬੱਧੇ ਜਹਾਜ ਦਾ ਬੰਧਨ ਖੋਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ੩ ਤੰਬੂ ਦੇ ਰੱਸੇ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਖ਼ੇਮੇ ਅਤੇ ਕਨਾਤ ਨੂੰ ਲਪੇਟਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ.

ਖਲਾਸੁ. ਦੇਖੋ, ਖਲਾਸ. "ਜਿਨ ਕੌ ਸਾਧੂ ਭੇਟੀਐ ਸੋ ਦਰਗਹ ਹੋਇ ਖਲਾਸੁ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਖਲਾਫਤ. ਖਲੀਫਾ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਖਲੀਫਾ ਦਾ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਲੀਫਾ.

ਖਲਾਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਾਦਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਵਾਉਣਾ. "ਖਲਾਵੈ ਭੋਜਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਖਲਿ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਪਿੱਛੋਂ ਤਿਲ ਸਰਸੋਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਫੋਗ. "ਨਾ ਖਲਿ ਭਈ ਨਾ ਤੇਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਖਲ ਅਤੇ ਖਲਿ ਦੋਵੇਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਲ.

ਖਲਿਆ. ਖੜੋਤਾ. ਖੜਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖੜੋਣ ਸਮੇਂ. ਖਲੋਤਿਆਂ. "ਸੋਵਤ ਬੈਸਤ ਖਲਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਖਲਿਆਨ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨ ਅਤੇ ਖਲਿਹਾਨ.

ਖਲਿਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖੜੋਕੇ. ਖੜੇ ਹੋਕਰ. "ਖਲਿਇ ਕੀਚੈ ਅਰਦਾਸਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੨)

ਖਲਿਹਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨। ੨ ਸੰ. ਖਲਿਨੀ. ਪਿੜਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਕਈ ਖਲਸ੍ਥਾਨ (ਪਿੜ) ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ.

ਖਲਿਹਾਨਿ. ਖਲਹਾਨ (ਪਿੜ) ਵਿੱਚ. "ਕੋਈ ਵਾਹੇ ਕੋ ਲੁਣੇ ਕੋ ਪਾਏ ਖਲਿਹਾਨਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੧)

ਖਲਿਤ. ਦੇਖੋ, ਸਖਲਿਤ.

ਖਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖਲ ੨ ਅਤੇ ਖਲਿ। ੨ ਵਿ—ਖੜੋਤੀ. "ਹਥ ਜੋੜਿ ਖਲੀ ਸਭਿ ਹੋਈ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮੂੰਹ ਦੇ ਖ (ਛਿਦ੍ਰ) ਵਿੱਚ ਜੋ ਲੀਨ (ਲੁਕੀ) ਹੋਵੇ, ਕਵਿਕਾ. ਲਗਾਮ. ਕੜਿਆਲਾ.

ਖ਼ਲੀਕ਼. ਅ਼ خلیق ਵਿ—ਖ਼ੁਲਕ਼ (ਚੰਗੇ ਸੁਭਾਉ) ਵਾਲਾ.

ਖ਼ਲੀਜ. ਅ਼ خلیج ਸੰਗਯਾ—ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਅੰਦਰ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਾਸੇ ਜਮੀਨ ਅਤੇ ਚੌਥੇ ਪਾਸੇ ਸਮੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Bay। ੨ ਛੋਟਾ ਜਹਾਜ.

ਖਲੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਖਰੀਤਾ.

ਖਲੀਤੀ. ਛੋਟਾ ਖਰੀਤਾ. ਥੈਲੀ. "ਰੀਤੀ ਰਾਮ ਨਾਮ ਤੇ ਰਹੀ ਜੋ ਬਿਨ ਕਾਮ, ਤੌ ਯੇ ਖਾਰਿਜ ਖਰਾਬ ਹਾਲ ਖਾਲ ਕੀ ਖਲੀਤੀ ਹੈ." (ਗ੍ਵਾਲ) ਦੇਖੋ, ਖਰੀਤਾ.

ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ. ਅ਼ خلیفہ ਖ਼ਲਫ਼ ਪਦ ਤੋਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਪਿੱਛੇ ਛੱਡਣਾ. ਭਾਵ ਇਹ ਕਿ ਆਪਣਾ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਿ ਆਪਣੀ ਗੈਰਹਾਜਿਰੀ ਵਿੱਚ ਮੁਕੱਰਰ ਕਰਨਾ. ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮੁਖੀਏ, ਪੈਗੰਬਰ ਦੀ ਥਾਂ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਏ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਸੰਗਯਾ ਹੈ. *

ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਮੱਕੇ ਵਿੱਚ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚਾਰ ਸਨ:—

(੧) ابوبکر ਅਬੂਬਕਰ. ਇਹ ਹਿਜਰੀ ਸਨ ੧੧ ਵਿੱਚ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਰਸੂਲਅੱਲਾ, ੬੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮੁਕ਼ਰਰ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਆਯਸ਼ਾ" ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਕੇਵਲ ਸਵਾ ਦੋ ਵਰ੍ਹੇ ਖਲੀਫਾ ਰਹਿਕੇ ੨੩ ਅਗਸ੍ਤ ਸਨ ੬੩੪ ਨੂੰ ਮਦੀਨੇ ਮਰਗਿਆ.

(੨) عمر ਉਮਰ. ਖ਼ੱਤ਼ਾਬ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਹ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੧੩ ਵਿੱਚ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾਂ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਇਹ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਤੀਜੀ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਹ਼ਫ਼ਸਾ" ਦਾ

* ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦਾ ਅਰਥ ਨਾਯਬ ਭੀ ਹੈ. ਕੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਆਦਮ ਅਤੇ ਦਾਊਦ ਲਈ 'ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ' ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਾਨ ਸੂਰਤ ੨ ਆਯਤ ੨੯, ਅਤੇ ਸੂਰਤ ੩੮ ਆਯਤ ੨੫.

ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਖ਼ਿਤਾਬ ਅਮੀਰੁਲਮੋਮਿਨੀਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਫ਼ਾਰਸ ਅਤੇ ਮਿਸਰ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ. Alexandria ਦਾ ਜਗਤਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੁਸਤਕਾਲਯ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਭਸਮ ਕਰਦਿੱਤਾ, ਕਿ ਜੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕ਼ੁਰਾਨ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ, ਤਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜੇ ਕ਼ੁਰਾਨ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ ਤਦ ਉਹ ਮਤਲਬ ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਆਚੁਕਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਰੱਖਣੀਆਂ ਲਾਭਦਾਇਕ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਨੇ ਜੈਰੂਸ਼ਲਮ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਮਸਜਿਦ (ਮਸੀਤ) ਬਣਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਤੀਕ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਬੁਲਾਈ-ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸੇ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦੀ ਸ਼ਰਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਨੂਨ ਬਣਾਏ. ੩ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੬੪੪ ਨੂੰ ਜਦਕਿ ਇਮਾਮ ਉਮਰ ਸਵੇਰ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਮਸਜਿਦ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹ ਰਿਹਾ ਸੀ,ਉਸ ਵੇਲੇ ਫਿਰੋਜ਼ ਗ਼ੁਲਾਮ ਨੇ ਖ਼ੰਜਰ ਨਾਲ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਪਿੱਛੋਂ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

(੩) عثمان ਉਸ਼ਮਾਨ. ਅ਼ੱਫ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਹ ਸਨ ਹਿਜਰੀ ੨੪ ਵਿੱਚ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਮੁਕ਼ੱਰਰ ਹੋਇਆ. ਉਸਮਾਨ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਰੁਕੀਅਹ ਅਤੇ ਉੱਮੁਕੁਲਸੂਮ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਅਬੂਬਕਰ ਦੇ ਬੇਟੇ ਮੁਹੰਮਦ ਨੇ ਮਦੀਨੇ ਵਿੱਚ ੩੦ ਜੂਨ ਸਨ ੬੬੫ ਵਿੱਚ ਕਤਲ ਕਰਦਿੱਤਾ.

(੪) علی ਅ਼ਲੀ. ਇਹ ਅਬੂਤਾਲਿਬ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਫ਼ਾਤ਼ਿਮਾ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੫੯੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਚੌਥਾ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ, ਪਰ ਕਰੀਬ ਪੰਜ ਵਰ੍ਹੇ ਖ਼ਲਾਫ਼ਤ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਅਹੁਦੇ ਨੂੰ ਛੱਡਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋਇਆ. ਕੂਫਾ ਦੇ ਮਕਾਮ ਅਬਦੁੱਰਹ਼ਮਾਨ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਧਾਰ ਨਾਲ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅਲੀ ਜਖਮੀ ਹੋਕੇ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੬੬੧ ਵਿੱਚ ਮਰਗਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਕ਼ਬਰ "ਨਜਫ਼" ਨਾਮਕ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੀਰਥ ਹੈ. ਇਮਾਮ ਅਲੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ੧੮ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ੧੮ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ ਹੋਈਆਂ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਫ਼ਾਤਿਮਾ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਤਿੰਨ ਪੁਤ੍ਰ—ਹਸਨ, ਹੁਸੈਨ ਅਤੇ ਮੁਹਸਿਨ ਸਨ.

ਇਹ ਚਾਰੇ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਚਾਰਯਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਪੰਜਵਾਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅਲੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹਸਨ ਕੇਵਲ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਦਮਿਸ਼ਕ਼ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ੧੪ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਨ ੬੬੧ ਤੋਂ ਸਨ ੭੪੯ ਤੀਕ ਖ਼ਲਾਫ਼ਤ ਕੀਤੀ. ਫੇਰ ਖ਼ਲਾਫ਼ਤ ਬਗਦਾਦ ਦੇ ਹਾਕਿਮਾਂ ਪਾਸ ਚਲੀ ਗਈ, ਜੋ ਸਨ ੭੫੦ ਤੋਂ ਸਨ ੧੨੫੮ ਤੀਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਬਜੇ ਰਹੀ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਖ਼ਲਾਫ਼ਤ ਰੂਮ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਆਗਈ.

੧੨ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਰੂਮ ਦੀ ਕ਼ੌਮੀਸਭਾ (The Grand National Assembly) ਨੇ ਸੁਲਤਾਨ ਵਾਹਿਦੁੱਦੀਨ ਤੋਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਖੋਹਕੇ ਅਬਦੁਲਮਜੀਦ ਨੂੰ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਬਣਾਇਆ,ਅਤੇ ਸਲਤ-ਨਤ ਦਾ ਕੰਮ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਦੇ ਹੱਥ ਕੁਝ ਨਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ, ਕੇਵਲ ਧਰਮ ਦਾ ਆਗੂ ਉਸ ਨੂੰ ਥਾਪਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਾਰਚ ੧੯੨੪ ਵਿੱਚ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ ਦਾ ਭੋਗ ਹੀ ਪਾਦਿੱਤਾ.

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਖ਼ਲੀਫ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਅਰਬ, ਮਿਸਰ, ਫਾਰਸ, ਰੂਮ ਆਦਿ ਦੇ ਅਨੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈਂ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਖਲੀਫ਼ਾ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਕਈ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਲਾਉੱਦੀਨ ਖ਼ਲਜੀ ਅਤੇ ਮੁਗਲ ਅਕਬਰ ਆਦਿ ਭੀ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈਂ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਲਿਖਦੇ ਸਨ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਦਾਰੁਲਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ.

ਸੁੰਨੀਮਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਕ਼ੁਰੈਸ਼ ਵੰਸ਼ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਜ਼ਾਤਿ ਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ. ਸ਼ੀਅ਼ਹਮਤ ਦੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਦਾ ਅ਼ਲੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਹੋਣਾ ਯੋਗ ਸਮਝਦੇ ਹਨ.

ਖਲੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਿਲਾਰੀ. ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਨਟ। ੩ ਭੰਡ. ਮਖ਼ੌਲੀਆ.

ਖ਼ਲੀਲ. ਅ਼ خلیل ਸੱਚਾ ਮਿਤ੍ਰ. "ਇਬਰਾਹੀਮ ਖਲੀਲ ਪਗੰਬਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖ਼ਲੀਲ ਖ਼ਾਂ. ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਜ-ਹਜ਼ਾਰੀ ਮਨਸਬਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਸਾਦਾ ੫.

ਖਲੁ. ਸੰ. ਵਯ-ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ. ਸਵਾਲ। ੨ ਨਿਸ਼ੇਧ. ਖੰਡਨ। ੩ ਕਾਰਣ. ਸਬਬ। ੪ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਕੇ. ਨਿਰਸੰਦੇਹ. "ਇਨ ਦੂਤਨ ਖਲੁ ਬਧੁਕਰਿ ਮਾਰਿਓ." (ਜੈਤ ਰਵਿਦਾਸ)

ਖਲੋਆ, ਖਲੋਇਅੜਾ, ਖਲੋਹਾ, ਖਲੋਤਾ. ਖੜਾ ਹੋਇਆ. ਖੜੋਤਾ. ਖੜਾ. "ਨਿਕਟਿ ਖਲੋਇਅੜਾ ਮੇਰਾ ਸਾਜਨੜਾ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਵਿਚਿ ਕਰਤਾਪੁਰਖੁ ਖਲੋਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਅਗੈ ਆਇ ਖਲੋਹਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਖਲਿਹਾਨ (ਪਿੜ) ਵਿੱਚ. "ਖੇਤਿ ਸਰੀਰਿ ਜੋ ਬੀਜੀਐ ਸੋ ਅੰਤਿ ਖਲੋਆ ਆਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) ਜੋ ਖੇਤ ਬੀਜੀਐ, ਸੋ ਹੀ ਪਿੜ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗਾ.

ਖਲੋਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੜੋਵਨਾ.

ਖੱਲ. ਸੰ. खल्ल. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਟੋਆ। ੨ ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ। ੩ ਮਸ਼ਕ. ਚਮੜੇ ਦਾ ਥੈਲਾ. "ਭਉ ਖਲਾ ਅਗਨਿ ਤਪ ਤਾਉ." (ਜਪੁ) ੪ ਚੰਮ. ਚਮੜਾ। ੫ ਸੰ. ਖਲ੍ਵ. ਦਵਾਈ ਪੀਹਣ ਅਤੇ ਕੁੱਟਣ ਦੀ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ ਦੀ ਉਖਲੀ. ਹਾਵਨ. ਖਰਲ.

ਖ਼ੱਲਾਕ਼. ਅ਼ خلّاق ਵਿ—ਖ਼ਾਲਿਕ਼. ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਰਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖਲਕ.

ਖੱਲੀ. تشنّج ਤਸ਼ੱਨੁਜ. Convulsions. ਇਹ ਵਾਤ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਰੋਗ ਹੈ. ਬਾਹਾਂ ਪਿੰਜਣੀਆਂ ਆਦਿਕ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਪੱਠਿਆਂ ਦੀ ਖਿੱਚ ਹੋਕੇ ਖੱਲੀਆਂ ਪੈਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ. ਹੈਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰੋਗ ਭਾਰੀ ਦੁੱਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਾਰਾਯਣੀ ਆਦਿਕ ਤੇਲਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਮਾਲਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦੇਣ ਵਾਲੀਆਂ ਵਸਤੂਆਂ ਖਾਧੀਆਂ ਜਾਣ। ੨ ਫੋੜੇ ਅਥਵਾ ਜਖਮ ਦੇ ਕਾਰਣ ਚੱਡਿਆਂ ਦੀ ਗਿਲਟੀਆਂ ਫੁੱਲਣ ਨੂੰ ਭੀ ਖੱਲੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖੱਲੂ. ਦੇਖੋ, ਖੱਲ। ੨ ਖੱਲ ਉਤਾਰਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਖੱਲ ਦਾ, ਦੇ. "ਮੇਰੀ ਖੱਲੂ ਮੌਜੜੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੰਢਾਂਦੇ." (ਭਾਗੁ)

ਖਵ. ਦੇਖੋ, ਖਵਣ.

ਖਵਣ, ਖਵਣਾ, ਖਵਣੁ. ਕ੍ਰਿ—ਸਹਾਰਨਾ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰਨਾ. "ਪ੍ਰਭੁ ਦਾਸ ਕਾ ਦੁਖੁ ਨ ਖਵਿਸਕਹਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਨਿੰਦਕ ਸਾਕਤ ਖਵ ਨ ਸਕੈ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੪) "ਨਿਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਖਵਣੁ ਗੁਣੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਖੋ, ਵੇਸ. "ਖਵੇ ਨ ਵੰਞਨਿ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਸਹਾਰੇ ਨਹੀ ਜਾਂਦੇ. "ਏਕੁ ਬੋਲੁ ਭੀ ਖਵਤੋ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਇੱਕ ਵਾਕ ਭੀ ਸਹਾਰਿਆ ਨਹੀ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੨ ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨਾ. ਮੁਆਫ ਕਰਨਾ। ੩ ਖਪਣਾ. ਜਜ਼ਬ ਹੋਣਾ. "ਆਵਟਣੁ ਆਪੇ ਖਵੈ ਦੁਧ ਕਉ ਖਪਣ ਨ ਦੇਇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਖਵਲਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਵਾਉਣਾ. ਖੁਲਾਨਾ. "ਜੋ ਬੀਜੈ ਸੋ ਖਵਲਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਵਾਸ. ਅ਼ خوّاص ਖ਼ੱਵਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ਾਸ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਮੰਤ੍ਰੀ ਨਫਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਾਹੀ ਸੇਵਕ। ੨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣ। ੩ ਅ਼ خبّاس ਖ਼ੱਬਾਸ. ਸ਼ੇਰ। ੪ ਗ਼ੁਲਾਮ। ੫ ਲੁਟੇਰਾ. ਡਾਕੂ. "ਕੀਨੇ ਖਰਾਬ ਖਾਨੇ ਖਵਾਸ." (ਅਜਰਾਜ) ੬ ਫ਼ਾ خواس ਵਿ—ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅਰਦਾਸੀਆ.

ਖਵਾਸੀ. ਫ਼ਾ خوّاصی ਖ਼ੱਵਾਸੀ. ਸੇਵਕ ਦਾ ਕਰਮ. ਸੇਵਾ. "ਨਾਰਦ ਸਾਰਦ ਕਰਹਿ ਖਵਾਸੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਹੌਦੇ ਅਥਵਾ ਬੱਘੀ ਰਥ ਆਦਿਕ ਪਿੱਛੇ ਸੇਵਕ ਦੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਥਾਂ। ੩ ਖ਼ਵਾਸ ਲੋਕ. ਖਵਾਸਮੰਡਲੀ. "ਕਿਆ ਲਸਕਰ ਕਿਆ ਨੇਬ ਖਵਾਸੀ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਖਵਾਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਵਾਉਣਾ. ਖਾਦਨ ਕਰਾਉਣਾ. "ਏਸ ਨੋ ਕੂੜ ਬੋਲਿ ਕਿ ਖਵਾਲੀਐ?" (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਖਵਿ. ਦੇਖੋ, ਖਵਣ। ੨ ਸਹਾਰਕੇ. ਬਰਦਾਸ਼੍ਤ ਕਰ

ਖਵੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਰੁੱਖਾ ਘਾ

ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਸਰਕੁੜੇ ਜੇਹੀ ਛੋਟੀ ਬੱਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਖਵ੍ਹੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖਵੀਸ / **ਖਵੀਸਨੀ** } ਜਿੰਨ. ਦੇਉ. ਦੇਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਖਬੀਸ. "ਖਵੀਸਨੀ ਪਿਸਾਚਨੀ ਬਿਤਾਲ ਬੀਰ ਭੈਰਵੀ." (ਪੰਪ੍ਰ)

ਖ਼ਵੀਦ. ਫ਼ਾ خوید ਸੰਗਯਾ—ਜੌਂ ਅਥਵਾ ਕਣਕ ਦਾ ਬੂਟਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਜੇ ਬੱਲੀ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੀ. ਖ਼ੁਇਦ.

ਖਵੀਨ. ਦੇਖੋ, ਖਾਵੀਨ.

ਖਵ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਖਵੀ.

ਖੜ ਅਥਵਾ **ਖੜੁ.** ਦੇਖੋ, ਖੜਨਾ। ੨ ਸੰ. ਖਡ—ਖੜ. ਧਾਨਾਂ ਦੀ ਪਰਾਲੀ. "ਖੜੁ ਖਾਵਹਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੇਹਿ." (ਗੂਜ ਮ: ੧) ਸਿੰਧੀ. ਖੜੁ. ਖਲ. ਸਰਸ਼ਪ (ਸਰੋਂ) ਆਦਿ ਦਾ ਫੋਗ. ਖਲੀ। ੩ ਖੇਤੀ. "ਖੜੁ ਪਕੀ ਕੁੜ ਭਜੈ ਬਿਨਸੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੪ ਸੰ. ਖ਼੍ਰ—ਸ਼ਟ੍. ਛੀ. "ਧਰਣਿ ਸੁਵੰਨੀ ਖੜ ਰਤਨ ਜੜਾਵੀ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ "ਖੜ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ. ਘਾਹਰੂਪੀ ਰਤਨਾਂ ਨਾਲ ਜੜਾਉ ਭੂਮਿ. ਖਟਸੰਪੱਤਿ ਕਰਕੇ ਸੁਹਾਵੀ ਅੰਤਹਕਰਣਰੂਪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਖੜਸਨਿ. ਲੈਜਾਣਗੇ. "ਅਵਗਣ ਖੜਸਨਿ ਬੰਨਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ)

ਖੜਹੜ. ਸੰਗਯਾ—ਖੜਕਾਰ. ਖੜਕਾ.

ਖੜਕ. ਦੇਖੋ, ਖੜਕਾ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਨੇ ਖਰਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਧਮਧਾਨ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਂਗਰ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਇੱਕ ਬੋਹੜ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਖਰਕ ਗ੍ਰਾਮ ਨਿਯਗ੍ਰੋਧ* ਵਿਸਾਲਾ। ਤਹਾਂ ਜਾਇ ਡੇਰਾ ਗੁਰੁ ਡਾਲਾ॥" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੜਕਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਖਰਗਸਿੰਘ ਅਤੇ ਖੜਗਸਿੰਘ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਪੂਰਥਲਾ.

* ਨ੍ਯਗ੍ਰੋਧ. ਬੋਹੜ. ਵਟ.

ਖੜਕਾ / **ਖੜਕੁ** } ਸੰਗਯਾ—ਖੜਖੜ ਸ਼ਬਦ. ਖੜਕਾਰ. "ਘੂੰਘਰ ਖੜਕੁ ਤਿਆਗਿ ਵਿਸੂਰੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਧੜਕਾ. ਖਟਕਾ. ਦਹਿਲ. "ਹਉਮੈ ਅੰਦਰਿ ਖੜਕੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਖੜਗ. ਸੰ. ਖੜ੍ਗ—ਖੜ੍ਗ. ਸੰਗਯਾ—ਜੋ ਖੰਡਨ (ਭੇਦਨ) ਕਰੇ ਸੋ ਖੜਗ. ਦੇਖੋ, ਖੜ੍ ਧਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਸ਼੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ. ਧਨੁਰਵੇਦ ਅਨੁਸਾਰ ਖੜਗ ਚਾਰ ਅੰਗੁਲ ਚੌੜਾ ਅਤੇ ੫੦ ਅੰਗੁਲ ਲੰਮਾ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਖੜਗ ਚਲਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ (ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਹੱਥ) ੩੨ ਲਿਖੇ ਹਨ. "ਅਸਿ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੰਡੋ ਖੜਗ ਸੈਫ ਤੇਗ ਤਰਵਾਰ। ਰੱਛ ਕਰੋ ਹਮਰੀ ਸਦਾ ਕਵਚਾਂਤਕ ਕਰਵਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਜਗਤਵਿਨਾਸ਼ਕ (ਲੈ ਕਰਨਵਾਲਾ) ਮੰਨਕੇ ਮਹਾਕਾਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਖੜਗ ਆਇਆ ਹੈ. "ਨਮਸਕਾਰ ਸ੍ਰੀ ਖੜਗ ਕੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਖੜਗ ਗੋਦ ਮੈ ਤੁਮ ਕੋ ਪਾਯੋ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਗੈਂਡੇ ਦਾ ਸਿੰਗ। ੪ ਗੈਂਡਾ.

ਖੜਗਸਿੰਘ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਇੱਕ ਯੋਧਾ, ਜੋ ਜਰਾਸੰਧ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ, ਇਸ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸੈਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਸਤ ਦਿੱਤੀ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਛਲ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ. "ਤਿਹ ਭੂਪਤਿ ਕੋ ਮਿਤ੍ਰ ਇੱਕ ਖੜਗਸਿੰਘ ਤਿਹ ਨਾਮ। ਪੈਰੇ ਸਮਰ ਸਮੁਦ੍ਰ ਬਹੁ ਮਹਾਰਥੀ ਬਲਧਾਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਖਰਗਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗਰਮਿਤਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਸ਼ੇਰਪੰਜਾਬ ਦਾ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦਾਤਾਰਕੌਰਿ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੮੬੦ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੯੬ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦੇ ਤਖ਼ਤ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਚਾਲਾਕ ਧਯਾਨਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਖ਼ਤੋਂ ਲਾਹਕੇ ਇਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਨੌਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਥਾਪਿਆ. ਖੜਗਸਿੰਘ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ ਗਮ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰ ਰਹਿਕੇ ੨੧ ਕੱਤਕ ਸੰਮਤ ੧੮੯੭ ਨੂੰ ੩੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਗੁਜ਼ਰਗਿਆ.

ਖੜਗਧਾਰੀ. ਵਿ—ਤਲਵਾਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ।

੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ਾਲਸਾ. ਕ੍ਰਿਪਾਣਧਾਰੀ। ੩ ਅਕਾਲ. ਮਹਾਕਾਲ.

ਖੜਗਧ੍ਵਜ. ਅਕਾਲ. ਖੜਗ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਪੁਰ. ਅਸਿਕੇਤੁ.

ਖੜਗਨੀ. ਸੰ. खड्गिनी. ਖੜਗ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ.)ਸਨਾਮਾ)

ਖੜਗਪਾਣਿ. ਤਲਵਾਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ, ਖ਼ਾਲਸਾ। ੨ ਅਕਾਲ. "ਖੜਗਪਾਣਿ ਖਲਦਲ ਬਲਹਰਣੰ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਖੜਗੀ. ਸੰ. खड्गिन्. ਵਿ—ਖੜਗ (ਤਲਵਾਰ) ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ. ਖ਼ਾਲਸਾ। ੩ ਗੈਂਡਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨੱਕ ਉੱਪਰ ਖੜਗ (ਸਿੰਗ) ਹੈ। ੪ ਸੰ. खड्गी. ਗੈਂਡੀ. ਗੈਂਡੇ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਖੜਗੁਣ. ਸੰ. षड्गुण—ਸ਼ੜ੍ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ ੩ ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਸ਼ਾਂਤਿ ਪਰਵ ਅ: ੬੯। ੨ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ, ਪਾਲਣਾ, ਸੰਘਾਰ ਕਰਨਾ, ਯਥਾਯੋਗ੍ਯ ਕਰਮਫਲ ਦੇਣਾ, ਖਿਮਾ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਸਰਵਗ੍ਯ ਹੋਣਾ. "ਖੜਗੁਣ ਈਸ੍ਵਰ ਪੁੰਨ ਅਤੁਲ ਬਲ." (ਦਿਲੀਪਰਾਜ)

ਖੜਗੀ. ਸੰ. षडङ्ग—ਸ਼ੜੰਗ. ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ. "ਖੜਗੀ ਅਸੇਖ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿਸੇਖ." (ਦੱਤਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੜਗ.

ਖੜਜ. ਸੰ. षड्ज—ਸ਼ੜ੍ਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਾਗ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸੁਰ, ਜੋ ਸ਼ਟ੍ (ਛੀ) ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਨੱਕ, ਕੰਠ, ਛਾਤੀ, ਤਾਲੂਆ, ਜੀਭ ਅਤੇ ਦੰਦ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਖੜਜ ਸੁਰ ਬਣਦਾ ਹੈ.* ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੇ ਮੋਰ ਦੀ ਧੁਨੀ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦੱਸੀ ਹੈ.

ਖੜਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਤਾਲ.

ਖੜਦੁਮ. ਵਿ—ਖੜੀ ਕੀਤੀ ਹੈ ਦੁਮ (ਪੂਛ) ਜਿਸ ਨੇ. ਉਮੰਗ ਅਥਵਾ ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਪਸ਼ੂ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਊਧਮ. ਖਰਮਸਤੀ.

ਖੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਲੈਜਾਣਾ. "ਅਵਗਣ ਖੜਸਨਿ ਬੰਨਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੨ ਖਲੋਣਾ. ਖੜੇ ਹੋਣਾ. "ਘਰਿ ਆਪਨੜੈ ਖੜੀ ਤਕਾਂ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੩ ਚੁਰਾਉਣਾ. ਹਰਣ.

ਖੜਪੈਂਚ. ਪੰਚ (ਨੰਬਰਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ) ਛੀਵਾਂ. ਭਾਵ—ਪੰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਹੀ ਛੀਵਾਂ ਬਣਨ ਵਾਲਾ. ਮੱਲੋਮੱਲੀ ਦਾ ਮੁਖੀਆ. ਕੂਹਣੀਮਾਰ.

ਖੜਭੜ. ਦੇਖੋ, ਖਲਭਲ. "ਖੜਭੜ ਬੀਰੰ." (ਸੂਰਜਾਵ)

ਖੜਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਖੜ ੪.

ਖੜਾ. ਵਿ—ਖਲੋਤਾ. "ਖੜਾ ਪੁਕਾਰੈ ਪਾਤਣੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਖੜਾਉਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਾਦੁਕਾ. ਖਰਾਂਵ. ਪਊਏ. ਅੰਗਿਰਸ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ "ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਤਪਸ੍ਵੀ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਜੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਪਊਏ ਪਾਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਘਰ ਤੀਕ ਭੀ ਜਾਵੇ, ਤਦ ਰਾਜਾ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰ ਕਟਵਾਦੇਵੇ." ਦੇਖੋ, ਸ਼ਲੋਕ ੫੧.

ਖੜਾਂਸਹਾਰੀ. ਸੰ. षडंशहारिन्. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਾਜਾ, ਜੋ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਉਪਜ ਤੋਂ ਛੀਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਛੀਵੇਂ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਵਟਾਈ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ.

ਖੜਾਨਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟਵਦਨ.

ਖੜਾਰੂ. ਵਿ—ਖੜਨ (ਲੈਜਾਣ) ਵਾਲਾ. "ਕਾਲ ਖੜਾਰੂ ਆਇ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) ਯਮ ਦੇ ਦੂਤ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲੇ ਆਏ. ਇਸ ਤੁਕ ਦਾ "ਕਾਲ ਖੜਾ ਰੂਆਇ." ਪਾਠ ਅਸ਼ੁੱਧ ਹੈ.

ਖੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਲੈਜਾਕੇ. "ਖੜਿ ਦਰਗਹਿ ਪੈਨਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖੜਨਾ.

ਖੜੀਅਸਿ. ਲੈਜਾਂਈਏਂਗੇ. "ਬਿਨ ਬੂਝੇ ਸਭ

---

* नासां कण्ठमुरस्तालु जिह्वां दन्तांश्च संश्रितः
षड्भ्यः संजायते यस्मात् तस्मात् षड्ज इति स्मृतः
(ਸੰਗੀਤ ਦਾਮੋਦਰ)

ਖੜੀਅਸਿ ਬੰਧਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖੜਨਾ.

ਖੜੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਿੱਟੀ ਮਿੱਟੀ. ਚਾਕ (chalk). ੨ ਵਿ—ਖੜਨ (ਲੈਜਾਣ) ਵਾਲਾ.

ਖੜੂ. ਦੇਖੋ, ਖੜ.

ਖੜੇਸਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਤਪਸ੍ਵੀ, ਜੋ ਰਾਤ ਦਿਨ ਖੜਾ ਹੀ ਰਹੇ, ਬੈਠੇ ਅਤੇ ਲੇਟੇ ਨਾ.

ਖੜੋਣਾ, ਖੜੋਵਣਾ ਕ੍ਰਿ—ਖੜੇ ਹੋਣਾ. "ਆਪਿ ਖੜੋਵਹਿ ਆਪਿ ਕਰ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਖੜੰਗ. ਸੰ. षडङ्ग . ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ.

ਖੜੰਗਯੋਗ. ਦਕ੍ਸ਼ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਅੱਠ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਯੋਗ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ ਲਿਖੇ ਹਨ:—
ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ, ਧ੍ਯਾਨ, ਪ੍ਰਤ੍ਯਾਹਾਰ, ਧਾਰਣਾ, ਤਰਕ ਅਤੇ ਸਮਾਧਿ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਯੋਗ ਖੜੰਗਯੋਗ ਹੈ। ੨ ਯੋਗ ਦੇ ਛੀ ਕਰਮ, ਜੋ ਯੋਗ-ਸਾਧਨ ਦਾ ਅੰਗ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਕਰਮ ੨.

ਖਾ. ਖਾਦਨੰਕੁਰੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਖਾਉ. ਖਾਹ.

ਖ਼ਾਂ. ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨ.

ਖਾਊ. ਵਿ—ਖਾਦਕ. ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੜੱਪੂ. ਕਿਸੇ ਦਾ ਧਨ ਮਾਲ ਖਾਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਰਿਸ਼ਵਤਖ਼ੋਰ.

ਖਾਇ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ. "ਭੋਗੀ ਹੋਵੈ ਖਾਇ." (ਸੂਹੀ ਮ:੧) ੨ ਸਹਾਰਦਾ ਹੈ. "ਮੁਹੇ ਮੁਹਿ ਪਾਣਾ ਖਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖਵਾਇ. ਖੁਲਾਕੇ. "ਮਾਤਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ ਪੁਤੁ ਖਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੪ ਖਾਕੇ. "ਖਾਇ ਖਾਇ ਕਰੈ ਬਦਫੈਲੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਖਾਇਆ. ਖਾਦਨ (ਭਕਣ) ਕੀਤਾ. ਖਾਧਾ. "ਘਰਿ ਘਰਿ ਖਾਇਆ ਪਿੰਡੁ ਵਧਾਇਆ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਕ੍ਸ਼ਯ (ਨਾਸ਼) ਹੋਇਆ। ੩ ਮੁੱਕਿਆ. "ਸੋ ਦੀਆ ਨ ਜਾਈ ਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੪ ਫ਼ਾ خایہ ਖ਼ਾਯਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼. ਫ਼ੋਤਾ. "ਤੇਰੇ ਪਤਿ ਕੇ ਦਸ ਖਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੩) ੫ ਆਂਡਾ. ਬੈਜ਼ਾ.

ਖਾਇਆ ਮੰਨਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਕੇ ਉਪਕਾਰ ਮੰਨਣਾ. ਖਾਕੇ ਕ੍ਰਿਤਗ੍ਯ ਹੋਣਾ. "ਕਹਿਆ ਸੁਣਹਿ ਨ ਖਾਇਆ ਮਾਨਹਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਖਾਇਕ, ਖਾਇਕੁ ਫ਼ਾ خایک ਸੰਗ੍ਯਾ—ਟਿੱਡਾ. ਪਤੰਗਾ। ੨ ਸੰ. ਆਖ੍ਯਾਯਿਕ. ਕਥੱਕੜ. ਗਪੌੜੂ. "ਜੇ ਕੋ ਖਾਇਕੁ ਆਖਣਿ ਪਾਇ." (ਜਪੁ) "ਥਾਉ ਨਾਹੀ ਖਾਇਕਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਖਾਦਕ. ਖਾਊ. ਪੇਟਦਾਸੀਆ.

ਖਾਇਣ. ਸੰ. खादन. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖਾਣਾ। ੨ ਭੋਜਨ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤਰਸੁ ਖਾਇਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਖਾਈ. ਖਾਧੀ. ਛਕੀ. "ਬਿਖੈ ਠਗਉਰੀ ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਖਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਾਤ. ਪਰਿਖਾ. ਖਨਿ. ਕੋਟ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪਾਣੀ ਠਹਿਰਣ ਲਈ ਖੋਦੀਹੋਈ ਖੰਦਕ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੈਰੀ ਅੰਦਰ ਦਾਖ਼ਿਲ ਨਾ ਹੋਸਕੇ. "ਲੰਕਾ ਸਾ ਕੋਟ ਸਮੁੰਦ ਸੀ ਖਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਖਾਣ ਵਾਲੀ. ਭਾਵ—ਤ੍ਰਿਸ਼੍ਨਾ. "ਲਹਬਰ ਬੂਝੀ ਖਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਲਹਬਰ.

ਖਾਸ. ਅ਼ خاص ਖ਼ਾਸ. ਵਿ—ਮੁੱਖ. ਪ੍ਰਧਾਨ. ਚੁਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼। ੨ ਫ਼ਾ خواہش ਖ਼੍ਵਾਹਿਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਛਾ. ਲੋੜ. "ਕਿਸੀ ਵਸ੍ਤੁ ਕੀ ਖਾਸ ਨ ਰਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਾਸਾ. ਖਾਵੇਗਾ. ਖਾਵਸਿ. "ਜੈਸਾ ਬੀਜਹਿ ਤੈਸਾ ਖਾਸਾ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਮੀਰਾਂ ਦੀ ਖਾਸ ਸਵਾਰੀ. ਪਾਲਕੀ. ਤਾਮਝਾਮ. ਸੁਖਪਾਲ. "ਖਾਸੇ ਕੋ ਉਚਵਾਇ ਚਲੇਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਫ਼ਾ خاصہ ਖ਼ਾਸ੍ਹ. ਨੈਨਸੁਕ. ਪਤਲਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੪ ਵਿ—ਉੱਤਮ ਉਮਦਾ. "ਜਿਸ ਸਿਰਪਾਉ ਪਇਆ ਗਲਿ ਖਾਸਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੫ ਅਰੋਗ। ੬ ਅ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.

ਖਾਂਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਂਸਾ.

ਖਾਸਿਯਤ. ਅ਼ خاصیت ਖ਼ਾਸਿਯਤ. ਖ਼ਾਸ ਬਾਤ। ੨ ਆਦਤ. ਸੁਭਾਉ। ੩ ਖ਼ਾਸ ਅਸਰ. ਤਾਸੀਰ.

ਖਾਂਸੀ. ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. काश ਅਤੇ कास. سُعال ਸੁਆ਼ਲ. Cough. ਖੰਘ. ਇਹ ਰੋਗ ਬਹੁਤ ਖਟਿਆਈਆਂ ਦੇ ਸੇਵਨ, ਤੱਤੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਕੇ ਠੰਢਾ ਪਾਣੀ ਪੀਣ, ਧੂੰਆਂ ਅਤੇ ਧੂੜ ਨਾਸਾਂ ਦੇ ਰਾਹ ਅੰਦਰ ਜਾਣ, ਰੁੱਖੇ ਬੇਹੇ ਭੋਜਨ ਖਾਣ, ਗੰਦੇ ਥਾਂ ਰਹਿਣ ਅਤੇ ਰੇਜਸ਼ ਦੇ ਹੋਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਪੁਰਾਣੇ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਜਦ ਬੀਮਾਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਛਾਤੀ ਨੂੰ ਠੰਢ ਲਗਣ ਤੋਂ ਬੀ ਖਾਂਸੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਵਿਚਾਰਕੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਇਹ ਸਾਰੇ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਜੜ ਹੈ. ਪੰਜਾਬੀ ਕਹਾਉਤ ਹੈ—"ਰੋਗਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਖਾਂਸੀ, ਝਗੜਿਆਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹਾਂਸੀ."

ਖਾਂਸੀ ਦੇ ਰੋਗੀ ਦੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਅਵਾਜ ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਭੱਜੇ ਬਰਤਨ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਛਾਤੀ ਵਿੱਚ ਖਿੱਚ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਸਾਹ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਆਂ ਬਲਗਮ ਨਾਲ ਭਰਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਗਲ ਅਤੇ ਜੀਭ ਉੱਤੇ ਕੰਡੇਜੇਹੇ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮੱਥੇ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਘਟਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਖਾਂਸੀ ਦੇ ਕਈ ਕਾਰਣ ਅਤੇ ਭੇਦ ਹਨ. ਸਿਆਣੇ ਹਕੀਮ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ—

(੧) ਬਾਂਸੇ ਦੇ ਹਰੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਰਸ ਸ਼ਹਿਦ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ.

(੨) ਮੁਲੱਠੀ, ਬਹੇੜੇ ਦੀ ਛਿੱਲ, ਨਸ਼ਾਸਤਾ, ਕਤੀਰਾ ਗੂੰਦ, ਮਿਸ਼ਰੀ ਸਭ ਸਮਾਨ ਤੋਲ ਦੇ ਲੈਕੇ ਝਾੜਬੇਰੀ ਦੇ ਬੇਰ ਜਿੱਡੀ ਗੋਲੀ ਬਣਾਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਰਸਾ ਚੂਸਣਾ.

(੩) ਅਦਰਕ ਦੇ ਰਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ.

(੪) ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ, ਅਫੀਮ, ਮਿਸ਼ਰੀ, ਕੱਥ, ਕਿੱਕਰ ਦਾ ਗੂੰਦ, ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਲੈਕੇ ਪੀਸਕੇ ਰੱਤੀ ਰੱਤੀ ਦੀਆਂ ਗੋਲੀਆਂ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਸੌਣ ਵੇਲੇ ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ.*

* ਇਹ ਗੋਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀਏ.

ਖਾਸੀਯਤ. ਦੇਖੋ, ਖਾਸਿਯਤ.

ਖਾਹਿ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕੰਨੀ ਸੂਤਕ ਕੰਨ ਪੈ ਲਾਇਤਬਾਰੀ ਖਾਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਚੁਗਲੀ ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖ੍ਵਾਹ.

ਖਾਹਿਸ. ਦੇਖੋ, ਖ਼੍ਵਾਹਿਸ਼.

ਖਾਹੀ. ਵਿ—ਖਾਦਕ. ਖਾਣ ਵਾਲਾ. "ਜੁਗਾ ਜੁਗੰਤਰਿ ਖਾਹੀ ਖਾਹਿ." (ਜਪੁ) ੨ ਖ਼੍ਵਾਹਿਸ਼ ਵਾਲਾ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਾਲੂ.

ਖ਼ਾਕ. ਫ਼ਾ خاک ਸੰਗਯਾ—ਮਿੱਟੀ. ਧੂਲਿ. ਧੂੜ. "ਤੇਰੇ ਚਾਕਰਾ ਪਾਖਾਕ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਜ਼ਮੀਨ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ.

ਖਾਕਛਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਨਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਰਸਤੇ ਦੀ ਖ਼ਾਕ ਛਾਣਨੀ, ਤਾਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਰੁਪਯਾ ਪੈਸਾ ਮਿਲੇ। ੨ ਅਪਮਾਨ ਸਹਾਰਨਾ. ਸਿਰ ਸੁਆਹ ਪਾਉਣੀ. "ਕਉਡੀ ਕਉਡੀ ਕਉ ਖਾਕ ਸਿਰ ਛਾਨੈ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਖ਼ਾਕਤੋਦਾ. ਫ਼ਾ خاک‌تودہ ਸੰਗਯਾ—ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਢੇਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਗਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਢੇਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਗਾਰੇ ਦੀ ਪਤਲੀ ਕੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਸੁੱਕੀ ਬਾਰੀਕ ਮਿੱਟੀ ਭਰੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਜਿਤਨੀ ਲੈਸ* ਖ਼ਾਕਤੋਦੇ ਵਿੱਚ ਧਸੇ, ਉਤਨਾ ਹੀ ਬਲ ਤੀਰਅੰਦਾਜ਼ ਦਾ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਕਰਜੋ ਖਾਕ-ਤੋਦਾ ਸੁਧਰਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖ਼ਾਕਰੋਬ. ਫ਼ਾ خاکروب ਸੰਗਯਾ—ਖਾਕ (ਧੂੜ ਕੂੜਾ ਆਦਿ) ਰੋਬ (ਸਾਫ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭੰਗੀ. ਮਿਹਤਰ.

ਖ਼ਾਕਾ. ਫ਼ਾ خاکہ ਸੰਗਯਾ—ਢਾਂਚਾ. ਨਕ਼ਸ਼ਾ.

ਖ਼ਾਕਿਸ੍ਤਰ. ਫ਼ਾ خاکستر ਸੰਗਯਾ—ਰਾਖ. ਭਸਮ. ਸੁਆਹ.

ਖ਼ਾਕੀ. ਫ਼ਾ خاکی ਵਿ—ਖ਼ਾਕ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਖ਼ਾਕ ਰੰਗਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਬੈਰਾਗੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ

* ਦੇਖੋ, ਲੈਸ.

ਫ਼ਿਰਕਾ, ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਭਸਮ ਮਲਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦਾਸ ਦੇ ਚੇਲੇ 'ਕੀਲ' ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ.

ਖ਼ਾਕੀਆਂ. ਖ਼ਾਕੀ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਭਾਵ—ਬੰਦੇ. ਲੋਕ. ਜਨ.

ਖਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਖਾਕ. "ਖਾਕੁ ਲੋੜੇਦਾ ਤੰਨਿਖੇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਖਾਕੂ. ਖਾਕ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਦੁਲੈਂਕੇ ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ ਹਨ. ਖਾਕ ਦੇ. "ਖਿਨ ਮਹਿ ਰੁਲਤਾ ਖਾਕੂ ਨਾਲਿ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਖ਼ਾਕ ਦਾ ਬਣਿਆਂਹੋਇਆ. "ਖਾਕੂ ਖਾਕ ਰਲੈ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਾਕ ੨. "ਖਾਕੂ ਜੇਡੁ ਨ ਕੋਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਖਾਖ. ਸੰਗਯਾ—ਦੋਹਾਂ ਬੁਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਧਿ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਕ.

ਖਾਗ. ਦੇਖੋ,ਖੜਗ। ੨ ਖਗ. ਤੀਰ. ਜੋ ਖ(ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਗ (ਗਮਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਛੁਟਗਯੋ ਸਰਪ ਸਮ ਜਾਇ ਲਾਗ। ਜੱਟੂ ਭੁਜਾਨ ਕੇ ਬੀਚ ਖਾਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਾਚੀ. ਦੇਖੋ, ਖਚਿਤ.

ਖਾਜ ਅਥਵਾ **ਖਾਜੁ.** ਸੰ. ਖਾਦ੍ਯ. ਸੰਗਯਾ—ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਭੋਜਨ. ਖਾਜਾ. "ਖਾਜੁ ਹੋਆ ਮੁਰਦਾਰੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) "ਜਿਨਹੁ ਅਖਾਜ ਖਾਜ ਲਖ ਪਾਏ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਖਰ੍ਜੂ. ਖੁਜਲੀ. ਫ਼ਾ ਹਿੱਕਾ. Prurigo. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ—ਮੈਲਾ ਰਹਿਣਾ, ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਪੱਕੀਹੋਈ ਗਿਜਾ ਨਾ ਖਾਣੀ, ਹਾਜਮੇ ਦਾ ਵਿਗੜਨਾ, ਜਿਗਰ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੋਣੀਆਂ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਰਿਤੁ ਦਾ ਰੁਕਣਾ ਆਦਿ. ਜਦ ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਵਿਗਾੜ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਉੱਤੇ ਖਾਜ ਹੋਣ ਲਗਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਬਦਨ ਨੂੰ ਸਾਫ ਰੱਖੋ, ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਖਾਓ ਪੀਓ. ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ, ਚਰਾਇਤਾ, ਮੁੰਡੀ ਬੂਟੀ, ਚਿੱਟਾ ਚੰਨਣ, ਛੋਟੀ ਹਰੜ, ਇਹ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮਾਸ਼ੇ, ਉਨਾਬ ਦੇ ਸੱਤ ਦਾਣੇ ਲੈਕੇ ਡੇਢ ਪਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਰਾਤ ਨੂੰ ਭਿਉਂ ਦਿਓ, ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਮਲ ਅਤੇ ਛਾਣਕੇ ਦੋ ਤੋਲਾ ਸ਼ਰਬਤ ਉਨਾਬ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਓ.

ਖਟਿਆਈ, ਲਾਲ ਮਿਰਚਾਂ ਸ਼ਰਾਬ ਆਦਿ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਰਹੋ. ਤੁਚਾ ਨੂੰ ਕੋਮਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬਟਣੇ ਮਲੋ.

ਖ਼ਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜ ੧.

ਖਾਜਿਨ. ਅ਼ خازن ਖ਼ਾਜ਼ਿਨ. ਵਿ—ਜਮਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ.

ਖਾਜੀਨਿਆ. ਖ਼ਜ਼ਾਨਚੀ. ਭਾਵ—ਸਾਧੁਜਨ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜਿਨ. "ਸਚੁ ਤੇਰੇ ਖਾਜੀਨਿਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਖਾਜੁ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜ.

ਖਾਜੈ. ਖਾਈਏ. "ਦੇ ਖਾਜੈ ਆਖਿ ਗਵਾਈਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਦੇਵੇ ਸੋ ਖਾਜੈ, "ਮੈ ਦਾਤਾ ਹਾਂ" ਇਹ ਆਖਕੇ ਗਵਾਈਐ। ੨ ਦੇਕੇ (ਵੰਡਕੇ) ਛਕੀਏ, ਪਰ ਦਾਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨ ਦੂਰ ਕਰੀਏ. ਅਰਥਾਤ ਇਹ ਨਾ ਆਖਦੇ ਫਿਰੀਏ ਕਿ ਅਸੀਂ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ.

ਖਾਟ. ਸੰ. ਖਟ੍ਵਾ. ਮੰਜਾ. ਪਲੰਗ. ਚਾਰਪਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Cot. "ਖਾਟ ਮਾਗਉ ਚਉਪਾਈ."(ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਖਾਟਣ } **ਖਾਟਨ** } ਕ੍ਰਿ—ਖੱਟਣਾ. ਕਮਾਉਣਾ. ਲਾਭ ਲੈਣਾ. "ਖਾਟਣ ਕਉ ਹਰਿ ਹਰਿ ਰੋਜਗਾਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਧਨ ਖਾਟਨ ਕੀਜੈ ਬਿਧਿ ਰੂਰਿ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖਾਟਿ. ਸੰਗਯਾ—ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. ਲਾਭ. "ਵਡਭਾਗੀ ਧਨ ਖਾਟਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖੱਟਕੇ. ਕਮਾਕੇ. "ਮਾਈ ਖਾਟਿ ਆਇਓ ਘਰਿ ਪੂਤਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਅਰਥੀ. ਸੀੜ੍ਹੀ. ਸ਼ਵਰਥ.

ਖਾਟਿਓ. ਖੱਟਿਆ. ਕਮਾਇਆ. "ਰਾਮਰਤਨੁ ਧਨੁ ਖਾਟਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਖਾਟਿ ਖਾਟੁਲੀ. ਖੱਟੀ ਖੱਟਕੇ. ਧਨ ਕਮਾਕੇ. "ਕਹਾ ਕਰਹਿ ਰੇ, ਖਾਟਿ ਖਾਟੁਲੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਖਾਟੀ. ਖੱਟੀ. ਕਮਾਈ. "ਨਾਮਰਾਸਿ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਖਾਟੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਖੱਟੀ. ਤੁਰਸ਼। ੩ ਕੌੜੀ. "ਜੈਸਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤੈਸੀ ਬਿਖ ਖਾਟੀ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਿਖ ਖਾਟੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਖਾਟੀ ਬਿਖ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ। ੨ ਹਲਾਹਲ. ਤੇਜ਼ ਜ਼ਹਿਰ.

ਖਾਟੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਟਿ ਖਾਟੁਲੀ। ੨ ਖਟੋਲੀ. ਛੋਟਾ ਮੰਜਾ.

ਖਾਟੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖੱਟਕੇ. ਕਮਾਕੇ. "ਅਪਨੇ ਘਰਿ ਲੈ ਆਇਆ ਖਾਟੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਖਾਟੰਗ. ਸੰ. षडङ्ग—ਸ਼ੜੰਗ. ਦੇਖੋ, ਖਟਅੰਗ. "ਤਿਲਕ ਖਾਟੰਗਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਛੀ ਅੰਗਾਂ ਉੱਪਰ ਤਿਲਕ (ਮੱਥਾ, ਦੋਵੇਂ ਕੰਨ, ਦੋ ਬਾਹਾਂ ਅਤੇ ਛਾਤੀ). ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਰਾਂ ਅੰਗ ਪੁਰ ਭੀ ਤਿਲਕ ਕਰਨਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਾਰਹਿ ਤਿਲਕ.

ਖਾਡ, ਖਾਂਡ ਸੰ. खण्ड—ਖੰਡ. ਸੰਗਯਾ—ਗੰਨੇ (ਇੱਖ) ਆਦਿ ਦੇ ਰਸ ਤੋਂ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਮਿੱਠਾ ਪਦਾਰਥ. ਚੀਨੀ. ਸਫ਼ੇਦ ਸ਼ੱਕਰ. "ਖੀਰ ਖਾਡ ਘੀਉ ਨ ਭਾਵੈ."(ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਹਰਿ ਹੈ ਖਾਂਡ ਰੇਤ ਮਹਿ ਬਿਖਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਖੰਦਕ. ਖਾਈ. ਖਨਿ. ਪਰਖਾ.

ਖਾਂਡਵ, ਖਾਂਡਵਵਨ ਸੰ. खाण्डव. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਲਿਕਾ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਂਡਵੀ ਨਗਰੀ ਦੇ ਉਜੜ ਜਾਣ ਪੁਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਾਸ਼ੀਰਾਜ ਦਾ ਲਗਾਇਆ ਹੋਇਆ ਵਨ (ਬਨ), ਜੋ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੰਦ੍ਰਪ੍ਰਸ੍ਥ (ਪੁਰਾਣੀ ਦਿੱਲੀ) ਪਾਸ ਸੀ.* ਇਹ ਜੰਗਲ ਇੰਦ੍ਰ ਦਾ ਪਿਆਰਾ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵਾਰ ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਹੋਗਈ. ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਇਹ ਦੱਸਿਆਗਿਆ ਕਿ ਖਾਂਡਵਵਨ ਦੀਆਂ ਬੂਟੀਆਂ ਜੇ ਅਗਨਿ ਖਾਵੇ, ਤਦ ਹਾਜ਼ਮਾ ਠੀਕ ਹੋਵੇਗਾ. ਜਦ ਅਗਨੀ ਵਨ ਖਾਣ ਲੱਗਿਆ, ਤਾਂ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਮੂਸਲਧਾਰ ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲਾਟਾਂ ਬੁਝਾਦਿੱਤੀਆਂ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਅਗਨਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਅਗਨਿ ਨੇ ਗਾਂਡੀਵ ਧਨੁਖ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਛੱਪਰ ਛਾਇਆ ਕਿ ਵਰਖਾ ਦਾ ਅਸਰ ਅਗਨੀ ਉੱਪਰ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਵਾਣਾਂ ਨਾਲ ਬੱਦਲ ਉਡਾ ਦਿੱਤੇ.† "ਖਾਂਡਵ ਜਾਰਨ ਕੋ ਅਗਨੀ ਹਿਤ ਪਾਰਥ ਨੇ ਜਨੁ ਮੇਘ ਵਿਡਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਖੰਡ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਵਸਤੁ। ੩ ਰਾਬ. ਸ਼ੀਰਾ। ੪ ਵਿ—ਖੰਡ ਦਾ.

ਖਾਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡਾ.

ਖਾਡੀ. ਸੰਗਯਾ—ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ ਜੋ ਤਿੰਨ ਪਾਸਿਓਂ ਖੁਸ਼ਕੀ ਨਾਲ ਘਿਰਿਆ ਹੋਵੇ. ਖ਼ਲੀਜ.

ਖਾਡੂਰੁ. ਦੇਖੋ, ਖਡੂਰ. "ਫੇਰਿ ਵਸਾਇਆ ਫੇਰੁਆਣਿ ਸਤਿਗੁਰਿ ਖਾਡੂਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਖਾਂਡਜੋ. ਖੰਡਨ ਕੀਤਾ. ਟੁਕੜੇ ਕੀਤਾ. "ਭਗਵਾਨ ਅਖੰਡਨ ਖਾਂਡਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖ਼ਾਣ ਅਥਵਾ **ਖਾਣੁ.** ਦੇਖੋ, ਖਾਣਾ. "ਦਿਤਾ ਪੈਨਣੁ ਖਾਣੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਨਿ.

ਖਾਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਾਦਨ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ. ਜੇਮਨਾ. "ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੈ."(ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਭੋਜਨ. ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਖਾਦ੍ਯ.

ਖਾਣਿ, ਖਾਣੀ ਸੰਗਯਾ—ਖਾਨਿ. ਕਾਨ। ੨ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਵੰਡ. "ਤੇਰੀਆ ਖਾਣੀ ਤੇਰੀਆ ਬਾਣੀ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) "ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਉਤਭੁਜ ਸੇਤਜ ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਜੰਤਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਖਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਖਾਣ.

*ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖਾਂਡਵਵਨ ਅਸ਼੍ਵਰਥ ਨਦ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੀ. ਅਰਥਾਤ ਜਿਲਾ ਮੁਜੱਫਰਨਗਰ ਵਿੱਚ ਮੇਰਟ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਇਹ ਜੰਗਲ ਸੀ.

† ਦੇਖੋ, ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਪਰਵ ਅ: ੨੨੫.

ਖਾਤ. ਖਾਂਦਾ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਦਾ. "ਹਰਿਰਸ ਭੋਜਨ ਖਾਤ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਾਤਾ. ਗੜ੍ਹਾ. ਟੋਆ. "ਦੁਨੀਆ ਲਬੁ ਪਇਆ ਖਾਤ ਅੰਦਰਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀਆਂ) ੩ ਰੇਹ. Manure.

ਖ਼ਾਤਮਾ. ਅ਼ ﺧﺎﺗﻤﻪ ਖ਼ਾਤਿਮਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੰਤ. ਸਮਾਪਤਿ. ਓੜਕ.

ਖਾਤਰ. ਦੇਖੋ, ਖਾਤਿਰ.

ਖਾਤਰਜਮਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਤਿਰਜਮਾ.

ਖਾਤਾ. ਖਾਂਦਾ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਦਾ. "ਹਰਿਰਸ ਭੋਜਨ ਖਾਤਾ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਸਭਿ ਦੋਖਹਿ ਖਾਤਾ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਾਤ. ਟੋਆ. "ਮਨਮੁਖਿ ਦੁਖੁ ਖਾਤਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੩ ਬਾਣੀਏ ਦਾ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਾ। ੪ ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਮੱਦ.

ਖ਼ਾਤਿਮ. ਅ਼ ﺧﺎﺗﻢ ਵਿ—ਖ਼ਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਅੰਤ ਕਰਤਾ.

ਖ਼ਾਤਿਮਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਤਮਾ। ੨ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਰਚੀ ਇੱਕ ਪੁਸਤਕ. ਦੇਖੋ, ਨੰਦਲਾਲ ਭਾਈ.

ਖ਼ਾਤ਼ਿਰ. ਅ਼ ﺧﺎﻃﺮ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਨਮਾਨ. ਆਦਰ। ੨ ਇਰਾਦਾ. ਸੰਕਲਪ। ੩ ਧ੍ਯਾਨ. ਤਵੱਜੋ. "ਨਿਜ ਖਾਤਿਰ ਮੇ ਕਿਸੇ ਨ ਲ੍ਯਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਤਸੱਲੀ. "ਉੱਤਰ ਦੇਹੁ ਪੀਰ ਤੁਮ ਦੀਰਘ ਜਿਸ ਤੇ ਮਮ ਖਾਤਿਰ ਹ੍ਵੈਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਦਿਲ। ੬ ਪੱਖ. ਪਾਸਦਾਰੀ.

ਖ਼ਾਤ਼ਿਰਜਮਅ਼, ਖਾਤਿਰਜਮਾ, ਖਾਤਿਰਨਿਸ਼ਾ ਅ਼ ﺧﺎﻃﺮﺟﻤﻊ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਸੱਲੀ. ਸੰਤੋਖ. ਧੀਰਜ. "ਖਾਤਿਰਜਮਾ ਹੋਇ ਉਰਤਬਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਝੂਠ ਮੂਠ ਕਹੈਂ ਸਭ ਖਾਤਿਰ ਕੋ ਜਮਾ ਰਾਖ, ਜਮਾ ਹੋਇ ਘਰ ਮੇ ਤੋ ਖਾਤਿਰਜਮਾ ਰਹੈ." (ਨਿਪਟਕਵਿ) "ਖਾਨੇ ਕੋ ਹਮਾ ਰਹੈ ਨਾ ਕਾਹੂ ਕੀ ਤਮਾ ਰਹੈ, ਜੋ ਗਾਂਠ ਮੇ ਜਮਾ ਰਹੈ, ਤੋ ਖਾਤਿਰਜਮਾ ਰਹੈ." (ਗ੍ਵਾਲ)

ਖਾਤੀ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰ—ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ, ਤਖਾਣ. ਭਾਵ—ਸ਼ੂਦ੍ਰ. "ਨਾ ਇਹੁ ਬ੍ਰਹਮਣ ਨਾ ਇਹੁ ਖਾਤੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਖਾਤ੍ਰਿ ਵਿ—ਖੋਦਣ ਵਾਲਾ. ਪੁੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਖਾਤੇ (ਗਾਰ) ਵਿੱਚ. "ਅੰਨੇ ਪਵਣਾ ਖਾਤੀ ਟੋਵੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਖ਼ਾਤੂਨ. ਤੁ ﺧﺎﺗﻮﻥ ਸਨਮਾਨ ਯੋਗ੍ਯ ਨਾਰੀ. ਲੇਡੀ. ਖ਼ਾਨਮ. ਬੇਗਮ.

ਖਾਦ. ਸੰ. ਖਾਣਾ. "ਭ੍ਰਮ ਭੈ ਸਗਲੇ ਖਾਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਖਾਦ੍ਯ. ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਭੋਜਨ। ੩ ਰੇਹ. ਦੇਖੋ, ਖਾਤ ੩.

ਖਾਦਮ. ਦੇਖੋ, ਖਾਦਿਮ.

ਖਾਦਰ. ਸੰ. ਨਿਸ਼ਦ੍ਵਰ—ਨਿਸ਼ਦਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿੱਕੜ. ਗਾਰਾ। ੨ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਦਾ ਗਾਰਾ ਰਹੇ। ੩ ਪਹਾੜ ਦੇ ਜੜ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਦਾਮਨੇ ਕੋਹ.

ਖਾਦਰੀ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਸ਼ੇਖ਼ੂਪੁਰਾ, ਤਸੀਲ ਨਾਨਕਿਆਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ। ੨ ਖਾਦਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਖਾਦਰ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਖਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਖਾਦ੍ਯ.

ਖ਼ਾਦਿਮ. ਅ਼ ﺧﺎﺩﻡ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ਿਦਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੇਵਕ. ਦਾਸ. "ਖਾਦਿਮ ਕੀਜੈ ਬਰਾ ਖੁਦਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਨੌਕਰ. ਚਾਕਰ.

ਖ਼ਾਦਿਮਾ. ਖ਼ਾਦਿਮ ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦਾਸੀ.

ਖਾਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੋਟੇ ਸੂਤ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਛਿੰਦਾ ਖੱਦਰ। ੨ ਵਿ—ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਖਾਦਿਨ੍.

ਖਾਦ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭੋਜਨ. ਖਾਣ ਲਾਇਕ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਵਿ—ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਖਾਣੇਲਾਇਕ. "ਅਕਰਣੰ ਕਰੋਤਿ ਅਖਾਦ੍ਯ ਖਾਦ੍ਯੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਖਾਧਾ. ਖਾਦਨ ਕੀਤਾ. ਛਕਿਆ. "ਖਾਧਾ ਹੋਇ ਸੁਆਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਖਾਧਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾ.

ਖਾਧੈ. ਖਾਣ ਤੋਂ. ਖਾਨੇ ਸੇ. "ਕਿਆ ਖਾਧੈ ਕਿਆ ਪੈਧੈ ਹੋਇ ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਖਾਨ. ਫ਼ਾ خان ਖ਼ਾਨ.ਸੰਗਯਾ—ਰਈਸ.ਅਮੀਰ."ਸੁਲਤਾਨ ਖਾਨ ਮਲੂਕ ਉਮਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ:੧) ੨ ਘਰ. ਖ਼ਾਨਹ. "ਕਾਹੂ ਗਰੀ ਗੋਦਰੀ ਨਾਹੀ ਕਾਹੂ ਖ਼ਾਨ ਪਰਾਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਪਾਟੀ ਗੋਦੜੀ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਦੇ ਪਾਯਦਾਰ ਘਰ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਪਰਾਰਾ। ੩ ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ. "ਜੈਸੇ ਘਰ ਲਾਗੈ ਆਗਿ ਭਾਗ ਨਿਕਸਤ ਖਾਨ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਛੱਤਾ। ੫ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਉਪਾਧਿ (ਪਦਵੀ). ੬ ਸੰ. ਖਾਣਾ. "ਸਭਿ ਖੁਸੀਆ ਸਭਿ ਖਾਨ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੭ ਦੇਖੋ, ਖਾਨਿ.

ਖ਼ਾਨਸ਼ਾਹ. ਭਾਈ ਫੇਰੂ (ਸੱਚੀ ਦਾੜੀ) ਦਾ ਇੱਕ ਚੇਲਾ, ਜੋ ਵਡਾ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸੰਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਖ਼ਾਨਸਾਮਾ. ਫ਼ਾ خانسامان ਅਮੀਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਮੀਰ ਦਾ ਰਸੋਈਆ. ਖਾਦਨ (ਖਾਣ) ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ਾਨਹ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਾ.

ਖ਼ਾਨਕ਼ਾਹ. ਫ਼ਾ خانقاہ ਅਥਵਾ خانگاہ ਸੰਗਯਾ—ਰਹਿਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਨਿਵਾਸ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਸਾਧੂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਕਾਨ.

ਖਾਨਖਾਨਾ. ਫ਼ਾ خانخاناں ਖ਼ਾਨਖ਼ਾਨਾਨ. ਮਹਲਸਰਾਇ ਦਾ ਦਾਰੋਗ਼ਾ। ੨ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਪਦਵੀ, ਜੋ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਸੈਨਾਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਜਾਂਦੀ ਸੀ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਮੀਰ, ਜੋ ਅਕਬਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਹਿਲਕਾਰ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦੁਲਰਹੀਮਖ਼ਾਨ। ੫ ਦਸ਼ਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ ਇੱਕ ਅਮੀਰ, ਜੋ ਆਗਰੇ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਮੁਨਇ਼ਮ ਖ਼ਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਵਜ਼ਾਰਤ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੬੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. *

ਖ਼ਾਨਗੀ. ਫ਼ਾ خانگی ਵਿ—ਘਰੋਗੂ. ਘਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਘਰੋਲੂ। ੨ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵੇਸ਼੍ਯਾ ਨਾਲ ਵੇਸ਼੍ਯਾ (ਕੰਚਨੀ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਭੀ ਹੈ.

ਖਾਨਜਰਾਦ. زرادخانہ ਜ਼ੱਰਾਦਖ਼ਾਨਹ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਗਾਰ. ਸਿਲਹ਼ਖ਼ਾਨਹ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਜਰਾਦੀ.

ਖਾਨਜਰਾਦੀ. ਵਿ—ਜ਼ੱਰਾਦਖ਼ਾਨਹ ਦੀ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਖ਼ਾਨੇ ਦੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਜਰਾਦ. "ਕਰਨ ਗੁਮਾਨ ਕਮਾਨਗਰ ਖਾਨਜਰਾਦੀ ਬਹੁਤ ਬਖੋਆ." (ਭਾਗੁ) ਕਮਾਨਗਰ ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਿਲਹਖ਼ਾਨੇ ਦੀ ਕਮਾਨ ਬਹੁਤ ਵੱਖਰੇ ਢੰਗ ਦੀ ਹੈ.

ਖ਼ਾਨਦਾਨ. ਫ਼ਾ خاندان ਸੰਗਯਾ—ਵੰਸ਼. ਕੁਲ.

ਖਾਨਦੇਸ. ਸੰ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਸਤਪੁਰਾ ਦੀ ਪਰਬਤਮਾਲਾ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪਾਸੇ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪਸ਼ਚਿਮੀ ਖਾਨਦੇਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਧੂਲੀਆ ਅਤੇ ਪੂਰਵੀ ਦਾ ਜਲਗਾਉਂ ਹੈ.

ਖਾਨਪਰਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨ ਅਤੇ ਪਰਾਰਾ.

ਖਾਨਪਾਨ. ਕ੍ਰਿ—ਖਾਣਾ ਪੀਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਪਦਾਰਥ.

ਖਾਨਪੁਰ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਨਰਾਇਨਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਟੋਕਾ ਪਾਸ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਟੋਕੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ, ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਉੱਠ ਚੋਰੀ ਹੋਗਏ. ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ ਕਰਨ ਆਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜੋ ਖੱਡ ਵਿੱਚ ਰੁੜ੍ਹ ਗਿਆ ਹੈ. ੧੦੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਖਾਨਬਹਾਦੁਰ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਜ਼ਕਰੀਆ ਖ਼ਾਨ ਹੈ, ਇਹ ਅਬਦੁਲਸਮਦ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਨਵਾਜ਼ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਖ਼ਾਲਸਾਪੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸਨੂੰ ਖਾਨੂ ਸਦਦੇ ਹਨ. ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਇਸ ਦਾ ਵਡਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥ. ਖ਼ਾਨਬਹਾਦੁਰ ਸਨ ੧੭੩੯ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਦਾ ਸੂਬਾ

* ਇਸ ਤੇ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਇਸ ਲਈ ਨਾਰਾਜ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਾਣ ਬੁੱਝਕੇ ਜਾਣ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਦੀ ਲਿਖੀ ਕਿਤਾਬ "ਇਲਹਾਮਾਤ ਮੁਨਇ਼ਮੀ" ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ.

ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੧੭੪੫ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

ਖ਼ਾਨਮ. ਫ਼ਾ خانم ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ਾਨ ਦੀ ਵਹੁਟੀ. ਬੇਗਮ. "ਮੀਰ ਨ ਖਾਨਮ ਸੰਗਿ ਨ ਕੋਊ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਨਿਹਾਰਉ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਖ਼ਾਨਮਾਨ. ਫ਼ਾ خانمان ਇਹ ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਖ਼ਾਨਹ ਵ ਸਾਮਾਨ ਦਾ. ਘਰ ਅਤੇ ਸਾਮਾਨ.

ਖਾਨਰਜਾਦਾ. ਖਡੂਰ ਤੋਂ ਡੇਢ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਤਪੇ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਕਰਕੇ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਖਡੂਰ ਤੋਂ ਕੱਢੇਹੋਏ ਸਤਿਗੁਰੂ ਆਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਛਾਪਰੀ ਅਥਵਾ ਖਾਨਛਾਪਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਾਪਰੀ.

ਖਾਨਵਾਲ. ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁਝ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖ਼ਰੀਦਕੇ ਤਰਨਤਾਰਨ ਵਸਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਤਰਨਤਾਰਨ.

ਖਾਨਾ. ਸੰਗਯਾ—ਖਾਦਨ. ਖਾਣਾ. ਭੋਜਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ—ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ। ੩ ਫ਼ਾ خانہ ਖ਼ਾਨਹ. ਸੰਗਯਾ—ਘਰ। ੪ ਭਾਵ—ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜੋਰੂ. ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ। ੫ ਇੱਕ ਬੈਰਾੜ, ਜੋ ਕਪੂਰੇ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੂੰ ਖਿਦਰਾਣਾ (ਮੁਕਤਸਰ) ਤਾਲ ਦਾ ਰਾਹ ਦੱਸਣ ਗਿਆ ਸੀ। ੬ ਡੱਲਾ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਛੁਰਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪਰਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਖਾਨਾਇ. ਖ਼ਾਨਹ (ਘਰ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ. ਮਕਾਨਾਤ. "ਮਿਲਕ ਖਾਨਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) ੨ ਖ਼ਾਨ ਲੋਗ. ਉਮਰਾ.

ਖਾਨਿ, ਖਾਨੀ ਸੰ. ਖਨਿ ਅਤੇ ਖਾਨਿ. ਸੰਗਯਾ—ਆਕਰ. ਖਾਨ. ਕਾਨ. "ਵਚਨ ਭਨੇ ਗੁਨਖਾਨਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਯੋਨਿ ਦਾ ਵਿਭਾਗ. "ਅੰਡਜ ਜੇਰਜ ਸੇਤਜ ਕੀਨੀ। ਉਤਭੁਜ ਖਾਨਿ ਬਹੁਰ ਰਚਦੀਨੀ." (ਚੌਪਈ) ੩ ਗਿਜ਼ਾ. ਭੋਜਨ. ਆਹਾਰ. "ਜੈਸੀ ਲਸਨ ਕੀ ਖਾਨਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਖਾਨੂ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਬਹਾਦੁਰ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ.

ਖਾਨੇਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਾਨਵਾਲ.

ਖਾਪ. ਸੰਗਯਾ—ਖਪਤ. ਵਿਨਾਸ਼. "ਮਦ ਮਤਸਰ ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਖਾਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਿਪ ਧਾ.

ਖਾਪਕ. ਵਿ—ਖ਼ੇਪਕ. ਫੈਂਕਨੇ ਵਾਲਾ. ਵਗਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. "ਖਾਪਕ ਹੈਂ ਸਭ ਤਾਪ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਖਾਪਟ. ਵਿ—ਖਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਹਣਜੋ ਕਾਪਟੰ ਖਾਪਟੰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਖਾਪਨ. ਕ੍ਰਿ—ਖਪਾਉਣਾ. ਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ. "ਅੰਤਕਾਲ ਸੋਈ ਖਾਪਨਹਾਰਾ." (ਚੌਬੀਸਾਵ) ੨ ਖ਼ੇਪਣ. ਫੈਂਕਣਾ. ਵਗਾਹੁਣਾ.

ਖਾਪਰ, ਖਾਪਰੁ ਦੇਖੋ, ਖਪਰ ੨. "ਫੂਟੈ ਖਾਪਰੁ ਭੀਖ ਨ ਭਾਇ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਪਰ ੧. "ਖਿੰਥਾ ਜਲਿ ਕੋਇਲਾ ਭਈ ਖਾਪਰ ਫੂਟਮਫੂਟ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕੰਥਾ (ਦੇਹ) ਜਲਕੇ ਕੋਇਲਾ ਹੋਗਈ ਅਤੇ ਕਪਾਲ ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੋਗਿਆ.

ਖਾਪੇ. ਖਪੇ. ਤਬਾਹ ਹੋਏ. "ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਖਾਪੇ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਖ਼ਾਫ਼ੀਖ਼ਾਂ. خافیخان ਮੁੰਤਖ਼ਿਬਉਲ ਲੁਬਾਬ (ਤਾਰੀਖ਼ ਖ਼ਾਫ਼ੀ ਖ਼ਾਂ) ਦਾ ਲੇਖਕ ਇੱਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ ਮੁਹੰਮਦ ਹਾਸ਼ਿਮ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਨ ੧੫੧੯ ਤੋਂ ੧੭੧੮ ਤਕ ਦੇ, ਅਰਥਾਤ—ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਤੀਕ ਦੇ ਹਾਲ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਬਿਨਾ ਹੁਕਮ ਤਵਾਰੀਖ ਨਾ ਲਿਖੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਅਤੇ ਮੁਹੰਮਦਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਸਨ ੧੭੩੨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦਹਾਸ਼ਿਮ ਨੂੰ ਖ਼ਾਫ਼ੀਖ਼ਾਂ ਦੀ ਉਪਾਧੀ ਅਤੇ ਯੋਗ੍ਯ ਇਨਾਮ ਦਿੱਤਾ. ਵੀ. ਏ. ਸਮਿਥ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਖੁਰਾਸਾਨ ਦੇ 'ਖ਼੍ਵਾਫ਼' ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਨਾਮ ਖ਼ਾਫ਼ੀਖ਼ਾਨ ਸੀ.

ਖ਼ਾਫ਼ੀਖ਼ਾਂ ਨਿਰਪੱਖ ਲੇਖਕ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬੰਦੇਬਹਾਦੁਰ ਦਾ ਭੀ ਹਾਲ ਆਪਣੇ ਢੰਗ ਦਾ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਖ਼ਾਬ. ਫ਼ਾ خواب ਸੰਗਯਾ—ਨੀਂਦ। ੨ ਸ੍ਵਪਨ. ਸੁਪਨਾ.

ਖਾਮ. ਫ਼ਾ خام ਖ਼ਾਮ. ਵਿ—ਕੱਚਾ. "ਪੁਰਾਬ ਖਾਮ ਕੂਜੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਪੁਰ ਆਬ ਖ਼ਾਮ ਕੂਜ਼ਹ. ਕੱਚਾ ਮਟਕਾ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ, ਪਾਣੀ ਚੇਤਨਸੱਤਾ ਹੈ। ੨ ਨਾਪਾਇਦਾਰ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ. "ਸੀਗਾਰ ਤੰਬੋਲ ਰਸ ਸਣ ਦੇਹੀ ਸਭ ਖਾਮ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਬੰਦ. "ਕਾਗਜ ਕਰਕੈ ਖਾਮ ਕੋ ਦੀਨੋ ਸਿੱਖ ਪਠਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਨਾਤਜਰਬੇਕਾਰ. "ਤਜ ਗੋਪਾਲ ਆਨ ਜੋ ਕਰਣੀ ਸੋਈ ਸੋਈ ਬਿਨਸਤ ਖਾਮ." (ਜੈਤ ਮ: ੫)

ਖਾਮਿ. ਸਿੰਧੀ. ਸ਼ੋਕ. ਰੰਜ। ੨ ਸਾੜਾ. ਜਲਣ. ਮਨ ਦਾ ਦਾਹ.

ਖ਼ਾਮੀ. ਫ਼ਾ خامی ਸੰਗਯਾ. ਕਮਜ਼ੋਰੀ। ੨ ਨਾਤਜਰਬੇ-ਕਾਰੀ। ੩ ਘਾਟਾ. ਕਮੀ. "ਭਯੋ ਹੁਕਮ ਸੇਵਾ ਮਹਿ ਖਾਮੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਕੱਚਾਪਨ.

ਖ਼ਾਮੋਸ਼. ਫ਼ਾ خاموش ਵਿ—ਚੁਪਕੀਤਾ. ਮੌਨੀ.

ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਸ਼ਹਰ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਹਰੇ ਖ਼ਮੋਸ਼ਾਂ. ਚੁੱਪਕੀਤਿਆਂ ਦਾ ਨਗਰ. ਸ਼ਮਸ਼ਾਨਭੂਮਿ. ਕ਼ਬਰਿਸਤਾਨ.

ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ. ਫ਼ਾ خاموشی ਸੰਗਯਾ—ਚੁੱਪ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਚੁੱਪ. ਮੌਨ.

ਖ਼ਾਯਨ. ਅ਼ خائن ਵਿ—ਖ਼ਯਾਨਤ (ਅਮਾਨਤ ਵਿੱਚੋਂ ਚੋਰੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ਾਯਫ਼. ਅ਼ خائف ਵਿ—ਖ਼ੌਫ਼ (ਡਰ) ਸਹਿਤ. ਭੈਭੀਤ.

ਖ਼ਾਯਾ. ਫ਼ਾ خایہ ਸੰਗਯਾ—ਆਂਡਾ। ੨ ਫ਼ੋਤਾ. ਅੰਡਕੋਸ਼.

ਖਾਰ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਖਾਰਾਰਸ. "ਆਨਰਸ ਸਭਿ ਖਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੁਆਹ. ਭਸਮ. "ਪਾਪ ਹੋਵਤ ਖਾਰ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਨਮਕ. ਲੂਣ। ੪ ਸੁਹਾਗਾ, ਸੱਜੀ, ਕਲਮੀਸ਼ੋਰਾ, ਜੌਂਖਾਰ, ਨਸਾਦਰ ਆਦਿ ਖਾਰੇ ਪਦਾਰਥ। ੫ ਵਿ—ਖਾਰਾ. "ਖਾਰ ਸਮੁੰਦੁ ਢੰਢੋਲੀਐ ਇਕੁ ਮਣੀਆ ਪਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੬ ਫ਼ਾ خار ਸੰਗਯਾ—ਕੰਡਾ। ੭ ਦ੍ਵੇਸ਼. ਵੈਰਭਾਵ। ੮ ਫ਼ਾ خوار ਖ਼੍ਵਾਰ. ਅਪਮਾਨ ਸਹਿਤ. "ਖਪਿ ਹੋਏ ਖਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਖਾਰਸਮੂਦ, ਖਾਰਸਮੂੰਦ, ਖਾਰਸਮੁੰਦੁ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਾਰਸਮੁਦ੍ਰ. ਸੰਗਯਾ—ਨਮਕੀਨ ਪਾਣੀ ਵਾਲਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਖਾਰਸਮੁੰਦੁ ਢੰਢੋਲੀਐ ਇਕੁ ਮਣੀਆ ਪਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋੱਲੇ.

ਖਾਰਕ. ਸੰ ਕ੍ਸ਼ਾਰਕ. ਸੰਗਯਾ—ਛੁਹਾਰਾ. ਖ਼ੁਰਮਾ. "ਸੂਰਜਮਲ ਖਾਰਕ ਮੁਖ ਦੀਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਸਗਾਈ ਵੇਲੇ ਦੁਲਹਾ (ਲਾੜੇ) ਦੇ ਮੁਖ ਦੁਲਹਨ (ਲਾੜੀ) ਦੇ ਲਾਗੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਛੁਹਾਰਾ ਦੇਣਾ, ਸੰਬੰਧ ਪੱਕਾ ਕਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਖਾਰਜ. ਦੇਖੋ, ਖਾਰਿਜ.

ਖਾਰਾ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਾਰਰਸ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਦੁਲਹਾ ਅਤੇ ਦੁਲਹਨਿ (ਲਾੜੇ ਲਾੜੀ) ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਆਸਨ, ਜੋ ਫੇਰਿਆਂ ਸਮੇਂ ਵਿਛਾਈਦਾ ਹੈ. "ਮੋਤਿਨ ਕੇ ਚੌਕ ਕਰੇ ਲਾਲਨ ਕੇ ਖਾਰੇ ਧਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਜ਼ਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੂਖਨਿਵਾਰਨ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ—

(ੳ) ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਤਰਨਤਾਰਨ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਇੱਥੇ ਕਈ ਵੇਰ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਇੱਕ ਖੂਹ ਭੀ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਦਸ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ.

(ਅ) ਦੂਖਨਿਵਾਰਨ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਛਪੜੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਰਣ ਧੋਏ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਵੇਲੇ ਇਹ ਪੱਕਾ ਤਾਲ ਬਣਵਾਇਆਗਿਆ ਅਤੇ ਪੰਜਸੌ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਦਿੱਤੀਗਈ. ਇਸ

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਚਾਲੀ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਭੀ ਹੈ.

ਖਾਰਾ ਸਾਹਿਬ. ਪਿੰਡ "ਭਾਈ ਕੇ ਮੱਟੂ" ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਨੁਸ਼ਹਿਰਾਵਿਰਕਾ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਬੈਠੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਕੇ ਪਾਸ ਬੈਠਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਮੁੱਛਾਂ ਤਮਾਖੂ ਪੀਂਦੇ ਪੀਲੀਆਂ ਹੋਗਈਆਂ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਉਂ "ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ" ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਆਖਿਆ, ਭਾਈ, ਇਹ ਨਾਉਂ ਰਖਾਕੇ ਫੇਰ ਤਮਾਖੂ ਪੀਣ ਦਾ ਕੁਕਰਮ ਕਿਉਂ ਕਰਦਾ ਹੈਂ ? ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅੱਗੋਂ ਲਈ ਤਮਾਖੂ ਪੀਣਾ ਛੱਡਦਿੱਤਾ, ਪਿਛਲੀ ਭੁੱਲ ਪੁਰ ਖਿਮਾ ਮੰਗੀ ਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ੭ ਸਾਉਂਣ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ੧੫ ਮੀਲ ਹੈ.

ਖਾਰਾਬ. ਦੇਖੋ, ਖਰਾਬ. "ਖਾਰਾਬਾ ਵੇਕਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਖਾਰਿਸ਼. ਫ਼ਾ خارش ਸੰਗਯਾ—ਖੁਜਲੀ. ਖਾਜ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜ.

ਖਾਰਿਜ. ਅ਼ خارج ਵਿ—ਨਿਕਲਨੇ ਵਾਲਾ. ਬਾਹਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕੱਢਿਆ ਹੋਇਆ. ਬਾਹਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਰੱਦ ਕੀਤਾ. ਖੰਡਿਤ.

ਖਾਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਪਿਟਾਰੀ. "ਪਤਿ ਕੁਸ਼੍ਰੀ ਕੋ ਧਰ ਵਿਚ ਖ਼ਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸਮੁੰਦਰ, ਜੋ ਖਾਰੇ ਜਲ ਵਾਲਾ ਹੈ. "ਖਾਰੀ ਲਗ ਲੱਛਮੀ ਸਗਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਮੱਟੀ. ਚਾਟੀ. "ਡਾਰ ਦਈ ਦਧਿ ਕੀ ਸਭਿ ਖਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਵਿ—ਖਾਰੇ ਸੁਆਦ ਵਾਲੀ. "ਅੰਤ ਕੀ ਬਾਰ ਹੋਤ ਕਤ ਖਾਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੫ ਸੰ. ਖਾਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਮਣ ਅਠਾਈ ਸੇਰ ਤੋਲ।* ੬ ਦਾਗ. ਧੱਬਾ.

ਖਾਰੀ ਬੀੜ. ਮਾਂਗਟ (ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ) ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੀ ਆਗਯਾ ਹੋਈ ਕਿ ਲਹੌਰ ਜਾਕੇ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਲਦ ਬੱਧਵਾ ਲਿਆਓ. ਭਾਈ ਜੀ ਨੇ ਰਸਤੇ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਲਾਕੇ ਇੱਕ ਉਤਾਰਾ ਕਰ ਲਿਆ, ਅਤੇ ਕੁਝ ਬਾਣੀ ਵਾਧੂ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਦਿੱਤੀ. ਜਦ ਇਹ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਈ, ਤਦ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਮਿਲਾਉਣ ਕਾਰਣ "ਖਾਰੀ ਬੀੜ" ਰੱਖਿਆ. ਇਹ ਬੀੜ ਮਾਂਗਟ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਜੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਪਾਸ ਹੈ. ਲਹਿੰਦੇ ਵੱਲ ਜਾਦਾ ਉਤਾਰੇ ਇਸੇ ਬੀੜ ਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ, ਬੰਨੋ ਭਾਈ ਅਤੇ ਮਾਂਗਟ.

ਖਾਰੁ. ਸੰਗਯਾ—ਕ਼ਾਰਤਾ. ਖਾਰਾਪਨ. "ਕਰਮ ਕਰਿ ਖਾਰੁ ਮਫੀਟਸਿ ਰੀ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਰ.

ਖਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖੱਲ। ੨ ਫ਼ਾ خال ਖ਼ਾਲ. ਤਿਲ. ਤੁਚਾ ਉੱਪਰ ਤਿਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਲਾ ਦਾਗ। ੩ ਲੀਕ. ਰੇਖਾ। ੪ ਪਾਣੀ ਬਹਿਣ ਦੀ ਨਾਲੀ। ੫ ਫੱਵਾਰਾ। ੬ ਚਸ਼ਮਾ। ੭ ਝੰਡਾ. ਨਸ਼ਾਨ। ੮ ਤੀਰ। ੯ ਦੂਤ. ਵਕੀਲ। ੧੦ ਅ਼. ਅਭਿਮਾਨ। ੧੧ ਬੱਦਲ। ੧੨ ਬਿਜਲੀ। ੧੩ ਲਗਾਮ। ੧੪ ਵਡਾ ਘੋੜਾ ਅਥਵਾ ਸ਼ੁਤਰ. "ਮਾਲ ਲਾਲ ਅਰ ਸਾਲ ਮੈ ਖਾਲ ਚਾਲ ਵਾ ਚਾਲ। ਸਿਦਕ ਗੁਰੂ ਕਾ ਐਨ ਢਿਗ ਇਹੀ ਸਿੱਖ ਕਾ ਸ੍ਵਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਮਾਲ (ਧਨ ਸੰਪਦਾ), ਲਾਲ (ਪੁਤ੍ਰ), ਸਾਲ (ਸ਼ਾਲਾ—ਘਰ), ਖਾਲ (ਘੋੜੇ ਸ਼ੁਤਰ ਆਦਿ) ਵਾਹਨ ਅਥਵਾ ਪੈਦਲ ਵਿਚਰਣਾ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਕਰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿਦਕ ਪੱਲੇ ਰਹੇ, ਸਿੱਖ ਦੀ ਇਹੀ ਮੰਗ ਹੈ.

ਖਾਲਸ. ਅ਼ خالص ਖ਼ਾਲਿਸ. ਵਿ—ਨਿਰੋਲ. ਸ਼ੁੱਧ. ਖਰਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕਰਤਾਰ. ਸ਼ੁੱਧਬ੍ਰਹ੍ਮ. "ਖਾਲਸ ਕੀ ਚਰਨੀ ਸਭ ਲਾਗੋ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸਾ.

ਖਾਲਸਾ. ਅ਼ خالصہ ਖ਼ਾਲਿਸਹ. ਵਿ—ਸ਼ੁੱਧ। ੨ ਬਿਨਾ ਮਿਲਾਵਟ. ਨਿਰੋਲ. "ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਜਨ

* ਕਿਤਨੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਮਨ ਸੋਲਾਂ ਸੇਰ ਖਾਰੀ ਹੈ.

ਭਏ ਖਾਲਸੇ* ਪ੍ਰੇਮਭਗਤਿ ਜਿਹ ਜਾਨੀ." (ਸੌਰ) ੩ ਸੰਗਯਾ-ਉਹ ਜਮੀਨ ਜਾਂ ਮੁਲਕ, ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਿਸੇ ਜਾਗੀਰਦਾਰ ਅਥਵਾ ਜਿਮੀਦਾਰ ਦਾ ਸ੍ਵਤ੍ਵ ਨਹੀਂ। ੪ ਅਕਾਲੀਧਰਮ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ. ਸਿੰਘਪੰਥ। ੫ ਖਾਲਸਾਧਰਮਧਾਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪੰਥੀ.

"ਜਾਗਤਜੋਤਿ ਜਪੈ ਨਿਸ ਬਾਸਰ
ਏਕ ਬਿਨਾ ਮਨ ਨੈਕ ਨ ਆਨੈ,
ਪੂਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸਜੈ
ਬ੍ਰਤ ਗੋਰ ਮੜੀ ਮਟ ਭੂਲ ਨ ਮਾਨੈ,
ਤੀਰਥ ਦਾਨ ਦਯਾ ਤਪ ਸੰਜਮ,
ਏਕ ਬਿਨਾ ਨਹਿ ਨੈਕ ਪਛਾਨੈ,
ਪੂਰਨਜੋਤਿ ਜਗੈ ਘਟ ਮੈ
ਤਬ ਖਾਲਸਾ ਤਾਹਿ ਨਖਾਲਸ ਜਾਨੈ.
(੩੩ ਸਵੈਯੇ)

ਵਾਕ ਕੀਓ ਕਰਤਾਰ ਸੰਤਨ ਲੀਓ ਬਿਚਾਰ
ਸੁਪਨੇ ਸੰਸਾਰ ਤਾਂਹਿ ਕਾਹਿ ਲਪਟਾਈਏ,
ਬਿਖਿਨ ਕੋ ਤਜੋ ਨੇਹ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੁ ਕੀ ਸਿੱਖ ਲੇਹ
ਨਾਸੈ ਛਿਨ ਮਾਂਹਿ ਦੇਹ ਯਮਪੁਰੀ ਜਾਈਏ,
ਸੀਸ ਨ ਮੁੰਡਾਓ ਮੀਤ! ਹੁੱਕਾ ਤਜ ਭਲੀ ਰੀਤਿ
ਪ੍ਰੇਮ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮਨ ਕਰ ਸ਼ਬਦ ਕਮਾਈਏ,
ਜੀਵਨ ਹੈ ਦਿਨ ਚਾਰ ਦੇਖ ਬੂਝ ਕੈ ਬਿਚਾਰ
ਵਾਹਗੁਰੂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ਕਹਾਈਏ.
(ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਸੌਜ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਮੌਜ
ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਫੌਜ ਜੀਤ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ,
ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਚਾਲ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਢਾਲ
ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਘਾਲ ਭੋਗ ਮੋਖ ਦਾਨੀ ਹੈ,
ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਜਾਨ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਆਨ
ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਖਾਨ ਮੋਦ ਕੀ ਸੁਹਾਨੀ ਹੈ,
ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਜਾਤਿ ਖਾਲਸਾ ਹਮਾਰੀ ਪਾਤਿ
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬੰਦ ਸਿੰਘ ਬਾਨੀ ਯੌਂ ਬਖਾਨੀ ਹੈ,
(ਸੰਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ)

ਪੂਜਾ ਏਕ ਅਦ੍ਵਯ ਅਕਾਲ ਕੀ ਹੈ ਇਸ਼੍ਟ ਜਹਾਂ
ਸਤਜਨਾਮ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜਾਪ ਮੁਕ੍ਤਮਾਲ ਸਾ,
ਬਾਨੀਗੁਰੁ ਗਾਯਬੇ ਕੋ ਸੂਧੀ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਜੂ ਕੀ
ਖਾਯਬੇ ਕੋ ਭੋਜਨ ਕੜਾਹ ਨਕ੍ਦ ਮਾਲ ਸਾ,
ਕਹੈ "ਤੋਖਹਰਿ" ਭਏ ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਬਰਨ ਏਕ
ਦਰਨ ਮਲੇਛਨ ਕੋ ਧਾਰਜੋ ਵਪੁ ਕਾਲ ਸਾ,
ਦ੍ਵੈਮਤ ਕੋ ਸਾਲ† ਸਾ ਨਿਰਾਲਸਾ ਧਰਮ ਨੀਤਿ
ਲਾਲਸਾ‡ ਭਰਨ ਧਨਜ ਭਯੋ ਪੰਥ ਖਾਲਸਾ.

ਖਾਲਸਾ ਕਾਲਿਜ. Khalsa College. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘਸਭਾ.

ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋੱਲੇ. ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤੇ ਵਾਕ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ 'ਗੜਗੱਜ ਬੋੱਲੇ' ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਜੋ ਵਾਕ ਬੋਲਦੇ ਸਨ, ਉਹ ਹੁਣ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਯਾਦ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਭੁੱਲਗਏ ਹਨ. ਜੋ ਬੋੱਲੇ ਸਾਨੂੰ ਮਿਲ ਸਕੇ ਹਨ, ਉਹ ਅੱਖਰਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਥਾਂ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ:—

ਉਗਰਾਹੀ. ਭਿਖ੍ਯਾ. ਗਜਾ ਕਰਨਾ.
ਉਜਾਗਰ. ਦੀਵਾ. ਚਰਾਗ.
ਉਜਾਗਰੀ. ਲਾਲਟੈਣ.
ਅਸਵਾਰਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੀੜ। ੨ ਕੂਚ. ਪ੍ਰਸਥਾਨ। ੩ ਮੌਤ. ਮਰਣਾ.
ਅਸਵਾਰਾ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਰੁਮਾਲ ਖੋਲਕੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ.
ਅਸਵਾਰਾ ਕਰਨਾ. ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ. ਕੂਚ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਰਲੋਕਗਮਨ.
ਅਕਲਦਾਨ. ਸੋਟਾ. ਡੰਡਾ.
ਅਕਾਸਪਰੀ. ਬਕਰੀ.
ਅਕਾਸੀ ਦੀਵਾ. ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.
ਅਕਾਸੀ ਫੌਜ. ਸ਼ਹੀਦੀ ਫ਼ੌਜ. ਅਜਗੈਬੀ ਸੈਨਾ.

* ਕਈ ਅਞਾਣ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਸਾਹਿਬ 'ਖਲਾਸੇ' ਦੀ ਥਾਂ 'ਖਾਲਸੇ' ਸ਼ਬਦ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਣੀ ਕਲਮ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਪਾਠ ਖਾਲਸੇ ਹੈ.

† ਸੱਲ. ‡ ਇੱਛਾ. ਕਾਮਨਾ.

ਅਕਾਲ ਬਾਂਗਾ. ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ.
ਅਕਾਲੀ. ਅਕਾਲ ਦਾ ਉਪਾਸਕ। ੨ ਨੀਲਾਬਾਣਾ ਧਾਰੀ ਸਿੰਘ. ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ.
ਅਖੰਡਪਾਠ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦਾ ਉਹ ਪਾਠ ਜੋ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦਾ ਰਹੇ, ਜਦ ਤੀਕ ਭੋਗ ਨਾ ਪਵੇ ਤਦ ਤੀਕ ਰੁਮਾਲ ਨਾ ਪਾਇਆਜਾਵੇ. ਇਹ ਪਾਠ ੧੩ ਪਹਿਰ ਤੋਂ ੧੬ ਪਹਿਰ ਅੰਦਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.
ਅਤੀ ਅਖੰਡਪਾਠ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਉਹ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਇਕੱਲਾ ਪਾਠੀਆ ਇੱਕੋ ਆਸਨ ਬੈਠਕੇ ਨਿਰੰਤਰ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਅੱਠ ਅਥਵਾ ਨੌ ਪਹਿਰ ਅੰਦਰ ਸਮਾਪਤ ਕਰੇ.
ਅਤੀ ਅਖੰਡਪਾਠੀ. ਇਕੱਲਾ ਪਾਠੀਆ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਇੱਕ ਆਸਨ ਬੈਠਕੇ ਸਮਾਪਤ ਕਰੇ.
ਅਥੱਕ. ਮਰੀਅਲ ਟੱਟੂ. ਜੋ ਘੋੜਾ ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.
ਅਥੱਕ ਸਵਾਰੀ. ਜੁੱਤੀ. ਜੋੜਾ.
ਅਨਹਤ ਸ਼ਬਦ. ਘੁਰਾੜੇ ਮਾਰਨੇ.
ਅਫਲਾਤੂਨ. ਰਜਾਈ. ਲੇਫ.
ਅਫਲਾਤੂਨੀ. ਦੁਲਾਈ.
ਅਰਦਾਸਾ. ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਵਿਨਯ.
ਅਰਦਾਸੀਆ. ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ.
ਅਰਾਕਣ, ਅਰਾਕੀ } ਘੋੜਾ. ਘੋੜੀ। ੨ ਟੈਰ. ਟੈਰਾ.
ਅੜੰਗ ਬੜੰਗ ਹੋਣਾ. ਲੇਟਣਾ. ਸੌਂਜਾਣਾ.
ਆਹੂ ਲਾਹੁਣੇ. ਕਤਲਾਮ ਕਰਨੀ. ਵੱਢ ਟੁੱਕ.
ਆਕੜਭੰਨ. ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ.
ਆਕੀ ਹੋਣਾ. ਹਵਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ. ਜੇਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣਾ.
ਆਨੰਦ. ਪੂਰਣ ਤ੍ਰਿਪਤ। ੨ ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਆਹ.
ਐਰਾਪਤ. ਝੋਟਾ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਭੀ ਹੈ.
ਅੰਗ ਸੰਗ. ਸਹਾਇਕ. ਸਾਥੀ। ੨ ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.
ਅੰਗੀਠਾ. ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ.
ਅੰਜਨੀ. ਰਾਤ। ੨ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ.
ਅੰਨਮਤੀਆ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਧਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.
ਅੰਨ੍ਹਾ. ਮੂਰਤੀਪੂਜਕ ਹਿੰਦੂ.
ਅੰਮ੍ਰਿਤਵੇਲਾ. ਪ੍ਰਾਤਹਕਾਲ. ਤੜਕਾ.
ਅੰਮ੍ਰਿਤੀ. ਸਲੂਣੀ ਕੜ੍ਹੀ.
ਅੰਮ੍ਰਿਤੀਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ.
ਇੱਕਟੰਗੀ ਬਟੇਰਾ. ਬੈਂਗਣ. ਬਤਾਊਂ.
ਇੰਦ੍ਰ. ਮੇਘ. ਬੱਦਲ.
ਇੰਦ੍ਰਜਲ. ਬਰਖਾ ਦਾ ਪਾਣੀ.
ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ. ਹਵਾ. ਪੌਣ. ਵਾਯੂ.
ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ ਜੱਫੀਆਂ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਸੁਹਾਵੀ ਹਵਾ ਛੁੱਹਦੀ ਹੈ.
ਇਲਾਚੀ. ਫੁਲਾਹੀ। ੨ ਫੁਲਾਹੀ ਦੀ ਦਾਤਣ.
ਸ਼ਹੀਦ. ਧਰਮ ਲਈ ਪ੍ਰਾਣ ਵਾਰਨ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ.
ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ. ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੇ ਜੰਗ ਅਤੇ ਦਾਹ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.
ਸ਼ਹੀਦੀ. ਸ਼ਹੀਦ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਕੁਰਬਾਨੀ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੋਧ. ਕੁਦਰਤੀ ਦੁੱਖ. ਅਕਾਲ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹੋਈ ਪੀੜਾ। ੨ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਤਾੜਨਾਂ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਦੇਗ. ਭੰਗ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਦੇਗ। ੨ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਨਿਮਿੱਤ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਲੰਗਰ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ। ੨ ਪੰਜ ਸਿੰਘਾਂ ਲਈ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਭੋਜਨ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਫੌਜ. ਸ਼ਹੀਦਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਸੈਨਾ। ੨ ਅਕਾਲ ਦੀ ਗੁਪਤ ਫੌਜ.
ਸ਼ਹੀਦੀ ਮਾਰ. ਸ਼ਹੀਦਸਿੰਘਾਂ ਵਲੋਂ ਹੋਈ ਤਾੜਨਾ. ਕੁਕਰਮੀ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਦੁੱਖ.
ਸੱਚਖੰਡ. ਗੁਰਪੁਰ। ੨ ਖਾਲਸਾਦੀਵਾਨ। ੩ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਬਿਚਲਨਗਰ. ਹਜੂਰਸਾਹਿਬ.
ਸੱਚਖੰਡ ਵਾਸਾ. ਗੁਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ. ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ.
ਸੱਚਾ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਸਤਿਗੁਰੂ.
ਸਜਣਾ. ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ।

੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਨੇ.
ਸੱਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜੈਕਾਰਾ। ੨ ਝਟਕਾ ਕੂਚ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਤੇ ਉਚਾਰਣ ਕੀਤਾ ਜੈਕਾਰਾ.
ਸਦਾਗੁਲਾਬ. ਕਿੱਕਰ. ਬਬੂਲ.
ਸਦਾਗੁਲਾਬ ਦਾ ਮੁਖਮਾਂਜਣਾ. ਕਿੱਕਰ ਦੀ ਦਾਤਣ.
ਸਫਾਜੰਗ. ਟਕੂਆ. ਕੁਹਾੜੀ.
ਸਬਜ ਪੁਲਾਉ. ਸਾਗ.
ਸਬਜ ਮੰਦਰ. ਬਿਰਛ. ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਨਿਵਾਸ.
ਸ਼ਬਦ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਦ. ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਛੰਦ.
ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਇਨ.
ਸ਼ਬਦਭੇਟ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਅਤੇ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਪੂਜਾ.
ਸਮੁੰਦਰ. ਦੁੱਧ.
ਸਮੁੰਦਰਾਧਾਰੀ. ਦੂਧਾਧਾਰੀ.
ਸਰਦਾਈ. ਘੋਟੀਹੋਈ ਭੰਗ। ੨ ਛੱਪੜ ਦਾ ਪਾਣੀ.
ਸਰਦੌਨਾ. ਠੰਢ. ਸ਼ੀਤ. ਪਾਲਾ.
ਸਰਦੌਨਾ ਮੁੱਠੀਆਂ ਭਰਦਾ ਹੈ. ਪਾਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਕਾਂਬਾ.
ਸਰਬਰਸ.ਲੂਣ.ਨਮਕ.ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮਰਸ ਭੀ ਹੈ.
ਸਰਬਲੋਹ. ਅਕਾਲਪੁਰਖ। ੨ ਲੋਹਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ.
ਸਰਬਲੋਹੀਆ. ਉਹ ਸਿੰਘ, ਜੋ ਕੇਵਲ ਲੋਹੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਛਕਦਾ ਹੈ.
ਸਲੋਤਰ. ਮੋਟਾ ਕੁਤਕਾ. ਮਧਰਾ ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਡੰਡਾ। ੨ ਭੰਗਘੋਟਣਾ.
ਸਵਾਇਆ. ਥੋੜਾ. ਕਮ. ਘੱਟ.
ਸਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਵਾਰਾ.
ਸਵਾਰਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਅਸਵਾਰਾ ਕਰਨਾ.
ਸਵਾ ਲੱਖ. ਇੱਕ. ਏਕ.
ਸਵਾ ਲੱਖ ਫੌਜ. ਇੱਕ ਸਿੰਘ.
ਸਾਉਗੀ. ਹਰਾ ਛੋਲੂਆ.
ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ. ਪੋਸਤ ਦਾ ਬੂਟਾ.
ਸਾਕਤ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਤੋਂ ਵਿਮੁਖ. ਮਾਇਆ ਦਾ ਦਾਸ। ੨ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਤਿਤ.
ਸਾਖਤ. ਦੇਖੋ, ਸਾਕਤ.
ਸਾਰ. ਲੋਹਾ. ਫੌਲਾਦ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ.
ਸਾਵੀ. ਮੂੰਗੀ.
ਸ਼ਿਕਰੀ. ਨਕਚੂੰਢੀ. ਛੋਟਾ ਮੋਚਨਾ. ਕੰਡਾ ਕੱਢਣ ਦੀ ਚਿਮਟੀ.
ਸ਼ਿਕਾਰੀ. ਵਿਭਚਾਰੀ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ.
ਸਿੰਘ. ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ.
ਸਿੰਘਣੀ. ਸਿੰਘਮਤ ਦੀ ਨਾਰੀ.
ਸਿਰਖਿੰਡੀ. ਸ਼ੱਕਰ.
ਸਿਰਗੁੰਮ. ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਕੇਸ ਮੁਨਾਏ ਹਨ.
ਸਿਰਘਸਾ. ਮੋਨਾ. ਮੁੰਡਿਤ। ੨ ਜੈਨੀ ਸਾਧ, ਢੂੰਡੀਆ। ੩ ਸੰਨਿਆਸੀ.
ਸਿਰਜੋੜ. ਗੁੜ.
ਸ਼ੀਸ਼ਮਹਲ. ਟੁੱਟੀਹੋਈ ਛੰਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਆਕਾਸ਼ ਨਜਰ ਆਵੇ.
ਸੁਕਮਾਂਜ. ਨਿਰਾਹਾਰ. ਭੁੱਖਾ.
ਸੁਖਈ ਸਿੰਘ. ਭੰਗ ਘੋਟਕੇ ਪਿਆਉਣ ਵਾਲਾ.
ਸੁਖਦੇਈ. ਤੁਲਾਈ.ਹੇਠ ਵਿਛਾਉਣ ਦਾ ਰੂੰਦਾਰ ਵਸਤ੍ਰ.
ਸੁਖਨਿਧਾਨ, ਸੁੱਖਾ } ਭੰਗ. ਵਿਜੀਆ.
ਸੁਚਾਲਾ. ਲੰਙਾ. ਡੁੱਡਾ.
ਸੁਚੇਤਾ. ਝਾੜਾ। ੨ ਪੰਜ ਇਸਨਾਨਾ.
ਸੁਚੇਤਾ ਤਾੜਨਾ. ਪੰਜ ਇਸਨਾਨਾ ਕਰਨਾ. ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ.
ਸੁਚੇਤੇ ਜਾਣਾ. ਸ਼ੌਚ ਲਈ ਬਾਹਰ ਜਾਣਾ. ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ.
ਸੁਜਾਖਾ. ਚਲਨੀ. ਛਾਲਨੀ। ੨ ਗਜਾਨੀ.
ਸੁੰਦਰੀ. ਝਾੜੂ. ਬੁਹਾਰੀ. ਬਹੁਕਰ.
ਸੁਨਹਰਾ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਸਰਬਲੋਹ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਕੂੰਡਾ.
ਸੁਨਹਰੀਆ. ਉਹ ਗੁਰਭਾਈ ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ.
ਸੁਰਗ. ਮੁਸੀਬਤ. ਵਿਪਦਾ। ੨ ਨਿੰਦ੍ਰਾ. ਸੁਖੁਪਤੀ.
ਸੁਰਗਦੁਆਰੀਆ. ਨਕਟਾ.
ਸੁਰਗਬਾਸ. ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ ਵਿੱਚ ਸੌਣਾ.
ਸੁਰਮਈ. ਸੁਰਮੇਰੰਗਾ. ਨੀਲਾ. ਕਾਲਾ.
ਸੁਰਮਈ ਦਾਲਾ. ਲੋਹੇ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਰਿੱਧੀ ਦਾਲ। ੨ ਮਾਹਾਂ ਦੀ ਦਾਲ.
ਸੂਬੇਦਾਰ. ਝਾੜੂ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਸਿੱਖ.

ਸੂਰਮਾ. ਅੰਧਾ. ਨੇਤ੍ਰਹੀਨ.
ਸ਼ਿਉ. ਪਿਊਂਦੀ ਬੇਰ.
ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਕੰਨ. ਭੰਗ ਛਾਨਣ ਦੇ ਰੁਮਾਲ ਦੇ ਲੜ.
ਸੋਝਾ ਦੇਣਾ. ਮਾਂਜਣਾ. ਸਾਫ ਕਰਨਾ। ੨ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੂੰ ਤਾੜਨਾ। ੩ ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਕੇ ਸਿੱਧਾ ਕਰਨਾ.
ਸੋਧ. ਸ਼ੁੱਧੀ.ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ। ੨ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਦੀ ਤਨਖਾਹ ਲਾਕੇ ਕੀਤੀ ਸ਼ੁੱਧੀ.
ਸੋਧਣਾ. ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੂੰ ਤਾੜਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਮੁਲਕ ਫਤੇ ਕਰਨਾ। ੩ ਚੰਦਾ ਵਸੂਲ ਕਰਨਾ.
ਸੁੱਖੀ. ਮਾਸ ਦੀ ਹੱਡੀ.
ਸੰਤੋਖਣਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਰੁਮਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲਪੇਟਨਾ। ੨ ਕਾਰਜ ਸਮਾਪਤ ਕਰਨਾ.
ਸ੍ਰੀਸਾਹਿਬ. ਤਲਵਾਰ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ.
ਹਜਾਰਮੇਖੀ. ਗੋਦੜੀ. ਟਾਕੀਆਂ ਵਾਲੀ ਗੋਦੜੀ.
ਹਜੂਰਸਾਹਿਬ. ਤਖਤ ਸ਼੍ਰੀ ਅਬਿਚਲਨਗਰ.
ਹਜੂਰੀਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੨ ਜੋ ਹਜੂਰਸਾਹਿਬ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.
ਹਜੂਰੀ ਪਰਨਾ. ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਤੌਲੀਆ.
ਹੱਥ ਸੁਚੇਤ ਕਰਨੇ. ਹੱਥ ਧੋਣੇ.
ਹਰਨ ਹੋਣਾ. ਭੱਜਣਾ. ਨੱਠਣਾ.
ਹਰਨੀ. ਮੱਖੀ। ੨ ਜੂੰ. ਯੂਕਾ.
ਹਰਾ. ਸੁੱਕਾ. ਖੁਸ਼ਕ.
ਹਰਾ ਕਰਨਾ. ਸੁਕਾਉਣਾ. ਖੁਸ਼ਕ ਕਰਨਾ। ੨ ਧੋਣਾ. ਸਾਫ ਕਰਨਾ.
ਹਾਜਰੀ ਭਰਨੀ. ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਸੰਝ ਨੂੰ ਹਾਜਰ ਹੋਣਾ.
ਹਿਮੰਚਲ. ਹਜਮ. ਹਜਮ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ.
ਹਿਰਨਖੁਰੀ. ਭਗ. ਯੋਨਿ.
ਹੁਕਮਸੱਤ. ਮਰਣਾ. ਚਲਾਣਾ ਕਰਨਾ.
ਹੂਝਾ. ਤਹਮਤ. ਤੰਬਾ.
ਹੋਲਾਂ. ਇਲਾਚੀਆਂ.
ਹੱਲਾ ਖੇਡਣਾ. ਜੰਗ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਹੱਲਾ ਖੇਡਣਾ.
ਹੱਲਾ ਮਹੱਲਾ.ਚੇਤ ਬਦੀ ੧ ਦਾ ਤਯੋਹਾਰ, ਜਿਸ ਦਿਨ ਸਿੰਘ ਨਕਲੀ ਜੰਗ ਕਰਦੇ ਹਨ.
ਹੰਕਾਰਿਆ ਹੋਇਆ. ਪਾਟਿਆ. ਲੀਰਾਂ ਹੋਇਆ.
ਹੰਨਾ. ਲਿੰਗ. ਇੰਦ੍ਰੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘੋੜਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਘੋੜਾ.
ਕਸਤੂਰਾ. ਸੂਰ.
ਕੱਚਾ ਪਿੱਲਾ. ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲਾ. ਸਿੰਘ-ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਨਹੀਂ ਧਾਰਦਾ.
ਕੱਚਾ ਬੋਲਾ. ਸਿੰਘਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਬੋਲੀ। ੨ ਝੂਠਾ ਵਚਨ.
ਕੱਚੀ ਬਾਣੀ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਹੋਰ ਬਾਣੀ। ੨ ਅਕਾਲ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਬਾਣੀ.
ਕਛਹਰਾ. ਕੱਛ.
ਕੱਟਾ. ਹਾਥੀ.
ਕਠੌਤਾ. ਕਾਠ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.
ਕਪੜਬੀਜ. ਬੜੇਵਾਂ.
ਕਮਰਕਸਾ ਕਰਨਾ. ਕਮਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਪਰਲੋਕਗਮਨ. ਮਰਣਾ.
ਕਮਰਕਸਾ ਖੁਲ੍ਹਾਉਣਾ. ਆਏ ਅਭ੍ਯਾਗਤ ਨੂੰ ਨਿਵਾਸ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ.
ਕਰਦੌਨਾ. ਛੋਟੀ ਕਰਦ.
ਕਰਾੜੀ. ਮੂਲੀ.
ਕਲਗਾ. ਗੰਜਾ.
ਕਲਗੀਧਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ.
ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ. ਤਿਹਾਵਲ. ਪੰਚਾਂਮ੍ਰਿਤ.
ਕੜਾਕਾ. ਭੁੱਖ. ਨਿਰਾਹਾਰ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਮੁਸੀਬਤ.
ਕਾਜਾ. ਭੁੱਖਾ. ਅੰਨ ਦਾ ਨਾ ਮਿਲਣਾ. ਨਿਰਾਹਾਰ.
ਕਾਜਾ ਖੋਲ੍ਹਣਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ.
ਕਾਜੀ. ਮੁਰਗਾ.
ਕਾਠਗੜ੍ਹ. ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ.
ਕਾਣਾ. ਤੁਰਕ. ਮੁਸਲਮਾਨ.
ਕਾਨੂੰਗੋ. ਖੂੰਡਾ. ਛਟੀ.
ਕਾਬੁਲੀ ਕੁੱਤਾ. ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ.
ਕਾਰਦਾਰ. ਝਾਹੁੜਾ.
ਕਾਰਭੇਟ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਿਮਿੱਤ ਬੰਧਾਨ ਦੀ ਪੂਜਾ.
ਕੀਰਤਨ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਗਾਉਣਾ.
ਕੁਹੀ. ਦਾਤੀ. ਦਾਤ੍ਰੀ.

ਕੁਹੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ. ਦਾਤੀ ਨਾਲ ਘਾਹ ਅਥਵਾ ਖੇਤੀ ਵੱਢਣੀ.
ਕੁੱਠਾ. ਮੁਸਲਮਾਨਰੀਤਿ ਨਾਲ ਜਿਬਹਿ ਕੀਤੇ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ.
ਕੁਣਕਾ. ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਦਾ ਕਣਮਾਤ੍ਰ ਭੋਰਾ। ੨ ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ.
ਕੁਤਬਦੀਨ. ਕੂਕਰ. ਕੁੱਤਾ.
ਕੁਰਹਿਤ. ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਆਚਾਰ.
ਕੁਰਲਾ. ਗਰਾਰਾ. ਚੁਲੀ.
ਕੁੜੀਮਾਰ.ਕੰਨਜਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੰਨਜਾ ਵੇਚਣਵਾਲਾ.
ਕੇਸਰ. ਹਲਦੀ. ਬਸਾਰ.
ਕੋਤਲ. ਮੰਜਾ. ਚਾਰਪਾਈ.
ਕੋਤਲਕਸ. ਵਿਛਾਈ। ੨ ਸੇਜਬੰਦ.
ਕੋਤਵਾਲ. ਚਾਕੂ. ਕਲਮਤਰਾਸ਼.
ਕੰਘਾ ਕਰਨਾ. ਸਿਰ ਭੰਨਣਾ. ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ। ੨ ਕੇਸ਼ ਸਾਫ ਕਰਨੇ.
ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਤਲਵਾਰ। ੨ ਕਰਦ.
ਖੱਸੀ ਫੌਜ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ.
ਖਜੂਰਾਂ. ਬੇਰਾਂ ਦੀਆਂ ਭੁਕੜੀਆਂ
ਖੜਗਕੇਤੁ. ਅਕਾਲ.
ਖੜੇ ਦਾ ਖਾਲਸਾ. ਹਾਜਿਰ ਨੂੰ ਛਾਂਦੇ ਦਾ ਮਿਲਣਾ ਅਤੇ ਗੈਰਹਾਜਿਰ ਦਾ ਖਾਲੀ ਰਹਿਣਾ.
ਖਾਰ ਸਮੁੰਦਰ. ਲੱਸੀ. ਤਕ੍ਰ. ਛਾਛ.
ਖਾਲਸਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੰਘ.
ਖਿਸਕੂ. ਲਿੰਗੋਟ. ਕੌਪੀਨ.
ਖਿਚੜ ਪੁਲਾਉ. ਖਿਚੜੀ। ੨ ਬੇਰੀ ਦੇ ਫੁੱਲ.
ਖੁਸ਼ਕ ਪੁਲਾਉ. ਚਬੀਣਾ. ਭੁੰਨੇ ਦਾਣੇ.
ਖੁਰਮਾ. ਬੇਰ.
ਖੋਤੀ. ਚਿਲਮ.
ਖੰਡ. ਸੁਆਹ. ਭਸਮ.
ਗਹਰਾ ਗੱਫਾ. ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ ਆਦਿ ਤਰ ਭੋਜਨ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਧਨ.
ਗਜਗਾਹ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ,ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਖੰਡਾ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਰਬਲੋਹ ਦੇ ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਦੁਮਾਲੇ ਉੱਪਰ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ.
ਗੱਜਣਾ. ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਗਰਜਨਾ. ਸਿੰਘਨਾਦ ਕਰਨਾ.
ਗਧੀ. ਹੁੱਕਾ.
ਗਧੀ ਚੁੰਘਣੀ. ਹੁੱਕਾ ਪੀਣਾ.
ਗੱਫਾ.ਧਨ। ੨ ਉੱਤਮ ਤਰ ਭੋਜਨ। ੩ਲੁੱਟ ਦਾ ਮਾਲ.
ਗੱਫਾ ਲਾਉਣਾ. ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਕੇ ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਛਕਣਾ.
ਗਰੜੇ. ਚਾਉਲ.
ਗੜ੍ਹ. ਜੰਗਲ. ਸੰਘਣਾ ਬਣ। ੨ ਵਾੜਾ. ਝਾੜਿਆਂ ਦਾ ਵਲਗਣ.
ਗੜ੍ਹ ਤੋੜਨਾ. ਕਾਰਜ ਸਿੱਧ ਕਰਨਾ. ਮੁਸ਼ਕਲ ਕੰਮ ਨੂੰ ਆਸਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਾੜ ਤੋੜਕੇ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ.
ਗਿੱਦੜ. ਕਾਇਰ. ਭਗੌੜਾ। ੨ ਕਮਾਈ ਨਾ ਕਰਕੇ ਮੰਗਣ ਵਾਲਾ.
ਗਿੱਦੜਰੰਗਾ. ਭਗਵੇਂ ਵਸਤ੍ਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਗੁਣਗ੍ਰਾਹੀ. ਛੱਜ.
ਗੁੱਦੜ. ਦੁੱਧ ਦੀ ਮਲਾਈ.
ਗੁਪਤਾ. ਗੂੰਗਾ.
ਗੁਪਾਲ ਫਲ, ਗੁਪਾਲ ਲੱਡੂ } ਮੁਰਗੀ ਦੇ ਆਂਡੇ.
ਗੁਬਿੰਦੀਆਂ. ਗਾਜਰਾਂ.
ਗੁਬਿੰਦੇ. ਖਰਬੂਜੇ.
ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ } ਗੁਰਧਾਮ. ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ.
ਗੁਰਮਤ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਮਜਹਬ। ੨ ਗੁਰੁ-ਸਿੱਧਾਂਤ.
ਗੁਰਮਤਾ. ਖਾਲਸਾਦਿਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਕੀਤਾ ਮੰਤ੍ਰ. ਮਸ਼ਵਰਾ.
ਗੁਰਮਤਾ ਸੋਧਣਾ. ਮੰਤ੍ਰ ਕਰਨਾ. ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ.
ਗੁਰਮਰਜਾਦਾ. ਉਹ ਰੀਤਿ ਰਸਮ ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਰੀਤਿ.
ਗੁਰਮੁਖ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਗਯਾ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਰਹਿਤਵਾਨ. ਆਮਿਲ ਸਿੱਖ.
ਗੁਰਮੁਖੀ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੀ ਰਚੀਹੋਈ ਲਿਖਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਲਿਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.
ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰਾ. ਸਿੱਧੀ ਪੱਗ. ਪੁਰਾਤਨ ਸਿੰਘਾਂ ਜੇਹੀ ਸਜਾਈ ਹੋਈ ਦਸਤਾਰ.
ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾੜ੍ਹਾ. ਖੁਲ੍ਹੀ ਦਾੜ੍ਹੀ.

ਗੁਰਮੁਖੀ ਪ੍ਰਸਾਦਾ. ਮੋਟੀ ਰੋਟੀ. ਮੰਨੀ.
ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਰਤਾਰਾ. ਇੱਕੋਜੇਹਾ ਛਾਂਦਾ. ਸਭ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਵਰਤਾਰਾ.
ਗੈਬੀ ਫੌਜਾਂ. ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਪਤ ਫੌਜਾਂ.
ਗੋਪਾਲਚੰਦਨ. ਜਖਮ ਉੱਪਰ ਲਾਉਣ ਦਾ ਲੇਪ. ਮਰਹਮ.
ਗੋਲਕ. ਗੁਰੂ ਨਿਮਿੱਤ ਅਰਪਿਆ ਧਨ, ਜੋ ਗਾਗਰ ਆਦਿ ਪਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਜਮਾ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ.
ਗੰਗਾਜਲ. ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ.
ਗੰਢਲ. ਜਿਸ ਨੇ ਕੁਰਹਿਤ ਕਰਕੇ ਦੁਬਾਰਾ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ. ਪਾਜੜ.
ਗਜਾਨੀ ਸਿੰਘ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ.
ਘਮਸਾਣ. ਜੰਗ. ਯੁੱਧ। ੨ ਝਗੜਾ. ਬਿਖੇੜਾ.
ਘੱਲੂਘਾਰਾ. ਭਯੰਕਰ ਯੁੱਧ। ੨ ਤਬਾਹੀ.ਸਰਬਨਾਸ਼.
ਘਾਣ. ਜੰਗ. ਯੁੱਧ.
ਘਾਲਾਮਾਲਾ. ਬਿਨਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤੇ ਗੱਲ ਨੂੰ ਟਾਲ ਦੇਣਾ। ੨ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਸੋਧੇ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣਾ.
ਘੁਸਮੁਸਾ. ਕੰਨਾਬਾਤੀ. ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਮੰਤ੍ਰਨਾ ਕਰਨਾ.
ਘੋੜਾ. ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਹੰਨਾ। ੨ ਜੋੜਾ. ਜੁੱਤੀ.
ਘੋੜਾ ਕਾਜੇ ਕਰਨਾ. ਯਤ ਧਾਰਨ ਕਰਨਾ.
ਘੋੜਾ ਦੌੜਾਉਣਾ. ਮੈਥੁਨ (ਭੋਗ) ਕਰਨਾ.
ਚਕਰੀ. ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਚਕ੍ਰ.
ਚਕ੍ਰ. ਸਿਰ ਅਥਵਾ ਗਲ ਪਹਿਰਨ ਦਾ ਗੋਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਇਹ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆਜਾਂਦਾ ਸੀ.
ਚਟਣ ਪੁਲਾਉ. ਚਟਣੀ.
ਚਢਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹਾਈ.
ਚਤੌੜਗੜ੍ਹ ਤੋੜਨਾ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.
ਚਰਨਦਾਸੀ. ਜੁੱਤੀ। ੨ ਖੜਾਉਂ.
ਚਲਾਕਣ. ਰੰਬੀ.
ਚਲਾਕਾ. ਮੋਟਾ ਸੂਆ.
ਚਲਾਣਾ. ਮਰਣਾ. ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗਣੇ.
ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ. ਉਤਸਾਹ. ਉਮੰਗ। ੨ ਤਰੱਕੀ.
ਚੜ੍ਹਾਈ. ਕੂਚ. ਪ੍ਰਸਥਾਨ। ੨ ਧਾਵਾ. ਹਮਲਾ। ੩ ਚਲਾਣਾ. ਮਰਣ.
ਚਾਂਦਨੀ ਪੁਲਾਉ. ਜੁਆਰ (ਜਵਾਰ) ਭੁੰਨੀ ਹੋਈ.
ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਤੋੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੌੜਗੜ੍ਹ ਤੋੜਨਾ.
ਚਿਮਨੀ ਬੇਗਮ. ਅਫੀਮ.
ਚੀਤਾ. ਪੇਸ਼ਾਬ. ਮੂਤ੍ਰ.
ਚੀਤਾ ਕੁਦਾਉਣਾ, ਚੀਤਾ ਭਜਾਉਣਾ } ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.
ਚੁਗਲ. ਪੋਸਤ ਦੇ ਡੋਡੇ.
ਚੁਗਲ ਮਲਨੇ. ਪੋਸਤ ਦੇ ਡੋਡੇ ਮਲਨੇ.
ਚੁਟਕਾ ਪ੍ਰਸਾਦ. ਲੂਣ ਅਤੇ ਪੀਸੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮਿਰਚਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੁੱਖੀ ਰੋਟੀ ਖਾਈਦੀ ਹੈ.
ਚੁੱਪ. ਖੰਡ.
ਚੁਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੌਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ.
ਚੁਰਾਸੀ. ਸਿੰਘਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਲੋਕ.
ਚੁਲਾ. ਭੋਜਨ ਪਿੱਛੋਂ ਜਲ ਨਾਲ ਮੁਖ ਦੀ ਸਫਾਈ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਅੱਗੇ ਕ੍ਰਿਤਗਜਤਾ ਭਰੀ ਅਰਦਾਸ.
ਚੂਨਾ. ਆਟਾ.
ਚੂਰਮਾ. ਤੂੜੀ. ਭੋ. ਨੀਰਾ.
ਚੋਬਚੀਨੀ. ਲਾਲ ਮਿਰਚਾਂ.
ਚੌਕੀ. ਚਾਰ ਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ। ੨ ਕੀਰਤਨ-ਮੰਡਲੀ। ੩ ਮੁਕੱਰਿਰ ਵੇਲੇ ਤੇ ਸ਼ਬਦ ਕੀਰਤਨ। ੪ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਰੱਖਣ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ.
ਚੌਥਾ. ਲੂਣ. ਸਰਵਰਸ.
ਚੌਥਾਪੌੜਾ. ਮਜਹਬੀ ਸਿੰਘ. ਰੰਘਰੇਟਾ ਅਤੇ ਰਵਦਾਸੀਆ ਸਿੰਘ.
ਚੌਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ. ਬੋਲਾ. ਬਹਿਰਾ.
ਚੰਡੀ. ਅਗਨਿ। ੨ ਤਲਵਾਰ। ੩ ਲੜਾਈ.
ਛਕਣਾ. ਸਜਣਾ. ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ.
ਛਤ੍ਰਧਾਰ. ਅਫੀਮ. ਅਫਯੂਨ.
ਛਰਰਾ ਛੱਡਣਾ. ਖੜੇ ਖੜੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.
ਛਾਂਦਾ. ਵਰਤਾਰਾ. ਭਾਗ. ਹਿੱਸਾ.
ਛਾਲ ਮਾਰਨੀ. ਡਿਗ ਪੈਣਾ.
ਛਾਵਣੀ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਡੇਰਾ.
ਛਿੱਲੜ. ਰੁਪੈਯਾ.

ਛੇਵਾਂ. ਤੇਲ.
ਜਹਾਜ. ਗੱਡਾ। ੨ ਸਿੱਖਧਰਮ.
ਜਹਾਜ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਖਾਲਸਾ ਕੌਮ ਵਿੱਚ ਮਿਲਨਾ.
ਜੱਕਾ. ਦਹੀਂ. ਦਧਿ.
ਜਗਤਜੂਠ. ਹੁੱਕਾ.
ਜਗੰਨਾਥੀ. ਤਾਉੜੀ. ਹਾਂਡੀ.
ਜਥਾ. ਯੂਥ. ਟੋਲਾ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਝੁੰਡ.
ਜਥੇਦਾਰ. ਟੋਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ.
ਜਮਦੰਡ. ਮੁਖੀਏ ਸਿੰਘ (ਜਥੇਦਾਰ) ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਸਜਾ.
ਜਮਰਾਜ ਦੀ ਧੀ. ਦੇਖੋ, ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਧੀ.
ਜਲਖਿੱਚ ਸਿੰਘ. ਕਹਾਰ. ਝਿਉਰ.
ਜਲਤੋਰੀ. ਮੱਛੀ.
ਜਲੇਬੀ. ਜੰਡ ਦੀ ਫਲੀ.
ਜੜਪੁੱਟ. ਮੋਚਨਾ.
ਜਾਨਭਾਈ. ਸਵਾਰੀ ਦਾ ਘੋੜਾ.
ਜੈਕਾਰਾ. ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ ਨਾਲ ਸੱਤ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਦਾ ਸਿੰਘਨਾਦ. ਅਕਾਲਬਾਂਗਾ.
ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣਾ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਦੇਹ ਤਜਾਗਕੇ ਆਪਣੀ ਜੋਤਿ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ.
ਜੋੜਮੇਲ. ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਗੁਰਪਰਵ ਵਾਲੇ ਦਿਹਾੜੇ ਹੋਈ ਏਕਤ੍ਰਤਾ.
ਜੋੜਮੇਲਣੀ. ਸੂਈ। ੨ ਮਿੱਠੀ ਬਾਣੀ.
ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ. ਸੁਚੇਤੇ (ਸ਼ੌਚ) ਜਾਣਾ.
ਜ੍ਵਾਲਾ. ਅੱਗ.
ਜ੍ਵਾਲਾਵਮਣੀ. ਬੰਦੂਕ। ੨ ਤੋਪ.
ਝਟਕਾ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਾਲ ਸਤਿ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ ਕਹਿਕੇ ਜੀਵ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜ ਜੁਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਝਟਕੇਹੋਏ ਜੀਵ ਦਾ ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ.
ਝੋਲਾ. ਵਡਾ ਥੈਲਾ.
ਟਹਲਾ. ਸੇਵਾ.
ਟਹਲੂਆ. ਪੈਰ ਝਾੜਨ ਦਾ ਰੁਮਾਲ. ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਪਰਣਾ.
ਟਾਂਗੂ. ਬਿਰਛ ਉੱਪਰ ਬੈਠਾ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਦੁਸ਼ਮਨ ਨੂੰ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦਾ ਦੇਖਕੇ ਖਬਰ ਦੇਵੇ.
ਟੁੱਕਰ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਗੁਜਾਰਾ.
ਟੇਢਗਿਆਨ. ਲੇਟਣਾ.
ਠਾਕੁਰ. ਅੰਡਕੋਸ਼. ਪਤਾਲੂ.
ਠਾਣਾ. ਆਸ਼੍ਰਮ. ਡੇਰਾ.
ਠੀਕਰ. ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.
ਠੀਕਰੀ. ਰੁਪੈਯਾ.
ਡੱਬੂ. ਮਟਕਾ. ਚਾਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦਾ ਮਟਕਣਾ.
ਡਲਾ. ਸੂਰ ਦੇ ਮਾਸ ਦੀ ਬੋਟੀ.
ਡਾਇਣ. ਮਾਯਾ। ੨ ਵਿਭਚਾਰਿਨ ਇਸਤ੍ਰੀ.
ਡੋਕਲ. ਗੋਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਕੱਛ. ਢਿੱਲੀ ਝੋਲੀ ਦੀ ਕੱਛ.
ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ. ਗਿਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮਨ. ਨਿਰਾਸ਼ਤਾ.
ਢਾਈ ਲੱਖ. ਦੋ ਸਿੰਘ.
ਢਾਲਾ. ਸਿਪਰ. ਢਾਲ.
ਢਾਲੇ ਹੇਠ. ਪਨਾਹ ਵਿੱਚ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ ਵਿੱਚ.
ਤਹਤੋੜ. ਪਰਾਉਂਠਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਹਿ ਵਿੱਚ ਘੀ ਲਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਪੱਕਕੇ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.
ਤਖਤ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ, ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ, ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਅਬਿਚਲਨਗਰ.
ਤੱਤਖਾਲਸਾ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਰਹਿਤ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਵਾਲਾ ਰਹਿਤਵਾਨ ਸਿੰਘ.
ਤਨਖਾਹ. ਧਰਮਦੰਡ। ੨ ਕੁਰਹਿਤ. ਖਾਲਸਾਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ.
ਤਨਖਾਹੀਆ. ਕੁਰਹਿਤੀਆ. ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰਮ ਕੀਤਾ ਹੈ.
ਤਰ ਪੁਲਾਉ. ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਰੋਟੀ. ਬਿਨਾ ਘੀ ਅਤੇ ਸਾਗ ਦਾਲ ਦੇ ਭੋਜਨ.
ਤਰਾਤਰੀ. ਬਹੁਤ ਅਧਿਕ. ਜਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜਾਦਾ.
ਤਾਂਬਾ. ਪੈਸਾ.
ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ. ਸੱਨਧ ਬੱਧ. ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਨਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ। ੨ ਸਾਵਧਾਨ। ੩ ਰਹਿਤ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ.
ਤਿਟੰਗੀ. ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਦਾ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ.
ਤਿਮਰਲੰਗੀਆ. ਲੰਙਾ. ਡੁੱਡਾ.
ਤੁਰਕ. ਮੁਸਲਮਾਨ.

ਤੁਰਕਣੀ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ.
ਤੁਰਕਣੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਭੋਗਣੀ.
ਤੋੜਾ. ਸਰਬਲੋਹ ਦਾ ਜੰਜੀਰ, ਜੋ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਦੁਮਾਲੇ ਤੇ ਸਜਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਬੰਦੂਕ ਦਾ ਫੀਤਾ.
ਤੋੜਾ ਝਾੜਨਾ. ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਉਣੀ.
ਥਹਿ ਪਈਆਂ. ਬੜੀਆਂ.
ਥਾਣੇਦਾਰ. ਗਧਾ. ਖੋਤਾ.
ਦਸਤਾਰਾ. ਪੱਗ.
ਦੱਛ. ਬੱਕਰਾ.
ਦਬੜੂ ਘੁਸੜੂ. ਰਹਿਤ ਵਿੱਚ ਢਿੱਲਾ। ੨ ਕਾਇਰ.
ਦਮੜਾ. ਰੁਪੈਯਾ. ਪੈਸਾ. ਨਕਦੀ.
ਦਾਈਆ. ਹਠ. ਪ੍ਰਣ। ੨ ਦਾਵਾ.
ਦਾਖ. ਪੀਲੂ. ਮਾਲ ਦੇ ਫਲ.
ਦਾਲਾ. ਦਾਲ.
ਦਾੜ੍ਹਾ. ਦਾੜ੍ਹੀ. ਰੀਸ਼.
ਦੀਦਾਰੇ. ਦਰਸ਼ਨ.
ਦੁਸਾਂਗਾ. ਪਜਾਮਾ. ਘੁਟੰਨਾ.
ਦੁਸ਼ਾਲਾ. ਕੰਬਲ. ਭੂਰਾ.
ਦੁਨਾਲੀ. ਸਲੰਘ. ਝਾਫੇ ਚੁੱਕਣ ਦਾ ਸੰਦ.
ਦੁਬਾਜਰਾ. ਇੱਕ ਇਸ਼੍ਟ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਦੂਜੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਵਾਲਾ.
ਦੁਬੁਰਜੀ. ਸੁੱਥਣ. ਜਨਾਨਾ ਪਜਾਮਾ.
ਦੁਮਾਲਾ. ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ ਦਾ ਉੱਚਾ ਦਸਤਾਰਾ.
ਦੇਗ. ਲੰਗਰ. ਪਾਕਸ਼ਾਲਾ। ੨ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਸਾਦ.
ਦੇਗ ਸਜਾਉਣੀ. ਭੋਜਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨਾ.
ਦੇਗ ਮਸਤ. ਲੰਗਰ ਦਾ ਨਾ ਪੱਕਣਾ. ਖਾਣ ਪੀਣ ਲਈ ਸਾਮਾਨ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ.
ਦੇਣਦਾਰ. ਧਰਮਦੰਡ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ. ਤਨਖਾਹੀਆ.
ਧਨੰਤਰ. ਨਿੰਮ.
ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਧੀ. ਨੀਂਦ.
ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਧੀ ਨਾਲ ਜੁੱਧ ਕਰਨਾ. ਸੌਣਾ.
ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਤਾਪ.
ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਤਾਪ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.
ਧੂੜਕੋਟ. ਘੱਗਰਾ. ਲਹਿੰਗਾ.
ਨਿਹੋਰਨਾ ਸਿੰਘ. ਨਾਈ.

ਨੜੀਮਾਰ. ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਵਾਲਾ.
ਨਾਖਾਂ. ਗੋਲ੍ਹਾਂ.
ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ. ਝੰਡਾ. ਧ੍ਵਜਾ.
ਨਿਹਕਲੰਕ. ਘੜਾ. ਕੁੰਭ.
ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ. ਉੱਚੇ ਦੁਮਾਲੇ ਅਤੇ ਨੀਲੇ ਬਾਣੇ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ.
ਨਿਰਬਾਣੀਆਂ. ਉਦਾਸੀਨ (ਉਦਾਸੀ) ਸਾਧੂ.
ਨਿਰੰਕਾਰੀ. ਨਿਰਾਕਾਰ ਦੇ ਪੂਜਣਵਾਲਾ ਗੁਰਸਿੱਖ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ.
ਨੀਲਵਰਣੀ. ਗਧੀ.
ਨੁਗਦਾ. ਭੰਗ ਛਾਣਨ ਪੁਰ ਜੋ ਰੁਮਾਲ ਵਿੱਚ ਫੋਗ ਬਚਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਵੱਟੀਹੋਈ ਗੋਲੀ.
ਨੁਗਦਾ ਮਾਰਨਾ. ਨੁਗਦੇ ਦੀ ਗੋਲੀ ਵੈਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੈਕੇ ਕੰਧ ਅਥਵਾ ਬਿਰਛ ਨਾਲ ਮਾਰਨੀ. "ਆਇਆ ਨੁਗਦਾ, ਤੇਰੇ ਬਾਲ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁਗਦਾ" ਆਦਿਕ ਵਾਕ ਕਹਿਕੇ ਨੁਗਦਾ ਜੋਰ ਨਾਲ ਮਾਰਨਾ.
ਨੇਤ੍ਰਠੋਕਾ. ਸੁਰਮਾ. ਅੰਜਨ। ੨ ਸੁਰਮਚੂ.
ਪਟਕਾ. ਜੋ ਜੀਵ ਇੱਕ ਵਾਰ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਵੱਢਿਆ ਗਿਆ। ੨ ਪਟਕੇ ਹੋਏ ਜੀਵ ਦਾ ਮਾਸ.
ਪਤਾਲਮੋਚਨੀ. ਕਸੀ. ਕਹੀ.
ਪਰਸਰਾਮ. ਕੁਹਾੜਾ.
ਪਰਸਾ. ਜਲ.
ਪਰਸਾਦਾ. ਰੋਟੀ.
ਪਰਸਾਦਾ ਛੱਟੜ ਕਰਨਾ. ਰੋਟੀ ਭੰਨਣੀ.
ਪਰੀ. ਭੇਡ.
ਪਲੱਟਾ. ਖੁਰਚਣਾ.
ਪਾਹੁਲ. ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ.
ਪਾਜਜ਼. ਦੇਖੋ, ਗੰਢਲ.
ਪਾਲਕਾ. ਕਾਠੀ. ਜੀਨ.
ਪਾਲਕਾ ਸਜਾਉਣਾ. ਕਾਠੀ ਪਾਉਣੀ. ਘੋੜੇ ਉੱਪਰ ਜੀਨ ਪਾਉਣਾ.
ਪੂਰੀ. ਬਣ ਦੇ ਪੱਤੇ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗਲੋਟ ਦੀ ਵੇਲ ਦੇ ਪੱਤੇ.
ਪੌਣਤੁਰੰਗ. ਹਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਟੱਟੂ.
ਪੌਣਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਪੱਖਾ.
ਪੰਚਾਮ੍ਰਿਤ. ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ.

ਪੰਜਇਸਨਾਨਾ. ਹੱਥ ਪੈਰ ਮੂੰਹ ਧੋਣਾ.
ਪੰਜਕਕਾਰੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਕੇਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਕੱਛ ਕੰਘਾ ਕੜਾ ਧਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ.
ਪੰਜੱਖਾ. ਕਾਣਾ.
ਪੰਜ ਪਿਆਰੇ. ਦਯਾਸਿੰਘ ਜੀ, ਧਰਮਸਿੰਘ ਜੀ, ਮੁਹਕਮਸਿੰਘ ਜੀ, ਹਿੰਮਤਸਿੰਘ ਜੀ, ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ। ੨ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੰਜ ਸਿੰਘ.
ਪੰਜਪੀਰੀਆ. ਵਿਸ਼ਨੁ, ਸੂਰਜ, ਸ਼ਿਵ ਗਣੇਸ਼, ਦੁਰਗਾ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕਈ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਪੀਰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ.
ਪੰਜ ਮੁਕਤੇ. ਦੇਵਾਸਿੰਘ, ਰਾਮਸਿੰਘ, ਟਹਿਲਸਿੰਘ, ਈਸਰਸਿੰਘ, ਫਤੇ ਸਿੰਘ.
ਪੰਜ ਮੇਲ. ਮੀਣੇ, ਮਸੰਦ, ਧੀਰਮੱਲੀਏ, ਰਾਮਰਾਈਏ, ਸਿਰਗੁੰਮ.
ਪੰਜਰਤਨਾ. ਗਾਜਰ, ਮੂਲੀ, ਸਲਜਮ, ਬੈਂਗਣ, ਕੱਦੂ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆ ਸਲੂਣਾ.
ਪੰਜ ਲੱਖ. ਪੰਜ ਸਿੰਘ.
ਪੰਜਵਾਂ. ਘੀ. ਘ੍ਰਿਤ.
ਪੰਜਾ. ਹੱਥ ਦੇ ਪੰਜੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦੁਮਾਲੇ ਤੇ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ.
ਪੰਥ. ਖ਼ਾਲਸਾ ਕੌਮ.
ਪੰਮਾ. ਬ੍ਰਾਹਮਣ.
ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਾ ਸਿੰਘ. ਦਿਨ। ੨ ਮੀਨਾਰ.
ਫਤੇਕੁਮੈਤ. ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੋਟਾ.
ਫਤੇ ਗਜਾਉਣੀ. ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਵਾਹਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤੇ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਬੁਲਾਉਣੀ। ੨ ਵਿਦਾ ਹੋਣਾ। ੩ ਮਰਨਾ.
ਫਤੇ ਗਜਾਗਿਆ. ਚਲਾਗਿਆ। ੨ ਮਰਗਿਆ। ੩ ਪਾਟ ਗਿਆ। ੪ ਢਹਿਗਿਆ.
ਫਿਰਨੀ. ਚੱਕੀ.
ਫਿਰਨੀ ਦੀ ਸਵਾਰੀ. ਚੱਕੀ ਨਾਲ ਦਾਣੇ ਪੀਹਣੇ.
ਫੌਜ. ਰਮਤਾ ਇੱਕ ਸਿੰਘ.
ਫੌਜਾਂ. ਰਮਤੇ ਕਈ ਸਿੰਘ.
ਬਸਾਵਾ. ਤਵਾ.
ਬਸੰਤਕੌਰ. ਮੱਕੀ.
ਬਸੰਤਰ. ਅਗਨਿ.
ਬਟੇਰਾ. ਬੈਂਗਣ. ਬਤਾਊਂ.

ਬਦਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੇਦਾਨਾ.
ਬਦਾਮ. ਚਣਾ. ਛੋਲਾ.
ਬੱਬਰੂ. ਖ਼ਮੀਰੇ ਪਰਸਾਦੇ.
ਬਾਜ. ਖੁਰਪਾ. ਰੰਬਾ.
ਬਾਜ ਉਡਾਉਣਾ / ਬਾਜ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ } ਖੁਰਪੇ ਨਾਲ ਘਾਹ ਖੋਤਣਾ. ਘਾਸ ਖੁਰਚਨਾ.
ਬਾਟਾ. ਬਾਟੀ. ਡੂੰਘਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਦਾ ਬਰਤਨ.
ਬਾਟੇ ਦਾ ਸਾਂਝੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਬਾਟੇ ਵਿੱਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਹੈ. ਸੁਨਹਿਰੀਆ.
ਬਾਮਣ. ਪਿੱਪਲ.
ਬਾਮਣੀ. ਖੀਰ. ਤਸਮਈ.
ਬਿਹੰਗਮ. ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਸਿੰਘ. ਜੋ ਇੱਕ ਥਾਂ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ.
ਬਿਖਜਾ. ਤਮਾਖੂ (ਤੰਬਾਕੂ).
ਬਿਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘੀਆ. ਲੁਬਾਣਾ ਸਿੰਘ। ੨ ਰਾਜਪੂਤ ਸਿੰਘ.
ਬਿਬੇਕ. ਰਹਿਤ ਮਰਯਾਦਾ ਦਾ ਵਿਚਾਰ। ੨ ਖ਼ਾਲਸਾਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ੁੱਧੀ.
ਬਿਬੇਕੀ. ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸਿੰਘ। ੨ ਪੂਰੀ ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
ਬਿਰਦ. ਲਿਬਾਸ। ੨ ਧਰਮਚਿੰਨ੍ਹ.
ਬਿਰਦਬਾਣਾ. ਖ਼ਾਲਸਾਧਰਮ ਦਾ ਲਿਬਾਸ.
ਬਿਰਾਜਣਾ. ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਬੈਠਣਾ। ੨ ਲੇਟਣਾ.
ਬੁੰਗਾ. ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ ਦਾ ਦੁਮਾਲਾ.
ਬੁੱਧ ਅਵਤਾਰ. ਲੂਲਾ. ਟੁੰਡਾ.
ਬੂੰਦੀ. ਬੱਕੁਲੀਆਂ. ਉਬਲਿਆ ਹੋਇਆ ਅੰਨ.
ਬੇਦਾਨਾ. ਕਰੀਰ ਦਾ ਬਾਟਾ. ਕਰੀਰ ਦੇ ਫੁੱਲ.
ਬੇਮੁਹਤਾਜੀ. ਦੁਸਾਂਗੀ ਲੱਕੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਫਾ ਫਸਾਕੇ ਭੰਗ ਛਾਣੀਦੀ ਹੈ.
ਬੋਲਾ. ਬੋਲੀ. ਭਾਸ਼ਾ। ੨ ਵਚਨ. ਵਾਕ.
ਬੰਦਈ ਕੱਛ. ਗੋਡਿਆਂ ਵਾਲੀ ਢਿੱਲੀ ਕੱਛ. ਡੋਕਲ.
ਬ੍ਰਹਮਰਸ. ਇੱਖ. ਕਮਾਦ.
ਭਗਮੁਖੀ. ਕਣਕ. ਗੰਦਮ.
ਭਗੌਤਾ / ਭਗੌਤੀ } ਖੜਗ. ਕ੍ਰਿਪਾਣ. ਤਲਵਾਰ.

ਭੁਰਥਰੀ. ਢੱਟਾ. ਸਾਨ੍ਹ.
ਭਾਊਨੀ. ਸ਼ੂੱਧਾ.
ਭਾਈ. ਗੁਰਭਾਈ। ੨ ਗ੍ਰੰਥੀ। ੩ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰੇਕ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪਦਵੀ.
ਭਾਜਾ. ਤਰਕਾਰੀ. ਭਾਜੀ.
ਭਾਣਾ. ਅਕਾਲ ਦਾ ਹੁਕਮ. ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਰਜ਼ਾ.
ਭਾਣਾ ਵਰਤਣਾ. ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਕੰਮ ਦਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਮਰਣਾ.
ਭੁਇਸੂਰ. ਗੋਂਗਲੂ. ਸ਼ਲਜਮ.
ਭੁਜੰਗਣ } ਲੜਕੀ-ਲੜਕਾ। ੨ ਤਿਆਰ ਬਰ ਭੁਜੰਗੀ } ਤਿਆਰ ਸਿੰਘਣੀ, ਸਿੰਘ.
ਭੂਟੇਰਾ. ਭੁੱਬਲ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਆਟੇ ਦਾ ਪਿੰਨਾ. ਬਿਨਾ ਤਵੇ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਆਟੇ ਦਾ ਗੋਲਾ.
ਭੂਤਨੀ. ਅੰਧੇਰੀ. ਝੱਖੜ। ੨ ਰੇਲ. ਟ੍ਰੇਨ.
ਭੌਂਸੂਰ. ਦੇਖੋ, ਭੁਇਸੂਰ.
ਮਸਤ. ਵਸਤੁ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਘਾਟਾ। ੨ ਬੰਦ. ਦੇਖੋ, ਲੰਗਰ ਮਸਤ.
ਮਸਤਗੜ੍ਹ. ਉਹ ਮਸੀਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਮਸੀਤ ਦੇ ਥਾਂ ਬਣਾਇਆ ਗੁਰਦੁਆਰਾ.
ਮਸਤਾਨਾ. ਪਾਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਪੁਰਾਣਾ। ੨ ਮੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੩ ਰੋਗੀ.
ਮਸਾਣੀ. ਗੁਦਾ.
ਮਸਾਣੀ ਦਾ ਸੁਰ ਢਿੱਲਾ. ਮਰੋੜ ਦਸਤ ਆਦਿ ਦਾ ਹੋਣਾ.
ਮਸਾਲਾਂ. ਲੱਕੜਾਂ. ਈਂਧਨ। ੨ ਨੇਤ੍ਰ.
ਮਸੰਦ. ਸਿੱਖਾਂ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਲਈ ਧਨ ਉਗਰਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਧਨ ਨੂੰ ਹੜੱਪਣ ਵਾਲਾ ਪੁਜਾਰੀ.
ਮਹਖਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਐਰਾਪਤ.
ਮਹਾਪ੍ਰਸਾਦ. ਝਟਕੇ ਦਾ ਮਾਸ। ੨ ਕੜਾਹਪ੍ਰਸਾਦ.
ਮਖਮਲੀ ਫਰਸ. ਹਰੇ ਘਾਹ ਵਾਲੀ ਜਮੀਨ.
ਮਜਹਬੀ. ਚੂਹੜੇ ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਸਜਿਆ ਹੋਇਆ ਪੁਰਖ.
ਮਨਮਤ. ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਕੀਤਾ ਕਰਮ.
ਮਨਮਤੀਆ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਜਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਮਰਜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਮਨਮੁਖ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਆਗਜਾ ਤੋਂ ਵਿਰੁੱਧ ਮਨਮਰਜੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਮਰਚੋਨਾ. ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ.
ਮਰੋੜਚੁਲਾ. ਪਾਣੀ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਕੇਵਲ ਮੂੰਹ ਉੱਪਰ ਹੱਥ ਫੇਰਕੇ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਮਲਿਕਾ. ਬਿੱਲੀ.
ਮੜੋਲੀ. ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.
ਮਾਰਾ ਬਕਾਰਾ. ਸਿੰਘਨਾਦ ਕਰਕੇ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਮਾਰੂ ਗਾਉਣਾ. ਰੋਣਾ. ਪਿੱਟਣਾ. ਦੁੱਖ ਦੀ ਪੁਕਾਰ। ੨ ਚਲਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਉਣੇ.
ਮਿਠਿਆਈ. ਸ਼ਕਰਕੰਦੀ.
ਮਿੱਠਤ. ਬੇਰੀ.
ਮੀਣਾ. ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਸੋਢੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਨਹੀਂ ਛਕਿਆ.
ਮੁਆਮਲਾ ਲੈਣਾ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਗਜਾ ਕਰਕੇ ਅੰਨ ਦੁੱਧ ਚੰਦਾ ਆਦਿ ਲੈਣਾ.
ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਕਸਣੀਆਂ. ਦਾੜ੍ਹੇ ਨੂੰ ਬੰਨਣਾ.
ਮੁਸਲੀਧਰ. ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ.
ਮੁਹੰਮਦੀ ਇਸਨਾਨ. ਕੱਛ ਬਿਨਾਂ ਨੰਗੇ ਨ੍ਹਾਉਣਾ.
ਮੁਹੰਮਦੀ ਸਵਾਰੀ. ਸ਼ੁਤਰ. ਊਟ.
ਮੁਹੰਮਦੀ ਪੌਲਾ. ਉਸਤਰਾ.
ਮੁਖਮਾਂਜਣਾ. ਦਾਤਣ.
ਮੁਛਹਰਾ. ਮੁੱਛਾਂ.
ਮੁਤਹਿਰਾ. ਡੰਡਾ. ਸਰਦਾਈ ਘੋਟਣ ਦਾ ਸੋਟਾ.
ਮੁਰਗਾਈਆਂ. ਗੱਠਾਂ. ਗੰਢਾਂ. ਇੱਕ ਤਰਾਂ ਦੀ ਪਾਣੀ ਤੇ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਤਰਕਾਰੀ.
ਮੂੰਹਤਾਣੀ. ਕੈਂਚੀ.
ਮੇਵੜਾ. ਅਰਦਾਸੀਆ. ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹਜੂਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.
ਮੈਦਾ. ਆਟਾ.
ਮੈਦਾਨ ਜਾਣਾ. ਸੁਚੇਤੇ ਫਿਰਨ ਲਈ ਜੰਗਲ ਜਾਣਾ.
ਮੋਰਚਾ ਲਾਉਣਾ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਦਾ ਅਰੰਭ ਕਰਨਾ। ੨ ਜੰਗ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰਨਾ.
ਮੋਰਧੁਜ. ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਧ. ਸੋਢੀ ਮਿਹਰਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਦਾ ਉਦਾਸੀ.

ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਛੋਟੀ ਪਲੰਗੀਰੀ। ੨ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਬੈਠਣ ਵਾਲੇ ਥਾਂ ਤੇ ਬਣਾਇਆ ਚਬੂਤਰਾ.
ਰਹਣੀ. ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਰਹਿਤ ਰੱਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.
ਰਹਣੀ ਬਹਣੀ. ਧਰਮਰੀਤਿ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰ. ਮਜਹਬ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਆਚਰਣ.
ਰਹਤ. ਸਿੱਖਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਧਾਰਣਾ.
ਰਹਤਨਾਮਾ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਗ੍ਰੰਥ.
ਰਹਤੀਆ. ਰਹਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਰਵਦਾਸੀਏ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ.
ਰੱਜੀ. ਕੜਛੀ.
ਰਣਸਿੰਗਾ. ਪੱਦ. ਵਾਉਕਾ.
ਰਣਸਿੰਗਾ ਵਜਾਉਣਾ. ਪੱਦ ਮਾਰਨਾ.
ਰਾਮਚੌਕਾ. ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਸਮੇਂ ਚੌਕੇ ਦਾ ਖਿਆਲ ਨਾ ਕਰਨਾ. ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਚੌਕਾ ਮੰਨਣਾ.
ਰਾਮਜੰਗਾ. ਬੰਦੂਕ.
ਰਾਮਡੋਲ. ਬੋਕਾ.
ਰਾਮਬਾਗ. ਸੰਸਾਰ. ਵਿਸ਼੍ਵ। ੨ ਜੰਗਲ.
ਰਾਮਰਸ. ਲੂਣ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਰਬਰਸ ਅਤੇ ਰੂਪਰਸ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.
ਰਾਮਰੋਟੀ. ਉਹ ਜਗੀਰ ਜੋ ਕਿਲੇ ਰਾਮਗੜ੍ਹ ਨਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਖਾਲਸੇ ਵਾਸਤੇ ਸੀ.
ਰਾਮਲੱਡੂ. ਮਤੀਰਾ.
ਰੁੱਪਾ. ਗਠਾ. ਪਿਆਜ਼.
ਰੂਪਕੌਰ. ਕਾੜ੍ਹਨੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਕਾੜ੍ਹਿਆ ਜਾਵੇ.
ਰੂਪਰਸ. ਲੂਣ. ਨਮਕ.
ਰੇਸ਼ਮ. ਸਣ. ਸਨਕੁਕੜਾ.
ਰੇਸ਼ਮੀ ਨਾਲਾ. ਸਣ ਦੀ ਰੱਸੀ ਦਾ ਨਾਲਾ.
ਰੋੜ. ਮੋਠ.
ਰੰਘੜ. ਤੂਤ। ੨ ਅਹੰਕਾਰੀ.
ਰੰਘੜੀ. ਮੱਕੀ ਦੀ ਛੱਲੀ। ੨ ਕੌੜਾ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.
ਲਖਨੇਤ੍ਰਾ. ਕਾਣਾ.
ਲਖਬਾਹਾਂ. ਇੱਕ ਬਾਂਹ ਵਾਲਾ. ਟੁੰਡਾ.
ਲੱਡੂ. ਟਿੰਡੋ.
ਲਵੇਰਾ. ਖੋਦਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਦਾੜ੍ਹੀ ਨਹੀਂ.
ਲਾਂਗਰਾ ਸਿੰਘ. ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲਾ.
ਲਾਚਾ. ਉੱਨ ਦਾ ਆਸਨ.
ਲਾਚੀਦਾਣਾ. ਬਾਜਰਾ.
ਲੇਖੇ ਲਾਉਣਾ. ਵਰਤ ਲੈਣਾ. ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਵਰਤਕੇ ਛਕ ਲੈਣਾ। ੨ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਨਾਮ ਖਰਚਣਾ.
ਲੋਹ. ਤਵੀ.
ਲੋਹ ਲੰਗਰ. ਤਵੀ ਅਤੇ ਦੇਗ. ਭਾਵ-ਖਾਨਪਾਨ ਦਾ ਸਾਮਾਨ.
ਲੰਗਰ ਮਸਤ / ਲੰਗਰ ਮਸਤਾਨਾ } ਲੰਗਰ ਦਾ ਤਿਆਰ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਰਸਦ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਚੁਲ੍ਹੇ ਅੱਗ ਨਾ ਪੈਣੀ.
ਲੰਡੀ ਬੁੱਚੀ. ਸ਼ਰਾਰਤੀ ਲੋਕ। ੨ ਕੁਰਹਿਤੀਏ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮੀ.
ਵਹੀਰ. ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਜਥਾ. ਰਹਿਤਵਾਨ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ, ਜੋ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧਨਾ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਫਿਰਕੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਟੋਲਾ.
ਵਹੀਰਪਾਉਣਾ. ਕੂਚ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਰਲੋਕਗਮਨ.
ਵਹੀਰੀਆ. ਵਹੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਵਹੀਰ ਦਾ ਮੈਂਬਰ.
ਵਟਾਊ. ਰਾਹੀ. ਪਾਂਧੀ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ.
ਵਰਤਾਵਾ. ਵਡਾ ਕੜਛਾ। ੨ ਵੰਡਣ ਵਾਲਾ.
ਵੇਹਲੇ ਸਿਰ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕੇਸ਼ ਨਹੀਂ. ਰੋਡਾ.

ਖਾਲਕ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਿਕ. "ਖਾਲਕ ਥਾਵਹੁ ਭੁਲਾ ਮੁਠਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ)

ਖਾਲਕਾ. ਹੇ ਖ਼ਾਲਿਕ਼! "ਸੁਣਿ ਬੇਨੰਤੀ ਖਾਲਕਾ!" (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਖਾਲਕੁ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਿਕ.

ਖਾਲੜਾ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਥਾਣਾ, ਜੋ

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੱਲੋ ਤੋਂ ੧੩ ਮੀਲ ਨੈਰਤ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਧਰਮਸਾਲ ਬਣੀਹੋਈ ਹੈ, ਨਾਲ ੪੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਖ਼ਾਲਾ. ਅ਼ خاله ਸੰਗਯਾ—ਮਾਸੀ. ਮਾਂ ਦੀ ਭੈਣ। ੨ ਖ਼ਾਲੂ. ਮਾਸੜ.

ਖਾਲਿਸ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸ.

ਖਾਲਿਕ | ਖਾਲਿਕੁ ਅ਼ خالق ਖ਼ਾਲਿਕ਼. ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਖਾਲਿਕੁ ਖਲਕ, ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਾਲਿਕੁ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਖ਼ਾਲੀ. ਅ਼ خالی ਵਿ—ਛੂਛਾ। ੨ ਥੋਥਾ। ੩ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰਾਪਤੀ. "ਖਾਲੀ ਚਲੇ ਧਣੀ ਸਿਉ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੪ ਛੋਟਾ ਖਾਲ, ਜੋ ਪਾਣੀ ਦੇ ਵਹਿਣ ਲਈ ਹੋਵੇ। ੫ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲ ਦੀ ਉਹ ਮਾਤ੍ਰਾ ਜਿਸ ਤੇ ਜਰਬ (ਆਘਾਤ) ਨਾ ਆਵੇ.

ਖਾਲੂ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਾ.

ਖਾਵਣ. ਕ੍ਰਿ—ਖਾਣਾ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ. ਛਕਣਾ.

ਖਾਵਨ ਸੰਦੜੇ ਸੂਲ. ਦੇਖੋ, ਸੰਦੜਾ.

ਖਾਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਾਣਾ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ. ਛਕਣਾ. "ਤੇਰਾ ਦਿਤਾ ਖਾਵਣਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਖਾਵਤ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖਾਂਦੇਹੋਏ. "ਭੂਖੇ ਖਾਵਤ ਲਾਜ ਨ ਆਵੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਖਾਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਾਣਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ. "ਖਾਵਨਾ ਜਿਤੁ ਭੂਖ ਨ ਲਾਗੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਖਾਵਨੇ. ਖਾਂਦੇ ਹਨ. "ਜਿਚਰੁ ਪੈਨਨਿ ਖਾਵਨੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਖਾਵਾ. ਸੰਗਯਾ—ਖਨਨ ਕੀਤਾ (ਖੋਦਿਆ ਹੋਇਆ) ਟੋਆ. ਗ਼ਾਰ। ੨ ਖਾਣ (ਖਾਨਿ). ਜਿਵੇਂ—ਲੂਣ ਦਾ ਖਾਵਾ.

ਖਾਵਾਰੇ. ਖਵਾਲਦਾ ਹੈ. ਖਵਾਂਉਂਦਾ ਹੈ. "ਮਨਿ ਬੀਜਿਆ ਖਾਵਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਾਵਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਖਾਵੰਦ.

ਖਾਵੀਨ. ਫ਼ਾ خوانین ਖ਼ਵਾਨੀਨ. ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਖਾਵੀਨੀਐ ਖੇਤ ਮਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖਾਵੈ. ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਮਿਟਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਆਖ੍ਯਾ (ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ) ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ. "ਜੇ ਕੋ ਬਡਾ ਕਹਾਇ, ਬਡਾਈ ਖਾਵੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਖਾਵੰਦ. ਫ਼ਾ خاوند ਸੰਗਯਾ—ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. "ਮਾਰਤ ਹੈਂ ਤਾਂਕੋ ਲੈਕੇ ਖਾਵੰਦ ਕੋ ਨਾਮ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਪਤੀ. ਭਰਤਾ.

ਖਾੜਵ. ਸੰ. ਸ਼ਾਡਵ. ਸੰਗਯਾ—ਛੀ ਸੁਰ ਦਾ ਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ.

ਖਿਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖਵਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਿਮਕਣਾ.

ਖਿਅਉ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਯਉ.

ਖਿਅਤ. ਸੰ. ਖ੍ਯਾਤ. ਵਿ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ. "ਨਗਰੀ ਨਗਰੀ ਖਿਅਤ ਅਪਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੨ ਕਥਨ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ.

ਖਿਆਹ | ਖਿਆਹੀ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਯਾਹ. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਯ (ਮਰਣ) ਦਾ ਅਹ (ਦਿਨ). ੨ ਉਹ ਸ਼੍ਰਾੱਧ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਪੁਰ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ.

ਖਿਆਤਾ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਯਾਤਾ.

ਖਿਆਨ. ਸੰ. ਆਖ੍ਯਾਨ. ਸੰਗਯਾ—ਕਥਾ. ਇਤਿਹਾਸ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ (ਵਖਿਆਨ). "ਨਾਨਾ ਖਿਆਨ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਬਿਧਿ." (ਸੋਰ ਅਤੇ ਮਾਰੂ, ਰਵਿਦਾਸ)

ਖਿਆਨਤ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਯਾਨਤ.

ਖਿਆਲ. ਅ਼ خیال ਖ਼ਯਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਸੰਕਲਪ. ਫੁਰਣਾ. "ਮਨ ਮੈ ਉਪਜ੍ਯੋ ਤਬੈ ਖਿਆਲ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਧ੍ਯਾਨ. ਚਿੰਤਨ. "ਏਕ ਖਿਆਲ ਵਿਖੇ ਮਨ ਰਾਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਗਾਯਨ ਲਈ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਗੀਤ ਦਾ ਇੱਕ ਵਜ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ ਪਾਤਸਾਹੀ ੧੦ "ਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਰੇ ਨੂੰ ਹਾਲ ਮੁਰੀਦਾਂ ਦਾ ਕਹਿਣਾ××

ਯਾਰੜੇ ਦਾ ਸਾਨੂ ਸੱਥਿਰ ਚੰਗਾ ਭੱਠਿ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ." (ਹਜ਼ਾਰੇ ੧੦)

ਖਿਆਲਾ. ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਮਾਨਸਾ ਦੇ ਖਿਆਲਾ ਨਾਉਂ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪਿੰਡ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਹੁਕਮ ਦੇਕੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਅਤੇ ਵੜ ਦਾ ਬਿਰਛ ਲਗਵਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵੱਲੋਂ ੧੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਖਿਆਲਾਕਲਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਕਟੋਰਾ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਨਸਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ.

ਖਿਆਲੁ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ. "ਵਿਣੁ ਨਾਵੈ ਆਲੂਦਿਆ ਜਿਤੀ ਹੋਰੁ ਖਿਆਲੁ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਖਿਸਕਣਾ, ਖਿਸਣਾ, ਖਿਸਣੁ, ਖਿਸਨਾ, ਖਿਸਰਨਾ, ਖਿਸਲਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਥਾਂ ਤੋਂ ਹਿੱਲਣਾ. ਪਤਨ. ਡਿਗਣਾ. ਫਿਸਲਨਾ. ਹਟਣਾ. ਟਲਨਾ. "ਬਚਨ ਕਰੇ ਤੈ ਖਿਸਕਿਜਾਇ ਬੋਲੇ ਸਭੁ ਕਚਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਕਲਿਜੁਗ ਹਰਿ ਕੀਆ ਪਗ ਤ੍ਰੈ ਖਿਸਕੀਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਪਰਭਾਤੇ ਤਾਰੇ ਖਿਸਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਪਗ ਚਉਥਾ ਖਿਸਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਖਿਸਰਿਗਇਓ ਭੂਮਿ ਪਰ ਡਾਰਿਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਪਗਿ ਖਿਸਿਐ ਰਹਿਣਾ ਨਹੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਖਿਸੈ ਜੋਬਨੁ ਬਧੈ ਜਰੂਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਸਭ ਤਾਪ ਤਨ ਤੇ ਖਿਸਰਿਆ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) "ਚਰਣ ਕਰ ਖਿਸਰੇ ਤੁਚਾ ਦੇਹ ਕੁਮਲਾਨੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੧) "ਕਰਹੁ ਉਪਾਈ। ਦਰਬ ਖਿਸਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖਿਸਾਨ, ਖਿਸਾਨਾ ਵਿ—ਖਿੰਨਮਨਾ. ਦੁਖੀ ਮਨ ਵਾਲਾ. "ਜੋ ਬਾਰੰਬਾਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬੁਲਾਂਵਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਓਸ ਪਰ ਖਿਸਾਇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ." (ਭਗਤਾਵਲੀ) "ਗਯੋ ਮਘਵਾ ਉਠ ਧਾਮ ਖਿਸਾਂਦਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਖੰਜਨ ਖਿਸਾਨ ਕੀਨੇ." (ਰਾਮਾਵ) "ਮੀਨ ਮੁਰਝਾਨੇ ਕੰਜ ਖੰਜਨ ਖਿਸਾਨੇ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਦੇਖਿ ਜਗਤ ਕੇ ਲੋਗ ਖਿਸਾਨਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਲੱਜਿਤ. ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ.

ਖ਼ਿਸਾਰਾ. ਅ਼ خساره ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤੋਟਾ. ਘਾਟਾ. ਨੁਕਸਾਨ.

ਖਿਸੰਦੋ. ਖਿਸਕਦਾ. ਫਿਸਲਦਾ. "ਜਾਮਿ ਖਿਸੰਦੋ ਪੇਰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਖ਼ਿਸ਼੍ਤ. ਫ਼ਾ خشت ਸੰ. ਇਸ਼੍ਟਿਕਾ. ਇੱਟ. ਈਂਟ.

ਖਿੱਖਰੀ. ਸੰ. ਖਿੰਖਿਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਲੂਮੜੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਲੂਮੜੀਆਂ ਹਨ.

ਖਿੰਗ. ਫ਼ਾ خنگ ਖ਼ਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨੁਕ਼ਰਾ ਘੋੜਾ. ਉਹ ਘੋੜਾ ਜਿਸ ਦਾ ਮੂੰਹ ਅਤੇ ਚਾਰੇ ਸੁੰਮ ਗੁਲਾਬੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਚਿੱਟੇ ਹੋਣ. "ਤਦ ਖਿੰਗ ਨਿਸੁੰਭ ਨਚਾਇਆ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਘੋੜਾ. ਅਸ਼੍ਵ. "ਦੁਹੂੰ ਓਰ ਤੇ ਖਿੰਗ ਖਤ੍ਰੀ ਨਚਾਵੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੦) ੩ ਸੰ. ਖਿਙ੍ਗ—ਖ਼ਿੰਗ. ਵਿ—ਬਹਾਦੁਰ. ਦਿਲੇਰ.

ਖਿੰਗਰ, ਖਿੰਘਰ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੰਘਰ. ਆਵੇ ਦੀ ਆਂਚ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਪਘਰਕੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪੱਥਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਭਿੱਟਾ.

ਖਿੰਚ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੈਂਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼. "ਸੂਤ ਖਿੰਚੈ ਏਕੰਕਾਰੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੪)

ਖਿੰਚਤਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੈਂਚਤਾਨ. ਕਸ਼ਮਕਸ਼ੀ। ੨ ਪ੍ਰਬਲ ਖਿੱਚ. "ਐਸੀ ਮਾਧੋ ਖਿੰਚਤਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖਿਚਰੀ, ਖਿਚੜੀ ਸੰ. ਕ੍ਰਿਸਰਾ—ਕ੍ਰਿਸਰਾ. ਚਾਉਲ ਅਤੇ ਤਿਲਾਂ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਭੋਜਨ। ੨ ਚਾਵਲ ਮੂੰਗੀ ਅਥਵਾ ਮਾਹਾਂ ਦਾ ਮਿਲਿਆ ਅੰਨ. ਸੰ. ਖਿਚ੍ਚਾ—ਖਿੱਚਾ। ੩ ਹੁਣ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੋ ਤਿੰਨ ਖਾਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਇਕੱਠੇ ਕਰਣ ਦੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਈ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਦਾ ਬੋਧਕ ਭੀ ਹੈ.

ਖਿੰਚਿ. ਦੇਖੋ, ਖਿੰਚ। ੨ ਖਿੱਚਕੇ।

ਖਿੰਚੋਤਾਣ. ਸੰਗਯਾ-ਖੈਂਚਤਾਨ. ਕਸ਼ਮਕਸ਼. ਹਠ ਦੀ ਖਿੱਚ.

ਖਿੰਚੋਤਾਣਿ. ਖੈਂਚਤਾਨ ਮੇ. ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਨਾਲ. "ਖਿੰਚੋ-ਤਾਣਿ ਵਿਗੁਚੀਐ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਖਿੰਜ. ਸੰਗਯਾ-ਖੈਂਚ. ਕਸਾਉ। ੨ ਉਹ ਰੱਸੀ ਅਥਵਾ ਬੱਧਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖਿੱਚ ਪਾਈਜਾਵੇ। ੩ ਹਠ ਦੀ ਖਿੱਚ.

ਖਿੰਜਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਖੈਂਚਨਾ. "ਗਰੀਬਾਂ ਉਪਰਿ ਜਿ ਖਿੰਜੈ ਦਾੜੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਜੋ ਗਰੀਬਾਂ ਉੱਪਰ ਮਰਦਊ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਦਾੜ੍ਹੀ ਪੁਰ ਹੱਥ ਫੇਰਦਾ ਹੈ.

ਖਿਜਮਤ ਅਥਵਾ **ਖਿਜਮਤਿ.** ਅ਼ خدمت ਖ਼ਿਦਮਤ. ਸੰਗਯਾ-ਸੇਵਾ। ੨ ਚਾਕਰੀ. "ਖਿਜਮਤਿ ਕਰੀ ਜਨ ਬੰਦਾ ਤੇਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਖਿਜਮਤਗਾਰ, ਖਿਜਮਤਦਾਰ ਫ਼ਾ خدمتگار ਖ਼ਿਦਮਤਗਾਰ. ਖ਼ਿਦਮਤਗੁਜ਼ਾਰ. ਖ਼ਿਦਮਤ ਕਰਨ-ਵਾਲਾ. ਸੇਵਕ. ਟਹਲੂਆ. "ਹਉ ਬੰਦੀ ਪ੍ਰਿਯ ਖਿਜਮਤਦਾਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖਿਜਮਤਿ. ਦੇਖੋ, ਖਿਜਮਤ.

ਖਿਜਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਦਮਤੀ.

ਖਿਜਰ. ਅ਼ خضر ਖ਼ਿਜ਼ਰ. ਵਿ-ਹਰਿਤ. ਹਰਾ. ਸਬਜ਼। ੨ ਸੰਗਯਾ-ਸਬਜ਼ੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਵਰੁਣ। ੩ ਮੁਸਲਮਾਨੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਬੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਨੂਹ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੂਸਾ ਦਾ ਸਮਕਾਲੀ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਖਿਜਰਖਾਂਨ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਵਾਜਹ ਮਰਦੂਦ.

ਖਿਜਰਾਬਾਦ. ਦੇਖੋ, ਚਤੌੜ.

ਖਿਜਾਂ. ਫ਼ਾ خزاں ਖ਼ਿਜ਼ਾਂ. ਸੰਗਯਾ-ਸ਼ਿਸ਼ਿਰ. ਪਤਝਾੜ ਦਾ ਮੌਸਮ. ਪਤਝੜ. ਦੇਖੋ, ਖਟਰਿਤੁ.

ਖਿਜਾਬ. ਅ਼. ਖ਼ਿਜ਼ਾਬ. ਦੇਖੋ, ਕਲਫ ਅਤੇ ਕਾਲਿਮਾ.

ਖਿਜਾਲਤ. ਅ਼ خجالت ਸੰਗਯਾ-ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ. "ਦਵੀਦੰ ਪੁਰ ਖਿਜਾਲਤ." (ਸਲੋਹ) ਸ਼ਰਮਿੰਦਾ ਹੋਕੇ ਨੱਠਾ.

ਖਿਜੋਤਾਣ, ਖਿੰਜੋਤਾਣਿ, ਖਿੰਜੋਤਾੜ ਦੇਖੋ, ਖਿੰਚੋਤਾਣ ਅਤੇ ਖਿੰਚੋਤਾਣਿ. "ਖਿੰਜੋਤਾਣ ਕਰੈਂ ਬੇਤਾਲੇ." (ਭਾਗੁ) "ਨਹਿ ਖਿੰਜੋਤਾੜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨, ਮ: ੫)

ਖਿਝ. ਸੰਗਯਾ-ਖੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਿੜ੍ਹ. ਰੋਸ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖਿਦ ਧਾ ਹੈ.

ਖਿਝਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਚਿੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ.

ਖਿੰਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਕੀਰਣ ਹੋਣਾ. ਬਿਖਰਣਾ. ਫੈਲਣਾ. "ਬਹੁਤੇ ਰਾਹ ਮਨ ਕੀ ਮਤੀ ਖਿੰਡੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਖਿਡਾਰ, ਖਿਡਾਰੀ ਵਿ-ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. ਖਿਲਾਰੀ. "ਜਜੋਂ ਪਤੰਗ ਹੈ ਡੋਰ ਅਧੀਨਾ। ਚਹੈ ਖਿਡਾਰ ਕਰਖ ਤਬ ਲੀਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖਿਣ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਯਾ-ਲਮਹਾ. ਲਹ਼ਜਾ. ਪਲ. ਖਿਨ.

ਖਿਣਭੰਗਰ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਣਭੰਗੁਰ.

ਖਿਣੇ. ਕ੍ਸ਼ਣਮਾਤ੍ਰ ਮੇ. ਖਿਨ ਵਿੱਚ. "ਦਰਬਿ ਭਰੇ ਭੰਡਾਰ ਰੀਤੇ ਇਕ ਖਿਣੇ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਾਝ)

ਖਿਤ. ਦੇਖੋ, ਖਿਤਿ.

ਖਿਤਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪੈਂਤੀ.

ਖਿਤਾਬ. ਦੇਖੋ, ਖਤਾਬ.

ਖਿਤਿ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਿਤਿ. ਸੰਗਯਾ-ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਆਧਾਰ ਸਭ ਕ੍ਸ਼ਿ (ਰਹਿੰਦੇ) ਹਨ। ੨ ਨਿਵਾਸ. ਰਹਾਇਸ਼.

ਖਿਤਿਪਤਿ, ਖਿਤਿਪਾਲ, ਖਿਤਿਰਾਇ ਕ੍ਸ਼ਿਤਿ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਭੂਪਤਿ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪਾਲਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਜਿਮੀਦਾਰ.

ਖਿੰਥ, ਖਿੰਥੜ ਸੰ. ਕਨ੍ਥਾ. ਸੰਗਯਾ-ਗੋਦੜੀ. ਗੁੱਦੜ। ੨ ਲੀਰਾਂ ਦਾ ਚੋਲਾ। ੩ ਕੱਚੀ ਕੰਧ।

੪ ਭਾਵ—ਦੇਹ, ਸ਼ਰੀਰ.

ਖਿੰਥੜਿ. ਖਿੰਥਾ ਨੂੰ. "ਖਿੰਥੜਿ ਮੇਖਾਂ ਅਗਲੀਆਂ ਜਿੰਦੁ ਨ ਕਾਈ ਮੇਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੇਹ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤੋਪੇ ਨਾੜੀਆਂ ਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਜਿੰਦ ਦੀ ਰੋਕ ਦਾ ਕੋਈ ਯਤਨ ਨਹੀਂ.

ਖਿੰਥਾ. ਕੰਥਾ. ਗੋਦੜੀ. "ਜੋਗੁ ਨ ਖਿੰਥਾ ਜੋਗੁ ਨ ਡੰਡੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਖਿੰਥਾ ਜਲਿ ਕੁਇਲਾ ਭਈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਖਿਦ. ਸੰ. ਖਿਦ੍. ਧਾ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਭੈ ਦਿਖਾਉਣਾ, ਘਬਰਾਉਣਾ.

ਖਿਦਮਤ, ਖਿਦਮਤਗਾਰ ਦੇਖੋ, ਖਿਜਮਤ ਅਤੇ ਖਿਜਮਤਦਾਰ.

ਖ਼ਿਦਮਤੀ. ਫ਼ਾ خدمتی ਸੰਗਯਾ—ਤੋਹ਼ਫ਼ਾ. ਪੇਸ਼ਕਸ਼. ਨਜਰਾਨਾ। ੨ ਭਾਵ—ਹੱਥ ਮੂੰਹ ਧੋਣ ਦਾ ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਸਿਹਲਾਬਚੀ. ਹੁੱਕਾ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਲਮਚੀ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਚਿਲਮ ਦੀ ਸੁਆਹ ਨੂੰ ਇਹ ਚੁਗ ਲੈਂਦੀ ਹੈ. ਚਿਲਮਚੀ.

ਖਿਦਰ. ਸੰ. ਖਿਦਿਰ. ਵਿ—ਦੀਨ. ਕੰਗਾਲ। ੨ ਤਪੀਆ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਅ਼ خضر ਖ਼ਦਰ. ਬਰਖਾ। ੫ ਸੁਸਤੀ. ਆਲਸ। ੬ ਨਿੰਦ੍ਰਾ. ਨੀਂਦ.

ਖਿਦਰਾਣਾ, ਖਿਦਰਾਨਾ ਖਿਦਿਰਾਯਨ. ਖਿਦਿਰ (ਤਪਸ੍ਵੀ) ਅਯਨ (ਘਰ). ਤਪੀਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਨਿਵਾਸਅਸਥਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤਸਰ.

ਖਿਦਰਾਬਾਦ. ਰਾਣੀ ਦੇ ਰਾਇਪੁਰ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਇੱਕ ਵਾਰ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਹ ਨਗਰ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਖਰੜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਕੋਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਜੰਗ ਹੋਣਾ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

"ਰੋਪਰ ਨਿਕਟ ਅਹੈ ਪੁਰ ਔਰ।
ਖਿਦਰਾਬਾਦ ਵਸੈ ਤਿਸ ਠੌਰ।
ਤਿਸ ਹੀ ਦਿਸਿ ਦਲ ਗਯੋ ਪਲਾਈ।
ਜਾਹਿ ਖਾਲਸਾ ਪੀਠ ਦਬਾਈ।" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖਿੰਧਰਾ, ਖਿੰਧੜਾ, ਖਿਧੋਲੜਾ, ਖਿੰਧੋਲਾ, ਖਿੰਧੋਲੀ ਦੇਖੋ, ਖਿੰਥੜ ਅਤੇ ਖਿੰਥਾ. "ਸੁਨ ਦੋਨਹੁ ਖਿੰਧਰੇ ਤਨ ਧਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਮਲੁ ਜੂਈ ਭਰਿਆ ਨੀਲਾ ਕਾਲਾ ਖਿਧੋਲੜਾ ਤਿਨਿ ਵੇਮੁਖਿ ਵੇਮੁਖੈ ਨੋ ਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਗਜਾਨੀ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੁਗ਼ਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸਿਆਹ ਰੰਗ ਦੇ ਚੋਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਚਾਇਤੀ ਧਰਮਸਾਲ ਵਿੱਚ ਰੱਖੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਜੋ ਹਾਕਮ ਪਾਸ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਉਹ ਚੋਲਾ ਪਹਿਨਕੇ ਜਾਂਦਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਹਾਕਿਮ ਉਸ ਦੇ ਲਿਬਾਸ ਤੋਂ ਹੀ ਭਾਵ ਸਮਝਲੈਂਦਾ. ਇਹ ਬਹੁਤਿਆਂ ਕਰਕੇ ਵਰਤੇ ਜਾਣ ਕਾਰਣ ਮੈਲੇ ਅਤੇ ਜੂੰਆਂ ਨਾਲ ਭਰੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਇਸ ਤੁੱਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹੈ ਕਿ ਵਿਮੁਖ (ਬੇਮੁਖ) ਮਰਵਾਹੇ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਪਾਸ ਸ਼ਕਾਇਤ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਵਿਮੁਖ ਤਪੇ ਫਕੀਰ ਦੇ ਗਲੇ ਖਿੰਧੋਲਾ ਪਵਾਇਆ.

ਖਿਨ. ਕ੍ਸ਼ਣ. ਦੇਖੋ, ਖਿਣ. "ਖਿਨ ਪਲ ਨਾਮ ਰਿਦੈ ਵਸੈ ਭਾਈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਖਿੰਨ. ਸੰ. ਖਿੰਨ. ਵਿ—ਖੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਅਪ੍ਰਸੰਨ. "ਬਦਨ ਖਿੰਨ ਦੁਤਿ ਨਹੀਂ ਉਦੋਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਉਦਾਸ। ੩ ਦੀਨ.

ਖਿਨਭੰਗਨ, ਖਿਨਭੰਗੁਨਾ, ਖਿਨਭੰਗੁਰ ਖਿਨ ਵਿੱਚ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਣਭੰਗੁਰ. "ਖਿਨਭੰਗਨ ਦੇਹਾਰਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਖਿਨਭੰਗੁਨਾ ਕੈ ਮਾਨਿ ਮਾਤੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖਿਨਵਾਰ. ਕ੍ਸ਼ਣਮਾਤ੍ਰ ਮੇਂ. ਪਲ ਵਿੱਚ. "ਬਿਨਸਜਾਇ ਖਿਨਵਾਰ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਖਿਨਾਹੂ. ਕ੍ਸ਼ਣਮਾਤ੍ਰ ਮੇਂ. ਪਲਭਰ ਵਿੱਚ. "ਦੂਖ

ਦਰਦ ਤਿਹ ਮਿਟਹਿ ਖਿਨਾਹੂ." (ਬਾਵਨ)

ਖਿਨਿ. ਕ੍ਸ਼ਣ (ਖਿਣ) ਵਿੱਚ.

ਖਿਨੀ. ਕ੍ਸ਼ਣਮਾਤ੍ਰ. ਪਲਭਰ. "ਰਹਨੁ ਨ ਜਾਇ ਖਿਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖਿਨੁ. ਦੇਖੋ, ਖਿਣ. "ਖਿਨੁ ਖਿਨੁ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਖਿਨੂਆ. ਕ੍ਸ਼ਣਮਾਤ੍ਰ. ਪਲਭਰ. "ਆਪਨ ਰਾਮ ਨ ਚੀਨੋ ਖਿਨੂਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਖਿਪ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਿਪ। ੨ ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍ਤ. ਫੈਂਕਿਆ ਹੋਇਆ. "ਰਿਪੁਖਿਪ ਬਹੁਰ ਉਚਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਵੈਰੀ ਕਰਕੇ ਫੈਂਕੀਹੋਈ ਫਾਂਸੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਿੱਪ। ੪ ਦੇਖੋ, ਖਿਪ੍ਰ.

ਖਿਪਣਕ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਪਣਕ.

ਖਿਪਣੀ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ੇਪਣ (ਸੁੱਟਣ) ਵਾਲੀ. ਫੈਂਕਣੇਵਾਲੀ. "ਰਿਪਣੀ ਆਦਿ ਉਚਾਰਕੈ ਖਿਪਣੀ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ। ਨਾਮ ਤੁਪਕ ਕੇ ਹੋਤ ਹੈਂ ਲੀਜਹੁ ਸਮਝ ਸੁਜਾਨ." (ਸਨਾਮਾ) ਵੈਰੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੂੰ ਸੁੱਟਣ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ.

ਖਿੱਪ. ਸੰਗਜਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਸ. ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਮਕਾਨ ਦੀ ਛੱਤ ਪਾਉਣ ਵੇਲੇ ਕੜੀਆਂ ਉੱਪਰ ਪਾਕੇ ਮਿੱਟੀ ਵਿਛਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਖਿਪ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍ਰ ਅਤੇ ਛਿਪ੍ਰ.

ਖ਼ਿਫ਼ਤ. ਅ਼ خفت ਸੰਗਜਾ—ਹੌਲਾਪਨ. ਹੌਲੱਤਣ। ੨ ਸ਼ਰਮਿੰਦਗੀ.

ਖਿਮ. ਦੇਖੋ, ਖਿਮਾ. "ਕਾਪੜੁ ਪਹਿਰੋ ਖਿਮ ਕਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ਖਿਮਾ (ਕ੍ਸ਼ਮਾ) ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਪਹਿਨੋ.

ਖਿਮਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕ੍ਸ਼ਣਪ੍ਰਭਾ (ਬਿਜਲੀ) ਦਾ ਚਮਕਣਾ. ਲਿਸ਼ਕਣਾ. "ਖਿਮੀ ਦਾਮਿਨੀ ਜਾਨੁ ਭਾਦੋਂ ਮਝਾਰੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਖਿਮਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮਾ. ਸੰਗਜਾ—ਦੁਖ ਸੁਖ ਸਹਾਰਨ ਵਾਲੀ ਚਿੱਤ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਸਮਾਈ. ਬੁਰਦਬਾਰੀ. "ਖਿਮਾ ਵਿਹੂਣੇ ਖਪਿਗਏ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ. ਜ਼ਮੀਨ.

ਖਿਮੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਮਕਣਾ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮੀ. ਵਿ—ਖਿਮਾ ਵਾਲਾ. ਸਹਨਸ਼ੀਲ. ਬੁਰਦਬਾਰ. ਸਮਾਈ ਵਾਲਾ.

ਖਿਯਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ। ੨ ਅ਼ خیال ਖ਼ੱਯਾਲ. ਖ਼ੈਲ (ਘੋੜੇ) ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਘੋੜਚੜ੍ਹਾ. "ਹਨਜੋ ਏਕ ਖਾਨੰ ਖਿਯਾਲੰ ਖਤੰਗੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖਿਰ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਰ. ਵਿ—ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਏ ਅਖਰ ਖਿਰਿਜਾਹਿਗੇ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)
੨ ਦੇਖੋ, ਖਿੜਨਾ। ੩ ਫ਼ਾ خیر ਖ਼ਿਰ. ਸੰਗਜਾ—ਖ਼ੁਸ਼ੀ. ਆਨੰਦ.

ਖਿਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਿੜਕਾ.

ਖਿਰਕੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿੜਕੀ.

ਖਿਰਖਿਰ. ਅਨੁ. ਅੱਟਹਾਸ. ਖਿੜ ਖਿੜ ਧੁਨਿ. "ਬਦਨੈ ਬਿਨੁ ਖਿਰ ਖਿਰ ਹਾਸਤਾ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ਮਨ, ਬਿਨਾ ਮੁਖ ਅੱਟਹਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੋਇ ਖਸਮ.

ਖਿਰਣ, **ਖਿਰਣਾ** } ਦੇਖੋ, ਖਰਣਾ.

ਖਿਰਣੀ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਰਿਣੀ. ਸੰਗਜਾ—ਮੌਲਸਰੀ ਦੀ ਕ਼ਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਕ੍ਸ਼ੀਰ (ਦੁੱਧ) ਦਾਰ ਬਿਰਛ, ਜੋ ਕੱਦ ਅਤੇ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫਲ ਨਿਮੋਲੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. L. Mimusops Elengi (ਅਥਵਾ—Kauki).

ਖਿਰਤ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਰਿਤ. ਵਿ—ਟਪਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਨਾਸ਼ ਹੋਇਆ। ੩ ਝੜਿਆ। ੪ ਪਤਿਤ. "ਖਖਾ, ਖਿਰਤ ਖਪਤ ਗਏ ਕੇਤੇ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਖ਼ਿਰਦ. ਫ਼ਾ خرد ਸੰਗਜਾ—ਦਾਨਾਈ. ਚਤੁਰਾਈ.

ਖਿਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਿਲਨਾ. ਖਿੜਨਾ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ।

੨ ਝਰਣ. ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ। ੩ ਖਿਸਕਣਾ। ੪ ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ ਭੁਰਕੇ ਖੈ ਹੋਜਾਣਾ.

ਖਿਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰਣੀ.

ਖਿਰਫਤ. ਅ਼ ﺧﺮﻓﺖ ਖ਼ੁਰਫ਼ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰੋਚਕ ਕਹਾਣੀ. ਦਿਲ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਥਾ.

ਖ਼ਿਰਮਨ. ਫ਼ਾ ﺧﺮﻣﻦ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਨਾਜ ਦਾ ਪਿੜ। ੨ ਅੰਨ ਦਾ ਢੇਰ.

ਖਿਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਖਰਾਜ. "ਖਿਰਾਜ ਨਾ ਮਾਲ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) "ਗਨੀਮੁਲ ਖਿਰਾਜ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਖ਼ਿਰਾਮਦ. ਫ਼ਾ ﺧﺮﺍﻣﺪ ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਦਾ ਹੈ. ਸੋਹਣੀ ਚਾਲ ਚਲੇ, ਚਲੇਗਾ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਿਰਾਮੀਦਨ.

ਖ਼ਿਰਾਮਾਂ. ਫ਼ਾ ﺧﺮﺍﻣﺎﮞ ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਲਟਕ ਨਾਲ ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਿਰਾਮੀਦਨ.

ਖ਼ਿਰਾਮੀਦਨ. ਫ਼ਾ ﺧﺮﺍﻣﯿﺪﻥ ਕ੍ਰਿ—ਸੁੰਦਰ ਚਾਲ ਚਲਨਾ. ਬਾਂਕੀ ਗਤਿ ਨਾਲ ਜਾਣਾ.

ਖਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰ। ੨ ਝਰਕੇ. ਨਾਸ਼ ਹੋਕੇ। ੩ ਖਿੜ (ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋ) ਕੇ। ੪ ਖਿਸਕਕੇ. ਟਲਕੇ.

ਖਿਲ. ਸੰ. ਖਿਲ੍‌. ਧਾ—ਚੁਗਣਾ—ਬੀਨਨਾ—ਦਾਣੇ ਚੁਗਣੇ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਬਾਕੀ. ਸ਼ੇਸ਼। ੩ ਦੇਖੋ, ਖਿਲਨਾ। ੪ ਅ਼ ﺧﯿﻞ ਖ਼ਯਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰੋਹ. ਜਮਾਤ। ੫ ਖ਼ਾਨਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਖਾਨਾ। ੬ ਦੇਖੋ, ਖ਼ਿੱਲ। ੭ਅਖਿਲ (ਤਮਾਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਭੀ ਖਿਲ ਹੈ.

ਖਿਲਉਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਵਸਤੁ ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੇਡਿਆ ਜਾਵੇ. ਖਿਡੌਣਾ. ਖਿਲੌਨਾ. "ਲੋਗਨ ਰਾਮ ਖਿਲਉਨਾ ਜਾਨਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਖਿਲਸ. ਅ਼ ﺧﻠﺺ ਖ਼ਿਲਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੱਚਾ ਮਿਤ੍ਰ। ੨ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਖਿਲਕ. ਅ਼ ﺧﻠﻖ ਖ਼ਲਕ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੋਲਾ. ਪੈਰਾਹਨ. "ਤਿਹ ਛਿਨ ਖਿਲਕ ਅਕਾਸ ਤੇ ਉਤਰਜੋ ਗੁਰੁ ਢਿਗ ਆਇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਪਾਟੀਹੋਈ ਗੋਦੜੀ.

ਖਿਲਕਤ. ਅ਼ ﺧﻠﻘﺖ ਖ਼ਲਕ਼ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਦੁਨੀਆਂ। ੨ ਉਤਪੱਤੀ. ਪੈਦਾਯਸ਼.

ਖਿਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਕ.

ਖਿਲਖਾਨਾ. ਅ਼ ﺧﯿﻞ‌ﺧﺎﻧﻪ ਖ਼ਯਲਖ਼ਾਨਹ. ਕੁਲ ਅਤੇ ਘਰ. "ਖਿਲਖਾਨਾ ਬਿਰਾਦਰ ਹਮੂ ਜੰਜਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਲ ੨, ੩, ੪ ਅਤੇ ਖੇਲਖਾਨਾ.

ਖਿਲਜੀ. ਦੇਖੋ, ਖਲਜੀ.

ਖਿਲਤ. ਖੇਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਖੇਲਤ. "ਖਿਲਤ ਅਖੇਟਕ ਇਹਠਾਂ ਆਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੩) ੨ ਅ਼ ﺧﻠﻌﺖ ਖ਼ਿਲਅ਼ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਤੋਂ ਉਤਾਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਜਿਸਮ ਤੋਂ ਵਸਤ੍ਰ ਉਤਾਰਕੇ ਬਖ਼ਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਤੋਂ ਖਿਲਤ ਦਾ ਅਰਥ ਸਨਮਾਨ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਲਿਬਾਸ. ਪੋਸ਼ਾਕ। ੪ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਮਿਲੀ ਪੋਸ਼ਾਕ, ਜੋ ਸਨਮਾਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ। ੫ ਅ਼ ﺧﻠﻂ ਖ਼ਿਲਤ਼. ਮਿਲੀਹੋਈ ਵਸ੍ਤੁ। ੬ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲੇ ਹੋਏ ਤਤ੍ਵ—ਵਾਤ, ਪਿੱਤ, ਕਫ. ਯੂਨਾਨੀ ਹਿਕਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਚਾਰ ਖਿਲਤ ਮੰਨੇ ਹਨ. ਖ਼ੂਨ ﺧﻮﻥ ਲਹੂ, ਸਫ਼ਰਾ ﺻﻔﺮﺍ ਪਿੱਤ, ਬਲਗ਼ਮ ﺑﻠﻐﻢ ਕਫ, ਸੌਦਾ ﺳﻮﺩﺍ ਲਹੂ ਪਿੱਤ ਅਤੇ ਕਫ਼ ਦੇ ਜਲਜਾਣ ਤੋਂ ਜੋ ਸਿਆਹ ਮਾਦਾ ਬਣਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸੌਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਬਾਦੀ (ਵਾਤ) ਸਮਝੋ.

ਖਿਲਤਾ. ਅ਼ ﺧﺮﻗﻪ ਖ਼ਿਰਕ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫ਼ਕ਼ੀਰੀ ਚੋਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਰੀਤਾ.

ਖਿਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਿੜਨਾ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਿੱਖੀ ਨੋਕ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਮੀਦਾਰਾ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੋਡੀ ਕਰੀਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੇਲਨਾ.

ਖਿਲਵਤ. ਅ਼ ﺧﻠﻮﺕ ਖ਼ਲਵਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਏਕਾਂਤ. ਤਨਹਾਈ. ਇਕੱਲ.

ਖਿਲਵਾਰ. ਵਿ—ਖਿਲਾਰੀ. ਖੇਡਣ ਵਾਲਾ. "ਖੇਲ

ਬਸੰਤ ਬਡੇ ਖਿਲਵਾਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਖਿਲਾ. ਵਿ—ਖਿੜਿਆ. ਵਿਕਸਿਤ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ । ੨ ਖੇਲਿਆ. ਖੇਡਿਆ. "ਹਰਿ ਖੇਲ ਸਭਿ ਖਿਲਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਖਿਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੇਲਾਨਾ. ਖਿਡਾਉਣਾ। ੨ ਖਵਾਉਣਾ. ਛਕਾਉਣਾ.

ਖਿਲਾਣ. ਵਿ—ਖੇਲਨੇ ਵਾਲਾ. ਖਿਲਾਰੀ. "ਬੀਰ ਚਾਲਾਕ ਖੱਗੀ ਖਿਲਾਣੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖ਼ਿਲਾਫ਼. ਅ਼ خلاف ਵਿ—ਵਿਰੁੱਧ. ਉਲਟਾ । ੨ ਸੰਗਯਾ—ਝਗੜਾ। ੩ ਅਨਜਥਾ. ਝੂਠ. "ਨ ਖਿਲਾਫ ਤੁਝ ਸੰਗ ਗਾਊਂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖ਼ਿਲਾਫ਼ਤ. ਅ਼ خلافت ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੨ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਦਾ ਕੰਮ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ.

ਖਿਲਾਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵਿਖੇਰਣਾ. ਖਿੰਡਾਉਣਾ। ੨ ਫੈਲਾਉਣਾ.

ਖਿਲਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖੇਲਾਰੀ.

ਖਿਲਾਵਣਹਾਰ, ਖਿਲਾਵਣਹਾਰੋ ਵਿ—ਖੇਡਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਖੇਲ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਖੇਲਾਨੇ ਵਾਲਾ.

ਖਿਲਿਆ. ਖਿੜਿਆ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਇਆ. "ਪਰਗਾਸੁ ਭਇਆ ਕਉਲ ਖਿਲਿਆ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਖਿਲੌਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਿਲਉਨਾ.

ਖਿੱਲ. ਸੰਗਯਾ—ਭੁੱਜਕੇ ਖਿੜੀਹੋਈ ਦਾਣਾ ਆਦਿ ਵਸਤੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਿਲ.

ਖਿੱਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਸੀ. ਮਖੌਲ. ਠੱਠਾ। ੨ ਐਸੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਖਿੜਜਾਣ. ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚੇਸ਼੍ਟਾ.

ਖਿਵਣ. ਕ੍ਰਿ—ਦੇਖੋ, ਖਿਮਕਣਾ. "ਖਿਵੰਤ ਬਿੱਜੁ ਜ੍ਵਾਲਿਕਾ." (ਗ੍ਯਾਨ) ਚਮਕੰਤ ਵਿਦ੍ਯੁਤ ਜ੍ਵਾਲਾ. ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਲਾਟ ਚਮਕਦੀ ਹੈ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਖਿਵੈ ਚੰਦੋਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਖਿੜਕਾ, ਖਿੜਕੀ ਸੰ. ਖਡਕ੍ਕਿਕਾ—ਖਡੱਕਿਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਤਾਕੀ. ਮੋਰੀ. ਦਰੀਚਾ. ਬਾਰੀ. "ਖਿੜਕੀ ਊਪਰਿ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਡੰਡੇਦਾਰ ਕਪਾਟ ਨੂੰ ਭੀ ਖਿੜਕਾ ਅਤੇ ਖਿੜਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ

ਖਿੜਖਿੜ. ਦੇਖੋ, ਖਿਰਖਿਰ.

ਖਿੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਣਾ। ੩ ਹੱਸਣਾ.

ਖੀਉ, ਖੀਓ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਵ. ਵਿ—ਮਦਮੱਤ. ਮਤਵਾਲਾ. ਮਖ਼ਮੂਰ. ਖੀਵਾ. "ਉਹੀ ਪੀਓ ਉਹੀ ਖੀਓ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਯ. ਨਾਸ਼. "ਸਹਿਜੇ ਬਿਖਿਆ ਭਈ ਖੀਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਖੀਸ. ਸੰਗਯਾ—ਲੱਜਾ. ਸ਼ਰਮ। ੨ ਰੋਸ਼. ਗੁੱਸਾ। ੩ ਸੰ. ਕਿਸ਼੍ਕ—ਕਿਸ਼੍ਕ. ਵਿ—ਨਸ਼੍ਟ. "ਆਜ ਕਾਲ ਮੇ ਹੋਤ ਖੀਸ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਖੀਸਾ. ਫ਼ਾ کیسہ ਕੀਸਹ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁੜਤੇ ਕੋਟ ਆਦਿਕ ਦੀ ਜੇਬ (ਗੁੱਥੀ).

ਖੀਂਘਰ. ਦੇਖੋ, ਖੰਘਰ.

ਖੀਚ, ਖੀਂਚ ਸੰਗਯਾ—ਖਿੱਚ. ਖੈਂਚ । ੨ ਹਠ. ਜਿਦ. ਅੜੀ.

ਖੀਚਤਨੀ, ਖੀਂਚਤਾਨ ਸੰਗਯਾ—ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਬਲ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੈਂਚਾ ਖੈਂਚੀ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਾਕ ਦੇ ਅਣਬਣ ਅਰਥ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ.

ਖੀਚਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਚੜੀ. "ਖੂਬ ਖਾਨਾ ਖੀਚਰੀ" (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਖੀਚਾ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਖੋ, ਖੀਚ। ੨ ਅੰਤਰਾ. ਵਿੱਥ.

ਭੇਦ. "ਬੀਚ ਨ ਖੀਚਾ, ਹਉ ਤੇਰਾ ਤੂੰ ਮੋਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖੀਜ. ਸੰਗਜਾ—ਅਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਨਾਰਾਜਗੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਝ.

ਖੀਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਾਰਾਜ਼ ਹੋਣਾ. ਖਿਝਣਾ.

ਖੀਝ, ਖੀਝਨਾ ਦੇਖੋ, ਖਿਝ, ਖੀਜ ਅਤੇ ਖੀਜਨਾ. "ਜਿਨ ਕੀ ਰੀਝ ਖੀਝ ਬਿਨ ਮੋਘੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਅਤੇ ਕੋਪ ਅਮੋਘ (ਸਫਲ) ਹੈ.

ਖੀਣ, ਖੀਣਾਂ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਣ. ਵਿ—ਪਤਲਾ. ਦੁਬਲਾ। ੨ ਘਟਿਆ ਹੋਇਆ. ਕਮਜ਼ੋਰ. "ਬਿਰਧੁ ਭਇਆ ਤਨੁ ਖੀਣ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੩ ਨਸ਼੍ਟ. "ਖੀਣ ਪਦਾਰਥ ਘਰ ਕੇ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕਿਲਬਿਖ ਗਏ ਖੀਣਾ." (ਪ੍ਰਭਾ)

ਖੀਂਧ, ਖੀਂਧਾ ਸੰਗਜਾ—ਕੰਥਾ। ੨ ਜੁੱਲੀ. "ਊਪਰ ਕਉ ਮਾਗਉ ਖੀਧਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) "ਖੀਂਧ ਏਕ ਰਾਜਾ ਪਰ ਧਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮੩)

ਖੀਨ. ਦੇਖੋ, ਖੀਣ. "ਜਲਹਿ ਬਿਨ ਖੀਨ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਖਿੰਨ—ਖਿੰਨ. ਦੁਖੀ. ਵ੍ਯਾਕੁਲ. "ਖਾਤ ਪੀਵਤ ਸਵੰਤ ਸੁਖੀਆ, ਨਾਮ ਸਿਮਰਤ ਖੀਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਮੀਨਾ ਜਲਹੀਨ ਹੇ, ਓਹੁ ਬਿਛੁਰਤ ਮਨੁਤਨੁ ਖੀਨ ਹੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਖੀਨਸੂਆ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ੀਣਹੋਇਆ. "ਤਨੁ ਖੀਨਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਖਿੰਨ (ਉਦਾਸ) ਹੋਇਆ.

ਖੀਨਖਾਫ, ਖੀਨਖਾਬ ਦੇਖੋ, ਕਮਖਾਬ. "ਖੀਨਖਾਫ ਲਾਗੈ ਜਰੀ ਸੁੰਦਰ ਦੁਤਿਵੰਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਖੀਨਖਾਬ ਕੇ ਥਾਨ ਘਨੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੀਣਾ. "ਨੈਨਹੁ ਨੀਰ ਬਹੈ ਤਨੁ ਖੀਨਾ." (ਸੋਰ ਭੀਖਨ) ੨ ਖਿੰਨ. ਉਦਾਸ. ਨਾਰਾਜ਼. "ਕਾਹੂ ਨ ਕਰਤੇ ਕਛੁ ਖੀਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖੀਨੀ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ੀਣ (ਨਾਸ਼) ਹੋਈ। ੨ ਖਿੰਨ ਉਦਾਸ ਹੋਈ.

ਖੀਰ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਰ. ਜੋ ਕ੍ਸ਼ੀ (ਕਮਜ਼ੋਰੀ) ਨੂੰ ਹਟਾਵੇ, ਸੋ ਕ੍ਸ਼ੀਰ. ਦੁੱਧ. ਦੁਗਧ. "ਖੀਰ ਅਧਾਰ ਬਾਰਿਕੁ ਜਬ ਹੋਤਾ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਰਿੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਚਾਉਲ. ਤਸਮਈ. ਪਾਯਸ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਰੰਨ. "ਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੀਰ ਘਿਆਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) "ਖੀਰ ਸਮਾਨਿ ਸਾਗੁ ਮੈ ਪਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖੀਰੁ.

ਖੀਰਸਮੁੰਦ, ਖੀਰਸਮੁਦ੍ਰ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦੁੱਧ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਨੁ ਸੌਂਦੇ ਹਨ. ਕ੍ਸ਼ੀਰਸਮੁਦ੍ਰ. ਇਸੇ ਨੂੰ ਰਿੜਕਕੇ ਚੌਦਾਂ ਰਤਨਾਂ ਦਾ ਕੱਢਣਾ ਦੱਸਿਆ ਹੈ.

ਖੀਰਾ. ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਖੀਰ. "ਮੁਖਿ ਨਾਮ ਤੁਮਾਰੋ ਖੀਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਉਹ ਪਸ਼ੂ, ਜਿਸ ਦੇ ਖੀਰ (ਦੁੱਧ) ਦੰਦ ਹੋਣ। ੩ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਰਕ. ਸੰਗਜਾ—ਕੱਕੜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਮੌਸਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Cucumis sativus। ੪ ਫ਼ਾ ٪ ਵਿ—ਬੇਸ਼ਰਮ. ਨਿਰਲੱਜ। ੫ ਬੇਅਦਬ. ਗੁਸਤਾਖ਼। ੬ ਦਿਲੇਰ। ੭ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ. ਚਕਿਤ। ੮ ਸੰਗਜਾ—ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਹੋਇਆ ਧੁੰਦਲਾਪਨ. ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਚੁੰਧਿਆਉਂਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਖੀਰੁ. ਸਿੰਧੀ. ਦੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਖੀਰ. "ਖੀਰੁ ਪੀਐ ਖੇਲਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੨ ਕ੍ਸ਼ੀਰਸਮੁੰਦਰ. "ਰਤਨੁ ਉਪਾਇ ਧਰੇ ਖੀਰੁ ਮਥਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਖੀਲੈ. ਖੇਲਦਾ ਹੈ. ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਖੇਲੈ. "ਖੀਲੈ ਬਿਗਸੈ ਤੇਤੋ ਸੋਗ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਖੀਵ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਵ. ਵਿ—ਮਸ੍ਤ. ਮਖਮੂਰ. ਮਦਮੱਤ.

ਖੀਵਨ, ਖੀਵਨਾ, ਖੀਵਨਿ ਕ੍ਰਿ—ਕ੍ਸ਼ੀਵਨ (ਨਸ਼ਈ) ਹੋਣਾ. ਅਮਲ ਨਾਲ ਮਸ੍ਤ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖੀਵ. "ਰਾਮ ਨਾਮ ਰਸ ਖੀਵਨਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਖੀਵਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੀਵ. ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਖੀਵ. "ਖੀਵਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁਧਾਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਘਰ

ਮਨੁ ਖੀਵਾ ਜਾਣੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੀਵਾ ਕਲਾਂ.

ਖੀਵਾ ਕਲਾਂ. ਪਟਿਆਲਾ ਰਾਜ ਦੀ ਬਰਨਾਲਾ ਨਜ਼ਾਮਤ, ਥਾਨਾ ਮਾਨਸਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮਾਨਸਾ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ੧੫੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਖੀਵੀ. ਖੀਵਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੀਵੀ ਮਾਤਾ.

ਖੀਵੀਸਹੁ, ਖੀਵੀਪਤਿ } ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਖੀਵੀ ਮਾਤਾ.

ਖੀਵੀ ਮਾਤਾ. ਲਹਿਣਾ (ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ) ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਲਾ, ਜੋ ਖਡੂਰਨਿਵਾਸੀ ਦੇਵੀਚੰਦ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ਲਹਿਣਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੫੭੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੩੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਹਰਾ ਖਡੂਰ ਵਿਦਜਮਾਨ ਹੈ. "ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਸਹੁ ਸੋਇ, ਜਿਨਿ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਖੁਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਗੁੰਮ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਾਉਣਾ. ਭੁਲਾਉਣਾ. "ਜਿਸਹਿ ਖੁਆਈ ਤਿਸੁ ਕਉਣੁ ਕਹੈ ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) "ਦੂਜੈਭਾਇ ਖੁਆਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਦੂਜੈਭਾਇ ਖੁਆਈ ਰਾਮ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਜਿਸ ਨੋ ਆਪਿ ਖੁਆਏ ਕਰਤਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਵੇਲਾ ਖੁੰਝਾਉਣਾ. ਘੁਸਾਉਣਾ.

ਖੁਆਇਅਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਭੁਲਾਏ. "ਇਕਿ ਦੂਜੈਭਾਇ ਖੁਆਇਅਨੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਖੁਆਈਅਹਿ. ਗੁੰਮਰਾਹ ਕਰਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਮਹਰੂਮ ਕਰਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ ਖੁੰਝਾਈਦਾ ਹੈ. ਘੁਸਾਈਦਾ ਹੈ. "ਇਕਨਾ ਵਖਤ ਖੁਆਈਅਹਿ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਨਮਾਜ਼ ਦਾ ਵੇਲਾ ਘੁਸਾਈਦਾ ਹੈ.

ਖੁਆਜਾ. ਦੇਖੋ, ਖ਼੍ਵਾਜਹ.

ਖੁਆਬ. ਦੇਖੋ, ਖ਼੍ਵਾਬ.

ਖੁਆਬੀ. ਵਿ-ਖ਼੍ਵਾਬੀ. ਉੱਨਿਦ੍ਰਿਤ. ਉਨੀਂਦਾ.

ਖੁਆਰ. ਫ਼ਾ خوار ਖ਼੍ਵਾਰ. ਵਿ-ਬੇਕ਼ਦਰ. "ਮਰਿ ਖੁਆਰ ਸਾਕਤਨਰ ਥੀਵੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਬਿਨਾ ਇਤਿਬਾਰ. ਭਰੋਸੇ ਰਹਿਤ। ੩ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ-ਗ਼ਮਖ਼੍ਵਾਰ.

ਖੁਆਰੀ. ਫ਼ਾ خواری ਸੰਗਯਾ-ਖ਼੍ਵਾਰੀ. ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ. "ਹਰਿ ਬਿਸਰਤ ਸਦਾ ਖੁਆਰੀ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਕਮਜ਼ੋਰੀ.

ਖੁਆਰੈ. ਖਵਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਕੋਊ ਪਾਨ ਖੁਆਰੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਖੁਇ. ਸੰਗਯਾ-ਖ਼ਤ਼ਾ. ਭੁੱਲ. ਚੂਕ. "ਰੋਵੈ ਜਨਮੇਜਾ ਖੁਇ ਗਇਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਭੁੱਲਕੇ. "ਅੰਨਾ ਬੋਲਾ ਖੁਇ ਉਝੜਿ ਪਾਇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪)

ਖੁਇਦ. ਦੇਖੋ, ਖਵੀਦ.

ਖੁਈ. ਭੁੱਲੀ. ਗੁਮਰਾਹ ਹੋਈ. "ਦੂਜੈਭਾਇ ਖੁਈ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਖੁਸ. ਸੰਗਯਾ-ਖੋਹਣ (ਖਸੋਟਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਖੁਸਿ ਖੁਸਿ ਲੈਂਦਾ ਵਸਤੁ ਪਰਾਈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ) ੨ ਫ਼ਾ خوش ਖ਼ੁਸ਼. ਵਿ-ਪ੍ਰਸੰਨ. ਆਨੰਦ। ੩ ਪਸੰਦ। ੪ ਅੱਛਾ. ਹੱਛਾ.

ਖ਼ੁਸ਼ਸਿਯ਼ਰ. ਫ਼ਾ خوش‌سیر ਵਿ-ਚੰਗੀ ਆਦਤ ਵਾਲਾ. ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੁਸ਼ਹ਼ਾਲ. ਫ਼ਾ خوشحال ਵਿ-ਅੱਛੇ ਹਾਲ ਵਾਲਾ. ਉੱਤਮ ਦਸ਼ਾ ਵਾਲਾ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨ. ਆਨੰਦ. "ਬੈਠਕ ਮੇਂ ਬੈਠਜੋ ਖੁਸਹਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖ਼ੁਸ਼ਹ਼ਾਲੀ. ਫ਼ਾ خوشحالی ਸੰਗਯਾ-ਉੱਤਮ ਦਸ਼ਾ.

ਚੰਗੀ ਹ਼ਾਲਤ.

ਖ਼ੁਸ਼ਕ. ਫ਼ਾ خشک ਵਿ—ਸ਼ੁਸ਼੍ਕ. ਸੁੱਕਾ. ਤਰਾਵਤ ਬਿਨਾ। ੨ ਰੁੱਖਾ.

ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ਬਰੀ. ਫ਼ਾ خوش خبری ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ੁਭ ਸਮਾਚਾਰ. ਆਨੰਦ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਖ਼ਬਰ. "ਹਲੇ ਯਾਰਾ, ਹਲੇ ਯਾਰਾ ਖੁਸਖਬਰੀ?" (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਖ਼ੁਸ਼ਖ਼ੂ. ਫ਼ਾ خوشخو ਵਿ—ਭਲੇ ਸੁਭਾਉਵਾਲਾ.

ਖ਼ੁਸ਼ਜ਼ੁਬਾਂ. ਫ਼ਾ. خوش زباں ਵਿ—ਮਿੱਠੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਕਲਾਮ.

ਖ਼ੁਸ਼ਤਰਕ. ਫ਼ਾ خوشترک ਵਿ—ਬਹੁਤ ਅੱਛਾ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ। ੨ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼.

ਖ਼ੁਸ਼ਨੂਦ. ਫ਼ਾ خوشنود ਵਿ—ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਖ਼ੁਸ਼ਨੂਦੀ. ਫ਼ਾ خوشنودی ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.

ਖੁਸਬੂ, ਖੁਸਬੋ, ਖੁਸਬੋਇ } ਫ਼ਾ خوشبو ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਗੰਧ. ਸੁਵਾਸ.

ਖ਼ੁਸਰ. ਫ਼ਾ خسر ਸੰ. ਸ਼੍ਵਸ਼ੁਰ. ਸਹੁਰਾ. ਸਸੁਰ. ਧਰਮਪਿਤਾ.

ਖੁਸਰਾ. ਫ਼ਾ خواجه سرا ਖ਼੍ਵਾਜਹਸਰਾ. ਜ਼ਨਾਨਖ਼ਾਨੇ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਕੁਦਰਤੀ ਨਪੁੰਸਕ, ਅਥਵਾ ਅੰਡਕੋਸ਼ (ਫ਼ੋਤੇ) ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਬਣਾਉਟੀ ਨਪੁੰਸਕ ਹਰਮ (ਅੰਤਹਪੁਰ) ਦੇ ਦਾਰੋਗੇ ਬਾਪੇਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਇਸ ਲਈ ਖੁਸਰਾ ਸ਼ਬਦ ਨਪੁੰਸਕ ਬੋਧਕ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. "ਬਿੰਦੁ ਰਾਖਿ ਜਉ ਤਰੀਐ ਭਾਈ! ਖੁਸਰੈ ਕਿਉ ਨ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਖ਼ੁਸਰੋ. خسرو ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਮਹਾਰਾਜਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖ਼ੁਸ਼ਰੂ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੨ ਖ਼ੁਸਰੋ ਸੁਲਤ਼ਾਨ. ਰਾਜਾ ਭਗਵਾਨਦਾਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ (ਸ਼ਾਹ ਬੇਗਮ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਨ ੧੫੮੭ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਬਾਗੀ ਹੋਕੇ ਲਹੌਰ ਤੇ ਕ਼ਬਜ਼ਾ ਕਰਨ ਆਇਆ ਸੀ, ਪਰ ਸੂਬੇ ਨੇ ਅੰਦਰ ਵੜਨ ਵੀ ਨਾ ਦਿੱਤਾ. ਖੁਸਰੋ ਚਨਾਬ ਤੇ ਫੜਿਆਗਿਆ. ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਣਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਖੁਸਰੋ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਸਿਲਵਾਦਿੱਤੀਆਂ. ਇਹ ਚਿਰ ਤੀਕ ਕੈਦ ਰਹਿਕੇ ਸਨ ੧੬੨੨ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਚੰਦੂ ਨੇ ਚੁਗਲੀ ਕਰਕੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਖ਼ੁਸਰੋ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਨੂੰ ਨਾਰਾਜ਼ ਕਰਵਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ.

ਖ਼ੁਸ਼ ਲਕ਼ਾ. ਫ਼ਾ خوش لقا ਵਿ—ਸੁੰਦਰ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੁਸ਼ਾ. ਫ਼ਾ خوشا ਵ੍ਯ—ਅੱਛਾ ਹੈ. ਮੁਬਾਰਿਕ ਹੈ. ਖ਼ੂਬ ਹੈ.

ਖ਼ੁਸ਼ਾਇ. ਫ਼ਾ خوش آئے ਜੀ ਆਇਆਂ ਨੂੰ. ਸ੍ਵਾਗਤ. Welcome। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁਸ਼ਾਇ.

ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ. ਫ਼ਾ خوشامد ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਝੂਠੀ ਵਡਿਆਈ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਖੁਸਾਲ. ਫ਼ਾ خوشحال ਖ਼ੁਸ਼ਹ਼ਾਲ. ਵਿ—ਚੰਗੀ ਹਾਲਤ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰਸੰਨ. ਆਨੰਦ. "ਮਾਦਰ ਖੁਸਾਲ ਖਾਤਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਖੁਸ਼ਾਲਸਿੰਘ. ਇਕਰੀ ਪਿੰਡ (ਪਰਗਨਾ ਮੇਰਠ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਗੌੜ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਹ ਸੰਮਤ ੧੮੬੪ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਸਾਹਿਬ (ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ) ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਧੌਂਕਲ ਸਿੰਘ ਦੀ ਪਲਟਨ ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਸੁੰਦਰ ਡੀਲ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਕੇਹਾ ਚੰਗਾ ਹੁੰਦਾ, ਜੇ ਏਹ ਜਵਾਨ ਸਿੰਘ ਹੁੰਦਾ. ਖੁਸ਼ਾਲਾ ਝਟ ਖ਼ੁਸ਼ਾਲ ਸਿੰਘ ਬਣਗਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਰਾਮਲਾਲ ਅਤੇ ਭਤੀਜੇ ਤੇਜੂ ਨੂੰ ਭੀ ਰਾਮਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤੇਜਾਸਿੰਘ ਬਣਾਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਏਹ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਡਿਉਢੀ ਦਾ ਜਮਾਦਾਰ ਹੋਗਿਆ. ਖੁਸ਼ਾਲਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੮੪੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਦੀ

ਰਾਜਧਾਨੀ ਸ਼ੇਖ਼ੂਪੁਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੧੮੦ ਪਿੰਡ ਕਈ ਜਿਲਿਆਂ (ਸ਼ੇਖ਼ੂਪੁਰਾ, ਸਿਆਲਕੋਟ, ਲਹੌਰ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਹਨ. ਆਮਦਨ ੧੨੦੦੦੦ ਹੈ.

ਖੁਸਾਲੀ. ਫ਼ਾ خوشحالی ਖ਼ੁਸ਼ਹ਼ਾਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਦਸ਼ਾ. ਅੱਛੀ ਹਾਲਤ। ੨ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ.

ਖੁਸਿ. ਖੋਹਕੇ. ਖਸੋਟਕੇ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸ ੧.

ਖੁਸੀ. ਫ਼ਾ خوشی ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. "ਖੁਸੀ ਖੁਆਰ ਭਏ ਰਸ ਭੋਗਣ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਪਸੰਦ. "ਰਹਿਤ ਕੋ ਖੁਸੀ ਨ ਆਯਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਜੋ ਸਿਖਾਨੋ ਲੋਚੈ ਸੋ ਗੁਰ ਖੁਸੀ ਆਵੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਖੁੱਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉਲਝਣਾ। ੨ ਬਿਖਰਨਾ। ੩ ਠਗਾ ਹੋਣਾ.

ਖੁਹਦੀ. ਵਰਤਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਚੀਹੋਈ. ਸ਼ੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਰਹਦੀਖੁਹਦੀ.

ਖੁਖਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਖਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਖੋਖਰਾਇਣ.

ਖੁਗੀਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁਰਗੀਰ.

ਖੁਜਤ. ਖੋਜਤ. ਖੋਜਦਾ। ੨ ਫ਼ਾ خجت ਖ਼ੁਜਤ, ਅਥਵਾ ਖ਼ਜਤ.* ਸੰਗਯਾ—ਕਾਮਚੇਸ਼੍ਟਾ. "ਖੁਜਤ ਤੁਰਕ ਨਾ ਕੀਜਿਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਭਾਵ—ਵੇਸ਼੍ਯਾ ਆਦਿ ਨਾਲ ਕਾਮਭੋਗ ਨਾ ਕਰੀਏ.

ਖੁਜਲੀ. ਦੇਖੋ, ਖਾਜ ੨.

ਖੁਜੀਆ. ਵਿ—ਖੋਜਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਜੀ. "ਖੋਜ ਥਕੇ ਸਭ ਹੀ ਖੁਜੀਆ." (ਅਕਾਲ)

ਖੁਝ. ਸੰ. ਤ੍ਰਿਣਧ੍ਵਜ—ਤ੍ਰਿਣਧ੍ਵਜ. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਂਸ. ਵੰਸ਼. "ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਨਿਵਾਸ ਨ ਖੁਝੈ." (ਭਾਗੁ) ਬਾਂਸ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਨਹੀਂ ਵਸਦੀ.

ਖੁਝਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭੁੱਲਣਾ. ਖ਼ਤਾ ਕਰਨੀ. "ਵਾਦ ਕਰੇਂਦੜ ਖੁੰਝੈ." (ਭਾਗੁ)

* ਜਯ—ਯਤ. ਯਤਭੰਗ.

ਖੁਟਹਰ. ਵਿ—ਖੋਟਹਾਰ. ਖੋਟ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ. "ਮਨ ਖੁਟਹਰ, ਤੇਰਾ ਨਹਿ ਬਿਸਾਸੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਖੁਟਾਈ, ਖੁਟਿਆਈ ਸੰਗਯਾ—ਖੋਟਾਪਨ. ਦੋਸ਼. ਬੁਰਿਆਈ. "ਪ੍ਰਿਥੀਏ ਕੀ ਇਮ ਸੁਨੀ ਖੁਟਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੁਟੇਰਾ. ਵਿ—ਖੋਟ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ.

ਖੁਡ. ਸੰਗਯਾ—ਖੱਡ. ਬਿਲ. "ਖੋਦੀ ਖੁਡ ਨਹਿ ਕੈਸੇ ਲਹਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਖੁੰਢ.

ਖੁਡਾਲ ਅਕਬਰਵਾਲੀ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਮਾਨਸਾ, ਥਾਣਾ ਬੋਹਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਸਤਿਗੁਰੂ ਸਰਸੇ ਠਹਿਰੇਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨਬੀਬਖ਼ਸ਼ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸੁਨਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਸੀ, ਭੋਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਕਰ ਰੱਖਿਆ ਸੀ. ਉਹ ਲੜਕੀ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਕੇ ਕੁਕਰਮ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਸਿੱਖ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਨੂੰ ਕਲੰਕਿਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ.

ਅੰਤਰਜਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਰਸੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਸਮੇਤ ਇੱਥੇ ਆਕੇ ਉਸ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭੋਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਅਤੇ ਨਬੀਬਖ਼ਸ਼ ਨੂੰ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ. ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਉਹ ਭੋਰਾ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

ਸਾਧਾਰਣਜੇਹਾ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹਨ. ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ੫੦ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰੇਟਾ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦੋ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਖੁੱਡ. ਬਿਲ. ਖੱਡ. ਦੇਖੋ, ਖੁਡ.

ਖੁੰਢ. ਸੰ. ਮੁਸ਼੍ਡਕ—ਮੁੰਡਕ. ਸੰਗਯਾ—ਠੂਠ. "ਸੁਸਕ ਖੁੰਢ

ਸੋਂ ਲਗਕਰ ਠਾਢੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦਰਖ਼ਤ ਦਾ ਪੋਰਾ. ਧੜ ਦੀ ਮੋਟੀ ਲੱਕੜ। ੩ ਭਾਵ—ਬੇਲਨ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੰਨੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਰਸ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. "ਖੁੰਢਾਂ ਅੰਦਰਿ ਰਖਿਕੈ ਦੇਨਿ ਸੁ ਮਲ ਸਜਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਖੁੰਢਾ. ਸੰ. ਕੁਂਠ—ਕੁੰਠ. ਵਿ—ਮੁੜੀਹੋਈ ਧਾਰ ਵਾਲਾ. ਕੁੰਦ.

ਖੁਣਸ. ਸੰਗਯਾ—ਮਨ ਦੀ ਖਿੰਨਤਾ. ਰਿਸ. ਕ੍ਰੋਧ. "ਖਾਧੀ ਖੁਣਸ ਜੋਗੀਸਰਾਂ." (ਭਾਗੁ) "ਵੇਖ ਚਲਿਤ੍ਰ ਜੋਗੀ ਖੁਣਸਾਈ." (ਭਾਗੁ)

ਖੁਣਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਿੰਨਮਨਾ ਹੋਣਾ. ਖਿਝਣਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਣਸ.

ਖੁਣਨਾ. ਸੰ. ਖਨਨ. ਸੰਗਯਾ—ਖੋਦਣਾ. ਪੁੱਟਣਾ। ੨ ਸੂਈ ਨਾਲ ਤੁਚਾ (ਜਿਲਦ) ਖਣਕੇ ਨਾਉਂ ਆਦਿਕ ਉਕਰਨਾ. Tattoo.

ਖ਼ੁਤਨ. ਫ਼ਾ ختن ਸੰਗਯਾ—ਚੀਨੀ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜਿੱਥੇ ਕਸਤੂਰੀਮ੍ਰਿਗ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਖੁਤਬਾ. ਅ਼ خطبہ ਖ਼ੁਤ਼ਬਹ. ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾਨ (ਵਖਿਆਨ). ਕਥਨ। ੨ ਸ਼ੁਕ੍ਰਵਾਰ (ਜੁਮੇ) ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਈਦ ਦੀ ਨਮਾਜ਼ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਜੋ ਇਮਾਮ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ 'ਖ਼ੁਤ਼ਬਾ' ਸੰਗਯਾ ਹੈ. ਮਿਸ਼ਕਾਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਵਡੇ ਜੋਸ਼ ਨਾਲ ਖ਼ੁਤਬਾ ਕਿਹਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇਸਲਾਮ ਦੀ ਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ "ਖ਼ਤ਼ੀਬ" (ਉਪਦੇਸ਼ਕ) ਨੂੰ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਉੱਚੇ ਥੜੇ (ਮਿੰਬਰ) ਉੱਪਰ ਖੜੋਕੇ ਖ਼ੁਤਬਾ ਕਹਿਣਾ ਚਾਹੀਏ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਰਸੂਲ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਲਈ ਦੁਆ ਮੰਗਣੀ ਚਾਹੀਏ. ਜਦ ਤੋਂ ਬਗ਼ਦਾਦ ਅਤੇ ਰੂਮ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਹੋਣ ਲੱਗੇ, ਤਦ ਤੋਂ ਇਹ ਰੀਤਿ ਚੱਲੀ ਕਿ ਹਰੇਕ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਖ਼ੁਤਬਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣ ਲੱਗਪਿਆ, ਜੇਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—"ਖੁਤਬਾ ਜਾਇ ਪੜ੍ਹਾਇੰਦਾ." (ਵਾਰ ੨੬)

ਖੁੱਥਾ. ਵਿ—ਖੁੱਸਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਪੁੱਟਿਆ. ਨਿਰਮੂਲ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਖੁਥਾ.

ਖੁੱਥੀ. ਵਿ—ਖੁੱਸੀਹੋਈ. ਉਲਝੀਹੋਈ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਰੁਪੱਯਾਂ ਦੀ ਥੈਲੀ. ਬਾਸਨੀ। ੩ ਥਾਨਾਂ ਦੀ ਢੇਰੀ. ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਅੰਬਾਰ. "ਜੇ ਖੁੱਥੀ ਬਿੰਡਾ ਬਹੈ, ਕਿਉਂ ਹੋਇ ਬਜਾਜ." (ਭਾਗੁ)

ਖ਼ੁਦ. ਫ਼ਾ خود ਵ੍ਯ—ਆਪ. ਸ੍ਵਯੰ. "ਖੁਦ ਖਸਮ ਬਡਾ ਅਤੋਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਖੁੰਦਕਾਰ. ਫ਼ਾ خوندکار ਖ਼ੁੰਦਕਾਰ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ। ੨ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮਾਲਿਕ. "ਖਖੇ ਖੁੰਦਕਾਰ ਸਾਹ ਆਲਮ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) "ਮੈ ਅੰਧੁਲੇ ਕੀ ਟੇਕ ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਖੁੰਦਕਾਰਾ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਖ਼ੁਦਾਵੰਦਗਾਰ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਭੀ خوندگار ਖ਼ੁੰਦਗਾਰ (ਖੁੰਦਗਾਰ) ਹੈ.

ਖੁੰਦਕਾਰਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਖੁੰਦਕਾਰ! ਹੇ ਖੁੰਦਗਾਰ!

ਖ਼ੁਦਕੁਸ਼ੀ. ਫ਼ਾ خودکشی ਸੰਗਯਾ—ਆਤਮਘਾਤ. ਆਤਮਹਤ੍ਯਾ.

ਖੁਦਖਸਮ. ਆਪਣੇਆਪ (ਸ੍ਵਯੰ) ਜੋ ਮਾਲਿਕ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਸ੍ਵਾਮਿਪਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. "ਖੁਦਖਸਮ ਬਡਾ ਅਤੋਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਖ਼ੁਦਖ਼ੁਦਾਇ. ਆਪਣੇਆਪ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸ੍ਵਯੰਭੂ ਕਰਤਾਰ. "ਖੁਦਖੁਦਾਇ ਬਡ ਬੇਸੁਮਾਰ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਖੁਦਗਰਜ. ਫ਼ਾ خودغرض ਖ਼ੁਦ.ਗਰਜ਼. ਵਿ—ਆਪਣਾ ਮਤ਼ਲਬ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਸ੍ਵਾਰਥੀ.

ਖੁਦਗ਼ਰਜੀ. ਫ਼ਾ خودغرضی ਖ਼ੁਦ.ਗਰਜ਼ੀ. ਸੰਗਯਾ—ਸ੍ਵਾਰਥਤਾ.

ਖੁੰਦਗਾਰ. ਫ਼ਾ. ਖ਼ੁਦਾਵੰਦਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁੰਦਕਾਰ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾਵੰਦਗਾਰ.

ਖ਼ੁਦਨੁਮਾ. ਫ਼ਾ خودنما ਵਿ—ਆਪਣਾਆਪ ਵਿਖਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ—ਮਗ਼ਰੂਰ. ਅਹੰਕਾਰੀ. ਖ਼ੁਦਪਸੰਦ। ੨ ਆਪਣੀ ਵਡਿਆਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੁਦਨੁਮਾਈ. ਫ਼ਾ خودنمائی ਸੰਗਯਾ—ਆਪਣੇਆਪ

ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ੇਖ਼ੀ। ੨ ਖ਼ੁਦਪਸੰਦੀ.

ਖ਼ੁਦਪਸੰਦ. ਫ਼ਾ خودپسند ਵਿ—ਆਪਣੀ ਹੀ ਗੱਲ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੁਦਪਰਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ خودپرست ਵਿ—ਖ਼ੁਦਪਸੰਦ. ਆਤਮ-ਅਭਿਮਾਨੀ.

ਖ਼ੁਦਬਖ਼ੁਦ. ਫ਼ਾ خودبخود ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਆਪਣੇਆਪ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਬਿਨਾ.

ਖ਼ੁਦਮੁਖ਼ਤਾਰ. ਫ਼ਾ خودمختار ਵਿ—ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰ. ਜਿਸ ਉੱਤੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਦਬਾਉ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਖ਼ੁਦਰਵੀ. ਫ਼ਾ خودروی ਆਪਣੀ ਮਰਜੀ ਅਨੁਸਾਰ ਚੱਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਖ਼ੁਦਾ, ਖ਼ੁਦਾਇ } ਫ਼ਾ خدا ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ੁਦ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਸ੍ਵਯੰਭਵ, ਕਰਤਾਰ. "ਕੋਈ ਬੋਲੈ ਰਾਮ ਰਾਮ ਕੋਈ ਖੁਦਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਖ਼ੁਦਾਇਆ. ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ. "ਖੁਨਕ ਨਾਮ ਖੁਦਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਫ਼ਾ خدایا ਹੇ ਕਰਤਾਰ! "ਸਚੁ ਖੁਦਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਖ਼ੁਦਾਈ. ਫ਼ਾ خدائی ਵਿ—ਖ਼ੁਦਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ. "ਅਲਹ ਅਗਮ, ਖੁਦਾਈ ਬੰਦੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਮੁਲਾ, ਕਹਹੁ ਨਿਆਉ ਖੁਦਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਮਾਲਿਕੀ. ਸਾਹਿਬੀ। ੩ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਚੇਤਨਸੱਤਾ. "ਵੇਖੈ ਸੁਣੈ ਤੇਰੈ ਨਾਲਿ ਖੁਦਾਈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ) ੪ ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਉਪਾਸਕ, ਮੁਸਲਮਾਨ. "ਤਿੰਹ ਗ੍ਰਿਹ ਰੋਜ ਖੁਦਾਈ ਆਵੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੯) ੫ ਖੁਦਵਾਈ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਪਟਵਾਈ. "ਗਹਰੀ ਕਰਕੈ ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੬ ਪੁੱਟਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਖ਼ੁਦਾਸਿੰਘ. ਪਿੰਡ ਸ਼ਜਾਮਗੜ੍ਹ (ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਭਾਈ ਨੱਥਾਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਸੁਖਦੇਈ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਭਾਦੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਜਨਮਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸੰਸਕਾਰ ਵੇਲੇ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਰੱਖਿਆਗਿਆ. ਇਹ ਵਡੇ ਡੀਲ ਵਾਲਾ, ਸੁੰਦਰ ਸੁਸ਼ੀਲ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਚੰਦਕੌਰ ਨਾਲ ਹੋਈ.

ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਸਿਰਕਰਦਿਆਂ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਕੁਰੜੀ* ਦਾ ਥਾਨੇਦਾਰ ਥਾਪਿਆ ਗਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਅਹੁਦੇਦਾਰੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਡਾਕੂ ਚੋਰਾਂ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਦਬਾਇਆ ਕਿ ਸਾਰੇ ਸ਼ਾਂਤਿ ਵਰਤਗਈ.

ਕੁਰੀ ਨਿਵਾਸੀ ਬਾਬਾ ਭਾਗਸਿੰਘ ਜੀ, ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਊਨੇ ਵਾਲੇ ਬਾਬਾ ਸਾਹਿਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨਾਲ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਪੂਰਣ ਸੰਤ ਹੋਗਏ. ਆਪ ਦਾ ਕੰਠ ਵਡਾ ਸੁਰੀਲਾ ਸੀ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਜੇਹੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਕਰਦੇ ਕਿ ਪੱਥਰ ਜੇਹੇ ਦਿਲ ਭੀ ਮੋਮ ਬਣਜਾਂਦੇ.

ਬਾਬਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਾਝੇ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਲਤਾਨ, ਪੰਜਾਸਾਹਿਬ, ਹਜਰੋ, ਖੈਰਾਬਾਦ, ਨੌਸ਼ਹਿਰਾ, ਪਸ਼ੌਰ, ਜਲਾਲਾਬਾਦ, ਕਾਬੁਲ, ਬੁਖਾਰਾ ਆਦਿ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਅਨੇਕ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਬਣਾਇਆ.

ਬਾਬਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਚਾਟੜਾ ਟਹਿਲਸਿੰਘ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਅ਼ਲੀ, ਆਪਣੇ ਗੁਰਭਾਈ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੂੰ ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਖ਼ੁਦਾ ਆਖਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ "ਖ਼ੁਦਾਸਿੰਘ" ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ.

ਚਿੱਲੀਆਂਵਾਲੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਪਿੱਛੋਂ ਖ਼ੁਦਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਕੈਦ ਰੱਖਿਆ, ਅੰਤ ਨੂੰ ਸਾਧੂ ਜਾਣਕੇ ਛੱਡਦਿੱਤਾ.

ਖ਼ੁਦਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਉਮਰ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਹਿੱਸਾ ਲਹੌਰ ਚੂੰਨੀਮੰਡੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦੀਵਾਨ-ਖਾਨੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਧਰਮਸਾਲਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਇਆ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਆਪ ਪਾਸ ਸਦਾ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀ ਰਹੀ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਅੱਸੂ ਵਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੯੧੯ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਖ਼ੁਦਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ.

* ਕੁਰੜੀ ਸ਼ਜਾਮਗੜ੍ਹ ਪਾਸ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਖ਼ੁਦਾਤਾਲਾ. خداتعالے ਕਰਤਾਰ,ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਹੈ.

ਖ਼ੁਦਾ ਦਾ ਰੋਜ਼ਨਾਮਚਾ. ਦੇਖੋ, ਲੌਹ.

ਖ਼ੁਦਾ ਨਖ਼੍ਵਾਸਤਾ. ਫ਼ਾ خدانخواستہ ਵਜ—ਵਾਹਗੁਰੂ ਐਸਾ ਨਾ ਕਰੇ! ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਇਹ ਨਾ ਭਾਵੇ!

ਖੁਦਾਯੀ. ਦੇਖੋ, ਖੁਦਾਈ.

ਖ਼ੁਦਾਵੰਦ. ਫ਼ਾ خداوند ਸੰਗਯਾ—ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਕਰਤਾਰ.

ਖ਼ੁਦਾਵੰਦਗਾਰ. ਫ਼ਾ.ਮਾਲਿਕ. ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਖ਼ੁਦੀ. ਫ਼ਾ خودی ਸੰਗਯਾ—ਹੌਮੈ. ਅਹੰਤਾ. "ਖੁਦੀ ਮਿਟੀ ਤਬ ਸੁਖ ਭਏ." (ਬਾਵਨ) "ਖੁਦੀ ਮਿਟੀ ਚੂਕਾ ਭੋਲਾਵਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਆਪਣਾਆਪ.

ਖੁਧ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਧ੍. ਧਾ—ਭੁੱਖ ਲੱਗਣੀ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਿਤ ਹੋਣਾ.

ਖੁਧਾ, ਖੁਧਿ, ਖੁਧਿਆ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਾ. ਸੰਗਯਾ—ਭੁੱਖ. ਖਾਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. "ਖੁਧਿਆ ਨਿਦ੍ਰਾ ਕਾਲੰ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਖਾਨ ਪਾਨ ਆਨ ਨਹੀ ਖੁਧਿਆ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਲੋਭ. ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ. "ਜਪਿ ਹਰਿਨਾਮ ਮਿਟੀ ਖੁਧਿ ਤਾਸੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਖੁਧਿਆਰਥ, ਖੁਧਿਆਰਥੀ, ਖੁਧਿਆਵੰਤ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਾਰ੍ਤ—ਕ੍ਸ਼ੁਧਾਵਾਨ੍. ਕ੍ਸ਼ੁਧਾਰ੍ਤ—ਕ੍ਸ਼ੁਧਾਵਾਨ੍. ਵਿ—ਭੁੱਖ ਨਾਲ ਦੁਖੀ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਾ ਨਾਲ ਵ੍ਯਾਕੁਲ. ਭੁੱਖਾ. "ਜਿਉ ਮਹਾ ਖੁਧਿਆਰਥ ਭੋਗ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਖੁਧਿਆਵੰਤੁ ਨ ਜਾਣਈ ਲਾਜ ਕੁਲਾਜ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੫)

ਖੁਨਸ, ਖੁਨਸਨਾ ਖਿੰਨਮਨਸ੍ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਣਸ—ਖੁਣਸਣਾ. "ਖੁਨਸੈ ਜਰਜੋ ਨ ਜਾਇ ਪ੍ਰਤਾਪੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖ਼ੁਨਕ. ਫ਼ਾ خنک ਵਿ—ਸੀਤਲ. ਠੰਢਾ. "ਆਤਸ ਦੁਨੀਆ ਖੁਨਕ ਨਾਮ ਖੁਦਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਖ਼ੁਸ਼. ਪ੍ਰਸੰਨ.

ਖ਼ੁਨਕੀ. ਸੰਗਯਾ—ਠੰਢ. ਸੀਤਲਤਾ.

ਖੁਨਾਕ. خناق ਖ਼ੁਨਾਕ਼ ਇੱਕ ਰੋਗ.ਸੰ. ਗਲੌਘ,ਤਾਲੁਛਿ[illegible] ਅਤੇ ਗਲਰੋਹਿਣੀ. Croup. ਖੁਨਾਕ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਸਾਹ ਘੁਟਣਾ. ਸੋ ਇਸ ਰੋਗ ਨਾਲ ਦਮ ਘੁਟਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਤਾਲੂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਹੋਕੇ ਸਾਹ ਦੇ ਆਉਣ ਜਾਣ ਲਈ ਤੰਗੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਆਰੰਭ ਨਜਲੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮੱਠਾ ਮੱਠਾ ਤਾਪ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਆਵਾਜ ਭਾਰੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਭੋਜਨ ਗਲੇ ਹੇਠ ਉਤਰ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ. ਗਲਾ ਸੁੱਜਕੇ ਲਾਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਦ ਖੁਨਾਕ ਜ਼ੋਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਤਾਪ ਭੀ ਪ੍ਰਬਲ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੋਗ ਰਾਤ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਦੁਖ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਛੇਤੀ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਤੋਂ ਕਰਾਉਣਾ ਲੋੜੀਏ. ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ—

ਨਰਮ ਜੇਹਾ ਜੁਲਾਬ ਲੈਣਾ, ਕਾਲੇ ਤੂਤਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਜਾਂ ਕਾੜ੍ਹਾ ਪੀਣਾ. ਹਰੜਾਂ ਦੇ ਛਿੱਲ ਅਤੇ ਪਿੱਤਪਾਪੜੇ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਪੀਣਾ. ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉਬਾਲਕੇ ਨਲਕੀ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਲ ਵਿੱਚ ਭਾਪ ਦੇਣੀ. ਬਨਫ਼ਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅੰਬਲਤਾਸ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਪੀਣਾ ਆਦਿ.

ਖੁਨਾਮੀ. ਨਾਮ ਖੋਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੁਨਾਮੀ (ਬਦਨਾਮੀ) ਹੋਵੇ. ਅਪਰਾਧ. ਕ਼ੁਸੂਰ. "ਕੌਨ ਖੁਨਾਮੀਪਿਖੀ ਹਮਾਰੀ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ—ਅਪਰਾਧੀ. ਕ਼ੁਸੂਰਵਾਰ. "ਦੁਹੀ ਸਰਾਈ ਖੁਨਾਮੀ ਕਹਾਏ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਖੁਨਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ ستودہ ਖ਼ੁਨੀਦਾ. ਵਿ—ਸਲਾਹਿਆ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਿਤ। ੨ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਕਾਲਖ ਕਟਿੰਦਾ ਖੁਰਾਸਾਨ ਕੋ ਖੁਨਿੰਦਾ." (ਗਜਾਨ) ੩ خوانندہ ਖ਼੍ਵਾਨਿੰਦਾ. ਪੜ੍ਹਨਵਾਲਾ। ੪ ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਕ.

ਖ਼ੁਫ਼ਤਹ ਫ਼ਾ خفتہ ਵਿ—ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ. ਸੁਪ੍ਤ.

ਖ਼ੁਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ خفتن ਕ੍ਰਿ—ਸੌਣਾ. ਸ਼ਯਨ.

ਖ਼ੁਫ਼ਿਯਾ, ਖ਼ੁਫ਼ੀਆ ਅ਼ خفیہ ਵਿ—ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ.

ਖੁੰਬ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਾਰਾਮ੍ਬੁ—ਕ੍ਸ਼ਾਰਾਂਬੁ. ਸੰਗਯਾ—ਖਾਰਾ ਪਾਣੀ

ਖਾਰ ਦਾ ਜਲ। ੨ ਧੋਬੀ ਦਾ ਉਹ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਖਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆ ਪਾਣੀ ਪਾਕੇ ਉੱਪਰ ਵਸਤ੍ਰ ਚਿਣਕੇ ਤੇਜ ਭਾਪ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੈਲ ਅਲਗ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਭ੍ਰੈ ਵਿਚ ਖੁੰਬਿ ਚੜਾਈਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਪ—ਕ੍ਸ਼ੁੰਪ. ਬਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਇੱਕ ਉਦਭਿਜ ਵਸਤੁ, ਜੋ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੀ ਗੋਲ ਸਿਰ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀ ਖੁੰਬ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਹਿ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੁਆਦ ਹੁੰਦੀ ਹੈ L. Agaricus Campestris.

ਖੁੰਬਿ. ਖੁੰਬ ਉੱਪਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁੰਬ. ੨.

ਖੁਭ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਭ੍—ਕ੍ਸ਼ੁਭ੍. ਧਾ—ਰਿੜਕਣਾ—ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੁਭਣਾ.

ਖੁਭਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਸਣ. ਗਡਣ. ਜਿਲ੍ਹਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੋਭਣ.

ਖੁਭਣਾ, ਖੁੰਭਣਾ, ਖੁਭਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਧਸਣਾ. ਗਡਣਾ. "ਨਦੀ ਤਰੰਦੀ ਮੈਡਾ ਖੋਜੁ ਨ ਖੁੰਭੈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਸੰਸਾਰਨਦੀ ਤਰਦੇ ਮੇਰਾ ਪੈਰ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਦੀ ਜਲ੍ਹਣ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਧਸਦਾ.

ਖੁਭੜੀ. ਖੁਭੀ. ਧਸੀ. ਗਡੀ. "ਖੁਭੜੀ ਕੁਥਾਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਖ਼ੁਮ. ਫ਼ਾ خم ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਮੱਟ। ੨ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਟੰਮਕ.

ਖੁਮਰ. ਅ਼ خمر ਖ਼ਮਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਰਾਬ. ਮਦਿਰਾ.

ਖੁਮਾਰ. ਅ਼ خمار ਖ਼ੁੱਮਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ਮਰ (ਸ਼ਰਾਬ) ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ ਕਲਾਲ। ੨ ਖ਼ੁਮਾਰ. ਨਸ਼ੇ ਦੀ ਤੋੜ. ਅਮਲ ਟੁੱਟਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਬੇਚੈਨੀ.

ਖੁਮਾਰੀ, ਖੁਮਾਰੋ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ਮਰ (ਸ਼ਰਾਬ) ਦਾ ਨਸ਼ਾ. ਮਸ੍ਤੀ. ਕੀਵਤਾ. "ਜੈਸੇ ਖੋਂਦ ਖੁਮਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਖੋਂਦ. "ਹਰਿਰਸ ਰਪਿਓ ਖੁਮਾਰੋ" (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਖੁਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਛੁਹਿੰਦਾ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਕਰੜਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੁੰਮ. ਖੁਰੀ। ੨ ਭਾਵ—ਨਖ. ਨੌਂਹ "ਇਕਨਾ ਪੇਰਣ ਸਿਰ ਖੁਰ ਪਾਟੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ:੧) ਇਕਨਾ ਦੇ ਪੈਰਾਹਨ ਸਿਰ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਪੈਰਾਂ ਤੀਕ ਪਾਟਗਏ ਹਨ, ਭਾਵ—ਫੌਜੀਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਬੇਪਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੩ ਉਸਤਰਾ. ਦੇਖੋ—ਕ੍ਸ਼ੁਰ. "ਬਚਨ ਕੀਓ ਕਰਤਾਰ ਖੁਰ ਨਹਿ ਲਾਈਐ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੪ ਦੇਖੋ, ਖ਼ੁਰਸ਼ੀਦ.

ਖ਼ੁਰਸ਼. ਫ਼ਾ خورش ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਾਨ ਪਾਨ. ਖ਼ੁਰਾਕ.

ਖ਼ੁਰਸ਼ੀਦ, ਖ਼ੁਰਸ਼ੈਦ ਫ਼ਾ خورشید ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ੁਰ (ਸੂਰਜ) ਸ਼ੈਦ (ਚਮਕੀਲਾ). ਪ੍ਰਭਾਕਰ.

ਖੁਰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੁੜਕ. ਧਕਧਕੀ. ਚਿੰਤਾ. "ਮਨ ਤੇ ਖੁਰਕ ਨ ਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਖਾਜ ੨। ੩ ਸੰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਚ.

ਖੁਰਗੀਨ, ਖੁਰਗੀਰ ਫ਼ਾ خوگیر ਖ਼ੂਗੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ੂ (ਪਸੀਨੇ) ਨੂੰ ਗੀਰ (ਫੜਨ ਵਾਲਾ) ਤਹਿਰੂ. ਕਾਠੀ ਹੇਠ ਲਗਿਆ ਨਮਦਾ ਅਥਵਾ ਜੀਨ ਹੇਠ ਪਾਉਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. "ਤਿਨ ਕੇ ਤੁਰੇ ਜੀਨ ਖੁਰਗੀਰ ਸਭਿ ਪਵਿਤੁ ਹਹਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਲਗਜੋ ਜੀਨ ਬੀਚੰ ਖੁਰਗੀਨੰ ਪਰੋਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੁਰਚਣ. ਦੇਖੋ, ਖੁਰਚਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੁਰਚਕੇ ਕੱਢੀਹੋਈ ਅਥਵਾ ਪਕਾਈਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਦੁੱਧ ਦੀ ਤਾਉੜੀ ਹੇਠ ਜਮਿਆਹੋਇਆ ਦੁੱਧ ਦਾ ਮਾਵਾ, ਅਤੇ ਕੜਾਹੀ ਵਿੱਚ ਪਕਾਇਆ ਦੁੱਧ ਦਾ ਖੋਆ. ਦੇਖੋ, ਖੋਆ.

ਖੁਰਚਣਾ, ਖੁਰਚਨਾ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਰਚਯਨ. ਕ੍ਰਿ—ਤਿੱਖੇ ਸੰਦ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਖੁਰਚਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਛਿੱਲਣਾ. ਘਰੇੜਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੁਰਚਣ ਦਾ ਸੰਦ.

ਖ਼ੁਰਜੀ, ਖ਼ੁਰਜੀਨ ਫ਼ਾ خرجی-خرجین ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜ਼ੀਨ ਉੱਪਰ ਰੱਖਿਆ ਥੈਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਵਾਰ

ਆਪਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸਾਮਾਨ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਸਫ਼ਰ-ਖ਼ਰਚ। ੩ ਗਧੇ ਦਾ ਪਲਾਣ.

ਖੁਰਦ. ਫ਼ਾ خرد ਖ਼ੁਰਦ. ਵਿ—ਛੋਟਾ। ੨ ਟੂਕ ਟੂਕ. ਖੰਡ ਖੰਡ। ੩ ਫ਼ਾ خورد ਖਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਖਾਧਾ.

ਖ਼ੁਰਦਸੁ. ਖਾਲਿੱਤਾ ਹੈ. "ਖੁਰਦਸੁ ਜਾਂ ਜਿਗਰ ਰਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਖ਼ੁਰਦਨ.

ਖ਼ੁਰਦਹਈ. ਫ਼ਾ خوردہ ਤੈਂ ਖਾਧਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੁਰਦਨ.

ਖ਼ੁਰਦਨ. ਫ਼ਾ خوردن ਕ੍ਰਿ—ਖਾਣਾ. ਭਕਣ. ਪੀਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਖਾਣ ਪੀਣ ਦਾ ਕੰਮ.

ਖ਼ੁਰਦਨੀ. ਫ਼ਾ خوردنی ਖਾਣ ਯੋਗ ਵਸਤੁ. ਖ਼ੁਰਾਕ. "ਦੁਨੀਆ ਮੁਰਦਾਰਖੁਰਦਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਖੁਰਦਰਾ, **ਖੁਰਦੜਾ** } ਦੇਖੋ, ਖਰਦਰਾ.

ਖੁਰਪਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਰਪ੍ਰ. ਸੰਗਯਾ—ਜੋ ਕ੍ਸ਼ੁਰ (ਉਸਤਰੇ) ਦੀ ਤਰਾਂ ਕੱਟੇ. ਰੰਬਾ. ਘਾਹ ਖੁਰਚਣ ਅਤੇ ਗੋਡੀ ਕਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ.

ਖ਼ੁਰਪੁਜ਼ਾ. ਫ਼ਾ خرپزہ ਦੇਖੋ, ਖਰਬੂਜ਼ਾ.

ਖ਼ੁਰਫ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਫਾ.

ਖੁਰਬਾਰ. ਖੁਰ (ਸੁੰਮ) ਦੀ ਧੁਨਿ. ਸੁੰਮ ਦੀ ਆਵਾਜ਼. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਰਰਾਵ. "ਘੋਰਨ ਕੀ ਖੁਰਬਾਰ ਬਜੈ ਭੂਅ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖ਼ੁਰਮਾ. ਫ਼ਾ خرما ਸੰਗਯਾ—ਛੁਹਾਰਾ. "ਖਜੂਰ ਤੇ ਟੂਟ ਪਰ੍ਯੋ ਖੁਰਮਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਛੁਹਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਠਾਈ. "ਮੋਦਕ ਖੁਰਮੇ ਬਹੁ ਮਿਸ਼੍ਟਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕੁਰਮ ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਨਗਰ ਲਈ ਭੀ ਸਿੱਖਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਰਮਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਅਬ ਚਲ ਖੁਰਮੇ ਨਗਰ ਮਝਾਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਕੁਰਮ.

ਖੁਰਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਖਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕਾਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇੱਕ ਭੋਜਨਰੀਤਿ. ਇਕੱਠੀ ਮਿਠਾਈ ਸਭ ਅੱਗੇ ਢੇਰ ਲਗਾਕੇ ਰੱਖਣੀ. ਹੁਣ ਲੋਕ ਇਸ ਤਰਾਂ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਲੱਜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਸੰ. ਫੌਜੀ ਕਵਾਇਦ ਦੀ ਥਾਂ। ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ.

ਖੁਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਖੁਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਪੈਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. "ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਜਾਨਜੋ ਨਹਿ ਜਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੁਰਾਸਾਨ. ਸੰ ਅਤੇ ਫ਼ਾ خراسان ਇੱਕ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਈਰਾਨ ਦੇ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਹਰਾਤ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹਦ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ ਹਨ। ੨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿੰਧੁ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖੁਰਾਸਾਨ ਹੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਖੁਰਾਸਾਨ ਖਸਮਾਨਾ ਕੀਆ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਡਰਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਖ਼ੁਰਾਕ. ਫ਼ਾ خوراک ਸੰਗਯਾ—ਅਹਾਰ. ਭੋਜਨ. ਗਿਜ਼ਾ। ੨ ਸੰ. ਖੁਰ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ.

ਖੁਰਾ ਖੋਜ ਮਿਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੈਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਮੇਟਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਦਾ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਹ ਫੇਰ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਫਿਰਕੇ ਪੈਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਨਾ ਕਰ ਸਕੇ. ਭਾਵ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਮੰਡਲ ਤੋਂ ਹਟਾਉਣਾ.

ਖੁਰਾਂਟ. ਵਿ—ਚਾਲਾਕ. ਖਚਰਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਖੁਰਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖੁਰਾਨ ੧.

ਖੁਰਾਣਾ. ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਸੰਗਰੂਰ ਅਤੇ ਰੇਲਵੇ ਸ਼ਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਰੂਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਅਕੋਈ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਤੋਂ ਅਠਾਰਾਂ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ.

ਖੁਰਾਨ. ਫ਼ਾ خونراں ਖ਼ੂੰਰਾਂ. ਵਿ—ਲਹੂ ਵਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੂੰਰੇਜ਼. "ਖੰਡੇ ਅਖੰਡ ਖੂੰਨੀ ਖੁਰਾਨ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੁਰਾਸਾਨ.

ਖ਼ੁਰਾਨੀਦਨ. ਫ਼ਾ خورانیدن ਕ੍ਰਿ—ਖਵਾਉਣਾ. ਖਿਲਾਨਾ.

ਖ਼ੁਰਾਫ਼ਾਤ. ਅ਼ خرافات ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ੁਰਾਫ਼ਤ (ਬਕਵਾਸ) ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. ਵ੍ਰਿਥਾ ਬਾਤਾਂ.

ਖੁਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੌਪਾਏ ਦਾ ਪੈਰ. ਦੇਖੋ, ਖੁਰ। ੨ ਖੁਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਖੁਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਜੋੜੇ ਦੀ ਅੱਡੀ। ੪ ਜੋੜੇ ਦੀ ਅੱਡੀ ਹੇਠ ਲਗੀ ਲੋਹੇ ਦੀ ਤਨਾਲ। ੫ ਤੇਜ਼ ਚਾਲ. ਦੌੜ. ਭਾਜ। ੬ ਨਦੀ ਦੀ ਤੇਜ਼ ਧਾਰਾ। ੭ ਸੰ. ਖੁਰਿ. ਖੁਰ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ.

ਖ਼ੁੱਰਮ. ਫ਼ਾ خرم ਵਿ—ਪ੍ਰਸੰਨ. ਖ਼ੁਸ਼.

ਖੁਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੁਲ੍ਹ. ਆਜ਼ਾਦੀ. ਸ੍ਵਤੰਤ੍ਰਤਾ.

ਖ਼ੁਲਸ. ਅ਼ خلص ਖ਼ੁਲਸ. ਵਿ—ਪਵਿਤ੍ਰ. ਖ਼ਾਲਿਸ. ਨਿਰੋਲ.

ਖੁਲਹਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਖਲਹਾਨ. "ਜਮ ਮਾਰਿ ਕਰੇ ਖੁਲਹਾਨ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਖੁਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਟੰਗ ਅਤੇ ਪੈਰ ਦਾ ਜੋੜ. ਮੁਰਚਾ। ੨ ਅ਼ خلق ਖ਼ੁਲਕ੍. ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਆਦਤ.

ਖ਼ੁਲਦ. ਅ਼ خلد ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਮੇਸ਼ਾ ਰਹਿਣਾ. ਨਿੱਤ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ। ੨ ਨਿੱਤ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੩ ਸੁਰਗ. ਬਹਿਸ਼੍ਤ.

ਖੁਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਿਰਬੰਧ ਹੋਣਾ. ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ. "ਮਾਇਆ-ਫਾਸ ਬੰਧ ਬਹੁ ਬੰਧੇ, ਹਰਿ ਜਪਿਓ ਖੁਲ ਖੁਲਨੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) "ਖੁਲੇ ਹਟ ਹੋਆ ਵਾਪਾਰੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣਾ. ਪੜਦੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਣਾ.

ਖੁਲਰ. ਵਡੇ ਸਰੀਣਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀਗੋਤ੍ਰ. "ਨਈਆ ਖੁਲਰ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਖੁਲੜਾ. ਵਿ—ਕੁਸ਼ਾਦਾ. ਖੁਲ੍ਹਾ. "ਖੁਲੜੇ ਕਪਾਟ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਬੰਧਨਰਹਿਤ. ਮੁਕ੍ਤ.

ਖੁਲਾ. ਵਿ—ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਮੁਕ੍ਤ. ਆਜ਼ਾਦ। ੨ ਫ਼ਰਾਖ਼. ਖੁਲ੍ਹਾ.

ਖ਼ੁਲਾਸ. ਅ਼ خلاص ਖ਼ੁਲਾਸ. ਖ਼ਲਾਸ (ਨਿਰਬੰਧ)ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿ—ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ. ਮੁਕ੍ਤ.

ਖ਼ੁਲਾਸਤੁਲਤਵਾਰੀਖ. ਬਟਾਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੁਜਾਨ-ਰਾਇ ਦਾ ਸਨ ੧੬੯੭ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ. ਇਸ ਦੇ ਦੋ ਭਾਗ ਹਨ, ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਡੇ ਵਡੇ ਨਗਰਾਂ ਤੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਸਮੇਂ ਦਾ ਜੁਗਰਾਫੀਆ ਮਲੂੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ. ਇਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਯੋਗ ਉਪਮਾ ਕੀਤੀਹੋਈ ਹੈ.

ਖ਼ੁਲਾਸਾ. ਅ਼ خلاصہ ਖ਼ੁਲਾਸਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਾਰ. ਸੰਖੇਪ. ਨਿਚੋੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੁਲਾਸ। ੩ ਧਾਰਮਿਕ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਪਾਬੰਦੀ ਤਯਾਗਣ ਵਾਲਾ. "ਰਹਿਤ ਤਯਾਗ ਤਿਨ ਨੇ ਕਰੀ ਭਏ ਖੁਲਾਸੇ ਸੋਇ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਖੁਲਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ—ਖਵਾਉਣਾ.

ਖੁਲੀ. ਖੁਲਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ.

ਖੁੜਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਟਕਾ. ਧੜਕ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਫ਼ਿਕਰ.

ਖੁੜਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖੁਡਾਲ ਅਕਬਰ ਵਾਲੀ.

ਖ਼ੂ. ਫ਼ਾ خو ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਭਾਉ. ਆਦਤ. ਖ਼ਸਲਤ.

ਖ਼ੂੰ. ਫ਼ਾ خوں ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ੂਨ. ਲਹੂ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੂਨ.

ਖੂਹ, ਖੂਹਟਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੂਪ. ਖੂਹਾ. "ਤੇ ਬਿਖਿਆ ਕੇ ਖੂਹ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਅੰਤਰਿ ਖੂਹਟਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਭਰਿਆ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ:੩)

ਖੂਹਣ, ਖੂਹਣਿ ਸੰ. ਅਕ੍ਸ਼ੌਹਿਣੀ—ਅਕ੍ਸ਼ੋਹਿਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਫ਼ੌਜ.

ਹਾਥੀ ੨੧੮੭੦, ਰਥ ੨੧੮੭੦, ਘੋੜੇ ੬੫੬੧੦ ਅਤੇ ਪਿਆਦੇ ੧੦੯੩੫੦. ਕੁੱਲ ਜੋੜ ੨੧੮੭੦੦. "ਖਿਮਾ ਵਿਹੂਣੇ ਖਪਿਗਏ ਖੂਹਣਿ ਲਖ ਅਸੰਖ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਖੂਹ ਦਾ ਡੱਡੂ. ਦੇਖੋ, ਕੂਪਮੰਡੂਕ.

ਖੂਹੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੋਟਾ ਕੂਪ. ਕੂਈ. "ਓਹ ਜਿ ਦਿਸੈ

ਖੂਹੜੀ ਕਉਨ ਲਾਜ ਵਹਾਰੀ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਸੰਸਾਰ ਖੂਹੀ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ੇਰੂਪ ਜਲ ਭਰਣ ਲਈ ਕੌਣ ਲੱਜ (ਜੀਵਨਯਾਤ੍ਰਾ) ਵਹਾ ਰਹੀ ਹੈ ?

ਖੂਹਾ, ਖੂਹੀ. ਵਡਾ ਕੂਪ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਕੂਈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਵਿਧਣ ਖੂਹੀ.

ਖ਼ੂਕ. ਫ਼ਾ خوک ਸੰਗਯਾ—ਸੂਰ. ਸ਼ੂਕਰ. "ਖੂਕ ਮਲਹਾਰੀ ਗਜ ਗਦਹਾ ਬਿਭੂਤਧਾਰੀ." (ਅਕਾਲ)

ਖ਼ੂੰਖਾਰ, ਖ਼ੂੰਖ਼੍ਵਾਰ. ਫ਼ਾ خونخوار ਵਿ—ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਯੰਕਰ. ਡਰਾਵਨਾ. "ਜੁਟੇ ਦਲ ਸੁਰ ਅਸੁਰ ਖੂੰਖਾਰ ਦੋ ਸੁ ਜੰਗ ਚਹ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਦਯਾ ਰਹਿਤ. ਕ੍ਰੂਰ. ਬੇਰਹਮ.

ਖੂੰਜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੋਨ.ਕਿਨਾਰਾ. ਗੁੱਠ.

ਖੂੰਟ. ਸੰਗਯਾ—ਕੂਟ. ਕੁੰਟ. ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ.

ਖੂੰਟਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਿੱਲਾ. ਮੇਖ.

ਖੂੰਟੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕਿੱਲੀ. ਮੇਖ.

ਖੂੰਡਨ. ਸੰਗਯਾ—ਖੰਡਨ.ਛੇਦਨ। ੨ ਨੋਚਨਾ. ਠੂੰਗਣਾ. "ਤਲੀਆਂ ਖੂੰਡਹਿ ਕਾਗ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਖੂੰਡਾ. ਵਿ—ਕੁੰਠਿਤ. ਮੁੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਖ਼ਮਦਾਰ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਐਸਾ ਸੋਟਾ ਜਿਸ ਦਾ ਸਿਰ ਖ਼ਮਦਾਰ ਹੈ. ਕੁੰਠਿਤ ਸਿਰ ਵਾਲਾ.

ਖੂੰਡੀ. ਖੂੰਡਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਖੂੰਡੀ ਦੀ ਖੇਡਾਰੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸਖੀਸਰਵਰ (ਸੁਲਤਾਨ) ਦੀ ਹੁੱਕ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨੀਏ ਗਲ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ. "ਖੂੰਡੀ ਖਲਰਾ ਗਲ ਮਹਿ ਧਰੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖ਼ੂਦ. ਫ਼ਾ خود ਖ਼ੂਦ. ਧਾਤੁ ਦੀ ਪੇਟੀ। ੨ ਫੌਲਾਦੀ ਪੇਟੀ. "ਪਾਖਰ ਚਿਲਤਹ ਖੂਦ."(ਸਲੋਹ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖਵੀਦ.

ਖੂਧ. ਦੇਖੋ, ਖੁਧ.

ਖੂਧਾ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ੁਧਾਰਤ. ਭੁੱਖਾ. "ਆਵਤ ਪਹੀਆ ਖੂਧੇ ਜਾਹਿ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਖ਼ੂਨ. ਫ਼ਾ خون ਖ਼ੂਨ. ਸੰਗਯਾ—ਲਹੂ. ਰੁਧਿਰ। ੨ ਵਧ. ਹਤਯਾ. "ਖੂਨ ਕੇ ਸੋਹਲੇ ਗਾਵੀਅਹਿ ਨਾਨਕ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਖੂਨਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਯੋਨਾ—ਕ੍ਸ਼ਯੋਨਾ. ਸੰਗਯਾ—ਨਯੂਨਤਾ. ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. "ਖਖਾ ! ਖੂਨਾ ਕਛੁ ਨਹੀ ਤਿਸੁ ਸਮ੍ਰਥ ਕੇ ਪਾਹਿ." (ਬਾਵਨ)

ਖ਼ੂਨੀ. ਵਿ—ਖ਼ੂਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤਯਾਰਾ। ੨ ਜਾਲਿਮ। ੩ ਲਹੂਰੰਗਾ.

ਖ਼ੂਬ. ਫ਼ਾ خوب ਵਿ—ਉੱਤਮ. ਉਮਦਾ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. "ਖੂਬ ਤੇਰੋ ਨਾਮ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਭਲਾ. ਚੰਗਾ.

ਖੂੰਬ. ਦੇਖੋ, ਖੁੰਬ. "ਭਾਦੋਂ ਮਾਸ ਖੂੰਬ ਜਗ ਜੈਸੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਝੱਗ. ਫੇਨ. "ਚਲੀ ਬਹਿ ਸ੍ਰੋਣ ਊਪਰ ਖੂੰਬੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ. ਫ਼ਾ خوبصورت ਖ਼ੂਬਸੂਰਤ. ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਸੋਹਣੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੂਬਕਲਾਂ. ਫ਼ਾ خوب کلاں ਖ਼ਾਕਸੀ. ਰਾਮਸਰੂ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਹਕੀਮ ਇਸ ਨੂੰ ਤੋਰਕੀ ਆਦਿ ਤਾਪ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. Sisysmbrium-Irio.

ਖੂੰਬਚਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋਂਚਾ.

ਖੂੰਬਰਾ, ਖੂੰਬਰਾਜੁ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮਾਭ੍ਰਜ—ਕ੍ਸ਼ਮਾਭ੍ਰਜ. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਜਮੀਨ) ਅਤੇ ਅਭ੍ਰ (ਬੱਦਲ) ਦੇ ਸੰਜੋਗ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਛਤ੍ਰਾਕ. ਗੀਗਨਧੂਲ. ਬਰਸਾਤੀ ਮੌਸਮ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਪਦਬਹੇੜਾ. "ਜੈਸੇ ਭਾਦਉ ਖੂੰਬਰਾਜੁ." (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਖ਼ੂਬਾਂ. ਫ਼ਾ خوباں ਖ਼ੂਬ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਭਾਵ— ਮਾਸ਼ੂਕ. ਪਿਆਰਾ.

ਖ਼ੂਬਾਨੀ. ਫ਼ਾ خوبانی ਖ਼ੁਰਮਾਨੀ. Apricot. ਆਲੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਫਲ. ਦੇਖੋ, ਜਰਦਾਲੂ.

ਖ਼ੂਬੀ. ਫ਼ਾ خوبی ਸੰਗਯਾ—ਗੁਣ। ੨ ਭਲਿਆਈ. ਨੇਕੀ. "ਖ਼ੈਰ ਖ਼ੂਬੀ ਕੋ ਦਿਹੰਦਾ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਖ਼ੂਬੀਦਿਹ. ਫ਼ਾ خوبیدہ ਵਿ—ਨੇਕੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੂਲਿ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ੂਲਿ੍.

ਖ਼ੂਲੀ. ਖੁਲੀ. "ਖ਼ੂਲੀ ਗੰਠਿ,ਉਠੋ ਲਿਖਿਆ ਆਇਆ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗੱਠ ਖੁਲਗਈ.

ਖ਼ੂਲੇ. ਖੁਲਗਏ.

ਖ਼ੂਲੈ. ਖੁਲ੍ਹੇ. "ਕਿਉ ਖ਼ੂਲੈ ਗਲਜੇਵੜੀ?" (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਖ਼ੂਲਿ੍. ਸੰ. ਕ਼ੁਲ—ਕ਼ੁੱਲ. ਵਿ—ਤੁੱਛ. ਅਦਨਾ. "ਮਨਮੁਖ ਖ਼ੂਲਿ੍ ਮਹਾਬਿਖ ਖਾਇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖੁਲ੍ਹੇ ਤੌਰ ਪੁਰ, ਬਿਨਾ ਸ਼ੰਕਾ. ਪੂਰੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਨਾਲ.

ਖ਼ੂਲ੍ਹੇ. ਖੁਲ੍ਹਗਏ. "ਖ਼ੂਲ੍ਹੇ ਬੰਧਨ ਮੁਕਤਿ ਗੁਰਿ ਕੀਨੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਖੇ. ਸਿੰਧੀ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ—ਸੰਬੰਧ ਬੋਧਕ. ਕਾ. ਕੀ. ਦਾ. ਦੇ. "ਧੂੜੀ ਮਜਨ ਸਾਧ ਖੇ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਤਾਰੇ ਸੰਗ ਜਨ ਖੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਕੋ. ਨੂੰ. ਤਾਂਈਂ. "ਜੋ ਡੁਬੰਦੋ ਆਪ ਸੋ ਤਰਾਏ ਕਿੰਨ ਖੇ?" (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਖੰ. ਸੰਗਯਾ—ਆਕਾਸ਼. "ਖੇ ਕਾਂਹਿ ਗਯੋ ਧਰਨਿ ਧਸਗਯੋ!" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਸੰ. ਖੇ. ਆਕਾਸ਼ ਮੇਂ. "ਦਾਮਨੀ ਚਮਤਕਾਰ ਤਿਉ ਵਰਤਾਰਾ ਜਗ ਖੇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ਜਿਵੇਂ ਖੇ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਦਾਮਿਨੀ (ਬਿਜਲੀ) ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਖਣਭੰਗੁਰ (ਪਲ ਵਿੱਚ ਮਿਟ-ਜਾਣ ਵਾਲਾ) ਜਗਤ ਦਾ ਵਰਤਾਰਾ ਹੈ.

ਖੇਈ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਨ.

ਖੇਸ. ਅ਼. خیش ਖ਼ੇਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਮੋਟੀ ਬੁਣਤੀ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਓਢਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਜੇਹਾ ਦੇਸ ਤੇਹਾ ਭੇਸ। ਤੇੜ ਲੁੰਗੀ ਮੋਢੇ ਖੇਸ." (ਰਤਨਮਾਲ) ੨ ਫ਼ਾ خویش ਆਪਣਾਆਪ। ੩ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. ਸੰਬੰਧੀ. "ਅੱਵਲ ਖੇਸ਼, ਬਾਦਹੂ ਦਰਵੇਸ਼." (ਲੋਕੋ)

ਖ਼ੇਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ خویشتن ਆਪਣਾਆਪ.

ਖੇਹ, ਖੇਹੁ, ਖੇਹੂ ਸੰਗਯਾ—ਧੂਲਿ. ਧੂੜ. ਰਜ. ਗਰਦ. "ਜਿਉ ਧਰਨੀ ਮਹਿ ਖੇਹ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਮਿੱਟੀ. "ਖੇਹੂ ਸੇਤੀ ਰਲਿਗਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਵਿਸ਼੍ਟਾ. ਗੰਦਗੀ. "ਖੇਹ ਤੋਬਰਾ ਬਦਨ ਚਢਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੇਚਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਖੇ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. ਆਕਾਸ਼ਚਾਰੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਸੂਰਜ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੪ ਗ੍ਰਹ। ੫ ਪਵਨ. ਪੌਣ। ੬ ਦੇਵਤਾ। ੭ ਵਿਮਾਨ। ੮ ਪੰਛੀ। ੯ ਬੱਦਲ। ੧੦ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ। ੧੧ ਤੀਰ. ਵਾਣ। ੧੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਚਰੀ ਮੁਦ੍ਰਾ. "ਖੇਚਰ ਭੂਚਰ ਤੁਲਸੀਮਾਲਾ."(ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਖੇਚਰੀ. ਵਿ—ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਯੋਗਿਨੀ. "ਭਰੰਤ ਪਤ੍ਰ ਖੇਚਰੀ."(ਰਾਮਾਵ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖੇਚਰੀਮੁਦ੍ਰਾ.

ਖੇਚਰੀਮੁਦ੍ਰਾ. ਹਠਯੋਗ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਧਾਰਣਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਇਹ ਹੈ—ਮਾਲਸ਼ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਖਿੱਚਕੇ ਜੀਭ ਇਤਨੀ ਲੰਮੀ ਕਰਨੀ ਕਿ ਮੁੜਕੇ ਤਾਲੂਏ ਵਿੱਚ ਫਸਾਈ ਜਾਸਕੇ. ਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਜੀਭ ਅੜਾਕੇ ਪ੍ਰਾਣ ਰੋਕਣ ਨਾਲ ਮਸਤਕ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਟਪਕਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਯੋਗੀ ਦੀ ਰਸਨਾ ਉੱਪਰ ਡਿਗਦਾ ਹੈ। ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਆਸਨ ਲਗਾਕੇ ਖੱਬੇ ਹੱਥ ਉੱਪਰ ਸੱਜਾ ਹੱਥ ਲਪੇਟਕੇ ਬੈਠਣਾ ਖੇਚਰੀਮੁਦ੍ਰਾ ਹੈ.

ਖੇਚਲ. ਸੰਗਯਾ—ਮਿਹਨਤ। ੨ ਔਖ। ੩ ਥਕੇਵਾਂ.

ਖੇਚਾਰੀ. ਵਿ—ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਚਰ. "ਖੇਚਾਰੀ ਪਾਤਾਲ ਮਹੀਚਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖ਼ੇਜ਼. ਫ਼ਾ خیز ਖ਼ੇਜ਼ੀਦਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਉਠ। ੨ ਵਿ—ਉਠਾਉਣਵਾਲਾ. ਪੈਦਾ ਕਰਨਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਜ਼ਰਖ਼ੇਜ਼.

ਖ਼ੇਜ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ خیزیدن ਕ੍ਰਿ—ਉਠਣਾ.

ਖੇਟ. ਸੰ. ਖੇਟ੍. ਧਾ—ਖਾਣਾ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੇ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਅਟਨ (ਫਿਰਨ) ਵਾਲੇ ਗ੍ਰਹ ਤਾਰੇ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ। ੩ ਖੇੜਾ. ਪਿੰਡ। ੪ ਸ਼ਿਕਾਰ. ਅਹੇਰ। ੫ ਤ੍ਰਿਣ. ਸੁੱਕਾ ਘਾਹ। ੬ ਲਾਠੀ. ਸੋਟੀ। ੭ ਘੋੜਾ। ੮ ਢਾਲ. ਸਿਪਰ। ੯ ਚਮੜਾ. ਚੰਮ.

ਖੇਟਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਢਾਲ. ਸਿਪਰ. ਚਰਮ.

ਖੇਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੇਲ। ੨ ਬਾਜ਼ੀ.

ਖੇਡਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੇਡ ਦਾ ਅਖਾੜਾ. ਰੰਗਭੂਮਿ। ੨ ਖੇਮਕਰਨ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਦੁਰਗਾਭਗਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਥਾਪਕੇ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ। ੩ ਬਹੁਜਾਈ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ.

ਖੇਡਾਰ, ਖੇਡਾਰੀ ਵਿ—ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੇਲਾਰੀ. ਖਿਡਾਰੀ.

ਖੇਤ ਅਥਵਾ **ਖੇਤੁ.** ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ। ੨ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਅੰਨ ਬੀਜਿਆ ਜਾਵੇ. "ਖੇਤ ਖਸਮ ਕਾ ਰਾਖਾ ਉਠਿਜਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਖੇਤ ਹੀ ਕਰਹੁ ਨਿਬੇਰਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੪ ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੫ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਜੋਰੂ. "ਰੰਚਕ ਰੇਤ ਖੇਤ ਤਨ ਨਿਰਮਿਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੬ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੭ ਇੰਦ੍ਰਿਯ। ੮ ਸੁਪਾਤ੍ਰ. ਅਧਿਕਾਰੀ. "ਖੇਤੁ ਪਛਾਣੈ ਬੀਜੈ ਦਾਨੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੯ ਰਣਭੂਮਿ. ਮੈਦਾਨੇਜੰਗ. "ਪੁਰਜਾ ਪੁਰਜਾ ਕਟਿਮਰੈ ਕਬਹੂ ਨ ਛਾਡੈ ਖੇਤੁ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੧੦ ਤੀਰਥਅਸਥਾਨ.

ਖੇਤਪਾਲ, ਖੇਤਰਪਾਲ ਦੇਖੋ, ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ.

ਖੇਤਾਰ, ਖੇਤਾਰੁ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੇਦਾਰ. ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰਕੇਦਾਰ. "ਲੁਣਿ ਮਿਣਿਆ ਖੇਤਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਖੇਤਾਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਖੇਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੇਤ (ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ) ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਖੇਤ ਦੀ ਉਪਜ. ਪੈਲੀ. "ਖੇਤੀ ਜਿਨ ਕੀ ਉਜੜੈ ਖਲਵਾੜੇ ਕਿਆ ਥਾਉ ?" (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ੀ. ਕਿਸਾਨੀ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰੀ.

ਖੇਤੀ ਪੱਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੈਲੀ ਅਤੇ ਸਾਗ ਤਰਕਾਰੀ.

ਖੇਤੁ, ਖੇਤ੍ਰ ਦੇਖੋ, ਖੇਤ.

ਖੇਤ੍ਰਗ੍ਯ. ਸੰ. ਖੇਤ੍ਰਗ੍ਯ. ਵਿ—ਖੇਤ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਸਾਨ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੪ ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਦੀ ਹਾਲਤ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. ਅੰਤਰਜਾਮੀ.

ਖੇਤ੍ਰਪਾਲ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰਪਾਲ. ਵਿ—ਖੇਤ ਦਾ ਰਾਖਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੇਤ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਭੈਰਵ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਭੇਦ, ਜੋ ਕਾਲੀਦੇਵੀ ਦਾ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਦ੍ਵਾਰਪਾਲ ਹੈ। ੪ ਰਣਭੂਮਿ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. "ਉਭੈ ਖੇਤ੍ਰਪਾਲੰ ਬਕੈਂ ਮਾਰ ਮਾਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਖੇਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖੇਤੀ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰਿਨ੍. ਖੇਤਵਾਲਾ। ੩ ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਖੇਦ. ਦੇਖੋ, ਖਿਦ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁੱਖ. "ਖੇਦ ਮਿਟੇ ਸਾਧੂ ਮਿਲਤ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਸ਼ੋਕ। ੪ ਘਬਰਾਹਟ। ੫ ਦੇਖੋ, ਖੇਦਨਾ.

ਖੇਦਤ. ਸੰ. ਖੇਦਿਤ. ਵਿ—ਦੁਖੀ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਦੁਖਾਇਆ। ੨ ਖੇਦੰਤ:, ਖੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੇਹੋਏ. "ਖੇਦਤ ਹੈਂ ਅਨਛੇਦ ਪੁਕਾਰੇ." (ਅਕਾਲ)

ਖੇਦਨ. ਸੰ. ਖੇਦ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਥਕਾਨ.

ਖੇਦਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਦਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ—ਖਦੇੜਨਾ. ਧਕੇਲਨਾ. "ਤਿਨੈ ਖੇਦਕੇ ਬਾਰ ਕੇ ਬੀਚ ਡਾਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖਦੇੜਕੇ ਵਾੜ ਵਿੱਚ ਵਾੜਦਿੱਤੇ.

ਖੇਦਿਆ. ਦੁਖ ਦਿੱਤਾ। ੨ ਧਕੇਲਿਆ. ਪਰਾਸ੍ਤ ਕੀਤਾ. ਹਰਾਇਆ. "ਖਟਦਰਸਨ ਕਉ ਖੇਦਿਆ." (ਭਾਗੁ)

ਖੇਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਨ.

ਖੇਪ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਯਾ—ਮਾਲ ਦੀ ਭਰਤੀ. ਵਣਿਜ ਦੀ ਵਸਤੁ. "ਲਾਦਿ ਖੇਪ ਸੰਤਹਿ ਸੰਗਿ ਚਾਲ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਨਿਬਹੀ ਨਾਮ ਕੀ ਸਚੁ ਖੇਪ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ੇਪ.

ਖੇਪਣ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ੇਪਣ.

ਖੇਮ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੇਮ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਸ਼ਲ. ਮੰਗਲ। ੨ ਮੁਕਤਿ. ਮੋਕ੍ਸ਼. "ਖੇਮ ਸਾਂਤਿ ਰਿਧਿ ਨਵ ਨਿਧਿ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਖੇਮਸਿੰਘ ਬਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦੀਵੰਸ਼.

ਖੇਮਕਰਨ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਨਾ ਕੁਸੂਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਸਬਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਯੱਕਿਆਂ ਵਾਲੇ ਦਰਵਾਜੇ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਥੋੜਾ ਸਮਾਂ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ, ਤਿਸ ਸਮੇਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਥੰਮ੍ਹ ਦੱਸਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ "ਥੰਮ੍ਹ ਸਾਹਿਬ" ਸੰਗਯਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਪੱਕੀ ਆਮਦਨ ਨਹੀਂ।

੨ ਖੇਮਕਰਨ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਗੁਰੂਸਰ" ਹੈ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਧਾਰਣਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਸੀ, ਹੁਣ ਸੰਮਤ ੧੯੬੦ ਤੋਂ ਲਾਲਾ ਕਾਸ਼ੀਰਾਮ ਰਈਸ ਫੀਰੋਜ਼ਪੁਰ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਾਈ ਹੈ.

ਮਹੰਤ ਨਿਰਮਲਾਸਿੰਘ ਹੈ. ਹਾੜ ਦੀ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਖੇਮਕਰਨ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ.

ਖੇਮਕਲਜਾਣ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ੇਮਕਲਜਾਣ.

ਖੇਮਕੁਸਲ. ਸੰਗਯਾ—ਕਲਯਾਣ ਅਤੇ ਮੰਗਲ. "ਖੇਮ ਕੁਸਲ ਭਇਆ ਇਸਨਾਨਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਖੇਮਾ. ਅ਼. خیمہ ਖ਼ੇਮਹ. ਸੰਗਯਾ—ਤੰਬੂ. ਡੇਰਾ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਖੇਮਾ ਤਾਣਿਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਭਾਵ—ਸਿੱਖਧਰਮ ਰੂਪ ਖ਼ੇਮਾ.

ਖੇਰਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇੜਾ। ੨ ਹੀਰ ਦਾ ਪਤਿ. ਸੈਦਾ. "ਅਬਹੀ ਯਹ ਖੇਰਾ ਕੋ ਦੀਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੮) ਦੇਖੋ, ਹੀਰ। ੩ ਖਿਰਨੀ ਦੇ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤੂਤ ਨੀਮ ਆਮ ਖੇਰਾ ਜਾਨੀਐ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਖੇਲ. ਸੰ. ਕ੍ਰੀਲ ਅਤੇ ਖੇਲਿ. ਸੰਗਯਾ—ਖੇਡ. ਕ੍ਰੀੜਾ. "ਖੇਲ ਸੰਕੋਚੈ ਤਉ ਨਾਨਕ ਏਕੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਫ਼ਾ خیل ਖ਼ੈਲ. ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਗਰੋਹ। ੩ ਗੋਤ. ਵੰਸ਼. "ਬਾਵਨ ਖੇਲ ਪਠਾਨ ਤਹਿਂ ਸਭੈ ਪਰੇ ਅਰਰਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੭) ਦੇਖੋ, ਬਾਵਨ ਖੇਲ। ੪ ਦਾਸ. ਅਨੁਚਰ. ਸੇਵਕ.

ਖੇਲਖਾਸੀ. ਖ਼ਾਸ-ਖ਼ੈਲ. ਹਾਜ਼ਰਬਾਸ਼ ਸੇਵਕ. "ਛਪਨ ਕੋਟਿ ਜਾਕੇ ਖੇਲਖਾਸੀ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਖੇਲਖਾਨਾ. ਫ਼ਾ خیلخانہ ਖ਼ੈਲ-ਖ਼ਾਨਹ. ਪ੍ਰਧਾਨ ਕੁਲ. ਉੱਤਮ ਵੰਸ਼। ੨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਗਰੋਹ. ਭਾਵ—ਕੁਟੰਬੀ. "ਤੇਤੀਸ ਕਰੋੜੀ ਹੈ ਖੇਲਖਾਨਾ। ਚਉਰਾਸੀ ਲਖ ਫਿਰੈ ਦਿਵਾਨਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਤੇਤੀਸ ਕੋਟਿ ਦੇਵਤਾ ਗ੍ਰਿਹਸਥਾਸ਼੍ਰਮੀ ਅਤੇ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜਾਤਿ ਦੇ ਜੀਵ ਖ਼ਾਨਹਬਦੋਸ਼ ਫਿਰ ਰਹੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖੇਲ ਅਤੇ ਖਾਨਾ.

ਖੇਲਣ, ਖੇਲਣਾ ਕ੍ਰਿ—ਖੇਡਣਾ. ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨੀ. "ਜਉ ਤਉ ਪ੍ਰੇਮ ਖੇਲਣ ਕਾ ਚਾਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖੇਲਨ.

ਖੇਲਤ. ਖੇਡਦਾ ਹੋਇਆ. "ਹਸਤ ਖੇਲਤ ਤੇਰੇ ਦੇਹੁਰੇ ਆਇਆ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਖੇਲਨ. ਸੰ. ਕ੍ਰੇਲਨ. ਸੰਗਯਾ—ਖੇਲ. ਕ੍ਰੀੜਾ. ਖੇਡ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਲਨਾ ੧.

ਖੇਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕ੍ਰੇਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਖੇਡਣਾ. ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਖਿਲੌਨਾ. ਖਿਡੌਣਾ. ਖੇਡਣ ਦੀ ਵਸਤੁ. "ਖੇਲਨੇ ਕਾਰਨ ਸੁੰਦਰ ਖੇਲਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੇਲਾਂਤਕ. ਸੰਗਯਾ—ਖੜਗ, ਜੋ ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਖੇਡ ਦਾ ਭੋਗ ਪਾਦਿੰਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਖੇਲਾਰੀ. ਵਿ—ਖੇਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖਿਡਾਰੀ.

ਖੇਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖੇਲਕੇ. ਖੇਡ ਕਰਕੇ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਖੇਡ. ਕ੍ਰੀੜਾ.

ਖੇਲੁ. ਦੇਖੋ, ਖੇਲ.

ਖੇਵ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਨ. "ਅਨਿਲ ਬੇੜਾ ਹਉ ਖੇਵਿ ਨ ਸਾਕਉ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ਤੇਜ਼ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਮੈਂ ਕਿਸ਼ਤੀ ਨਹੀਂ ਚਲਾ ਸਕਦਾ. ਭਾਵ—ਵਾਸਨਾ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ ਕਾਰਣ ਸੰਸਾਰੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦਾ.

ਖੇਵਟ, ਖੇਵਟੁ ਸੰ. ਕੈਵਰ੍ਤ—ਕੈਵਰ੍ਤੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮਲਾਹ. ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰ ਖੇਵਟ ਸਬਦਿ ਤਰਾਇਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਵੰਞੀ ਹਥਿ ਨ ਖੇਵਟੂ ਜਲੁ ਸਾਗਰੁ ਅਸਰਾਲੁ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਖੇਪਕ. ਫੈਂਕਨੇ ਵਾਲਾ. "ਅੰਕਸ ਗਯਾਨ ਰਤੰਨੁ ਹੈ ਖੇਵਟੁ ਵਿਰਲਾ ਸੰਤ." (ਸ ਕਬੀਰ) ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਅੰਕੁਸ਼ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਸੰਤ ਹੈ.

ਖੇਵਨ, ਖੇਵਨਾ ਸੰ. ਖੇਪਣ. ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਚੱਪਾ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਣਾ. ਚੱਪਾ ਚਲਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵ। ੨ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. ਵਿਤਾਉਣਾ. "ਕਿਨਹੀ ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਬਹੁ ਖੇਵਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ਤੰਤ੍ਰ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਕਾਲ ਖੇਪਣ ਕੀਤਾ (ਵਕਤ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ). "ਝੂਠੈ ਰੰਗਿ ਖੁਆਰੁ ਕਹਾਂ ਲਗੁ ਖੇਵੀਐ?" (ਫੁਨਹੇ ਮ. ੫)

ਖੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਖੇਵਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੇਵਾਟ.

ਖੇਵਾਟ, ਖੇਵਾਟੁ ਦੇਖੋ, ਖੇਵਟ. "ਆਪੇ ਸਾਗਰ ਬੋਹਿਥਾ, ਆਪੇ ਹੀ ਖੇਵਾਟ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਖੇੜਾ. ਸੰ. ਖੇਟ.ਸੰਗਯਾ—ਪਿੰਡ.ਗ੍ਰਾਮ."ਪ੍ਰਿਥਮੇ ਬਸਿਆ ਸਤ ਕਾ ਖੇੜਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਭੱਠ ਖੇੜਿਆਂ ਦਾ ਰਹਿਣਾ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ.

ਖੇੜਾ ਕਲਮੋਟ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮੋਟ.

ਖੇੜੀ. ਸੰ. ਖਰਾਯਸ. ਸੰਗਯਾ—ਪੱਕਾ ਲੋਹਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੁਹਾੜੀ ਦਾਤੀ ਆਦਿਕ ਸੰਦ ਬਣਦੇ ਹਨ। ੨ ਛੋਟਾ ਪਿੰਡ. ਮਾਜਰੀ। ੩ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ, ਥਾਣਾ ਮੋਰੰਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਗੰਗੂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਦਾ ਧਨ ਚੁਰਾਕੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਸਮੇਤ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਤੁਰਕਾਂ ਹੱਥ ਫੜਾਇਆ ਸੀ. ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਕੇ ਗੰਗੂ ਨੂੰ ਕਰਣੀ ਦਾ ਫਲ ਭੁਗਾਇਆ. ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਹੇੜੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਹੇੜੀ.

ਖੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖਾਕੇ. ਖਾਦਨ ਕਰਕੇ. "ਏਕ ਕਹੈਂ ਹਮ ਖੈ ਮਰ ਹੈਂ ਬਿਖ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਯ, ਸੰਗਯਾ—ਵਿਨਾਸ਼. "ਸਗਲ ਬਿਆਧਿ ਮਨ ਤੇ ਖੈ ਨਸੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਹਾਨੀ. ਨੁਕਸਾਨ. ਘਾਟਾ. "ਜਾਕੇ ਭਗਤ ਕਉ ਨਾਹੀ ਖੈ." (ਬਸੰ ਮ:੫) ੪ ਖਈ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਖਈ ੩.

ਖੈਹੜਾ. ਦੇਖੋ, ਖਹੜਾ.

ਖੈਕਾਰ. ਸਿੰਧੀ. ਪਰਸਪਰ (ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ) ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ ਦਾ ਸ਼ਿਸ਼੍ਟਾਚਾਰ. ਕੁਸ਼ਲਪ੍ਰਸ਼ਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੈਕਾਲ.

ਖੈਕਾਲ, ਖੈਕਾਲੁ ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਯ (ਨਾਸ਼) ਕਰਨਵਾਲਾ, ਵਿਨਾਸ਼ਕ. ਕ੍ਸ਼ਯਕਾਰ. "ਝੂਠ ਬੁਰਾ ਖੈਕਾਲੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਯ (ਮਰਣ) ਦਾ ਕਾਲ (ਸਮਾਂ). ਅੰਤਕਾਲ. "ਖੈਕਾਲ ਸਿਰ ਦੁਨੀ ਆਈਐ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਪ੍ਰਲੈ. ਕ਼ਯਾਮਤ. "ਦੋਜਕ ਭਿਸਤ ਨਹੀ ਖੈਕਾਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਖੈਂਚ. ਸੰਗਯਾ—ਖਿੱਚ. ਕਸ਼ਿਸ਼। ੨ ਅੜੀ.

ਖੈਂਚਨਾ, ਖੈਂਚਬ ਕ੍ਰਿ—ਖਿੱਚਣਾ. ਆਕਰ੍ਸ਼ਣ ਕਰਨਾ.

ਖੈਬਰ. ਅ਼ خیبر ਖ਼ੈਬਰ. ਅ਼ਰਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜੋ

ਮਦੀਨੇ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਮੁਤਾਹ ਦੀ ਰਸਮ ਬੰਦ ਕੀਤੀ ਸੀ। ੨ ਜਿਲਾ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਅਤੇ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਮੱਧ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਘਾਟੀ, ਜੋ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਦਸ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਉੱਤੇ ਬਹੁਤਸਾਰੇ ਹਮਲੇ ਇਸੇ ਦਰੇ ਰਾਹੋਂ ਹੋਏ ਹਨ.

ਖ਼ੈਰ. ਅ਼ ﺧﯿﺮ ਖ਼ੈਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭਲਾਈ. ਨੇਕੀ। ੨ ਅਮਨ. ਸ਼ਾਂਤਿ. "ਊਹਾਂ ਖੈਰ ਸਦਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਦਾਨ. ਖ਼ੈਰਾਤ. "ਤੀਜਾ ਖੈਰ ਖੁਦਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਤੀਜੀ ਨਮਾਜ਼ ਖ਼ੁਦਾ ਅਰਥ ਖ਼ੈਰਾਤ (ਦਾਨ) ਹੈ.

"ਇਸ਼ਕ ਮੁਸ਼ਕ ਖਾਂਸੀ ਅਰੁ ਖੁਰਕ ਬਖਾਨੀਐ।
ਖੂਨ ਖੈਰ ਮਦਪਾਨ ਸੁ ਬਹੁਰ ਪ੍ਰਮਾਨੀਐ।
ਕਸ ਕੋ ਕਰਈ ਸਾਤ ਛੁਪਾਏ ਛਪਤ ਨਹਿ।
ਹੋ! ਹੋਵਤ ਪ੍ਰਗਟ ਨਿਦਾਨ ਸੁ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮਹਿ."
(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੫੪)

੪ ਸੰ. ਖਦਿਰ ਬਿਰਛ. Mimosa Catechu.

ਖੈਰਖਾਹ, ਖ਼ੈਰਖ੍ਵਾਹ ਫ਼ਾ ﺧﯿﺮﺧﻮاه ਵਿ—ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਕ. ਭਲਾ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. "ਖੈਰਖਾਹ ਹਮ ਦੋਨਹੁ ਕੇਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖ਼ੈਰਾਤ. ਅ਼ ﺧﯿﺮات ਖ਼ੈਰ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦਾਨ ਪੁੰਨ. ਨੇਕੀਆਂ.

ਖੈਰਾਬਾਦ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ.

(੧) ਗੁਰਪਲਾਹ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਪਾਸੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਪਲਾਸ ਬਿਰਛ ਪਾਸ ਵਿਰਾਜਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਏਕਾਂਤ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਬਹੁਤ ਸੰਘਣੇ ਦਰਖ਼ਤ ਹਨ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੬ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

(੨) ਕਲਪਬਿਰਛ. ਇਹ ਭੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਕਾਬੁਲ ਦੀ ਸੰਗਤ ਡਾਕੂਆਂ ਨੇ ਲੁੱਟ ਲਈ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪਹੁੰਚਕੇ ਕੁਕਰਮੀਆਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਸਿੱਖ ਬਣਾਕੇ ਸੁਮਾਰਗ ਪਾਏ.

ਇੱਕ ਥੜਾ ਪੱਕੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨਜਿਹਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ੬ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਅਹਾਤਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੨ ਅਟਕ ਦੇ ਪਾਸ ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ.

ਖੈਰਿ, ਖੈਰੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ੈਰਾਤ. ਦਾਨ. ਦੇਖੋ, ਖਹਦੀ. "ਚਉਥੇ ਖੈਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਚਉਥੀ ਨਮਾਜ਼ ਦਾਨ ਕਰਨਾ ਹੈ.

ਖੈਲ. ਦੇਖੋ, ਖੇਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਲਲ.

ਖੈਲਭੈਲ. ਖਲਲ—ਭੈਦਾਇਕ. ਭਯੰਕਰ ਵਿਘਨ। ੨ ਹਲਚਲ. ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ. "ਖੈਲਭੈਲ ਪਰਤ ਖਲਨ ਘਰਬਾਰ ਹੈ." (ਹੰਸਰਾਮ)

ਖੋ. ਦੇਖੋ, ਖੋਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ ﺧﻮ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ.

ਖੋਊ. ਵਿ—ਖੋਣ ਵਾਲਾ.

ਖੋਆ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਦ—ਪਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੁਰਚਣੇ ਨਾਲ ਤਾੜਿਆਹੋਇਆ ਦੁੱਧ. ਮਾਵਾ. ਖੋਇਆ. ਖੋਯਾ. ਆਂਚ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਜਲਾਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਪਿੰਨੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਦੁੱਧ. ਇਸ ਦੀਆਂ—ਪੇੜੇ, ਗੁਲਾਬਜਾਮਣਾਂ, ਕਲਾਕੰਦ ਆਦਿ—ਅਨੇਕ ਮਿਠਾਈਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ. ਗਾੜ੍ਹੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਖੋਆ ਵੱਧ, ਅਤੇ ਪਤਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਘੱਟ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਮਹਿੰ (ਮੱਝ) ਦੇ ਮਣ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਨੌ ਸੇਰ, ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਸਵਾ ਅੱਠ ਸੇਰ, ਗਊ ਦੇ ਦੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਸੇਰ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਖੋਏ ਨੂੰ ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨ ਲਈਏ ਤਦ ਚਿਰਤੀਕ ਖਰਾਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. ਖੋਆ ਪੁਸ਼੍ਟਿਕਾਰਕ ਅਤੇ ਮਨੀ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਚਿਕਨਾ ਅਰ ਭਾਰੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਆਦਮੀ ਹਜਮ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ. "ਖੋਆ ਪਯ ਤਪਤਾਇ ਬਨਾਵਹਿਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੋਇ. ਫ਼ਾ خوے ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸੁਭਾਉ. ਆਦਤ. ਬਾਂਣ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. "ਅਭਿਮਾਨੁ ਖੋਇ ਖੋਇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਤੁਮ ਖੋਇ ਤੁਰਕ ਕੀ ਜਾਨੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੋਣਾ. "ਖੋਇ ਖਹੜਾ ਭਰਮੁ ਮਨ ਕਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਖੋਕੇ. ਗਵਾਕੇ.

ਖੋਇਓ. ਗਵਾਇਆ. "ਖੋਇਓ ਮੂਲ, ਲਾਭ ਕਹਿੰ ਪਾਵਸਿ ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਖੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਖੋਇਓ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੋਆ.

ਖੋਇਦ. ਦੇਖੋ, ਖਵੀਦ.

ਖੋਈ. ਗਵਾਈ. "ਖੋਈ ਹਉ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਖ਼ਤਮ ਕੀਤੀ. ਮੁਕਾਈ. "ਲਿਖਦਿਆ ਲਿਖਦਿਆ ਕਾਗਦ ਮਸੁ ਖੋਈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਖੋਸਣਾ, ਖੋਸਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਖਸੋਟਨਾ. ਖੋਹਣਾ.

ਖੋਂਸਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘੁਸੇੜਨਾ. ਟੰਗਣਾ. "ਮੁਰਲੀ ਕਟਿ ਖੋਂਸਲਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖੋਸਲਾ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ.

ਖੋਂਸੜਾ. ਦੇਖੋ, ਖੌਂਸੜਾ.

ਖ਼ੋਸ਼ਾ. ਫ਼ਾ خوشہ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸਿੱਟਾ. ਬੱਲੀ। ੨ خوش ਵ੍ਯ—ਖ਼ੂਬ ਹੈ! ਅੱਛਾ ਹੈ! ਵਾਹ ਵਾਹ!

ਖੋਸਾ ਕੋਟਲਾ. ਜਿਲਾ ਫ਼ੀਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਜ਼ੀਰਾ, ਥਾਣਾ ਧਰਮਕੋਟ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ 'ਤਗਰੂ' ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ੬ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਢਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਠਹਿਰੇ ਹਨ.

ਸੰਮਤ ੧੯੬੫ ਵਿੱਚ ਦਰਬਾਰ ਬਣਾਇਆਗਿਆ ਹੈ, ਪਹਿਲਾਂ ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਸੀ.ਪੁਜਾਰੀ ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਹੈ.ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੮ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਨਗਰ-ਵਾਸੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਮਾਘੀ ਅਤੇ ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਖੋਹ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਅੱਚਵੀ. ਹੱਡਭੰਨਣੀ। ੨ ਗੁਹਾ. ਕੰਦਰਾ. "ਗਿਰਿ ਕੀ ਖੋਹਨ ਮੇ ਵਿਚਰੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਖੋਹਣਾ. "ਇਕਸੁ ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਅਗੈ ਲਈਅਹਿ ਖੋਹਿ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੪ ਦੇਖੋ, ਖੋਣਾ. "ਸਚਿਸਬਦਿ ਮਲ ਖੋਹੁ."(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਖੋਹਣਾ, ਖੋਹਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਖਸੋਟਨਾ. ਛੀਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋਹ ੩। ੨ ਉਖੇੜਨਾ. ਨੋਚਣਾ. ਪੁੱਟਣਾ. "ਗਲ੍ਹੀਂ ਪਿਟਨਿ ਸਿਰੁ ਖੋਹੇਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਖੋਹੀਂ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਘਾਹ. ਕਾਸ਼. ਕਾਹੀਂ। ੨ ਅੱਚਵੀ. ਹੱਡਭੰਨਣੀ। ੩ ਖਾਜ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ.

ਖੋਹੁ. ਦੇਖੋ, ਖੋਹ ੪.

ਖੋਹੇਨਿ. ਉਖੇੜਦੀਆਂ (ਪੁੱਟਦੀਆਂ) ਹਨ. ਦੇਖੋ,ਖੋਹਣਾ। ੨ ਖੋਂਹਦੇ ਹਨ.

ਖੋਖਨੀ. ਕੁਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਖੋਖਰੀ ੨."ਛੁਰੀ ਖੋਖਨੀ ਸੈਂਫ ਲਾਂਬੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੋਖਰ. ਵਿ—ਖੋਖਲਾ. ਥੋਥਾ. "ਖੋਖਰ ਲਕਰਾ ਪਰ ਮਹਾਨਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਖੁੱਡ. ਬਿਲ "ਖੋਖਰ ਸਹਿਤ ਬ੍ਰਿੱਛ ਇਕ ਜੋਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰ ੩ ਖੁਖਰਾਣ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ,ਖਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਖੋਖਰਾਇਣ ੪ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਗੋਤ੍ਰ, ਤਲਵੰਡੀਪਤਿ ਰਾ ਬੁਲਾਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਇਸੇ ਗੋਤ ਦੀ ਸੀ. "ਜਹਿਂ ਰਾ ਖੋਖਰ ਮਧ ਸਾਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੫ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ ੬ ਖੋਖਰ ਜਾਤਿ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ.

ਖੋਖਰਾ. ਵਿ—ਥੋਥਾ. ਖ਼ਾਲੀ। ੨ ਬੋਦਾ. ਜੀਰਣ.

ਖੋਖਰਾਇਣ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਖੁਖਰਾਣ (ਖੋਖਰ ਜਾਤਿ) ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ. ਖੋਖਰਸਮਾਜ। ੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਗਿਣਤੀ ਦੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ. ਦੇਖੋ, ਖਤ੍ਰੀ.

ਖੋਖਰੀ. ਖੋਖਰਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਕੁਕਰੀ. ਨੈਪਾਲੀਆਂ ਦਾ ਅਰਧ ਚੰਦ੍ਰਾਕਾਰ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ.

ਖੋਜ ਅਤੇ ਖੋਜੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਢੂੰਡ. ਤਲਾਸ਼. "ਬੰਦੇ ਖੋਜੁ ਦਿਲ ਹਰਿ ਰੋਜ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਪੈਰ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਗੁਰਮਤਿ ਖੋਜ ਪਰੇ ਤਬ ਪਕਰੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੪) ਗੁਰਮਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪੰਜ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਖੋਜ ਪਿੱਛੇ ਜਦ ਪਏ, ਤਦ ਫੜਲਏ. ਦੇਖੋ, ਬਾਹਰ ਖੋਜ। ੩ ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. "ਖੋਜ ਰੋਜ ਕੇ ਹੇਤ ਲਗ ਦਯੋ ਮਿਸ੍ਰ ਜੁ ਰੋਇ." (ਖਾਮ) ੪ ਚਰਣ. ਪੈਰ. "ਨਦੀ ਤਰੰਦੜੀ ਮੈਡਾ ਖੋਜ ਨ ਖੁੰਭੈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ:੫)

ਖੋਜਕ. ਵਿ—ਖੋਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖੋਜੀ.

ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ. خواجہ انور ਖ਼੍ਵਾਜਹ ਅਨਵਰ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫੌਜੀ ਅਹਿਲਕਾਰ. "ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ ਬਿਸਮੈ ਧਾਰੀ." (ਗੁਵਿ ੬) ਦੇਖੋ, ਖ਼੍ਵਾਜਾ ਅਨਵਰ.

ਖੋਜਣਾ, ਖੋਜਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਢੂੰਡਣਾ. ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਟੋਲਣਾ. ਭਾਲਣਾ. "ਜੋ ਖੋਜੈ ਸੋ ਪਾਵੈ." (ਧਨਾ ਪੀਪਾ) "ਖੋਜਤ ਹਾਰੇ ਦੇਵ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਖੋਜ ਪੈਣਾ, ਖੋਜ ਲੈਣਾ ਕ੍ਰਿ—ਪੈਰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਪੈੜ) ਪਿੱਛੇ ਜਾਣਾ। ੨ ਅਨੁਗਾਮੀ ਹੋਣਾ. ਪੈਰਵੀ ਕਰਨੀ। ੩ ਤਾਕੁਬ ਕਰਨਾ. "ਸਾਕਤ ਖੋਜ ਪਇਆ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਖੋਜਾ. ਦੇਖੋ, ਖੁਸਰਾ. "ਖੋਜੇ ਜਹਾਂ ਅਨੇਕ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੨) "ਪਤਿਹੁੰ ਤੋਰ ਖੋਜਾ ਕਰਡਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੬) ੨ ਫ਼ਾ خواجہ ਖ਼੍ਵਾਜਹ. ਮਾਲਿਕ. ਸਰਦਾਰ। ੩ ਖੜਾ ਹੋ ਜਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਖਲੋਜਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਖੋਦਾ ੨.

ਖੋਜਾ ਅਨਵਰ. ਦੇਖੋ, ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ ਅਤੇ ਖ਼੍ਵਾਜਾ ਅਨਵਰ.

ਖੋਜਿ. ਖੋਜਕੇ. "ਸੇਵੇ ਸਿਖੁ ਸੁ ਖੋਜਿ ਲਹੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਰਸਤੇ. ਕਦਮ ਬਕਦਮ. "ਹਮਰੇ ਖੋਜਿ ਪਰਹੁ ਮਤ ਕੋਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਖੋਜੀ. ਵਿ—ਖੋਜਨੇ ਵਾਲਾ. "ਖੋਜੀ ਉਪਜੈ ਬਾਦੀ ਬਿਨਸੈ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੈੜੂ. ਖੋਜ (ਪਦਚਿੰਨ੍ਹ) ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ. ਸੁਰਾਗ਼ਰਸਾਂ.

ਖੋਜੁ. ਦੇਖੋ, ਖੋਜ.

ਖੋਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੋਸ਼. ਐਬ। ੨ ਉੱਤਮ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਦਾ ਮਿਲਾਪ. "ਖੋਟੁ ਨ ਕੀਚਈ ਪ੍ਰਭੁ ਪਰਖਣਹਾਰਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਲੰਗੜਾ. ਲੰਙਾਂ. ਡੁੱਡਾ। ੪ ਸੰ. ਖੋਟ੍. ਧਾ—ਲੰਗੜਾਉਣਾ. ਫੈਂਕਣਾ. ਖਾਣਾ (ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਨਾ).

ਖੋਟਸਰੀਆ. ਵਿ—ਖੋਟ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ ਸਿੱਕਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਖੋਟਸਰੀਓ ਨਿਕਾਰਜੋ ਚਾਹੀਐ ਨਗਰ ਹੂੰ ਤੈਂ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਖੋਟਸਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੋਟੀ ਟਕਸਾਲ. ਖੋਟਾ ਸਿੱਕਾ ਬਣਨ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਭਾਵ—ਕੁਸੰਗਤਿ.

ਖੋਟਸਾਲੀ. ਵਿ—ਖੋਟੀ ਟਕਸਾਲ ਦਾ. "ਖੋਟਸਾਲੀ ਸਿੱਕੈ." (ਭਾਗੁ)

ਖੋਟੜਾ. ਖਰਲ ਜਾਤੀ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ਼, ਜੋ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਬਹੁਤ ਵਾਹੀ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਬਰਮਦਾਸ ਹੈ ਖੋਟੜਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਵਿ—ਖੁਟਿਆਈ ਵਾਲਾ. ਖੋਟਾ.

ਖੋਟਾ. ਵਿ—ਦੋਸ਼ੀ. ਐਬੀ. "ਖੋਟੇ ਸਚੀ ਦਰਗਹਿ ਸੁਟੀਅਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਮਿਲਾਉਟ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਖਾਲਿਸ ਨਹੀਂ. "ਖੋਟੇ ਕਾ ਮੁਲ ਏਕੁ ਦੁਗਾਣਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਦੁਗਾਣਾ.

ਖੋਟਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੋਟਾਪਨ.

ਖੋਟੁ. ਦੇਖੋ, ਖੋਟ.

ਖੋਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੱਡ. ਬਿਲ.

ਖੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕ੍ਸ਼ੇਪਣ. ਸੁੱਟਣਾ. ਵਗਾਹੁਣਾ। ੨ ਗਵਾਉਣਾ. ਗੁੰਮ ਕਰਨਾ.

ਖੋਤ. ਖੋਵਤ. ਖੋਂਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਮਲੁ ਸਗਲੀ

ਖੋਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਭ੍ਰੈ ਭਰਮ ਦੁਤੀਆ ਸਗਲ ਖੋਤ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਖੋਤਾ. ਗਧਾ. "ਜੈਸੇ ਭਾਰਬਾਹਕ ਖੋਤ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫)

ਖੋਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ਰ. ਗਧਾ। ੨ ਭਾਵ—ਮੂਰਖ. ਬੇਸਮਝ.

ਖੋਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖੋਤਕੇ. ਖੋਦਕੇ. ਖੁਣਕੇ. "ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸੇਵਕੁ ਕਢੈ ਖੋਤਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਖਨਨ ਕਰਕੇ ਰਤਨ ਕਢਦਾ ਹੈ.

ਖੋਦ. ਦੇਖੋ, ਖੋਦਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਵੀਦ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੋਂਦ। ੪ ਫ਼ਾ خود ਸੰਗਯਾ—ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ. ਖੋਲ. ਸ਼ਿਰਤ੍ਰਾਣ.

ਖੋਂਦ. ਸੰ. ਥੌਦ੍ਰ—ਕ੍ਸ਼ੌਦ੍ਰ. ਦਾਖ ਦਾ ਰਸ। ੨ ਅੰਗੂਰੀ ਸ਼ਰਾਬ. "ਉਬਟ ਚਲੰਤੇ ਇਹੁ ਮਦੁ ਪਾਇਆ ਜੈਸੇ ਖੋਂਦ ਖੁਮਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਸ਼ਹਿਦ. ਮਧੁ.

ਖੋਦਣਾ, **ਖੋਦਨਾ** } ਕ੍ਰਿ—ਖਨਨ. ਪੁੱਟਣਾ. ਉਖੇੜਨਾ.

ਖੋਦਾ. ਸੰਗਯਾ—ਖੋਦਣ (ਪੁੱਟਣ) ਦਾ ਭਾਵ. ਜਿਵੇਂ—ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਖੋਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੨ ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਵਾਲ ਨਾ ਉਗਣ. ਇਸ ਨੂੰ ਖੋਜਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਖੋਦਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਖੋਦਕੇ. "ਬਸੁਧਾ ਖੋਦਿ ਕਰਹਿ ਦੁਇ ਚੂਲ੍ਹੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਖੋਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋਣਾ.

ਖੋਪਰ, **ਖੋਪਰੀ**, **ਖੋਪੜ**, **ਖੋਪੜੀ** } ਸੰ. ਖਪੰਰ. ਸੰਗਯਾ—ਸਿਰ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਕਪਾਲ.

ਖੋਪਾ. ਸੰਗਯਾ—ਨਰੀਏਲ ਦੀ ਗਿਰੀ। ੨ ਬੈਲ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਢਕਣ ਦਾ ਟੋਪਾ. ਇਹ ਪਹਿਲਾਂ ਨਰੀਏਲ ਦੀ ਠੂਠੀਆਂ ਦਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਯਾ ਹੈ.

ਖੋਭ. ਸੰਗਯਾ—ਚੋਭ. ਖੁਭਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ੋਭ ਅਤੇ ਛੋਭ.

ਖੋਭਣ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੋਭਣ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ੋਭਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਘਬਰਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੋਭਣਾ.

ਖੋਭਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਸਾਉਂਣਾ. ਚੋਭਣਾ.

ਖੋਯਾ. ਦੇਖੋ, ਖੋਇਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖੋਆ.

ਖੋਰ. ਸੰਗਯਾ—ਫੋਗ. ਅਸਾਰ. "ਕਰਖ ਲਈ ਸਭ ਸ਼ਕਤਿ ਜਬ ਰਹਿਗਯੋ ਪੀਛੇ ਖੋਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਭੀੜੀ ਗਲੀ। ੩ ਖੋੜ. ਗੁਫਾ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਖੋਰ। ੪ ਵੈਰਭਾਵ. ਕੀਨਾ। ੫ ਮਾਰਗ. "ਨਭ ਓਰ ਖੋਰ ਨਿਹਾਰਕੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੬ ਸੰ. ਵਿ—ਲੰਙਾ. ਲੰਗ। ੭ ਫ਼ਾ خور ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. "ਅਸੰਖ ਚੋਰ ਹਰਾਮਖੋਰ." (ਜਪੁ)

ਖੋਰਹਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਹਰਾਮਖੋਰ.

ਖੋਰਰ. ਵਿ—ਖੁਰਦਰਾ. ਖਰੁਵਾ. "ਜਿਮ ਖੋਰਰ ਪਾਥਰ ਪੈ ਚਰਨਾਠੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖੋਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਪੱਕੀਆਂ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ। ੨ ਆਵੇ ਦੀ ਪੱਕੀਹੋਈ ਮਿੱਟੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਸਮ ਮਿਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਖੋਖਲਾ. ਪਿੱਲਾ। ੪ ਫ਼ਾ خوره ਖ਼ੋਰਾ. ਲਾਇਕ. ਯੋਗ੍ਯ। ੫ ਫ਼ਾ خوره ਖਾਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਸ਼ਕਰਖ਼ੋਰਾ.

ਖੋਰਿ. ਸੰਗਯਾ—ਬੁਰਾਈ. ਬਦੀ. "ਮੋਟੀ ਲਾਗੀ ਖੋਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਭੀੜੀ ਗਲੀ.

ਖੋਰੀ. ਵਿ—ਖੋਰ (ਵੈਰਭਾਵ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਖਾਣ ਵਾਲਾ. "ਕਰਹਿ ਹਰਾਮਖੋਰੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖੋਰਾ ੫। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਭੀੜੀ ਗਲੀ। ੪ ਖ਼ੁਮਾਰੀ. "ਮਨ ਬੀਧੋ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਖੋਰੀ." (ਨਟ ਮ: ੫) "ਮਨ ਖਚਿਤ ਪ੍ਰੇਮਰਸ ਖੋਰੀ" (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੫ ਕਮਾਣ

ਦਾ ਫੋਗ. ਪੱਛੀ. ਤੱਥਾ. "ਜੈਸੇ ਊਖ ਦੇਇ ਕਰ ਖੋਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖੋਰੁ. ਦੇਖੋ, ਖੋਰ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਬਾਦਾਮ ਆਦਿ ਮੇਵਿਆਂ ਦੀ ਮਿਠਾਈ.

ਖੋਲ. ਦੇਖੋ, ਖੋਲਨਾ। ੨ ਫ਼ਾ خول ਖ਼ੋਲ. ਸੰਗਯਾ—ਗਿਲਾਫ। ੩ ਛਿਲਕਾ। ੪ ਕਵਚ. ਸੰਜੋ. "ਖੋਲ ਖੰਡੇ ਅਪਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੫ ਲੋਹੇ ਦਾ ਟੋਪ.

ਖੋਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੜਦਾ ਦੂਰ ਕਰਨਾ. "ਜਿਨਿ ਭ੍ਰਮੁਪਰਦਾ ਖੋਲਾ ਰਾਮ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੋ ਮਿਲੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਨਾ। ੩ ਬੰਧਨ ਮਿਟਾਉਣਾ. ਮੁਕ੍ਤਕਰਨਾ। ੪ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ। ੫ ਸਪਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ.

ਖੋਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਬਿਨਾ ਛੱਤ, ਢੱਠੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਦਾ ਕੋਠਾ। ੨ ਕਾਣਾ, ਏਕਾਕੀ। ੩ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਪਿੰਜਰ.

ਖੋਲਿ, ਖੋਲ੍ਹਿ ਖੋਲ੍ਹਕੇ. ਕੁਸ਼ਾਦਾ ਕਰਕੇ. "ਖੋਲਿ ਕਪਟ ਗੁਰਿ ਮੇਲੀਆ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ਕਪਾਟ ਖੋਲਕੇ ਮੇਲੀਆ. "ਦਰਸਨ ਦੀਜੈ ਖੋਲ੍ਹਿ ਕਿਵਾਰ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਖੋਵਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗੁਆਉਣਾ. ਗੁੰਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਿਟਾਉਣਾ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ. "ਭਰਮ ਭਉ ਖੋਵਣਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਮਾਨਸਜਨਮ ਅਕਾਰਥ ਖੋਵਤ." (ਆਸਾ ਮ: ੯)

ਖੋਵਤ. ਖੋਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਖੋਵਣਾ.

ਖੋੜ. ਸੰਗਯਾ—ਖੱਡ. ਬਿਲ. ਦੇਖੋ, ਖੋੜਿ। ੨ ਮਿਆਨ. ਕੋਸ਼। ੩ ਮਰਾ. ਖੇਲ. ਕ੍ਰੀੜਾ। ੪ ਦੋਸ਼. ਐਬ। ੫ ਖੋੜਸ (ਸੋਲਾਂ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਖੋੜ ਸੀਗਾਰ ਕਰੈ ਅਤਿ ਪਿਆਰੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਜੈਸੇ ਕੁਲਵਧੂ ਅੰਗ ਰਚਤ ਸਿੰਗਾਰ ਖੋੜ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਦੇਖੋ, ਸੋਲਹ ਸਿੰਗਾਰ.

ਖੋੜਸ. ਸੰ. ਖੋਡਸ਼—ਸ਼ੋੜਸ਼. ਵਿ—ਸੋਲਵਾਂ। ੨ ਖੋਡਸ਼ਨ੍. ਸੰਗਯਾ—ਸੋਲਾਂ. ਦਸ ਅਤੇ ਛੀ ੧੬.

ਖੋੜਸਪੂਜ, ਖੋੜਸੋਪਚਾਰ ਸੰ. ਖੋਡਸ਼ੋਪਚਾਰ. ਪੂਜਨ ਦੇ ਸੋਲਾਂ ਸਾਮਾਨ—ਆਵਾਹਨ, ਆਸਨ, ਪੈਰ ਧੋਣੇ, ਮੁਖ ਧੋਣ ਲਈ ਜਲ, ਆਚਮਨ, ਸਨਾਨ, ਵਸਤ੍ਰ, ਭੂਸ਼ਣ, ਸੁਗੰਧ (ਚੰਦਨ), ਫੁੱਲ, ਧੂਪ, ਦੀਪ, ਨਈਵਿਦ੍ਯ (ਨੈਵੇਦ੍ਯ), ਨਮਸਕਾਰ, ਦਕ੍ਸ਼ਣਾ ਅਤੇ ਵਿਦਾਯਗੀ. "ਖੋੜਸੋਪਚਾਰ ਕਰ ਪੂਜਾ ਕੁਲਪੂਜ ਹੂੰ ਕੀ." (ਹਨੂ)

ਖੋੜਾ. ਸੰ. ਖੋਢਾ—ਸ਼ੋਢਾ. ਵ੍ਯ—ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਛੀ ਤਰਾਂ ਨਾਲ। ੨ ਮਰਾ—ਸੰਗਯਾ—ਪਾਬੰਦੀ. ਬੰਧਨ. ਨਿਯਮ. "ਤੀਨ ਖੋੜਾ ਨਿਤ ਕਾਲ ਸਾਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਤਿੰਨ ਬੰਧਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿੱਤ ਸਮਾਂ ਵਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਤ੍ਰਿਕਾਲ-ਸੰਧ੍ਯਾ ਅਥਵਾ ਮਨ ਵਾਣੀ ਕਰਮ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪਾਲਨ. ਦੇਖੋ, ਬੀਸ ਸਪਤਾਹਰੋ.

ਖੋੜਿ. ਖੁੱਡ ਵਿੱਚ. ਗੁਫਾ ਮੇ. ਦੇਖੋ, ਖੋੜ. "ਖਖਾ ਇਹੈ ਖੋੜਿ ਮਨ ਆਵਾ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਮਨ ਏਕਾਗ੍ਰ ਹੋਇਆ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਭਟਕਦਾ.

ਖੋੜੀ. ਸੰਗਯਾ—ਦਸਤਾਰ ਦੇ ਪੇਚ ਦੀ ਤਹਿ.

ਖੋੜੂ. ਸਿੰਧੀ. ਢੇਰ. ਅੰਬਾਰ.

ਖੌ. ਦੇਖੋ, ਖਉ.

ਖੌਸੜਾ. ਜੁੱਤੀ. ਦੇਖੋ, ਕੌਸ. "ਕਰੈਂ ਖੌਸੜੇ ਮਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੌਹੀ. ਕਾਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਖੋਹੀਂ. "ਖੌਹੀ ਖਰੀ ਪ੍ਰਭੂ! ਇਤ ਓਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੌਂਚਾ. ਸੰਗਯਾ—ਸਾਢੇ ਛੀ ਦਾ ਪਹਾੜਾ। ੨ ਫ਼ਾ خوانچہ ਖ਼੍ਵਾਨਚਾ. ਛੋਟਾ ਖ਼੍ਵਾਨ. ਖਾਣ ਦੀਆਂ ਚੀਜਾਂ ਰੱਖਣ ਦਾ ਥਾਲ ਅਥਵਾ ਛਾਬੜਾ.

ਖੌਜ. ਅ خوض ਖ਼ੌਜ਼. ਸੰਗਯਾ—ਘੁਸ ਜਾਣ (ਪੈਠਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ.

ਖੌਫ. ਦੇਖੋ, ਖਉਫ.

ਖੌਰ. ਸੰਗਯਾ—ਤਿਲਕ. ਟਿੱਕਾ. "ਮਾਥੇ ਚੰਦਨ ਖੌਰ."

(ਹਨੂ) ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਟਿੱਕਾ ਜੋ ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਟੇਢਾ ਧਨੁਖ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੌਰ. ਕ੍ਸ਼ੁਰ (ਉਸਤਰੇ) ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਮੁੰਡਨ. ਹਜਾਮਤ.

ਖੌਰੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਰੂਦ. ਊਧਮ। ੨ ਖ਼ੁਰ ਨਾਲ ਗਰਦ ਉਡਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਢੱਟੇ ਖੌਰੂ ਕਰਗਏ." (ਬੰਨੋ)

ਖੌਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਖਉਲਨਾ.

ਖੰ. ਸੰ. ਖਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਕਾਸ਼. "ਖੰ ਪੌਨ ਬੰਨ੍ਹਿ ਪਾਣੀ ਛੋਣੀ ਪੰਚ ਤੱਤ ਜਾਣੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਖ.

ਖੰਕਰੀ, ਖੰਕੜੀਯ ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਯ (ਵਿਨਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਖੰਕੜੀਯ ਕਾਲ ਕ੍ਰੂਰਾਪ੍ਰਭਾ."(ਕਲਕੀ)

ਖੰਕਾਲ, ਖੰਕਾਲੀ ਦੇਖੋ, ਕੰਕਾਲ ਅਤੇ ਕੰਕਾਲੀ। ੨ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ, ਜੋ ਭੈਰਵ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ. "ਕਲ ਨਾਰਦ ਖੰਕਾਲ ਜਮਗਣ ਜੂਹ ਬਿਤਾਲ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਖੰਕਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ ਭੈਰਵੀ. ਖੰਕਾਲੀ. "ਅਨਗੰਜ ਅਭੰਜਾ ਖੰਕਾਲੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਖੰਗ. ਕ੍ਸ਼ਯ—ਅੰਗ. "ਕਿਤੇ ਖਿੰਗ ਖੰਗੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੮) ਕਿਤਨੇ ਹੀ ਘੋੜੇ ਕੱਟਦਿੱਤੇ। ੨ ਖਈ ਰੋਗ ਦਾ ਅੰਗ, ਖਾਂਸੀ. ਖੰਘ.

ਖੰਗਰ. ਦੇਖੋ, ਖੰਘਰ.

ਖੰਘ. ਦੇਖੋ, ਖਾਂਸੀ। ੨ ਕੰਠ. ਹਲਕ.

ਖੰਘਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤੇਜ਼ ਪਚਾਵੇ ਦੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਢਲਕੇ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਭਿੱਟਾ, ਜੋ ਪੱਥਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਖੰਘਾਰ. ਸੰ. ਖੇਟ ਕ੍ਸ਼ਯਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੇਟ(ਬਲਗਮ) ਦਾ ਕੰਠ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣਾ. ਖੰਘਹਾਰ। ੨ ਖੰਘ ਦੇ ਕਾਰਣ ਛਾਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀਹੋਈ ਬਲਗਮ.

ਖੰਘਾਲਨਾ. ਸੰ. ਸੰਕ੍ਸ਼ਾਲਨ. ਕ੍ਰਿ—ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਧੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਖੰਘੂਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੰਘ (ਕੰਠ) ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਸ੍ਵਾਸ ਨੂੰ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ.

ਖੰਘੂਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਠ ਦਾ ਉੱਚਾ ਸੁਰ, ਜੋ ਬਲਗਮ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ.

ਖੰਜ. ਸੰ. खञ्ज. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਿੰਗਲਾ. ਪੰਗੁ.

ਖੰਜਕਾ. ਦੇਖੋ, ਖੰਜਰੀ. "ਢੋਲ ਢੋਲਕ ਖੰਜਕਾ ਤਰ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਖੰਜਨ. ਸੰ. खञ्जन. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਮੋਲਾ. ਖੰਜਰੀਟ. ਕਲਾਟੀਰ. Montacilla alba. ਚਿੜੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਚੰਚਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਕਵੀ ਇਸ ਦੀ ਉਪਮਾਂ ਨੇਤ੍ਰ ਅਤੇ ਮਨ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. "ਮੀਨ ਮ੍ਰਿਗ ਝਾਨੇ ਕੰਜ ਖੰਜਨ ਖਿਸਾਨੇ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਸ੍ਰੀਗੁਰੁ ਪਗ ਸੋਭਾ ਵਿਮਲ ਪਿੰਜਰ ਸਰ ਪਹਿਚਾਨ। ਮਨ ਖੰਜਨ ਤਹਿਂ ਪਾਇਕੈ ਕਹੋਂ ਕਥਾ ਗਤਿਦਾਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਵਿ—ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ."ਕਾਲ ਬਿਕਾਲ ਭਰਮ ਭੈ ਖੰਜਨ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਖਜ ਧਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੨.

ਖ਼ੰਜਰ. ਫ਼ਾ خنجر ਸੰ. नखर—ਨਖਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੋਟੀ ਕਟਾਰੀ। ੨ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਦੇ ਲੇਖ ਅਨੁਸਾਰ ਆਸਾਮ ਵਿੱਚ ਧੂਬੜੀ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖੰਜਰ ਜਮੀਨ ਵਿੱਚ ਗੱਡਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ 'ਖੰਜਰ' ਨਾਮ ਹੋਇਆ. "ਖੰਜਰ ਤਾਂਕੋ ਨਾਮ ਉਚਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖੰਜਰੀ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੋਟੀ ਡਫ. ਸੰਗੀਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਕਰਚਕ੍ਰ' ਭੀ ਹੈ.

ਖੰਜਰੀਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਮੋਲਾ. ਦੇਖੋ ਖੰਜਨ.

ਖੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੰਡਾ. ਖੜਗ. "ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ." (ਗੁਰਦਾਸ ਕਵਿ) ੨ ਸੰ. खण्ड. ਟੁਕੜਾ. "ਖੰਡ ਖੰਡ ਕਰਿ ਭੋਜਨੁ ਕੀਨੋ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵੱਡਾ ਹਿੱਸਾ. "ਨਉ ਖੰਡ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਫਿਰੈ ਚਿਰ ਜੀਵੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ. ਨਯੂਨਤਾ. "ਅਬਿਨਾਸੀ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਖੰਡ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੫ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ।

੬ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਸ਼. "ਕੰਦ ਮੂਲ ਚੁਣਿ ਖਾਵਹਿ ਵਣ ਖੰਡ ਵਾਸਾ."(ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੭ ਸਫ਼ੇਦ ਸ਼ੱਕਰ. ਚੀਨੀ. "ਸਕਰ ਖੰਡ ਨਿਵਾਤ ਗੁੜ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੮ ਕਾਂਡ. ਭੂਮਿਕਾ. ਦਰਜਾ. ਮੰਜ਼ਲ. "ਗਿਆਨਖੰਡ ਮਹਿ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਚੰਡ." (ਜਪੁ) ੯ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਸਿੱਖ. "ਤ੍ਰੈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਮ ਸਿੱਖ ਹੈਂ ਸਹਜੀ ਚਰਨੀ ਖੰਡ." (ਰਤਨਮਾਲ) ੧੦ ਸੰ. षण्ड—ਸ਼ੰਡ. ਨਪੁੰਸਕ. ਹੀਜੜਾ.

ਖੰਡਸ. ਵਿ—ਖੰਡਨ ਕਰਤਾ. "ਖਲਖੰਡਸ ਹੈਂ." (ਜਾਪੁ)

ਖੰਡਸਿ. ਖੰਡਨ ਕਰਦਾ। ੨ ਖੰਡਨ ਕਰੇਗਾ. "ਕਾਹੇ ਨ ਖੰਡਸਿ ਅਵਗਨੁ ਮੇਰਾ ?" (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਖੰਡਸੁਰੰ. ਖੰਡ—ਅਸੁਰੰ. ਅਸੁਰ (ਦੈਤਜ) ਖੰਡਨ ਕਰਤਾ. "ਤੇਜਤੁਰੰਗੀ ਖੰਡਸੁਰੰ." (ਅਕਾਲ)

ਖੰਡਹਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੰਡਨ ਹੋਇਆ ਘਰ. ਖੰਡਿਤ ਗ੍ਰਿਹ.

ਖੰਡਕ. ਵਿ—ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖੰਡਣ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡਨ. "ਖੰਡਣੰ ਕਲਿਕਲੇਸਹ." (ਵਾਰ ਜੈਤ)

ਖੰਡਤ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡਿਤ.

ਖੰਡਧਾਰ. ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰ ਦਾ. "ਪੀਓ ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੋਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ." (ਗੁਰਦਾਸ ਕਵਿ)

ਖੰਡਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤੋੜਨਾ. ਟੁਕੜੇ ਕਰਨਾ. "ਤੁਮ ਪਾਪਖੰਡਨ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਰੱਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਨੈਸ਼ਧ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਕਰਤਾ ਸ਼੍ਰੀਹਰ੍ਸ਼ ਦਾ ਰਚਿਆ ਨ੍ਯਾਯਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. 'ਖਾਦ੍ਯਖੰਡਨ'.

ਖੰਡਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੈਨਾ (ਫ਼ੌਜ), ਜੋ ਖੰਡਾ ਧਾਰਣ ਕਰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵਿ—ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨ ਵਾਲੀ.

ਖੰਡਪਤਿ. ਇੱਕ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਮੰਡਲੇਸ਼੍ਵਰ.

ਖੰਡਮੰਡਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਦਾ ਅੱਧਾ ਭਾਗ. ਭੂਗੋਲ ਅਥਵਾ ਖਗੋਲ. "ਤਿਥੈ ਖੰਡਮੰਡਲ ਵਰਭੰਡ." (ਜਪੁ) ਉੱਥੇ ਕਈ ਬ੍ਰਹਮੰਡ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਵਿਭਾਗ ਹਨ.

ਖੰਡਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਸਥਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧੂਖੰਡਲ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਖੰਡਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਭਾਗ ਹੋਣ. "ਸਗਲੋ ਭੂਮੰਡਲ ਖੰਡਲ ਪ੍ਰਭੁ ਤੁਮਹੀ ਆਛੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਟੁਕੜਾ. ਭਾਗ.

ਖੰਡਲ ਮੰਡਲ ਮੰਡਲ ਮੰਡਾ. (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਖੰਡਾਂ ਵਾਲਾ ਮੰਡਲ (ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਖੰਡ ਹਨ) ਉਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਮੰਡਲ (ਦੇਸ਼) ਜਿਸ ਨੇ ਸਜਾਏ ਹਨ.

ਖੰਡਲੀ. ਵਿ—ਖੰਡਨਕਰਤਾ. "ਪਾਪਖੰਡਲੀ." (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਖੰਡਾ. ਦੋਧਾਰਾ ਖੜਗ. ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਖੰਡਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. "ਤ੍ਰੈ ਸੈ ਹੱਥ ਉਤੰਗੀ ਖੰਡਾ ਧੂਹਿਆ." (ਕਲਕੀ) ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ। ੨ ਮਾਇਆ, ਜੋ ਖੰਡ (ਵ੍ਰਿੰਦ ਪਦਾਰਥ) ਰਚਣ ਵਾਲੀ ਹੈ. "ਖੰਡਾ ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਸਾਜਕੈ ਜਿਨਿ ਸਭ ਸੰਸਾਰ ਉਪਾਯਾ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਖੰਡਾ ਪਖਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜੰਗ ਲਈ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਨਾ ਹੋਣ ਪੁਰ, ਤਲਵਾਰ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਮਿਆਨ ਵਿੱਚ ਕਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਹਥਿਆਰ ਪਖਾਰਨਾ.

ਖੰਡਿ. ਖੰਡ (ਦੇਸ਼) ਵਿੱਚ। ੨ ਭਾਵ—ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ. "ਜੋ ਬ੍ਰਹਮੰਡਿ ਖੰਡਿ ਸੋ ਜਾਣਹੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ. "ਭਵਰੁ ਵਸੈ ਭੈ ਖੰਡਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਰੂਪ ਭ੍ਰਮਰ, ਭੈ ਮਿਟਾਕੇ ਵਸਦਾ ਹੈ.

ਖੰਡਿਸ. ਖੰਡ—ਈਸ਼. ਦੇਖੋ, ਖੰਡਪਤਿ. "ਖੰਡਿਸਨ ਖੰਡਕਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੦)

ਖੰਡਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਤੋੜਿਆ ਹੋਇਆ. ਟੁਕੜੇ ਕੀਤਾ। ੨ ਰੱਦ ਕੀਤਾ। ੩ ਅਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਅੱਖਰ ਛੁੱਟਗਏ ਹਨ.

ਖੰਡਿਤਨਿੰਦ੍ਰਾ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੀ ਨੀਂਦ ਘਟਗਈ ਹੈ.

ਥੋੜੀ ਨੀਂਦ ਵਾਲਾ. "ਖੰਡਿਤਨਿੰਦ੍ਰਾ ਅਲਪ ਅਹਾਰੰ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਨਿਦ੍ਰਾਦੋਸ਼. Pollutio nocturna.

ਖੰਡਿਤਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋਵੇ.

ਖੰਡਿ ਮੰਡਲ. ਖੰਡ ਦੇ ਮੰਡਲ. ਖੰਡ ਦੇ ਅੰਤਰਗਤ ਇਲਾਕੇ.

ਖੰਡੂ. ਦੇਖੋ, ਖੰਡ । ੨ ਖੰਡਿਤ ਹੈ ਓਸ਼੍ਠ (ਬੁਲ੍ਹ) ਜਿਸ ਦਾ.

ਖੰਡੂਰ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਜਗਰਾਉਂ, ਥਾਣਾ ਦਾਖਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਮੁੱਲਾਂਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਨਵਾਂ ਬਣਾਇਆਗਿਆ ਹੈ. ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਪੁਜਾਰੀ ਹਨ. ੧੦—੧੫ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ "ਗੁਰੂਸਰ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਖਡੂਰ.

ਖੰਡੇ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੰਸਕਾਰ.

ਖੰਡੇਧਾਰ. ਖੰਡੇ ਦੀ ਧਾਰਾ. ਭਾਵ—ਸੂਖਮ ਅਤੇ ਔਖਾ. "ਇਹੁ ਮਾਰਗ ਖੰਡੇਧਾਰ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਖੰਡਧਾਰ.

ਖੰਡੇਲਾ. ਵਿ—ਖੰਡੇ ਵਾਲਾ. ਖੜਗਧਾਰੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਖੰਢ. ਦੇਖੋ, ਸੰਢ.

ਖ਼ੰਦਹ ਰੂ. ਫ਼ਾ خندہرو ਹੱਸਮੁਖ. ਖਿੜੇ ਮੱਥੇ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੰਦਕ਼. ਅ خندق ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਾਈ. ਪਰਿਖਾ.

ਖ਼ੰਦਾ. ਫ਼ਾ خندہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਾਸੀ. ਹਾਸ੍ਯ। ੨ ਪ੍ਰਾ. ਵਿ—ਪੁੱਟਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਕੰਦਨ (ਪੁੱਟਣ) ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੰਦਹ ਅਤੇ ਕੰਦਨ। ੩ ਬੂ ਲੈਕੇ ਖੁੱਡ ਪੁੱਟਣਵਾਲਾ ਕੁੱਤਾ। ੪ ਕੀਰਦ(ਦੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲਾ) ਪਸ਼ੂ. ਲਵੇਰਾ.

ਖ਼ੰਦਾਂ. ਫ਼ਾ خنداں ਵਿ—ਹਸਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਹੱਸਣ ਵਾਲਾ.

ਖ਼ੰਦੀਦਨ. ਫ਼ਾ خندیدن ਕ੍ਰਿ—ਹੱਸਣਾ.

ਖੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਖੰਦਾ ੪.

ਖੰਨ. ਸੰ. ਖੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਟੂਕ. ਟੁਕੜਾ.

ਖੰਨਖੰਨੀਐ. ਟੁਕੜੇ ਟੁਕੜੇ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ. ਭਾਵ—ਕੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ੨ ਖੰਡ ਖੰਡ ਹੋਈਏ.

ਖੰਨਲੀ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ੁਣ੍ਯਤੈਲਾ—ਕ੍ਸ਼ੁਣਜਤੈਲਾ. ਉਹ ਲੀਰ, ਜੋ ਤੇਲੀ ਦੇ ਕੋਲ੍ਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. "ਖੰਨਲੀ ਧੋਤੀ ਉਜਲੀ ਨ ਹੋਵਈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ਭਾਵ—ਵਿਸ਼ੇ ਪਰਾਇਣ ਮਲੀਨ ਬੁੱਧਿ.

ਖੰਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੰਡਾ. ਖੜਗ. ਸਿੰਧੀ. ਖਣੋ. "ਖੰਨਾ ਸਗਲ ਰੇਣ ਛਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਖੰਨਿਅਹੁ ਤਿਖੀ ਵਾਲਹੁ ਨਿਕੀ." (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਅੱਧਾ ਖੰਡ (ਟੁਕੜਾ).

ਖੰਨੀ. ਵਿ—ਅੱਧੀ. ਖੰਡਿਤ. ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ.

ਖੰਨੀਐ. ਖੰਡ (ਟੂਕ) ਹੋਈਏ. ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਈਏ. "ਤੇਰੇ ਦਰਸਨ ਵਿਟਹੁ ਖੰਨੀਐ ਵੰਞਾ." (ਵਡ ਮ: ੧) ਸਦਕੇ ਜਾਵਾਂ.

ਖੰਭ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੋ ਖ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਅਭਿ (ਸ਼ਬਦ) ਕਰੇ. ਪੰਖ. ਪਰ. "ਖੰਭ ਵਿਕਾਂਦੜੇ ਜੇ ਲਹਾਂ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) "ਜਿਨਿ ਤਨੁ ਸਾਜਿ ਦੀਏ ਨਾਲਿ ਖੰਭ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਸ੍ਤੰਭ. ਥਮਲਾ. ਸਤੂਨ. ਥੰਮ੍ਹ.

ਖੰਭ ਲੱਗਣੇ. ਭਾਵ—ਉਡਾਰੂ ਹੋਣਾ। ੨ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਕੇ ਪੁਰਖਾਰਥੀ ਬਣਨਾ। ੩ ਆਪਣੇ ਵਿਤ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਓਛਾਪਨ ਦਿਖਾਉਣਾ.

ਖੰਭਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ੍ਤੰਭ. ਥਮਲਾ. ਸਤੂਨ. ਸ੍ਤੂਪ. ਥੰਮ੍ਹ.

ਖੰਭਾਰ. ਕੌਤ. ਦੇਖੋ, ਖੱਭਾਰ. "ਨ੍ਰਿਪਦ੍ਵਾਰ ਭਾਰੀ ਖੰਭਾਰਾ." (ਸਲੋਹ)

ਖੰਭਾਵਤੀ. ਪੰਖਾਂਵਾਲੀ, ਪਰੀ. ਹੂਰ. "ਕਿ ਖੰਭਾਵਤੀ ਹੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਖੰਭੀ. ਵਿ-ਖੰਭਾਂ ਵਾਲਾ । ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੰਖੀ. ਪਰਿੰਦ। ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਪਾਂਖੁੜੀ। ੪ ਚਰਖੇ ਦੀ ਫੱਟੀ. "ਜਿਉ ਚਰਖਾ ਅਠਖੰਭੀਆ." (ਭਾਗੁ)

ਖ੍ਯਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਕਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਖਤ੍ਰੀ. "ਬ੍ਰਹਮਨ ਬੈਸ ਸੂਦ ਅਰੁ ਖ੍ਯਤ੍ਰੀ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਖ੍ਯਾਹ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਹ. "ਖ੍ਯਾਹ ਭਯੋ ਜਿਸ ਦ੍ਯੋਸ ਹਮਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਖ੍ਯਾਤ } ਸੰ. ਵਿ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ। ੨ ਕਿਹਾ
ਖ੍ਯਾਤਾ } ਗਿਆ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ. "ਸਰਬੰ ਖ੍ਯਾਤਾ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਸਪਸ਼੍ਟ. ਸਾਫ. "ਜੋ ਹੇਰੀ ਸੋ ਭਾਖੀ ਖ੍ਯਾਤਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖ੍ਯਾਤਿ } ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਮਸ਼ਹੂਰੀ।
ਖ੍ਯਾਤੀ } ੨ ਉਸਤਤਿ. ਤਾਰੀਫ । ੩ ਨਾਮਵਰੀ. "ਆਨਦਕੰਦ ਮੁਕੰਦ ਜਿ ਖ੍ਯਾਤੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੪ ਕਹਨਾਵਤ. ਅਖਾਣ। ੫ ਭ੍ਰਮ (ਸ਼ੱਕ) ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨੇ ਪੰਜ ਖ੍ਯਾਤੀਆਂ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ—ਅਸਤਖ੍ਯਾਤਿ, ਆਤਮਖ੍ਯਾਤਿ, ਅਨ੍ਯਥਾਖ੍ਯਾਤਿ, ਅਖ੍ਯਾਤਿ ਅਤੇ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ-ਖ੍ਯਾਤਿ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਲ ਨਿਰਨਾ ਇਉਂ ਹੈ:—

(ੳ) ਸ਼ੂਨ੍ਯਵਾਦੀ ਅਸਤਖ੍ਯਾਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸਤ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਹੋਰ ਜਗਾ ਭੀ ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸਤ ਹੈ. ਅਤ੍ਯੰਤ ਅਸਤ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਅਸਤਖ੍ਯਾਤਿ ਹੈ.

(ਅ) ਕ੍ਸ਼ਣਿਕ ਵਿਗ੍ਯਾਨਵਾਦੀ ਆਤਮਖ੍ਯਾਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਥਾਂ ਸੱਚਾ ਸੱਪ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਬੁੱਧਿ ਵਿੱਚ ਹਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ ਹੀ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਧਾਰਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਬੁੱਧਿ ਕ੍ਸ਼ਣਿਕ ਵਿਗ੍ਯਾਨ ਰੂਪ ਹੈ. ਆਤਮ (ਕ੍ਸ਼ਣਿਕ ਵਿਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਬੁੱਧਿ) ਦਾ ਸੱਪਰੂਪ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਣਾ ਆਤਮਖ੍ਯਾਤਿ ਹੈ.

(ੲ) ਨੈਯਾਯਿਕ ਅਤੇ ਵੈਸ਼ੇਸ਼ਿਕ ਅਨ੍ਯਥਾ-ਖ੍ਯਾਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਉਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਰਮੀ ਆਦਿ ਥਾਂਵਾਂ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸੱਚਾ ਸੱਪ ਹੈ, ਭ੍ਰਮੀ ਆਦਮੀ ਉਸੇ ਨੂੰ ਹੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਹੈ, ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਉਹੀ ਰੱਸੀ ਵਿੱਚ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਅਨ੍ਯਥਾ ਭਾਨ ਹੋਣਾ ਅਨ੍ਯਥਾ-ਖ੍ਯਾਤਿ ਹੈ.

(ਸ) ਸਾਂਖ੍ਯ ਅਤੇ ਪ੍ਰਭਾਕਰ* ਅਖ੍ਯਾਤਿ ਬਾਬਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਣ ਤੋਂ, ਜਦ ਰੱਸੀ ਦਾ ਇਦੰ (ਇਹ) ਰੂਪ ਕਰਕੇ ਸਾਮਾਨ੍ਯਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਨਾਲ ਹੀ ਸੱਪ ਦੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ (ਯਾਦ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਤਦ "ਇਹ ਸੱਪ ਹੈ" ਇਹ ਭਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਗ੍ਯਾਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਅੰਸ਼ਾਂ ਹਨ—'ਇਹ' ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ, ਅਤੇ 'ਸੱਪ ਹੈ' ਇਹ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਗ੍ਯਾਨਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦਿਆਂ ਭੀ ਦੇਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਭੈ ਦੋਸ਼ ਨਾਲ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਤਿਮਰ ਆਦਿ ਦੋਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਏ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋ ਗ੍ਯਾਨਾਂ ਦੇ ਅਵਿਵੇਕ ਨੂੰ ਹੀ ਅਖ੍ਯਾਤਿ ਆਖੀਦਾ ਹੈ.

(ਹ) ਵੇਦਾਂਤ ਮਤ ਵਾਲੇ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯਖ੍ਯਾਤਿ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਨਿਕਲਕੇ ਵਿਸ਼ਯ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਯ ਤੇ ਜੋ ਪੜਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਦੂਰ ਹੋਕੇ ਵਿਸ਼ਯ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਪ੍ਰਤੱਖ ਲਈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਦੀ ਭੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਕਿ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਰ ਸਕਣ. ਜਿੱਥੇ ਕੁਝ ਅੰਧੇਰਾ (ਹਨੇਰਾ) ਹੋਵੇ, ਜਾਂ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਧੁੰਦ ਆਦਿ ਕੋਈ ਦੋਸ਼ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਕੇ ਭੀ ਰੱਸੀ ਦੀ ਅਸਲ ਸ਼ਕਲ ਨੂੰ

* ਇੱਕ ਮੀਮਾਂਸਕ.

ਧਾਰਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਰ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਰੱਸੀ ਦੇ ਆਵਰਣ ਨੂੰ ਮਿਟਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਰੱਸੀ ਉਪਹਿਤ ਚੇਤਨ ਆਸ਼੍ਰਿਤ ਅਵਿਦਯਾ ਵਿੱਚ ਛੋਭ ਹੋਕੇ ਅਵਿਦਯਾ ਹੀ ਸੱਪ ਦੇ ਆਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਸੋ ਅਵਿਦਯਾ ਦਾ ਕਾਰਜ ਸੱਪ, ਜੇ ਸੱਚਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਰੱਸੀ ਦੇ ਯਥਾਰਥ ਗ੍ਯਾਨ ਪਿੱਛੋਂ ਉਸ ਦਾ ਮਿਟਜਾਣਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਰੱਸੀ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਸਮਝਣ ਤੋਂ ਸੱਪ ਦਾ ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਲਈ ਸੱਪ ਸੱਚ ਨਹੀਂ, ਅਰ ਜੇ ਸੱਪ ਅਸਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਬੰਧ੍ਯਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਕਦੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੀ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਜਰੂਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਅਸਤ ਭੀ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਤੋਂ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਤ ਅਸਤ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਹੈ. ਅਨਿਰਵਚਨੀਯ ਦੀ ਖ੍ਯਾਤਿ (ਪ੍ਰਤੀਤਿ) ਅਨਿਰਵਚਨੀਯਖ੍ਯਾਤਿ ਹੈ.

ਖ੍ਯਾਤੀਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਖ੍ਯਾਤਿ ੫.

ਖ੍ਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਆਖ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਖਿਆਨ.

ਖ੍ਯਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਿਆਲ.

ਖ੍ਯੇਮ. ਦੇਖੋ, ਛੇਮ ਅਤੇ ਖੇਮ.

ਖ਼੍ਵਸਤ. ਫ਼ਾ خواست ਵਿ—ਚਾਹਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖ਼੍ਵਸਤਨ.

ਖ਼੍ਵਸਤਗਾਰ. ਫ਼ਾ خواستگار ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲ. ਇੱਛਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਖ਼੍ਵਸਤਨ. ਫ਼ਾ خواستن ਕ੍ਰਿ—ਚਾਹੁਣਾ. ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ. ਮੰਗਣਾ.

ਖ਼੍ਵਾਹ. ਫ਼ਾ خواہ ਵ੍ਯ—ਅਥਵਾ. ਜਾਂ ਵਾ। ੨ ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਖ਼ੈਰਖ਼੍ਵਾਹ. ਬਦਖ਼੍ਵਾਹ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਹ. ਰੁਚਿ. ਮੰਗ.

ਖ਼੍ਵਾਹਦ ਗੁਜ਼ਸ਼੍ਤ. ਫ਼ਾ خواہدگزشت ਵੀਤ ਜਾਊਗਾ. ਗੁਜ਼ਰ ਜਾਵੇਗਾ.

ਖ਼੍ਵਾਹਾ. ਚਾਹਿਆ. ਲੋੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖ਼੍ਵਾਹ. "ਨਾ ਬਰ ਆਪ ਕਹੂੰ ਕਛੁ ਖ਼੍ਵਾਹਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਖ਼੍ਵਾਹਾਂ. ਫ਼ਾ خواہاں ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ.

ਖ਼੍ਵਾਹਿਸ਼. ਫ਼ਾ خواہش ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ.

ਖ਼੍ਵਾਹਿੰਦਹ, ਖ਼੍ਵਾਹਿੰਦਾ ਫ਼ਾ خواہندہ ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੰਗਤਾ. ਯਾਚਕ.

ਖ਼੍ਵਾਜਹ. ਫ਼ਾ خواجہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ। ੨ ਸਰਦਾਰ। ੩ ਬਜ਼ੁਰਗ। ੪ ਧਨੀ। ੫ ਹਾਕਿਮ.

ਖ਼੍ਵਾਜਹ ਖਿਜਰ. ਦੇਖੋ, ਖ਼੍ਵਾਜਖਿਜਰ.

ਖ਼੍ਵਾਜਹ ਮਰਦੂਦ. ਮਰਦੂਦ (ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ) ਧਿੱਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਖ਼੍ਵਾਜਹ (ਸਰਦਾਰ). ਖ਼ਿਜ਼ਰਖ਼ਾਨ ਸ਼ੇਰ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਭਾਈ ਮਲੇਰੀਆ ਸਰਦਾਰ, ਜੋ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸੀ.

"ਕਿ ਆਂ ਖ਼੍ਵਾਜਹ ਮਰਦੂਦ ਸਾਯਹ ਦੀਵਾਰ।
ਬਮੈਦਾਂ ਨ ਆਮਦ ਬਮਰਦਾਨਹਵਾਰ." (ਜ਼ਫਰ)

ਇਸ ਦੀ ਮੌਤ ਖਾਲਸਾਦਲ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਰੋਪੜ ਪਾਸ ਹੋਈ ਸੀ.

ਖ਼੍ਵਾਜਖਿਜਰ, ਖ਼੍ਵਾਜਖਿਦਰ ਫ਼ਾ خواجخضر ਖ਼੍ਵਾਜਹਖ਼ਿਜ਼ਰ. ਇੱਕ ਨਬੀ. ਦੇਖੋ, ਖਿਜਰ। ੨ ਹਰਿਆਵਲ ਦਾ ਪਤਿ. ਸਬਜੀ ਦਾ ਦੇਵਤਾ. ਜਲਪਤਿ. ਵਰੁਣਦੇਵਤਾ. Neptune. ਦੇਖੋ, ਵਰੁਣ। ੩ ਇੱਕ ਖਾਸ ਪੀਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਹਪੀਰ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜ਼ਿੰਦਪੀਰ ਅਤੇ ਦਰਯਾਪੰਥੀ.

ਖ਼੍ਵਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਖ਼੍ਵਾਜਹ। ੨ ਇੱਕ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਮੁਸਲਮਾਨ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਖ਼੍ਵਾਜਾ ਅਨਵਰ. خواجہ انور ਇਹ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਸਰਦਾਰ, ਕਾਲਾਖ਼ਾਂ ਅਤੇ ਪੈਂਦਾਖ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਲੜਨ ਆਇਆ ਸੀ. ਜੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਾਸੂਸ ਹੋਕੇ ਭੇਤ ਲੈਣ ਪਹੁਚਿਆ ਸੀ. ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਦੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਇਹ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਖੋਜ ਜਨਾਵਰ.

ਖ਼੍ਵਾਜਾ ਖਿਜਰ. ਦੇਖੋ, ਖ਼੍ਵਾਜਖਿਜਰ.

ਖ਼੍ਵਾਜਾ ਮਰਦੂਦ. ਦੇਖੋ, ਖ਼੍ਵਾਜਹ ਮਰਦੂਦ.

ਖ਼੍ਵਾਂਦਨ. ਫ਼ਾ خواندن ਕ੍ਰਿ—ਪੜ੍ਹਨਾ. ਪਠਨ.

ਖ਼੍ਵਾਂਦਾ. ਫ਼ਾ خواندہ ਪੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ. ਪਠਿਤ.

ਖ਼੍ਵਾਨ. ਫ਼ਾ خوان ਸੰਗ੍ਯਾ—ਥਾਲ। ੨ ਉਹ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਵੇ.

ਖ਼੍ਵਾਨੀ. ਫ਼ਾ خوانی ਤੂ ਪੜ੍ਹੇਂ. ਤੂੰ ਪੜ੍ਹਦਾ ਹੈਂ.

ਖ਼੍ਵਾਬ. ਫ਼ਾ خواب ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨੀਂਦ. ਨਿਦ੍ਰਾ। ੨ ਸ੍ਵਪਨ. ਸੁਪਨਾ.

ਖ਼੍ਵਾਬਗਾਹ. ਫ਼ਾ خوابگاہ ਅਥਵਾ خوابگہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੌਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਸੌਣ ਦਾ ਕਮਰਾ. ਸ਼ਯਨਾਗਾਰ.

ਖ਼੍ਵਾਬੀ. ਵਿ—ਉੱਨਿਦ੍ਰਿਤ. ਉਨੀਂਦਾ. "ਚੌਂਕ ਪਰੈ ਤਮ ਮੇ ਡਰ ਖ਼੍ਵਾਬੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਖ਼੍ਵਾਰ. ਫ਼ਾ خوار ਵਿ—ਖ਼ਰਾਬ। ੨ ਬਰਬਾਦ.

ਖ੍ਵੈ. ਦੇਖੋ, ਖੋਵਨਾ. "ਖ੍ਵੈਹੋਂ ਧਰਮ ਮਲੇਛ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਖੋਵਾਂਗਾ ਮਲੇਛ ਦਾ ਧਰਮ। ੨ ਖੋਕੇ. ਗਵਾਕੇ.

ਗ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੰਠ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੀਤ। ੨ ਗਣੇਸ਼। ੩ ਗੰਧਰਵ। ੪ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ. ਗੁਰੁ ਮਾਤ੍ਰਾ। ੫ ਜਦ ਇਹ ਅੱਖਰ ਸਮਾਸ ਵਿੱਚ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ, ਗਮਨ ਕਰਤਾ (ਜਾਣ ਵਾਲਾ) ਆਦਿ. ਜਿਵੇਂ—ਸਾਮਗ (ਸਾਮਵੇਦ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ) ਖਗ (ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਗਮਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ).

ਗਉ. ਸੰ. ਗਮਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਾਣਾ। ੨ ਭਾਵ—ਮਰਨਾ। ੩ ਆਵਾਗਮਨ. "ਅਭਉ ਲਭਹਿ ਗਉ ਚੁਕਿਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਆਵਾਗੌਣ ਮਿਟਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੪ ਕਦਮ. ਡਿੰਘ. "ਮਨੁ ਕੇ ਨਲ ਕੇ ਚਲਤੇ ਨ ਚਲੀ ਗਉ." (ਦੱਤਾਵ) ਮਨੁ ਅਤੇ ਨਲ ਆਦਿਕ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਕਦਮ ਭੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਚੱਲੀ. "ਭਰੋਂ ਤਿਰਛੀ ਤੁਮ ਗਉਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੫ ਦੇਖੋ, ਗੌ.

ਗਉਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ੍ਵਾਰਥ. ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤਲਬ. "ਗਉਂ ਪਿਹਾਵੇ ਜੌਂ, ਭਾਵੇਂ ਗਿੱਲੇ ਹੀ ਹੋਣ." (ਲੋਕੋ) ੨ ਘਾਤ. ਦਾਉ.

ਗਉਸ. ਦੇਖੋ, ਗੌਸ.

ਗਉਹ. ਦੇਖੋ, ਗਉ ੪ ਅਤੇ ਗਹੁ.

ਗਉਹਰ, ਗਉਹਰੁ ਫ਼ਾ گوہر ਗੌਹਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੋਤੀ. "ਗਉਹਰ ਗਜਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਉਜੀਆਰਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਗੁਰੁ ਗਉਹਰ ਦਰੀਆਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਨਦ ਹੈ। ੨ ਖ਼ਾਨਦਾਨ। ੩ ਸੰ. ਗਹ੍ਵਰ—ਗਹ੍ਵਰ. ਵਿ—ਸੰਘਣਾ। ੪ ਗਹਿਰਾ. ਗੰਭੀਰ. ਅਥਾਹ. "ਆਪੇ ਹੀ ਗਉਹਰ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਗਉਹਾਟੀ. ਆਸਾਮ ਦੇ ਕਾਮਰੂਪ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ "ਪ੍ਰਾਗਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਪੁਰ' ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਭਗਦੱਤ (ਨਰਕਾਸੁਰ ਦਾ ਵਡਾ ਪੁਤ੍ਰ) ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਨਾਲ ਲੜਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਪੱਖ ਲਿਆ ਸੀ.

ਗਉਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗੌਗਾ.

ਗਉਣ, ਗਉਣੁ ਸੰ. ਗਮਨ. ਸੰਗਯਾ—ਜਾਣਾ. ਫਿਰਨਾ. "ਗਉਣ ਕਰੇ ਚਹੁ ਕੁੰਟ ਕਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) "ਨਮੋ ਸਰਬਗਉਣੇ." (ਜਾਪੁ) ੨ ਆਵਾਗਮਨ. "ਚੂਕਾ ਗਉਣੁ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਆਤਮਗਉਣੁ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੌਣ.

ਗਉਤਮ. ਦੇਖੋ, ਗਊਤਮ ਅਤੇ ਗੋਤਮ.

ਗਉਨ. ਗਮਨ. ਦੇਖੋ, ਗਉਣ. "ਜਮਮਗਿ ਗਉਨ ਅਕੇਲੀ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਗਉਨਗਗਨ.

ਗਉਨਗਗਨ. ਸੰਗਯਾ—ਆਕਾਸ਼ਗਤਿ. ਆਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ (ਗਮਨ). ੨ ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਦਿ ਨਛਤ੍ਰ। ੩ ਦੇਵਤਾ। ੪ ਗਗਨਗੁਣ. ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਗੁਣ ਸ਼ਬਦ. "ਗਉਨਗਗਨ ਜਬ ਤਬਹਿ ਨ ਹੋਤਉ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਗਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਉਨ ਅਤੇ ਗੌਨਾ.

ਗਉਰ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰ। ੨ ਗੌਰੀ. ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ, ਪਾਰਵਤੀ. "ਫੇਰ ਦਈ ਤਨ ਦਉਰਕੈ ਗਉਰ ਕਉ ਘਾਇਲਕੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੌਰਵ.

ਗਉਰਜਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਜਾ.

ਗਉਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਭਾਈ ਬਹਿਲੋਵੰਸ਼ੀ ਇੱਕ ਸੱਜਨ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰਾ। ੨ ਵਿ—ਗੌਰਵਤਾ ਵਾਲਾ. ਵਜ਼ਨਦਾਰ. ਭਾਰੀ. "ਨਿਵੈ ਸੁ ਗਉਰਾ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਤੂ ਗਉਰਾ ਹਮ ਹਉਰੇ ਹੋਛੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਗਉਰਾਂ ਅਤੇ ਗੌਰੀ.

ਗਉਰਾਂ. ਗੌਰੀ. ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ, ਪਾਰਵਤੀ.

ਗਉਰੀ. ਗੌਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਉੜੀ.

ਗਉਰੀਸੁਤ. ਗੌਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਗਣੇਸ਼। ੨ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੰ: ੪.

ਗਉਰੀਪਤਿ. ਗੌਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਭਰਤਾ ਸ਼ਿਵ.

ਗਉਰੋ. ਭਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਰਾ ੨. "ਹਉ ਹਉਰੋ ਤੂ ਠਾਕੁਰ ਗਉਰੋ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗਉੜ. ਦੇਖੋ, ਗੌੜ.

ਗਉੜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰੋਚਨ ਅਤੇ ਗੌਰਾ.

ਗਉੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗੌੜੀ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਗਿਨੀ, ਜੋ ਪੂਰਬੀ ਠਾਟ ਦੀ ਔੜਵ ਸ਼ਾੜਵ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਰਾਗ ਦਾ ਅੰਗ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਆਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਅਵਰੋਹੀ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਵਰਜਿਤ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ. ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁੱਧ ਹਨ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ਼ ਰਾ ਮੀ ਪ ਨ ਸ਼.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ਼ ਨ ਧਾ ਪ ਮੀ ਰਾ ਸ਼.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗਉੜੀ ਦਾ ਨੰਬਰ ਤੀਜਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਯਥਾ—ਗੁਆਰੇਰੀ, ਚੇਤੀ, ਦੱਖਣੀ, ਦੀਪਕੀ, ਪੂਰਬੀ, ਬੈਰਾਗਣ, ਮਾਝ, ਮਾਲਵਾ ਅਤੇ ਮਾਲਾ. ਦੂਜੇ ਰਾਗਾਂ ਨਾਲ ਸੰਕੀਰਣ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਭੇਦ ਬਣਗਏ ਹਨ. ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵੇਲੇ ਰਾਗੀ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭੇਦ ਸ੍ਪਸ਼੍ਟ ਕਰਕੇ ਗਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸੁਣੀਦੇ.

ਗਉੜੀ ਚੇਤੀ. ਇਹ ਔੜਵ ਜਾਤਿ ਦੀ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੜਜ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਗਾਂਧਾਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਗਉੜੀ ਬੈਰਾਗਣ. ਇਹ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਸ਼ੜਜ ਗਾਂਧਾਰ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਗਾਂਧਾਰ ਕੋਮਲ ਅਤੇ ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਮੱਧਮ ਵਾਦੀ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਹ ਸੁਰ ਸ਼ੜਜ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਗਉੜੀਮਾਲਾ. ਇਹ ਸੰਪੂਰਣ ਜਾਤਿ ਦੀ ਰਾਗਿਨੀ ਹੈ. ਸ਼ੜਜ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਰਿਸ਼ਭ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਲਗਦੇ ਹਨ. ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਰਾਤ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਗਊ. ਸੰ.ਗੋ.ਗੌ. ਸੰਗਯਾ—ਬੈਲ। ੨ ਗਾਂ. ਦੇਖੋ, ਅੰ. Cow। ੩ ਭਾਵ—ਗਰੀਬ. ਨਿੰਮ੍ਰਤਾ ਵਾਲਾ. "ਗਊ ਕਉ ਚਾਰੈ ਸਾਰਦੂਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਮਹਾ ਹਿੰਸਕ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਗਰੀਬ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗਊਗ੍ਰਾਸ. ਸੰ. ਗੋਗ੍ਰਾਸ. ਸੰਗਯਾ—ਗਊ ਨਿਮਿੱਤ ਸ਼੍ਰਾਧ ਅਤੇ ਭੋਜਨ ਸਮੇਂ ਅਰਪਣ ਕੀਤਾ ਗ੍ਰਾਸ. ਗੋਬਲਿ.

ਗਊਚਰਾਹਾ. ਗਾਈਆਂ ਚਾਰਣਵਾਲਾ. ਜੋ ਗਊਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰਣ ਲਈ ਜੰਗਲ ਅਤੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਲੈਜਾਵੇ.

ਗਊਚਰਿ. ਗਊ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ. ਦੇਖੋ. ਚਰਿ.

ਗਊਚੋਣੀ. ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਦਸਵੇਂ ਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਧਾਰ ਟਪਕਾਉਣੀ. "ਗਗਨਮੰਡਲ ਗਊ ਜਿਨਿ ਚੋਈ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ)

ਗਊਤਮ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ. "ਗਊਤਮ ਸਤੀ ਸਿਲਾ ਨਿਸਤਰੀ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੌਤਮ.

ਗਊਮੁਖ. ਵਿ—ਗਊ ਵਾਂਙ ਚੁਪਕੀਤਾ। ੨ ਮੂੰਹ ਦਾ ਨਰਮ ਪਰ ਦਿਲੋਂ ਖੋਟਾ. "ਗਊਮੁਖ ਬਾਘ੍ਯ ਜੈਸੇ ਬਸੈ ਮ੍ਰਿਗਮਾਲ ਬਿਖੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਮੁਖ.

ਗਇ. ਸੰ. ਗਜ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਥੀ. "ਹੈ ਗਇ ਬਾਹਨ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਯ.

ਗਇਅ. ਗਇਆ. ਗਤ. ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਗਏ. "ਦੁਖ ਦਰਿਦ੍ਰ ਤਿਨ ਕੇ ਗਇਅ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗਇਅਮੁ. ਗਿਆ. ਵੀਤਿਆ. ਮੇਰਾ ਗਿਆ. "ਪਿਰੁ ਬਿਨੁ ਜੋਬਨੁ ਬਾਦਿ ਗਇਅਮੁ." (ਮਾਰੂ ਕਾਫੀ ਮ: ੧) ਸਿੰਧੀ. ਵਿਅਮੁ.

ਗਇਆ. ਦੇਖੋ, ਗਇਅਮੁ. "ਮੇਰਾ ਸਗਲ ਅੰਦੇਸਰਾ ਗਇਆ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਯਾ. "ਗੰਗਾ ਗਇਆ ਗੋਦਾਵਰੀ ਸੰਸਾਰ ਕੇ ਕਾਮਾ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) "ਗਇਆ ਪਿੰਡ ਭਰਤਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਇੰਦ, **ਗਇੰਦ੍ਰ** } ਦੇਖੋ, ਗਜੇਂਦ੍ਰ ਅਤੇ ਗਯੰਦ.

ਗਈ. ਵੀਤੀ. ਗੁਜ਼ਰੀ। ੨ ਬਿਗੜੀ. "ਗਈਬਹੋੜੁ ਬੰਦੀਛੋੜੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਗਾਵੇਗਾ. "ਤਬ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਗਈਹੈ ?" (ਗੂਜ ਕਬੀਰ)

ਗਈਆ. ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਨ ਕਰੈਯਾ। ੨ ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ. ਗਾਇਆ. "ਨਾਮ ਕਿਧੌਂ ਤੁਮਰੋ ਸਭ ਹੀ ਜੁਗ ਗਈਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਗਾਂਈਆਂ. ਗਊਆਂ। ੪ ਮਿਟਗਈ. ਚਲੀਗਈ. ਦੂਰਹੋਈ.

ਗਈਬਹੋਰ, **ਗਈਬਹੋੜੁ** } ਵੀਤੀ ਨੂੰ ਮੋੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਬਿਗੜੀ ਬਾਤ ਨੂੰ ਸੁਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗਈ-ਬਹੋਰ ਗਰੀਬਨਿਵਾਜੁ." (ਤੁਲਸੀ) ਦੇਖੋ, ਗਈ ੨.

ਗਈਯਰ. ਗਜਵਰ. ਗਜਰਾਜ. "ਚਾਲ ਚਲੈ ਜਿਮ ਗਈਯਰ ਮਾਤੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਏ. ਵੀਤੇ. ਗੁਜ਼ਰੇ। ੨ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ. ਗਾਏ. "ਗਏ ਜੀਤ ਕਰਖਾ." (ਚੰਡੀ ੨) ਜਿੱਤ ਦੇ ਕਰਖਾ ਛੰਦ ਗਾਏ। ੩ ਗੁੰਮਰਾਹ ਹੋਏ. "ਆਪੁ ਗਏ ਔਰਨ ਹੂ ਖੋਵਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਗਸ਼. ਅ਼ غش ਗ਼ਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਮੂਰਛਾ. ਬੇਹੋਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਮੂਰਛਾ.

ਗਸ਼ਤ. ਫ਼ਾ گشت ਗਸ਼੍ਤ. ਸੰਗਯਾ—ਭ੍ਰਮਣ (ਫਿਰਨ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ گشتن ਕ੍ਰਿ—ਫਿਰਨਾ. ਭ੍ਰਮਣ । ੨ ਹੋਣਾ.

ਗਸ਼ਤਮ. ਫ਼ਾ گشتم ਮੈਂ ਫਿਰਿਆ. "ਸਬ ਰੋਜ ਗਸਤਮ ਦਰ ਹਵਾ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਮੈ ਹੋਇਆ.

ਗਸ਼ਤੀ. ਫ਼ਾ گشتی ਗਸ਼੍ਤੀ. ਵਿ—ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਨੌਕਾ. ਕਿਸ਼ਤੀ. ਬੇੜੀ.

ਗਸ਼ਤੰਦ. ਫ਼ਾ گشتند ਫਿਰੇ। ੨ ਹੋਏ. ਭਏ.

ਗਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਗਸ਼.

ਗਹ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹ ਧਾ. "ਕਰ ਗਹ ਲੇਹੁ ਉਬਾਰੀ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਫ਼ਾ گہ ਸੰਗਯਾ—ਥਾਂ. ਗਾਹ. ਜਗਾ। ੩ ਵਕ਼ਤ. ਵੇਲਾ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਦੀ. ਕਿਸੇ ਵੇਲੇ. "ਗਹ ਕਲੰਦਰ ਮੇਸ਼ਵਦ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਗਹਗਹਾ. ਵਿ—ਗੂੜ੍ਹਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ. "ਜਿਉ ਉਬਲੀ ਮਜੀਠੈ ਰੰਗੁ ਗਹਗਹਾ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਪੱਕਾ. ਪਾਇਦਾਰ.

ਗਹਗਚ. ਵਿ—ਚੂਨੇ ਵਾਂਙ ਹੈ ਪਕੜ ਜਿਸ ਦੀ. ਖਚਿਤ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗਰਿਫ਼ਤ. ਪਕੜ.

ਗਹਗਚਿ. ਪਕੜ (ਗਰਿਫ਼ਤ) ਵਿੱਚ. "ਗਹਗਚਿ ਪਰਿਓ ਕੁਟੰਬ ਕੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਹਗੱਡ. ਵਿ—ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਲਿਵਲੀਨ ਹੋਇਆ.

ਗਹਡਜੜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਰਤ. ਉਹ ਟੋਆ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਦੇ ਫੜਨ ਲਈ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਖੋਦਿਆ ਅਤੇ ਘਾਹ ਨਾਲ ਢਕਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ—ਜਗਤ. "ਗਹਡੜੜਾ ਤ੍ਰਿਣਿ ਛਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਤ੍ਰਿਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਸੁਖ ਹੈ.

ਗਹਡਿਓ, ਗਹਡਿਆ ਫਸਿਆ. ਗਰਿਫਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ. "ਗਹਡਿਓ ਮੂੜ ਨਰ ਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਗਡਿਆ. ਧਸਿਆ.

ਗਹਣ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਣ. ਸੰਗਯਾ—ਫੜਨਾ। ੨ ਰੂਪ ਗੰਧ ਆਦਿ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰ. ਗਹਨ. ਵਿ—ਕਠਿਨ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ. "ਤਿਨ ਕੀ ਗਹਣਗਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) "ਅਪਣੀ ਗਹਣਗਤਿ ਆਪੇ ਜਾਣੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੪ ਸੰਗਯਾ—ਥਾਹ. ਗਹਿਰਾਈ. "ਹਉ ਨਹ ਜਾਣੀ ਹਰਿ ਗਹਣੇ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੫ ਦੇਖੋ, ਗਹਣੁ.

ਗਹਣਗਤਿ. ਸੰਗਯਾ—ਗੰਭੀਰਗਤਿ. ਅਥਾਹਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਹਣ.

ਗਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨਾ. ਫੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਭੂਸ਼ਣ. ਜ਼ੇਵਰ. "ਤੂ ਮੇਰਾ ਗਹਣਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਨਾਮੁ ਸਚੇ ਕਾ ਗਹਣਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਦੁਆਦਸ ਭੂਸ਼ਣ ਅਤੇ ਭੂਸ਼ਣ। ੩ ਧਰੋਹਰ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਧਰੋਹਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਕਰਜ ਦੇ ਬਦਲੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਰੇਹਨ. "ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਸੈ ਨ ਦੇਹੀ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ! ਕਿਆ ਕੋ ਕਢੈ ਗਹਣਾ?" (ਧਨਾ ਮ: ੧) ਜੇ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਾ ਬਖ਼ਸ਼ੇਂ, ਤਦ ਕੀ ਕੋਈ ਜੀਵ ਤੇਰੇ ਪਾਸ ਕੁਝ ਗਿਰੋ ਰੱਖਕੇ ਲੈ ਸਕਦਾ ਹੈ?

ਗਹਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਮੁਸ਼ੱਕ਼ਤ. ਮਿਹਨਤ। ੨ ਮਸ਼ਕੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧੰਨਵਾਦੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਗਹਨ. ਸੰ. ਵਿ—ਗੰਭੀਰ. ਅਥਾਹ। ੨ ਕਠਿਨ. ਔਖਾ। ੩ ਦੁਰਗਮ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਪਹੁਚਣਾ ਔਖਾ ਹੈ। ੪ ਸੰਘਣਾ। ੫ ਸੰਗਯਾ—ਥਾਹ. ਗਹਰਾਈ। ੬ ਜਲ। ੭ ਦੁੱਖ. ਕਲੇਸ਼. "ਮਿਥਿਆ ਗਹਨ ਗਹੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੮ ਦੇਖੋ, ਗਹਣ ੧. "ਕੰਠ ਗਹਨ ਤਬ ਕਰਨ ਪੁਕਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਗਹਨਈਆ. ਵਿ—ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੈਯਾ। ੨ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗਯ। ੩ ਗਹਿਨਿਆਂ (ਭੂਸ਼ਣਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ.

ਗਹਿਨੋਂ ਮੇ ਸੇ. ਦੇਖੋ, ਗਹਨ ਗਹਨਈਆ.

ਗਹਨ ਗਹਨਈਆ. ਗਹਿਣਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਉੱਤਮ ਗਹਿਣਾ. ਭੂਸ਼ਣੋਂ ਮੇ ਸੇ ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ ਭੂਸ਼ਣ. ਦੇਖੋ, ਮੋਤੀਚੂਰ.

ਗਹਨਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਹਣਗਤਿ ਅਤੇ ਗਹਨ.

ਗਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਹਣਾ ੩. "ਰਵਿ ਸਸਿ ਗਹਨੈ ਦੇਉ ਗੇ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਸੂਰਜ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਗਿਰੋ ਰਖਦਾ ਹਾਂ.

ਗਹਬਰ, ਗਹਬਰਾ ਸੰ. गह्वर—ਗਹ੍ਵਰ. ਸੰਗਯਾ—ਅਤਿ ਸੰਘਣਾ ਬਣ(ਵਨ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਲਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ. "ਗਹਬਰ ਬਨ ਘੋਰ, ਗਹਬਰ ਬਨ ਘੋਰ ਹੇ !" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਔਖਾ ਥਾਂ. ਜਿਸ ਜਗਾ ਪਹੁਚਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ੩ ਗੁਫ਼ਾ ਕੰਦਰਾ। ੪ ਦੰਭ. ਪਾਖੰਡ। ੫ ਗੰਭੀਰ ਅਰਥ। ੬ ਜਲ। ੭ ਵਿ—ਗੁਪ੍ਤ। ੮ ਗੂੜ੍ਹਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ. "ਲਾਲ ਗੁਲਾਲ ਗਹਬਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਗਹਰ. ਸੰਗਯਾ—ਧੁੰਦਲਾਪਨ। ੨ ਗ਼ੁਬਾਰ. ਆਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਛਾਈਹੋਈ ਗਰਦ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ੧. "ਮਹਾਂ ਗਹਰ ਬਨ ਤਹਿਂ ਇਕ ਲਹਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੬) ਗਹ੍ਵਰ ਜੰਗਲ ਦੇਖਿਆ.

ਗਹਰਗਹੁ. ਦੇਖੋ, ਗਹਰਿਗਹੁ

ਗਹਰਗੰਭੀਰ, ਗਹਰਗੰਭੀਰਾ ਵਿ—ਦੁਰਗਮ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ. ਗਹ੍ਵਰ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ. ਜਿਸ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਠਿਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ.

ਗਹਰਗੰਭੀਰਾ ਗਉਹਰ. ਦੁਰਗਮ ਅਤੇ ਅਥਾਹ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਮੋਤੀ। ੨ ਭਾਵ—ਬ੍ਰਹਮਵੀਚਾਰਰੂਪ ਅਗਾਧ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਰਤਨ. "ਤਿਸੁ ਸੇਵਕ ਕੈ ਨਾਨਕ ਕੁਰਬਾਣੀ ਜੋ ਗਹਰਗੰਭੀਰਾ ਗਉਹਰ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਗਹਰਵਾਰ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਗਹਰਵਾਰ ਚੌਹਾਨ ਗਹਲੋਤ ਦੌਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

ਗਹਰਾ. ਸੰ. ਗਹ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ। ੨ ਗੰਭੀਰ. ਡੂੰਘਾ.

ਗਹਰਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਗਹ੍ਵਰਤਾ. ਗੰਭੀਰਤਾ. ਡੂੰਘਿਆਈ.

ਗਹਰਿਗਹੁ. ਗੰਭੀਰ ਦਾ ਵਿਚਾਰ. ਭਾਵ—ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਗਯਾਨ. "ਗਹਰਿਗਹੁ ਹਦਰਥਿ ਦੀਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਹ਼ਜ਼ਰਤ (ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ) ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਗਯਾਨ ਦਿੱਤਾ.

ਗਹਰੀ. ਵਿ—ਡੂੰਘੀ. "ਗਹਰੀ ਕਰਕੈ ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗਾੜ੍ਹੀ. "ਗਹਰੀ ਬਿਭੂਤ ਲਾਇ ਬੈਠਾ ਤਾੜੀ. (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਗਹਲ. ਭਦੌੜ ਤੋਂ ਦਸ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਭਦੌੜ ਵਿੱਚ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬਰਨਾਲੇ ਤੋਂ ੧੪ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮੇਹਰਾਜ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ੨੫ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ। ੨ ਡਿੰਗ. ਨਸ਼ਾ. ਮਾਦਕ. ਅਮਲ.

ਗਹਲੜਾ, ਗਹਲੜੋ, ਗਹਲਾ ਵਿ—ਗਹਲ (ਨਸ਼ੇ) ਵਿੱਚ ਚੂਰ. ਮਖ਼ਮੂਰ. ਨਸ਼ੇ ਨਾਲ ਪਾਗਲ ਹੋਇਆ। ੨ ਦੀਵਾਨਾ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਗਹਿਲੋ—ਗਹੇਲੋ. ਲਾਪਰਵਾ. ਗ਼ਾਫ਼ਿਲ। ੪ ਮੂਰਖ.

ਗਹਲੋਟ, ਗਹਲੋਤ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਵੰਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਮੇਵਾੜ ਦੀ ਸ਼ਿਸ਼ੋਦੀਆ (ਸ਼ਿਸ਼ੋਦਯਾ) ਕੁਲ ਹੈ.

ਗਹਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ.

ਗਹਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ। ੨ ਫੜਿਆ। ੩ ਫ਼ਾ. گاہ ਗਾਹ. ਸੰਗਯਾ—ਜਗਾ. ਥਾਂ। ੪ ਖਲਹਾਨ (ਪਿੜ) ਗਾਹੁਣ ਲਈ ਕੰਡੇਦਾਰ ਮੋੜ੍ਹਾ, ਜੋ ਪੈਲੀ ਨੂੰ ਤੋੜਕੇ ਬਾਰੀਕ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਗਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੈਲੀ ਦੇ ਗਾਹਣ ਦਾ ਕਰਮ ਕਰਵਾਉਣਾ। ੨ ਫੜਾਉਣਾ. ਪਕੜਾਨਾ.

ਗਹਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਹੁਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਾਹੁਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੩ ਗਰਿਫ਼ਤ. ਪਕੜ.

ਗਹਾਵਾ. ਵਿ—ਗਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਗਾਹ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕੀਤਾ. ਪਕੜਿਆ। ੩ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. "ਲਖ ਇਨ ਸਾਚ ਕਰੇ ਜੁ ਗਹਾਵਾ। ਅੰਤਕਾਲ ਤਿਹ ਹੁਇ ਪਛਤਾਵਾ." (ਨਾਪ੍ਰੂ)

ਗਹਿ. ਸੰਗਯਾ—ਗਰਿਫ਼ਤ. ਪਕੜ. ਗ੍ਰਹਣ. "ਗਹਿ ਭੁਜਾ ਲੇਵਹੁ ਨਾਮ ਦੇਵਹੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਲਾਗ. ਲਗਾਉ. "ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਚਿਤੁ ਗਹਿ ਰਹੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) "ਪਿਰ ਸੇਤੀ ਅਨਦਿਨੁ ਗਹਿ ਰਹੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਹਿਕੇ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਕੇ. ਫੜਕੇ. "ਗਹਿ ਕੰਠ ਲਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਗਹਿਓ, ਗਹਿਆ } ਪਕੜਿਆ. ਫੜਿਆ। ੨ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. "ਮਨ ਰੇ, ਗਹਿਓ ਨ ਗੁਰਉਪਦੇਸੁ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗਿਰੋ ਰੱਖਿਆ ਪਦਾਰਥ. ਰੇਹਨ ਰੱਖੀ ਵਸਤੁ.

ਗਹਿਣਾ, ਗਹਿਨਾ } ਦੇਖੋ, ਗਹਣਾ.

ਗਹਿਬਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ.

ਗਹਿਮ. ਸੰਗਯਾ—ਗਹਨ। ੨ ਸੰਘੱਟ. ਸਮੁਦਾਯ. ਭੀੜ.

ਗਹਿਮਾਗਹਿਮ. ਬਹੁਤ ਭੀੜ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿਮ ੨। ੨ ਵਡੀ ਰੌਨਕ.

ਗਹਿਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ. "ਸੀਤਲ ਛਾਇਆ ਗਹਿਰ ਫਲ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਹਿਰਗਭੀਰ, ਗਹਿਰਗਭੀਰੁ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ } ਦੇਖੋ, ਗਹਰਗੰਭੀਰ. "ਵਡੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਗਹਿਰਗੰਭੀਰਾ ਗੁਣੀਗਹੀਰਾ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨੇ ਦੇ ਪਿੰਡ

ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੀਏ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੁ } 'ਠਾਣਾ' ਵਿੱਚ ਚੇਤ ਬਦੀ ੯ ਸੰਮਤ ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਸੁੱਖੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਾਨ੍ਹਚੰਦ ਤਖਾਣ ਦੇ ਘਰ ਬਿਸਨਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਮਤਾਬਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਕੇ ਬਿਸਨਦਾਸ ਕਹਾਇਆ. ਇਹ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਵਡੇ ਅਖਾੜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿਚਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਸੰਮਤ ੧੯੪੪ ਵਿੱਚ ਰੋਪੜ ਡੇਰਾ ਜਮਾਕੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਨਾ ਅਰੰਭਿਆ. ਬਿਸਨਦਾਸ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਨਾਉਂ "ਗਹਿਰ-ਗੰਭੀਰ" ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਤਾਈਦ ਵਿੱਚ ਉਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਤੁਕਾਂ ਪੜ੍ਹਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ- "ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਅਥਾਹ ਸੁਆਮੀ ਅਤੁਲੁ ਨ ਜਾਈ ਕਿਆ ਮਿਨਾ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਅਥਾਹੁ ਹਾਥ ਨ ਲਭਈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੁ ਅਥਾਹੁ ਤੂ ਗੁਣ ਗਿਆਨ ਅਮੋਲੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਸਾਗਰ ਰਤਨਾਗਰ ਅਵਰ ਨਹੀ ਅਨਪੂਜਾ."(ਸਾਰ ਅ:ਮ:੧) "ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਬੇਅੰਤ ਗੋਵਿੰਦੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਬਿਸਨਦਾਸ ਦੇ ਚੇਲੇ 'ਗਹਿਰਗੰਭੀਰੀਏ' ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਰੋਪੜ (ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਗਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਹਰੀ। ੨ ਗਹਿ (ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ) ਰੀ (ਅਰੀ!) ਦੇਖੋ, ਪੈਓਹਰੀ.

ਗਹਿਰੀਗੰਭੀਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪੈਓਹਰੀ.

ਗਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਗਹਲ.

ਗਹਿਲੜੋ, ਗਹਿਲਾ } ਦੇਖੋ, ਗਹਲਾ. "ਗਰਬ ਗਹਿਲੜੋ ਮੂੜੜੋ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਗਹਿਲਾ ਰੂਹੁ ਨ ਜਾਣਈ ਸਿਰੁ ਭੀ ਮਿਟੀ ਖਾਇ."(ਸ. ਫਰੀਦ) "ਕਿਆ ਸੋਵਹਿ ਨਾਮ ਵਿਸਾਰਿ ਗਾਫਲ ਗਹਿਲਿਆ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗਹਿਲੀ. ਵਿ—ਦੀਵਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਹਲ ਅਤੇ ਗਹਲਾ। ੨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. "ਕਰਮਿ ਮਿਲੈ ਗੁਣਗਹਿਲੀ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਗਹਿਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ. "ਉਰ ਆਮੋਦ ਸੰਗ ਭੇ ਗਹਿਵਰ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗਹੀ. ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੀ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤੀ. "ਗਹੀ ਓਟ ਸਾਧਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਗ੍ਰਹਣ-ਕਰਤਾ. ਜਿਸ ਨੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਲੰਪਟ. "ਕੋਟਿ ਗਹੀ ਕੇ ਪਾਪ ਨਿਵਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਗਹੀਜੈ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੀਜੈ. "ਛੋਡਿ ਮਾਨ ਹਰਿਚਰਣ ਗਹੀਜੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗਹੀਰ. ਵਿ—ਗੰਭੀਰ. ਅਥਾਹ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ। ੨ ਫ਼ਾ گہگیر ਗਹਗੀਰ. ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਹਿੱਲਣ ਵਾਲਾ. "ਗੱਜੇ ਗਹੀਰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਅੜੀਅਲ ਘੋੜਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਹੀਰੁ.

ਗਹੀਰਉ, ਗਹੀਰਾ ਵਿ—ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਪਕੜਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਗ੍ਰਹ ਕਰਤਾ. "ਮਨਹਿ ਗਹੀਰਉ ਪੇਖਿ ਪ੍ਰਭੁ ਕਉ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਾਲਾ. ਅਥਾਹ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ.

ਗਹੀਰੁ. ਸਿੰਧੀ. ਵਡਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਹੀਰ.

ਗਹੀਲਾ, ਗਹੀਲੀ ਸੰ. गृहयालु—ਗ੍ਰਿਹਯਾਲੁ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ. ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਪਤਿਤਉਧਾਰਨ ਬਿਰਦ ਗਹੀਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਗ੍ਰਾਹਕ. "ਮਹਾਪੁਰਖ ਤੁਮ ਗੁਨੀਗਹੀਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਫੜਨ ਵਾਲੀ. "ਗਰਬਿ ਗਹੀਲੀ." (ਅਕਾਲ) ਅਭਿਮਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪਕੜਨ ਵਾਲੀ.

ਗਹੁ. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਜ਼ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਟੋਆ, ਜੋ ਮੋੜ੍ਹੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਰਿਫ਼ਤ. ਪਕੜ. "ਰਹਿਨ ਨਹੀ ਗਹੁ ਕਿਤਨੋ!" (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਜਰ ੫। ੩ ਸੰ. ਆਗ੍ਰਹ. ਹਠ. ਜ਼ਿਦ. "ਦੂਰਿ ਕਰਹੁ ਆਪਨ ਗਹੁ ਰੇ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) ੪ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰ. "ਗਹੁ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਸਰਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਗਹੁਰ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਰੀ. ਚਿਰ. "ਚਲਹੁ, ਨਹਿ ਗਹੁਰ ਕਰੀਜੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਗਉਹਰ.

ਗਹੇ. ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੇ. ਪਕੜੇ. ਗ੍ਰਸੇ. ਦੇਖੋ, ਗਹਨ.

ਗਹੇਹੀ. ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤੀ ਹੈ. "ਮੈ ਸਤਿਗੁਰ ਓਟ ਗਹੇਹੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਗਹੇਰਾ. ਵਿ—ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਾਲਾ. ਗਹ੍ਵਰ. "ਸਾਹਿਬ ਗੁਣੀਗਹੇਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਘਣਾ ਬਣ. "ਮਨ ਰੇ, ਸੰਸਾਰ ਅੰਧਗਹੇਰਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ. ਫੜਨ ਵਾਲਾ.

ਗਹੇਲੜੇ, ਗਹੇਲਾ, ਗਹੇਲੀ, ਗਹੇਲੋ ਦੇਖੋ, ਗਹਲਾ. "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਕਾਮ-ਗਹੇਲੀਏ!" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਗਰਬ-ਗਹੇਲੀ ਮਹਿਲੁ ਨ ਪਾਵੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਗਹੈ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਾਹੈ। ੩ ਅਵਗਾਹੈ. ਸਨਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਭਰਮੇ ਭੂਲਾ ਸਭਿ ਤੀਰਥ ਗਹੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਗਹੈਯਾ. ਵਿ—ਗ੍ਰਹਣ ਕਰੈਯਾ. ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਕੜਨ (ਫੜਨ) ਵਾਲਾ.

ਗਹੰ. ਸੰ. गर्ह्. ਧਾ—ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ. ਦੋਸ਼ ਲਾਉਣਾ.

ਗਹੰਣ. ਸੰ. गर्हण. ਸੰਗਯਾ—ਨਿੰਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਨੀ. ਨਿੰਦਣਾ.

ਗਹੰਤ. ਸੰ. गर्हित. ਵਿ—ਨਿੰਦਿਤ.

ਗਹ੍ਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ.

ਗਕਤ. ਦੇਖੋ, ਗਿੱਧ.

ਗੱਕਰ, ਗੱਕਰੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਪਰਗਨੇ ਕੱਕਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ "ਕੇਕਯ" ਇਸੇ ਦੀ ਸੰਗਯਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੱਖਰੀ.

ਗੱਖਰ, ਗੱਖਰੀ, ਗੱਖੜ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜੇਹਲਮ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਭੱਖਰੀ ਕੰਧਾਰੀ ਗੋਰ ਗੱਖਰੀ." (ਅਕਾਲ)

ਗਗਣ, ਗਗਣੁ ਗ (ਗੰਧਰਵਾਂ) ਦਾ ਗਣ (ਸਮੁਦਾਯ). ੨ ਆਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਗਗਨ। ੩ ਗ੍ਰਹਗਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਗਗਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗਮਨ ਕਰੀਏ, ਆਕਾਸ਼. "ਗਗਨਮੈ ਥਾਲੁ ਰਵਿ ਚੰਦੁ ਦੀਪਕ ਬਨੇ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਬਿੰਦੀ. ਸਿਫਰ। ੩ ਸੁੰਨਾ ਥਾਂ. ਪੁਲਾੜ। ੪ ਅਬਰਕ. ਅਭ੍ਰਕ। ੫ ਸੁਰਗ। ੬ ਪਵਨ. ਵਾਯੁ. ਹਵਾ. "ਊਪਰਿ ਕੂਪ ਗਗਨ ਪਨਿਹਾਰੀ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਕੂਪ, ਪਵਨ (ਪ੍ਰਾਣਾਯਾਮ ਦੀ ਸਾਧਨਾ) ਪਨਿਹਾਰੀ। ੭ ਭਾਵ—ਸਰਵਵ੍ਯਾਪੀ ਕਰਤਾਰ. "ਗਗਨ ਗੰਭੀਰੁ ਗਗਨੰਤਰਿ ਵਾਸੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੮ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. "ਗਗਨਿ ਨਿਵਾਸਿ ਸਮਾਧਿ ਲਗਾਵੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੯ ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ ਦਾ ਰੂਪ ੧। ੧੦ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਕਾਸ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਗਗਨ ਅਕਾਸ. ਗਗਨ (ਆਸਮਾਨ) ਅਤੇ ਆਕਾਸ਼ (ਚਮਕੀਲੇ ਗ੍ਰਹ). ਦੇਖੋ, ਆਕਾਸ ਅਤੇ ਕਾਸ. "ਜਿਨਿ ਧਰ ਧਾਰੀ ਗਗਨ ਅਕਾਸ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਗ੍ਰਹਗਣ ਅਤੇ ਆਕਾਸ.

ਗਗਨਕੁਸੁਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਫੁੱਲ. ਭਾਵ—ਅਣਹੋਣੀ ਬਾਤ. ਅਸੰਭਵ ਗੱਲ। ੨ ਅਲੰਕਾਰਰੂਪ ਕਰਕੇ ਆਕਾਸ਼ ਦੇ ਫੁੱਲ ਸੂਰਜ ਚੰਦ ਤਾਰੇ.

ਗਗਨਗੰਭੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਆਕਾਸ਼ ਵਾਕਰ ਵਿਆਪਕ ਅਤੇ ਗੰਭੀਰ ਹੈ.

ਗਗਨਚਰ, ਗਗਨਚਾਰੀ ਵਿ—ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੰਛੀ। ੩ ਸੂਰਜ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੫ ਨਛਤ੍ਰ। ੬ ਤੀਰ। ੭ ਬੱਦਲ। ੮ ਪਵਨ। ੯ ਦੇਵਤਾ.

ਗਗਨਨਗਰ, ਗਗਨਨਗਰਿ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. "ਗਗਨਨਗਰਿ ਇਕ ਬੂੰਦ ਨ ਬਰਖੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗਗਨਪੁਰ, ਗਗਨਪੁਰਿ, ਗਗਨਪੁਰੁ ਦੇਖੋ, ਗਗਨਨਗਰ. "ਰਹੈ ਗਗਨਪੁਰਿ ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸਮੈਸਰਿ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਆਕਾਸ਼ਵਤ ਪੂਰਣ, ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਗਰਬੁ ਨਿਵਾਰਿ ਗਗਨਪੁਰੁ ਪਾਏ." (ਗਉ ਮ: ੧) ੩ ਰਾਜਮੰਦਿਰ. ਕਈ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

ਗਗਨਮੰਡਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ। ੨ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. "ਗਗਨਮੰਡਲ ਮਹਿ ਰੋਪੈ ਥੰਮੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਗਗਨਾਂਗਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਗਨ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੀ ਅੰਗਨਾ (ਇਸਤ੍ਰੀ) ਅਪਸਰਾ. ਹੂਰ. ਪਰੀ.

ਗਗਨਾਂਬੁ. ਸੰ. ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਅੰਬੁ (ਜਲ). ਮੀਂਹ ਦਾ ਪਾਣੀ. Rain-water. ਸੁਸ਼੍ਰੁਤ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗਗਨਿ. ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ. "ਤੂ ਜਲਿ ਥਲਿ ਗਗਨਿ ਪਯਾਲਿ ਪੂਰਿ ਰਹਿਆ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਗਗਨ ੮.

ਗਗਨੁ. ਦੇਖੋ, ਗਗਨ. "ਗਗਨੁ ਰਹਾਇਆ ਹੁਕਮੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਗਗਨੰਤਰਿ, ਗਗਨੰਦਰਿ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ। ੨ ਆਕਾਸ਼ ਸਮਾਨ ਪੂਰਣ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ. "ਗਗਨੰਤਰਿ ਵਾਸ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਗਗਨੰਤਰਿ ਵਾਸਿਆ ਗੁਣ ਪਰਗਾਸਿਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਾਚਾ ਵਾਸਾ ਪੁਰਿ ਗਗਨੰਦਰਿ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਗਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਗੜਾ। ੨ ਕਲਸਾ. ਘੜਾ.

ਗਗਰੀ, ਗਗਰੀਆ ਦੇਖੋ, ਗਾਗਰ. "ਕਾਚ ਗਗਰੀਆ ਅੰਭ ਮਝਰੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਕੱਚੀ ਗਾਗਰ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੇਹ ਹੈ.

ਗਗੜਾ, ਗਗੜੀ ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਜੋਕ, ਤੂੰਬੀ ਅਤੇ ਸਿੰਗੀ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਲਹੂ ਕਢਦੀ ਹੈ. "ਜ੍ਯੋਂ ਗਗੜੀ ਤੁਮਰੀ ਤਨ ਲਾਯਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਗਾ, ਗੱਗਾ ਗ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਗੱਗਾ ਅੱਖਰ. "ਗਗਾ ਗੋਬਿਦਗੁਣ ਰਵਹੁ." (ਬਾਵਨ)

ਗੱਗੋਬੂਹਾ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦੇਹੋਏ ਇੱਥੇ ਪਿੱਪਲ ਹੇਠ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬੀਰਸਿੰਘ ਜੀ (ਖੁਦਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਟੜੇ) ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਲੰਗਰ ਜਾਰੀ ਹੈ. ਪੰਜ ਜੇਠ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰਸਿੰਘ.

ਗਚ ਅਥਵਾ **ਗਚੁ.** ਫ਼ਾ گچ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੂਨਾ. ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਦਾ ਮਸਾਲਾ। ੨ ਪੱਕੀ ਚਿਣਾਈ ਦੀਆਂ ਕੰਧਾਂ ਅਤੇ ਡਾਟਦਾਰ ਛੱਤਾਂ ਨੂੰ ਅੰਦਰੋਂ ਸੁੰਦਰ ਅਤੇ ਬਾਹਰੋਂ ਮਜ਼ਬੂਤ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਲੇਪ (ਪਲਸਤਰ—plaster) ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਗਚ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮਿਆਂ ਤੋਂ ਵਰਤੀਂਦਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੋ ਵਸਤਾਂ ਜਿਸ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ,ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਚਲਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੀਵਾਰਾਂ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸ਼ੋਭਾ ਲਈ ਜੋ ਗਚ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬਰੀਕ ਰੇਤਾ, ਸੰਗਮਰਮਰ ਦਾ ਚੂਰਨ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਤਰਾਂ ਦਾ ਚੂਨਾ (Gypsum) ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਬਾਹਰ ਵਰਤਣ ਲਈ ਗਚ ਇਤਨਾ ਸ਼ੁੱਧ ਅਰ ਸੂਖਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਪਰ ਇਹ ਭੀ ਐਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਗਰ ਲੇਪ ਨੂੰ ਸੁਕਾਕੇ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਘੋਟਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਆਭਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ. ਅੱਜ ਕਲ ਇਸ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਸੀਮੈਂਟ ਵਗੈਰਾ ਦਾ ਭੀ ਇਸਤਾਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਰੇਤ ਅਤੇ ਬਰੀਕ ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਮਿਸ਼੍ਰਿਤ ਪਲਾਸਟਰ ਆਵ ਪੈਰਿਸ (Plaster of Paris) ਦੇ ਤੀਜੇ ਪੋਚ ਨੂੰ ਭੀ ਗਚ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਗਚ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਿਸਮ ਭੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੀ ਕਦਰ ਵਾਲ ਭੀ ਰਲਾਏ-ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਗਚ ਅਤਿ ਕਰੜਾ, ਪਧਰਾ ਤੇ ਕੂਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਘਰ ਗਚ ਕੀਤੇ ਬਾਗੇ ਬਾਗ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) "ਕਾਚੀ ਢਹਗਿ ਦਿਵਾਲ ਕਾਹੇ ਗਚੁ ਲਾਵਹੁ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੱਚ.

ਗਚਕਾਰੀ, ਗਚਗੀਰੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੜਤੀ. ਜੜਾਉ. "ਅਜਰਨ ਬਿਖੈ ਮਣਿਨ ਗਚਕਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਚੂਨੇ ਦੀ ਚਿਣਾਈ. ਚੂਨੇ ਦੀ ਪਕੜ ਵਾਲੀ ਇਮਾਰਤ. "ਗੜ ਮੰਦਰ ਗਚਗੀਰੀਆਂ ਕਿਛੁ ਸਾਥਿ ਨ ਜਾਈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਗਚਨ. ਕ੍ਰਿ—ਚੂਨੇ ਨਾਲ ਜੜਨਾ। ੨ ਜੋੜਨਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ. "ਬਚਨ ਚੀਨ ਤਾਮੈ ਗਚੋਂ." (ਚੰਡੀ ੧) "ਪ੍ਰਭੂ ਕਰਤਾਰ ਇਹੀ ਮੈ ਗਚੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਚੁ. ਦੇਖੋ, ਗਚ.

ਗੱਚ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੨ ਦਿਲ ਦੀ ਹਵਾੜ। ੩ ਵਿ—ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. ਮਖ਼ਮੂਰ.

ਗਛ. ਦੇਖੋ, ਗੱਛ.

ਗਛਣਾ, ਗਛਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਜਾਣਾ. ਗਮਨ. "ਗਛੇਣ ਨੈਣ ਭਾਰੇਣ." (ਗਾਥਾ) ਦੇਖੋ, ਗੱਛ ਅਤੇ ਨੈਣਭਾਰ.

ਗੱਛ. ਸੰ. गच्छ्. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗਮ (गम्) ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਜਾਣਾ ਹੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵ੍ਰਿਕ (ਬਿਰਛ). ਦਰਖ਼ਤ। ੩ ਜੈਨੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਗਰੋਹ (ਝੁੰਡ). ੪ ਬੁਛਾੜ. ਵਾਛੜ. "ਪਰੀ ਗੱਛ ਤੀਰੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਗਜ. ਸੰ. गज्. ਧਾ—ਮਦ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਾਥੀ, ਜੋ ਮਦ ਨਾਲ ਗਰਜਦਾ ਹੈ. "ਕੋਪ ਭਰਯੋ ਗਜ ਮੱਤ ਮਹਾਂ ਭਰ ਸੁੰਡ ਲਏ ਭਟ ਸੁੰਦਰ ਸੋਊ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ, ਜੋ ਦੇਵਲ ਰਿਖੀ

ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਬਣਗਿਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਵਰੁਣ ਦੇ ਤਲਾਉ ਵਿੱਚ ਤੇਂਦੂਏ ਨੇ ਗ੍ਰਸਲੀਤਾ. ਜਦ ਨਿਰਬਲ ਹੋਕੇ ਡੁੱਬਣ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਕਰਤਾਰ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਗਜ ਦੇ ਬੰਧਨ ਕੱਟੇਗਏ. ਦੇਖੋ, ਭਾਗਵਤ ਸਕੰਧ ੮, ਅ: ੨. "ਗਜ ਕੋ ਤ੍ਰਾਸ ਮਿਟਿਓ ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ." (ਗਉ ਮ: ੯) ਦੇਖੋ, ਗਜੇਂਦ੍ਰ।
੪ ਗਣੇਸ਼. "ਕਹੁ ਗੁਰ ਗਜ ਸਿਵ ਸਭਕੋ ਜਾਨੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਹਾਥੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਮਹਿਖਾਸੁਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਗਜਾਸੁਰ. ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਜਨਮ ਵਿੱਚ ਮਹੇਸ਼ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਨਾਰਦ ਦੇ ਸ੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਇਸ ਨੂੰ ਹਾਥੀ ਦਾ ਜਨਮ ਮਿਲਿਆ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਗਜ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਖੱਲ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰੀ.* ਦੇਖੋ, ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ, ਗਣੇਸ਼ਖੰਡ, ਅ: ੧੦।
੬ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ। ੭ ਅਠਤਾਲੀ ਉਂਗਲ ਦੀ ਇੱਕ ਮਿਣਤੀ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਾ گز ਗਜ਼. "ਮਨੁ ਮੇਰੋ ਗਜੁ ਜਿਹਵਾ ਮੇਰੀ ਕਾਤੀ."(ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਗਜ਼ ਦਾ ਮਾਪ ਬਹੁਤ ਬਦਲਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਕਈ ਭੇਦ ਹਨ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਗਜ਼ ੧੬ ਗਿਰੇ ਅਥਵਾ ੩੬ ਇੰਚ ਦਾ ਹੈ. ਗਜ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੋ ਹੱਥ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੮ ਸਰੰਦਾ ਸਾਰੰਗੀ ਆਦਿ ਬਜਾਉਣ ਲਈ ਵਾਲਾਂ ਦਾ ਕਮਾਨਚਾ ਅਤੇ ਬੰਦੂਕ ਕਸਣ ਜਾਂ ਸਾਫ ਕਰਣ ਦਾ ਸਰੀਆ."ਛਣਕੰਤ ਲਗਤ ਗਜ ਫੇਰ ਫੇਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੯ ਦੇਖੋ, ਗਜਣਾ। ੧੦ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇੱਕ ਥਾਂ "ਗਜ" ਸ਼ਬਦ ਹੈ. "ਹਮੈ ਨ ਗਜਸੈਨਾ ਮੇ ਦੀਜ਼ੈ। ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਰਾਖ ਕਰਿ ਲੀਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯੫) ਸਾਨੂੰ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਨਾ ਕਰੋ.

ਗਜ ਇਕੀਸ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਗਜਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਗਜ ੩ ਅਤੇ ਗਜੇਂਦ੍ਰ. "ਗਜਇੰਦ੍ਰ ਧਿਆਇਓ ਹਰਿ ਕੀਓ ਮੋਖ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫)

ਗਜਸਿੰਘ. ਭੀਮਸੈਨ ਕਹਲੂਰੀਏ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ ਅਤੇ ਸੈਨਾਨੀ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੨.

ਗਜਹਸਤੀ. ਵਿ–ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉਠਾਇਆ ਹੈ ਹਸ੍ਤ ਜਿਸ ਨੇ, ਅਜਿਹਾ ਹਾਥੀ. ਸੁੰਡ ਉਠਾਏਹੋਏ ਹਾਥੀ. "ਗਜਹਸਤੀ ਕੇ ਪ੍ਰਾਨ ਉਧਾਰੀਅਲੇ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਪੁਰਾਣਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗਜ ਨੇ ਸੁੰਡ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਲੈਕੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ਅਰਪਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਜ ੩। ੨ ਮਦਮੱਤ ਹਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਗਜ. "ਗਜਹਸਤੀ ਦੀਨੋ ਚਮਕਾਰਿ." (ਭੈਰ ਅ: ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਜਕ. ਫ਼ਾ گزک ਗਜ਼ਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨੁਕਲ. ਚਾਟ ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਿਆਈ.

ਗਜਗਤਿ / **ਗਜਗਮਨ** } ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਥੀ ਦੀ ਚਾਲ। ੨ ਹਾਥੀ ਜੇਹੀ ਚਾਲ. ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਚਾਲ ਗਜ ਜੇਹੀ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਜਗਾਮਿਨੀ.

ਗਜਗਾਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਹਾਥੀ ਦਾ ਗਹਿਣਾ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਭੂਖਣ. "ਤੁਰਗ ਨਚਾਵਤ ਯੁਤ ਗਜਗਾਹਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਯੋਧਾ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਭੂਖਣ, ਜੋ ਜਿਗਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗਜੰਗਾਹ ਬੰਧੇ, ਪੁਨਾ ਭਾਗ ਜਾਨੋ!" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਗਜਗਾਹ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਫੇਰ ਨੱਠਣਾ! ੩ ਹਾਥੀ ਦਾ ਝੁੱਲ। ੪ ਹਾਥੀ ਦਾ ਹੌਦਾ.

ਗਜਗਾਮਿਨੀ / **ਗਜਗੈਣੀ** / **ਗਜਗੌਨੀ** } ਵਿ–ਹਾਥੀ ਜੇਹੀ ਚਾਲ ਵਾਲੀ. ਹਸ੍ਤੀ ਸਮਾਨ ਹੈ ਗਮਨ ਜਿਸ ਦਾ. "ਮ੍ਰਿਗਪਤਿ ਕਟਿ ਛਾਜਤ ਗਜਗੈਣੀ." (ਰਾਮਾਵ) "ਗੌਰ ਰੰਗ ਕੰਚਨ ਗਜਗੌਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗਜਣਾ. ਸੰ. ਗਰ੍ਜਨ–ਗਜੰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੱਜਣਾ. ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨੀ.

ਗਜਦਸ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਗਜਧਰ. ਰਾਜਾ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਉ... ੩ ਡਿੰਗ... ਜੰਗਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਾਥੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

---

*"ਪਹਿਨੈ ਹਾਥੀ ਸੀਂਹ ਖੱਲ ਡਉਰੂ ਵਾਇ ਕਰੈ ਹੈਰਾਣੈ."(ਭਾਗੁ)

ਦਰਜੀ, ਕਪੜੇ ਸਿਉਣ ਵਾਲਾ, ਜੋ ਮਿਣਨ ਲਈ ਗਜ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੪ ਸਰੰਦਾ ਸਾਰੰਗੀ ਤਾਊਸ ਆਦਿ ਵਾਜੇ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਗਜਨਵ. ਗਉੜੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:-

੧ ਗਜਨਵ ਗਜਦਸ ਗਜਇਕੀਸ ਪੁਰੀਆ ਏਕ ਤਨਾਈ,
੨ ਸਾਠ ਸੂਤ ਨਵਖੰਡ ਬਹਤਰਿ ਪਾਟੁ ਲਗੋ ਅਧਿਕਾਈ,
੩ ਗਈ ਬੁਨਾਵਨ ਮਾਹੋ*। ਘਰ ਛੋਡਿਐ ਜਾਇ ਜੁਲਾਹੋ,
੪ ਗਜੀ ਨ ਮਿਨੀਐ ਤੋਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ ਪਾਚਨੁ ਸੇਰ ਅਢਾਈ,
੫ ਜਉ ਕਰਿ ਪਾਚਨੁ ਬੇਗਿ ਨ ਪਾਵੈ ਝਗਰੁ ਕਰੈ ਘਰਹਾਈ,
੬ ਦਿਨ ਕੀ ਬੈਠ ਖਸਮ ਕੀ ਬਰਕਸ ਇਹ ਬੇਲਾ ਕਤ ਆਈ ?
੭ ਛੂਟੇ ਕੂੰਡੇ ਭੀਗੈ ਪੁਰੀਆ ਚਲਿਓ ਜੁਲਾਹੋ ਰੀਸਾਈ.
੮ ਛੋਛੀ ਨਲੀ ਤੰਤੁ ਨਹੀ ਨਿਕਸੈ ਨਤਰੁ ਰਹੀ ਉਰਝਾਈ,
੯ ਛੋਡਿ ਪਸਾਰੁ ਈਹਾ ਰਹੁ ਬਪੁਰੀ ਕਹੁ ਕਬੀਰ ਸਮਝਾਈ. (੫੪)

ਭਾਵ-

੩ ਜਦ ਜੁਲਾਹਾ (ਲਿੰਗਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਜੀਵ) ਘਰ (ਦੇਹ) ਛੱਡਕੇ ਜਾਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਦ ਮਾਹਰੂ (ਸੰਸਕਾਰਾਤਮਕ ਵ੍ਰਿੱਤਿ) ਤਾਣੀ ਤਣਵਾਉਣ ਲਈ ਪਹੁਚੀ, ਅਰਥਾਤ-ਦੂਜਾ ਸ਼ਰੀਰ ਰਚਣ ਲਈ ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਹੋਈ.

੧ ਨੌ ਗਜ (ਨੌ ਗੋਲਕ) ਦਸ ਗਜ (ਦਸ ਇੰਦ੍ਰਿਯ) ਇੱਕੀ ਗਜ (ਪੰਜ ਤਤ੍ਵ, ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਯ, ਦਸ ਪ੍ਰਾਣ ਅਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ) ਇਹ ਪੂਰੀ ਚਾਲੀ ਗਜ ਦੀ ਤਾਣੀ ਤਣੀ.

* ਸਿੰਧੀ ਵਿੱਚ "ਮਾਹੋ" ਦਾ ਅਰਥ ਤਾਣਾ ਅਤੇ ਸੂਤ ਹੈ, ਜੋ ਇਸ ਥਾਂ ਠੀਕ ਜਾਪਦਾ ਹੈ.

੨ ਸੱਠ (ਨਾੜੀਆਂ) ਨੌ ਟੋਟੇ (ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਨੌ ਪ੍ਰਧਾਨ ਜੋੜ) ਤਾਣੇ ਦਾ ਸੂਤ, ਬਹੱਤਰ (ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਾੜੀਆਂ) ਪੇਟਾ ਲਾਇਆ.

੪ ਕੀ ਇਹ (ਸ਼ਰੀਰਰੂਪ) ਤਾਣੀ ਗਜਾਂ ਨਾਲ ਮਿਣੀ ਅਤੇ ਤੋਲੀਹੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ ? ਇਸ ਦੀ ਢਾਈ ਸੇਰ ਪਾਣ (ਨਿਤਯ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ) ਹੈ.

੫ ਜੇ ਛੇਤੀ ਪਾਣ ਨਾ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਜੁਲਾਹਾ ਘਰ ਢਾਹ ਦੇਣ ਲਈ ਝਗੜਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ-ਦੇਹ ਤ੍ਯਾਗਣ ਵਾਸਤੇ ਲਿੰਗਸ਼ਰੀਰ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

੬ ਹੇ ਮਾਲਕ ਤੋਂ ਉਲਟ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ! ਦਿਨੇ ਕਿਉਂ ਵੇਹਲੀ ਬੈਠੀ ਹੈਂ ? ਇਹ ਵੇਲਾ ਫਿਰ ਕਦੋਂ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ?

੭ ਕੂੰਡਿਆਂ (ਪਦਾਰਥਾਂ) ਵਿੱਚ ਨਲੀਆਂ (ਵਾਸਨਾ) ਭਿੱਜੀਆਂ ਛੱਡਕੇ ਜੁਲਾਹਾ ਖਿਝਕੇ ਚਲਣ ਨੂੰ ਤਿਆਰ ਹੈ.

੮ ਖਾਲੀ ਨਲਕੀ (ਪ੍ਰਾਣਨਾੜੀ) ਵਿੱਚੋਂ ਤੰਤੁ (ਸ੍ਵਾਸ) ਨਹੀਂ ਨਿਕਲਦਾ, ਨਾ ਤਰੁ (ਪ੍ਰਾਣਗ੍ਰੰਥਿ) ਲਪੇਟੀ ਰਹੀ ਹੈ.

੯ ਹੇ ਬੇਚਾਰੀ ਮਾਹੋ ! ਪਸਾਰ ਛੱਡਕੇ ਇੱਛਾ (ਈਹਾ) ਰਹਿਤ ਹੋਜਾ, ਕਬੀਰ ਤੈਨੂੰ ਸਮਝਾਕੇ ਆਖਦਾ ਹੈ.†

ਗ਼ਜ਼ਨਵੀ. ਅ਼ غزنوی ਵਿ-ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗਜਨੀ ੪। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਹ਼ਮੂਦ.

ਗਜਨਾਲ. ਉਹ ਬੰਦੂਕ (ਛੋਟੀ ਤੋਪ), ਜੋ ਹਾਥੀ ਪੁਰ ਰੱਖਕੇ ਚਲਾਈ ਜਾਵੇ। ੨ ਹਾਥੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਖਿੱਚੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰੀ ਤੋਪ.

ਗਜਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸੰ. ਗਜੀ. ਹਥਣੀ। ੨ ਬੱਲਭ-ਪੁਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਗਜ ਰਾਜੇ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਸੀ। ੩ ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਫ਼ਾ غزنی ਗ਼ਜ਼ਨੀ.

† ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਕੂਟ ਦੇ ਢੰਗ ਜੋ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਰਥ ਇਹੋ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਐਸਾ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦੇ. ਸ਼ਾਯਦ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਭਾਵ ਕੁਝ ਹੋਰ ਹੋਵੇ.

ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਮਹਮੂਦ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਹ ਕਾਬੁਲ ਤੋਂ ੯੨ ਮੀਲ ਅਤੇ ਕੰਧਾਰ ਤੋਂ ੨੨੧ ਮੀਲ ਹੈ. ਬੁਲੰਦੀ ੭੨੭੯ ਫੁਟ ਹੈ.

ਗਜਨਜਰਿ. ਗਜਨੀ (ਗਜਸੈਨਾ) ਦੀ ਵੈਰਣ, ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਸ਼ੇਰ, ਜੋ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਡਾਰ ਦਾ ਵੈਰੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗਜਪਤਿ. ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਇੰਦ੍ਰ। ੨ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਹਾਥੀ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ੩ ਸਿਰੋਮਣਿ ਹਾਥੀ.

ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ. ਫੂਲਵੰਸ਼ੀ ਸੁਖਚੈਨ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੭੩੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜਕੌਰਿ ਦਾ ਵਿਆਹ ਮਹਾਂਸਿੰਘ ਸੁਕ੍ਰਚੱਕੀਏ ਨਾਲ ਸਨ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਧੂਮਧਾਮ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਕੁੱਖੋਂ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬੀਬੀ ਰਾਜਕੌਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਫੂਲਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਾਰਥਿਕ ਸਮਝਿਆਗਿਆ. ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਨੇ ਸਨ ੧੭੬੩ ਵਿੱਚ ਮੁਲਕ ਮੱਲਕੇ ਜੀਂਦ ਨਗਰ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਉਂ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਇਆ. ਸਨ ੧੭੮੯ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਫੀਦੋਂ ਹੋਇਆ.

ਗਜਪਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮਹਾਵਤ. ਹਾਥੀਵਾਨ.

ਗਜਪੁਰ. ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਜਾਪੁਰ.

ਗਜਬ. ਅ਼ غضب ਗ਼ਜ਼ਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰੋਧ. ਗੁੱਸਾ। ੨ ਆਫ਼ਤ. ਉਪਦ੍ਰਵ। ੩ ਭਾਵ—ਆਸ਼ਚਰਯ (ਅਚਰਜ).

ਗਜਬਦਨ. ਦੇਖੋ, ਗਜਵਦਨ.

ਗਜਬਾਹਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੰਦ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਵਾਰੀ ਐਰਾਵਤ ਹਾਥੀ ਹੈ.

ਗਜਬੇਲਿ. ਦੇਖੋ, ਨਾਗਬੇਲਿ.

ਗਜਮੁਕਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਾਥੀ ਦੇ ਸਿਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕ-ਲਿਆ ਮੋਤੀ (ਮੁਕ੍ਤਾ). ਕਵਿ ਮੱਲਿਨਾਥ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅੱਠ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੋਂ ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਮੋਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣੇ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਗਜ, ਮੇਘ, ਵਰਾਹ, ਸ਼ੰਖ, ਮੱਛ, ਸਰਪ, ਸਿੱਪੀ ਅਤੇ ਬਾਂਸ। ੨ ਹਾਥੀ ਦੇ ਮੱਥੇ ਤੇ ਉਭਰਿਆ ਗੋਲ ਮਾਸ. ਕੁੰਭ.

ਗਜਮੁਖ. ਗਣੇਸ਼. ਦੇਖੋ, ਗਜਵਦਨ.

ਗਜਮੇਧ. ਹਾਥੀ ਦੀ ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਯਗ੍ਯ (ਜੱਗ).

ਗਜਮੋਤੀ
ਗਜਮੋਤੀਆ } ਦੇਖੋ, ਗਜਮੁਕਤਾ. "ਕਨਿਕ ਮਾਣਿਕ ਗਜਮੋਤੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗਜਰਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਹੈ ਰਥ (ਵਾਹਨ) ਜਿਸ ਦਾ, ਇੰਦ੍ਰ। ੨ ਉਹ ਰਥ ਜੋ ਹਾਥੀਆਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚਿਆ ਜਾਵੇ. ਤਖ਼ਤਰਵਾਂ.

ਗਜਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਾਜਰ ਦਾ ਛੇਜਾ। ੨ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰ ਪਹਿਨੀਦਾ ਹੈ. "ਬੇਸਰ ਗਜਰਾਰੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਗਜਰਾਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਡਾ ਹਾਥੀ। ੨ ਐਰਾਵਤ ਹਸ੍ਤੀ। ੩ ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਐਰਾਵਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ.

ਗਜਰਿ. ਗਜ-ਅਰਿ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਗਜਾਰਿ.

ਗ਼ਜ਼ਲ. ਅ਼ غزل ਚਾਰ, ਅੱਠ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਘੰਟੇ ਪੁਰ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਉਤਨੀ ਸੰਖ੍ਯਾ ਦੀ ਕੀਤੀਹੋਈ ਘੰਟਾਧੁਨਿ. "ਗਜਲ ਬਜਾਈ ਨਹੀ ਅਜਲ ਬਜਾਈ ਹੈ." (ਦਾਸ ਕਵਿ) ੨ ਅ਼ਰਬੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ "ਗ਼ਜ਼ਲ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾ-ਲਾਪ. ਭਾਵ—ਪ੍ਰੇਮਪੂਰਿਤ ਕਾਵ੍ਯ. ਪਰੰਤੂ ਖ਼ਾਸ ਇੱਕ ਛੰਦ ਦੀ ਜਾਤਿ ਲਈ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਅਨੰਤ ਭੇਦ ਹਨ. ਜੈਸੇ ਸਵੈਯਾ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਦਾ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਹੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਬਹੁਤ ਰੂਪ ਹਨ. ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਨੇ "ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ"

ਵਿੱਚ ੧੦ ਅਤੇ ੧੨ ਪਦ ਦੇ ਗ਼ਜ਼ਲ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਕੁਝ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਭੀ ਭੇਦ ਹਨ. ਗ਼ਜ਼ਲ ਦੇ ਜਸਤ* ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਰੂਪ:—

ੳ. ਦਸ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੭ ਅਥਵਾ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਜਸਤ ਪਦ ਦਾ ਤੁਕਾਂਤ ਮਿਲਦਾ, ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਅੱਖਰ ਪੁਰ ਸਮਾਪਤੀ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦੀਨ ਦੁਨਿਯਾ ਦਰ ਕਮੰਦੇ ਆਂ ਪਰੀ ਰੁਖ਼ਸਾਰੇ ਮਾ,
ਹਰ ਦੋ ਆ਼ਲਮ ਕ਼ੀਮਤੇ ਯਕ ਤਾਰ ਮੂਯੇ ਯਾਰੇ ਮਾ.
ਗਾਹੇ ਸੂਫ਼ੀ ਗਾਹੇ ਜ਼ਾਹਦ ਗਹ ਕ਼ਲੰਦਰ ਮੇਸ਼ਵਦ,
ਰੰਗਹਾਯੇ ਮੁਖ਼ਤਲਿਫ਼ ਦਾਰਦ ਬੁਤੇ ਅ਼ੱਯਾਰੇ ਮਾ.
(ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਅ. ਬਾਰਾਂ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੧ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਜਸਤ ਪਦਾਂ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲਦਾ ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਅੱਖਰ ਪੁਰ ਪਦਾਂਤ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਖ਼ੁਸ਼ਸ੍ਤ ਉਮ੍ਰ ਕਿ ਦਰ ਯਾਦ ਬਿਗੁਜ਼ਰਦ, ਵਰਨਹ
ਚਿ ਹਾਸਲਸ੍ਤ ਅਜ਼ੀਂ ਗੁੰਬਦੇ ਕਬੂਦ ਮਰਾ.×××
(ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ੲ. ਦਸ ਚਰਣ, ਟੌਂਕ (ਤਾਕ) ਚਰਣ ਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ੨੪ ਅਤੇ ਜਸਤ ਪਦਾਂ ਦੀਆਂ ੨੭. ਜਸਤ ਪਦਾਂ ਦਾ ਤੁਕਾਂਤ ਮਿਲਦਾ. ਲਘੁ ਅੱਖਰ ਪੁਰ ਪਦ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੋਯਾ ਨਿਗਾਹੇ ਯਾਰ ਕਿ ਮਖ਼ਮੂਰ ਗਸ਼ਤਹਏਮ
ਕੈ ਖ਼੍ਵਾਹਸ਼ੇ ਮਯ ਰੰਗੀਨ ਪੁਰ ਅਸਰਾਰ ਮੇਕੁਨੇਮ.×××
(ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਸ. ਪੰਜਾਬੀ ਕਵੀ ਭੀ ਅਨੇਕ ਵਜ਼ਨ ਦੀ ਗ਼ਜ਼ਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ:—

ਅੱਠ ਚਰਣ, ਟੌਂਕ (ਤਾਕ) ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ੨੭, ਅਤੇ ਜਸਤ ਚਰਣਾਂ ਦੀਆਂ ੨੬. ਜਸਤ ਚਰਣਾਂ ਦੇ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਦਾ ਮੇਲ ਅਤੇ ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਤਾਕ ਪਦਾਂ ਦਾ ਯਮਕ ਅਣਮੇਲ ਅਤੇ ਅੰਤ ਲਘੁ.

* ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਜਿਸਤ ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮਿਟਗਈ ਮਨ ਕੀ ਬੁਰਾਈ ਸ਼ਾਂਤਿ ਨੇ ਕੀਨੋ ਨਿਵਾਸ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਪਾਈ ਜਨਮ ਮਰਣਾ ਕਟਗਿਆ.
ਸਭਿਨ ਸੇ ਕੀਨੀ ਮਿਤਾਈ ਦੂਰ ਕੀਨੋ ਦ੍ਵੈਤਭਾਵ,
ਹੈਂ ਦਿਖਾਤੇ ਸਗੇ ਭਾਈ ਪਟਲ ਭ੍ਰਮ ਕਾ ਫਟਗਿਆ.

ਗਜਵਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਜ(ਹਾਥੀ) ਦਾ ਹੈ ਵਦਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦਾ, ਗਣੇਸ਼. ਗਜਾਨਨ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼.

ਗਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੱਜਕੇ (ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਬੋਲਕੇ) ਮੰਗੀਹੋਈ ਭਿਖ੍ਯਾ. ਗਦਾ (ਮੰਗਤੇ) ਦੀ ਕਿਰਤ.

ਗਜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗਰਜਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਗਰਜ (ਗੱਜ) ਕੇ ਬੁਲਾਉਣਾ, ਜੈਸੇ—ਜੈਕਾਰਾ ਗਜਾਉਣਾ.

ਗਜਾਇਧ. ਦੇਖੋ, ਗਜਾਯੁਧ.

ਗਜਾਇਬ. ਅ਼ غضاب ਗ਼ਜ਼ਾਬੀ. ਵਿ—ਬਹੁਵਚਨ ਹੈ ਗ਼ਜ਼ਬਾਨ ਦਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਪੂਰਿਆ. "ਗਜਾਇਬ ਗਨੀਮੇ." (ਜਾਪੁ)

ਗਜਾਸੁਰ. ਗਜ ਨਾਮਕ ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਜ ੫.

ਗਜਾਧਿਪੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਜ ਅਧਿਪਤਿ. ਐਰਾਵਤ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍ਰ. "ਗਜਾਧਿਪੀ ਨਰਾਧਿਪੀ ਕਰੰਤ ਸੇਵ ਹੈਂ ਸਦਾ." (ਅਕਾਲ) ਇੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਕੁਬੇਰ ਸਦਾ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ.

ਗਜਾਨਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਹੈ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦਾ, ਗਣੇਸ਼.

ਗਜਾਪੁਰ. ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ. "ਬਰ ਬੀਰ ਗਜਾਪੁਰ ਮੇ ਚਲਜੈਯੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਦੇਖੋ, ਹਸ੍ਤਿਨਾਪੁਰ.

ਗਜਾਮੇਧ. ਦੇਖੋ, ਗਜਮੇਧ.

ਗਜਾਯਬ. ਦੇਖੋ, ਗਜਾਇਬ.

ਗਜਾਯੁਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਪ੍ਰੇਰਣ ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਅੰਕੁਸ਼. "ਬਰਛੀ ਬਾਨ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਗਜਾਯੁਧ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਯੋਧਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅੰਕੁਸ਼ ਭੀ ਵਰਤਦੇ ਸਨ.

ਗਜਾਰਿ, ਗਜਾਰੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਜ—ਅਰਿ. ਹਾਥੀ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਘ। ੨ ਸ਼ਾਲ ਬਿਰਛ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਗਜਿਆ. ਗਰਜਿਆ. ਗਰਜਨ ਕੀਤਾ. "ਗੁਰਸਬਦੀ ਗੋਬਿੰਦ ਗਜਿਆ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ ਜੈਕਾਰ ਗਜਾਇਆ.

ਗਜਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗਜੇਂਦ੍ਰ. "ਕਰੈ ਗਜਿੰਦ ਸੁੰਡ ਕੀ ਚੋਟ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਜਿੰਦਾ. ਵਿ—ਗਰਜਨ ਕਰਿੰਦਾ। ੨ ਫ਼ਾ گزینندہ ਗੁਜ਼ੀਨਿੰਦਾ. ਚੁਣਨਵਾਲਾ. ਇੰਤਖ਼ਾਬਕੁਨਿੰਦਾ. "ਜੋਤ ਜੇਬ ਕੋ ਗਜਿੰਦਾ ਜਾਨ." (ਗ਼ਜਾਨ)

ਗਜੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਜ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਹਥਣੀ। ੨ ਗਜਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਹਈ। ੩ ਵਿ—ਹਾਥੀ ਵਾਲਾ। ੩ ਗਜ਼ਾਂ ਨਾਲ. ਗਜ਼ੋਂ ਸੇ. "ਗਜੀ ਨ ਮਿਨੀਐ ਤੋਲਿ ਨ ਤੁਲੀਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਗਜੁ. ਦੇਖੋ, ਗਜ.

ਗਜੇਂਦ੍ਰ. ਸੰ. गजेन्द्र. ਵਿ—ਗਜ—ਇੰਦ੍ਰ. ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਸਰਦਾਰ. ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਹਾਥੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਐਰਾਵਤ. ਸ੍ਵਰਗ ਦਾ ਹਾਥੀ। ੩ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ, ਜੋ ਦੇਵਲ ਰਿਖੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਹਾਥੀ ਬਣਗਿਆ ਅਤੇ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਤਲਾਉ ਵਿੱਚ ਤੇਂਦੂਏ ਨੇ ਗ੍ਰਸਲੀਤਾ ਸੀ. ਜਦ ਨਿਰਬਲ ਹੋਕੇ ਡੁੱਬਣ ਲੱਗਾ, ਤਦ ਕਮਲ ਸੁੰਡ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਈਸ਼੍ਵਰ ਨੂੰ ਅਰਪਦੇਹੋਏ ਨੇ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਤੇਂਦੂਏ ਦੇ ਬੰਧਨਾ ਤੋਂ ਗਜਰਾਜ ਨੂੰ ਮੁਕ੍ਤ ਕੀਤਾ. ਇਹ ਕਥਾ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ਦੂਜੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਇੰਦ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ* ਰਾਜਾ ਦਾ ਅਗਸਤ੍ਯ ਮੁਨਿ ਦੇ ਸ਼੍ਰਾਪ ਨਾਲ ਭੀ ਗਜੇਂਦ੍ਰ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਾਹਾ ਹੂਹੂ. ਦੇਖੋ, ਗਜਇੰਦ੍ਰ.

ਗਜ਼ੰਦ. ਫ਼ਾ گزند ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁੱਖ. ਤਕਲੀਫ਼। ੨ ਸਦਮਾ. ਚੋਟ. ਸੱਟ.

ਗਜ਼ੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗਜਿੰਦਾ। ੨ ਵਿ—ਗਰਜਨ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਗਜ ਗਾਜੀ ਕੋ ਗਜ਼ੰਦਾ." (ਗ਼ਜਾਨ)

ਗੱਜਣ. ਸ਼ੀਹੇਂ ਦਾ ਭਾਈ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਰਜਨ.

ਗੱਜਲ. ਦੇਖੋ, ਝਾੜਸਾਹਿਬ.

ਗੱਜਾਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਸਰ ੧.

ਗੱਜੂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਅਤੇ ਮਹਾਨ ਯੋਧਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. "ਛੱਜੂ ਗੱਜੂ ਮੁਹਰੂ ਰੰਧਾਵਾ ਤੇ ਸੁਜਾਨਾ ਸੂਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੱਝ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਜ. ਹਾਥੀ। ੨ ਗੰਜ. ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੩ ਵਿ—ਦਿਲੇਰ. ਹੌਸਲੇਵਾਲਾ. "ਗੱਝ ਆਨ ਜੁੱਟਹੈਂ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗਟਕ, ਗਟਕਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਨੁ. ਦੁੱਧ ਆਦਿਕ ਪੀਣ ਸਮੇਂ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. ਗਟਗਟ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਘੁੱਟ ਭਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਜਿਉ ਗੂੰਗਾ ਗਟਕ ਸਮਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) "ਰਸ ਰਸਿਕ ਗਟਕ ਨਿਤ ਪੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) "ਹਰਿ ਪੀਆ ਰਸ ਗਟਕੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਗਟਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘੁੱਟ ਭਰਨਾ. ਪੀਜਾਣਾ. ਗਟਗਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦੇਹੋਏ ਪੀਣਾ। ੨ ਨਿਗਲਣਾ. ਬਿਨਾ ਦੰਦ ਜਾੜ੍ਹ ਲਾਏ ਛਕਜਾਣਾ. "ਡਾਲਾ ਸਿਉ ਪੇਡਾ ਗਟਕਾਵਹਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗਟਕਾਰ, ਗਟਕਾਰਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਖੋ, ਗਟਕਾ. "ਕਢਿ ਮਾਖਨ ਕੇ ਗਟਕਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਗਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੰਕ੍ਤਿ. "ਬਗਪੰਤਿ ਲਸੈ ਜਨੁ ਦੰਤ ਗਟਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗੱਠ। ੩ ਫੁੱਲ ਦੀ ਡੋਡੀ.

---

* ਗੁਰੁਸੋਭਾ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰਦੌਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ— "ਇੰਦ੍ਰਦੌਨ ਰਾਜਾ ਇਕ ਹੋਤਾ."

ਗਟਾਕ } ਦੇਖੋ, ਗਟਕਾ. "ਅੰਧੇ ਖਾਵਹਿ ਬਿਸੂ ਕੇ
ਗਟਾਕਾ } ਗਟਾਕ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਹਰਿਰਸ ਗਟਾਕ ਪੀਆਉ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗਟੀ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗਿਣਤੀ. ਬਜੋਂਤ. "ਮਨ ਗਿਨਤ ਗਟੀ ਕਿਮ ਵਿਘਨ ਠਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਚਿੰਤਾ। ੩ ਨਰਦ. ਗੋਟੀ। ੪ ਗੱਠ. ਗ੍ਰੰਥਿ। ੫ ਬੇੜੀ. ਜ਼ੰਜੀਰ. ਪਗਬੰਧਨ. "ਅਉਗੁਣਾ ਦੀਆਂ ਪੈਰੀਂ ਗਟੀਆਂ ਪਉਂਦੀਆਂ ਹਨ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗੱਟਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਡਾਟ. ਡੱਟਾ। ੨ ਹਲਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਖੰਡ ਜਾਂ ਗੁੜ ਦੀ ਚਾਸ਼ਨੀ ਜਮਾਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕੱਢੀਹੋਈ ਮੋਟੀ ਤਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਰੇਵੜੀਆਂ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਟਾ.

ਗਠ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗਾਂਠ. ਗੰਢ। ੨ ਜੋੜ. ਸੰਢ. ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਸੰਧਿ.

ਗਠਕਟਾ
ਗਠਕਤਰਾ } ਗੰਢ ਕਤਰਨ ਵਾਲਾ, ਠਗ। ੨ ਧੋਖੇਬਾਜ਼.
ਗਠਕੱਪ

ਗਠਜੋੜਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਦੂਲਹਾ ਅਤੇ ਦੂਲਹਨ (ਲਾੜੇ ਲਾੜੀ) ਦਾ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਜੋੜਨਾ. ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਮਿਲਾਕੇ ਗੱਠ ਦੇਣੀ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਸਪਰ (ਆਪੋਵਿੱਚੀ) ਪੱਕਾ ਸੰਬੰਧ ਹੋਗਿਆ ਹੈ ਅਰ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋਕੇ ਰਹੋ.

ਗਠਨ. ਸੰ. ਗ੍ਰੰਥਨ. ਕ੍ਰਿ—ਗੰਢਣਾ. ਗੁੰਦਣਾ. ਜੋੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਬਣਾਵਟ. ਜੜਤ.

ਗਠਰੀ
ਗਠੜੀ } ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗੰਢ (ਗ੍ਰੰਥਿ) ਦੇਕੇ ਬੰਨ੍ਹੀਹੋਈ ਪੰਡ. ਪੋਟ.

ਗਠਾ. ਸੰ. ਪਲਾਂਡੁ—ਪਲਾਂਡੁ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗੰਢਾ. Allium Sepa. (Onion) ਪਿਆਜ਼. ਖ਼ਾ. ਰੁੱਪਾ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਲਾਲ ਗਠੇ ਨਾਲੋਂ ਚਿੱਟਾ ਗਠਾ ਘੱਟ ਗਰਮ ਹੈ. ਇਹ ਵੀਰਜ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਥੋੜਾ ਕਫਕਾਰਕ, ਵਾਤ ਨਾਸ਼ਕ ਅਤੇ ਬਲਦਾਇਕ ਹੈ. ਆਂਦ ਦੀ ਮੈਲ ਵਿੱਚ ਪਏ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਾ ਹੈ. ਵਬਾਈ ਹਵਾ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸੁੰਘਣ ਤੋਂ ਕਯ ਬੰਦ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਹੈਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਗਠੇ ਦਾ ਵਰਤਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਗਠਾਉਣਾ
ਗਠਾਨਾ } ਵਿ—ਗੱਠ ਲਗਵਾਉਣਾ. ਸਿਲਾਉਣਾ. ਜੋੜ ਲਵਾਉਣਾ. "ਲੋਗੁ ਗਠਾਵੈ ਪਨਹੀ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਠਿਯਾ
ਗਠੀਆ } ਗਠਕਤਰਾ. ਠਗ। ੨ ਅੰਗਾਂ ਦੀ ਗੱਠਾਂ (ਜੋੜਾਂ) ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਸੰ. ਸੰਧਿਵਾਤ. نقرس ਨਕ਼ਰਸ. Gout. ਗੰਠ (ਗੰਢਾਂ—ਜੋੜਾਂ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਤੋਂ ਪੀੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਇਹ ਹਵਾ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਤੋਂ ਬਾਦੀ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ. ਸਰੀਰ ਸੁਸਤ ਹੋਕੇ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਅਤੇ ਸੋਜ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੀੜ ਨਾਲ ਤਾਪ ਭੀ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗਠੀਆ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਹੀ ਇਲਾਜ ਕਰਨਾ ਸੁਖਦਾਇਕ ਹੈ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਮੁੱਖ ਕਾਰਣ ਇਹ ਹਨ—

ਬਹੁਤ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ, ਕਸਰਤ ਨਾ ਕਰਨੀ, ਚਿਕਨੇ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ, ਤਾਪ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਲੱਗ ਜਾਣੀ, ਸਰਦ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਬੇਪਰਵਾਹੀ ਕਰਨੀ, ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਫਿਰਨਾ, ਆਤਸ਼ਕ ਅਤੇ ਸੁਜਾਕ ਦਾ ਜਹਿਰ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ, ਕੱਚੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਖਾਣੀਆਂ, ਬਹੁਤੀ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣੀ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੇ ਰੋਗ ਹੋਣੇ ਆਦਿਕ. ਇਹ ਰੋਗ ਮੌਰੂਸੀ ਭੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗਠੀਏ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹਨ:—

(ੳ) ਤੁੰਮੇ ਦੀ ਜੜ, ਮਘਪਿੱਪਲ, ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ, ਗੁੜ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਮਿਲਾਕੇ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ. ਦੋ ਗੋਲੀਆਂ ਰੋਜ ਜਲ ਨਾਲ ਖਾਣੀਆਂ.

(ਅ) ਇਰੰਡ ਦੇ ਤੇਲ ਦੀ ਜੋੜਾਂ ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ.

(ੲ) ਸੁਰੰਜਾਂ ਮਿੱਠੀਆਂ, ਅਸਗੰਧ, ਬਿਧਾਰਾ, ਸੁੰਢ, ਸੌਂਫ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੀਹ ਛਾਣਕੇ, ਬਰੋਬਰ ਦੀ ਖੰਡ ਪਾਕੇ

ਚਾਰ ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ. ਇੱਕ ਪੁੜੀ ਸਵੇਰੇ ਇੱਕ ਸੰਝ ਨੂੰ ਗਰਮ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਛਕਣੀ.

(ਸ) ਯੋਗਰਾਜ ਗੁੱਗਲ ਵਰਤਣੀ.

(ਹ) ਤਾਰਪੀਨ ਦਾ, ਤਿਲਾਂ ਦਾ, ਕਾਫੂਰੀ, ਕੁੱਠ ਦਾ ਤੇਲ ਅਤੇ ਨਾਰਾਯਣੀ ਤੇਲ ਜੋੜਾਂ ਉੱਪਰ ਮਲਣਾ.

(ਕ) ਅਸਗੰਧ ਦਾ ਚੂਰਨ ਤਿੰਨ ਮਾਸ਼ੇ, ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਬਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਫੱਕਣਾ।

੩ ਗਾਂਠ ਮੇਂ. ਗੰਢ ਵਿੱਚ. "ਇਤਨਕੁ ਖਟੀਆ ਗਠੀਆ ਮਟੀਆ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ਐਨੀ ਮਾਇਆ ਖੱਟੀ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਪੱਲੇ ਹੈ, ਇਤਨੀ ਦੱਬੀਹੋਈ ਹੈ.

ਗਠੀਲਾ. ਵਿ—ਗੱਠਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਗ੍ਰਥਿਤ. ਗੁਥਿਆ ਹੋਇਆ.

ਗਠੌਤ } **ਗਠੌਤੀ** } ਸੰਗਜਾ—ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ. ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਸੰਧਿ। ੨ ਗੱਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗੱਠਾ. ਸੰਗਜਾ—ਲੱਕੜ ਆਦਿਕ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ ਪੁਲੰਦਾ। ੨ ਕਾਰਤੂਸਾਂ ਦਾ ਮੁੱਠਾ। ੨ ਜਮੀਨ ਦੀ ਮਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਗੱਠਾ ਬਿਸਵਾਸੀ ਦੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਰਮ ਅਤੇ ਮਿਣਤੀ ਸ਼ਬਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਠਾ.

ਗਡ. ਸੰ. ਗਡ੍. ਧਾ—ਵਹਿਣਾ—ਟਪਕਣਾ—ਸਿੰਜਣਾ—ਢਕਣਾ—ਲੁਕੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਰੋਕ. ਰੁਕਾਵਟ. ਪ੍ਰਤਿਬੰਧ। ੩ ਖਾਈ. ਖੰਦਕ. ਗੜ੍ਹਾ. ਟੋਆ। ੪ ਵਿੱਥ. ਫਰਕ। ੫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੱਛੀ. ਦੇਖੋ,ਅੰ Cod. "ਇਹੁ ਮਨ ਲਹਿਰੀ ਗਡ ਥਿਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸੰਕਲਪ ਤਰੰਗਾਂ ਦੀ ਮੱਛੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੬ ਨੇਜ਼ਾ. ਭਾਲਾ। ੭ ਗਰੁੜ੍ਹਾ. ਚਾਵਲ. "ਗਡਸਤੁਯੰ। ਦਧਿਸਤੁਯੰ." (ਗਜਾਨ) ੮ ਦੇਖੋ, ਗੜੁ.

ਗਡਸ. ਸੰ. ਗਣ੍ਡੂਸ਼— ਗੰਡੂਸ਼. ਸੰਗਜਾ—ਕੁਰਲੀ। ੨ ਘੁੱਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਡ ੭.

ਗਡਹਾ. ਸੰਗਜਾ—ਗੜ੍ਹਾ. ਖੋਦਿਆਹੋਇਆ ਟੋਆ. "ਦੇ ਕਰਿ ਗਡਹਾ ਗਾਡੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਏਕੈ ਸੂਮ ਕਰਿ ਗਾਡੀ ਗਡਹੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ਗੜ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਗੱਡੀ.

ਗਡਣ. ਸੰਗਜਾ—ਧਸਣ. ਜਿਲ੍ਹਣ. ਖੁਭਣ.

ਗਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਸਣਾ. ਖੁਭਣਾ। ੨ ਮਿਲਣਾ. ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਣਾ. "ਵਿਚਿ ਸਚੇ ਕੂੜੁ ਨ ਗਡਈ." (ਵਾਰ ਗਉ ਮ: ੪)

ਗਡ ਥਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਡ ੫। ੨ ਧਸਗਿਆ.

ਗਡਦਾਰ. ਵਿ—ਗਡ (ਨੇਜ਼ਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਲਾ-ਬਰਦਾਰ. "ਮੱਤ ਕਰੀ ਗਡਦਾਰਨ ਜੈਸੇ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗੜਬੜ.ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਲਟ ਪੁਲਟ। ੨ ਹੇਠ ਉੱਪਰ। ੩ ਘਚਾਪੀਚ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੜਬੜ.

ਗਡਰੀਆ. ਸੰ. ਗਡੁਰਿਕ—ਗੱਡਰਿਕ. ਭੇਡਾਂ ਰੱਖਣ ਅਤੇ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗਡਵਾ.ਦੇਖੋ, ਗੜਵਾ. "ਦੂਧ ਕਟੋਰੈ ਗਡਵੈ ਪਾਨੀ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਡਵਾਰ. ਨੇਜ਼ੇ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਡਦਾਰ। ੨ ਗੱਡਣ ਵਾਲਾ.

ਗਡਾ. ਦੇਖੋ, ਗਡਹਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੱਡਾ.

ਗਡਾਈ. ਮਿਲਾਈ. "ਵਸਤੁ ਮਾਹਿ ਲੇ ਵਸਤੁ ਗਡਾਈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਜਾ—ਗੱਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਗੱਡਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਗਡਾਰ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਕਟਾਸੁਰ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਆਇਆ ਹੈ. "ਬਕਈ ਬਕ ਔਰ ਗਡਾਰ ਤ੍ਰਿਣਾਵਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਵਕੀ (ਪੂਤਨਾ), ਵਕਦੈਤ, ਸ਼ਕਟਾਸੁਰ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਣਾਵਰਤ। ੨ ਡਿੰਗ. ਗੱਡੇ ਦਾ ਰਾਹ. ਪਹਾ.

ਗਡਾਵਡ. ਦੇਖੋ, ਗਡਬਡ. "ਹੋਇ ਗਡਾਵਡ ਜੁੱਧ ਮਚਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਗਡਿ. ਸੰਗਜਾ—ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਧਾਰਣਾ। ੨ ਵਿ—ਗਾਢ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਪੱਕਾ. "ਸੋ ਨਿਬਾਹੂ ਗਡਿ, ਜੋ ਚਲਾਊ ਨ ਥੀਐ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ ਪੈਯਲ ਬੈਲ. ਕੰਮ ਦੇ ਭੈ ਕਰਕੇ ਲੇਟਣਵਾਲਾ ਬੈਲ। ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗੱਡਕੇ. ਗਾਡਕਰ.

ਗਡਿਆ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਧਸਾਇਆ. ਠੋਕਿਆ।

੨ ਮਿਲਾਇਆ. ਸੰਬੰਧਿਤ ਹੋਇਆ. "ਪਾਪੀ ਸਿਉ ਤਨੁ ਗਡਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਪਾਪੀ ਤਨੁ ਸਿਉ ਗਡਿਆ.

ਗਡੀ. ਦੇਖੋ, ਗੱਡੀ.

ਗਡੀਆ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾੜੀ. ਗੱਡੀ. ਬਹਿਲੀ. "ਪੰਚ ਬੈਲ ਗਡੀਆ ਦੇਹ ਧਾਰੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਬੈਲ ਗਯਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਹਨ.

ਗਡੀਹਰ. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਖੇਡਣ ਦਾ ਛੋਟਾ ਗੱਡਾ। ੨ ਰੇੜ੍ਹਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲੈਕੇ ਬੱਚੇ ਤੁਰਨਾ ਸਿਖਦੇ ਹਨ. "ਰਾਹ ਸਿਖਾਵਨ ਕਾਜ ਗਡੀਹਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਡੀਰ. ਸੰ. ਗਾਣ੍ਡਿਵ—ਗਾਂਡਿਵ. ਸੰਗਯਾ—ਗੱਠਾਂ ਵਾਲਾ ਧਨੁਖ. ਬਾਂਸ ਦੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਕਮਾਣ। ੨ ਕਮਾਣ. ਸ਼ਰਾਸਨ. ਧਨੁਖ. "ਅਹਿਨਿਸ ਰਹੈ ਗਡੀਰ ਚੜ੍ਹਾਇ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਭਾਵ—ਕਾਮਾਦਿਕ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਸਦਾ ਧਨੁਖ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਗਡੀਰਨ, ਗਡੀਰਨਾ, ਗਡੀਰਾ — ਦੇਖੋ, ਗਡੀਹਰ ੨. "ਹਾਥ ਗਡੀਰਨ ਪੈ ਧਰਕੈ ਪਦ ਮੰਦਹਿ ਮੰਦ ਉਠਾਵਨ ਲਾਗੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਛੋਟੀ ਗੱਡੀ. ਬਹਿਲੀ. "ਗਨ ਗਡੀਰਨੇ ਪਰ ਹੈਂ ਚੀਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਡੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਯਾ—ਧੂਲਿ. ਰਜ। ੨ ਬਿਰਛ ਦਾ ਪਤਲਾ ਤਨਾ। ੩ ਵਿ—ਗਹਿਰਾ. ਡੂੰਘਾ। ੪ ਸੰ. ਕੁੱਬਾ। ੫ ਬੇਥਾ.

ਗਡੂਆ. ਸੰਗਯਾ—ਗੜਵਾ. ਲੋਟਾ। ੨ ਕਮੰਡਲੁ. "ਅੰਗਨ ਮੇ ਸਜ ਹੌਂ ਭਗਵੇ ਪਟ ਹਾਥ ਬਿਖੇ ਗਡੂਆ ਗਹਿਲੈਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੫੭)

ਗਡੋਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਸਾਉਣਾ. ਖੁਭਾਉਣਾ. ਗੱਡਣਾ.

ਗੱਡਾ, ਗੱਡੀ — ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਕਟ. ਸ਼ਕਟੀ. ਦੋ ਪਹੀਆਂ ਦਾ ਛਕੜਾ, ਜੋ ਬੋਝ ਲੱਦਣ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਛੋਟੀ ਗਾਡੀ (ਗਾੜੀ) ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਕੰਮ ਭੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਪਦ ਪਹੀਏਦਾਰ ਸਵਾਰੀ ਲਈ ਆਮ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.

ਗਢ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਖਾਈ. ਖੰਦਕ। ੨ ਕਿਲਾ. ਦੁਰਗ. "ਕਿਉ ਲੀਜੈ ਗਢੁ ਬੰਕਾ ਭਾਈ?" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਗਢਨ, ਗਢਨਾ — ਕ੍ਰਿ—ਘੜਨਾ. "ਪਾਖਾਨ ਗਢਿਕੈ ਮੂਰਤਿ ਕੀਨੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਸੋਨਾ ਗਢਤੇ ਹਿਰੈ ਸੁਨਾਰਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਬਣਾਉਣਾ. ਰਚਣਾ.

ਗਢਵਾਲ. ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕੁਮਾਊਂ ਡਿਵੀਜਨ ਦਾ ਇੱਕ ਜਿਲਾ। ੨ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਹੈ. ਬਦਰੀਨਾਰਾਯਣ ਅਤੇ ਕੇਦਾਰਨਾਥ ਆਦਿਕ ਹਿੰਦੂਧਾਮ ਇਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇਸ ਰਾਜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ 'ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ' ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀਨਗਰ.

ਗਢਿਕੈ. ਘੜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਗਢਨ.

ਗਢਿਯਾ, ਗਢੀਆ — ਵਿ—ਘੜਨਵਾਲਾ. ਗਠਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੜੀਆ ੩.

ਗਢੁ. ਦੇਖੋ, ਗਢ.

ਗਢੰਤ. ਸੰਗਯਾ—ਘਾੜਤ। ੨ ਬਣਾਉਟੀ ਗੱਲ. ਕਪੋਲਕਲਪਨਾ.

ਗਣ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ. ਝੁੰਡ। ੨ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਗਿਣਤੀ—ਰਥ ੨੭, ਹਾਥੀ ੨੭, ਘੋੜੇ ੮੧, ਅਤੇ ਪੈਦਲ ੧੩੫। ੩ ਜਾਤੀ। ੪ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਦਾਸ, ਜਿਵੇਂ—ਯਮਗਣ, ਸ਼ਿਵਗਣ, ਆਦਿ. "ਗਣ ਗੰਧਰਬ ਸਿਧ ਅਰੁ ਸਾਧਿਕ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੫ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਦੇ ਭ੍ਵਾਦਿ ਅਦਾਦਿ ਆਦਿ ਦਸ ਗਣ। ੬ ਨੌ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ "ਗਣ" ਸੰਗਯਾ ਇਸ ਲਈ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਈ ਕਈ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹਨ. ਉਹ ਨੌ ਗਣ ਇਹ ਹਨ—

ੳ. ਅਨਿਲ (ਪਵਨ) ਉਣੰਜਾ.

ਅ. ਆਦਿਤ੍ਯ (ਸੂਰਯ) ਬਾਰਾਂ.

ਙ. ਆਭਾਸ੍ਵਰ, ਚੌਸਠ.

ਸ. ਸਾਧ੍ਯ, ਬਾਰਾਂ.

ਹ. ਤੁਸ਼ਿਤ, ਛੱਤੀ.

ਕ. ਮਹਾਰਾਜਿਕ, ਦੋ ਸੌ ਵੀਹ.

ਖ. ਰੁਦ੍ਰ, ਗਿਆਰਾਂ.

ਗ. ਵਸੁ, ਅੱਠ.

ਘ. ਵਿਸ਼੍ਵੇਦੇਵਾ, ਦਸ਼.

੭ ਛੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਪਿੰਗਲ) ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਗਣ ਹੈ. ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅੱਠ ਹੈ:—

ਮਗਣ	ऽऽऽ	ਸਰਵਗੁਰੁ
ਭਗਣ	ऽ।।	ਆਦਿਗੁਰੁ
ਜਗਣ	।ऽ।	ਮਧ੍ਯਗੁਰੁ
ਸਗਣ	।।ऽ	ਅੰਤਗੁਰੁ
ਨਗਣ	।।।	ਸਰਵਲਘੁ
ਯਗਣ	।ऽऽ	ਆਦਿਲਘੁ
ਰਗਣ	ऽ।ऽ	ਮਧ੍ਯਲਘੁ
ਤਗਣ	ऽऽ।	ਅੰਤਲਘੁ

੮ ਛੰਦਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਗਣ:—ਟਗਣ ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਠਗਣ ਪੰਜ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਡਗਣ ਚਾਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ, ਢਗਣ ਤਿੰਨ ਦਾ ਅਤੇ ਣਗਣ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ। ੯ ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜੋ ਅਭਿਜਿਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਵੀਰਯ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਗਣੇਸ਼ ਨੇ ਮਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਾਮ ਗਣੇਸ਼ (ਗਣ—ਈਸ਼, ਗਣ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ) ਹੋਇਆ.

ਗਣਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ੀ, ਜੋ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਗਣਣਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗਰਜਨ. ਇਹ ਧੁਨਿ ਦਾ ਅਨੁਕਰਣ ਹੈ. "ਸੀਂਹ ਤੁਰਿਆ ਗਣਣਾਇਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਗਣਤ, ਗਣਤੀ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਣਨਾ. ਗਿਣਤੀ. "ਗਣਤ ਗਣਾਵੈ ਅਖਰੀ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਗਣਤੀ ਗਣੀ ਨ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਚਿੰਤ ਅੰਦੇਸਾ ਗਣਤ ਤਜਿ ਜਨ ਹੁਕਮ ਪਛਾਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸਿਪਾਹੀ, ਮਜ਼ਦੂਰ ਆਦਿ ਦੀ ਹਾਜਿਰੀ ਦੀ ਗਣਨਾ (ਗਿਣਤੀ). "ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਗਣਤੈ ਘੁਸੀਐ ਦੁਖੇਦੁਖ ਵਿਹਾਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੩)

ਗਣਤੈ. ਗਿਣਤੀ ਨਾਲ. "ਗਣਤੈ ਪ੍ਰਭੂ ਨ ਪਾਈਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩)

ਗਣਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਗਣ ੬.

ਗਣਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ। ੨ ਹਿਸਾਬ.

ਗਣਨਾਇਕ, ਗਣਨਾਥ, ਗਣਨਾਯਕ, ਗਣਪ, ਗਣਪਤਿ, ਗਣਰਾਜ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਣ (ਸਭ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ. ਜਗਤਨਾਥ। ੨ ਗਣੇਸ਼। ੩ ਸ਼ਿਵ.

ਗਣਰਾਜ ਰਦਨ. ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਰਦਨ (ਦੰਦ). ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਇੱਕ ਦੰਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼.

ਗਣਾ. ਸੰ. ਗਣ੍ਯ—ਗਣ੍ਯ. ਵਿ—ਗਿਣਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਸ਼ੁਮਾਰ ਦੇ ਲਾਇਕ. "ਜਿਨਿ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਣਾ ਆਏ ਤਿਸਹਿ ਗਣਾ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਗਣਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸ਼ੁਮਾਰ ਕਰਾਉਣਾ. ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਭਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖਵਾਉਣਾ. "ਅਣਹੋਦਾ ਆਪੁ ਗਣਾਇਦੇ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਗਣਾਧਿਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਣ—ਅਧਿਪ. ਸਭ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਕਰਤਾਰ। ੨ ਗਣ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਗਣੇਸ਼। ੩ ਸ਼ਿਵ.

ਗਣਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਿਣਤੀ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਗਣਨ ਕਰਕੇ. "ਗਣਿ ਗਣਿ ਜੋਤਕੁ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ.

ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ.

ਗਨਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਣ (ਬਹੁਤ) ਪਤੀਆਂ ਵਾਲੀ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਵੇਸ਼੍ਯਾ. ਕੰਚਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਨਕਾ। ੨ ਹਥਣੀ. ਗਜੀ. ਅਨੇਕ ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

ਗਣਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਗਿਣਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਿਸਾਬ। ੩ ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਹੋਵੇ.

ਗਣਿਤਗ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਿਸਾਬ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ, ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ੀ। ੨ ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ. ਹਿਸਾਬੀ. Mathematician.

ਗਣਿਤ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਹਿਸਾਬ ਦਾ ਇਲਮ. Science of Computation (Mathematics).

ਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਗਣਨਾ. "ਗਣਤ ਨ ਜਾਇ ਗਣੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਹਿਸਾਬ ਦੀ ਗਣਨਾ (ਗਿਣਤੀ) ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ.

ਗਣੇਸ. ਸੰ. ਗਣੇਸ਼. ਦੇਵਗਣ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇਵਤਾ.* ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਵਰ ਨਾਲ ਪਾਰਵਤੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਾ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਆਏ. ਜਦ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਾ ਦੇਖਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ,ਤਦ ਪਾਰਵਤੀ ਨੇ ਸ਼ਨੀ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਦੇਖਣ ਲਈ ਆਖਿਆ. ਜਦ ਸ਼ਨੀ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਪਈ, ਤਦ ਬੱਚੇ ਦਾ ਸਿਰ ਉਡਗਿਆ. ਪਾਰਵਤੀ ਰੋਣ ਲੱਗੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਇੱਕ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਕੇ ਬਾਲਕ ਦੇ ਧੜ ਨਾਲ ਜੋੜਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਨਾਉਂ ਗਣੇਸ਼ ਥਾਪਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਭ ਕਾਰਯਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਇਸ ਦਾ ਪੂਜਨ ਕਰੋ.

ਇਹ ਪ੍ਰਸੰਗ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਵਤੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਮੈਲ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬਾਲਕ ਬਣਾਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਪੁਰ ਪਹਿਰੇ ਲਈ ਬੈਠਾਇਆ, ਸ਼ਿਵ ਜਦ ਆਏ ਤਾਂ ਬਾਲਕ ਨੇ ਅੰਦਰ ਜਾਣੋ ਰੋਕਿਆ, ਇਸ ਪੁਰ ਮਹਾਦੇਵ ਨੇ ਬਾਲਕ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਦਿੱਤਾ. ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਵਿਲਾਪ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜ ਨਾਲ

* ਗਣੇਸ਼ ਨਾਮ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦੇਖੋ, ਗਣ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅੰਗ ੯.

ਜੋੜਕੇ ਨਾਉਂ ਗਣੇਸ਼ ਥਾਪਿਆ.

ਗਜਮੁਖ ਦੈਤ ਨਾਲ ਇੱਕ ਵਾਰ ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਗਣੇਸ਼ ਨੇ ਤੀਰ ਨਾਲ ਗਜਮੁਖ ਨੂੰ ਵੇਧਨ ਕਰਕੇ ਚੂਹਾ ਬਣਾਲਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਸਵਾਰੀ ਹੇਠ ਰੱਖਿਆ.

ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਹੀਂ ਸੀ. ਗਣੇਸ਼ ਨੇ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੂੰ ਰੋਕਿਆ, ਇਸ ਪੁਰ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੋਪਈ. ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਨੇ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਦਿੱਤਾਹੋਇਆ ਕੁਹਾੜਾ ਗਣੇਸ਼ ਪੁਰ ਚਲਾਇਆ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਦੰਦ ਕੱਟਿਆਗਿਆ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਏਕਦੰਤ—ਏਕਰਦਨ ਹੋਇਆ. ਸ੍ਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਗਣੇਸ਼ਖੰਡ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ 'ਵਰੇਣ੍ਯ' ਰਾਜੇ ਦੇ ਘਰ ਰਾਣੀ 'ਪੁਸ਼ਪਕਾ' ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਗਣੇਸ਼ ਜੰਮਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਰਾਜਾ ਡਰਗਿਆ ਅਤੇ ਪਾਰਸ਼੍ਰ ਮੁਨਿ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਪਾਸ ਸੁੱਟ ਆਇਆ. ਮੁਨਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ 'ਦੀਪਵਤਸਲਾ' ਨੇ ਪਾਲਿਆ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦ੍ਵਿਮਾਤੁਰ ਹੈ. ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਜਨਮ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੪ ਨੂੰ ਹੋਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਣੇਸ਼-ਚਤੁਰਥੀ ਹੈ. ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੪ ਭੀ ਗਣੇਸ ਚਤੁਰਥੀ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਗਣੇਸ਼ ਬਹੁਤ ਛੇਤੀ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ ਲਿਖਾਰੀ ਹੈ.* ਅਤੇ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੋਥੀ ਗਣੇਸ਼ ਨੇ ਹੀ ਲਿਖੀ ਸੀ, ਵ੍ਯਾਸ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਗਣੇਸ਼ ਲਿਖਦਾ ਸੀ. ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਖ, ਚਕ੍ਰ, ਅੰਕੁਸ਼ ਅਤੇ ਪਦਮ † ਰਖਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਪੂਜਾ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਸਭ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ਼-

* "ਸਾਰਸੁਤੀ ਵਕਤਾ ਕਰਕੈ ਜੁਗ ਕੋਟਿ ਗਣੇਸ ਕੇ ਹਾਥ ਲਿਖੈ ਹੋਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

† ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ ਪਦਮ ਦਾ ਅਰਥ ਕਮਲ ਸਮਝਕੇ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਣੇਸ਼ ਦੇ ਹੱਥ ਕੌਲ ਫੁੱਲ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪਦਮ ਇੱਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਹੈ, ਜੋ ਕਮਲ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਗੁਰਜ ਵਾਂਙ ਵੈਰੀ ਦੇ ਸਿਰ ਮਾਰਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹੀ ਪਦਮ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਚਕ੍ਰ ਅਤੇ ਗਨੇਸ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਭ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ (ਗਣ—ਈਸ਼) ਹੈ.

ਗਣੇਸ਼ਚਕ੍ਰ. ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਯੰਤ੍ਰ ਚਕ੍ਰ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਉਪਾਸਕ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਆਟੇ ਸੰਧੂਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਬਣਾਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਗਣੇਸ਼ਚਕ੍ਰ ਬਾਰਾਂ ਜਾਂ ਅੱਠ ਦਲ ਦੇ ਕਮਲ ਵਿੱਚ ਛੀ ਕੋਣ ਦਾ ਸੰਘਾੜੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਇਹ ਹੈ‡:—
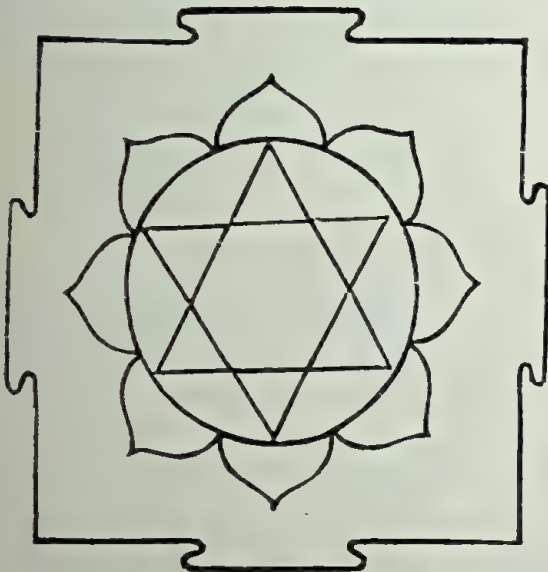
ਇਸ ਦਾ ਪੀਠਮੰਤ੍ਰ ਹੈ—"ਗੰ ਸਰ੍ਵਸ਼ਕ੍ਤਿ ਕਮਲਾਸਨਾਯ ਨਮ:"

ਯਾਗਜ੍ਵਲ੍ਕ੍ਯ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਦੇ ਗਣਪਤਿ ਕਲਪ ਪ੍ਰਕਰਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਦ੍ਰਾਸਨ § ਹੇਠ ਸ੍ਵਸ੍ਤਿਕ ਚਿੰਨ੍ਹ

卐

ਲਿਖਕੇ ਗਣੇਸ਼ਪੂਜਨ ਆਦਿ ਕਰਮ ਕਰੇ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਦਾ ਵਾਕ ਭੀ ਹੈ ਕਿ "ਗਣਪ: ਸ੍ਵਸ੍ਤਿਕੇ ਪੂਜ੍ਯ:"

ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਗਣੇਸ਼ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਹੀ ਜਿਕਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਬੇਣੀ ਭਗਤ ਨੇ ਕੀਤਾ ਹੈ— "ਮਿਲ ਪੂਜਸਿ ਚਕ੍ਰਗਣੇਸੰ." (ਪ੍ਰਭਾ)

ਗਣੇਸ਼ਚੌਥ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ.

ਗਤ. ਵਿ—ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਲਾਭ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਾਪਤ. ਜਿਵੇਂ—ਹਸ੍ਤਗਤ। ੩ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਮਿਟਿਆ. "ਗਰਬਗਤੰ ਸੁਖ ਆਤਮ ਧਿਆਨ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) "ਦੂਖ ਰੋਗ ਭਏ ਗਤ ਤਨ ਤੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਵੀਤਿਆ. ਗੁਜ਼ਰਿਆ। ੫ ਦੇਖੋ, ਗਤਿ.

ਗਤ ਅਵਗਤ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ ਅਵਗਤਿ.

ਗਤਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਦਾਯੁੱਧ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਅੰਗ ਸਿਖਾਉਣ ਲਈ ਇੱਕ ਡੰਡਾ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਲੰਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਚੰਮ ਦਾ ਖੋਲ ਚੜ੍ਹਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੱਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਗਤਕਾ ਅਤੇ ਖੱਬੇ ਵਿੱਚ ਫਰੀ (ਛੋਟੀ ਢਾਲ) ਲੈਕੇ ਦੋ ਆਦਮੀ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਖੇਡਦੇ ਹਨ. ਫ਼ਾ ਖ਼ੁਤਕਾ.

ਗਤਾ. ਗਤਿ. ਲੀਲਾ. "ਗਹਿ ਨ ਸਕਾਹ ਗਤਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਗਤਿ ਸ਼ਬਦ.

ਗਤਾਗਤ. ਵਿ—ਗਤ—ਆਗਤ. ਗਿਆ ਆਇਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਵਾਗਮਨ. ਗਮਨਾਗਮਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਗ (ਸ)

ਗਤਾਗਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਮਦਰਫ਼ਤ. ਜਾਣਾ ਆਉਣਾ. "ਮਨ ਕੀ ਗਤਾਗਤੀ ਜੋ ਜਾਨੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਮ੍ ਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਮਨ. ਚਾਲ. "ਕਰਪੂਰ* ਗਤਿ ਬਿਨ ਅਕਾਲ ਦੂਜੋ ਕਵਨ?" (ਗ੍ਯਾਨ) ੨ ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. "ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਪਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਗਿਆਨ ਵਿਦ੍ਯਾ. "ਅਪਨੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਜਾਨਹੁ ਆਪੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਘਰੈ ਮਹਿ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਮੁਕਤਿ ਪਾਉਣ ਦਾ ਇ਼ਲਮ। ੪ ਪ੍ਰਾਪਤੀ. "ਗੁਰ ਕੈ ਦਰਸਨ ਮੁਕਤਿ ਗਤਿ ਹੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੫ ਮੋਕ੍ਸ਼. ਮੁਕਤਿ. "ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਗਤਿ ਪਾਈਐ." (ਸ: ਮ: ੯) ੬ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਇਸਥਿਤਿ.

‡ गणेशं पूजयेत् पीठे पद्मे षट् कोण कर्णिके।
वरा गृहावृते रम्ये मन्त्री रम्योपचारकैः
(ਮੰਤ੍ਰਮਹੋਦਧਿ, ਤਰੰਗ ੨)

§ ਦੇਖੋ, ਭਦ੍ਰਾਸਨ ਸ਼ਬਦ.

* ਕਰ (ਸੁੰਡ) ਨਾਲ ਜੋ ਪੇਟ ਭਰਦਾ ਹੈ, ਹਾਥੀ.

ਟਿਕਾਉ. "ਭ੍ਰਮਤ ਫਿਰਤ ਤੇਲਕ ਕੇ ਕਪਿ ਜਿਉ ਗਤਿ ਬਿਨੁ ਰੈਨਿ ਬਿਹਾਈਹੈ." (ਗੂਜ ਕਬੀਰ) ੭ ਸ਼ੁੱਧੀ. ਪਵਿਤ੍ਰਤਾ. "ਮੁਇਆ ਜੀਵਦਿਆ ਗਤਿ ਹੋਵੈ ਜਾ ਸਿਰਿ ਪਾਈਐ ਪਾਣੀ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤਾਹੀ ਜੀਉ."(ਸੋਰ ਮ: ੧) ੮ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. "ਅੰਤਰ ਕੀ ਗਤਿ ਤੁਮਹੀ ਜਾਨੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਰੇ ਮਨ! ਕਉਨ ਗਤਿ ਹੋਇਹੈ ਤੇਰੀ?" (ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ੯ ਵਿਧਿ. ਤਰੀਕਾ. ਢੰਗ. ਜੁਗਤਿ. "ਰਾਮਭਜਨ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਜਾਨੀ."(ਸੋਰ ਮ: ੯) ੧੦ ਸਿਤਾਰ ਦੀ ਸਰਗਮ ਦਾ ਜੋੜ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਬੋਲ. ਦੇਖੋ ਜਤਿ ੩। ੧੧ ਦਖ਼ਲ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼। ੧੨ ਲੀਲਾ.ਖੇਲ. "ਹਰਿ ਕੀ ਗਤਿ ਨਹਿ ਕੋਊ ਜਾਨੈ."(ਬਿਹਾ ਮ:੯) ੧੩ ਨਤੀਜਾ. ਫਲ। ੧੪ ਵਿ—ਗਤ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ. "ਅੰਤਰਗਤਿ ਤੀਰਥਿ ਮਲਿ ਨਾਉ." (ਜਪੁ) ਅੰਤਰਗਤ ਤੀਰਥ (ਆਤਮਤੀਰਥ) ਵਿੱਚ ਮਲਕੇ (ਮੈਲ ਉਤਾਰਕੇ) ਨ੍ਹਾਉ. ਭਾਵ—ਬਾਹਰਲੇ ਤੀਰਥਾਂ ਤੋਂ ਗਤਿ ਨਹੀਂ.

ਗਤਿਅਪਗਤਿ, ਗਤਿਅਵਗਤਿ, ਗਤਿਅਵਿਗਤਿ ਸੰਗਯਾ—ਉੱਤਮ ਅਤੇ ਮੰਦ ਗਤਿ. ਉੱਪਰ ਅਤੇ ਹੇਠ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਊਚਨੀਚ ਗਤਿ. ਚੜ੍ਹਾਉ ਉਤਰਾਉ. "ਤਿਨ ਕੀ ਗਤਿ ਅਵਗਤਿ ਤੂੰਹੈ ਜਾਣਹਿ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਗਤਿ ਅਵਗਤਿ ਕੀ ਸਾਰ ਨ ਜਾਣੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਗਤਿਕੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਪ੍ਰਾਪ੍ਤ ਕਰਕੇ. ਹਾਸਿਲ ਕਰਕੇ.

ਗਤਿਚਿਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਅੰਗ (ਸ)

ਗਤਿਪਤਿ. ਸੰਗਯਾ—ਮੋਕ (ਮੁਕਤਿ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਕਰਤਾਰ। ੨ ਮੁਕਤਿ ਅਤੇ ਪ੍ਰਤਿਸ਼੍ਠਾ। ੩ ਭਾਵ—ਮੋਖ ਅਤੇ ਭੋਗ.

ਗਤਿਬਿਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਬਿਵਾਨਗਤਿ.

ਗਤਿਮਿਤਿ. ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਅਵਧਿ. ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਹੱਦ। ੨ ਗ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਮਰਯਾਦਾ. "ਗਤਿਮਿਤਿ ਸਬਦੇ ਪਾਇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩) ੩ ਲੀਲਾ ਦਾ ਅੰਤ. "ਤੁਮਰੀ ਗਤਿ ਮਿਤਿ ਤੁਮਹੀ ਜਾਨੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ. ਸੰਗਯਾ—ਮੁਕਤਿ ਪਾਉਣ ਦੀ ਰੀਤਿ. "ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਘਰੈ ਮਹਿ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਮੁਕਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ. "ਗਤਿ ਮੁਕਤਿ ਕਦੇ ਨ ਹੋਵਈ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਗਤਿਵਿਦ੍ਯਾ. ਚਾਲ (ਰਫ਼ਤਾਰ) ਜਾਣਨ ਦਾ ਇਲਮ. ਇਸ ਵਿਦ੍ਯਾ ਤੋਂ ਰੌਸ਼ਨੀ, ਆਵਾਜ਼, ਪੌਣ ਦੀ ਲਹਿਰ, ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਤਰੰਗ, ਦਿਲ ਦੀ ਹਰਕਤ, ਪੈਦਲ ਰਸਾਲੇ ਆਦਿਕ ਫੌਜਾਂ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਲਾਭਦਾਇਕ ਗੱਲਾਂ ਜਾਣੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਗਤਿਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਨਾਲ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਗਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ. "ਲਾਲਨ ਰਾਵਿਆ ਕਵਨ ਗਤੀ ਰੀ?" (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਕਿਸ ਰੀਤਿ (ਢੰਗ) ਰਾਵਿਆ?

ਗਤੁ. ਨਸ਼੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਗਤ. "ਅਪਿਓ ਪੀਓ ਗਤੁ ਥੀਓ ਭਰਮਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ: ਗਾਤੁ—ਗਾਤੁ. ਸੰਗਯਾ—ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. ਰਾਹ. "ਜਰਾ ਮਰਣ ਗਤੁ ਗਰਬ ਨਿਵਾਰੇ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਗਤੇ. ਚਲੇਗਏ. "ਮੁਖ ਭਾਖ ਗਤੇ ਨ ਪਿਖੈਂ ਦੁਖ ਦੀਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਬੀਤੇ. ਗੁਜਰੇ.

ਗੱਤਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਮਾਸ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਬੋਟੀ. "ਸਰੋਣ ਮਾਸ ਗੱਤਲੇ." (ਪੰਪ੍ਰ) ੨ ਟੂਕ. ਖੰਡ

ਗੱਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਲੱਕੜੀ ਅਥਵਾ ਕ਼ਾਗ਼ਜ਼ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ, ਜੋ ਪੋਥੀ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਵਾਸਤੇ ਲਗਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਗਥ. ਦੇਖੋ, ਗਥੁ.

ਗਥਈ. ਗਤ ਭਏ. ਨਾਸ਼ ਹੋਏ. "ਸਭ ਕਿਲਵਿਖ ਪਾਪ ਗਥਈ." (ਕਲਿ ਮ: ੪)

ਗਥੁ, ਗੱਥ ਪ੍ਰਾ. ਗਤ੍ਥ. ਸੰਗਯਾ—ਪੂੰਜੀ. ਮੂਲਧਨ. "ਬਿਨ ਨਾਵੈ ਗਥੁ ਗਇਆ ਗਵਾਇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੩ ਗਾਥਾ. ਕਥਾ.

ਗਦ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ। ੨ ਰੋਗ. ਬੀਮਾਰੀ. "ਵਿਪ੍ਰ ਜਾਤਿਮਦ ਵਿਦ੍ਯਾਮਦ ਹੈ। ਯਾਂਤੇ

ਅੰਧ ਅਧਿਕ ਦ੍ਵੈ ਗਦ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ। ੪ ਕਥਨ. ਕਹਿਣਾ। ੫ ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾਧਰ। ੬ ਦੇਖੋ, ਗੱਦ.

ਗਦਹਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗਧਾ. ਗਰਦਭ. "ਪਹਿਰਿ ਚੋਲਨਾ ਗਦਹਾ ਨਾਰੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ। ੨ ਸੰ. ਵੈਦ, ਜੋ ਗਦ (ਰੋਗ) ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਯਾ ਗਦ ਕੋ ਗਦਹਾ ਕਯਾ ਕਰਿਯੈ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੨) "ਅਤਿ ਹਾਸੀ ਗਦਹਾ ਕੋ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੮) ਵੈਦ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਖ਼ੌਲ ਹੋਇਆ.

ਗਦਹੀ. ਸੰਗਯਾ—ਗਰਦਭੀ. ਗਧੀ. "ਗਦਹੀ ਹੁਇਕੈ ਅਉਤਰੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਦਹੁ. ਸੰਗਯਾ—ਗਧਾ. ਗਰਦਭ। ੨ ਗਧੇ ਨੂੰ. "ਗਦਹੁ ਚੰਦਨਿ ਖਉਲੀਐ ਭੀ ਸਾਹੂ ਸਿਉ ਪਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਗਦਗਦ. ਸੰ. ਗਦ੍‌ਗਦ. ਸੰਗਯਾ—ਅਜਿਹੀ ਗਦ (ਆਵਾਜ਼), ਜੋ ਸਾਫ ਨਾ ਸਮਝੀਜਾਵੇ. ਸ਼ੋਕ ਜਾਂ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਰੁਕੇਹੋਏ ਕੰਠ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਧੁਨਿ. "ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ ਭਈ ਮਹਾਨੀ." (ਸਲੋਹ)

ਗਦਰ. ਅ਼ غدر ਗ਼ਦਰ. ਸੰਗਯਾ—ਬੇਵਫ਼ਾਈ। ੨ ਹਿਲਚਲ। ੩ ਉਪਦ੍ਰਵ। ੪ ਵਿਦ੍ਰੋਹ. ਬਗ਼ਾਵਤ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚੌਦਹ ਦਾ ਗਦਰ.

ਗਦਰੀ. ਵਿ—ਗ਼ਦਰ (ਬਗ਼ਾਵਤ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਅਧਪੱਕੀ. ਦੇਖੋ, ਗੱਦਰ. "ਕਾਚੀ ਗਦਰੀ ਪਾਕ ਖਰੀ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਦਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮੁਦਗਰ (ਮੁਗਦਰ). ਮੂਸਲ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾਧਰ. "ਗਰੀਬੀ ਗਦਾ ਹਮਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ। ੨ ਫ਼ਾ گدا ਫ਼ਕੀਰ. ਮੰਗਤਾ.

ਗਦਾਈ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗਯਾ—ਮੰਗਤਾਪਨ. ਭਿਖ੍ਯਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗਦਾਸੁਰ. ਗਦ ਨਾਮਕ ਅਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾਧਰ.

ਗਦਾਹਵ. ਗਦਾ—ਆਹਵ. ਗਦਾਯੁੱਧ. ਗਦਾ ਨਾਲ ਆਹਵ (ਲੜਾਈ) ਕਰਨੀ. "ਜੈਸੇ ਗਦਾਹਵ ਕੀ ਵਿਧਿ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਦਾਧਰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੌਮੋਦਕੀ ਗਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹੇਤਿਰਕ ਨਾਮਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਤੋਂ ਵਰ ਲੈਕੇ ਤ੍ਰਿਲੋਕ ਵਿੱਚ ਅਜਿਤ ਹੋਗਿਆ, ਉਸ ਦੇ ਦੁਖਾਏ ਦੇਵਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਪਾਸ ਗਏ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਮੈਨੂ ਕੋਈ ਕਰੜਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਲਿਆਕੇ ਦੇਓਂ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਹੇਤਿਰਕ ਨੂੰ ਮਾਰ ਸਕਾਂਗਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ 'ਗਦਾਸੁਰ' ਦੀ ਵਜ੍ਰ ਜੇਹੀ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਮੂਸਲ ਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਹੇਤਿਰਕ ਮਾਰਿਆ, ਅਤੇ ਇਸ ਗਦਾ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਦੇ ਧਾਰਣ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਗਦਾਧਰ' ਹੋਇਆ.

ਗਦਾਯੁੱਧ. ਦੇਖੋ, ਗਦਾਹਵ.

ਗਦਿਤ. ਵਿ—ਕਹਿਆਹੋਇਆ. ਕਥਿਤ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕਥਨ. ਬਿਆਨ.

ਗਦੀ. ਵਿ—ਗਦਾਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਗਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਦ (ਰੋਗ) ਵਾਲਾ. ਰੋਗੀ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਪਵਨ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਹੱਥ ਗਦਾ ਰਖਦਾ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਭੀਮਸੈਨ। ੫ ਦੁਰਯੋਧਨ. (ਸਨਾਮਾ) ੬ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੭ ਹਨੂਮਾਨ। ੮ ਦੇਖੋ, ਗੱਦੀ.

ਗਦੂਦ. ਅ਼ غدد ਗ਼ਦੂਦ. ਸੰਗਯਾ—ਬਹੁਵਚਨ (ਗ਼ੁੱਦਹ) ਦਾ. ਗਿਲਟੀਆਂ. ਫੋੜੇ. "ਮਲੇਰਿਯਨ ਮੇ ਥੋ ਬਡੋ ਗਦੂਦ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ਭਾਵ—ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਚੋਭ.

ਗਦੇਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਰੂਈ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਮੋਟਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਹੇਠ ਵਿਛਾਈਦਾ ਹੈ, ਗੱਦਾ.

ਗੱਦ. ਅਨੁ. ਗਦਾਕਾ. ਕਿਸੇ ਭਾਰੀ ਚੀਜ ਦੇ ਡਿਗਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਗਾਂਵ ਦੀ ਹੱਦ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਠੱਡਾ. ਤੋਖਾ. ਸੀਮਾਚਿੰਨ੍ਹ. "ਸੈਲਪਤੀ ਦੋਹਾਨ ਮੇ ਲਗਯੋ ਗੁਰੂ ਕੋ ਗੱਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਗਦਾ.

ਮੂਸਲ. "ਸੁਣੇ ਗੱਦ ਸੱਦੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਗਦਾ ਸ਼ਬਦ ਸੁਣੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਦ੍ਯ.

ਗੱਦਰ. ਵਿ—ਅਧਪੱਕਾ.

ਗੱਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗਦੇਲਾ.

ਗੱਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੋਟਾ ਗਦੇਲਾ। ੨ ਰਾਜਾ ਦਾ ਸਿੰਘਾਸਨ। ੩ ਮਹੰਤ ਦਾ ਆਸਨ। ੪ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਦ੍ਵਿਜ ਜਾਤਿ ਹੈ, ਜੋ ਜਨੇਊ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰ ਰਖਦੀ ਹੈ. ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਇਸ ਜਾਤਿ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗਧੀਲਾ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੫ ਇੱਕ ਨੀਚ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਭੇਡ ਗਧੇ ਆਦਿਕ ਰਖਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਖ਼ਾਨਾਬਦੋਸ਼ ਹੈ.

ਗੱਦੀਆਲ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੧੩ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਖੇੜਾ ਕਲਮੋਟ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ.

ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨ. ਵਿ—ਗੱਦੀ ਉੱਪਰ ਬੈਠਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਾਜਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਮਹੰਤ.

ਗੱਦੋਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਧਾ. ਖੋਤਾ. ਗਰਦਭ.

ਗਦ੍ਯ. ਵਿ—ਕਥਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਕਹਿਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਾਰਤਿਕ ਕਾਵ੍ਯ. ਨਸਰ.

ਗਧਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਦੰਭ. ਖੋਤਾ। ੨ ਭਾਵ—ਵਿਦ੍ਯਾ ਬੁੱਧਿਹੀਨ. ਮੂਰਖ.

ਗਧੀ ਚੁੰਘਣੀ. ਖ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ—ਹੁੱਕਾ ਪੀਣਾ. ਨੜੀ ਜਾਂ ਨਲੀ ਨਾਲ ਤਮਾਕੂ ਦਾ ਧੂਆਂ ਖਿੱਚਣਾ.

ਗਨ. ਦੇਖੋ, ਗਣ। ੨ ਗਣਨਾ. ਗਿਣਤੀ. ਸ਼ੁਮਾਰ. "ਏ ਅਵ ਗਨ ਕਤ ਜਾਹੀ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੰਨ.

ਗਨਕ. ਦੇਖੋ, ਗਣਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਣਿਕਾ ਅਤੇ ਗਨਕਾ. "ਪੜਿ ਸੂਆ ਗਨਕ ਉਧਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਗਨਕਾ. ਸੰ. ਗਣਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵੇਸ਼੍ਯਾ. ਕੰਚਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਣਿਕਾ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਦੋ ਗਨਿਕਾ ਦਾ ਪ੍ਰਸੰਗ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਪਿੰਗਲਾ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਪੁਰੀ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਰਾਤ ਇਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਕਾਮੀ ਪੁਰਖ ਨਾ ਮਿਲਿਆ. ਅੱਧੀ ਰਾਤ ਵੀਤਣ ਪੁਰ ਮਨ ਨੂੰ ਪਛਤਾਵਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਖ਼ਿਆਲ ਉਪਜਿਆ ਕਿ ਜੇ ਇਤਨਾ ਧ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਪਿਆਰ ਕਰਤਾਰ ਵੱਲ ਜੋੜਦੀ, ਤਦ ਕੇਹਾ ਉੱਤਮ ਫਲ ਹੁੰਦਾ. ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਸਭ ਕੁਕਰਮ ਛੱਡਕੇ ਕਰਤਾਰਪਰਾਇਣ ਹੋਈ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਇਆ. ਇਸੇ ਗਨਿਕਾ ਨੂੰ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਕਲਪਿਆ ਸੀ. "ਅਜਾਮਲੁ ਪਿੰਗੁਲਾ ਲੁਭਤੁ ਕੁੰਚਰੁ ਗਏ ਹਰਿ ਕੈ ਪਾਸਿ." (ਕੇਦਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਦੂਜੀ ਗਨਿਕਾ ਉਹ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਾਧੂ ਨੇ ਤੋਤਾ ਦੇਕੇ ਹਰਿਨਾਮ ਸਿਖਾਉਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹ ਨਾਮਅਭ੍ਯਾਸ ਵਿੱਚ ਲੱਗਕੇ ਪਵਿਤ੍ਰਾਤਮਾ ਹੋ ਗਈ. "ਗਨਿਕਾ ਉਧਰੀ ਹਰਿ ਕਹੈ ਤੋਤ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੫) "ਜਿਹ ਸਿਮਰਤ ਗਨਕਾ ਸੀ ਉਧਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ਦੇਖੋ ਗਨਿਕਾ.

ਗਨਕਾਪ੍ਰਸੰਗੀ. ਵੇਸ਼੍ਯਾਗਾਮੀ. ਗਣਿਕਾ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ.

ਲਾਜ ਕੋ ਨ ਲੇਸ਼ ਰਹੈ ਘਰ ਮੇ ਕਲੇਸ਼ ਰਹੈ
ਛਲ ਕੋ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਰਹੈ ਮੂੜ੍ਹ ਮਤਿਭੰਗੀ ਕੋ,
ਕੁਲ ਕੋ ਨ ਮੋਹ ਰਹੈ ਵਾਮ ਸੋ ਵਿਛੋਹ ਰਹੈ
ਪਾਰਸ ਕੀ ਟੋਹ ਰਹੈ ਯਾ ਰਸ ਉਮੰਗੀ ਕੋ,
ਸਾਚ ਸੋ ਨ ਮੇਲ ਰਹੈ ਝੂਠ ਸੋ ਝਮੇਲ ਰਹੈ
ਹਾਰ ਨ ਹਮੇਲ ਰਹੈ ਉੱਧਤਅਨੰਗੀ ਕੋ,
ਸਾਜੀ ਨਿਤ ਸੇਜ ਰਹੈ ਧਨ ਕਾ ਨ ਹੇਜ਼ ਰਹੈ
ਤਨ ਕਾ ਨ ਤੇਜ ਰਹੈ ਗਨਕਾਪ੍ਰਸੰਗੀ ਕੋ.

ਗਨਕਾਵਾੜਾ. ਗਣਿਕਾ (ਵੇਸ਼੍ਯਾ) ਦਾ ਹਾਤਾ. ਕੰਚਨੀਆਂ ਦਾ ਅੱਡਾ. ਚਕਲਾ. "ਗਨਕਾਵਾੜੇ ਜਾਇ ਖਲੋਤਾ." (ਭਾਗੁ)

ਗਨਣ | ਗਨਣੁ ਦੇਖੋ, ਗਣਨ ਅਤੇ ਗਣਨਾ. "ਗਨਣ ਨ ਜਾਈ ਕੀਮ ਨ ਪਾਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਤੂ ਦੁਖੀਆ ਮਹਿ ਗਨਣੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਗਨਮਿਨ. ਦੇਖੋ, ਗਨਿਮਿਨਿ.

ਗਨਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਨਲਾ.

ਗਨਿ. ਗਿਣਕੇ. ਗਣਨਾ ਕਰਕੇ. ਦੇਖੋ, ਗਨਿਮਿਨਿ.

ਗਨਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਗਣਿਕਾ ਅਤੇ ਗਨਕਾ. "ਤਾਰੀਲੇ ਗਨਿਕਾ ਬਿਨ ਰੂਪ ਕੁਬਿਜਾ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਨਿ ਮਿਨਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਗਿਣ ਮਿਣਕੇ. ਪੂਰੀ ਜਾਂਚ ਅਤੇ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਕੇ. "ਗਨਿ ਮਿਨਿ ਦੇਖਹੁ ਮਨੈ ਮਾਹਿ ਸਰਪਰ ਚਲਨੋ ਲੋਗ." (ਬਾਵਨ)

ਗਨੀ. ਗਣਨਾ ਕਰਾਂ. ਗਿਣਾਂ. ਮੈਂ ਗਿਣਾਂ. "ਤਬ ਬੰਧ ਮੁਕਤਿ ਕਹੁ ਕਿਸ ਕਉ ਗਨੀ?" (ਸੁਖਮਨੀ) "ਵਿਚਿ ਵਰਤੈ ਨਾਨਕ ਆਪਿ ਝੂਠ ਕਹੁ ਕਿਆ ਗਨੀ?" (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) ੨ ਅ਼ غنی ਗ਼ਨੀ. ਧਨਵਾਨ. ਧਨੀ. "ਊਹਾ ਗਨੀ ਬਸਹਿ ਮਾਮੂਰ." (ਗਉ ਰਵਿਦਾਸ) "ਜਿਨਿ ਤੂ ਧਿਆਇਆ ਸੇ ਗਨੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੩ ਕ਼ੁਰਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇਹੋਏ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ੯੯ ਅਥਵਾ ੧੦੦ ਗੁਣਵਾਚਕ ਨਾਮਾ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਨਾਮ. "ਕਰੀਮਾ ਰਹੀਮਾ ਅਲਾਹ ਤੂੰ ਗਨੀ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਨੀਆ. ਗਿਣੀਗਈ ਹਾਂ. ਸ਼ੁਮਾਰ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹਾਂ. "ਨਾਮਿ ਜਿਸੈ ਕੇ ਊਜਲੀ ਤਿਸੁ ਦਾਸੀ ਗਨੀਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਗਿਣਨ ਵਾਲਾ. ਗਣਿਕ.

ਗ਼ਨੀਖ਼ਾਂ. غنی خاں ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਪਠਾਣ, ਜੋ ਨਬੀਖ਼ਾਂ ਦਾ ਵਡਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਭਾਈ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਕੁਝ ਕਾਲ ਨੌਕਰ ਰਹੇ ਸਨ. ਜਦ ਚਮਕੌਰ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਕਲਗੀਧਰ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਆਏ, ਤਦ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੋਏ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਲੰਘ ਉਠਾਕੇ ਹੇਹਰ ਪਿੰਡ ਤੀਕ ਸਾਥ ਰਹੇ. ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦਾ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਹ਼ੁਕਮਨਾਮਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗਨੀਖ਼ਾਂ ਅਤੇ ਨਬੀਖ਼ਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਪਿਆਰੇ ਹਨ.

ਸਿੱਖਰਿਆਸਤਾਂ ਤੋਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਨੂੰ ਸਾਲਾਨਾ ਬੰਧਾਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਭੀ ਹਰਤਰਾਂ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗ਼ਨੀਮ. ਅ਼ غنیم ਸੰਗ੍ਯਾ—ਲੁਟੇਰਾ. ਡਾਕੂ। ੨ ਵੈਰੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ.

ਗ਼ਨੀਮਤ. ਅ਼ غنیمت ਸੰਗ੍ਯਾ—ਲੁੱਟ ਦਾ ਮਾਲ. ਬਿਨਾ ਮਿਹਨਤ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ ਧਨ.

ਗਨੀਮੁਲ ਸਿਕਸਤੈ. (ਜਾਪੁ) ਗ਼ਨੀਮਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕ ਨਿੰਦਹ (ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ) ਹੈ. ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੰਨਣ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਗ਼ਨੀਮੁਲ ਖ਼ਿਰਾਜ ਹੈ. (ਜਾਪੁ) ਗ਼ਨੀਮਾਂ ਤੋਂ ਖ਼ਿਰਾਜ (ਮੁਆਮਲਾ) ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਭਾਵ—ਆਪਣੇ ਅਧੀਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਗ਼ਨੀਮੁਲਗੁਦਾਜ਼. ਫ਼ਾ غنیم گداز ਵਿ—ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪਘਾਰਨ (ਗਾਲਨ) ਵਾਲਾ.

ਗਨੀਵ. ਵਿ—ਗਣਨੀਯ. ਗਣ੍ਯ. ਸ਼ੁਮਾਰ ਦੇ ਲਾਇਕ਼. "ਸਦੀਵ ਗਨੀਵ ਸੁਹਾਵਨੇ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਧਨੀ. ਦੌਲਤਮੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗਨੀ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਨੀਮਤ. "ਗਨੀਵ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ, ਸਚੇ ਪਾਤਸਾਹ!" (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਗਨੇਸ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸ.

ਗਨੇਸਹਿ. ਗਣੇਸ਼ (ਗਜਾਨਨ ਦੇਵਤਾ) ਨੂੰ. "ਮੈ ਨ ਗਨੇਸਹਿ ਪ੍ਰਿਥਮ ਮਨਾਊ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਨ੍ਯ. ਸੰ. ਗਣ੍ਯ. ਵਿ—ਗਿਣਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਲਾਇਕ਼.

ਗਪ. ਦੇਖੋ, ਗੱਪ.

ਗਪਕਣਾ | ਗਪਕਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਨਿਗਲਨਾ। ੨ ਚੱਟਮ ਕਰਨਾ.

ਗਪਿਯਾ | ਗਪੀਆ ਗੱਪੀ. ਗਪੌੜੂ। ੨ ਗਾਲੜੀ. ਕਥੱਕੜ. "ਗਪੈਂ ਕਹਿਤ ਗਪਿਯਾਂਹਿ ਨਿਹਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੯)

ਗਪੌੜਾ. ਝੂਠਾ ਵਾਕ. ਅਸਤ੍ਯ ਕਲਪਨਾ.

ਗਪੌੜੂ. ਵਿ—ਗੱਪੀ. ਕਥੱਕੜ। ੨ ਝੂਠਾ. ਅਸਤ੍ਯਵਾਦੀ.

ਗੱਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਾ. ਗਲ੍ਪ. ਮਿਥ੍ਯਾ ਪ੍ਰਵਾਦ. ਝੂਠੀ ਗੱਲ. ਅਸਤ੍ਯ ਕਲਪਨਾ। ੨ ਫ਼ਾ گپ ਬਾਤ. ਗੱਲ। ੩ ਸ਼ੇਖ਼ੀ ਮਾਰਨੀ.

ਗਫ. ਅ਼ ثف ਕਫ਼. ਵਿ—ਸੰਘਣਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ. ਅਵਿਰਲ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਦੋ ਤਹਿ ਕਰਕੇ ਸੀਤਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ Viscount Hough Gough. ਇਹ ਜਾਰਜ ਗਫ਼ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ ੧੭੭੯ ਵਿੱਚ ਆਇਰਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਜੰਮਿਆ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੭੯੪ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਲਿਆਕਤ ਨਾਲ ਤਰੱਕੀ ਪਾਈ. ਸਨ ੧੮੪੩ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸਿਪਹਸਾਲਾਰ (ਕਮਾਂਡਰਿਨਚੀਫ਼) ਬਣਿਆ. ਸਨ ੧੮੪੫-੪੬ ਦੀਆਂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਲੜਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਦਕੀ, ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਸ਼ਹਰ ਅਤੇ ਸਭਰਾਉਂ ਦੇ ਮਕਾਮ ਇਸ ਨੇ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ. ਸਨ ੧੮੪੮-੪੯ ਦੇ ਅਖ਼ੀਰੀ ਸਿੱਖਜੰਗ ਚਿਲੀਆਂਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਫੌਜ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਗਫ਼ ਨੂੰ ਹਟਾਕੇ ਸਰ ਚਾਰਲਸ ਨੇਪੀਅਰ (Sir Charles Napier) ਨੂੰ ਜੰਗੀਲਾਟ ਮੁਕਰਰ ਕੀਤਾਗਿਆ, ਪਰ ਨੇਪੀਅਰ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਗਫ਼ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਲੜਾਈ ਜਿੱਤਲਈ ਅਤੇ ਪਿਛਲਾ ਧੋਣਾ ਧੋਦਿੱਤਾ.

ਇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨੇ ਵਡੀ ਕਦਰ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਪੌਂਡ ਪੈਨਸ਼ਨ ਮਿਲੀ. ਗਫ਼ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਮੌਤ ਸਨ ੧੮੬੯ ਵਿੱਚ ਹੋਈ.

ਗ਼ਫ਼ਲਤ. ਅ਼ غفلت ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭੁੱਲ. ਪ੍ਰਮਾਦ। ੨ ਅਣਗਹਿਲੀ. ਲਾਪਰਵਾਹੀ. ਅਸਾਵਧਾਨਤਾ. "ਗਫਲਤ ਕਰੋਗੇ ਤੁ ਖਾਵੋਗੇ ਮਾਰ." (ਨਸੀਹਤ)

ਗਫਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੱਫਾ. ਧਨ। ੨ ਲਾਭ। ੩ ਲੁਕਮਾ. ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ. "ਦੈਤ ਕਰੇ ਸਭ ਏਕ ਗਫਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗ਼ਫ਼ੂਰ. ਅ਼ غفور ਵਿ—ਬਖ਼ਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਖ਼ਮਾ (ਮੁਆਫ) ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਗੁਰੂ.

ਗੱਫਾ. ਦੇਖੋ, ਗਫਾ.

ਗ਼ੱਫ਼ਾਰ. ਅ਼ غفار ਵਿ—ਖ਼ਮਾ (ਮੁਆਫ਼) ਕਰਨਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. "ਐ ਖਾਲਿਕਾ ਗੱਫਾਰ." (ਸਲੋਹ)

ਗ਼ਬਨ. ਅ਼ غبن ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ਰੀਦ ਵਿੱਚ ਨੁਕਸਾਨ। ੨ ਖ਼ਯਾਨਤ। ੩ ਮਕਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗਬਰ. ਅ਼ غبر ਗ਼ਬਰ. ਵਿ—ਪਾਸਦੀਂ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਕੋਲੋਂ ਗੁਜ਼ਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ਼ਿਬਰ. ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ. ਦ੍ਵੇਸ਼। ੩ ਫ਼ਾ گبر ਗਬਰ. ਅਗਨਿਪੂਜਕ. ਆਤਿਸ਼ਪਰਸ੍ਤ.

ਗ਼ਬੀ. ਅ਼ غبی ਵਿ—ਮੰਦਮਤਿ. ਮੋਟੀ ਸਮਝ ਵਾਲਾ. ਨਮਦਾਬੁੱਧ.

ਗਬੁ. ਸੰ. ਗਰ੍ਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਹੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ. "ਏਤਾ ਗਬੁ ਅਕਾਸਿ ਨ ਮਾਵਤ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਗੱਬਰ. ਵਿ—ਗਰ੍ਵਧਰ. ਅਭਿਮਾਨੀ। ੨ ਧਨ ਦੇ ਮਦ ਨਾਲ ਮਸ੍ਤ.

ਗਭ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭਗ. ਯੋਨਿ। ੨ ਗਰਭ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਹਮਲ. ਦੇਖੋ, ਗਰਭ.

ਗਭਣ | ਗਭਣਿ ਸੰ. ਗਰ੍ਭਿਣੀ. ਵਿ—ਹਾਮਿਲਾ. "ਮਾਂ ਗਭਣ ਜੀਅ ਜਾਣਦੀ." (ਭਾਗੁ)

ਗਭਰੂ. ਗਰਵ-ਰੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰਵ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਰੂਪ ਦਾ, ਜੁਆਨ. ਤਰੁਣ. "ਕਿਆ ਗਭਰੂ ਕਿਆ ਬਿਰਧ ਹੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਗਭੀਰ | ਗਭੀਰੁ ਸੰ. ਗਭੀਰ. ਵਿ—ਗੰਭੀਰ. ਡੂੰਘਾ. ਅਥਾਹ. "ਗੁਰਮਤਿ ਗਭੀਰ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) "ਗੁਣਗਭੀਰ ਗੁਣਨਾਇਕਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਸਤਿਗੁਰੁ ਗਹਿਰਗਭੀਰੁ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

੨ ਨਾੜ ਅਥਵਾ ਹੱਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਵਗਣ ਵਾਲਾ ਫੋੜਾ. ਨਾੜੀਵ੍ਰਣ, ਜਿਸ ਦੀ ਜੜ ਡੂੰਘੀ (ਗਭੀਰ) ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਗਾੜ ਤੋਂ ਉਪਜਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ ਚਾਹੀਏ, ਅਤੇ ਸਿਆਣੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਨਾਸੂਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ ਲੋੜੀਏ. ਹੇਠ ਲਿਖੀ ਦਵਾਈ ਗਭੀਰ ਲਈ ਉੱਤਮ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਹੈ—

ਸਮੁੰਦਰਝੱਗ, ਚਰਾਇਤਾ, ਨਿੰਮ ਦਾ ਪੰਚਾਂਗ,* ਆਉਲੇ, ਭੰਗਰਾ, ਬਾਬਚੀ, ਵਡੀ ਹਰੜ, ਬਹੇੜੇ, ਅਸਗੰਧ, ਪੁਨਰਨਵਾ, ਸੰਭਾਲੂ, ਦੇਵਦਾਰੁ, ਗਲੋਇ, ਇੰਦ੍ਰਾਯਣ, ਮੁੰਡੀ, ਸੁਹਾਂਜਣਾ ਅਤੇ ਪਲਾਸਬੀਜ, ਇਹ ਸਮਾਨ ਵਜ਼ਨ ਦੀਆਂ ਲੈਕੇ ਪੀਸਕੇ ਚੂਰਣ ਬਣਾਵੇ, ਚਾਰ ਮਾਸ਼ੇ ਨਿੱਤ ਸੱਜਰੇ ਜਲ ਨਾਲ ਵਰਤੇ.

ਉੱਪਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਤੇਲ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ— ਮਸਰੀ ਦੀ ਦਾਲ ਅਤੇ ਕਪੂਰ ਇੱਕੋ ਤੋਲ ਦੇ ਲੈਕੇ ਗਊ ਦੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਪਤਾਲਯੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਟਪਕਾ ਲਵੇ. ਦੋ ਵੇਲੇ ਇਹ ਤੇਲ ਫੰਬੇ ਨਾਲ ਨਾਸੂਰ ਤੇ ਲਾਵੇ.

ਗਮ. ਸੰ. ਗਮ੍. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਮਿਲਨਾ, ਨਕਲ ਕਰਣੀ, ਤਜਾਗਣਾ, ਜੁੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ। ੩ ਗਮਨ. "ਮਮ ਦਿਸ ਤੇ ਲੇ ਗਮਹੁ ਉਪਾਯਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਦੇਖੋ, ਗਮਜ। ੫ ਅ਼ غم ਗ਼ਮ. ਰੰਜ. ਦੁੱਖ। ੬ ਫ਼ਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ. "ਸਾਸਨਾ ਤੇ ਬਾਲਕ ਗਮ ਨ ਕਰੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੭ ਦੇਖੋ, ਗਮੁ.

ਗਮਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸਬਬ. ਹੇਤੁ. ਕਾਰਣ। ੨ ਵਿ—ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਰ ਦਾ ਕੰਪ. ਸੰਗੀਤ-ਦਾਮੋਦਰ ਵਿੱਚ ਗਮਕ ਦੇ ਸੱਤ ਭੇਦ ਲਿਖੇ ਹਨ— ਕੰਪਿਤ, ਸਫੁਰਿਤ, ਲੀਨ, ਭਿੰਨ, ਸ੍ਥਵਿਰ, ਆਹਤ ਅਤੇ ਆਂਦੋਲਿਤ. ਸੰਗੀਤਸਾਰ ਵਿੱਚ ਗਮਕ ਦੇ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਭੇਦ ਕਲਪੇ ਹਨ। ੫ ਗੰਭੀਰ ਧੁਨਿ. ਡੂੰਘੀ ਆਵਾਜ਼.

*ਜੜ, ਛਿੱਲ, ਪੱਤੇ, ਫੁੱਲ ਅਤ ਫਲ.

ਗਮਖਾਰ | ਗਮਖੋਰ | ਗ਼ਮਖ਼੍ਵਾਰ ਫ਼ਾ غمخوار ਵਿ—ਸਹਨਸ਼ੀਲ। ੨ ਹਮਦਰਦੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗ਼ਮਗੀਨ. ਫ਼ਾ غمگین ਵਿ—ਚਿੰਤਾਤੁਰ. ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ। ੨ ਸ਼ੋਕਾਤੁਰ.

ਗ਼ਮਜ਼ਹ. ਅ਼ غمزه ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸੈਨਤ. ਇਸ਼ਾਰਾ. ਅੱਖ ਦਾ ਇਸ਼ਾਰਾ.

ਗਮਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗਮ੍ਯਤਾ. "ਅਸ ਨਹਿ ਗਮਤਾ ਮੋਰਨ ਕਰਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਆਗ੍ਯਾ ਮੋੜਨ ਦੀ ਗਮ੍ਯਤਾ (ਸਮਰਥ) ਨਹੀਂ.

ਗਮਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਜਾਣਾ. ਚਲਨਾ. ਯਾਤ੍ਰਾ (ਸਫਰ) ਕਰਨਾ.

ਗਮਨਾਗਮਨ. ਆਉਣ ਜਾਣ. ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਆਉਣਾ. ਆਮਦ ਰਫ਼ਤ। ੨ ਭਾਵ—ਮਰਣਾ ਤੇ ਜੰਮਣਾ.

ਗਮਰ | ਗਮਰੁ ਅ਼ غمر ਗ਼ਮਰ. ਵਿ—ਬਹਾਦੁਰ. ਜਵਾਂਮਰਦ। ੨ ਉਦਾਰ। ੩ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੜ੍ਹਾਉ। ੪ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗੁਰੁਤ੍ਵ. ਵਡਿਆਈ. ਬਜ਼ੁਰਗੀ. "ਜਾਕੈ ਕਾਮਿ ਤੇਰਾ ਵਡੁ ਗਮਰੁ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੫ ਦੇਖੋ, ਗੁਮਰ.

ਗਮਲਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਉਖਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਬਰਤਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਫੁੱਲਦਾਰ ਬੂਟੇ ਲਾਈਦੇ ਹਨ। ੨ ਬੂਟੇ ਦਾ ਆਲਬਾਲ (ਘੇਰਾ).

ਗਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੋਣਾ. ਗੁਆਉਣਾ. ਗੁਮ ਕਰਨਾ.

ਗਮਾਗਮ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਜਾਣਾ ਆਉਣਾ। ੨ ਸੰਸਾਰ. ਜਗਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਹਿਮਾਗਹਿਮ. "ਚੰਦਨ ਸੁਗੰਧਿ ਗਮਾਗਮ ਹੈ." (ਭਾਗੁ)

ਗਮਾਰਾ. ਇੱਕ ਸਾਉਣੀ ਦਾ ਅੰਨ, ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦਾਣਾ ਲਬੇਰੇ

ਪਸ਼ੂਆਂ ਅਤੇ ਬਲਦਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਇਸ ਨੂੰ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜਕੇ, ਜਦ ਕੁਝ ਉੱਚਾ ਹੋਜਾਵੇ, ਹਲਵਾਹਕੇ ਜਿਮੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾ ਦੇਈਏ, ਤਦ ਇਸ ਦਾ ਸਬਜ ਖਾਦ ਕਣਕ ਆਦਿ ਫਸਲ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਗ਼ਮੀ. ਫ਼ਾ غمی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ਼ਮ (ਸ਼ੋਕ) ਦੀ ਦਸ਼ਾ.

ਗਮੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ੋਕ. ਦੇਖੋ, ਗਮ.

ਗਮ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਾਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਗਮਨਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਸਿੱਧ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਗਮ੍ਯਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਹੁਚ। ੨ ਸਾਮਰਥ੍ਯ. ਸ਼ਕਤਿ.

ਗਮ੍ਯੋਤਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਉਤਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਾ (ਅ)

ਗਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੁੰ. ਰਾਧ. ਪੂਯ. ਰੀਮ। ੨ ਸੰ. ਘਰ। ੩ ਆਕਾਸ਼। ੪ ਪ੍ਰਾਣ। ੫ ਧਨ। ੬ ਪੁਤ੍ਰ। ੭ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਅਮੂਰਤਰਯ ਰਾਜਰਿਖੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਯਗ੍ਯਅਸਥਾਨ ਗਯਾ ਤੀਰਥ ਹੈ। ੮ ਵਾਯੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਸੁਰ, ਜੋ ਵਡਾ ਧਰਮੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਗਯਾਸੁਰ ਨੇ ਅਜੇਹਾ ਤਪ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਤੋਂ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਰੀਝਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵਰ ਦੇਣ ਗਏ. ਗਯ ਨੇ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਜੋ ਮੇਰਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੇ ਉਹ ਵੈਕੁੰਠ ਜਾਵੇ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਮੰਨਲਈ. ਗਯਾਸੁਰ ਰਾਤ ਦਿਨ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਫਿਰਣ ਲੱਗਾ ਉਸ ਦੀ ਵਡੀ ਦੇਹ ਨੂੰ (ਜੋ ੧੨੫ ਯੋਜਨ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ੬੦ ਯੋਜਨ ਚੌੜੀ ਸੀ) ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਲੋਕ ਦੇਖਦੇ ਅਤੇ ਵੈਕੁੰਠ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਜਾਂਦੇ. ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਧਰਮ-ਰਾਜ ਦਾ ਦਫਤਰ ਬੰਦ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਬ੍ਰਹਮਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਗਯ ਤੋਂ ਦਾਨ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਆਪਣਾ ਸ਼ਰੀਰ ਸਾਨੂੰ ਦੇਦੇ. ਉਸ ਨੇ ਉਦਾਰਤਾ ਨਾਲ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਪੱਥਰ ਦੇ ਚਟਾਨ ਹੇਠ ਦੱਬਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਗਯ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜੋ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਪੁਰ, ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਤੇਰਾ ਦੇਹ ਦੱਬਿਆ ਹੈ, ਪਿੰਡ ਭਰਾਵੇਗਾ ਉਹ ਆਪ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਿੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਵੈਕੁੰਠ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਕਰੇਗਾ. ਇਸੇ ਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਯਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਯਾ। ੯ ਪ੍ਰਾ. ਗਜ. ਹਾਥੀ.

ਗਯਉ. ਚਲਾਗਿਆ. ਦੂਰ ਹੋਇਆ. "ਗਯਉ ਦੁਖ ਦੂਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗਯਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗਯਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਿੰਦੂਆਂ ਦੀਆਂ ਸੱਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਪੁਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੁਰੀ, ਜੋ ਬਿਹਾਰ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਟਨੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਫਲਗੂ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਪਿਤਰਾਂ ਦੀ ਗਤੀ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਪਿੰਡਦਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ ਅਤੇ ਅਕਾਲੀਧਰਮ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਆਸਾ ਰਾਗ ਦਾ ਸ਼ਬਦ "ਦੀਵਾ ਮੇਰਾ ਏਕ ਨਾਮੁ" ਇੱਥੇ ਹੀ ਉਚਾਰਿਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗਯ ੭ ਅਤੇ ੮.

ਗਯਾਸ. ਅ਼. ਗ਼ਿਯਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਹਾਇਤਾ. ਇਮਦਾਦ। ੨ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪੁਕਾਰ। ੩ ਇਨਸਾਫ ਲਈ ਫਰਿਆਦ.

ਗਯਾਸੁੱਦੀਨ. ਗ਼ਿਯਾਸੁੱਦੀਨ. ਧਰਮ ਦਾ ਸਹਾਇਕ.

ਗਯਾਸੁੱਦੀਨ ਤੁਗਲਕ. ਦੇਖੋ, ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜ.

ਗਯਾਸੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਯ ੮.

ਗਯਾਤਿ, **ਗਯਾਤੀ** } ਦੇਖੋ, ਗਜਾਤਿ.

ਗਯਾਰਵ. ਦੇਖੋ, ਗਜਾਰਵ.

ਗਯੰਦ. ਇੱਕ ਭੱਟ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੈਯਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. "ਤਜ ਬਿਕਾਰੁ ਮਨ ਗਯੰਦ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੨ ਇੱਕ ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ

ਦਾ ਰੂਪ ੧੦। ੩ ਗਜੇਂਦ੍ਰ. ਗਜਰਾਜ. ਵਡਾ ਹਾਥੀ.

ਗਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਲਾ. ਕੰਠ. "ਕਾਲ ਫਾਸਿ ਜਬ ਗਰ ਮੈ ਮੇਲੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੯) "ਸੁਆਮੀ ਗਰ ਮਿਲੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਗਰਨਾ. ਗਲਨਾ. ਪਿਘਰਨਾ. "ਗਰ ਸੈਨ ਗਈ ਜਿਮਿ ਆਤਪ ਓਰਾ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਸੰ. ਵਿਸ਼. ਜ਼ਹਿਰ. "ਗਰ ਕੰਠ ਵਸਾਈ." (ਸਲੋਹ) ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਜ਼ਹਿਰ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਵਸਾਈ। ੩ ਫ਼ਾ گر ਪ੍ਰਤ੍ਯ—ਇਹ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਵਾਨ (ਵਾਲਾ) ਆਦਿਕ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਕਾਰੀਗਰ, ਸੌਦਾਗਰ, ਬਾਜ਼ੀਗਰ ਆਦਿ। ੫ ਫ਼ਾ. ਵ੍ਯ—ਅਗਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਯਦਿ. ਜੇ. "ਤੁਰਾ ਗਰ ਨਜ਼ਰ ਹਸ੍ਤ ਲਸ਼ਕਰ ਵ ਜ਼ਰ." (ਜਫਰ)

ਗਰਸਨਾ. ਸੰ. ਗ੍ਰਸਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਿਗਲਨਾ। ੨ ਗ੍ਰਹਣ. ਪਕੜ. ਗਰਿਫ਼ਤ.

ਗਰਹ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹ. "ਗਰਹ ਨਿਵਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਅਪਣਾ ਨਾਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਪਾਪ ਗਰਹ ਦੁਇ ਰਾਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਗਰਹਰ. ਗਰ (ਜ਼ਹਿਰ) ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤ। ੨ ਡਿੰਗ. ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਧੁਨਿ.

ਗਰਹਿ. ਗਲ ਮੇਂ. ਗਲੇ. "ਜੋ ਜੋ ਕਰਮ ਕੀਏ ਲਾਲਚ ਸਿਉ ਤੇ ਫਿਰਿ ਗਰਹਿ ਪਰਿਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹ.

ਗ਼ਰਕ਼. ਅ਼ غرق ਸੰਗ੍ਯਾ—ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿ—ਡੁੱਬਿਆਹੋਇਆ. ਧਸਿਆਹੋਇਆ. ਗ਼ਰੀਕ਼। ੩ ਲੀਨ. "ਗਰਕ ਹੋਨ ਛਿਤਿ ਛਿਦ੍ਰ ਨ ਪਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਤਬਾਹ. ਬਰਬਾਦ. "ਹੋਵੇਂਗੇ ਗਰਕ ਕਛ ਲਾਗੈ ਨ ਬਾਰ." (ਨਸੀਹਤ)

ਗ਼ਰਕ਼ਹ ਖ਼ੂੰ. ਫ਼ਾ غرقہ خون ਵਿ—ਲਹੂ ਲੁਹਾਣ. ਲਹੂ ਵਿੱਚ ਤਰ.

ਗ਼ਰਕ਼ਾਬ. ਫ਼ਾ غرقاب ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ਼ਰਕ਼—ਆਬ. ਡੁਬਾਊ. ਡੋਬੂ ਪਾਣੀ। ੨ ਵਿ—ਡੁੱਬਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਲੀਨਹੋਇਆ.

ਗਰਕੰਠੀ. ਕੰਠ (ਗਲ) ਵਿੱਚ ਗਰ (ਵਿਸ਼) ਨੂੰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਨੀਲਕੰਠ ਸ਼ਿਵ.

ਗਰਗ. ਸੰ. ਗਰ੍ਗ—ਗਰ੍ਗ. ਵਿਤੱਥ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਤੋਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹੀ ਸੀ. ਇਹ ਯਾਦਵਾਂ ਦਾ ਕੁਲਗੁਰੂ ਸੀ. ਬਲਰਾਮ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਨਾਮਕਰਣ ਸੰਸਕਾਰ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਵਸੁਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਨੰਦ ਦੇ ਘਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. "ਵਾਸੁਦੇਵ ਤਬ ਗਰਗ ਕੋ ਨਿਕਟ ਸੁ ਕਹੀ ਬਠਾਇ। ਗੋਕਲ ਨੰਦਹਿ ਕੇ ਭਵਨ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰੋ ਤੁਮ ਜਾਇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਰਜ. ਦੇਖੋ, ਗਰਜਨ। ੨ ਅ਼ غرض ਗ਼ਰਜ਼. ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤ਼ਲਬ। ੩ ਚਾਹ. ਇੱਛਾ। ੪ ਜਰੂਰਤ. ਲੋੜ.

ਗਰਜਨ. ਸੰ. ਗਰ੍ਜਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਭੀਰ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਸ਼ਬਦ. ਜੈਸੇ ਬੱਦਲ ਅਤੇ ਸ਼ੇਰ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਗੱਜਣਾ. "ਬੋਲੈ ਪਵਨਾ ਗਗਨ ਗਰਜੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਗਰਜਮੰਦ. ਫ਼ਾ غرضمند ਗ਼ਰਜ਼ਮੰਦ. ਵਿ—ਮਤਲਬੀ ਗੌਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਜਰੂਰਤ ਵਾਲਾ। ੩ ਖ਼ੁਦਗਰਜ਼

ਗਰਜਾਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬੋਤਾਸਿੰਘ.

ਗਰਜਿਤ. ਵਿ—ਗੱਜਦਾ ਹੋਇਆ.

ਗਰਜੀ. ਵਿ—ਗ਼ਰਜ਼ (ਜਰੂਰਤ) ਵਾਲਾ. ਲੋੜ ਵਾਲਾ. "ਅਰਜੀ ਸਿਖ ਕੀ ਰਾਵਰ ਮਰਜੀ। ਮੈ ਗਰਜੀ ਇਕ ਸੇਵਾ ਗਰਜੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਰਠਾ, ਗਰਠੇ ਸੰ. ਗ੍ਰਥਿਤ. ਵਿ—ਮਾਰਿਆਗਿਆ। ੨ ਦਬਾਇਆਗਿਆ। ੩ ਸੰ. ਗ੍ਰਸਿਤ. ਗ੍ਰਸਿਆਹੋਇਆ. ਗ੍ਰਸੇਹੋਏ. "ਜਮਕਾਲਿ ਗਰਠੇ ਕਰਹਿ ਪੁਕਾਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਗਰਤ. ਸੰ. ਗਰ੍ਤ—ਗਰ੍ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਾਤਾ. ਟੋਆ. "ਗਰਤ ਪਰਤ ਗਹਿਲੇਹੁ ਅੰਗੁਰੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਗਰਤ

ਘੋਰ ਅੰਧ ਤੇ ਕਾਢਹੁ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਨਕ ਨਦਰਿ ਨਿਹਾਰ.” (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਰਤ. “ਸਭ ਮੈ ਗਰਤ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹੈਨ.” (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਦੇਖੋ, ਗਲਤ.

ਗਰਦ. ਸੰ. ਵਿ—ਗਰ (ਜ਼ਹਿਰ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਗਰ੍ਦ. ਤੁੰਦ. ਤੇਜ਼ਮਿਜ਼ਾਜ। ੩ ਫ਼ਾ گرد ਸੰਗਯਾ—ਧੂਲਿ. ਰਜ. ਗੁਬਾਰ। ੪ ਨ.ਫ਼ਾ. ਲਾਭ। ੫ ਆਨੰਦ.

ਗਰਦਸ਼. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਿਸ਼.

ਗਰਦਨ. ਫ਼ਾ گردن ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰੀਵਾ.

ਗਰਦਨ ਮਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤਲਵਾਰ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਅਪਰਾਧੀ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਇਹ ਸਜ਼ਾ ਫਾਸੀ ਦੇਣ ਦੀ ਥਾਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ. “ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੈ ਗਰਦਨਮਾਰੇ.” (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਗਰਦਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਗਲ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ। ੨ ਗਿਰੇਬਾਨ। ੩ ਘੋੜੇ ਦੇ ਜ਼ੀਨ ਪੁਰ ਗਰਦ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਪਾਇਆ ਵਸਤ੍ਰ। ੪ ਫ਼ਾ. ਵਿ— ਗਰਦਨ ਮਾਰਨੇ ਯੋਗਯ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਨ ਮਾਰਨਾ.

ਗਰਦਪ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਭ.

ਗਰਦਭ. ਸੰ. ਗਰ੍ਦਭ. ਸੰਗਯਾ—ਗਰ੍ਦ (ਨਿੰਦਿਤ ਸ਼ਬਦ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਗਧਾ.

ਗਰਦਭੀ. ਸੰਗਯਾ—ਗਰਦਭ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਲਿੰਗ. ਗਧੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਭ.

ਗਰਦਾਨ. ਫ਼ਾ گردان ਸੰਗਯਾ—ਲਪੇਟ. ਗੇੜਾ. ਘੁਮਾਉ। ੨ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਅਤੇ ਲਕਾਰ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਸੀਗੇ ਬਦਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸੰ. ਗਰ (ਵਿਸ਼) ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜ਼ਹਿਰ ਦੇਣੀ.

ਗਰਦਿਸ਼. ਫ਼ਾ گردش ਸੰਗਯਾ—ਚੱਕਰ. ਘੁਮਾਉ. ਗੇੜਾ। ੨ ਸਮੇਂ ਦਾ ਫੇਰ.

ਗਰਦੀ. ਫ਼ਾ گردی ਤੂੰ ਫਿਰੇਂ. ਤੂੰ ਫਿਰਦਾ ਹੈਂ. ਤੂੰ ਫਿਰੇਂਗਾ.

ਗਰਦੀਦਨ. ਫ਼ਾ گردیدن ਕ੍ਰਿ—ਫਿਰਨਾ. ਚਕ੍ਰ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਬਦਲੀ. ਤਬਦੀਲੀ. “ਜੁਗਗਰਦੀ ਜਬ ਹੋਵਹੇ.” (ਭਾਗੁ)

ਗਰਦੀਦਮ. ਫ਼ਾ گردیدم ਮੈਂ ਫਿਰਿਆ (ਚੱਕਰ ਲਾਇਆ).

ਗਰਦੂੰ. ਫ਼ਾ گردوں ਸੰਗਯਾ—ਪਹੀਆ. ਚਕ੍ਰ। ੨ ਆਕਾਸ਼. “ਬਾਜਿ ਸਮੇਤ ਉਡਜੋ ਗਰਦੂੰ ਮਹਿ.” (ਸਲੋਹ)

ਗਰਦੂੰਚਰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਰਦੂੰ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪੰਛੀ। ੩ ਬੱਦਲ.

ਗਰਦੇਜ. ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਗਰਦੇਜ਼ ਹੈ.

ਗਰਦੇਜਾਚਾਰੀ ਗਰਦੇਜ਼ ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗਰਦੇਜੀ ਗਰਦੇਜ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੨ ਹੁਸੈਨੀ ਸੈਯਦਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ ਭੀ ਗਰਦੇਜ਼ੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਬਾਗ਼ਦਾਦੀ ਹੈ.

ਗਰਧਪ, ਗਰਧਬ, ਗਰਧਭ ਗਧਾ. ਖੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦਭ. “ਗਰਧਪ ਵਾਂਗੂ ਲਾਹੇ ਪੇਟ.” (ਗਉ ਮ: ੫) “ਗਰਧਬ ਪ੍ਰੀਤਿ ਭਸਮ ਸੰਗਿ ਹੋਇ.” (ਸੁਖਮਨੀ) “ਕੂਕਰ ਸੂਕਰ ਗਰਧਭ ਪਵਹਿ ਗਰਭਜੋਨੀ.” (ਗੂਜ ਮ: ੪)

ਗਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨਿਗਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰ ਧਾ। ੨ ਗਲਨਾ. ਤ੍ਰੁਕਣਾ. ਸੜਨਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਗਰਨਾ ਸਾਹਿਬ.

ਗਰਨਾ ਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਥਾਣਾ ਦਸੂਹਾ ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ “ਬੋਦਲ” ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਵਡਾ ਸੰਘਣਾ ਜੰਗਲ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰੋਂ ਇੱਥੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਣ ਲਈ ਆਏ ਤਾਂ ਗਰਨੇ ਬਿਰਛ ਹੇਠ ਕੁਝ ਸਮਾ ਵਿਰਾਜੇ.

ਇਸ ਪਿੰਡ (ਬੋਦਲ) ਦੇ ਚੂਹੜ ਮਿਰਾਸੀ ਨੂੰ

ਬੁਲਾਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਕਰ. ਉਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਬਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਹੁਣ "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ" ਸਤਿਕਰਤਾਰੀਆਂ ਦੇ ਡੇਰੇ ਮੌਜੂਦ ਹੈ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਜੋਧਸਿੰਘ ਜੀ ਜਥੇਦਾਰ ਮਿਸਲ ਰਾਮਗੜ੍ਹੀਆਂ ਨੇ ਕੀਤੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇ ਦਾ ਗਰਨੇ ਦਾ ਬਿਰਛ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ (ਪਰਕੰਮਿਆ) ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ੧੩ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ,ਜੋ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ੧੦ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਈ ਪ੍ਰੇਮਕੌਰ ਨੇ ਦਿੱਤੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ ਹਨ,ਜਿੱਥੇ ਆਏ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਆਰਾਮ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਭੀ ਹੈ.

ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਰਨਾਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਅਗਨਿਕੋਣ ਹੈ.

ਗਰਬ ਅਥਵਾ **ਗਰਬੁ** ਸੰ. ਗਰ੍ਵ—ਗਵੇਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਭਿਮਾਨ.ਅਹੰਕਾਰ. "ਕਬੀਰ ਗਰਬੁ ਨ ਕੀਜੀਐ." (ਸ:) ੨ ਅਵਗ੍ਯਾ ਦਾ ਭਾਵ. "ਓਨਾ ਅਹੰਕਾਰ ਬਹੁ ਗਰਬੁ ਵਧਾਇਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ਮ: ੩) "ਜਿਤੁ ਹਉਮੈ ਗਰਬ ਨਿਵਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਇੱਕ ਸੰਚਾਰੀ ਭਾਵ. ਦੇਖੋ, ਭਾਵ। ੪ ਅ਼ غرب ਗ਼ਰਬ. ਸੂਰਜ ਦੇ ਗ਼ੁਰੂਬ ਹੋਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ. ਮਗ਼ਰਬ. ਪਸ਼੍ਚਿਮ. ਪੱਛੋਂ.

ਗਰਬਸਿ. ਗਰਬ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਕਹਾਂ ਨਰ ਗਰਬਸਿ ਥੋਰੀ ਬਾਤ"" (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਗਰਬੇਗਾ.

ਗਰਬਸੂਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੌਮੈਭਾਵ। ੨ ਗਰਵ ਅਤੇ ਅਸੂਯਾ. ਅਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਈਰਖਾ (ਹ਼ਸਦ). "ਸਰਣਿ ਪਰਿਓ ਤਜਿ ਗਰਬਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗਰਬਹ, **ਗਰਬਹਿ** } ਗਰਬਦਾ ਹੈ. ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗਰਬਗੁਬਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਭਿਮਾਨ ਦੀ ਅੰਧੇਰੀ। ੨ ਵਿ—ਅਭਿਮਾਨਰੂਪ ਗੁਬਾਰ (ਘੱਟੇ) ਵਾਲਾ.

ਗਰਬਗੁਮਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਭਿਮਾਨ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. ਹੌਮੈ ਦਾ ਸੰਕਲਪ. ਦੇਖੋ, ਗੁਮਾਨ.

ਗਰਬਗੰਜਨੀ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਕਵਿਰਾਜ ਦਾ ਰਚਿਆ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਅਲੰਕਾਰ ਦਿਖਾਏ ਹਨ. ਭਾਈਸਾਹਿਬ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

"ਉਦੈਸਿੰਘ ਬਡ ਭੂਪ ਬਹਾਦਰ,
ਕਵਿ ਬੁਲਾਇ ਰਾਖਿਓ ਢਿਗ ਸਾਦਰ.
ਸ੍ਰੀ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਗੁਰੁਬਾਨੀ,
ਸਰਵ ਸਿਰੋਮਣਿ ਜਪੁਜੀ ਜਾਨੀ.
ਅਰਥ ਗੰਭੀਰ ਮਹਾਨ ਮਹਾਨੇ,
ਅਸ ਲਖਿ ਕਵਿ ਸੋਂ ਵਚਨ ਬਖਾਨੇ,-
ਅਲੰਕਾਰ ਯੁਤ ਟੀਕਾ ਰਚਿਯੇ,
ਨਿਰਨੈ ਅਰਥ ਧਰਹੁ ਮਤਿ ਖਚਿਯੈ.

ਟੀਕੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤਿ ਦਾ ਸੰਮਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ-"ਸੰਮ. ਰਸ ਬਸੁ ਬਸੁ ਰਸਾ ਚੇਤ ਚਾਂਦਨੀ ਦੂਜ." ਅਰਥਾਤ ੧੮੮੬ ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੨.

ਗਰਬਨਿਵਾਰਣ, **ਗਰਬਪ੍ਰਹਾਰੀ** } ਵਿ—ਹੰਕਾਰ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗਰਬਨਿਵਾਰਣ ਸਰਬਸਧਾਰਣ ਕਿਛੁ ਕੀਮਤਿ ਕਹੀ ਨ ਜਾਈ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਗਰਬਰ. ਦੇਖੋ, ਗੜਬੜ.

ਗਰਬਵਤੀ. ਵਿ—ਅਭਿਮਾਨਿਨੀ. "ਗਰਬਵਤੀ ਕਾ ਨਾਹੀ ਠਾਉ." (ਬਸੰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਰਬਾਈ. ਗਰਬ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਰਬ ਨਾਲ. ਅਭਿਮਾਨ ਕਰਕੇ. "ਗਰਬੈ ਗਰਬਾਈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੌਰਵ. ਭਾਰੀਪਨ. ਗੁਰੁਵਾਈ. ਗੁਰੁਤਾ.

ਗਰਬਿ, **ਗਰਬੀ**, **ਗਰਬੀਲਾ** } ਵਿ—ਅਭਿਮਾਨੀ. ਗਰਵਵਾਲਾ. ਗਰਵਿਤ.

ਗਰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਗਰਬ.

ਗਰਬੇਣ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਗਰ੍ਵ ਕਰਕੇ. ਅਹੰਕਾਰ ਨਾਲ. "ਗਰਬੇਣ ਅਗਯਾਨਣੋ." (ਗਾਥਾ)

ਗਰਬੈ. ਗਰਵ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਗਰਬੈ ਸੋ ਪਚਸੀ ਪਿਆਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗਰਭ. ਸੰ. ਗਰ੍ਭ. ਅ਼. ਹ਼ਮਲ. ਆਦਮੀ ਦੇ ਵੀਰਜ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਰਕਤ ਦੇ ਅਣੁਕੀਟਾਂ (Spermatozoon and Ovum) ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਬੱਚੇਦਾਨ ਅੰਦਰ ਛੋਟਾ ਅੰਡਾ ਪੈਦਾ ਹੋਕੇ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ਇੱਕ ਝਿੱਲੀ (ਜੇਰ) ਵਿੱਚ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਦਸਵੇਂ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਅੱਠ ਦਸ ਦਿਨ ਲੈਕੇ ਜਨਮਦਾ ਹੈ.

ਗਰੁੜਪੁਰਾਣ ਦੇ ਛੀਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਗਰਭ ਦੇ ਬਣਨ ਵਧਣ ਆਦਿ ਦਾ ਹਾਲ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਦੇ ਤੀਜੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕ ੪੯ ਵਿੱਚ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੀਰਜ ਵੱਧ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰ, ਮਾਤਾ ਦੀ ਰਿਤੁ ਜ਼ਾਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਸਮਾਨ ਹੋਣ ਤੋਂ ਨਪੁੰਸਕ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।* ੨ ਕੁਕ੍ਸ਼ਿ. ਕੁੱਖ। ੩ ਬੱਚਾ। ੪ ਅੰਨ। ੫ ਅਗਨਿ। ੬ ਨਦੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੱਧ ਭਾਗ। ੭ ਗੁਪਤ ਅਸਥਾਨ.

ਗਰਭਅਗਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰਭਾਸ਼ਯ ਦੀ ਤਪਤ. "ਗਰਭ ਅਗਨਿ ਮਹਿ ਜਿਨਹਿ ਉਬਾਰਿਆ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗਰਭਸ੍ਰਾਵ, ਗਰਭ ਹਿਰਣਾ } ਗਰਭ (ਹਮਲ) ਦਾ ਸ੍ਰਾਵ (ਚੁਇ-ਜਾਣਾ) اسقاط حمل ਇਸਕ਼ਾਤ਼ ਹ਼ਮਲ. Abortion. ਕੱਚਾ ਗਰਭ ਕਈ ਕਾਰਣਾਂ ਤੋਂ ਡਿਗਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਇਹ ਹਨ—ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭੈੜਾ ਰੋਗ ਹੋਣਾ, ਅਚਾਨਕ ਸ਼ੋਕ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਨਾ, ਡਰਨਾ, ਡਿਗਕੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣੀ, ਬਹੁਤ ਭੁੱਖ ਤ੍ਰੇਹ ਕੱਟਣੀ, ਉੱਚੇ ਨੀਵੇਂ ਥਾਂ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਪੇਚਿਸ਼ ਹੋਣੀ, ਗਰਭਾਸ਼ਯ (ਰਿਹ਼ਮ) ਦਾ ਮੂੰਹ ਖੁੱਲਜਾਣਾ, ਬਹੁਤ ਪੈਂਡਾ ਕਰਨਾ, ਗਰਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ, ਕੁੱਦਣਾ, ਗਰਭ ਸਮੇਂ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨਾ, ਪੈੜੂ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਣੀ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ—

(੧) ਇਸਤ੍ਰੀ ੧੫ ਮਹੀਨੇ ਤੀਕ ਪਤੀ ਦਾ ਸੰਗ ਨਾ ਕਰੇ ਅਤੇ ਜਦ ਗਰਭ ਠਹਿਰਜਾਵੇ ਤਾਂ ਭੀ ਮੈਥੁਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਰੱਖੇ.

(੨) ਗਰਭ ਠਹਿਰਣ ਪੁਰ ਨਰਮ ਗਿਜਾ ਖਾਵੇ. ਚਰਪਰੀ ਅਤੇ ਭਾਰੀ ਚੀਜਾਂ ਛੱਡਦੇਵੇ.

(੩) ਬਨਾਰਸੀ ਆਉਲੇ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਵਰਕ ਲਾਕੇ ਖਾਵੇ.

(੪) ਅਨਾਰਸ਼ਰਬਤ ਜਾਂ ਚੰਦਨ ਦੇ ਬੁਰਾਦੇ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਵੇ.

(੫) ਸਫੇਦਚੰਦਨ ਦਾ ਬੁਰਾਦਾ, ਕੌਲਡੋਡੇ ਦੀ ਗਿਰੂ, ਛੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ, ਵੰਸਲੋਚਨ, ਲੋਧ-ਪਠਾਨੀ, ਸੁੱਕੇ ਆਉਲੇ, ਕਤੀਰਾ ਗੂੰਦ, ਸਤਾਵਰ, ਸਿੰਘਾੜੇ ਦੀ ਗਿਰੀ, ਮੁਲੱਠੀ ਦਾ ਆਟਾ, ਕਚੂਰ, ਮੋਚਰਸ, ਸਤ ਈਸਬਗੋਲ, ਮਿਸ਼ਰੀ, ਕੁਸ਼ਤਾ ਫੌਲਾਦੀ ਆਬੀ, ਸਭ ਚੀਜਾਂ ਸਮਾਨ ਤੋਲ ਦੀਆਂ ਲੈਕੇ ਪੀਸਕੇ ਦੋ ਦੋ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਬਣਾਕੇ ਗਊ ਦੇ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਇੱਕ ਸਵੇਰੇ ਇੱਕ ਸੰਝ ਨੂੰ ਖਾਵੇ. ਜਦ ਗਰਭ ਪੰਜ ਮਹੀਨੇ ਦਾ ਹੋਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਵਰਤਣਾਂ ਛੱਡਦੇਵੇ. "ਕਈ ਜਨਮ ਗਰਭ ਹਿਰਿ ਖਰਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਠਰਾਹਾ ਅਤੇ ਗਰਭਪਾਤ.

ਗਰਭਕੁੰਟ, ਗਰਭਕੁੰਡ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰਭਾਸ਼ਯ (ਰਿਹ਼ਮ). ਬੱਚੇ-ਦਾਨ. "ਗਰਭਕੁੰਟ ਮਹਿ ਉਰਧ ਤਪ ਕਰਤੇ." (ਬਾਵਨ)

ਗਰਭਕੁੰਡਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰਭ ਦਾ ਘੇਰਾ. ਗਰਭਾਸ਼ਯ. "ਰੇ ਨਰ, ਗਰਭਕੁੰਡਲ ਜਬ ਆਛਤ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਗਰਭਜੋਨਿ. ਗਰਭਾਸ਼ਯ ਅਤੇ ਉਦਭਿੱਜ ਸ੍ਵੇਦਜ ਆਦਿ ਯੋਨਿ। ੨ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਮਣਾ. ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ. "ਸੋ ਨਰੁ ਗਰਭਜੋਨਿ ਨਹੀ ਆਵੈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਗਰਭਣੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਭਿਣੀ.

ਗਰਭਦਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਪਤਦਾਨ. ਪੇਠੇ ਆਦਿਕ ਦੇ

* ਇਸ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਨਾਲ ਸਮਤੀ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਅੰਦਰ ਛੁਪਾਕੇ ਧਨ ਦਾਨ ਕਰਨਾ. "ਸੋਨਾ ਗਰਭਦਾਨ ਦੀਜੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਰਭਪਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਮਲ ਦਾ ਡਿਗਣਾ. ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਗਰਭ ਦਾ ਗਿਰਨਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰਾਵ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਰਭਸ੍ਰਾਵ.

ਗਰਭਵਤੀ. ਵਿ—ਹਾਮਿਲਾ. ਗਰਭਿਣੀ. ਗੱਭਣ.

ਗਰਭਵਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਵਾਸਾ. ਰਿਹ਼ਮ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਦੀ ਹਾਲਤ. "ਗਰਭਵਾਸ ਮਹਿ ਕੁਲ ਨਹਿ ਜਾਤੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਗਰਭਾਸ. ਸੰ. ਗਰ੍ਭਾਸ਼ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰਭ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਜਰਾਯੁ. ਬੱਚੇਦਾਨ.

ਗਰਭਾਸਿ. ਗਰ੍ਭਾਸ਼ਯ ਮੇਂ. ਗਰਭ ਵਿੱਚ. "ਹੁਕਮਿ ਪਇਆ ਗਰਭਾਸਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) "ਫਿਰ ਗਰਭਾਸਿ ਨ ਪਰਿਆ ਰੇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਗਰਭਾਧਾਨ. ਸੰ. ਗਰ੍ਭਾਧਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰਭ ਧਾਰਣ. ਗਰਭ (ਹਮਲ) ਦਾ ਠਹਿਰਨਾ.

ਗਰਭਿ. ਗਰਭ ਵਿੱਚ. "ਗਰਭਿ ਨਾਹੀ ਬਸੰਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਗਰਭਿਣੀ. ਸੰ. ਗਰ੍ਭਿਣੀ. ਵਿ—ਗਰਭ ਵਾਲੀ. ਗੱਭਣ. ਹ਼ਾਮਿਲਾ.

ਗਰਭਿਤ. ਵਿ—ਗਰ੍ਭਿਤ. ਗਰਭ ਸਹਿਤ। ੨ ਭਰਿਆ-ਹੋਇਆ. ਪੂਰਿਤ. ਜਿਵੇਂ—"ਇਹ ਵਾਕ੍ਯ ਸਾਰਗਰ੍ਭਿਤ ਹੈ." (ਲੋਕੋ)

ਗਰਮ. ਫ਼ਾ گرم ਵਿ—ਤੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਘਰਮ। ੨ ਸੰ. ਗਰਿਸ਼੍ਠ. ਭਾਰੀ. ਵਜ਼ਨਦਾਰ. "ਕਿਤੇ ਬਰਮ ਪੈ ਚਰਮ ਰੁਪ ਗਰਮ ਝਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੧)

ਗਰਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦਾ ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ, ਜੋ ਸਰਦੇ ਤੋਂ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ. ਗ੍ਰੀਸ਼ਮ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਰਿਮਾ.

ਗਰਮਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਸ਼ਨਤਾ. ਤੱਤਾਪਨ. ਸੇਕ. ਗਰਮੀ.

ਗਰਮਿਤਾ. ਸੰ. ਗਰਿਮਾ—ਗਰਿਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਤ੍ਵ. ਭਾਰੀਪਨ। ੨ ਇੱਕ ਸਿੱਧੀ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਿਧਿ। ੩ ਬਜ਼ੁਰਗੀ. ਮਹਤ੍ਵ. "ਖਰਗ ਰਮਯਤਨੁ ਗਰਮਿਤਾ ਸਿੰਘਨਾਦ ਘਮਸਾਨ।* ਪੰਚ ਬਰਨ ਕੋ ਗੁਨ ਲਿਯੇ ਇਹ ਭੂਪਤਿ ਬਲਵਾਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਖਰਗਸਿੰਘ ਨਾਮ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੰਜ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਅੱਖਰ ਅਤੇ ਗੁਣ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਗਰਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਮਾਈ। ੨ ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁੱਤ.

ਗਰਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰੜਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਤਦ੍ਰੁ. ਸਤਲੁਜ.

ਗਰਰਾਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰਰ ਗਰਰ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਗਰੜਾਟ.

ਗਰਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੋ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਗਰ (ਨਿਗਲ) ਜਾਵੇ, ਜ਼ਹਿਰ. ਵਿਸ਼. "ਗਰਲ ਨਾਸ ਤਨਿ ਨਠਯੋ ਅਮਿਉ ਅੰਤਰਗਤਿ ਪੀਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਗਰਲਧਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜ਼ਹਿਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ। ੨ ਸਰਪ. ਸੱਪ। ੩ ਜ਼ਹਿਰ ਵਾਲਾ ਜੀਵ.

ਗਰਵ. ਦੇਖੋ, ਗਰਬ,

ਗਰੜ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜ.

ਗਰੜਧ੍ਵਜ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜਧ੍ਵਜ.

ਗਰੜਾ. ਵਿ—ਡੱਬਖੜੱਬਾ. ਗਰੁੜ ਜੇਹੇ ਅਨੇਕ ਰੰਗਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜਾ.

ਗਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਲਾ. ਕੰਠ. "ਆਨ ਅਫੀਮ ਗਰੇ ਤਿਹ ਗਹਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩੧) "ਗਯੋ ਗਰਾ ਭਰ ਗਦਗਦ ਬਾਨੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪਹਾੜ ਦਾ ਦਰਾ. ਘਾਟੀ। ੩ ਵਿ—ਗਰਿਆ. ਗਲਿਆ. ਸੜਿਆ.

ਗਰਾਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਰਾਮ. ਗਾਂਵ. "ਗਰਾਂ ਓਰ ਕਹਿ ਕੈ ਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਾਂ.

---

* ਖਰਗ (ਖੜਗ), ਰਮਯਤਨੁ (ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ), ਗਰ-ਮਿਤਾ (ਮਹਤ੍ਵ--ਬਜ਼ੁਰਗੀ), ਸਿੰਘ ਜੇਹਾ ਗਰਜਨਾ, ਘਮਸਾਨ (ਜੰਗ).

ਗਰਾਸ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੁਰਕੀ. ਲੁਕਮਾ। ੨ ਪਕੜ. ਗਰਿਫ਼ਤ. ਗ੍ਰਸਨ ਦਾ ਭਾਵ.

ਗਰਾਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ। ੨ ਸੰ. ਗ੍ਰਾਹ. ਜਲਹਸ੍ਤੀ. ਤੇਂਦੂਆ. "ਗਜ ਗਰਾਹ ਤੇ ਛੂਟਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੩ ਕ਼ੈਦੀ। ੪ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਦਸ੍ਤਾ। ੫ ਵਿ—ਗ੍ਰਹਣ (ਫੜਨ) ਵਾਲਾ.

ਗਰਾਪ, ਗਰਾਫ, ਗਰਾਬ ਅੰ. Grape-shot. ਗ੍ਰੇਪਸ਼ਾਟ. ਅੰਗੂਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਛਰਰਾ. ਰੌਣਾ. "ਤੋਪ ਗਰਾਫ ਸਾਬ ਬਹੁ ਦੰਭੈਂ." (ਪੰਪ੍ਰ) ਤੋਪ ਦੇ ਰੌਣਿਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਡੰਭਦੇ (ਘਾਇਲ ਕਰਦੇ) ਹਨ.

ਗਰਾਮ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਿੰਡ. ਗਾਂਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਾਮ.

ਗਰਾਮਨੋ. ਸੰ. गामिन्—ਗਾਮਿਨ੍. ਵਿ—ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਗਾਮੀ. "ਗੁਰੁ ਬੋਹਿਥ ਪਰਗਰਾਮਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਗੁਰੂ ਪਾਰ ਜਾਣਵਾਲਾ ਬੋਹਿਥ (ਵਹਿਤ੍ਰ—ਜਹਾਜ) ਹੈ. ਭਾਵ—ਅਧਵਿੱਚ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਭੈ ਨਹੀਂ.

ਗ਼ਰਾਰਹ, ਗਰਾਰਾ ਫ਼ਾ غراره ਅ਼ਰਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗ਼ਰਗ਼ਰਹ ਹੈ. ਕੁਰਲਾ. ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਲੈਕੇ ਕੁਲ ਕੁਲ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਅੰ. Gurgle। ੨ ਖੁਲ੍ਹੇ ਪਜਾਮੇ ਨੂੰ ਭੀ ਗਰਾਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗਰਾਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਰਾਮ. ਗਾਂਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਰਾਬ। ੩ ਸੰ. ग्रावन्—ਗ੍ਰਾਵਨ. ਪੱਥਰ. ਚਟਾਨ. "ਕਾਟਿਓ ਬੰਧ ਗਰਾਵਉ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਪੱਥਰ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹ ਤੋੜਦਿੱਤਾ, ਭਾਵ—ਅਗ੍ਯਾਨ.

ਗਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਲਕੇ. ਪਿਘਲਕੇ. "ਓਰਾ ਗਰਿ ਪਾਨੀ ਭਇਆ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਗਲ ਵਿੱਚ. ਗਲੇ.

ਗਰਿਸਤ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਸਤ.

ਗਰਿਸ੍ਟ. ਸੰ. ਗਰਿਸ਼੍ਠ. ਵਿ—ਵਡਾ ਭਾਰੀ. ਬਹੁਤ ਵਜ਼ਨਦਾਰ। ੨ ਬਹੁਤ ਮਾਨਯ. "ਗੁਸਾਈ ਗਰਿਸ੍ਟ ਰੂਪੇਣ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਬਲਵਾਨ ਦਾਨਵ.

ਗਰਿੰਦਾ. ਫ਼ਾ گیرنده ਗੀਰਿੰਦਾ. ਵਿ—ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਫੜਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਗ਼ਾਰਤ ਕੁਨੰਦਾ. "ਗਨੀਮਨ ਗਰਿੰਦਾ." (ਅਕਾਲ)

ਗਰਿਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ گرفت ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਕੜ.

ਗਰਿਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ گرفتن ਕ੍ਰਿ—ਪਕੜਨਾ. ਫੜਨਾ.

ਗਰਿਮਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰਮਿਤਾ ਅਤੇ ਅਸਟ ਸਿਧਿ.

ਗਰੀ. ਵਿ—ਗਲੀਹੋਈ. "ਕਾਹੂ ਗਰੀ ਗੋਦਰੀ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਿਰੂ (ਗਿਰੀ). ਮਗ਼ਜ਼. "ਬਦਾਮਨ ਗਰੀ ਸਮਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਖੋਪਾ. ਨਰੀਏਲ ਦਾ ਮਗ਼ਜ਼. "ਗਰੀ ਛੁਹਾਰੇ ਖਾਂਦੀਆਂ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਗਲੀ. ਵੀਥੀ. "ਖੇਲਤ ਕੁੰਜ ਗਰੀਨ ਕੇ ਬੀਚ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਗਰੀ ਬਜਾਰ ਬਿਲੋਕਤ ਆਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਭ੍ਰਮਤ ਲਾਖ ਗਰੀਆ." (ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਗਰੀਬ ਅਥਵਾ **ਗਰੀਬੁ.** ਅ਼ غریب ਗ਼ਰੀਬ. ਵਿ—ਮੁਸਾਫ਼ਿਰ. ਪਰਦੇਸੀ। ੨ ਨਿਰਧਨ. ਕੰਗਾਲ। ੩ ਦੀਨ। ੪ ਅਸਮਰਥ. "ਨਾਨਕ ਗਰੀਬੁ ਢਹਿਪਇਆ ਦੁਆਰੇ." (ਸੂਹੀ ਅ:ਮ: ੪)

ਗਰੀਬਦਾਸ, ਗਰੀਬਦਾਸੀਆ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਛੁੜਾਣੀ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸੰਮਤ ੧੭੭੪ ਵਿੱਚ ਧਨਖੜੇ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗਰੀਬਦਾਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਅਵਸਥਾ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਵਿੱਚ ਬਿਤਾਈ ਅਤੇ ਚਾਰ ਬੇਟੇ ਦੋ ਬੇਟੀਆਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ.

ਦਾਦੂਪੰਥੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਦਾ ਗਰੀਬਦਾਸ ਤੇ ਅਜੇਹਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ ਕਿ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡਕੇ ਸੰਤਮੰਡਲੀ ਵਿੱਚ ਮਿਲਗਿਆ ਅਤੇ ਕਰਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਪੂਜ੍ਯ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਭਗਤਿ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੈ. ਗਰੀਬਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੨੫ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਸਾਧੂ ਗਰੀਬਦਾਸੀਏ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗਰੀਬਦਾਸੀਏ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਮਿਲਣ ਸਮੇਂ "ਸਤ ਸਾਹਿਬ" ਸ਼ਬਦ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ 'ਸਤਸਾਹਿਬੀਏ' ਭੀ ਹੈ.

ਗਰੀਬਨਿਮਾਜ, ਗ਼ਰੀਬਨਿਵਾਜ਼. ਫ਼ਾ غریب نواز ਵਿ—ਦੀਨਾਂ ਉੱਪਰ ਦਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਰਧਨਾਂ ਨੂੰ ਨਿਵਾਜ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗਰੀਬਨਿਵਾਜ ਗੁਸਈਆ ਮੇਰਾ." (ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗ਼ਰੀਬਪਰਵਰ. ਫ਼ਾ غریب پرور ਦੀਨਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾਂ ਕਰਨਵਾਲਾ.

ਗਰੀਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰੀਵਾਨ.

ਗਰੀਬਾਨੋ. ਵਿ—ਗ਼ਰੀਬੀਵਾਲਾ. ਹਲੀਮ. ਨੰਮ੍ਰ. "ਏਕ ਮਹਲਿ ਗਰੀਬਾਨੋ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗਰੀਬੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰੀਬਪਨ. ਕੰਗਾਲਤਾ। ੨ ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਹਲੀਮੀ. "ਗਰੀਬੀ ਗਦਾ ਹਮਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਗਰੀਬੁ. ਦੇਖੋ, ਗਰੀਬ.

ਗ਼ਰੀਬੁਲਪਰਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ. ਵਿ—ਗਰੀਬਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨਵਾਲਾ. "ਗਰੀਬੁਲਪਰਸਤੈ." (ਜਾਪੁ)

ਗਰੀਯ, ਗਰੀਯਸ, ਗਰੀਯਾਨ. ਸੰ. ਗਰੀਯਸ੍. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਭਾਰੀ। ੨ ਗੌਰਵ (ਗੁਰੁਤ੍ਵ) ਵਾਲਾ. ਬਜ਼ੁਰਗੀ ਸਹਿਤ.

ਗਰੀਵਹ. ਫ਼ਾ گریوہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਟਿੱਲਾ. ਟਿੱਬਾ. ਢੇਰ। ੨ ਡੋਰ. ਰੱਸੀ.

ਗਰੀਵੇ ਕਮਾਨ. ਫ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਮਾਣ ਦਾ ਚਿੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰੀਵਹ.

ਗਰੁਆਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਤ੍ਵ. ਭਾਰੀਪਨ. ਵਜ਼ਨਦਾਰੀ। ੨ ਬਜ਼ੁਰਗੀ.

ਗਰੁਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਜੋ ਰੁਤੰ (ਆਵਾਜ਼) ਕਰੇ, ਪੰਖ. ਖੰਭ. ਪਰ.

ਗਰੁਤਮੰਤ. ਗਰੁਤ (ਪੰਖਾਂ) ਵਾਲਾ, ਪੰਛੀ. ਪਰਿੰਦ। ੨ ਗਰੁੜ.

ਗਰੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜ. "ਗਰੁਰ ਗਰੂਰ ਤਜਜੋ ਬਾਜ਼ ਸਭ ਬਾਜ਼ ਆਏ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਗਰੁਵ, ਗਰੁਵਾ. ਵਿ—ਗੌਰਵ. ਭਾਰੀ. "ਬਖਸੈ ਮੈ ਜੁ ਗਰੁਵ ਅਪਰਾਧੂ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗਰੁੜ. ਸੰ. गरुड. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਨਤਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਕਸ਼੍ਯਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਵਾਹਨ ਅਤੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅੱਧਾ ਧੜ ਪੰਛੀ ਦਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰਲਾ ਭਾਗ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੈ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗਰੁੜ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਕੇ ਸੁਰਗ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਲੈਆਇਆ, ਤਦ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਰੀਝਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਵਰ ਮੰਗ. ਗਰੁੜ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸਦਾ ਆਪ ਦੇ ਉੱਪਰ ਰਹਾਂ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਇਹ ਬਾਤ ਮੰਨ ਲਈ, ਪਰ ਗਰੁੜ ਨੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੱਲ ਚੰਗੀ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਜਿਹਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਹੈ. ਗਰੁੜ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਮੈਥੋਂ ਕੋਈ ਵਰ ਲੈਲਓ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੀ ਸਵਾਰੀ ਬਣਜਾ. ਹੁਣ ਚਿੰਤਾ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਦੋਹਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਹੇਠ ਹੋਣਾਪਿਆ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਵਡੀ ਵਿਚਾਰ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਗਰੁੜ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੀ ਧੁਜਾ ਉੱਪਰ ਰਹੇ, ਇਸ ਤੋਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਵਾਹਨ ਭੀ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਉੱਪਰ ਭੀ ਹੋਇਆ. "ਗਰੁੜ ਚੜੇ ਆਏ ਗੋਪਾਲ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜੁ.

ਗਰੁੜਗੰਗਾ. ਬਦਰੀਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਰਸਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਥਰੀ ਘਰ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਕਈ ਹਿੰਦੂ ਸੱਪ ਦੇ ਡਰ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਗਰੁੜਦੁਗਾਰ. ਸੰ. गरुडोद्गार—ਗਰੁੜੋਦਗਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੱਪ ਦਾ ਵਿਹੁ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਬੂਟੀ, ਜਿਸਨੂੰ ਗਰੁੜ ਦੇ ਉਦਗਾਰ (ਡਕਾਰ) ਤੋਂ ਉੱਤਪੰਨ ਹੋਇਆ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਗਰੁੜਧੁਜ, ਗਰੁੜਧ੍ਵਜ. ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਦੀ ਧੁਜਾ (ਨਿਸ਼ਾਨ) ਉੱਤੇ ਗਰੁੜ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਅੰਕ ਹੈ.

ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜ.

ਗਰੁੜਪੁਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਾਣ.

ਗਰੁੜਾ. ਸੰ. ਗਰਿਤ੍ਰ. ਓਦਨ. ਰਿੱਝੇਹੋਏ ਚਾਵਲ. "ਗਰੁੜਾ ਖਾਣਾ ਦੁਧ ਸਿਉ ਗਾਡਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਨਰਮ. ਪਘਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਭਾਰ ਅਠਾਰਹਿ ਮੇਵਾ ਹੋਵੈ ਗਰੁੜਾ ਹੋਵੈ ਸੁਆਉ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਸੁਆਉ ੮.

ਗਰੁੜਾਸਨ. ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਸਨ (ਨਿਸ਼ਸਤ) ਗਰੁੜ ਪੁਰ ਹੈ। ੨ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਬੈਠਕ.

ਗਰੁੜਾਰੀ, ਗਰੁੜੀ ਸੰ. ਗਾਰੁਡਿਕ—ਗਾਰੁੜਿਕ. ਗਰੁੜਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੱਪ ਦੀ ਜ਼ਹਿਰ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸਰਪ ਦੀ ਵਿਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ. "ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਮੂਖਿ ਗਰੁੜਾਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਵਿਖ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾਈ ਹੈ.

ਗਰੁੜੁ. ਸੰ. ਗਾਰੁਡ—ਗਾਰੁੜ. ਗਰੁੜ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਵਤਾ, ਐਸਾ ਸੱਪ ਦਾ ਵਿਹੁ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ। ੨ ਸੱਪ ਦਾ ਵਿਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਦਵਾਈ. "ਘਸਿ ਗਰੁੜੁ ਸਬਦ ਮੁਖਿ ਲੀਠਾ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਗੁਰਸ਼ਬਦ ਰੂਪ ਗਾਰੁੜ ਚੱਟਿਆ. ਦੇਖੋ, ਲੀਠਾ. "ਗਰੁੜੁ ਸਬਦੁ ਮੁਖਿ ਪਾਇਆ, ਹਉਮੈ ਬਿਖੁ ਹਰਿ ਮਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਗਰੁੜੋਦਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜਦੁਗਾਰ.

ਗਰੂ, ਗਰੂਉ, ਗਰੂਅ ਵਿ—ਗੌਰਵ. ਗੁਰੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਭਾਰੀ. "ਗੁਰੂਮੁਖ ਦੇਖਿ ਗਰੂ ਸੁਖ ਪਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗਰੂਅਮਤ, ਗਰੂਅਮਤਿ ਵਿ—ਗੌਰਵ (ਗੁਰੁਤ੍ਵ) ਸਹਿਤ ਹੈ ਮਤ (ਸਿੱਧਾਂਤ) ਜਿਸ ਦਾ। ੨ ਵਡੀ ਬੁੱਧਿ ਵਾਲਾ. ਮਤਿ ਉੱਚੀ ਵਾਲਾ. ਆਲਾ ਦਿਮਾਗ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਗਰੂਅਮਤ ਨਿਰਵੈਰ ਲੀਣਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) "ਗੁਰੂ ਗੰਭੀਰ ਗਰੂਅਮਤਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਗਰੂਆ. ਦੇਖੋ, ਗਰੂਅ. "ਸੋਈ ਨਰ ਗਰੂਆ ਜੋ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਗੁਨ ਗਾਵੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੯)

ਗ਼ਰੂਰ. ਅ਼ غرور ਸੰਗਯਾ—ਫ਼ਰੇਬ. ਧੋਖਾ। ੨ ਘਮੰਡ. ਗਰਵ. ਹੰਕਾਰ. "ਹੋਰ ਮੁਚੁ ਗਰੂਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਗਰੁਰ.

ਗਰੂਰੀ. ਵਿ—ਗ਼ਰੂਰ (ਅਹੰਕਾਰ) ਵਾਲਾ. ਘਮੰਡੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗਰੂਰਤਾ. ਅਹੰਕਾਰ.

ਗਰੇਬਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰੀਵਾਨ.

ਗਰੇਵਾਲ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ.

ਗਰੋ. ਗਲਾ. ਕੰਠ. "ਗਰੋ ਰੁਕਗਯੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰੋ.

ਗਰੋਹ. ਸੰਗਯਾ—ਮੇਲ. ਮਿਲਾਪ। ੨ ਸਨੇਹ. ਮੁਹੱਬਤ. "ਜਬ ਦਿਜ ਕੇ ਗ੍ਰਿਹਿ ਪਰ੍ਹਤ ਤਬ ਮੋ ਸੋਂ ਹੁਤੋ ਗਰੋਹ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਫ਼ਾ گروہ ਝੁੰਡ. ਸਮੁਦਾਯ। ੪ ਜਥਾ. ਟੋਲਾ. ਯੂਥ.

ਗਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥ. "ਅਸੰਖ ਗਰੰਥ ਮੁਖਿ ਵੇਦਪਾਠ." (ਜਪੁ)

ਗਰੰਥਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.

ਗਰੰਥੀ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥੀ.

ਗਰ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਗਹੰ.

ਗਰ੍ਹਣ. ਦੇਖੋ, ਗਹੰਣ.

ਗਰ੍ਹਿਤ. ਦੇਖੋ, ਗਹਿੰਤ.

ਗਲ. ਸੰ. ਗਲ੍. ਧਾ—ਖਾਣਾ, ਨਿਗਲਣਾ, ਗਲਣਾ, ਟਪਕਣਾ, ਚੁਇਣਾ, ਨਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗਲਾ. ਕੰਠ। ੩ ਕਪੋਲ. ਦੇਖੋ, ਗੱਲ. "ਗਲਾ ਪਿਟਨਿ ਸਿਰੁ ਖੁਹੇਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ,

ਗਲਾ ੨.

ਗਲਉਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲੌਰਾ। ੨ ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਬੀੜਾ, ਜੋ ਗਲੁ ਵਿੱਚ ਰੱਖਲਈਦਾ ਹੈ. "ਘੀਸ ਗਲਉਰੇ ਲਿਆਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ.

ਗਲਉਰੀ. ਪਾਨਾਂ ਦੀ ਬੀੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਉਰਾ ੨.

ਗਲਹਥਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਅਤੇ ਧਕੇਲਣ ਲਈ ਗਲ ਪੁਰ ਅੱਧੇ ਚੰਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਰੱਖਿਆਹੋਇਆ ਹੱਥ. ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ.

ਗਲੱਕੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਲ (ਕੰਠ) ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਸਹਿਤ ਲਿਪਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਜੱਫੀ. ਗਲੱਫੜੀ.

ਗਲਗੱਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਠ ਦੀ ਗਰਜ. ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ. ਸਿੰਘਨਾਦ. "ਯੋਧਾ ਗਲਗਜਜੇ." (ਰਾਮਾਵ) "ਗਲਗਾਜਹਿੰਗੇ."(ਕਲਕੀ)

ਗਲਗਲ. ਨੇਂਬੂ ਦੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਵਡੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਫਲ. ਇਸ ਦਾ ਅਚਾਰ ਬਣਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵੈਦ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਰਸ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. Citrum Medica.

ਗਲਚਮੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਿਚਮੜੀ.

ਗਲਣ } ਸੰ. ਗਲਨ. ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ।
ਗਲਣਾ } ੨ ਸੜਨਾ. ਤ੍ਰੂਕਣਾ। ੩ ਬਰਬਾਦ ਹੋਣਾ. ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲ ਧਾ। ੪ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਦੇ ਚਾਟੇ ਨੂੰ ਭੀ ਗਲਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗਲਣਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਸਣ. ਖੁਭਣ. ਜਿਲ੍ਹਣ। ੨ ਵਾਣੀ. ਗਲ (ਕੰਠ) ਦੀ ਧੁਨਿ. ਬਾਤ. ਗੱਲ. "ਮਿਠੀ ਗਲਣਿ ਕੁਮੰਤ੍ਰੀਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੫)

ਗਲਣੀ. ਚੌੜੇ ਮੂੰਹ ਦੀ ਚਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਣਾ ੪.

ਗਲਤ. ਗਲਿਤ—ਗਲਿਤ. ਵਿ—ਪਤਿਤ ਹੋਇਆ. ਡਿਗਿਆ। ੨ ਗਲਿਆ. ਸੜਿਆ। ੩ ਚੁਇਆ. ਟਪਕਿਆ। ੪ ਪਘਰਿਆ. ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ. "ਤਨੁ ਮਨੁ ਗਲਤ ਭਏ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੫ ਅ਼ غلط ਗ਼ਲਤ਼. ਅਸ਼ੁੱਧ. ਨਾਦੁਰੁਸ੍ਤ.

ਗਲਤਾਨ. ਫ਼ਾ غلطان ਗ਼ਲਤ਼ਾਨ. ਵਿ—ਰੁੜ੍ਹਦਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਲੇਟਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਖਚਿਤ. ਲਿਵਲੀਨ. "ਮਨ ਤਨੋ ਗਲਤਾਨ ਸਿਮਰਤ ਪ੍ਰਭੁ ਨਾਮ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਹਰਿ ਮਿਲੇ ਭਏ ਗਲਤਾਨ." (ਨਟ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਗਲਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਲ—ਵਲਿਤ. ਗਲ ਨੂੰ ਵਲਿਤ (ਲਪੇਟੀ ਹੋਈ) ਚਾਦਰ. ਕੁੜਤੇ ਦੀ ਥਾਂ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਲਪੇਟੀਹੋਈ ਚਾਦਰ. ਅਥਵਾ—ਗਲਤ੍ਰੀ. ਗਲ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਫ਼ਾ غلطہ ਗ਼ਲਤ਼ਹ। ੨ ਫ਼ਾ غلطی ਗ਼ਲਤ਼ੀ. ਭੁੱਲ. ਅਸ਼ੁੱਧੀ.

ਗ਼ਲਤ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ غلطیدن ਕ੍ਰਿ—ਲੇਟਣਾ। ੨ ਲੋਟਣਾ.

ਗਲਤੁ. ਦੇਖੋ, ਗਲਤ.

ਗਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲਣਾ. "ਹਰਿਬਿਸਰਤ ਤੇਰੇ ਗੁਣ ਗਲਿਆ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਗਲਫਰੋਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੱਲਾਂ (ਬਾਤਾਂ) ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਖ਼ਬਰ। ੨ ਭੰਡ. ਮਖ਼ੌਲੀਆ.

ਗਲਫਰੋਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਖ਼ਬਰੀ। ੨ ਭੰਡਪਨ. ਭੰਡਪੁਣਾ. "ਓਹ ਗਲਫਰੋਸੀ ਕਰੇ ਬਹੁਤੇਰੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗ਼ਲਬਾ. ਅ਼ غلبہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ਼ਾਲਿਬ (ਪ੍ਰਬਲ) ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਦਬਾਉ. ਦਾਬਾ.

ਗਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਰੀਵਾ. ਗਲ. ਗਰਦਨ. "ਗਲਾ ਬਾਂਧਿ ਦੁਹਿਲੇਇ ਅਹੀਰ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗੱਲ (ਬਾਤ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗੱਲਾਂ. "ਗਲਾ ਕਰੇ ਘਣੇਰੀਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) ੩ ਗੱਲ (ਕਪੋਲ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗਲ੍ਹਾਂ. "ਗਲਾ ਪਿਟਨਿ ਸਿਰੁ ਖੁਹੇਨਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ੪ ਓਲਾ. ਗੜਾ. ਹਿਮਉਪਲ. "ਗਲਿਆਂ ਸੇਤੀ ਮੀਹ ਕੁਰੁੱਤਾ." (ਭਾਗੁ) ੫ ਮੋਰਾ. ਸੁਰਾਖ਼. ਛਿਦ੍ਰ. ਮੋਘਾ. ਪਹਾੜ ਦਾ ਦਰਾ। ੬ ਅੰਨ ਦਾ ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ, ਜੋ ਖ਼ਰਾਸ ਅਥਵਾ ਚੱਕੀ ਦੇ ਗਲ (ਮੂੰਹ) ਵਿੱਚ ਆਸਕੇ। ੭ ਅ਼ غلہ ਗ਼ੱਲਹ.

ਅਨਾਜ, ਦਾਣਾ, ਅੰਨ. "ਗਲਾ ਪੀਹਾਵਣੀ." (ਭਾਗੁ) ੮ ਵੱਗ, ਪਸ਼ੁਝੁੰਡ, ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. "ਫਿਟਾ ਵਤੈ ਗਲਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਫਿੱਟਿਆ (ਅਪਮਾਨਿਤ) ਪਸ਼ੁਝੁੰਡ ਫਿਰਰਿਹਾ ਹੈ.

ਗਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਨਾ. ਕਹਿਣਾ. ਗਲੇ ਤੋਂ ਅਵਾਜ ਕੱਢਣੀ.

ਗਲਾਈ. ਵਿ—ਕਥਨ ਕੀਤੀ. ਕਹੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਾਲਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗਲਵਾਈ। ੩ ਗਲਵਾਈ ਦੀ ਉਜਰਤ.

ਗਲਾਸ. ਸੰ. ਗਲ੍ਵਰ੍ਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਚ (ਕੱਚ) ਦਾ ਭਾਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰ Glass। ੨ ਬਲੌਰ ਦਾ ਬਰਤਨ। ੩ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵੱਲ ਸ਼ਾਹਦਾਨੇ ਚੇਰੀਫਲ (Cherry) ਨੂੰ ਭੀ ਗਲਾਸ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਬੇਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਸਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗਲਾਹ. ਸੰ. ग्लह—ਗ੍ਲਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਾਜੀ ਦਾ ਦਾਉ। ੨ ਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਸ਼ਰਤ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਵਸ੍ਤੁ. "ਪ੍ਰਥਮ ਗਲਾਹ ਦਰਬ ਕੋ ਲਾਵਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗਲਾਜਤ. ਫ਼ਾ غلاظت ਗ਼ਲਾਜ਼ਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਦਗੀ. ਨਾਪਾਕੀ. ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ.

ਗਲਾਟੇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਲ ਲਿਪਟਕੇ. "ਗੁਰਸਿਖ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੁ ਮਿਲੇ ਗਲਾਟੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਗਲਾਢੇ. ਗਲਗਏ. ਗਲਿਤ ਭਏ. "ਮਨਮੁਖ ਗਰਭਿ ਗਲਾਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਗਲਾਣਾ, ਗਲਾਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਕਹਿਣਾ. ਗਲ (ਕੰਠ) ਤੋਂ ਧੁਨਿ ਦਾ ਕੱਢਣਾ। ੨ ਵਿ—ਕਥਿਤ. ਕਿਹਾ ਹੋਇਆ। ੩ ਗਲ ਦਾ. ਕੰਠ ਦਾ. ਗ੍ਰੀਵਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. "ਤੇਤੇ ਬੰਧ ਗਲਾਣੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਲਾਂਵਾਂ. ਗਿਰੇਬਾਨ.

ਗਲਾਨਿ. ਸੰ. ग्लानि—ਗ੍ਲਾਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘ੍ਰਿਣਾ. ਨਫ਼ਰਤ.

ਗਲਾਂਵਾਂ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਿਰੇਬਾਨ। ੨ ਗਲਬੰਧਨ. ਤੌਕ. ਗਲੇ ਦੀ ਰੱਸੀ. "ਘਤਿ ਗਲਾਵਾ ਚਾਲਿਆ ਤਿਨਿ ਦੂਤਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) "ਲੈ ਚਲੇ ਘਤਿ ਗਲਾਵਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਜਿਉ ਤਸਕਰ ਪਾਇ ਗਲਾਵੈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗਲਿ. ਗਲ (ਗ੍ਰੀਵਾ) ਮੇ. ਗਲੇ ਵਿੱਚ. "ਗਲਿ ਜੇਵੜੀ ਹਉਮੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਗਲੇ ਸੇ. ਛਾਤੀ ਨਾਲ. "ਗਲਿ ਲਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਗਲਿਚਮੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੋਕ. ਜਲੌਕਾ। ੨ ਚਿੱਚੜੀ. ਚਰਮਕ੍ਰਿਮਿ. "ਗਲਿਚਮੜੀ ਜਉ ਛੋਡੈ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਲਾਲਸਾ.

ਗਲਿਤ. ਵਿ—ਗਲਿਆਹੋਇਆ. "ਗਲਿਤ ਅੰਗ ਪੰਛੀ ਤਬੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਲਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਲਿਤ ਗੈਵਰ.

ਗਲਿਤਕੁਸਟ, ਗਲਿਤਕੁਸ੍ਟ, ਗਲਿਤਕੁਸ਼੍ਠ ਉਹ ਕੋੜ੍ਹ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅੰਗਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲਹੂ ਰਾਧ ਆਦਿ ਚੁਇਪਵੇ ਅਤੇ ਅੰਗ ਝੜਨ ਲੱਗਪੈਣ. جذام ਜੁਜ਼ਾਮ. Lepprosy. ਵਡਾਰੋਗ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ—ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੀਰਜ ਵਿੱਚ ਵਿਗਾੜ ਹੋਣਾ, ਆਤਸ਼ਕ ਰੋਗ ਹੋਣਾ, ਗਲੀ ਸੜੀ ਮੱਛੀ ਆਦਿ ਖਾਣੀ, ਕੁਸ਼੍ਠ ਰੋਗ ਵਾਲੇ ਦੀ ਛੂਤ ਲੱਗਣੀ, ਲਹੂ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਨ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ, ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਵਮਨ ਦਾ ਵੇਗ ਰੋਕਣਾ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਭਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਲਹੂ ਤੇ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਆਦਮੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਡਰਾਵਨੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀਆਂ ਉਂਗਲੀਆਂ ਤੇ ਸੋਜ ਆਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਪੀਪ ਪੈਕੇ ਅੰਗ ਝੜਨ ਲਗਪੈਂਦੇ ਹਨ, ਨੱਕ ਬਹਿਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਸੁਰ ਘੱਘਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਬਦਬੂ ਤੋਂ ਘ੍ਰਿਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਵੈਦਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਦੇ ੧੮ ਭੇਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਫੁਲਬਹਰੀ ਪਾਂਉ ਚੰਬਲ ਦੱਦ ਆਦਿਕ ਭੀ ਗਿਣੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਭੈਦਾਇਕ ਇਹ ਗਲਿਤਕੁਸ਼੍ਠ ਹੈ. ਜਦ ਇਹ ਪਤਾ ਲਗ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕੁਸ਼੍ਠ ਹੋਗਿਆ ਹੈ, ਤਦ ਬਿਨਾ ਢਿੱਲ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਹਕੀਮ ਵੈਦ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣਾ

ਚਾਹੀਏ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਸਾਧਾਰਣ ਉਪਾਉ ਇਹ ਹਨ—

(੧) ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਵਸੋਂ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਖੁਲੀ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣਾ.

(੨) ਨਿੰਮ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉਬਾਲਕੇ ਉਸ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਇਸਨਾਨ ਕਰਾਉਣਾ.

(੩) ਛੋਲਿਆਂ ਦੇ ਬਣੇ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਖਾਣ ਨੂੰ ਦੇਣੇ.

(੪) ਜਖਮਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਸਾਫ ਕਰਕੇ ਮਰਹਮ-ਪੱਟੀ ਲਾਉਣੀ.

(੫) ਬ੍ਰਹਮਡੰਡੀ, ਗੋਰਖਮੁੰਡੀ, ਚਰਾਯਤਾ, ਸ਼ੁੱਧ ਗੰਧਕ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਾਉਣਾ.

(੬) ਉਸ਼ਬੇ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਪਿਆਉਣਾ.

(੭) ਚਾਲ ਮੋਗਰਾ ਆਯਲ Chaulmoogra oil ਪੰਜ ਪੰਜ ਬੂੰਦਾਂ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਦੇਣੀਆਂ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸੁੱਜੇ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਮਲਣਾ.

(੮) ਨਿੰਮ ਦਾ ਤੇਲ ਦਸ ਦਸ ਬੂੰਦਾਂ ਪਿਆਉਣਾ.

(੯) ਬਾਇਬੜਿੰਗ ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਤੋਲੇ, ਪੀਲੀ ਹਰੜ ਦੀ ਛਿੱਲ ਦੋ ਤੋਲੇ, ਖੱਸੀ ਆਉਲੇ ਸੱਤ ਤੋਲੇ, ਚਿੱਟੀ ਤ੍ਰਿਬੀ ਸੋਲਾਂ ਤੋਲੇ, ਇਹ ਔਖਧਾਂ ਜੁਦੀ ਜੁਦੀ ਪੀਸ ਕਪੜਛਾਣ ਕਰਕੇ ਦੂਣੇ ਤੋਲ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਗੁੜ ਮਿਲਾਕੇ ਸੁਪਾਰੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਗੋਲੀਆਂ ਕਰਕੇ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਗਰਮ ਜਲ ਨਾਲ ਇੱਕ ਗੋਲੀ ਨਿੱਤ ਦੇਣੀ. "ਗਲਿਤਕੁਸ੍ਟ ਉਪਜਾ ਦੁਸਟਨ ਤਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਗਲਿਤਗੈਵਰ. ਵਿ—ਗਲਿਤ (ਟਪਕਰਿਹਾ) ਹੈ ਮਦ ਜਿਸ ਦਾ, ਐਸਾ ਗਜਵਰ. ਜਿਸ ਦੇ ਗੰਡਸਥਲਾਂ ਤੋਂ ਮਦ ਚੁਇ ਰਿਹਾ ਹੈ ਐਸਾ ਉੱਤਮ ਹਸ੍ਤੀ (ਹਾਥੀ). "ਗਲਿਤਗੈਵਰ ਜਸੋਂ ਜੁੱਟੈ." (ਪਾਰਸਾਵ) "ਗਲਿਤ ਦੁਰਦ ਮਦ ਚੜ੍ਹਜੋ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗਲਿੰਦਾ. ਵਿ—ਗਾਲਨ ਵਾਲਾ.

ਗਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਵੀਥੀ. ਬੀਹੀ. ਘਰਾਂ ਕੋਠਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਰਸਤਾ. "ਸਿਰ ਧਰਿ ਤਲੀ ਗਲੀ ਮੇਰੀ ਆਉ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਮੇਰੋ ਸੁੰਦਰੁ ਕਹਹੁ ਮਿਲੈ ਕਿਤੁ ਗਲੀ?" (ਦੇਵ ਮ: ੪) ਪਹਾੜ ਵਿੱਚ ਲੰਘਣ ਦਾ ਦਰਾ ਅਤੇ ਘਾਟੀ ਦੀ ਵਸੋਂ ਜਿਵੇਂ—ਘੋੜਾਗਲੀ, ਛਾਂਗਲਾਗਲੀ, ਨਥੀਆਗਲੀ ਆਦਿ। ੨ ਵਿ-ਸੜੀ. ਤ੍ਰੁੱਕੀ. ਗਲਿਤ। ੩ ਗੱਲੀ. ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ. ਬਾਤੋਂ ਸੇ. "ਗਲੀ ਹੌ ਸੋਹਾਗਣਿ ਭੈਣੇ!" (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ:੧) "ਗਲੀ ਸੈਲ ਉਠਾਵਤ ਚਾਹੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੪ ਗਲੀਂ. ਗਲਾਂ ਵਿੱਚ. "ਇਕਨਾ ਗਲੀ ਜੰਜੀਰੀਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਗਲੀਂ, ਗਲੀਈ ਗੱਲਾਂ ਨਾਲ. ਬਾਤੋਂ ਸੇ. "ਗਲੀਂ ਸ੍ਰ ਸਜਣ ਵੀਹ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਗਿਆਨੁ ਨ ਗਲੀਈ ਢੂਢੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਗੱਲ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਗਲੀ ੪.

ਗਲੀਚਾ. ਫ਼ਾ قالیچہ ਕ਼ਾਲੀਚਾ ਅਤੇ ਗ਼ਾਲੀਚ غالیچہ ਸੰਗਯਾ—ਉੱਨ ਅਥਵਾ ਸੂਤ ਦਾ ਬੇਲਬੂਟੇਦਾਰ ਮੋਟਾ ਗੁਦਗੁਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਫ਼ਰਸ਼ ਪੁ ਵਿਛਾਈਦਾ ਹੈ.

ਗਲੀਜ. ਅ਼ غلیظ ਗ਼ਲੀਜ਼. ਵਿ—ਅਪਵਿਤ੍ਰ। ੨ ਮੈਲਾ. ਗੰਦਾ। ੩ ਮੋਟਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਘਣਾ.

ਗਲੂਆ, ਗਲੂਆਰਾ ਸੰਗਯਾ—ਗਲਾ. ਮੋਘਾ. ਛਿਦ੍ਰ. ਸੁਰਾਖ "ਗੋਲਨ ਕੇ ਹ੍ਵੈਗੇ ਗਲੂਆਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਲੇ. ਗਲਗਏ. ਤ੍ਰੁੱਕੇ. ਸੜੇ. "ਹੰਕਾਰੀਆ ਨਾਨਕ ਗਰਬਿ ਗਲੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਨਿਗਲੇ. ਗਿਲੇ. "ਮਾਨ ਮੁਨੀ ਮੁਨਿਵਰ ਗਲੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਗਲ ਨਾਲ. ਕੰਠ ਸੇ. "ਲਾਗੁ ਗਲੇ ਸੁਨੁ ਬਿਨਤੀ ਮੇਰੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗਲੇਫ. ਸੰਗਯਾ—ਗਿਲਾਫ। ੨ ਲਿਹਾਫ. ਰਜਾਈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਲੇਫਣਾ.

ਗਲੇਫਣਾ. ਕ੍ਰਿ. ਚਣੇ ਇਲਾਚੀ ਸੌਂਫ ਬਦਾਮ ਆਦਿ ਨੂੰ ਖੰਡ ਨਾਲ ਢਕਕੇ (ਪਾਗਕੇ) ਮਿਠਾਈ ਬਨਾਉਣੀ। ੨ ਲਪੇਟਣਾ.

ਗਲੋਈਐ. ਕਥਨ ਕਰੀਏ. ਗਲ (ਕੰਠ) ਤੋਂ ਆਲਾਪ ਕਰੀਐ. "ਹਰਿਗਾਲ ਗਲੋਈਐ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ:੪)

ਗਲੋਹੀ. ਗਲਾਈ. ਕਥਨ ਕੀਤੀ. "ਸੰਤ ਤੇਰੇ ਸਿਉ ਗਲ ਗਲੋਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗਲੋਗੱਡ. ਸੰ. ਗੁਲ੍ਮਗਡ—ਗੁਲਮਗਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੈਨਾ ਦਾ ਦੁਰਗ. ਫੌਜ ਦੇ ਟੋਲੇ ਨੂੰ ਕਿਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਦੁਰਗਵ੍ਯੂਹ. "ਗਲੋਗੱਡ ਫੋਰੈਂ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਗਲੋਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਰਖੇ ਪੁਰ ਕੱਤਕੇ ਸੂਤ ਦਾ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਪਿੰਨਾ, ਜੋ ਆਂਡੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗਲੋਟੀਆ ਖ਼ੁਰਦ. ਜਿਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਡਸਕਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਮੀਲ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕਸ਼ਮੀਰ ਜਾਂਦੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਆਰਾਧਨਾਂ ਪੁਰ ਅਚਾਨਕ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਬੋਹੜ ਦਾ ਬਿਰਛ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ੧੩ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਗਲੋਲ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲੇਲ. "ਪੰਦ੍ਰਏ ਗਲੋਲੰ ਪਾਸ ਅਮੋਲੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਰਾਵਣ ਦੇ ਪੰਦ੍ਰਵੇਂ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਗੁਲੇਲ ਅਤੇ ਸੋਲਵੇਂ ਵਿੱਚ ਪਾਸ਼ (ਫਾਹੀ) ਹੈ.

ਗਲੋਲਾ. ਫ਼ਾ ﻏﻠﻮﻟ ਗ਼ਲੋਲਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਲਾਕਾਰ ਪਿੰਡ। ੨ ਗੋਲੀ. ਵੱਟੀ. "ਅਮਲ ਗਲੋਲਾ ਕੂੜ ਕਾ ਦਿਤਾ ਦੇਵਣਹਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਝੂਠ ਦਾ ਮਾਵਾ ਮਾਇਆ ਨੇ ਦਿੱਤਾ। ੩ ਗੁਲੇਲਾ.

ਗਲੋਰਾ. ਚਿਹਕਾ (ਚੀਕਾ) ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਮਸੰਦ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਹਾਂਸੀ ਅਤੇ ਹਿਸਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਇੱਕ ਵੇਰ ਵਿਰਾਜੇ ਅਤੇ ਗਲੋਰੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੀਰਾਂ ਦਾ ਭਰਿਆ ਤਰਕਸ਼ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕਾ.

ਗਲੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਉਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਲਹਰੀ.

ਗਲੋਥ. ਦੇਖੋ, ਗਲਹਥਾ. "ਮਾਰ ਗਲੰਥ ਨਿਕਾਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗਲ੍ਹ, ਗੱਲ ਸੰ. ਗਲ੍ਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਪੋਲ. ਰੁਖ਼ਸਾਰ. ਗੰਡ। ੨ ਗਲਜ. ਗਲ (ਕੰਠ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ, ਬਾਤ. ਗੁਫ਼ਤਗੂ। ੩ ਸੰ.ਗਲ੍ਹ ਧਾ ਦੋਸ਼ ਦੇਣਾ. ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ.

ਗੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲਾ ੭.

ਗਵ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੈਲ. ਬਲਦ.

ਗਵਜ਼ਨ. ਫ਼ਾ ﮔﻮﺯﻥ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਾਰਹਸਿੰਗਾ. ਝੰਖਾਰ.

ਗਵਣ, ਗਵਣੁ, ਗਵਨ, ਗਵਨੁ ਦੇਖੋ, ਗਮਨ. "ਸੰਗ ਨ ਸਾਥੀ ਗਵਨੁ ਇਕੇਲਾ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਆਵਾਗਮਨ. "ਫਾਹੇ ਕਾਟੇ ਮਿਟੇ ਗਵਨ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ. ਮੈਥੁਨ. ਸੰਭੋਗ. "ਤਿਹ ਸਾਥ ਗਵਨ ਕੈਸੇ ਕਰ ਕਰਿਯੈ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧) ੪ ਸੰ. ਗੌਣ. ਵਿ—ਜੋ ਮੁੱਖ ਨਹੀਂ. ਸਾਮਾਨ੍ਯ. "ਮੁੱਖ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਗਾਏ, ਗਵਨ ਕਰਕੇ ਗਾਏ ਹੈਨ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗਵਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੈਲ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਮ੍ਰਿਗ. ਗੋਮ੍ਰਿਗ. ਰੋਝ. ਨੀਲਗਾਇ। ੨ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ ਇੱਕ ਬਨਚਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਵਜ਼ਨ.

ਗਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਹਬਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੌਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੌਰਵ.

ਗਵਰਨਮਿੰਟ, ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਅੰ. Government. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੁਕੂਮਤ. ਅਧਿਕਾਰ। ੨ ਹੁਕਮਰਾਂ ਸਰਕਾਰ। ੩ ਰਾਜ. ਸਲਤਨਤ.

ਗਵਰਨਰ. ਅੰ. Governor. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਾਕਿਮ. ਹੁਕਮਰਾਂ। ੨ ਸੂਬੇ ਦਾ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਬੰਧਕ। ੩ ਕਿਸੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਅਧਿਕਾਰੀ.

ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ. ਅੰ. Governor General. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਾਰੇ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਤੇ ਹੁਕੂਮਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਹੁਦੇਦਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਾਰੇ ਗਵਰਨਰ (ਹਾਕਿਮ) ਹੋਣ. ਮੁਲਕੀ ਲਾਟ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ

ਪਹਿਲਾ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਸਨ ੧੭੭੩ ਵਿੱਚ ਵਾਰਨਹੇਸਟਿੰਗਸ (Warren Hastings) ਕਾਇਮ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਗਵਰਮਿੰਟ. ਦੇਖੋ, ਗਵਰਨਮੇਂਟ.

ਗਵਰਾ. ਵਿ—ਗੋਰਾ. ਗੌਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਊਰਾ.

ਗਵਰਾਜ. ਸੰ. ਸਾਂਨ੍ਹ. ਢੱਟਾ। ੨ ਗਵਿਰਾਜ. ਸੰਗਯਾ—ਕਾਮਧੇਨੁ, ਜੋ ਸਭ ਗਊਕੁਲ ਦੀ ਰਾਜਾ ਹੈ. "ਨਿਕਸੀ ਗਵਰਾਜ ਸੁ ਧੇਨੁ ਭਲੀ." (ਸਮੁਦ੍ਰਮਥਨ)

ਗਵਰਿ, ਗਵਰੀ ਦੇਖੋ, ਗਉੜੀ। ੨ ਗੌਰੀ. ਪਾਰਵਤੀ. "ਆਨ ਗਵਰਿ ਕੰਹਿ ਸੀਸ ਝੁਕਾਵਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੫੫)

ਗਵਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮੈਂਹ. ਭੈਂਸ. ਮਹਿਸ਼ੀ। ੨ ਜੰਗਲੀ ਝੋਟਾ। ੩ ਝੋਟੇ ਦਾ ਸਿੰਗ.

ਗਵਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖੋਣਾ. ਗੁੰਮ ਕਰਨਾ. ਗੁਆਉਣਾ. "ਪੰਡਿਤ ਰੋਵਹਿ ਗਿਆਨ ਗਵਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) "ਗੁਰਮੁਖਿ ਲਾਧਾ ਮਨਮੁਖਿ ਗਵਾਇਆ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) "ਮਾਊ ਪੀਊ ਕਿਰਤ ਗਵਾਇਨ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਵਿਤਾਉਣਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. ਵ੍ਰਿਥਾ ਵਿਤਾਉਣਾ. "ਬੇਦ ਪੜੇ ਪੜਿ ਬ੍ਰਹਮੇ ਜਨਮੁ ਗਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਗਾਇਨ ਕਰਾਉਣਾ. ਗਵਾਉਣਾ.

ਗਵਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਾਇਨ ਕਰਾਕੇ। ੨ ਗਵਾ (ਖੋ) ਕੇ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਉਣਾ.

ਗਵਾਸਿ, ਗਵਾਸੀ ਗਾਵੇਗਾ. ਗਾਇਨ ਕਰੇਗਾ। ੨ ਸੰ. गमयिष्यसि—ਗਮਯਿਸ਼ਯਸੀ. ਗਮਨ ਕਰਾ ਦੇਂਗਾ. ਗਵਾਦੇਂਗਾ। ੩ ਗੁਵਾ ਦੇਵੇਗਾ. "ਤਿਨ ਕਾ ਭਉ ਸਭੁ ਗਵਾਸੀ." (ਸੋਪੁਰਖੁ)

ਗਵਾਹ. ਫ਼ਾ گواہ ਸੰਗਯਾ—ਗਵਾਹੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ (ਸਾਖੀ). ਸ਼ਾਹਦ. ਉਗਾਹ.

ਗਵਾਹੀ. ਫ਼ਾ گواہی ਸੰਗਯਾ—ਸਾਕ੍ਸ਼੍ਯ (ਸਾਖ). ਸ਼ਹਾਦਤ. ਉਗਾਹੀ.

ਗਵਾਕ੍ਸ਼. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਂ ਦੀ ਅੱਖ ਵਰਗਾ ਛਿਦ੍ਰ, ਜੋ ਮਕਾਨ ਦੀ ਪਰਦੇਦਾਰ ਤਾਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਝਰੋਖਾ। ੨ ਸੂਰਜ ਦੀ ਗਵ (ਕਿਰਣਾਂ) ਆਉਣ ਜਿਸ ਸੁਰਾਖ਼ ਵਿੱਚਦੀਂ। ੩ ਸੁਗ੍ਰੀਵ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਤ੍ਰੀ। ੪ ਚਾਂਦਮਾਰੀ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਲ ਦੀ ਅੱਖ ਜੇਹਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Bull's eye. ਇਸੇ ਦਾ ਵਿਗੜਿਆ ਸ਼ਬਦ ਗੁਲਜਰੀ ਹੈ.

ਗਵਾਝਾ. ਵਿ—ਗਵਾਚਿਆ. ਖੋਇਆਗਿਆ. ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਇਆ. "ਸਭ ਕਿਲਬਿਖ ਗਏ ਗਵਾਝਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਗਵਾਂਢ. ਸੰਗਯਾ—ਪੜੋਸ.

ਗਵਾਂਢੀ. ਵਿ—ਪੜੋਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਪੜੋਸ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਪੜੋਸੀ.

ਗਵਾਤੇ. ਗਵਾਦਿੱਤੇ. ਖੋਏ. "ਜਪਿਐ ਪਾਪ ਗਵਾਤੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗਵਾਧਾ. ਵਿ—ਵਿਨਸ਼੍ਟ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਝਾ। ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ. ਗਾਉਂਦਾ. "ਗੁਣਗੋਬਿੰਦ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਵਾਧਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਗਵਾਧੂ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਧਾ ੧. "ਸਭਿ ਪਾਪ ਗਵਾਧੂ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਗਵਾਰ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਮਨਰ. ਪੇਂਡੂ. ਦੇਹਾਤੀ. ਭਾਵ—ਅਸਭ੍ਯ. "ਮੂਰਖ ਮੁਗਧ ਗਵਾਰ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੨ ਫ਼ਾ گوار ਪ੍ਰਤ੍ਯ—ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਅਨੁਕੂਲ ਪਸੰਦ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਖ਼ੁਸ਼ਗਵਾਰ. ਨਾਗਵਾਰ.

ਗਵਾਰਾ. ਗਵਾਰ ਦਾ ਸੰਬੋਧਨ. "ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮ ਕੀ ਨ ਜਪਸਿ ਗਵਾਰਾ?" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਮਾਰਾ। ੩ ਫ਼ਾ گوارا ਗਵਾਰਾ. ਵਿ—ਅਨੁਕੂਲ. ਪਸੰਦ। ੪ ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਹਿਦ ਦੀ ਮੱਖੀਆਂ ਦਾ ਛੱਤਾ.

ਗਵਾਰੀ. ਗਵਾਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਨਾਰਾਇਣ ਨਿੰਦਸਿ ਕਾਇ ਭੂਲੀ ਗਵਾਰੀ?" (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

੨ ਗੋਪੀ. ਗੋਪਾਲਿਕਾ. ਗਵਾਲਨ. "ਪਟ ਸਾਜਨ ਕੋ ਸਜਕੈ ਸੁ ਗਵਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਵਾਰੀਏਰ, ਗਵਾਲਿਯਰ, ਗਵਾਲੀਅਰ ਸੰ. ਗੋਪਾਦ੍ਰਿ. ਮੱਧਭਾਰਤ (ਸੈਂਟ੍ਰਲ ਇੰਡੀਆ) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਹ ਰਾਜਧਾਨੀ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਵਡਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਗ਼ਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਸ਼ਾਹੀ ਕੈਦੀ ਰੱਖੇਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਇਹ ਕਿਲਾ ੩੦੦ ਫੁਟ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਉੱਪਰ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਕਿਲੇ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ੧¾ ਮੀਲ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ੨੮੦੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਕੰਧ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੩੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਚੰਦੂ ਦੀ ਚਲਾਕੀ ਅਤੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੀ ਪਾਲਿਸੀ ਦੇ ਕਾਰਣ† ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੀ ਇਸ ਕਿਲੇ ਕੁਝ ਸਮਾ ਰਹਿਣਾ ਪਿਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਕਰਦੇ ਹਨ:—

"ਗੜ ਚੜਿਆ ਪਤਸਾਹ ਚੜਾਇਆ."

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਹੀਕੈਦੀ ਰਿਹਾ ਕਰਵਾਏ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਬੰਦੀਛੋੜ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਇਸ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਦੀ ਕੋਈ ਸਾਰ ਨਹੀਂ ਲਈ, ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਚਾਲਾਕ ਮੁਸਲਮਾਨ ਨੇ "ਬੰਦੀਛੋੜ ਦਾਤਾ" ਦਾ ਥਾਂ ਬਣਾਕੇ ਆਪਣੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਸੂਰਤ ਕ਼ਾਇਮ ਕਰਲਈ ਹੈ.

ਗਵਾਲੰਭ. ਗਵ (ਬੈਲ) ਦਾ ਆਲੰਭ (ਵਧ). ਗੋਸਵ ਅਥਵਾ ਗੋਮੇਧ ਯਗ੍ਯ. ਬਹੁਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਯਗ੍ਯ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਪਰਾਸ਼ਰਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ—"ਅਸ਼੍ਵਮੇਧ, ਗਵਾਲੰਭ, ਸੰਨ੍ਯਾਸ ਧਾਰਣ, ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਵਿੱਚ ਮਾਸ ਦੇਣਾ, ਦੇਵਰ ਤੋਂ ਭਰਜਾਈ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ, ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪੰਜ ਮਨਾ ਹਨ."*

"ਗਵਾਲੰਭ ਅਜਮੇਧ ਅਨੇਕਾ." (ਰਾਮਾਵ)

"ਗਵਾਲੰਭ ਬਹੁ ਜੱਗ ਕਰੇ ਬਰ."(ਰਘੁਰਾਜ)

† ਦੇਖੋ, ਜਹਾਂਗੀਰ.

*अश्वालम्भं गवालम्भं संन्यासं पलपैतृकम्
देवराच्च सुतोत्पत्तिं कलौ पञ्च विवर्जयेत्.

ਗਵਾਵਣਾ, ਗਵਾਵਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਖੋਣਾ. ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਨਸ਼੍ਟ ਕਰਨਾ. "ਮਤ ਤੂੰ ਆਪਣਾਆਪ ਗਵਾਵਹੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਚਲੇਜਾਣਾ. ਵੰਞਣਾ. "ਜੋ ਘਰ ਛਡਿ ਗਵਾਵਣਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੩ ਗਾਇਨ ਕਰਵਾਉਣਾ.

ਗਵਿਆ. ਗਾਵਿਆ. ਗਾਇਆ. ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ. "ਵਿਰਲੇ ਹੀ ਗਵਿਆ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਤਲਾਸ਼ ਕੀਤਾ. ਢੂੰਡਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਵੇਸ਼ਣ.

ਗਵਿਤਾ. ਗਵਾ ਦਿੱਤਾ. ਖੋ ਦੀਆ. "ਸਭ ਗਿਆਨ ਗਵਿਤਾ." (ਗੂਜ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਗਾਇਕ. ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਗਵੈਯਾ.

ਗਵੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਊ. ਗਾਂ. ਗੋ.

ਗਵੀਜੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਵੀਜੈ.

ਗਵੇ. ਦੇਖੋ, ਗਵੈ. ਸੰ. गच्छेत्. "ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ ਦਰਗਹ ਗਵੇ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗਵੇਸਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਢੂੰਢਣਾ. ਤਲਾਸ਼ ਕਰਨਾ. ਅਨ੍ਵੇਸ਼ਣ.

ਗਵੈ. ਗਮਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਪਹੁਚਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਵੇ। ੨ ਜਾਵੇ. ਪਹੁਚੇ. "ਹਰਿਦਰਗਹ ਕਹੁ ਕੈਸੇ ਗਵੈ ?" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਨ ਕਰੈਯਾ. ਗਾਇਕ.

ਗਵ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਗਊ ਦਾ. ਗਊ ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਪੰਚਗਵ੍ਯ.

ਗੜ. ਦੇਖੋ, ਗਢ. "ਹਰਿਚਰਣ ਸਰਣ ਗੜ ਕੋਟਿ ਹਮਾਰੈ."(ਸੂਹੀ ਮ: ੫)"ਗੜ ਚੜਿਆ ਪਤਸਾਹ ਚੜਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲਿਯਰ। ੨ ਘਟਨ. ਘੜਨਾ."ਲੋਸਟ ਕੋ ਜੜ ਗੜ ਬੋਹਿਥ ਬਨਾਈਅਤ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੩ ਨੇਜ਼ਾ. ਭਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਰ. "ਪੱਟਿਸ ਲੋਹਹਥੀ ਪਰਸੰ ਗੜ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਫੋੜਾ.

ਗੜਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗਰਜਨਾ. ਗੜ ਗੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਗੜਗੱਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੜਗੜ ਸ਼ਬਦ ਸਹਿਤ ਗਰਜ. ਗੜਾ (ਓਲਾ) ਵਰਸਾਉਣ ਵਾਲੇ ਮੇਘ ਦੀ ਗਰਜ। ੨ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਕੜਕ। ੩ ਵਿ—ਕੜਕ. ਘੋਰ ਨਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗੜਗੱਜੀਅਨ ਗਾਹਿਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)

ਗੜਗੱਜ ਬੋੱਲੇ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੜਾਕੇਦਾਰ ਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਬੋੱਲੇ.

ਗੜਗਣੀ. ਗਡ (ਨੇਜਾ) ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ. ਭਾਲਾ ਧਾਰਿਣੀ. "ਖੜਗਣੀ ਗੜਗਣੀ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗੜਗੰਗਾ. ਮੇਰਟ ਦੇ ਜਿਲੇ ਗੜ੍ਹਮੁਕਤੇਸ਼੍ਵਰ ਨਗਰ ਪਾਸ ਵਹਿਣ ਵਾਲੀ ਗੰਗਾ. "ਗੜਗੰਗਾ ਕੇ ਪੰਥ ਪਧਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਿਤਨੇ ਗਰੁੜਗੰਗਾ ਨੂੰ ਗੜਗੰਗਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗਰੁੜਗੰਗਾ.

ਗੜਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੜਤ. ਘਾੜਤ। ੨ ਵਿ—ਘਟਿਤ. ਘੜਿਆਹੋਇਆ.

ਗੜਤਾ. ਘਟਨ ਕਰਤਾ. ਘੜਨ ਵਾਲਾ.

ਗੜਦਾਰ. ਗਡ (ਨੇਜਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਭਾਲਾਬਰਦਾਰ. "ਗੜਦਾਰ ਮਾਨੋ ਕਰੀ ਮੱਤ ਕੀ ਜਜੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੦)

ਗੜਨ. ਸੰ. ਘਟਨ. ਘੜਨਾ.

ਗੜਨਹਾਰਾ. ਵਿ—ਘਟਨ ਵਾਲਾ. ਘੜਨ ਕਰਤਾ. "ਜੇ ਇਹੁ ਮੂਰਤਿ ਸਾਚੀ ਹੈ ਤਉ ਗੜਨਹਾਰੇ ਖਾਉ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੜੱਪਣਾ, ਗੜੱਪਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਨਿਗਲਜਾਣਾ. ਗ੍ਰਾਸ ਕਰਨਾ.

ਗੜੱਪੂ. ਵਿ—ਗ੍ਰਾਸ ਕਰਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਗਿਰਣ (ਨਿਗਲਣ) ਵਾਲਾ.

ਗੜਬੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਲਟ ਪੁਲਟ। ੨ ਬਕਬਾਦ. "ਗੜਬੜ ਕਰੈ ਕੌਡੀ ਰੰਗ ਲਾਇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਰਿੱਛਣ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਇਹ ਅਨੁਕਰਣ ਹੈ.

ਗੜਬਾ. ਸੰ. गड्डुक—ਗਡ੍ਡੁਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਲੋਟਾ. ਗੜਵਾ. ਗੜਵਾ.

ਗੜਵਈ. ਗੜਵਾ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ. ਗੜਵੇਦਾਰ ਨ਼ਫ਼ਰ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਗੜਵਈ ਡੋਗਰਾ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ, ਸਿੰਘਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਪਦਵੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਲਹੌਰ ਦਾ ਘਰ ਬਿਗੜ ਜਾਣ ਪੁਰ ਸਰਕਾਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਤੋਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਦ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੰ: ੫.

ਗੜਵਾ. ਦੇਖੋ, ਗੜਬਾ.

ਗੜਵਾਰ. ਵਿ—ਗਢ (ਦੁਰਗ) ਵਾਲਾ. ਕਿਲੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਲੇਦਾਰ. ਕਿਲੇ ਦਾ ਦਾਰੋਗਾ। ੩ ਨੇਜ਼ਾਬਰਦਾਰ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਢਵਾਲ.

ਗੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਓਲਾ. ਹਿਮਉਪਲ. "ਆਪੇ ਸੀਤਲੁ ਠਾਰ ਗੜਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਭਰਮਗੜ੍ਹ.

ਗੜਾਡੀਲ. ਅੰ. Grenadier. ਬੰਮ ਦਾ ਗੋਲਾ ਫੈਂਕਣ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕੱਦਾਵਰ ਸਿਪਾਹੀ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਗਿਰਾਂ—ਡੀਲ ਭੀ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ.

ਗੜਾੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਡ (ਨੇਜਾ) ਆਰ (ਕੰਡੇ) ਵਾਲਾ. ਉਹ ਬਰਛਾ ਜਿਸ ਦੇ ਕਈ ਕੰਡੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਦਹ ਦਿਸ ਛੂਟਤ ਤੋਪ ਸਾਯਕ ਵਜ੍ਰ ਗੜਾੜ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸੰ. वडवाग्नि—ਵੜਵਾਗ੍ਨਿ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਅਗਨਿ, ਜੋ ਘੋੜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਜਲਾਂ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਸੱਤ ਸਮੁੰਦ ਗੜਾੜ ਮਹਿਂ ਜਾਇ ਸਮਾਇ ਨ ਪੇਟ ਭਰਾਵੈ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਜਮਾਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਭੀ ਖਿਆਲ ਸੀ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਇੱਕ ਵਡਾ ਮੋਘਾ (ਗ਼ਾਰ) ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਗਰਕ ਹੁੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਸਮੁੰਦਰ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਭਰਦਾ.

ਗੜਿ. ਘੜਕੇ. ਘਟਨ ਕਰਕੇ। ੨ ਗੜ੍ਹ (ਦੁਰਗ) ਮੇਂ. ਕਿਲੇ ਅੰਦਰ. "ਗੜਿ ਦੋਹੀ ਪਾਤਿਸਾਹ ਕੀ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਗੜ੍ਹਿਓ / ਗੜ੍ਹਿਆ } ਗਠਨ ਕੀਤਾ. ਰਚਿਆ. ਘੜਿਆ.

ਗੜੀ. ਛੋਟਾ ਗਢ (ਕਿਲਾ).

ਗੜੀਅਲ. ਬੁੰਜਾਹੀ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਉਚਾਰਣ ਗੁੜੀਅਲ ਹੈ. "ਗੜੀਅਲ ਮਥਰਾ-ਦਾਸ ਹੈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਗਡ (ਨੇਜ਼ਾ) ਧਾਰੀ. ਭਾਲਾ-ਬਰਦਾਰ.

ਗੜੀਆ. ਸੰਗਯਾ—ਨੇਜਾ. ਭਾਲਾ। ੨ ਬਰਛੀ. "ਗੜੀਆ ਭਸੁੰਡੀ ਭੈਰਵੀ ਭਾਲਾ ਨੇਜਾ ਭਾਖ." (ਸਨਾਮਾ) ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸੇਵਕ ਬ੍ਰਹਮਗਯਾਨੀ ਇੱਕ ਸਿੱਖ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਕਸ਼ਮੀਰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਨਿਵਾਸੀ ਸਾਂਈ ਸ਼ਾਹਦੌਲਾ ਸੁਖਮਨੀ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰੂਘਰ ਦਾ ਸ਼੍ਰੱਧਾਲੂ (ਮੋਤਕਿਦ) ਹੋਇਆ ਸੀ. ਇਹ ਮਹਾਤਮਾ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਢੀਆ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੜੁ. ਦੇਖੋ, ਗਢ ਅਤੇ ਗੜ. "ਜਿਨਿ ਭਰਮਗੜੁ ਤੋੜਿਆ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਗੜੇਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੜਦਾਰ.

ਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਗਢ ਅਤੇ ਗੜ.

ਗੜ੍ਹਸ਼ੇਰ ਅਥਵਾ **ਸ਼ੇਰਗੜ੍ਹ.** ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸਸਰਾਮ ਸਬ ਡਿਵੀਜਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰਸ਼ਾਹ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਕਿਲਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਰੱਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ. ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ. ਇੱਥੇ ਭਾਈ ਤਿਲਕ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਤਿਲਕ ੭.

ਗੜ੍ਹਚਿਲਾਨ ਅਥਵਾ **ਗੜ੍ਹ ਚਿਰੋਲੀ.** ਦੇਖੋ, ਰਾਮਸਿੰਘ ੩.

ਗੜ੍ਹਾ. ਦੇਖੋ, ਗਢ। ੨ ਗਰਤ. ਟੋਆ. ਗਢਾ.

ਗੜ੍ਹੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛੋਟਾ ਕਿਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਾ ੩ ਅਤੇ ਗੜ੍ਹੀਨਜ਼ੀਰ.

ਗੜ੍ਹੀਨਜ਼ੀਰ. ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਕੈਥਲ, ਥਾਣਾ ਗੂਲ੍ਹਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਭੀਖਨਖ਼ਾਂ ਪਠਾਣ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਗੜ੍ਹੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦਿਸ਼ਾ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਭੀਖਨਖ਼ਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਠਹਿਰਾਕੇ ਯੋਗ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਕਰਾਈ. ੧੦੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਉਦਯ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ਦੋ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਰਿਆਸਤ ਜੀਂਦ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ੧੮ ਮੀਲ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ.

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ, ਓਦੋਂ ਇਹ ਜਮੀਨ ਸਮਾਨੇ ਦੀ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸਮਾਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਮਾਨਾ.

ਗਾ. ਸੰ. ਧਾ—ਜਾਣਾ—ਗਮਨ ਕਰਨਾ—ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾ ਕਰਨਾ—ਉਸਤਤਿ ਕਰਨੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਸ੍ਤੁਤਿ. ਤਾਰੀਫ਼। ੩ ਗਾਇਨ। ੪ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ (ਭਵਿਸ਼ਯਤ) ਦਾ ਬੋਧਕ. "ਜੀਅਰੇ ਜਾਹਿਗਾ ਮੈ ਜਾਨਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੫ ਗਾਮ (ਗ੍ਰਾਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਨਾਹਿ ਲਖੈਂ ਹਮ ਕੋ ਜਨ ਗਾ ਕੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਪਿੰਡ ਦੇ.

ਗਾਂ. ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ। ੨ ਗਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖੋ, ਗਾਨ ੬. "ਬੱਚਗਾਂ ਕੁਸ਼ਤਹ ਚਾਰ." (ਜਫਰ)

ਗਾਉ. ਦੇਖੋ, ਗਾਉਣਾ. "ਗਾਉ ਗਾਉ ਰੀ ਦੁਲਹਨੀ ਮੰਗਲਚਾਰ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਫ਼ਾ گاو ਬੈਲ.

ਗਾਂਉ / ਗਾਉਂ } ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰਾਮ. ਗਾਂਵ. ਪਿੰਡ. "ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਤਾਪ ਗਾਂਉ ਸਉ ਪਾਏ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਨਾਨਕ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਉਂ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਗਾਉਣਾ. ਸੰ. ਗਾਯਨ. ਸੁਰਾਂ ਦਾ ਆਲਾਪ.

ਗਾਊ. ਗਾਵੇਗਾ. ਗਾਇਨ ਕਰੇਗਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ— ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਵੱਗ. ਚੌਣਾ. "ਕ੍ਰਿਸਨ ਚਰਾਵਤ ਗਾਊ ਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਗ੍ਰਾਮ. ਗਾਂਵ. ਪਿੰਡ. "ਮਾਝ ਬਨਾਰਸ ਗਾਊ ਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਬਨਾਰਸ.

ਗਾਇ. ਸੰਗਯਾ—ਗਊ. ਗਾਂ. "ਹਕੁ ਪਰਾਇਆ ਨਾਨਕਾ, ਉਸੁ ਸੂਅਰੁ ਉਸੁ ਗਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ. "ਗਾਇ ਸਮੇਤ ਸਭੋ ਮਿਲ ਕੌਰਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਗਾਇਨ. "ਗਗੈ ਗੋਇ ਗਾਇ ਜਿਨਿ ਛੋਡੀ ਗਲੀ ਗੋਬਿਦੁ ਗਰਬਿ ਭਇਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ:੧) ਜਿਸ ਨੇ ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਗੋਇ (ਬਾਣੀ) ਗਾਉਣੋਂ ਛੱਡੀ ਹੈ, ਉਹ ਗੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਗੋਵਿਦੁ (ਵੇਦਵੇੱਤਾ) ਹੋਣ ਦਾ ਅਭਿਮਾਨੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੪ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਭੂਮਿ। ੫ ਗਾਇਨ ਕਰਕੇ. ਗਾਕੇ. "ਨਾਨਕ ਕਹਿਤ ਗਾਇ ਕਰੁਨਾਮੈ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੬ ਫ਼ਾ گاه ਗਾਹ. ਜਗਾ. ਥਾਂ. "ਤੁਝੈ ਕਿਨਿ ਫਰਮਾਈ ਗਾਇ ?" (ਸ. ਕਬੀਰ) ਤੈਨੂੰ ਕਿਸ ਨੇ ਇਹ ਥਾਂ ਦੱਸੀ ਹੈ?

ਗਾਇਕ. ਸੰ. ਗਾਯਕ. ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਗਵੈਯਾ.

ਗਾਇਣ, ਗਾਇਣੁ ਸੰ. ਗਾਯਨ. (ਗੈ ਧਾ—ਗਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਅ਼ غِنا ਗ਼ਿਨਾ). ਸੰਗਯਾ—ਗਾਉਣਾ. ਗ਼ਾਨਾ. "ਸਾਧ ਮੇਲਿ ਹਰਿ ਗਾਇਣੁ ?" (ਭੈਰ ਮ: ੪) ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਤਾ. ਗਵੈਯਾ. "ਕਬ ਕੋਊ ਮੇਲੈ ਪੰਚ ਸਤ ਗਾਇਣ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੪)

ਗਾਇਤ੍ਰੀ. ਸੰ. ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਜੋ ਗਾਉਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰੇ ਉਹ ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਤੁਤਿ ਕਰਦੇਹੋਏ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਮੁਖ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣੇ ਕਾਰਣ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਸੰਗਯਾ ਹੈ. ਫੇਰ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਨੇ ਹੋਰ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤ੍ਰਿ-ਗਾਯ ਦਾ ਉਲਟ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਹੈ. ਅਰਥਾਤ ਤ੍ਰੈ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ. ਤ੍ਰਿਪਦਾ. "ਸੰਧਿਆ ਤਰਪਣ ਕਰਹਿ ਗਾਇਤ੍ਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ਗਾਇਤ੍ਰੀ ਹਿੰਦੂਆਂ ਦਾ ਮਹਾਮੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੇਵਲ ਦ੍ਵਿਜ (ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ, ਵੈਸ਼੍ਯ) ਜਪ ਸਕਦੇ ਹਨ.

ਗਾਯਤ੍ਰੀ :—

"तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि, धियो योनः प्रचोदयात्"

ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ—ਜੋ ਸੂਰਜਦੇਵਤਾ ਸਭ ਨੂੰ ਜਿਵਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਰੂਪ ਹੈ, ਵੇਨਤੀ ਕਰਣ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ, ਪਾਪਨਾਸ਼ਕ ਹੈ, ਜੋ ਸਾਡੀਆਂ ਬੁੱਧੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਅਸੀਂ ਧ੍ਯਾਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ.

ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵੇਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਯਗ੍ਯ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਲਈ ਇੰਦ੍ਰ ਭੇਜਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਅਰਧਾਂਗਿਨੀ ਬਿਨਾਂ ਯਗ੍ਯ ਹੋ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ. ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈ ਆਪਣੀ ਸਹੇਲੀਆਂ (ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ ਆਦਿਕ) ਬਿਨਾ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ. ਜਦ ਇੰਦ੍ਰ ਖਾਲੀ ਆਇਆ, ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਹੋਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿਆ. ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਮਰਤ੍ਯ ਲੋਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਗਵਾਲਨ (ਗੋਪੀ) ਲੈ ਆਂਦੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਉਸ ਨਾਲ ਗਾਂਧਰਵ ਵਿਆਹ ਕਰਕੇ ਯਗ੍ਯ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ.

ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦਾ ਰੂਪ ਇਉਂ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ—ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਸਿੰਗ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਕਮਲ ਹੈ, ਲਾਲ ਵਸਤ੍ਰ, ਗਲੇ ਮੋਤੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ, ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੰਡਲ ਅਤੇ ਮੱਥੇ ਉੱਪਰ ਮੁਕੁਟ ਹੈ.

ਵੇਦ ਬ੍ਰਾਹ੍ਮਣਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਕਰ ਆਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਨੇ ਲੱਤ ਮਾਰਕੇ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਦਾ ਮੱਥਾ ਭੰਨ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਉਸ ਜ਼ਖ਼ਮ ਵਿੱਚੋਂ ਵਖਟਕਾਰ ਦੇਵਤਾ ਪੈਦਾ ਹੋਗਏ. ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵੇਦਾਂ ਦੀ ਮਾਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹ ਰਿਗਵੇਦ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰਿਖੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲੋਧਾ।

੨ ਛੰਦਾਂ ਦੀ ਉਹ ਜਾਤਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਛੀ ਛੀ ਅੱਖਰ (ਅਰ ਕੁੱਲ ੨੪ ਅੱਖਰ) ਹੋਣ, ਜੈਸੇ—ਸਸਿਵਦਨਾ ਅਤੇ ਸੋਮਰਾਜੀ.

ਗਾਇਨ. ਸੰ. ਗਾਯਨ. ਸ੍ਵਰ ਦਾ ਆਲਾਪ. ਗਾਉਣਾ. "ਗੁਨਗੋਬਿੰਦ ਗਾਇਓ ਨਹੀ." (ਸ: ਮ: ੯)

੨ ਗਾਯਕ, ਗਵੈਯਾ. "ਗਾਵਹਿ ਗਾਇਨ ਪ੍ਰਾਤ." * (ਮਾ. ਸੰਗੀਤ)

ਗਾਇਨਪਾਤ੍ਰ. ਗਾਉਣਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ. ਭਾਵ-ਗਵੈਯਾ, ਰਾਗੀ. "ਗਾਵਹਿ ਗਾਇਨਪਾਤ੍ਰ." (ਰਾਗਮਾਲਾ)

ਗਾਇਨਿ. ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਗਾਯਕਾ. "ਸੁਨ ਗਾਇਨਿ ਤੈਂ ਬਾਤ ਹਮਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੬)

ਗਾਇਬ. ਗਾਯਕ. ਗਵੈਯਾ. "ਗਾਇਬ ਪੇਖ ਰਿਸੈਂ ਗਨ ਗੰਧ੍ਰਬ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਗਾਉਣਾ. ਗਾਨਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਯਬ.

ਗਾਈ. ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ. "ਨਹਿ ਕੀਰਤਿਪ੍ਰਭ ਗਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੨ ਗਾਈਆਂ. ਗਊਆਂ. "ਗਾਈਪੁਤਾ ਨਿਰਧਨਾ ਪੰਥੀ ਚਾਕਰੁ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਚਹੁ ਵੇਛੋੜਾ.

ਗਾਈਪੁਤ. ਬੈਲ. ਦੇਖੋ, ਗਾਈ ੨.

ਗਾਸੀ. ਗਾਵਸਿ. ਗਾਵੇਗਾ। ੨ ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਤੀਰ ਦੀ ਕਾਨੀ. ਗਾਂਸੀ। ੩ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ. "ਅਖੀਆਂ ਸਮ ਗਾਸੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਤੇਰੀ ਹਾਸੀ ਹਮੈ ਗਾਸੀ ਸੀ ਲਗਤ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਅ਼ ਗ਼ਾਸੀ ਗ਼ਾਸੀ. ਵਿ-ਜਰਜਰਾ. ਬੋਦਾ.

ਗਾਸੀਆ. ਅ਼ غاشیہ ਗ਼ਾਸ਼ਿਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਗ਼ਿਸ਼ਾ (ਢਕ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਵਸਤੁ). ਗਿਲਾਫ. ਉਛਾੜ। ੨ ਜ਼ੀਨਪੋਸ਼. ਕਾਠੀ ਉੱਤੇ ਪਾਇਆ ਵਸਤ੍ਰ.

ਗਾਹ. ਸੰ. ਗਾਹ੍. ਧਾ-ਨਸ਼੍ਰ ਕਰਨਾ, ਤੋੜਨਾ, ਹਿਲਾਉਣਾ, ਹੇਠ ਉੱਪਰ ਕਰਨਾ, ਸਨਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਗਾਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਲਾਟੂ ਮਧਾਣੀਆਂ ਅਨਗਾਹ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਗ੍ਰਹਣ. ਅੰਗੀਕਾਰ. "ਅਖਰੀ ਗਿਆਨੁ ਗੀਤ ਗੁਣਗਾਹ." (ਜਪੁ) ੪ ਸੰ. ਗਾਹ. ਗੰਭੀਰਤਾ. ਡੂੰਘਿਆਈ। ੫ ਫ਼ਾ گاہ ਜਗਾ. ਥਾਂ.

ਗਾਹਕ ਅਥਵਾ **ਗਾਹਕੁ.** ਸੰ. ਗ੍ਰਾਹਕ. ਵਿ-ਗ੍ਰਹਣਕਰਤਾ. ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਖ਼ਰੀਦਾਰ. "ਸਾਚੇ ਕਾ ਗਾਹਕੁ ਵਿਰਲਾ ਕੋ ਜਾਣੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੩)

ਗਾਹਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਗ੍ਰਾਹਕਤਾ. ਖ਼ਰੀਦਾਰੀ। ੨ ਵਿ-ਗ੍ਰਾਹਕ. ਲੈਣ ਵਾਲਾ. "ਕੋਈ ਆਨਿ ਮਿਲੈਗੋ ਗਾਹਕੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਾਹਕੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਕ.

ਗਾਹਣ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਣਾ। ੨ ਸੰ. ਗਾਹ-ਅਣੁ. ਥੋੜੀ ਗੰਭੀਰਤਾ. ਉਹ ਥਾਂ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਘੱਟ ਹੋਵੇ.

ਗਾਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਕੁਚਲਣਾ. ਮਸਲਣਾ. "ਕਣੁ ਨਾਹੀ ਤੁਹ ਗਾਹਣ ਲਾਗੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਜਲ ਵਿੱਚ ਗੋਤਾ ਮਾਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹ ਧਾ। ੩ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਵਿਚਾਰਣਾ. ਸਤ੍ਯ ਅਸਤ੍ਯ ਨਿਖੇੜਨਾ.

ਗਾਹਣੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਣ.

ਗਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਣ ਅਤੇ ਗਾਹਣਾ. "ਬਿਨੁ ਕਣ ਖਲਹਾਨੁ ਕੈਸੇ ਗਾਹਨ ਪਾਇਆ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਬਿਖੈਦਲ ਸੰਤਨ ਤੁਮਰੈ ਗਾਹਿਓ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਡੂੰਘੀ ਖੋਜ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਨਾ. "ਨਾਨਕ ਗੁਣ ਗਾਹਿ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਹਰਿਗੁਨ ਗਾਹਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗਾਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਣਾ.

ਗਾਹਨੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਨ.

ਗਾਹਰਾ / **ਗਾਹਰੋ** } ਵਿ-ਗਹ੍ਵਰ. ਗਹਿਰਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਘਣਾ। ੨ ਗੰਭੀਰ. ਅ਼ਥਾਹ. "ਬਹੁ ਬੇਅੰਤ ਅਤਿ ਬਡੋ ਗਾਹਰੋ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਗਾਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਗਾਥਾ. ਕਥਾ. "ਹਰਿ ਕੈ ਰੰਗ ਸਦਾ ਗੁਣਗਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਗਾਯਨ. ਗਾਨ. "ਗੁਣ ਗੋਪਾਲ ਪ੍ਰਭੁ ਕੇ ਨਿਤ ਗਾਹਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿ ਤੁਕ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਚਾਰ ਪਾਦ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਪਹਿਲੇ

* ਮਾਧਵਾਨਲ ਸੰਗੀਤ ਦਾ ਇਹ ਪਾਠ ਹੈ, ਰਾਗਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਪਾਤ੍ਰ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਦੂਜੇ ਦੀਆਂ ਅਠਾਰਾਂ, ਤੀਜੇ ਦੀਆਂ ਬਾਰਾਂ ਅਰ ਚੌਥੇ ਪਾਦ ਦੀਆਂ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਆਰਯਾ" ਭੀ ਹੈ.*

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਪਦ ਪਦ੍ਮੰ
ਸੁਰ ਨਰ ਮੁਨਿ ਵ੍ਰਿੰਦ ਵੰਦਨੀਯੰ ਭੋ: ।
ਵੰਦੇਹੰ ਸੁਖਹੇਤੋਮੰਨਸਾ ਵਾਚਾ ਸ਼ਰੀਰੇਣ ।

(ਅ) ਦੇਖੋ, ਗਾਹਾ ਦੂਜਾ.

ਗਾਹਾ ਦੂਜਾ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ "ਗਾਹਾ ਦੂਜਾ" ਸਿਰ-ਲੇਖ ਹੇਠ ਗਾਹਾ ਛੰਦ ਦਾ ਇਹ ਸਰੂਪ ਹੈ:— ਦੋ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੭ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੪ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੩ ਪੁਰ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮਾਤਵੰ ਮਦਿਅੰ ਕੁਨਾਰੰ, ਅਨਰਤੰ ਧਮੰਣੋ ਤ੍ਰਿਆਇ ।
ਕੁਕਰਮਣੋ ਕਥਿਤੰ ਬਦਿਤੰ, ਲੱਜਣੋਹ ਤਜਤੰ ਨਰੰ."
(ਕਲਕੀ)

ਗਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਨ. "ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਹਿ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਹ ੫. "ਤਸਕਰ ਬੈਸਹਿ ਗਾਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਲਾਹੂਲਾਹਿ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਾਹਕੇ। ੪ ਵਿਚਾਰਕੇ. ਖੋਜ ਕਰਕੇ.

ਗਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹ। ੨ ਗਾਇਨ ਕਰ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਨ ੨. "ਮਿਲਿ ਸਾਧੂ ਗੁਣ ਗਾਹੁ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਗਾਹੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਣਾ.

ਗਾਹੇ. ਗਾਹਨ ਕਰੇ। ੨ ਅਵਗਾਹੇ । ੩ ਫ਼ਾ گاہے ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਕਭੀ. ਕਦੇ. "ਗਾਹੇ ਨ ਨੇਕੀ ਕਾਰ ਕਰਦਮ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗਾਹੈ. ਗਾਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹ ਧਾ। ੨ ਅਵਗਾਹਨ (ਖੋਜ) ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਗਾਇਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜਿਸਹਿ ਪਰਾਪਤਿ ਸੋ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਹੈ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗਾਹੰਪਤਯ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰ੍ਹਪਤਯ.

ਗਾਖਣ, ਗਾਖਣਾ, ਗਾਖਨਾ ਸੰ. ਗਵੇਸ਼ਣਾ. ਸੰਗਯਾ—ਖੋਜ. ਤਲਾਸ਼. "ਨ ਗੱਲੀਂ ਗਾਖੀਐ." (ਭਾਗੁ) "ਰਸ ਜਾਨਤ ਸੋ ਨਰ ਜੋ ਰਸ ਗਾਖੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਨਿਰਣੇ ਕਰਨਾ. "ਸਾਦਹੁ ਗੁਣ ਗਾਖੈ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਦੇਖਭਾਲ. ਛਾਨਬੀਨ. "ਸਹੈ ਕਸੌਟੀ ਮਨ ਕੋ ਗਾਖੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਾਖਰਾ, ਗਾਖਰੀ, ਗਾਖਰੋ, ਗਾਖੜਾ, ਗਾਖੜੀ, ਗਾਖੜੋ ਵਿ—ਕਠਿਨ. ਔਖਾ. ਔਖੀ. ਮੁਸ਼ਕਿਲ। ੨ ਦੁਰਗਮ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਾਣਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ੩ ਦੁੱਸਹ. ਜਿਸ ਦਾ ਸਹਾਰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਸੰ. ਗੋਕ੍ਸ਼ੁਰ—ਗੋਕੁਰ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਗੋਕੁਰ ਨਾਉਂ ਹੈ ਭੱਖੜੇ ਦੇ ਕੰਡੇ ਦਾ. ਗੋਕੁਰ (ਗੋਖਰੂ) ਵਾਲਾ ਮਾਰਗ, ਗਾਖਰਾ. "ਘੂਮਨਘੇਰਿ ਅਗਾਹ ਗਾਖਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਸੇਵਾ ਗਾਖੜੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਅਹੰਕਾਰੁ ਗਾਖਰੋ, ਸੰਜਮਿ ਕਉਨੁ ਛੁਟਿਓ ਰੀ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁਤਿ ਗਾਖੜੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਰੁਤੀ) "ਵਿਛੋਹੇ ਜੰਬੂਰ ਖਵੇ ਨ ਵੰਞਨਿ ਗਾਖੜੇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) "ਊਚਉ ਪਰਬਤ ਗਾਖੜੋ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) "ਸਭ ਔਗੁਨ ਤੇ ਗਰਬ ਗਾਖੜੋ, ਪਰਮੇਸੁਰ ਨਹਿ ਭਾਵਤ." (ਸਲੋਹ)

ਗਾਂਗ. ਸੰ. गाङ्ग. ਵਿ—ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਗੰਗਾ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ। ੩ ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਖੜਾਨਨ.

ਗਾਗਟੀ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਕੰਦ. ਅਰਵੀ. ਇਹ ਕਚਾਲੂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਹੈ. ਗਾਗਟੀ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਪਤੌੜ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਚੇਤ ਵੈਸਾਖ ਬੀਜੀ ਅਤੇ ਕੱਤਕ ਵਿੱਚ ਪੁੱਟੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਗਾਂਗਨਾ, ਗਾਂਗਨੋ ਸੰਗਯਾ—ਗਾਨਾ. ਮੰਗਲਸੂਤ੍ਰ. ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਯੁੱਧ ਸਮੇਂ ਹੱਥ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਰਖ੍ਯਾ

*ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥਾਂ ਨੇ ਆਰਯਾ ਛੰਦ ਦਾ ਲੱਛਣ ਕੀਤਾ ਹੈ—ਪੂਰਵਾਰਧ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਡਗਣ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ, ਛੀਵੇਂ ਥਾਂ ਜਗਣ ਅਥਵਾ ਚਾਰ ਲਘੁ. ਉੱਤਰਾਰਧ ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਅਸਥਾਨ ਇੱਕ ਲਘੁ ਜਰੂਰੀ ਹੈ, ਬਾਕੀ ਲੱਛਣ ਪੂਰਵਾਰਧ ਸਮਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ੧, ੩, ੫ ਅਤੇ ੭ ਵੇਂ ਅਸਥਾਨ ਜਗਣ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਅਰਥ ਡੋਰਾ. "ਹਾਥ ਗਾਂਗਨੋ ਯਾ ਪਰ ਆਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਾਗਰ, ਗਾਗਰਿ, ਗਾਗਰੀ ਸੰ. ਗਰ੍ਗਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੰਗ ਮੂੰਹ ਵਾਲਾ ਜਲ ਲਿਆਉਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. ਪਾਣੀ ਭਰਣ ਵੇਲੇ ਗਰ ਗਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ. ਕਲਸ਼. ਘੜਾ. "ਟੂਟਤ ਬਾਰ ਨ ਲਾਗੈ ਤਾ ਕਉ ਜਿਉ ਗਾਗਰਿ ਜਲ ਫੋਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਨਿਤ ਉਠਿ ਕੋਰੀ ਗਾਗਰਿ ਆਨੈ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਗਾਗਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਢਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਤੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਚੰਗੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਰਦਾਰ ਸੇਵਾਸਿੰਘ ਜੀ ਵਜ਼ੀਰ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੩੩ ਵਿੱਚ ਕਰਾਈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੭੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਹਿਰਾਗਾਗਾ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਗਾਂਗਾ. ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਤੇਲੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਰ ਪੰਡਿਤਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਮੂੰਹੋਂ ਬੋਲਣ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਇਸ਼ਾਰਿਆਂ ਨਾਲ ਫਤੇ ਪਾਈ ਸੀ. "ਗੋਸ਼ਟਿ ਗਾਂਗੇ ਤੇਲੀਐ ਪੰਡਿਤ ਨਾਲ ਹੋਵੈ ਜਗ ਦੇਖੈ। ਖੜੀ ਕਰੈ ਇਕ ਅੰਗੁਲੀ ਗਾਂਗਾ ਦੁਇ ਵੇਖਾਲੈ ਰੇਖੈ। ਫੇਰ ਉਚਾਇ ਪੰਜਾਂਗੁਲਾਂ ਗਾਂਗਾ ਮੁੱਠ ਹਲਾਇ ਅਲੇਖੈ। ਪੈਰੀਂ ਪੈ ਉਠ ਚੱਲਿਆ ਪੰਡਿਤ ਹਾਰ ਭੁਲਾਵੈ ਭੇਖੈ। ਨਿਰਗੁਨ ਸਰਗੁਨ ਅੰਗ ਦੁਇ
ਪਰਮੇਸੁਰ ਪੰਜ ਮਿਲਨ ਸਰੇਖੈ।
ਅੱਖੀਂ ਦੋਵੈਂ ਭੰਨਸਾਂ ਮੁੱਕੀ ਲਾਇ ਹਲਾਇ ਨਿਮੇਖੈ। ਮੂਰਖ ਪੰਡਿਤ ਸੂਰਤ ਵਿਸੇਖੈ ॥"

ਜਦ ਵਡੇ ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਮੂਰਖ ਦੀ ਅਸਮਤਾ ਆਖਣ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਇਹ ਅਖਾਉਤ ਬੋਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ—"ਕਿੱਥੇ ਰਾਜਾ ਭੋਜ ਅਤੇ ਕਿੱਥੇ ਗਾਂਗਾ ਤੇਲੀ." (ਲੋਕੋ)

ਗਾਂਗੇਯ, ਗਾਂਗੇਵ ਸੰ. ਗਾਙ੍ਗੇਯ. ਵਿ—ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਗੰਗਾ ਦਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. "ਗਾਂਗੇਵ ਭਾਨੁਜ ਕਹਿੰ ਮਾਰਹੋ." (ਨਰਾਵ) ਭੀਸ਼ਮ ਅਤੇ ਕਰਣ ਨੂੰ ਮਾਰਿਆ.

ਗਾਛ, ਗਾਛਹੁ, ਗਾਛੈ, ਗਾਛੋ ਦੇਖੋ, ਗੱਛ. "ਗਾਛਹੁ ਪੁਤ੍ਰੀ ਰਾਜਕੁਆਰਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) "ਜੋ ਦਿਸਟੈ ਸੋ ਗਾਛੈ." (ਦੇਵ ਮ: ੫)

ਗਾਜ. ਸੰ. ਗਰ੍ਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉੱਚੀ ਧੁਨੀ. ਕੜਕ। ੨ ਬਿਜਲੀ, ਜੋ ਗਰਜੰਨ ਵਾਲੀ ਹੈ। ੩ ਚਿੰਘਾਰ. ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਦੀ ਚੀਕ. "ਜੈਸੇ ਗਜਰਾਜ ਗਾਜ ਮਾਰਤ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੪ ਫ਼ਾ گاہ ਗਾਹ. ਜਗਾ. ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ। ੫ ਸੰ. ਵਿ—ਗਜ ਸੰਬੰਧੀ. ਗਜ (ਹਾਥੀ) ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੬ ਗਜ ਸਮੁਦਾਯ. ਹਾਥੀਆਂ ਦਾ ਝੁੰਡ.

ਗਾਜਰ. ਸੰ. ਗਰ੍ਜਰ—ਗਜੰਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੂਲੀਜੇਹਾ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜੋ ਖਾਣ ਵਿੱਚ ਮਿੱਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਗਾਜਰ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਨੂੰ ਤਾਕਤ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਗੁਰਦੇ ਤੇ ਚੰਗਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਯਰਕਾਨ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ. L. Daucus Carota. ਅੰ. Carrot। ੨ ਫ਼ਾ گازر ਗਾਜ਼ਰ. ਧੋਬੀ. ਰਜਕ. "ਗਾਜਰ ਹੁਤੋ ਤੀਰ ਪਰ ਬਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗਾਜਰਾਜ. ਗਾਜ (ਬਿਜਲੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ, ਇੰਦ੍ਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਗਜ ਸਮੁਦਾਯ (ਗਾਜ), ਉਸ ਦਾ ਰਾਜਾ. ਹਸ੍ਤੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਗਾਂਜਾ. ਸੰ. ਗਞ੍ਜਿਕਾ—ਗੰਜਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਦੀਨ ਭੰਗ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੋਈ ਇੱਕ ਨਸ਼ੀਲੀ ਵਸਤੁ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਤਮਾਖੂ ਵਾਂਙ ਚਿਲਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਨ. ਅੰ. Hemp. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਗਾਂਜਾ. ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਪੱਠੇ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ

ਪੁਚਾਉਂਦਾ ਅਤੇ ਸੁਸਤ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗ਼ਾਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ غازی ਸੰਗਯਾ—ਵੇਸ਼੍ਯਾ. ਕੰਚਨੀ। ੨ ਨਟਣੀ। ੩ ਅ਼. ਧਰਮਵੀਰ. "ਹਠਜੋ ਜੀਤਮੱਲੰ ਸੁਗਾਜੀ ਗੁਲਾਬੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਕਾਫ਼ਰਾਂ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਯੋਧਾ। ੫ ਪ੍ਰਧਾਨ ਸੈਨਾਪਤਿ. ਮੁਖੀਆ ਫ਼ੌਜੀ ਸਰਦਾਰ.

ਗ਼ਾਜ਼ੀਆਬਾਦ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਮੇਰਟ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਅਸਫ਼ਜਾਹ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਗ਼ਾਜ਼ੀਉੱਦੀਨ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਈਸ੍ਟ ਇੰਡੀਅਨ, ਨਾਰ੍ਥ ਵੈਸ੍ਟਰਨ ਅਤੇ ਅਵਧਰੁਹੇਲਖੰਡ ਰੇਲਵੇ ਦਾ ਜੰਕਸ਼ਨ ਹੈ.

ਗ਼ਾਜ਼ੀਪੁਰ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਦੇ ਖੱਬੇ ਕਿਨਾਰੇ ਆਬਾਦ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਰਾਜਾ ਗਾਧਿ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਗਾਧਿਪੁਰ ਇਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਅਨੇਕਾਂ ਨੇ ਮਸੂਦ ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਲਪਿਆ ਹੈ.

ਗ਼ਾਜ਼ੀਮਰਦ.* ਫ਼ਾ غازی مرد ਸੰਗਯਾ—ਬਹਾਦੁਰ ਪੁਰੁਸ਼. ਯੋਧਾ ਆਦਮੀ। ੨ ਘੋੜਾ.

ਗਾਟ. ਸੰਗਯਾ—ਗਟਾਕਾ. ਅਨੁ. ਗਟ ਗਟ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਪੀਣ ਸਮੇਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਰਸਹਰਿ ਗਾਟ." (ਕਾਨ ਮਃ ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਗਾਟਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰੀਵਾ. ਗਰਦਨ. "ਊਚੋ ਕਰ ਗਾਟਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਾਠ, ਗਾਂਠ ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗੱਠ. ਗਿਰਹ. "ਹਉਮੈ ਬਿਨਠੀ ਗਾਠੇ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮਃ ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਂਠਨਾ. "ਹਉ ਬਿਨੁ ਗਾਂਠੇ ਜਾਇ ਪਹੂਚਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਾਂਠਕਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਠਕਤਰਾ.

ਗਾਂਠਨਾ. ਸੰ. ਗ੍ਰੰਥਨ. ਕ੍ਰਿ—ਗੁੰਦਣਾ. ਗੱਠਣਾ. ਗੰਢ ਦੇਣੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਠ ੨.

ਗਾਂਠਰੀ, ਗਾਂਠਲੀ, ਗਾਂਠੜੀ ਸੰ. ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗੱਠ। ੨ ਗਠੜੀ. "ਬਚਨ ਗੁਰੂ ਜੋ ਪੂਰੈ ਕਹਿਓ ਮੈ ਛੀਕਿ ਗਾਂਠਰੀ ਬਾਧਾ." (ਸਾਰ ਮਃ ੫) "ਜਾਕੋ ਲਹਿਣੇ ਮਹਾਰਾਜਰੀ ਗਾਂਠੜੀਓ." (ਟੋਡੀ ਮਃ ੫) ਜਿਸ ਨੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦੀ ਗੱਠ ਤੋਂ ਲੈਣਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਠੁਲੀ.

ਗਾਂਠੜੀਓ. ਗੱਠ ਵਿੱਚੋਂ. ਗਾਂਠ ਸੇ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਠੜੀ.

ਗਾਠਾ, ਗਾਠਿ, ਗਾਂਠਿ, ਗਾਠੀ, ਗਾਂਠੀ ਸੰ. ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗੱਠ. ਗਾਂਠ. ਗੰਢ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰ ਗਾਠਿ ਨ ਛੂਟਈ." (ਸੋਰ ਅਃ ਮਃ ੧) "ਹੈ ਕੋਊ ਐਸਾ ਮੀਤੁ ਜਿ ਤੋਰੈ ਬਿਖਮ ਗਾਂਠਿ?" (ਫੁਨਹੇ ਮਃ ੫) "ਗਾਂਠੀ ਭਿਨਿਭਿਨਿ ਭਿਨਿ ਤਣੀਏ." (ਬਿਲਾ ਮਃ ੫) ੨ ਗੱਠ ਵਿੱਚ. ਗ੍ਰੰਥੀ ਮੇ. "ਗਾਂਠਿ ਨ ਬਾਂਧਉ ਬੇਚਿ ਨ ਖਾਉ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) "ਟਕਾ ਚਾਰ ਗਾਂਠੀ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਗਾਂਠੀਛੋਰਾ. ਠਗ, ਜੋ ਪੱਲੇ ਬੱਧਾ ਧਨ ਖੋਲ੍ਹ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਗ੍ਰੰਥਿਚੋਰ.

ਗਾਂਠੁਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਠਲੀ. "ਆਜ ਕਾਲ ਖੁਲੈ ਤੇਰੀ ਗਾਂਠੁਲੀ." (ਸਾਰ ਮਃ ੫) ਭਾਵ—ਪ੍ਰਾਣਗ੍ਰੰਥਿ (ਗੱਠ) ਤੋਂ ਹੈ.

ਗਾਡ. ਸੰਗਯਾ—ਗਢਾ. ਗਰ੍ਤ. ਟੋਆ। ੨ ਮ੍ਰਿਗ ਦੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਉਹ ਖੁਰੀਆਂ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਖੋਦਕੇ ਛੋਟਾ ਟੋਆ ਬਣਾਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਡ ੩. ੩ ਗਾਢਾ. ਮਿਲਾਪ. ਮੇਲ.

ਗਾਡਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗਰ੍ਤ ਕਰਨਾ. ਟੋਆ ਖੋਦਣਾ. ੨ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਦੱਬਣਾ. ਦਫ਼ਨ ਕਰਨਾ. "ਓਇ ਲੇ ਜਾਰੇ ਓਇ ਲੇ ਗਾਡੇ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਗਾੜ੍ਹਾ ਸੰਬੰਧ ਕਰਨਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ. "ਇਹੁ ਤਨੁ ਜਿਨ ਸਿਉ ਗਾਡਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮਃ ੧)

ਗਾਡਰ, ਗਾਡਰੀ ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਭੇਡ. ਸੰ. ਗਡ੍ਡੁਰੀ—ਗੱਡੁਰੀ. "ਗਾਡਰ ਲੇ ਕਾਮਧੇਨੁ ਕਰਿ ਪੂਜੀ." (ਗਉ ਮਃ ੫)

---

*ਗ਼ਾਜ਼ੀ ਅ਼ਰਬੀ ਅਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਮਰਦ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗ਼ਾਜ਼ੀ ੩—੪—੫.

ਗਾਡਰੇ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੀਢਾ. ਛੱਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਡਰ.

ਗਾਡਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੰਭਾ. ਸ੍ਤੰਭ. ਜੋ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਕਰਕੇ ਗੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. "ਗਾਡਾ ਚਲੈ ਨ ਹਾਡਾ ਹਲ ਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖੰਭਾ ਭਾਵੇਂ ਚਲ ਜਾਵੇ, ਪਰ ਰਾਜਪੂਤ ਮੈਦਾਨੋਂ ਨਹੀਂ ਹੱਲਦਾ। ੨ ਗੱਡਾ. ਸ਼ਕਟ. "ਗਾਡੇ ਲਾਦੇ ਛਾਰ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਗੜ੍ਹਾ. ਟੋਆ. ਗਰਤ। ੪ ਸ਼ਕਟਾਸੁਰ ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਗਾਡਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਕਟਾਸੁਰ। ੫ ਵਿ—ਗਾਢਾ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ. "ਕਹਾਂ ਸੁ ਤੇਗਬੰਦ ਗਾਡੇ ਰੜਿ?" (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਉਹ ਤਲਵਾਰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲੇ, ਜੋ ਰੜ (ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ) ਵਿੱਚ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸਨ, ਕਿੱਥੇ ਹਨ?

ਗਾਂਡਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਡਦੰਡ. ਗੰਨਾ. ਪੋਨਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਗਾਂਡਿ (ਗੱਠਾਂ) ਹੋਣ. ਪੋਰੀਆਂ ਵਾਲਾ. "ਰਸ ਕੋ ਗਾਂਡੋ ਚੂਸੀਐ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗਾਡਿ. ਮਿਲਾਕੇ. "ਗਰੁੜਾ ਖਾਣਾ ਦੁਧ ਸਿਉ ਗਾਡਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਗਾਂਡਿਵ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਡੀਵ.

ਗਾਡੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਤ੍ਰੀ. ਗੱਡੀ. ਬਹਿਲੀ. "ਧੂੜਿਮਣੀ ਗਾਡੀ ਚਾਲਤੀ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਡਨਾ। ੩ ਗੱਡੀਹੋਈ. "ਗਾਡੀ ਹੁਇ ਠਾਢੀ ਤਹਿਂ ਐਸੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਾਂਡੀਸਾਖਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਦਾ ਪਾਸ ਦੀ ਉਹ ਗਿਲਟੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਬਿਲਾਈ ਦੇ ਸੁਗੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਮੁਸਕਬਿਲਾਈ ਗਾਂਡੀਸਾਖਾ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਮੁਸਕਬਿਲਾਵ.

ਗਾਡੀਰਾਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੜਕ ਦਾ ਰਸਤਾ. ਉਹ ਮਾਰਗ ਜਿਸ ਪੁਰ ਗੱਡੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਜਾਸਕੇ। ੨ ਭਾਵ—ਸਿੱਖਧਰਮ, ਜਿਸ ਮਾਰਗ ਚੱਲਕੇ ਕੋਈ ਔਕੜ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ. "ਗੁਰਮੁਖ ਗਾਡੀਰਾਹ ਚਲਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਗਾਂਡੀਵ. ਸੰ. ਗਾਣਡੀਵ. ਵਿ—ਗਾਂਡਿ (ਗੱਠਾਂ) ਵਾਲਾ. ਗੰਢਦਾਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਧਨੁਖ, ਜੋ ਗੱਠਾਂ ਵਾਲਾ ਸੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧਨੁਖ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਬਣਾਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਰੁਣ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ. ਜਦ ਅਰਜੁਨ ਨੇ ਖਾਂਡਵਬਣ ਦਾਹ ਸਮੇਂ ਅਗਨਿ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ, ਤਦ ਅਗਨਿ ਨੇ ਵਰੁਣ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਇਹ ਧਨੁਖ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਅਰਜੁਨ ਦੀ ਇਹ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਸੀ ਕਿ ਜੋ ਗਾਂਡੀਵ ਦੀ ਨਿੰਦਾ ਕਰੇਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਮੈਂ ਮਾਰਾਂਗਾ। ੩ ਧਨੁਖ. ਕਮਾਣ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਾਂਸ ਦਾ ਧਨੁਖ, ਜਿਸ ਦੇ ਗੱਠਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਜਿਸ ਧਨੁਖ ਪੁਰ ਰੌਂਦੇ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਣ, ਉਹ ਭੀ ਗਾਂਡੀਵ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ. ਗਾਂਡਿਵ ਅਤੇ ਗਾਂਡੀਵ ਦੋਵੇਂ ਸ਼ਬਦ ਸ਼ਹੀ ਹਨ.

ਗਾਂਡੀਵਧਰ. ਅਰਜੁਨ, ਜੋ ਗਾਂਡੀਵ ਧਨੁਖ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਗਾਂਡੀਵੀ.

ਗਾਡੀਵਾਨ. ਗੰਤ੍ਰੀਵਾਹ. ਗਾਡੀਆ. ਗੱਡੀ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਗਾਂਡੀਵੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਡੀਵਧਰ.

ਗਾਡੇ ਰੜਿ. ਦੇਖੋ, ਗਾਡਾ ੫.

ਗਾਡੋ. ਦੇਖੋ, ਗਾਡਾ ੨. "ਧੁਰ ਤੂਟੀ ਗਾਡੋ ਸਿਰਭਾਰਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ਇਸ ਥਾਂ ਗੱਡਾ ਸ਼ਰੀਰ, ਅਤੇ ਧੁਰ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗੱਠ ਹੈ.

ਗਾਂਡੋ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਡਾ.

ਗਾਢ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੰਕਟ. ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ. "ਗਾਢ ਪਰੀ ਬਿਰਹੀ ਜਨ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਵਿ—ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ। ੩ ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਘਣਾ। ੪ ਡੂੰਘਾ. ਗਹਿਰਾ। ੫ ਕਠਿਨ. ਔਖਾ। ੬ ਮਜਬੂਤ. ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ.

ਗਾਂਢ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਢ. ਜੋੜ. ਗੱਠ.

ਗਾਂਢਨਾ, ਗਾਢਨ. ਕ੍ਰਿ—ਗ੍ਰੰਥਨ. ਗੁੰਦਣਾ. ਪਰੋਣਾ। ੨ ਜੋੜਨਾ. "ਟੂਟੀ ਗਾਢਨਹਾਰ ਗੋਪਾਲ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਕੂਰੇ ਗਾਢਨ ਗਾਢੇ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕਾ ਟੂਟਾ ਗਾਂਢਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਗਾਢਾ, ਦੇਖੋ, ਗਾਢ. "ਗਾਢੇ ਗਢਾਨ ਕੇ ਤੋੜਨਹਾਰ."

(ਅਕਾਲ) ਮਜਬੂਤ ਕਿਲਿਆਂ ਦੇ ਸਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਢਨ. "ਜਨਮ ਜਨਮ ਕੇ ਟੂਟੇ ਗਾਢੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਗਾਣਪਤਜ. ਸੰ. ਵਿ—ਗਣਪਤਿ (ਗਣੇਸ਼) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਸੰਗਜਾ—ਗਣੇਸ਼ ਦਾ ਉਪਾਸਕ.

ਗਾਣਵਾ. ਵਿ—ਗਿਣਤੀ ਦਾ. ਗਿਣਵਾਂ. ਗਿਣਿਆ ਹੋਇਆ. ਸਿੰਧੀ. ਗਾਣਵੋ. "ਜੋ ਦਿਹ ਲਧੇ ਗਾਣਵੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਗਿਣੇਹੋਏ ਦਿਨ, ਅਰਥਾਤ ਜੀਵਨ ਦੇ ਗਿਣਕੇ ਦਿੱਤੇਹੋਏ ਦਿਨ.

ਗਾਣਵੇ. ਦੇਖੋ, ਗਾਣਵਾ.

ਗਾਤ. ਸੰ. ਗਾਤ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਬਿਨਸਿਜੈਹੈ ਤੇਰੋ ਗਾਤ." (ਜੈਜਾ ਮ: ੯) ੨ ਅੰਗ. "ਮੈਨ ਕੇ ਤੋਮੈ ਹੈਂ ਸਭ ਗਾਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਗਤਿ. ਮੁਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ. "ਨਾਥ ਨਰਹਰਿ ਕਰਹੁ ਗਾਤ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਗਾਤਰਾ. ਸੰਗਜਾ—ਗਾਤ੍ਰ (ਸ਼ਰੀਰ) ਪੁਰ ਤਲਵਾਰ ਪਹਿਰਣ ਦੀ ਪੇਟੀ, ਜੋ ਜਨੇਊ ਵਾਂਙ ਮੋਢੇ ਉੱਪਰ ਪਹਿਰੀਦੀ ਹੈ. "ਜਰੀ ਗਾਤਰਾ ਜਹਿਂ ਗੁਲਜਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਾਤਿ. ਮੁਕਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ. "ਭਈ ਹਮਾਰੀ ਗਾਤਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਹ਼ਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. ਅਵਸ੍ਥਾ. "ਜਾਨੀ ਨ ਜਾਈ ਤਾਂਕੀ ਗਾਤਿ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੩ ਗਾਤ੍ਰਿ. ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਕ.

ਗਾਤੀ. ਸੰਗਜਾ—ਗਾਤ੍ਰ (ਸ਼ਰੀਰ) ਉੱਪਰ ਲਪੇਟੀ ਚਾਦਰ. ਕੁੜਤੇ ਆਦਿਕ ਦੀ ਥਾਂ ਦੇਹ ਪੁਰ ਲਪੇਟਿਆ ਵਸਤ੍ਰ। ੨ ਹਾਲਤ. ਦਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ. "ਜਾਨਹੁ ਆਪਨ ਗਾਤੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਗਜਾਤਿ. "ਹਰਿ ਧਿਆਵਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਤੀ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹਰਿ ਧਿਆਓ, ਜੋ ਸਾਡਾ ਗ਼ਜਾਤੀ (ਸੰਬੰਧੀ) ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਾਤ੍ਰਿ.

ਗਾਤੁ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ। ੨ ਗੀਤ। ੩ ਗਵੈਯਾ। ੪ ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ। ੫ ਗੰਧਰਵ। ੬ ਧਨ. ਦੌਲਤ.

ਗਾਤੇ. ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ. ਗਾਂਉਂਦੇ। ੨ ਮੁਕਤਿ. ਨਜਾਤ. ਦੇਖੋ, ਗਤਿ. "ਕਰਹੁ ਹਮਾਰੀ ਗਾਤੇ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਗਤਿ ਹੈ. ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੈ. "ਹਰਿ ਏਕਸ ਤੇ ਮੇਰੀ ਗਾਤੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੨ ਅੰਗ.

ਗਾਤ੍ਰਿ. ਸੰ. ਗਾਤ੍ਰਿ. ਗਾਇਕ. ਗਵੈਯਾ.

ਗਾਥ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਗਾਇਨ. ਗਾਉਣਾ। ੨ ਸਤੋਤ੍ਰ. ਉਸਤਤਿ ਦਾ ਗੀਤ. "ਸੁਣ ਨਾਨਕ ਜੀਵੈ ਗਾਥ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਗਾਥਾ. ਕਥਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਾਥੁ.

ਗਾਥਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਕ। ੨ ਕਥਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗਾਥਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਸ੍ਤੁਤਿ. ਉਸਤਤਿ. "ਗਾਥਾ ਗਾਵੰਤਿ ਨਾਨਕ." (ਗਾਥਾ) ੨ ਕਥਾ. ਪ੍ਰਕਰਣ. ਕਹਾਣੀ. "ਰਾਰ ਕਰਤ ਝੂਠੀ ਲਗਿ ਗਾਥਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਉਹ ਇਤਿਹਾਸਿਕ (ਐਤਿਹਾਸਿਕ) ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਅਤੇ ਦਾਨ ਆਦਿਕ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੋਵੇ. "ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਨ ਗੋਤ੍ਰ ਗਾਥਾ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਆਰਯਾ ਅਤੇ ਗਾਹਾ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਹਾ। ੫ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਪਾਲ ਅਤੇ ਹੋਰ ਬੋਲੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਮਿਲੇ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. 'ਲਲਿਤ-ਵਿਸ੍ਤਰ' ਆਦਿਕ ਬੌੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ "ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕ" ਅਤੇ "ਗਾਥਾ" ਇਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਹਨ. ਕਈ ਅਗਜਾਨੀ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਅਤੇ ਗਾਥਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ ਹੀ ਆਪਣੀ ਅਲਪ ਵਿਦਜਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਹਸਕ੍ਰਿਤੀ ਸਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਜਾਕਰਣ ਵਿਰੁੱਧ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗਾਥੁ. ਪ੍ਰਾ. ਗਤ੍ਥ—ਗੱਥ. ਸੰਗਜਾ—ਪੂੰਜੀ. ਮੂਲਧਨ. "ਮਹਾਰਾਜਰੋ ਗਾਥੁ ਵਾਹੂ ਸਿਉ ਲੁਭੜਿਓ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਥ.

ਗਾਦ. ਸੰ. ਗਾਧ. ਸੰਗਜਾ—ਜਲ ਦੇ ਹੇਠ ਦਾ ਥੱਲਾ।

੨ ਜਲ ਤੇਲ ਆਦਿਕ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬੈਠੀਹੋਈ ਮੈਲ.

ਗਾਦਰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਿੱਦੜ। ੨ ਕਾਤਰ. ਕਾਇਰ. ਡਰਪੋਕ.

ਗਾਂਦਲਾ. ਵਿ—ਗੰਧਲਾ, ਜੋ ਸਾਫ ਨਹੀਂ.

ਗਾਦੀ. ਦੇਖੋ, ਗੱਦੀ. "ਗੁਰਗਾਦੀ ਕੀ ਸੇਵ ਕਰੰਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਾਧ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਜਲ ਦਾ ਥੱਲਾ. ਥਾਹ। ੨ ਅਸਥਾਨ. ਥਾਂ. ਜਗਾ। ੩ ਚਾਹ. ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦੀ ਇੱਛਾ. "ਨ ਆਧ ਹੈ ਨ ਗਾਧ ਹੈ ਨ ਬ੍ਯਾਧ ਕੋ ਬਿਚਾਰ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਸਨਾਨ. ਗ਼ੁਸਲ.

ਗਾਂਧਰਵ. ਸੰ. गान्धर्व. ਵਿ—ਗੰਧਰਵ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ। ੩ ਘੋੜਾ। ੪ ਮਨੁਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਅੱਠ ਵਿਆਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਵਿਆਹ. ਅਰਥਾਤ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖ ਦਾ ਆਪੋ ਵਿੱਚੀ ਪ੍ਰੇਮ ਹੋਣ ਪੁਰ ਹੋਇਆ ਸੰਯੋਗ.

ਗਾਂਧਰਵ ਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਉਪਵੇਦ.

ਗਾਂਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਕੰਧਾਰ। ੨ ਵਿ—ਗਾਂਧਾਰ ਦੇਸ਼ ਦਾ. ਕੰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਾਰ। ੩ ਰਾਗ ਦੇ ਸੱਤ ਸੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਤੀਜਾ ਸੁਰ। ੪ ਸਿੰਦੂਰ (ਸੰਧੂਰ).

ਗਾਂਧਾਰੀ. ਗਾਂਧਾਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਸੁਬਲ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਕੋਰਵਵੰਸ਼ੀ ਧ੍ਰਿਤਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਗਈ. ਇਸ ਤੋਂ ਦੁਰਯੋਧਨ ਆਦਿ ਸੌ ਪੁਤ੍ਰ ਹੋਏ ਅਤੇ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦੁਹਸ਼ਲਾ ਜਨਮੀ, ਜੋ ਸਿੰਧੁ ਦੇ ਰਾਜਾ ਜੈਦਰਥ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਗਈ ਸੀ. ਗਾਂਧਾਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਨੂੰ ਅੰਨ੍ਹਾ ਵੇਖਕੇ ਆਪਣੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ ਭੀ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪੱਟੀ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਰੱਖੀ. ਉਸ ਦਾ ਇਹ ਭਾਵ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਪਤੀ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਆਨੰਦ ਤੋਂ ਵੰਚਿਤ ਹੈ,ਤਦ ਮੇਰਾ ਨੇਤ੍ਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ ਉੱਤਮ ਨਹੀਂ.

ਗਾਧਿ. ਕੁਸ਼ਿਕਵੰਸ਼ੀ ਕੁਸ਼ਾਂਬ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਕਨੌਜ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸੇ ਲਈ ਕਨੌਜ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਾਧਿਪੁਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗਾਧਿਸੁਤ
ਗਾਧਿਜ
ਗਾਧਿਤਨਯ
ਗਾਧਿਨੰਦਨ
ਗਾਧਿਪੁਤ੍ਰ
} ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ, ਜੋ ਗਾਧਿ ਦਾ ਬੇਟਾ ਸੀ. "ਗਾਧਿਤਨੈ ਪਰਖ੍ਯੋ ਹਰਿਚੰਦ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗਾਧਿਪੁਰ. ਕਨੌਜ. ਦੇਖੋ, ਗਾਧਿ.

ਗਾਂਧੀ. ਸੰ. ਗਾਂਧਿਕ. ਸੁਗੰਧ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਚਣ ਵਾਲਾ. ਗੰਧਵਣਿਕ.

ਗਾਂਧ੍ਰਬੀ. ਸੰ. गान्धर्वी—ਗਾਂਧਵੀਂ. ਸੰਗਯਾ—ਗੰਧਰਵ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਗੰਧਰਵ ਦੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗੰਧਰਵ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਗਾਨ. ਸੰਗਯਾ—ਗੀਤ। ੨ ਗਾਉਣਾ। ੩ ਸ੍ਵਰ. ਧੁਨਿ। ੪ ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਗਾਨ ਧਾਨ ਧਰਤ ਹੀਐ ਚਾਹਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਗ੍ਯਾਨ ਧ੍ਯਾਨ ਧਰਤ ਹਿਯੇ ਚਾਹ। ੫ ਫ਼ਾ. گان ਵਿ—ਯੋਗ੍ਯ. ਲਾਇਕ। ੬ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੇ ਅੱਖਰ ਹੋਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਇਹ ਬਹੁਵਚਨ ਬਣਾਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਬੱਚਹ ਦਾ ਬੱਚਗਾਨ, ਰਾਜਹ ਦਾ ਰਾਜਗਾਨ ਆਦਿ.

ਗਾਨਬੰਧੁ. ਅਦਭੁਤਰਾਮਾਇਣ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਰਦ ਰਿਖੀ ਦਾ ਉਸਤਾਦ, ਜਿਸ ਨੇ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਸਿਖਾਈ.

ਗਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਨ। ੨ ਗੋਪਨ (ਰਖ੍ਯਾ) ਲਈ ਮੰਤ੍ਰਵਿਧੀ ਨਾਲ ਹੱਥ ਬੱਧਾ ਡੋਰਾ. ਹਿੰਦੂਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗਾਨਾ ਵਿਆਹ, ਯੁੱਧ, ਯਗ੍ਯ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰਪ੍ਰਯੋਗ ਆਦਿ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ। ੩ ਗੰਨਾ. "ਮੀਠ ਰਸ ਗਾਨੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ. ਵਿਆਹ ਅਥਵਾ ਜੰਗ ਲਈ ਹੱਥ ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋਣਾ. ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਗਾਨਾ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਭਾਵ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੌਤ ਅਥਵਾ ਅਪਸਰਾਲਾੜੀ ਨਾਲ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋਵੇਗੀ. "ਜਾਂ ਆਇਆ ਹੁਕਮ ਅਕਾਲ ਦਾ ਹਥ ਬੱਧਾ ਗਾਨਾ." (ਜੰਗਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਗਾਨਾ ੨.

ਗਾਨੀ. ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ. "ਤੀਨੋ ਗਾਨੀ ਬਰਬੰਡਿਕਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਤੇਹਾਂ ਦੇਵਤਿਆਂ ਅਤੇ ਤੇਹਾਂ ਵੇਦਾਂ ਨੇ ਗਾਇਨ ਕੀਤੀ ਹੈ ਬਲਵੰਤਿਕਾ.

ਗਾਨੇ. ਗਾਨਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਗਾਇਨ ਕੀਤੇ. ਗਾਏ। ੩ ਗੰਨਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਗਾਨਾ ੩.

ਗਾਫਲ, ਗ਼ਾਫ਼ਿਲ ਅ਼ غافل ਵਿ—ਬੇਖ਼ਬਰ. ਗ਼ਫ਼ਲਤ ਵਾਲਾ. ਸੁਸਤ. ਆਲਸੀ. "ਕਹਿ ਗਾਫਲ ਸੋਇਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੯) "ਬਖੀਲ ਗਾਫਿਲ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗ਼ਾਫ਼ਿਲਸ਼ਿਕਨ. ਫ਼ਾ غافل شکن ਵਿ—ਗ਼ਾਫਿਲ ਨੂੰ ਤੋੜਨ ਵਾਲਾ. ਆਲਸੀਆਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਨਵਾਲਾ.

ਗਾਮ. ਸੰ. ਗਮਨ. ਗਤਿ. ਚਾਲ. "ਚਲ ਕੇ ਗਜਗਾਮੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਗਾਵਨ. ਗਾਇਨ. ਗਾਨ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਸੰ. ਗ੍ਰਾਮ. ਵਿ—ਸਮੁਦਾਯ. "ਮਿਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਣ ਗਾਮ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਿੰਡ. ਗਾਂਵ. ਗ੍ਰਾਮ. "ਗਾਮ ਕਿਸੀ ਮੇ ਸੋ ਨਹਿ ਰਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਫ਼ਾ گام ਕ਼ਦਮ. ਪੈਰ। ੬ ਘੋੜੇ ਦਾ ਲਗਾਮ। ੭ ਘੋੜੇ ਦੀ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਚਾਲ. ਕਦਮ ਕਦਮ ਸਾਧਾਰਣ ਚਾਲ.

ਗਾਮਚਾ, ਗਾਮਚੀ ਫ਼ਾ گامچه ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੋੜੇ ਦੇ ਸੁੰਮ ਅਤੇ ਗਿੱਟੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਭਾਗ. "ਅਲਪ ਗਾਮਚੀ ਸੁੰਮ ਬਡੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਛੋਟੀ ਗਾਮਚੀ ਵਾਲਾ ਘੋੜਾ ਮਜਬੂਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗਾਮਨ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਨ ਅਤੇ ਗ਼ਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਮਨਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਮੀ.

ਗਾਮਨਿ, ਗਾਮਨੀ, ਗਾਮਿਨੀ ਸੰ. ਗਾਮਿਨੀ. ਵਿ—ਜਾਣ ਵਾਲੀ. ਤੁਰਣ ਵਾਲੀ. "ਨਹਿ ਸੰਗ ਗਾਮਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਗਾਮੀ. ਸੰ. ਗਾਮਿਨ੍. ਵਿ—ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਚਲਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗਾਮਿਨੀ. "ਗੌਰਜਾ ਕਾਮਗਾਮੀ." (ਚੰਡੀ ੨) ਕਾਮ (ਮਨੋਹਰ) ਚਾਲ ਵਾਲੀ ਗਿਰਿਜਾ। ੩ ਸੰਗਮ ਕਰਤਾ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਾਮੀ. "ਗੋਤਮਨਾਰਿ ਉਮਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ। ਸੀਸਧਰਨ ਸਹਸਭਗ ਗਾਮੀ." (ਜੈਤ ਰਵਿ· ਦਾਸ) ਗੋਤਮਨਾਰਿਗਾਮੀ ਸਹਸ ਭਗ, ਉਮਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ਸੀਸਧਰਨ. ਅਰਥਾਤ—ਕਾਮ ਦੇ ਵਸ਼ਿ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਸੌ ਭਗ ਹੋਈ, ਕ੍ਰੋਧ ਦੇ ਵਸ਼ਿ ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਹੱਥ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਕਪਾਲੀ ਚਿਮਟਗਈ.

ਗਾਮੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਮ.

ਗਾਯ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇ.

ਗਾਯਕ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਕ.

ਗਾਯਕਵਾਰ, ਗਾਯਕਵਾੜ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬੜੌਦਾ ਦੀ ਪਦਵੀ. ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ 'ਦਾਮਾਜੀ ਗਾਯਕ-ਵਾੜ' ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ.

ਗਾਯਤ. ਅ਼ غایت ਗ਼ਾਯਤ. ਵਿ—ਅਤਯੰਤ. ਨਿਹਾਯਤ. ਅਧਿਕ. ਹੱਦੋਂ ਵਧਕੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਨਾਰਾ. ਕੰਢਾ। ੩ ਨਤੀਜਾ। ੪ ਪ੍ਰਯੋਜਨ. ਮਤਲਬ.

ਗਾਯਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਤ੍ਰੀ.

ਗਾਯਨ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਨ.

ਗ਼ਾਯਬ. ਅ਼ غایب ਵਿ—ਗ਼ੈਬ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਤੋਂ ਪਰੇ). ਲੋਪ. ਅੰਤਰਧਾਨ। ੨ ਗ਼ੈਰਹਾਜ਼ਿਰ.

ਗ਼ਾਯਬਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੈਬਾਨਾ.

ਗਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਾਦ. ਗੰਧਲਾਪਨ। ੨ ਪਾਣੀ ਦੇ ਥੱਲੇ ਦੀ ਮੈਲ ਕੀਚ ਆਦਿ। ੩ ਗਰਵ. ਅਹੰਕਾਰ. "ਮਨ ਮਹਿ ਧਰਤੇ ਗਾਰ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) "ਮਾਇਆ-ਮਤ ਕਹਾਲਉ ਗਾਰਹੁ ?" (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੪ ਗੜ੍ਹ. ਗਢ. ਕਿਲਾ. ਦੁਰਗ. "ਕੋਊ ਬਿਖਮ ਗਾਰ ਤੋਰੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੫ ਗਾਲੀ. ਗਾਲ. ਦੁਸ਼ਨਾਮਦਹੀ. "ਗਾਰ ਦੈਨਹਾਰੀ ਬੋਲਹਾਰੀ ਡਾਰੀ ਸੇਤ ਕੋ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੬ ਦੇਖੋ, ਗਾਲਨਾ. "ਗਾਰ ਗਾਰ ਅਖਰਬ ਗਰਬ." (ਪ੍ਰਿਥੁਰਾਜ) ੭ ਦੇਖੋ, ਗਾਰੁ। ੮ ਫ਼ਾ غار ਗ਼ਾਰ. ਟੋਆ. ਖਾਤਾ. "ਸੈਸਾਰ ਗਾਰ ਬਿਕਾਰ ਸਾਗਰ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੯ ਪਹਾੜ ਦੀ ਖੱਡ. ਕੰਦਰਾ। ੧੦ ਫ਼ਾ

ਫ਼ਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯ. ਇਹ ਪਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਲਗਕੇ ਸਬਬ (ਕਾਰਣ), ਵਾਨ (ਵਾਲਾ), ਯੋਗ੍ਯ (ਲਾਯਕ਼) ਆਦਿਕ ਅਰਥ ਬੋਧਨ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਰੋਜ਼ਗਾਰ, ਯਾਦਗਾਰ ਆਦਿ. "ਗੁਨਹਗਾਰ ਲੂਣਹਰਾਮੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਗਾਰਹੁ. ਗਰਵਹੁੰ. ਅਹੰਕਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਂ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰ ੩.

ਗਾਰਕ. ਵਿ—ਗਾਲਕ. ਗਾਲਣ ਵਾਲਾ. "ਗਨੀਮਨ ਕੋ ਗਾਰਕ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਗਾਰਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰਕ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ. ਪ੍ਰਲੈ. "ਭਯੋ ਸਮਾ ਇਨ ਗਾਰਕੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਾਰਗੀ ਸੰ. गार्गी. ਗਰਗ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਇੱਕ ਕੰਨ੍ਯਾ, ਜੋ ਵਡੀ ਪੰਡਿਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਮੈਤ੍ਰੇਯੀ ਦੀ ਭੂਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਵਿੱਚ ਵਿਤਾਈ. ਇਸ ਦੀ ਕਥਾ ਬ੍ਰਿਹਦਾਰਣ੍ਯਕ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਵੇਦਾਂਤਚਰਚਾ ਇੱਕ ਵਾਰ ਰਾਜਾ ਜਨਕ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੋਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ੨ ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ। ੩ ਯਾਗ੍ਯਵਲਕ ਰਿਖੀ ਦੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਗਾਰਤ. ਅ਼ غارت ਗ਼ਾਰਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਲੁੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿ—ਨਸ਼੍ਟ. ਬਰਬਾਦ. ਤਬਾਹ.

ਗਾਰਨ, ਗਾਰਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਗਾਲਨਾ. "ਤਨੁ ਜਉ ਹਿਵਾਲੇ ਗਾਰੈ" (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗ਼ਾਰਤ ਕਰਨਾ "ਸੰਤ ਉਬਾਰ ਗਨੀਮਨ ਗਾਰੈ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਮਿਲਾਉਣਾ. "ਘਸਿ ਕੁੰਕਮ ਚੰਦਨ ਗਾਰਿਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਚੰਦਨ ਕੇਸਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਵਾਂਙ ਜੀਵਾਤਮਾ ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ.

ਗਾਰਬ. ਸੰ. गर्व. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਭਿਮਾਨ. ਅਹੰਕਾਰ.

ਗਾਰਬਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ. ਗਰਬ ਕਰਕੇ. "ਕਾਇਤੁ ਗਾਰਬਿ ਹੰਢੀਐ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਮਨ, ਤੂ ਗਾਰਬਿ ਅਟਿਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਗਾਰਬੁ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਬ. "ਚਾਕਰ ਲਗੇ ਚਾਕਰੀ ਨਾਲੇ ਗਾਰਬੁ ਵਾਦ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨)

ਗਾਰਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰੜੂ.

ਗਾਰਵ, ਗਾਰਵੁ ਦੇਖੋ, ਗਾਰਬ। ੨ ਗੌਰਵ. ਗੁਰੁਤਾ. ਵਡਿਆਈ. "ਧਨਹਿ ਕਿਆ ਗਾਰਵੁ ਦਿਜੈ?" (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੩ ਗਿਰਿਵ੍ਰਜ ਦੇ ਆਸਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ਬਿਹਾਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗਿਰਿਵ੍ਰਜ (ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਉਂ ਰਾਜਗ੍ਰਿਹ ਹੈ) ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਮਗਧ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. "ਗਾਰਵ ਦੇਸ ਬਸਤ ਹੈ ਜਹਾਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੧੦)

ਗਾਰੜੀ, ਗਾਰੜੂ, ਗਾਰੜੂ ਸੰ. गारुड—ਗਾਰੁੜ. ਗਰੁੜਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ। ੨ ਸਰਪਵਿਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਦਵਾਈ ਦਾ ਜਾਣੂ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੋਈ ਗਾਰੜੂ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) "ਦਸਨ ਬਿਹੂਨ ਭੁਯੰਗੰ ਮੰਤ੍ਰੰ ਗਾਰੁੜੀ ਨਿਵਾਰੰ." (ਗਾਥਾ) ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਬਲ ਕਰਕੇ ਠਾਕਿਆਹੋਇਆ ਸਰਪ, ਡੰਗਣ(ਦੰਸ਼ਨ) ਬਿਨਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਗਰੁੜਮੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਰਪਵਿਖ ਦੂਰ ਕਰਤਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਗਾਰੜੁ ਗੁਰਗਿਆਨ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੪ ਸੰ. ਗਾਰੁੜੀ. ਗਰੁੜਵਿਦ੍ਯਾ. "ਕਹੂੰ ਬੈਠਕੈ ਗਾਰੜੀਗ੍ਰੰਥ ਬਾਚੈਂ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਗਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੀਚ. ਪੰਕ. ਚਿੱਕੜ। ੨ ਗਾਲੀਆਂ. "ਛੋਹਿਓ ਮੁਖ ਤੇ ਸੁਨਿਕਰਿ ਗਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਗਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰੀ। ੨ ਗਾਲਕੇ.

ਗਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਨਾ.

ਗਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਾਲੀ. ਦੁਸ਼ਨਾਮਦਹੀ। ੨ ਬਦਦੁਆ. ਸ੍ਰਾਪ (ਸ਼ਾਪ). "ਤਿਸ ਕੈ ਕੁਲਿ ਲਾਗੀ ਗਾਰੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੪)

ਗਾਰੁੜ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰੜੀ. "ੜਾੜੈ ਗਾਰੁੜ ਤੁਮ ਸੁਣਹੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਵਿਕਾਰ ਰੂਪ ਸਰਪਾਂ ਦੀ ਵਿਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹਰਿਨਾਮ ਗਾਰੁੜ (ਗਰੁੜਮੰਤ੍ਰ) ਸੁਣਹੁ.

ਗਾਰੁੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰੜੀ.

ਗਾਰੈ. ਦੇਖੋ, ਗਾਰਨਾ.

ਗਾਰੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੜ੍ਹੀ. ਛੋਟਾ ਕਿ਼ਲਾ. "ਗੁਰਿ ਬਿਖਮ ਗਾਰੁ ਤੋਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਗ਼ਾਰ. ਪਹਾੜੀ ਖੁੱਡ. ਕੰਦਰਾ. "ਬਿਖਮ ਗਾਰੁ ਕਰੁ ਪਹੁਚੈ ਨਾਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗਾਰ੍ਹਪਤਜ. ਸੰ. गार्हपत्य. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗ੍ਰਿਹਪਤੀ (ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ), ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ. ਉਹ ਅਗਨਿ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦੇਵ ਪਿਤ੍ਰਿ ਕਾਰਜ ਅਤੇ ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗਾਲ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੱਲ. ਬਾਤ. "ਸੰਤ ਤੇਰੇ ਸਿਉ ਗਾਲ ਗਲੋਹੀ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸਭ ਰੈਨਿ ਸਮ੍ਹਾਲਹਿ ਹਰਿਗਾਲ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪) "ਕੋਈ ਆਨਿ ਸੁਨਾਵੈ ਹਰਿ ਕੀ ਹਰਿਗਾਲ." (ਨਟ ਮ: ੪) ੨ ਗਾਲੀ. ਸ਼ਾਪ (ਸ਼ਾਪ). ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਲਨਾ । ੪ ਦੇਖੋ, ਗਾਲ੍ਹ.

ਗਾਲਕ. ਵਿ—ਗਾਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ । ੨ ਵਿਨਾਸ਼ਕ.

ਗਾਲਨ. ਕ੍ਰਿ—ਗਾਲਣਾ । ੨ ਟਪਕਾਉਣਾ. ਚੁਆਉਣਾ.

ਗਾਲਬ. ਅ਼ غالب ਗ਼ਾਲਿਬ. ਵਿ—ਪ੍ਰਬਲ. ਜ਼ੋਰਾਵਰ। ੨ ਵਿਜਈ. ਫਤੇ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ । ੩ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕ਼ਾਲਬ (ਸੰਚੇ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਗਾਲਬ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਗੁਲਿਕਾ ਗਾਲਬ ਮਹਿ ਢਲਵਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਉਰਦੂ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਵੀ । ੫ ਦੇਖੋ, ਗਾਲਵ.

ਗਾਲਭ. ਦੇਖੋ, ਗਾਲਵ.

ਗਾਲਵ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਰਿਖੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ । ੨ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਚੇਲਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਗਾਲਵ ਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹ ਚੁੱਕਾ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਗੁਰੁਦਕਿਣਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਕਈ ਵਾਰ ਦੱਛਣਾ ਲੈਣੋ ਨਾਂਹ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਗਾਲਵ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹਠ ਕੀਤਾ. ਅੰਤ ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਖਿਝਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਦੱਖਣਾ ਦੇਣੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਤਦ ਅੱਠ ਸੌ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦੇ ਘੋੜੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਨ ਕਾਲੇ ਹੋਣ ਮੈਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰ. ਗਾਲਵ ਨੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਗਰੁੜ ਨੂੰ ਚੇਤੇ ਕੀਤਾ. ਗਰੁੜ ਉਸ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਰਾਜਾ ਯਯਾਤੀ ਪਾਸ ਲੈਗਿਆ. ਰਿਖੀ ਨੇ ਰਾਜਾ ਤੋਂ ਘੋੜੇ ਮੰਗੇ. ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਅਜੇਹੇ ਘੋੜੇ ਤਾਂ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੇਰੀ ਪੁਤ੍ਰੀ 'ਮਾਧਵੀ' ਨੂੰ ਤੂੰ ਲੈਜਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਮਨੋਰਥ ਪੂਰਾ ਹੋਜਾਵੇਗਾ. ਗਾਲਵ ਮਾਧਵੀ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਰਾਜਾ ਹਰਯਸ਼੍ਵ ਪਾਸ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਆਪ ਇਸ ਕੰਨਜਾ ਤੋਂ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੋ ਸੌ ਘੋੜੇ ਦਿਓ. ਹਰਯਸ਼੍ਵ ਨੇ "ਸੁਮਨਾ" ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੋ ਸੌ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਮਾਧਵੀ ਗਾਲਵ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ. ਫੇਰ ਰਿਖੀ ਕਾਸ਼ੀਪਤਿ ਰਾਜਾ ਦਿਵੋਦਾਸ ਪਾਸ ਗਿਆ, ਉਸ ਨੇ ਭੀ "ਪ੍ਰਤਰਦਨ" ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੋ ਸੌ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਗਾਲਵ ਨੂੰ ਮਾਧਵੀ ਮੋੜ ਦਿੱਤੀ. ਫਿਰ ਗਾਲਵ ਨੇ ਮਾਧਵੀ ਉਸ਼ੀਨਰ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ, ਉਸ ਨੇ "ਸ਼ਿਵੀ" ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕਰਕੇ ਦੋ ਸੌ ਘੋੜੇ ਸਮੇਤ ਮਾਧਵੀ ਗਾਲਵ ਨੂੰ ਸੌਂਪੀ. ਜਦ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਇਸ ਕਿ਼ਸਮ ਦੇ ਘੋੜੇ ਮਿਲਦੇ ਨਾ ਦਿੱਸੇ, ਤਦ ਗਰੁੜ ਦੀ ਸਲਾਹ ਨਾਲ ਗਾਲਵ ਨੇ ਦੋ ਸੌ ਘੋੜੇ ਦੇ ਬਦਲੇ ਮਾਧਵੀ ਅਤੇ ਛੀ ਸੌ ਘੋੜੇ ਦੇਕੇ ਗੁਰਦੱਛਣਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਇਆ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਮਿਤ੍ਰ ਨੇ ਮਾਧਵੀ ਤੋਂ "ਅਸ਼੍ਟਕ" ਨਾਮੀ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਗਾਲਵ ਨੇ ਮਾਧਵੀ ਮੁੜ ਰਾਜਾ ਯਯਾਤਿ ਦੇ ਜਾ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤੀ. "ਗਾਲਵ ਆਦਿ ਅਨੰਤ ਮੁਨੀਸਰ ਬ੍ਰਹਮਹੂੰ ਤੇ ਨਹਿ ਜਾਤ ਗਨਾਯੇ." (ਦੱਤਾਵ)

ਗਾਲੜੀ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੱਪੀ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਅੰਦਰ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਗਾਲਾਇ. ਦੇਖੋ, ਗਲਾਉਣਾ. "ਇਕ ਫਿਕਾ ਨ ਗਾਲਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਫਿੱਕਾ ਬੋਲ ਨਾ ਕਹੁ.

ਗਾਲਾਇਓ. ਕਥਨ ਕੀਤਾ. ਕਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲਾਉਣਾ. "ਕਿਆ ਗਾਲਾਇਓ ਭੂਛ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਭੂਛ.

ਗਾਲਿ } ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਾਲਕੇ. ਗਲਾਕੇ. "ਹਿਵੈ
ਗਾਲੀ } ਗਾਲਿ ਗਾਲਿ ਤਨੁ ਛੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ:
ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗੱਲ. ਬਾਤ. "ਬਿੰਦਕ ਗਾਲਿ
ਸੁਣੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਗਾਲੀ ਬਿਆ ਵਿਕਾਰ,
ਨਾਨਕ ਧਣੀ ਵਿਹੂਣੀਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)
"ਨਾਨਕ ਗਾਲੀ ਕੂੜੀਆ ਬਾਝੁ ਪਰੀਤਿ ਕਰੇਇ."
(ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੧) ੩ ਗੱਲ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗੱਲਾਂ.
ਬਾਤਾਂ. "ਸੇ ਗਾਲੀ ਰਬ ਕੀਆ." (ਸ. ਫਰੀਦ)
੪ ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਗੱਲੀਂ. ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ. ਬਾਤਾਂ
ਨਾਲ. "ਗਾਲੀ ਹਰਿਨੀਹੁ ਨ ਹੋਇ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)
੫ ਸੰ. ਗਾਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਲ. ਦੁਸ਼ਨਾਮਦਹੀ. ਸ਼ਾਪ
(ਸ੍ਰਾਪ). "ਜੋ ਬੇਮੁਖ ਗੋਬਿੰਦ ਤੇ ਪਿਆਰੇ, ਤਿਨਿ ਕੁਲਿ
ਲਾਗੈ ਗਾਲਿ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) ੬ ਬਦਨਾਮੀ.
ਕਲੰਕ. ਧੱਬਾ. "ਤੇਰੇ ਕੁਲਹਿ ਨ ਲਾਗੈ ਗਾਲਿ ਜੀਉ."
(ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫)

ਗਾਲ੍ਹ. ਸੰ. ਗਲ—ਗੱਲ. ਸੰਗਯਾ—ਕਪੋਲ. ਰੁਖ਼ਸਾਰ.
ਗੰਡ.

ਗਾਲ੍ਹ ਬਜਾਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਬਕਬਾਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸ਼ੇਖ਼ੀ
ਗਾਲ੍ਹ ਮਾਰਨਾ } ਮਾਰਨੀ. "ਆਵਤ ਹੈਂ ਚਲੇ
ਗਾਲ੍ਹ ਬਜਾਵਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਸ਼ਿਵਮੰਦਿਰ
ਵਿੱਚ (ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਅੰਗੂਠਾ ਪਾਕੇ) ਬਕਰੇ ਜੇਹੀ
ਆਵਾਜ਼ ਕੱਢਣੀ.

ਜਦ ਸਤੀ ਆਪਣੇ ਪਤਿ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਅਪਮਾਨ ਦੇਖਕੇ
ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦਕ੍ਸ਼ ਦੇ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਸੜਗਈ, ਤਦ
ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਗਣ ਵੀਰਭਦ੍ਰ ਨੇ ਆਕੇ ਯੱਗ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ
ਅਤੇ ਦਕ੍ਸ਼ ਦਾ ਸਿਰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਨੇ
ਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ ਦਕ੍ਸ਼ ਦੇ ਧੜ ਪੁਰ ਬਕਰੇ ਦਾ ਸਿਰ
ਜੜਕੇ (ਸਹੁਰੇ ਨੂੰ) ਜਿੰਦਾ ਕੀਤਾ. ਦਕ੍ਸ਼ ਦੀ ਬਕਰੇ ਦੀ
ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਕੇ ਸ਼ਿਵ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ. ਉਸ ਸਮੇਂ
ਤੋਂ ਸ਼ਿਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕ ਗਾਲ੍ਹ ਬਜਾ-
ਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗਾਵ. ਗਾਇਨ. ਗਾਨ. "ਗਾਵ ਲੇਹ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)
੨ ਸੰ. ਗਾਵ: ਪ੍ਰਿਥਮਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗਾਈਆਂ. ਗਊਆਂ.
"ਗਾਵ ਸਭ ਆਨੀ." (ਨਰਾਵ) ੩ ਗ੍ਰਾਮ. ਗਾਂਵ.
"ਬਿਖੈਬਿਆਧਿ ਕੇ ਗਾਵ ਮਹਿ ਬਾਸੁ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)
੪ ਫ਼ਾ گاو ਬੈਲ. ਬਲਦ. "ਅਮਿਤ ਗਾਵ ਲਵਗਨ
ਕੇ ਭਰੇ." (ਦੱਤਾਵ) ਬੇਅੰਤ ਬੈਲ ਲੌਂਗਾਂ ਦੇ
ਲੱਦੇਹੋਏ.

ਗਾਂਵ. ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ.

ਗਾਵਸਿ } ਗਾਵੇਗਾ। ੨ ਗਾਂਉਂਦਾ. ਗਾਇਨ
ਗਾਵਸੀ } ਕਰਦਾ.

ਗਾਵਹਿ. ਗਾਂਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਾਵਹਿਂ. ਗਾਂਉਂਦੇ ਹਨ.
"ਗਾਵਹਿ ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਦੇਵੀ." (ਜਪੁ)

ਗਾਵਹੀ. ਗਾਂਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਗਾਵਹੀਂ. ਗਾਂਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗਾਵਣ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਨ.

ਗਾਵਣਹਾਰਾ. ਵਿ—ਗਾਉਣਵਾਲਾ. ਗਵੈਯਾ.
ਗਾਇਕ. "ਕੇਤੇ ਗਾਵਣਹਾਰੇ." (ਜਪੁ)

ਗਾਵਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇਨ। ੨ ਵਿ—ਗਾਇਨ ਯੋਗਯ.
ਗਾਨੇ ਲਾਇਕ. "ਰੈਣਿ ਦਿਨਸੁ ਪਰਭਾਤਿ ਤੂਹੈ ਹੀ
ਗਾਵਣਾ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗਾਵਣਿ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਇਨਵਿਦ੍ਯਾ। ੨ ਕੀਰਤਨ.
"ਗਾਵਣਿ ਗਾਵਹਿ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਪਿਆਰੁ." (ਗਉ
ਮ: ੩) ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਵਨਿ.

ਗਾਵਤ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਾਉਂਦਾਹੋਇਆ. "ਗਾਵਤ ਸੁਣਤ
ਸਭੇ ਹੀ ਮੁਕਤੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਗਾਵ ਤਕੀਆ } ਫ਼ਾ گاوتکیہ ਸੰਗਯਾ—ਵਡਾ
ਗਾਵ ਤਕੀਯਹ } ਸਿਰ੍ਹਾਨਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਿੱਠ
ਲਾਕੇ ਬੈਠੀਏ. ਗਾਵਾ.

ਗਾਵਨ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਇਨ. ਗਾਉਣਾ.

ਗਾਵਨਹਾਰਾ. ਗਾਉਣਵਾਲਾ. ਗਾਇਕ. ਗਵੈਯਾ.

ਗਾਵਨਿ. ਗਾਇਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਗਾਂਉਂਦੇ ਹਨ.
"ਗਾਵਨਿ ਪੰਡਿਤ ਪੜਨਿ ਰਖੀਸਰ." (ਜਪੁ)
੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਵਣਿ.

ਗਾਵਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਵਨਿ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗਾਇਨ (ਗਾਉਣ) ਦੀ ਰੀਤੀ. "ਗਾਵਨੀ ਨੀਕੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਗਾਵਨੋ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਇਨ. ਗਾਉਣਾ। ੨ ਵਿ—ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਕੋਈ ਰਾਮਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵਨੋ। ਜਨ ਨਾਨਕ ਤਿਸੁ ਪਗ ਲਾਵਨੋ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ)

ਗਾਵਰ. ਫ਼ਾ گاور ਬੇਦੀਨ. ਕਾਫ਼ਿਰ. "ਉਰਝਿਰਹਿਓ ਰੇ ਬਾਵਰ ਗਾਵਰ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਵਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਹੂਰ.

ਗਾਵਰਾ, ਗਾਂਵੜਾ ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ. ਗਾਂਵ. "ਬਚਾਇ-ਲਯੋ ਗਾਵਰਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਵ ਤਕੀਆ। ੨ ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ. "ਦੇਹੀ ਗਾਵਾ ਜੀਉ ਧਰ ਮਹਿਤਉ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਦੇਹੀ (ਸ਼ਰੀਰ) ਪਿੰਡ ਹੈ, ਜੀਵਾਤਮਾ ਵਿਸਵੇਦਾਰ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਗਵਜ. ਵਿ—ਗਊ ਦਾ. ਗੋ ਸੰਬੰਧੀ. ਗੋਕਾ. "ਗਾਵਾ ਗੋਬਰ ਲੇਹੁ ਮੰਗਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੭੦) ੪ ਗਾਵਾਂ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਂ. "ਜਬ ਦੇਖਾ ਤਬ ਗਾਵਾ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਾਵਾਇਦਾ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਉਂਦਾ. "ਆਪੇ ਗੁਣ ਗਾਵਾਇਦਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗਾਵਾਈ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਈ। ੨ ਗਾਇਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਗਾਉਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੪ ਸੰ. गवेष्य ਗੁੰਮ ਕਰਵਾਈ. ਮਿਟਵਾਈ.

ਗਾਵਾਏ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਏ। ੨ ਖੋਏ. ਗਵਾਏ. "ਹਲਤ ਪਲਤ ਦੋਵੈ ਗਾਵਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਗਾਵਾਹਾ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਗੁਣ ਗੁਰਮੁਖਿ ਗਾਵਾਹਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਗਾਇਨ ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਲਾਇਕ ਹੈ.

ਗਾਵਾਧਾ. ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਗਾਇਨ ਕਰਵਾਇਆ.

ਗਾਵਾਰ, ਗਾਵਾਰੁ ਦੇਖੋ, ਗਵਾਰ. "ਕਾਚਾ ਧਨੁ ਸੰਚਹਿ ਮੂਰਖ ਗਾਵਾਰ." (ਧਨਾ ਮ: ੩)

ਗਾਵਾਵਹਿ. ਗਾਇਨ ਕਰਾਵਹਿ। ੨ ਗਵਾ (ਖੋ) ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਆਂਉਂਦਾ ਹੈ। ੩ ਗਵਾਵਹਿਂ. ਖੋਂਦੇ ਹਨ. "ਧਰਮੀ ਧਰਮ ਕਰਹਿ ਗਾਵਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਗਾਵਿਆ. ਗਾਇਆ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗਾਇਆ-ਹੋਇਆ. ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ. "ਸਹਜੇ ਗਾਵਿਆ ਥਾਇ ਪਵੈ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩)

ਗਾਵਿਸ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਵ (ਬੈਲ) ਪੁਰ ਇਸਥਿਤਹੋਈ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗਾਵਿਸਇਸ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਗਾਵਿਸ.

ਗਾਵਿਸਇਸਣੀ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਗਾਵਸਿ.

ਗਾਵੀਏ, ਗਾਵੀਐ ਗਾਇਨ ਕਰੀਏ. ਗਾਈਏ.

ਗਾਵੀਜੈ. ਗਾਇਨ ਕਰੀਜੈ. ਗਾਈਏ.

ਗਾਵੀਤਾ. ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ. "ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਵੀਤਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩)

ਗਾੜ੍ਹ. ਸੰ. ਗਾਢ. ਵਿ—ਅਧਿਕ. ਬਹੁਤ. "ਲਗੈ ਪਾਪ ਗਾੜ੍ਹੇ." (ਜਨਮੇਜਯ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਘਾੜਤ. ਘਟਨ. ਭਾਵ—ਕਾਵ੍ਯਰਚਨਾ. "ਪੜ੍ਹਤ ਪੜ੍ਹਤ ਥਕੇ ਮਹਾਕਵਿ ਗੜ੍ਹਤ ਗਾੜ੍ਹ ਅਨੰਤ." (ਅਕਾਲ) ੩ ਵਿਪੱਤਿ. ਮੁਸੀਬਤ. "ਗਾੜ੍ਹ ਪਰੀ ਗਜ ਪੈ ਜਬ ਹੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਮੁਠਭੇੜ. ਹੱਥੋਪਾਈ. "ਗਾੜ੍ਹ ਪਰੀ ਇਹ ਭਾਂਤ ਤਹਾਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੬) ੫ ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗੱਠ. "ਸਤ ਗਾੜ੍ਹਨ ਕੋ ਬਲ ਜੋ ਨਰ ਕਰ ਮੈ ਧਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੭੪) ਜੋ ਸੌ ਗੱਠਾਂ ਵਾਲਾ ਬੱਲਮ (ਨੇਜ਼ਾ) ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਧਾਰੇ। ੬ ਪਠਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ, ਜੋ ਓਰਕਜ਼ਈ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਹੈ।

੭ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪੱਥਰਾਂ ਵਾਲੀ ਪਹਾੜੀ। ੮ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਇਆ ਲੂਣ.

ਗਾੜ੍ਹਾ. ਵਿ—ਗਾਢ. ਸੰਘਣਾ. ਘਨਾ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜਬੂਤ। ੩ ਪਹਾ—ਦੋਗਲਾ, ਜੋ ਅਸਲ ਨਸਲ ਦਾ ਨਹੀਂ। ੪ ਵਿਭਚਾਰੀ. "ਆਪਿ ਸਤਵੰਤਾ ਆਪਿ ਗਾੜ੍ਹਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੫ ਦੇਖੋ, ਗਾੜ੍ਹ.

ਗਾੜੂ. ਵਿੱਜ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਸੱਚਾ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਹੋਇਆ.

ਗਿ. ਆਉਣਵਾਲੇ ਸਮੇਂ (ਭਵਿਸ਼੍ਯ) ਦਾ ਬੋਧਕ. ਆਵੇਗੀ. "ਆਵਗਿ ਆਗਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ ਕੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੀ.

ਗਿਆ. ਵਿ—ਗਤ. ਚਲਾਗਿਆ। ੨ ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਮਿਟਿਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਯਾ.

ਗਿਆਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਿਆਰਸ. ਏਕਾਦਸ਼ੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਗ੍ਯਾਰਵੀਂ ਤਿਥਿ. "ਬ੍ਰਹਮਨ ਗਿਆਸ ਕਰਹਿ ਚਉਬੀਸਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸਾਲ ਵਿੱਚ ੨੪ ਏਕਾਦਸ਼ੀਆਂ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਰਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਸੰ. ਗ੍ਯਾਸ—ਜ੍ਞਾਸ.* ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ. ਸਕਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਯਾਸ.

ਗਿਆਸੁੱਦੀਨ. ਦੇਖੋ, ਗਯਾਸੁੱਦੀਨ.

ਗਿਆਤ. ਸੰ. ਗ੍ਯਾਤ—ਜ੍ਞਾਤ. ਵਿ—ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ. ਮਾਲੂਮ.

ਗਿਆਤਾ. ਸੰ. ਗ੍ਯਾਤਾ. ਵਿ—ਜ੍ਞਾਤ੍ਰਿ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਯਾਨੀ। ੨ ਗਾਤ੍ਰ ਨੂੰ. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ. "ਕਿਆ ਜਲਿ ਬੋਰਿਓ ਗਿਆਤਾ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਜਲ ਵਿੱਚ ਗਾਤ ਡੋਬਣ ਤੋਂ ਕੀ ਹੈ?

ਗਿਆਤੀ. ਸੰ. ਗ੍ਯਾਤਿ—ਜ੍ਞਾਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਸੰਬੰਧੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਗੋਤ ਦਾ ਹੈ. ਬਾਪ ਦਾਦੇ ਦੀ ਕੁਲ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ.

ਗਿਆਨ. ਸੰ. ਗ੍ਯਾਨ—ਜ੍ਞਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਾਣਨਾ. ਬੋਧ. ਸਮਝ. ਇਲਮ. "ਅੰਤਰਿ ਗਿਆਨ ਨ ਆਇਓ ਮਿਰਤਕੁ ਹੈ ਸੰਸਾਰ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਹੈ.

ਗਿਆਨਅੰਜਨ, ਗਿਆਨਅੰਜਨੁ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਯਾਨਾਂਜਨ. ਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਸੁਰਮਾ. "ਗਿਆਨਅੰਜਨੁ ਗੁਰਿ ਦੀਆ, ਅਗਿਆਨ ਅੰਧੇਰੁ ਬਿਨਾਸੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗਿਆਨਇੰਦ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ. "ਗੁਰ ਗਿਆਨਇੰਦ੍ਰੀ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਤਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਿਆਨਹੀਣ, ਗਿਆਨਹੀਨ ਵਿ—ਗ੍ਯਾਨ ਰਹਿਤ. ਅਗ੍ਯਾਨੀ. "ਗਿਆਨਹੀਣੰ ਅਗਿਆਨਿ ਪੂਜਾ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਗਿਆਨਖੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਯਾਨ ਅਵਸਥਾ. ਆਤਮਬੋਧ ਦੀ ਮੰਜ਼ਿਲ. ਗ੍ਯਾਨਭੂਮਿਕਾ." "ਗਿਆਨਖੰਡ ਮਹਿ ਗਿਆਨੁ ਪਰਚੰਡੁ." (ਜਪੁ) ੨ ਗ੍ਯਾਨਕਾਂਡ.

ਗਿਆਨਮਤੀ. ਵਿ—ਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਹੈ ਮਤਿ (ਬੁੱਧਿ) ਜਿਸ ਦੀ. "ਗਿਆਨਮਤੀ ਪਛਾਤਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਗਿਆਨਰਾਉ, ਗਿਆਨਰਾਇ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਗ੍ਯਾਨਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ. ਜਿਸ ਤੋਂ ਸਭ ਗ੍ਯਾਨ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਗਿਆਨਰਾਉ ਜਬ ਸੇਜੈ ਆਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਗਿਆਨਵੰਤ. ਵਿ—ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ. "ਗਿਆਨਵੰਤ ਕਉ ਤਤੁਵੀਚਾਰ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ)

ਗਿਆਨੀ. ਸੰ. ਗ੍ਯਾਨਿਨ੍. ਗ੍ਯਾਨੀ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਯਾਤਾ. ਆਲਿਮ. "ਆਪੁ ਬੀਚਾਰੇ ਸੁ ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ." (ਗਉ ਮ: ੧) "ਭੈ ਕਾਹੂ ਕਉ ਦੇਤ ਨਹਿ, ਨਹਿ ਭੈ ਮਾਨਤ ਆਨ। ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨ ਰੇ ਮਨਾ,

*ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਜ੍ਞ ਅੱਖਰ ਜ+ਞ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਪੰਜਾਬੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜ੍ਞ ਹੈ. ਇਸ ਅੱਖਰ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੋਣਾ ਔਖਾ ਮਾਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਦੋ ਚਾਰ ਥਾਂ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਕੇ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ 'ਗ੍ਯ' ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗਿਆਨੀ ਤਾਹਿ ਬਖਾਨ." (ਸ: ਮ: ੯) ੨ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਯਾਨੀ.

ਗਿਆਰਸਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਯਾਰਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਏਕਾਦਸ਼ੀ.

ਗਿਆਰਹ. ਗ੍ਯਾਰਾਂ. ਏਕਾਦਸ਼. "ਗਿਆਰਹ ਮਾਸ ਪਾਸ ਕੈ ਰਾਖੇ." (ਪ੍ਰਭਾ ਕਬੀਰ)

ਗਿਆਰਹ ਗੇੜਾ ਸਿੱਖ. ਗ੍ਯਾਰਾਂ ਵਾਰ ਕਥਨ ਕੀਤੀ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ. "ਗਿਆਰਹਿ ਗੇੜਾ ਸਿੱਖ ਸੁਣਿ ਗੁਰਸਿਖ ਲੈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਦਾਯਾ." (ਭਾਗੁ) ਖੰਡੇ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਰੀਤਿ ਸੀ ਕਿ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਦੇਣ ਸਮੇਂ ਸਤਿਨਾਮੁ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਗ੍ਯਾਰਾਂ ਵਾਰ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਸੀ। ੨ ਕਈ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗ੍ਯਾਰਾਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣਾਂ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ—੧ ਓ ਤੋਂ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ—ਤੀਕ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ.

ਗਿਆਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਰਹ.

ਗਿਆਰਾਂ ਸ਼ਿਵ, ਗਿਆਰਾਂ ਰੁਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਰੁਦ੍ਰ.

ਗਿਆੜਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੰਘਣੀ ਝਾੜੀ। ੨ ਕੰਦਰਾ. ਗੁਹਾ. ਗੁਫਾ. ਗਿਰਿਦਰਾਰ.

ਗਿਸਟ. ਸੰ. ਵਿਤਸ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਿੱਠ. ਬਾਲਿਸ਼ਤ. ਗਜ਼ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ. "ਕਿਤੇ ਡੇਢ ਗਿਸਟੇ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਗਿੰਗਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਲੌ ਅੰਗੀ. ਜਿਸ ਨੇ ਗ੍ਲੌ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਮੱਥੇ ਪੁਰ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੁਰਗਾ. "ਗਿੰਗਲੀ ਹਿੰਗਲੀ ਪਿੰਗਲਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗਿੱਚੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰਦਨ (ਗ੍ਰੀਵਾ) ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ.

ਗਿਜਾ. ਅ਼ ਗ਼ਿਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ੁਰਾਕ. ਭੋਜਨ.

ਗਿਜ਼ਾਫ਼. ਦੇਖੋ, ਗੁਜ਼ਾਫ਼.

ਗਿਝਣਾ, ਗਿਝਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਗ੍ਰਿਧ (ਲੋਭ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਲਲਚਾਉਣਾ. ਚਾਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਧਾ. "ਸਾਧ ਕ੍ਰਿਪਾਲਿ ਹਰਿ ਸੰਗਿ ਗਿਝਾਇਆ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਗਿਟਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਟਿਕਾ. ਫਲ ਦੀ ਗੁਠਲੀ. "ਬਦਰੀਫਲ ਕੀ ਗਿਟਕ ਬਡੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਿੱਟਾ. ਸੰ. ਗੁਲ੍ਫ. ਪਾਦਗ੍ਰੰਥਿ. ਟਖ਼ਨਾ.

ਗਿਠ. ਦੇਖੋ, ਗਿਸਟ.

ਗਿਡ. ਸੰ. ਕਿੱਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨੇਤ੍ਰ ਦੀ ਮੈਲ। ੨ ਗਿਰਨਾ. ਪਤਨ. ਡਿਗਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਗਿਣਤ, ਗਿਣਤੀ ਦੇਖੋ, ਗਣਤ ਅਤੇ ਗਣਤੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਖ੍ਯਾ.

ਗਿਣਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਣਨਾ.

ਗਿੰਦ. ਸੰ. कन्दुक—ਕੰਦੁਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੇਂਦ. ਫਿੰਡ. ਖਿੱਦੋ. "ਜਮੁਨਾ ਕੇ ਕੂਲਿ ਖੇਲੁ ਖੇਲਿਓ ਜਿਨ ਗਿੰਦ ਜੀਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗਿਦੜ, ਗਿਦੂਆ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੀਦਰ. ਸ੍ਰਿਗਾਲ. ਦੇਖੋ, ਗੀਦਰ. "ਗਿਦੂਆ ਮਸਾਨਬਾਸ ਕਰ੍ਯੋਈ ਕਰਤ ਹੈਂ." (ਅਕਾਲ)

ਗਿੰਦੂਆ. ਦੇਖੋ, ਗਿੰਦ.

ਗਿੰਦੌੜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਦੌੜਾ.

ਗਿੱਦੜ. ਦੇਖੋ, ਗਿਦੜ.

ਗਿੱਦੜਦਾਖ. ਦੇਖੋ, ਮਕੋ.

ਗਿੰਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਯੰਦ. ਹਾਥੀ। ੨ ਦਿੱਗਜ ਹਸ੍ਤੀ. "ਗੰਗਕਤ ਗਿੰਧ." (ਦੱਤਾਵ) ਚਿੰਘਾਰਦੇ ਹਨ ਦਿੱਗਜ.

ਗਿਧਾ. ਵਿ—ਲੋਭੀ ਹੋਇਆ. ਇੱਛਾਵਾਨ ਹੋਇਆ. ਲਲਚਾਇਆ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਧ੍—ਗ੍ਰਿਧ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਚਾਹਨਾ—ਲੋਭ ਕਰਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਗਿਧਾ ਅਥਵਾ ਗ੍ਰਿਧ ਹੈ. "ਸੂਰਿਆਂ ਦੇ ਤਨ ਲਾਈਆਂ ਗੋਸ਼ਤ ਗਿਧੀਆਂ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਖ਼ਰੀਦਿਆ. ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ। ੩ ਸੰ. ਗੀਤ—ਤਾਲ. ਗਾਉਣ ਵੇਲੇ ਹੱਥ ਦੀ ਤਾੜੀ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ ਤਾਲ। ੪ ਗਿਤ—ਧ੍ਰਿਤ.

ਅਨੁ—ਗਿਤ ਗਿਤ ਧੁਨਿ.

ਗਿੱਧ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਧ੍ਰ—ਗ੍ਰਿਧ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਿਰਝ, ਜੋ ਮਾਸ ਦਾ ਲੋਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਸਿਰ ਲਾਲ, ਖੰਭ ਕਾਲੇ, ਚੁੰਜ ਮੁੜਵੀਂ ਨੋਕਦਾਰ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਤਿੱਖੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਡੀ ਤੇਜ ਹੈ, ਉਡਦਾ ਹੋਇਆ ਬਹੁਤ ਦੂਰੋਂ ਮੁਰਦਾਰ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਡਿਗਦਾ ਹੈ. ਗਿੱਧ ਆਪ ਸ਼ਿਕਾਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਕੇਵਲ ਮੁਰਦਾਰ ਤੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. Vulture. ਦੇਖੋ, ਕਰਗਸ.

ਗਿਨਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗਣਨਾ.

ਗਿਨਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਣਤੀ। ੨ ਚਿੰਤਾ. ਫ਼ਿਕਰ.

ਗਿਬਣਾ, ਗਿਬਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਗਰਵ ਕਰਨਾ। ੨ ਸ਼ੇਖ਼ੀ ਮਾਰਨੀ.

ਗਿਬਰ. ਦੇਖੋ, ਗਬਰ.

ਗਿਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿ। ੩ ਸੰ. ਗਿਰ੍. ਵਾਕ੍ਯ. ਬਾਣੀ.

ਗਿਰਸਤ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ—ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ. ਵਿ—ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਘਰਬਾਰੀ. "ਨਾਮ ਵਸਿਆ ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਪਰਵਾਣ ਗਿਰਸਤ ਉਦਾਸਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਉਹ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਅਤੇ ਉਦਾਸੀ ਮਕ਼ਬੂਲ ਹੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਆਸ਼੍ਰਮ। ੩ ਵਿ—ਗ੍ਰਸਿਤ. ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ. "ਰੋਗਗਿਰਸਤ ਚਿਤਾਰੇ ਨਾਉ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਰੋਗਗ੍ਰਸਿਤ ਚਿਤਾਰੇ ਨਾਉ.

ਗਿਰਸਤਿ, ਗਿਰਸਤੀ, ਗਿਰਸਤੁ ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥਿਨ੍—ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥੀ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਘਰਬਾਰੀ. ਗ੍ਰਿਹੀ. "ਗਿਰਸਤੀ ਗਿਰਸਤਿ ਧਰਮਾਤਾ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ ਆਸ਼੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਸਤ. "ਤਜੈ ਗਿਰਸਤੁ ਭਇਆ ਬਨਵਾਸੀ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਗਿਰਹ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹ—ਗ੍ਰਿਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਰ. ਰਹਿਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ੨ ਗ੍ਰਿਹਸਥਾਸ਼੍ਰਮ. "ਵਿਚੇ ਗਿਰਹ ਉਦਾਸ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪) ੩ ਫ਼ਾ گره ਗੱਠ. ਗ੍ਰੰਥਿ. "ਗਿਰਹਾ ਸੇਤੀ ਮਾਲੁ ਧਨੁ." (ਜਪੁ) "ਮੋਹਮਗਨ ਲਪਟਿਓ ਭ੍ਰਮਗਿਰਹ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੪ ਤਿੰਨ ਉਂਗਲ ਪ੍ਰਮਾਣ (ਗਜ਼ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਹਿੱਸਾ). ੫ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹ.

ਗਿਰਹਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਹ ੨, ਅਤੇ ਗਿਰਿਹਾ.

ਗਿਰਹੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹਿਨ੍—ਗ੍ਰਿਹੀ. ਵਿ—ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ. "ਇਹੁ ਮਨੁ ਗਿਰਹੀ ਕਿ ਇਹੁ ਮਨੁ ਉਦਾਸੀ?" (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਗ੍ਰਿਹ ਹੀ. ਘਰ ਹੀ. "ਗਿਰਹੀ ਮਹਿ ਸਦਾ ਹਰਿਜਨ ਉਦਾਸੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਗਿਰਹੁ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹ—ਗ੍ਰਿਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਰ. "ਏਕ ਗਿਰਹੁ ਦਸ ਦੁਆਰ ਹੈਂ ਜਾਕੇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਵਿ—ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ. ਗ੍ਰਿਹੀ. "ਇਸ ਭੇਖੈ ਥਾਵਹੁ ਗਿਰਹੁ ਭਲਾ, ਜਿਥਹੁ ਕੋ ਵਰਸਾਇ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

ਗਿਰਗਟ, ਗਿਰਗਿਟ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਕਲਾਸ. ਕਿਰਲਾ. ਸਰਟ. ਗਲਗਤਿ.

ਗਿਰਜਾ. ਪੁਰਤ—ਇਗ੍ਰਿਜਿਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਈਸਾਈਆਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ. ਚਰਚ। ੨ ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਜਾ.

ਗਿਰਝ. ਦੇਖੋ, ਗਿੱਧ. "ਦੇਹੀ ਗਿਰਝਨ ਖਾਈ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗਿਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਿਗਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਨਿਗਲ-ਜਾਣਾ.

ਗਿਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਡਿਗਣਾ. ਪਤਿਤ ਹੋਣਾ. "ਗਿਰਤ ਕੂਪ ਮਹਿ ਖਾਹਿ ਮਿਠਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਣ.

ਗਿਰਦ. ਫ਼ਾ گرد ਵ੍ਯ—ਆਸਪਾਸ. ਚਾਰੋਂ ਓਰ. ਚੁਫੇਰੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੇਰਾ. "ਪੰਦ੍ਰਹਿ ਪਹਿਰ ਗਿਰਦ ਤਿੰਹ ਕੀਓ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਗਿਰਦਨਵਾ, ਗਿਰਦਨਵਾਰਾ, ਗਿਰਦਨੁਵਾਹ ਫ਼ਾ گردنواح ਆਸਪਾਸ ਦਾ ਇਲਾਕਾ. "ਜਾਨਤ ਗਿਰਦਨਵਾ ਇਹ ਸਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਹੁਣ ਲਿਖ ਘੱਲੋ ਵਲ ਰਾਜਿਆਂ ਜੋ

[illegible]." ([illegible])

[illegible]. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ—ਘੇਰਾ. ਵਲਗਣ. [illegible] [illegible]." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ [illegible]. "ਲਵਪੁਰ ਕੋ ਗਿਰਦਾ [illegible]." [illegible] ੩ ਵਸਤ੍ਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ [illegible] "[illegible] ਵਸਤ੍ਰ ਵਰਣ ਵਰ ਨਾਨਾ." [illegible] ੪ [illegible] ਤਕੀਆ. ਗਾਵਾ.

[illegible]. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ—ਲਪੇਟ. ਘੇਰਾ.

[illegible]. ਫ਼ਾ [illegible] ਸੰਗਜ਼ਾ—ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੱਕਰ. [illegible]. [illegible].

ਗਿਰਦਾਵਰ. ਫ਼ਾ گرداور ਸੰਗਜ਼ਾ—ਦੌਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. [illegible] ਮਹਿਕਮੇ ਦਾ ਇੱਕ ਕਰਮਚਾਰੀ, ਜੋ ਖੇਤਾਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗਿਰਧਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਰ.

ਗਿਰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਾਰੀ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਣੀਆਂ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਸਤਜਵਕਤਾ ਅਤੇ ਪਰਮ ਗਜਾਨੀ ਸੀ.

ਗਿਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਡਿਗਣਾ. ਪਤਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਣ.

ਗਿਰਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਨਾਰ.

ਗਿਰਫਤਹ. ਫ਼ਾ گرفته ਗਰਿਫ਼ਤਹ. ਪਕੜਿਆ-ਹੋਇਆ. ਗ੍ਰਿਹੀਤ. "ਮਮ ਸਰਮੂਇ ਅਜਰਾਈਲ ਗਿਰਫਤਹ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗਿਰਵਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਵਰ.

ਗਿਰਵੀ. ਫ਼ਾ گروی ਵਿ—ਗਿਰੋ ਰੱਖਿਆਹੋਇਆ. ਗਹਿਣੇ ਪਾਇਆ. ਰੰਹਿਨ.

ਗਿਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਹ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਬਾਣੀ. ਕਲਾਮ। ੩ ਜੀਭ. ਰਸਨਾ। ੪ ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਗਿਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਗਰਾਂ। ੨ ਫ਼ਾ گران ਵਿ—ਭਾਰੀ. ਬੋਝਲ। ੩ ਮਹਿੰਘਾ (ਮਹਿੱਗਾ). ੪ ਵਡਮੁੱਲਾ.

ਗਿਰਾਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਡਿਗਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪਤਨ। ੨ ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ. "ਓਨਾ ਘਰ ਨ ਗਿਰਾਉ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਵੁਠਾ ਘੁਘਿ ਗਿਰਾਉ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਗਿਰਾਂਉ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗ੍ਰਾਮ. ਪਿੰਡ. ਨਗਰ। ੨ ਭਾਵ—ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ.

ਗਿਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਡੇਗਣਾ. ਗੇਰਨਾ। ੨ ਢਾਹੁਣਾ.

ਗਿਰਾਇ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗ੍ਰਾਮ. ਨਗਰ. "ਸਚੈ ਕੋਟਿ ਗਿਰਾਇ ਨਿਜਘਰਿ ਵਸਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ੨ ਭਾਵ—ਸ਼ਰੀਰ. ਦੇਹ.

ਗਿਰਾਸ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਬੁਰਕੀ. ਲੁਕਮਾਂ. "ਬਿਖੁ ਖਾਣਾ ਬਿਖੁ ਪੈਨਣਾ ਬਿਖੁ ਕੇ ਮੁਖਿ ਗਿਰਾਸ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩) ੨ ਰੋਜ਼ੀ. ਨਿੱਤ ਦਾ ਭੋਜਨ। ੩ ਨਿਗਲਨਾ. ਗ੍ਰਸਣਾ. "ਸਸਿ ਕੀਨੋ ਸੂਰ ਗਿਰਾਸ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸੋਖਣ ਵਾਲਾ ਸੂਰਜ ਜੋ ਨਾਭਿ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਗ੍ਰਸਲੀਤਾ. ਇਹ ਯੋਗਮਤ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ। ੪ ਭਾਵ—ਸਤੋਗੁਣ ਨੇ ਤਮੋਗੁਣ ਮਿਟਾਦਿੱਤਾ.

ਗਿਰਾਸੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ। ੨ ਗ੍ਰਸਲੀਤੀ.

ਗਿਰਾਸੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗ੍ਰਾਸ. ਲੁਕਮਾ। ੨ ਰੋਜ਼ੀ "ਆਪੇ ਦੇਇ ਗਿਰਾਸੁ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗਿਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਹ. "ਪਰੰਦਏ ਨ ਗਿਰਾਹ ਜਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਪੱਲੇ ਧਨ ਨਹੀਂ ਹੈ। ੨ ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ. ਲੁਕਮਾ। ੩ ਰੋਜ਼ੀ. ਨਿੱਤ ਦਾ ਭੋਜਨ. "ਜਿਉ ਜਿਉ ਸਚੇ ਭਾਵੈ ਤਿਉ ਤਿਉ ਦੇਇ ਗਿਰਾਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਗਿਰਾਹੁ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗ੍ਰਾਸ. "ਤੀਜੇ ਮੁਹੀ ਗਿਰਾਹੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਗਿਰਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਾਉਣਾ.

ਗਿਰਾਨੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਅਜੀਰਣ. ਮੇਦੇ ਦਾ ਭਾਰੀਪਨ.

ਅਨੁਪਰ। ੨ ਫ਼ਾ گرانی ਮਹਿੱਗਾਈ। ੩ ਕਮੀ. ਘਾਟਾ.

ਗਿਰਾਪਤਿ, **ਗਿਰਾਪਿਤੁ** } ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਦਾ ਪਤਿ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ.

ਗਿਰਾਬ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਾਉ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਰਾਪ.

ਗਿਰਾਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਰਾਮ. ਨਗਰ. "ਫਿਰਆਇਓ ਦੇਹ ਗਿਰਾਮਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਾਮ.

ਗਿਰਾਂਮਾਯਹ. ਫ਼ਾ گرانمایہ ਵਿ—ਬਹੁਤ ਕੀਮਤੀ. ਵਡਮੁੱਲਾ.

ਗਿਰਾਮੀ. ਫ਼ਾ گرامی ਵਿ—ਬਜ਼ੁਰਗ.

ਗਿਰਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਰਬਤ. ਪਹਾੜ. "ਗਿਰਿ ਬਸੁਧਾ ਜਲ ਪਵਨ ਜਾਇਗੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦਸਨਾਮੀ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਫਿਰਕਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਅੰਤ "ਗਿਰਿ" ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਸਨਾਮ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ

ਗਿਰਿਸੁਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਾਰਵਤੀ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਗਿਰਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਹਾ। ੨ ਸੰ. ਇੰਦ੍ਰ, ਜੋ ਵਜ੍ਰ ਨਾਲ ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜਾਂ) ਨੂੰ ਚੂਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਜ੍ਰ.

ਗਿਰਿਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਾਰਵਤੀ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਗਿਰਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ. "ਬੈਠ ਤਬੈ ਗਿਰਿਜਾ ਅਰੁ ਦੇਵਨ ਬੁੱਧਿ ਇਹੈ ਮਨ ਮੱਧ ਵਿਚਾਰੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਗੰਗਾ ਨਦੀ, ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਪਹਾੜ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੈ. "ਗੰਗਾ ਗਿਰਿਜਾ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਪੁਤ੍ਰ ਸਬਦ ਪੁਨ ਦੇਹੁ." (ਸਨਾਮਾ)

ਗਿਰਿਜਾਸੁਤ, **ਗਿਰਿਜਾਨੰਦਨ** } ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼। ੨ ਕਾਰਤਿਕੇਯ. ਖੜਾਨਨ। ੩ ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਸ਼ਮ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗਿਰਿਜਾਪਤਿ. ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਭਰਤਾ ਸ਼ਿਵ.

ਗਿਰਿਜਾਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਜਾਸੁਤ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਅਨੁਸਾਰ ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ, ਜੋ ਗਿਰਿਜਾ (ਗੰਗਾ) ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਜਾ ੨.

ਗਿਰਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰੀਂਦ੍ਰ.

ਗਿਰਿਧਰ, **ਗਿਰਿਧਾਰੀ** } ਗੋਵਰਧਨ ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਦੇ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ. ਭਾਗਵਤ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਗੋਪ, ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਹਰ ਸਾਲ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਣੋਂ ਸਭ ਨੂੰ ਰੋਕਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਪੁਰ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਕੇ ਬੱਦਲਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮੂਸਲਧਾਰ ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਗੋਪਾਂ ਦੇ ਪਿੰਡ ਪਸ਼ੂ ਸਭ ਰੋੜ੍ਹਦਿਓ. ਜਦ ਗਵਾਲੇ ਵਰਖਾ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਗਏ ਅਤੇ ਘਰ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਡੁਬਦੇ ਦੇਖੇ, ਤਦ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਗੋਵਰਧਨ ਪਹਾੜ ਉਂਗਲ ਤੇ ਛਤਰੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਠਾਕੇ ਸਭ ਨੂੰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਕ੍ਰੋਧ ਤੋਂ ਬਚਾਇਆ। ੨ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਧਾਰੀ ਲਾਲ। ੪ ਗਿਰਿਧਰ ਕਵਿਰਾਯ, ਜੋ ਈਸਵੀ ਉਨੀਹਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਉਂ 'ਹਰਿਦਾਸ' ਸੀ. ਇਹ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਬਹੁਤ ਵਿਰਕਤ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸੀ. ਗਿਰਿਧਰ ਦੇ ਕੁੰਡਲੀਏ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਹਨ.

ਸਾਂਈ ਗਿਰਿਧਰ ਗਿਰਿ ਧਰਯੋ
ਗਿਰਿਧਰ ਕਹਿ ਸਭਕੋਇ।
ਹਨੂਮਾਨ ਗਿਰਿਵਰ ਧਰਯੋ
ਗਿਰਿਧਰ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ।—
ਗਿਰਿਧਰ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ
ਹਨੂ ਦ੍ਰੋਣਾਗਿਰਿ ਲ੍ਯਾਯੋ।
ਤਾਂਤੇ ਕਨਕਾ ਗਿਰਯੋ ਸੋਊ
ਲੈ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਉਠਾਯੋ।
ਕਹਿ ਗਿਰਿਧਰ ਕਵਿਰਾਯ
ਵਡਿਨ ਕੀ ਯਹੀ ਵਡਾਈ।
ਥੋਰੇ ਹੂੰ ਜਸ ਹੋਤ
ਵਡੇ ਪੁਰਖਨ ਕੋ ਸਾਂਈ॥

ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ ਜੋ ਕਰੇ ਸੋ ਪਾਛੇ ਪਛਤਾਇ।
ਕਾਮ ਬਿਗਾਰੇ ਆਪਨੋ ਜਗ ਮੇ ਹੋਤ ਹੱਸਾਇ।—
ਜਗ ਮੇ ਹੋਤ ਹੱਸਾਯ ਚਿੱਤ ਮੇ ਚੈਨ ਨ ਆਵੇ।
ਖ਼ਾਨ ਪਾਨ ਸਨਮਾਨ ਰਾਗ ਰੰਗ ਮਨਹਿ ਨ ਭਾਵੇ।
ਕਹਿ ਗਿਰਿਧਰ ਕਵਿਰਾਯ ਦੁੱਖਕਛੁ ਟਰਤ ਨ ਟਾਰੇ।
ਖਟਕਤ ਹੈ ਜਿਯ ਮਾਂਹਿ ਕਿਯੋ ਜੋ ਬਿਨਾ ਵਿਚਾਰੇ।

ਗਿਰਿਧਾਰੀ ਲਾਲ. ਆਗਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜੋ ਚਿਰ ਤੀਕ ਕਲਗੀਧਰ ਸੁਆਮੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦਾ ਰਚਿਆ "ਪਿੰਗਲਸਾਰ" ਉੱਤਮ ਛੰਦਗ੍ਰੰਥ ਹੈ.

"ਸ਼੍ਰੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਗੁਬਿੰਦਸਿੰਘ ਮੀਰ ਪੀਰ ਸੁਖਮੰਡ।
ਰਾਜ ਮਧਜ ਗਿਰਿਧਰ ਕਰਜੋ ਪਿੰਗਲਸਾਰ ਅਖੰਡ."
(ਪਿੰਗਲਸਾਰ)

ਗਿਰਿਨਾਸਨਿ. ਨਦੀ, ਜੋ ਪਹਾੜਾਂ ਨੂੰ ਖ਼ਾਰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗਿਰਿਨਾਸਨਿਪਤਿ ਸਸਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫਾਂਸੀ. ਪਾਸ਼. ਪਰਬਤਾਂ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਨਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਸੁਆਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗਿਰਿਨਾਰ. ਸੰ. ਗਿਰਿਨਗਰ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਬੁਲੰਦੀ ੩੫੦੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਇਸ ਉੱਪਰ ਜੈਨੀਆਂ ਦੇ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਦੁਰਗਾ, ਗੋਰਖ, ਕਾਲਿਕਾ ਅਰ ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਹਨ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ ਇਸ ਥਾਂ ਜਗਤ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਦੇਹੋਏ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ.

ਗਿਰਿਫ਼ਤਨ. ਦੇਖੋ, ਗਰਿਫ਼ਤਨ.

ਗਿਰਿਮੇਰੁ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰੁਗਿਰਿ.

ਗਿਰਿਰਾਇ, ਗਿਰਿਰਾਜ ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਸੁਮੇਰੁ.

ਗਿਰਿਵਰ. ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਹਰਿਆਈ ਅਤੇ ਬਿਰਛਾਂ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਹੈ। ੨ ਹਿਮਾਲਯ। ੩ ਸੁਮੇਰੁ। ੪ ਵਾਰਿਗੀਰ. ਬੱਦਲ. ਮੇਘ. "ਜਉ ਤੁਮ ਗਿਰਿਵਰ, ਤਉ ਹਮ ਮੋਰਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ)

ਗਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਪਾਂਵਟੇ ਦੇ ਪਾਸ ਬਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਬਹੈ ਨਦੀ ਇਕ ਨਾਮ ਗਿਰੀ ਹੈ। ਦਿਸਿ ਦੂਜੇ ਰਵਿਸੁਤਾ ਢਰੀ ਹੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੀ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਪਹਾੜੀ ਨਦੀਆਂ ਹਨ. ਇੱਕ ਸਿਮਲੇ ਅਤੇ ਚਾਯਲ ਦੇ ਮੱਧ ਭੀ ਵਹਿੰਦੀ ਹੈ। ੪ ਗਿਰੂ. ਮਗ਼ਜ਼। ੫ ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਪਹਾੜੀਆ.

ਗਿਰੀਆ. ਫ਼ਾ گریہ ਗਿਰੀਯਹ. ਰੁਦਨ. ਵਿਲਾਪ. "ਸੁਭ ਅਮਲਾ ਥੀਂ ਬਿਗੈਰ ਗਿਰੀਆ ਕਰਦੇ ਹਨ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗਿਰੀਆਂ. ਫ਼ਾ گریاں ਰੋਂਦਾ ਹੋਇਆ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਦਾ। ੨ ਰੋਂਦੂ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗਿਰੀਸ. ਸੰ. ਗਿਰੀਸ਼. ਗਿਰਿ—ਈਸ਼. ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਕੈਲਾਸ਼ਪਤਿ ਹੈ. "ਬ੍ਰਹਮਾ ਬਿਸਨੁ ਬਿਹੀਨ ਗਿਰੀਸਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਪਹਾੜਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹਿਮਾਲਯ। ੪ ਸੁਮੇਰੁ.

ਗਿਰੀਸਤਨ. ਫ਼ਾ گریستن ਕ੍ਰਿ—ਰੋਣਾ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਨਾ.

ਗਿਰੀਂਦ੍ਰ. ਗਿਰਿ—ਇੰਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰੀਸ.

ਗਿਰੀਵਾਨ, ਗਿਰੇਬਾਨ, ਗਿਰੇਵਾਨ ਫ਼ਾ گریباں ਗਿਰੇਬਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁੜਤੇ, ਕੋਟ ਆਦਿਕ ਦਾ ਗਲਾਵਾਂ. "ਆਪਨੜੇ ਗਿਰੀਵਾਨ ਮਹਿ ਸਿਰ ਨੀਵਾਂ ਕਰਿ ਦੇਖੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ—ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਝਾਤੀ ਮਾਰ. ਦੂਜਿਆਂ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਦੇਖਣ ਦੀ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਐਬ ਦੇਖ। ੨ ਗੀਰਵਾਣ (ਦੇਵਤਾ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਗਿਰੀਵਾਨ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਗਿਰੀਵਾਨਵਾਚਾ ਅਤਿ ਗੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ (ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ) ਬਹੁਤ ਔਖੀ ਹੈ.

ਗਿਰੋ. ਫ਼ਾ گرو ਵਿ—ਗਿਰਵੀ. ਗਿਰਵੀ ਪਾਇਆ. ਰੇਹਨ.

ਗਿਰੰਤ. ਡਿਗਦਾ ਹੈ. ਪਤਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗਿਰੰਤ ਗਿਰਿ ਪਤਿਤ ਪਾਤਾਲੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗਿਰੰਦਾ. ਵਿ—ਗੇਰਣ ਵਾਲਾ. ਡੇਗਣ ਵਾਲਾ. "ਗਾਲਬ ਗਿਰੰਦਾ." (ਗਜਾਨ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੀਰੰਦਾ.

ਗਿਰੰਬਾਰੀ. ਗਿਰਿ (ਪਹਾੜ) ਅਤੇ ਬਾਰਿ (ਜਲ). ਥਲ ਅਤੇ ਜਲ. "ਗਿਰੰਬਾਰੀ ਵਡ ਸਾਹਿਬੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਸਮੁੰਦਰ ਸਮੇਤ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੀ ਹੁਕੂਮਤ। ੨ ਫ਼ਾ گرِیوار ਗਿਰੀਵਾਰਾ. ਹਾਰ. ਮਾਲਾ.

ਗਿਲ. ਸੰ. ਗਿਲ੍. ਧਾ—ਨਿਗਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਤਿਮਿੰਗਲ ਗਿਲ। ੨ ਵਿ—ਨਿਗਲਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਫ਼ਾ گِل ਸੰਗਯਾ—ਮਿੱਟੀ। ੪ ਚਿੱਕੜ.

ਗਿਲਉਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਉਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਲਹਰੀ.

ਗਿਲਹਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਲ੍ਹੜ. ਕਾਟੋ.

ਗਿਲਜ਼ਈ, ਗਿਲਜ਼ਾ ਮਤੀ ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ. ਪੁਸ਼ਤੋ (ਪਸ਼ਤੋ) ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ "ਗ਼ਲੇਜ਼ੀ" ਹੈ. "ਕਾਬੁਲ ਕੇ ਗਿਲਜੇ ਜਿਨ ਕਹੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਿਲਨ. ਸੰ. ਗਿਰਣ. ਸੰਗਯਾ—ਨਿਗਲਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਲ ਧਾ.

ਗਿਲਮ. ਫ਼ਾ گِلیم ਗਿਲੀਮ. ਸੰਗਯਾ—ਉੱਨ ਦਾ ਗਰਮ ਕਾਲੀਨ. "ਗਿਲਮ ਗਲੀਚੇ ਫਰਸ ਬਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਿਲਮਾਨ. ਅ਼ غِلمان ਗ਼ੁਲਾਮ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਸੁਰਗ (ਬਹਿਸ਼੍ਤ)ਦੇ ਜਵਾਨ ਲੜਕੇ, ਜੋ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਮੋਮਿਨਾ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਲਈ ਮਿਲਣਗੇ. ਦੇਖੋ, ਕ਼ੁਰਾਨ ਪਾਰਾ ੨੭, ਸੂਰਤ ਤੌਰ ੫੨, ਰੁਕੂਅ਼ ੧.

ਗਿਲਾ. ਫ਼ਾ گِلہ ਗਿਲਹ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਿਕਾਯਤ. "ਕਰੋ ਨ ਗਿਲਾ ਸੁਨਤ ਇਸ ਬੈਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਗੁੱਛੇ ਤੋਂ ਟੁੱਟਿਆ ਅੰਗੂਰ ਦਾ ਦਾਣਾ। ੩ ਦੋ ਪਹਾੜਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਰਸਤਾ. ਦਰਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗਿੱਲਾ.

ਗਿਲਾਜਤ. ਅ਼ غلاظت ਗ਼ਿਲਾਜ਼ਤ. ਮੋਟਾ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ—ਮੋਟਾਈ. ਗਾੜ੍ਹਾਪਨ। ੨ ਭਾਵ—ਮੈਲ. ਗੰਦਗੀ.

ਗਿਲਾਨ, ਗਿਲਾਨਿ ਦੇਖੋ, ਗਲਾਨਿ. "ਗਈ ਗਿਲਾਨਿ ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਗ਼ਿਲਾਫ਼. ਅ਼ غلاف ਸੰਗਯਾ—ਪਰਦਾ। ੨ ਉਛਾੜ. ਢਕਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਗਿਲਿਸਤ. ਬਾਲਿਸ਼ਤ. ਗਿੱਠ. ਦੇਖੋ, ਗਿਸਟ. "ਸਵਾ ਗਿਲਿਸਤ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੀ ਚੋਟੀ ਸਿਰ ਕੇਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗਿਲਿੰਦਾ. ਵਿ—ਨਿਗਲਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਿਲ.

ਗਿਲੀ. ਵਿ—ਗਿੱਲੀ. ਆਰਦ੍ਰ. "ਗਿਲੀ ਗਿਲੀ ਰੋਡੜੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਦ੍ਰਵੀਹੋਈ ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ। ੨ ਨਿਗਲੀਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਗਿਲ। ੩ ਫ਼ਾ گلی ਮਿੱਟੀ ਦਾ. ਖ਼ਾਕੀ.

ਗਿਲੋ. ਦੇਖੋ, ਗੁੜੂਚੀ.

ਗਿਲੋਟ. ਸੰ. ਗਿਲੋਡਜ. ਆਲੂ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜੰਗ਼ਲੀ ਕੰਦ. ਇਸ ਦੀ ਬੇਲ ਝਾੜੀਆਂ ਉੱਪਰ ਫੈਲਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਖੱਟੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਬੇਲ ਦੀ ਜੜ ਵਿੱਚੋਂ ਚਿੱਟੇ ਰੰਗ ਦਾ ਗੋਲ ਆਲੂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਖਾਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ.

ਗਿਲੋਲਾ. ਗਿਲ (ਮਿੱਟੀ) ਦਾ ਓਲਾ. ਗੁਲੇਲਾ. ਗੁਲੇਲ ਵਿੱਚ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਗੋਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਲੋਲਾ.

ਗਿਲੌਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਉਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਿਲਹਰੀ.

ਗਿਲ੍ਹੜ. ਸੰਗਯਾ—ਗਲਗੰਡ. ਇੱਕ ਬੀਮਾਰੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗਲੇ ਦਾ ਮਾਸ ਫੁੱਲਜਾਂਦਾ ਹੈ. غُتر ਗ਼ੁਤਰ. Goiter. ਪਹਾੜ ਆਦਿ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚੂਨੇ ਦਾ ਅੰਸ ਬਹੁਤ ਹੋਵੇ, ਉੱਥੇ ਇਹ ਰੋਗ ਜਾਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗਲ ਫੁੱਲਕੇ ਵਡੀ ਰਸੌਲੀ ਜੇਹੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਵਧ ਜਾਣ ਤੋਂ ਗਲ ਹੇਠ ਮਾਸ ਲਟਕਣ ਲਗਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਦੇਸ਼

ਵਿੱਚ ਗਿਲ੍ਹੜ ਨਾ ਹੋਵੇ ਉੱਥੇ ਜਾ ਰਹੇ. ਪਾਣੀ ਉਬਾਲ ਅਤੇ ਫ਼ਿਲਟਰ ਕਰਕੇ ਪੀਵੇ. ਸਣ ਦੇ ਬੀਜ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੀਹਕੇ ਕੋਸੇ ਕੋਸੇ ਗਿਲ੍ਹੜ ਤੇ ਬੰਨ੍ਹੇ. ਪਲਾਸ (ਢੱਕ) ਦੀ ਜੜ ਚਾਉਲਾਂ ਦੇ ਧੋਣ ਨਾਲ ਰਗੜਕੇ ਲੇਪ ਕਰੇ. ਦਾਰੁਹਲਦੀ, ਸੁਹਾਗਾ ਬਰੀਕ ਪੀਹਕੇ ਘੀਕੁਆਰ ਦੇ ਪੱਠੇ ਤੇ ਛਿੜਕਕੇ ਬੰਨ੍ਹੇ. ਗਿਲ੍ਹੜਪਤ੍ਰ* ਅਤੇ ਕਾਲੀਆਂ ਮਿਰਚਾਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਸਵੇਰੇ ਅਤੇ ਸੰਝ ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਫੱਕੇ.

ਗਿੱਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਮੀ. ਤਰਾਵਤ. ਗਿੱਲਾਪਨ। ੨ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਗਿੱਲ ਜਾਤਿ ਦੇ ਵਸਾਏ ਅਨੇਕ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਗਿੱਲ ਕਲਾਂ.

ਗਿੱਲ ਕਲਾਂ. ਨਾਭਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰਾਮਪੁਰਾ ਫੂਲ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਇਆ ਹੈ. ੭੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਮਹੰਤ ਸਿੰਘ ਹੈ.

ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਗਿੱਲ ਮਿਲਣੀ. ਅਜੇਹੀ ਵਰਖਾ ਹੋਣੀ ਕਿ ਜਮੀਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗਿੱਲ ਨਾਲ ਵਰਖਾ ਦੀ ਗਿੱਲ ਦਾ ਮਿਲ ਜਾਣਾ. ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਵਹਾਈ ਅਤੇ ਵਿਜਾਈ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਲਾਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਿਰ ਤੀਕ ਸੋਕਾ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.

ਗਿੱਲਾ. ਵਿ—ਗੀਲਾ. ਭਿੱਜਿਆਹੋਇਆ. ਤਰ. ਨਮਦਾਰ.

ਗਿੜਗਿੜਾਉਣਾ, ਗਿੜਗਿੜਾਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਗਿੜ ਗਿੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਬਹੁਤ ਦੀਨਤਾ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ. ਘਿਘਿਆਉਣਾ.

ਗਿੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਡਿਗਣਾ. ਪਤਨ.

ਗਿੜਵੜ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਵਰ. "ਗਚੁ ਜਿ ਲਗਾ ਗਿੜਵੜੀ ਸਖੀਏ ਧਉਲਹਰੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਚੂੰਨੇ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਦੇ ਉੱਚੇ ਧੌਲਰ.

ਗਿੜਵੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿੜਵੜ। ੨ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ੬ ਅਤੇ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ੨.

ਗਿੜਾਉ, ਗਿੜਾਇ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਿਰਾਉ. ਪਾਤ. "ਸੁਖ ਭੋਗਕੇ ਗਿੜਾਉ ਮਿਲਦਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗਿੜਿਮੁੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜ਼ਮੀਨ ਉੱਪਰ ਡਿਗਕੇ ਅਤੇ ਲੋਟਣੀ ਖਾਕੇ. ਚਕ੍ਰਦੇਕੇ. "ਗਿੜਿਮੁੜਿ ਪੂਰਹਿ ਤਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਮੁੜਘਿੜਕੇ.

ਗੀ. ਗਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਜਿਵੇਂ—ਜਾਵੇਗੀ, ਆਵੇਗੀ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਾਣੀ. ਕਲਾਮ। ੩ ਸਰਸ੍ਵਤੀ.

ਗੀਓ. ਗਿਆ. ਦੂਰਹੋਇਆ. ਚਲਾਗਿਆ. "ਤਾਪ ਸੰਤਾਪ ਮੇਰਾ ਬੈਰ ਗੀਓ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੀਅ. ਸੰ. ਗੇਯ—ਗੇਯ. ਵਿ—ਗਾਉਣ ਲਾਇਕ. ਗਾਣੇ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੀਤ. "ਇਕਨਾ ਨਾਦ ਨ ਬੇਦ, ਨ ਗੀਅ ਰਸੁ, ਰਸ ਕਸ ਨ ਜਾਣੰਤਿ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਇਕਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਦਸ੍ਵਰ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ, ਗਾਂਧਰਵ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਰਸ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਵੈਦਕਵਿਦ੍ਯਾ ਅਨੁਸਾਰ ਰਸਸਾਧਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ.

ਗੀਅਰਸ. ਦੇਖੋ, ਗੀਅ.

ਗੀਆ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜੋ ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਅਤੇ ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਗੀਹਨਿ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ—ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਘਰ ਵਾਲੀ. ਔਰਤ. ਜੋਰੂ. "ਘਰ ਕੀ ਗੀਹਨਿ ਚੰਗੀ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ)

ਗੀਗਾ. ਡਿੰਗ. ਬਾਲਕ. ਅਞਾਣ। ੨ ਗੀ (ਬਾਣੀ) ਤੋਂ ਅਗ੍ਯ (ਅਗ੍ਯਾਨੀ). ਜੋ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਬੋਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ.

ਗੀਡ. ਦੇਖੋ, ਗਿਡ. "ਗੀਡ ਬਹਿਤ ਜਿਹ ਪਿਖਕ ਗਿਲਾਨਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗੀਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਾਉਣ ਯੋਗ੍ਯ ਛੰਦ ਅਥਵਾ ਸ਼ਬਦ.

*ਇਹ ਇੱਕ ਪੌਧੇ ਦਾ ਪੱਤਾ ਹੈ, ਜੋ ਤਿੱਬਤ ਦੀ ਨਮਕੀਨ ਝੀਲਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

"ਗਿਆਨ ਵਿਹੂਣਾ ਗਾਵੈ ਗੀਤ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੨ ਵਡਾਈ. ਯਸ਼। ੩ ਉਹ, ਜਿਸ ਦਾ ਯਸ਼ ਗਾਇਆ ਜਾਵੇ.

ਗੀਤਗੋਬਿੰਦ, ਗੀਤਗੋਵਿੰਦ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਯਸ਼ ਦਾ ਗੀਤ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਕੀਰਤਨ. "ਸਹੀਆ ਮੰਗਲ ਗਾਵਹੀ ਗੀਤਗੋਬਿੰਦ ਅਲਾਇ." (ਬਾਰਹਮਾਹਾ ਮਾਝ) ੨ ਗਾਯਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਗੋਵਿੰਦ ਜਿਸ ਵਿੱਚ, ਅਜੇਹਾ ਜਯਦੇਵ ਕਵਿ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਦੇ ਅਤਿ ਮਨੋਹਰ ਛੰਦ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਪੁਰ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਜਯਦੇਵ.

ਗੀਤਨਾਦ, ਗੀਤਬਾਦ ਗੀਤ (ਗਾਉਣਾ) ਬਾਦ (ਵਾਦਨ). ਗਾਉਣਾ ਅਤੇ ਵਜਾਉਣਾ. "ਗੀਤਨਾਦ ਹਰਖ ਚਤੁਰਾਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) "ਗੁਰਰਸੁ ਗੀਤ ਬਾਦ ਨਹੀਂ ਭਾਵੈ ਸੁਣੀਐ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰ ਗਵਾਇਆ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀਰਸ ਬਿਨਾ ਗਾਉਣਾ ਵਜਾਉਣਾ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ, ਉਸ ਨੇ ਆਤਮਰਸ ਗਵਾ ਲੀਤਾ.

ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਚੌਦਾਂ ਚੌਦਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਰਗਣ ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪਛਿਰਾਜ ਰਾਵਨ ਮਾਰਕੈ,
ਰਘੁਰਾਜ ਸੀਤਹਿ ਲੈਗਯੋ।
ਨਭ ਓਰ ਖੋਰ ਨਿਹਾਰਕੈ,
ਸੁ ਜਟਾਯੁ ਸਿਯ ਸੰਦੇਸ ਦਯੋ।
ਤਬ ਜਾਨ ਰਾਮ ਗਏ ਬਲੀ,
ਸਿਯ ਸਤਯ ਰਾਵਨ ਹੀ ਹਰੀ।
ਹਨੁਵੰਤ ਮਾਰਗ ਮੋ ਮਿਲੇ,
ਤਬ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਤਿਹ ਸੋਂ ਕਰੀ। (ਰਾਮਾਵ)

੨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮਭੇਦ ਕਰਕੇ ਇਸੇ ਛੰਦ ਦੀ "ਗੀਤਾਮਾਲਤੀ" ਸੰਗਯਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਰਗਣ ऽ।ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਗੁਰੁ ਕਲਪਤਰੁ ਕਰ ਸ਼ਾਖ ਸੁੰਦਰ,
ਫੂਲ ਫਲ ਯੁਤ ਸੋਭਤੀ।
ਛਬਿ ਲਲਿਤ ਲਹਿ ਲਹਿ ਲਖਤ ਜਿਹ ਜਗ,
ਅਮਰ ਹੂੰ ਬ੍ਰਿਤਿ ਲੋਭਤੀ।xxx
(ਨਿਰਮਲ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਗੀਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੀਤ. ਛੰਦ। ੨ ਯਸ਼. "ਗੁਣ ਗੀਤਾ ਨਿਤ ਵਖਾਣੀਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ) ਦੇਖੋ, ਗੀਤ। ੩ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਭੀਸ਼ਮ ਪਰਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਠ, ਜਿਸ ਦੇ ੧੮ ਅਧ੍ਯਾਯ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲੋਕਸੰਖ੍ਯਾ ੭੦੦ ਹੈ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦੇ ਮੈਦਾਨੇਜੰਗ ਵਿੱਚ ਅਰਜੁਨ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਕੇ ਗੀਤਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਅਰਜੁਨ ਸੰਵਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਜ੍ਯੋਤਿਸਰ" ਹੈ. ਹੁਣ ਉੱਥੇ ਸੁੰਦਰ 'ਗੀਤਾਭਵਨ' ਬਣਾਇਆਗਿਆ ਹੈ।

੪ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੪ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮੋਤੀ ਤ ਮੰਦਰਿ ਊਸਰਹਿ, ਰਤਨੀ ਤ ਹੋਇ ਜੜਾਉ।
ਕਸਤੂਰਿ ਕੁੰਗੂ ਅਗਰ ਚੰਦਨਿ, ਲੀਪਿ ਆਵਹਿ ਚਾਉ।
(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸ ਤੋ, ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ।
ਹੱਕਾ ਕਬੀਰ ਕਰੀਮ ਤੂ, ਬੇਐਬ ਪਰਵਦਗਾਰ।
(ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

(ਅ) ਗੀਤਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ—ਤੇਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੇਵੀਂ ਸਤਿਗੁਰੁ ਆਪਣਾ,
ਹਰਿ ਸਿਮਰੀ ਦਿਨ ਸਭਿ ਰੈਣ।
ਆਪ ਤਿਆਗਿ *ਸਰਣੀ ਪਵਾਂ,
ਮੁਖਿ ਬੋਲੀ ਮਿਠੜੇ ਵੈਣ। xxx
(ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣਿ)

ਗੀਤਾਮਾਲਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ.

---

* ਛੰਦ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ 'ਤ੍ਯਾਗਿ' ਹੈ.

ਗੀਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਾਇਨ। ੨ ਗਾਇਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ.

ਗੀਤਿਕਾ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੪—੧੨ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦਾਸ ਚਖੁ ਭੇ ਕੁਮੁਦ ਕੇ ਸਮ, ਚੰਦ ਸ਼੍ਰੀ ਕਲਗੀਧਰੰ."

(੨) ਦੂਜਾ ਰੂਪ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੪—੧੧ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ.

ਪਰਮਾਦਿ ਪੁਰਖ ਮਨੋਪਿਮੰ, ਸਤਿਆਦਿ † ਭਾਵਰਤੰ,
ਪਰਮਦਭੁਤੰ ਪਰਕ੍ਰਿਤਿਪਰੰ, ਜਦਿ ਚਿੰਤ ਸਰਬਗਤੰ.
(ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ)

(੩) ਗਣਛੰਦ ਗੀਤਿਕਾ ਇਉਂ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ—ਸ, ਜ, ਜ, ਭ, ਰ, ਸ, ਲ, ਗ. ।।ऽ, ।ऽ।, ।ऽ।, ऽ।।, ऽ।ऽ, ।।ऽ, ।, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਿਨ ਕੇ ਰਿਦੇ ਸੁਮਤੀ ਨਿਵਾਸਤ
ਸੋ ਕਭੀ ਦੁਖ ਪਾਤ ਨਾ।
ਜਿਨ ਹੈ ਰਟੀ ਗੁਰੁ ਕੀ ਗਿਰਾ
ਨਹਿਂ ਸੋ ਸਹੈਂ ਯਮਯਾਤਨਾ।

ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਇਹ ਹਰਿਗੀਤਿਕਾ ਦਾ ਹੀ ਪਹਿਲਾ ਰੂਪ ਹੈ, ਪਰੰਤੂ ਇਸ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਗਣਹਿਸਾਬ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹੈ.

ਗੀਦਰ } ਜਿਸ ਦੀ ਗੀ (ਬਾਣੀ) ਦਰ (ਡਰਾਵਣੀ) ਹੈ.
ਗੀਦੜ } ਗਿੱਦੜ. ਸ਼੍ਰਿਗਾਲ। ੨ ਭਾਵ—ਕਾਇਰ. ਡਰਪੋਕ.

ਗੀਦੀ. ਫ਼ਾ گیدی ਵਿ—ਡਰਪੋਕ. ਭੀਰੁ. ਕਾਇਰ. "ਅਬ ਗੀਦੀ ਜਾਨੋ ਨਹਿ ਪਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੀਧ. ਦੇਖੋ, ਗਿੱਧ। ੨ ਵਿ—ਲਲਚਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਗਿਧਾ. "ਨਾਮ ਸੰਗਿ ਇਹੁ ਮਨੂਆ ਗੀਧ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੫)

ਗੀਧਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਲਲਚਾਉਣਾ. ਇੱਛਾਵਾਨ ਹੋਣਾ. ਚਾਹਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਧ ਧਾ. "ਨਾਨਕ ਗੀਧਾ ਹਰਿਰਸ ਮਾਹਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਰਸਨਾ ਗੀਧੀ ਬੋਲਤ ਰਾਮ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਰਾਮ ਰਸਾਇਨਿ ਜੋ ਨਰ ਗੀਧੇ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗੀਧਾ } ਦੇਖੋ, ਗੀਧਨਾ.
ਗੀਧੇ }

ਗੀਨ. ਫ਼ਾ گین ਪ੍ਰਤ੍ਯ—ਪੂਰਣ. ਭਰਿਆਹੋਇਆ. ਵਾਨ. ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਗ਼ਮਗੀਨ, ਰੰਗੀਨ ਆਦਿ.

ਗੀਬਤ. ਅ਼ غیبت ਗ਼ੀਬਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ਼ੈਰਹਾਜ਼ਿਰ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਹੋਈ ਬਦਨਾਮੀ। ੨ ਨਿੰਦਾ.

ਗੀਯਾਮਾਲਿਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੀਤਮਾਲਿਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਗੀਰ. ਫ਼ਾ گیر ਪ੍ਰਤ੍ਯ. ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ-ਦਾਮਨਗੀਰ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਆਦਿ. "ਕਸ ਨੇਸ ਦਸ੍ਤੰਗੀਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਾਣੀ. ਬੋਲੀ.

ਗੀਰਬਾਣ } ਸੰ. ਗੀਰ੍ਵਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੀਰ (ਵਾਣੀ) ਹੈ
ਗੀਰਵਾਣ } ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਤੀਰ. ਭਾਵ—ਵਾਕ ਨਾਲ ਨਸ਼੍ਟ ਕਰਦੇਣ ਵਾਲੇ ਦੇਵਤਾ। ੨ ਪੂਰਣ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਬਾਣੀ ਨਾਲ ਮਨ ਵਿੰਨ੍ਹ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਸਲੋਕ ੧੫੭.

ਗੀਰਵਾਣੇਸ਼. ਗੀਰ੍ਵਾਣ—ਈਸ਼. ਦੇਵਤਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰ. ਸੁਰਪਤਿ.

ਗੀਰਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗੀਰਵਾਣ.

ਗੀਰੀ. ਫ਼ਾ گیری ਪਕੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦਸ੍ਤਗੀਰੀ. ਇਸ ਦਾ ਮਸਦਰ (ਧਾਤੁ) ਗਰਿਫ਼ਤਨ ਹੈ.

ਗੀਰੰਦਾ. ਫ਼ਾ گیرنده ਵਿ—ਗ੍ਰਾਹਕ. ਲੈਣਵਾਲਾ. ਪਕੜਨ ਵਾਲਾ.

ਗੀਲਾ. ਵਿ—ਗਿੱਲਾ. ਆਰਦ੍ਰ.

† ਛੰਦ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾਸੰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਉੱਚਾਰਣ 'ਸਤ੍ਯਾਦਿ' ਹੈ.

ਗੀਲਾਨ. ਫ਼ਾ. ਫ਼ਾਰਸ (ਪਰਸ਼ੀਆ) ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ,* ਜਿਸ ਦੇ ਘੋੜੇ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ.

ਗੁ. ਸੰ. ਧਾ–ਮਲ ਤਜਾਗਣਾ. ਝਾੜੇ ਫਿਰਨਾ। ੨ ਅਸਪਸ਼੍ਟ ਬਾਣੀ ਬੋਲਨਾ. ਐਸਾ ਵਾਕ ਕਹਿਣਾ ਜਿਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਨਾ ਸਮਝੇ ਜਾਣ। ੩ ਪੁਰਾਣੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਅੰਤ ਲੱਗਾ ਗੁ ਭਵਿਸ਼ਜਤ ਦਾ ਬੋਧ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਫੜੀਅਗੁ.

ਗੁਆ. ਦੇਖੋ, ਗੁਆਉਣਾ। ੨ ਗਵਾਹ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਫ਼ਾ گوی ਗੋਯ. ਗੇਂਦ. "ਮਾਤ ਕੁਨੇਮ ਜਿ ਜੰਗ ਗੁਆਹਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜੰਗ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ ਜੋ ਅਹਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ.

ਗੁਆਉ. ਸੰਗਜਾ–ਕਥਨ. ਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋ. "ਏਵੈ ਕਰੈ ਗੁਆਉ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੨) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਆਉਣਾ.

ਗੁਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਖੋਣਾ. ਗੁਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਗਾਇਬ ਕਰਾਉਣਾ. ਗਵਾਉਣਾ.

ਗੁਆਈ. ਗਾਇਬ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. ਗਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਘਰਿ ਘਰਿ ਬਾਬਾ ਪੂਜੀਐ, ਹਿੰਦੂ ਮੁਸਲਮਾਨ ਗੁਆਈ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਗੁਆਦਿੱਤੀ. ਖੋਈ। ੩ ਫ਼ਾ گویائی ਗੋਯਾਈ. ਸੰਗਜਾ–ਵਕਤ੍ਰਿਤਾ. ਗੁਫ਼ਤਗੂ ਦੀ ਸਾਮਰਥਜ (ਸ਼ਕ੍ਤਿ).

ਗੁਆਹ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਹ.

ਗੁਆਹਮ. ਗੋਯ–ਅਹਮ. "ਮਾਤ ਕੁਨੇਮ ਜਿ ਜੰਗ ਗੁਆਹਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜੰਗਰੂਪ ਖੁੱਦੋ ਦੀ ਜਰੂਰੀ ਖੇਡ ਮਾਤ ਕਰੀਏ. ਦੇਖੋ, ਜੰਗ ਦਰਾਯਦ.

ਗੁਆਤਾ. ਗਵਾਇਆ. ਖੋਇਆ.

ਗੁਆ ਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਗੋਆ ਬੰਦਰ. "ਗੁਆ ਬੰਦਰ ਇਕ ਰਹਿਤ ਨ੍ਰਿਪਾਲਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੯)

ਗੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਰ। ੨ ਗੋਪਾਲ. ਗਊਪਾਲਕ. ਗਵਾਲਾ. "ਹਮ ਗੋਰੂ ਤੁਮ ਗੁਆਰ ਗੁਸਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੁਆਲ. ਗੋਪਾਲ. ਗਵਾਲਾ. ਅਹੀਰ.

ਗੁਆਲਨਿ, ਗੁਆਲਨੀ } ਗੋਪਾਲਿਕਾ. ਗੋਪੀ. ਅਹੀਰਨਿ.

ਗੁਆਲੀਅਰ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੀਅਰ.

ਗੁਸਈਆ, ਗੁਸਈਆਂ } ਸੰ. ਗੋਸ੍ਵਾਮਿਨ੍–ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ. ਸੰਗਜਾ–ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਜਗਤਨਾਥ. ਕਰਤਾਰ. "ਕੋਈ ਸੇਵੈ ਗੁਸਈਆ ਕੋਈ ਅਲਾਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ੨ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਇੰਦ੍ਰਿਯਜਿਤ ਸਾਧੂਆਂ ਦੀ ਉਪਾਧਿ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਸਾਂਈਂ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਗੁਸਤਾਖ਼. ਫ਼ਾ گستاخ ਵਿ–ਚਾਲਾਕ. ਸ਼ੋਖ਼। ੨ ਬੇਅਦਬ.

ਗੁਸਤਾਖ਼ੀ. ਫ਼ਾ گستاخی ਸੰਗਜਾ–ਬੇਅਦਬੀ. ਅਵਗਜਾ। ੨ ਚਾਲਾਕੀ. ਸ਼ੋਖ਼ੀ.

ਗੁਸਲ. ਅ਼ غسل ਗ਼ੁਸਲ. ਸੰਗਜਾ–ਸਨਾਨ. ਮੱਜਨ. "ਗੁਸਲ ਕਰਦਨ ਬੂਦ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਸਾ. ਅ਼ غصّہ ਗ਼ੁੱਸਾ. ਸੰਗਜਾ–ਰੋਸ਼. ਕ੍ਰੋਧ. ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ. "ਗੁਸਾ ਮਨਿ ਨ ਹਢਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਗੁਸਾਇਨਿ. ਸੰ. ਗੋਸ੍ਵਾਮਿਨੀ. ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ ਦਾ ਇਸ੍ਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਈਆ. "ਗੰਗ ਗੁਸਾਇਨਿ ਗਹਿਰ-ਗੰਭੀਰ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਸਾਈ, ਗੁਸਾਂਈ } ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਈਆਂ "ਗੁਸਾਈ, ਪਰਤਾਪੁ ਤੁਹਾਰੋ ਡੀਠਾ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਨਜਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ। ੩ ਵੈਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਮਾਤ.

ਗੁਸੈਲਾ. ਵਿ–ਗੁੱਸੇ (ਕ੍ਰੋਧ) ਵਾਲਾ.

ਗੁੱਸਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਾ.

ਗੁਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ–ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕਾਰਤਿਕੇਯ.

---

* ਇਹ Caspian ਅਤੇ Euxine ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ.

ਖ਼ਜ਼ਾਨਨ। ੨ ਇੱਕ ਭੀਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਸ਼੍ਰਿੰਗਵੇਰ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰਿੰਗਵੇਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਹਨਾ.

ਗੁਹਜ. ਸੰ. ਗੁਹ੍ਯ—ਗੁਹਜ. ਵਿ—ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ. "ਗੁਹਜ ਗਲ ਜੀਅ ਕੀ ਕੀਚੈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਾਸਿ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪) "ਗੁਹਜਕਥਾ ਇਹੁ ਗੁਰੁ ਤੇ ਜਾਣੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਗੂਢ. ਜਿਸ ਦਾ ਤਾਤਪਰਯ ਸਮਝਣਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਛਲ. ਕਪਟ। ੪ ਗੁਦਾ, ਭਗ ਅਤੇ ਲਿੰਗ, ਜੋ ਗੁਪਤ ਅੰਗ ਹਨ.

ਗੁਹਨ, **ਗੁਹਨਾ** } ਸੰ. ਗੁਮ੍ਫਨ—ਗੁੰਫਨ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁੰਦਣਾ.

ਗੁਹਯ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਜ ਅਤੇ ਗੁਹਜ.

ਗੁਹਰ. ਫ਼ਾ گهر ਗੌਹਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਮੋਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਹਰ.

ਗੁਹਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਫਾ. ਕੰਦਰਾ। ੨ ਹਿਰਦਾ. ਅੰਤਹਕਰਣ। ੩ ਮਾਯਾ.

ਗੁਹਾਂਗਨੀ, **ਗੁਹਾਂਜਣੀ** } ਸੰ. ਗੁਹਜ ਅੰਜਨਾ. ਸੰਗਯਾ—ਅੱਖ ਦੀ ਪਲਕ ਦੇ ਅੰਦਰਲੇ ਪਾਸੇ ਹੋਣਵਾਲੀ ਫੁਨਸੀ.

ਗੁਹਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਪੁਕਾਰ. ਸੱਦ. ਹਾਕ. "ਦਰ ਪਰ ਤਿਸ਼੍ਹ ਗੁਹਾਰ ਸੁਨਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਗਊ ਹਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਖੋਜ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਟੋਲੀ. ਵਾਹਰ. "ਗੁਹਾਰ ਲਾਗ ਤੁਰਤ ਛੁਡਾਵਈ." (ਭਾਗੁ ਕ) "ਪੀਛੇ ਪਰੀ ਗੁਹਾਰ ਵਿਸਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਹਾਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਮਯ ਅੰਬਾਰ. ਗੋਹੇ ਦਾ ਢੇਰ. ਪਾਥੀਆਂ ਦਾ ਢੇਰ.

ਗੁਹਾਰੂ. ਵਿ—ਪੁਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਾਕ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗੁਹਾਰ (ਤਾਕੁਬ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਜਮਾਤ) ਦਾ ਸਾਥੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਾਰ ੨.

ਗੁਹਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਹਨਾ। ੩ ਗੁੰਦਕੇ. ਗੁੰਫਨ ਕਰਕੇ.

ਗੁਹੀ. ਗੁੰਦੀ. ਪਰੋਈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਨ ਅਤੇ ਗੁਥਨ. "ਮੁੰਡਨਮਾਲ ਅਨੇਕ ਗੁਹੀ ਸਿਵ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਕਵਿਤਾ ਕਵਿ ਕੇ ਮਨ ਮੱਧਿ ਗੁਹੀ ਹੈ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਦੇਵਗੁਹੀ.

ਗੁਹੀਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਜਮਾਂ ਕੀਤਾ ਗੋਹਾ. ਗੁਹਾਰਾ। ੨ ਗੋਹ ਦੀ ਕ਼ਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜ਼ਹਿਰੀਲਾ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਦਾ ਲਾਲ ਸਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੋਧਿਕਾਤਮਜ" ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਦੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਹ (ਗੋਧਾ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਾਲੇ ਸੱਪ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਇਹ ਉਤਪੰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਡਿੰਗ. ਗੋਧੇਰਕ.

ਗੁਹ੍ਯ. ਸੰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਜ.

ਗੁਹ੍ਯਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਯਕ੍ਸ਼ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਗੁਪਤ ਖ਼ਜ਼ਾਨਿਆਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗੁਹ੍ਯਕੇਸ਼੍ਵਰ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਹ੍ਯਕ (ਯਕ੍ਸ਼ਾਂ) ਦਾ ਈਸ਼੍ਵਰ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਕੁਬੇਰ.

ਗੁਹ੍ਯਾਰਥ. ਗੁਪਤ ਅਰਥ. ਭਾਵਾਰਥ. "ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਹ੍ਯਾਰਥ ਬਖਾਨੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁੰਗ. ਫ਼ਾ گُنگ ਵਿ—ਗੁੰਗਾ. ਜੋ ਬੋਲ ਨਾ ਸਕੇ. "ਕਹਾਂ ਬਿਸਨੁਪਦ ਗਾਵੈ ਗੁੰਗ?" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਗਾ. ਇੱਕ ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤ, ਜੋ ਈਸਵੀ ਗ੍ਯਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਛੱਡਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੋਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਸਰਪ ਦੀ ਜਹਿਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਅਸਥਾਨ (ਮਾੜੀ) ਬਣਾਕੇ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਭਾਦੋਂ ਬਦੀ ੯ ਨੂੰ (ਜੋ ਗੁਗੇ ਦਾ ਜਨਮਦਿਨ ਹੈ) ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪੂਜਨ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗੁਗੇ (ਅਥਵਾ ਗੋਗੇ) ਦਾ ਜਨਮ ਬੀਕਾਨੇਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਓਡੇਰੋ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਤੈਹਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਲੋਕ ਉਸ ਦੀ ਕਬਰ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਕਥਾ ਭੀ

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਵਾਛਲ ਨਾਮਕ ਰਾਜਪੂਤਕੰਨਜਾ ਨੂੰ ਗੋਰਖਨਾਥ ਨੇ ਸੰਤਾਨ ਲਈ ਗੁੱਗਲ ਦਿੱਤੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁੱਗੇ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਗੁੱਗੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸ਼ਿਰਿਯਾਲ ਅਤੇ ਘੋੜੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਜਵਾਦਿਯਾ ਸੀ.

ਗੂੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗੂੰਗ. "ਗੂੰਗਾ ਬਕਤ ਗਾਵੈ ਬਹੁ ਛੰਦ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਗੂੰਗੇਕੀ ਮਿਠਿਆਈ. ਭਾਵ—ਅਕਹਿ ਕਥਾ. ਜਿਸ ਬਾਤ ਦਾ ਆਨੰਦ ਅਨੁਭਵ ਕਰੀਏ, ਪਰ ਕਥਨ ਨਾ ਹੋਸਕੇ, ਉਸ ਲਈ ਇਹ ਪਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿਰਸ ਸੇਈ ਜਾਣਦੇ ਜਿਉ ਗੂੰਗੇ ਮਿਠਿਆਈ ਖਾਈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) "ਜਿਨਿ ਇਹ ਚਾਖੀ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਗੂੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗੁੱਗਲ. ਸੰ. ਗੁਗ੍ਗੁਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਕੰਡੇਦਾਰ ਦਰਖ਼ਤ, ਜੋ ਕਾਠੀਆਵਾੜ, ਰਾਜਪੂਤਾਨਾ ਅਤੇ ਖ਼ਾਨਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਗੁੱਗਲ ਬਿਰਛ ਦੀ ਗੂੰਦ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਧੂਪ ਦੇਵ-ਮੰਦਿਰਾਂ ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੁੱਗਲ ਗਠੀਏ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. L. Balsamodendron mukul.

ਗੁੱਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਗਾ.

ਗੁੱਗੁਲ, ਗੁੱਗੁਲੁ ਦੇਖੋ, ਗੁੱਗਲ.

ਗੁੰਚਹ. ਫ਼ਾ غنچه ਅਥਵਾ غنچہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਲੀ. ਫੁੱਲ ਦੀ ਡੋਡੀ.

ਗੁੰਚਹ ਖ਼ੰਦ. ਫ਼ਾ غنچه خند ਵਿ—ਫੁੱਲ ਦੀ ਕਲੀ ਵਾਂਙ ਹੱਸਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦਾ ਹਸਦਾ ਹੋਇਆ ਮੁਖ ਖਿੜੇ ਫੁੱਲ ਸਮਾਨ ਹੈ.

ਗੁਚਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਤਾ. ਟੁੱਬੀ. "ਵੇਸ਼੍ਯਾ ਸਕਲ ਗੁਚਕਿਜਨ ਖਾਂਹੀਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੮)

ਗੁਚਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਚਹ.

ਗੁੱਛ, ਗੁੱਛਾ ਸੰ. ਗੁਚ੍ਛ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੱਤੇ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ. ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ਼ ਨੂੰ ਲੱਗੇਹੋਏ ਬਹੁਤ ਫਲ. ਜੈਸੇ—ਅੰਗੂਰਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ। ੨ ਫੁੰਦਨਾ. ਛੱਬਾ.

ਗੁੱਛੀ. ਛੋਟਾ ਗੁੱਛਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੱਛ। ੨ ਸਰਦ ਥਾਂ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਖੁੰਬ. ਲੋਕ ਇਸ ਨੂੰ ਸੁਕਾਕੇ ਰੱਖਦੇ ਅਤੇ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਨਾਈ ਦੀ ਗੁਥਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡਨ ਦਾ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁੰਜ. ਸੰ. ਗੁਞ੍ਜ੍. ਧਾ—ਗੁੰਜਾਰ ਕਰਨਾ. ਅਸਪਸ਼੍ਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ. "ਗੁੰਜ ਰਹਿਤ ਤਿਂਹ ਪਰ ਸਦਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ੩ ਪ੍ਰਤਿਧੁਨਿ. ਗੂੰਜ.

ਗੁਜਸ਼ਤਹ. ਫ਼ਾ گذشته ਗੁਜ਼ਸ਼ਤਹ. ਵਿ—ਵਿਤੀਤ. ਗੁਜ਼ਰਿਆਹੋਇਆ. ਬੀਤਿਆ। ੨ ਮੋਇਆ. ਮ੍ਰਿਤ

ਗੁਜਸ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ گذشتن ਗੁਜ਼ਸ਼ਤਨ. ਕ੍ਰਿ—ਬੀਤਣਾ। ੨ ਮਰਨਾ।

ਗੁੰਜਤ. ਗੁੰਜ—ਕਰਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਜ. "ਗੁੰਜਤ ਸਿੰਘ ਡਕਾਰਤ ਕੋਲ." (ਰਾਮਾਵ) ਗਰਜਦੇ ਹਨ ਸ਼ੇਰ.

ਗੁੰਜਦ. ਫ਼ਾ گنجد ਸਮਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਸਮਾਵੇ. ਸਮਾਵੇਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ ਗੁੰਜੀਦਨ.

ਗੁੰਜਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁੰਜਾਰ ਕਰਨਾ. ਗੂੰਜਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਜ.

ਗੁਜਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜ਼ਰ ਅਤੇ ਗੁੱਜਰ.

ਗੁਜ਼ਰ. ਫ਼ਾ گذر ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਤਿ. ਨਿਕਾਸ। ੨ ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਪਹੁਚ। ੩ ਨਿਰਵਾਹ. ਗੁਜ਼ਾਰਾ. "ਮਾਫਕ ਗੁਜਰ ਤਹਾਂ ਧਨ ਪਾਵੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਜ਼ਰਦ. ਫ਼ਾ گذرد ਬੀਤਦਾ ਹੈ. ਬੀਤੇ. ਬੀਤੇਗਾ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤਨ ਹੈ.

ਗੁਜਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਸ਼ਤਨ.

ਗੁਜਰਾਤ. ਸੰ. ਗੁਰ੍‍ਜਰ—ਗੁਰ੍‍ਜਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਗਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਛ, ਕਾਠੀਆਵਾੜ,

ਪਾਲਨਪੁਰ ਅਤੇ ਦਮਾਨ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਬੋਲੀ ਗੁਜਰਾਤੀ ਹੈ। ੨ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਨਗਰ ਦੀ ਬਣੀਹੋਈ ਤਲਵਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ—ਵਡੀ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਗੁਜਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਛੋਟੀ ਗੁਜਰਾਤ। ੩ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਜਿਲੇ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਹ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਅਤੇ ਲਾਲਾਮੂਸਾ ਦੇ ਮੱਧ ਹੈ. ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਾਬੁਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਹਟਦੇਹੋਏ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਸੁਨਿਆਰਾਂ ਦੀ ਗਲੀ ਭਾਈ ਲਾਲਸਿੰਘ ਦੇ ਘਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੱਸੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਨਕਲ ਦੇਖਣ ਤੋਂ ਨਿਸਚਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਇਹ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਲਿਖੇਹੋਏ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਸੰਮਤ ੧੭੫੪ ਦੇ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸੇ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ. ਖਾਲਸਾ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਵਿੱਚ ਸਜਿਆ ਹੈ.

ਗੁਜਰਾਤ ਪਾਸ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਦਾ ਅੰਤਿਮ ਜੰਗ ੨੧ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਸੀ.

ਦੇਖੋ, ਗੜ੍ਹੀਆ ੩ ਅਤੇ ਦੌਲਾਸ਼ਾਹ.

ਗੁਜਰਾਤੀ. ਵਿ—ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ। ੨ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਸਿੰਧ ਦੀ ਗੁਜਰਾਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਵਜਾਸ ਸੰਗ੍ਯਾ ਭੀ ਹੈ. ਗ੍ਰਹਿਣਦਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਨਿੰਦਿਤ ਦਾਨ ਇਹ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੋਲੀ। ੪ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਬਣੀਹੋਈ ਤਲਵਾਰ.

ਗੁਜ਼ਰਾਨ. ਫ਼ਾ گزران ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਿਰਵਾਹ. ਗੁਜ਼ਾਰਾ.

ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇੱਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਗੁੱਜਰਾਂ ਨੇ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੁਝ ਕਾਲ ਖ਼ਾਨਪੁਰ ਭੀ ਰਿਹਾ ਹੈ. ਇਹ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ੪੨ ਮੀਲ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਮਾਹਾਂਸਿੰਘ ਦੀ ਇੱਥੇ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲੇ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੁਜਰਾਵੈ. ਪਹੁਚਾਵੈ. ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰੇ. "ਮੋ ਗਰੀਬ ਕੀ ਕੋ ਗੁਜਰਾਵੈ?" (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਜਰੀ. ਗੁੱਜਰ (ਗੁਜੰਰ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਗੂਜਰੀ। ੨ ਗੁਜ਼ਸ਼ਤਨ ਦਾ ਭੂਤ ਕਾਲ. ਬੀਤੀ. ਗੁਜਰੀ। ੩ ਮਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜ਼ਸ਼ਤਹ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ.

ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ.* ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਲਾਲਚੰਦ ਸੁਭਿਖੀਏ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ, ਮਾਤਾ ਬਿਸਨਕੌਰ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਬੇਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ੧੫ ਅੱਸੂ ਸੰਮਤ ੧੬੮੯ ਨੂੰ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ ਹੋਣ ਦਾ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ.

ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਤੁਰਕਾਂ ਦੇ ਫੜੇਹੋਏ ਸਰਹਿੰਦ ਪਹੁਚੇ ਹਨ, ਤਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸਨ. ਪੋਤਿਆਂ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਣਾ ਸੁਣਕੇ ੧੩ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਆਪ ਦੇਹ ਤਜਾਗਕੇ ਗੁਰਪੁਰਿ ਪਧਾਰੇ. ਜਿਸ ਬੁਰਜ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਜੀ, ਬਾਬਾ ਜ਼ੋਰਾਵਰ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫ਼ਤੇਸਿੰਘ ਜੀ ਨਜਰਬੰਦ ਰਹੇ ਸਨ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਹੁਣ "ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਦਾ ਬੁਰਜ" ਹੈ. ਆਪ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਜੋਤਿਸਰੂਪ ਪਾਸ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹਿੰਦ ਅਤੇ ਫਤੇਗੜ੍ਹ.

ਗੁੰਜਾ. ਸੰ. ਗੁਞ੍ਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰੱਤੀ. ਲਾਲੜੀ. ਰੱਤਕ. ਘੁੰਘਚੀ. Abrus precatorius। ੨ ਨਗਾਰਾ. ਪਟਹ, ਜੋ ਗੁੰਜਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਗੁੰਜਾਇਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਜਾਯਸ਼.

ਗੁਜਾਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ گذاشت ਗੁਜ਼ਾਸ਼੍ਤ. ਛੱਡਦਿੱਤਾ. ਨਿਰਬੰਧ (ਰਿਹਾ) ਕੀਤਾ.

ਗੁਜਾਸ੍ਤਨ. ਫ਼ਾ گذاشتن ਗੁਜ਼ਾਸ਼੍ਤਨ. ਛੱਡਣਾ. ਤਜਾਗਣਾ। ੨ ਰਿਹਾ (ਨਿਰਬੰਧ) ਕਰਨਾ.

ਗੁੰਜਾਨ. ਫ਼ਾ گنجان ਵਿ—ਸੰਘਣਾ. ਬਿਨਾ ਵਿੱਥ.

---

* ਬਹੁਤ ਇਤਿਹਾਸਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਗੂਜਰੀ ਮਾਤਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਸ਼ੁੱਧ ਨਾਮ ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ ਹੈ.

ਅਵਿਰਲ.

ਗੁਜ਼ਾਫ਼. ਫ਼ਾ گزاف ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਕਵਾਸ। ੨ ਝੂਠ ਫ਼ਰੇਬ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ. ਗਪੌੜੇ.

ਗੁੰਜਾਯਸ਼. ਫ਼ਾ گنجایش ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਵਕਾਸ਼. ਸਮਾਉਣ ਦੀ ਥਾਂ। ੨ ਅਸਥਾਨ. ਜਗਾ.

ਗੁਜ਼ਾਰ. ਫ਼ਾ گزار ਪ੍ਰਤ੍ਯ. ਅਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰ.

ਗੁੰਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਜਨ.

ਗੁਜਾਰਦਨ. ਫ਼ਾ گذاردن ਗੁਜ਼ਾਰਦਨ. ਕ੍ਰਿ—ਛੱਡਦੇਣਾ. ਰਿਹਾ (ਨਿਰਬੰਧ) ਕਰਨਾ। ੨ گزاردن ਗੁਜ਼ਾਰਦਨ. ਪੇਸ਼ ਕਰਨਾ। ੩ ਅਦਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਣਾ.

ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਤਾਉਣਾ. ਕੱਟਣਾ। ੨ ਅਦਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਾਰਦਨ ੨. "ਸੁਬਹਿ ਨਿਵਾਜ ਸਰਾਇ ਗੁਜਾਰਉ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ)

ਗੁਜ਼ਾਰਮ. ਫ਼ਾ گزارم ਮੈ ਛੱਡਾਂ. ਮੈ ਛਡਦਾ ਹਾਂ. ਮੈਂ ਛੱਡਾਂਗਾ.

ਗੁਜਾਰਾ. ਫ਼ਾ گزاره ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਜ਼ਰਾਨ. ਨਿਰਵਾਹ। ੨ ਨਿਰਵਾਹ ਲਈ ਮਿਲਿਆ ਧਨ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ.

ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼. ਫ਼ਾ گزارش ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. ਵਿਨਯ. ਬੇਨਤੀ.

ਗੁਜ਼ਾਰਿੰਦਹਕਾਰ. ਫ਼ਾ گزارندہ کار ਵਿ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਾਰਜ ਦਾ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕੰਮ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਗੁੰਜਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਗੂੰਜਦਾਹੋਇਆ.

ਗੁੰਜੀਦਨ. ਫ਼ਾ گنجیدن ਕ੍ਰਿ—ਸਮਾਉਣਾ. ਖਟਾਨਾ (ਮਿਲ ਜਾਣਾ).

ਗੁਜ਼ੀਰ. ਫ਼ਾ گزیر ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰਾ. ਇਲਾਜ। ੨ ਤਦਬੀਰ. ਯੁਕ੍ਤਿ.

ਗੁੱਜਰ. ਸੰ. ਗੁਜੱਰ. ਗੋਚਾਰਕ. ਅਹੀਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੨ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਗੁਜਰਾਤ ਦੇਸ਼। ੪ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਲੁਹਾਰ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਪਰਉਪਕਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀਆ ਸੀ. "ਗੁੱਜਰ ਜਾਤਿ ਲੁਹਾਰ ਹੈ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁੱਜਰਵਾਲ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਥਾਣਾ ਡੇਹਲੋਂ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਿਲਾ ਰਾਇਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਅਗਨਿਕੋਣ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ "ਗੁਰੂਸਰ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ੩੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਚੇਤਚੌਦਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜ਼ਰਾਂਵਾਲਾ.

ਗੁਝ, ਗੁਝੜਾ, ਗੁਝਾ, ਗੁਝੀ, ਗੁੱਝਾ, ਗੁੱਝੀ ਸੰ. ਗੁਹ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹ੍ਯ. "ਗੁਝੜਾ ਲਧਮੁ ਲਾਲ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਨਾਮਰਤਨ ਲੈ ਗੁਝਾ ਰਖਿਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) "ਦੁਨੀਆ ਗੁਝੀ ਭਾਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਫਿਫੜੇ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨੇਮੋਨੀਆ (Pneumonia) ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਗੁੱਝਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਬਦ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਵਰਤਦੀਆਂ ਹਨ ਅਰ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਦੇ ਨੇਮੋਨੀਏ ਨੂੰ ਗੁੱਝਾ ਆਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਗੁਝਜਕ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹ੍ਯਕ.

ਗੁਟਇ. ਗੁਟਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਟਕਣਾ.

ਗੁਟਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਨੁ. ਕਬੂਤਰ ਆਦਿਕ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਢੋਲਕ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼. "ਪਰਨ ਪਖਾਵਜ ਗੁਟਕ ਢੋਲਕਾ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਘੁੱਟ ਭਰਣ ਸਮੇਂ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. ਗਟਾਕਾ.

ਗੁਟਕਣਾ, ਗੁਟਕਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਗੁਟਕ ਗੁਟਕ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਗਟ ਗਟ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਪੀਣਾ. "ਅਮਿਅ ਧਾਰਾ ਰਸ ਗੁਟਇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਗੁਟਕ ਸੰ. ਗੁਟਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਲੀ. ਵੱਟੀ।

ਗੁਟਕਾ ੨ ਤੰਤ੍ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸਿੱਧਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗੋਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ ਹਰ ਥਾਂ ਜਾਣ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਮੰਤ੍ਰਵਟੀ. "ਗੁਟਕੇ ਬਲਕੈ ਤ੍ਰਹੁ ਉਡਜਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੫) "ਗੁਟਕਾ ਮੁੰਹ ਵਿਚ ਪਾਇਕੈ ਦੇਸ ਦਿਸੰਤਰ ਜਾਇ ਖਲੋਵੈ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਪੋਥੀ.

ਗੁੱਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਾਰੀਅਲ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਗੋਲਾਕਾਰ ਪਿੰਡ. ਖੋਪਾ. ਨਰੀਏਲ ਦੀ ਗਿਰੀ। ੨ ਵਿ—ਨਸ਼ੇ ਵਿੱਚ ਮਸ੍ਤ. ਮਖ਼ਮੂਰ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਥਵਾਂ ਫੁੱਲ। ੪ ਅਧਖਿੜਿਆ ਫੁੱਲ.

ਗੁਠ. ਸੰ. ਗੁਠ੍. ਧਾ—ਘੇਰਨਾ—ਲਪੇਟਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਗੋਟ ਅਤੇ ਗੋਠ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਗੁਠਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫਲ ਦੀ ਗਿਟਕ (ਗੁਟਿਕਾ), ਜਿਸ ਨੂੰ ਛਿੱਲ ਅਥਵਾ ਗੁੱਦੇ ਨੇ ਘੇਰਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਠ.

ਗੁੱਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੋਣ. ਕਿਨਾਰਾ. ਖੂੰਜਾ.

ਗੁੰਡਕ. ਸੰ. गुण्डक. ਵਿ—ਮੈਲਾ. ਗੰਦਾ। ੨ ਲੁੱਚਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਗੁੰਡਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਗੁੜਗੁੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁੜ ਗੁੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਢੱਡ. "ਮੁਚੰਗ ਸਨਾਈ ਗੁੜਗੁੜੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੨) ੨ ਹੁਕਃੀ.

ਗੁੜਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਠਲੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗੋਡਿਆਂ ਦੇ ਬਲ. ਗੋਡਿਆਂ ਪਰਨੇ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਡਿਆਂ ਪਰਨੇ ਫਿਰਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਅੰਗਣ ਬੀਚ ਫਿਰੈਂ ਗੁੜਲੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਡਾ ਅਥਵਾ **ਗੁੱਡਾ.** ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਦਮੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਾਠ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਬੁਤ, ਜੋ ਖੇਡਣ, ਭੰਡਣ ਅਤੇ ਮੰਤ੍ਰਸਿੱਧੀ ਲਈ ਲੋਕ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. "ਦਾਬ ਖਾਟ ਤਰ ਗਈ ਗੁਡਾਨ ਬਨਾਯਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੩) ੨ ਚਰਖੇ ਦਾ ਮੁੰਨਾ.

ਗੁੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਡਕ. "ਗੁੰਡਨ ਸਾਥ ਕਰੈ ਗੁਜਰਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੭)

ਗੁਡਿਯਾ
ਗੁਡੀਆ
ਗੁੱਡੀ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੁਤਲੀ. ਖੇਡਣ ਅਤੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਲਈ ਕਾਠ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਦੀ ਬਣਾਈ ਹੋਈ ਮੂਰਤਿ. "ਗੁਡੀਆ ਰਹੀ ਸੰਭਾਲਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਪਤੰਗ. ਚੰਗ.

ਗੁਣ ਅਥਵਾ **ਗੁਣੁ.** ਸੰ. गुण. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ. ਸਿਫ਼ਤ. "ਗੁਣ ਏਹੋ ਹੋਰੁ ਨਾਹੀ ਕੋਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਇਹੀ ਸਿਫ਼ਤ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਤੁੱਲ ਹੋਰ ਨਹੀਂ। ੨ ਸ਼ੀਲ. ਸਦਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਨੇਕ ਐਮਾਲ. "ਵਿਣੁ ਗੁਣ ਕੀਤੇ ਭਗਤਿ ਨ ਹੋਇ." (ਜਪੁ) "ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਜਨਮੁ ਵਿਣਾਸੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਮਾਇਆ ਦੇ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਗੁਣ. "ਰਜ ਗੁਣ ਤਮ ਗੁਣ ਸਤ ਗੁਣ ਕਹੀਐ ਏਹ ਤੇਰੀ ਸਭ ਮਾਇਆ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਸੁਭਾਉ. ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. "ਐਸੋ ਗੁਣ ਮੇਰੋ ਪ੍ਰਭੁ ਜੀ ਕੀਨ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੫ ਰੱਸੀ. ਤਾਗਾ. ਡੋਰਾ. "ਗੁਣ ਕੈ ਹਾਰ ਪਰੋਵੈ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ਗੁਣਰੂਪ ਗੁਣ (ਤਾਗੇ) ਨਾਲ ਹਾਰ ਪਰੋਵੈ. "ਕਵਣੁ ਸੁ ਅਖਰੁ ਕਵਣੁ ਗੁਣੁ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) ੬ ਕਮਾਣ ਦਾ ਚਿੱਲਾ. "ਕੋਟਿ ਦੋਇ ਧਾਰੀ ਧਨੁਖ ਗੁਣ ਬਿਨ ਗਹਿਤ ਨ ਕੋਇ." (ਵ੍ਰਿੰਦ) ੭ ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੱਤੀ। ੮ ਨੀਤਿ ਦੇ ਛੀ ਅੰਗ. ਦੇਖੋ, ਖਟ ਅੰਗ। ੯ ਨਜਾਯਮਤ ਦੇ ਚੌਬੀਸ ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਖਟਸ਼ਾਸਤ੍ਰ। ੧੦ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ—ਓਜ, ਪ੍ਰਤਾਪ, ਮਾਧੁਰਯ, ਤਿੰਨ ਗੁਣ। ੧੧ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਹੁਨਰ ਆਦਿ ਔਸਾਫ਼. "ਤੇ ਨਰ ਅਸਲਿ ਖਰ, ਜਿ ਬਿਨੁ ਗੁਣ ਗਰਬੁ ਕਰੰਤਿ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ੧੨ ਤਾਸੀਰ. ਅਸਰ। ੧੩ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ— ਸ਼ਬਦ, ਸਪਰਸ਼, ਰੂਪ, ਰਸ, ਗੰਧ। ੧੪ ਰਤਨ. "ਸਰੀਰਿ ਸਰੋਵਰਿ ਗੁਣ ਪਰਗਟਿ ਕੀਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੧੫ ਫਲ. ਲਾਭ. "ਜਿਨੀ ਕੰਮੀ ਨਾਹ ਗੁਣ, ਤੇ ਕੰਮੜੇ ਵਿਸਾਰ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੧੬ ਤਿੰਨ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਮਾਇਆ ਦੇ ਗੁਣ ਤਿੰਨ ਹਨ। ੧੭ ਕਰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ। ੧੮ ਇਨਸਾਫ਼. ਨਿਆਉਂ. ਨਜਾਯ. "ਅਦਲੁ ਕਰੇ ਗੁਣਕਾਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਗੁਨ। ੧੯ ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨ. "ਉਨ ਤੇ ਦੁਗੁਣ ਦਿੜ੍ਹੀ ਉਨ ਮਾਏ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨੦ ਫੁੱਲ. ਪੁਸ਼੍ਪ.

"ਬ੍ਰਹਮ ਨਾਮ ਗੁਣ ਸਾਖ ਤਰੋਵਰ ਨਿਤ ਚੁਨਿ ਚੁਨਿ ਪੂਜ ਕਰੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਬ੍ਰਹਮਬਿਰਛ ਦੀ ਸ਼ਾਖਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਸ਼ੁਭਗੁਣ ਗੁਣ (ਫੁੱਲ) ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੁਣਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰੋ। ੨੧ ਵ੍ਯਾਕਰਣ ਅਨੁਸਾਰ ਤਿੰਨ ਗੁਣ—ਅ, ਏ, ਓ.

ਗੁਣਆਦਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਤਾਰ. ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਜੜ ਹੈ. "ਮਨਆਦਿ ਗੁਣਆਦਿ ਵਖਾਣਿਆ." (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ)

ਗੁਣਸਾਖੀ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ (ਕਰਮਾਂ) ਦਾ ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ (ਸਾਖੀ—ਗਵਾਹ). "ਧਨੁ ਗੁਪਾਲ ਗੁਣਸਾਖੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਗੁਣਸਾਗਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. ਗੁਣਸਿੰਧੁ.

ਗੁਣਸਾਂਝ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਕਤ. "ਗੁਣ ਕੀ ਸਾਂਝ ਸੁਖ ਊਪਜੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਸਾਂਝ ਕਰੀਜੈ ਗੁਣਹ ਕੇਰੀ ਛੋਡਿ ਅਵਗੁਣ ਚਲੀਐ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਗੁਣਸਾਂਝੀ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ (ਭਿਆਲੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਕਤ. "ਗੁਣ-ਸਾਂਝੀ ਤਿਨਿ ਸਿਉ ਕਰੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗੁਣਸਾਰਣਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਣਾ.

ਗੁਣ ਸੰਘਰੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਘਰੈ.

ਗੁਣਹੀਣ, ਗੁਨਹੀਨ ਵਿ—ਗੁਣਰਹਿਤ. ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਖਾਲੀ. "ਗੁਣਹੀਣ ਹਮ ਅਪਰਾਧੀ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਚਿੱਲੇ (ਜਿਹ) ਬਿਨਾ.

ਗੁਣ ਕਾਮਣ. ਦੇਖੋ, ਕਾਮਣ.

ਗੁਣਕਾਰੀ. ਵਿ—ਗੁਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਜਨੁ ਗੁਣਕਾਰੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਜਿਸੁ ਅੰਤਰਿ ਹਰਿ ਗੁਣਕਾਰੀ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਲਾਭਦਾਇਕ। ੩ ਇਨਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਨ੍ਯਾਯਕਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣ ੧੯.

ਗੁਣਗ. ਸੰ. ਗੁਣਜ੍ਞ—ਗੁਣਗ੍ਯ. ਵਿ—ਗੁਣਗ੍ਯਾਤਾ. ਗੁਣ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਗੁਣਗਹਿਲਾ. ਵਿ—ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ. ਗੁਣਗ੍ਰਾਹੀ.

ਗੁਣਗਾਹ, ਗੁਣਗਾਹਕ ਵਿ—ਗੁਣਗ੍ਰਾਹਕ.

ਗੁਣਗਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਾਇਨ. ਗੁਣਕੀਰਤਨ.

ਗੁਣਗਾਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਣਗ੍ਰਾਮ. ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਗੁਣਪੁੰਜ. ਗੁਣਖਾਨਿ. "ਕਲਿਆਨਰੂਪ ਮੰਗਲ ਗੁਣਗਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਗੁਣਗਾਇਨ. ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ. "ਮਿਲੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਗੁਣਗਾਮ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਗੁਣਗੀਤ, ਗੁਣਗੀਤਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦਾ ਗੀਤ. "ਗਾਵੋ ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣਗੀਤ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) "ਗੁਣਗੀਤਾ ਨਿਤ ਵਖਾਣੀਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫ ਅੰਜੁਲੀ)

ਗੁਣਗੁਣਾ. ਵਿ—ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅ਼ਰਬੀ ਗ਼ੁੰਨਹ غنه ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਗੁਣਗ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਗ. "ਗੁਣਗ੍ਯ ਨਾਮਕੀਰਤਨਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗੁਣਗ੍ਰਾਹਕ, ਗੁਣਗ੍ਰਾਹੀ ਵਿ—ਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕ਼ਦਰਦਾਨ.

ਗੁਣਚੋਰ. ਡਿੰਗ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤਘ੍ਨ. ਅਹਿਸਾਨਫਰਾਮੋਸ਼.

ਗੁਣਤਾਸ. ਦੇਖੋ, ਤਾਸ.

ਗੁਣਧਾਤੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੂਲ ਗੁਣ. ਉਹ ਗੁਣ ਜੋ ਸਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਹੋਵੇ। ੨ ਪੰਜ ਧਾਤੁ (ਤੱਤਾਂ) ਦੇ ਗੁਣ. ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ ਰੂਪ ਰਸ ਗੰਧ. ਦੇਖੋ, ਧਾਤੁ. "ਤਰਕਸ ਤੀਰ ਕਮਾਣ ਸਾਂਗ ਤੇਗ ਬੰਦ ਗੁਣਧਾਤੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਪੰਜ ਹਥਿਆਰਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਪੰਜ ਧਾਤੁਗੁਣਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਹੈ. "ਬੰਦ" ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਸ਼ਲੇਸ਼ ਹੈ.

ਗੁਣਨ, ਗੁਣਨਾ ਸੰ. ਗੁਣਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਜ਼ਰਬ ਦੇਣੀ. Multiply। ੨ ਭਾਵ—ਲੇਖਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਚਰਚਾ ਲਈ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸੋਚਣੀ. "ਪੜਹਿ ਗੁਣਹਿ ਤੂੰ ਬਹੁਤੁ ਪੁਕਾਰਹਿ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੩)

ਗੁਣਨਿਧਾਨ, ਗੁਣਨਿਧਾਨੁ, ਗੁਣਨਿਧਿ ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ. "ਗੁਣਨਿਧਾਨ ਅਪਾਰ ਠਾਕੁਰ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਗੁਣਨਿਧਿ ਗਾਇਆ ਸਭ ਦੂਖ ਮਿਟਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੇਵਿ ਗੁਣਨਿਧਾਨੁ ਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਗੁਣਬਾਣੀ. ਵਿ—ਗੁਣਭਰੀ ਬਾਣੀ. ਗੁਣਦਾਇਕ ਬਾਣੀ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਬੋਲੇ ਗੁਣਬਾਣੀ." (ਗੂਜ ਮ: ੪)

ਗੁਣਬਾਦ. ਸੰ. ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਣ ਕਥਨ. ਤਾਰੀਫ਼. ਵਡਿਆਈ. "ਰਮਣ ਕੋ ਰਾਮ ਕੇ ਗੁਣਬਾਦ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗੁਣਬੰਧ. ਵਿ—ਗੁਣਬੱਧ. ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਬੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ. ਗੁਣਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਣਬੰਧੁ.

ਗੁਣਬੰਧੁ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਬੰਧੁ.

ਗੁਣਭ੍ਰਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰੱਜੁਭ੍ਰਮ. ਜੈਸੇ ਗੁਣ (ਰੱਸੀ) ਵਿੱਚ ਸੱਪ ਦਾ ਭ੍ਰਮ. ਭਾਵ—ਮਿਥ੍ਯਾ ਭ੍ਰਮ. "ਗੁਣਭ੍ਰਮ ਭਾਗਾ ਤਉ ਮਨ ਸੁੰਨਿ ਸਮਾਨਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੁਣਰਾਸਿ. ਵਿ—ਗੁਣਪੁੰਜ. ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ। ੨ ਗੁਣਰੂਪ ਪੂੰਜੀ. "ਗੁਣਰਾਸਿ ਬੰਨਿ ਪਲੈ ਆਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੁਣਵਾਚਕ ਸੰਗ੍ਯਾ. ਗੁਣ ਵਾਚਕ ਨਾਮ. ਜੈਸੇ—ਸ਼ੀਤਾਂਸ਼ੁ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ, ਅਤੇ ਤਪਤਾਂਸ਼ੁ ਸੂਰਜ ਦਾ ਨਾਉਂ.

ਗੁਣਵਾਨ, ਗੁਣਵੰਤ, ਗੁਣਵੰਤੜਾ, ਗੁਣਵੰਤੜੀ, ਗੁਣਵੰਤਾ, ਗੁਣਵੰਤੀ ਵਿ—ਗੁਣ ਵਾਲਾ. ਗੁਣਵਤੀ. "ਗੁਣਵੰਤੀ ਸਹੁ ਰਾਵਿਆ." (ਵਡ ਮ: ੧) "ਗੁਣਵੰਤਾ ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਇਆਲੁ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਗੁਣਵੰਤ ਨਾਹ ਦਇਆਲੁ ਬਾਲਾ." (ਗਉ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ "ਗੁਣਵੰਤੀ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਸੂਹੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ—"ਜੋ ਦੀਸੈ ਗੁਰਸਿਖੜਾ"—ਲਿਖਕੇ ਸੁਭਗੁਣਾਂ ਦੀ ਅਮੋਲਕ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਗੁਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨ। ੨ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਪਦਾਰਥ ਅਥਵਾ ਅੰਗ.

ਗੁਣਾਗੁਣ. ਗੁਣ ਅਤੇ ਅਵਗੁਣ. ਸ਼ੁਭ ਅਤੇ ਅਸ਼ੁਭ ਸਿਫ਼ਤ.

ਗੁਣਾਢ, ਗੁਣਾਢ੍ਯ ਸੰ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਆਢ੍ਯ (ਯੁਕ੍ਤ). ਪੂਰਣ ਗੁਣੀ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਹੁਨਰ ਸਹਿਤ। ੨ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ "ਵ੍ਰਿਹਤਕਥਾ ਸਰਿਤ ਸਾਗਰ" ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਈਸਵੀ ਸਨ ਤੋਂ ੩੧੫ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਗੁਣਾਤੀਤ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਲੰਘਿਆਹੋਇਆ. ਮਾਯਾ ਦੇ ਗੁਣ ਸਤ ਰਜ ਤਮ ਤੋਂ ਪਰੇ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਾਹਿਗੁਰੂ. ਕਰਤਾਰ.

ਗੁਣਾਧਾਰ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਆਸਰਾ.

ਗੁਣਾਨਿਧਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨਿਧਿ.

ਗੁਣਾਨੁਵਾਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਬਾਦ.

ਗੁਣਾਯਨ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਅਯਨ (ਘਰ).

ਗੁਣਾਰਾਸ, ਗੁਣਾਰਾਸਿ ਦੇਖੋ, ਗੁਣਰਾਸਿ। ੨ ਗੁਣਰੂਪ ਪੂੰਜੀ. ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਰਾਸਿ (ਮੂੜੀ).

ਗੁਣਾਲਯ. ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਆਲਯ (ਘਰ).

ਗੁਣਿ. ਗੁਣ (ਸਿਫਤ) ਕਰਕੇ. "ਇਹ ਗੁਣਿ ਨਾਮ ਸੁਖਮਨੀ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਣਿਤ. ਵਿ—ਗੁਣਨ ਕੀਤਾਹੋਇਆ. ਜ਼ਰਬ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਕੀਤਾ.

ਗੁਣੀ. ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ. ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ. "ਅਵਗੁਣ ਗੁਣੀ

ਬਖਸਾਇਆ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਗੁਣਿਨ੍. ਗੁਣ ਵਾਲਾ. ਸਿਫਤ ਵਾਲਾ. "ਗੁਣ ਕਹਿ ਗੁਣੀ ਸਮਾਏ." (ਸੋਰ ਮ: ੩) ੩ ਚਿੱਲੇ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕਮਾਨ. ਧਨੁਖ.

ਗੁਣੀਆ. ਵਿ—ਗੁਣ ਵਾਲਾ. ਗੁਣਵਾਨ. "ਗੁਣੀਆ ਗੁਣ ਲੇ ਪ੍ਰਭੁ ਮਿਲੇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਗੁਣਨ ਕਰਤਾ. ਜ਼ਰਬ ਦੇਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਰਾਜ ਅਤੇ ਤਖਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਧੀ ਰੇਖਾ ਦਾ ਗਜਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁਣੀਕੇ. ਨਾਭਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਜਾਮਤ ਅਮਲੋਹ, ਥਾਣਾ ਨਾਭਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਤੋਂ ਸਤਾਸੀ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਗੁਣੀਗਹੀਰ, ਗੁਣੀਗਹੀਰਾ, ਗੁਣੀਗਹੇਰਾ ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਗੰਭੀਰ. ਅਥਾਹ ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ. "ਵਡੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ, ਗਹਿਰਗੰਭੀਰਾ ਗੁਣੀਗਹੀਰਾ." (ਸੋਦਰੁ) "ਤੂੰ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਣੀਗਹੇਰਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਗੁਣੀਤਾ. ਵਿ—ਗੁਣਿਤ. ਜ਼ਰਬਦਿੱਤਾ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ੨ ਗੁਣਧਰਤਾ. ਗੁਣਾਂ ਵਾਲਾ. "ਬੇਅੰਤ ਗੁਣੀਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਗੁਣੀਨਿਧਾਨ, ਗੁਣੀਨਿਧਾਨੁ ਵਿ—ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੨ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ. "ਤਾਂ ਪਾਈਐ ਗੁਣੀਨਿਧਾਨ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਗਾਵੀਐ ਗੁਣੀਨਿਧਾਨੁ." (ਜਪੁ)

ਗੁਣੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣ.

ਗੁਣੰਤ. ਗੁਣਨ ਕਰੰਤ. ਹਿਸਾਬ ਲਾਉਂਦੇ. ਜ਼ਰਬਦਿੰਦੇ. "ਗੁਣੰਤ ਗੁਨੀਆ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗੁਤਾਵਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗਊ ਮਹਿੰ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂਆਂ ਲਈ ਅੰਨ ਅਤੇ ਨੀਰਾ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਚਾਰਾ.

ਗੁੱਤ. ਗ੍ਰਥਿਤ. ਗੁੰਫਿਤ. ਗੁੰਦੀਹੋਈ ਬੇਨੀ. ਡੋਰੀ ਵਿੱਚ ਗੁੰਦੇਹੋਏ ਕੇਸ਼.

ਗੁਥਨ. ਸੰ. ਗ੍ਰਨ੍ਥਨ—ਗੁੰਥਨ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਜੋੜਨਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ। ੨ ਗੁੰਦਣਾ.

ਗੁਥਰੀ, ਗੁਥਲਾ, ਗੁਥਲੀ, ਗੁੱਥੀ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਥੈਲੀ. ਝੋਲੀ. ਥੈਲਾ. ਝੋਲਾ ਬਟੂਆ.

ਗੁਦ. ਸੰ. ਗੁਦ੍. ਧਾ—ਖੇਡਣਾ. ਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੁਦਾ. ਮੂਲਦ੍ਵਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁੱਦ.

ਗੁਦਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰ.

ਗੁਦਰਾਣੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰਾਨ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਾਚਿ ਤਹਾਂ ਗੁਦਰਾਣੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਗੁਦਰਾਵੈ. ਗੁਜ਼ਾਰਿਸ਼ ਕਰੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰਾਵੈ.

ਗੁਦਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੋਦੜੀ. ਕੰਥਾ। ੨ ਵਿ—ਗੁਜ਼ਰੀ. ਵੀਤੀ. "ਸਗਲੀ ਰੈਣਿ ਗੁਦਰੀ ਅੰਧਿਆਰੀ, ਸੇਵਿ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪਹਿਰੇ) ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਵੀਤੀ.

ਗੁੰਦਰੀ. ਵਿ—ਗੁੰਦੀਹੋਈ. ਗ੍ਰਥਿਤ. "ਹੀਰਨ ਪਾਂਤਿ ਮਨੋ ਗੁੰਦਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗੁਦਰੈ. ਗੁਜਰੈ. ਵੀਤਦਾ ਹੈ. "ਝਗੜਾ ਕਰਦਿਆ ਅਨੁਦਿਨ ਗੁਦਰੈ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪)

ਗੁਦੜ ਅਥਵਾ **ਗੁਦੜੁ.** ਸੰਗਜ਼ਾ—ਗੋਦੜਾ. ਜੁੱਲਾ. ਪਾਟੀ ਲੀਰਾਂ ਦਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਭਾਰੀ ਲਿਹਾਫ਼ (ਲੇਫ). "ਜਿਨ ਪਟੁ ਅੰਦਰਿ ਬਾਹਰਿ ਗੁਦੜੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਅੰਦਰੋਂ ਕੋਮਲ ਜਾਹਰਾ ਰੁੱਖੇ। ੨ ਕੂੜਾ ਕਰਕਟ.

ਗੁਦੜਸਿੰਘ. ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਪੜੋਤੇ ਅਤੇ

ਭਾਈ ਦਯਾਲਸਿੰਘ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕਰਨੀ ਵਾਲੇ ਗੁਰਮੁਖ ਸੰਤ ਅਤੇ ਭਾਈ ਰੂਪਚੰਦ ਜੀ ਦੀ ਗੱਦੀ ਬਾਗੜੀਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹੰਤ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਰੂਪਚੰਦ ਭਾਈ.

ਗੁਦੜਾ, ਗੁਦੜੀ ਸੰਗਯਾ—ਗੋਦੜਾ—ਗੋਦੜੀ. ਜੁੱਲਾ—ਜੁੱਲੀ.

ਗੁਦੜੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਦੜ.

ਗੁਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁੱਦਾ.

ਗੁਦਾਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ. گداختن ਕ੍ਰਿ—ਪਘਰਨਾ. ਦ੍ਰਵਣਾ.

ਗੁਦਾਜ. ਫ਼ਾ گداز ਗੁਦਾਜ਼. ਵਿ—ਪਘਰਾਉਣ (ਗਾਲਣ) ਵਾਲਾ. ਇਹ ਦੂਜੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਦਿਲਗੁਦਾਜ਼.

ਗੁਦਾਜ਼ਿੰਦਹ. ਫ਼ਾ گدازنده ਵਿ—ਪਘਰਣ ਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਵਣ ਵਾਲਾ.

ਗੁਦਾਰਣਾ, ਗੁਦਾਰਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਗੁਜਾਰਨਾ. ਵਿਤਾਉਣਾ. "ਸੂਖੇ ਸੂਖਿ ਗੁਦਾਰਨਾ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) "ਦੁਨੀਆ ਸੰਗਿ ਗੁਦਾਰਿਆ ਸਾਕਤ ਮੂੜ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਲੰਘਾਉਣਾ. ਹੱਦੋਂ ਬਾਹਰ ਕਰਨਾ. "ਜਿਨਿ ਪੰਚ ਮਾਰਿ ਬਿਦਾਰਿ ਗੁਦਾਰੇ, ਸੋ ਪੂਰਾ ਇਹ ਕਲੀ ਰੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੁਦਾਰੀ ਗੁਜਾਰੀ. ਵਿਤਾਈ. "ਇਵ ਹੀ ਕਰਤ ਗੁਦਾਰੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਗੁਦਾਰੈ. ਗੁਜਾਰਦਾ ਹੈ. ਵਿਤਾਉਂਦਾ ਹੈ. "ਬਿਖਈ ਦਿਨ ਰੈਨਿ ਇਵਹੀ ਗੁਦਾਰੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗੁੱਦ, ਗੁੱਦਾ ਸੰ. ਗੋਦੰ. ਸੰਗਯਾ—ਫਲ ਦਾ ਨਰਮ ਭਾਗ, ਜੋ ਛਿਲਕੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਗੁੱਦਾ ਭਖਯੋ ਖਪਰ ਸਿਰ ਧਰਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੧) ੩ ਗਿਰੀ. ਮਗ਼ਜ਼.

ਗੁੰਧਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ.

ਗੁਧਾ. ਵਿ—ਗੁੰਫਿਤ. ਗੁੰਦਿਆ। ੨ ਗੁੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ। ੩ ਗ੍ਰਿਧ (ਇੱਛਾ) ਵਾਨ ਹੋਇਆ. ਲੁਬਧ ਭਇਆ. "ਨਾਨਕ ਰਸਿ ਗੁਧਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗੁਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣ। ੨ ਉਪਕਾਰ. "ਇਕ ਗੁਨ ਨਹੀ ਮੂਰਖ ਜਾਤਾ ਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੩ ਲਾਭ. "ਬੇਦ ਪੁਰਾਨ ਪੜੇ ਕੋ ਇਹ ਗੁਨ." (ਗਉ ਮ: ੯) "ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਜੇਵਰੀ ਬਾਧਿਓ ਤੇਰੋ ਜਨ। ਕਹਿ ਰਵਿਦਾਸ ਛੂਟਿਬੋ ਕਵਨ ਗੁਨ?" (ਆਸਾ) ਇਸ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁਟਣ ਵਿੱਚ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ? ੪-੫ ਰੱਸੀ ਅਤੇ ਵਸਤ੍ਰ. "ਮਨ ਬਾਂਧੋ ਹਮਾਰੋ ਮਾਈ, ਕਵਲ ਨੈਨ ਅਪਨੇ ਗੁਨ." (ਮਾਰੂ ਮੀਰਾਬਾਈ ਬੰਨੋ) ਕਮਲਨੈਨ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੁਣ ਰੂਪ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਮਨ ਬੰਨ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। ੬ ਮਹਿਮਾ, ਯਸ਼. "ਹਰਿਜਨ ਰਾਮ ਨਾਮ ਗੁਨ ਗਾਵੈ." (ਬੈਰਾ ਮ: ੪) ੭ ਨਤੀਜਾ. ਸਿੱਧਾਂਤ. "ਕਹਿ ਕਬੀਰ ਕਿਛੁ ਗੁਨ ਬੀਚਾਰ." (ਭੈਰ) ੮ ਕਮਾਣ ਦਾ ਚਿੱਲਾ. "ਤੀਰ ਚਲਯੋ ਗੁਨ ਤੇ ਛੁਟਕਾਯੋ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ) ੯ ਗੌਣ. ਸਾਮਾਨਯ। ੧੦ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਣ.

ਗੁਨਹ. ਫ਼ਾ گنه ਅਥਵਾ گناه ਗੁਨਾਹ. ਸੰਗਯਾ—ਅਪਰਾਧ. ਦੋਸ਼. ਪਾਪ. "ਗੁਨਹ ਉਸ ਕੇ ਸਗਲ ਆਫੂ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫) "ਪਿਛਲੇ ਗੁਨਹ ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਖਸਿਲਏ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਗੁਨਹਗਾਰ. ਫ਼ਾ گنهگار ਅਥਵਾ ਗੁਨਾਹਗਾਰ. ਵਿ—ਅਪਰਾਧੀ. ਦੋਸ਼ੀ. ਪਾਪੀ. "ਗੁਨਹਗਾਰ ਲੂਣਹਰਾਮੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਗੁਨਹਾ. ਗੁਨਾਹ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਨਹ. "ਗੁਨਹਾ ਬਖਸਨਹਾਰੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੁਨਹੀ. ਵਿ—ਗੁਨਾਹੀ. ਅਪਰਾਧੀ। ੨ ਗੁਨਾਹੋਂ ਨਾਲ. ਗੁਨਾਹੋਂ ਸੇ. "ਗੁਨਹੀ ਭਰਿਆ ਮੈ ਫਿਰਾਂ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਗੁਨਕੈ. ਹਿਸਾਬ ਕਰਕੇ. ਸੋਚਕੇ. ਵਿਚਾਰਕੇ. "ਸ੍ਵੈਮੇਵ ਗੁਨਕੈ ਗਿਰਾ ਉਚਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗ਼ੁਨਗ਼ੁਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਗੁਣਾ.

ਗੁਨਗਜ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਗਜ. "ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ ਗੁਨ-

ਗਜ ਅਨਿਕ ਭ੍ਰਾਂਤਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) "ਅਚੁਤ ਗੁਨਗਜੈ ਪੂਰਨੰ ਬਹੁਲੋ ਕ੍ਰਿਪਾਲਾ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗੁਨਚਾਰ. ਗੁਣ ਅਤੇ ਆਚਾਰ. ਵਿਦਯਾ ਅਤੇ ਕਰਮ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਗੁਨਚਾਰ ?" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਗੁਣ ਭਰੇ ਆਚਾਰ (ਕਰਮ).

ਗੁਨਣਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨਾ। ੨ ਵਿਚਾਰਨਾ. ਮਨਨ. "ਨਾਨਕ ਪੜਨਾ ਗੁਨਣਾ ਇਕੁ ਨਾਉ ਹੈ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੩)

ਗੁਨਨਿਧਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਨਿਧਾਨ. "ਗੁਨਨਿਧਾਨ ਬੇਅੰਤ ਅਪਾਰ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਨਬੰਧ. ਵਿ—ਗੁਣਬੱਧ. ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਕਰਕੇ ਬੱਧਾ-ਹੋਇਆ. ਗੁਣਰੂਪ ਗੁਣ (ਰੱਸੀ) ਕਰਕੇ ਬੰਧਾਯਮਾਨ. "ਮੈ ਗੁਨਬੰਧ ਸਗਲ ਕੀ ਜੀਵਨਿ." (ਸਾਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਰਜ ਸਤ ਤਮ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਧਾ.

ਗੁਨਬੰਧੁ. ਵਿ—ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸੰਬੰਧੀ.

ਗੁਨਾਉ. ਸੰਗਯਾ—ਸਿਫਤ। ੨ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ. ਖ਼ਾਸਹ. "ਬ੍ਰਹਮਗਿਆਨੀ ਕਾ ਇਹੈ ਗੁਨਾਉ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਲਾਭ. ਫ਼ਾਇਦਾ. "ਤੀਰਥ ਮਜਨ ਕਰਬੇ ਕੋ ਹੈ ਗੁਨਾਉ ਇਹ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਗੁਨਾਇਨ. ਵਿ—ਗੁਣ ਦਾ ਅਯਨ (ਘਰ). ਦੇਖੋ, ਗੁਣਾ-ਯਨ. "ਦੇਂਉ ਮੈ ਉਪਾਇਨ ਗੁਨਾਇਨ ਸੁ ਹੋਇ ਜਬ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗੁਨਾਹ. ਫ਼ਾ گناہ ਸੰਗਯਾ—ਦੇਖੋ, ਗੁਨਹ.

ਗੁਨਾਕਰ. ਵਿ—ਗੁਣ—ਆਕਰ. ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਨਿ. "ਕਹੈਂ ਗੁਨਾਕਰ ਬਾਨੀ ਸਾਚੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗੁਨਾਢ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਾਢਯ. "ਗੁਨਾਢ ਕੀਏ ਇਕਤ੍ਰ." (ਗੁਜਾਨ)

ਗੁਨਿਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣਿਤ। ੨ ਵਿਚਾਰਿਆ (ਸੋਚਿਆ) ਹੋਇਆ। ੩ ਲੈ ਤਾਰ ਨਾਲ ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਭਾਗ ਕੀਤਾਗਿਆ ਹੈ. "ਅਨਿਕ ਗੁਨਿਤ ਧੁਨਿਤ ਲਲਿਤ." (ਭੈਰ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਧੁਨਿਤ.

ਗੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਣੀ. "ਗੁਨੀ ਰਹੇ ਗੁਨ ਗਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੯)

ਗੁਨੀਆ. ਵਿ—ਗੁਣਵਾਨ. "ਸੁਨਹੁ ਰੇ ਗੁਨੀਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਣੀਆ.

ਗੁਨੀਐ. ਗੁਣਨ ਕਰੀਐ. ਹਿਸਾਬ ਕਰੀਏ। ੨ ਵਿਚਾਰੀਏ. "ਕਿਆ ਪੜੀਐ ਕਿਆ ਗੁਨੀਐ ?" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਗੁਣਾਂ ਦਾ. "ਅੰਤੁ ਨ ਪਾਈਐ ਗੁਨੀਐ." (ਰਾਮ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਗੁਨੀਗਹੀਰ
ਗੁਨੀਗਹੀਰਾ
ਗੁਨੀਗਹੇਰਾ
ਗੁਨੀਗਹੇਰੋ
ਗੁਨੀਯਗਹੀਰਾ
} ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਗੁਣੀਗਹੀਰਾ. "ਸਾਹਿਬੁ ਗੁਨੀਗਹੇਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਬੇਅੰਤ ਸੁਆਮੀ ਊਚੋ ਗੁਨੀਗਹੇਰੋ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਨੀਚਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ ਭਇਓ ਗੁਨੀਯਗਹੀਰਾ."(ਆਸਾ ਧੰਨਾ)

ਗ਼ੁਨੂਦਗੀ. ਫ਼ਾ غنودگی ਸੰਗਯਾ—ਊਂਘ. ਨੀਂਦ. ਤੰਦ੍ਰਾ.

ਗ਼ੁਨੂਦਨ. ਫ਼ਾ غنودن ਕ੍ਰਿ—ਊਂਘਣਾ.

ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗੁੰਥਨ ਕਰਨਾ. ਮਸਲਣਾ. ਮਲਣਾ.

ਗੁਪ. ਸੰ. ਗੁਪ੍. ਧਾ—ਰਕ੍ਸ਼ਾ (ਰਖ੍ਯਾ) ਕਰਨਾ, ਬਚਾਉਣਾ, ਲੁਕੋਣਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨਾ, ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਣਾ, ਘਬਰਾਉਣਾ.

ਗੁਪਸਾ. ਦੇਖੋ, ਜੁਗੁਪਸਾ.

ਗੁਪਸਿ. ਗੁੰਫਸਿ. ਗੁੰਫਨ (ਗੁੰਦਣਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਫੁਲ ਗੁਣ ਨਾਨਕ ਗੁਪਸਿ ਮਾਲ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਗੁੰਫ.

ਗੁਪਤ. ਸੰ. ਗੁਪ੍ਤ. ਵਿ—ਰਕ੍ਸ਼ਿਤ. ਹਿਫ਼ਾਜ਼ਤ ਕੀਤਾ-ਹੋਇਆ। ੨ ਲੁਕਿਆਹੋਇਆ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ. "ਗੁਪਤ ਕਰਤਾ ਸੰਗਿ ਸੋ ਪ੍ਰਭੁ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਯਾ—ਵੈਸ਼੍ਯ ਜਾਤਿ ਦੀ ਉਪਾਧਿ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵੈਸ਼੍ਯਾਂ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪਿੱਛੇ ਲਗਦਾ ਹੈ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵੈਸ਼੍ਯ ਦੀ ਅੱਲ ਗੁਪਤ ਹੋਈ. ਇਸ ਦਾ

ਪੁਤ੍ਰ ਘਟੋਤਕਚ ਬਲਵਾਨ ਅਤੇ ਵਡਾ ਉੱਦਮੀ ਸੀ. ਘਟੋਤਕਚ ਦਾ ਬੇਟਾ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਕੁਮਾਰਦੇਵੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਸਨ ੩੨੦ ਵਿੱਚ ਮਗਧ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੋਕੇ ਨੀਤਿਬਲ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਬਣਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਪਾਟਲੀ-ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਮੁਦ੍ਰਗੁਪਤ ਭੀ ਵਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਨ ੩੩੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਟਲੀਪੁਤ੍ਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਭੀ ਥਾਪੀ.

ਧ੍ਰੁਵਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸਮੁਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦੂਜਾ, (ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਵਿਕ੍ਰਮਾਦਿਤ੍ਯ ਭੀ ਹੈ) ਮਹਾ ਤੇਜਸ੍ਵੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਨ ੩੮੦ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ, ਇਸ ਨੇ ਉੱਜਯਨ ਮਾਲਵਾ, ਗੁਜਰਾਤ ਤੇ ਸੁਰਾਸ਼੍ਟ੍ਰ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ. ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਸਾਖੀਆਂ ਜੋ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਾਜਾ ਬਿਕ੍ਰਮਾਜੀਤ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਇਸੇ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜੇ ਦੇ ਜੀਵਨ ਤੋਂ ਲਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੀ ਭਾਰੀ ਤਰੱਕੀ ਹੋਈ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਕਾਲੀਦਾਸ ਮਹਾਂ ਕਵੀ ਇਸੇ ਦੇ ਸਮੇ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਕੁਮਾਰਗੁਪਤ ਸਨ ੪੧੩ ਅਥਵਾ ੪੧੫ ਵਿੱਚ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਗੁਪਤਵੰਸ਼ ਦਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਘਟਣ ਲੱਗ ਪਿਆ.

ਕੁਮਾਰਗੁਪਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸਕੰਦਗੁਪਤ ਸਨ ੪੫੫ ਵਿੱਚ ਹੂਨ ਜਾਤਿ ਤੋਂ ਜਿੱਤਿਆਗਿਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਪਤਵੰਸ਼ ਦਾ ਅਖ਼ੀਰੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਕੁਲ ਦੇ, ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਰਾਜੇ ਅਰ ਸਰਦਾਰ ਨਰਸਿੰਹਗੁਪਤ, ਕੁਮਾਰਗੁਪਤ ਦੂਜਾ ਆਦਿਕ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਨੁਗੁਪਤ ਸਨ ੫੧੦ ਵਿੱਚ ਅਖ਼ੀਰੀ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਇਸ ਗੁਪਤਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਾਜ ਪੂਰੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਵਿੱਚ ਸਨ ੩੨੦ ਤੋਂ ੪੫੫ ਤੀਕ ਰਿਹਾ.

ਗੁਪਤ ਸੰਮਤ ਜੋ ਸਨ ੩੨੦ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਉਹ ਭੀ ਇਸ ਕੁਲ ਦੇ ਰਾਜ ਨਾਲ ਹੀ ਲੋਪ ਹੋਗਿਆ। ੫ ਰਾਜਾ ਦਾ ਅੰਤਹਪੁਰ. ਰਾਣੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਹਿਲ। ੬ ਜੇਲਖ਼ਾਨਾ. ਕੈਦੀਆਂ ਦਾ ਘਰ। ੭ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ. "ਸੰਗਤ ਗੁਪਤਨ ਕੀ ਹੈ ਜੇਤੀ। ਲਾਲੋ ਕੇ ਪਗ ਪੂਜਹਿ ਤੇਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਪਤਸਰ. ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਕੋਟਭਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਛੱਤੇਆਣਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਇੱਥੇ ਆਏ, ਤਾਂ ਨੌਕਰਾਂ ਨੇ ਤਨਖ਼੍ਵਾਹ ਮੰਗੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਥੋੜਾ ਠਹਿਰਾਲਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਅਚਾਨਕ ਰੁਪਏ ਅਤੇ ਅਸ਼ਰਫ਼ੀਆਂ ਦੀ ਲੱਦੀਹੋਈ ਖੱਚਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਲਿਆ ਢਾਲੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਅੱਠ ਆਨੇ ਸਵਾਰ, ਚਾਰ ਆਨੇ ਪੈਦਲ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਗਿਣਕੇ ਤਲਬ ਵਰਤਾਦਿੱਤੀ. ਪੰਜ ਸੌ ਸਵਾਰ ਅਤੇ ਨੌ ਸੌ ਪਿਆਦਾ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰ ਭਾਈ ਦਾਨਸਿੰਘ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਭੀ ਤਨਖ਼੍ਵਾਹ ਲੈ ਲੈ. ਉਸ ਨੇ ਹੱਥ ਜੋੜਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਸਿੱਖੀ ਬਖ਼ਸ਼ੋ. ਹੋਰ ਸਭ ਪਦਾਰਥ ਮੇਰੇ ਘਰ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮ ਜਾਣਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਕਿ ਭਾਈ ਮਹਾਂਸਿੰਘ ਨੇ ਮਾਝੇ ਦੀ, ਅਤੇ ਤੈਂ ਮਾਲਵੇ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਰੱਖਲਈ ਹੈ.

ਜੋ ਮਾਯਾ ਤਨਖ਼੍ਵਾਹ ਦੇਕੇ ਬਚੀ, ਉਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਦੱਬ ਦਿੱਤੀ. ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਲੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬੈਰਾੜ ਚੋਰੀਂ ਕੱਢਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਨਾ ਲੱਭੀ, ਤਦੋਂ ਨਾਉਂ 'ਗੁਪਤਸਰ' ਹੋਇਆ.

ਮੰਦਰ ਪੁਰਾਣਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਿਹੰਗ-ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹੈ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੬ ਘੁਮਾਉ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਸਾਹਿਬਚੰਦ ਅਤੇ ਛੱਤੇਆਣੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗਿੱਦੜਬਾਹਾ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ੯ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਬਹਮੀਸ਼ਾਹ.

ਗੁਪਤ ਸੰਮਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ ੪.

ਗੁਪਤਦਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਦਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾ, ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਗੁਪਤਵੰਸ਼ ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ ੪.

ਗੁਪਤਾ. ਸੰ. ਗੁਪ੍ਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਕੁਕਰਮ ਨੂੰ ਲੁਕਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਭੇਦ ਹਨ—ਭੂਤ ਗੁਪਤਾ, ਜੋ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤੇ

ਕਰਮ ਨੂੰ ਲੁਕੋਵੇ; ਵਰਤਮਾਨ ਗੁਪਤਾ, ਜੋ ਜ਼ਮਾਨੇ ਹਾਲ ਦੇ ਕਰਮ ਨੂੰ ਲੁਕੋਵੇ; ਭਵਿਸ਼ਜਤ ਗੁਪਤਾ, ਜੋ ਆਉਣਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਰਤੂਤ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ਬੰਦੀ ਨਾਲ ਲੁਕੋਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰੇ। ੨ ਵਿ—ਪੋਸ਼ੀਦਾ. ਗੁਪਤ. "ਗੁਪਤਾਹੀਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਭਇਓ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੩ ਖ਼ਾ. ਗੂੰਗਾ.

ਗੁਪਤਾਹੀਰਾ. ਆਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤਾ ੨.

ਗੁਪਤਾਰਘਾਟ. ਗੁਪ੍ਤਘਾਟ. ਅਯੋਧ੍ਯਾ ਪਾਸ ਸਰਯੂ ਨਦੀ ਦਾ ਉਹ ਘਾਟ, ਜਿੱਥੇ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਵੈਕੁੰਠ ਗਏ.

ਗੁਪਤਿ, ਗੁਪਤੀ ਸੰ. ਗੁਪ੍ਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਖ੍ਯਾ. ਹਿਫਾਜ਼ਤ। ੨ ਲੁਕੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਗੁਫਾ. ਕੰਦਰਾ। ੪ ਉਹ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਸੋਟੀ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਲੁਕੀ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ੫ ਵਿ—ਪੋਸ਼ੀਦਾ. ਗੁਪਤ. "ਗੁਪਤੀ ਬਾਣੀ ਪਰਗਟ ਹੋਇ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ) ੬ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਸੇ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ ਤੌਰ ਪੁਰ. "ਗੁਪਤੀ ਖਾਵਹਿ ਵਟਿਕਾ ਸਾਰੀ." (ਗੌਡ ਕਬੀਰ)

ਗੁਪਤੋਤ੍ਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਉਤਪ੍ਰੇਕ੍ਸ਼ਾ (ਅ).

ਗੁਪਲਾਕ, ਗੁਪਲੀਆ ਵਿ—ਗੋਪਾਲਕ. ਗਊ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਗਤਨਾਥ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਰਾਮ ਰਵਿਓ ਗੁਪਲਾਕ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ.

ਗੁਪਾਲ. ਵਿ—ਗੋਪਾਲਕ. ਗਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ। ੩ ਜਗਤਨਾਥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੇਖੋ, ਗੋ। ੪ ਗੁਲੇਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਭੀਮਚੰਦ ਕਹਲੂਰੀਏ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਲੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਗੁਪਾਲਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਭੀ ਬਹੁਤ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਦੇ ਮਕ਼ਾਮ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਸੁਣਕੇ ਕ਼ੀਮਤੀ ਘੋੜਾ ਅਤੇ ਖਿਲਤ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫ਼ਰਮਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਕਿਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਹੋਕੇ ਸਾਰਾ ਪਾਠ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਾ, ਤਦ ਗੁਰੁਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਣੀ ਸੀ। ੨ ਗੁਪਾਲ ਦਾ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਗੋਪਾਲ! "ਤੁਮਰੀ ਓਟ ਗੁਪਾਲਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਗੁਪੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਪੀ. ਗਵਾਲਨ. ਗੋਪ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਪੀਆ.

ਗੁੰਫ. ਸੰ. ਗੁਮ੍ਫ. ਧਾ—ਗੁੰਦਣਾ. ਰਚਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁੱਛਾ। ੩ ਗੁੰਦਣ ਪਰੋਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਕਾਵ੍ਯ-ਰਚਨਾ. "ਗਾਥਾ ਗੂੰਫ ਗੋਪਾਲ ਕਥੰ." (ਗਾਥਾ)

ਗੁਫ਼ਤ. ਫ਼ਾ گفت ਵਿ—ਆਖਿਆ.

ਗੁੰਫਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਫਿਤ.

ਗੁਫ਼ਤਗੂ, ਗੁਫਤਗੋ ਫ਼ਾ گفتگو ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਾਰਤਾਲਾਪ. ਬਾਤ-ਚੀਤ. ਗੱਲਬਾਤ.

ਗੁਫ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ گفتن ਕ੍ਰਿ—ਕਹਿਣਾ. ਕਥਨ. ਬਿਆਨ ਕਰਨਾ.

ਗੁਫ਼ਤਮ. ਫ਼ਾ گفتم ਮੈਂ ਆਖਿਆ. ਮੈਂ ਕਥਨ ਕੀਤਾ। ੨ ਮੈ ਆਖਦਾ ਹਾਂ. "ਯਕ ਅਰਜ ਗੁਫਤਮ ਪੇਸਿ ਤੋ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗੁਫ਼ਤਾਰ. ਫ਼ਾ گفتار ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਥਨ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਬਿਆਨ.

ਗੁਫਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਪੀਆ. ਦੇਖੋ, ਗੋਫਨ. "ਮੁਦਗਰ ਗੁਫਨ ਗੁਰਜ ਗੋਲਾਲੇ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗੁੰਫਨ. ਸੰ. ਗੁਮ੍ਫਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁੰਦਣਾ. ਪਰੋਣਾ. "ਹਰਿਗੁਣ ਗੁੰਫਹੁ ਮਨਿਮਾਲ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ਮਨਿਮਾਲ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਲੇਸ਼ ਹੈ, ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਾਲਾ ਅਤੇ ਮਣੀਆਂ ਦੀ ਮਾਲਾ.

ਗੁਫਾ. ਸੰ. ਗੁਹਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਦਰਾ। ੨ ਭੋਰਾ. ਤਹਖ਼ਾਨਾ. "ਜਟਾ ਭਸਮ ਲੇਪਨ ਕੀਆ ਕਹਾ ਗੁਫਾ

ਕੁੱਵਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਵਤ.

ਕੁੜ. ਸੰਗਯਾ—ਰਿੜਕਣ ਵਾਲੇ ਪਾਤ੍ਰ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਲੱਕੜ ਦਾ ਢੱਕਣ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਧਾਣੀ ਵਾਸਤੇ ਛਿਦ੍ਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੁੜਨਾ.

ਕੁੜੱਕੀ. ਸੰਗਯਾ—ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਫਸਾਉਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ trap.

ਕੁੜਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰਤਾ.

ਕੁੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਮੁਰਝਾਕੇ ਝੁਕਜਾਣਾ। ੨ ਸੁੱਕਕੇ ਭੁਰਜਾਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੁੜ੍ਹਨਾ.

ਕੁੜਮ. ਕੁਟੁੰਬਮਣਿ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਅਤੇ ਰੂਪਾਂਤਰ. ਦੂਲਹਾ ਅਤੇ ਦੂਲਹਨਿ ਦੇ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਕੁਲਾਂ ਵਿੱਚ ਮਾਨਜ ਹਨ. "ਕਿਸ ਹੀ ਧੜਾ ਕੀਆ ਕੁੜਮ ਸਕੇ ਨਾਲਿ ਜਵਾਈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਕੁੜੁਮ. ਕੁਟੰਬ. ਪਰਿਵਾਰ.

ਕੁੜਮਣੀ. ਦੂਲਹਾ ਅਤੇ ਦੂਲਹਨਿ ਦੀ ਮਾਤਾ, ਜੋ ਦੋਹਾਂ ਕੁਲਾਂ (ਕੁਟੰਬਾਂ) ਵਿੱਚ ਮਣਿਰੂਪ ਹਨ.

ਕੁੜਮਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਕੁਟੰਬ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੁੜਮਪੁਣਾ। ੨ ਸਗਾਈ. ਸਾਕ. "ਕੁੜਮ ਕੁੜਮਾਈ ਆਇਆ ਬਲਿਰਾਮ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਕੁੜਾਣਾ. ਵਿ—ਕੁੜਿਆਹੋਇਆ. ਮੁਰਝਾਇਆ. ਸੁੱਕਕੇ ਭੁਰਿਆ.

ਕੁੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕੁੜ (ਮੁਰਝਾ) ਕੇ. ਦੇਖੋ, ਕੁੜਨਾ. "ਖੜੁ ਪਕੀ ਕੁੜਿ ਭਜੈ ਬਿਨਸੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ)

ਕੁੜਿਈਂ. ਕੁੜੀਆਂ ਕਰਕੇ. "ਕੁੜਿਈਂ ਰੰਨੀ ਧੰਮੀ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) ਕੰਨਯਾ, ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਧਾਮਾਂ (ਮਕਾਨਾ) ਕਰਕੇ.

ਕੁੜੀ. ਕੰਨਯਾ. ਲੜਕੀ. ਦੇਖੋ, ਯੂ. ਕੂਰੀ ਅਤੇ ਕੋਰੀ। ੨ ਪੁਤ੍ਰੀ. ਸੁਤਾ। ੩ ਝੰਗ ਵੱਲ ਕੁੜੀ ਨਾਉਂ ਵਹੁਟੀ ਦਾ ਹੈ.

ਕੁੜੀਮਾਰ. ਵਿ—ਕੰਨਯਾ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਕਈ ਲੋਕ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਤਾਕਿ ਉਹ ਖਰਚਾਂ ਤੋਂ ਬਚਣ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਦਾਮਾਦ ਨਾ ਬਣਾਉਣ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਕੁੜੀਮਾਰ ਨਾਲ ਵਰਤੋਂ ਵਿਹਾਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇਹ ਖੋਟੀ ਰੀਤਿ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਬਹੁਤ ਘਟਗਈ ਹੈ. "ਮੀਣਾ ਔਰ ਮਸੰਦੀਆ ਮੋਨਾ ਕੁੜੀ ਜੁ ਮਾਰ। ਹੋਇ ਸਿੱਖ ਵਰਤਣ ਕਰੈ ਅੰਤ ਕਰੈਂਗਾ ਖ੍ਵਾਰ." (ਤਨਾਮਾ)

ਕੁੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕ੍ਰੋਧ ਵਿੱਚ ਸੜਨਾ. ਅੰਦਰੇ ਅੰਦਰ ਰਿੱਝਣਾ.

ਕੁ, ਕੂ ਲਹਿੰਦੀ ਬੋਲੀ ਵਿੱਚ ਕਰਮ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਨ ਦਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਪ੍ਰਤਯ. ਕੋ. ਨੂੰ. ਦਾ. ਦੀ. ਪ੍ਰਤਿ. ਤਾਂਈ. "ਪਸਣ ਕੂ ਸਚਾ ਧਣੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਤਿਨਾ ਕੂੰ ਮਿਲਿਓਹ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਜਿੰਦੂ ਕੂੰ ਸਮਝਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਫ਼ਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗਲੀ. ਕੂਚਾ.

ਕੂਅਟਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੂਪ. ਕੂਆ. ਖੂਹ. "ਕੂਅਟਾ ਏਕੁ ਪੰਚ ਪਨਿਹਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਹ ਖੂਹ, ਪੰਜ ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਗਯਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ.

ਕੂਅਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੂਜਨ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਬੋਲਣਾ.

ਕੂਆ. ਕੂਪ. ਖੂਹ.

ਕੂਆਸਾਹਿਬ. ਉਹ ਖੂਹ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਕਰਗੀਗ ਅਤੇ ਛਿਹਰਟਾ। ੨ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਢਾਈ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਖੂਹ, ਆਦਿ.

ਕੂਈ. ਛੋਟਾ ਕੂਪ. ਖੂਹੀ.

ਕੂਹ. ਸੰਗਯਾ—ਕੂਕ. ਚੀਕ. ਚਿੰਘਾਰ. "ਉਠੀ ਕੂਹ ਜੁਹੰ ਗਿਰੇ ਬੀਰ ਤਾਮੰ." (ਸਲੋਹ)

ਕੂਹਣੀ. ਸੰ. ਕਫੋਣਿ. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਂਹ ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਜੋੜ. ਆਰਕ (elbow).

ਕੂਕ. ਸੰਗਯਾ—ਪੁਕਾਰ. "ਜੇ ਦਰਿਮਾਂਗਤ ਕੂਕ ਕਰੇ ਮਹਲੀ ਖਸਮੁ ਸੁਣੇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਘੋਸ਼ਣਾ.

ਢੰਡੋਰਾ. "ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਕੀ ਫਿਰਿ ਕੂਕ ਨ ਹੋਇ." (ਮਲਾ ਮ: ੩)

ਕੂਕਣ. ਕੂਕੇ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਨਾਮਧਾਰੀਆਮਤ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੂਕਣਾ.

ਕੂਕਣਾ, ਕੂਕਨਾ ਕ੍ਰਿ–ਪੁਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰੋਸ਼ਨ. "ਕਿਥੈ ਕੂਕਣ ਜਾਉ?" (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣਿ) "ਕੇਸੋ ਕੇਸੋ ਕੂਕੀਐ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਕੂਕਰ. ਸੰ. ਕੁੱਕੁਰ. ਸੰਗਯਾ–ਕੁੱਤਾ. "ਕੂਕਰ ਸੂਕਰ ਕਹੀਐ ਕੂੜਿਆਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਤਿਨਹਿ.

ਕੂਕਰਦ੍ਰਿਸ੍ਰਿ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੇਰਦ੍ਰਿਸ਼੍ਰਿ. "ਕੂਕਰਦ੍ਰਿਸ੍ਰਿ ਨ ਕਬ ਮਨ ਧਰਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੂਕਰਿ, ਕੂਕਰੀ ਕੁੱਕਰੀ. ਕੁੱਤੀ. "ਬੈਸਨਉ ਕੀ ਕੂਕਰਿ ਭਲੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਭਗਤ ਦੀ ਕੁੱਤੀ ਭਲੀ.

ਕੂਕਾ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਸਿੰਘ ੮.

ਕੂਕਿ. ਕੂਕ (ਚਿੱਲਾ) ਕੇ. ਵਿਲਾਪ ਕਰਕੇ. "ਕੂਕਿ ਮੁਏ ਗਾਵਾਰ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩) ੨ ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਢੰਡੋਰਾ ਦੇਕੇ. "ਵੇਦ ਕੂਕਿ ਸੁਣਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩)

ਕੂਕੂ. ਫ਼ਾ كوكو ਅਨੁ–ਘੁੱਗੀ ਦੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਆਵਾਜ.

ਕੂਕੇਦਿਆ. ਪੁਕਾਰਦਿਆਂ. ਕੂਕਾਂ ਮਾਰਦੇ ਹੋਇਆਂ. ਦੇਖੋ, ਚਾਗੇਦਿਆਂ.

ਕੂਖਮਾਂਡ. ਦੇਖੋ, ਕੁਸਮਾਂਡ। ੨ ਕੂਸ਼੍ਮਾਣ੍ਡ–ਕੂਸ਼੍ਮਾਂਡ. ਰਾਖਸਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ. "ਮਤ੍ਰ ਕੂਖਮਾਂਡਤ੍ਰ ਤਵਪ੍ਰਸਾਦ ਸਫਲੰ." (ਸਲੋਹ)

ਕੂਚ. ਸੰ. ਕੂਰ੍ਚ. ਸੰਗਯਾ–ਜੁਲਾਹੇ ਦਾ ਕੁੱਚ. "ਕੂਚ ਬਿਚਾਰੇ ਫੂਏ ਫਾਲ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਦਾੜ੍ਹੀ. ਰੀਸ਼। ੩ ਫ਼ਾ كوچ ਰਵਾਨਾ ਹੋਣਾ. "ਕਰਨਾ ਕੂਚ ਰਹਨੁ ਥਿਰੁ ਨਾਹੀ." (ਸੂਹੀ ਰਵਿਦਾਸ)

ਕੂਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਕੂਰ੍ਚ (ਕੁੱਚ) ਨਾਲ ਮਾਂਜਣਾ. ਕੂਚੀ ਫੇਰਨੀ.

ਕੂਚਬਿਹਾਰ. ਇੱਕ ਹਿੰਦੂ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਤੋਰਸਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ.

ਕੂਚਾ. ਸੰਗਯਾ–ਮੁਆਤਾ. "ਆਪਣ ਹਥੀ ਆਪਿ ਹੀ ਦੇ ਕੂਚਾ ਆਪੇ ਲਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ੨ ਕੂਚੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਭਾਂਡੇ ਮਾਂਜਣ ਦਾ ਸੂਜਾ। ੩ ਫ਼ਾ کوچه ਗਲੀ. ਮਹੱਲਾ। ੪ ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ. ਰਾਹ.

ਕੂਚਾ ਦਿਲਵਾਲੀਸਿੰਘ. ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚ ਅਜਮੇਰੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਇੱਕ ਕੂਚਾ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਕੁਝ ਕਾਲ ਵਿਰਾਜੇ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਅਰੋੜੇ ਹਿੰਦੂ ਵਸਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਕੂਚੀ. ਛੋਟਾ ਕੁੱਚ (ਬੁਰਸ਼). ੨ ਮੁਸੱਵਰਾਂ ਦੀ ਰੰਗ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕੂਚੀ। ੩ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਰੰਗ ਫੇਰਨ ਦੀ ਕੂਚੀ। ੪ ਝਾੜੂ. ਬੁਹਾਰੀ.

ਕੂਜ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਧੁਨਿ. ਸ਼ਬਦ. "ਸੁੰਦਰ ਮਿਲ ਕੂਜ ਕਰੰਤਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੂੰਜ. ਸੰ. ਕ੍ਰੌਞ੍ਚ–ਕ੍ਰੌਂਚ. ਕਾਸਨੀਰੰਗਾ ਇੱਕ ਪੰਖੇਰੂ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਰਦਨ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਕੂੰਜ ਖੇਤਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਸਰਦੀਆਂ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਗਰਮ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੀ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਠੰਢੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚਲੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਆਪਣੀ ਖੇਤੀ ਰਖਿਲੈ, ਕੂੰਜ ਪੜੈਗੀ ਖੇਤਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ਇਸ ਥਾਂ ਕੂੰਜ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮੌਤ ਹੈ.

ਕੂਜਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਧੁਨਿ ਕਰਨੀ. ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਗੀਤ.

ਕੂੰਜਰਾ. ਦੇਖੋ, ਕੂੰਜੜਾ. "ਰਜਕ ਕੂੰਜਰੇ ਪਾਨੀਹਾਰ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਕੂਜੜਾ. ਦੇਖੋ, ਕੂਜਾ. "ਅਜੁ ਫਰੀਦੈ ਕੂਜੜਾ ਸੈ ਕੋਹਾ

੨ ਸ਼ੱਕ. ਭਰਮ। ੩ ਭਾਵ—ਹੰਕਾਰ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ. ਮੈਂ ਦਾਨੀ ਹਾਂ,ਮੈਂ ਤਪੀਆ ਹਾਂ,ਇਹ ਹੌਮੈ ਦਾ ਸੰਕਲਪ. "ਤੀਰਥ ਬਰਤ ਅਰੁ ਦਾਨ ਕਰਿ ਮਨ ਮੈ ਧਰੈ ਗੁਮਾਨੁ." (ਸ: ਮ: ੯)

ਗੁਮਾਨੀ. ਵਿ—ਅਭਿਮਾਨੀ. "ਫਿਰਹਿ ਗੁਮਾਨੀ ਜਗ ਮਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਮਰਤੇ ਫੂਟਿ ਗੁਮਾਨੀ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਅਹੰਤਾ. ਹੌਮੈਭਾਵ. "ਤਿਆਗਹੁ ਮਨਹੁ ਗੁਮਾਨੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਗੁਮਾਨੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਮਾਨ.

ਗੁਰ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁੜ. ਸਿਆਹਕੰਦ. "ਜੈਸੇ ਭਾਂਤ ਮਾਖਿਕਾ ਗੁਰ ਸੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੮) ੨ ਸੰ. ਗੁਰ੍. ਧਾ—ਯਤਨ ਕਰਨਾ, ਉੱਦਮ ਕਰਨਾ, ਮਾਰਨਾ, ਨੁਕ਼ਸਾਨ ਕਰਨਾ, ਉਭਾਰਨਾ, ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ।
੩ ਸੰ. ਗੁਰੁ—ਗੁਰੁ. ਸੰਗਯਾ—ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗ੍ਰੀ (ਗ੍ਰੁ) ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਅਰਥ ਹਨ ਨਿਗਲਣਾ ਅਤੇ ਸਮਝਾਉਣਾ. ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨ ਨੂੰ ਖਾਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਤਤ੍ਵਗ੍ਯਾਨ ਸਮਝਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਰੁ ਹੈ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰ, ਗੁਰੁ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਇੱਕ ਹੀ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਆਏ ਹਨ, ਯਥਾ—"ਗੁਰ ਅਪਨੇ ਬਲਿਹਾਰੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਸੁਖਸਾਗਰੁ ਗੁਰੁ ਪਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਅਪਨਾ ਗੁਰੂ ਧਿਆਏ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਧਰਮਉਪਦੇਸ਼੍ਟਾ. ਧਾਰਮਿਕ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਆਚਾਰਯ। ੫ ਮਤ ਦਾ ਆਚਾਰਯ. ਕਿਸੇ ਮਤ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਛਿਅ ਘਰ ਛਿਅ ਗੁਰ ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਦੇਖੋ, ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ। ੬ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ. "ਸੋਭਾਵੰਤੀ ਸੋਹਾਗਣੀ ਜਿਨਿ ਗੁਰ ਕਾ ਹੇਤ ਅਪਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੭ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ. ਦੇਵਗੁਰੁ. "ਕਹੁ ਗੁਰ ਗਜ ਸਿਵ ਸਭਕੋ ਜਾਨੈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੮ ਅੰਤਹਕਰਣ. ਮਨ. "ਕੁੰਭੇ ਬਧਾ ਜਲੁ ਰਹੈ, ਜਲੁ ਬਿਨੁ ਕੁੰਭ ਨ ਹੋਇ। ਗਿਆਨ ਕਾ ਬਧਾ ਮਨੁ ਰਹੈ, ਗੁਰ (ਮਨ) ਬਿਨੁ ਗਿਆਨ ਨ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੯ ਵਿ—ਪੂਜ੍ਯ. "ਨਾਨਕ ਗੁਰ ਤੇ ਗੁਰ ਹੋਇਆ." (ਗੂਜ ਮ: ੩) ੧੦ ਵਡਾ. ਪ੍ਰਧਾਨ. "ਕਉਨ ਨਾਮ ਗੁਰ ਜਾਕੈ ਸਿਮਰੈ ਭਵਸਾਗਰ ਕਉ ਤਰਈ?" (ਸੋਰ ਮ: ੯) ੧੧ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁ.

ਗੁਰਉਪਦੇਸ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੂਪਦੇਸ਼. ਗੁਰਸਿਖ੍ਯਾ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. "ਗੁਰੂ ਸਿਖ ਸਿਖ ਗੁਰੂ ਹੈ ਏਕੋ, ਗੁਰਉਪਦੇਸ ਚਲਾਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਗੁਰਉਪਦੇਸ ਕਰਿ ਹਾਰ ਉਰਿ ਧਾਰੀਐ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਗੁਰਉਪਦੇਸਿ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ ਨਾਲ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰਉਪਦੇਸਿ ਜਪੀਐ ਮਨਿ ਸਾਚਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਗੁਰਉਪਦੇਸੁ. ਗੁਰੂਪਦੇਸ਼. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. ਗੁਰੁਸ਼ਿਕ੍ਸ਼ਾ. "ਗੁਰਉਪਦੇਸੁ ਸੁਨਿਓ ਨਹਿ ਕਾਨਨ." (ਸਾਰ ਮ: ੯)

ਗੁਰਅੰਸ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਗੁਰੁਵੰਸ਼ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਵੰਸ.

ਗੁਰਏ. ਸੰ. ਗੁਰਵੇ. ਚਤੁਰਥੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਗੁਰੂ ਤਾਈਂ. ਗੁਰੂ ਨੂੰ. "ਆਦਿ ਗੁਰਏ ਨਮਹ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਰਸਤਿਗੁਰ. ਵਿ—ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਸਦਗੁਰੁ. ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਧਰਮ ਦਾ ਆਚਾਰਯ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. "ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਜੋ ਸਿਖ ਅਖਾਏ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗੁਰਸਨਹ. ਫ਼ਾ گرسنه ਵਿ—ਭੁੱਖਾ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਾਤੁਰ.

ਗੁਰਸਨਗੀ. ਫ਼ਾ گرسنگی ਸੰਗਯਾ—ਭੁੱਖ. ਕ੍ਸ਼ੁਧਾ.

ਗੁਰਸਬਦ.* ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਾਕ.

ਗੁਰਸਬਦੀ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਨਾਲ. "ਗੁਰਸਬਦੀ ਸਾਲਾਹੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਗੁਰਸਬਦੁ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਾਕ.

---

* ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ 'ਗੁਰੁ' ਸ਼ਬਦ ਜਦ ਸਮਾਸ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਤਦ ਉਂਕੜ ਲੋਪ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਸਬਦ, ਗੁਰਸਿੱਖ, ਗੁਰਸੇਵਾ, ਗੁਰਦਾਸ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ, ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਆਦਿ ਅਨੇਕ ਸ਼ਬਦ ਇਸ ਕੋਸ਼ ਵਿੱਚ ਬਿਨਾ ਉਂਕੜ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਂਕੜ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ਅਨੇਕ ਸਿੱਖ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਜੋ ਉਂਕੜ ਸਹਿਤ ਬਰਤੇ ਹਨ, ਉਹ ਭੀ ਅਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ.

"ਗੁਰਸਬਦੁ ਕਮਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗੁਰਸਭਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸਿੱਖਸਭਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਜਲਿਸ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ. "ਗੁਰਸਭਾ ਏਵ ਨ ਪਾਈਐ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩)

ਗੁਰਸਰ. ਗੁਰੂ ਰੂਪ ਸਰੋਵਰ. "ਤੇ ਨਾਏ ਸੰਤੋਖ ਗੁਰਸਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਗੁਰਸਾਖੀ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗੁਰੁਕਥਾ। ੨ ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ। ੩ ਗੁਰਸਿਖ੍ਯਾ. "ਗੁਰਸਾਖੀ ਜੋਤਿ ਜਗਾਇ ਦੀਵਾ ਬਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੪ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰਸਾਖੀ ਮਿਟਿਆ ਅੰਧਿਆਰਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਗੁਰਸਿਖ, ਗੁਰਸਿਖੜਾ } ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਅਨੁਗਾਮੀ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੇ ਧਰਮ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ! ਚਲਹੁ ਗੁਰਚਾਲੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) "ਜੋ ਦੀਸੈ ਗੁਰਸਿਖੜਾ ਤਿਸੁ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਾਗਉ ਪਾਇ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਗੁਣਵੰਤੀ)

ਗੁਰੂ ਹੀ ਉਚਾਰੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੂ ਕੀ ਸੁਧਾਰੈ ਰੀਤਿ
ਗੁਰੂ ਕੀ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਜਾਂਕੋ ਭੂਤ ਔ ਭਵਿੱਖ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੀ ਕੀਜੈ ਸੇਵ ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੋ ਦੀਜੈ ਭੇਵ
ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੋ ਪੂਜੈ ਦੇਵ ਊਚੋ ਏਵ ਪਿੱਖ ਹੈ,
ਗੁਰੂਪੰਥ ਹੀ ਕੋ ਦਾਨੀ ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਹਾਨੀ ਜਾਨੀ
ਗੁਰੂ ਹੀ ਕੀ ਸੁੱਧ ਵਾਨੀ ਆਛੀ ਭਾਂਤਿ ਲਿੱਖੈ ਹੈ,
ਗੁਰੂ ਸੋ ਨਾ ਮਾਨੈ ਕੋਈ ਗੁਰੂ ਜੂ ਕੇ ਧਾਮ ਢੋਈ
ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੋ ਪਜਾਰੋ ਜੋਈ ਸੋਈ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੈ।
(ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ)

ਸੱਤਕਰਤਾਰ ਕੀ ਉਪਾਸਨਾ ਕਰਨਹਾਰੋ,
ਪੂਜੈ ਨਾਹਿ ਮਾਯਾ ਵਿਧਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਮਹੇਸ਼ ਕੋ,
ਉੱਦਮ ਸੇ ਲੱਛਮੀ ਕਮਾਵੈ ਆਪ ਖਾਵੈ ਭਲੇ,
ਔਰਨ ਖੁਲਾਵੈ ਕਰੈ ਨਿਤ ਹਿਤਦੇਸ਼ ਕੋ,
ਵਾਦ ਵੈਰ ਈਰਖਾ ਵਿਕਾਰ ਮਨ ਲਾਵੈ ਨਾਹਿ,
ਪਰ ਹਿਤ ਖੇਦ ਸਹੈ, ਦੇਵੈ ਨ ਕਲੇਸ਼ ਕੋ,
ਸਦਾਚਾਰੀ ਸਾਹਸੀ ਸੁਹ੍ਰਿਦ ਸਤਜਵ੍ਰਤਧਾਰੀ,
ਐਸੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਰਤਾਜ ਹੈ ਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ ਕੋ.

੨ ਗੁਰੁਸਿਖ੍ਯਾ ਲਈ ਭੀ ਗੁਰਸਿਖ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਗੁਰਸਿਖ ਦੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਮਿਲਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰਸੁਖੁ. ਵਡਾ ਸੁਖ. ਆਤਮਆਨੰਦ. "ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਗੁਰਸੁਖੁ ਪਾਈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਮੁਕਤਿ.

ਗੁਰਸੇਵ, ਗੁਰਸੇਵਾ } ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗੁਰੁਸੇਵਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਟਹਿਲ. "ਗੁਰਸੇਵ ਨ ਭਾਈ ਚੋਰ ਚੋਰੰ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) "ਗੁਰਸੇਵਾ ਤਪਾਂ ਸਿਰਿ ਤਪੁ ਸਾਰੁ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਗੁਰਸੇਵਾ ਤੇ ਭਗਤਿ ਕਮਾਈ। ਤਬ ਇਹ ਮਾਨਸ ਦੇਹੀ ਪਾਈ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ਜਦ ਗੁਰੁਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭਕ੍ਤਿ ਕਮਾਈ, ਤਦ ਹੀ ਮਾਨੁਖ ਦੇਹ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ. ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਪਸ਼ੂ ਵਾਂਗ ਵਿਤਾਏ, ਭਾਵ—ਆਦਮੀ ਹੋਣ ਪੁਰ ਭੀ ਗੁਰੁਸੇਵਾ ਰਹਿਤ ਪਸ਼ੂ ਹੈ.

ਗੁਰਸੰਗਤਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਸੰਗਤਿ.

ਗੁਰਸੰਤ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸ਼ਾਂਤਾਤਮਾ ਗੁਰੂ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਪੱਧਤਿ ਦਾ ਸਾਧੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਸੰਤੁ.

ਗੁਰਸੰਤ ਸਭਾ. ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸਮਾਜ. "ਗੁਰਸੰਤ ਸਭਾ ਦੁਖੁ ਮਿਟੈ ਰੋਗੁ" (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਗੁਰਹਟੀ, ਗੁਰਹੱਟ } ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ। ੨ ਗੁਰਗੱਦੀ, ਜੋ ਧਰਮ ਦੇ ਵਪਾਰ ਦੀ ਹੱਟ ਹੈ. "ਤਖਤਿ ਬੈਠਾ ਗੁਰਹਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੩ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ. "ਬੇਦ ਗ੍ਰੰਥ ਗੁਰਹੱਟ ਹੈ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰਹਾਈ. ਦੇਖੋ, ਹਾਈ. "ਗਿਆਨੀ ਧਿਆਨੀ ਗੁਰ ਗੁਰਹਾਈ." (ਸੋਦਰੁ) ੨ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਗੁਰੁਘਾਤਕ.

ਗੁਰਹਿ. ਗੁਰੂ ਨੂੰ। ਗੁਰੂ ਨੇ. "ਗੁਰਹਿ ਦਿਖਾਇਓ ਲੋਇਨਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੁਰਹਿਗਾਰ. ਵਿ—ਗੁਨਹਗਾਰ. ਦੋਸ਼ੀ. ਪਾਪੀ। ੨ ਗੁਰੁਗਿਰਾ ਅਨੁਸਾਰ. ਗੁਰੂਉਪਦੇਸ਼ ਮੁਤਾਬਿਕ. "ਰਾਮ ਨ ਛੋਡਉ ਗੁਰਹਿਗਾਰ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਗੁਰਕਰਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਰਹਿਤ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੀ ਧਾਰਣਾ. "ਗੁਰਕਰਣੀ ਬਿਨੁ ਭਰਮੁ ਨ ਭਾਗੈ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਉੱਚੀ ਕਰਣੀ.

ਗੁਰਕਾਰ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਕੰਮ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ. "ਜੋ ਸਿਖ ਗੁਰਕਾਰ ਕਮਾਵਹਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗੁਰਕਿਰਪਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਗੁਰਕਿਰਪਾ ਤੇ ਮਿਲੈ ਵਡਿਆਈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਗੁਰਗ. ਫ਼ਾ گُرگ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਘਿਆੜ. ਭੇੜੀਆ.

ਗੁਰਗਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁ ਦਾ ਗਮ (ਮਾਰਗ) ਗੁਰੁ-ਮਾਰਗ. "ਗੁਰਗਮ ਗਿਆਨੁ ਬਤਾਵੈ ਭੇਦੁ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਗੁਰੁ—ਆਗਮ. ਗੁਰੁਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. "ਗੁਰਗਮ ਪ੍ਰਮਾਣਿ ਅਜਰੁ ਜਰਿਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ) ੩ ਵਿ—ਗੁਰੁ ਗਮ੍ਯ. ਗੁਰੂ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਲਾਇਕ।

ਗੁਰਗਮਿ. ਗੁਰੁਮਾਰਗ ਸੇ. ਗੁਰੁਆਗਮ (ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ) ਕਰਕੇ. "ਗੁਰਗਮਿ ਭੇਦ ਸੁ ਹਰਿ ਕਾ ਪਾਵਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਵਾਰ ੭)

ਗੁਰਗਾ. ਭੇੜੀਏ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦਾਉ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਸ਼ੂਰਬੀ ਆਦਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਗ। ੨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਗਾਮੀ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਪੈਰੋ. ਗ਼ੁਰੁਗ.

ਗੁਰਗਾਬੀ. ਫ਼ਾ گُرگابی ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਖੜਾਉਂ ਅਤੇ ਜੁੱਤੀ.

ਗੁਰਗਿਆਨ, ਗੁਰਗਿਆਨੁ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ ਗ੍ਯਾਨ. "ਗੁਰਗਿਆਨ ਦੀਪਕ ਉਜਿਆਰੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ, ਜੋ ਸਭ ਗ੍ਯਾਨਾਂ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਹੈ. "ਗੁਰਗਿਆਨੁ ਪਦਾਰਥੁ ਨਾਮੁ ਹੈ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੪)

ਗੁਰਗੋਪ, ਗੁਰਗੋਪਕ ਵਿ—ਨਿਗੁਰਾ. ਉਹ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਛੁਪਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਆਪ ਹੀ ਸਰਵਗ੍ਯ ਬਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਗੁਰਨਿੰਦਕ. ਦੇਖੋ, ਗੋਪਨ.

ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ. "ਰਹਿਓ ਗੁਰ ਗੋਬਿੰਦ." (ਸ. ਮ: ੯) ੨ ਗੋਬਿੰਦਰੂਪ ਗੁਰੂ। ੩ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦਾ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ (ਸਰਵਗ੍ਯ) ਗੁਰੁ. ਕਰਤਾਰ.

ਗੁਰਘਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਘਰ.

ਗੁਰਚਰਣ, ਗੁਰਚਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣ. ਗੁਰੁਪਾਦ. "ਗੁਰ-ਚਰਣ ਲਾਗੀ ਸਹਜਿ ਜਾਗੀ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਗੁਰਚਰਨ ਸਰੇਵਹਿ ਗੁਰਸਿਖ ਤੋਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੧)

ਗੁਰਚਾਲ, ਗੁਰਚਾਲੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਰੀਤਿ. ਗੁਰੁਮਤ ਦੀ ਮਰ-ਯਾਦਾ. "ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ ਚਲਹੁ ਗੁਰ-ਚਾਲੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪)

ਗੁਰਜ. ਫ਼ਾ گُرز ਗੁਰਜ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਦਾ ਜੇਹਾ ਲੋਹੇ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸਸਤ੍ਰ. "ਪਿਤਾ ਪ੍ਰਹਿਲਾਦ ਸਿਉ ਗੁਰਜ ਉਠਾਈ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਗੁਰਜਗਤ. ਦੇਖੋ, ਜਗਤਗੁਰੁ. "ਗੁਰਜਗਤ ਫਿਰਣ ਸੀਹ ਅੰਗਰਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ਫੇਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘ ਰੂਪ (ਸੁਪੁਤ੍ਰ) ਜਗਤਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ.

ਗੁਰਜਦਾਰ. ਵਿ—ਗਦਾਧਰ. ਗੁਰਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਵੇਲੇ ਚੋਬਦਾਰਾਂ ਤੁੱਲ ਇੱਕ ਜਮਾਤ, ਜੋ ਗੁਰਜ ਰਖਦੀ ਸੀ. "ਗੁਰਜਦਾਰ ਦ੍ਵੈ ਦੀਨੇ ਸੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਗੁਰਜਬਰਦਾਰ। ੩ ਮੁਸਲਮਾਨ ਫਕੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ, ਜੋ ਗੁਰਜ ਰਖਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰਜਨ, ਗੁਰਜਨੁ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਜਨ. "ਨਾ ਹਰਿ ਭਜਿਓ ਨਾ ਗੁਰਜਨੁ ਸੇਵਿਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਗੁਰਜਬਰਦਾਰ, ਗੁਰਜਮਾਰ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਜਦਾਰ. ਗੁਰਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਾਹੀ ਕਰਮਚਾਰੀ. ਇਹ ਬਕ਼ਾਇਆ ਅਤੇ ਜੁਰਮਾਨਾਂ ਵਸੂਲ ਕਰਨ ਲਈ ਗੁਰਜ ਦੀ ਮਾਰ ਭੀ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਮੰਗਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰਜ-

ਧਾਰੀ ਫ਼ਕੀਰ ਭੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਗੁਰਜਾਂ ਮਾਰਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀਆਂ ਨੂੰ ਡਰਾਕੇ ਧਨ ਮੰਗਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗੁਰਜੋਤਿ. ਮਹਾਨ ਜ੍ਯੋਤਿ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼). ਆਤਮਿਕ ਰੌਸ਼ਨੀ. "ਗੁਰਜੋਤਿ ਅਰਜੁਨ ਮਾਹਿ ਧਰੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

ਗੁਰਝ | **ਗੁਰਝਨ** ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਲਝਨ. ਉਲਝੀਹੋਈ ਗੱਠ. "ਸਾਕਤ ਸੂਤੁ ਬਹੁ ਗੁਰਝੀ ਭਰਿਆ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪)

ਗੁਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਤਾ.

ਗੁਰਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁੜ੍ਹਤੀ. "ਗੁਰਤੀ ਆਦਿ ਦੇਂਹਿ ਸੁਖ ਕੰਦ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰਦਛਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ. "ਤੋ ਪ੍ਰਥਮੈ ਗੁਰਦਛਨਾ ਦੀਜੈ। ਪਾਛੈ ਸ਼੍ਰਵਣ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਕੀਜੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗੁਰਦਰਸਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. "ਖਟੁ ਦਰਸਨ ਵਰਤੈ ਵਰਤਾਰਾ। ਗੁਰ ਕਾ ਦਰਸਨ ਅਪਰ ਅਪਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਦੀਦਾਰ.

ਗੁਰਦਰਸਨਿ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਤੋਂ. "ਗੁਰਦਰਸਨਿ ਉਧਰੈ ਸੰਸਾਰਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਤੋਂ.

ਗੁਰਦਰਸਨੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਰਸਨ. "ਗੁਰਦਰਸਨੁ ਦੇਖਿ ਮਨਿ ਹੋਇ ਬਿਗਾਸੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਰਦਰਸੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਰਸਨ. "ਗੁਰਦਰਸੁ ਪਾਇਆ ਅਗਿਆਨੁ ਗਵਾਇਆ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗੁਰਦਰਿਆਉ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਦਰੀਆਉ.

ਗੁਰਦਾ. ਫ਼ਾ. گُردہ ਅੰ. Kidney. ਪੇਟ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਗਿਆਰਵੀਂ ਪਸਲੀ ਦੇ ਹੇਠ ਦੋਹੀਂ ਪਾਸੀਂ ਗੁਰਦੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨਾਲੀਦਾਰ ਗਿਲਟੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੰਮ ਲਹੂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੰਦਾ ਅੰਸ਼ ਕੱਢਕੇ ਮੂਤ੍ਰ (ਪੇਸ਼ਾਬ) ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਮਸਾਨੇ ਅੰਦਰ ਭੇਜਣਾ ਹੈ.

ਗੁਰਦਾਸ. ਵਿ—ਗੁਰੁਦਾਸ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ. "ਆਦਿ ਬ੍ਰਿੱਧ ਗੁਰਦਾਸ ਗਨ ਚਹੁੰ ਦਿਸਿ ਮੇ ਗੁਰਦਾਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ).

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੱਚੇ ਸਿੱਖ, ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦੇ ਨੇੜਿਓਂ ਭਾਈ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਚੌਥੇ ਸਤਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ੧੬੩੬ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਧਰਮ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਸਮਝਿਆ. ਸਿੱਖਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਫੈਲਾਏ. ਲਹੌਰ, ਆਗਰਾ, ਕਾਸ਼ੀ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇ ਰਹੇ. ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਵਾਇਆ, ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਕਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ (੪੦ ਵਾਰਾਂ ਅਤੇ ੫੫੬ ਕਬਿੱਤ ਆਦਿਕ ਛੰਦ) ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਉੱਤਮ ਭੰਡਾਰ ਹੈ. ਇਹ ਆਖਣਾ ਅਤਿਉਕਤਿ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸਿੱਖੀ ਦਾ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੮, ਸੰਮਤ ੧੬੯੪ ਨੂੰ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਅੰਤਿਮ ਸੰਸਕਾਰ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤਾ।

੩ ਬਹਿਲੋ ਵੰਸ਼ੀ ਗੁਰਦਾਸ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਬਾਬਾ ਰਾਮਰਾਇ ਦਾ ਮੁਸਾਹਿਬ ਸੀ. ਰਾਮਰਾਇ ਜੀ ਦੇ ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ. ਦੇਖੋ, ਤਾਰਾ।

੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਕਵੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਾਰਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ੪੧ ਵੀਂ ਵਾਰ ਜੋੜੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਠ ਹੈ—"ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਖਾਲਸਾ ... ਵਾਹ ਵਾਹ! ਪਾਹੁਲ ਖੰਡਧਾਰ ਹੁਇ ਜਨਮ ਸੁਹੇਲਾ xx ਵਾਹ ਵਾਹ! ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਆਪੇ ਗੁਰ ਚੇਲਾ." ਆਦਿ।

੫ ਸ਼ਿਕਾਰਪੁਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਉਦਾਸੀ ਸੰਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਰਯਾਯ ਭੀ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ. ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਇੱਕ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਰੇਲ ਦੇ ਰਸਤੇ ੪੫ ਮੀਲ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਅਬਦੁਲਸਮਦਖ਼ਾਨ ਨੇ ਵੀਹ ਹਜਾਰ ਫੌਜ ਨਾਲ ਘੇਰਲਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਫੜਕੇ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ.

ਗੁਰਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ। ੨ ਬਾਬਾ ਫੂਲ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਦਾ ਬੇਟਾ, ਜੋ ਨਾਭਾਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਡੇਰਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦਿੱਤੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੫੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਫੂਲਵੰਸ਼.

ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ. ਗੁਰੁਦੱਤ ਬਾਬਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਸੰਮਤ ੧੬੭੦ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਦਾਮੋਦਰੀ ਜੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਡਰੋਲੀ (ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਜਨਮੇ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਧਾਰਮਿਕ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦਯਾ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਵਿੱਚ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਪਾਈ. ੨੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੬੮੧ ਨੂੰ ਆਪ ਦਾ ਵਿਆਹ ਰਾਮੇ ਸਿਲ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਨੰਤੀ ਜੀ ਨਾਲ ਵਟਾਲੇ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਬਾਬਾ ਧੀਰਮੱਲ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ.

ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਯੋਗਿਰਾਜ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਏ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸਰਵਗੁਣ ਭਰਪੂਰ ਚਾਰ ਚੇਲੇ ਕਰਕੇ ਉਦਾਸੀਨਮਤ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਫੈਲਾਇਆ.

ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੬੯੫ * ਨੂੰ ਕੀਰਤ ਪੁਰ ਪਰਲੋਕ ਸਿਧਾਰੇ, ਜਿੱਥੇ ਆਪ ਦਾ ਆਲੀਸ਼ਾਨ ਦੇਹਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕੀਰਤਪੁਰ.

ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਪਦਵੀ ਮਿਲਣ ਦੇ ਦੋ ਕਾਰਣ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਂਈ ਬੁੱਢਣਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਦੂਜੇ ਇਹ ਕਿ ਬਾਬਾ ਸ੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਦੇ ਚੇਲੇ ਹੋਕੇ ਉਦਾਸੀਨ ਮਤ ਦੀ ਮਹੰਤੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ.

ਗੁਰਦੀਖਿਆ. ਗੁਰੁਦੀਕ੍ਸ਼ਾ. ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਧਰਮਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. "ਬਿਨ ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਕੈਸੇ ਗਿਆਨ?" (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਗੁਰਦੀਖਿਆ ਜਿਹ ਮਨਿ ਬਸੈ ਨਾਨਕ ਮਸਤਕਿ ਭਾਗੁ." (ਬਾਵਨ)

ਗੁਰਦੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿ। ੨ ਗੁਰੁਘਰ. ਗੁਰੁਗ੍ਰਿਹ.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ. ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਾਰਫਤ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ। ੩ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ. ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਅਥਵਾ ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਤਕ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਧਰਮ-ਮੰਦਿਰ ਦਾ ਨਾਮ "ਧਰਮਸਾਲਾ" ਰਿਹਾ ਹੈ.* ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਦੇ ਧਰਮਮੰਦਿਰ ਦੀ "ਹਰਿਮੰਦਿਰ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਥਾਪੀ ਅਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਧਰਮਸਾਲਾ ਦੀ "ਗੁਰਦੁਆਰਾ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀਆਂ ਲਈ ਸਕੂਲ, ਆਤਮਜਿਗ੍ਯਾਸਾ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਗ੍ਯਾਨ-ਉਪਦੇਸ਼ਕ ਆਚਾਰਯ, ਰੋਗੀਆਂ ਲਈ ਸ਼ਫ਼ਾਖ਼ਾਨਾ, ਭੁੱਖਿਆਂ ਲਈ ਅੰਨਪੂਰਣਾ, ਇਸਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਦੀ ਪਤ

---

*ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੁੱਲ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੬੯੨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਾਲੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਮੁੱਢਲੇ ਅਤੇ ਅੰਤਲੇ ਖਾਲੀ ਪਤ੍ਰਿਆਂ ਤੇ ਕਈ ਤਾਰੀਖਾਂ ਅਤੇ ਘਟਨਾਵਾਂ ਸਮੇ ਸਮੇ ਸਿਰ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ. "ਜੋਤੀ ਜੋਤਿ ਸਮਾਵਨ ਦੇ ਚਰਿਤ੍ਰ" ਵਿੱਚ ਤਾਰੀਖ-ਚੇਤ ਸੁਦੀ ੧੦ ਸੰਮਤ ੧੬੯੫ ਹੈ, ਜੋ ਸਹੀ ਹੈ.

* "ਮੈ ਬਧੀ ਸਚੁ ਧਰਮਸਾਲ ਹੈ। ਗੁਰਸਿਖਾ ਲਹਦਾ ਭਾਲਿਕੈ। ਪੈਰ ਧੋਵਾ ਪਖਾ ਫੇਰਦਾ ਤਿਸੁ ਨਿਵਿ ਨਿਵਿ ਲਗਾ ਪਾਇ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) "ਪ੍ਰਥਮ ਧਰਮਸਾਲ ਬਨਵਾਵਹੁ। ਬਹੁਰ ਆਇ ਹਮ ਕੋ ਲੈਜਾਵਹੁ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਰੱਖਣ ਲਈ ਲੋਹਮਈ ਦੁਰਗ, ਅਤੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਅਤੇ ਬੁਢੇਦਲ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਖ਼ਾਸ ਧ੍ਯਾਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਗੁਰਦੁਆਰੀਆ ਉਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਜੋ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਗੁਰਮਤ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ. ਜਮਾਨੇ ਦੀ ਗਰਦਿਸ਼ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਵੇਲੇ ਡੋਗਰਿਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਗੁਰਦੁਆ-ਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਾਰਾ ਉਲਟ ਪੁਲਟ ਕਰਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਸਰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਤੇ ਭੀ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਹੋਇਆ ਅਰ ਕੌਮ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲੋਪ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਮਰਯਾਦਾ ਬਿਗੜਦੀ ਗਈ ਅਰ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਦੁਰਦਸ਼ਾ ਹੋਈ ਕਿ ਸਿੱਖਗੁਰਦੁਆਰੇ ਕੇਵਲ ਕਹਿਣ ਨੂੰ ਗੁਰਧਾਮ ਰਹਿਗਏ.

ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਜਾਯਦਾਦ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਘਰੋਗੀ ਬਣਾਲਿਆ ਅਰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਕੰਮ ਹੋਣ ਲੱਗੇ,ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ ਕਰਨਾ ਲੱਜਾ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹੈ.

ਸਮੇਂ ਦੇ ਗੇੜ ਨਾਲ ਜਦ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਮਤ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਅਤੇ ਜਥੇ ਧਰਮ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਬਣਾਏ, ਤਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਹੋਸ਼ ਆਈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘਸਭਾਵਾਂ ਅਰ ਖਾਲਸਾਦੀਵਾਨ ਬਣਾਕੇ ਧਰਮ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭਿਆ. ਖਾਲਸਾਅਖ਼ਬਾਰ, ਖਾਲਸਾਸਮਾਚਾਰ ਆਦਿਕ ਅਖ਼ਬਾਰ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਸੋਸਾਇਟੀਆਂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਉੱਤਮ ਲੇਖ ਨਿਕਲਨ ਲੱਗੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਕੌਮ ਜਾਗ੍ਰਤ ਅਵਸਥਾ ਵਿੱਚ ਆਈ.

ਇਸ ਵੇਲੇ ਜੋ "ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ" ਦੇਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਹ ਭੀ ਇਸੇ ਯਤਨ ਦਾ ਫਲ ਹੈ. ਇਸ ਪ੍ਰਸੰਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਬਣਨ ਦਾ ਹਾਲ ਇਸ ਲੇਖ ਵਿੱਚ ਲਿਖਣਾਂ ਭੀ ਯੋਗ੍ਯ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—

ਜਿਉਂ ਜਿਉਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਗਿਆ, ਤਿਉਂ ਤਿਉਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਧਰਮ-ਮੰਦਿਰਾਂ ਦੀ ਵਿਗੜੀ ਹੋਈ ਹਾਲਤ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਸੁਧਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਕੌਮ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਜਥੇ-ਬੰਦੀ ਨਾ ਹੋਣਕਰਕੇ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਫਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਇਆ.

੧੨ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਬਰਾ-ਦਰੀ ਸ਼ਹਿਰ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਕਹਿਣਮਾਤ੍ਰ ਦੇ ਅਛੂਤ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਕੜਾਹ-ਪ੍ਰਸਾਦ ਅਤੇ ਮਾਇਆ ਲੈਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਭੇਟਾ ਕਰਨ ਗਏ, ਤਾਂ ਉੱਥੇ ਕੁਝ ਢਿੱਲ ਮੱਠ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਰਦਾਸਾ ਕੀਤਾਗਿਆ, ਪਰ ਜਦ ਉਹ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖਤ ਹਾਜ਼ਿਰ ਹੋਏ ਤਾਂ ਉੱਥੋਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਸੇਵਾ ਛੱਡਕੇ ਭੱਜਗਏ. ਹਾਜ਼ਿਰ ਸੰਗਤ ਨੇ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਤਖ਼ਤਸਾਹਿਬ ਸੁੰਞਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਸੋ ੨੫ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜਥਾ ਸੇਵਾ ਲਈ ਨੀਯਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਇੱਤਲਾਹ ਸਰਬਰਾਹ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਗਈ। ਨੱਠੇਹੋਏ ਪੁਜਾਰੀ ਸਰਬ-ਰਾਹ ਅਤੇ ਡਿਪਟੀਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਭੀ ਹਾਜਿਰ ਨਾ ਹੋਏ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਡਿਪਟੀਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ-ਤਖਤ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ੯ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਹੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੇ ਹਾਮੀ ਸਨ, ਆਰਜ਼ੀ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਦਿੱਤੀ.

ਸਾਰੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਜਥੇਬੰਦ ਕਰਕੇ ਪੰਥ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿ ਤੇ ਸਾਂਝੀ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਕੇ ਨਵੇਂ ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲ-ਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੁਕਮਨਾਮਾ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਅਜਿਹੀ ਕਮੇਟੀ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ੧੫ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖ਼ਤ ਸਾਹਿਬ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਵੇ। ੧੫–੧੬ ਨਵੰਬਰ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਪੰਥਕ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਨੇ ੧੭੫ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧਿ ਕਮੇਟੀ ਚੁਣੀ,ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਰੱਖਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ੧੨ ਦਸੰਬਰ ਸੰ: ੧੯੨੦ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਅਕਾਲਤਖਤ ਸਾਹਿਬ ਹੋਈ। ਇਸ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਤੇ ਸਾਰੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸੋਧ ਕਰਕੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਚੁਣੇਗਏ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਬਕਮੇਟੀ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਖਰੜਾ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨੀਯਤ ਕੀਤੀਗਈ. ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ

ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ੩੦ ਅਪ੍ਰੈਲ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਰਜਿਸਟਰ ਕਰਾਈਗਈ ਅਤੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਬਣਨ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸ ਦੀ ਨਵੀਂ ਚੋਣ ਜੁਲਾਈ ੧੯੨੧ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀਗਈ। ਚੁਣੇਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਕੁੱਲ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ੧੪ ਅਗਸਤ ਨੂੰ ਨਾਮਜ਼ਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ੨੭ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਹੋਈ.

ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਵਡੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਧਰਮਭਾਵ ਨਾਲ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭਿਆ ਅਰ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਵਿਘਨ ਪਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੇਹੱਦ ਕਰਬਾਨੀ ਕਰਨੀ ਪਈ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਹਾਲ ਇਹ ਹੈ:-

੨੫ ਜਨਵਰੀ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਜਦਕਿ ਸ੍ਰੀ ਤਰਨਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਧਾਰਕ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਚਾਰ ਹੋਰਹੀ ਸੀ, ਪੁਜਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕਦਮ ਛਵੀਆਂ ਸੋਟਿਆਂ ਆਦਿ ਨਾਲ ਅਕਾਲੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨਾ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੧੭ ਸਿੰਘ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋਏ, ਭਾਈ ਹਜ਼ਾਰਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਭਾਈ ਹੁਕਮਸਿੰਘ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਗਏ.

ਸ਼੍ਰੀ ਨਨਕਾਣਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ ਨਰਾਇਣਦਾਸ ਦੀਆਂ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਵੇਖਕੇ ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਨਰਲ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ਵਿੱਚ ੨੪ ਜਨਵਰੀ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ੪, ੫ ਅਤੇ ੬ ਮਾਰਚ ਨੂੰ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਭਾਰੀ ਦੀਵਾਨ ਕੀਤਾਜਾਵੇ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਾਰਾ ਪੰਥ ਇਕਤ੍ਰ ਹੋਕੇ ਮਹੰਤ ਨੂੰ ਕਹੇ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸੁਧਾਰ ਕਰੇ. ਇਹ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣਕੇ ਮਹੰਤ ਨੇ ਸੁਧਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਜੰਗ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਜਮਾਕਰਨਾ ਆਰੰਭਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ੨੦ ਫਰਵਰੀ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ੧੫੦ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜਥਾ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਨਨਕਾਣੇ ਸਾਹਿਬ ਸੁਧਾਰ ਦਾ ਭਾਵ ਲੈਕੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਗਿਆ ਸੀ, ਵਡੀ ਬੇਰਹਮੀ ਨਾਲ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਸਿੰਘ ਗੋਲੀਆਂ, ਛਵੀਆਂ ਅਤੇ ਗੰਡਾਸਿਆਂ ਨਾਲ ਮਾਰੇਗਏ, ਕੁਝ ਜਿਉਂਦੇ ਹੀ ਤੇਲ ਪਾਕੇ ਸਾੜਗਏ. ਇਸ ਭਯੰਕਰ ਘਟਨਾ ਪਿੱਛੋਂ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਨੇ ੨੧ ਫਰਵਰੀ ਦੀ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਦੀਆਂ ਚਾਬੀਆਂ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ਦੇਦਿੱਤੀਆਂ.

ਕੁਝ ਗਲਤਫ਼ਹਿਮੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ੭ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਤੋਸ਼ੇਖ਼ਾਨੇ ਦੀ ਚਾਬੀਆਂ ਡਿਪਟੀਕਮਿਸ਼ਨਰ ਨੇ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਤੋਂ ਲੈਲਈਆਂ, ਜਿਸ ਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁਆਮਲਾ ਵਧਿਆ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਜੇਲ ਜਾਣਾ ਪਿਆ, ਅੰਤ ਨੂੰ ੧੯ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਚਾਬੀਆਂ ਸਰਦਾਰ ਖੜਕਸਿੰਘ ਪ੍ਰਧਾਨ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ.

੮ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਦੀ ਲੱਕੜਾਂ ਬਾਬਤ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਗੁਰੂ ਕੇ ਬਾਗ (ਘੁੱਕੇਵਾਲੀ) ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਇਤਨਾ ਵਧਿਆ ਕਿ ੧੨ ਅਗਸਤ ਤੋਂ ਅਕਾਲੀਆਂ ਦੀਆਂ ਗਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈਆਂ ਅਤੇ ਪੁਲਿਸ ਵੱਲੋਂ ਸਖ਼ਤ ਮਾਰਕੁਟਾਈ ਹੋਈ. ਗੁਰਸਿੱਖ ਸਰ ਗੰਗਾਰਾਮ ਨੇ ਇਹ ਝਗੜਾ ੧੭ ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਸ਼ਾਂਤਕੀਤਾ. ਇਸ ਮੋਰਚੇ ਵਿੱਚ ਗਰਿਫ਼ਤਾਰੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੫੬੦੫ ਤਕ ਪੁੱਜਗਈ ਸੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ੩੫ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਸਨ.*

ਇਸ ਸੁਧਾਰਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਹੋਰ ਜਰੂਰੀ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਕੰਮ ਹੋਇਆ, ਅਰਥਾਤ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕਾਰ ਕੱਢਣ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀਗਈ. ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਪੁੱਜੀਆਂ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਹਰੇਕ ਫਿਰਕੇ ਅਰ ਦਰਜੇ ਦੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾਲੂਆਂ ਨੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਕਾਰਸੇਵਾ ੧੭ ਜੂਨ ਸਨ ੧੯੨੩ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀਗਈ. ਇਹ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵੇਖਣੇ ਯੋਗ ਸੀ.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ ਲਹਿਰ ਦੀ ਤੇਜ਼ੀ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਦਿਲੀ ਜਜ਼ਬਾਤ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕੀਤਾ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਲਈ ਕੋਈ ਕਾਰਰਵਾਈ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਲਈ ੧੬ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪੜਤਾਲੀਆ ਕਮੇਟੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸ਼ੇਖ ਅਸਗਰਅਲੀ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਹੇਠ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਾਂ

* ਹੋਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਥਾਂਈਂ ਇਸ ਸੁਧਾਰਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਵਿਸਤਾਰ ਦੇ ਭੈ ਤੋਂ ਛੱਡਿਆਗਿਆ ਹੈ.

ਅਤੇ ਮਹੰਤਾਂ ਦੀ ਕਾਨਫ੍ਰੈਂਸ ਹੋਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਇਹ ਸਕੀਮ ਵਿੱਚੇ ਰਹਿਗਈ। ੧੪ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੯੨੧ ਨੂੰ ਫੇਰ ਮੀਆਂ ਫ਼ਜ਼ਲਹੁਸੈਨ ਨੇ ਪੰਜਾਬ-ਕੌਂਸਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਤਾ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਧਾਰਮਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨੂੰ ਠੀਕ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਬਿਲ ਪੇਸ਼ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਬਿਲ ਦੇ ਬਣਨ ਤਕ ਤਿੰਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੀਯਤ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਸਵਾਲ ਛੱਡਕੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਬਿਲ ੫ ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਇਹ ਕਾਰਰਵਾਈ ਭੀ ਸਫਲ ਨਾ ਹੋਈ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਵਡੀ ਬਹਿਸ ਅਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਨੰ: ੮ ਸਨ ੧੯੨੫ The Sikh Gurdwara Act, 1925.(Punjab Act No VIII of 1925) ਪਾਸ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਨੇ ੨੮ ਜੁਲਾਈ ੧੯੨੫ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ ਅਰ ਜਿਸ ਉੱਤੇ ੧ ਨਵੰਬਰ ੧੯੨੫ ਤੋਂ ਅਮਲ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ.

ਇਸ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਕਾਨੂੰਨ ਅਨੁਸਾਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੇਂਟ੍ਰਲਬੋਰਡ Central Board ਦੇ ਚੁਣੇਹੋਏ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ੪ ਸਿਤੰਬਰ ੧੯੨੬ ਨੂੰ ਟਾਊਨਹਾਲ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਅਤੇ ੧੪ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇਗਏ. ਪੂਰੇ ਸੇਂਟ੍ਰਲਬੋਰਡ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਇਕਤ੍ਰਤਾ ੨ ਅਕਤੂਬਰ, ੧੯੨੬ ਨੂੰ ਟਾਊਨਹਾਲ ਵਿੱਚ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅਹੁਦੇਦਾਰਾਂ ਅਤੇ ਅੰਤਰੰਗ ਕਮੇਟੀ ਦੀ ਚੋਣ ਦੇ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਸੇਂਟ੍ਰਲਬੋਰਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਨੇ ਭੀ ਇਹ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਨੋਟੀਫ਼ਿਕੇਸ਼ਨ ਤਾਰੀਖ਼ ੧੭ ਜਨਵਰੀ ੧੯੨੭ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰਲਿਆ. ਪੁਰਾਣੀ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੇ ਨਵੀਂ ਸਿਰੋਮਣੀ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ੨੭ ਨਵੰਬਰ, ੧੯੨੬ ਨੂੰ ਚਾਰਜ ਦੇਣਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ੪ ਦਸੰਬਰ ੧੯੨੬ ਤਕ ਮੁਕੰਮਲ ਚਾਰਜ ਦੇਕੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਕਰਦਿੱਤਾ.

ਸਿਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਪੰਥ ਦੇ ਵਿਚਾਰਵਾਨ ਸਾਰੇ ਜਥੇ ਅਤੇ ਸਮਾਜ, ਦਿਲੋਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰਦੁਵਾਰਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਹੋਰਨਾ ਲਈ ਉਦਾਹਰਣ ਰੂਪ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਜਦ ਤੀਕ-

(ੳ) ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪੂਰੇ ਗਜਾਤਾ, ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ,

(ਅ) ਜਦ ਤੀਕ ਉਦਾਸੀ, ਨਿਹੰਗ, ਨਿਰਮਲੇ, ਨਾਮਧਾਰੀ ਆਦਿਕ ਫਿਰਕੇ ਤਅੱਸੁਬ ਛੱਡਕੇ ਆਪਣੇ ਤਾਂਈ ਇੱਕ ਪਿਤਾ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜਾਣਕੇ ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਭਾਵ ਦਾ ਵਰਤਾਉ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ,

(ੲ) ਜਦ ਤੀਕ ਮਾਯਾ ਦੇ ਜਾਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਕੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਆਦਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦੇ, ਤਦ ਤੀਕ 'ਸੁਧਾਰ' ਅਤੇ 'ਪ੍ਰਬੰਧ' ਸ਼ਬਦ ਕੇਵਲ ਲਿਖਣ ਅਤੇ ਬੋਲਣ ਵਿੱਚਹੀ ਰਹਿਣਗੇ.

ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੇ ਸੇਵਕਾਂ ਨੂੰ ਅਮ੍ਰਿਤਵੇਲੇ ਨਿੱਤਨੇਮ ਨਾਲ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਕਬਿੱਤ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਏ-

ਬਾਹਰ ਕੀ ਅਗਨਿ ਬੁਝਤ ਜਲ ਸਰਿਤਾ ਕੈ,
ਨਾਉ ਮੈ ਜੌ ਆਗ ਲਾਗੈ ਕੈਸੇ ਕੈ ਬੁਝਾਈਐ?
ਬਾਹਰ ਸੇ ਭਾਗ ਓਟ ਲੀਜੀਅਤ ਕੋਟਗੜ੍ਹ,
ਗੜ੍ਹ ਮੈਂ ਜੋ ਲੂਟਲੀਜੈ, ਕਹੋ ਕਤ ਜਾਈਐ?
ਚੋਰਨ ਕੇ ਤ੍ਰਾਸ ਜਾਇ ਸ਼ਰਨ ਗਹੇ ਨਰਿੰਦ,
ਮਾਰੇ ਮਹੀਪਤਿ ਜੀਉ ਕੈਸੇਕੈ ਬਚਾਈਐ?
ਮਾਯਾਡਰ ਡਰਪਤ ਹਾਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਜਾਵੈ,
ਤਹਾਂ ਜੌ ਮਾਯਾ ਬਿਆਪੈ, ਕਹਾਂ ਠਹਿਰਾਈਐ?
(ਕਬਿੱਤ ੫੪੪)

ਗ੍ਰੰਥਕਰਤਾ ਦੀ ਅਕਾਲਪੁਰਖ ਅੱਗੇ ਸ਼ੁੱਧਭਾਵ ਨਾਲ ਅਰਦਾਸ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਮਾ ਛੇਤੀ ਆਵੇ, ਜਦ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਬੁਢਾ ਜੀ,*

* ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਰਿ ਦੇ ਗਰੰਥੀ ਥਾਪੇਗਏ ਸਨ. ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ—

"ਨਿਜਮਨ ਇਹ ਵਿਚਾਰਤੇ ਭਏ। ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸੇਵਕ ਕਿਂਹ ਕਏ,
ਬੇਦੀ ਸੋਢੀ ਕੋ ਦਿਉਂ ਸੇਵਾ। ਵੰਸ਼ ਊਚ ਮਾਨੈ ਨਿਜ ਭੇਵਾ. ××
ਕਰਤ ਵਿਚਾਰ ਏਹ ਠਹਿਰਾਈ। ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਸੇਵਾ ਨਿਪੁਨਾਈ." (ਅ: ੫)

ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ, † ਸੰਤ ਅਲਮਸਤ ਜੀ, ‡ ਭਾਈ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਜੀ, § ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ‖ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ¶ ਜੇਹੇ ਗ੍ਰੰਥੀ, ਪੁਜਾਰੀ ਅਤੇ ਮਹੰਤ ਵੇਖੀਏ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕੀਤੇ ਅਕਾਲੀ-ਧਰਮ ਦਾ ਝੰਡਾ ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਤੇ ਝੂਲੇ.

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਐਕ੍ਟ, **ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੁਧਾਰ**, **ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ** } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ੩.

ਗੁਰਦੁਆਰਿ, **ਗੁਰਦੁਆਰੈ** } ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰੇ ਵਿੱਚ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ. "ਕਿਉ ਸੋਹੈ ਗੁਰਦੁਆਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਾਰਫਤ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ. "ਜਗ ਜੀਤਉ ਗੁਰਦੁਆਰਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) "ਗੁਰਦੁਆਰੈ ਹਰਿਕੀਰਤਨੁ ਸੁਣੀਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਗੁਰਦੇਉ, **ਗੁਰਦੇਵ** } ਦੇਵਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਗੁਰੁਦੇਵ. "ਗੁਰਦੇਵ ਮਾਤਾ ਗੁਰਦੇਵ ਪਿਤਾ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇਵਤਾ. ਪੂਜ੍ਯ ਦੇਵ। ੩ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸ੍ਵਾਮੀ.

ਗੁਰਦੇਵਏ. ਗੁਰੁਦੇਵਾਯ. ਚਤੁਰਥੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਗੁਰਦੇਵ ਤਾਈਂ. ਦੇਵਰੂਪ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤਿ. "ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵਏ ਨਮਹ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, **ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ** } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ੩.

ਗੁਰਨੇ ਕਲਾਂ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜ਼ਾਮਤ ਤਸੀਲ ਸੁਨਾਮ, ਥਾਣਾ ਮੂਨਕ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਾਸ ਛੋਟਾ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩੦੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਅਤੇ ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਰਨੇ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ.

ਗੁਰਪਗ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣ. ਗੁਰੁਪਾਦ. "ਗੁਰਪਗ ਝਾਰਹਿ ਹਮ ਬਾਲ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੪)

ਗੁਰਪਰਸਾਦ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਸਾਦ (ਕ੍ਰਿਪਾ).

ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ, **ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ** } ਗੁਰੁ ਪ੍ਰਸਾਦ (ਕ੍ਰਿਪਾ) ਕਰਕੇ. ਗੁਰੁ-ਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰਪਰਸਾਦਿ ਨ ਹੋਇ ਸੰਤਾਪੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ) "ਗੁਰਪਰਸਾਦੀ ਏਕੋ ਜਾਣਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩)

ਗੁਰਪਰਗਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ। ੨ ਆਤਮਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੩ ਵਿ—ਵਡਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੂਰਜ ਤੋਂ ਭੀ ਵਧਕੇ ਹੈ.

ਗੁਰਪਰਵਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਪ੍ਰਮਾਣ. ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ। ੨ ਵਿ—ਪ੍ਰਾਮਾਣਿਕ ਗੁਰੁ. ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ

---

† ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀ, ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸੇ. ਇਹ ਨਿੱਤ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਉਂਦੇ. ‡ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਭੇਜਿਆ, ਅਲਮਸਤ ਜੀ ਨਾਨਕਮਤੇ ਬਹੁਤ ਨਿਵਾਸ ਰਖਦੇ ਸਨ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਨਾਨਕਮਤੇ ਪਹੁਚਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਔਕੜਾਂ ਦੂਰਕੀਤੀਆਂ ਸਨ.

§ ਇਹ ਨੌਮੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਥਾਪੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਜੀ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਤੁਰਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਭਾਵ ਨਾਲ ਜਲ ਛਕਾਕੇ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਮੱਲਮਪੱਟੀ ਕਰਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਸੀ.

‖ ਸੰਮਤ ੧੭੭੮ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਗਰੰਥੀ ਹੋਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਨੂੰ ਸੁਣਕੇ ਮੁਤਅੱਸਬ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਭੀ ਵਾਹ! ਵਾਹ! ਸ਼ਬਦ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ. ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੀ ਟਕਸਾਲ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ.

¶ ਸੰਤ ਗੁਰਬਖਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਸਮੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਥਾਪਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਤਮ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹੀ.

ਤੋਂ ਸਿੱਧ ਹੋਇਆ ਗੁਰੂ. "ਸੇਵਿਆ ਗੁਰਪਰਵਾਨ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

ਗੁਰਪਲਾਸ, ਗੁਰਪਲਾਹ ਉਹ ਪਲਾਸ (ਢੱਕ), ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅੱਗੇ ਲਿਖੇ ਗੁਰਪਲਾਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ:-

ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ ਬੰਗੇ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਅੱਧ ਕੋਹ ਉੱਤਰ ਸੋਤ੍ਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ. ਇਸ ਪਲਾਸ ਹੇਠ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਵੀਹ ਹਾੜ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬੰਗਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ। ੨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ੨ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਲਾਸ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ੩ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਸਰਾਲੇ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਪਲਾਹ। ੪ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਕੋਹ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪਲਾਸ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਭਬੌਰ ਤੋਂ ਹਟਦੇਹੋਏ ਕਲਗੀਧਰ ਕੁਝ ਕਾਲ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਬਾਬੂ ਤੋਂ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਪੱਚੀ ਘੁਮਾਉਂ ਜਮੀਨ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਪੱਚੀ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜੇਜੋ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਗੁਰਪਾਗ. ਗੁਰਪਗ. ਗੁਰੁਚਰਣ. "ਮਸਤਕ ਡਾਰਿ ਗੁਰਪਾਗਿਓ." (ਗਉ ਮ:੫) ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਉੱਪਰ.

ਗੁਰਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪੁਰ.

ਗੁਰਪੁਰਬ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪਰਬ. "ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਗੁਰ-ਪੁਰਬ ਕਰੰਦੇ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੁਪ੍ਰਸਾਦ. ਗੁਰੁਕ੍ਰਿਪਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਯਾ.

ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਾਦਿ. "ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ." (ਜਪੁ) ੨ ਗੁਰੁਕ੍ਰਿਪਾ ਕਰਕੇ. ਗੁਰੁਕ੍ਰਿਪਾ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ ਨਾਨਕ ਮਨਿ ਜਾਗਹੁ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਗੁਰਪ੍ਰਣਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਣਾਲੀ.

ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ. ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਸ਼ਹਰ, ਥਾਣਾ ਬੰਗੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪ" ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ "ਬਾਬੇ ਬਕਾਲੇ" ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਮਹੀਨਾ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ. ਇੱਥੇ ਜਲ ਦੀ ਤਕਲੀਫ ਸੀ, ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰਨ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਖੂਹ ਲਗਵਾਇਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਟੱਕ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਨੇ ਲਾਇਆ ਅਤੇ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ' ਪਿੰਡ ਵਸਾਇਆ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਸਾਰੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਲਾਦਿੱਤੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵੱਲੋਂ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਵਾਹੁੰਦੇ ਰਹੇ, ਪਰ ਹੁਣ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਅਮਲਦਾਰੀ ਸਮੇਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀਆਂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮੌਰੂਸੀ ਬਣਾਲਿਆ ਹੈ, ਹੱਕ ਮਾਲਕਾਨਾ ਅਤੇ ਚੁਕੋਤਾ ਆਪ ਵਸੂਲ ਕਰਦੇ ਹਨ. ੧੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਅਜੇ ਭੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ.

ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਕੁਲਥਮ ਅਬਦੁੱਲਾਸ਼ਾਹ" ਤੋਂ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ.

ਗੁਰਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪਸੂਰਯ.

ਗੁਰਬਖਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਬਖਸ.

ਗੁਰਬਖਸ਼ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਬਖਸ਼ਸਿੰਘ.

ਗੁਰਬਚਨਾਤ. ਗੁਰੁਵਚਨਾਤ੍. ਪੰਚਮੀ. ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਵਚਨ ਤੋਂ. "ਗੁਰਬਚਨਾਤ ਕਮਾਤ ਕ੍ਰਿਪਾ ਤੇ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗੁਰਬਚਨਿ, ਗੁਰਬਚਨੀ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਅਨੁਸਾਰ. "ਗੁਰਬਚਨਿ ਧਿਆਇਆ ਜਿਨ੍ਹਾ ਅਗਮੁ ਹਰਿ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ:੪) "ਗੁਰਬਚਨੀ ਸੁਖੁ ਊਪਜੈ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫)

ਗ਼ੁਰਬਤ. ਅ਼ غربت ਬੇਵਤਨੀ. ਪਰਦੇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਨਿਰਧਨਤਾ. ਕੰਗਾਲੀ। ੩ ਓਪਰਾਪਨ. ਜਾਣ ਪਹਿਚਾਣ ਦਾ ਅਭਾਵ. "ਗੁਰਬਤ ਸਿੰਘ ਸੋਂ ਨਹਿ ਖੁਲੀ ਹਮਾਰੀ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ)

ਗੁਰਬਾ. ਫ਼ਾ گربہ ਗੁਰਬਹ. ਸੰਗਯਾ—ਬਿੱਲੀ।

ਗ਼ਰੀਬ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

੨ ﻏﺮﺑﺎ ਗ਼ੁਰਬਾ.

ਗੁਰਬਾਣੀ, ਗੁਰਬਾਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਅਕਾਲੀ ਬਾਣੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦ੍ਵਾਰਾ ਸਾਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ. "ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਸੁ ਜਗ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੩) "ਗੁਰਬਾਣੀ ਹਰਿਨਾਮ ਸਮਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਬਾਨੀ.

ਗੁਰਬਿਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ.

ਗੁਰਬੰਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਵੰਸ਼.

ਗੁਰਭਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਭਾਵ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ। ੨ ਗੁਰੁਸਿੱਧਾਂਤ। ੩ ਗੁਰੁਭਕ੍ਤਿ. ਗੁਰੁਸ਼੍ਰੱਧਾ.

ਗੁਰਮਹਲ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮੰਦਿਰ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਪਦਵੀ। ੩ ਆਤਮਪਦ। ੪ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ.

ਗੁਰਮਹਲੀ. ਗੁਰੁਮਹਲ ਦ੍ਵਾਰਾ। ੨ ਪਰਮਪਦਵੀ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ. "ਗੁਰਮਹਲੀ ਸੋ ਮਹਲਿ ਬੁਲਾਵੈ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੁਰਮਣੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿੰਤਾਮਣਿ, ਜੋ ਸਭ ਮਣੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਹੈ। ੨ ਭਾਵ—ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ. "ਗੁਰੂ ਪਾਸ ਸਚੀ ਗੁਰਮਣੀਆ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਗੁਰਮਤ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ। ੨ ਗੁਰੂ ਦਾ ਥਾਪਿਆ ਧਰਮ ਦਾ ਨਿਯਮ.

ਗੁਰਮਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਤਾ.

ਗੁਰਮਤਿ, ਗੁਰਮਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਸੰਮਤਿ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਇ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਇੱਛਾ। ੩ ਗੁਰੂ ਦੀ ਨਸੀਹਤ. "ਗੁਰਮਤਿ ਲੇਹੁ ਤਰਹੁ ਭਵ ਦੁਤਰੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੪ ਗੁਰੁਮਤ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰਮਤਿ ਪਾਇਆ ਸਹਜਿ ਮਿਲਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਗੁਰਮਤੀ ਮਨੁ ਨਿਜਘਰਿ ਵਸਿਆ." (ਵਡ ਛੰਤ ਮ: ੩)

ਗੁਰਮਨਾਰਿ. ਦੇਖੋ, ਮਨਾਰਿ.

ਗੁਰਮਾਰੀ. ਸਰਹਿੰਦ ਪੁਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਾਰੀ.

ਗੁਰਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮੁਖ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਮੁਖ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਚੇਹਰਾ. "ਗੁਰਮੁਖ ਦੇਖ ਸਿੱਖ ਬਿਗਸਾਵਹਿਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਓਹ ਪੁਰਖ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਮੁਖ ਹੈ, ਕਦੇ ਵਿਮੁਖ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ. "ਗੁਰਮੁਖ ਸਿਉ ਮਨਮੁਖੁ ਅੜੈ ਡੁਬੈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨)

ਗੁਰਮੁਖ ਗਾਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਤੀ.

ਗੁਰਮੁਖਾ, ਗੁਰਮੁਖਾਂ. ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ. "ਗੁਰਮੁਖਾ ਹਰਿਧਨੁ ਖਟਿਆ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਗੁਰਮੁਖਿ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਿੱਚ. ਭਾਵ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਦੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਵੇਦੰ." (ਜਪੁ) ੨ ਗੁਰਮੁਖਤਾ ਕਰਕੇ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਮਿਲੀਐ ਮਨਮੁਖਿ ਵਿਛੁਰੈ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਮੁਕਤਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜੁਗਤਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ੫ ਪ੍ਰਧਾਨ ਗੁਰੂ ਨੇ. ਆਦਿ ਗੁਰੂ ਨੇ. "ਓਅੰ ਗੁਰਮੁਖਿ ਕੀਓ ਅਕਾਰਾ." (ਬਾਵਨ) ਓਅੰ (ਬ੍ਰਹਮ) ਆਦਿਗੁਰੂ ਨੇ। ੬ ਗੁਰਮੁਖ ਨੂੰ. "ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਦਾ ਹਜੂਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਗੁਰਮੁਖੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ, ਜੋ ਸ਼ਾਰਦਾ ਅਤੇ ਟਾਂਕਰੀ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੁਖਵਾਕ੍ਯ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਲਿਖੇ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਨਾਉਂ "ਗੁਰਮੁਖੀ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਪੰਜਾਬ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸ਼ੁੱਧ ਭਾਸ਼ਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਜਾਸਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਭੀ ਸੱਦੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਨੇ ਰਚੇ ਹਨ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ ਕੇਵਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਲਿਖੀ "ਪੱਟੀ" ਜੋ ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਪਾਠ ਤੋਂ ਸੰਸਾ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੈਂਤੀ ਅੱਖਰਾਂ ਦੀ ਵਰਣਮਾਲਾ

ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੌਜੂਦ ਸੀ, ਅਤੇ ੜ ਅੱਖਰ, ਜੋ ਬਿਨਾ ਪੰਜਾਬੀ ਤੋਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਪੱਟੀ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਕ੍ਰਮ ਇਉਂ ਹੈ:—
ਸ ਏ ੳ ਙ ਕ ਖ ਗ ਘ ਚ ਛ ਜ ਝ ਵ ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ ਤ ਥ ਦ ਧ ਨ ਪ ਫ ਬ ਭ ਮ ਯ ਰ ਲ ਵ ੜ ਹ ਅ.

ਜਦ ਅਸੀਂ ਸ਼ਾਰਦਾ ਅਤੇ ਟਾਂਕਰੀ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਨਾਲ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਅੱਖਰ ਮਿਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸ਼ਕਲਾਂ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ.

ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਜਿਸਤਰਾਂ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਬਦਲਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਉਹ ਅੱਗੇ ਦਿੱਤੇ ਅੱਖਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਵੇਗਾ—

ਗੁਰਮੁਖੀਂ. ਗੁਰੁਮੁਖਾਂ ਨੇ.

ਗੁਰਮੁਖੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖ.

ਗੁਰਮੰਤ, ਗੁਰਮੰਤੁ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੜਾ ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੁਮੰਤ੍ਰ. ਧਰਮ ਦਾ ਉਹ ਮੰਤ੍ਰ (ਮਹਾ ਵਾਕ੍ਯ), ਜੋ ਧਰਮ (ਮਜਹਬ) ਧਾਰਣ ਸਮੇਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਮਜਹਬੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੁਣਿਆਹੋਇਆ ਬੀਜਰੂਪ ਧਰਮ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ "ਸਤਿਨਾਮ ਵਾਹਿਗੁਰੂ." "ਜਿਨਿ ਜਪਿਓ ਗੁਰਮੰਤੁ." (ਸ: ਮ: ੯) "ਚਲਤ ਬੈਸਤ ਸੋਵਤ ਜਾਗਤ ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਰਿਦੈ ਚਿਤਾਰਿ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) "ਗੁਰਮੰਤ੍ਰੜਾ ਚਿਤਾਰਿ ਨਾਨਕ ਦੁਖ ਨ ਥੀਵਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਗੁਰਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਗ਼ਰੂਰ. ਹੰਕਾਰ. ਘਮੰਡ.

ਗੁਰਰਸੁ. ਆਤਮਰਸ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਰਸਾਂ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਹੈ। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਰਸ. "ਗੁਰਰਸੁ ਗੀਤ ਬਾਦ ਨਹੀ ਭਾਵੈ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਗੁਰਰਸਨਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ. "ਗੁਰਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੋਲਦੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪)

ਗ਼ੁਰਰਾਂ. ਫ਼ਾ غُرّاں ਵਿ—ਕੜਕਣ ਵਾਲਾ. ਗਰਜਨੇ ਵਾਲਾ.

ਗੁਰਰਾਨਾ, ਗ਼ੁਰਰੀਦਨ ਫ਼ਾ غُرّیدن ਕ੍ਰਿ—ਗਰਜਨਾ ਕੜਕਣਾ। ੨ ਗਰੜਾਉਣਾ.

ਗੁਰਲ. ਸੰਗਯਾ—ਜੰਗਲੀ ਬਕਰਾ.

ਗੁਰਵਾਹੁ. ਗੁਰੂ ਧਨ੍ਯ (ਧੰਨ) ਹੈ. "ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਕਹੈ ਗੁਰਵਾਹੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੁਰਵਾਕ. ਗੁਰੁਵਾਕ੍ਯ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੂ ਦਾ ਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਵਾਕੁ.

ਗੁਰਵਾਕਿ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਾਕ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰਵਾਕਿ ਸਤਿਗੁਰ ਜੋ ਭਾਇ ਚਲੈ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗੁਰਵਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਵਾਕ. "ਗੁਰਵਾਕੁ ਨਿਰਮਲੁ ਸਦਾ ਚਾਨਣੁ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਗੁਰਵਿਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ.

ਗੁਰਵੀਚਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੁਸਿੱਧਾਂਤ. ਗੁਰੁਵਿਵੇਕ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਵਿਚਾਰ.

ਗੁਰਵੀਚਾਰਿ. ਗੁਰੁਵਿਵੇਕ ਸੇ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ. "ਤਰੀਐ ਗੁਰਵੀਚਾਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਗੁਰੜਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੇਖੋ, ਗੁਰਰਾਨਾ.

ਗੁਰਾਹਾ, ਗੁਰਾਣਾ ਵਿ—ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਗੁਰੂ ਦਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ. "ਮਿਲ ਸਤਸੰਗਤਿ ਸੰਗ ਗੁਰਾਹਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਗੁਰਾਲਾ. ਗੁਰੁ—ਆਲਯ. ਗੁਰੁਘਰ। ੨ ਨਿਰਮਲ ਅੰਤਹਕਰਣ। ੩ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ. "ਸੁਰਤ ਸੱਕੋਰ ਬਜ੍ਰ ਖੁਲ ਤਾਲਾ। ਧਸਜੋ ਮੱਧ ਜਹਿਂ ਸੁਖਦ ਗੁਰਾਲਾ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਗੁਰਿ. ਗੁਰੂ ਨੇ. "ਗੁਰਿ ਕਟੀ ਮਿਹੰਡੀ ਜੇਵੜੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) "ਗੁਰਿ ਆਸਾ ਮਨਸਾ ਪੂਰੀਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਗੁਰੁਭਿ: ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ ਵਿਭਕ੍ਤਿ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਗੁਰੂਆਂ ਨੇ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੇ. ੩ ਗੁਰ੍ਵੀ. ਵਡੀ ਭਾਰੀ.

ਗੁਰਿਆਈ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੁਤਾ. ਗੁਰੂ ਪਦਵੀ. "ਪ੍ਰਾਪਤ

ਨੰ: ੧ ਅਤੇ ੨ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਖਤਾਂ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਹਨ. ਦਸ੍ਖਤਾਂ ਦੇ ਕੁਦਰਤੀ ਭੇਦ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਭਾਵੇਂ ਅੱਖਰ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦੇ ਹੋਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਖਾਰੀ ਅਜੇਹੇ ਅੱਖਰ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਨੰ: ੧, ਭਾਈ ਬੂਟਾਸਿੰਘ ਹਕੀਮ ਦੀ ਧਰਮਸਾਲਾ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਜੋ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਲਦ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਫੋਟੋ ਹੈ, ਅਤੇ ਨੰ: ੨ ਜਿਸ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਫੋਟੋ ਹੈ, ਉਹ Mr. H. T. Colebrooke ਨੇ ਈਸਟ ਇੰਡੀਆ ਕੰਪਨੀ ਨੂੰ ਅਰਪੀ ਸੀ, ਜੋ ਲੰਡਨ ਦੇ ਇੰਡੀਆ ਆਫਿਸ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀਗਈ. ਡਾਕਟਰ ਟ੍ਰੰਪ ਦੇ ਲੇਖ ਤੋਂ ਇਸ ਸਾਖੀ ਦਾ ਹਾਲ ਮਲੂਮ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਨ ੧੮੮੩ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਪਾਸ ਇਸ ਦੀ ਕਾਪੀ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ. ਏਚੀਸਨ ਸਾਹਿਬ (Sir Charles Aitchison) ਲਫਟੰਟ ਗਵਰਨਰ ਦੇ ਹੁਕਮ ਨਾਲ ਸਾਖੀ ਦਾ ਅਕਸੀ ਉਤਾਰਾ (Surveyor General of India ਦੀ ਮਾਰਫਤ) ਦੇਹਰੇਦੂਨ ਸਨ ੧੮੮੫ ਵਿੱਚ ਕਰਾਇਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਰਿਆਸਤਾਂ ਅਰ ਮੁਖੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾਗਿਆ.

(੨)

(੩)

ਮਨਕੀਮਨਹੀਮਾਹਿਸਮਾਵੈ।ਕ
ਵਿਤਾਕਿਸਥੈਕੂਕਸੁਣਾਵੈ।ਇ
ਹਮਨੁਚੰਚਲੁਵੱਸਨਆਵੈ।ਜੇ
ਤਮਹੀਨਾਲੋਇਸੰਤਾਵੈ।ਸੱਸੀ
ਬਲਾਵਿਚਾਜਿਉਕਰਲਾਵੈ।ਇਬ
ਨਾਂਗੁਬਿੰਦਾਸਿੰਘਪ੍ਰਭੁਵਿਵਿਹਾਵੈ
ਕਥਾਸੁਣਾਇਕੈ।ਬੇਨਤੀਕਰਾ
ਘਤਿਗਲਿਚੀਰਾ।ਜੁਰੈਗੁਜੁਗ
ਤੂਸਤਿਗੁਰਰਣਧੀਰਾਸਦਾ
ਸਹਾਈਗੁਣੀਗਹੀਰਾਤੂਧ੍ਰਮਾ
ਰੇਲਿੰਦਕਘਤਿਜੰਜੀਰਾਗੁਰੂ
ਪਰਿਵਾਰਾਸਰਬਸਰੀਰਾਗੁਬਿੰ

ਨੰ: ੩. ਸੰਮਤ ੧੭੯੫ ਅਤੇ ੧੯੧੦ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਮਦਮੇ ਨਿਵਾਸੀ ਗਜ਼ਾਨੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੀ ਇਹ ਕਾਂਇਆਂ ਪਲਟੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਦਮਦਮੇ ਦੀ ਲਿਖਤ ਹੋਇਆ, ਇਹ ਅੱਖਰ ਸਾਰੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਸੁੰਦਰ ਮੰਨੇ ਗਏ ਹਨ. ਟਾਈਪ ਤਿਆਰ ਹੋਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਆਦਿਕ, ਪੱਥਰ ਦੇ ਛਾਪੇ (Lithograph) ਵਿੱਚ ਛਪਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

(੪)

੧ੳਸਤਿਨਾਮੁਕਰਤਾਪੁਰਖੁਨਿਰਭਉਨਿਰਵੈਰੁ
ਅਕਾਲਮੂਰਤਿਅਜੂਨੀਸੈਭੰਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਨੰ: ੪. ਸੰਮਤ ੧੮੭੬ ਵਿੱਚ ਜਦ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਅੰਦਰ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ, ਤਦ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰ ਲਿਖਣੇ ਸਿੱਖਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਆਦਿ ਧਰਮ ਪੁਸਤਕ ਲਿਖਣੇ ਅਰੰਭੇ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਲਿਖਤ ਦਾ ਨਾਮ ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ ਗੁਰਮੁਖੀ ਪਿਆ. ਲਾਲਾ ਧਨੀਰਾਮ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦੇ ਢੰਗ ਦਾ ਇਹ ਟਾਈਪ ਭੀ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।
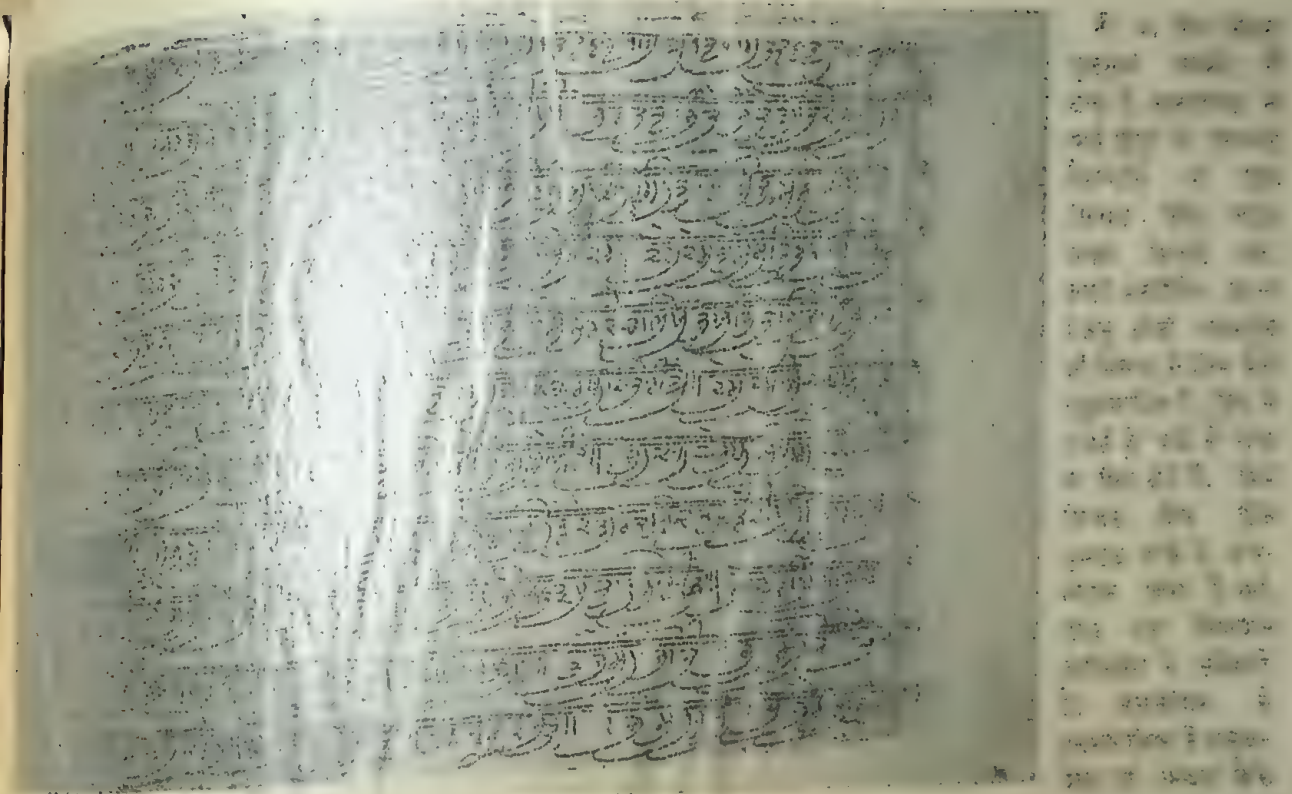
ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਣਜਾਣ ਲੋਕ ਤੀਰ ਦੀ ਮੁਖੀ ਦੇ ਲਿਖੇ ਅੱਖਰ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹਿਤ ਲਈ ਅਸੀਂ ਦੂਜੀ ਸਤਰ ਤੋਂ ੧੧ ਵੀਂ ਤਕ ਦਾ ਪਾਠ ਹੇਠ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ. ਜੋ ਅੱਖਰ ... ਇਹ ਚਿੰਨ੍ਹ......ਹੈ. ਇਹ ਪਾਠ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ ਅਰ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਲਿਖਤੀ ... ਦੇ ਪ੬੯੨ ਅੰਗ ਤਕ ਹੈ.

...॥ ਤਵਪ੍ਰਸਾਦ ਕਥਤਾ ॥ ਅਰ ਮਾਰਕੈ ਰਿਪ ਟਾਰਕੈ ਨ੍ਰਿਪਮੰਡਲੀ ਸੰਗ ਕੈ ਲੀਯੋ ॥ ਜਤ੍ਰ ਤਤ੍ਰ ਜਿਤੈ ...	੨
...ਜਸੋਂ ਨ੍ਰਿਪਰਾਜ ਹੈ ਗਿਰਿਰਾਜ ਸੇ ਭਟ ਮਾਰਕੈ ॥ ਸੁਖ ਪਾਇ ਹਰਖ ਬਢਾਇਕੈ ਗ੍ਰਿਹ ...	੩
... ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਥਤਾ ॥ ਅਰਿ ਜੀਤਿਜੀਤਿ ਅਭੀਤ ਹ੍ਵੈ ਜਗ ਹੋਮ ਜੱਗ ਘਨੇ ਕਰੇ ॥ ਦੇਸ ਦੇਸ ਅਸੇਸ ...	੪
...ਜਸੋਂ ਦਿਜਰਾਜਨਕ ਬਹੁ ਭਾਤ ਦਾਰਿਦ ਮਾਰਕੈ ॥ ਜਗ ਜੀਤਿ ਸੰਭਰ ਕੋ ਚਲੇ ...	੫
...੪੧੦ ॥ ਮੋਹਨਛੰਦ ॥ ਤਵਪ੍ਰਸਾਦ ਕਥਤਾ ॥ ਜਗਜੀਤਿ ਬੇਦ ਪਥਾਰ ਤੇ ਜਗ ਸੁਅਰਥ ਅਰਥ ...	੬
...ਈਅਂ ॥ ਧਰਦਾੜ ਜਸੋਂ ਰਣਗਾੜ ਹ੍ਵੈ ਤਿਰਲੋਕ ਜੀਤਿ ਸਬੈ ਲੀਏ ॥ ਬਹੁ ਦਾਨ ਦੈ ਜਨਮਾਨ ...	੭
...॥ ਮੋਹਨ ਛੰਦ ॥ ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਥਤਾ ॥ ਖਲ ਖੰਡ ਖੰਡ ਬਿਹੰਡਕੈ ਅਰ ...	੮
...ਸੁ ਜੀਤ ਕੈ ਅਪਨੋ ਕੀਯੋ ॥ ਰਣ ਜੀਤਿ ਜੀਤਿ ਅਜੀਤ ਜੋਧਨ ਛਤ੍ਰ ਪਤ੍ਰ ਛਿਨਾਈਅੰ ॥ ...	੯
...ਛਤ੍ਰ ਫਿਰਾਈਅੰ ॥ ੫੪੧੧ ॥ ਮਥਾਨ ਛੰਦ ॥ ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਥਤਾ ॥ ਛਾਜੈ ਮਹਾ ਜੋਤਿ ॥ ...	੧੦
...॥ ਮਿਲ ਬੰਦਨਾ ਕੀਨ ॥ ੫੪੧੨ ॥ ਮਥਾਨ ਛੰਦ ॥ ਤਵ ਪ੍ਰਸਾਦ ਕਥਤਾ ॥ ਰਾਜੈ ਮਹਾ ...	੧੧

(੬)

ਅਰੰਭ ਦੀਆਂ ਗਲਾਂ।

ਪਹਿਲਾ ਪਾਠ।

ਇਹ ਪੋਥੀ ਕੰਮ ਦੀ ਹੈ।
ਤੂੰ ਸਾਡੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦਾ ਨਹੀਂ।
ਜੇ ਤੂੰ ਫੇਰ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰੇਂਗਾ, ਤਾਂ ਫਾਟ ਖਾਏਂਗਾ।
ਸੱਚੀ ਗਲ ਨੂੰ ਫੜੋ, ਅਤੇ ਕੂੜੀ ਨੂੰ ਤਿਆਗੋ।
ਜੇ ਮੈਂ ਤੇਰੀ ਜਾਗਾ ਉੱਤੇ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਕਰਦਾ।
ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਮੈਂ ਨੂੰ ਉਸ ਕੰਮ ਦੇ ਲਈ [illegible] ਕਹਿਆ ਹੈ।
ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕਲ ਆ ਜਾਂਦੇ, ਤਾਂ ਆਪਣੀ [illegible] ਕਰੀ ਦਾ ਪੈਸਾ ਲੈ ਲੈਂਦੇ।
ਮੈਂ ਇਥੇ ਤੀਕ ਤੁਹਾਡੀ ਉਡੀਕ ਕੀਤੀ, ਜੋ [illegible] ਗਿਆ।

(੧੨੫੨ ਸ)
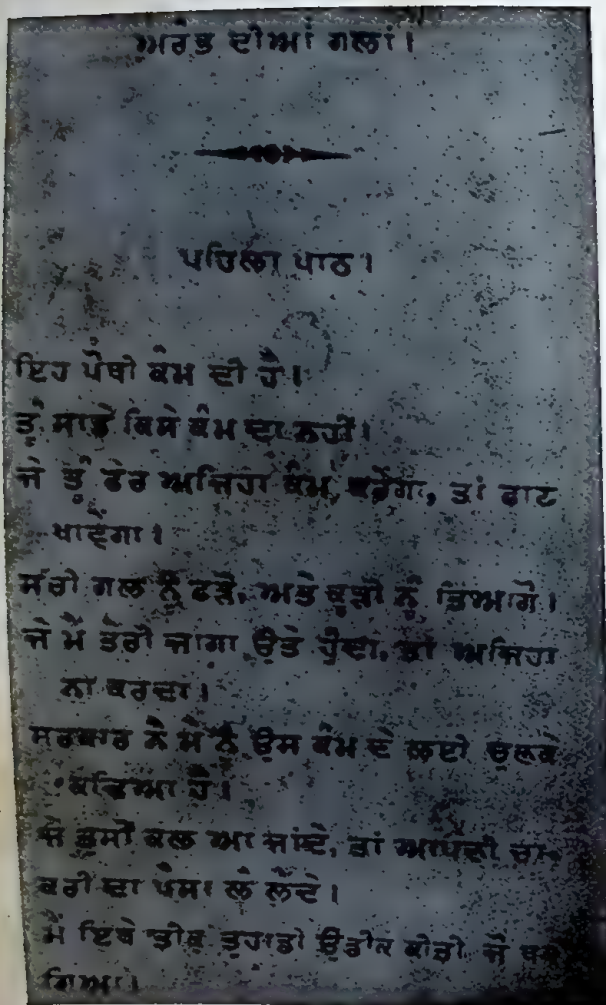
ਨੰ: ੬. ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਟਾਈਪ (Type) ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੁਦਿਆਣੇ ਪਾਦਰੀਆਂ ਨੇ ਸਨ ੧੮੪੫ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅਰ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਇ ਕਿਤਾਬ ਛਾਪੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸਰਵਰਕ (Title-page) ਇਉਂ ਹੈ—

IDIOMATIC SENTENCES

IN

ENGLISH AND PANJABI

LODIANA.

Printed at the American Presbyterian

Mission Press.

1846.

ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਹੀਰਾਨੰਦ ਨੇ ਅਤੇ ਸੱਜਨਾਂ ਨੇ ਜੋ ਟਾਈਪ ਦੇ ਅੱਖਰ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਉਹ ਸਭ ਮਲੂਮ ਅਤੇ ਪਰਤੱਖ ਹਨ.

ਤੀ ਗੁ ਰਿਲਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰਿਆਣੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਲਾ.

ਗੁਰੇ ਖੇਲ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੇਖੇਲ.

ਗੁਰਿਬਾਬੈ. ਬਾਬਾ ਗੁਰੂ ਨੇ, ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੇ. "ਗੁਰਿਬਾਬੈ ਫਿਟਕੇ ਸੇ ਫਿਟੇ, ਗੁਰਿ ਅੰਗਦਿ ਕੀਤੇ ਕੂੜਿਆਰੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗੁਰੀ. ਸੰ. ਗੌਰੀ. ਵਿ—ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ. "ਗੁਰੀ ਗੌਰਜਾ." (ਚੰਡੀ ੨) ਗੌਰੀ ਪਾਰਵਤੀ। ੨ ਗੁਰ੍ਵੀ. ਭਾਰੀ. ਵਡੀ.

ਗੁਰੀਆ. ਵਿ—ਗੁਰੁਤ੍ਵ ਵਾਲੀ. ਭਾਰ ਵਾਲੀ. ਵਡੀ ਭਾਰੀ. ਗੁਰ੍ਵੀ. "ਪ੍ਰੀਤਿ ਪ੍ਰੀਤਿ ਗੁਰੀਆ ਮੋਹਨ ਲਾਲਨਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਭਾਈ ਗੌਂਦੇ ਨੂੰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਗੁਰੀਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਕਾਬੁਲ ਮੇ ਗੁਰੀਆ ਗੁਰੂ ਕੋ ਏਕ ਸਿੱਖ ਹੁਤੋ." (ਗੁਪ੍ਰਾਲ)

ਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰ ੩। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਰਮਉਪਦੇਸ਼੍ਟਾ. ਧਰਮ ਦਾ ਆਚਾਰਯ. "ਗੁਰੁ ਈਸਰੁ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖੁ ਬਰਮਾ." (ਜਪੁ) "ਤਿਨਿ ਕਉ ਕਿਆ ਉਪਦੇਸੀਐ ਜਿਨਿ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕਦੇਉ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨)

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦੱਸੇ ਹਨ:—

(ੳ) ਭ੍ਰਿੰਗੀਗੁਰੁ. ਭ੍ਰਿੰਗੀ ਖ਼ਾਸ ਜਾਤਿ ਦੇ ਕੀੜੇ ਨੂੰ ਆਪ ਜੇਹਾ ਕਰਲੈਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਹਰੇਕ ਕ੍ਰਿਮਿ ਨੂੰ ਨਹੀਂ.

(ਅ) ਪਾਰਸ ਗੁਰੁ. ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਸੋਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਪਾਰਸਰੂਪ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

(ੲ) ਵਾਮਨਚੰਦਨ ਗੁਰੁ. ਖ਼ਾਸ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪਾਸ ਦੇ ਬਿਰਛਾਂ ਨੂੰ ਸੁਗੰਧਿ ਵਾਲਾ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਸਾਰੀ ਰੁੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਬਾਂਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਸੁਗੰਧਿ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ.

(ਸ) ਦੀਪਕ ਗੁਰੁ. ਆਪਣੇ ਤੁੱਲ ਹੀ ਦੂਜੇ ਦੀਪਕ ਨੂੰ ਜੋਤਿਵਾਲਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ। ੪ ਉਸਤਾਦ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਦੋ ਮਾਤ੍ਰਾ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ. ਲਘੁ ਨਾਲੋਂ ਦੂਣਾ ਸਮਾਂ ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਵਾਸਤੇ ਲੱਗੇ ਉਹ "ਗੁਰੁ" ਹੈ. ਕੰਨਾ, ਬਿਹਾਰੀ, ਦੋਲੈਂਕੇ, ਏਲਾਂ, ਦੁਲਾਈਆਂ, ਹੋੜਾ, ਕਨੌੜਾ, ਬਿੰਦੀ (ਅਨੁਸ੍ਵਾਰ ਅਥਵਾ ਟਿੱਪੀ) ਵਿਸਰਗ, ਇਜ਼ਾਫ਼ਤ ਅਤੇ ਅਧਿਕ ਵਾਲਾ ਅੱਖਰ ਗੁਰੁ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਦ ਵਿੱਚ ਦੁੱਤ (ਦ੍ਵਿਤ੍ਵ) ਅੱਖਰ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਭੀ ਗੁਰੁ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ "ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਮਿਤ੍ਰ" ਵਿੱਚ "ਸ਼" ਅਤੇ "ਮਿ" ਗੁਰੁ ਹਨ. ਜੇ ਸੰਯੋਗੀ ਅੱਖਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਲਘੁ ਉੱਪਰ ਉੱਚਾਰਣ ਸਮੇਂ ਦਬਾਉ ਨਾ ਪਵੇ, ਤਦ ਗੁਰੁ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਉਹ ਲਘੁ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਕ੍ਸ਼ਿਪ੍ਰ ਅਤੇ ਕਨ੍ਹੈਯਾ ਪਦ ਦਾ "ਕ" ਅਤੇ "ਕ" ਗੁਰੁ ਨਹੀਂ.

ਕਦੇ ਕਦੇ ਛੰਦ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਸਹੀ ਰੱਖਣ ਵਾਸਤੇ ਲਘੁ ਨੂੰ ਗੁਰੁ ਕਰਕੇ ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਅਤੇ ਲਿਖੀਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—"ਨਾਥ ਨਿਰੰਜਨ ਤ੍ਵ ਸਰਨ." ਇਸ ਵਾਕ ਵਿੱਚ "ਤ੍ਵ" ਲਘੁ ਹੈ, ਪਰੰਤੁ ਛੱਪਯ ਦੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੂਰਨ ਕਰਨ ਲਈ "ਤ੍ਵੈ" ਪੜ੍ਹੀਦਾ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ "ਰੱਛਾ ਹੋਇ ਤਾਂਹਿ ਸਭ ਕਾਲਾ। ਦੁਸ਼੍ਟ ਅਰਿਸ਼੍ਟ ਟਰਹਿਂ ਤਤਕਾਲਾ." ਇਸ ਥਾਂ ਕਾਲ ਅਤੇ ਤਤਕਾਲ ਦਾ "ਲ" ਦੀਰਘ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੁਰੁ ਦੇ ਨਾਮ ਗ, ਗੁ, ਗੋ, ਦੀਹ ਅਤੇ ਦੀਰਘ ਹਨ, ਇਸ ਦੀਆਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੋ ਗਿਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਇਹ "ऽ" ਹੈ।

੬ ਪਿਤਾ। ੭ ਰਾਜਾ। ੮ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ। ੯ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੧੦ ਵਿ—ਵਜ਼ਨਦਾਰ. ਭਾਰੀ। ੧੧ ਲੰਮਾ ਚੌੜਾ। ੧੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਅਥਵਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਦੀ ਤਾਲਿਕਾ (ਕੁੰਜੀ).

ਗੁਰੁਆਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਧਰਮ-ਉਪਦੇਸ਼ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਗੁਰੁਅੰਕਸੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਅੰਕੁਸ਼. ਗੁਰੂ ਦਾ ਭੈ. ਗੁਰੁਆਗ੍ਯਾ ਅੰਦਰ ਰਹਿਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਗੁਰੁਅੰਕਸੁ ਜਿਨਿ ਨਾਮੁ ਦ੍ਰਿੜਾਇਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੁਰੁਸਤਗੁਰੁ, **ਗੁਰੁਸਤਿਗੁਰ** } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਤਗੁਰ.

ਗੁਰੁਸ਼ਬਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਬਦ ਅਤੇ ਗੁਰਸਬਦੁ.

ਗੁਰੁਸਬਦੀ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਗੁਰੁਸਬਦੀ ਸਭੁ ਬ੍ਰਹਮੁ ਪਛਾਨਿਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸੀ.

ਗੁਰੁਸਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਸਰ.

ਗੁਰੁਸਰ ਮਨੀਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂਸਰ ਮਨੀਕਰਣ.

ਗੁਰੁਸਾਖੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸਾਖੀ.

ਗੁਰੁਸਿਖ. ਦੇਖੋ, ਸਿਖ, ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿਖ.

ਗੁਰੁਸੁਖ, ਗੁਰੁਸੁਖੁ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸੁਖੁ.

ਗੁਰੁਸੁਤ. ਗੁਰੁਪੁਤ੍ਰ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ.

ਗੁਰੁਸੂਰਯਪ੍ਰਤਾਪ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ.

ਗੁਰੁਸੇਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸੇਵਾ.

ਗੁਰੁਸੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਸੈਨਾਪਤਿ.

ਗੁਰੁਸੰਗਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੁਹਬਤ । ੨ ਸਿੱਖਸਮਾਜ.

ਠਾਢੇ ਕਰ ਜੋਰਕੈ ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ ਸੋਂ ਪੁਕਾਰੈਂ ਦੂਤ
ਆਛੀ ਗੁਰੁਸੰਗਤਿ ਜੁ ਹੁਈ ਹੈ ਪਤੀਜਿਯੇ,
ਬੇਰੀ ਪਾਂਯ ਡਾਰਕੈ ਲਪੇਟਕੈ ਜੰਜੀਰੈਂ ਹਾਥ
ਕੰਠ ਤੌਕ ਪਾਯ ਹਿਯੇ ਆਗ ਧਾਰ ਲੀਜਿਯੇ,
ਫਾਸੀ ਕਟਿ ਨਾਕ ਦੰਡ ਕਾਂਧਨ ਪੈ ਥੰਭੇ ਧਾਰ
ਸ੍ਰੌਨਨ ਮੈ ਪਿੰਜਰੇ ਔ ਬਹੀ ਧੋਇ ਪੀਜਿਯੇ,
ਸੇਸ ਨਰਕਾਵਲੀ ਬਟੋਰਕੈ ਉਠਾਯ ਮੂੰਡ
ਭਾਰੀ ਭੀਮ ਗੈਲ ਮੈ ਨਿਸ਼ੰਕ ਸੈਲ ਕੀਜਿਯੇ.
(ਸੰਤ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ)

ਗੁਰੁਸੰਤ, ਗੁਰੁਸੰਤੁ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. ਵਡਾ (ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ) ਸੰਤ. "ਗੁਰੁਸੰਤੁ ਪਾਇਆ ਪ੍ਰਭੁ ਧਿਆਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਪੰਥੀ. ਗੁਰਮੁਖ ਸਿੱਖ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਸੰਤ.

ਗੁਰੁਕਰਣੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਕਰਣੀ.

ਗੁਰੁਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਕਾਰ.

ਗੁਰੁਕੁਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਵੰਸ਼. ਗੁਰੂ ਦਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨ.

ਗੁਰੁਕੌਮੁਦੀ. ਰਾਮਨਾਰਾਯਣ ਕ੍ਰਿਤ ਇੱਕ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣਾਂ ਨਾਲ ਅਵਤਾਰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਗੁਰੁਗਮ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਗਮ.

ਗੁਰੁਗਿਰਾ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕਵਿਤਾ. ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ.

ਗੁਰੁਗਿਰਾ ਕਸੌਟੀ. ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਰੂਪ ਘਸਵੱਟੀ, ਇਸ ਨਾਮ ਦਾ ਮੇਰਾ ਲਿਖਿਆ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਅਥਵਾ ਧਰਮਸੰਬੰਧੀ ਪੁਸਤਕਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਦੀ ਘਸਵੱਟੀ ਤੇ ਪਰਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ ਖੋਟੇ ਖਰੇ ਸੋਨੇ ਦੀ ਪਰੀਖ੍ਯਾ ਕਸੌਟੀ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਹਰੇਕ ਲੇਖ ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਪਰਖਣ ਤੋਂ ਯੋਗ੍ਯ ਅਥਵਾ ਅਯੋਗ੍ਯ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਤਸੁਧਾਕਰ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ.

ਗੁਰੁਗੁਰੁ. ਵਿ—ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ. ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯਾਂ ਨੂੰ ਸਿਖ੍ਯਾ ਦੇਣ ਵਾਲਾ, ਕਰਤਾਰ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ. "ਗੁਰੁਗੁਰੁ ਏਕੋ ਵੇਸ ਅਨੇਕ" (ਸੋਹਿਲਾ) "ਜਨ ਨਾਨਕ ਹਰਿ ਗੁਰੁਗੁਰੁ ਮਿਲਾਉ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਗੁਰੁਗੋਬਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਗੋਬਿੰਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਗੁਰੁਗ੍ਰਿਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੂ ਦਾ ਘਰ। ੨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ। ੩ ਗੁਰੁਸੰਪ੍ਰਦਾਯ. ਗੁਰੁਪੱਧਤਿ.

ਗੁਰੁਗ੍ਰੰਥ. ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗ੍ਰਥਨ ਕੀਤਾ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.

ਗੁਰੁਘਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਗ੍ਰਿਹ ੩. "ਗੁਰੁਘਰ ਕੀ ਮਰਯਾਦਾ ਪੰਚਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰੁਘਰਨੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਾਲੀ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਧਰਮਪਤਨੀ. "ਗੁਰੁਘਰਨੀ ਦਾਮੋਦਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰੁਚੰਦ੍ਰੋਦਯ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ.

ਗੁਰੁਜਗਤ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਜਗਤ ਅਤੇ ਜਗਤਗੁਰੁ.

ਗੁਰੁਜਨ. ਸੰਗਯਾ—ਵਡੇ (ਬਜ਼ੁਰਗ) ਲੋਕ. ਮਾਤਾ. ਪਿਤਾ, ਧਰਮ ਦੇ ਆਚਾਰਯ ਆਦਿ. "ਗੁਰੁਜਨ ਕੀ ਇੱਜ਼ਤ ਬਹੁ ਕਰਨੀ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਗੁਰੁਜੋਤਿ
ਗੁਰੁਜਯੋਤਿ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਜੋਤਿ.

ਗੁਰੁਤਲਪੀ. ਸੰ. गुरुतल्पिन्. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਜਾ ਪੁਰ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਮਾਤਾ ਤੁੱਲ ਪੂਜ੍ਯ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਭੋਗਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. "ਗੁਰੁਤਲਪੀ ਕਪਟੀ ਹੈ ਜੋਈ। ਬਡ ਤਨਖਾਹੀ ਜਾਨਹੁ ਸੋਈ." (ਤਨਾਮਾ)

ਗੁਰੁਤਾ
ਗੁਰੁਤ੍ਵ } ਸੰਗਯਾ—ਭਾਰੀਪਨ। ੨ ਵਡਾਪਨ. ਮਹਤ੍ਵ. "ਗੁਰੁਤਾ ਗੁਰੁ ਸਹਿ ਸਕੈ ਸੁ ਨਾਹੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਗੁਰੂ ਦਾ ਕਰਮ. ਗੁਰੂਪਣਾ। ੪ ਗੁਰਿਆਈ. ਗੁਰੂਪਦਵੀ. "ਗੁਰੁਤਾ ਨ੍ਰਿਪਤਾ ਦੋਊ ਸਿਧ ਬਿਧਿ." (ਗੁਰੁਪਦ)

ਗੁਰੁਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ
ਗੁਰੁਦਖਣਾ } ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੁਭੇਟਾ. ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਥਵਾ ਧਰਮਸਿਖ੍ਯਾ ਪਾਕੇ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਅਰਪੀ ਨਕਦੀ ਵਸਤ੍ਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਮਕਾਨ ਆਦਿ ਵਸਤੂ.

ਗੁਰੁਦੱਤ ਬਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ.

ਗੁਰੁਦਰਸਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਰਸਨ.

ਗੁਰੁਦਰਿਆਉ. ਸੰਗਯਾ—ਦਰਿਆ (ਨਦ) ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ. "ਗੁਰੁਦਰੀਆਉ ਸਦਾ ਜਲੁ ਨਿਰਮਲੁ ਮਿਲਿਆ ਦੁਰਮਤਿਮੈਲੁ ਹਰੈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੧) ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਨਦਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਹੈ. ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸਾਦ ਵਰਤਾਉਣ ਵੇਲੇ ਗੁਰੁਦਰੀਆਉ (ਵਰੁਣ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਣ ਦਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਵੇਈਂ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ ਸੱਚਖੰਡ ਲੈਗਿਆ ਸੀ. ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਇਸ ਰਸਮ ਨੂੰ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਜਾਣਦੇ ਹਨ.

ਗੁਰੁਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਾਸ ੨। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੇਵਕ.

ਗੁਰੁਦਾਸਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ.

ਗੁਰੁਦਾਸ ਭਾਈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਾਸ ੨।

ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ. ਵਿ—ਗੁਰੁਦੱਤ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ.

ਗੁਰੁਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਬਾਬਾ.

ਗੁਰੁਦੀਕ੍ਸ਼ਾ
ਗੁਰੁਦੀਖਿਆ
ਗੁਰੁਦੀਖ੍ਯਾ
ਗੁਰੁਦੀਛਾ } ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੁ ਦ੍ਵਾਰਾ ਮੰਤ੍ਰੋਪਦੇਸ਼. ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਛੀਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ ਦੀ ਥਾਂ ਗੁਰੁਦੀਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸਾਹਿਬ ਬੁੱਢੇ ਕੇ ਪਗ ਲਾਗੇ। ਗੁਰੁਦੀਖਿਆ ਦੀਨੀ ਮਤਿ ਪਾਗੇ."

ਗੁਰੁਦੁਆਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ.

ਗੁਰੁਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੇਵ। ੨ ਅਕਾਲ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾ ਗੁਰੂ ਹੈ. "ਧਰਮ ਹੇਤ ਗੁਰੁਦੇਵ ਪਠਾਏ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਗੁਰੁਦੇਵਏ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੇਵਏ.

ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰ
ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ
ਗੁਰੁਧਾਮ } ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਗ੍ਰਿਹ ਅਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ। ੩ ਗੁਰੁਦ੍ਵਾਰਾ. ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਧਰਮਮੰਦਿਰ। ੪ ਹਰਿਮੰਦਿਰ. "ਸੁਧਾ ਸਰੋਵਰ ਅਰੁ ਗੁਰੁਧਾਮੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਰੁਨਾਥ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਰਤਾਰ। ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਖਨਨੀ.

ਗੁਰੁਨਾਨਕਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਗੁਰੁਨਾਨਕਚੰਦ੍ਰੋਦਯ. ਦੇਵਰਾਜ ਕਵਿ ਦੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨੋਹਰ ਰਚਨਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਵਾਲੀ ਜਨਮਸਾਖੀ ਦਾ ਹੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ. ਇਸ ਤੇ ਪੰਡਿਤ ਬ੍ਰਹਮਾਨੰਦ ਜੀ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਨੇ ਉੱਤਮ ਟੀਕਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਅਤੇ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਗੁਰੁਪਚਾਸਾ. ਗੁਰੁਪੰਚਾਸ਼ਿਕਾ. ਗੁਰਮਹਿਮਾ ਦੇ ਪੰਜਾਹ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਸਤੋਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸੇਖਰ ਅਤੇ ਗ੍ਵਾਲ.

ਗੁਰੁਪਤਨੀ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਲਾ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਗੁਰੁਪਦਪ੍ਰੇਮਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਭੱਲਾਵੰਸ਼ ਦੇ ਭੂਸ਼ਣ ਬਾਬਾ ਸਾਧੂਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਵਾ ਸੁਮੇਰਸਿੰਘ ਜੀ (ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮਹੰਤ) ਕ੍ਰਿਤ ਦਸਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਛੰਦਬੱਧ ਇਤਿਹਾਸ. ਇਸ ਦਾ ਦਸਮ ਮੰਡਲ ਛਪ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਕਥਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੁਮੇਰਸਿੰਘ.

ਗੁਰੁਪਰਨਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਣਾਲੀ.

ਗੁਰੁਪਰਬ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੁਪਰ੍ਵ. ਉਹ ਤਯੋਹਾਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਹੈ. ਗੁਰੁਸੰਬੰਧੀ ਮੰਗਲਦਿਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪੁਰਬ ਅਤੇ ਪਰਬ.

ਗੁਰੁਪੁਤ੍ਰ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ.

ਗੁਰੁਪੁਰ. ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ. ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸ਼ਹਰ.

ਰਾਜੈਂ ਸੁਰ ਹ੍ਵਾਂ ਤੋ ਇਹਾਂ ਸਾਧੁ ਸੁਰ ਰਾਜੈਂ ਸਦਾ
ਸੁਧਾ ਹੈ ਵਹਾਂ ਤੋ ਹਯਾਂ ਸੁਧਾਸਰ ਦਰਸ ਹੈ।
ਪਾਨ ਕਿਯੇ ਵਾਂਕੇ ਹੋਤ ਅਮਰ ਸੁ ਮਰਹੂੰਕੈ
ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਯਹ ਸਭ ਕੋ ਪਰਸ ਹੈ।
ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਯੋਗਿਨਿ ਕੋ ਦੁਰਲਭ ਕਹਾ ਹੈ ਵਹ
ਯੋਗੀ ਭੋਗੀ ਦੋਊਨ ਕੋ ਹੋਤ ਹਯਾਂ ਹਰਸ ਹੈ।
ਹ੍ਵਾਂ ਹੈ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਹਯਾਂ ਹਰਿ ਗੁਰੁ ਮੰਦਿਰ ਹੈ
ਯਾਂਤੇ ਗੁਰੁਪੁਰ ਸੁਰਪੁਰ ਤੇ ਸਰਸ ਹੈ।

ਗੁਰੁਪੁਰਖ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੁਪੁਰੁਸ਼. ਗੁਰੁਭਗਤ. ਗੁਰੁ-ਸੇਵਕ। ੨ ਪਰਮਾਤਮਾ (ਪੁਰੁਸ਼) ਰੂਪ ਸਤਿਗੁਰੂ. "ਗੁਰੁਪੁਰਖ ਅਜਨਮਾ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਗੁਰੁਪ੍ਰਸਾਦ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੁਕ੍ਰਿਪਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਯਾ.

ਗੁਰੁਪ੍ਰਸਾਦਿ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ.

ਗੁਰੁਪ੍ਰਣਾਲੀ, ਗੁਰੁਪ੍ਰਨਾਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੁਵੰਸ਼ਾਵਲੀ। ੨ ਉਹ ਪੁਸ੍ਤਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਵੰਸ਼ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਣਾਲੀ.

ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਕ੍ਰਿਤ ਨੌ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਛੰਦਬੱਧ ਇਤਿਹਾਸ, ਜੋ ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਬਾਰਾਂ ਰਾਸਾਂ, ਛੀ ਰੁੱਤਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਐਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਣ—ਅਰਥਾਤ ਅਧ੍ਯਾਯ) ੧੧੫੨ ਹਨ, ਅਰ ਕਥਾ ਦੀ ਵੰਡ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹੈ:—

੧ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.

੨ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.

੩—੪ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.

੫—੬—੭—੮ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.

੯—੧੦ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.

੧੧—੧੨ ਰਾਸਿ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦੀ ਕਥਾ.

ਛੀ ਰੁਤਾਂ ਅਤੇ ਦੋ ਐਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਥਾ.

ਇਸ ਪੁਸਤਕ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ "ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼" ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ.

ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼. ਮਹਾਦੇਵ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਦਾ ਚੇਲਾ ਮਹਾਤਮਾ ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ਦਾਸ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤਜਾਗਣ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਰੇ ਤਥਾ ਗੁਰਅਸਥਾਨਾਂ ਦਾ ਸੇਵਾਦਾਰ ਥਾਪਿਆ. "ਇੱਕ ਗੁਰੁਬਖਸ ਸਾਧੂ ਢਿਗ ਖਰਜੋ। ਤਿਸੈ ਵਿਲੋਕਤ ਵਾਕ ਉਚਰਜੋ। ਬਸੋ ਇਹਾਂ ਤੁਮ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਕਰ ਸੇਵਾ ਨਿਜ ਜਨਮ ਸੁਧਰੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਬਰਾਇ। ੨ ਦਿੱਲੀ ਦਾ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਦਿੱਲੀ ਹਾਜਿਰ ਰਿਹਾ। ੩ ਜੌਨਪੁਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਾਸ਼ੀ ਠਹਿਰਨ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਹ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ.

ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਬੁੱਢਾ ਬਾਬਾ ਅਤੇ ਰਾਮ ਕੁੰਵਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ। ੩ ਭੈਰੋਵਾਲ ਦਾ ਕਲਾਲ, ਜਿਸ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ. ਇਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੪ ਸ਼ਹੀਦ ਗੁਰੁਬਖ਼ਸ਼ਸਿੰਘ. ਇਹ ਲੀਲ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਪੰਥ ਦੇ ਜਥੇਦਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੋਈ. ਸੰਮਤ ੧੮੨੨ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਅਹਿਮਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਕੇਵਲ ਤੀਹਕੁ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ ਤੇ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ.ਆਪ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ-ਬੁੰਗੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੈ। ੫ ਦੀਵਾਨ ਮਤੀਦਾਸ ਦਾ ਭਤੀਜਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਹਜੂਰੀ ਸਿੱਖ ਸੀ.

ਗੁਰੁਬਖਸ਼ਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਬਖਸ ੧.

ਗੁਰੁਬਾਣੀ, ਗੁਰੁਬਾਨੀ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਬਾਣੀ. "ਗੁਰੁਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕ ਜਨ ਮਾਨੈ ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੂ ਨਿਸਤਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਸੁਧਾ ਕੀ ਤਰੰਗਿਨੀ ਸੀ ਰੋਗ ਭ੍ਰਮ ਭੰਗਨੀ ਹੈ
ਮਹਾਸ੍ਵੇਤ ਰੰਗਨੀ ਮਹਾਨ ਮਨ ਮਾਨੀ ਹੈ।
ਕਿਧੌਂ ਯਹਿ ਹੰਸਨੀ ਸੀ ਮਾਨਸਵਤੰਸਨੀ ਹੈ
ਗੁਨਿਨ ਪ੍ਰਸੰਸਨੀ ਸਰਬ ਜਗ ਜਾਨੀ ਹੈ।
ਕਿਧੌਂ ਚੰਦ ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਮੋਹਘਾਮ ਮੰਦਨੀ ਹੈ
ਰਿਦੈ ਕੀ ਅਨੰਦਨੀ ਸਦੀਵ ਸੁਖਦਾਨੀ ਹੈ।
ਪ੍ਰੇਮ ਪਟਰਾਨੀ ਸਜਾਨੀ ਗਜਾਨ ਕੀ ਜਨਨਿ ਜਾਨੀ
ਗੁਨੀ ਭਨੀ ਬਾਨੀ ਤਾਂਕੀ ਗੁਰੂ ਗੁਰਬਾਨੀ ਹੈ।
(ਨਾਪ੍ਰ)

੨ ਕਰਤਾਰ ਸੰਬੰਧੀ ਬਾਣੀ. "ਰਾਤੀ ਜਾਇ ਸੁਣੈ ਗੁਰੁਬਾਣੀ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰੁਬਾਬਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ.

ਗੁਰੁਬਿਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ.

ਗੁਰੁਬੰਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਵੰਸ਼.

ਗੁਰੁਭਾਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਭਾਵ. ਗੁਰੁਪ੍ਰੇਮ. ਗੁਰੁਭਾਵਨਾ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੱਧਾ.

ਗੁਰੁਭਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੂ ਦੇ ਸੰਬੰਧ (ਨਾਤੇ) ਕਰਕੇ ਭ੍ਰਾਤਾ. ਗੁਰੁਰੂਪ ਪਿਤਾ ਦਾ ਜੋ ਸਿੱਖ (ਪੁਤ੍ਰ) ਹੈ. "ਗੁਰੁਭਾਈ ਸੰਤੁਸਟ ਕਰ." (ਭਾਗੁ)

ਗੁਰੁਮਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਸਿੱਧਾਂਤ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਥਾਪੇਹੋਏ ਨਿਯਮ। ੨ ਸਿੱਖਧਰਮ.

ਗੁਰੁਮਤ ਪਾਰਿਜਾਤ. ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ ਪੰਡਿਤ ਹਰਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗ੍ਰੰਥ,ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਮਤ ਦਾ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਗੁਰੁਮਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਰੁਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਮੰਤ੍ਰ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਿੰਘ ਸੰਸਾਰ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਆਰੰਭ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਜੋ ਗੁਰੁਨਿਯਮਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਰੇ ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸੰਮਤੀ ਹੁੰਦੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੁਰੁਮਤਾ" ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ. ਜੋ ਗੁਰੁਮਤੇ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਰਮ ਕਰੇ ਉਹ ਤਨਖਾਹੀਆ ਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਖਾਲਸੇ ਦੇ ਗੁਰੁਮਤੇ ਅਕਾਲ-ਬੁੰਗੇ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਹੌਲੇ

ਮਹੱਲੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤਖ਼ਤ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਗੁਰੁਮਤੇ ਲਈ ਜਾਤੀ ਵੈਰ ਵਿਰੋਧ ਦੂਰਕਰਕੇ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਗੁਰੁਮਤਿ, **ਗੁਰੁਮਤੀ** ਗੁਰੁਸੰਮਤਿ. ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਾਇ। ੨ ਗੁਰੁਮਤਿ ਸੇ. ਗੁਰੁਮਤਿ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮਤਿ.

ਗੁਰੁਮਾਂਗਟ. ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮਾਂਗਟ.

ਗੁਰੁਮਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਸਰਸਾ ੨.

ਗੁਰੁਮਾਰੀ. ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਸਰਹਿੰਦ ਦਾ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰੱਖਿਆ, ਜਦ ਦੋ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਉਸ ਥਾਂ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਦੇਖੋ, ਸਰਹਿੰਦ ਅਤੇ ਫਤੇਗੜ੍ਹ.

ਗੁਰੁਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖ। ੨ ਦੇਖੋ, ਮੋਹਨ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਗੁਰੁਮੁਖ ਸਿੱਖ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਓ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਭਿਖਾਰੀ ਪਾਸ ਭੇਜਕੇ ਇਸ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰਣ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਭਿਖਾਰੀ ੨.

ਗੁਰੁਮੁਖੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੁਖੀ.

ਗੁਰੁਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਗੜੀ ਦਾ ਉਹ ਬੰਧੇਜ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣਾ ਦੱਸਿਆ. ਦੇਖੋ, ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਮੂਰਤੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੁਰੁਮੁਖੀ ਦਸਤਾਰੇ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰੁਮੰਤ੍ਰ, **ਗੁਰੁਮੰਤ੍ਰੜਾ** ਦੇਖੋ, ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ.

ਗੁਰੁਰਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਰਸੁ.

ਗੁਰੁ ਰਤਨਾਵਲੀ. ਦੇਖੋ, ਮਹਿਮਾਪ੍ਰਕਾਸ.

ਗੁਰੁਵਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਵਗੁਰੁ (ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ) ਦਾ ਦਿਨ. ਵੀਰਵਾਰ.

ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਦੋ ਗ੍ਰੰਥ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ.

ਛੀਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਕਰਤਾ ਕਵੀ ਜੀ* ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਨਾਨਕਿਆਨੇ ਸਾਹਿਬ ਨਾਨਕਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇਹ ਕਥਾ ਭਾਈ ਭਗਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਅਤੇ ਮੇਰੇ (ਕਵਿ ਦੇ) ਗੁਰਦੇਵ ਧਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਸੁਣੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਸੁਣਾਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਛੰਦਰਚਨਾ ਮੈ ਕੀਤੀ ਹੈ.

"ਸਤ੍ਰਾਂ ਸੈ ਬੀਤੇ ਤਬੈ ਬਰਖ ਪਞ੍ਹੱਤਰ ਜਾਨ।
ਸਾਵਨ ਮਾਸ ਇਕੀਸ ਦਿਨ ਗਯੋ ਸੁਖਦ ਪਹਿਚਾਨ।
ਸੁਦੀ ਪੱਖ ਦਿਨ ਪੰਚਮੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਕੇ ਪਰਸਾਦ।
ਪਾਇ ਭੋਗ ਗੁਰੁਗ੍ਰਾਥ ਕਾ ਕਰ ਕਵਿਤਾ ਅਹਿਲਾਦ।"

ਇਸ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅਧ੍ਯਾਯ ੨੧ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਤਸੁਧਾਕਰ ਕਲਾ ੪।

੨ ਦਸ਼ਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਜੀ ਕੇਸ਼ਗੜ੍ਹ ਸਾਹਿਬ (ਆਨੰਦਪੁਰ) ਦੇ ਗ੍ਰਨੀ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ ਹੈ. ਇਹ ਗ੍ਰੰਥ ਸੰਮਤ ੧੮੫੪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ੩੦ ਅਧ੍ਯਾਯ ਹਨ. "ਸੰਮਤ ਸਹਿਸ ਪੁਰਾਨ ਕਹਿਤ ਤਬ। ਅਰਧ ਸਹਿਸ ਪੁਨ ਚਾਰ ਗਨਤ ਸਬ। ਕ੍ਵਾਰ ਵਦੀ ਪੰਚਮਿ ਰਵਿਵਾਰਾ। ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਲੀਨੋ ਅਵਤਾਰਾ." ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਤ ਸੁਧਾਕਰ ਕਲਾ ੧੫.

ਗੁਰੁਵੰਸ਼. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਕੁਲ. ਗੁਰੂ ਦਾ ਖ਼ਾਨਦਾਨ. ਵੇਦੀ, ਤੇਹਣ (ਤ੍ਰੇਹੁਣ), ਭੱਲੇ ਅਤੇ ਸੋਢੀ ਕੁਲ ਦੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ। ੨ ਸਿੱਖਸਮਾਜ.

ਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰ ਅਤੇ ਗੁਰੁ। ੨ ਪੂਜ੍ਯ. "ਇਸੁ ਪਦ ਜੋ ਅਰਥਾਇ ਲੇਇ ਸੋ ਗੁਰੂ ਹਮਾਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੁਰੂਆ. ਦੇਖੋ, ਗਰੂਆ.

ਗੁਰੂਆਨਾ. ਵਿ—ਗੁਰੂ ਦਾ. ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ

---

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਗੁਪਤ ਰੱਖਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਪੂਰੀ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਗੁਰੁਮਤ ਸੁਧਾਕਰ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਸੰਬੰਧ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਵੈਰੋਵਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਭਰੋਵਾਲ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਟੋਬੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ "ਛਾਪਰੀ" ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਜਾਂਦੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ੧੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਸੜਕ ਪੱਕੀ ਹੈ।

੩ ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਕੁਸੂਰ ਵਿੱਚ ਕਸਬਾ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਅਗਨਿਕੋਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇੱਕ ਟੋਬੇ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਬਣਿਆ, ਸਾਧਾਰਣ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ "ਭੱਠ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਸਰਦੀ ਦੇ ਬਚਾਉ ਲਈ ਭੱਠ ਵਿੱਚ ਰਹੇ ਸਨ।

੪ ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਂਨਾ, ਥਾਣਾ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜਿੰਦਵੜੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਬਾਹਰਵਾਰ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਇੱਥੇ ਮੋਈਹੋਈ ਗਊ ਜਿਵਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ੨੦ ਮੀਲ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਹੈ. ਪੱਚੀ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਹੈ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਮਾਣਕ ਟਬਰਾ.

ਗੁਰੂਸਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਤਾਲ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਲਗਵਾਇਆ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤਾਲ ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ, ਪਰ ਜੋ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ ਉਹ ਇੱਥੇ ਲਿਖਦੇ ਹਾਂ:—

੧. ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮੇਹਰਾਜ ਪਿੰਡ ਦੀ ਹੱਦ ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਡੇਰਾ ਜਮਾਕੇ ਸ਼ਾਹੀਸੈਨਾ ਨਾਲ ਤੀਜਾ ਜੰਗ ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕੀਤਾ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਦਮਦਮਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਫੌਜੀ ਸਰਦਾਰ ਦਬਾਏਹੋਏ ਹਨ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਤੰਬੂ ਸੀ ਉੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੀਰਾਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨਾਭਾਪਤੀ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਮਹੰਤ ਭਾਈ ਗੱਜਾਸਿੰਘ ਜੀ ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਅਦੁਤੀ ਰਾਗ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਹੋਏ ਹਨ. ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨਾਂ ਦੇ ਤਾਊਸ ਦਾ ਆਲਾਪ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਉਹ ਕਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਭੁੱਲਦੇ.

੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਦਮਦਮੇਂ (ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ) ਇੱਕ ਤਾਲ. ਇਹ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ ਪਵਿਤ੍ਰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

੩ ਮਾਛੀਵਾੜੇ ਤੋਂ ਪੰਜ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਲੱਲ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

੪ ਪਿੰਡ ਸਰਾਵ (ਸਰਾਵਾਂ) ਅਤੇ ਬਹਿਬਲ ਦੇ ਮੱਧ ਇੱਕ ਗੁਰਅਸਥਾਨ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ ਥਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਸੇਵਾ ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋਂ ਹੋਈ ਹੈ. ਇੱਕ ਹਲ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆਫ ਹੈ, ਇੰਤਜਾਮ ਰਿਆਸਤ ਦੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ.

੫ ਰਿਆਸਤ ਫਰੀਦਕੋਟ, ਥਾਣਾ ਕੋਟਕਪੂਰਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਕੱਚਾ ਤਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਵੱਲੋ ੪੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਅਤੇ ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰੁਮਾਣਾ ਅਲਬੇਲਸਿੰਘ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ।

੬ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਅੱਠ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੀ ਢਾਬ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਕਰਸਰ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ।

੭ ਰਾਜ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ ਫੂਲ ਦੇ ਥਾਣਾ ਦਯਾਲਪੁਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਰਾਮਪੁਰਾਫੂਲ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀਨੇ ਤੋਂ ਏਥੇ ਸੈਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਏ ਹਨ. ਇਹ ਗੁਰੂਸਰ ਪਿੰਡ ਉਸ ਵੇਲੇ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪਿੱਛੋਂ ਆਬਾਦ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਵੱਲੋਂ ੭੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਮਾਘੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

੮ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਅਜਨਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਲੋਪੋਕੇ ਦਾ ਪਿੰਡ "ਬੈਰਾੜ ਮਾਦੋਕੇ" ਹੈ. ਉਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਅਗਨਿਕੋਣ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੱਕਾ ਤਾਲ ਹੈ. ੧੮ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਇਸੇ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਮੇਲਾ ੧-੨-੩ ਜੇਠ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਥਾਂ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇੱਕ ਬੀਸ ਇੰਚ ਲੰਮਾ ਕਟਾਰ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਰੂਸਰਸਤਲਾਣੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

੯ ਦੇਖੋ, ਅਜਿੱਤ ਗਿੱਲ।

੧੦ ਦੇਖੋ, ਸਧਾਰ ੨।

੧੧ ਦੇਖੋ, ਖੇਮ ਕਰਨ।

੧੨ ਦੇਖੋ, ਗੁੱਜਰਵਾਲ।

੧੩ ਦੇਖੋ, ਚਕਰ।

੧੪ ਦੇਖੋ, ਢਿੱਲਵਾਂ ਕਲਾਂ।

੧੫ ਦੇਖੋ, ਤਿਲਕਪੁਰ।

੧੬ ਦੇਖੋ, ਪੱਤੋ ੨।

੧੭ ਦੇਖੋ, ਭੁੱਚੋ।

੧੮ ਦੇਖੋ, ਮਹਿਰੋਂ।

੧੯ ਦੇਖੋ, ਰਹਿਸਮਾ।

੨੦ ਦੇਖੋ, ਰਣਜੀਤਗੜ੍ਹ।

੨੧ ਦੇਖੋ, ਲੋਪੋ।

੨੨ ਦੇਖੋ, ਵਜੀਦਪੁਰ।

ਗੁਰੂਸਰਸਤਲਾਣੀ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਥਾਣਾ ਘਰਿੰਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੁਸ਼ਿਆਰਨਗਰ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਲਹੌਰੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਉਂਦੇ ਇੱਕ ਕੱਚੇ ਤਾਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਠਹਿਰੇ, ਜੋ ਹੁਣ ਸੁੰਦਰ ਪੱਕਾ ਬਣਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਇਮਾਰਤ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਤੇ ਸਿੱਖਰਿਆਸਤਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਉਂ ਬਹੁਤ ਜਾਗੀਰ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਅਤੇ ਧਰਮਅਸਥਾਨ ਸੰਬੰਧਿਤ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਅਤੇ ਹਰ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੁਰੂਸਰਸਤਲਾਣੀ ਤੋਂ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹਾਲ ਜਾਣਨ ਲਈ ਦੇਖੋ, ਸਤਲਾਣੀ.

ਗੁਰੂਸਰਮਨੀਕਰਣ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਦਮਦਮਾ (ਸਾਬੋ ਕੀ ਤਲਵੰਡੀ) ਦੇ ਵਡੇ ਦਰਬਾਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਸੌ ਵੀਹ ਕਦਮ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦਸਮੇਸ਼ ਦੇ ਚਰਣ ਪਰਸਨ ਦਾ ਮਾਨ ਹੈ.

ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਰੂਪ ਨੌ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਗੁਰੂਸਾਹਿਬਾਨ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਗੁਰੂਹਰਸਹਾਇ, ਗੁਰੂਹਰਿਸਹਾਇ ਸੋਢੀ ਜੀਵਨਮੱਲ ਜੀ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਜੀ ਤੋਂ ਛੀਵੀਂ ਪੀੜ੍ਹੀ ਸਨ, ਜੋ ਮਹੰਮਦਪੁਰ (ਤਸੀਲ ਚੂਣੀਆਂ, ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨੇ ਤਅੱਸੁਬ ਦੇ ਕਾਰਣ ਜੀਵਨਮੱਲ ਜੀ ਨੂੰ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਜਬਤ ਕਰਕੇ ਪਿੰਡੋਂ ਕੱਢਦਿੱਤਾ. ਜੀਵਨਮੱਲ ਜੀ ਜੰਗਲ (ਮਾਲਵੇ) ਵਿੱਚ ਬੈਰਾੜਾਂ ਅਤੇ ਡੋਗਰਾਂ ਦੀ ਸਰਹੱਦ ਤੇ ਆ ਬੈਠੇ. ਮੁਸਲਮਾਨ ਡੋਗਰਾਂ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਸੁਲਤਾਨ ਨੇ, ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਿਆ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਬੈਰਾੜਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬੇਫਿਕਰੀ ਹੋਜਾਵੇਗੀ.

ਜੀਵਨਮੱਲ ਜੀ ਨੇ ਚੌਵੀਹ ਹਜਾਰ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਕਬਜਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਹਰਸਹਾਇ ਦੇ ਨਾਮ ਪਿੰਡ ਗੁਰੂਹਰਸਹਾਇ* ਵਸਾਇਆ, ਜੋ ਹੁਣ ਤਸੀਲ ਮੁਕਤਸਰ ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਰਥ ਵੈਸਟਰਨ ਰੇਲਵੇ ਦੀ ਸ਼ਾਖ ਲੁਦਿਆਨਾ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਮੈਕਲੋਡਗੰਜ ਦਾ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਜਿਲੇ ਫਿਰੋਜਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਸਹਾਇ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨਵਾਬ ਮਮਦੋਟ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਦਰਜੇ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰ ਹਨ. ਗੁਰੂ

* ਮੁੱਖ ਮੁੱਖ ਥਾਵਾਂ ਦੇ ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ "ਗੁਰੂ" ਸ਼ਬਦ ਜੋੜਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਹਰਸਹਾਇ ਤੋਂ ਛੁੱਟ, ਪੈਂਤੀ ਪਿੰਡ ਹੋਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਾਲਕੀਅਤ ਦੇ ਹਨ. ਸੋਢੀ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਗੱਦੀਨਸ਼ੀਨ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਅਤੇ ਇੱਕ ਉੱਨ ਦੀ ਲੰਮੀ ਮਾਲਾ ਹੈ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਦਸਦੇ ਹਨ. ਵੈਸਾਖੀ ਦੇ ਦਿਨ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਜੇ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਮੀ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦਿਨ ਦਰਸਨ ਕਰਨਾ ਚਾਹੇ, ਤਾਂ ਸਵਾ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਭੇਟਾ ਦੇਕੇ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਅੰਬ. ਦੇਖੋ, ਲੰਬੇ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਕੋਠਾ. ਦੇਖੋ, ਕੋਠਾ ਗੁਰੂ ਕਾ। ੨ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਖੇਮਚੰਦ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਦਾ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਕਸ਼ਮੀਰ ਤੋਂ ਮੁੜਦੇਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ. ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩੬ ਘੁਮਾਉਂ ਮੁਆਫ਼ੀ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ੧੧ ਘੁਮਾਉਂ ਹੋਰਨਾ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ ਅਤੇ ਦਿਵਾਲੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਵੱਲਾ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਖੂਹ. ਉਹ ਖੂਹ ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਲਗਵਾਇਆ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਸ਼ਕਰਗੰਗ ਅਤੇ ਛਿਹਰਟਾ ਆਦਿਕ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ. ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ.ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਦੀ ਕੁਝ ਖੁਦਵਾਈ ਕਰਵਾਕੇ ਉਸ ਪਾਸ ਜੋ ਬਸਤੀ ਵਸਾਈ ਸੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ' ਸੀ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਨਾਉਂ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਰੱਖਿਆ, ਪਰੰਤੂ ਸਰੋਵਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਗਿਆ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ. ਉਹ ਬਾਗ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਾਇਆ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਬਾਗ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ:—

੧ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰੋਵਰ ਅਤੇ ਕੌਲਸਰ ਦੇ ਮੱਧ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਲਵਾਇਆਹੋਇਆ ਬਾਗ।

੨ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ।

੩ ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਬਾਗ।

੪ ਦੇਖੋ, ਘੁੱਕੇ ਵਾਲੀ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਜਾਰ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਬੀੜ. ਦੇਖੋ, ਬੀੜ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਦਾ.

ਗੁਰੂ ਕਾ ਲਹੌਰ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਉੱਤਰ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਜੀਤੋ ਜੀ ਦਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਪਿਤਾ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਈ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦੇਕੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਵਾਸਤੇ ਅਦਭੁਤ ਸ਼ਹਿਰ ਰਚਦਿੱਤਾ.ਇਹ ਥਾਂ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੨੮ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਬਸੰਤਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ੧੮ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇ ਤੋਂ ਮੁਆਫ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਜਲ ਦਾ ਸੋਤ ਹੈ, ਜੋ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਬਰਛਾ ਮਾਰਕੇ ਕੱਢਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜੀਤੋ ਮਾਤਾ.

ਗੁਰੂ ਕੀ ਕਾਸ਼ੀ. ਦੇਖੋ, ਦਮਦਮਾ.

ਗੁਰੂ ਕੀ ਟਾਹਲੀਆਂ }
ਗੁਰੂ ਕੀ ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ } ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ, ਥਾਣਾ ਮਾਹਲਪੁਰ ਦੇ ਪਿੰਡ "ਗੋਂਦਪੁਰ" ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ "ਪੁਰਹੀਰਾਂ" ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵੱਲ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਸੈਲਾ ਖੁਰਦ" ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਪੱਛਮ, "ਫਗਵਾੜੇ" ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਅਤੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਤੋਂ ਚੌਦਾਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਵੱਡਾ ਮੇਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਸਾਧਾਰਣ ਜੋੜ ਮੇਲ ਹਰ ਸੰਕ੍ਰਾਂਤਿ ਨੂੰ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩ ਕਨਾਲ ੧੪ ਮਰਲੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਛਾਂ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘੋੜੇ ਬੱਧੇ ਸਨ ਉਹ (ਇੱਕ ਕਿੱਕਰ, ਛੀ ਟਾਹਲੀਆਂ) ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੁਰੂ ਕੀ ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਕੀ ਰੌੜ. ਦੇਖੋ, ਘੁੱਕੇਵਾਲੀ.

ਗੁਰੂਕੇ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸੇਵਕ, ਚੇਲੇ ਜਾਂ ਬੇਟੇ। ੨ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਭਟਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਕਾਗਜਾਂ ਵਿੱਚ "ਕੋਟ ਗੁਰੂ" ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਸੋਢੀ ਬਨਮਾਲੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ (ਅਭੈਰਾਮ ਅਤੇ ਜੈਰਾਮ) ਨੇ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਆਬਾਦ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਪਟਿਆਲਾ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਮੁਆਮਲਾ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਵਿੱਚ ਦੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ. ਪਿੰਡ ਦਾ ਰਕਬਾ ੧੧੪੪੯ ਵਿੱਘੇ ਕੱਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਆਮਲਾ ੧੧੦੦) ਸਾਲਾਨਾ ਹੈ. ਬੀ. ਬੀ. ਸੀ. ਆਈ. ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਸੰਗਤ ਤੋਂ ਇਹ ਪਿੰਡ ਡੇਢ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਹੈ.

ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਲ, **ਗੁਰੂ ਕੇ ਮਹਿਲ** } ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਸੁਪਤਨੀ ਜਾਂ ਸੁਪਤਨੀਆਂ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮੰਦਿਰ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਇਹ ਹਨ:—

੩ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦੇ ਬਣਾਏਹੋਏ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ।

੪ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਮਤੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਿਆਹ ਹੋਇਆ।

੫ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ ਮਹਲ।

੬ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ (ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਕਾਨ।

੭ ਕੀਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਸੱਤਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਮਹਲ।

੮ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਰਚੇ ਮੰਦਿਰ.

ਗੁਰੂਗੁਰ, **ਗੁਰੂਗੁਰੁ** } ਗੁਰੂਆਂ ਦਾ ਗੁਰੂ. ਕਰਤਾਰ. "ਅਨਦਿਨੁ ਜਪਉ ਗੁਰੂਗੁਰ ਨਾਮ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ. "ਉਪਦੇਸ ਗੁਰੂਗੁਰੁ ਸੁਨੇ." (ਨਟ ਮ: ੪)

ਗੁਰੂ ਚਿੱਤ ਆਵੇ. ਧਾਰਮਿਕ ਸਿੱਖਾਂ ਅਤੇ ਮਾਈ ਬੀਬੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਰਤਾਰ ਚਿੱਤ ਆਵੇ.

ਗੁਰੂਦੁਆਰਾ, **ਗੁਰੂਦੁਆਰੈ** } ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਾਰਫਤ. ਗੁਰੂ ਦੇ ਜ਼ਰਿਯੇ (ਰਾਹੀਂ). "ਗੁਰੂਦੁਆਰੈ ਦੇਵਸੀ."(ਓਅੰਕਾਰ) "ਗੁਰੂਦੁਆਰੈ ਸੋਈ ਬੂਝੈ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੩)

ਗੁਰੂਪਦੇਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼. ਗੁਰ-ਸਿਖ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਉਪਦੇਸ਼.

ਗੁਰੂ ਮਾਂਗਟ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਮੁਜ਼ੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਸਟੇਸ਼ਨ ਲਹੌਰ ਛਾਵਨੀ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਮੁਜ਼ੰਗ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਲਸ ਵਾਲਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਅੱਠ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਹੈ. ਮਾਘ ਬਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰੂਰ. ਦੇਖੋ, ਗਰੂਰ.

ਗੁਰੇਖ਼ਤਨ. ਫ਼ਾ گریختن ਭੱਜਣਾ. ਦੌੜਨਾ। ੨ ਟਲਣਾ.

ਗੁਰੇਖੇਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਲੀਖ਼ੇਲ. ਪਠਾਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਕਾਸਿਮਖ਼ੇਲ ਦੀ ਸ਼ਾਖ਼ ਹੈ. "ਗੁਰੇਖੇਲ ਮਹਮੰਦ ਲੇਜਾਕ ਧਾਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਗੁਰੇਜ਼. ਫ਼ਾ گریز ਟਲਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਭੱਜਣਾ. "ਕਾਨ੍ਹ! ਗੁਰੇਜ ਮਕੁਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ.

ਗੁਰੇਜ਼ਦ. ਫ਼ਾ گریزد ਭੱਜਦਾ ਹੈ. ਨੱਠਦਾ ਹੈ.

ਗੁਰੇਜ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ گریزیدن ਕ੍ਰਿ—ਨੱਠਣਾ. ਭੱਜਣਾ। ੨ ਟਲਜਾਣਾ.

ਗੁਰੇਂਡ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰੰਡ। ੨ ਵਿੰਗ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼. ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ.

ਗੁਲ. ਫ਼ਾ گل ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫੁੱਲ. ਪੁਸ਼ਪ. "ਗੁਲ ਮੇ ਜਿਮ

ਗੰਧ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਗੁਲਾਬ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੩ ਲੋਹਾ ਤਪਾਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਲਾਇਆਹੋਇਆ ਦਾਗ਼. ਗਾਲ੍ਹਆ. "ਨਿਜ ਤਨ ਗੁਲਨ ਨ ਖਾਹੁ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੩੬) ੪ ਦੀਵੇ ਦੀ ਬੱਤੀ ਦਾ ਉਹ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਜਲਕੇ ਵਧ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ੫ ਅ਼ غُل ਗ਼ੁਲ. ਸ਼ੋਰ. ਡੰਡ. ਰੌਲਾ. "ਦਾਨਵ ਕਰੈਂ ਗੁਲ." (ਸਲੋਹ)

ਗੁਲਅੱਬਾਸ. ਫ਼ਾ گُل عبّاس ਅੱਬਾਸ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਗੁਲਾਬਾਂਸ. ਗੁਲਬਾਸੀ. ਇਸ ਦੇ ਕਈ ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਕੀਮ ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਬੀਜ ਅਤੇ ਜੜ ਨੂੰ ਕਈ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ, ਬੀਜ ਸਰਦ ਤਰ ਅਤੇ ਜੜ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਗੁਲਬਾਂਸੇ ਦੀ ਜੜ ਮਣੀ ਨੂੰ ਪੁਸ਼੍ਟ ਅਤੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦੀ ਹੈ. ਲੱਕ ਦੀ ਪੀੜ ਮਿਟਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੱਤੇ ਫੋੜੇ ਫੁਨਸੀ ਨੂੰ ਪਕਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਲੂਣ ਨਾਲ ਰਗੜਕੇ ਲੇਪ ਕੀਤੇ ਦੱਦ (ਧਦ੍ਰ) ਹਟਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗੁਲਸਤ੍ਰਾਣ. ਸੰਗਯਾ—ਅੰਗੁਲ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚਮੋਟਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ. "ਗੁਲਸਤ੍ਰਾਣ ਅੰਗੁਸ਼੍ਟ ਮਝਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਲਸ਼ਨ. ਫ਼ਾ گُلشن ਸੰਗਯਾ—ਫੁਲਵਾੜੀ. ਪੁਸ਼ਪਵਾਟਿਕਾ। ੨ ਬਾਗ. ਉਪਵਨ.

ਗੁਲ ਹੋਜਾਨਾ / **ਗੁਲ ਕਰਨਾ** ਬੁਝਜਾਣਾ. ਬੁਝਾਉਣਾ. ਜਿਵੇਂ—ਦੀਵਾ ਗੁਲ ਹੋਗਿਆ, ਚਰਾਗ ਗੁਲ ਕਰਦੇਓ.

ਗੁਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਿਕਾ.

ਗੁਲਕਾਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਸੂਈ ਨਾਲ ਵਸਤ੍ਰ ਪੁਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਰਚਨਾ। ੨ ਰੰਗ ਅਥਵਾ ਚਿਤ੍ਰਕੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗੁਲਕੰਦ. ਫ਼ਾ گُلقند ਸੰਗਯਾ—ਗੁਲ (ਗੁਲਾਬ) ਦੇ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਕੰਦ (ਖੰਡ) ਤੋਂ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਚੇਤੀ ਗੁਲਾਬ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਸੇਵਤੀ (ਸਫ਼ੇਦ ਗੁਲਾਬ) ਦੀ ਗੁਲਕੰਦ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਗੁਲਖ਼ਾਂ. ਸੈਦਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਪੈਂਦੇਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੋਤਾ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਅਤਾਉੱਲਾਖਾਂ ਸਹਿਤ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਨੌਕਰ ਹੋਗਿਆ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਇਸ ਨੇ ਨਦੇੜ ਦੇ ਮਕਾਮ ਮੌਕਾ ਪਾਕੇ ਜਦ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਧਰਮੋਪਦੇਸ਼ ਕਰਰਹੇ ਸਨ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚ ਕਟਾਰ ਮਾਰਿਆ ਅਰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਮਾਰਿਆਗਿਆ. ਅਤਾਉੱਲਾ ਨੂੰ ਭਾਈ ਲੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਕਤਲ ਕਰਦਿੱਤਾ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਦੀ ਹੈ.

ਗੁਲਗੁਲਾ. ਵਿ—ਕੋਮਲ. ਨਰਮ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਕਵਾਨ। ੩ ਫ਼ਾ غلغلہ ਗ਼ੁਲਗ਼ੁਲਹ. ਸ਼ੋਰ. ਰੌਲਾ. "ਉਠਾਯੋ ਗੁਲਗੁਲੋ ਇਸ ਤੌਰ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ੪ ਦੰਤਕਥਾ. ਜਨਵਾਦ.

ਗੁਲਗੂਨਾ. ਫ਼ਾ گُلگُونہ ਗੁਲਗੂਨਹ. ਵਿ—ਫੁੱਲ ਦੇ ਰੰਗ ਜੇਹਾ। ੨ ਗੁਲਾਬਰੰਗਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਚੇਹਰੇ ਤੇ ਮਲਨ ਦਾ ਵਟਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਰੰਗ ਹੋਜਾਵੇ.

ਗੁਲਗੋਲਾ / **ਗੁਲਗੋਲੀ** ਵਿ—ਗੋਲਿਆਂ ਦਾ ਗੋਲਾ. ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ. ਸੇਵਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਿਕਾ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕੇ ਗੁਲਗੋਲੇ." (ਸਵਾ ਮ: ੪) "ਹਮ ਤਿਸ ਕੀ ਗੁਲਗੋਲੀਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਗੁਲਚਿਹਰ. ਵਿ—ਫੁੱਲਵਦਨ. ਫੁੱਲਜੇਹਾ ਮੁਖ। ੨ ਖਿੜਿਆਹੋਇਆ ਚੇਹਰਾ। ੩ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਮੁਖਵਾਲਾ. ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹੇ ਚੇਹਰੇ ਵਾਲਾ. "ਵੋਹ ਗੁਲਚਿਹਰ ਕਹਾਂ ਹੈ ?" (ਰਾਮਾਵ)

ਗੁਲਜਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਕ ੪.

ਗੁਲਜਾਰ. ਫ਼ਾ گلزار ਗੁਲਜ਼ਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਜਗਾ. ਪੁਸ਼ਪਵਾਟਿਕਾ. ਫੁਲਵਾੜੀ.

ਗੁਲਜਾਰਸਿੰਘ. ਇਸ ਧਰਮਵੀਰ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ, ਇਹ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸੰਗੀ ਸੀ. ਇਹ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲਹੌਰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਭੀ ਕਿਲੇ

ਪਾਸ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ ਕੋਲ ਹੈ.

ਗੁਲਝਣ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁੰਝਲ. ਘੋਲਗੱਠ। ੨ ਪੇਚਦਾਰ ਔਖੀ ਬਾਤ। ੩ ਬੁਝਾਰਤ. ਅਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਕੂਟ.

ਗੁਲਝਣਾ, ਗੁਲਝਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਉਲਝਣਾ. ਗੁੰਝਲ ਵਿੱਚ ਪੈਣਾ.

ਗੁਲਝੜੀ. ਸੰਗਯਾ—ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ. ਫੁੱਲਝੜੀ.

ਗੁਲਦਸਤਾ. ਫ਼ਾ گلدسته ਸੰਗਯਾ—ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਇਕਤ੍ਰ ਕੀਤਾ ਗੁੱਛਾ.

ਗੁਲਦਾਨ. ਫੂਲਦਾਨ. ਫੁੱਲ ਰੱਖਣ ਦਾ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਕੱਚ ਚੀਨੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਗੁਲਦੁਮ. ਫ਼ਾ گلدم ਬੁਲਬੁਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਛ ਹੇਠ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਲਾਲ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਗੁਲਫ. ਸੰ. ਗੁਲਫ਼. ਸੰਗਯਾ—ਗਿੱਟਾ। ੨ ਪਜਾਮੇ ਦੀ ਮੁਹਰੀ ਪੁਰ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਹਾਸ਼ੀਆ. "ਗੁਲਫ ਲਗੇ ਹੋਵਹਿ ਬਹੁ ਚੌਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਲਫ਼ਾਮ. ਫ਼ਾ گلفام ਵਿ—ਗੁਲ (ਗੁਲਾਬ) ਜੇਹੇ ਫ਼ਾਮ (ਰੰਗਵਾਲਾ). ਗੁਲਾਬੀ.

ਗੁਲਬਦਨ. ਫ਼ਾ گلبدن ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਧਾਰੀਦਾਰ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਜਾਮੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਅਮੀਰ ਆਦਮੀ ਭੀ ਪਹਿਰਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।
੨ ਵਿ—ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਮਲ ਸ਼ਰੀਰ (ਬਦਨ). "ਵਹ ਗੁਲਬਦਨ ਕਹਾਂ ਹੈ?" (ਰਾਮਾਵ)

ਗੁਲਬਾਂਸ, ਗੁਲਬਾਂਸਾ, ਗੁਲਬਾਂਸੀ ਦੇਖੋ, ਗੁਲ ਅੱਬਾਸ.

ਗੁਲਬਾਗ. ਕਾਬੁਲ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਬਹੁਤ ਰੁਪਯਾ ਖ਼ਰਚਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਲਈ ਗੁਲਬਾਗ ਅਤੇ ਦਿਲਬਾਗ ਨਾਉਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲੈ ਆ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਲਹੌਰ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਨੇ ਜਬਰਨ ਖੋਹ ਲਏ. ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਭਾਈ ਬਿਧੀਚੰਦ ਜੀ ਵਡੀ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਇਹ ਘੋੜੇ ਲਹੌਰ ਤੋਂ ਵਾਪਸ ਲਿਆਏ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸੁਹੇਲਾ ਅਤੇ ਜਾਨਭਾਈ ਰੱਖਿਆ.

ਗੁਲਮ. ਗ਼ੁਲਾਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਹਉ ਗੁਲਮ ਤਿਨਾ ਕਾ ਗੋਲੀਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਗ਼ੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਗੋਲਾ ਹਾਂ। ੨ ਸੰ. ਗੁਲ੍ਮ. ਸੰਗਯਾ—ਬਿੜਾ. ਜਾੜਾ. ਇੱਕ ਜੜ ਤੋਂ ਹੋਈਆਂ ਕਈ ਸ਼ਾਖ਼ਾਂ। ੩ ਫੌਜ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ੯ ਹਾਥੀ, ੯ ਰਥ, ੨੭ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ੪੫ ਪੈਦਲ *। ੪ ਪੇਟ ਦਾ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਵਾਉਗੋਲਾ (ਵਾਤਗੁਲਮ ਅਤੇ ਰਕਤਗੁਲਮ). "ਜੁਰ ਸੀਤ ਗੁਲਮ." (ਸਲੋਹ) ਦੇਖੋ, ਵਾਉਗੋਲਾ.

ਗੁਲਮਗੁਲਾਮ. ਵਿ—ਗੁਲਾਮਾਂ ਦਾ ਗੁਲਾਮ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ. "ਨਾਨਕ ਹਾਟ ਵਿਹਾਝਿਆ ਹਰਿ ਗੁਲਮ ਗੁਲਾਮੀ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਗੁਲਰ. ਦੇਖੋ, ਉਦੁੰਬਰ ਅਤੇ ਗੂਲਰ.

ਗੁਲ ਲਾਲਹ, ਗੁਲ ਲਾਲਾ ਫ਼ਾ گل لاله ਗੁਲ—ਲਾਲਹ ਸੰਗਯਾ—ਲਾਲਹ (ਬੰਧੂਕ-ਦੁਪਹਰੀਏ) ਦਾ ਫੁੱਲ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲਹ.

ਗੁਲ ਲਾਲਾ ਰੰਗ. ਫ਼ਾ گل لاله رنگ ਵਿ—ਲਾਲਾ (ਬੰਧੂਕ) ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਬਹੁਤ ਲਾਲ। ੨ ਭਾਵ—ਲਹੂ ਨਾਲ ਰੰਗੀਨ.

ਗੁਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗ਼ੱਲਾ. "ਅਧੁ ਗੁਲਾ ਚਿੜੀ ਕਾ ਚੁਗਣੁ" (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਇੱਕ ਅੱਧ ਦਾਣਾ. ਭਾਵ—ਬਹੁਤ ਥੋੜਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁੱਲਾ.

ਗੁਲਾਨਾਰ. ਫ਼ਾ گلنار ਗੁਲਨਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਅਨਾਰ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੨ ਵਿ—ਅਨਾਰ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ।

---

* ੨੭ ਹਾਥੀ, ੨੭ ਰਥ, ੮੧ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ੧੩੫ ਪੈਦਲ ਇਤਨੀ ਫ਼ੌਜ ਦੀ ਭੀ ਗਲਮ ਸੰਗਯਾ ਲਿਖੀ ਹੈ.

੩ ਸੁਰਖ਼ ਰੰਗ, ਜੋ ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲ ਜੇਹਾ ਹੈ.

ਗੁਲਾਬ. ਫ਼ਾ گلاب ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ੍ਥਲਕਮਲ. Rose. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਅਨੇਕ ਜਾਤਾਂ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਜਾਤੀਆਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਤੋਂ ਆਈਆਂ ਹਨ. ਗੁਲਕ਼ੰਦ, ਅਰਕ ਅਤੇ ਇਤਰ ਲਈ ਚੇਤੀ ਗੁਲਾਬ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਗੁਲਾਬ ਅਫ਼ਸ਼ਾਨੀ. ਫ਼ਾ گلاب افشانی ਗੁਲਾਬ ਛਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਗੁਲਾਬ ਅਫ਼ਸ਼ਾਨਿਯੇ ਦਸ੍ਤੇ ਮੁਬਾਰਿਕ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ) ਬਰਕਤ ਵਾਲੇ ਹੱਥ ਨਾਲ ਗੁਲਾਬ ਛਿੜਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ. ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਬਾ ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜਮੱਲ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬਰਾਇ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਖਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਕੌਮ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ. ਇਹ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਖੁਡਾਲ ਅਕਬਰਵਾਲੀ। ੪ ਭਾਈ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੭੮੯ ਵਿੱਚ ਚੱਬੇ ਜਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਗੌਰੀ ਦੇ ਉਦਰੋਂ ਪਿਤਾ ਰਾਯਾ (ਰਾਇਆ) ਦੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਸੇਖਵ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੇਖਮ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ (ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ, ਤਸੀਲ ਚੂਨੀਆਂ ਥਾਣਾ ਸਰਾਇਮੁਗਲ) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.* ਆਪ ਨੇ ਸੰਤ ਮਾਨਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੀ ਦੀਕ੍ਸ਼ਾ ਲਈ ਅਤੇ ਵੇਦਾਂਤਗ੍ਰੰਥ ਪੜ੍ਹੇ,† ਅਰ ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਮਾ ਰਹਿਕੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕੀਤਾ. ਪੰਡਿਤ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਇਹ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਕੇ ਦੇਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ.

ਆਪ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੮੩੪ ਵਿੱਚ ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਿਤ, ਸੰਮਤ ੧੮੩੫ ਵਿੱਚ ਮੋਖਪੰਥ, ਸੰਮਤ ੧੮੩੯ ਵਿੱਚ ਅਧ੍ਯਾਤਮਰਾਮਾਇਣ ਦਾ ਛੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲਥਾ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਬੋਧਚੰਦ੍ਰ ਨਾਟਕ ਰਚਿਆ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਨ, ਜੋ ਈਰਖਾ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਗਏ।

੫ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਡੋਗਰਾ. ਅਸਮੈਹਲਪੁਰ ਡਿਉਲੀ ਵਿੱਚ (ਜੋ ਜੰਮੂ ਤੋਂ ਸੱਤ ਕੋਹ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਪੁਰ ਹੈ) ਕੇਸਰੀ ਡੋਗਰੇ ਦੇ ਘਰ ਸਨ ੧੭੮੮ ਵਿੱਚ ਧ੍ਯਾਨਸਿੰਘ, ਸਨ ੧੭੯੭ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ, ਸਨ ੧੮੦੧ ਵਿੱਚ ਸੁਚੇਤਸਿੰਘ ਜੰਮੇ. ਇਹ ਡੋਗਰੇ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਅੰਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਭਰਤੀ ਹੋਏ. ਪ੍ਰਾਰਬਧ ਦੇ ਚੱਕਰ ਨਾਲ ਧ੍ਯਾਨਸਿੰਘ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ ਬਣਕੇ ਗੜ੍ਹਵਈ ਤੋਂ ਵਧਦਾ ਵਧਦਾ ਡਿਹੁਢੀ ਵਾਲਾ ਬਣਗਿਆ, ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਦੀ ਪਦਵੀ ਪਾਈ. ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਭੀ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ. ਧ੍ਯਾਨਸਿੰਘ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹੁਣ ਪੁਣਛ ਰਾਜ ਕਰਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਦਾ ਵੰਸ਼ ਜੰਮੂ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੈ.

ਸਿੱਖਰਾਜ ਦੇ ਛਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੋਣ ਪੁਰ ਸਨ ੧੮੪੬ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵਡੀ ਚਤੁਰਾਈ ਨਾਲ ਮਹਾਰਾਜਗੀ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਅਤੇ ੭੫ ਲੱਖ ਰੁਪਯੇ ਬਦਲੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੮੫੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ।

੬ ਗੜ੍ਹਵਡ਼ੀ ਨਿਵਾਸੀ ਮਹਾਨ ਪੰਡਿਤ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਜੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ ਸੰਤ ਸਾਧੂਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਪੰਡਿਤ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਧੂਸਿੰਘ ਅਤੇ ਤਾਰਾਸਿੰਘ।

ਗੁਲਾਬਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਬੀਰੋ ਬੀਬੀ.

ਗੁਲਾਬਦਾਸ. ਰਟੌਲ ਪਿੰਡ ਜੋ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਪਾਸ

---

* ਮਦ੍ਰ ਦੇਸ ਮੰਡਨ ਮਹਾਂ ਪੁਰ ਸੇਖਵ ਅਭਿਰਾਮ।
ਰਾਯਾ ਜਨਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਗ ਜਨਨੀ ਗੌਰੀ ਨਾਮ॥ (ਮੋਖਪੰਥ)
ਸੇਖਵ (ਸੇਖਮ) ਪਿੰਡ ਪੱਤੋਮੰਡੀ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਤੇ ਹੈ. ਕੱਚੀਕੋਠੀ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਕੋਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ. ਪੰਡਿਤ ਜੀ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੂਹ ਭੀ ਸੇਖਵ ਵਿੱਚ ਸੁਣੀਦਾ ਹੈ.

† "ਵਿਦ੍ਯਾ ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਗ੍ਯਾਨ ਸੁਖ ਦਾਇਕ ਫਲ ਸੁਭ ਚਾਰ।
ਮਾਨਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਕੇ ਸਦਾ ਬੰਦੌਂ ਪਾਦ ਉਦਾਰ." (ਭਾਵਰਸਾਮ੍ਰਿਤ)
"ਭਾਰਤ ਭੂਮਿ ਪੁਨੀਤ ਪਦ ਤਪੋ ਗ੍ਯਾਨ ਅਵਤਾਰ।
ਮਾਨਸਿੰਘ ਗੁਰੁ ਕੋ ਨਮੋ ਤਾਰਣ ਕਰੁਣਾ ਸਾਰ."
(ਪ੍ਰਬੋਧਚੰਦ੍ਰ ਨਾਟਕ)

ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਮੀਰੇ ਰਟੌਲ ਜੱਟ ਦੇ ਘਰ ਦੇਸੋ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੬੬ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਕੁਝ ਚਿਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਕਸੂਰਨਿਵਾਸੀ ਹੀਰਾਦਾਸ ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਗਿਆ. ਨਾਭੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਧਨੌਲੇ ਪਿੰਡ ਬਾਵਾ ਧਜਾਨਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਕਾਵਜਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹੀ ਅਤੇ ਹਰਿਦਾਸ (ਗਿਰਿਧਰ) ਕਵਿ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਕੇ ਕਵਿਤਾ ਰਚਣ ਲੱਗਾ. ਫੇਰ ਭਾਈ ਦੇਵਾਸਿੰਘ ਨਿਰਮਲੇ ਤੋਂ ਵੇਦਾਂਤ ਪੜ੍ਹਕੇ ਨਾਸ੍ਤਿਕ ਬਣਗਿਆ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਲੋਕ ਗੁਲਾਬਦਾਸੀਏ ਅਖਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਡੇਰਾ ਚੱਠਿਆਂਵਾਲਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਕਸੂਰ ਪਾਸ ਹੈ. ਗੁਲਾਬ ਦਾਸ ਦੇ ਰਚੇਹੋਏ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ "ਉਪਦੇਸ ਵਿਲਾਸ" ਪੁਸ੍ਤਕ ਹੈ. ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧੨ ਸੰਮਤ ੧੯੩੦ ਨੂੰ ਹੋਇਆ।

੨ ਰਾਜ ਪਟਿਆਲੇ ਦੀ ਤਸੀਲ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਪਿੰਡ ਮਾਝੀ ਦੇ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਨਿਰਬਾਣਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਮਤ ੧੮੮੦ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ੧੯੫੯ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਵਡੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਅਤੇ ਉੱਚੇ ਆਚਾਰ ਵਾਲੇ ਸਨ. ਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹਾਉਣੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰ ਅੱਖਰ ਲਿਖਕੇ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾਨ ਕਰਨੇ ਆਪ ਦਾ ਨਿੱਤ ਕਰਮ ਸੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਕਾਸ਼ੀ ਆਦਿਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਭੇਜਕੇ ਵਿਦਜਾ ਪੜ੍ਹਾਈ.

ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਕਈ ਚੇਲੇ ਇਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਭਾਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਪੰਡਿਤ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦਾਸ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰੀ ਜੀ ਅਨੇਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਉਦਾਸੀਪੰਥ ਵਿੱਚ ਰਤਨ ਰੂਪ ਹਨ.

ਗੁਲਾਬਦਾਸੀਆ, ਗੁਲਾਬਦਾਸੀਏ ਗੁਲਾਬਦਾਸ ਨੰ: ੧ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਵਾਲੇ.

ਗੁਲਾਬਦਾਨੀ, ਗੁਲਾਬਪਾਸ਼ੀ ਸੁਰਾਹੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਗੁਲਾਬ ਛਿੜਕਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁਖ ਪੁਰ ਬਰੀਕ ਛੇਕਾਂ ਵਾਲਾ ਝਰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚਦੀਂ ਗੁਲਾਬ ਦੀਆਂ ਬੂੰਦਾਂ ਵਰਸਦੀਆਂ ਹਨ.

ਗੁਲਾਬਰਾਇ. ਸੂਰਜਮੱਲ ਦਾ ਪੋਤਾ ਅਤੇ ਦੀਪਚੰਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ (ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੜੋਤਾ), ਜੋ ਸ਼ਜਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਭਾਈ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਸਮੇਤ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾ-ਧਰਮ ਧਾਰਣ ਕੀਤਾ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਲਾਬਸਿੰਘ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਪੂਜਾ ਕਰਾਉਣੀ ਚਾਹੀ, ਪਰ ਭਾਈ ਗੁਰੁਬਖਸ਼ਦਾਸ ਮਹੰਤ ਨੇ ਇਸ ਕੁਕਰਮ ਤੋਂ ਰੋਕਿਆ, ਯਥਾ—

"ਤਿਨ ਇਕ ਦਿਨ ਅਵਿਲੋਕਜੋ ਆਨ।
ਥਿਰਜੋ ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਗੁਰਥਾਨ।
ਸਹੀ ਨ ਗਈ ਅਵਗਜਾ ਹੇਰ।
ਹਾਥ ਜੋਰਿ ਬੋਲਜੋ ਤਿਸ ਵੇਰ।
ਥਾਨ ਬਨਾਵਹੁ ਆਪਨ ਦੂਜਾ।
ਤਹਾਂ ਬੈਠ ਲੀਜੈ ਸਭ ਪੂਜਾ."

ਗੁਲਾਬਰਾਇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਨਹੀਂ ਚੱਲੀ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਸੋਢੀ ਸਾਹਿਬਾਨ ਸ਼ਜਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਲਾਦ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੂਰਜਮਲ.

ਗੁਲਾਬਾ. ਮਾਛੀਵਾੜਾ (ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਸਿੱਖ, ਜੋ ਮਸੰਦੀ ਤਜਾਗਕੇ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਤੋਂ ਚਲਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰੇ. ਉੱਚਪੀਰ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਇਸੇ ਦੇ ਘਰ ਪਹਿਰਿਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਮਾਛੀਵਾੜਾ.

ਗੁਲਾਬਾਂਸ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਅੱਬਾਸ. ਅੱਬਾਸ ਦਾ ਫੁੱਲ. ਅੱਬਾਸ ਦਾ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਮੌਸਮ ਲਾਲ ਅਤੇ ਪੀਲੇ ਫੁੱਲ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਗੁਲਾਬੂ. ਇਹ ਤਮਾਖੂ ਵੇਚਣਵਾਲਾ ਇੱਕ ਬਾਣੀਆਂ ਸੀ. ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਵੇਲੇ ਜਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਧਰਮਵੀਰਤਾ ਵੇਖੀ, ਤਾਂ ਖ਼ਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਮਿਲਗਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦੇ ਕਿਲੇ ਬੰਦੇਬਹਾਦੁਰ ਦੀ ਪੋਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਕੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਪਹਾੜਾਂ ਵੱਲ ਚਲਾਗਿਆ. ਗੁਲਾਬੂ ਲੋਹੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਪਾਕੇ ਦਿੱਲੀ ਭੇਜਿਆਗਿਆ ਅਤੇ

ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਕੈਦ ਰਿਹਾ. ਜਦ ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ ਕੈਦ ਹੋਕੇ ਦਿੱਲੀ ਪਹੁੰਚਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਗੁਲਾਬੂ ਕਤਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ.

ਗੁਲਾਮ. ਅ਼ غلام ਗ਼ੁਲਾਮ. ਸੰਗਯਾ—ਲੁੱਟ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਆਇਆ ਜਾਂ ਮੁੱਲ ਲਿਆਹੋਇਆ ਸੇਵਕ.* ਗੋੱਲਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚੋਂ ਵੈਰੀ ਦੇ ਫੜੇਹੋਏ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਨੋ ਨਹੀਂ ਮਾਰਦੇ ਸਨ, ਸਗੋਂ ਕਾਬੂ ਕਰਕੇ ਕੈਦ ਕਰਲੈਂਦੇ ਸਨ. ਕੁਝ ਚਿਰ ਮਗਰੋਂ ਜਾਂਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾ ਤੋਂ ਕਰੜੀ ਮਿਹਨਤ ਦੇ ਕੰਮ ਕਰਾਉਂਦੇ, ਜਾਂ ਡੰਗਰਾਂ ਵਾਂਙ ਵੇਚ ਛਡਦੇ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਖਰੀਦੇ ਜਾਂ ਫੜੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਗ਼ੁਲਾਮ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. †

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗ਼ੁਲਾਮ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਸਨ ਜੋ ਪਸ਼ੂ ਸਮਾਨ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਮਾਲਕੀਅਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਅਰ ਸਭ ਤਰਾਂ ਆਪਣੇ ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੋਇਆ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੋਈ ਕੰਮ ਭੀ ਕਰਨ ਦੇ ਸਮਰਥ ਨਹੀਂ ਸੀ.

ਭਾਵੇਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਕਦੇ ਗੁਲਾਮੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਜੋਰ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਹੁਣ ਕੁਝ ਸਦੀਆਂ ਤੋਂ ਇਸਲਾਮੀ ਕੌਮਾਂ ਆਬਾਦ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਬਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਲਾਮੀ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਚਲੀ ਆਉਂਦੀ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਫੈਲੀ, ਅਰ ਅੰਤ ਨੂੰ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿੱਚ ਤਕੜੇ ਪੈਰ ਜਮਾਕੇ ਸਨ ੧੮੬੫ ਵਿੱਚ ਸਦਾ ਲਈ ਸਭਯ ਦੇਸਾਂ ਤੋਂ ਲੋਪ ਹੋਗਈ. ਗੁਲਾਮੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਨਰਕ ਵਿੱਚ ਬਿਲਕਦੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਤੋਂ ਭੀ ਜਾਦਾ ਦੁਖਦਾਈ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ, ਤਾਂ ਅਯੋਗ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, Ingram ਕ੍ਰਿਤ History of Slavery and Serfdom (1895).

ਗੁਲਾਮ ਅਹ਼ਮਦ, ਗੁਲਾਮ ਅਹਿਮਦ ਵਿ—ਅਹ਼ਮਦ (ਮੁਹ਼ੰਮਦ) ਦਾ ਗ਼ੁਲਾਮ (ਦਾਸ). ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕਾਦੀਆਂ ਨਿਵਾਸੀ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗ਼ੁਲਾਮ ਮੁਰਤਜ਼ਾ ਦੇ ਘਰ ਚਰਾਗ਼ਬੀਬੀ ਦੇ ਪੇਟੋਂ ਸਨ ੧੮੩੬ ਵਿੱਚ ਮਿਰਜ਼ਾ ਗੁਲਾਮਅਹਮਦ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਮਹਦੀ ਦੱਸਕੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿਸ ਪੈਗੰਬਰ ਦਾ ਆਉਣਾ ਹਦੀਸਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁਰਾਨ ਸ਼ਰੀਫ ਦੀ ਸੂਰਤ ਜਮੀਅ਼ਦੀ ਆਯਤ ਤਿੰਨ ਅਤੇ ਚਾਰ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ, ਉਹ ਮੈਂਹੀ ਹਾਂ. ਕਿਤਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਇਸ ਦੇ ਪੈਰੋ ਹੋਗਏ ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕੀਤਾ. ਮਿਰਜਾ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਹਮਦੀ ਰੱਖਿਆ, ਜੋ ਦੋ ਅਰਥ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਅਹਮਦ ਨਾਉਂ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਤੇ ਮਿਰਜਾ ਜੀ ਦਾ ਆਪਣਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਹੈ. ੮ ਮਈ ਸਨ ੧੯੦੮ ਨੂੰ ਇਸ ਆਗੂ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਕਾਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ.

ਮਿਰਜਾ ਜੀ ਪਿੱਛੋਂ ਹਕੀਮ ਨੂਰੁੱਦੀਨ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਮੰਨਿਆਗਿਆ. ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮਿਰਜਾ ਜੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮਿਰਜ਼ਾ ਮਹਮੂਦ ਅਹਮਦ ਹੁਣ ਅਹਮਦੀ ਫਿਰਕੇ ਦਾ ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ ਹੈ.

ਗੁਲਾਮੀ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਲਾਮਪੁਣਾ. ਦਾਸਤ੍ਵ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਮ.

ਗੁਲਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਲ ਲਾਲਹ. ਗੁਲਦੁਪਹਿਰੀ ਦਾ ਫੁੱਲ। ੨ ਵਿ—ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਰੰਗਾ. "ਮੇਰੇ ਲਾਲਨ ਲਾਲ ਗੁਲਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਗੁਲਾਲ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲ ਲਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਦੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੰਘਾੜੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਰੰਗੀਨ ਆਟਾ, ਜੋ ਹੋਲੀ ਅਤੇ ਵਿਆਹ ਆਦਿਕ ਸਮੇਂ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. "ਫਾਗੁਨ ਮੇ ਸਖੀ ਡਾਰ ਗੁਲਾਲ ਸਭੈ ਹਰਿ ਸੇ ਬਨ ਬੀਚ ਰਮੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਵਿ—ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਜੇਹਾ ਸੁਰਖ਼। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਲੁ.

ਗੁਲਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲ ਲਾਲਾ.

ਗੁਲਾਲੁ. ਵਿ—ਗੁਲ ਲਾਲਹ ਜੇਹਾ ਸੁਰਖ਼. "ਲਾਲੁ ਗੁਲਾਲੁ ਗਹਬਰਾ ਸਚਾ ਰੰਗੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਕੀਲਾਲ—ਕੀਲਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਪਾਣੀ. ਜਲ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਕੱਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਗੱਗਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਕੰਦੁਕ ਦੀ ਥਾਂ ਗੇਂਦ, ਅਕ਼ਦ—ਅਗਦੁ, ਜ਼ਕਾਤ—

* "ਬੈਖਰੀਦੁ ਕਿਆ ਕਰੇ ਚਤੁਰਾਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) "ਮੁਲਖਰੀਦੀ ਲਾਲਾ ਗੋਲਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

† ਧਾੜਵੀ ਲੋਕ ਭੀ ਮੁੰਡੇ ਅਤੇ ਮੁਟਿਆਰ ਤੀਮੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਕੱਢਕੇ ਲੈਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਵੇਚਦਿੰਦੇ ਸਨ.

ਜਗਾਤ, ਆਕਾਸ਼—ਆਗਾਸ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼—ਪਰਗਾਸ, ਧਿਕ੍—ਧਿਗੁ, ਭਕ੍ਤ ਦੀ ਥਾਂ ਭਗਤ ਆਦਿ. "ਤੂ ਆਪੇ ਕਮਲੁ ਅਲਿਪਤੁ ਹੈ ਸੈ ਹਥਾ ਵਿਚਿ ਗੁਲਾਲੁ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ਸੈਂਕੜੇ ਹੱਥ ਡੂੰਘੇ ਕੀਲਾਲ (ਪਾਣੀ) ਵਿੱਚ ਅਲੇਪ ਕਮਲ ਹੈਂ.

ਗੁਲਿਸਤਾਂ. ਫ਼ਾ گلستاں ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ, ਬਾਗ। ੨ ਸ਼ੈਖ਼ਸਾਦੀ ਦੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਇੱਕ ਉੱਤਮ ਕਿਤਾਬ, ਜਿਸ ਦਾ ਉਲਥਾ ਅਨੇਕ ਬੋਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਜੀ ਪਟਿਆਲਾਪਤੀ ਦੇ ਕਵੀ ਭਾਈ ਬਸੰਤਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਛੰਦਬੱਧ ਉੱਤਮ ਅਨੁਵਾਦ ਕੀਤਾ ਹੈ.

ਗੁਲਿਸਤ੍ਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ.

ਗੁਲਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਲੀ. ਵੱਟੀ। ੨ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ. "ਗੋਲੇ ਗੁਲਿਕਾ ਲਾਗਹਿਂ ਆਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ. "ਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਬੱਧੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਗੁਲੂ. ਫ਼ਾ گلو ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਲ. ਕੰਠ. ਗਰਦਨ. ਗ੍ਰੀਵਾ.

ਗੁਲੂਬੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਲ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਰੁਮਾਲ ਆਦਿਕ ਵਸਤ੍ਰ.

ਗੁਲੇਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਵਾਲੀਅਰ ਦੇ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸ਼ਾਹ ਗੁਰੂ ਕੋ ਪਠੈ ਗੁਲੇਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕਟੋਚ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ਼। ੩ ਕਾਂਗੜੇ ਜਿਲੇ ਦੀ ਡੇਰਾ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ, ਜੋ ਰਾਜਾ ਹਰੀਚੰਦ ਕਟੋਚੀਏ ਨੇ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਇਉਂ ਹੈ—

ਇੱਕ ਵਾਰ ਹਰੀਚੰਦ ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦਾ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਡਿਗਪਿਆ. ਜਦ ਚਿਰ ਤੀਕ ਰਿਆਸਤ ਨੂੰ ਨਾ ਮੁੜਿਆ ਤਾਂ ਸਭ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੋਇਆ ਜਾਣਕੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ ਨੂੰ ਰਾਜਗੱਦੀ ਪੁਰ ਬੈਠਾ ਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਹਰੀਚੰਦ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਖੂਹੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਰਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਆਇਆ, ਤਦ ਪੁਤ੍ਰ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਦੇਖਕੇ ਉਹ ਵਾਪਿਸ ਚਲਾਗਿਆ ਅਤੇ ਗੁਲੇਰ ਨਗਰ ਵਸਾਕੇ ਜੁਦਾ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲੱਗਾ.

ਗੁਲੇਰਾ, ਗੁਲੇਰੀਆ ਵਿ—ਗੁਲੇਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲੇਰ ੩.

ਗ਼ੁਲੇਲ. ਫ਼ਾ غلیل ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੋਲੀ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਧਨੁਖ.

ਗੁਲੇਲਚੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਲੇਲ ਧਾਰਣ ਅਥਵਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ.

ਗੁਲੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗਲੋਲਾ ਅਤੇ ਗਿਲੋਲਾ.

ਗੁੱਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੱਕੀ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਹ ਨਰਮ ਗੋਲਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਦਾਣੇ ਲੱਗੇਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਲਕੜੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਚਿਕਨਾ ਅਤੇ ਸਾਰ ਭਾਗ। ੩ ਘੋੜੇ ਦੀ ਦੁਮ ਦਾ ਦੰਡ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬਾਲ ਜੜੇਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ੪ ਗ਼ੁਲ. ਸ਼ੋਰ. ਜੈਸੇ ਹੱਲਾ ਗੁੱਲਾ। ੫ ਗੁਲਾਮ ਜਾਂ ਗੋਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਜਿਵੇਂ—ਤਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਪਾਨ ਦਾ ਗੁੱਲਾ। ੬ ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਰੋਟੀ.

ਗੁੱਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੋਟੀ ਅਤੇ ਛੋਟੀ ਰੋਟੀ। ੨ ਡੰਡੇ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਦੀ ਇੱਕ ਬੀਟੀ, ਜੋ ਜੌਂ ਦੇ ਅਕਾਰ ਦੀ ਪੰਜ ਛੀ ਇੰਚ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਮੱਧਭਾਗ ਤੋਂ ਇੰਚ ਡੇਢਇੰਚ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਖੇਡ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੁੱਲੀਡੰਡਾ ਹੈ। ੩ ਛਿੱਲ ਉਤਾਰਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਸਾਫ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਲਸਨ ਆਦਿ ਦੀ ਗਠੀ। ੪ ਲੱਕੜ ਨੂੰ ਛਿੱਲਕੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਸਾਰਰੂਪ ਕੱਢੀ ਹੋਈ ਗੋਲ ਅਕਾਰ ਦੀ ਪੋਰੀ.

ਗੁਲੀਡੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੱਲੀ ੨.

ਗੁਵਰਧਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋਵਰਧਨ.

ਗੁਵਾਰ, ਗੁਵਾਰਿ, ਗੁਵਾਰੀ ਦੇਖੋ, ਗਵਾਰ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਪੀ. ਗੋਪਾਲਿਕਾ. "ਸਾਜਨ ਕੋ ਸਜਕੈ ਸੁ ਗੁਵਾਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗੁੜ. ਸੰ. ਗੁਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਖ ਦੇ ਰਸ ਨੂੰ ਕਾੜ੍ਹਕੇ ਗੰਡ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਪਿੰਡ. ਕੰਦਸਿਆਹ. ਗੰਡੋਲ.

ਗੁੜਗੁੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁੜਗੁੜੀ। ੨ ਹੁੱਕੀ. ਛੋਟਾ ਹੁੱਕਾ. ਗੁੜਗੁੜ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜਾ ਹੈ.

ਗੁੜਨਾ, ਗੁੜ੍ਹਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਮਨਨ. ਵਿਚਾਰਨਾ। ੨ ਯਾਦ ਕਰਨਾ. "ਪੜਣਾ ਗੁੜਣਾ ਸੰਸਾਰ ਕੀ ਕਾਰ ਹੈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਗੁੜ੍ਹਤੀ. ਸੰਗਜਾ—ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਗੁੜ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੀਹੋਈ ਘੁੱਟੀ, ਜੋ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ-ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਅੰਤੜੀ ਦੀ ਸਫਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਜੰਮਣਘੁੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁੱਟੀ.

ਗੁੜਫਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ—ਗੁੜ ਜੇਹੇ ਮਿੱਠੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਫਲ. ਪੀਲੂ ਦਾ ਬਿਰਛ. ਮਾਲ. ਵਣ.

ਗੁੜਾਕਾ. ਸੰ. ਗੁਡਾਕਾ. ਸੰਗਜਾ—ਨਿਦ੍ਰਾ. ਨੀਂਦ. ਊਂਘ. "ਹੋਤ ਗੁੜਾਕਾ ਤਿਨ ਤਨ ਰੋਗੂ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਸਵਾ ਜਾਮ ਨਿਸਿ ਤਜੀ ਗੁੜਾਕਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗੁੜਾਕੇਸ. ਸੰ. ਗੁਡਾਕੇਸ਼. ਸੰਗਜਾ—ਅਰਜੁਨ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁੜਾਕਾ (ਨੀਂਦ) ਜਿੱਤਲਈ ਹੈ। ੨ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਵਿ—ਸੰਘਣੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਵਾਲਾ.

ਗੁੜੀਅਲ. ਦੇਖੋ, ਗੜੀਅਲ ੧.

ਗੁੜੁ. ਦੇਖੋ, ਗੁੜ. "ਗੁੜੁ ਕਰਿ ਗਿਆਨੁ ਧਿਆਨੁ ਕਰਿ ਧਾਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) "ਦਿਲਿ ਕਾਤੀ ਗੁੜੁ ਵਾਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਛੁਰੀ ਅਤੇ ਵਾਤ (ਮੂੰਹ) ਵਿੱਚ ਗੁੜ. ਦਿਲੋਂ ਖੋਟਾ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਮਿੱਠਾ.

ਗੁੜੂਚੀ. ਸੰ. ਗੁਡੂਚੀ. ਸੰਗਜਾ—ਗਿਲੋ. ਗਿਲੋਯ. ਅਮ੍ਰਿਤਾ. ਜ੍ਵਰਾਰਿ. Cocculus Cordifolius. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਇਹ ਤਾਪ, ਖਾਂਸੀ, ਪੀਲੀਆ (ਪਾਂਡੁ ਰੋਗ), ਲਹੂ ਦੇ ਵਿਕਾਰ, ਖ਼ੂਨੀ ਬਵਾਸੀਰ ਆਦਿਕ ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਗੁੜੰਬਾ. ਸੰਗਜਾ—ਗੁੜ ਅਤੇ ਅੰਬ (ਆਮ੍ਰ) ਦਾ ਰਸ ਮਿਲਾਕੇ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਇੱਕ ਭੋਜਨ.

ਗੂ. ਸੰ. ਗੂ. ਧਾ—ਮਲ ਤਜਾਗਣਾ. ਸੁਚੇਤੇ ਫਿਰਨਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਗੂਹ (ਗੂੰਹ) ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਗੂਆਹਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਹਾਟੀ. "ਨਰਕਾਸੁਰ ਰਾਜਾ ਬਡੋ ਗੂਆਹਟੀ ਕੋ ਰਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੦੩)

ਗੂਆਬੰਦਰ. ਦੇਖੋ, ਗੋਆ ਬੰਦਰ.

ਗੂਹ. ਸੰਗਜਾ—ਗੰਦਗੀ. ਮਲ. ਦੇਖੋ, ਗੂ. "ਗੂਹ ਪੜਿ ਸਗਵੀ ਮਲੁ ਲਾਇ ਮਨਮੁਖੁ ਆਇਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਗੂੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਗ. "ਚਾਖਿ ਗੂੰਗਾ ਮੁਸਕਾਵਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗੂੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿ-ਆਈ. "ਜਿਨਿ ਇਹ ਚਾਖੀ ਸੋਈ ਜਾਣੈ ਗੂੰਗੇ ਕੀ ਮਿਠਿਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਗੂੰਜ. ਦੇਖੋ, ਗੁੰਜ.

ਗੂੰਜਣਾ, ਗੂੰਜਨਾ ਦੇਖੋ, ਗੁੰਜਨ.

ਗੂਜਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁੱਜਰ.

ਗੂਜਰੀ. ਸੰ. ਗੁਜੰਰੀ. ਸੰਗਜਾ—ਗੁੱਜਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਗੂਜਰੀ ਜਾਤਿ ਗਵਾਰ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰੀਮਾਤਾ। ੩ ਟੋਡੀ ਠਾਟ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾੜਵ ਰਾਗਿਣੀ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੰਚਮ ਵਰਜਿਤ ਹੈ। ਧੈਵਤ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਭ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਗਾਂਧਾਰ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ, ਮੱਧਮ ਤੀਵ੍ਰ, ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਚਾਰ ਘੜੀ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ਼ ਰਾ ਗਾ ਮੀ ਧਾ ਨ ਸ਼.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ਼ ਨ ਧਾ ਮੀ ਗਾ ਰਾ ਸ਼.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਿੱਚ ਗੂਜਰੀ ਦਾ ਪੰਜਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ.

ਗੂਜਰੀਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਜਰੀ ਮਾਤਾ.

ਗੂੜ੍ਹਾ, ਗੂੜ੍ਹੀ ਦੇਖੋ, ਗੁੜ੍ਹਾ—ਗੁੜ੍ਹੀ. "ਗੂੜ੍ਹੀ ਭਾਹਿ ਜਲੈ ਸੰਸਾਰਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਗੂਟ. ਸੰਗਯਾ—ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਦਾ ਘੋੜਾ. ਬਾਉਂਨਾ ਘੋੜਾ.

ਗੂਡਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ੇਮਾ. ਤੰਬੂ.

ਗੂਡੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਡੀ। ੨ ਪਤੰਗ. ਚੰਗ. "ਆਨੀਲੇ ਕਾਗਦੁ ਕਾਟੀਲੇ ਗੂਡੀ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ)

ਗੂਢ. ਸੰ. ਵਿ—ਗੁਪ੍ਤ. ਲੁਕਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਬ ਛੇਤੀ ਸਮਝ ਵਿੱਚ ਨਾ ਆਵੇ ਐਸਾ ਵਾਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੂੜ੍ਹ ੨.

ਗੂਢਾਰਥ. ਸੰ. ਗੂਢਾਰ੍ਥ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਪਤ ਅਰਥ.

ਗੂਢਾਰਥ ਦੀਪਿਕਾ. ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿਰਮਲੇ ਸਾਧੂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਜਪੁਜੀ ਦਾ ਟੀਕਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੰਕਰ ਦੇ ਵੇਦਾਂਤ ਸੂਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਭਾਸ਼੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਜਪੁਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਅਤੇ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਹ ਟੀਕਾ ਕਰੀਬ ਸੰਮਤ ੧੯੪੦ ਦੇ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਗੂਢੋਕ੍ਤਿ. ਗੁਪਤ ਕਥਨ। ੨ ਇੱਕ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ. ਕਹਿਣਾ ਹੋਰ ਪਰਥਾਇ ਅਥਵਾ ਹੋਰ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ ਕਰਕੇ, ਪਰ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋਰ ਵੱਲ ਕਰਨਾ "ਗੂਢੋਕ੍ਤਿ" ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ" ਭੀ ਹੈ.

ਵਜਾਜਹਿਂ ਪਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਕਰ ਪਰਮ ਚਾਤੁਰੀ ਸੰਗ,
ਅਲੰਕਾਰ ਗੂਢੋਕ੍ਤਿ ਤਹਿਂ ਵਰਣਤ ਕਵਿ ਨਵਰੰਗ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਭੂਸ਼ਣ)

ਜਹਿਂ ਸਮਝਾਯੈ ਔਰ ਕੋ ਡਾਰ ਔਰ ਪੈ ਬਾਤ,
ਸੋ ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ ਨਾਮ ਕਵਿ ਵਰਣੰਤ ਰਸ ਸਰਸਾਤ.
(ਅਲੰਕਾਰਸਾਗਰਸੁਧਾ)

ਉਦਾਹਰਣ—

(੧) ਸਿੰਮਲ ਰੁਖ ਸਰਾਇਰਾ ਅਤਿ ਦੀਰਘ ਅਤਿ ਮੁਚੁ,
ਓਇ ਜਿ ਆਵਹਿ ਆਸ ਕਰਿ ਜਾਹਿ ਨਿਰਾਸੇ ਕਿਤੁ?
(ਵਾਰ ਆਸਾ)

(੨) ਹੰਸਾ ਵੇਖ ਤਰੰਦਿਆ ਬਗਾ ਭਿ ਆਇਆ ਚਾਉ,
ਡੁਬਿ ਮੁਏ ਬਗ ਬਪੁੜੇ ਸਿਰ ਤਲਿ ਉਪਰਿ ਪਾਉ.
(ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੩)

(੩) ਦਾਦੁਰ, ਤੂ ਕਬਹਿ ਨ ਜਾਨਸਿ ਰੇ,
ਭਖਸਿ ਸਿਬਾਲੁ ਬਸਸਿ ਨਿਰਮਲ ਜਲ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਨ ਲਖਸਿ ਰੇ.
(ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

(੪) ਕਬੀਰ ਸਮੁੰਦੁ ਨ ਛੋਡੀਐ ਜਉ ਅਤਿ ਖਾਰੋ ਹੋਇ,
ਪੋਖਰਿ ਪੋਖਰਿ ਢੂਢਤੇ ਭਲੋ ਨ ਕਹਿਹੈ ਕੋਇ.
(ਸ. ਕਬੀਰ)

(੫) ਸਾਰਸ ਕੇ ਨਾਦਨ ਕੋ ਬਾਦ ਨਾ ਸੁਨਤ ਕਹੂੰ
ਨਾਹਕ ਹੀ ਬਕਬਾਦ ਦਾਦੁਰ ਮਹਾ ਕਰੈਂ,
"ਸ਼੍ਰੀ ਪਤਿ" ਸੁ ਕਵਿ ਜਹਾਂ ਔਜ ਨਾ ਸਰੋਜਨ ਕੋ
ਫੂਲੈਂ ਨ ਭੰਭੂਲ ਜਾਂਹਿਂ ਚਿੱਤ ਦੈ ਚਹਾ ਕਰੈਂ,
ਬਕਨ ਕੀ ਬਾਨੀ ਕੀ ਬਿਰਾਜਤ ਹੈ ਰਾਜਧਾਨੀ
ਕਾਈ ਸੋਂ ਕਲਿਤ ਪਾਨੀ ਹੇਰਤ ਹਹਾ ਕਰੈਂ,
ਘੋਂਘਨ ਕੇ ਜਾਲ ਜਾਂਮੇ ਨਰਈ ਸਿਵਾਰ ਤਾਂ ਮੇ
ਏਸੇ ਪਾਪੀ ਤਾਲ ਕੋ ਮਰਾਲ ਲੇ ਕਹਾਂ ਕਰੈਂ?

(੬) ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਪਾਤ ਕੌਨੇ ਕਾਮ ਕੇ ਨ ਠਹਰਾਤ
ਦੇਖੇ ਛੁਟ ਛਾਂਹ ਮਨ ਕੈਸੇਕੈ ਰਸਾਈਏ,
ਪੈਨੇ ਪੈਨੇ ਕੰਟਕ ਬਿਲੋਕਕੈ ਬਢਤ ਸੂਲ
ਮੂਲ ਹੂ ਮੇ ਠੌਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਕੋ ਨ ਪਾਈਏ,
"ਲਾਲ"ਕਵਿ ਫੂਲੇ ਫੂਲ ਰਸ ਰੂਪ ਗੰਧ ਬਿਨ
ਸ੍ਵਾਦ ਬਿਨਾ ਫਲ ਮੁਖ ਕੈਸੇਕੈ ਲਗਾਈਏ,
ਤੁਮ ਹੀ ਕਹੋ ਨ ਹੇ ਬਬੂਰ ਕਹਾਂ ਧਾਰੀ ਮੌਨ?
ਕੌਨ ਆਸ ਰਾਖ ਰਾਵਰੇ ਕੇ ਪਾਸ ਆਈਏ?

(੭) ਸੁਨੀਏ ਵਿਟਪ ਪ੍ਰਭੁ! ਪੁਹਪ ਤਿਹਾਰੇ ਹਮ
ਰਾਖੀਏ ਹਮੈ ਤੋ ਸ਼ੋਭਾ ਰਾਵਰੀ ਬਢਾਇ ਹੈਂ,
ਤਜਹੋਂ ਹਰਖ ਤੇ, ਨ ਚਾਰੋ ਕਛੂ ਆਪ ਸਨ
ਜਹਾਂ ਜਹਾਂ ਜਾਂਇੰ ਤਹਾਂ ਦੂਨੀ ਛਬਿ ਪਾਇ ਹੈਂ,
ਸੁਰਨ ਚਢੈਂਗੇ ਸੁਰਨਰ ਨ ਚਢੈਂਗੇ ਸੀਸ
ਸੁਕਵਿ "ਰਹੀਮ"ਹਾਥ ਹਾਥ ਹੀ ਬਿਕਾਇ ਹੈਂ,
ਦੇਸ਼ ਮੇ ਰਹੇਂਗੇ ਪਰਦੇਸ਼ ਮੇ ਰਹੇਂਗੇ, ਕਾਹੂ
ਭੇਸ ਮੇ ਰਹੇਂਗੇ ਪਰ ਰਾਵਰੇ ਕਹਾਇ ਹੈਂ.

ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਭੂਖਣ ਭਾਈ ਬਸੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇੱਕ ਸਤਸਈ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਕੁਝ ਦੋਹੇ ਗੂਢੋਕ੍ਤਿ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣਰੂਪ ਅੱਗੇ ਲਿਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ—

ਹੰਸ ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਮਿਲ ਹੈਂ ਹੰਸ! ਰਸਾਲ ਫਲ, ਸੀਤਲ ਜਲ ਸੁਭ ਛਾਂਹ

ਵੈ ਮੁਕਤਾ ਬਿਨ ਮਾਨਸਰ, ਮਿਲੈਂ ਆਨ ਸਰ ਨਾਹ.
ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਮੇਂ ਕਰੈਂ, ਜਜੋਂ ਤਜੋਂ ਕਰ ਨਿਰਬਾਹ,
ਤੂ ਨ ਸਿੰਧੁ ਤਟ ਜਾਂਨ ਕੀ, ਕਰੈਂ ਹੰਸ ! ਚਿਤ ਚਾਹ.
ਬਿਨ ਮੁਕਤਾ ਪੁਖਰੀਨ* ਮੈ, ਕਬ ਲਗ ਹੋਇ ਨਿਭਾਉ,
ਕਗਲਨ ਬਗਲਨ ਮਾਂਝ ਮਿਲ, ਹੰਸ!ਨ ਲੋਗ ਹਸਾਉ.
ਤੂ ਮਰਾਲ ! ਬੈਠਤ ਕਹਾਂ, ਪੰਖ ਸਵਾਰ ਸਵਾਰ ?
ਜਹਾਂ ਖੀਰ ਅਰੁ ਨੀਰ ਕੋ, ਰਹਿਤ ਭਾਉ ਇਕਸਾਰ.

ਕਿੰਸ਼ੁਕ †ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਨਹਿ ਪਰਾਗ ਮਕਰੰਦ ਨਹਿ, ਨਹਿ ਸੁਗੰਧਿ ਸੁਖ ਮੂਲ,
ਮਤ ਕਿੰਸ਼ੁਕ ਉਰ ਐਂਠ ਕਰ, ਆਇ ਭ੍ਰਮਰ ਜੁ ਭੂਲ.
ਤੂ ਨ ਗਰਬ ਕਿੰਸ਼ੁਕ ਕੁਸਮ, ਹੈ ਮੁਹਿ ਅਧਿਕ ਸੁਗੰਧ.
ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਮੰਡਰਾਤ ਜੋ, ਯਹ ਮਧੁਕਰ ਮਦਅੰਧ ?

ਗਜ ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਕਤ ਕੁਟੇਵ‡ ਤੋਕੋਂ ਪਰੀ, ਅਰੇ ਕਰੀ ! ਮਤਿਕੂਰ,
ਅਬ ਆਨਜੋ ਅਨੁਵਾਯ ਤੂ, ਅਬ ਮੇਲਤ ਸਿਰ ਧੂਰ.

ਕਾਕ ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਕਿਤੇ ਕਾਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲ ਤੂ, ਕਿਤੇ ਲਾਡ ਦੈ ਯਾਂਹਿ.
ਜਬ ਕਬ ਕੋਕਿਲ ਕੇ ਬਚਾ, ਮਿਲੈਂ ਕੋਕਿਲਨ ਮਾਂਹਿ.

ਸਿੰਘ ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਹਨਤ ਮੇਂਡਕਨ ਕੋ ਕਹਾਂ, ਰੇ ਅਜਾਨ ਮ੍ਰਿਗਰਾਇ ?
ਮਾਰ ਮੱਤ ਗਜਰਾਜ ਕੋ, ਸਭ ਪਰਿਵਾਰ ਅਘਾਇ.
ਸਿੰਘ ਤੋਰ ਪਿਤ ਮਾਤ ਨੇ, ਬ੍ਰਿਥਾ ਲਡਾਯੋ ਲਾਡ,
ਅਜਅੰਡਨ ਕੋ ਤਕਤ ਤੂ, ਗਜਗੰਡਨ§ਕੋ ਛਾਡ.

ਆਮ੍ਰ ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਤੂ ਰਸਾਲ ਸਭ ਕੋ ਸੁਖਦ, ਦੇਤ ਸਫਲ ਰਸ ਭੀਨ,
ਯਾਂਹੀ ਤੇ ਬਿਧਿ ਕਰਤ ਨਹਿ, ਤੋਹਿ ਕਬੈ ਪਤਹੀਨ॥.

ਰਸਨਾ ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਰਸਨਾ ! ਤੁਵ ਅਸ ਨਾ ਕੋਊ, ਸੀਲਵੰਤ ਸ ਹੁਲਾਸ,
ਕਠਿਨ ਦਸਨਮੈ ਦਿਵਸ ਨਿਸ,ਕਰਤ ਵਯਸ ਭਰ ਵਾਸ.
ਅਰੀ ਜੀਹ, ਪਗਿਯਾ¶ ਕਹਿਤ, ਬੋਲ ਬੈਨ ਰਸਬੋਰ,
ਤੇਰ ਕੁਰਖਤੀ ਤਨਕ ਸੀ, ਕਰੈ ਕੁਬਖਤੀ ੦ ਮੋਰ.

ਅਧਰ ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਕਢਨ ਦੇਹੁ ਮਤ ਬਦਨ ਤੇ, ਅਰੇ ਅਧਰ!ਅਸ ਬੋਲ,
ਨਾਹਕ ਬਸਤ ਪਰੋਸ ਤੁਹ, ਕੂਟੇ ਜਾਹਿਂ ਕਪੋਲ.

ਅੱਕ ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਅਰਕ ! ਥਲੀ੦ਕੇ ਮਾਂਝ ਨਿਜ,ਭਲੀ ਸੁ ਬੈਸ ਬਿਤਾਉ,
ਤੂ ਆਂਬਨ ਕੇ ਮੁਲਕ ਮੈ,ਮਤ ਨਿਜ ਪਤ ਉਤਰਾਉ.

ਬਕ (ਬਗਲਾ) ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਖੀਰ ਨੀਰ ਬਿਲਗਾਵਤੋ, ਜੌ ਬਕ ਮੇਂਡਕ ਖਾਇ,
ਕੋ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਤ ਹੰਸ ਕੋ, ਮੁਕਤਾ ਚੋਗ ਚੁਗਾਇ?
ਅਰੇ ਪਥਿਕ,ਤੁਵ ਦ੍ਰਿਗਨ ਮੈ, ਰਹਜੋ ਸਾਧੁ ਸ਼ੁਭ ਸੂਝ,
ਯਾ ਬਕ ਕੋ ਬਿਵਹਾਰ ਤੂ, ਮੁਹਿ ਮੇਂਡਕ ਤੇ ਬੂਝ.

ਗਰਧਭ (ਗਧਾ) ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਕਹਾਂ ਭਯੋ ਤੁਹਿ ਪੀਠ ਪਰ, ਲਦੀ ਕਿਤਾਬ ਹਜਾਰ,
ਤੂ ਨ ਮੁਲਾਨੋ ਹੋਇ ਖਰ, ਗੂਨ ਪਲਾਨੋ ਡਾਰ.
ਰੇ ਗਰਧਭ, ਯਾਂਤੇ ਕਹਿਤ ਗਰਧਭ ਤੋਹਿ ਜਹਾਨ,
ਸੀਖਜੋ ਰੰਚ ਨ ਗਜਾਨ ਤੈਂ ਹੋਤ ਇਤੇ ਬਡ ਕਾਨ.

ਬਿੜਾਲ (ਬਿੱਲਾ) ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਕਿਤੌ ਕਠਿਨ ਬ੍ਰਤ ਧਾਰ ਕਰ, ਪਰਸੈਂ ਜਾਇ ਕਿਦਾਰ,
ਮਿਟੈ ਮੰਜਾਰ ਨ ਬਿਨ ਕਿਯੇ, ਮੂਖਕ ਮਾਸ ਅਹਾਰ.

ਉੱਲੂ ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਤਵ ਅਖਿਯਨ ਮੈ ਮਿਤ੍ਰ* ਕੀ ਰਹੀ ਨ ਜਬ ਪਹਿਚਾਨ,
ਕਹਿਨ ਲਗਜੋ ਸਭ ਜਗਤ ਤੁਹਿ,ਨਾਮ ਉਲੂਕ ਬਖਾਨ.

ਬਾਗਵਾਨ ਅਨਜੋਕ੍ਤਿ

ਰੇ ਮਾਲੀ,ਤੁਹਿ ਫਲਨ ਕੀ ਅਭਿਲਾਖਾ ਨ ਲਖਾਇ,
ਤੈਂ ਸਾਖਾਮ੍ਰਿਗ† ਵਿਪਨ ਕੇ ਰਾਖਾ ਦਏ ਬਨਾਇ.
ਮਾਲੀ ! ਜਿੰਹ ਖਾਲੀ ਉਦਰ ਤਿੰਹ ਫਲ ਦੇਹ ਜਰੂਰ!
ਰਹਜੋ ਅਘਾਇ ਅੰਗੂਰ ਸੋਂ ਖ੍ਵਾਵਤ ਤਾਂਹਿ ਖਜੂਰ.
ਤਹਿਂ ਨ ਰਾਖ ਮਾਲੀ ਅਰੇ,ਜਹਿ ਫਲ ਭਰੇ ਪਿਯੂਖ;
ਯਾ ਬਾਨਰ ਕੋ ਸੌਂਪ ਤੂ, ਬਰ ਗੂਲਰ ਕੇ ਰੂਖ.
ਕੋਕਿਲ ਕੇਕੀ ‡ਕੋ ਸ਼ਬਦ ਸੁਨ ਸੁਹਾਤ ਨਹਿ ਤੋਹਿ,
ਮਾਲੀ, ਲਾਲੀ ਭਾਲ ਕੀ, ਅਬ ਕਛੁ ਕਾਲੀ ਹੋਹਿ,
ਅਰੇ ਬਾਗਵਾਰੇ, ਕਰਤ ਕਤ ਰਤਨਾਰੇ § ਨੈਨ ?
ਜੌ ਨ ਮਧੁਰ ਫਲ ਦੇਤ ਤੂ, ਬੋਲ ਮਧੁਰ ਮੁਖ ਬੈਨ.

---

* ਛੱਪੜੀਆਂ. † ਕੇਸੂ. ਪਲਾਸ਼ ਦਾ ਫੁੱਲ. ‡ ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ. § ਹਾਥੀ ਦੀ ਕਨਪਟੀ. ਗਲ੍ਹ ਅਤੇ ਗਰਦਨ ਦਾ ਮੱਧ ਭਾਗ. ॥ ਪੱਤਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ. ਬੇਪਤ. ¶ਪਗੜੀ. ਦਸਤਾਰ. ੦ਕਮਬਖ਼ਤੀ.

੦ ਰੇਗਿਸਤਾਨ. ਮਰੁਦੇਸ਼. *ਮਿਤ੍ਰ ਦਾ ਅਰਥ ਦੋਸਤ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਹੈ. † ਬਾਂਦਰ. ‡ ਮੋਰ. § ਲਾਲ.

ਗੇਹ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਘਰ.

ਗੇਹਨਿ } ਸੰ. ਗੇਹਿਨੀ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ—ਗੇਹਿਨੀ ਅਤੇ
ਗੇਹਿਨੀ } ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਘਰ ਵਾਲੀ. ਵਹੁਟੀ. ਜੋਰੂ.

ਗੇਹੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹਿ.ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗੇਹ (ਘਰ)ਵਾਲਾ. ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ.

ਗੇਹੁ. ਦੇਖੋ, ਗੇਹ.

ਗੇਹੂੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗੋਧੂਮ. ਗੰਦਮ.ਕਣਕ.

ਗੇਂਡਾ. ਦੇਖੋ, ਗੈਂਡਾ.

ਗੇਤੀ. ਫ਼ਾ گیتی ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸਮਾ. ਵੇਲਾ. ਜ਼ਮਾਨਾ। ੨ ਜਗਤ. ਸੰਸਾਰ.

ਗੇਤੀ ਫ਼ਰੋਜ਼. ਫ਼ਾ گیتی‌افروز ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗੇਤੀ(ਜਹਾਨ) ਨੂੰ ਅਫ਼ਰੋਜ਼ (ਚਮਕਾਉਣ ਵਾਲਾ) ਸੂਰਜ.

ਗੇਂਦ. ਸੰ. ਕੰਦੁ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਕੰਦੁਕ. ਗੇਂਡੁਕ. ਫਿੰਡ. ਖਿੱਦੋ। ੨ ਸੰ. ਗਯੰਦ. ਹਸ੍ਤੀ. ਹਾਥੀ. "ਨਨਾਦ ਗੇਂਦ ਬ੍ਰਿੰਦਯੰ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਗੇਂਦਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਇੱਕ ਫੁੱਲਦਾਰ ਪੌਦਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੇਂਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਫੁੱਲ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਸਦਬਰਗ. L. Tagetes erecta. ਇਹ ਕਈ ਰੰਗਾ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਦੀ ਵਿੱਚ ਖਿੜਦਾ ਹੈ.

ਗੇਯ. ਸੰ. ਗੇਯ. ਵਿ—ਗਾਉਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗਾਇਕ. ਗਵੈਯਾ। ੩ ਸੰ. ਗ੍ਯੇਯ—ਗ੍ਯੇਯ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਸਮਝਣੇ ਲਾਇਕ.

ਗੇਰਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਗੇਰਣੰ. ਸਿੱਟਣਾ. ਗਿਰਾਉਂਣਾ।
ਗੇਰਨਾ } ੨ ਢਾਹੁਣਾ.

ਗੇਰੀ } ਸੰ. ਗੈਰਿਕ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗਿਰਿ (ਪਰਬਤ) ਦੀ
ਗੇਰੂ } ਲਾਲ ਮਿੱਟੀ. "ਗੇਰੀ ਕੇ ਬਸਤ੍ਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਘੋਲੀ ਗੇਰੂ ਰੰਗ ਚੜਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਸਾਧੂ ਗੇਰੂ ਦੇ ਰੰਗ ਨਾਲ ਰੰਗੇ ਵਸਤ੍ਰ ਪਹਿਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਤ੍ਯਾਗ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੈ.

ਗੇਰੂਆ. ਸੰ. ਗੈਰਿਕ. ਵਿ—ਗੇਰੂ ਦਾ. ਗੇਰੂਰੰਗਾ। ੨ ਗੇਰੂ ਨਾਲ ਰੰਗਿਆਹੋਇਆ.

ਗੇਰੂਬਾਬ੍ਰਤ੍ਰ. ਵਾ—ਗੇਰੂਆ (ਗੇਰੂਰੰਗਾ) ਆਬ (ਜਲ) ਉਤਰਿਆ. "ਵਗੈ ਰੱਤ ਝੁਲਾਰੀ ਜ੍ਯੋਂ ਗੇਰੂਬਾਬ੍ਰਤ੍ਰ." (ਚੰਡੀ ੩) ਯੋਧਿਆਂ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਲਹੂ ਇਉਂ ਵਗ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਗੇਰੂਰੰਗਾ ਜਲ ਝੁਲਾਰਾਂ (ਕੂਲ੍ਹਾਂ) ਵਿੱਚੋਂ ਡਿਗਦਾ ਹੈ.

ਗੇਲੀ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਬਿਰਛ ਦਾ ਧੜ. ਪੋਰਾ. ਗੋਲਾਕਾਰ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਮੋਟੀ ਲੱਕੜ। ੨ ਫ਼ਾ گیل ਗੀਲਾਨ ਦਾ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ. ਗੀਲਾਨ। ੩ ਅੰ. galley ਉਹ ਤਖ਼ਤੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਟਾਇਪ ਦੇ ਅੱਖਰ ਜੋੜੇਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਗੇੜ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗੋਲਾਕਾਰ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਫੇਰਾ. ਘੁਮਾਉ. ਗੇੜਾ.

ਗੇੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘੁਮਾਉਣਾ. ਗੋਲ ਚਕ੍ਰ ਦੇਣਾ। ੨ ਗੇਰਨਾ. ਸਿੱਟਣਾ.

ਗੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੇੜ। ੨ ਪੁਨਰਾਵ੍ਰਿੱਤੀ. ਹਟ ਹਟਕੇ ਆਉਣਾ ਅਥਵਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ. "ਲਖੁ ਲਖੁ ਗੇੜਾ ਆਖੀਅਹਿ ਏਕੁ ਨਾਮੁ ਜਗਦੀਸ." (ਜਪੁ) ੩ ਵਾਰ. ਦਫ਼ਅ਼ਹ. "ਓਸ ਨੋ ਸੁਖੁ ਨ ਉਪਜੈ, ਭਾਵੈ ਸਉ ਗੇੜਾ ਆਵਉ ਜਾਉ."(ਵਾਰ ਵਡ ਮ:੩) ੪ ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਚਕ੍ਰ.

ਗੈ. ਦੇਖੋ, ਗਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗਾਯਨ. "ਤੇਰੇ ਗੁਨ ਗੈਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗੈਠ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਗਠਨ. ਬਿਓਂਤ. ਵਜੋਂਤ. ਤਜਵੀਜ਼. "ਤਿਨ ਬੈਠ ਗੈਠ ਇਕੈਠ ਹ੍ਵੈ." (ਰਾਮਾਵ)

ਗੈਂਡਾ. ਸੰ. गण्डक—ਗੰਡਕ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਖੜਗ. ਨੱਕ ਪੁਰ ਸਿੰਗ ਰੱਖਣਵਾਲਾ ਜੰਗਲੀ ਭੈਂਸੇ ਜੇਹਾ ਪਸ਼ੂ. Rhinoceros. "ਗੈਂਡਾ ਮਾਰਿ ਹੋਮ ਜਗੁ ਕੀਏ ਦੇਵਤਿਆ ਕੀ ਬਾਣੇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਗੈਂਡੇ ਦੇ ਚਮੜੇ ਦੀ ਢਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਬਹੁਤ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਤੀਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਘਾਉ ਤੋਂ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਗੈਂਡੇ ਦੇ ਸਿੰਗ ਦਾ ਅਰਘਾ ਦੇਵਤਾ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਦੇਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ

ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੨ ਭਾਈ ਭਗਤੂਵੰਸ਼ੀ ਦੇਸੂ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ। ੩ ਚਾਹਲ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਸੁਲਤਾਨੀਆਂ ਜੱਟ, ਜੋ ਭਿੱਖੀ ਪਿੰਡ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੰਜ ਤੀਰ ਬਖ਼ਸ਼ੇ.

ਗੈਣ. ਸੰਗਯਾ—ਗਗਨ. ਆਕਾਸ਼। ੨ ਆਕਾਸ਼ਮੰਡਲ. ਸ੍ਵਰਗਾਦਿਕ ਲੋਕ. "ਖੋਜਿ ਡਿਠੇ ਸਭਿ ਗੈਣ." (ਮਾਝ ਮ: ੫ ਦਿਨਰੈਣ) ੩ ਗਮਨ. ਚਾਲ. "ਗਜਗੈਣੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਗੈਣਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਗਨਮੰਡਲ. "ਹੰਸ ਗਇਆ ਗੈਣਾਰੇ." (ਵਡ ਮ: ੧ ਅਲਾਹਣੀ) "ਚੰਦ ਸੂਰਜੁ ਗੈਣਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਗੈਣਾਰੇ. ਗਗਨ ਨੂੰ. ਆਕਾਸ਼ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਗੈਣਾਰ.

ਗੈਣਿ. ਗਗਨ ਮੇਂ. ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ. "ਗੈਣਿ ਚੜੀ ਬਿਲਲਾਇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਗੈਣੀ. ਵਿ—ਗਾਮਿਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗੈਣ ੩। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗਜਨੀ. ਗਜਸੈਨਾ. ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਫ਼ੌਜ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗੈਨ. ਦੇਖੋ, ਗੈਣ. "ਉਰਧਤਾਪ ਲੈ ਗੈਨ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਉਗ੍ਰ ਤਪ ਅਤੇ ਸਿੱਧਿਬਲ ਨਾਲ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਣਾ.

ਗੈਨਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੈਣਾਰ.

ਗੈਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗੈਣੀ.

ਗੈਬ. ਅ਼ غیب ਗ਼ੈਬ. ਵਿ—ਗੁਪਤ. "ਅਲਹੁ ਗੈਬ ਸਗਲ ਘਟ ਭੀਤਰਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੈਬਰ. ਦੇਖੋ, ਗੈਵਰ.

ਗੈਬਾ. ਵਿ—ਗੈਬ (ਗੁਪਤ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਗੈਬਾਨ, ਗੈਬਾਨਾ. ਫ਼ਾ غائبانہ ਗ਼ਾਯਬਾਨਹ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਲੁਕਕੇ. ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ. "ਗੈਬਾਨ ਹੈਵਾਨ ਹਰਾਮ ਕੁਸਤਨੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਅ਼ غبین ਗ਼ਬੀਨ. ਵਿ—ਮੂਰਖ. ਬੁੱਧਿ ਰਹਿਤ. "ਬਦਫੈਲੀ ਗੈਬਾਨਾ ਖਸਮੁ ਨ ਜਾਣਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਠਗਿਆਹੋਇਆ। ੪ ਸਿੰਧੀ. ਗੈਬਾਣੋ. ਨਾ ਜਾਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਜਿਸ ਦੀ ਕੋਈ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ.

ਗੈਬੀ. ਵਿ—ਗੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਗੈਬ। ੨ ਗੁਪਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਗੁਪਤ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ.

ਗੈਬੀ ਫੌਜਾਂ. ਖ਼ਾ. ਸ਼ਹੀਦੀ ਸੈਨਾ. ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦੀਆਂ ਗੁਪਤ ਫ਼ੌਜਾਂ.

ਗ਼ੈਬੁਲਗ਼ੈਬ. ਅ਼ غیب الغیب ਵਿ—ਗੁਪਤ ਤੋਂ ਗੁਪਤ. ਮਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਤੋਂ ਪਰੇ. ਅਲਖ. "ਕਿ ਗੈਬੁਲਗੈਬ ਹੈ." (ਜਾਪੁ)

ਗੈਯਰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਜਵਰ. ਉੱਤਮ ਹਾਥੀ.

ਗੈਰ. ਅ਼ غیر ਗ਼ੈਰ. ਵਿ—ਅਨ੍ਯ. ਦੂਸਰਾ। ੨ ਓਪਰਾ. ਬੇਗਾਨਾ। ੩ ਬਿਨਾ. ਸਿਵਾਯ.

ਗੈਰਹਾਜਰ, ਗੈਰਹਾਜਿਰ. ਅ਼ غیرحاضر ਗ਼ੈਰਹ਼ਾਜ਼ਿਰ. ਵਿ—ਅਨੁਪ-ਸ੍ਥਿਤ. ਜੋ ਮੌਜੂਦ ਨਹੀਂ. ਗ਼ਾਯਬ.

ਗੈਰਤ, ਗੈਰਤਿ. ਅ਼ غیرت ਗ਼ੈਰਤ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਰਮ. ਲੱਜਾ. "ਫਿਰ ਗੈਰਤਿ ਅੰਦਰਿ ਪਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਗ਼ੈਰਪਰਸ੍ਤੀ. ਫ਼ਾ غیرپرستی ਸੰਗਯਾ—ਕਰਤਾਰ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜੇ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ.

ਗੈਰਮਹਲ, ਗੈਰਮਹਿਲ. ਓਪਰਾ ਘਰ. ਭਾਵ—ਆਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਗੈਰਮਹਿਲ ਜਾਣਾ ਮਨ ਮਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਬਿਨਾ ਘਰ. ਜਿਸ ਦਾ ਕੋਈ ਘਰ ਨਹੀਂ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਮਹਿਲਾ ਅੰਦਰਿ ਗੈਰਮਹਿਲ ਪਾਇ, ਭਾਣਾ ਬੁਝਿ ਸਮਾਹਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਗ਼ੈਰਮਨਕ਼ੂਲਾ. ਅ਼ غیرمنقولہ ਸੰਗਯਾ—ਸਥਿਰ ਸੰਪਦਾ. ਜੋ ਵਿਭੂਤਿ ਇੱਕ ਥਾਂ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਨਾ ਜਾ ਸਕੇ. ਮਕਾਨ, ਬਾਗ਼ ਆਦਿ.

ਗੈਰਵ. ਵਿ—ਗੇਰੂ (ਗੈਰਿਕ) ਰੰਗਾ. ਗੇਰੂਆ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਯ (ਗਜ) ਦਾ ਰਵ (ਸ਼ਬਦ). ਹਾਥੀ ਦੀ ਆਵਾਜ.

ਗ਼ੈਰਵਜਹਿ. ਫ਼ਾ غیروجہ ਵਿ—ਅਕਾਰਣ. ਵ੍ਰਿਥਾ. "ਡਾਨ ਸਗਲ ਗੈਰਵਜਹਿ ਭਰਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੈਰਿਕ. ਦੇਖੋ, ਗੇਰੂ ਅਤੇ ਗੇਰੂਆ.

ਗੈਲ, ਗੈਲਿ, ਗੈਲੁ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ. "ਸੰਤ ਕੀ ਗੈਲ ਨ ਛੋਡੀਐ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਪਿੱਛਾ. ਤਾਕੁਬ. "ਊਹਾ ਗੈਲ ਨ ਛੋਰੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਰੀਸ. ਪੈਰਵੀ. "ਉਨ ਕੀ ਗੈਲਿ ਤੋਹਿ ਜਿਨ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੈਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਜਵਰ. ਗਯਵਰ. ਉੱਤਮ ਹਸ੍ਤੀ. "ਕਨਿਕ ਕਾਮਿਨੀ ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੫) "ਹੈਵਰ ਗੈਵਰ ਬਹੁ ਰੰਗੇ."(ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)ਸਿੰਧੀ. ਗੱਯਰੁ.

ਗੈਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗੈਬਾਨ.

ਗੋ. ਭਵਿਸ਼ੑਯਤ (ਆਉਣਵਾਲੇ ਸਮੇਂ) ਦਾ ਬੋਧਕ. ਗਾ. "ਨਾਮੁ ਜਪਤ ਸੁਖ ਪਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ:੪) ੨ ਹੈ. ਅਸ੍ਤਿ. "ਰਾਜਾ ਕੇ ਘਰ ਸਾਂਡੀਗੋ." (ਟੋਡੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ. ਗਊ. ਗਾਂ। ੪ ਕਿਰਣ. ਰਸ਼ਮਿ. "ਗੋ ਮਰੀਚਿ ਕਿਰਣੱਛਟਾ." (ਸਨਾਮਾ) ੫ ਇੰਦ੍ਰਿਯ। ੬ ਬਾਣੀ। ੭ ਵੇਦ। ੮ ਸਰਸ੍ਵਤੀ। ੯ ਨੇਤ੍ਰ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ। ੧੦ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੧੧ ਬਿਜਲੀ। ੧੨ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ। ੧੩ ਮਾਤਾ। ੧੪ ਜੀਭ. ਰਸਨਾ। ੧੫ ਘੋੜਾ। ੧੬ ਸੂਰਜ। ੧੭ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੧੮ ਤੀਰ। ੧੯ ਗਵੈਯਾ. ਗਾਇਕ। ੨੦ ਆਕਾਸ਼। ੨੧ ਸ੍ਵਰਗ। ੨੨ ਜਲ। ੨੩ ਵਜ੍ਰ। ੨੪ ਖਗ. ਪੰਛੀ। ੨੫ ਬਿਰਛ। ੨੬ ਫ਼ਾ گو ਵਜ—ਯਦ੍ਯਪਿ. ਅਗਰਚਿ। ੨੭ ਵਿ—ਕਥਨ ਕਰਤਾ. ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਐਸੀ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ ਦਰੋਗ਼ਗੋ. ਬਦਗੋ। ੨੮ ਗੁਫ਼ਤਨ ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ ਕਹੁ. ਕਥਨ ਕਰ.

ਗੋਊ. ਵਿ—ਗੋਪਨਕਰਤਾ. ਲੁਕੋਣਵਾਲਾ.

ਗੋਆ. ਗੋਪਕ ਪੱਤਨ. ਅਰਬ ਸਾਗਰ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ੬੨ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਜ਼ਾਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਾਦਾ ੪੦ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਸਨ ੧੫੧੦ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗੇਜ਼ਾਂ (Portuguese) ਨੇ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ, ਅਤੇ ਹੁਣ ਭੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੀ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਈਸਾਈ ਮਤ ਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਹੀ ਅਧਿਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਗੋਆ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਗੋਆਹੱਟੀ, ਗੋਆਹਾਟੀ ਦੇਖੋ, ਗਉਹਾਟੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਭੌਮਾਸੁਰ.

ਗੋਆ ਬੰਦਰ. ਸੰ. ਗੋਪਕ ਪੱਤਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋਆ.

ਗੋਆਲਾ, ਗੋਆਲੀਆ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਪਾਲ. ਗੋਪਾਲਕ. ਗਊ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ, ਅਹੀਰ. "ਗੋਪੀ ਕਾਨੁ ਨ ਗਊ ਗੋਆਲਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਗੋਪੀ ਨੈ ਗੋਆਲੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਜੋਗੀਅੰਦਰ)

ਗੋਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋ (ਬਾਣੀ). "ਗਗੈ ਗੋਇ ਗਾਇ ਜਿਨਿ ਛੋਡੀ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਗਾਉਣੀ ਛੱਡੀ ਹੈ। ੨ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ). "ਗੋਰਖ ਸੋ ਜਿਨ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) "ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਜੋਗੀਅੰਦਰ) ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਉਠਾਈਹੋਈ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਸਾਰੀ ਵਿਸ਼੍ਵ ਦਾ ਭਾਰ ਆਪਣੇ ਪੁਰ ਲਿਆਹੋਇਆ ਹੈ। ੩ ਫ਼ਾ گوے ਗੋਯ. ਗੇਂਦ. ਫਿੰਡ. "ਸੀਸ ਕਾਟਿ ਕਰਿ ਗੋਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੪ ਗੜ੍ਹਾ. ਟੋਆ.

ਗੋਇਣ. ਸੰ. ਗਵੇਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋ ਜੇਹਾ ਏਣ (ਮ੍ਰਿਗ). ਰੋਝ. ਗਵਯ. "ਸਸੇ ਸਜਾਲ ਗੋਇਣੰ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਵਜ਼ਨ.

ਗੋਇਦ. ਦੇਖੋ, ਗੋਯਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਵਿੰਦ. "ਜਿਥੈ ਨਾਮੁ ਨ ਜਪੀਐ ਮੇਰੇ ਗੋਇਦਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਮੇਰੇ ਗੋਬਿੰਦ ਦਾ.

ਗੋਇੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੋਵਿੰਦ. "ਗੁਣ ਗੋਇੰਦ ਨਿਤ ਗਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਜੋ ਇੰਦੁ (ਗਿੱਲਾ) ਕਰੇ. ਵਰਖਾ ਕਰਤਾ। ੩ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਕਾਸ਼ਮੀਰੀ ਖਤ੍ਰੀ ਦੇ

ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੬੨੬ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸੰਮਤ ੧੬੯੧ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਗੁਰਦਿੱਤਾ ਜੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਕੇ ਕਰਣੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਇੱਕ ਧੂਏਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਹੈ. ਗੋਇੰਦ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੭੦੬ ਵਿੱਚ ਫਲੌਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੌਂਦ ਅਤੇ ਗੋਂਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗੋਇੰਦਵਾਲ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਵੈਰੋਵਾਲ ਵਿੱਚ ਵਿਆਸ (ਵਿਪਾਸ਼ਾ) ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਗੋਇੰਦਾ (ਅਥਵਾ ਗੋਂਦਾ) ਨਾਮੀ ਮਰਵਾਹੇ ਖਤ੍ਰੀ ਦਾ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਵਸਾਇਆ ਨਗਰ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਹੈ.

ਇਸ ਗੁਰਨਗਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਅਤੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹਨ:—

(੧) ਅਨੰਦ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਅਨੰਦ ਜੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪੋਤੇ, ਬਾਬਾ ਮੋਹਰੀ ਜੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਨ. ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਥਾਂ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਸੰਸਰਾਮ ਜੀ ਦੀਆਂ ਲਿਖੀਆਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਦੋ ਪੋਥੀਆਂ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਈ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ, ਜੋ ਪਿੰਡ "ਅਹੀਆਪੁਰ" (ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੂਜੀ ਪੋਥੀ ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ.

(੨) ਹਵੇਲੀਸਾਹਿਬ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਇੱਕ ਚੌਬਾਰੇ ਦੀ ਕੀਲੀ ਨੂੰ ਫੜਕੇ ਖਲੋਤੇਹੋਏ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਭਜਨ ਕਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਕਿੱਲੀ ਤੇ ਹੁਣ ਚਾਂਦੀ ਚੜ੍ਹਾਦਿੱਤੀ ਹੈ.

ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀਵਾਨ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਾਲਕੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਸ੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਲੈਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਵਾਪਿਸ ਭੀ ਇਸੇ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਲਿਆਏ. ਇਸ ਪਾਲਕੀ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬਰਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਿਆਈ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਸੁਨਹਿਰੀ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਿਆਈ ਦੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਝਾਕਾ ਦਿਖਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸੀ ਬਰਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ ਦਾ ਚੁਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਹੁਣ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਇਸ ਚੁਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਉਹ ਥੰਮ੍ਹ ਮੌਜੂਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਹਾਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਖਲੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਕੋਠੜੀ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਵਤਾਰ ਧਾਰਨ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਪਾਸ ਬਾਬਾ ਪ੍ਰਿਥੀਚੰਦ ਅਤੇ ਮਹਾਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਇੱਕ ਕੋਠੜੀ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਤੇਈਆ ਤਾਪ ਕੈਦ ਕੀਤਾ ਸੀ, ਅਤੇ ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਡੱਲਾ ਨਿਵਾਸੀ ਛੁਡਾਕੇ ਲੈਗਿਆ ਸੀ.*

ਇਸ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਵਿੱਚ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਹੁਤ ਹੋਈ ਹੈ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵੱਲੋਂ ੧੮ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਡਿਉਢੀ ਬਣਾਈਗਈ ਹੈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੈ. ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਬਾਰੀਕ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਚੋਲਾ ਭੀ ਹੈ.

(੩) ਖੂਹ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ. ਚੌਥੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦਾ ਲਵਾਇਆ ਖੂਹ,ਜੋ ਆਬਾਦੀ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪਾਸ ਇੱਕ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੪) ਬਾਵਲੀਸਾਹਿਬ. ਚੌਰਾਸੀ ਪੌੜੀਆਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਵਾਪੀ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੬੧੬ ਵਿੱਚ ਲਗਵਾਈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦਾ ਯਾਤ੍ਰਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਕਈ ਸ਼੍ਰੱਧਾਲੂ ਹਰੇਕ ਪੌੜੀ ਤੇ ਜਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਇੱਕ ਪਾਠ ਚੌਰਾਸੀ ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਕਰਣ ਤੋਂ, ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀ ਜਾਗੀਰ ੧੧੫੫) ਰੁਪਯੇ ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਟੋਡੇਵਾਲ, ਦੁੱਗਲ-ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਫਤੇਚੱਕ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲੇ

* ਭਾਈ ਲਾਲੋ ਜੀ ਵਡੇ ਵੈਦਰਾਜ ਸਨ, ਇਸ ਕੋਠੜੀ ਅੰਦਰ ਤਾਪ ਆਦਿ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਔਖਧਾਲਯ ਸੀ.

ਵੱਲੋਂ ੩੩੫) ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ੫੪) ਰੁਪਯੇ ਹਨ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਖਡੂਰਸਾਹਿਬ, ਕਾਵਾਂ, ਅਕਬਰਪੁਰਾ, ਮਿਆਣੀਖੱਖ,ਝਡੇਰ, ਵੈਰੋਵਾਲ, ਧੂੰਦਾ, ਆਦਿਕ ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ ਅਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੇ ਮਕਾਨ ਗੋਇੰਦਵਾਲ, ਫਤੇਆਬਾਦ, ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਸ਼ਹਿਰ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਅਤੇ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹਨ.

ਪਹਿਲੇ ਸਰਾਧ (ਸ਼੍ਰਾਧ) ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

(੫) ਮੋਹਨ ਜੀ ਦਾ ਚੌਬਾਰਾ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਵਡੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਬਾਜਾਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਹਵੇਲੀਸਾਹਿਬ ਦੇ ਹਾਤੇ ਨਾਲ ਲਗਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਜਿਹਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਗੁਰੂ ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਇਸੇ ਚੌਬਾਰੇ ਪਾਸ ਖਲੋਕੇ "ਮੋਹਨ ਤੇਰੇ ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਮਹਿਲ ਅਪਾਰਾ" ਸ਼ਲੇਸ਼ ਪਦਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਬਾ ਮੋਹਨ ਜੀ ਦੀ ਉਸਤਤਿ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀਆਂ ਪੋਥੀਆਂ ਲਈਆਂ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਹ ਮਕਾਨ ਦੋਮੰਜਿਲਾ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਗੋਇੰਦਾ. ਫ਼ਾ گوئندہ ਵਿ—ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਕਥਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗੁਪਤਚਰ. ਭੇਤੀਆ. ਗੁਪਤ ਦੂਤ। ੩ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿੱਖ, ਜਿਸ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦ ੩। ੫ ਦੇਖੋ, ਗੋਂਦਾ.

ਗੋਇਨ. ਰੋਝ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇਣ. "ਗੋਇਨ ਸੂਕਰ ਰੀਛ ਬਡੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਗੋਇਲ, ਗੋਇਲੜਾ ਮਰਾ. ਗੋਂਵਲ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋ ਆਲਯ. ਗਊਆਂ ਦਾ ਘਰ. ਗਵਾਲਯ। ੨ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਮੌਸਮ ਹਰਾ ਘਾਹ ਚਰਣ ਲਈਂ ਗਾਈਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ. "ਐਥੈ ਗੋਇਲੜਾ ਦਿਨ ਚਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੩ ਅ਼ [illegible] ਗ਼ੁਅਲ. ਵਿ—ਸੁਗਮ. ਆਸਾਨ. "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਗੋਇਲ ਗੋਲੇ." (ਭਾਗੁ)

ਗੋਇਲਿ. ਗਾਈਆਂ ਦੀ ਚਰਾਂਦ ਵਿੱਚ.ਦੇਖੋ, ਗੋਇਲ ੨. "ਗੋਇਲਿ ਆਇਆ ਗੋਇਲੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਗੋਇਲੀ. ਵਿ—ਗੋਇਲ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗੋਪਾਲ. ਗਵਾਲਾ. "ਜਿਉ ਗਾਈ ਕਉ ਗੋਇਲੀ ਰਾਖਹਿ ਕਰਿ ਸਾਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਗੋਈ. ਗੁਪਤ ਕੀਤੀ. ਗੋਪਨ ਕਰੀ। ੨ ਭਾਵ—ਲੈ ਕੀਤੀ. "ਤੁਧੁ ਆਪੇ ਸਿਰਜਿ ਸਭ ਗੋਈ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) ੩ ਗੁਪਤ. ਗੂਢ. "ਗਿਰੀਵਾਨ ਵਾਚਾ ਅਤਿ ਗੋਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਵਭਾਸ਼ਾ ਬਹੁਤ ਗੂਢ ਹੈ. ਭਾਵ—ਸਮਝਣੀ ਔਖੀ ਹੈ। ੪ ਕਥਨ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋ ੬. "ਮਨਮੁਖ ਗੋਈਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੫ ਸੰਗਯਾ—ਮਿੱਠੀ ਕੜ੍ਹੀ. ਲਾਪਸੀ। ੬ ਫ਼ਾ گوئی ਤੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਤੂੰ ਕਹੇਂ. ਤੂੰ ਕਹੇਂਗਾ.

ਗੋਏਮ. ਫ਼ਾ گوئیم ਅਸੀਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ. ਅਸੀਂ ਕਹੀਏ. ਅਸੀਂ ਕਹਾਂਗੇ.

ਗੋਸ. ਫ਼ਾ گوش ਗੋਸ਼. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਨ. "ਦਰ ਗੋਸ ਕੁਨ ਕਰਤਾਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੨ ਦਸਵੀਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਸਜਾਹਗੋਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਕੇਵਲ ਗੋਸ਼ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਜਾਹਗੋਸ਼.

ਗੋਸਈਆ. ਹੇ ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਈਆ. "ਹਰਿ ਰਾਖੁ ਮੇਰੇ ਗੋਸਈਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਗੋਸਟ, ਗੋਸਟਿ ਸੰ. ਗੋਸ਼੍ਠ. ਸੰਗਯਾ—ਗਊਆਂ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਦਾ ਥਾਂ. ਗੋਸ਼ਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਗੋਸ਼੍ਠੀ. ਸਭਾ. ਮਜਲਿਸ। ੩ ਭਾਵ—ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਵਾਰਤਾਲਾਪ. ਚਰਚਾ. "ਗੋਸਟਿ ਗਿਆਨ ਨਾਮ ਸੁਣਿ ਉਧਰੇ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਗੋਸਤ. ਫ਼ਾ گوشت ਗੋਸ਼੍ਤ. ਸੰਗਯਾ—ਮਾਸ. "ਭੂਤਾਂ ਇੱਲਾਂ ਕਾਗੀਂ ਗੋਸਤ ਭੱਖਿਆ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਗੋਸਨਸੀਨੀ. ਫ਼ਾ گوشہ‌نشینی ਗੋਸ਼ਹਨਸ਼ੀਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕਿਨਾਰੇ ਬੈਠਣਾ. ਏਕਾਂਤਵਾਸ. "ਗੁਰਮੁਖ ਗੋਸਨਸੀਨੀ ਰਹਿਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਗੋਸਪੰਦ. ਫ਼ਾ گوسپند ਸੰਗਯਾ—ਬਕਰੀ. ਅਜਾ. ਛੇਲੀ.

ਗੋਸਲਾਂ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਛੀਵੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰ-

ਪੰਨਾ ੧੨੭੮ ਬਾਵਲੀ ਸਾਹਿਬ--ਗੋਇੰਦਵਾਲ.

ENGRAVED & PRINTED BY F. W & CO., LAHORE

ENGRAVED AND PRINTED BY F. W. & Co. LAHORE.

ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ
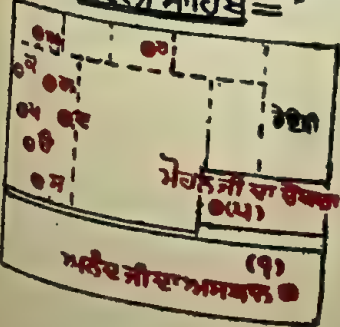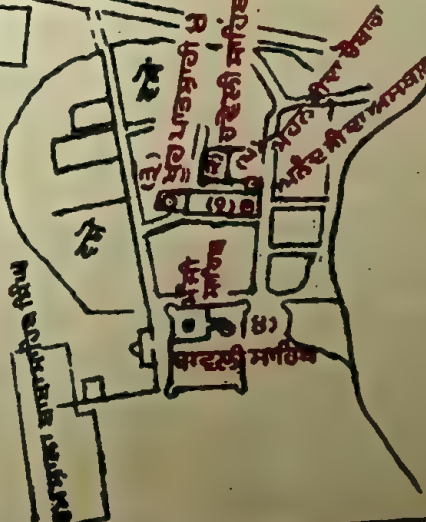
ਗੋਸਵ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੰਭ.

ਗੋਸਾ. ਫ਼ਾ گوشہ ਗੋਸ਼ਹ. ਸੰਗਯਾ—ਕੋਣਾ. ਕਿਨਾਰਾ. ਨੁੱਕਰ। ੨ ਕਮਾਣ ਦਾ ਸਿਰਾ. ਕੋਟਿ.

ਗੋਸਾਈ | ਗੋਸਾਂਈ ਗੋਸ੍ਵਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਸਈਆਂ ਅਤੇ ਗੁਸਾਈਂ. "ਗੋਸਾਈ ਸੇਵੀ ਸਚੜਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਗੋਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਘਰ. ਗਊਵਾੜਾ.

ਗੋਹ. ਦੇਖੋ, ਗੋਧਾ. "ਏਕ ਗੋਹ ਕੋ ਲਯੋ ਮੰਗਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੦) ਚੋਰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਗੋਹ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਉਸ ਦੀ ਕਮਰ ਨੂੰ ਰੱਸਾ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਮਕਾਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਜਦ ਗੋਹ ਪਤਨਾਲੇ ਦੇ ਸੂਰਾਖ਼ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਬਿਲ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਜਮਾਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਰੱਸੇ ਦੇ ਅਧਾਰ ਚੋਰ ਮਕਾਨ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਹਾ.

ਗੋਹਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਮਯ. ਗੋਬਰ. "ਤ੍ਰਿਪਤੈ ਵਿਸਟਾ ਖਾਇ ਮੁਖਿ ਗੋਹੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) "ਗੋਹੈ ਅਤੈ ਲਕੜੀ ਅੰਦਰਿ ਕੀੜਾ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਗੋਹਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਹਾਟੀ ਅਤੇ ਭੌਮਾਸੁਰ.

ਗੋਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਹਾਰ.

ਗੋਕਰਣ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਂ ਦਾ ਕੰਨ। ੨ ਇੱਕ ਨਗਰ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਤੀਰਥ, ਜੋ ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਕਰਵਾਰ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਗੋਆ ਤੋਂ ੩੦ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ 'ਮਹਾਬਲੇਸ਼੍ਵਰ' ਹੈ. ਹਿੰਦੂ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲਿੰਗ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਰਾਵਣ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ, ਜੋ ਗਾਂ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਸੀ.

ਗੋਕਲ | ਗੋਕੁਲ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਕੁਲ. ਗੋਵੰਸ਼। ੨ ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਵੱਗ। ੩ ਮਥੁਰਾ ਦੇ ਦੱਖਣ ਪਾਸੇ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਗੋਪਰਾਜ ਨੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਇੱਥੇ ਗਊਆਂ ਚਾਰਦੇਰਹੇ ਹਨ. ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ "ਮਹਾਬਲ" ਸਦਦੇ ਹਨ.

ਗੋਖਰੂ. ਸੰ. ਗੋਕੁਰ. ਸੰਗਯਾ—ਭੱਖੜਾ, ਜੋ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪੁਰ ਛੁਰੇ ਵਾਂਙ ਚੁਭਣ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਗੋਕੰਟਕ। ੨ ਗਊ ਦਾ ਖੁਰ। ੩ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ.

ਗੋਖਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਰਖਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਗੋਖਾ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਮਹਤਮ ਕਾਸ਼ਤਕਾਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ੮੯ ਵੇਂ ਚਰਿੱਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਦਾਰਜਿਲਿੰਗ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਹੁਣ "ਗੋਖ" ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੪ ਸੰ. ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਖਨਨ ਕਰੀਏ (ਖੋਦੀਏ) ਜਿਸ ਨਾਲ, ਨਖ. ਨਾਖ਼ੂਨ। ੫ ਕੁਦਾਲ.

ਗੋਖੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੋਖਰੂ.

ਗੋਖੂ. ਮਹਿਤਾ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਤਨ ਮਨ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ.

ਗੋਗੜ. ਸੰਗਯਾ—ਗੌਰਵ ਉਦਰ. ਭਾਰੀ ਪੇਟ. ਮੋਟਾ ਅਤੇ ਲਟਕਦਾ ਹੋਇਆ ਢਿੱਡ.

ਗੋਗਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਗਾ.

ਗੋਗਿਰਦ. ਫ਼ਾ گوگرد ਸੰਗਯਾ—ਗੰਧਕ. ਗੰਧਰਕ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਕ.

ਗੋਗ੍ਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਗਊਗ੍ਰਾਸ.

ਗੋਘਨ | ਗੋਘ੍ਨ ਸੰ. ਵਿ—ਗਊ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੋਹਤ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਅਤਿਥਿ. ਪਰਾਹੁਣਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਇਹ ਰੀਤਿ ਸੀ ਕਿ ਪਰਾਹੁਣੇ ਦੇ ਘਰ ਆਉਣ ਪੁਰ ਉਸ ਦੀ ਖਾਤਿਰ ਲਈ ਗੋਹਤ੍ਯਾ ਕੀਤੀਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਅਤਿਥਿ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੋਘ੍ਨ ਪੈਗਿਆ. "अथापि ब्राह्मणाय वा राजन्याय वा अभ्यागताय वा महोक्षं वा महाजं वा पचेदेवमस्यातिथ्यं कुर्वन्तीति." (ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੪)

ਅਰਥਾਤ—ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਾਂ ਛਤ੍ਰੀ ਦੇ ਅਭ੍ਯਾਗਤ ਹੋਣ ਪੁਰ, ਉਨ੍ਹਾ ਵਾਸਤੇ ਵਡਾ ਬੈਲ ਜਾਂ ਵਡਾ ਬਕਰਾ ਪਕਾਵੇ, ਇਸ ਤਰਾਂ ਮਿਹਮਾਨਦਾਰੀ ਕਰਨ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ.

ਗੋਚਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਜੋ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਹੈ।

੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਪਦਾਰਥ। ੪ ਗਊਆਂ ਦੇ ਚਰਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ (ਚਰਾਂਦ).

ਗੋਚਰਮ. ਸੰ. ਗੋਚਰ੍‍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਾਂ ਅਥਵਾ ਬੈਲ ਦੀ ਖੱਲ. ਵੈਸ਼੍ਯ ਨੂੰ ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਧਾਰਣ ਸਮੇਂ ਗਾਂ ਅਥਵਾ ਬਕਰੇ ਦਾ ਚਰਮ ਪਹਿਰਨਾ ਵਿਧਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਵਸ਼ਿਸ਼੍ਠ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ, ਅ: ੧੧। ੨ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਮਾਪ. ਡੇਢ ਸੌ ਗਜ ਲੰਮੀ ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਹੀ ਚੌੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚੜਸਾ. ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ੨੧੦੦ ਹੱਥ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਇਤਨਾ ਹੀ ਚੌੜਾ "ਗੋਚਰਮ" ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੈ.

ਗੋਚਰਾ. ਵਿ—ਅਧੀਨ. ਵਸ਼ੀਭੂਤ. "ਤੇਰੇ ਕੀਤੇ ਕੰਮ ਤੁਧੈ ਹੀ ਗੋਚਰੇ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਗੋਚੰਦਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਚੰਦਨ. ਗੋਸ਼ੀਸ਼ੰ ਚੰਦਨ. ਸੁਸ਼੍ਰੁਤ ਨੇ ਇਸ ਚੰਦਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਗੁਣ ਲਿਖੇ ਹਨ.

ਗੋਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਗਊ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਦੁੱਧ ਘੀ ਆਦਿਕ। ੩ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਸੰਕਰ ਜਾਤਿ। ੪ ਫ਼ਾ گوز ਗੋਜ਼. ਅਪਾਨਵਾਯੁ. ਵਾਉਕਾ. ਪੱਦ.

ਗੋਜ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਗਵਜ਼ਨ.

ਗੋਜੀ. ਗੋਜਵੀ. ਗੋਧੂਮ (ਗੰਦਮ) ਅਤੇ ਜੌਂ ਮਿਲੇਹੋਏ ਅੰਨ। ੨ ਗੋਜ਼ੀ. ਪਾਦੜ.

ਗੋਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਗਜੀ. ਕਿਨਾਰਾ. ਗੋਠ. ਦੇਖੋ, ਗੁਠ ਧਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਟੀ.

ਗੋਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਨਹਿਰੀ ਅਥਵਾ ਰੁਪਹਿਰੀ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਫੀਤਾ,ਜੋ ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਪੁਰ ਸ਼ੋਭਾ ਲਈ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਗੋਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਤਰੰਜ ਚੌਪੜ ਆਦਿਕ ਦਾ ਮੁਹਰਾ ਅਤੇ ਨਰਦ. "ਬਨਾਕਰ ਸੂਰਤਾਂ ਗੋਟੀ ਪਰਾਕ੍ਰਮ ਸਾਰ ਪਾਸਾ ਕਰ." (ਸਲੋਹ)

ਗੋਠ. ਦੇਖੋ, ਗੋਟ ੧ ਅਤੇ ਗੁਠ ਧਾ। ੨ ਚੌਕੜੀ (ਚਪਲੀ) ਲਾਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਗੋਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਡਾਈ. ਗੋਡੀ। ੨ ਗੋਡਾ. ਜਾਨੁ. "ਸੋਵਨੁ ਹੋਇਗੋ ਲਾਂਬੇ ਗੋਡ ਪਸਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਗੋਂਡ. ਸੰ. ਗੋਂਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਜਾਤੀ, ਜੋ ਭੀਲਾਂ ਤੁੱਲ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਤੁੰਨਲ. ਜਿਸ ਦੀ ਤੁੰਨ ਦਾ ਮਾਸ ਬਾਹਰ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਗੋਡਣਾ, ਗੋਡਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਗੁੱਡਣਾ. ਖੋਦਣਾ। ੨ ਧਸਾਉਣਾ. ਖੁਭਾਉਣਾ। ੩ ਉਕਸਾਉਣਾ. ਭੜਕਾਉਣਾ। ੪ ਦੁਖਾਉਣਾ. ਤੰਗ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਮੂੜੀ। ੫ ਨਦੀਨ ਕੱਢਣਾ. ਖੇਤੀ ਦੀ ਗੁਡਾਈ ਕਰਨੀ. "ਕਾਮੁ ਕ੍ਰੋਧੁ ਦੁਇ ਕਰਹੁ ਬਸੋਲੇ ਗੋਡਹੁ ਧਰਤੀ ਭਾਈ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਅਤੇ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਇਹ ਦੋ ਕੁਦਾਲ ਬਣਾਓ, ਅੰਤਹਕਰਣ ਰੂਪ ਜ਼ਮੀਨ ਗੋਡੋ.

ਗੋਣ. ਦੇਖੋ, ਗੂਣ। ੨ ਸੰ. ਬੈਲ.

ਗੋਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਤਾ. ਟੁੱਬੀ। ੨ ਗੁਤਾਵਾ. ਪਸ਼ੂ ਦੇ ਚਾਰਨ ਲਈ ਤੂੜੀ ਆਦਿਕ ਪੱਠਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਅੰਨ. "ਜੈਸੇ ਗਊ ਕਉ ਗੋਤ ਖਵਾਈਦਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਸੰ. ਗੋਤ੍ਰ. ਕੁਲ. ਵੰਸ਼. ਖ਼ਾਨਦਾਨ.

ਗੋਤਕੁਨਾਲਾ, ਗੋਤਕੁਨਾਲੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਤ੍ਰਸ੍ਥਾਲੀ. ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਗੋਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਨ ਲਈ, ਕੁਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਭੋਜਨ ਪਰੋਸਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਇੱਕ ਥਾਂ ਖਾਣ ਦੀ ਰੀਤਿ. "ਇਸ ਕੋ ਭਯੋ ਨ ਗੋਤਕੁਨਾਲਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੋਤਮ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗੋਤਮ ਦਾ ਅਰਥ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਗੋ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਨਾਲ ਤਮ (ਅੰਧਕਾਰ) ਨਾਸ਼ ਕਰਦਿੱਤਾ ਹੈ।

੨ ਇੱਕ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਕ੍ਸ਼ਪਾਦ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਈਸਵੀ ਸਦੀ ਤੋਂ ੬੦੦ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਨ੍ਯਾਯ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ੫੩੨ ਸੂਤ੍ਰ ਬਣਾਏ ਹਨ, ਇਸੇ ਲਈ ਨ੍ਯਾਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਕ੍ਸ਼ਪਾਦ ਦਰਸ਼ਨ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੌਤਮ ਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ ਹੈ।

੪ ਗੌਤਮ. ਗੌਤਮ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ "ਸ਼ਰਦ੍ਵਤ" ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਰਾਮਾਯਣ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਅਹਲ੍ਯਾ

ਦਾ ਪਤਿ ਅਤੇ ਜਨਕ ਦੇ ਪੁਰੋਹਿਤ ਸਤਾਨੰਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਅਹਲਜਾ ਮਹਾ ਸੁੰਦਰੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਇੰਦ੍ਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਿਆ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਮੁਰਗਾ ਬਣਾਕੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਾਂਗ ਦਿਵਾਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗੌਤਮ ਅਗੇਤਾ ਹੀ ਨਦੀ ਪੁਰ ਨ੍ਹਾਉਣ ਚਲਾਗਿਆ. ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਅਹਲਜਾ ਨਾਲ ਕੁਕਰਮ ਕੀਤਾ, ਜਦ ਗੌਤਮ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ, ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸ਼ਿਲਾਰੂਪ ਕਰਦਿੱਤਾ. ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਹਜ਼ਾਰ ਭਗ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੋਣ ਦਾ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਨੂੰ ਖਈ ਰੋਗ ਲਾਦਿੱਤਾ.

ਵਾਲਮੀਕ ਕਾਂਡ ੧ ਅ: ੪੭-੪੮ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਅਹਲਜਾ ਖੁਦ ਇੰਦ੍ਰ ਨੂੰ ਚਾਹੁੰਦੀ ਸੀ. ਇੰਦ੍ਰ ਗੌਤਮ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਰਿਖੀ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਉਸ ਦੀ ਗੈਰਹਾਜਿਰੀ ਵਿੱਚ ਅਹਲਜਾ ਨੂੰ ਮਿਲਿਆ. ਜਦ ਘਰੋਂ ਇੰਦ੍ਰ ਨਿਕਲਦਾ ਸੀ ਤਦ ਗੌਤਮ ਮਿਲਗਿਆ. ਰਿਖੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੇ ਪਾਪੀ! ਤੂੰ ਨਪੁੰਸਕ ਹੋਜਾ. ਇਤਨਾ ਕਹਿਣ ਪੁਰ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਫੋਤੇ ਝੜਗਏ. ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ, ਪਿਤਰਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤਾ "ਕਵਜਵਾਹਨ" ਵਾਸਤੇ ਜੋ ਮੀਢਾ ਬਲਿਦਾਨ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਸੀ, ਉਸ ਦੇ ਫੋਤੇ ਤੋੜਕੇ ਇੰਦ੍ਰ ਦੇ ਜੜੇ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਨਪੁੰਸਕਪੁਣਾ ਦੂਰ ਹੋਇਆ ਤੇ ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਖੱਸੀ ਮੀਢਾ ਬਲਿਦਾਨ ਦੇਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੋਇਆ.

ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਰਿਖੀ ਨੇ ਅਹਲਜਾ ਨੂੰ ਸ੍ਰਾਪ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੂੰ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ਜ (ਗਾਯਬ) ਹੋਕੇ ਇਸ ਆਸ਼੍ਰਮ ਪਈਰਹੁ ਅਰ ਕੇਵਲ ਪਵਨ ਆਹਾਰ ਕਰ, ਜਦ ਤਕ ਰਾਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ ਤੇਰੀ ਇਹੀ ਦਸ਼ਾ ਰਹੇਗੀ. ਰਾਮ ਦੀ ਚਰਣਰਜ ਛੁਹਿਣ ਤੋਂ ਤੇਰਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਅਤੇ ਤੂੰ ਆਪਣਾ ਅਸਲ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰੇਂਗੀ. ਸੋ ਜਦ ਰਾਮ ਗੌਤਮ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਆਏ, ਤਦ ਅਹਲਜਾ ਪਹਿਲੇ ਜੇਹੀ ਬਣਕੇ ਗੌਤਮ ਨੂੰ ਮਿਲੀ. "ਗੌਤਮਨਾਰਿ ਅਹਲਿਆ ਤਾਰੀ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਅਹਲਿਆ। ੫ ਇੱਕ ਪਰਬਤ, ਜੋ ਨਾਸਿਕ ਪਾਸ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਗੌਤਮ.

ਗੌਤਮਨਾਰਿ. ਅਹਲਜਾ. ਦੇਖੋ, ਗੌਤਮ ੪ ਅਤੇ ਅਹਲਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉਮਾਪਤਿ ਅਤੇ ਸੀਸਧਰਨਿ.

ਗੌਤਮੀ. ਦੇਖੋ, ਗੌਤਮ ੨.

ਗੌਤਮੀ ਸਿਲਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੱਥਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਡੁਬਦਾ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਨੇ ਲੰਕਾ ਜਾਣ ਲਈ ਗੌਤਮੀ ਸਿਲਾ ਦਾ ਹੀ ਪੁਲ ਬੱਧਾ ਸੀ.

ਗੌਤਮੁ. ਦੇਖੋ, ਗੌਤਮ ੪.

ਗੋਤਾ. ਅ਼ ﻏﻮﻃﻪ ਗ਼ੋਤ਼ਹ. ਸੰਗਯਾ—ਟੁੱਬੀ. ਡੁਬਕੀ.

ਗੋਤਾਚਾਰ. ਦੇਖੋ, ਗੋਤ੍ਰਾਚਾਰ। ੨ ਚਾਰ ਜਾਤੀਆਂ. ਚਾਰ ਕ਼ਿਸਮਾਂ. ਭਾਵ—ਅਨੇਕ ਭੇਦ. "ਪਾਰਸ ਪਰਸ ਹੋਤ ਕਨਿਕ ਅਨੇਕ ਧਾਤੁ, ਕਨਿਕ ਸੇ ਅਨਿਕ ਨ ਹੋਤ ਗੋਤਾਚਾਰ ਜੀਉ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਫੇਰ ਸੋਨੇ ਤੋਂ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਧਾਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀਆਂ. ਭਾਵ ਸਿੱਖਮਤ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਅਨੇਕ ਵਰਣ ਸਿੱਖ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਿੱਖ ਤੋਂ ਅਨੇਕ ਜਾਤਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ.

ਗੋਤੀ. ਵਿ—ਗੋਤ ਦਾ. ਗੋਤ੍ਰੀਯ.

ਗੋਤੀਤ. ਵਿ—ਗੋ(ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਤੋਂ ਅਤੀਤ (ਪਰੇ). ਜੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਯ ਨਹੀਂ. ਅਗੋਚਰ.

ਗੋਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਜੋ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਤ੍ਰ (ਰਖ੍ਯਾ) ਕਰੇ. ਪਰਵਤ. ਪਹਾੜ। ੨ ਸੰਤਾਨ. ਔਲਾਦ। ੩ ਕੁਲ. ਖ਼ਾਨਦਾਨ। ੪ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ. ਝੁੰਡ। ੫ ਨਾਮ। ੬ ਸੰਪੱਤਿ. ਵਿਭੂਤਿ। ੭ ਵਨ. ਜੰਗਲ। ੮ ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ.

ਗੋਤ੍ਰਪਾਲ. ਵਿ—ਗੋਤ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗੋਤ੍ਰਾਚਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਤ੍ਰਾਖ੍ਯਾ. ਗੋਤ ਦਾ ਨਾਮ। ੨ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਮ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਆਚਾਰ. ਕੁਲਰੀਤੀ.

ਗੋਦ. ਸੰ. ਕ੍ਰੋਡ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਦੀ. ਉਛੰਗ। ੨ ਸੰ. ਗੋਦ. ਵਿ—ਗਊ ਦੇਣ ਵਾਲਾ.

ਗੋਂਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੁੰਦਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਵਿਉਂਤ. ਤਜਵੀਜ਼। ੩ ਗੂੰਦ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦ ੩.

ਗੋਂਦਨੀ. ਦੇਖੋ, ਇੰਗੁਦੀ.

ਗੋਂਦਪੁਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੂ ਕੀ ਟਾਲ੍ਹੀਆਂ.

ਗੋਦਰੀ | ਗੋਦੜੀ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਨਗੰਦਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁੰਦੀਹੋਈ ਓਢਨੀ. ਰੂਈਦਾਰ ਵਸਤ੍ਰ. ਰਜਾਈ. "ਕਾਹੂ ਗਰੀ ਗੋਦਰੀ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਗੋਦੜੀਆ. ਗੋਦੜੀ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾ। ੩ ਭਾਈ ਗੌਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਕ, ਜੋ ਵਡਾ ਗੁਰਮੁਖ ਸੀ. ਇਹ ਨਿੱਤ ੨੧ ਪਾਠ ਜਪੁ ਦੇ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਕਿਰਤ ਵਿੱਚ ਲੱਗਾ ਰਹਿੰਦਾ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਮਦਮੇ ਉਤਰੇ, ਤਦ ਇਹ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਭਾਈ ਕੇ ਚੱਕ ਪਧਾਰੇ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਤੇ ਸੰਗਤਿ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਲਿਆ.

ਗੋਂਦਾ. ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ। ੨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ,ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਕਾਬੁਲ ਭੇਜਿਆ. ਇਸ ਨੇ ਇੱਕ ਵੇਰ ਧ੍ਯਾਨ ਵਿੱਚ ਚਰਣ ਫੜਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚਿਰ ਤੀਕ ਕੀਰਤਪੁਰ ਬੈਠੇ ਅਚਲ ਕਰ-ਰੱਖਿਆ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ ਕਈ ਸਿੱਖਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਗੁਰੀਆ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੀਆ ੨। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਾ। ੪ ਮੂਲੋਵਾਲ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਜੱਟ, ਜੋ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਜਿਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਪਿੰਡ ਦਾ ਚੌਧਰੀ ਥਾਪਿਆ। ੫ ਦੇਖੋ, ਗੂੰਦਾ.

ਗੋਦਾਵਰਿ | ਗੋਦਾਵਰੀ ਗੋ (ਸ੍ਵਰਗ) ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਦੱਖਣ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਪੂਰਵੀ ਘਾਟਾਂ ਤੋਂ ਤ੍ਰਿਅੰਬਕ (ਤ੍ਰ੍ਯੰਬਕ) ਪਾਸੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੮੯੮ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਖਾੜੀ ਵਿੱਚ ਡਿਗਦੀ ਹੈ. ਅਬਿਚਲਨਗਰ (ਹਜ਼ੂਰਸਾਹਿਬ) ਇਸੇ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਹੈ. "ਗੰਗਾ ਜਉ ਗੋਦਾਵਰਿ ਜਾਈਐ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) "ਸੁਰ ਸੁਰੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਜਮੁਨਾ ਗੋਦਾਵਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਅਣੋਖੀ ਕਥਾ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਤੀਰਥ ਕਰਦੀ ਫਿਰਦੀ ਇੱਕ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਾਮੀ ਨੂੰ ਮਿਲਗਈ. ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਵਿਰੁੱਧ ਕਾਮ ਦੇ ਸੇਵਕ ਨੇ ਜੋਰਾਵਰੀ ਭੋਗ ਕੀਤਾ. ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਨੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਸ ਪਰਪੁਰਖ ਦੇ ਵੀਰਯ ਨੂੰ ਤ੍ਯਾਗ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਡਾ ਸੁੰਦਰ ਬਾਲਕ ਤੁਰਤ ਹੀ ਪੈਦਾ ਹੋਗਿਆ. ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਪੁਤ੍ਰ ਸਮੇਤ ਰੋਂਦੀਹੋਈ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਾਸ ਆਈ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਕਥਾ ਸੁਣਾਈ. ਪਤੀ ਨੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਨੇ ਤਪ ਅਤੇ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨਾ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪੁੰਨ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀਰੂਪ ਹੋਕੇ ਸੰਸਾਰ ਪੁਰ ਵਹਿਣ ਲੱਗੀ.

ਬ੍ਰਹਮਾਂਡ ਉਪਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋਤਮਰਿਖੀ, ਇਕ ਮੋਈਹੋਈ ਗਊ ਦੇ ਜਿੰਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਸ਼ਿਵ ਦੀਆਂ ਜਟਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰਾ ਲਿਆਇਆ, ਉਸੇ ਤੋਂ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਸੇ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਗੌਤਮੀ ਹੋਇਆ.

ਗੋਦੀ. ਦੇਖੋ, ਗੋਦ.

ਗੋਧਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗਊਰੂਪ ਧਨ. ਗਊਆਂ ਦਾ ਵੱਗ. "ਬੇਨੁ ਬਜਾਵੈ ਗੋਧਨ ਚਰੈ." (ਮਾਲੀ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗੋਵਰਧਨ ਪਹਾੜ. "ਰੱਛਨ ਗੋਧਨ ਕੇ ਹਿਤ ਕਾਨ ਉਠਾਯਲਯੋ ਗਿਰਿ ਗੋਧਨ ਜੈਸੇ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਗੋਧਯੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਗੌਧੇਯ. ਗੋਧਾ (ਗੋਹ) ਦੇ ਚੰਮ ਦਾ ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ. ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਸਮੇਂ ਅੰਗੂਠੇ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਪਹਿਰਿਆਹੋਇਆ ਚਮੋਟਾ. "ਸਨੱਧ ਬੱਧ ਗੋਧਯੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਦੇਖੋ, ਗੋਧਾ ੨.

ਗੋਧਰ. ਗੋ (ਕਿਰਣ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਿਰਣਧਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੪ ਗੋ (ਜਲ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਜਲਧਰ. ਬੱਦਲ.

ਗੋਧਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਹ. ਕਿਰਲੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਜੰਗਲੀ ਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ। ੨ ਕਮਾਣ ਦੇ ਚਿੱਲੇ ਦੀ ਚੋਟ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਖੱਬੇ ਪਹੁੰਚੇ ਪੁਰ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਚਮੜਾ. "ਬਧੇ ਗੋਧਾਂਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਬੱਧੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਬਧੇ (ਵਧਕਰੇ) ਅਵਧਜ ਯੋਧਾ, ਜੋ ਗੋਹ ਦੇ ਅੰਗੁਲਿਤ੍ਰਾਣ ਬੰਨ੍ਹੇਹੋਏ ਸਨ.

ਗੋਧੂਮ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗੰਦਮ. ਕਣਕ। ੨ ਨਾਰੰਗੀ। ੩ ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਭਾਪ.

ਗੋਧੂਲਿਵੇਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਦਿਨ ਛਿਪਣ ਦਾ ਵੇਲਾ, ਜਦ ਗਾਈਆਂ ਚਰਕੇ ਘਰਾਂ ਨੂੰ ਮੁੜਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖੁਰਾਂ ਤੋਂ ਗਰਦ ਉਠਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧੇਨੁਧੂਰਿ ਵੇਲਾ.

ਗੋਨ, ਗੋਨਿ ਦੇਖੋ, ਗੂਣ. "ਗਿਆਨ ਗੋਨ ਭਰਡਾਰੀ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੂਤ.

ਗੋਪ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਊ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗੋਪਾਲਕ. ਗਵਾਲਾ। ੨ ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਪਨ.

ਗੋਪਤਾ. ਵਿ—ਗੋਪ੍ਤਾ. ਰਕ੍ਸ਼ਕ. ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦਾਸਨ ਕੋ ਗੋਪਤਾ ਸੁ ਨੰਦ ਕੋ ਉਬਾਰੈ ਕਜੋਂ ਨ?" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੋਪਦ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਂ ਦਾ ਪੈਰ। ੨ ਗਊ ਦੇ ਪੈਰ ਦਾ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਲੱਗਾ ਚਿੰਨ੍ਹ.

ਗੋਪਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਰਖ੍ਯਾ। ੨ ਲੁਕਾਉਣਾ. ਦੁਰਾਉ। ੩ ਜੁਗੁਪਸਨ. ਨਿੰਦਣਾ. "ਜਿਨਿ ਗੁਰ ਗੋਪਿਆ ਆਪਣਾ ਤੇ ਨਰ ਬੁਰਿਆਰੀ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) "ਜੋ ਗੁਰ ਗੋਪੇ ਆਪਣਾ ਸੁ ਭਲਾ ਨਾਹੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਗੁਪ ਧਾ.

ਗੋਪਨੀਯ. ਵਿ—ਛੁਪਾਉਣ ਲਾਇਕ। ੨ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਗੋਪਪਤਿ. ਵਿ—ਗਵਾਲਿਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਨੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਘਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਪਾਈ.

ਗੋਪਲਾ. ਗੋਪਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਪਾਲ ੫. "ਨ੍ਰਿਪੰ ਗੋਪਲਾਯੰ ਖਰੋ ਖੇਤ ਗਾਜੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਗੋਪਾ. ਗੋਪ੍ਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਛੁਪਾਉਣ (ਲੁਕੋਣ) ਵਾਲਾ। ੩ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗਯਾ—ਗੋਪ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਅਹੀਰਨ। ੫ ਬੁੱਧ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਯਸ਼ੋਧਰਾ ਭੀ ਹੈ.

ਗੋਪਾਸ੍ਟਮੀ. ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੮, ਜਿਸ ਦਿਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਗਾਈਆਂ ਚਾਰਣੀਆਂ ਆਰੰਭ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ. ਹੁਣ ਇਹ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਤ੍ਯੋਹਾਰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਿਨ ਹਿੰਦੂ ਗਾਈਆਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਪਹਿਨਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਭੋਜਨ ਖਵਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗੋਪਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਜਗਤਪਾਲਕ ਵਾਹਗੁਰੂ. "ਹੇ ਗੋਬਿੰਦ ਹੇ ਗੋਪਾਲ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) "ਜਗੰਨਾਥ ਗੋਪਾਲ ਮੁਖਿ ਭਣੀ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ:੫) ੩ ਗਵਾਲਾ. ਗੋਪ. ਅਹੀਰ। ੪ ਤਲਵੰਡੀ ਦਾ ਪਾਧਾ, ਜਿਸ ਪਾਸ ਬਾਬਾ ਕਾਲੂ ਜੀ ਨੇ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਹਿਸਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਬੈਠਾਇਆ ਸੀ. "ਜਾਲਿ ਮੋਹ ਘਸਿਮਸਿ ਕਰਿ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਸ਼ਬਦ ਇਸੇ ਪਰਥਾਇ ਉਚਰਿਆ ਹੈ। ੫ ਗੁਲੇਰ ਦਾ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨਾਲ ਲੜਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗੋਪਲਾ. ੬ ਫ਼ਾ گوپال ਗੁਰਜ. ਗਦਾ. ਧਾਤੁ ਦਾ ਮੂਸਲ। "ਹਮਹ ਖੰਜਰੋ ਗੁਰਜ ਗੋਪਾਲ ਨਾਮ."(ਹਕਾਯਤ ੧੦)

ਗੋਪਾਲਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਸੁਧਾਸਰ.

ਗੋਪਿਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਪੀ. ਗਵਾਲਨ. ਅਹੀਰਨ.

ਗੋਪੀ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਪ (ਗੋਪਾਲਕ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਗਵਾਲਨ. ਅਹੀਰਨ. "ਘੜੀਆਂ ਸਭੇ ਗੋਪੀਆ ਪਹਰ ਕੰਨ੍ਹ ਗੋਪਾਲ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਭਾਵ—ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ. "ਨਾਚੰਤੀ ਗੋਪੀ ਜੰਨਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ। ੪ ਇੱਕ

ਭਾਰਦ੍ਵਾਜੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਹੋਇਆ.

ਗੋਪੀਆ. ਦੇਖੋ, ਗੋਫਣ.

ਗੋਪੀਚੰਦ. ਬੰਗਾਲ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਰੰਗਪੁਰ (ਰੰਗਵਤੀ) ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਭਰਥਰੀ (ਹਰਿਭਰਤ੍ਰਿ) ਦੀ ਭੈਣ ਮੇਨਾਵਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਪਾਟਮਦੇਵੀ ਦਾ ਪਤੀ ਸੀ. ਇਹ ਵੈਰਾਗ ਦੇ ਕਾਰਣ ਰਾਜ ਤਜਾਗਕੇ ਜਲੰਧਰ ਨਾਥ ਯੋਗੀ ਦਾ ਚੇਲਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਇੱਕ ਜੋਗੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨਾਲ ਹੋਈ. "ਬੋਲੈ ਗੋਪੀਚੰਦ ਸਤਿ ਸਰੂਪ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਗੋਪੀਚੰਦਨ. ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਪਾਸ ਇੱਕ ਗੋਪੀਤਾਲ ਹੈ, ਜਿੱਥੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਣ ਪੁਰ ਵਿਯੋਗਦੁੱਖ ਨਾਲ ਗੋਪੀਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਜਾਗੇ ਸਨ. ਇਸ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਗੋਪੀਚੰਦਨ ਕਹਾਉਂਦੀ ਹੈ. ਵੈਸ਼ਨਵ ਲੋਕ ਇਸ ਦਾ ਤਿਲਕ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਦੇ ਉੱਤਰਖੰਡ ਦੇ ਅਧਜਾਯ ੩੦ ਅਤੇ ੬੮ ਵਿੱਚ ਗੋਪੀਚੰਦਨ ਦਾ ਵਡਾ ਮਹਾਤਮ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਕਿਨ ਹੂ ਤਿਲਕ ਗੋਪੀਚੰਦਨ ਲਾਇਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਗੋਪੀਨਾਥ, ਗੋਪੀਪਤਿ. ਸੰਗਜਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਜੋ ਗੋਪੀਆਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਹੈ। ੨ ਰਿਸ਼ੀਕੇਸ਼. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ. "ਗੋਪੀਨਾਥ ਸਗਲ ਹੈ ਸਾਥੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਗੋਪੀਪਤਿ ਸਸਿ. ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ੬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਹੁਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਆਇਆ ਹੈ. ਗੋਪੀਪਤਿ (ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ) ਸਸਿ (ਚੰਦ).

ਗੋਪੁੱਛ. ਸੰਗਜਾ—ਗਊ ਦੀ ਪੂਛ। ੨ ਬਾਂਦਰ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ. ਗੋਲਾਂਗੂਲ, ਜਿਸ ਦੀ ਦੁੰਮ ਗਾਂ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਜਾ.

ਗੋਪੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਪਨ.

ਗੋਪਜ. ਵਿ—ਛੁਪਾਉਣ ਯੋਗਜ. ਗੋਪਨੀਯ। ੨ ਰਖਜਾ ਯੋਗਜ.

ਗੋਫਣ, ਗੋਫਨ. ਸੰ. ਗੋਫਣਾ ਅਤੇ ਭਿੰਦਿਪਾਲ. ਗੋਪੀਆ. ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਗੋਲਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ. "ਗੋਫਣ ਗੁਰਜ ਕਰਤ ਚਮਕਾਰੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਗੋਬਰ. ਸੰਗਜਾ—ਗੋਵਿਟ. ਗੋਮਯ. ਗੋਹਾ.

ਗੋਬਰਧਨ. ਦੇਖੋ, ਗੋਵਰਧਨ.

ਗੋਬਰਾਗਨਿ. ਸੰਗਜਾ—ਗੋਹੇ ਦੀ ਅੱਗ.

ਗੋਬਰਿ. ਗੋਬਰ ਕਰਕੇ. ਗੋਹੇ ਨਾਲ. "ਗੋਬਰਿ ਤਰਣੁ ਨ ਜਾਈ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਗੋਬਰੀ. ਵਿ—ਗੋਹੇ ਦੀ. ਗੋਹੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਗੋਬਰ ਨਾਲ ਮਿਲੀਹੋਈ ਮਿੱਟੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੇਪਨ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.

ਗੋਬਿਦ, ਗੋਬਿੰਦ. ਸੰ. ਗੋਵਿੰਦ. ਸੰਗਜਾ—ਗਊ ਨੂੰ ਲਾਭ ਪਹੁਚਾਉਣਵਾਲਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ। ੨ ਗਜਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗਜ ਵਾਹਗੁਰੂ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਾਲਕ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਗੋ (ਗੁਰਬਾਣੀ) ਕਰਕੇ ਜੋ ਵਿੰਦ (ਲੱਭਿਆ ਜਾਵੇ) ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਮਨਹੁ ਨ ਬੀਸਰੈ ਗੁਣਨਿਧਿ ਗੋਬਿਦਰਾਇ." (ਬਾਵਨ) "ਗੁਣਗਾਇ ਗੋਬਿੰਦ ਅਨਦੁ ਉਪਜੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਸਿੱਖਕੌਮ ਦੇ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ. ਆਪ ਦਾ ਜਨਮ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਪਟਨੇ ਸ਼ਹਿਰ, ਪੋਹ ਸੁਦੀ ੭ (੨੩ ਪੋਹ) ਛਨਿਛਰਵਾਰ ਸੰਮਤ ੧੭੨੩ (੨੨ ਦਿਸੰਬਰ ਸਨ ੧੬੬੬) ਨੂੰ ਹੋਇਆ. ੧੨ ਮੱਘਰ ਸੰਮਤ ੧੭੩੨(੧੧ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੬੭੫)ਨੂੰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਪੁਰ ਵਿਰਾਜੇ.

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਵਿਦਜਾ ਦਾ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਵਡਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਥੋੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਪੂਰਣ ਪੰਡਿਤ ਹੋਗਏ. ਆਪ ਦਾ ਦਰਬਾਰ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨਾਲ ਸਦਾ ਭਰਪੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ.

ਦੂਰ ਦੂਰ ਦੇ ਕਵੀ ਆਕੇ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਦਾਨ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਲਾਭ ਕਰਦੇ. ਆਪ ਦਾ ਸ਼ੁਭ ਸੰਕਲਪ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮਤ ਮਤਾਂਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਭ ਪੁਸ੍ਤਕਾਂ ਗੁਰਮੁਖੀ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਅਤੇ ਸਿੱਖਕੌਮ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ ਹੋਵੇ. ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਕੇਂਦ੍ਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਦੂਰ ਇਲਮ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਲਈਂ ਮਸ਼ਹੂਰ ਆਲਿਮਾਂ ਪਾਸ ਭੇਜਿਆ.

ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੁਰਦਾ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵਦਾਨ ਦੇਣ ਵਾਸਤੇ ਆਪ ਨੇ ੧ ਵੈਸਾਖ ਸੰਮਤ ੧੭੫੬ ਨੂੰ ਕੇਸਗੜ੍ਹ ਦੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤਦਾਨ ਦਿੱਤਾ, ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਧਾਰੀਆਂ ਦੀ "ਖ਼ਾਲਸਾ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਥਾਪੀ. ਦੇਸ਼ ਤੇ ਅਨ੍ਯਾਯ ਹੁੰਦਾ ਵੇਖਕੇ ਅਤੇ ਭ੍ਰਮਜਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਫਸੇ ਜਾਣਕੇ, ਆਪ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੇ ਅਕਾਲੀਧਰਮ ਦਾ ਵਡੇ ਉਤਸਾਹ ਅਤੇ ਯਤਨ ਨਾਲ ਪ੍ਰਚਾਰ ਆਰੰਭਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਅਰ ਸਮੇਂ ਦੇ ਹਾਕਿਮ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਸਮਝੇ ਬਿਨਾ,ਅਕਾਰਣ ਹੀ ਵੈਰੀ ਹੋਗਏ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਸ੍ਵਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਕਈ ਜੰਗ ਕਰਨੇਪਏ.

ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਤੁਰਕੀਸੈਨਾ ਨੇ ਝੂਠੀ ਕ਼ਸਮ ਖਾਕੇ ਆਪ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਖਾਲੀ ਕਰਵਾਇਆ. ਜਦ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕ਼ਿਲੇ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆਏ, ਤੁਰਤ ਹਮਲਾ ਕਰਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਭਾਰੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ ਅਰ ੫੨ ਕਵੀਆਂ ਦੀ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਦੀ ਮਿਹਨਤ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਦੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੇ, ਮਿਸਰ ਦੇ ਕੁਤਬਖ਼ਾਨੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਛਿਨ ਵਿੱਚ ਮਿੱਟੀ ਨਾਲ ਮਿਲਾਦਿੱਤੀ.

ਆਪ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਅਤੇ ਧੀਰਯ ਨਾਲ ਸ਼ਾਹੀ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਮੁਕ਼ਾਬਲਾ ਕਰਦੇਹੋਏ ਸ਼ਤ੍ਰੁ ਤੋਂ ਬਚਕੇ ਜੰਗਲ ਦੀ ਮਰੁਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਪਹੁਚੇ.ਉਸ ਥਾਂ ਆਪਣੇ ਅਲੌਕਿਕ ਪ੍ਰਭਾਵ ਨਾਲ ਭੂਤਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਦੇਵਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਜੰਗਲ ਨੂੰ ਮੰਗਲਰੂਪ ਮਾਲਵਾ ਬਣਾਇਆ. ਅਨੰਤ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤਿ ਅਤੇ ਵੀਰਤਾ ਦੀ ਸੰਥਾ ਦੇਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਉੱਚਭਾਵ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹਾਇਆ.

ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ ਅਤੇ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਏ ਪਿਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾਮਾ ਤੁੱਲ ਆਪ ਦੇ ਧਰਮਵੀਰ ਚਾਰ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦੇ-ਬਾਬਾ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ, ਜੁਝਾਰਸਿੰਘ ਜੀ, ਜ਼ੋਰਾਵਰਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਫਤੇਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਆਪਣੇ ਲਹੂ ਨੂੰ ਜਲ ਦੀ ਥਾਂ ਸਿੰਜਕੇ ਆਪ ਦੇ ਲਾਏ-ਹੋਏ ਬੂਟੇ ਨੂੰ ਮੁਰਝਾਉਂਦੀ ਦਸ਼ਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਕੀਤਾ.

ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੫ (੮ ਕੱਤਕ) ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ (੭ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੭੦੮) ਨੂੰ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਨਾਦੇੜ ਸ਼ਹਿਰ ਪਾਸ, ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਅਤੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਗੁਰੁਤਾ ਦੇਕੇ ਅਦੁਤੀ ਪੇਸ਼ਵਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ.

ਆਪ ਨੇ ੩੨ ਵਰ੍ਹੇ ੧੦ ਮਹੀਨੇ ੨੬ ਦਿਨ ਗੁਰੁਤਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੀ ਅਵਸਥਾ ੪੧ ਵਰ੍ਹੇ ੯ ਮਹੀਨੇ ੧੫ ਦਿਨ ਭੋਗੀ.

ਕਲਗੀਧਰ ਬਾਬਤ ਸਾਧੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ "ਇਤਿਹਾਸ ਗੁਰੁਖ਼ਾਲਸਾ" ਵਿੱਚ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:—

"ਇਸ ਭਾਰਤਭੂਮਿ ਮੇਂ ਸਹਸ੍ਰੋਂ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਤਥਾ ਲਕ੍ਹੋਂ ਦੇਸ਼ ਸੰਰਕ੍ਸ਼ਕ ਰਾਜੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਹੂਏ ਹੈਂ, ਪਰੰਤੁ ਐਸਾ ਏਕ ਭੀ ਨਹੀਂ ਹੂਆ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਧਰਮਰਕ੍ਸ਼ਾ ਕੇ ਨਿਮਿੱਤ ਅਪਨਾ ਸਰਵਸ੍ਵ ਹਵਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ੇਸ਼ ਮੇਂ ਅਪਨੇ ਪ੍ਰਾਣ ਭੀ ਦਿਯੇ ਹੋਂ. xxx

"ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਪਰ ਆਤੀ ਹੂਈ ਅਨੇਕ ਤਰਹ ਕੀ ਆਪੱਤਿਯੋਂ ਕੇ ਹਾਰਕ, ਯਾ ਮ੍ਰਿਤਪ੍ਰਾਯ ਆਰਯ-ਸੰਤਾਨ ਕੇ ਪੁਨਹ ਪ੍ਰਾਣਸੰਚਾਰਕ, ਯਦਿ ਕੋਈ ਮਹਾ-ਪੁਰਸ਼ ਹੈਂ, ਤੋ ਸਿੱਖਸਮਾਜ ਕੇ ਨਿਰਮਾਤਾ ਤਥਾ ਸ਼ਾਸਕ ਧਰਮਗੁਰੁ ਯੇਹੀ ਏਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹੀ ਹੂਏ ਹੈਂ.

"ਆਪਹੀ ਕੇ ਸਦੁਪਦੇਸ਼ ਸੇ ਚਾਰੋਂ ਵਰਣ ਪਰਸਪਰ ਭ੍ਰਾਤ੍ਰਿਭਾਵ ਸੇ ਵ੍ਯਵਹਾਰ ਕਰਨੇ ਲਗੇ ਥੇ, ਆਪ ਹੀ ਕੀ ਸੰਪੂਰਤਿ ਮਹਾ ਸ਼ਕ੍ਤਿ ਸੇ ਵਰਤਮਾਨ ਸਿੱਖਸਮਾਜ ਕੀ ਯੁੱਧ ਕੇ ਵਿਸ਼ਯ ਮੇ ਸਰਵਤ: ਅਗ੍ਰੇਸਰ ਗਣਨਾ ਹੈ, ਆਪ ਹੀ ਕੇ ਬਲਵੀਰਯ ਸਾਹਸ ਕੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਸੇ ਨਿਰਾਸ਼੍ਰਿਤ ਆਰਯਸੰਤਾਨ ਕਾ ਆਰਯਾਵਰਤ ਮੇਂ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਤ੍ਵ ਦੀਖਪੜਤਾ ਹੈ.xxx

"ਇਸ ਭਾਰਤਭੂਮਿ ਪਰ ਅਨੇਕੋਂ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਧਰਮਗੁਰੂ ਹੂਏ ਹੈਂ, ਤਥਾ ਆਗੇ ਭੀ ਹੋਂਗੇ, ਤਥਾਪਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਜੈਸੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰਕ ਧਰਮਗੁਰੁ

ਕਾ ਹੋਨਾ ਦੋਬਾਰਾ ਇਸ ਦੁਨਿਯਾ ਮੇਂ ਦੁਰਘਟ ਹੈ.×××

"ਸ੍ਵਉਦਰਪੋਸ਼ੀ ਅਨੇਕ ਮਨੁਸ਼੍ਯ ਉਤਪੰਨ ਹੋ ਹੋ ਕਰ ਮਰਣਦਸ਼ਾ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਤੇ ਹੈਂ, ਤਥਾਪਿ ਅਪਨੇ ਨਿਰਮਲ ਯਸ਼ਃ ਕਾਯ ਸੇ ਕਲਪਾਵਧਿ ਜੀਨੇ ਵਾਲੇ ਯਹ ਏਕ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਹੀ ਹੈਂ. ਜਬ ਤਕ ਸੁਬੁੱਧ ਆਰਯਪ੍ਰਜਾ ਰਹੇਗੀ, ਤਬ ਤਕ ਇਨ ਕੇ ਅਵਰਣਨੀਯ ਉਪਕਾਰੋਂ ਕੋ ਸਨਮਾਨ ਪੂਰਵਕ ਚਿੰਤਨ ਕਿਯਾ ਕਰੇਗੀ.

"ਧਨ੍ਯ ਦੇਸ਼, ਧਨ੍ਯ ਕਾਲ, ਧਨ੍ਯ ਭੂਮਿ, ਧਨ੍ਯ ਨਗਰ, ਧਨ੍ਯ ਗ੍ਰਿਹ ਤਥਾ ਧਨ੍ਯ ਵਹ ਮਾਤਾ ਹੈ ਜਿਨ ਕੇ ਸਕਾਸ਼ ਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਜੈਸੇ ਮਹਾਪੁਰੁਸ਼ੋਂ ਕਾ ਪ੍ਰਾਦੁਰਭਾਵ ਹੋਤਾ ਹੈ."

(ਅਧ੍ਯਾਯ ੪੧)

ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਕਮਲਾਹਗੜ੍ਹ। ੨ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਬਣਵਾਇਆ ਇੱਕ ਕਿਲਾ. ਇਹ ਸਨ ੧੮੦੫-੯ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ। ੩ ਭਟਿੰਡੇ ਦਾ ਕਿਲਾ. ਮਹਾਰਾਜਾ ਕਰਮਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਇਸ ਕਿਲੇ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਥਾਪੀ। ੪ ਪਿੰਡ ਦੌਧਰ (ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਮੋਗਾ) ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦਿਸ਼ਾ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ੧ ਅਕਤੂਬਰ ਸਨ ੧੯੧੪ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਦੋ ਤਾਂਬੇ ਦੇ ਪਤ੍ਰ ਨਿਕਲੇ. ਪਹਿਲੇ ਪੁਰ ਇੱਕ ਪਾਸੇ ਗੁਰਮੁਖੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ "ਨਾਨਕ ਤਪਾ ਈਹਾਂ ਰਮੇ" ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ "ਪਹਿਲੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਛੇਮੀ ਆਏ." ਦੂਜਾ ਮੁਹਰ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਪੁਰ "ਨਾਨਕ" ਲਿਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕੀਤਾ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਵਾਲੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਗੁਰ-ਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਪੰਜ ਕਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਜਿੱਤਵਾਲ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ।

੫ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭਾ, ਨਜਾਮਤ, ਤਸੀਲ ਅਤੇ ਥਾਣਾ ਅਮਲੋਹ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਉਂ ਪੁਰ ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ੍ਹ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਪਹਿਲੇ ਮੰਜੀ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਸੀ, ਪਰ ਸੰਮਤ ੧੯੭੯ ਤੋਂ ਪੱਕਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਰਿਹਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਗੋਬਿੰਦ-ਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਦਿਸ਼ਾ ਇੱਕ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹੈ. ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਦੇਖੋ, ਰਾਣਵਾਂ.

ਗੋਬਿੰਦਗੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਰਿਸਨਲਾਲ.

ਗੋਬਿੰਦਘਾਟ. ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੀਰਥ ਪੁਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਘਾਟ, ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੀਰਥ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਗੋਬਿੰਦਪੁਰਾ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਬਰਨਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਮਾਨਸਾ, ਥਾਣਾ ਬੋਹਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਦੇ ਪਾਸੇ ਵਸੋਂ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਇੱਕ ਰਾਤ ਇਸ ਥਾਂ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ.

ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਜਦੋਂ ਖੁਡਾਲ ਤੋਂ ਗੁਲਾਬ ਸਿੰਘ ਸੁਨਿਆਰੇ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਭੋਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਕੇ ਸਰਸੇ ਨੂੰ ਮੁੜੇ, ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ.

ਦੋਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਜੁਦੇ ਜੁਦੇ ਬਣੇਹੋਏ ਹਨ. ਹੁਣ ਵਡਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਹੋਰਹੀ ਹੈ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦਾਤੇਬਾਸ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਵੈਕੁੰਠ. "ਗੋਬਿੰਦਵਾਲ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ ਸਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮਃ ੪ ਕੇ) ੨ ਸਤਿਸੰਗ.

ਗੋਬਿੰਦਲੋਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਸਾਧੁਜਨ. ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਸੇਵਕ. "ਗੋਬਿੰਦਲੋਕ ਨਹੀ ਜਨਮਹਿ ਮਰਹਿ." (ਗਉ ਮਃ ੫)

ਗੋਬਿੰਦਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਅਤੇ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰੀ.

ਗੋਬਿਦੁ. ਵਿ-ਗੋ-ਵਿਦੁ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ. ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ। ੨ ਵਿਸ਼੍ਵ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ। ੩ ਗੋ (ਅੰਤਹਕਰਣ) ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ. ਅੰਤਰਯਾਮੀ.

"ਗੋਬਿੰਦੁ ਗਾਵਹਿ ਸਹਜਿ ਸੁਭਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੪ ਗੋ (ਵੇਦ) ਵਿਦੁ (ਜਾਣਨ) ਵਾਲਾ. ਵੇਦਵੇੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗਾਇ ੩.

ਗੋਬੰਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਊਆਂ ਦੀ ਕੁਲ. ਗੋਵੰਸ਼.

ਗੋਭ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੰਕੁਰ. ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨੂੰ ਭੇਦਨ ਕਰਕੇ ਜੋ ਨਿਕਲੇ. ਨਵੀਂ ਨਿਕਲੀ ਲਗਰ.

ਗੋਭੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਬਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਸਰਦੀ ਦੀ ਮੌਸਮ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਜਾਤੀਆਂ (ਗੱਠ ਗੋਭੀ, ਫੁੱਲ ਗੋਭੀ, ਬੰਦ ਗੋਭੀ ਆਦਿ) ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਭ. "ਜਿਮ ਗੋਭੀ ਤੂਰਨ ਹ੍ਵੈ ਉਤਪਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੋਮ. ਸੰਖੇਪ ਹੈ ਗੋਮੁਖ ਅਤੇ ਗੋਮੁਦ੍ਰੀ ਦਾ. "ਧਰਾ ਗੋਮ ਗੱਜੇ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਗੋਮਤੀ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਪੀਲੀਭੀਤ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਪੁਰ ਦੀ ਝੀਲ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਖੇੜੀ, ਲਖਨਊ, ਜੌਨਪੁਰ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ੫੦੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਸੈਦਪੁਰ ਦੇ ਮਕ਼ਾਮ ਜਿਲਾ ਗਾਜ਼ੀਪੁਰ ਵਿੱਚ) ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਮਿਲਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ ਵਾਸ਼ਿਸ਼੍ਠੀ ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਉਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਨਦੀਆਂ ਹਨ.* "ਹਜ ਹਮਾਰੀ ਗੋਮਤੀ ਤੀਰ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਗੋਮਤੀ ਸਹਸ ਗਊ ਦਾਨ ਕੀਜੈ." (ਰਾਮ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਗੋਮੰਤ ਪਰਬਤ ਤੇ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ.

ਗੋਮਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਹਾ. ਗੋਬਰ.

ਗੋਮਾਇ. ਗਿੱਦੜ. ਦੇਖੋ, ਗੋਮਾਯੁ.

ਗੋਮਾਂਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਊ ਦਾ ਮਾਂਸ. ਦੇਖੋ, ਗੋਘਨ। ੨ ਹਠਯੋਗ ਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੋ ਨਾਮ ਜੀਭ ਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਖਾਸ ਅਭ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਮੋੜਕੇ ਤਾਲੂਏ ਨਾਲ ਲਗਾਕੇ ਕੰਠ ਦਾ ਛਿਦ੍ਰ (ਸੂਰਾਖ਼) ਬੰਦ ਕਰਨਾ ਗੋਮਾਂਸ ਹੈ.

ਗੋਮਾਯ, ਗੋਮਾਯੁ } ਸੰ. ਮੰਦ ਗੋ (ਬਾਣੀ) ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ ਗਿੱਦੜ। ੨ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਗੋਮੁਦ੍ਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਗੋਮਾਯ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਮੁਦ੍ਰੀ.

ਗੋਮੁਖ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਣਸ਼੍ਰਿੰਗ. ਰਣਸਿੰਘਾ. "ਮ੍ਰਿਦਙ੍ਗਾ ਝਰ੍ਝਰਾ ਭੇਰ੍ਯ੍ਯਃ ਪਣਵਾਨਕ ਗੋਮੁਖਾਃ (ਮਹਾਭਾਰਤ, ਦ੍ਰੋਣ ਪਰਵ, ਅ: ੮੨) ੨ ਇੱਕ ਸੰਖ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੁਖ ਗਊ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਮਨ ਦਾ ਖੋਟਾ, ਮੂੰਹ ਦਾ ਮਿੱਠਾ (ਜਾਂ ਚੁਪਕੀਤਾ) ਆਦਮੀ.

ਗੋਮੁਖੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਾਂ ਦੇ ਮੁਖ ਵਰਗੀ ਇੱਕ ਕੰਦਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗੰਗੋੱਤਰੀ ਗੰਗਾ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਕਾਰ ਗਊ-ਮੁਖ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਮਾਲਾ ਫੇਰਨੀ ਹਿੰਦੂ ਪੁੰਨਕਰਮ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਮੁਖ ੨.

ਗੋਮੁਦ੍ਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਡੱਫ.

ਗੋਮੂਤ੍ਰਾਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਿਵੇਂ ਚਲਦੇਹੋਏ ਬੈਲ ਦਾ ਮੂਤ੍ਰ ਸਰਪ ਦੀ ਗਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਤੁੱਲ. "ਪੁਨ ਗੋਮੂਤ੍ਰਾਕਾਰ ਫਿਰੰਤੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਇੱਕ ਗਣਿਤ.

ਗੋਮੇਦ, ਗੋਮੇਦਕ } ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਮਣਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਨੌ ਰਤਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗੰਗੋਲ। ੨ ਇੱਕ ਦ੍ਵੀਪ (ਜਜ਼ੀਰਹ).

ਗੋਮੇਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਊ ਦੀ ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ ਦਾ ਜੱਗ (ਯੱਗ੍ਯ), ਜਿਸ ਦਾ ਦੂਜਾ ਨਾਉਂ 'ਗੋਸਵ' ਹੈ. ਕਾਤ੍ਯਾਯਨ ਸ਼੍ਰੌਤ ਸੂਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਸ ਜੱਗ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਬਹੁਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ-ਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਲਿਯੁਗ ਵਿੱਚ ਇਸ ਯਗ੍ਯ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੰਭ.

ਗੋਮੈ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਮਯ. ਗੋਬਰ. "ਗੋਮੈ ਸੇ ਲੇਪਨ ਛਿਤਿ ਕਰਕੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

*ਇੱਕ ਦ੍ਵਾਰਾਵਤੀ ਪਾਸ ਹੈ.

ਗੋਮ੍ਰਿਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਵਯ. ਰੋਝ. ਨੀਲਗਾਇ.

ਗੋਯਗ੍ਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਮੇਧ. ਯਜੁਰਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਵਿਧਿ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੰਭ ਅਤੇ ਗੋਮੇਧ.

ਗੋਯਮ. ਗੋਮੁਖ ਦੀ ਥਾਂ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸੰਖ ਗੋਯਮ ਗੱਜੀਅੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ੨ ਗ੍ਯਾਨੀ ਗੋਯਮ ਦਾ ਅਰਥ ਰਣਸਿੰਘਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੩ ਫ਼ਾ گویم ਮੈ ਕਹਿੰਦਾ ਹਾਂ.

ਗੋਯਾ. ਫ਼ਾ گویا ਵਿ—ਕਥਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਮਾਨੋ. ਜਾਣੀਓਂ. ਜਨੁ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭਾਈ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਛਾਪ (ਤਖ਼ੱਲੁਸ). "ਹਰਫ਼ੇ ਗ਼ੈਰ ਅਜ਼ ਹਕ ਨ ਯਾਇਦ ਹੇਚਗਾਹ, ਬਰ ਲਬੇ ਗੋਯਾ." (ਦੀਵਾਨ ਗੋਯਾ)

ਗੋਰ. ਫ਼ਾ گور ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੰਗਲ। ੨ ਕ਼ਬਰ. "ਜਾਕਾ ਬਾਸਾ ਗੋਰ ਮਹਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਅ਼ غور ਗ਼ੋਰ. ਗ਼ਜ਼ਨੀ ਅਤੇ ਹਰਾਤ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦੇਸ਼. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ-ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘੋਰ ਹੈ. "ਗੋਰ ਗਰਦੇਜੀ ਗੁਨ ਗਾਵੈਂ." (ਅਕਾਲ) ੪ ਇਸ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਹਰਾਤ ਤੋਂ ੧੨੦ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰੀ। ੫ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ, ਜੋ ਮੁਲਤਾਨ ਦੇ ਜਿਲੇ ਬਹੁਤ ਹੈ.

ਗੋਰਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਊ ਦਾ ਰਸ, ਦੁੱਧ ਅਤੇ ਮੱਖਣ। ੨ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਰਸ. ਭੋਗ ਦਾ ਆਨੰਦ.

ਗੋਰਸਤਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ਼ਬਰਿਸਤਾਨ.

ਗੋਰਖ ਅਥਵਾ **ਗੋਰਖੁ.** ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਰਕ੍ਸ਼ਕ, ਕਰਤਾਰ. "ਗੋਰਖ ਸੋ ਜਿਨਿ ਗੋਇ ਉਠਾਲੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੨) ੨ ਗੋ (ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ) ਦਾ ਰਕ੍ਸ਼ਕ, ਆਤਮਾ. "ਊਪਰਿ ਗਗਨੁ ਗਗਨ ਪਰਿ ਗੋਰਖੁ, ਤਾਕਾ ਅਗਮੁ ਗੁਰੂ ਪੁਨਿ ਵਾਸੀ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ, ਉਸ ਪੁਰ ਵਸਣ ਵਾਲਾ ਆਤਮਾ, ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਗੁਰੂ ਜੋ ਅਗਮਰੂਪ ਹੈ (ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ) ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਤਾ (ਸਤਿਗੁਰੂ). ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪਾਲਕ ਵਿਸ਼ਨੁ. "ਗੁਰੁ ਈਸਰੁ ਗੁਰੁ ਗੋਰਖੁ ਬਰਮਾ." (ਜਪੁ) ਗੁਰੂ ਹੀ ਸ਼ਿਵ ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਹੈ। ੪ ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਗੋਰਖਨਾਥ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਨਮ ਗੋਰਖਪੁਰ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਗੋਰਖ ਨੂੰ ਮਛੇਂਦ੍ਰ (ਮਤਸਯੇਂਦ੍ਰ) ਨਾਥ ਦਾ ਚੇਲਾ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਗੋਰਖਨਾਥ ਦੀ ਨੌ ਨਾਥਾਂ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਜੋਗੀਆਂ ਦਾ ਕਨਪਟਾ ਪੰਥ ਇਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਤੋਂ ਚੱਲਿਆ ਹੈ. "ਜੋਗੀ ਗੋਰਖ ਗੋਰਖ ਕਰਿਆ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਪੁਨ ਹਰਿ ਗੋਰਖ ਕੋ ਉਪਰਾਜਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੫ ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਗੋਪਾਲ. ਗਵਾਲਾ.

ਗੋਰਖਪੁਰ. ਯੂ. ਪੀ. ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ, ਜੋ ਗੋਰਖਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ੨ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਪਿੰਡ.

ਗੋਰਖਪੂਤ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਰਖਨਾਥ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਗੋਰਖ ਦਾ ਨਾਦੀ ਪੁਤ੍ਰ. "ਗੋਰਖਪੂਤ ਲੁਹਾਰੀਪਾ ਬੋਲੈ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਗੋਰਖਪੰਥੀ. ਜੋਗੀ. ਗੋਰਖ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਣ ਵਾਲਾ. ਗੋਰਖ ਦਾ ਮਤ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗੋਰਖਮਤਾ. ਦੇਖੋ, ਨਾਨਕਮਤਾ.

ਗੋਰਖ਼ਰ. ਫ਼ਾ گورخر ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੱਛਮੀ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਗਧੇ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਪਸ਼ੂ, ਜੋ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਘੋੜੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Zebra.

ਗੋਰਖਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨੈਪਾਲ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਗਨਾ। ੨ ਗੋਰਖਾ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ.

ਗੋਰਖੁ. ਦੇਖੋ, ਗੋਰਖ.

ਗੋਰਲ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਲ.

ਗੋਰਾ. ਵਿ—ਗੌਰ. ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਲਾ. "ਗੋਰੇ ਗੋਰੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਹਿਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਕਿ ਛੁੱਟੇਤ ਗੋਰੰ। ਕਿ ਬੁੱਠੇਤ ਓਰੰ." (ਕਲਕੀ) ਗੋਲੇ ਛੁੱਟੇ, ਮਾਨੋ ਓਲੇ (ਗੜੇ) ਵਰਸਗਏ। ੩ ਭੂਗੋਲ. ਗੋਲਾਕਾਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. "ਗੋਰਾ ਆਦਿ ਉਚਾਰਨ ਕੀਜੈ." (ਸਨਾਮਾ)

ਗੋਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਲੀ. ਗੋਲਿਕਾ. "ਛੁਟੈ ਬਾਣ ਗੋਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਗੌਰੀ. ਦੁਰਗਾ. ਪਾਰਵਤੀ। ੩ ਵਿ—ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ. ਭਾਵ—ਸੁੰਦਰ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਭਾਰਯਾ. ਵਹੁਟੀ. "ਗੋਰੀ ਸੇਤੀ ਤੁਟੈ ਭਤਾਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਛੈਲ ਲਘੰਦੇ ਪਾਰਿ ਗੋਰੀ ਮਨੁ ਧੀਰਿਆ."(ਆਸਾ ਫਰੀਦ) ਇਸ ਥਾਂ ਛੈਲ ਬ੍ਰਹਮਵੇੱਤਾ ਅਤੇ ਗੋਰੀ ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ ਹੈ। ੪ ਚਿੱਟੀ. "ਪਾਨੀ ਮੈਲਾ ਮਾਟੀ ਗੋਰੀ। ਇਸ ਮਾਟੀ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਜੋਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਮਾਂ ਦੀ ਰਕਤ ਮੈਲੀ, ਪਿਤਾ ਦਾ ਵੀਰਯ ਚਿੱਟਾ। ੫ ਗ਼ੋਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਗ਼ੋਰੀ ਅਤੇ ਗੋਰ ੪। ੬ ਬਾਦਾਮੀ ਰੰਗ ਵਾਲੀ ਗਾਂ.

ਗੋਰੂ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਈਆਂ ਦਾ ਵੱਗ. ਚੌਣਾ. "ਹਮ ਗੋਰੂ ਤੁਮ ਗੁਆਰ ਗੁਸਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਡਿੰਗ. ਦੋ ਕੋਹ ਦਾ ਮਾਨ (ਮਾਪ). ਅੱਧਾ ਯੋਜਨ.

ਗੋਰੋਚਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਂ ਅਥਵਾ ਬੈਲ ਦੇ ਪਿੱਤੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਇੱਕ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦਾ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਤਿਲਕ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਗੋਰੋਚਨ ਦੀ ਅਸ਼੍ਟਗੰਧ ਵਿੱਚ ਗਿਣਤੀ ਹੈ. ਇਹ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. L. Bezoar. ਕੀਮੀਆਂ ਨਾਲ ਏਹ ਬਣਾਉਟੀ ਭੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਗੋਰੰਗ. ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ.

ਗੋਰੰਡ. ਭਵਿਸ਼੍ਯਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਗੁਰੰਡ, ਗੋਰਿੰਡ ਅਤੇ ਗੋਰੰਡ ਇੱਕ ਜਾਤਿ ਦੇ ਨਾਉਂ ਆਏ ਹਨ, ਜੋ ਕਲਿਜੁਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜ ਕਰੇਗੀ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੋਰਨਿਵਾਸੀ ਗੋਰੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਸਮਝਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹਾਬੁੱਦੀਨ ਮੁਹੰਮਦ ਗੋਰੀ ਮੁੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਕਈ ਸਿੱਖ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਗੱਦੀ ਪੁਰ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਗੁਰੁਸੰਪ੍ਰਦਾਈ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਯੂਰਪ ਨਿਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਗੁਰੰਡ ਕਲਪਿਆ ਹੈ.

ਗੋਲ. ਸੰ. ਵਿ—ਗੋਲਾਕਾਰ. ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ. ਗੇਂਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗੋਲਾਕਾਰ ਫ਼ੌਜ ਦਾ ਟੋਲਾ. "ਗੋਲ ਚਮੂ ਕੋ ਸੰਗ ਲੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਫ਼ਾ غول ਗ਼ੋਲ। ੩ ਗੋੱਲਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਗ਼ੁਲਾਮ. ਮੁੱਲ ਖ਼ਰੀਦਿਆ ਦਾਸ. "ਕਰ ਦੀਨੋ ਜਗਤੁ ਸਭੁ ਗੋਲ ਅਮੋਲੀ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਬਿਨਾ ਮੁੱਲ ਗੋੱਲਾ ਕਰਦਿੱਤਾ. "ਸਤਗੁਰ ਕੇ ਗੋਲ ਗੋਲੇ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ਗੋਲਿਆਂ ਦੇ ਗੋਲੇ. ਦਾਸਾਨੁਦਾਸ। ੪ ਡਿੰਗ. ਗੁਸਲ. ਇਸਨਾਨ.

ਗੋਲਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਲਾਕਾਰ ਵਸਤੁ. ਗੋਲ ਪਿੰਡ। ੨ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਕੂੰਡਾ। ੩ ਵਿਧਵਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਜਾਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਪਾਰਾਸ਼ਰ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਅ: ੪, ਸ਼. ੨੩। ੪ ਨੇਤ੍ਰ ਕੰਨ ਆਦਿਕ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੰਦ੍ਰਿਯ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੫ ਫ਼ਾ غلک ਅਥਵਾ غولک ਨਕ਼ਦੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ. "ਗੁਰੂ ਕਾ ਸਿੱਖ ਗਰੀਬ ਕੀ ਰਸਨਾ ਕੋ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੋਲਕ ਜਾਣੇ." (ਰਹਿਤ ਭਾਈ ਦਯਾਸਿੰਘ) "ਗੋਲਕ ਰਾਖੇ ਨਾਹਿ ਜੋ ਛਲ ਕਾ ਕਰੈ ਵਪਾਰ." (ਤਨਾਮਾ)

ਗੋਲਕ ਰੱਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਰਤਾਰ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਵਾਸਤੇ ਇੱਕ ਬਰਤਨ ਵਿੱਚ ਦਸਵੰਧ ਆਦਿ ਦਾ ਧਨ ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗੋਲਕ ੫.

ਗੋਲਕੁੰਡਾ, ਗੋਲਕੰਡਾ ਸੰ. ਕਾਲਕੁੰਡ. ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਪੰਜ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ ਅਤੇ ਨਗਰ, ਜੋ ਸਰਵਦਰਸ਼ਨ ਸਾਰਸੰਗ੍ਰਹ ਆਦਿਕ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਕਰਤਾ ਮਾਧਵਾਚਾਰਯ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਨੇ ਮੁਹੰਮਦਨਗਰ ਰੱਖਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਹ ਸਨ ੧੫੧੮ ਤੋਂ ਸਨ ੧੬੮੭ ਤਕ ਕੁਤਬਸ਼ਾਹੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਿਹਾ ਹੈ.* ਸਨ ੧੬੮੭ ਵਿੱਚ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਮੁਗਲਰਾਜ ਨਾਲ ਮਿਲਾਇਆ. ਹੁਣ ਇਹ ਨਜ਼ਾਮ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੱਖਣ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਹੈ. "ਹਨੇ ਬੀਰ ਬੀਜਾਪੁਰੀ ਗੋਲਕੰਡੀ." (ਕਲਕੀ)

ਗੋਲਪੁਰਾ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਜਗਾਧਰੀ

---

* ਬਾਹਮਨੀ ਸਲਤਨਤ ਦੇ ਟੁੱਟਣ ਉੱਤੇ ਤਿੰਨ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਹੋਏ ਸਨ—ਅਹਿਮਦਨਗਰ, ਬੀਜਾਪੁਰ ਅਤੇ ਗੋਲਕੰਡਾ.

ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਿੰਡ ਬਲਾਸਪੁਰ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਡੇਢ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਗੋਲਪੁਰਾ ਬਾਗ਼ ਪਾਸ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਪਾਲਮੋਚਨ ਤੋਂ ਇੱਥੇ ਸੈਰ ਕਰਨ ਆਏ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਾਧਰੀ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਨੌ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਗੋਲ ਬੀਆਬਾਨੀ. ਉਹ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਕਿਤੇ ਜਲ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਸਾਯ-ਬੇਰੀਆ ਦਾ ਸੁੰਨਦੇਸ਼। ੩ ਗ਼ੂਲੇ ਬੀਆਬਾਨ. ਮ੍ਰਿਗ-ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦਾ ਪਾਣੀ. ਉਹ ਛਲਾਵਾ (mirage) ਜੋ ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿਸਦਾ ਹੈ ਤੇ ਭਜਾ ਭਜਾਕੇ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਦਿੰਦਾ ਹੈ. "ਗੋਲ ਬੀਆਬਾਨੀ ਮੇ ਸਭ ਹੀ ਕੋ ਮਾਰ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭)

ਗੋਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਲਾਕਾਰ ਪਿੰਡ। ੨ ਤੋਪ ਦਾ ਗੋਲਾ. "ਗੋਲਾ ਗਿਆਨ ਚਲਾਇਆ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੩ ਗੋੱਲਾ. ਗ਼ੁਲਾਮ. "ਤੂੰ ਸਾਚਾ ਸਾਹਿਬ ਦਾਸ ਤੇਰਾ ਗੋਲਾ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਮ। ੪ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਦੇ ਜੁਲਾਹਿਆਂ ਦੀ ਗੋਲਾ ਸੰਗਯਾ ਹੈ। ੫ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀਆਂ ਦਾਸੀਆਂ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀ ਗੋਲੇ ਕਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਗੋਲਾਆਲਯ
ਗੋਲਾਕੇਤਨਿ
ਗੋਲਾਧਰਣੀ
ਗੋਲਾਲਯ
ਗੋਲਾਲਿਆਲੀ
} ਗੋਲੇ ਗੋਲੀ ਦਾ ਘਰ. ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੋਲਾ ਕੱਸਿਆਜਾਵੇ. ਗੋਲੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਲੈਣ ਵਾਲੀ. ਤੋਪ. ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਕੇਤਨਿ.

ਗੋਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛੋਟਾ ਗੋਲਾ. ਗੁਲਿਕਾ। ੨ ਦਵਾਈ ਦੀ ਵੱਟੀ। ੩ ਦਾਸੀ. ਮੁੱਲ ਲਈ ਟਹਿਲਣ. ਗੋੱਲੀ.

ਗੋਲੀ ਦੀ ਮਾਰ. Musket shot. ਜਦ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਭਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ ਪਹਿਲਾਂ ਤਿਆਰ ਹੋਈ, ਤਦ ਉਸ ਦੀ ਮਾਰ ਦੋ ਸੌ ਗਜ਼ ਤੀਕ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਦੋ ਸੌ ਗਜ ਦੀ ਦੂਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੋਲੀ ਦੀ ਮਾਰ ਠਹਿਰਿਆ. ਫੇਰ ਜਯੋਂ ਜਯੋਂ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਮਾਰ ਵਧਦੀ ਗਈ ਤਯੋਂ ਤਯੋਂ ਇਸ ਦੀ ਵਿੱਥ ਦੀ ਦੂਰੀ ਭੀ ਵਧਦੀ ਗਈ.

ਗੋਲੇਰ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲੇਰ ਅਤੇ ਗੁਲੇਰੀਆ.

ਗੋਲੋਕ. ਸੰਗਯਾ—ਬ੍ਰਹਮਵੈਵਰਤ ਪੁਰਾਣ ਦੇ ਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਵਡੇ ਗੋ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਵਾਲਾ ਲੋਕ, ਜੋ ਵੈਕੁੰਠ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਿਸਤਾਰ ਪਚਾਸ ਕ੍ਰੋੜ ਯੋਜਨ ਹੈ. ਗੋਲੋਕ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ, ਰਾਧਾ ਅਤੇ ਗੋਪੀਆਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਵਿਰਜਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸੋਨੇ ਦੇ ਰਤਨਾਂਜੜੇ ਮਹਿਲ ਹਨ. ਜੋ ਰਾਧਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਭਗਤੀ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹੀ ਇਸ ਲੋਕ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ.

ਗੋਲੰਦਾਜ਼. ਫ਼ਾ گولنداز ਸੰਗਯਾ—ਤੋਪਚੀ. ਤੋਪ ਦੇ ਗੋਲੇ ਨੂੰ ਫੈਂਕਣ (ਵਰਸਾਉਣ) ਵਾਲਾ. ਗੋਲਮਦਾਜ਼.

ਗੋੱਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੁਲਾਮ.

ਗੋਵਨ. ਕ੍ਰਿ—ਕਥਨ. ਗੋ (ਬਾਣੀ) ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. "ਮੁਖ ਗੋਵਹਿ ਗਿਆਨ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੋਵਰਧਨ. ਸੰ. गोवर्द्धन. ਸੰਗਯਾ—ਗਊਆਂ ਦੇ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਵ੍ਰਿੰਦਾਵਨ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਤੇ (ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਮਥੁਰਾ ਜ਼ਿਲੇ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਇਸ ਉੱਪਰ ਗਊਆਂ ਚਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ. ਜਦ ਇੰਦ੍ਰ ਨੇ ਗੋਪਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਪੂਜਾ ਹਟੀ ਦੇਖੀ, ਤਦ ਉਸ ਨੇ ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਮੂਸਲਧਾਰ ਵਰਖਾ ਕਰਕੇ ਵ੍ਰਿਜ ਨੂੰ ਡੋਬਣਾ ਚਾਹਿਆ. ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਗੋਵਰਧਨ ਛਤਰੀ ਦੀ ਤਰਾਂ ਉਠਾਕੇ ਗੋਪ ਅਤੇ ਗਊਆਂ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕੀਤੀ. "ਗੁਰਮਤਿ ਕ੍ਰਿਸਨ ਗੋਵਰਧਨ ਧਾਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਗੋਵਰਧਨ ਉੱਤੇ "ਹਰਿਦੇਵ" ਨਾਮਕ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ। ੨ ਬੰਬਈ ਹਾਤੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਲੇ ਨਾਸਿਕ ਦਾ ਇੱਕ ਪਹਾੜ.

ਗੋਵਰਧਨਧਾਰੀ. ਵਿ—ਗੋਵਰਧਨ ਪਹਾੜ ਦੇ ਉਠਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ. ਦੇਖੋ, ਗੋਵਰਧਨ.

ਗੋਵਲੀਆ. ਗੋਪਾਲਕ. ਦੇਖੋ, ਗੋਪਾਲ. "ਬਾਪ ਗੋਵਲੀਆ ਬਲਿ ਜਾਸਉ." (ਬੰਨੋ)

ਗੋਵਿਦ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦ. "ਗੋਵਿਦ ਨਾਮ ਮਜੀਠਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਗੋਵਿੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦ. "ਗੋਵਿੰਦ ਗੋਵਿੰਦ ਬਖਾਨੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ. "ਆਖਹਿ ਗੋਪੀ ਤੈ ਗੋਵਿੰਦ." (ਜਪੁ) ੩ ਘੇਈ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ.

ਗੋਵਿੰਦਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ. ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ.

ਗੋਵਿੰਦਾ. ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਗੋਵਿੰਦ! ੨ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਇੱਕ ਸੇਵਕ.

ਗੋਵਿਦੁ, ਗੋਵਿੰਦੁ ਦੇਖੋ, ਗੋਬਿੰਦ. "ਗੋਵਿਦੁ ਗੁਣੀਨਿਧਾਨ ਹੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਗੁਰੁ ਗੋਵਿੰਦੁ, ਗੋਵਿੰਦੁ ਗੁਰੂ ਹੈ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਗੋੜ੍ਹਾ. ਸੰਗਯਾ—ਪਿੰਜੀਹੋਈ ਰੂਈ ਦਾ ਗੋਲ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੂਣੀਆਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਗੌ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਊ. ਗਾਂ। ੨ ਗਮਨ ਕਰਨਵਾਲੀ (ਚਲਨੇਵਾਲੀ) ਵਸਤੁ.

ਗੌਂ. ਦੇਖੋ, ਗਉਂ.

ਗੌਸ. ਅ਼ غوث ਗ਼ੌਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫ਼ਰਿਆਦ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਮੁਸਲਮਾਨਫ਼ਕ਼ੀਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖਾਸ ਦਰਜਾ. "ਬਿਰਾਜੈਂ ਕਟੇ ਅੰਗ ਬਸਤ੍ਰੋਂ ਲਪੇਟੇ। ਜੁਮੇ ਕੇ ਮਨੋ ਰੋਜ ਮੇ ਗੌਸ ਲੇਟੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਕਿਤਨੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਹੈ ਕਿ ਗੌਸ ਫ਼ਕ਼ੀਰ ਧ੍ਯਾਨਪਰਾਇਣ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਅੰਗ ਵਿਖੇਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਗੌਸੀਆ. ਵਿ—ਗੌਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗੌਸ ਦਾ ਚੇਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੌਸ.

ਗੌਹ. ਦੇਖੋ, ਗਹੁ.

ਗੌਹਰ. ਦੇਖੋ, ਗਉਹਰ। ੨ ਸੰ. ਗਾਈਆਂ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਗਾਈਆਂ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਗੌਹਾਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਹਾਟੀ.

ਗੌਗਾ. ਅ਼ غوغا ਗ਼ੌਗ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਨਸਮੁਦਾਯ. ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਭੀੜ। ੨ ਫ਼ਾ. ਸ਼ੋਰ. ਡੰਡ ਰੌਲਾ। ੩ ਅਫ਼ਵਾਹ. ਜਨਸ਼੍ਰੁਤਿ.

ਗੌਛਾ. ਦੇਖੋ, ਅੰਗੋਛਾ.

ਗੌਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਰਾਗ, ਜੋ ਸੰਪੂਰਣਜਾਤਿ ਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ ਰਿਸ਼ਭ ਮੱਧਮ ਪੰਚਮ ਨਿਸ਼ਾਦ ਸ਼ੁੱਧ, ਗਾਂਧਾਰ ਅਤੇ ਧੈਵਤ ਕੋਮਲ ਹਨ. ਗ੍ਰਹਸੁਰ ਗਾਂਧਾਰ, ਵਾਦੀ ਪੰਚਮ ਅਤੇ ਸੰਵਾਦੀ ਮੱਧਮ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦੋਪਹਿਰ (ਮਧ੍ਯਾਨ) ਹੈ.

ਸਰਗਮ—ਸ਼ ਰ ਮ ਮ ਪ ਧਾ ਸ਼ ਧਾ ਨ ਪ ਮ ਗਾ ਮ ਰ ਸ਼.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਗੌਡ ਦਾ ਸਤਾਰਵਾਂ ਨੰਬਰ ਹੈ। ੨ ਮਧ੍ਯ ਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੌੜ। ੪ ਗੁੜ ਦਾ ਬਣਿਆ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ.

ਗੌਂਡ. ਦੇਖੋ, ਗੌਡ ੧.

ਗੌਣ. ਦੇਖੋ, ਗਉਣ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਸਾਮਾਨ੍ਯ. ਸਾਧਾਰਣ. ਜੋ ਮੁੱਖ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਸਹਾਇਕ। ੪ ਗੌਣੀ ਲੱਛਣਾਂ ਕਰਕੇ ਜਿਸ ਅਰਥ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ.

ਗੌਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਲਕ੍ਸ਼ਣਾ (ਲੱਛਣਾਂ) ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਦਾ ਗੁਣ ਦੂਸਰੇ ਥਾਂ ਆਰੋਪਣਾ, ਜੈਸੇ—"ਸਤਿਗੁਰੁ ਬਾਵਨ ਚੰਦਨੋ ਵਾਸ ਸੁਵਾਸ ਕਰੈ ਲਾਖੀਣਾ." (ਭਾਗੁ)

ਗੌਤਮ. ਗੋਤਮਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਗੋਤਮ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਦੇਖੋ ਗੋਤਮ। ੨ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ, ਜਿਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਮਾਯਾਦੇਵੀ ਪੁਤ੍ਰ ਜਣਨ ਤੋਂ ਸੱਤਵੇਂ ਦਿਨ ਮਰਗਈ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਬੁੱਧ ਨੂੰ ਮਤੇਈ ਗੋਤਮੀ ਨੇ ਪਾਲਿਆ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਨਾਮ ਗੌਤਮ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਬੁਧ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੋਤਮ ੪.

ਗੌਤਮੀ. ਸੰ. ਵਿ—ਗੋਤਮ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਗੋਤਮ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਤਮ ਰਿਖੀ

ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਅਹਲ੍ਯਾ। ੩ ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ ਦੀ ਵਹੁਟੀ। ੪ ਗੋਦਾਵਰੀ ਨਦੀ,ਜੋ ਗੌਤਮ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ, ਅਥਵਾ ਗੌਤਮ ਕਰਕੇ ਲਿਆਂਦੀਹੋਈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਦਾਵਰੀ.

ਗੌਨ. ਦੇਖੋ, ਗਉਣ ਅਤੇ ਗੌਣ। ੨ ਅੰ. Gown. ਲੰਮਾ ਚੋਲਾ.

ਗੌਨਾ. ਸੰਗਯਾ—ਦ੍ਵਿਰਾਗਮਨ. ਦੁਲਹਨ (ਲਾੜ੍ਹੀ) ਦਾ ਸਹੁਰੇ ਘਰ ਦੂਜੀਵਾਰ ਆਉਣਾ. ਮੁਕਲਾਵਾ.

ਗੌਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਗੋਰਾ. ਚਿੱਟਾ। ੨ ਪੀਲੇ ਰੰਗਾ। ੩ ਲਾਲ ਰੰਗਾ। ੪ ਸੰਗਯਾ—ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੫ ਕੇਸਰ। ੬ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੭ ਹੜਤਾਲ। ੮ ਅ਼ ﻏﻮﺭ ਗ਼ੌਰ. ਸੋਚ. ਵਿਚਾਰ। ੯ ਖ਼ਿਆਲ. ਧ੍ਯਾਨ.

ਗੌਰਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁਰੁਤ੍ਵ. ਭਾਰੀਪਨ। ੨ ਗੋਰਾਪਨ.

ਗੌਰਵ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਭਾਰੀਪਨ। ੨ ਵਡਾਈ. ਮਹਤ੍ਵ। ੩ ਸਨਮਾਨ.ਇੱਜ਼ਤ। ੪ ਵਿ—ਗੁਰੂ ਦਾ.

ਗੌਰਵਤਾ, ਗੌਰਵਤਾਈ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਵਡਿਆਈ. ਬਜ਼ੁਰਗੀ। ੨ ਭਾਰੀਪਨ. ਗੁਰੁਤ੍ਵ. "ਵਿਸਮਿਤ ਪਿਖ ਗੁਰੁ ਗੌਰਵਤਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੌਰਾ. ਵਿ—ਗੁਰੁਤਾ ਵਾਲਾ. ਭਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉਰਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਰੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਪਾਰਵਤੀ। ੪ ਹਲਦੀ। ੫ ਭਾਈ ਭਗਤੂਵੰਸ਼ੀ ਭਾਈ ਗੌਰਾ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਚੌਰਬਰਦਾਰ ਜੱਸੇ ਨੂੰ, ਠੱਠਾ ਕਰਨ ਪੁਰ ਰੰਜ ਹੋਕੇ ਮਾਰਦਿੱਤਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਪੰਗਤ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ, ਪਰ ਇਸ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਅਪਰਾਧ ਬਖਸ਼ਾਲਿਆ। ੬ ਗੋਰੋਚਨਾ. "ਮ੍ਰਿਗਮਦ ਗੌਰਾ ਚੋਆ ਚੰਦਨ." (ਭਾਗੁ ਕ) ਦੇਖੋ, ਗੋਰੋਚਨ.

ਗੌਰਾਂਗ. ਗੋਰੇ ਹਨ ਅੰਗ ਜਿਸ ਦੇ ਸ਼ਿਵ, ਮਹਾਦੇਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੈਤਨ੍ਯ.

ਗੌਰਾਬਾਦਲ. ਚਤੌੜ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦਾ ਇੱਕ ਲੁਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੯੯.

ਗੌਰਿ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰੀ.

ਗੌਰਿਸੋ. ਸੰਗਯਾ—ਗੌਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਸ਼ਹੁ (ਪਤਿ) ਸ਼ਿਵ. ਗਿਰਿਜਾਪਤਿ. "ਐਸ ਗੌਰੀਸੋ ਗਾਹ ਗਗਨ ਸਰ ਲਾਯਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)

ਗੌਰੀ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਪਾਰਵਤੀ.ਗਿਰਿਜਾ। ੨ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ। ੩ ਹਲਦੀ। ੪ ਵਰੁਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਤੁਲਸੀ। ੬ ਅੱਠ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ। ੭ ਗਉੜੀ ਰਾਗਿਨੀ। ੮ ਵਿ—ਗੋਰੇ ਰੰਗ ਵਾਲੀ.

ਗੌਰੀਸ. ਦੇਖੋ, ਗੌਰੀਨਾਥ.

ਗੌਰੀਸੁਤ. ਦੇਖੋ, ਗਉਰੀਸੁਤ.

ਗੌਰੀਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਦੇਖੋ, ਤੀਜਾਂ.

ਗੌਰੀਨਾਥ, ਗੌਰੀਪਤਿ ਗੌਰੀ (ਪਾਰਵਤੀ) ਦਾ ਪਤਿ ਸ਼ਿਵ। ੨ ਵਰੁਣ ਦੇਵਤਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੌਰੀ ਹੈ। ੩ ਰਾਜਾ,ਜੋ ਗੌਰੀ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਪਤਿ ਹੈ.

ਗੌਰੀਪੁਤ੍ਰ. ਸੰਗਯਾ—ਪਾਰਵਤੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਗਣੇਸ਼। ੨ ਸ੍ਵਾਮਿਕਾਰਤਿਕੇਯ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਉਰੀਸੁਤ.

ਗੌਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਚੈਤਨ੍ਯ.

ਗ਼ੌਲ. ਦੇਖੋ, ਗ਼ੂਲ ੫.

ਗੌੜ. ਸੰ. ਗੌਡ. ਸੰਗਯਾ—ਪੂਰਵ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਉੜੀਸੇ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਦੇਸ਼। ੨ ਗੌੜ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ। ੩ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਜਾਤਿ। ੪ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੫ ਵਿ—ਗੁੜ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ.

ਗੌੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਉੜੀ। ੨ ਸੰ. ਗੌਡੀ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁੜ ਦੀ ਸ਼ਰਾਬ। ੩ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਰਚਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਓਜ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਟਵਰਗ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰੀਦਾ ਹੈ.* ਗੌੜ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਵਿ

---

*"ਵਿਕਟ ਭਟ ਕਟਕ ਰਿਪੁ ਠਟਕ ਤਨ ਤਜਤ ਜਬ ਗਜਤ ਗੁਰੁਸਿੰਘ ਭਲ ਬਜਤ ਡੰਕਾ." (ਸਿੱਖੀਪ੍ਰਭਾਕਰ)

ਇਸ ਨਾਉਂ ਦਾ ਕਾਰਣ ਹਨ.

ਗੰਊ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਮਨ. ਗਤਿ. "ਵਹਿਣ ਤਿਦਾਊ ਗੰਊ ਕਰੇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗਊਂ.

ਗੰਗ. ਸੰ. ਗੰਗਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਗਾ ਨਦੀ. "ਗੰਗ ਬਨਾਰਸਿ ਸਿਫਤਿ ਤੁਮਾਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ। ੨ ਨਦੀ, ਜੋ ਸਦਾ ਗਮਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਗੰਗ ਤਰੰਗ ਅੰਤ ਕੋ ਪਾਵੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜੋ ਯੂ. ਪੀ. ਦੇ ਇਕਨੌਰ (ਜਿਲੇ ਇਟਾਵੇ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੫੩੮ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਹਿੰਦੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ਉੱਤਮ ਕਵੀ ਸੀ ਅਰ ਬੀਰਬਲ, ਖ਼ਾਨਖ਼ਾਨਾ ਆਦਿਕਾਂ ਨਾਲ ਮਿਤ੍ਰਤਾ ਰਖਦਾ ਸੀ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਭੀ ਇਸ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਉਂ ਗੰਗਾਪ੍ਰਸਾਦ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕਵਿਤਾ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਗੰਗ ਲਿਖਦਾ ਸੀ। ੪ ਗੁਰਯਸ਼ ਕਰਤਾ ਇੱਕ ਭੱਟ.

ਗੰਗਈ. ਗੰਗੂਸ਼ਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗੂਸਾਹ.

ਗੰਗਸਰ. ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਵਿੱਚ, ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੫੬ ਵਿੱਚ ਲਗਵਾਇਆ ਵਡਾ ਚੌੜਾ ਖੂਹ। ੨ ਜੈਤੋ (ਰਾਜ ਨਾਭਾ) ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਪਾਸ ਦਾ ਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਜੈਤੋ.

ਗੰਗਸਿੰਧ. ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਗੰਗਾਸਾਗਰ (ਟੂਟੀਦਾਰ ਗੜਵੇ) ਨੂੰ ਗੰਗਸਿੰਧ ਪਹੇਲੀ ਦੇ ਢੰਗ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਗੰਗਸਿੰਧ ਅਪਨੇ ਕਰ ਧਾਰਤ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਗੰਗਕਤ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਧ.

ਗੰਗ ਜਮਨ. ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਯਮੁਨਾ. "ਗੰਗ ਜਮਨ ਜਉ ਉਲਟੀ ਬਹੈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ.

ਗੰਗਧਰ. ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਗੰਗਾ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗੰਗਾਧਰ। ੨ ਸਮੁੰਦਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਸਮਾਉਂਦੀ ਹੈ.

ਗੰਗਧਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਗਾ ਦਾ ਧਾਰਣ. "ਮਹੇਸ ਗੰਗਧਾਨ ਕੋ." (ਅਕਾਲ)

ਗੰਗਧਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਗਾ ਦੀ ਧਾਰਾ। ੨ ਗੰਗਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ। ੩ ਹਿਮਾਲਯ। ੪ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਿਆਸਤ ਝਾਲਾਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ. "ਗੰਗਾ ਕੈਸੀ ਗੰਗਧਾਰ." (ਅਕਾਲ) ੫ ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਧਰ ੩.

ਗੰਗਨਿ, ਗੰਗਨੀ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗੰਗਭੇਟਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਗਾ ਨਾਲ ਸੰਗਮ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਰਸ੍ਵਤੀ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗੰਗਾ. ਸੰ. गङ्गा. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭਾਰਤ ਦੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਦੀ, ਜੋ ਹਿੰਦੂਮਤ ਵਿੱਚ ਅਤਿਪਵਿਤ੍ਰ ਮੰਨੀਗਈ ਹੈ. ਇਹ ਗੋਮੁਖ ਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ (ਜੋ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਤੋਂ ੧੮੦ ਮੀਲ ਉੱਪਰ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੧੩੮੦੦ ਫੁਟ ਹੈ) ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਜਲਧਾਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦੀਹੋਈ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਦੇ ਮਕਾਮ ਭਾਰੀ ਨਦੀ ਬਣਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਅਨੇਕ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ੧੫੫੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਦੇ ਸੰਗਮ ਪੁਰ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. "ਜਨ ਕੇ ਚਰਨ ਤੀਰਥ ਕੋਟਿ ਗੰਗਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਗੰਗਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਸੰਗ ਹਨ. ਇੱਕ ਥਾਂ ਇਸ ਨੂੰ ਵਾਮਨ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਦਾ ਜਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਵਾਮਨ ਦਾ ਪੈਰ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਤਕ ਪਹੁਚਿਆ, ਤਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਧੋਕੇ ਜਲ ਕਮੰਡਲੁ ਵਿੱਚ ਪਾਲਿਆ ਅਤੇ ਭਗੀਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਬ੍ਰਹਮਲੋਕ ਤੋਂ ਛੱਡਿਆ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦੀ ਜਟਾਂ ਵਿੱਚ ਡਿਗਕੇ ਫੇਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਉੱਤੇ ਵਹਿਆ.

ਵਾਲਮੀਕੀਯ ਰਾਮਾਇਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਹਿਮਾਲਯ ਪਰਬਤ ਦੇ ਘਰ, ਸੁਮੇਰੁ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਮੇਨਕਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਉਮਾ ਦੋ ਭੈਣਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈਆਂ. ਇੱਕ ਵਾਰ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵੀਰਯ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆ, ਪਰ ਗੰਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਨਾ ਕਰ ਸਕੀ ਅਤੇ ਗਰਭ ਨੂੰ ਸਿੱਟਕੇ ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੇ ਕਮੰਡਲੁ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੀ. ਫੇਰ ਭਗੀਰਥ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਕਮੰਡਲੁ ਤੋਂ

ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਆਈ.

ਗੰਗਾ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਸੇ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਭੀਸ਼ਮ (ਪਿਤਾਮਹ) ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗਾਂਗੇਯ ਪਿਆ. ਦੇਖੋ, ਜਨ੍ਹੁਸੁਤਾ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜਗਤ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਗੰਗਾ (ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ) ਪੁਰ ਪਹੁਚੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਪਿਤਰਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਪੁਚਾਣ ਦਾ ਮਿਥ੍ਯਾ ਖਿਆਲ ਖੰਡਨ ਕਰਕੇ ਸਤ੍ਯ ਦਾ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਾਇਆ.

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਭੀ ਅਸਥਾਨ ਸਤੀਘਾਟ ਪੁਰ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ਮਾਤਾ।

੩ ਸਹਿਗਲ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਵਿੱਚ ਨੌਕਰ ਸੀ. ਫੇਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਦੇਸ਼ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ੪ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਖੱਬਾ ਸੁਰ (ਇੜਾ). "ਉਲਟੀ ਗੰਗਾ ਜਮੁਨ ਮਿਲਾਵਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਜਮੁਨਾ ਪਿੰਗਲਾ (ਸੱਜਾ ਸੁਰ) ਹੈ.*

ਗੰਗਾਏਸ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਤਿ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ। ੨ ਗੰਗਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਮੁੰਦਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗੰਗਾਏਸ ਈਸ ਸਸਤ੍ਰ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਮੁੰਦਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਫਾਸੀ (ਪਾਸ਼). (ਸਨਾਮਾ)

ਗੰਗਾਸਤ. ਗੰਗਾ (ਪ੍ਰਵਾਹ) ਸ਼ਤ (ਸੌ) ਸ਼ਤਦ੍ਰਵ. ਸਤਲੁਜ. "ਤਰੇ ਨਦੀ ਗੰਗਾਸਤ ਰਾਜੈ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਗੰਗਾਸਾਗਰ. ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਕਪਿਲ ਰਿਖੀ ਨੇ ਸਗਰ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕੀਤਾ ਸੀ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਸਮੁੰਦਰ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. "ਗੰਗਾਸਾਗਰ ਬੇਣੀ ਸੰਗਮੁ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ੨ ਟੂਟੀ ਵਾਲਾ ਲੋਟਾ.

ਗੰਗਾਸੁਤ. ਭੀਸ਼ਮਪਿਤਾਮਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ.

ਗੰਗਾਜਮਨੀ. ਵਿ—ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਜਮੁਨਾ ਦੇ ਰੰਗ ਦੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਸੁਵਰਣ ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਮਿਲਵਾਂ ਕੰਮ। ੩ ਮਾਂਹ ਅਤੇ ਛੋਲਿਆਂ ਦੀ ਮਿਲਵੀਂ ਦਾਲ.

ਗੰਗਾਜਮੁਨਾ. ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੜਾ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ ੪.

ਗੰਗਾਜਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਗਾ ਦਾ ਪਾਣੀ. "ਗੰਗਾਜਲ ਗੁਰੁ ਗੋਬਿੰਦ ਨਾਮ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਨਿਰਮਲ. ਸ਼ੁੱਧ. "ਸੋ ਗਿਰਹੀ ਗੰਗਾ ਕਾ ਨੀਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਗੰਗਾ ਦਾ ਜਲ ਜੋ ਹਿਮਾਲਯ ਤੋਂ ਝਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਦੇਰ ਤੀਕ ਬਿਨਾ ਸੜੇ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਪਵਿਤ੍ਰ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਗੰਗਾਜਲ ਦਾ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਾਂਤ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. Bernier ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੰਗਾਜਲ ਨੂੰ ਨਿਰਮਲ ਜਾਣਕੇ ਮੁਗ਼ਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਆਪਣੇ ਪੀਣ ਲਈ ਵਰਤਦੇ ਸਨ, ਜਿਸ ਲਈ ਉੱਠਾਂ ਦੀ ਡਾਕ ਮੁਕ਼ੱਰਰ ਸੀ. ਸ਼ਰਾ ਵਿੱਚ ਪੱਕਾ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਭੀ ਗੰਗਾਜਲ ਵਰਤਦਾ ਸੀ.

ਗੰਗਾਜਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾਜਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੨ ਲਹਿਰੀਏਦਾਰ ਬੁਣਤ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਗੰਗਾਤਾ. ਗੰਗਾ—ਯਾਤ੍ਰਾ। ੨ ਗੰਗਾ ਦੇ ਯਾਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ. "ਮੂੰਡਿ ਮੁਡਾਇਐ ਜੇ ਗੁਰੁ ਪਾਈਐ, ਹਮ ਗੁਰੁ ਕੀਨੀ ਗੰਗਾਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਹਿੰਦੂ ਤੀਰਥਯਾਤ੍ਰੀ ਭੱਦਣ ਕਰਾਂਉਦੇ ਹਨ.

ਗੰਗਾਦ੍ਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਗਾ ਨਿਕਲੀ ਹੈ ਜਿਸ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਹਾੜ) ਵਿੱਚੋਂ. ਹਿਮਾਲਯ। ੨ ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਵਸਨੀਕ. "ਗੰਗਾਦ੍ਰੀ ਜਮੁਨਾਦ੍ਰੀ ਹਠੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

ਗੰਗਾਧਰ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਧਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੨੨। ੩ ਪੂਰਵੀ ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਗੋਪਾਲਪਾਰਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਵਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਦਰਿਆ.

ਗੰਗਾਨੀਰ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਜਲ.

ਗੰਗਾਪੁਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾਸੁਤ। ੨ ਹਰਿਦ੍ਵਾਰ ਕਨਖਲ ਦੇ ਪੰਡੇ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਗੰਗਾਪੁਤ੍ਰ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ.

---

*ਇੜਾ ਭਗਵਤੀ ਗਙ੍ਗਾ ਪਿਙ੍ਗਲਾ ਯਮੁਨਾ ਨਦੀ (ਹਠਯੋਗ ਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ)

ਗੰਗਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਰਿ ਸੂਤਰਿ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਸ਼ਮ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਰਜੁਨ, ਉਸ ਦਾ ਸੂਤ (ਰਥਵਾਹੀ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਗੰਗਾਮਾਤਾ. ਮਉ(ਅਥਵਾ ਮੌ)ਨਿਵਾਸੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ(ਕਿਸਨ) ਚੰਦ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ, ਧਨਵੰਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਵਿਆਹ ੨੩ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੬੩੬ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਮਹਾਵੀਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਜੀ ਪ੍ਰਗਟੇ. ੧੫ ਹਾੜ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਨੂੰ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨੇ ਬਕਾਲੇ ਵਿੱਚ ਦੇਹ ਤਜਾਗੀ, ਜਿੱਥੇ ਦੇਹਰਾ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮੌਉ.

ਗੰਗਾਰਾਮ. ਭਟਿੰਡੇ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਬਹੁਤ ਅੰਨ ਲੰਗਰ ਲਈ ਅਰਪਿਆ ਸੀ. ਭਾਈ ਮੂਲਚੰਦ (ਸਿਧੀਚੰਦ ਖਤ੍ਰੀ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ) ਜਿਸ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ ਸੁਨਾਮ ਅਤੇ ਸੰਗਰੂਰ ਹਨ, ਇਸੇ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਚੇਲਾ ਸੀ। ੨ ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਦਾ ਸੁਪੁਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੇ ਭੰਗਾਣੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ ਹੈ. "ਹਠਯੋ ਮਾਹਰੀ ਚੰਦਯੰ ਗੰਗਰਾਮੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਤੋਤੇ ਨੂੰ ਭੀ ਲੋਕ ਗੰਗਾਰਾਮ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਗੰਗਾ-ਰਾਮ ਆਦਿ ਨਾਉਂ ਬੋਲਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਗੰਗਾਲਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮਾਕਰ ੨.

ਗੰਗਿਆਰ. ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗੂਸ਼ਾਹੀ. "ਰਸਤੇ ਮੇ ਮਿਲਜੋ ਖੜਕਸਿੰਘ ਗੰਗਿ-ਆਰ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ)

ਗੰਗੂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨਾਈ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਰਾਤ ਦਿਨ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਿਤਾ-ਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ।

੩ ਖੇੜੀ ਪਿੰਡ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਕਪਟੀ ਨੌਕਰ ਸੀ. ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਵਿੱਚ ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਤਜਾਗਿਆ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰੀ ਅਰ ਛੋਟੇ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁਚਿਆ, ਮਾਤਾ ਜੀ ਦਾ ਸਾਰਾ ਧਨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਚੁਰਾਕੇ ਸਵੇਰੇ ਥਾਣੇਦਾਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਕਾਂ ਦੇ ਫੜਾਉਣ ਲਈ ਚੜ੍ਹਾ ਲੈਆਇਆ ਅਤੇ ਤੇਹਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਵਾਕੇ ਸਰਹਿੰਦ ਭਿਜਵਾਇਆ, ਜਿੱਥੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼ਹੀਦੀ ਪਾਈ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਗੰਗੂ ਨੂੰ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਖੇੜੀ ਦਾ ਥੇਹ ਕੀਤਾ. ਹੁਣ ਨਵੀਂ ਬਸਤੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਸਹੇੜੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਹੇੜੀ ਅਤੇ ਖੇੜੀ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ.

ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ, ਗੰਗੂਸ਼ਾਹੀ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਗੰਗੂਦਾਸ ਬਸੀ ਖਤ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਸਰਮੌਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਭੇਜਿਆ ਅਤੇ ਮੰਜੀ ਬਖ਼ਸ਼ੀ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਸਥਾਨ "ਦਾਉਂ" (ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਗੰਗੂਸ਼ਾਹ ਦਾ ਪੜੋਤਾ ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ ਵਡਾ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਪਹਾੜੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ ਦਾ ਝੰਡਾ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਝੂਲਦਾ ਹੈ. ਜਵਾਹਰਸਿੰਘ ਦਾ ਦੇਹਰਾ ਖਟਕੜ ਕਲਾਂ (ਜਿਲਾ ਜਲੰਧਰ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਗੰਗੂਸ਼ਾਹੀ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗੰਗੇਰੀ. ਸੰ. ਜਲਅਲਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਲਜੁਲਾਹਾ. ਮਕੜੀ ਜੇਹਾ ਜੀਵ, ਜੋ ਜਲ ਪੁਰ ਵਡੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਣੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਪਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. "ਜਲੰ ਜਯੋਂ ਗੰਗੇਰੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਗੰਗੇਵ, ਗੰਗੇਵਪਿਤਾਮਹ ਸੰ. गाङ्गेय—ਗਾਂਗੇਯ. ਗੰਗਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੀਸ਼ਮ, ਜੋ ਕੌਰਵ ਪਾਂਡਵਾਂ ਦਾ ਪਿਤਾਮਹ (ਦਾਦਾ) ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਗਾ. "ਸੋਈ ਨਾਮ ਸਿਮਰਿ ਗੰਗੇਵਪਿਤਾਮਹ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ)

ਗੰਗੋਤਰੀ, ਗੰਗੋਤ੍ਰੀ ਸੰ. गङ्गावतार—ਗੰਗਾਵਤਾਰ. ਗੜ੍ਹਵਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਗੰਗਾ ਉੱਪਰੋਂ ਉਤਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦਾ ਜਲ ਲੋਕ ਬੋਤਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਦੂਰ ਦੂਰ ਤੀਕ ਵੇਚਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਜਗਾ

ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੧੦੩੧੯ ਫੁਟ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਮੁਖ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਦੇ ਫਾਸਲੇ ਪੁਰ ਹਿਠਾਹਾਂ ਨੂੰ ਹੈ.

ਗੰਗੋਦਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਗਾ ਦਾ ਉਦਕ (ਜਲ). ੨ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਭੇਦ ੨੨.

ਗੰਗੋਵੈ. ਗੰਗ—ਹੋਵੈ. ਗੰਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਿਲਿ ਗੰਗ ਗੰਗੋਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਗੰਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਿਰ ਦੇ ਕੇਸ਼ਾਂ ਦਾ ਅਭਾਵ. ਟੋਟਣ ਪੁਰ ਬਾਲਾਂ ਦਾ ਨਾ ਹੋਣਾ. ਖਲ੍ਵਾਟ। ੨ ਸੰ. ਗਞ੍ਜ. ਅਵਗ੍ਯਾ. ਅਨਾਦਰ। ੩ ਖਾਨਿ. ਕਾਨ। ੪ ਪਾਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਦਾ ਘਰ। ੫ ਦੁਕਾਨ. ਹੱਟ। ੬ ਬਜਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ. ਕਟੜਾ। ੭ ਸ਼ਰਾਬਖ਼ਾਨਾ। ੮ ਗਾਈਆਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਘਰ। ੯ ਫ਼ਾ گنج ਢੇਰ. ਅੰਬਾਰ। ੧੦ ਖ਼ਜ਼ਾਨਾ। ੧੧ ਚੰਗੇ ਪੁਰਖਾਂ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਦਾ ਮੰਦਿਰ. ਜਿਵੇਂ—ਸ਼ਹੀਦਗੰਜ.

ਗੰਜਕ | ਗੰਜਖ } ਵਿ—ਗੰਜ (ਅਨਾਦਰ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਗੋਲ-ਗੰਜਖ ਬਖਾਨੀਐ." (ਗ੍ਯਾਨ) ਵੈਰੀਆਂ ਦੇ ਗਰੋਹ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ.

ਗੰਜਣਾ | ਗੰਜਨ | ਗੰਜਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਅਨਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਤ੍ਰਿਸਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਅਪਮਾਨ ਕਰਨਾ. "ਗਰਬਗੰਜਨ ਸਰਬ-ਭੰਜਨ." (ਜਾਪੁ)

ਗੰਜਫਾ. ਫ਼ਾ گنجفہ ਅਥਵਾ گنجفا ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਾਸ਼ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ੯੬ ਗੋਲ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਖੇਲ. ਗੰਜਫ਼ੇ ਦੇ ਅੱਠ ਰੰਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ—ਤਾਜ, ਸਫ਼ੇਦ, ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ, ਗੁਲਾਮ, ਸੁਰਖ, ਬਰਾਤ, ਕਮਾਚ ਅਤੇ ਚੰਦ. ਹਰੇਕ ਰੰਗ ਦੇ ਬਾਰਾਂ ਬਾਰਾਂ ਪੱਤੇ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਖਿਲਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕ ਚੌਪਾਈ ਘੜ ਰੱਖੀ ਹੈ ਕਿ—

"ਤਾਜ ਸਫ਼ੇਦ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਗੁਲਾਮ,
ਜਯੋਂ ਬਹੁਤੇ ਤਯੋਂ ਆਂਵੈਂ ਕਾਮ.
ਸੁਰਖ ਬਰਾਤ ਕਮਾਚੇ ਚੰਦ,
ਜਯੋਂ ਥੋੜੇ ਤਯੋਂ ਮਾਚੇ ਜੰਗ."

ਗੰਜਬਖ਼ਸ਼ | ਗੰਜਬਖ਼ਸ਼ੀਏ } ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਫ਼ਕੀਰ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ ਦੇ ਗੰਜਬਖ਼ਸ਼ੀਏ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਗੰਜਾ. ਵਿ—ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਗੰਜ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੰਜ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਰਾਬ ਦੀ ਦੁਕਾਨ.

ਗੰਠ. ਸੰ. ਗ੍ਰੰਥਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੱਠ. ਗਿਰਹ। ੨ ਜੋੜ.

ਗੰਠਕਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਗਠਕਤਰਾ.

ਗੰਠਨ. ਕ੍ਰਿ—ਗੰਢਣਾ. ਗੱਠਣਾ. ਗ੍ਰਥਨ.

ਗੰਠੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਠੜੀ. ਗ੍ਰੰਥਿ. "ਕਿਸੁ ਪਹਿ ਖੋਲਉ ਗੰਠੜੀ?" (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਜੇ ਗੁਣ ਹੋਵਹਿ ਗੰਠੜੀਐ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਗੰਠਿ | ਗੰਠੀ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੱਠ. ਜੋੜ. "ਟੂਟੈ ਗੰਠਿ ਪੜੈ ਵੀਚਾਰੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗੰਢਕੇ. ਗੱਠਕੇ. "ਲੋਕ ਗੰਠਿ ਗੰਠਿ ਖਰਾ ਬਿਗੂਚਾ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਠੜੀ. ਪੋਟ। ੪ ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗਾਂਠ. "ਨਾਨਕ ਸਹਸੈ ਗੰਠਿ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) "ਤੂੰ ਗੰਠੀ ਮੇਰੁ ਸਿਰਿ ਤੂੰ ਹੈ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਗੰਡ. ਸੰ. ਗਣ੍ਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਪੋਲ. ਗਲ੍ਹ। ੨ ਕਨ-ਪਟੀ. ਗਲ੍ਹ ਅਤੇ ਕੰਨ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰਲਾ ਥਾਂ. "ਦਾਨ ਗਜਗੰਡ ਮਹਿ ਸੋਭਤ ਅਪਾਰ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਗੋਲ ਘੇਰਾ। ੪ ਚੱਕੀ ਦਾ ਉਹ ਗੋਲ ਘੇਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਆਟਾ ਅਟਕਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ੫ ਗੈਂਡਾ। ੬ ਫੋੜਾ। ੭ ਗੱਠ. ਗਾਂਠ। ੮ ਖੂਹ ਦਾ ਚੱਕ। ੯ ਮਿੱਟੀ, ਚੂਨੇ ਜਾਂ ਕਾਠ ਦਾ ਵਡਾ ਗੋਲ ਭਾਂਡਾ, ਜੋ ਥਾਲ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੱਕੀ ਹੋਈ ਇੱਖ ਦੇ ਰਸ ਦੀ ਚਾਸਣੀ ਪਾਕੇ ਗੁੜ ਅਤੇ ਸ਼ੱਕਰ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਚੱਕ.

ਗੰਡਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੜਗ. ਤਲਵਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੰਡਾ। ੩ ਗੈਂਡਾ। ੪ ਵਿ—ਮੂਰਖ.

ਗੰਡਕਾ. ਸੰ. ਗਾਣ੍ਡਿਕਾ ਅਥਵਾ ਗਾਣ੍ਡਕੀ—ਗੰਡਕੀ. ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਨੈਪਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸਪਤਗੰਡਕੀ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਟਨੇ ਪਾਸ ਗੰਗਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਦੇ ਗੋਲ ਪੱਥਰ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੁਰੂਪ ਜਾਣਕੇ ਵੈਸ਼ਨਵ ਪੂਜਦੇ ਹਨ. "ਪੂਜੈਂ ਹਮ ਤੁਮੈ, ਨਹਿਂ ਪੂਜੈਂ ਸੁਤਗੰਡਕਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਵਰਾਹਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਗੰਡਕੀ ਨੇ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹਾ ਘੋਰ ਤਪ ਕਰਕੇ ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਵਰ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰਰੂਪ ਹੋਕੇ ਜਨਮ ਲੈ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮਰੂਪ ਹੋਕੇ ਤੇਰੇ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਵਾਂਗਾ.

ਇਹ ਭੀ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਦੋ ਗੰਡਾਂ (ਕਨ-ਪਟੀਆਂ) ਤੋਂ ਪਸੀਨਾ ਨਿਕਲਿਆ ਇੱਕ ਚਿੱਟਾ ਦੂਜਾ ਕਾਲਾ. ਕਾਲੇ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਅਤੇ ਚਿੱਟੇ ਤੋਂ ਗੰਡਕੀ ਹੋਈ। ੨ ਗੈਂਡੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਗੈਂਡੀ.

ਗੰਡਕਾਸੁਤ. ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮ. ਦੇਖੋ, ਸੁਤਗੰਡਕਾ ਅਤੇ ਗੰਡਕਾ.

ਗੰਡ ਕਾ ਥੇਹ. ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਭਗਤੇ ਪਿੰਡ ਕੋਲ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਥੇਹ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇੱਕ ਤਿੱਤਰ ਨੂੰ ਮੁਕਤ ਕੀਤਾ. "ਥੇਹ ਗੰਡ ਕੋ ਨਾਮ ਕਹਾਵੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੰਡਕੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਡਕਾ.

ਗੰਡਕੀਸਿਲਾ. ਗੰਡਕੀ ਨਦੀ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਕਾਲੀ ਸ਼ਿਲਾ, ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮ. "ਲਲਿਤ ਵਿਲੋਚਨ ਦਲ ਉਤਪਲ ਸੇ। ਤਾਰੇ ਸ਼ਜਾਮ ਗੰਡਕੀਸਿਲ ਸੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਅੱਖਾਂ ਦੀਆਂ ਕਾਲੀ ਧੀਰੀਆਂ ਸ਼ਾਲਿਗ੍ਰਾਮ ਜੇਹੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਗੰਡਕਾ.

ਗੰਡਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਹੰਜੀਰਾਂ.

ਗੰਡਾ. ਸੰ. ਗਾਣ੍ਡਕ—ਗੰਡਕ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ ਕੌਡੀਆਂ ਦਾ ਸਮੂਹ। ੨ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ। ੩ ਵਿਘਨ. ਰੁਕਾਵਟ.

ਗੰਡਾਸਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗੰਡਕ (ਤਲਵਾਰ) ਜੈਸਾ. ਗੰਡਕ ਸਾ. ਛਵੀ ਦੀ ਕ਼ਿਸਮ ਦਾ ਇੱਕ ਸੰਦ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚਾਰਾ ਕੁਤਰੀਦਾ ਹੈ.

ਗੰਡੂਆਂ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਕੇਵਲ ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਛਾਜਲੀ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਚਾਰ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਗੰਡੇਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਗੰਨੇ (ਪੋਨੇ) ਦੀ ਕੱਟੀ ਅਤੇ ਛਿੱਲੀ ਹੋਈ ਗੰਡ (ਗੱਠ).

ਗੰਢ. ਸੰਗਯਾ—ਜੋੜ. ਮੇਲ. ਸੰਬੰਧ। ੨ ਗੱਠ. ਗ੍ਰੰਥਿ। ੩ ਮਿਤ੍ਰਤਾ. "ਮਨਿ ਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੁਖਹੁ ਗੰਢ ਲਾਵਤ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਦੇਖੋ, ਗੰਢੁ.

ਗੰਢਣਾ, ਗੰਢਣੁ, ਗੰਢਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਜੋੜਨਾ. ਗ੍ਰੰਥਿ ਦੇਣੀ. ਗ੍ਰਥਨ. ਗ੍ਰੰਥਨ. "ਗੰਢੇਦਿਆ ਛਿਅ ਮਾਹ ਤੁੜੇਦਿਆ ਹਿਕੁ ਖਿਨੋ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਗੰਢਣੁ ਗੰਢੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੧)

ਗੰਢਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗਠਾ. ਪਿਆਜ. ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚੋਂ ਉਪਜਿਆ ਗੱਠ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕੰਦ. ਦੇਖੋ, ਗਠਾ.

ਗੰਢਿ. ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰੰਥਿ. ਗੱਠ. "ਛੀਜੈ ਦੇਹ ਖੁਲੈ ਇਕ ਗੰਢਿ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੀ ਗੱਠ ਖੁਲ੍ਹਣ ਤੋਂ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਗੰਢਕੇ. ਗੱਠਕੇ.

ਗੰਢੀ. ਗ੍ਰੰਥੀ. ਗੱਠ. ਗਿਰਹ.

ਗੰਢੀਛੋਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਠਗ, ਜੋ ਗੱਠ ਵਿੱਚੋਂ ਧਨ ਛੁਡਾਲੈਂਦਾ (ਖੋਲ੍ਹਲੈਂਦਾ) ਹੈ.

ਗੰਢੁ. ਦੇਖੋ, ਗੰਢ। ੨ ਸੰਬੰਧ. ਜੋੜ. "ਪੁਤੀ ਗੰਢੁ ਪਵੈ ਸੰਸਾਰਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮਃ ੧) "ਸਾਚੈ ਨਾਲਿ ਤੇਰਾ ਗੰਢੁ ਲਾਗੈ."(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮਃ ੩) ੨ ਮਿਤ੍ਰਤਾ. ਦੋਸਤੀ. "ਜਿਚਰੁ ਪੈਨਨਿ ਖਾਵਦੇ ਤਿਚਰੁ ਰਖਨਿ ਗੰਢੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮਃ ੫)

ਗੰਦੂਆਂ. ਦੇਖੋ, ਗੰਡੂਆਂ.

ਗੰਤਾ. ਸੰ. गन्तृ—ਗੰਤ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਾਣਵਾਲਾ. "ਸਰਬੰਗੰਤਾ." (ਜਾਪੁ) ਸਭ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁਚਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਗ੍ਯਾਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਸਰੰਸਾਸਤ੍ਰ ਗੰਤਾ." (ਰਾਮਾਵ) ਸ਼ਰਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਧਨੁਰਵੇਦ) ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ.

ਗੰਤ੍ਰੀ. ਸੰ. गन्त्री. ਜਿਸ ਦ੍ਵਾਰਾ ਜਾਈਏ. ਗੱਡੀ ਆਦਿਕ ਸਵਾਰੀ। ੨ ਵਿ—ਜਾਣ ਵਾਲੀ.

ਗੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੈਲ. ਮਲੀਨਤਾ। ੨ ਗੰਦਗੀ. ਗੂੰਹ.

ਗੰਦਗੀ. ਫ਼ਾ گندگی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਸ਼੍ਟਾ। ੨ ਮੈਲ. ਮਲਿਨਤਾ.

ਗੰਦਮ. ਕਣਕ. ਦੇਖੋ, ਗੋਧੂਮ.

ਗੰਦਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਭ. ਲਗਰ. "ਫਰੀਦਾ ਏ ਵਿਸੁਗੰਦਲਾਂ ਧਰੀਆਂ ਖੰਡੁ ਲਿਵਾੜਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਗੰਦਲਾ. ਵਿ—ਮੈਲ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ. ਗੰਧਲਾ.

ਗੰਦਾ. ਫ਼ਾ گند ਵਿ—ਮੈਲਾ. ਮਲੀਨ. "ਗੰਦੇ ਭੁਮਿ ਪਈਆਸੁ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਗੰਦਾਧੂਆਂ, ਗੰਦਾਧੂਮ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੈਲਾ (ਅਪਵਿਤ੍ਰ) ਧੂਆਂ. ਤਮਾਖੂ ਦਾ ਧੂੰਆਂ. "ਗੰਦਾਧੂਮ ਵੰਸ ਤੇ ਤਜਾਗਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੰਦੌਰਾ, ਗੰਦੌੜਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੰਡ (ਕੰਦ) ਰੋਟਿਕਾ. ਇਸ ਰੋਟੀ ਦਾ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਮ੍ਰਿਤਕਕ੍ਰਿਯਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਪੁਰ ਦੱਖਣਾ ਸਮੇਤ ਵੰਡਣ ਦਾ ਬਹੁਤ ਰਿਵਾਜ ਸੀ. ਇਸ ਨੂੰ "ਗੰਦੌੜਾ ਫੇਰਨਾ" ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗੰਧ. ਸੰ. गन्ध्. ਧਾ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ—ਮਾਰਨਾ—ਜਾਣਾ—ਮੰਗਣਾ—ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨੱਕ (ਨਾਸਿਕਾ) ਕਰਕੇ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਗੁਣ. ਬੂ. ਬਾਸ. ਮਹਕ. "ਸਹਸ ਤਵ ਗੰਧ ਇਵ ਚਲਤ ਮੋਹੀ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੩ ਗੰਧਰਕ। ੪ ਅਹੰਕਾਰ। ੫ ਦੇਖੋ, ਗੰਧੁ।

ਗੰਧਈਆ. ਵਿ—ਸੁਗੰਧਿਤ. ਖ਼ੁਸ਼ਬੂਦਾਰ. "ਚੰਦਨ ਵਾਸ ਸੁਗੰਧ ਗੰਧਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਾਂਧੀ. ਗੰਧ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਗੰਧਸਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇਤਰ। ੨ ਡਿੰਗ. ਚੰਦਨ.

ਗੰਧਹਸ੍ਤੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਹਾਥੀ ਜਿਸ ਦੇ ਗੰਡਾਂ ਤੋਂ ਮਦ ਟਪਕਦਾ ਹੈ.

ਗੰਧਕ. ਸੰ. गन्धक. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਧਰਕ. ਗੋਗਿਰਦ. Sulphur. ਇਹ ਖਾਨਿ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਰੰਗ ਪੀਲਾ ਅਤੇ ਲਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਖਲੜੀ (ਤੁਚਾ) ਦੇ ਰੋਗਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਰਤੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਹੋਰ ਅਨੇਕ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੈਦ ਇਸ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਵਿ—ਸੂਚਕ. ਜਤਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਗੰਧ (ਬੂ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗੰਧਣ. ਸੰ. गन्धन. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਿਲੇਰੀ। ੨ ਹਿੰਸਾ। ੩ ਚੁਗ਼ਲੀ. ਚੁਗ਼ਲਖ਼ੋਰੀ.

ਗੰਧਣਵੈਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਿਲੇਰੀ ਦੇ ਬਚਨ। ੨ ਚੁਗਲੀ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਵਾਕ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਣ. "ਗੰਧਣਵੈਣ ਸੁਣਹਿ ਉਰਝਾਵਹਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਗੰਧਣਵੈਣਿ. ਚੁਗਲੀ ਅਤੇ ਨਿੰਦਾ ਦੇ ਵਾਕਾਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਣ. "ਗੰਧਣਵੈਣਿ ਰਤਾ ਹਿਤਕਾਰੀ, ਸਬਦੈ ਸੁਰਤਿ ਨ ਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਗੰਧਬਿਲਾਈ, ਗੰਧਬਿਲਾਵ ਸੰ. गन्धविलाव. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਸ਼ਕਬਿਲਾਈ. ਮੁਸ਼ਕਬਿਲਾਈ ਦੇ ਚਿੱਤੜ ਪਾਸ ਇੱਕ ਗਿਲਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਲੇਸਦਾਰ ਪੀਲਾ ਪਦਾਰਥ ਸੁਗੰਧਿ ਵਾਲਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਵੈਦ ਇਸ ਨੂੰ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਗੰਧਮਾਦਨ. ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਮੇਰੁ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਜੰਗਲ ਭੀ ਗੰਧਮਾਦਨ ਕਿਹਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਰਾਮਾਇਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਪਹਾੜ ਕੈਲਾਸ ਪਾਸ ਹੈ. ਜੁਗਰਾਫੀਏ ਦੀ ਡਿਕਸ਼ਨਰੀ (Geographical Dictionary) ਅਨੁਸਾਰ

ਇਹ ਰੁਦ੍ਰਹਿਮਾਲਯ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਦਰਿਕਾਸ਼੍ਰਮ ਤੋਂ ਥੋੜੀ ਦੂਰ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬ ਤੋਂ ਅਰੰਭ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਹੇਮਕੂੰਟ। ੩ ਭ੍ਰਮਰ(ਭੌਰਾ), ਜੋ ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਪੁਰ ਮਸਤ ਹੈ.

ਗੰਧਮ੍ਰਿਗ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕਸਤੂਰਾ. ਉਹ ਮ੍ਰਿਗ, ਜਿਸ ਦੀ ਨਾਭੀ ਤੋਂ ਕਸਤੂਰੀ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਸਤੂਰੀ.

ਗੰਧਰਬ. ਸੰ. ਗੰਧਰ੍ਵ. ਵਿ—ਜੋ ਸੁਗੰਧ ਨੂੰ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰੇ, ਖ਼ੁਸ਼ਬੂ ਦਾ ਪਿਆਰਾ,ਅਥਵਾ ਜੋ ਗਾਇਨਵਿਦ੍ਯਾ ਧਾਰਣ ਕਰੇ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਦੇਵਲੋਕ ਦਾ ਗਵੈਯਾ. ਅਥਰਵਵੇਦ ਵਿੱਚ ਗੰਧਰਵਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੬੩੩੩ ਹੈ. ਸਾਰੇ ਗੰਧਰਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਠ ਪ੍ਰਧਾਨ ਹਨ:—

ਹਾਹਾ, ਹੂਹੂ, ਚਿਤ੍ਰਰਥ, ਹੰਸ, ਵਿਸ਼੍ਵਾਵਸੁ, ਗੋਮਾਯੁ, ਤੁੰਬਰੁ ਅਤੇ ਨੰਦਿ. ਪੁਰਾਣਕਲਪਨਾ ਹੈ ਕਿ ਦਕ੍ਸ਼ ਦੀ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰੀਆਂ "ਮੁਨਿ" ਅਤੇ "ਪ੍ਰਧਾ" ਕਸ਼੍ਯਪ (कश्यप) ਰਿਖੀ ਨੇ ਵਿਆਹੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਲਾਦ ਗੰਧਰਵ ਹਨ. ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਦਾ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਗੰਧਰਵਾਂ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਤੋਂ ਹੈ. ਹਰਿਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ "ਅਰਿਸ਼੍ਟਾ" ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਗੰਧਰਵ ਪੈਦਾ ਹੋਏ। ੩ ਕਸਤੂਰੀ ਵਾਲਾ ਮ੍ਰਿਗ। ੪ ਕੋਕਿਲਾ, ਕੋਇਲ। ੫ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ। ੬ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪਤਿ। ੭ ਘੋੜਾ। ੮ ਪ੍ਰਾਣ। ੯ ਦਿਨ.

ਗੰਧਰਬਨਗਰ, ਗੰਧਰਬਪੁਰ } ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸ਼੍ਚੰਦ੍ਰ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਗੰਧਰਵ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਗੰਧਰਬਵੇਦ. ਸੰ. गान्धर्ववेद—ਗਾਂਧਰ੍ਵਵੇਦ. ਇੱਕ ਉਪਵੇਦ, * ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ. ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਇਸ ਉਪਵੇਦ ਦਾ ਕਰਤਾ ਭਰਤ ਮੁਨਿ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦਾ ਸਾਮਵੇਦ ਨਾਲ ਖਾਸ ਸੰਬੰਧ ਹੈ.

ਗੰਧਰਬੀ. ਸੰਗਯਾ—ਗੰਧਰ੍ਵੀ. ਗੰਧਰਵ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

"ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਮਮ ਹੈ ਗੰਧਰਬੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗੰਧਰਾਜ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦਨ। ੨ ਗੁੱਗਲ.

ਗੰਧਲਾ. ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਗੰਦਲਾ.

ਗੰਧਵਤੀ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਜੋ ਗੰਧ ਗੁਣ ਧਾਰਨ ਕਰਦੀ ਹੈ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਵ੍ਯਾਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਸਤ੍ਯਵਤੀ,ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਮਤ੍ਸ੍ਯਗੰਧਾ ਭੀ ਹੈ. ਇਹ ਜਾਲਿਕ ਮਲਾਹ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਮੁਸਾਫਰਾਂ ਨੂੰ ਨਦੀ ਪਾਰ ਕੀਤਾ ਕਰਦੀ ਸੀ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਪਰਾਸ਼ਰ ਰਿਖੀ ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਏ ਅਰ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਮੱਛੀ ਦੀ ਬਦਬੂ ਦੂਰ ਕਰਕੇ ਸੁਗੰਧ ਵਸਾਈ ਅਤੇ ਭੋਗ ਕਰਕੇ ਵ੍ਯਾਸਰਿਖੀ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ. ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮਤ੍ਸ੍ਯਗੰਧਾ ਦਾ ਨਾਉਂ ਗੰਧਵਤੀ ਹੋਇਆ। ੩ ਸ਼ਰਾਬ। ੪ ਚਮੇਲੀ.

ਗੰਧਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚਮੇਲੀ ਦੀ ਕਲੀ.

ਗੰਧਾਗਿਰਿ. ਗੰਧਮਾਦਨ ਪਹਾੜ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਮਾਦਨ.

ਗੰਧਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸਿੰਧੁ ਨਦ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੇਸ਼ਾਵਰ, ਕੋਹਾਟ, ਬੁਨੇਰ ਆਦਿ ਇਲਾਕਾ ਹੈ. ਇਹ ਪੂਰਵ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ੧੨੦ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ੧੦੦ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਅਥਰਵਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕੰਧਾਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗਾਂਧਾਰ.

ਗੰਧਾਰਾ. ਵਿ—ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ.

ਗੰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਾਂਧਾਰੀ.

ਗੰਧਿ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਗੰਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੰਧ। ੩ ਸੰ. ਰੋਹਿਤ (ਤ੍ਰਿਣਕੁੰਕੁਮ) ਘਾਹ.

ਗੰਧੀ. ਸੰ. गान्धिक—ਗਾਂਧਿਕ. ਸੰਗਯਾ—ਅੱਤਾਰ. ਗਾਂਧੀ। ੨ ਸੰ. गन्धी. ਕਸਤੂਰੀਮ੍ਰਿਗ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੰਦਗੀ. "ਚਿੰਜੁ ਭਰੀ ਗੰਧੀ ਆਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੧)

ਗੰਧੀਲਾ. ਵਿ—ਗੰਧਲਾ. ਮੈਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗਧੇ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਬਾਉਰੀਆਂ ਜੇਹੀ

---

* ਜਿਵੇਂ ਰਿਗਵੇਦਾਦਿਕ ਚਾਰ ਪੁਸਤਕਾਂ ਹਨ, ਉਸ ਤਰਾਂ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਪੋਥੀ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਗਾਂਧਰਵਵੇਦ' ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੁ ਰਾਗਵਿਦ੍ਯਾ ਸੰਬੰਧੀ ਸਾਰੇ ਗ੍ਰੰਥ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਆਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਇੱਕ ਜਾਤੀ. ਇਸ ਜਾਤੀ ਦੇ ਲੋਕ ਪੈਰ ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਪਾਉਂਦੇ, ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਾਡਾ ਵਡੇਰਾ ਰਾਜਾ ਸੀ, ਜਦ ਤੀਕ ਮੁੜ ਰਾਜ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ ਅਸੀਂ ਜੁੱਤੀ ਨਹੀਂ ਪਹਿਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਸਿਰ ਤੇ ਪੱਗ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਾਂਗੇ. ਗੰਧੀਲੇ ਗਧੇ ਰਖਦੇ ਅਤੇ ਸਿਰਕੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ.

ਗੰਧੁ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧ। ੨ ਗੰਦ. ਬਦਬੂ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਮੁਹਿ ਗੰਧੁ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੩ ਦੁਖਦਾਈ ਵਾਕ. ਨਿੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧ ਧਾ. "ਤਿਤੁ ਦਿਨਿ ਬੋਲਨਿ ਗੰਧੁ." (ਰਾਮ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫)

ਗੰਧ੍ਰਬ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਰਬ. "ਗੰਧ੍ਰਬ ਕੋਟਿ ਕਰਹਿ ਜੈਕਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ)

ਗੰਧ੍ਰਬਾਨਗਰੀ. ਦੇਖੋ, ਹਰਿਸਚੰਦ੍ਰ. "ਜਾਣ ਗੰਧ੍ਰਬਾ-ਨਗਰੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਗੰਧ੍ਰਬਿਸ. ਗੰਧਰਵ-ਈਸ਼. ਗੰਧਰਵਰਾਜ. ਦੇਖੋ, ਗੰਧਰਬ.

ਗੰਨ, ਗੰਨਲਾ ਬਿਰਛ ਦਾ ਪੋਰਾ. ਗੇਲੀ. "ਵੱਢੇ ਗੰਨ ਤਖਾਣੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਖੰਡ. ਟੁਕੜਾ. "ਸਿਰ ਧੜ ਬਾਹਾਂ ਗੰਨਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਗੰਨਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਡ (ਗੱਠ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਖ ਅਥਵਾ ਪੌਂਡੇ ਦਾ ਕਾਂਡ। ੨ ਗਣਨਾ. ਸ਼ੁਮਾਰ. "ਤੋਇਅਹੁ ਤ੍ਰਿਭਵਣ ਗੰਨਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਗੰਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਖ ਦੀ ਇੱਕ ਕਿਸਮ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਲੰਮੀ ਪੋਰੀ ਦਾ ਨਰਮ ਗੰਨਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਪੰਨ੍ਹੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਜੜ ਗੰਨੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਅੱਖ ਦੀ ਕੋਰ. ਪਲਕਾਂ ਦਾ ਮੂਲ। ੪ ਗੱਡੀ ਦੇ ਪਹੀਏ ਦੀ ਪੁੱਠੀ. ਦੇਖੋ, ਗੰਡ.

ਗੰਭਨ. ਸੰ. गम्भन्. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਥੱਲਾ. ਥਾਹ.

ਗੰਭਰੀ. ਵਿ—ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਾਲੀ।

ਗੰਭੀਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਗਹਰਾ. ਡੂੰਘਾ. ਅਥਾਹ. "ਗੰਭੀਰ ਧੀਰ ਨਾਮ ਹੀਰ." (ਰਾਮ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੫) ੨ ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਜਾਣਨਾ ਔਖਾ ਹੋਵੇ। ੩ ਭਾਰੀ. ਵੱਡਾ. ਜੈਸੇ—ਗੰਭੀਰਨਾਦ, ਗੰਭੀਰ ਸ੍ਵਰ। ੪ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਮਲ। ੫ ਇੱਕ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਗਭੀਰ ੨.

ਗੰਭੀਰੀ. ਵਿ—ਗੰਭੀਰਤਾ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਭੀਰਤਾ. ਨੰਮ੍ਰਤਾ. ਦੇਖੋ, ਪੈਓਹਰੀ.

ਗੰਮ. ਦੇਖੋ, ਗੰਮਿ ਅਤੇ ਗੰਮਜ.

ਗੰਮਤ. ਦੇਖੋ, ਗੰਮਿਤ ਅਤੇ ਗੰਮਜਤਾ। ੨ ਮਗ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੌਜ. ਬਹਾਰ। ੩ ਆਨੰਦ ਵਿਨੋਦ. ਗਮਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸਫਰ. "ਗੰਮਤ ਕਰਤੇ ਸਹਿਜ-ਸੁਭਾਇ। ਲਵਪੁਰ ਮਾਹੀਂ ਚਲਕਰ ਆਇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਗੰਮਤਾ. ਦੇਖੋ, ਗੰਮਜਤਾ.

ਗੰਮਿ. ਸੰ. ਗਮ੍ਯ. ਵਿ—ਗਮਨਯੋਗ੍ਯ. ਜਾਣ ਲਾਇਕ. "ਸਾਧੂ ਕੈ ਸੰਗਿ ਸਰਬ ਥਾਨ ਗੰਮਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਲਭ੍ਯ। ੩ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਲਾਇਕ.

ਗੰਮਿਆ. ਵਿ—ਪਹੁੰਚਿਆ. ਦੇਖੋ, ਗਮ ਧਾ। ੨ ਗਾਵਿਆ. ਗਾਇਨ ਕੀਤਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਗੰਮ੍ਯ.

ਗੰਮਿਤ. ਸੰ. ਗਮਿਤ. ਵਿ—ਜਾਨਿਆਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਗਮ ਧਾ. "ਗਿਆਨ ਗੁਰੁ ਗੰਮਿਤ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਗੰਮ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਗੰਮਿ. "ਤ੍ਰੈ ਲੋਕ ਗੰਮ੍ਯੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗੰਮ੍ਯਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਹੁੰਚ. ਦਖ਼ਲ.

ਗੰਮ੍ਯਾ. ਸੰ. ਗਮ੍ਯਾ. ਵਿਆਹੀਹੋਈ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਧਰਮ-ਪਤ੍ਨੀ), ਜੋ ਗਮਨ (ਭੋਗਣ) ਯੋਗ੍ਯ ਹੈ। ੨ ਕਿਤਨਿਆਂ ਨੇ ਵੇਸ਼੍ਯਾ ਨੂੰ ਗਮ੍ਯਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗ੍ਯ. ਸੰ. ਜ੍ਞ (ਜ੍ਞ). ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਯਾਨ. ਸਮਝ। ੨ ਪੰਡਿਤ। ੩ ਵਿ—ਗ੍ਯਾਤਾ. ਜਾਣਨਵਾਲਾ. ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ-ਗੁਣਗ੍ਯ, ਰਸਗ੍ਯ.

ਗ੍ਯਪ. ਸੰ. ਜ੍ਞਪ੍. ਧਾ—ਜਾਣਨਾ. ਸਮਝਣਾ. ਸਿਖਾਉਣਾ.

ਸਮਝਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ. ਦੇਖਣਾ. ਤਾੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜਪਿਆਂ.

ਗ੍ਯਾ. ਸੰ. ਗ੍ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਾਣਨਾ.

ਗ੍ਯਾਤ. ਸੰ. ਗ੍ਯਾਤ. ਵਿ—ਜਾਣਿਆਹੋਇਆ. ਮਾਲੂਮ.

ਗ੍ਯਾਤਯੌਵਨਾ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਉਹ ਨਾਇਕਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਯੌਵਨ ਆਏ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ.

ਗ੍ਯਾਤਵ੍ਯ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ.

ਗ੍ਯਾਤਾ. ਸੰ. ਗ੍ਯਾਤ੍ਰਿ—ਗ੍ਯਾਤ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਯਾਤਿ | ਗ੍ਯਾਤੀ ਸੰ. ਗ੍ਯਾਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਾਪ ਦਾਦੇ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਬਿਰਾਦਰੀ ਦਾ ਪੁਰਖ. "ਪਿਤਾ ਪਿਤਾਨੁਜ ਔਰ ਜਿ ਗ੍ਯਾਤੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਏਕ ਗ੍ਯਾਤਿ ਕੋ ਰਹਾ ਨ ਕੋਈ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਗ੍ਯਾਤ੍ਰਿ. ਗ੍ਯਾਤ੍ਰਿ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਯਾਤਾ.

ਗ੍ਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਨ.

ਗ੍ਯਾਨਇੰਦ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਨਇੰਦ੍ਰੀ ਅਤੇ ਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਗ੍ਯਾਨਕੂਪ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਯਾਨਵਾਪੀ.

ਗ੍ਯਾਨਗਮ੍ਯ. ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣ ਯੋਗ੍ਯ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਗ੍ਯਾਨਚਕ੍ਸੁ. ਸੰ. ਗ੍ਯਾਨਚਕ੍ਸ਼ੁਸ੍. ਵਿ—ਗ੍ਯਾਨਰੂਪ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਵਾਲਾ. ਵਿਦ੍ਵਾਨ. ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ। ੨ ਅੰਨ੍ਹੇ (ਅੰਧ) ਨੂੰ ਭੀ ਗ੍ਯਾਨਚਕ੍ਸੁ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਗ੍ਯਾਨਦੇਵ. ਵਿੱਠਲਪੰਥ ਨਾਮਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਜੋ ਆਲੰਦੀ ਗ੍ਰਾਮ (ਦੱਖਣ) ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ. ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਸਨ ੧੨੭੫ ਵਿੱਚ ਗ੍ਯਾਨਦੇਵ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਕਵਿ ਅਤੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਪੁਰਖ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਨਾਮਦੇਵ.

ਗ੍ਯਾਨਬੱਧ. ਵਿ—ਗ੍ਯਾਨ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਵਿੱਚ ਬੰਨ੍ਹਿਆਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਵਾਸਤਵ ਗ੍ਯਾਨ ਤੋਂ ਰਹਿਤ. "ਇਕ ਨਰ ਗ੍ਯਾਨਬੱਧ ਜੇ ਹੋਂਇ। ਤਿਨ ਕੀ ਸ਼੍ਰੇਯ ਕਰੇ ਨਹਿ ਕੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗ੍ਯਾਨਮਯ. ਵਿ—ਗ੍ਯਾਨ ਦੀ ਹੈ ਪ੍ਰਧਾਨਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ. ਵਡੇ ਗ੍ਯਾਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ.

ਗ੍ਯਾਨਰਤਨਾਵਲੀ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਦਾ ਟੀਕਾਰੂਪ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੀ ਜਨਮਸਾਖੀ, ਜੋ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ. ਵਿ—ਗ੍ਯਾਨ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਯਾਨੀ.

ਗ੍ਯਾਨਵਾਪੀ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖੂਹ, ਜੋ ਸਕੰਦ ਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਆਪਣੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ੂਲ ਨਾਲ ਖੋਦਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀ ਜਲਰੂਪ ਹੋਕੇ ਵਹਿਆ ਹੈ. ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਬਨਾਰਸ ਪਹੁਚਿਆ, ਤਦ 'ਵਿਸ਼੍ਵਨਾਥ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ' ਕੁੱਦਕੇ ਗ੍ਯਾਨਕੂਪ ਵਿੱਚ ਡਿਗਪਿਆ.* ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਵਿਸ਼੍ਵਨਾਥ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਤੋੜਕੇ ਉਸ ਥਾਂ ਮਸਜਿਦ ਬਣਵਾਈ, ਜੋ ਹੁਣ ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹੈ.

ਗ੍ਯਾਨਵੰਤ. ਵਿ—ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ. ਗ੍ਯਾਨੀ.

ਗ੍ਯਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਨੀ। ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਉੱਚ ਦਰਜੇ ਦਾ ਇਮਤਿਹਾਨ। ੩ ਉਹ ਪੁਰਖ ਜਿਸ ਨੇ ਗਿਆਨੀ ਦੀ ਪਰੀਖ੍ਯਾ ਪਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ। ੪ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਰਥਾਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ, ਸਿੱਖਪੰਡਿਤ.†

---

* ਮਲੂਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਪੁੱਟਕੇ ਖੂਹ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟਦਿੱਤਾ.

† ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਅਰਥ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਆਪਣੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ (ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ) ਇਉਂ ਦਸਦੇ ਹਨ—ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਕਰਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਦੀਵਾਨਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਖਜਾਨਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਗੁਰੁਦਿਆਲਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਗੁਰੁਬਖਸ਼ਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਅਮਰਸਿੰਘ, ਕੌਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸੂਰਤਸਿੰਘ ਨੇ ਪੜ੍ਹੇ, ਅਮਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਰਾਮਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਿਅੰਤਸਿੰਘ ਨੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਚੰਦਾਸਿੰਘ ਨੇ ਸੈਥਾ ਲਈ. ਉੱਪਰ ਲਿਖੇ ਸੂਰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਭਾਈ ਸੰਤਸਿੰਘ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੇ ਗ੍ਯਾਨੀ ਨੇ ਅਰਥ ਪੜ੍ਹੇ, ਭਾਈ ਸੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚਾਟੜਾ ਕਵਿਰਾਜ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਹੋਇਆ. ਭਾਈ ਚੰਦਾਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਗ੍ਯਾਨੀਆਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾ ਇਸ ਵੇਲੇ ਬਰਾਬਰ ਜਾਰੀ ਹੈ.

ਗ੍ਯਾਨੇਂਦ੍ਰਿਯ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਿਯ.

ਗ੍ਯਾਪਕ. ਸੰ. ज्ञापक. ਵਿ—ਜਤਲਾਨੇ ਵਾਲਾ. ਸਮਝਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਯਪ ਧਾ.

ਗ੍ਯਾਪਨ. ਸੰ. ज्ञापन. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਤਲਾਨਾ. ਸਮਝਾਉਣਾ। ੨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ.

ਗ੍ਯਾਰਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਯਾਰ੍ਹਵੀਂ ਤਿਥਿ, ਏਕਾਦਸ਼ੀ.

ਗ੍ਯਾਰਹ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆਰਹ.

ਗ੍ਯਾਰਵ. ਵਿ—ਗ੍ਯਾਰਵਾਂ. ਏਕਾਦਸ਼. "ਗ੍ਯਾਰਵ ਬਰਖ ਵਿਤੀਤ ਭਯੋ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗ੍ਯਾੜਕੀ. ਦੇਖੋ, ਗਿਆੜਕੀ.

ਗ੍ਯੇਯ. ਦੇਖੋ, ਗੇਯ ੨.

ਗ੍ਰਸ. ਸੰ. ग्रस्. ਧਾ—ਖਾਣਾ. ਨਿਗਲਣਾ. ਘੇਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਕਾਲਗ੍ਰਸ. "ਪਰੇ ਕਾਲਗ੍ਰਸ ਕੂਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਗ੍ਰਸਟ. ਦੇਖੋ, ਗਰਿਸ੍ਟ. "ਹੇ ਪਪੀਲਕਾ ਗ੍ਰਸਟੇ!" (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਸਤ. ਸੰ. ग्रसित—ग्रस्त. ਵਿ—ਗ੍ਰਸਿਆਹੋਇਆ. ਘੇਰਿਆਹੋਇਆ. ਫੜਿਆਹੋਇਆ. "ਜਿਉ ਗ੍ਰਸਤ ਬਿਖਈ ਧੰਧ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ गृहस्थ—ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਰਬਾਰੀ. ਗ੍ਰਿਹ (ਘਰ) ਵਿੱਚ ਇਸਥਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਗ੍ਰਸਤਨ ਮਹਿ ਤੂੰ ਬਡੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਸਤਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਰਸਣ ਵਾਲੀ ਫਾਂਸੀ (ਪਾਸ਼). (ਸਨਾਮਾ)

ਗ੍ਰਸਤਿ. ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਸਤ ੨. "ਸਖੀ ਸਹੇਰੀ ਮੇਰੈ ਗ੍ਰਸਤਿ ਅਨੰਦ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਸਤੀ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ.

ਗ੍ਰਸਨ, ਗ੍ਰਸਨਾ ਸੰ. ग्रसन. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਾਣਾ. ਨਿਗਲਣਾ. "ਕਾਇਆ ਕਾਕ ਗ੍ਰਸਨਾ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਪਕੜਨਾ. ਫਸਾਉਂਣਾ. ਗ੍ਰਹਣ. "ਪ੍ਰਭੁ ਸੇਤੀ ਰੰਗਰਾਤਿਆ ਤਾਤੇ ਗਰਭਿ ਨ ਗ੍ਰਸਨਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਫਸਣਾ.

ਗ੍ਰਸਿਤ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਸਤ.

ਗ੍ਰਹ. ਸੰ. ग्रह्. ਧਾ—ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ, ਲੈਣਾ, ਪਕੜਨਾ (ਫੜਨਾ), ਅਟਕਾਉਣਾ, ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਰਹਣ (ਗਰਿਫਤ) ਸ਼ਕਤਿ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੂਰਜ ਆਦਿਕ ਪਿੰਡ. ਅਰਥਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਚਾਹੋ ਬੇਅੰਤ ਗ੍ਰਹ ਹਨ, ਪਰ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ੀਆਂ ਨੇ ਨੌ ਗ੍ਰਹ ਮੰਨੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਵਿਆਹ ਯਗ੍ਯ ਆਦਿਕ ਕਰਮਾਂ ਦੇ ਆਰੰਭ ਵਿੱਚ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨਵਗ੍ਰਹ। ੩ ਹਠ. ਜਿਦ। ੪ ਉੱਦਮ। ੫ ਗ੍ਯਾਨ। ੬ ਨੌ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਗ੍ਰਹ ਨੌ ਮੰਨੇ ਹਨ. "ਸੂਨ ਸੂਨ ਗ੍ਰਹ ਆਤਮਾ ਸੰਮਤ ਆਦਿ ਪਛਾਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਅਰਥਾਤ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦। ੭ ਕ੍ਰਿਪਾ। ੮ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹ.

ਗ੍ਰਹਣ. ਸੰ. ग्रहण. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਕੜਨਾ। ੩ ਅਰਥ ਦਾ ਸਮਝਣਾ। ੪ ਸੂਰਜ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਆਵਰਣ (ਪੜਦੇ) ਵਿੱਚ ਆਜਾਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਅਥਵਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਨਾ ਦੇਖ ਸਕੀਏ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰਹਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਰਾਹੁ ਅਤੇ ਕੇਤੁ ਕਰਕੇ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਗ੍ਰਸੇ ਜਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਮੱਧ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਆਉਣ ਕਰਕੇ ਚੰਦ੍ਰਗ੍ਰਹਣ, ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਅਰ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਮੱਧ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਸੂਰਜਗ੍ਰਹਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੂਰਜਗ੍ਰਹਣ ਕੇਵਲ ਅਮਾਵਸ੍ਯਾ ਨੂੰ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਗ੍ਰਹਣ ਕੇਵਲ ਪੂਰਣਿਮਾ (ਪੂਰਨਮਾਸੀ) ਦੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਗ੍ਰਹਣ ਸਮੇਂ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਵਿਪਦਾ ਤੋਂ ਛੁਡਾਉਣ ਲਈਂ ਹਿੰਦੂ ਦਾਨ ਜਪ ਭੀ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਤੋਂ ਅਸ਼ੁੱਧਿ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪਰਹੇਜ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗੁਰੁਮਤ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਰਮਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ.

"ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਮਜਨ ਕਰਿ ਸੂਚੇ,
ਕੋਟਿ ਗ੍ਰਹਣ ਪੁੰਨ ਫਲ ਮੂਚੇ."
(ਗਉ ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਹਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗ੍ਰਹਣੀ.

ਗ੍ਰਹਨ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹਣ.

ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੇ ਵਾਹਨ. ਦੇਖੋ, ਵਾਹਨ.

ਗ੍ਰਹਿ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹ.

ਗ੍ਰਹਿਓ. ਗ੍ਰਸਿਆ। ੨ ਗ੍ਰਿਹ (ਘਰ) ਦਾ. "ਗ੍ਰਹਿਓ ਸੇਵਕ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਹਿਤ. ਵਿ—ਗ੍ਰਹੀਤ. ਫੜਿਆਹੋਇਆ. "ਸਤਜ ਰਹਿਤ ਪਾਪ ਗ੍ਰਹਿਤ." (ਕਲਕੀ)

ਗ੍ਰਹਿਤਾ. ਵਿ—ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕੰਠਗ੍ਰਹਿਤਾ.

ਗ੍ਰਹਿਮੇਧੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਮੇਧਿਨ੍. ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ, ਜੋ ਬਲਿਦਾਨ (ਕ਼ੁਰਬਾਨੀ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੈ. ਯੱਗ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਘਰਬਾਰੀ. "ਇਹ ਆਸ਼੍ਰਮ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰਹਿਮੇਧੀ ਕਾ ਹੋਵੈਗਾ." (ਜਸਭਾਮ)

ਗ੍ਰਹੇਸੁਰ, ਗ੍ਰਹੇਸੁਰੀ ਗ੍ਰਿਹੇਸ਼੍ਵਰ-ਗ੍ਰਿਹੇਸ਼੍ਵਰੀ. ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਘਰ ਦੀ ਮਾਲਿਕਾ. ਗ੍ਰਿਹ—ਈਸ਼੍ਵਰ-ਗ੍ਰਿਹ-ਈਸ਼੍ਵਰੀ.

ਗ੍ਰਜ਼ਸਤਾਨ. ਗਰਦੇਜ਼ਸਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦੇਜ. "ਗ੍ਰਜ਼ਸਤਾਨ ਗਾਜੀ." (ਕਲਕੀ)

ਗ੍ਰਥਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁੰਦਣਾ। ੨ ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਗੁੰਨ੍ਹਣਾ.

ਗ੍ਰਦੇਜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਦੇਜ ਅਤੇ ਗਰਦੇਜੀ.

ਗ੍ਰਭ. ਦੇਖੋ, ਗਰਭ. "ਤੇ ਦੂਜੈ ਭਾਇ ਪਵਹਿ ਗ੍ਰਭਜੋਨੀ." (ਜੈਤ ਮ: ੪) ੨ ਸੰ. ਗ੍ਰਭ੍. ਧਾ—ਪਕੜਨਾ, ਜਮਾ ਕਰਨਾ, ਲੈਣਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਪਕੜ. ਗਰਿਫ਼ਤ.

ਗ੍ਰਭਿ. ਗਰਭ ਮੇਂ. "ਜੀਉ ਬਹੁਤ ਗ੍ਰਭਿ ਵਾਸੇ." (ਬਾਵਨ)

ਗ੍ਰਾ. ਵਿ—ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ. ਗ੍ਰਾਹਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਸਰਗ੍ਰਾ ਬੀਰਹਾ." (ਸਨਾਮਾ) ਸਰ (ਤੀਰ) ਨੂੰ ਫੜਨ ਵਾਲਾ ਧਨੁਖ ਦਾ ਚਿੱਲਾ.

ਗ੍ਰਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਬੁਰਕੀ. ਲੁਕਮਾ। ੨ ਭਾਵ—ਅਹਾਰ. "ਗ੍ਰਾਸ ਦੇਹੁ ਪਰ ਬਾਸ ਨ ਦੇਉ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) "ਸਾਸ ਗ੍ਰਾਸ ਕੋ ਦਾਤੋ ਠਾਕੁਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਗ੍ਰਾਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਸਨਾ. "ਜਮਹਿ ਗ੍ਰਾਸੇ ਝੋਟ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਾਸਿ. ਗ੍ਰਾਸ ਕਰਦੇ. ਭਾਵ—ਰੋਟੀ ਖਾਣ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਾਸ. "ਸਾਸਿ ਗ੍ਰਾਸਿ ਹਰਿਨਾਮੁ ਸਮਾਲਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ਸ੍ਵਾਸ ਲੈਂਦੇ ਅਤੇ ਅਹਾਰ ਕਰਦੇ। ੨ ਗ੍ਰਸਕੇ. ਗ੍ਰਸਨ ਕਰਕੇ. "ਹਉਮੈ ਗ੍ਰਾਸਿ ਇਕਤੁ ਥਾਇ ਕੀਏ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਗ੍ਰਾਹ. ਦੇਖੋ, ਗਰਾਹ ੨.

ਗ੍ਰਾਹਕ. ਸੰ. ਵਿ—ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ਰੀਦਾਰ. ਮੁੱਲ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਗਾਹਕ। ੩ ਫੰਧਕ। ੪ ਬਾਜ਼, ਜੋ ਤਿੱਤਰ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਫੜਲੈਂਦਾ ਹੈ.

ਗ੍ਰਾਹਜ, ਗ੍ਰਾਹਜਿ, ਗ੍ਰਾਹਜੁ ਸੰ. ਗ੍ਰਾਹ੍ਯ. ਵਿ—ਲੈਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਲਾਇਕ. "ਏਕ ਮਹਲਿ ਤੂੰ ਸਭ ਕਿਛੁ ਗ੍ਰਾਹਜ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਸੰਚਿ ਬਿਖਿਆ ਲੇ ਗ੍ਰਾਹਜੁ ਕੀਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਸਤਿ ਸੰਤੋਖੁ ਗ੍ਰਾਹਜਿ ਲਯੋ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੩ ਜਾਣਨ ਲਾਇਕ.

ਗ੍ਰਾਹੀ. ਸੰਗਯਾ—ਬੁਰਕੀ. ਗ੍ਰਾਸ। ੨ ਸੰ. ਗ੍ਰਾਹਿਨ੍. ਵਿ—ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਤਾ. ਫੜਨ ਵਾਲਾ. ਲੈਣ ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰਾਹ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਾਹਜ.

ਗ੍ਰਾਮ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਂਵ. ਪਿੰਡ. "ਗ੍ਰਾਮ ਗ੍ਰਾਮ ਨਗਰ ਸਭ ਫਿਰਿਆ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸਮੂਹ. ਸਮੁਦਾਯ। ੩ ਰਾਗ ਦੀ ਸ਼ਰਗਮ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ ਦਾ ਮੂਲਰੂਪ ਸ੍ਵਰ (ਸੁਰ). ਸੰਗੀਤਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੜਜ, ਮਧ੍ਯਮ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਤਿੰਨ ਗ੍ਰਾਮ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੂਜੇ ਨਾਉਂ 'ਨੰਦ੍ਯਾਵਰਤ,' 'ਸੁਭਦ੍ਰ' ਅਤੇ 'ਜੀਮੂਤ' ਹਨ. ਸ਼ੜਜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖਕੇ ਜੋ ਬਾਕੀ ਸੁਰਾਂ ਦਾ

ਫੈਲਾਉ ਕਰੀਏ ਤਦ ਸ਼ੜਜ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ, ਐਸੇ ਹੀ ਮੱਧਮ ਅਤੇ ਗਾਂਧਾਰ ਨੂੰ ਜਾਣੋ. ਕਈਆਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਗਾਂਧਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਪੰਚਮ ਤੀਸਰਾ ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ.

ਕਈ ਸੰਗੀਤਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ 'ਮੰਦ੍ਰ' ਗ੍ਰਾਮ ਸ਼ੜਜ ਹੈ, ਮਧਜਮ 'ਮਧਜ' ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ, ਨਿਸ਼ਾਦ 'ਤਾਰ' ਗ੍ਰਾਮ ਹੈ.

ਗ੍ਰਾਮਪਾਲ, ਗ੍ਰਾਮਾਧੀਸ਼ ਸੰਗਯਾ—ਪਿੰਡ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਵਿਸਵੇਦਾਰ। ੨ ਨੰਬਰਦਾਰ.

ਗ੍ਰਾਮੀਣ, ਗ੍ਰਾਮੀਨ ਵਿ—ਦੇਹਾਤੀ. ਪੇਂਡੂ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਲੋਕ. "ਕਹੈਂ ਸੁ ਮਾਨੈ ਨਹਿ ਗ੍ਰਾਮੀਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗ੍ਰਾਮਜ. ਸੰ. ਵਿ—ਪਿੰਡ ਦਾ. ਪੇਂਡੂ। ੨ ਗੰਵਾਰ. ਮੂਰਖ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਕਾਵ੍ਯ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੰਵਾਰੂ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੇਜਾਣ। ੪ ਪਿੰਡ ਦੇ ਆਸਰੇ ਪਰਵਰਿਸ਼ ਪਾਉਣ ਵਾਲੇ ਗਧੇ ਸੂਰ ਆਦਿਕ ਪਸ਼ੂ.

ਗ੍ਰਿਸਟ. ਬਹੁਤ ਭਾਰਾ, ਭਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਗਰਿਸ੍ਠ. "ਗਦਾ ਗ੍ਰਿਸਟ ਪਾਣੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਗੱਠ. ਦੇਖੋ, ਗਿਸਟ. "ਮੁਸਟਿ ਅੰਗੁਸਟ ਗ੍ਰਿਸਟੰ ਪ੍ਰਮਾਣੰ." (ਜਨਮੇਜਯ)

ਗ੍ਰਿਸਤ. ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ. ਸੰਗਯਾ—ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰੁਸ਼. ਭਾਰਯਾ (ਜੋਰੂ) ਸਾਥ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਕੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ। ੨ ਗ੍ਰਿਹਸਥ ਆਸ਼੍ਰਮ. "ਵਿਚੇ ਗ੍ਰਿਸਤ ਉਦਾਸ ਰਹਾਈ." (ਗੂਜ ਮ: ੪) ੩ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਗ੍ਰਸਿਤ ਦੀ ਥਾਂ ਗ੍ਰਿਸਤ ਸ਼ਬਦ ਅਨੇਕ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਗ੍ਰਿਹ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹ. ਸੰਗਯਾ—ਘਰ. "ਗ੍ਰਿਹ ਬਨ ਸਮਸਰ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਕੁਟੰਬ. ਕੁੰਬਾ. ਪਰਿਵਾਰ. "ਵਿਚੇ ਗ੍ਰਿਹ ਗੁਰਬਚਨਿ ਉਦਾਸੀ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਨਵਗ੍ਰਹ.

ਗ੍ਰਿਹਸਤ, ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ, ਗ੍ਰਿਹਸਥ, ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ, ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥ ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਸਤ. ਗ੍ਰਿਹਸਥਆਸ਼੍ਰਮ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥਾਸ਼੍ਰਮ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. "ਗ੍ਰਿਸਤਨ ਮੇ ਤੂੰ ਬਡੋ ਗ੍ਰਿਹਸਤੀ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਿਹਣੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿਣੀ—ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਸੰਗਯਾ—ਘਰ ਵਾਲੀ, ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ.

ਗ੍ਰਿਹਧਰਮ. ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦਾ ਧਰਮ. ਗ੍ਰਿਹਸਥਾਸ਼੍ਰਮ ਦਾ ਧਰਮ. "ਗ੍ਰਿਹਧਰਮ ਗਵਾਏ ਸਤਿਗੁਰੁ ਨ ਭੇਟੈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਗ੍ਰਿਹਬਸਤ੍ਰ. ਤੰਬੂ. ਦੇਖੋ, ਬਸਤ੍ਰਗ੍ਰਿਹ। ੨ ਘਰ ਵਿੱਚ ਕੱਤਿਆ ਅਤੇ ਬੁਣਾਇਆ ਵਸਤ੍ਰ.

ਗ੍ਰਿਹਭਉਣ. ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰਹਚਕ੍ਰ. ਸੂਰਜਾਦਿ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦਾ ਭ੍ਰਮਣ। ੨ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਗੇੜਾ. "ਪ੍ਰਭੂ ਹਮਾਰੈ ਸਾਸਤ੍ਰ ਸਉਣੁ। ਸੂਖ ਸਹਜ ਆਨੰਦ ਗ੍ਰਿਹਭਉਣ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਿਹਮੇਧੀ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਹਿਮੇਧੀ.

ਗ੍ਰਿਹਾਰਥ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਾਰ੍ਥ. ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰਿਹ (ਘਰ) ਦੇ ਅਰ੍ਥ (ਪਦਾਰਥ). ਗ੍ਰਿਹਾਰ੍ਥ। ੨ ਘਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਾਜ. "ਧ੍ਰਿਗ ਸਨੇਹੰ ਗ੍ਰਿਹਾਰਥਕਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫)

ਗ੍ਰਿਹਿ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿ. ਸੰਗਯਾ—ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਘਰ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ.

ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਘਰਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹਣੀ.

ਗ੍ਰਿਹੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹਿਨ੍. ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ. ਘਰਬਾਰੀ. "ਜੋਗੀ ਗ੍ਰਿਹੀ ਪੰਡਿਤ ਭੇਖਧਾਰੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੩) ੨ ਗ੍ਰਿਹ-ਹੀ. ਘਰ ਹੀ. "ਗ੍ਰਿਹੀ ਅੰਤਰਿ ਸਾਚਿ ਲਿਵ ਲਾਗੀ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੩)

ਗ੍ਰਿਹੀਤ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹੀਤ. ਵਿ—ਪਕੜਿਆ (ਫੜਿਆ) ਹੋਇਆ। ੨ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਮਨਜ਼ੂਰ ਕੀਤਾ। ੩ ਹਾਸਿਲ (ਪ੍ਰਾਪਤ) ਕੀਤਾ.

ਗ੍ਰਿਹੀਤ੍ਰਾ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹੀਤ੍ਰਾ. ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਕੇ, ਫੜਕੇ. "ਗ੍ਰਿਹੀਤ੍ਰਾ ਜਬੈ ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰੰ ਅਪਾਰੰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਗ੍ਰਿਹੁ. ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹ. "ਧੰਨੁ ਸੁ ਗ੍ਰਿਹੁ ਜਿਤੁ

ਪ੍ਰਗਟੀ ਆਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਗ੍ਰਿਹਸਥ. "ਜਉ ਗ੍ਰਿਹੁ ਕਰਹਿ ਤ ਧਰਮੁ ਕਰੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਘਰ ਵਾਲਾ. ਪਤਿ. "ਗ੍ਰਿਹੁ ਵਸਿ ਗੁਰਿ ਕੀਨਾ ਹਉ ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੪ ਸੰ. ਗ੍ਰਹੁ. ਮੰਗਤਾ. ਭਿਖਾਰੀ. ਘਰ ਮੰਗਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰਿੰਜਨ. ਸੰ. गृञ्जन. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਜਰ। ੨ ਸ਼ਲਗਮ। ੩ ਲਸਨ.

ਗ੍ਰਿਧ. ਸੰ. गृध्. ਧਾ—ਚਾਹਣਾ, ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਲਲਚਾਉਣਾ.

ਗ੍ਰਿਧ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਿਰਝ. ਗੀਧ. ਗਿੱਧ. ਮਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਲਲਚਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਧ.

ਗ੍ਰੀਖਮ. ਸੰ. ਗ੍ਰੀਸ਼ਮ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਾਂਤਿ ਸੁਖ ਨੂੰ ਗ੍ਰਸ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਰੁੱਤ. ਨਿਦਾਘ. ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ. ਜੇਠ ਹਾੜ ਦੀ ਰੁੱਤ. "ਗ੍ਰੀਖਮ ਰੁਤਿ ਅਤਿ ਗਾਖੜੀ ਜੇਠਿ ਅਖਾੜੈ ਘਾਮ ਜੀਉ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਖਟਰਿਤੁ.

ਗ੍ਰੀਵ. ਗਰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੀਵਾ. ਸਮਾਸ ਹੋਣ ਪੁਰ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਗ੍ਰੀਵਾ ਦੀ ਥਾਂ ਗ੍ਰੀਵ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ—ਸੁਗ੍ਰੀਵ. ਸੁੰਦਰ ਗ੍ਰੀਵਾ (ਗਰਦਨ) ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰੀਵਹਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗਰਦਨ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਜਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲੀ ਫਾਂਸੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵਿ—ਗਲ ਵੱਢਣ ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰੀਵਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਗਰਦਨ. ਗਲ। ੨ ਸੰਘੀ. ਘੰਡੀ.

ਗ੍ਰੀਵਾਅਰਿ. ਖੜਗ. (ਸਨਾਮਾ) ਖੜਗ ਨਾਲ ਗਰਦਨ ਕੱਟੀਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਫਾਹੀ. ਪਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਗ੍ਰੇਹ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹ. ਗੇਹ. "ਧਨ ਦਾਰਾ ਸੰਪਤਿ ਗ੍ਰੇਹ." (ਬਸੰ ਮ: ੯) "ਬਨਿਤਾ ਸੁਤ ਦੇਹ ਗ੍ਰੇਹ." (ਧਨਾ ਕਬੀਰ)

ਗ੍ਰੇਹਨ, ਗ੍ਰੇਹਨਿ } ਘਰ ਵਾਲੀ ਵਹੁਟੀ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰਿਹਿਣਿ. ਗੇਹਣਿ. "ਸੁਨਤ ਸੋਕ ਕੀਨਸ ਯੁਤ ਗ੍ਰੇਹਣ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਗ੍ਰੰਥ. ਸੰ. ग्रन्थ. ਸੰਗਯਾ—ਗੁੰਫਨ. ਗੁੰਦਣਾ। ੨ ਪੁਸ੍ਤਕ (ਕਿਤਾਬ), ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਮਜ਼ਮੂੰਨ ਗੁੰਦੇਗਏ ਹਨ.

ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ. ਸਾਰੇ ਧਰਮਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਮਹਾਮਾਨ੍ਯ ਪੁਸ੍ਤਕ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਪਹਿਲੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਏਕਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੦ ਵਿੱਚ, ਇਹ ਰਾਮਸਰ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ (ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਤੋਂ ਲਿਖਾਉਣਾ ਆਰੰਭਿਆ. ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਅਤੇ ਭਗਤ ਆਦਿਕਾਂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕਰਕੇ ਸੰਮਤ ੧੬੬੧ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪ੍ਤ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਸਾਲ ਭਾਦੋਂ ਸੁਦੀ ੧ ਨੂੰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਅਸਥਾਪਨ ਕਰਕੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਜੀ ਨੂੰ ਗ੍ਰੰਥੀ ਥਾਪਿਆ.

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਬੀੜਾਂ (ਜਿਲਦਾਂ) ਦੇਖੀਆਂਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ:—ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ. (੨) ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ. (੩) ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇਹਾਂ ਬੀੜਾਂ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਉਂ ਹੈ:—

(੧) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਜੋ ਜਿਲਦ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਦੀ ਕ਼ਲਮ ਤੋਂ ਲਿਖਵਾਈ, ਉਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਵਾਲੀ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਗ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਪ੍ਰਭਾਤੀ ਤ੍ਰੀਕ ੩੦ ਰਾਗ ਹਨ ਅਤੇ ਕੁੱਲ ਬਾਣੀ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਪੌੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਗਿਨਤੀ ਮੁੰਦਾਵਨੀ ਤੀਕ ੫੭੫੧ ਹੈ. ਇਹ ਬੀੜ ਹੁਣ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਜਿਲਦ ਕਿਤਾਬੀ ਅਰ ਸਾਰੇ ਪਤ੍ਰੇ ੬੭੫ ਹਨ,* ਹਾਸ਼ੀਆ ਹਰੇਕ ਪਤ੍ਰੇ ਦਾ ਨਵਾਂ ਚੜ੍ਹਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕ਼ਲਮ ਤੋਂ ਜਪੁ ਦੇ ਆਦਿ ਦਾ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ ਹੈ ਅਤੇ ਪੰਨੇ ੫੪੧ ਪੁਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਸ੍ਤਖ਼ਤ ਹਨ.

ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ—"ਰਹੁ ਰਹੁਰੀ ਬਹੁਰੀਆ"—ਅਤੇ—"ਕਰਵਤੁ ਭਲਾ ਨ ਕਰਵਟ ਤੇਰੀ"—ਦੇ ਮੱਧ—"ਦੇਖਹੁ ਲੋਗਾ"—ਨੰਬਰ ੩੫ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਕੇ ਹਰਤਾਲ ਨਾਲ ਕਟਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੱਖਰ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਸਿਲਸਿਲਾ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਹੈ. ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਮੀਰਾਂਬਾਈ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਕੇ ਫੇਰ ਉੱਪਰ

* ਪੰਨਿਆਂ ਦਾ ਅੰਗ ਤਤਕਰੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਦੂਜੇ ਸਫੇ ਤੇ ਲਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਕਲਮ ਫੇਰੀਹੋਈ ਹੈ.

ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ ਆਖਿਆ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਨੌਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਲਈ ਖਾਲੀ ਪਤ੍ਰੇ ਛੱਡਦਿੱਤੇ ਸਨ, ਪਰ ਇਹ ਖ਼ਿਆਲ ਗਲਤ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਪਤ੍ਰੇ ਅਜੇਹੀ ਥਾਂ ਖਾਲੀ ਹਨ ਜਿਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੀ, ਜੈਸੇ ਪੰਨਾ ੬੦ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਸਾ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਸ੍ਰੀਰਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਪਤ੍ਰੇ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹਨ, ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੇ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ੭ ਪਤ੍ਰੇ ਖਾਲੀ ਹਨ, ਆਦਿ. ਅਰ ਨੌਵੇਂ ਮਹਲ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਪਤ੍ਰਾ ਖਾਲੀ ਨਹੀਂ।

(੨) ਮਾਂਗਟ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਮੰਗਕੇ ਅਥਵਾ ਲਹੌਰ ਜਿਲਦ ਬੰਧਵਾਉਣ ਸਮੇਂ ਜੋ ਨਕਲ ਕੀਤੀ, ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕੁਝ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭਾਈ ਬੰਨੋਂ ਦੀ ਬੀੜ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਤੀਸ ਹੀ ਰਾਗ ਹਨ ਅਰ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਆਦਿ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੫੭੫੭ ਹੈ. ਇਹ ਬੀੜ ਹੁਣ ਮਾਂਗਟ (ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪਾਸ ਹੈ. ਜਿਲਦ ਕਿਤਾਬੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਹੈ. ਪਤ੍ਰੇ ੪੬੭ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮਾਂਗਟ.

ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ ਵਾਧੂ ਬਾਣੀ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਇਹ ਹੈ—

(ੳ) ਰਾਗ ਸੋਰਠਿ ਵਿੱਚ—"ਅਉਧੂ ਸੋ ਜੋਗੀ ਗੁਰੁ ਮੇਰਾ । ਇਸ ਪਦ ਕਾ ਜੋ ਕਰੈ ਨਿਬੇਰਾ।" ਸ਼ਬਦ ਹੈ.*

(ਅ) ਰਾਮਕਲੀ ਵਿੱਚ ਮ:੫—"ਰੁਣਝੁੰਝਨੜਾ"—ਸ਼ਬਦ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਥਾਂ, ਪੂਰੇ ਚਾਰ ਪਦ ਹਨ.

(ੲ) ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਮੀਰਾਂਬਾਈ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

(ਸ) ਸਾਰੰਗ ਵਿੱਚ—"ਛਾਡਿ ਮਨ, ਹਰਿਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗ"—ਸਾਰਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

(ਹ) ਅੰਤ ਵਿੱਚ—"ਜਿਤੁ ਦਰਿ ਲਖ ਮਹੰਮਦਾ"—"ਏਸੁ ਕਲੀਓਂ ਪੰਜ ਭੀਤੀਓ"—ਅਤੇ—"ਦਿਸਟਿ ਨ ਰਹੀਆ ਨਾਨਕਾ"—ਸਲੋਕ ਮ: ੧ ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕ ਹਨ.

(ਕ) "ਬਾਇ ਆਤਸ ਆਬ"—ਮਹਲਾ ੧ ਦਾ ਸੋਲਾਂ ਪਦਾਂ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

(ਖ) "ਆਸਨ ਸਾਧ ਨਿਰਾਲਮ ਰਹੈ"—ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਕੇ—"ਨਾਨਕ ਕਹੈ ਬੈਰਾਗੀ ਸੋਈ"—੨੫ ਪਦਾਂ ਦੀ ਰਤਨਮਾਲਾ ਨਾਮਕ ਬਾਣੀ ਹੈ.

(ਗ) ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਸਿਵਨਾਭਿ ਰਾਜੇ ਕੀ ਵਾਰਤਿਕ ਪਾਠ ਹੈ.

(ਘ) ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਸਿਆਹੀ ਦੀ ਬਿਧਿ—ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜੇ ਰਾਮਕਲੀ ਅਤੇ ਸਾਰੰਗ ਦਾ ਨੰਬਰ ਛੱਡਦੇਈਏ, ਤਦ ਕੇਵਲ ਸੱਤ ਨੰਬਰ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੈ.

ਬਾਬਾ ਅਜਾਪਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਭੇ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣੀ ਲਿਖਤ ਦਾ ਅਸਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੱਤਰੇ ੭੪੧ ਹਨ. ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਹਲਾ ਦੀ ਥਾਂ ਪਾਤ-ਸਾਹੀ ਸ਼ਬਦ ਹਰ ਥਾਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਗੂਜਰੀ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਦਾ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜੋ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਹੋਰ ਬੀੜਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ—

ਨਵ ਨਿਧਿ ਪਰਸੀ ਕਾਇ ਰੇ
ਚਿੰਤਾ ਅਚਿੰਤ ਕਲਪਤਰੋ ॥
ਕੇਣ ਪਾਸਿ ਹਉ ਮਾਗਤ ਆਛਉ
ਮੇਰਾ ਪ੍ਰਭੁ ਲਾਜੈ ਲਾਛ ਬਰੋ ॥੧॥
ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦੇ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਨੁ ਮੈ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਚਉ
ਨਾਮ ਵਖਾਣਉ ਗੋਬਿੰਦ ਕਾ ॥ ਰਹਾਉ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਕੇਰੀ ਮੁਕਤੀ ਦਾਸੀ
ਸਨਿਆਸੀ ਸਿਵ ਰਾਚੀਲੇ ॥
ਤਾਚੀ ਦਾਸੀ ਮਹਾ ਅਸਟ ਸਿਧਿ
ਨਾਹੀ ਕਾਜੁ ਹਮਾ ਤਿਸੁ ਸੇਤੀ ॥੨॥
ਧਾਤੁਰਬਾਜੀ ਰਸਾ ਉਪਜੀਲੇ
ਤਜਿਲੇ ਏਹ ਕੁਬੁਧੀ ॥
ਮਨਿ ਭੀਤਰਿ ਬੀਚਾਰਿ ਨ ਦੇਖਹਿ
ਗੋਬਿੰਦਭਗਤਿ ਭਲੀ ਰਸੁ ਸੁਧੀ ॥੩॥
ਗੋਬਿੰਦ ਕੇਰੀ ਬਾਤ ਸੁਣੀਜੈ
ਕਹੁ ਕਿਨਿ ਦੇਖਿਆ ਨੈਣੀ ॥

* ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਹੋਰ ਕਾਪੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਗੋਬਿੰਦਨਾਮ ਚਰਿਤ ਸਦਾ ਹਰਿ
ਗੋਬਿੰਦੁ ਸਦਾ ਸੰਤ ਕੀ ਬੈਣੀ ॥ ੪ ॥
ਗੋਬਿੰਦ ਕੇਰੀ ਭਾਉ ਭਾਗਵਤੁ
ਮਾਨ ਮਛਰ ਮਦ ਰਹਤਾ ॥
ਬਦਤ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ ਸੁਨਿ ਰੇ ਪ੍ਰਾਨੀ
ਮਾਗਉ ਜੋ ਸੰਸਾਰਿ ਬਿਰਕਤਾ ॥ ੫ ॥

ਐਸੇ ਹੀ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਵਿੱਚ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਸੰਮਤ ੧੮੪੨ ਦੀ ਲਿਖੀਹੋਈ ਇੱਕ ਜਿਲਦ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਛੀ ਨੰਬਰ ਦਾ ਇੱਕ ਵਾਧੂ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਤੁਕ ਹੈ— "ਸਾਤ ਸਮੁੰਦ ਜਾਂਕੀ ਹੈ ਕਿਰਣੀ ਧਰਤੀ ਜਾਕਾ ਬੇਟੋ."

(੩) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੇ ਦਮਦਮੇ ਦੇ ਮਕ਼ਾਮ ਸੰਮਤ ੧੭੬੨-੬੩ ਵਿੱਚ ਜੋ ਆਤਮਿਕ ਸ਼ਕਤਿ ਨਾਲ ਕੰਠ ਤੋਂ ਬਾਣੀ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਲਿਖਵਾਇਆ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਹੋਇਆ, ਪਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ ਬੀੜ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਜੈਜਾਵੰਤੀ ਸਮੇਤ ੩੧ ਰਾਗ ਹਨ, ਅਰ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਪੌੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਜਪੁ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਮੁੰਦਾਵਣੀ ਤੀਕ ਗਿਣਤੀ ੫੮੬੭ ਹੈ.

ਇਸ ਵਿੱਚ—"ਸੋਪੁਰਖੁ"—ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਹਨ ਅਰ ੧੧੫ ਸ਼ਬਦ ਸਲੋਕ ਗੁਰੂ ਤੇਗ-ਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ, ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਲੋਕ "ਬਲ ਹੋਆ ਬੰਧਨ ਛੁਟੇ"—ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਹੈ. ਕਈ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸੋਰਠਿ ਵਿੱਚ ਕਬੀਰ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਤੁਕ ਪਹਿਲਾਂ "ਖਲਾਸੇ" ਪਾਠ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ "ਖਾਲਸੇ" ਸ਼ਬਦ ਬਦਲਿਆ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਕਬੀਰ ਜੀ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਾਠ "ਖਾਲਸੇ" ਹੈ. ਇਹ ਦਮਦਮੇ ਵਾਲੀ ਜਿਲਦ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ ਵਿੱਚ ਕੁੱਪਰਹੀੜੇ ਦੇ ਜੰਗ "ਵਡੇ ਘੱਲੂਘਾਰੇ" ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ-ਦਲ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਜਾਂਦੀਰਹੀ, ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਕਾਪੀਆਂ ਹੋਚੁਕੀਆਂ ਸਨ.*

ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬਾਣੀ ਪਦ, ਸ਼ਬਦ, ਸਲੋਕ, ਛੰਤ, ਪੌੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਇਉਂ ਹੈ:—

ਅਮਰਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ.	੮੬੯
ਅਰਜਨ ਸਤਿਗੁਰੂ	੨੩੧੨
ਅੰਗਦ ਸਤਿਗੁਰੂ (ਕੇਵਲ ਸਲੋਕ)	੬੩
ਸੱਤਾ ਬਲਵੰਡ, ਵਾਰ ਰਾਮਕਲੀ ੩, ਪਦ	੮
ਸਧਨਾ	੧
ਸੁੰਦਰ, ਰਾਮਕਲੀ ਸਦੁ, ਪਦ	੬
ਸੂਰਦਾਸ†.	੨
ਸੈਣ	੧
ਕਬੀਰ ਜੀ.	੫੩੪
ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਤਿਗੁਰੂ, ਸਲੋਕ.	੧
ਜੈਦੇਵ	੨
ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਤਿਗੁਰੂ	੧੧੫
ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ	੫
ਧੰਨਾ	੪
ਨਾਨਕਦੇਵ ਸਤਿਗੁਰੂ.	੯੪੭
ਨਾਮਦੇਵ	੬੨
ਪਰਮਾਨੰਦ.	੧
ਪੀਪਾ	੧
ਫਰੀਦ ਜੀ.	੧੨੩
ਬੇਣੀ	੩
ਭੱਟਾਂ ਦੇ ਸਵੈਯੇ.*	੧੨੩
ਭੀਖਨ	੨
ਮਰਦਾਨਾ, ਵਾਰ ਬਿਹਾਗੜਾ ਵਿੱਚ ਸਲੋਕ.	੩
ਰਵਿਦਾਸ.	੪੦
ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ.	੬੩੮
ਰਾਮਾਨੰਦ	੧

ਕਈ ਇਤਿਹਾਸਲੇਖਕ ਅਤੇ ਸਾਂਪ੍ਰਦਾਈ ਗਜਾਨੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵਾਰਾਂ ਪੁਰ ਨੌ ਧੁਨੀਆਂ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਚੜ੍ਹਾਈਆਂ ਹਨ, ਪਰੰਤੂ ਇਹ ਭਾਰੀ ਭੁੱਲ ਹੈ. ਧੁਨੀਆਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ

* ਕਈ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅਸਲ ਕਾਪੀ ਕਾਬੁਲ ਹੈ, ਪਰ ਅਸੀਂ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਦੀ ਮਾਰਫਤ ਪਰਾ ਨਿਰਣਾ ਕਰ ਲੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਬੁਲ ਇਹ ਜਿਲਦ ਨਹੀਂ ਹੈ.

† ਸਾਰੰਗ ਵਿੱਚ ਸੂਰਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਇੱਕ ਸ਼ਬਦ ਦੀ ਕੇਵਲ ਇੱਕ ਤੁਕ ਹੈ—"ਛਾਡਿ ਮਨ, ਹਰਿਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗ."

* ਦੇਖੋ, ਭੱਟ ਨੰ: ੩.

ਨੇ ਹੀ ਰਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਗਾਉਣ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੱਸਣ ਲਈ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ.

ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਨਾਲ "ਗੁਰੂ" ਸ਼ਬਦ ਸੰਮਤ ੧੭੬੫ ਤੋਂ ਲਾਉਣਾ ਆਰੰਭ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਅਬਿਚਲਨਗਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੁਤਾ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦੇ ਆਧਾਰਰੂਪ ਗ੍ਰੰਥ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ.

ਬਹੁਤ ਸਿੱਖ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਨਾਲ ਭੀ "ਗੁਰੂ" ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਗੁਰਮਤ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਸ਼ਬਦ.

ਕਵਿਕੁਲ ਦੇ ਰਤਨ ਸੰਤ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਜੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ:-

(ੳ) ਆਨੰਦ ਕੋ ਘਰ ਹੈ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕੋ ਸਰ ਹੈ ਕਿ
ਦੇਵਨ ਕੋ ਤਰ* ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਯਾਨ ਕੋ ਸਮਾਜ ਹੈ,
ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੋ ਕਾਲ ਹੈ ਕਿ ਰੀਤਿ ਹੀ ਕੀ ਪਾਲ ਹੈ ਕਿ
ਭਾਰਤੀ ਕੋ ਮਾਲ ਹੈ ਕਿ ਭਵ ਕੋ ਜਹਾਜ ਹੈ,
ਵੇਦ ਕੋ ਸਿਧਾਂਤ ਹੈ ਕਿ ਧਾਰਜੋ ਰੂਪ ਸ਼ਾਂਤਿ ਹੈ ਕਿ
ਮੋਖ ਹੂੰ ਕੋ ਕਾਂਤਿ ਹੈ ਕਿ ਬ੍ਰਹਮ ਹੀ ਵਿਰਾਜ ਹੈ,
ਰਾਗਨ ਕੋ ਬਾਗ ਹੈ ਕਿ ਜੀਵਨ ਕੋ ਭਾਗ ਹੈ ਕਿ
ਧਰਾ ਕੋ ਸੁਹਾਗ ਹੈ ਕਿ ਗ੍ਰੰਥਮਹਾਰਾਜ ਹੈ.

(ਅ) ਏਕ ਹੀ ਚਢਾਏ ਫਲ ਚਾਰੋਂ ਫਲ ਦੇਤ ਜੋਈ
ਯਾਮੈ ਕੋਟਿ ਜੀਵਨ ਕੇ ਚੀਤਿ ਆਛੇ ਧਸਗੇ,
ਪਾਤਕੀ ਮਲੀਨ ਅਕੁਲੀਨ ਛੀਨ ਦੀਨਨ ਕੇ
ਜਾਂਕੇ ਨੈਕ ਦੇਖਤੇ ਕਰੋਰੋਂ ਪਾਪ ਨਸਗੇ,
ਆਲਸੀ ਅਭਾਗੀ ਭੀਰੁ ਭੋਗਨ ਕੇ ਰਾਗੀ ਮੂਢ
ਬਾਨੀ ਕੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੇ ਸੁ ਪ੍ਰੇਮਸੁਧਾ ਰਸਗੇ,
ਫਸਗੇ ਫਬੀਲੇ ਰੰਗ ਰੂਪ ਜੋ ਨਿਹਾਰੇ ਨੈਨ
ਗ੍ਰੰਥਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਹਮਾਰੇ ਮਨ ਬਸਗੇ.

(ੲ) ਤੌਲੌ ਹੀਯੇ ਧੀਰਜ ਪ੍ਰਮਾਨ ਕੇ ਬਸੇਰੋ ਕੀਨ
ਜੌਲੌ ਮ੍ਰਿਗਨੈਨੀ ਨ ਕਟਾਛਬਾਨ ਮਾਰਜੋ ਹੈ,
ਤੌਲੌ ਤਮ ਤੋਮ ਹੈ ਜਹਾਨ ਮੈ ਘਨੇਰੋ ਨੀਚ
ਜੌਲੌ ਮਾਰਤੰਡ ਨ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕੋ ਬਿਥਾਰਜੋ ਹੈ,
ਤੌਲੌ ਦੂਖ ਦਾਰਦ ਸੋਂ ਦੀਨਤਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਤ
ਜੌਲੌ ਦੇਵਤਰੁ ਕੇ ਸਮੀਪ ਨ ਪਧਾਰਜੋ ਹੈ,
ਤੌਲੌ ਪੀਨ ਪਾਪਨ ਕੇ ਝੁੰਡਨ ਕੇ ਝੁੰਡ ਗਾਜੈਂ
ਜੌਲੌ ਮਹਾਰਾਜ ਗੁਰੂਗ੍ਰੰਥ ਨ ਨਿਹਾਰਜੋ ਹੈ.

(ਸ) ਧੰਨਜ ਕੁਲ ਗੋਤ੍ਰ ਤਾਂਕੋ ਜਨਨੀ ਜਨਕ ਧੰਨਜ
ਪੂਜਨੀਯ ਸੋਈ ਚੰਦ੍ਰ ਸੂਰਜ ਵਰਨ ਕੋ,
ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਸੋ ਨਿਹਾਲ ਹੈ ਪ੍ਰਨਾਮ ਤਾਂਕੋ
ਹੋਤਭਾ ਪ੍ਰਮੋਦ ਵਾਂਕੋ ਲਾਖੋਂ ਹੀ ਵਰਨ ਕੋ,
ਨੈਕ ਜੋ ਨਿਹਾਰੈ ਕੋਟਿ ਪਾਤਕ ਪਲੈਹੈਂ ਬੇਗ
ਚਾਰੋਂ ਫਲ ਦੇਤ ਚੋਖੇ ਚਾਰੋਂ ਹੀ ਵਰਨ ਕੋ,
ਪ੍ਰੀਤਿ ਸੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤਿ ਸੋਂ ਅਭੀਤਹ੍ਵੈ ਉਚਾਰਜੋ ਜਾਸ
ਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਕੇ ਏਕ ਹੀ ਵਰਨ ਕੋ.

(ਹ) ਸ਼੍ਰੋਨ ਕੰਠ ਕੀਏ ਖੁਸ਼ੀ ਮੌਜ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਬੇਸ਼
ਗੰਠ ਜੋ ਅਨਾਦਿ ਕੀ ਝਟਾਕ ਹੀਏ ਖੋਲਹੈ,
ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਭਾਗ ਭਾਲ ਕੇ ਭਲਾਈ ਭੂਰਿ
ਧੂੰਸਕੈ ਅਘੋਘ ਭਾਰੀ ਮੋਦ ਮੈ ਝਕੋਲਹੈ,
ਭੂਲਤੋ ਪ੍ਰਪੰਚ ਭੂਪ ਭੀਤਿ ਕੋ ਜੁ ਭੌਨ ਭੀਮ
ਪ੍ਰੇਮਸੁਧਾ ਸਿੰਧੁ ਮੈ ਧਕੇਲ ਜੀਵ ਘੋਲਹੈ,
ਹ੍ਵੈਰਹਜੋ ਅਲੋਲ ਚੀਤ ਛੋਰਕੈ ਕਲੋਲ ਝੋਲ
ਏਕ ਏਕ ਬੋਲ ਗ੍ਰੰਥਨਾਥ ਕੋ ਅਮੋਲਹੈ.

(ਕ) ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭਰੋਸੋ ਹੈ ਜਮੀਨ ਕੋ ਜਮਾਨੇ ਬੀਚ
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭਰੋਸੋ ਜੋਰ ਚਾਕਰੀ ਜਹਾਜ ਪੈ,
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭਰੋਸੋ ਭਾਰੀ ਸ਼ਾਹ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਮੀਤ
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭਰੋਸੋ ਹੈ ਕੁਟੰਬੀ ਕਰੈਂ ਕਾਜ ਪੈ,
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭਰੋਸੋ ਦੇਵਵਾਨੀ ਅਰੁ ਪਾਰਸੀ ਕੋ
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭਰੋਸੋ ਸੰਤਗੀਰੀ ਕੀ ਮਿਜਾਜ ਪੈ,
ਕਾਹੂੰ ਕੋ ਭਰੋਸੋ ਚਾਰੁ ਚਾਤੁਰੀ ਚਲਾਕੀ ਚੋਖ
ਮੋਕੋ ਤੋ ਭਰੋਸੋ ਏਕ ਗ੍ਰੰਥਮਹਾਰਾਜ ਪੈ.

(ਖ) ਦਰਸ ਪਰਸ ਕੀਨੇ ਗ੍ਰੰਥਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਕੇ
ਪਾਪ ਜਨਮਾਂਤਰ ਕੇ ਪੁੰਨਰੂਪ ਧਾਰਤੇ,
ਦਾਰਦ ਘਨੇਰੇ ਸੇ ਅਨੇਕਧਾ ਵਿਭੂਤਿ ਹੋਤ
ਹੋਤ ਹੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਆਛੋ ਭਾਰੀ ਅੰਧਕਾਰ ਤੇ,
ਮੰਦਧੀ ਸੁਬੁੱਧ ਹ੍ਵੈ ਛਨੇਕ ਮੈ ਅਨੇਕ ਭਾਂਤਿ
ਰੋਗ ਤੇ ਪ੍ਰਮੋਦ ਭਲੀ ਰੀਤਿ ਦੁਰਾਚਾਰ ਤੇ,
ਜੇਤੇ ਰਿਪੁ ਝੁੰਡਨ ਕੇ ਝੁੰਡ ਅਪਕਾਰੀ ਨੀਚ
ਤੇਤੇ ਮੀਤ ਹ੍ਵੈਕੈ ਨੀਤ ਕਾਜ ਕੋ ਸਵਾਰਤੇ.

---

* ਤਰੁ. ਕਲਪਵ੍ਰਿਕ੍ਸ਼.

(ਗ) ਹੋਤੋ ਜਬੈ ਭੋਰ ਤਬੈ ਹੋਤ ਹੈ ਘਨੇਰੋ ਦੂਖ
ਚੋਰਨ ਕੇ ਝੁੰਡ ਕੋ ਚਕੋਰਨ ਕੀ ਪਾਲ ਕੋ,
ਹੋਤੋ ਜਬੈ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਕਾਸ ਮੈ ਪ੍ਰਕਾਸ ਤਬੈ
ਹੋਤ ਹੈ ਸੰਕੋਚ ਕੰਜ ਪੰਥ ਸਜਾਮਾਬਾਲ ਕੋ,
ਹੋਤ ਹੈ ਚਢਾਈ ਜਬੈ ਸੂਰਬੀਰ ਸਿੰਘਨ ਕੀ
ਤਬੈ ਭੂਮੀ ਹੀਯੋ ਹਾਲੈ ਦੁੱਜਨ ਕਰਾਲ ਕੋ,
ਹੋਤ ਹੈ ਸੁ ਪਾਠ ਜਬੈ ਗ੍ਰੰਥਮਹਾਰਾਜ ਜੂ ਕੋ
ਤਬੈ ਕਾਲੋ ਹੋਤੋ ਮੁਖ ਕਾਲ ਕਲਿਕਾਲ ਕੋ.

(ਘ) ਜੇਤੇ ਦੇਵ ਰਾਛਸ ਅਧੀਨ ਹੈਂ ਅਧੇਨ ਹੂੰ ਤੇ
ਜਾਂਹਿ ਕੀ ਤ੍ਰਿਲੋਕੀ ਬੀਚ ਜਾਗਤੀ ਸੁ ਜੋਤ ਹੈ,
ਕੇਸਰੀਨਿਹਾਲ ਜਾਂਕੇ ਨੈਸਕ ਹੂੰ ਧਜਾਨ ਧਾਰੇ
ਪਾਪ ਜੋ ਬਿਦਾਰੇਜਾਤ ਪੁੰਨ ਤੋ ਉਦੋਤ ਹੈ,
ਭਾਨੁ ਸੋ ਪਧਾਰੇ ਜਹਾਂ ਟਾਰੇ ਅੰਧਕਾਰ ਕਲੂ
ਭੂਲੇ ਹੂੰ ਨਿਹਾਰੇ ਤੇ ਕ੍ਰਿਤਾਂਤ ਦੁਖੀ ਰੋਤ ਹੈ,
ਝਾਕੀ ਗੁਰੁਗ੍ਰੰਥ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਬਿਲੋਕੀ ਜਬੈ
ਬਾਕੀ ਈਸ ਦੂਸਰੇ ਕੀ ਲਾਲਸਾ ਨ ਹੋਤ ਹੈ.

ਸ੍ਰੀਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਨ ਦੀ ਰੀਤਿ—

(ਙ) ਅੰਨ ਕੋ ਬੰਧੇਜ ਬਾਂਧ ਆਸਨ ਕੋ ਸਾਧ ਬੇਸ਼
ਗਾਤ ਕੋ ਅਲੋਲ* ਸੂਧਿ ਏਕ ਚਾਲ ਲੀਜਿਯੇ,
ਚੀਤ ਕੋ ਨਿਰੋਧਕੈ ਪ੍ਰਬੋਧਕੈ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪ੍ਰੇਮ
ਗਾਦੀ ਨ ਵਿਛਾਯ ਨ ਪ੍ਰਯੰਕ ਹਾਥ ਦੀਜਿਯੇ,†
ਖਾਂਸੀ ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਰਤਾ ਜੰਭਾਈ ਔ ਡਕਾਰ ਛੀਂਕ
ਹਾਸੀ ਸੀਂਢ ਮੰਦਪੌਨ‡ ਥੂਕ ਨਾ ਕਰੀਜਿਯੇ,
ਸਾਤ੍ਵਕੀ ਸੁਭਾਇ ਸੋਂ ਅਕਾਲ ਸੋਂ ਲਗਾਇ ਧਜਾਨ
ਗ੍ਰੰਥਜੂ ਕੋ ਪਾਠ ਪਜਾਰੇ, ਐਸੀ ਭਾਂਤ ਕੀਜਿਯੇ.
(ਸੰਤ ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ)

ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਜਿਲਦਾਂ(ਬੀੜਾਂ)ਦੇ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ.

ਗ੍ਰੰਥਕਰਤਾ, ਗ੍ਰੰਥਕਾਰ ਵਿ—ਗ੍ਰੰਥਰਚਨਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਗ੍ਰੰਥ ਬਣਾਉਣਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰੰਥਚੁੰਬਕ. ਸੰਗਯਾ—ਪੋਥੀ ਚੁੰਮਣ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ. ਜੋ ਗ੍ਰੰਥ ਦਾ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾ ਕੇਵਲ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸਿੱਧਾਂਤ ਜਾਣੇ ਬਿਨਾ ਬਹੁਤ ਪੋਥੀਆਂ ਪੜ੍ਹਨਵਾਲਾ। ੨ ਪੂਰਣ ਵਿਦਯਾ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਅਨੇਕ ਪੋਥੀਆਂ ਫਰੋਲਣ ਵਾਲਾ.

ਗ੍ਰੰਥਿ. ਸੰ. ਗ੍ਰਨ੍ਥਿ. ਸੰਗਯਾ—ਗੱਠ. ਗਾਂਠ। ੨ ਗਠੜੀ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਜੋੜਾਂ ਦੀ ਗਿਲਟੀ। ੪ ਇੱਕ ਰੋਗ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਜੋੜਾਂ ਵਿੱਚ ਦਰਦ ਅਤੇ ਸੋਜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਠੀਆ। ੫ ਕੁਟਿਲਤਾ। ੬ ਮਾਯਾਜਾਲ.

ਗ੍ਰੰਥਿਛੇਦਕ. ਸੰਗਯਾ—ਠਗ. ਗਠਕਤਰਾ। ੨ ਆਤਮਗਯਾਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਵਿਦਯਾ ਦੀ ਗੱਠ ਦੂਰ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਗ੍ਰੰਥੀ. ਸੰ. ਗ੍ਰਨ੍ਥਿਕ੍. ਵਿ—ਗ੍ਰੰਥ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਪਾਸ ਗ੍ਰੰਥ ਹੈ। ੨ ਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨਵਾਲਾ। ੩ ਗੱਠਦਾਰ. ਗੰਢੀਲਾ। ੪ ਸੰਗਯਾ—ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰ ਸਿੱਖ।

ਗ੍ਲਾਨਿ. ਦੇਖੋ, ਗਲਾਨਿ.

ਗ੍ਵਾਰ, ਗ੍ਵਾਰਨਿ, ਗ੍ਵਾਰਨੀ ਸੰਗਯਾ—ਗੋਪਾਲ. ਗੋਪਾਲਿਕਾ. ਗੋਪ. ਗੋਪੀ. ਗਵਾਲਾ. ਗਵਾਲੀ.

ਗ੍ਵਾਰੀਏਰ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੀਅਰ.

ਗ੍ਵਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਪਾਲ. ਗਵਾਲਾ. ਅਹੀਰ। ੨ ਮਥੁਰਾ ਨਿਵਾਸੀ ਭੱਟਵੰਸ਼ ਦਾ ਰਤਨ ਇੱਕ ਕਵੀ, ਜੋ ਕੁਝ ਕਾਲ ਲਹੌਰਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਪਾਸ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਵ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸਥਾ ਨਾਭਾਪਤਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਵਿਤਾਈ. ਗ੍ਵਾਲ ਦੀ ਕਵਿਤਾ ਮਨੋਹਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੯੧੭ ਵਿੱਚ ਗੁਰੁਪਚਾਸਾ (ਪੰਚਾਸ਼ਿਕਾ) ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇਹ ਕਬਿੱਤ ਹਨ:—

ਪਢਕੈ ਤਿਹਾਰੀ ਬਾਨੀ ਸ਼੍ਰੀਮਨ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ!
ਜੀਵਨਮੁਕਤ ਜਨ ਹੋਯਰਹੈਂ ਅਗ ਮੇ,
ਸਾਧੁ ਮੇ ਨ ਸ਼ੇਰਪਨ ਸ਼ੇਰ ਮੇ ਨ ਸਾਧੁਪਨ,

* ਚੰਚਲਤਾ ਬਿਨਾ. ਅਚਲ. † ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਪੁਰ ਕੂਹਣੀ ਅਤੇ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਏ. ‡ ਅਪਾਨਵਾਯੁ. ਗੋਜ਼.

ਦੋਊਪਨ ਦੇਖਿਯਤ ਆਪ ਹੀ ਕੇ ਮਗ ਮੇ,
ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਅਦਭੁਤ ਬਾਤੇਂ ਕਹੋਂ ਕੌਨ ਕੌਨ,
ਭੌਨ ਭੌਨ ਜਾਹਰ ਜਹੂਰ ਪਗ ਪਗ ਮੇ,
ਸਿੱਖ ਜੋ ਤਿਹਾਰੇ ਸਭ ਸੰਗ੍ਯਾ ਮਾਹਿ ਸਿੰਘ ਭਏ,
ਸਮਰ ਮੇ ਸਿੰਘ ਭਏ ਸਿੰਘ ਭਏ ਜਗ ਮੇ.

ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾਣ:—
ਪਾਨ ਸੁ ਭਰੀ ਹੈ ਖਰਸਾਨ ਪੈ ਧਰੀ ਹੈ ਖਰੀ,
ਸ਼ਾਨ ਸੋ ਬਰੀ ਹੈ ਮਾਨਬਰੀ ਚਕ੍ਰ ਆਨ ਹੈ,
ਭਾਨੁ ਕੇ ਸਮਾਨ ਤੇਜ ਬੈਰਿਨ ਕੋ ਭਾਨ ਜਗ,
ਭਾਨ ਭਾਨ ਡਾਰੇ ਰਹੀ ਤਿਨ ਮੁਖ ਭਾਨ ਹੈ,
ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਰਣ ਵਿਵਧਾਨ ਨ ਰਹਿਨਦੇਤ,
ਬੰਕਤਾ ਵਿਧਾਨ ਭਰੀ ਅੰਤਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਾਨ ਹੈ,
ਚਕ੍ਰਪਾਨਿ ਪਾਨ ਪੈ ਤਿਹਾਰੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ,
ਤੇਰੀ ਜੋ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਪਰੈ ਜਾਂ ਪਰ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੈ.

ਗ੍ਵਾਲਨਿ, ਗ੍ਵਾਲਨੀ, ਗ੍ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਗ੍ਵਾਰ—ਗ੍ਵਾਰਨੀ.

ਗ੍ਵਾਲਿਯਰ. ਦੇਖੋ, ਗਵਾਲੀਅਰ.

ਘ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਨੌਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੰਠ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੰਟਾ। ੩ ਘਰ ਘਰ ਸ਼ਬਦ। ੪ ਘਾਮ. ਧੁੱਪ। ੫ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ। ੬ ਮਾਰਨਾ. ਤਾੜਨਾ। ੭ ਵਰ੍ਹਾ. ਸਾਲ.

ਘਈ. ਘਾਇਲ ਕੀਤੀ. ਘਾਈ. "ਦ੍ਰਿਗ ਸਾਇਕ ਕੇ ਜਨੁ ਘਾਇ ਘਈ ਹੌਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੧) ੨ ਵ੍ਰਿਜ. ਵਿ—ਗੰਭੀਰ. ਅਥਾਹ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਲ ਦੀ ਭੌਰੀ. ਜਲਚਕ੍ਰ। ੪ ਥੂਨੀ. ਥੰਭੀ. ਥੰਮ੍ਹੀ.

ਘਸ. ਸੰ. घष्. ਧਾ—ਘਸਾਂਉਂਣਾ. ਰਗੜਨਾ। ੨ ਸੰ. घस्. ਧਾ—ਖਾਣਾ (ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਨਾ).

ਘਸਣਾ, ਘਸਨ. ਸੰ. घर्षण—ਘਰ੍ਸ਼ੰਣ. ਕ੍ਰਿ—ਰਗੜਨਾ. ਘਿਸਨਾ। ੨ ਡਿੰਗ. ਖਾਣਾ (ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ). ਦੇਖੋ, ਘਸ੍ ਧਾ.

ਘਸਮਰ. ਸੰ. ਘਸਮਰ. ਵਿ—ਖਾਊ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਖਾਦੜ.

ਘਸਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਗੜ। ੨ ਘਸਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਘਸ ਧਾ.

ਘਸਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਘਸਣਾ.

ਘਸਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਘਸਾਕੇ. ਘਰ੍ਸ਼ੰਣ ਕਰਕੇ. ਰਗੜਕੇ. "ਘਸਿ ਚੰਦਨ ਚੋਆ ਬਹੁ ਸੁਗੰਧ." (ਬਸੰ ਰਾਮਾਨੰਦ) "ਤਿਸ ਘਸਿ ਘਸਿ ਨਾਕ ਵਢਾਇਆ." (ਰਾਮ ਮਃ ੪)

ਘਸਿਆਰਾ, ਘਸਿਹਾਰਾ. ਵਿ—ਘਾਸ ਹਰਣ ਵਾਲਾ. ਘਾਹ ਖੋਤਕੇ ਲਿਆਉਣਵਾਲਾ. ਘਾਸਹਾਰਕ.

ਘਸਿਚੰਦਨੁ. ਚੰਦਨ ਘਸਾਇਆ ਜਾਵੇ ਜਿਸ ਉੱਤੇ, ਉਰਸਾ. "ਘਸਿਚੰਦਨੁ ਜਸੁ ਘਸਿਆ." (ਕਲਿ ਮਃ ੪)

ਘਸੀਐ. ਘਰ੍ਸ਼ੰਣ ਕਰੀਐ. ਘਸਾਈਐ। ੨ ਭਾਵ—ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰੀਏ.

ਘਸੀਟਣਾ, ਘਸੀਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਇਸ ਤਰਾਂ ਖਿੱਚਣਾ ਕਿ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਰਗੜ (ਘਰ੍ਸ਼ੰਣ)

ਹੁੰਦੀਜਾਵੇ.

ਘਹਰਨ } ਕ੍ਰਿ—ਗੰਭੀਰ ਧੁਨਿ ਨਾਲ ਗਰਜਣਾ.
ਘਹਰਨਾ } "ਜਬ ਹੀ ਸੰਖਸਬਦ ਘਹਰਾਏ."
(ਪਾਰਸਾਵ) ੨ ਬੱਦਲ ਦਾ ਗਰਜਣਾ.

ਘਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘਰ ਰਹਿਣਾ. ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ. "ਸਹਜ ਘਰ ਘਹਿਣਾ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਦੇਖੋ, ਘੈਣਾ.

ਘਹਿਰਣਾ } ਦੇਖੋ, ਘਹਰਨਾ.
ਘਹਿਰਨ }

ਘੱਕਾਕੋਟਲੀ. ਦੇਖੋ, ਟਾਲ੍ਹੀਸਾਹਿਬ ੩.

ਘਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਘਘਰਾ.

ਘਘਰ. ਦੇਖੋ, ਘੱਘਰ.

ਘਘਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਘੇਰਦਾਰ ਵਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇੜ ਪਹਿਰਦੀਆਂ ਹਨ. ਘਾਘਰਾ. ਲਹਿੱਗਾ.

ਘਘਾ. ਪੰਜਾਬੀ ਘ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਘ ਅੱਖਰ. "ਘਘਾ ਘਾਲਹੁ ਮਨਹਿ ਏਹ ਬਿਨ ਹਰਿ ਦੂਸਰ ਨਾਹਿ." (ਬਾਵਨ) "ਘਘੈ ਘਾਲ ਸੇਵਕੁ ਜੇ ਘਾਲੈ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਘਘਿਆਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਘਿਘਿਆਉਣਾ.

ਘਘੂਟਾ. ਸੰਗਯਾ—ਘੁੱਘੂ (ਉੱਲੂ) ਦਾ ਬੱਚਾ। ੨ ਘੋਗਾ.

ਘੱਘਰ. ਸੰ. ਦ੍ਰਿਸ਼ਦ੍ਵਤੀ—ਦ੍ਰਿਸ਼ਦ੍ਵਤੀ. ਸੰਗਯਾ—ਘਰ ਘਰ ਸ਼ਬਦ ਸਹਿਤ ਜਿਸ ਦਾ ਵੇਗ ਨਾਲ ਜਲ ਚਲਦਾ ਹੈ. ਇੱਕ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਸਰਮੌਰ (ਨਾਹਨ) ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਅੰਬਾਲੇ ਅਤੇ ਪਟਿਆਲੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਬੀਕਾਨੇਰ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹਨੂ-ਮਾਨਗੜ੍ਹ ਪਾਸ ਰੇਤੇ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਨਦੀ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਰਘਰਾ.

ਘੱਘਰੀਸਾਸਤ੍ਰ. ਘੱਘਰ—ਈਸ਼—ਅਸਤ੍ਰ. ਘੱਘਰ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਤ੍ਰ ਫਾਂਸੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਚੋਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘਚ ਘਚ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. ਜਲ ਨੂੰ ਰਿੜਕਕੇ ਉਸ ਤੋਂ ਘਚ ਘਚ ਸ਼ਬਦ ਉਤਪੰਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਜਲ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਰਿੜਕਕੇ ਮਿਲਾਉਣਾ.

ਘਚੋਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ੋਰ. ਗ਼ੁਲ. ਡੰਡ ਰੌਲਾ. ਗੜਬੜ. "ਸਬਦ ਨ ਸੁਣਈ ਬਹੁ ਰੋਲ ਘਚੋਲਾ." (ਗਉ ਵਾਰ ੧ ਮ: ੪)

ਘਟ. ਸੰ. ਘਟ੍. ਧਾ—ਹੋਣਾ, ਕਰਨਾ, ਘੋਟਣਾ, ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਘੜਾ. ਕਲਸਾ. "ਭੁੰਭਕੰਤ ਘਟੰ ਅਤਿ ਨਾਦ ਹੁਯੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਘਟ ਫੂਟੇ ਕੋਊ ਬਾਤ ਨ ਪੂਛੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੪ ਦਿਲ. ਮਨ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਘਟ ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਘਟ ਘਟ ਵਾਸੀ ਸਰਬ ਨਿਵਾਸੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਘਾਟੀ. ਦਰਾ। ੬ ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਉੱਪਰ ਉਭਰਿਆਹੋਇਆ ਸਿਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ, ਕੁੰਭ। ੭ ਬੱਤੀ ਸੇਰ ਤੋਲ। ੮ ਘਟਿਕਾ. ਘੜੀ. "ਅਉ-ਘਟ ਕੀ ਘਟ ਲਾਗੀ ਆਇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਵਿਪਦਾ ਦੀ ਘੜੀ ਆਲੱਗੀ। ੯ ਬੱਦਲਾਂ ਦੀ ਘਟਾ। ੧੦ ਵਿ—ਘੱਟ. ਕਮ. "ਘਟਿ ਫੂਟੇ ਘਟ ਕਬਹਿ ਨ ਹੋਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ਦੇਹ ਨਾਸ਼ ਹੋਣ ਤੋਂ ਆਤਮਾ ਘੱਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੧੧ ਜਨਮਸਾਖੀ ਵਿੱਚ ਪੇਟ (ਉਦਰ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਘਟ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ—"ਭੁੱਖ ਦੇ ਮਾਰੇ ਮੇਰਾ ਘਟ ਮਿਲਗਇਆ ਹੈ, ਮੈਂ ਰਬਾਬ ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਬਜਾਵਾਂ ?" ਪੇਟ ਸੁਕੜਕੇ ਪਿੱਠ ਨਾਲ ਜਾ ਲੱਗਾ ਹੈ.

ਘਟਸੁਤ. ਸੰਗਯਾ—ਘੜੇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸ੍ਤ.

ਘਟਕਾਨ. ਸੰਗਯਾ—ਘਟ (ਕੁੰਭ) ਕਾਨ. ਰਾਵਣ ਦਾ ਭਾਈ ਕੁੰਭਕਰਣ. "ਘਟਕਾਨਹੁ ਸੇ ਪਲ ਬੀਚ ਪਛਾਰੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਘਟਕਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਘਟ (ਘੜਾ) ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਕੁੰਭਕਾਰ. ਕੁਮ੍ਹਾਰ.

ਘਟਜ. ਘੜੇ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸ੍ਤ.

ਘਟਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਮ ਹੋਣਾ. ਨਜ਼ੂਨ ਹੋਣਾ. "ਘਟੰਤ ਲਲਨਾ ਸੁਤ ਭ੍ਰਾਤ ਹੀਤੰ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਟਨਾ.

ਘਟਤਨਯ. ਦੇਖੋ, ਘਟਸੁਤ.

ਘਟਤੀ. ਸੰਗਜਾ—ਕਮੀ. ਨਜ਼ੂਨਤਾ. ਘਾਟਾ.

ਘਟਦੀਪਕ, ਘਟਦੀਪਕੁ ਸੰਗਜਾ—ਸਰੀਰ ਦਾ ਦੀਵਾ. ਦਿਲ ਦਾ ਦੀਵਾ. ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਆਤਮਗਜਾਨ. ਤਤ੍ਵਬੋਧਰੂਪ ਦੀਪਕ. "ਘਟਦੀਪਕੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਤਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਘਟਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਹੋਣਾ. ਹੋਂਦ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਘੜਿਆਜਾਣਾ.

ਘਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘਟਣਾ. "ਨਹ ਬਢਨ ਘਟਨ ਤਿਲੁਸਾਰ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਰਿ—ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ. ਜੋੜਨਾ। ੩ ਬਣਾਉਣਾ. ਰਚਣਾ। ੪ ਸੰਗਜਾ—ਹਾਦਸਾ. ਵਾਰਦਾਤ. ਜਿਵੇਂ—ਇਹ ਘਟਨਾ ਸੰਮਤ ੧੯੦੦ ਵਿੱਚ ਹੋਈ, ਆਦਿ.

ਘਟਪੁਤ੍ਰ, ਘਟਪੂਤ ਦੇਖੋ, ਘਟਸੁਤ.

ਘਟਭਵ, ਘਟਯੋਨਿ ਘੜੇ ਤੋਂ ਉਪਜਣ ਵਾਲਾ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸ੍ਤ.

ਘਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਮੇਘਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਮੇਘਮਾਲਾ. "ਦਹ ਦਿਸ ਛਤ੍ਰ ਮੇਘਘਟਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਟਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘੱਟਾ.

ਘਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਮ ਕਰਨਾ. ਘੱਟ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਨਾ. ਮਨ ਡੇਗਣਾ। ੩ ਗਣਿਤਵਿਦਜਾ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਘੱਟ ਕਰਨਾ. ਮਨਫ਼ੀ (minus) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਘਟਾਊ. ਵਿ— ਘੜੇ ਦਾ. ਘੜੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. "ਜਿਉ ਜਲ ਘਟਾਊ ਚੰਦ੍ਰਮਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਘੜੇ ਦੇ ਜਲ ਵਿੱਚ ਜੈਸੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ। ੨ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਘੜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. "ਸੁਖ ਘਟਾਊ ਡੂਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ਸੁਖ ਦੋ ਘੜੀਮਾਤ੍ਰ ਹੈ.

ਘਟਾਕਬਾਨ. ਘਟਾ—ਕਮਾਨ. ਸੰਗਜਾ—ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਸ਼. "ਘਟਾਕਬਾਨ ਉੱਭੀਯੰ." (ਗਜਾਨ) ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਸ਼ ਜੇਹੀ ਉੱਚੀ ਕਲਗੀ ਹੈ.

ਘਟਾਕਾਸ਼. ਸੰਗਜਾ—ਘੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਆਇਆ ਆਕਾਸ਼. ਘੜੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਦੀ ਪੁਲਾੜ। ੨ ਭਾਵ—ਜੀਵਾਤਮਾ.

ਘਟਾਘਟ. ਘਟ ਘਟ ਮੇਂ. ਹਰੇਕ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ। ੨ ਦੇਹਵਾਨ ਅਤੇ ਦੇਹ ਰਹਿਤ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਿੱਚ. "ਬਸੈ ਘਟਾਘਟ ਲੀਪ ਨ ਛੀਪੈ." (ਕਾਨ ਨਾਮਦੇਵ)

ਘਟਾਟੋਪ. ਸੰਗਜਾ—ਬੱਦਲਾਂ ਦਾ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਉਮਡਕੇ ਟੋਪ ਤੁੱਲ ਆਕਾਰ। ੨ ਮੇਘਾਡੰਬਰ.

ਘਟਾਣਾ. ਵਿ—ਘਟਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਘਟ (ਮਨ) ਦਾ. ਚਿੱਤ ਸੰਬੰਧੀ. "ਹਭ ਰਸ ਮਾਣੇ ਭੋਗ ਘਟਾਣੇ." (ਸਾਰ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਘਟਿ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ. ਮਨ ਅੰਦਰ. "ਤਿਤੁ ਘਟਿ ਦੀਵਾ ਨਿਹਚਲੁ ਹੋਇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) "ਘਟਿ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨ ਚੀਨਾ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) ੨ ਘੜੇ ਅੰਦਰ. "ਘਟਿ ਮਹਿ ਸਿੰਧੁ ਕੀਓ ਪਰਗਾਸ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਤੁੱਛ ਜੀਵ ਵਿੱਚ ਸਮੁੰਦਰ (ਆਤਮਾ) ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ. "ਜਿਚਰੁ ਘਟਿ ਅੰਤਰਿ ਹੈ ਸਾਸਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਘਟਿ ਅਵਘਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅੰਦਰ ਬਾਹਰ. "ਘਟਿ ਅਵਘਟਿ ਰਵਿਆ ਸਭ ਠਾਈ, ਹਰਿ ਪੂਰਨ ਬ੍ਰਹਮੁ ਦਿਖਾਈਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਮਨ ਤਨ ਮੇਂ.

ਘਟਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਘੜੀ. ੨੪ ਮਿਨਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ. ਘੜੀ ਅਤੇ ਚਉਸਠ ਘੜੀ। ੨ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੱਘੀ. ਛੋਟਾ ਘੜਾ.

ਘਟਿ ਘਟਿ. ਹਰੇਕ ਦਿਲ ਅਤੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ. "ਗੁਪਤ

ਪ੍ਰਗਟ ਹਰਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਦੇਖਹੁ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਘਟੀ. ਘੜੀ. ਦੇਖੋ, ਘਟਿਕਾ ਅਤੇ ਘੜੀ। ੨ ਵਿ—ਕਮ ਹੋਈ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਰਚਨਾ. "ਰਿਖਿ ਪੂਜਿ ਘਟੀ ਸਭ ਪਾਪਘਟੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਘਟੀਆ. ਵਿ—ਘੱਟ ਮੁੱਲ ਦਾ। ੨ ਕਮੀਨਾ. ਅਦਨਾ.

ਘਟੀਯੰਤ੍ਰ. ਸੰਗਯਾ—ਹਰਟ. ਅਰਘੱਟ. ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕਲ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੜੀਆਂ (ਟਿੰਡਾਂ) ਬੰਨ੍ਹੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ੨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੜੀ। ੩ ਘਟਿਕਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਧਾਤੁ ਰੇਤੇ ਆਦਿਕ ਦਾ ਉਹ ਯੰਤ੍ਰ, ਜੋ ਵੇਲੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੱਸੇ. ਦੇਖੋ, ਘੜੀ ੩.

ਘਟੁ. ਦੇਖੋ, ਘਟ. "ਘਟੁ ਬਿਨਸੈ ਦੁਖ ਅਗਲੋ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਹ ਬਿਨਸੈ.

ਘਟੋਤਕਚ. ਸੰ. ਘਟੋਤ੍ਕਚ. ਸੰਗਯਾ—ਹਿੜਿੰਬਾ (ਹਿਡਿਮ੍ਬੀ) ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. ਇਸ ਨੂੰ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਰਣ ਨੇ ਬਰਛੀ ਨਾਲ ਮਾਰਿਆ ਸੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ ੪.

ਘਟੋਤਕਚਅਰਿ. ਸੰਗਯਾ—ਕਰਣ। ੨ ਬਰਛੀ. "ਲਛਮਨ ਔਰ ਘਟੋਤਕਚ ਏ ਪਦ ਪ੍ਰਿਥਮ ਉਚਾਰ। ਪੁਨ ਅਰਿ ਭਾਖੋ ਸ਼ਕਤਿ ਕੇ ਨਿਕਸੈਂ ਨਾਮ ਅਪਾਰ." (ਸਨਾਮਾ) ਲਛਮਣ ਬਰਛੀ ਨਾਲ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਘਟੋਤਕਚ ਮੋਇਆ ਸੀ.

ਘਟੋਦਭਵ. ਸੰਗਯਾ—ਘੜੇ ਤੋਂ ਉਦਭਵ (ਪੈਦਾ) ਹੋਇਆ ਅਗਸਤ ਮੁਨਿ. ਦੇਖੋ, ਅਗਸ੍ਤ.

ਘੱਟ. ਵਿ—ਕਮ. ਨਜੂਨ। ੨ ਸੰ. ਘੱਟ੍. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਹੈਲਾਉਣਾ, ਮਾਂਜਣਾ, ਵਿਗਾੜਨਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਘਾਟ. ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਅਤੇ ਇਸਨਾਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਘੱਟਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗਰਦ. ਧੂੜਿ.

ਘਠਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਘਸਿਆ. "ਖਾਦਿਆ ਖਾਦਿਆ ਮੁਹ ਘਠਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਘਣ. ਸੰ. ਘਣ੍. ਧਾ. ਚਮਕਣਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ। ੨ਡਿੰਗ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. ਦੇਖੋ. ਘਨ. "ਘਣ ਵਰਸਹਿ ਰੁਤਿ ਆਏ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) "ਘਣ ਉਨਵਿ ਵੁਠੇ." (ਰਾਮ ਰੁਤੀ ਮ: ੫) ੩ ਵਿ—ਬਹੁਤ. ਅਧਿਕ. "ਮੈ ਜੇਹੀ ਘਣ ਚੇਰੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੪ ਲੁਹਾਰ ਦਾ ਹਥੌੜਾ। ੫ ਅਹਰਣ.

ਘਣਹਣ. ਸੰਗਯਾ—ਘਨਹਰ. ਮੇਘ. "ਘਣਹਣਘੋਰੰ। ਜਣੁ ਬਣ ਮੋਰੰ." (ਸੂਰਜਾਵ) ੨ ਘਨਕਾਰ. ਘਨਘੋਰ.

ਘਣਾ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਬਹੁਤਾ. ਅਧਿਕ. "ਰਹਸੁ ਉਪਜੈ ਮਨਿ ਘਣਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ ਹੋਵੈ ਅਨੰਦੁ ਘਣਾ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਸੰਘਣਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ.

ਘਣੀ. ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਬਹੁਤੀ। ੨ ਸੰਘਣੀ. ਗਾੜ੍ਹੀ.

ਘਣੀਅਰ. ਸੰਗਯਾ—ਘਨ. ਹਥੌੜਾ. "ਘਣੀਅਰ ਮਾਰੇ ਤਿਤ ਤਾਲ ਜਿਉ." (ਮ: ੧ ਬੰਨੋ) ੨ ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. ਦੇਖੋ, ਘਨਹਰ.

ਘਣੇਰਾ, ਘਣੇਰੀ ਵਿ—ਬਹੁਤਾ. ਬਹੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਘਣਾ ਅਤੇ ਘਣੀ. "ਮਿਤ੍ਰ ਘਣੇਰੇ ਕਰਿਥਕੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਕਿਸੈ ਥੋੜੀ ਕਿਸੇ ਹੈ ਘਣੇਰੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੩)

ਘਣੋ. ਸਿੰਧੀ ਅਤੇ ਡਿੰਗ. ਵਿ—ਬਹੁਤਾ. ਅਧਿਕ. "ਘਣੋ ਘਣੋ ਘਣੋ ਸਦ ਲੋੜੈ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਘਣੰਕ. ਸੰਗਯਾ—ਘਮਕ. ਝਣਕਾਰ. ਘੰਟਾ ਘੁੰਘਰੂ ਆਦਿਕ ਦੀ ਧੁਨਿ. "ਘਣੰਕ ਘੁੰਘਰੂ ਸੁਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਬੱਦਲ ਦੀ ਘਨਘੋਰ.

ਘਤਣਾ, ਘਤਣੁ ਕ੍ਰਿ—ਪਾਉਂਣਾ. ਡਾਲਨਾ। ੨ ਫੈਂਕਣਾ. ਸੁੱਟਣਾ. "ਤਿਨਿ ਜਨਿ ਸਭਿ ਡਰ ਸੁਟਿ-ਘਤੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਭੇਜਣਾ.

ਘਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸੁੱਟਕੇ. "ਕਿਥੈ ਵੰਞਾ ਘਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਡਾਲਕੇ. ਪਾਕੇ. "ਘਤਿ ਗਲਾਵਾ

ਚਾਲਿਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਭੇਜਕੇ.

ਘੱਤਾ. ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਘੱਤਾ ਦੋ ਚਰਣ ਦਾ ਛੰਦ ਹੈ. ਲੱਛਣ-ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਅੱਠ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਦਾ ਨਿਯਮ ਨਹੀਂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਉੱਤਮ ਕਰਣੀ, ਨਿਤਪ੍ਰਤਿ ਕਰਣੀ,
ਹੈ ਯਹਿ ਵਰਣੀ, ਸਿੱਖਨ ਰੀਤੀ.×××

(੨) ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ ਨੇ ਘੱਤਾ ਦਾ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ— ਦੋ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਸ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਤਿੰਨ ਲਘੁ, ਅਰਥਾਤ ਨਗਣ ।।।.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਨਿੰਦਾ ਕੇ ਤਜਾਗੀ, ਗੁਰੁਅਨੁਰਾਗੀ, ਗੁਰੁਸਿਖ
ਧਾਰੀ ਸਦਗੁਨ. ×××

੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਘੱਤਾ ਤਿੰਨ ਚਰਣ ਦਾ ਛੰਦ ਹੈ. ਪਹਿਲੇ ਚਰਣ ਵਿੱਚ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੧—੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਦੂਜੇ ਚਰਣ ਦੀਆਂ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੮—੮ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਤੀਜੇ ਵਿੱਚ ੩੨ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੮—੮ ਅਤੇ ੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਲਘੁ. ਇਹ ਭੇਦ ਵਿਖਮਤਰ ਛੰਦ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਧਰਮ ਨ ਕਰਹੀਂ ਏਕ, ਅਨੇਕ ਪਾਪ ਕੈਹੈਂ ਸਭ।
ਲਾਜ ਬੇਚ ਤੰਹਿ, ਫਿਰੈ ਸਗਲ ਜਗ।
ਪਾਪ ਕਮੈਹੈਂ, ਦੁਰਗਤਿ ਪੈਹੈਂ, ਪਾਪਸਮੁੰਦ ਜੈਹੈਂ ਨਹੀਂ ਤਰ."

(ਕਲਕੀ)

ਘਨ. (ਸੰ. ਹਨ੍—ਅਪ) ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੱਦਲ. ਮੇਘ. "ਜੋਰ ਘਟਾ ਘਨ ਆਏ ਸਖੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਕਾਂਸੀ ਆਦਿਕ ਧਾਤੁ ਦਾ ਵਾਜਾ. "ਗੀਤ ਰਾਗ ਘਨ ਤਾਲ ਸਿ ਕੂਰੇ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਮੁਦਗਰ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਮੂਸਲ. "ਜਹਿ ਆਵਟੇ ਬਹੁਤ ਘਨ ਸਾਥ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੪ ਪ੍ਰਵਾਹ. ਹੜ੍ਹ। ੫ ਅਹਰਣ. ਲੋਹੇ ਦਾ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਲੁਹਾਰ ਘੜਦਾ ਹੈ। ੬ ਮੋਥਾ। ੭ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ। ੮ ਲੋਹਾ। ੯ ਕਪੂਰ। ੧੦ ਅਭਰਕ। ੧੧ ਵਿ—ਸੰਘਣਾ. "ਆਸ ਪਾਸ ਘਨ ਤੁਰਸੀ ਕਾ ਬਿਰਵਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਏਕੁ ਬਗੀਚਾ ਪੇਡੁ ਘਨ ਕਰਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੧੨ ਸਮੂਹ. ਤਮਾਮ. ਸਭ. "ਡੂਬੇ ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਘਨ ਸਾਥ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫) ੧੩ ਕਠੋਰ. ਸਖ਼ਤ. ਕਰੜਾ। ੧੪ ਠੋਸ. ਨਿੱਗਰ। ੧੫ ਬਹੁਤ. ਅਨੇਕ. "ਬਿਕਾਰ ਘਨ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਘਨਸਾਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਲ। ੨ ਕਪੂਰ. "ਚੰਦਨ ਸੋਂ ਘਨਸਾਰ ਮਿਲੇ." (ਹਨੂ) ੩ ਚੰਦਨ.

ਘਨਸਿੰਘ. ਫਾਜਿਲਕਾ ਪਿੰਡ (ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ. ਇਸ ਨੇ ਕਲਗੀਧਰ ਤੋਂ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਅਤੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਵਿਖਾਈ.

ਘਨਸੁਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਲ, ਜੋ ਮੇਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨਸੁਤ ਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਲਧਰ, ਮੇਘ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨਸੁਤ ਧਰ ਧੁਨਿ ਤਾਤ ਅਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਨ-ਸੁਤਧਰ (ਮੇਘ) ਧੁਨਿ (ਨਾਦ), ਤਾਤ (ਪਿਤਾ) ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ, ਤੀਰ. ਮੇਘਨਾਦ ਦਾ ਪਿਤਾ ਰਾਵਣ, ਉਸ-ਦਾ ਵੈਰੀ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨੱਸੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੱਦਲ ਜੇਹੀ ਗੰਭੀਰ ਆਵਾਜ਼. ਘਨਸ੍ਵਰ. "ਬਹੁਰੋ ਘਨਸਯਾਮ ਘਨੱਸੁਰ ਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਘਨਸ਼ਯਾਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਜੋ ਬੱਦਲ ਜੇਹਾ ਸ਼ਯਾਮਰੰਗਾ ਹੈ। ੨ ਕਾਲਾ ਬੱਦਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਬਵੰਜਾ ਕਵਿ.

ਘਨਹਰ, ਘਨਹਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਲਧਰ. ਬੱਦਲ. "ਘਨਹਰ ਘੋਰ ਦਸੋ ਦਿਸਿ ਬਰਸੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਜਬ ਉਨਵੈ ਘਨ ਘਨਹਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪) ਜਦ ਘਨ (ਗਾੜ੍ਹਾ) ਘਨਹਾਰ (ਬੱਦਲ) ਉਮਡਦਾ ਹੈ.

ਘਨਕਲਾ. ਇਸ ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਚਿਤ੍ਰਕਲਾ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੬੩ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ. ਪਹਿਲੇ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਾ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਮਿਲਵਾਂ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਿਮਰਹੁ ਅਗਮ ਅਪਾਰਾ,
ਜਿਸੁ ਸਿਮਰਤੁ ਦੁਖ ਮਿਟੈ ਹਮਾਰਾ,
ਹਰਿ ਹਰਿ ਸਤਿਗੁਰੁਪੁਰਖੁ ਮਿਲਾਵਹੁ,
ਗੁਰਿ ਮਿਲਿਐ ਸੁਖੁ ਹੋਈ ਰਾਮ.xxx
(ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਸੁਣਿ ਸੁਣਿ ਜੀਵਾ ਸੋਇ ਤੁਮਾਰੀ,
ਤੂੰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਠਾਕੁਰ ਅਤਿ ਭਾਰੀ,
ਤੁਮਰੇ ਕਰਤਬ ਤੁਮਹੀ ਜਾਣਹੁ,
ਤੁਮਰੀ ਓਟ ਗੁਪਾਲਾ ਜੀਉ.xxx
(ਮਾਝ ਮ: ੫)

੨ ਦੂਜਾ ਰੂਪ—ਚੌਥੀ ਯਤਿ ੧੪ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ਕੁੱਲ ੬੨ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਵੇਕੀ ਵੇਕੀ ਜੰਤ ਉਪਾਏ,
ਦੁਇ ਪੰਦੀ ਦੁਇ ਰਾਹ ਚਲਾਏ,
ਗੁਰ ਪੂਰੇ ਵਿਣੁ ਮੁਕਤਿ ਨ ਹੋਈ,
ਸੱਚਨਾਮ ਜਪਿ ਲਾਹਾ ਹੇ.xxx
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਗੁਰਬਾਣੀ ਰਿਦ ਮਾਹਿ ਬਸਾਓ,
ਧਰਮਕਿਰਤ ਕਰਿ ਛਕੋ ਛਕਾਓ,
ਦੇਸ਼ ਕੌਮ ਪੈ ਤਨੁ ਧਨੁ ਵਾਰੋ,
ਇਹ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਰੀਤੀ ਹੈ.xxx

੩ ਤੀਜਾ ਰੂਪ—ਚੌਥਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੩ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ. ਕੁੱਲ ੬੧ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜੋ ਦੀਸੈ ਸੋ ਏਕੋ ਤੂ ਹੈ,
ਬਾਣੀ ਤੇਰੀ ਸ੍ਰਵਣਿ ਸੁਣੀਐ,
ਦੂਜੀ ਅਵਰੁ ਨ ਜਾਪਸਿ ਕਾਈ,
ਸਗਲ ਤੁਮਾਰੀ ਧਾਰਣਾ.xxx
(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਪੜ੍ਹਦਾ ਸਾਂ ਮੈ ਪਾਪਾਂ ਪੱਟੀ,
ਬਹਿੰਦਾ ਕੂੜ ਕਪਟ ਦੀ ਹੱਟੀ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰੀ ਦੁਵਿਧਾ ਕੱਟੀ,
ਨਰਕਹੁੰ ਪਕੜ ਨਿਕਾਲਿਆ.
ਕੋਠੀ ਅੰਧੀ ਸੂਝੈ ਨਾਹੀ,
ਗੋਤੇ ਖਾਂਦਾ ਮਾਯਾ ਮਾਹੀਂ,
ਸਤਿਗੁਰੁ ਸੱਚੇ ਨੋ ਸਾਲਾਹੀ,
ਚਾਨਣ ਕਰਿ ਵੇਖਾਲਿਆ.
ਦਾੜ੍ਹੀ ਤੇਰੀ ਨੂਰ ਝਮੱਕੈ,
ਮੱਥਾ ਕੌਲਾਂ ਵਾਂਗ ਟਹੱਕੈ,
ਸ਼ਰਨ ਤੇਰਿ ਜਮ ਜੋਹ ਨ ਸਾਕੈ,
ਸੇਵਕ ਕੇ ਰਖਵਾਲਿਆ.
ਸਾਧੂਜਨ ਗੁਰਦਰਸਨ ਕੀਤਾ,
ਧੋ ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਗੁਰੁ ਦਾ ਪੀਤਾ,
ਨਾਮਦਾਨ ਗੁਰੁ ਪੂਰੇ ਦੀਤਾ,
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨਾਮ ਪਿਆਲਿਆ.
(ਗੁਵਿ ੬)

ਘਨ ਕੋਦੰਡ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੰਦ੍ਰਚਾਪ. ਦੇਖੋ, ਇੰਦ੍ਰਧਨੁਖ.

ਘਨਘੋਖ, ਘਨਘੋਰ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੱਦਲ ਦੀ ਘੋਸ਼ (ਧੁਨਿ). ਮੇਘ ਦੀ ਗਰਜ. "ਘਨਘੋਰ ਪ੍ਰੀਤਿ ਮੋਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਘਨਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਨ (ਬੱਦਲ) ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਜਲ.

ਘਨਜਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਨਜ (ਜਲ), ਉਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਬਿਰਛ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਕਮਲ.

ਘਨਜਧਰਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਨਜ (ਜਲ), ਉਸ ਦੇ ਧਾਰਨਵਾਲਾ ਮੇਘ. ਜਲਧਰ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨਤਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੇਘ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਲ. "ਜਯੋਂ ਸਫਰੀ ਘਨਤਾਤ ਬਿਨਾ." (ਗੁਵਿ ੬)

ਘਨਤਾਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ। ੨ ਕਰਤਾਲ. ਖੜਤਾਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘਨ.

ਘਨਨਾਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੇਘ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੨ ਮੇਘ ਜੇਹੀ ਗੰਭੀਰ ਆਵਾਜ਼। ੩ ਰਾਵਣ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਮੇਘਨਾਦ.

ਘਨਨਾਦਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੱਦਲ ਵਾਂਙ ਕੜਕਣ ਵਾਲੀ

ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨ ਨਿਸੁਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਨ (ਬੱਦਲ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਨਿ:ਸ੍ਵਨ (ਸ੍ਵਰ) ਮੇਘਨਾਦ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨਪਾਲ. ਵਰਣਿਕਛੰਦ "ਰੂਪਘਨਾਛਰੀ," ਗਣਛੰਦ ਹੋਕੇ "ਘਨਪਾਲ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਧਾਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ:—ਰ, ਤ, ਨ, ਨ, ਰ, ਜ, ਰ, ਨ, ਭ, ਨ, ਗ, ਲ. ऽ।ऽ, ऽऽ।, ।।।, ।।।, ऽ।ऽ, ।ऽ।, ऽ।ऽ, ।।।, ऽ।।, ।।।, ऽ, ।. ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਾਨਤੋ ਨਾ ਅੰਤ ਜਿੰਹ, ਨਿਗਮ ਪੁਰਾਣ ਵੇਦ,
ਹਾਰ ਹਾਰ ਸ਼ੇਸ਼ਮਤਿ, ਪਾਯ ਨ ਸਕਤ ਜਾਂਹਿ।
ਕਾਲ ਹੂੰ ਕੋ ਕਾਲ ਅਜ, ਅਮਰ ਦਯਾਲੁ ਦੇਵ,
ਪੂਜਤੋ ਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ਹਰਿ, ਲਾਯ ਚਿਤ ਹਿਤ ਤਾਂਹਿ.×××

ਘਨਪ੍ਰਿਯ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੋਰ। ੨ ਚਾਤਕ. ਪਪੀਹਾ.

ਘਨਬੂੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ੍ਵਾਤਿਬੂੰਦ. "ਆਸ ਘਨਬੂੰਦ ਪ੍ਰਿਯ ਪ੍ਰਿਯ ਗੁਨਗਾਨ ਹੈ."(ਭਾਗੁ ਕ)

ਘਨਰਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਲ। ੨ ਕਪੂਰ। ੩ ਗਾੜ੍ਹਾ ਰਸ.

ਘਨਵਾਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਵਨ. ਵਾਯੁ. ਹਵਾ, ਜੋ ਬੱਦਲ ਨੂੰ ਉਡਾ ਲੈਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਘਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘਣਾ.

ਘਨਾਕਰੀ, ਘਨਾਛਰੀ ਇਹ ਛੰਦ, 'ਕਬਿੱਤ' ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ, ਅੱਠ ਅੱਠ ਅੱਖਰਾਂ ਪੁਰ ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਲਘੁ.

ਉਦਾਹਰਣ—

(ੳ) ਨਿਕਸਤ ਮਜਾਨ ਤੇ ਹੀ,ਛਟਾ ਘਨ ਮਜਾਨ ਤੇ ਹੀ,
ਕਾਲਜੀਹ ਲਹ ਲਹ, ਹੋਯਰਹੀ ਹਲ ਹਲ।
ਲਾਗੈ ਅਰਿ ਗਰ ਗੇਰੈ, ਧਰ ਪਰ ਧਰ ਸਿਰ,
ਧਰਤ ਨ ਧੀਰ ਚਾਰੋਂ, ਚੱਕ ਪਰੈਂ ਚਲ ਚਲ.××
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਾਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮਾਂ ਦਾ ਭੀ ਘਨਾਛਰੀ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਤਿਹ ਜਨ ਜਾਚਹੁ ਜਗਤ੍ਰ ਪਰ ਜਾਨੀਅਤੁ,
ਬਾਸੁਰ ਰਯਨਿ ਬਾਸੁ ਜਾਕੋ ਹਿਤੁ ਨਾਮ ਸਿਉ।
ਪਰਮ ਅਤੀਤੁ ਪਰਮੇਸੁਰ ਕੈ ਰੰਗਿ ਰੰਗ੍ਯੋ,
ਬਾਸਨਾ ਤੇ ਬਾਹਰਿ ਪੈ ਦੇਖੀਅਤੁ ਧਾਮ ਸਿਉ.××
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੫ ਕੇ)

(ਅ) ਘਨਾਛਰੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ "ਰੂਪਘਨਾਕਰੀ". ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ, ਇਕਤੀਹਵਾਂ ਦੀਰਘ, ਅਤੇ ਬਤੀਹਵਾਂ ਲਘੁ. ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਬਿਚਲ ਨਗਰ ਉਜਾਗਰ ਸਗਲ ਜਗ,
ਜਾਹਰ ਜਹੂਰ ਜਹਾਂ ਜੋਤਿ ਹੈ ਜਬਰ ਜਾਂਨ।
ਖੰਡੇ ਹੈਂ ਪ੍ਰਚੰਡ ਖਰ ਖੜਗ ਕੁਵੰਡ ਧਰੇ,
ਖੰਜਰ ਤੁਫੰਗ ਪੁੰਜ ਕਰਦ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਬਾਂਨ।
ਸਕਤੀ ਸਰੋਹੀ ਸੈਫ ਸਾਂਗ ਜਮਦਾੜ੍ਹ ਚਕ੍ਰ,
ਢਾਲੇ ਗਨ ਭਾਲੇ ਰਿਪੁ ਘਾਲੇ ਛਿਪ੍ਰ ਜੰਗ ਠਾਂਨ।
ਚਮਕਤ ਚਾਰੋਂ ਓਰ ਘੋਰ ਰੂਪ ਕਾਲਿਕਾ ਕੋ,
ਬੰਦਨਾ ਕਰਤ ਕਵਿ ਜੋਰ ਪਾਨਿ ਤਾਂਹਿ ਥਾਨ।
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਸੰਪਤਿ ਅਤੋਟ ਜਾਂਕੋ ਕੰਚਨ ਰਚਿਤ ਕੋਟ,
ਸੁੰਦਰ ਸਰੂਪ ਕਾਮ ਕਾਮਿਨੀ ਕਰਤ ਰਾਗ।
ਪਾਕ ਕਰੇ ਪਾਵਕ ਪਿਲਾਇ ਪਾਨੀ ਪਾਨੀਪਤਿ,
ਸੇਜਾ ਰਚੇ ਸੁਰਪਤਿ ਪਵਨ ਬੁਹਾਰੇ ਬਾਗ।
ਜੀਵਨ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍ਰ ਇੱਕ ਕਰਤਾਰ ਸੇਵ ਬਿਨ,
ਈਸ ਨ ਬਚਾਇ ਸਕੇ ਕਾਮ ਕੀ ਜਰਤ ਆਗ।
ਕਾਲ ਤੇ ਨ ਡਰੇ ਲਰ ਮਰੇ ਤਾਂਕੇ ਸੀਸ ਬੈਠ,
ਮੂਛਨ ਪੈ ਪੂਛ ਫੇਰ ਚੁੰਚ ਨ ਸਵਾਰੇਂ ਕਾਗ।
(ਸਿਕ੍ਖਾ ਸੁਧਾਸਰ)

ਦੇਖਕੈ ਪ੍ਰਤਾਪ ਤਾਪ ਤਪਨ ਕੋ ਮੰਦ ਹੋਤ,
ਤਰੁਨ ਹਰਨ ਤੇਜ ਕਾਲ ਕੀਨ ਛੀਨ ਛੀਨ।
ਸਸਿਮੁਖੀ ਪਿਕਬੈਨੀ ਸੁੰਦਰੀ ਕੁਰੰਗਨੈਨੀ,
ਸੁਰੀ ਨਰੀ ਕਿੰਨਰੀ ਪ੍ਰਬੀਨ ਲੀਨ ਬੀਨ ਬੀਨ।
ਜੀਵਨ ਮ੍ਰਿਗੇਂਦ੍ਰ ਜਾਂਕੋ ਕੰਚਨ ਰਚਿਤ ਗੜ੍ਹ,
ਯੁਵਾ ਜੋਰ ਰਾਮ ਬੈਰ ਰਾਵਨ ਸੇ ਪੀਨ ਪੀਨ।
ਸ਼ਿਵ ਸੇ ਸਹਾਈ ਭਾਈ ਜਾਂਕੇ ਕੁੰਭਕਾਨਨ ਸੇ,

ਇੰਦ੍ਰਜੀਤ ਸੇ ਸੁਪੂਤ ਬਿਕੇ ਕੌਡੀ ਤੀਨ ਤੀਨ.
(ਸਿਕ੍ਹਾ ਸੁਧਾਸਰ)

(ੲ) ਘਨਾਛਰੀ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ "ਜਲਹਰਣ."
ਲੱਛਣ—ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੨ ਅੱਖਰ. ਸੋਲਾਂ ਸੋਲਾਂ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਇਕਤੀਹਵਾਂ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਅਤੇ ਬਤੀਹਵਾਂ ਦੀਰਘ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦੇਵਨ ਕੇ ਧਾਮ ਧੂਲਿ ਧੂੰਸਨ ਕੈ ਧੇਨੁਨ ਕੋ,
ਧਰਾਧਰ ਦ੍ਰੋਹ ਧੂਮ ਧਾਮ ਕਲੂ ਧਾਂਕ ਪਰਾ।
ਸਾਹਿਬ ਸੁਜਾਨ ਫਤੇਸਿੰਘ ਦੇਗ ਤੇਗ ਧਨੀ,
ਦੇਤ ਜੋ ਨ ਭ੍ਰਾਤਨ ਸੋਂ ਸੀਸ ਕਰ ਪੁੰਨ ਹਰਾ।
ਚਾਰੋਂ ਦਿਸਾ ਸਿੰਧੁ ਲੌ ਅਭਾਵ ਕੈ ਮ੍ਰਯਾਦ ਬ੍ਰਿੰਦ,
ਹਿੰਦੁ ਉਚ ਨੀਚਨ ਮੇਂ ਹੋਤੀ ਇਸਲਾਮੀਸ਼ਰਾ।
ਲੋਪ ਹੋਤੀ ਸ਼ਰਮ ਔ ਮਰਮ ਨ ਪਾਤੇ ਧੀਰ,
ਕਰਮ ਪਲਾਤੇ ਵਜੋਮ ਧਰਮ ਧਸਾਤੇ ਧਰਾ।
(ਸਿੱਖੀ ਪ੍ਰਭਾਕਰ)

(ਸ) ਘਨਾਛਰੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਰੂਪ ਹੈ "ਦੇਵਘਨਾਕਰੀ." ਲੱਛਣ—ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੩ ਅੱਖਰ, ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਚੌਥਾ ਨੌ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਨਗਣ ।।।.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਿੰਘ ਜਿਮ ਗਾਜੈਂ ਸਿੰਘ, ਸੇਨਾਸਿੰਘ ਘਟਾ ਅਰੁ,
ਬੀਜਰੀ ਜਜੋਂ ਖੱਗ ਉਠੈਂ, ਤੀਖਨ ਚਮਕ ਚਮਕ. ××

ਘਨਾਂਤਕਰ. ਸੰਗਯਾ—ਘਨ—ਅੰਤਕਰ. ਪਵਨ, ਜੋ ਮੇਘ ਨੂੰ ਉਡਾਦਿੰਦੀ ਹੈ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘਨਾਨੰਦ. ਸੰਗਯਾ—ਸੰਘਣਾ ਆਨੰਦ. ਜਿਸ ਆਨੰਦ ਵਿੱਚ ਵਿੱਥ ਨਹੀਂ. ਆਤਮਆਨੰਦ । ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਵਾਹਿਗੁਰੂ. "ਘਨਾਨੰਦ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਵੈ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਘਨਾਨੰਦ ਪੂਰਨ ਇਕਸਾਰ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਘਨਿ. ਘਨ (ਮੇਘ) ਨੇ. ਬੱਦਲ ਨੇ. "ਘਨਿ ਹਰਿ ਬਰਸਿ ਸਗਲ ਜਗੁ ਛਾਇਆ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ਹਰਿ (ਜਲ) ਵਰਸਕੇ.

ਘਨਿਸ੍ਟ / ਘਨਿਸ੍ਠ ਸੰ. ਘਨਿਸ਼੍ਠ ਵਿ—ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਘਣਾ । ੨ ਪਾਸ ਦਾ. ਨਜ਼ਦੀਕੀ.

ਘਨੀ. ਦੇਖੋ, ਘਣੀ. "ਕਾਰਜੁ ਸਾਢੇ ਤੀਨਿ ਹਥ ਘਨੀ ਤ ਪਉਨੇ ਚਾਰਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪੌਣੇ ਚਾਰ ਹੱਥ ਜ਼ਮੀਨ ਕ਼ਬਰ ਲਈ ਬਹੁਤ ਹੈ.

ਘਨੀਅਰ. ਦੇਖੋ, ਘਨਹਰ.

ਘਨੇਰਾ / ਘਨੇਰੀ ਬਹੁਤਾ. ਬਹੁਤੀ. "ਬਿਨਸਹਿ ਪਾਪ ਘਨੇਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਕਰਸਹ ਅਉਧ ਘਨੇਰੀ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਇਸ ਥਾਂ ਵ੍ਯੰਗ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਹਲਾਦ ਦੀ ਉਮਰ ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ ਕਰਾਂਗੇ.

ਘਨੈ. ਦੇਖੋ, ਬਨੈ.

ਘਨੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਘਨ੍ਹੈਯਾ । ੨ ਖੁੱਲਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ । ੩ ਦੇਖੋ, ਕਨ੍ਹੈਯਾ.

ਘਨੋ. ਦੇਖੋ, ਘਣੋ.

ਘਨੋਪਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਘਨ (ਬੱਦਲ) ਦਾ ਉਪਲ (ਪੱਥਰ). ਓਲਾ. ਗੜਾ.

ਘਨੋਲਾ. ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਨੌ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਨਾਹਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਹ ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ ਵਿੱਚ ਹੈ ਅਰ ਰੋਪੜ ਤੋਂ ਛੀ ਮੀਲ ਪੂਰਬ ਹੈ. ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ.

ਘਨੌੜ ਜੱਟਾਂ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ, ਤਸੀਲ ਭਵਾਨੀਗੜ੍ਹ, ਥਾਣਾ ਦਿੜ੍ਹਬਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਜਾਗੀਰ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਕੁਝ ਨਹੀਂ.

ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਾਭੇ ਤੋਂ ਈਸ਼ਾਨ ਕੋਣ ਬਾਈ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਅਤੇ ਕੁਝ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ.

ਘਨ੍ਹੈਯਾ. ਘਨ ਜੇਹਾ ਸ਼੍ਯਾਮ ਰੂਪ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਦੇਵ । ੨ ਦੇਖੋ, ਕਨ੍ਹੈਯਾ.

ਘਨੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ. ਦੇਖੋ, ਕਨੈਯਾਂ ਦੀ ਮਿਸਲ.

ਘਬ. ਦੇਖੋ, ਘਬੁ.

ਘਬਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧੀਰਯ ਤਜਾਗਣਾ. ਵਜਾਕੁਲ ਹੋਣਾ.

ਘਬਰਾਹਟ. ਸੰਗਜਾ—ਵਜਾਕੁਲਤਾ. ਅਸ਼ਾਂਤਿ.

ਘਬਾਕ, ਘਬਾਕਾ ਸੰਗਜਾ—ਅਨੁ. ਘਬ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੋਣਾ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਲਾਠੀ ਆਦਿ ਫੇਰਨ ਤੋਂ ਅਥਵਾ ਪੇਟ ਜੇਹੇ ਨਰਮ ਥਾਂ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਤੋਂ ਹੋਈ ਧੁਨਿ. "ਘਾਗੜਦੀ ਘਬਾਕ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਘਬੁ. ਸੰਗਜਾ—ਘਰਦ੍ਰਵਜ. ਗ੍ਰਿਹਦ੍ਰਵਜ. ਘਰ ਦਾ ਮਾਲ. "ਦਿਹੁ ਦੀਵੀ ਅੰਧਘੋਰ ਘਬੁ ਮੁਹਾਈਐ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਘਬੁਦਬੁ. ਗ੍ਰਿਹਦ੍ਰਵਜ. ਦੇਖੋ, ਦਬੁ.

ਘਮ. ਦੇਖੋ, ਘਰਮ.

ਘਮਸਾਣ, ਘਮਸਾਨ ਸੰਗਜਾ—ਜੰਗ. ਯੁੱਧ। ੨ ਭਯਾਨਕ ਲੜਾਈ। ੩ ਫਿਸਾਦ. ਉਪਦ੍ਰਵ.

ਘਮਕ, ਘਮਕਾਰ ਸੰਗਜਾ—ਘਮ ਘਮ ਧੁਨਿ. ਘਮਾਕਾ.

ਘਮਰੋਦਾ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੱਖਣ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਲਾਲੀ ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. "ਪੁਰ ਘਮਰੌਦਾ ਸੁਨਿਯਤ ਜਹਾਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਘਮਾਕਾ, ਘਮੰਕ, ਘਮੰਕਾ ਸੰਗਜਾ—ਅਨੁ. ਧਮਾਕਾ। ੨ ਛਣਕਾਰ. "ਘੁੰਘਰੂ ਘਮੰਕਤ ਸਜਾਏ ਬੀਚ ਗਰ ਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਘਮਕਾਰ.

ਘਮੰਚਕ੍ਰ. ਸੰ. ਘਰ੍‍ਮਚਕ੍ਰ—ਘਮੰਚਕ੍ਰ. ਸੰਗਜਾ—ਸੂਰਜ. ਮਾਰਤੰਡ. "ਘਮੰਚਕ੍ਰ ਚਕ੍ਰੰ ਫਿਰੀ ਰਾਮ ਦੋਹੀ." (ਰਾਮਾਵ) ਜਿੱਥੋਂ ਤੀਕ ਸੂਰਜ ਦਾ ਰਥ ਫਿਰਦਾ ਹੈ ਓਥੋਂ ਤੀਕ ਰਾਮ ਦੀ ਆਗਜਾ ਚੱਲੀ.

ਘਮੰਡ. ਸੰਗਜਾ—ਅਭਿਮਾਨ. ਅਹੰਕਾਰ.

ਘਮੰਡਚੰਦ. ਕਾਂਗੜੇ ਦਾ ਕਟੋਚ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਆਨੰਦਪੁਰ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਈ ਵਾਰ ਆਇਆ ਹੈ.

ਘਮੰਡਿਤ, ਘਮੰਡੀ ਵਿ—ਅਭਿਮਾਨੀ. ਅਹੰਕਾਰੀ. "ਰਣ ਮੰਡ ਉਦੰਡ ਘਮੰਡਿਤ ਚੰਡ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਘਰ ਅਥਵਾ **ਘਰੁ.** ਸੰਗਜਾ—ਗ੍ਰਿਹ. ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਥਾਂ. "ਘਰ ਮਹਿ ਸੂਖ ਬਾਹਰਿ ਫੁਨਿ ਸੂਖਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਘਰ ਮਹਿ ਪੰਚ ਵਰਤਦੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੩) ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਕਾਮ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ। ੩ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ. ਉਹ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਮਤ ਦੇ ਨਿਯਮ ਹਨ, ਦਰਸ਼ਨ. "ਛਿਅ ਘਰ ਛਿਅ ਗੁਰ ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ." (ਸੋਹਿਲਾ) ਦੇਖੋ, ਖਟ-ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਛਿਅ ਉਪਦੇਸ। ੪ ਰੁਤਬਾ. ਪਦਵੀ. "ਸੋ ਘਰੁ ਗੁਰਿ ਨਾਨਕ ਕਉ ਦੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਉਹ ਰੁਤਬਾ ਗੁਰੂ (ਕਰਤਾਰ) ਨੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ੫ ਗੁਰਮਤ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਘਰ ਦੇ ਦੋ ਅਰਥ ਹਨ ਇੱਕ ਤਾਲ, ਦੂਜਾ ਸ੍ਵਰ ਅਤੇ ਮੂਰਛਨਾ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਹੀ ਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਰਗਮਪ੍ਰਸ੍ਤਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ੧ ਤੋਂ ੧੭ ਤੀਕ ਘਰ ਲਿਖੇ ਹਨ. ਇਸ ਤੋਂ ਗਵੈਯੇ ਨੂੰ ਸੂਚਨਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਇਸ ਰਾਗ ਦੇ ਇਤਨਵੇਂ ਨੰਬਰ ਦੇ ਸ੍ਵਰਪ੍ਰਸ੍ਤਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਗਾਓ।* ੬ ਮਨ. ਦਿਲ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਘਰ ਭੀਤਰਿ ਘਰੁ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧) ੭ ਘਰ ਵਾਲੀ. ਵਹੁਟੀ. ਜੋਰੂ. "ਘਰ ਕਾ ਮਾਸੁ ਚੰਗੇਰਾ." (ਮ: ੧ ਵਾਰ ਮਲਾਰ) ੮ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅੰਗ ਅਤੇ ਨਾੜਾਂ. "ਬਹਤਰਿ ਘਰ ਇਕੁ ਪੁਰਖੁ ਸਮਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਕਬੀਰ) ੯ ਛੰਦ ਦਾ ਚਰਣ. ਤੁਕ. "ਦਸ ਦੁਇ ਬਾਰਾਂ ਲਘੁ ਲਘੁ ਵਸ ਘਰ ਘਰ." (ਰੂਪਦੀਪ) ਬਾਰਾਂ ਲਘੁ ਪ੍ਰਤਿਚਰਣ ਹੋਣ। ੧੦ ਕੁਲ. ਵੰਸ਼. ਖ਼ਾਨਦਾਨ "ਉਹ ਆਦਮੀ ਵਡੇ ਘਰ ਦਾ ਹੈ." (ਲੋਕੋ)

* ਸ਼ੋਕ ਹੈ ਕਿ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਰਾਗਾਂ ਦੇ ਘਰ (ਸ੍ਵਰਪ੍ਰਸ੍ਤਾਰ) ਹੁਣ ਰਾਗੀ ਭੁਲਾ ਬੈਠੇ ਹਨ.

੧੧ ਜਨਮਕੁੰਡਲੀ ਦਾ ਖ਼ਾਨਾ. "ਉਸ ਦੇ ਤੀਜੇ ਘਰ ਬਹੁਤ ਚੰਗੇ ਗ੍ਰਹ ਪਏ ਹਨ." (ਲੋਕੋ) ੧੨ ਦੇਖੋ, ਘੜਨਾ. "ਕੇਤਕ ਆਨਹਿ ਤਾਲ ਨਜੀਕੇ। ਕੋ ਘਰ ਘਰ ਲਾਵਤ ਹੈਂ ਨੀਕੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਘੜ ਘੜਕੇ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ.

ਘਰਉਚਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਉੱਚ ਅਸਥਾਨ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਹੈ ਨਿਵਾਸ ਜਿਸ ਦਾ, ਮੇਘ. ਬੱਦਲ. ਦੇਖੋ, ਉੱਚਾ ਘਰ ਅਤੇ ਨਿਰਣਉ.

ਘਰਅਰਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਘੋੜਾ ਅਰਿ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਵੈਰੀ ਸ਼ੇਰ. "ਘਰਅਰਿ ਨਾਦਨਿ ਆਦਿ ਕਹਿ." (ਸਨਾਮਾ) ਸਿੰਘਨਾਦਿਨੀ ਬੰਦੂਕ.

ਘਰਸਨ. ਸੰ. ਘਸ਼ੰਣ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਘਿਸਨਾ. ਘਸਾਉਂਣਾ. ਰਗੜਨਾ। ੨ ਘਸੀਟਣਾ.

ਘਰਹਾਈ. ਵਿ—ਘਰਬਿਗਾੜੂ. ਘਰਪੱਟੂ. ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਝਗਰੁ ਕਰੈ ਘਰਹਾਈ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗਜਨਵ.

ਘਰਹਿ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ. ਗ੍ਰਿਹ ਮੇਂ ਹੀ. "ਅਭੈ ਨਿਰੰਜਨੁ ਘਰਹਿ ਲਹਾ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਘਰ ਕਾ ਕਾਜ, ਘਰ ਕਾ ਕੰਮ } ਸੰਗਜ਼ਾ—ਖਾਸ ਆਪਣਾ ਕੰਮ. ਨਿਜ ਦਾ ਕੰਮ. ਭਾਵ—ਪਰਮਾਰਥ ਦਾ ਕਾਰਜ. ਆਪਣੇ ਜਨਮ ਸੁਧਾਰਣ ਦਾ ਕੰਮ. "ਘਰ ਕਾ ਕਾਜੁ ਨ ਜਾਣੀ ਰੂੜਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਘਰ ਕੈ ਕੰਮਿ.

ਘਰ ਕਾ ਮਾਸ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਧਰਮਪਤ੍ਨੀ. ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. "ਘਰ ਕਾ ਮਾਸ ਚੰਗੇਰਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਘਰ ਕੀ ਗੀਹਨਿ, ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ } ਧਰਮਪਤ੍ਨੀ. ਵਿਵਾਹਿਤਾਇਸਤ੍ਰੀ. "ਘਰ ਕੀ ਗੀਹਨਿ ਚੰਗੀ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ) "ਘਰ ਕੀ ਨਾਰਿ ਬਹੁਤ ਹਿਤ ਜਾ ਸਿਉ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਘਰ ਕੀ ਬਿਲਾਈ. ਦੇਖੋ, ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਅਤੇ ਮੂਸਾ.

ਘਰ ਕੇ ਜਠੇਰੇ ਕੀ ਚੂਕੀ ਕਾਣਿ. (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਧਰਮਰਾਜ ਦੀ ਕਾਣ ਚੁੱਕੀ.

ਘਰ ਕੇ ਦੇਵ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਕੁਲਦੇਵਤਾ. "ਘਰ ਕੇ ਦੇਵ ਪਿਤਰ ਕੀ ਛੋਡੀ ਗੁਰ ਕੋ ਸਬਦੁ ਲਇਓ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਆਦਿ ਬਜ਼ੁਰਗ.

ਘਰ ਕੈ ਕੰਮਿ. ਘਰ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਘਰ ਕਾ ਕੰਮ. "ਮੇਰੇ ਰਾਮ ! ਤੋੜਿ ਬੰਧਨ ਮਾਇਆ, ਘਰ ਕੈ ਕੰਮਿ ਹਮ ਲਾਇ." (ਗਉ ਮ: ੪) "ਸੋ ਘਰ ਕੈ ਕੰਮਿ ਹਰਿ ਲਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਘਰਖਨ. ਦੇਖੋ, ਘਰਸਨ. "ਦੁਖ ਥੇ ਜੁ ਜਿਤੇ ਸਭ ਹੀ ਘਰਖੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਮਿਟਗਏ.

ਘਰਖੋਊ. ਵਿ—ਘਰ ਦਾ ਮਾਲ ਧਨ ਖੋਦੇਣ ਵਾਲਾ. ਘਰਪੱਟੂ.

ਘਰਗੇਹਣਿ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਵਿਵਾਹਿਤਾ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਪੂਰਬਲੋ ਕ੍ਰਿਤ ਕਰਮ ਨ ਮਿਟੈ ਰੀ ਘਰਗੇਹਣਿ !" (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਘਰਗੋਲਾ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਖ਼ਾਨਹਜ਼ਾਦ ਗ਼ੁਲਾਮ. ਘਰ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਦੀ ਔਲਾਦ. "ਕਰਿ ਕਿਰਪਾ ਕੀਨੇ ਘਰਗੋਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਘਰਘਰਾ. ਯੂ. ਪੀ. ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਕੁਮਾਊਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਸਰਜੂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਗੋਗਰਾ.

ਘਰਘਾਲਕ. ਵਿ—ਘਰਉਜਾੜੂ. ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਘਰ ਘਾਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘਰ ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਬੂਡੀ.

ਘਰਣਿ, ਘਰਣੀ } ਸੰ. ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ—ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਇਸਤ੍ਰੀ. ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ. ਘਰਵਾਲੀ. ਵਹੁਟੀ.

ਘਰਦਰ, ਘਰਦ੍ਵਾਰ } ਸੰਗਜ਼ਾ—ਘਰ ਅਤੇ ਡਿਹੁਡੀ. ਭਾਵ ਸਾਧਾਰਣ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਘਰ ਅਤੇ ਰਾਜਦ੍ਵਾਰ. "ਘਰਦਰ ਫਿਰਿ ਥਾਕੀ ਬਹੁਤੇਰੇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਤਾਤਪਰਯ ਨੀਚ ਉੱਚ ਯੋਨੀਆਂ ਤੋਂ ਹੈ.

ਘਰਦੀਬਾਣੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੀਵਾਨਖ਼ਾਨਹ। ੨ ਨਜਾਯਸ਼ਾਲਾ. ਅਦਾਲਤ ਦਾ ਘਰ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਰਾ ਘਰਦੀਬਾਣੁ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਘਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘੜਨਾ. ਗਠਨ. "ਇਸੁ ਪਾਨੀ ਤੇ ਜਿਨ ਤੂ ਘਰਿਆ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੩)

ਘਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਘਰਨੀ ਅਤੇ ਘਰਣੀ.

ਘਰਨੀਸ, ਘਰਨੇਸ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਰਨੀ ਦਾ ਈਸ਼. ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. "ਸੋਭਾ ਸਭ ਭਾਈ ਮਨ ਮੱਧ ਘਰਨੀਸ ਕੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ) ਦੀ ਰਾਣੀ.

ਘਰਬਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. ਧਨਧਾਮ. ਘਰ ਦੀ ਸਭ ਸੰਪੱਤਿ. "ਗਿਰਹੀ ਜੋਗੀ ਤਜਿਗਏ ਘਰਬਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਘਰਬਾਰੀ. ਵਿ—ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ. "ਇਕਿ ਉਦਾਸੀ ਇਕਿ ਘਰਬਾਰੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) "ਘਰਬਾਰੀ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੁਇ." (ਭਾਗੁ)

ਘਰਬਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਘਰਬਾਰ.

ਘਰ ਬਾਲੂ ਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰੇਤੇ ਦਾ ਘਰ. ਭਾਵ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਦੇਹ ਅਤੇ ਮਾਇਕ ਪਦਾਰਥ.

ਘਰ ਭੀਤਰਿ ਘਰੁ. ਘਰ (ਦੇਹ) ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੨ ਮਨ ਅੰਦਰ ਆਤਮਾ ਦਾ ਨਿਵਾਸ. "ਘਰ ਭੀਤਰਿ ਘਰੁ ਗੁਰੂ ਦਿਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਘਰਮ. ਸੰ. ਘਰ੍ਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧੁੱਪ. ਘਾਮ। ੨ ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ। ੩ ਗਰਮੀ ਦਾ ਮੌਸਮ। ੪ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਅਨੁਸਾਰ ਘੀ, ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਉਹ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਯੱਗ ਸਮੇਂ ਪੀਣ ਲਈ ਗਰਮ ਕੀਤੇਜਾਵਨ.

ਘਰਮਹਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਮੌਕਾ. ਇਸਥਿਤੀ ਦਾ ਸਮਾਂ। ੨ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ.

ਘਰ ਮੰਦਰ. ਗ੍ਰਿਹ ਅਤੇ ਮੰਦਿਰ. ਸਾਧਾਰਣ ਘਰ ਅਤੇ ਰਾਜਮੰਦਿਰ। ੨ ਘਰ ਅਤੇ ਨਗਰ. "ਘਰ ਮੰਦਰ ਖੁਸੀਆਂ ਤਹੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਮੰਦਰ ਅਤੇ ਮੰਦਿਰ.

ਘਰਰ. ਦੇਖੋ, ਘਰੜ ਅਤੇ ਘਰੜਨਾ.

ਘਰਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਘਰੜਕੇ. ਰਗੜਕੇ. ਘਸਾਕੇ. "ਭਾਵੈ ਲਾਂਬੇ ਕੇਸ ਕਰਿ ਭਾਵੈ ਘਰਰਿ ਮੁੜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਖ੍ਵਾਹ ਜਟਾਧਾਰੀ ਹੋਜਾ, ਭਾਵੇਂ ਚੋਟੀ ਰਹਿਤ ਸੰਨ੍ਯਾਸੀ.

ਘਰਵਾਸੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਇਸਥਿਤੀ. ਮਨ ਦਾ ਦੇਹ ਵਿੱਚ ਅਚਲ ਹੋਣਾ. "ਬਿਨੁ ਹਰਿ ਕਿਉ ਘਰਵਾਸੁ ?" (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਸਹਵਾਸ. ਇਸਤ੍ਰੀਸੰਗਮ. "ਖੁਸਰੇ ਕਿਆ ਘਰਵਾਸੁ?" (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੩ ਗ੍ਰਿਹ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ. ਘਰ ਦੀ ਰਹਾਇਸ਼.

ਘਰਵਾਲ. ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ.

ਘਰਵਾਲਾ, ਘਰਵਾਲੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਰ ਦਾ ਮਾਲਿਕ. ਪਤੀ. ਸ੍ਵਾਮੀ. ਗ੍ਰਿਹਿਣੀ. ਭਾਰਯਾ. ਜੋਰੂ.

ਘਰੜ. ਅਧਰਿੜਕ. ਮਠਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਰੜਨਾ.

ਘਰੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘਰ੍ਸ਼ਣ. ਘਸਾਉਣਾ. ਰਗੜਨਾ. ਖੁਰਚਣਾ.

ਘਰੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਘਰੜਕੇ. ਘਸਾਕੇ. ਦੇਖੋ, ਘਰਰਿ.

ਘਰਾਉ. ਵਿ—ਘਰ ਦਾ. ਘਰੋਗੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਾਉ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘਰਾਹੁ.

ਘਰਾਹੁ. ਘਰੋਂ. ਘਰ ਸੇ. "ਹਉਮੈ ਮੁਈ ਘਰਾਹੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਭਾਵ—ਦਿਲੋਂ.

ਘਰਾਟ. ਸੰ. ਘਰਟ—ਘਰੱਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੱਕੀ. ਦਾਣਾ ਪੀਹਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਪਨਚੱਕੀ ਦੀ ਘਰਾਟ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

ਘਰਾਣਾ } ਸੰਗਯਾ—ਖ਼ਾਨਦਾਨ. ਕੁਲ. ਵੰਸ਼। **ਘਰਾਨਾ** } ੨ ਵਿ—ਘਰ ਦਾ. ਘਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਘਰਾਵਲ. ਸੰਗਯਾ—ਘੜਿਆਲ. ਤਵੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਂਸੀ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਦਾ ਵਾਜਾ. "ਬਹੁ ਬਜਹਿ ਘਰਾਵਲ ਨਾਦੰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਘਰਿ. ਘਰ ਵਿੱਚ. ਗ੍ਰਿਹ ਮੇ. "ਘਰਿ ਬਾਹਰਿ ਤੇਰਾ ਭਰਵਾਸਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਪਿਰ ਘਰਿ ਸੋਹੈ ਨਾਰਿ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਹ (ਸ਼ਰੀਰ) ਵਿੱਚ. "ਪਿੰਡਿ ਮੂਐ ਜੀਉ ਕਿਹ ਘਰਿ ਜਾਤਾ ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਘਰਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ.

ਘਰਿਆਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਘੜਿਆਲ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਰੂ. ਘੜਿਆਲੀਆ.

ਘਰਿਆਵਲ } ਦੇਖੋ, ਘਰਾਵਲ. "ਘਰਿਆਵਲ **ਘਰਿਯਾਰ** } ਬਾਜਤ ਠਨਕਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਘਰਿਯਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘਰਿਆਰੀ. "ਜਬ ਘਰਿਯਾਰੀ ਘਰੀ ਬਜਾਵੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੪੬)

ਘਰਿਵਾਸੁ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ. "ਸਾਸੁ ਬੁਰੀ ਘਰਿਵਾਸੁ ਨ ਦੇਵੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਅਵਿਦਯਾ, ਆਤਮਪਦ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੰਦੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਰਵਾਸੁ.

ਘਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਘੜੀ. ਘਟਿਕਾ. "ਆਧੀ ਘਰੀ ਆਧੀਹੂ ਤੇ ਆਧ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਮੱਘੀ। ੩ ਘਰ ਮੇਂ. "ਏਤੇ ਜੀਅ ਜਾਚੈ ਹਹਿ ਘਰੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਘਰੀਅ. ਘੜੀਭਰ. ਘਟਿਕਾਮਾਤ੍ਰ. "ਰਾਮਨਾਮ ਬਿਨੁ ਘਰੀਅ ਨ ਜੀਵਉ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ਅ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਭਰ (ਮਾਤ੍ਰ) ਹੈ.

ਘਰੀਆ. ਸੰਗਯਾ—ਸੁਨਿਆਰ ਦੀ ਕੁਠਾਲੀ। ੨ ਵਿ—ਘੜਨ ਵਾਲਾ.

ਘਰੀਆਲ. ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ.

ਘਰੀਮੀਕ. ਇੱਕ ਘੜੀ. ਦੇਖੋ, ਮੀਕ.

ਘਰੁ. ਦੇਖੋ. ਘਰ. "ਘਰੁ ਲਸਕਰੁ ਸਭੁ ਤੇਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਘਰੁ ਮਹਲੁ. ਦੇਖੋ, ਘਰਮਹਲ. "ਘਰੁ ਮਹਲੁ ਨ ਕਬਹੂ ਪਾਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਘਰੂਆ. ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਰਿਹ. ਘਰ. "ਬਲੂਆ ਕੇ ਘਰੂਆ ਮਹਿ ਬਸਤੇ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ) ਰੇਤੇ ਦਾ ਘਰ ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ.

ਘਰੇਲੂ. ਵਿ—ਘਰ ਦਾ. ਘਰੋਗੂ। ੨ ਘਰਪਾਲਤੂ.

ਘਰੈ. ਘਰ ਦੇ. "ਘਰੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭੁ ਵਥੁ ਹੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੩) ੨ ਘਰ ਦੇ ਹੀ. ਘਰ ਵਿੱਚ ਹੀ. "ਘਰੈ ਅੰਦਰਿ ਕੋ ਘਰੁ ਪਾਏ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੩ ਘੜਦਾ ਹੈ. "ਘਰੈ ਈਟਿਕਾ ਪ੍ਰੇਮ ਸਮੇਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਘਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭੇਜਣਾ. "ਆਪਿ ਹਰਿ ਘਲੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਾਲਣਾ.

ਘੱਲਕਲਾਂ. ਇਹ ਪਿੰਡ ਜਿਲਾ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਨਾ ਮੋਗਾ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਘੱਲ ਕਲਾਂ" ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਅੱਧ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਪਾਸ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਡਰੋਲੀ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਚਰਣ ਪਾਏ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੦ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਵੱਲੋਂ ਹੈ.

ਘੱਲਾਂ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ ਸਮਰਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਘੱਲੂਘਾਰਾ. ਤਬਾਹੀ. ਗ਼ਾਰਤੀ. ਸਰਵਨਾਸ਼। ੨ ਜੇਠ ਸੰਮਤ ੧੮੦੩ ਵਿੱਚ ਦੀਵਾਨ ਲਖਪਤਰਾਇ ਨਾਲ ਜੋ ਖਾਲਸੇ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕਾਨੂਵਾਨ ਦੇ ਛੰਭ ਪਾਸ ਹੋਈ ਹੈ, ਓਹ ਛੋਟਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ, ਅਤੇ ੨੮ ਮਾਘ ਸੰਮਤ ੧੮੧੮ (੫ ਫਰਵਰੀ ਸਨ ੧੭੬੨) ਨੂੰ ਜੋ ਅਹਮਦਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਨਾਲ ਰਾਇਪੁਰ ਗੁੱਜਰਵਾਲ ਪਾਸ ਕੁੱਪਰਹੀੜੇ ਦੇ ਮਕਾਮ ਹੋਈ, ਓਹ ਵਡਾ ਘੱਲੂਘਾਰਾ ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਘੱਲੂਘਾਰੇ

ਵਿੱਚ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਇਤਨੀ ਹੀ ਦੁੱਗਨੀ ਫ਼ੌਜ ਖੇਤ ਰਹੀ ਹੈ.

ਘਵਿੰਡੀ. ਜਿਲਾ ਲਹੌਰ ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਵਿੱਚ ਜਿਮੀਦਾਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਅੱਧ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ "ਜਾਹਮਣ" ਤੋਂ ਚੱਲਕੇ ਇੱਥੇ ਆਏ ਹਨ. ਇਸੇ ਨੂੰ "ਲਹੂੜਾ ਸਾਹਿਬ" ਕਈਆਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵੇਲੇ ਲਹੂੜੇ ਦਾ ਦਰਖ਼ਤ ਇੱਥੇ ਸੀ, ਜਿਸ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੱਥੇ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਸੀ. ਪਿੰਡ ਦੇ ਇੱਕ ਵਣਜਾਰੇ ਦੇ ਘਰ ਲੜਕਾ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ,ਜਿਸ ਪੁਰ ਸਭ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ. ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਪਾਸ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ! ਮੈਂ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਭੁੱਖਾ ਹਾਂ ਜੇ ਹੁਕਮ ਦੇਓ ਤਾਂ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਰੋਟੀ ਖਾ ਆਵਾਂ. ਗੁਰੂਸਾਹਿਬ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਮਰਦਾਨਿਆਂ ਚਲਾ ਤਾਂ ਭਾਵੇਂ ਜਾਹ, ਪਰ ਮੂੰਹ ਤੋਂ ਮੰਗਕੇ ਰੋਟੀ ਨਾ ਖਾਵੀਂ. ਮਰਦਾਨਾ ਚਿਰ ਤੀਕ ਵਣਜਾਰਿਆਂ ਦੇ ਦਰ ਬੈਠਾ, ਪਰ ਉਹ ਇਤਨੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਨ ਕਿ ਭਾਈ ਮਰਦਾਨੇ ਵੱਲ ਨਿਗਾਹ ਨਾ ਕੀਤੀ.

ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਭਾਣਾ ਐਸਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਹ ਲੜਕਾ ਚਲਾਣਾ ਕਰਗਿਆ ਅਤੇ ਸਭ ਰੋਣ ਪਿੱਟਣ ਲੱਗ ਪਏ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਬਦ ਉੱਚਾਰਣ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਿਰਲੇਖ "ਪਹਰੇ" ਹੈ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਛੋਟਾਜਿਹਾ ਬਨਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ੨੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੱਧਾਂ ਦੀ ਦਸਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਜੱਲੋ" ਤੋਂ ਨੈਰਤ ਕੋਣ ਗਿਆਰਾਂ ਮੀਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੈ.

ਘਵੇਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਘੁਮੇਰ. ਗਿਰਦਣੀ. . ਚੱਕਰ। ੨ ਸਿਰ ਦੀ ਘੇਰ. ਸਿਰ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਸੁਗੰਧ ਦੀ ਮਹਿਕਾਰ. "ਫੁਲੇਲ ਘਵੇਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਘੜ. ਸੰਗਯਾ—ਕੇਲੇ ਦੀ ਫਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੜਨਾ। ੩ ਘਟ. ਘੜਾ.

ਘੜਤ. ਸੰਗਯਾ—ਗਢਤ. ਘਾੜਤ. ਬਣਾਉਟ. ਰਚਨਾ.

ਘੜਥਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਘਟਾਸ੍ਥਲੀ. ਘੜੌਂਜੀ। ੨ ਪਿਆਉ. ਪੌ. ਪ੍ਰਪਾ. ਛਬੀਲ. "ਸਪਤ ਸਮੁੰਦਰ ਜਾਚੈ ਘੜਥਲੀ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਘੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਰਚਣਾ.ਬਨਾਉਣਾ. ਗਢਨ. "ਘੜੀਐ ਸਬਦੁ ਸਚੀ ਟਕਸਾਲ." (ਜਪੁ). ੨ ਤਰਾਸ਼ਣਾ. ਛਿੱਲਣਾ.

ਘੜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਘਟ. ਕੁੰਭ. ਕਲਸ਼. "ਕੰਧਿ ਕੁਹਾੜਾ ਸਿਰਿ ਘੜਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਘੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਘੜਕੇ. "ਘੜਿ ਭਾਂਡੇ ਜਿਨਿ ਆਵੀ ਸਾਜੀ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਘੜਿਆਲ. ਸੰਗਯਾ—ਘੰਟਾ—ਕਾਲ. ਵੇਲਾ ਦੱਸਣ ਦਾ ਘੰਟਾ। ੨ ਕਾਂਸੀ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਦੀ ਤਵੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਇੱਕ ਵਸਤੁ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਵਮੰਦਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰ. ਘਣਿਟਕ—ਘੰਟਿਕ. ਮਗਰਮੱਛ. ਨਾਕੂ. ਨਿਹੰਗ. Alligator.

ਘੜਿਆਲ ਬੁੰਗਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਦੀ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਹੁਡੀ ਅੱਗੇ ਉਹ ਬੁੰਗਾ, ਜਿੱਥੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਗਜਾਨ ਲਈ ਘੜਿਆਲ ਵਜਦਾ ਹੈ.

ਘੜਿਆਲੀ, **ਘੜਿਆਲੀਆ** } ਘੜਿਆਲ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਘੜਿਆਲੁ. ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ ੩.

ਘੜੀ. * ਸੰਗਯਾ—ਘਟਿਕਾ. ਘਟੀ. ੨੪ ਮਿਨਟਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ. "ਏਕ ਘੜੀ ਆਧੀ ਘਰੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ ਘੜੀ। ੨ ਮੱਘੀ. ਕਲਸ਼ੀ. "ਲਾਜੁ ਘੜੀ ਸਿਉ ਤੂਟਿਪੜੀ." (ਗਉ

---

* गुर्वक्षरैः खेन्दुमितै रसुस्तैः षड्भिः पलंस्याद् घटिका खषड्भिः। (ਜ੍ਯੋਤਿਸ)

ਦਸ ਗੁਰੂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਉੱਚਾਰਣ ਨੂੰ ਜਿਤਨਾ ਸਮਾ ਲਗਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਇੱਕ ਅਸੁ (ਪ੍ਰਾਣ—ਸ੍ਵਾਸ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਛੀ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਲ, ਸੱਠ ਪਲ ਦੀ ਇੱਕ ਘੜੀ.

ਕਬੀਰ) ਦੇਹ ਘੜੀ, ਰੱਸੀ ਉਮਰ। ੩ ਘੜੀ ਘੰਟਾ ਆਦਿਕ ਸਮਾਂ (ਵੇਲਾ) ਮਾਪਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਧੁਪਘੜੀ (Sundial) ਅਤੇ ਜਲਘੜੀ (Clepsydra) ਪੁਰਾਣੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਬਣਾਈ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਜਿਕਰ 'ਗੋਲਾਧਜਾਯ' ਆਦਿ ਜੋਤਿਸ਼ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ-ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਬਾਲੂਘੜੀ (Sand-glass) ਅਤੇ ਪਿੱਤਲ ਲੋਹੇ ਆਦਿਕ ਧਾਤਾਂ ਦੇ ਚਕ੍ਰਾਂ ਤੇ ਕਮਾਣੀਆਂ ਵਾਲੀ ਕਲਦਾਰ ਘੜੀ (Clock, Time-piece, Pocket watch) ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕਾਢ ਹੈ.

ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਘਟਿਕਾ-ਯੰਤ੍ਰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੈਨਰੀ ਡਿ ਵਿਕ (Henry de Wyck) ਨਾਮੇ ਜਰਮਨ ਨੇ ਸਨ ੧੩੭੯ ਵਿੱਚ ਈਜਾਦ ਕਰਕੇ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ, ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਚਾਰਲਸ ਪੰਜਵੇਂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਆਦਿ ਘੜੀ ਦੀਆਂ ਸੁਧਾਰ-ਪੂਰਿਤ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਤਦ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤਕ ਲਗਾਤਾਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਆਈਆਂ ਹਨ, ਪਰ ਸ਼ਲਾਘਾ ਯੋਗ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਸਨ ੧੬੫੭ ਵਿੱਚ ਹਿਯੂਜਨਜ਼ (Huygens) ਨੇ, ੧੬੬੬ ਵਿੱਚ ਹੁਕ (Hooke) ਨੇ, ੧੭੧੫ ਵਿੱਚ ਗ੍ਰੈਹਮ (Graham) ਨੇ, ਅਰ ੧੭੨੬ ਵਿੱਚ ਹੈਰੀਸਨ (Harrison) ਨੇ ਕੀਤੀਆਂ. ਹੁਣ ਆਮ ਤੌਰ ਪੁਰ ਤਿਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ—ਜੇਬ ਘੜੀਆਂ,* ਕੰਧ ਘੜੀਆਂ, ਅਰ ਮੁਨਾਰ ਘੜੀਆਂ. ਸਭ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਨੂੰ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਯਾ ਕੁਝ ੨ ਦਿਨਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇੱਕ ਕਲਾ ਦ੍ਵਾਰਾ ਕੋਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕੁੰਜੀ ਯਾ ਚਾਬੀ ਦੇਣਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਐਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਵਲ੍ਹੇਟੀਹੋਈ ਕਮਾਣੀ, ਜੋ ਚਕ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਹਰਕਤ ਦੇਂਦੀ ਰਹੀ ਹੈ ਅਰ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਢਿੱਲੀ ਹੋਕੇ ਬਿਲਕੁਲ ਖੁਲ੍ਹ ਚੁਕੀ ਅਰ ਸੱਤਾਹੀਨ ਹੋਗਈ ਸੀ, ਮੁੜਕੇ ਵਲ੍ਹੇਟੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਅਨੇਕ ਘੜੀਆਂ ਬਿਜਲੀ ਦੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਭੀ ਚਲਦੀਆਂ ਹਨ.

ਸਭ ਤੋਂ ਵਡੀਆਂ ਘੜੀਆਂ ਲੰਡਨ ਦੇ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਘਰ ਦੇ ਮੁਨਾਰੇ ਪੁਰ, ਅਤੇ ਲੰਡਨ ਦੇ ਬਿਲੌਰ ਮਹਲ (Crystal Palace) ਦੀ ਕੰਧ ਪੁਰ ਹਨ. ਕਈ ਕਾਲ-ਗੇਟ ਫੈਕਟ੍ਰੀ, ਨਯੂਯਾਰਕ (ਅਮ੍ਰੀਕਾ) ਦੀ ਘੜੀ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਘੜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਘਰ (ਲੰਡਨ) ਦੇ ਮੁਨਾਰੇ ਦੀਆਂ ੩੬੦ ਪੌੜੀਆਂ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਿਖਰ ਪੁਰ "ਬਿਗ-ਬੈਨ" ਨਾਮੇ ਘੜੀ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਲੱਗੇ ਕਰੀਬਨ ੫੫ ਸਾਲ ਹੋ ਚੱਲੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਅਦਭੁਤ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਵੇਖਣ ਤੋਂ ਹੀ ਚੰਗੀਤਰਾਂ ਮਲੂਮ ਹੋਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਘੜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਮੁਖ (Dial) ਹਨ. ਪ੍ਰਤਿਜੇਕ ਦਾ ਕੁਤਰ ੨੩ ਫੁਟ ਹੈ. ਮਿੰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਸੂਈਆਂ ਚੌਦਾਂ ਚੌਦਾਂ ਫੁਟ ਲੰਮੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਲੰਗਰ (Pendulum) ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੰਜ ਮਣ ਪੱਚੀ ਸੇਰ (੪੫੦ ਪੌਂਡ) ਹੈ ਹਰ ਇੱਕ ਹਿੰਦਸਾ (ਅੰਗ) ਦੋ ਫੁਟ ਲੰਮਾ ਹੈ. ਮਿੰਟਾਂ ਦੀਆਂ ਵਿੱਥਾਂ ਇੱਕ ਇੱਕ ਫੁਟ ਮੁਰੱਬਾ ਹਨ. ਇਸ ਦੇ ਘੜਿਆਲ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ੩੧੮ ਮਣ ਪੱਕੇ (ਸਾਢੇ ੨੩ ਟਨ) ਹੈ, ਅਰ ਜਿਸ ਹਥੌੜੇ ਨਾਲ ਇਹ ਖੜਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਭੀ ਦੋ ਮਣ ਪੱਕੇ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਹਫ਼ਤੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵੇਰ ਚਾਬੀ ਲਗਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਰ ਚਾਬੀ ਲਾਉਣ ਲਈ ਦੋ ਆਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜ ਘੰਟੇ ਲਗਦੇ ਹਨ.

ਪਿਛਲੇ ਸਾਲ (੧੯੨੭ ਵਿੱਚ) ਇੱਕ ਅਤਯੰਤ ਅਦਭੁਤ ਘੜੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਅੱਠਵਾਂ ਅਜੂਬਾ ਕਿਹਾਗਿਆ ਹੈ, ਆਸਟ੍ਰੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ, ਵੀਐਨਾ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਹੋਈ ਹੈ. ਇਹ ਸੰਗੀਤ ਘੜੀ ਹੈ, ਅਰ ਸੋਲਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿੱਚ ਬਣੀ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਹਰ ਇੱਕ ਹਿੰਦਸਾ ੬ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੈ. ਯੂਰਪ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਰਾਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦੇ ਬੁਤ, ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਗੁਪਤ ਰੱਖੇ ਹਨ ਕਿ ਜਦ ਘੰਟਾ ਪੂਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤਾਂ ਝਟ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਬੁਤ ਸਨਮੁਖ ਆ ਜਾਂਦਾ, ਅਰ ਠੀਕ ਘੰਟਾ ਭਰ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਗੋਚਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿਜੇਕ ਬੁਤ ਦੀ ਮੌਜੂਦਗੀ ਵਿੱਚ ਲਗਾਤਾਰ ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸੰਗੀਤ ਭੀ ਵਜਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਚਤੁਰ ਕਾਰੀਗਰਾਂ ਨੇ ਘਟਿਕਾਯੰਤ੍ਰ (ਘੜੀਆਂ) ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਤੋਂ ਨਵੀਂ ਕਾਢਾਂ ਕੱਢਕੇ ਜੋ ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਸਿਰ ਇਸ ਦੀ ਕਾਇਆਂ ਪਲਟੀ ਹੈ ਉਹ ਅਨੇਕ ਰੂਪਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਘੜੀਅਲ. ਇੱਕ ਪਟੂਆ (ਰੇਸ਼ਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ

† ਜੇਬ ਘੜੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਰਨਬਰਗ (Nurunberg-Bavaria) ਦੇ ਕਾਰੀਗਰ ਪੀਟਰਹੋਲ (Peter Hole) ਨੇ ੧੬ਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਕੱਢੀ ਹੈ.

ਵਾਲਾ) ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਅਨੰਨਸਿੱਖ ਸੀ। ੨ ਵਿ–ਘੜਨਵਾਲਾ.

ਘੜੀਆਲ, ਘੜੀਆਲੁ ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ. "ਘੜੀਆਲ ਜਿਉ ਡੁਖੀ ਰੈਣਿ ਵਿਹਾਇ." (ਸ. ਫਰੀਦ) "ਦਰਵਾਜੈ ਜਾਇਕੈ ਕਿਉ ਡਿਠੋ ਘੜੀਆਲੁ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਘੜੂਅਲੋ. ਡਿੰਗ–ਸੰਗਯਾ–ਕਲਸ਼. ਘੜਾ. ਘਟ.ਕੁੰਭ. "ਜਿਉ ਆਕਾਸੈ ਘੜੂਅਲੋ ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਭਰਿਆ." (ਗੂਜ ਨਾਮਦੇਵ) ਮ੍ਰਿਗਤ੍ਰਿਸਨਾ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਆਕਾਸ ਵਿੱਚ ਘੜਾ. ਦੇਖੋ, ਨੈਜਰਿਆ.

ਘੜੂਕਾ. ਇਹ ਘਟੋਤਕਚ ਦਾ ਹੀ ਨਾਉਂ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਘਟੋਤਕਚ. "ਮਚਜੋ ਯੁੱਧ ਜਸੋਂ ਕਰਨ ਸੰਗੀ ਘੜੂਕੇ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

ਘੜੋਟਾ, ਘੜੋਲਾ ਸੰਗਯਾ–ਘਟ. ਘੜਾ. ਮੱਘਾ. ਮਟਕਾ। ੨ ਛੋਟਾ ਘੜਾ.

ਘੜੌਂਚੀ, ਘੜੌਂਜੀ ਘਟ (ਘੜਾ) ਉੱਚ ਰੱਖਣ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ. ਘੜਵੰਜੀ.

ਘਾ. ਘਾਤਕ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਘਾਹ (ਘਾਸ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਓਰ. ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ. "ਹੌਂਉ ਇਤ ਘੂਮਤ ਪ੍ਰੇਮ ਛਕੀ,ਅਤਿ ਘੋਰਤ ਹੈ ਉਹ ਘਾ ਘਨ ਕਾਰੋ."(ਅਸਫੋ) ੪ ਘਾਵ (ਜ਼ਖ਼ਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਘਾਂ. ਸੰਗਯਾ–ਦਿਸ਼ਾ. ਓਰ. ਤਰਫ. "ਰਾਹ ਲਾਗ ਦੁਹੁ ਘਾਂ ਤੇ ਹੋਯੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਲਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗ ਦੇਣ ਦੀ ਰਸਮ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਹੋਈ. "ਗਏ ਉਹ ਘਾਂ ਨਿਕਰ." (ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ਤੀਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਨਿਕਲਗਏ. "ਫੇਰਤ ਹੈਂ ਗੁਰ ਕੇ ਚਹੁੰ ਘਾਂਈ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਘਾਉ. ਸੰਗਯਾ–ਘਾਤ. ਜ਼ਖ਼ਮ. ਫੱਟ. "ਨਹਿ ਘਾਉ ਕਟਾਰਾ ਕਰਿ ਸਕੈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੨ ਪ੍ਰਹਾਰ. ਆਘਾਤ. ਚੋਟ. "ਪਰਿਓ ਨੀਸਾਨੈ ਘਾਉ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ਨਸ਼ਾਨੇ ਉੱਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਦਾ ਵਾਰ ਪਿਆ.

ਘਾਇ. ਦੇਖੋ, ਘਾਉ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਘਾਤ ਕਰਕੇ. ਵਧ ਕਰਕੇ. ਮਾਰਕੇ."ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਨਾਵੈ ਜੀਆ ਘਾਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧)

ਘਾਇਕ. ਵਿ–ਘਾਤਕ. ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਘਾਇਲ. ਵਿ–ਜਿਸ ਦੇ ਘਾਤ ਲੱਗਿਆ ਹੈ, ਜ਼ਖ਼ਮੀ. ਫੱਟੜ.

ਘਾਈ. ਦੇਖੋ, ਘਾਹੀ। ੨ ਘਾਇਲ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਘਾਉ.

ਘਾਂਈ. ਦੇਖੋ, ਘਾਂ.

ਘਾਸ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਤ੍ਰਿਣ.ਘਾਹ.ਕੱਖ. ਦੇਖੋ,ਅੰ grass। ੨ ਰਗੜ. ਘਸਣ (ਘਸ਼ੰਣ) ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਅੱਟਣ. "ਧਨੁਖਘਾਸ ਇਨ ਸਭਹਿਨ ਗਾਥ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਘਾਸ ਮੂੰਹ ਲੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਘਾਹ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ.

ਘਾਸੀ. ਸੰਗਯਾ–ਘਸ਼ੰਣ (ਘਸਣ) ਤੋਂ ਹੋਈ ਰੇਖਾ. ਘਸੀਟ. ਰਗੜ । ੨ ਭਾਵ–ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਰੀਤਿ। ੩ ਘਾਸ ਖੋਦਣਵਾਲਾ. ਘਸਿਆਰਾ. ਘਾਹੀ. "ਜੇ ਰਾਜ ਬਹਾਲੇ ਤਾਂ ਹਰਿਗੁਲਾਮ, ਘਾਸੀ ਕਉ ਹਰਿਨਾਮ ਕਢਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੪ ਸੰ. ਅਗਨਿ ਦੇਵਤਾ.

ਘਾਸੀਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਸਤਨਾਮੀ.

ਘਾਹ. ਦੇਖੋ, ਘਾਸ ੧. "ਸੀਹਾ ਬਾਜਾ ਚਰਗਾ ਕੁਹੀਆ ਏਨਾ ਖਵਾਲੇ ਘਾਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਘਾਹ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਦੀਨਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨੀ. ਇਹ ਜ਼ਾਹਿਰ ਕਰਨਾ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪ ਦੀ ਗਊ ਹਾਂ. ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਆਪ ਦੀ ਤਾਬੇਦਾਰੀ ਕਰਾਂਗਾ.

ਘਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਘਾਸੀ ੩.

ਘਾਹੁ. ਦੇਖੋ, ਘਾਸ ਅਤੇ ਘਾਹ। ੨ ਭਾਵ–ਅਦਨਾ. ਤੁੱਛ. ਕਮੀਨਾ. ਕੱਖ ਜੇਹਾ. "ਨਦਰਿ ਉਪਠੀ ਜੇ ਕਰੇ ਸੁਲਤਾਨਾ ਘਾਹੁ ਕਰਾਇਦਾ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਘਾਕੀ. ਵਿ–ਘਾਤਿਕਾ. ਘਾਤ ਕਰਨਵਾਲੀ. "ਸ੍ਰੈਨਾ ਅਰਿ ਘਾਕੀ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਘਾਗਰਾ. ਦੇਖੋ, ਘਘਰਾ.

ਘਾਗਾ. ਸੰਗਯਾ–ਘੇਰਾ. ਗੋਲਾਕਾਰ ਚਕ੍ਰ. ਮੰਡਲ.

ਘਾਘ. ਕੱਨੌਜ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਵਡਾ ਚਤੁਰ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਦੇ ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਫਲ ਦੱਸਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਇਹ ਸਨ ੧੬੯੬ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ੨ ਭਾਵ—ਚਤੁਰ. ਦਾਨਾ। ੩ ਚਾਲਾਕ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਘਾਘਰਾ, ਘਾਘਿਰੈ. ਦੇਖੋ, ਘਘਰਾ. "ਪਰਦੇਸੀ ਕੈ ਘਾਘਰੈ ਚਹੁ ਦਿਸਿ ਲਾਗੀ ਆਗਿ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਘਾਘਰਾ ਦੇਹ ਹੈ. ਜੀਵਾਤਮਾ ਦੇ ਚੋਲੇ ਨੂੰ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਅੱਗ ਲੱਗੀ ਹੈ.

ਘਾਟ ਅਥਵਾ **ਘਾਟੁ.** ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਾੜਤ. "ਘਾਟ ਘੜਤ ਭਯੋ ਸੂਰਨ ਕੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੦) ੨ ਸੰ. ਘੱਟ. ਜਲਮਾਰਗ. ਪਾਣੀ ਭਰਨ ਦਾ ਰਸਤਾ. "ਗੰਗ ਜਮੁਨ ਕੇ ਅੰਤਰੇ ਸਹਜ ਸੁੰਨ ਕੇ ਘਾਟ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਗੰਗਾ ਜਮੁਨਾ ਤੋਂ ਭਾਵ ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਹੈ। ੩ ਰਸਤਾ. ਮਾਰਗ. "ਆਪੇ ਗੁਰੁ, ਚੇਲਾ ਹੈ ਆਪੇ, ਆਪੇ ਦਸੇ ਘਾਟੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) ੪ ਮਨ ਦੀ ਘਾੜਤ. ਸੰਕਲਪ. ਖ਼ਯਾਲ. "ਤਾਲ ਮਦੀ ਰੇ ਘਟ ਕੇ ਘਾਟ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੫ ਅਸਥਾਨ. ਜਗਹਿ. "ਨਾਨਕ ਕੇ ਪ੍ਰਭੁ ਘਟਿ ਘਟੇ ਘਟਿ ਹਰਿ ਘਾਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੬ ਵਿ—ਘੱਟ. ਕਮ. ਨ੍ਯੂਨ. "ਘਾਟ ਨ ਕਿਨ ਹੀ ਕਹਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੭ ਦੇਖੋ, ਘਾਠ.

ਘਾਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਮੀ. ਤੋਟਾ। ੨ ਪਹਾੜੀ ਰਸਤਾ. ਘੱਟ. "ਘਾਟਾ ਰੋਕਲੇਹੁ ਦਿਨ ਠਾਢੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਦੇਖੋ, ਘਾਠਾ.

ਘਾਟਿ. ਘਾਟ (ਰਾਹ) ਵਿੱਚ. ਮਾਰਗ ਮੇ. "ਜਾਉ ਨ ਜਮ ਕੈ ਘਾਟਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨ੍ਯੂਨਤਾ. ਕਮੀ. ਦੇਖੋ, ਵਾਧਿ.

ਘਾਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਤਲਾ ਖੱਦਰ। ੨ ਪਹਾੜੀ ਰਾਹ. ਪਰਬਤ ਦਾ ਦਰਾ. "ਘਾਟੀ ਚੜਤ ਬੈਲ ਇਕੁ ਥਾਕਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਪਾਪਰੂਪੀ ਬੈਲ ਨਾਮ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸਰੂਪ ਘਾਟੀ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੁਣ ਸਫਰ ਕਰਨੋਂ ਠਹਿਰਗਿਆ ਹੈ.

ਘਾਟੀਂ. ਘਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲਚੀਤ.

ਘਾਟੁ. ਦੇਖੋ, ਘਾਟ.

ਘਾਟੇ ਘਾਟ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਰਸਤੇ ਰਸਤੇ. ਰਾਹੇ ਰਾਹ। ੨ ਹਰੇਕ ਰਸਤੇ ਵਿੱਚ। ੩ ਤੋਟਾ ਹੀ ਤੋਟਾ. ਘਾਟਾ ਹੀ ਘਾਟਾ. "ਬਿਨੁ ਗੁਰੁ ਘਾਟੇ ਘਾਟ."(ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਘਾਟੈ. ਘਟਦਾ ਹੈ. ਕਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਮਾਨੁ ਮਹਤੁ ਜਸੁ ਘਾਟੈ." (ਗੂਜ ਮ: ੫)

ਘਾਟੋ. ਦੇਖੋ, ਘਾਟਾ.

ਘਾਠ. ਸੰ. ਵਾਟਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਿਲਕਾ ਉਤਾਰਕੇ ਭੁੰਨੇ-ਹੋਏ ਜੌਂ.

ਘਾਠਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭੁੰਨੇਹੋਏ ਜੌਂ (ਘਾਠ) ਉਬਾਲਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੱਢਿਆਹੋਇਆ ਗਾੜ੍ਹਾ ਜਲ. ਆਸ਼ ਜੌ.

ਘਾਠੋ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਾਟਾ। ੨ ਵਿਪੱਤਿ. ਮੁਸੀਬਤ. "ਤਾਤ ਭਯੋ ਜਬ ਘਾਠੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੂੰ ਮੁਸੀਬਤ ਪਈ.

ਘਾਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਨ. ਗਾੜ੍ਹਾ ਚਿੱਕੜ, ਜੋ ਲਿਪਾਈ ਲਈ ਬਣਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਕੋਲ੍ਹੂ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਪੀੜਨ ਲਈਂ ਵਸਤੁ ਸਮਾ ਸਕੇ, ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ। ੩ ਯੁੱਧ. ਜੰਗ. "ਇਸ ਕਾ ਬਾਪ ਮੁਯੋ ਵਿਚ ਘਾਣ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ੪ ਵਿ—ਸਭ. ਤਮਾਮ. ਕੁੱਲ.

ਘਾਣਿ, ਘਾਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਖੋ, ਘਾਣ ੪. "ਸਭਿ ਰੋਗ ਗਵਾਏ ਦੁਖਾ ਘਾਣਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ੨ ਘਾਣ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਘਾਣ ੨. "ਲੇਖਾ ਧਰਮ ਭਇਆ ਤਿਲੁ ਪੀੜੇ ਘਾਣੀ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਾਣ ੧. "ਰਣ ਵਿਚ ਘੱਤੀ ਘਾਣੀ ਲੋਹੂ ਮਿੰਜ ਦੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਸਿੰਧੀ. ਘਾਣੀ. ਵਿਪਦਾ. ਮੁਸੀਬਤ.

ਘਾਣੀ ਪੀੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਅਤਜੰਤ ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ. ਘਾਣੀ ਵਾਂਙ ਪੀੜਨ ਕਰਨਾ. ਸਰਵਨਾਸ਼ ਕਰਨਾ। ੨ ਸਾਰ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਅਸਾਰ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨਾ. "ਘਾਣੀ ਪੀੜਤੇ ਸਤਿਗੁਰ ਲੀਏ ਛਡਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਤੇਲੀ ਘਾਣੀ ਪੀੜਕੇ ਤੇਲ ਮਾਲਿਕ ਨੂੰ ਦਿੰਦੇ ਅਤੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਵਿੱਚ ਖਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਘਾਤ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਹਾਰ. ਚੋਟ। ੨ ਤੀਰ. ਬਾਣ। ੩ ਮਾਰਨਾ. ਹਤ੍ਯਾ. "ਕਰੈ ਸੁ ਘਾਤ ਘਾਤ ਕੋ ਪਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਦਾਉ. ਪੇਚ. "ਐਸ ਘਾਤ ਫਿਰ ਹਾਥ ਨ ਐਹੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਘਾਤਕ, ਘਾਤਕੀ, ਘਾਤਿਕ, ਘਾਤੀ ਵਿ—ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤ੍ਯਾਰਾ.

ਘਾਤੀਆ, ਘਾਤੁਕ ਵਿ—ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਹਤ੍ਯਾਰਾ। ੨ ਦਾਉ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਘਾਤਦੇਖਣ ਵਾਲਾ.

ਘਾਮ, ਘਾਂਮ, ਘਾਮਾ, ਘਾਮੁ ਸੰ. ਘਰ੍‍ਮ—ਘਰ੍‍ਮ. ਸੰਗਯਾ—ਤਪਤ. ਤਾਪ. "ਚੰਦਨ ਚੰਦ ਨ ਸਰਦ ਰੁਤਿ ਮੂਲ ਨ ਮਿਟਈ ਘਾਮ." (ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਧੁੱਪ. ਆਤਪ. "ਜੈਸੇ ਤਾਪਤੇ ਨਿਰਮਲ ਘਾਮਾ। ਤੈਸੇ ਰਾਮ-ਨਾਮ ਬਿਨੁ ਬਾਪੁਰੋ ਨਾਮਾ." (ਗੌਂਡ) ਜੈਸੇ ਨਿਰਮਲ ਘਾਮਾ (ਧੁੱਪ) ਤੋਂ ਤਾਪ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਤੈਸੇ ਨਾਮ ਬਿਨ ਨਾਮਾ ਸੰਤਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੩ ਮੁੜ੍ਹਕਾ. ਪਸੀਨਾ.

ਘਾਯ. ਦੇਖੋ, ਘਾਇ। ੨ ਘਾਉ. ਫੱਟ.

ਘਾਯਲ. ਦੇਖੋ, ਘਾਇਲ.

ਘਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਪਾਣੀ ਦੇ ਬਹਾਉ ਨਾਲ ਮਿੱਟੀ ਕੱਟਕੇ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਘਾਰਾ। ੨ ਘਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਘਾਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਤਿਤੇ ਘਾਰ ਘਾਲੇ." (ਚੰਡੀ ੨) ਉਤਨੇ ਹੀ ਘਰ ਗਾਲੇ। ੩ ਇੱਕ ਰੋਗ.

ﻻ ਸਦਰ. Giddiness. ਘਾਰ ਨਾਲ ਸਿਰ ਨੂੰ ਘੁਮੇਰੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਅੱਖਾਂ ਅੱਗੇ ਅੰਧੇਰਾ ਛਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹਨ—ਲਹੂ ਦੀ ਖਰਾਬੀ, ਮੇਦੇ ਦੀ ਕਮਜੋਰੀ, ਕਬਜ, ਬਹੁਤ ਮੈਥੁਨ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਜਾਦਾ ਵਰਤਣਾ, ਦਿਲ ਅਤੇ ਗੁਰਦੇ ਦੀਆਂ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਬਹੁਤ ਰੋਣਾ, ਰਿਤੁ ਬਹੁਤ ਆਉਣੀ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚਿਰ ਤੀਕ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣਾ ਆਦਿਕ.

ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਅੰਤੜੀ ਸਾਫ ਰੱਖੀ ਜਾਵੇ, ਮਲ ਜਮਾ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਮੇਦਾ ਗੰਦਾ ਹੋਣਾ ਨਾ ਪਾਵੇ, ਹਲਕੀ ਗਿਜਾ ਅਤੇ ਉੱਤਮ ਫਲ ਖਾਧੇ ਜਾਣ.

ਚਿੱਟਾ ਚੰਨਣ ਨੌ ਮਾਸ਼ੇ ਗੁਲਾਬ ਵਿੱਚ ਘਸਾਕੇ ਪੀਣਾ, ਧਨੀਆ ਗੁਲਾਬ ਵਿੱਚ ਰਗੜਕੇ ਸ਼ਹਿਦ ਮਿਲਾਕੇ ਚੱਟਣਾ, ਆਉਲੇ ਦਾ ਮੁਰੱਬਾ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਵਰਕ ਲਾਕੇ ਖਾਣਾ ਅਤੇ ਕੱਦੂ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਪੀਣਾ, ਗੁਣਕਾਰੀ ਹਨ.

ਘਾਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਖੂਹ ਦੀ ਮਣ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਸੁਰਾਖ਼. ਆਸ ਪਾਸ ਦਾ ਜਲ ਜਦ ਜ਼ੋਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਕਮਜ਼ੋਰ ਚਿਣਾਈ ਨੂੰ ਘਾਰਕੇ ਰਸਤਾ ਕਰਲੈਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਸ਼ੂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈਂ ਬਣਾਇਆ ਛੱਪਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਕੂਲ-ਘਾਰੀ। ੪ ਵਿ—ਘਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਹਤ੍ਯਾਰੀ. "ਮੇਦ ਏਸਣੀ ਆਦਿ ਉਚਰੀਐ। ਘਾਰੀ ਅੰਤ ਸਬਦ ਕਹੁ ਧਰੀਐ." (ਸਨਾਮਾ) ਮੇਦਾ (ਮੇਦਿਨੀ) ਈਸ਼ (ਰਾਜਾ), ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ, ਉਸ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲੀ (ਘਾਰੀ) ਬੰਦੂਕ਼.

ਘਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਖੋ, ਘਾਲਣਾ। ੨ ਸੇਵਾ. ਟਹਿਲ. "ਘਾਲ ਸਿਆਣਪ ਉਕਤਿ ਨ ਮੇਰੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਮਿਹਨਤ. ਮੁਸ਼ੱਕਤ. "ਸਾਧ ਕੈ ਸੰਗਿ ਨਹੀ ਕਛੁ ਘਾਲ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਕਰਣੀ. ਕਮਾਈ. "ਪਹੁਚਿ ਨ ਸਾਕਉ ਤੁਮਰੀ ਘਾਲ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੫ ਵਿਨਾਸ਼. ਵਧ। ੬ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਉਬਾਲਣ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਇਆ ਪਾਣੀ. ਹੰਘਾਲ. ਆਵਟਣੁ.

ਘਾਲਕ. ਵਿ—ਵਿਨਾਸ਼ਕ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਕ. ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਸਰਬ ਪਾਲਕ ਸਰਬ ਘਾਲਕ ਸਰਬ ਕੋ ਪੁਨ ਕਾਲ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਡਾਲਨੇਵਾਲਾ. ਪਾਉਣਵਾਲਾ। ੪ ਭੇਜਣ ਵਾਲਾ.

ਘਾਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭੇਜਣਾ. ਘੱਲਣਾ. "ਮਤ ਘਾਲਹੁ ਜਮ ਕੀ ਖਬਰੀ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਤਬਾਹ ਕਰਨਾ. ਬਰਬਾਦ ਕਰਨਾ. "ਆਪਿ ਗਏ ਅਉਰਨ ਹੂੰ ਘਾਲਹਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੩ ਮਿਹਨਤ ਕਰਨਾ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਘਾਲਹਿ ਥਕਿਪਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੪ ਪ੍ਰਹਾਰ ਕਰਨਾ. ਵਾਰ ਕਰਨਾ.

"ਇਸੈ ਤੁਰਾਵਹੁ ਘਾਲਹੁ ਸਾਟਿ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੫ ਡਾਲਨਾ. ਪਾਉਣਾ. ਮਿਲਾਉਣਾ. "ਜਿਸ ਕਾ ਸਾ ਤਿਸੁ ਘਾਲਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ੬ ਸੰਗਜ੍ਞਾ– ਕਮਾਈ. "ਇਹੁ ਭਗਤਾ ਕੀ ਘਾਲਣਾ."(ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਘਾਲਤ. ਮਿਹ਼ਨਤ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਆਨ ਜੰਜਾਰ ਬ੍ਰਿਥਾ ਸ੍ਰਮ ਘਾਲਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਭੇਜਦਾ ਹੈ। ੩ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਡਾਲਤਾ ਹੈ.

ਘਾਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘਾਲਣਾ.

ਘਾਲਿ. ਘਾਲ (ਮਿਹਨਤ) ਕਰਕੇ. "ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ:੧) ੨ ਡਾਲਕਰ. ਪਾਕੇ.

ਘਾਲਿਓ. ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ. ਬਰਬਾਦ ਕੀਤਾ. "ਬੂਡੀ ! ਘਰ ਘਾਲਿਓ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) ੨ ਘੱਲਿਆ. ਭੇਜਿਆ। ੩ ਡਾਲਿਆ. ਪਾਇਆ.

ਘਾਲਿਓਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਲੈ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਸਮੇਟਿਆ ਹੈ. "ਆਪੇ ਰਚਨੁ ਰਚਾਇ ਆਪੇ ਹੀ ਘਾਲਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੪) ੨ ਪਾਇਆ ਹੈ। ੩ ਉਸ ਨੇ ਕਮਾਇਆ ਹੈ.

ਘਾਲਿਆ. ਸੇਵਿਆ. ਕਮਾਇਆ. "ਤੇਰਾ ਘਾਲਿਆ ਸਭ ਥਾਇਪਾਈ." (ਗੌਡ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਾਲਿਓ.

ਘਾਲਿਕ. ਦੇਖੋ, ਘਾਲਕ.

ਘਾਲੀ. ਘਾਲ (ਸੇਵਾ) ਲਈ. "ਸੋ ਕੰਮ ਸੁਹੇਲਾ ਜੋ ਤੇਰੀ ਘਾਲੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਘਾਲਣਾ। ੩ ਡਾਲੀ. ਪਾਈ। ੪ ਘੱਲੀ. ਭੇਜੀ। ੫ ਘਾਲ (ਸੇਵਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਘਾਲੀਅਨੁ. ਪਾਈਦੇ ਹਨ। ੨ ਘਾਲਣਾ ਕੀਤੀ. "ਆਪੇ ਸੇਵ ਘਾਲੀਅਨੁ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਘਾਲੈ. ਘਾਲਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਡਾਲਤਾ ਹੈ. "ਹਮਰੀ ਭੂਮਿ ਕਉਨੁ ਘਾਲੈ ਪੈਰ ?" (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਕਮਾਵੇ. ਘਾਲਨਾ ਕਰੇ. "ਘਾਲ ਸੇਵਕ ਜੇ ਘਾਲੈ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੪ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਜੋੜਦਾ ਹੈ. "ਪਰ ਨਾਰੀ ਸਿਉ ਘਾਲੈ ਧੰਧਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਘਾਵ. ਦੇਖੋ, ਘਾਉ.

ਘਾਵਰਿਯਾ, ਘਾਵਰੀਆ } ਘਾਵ (ਜ਼ਖ਼ਮ) ਦੀ ਦਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੱਰਾਹ਼. "ਪਹੁਚਜੋ ਘਾਵਰਿਯਾ ਕੇ ਘਰ ਮੇ." (ਵਿਚਾਰਸਾਗਰ)

ਘਾੜਤ, ਘਾੜਤਿ } ਦੇਖੋ, ਘੜਤ. "ਘਾੜਤ ਤਿਸੈ ਕੀ ਅਪਰ ਅਪਾਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਘਾੜੂ. ਵਿ–ਘੜਨ ਵਾਲਾ.

ਘਿਉ, ਘਿਅ } ਸੰ. ਘ੍ਰਿਤ–ਘ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ–ਘੀ. "ਘਿਉ ਮੈਦਾ ਖਾਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) "ਘਿਅ ਪਟ ਭਾਂਡਾ ਕਹੈ ਨ ਕੋਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਘੀ ਅਤੇ ਰੇਸ਼ਮ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਿੱਟੜ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ.

ਘਿਆਂਡਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ–ਘ੍ਰਿਤਭਾਂਡ. ਘੀ ਰੱਖਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.

ਘਿਆਲੀ. ਵਿ–ਘ੍ਰਿਤ ਵਾਲੀ. ਘੀ ਨਾਲ ਮਿਲੀਹੋਈ. "ਰਸ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖੀਰ ਘਿਆਲੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਘਿਇ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ–ਘ੍ਰਿਤ. ਘੀ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਘ੍ਰਿਤ ਸੇ. ਘੀ ਨਾਲ. "ਤਿਤੁ ਘਿਇ ਹੋਮ ਜਗ ਸਦ ਪੂਜਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਘਿਸਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਘਸ਼ੰਣ ਕਰਕੇ (ਘਸਕੇ) ਚਲਣਾ. "ਬੈਠਜੋ ਘਿਸਰ ਘਿਸਰ ਕਰ ਚਾਲਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਘਿਸੂਆ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ–ਅਲਾਤ. ਮੁਰਿਆੜ. ਚੁਆਤੀ. "ਘਿਸੂਆ ਜਨੁ ਫੇਰਤ ਹੈਂ ਲਰਕਾ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਘਿਘ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ–ਦੀਨਤਾ. ਆਜਿਜ਼ੀ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ. ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ. "ਘਿਘਕੈ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਨਾਮ ਉਚਾਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਘਿਘਿਆਉਣਾ, ਘਿਘਿਆਨਾ } ਕ੍ਰਿ–ਦੀਨਤਾ ਸਹਿਤ ਬੋਲਣਾ. ਲੇਲ੍ਹੜੀਆਂ ਕੱਢਣੀਆਂ. ਕੰਠ ਦੇ

ਬੈਠਵੇਂ ਸੁਰ ਨਾਲ ਹੇਠਲਾ ਬੁਲ੍ਹ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਦੀਨਤਾ ਭਰੀ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨਾ. "ਵਿਨਯ ਕਰੈ ਘਿਘਿਆਇਕੈ." (ਗੁਰੁਸੋਭਾ)

ਘਿਣ, ਘਿਣਾ ਸੰ. ਘ੍ਰਿਣਾ. ਸੰਗਜਾ—ਨਿੰਦਾ. ਹਜਵ। ੨ ਕ੍ਰਿਪਾ. ਦਯਾ। ੩ ਗਲਾਨੀ. ਘਿਨ.

ਘਿਣਾਵਣਾ. ਵਿ—ਘ੍ਰਿਣਾ ਯੋਗਯ. ਗਲਾਨੀ ਲਾਇਕ। ੨ ਨਿੰਦਾ ਯੋਗਯ.

ਘਿਣਾਵਣੇ. ਘ੍ਰਿਣਾ (ਗਲਾਨੀ) ਕਰਨ ਤੋਂ. "ਨਾ ਤੂੰ ਆਵਹਿ ਵਸਿ ਬਹੁਤ ਘਿਣਾਵਣੇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਘਿਣਾਵਣਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਘਿਤਾ. ਸੰ. ਗ੍ਰਹੀਤ—ਗ੍ਰਿਹੀਤ. ਵਿ—ਗ੍ਰਹਣ ਕੀਤਾ। ੨ ਹਾਸਿਲ ਕੀਤਾ. ਪਾਇਆ. ਲੀਤਾ. "ਕਿਉ ਵੰਞੈ ਘਿਤਾ?" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ?

ਘਿਧਾ, ਘਿਧੀ ਗ੍ਰਿਹੀਤ. ਦੇਖੋ, ਘਿਤਾ। ੨ ਸਿੰਧੀ. ਗਿਧਾ. ਖ਼ਰੀਦਿਆ. ਮੁੱਲ ਲੀਤਾ. ਸੰ. ਕ੍ਰੀਤ. "ਮੁਲਿ ਨ ਘਿਧਾ, ਮੈਕੂ ਸਤਿਗੁਰ ਦਿਤਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੩ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ. ਸ੍ਵੀਕਾਰ ਕੀਤੀ। ਗ੍ਰਿਹੀਤਾ. "ਬਾਹ ਪਕੜਿ ਠਾਕੁਰ ਹਉ ਘਿਧੀ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਘਿਨ. ਦੇਖੋ, ਘਿਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਿੱਨ.

ਘਿਨਣਾ, ਘਿਨਣੁ ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ—ਲੈਣਾ. "ਕਿਆ ਕਿਆ ਘਿੰਨਾ ਤੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ) ੨ ਖ਼ਰੀਦਣਾ. ਮੁੱਲ ਲੈਣਾ. "ਸਸਤ ਵਖਰੁ ਤੂੰ ਘਿੰਨਹਿ ਨਾਹੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਖੰਭ ਵਿਕਾਂਦੜੇ ਜੇ ਲਹਾ ਘਿੰਨਾ ਸਾਵੀ ਤੋਲਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੫). ਦੇਖੋ, ਘਿੱਨ ਧਾ.

ਘਿਨਾਰ. ਇਹ ਗਿਰਿਨਾਰ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਿਰਿਨਾਰ। ੨ ਵਿ—ਘ੍ਰਿਣਾ (ਗਲਾਨਿ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਘਿੱਨ. ਸੰ. ਘਿਘ੍ਰ. ਧਾ—ਲੈਣਾ, ਪਕੜਨਾ (ਗ੍ਰਹਣ).

ਘਿਰ. ਸੰਗਜਾ—ਘੇਰਾ. ਚੱਕਰ. ਗੇੜਾ। ੨ ਗ੍ਰਿਹ. ਘਰ.

ਘਿਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ। ੨ ਸਿਰ ਦਾ ਘੁੰਮਣਾ. ਸਿਰ ਫਿਰਣਾ. ਸੰ ਘੂਰ੍ਣਨ.

ਘਿਰਣੀ. ਸੰਗਜਾ—ਚਰਖ਼ੀ। ੨ ਸੂਤ ਕੱਤਣ ਦਾ ਲਾਟੂ। ੩ ਘੁਮੇਰੀ. ਸਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ.

ਘਿਰਤ, ਘਿਰਤੁ ਸੰ. ਘ੍ਰਿਤ—ਘ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਜਾ—ਘੀ. "ਪੰਜਵਾਂ ਪਇਆ ਘਿਰਤੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਘਿਰੀਆ. ਵਿ—ਘਿਰਿਆਹੋਇਆ (ਹੋਈ). "ਬਿਖਨਾ ਘਿਰੀਆ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਕਰਕੇ ਪਰਿਵਾਰਿਤ.

ਘੀ, ਘੀਉ, ਘੀਅ ਸੰਗਜਾ—ਘ੍ਰਿਤ. "ਦਾਲ ਸੀਧਾ ਮਾਗਉ ਘੀਉ." (ਧਨਾ ਧੰਨਾ)

ਘੀਆ. ਘ੍ਰਿਤ. ਘੀ. "ਸਗਲ ਦੂਧ ਮਹਿ ਘੀਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੨ ਘੀ ਜੇਹੀ ਗੁੱਦ ਵਾਲਾ ਕੱਦੂ.

ਘੀਸ. ਸੰਗਜਾ—ਘਸ਼ੰਣ ਤੋਂ ਹੋਈ ਲੀਕ. ਰਗੜ. ਘਸੀਟ. "ਗਹਿ ਗੋਡਨ ਤੇ ਤਬ ਘੀਸ ਦਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਘੀਸਤ ਘੀਸਤ ਊਖਲਹਿ ਕਾਨ੍ਹ ਉਧਾਰਤ ਸਾਧੁ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਚੂਹੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਘੀਸ ਚੂਹੇ ਨਾਲੋਂ ਬਹੁਤ ਵਡੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਘੀਸ ਗਲਉਰੇ ਲਿਆਵੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਫੀਲੁ.

ਘੀਸਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘਸੀਟਣਾ.

ਘੀਜ. ਸੰ. ਗ੍ਰਾਹ੍ਯ—ਗ੍ਰਾਹਜ. ਵਿ—ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਧਾਰਣ ਲਾਇਕ. "ਹਰਿ ਭਗਤੀ ਅਸਨੇਹੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਘੀਜਈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਘੁ. ਸੰ. ਧਾ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ (ਆਵਾਜ਼ ਕਰਨਾ).

ਘੁਸ. ਸੰਗਜਾ—ਪ੍ਰਵੇਸ਼. ਦਖ਼ਲ। ੨ ਸੰ. ਘੁਸ੍. ਧਾ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ, ਉਸਤਤਿ ਕਰਨਾ, ਢੰਢੋਰਾ ਦੇਣਾ, ਵਧ (ਕ਼ਤਲ) ਕਰਨਾ.

ਘੁਸਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਸਣਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਦਾਖ਼ਿਲ ਹੋਣਾ। ੨ ਭੁੱਲਣਾ. ਚੂਕਨਾ. "ਸਤਿਗੁਰ ਕੀ ਗਣਤੈ ਘੁਸੀਐ, ਦੁਖੇਦੁਖਿ ਵਿਹਾਇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੩)

ਘੁਸਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜੋ ਸਪਸ਼ਟ ਨਾ ਹੋਵੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੁਸਰਨਾ.

ਘੁਸਰਨਾ, ਘੁਸੜਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਧਸਣਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ. ਪੈਠਨਾ. "ਬਹਿਜਾਇ ਘੁਸਰਿ ਬਗੁਲਾਰੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਬਗੁਲੇ ਜੇਹੇ ਪਾਖੰਡੀ ਪਰਮਹੰਸਾਂ ਦੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਘੁਸੜਕੇ ਬੈਠਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਘੁਸਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਸਾਉਣਾ. ਗੱਡਣਾ। ੨ ਭੁਲਾਉਣਾ। ੩ ਟਾਲਨਾ. ਖੁੰਝਾਉਣਾ. "ਆਵਤ ਵਖਤ ਘੁਸਾਵਤ ਨਾਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਘੁਸਿ. ਘੁਸਕੇ. ਧਸਕੇ. ਦੇਖੋ, ਘੁਸਰਨਾ.

ਘੁਸੇੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਸਾਉਣਾ. ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਘੁੱਕੇਵਾਲੀ. ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਥਾਣਾ ਅਜਨਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ੧੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ. ਰਾਜਾਸਾਂਸੀ ਤੀਕ ਪੱਕੀ ਸੜਕ ਹੈ, ਅੱਗੇ ਚਾਰ ਮੀਲ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਦੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ, ਜੋ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ 'ਸਹਿੰਸਰੇ' ਵਿੱਚ ਸਨ.

(੧) ਗੁਰੂ ਕਾ ਬਾਗ. ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੂੰ ਸਹਿੰਸਰੇ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਇੱਥੇ ਲੈਆਈ ਸੀ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਈ ਦਿਨ ਰਹੇ. ਦਰਬਾਰ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਵਾਈ ਸੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਸੌ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਾਗ ਹੈ. ਇਹ ਬਾਗ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਲਗਵਾਇਆ ਸੀ. ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਦਾ ਨਾਉਂ 'ਗੁਰੂ ਕੀ ਰੌੜ' ਸੀ. ਹਰ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਅਤੇਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਲੰਗਰ ਲਈ ਲੱਕੜਾਂ ਕੱਟਣ ਪੁਰ ਝਗੜਾ ਹੋਕੇ ਇਤਨੀ ਤਵਾਲਤ ਹੋਈ ਕਿ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ ਨੂੰ ੧੨ ਅਗਸਤ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੋਰਚਾ ਲਾਉਣਾਪਿਆ,ਜੋ ੧੭ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੯੨੨ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ.*

(੨) ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਦੱਖਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕਰੀਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵੱਲੇ ਤੋਂ ਆਕੇ ਇੱਥੇ ਕੁਝ ਕਾਲ ਰਹੇ. ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਕੀ ਰੌੜ ਵਿੱਚ ਬਾਗ਼ ਲਾਉਣ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਆਗ੍ਯਾ ਦਿੱਤੀ.

ਘੁਗ. ਦੇਖੋ, ਘੁਘ.

ਘੁੰਗਚੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁੰਜਾ. ਰੱਤਕ. ਲਾਲੜੀ.

ਘੁੰਗਟ. ਸੰ. ਅਵਗੁੰਠਨ. ਮੁਖ ਢਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਘੁੰਡ ਕੱਢਣਾ। ੨ ਮੂੰਹ ਢਕਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਨਕ਼ਾਬ.

ਘੁੰਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਣੀ.

ਘੁੰਗਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰਾਲ.

ਘੁੰਗਰਾਰਾ. ਵਿ—ਖ਼ਮਦਾਰ. ਪੇਚਦਾਰ. "ਕਚ ਘੁੰਗਰਾਰੈ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਘੁੰਘਰੂਆਂ ਵਾਲਾ.

ਘੁੰਗਰਾਲ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰਾਲ.

ਘੁੰਗਰੂ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰੂ.

ਘੁੱਗ. ਦੇਖੋ, ਘੁਘ.

ਘੁੱਗੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫ਼ਾਖ਼ਤਾ (dove).

ਘੁਘ. ਵਿ—ਸੰਘਣਾ. ਸਘਨ. "ਵੁਠਾ ਘੁਘ ਗਿਰਾਉ ਜੀਉ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ) ਪਿੰਡ ਸੰਘਣਾ ਵਸਿਆ ਹੈ. ਭਾਵ ਸ਼ੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਆਬਾਦੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਠ ਦਾ ਸੁਰ. ਗਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼.

ਘੁੰਘਚੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਗਚੀ.

ਘੁੰਘਟ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਗਟ.

ਘੁੰਘਟ ਖੋਲ੍ਹਣਾ, ਘੁੰਘਟ ਲਾਹੁਣਾ ਕ੍ਰਿ—ਲੋਕਲਾਜ ਤ੍ਯਾਗਣੀ। ੨ ਨਿਰਲੱਜ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਘੂਘਟੁ.

---

*੧੨ ਅਗਸਤ ਤੋਂ ੧੭ ਨਵੰਬਰ ੧੯੨੨ ਤਕ ਕੁੱਲ ੫੬੦੫ ਸਿੱਖ ਕੈਦ ਹੋਏ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਨੰ: ੩.

ਘੁੰਘਣੀ. ਸੰਗਜਾ—ਬੱਕੁਲੀ. ਜਲ ਵਿੱਚ ਉਬਾਲਿਆ-ਹੋਇਆ ਅੰਨ.

ਘੁੰਘਣੀਆਸਿੰਘ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਭਗਤੇ ਪਿੰਡ (ਰਾਜ ਫਰੀਦਕੋਟ) ਉਤਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਦ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਦੇ ਸਿਰ ਘੁੰਘਣੀਆਂ ਚੁਕਵਾਕੇ ਲਿਆਇਆ. ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਲੜਕੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕੀ ਹੈ. ਸਿੱਖ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ, ਅਜੇ ਨਾਉਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰੱਖਿਆ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਘੁੰਘਣੀਆਸਿੰਘ ਨਾਉਂ ਥਾਪਿਆ.

ਘੁਘਨਾ. ਵਿ—ਸਘਨ. ਸੰਘਣਾ। ੨ ਘੂਕ (ਉੱਲੂ) ਸਮਾਨ. ਘੁਘੂ ਦੀ ਤਰਾਂ. "ਮਾਇਆ ਮਗਨ ਭ੍ਰਮਤ ਘੁਘਨਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਘੁੰਘਰ. ਸੰਗਜਾ—ਪੇਂਚ. ਵਲ. ਖ਼ਮ। ੨ ਘੁੰਘਰੂ. ਛੁਦ੍ਰਘੰਟਾ. "ਧੁਨੰ ਘੁੰਘਰਾਣੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਘੁੰਘਰਾਰ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰਾਲ। ੨ ਵਿ—ਪੇਂਚਦਾਰ. ਖ਼ਮਦਾਰ. ਮਰੋੜੀਦਾਰ.

ਘੁੰਘਰਾਰਾ. ਵਿ—ਪੇਂਚਦਾਰ. ਮਰੋੜੀਦਾਰ. ਵਲਦਾਰ.

ਘੁੰਘਰਾਲ. ਸੰਗਜਾ—ਘੁੰਘਰੂਆਵਲਿ. ਘੁੰਘਰੂ (ਛੋਟੇ ਘੰਟੇ) ਹਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੇ, ਅਜਿਹਾ ਭੂਸ਼ਣ.

ਘੁੰਘਰਾਲਾ. ਵਿ—ਘੁੰਘਰਾਲ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰਾਰਾ.

ਘੁੰਘਰੂ. ਸੰਗਜਾ—ਛੋਟਾ ਘੰਟਾ. ਮੰਜੀਰ. "ਘੁੰਘਰੂ ਵਾਜੈ ਜੇ ਮਨੁ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਜੈਸੇ ਲੈ ਤਾਰ ਨਾਲ ਨ੍ਰਿੱਤ ਸਮੇਂ ਘੁੰਘਰੂ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਜੇ ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਮਨ ਭੀ ਲਗਜਾਵੇ.

ਘੁਘਿ }
ਘੁਘੁ } ਦੇਖੋ, ਘੁਘ.

ਘੁਘੂ. ਸੰ. ਘੂਕ. ਸੰਗਜਾ—ਉੱਲੂ. "ਘੁਘੂ ਸੁਝ ਨ ਸੁਝਈ." (ਭਾਗੁ) ਘੁਘੂ (ਉੱਲੂ) ਨੂੰ ਸੁਝ (ਸੂਰਯ) ਨਹੀਂ ਸੁਝਦਾ (ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦਾ).

ਘੁੰਘੂ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਘਰ.

ਘੁਟ. ਸੰ. ਘੁਟੑ. ਧਾ—ਲੌਟਣਾ (ਪਰਤਣਾ), ਬਦਲਾ ਮਾਰਨਾ (ਵਧ ਕਰਨਾ), ਰੋਕਣਾ, ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਜਲ ਦੁੱਧ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜੋ ਇੱਕ ਵਾਰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ. ਘੁਟ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘੁੱਟਣਾ. "ਤੇ ਸਾਕਤ ਨਰ ਜਮਿ ਘੁਟੀਐ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਘੁਟਣਾ }
ਘੁਟਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਨਿਪੀਡਨ. ਦਬਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਜਾਨੁ. ਗੋਡਾ.

ਘੁਟਾਈ. ਸੰਗਜਾ—ਘੋਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਘੋਟਣ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਘੁਟਿ. ਘੁੱਟ (ਨਿਪੀੜ) ਕੇ. "ਘੁਟਿ ਘੁਟਿ ਜੀਆ ਖਾਵਣੇ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਘੁਟੁੱਨਾ. ਸੰਗਜਾ—ਘੁਟਨਿਆਂ (ਗੋਡਿਆਂ) ਦੇ ਢੱਕਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਪਜਾਮਾ.

ਘੁਟੂਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਘੁਟਨੇ ਬਲ. ਗੋਡਣੀਏਂ. "ਕਾਨ੍ਹ ਚਲੇ ਘੁਟੂਆ ਘਰ ਭੀਤਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਘੁੱਟਣਾ. ਨਿਪੀੜਨ. ਦੇਖੋ, ਘੁਟਣਾ ੧.

ਘੁੱਟੀ. ਸੰਗਜਾ—ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਜਿਸ ਔਖਧ ਦੀ ਘੁਟ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜੰਮਣਘੁੱਟੀ. ਗੁੜ੍ਹਤੀ. "ਘੁੱਟੀ ਵੱਟੀ ਦੇਇ ਨਿਹਾਰੇ." (ਭਾਗੁ) ਘੁੱਟੀ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਮੇਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ—ਵਡੀ ਹਰੜ, ਸਨਾ, ਇੰਦ੍ਰਜੌਂ, ਅੰਮਲਤਾਸ ਦੀ ਗੁੱਦ, ਜਵਾਇਣ, ਸੌਂਫ ਅਤੇ ਮੁਨੱਕਾ ਦਾਖ.

ਘੁੰਡ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਗਟ.

ਘੁੰਡੀ. ਸੰਗਜਾ—ਮਰੋੜੀ. ਵੱਟ. "ਘੁੰਡੀ ਬਿਨ ਕਿਆ ਗੰਠਿ ਚੜਾਈਐ ?" (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਬਟਨ ਅਥਵਾ ਡੋਡੀ ਫਸਾਉਣ ਦੀ ਮਰੋੜੀ. ਜੈਸੇ ਕੁੜਤੇ ਆਦਿ ਦੀ ਘੁੰਡੀ। ੩ ਗੁਲਝਣ. ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਹੱਲ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ। ੪ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਪਈ ਗੱਠ.

ਘੁਣ, ਘੁਣਾ ਸੰ. ਘੁਣ੍. ਧਾ—ਘੁੰਮਣਾ, ਫਿਰਨਾ, ਲੌਟਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਜ੍ਰਕੀਟ. ਲਕੜੀ ਦਾ ਕੀੜਾ. "ਜਿਉ ਘੁਣ ਖਾਧੀ ਲੱਕੜੀ." (ਭਾਗੁ)

ਘੁਣਾਕਰ ਨ੍ਯਾਯ. ਦੇਖੋ, ਨ੍ਯਾਯ.

ਘੁਥਣਾ, ਘੁਥਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਚੂਕਨਾ. ਖ਼ਤਾ ਖਾਣੀ. ਘੁੱਸਣਾ. "ਖਸਮਹੁ ਘੁਥੀਆ ਫਿਰਹਿ ਨਿਮਾਣੀਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ)

ਘੁਥਾ. ਵਿ—ਘੁੱਸਿਆ ਹੋਇਆ. ਭੁੱਲਿਆ ਹੋਇਆ. "ਮੁੰਹਹੁ ਘੁਥਾ ਜਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨)

ਘੁੱਦਾ. ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਮਾਲਵੇ ਵਿੱਚ ਕੋਠੇ ਅਤੇ ਮਲੂਕੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਵਿਰਾਜੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਤਦ ਇੱਕ ਦਿਵਾਨਾ ਸਾਧ ਪਹਿਰੇਬਰਦਾਰ ਦੇ ਵਰਜਣ ਤੇ ਭੀ ਗੁਰੁਸਾਹਿਬ ਦੇ ਤੰਬੂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਿਲ ਹੋਣ ਲੱਗਾ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅਜੇਹਾ ਮਾਰਿਆ ਕਿ ਉਹ ਮਰਗਿਆ. ਉਸ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਦਿਵਾਨਿਆਂ ਦਾ ਮਹੰਤ ਘੁੱਦਾ ਬਾਜਕ ਦੇ ਮੁਕਾਮ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ, ਪਰ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਗਿਆ. ਇਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਸੁੱਖੂ ਅਤੇ ਬੁੱਧੂ ਦਿਵਾਨਿਆਂ ਨੇ ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਪੌਂਤੂ ਧਾਰਣਾ ਦੇ ਗੀਤ ਗਾਕੇ ਸੁਣਾਏ. ਦੇਖੋ, ਬਾਜਕ.

ਘੁਨ. ਦੇਖੋ, ਘੁਣ.

ਘੁੱਨਾ. ਵਿ—ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਲਾਲਚੀ. ਸੰ. ਘੁਣ੍ਣ੍ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਲੈਣਾ.

ਘੁਪ. ਵਿ—ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਘਣਾ.

ਘੁਮਘਾ. ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ. "ਹਮ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਸਦ ਘੁਮਘਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੪)

ਘੁਮਜਾਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੁਫੇਰੇ ਫਿਰਜਾਣਾ. ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰਨੀ. ਆਪਣੇ ਤਾਈਂ ਵਾਰ ਦੇਣਾ. "ਜਿਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰਾ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨ ਕਉ ਘੁਮਿਜਾਇਆ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪) "ਹਉ ਵਾਰੀ ਘੁਮਾਜਾਂਵਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਘੁਮਡਣਾ, ਘੁਮਡਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਘਟਾ ਦਾ ਉਮਡਣਾ. ਘਨ ਦਾ ਉਮਡ ਕੇ ਆਉਣਾ.

ਘੁੰਮਣ. ਦੇਖੋ, ਘੂਮਨ.

ਘੁੰਮਣਘੇਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਿਰ (ਦਿਮਾਗ਼) ਦਾ ਚੱਕਰ. ਘੁਮੇਰੀ. ਘੇਰੀ। ੨ ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਭੌਂਰੀ. ਗਿਰਦਾਬ. ਭੁੱਵਰ. Whirlpool। ੩ ਸਮੁੰਦਰੀ ਵਾਵਰੋਲੇ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪਿਆ ਪ੍ਰਬਲ ਘੁਮਾਉ. ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੈਕੇ ਜਹਾਜਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਨਿਕਲਨਾ ਔਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸਰ ਨੇਪੀਅਰ ਸ਼ਾ (Sir Napier Shaw) ਨੇ ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਦਾ ਕਾਰਣ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰ ਦੇ ਤੱਤੇ ਖੰਡਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਉੱਪਰ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਗਰਮ ਹਵਾ ਜੋ ਡਾਢੀ ਨਮਦਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਅਟਕਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਹੋਰ ਬੀ ਨਮਦਾਰ ਅਤੇ ਤੱਤੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਗਰਮੀ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਹੋਕੇ ਵਿਚਕਾਰ ਅਟਕੀਹੋਈ ਵਾਉ ਨੂੰ ਫੈਲਾ ਦੇਂਦੀ ਹੈ, ਅਤੇ ਐਉਂ ਉਹ ਹਵਾ ਘੱਟ ਸੰਘਣੀ ਹੋਕੇ ਉਤਾਂਹ ਨੂੰ ਉਠਦੀ ਹੈ. ਉੱਠਣ ਨਾਲ ਉਹ ਕੁਝ ਕੁਝ ਠੰਢੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਨਮੀ ਜੰਮਕੇ ਬੱਦਲ ਬਣਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਅਜੇਹਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀ ਗੁੱਝੀ ਗਰਮੀ ਨਿਕਲਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਹਵਾ ਦੀ ਸੰਘਣਾਈ ਘਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਥੱਲੇ ਦੀ ਥਾਂ ਕੁਝ ਖਾਲੀ ਜੇਹੀ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਉਸ ਖਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਭਰਨ ਵਾਸਤੇ ਚੁਫੇਰੇ ਦੀ ਹਵਾ ਪ੍ਰਬਲ ਵੇਗ ਨਾਲ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ ਪ੍ਰਤਿ ਘੰਟਾ ੧੦੦ ਤੋਂ ੩੦੦ ਮੀਲ ਤਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹੀ ਚੱਕਰਦਾਰ ਹਵਾ (Cyclone) ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਪੈਦਾ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਘੁੰਮਣਘੇਰਿ. ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ ਵਿੱਚ। ੨ ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ.

ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ.

ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਾਣੀ ਦੀ ਘੁਮੇਰੀ, ਭ੍ਰਮਰੀ. ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ. "ਘਰ ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ ਭਾਈ." (ਮਾਰੂ

ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ ੨ ਅਤੇ ੩.

ਘੁੰਮਣਾ
ਘੁਮਨ } ਦੇਖੋ, ਘੂਮਨ.

ਘੁਮਨਘੇਰ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ ਅਤੇ ਘੂਮਨਘੇਰ.

ਘੁਮਰ
ਘੁੰਮਰ } ਦੇਖੋ, ਘੂਮਰ.

ਘੁੰਮਰਆਰਿ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਰਿਆਰਿ.

ਘੁਮਰਿ. ਦੇਖੋ, ਘੂਮਰ.

ਘੁਮਰਿਆਰਿ
ਘੁੰਮਰਿਆਰਿ } ਵਿ—ਘੁਮੇਰੀ ਪਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਗੇੜੇ ਦੇਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਘਮੰਵਾਰਿ. ਸੰਗਜਾ—ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਭਾਪ ਰੂਪ ਹੋਇਆ ਜਲ, ਜੋ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਸਰਦੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਧੁੰਦ. ਨੀਹਾਰ. "ਘੁੰਮਰਿਆਰਿ ਸਿਆਲੀ ਬਣੀਆਂ ਕੇਜਮਾਂ." (ਚੰਡੀ ਵਾਰ) ਮਾਨੋ ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਸਿਆਲ ਦੀ ਧੁੰਦ ਛਾਈ ਹੈ, ਅਜੇਹੀਆਂ ਤਲਵਾਰਾਂ ਯੋਧਿਆਂ ਦੀਆਂ ਯੁੱਧਭੂਮਿ ਨੂੰ ਢਕਰਹੀਆਂ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੇਜਮ.

ਘੁਮਰੀ. ਸੰਗਜਾ—ਜਲਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਭੌਰੀ। ੨ ਘੁਮਡੀ. ਉਮਡੀ. "ਸਜਾਮ ਘਟਾ ਘੁਮਰੀ ਘਨਘੋਰਕੈ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਘੁਮਰੇਰੀ. ਸੰਗਜਾ—ਘੁਮਿਆਰ (ਕੁੰਭਕਾਰ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਧੋਬਨ ਘੁਮਰੇਰੀ ਚਮਰੇਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਘੁਮਵਾਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸਿਰ ਉੱਪਰ ਘੁਮਾਕੇ ਕੁਰਬਾਨੀ ਕਰਨਾ. ਸਿਰਵਾਰਨਾ ਕਰਨਾ.

ਘੁਮਾਂ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਾਂਉਂ.

ਘੁਮਾਉ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਾਂਉਂ। ੨ ਚੱਕਰ. ਫੇਰਾ. ਗੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮ। ੩ ਵਿੰਗ. ਟੇਢ.

ਘੁਮਾਂਉਂ. ਸੰਗਜਾ—ਜਮੀਨ ਦਾ ਇੱਕ ਮਾਪ, ਜੋ ਅੱਠ ਕਨਾਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਿਣਤੀ.

ਘੁਮਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਫੇਰਨਾ. ਗੇੜਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਕੁਰਬਾਨੀ ਲਈ ਕੋਈ ਪਦਾਰਥ ਸਿਰ ਅਥਵਾ ਸਰੀਰ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫੇਰਨਾ. "ਹਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਵਿਟਹੁ ਘੁਮਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਜੋਗੀ ਅੰਦਰ) "ਸਤਿਗੁਰ ਵਿਟਹੁ ਘੁਮਾਈਆ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਘੁਮਾਲ. ਸੰਗਜਾ—ਜੁਲਾਹੇ ਦੀ ਉਹ ਲੱਕੜ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤੰਤੂਆਂ (ਤਾਗਿਆਂ) ਦੇ ਸਿਰੇ ਫਸਾਕੇ ਉਹ ਤਾਣੀ ਤਿਆਰ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਘੁਮਿ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਘੂਮਕੇ. ਲੌਟਕੇ. ਪਰਤਕੇ. "ਜੇ ਜਾਣਾ ਮਰਿਜਾਈਐ ਘੁਮਿ ਨ ਆਈਐ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਜੋ ਤੈ ਮਾਰਨਿ ਮੁਕੀਆ ਤਿਨਾ ਨ ਮਾਰੇ ਘੁਮਿ." (ਸ: ਫਰੀਦ)

ਘੁਮਿਆਰ. ਦੇਖੋ, ਕੁੰਭਕਾਰ ਅਤੇ ਕੁਮਿਆਰ.

ਘੁੰਮੀਸਿੰਘ. ਪਿੰਡ ਕੋਟਭਾਈ (ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਜਦ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਪਧਾਰੇ, ਤਦ ਰੰਗੀ ਅਤੇ ਘੁੰਮੀ ਬਾਣੀਏ ਹਾਜਿਰ ਹੋਏ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਜੀ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਛਕਾਕੇ ਸਿੰਘ ਸਜਾਏ.

ਘੁਮੇਰ
ਘੁਮੇਰੀ } ਸੰਗਜਾ—ਸਿਰ ਨੂੰ ਆਇਆ ਚੱਕਰ. ਗਿਰ ਦਣੀ.

ਘੁਮੇਰੂ. ਵਿ—ਘੁਮਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਉਹ ਲਾਟੂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੁਮਾਕੇ ਸੂਤ ਕੱਤਿਆਜਾਵੇ.

ਘੁਮੰਡਚੰਦ. ਦੇਖੋ, ਘਮੰਡਚੰਦ.

ਘੁਰ. ਸੰਗਜਾ—ਗਰਜ. ਧੁਨਿ। ੨ ਘੋੜਾ. ਦੇਖੋ, ਘੁਰਸਾਰ। ੩ ਸੰ. ਘੁਰ੍. ਧਾ—ਡਰਕੇ ਚਿੱਲਾਉਣਾ.

ਘੁਰਸਾਰ. ਸੰਗਜਾ—ਘੁੜ (ਘੋਟਕ) ਸ਼ਾਲਾ. ਅਸਤ੍ਬਲ. ਤਬੇਲਾ. "ਘੁਰਸਾਰਹਿਂ ਘੋਰ ਬੰਧਾਇਹੋਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੫)

ਘੁਰਕਣਾ
ਘੁਰਕਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਘੁਰ ਘੁਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਘੂਰਨਾ. ਝਿੜਕਣਾ. "ਕੋਪ ਸਮੇ ਨਿਜ ਨਾਹ ਕੋ ਘੁਰਕਤ ਆਠੋ ਜਾਮ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪)

ਘੁਰਕੀ. ਸੰਗਯਾ—ਝਿੜਕੀ. ਧਮਕੀ.

ਘੁਰਣਾ, ਘੁਰਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਗਰਜਣਾ. "ਘੁਰਨ ਘਟਾ ਅਤਿ ਕਾਲੀਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) "ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਜੰਗਲੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਘੁਰਾ. ਗ੍ਰਿਹਵਨ. ਵਨਗ੍ਰਿਹ.

ਘੁਰਰਾਟਾ, ਘੁਰੜਾਟਾ ਸੰਗਯਾ—ਘੁਰ ਘੁਰ ਦੀ ਆਹਟ. ਘੋਰ-ਨਿਦ੍ਰਾ ਵਿੱਚ ਸੁੱਤੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਘਰ ਘਰ ਧੁਨੀ.

ਘੁਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਜੰਗਲੀ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਘਰ. "ਹੋਇ ਸਤਾਣਾ ਘੁਰੈ ਨ ਮਾਵੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਘੁਰਾੜਾ. ਦੇਖੋ, ਘੁਰਰਾਟਾ.

ਘੁਲਣਾ, ਘੁਲਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਕੁਸ਼ਤੀ ਕਰਨੀ. ਮੱਲਯੁੱਧ ਕਰਨਾ। ੨ ਮਿਲਣਾ. ਰਲਣਾ. "ਜੇ ਕੀਚਨਿ ਲਖ ਉਪਾਵ ਤਾ ਕਹੀ ਨ ਘੁਲੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ:੫) ੩ ਹੱਲ ਹੋਣਾ। ੪ ਢਲਣਾ.

ਘੁਲਾਵੈਗੋ. ਦੇਖੋ, ਘੂਮਨਿਘੇਰਿ.

ਘੁੜ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋਟਕ. ਘੋੜਾ. ਅਸ਼੍ਵ.

ਘੁੜਸਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋਟਕਸ਼ਾਲਾ. ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਅਸਤਬਲ.

ਘੁੜਚੜ੍ਹਾ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਸਵਾਰ. ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਸਵਾਰਹੋਇਆ ਪੁਰਖ.

ਘੁੜਦੌੜ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਭਾਜ। ੨ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਭਾਜ ਪਰਖਣ ਦੀ ਖੇਡ.

ਘੁੜਨਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋੜੇ ਦੇ ਪੈਰ ਲੱਗਿਆ ਲੋਹੇ ਦਾ ਤਨਾਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੁੜਨਾਲਿਕਾ.

ਘੁੜਨਾਲਿਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਤੋਪ, ਜੋ ਘੋੜਿਆਂ ਨਾਲ ਖਿੱਚੀਜਾਵੇ. ਜਿਸ ਦੇ ਲੈਜਾਣ ਲਈ ਘੋੜੇ ਜੋਤੇ ਜਾਣ.

ਘੁੜਬਹਿਲ. ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਬਹਿਲੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਘੋੜੇ ਜੋਤੇ ਜਾਵਨ. ਘੋੜਿਆਂ ਦਾ ਰਥ.

ਘੁੜਵਾਲ. ਸੰ. ਘੋਟਕ ਪਾਲ. ਘੋੜੇ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਾਈਸ.

ਘੁੜਾਣੀ. ਇਲਾਕਾ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਜਾਮਤ ਸੁਨਾਮ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਰਾਮਰਾਈਏ ਗੁਰਨਿੰਦਕ ਮਸੰਦ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੁਲਾਕੀਸਿੰਘ ਰਾਗੀ ਦਾ ਨਿਰਾਦਰ ਕਰਕੇ ਦੁਤਾਰਾ ਭੰਨਦਿੱਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਲਈ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਸੰਮਤ ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਇਸ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਫ਼ਤੇ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਮਸੰਦਾਂ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੂਰਤੀਏ ਮਸੰਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੋਲਾ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਔਲਾਦ ਪਾਸ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਹੋਲੇ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ਸੱਤ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.

ਘੁੜਾਮ. ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੧੨ ਕੋਹ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਇਸ ਥਾਂ ਵਡੇ ਅਹੰਕਾਰੀ ਪਠਾਣ ਵਸਦੇ ਸਨ. ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੇ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਇਸ ਨਗਰ ਨੂੰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੬ ਵਿੱਚ ਫਤੇ ਕੀਤਾ.

ਘੂਸ, ਘੂੰਸ ਸੰਗਯਾ—ਰਿਸ਼ਵਤ. ਵੱਢੀ.

ਘੂਕ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾੜ੍ਹੀ ਨੀਂਦ (ਸੁਖੁਪਤੀ) ਦੀ ਹਾਲਤ. "ਸੁੱਤਾ ਘੂਕ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ) ੨ ਸੰ. ਉੱਲੂ. ਉਲੂਕ.

ਘੂਕਾਰਿ. ਘੂਕ (ਉੱਲੂ) ਦਾ ਵੈਰੀ ਕਾਉਂ. ਕਾਕ.

ਘੂੰਗਰ. ਦੇਖੋ, ਘੂੰਘਰ.

ਘੂਘਟ, ਘੂੰਘਟੁ ਅਵਗੁੰਠਨ. ਘੁੰਡ. ਨਕ਼ਾਬ. ਦੇਖੋ, ਘੁੰਗਟ. "ਰਹੁ ਰਹੁ ਰੀ ਬਹੁਰੀਆ ਘੂੰਘਟੁ ਜਿਨ ਕਾਢੈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) "ਜਬ ਨਾਚੀ ਤਬ ਘੂਘਟੁ ਕੈਸਾ?" (ਤੁਖਾ ਮ: ੧) "ਘੂਘਟੁ ਖੋਲਿ ਚਲੀ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਘੂਘਰ, ਘੂੰਘਰ ਸੰਗਯਾ—ਘੁੰਘਰੂ. ਛੋਟਾ ਘੰਟਾ. "ਘੂਘਰ ਬਾਂਧਿ ਬਜਾਵਹਿ ਤਾਲ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

"ਘੂੰਘਰ ਬਾਂਧਿ ਭਏ ਰਾਮਦਾਸਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਘੂਟ, **ਘੂੰਟ** } ਦੇਖੋ, ਘੁਟ.

ਘੂਟਲਾ. ਘੁੱਟਲੈਂਦਾ. ਘੁੱਟ ਭਰਦਾ. "ਥਨ ਚੋਖਤਾ ਮਾਖਨ ਘੂਟਲਾ." (ਗੌਂਡ ਨਾਮਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਮਾਖਨ.

ਘੂਟਾ. ਘੁੱਟ ਭਰਿਆ. ਪੀਤਾ. "ਹਰਿਰਸ ਘੂਟਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਘੂਟੀਐ. ਘੁੱਟ ਭਰੀਏ. ਭਾਵ—ਪਾਨ ਕਰੀਏ. "ਹਰਿਰਸ ਘੂਟੀਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਘੂਪ. ਦੇਖੋ, ਘੁਪ। ੨ ਸਘਨ ਅੰਧਕਾਰ. ਗਾੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ. "ਤਮ ਅਗਿਆਨ ਮੋਹਤ ਘੂਪ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਉਲੂਕ. ਘੂਕ. ਉੱਲੂ.

ਘੂਮਣ. ਸੰ. ਘੂਰ੍ਣ. ਧਾ—ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਘੂਮਨਾ, ਘੁਮੇਰੀ ਲੈਣੀ.

ਘੂਮਣਘੇਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘੂਮਨਘੇਰੀ.

ਘੂਮਣਾ, **ਘੂਮਨ** } ਸੰ. ਘੂਰ੍ਣਨ. ਸੰਗਯਾ—ਏਧਰ ਓਧਰ ਫਿਰਨਾ. ਚੱਕਰ ਲਾਉਂਣਾ.

ਘੂਮਨਘਿਰੀਆ } ਸੰਗਯਾ—ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ.

ਘੂਮਨਘੇਰ, **ਘੂਮਨਘੇਰਿ**, **ਘੂੰਮਨਘੇਰੀ**, **ਘੂਮਨਿਘੇਰਿ** } ਦੇਖੋ, ਘੁੰਮਣਘੇਰ. "ਘੂਮਨਘੇਰ ਅਗਾਹ ਗਾਖਰੀ ਗੁਰਸਬਦੀ ਪਾਰ ਉਤਰੀਐ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਘੂਮਨਘੇਰਿ ਮਹਾ ਅਤਿ ਬਿਖੜੀ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) "ਘਰੁ ਘੂਮਨਿਘੇਰਿ ਘੁਲਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਸਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ. ਘੁਮੇਰੀ. ਗਿਰਦਣੀ। ੩ ਭਾਵ—ਅਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ। ੪ ਚੌਰਾਸੀ ਦਾ ਗੇੜਾ.

ਘੂਮਰ, **ਘੂਮਰਿ** } ਸੰਗਯਾ—ਘੁਮੇਰੀ. ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਫਿਰਨਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਨਾਚ (ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ), ਜੋ ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਫਿਰਕੇ (ਘੁਮੇਰੀ ਪਾਕੇ). ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਹਰਿਜਸ ਘੂਮਰਿ ਪਾਵਹੁ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਘੂਰ. ਸੰ. ਘੂਰ੍. ਧਾ—ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਪੁਰਾਣਾ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਰੋਧਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਨਾਲ ਤੱਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਘੂਰਣ. ਸੰ. ਘੂਰ੍ਣ. ਧਾ—ਚਕ੍ਰਾਕਾਰ ਫਿਰਨਾ, ਘੁੰਮਣਾ। ੨ ਕ੍ਰੋਧਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਨਾਲ ਤਾੜਨਾ.

ਘੂਰਣਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਰੋਧ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤਾੜਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘੂਰਣ ਧਾ.

ਘੂਰਮ. ਦੇਖੋ, ਘੂਰਣ ਧਾ। ੨ ਘੁਮੇਰ. ਸਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ। ੩ ਨਸ਼ੇ ਆਦਿ ਕਰਕੇ ਚਕਰਾਇਆ ਸਿਰ.

ਘੂਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੂੜਾ.ਸੰਬਰਣ। ੨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ. "ਘੂਰਾ ਲਟਕਣ ਜਾਣੀਐ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ.

ਘੂਲਨ. ਕ੍ਰਿ—ਘੁਲਣਾ. ਹੱਲ ਹੋਣਾ. ਮਿਲਣਾ. ਅਭੇਦ ਹੋਣਾ. "ਘੂਲਹਿ ਤਉ ਮਨ ਜਉ ਆਵਹਿ ਸਰਨ." (ਬਾਵਨ) "ਤਉ ਪ੍ਰਸਾਦੀ ਘੂਲੀਐ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫) "ਜਿਸੁ ਕ੍ਰਿਪਾਲੁ ਤਿਸੁ ਸਾਧ ਸੰਗਿ ਘੂਲੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਘੇਉ. ਸੰਗਯਾ—ਘ੍ਰਿਤ. ਘੀ. "ਦਹੀ ਵਿਲੋਈ ਘੇਉ ਕਢਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਘੇਉਰ. ਦੇਖੋ, ਘੇਵਰ.

ਘੇਇਯਾ. ਦੇਖੋ, ਘੇਈਆ.

ਘੇਈ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ, ਜੋ ਘੀ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਘੀ ਦਾ ਵਪਾਰੀ। ੨ ਘੀ ਨਾਲ ਮਿਲਿਆਹੋਇਆ.

ਘੇਈਆ. ਸੰਗਯਾ—ਮੱਖਣ ਆਂਡਾ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥ ਫੇਂਟਕੇ ਘੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ। ੨ ਰਿੜਕਣ ਸਮੇਂ ਨਰਮ ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਲੱਸੀ ਉੱਪਰੋਂ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਪਿੰਨਾ. ਘੇਯਾ. "ਮਖਨੀ ਲੈ ਘੇਈਆ ਤਿਹ ਕਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੨) ੩ ਕਰੀਰੀ.

ਘੇਸ. ਸੰਗਯਾ—ਮਚਲਾਪਨ। ੨ ਖਿਝ।

ਘੇਸਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੋਟਾ ਡੰਡਾ. ਕੁਤਕਾ। ੨ ਉਹ ਸੋਟਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘਸ੍ਰੰਣ ਕਰੀਏ. ਘੋਟਣਾ.

ਘੇਪ } **ਘੇਬ** } ਫਤਹਜੰਗ ਅਤੇ ਪਿੰਡੀਘੇਬ ਦਾ ਇ਼ਲਾਕ਼ਾ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਕੈਂਬਲਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ.* "ਧੰਨੀ ਘੇਬ ਕਿ ਪੋਠੋਹਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਘੇਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੁਮੇਰੀ. "ਤੀਨ ਆਵਰਤ ਕੀ ਚੂਕੀ ਘੇਰ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਘੁਮਣਵਾਣੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸਿਰ (ਆਤਮਾ) ਨੂੰ ਘੁਮੇਰੀ ਮਿਟਗਈ. ਅਰਥਾਤ ਤ੍ਰਿਗੁਣਾਤਮਕ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀ ਆਪਣਾ ਫਰਜ ਪੂਰਾ ਕਰਕੇ ਮੁਕ੍ਤਾਤਮਾ ਤੋਂ ਉਪਰਾਮ ਹੋਗਈ। ੨ ਵਲਗਣ। ੩ ਚੌਫੇਰਾ. ਚੌਗਿਰਦਾ.

ਘੇਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਰੋਕਣਾ. ਵਲਨਾ.

ਘੇਰਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੁਮੇਰੀ. ਸਿਰ ਦਾ ਚੱਕਰ। ੨ ਇੱਕ ਗੋਲਾਕਾਰ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫੇਰਕੇ ਸੂਤ ਵੱਟੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਚਰਖੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮੁਜਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਕੇ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਰਖੀ.

ਘੇਰੜ. ਇੱਕ ਖੱਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ. ਭਗਵਾਨਦਾਸ, ਜਿਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੋਬਿੰਦਪੁਰ (ਹਰਿਗੋਬਿੰਦਪੁਰ) ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਦਾ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀਗੋਬਿੰਦਪੁਰ.

ਘੇਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੀ ਸੀਮਾ (ਹੱਦ). ੨ ਦਾਇਰਾ. ਚੱਕਰ. ਮੰਡਲ (Circumference). ੩ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੪ ਕ਼ਬਜ਼ਾ. "ਮੂਆ ਕਰਤ ਜਗ ਘੇਰਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਧਨ ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਕ਼ਬਜ਼ਾ ਕਰਦਾ.

ਘੇਵਰ. ਸੰ. ਘ੍ਰਿਤਭਰ. ਘ੍ਰਿਤਪੂਰ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਿਠਾਈ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਘੀ ਲਗਕੇ ਬਣਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸ਼ਹਿਦ ਦੇ ਛੱਤੇ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਘੇਵਰ ਸੇਤ ਸਿਤਾ ਬਹੁ ਪਾਏ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਘੇਕੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਘਾਇਲ (ਜ਼ਖ਼ਮੀ) ਕਰਕੇ. "ਘਾਇਨ ਕੇ ਸੰਗ ਘੈਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਮਾਰਕੇ. ਘਾਤ ਕਰਕੇ.

ਘੈਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਘੱਲਣਾ. ਭੇਜਣਾ। ੨ ਘਾਇਲ ਕਰਨਾ.

ਘੈਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਛਾਈ ਹੋਈ ਗਹਿਰ। ੨ ਨਿੰਦਾ ਦੀ ਚਰਚਾ. ਬਦਨਾਮੀ.

ਘੋਸ. ਦੇਖੋ, ਘੁਸ ਧਾ ਅਤੇ ਘੋਖ ਸ਼ਬਦ.

ਘੋਸਲਾ } **ਘੋਂਸਲਾ** } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘਾਸ—ਆਲਯ. ਘਾਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਘਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪੰਛੀ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਆਹਲਣਾ. "ਘੋਸਲਾ ਮੇ ਅੰਡਾ ਤਜ ਉਡਤ ਅਕਾਸਚਾਰੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਘੋਖ. ਸੰ. ਘੋਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰਜਨ ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ. "ਹੋਤ ਘੋਖ ਜਿਂਹ ਗਰਜ ਸੁਹਾਵਤ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਅਹੀਰਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ, ਜਿੱਥੇ ਗਾਈਆਂ ਘੋਸ਼ ਕਰਦੀਆਂ (ਰੰਭਦੀਆਂ) ਹਨ। ੩ ਬੰਗਾਲੀ ਕਾਯਸ੍ਥਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਘੋਖਣਾ } **ਘੋਖਨ** } **ਘੋਖਨਾ** } ਸੰ. ਘੋਸ਼ਣਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉੱਚੇ ਸੁਰ ਨਾਲ ਸੂਚਨਾ ਕਰਨੀ. ਮੁਨਾਦੀ. "ਸਿਖਾਂ ਪੁਤ੍ਰਾਂ ਘੋਖਿਕੈ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਨੰ: ੪ ਦਾ ਅਰਥ। ੨ ਗਰਜਨ. ਉੱਚੀ ਧੁਨਿ. "ਘਨ ਘੋਖਨ ਜਯੋਂ ਘਹਿਰਾਵਹਿਂਗੇ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਉੱਚੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ. "ਘੋਖੇ ਸਾਸਤ੍ਰ ਬੇਦ ਸਭ." (ਬਾਵਨ) "ਘੋਖੇ ਮੁਨਿਜਨ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਪੁਰਾਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) "ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ ਘੋਖਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੪ ਪੋਠੋਹਾਰ ਵਿੱਚ ਘੋਖਣਾ ਦਾ ਅਰਥ ਡੂੰਘੀ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨੀ ਹੈ.

ਘੋਖਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਖਣਾ.

ਘੋਖਿ. ਘੋਸ਼ਣ ਕਰਕੇ. ਪੁਕਾਰਕੇ. "ਬੇਦ ਪੁਕਾਰਹਿ ਘੋਖਿ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਘੋਖਣਾ.

ਘੋਖੇ. ਦੇਖੋ, ਘੋਖਣਾ.

ਘੋਗੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਮੈਲਖਾਣਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਗਿਰਝ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਲਮੁਰਗ। ੨ ਭਾਵ—

---

* ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਸੀ.

ਅਭੱਖ ਖਾਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਬੇਅਕਲ.

ਘੋਗਾ. ਇੱਕ ਜਲਜੀਵ, ਜਿਸ ਦੀ ਹੱਡੀ ਛੋਟੇ ਸੰਖ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਸੰ. ਕੰਬੁਕ। ੨ ਨਨਹੇੜੀ ਪਿੰਡ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਵੇਮੁਖ ਹੋਗਿਆ ਸੀ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਨੇ ਤੋਂ ਆਨੰਦਪੁਰ ਨੂੰ ਆਰਹੇ ਸਨ, ਤਦ ਇਸ ਨੇ ਅਪਰਾਧ ਬਖਸ਼ਾਇਆ, ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈਗਿਆ. ਦੇਖੋ, ਨਨਹੇੜੀ.

ਘੋਘਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਲ ਪੁਰ ਤਰਨ ਲਈ ਹਵਾ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਚੰਮ ਦਾ ਥੈਲਾ. ਇਹ ਥੈਲਾ ਉੱਚੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਡਿਗਣ ਵੇਲੇ ਭੀ ਲੋਕ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸੱਟ ਨਹੀਂ ਵਜਦੀ. "ਬਾਂਧ ਘੋਘਰੇ ਪਵਨ ਲਖ ਕੂਦਤ ਭਯੋ ਬਨਾਯ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੨)

ਘੋਘੜ. ਦੇਖੋ, ਘੋਗੜ.

ਘੋਘਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਗਾ.

ਘੋਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖਿੱਚ। ੨ ਦਬਾਉ. ਦਾਬਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਘੋਟਣਾ। ੪ ਸੰ. ਘੋੜਾ. ਅਸ਼੍ਵ.

ਘੋਟਕ. ਵਿ—ਘੋਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੋੜਾ.

ਘੋਟਣਾ, ਘੋਟਣੁ ਕ੍ਰਿ—ਰਗੜਨਾ. ਪੀਸਣਾ. ਦੇਖੋ, ਘੁਟ ਧਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੋਸਲਾ ੨ ਅਤੇ ਘੋਟਨਾ ੨.

ਘੋਟਨਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਟਣਾ ਅਤੇ ਘੁਟ ਧਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੋਟਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਘੋਟੀਏ. "ਭਾਂਗਘੋਟਨਾ ਹਾਥ ਸੰਭਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੮੦)

ਘੋਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੋਟਣ ਦਾ ਸੰਦ। ੨ ਘੋਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਘੋਟਿਮ. ਘੋਟਨੇ ਸੇ. ਘਸਾਉਣ ਤੋਂ. "ਘੋਟਿਮ ਕਾਲੜੀ ਮਸੁ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਘੋਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਿੱਧੀ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਸੋਟੀ ਵਿੱਚ ਗੋਪ ਰੱਖੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਗੁਪਤੀ। ੨ ਵਿਨਾਸ਼. ਵਧ. "ਜਿਨੇ ਸਤ੍ਰੁ ਘੋਪੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਘੋਪਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੇਚੋਬਾ ਤੰਬੂ. ਉਹ ਤੰਬੂ ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚੋਬ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ੨ ਉਹ ਥਾਂ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਮ ਰੁਕੇ. ਸਾਹ ਹੁੱਟ ਹੋਵੇ.

ਘੋਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੋਟ. ਘੋੜਾ. "ਮ੍ਰਿਗ ਪਕਰੇ ਬਿਨ ਘੋਰ ਹਥੀਆਰ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਘੋਰ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਅਸਵਾਰ?" (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਗਾੜ੍ਹਾ. ਸੰਘਣਾ। ੩ ਭਯੰਕਰ. ਡਰਾਉਣਾ. "ਗੁਰ ਬਿਨੁ ਘੋਰ ਅੰਧਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ ਮ: ੨) ੪ ਦਯਾਹੀਨ. ਕ੍ਰਿਪਾ ਰਹਿਤ. ਬੇਰਹਮ। ੫ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਰਜਨ. ਗੱਜਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਮੋਰ ਬੋਲਤ ਦਿਨ ਰਾਤੀ ਸੁਨਿ ਘਨਹਰ ਕੀ ਘੋਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੬ ਧ੍ਵਨਿ. ਗੂੰਜ. "ਤਾਰ ਘੋਰ ਬਾਜਿੰਤ੍ਰ ਤਹਿ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੭ ਦੇਖੋ, ਘੋਲਨਾ. "ਮ੍ਰਿਗਮਦ ਗੁਲਾਬ ਕਰਪੂਰ ਘੋਰ." (ਕਲਕੀ) "ਹਲਾਹਲ ਘੋਰਤ ਹੈਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਘੋਰਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੋੜਿਆਂ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. ਹਯਸੈਨਾ. ਰਸਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘੋਰਾ. ਦੇਖੋ, ਘੋਰ ੧. "ਚਾਰੋਂਈ ਘੋਰਨ ਘਾਯਲਕੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਘੋਰੈ ਚਰਿ ਭੈਸ ਚਰਾਵਨ ਜਾਈ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪਹਿਲਾ ਪੂਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੋਰ ੫. "ਧੁਨਿ ਵਾਜੇ ਅਨਹਦ ਘੋਰਾ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੩ ਸੰ. ਅੰਧੇਰੀ ਰਾਤ.

ਘੋਰਾਂਤਕ ਧੁਨਿਨੀ. ਘੋੜੇ ਦਾ ਅੰਤ (ਨਾਸ਼) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ੇਰ, ਉਸ ਜੇਹੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਘੋਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਘੋੜੀ. ਘੋਟਿਕਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਅਘੋਰੀ.

ਘੋਰੰਧਾਰ. ਘੋਰ—ਅੰਧਕਾਰ. ਭਯਾਨਕ ਅੰਧੇਰਾ. "ਗੁਰੁ ਬਿਨੁ ਘੋਰੰਧਾਰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਗਾੜ੍ਹਾ ਹਨੇਰਾ. ਭਾਵ—ਅਗ੍ਯਾਨ.

ਘੋਲ. ਦੇਖੋ, ਘੋਲਣਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਧਰਿੜਕ. ਮਠਾ। ੩ ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ. ਤਕ੍ਰ.

ਘੋਲਘੱਤਣਾ, ਘੋਲਘੁਮਾਉਣਾ ਕ੍ਰਿ—ਵਾਰਨੇ ਹੋਣਾ. ਬਲਿਹਾਰ ਹੋਣਾ. ਪੁਰਾਣੀ ਰੀਤਿ ਹੈ ਕਿ ਪਰਮ ਸਨੇਹੀ ਦੇ ਸਿਰ ਉੱਪਰੋਂ ਪਾਣੀ ਵਾਰਕੇ ਪੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਨੇਹੀ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖ ਆਫ਼ਤਾਂ ਸ਼ੁਭਚਿੰਤਨ ਦੇ ਕਾਰਣ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੱਲ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਅਰ ਪੀਣਵਾਲਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਦਾਹੋਇਆ ਸਨੇਹੀ ਦਾ ਸੁਖ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਹਉ ਘੋਲੀ ਜੀਉ ਘੋਲਿਘੁਮਾਈ ਤਿਸੁ ਸਚੇ ਗੁਰਦਰਬਾਰੇ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) "ਹਉ ਤਿਸੁ ਘੋਲਘੁਮਾਇਆ ਗੁਰਮਤਿ ਰਿਦੈ ਗਰੀਬੀ ਆਵੈ." (ਭਾਗੁ)

ਘੋਲਣਾ, ਘੋਲਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਪਾਣੀ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਦ੍ਰਵ ਪਦਾਰਥ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਾ. ਹੱਲ ਕਰਨਾ. "ਘੋਲੀ ਗੇਰੂ ਰੰਗੁ ਚੜਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਘੋਲਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਘੋਲਕੇ. ਮਿਲਾਕੇ. ਹੱਲ ਕਰਕੇ. "ਘੋਲਿ ਮਹਾ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਤਿਹ ਪੀਆ." (ਬਾਵਨ)

ਘੋਲੀਆ. ਵਾਰਨੇ ਹੋਇਆ. "ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਸਦੁ ਘੁਮਿ ਘੋਲੀਆ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਘੋਲਘੱਤਣਾ.

ਘੋੜੜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋਟਕ. ਘੋੜਾ. "ਚੜਕੈ ਘੋੜੜੈ ਕੁੰਦੇ ਪਕੜਹਿ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਕੁੰਦਾ.

ਘੋੜਾ. ਸੰ. ਘੋਟ. ਘੋਟਕ. ਅਸ਼੍ਵ. ਤੁਰਗ. "ਘੋੜਾ ਕੀਤੋ ਸਹਜ ਦਾ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰੰਗਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਇਹ ਨਾਉਂ ਹਨ:—

ਚਿੱਟਾ—ਕਰਕ.
ਚਿੱਟਾ ਪੀਲਾ—ਖੋਂਗਾ.
ਪੀਲਾ—ਹਰਿਯ.
ਦੂਧੀਆ—ਸੇਰਾਹ.
ਕਾਲਾ—ਖੁੰਗਾਹ.
ਲਾਲ—ਕਿਯਾਹ.
ਕਾਲੀ ਪਿੰਜਣੀਆਂ ਵਾਲਾ ਚਿੱਟਾ—ਉਗਾਹ.
ਕਬਰਾ—ਹਲਾਹ.
ਪਿਲੱਤਣ ਨਾਲ ਕਾਲਾ—ਤ੍ਰਿਯੂਹ.
ਕਾਲੇ ਗੋਡਿਆਂ ਵਾਲਾ ਪੀਲਾ—ਕੁਲਾਹ.
ਲਾਲੀ ਦੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਪੀਲਾ—ਉਕਨਾਹ.
ਨੀਲਾ—ਨੀਲਕ.
ਗੁਲਾਬੀ—ਰੇਵੰਤ.
ਹਰੀ ਝਲਕ ਨਾਲ ਪੀਲਾ—ਹਾਲਕ.

ਛਾਤੀ ਖੁਰ ਮੁਖ ਅਯਾਲ ਪੂਛ ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਹੋਣ—ਅਸ਼੍ਰਮੰਗਲ.

ਪੂਛ ਛਾਤੀ ਸਿਰ ਦੋਵੇਂ ਪਸਵਾੜੇ ਜਿਸ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਹੋਣ—ਪੰਚਭਦ੍ਰ.

(ਡਿੰਗਲਕੋਸ਼)

ਘੋੜੀ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋਟਿਕਾ, ਘੋੜੇ ਦੀ ਮਦੀਨ। ੨ ਕਾਠ ਦੀ ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜਿਸ ਤੇ ਵਸਤ੍ਰ ਸੁਕਾਈਦੇ ਹਨ। ੩ ਕਾਠੀ ਆਦਿਕ ਰੱਖਣ ਦੀ ਤਿਪਾਈ। ੪ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸਮ. ਦੇਖੋ, ਘੋੜੀਆਂ। ੫ ਘੋੜੀ ਦੀ ਰਸਮ ਸਮੇਂ ਦਾ ਗੀਤ। ੬ ਸਿਰੰਦਾ ਸਿਤਾਰ ਆਦਿ ਸਾਜਾਂ ਦੀ ਉਹ ਟਿਕਟਿਕੀ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਤਾਰਾਂ ਰੱਖੀਦੀਆਂ ਹਨ. ਸੁਰਧਰੀ। ੭ ਸੇਮੀਆਂ ਵੱਟਣ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ.

ਘੋੜੀਆਂ. ਸ਼ਾਦੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਬਰਾਤ ਨੂੰ ਡੇਰਾ ਦੇਣ ਪਿੱਛੋਂ, ਵਿਆਹ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਦੁਲਹਾ (ਲਾੜੇ) ਨੂੰ ਘੋੜੀ ਪੁਰ ਸਵਾਰ ਕਰਾਕੇ ਦੁਲਹਨਿ (ਲਾੜੀ) ਦੇ ਘਰ ਲੈਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਘੋੜੀ ਦੀ ਰਸਮ ਹੈ.* ਉਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਗੀਤ ਗਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੰਗਯਾ "ਘੋੜੀਆਂ" ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਗੰਦੇ ਗੀਤਾਂ ਦੀ ਕੁਰੀਤੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ "ਘੋੜੀਆਂ" ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਵਡਹੰਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਬਾਣੀ ਰਚੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਸੁਖਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ. "ਦੇਹ ਤੇਜਨਿ ਜੀ ਰਾਮ ਉਪਾਈਆ." ਆਦਿ.

ਘੋੜੇਵਾਹਾ. ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਗੁਰਦਾਸ

* ਕਈ ਥਾਈਂ ਲਾੜੇ ਦੇ ਘਰੋਂ ਜੰਞ ਤੁਰਣ ਵੇਲੇ ਭੀ ਘੋੜੀ ਦੀ ਰਸਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇੱਥੇ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰ-ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਘੰਘੋਰਨਾ, ਘੰਘੋਲਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਜਲ ਨੂੰ ਹਿਲਾਕੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਉਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਉਣਾ। ੨ ਜਲ ਹਿਲਾਕੇ ਮੈਲਾ ਕਰਨਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਮੈਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਜਲ ਵਿੱਚ ਝਕਝੋਲਣਾ.

ਘੰਟ. ਸੰ. ਘਣ੍ਟ੍. ਧਾ—ਬੋਲਣਾ, ਚਮਕਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘੰਟਕ.

ਘੰਟਕ. ਘੰਟਾ. ਟੱਲੀ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ. "ਘੰਟਕ ਜਥੋਂ ਸੁਨਕੈ ਬਰ ਬਾਨੀ। ਰਹੈ ਠਾਢ ਙਿਗ ਮ੍ਰਿਗਹਿ ਸਮਾਨੀ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਘੰਟਕਹੇਰਿ.

ਘੰਟਕਹੇਰਿ. ਸੰਗਜਾ—ਅਹੇਰੀ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ) ਦੀ ਘੰਟੀ. ਘੰਟਾਹੇੜਾ. ਮ੍ਰਿਗ ਫੜਨ ਵਾਲੇ ਦਾ ਘੰਟਾ. "ਛਲਬੇ ਕਹੁ ਘੰਟਕਹੇਰਿ ਬਜਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਲੁਕਕੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਘੰਟਾ ਬਜਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਮ੍ਰਿਗ ਉਸ ਵੱਲ ਚਲਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਮਲੂਮ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧੁਨੀ ਕਿੱਥੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ.

ਘੰਟਕਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ.

ਘੰਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਟੱਲ. ਕਾਂਸੀ ਆਦਿ ਧਾਤੁ ਦਾ ਮੂਧੇ ਭਬਕੇ (ਗਲਾਸ) ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਬਾਹਰ ਵੱਲ ਉਭਰੇਹੋਏ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਢਾਲਕੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਅਰ ਅੰਦਰੋਂ ਇੱਕ ਲਟਕਦੀਹੋਈ ਹਥੌੜੀ ਦ੍ਵਾਰਾ ਵਜਦਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਬਾਹਰੋਂ ਹਥੌੜੀ ਨਾਲ ਵਜਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਨਿੱਕੇ ਘੰਟੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲੇ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਮਿਸਰ ਦੀਆਂ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ, ਅਰ ਨਿਨੀਵੇ (Nineveh) ਦੇ ਖੰਡਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭੇ ਹਨ. ਰੋਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਹੀ ਸਨਾਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਘੰਟੇ ਦ੍ਵਾਰਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਘੰਟੇ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਦੇਵਾਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵਜਦੇ ਆਏ ਹਨ. ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵਡਾ ਘੰਟਾ ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਮਹਮੂਦ ਗਜਨਵੀ ਨੇ ਚੂਰ ਚੂਰ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਸੋਨੇ ਦਾ ਜੰਜੀਰ ਲੁੱਟਿਆ.

ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਘੰਟਾ ਮਾਸਕੋ (ਰੂਸ) ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਪੰਜ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਚੁਤਾਲੀ ਮਣ ਪੱਕੇ (੧੯੮ ਟਨ) ਹੈ ਇਹ ਸਨ ੧੭੩੩ ਵਿੱਚ ਢਾਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ. ਇਸੇ ਸ਼ਹਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਹੋਰ ਘੰਟਾ ਹੈ,ਜਿਸ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਤਿੰਨ ਹਜ਼ਾਰ ਪੰਜ ਸੌ ਚੁਰਾਸੀ ਮਣ ਪੱਕੇ (੧੨੮ ਟਨ) ਹੈ. ਬਰਮਾ, ਪੈਕਿੰਗ (ਚੀਨ), ਕੋਲਾਨ (ਜਰਮਨੀ), ਵੀਐਨਾ ਅਤੇ ਪੈਰਿਸ ਵਿੱਚ ਭੀ ਵਜਨਦਾਰ ਤੇ ਕੱਦਾਵਰ ਘੰਟੇ ਹਨ. ਇੰਗਲਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਘੰਟਾ ਕੁੱਲ ਚਾਰ ਸੌ ਅਠਤਾਲੀ ਮਣ ਪੱਕੇ (੧੬ ਟਨ) ਦਾ ਹੈ, ਜੋ "ਸੇਂਟ ਪਾਲ" ਨਾਮੇਂ ਮਹਾਨ ਗਿਰਜੇ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਹੈ. "ਘੰਟਾ ਜਾਕਾ ਸੁਨੀਐ ਚਹੁ ਕੁੰਟ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਭਾਵ—ਅਨਹਤ-ਨਾਦ। ੨ ਢਾਈ ਘੜੀ ਦਾ ਸਮਾ. ੬੦ ਮਿਨਟ ਪ੍ਰਮਾਣ ਸਮਾਂ. Hour. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ। ੩ ਘੰਟੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੱਸਣ ਵਾਲਾ ਯੰਤ੍ਰ. Clock. ਦੇਖੋ, ਘੜੀ ਨੰ: ੩.

ਘੰਟਾਹੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਕਹੇਰਿ.

ਘੰਟਾਕਰਣ. ਸੰਗਜਾ—ਮੰਗਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਮੇਧਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਗਣ ਸੀ. ਇਹ ਸ੍ਰਾਪ ਦੇ ਕਾਰਣ ਮਨੁੱਖ ਜੋਨਿ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਜੈਨੀ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਪੰਡਿਤ ਹੋਇਆ। ੨ ਹਰਿਵੰਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪਿਸ਼ਾਚ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ. ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਨਾਉਂ ਕਿਤੇ ਕੰਨ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੈਜਾਵੇ, ਇਸ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਕੰਨਾ ਨਾਲ ਘੰਟੇ ਲਟਕਾਕੇ ਰਖਦਾ ਸੀ। ੩ ਸਰਵਲੋਹ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਿਜਨਾਦ (ਵੀਰਯਨਾਦ) ਦਾਨਵ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ. "ਘੰਟਾਕਰਣ ਭਟ." (ਸਲੋਹ)

ਘੰਟਿਕ. ਦੇਖੋ, ਘੜਿਆਲ.

ਘੰਟਿਕਾ. ਸੰ. ਘਣ੍ਟਿਕਾ—ਸੰਗਜਾ—ਘੰਟੀ. ਟੱਲੀ. ੨ ਕੰਠ ਦੀ ਹੱਡੀ. ਘੰਡੀ. ਸੰਘੀ.

ਘੰਟੀ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ ੧.

ਘੰਡ. ਸੰਗਜਾ—ਘੰਟਾ. ਟੱਲ। ੨ ਕੰਠ ਦੀ ਨਲਕੀ. ਘੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ ੨। ੩ ਸੰ. ਘਣ੍ਡ. ਭੌਰਾ. ਭ੍ਰਮਰ। ੪ ਵਿਸ਼ਈ. ਪਾਮਰ. "ਬ੍ਰਖ ਮਾਰਗਿ ਸਭ

ਨਿੰਦਕ ਘੰਡਾ ਰਾਮ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੫ ਸ਼ਰਾਰਤੀ। ੬ ਬਹੁਜਾਈ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ.

ਘੰਡ਼ ਵੱਜਣਾ. ਕੰਠ ਦੀ ਨਾਲੀ (ਘੰਟਿਕਾ) ਵਿੱਚ ਬਲਗਮ ਫਸਕੇ ਸਾਹ ਨਾਲ ਘਰ ਘਰ ਸ਼ਬਦ ਹੋਣਾ.

ਘੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਡ ੪। ੨ ਘੰਟਾ. "ਖੰਡਾਹੇੜਾ ਮਿਰਗ ਜਿਉ." (ਭਾਗੁ) ਜਿਵੇਂ ਅਹੇੜੀ (ਸ਼ਿਕਾਰੀ) ਦਾ ਘੰਟਾ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਚਾਲ ਰੋਕਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਘੰਡਾਹੇੜਾ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਕਹੇਰਿ ਅਤੇ ਘੰਡਾ ੨.

ਘੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਘੰਟਿਕਾ ੨.

ਘ੍ਨ. ਸੰ. ਵਿ-ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਕੇ ਮਿਟਾਉਣਵਾਲਾ, ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਦਿ ਅਰਥ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਜੈਸੇ-ਕ੍ਰਿਤਘ੍ਨ-ਕਰੀਖੋ. ਗੋਘ੍ਨ-ਗਾਂ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਘ੍ਰਾ. ਸੰ. ਧਾ-ਸੁੰਘਣਾ, ਚੁੰਮਣਾ.

ਘ੍ਰਾਉ. ਸੰਗਯਾ-ਗੰਧ. ਬੂ. ਸੰ. ਘ੍ਰੇਯ. ਦੇਖੋ, ਘ੍ਰਾ ਧਾ. "ਜਿਉ ਉਦਿਆਨ ਕੁਸਮ ਪਰਫੁਲਿਤ ਕਿਨੈ ਨ ਘ੍ਰਾਉ ਲਇਓ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਘ੍ਰਾਣ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ-ਘ੍ਰਾ (ਗੰਧ) ਲੈਣ ਦਾ ਇੰਦ੍ਰਿਯ. ਨਾਸਿਕਾ. ਨੱਕ. "ਘ੍ਰਾਣ ਵਿਲੋਚਨ ਪੌਂਛੈਂ ਚੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ-ਸੁੰਘਿਆ ਹੋਇਆ. ਘ੍ਰਾਤ.

ਘ੍ਰਾਤ. ਸੰ. ਵਿ-ਸੁੰਘਿਆ ਹੋਇਆ.

ਘ੍ਰਾਮ. ਸੰ. ਧਰ੍‍ਮ-ਘਰ੍‍ਮ. ਸੰਗਯਾ-ਗਰਮੀ। ੨ ਧੁੱਪ। ੩ ਗਰਮੀ ਦੀ ਰੁੱਤ। ੪ ਪਸੀਨਾ. ਮੁੜ੍ਹਕਾ. "ਨ ਘ੍ਰਾਮ ਹੈ ਨ ਘਾਮ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਘ੍ਰਿ. ਸੰ. ਧ੍ਰਿ. ਧਾ-ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਟਪਕਣਾ (ਚੁਇਣਾ).

ਘ੍ਰਿਸ. ਸੰ. ਘ੍ਰਿਸ਼੍. ਧਾ-ਪੀਸਣਾ, ਕੁੱਟਣਾ, ਘਸਾਉਣਾ.

ਘ੍ਰਿਣ. ਸੰ. ਘ੍ਰਿਣ੍. ਧਾ-ਚਮਕਣਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ), ਗਲਾਨੀ ਕਰਨਾ.

ਘ੍ਰਿਣਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ-ਗਲਾਨੀ. ਨਫ਼ਰਤ। ੨ ਨਿੰਦਾ। ੩ ਦਯਾ. ਕ੍ਰਿਪਾ. "ਤਜਿ ਤਾਤ ਘ੍ਰਿਣਾ ਬਨ ਬੀਚ ਨਿਕਾਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਘ੍ਰਿਤ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ-ਘੀ. ਘਿਉ. "ਕਾਗਦੁ ਲੂਣੁ ਰਹੈ ਘ੍ਰਿਤ ਸੰਗੇ." (ਰਾਮ ਮ: ੧) ੨ ਨਿਰੁਕ੍ਤ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦਾ ਨਾਉਂ ਭੀ ਘ੍ਰਿਤ ਹੈ। ੩ ਵਿ-ਛਿੜਕਿਆ ਹੋਇਆ। ੪ ਚੋਪੜਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਚਮਕੀਲਾ.

ਘ੍ਰਿਤਚੀ, ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ } ਸੰ. ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਆਦਿ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਵ੍ਯਾਸ ਜੀ ਦਾ ਵੀਰਯ ਪਾਤ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਸ਼ੁਕਦੇਵ ਜਨਮਿਆ. ਚ੍ਯਵਨ ਰਿਖੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਪ੍ਰਮਿਤਿ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਰੁਰੁ ਨਾਮਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਕਨੌਜ ਦੇ ਰਾਜਾ ਕੁਸ਼ਨਾਭ ਨੇ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੌ ਕੰਨ੍ਯਾ ਉਤਪੰਨ ਕੀਤੀਆਂ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਕਨੌਜ. ਭਰਦ੍ਵਾਜ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਅਪਸਰਾ ਪੁਰ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਏ ਸਨ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵੀਰਯ ਡਿਗਪਿਆ ਅਤੇ ਉਹ ਵੀਰਯ ਦ੍ਰੋਣਿ (ਡੋਨੀ) ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਦ੍ਰੋਣਾਚਾਰਯ ਜਨਮਿਆ. "ਬ੍ਰਿਖਭਾਨੁਸੁਤਾ ਕੀ ਬਰਾਬਰ ਮੂਰਤਿ ਸ਼੍ਯਾਮ ਕਹੈ ਸੁ ਨਹੀ ਘ੍ਰਿਤਚੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਸਿੰਧੁਸੁਤਾ ਰੁ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਤ੍ਰਿਯਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਬੇਟੀ ਲੱਛਮੀ ਅਤੇ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ। ੨ ਹਵਨ ਵਿੱਚ ਘੀ ਟਪਕਾਉਣ ਦੀ ਕੜਛੀ। ੩ ਨਿਘੰਟੁ ਵਿੱਚ ਰਾਤ (ਰਾਤ੍ਰੀ) ਦਾ ਨਾਉਂ ਘ੍ਰਿਤਾਚੀ ਹੈ। ੪ ਉਹ ਰਾਤ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤ੍ਰੇਲ ਪਵੇ. ਭਿੰਨੀ ਰੈਣਿ.

ਙ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਦਸਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਕੰਠ ਅਤੇ ਨਾਸਿਕਾ (ਨੱਕ) ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭੋਗ ਦੀ ਚਾਹ. ਭੋਗਇੱਛਾ। ੩ ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਸ਼ੇ। ੪ ਭੈਰਵ ਦੇਵਤਾ.

ਙਙਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਙ ਅੱਖਰ। ੨ ਙ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ. ਦੇਖੋ, ਙੰਙਾ.

ਙਣ. ਦੇਖੋ, ਙਣਨਾ.

ਙਣਤੀ, ਙਣਨਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਣਨਾ. ਗਣਿਤ. ਹਿਸਾਬ. ਸ਼ੁਮਾਰ. "ਙਣਤੀ ਙਣੀ ਨਹੀ ਕੋਊ ਛੂਟੈ." (ਬਾਵਨ)

ਙਣਿ. ਗਿਣਕੇ. ਗਣਨਾ ਕਰਕੇ. "ਙਣਿ ਘਾਲੇ ਸਭ ਦਿਵਸ ਸਾਸ." (ਬਾਵਨ)

ਙਣੀ. ਗਣਨਾ ਕੀਤੀ. ਗਿਣੀ। ੨ ਗਿਣਤੀ ਕਰਨ ਤੋਂ. ਗਣਨ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਙਣਤੀ.

ਙਰਾਸ. ਦੇਖੋ, ਙ੍ਰਾਸ.

ਙਿਆਤਾ. ਵਿ—ਗ੍ਯਾਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ. "ਙਙਾ ਖਟਸਾਸਤ੍ਰ ਹੋਇ ਙਿਆਤਾ." (ਬਾਵਨ)

ਙਿਆਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਯਾਨ. ਬੋਧ. ਇਲਮ. "ਅਨਿਕ ਭੇਖ ਅਰੁ ਙਿਆਨ ਧਿਆਨ." (ਬਾਵਨ)

ਙਿਆਨੀ. ਵਿ—ਗ੍ਯਾਨੀ. ਗ੍ਯਾਨਵਾਨ. "ਭਗਤ ਙਿਆਨੀ ਸੋਇ." (ਬਾਵਨ)

ਙਿਆਨੁ. ਦੇਖੋ, ਙਿਆਨ.

ਙੁ. ਸੰ. ਧਾ—ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ.

ਙੰਙਾ. ਙ ਅੱਖਰ. ਦੇਖੋ, ਙਙਾ. "ਙੰਙਾ ਙਿਆਨੁ ਨਹੀ ਮੁਖਬਾਤਉ." (ਬਾਵਨ)

ਙ੍ਰਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ੍ਰਾਸ. ਬੁਰਕੀ। ੨ ਨਿਗਲਣਾ. ਗ੍ਰਸ ਲੈਣਾ. "ਙੰਙਾ ਙ੍ਰਾਸੈ ਕਾਲ ਤਿਹ." (ਬਾਵਨ)

ਙ੍ਰਿਹਾਲ. ਵਿ—ਭੋਕ੍ਤਾ. ਭੋਗਣਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਙ ੨. "ਙ੍ਰਿਅਸਤ੍ਵਾ ਙ੍ਰਿਹਾਲੰ." (ਗ੍ਯਾਨ) ਙ ਅੱਖਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਤੂੰ ਭੋਕ੍ਤਾ (ਭੋਗਣਵਾਲਾ) ਹੈਂ। ੨ ਗ੍ਯਾਨੀ ਙ੍ਰਿਹਾਲ ਦਾ ਅਰਥ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਕਰਦੇ ਹਨ.
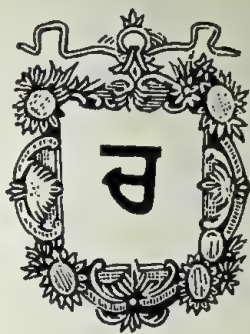
ਚ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਗਜਾਰਵਾਂ (ਯਾਰ੍ਹਵਾਂ) ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਤਾਲੂਏ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰਤ੍ਯ—ਕਾ. ਦਾ. "ਸਿੰਘਚ ਭੋਜਨ ਜੋ ਨਰ ਜਾਨੈ." (ਆਸਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਸੰ. ਵ੍ਯ—ਪੁਨਹ. ਔਰ. ਫਿਰ। ੪ ਨਿਸ਼ਚਾ. ਯਕ਼ੀਨ। ੫ ਤੁੱਲ. ਮਾਨਿੰਦ। ੬ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੂਰਜ। ੭ ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੮ ਕੱਛੂ। ੯ ਚੋਰ। ੧੦ ਦੁਰਜਨ. ਖੋਟਾ ਆਦਮੀ। ੧੧ ਸ਼ਿਵ। ੧੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ, "ਵਿੱਚ" ਦਾ ਸੰਖੇਪ, ਜਿਵੇਂ—ਥੋੜੇ ਦਿਨਾਂਚ ਇਹ ਕੰਮ ਹੋਜਾਊਗਾ. (ਲੋਕੋ)

ਚਉ. ਚਵਣੁ ਦਾ ਅਮਰ. ਆਖ. ਕਥਨਕਰ. ਕਹੁ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ. "ਤੂੰ ਚਉ ਸਜਣ ਮੈਡਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਊ। ੩ ਚਤੁਰ. ਚਾਰ. "ਸੇਖਾ, ਚਉ ਚਕਿਆ ਚਉ ਵਾਇਆ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ਦੇਖੋ, ਚਉਚਕਿਆ ਅਤੇ ਚਉਵਾਇਆ। ੪ ਚਾਉ. ਉਮੰਗ. ਉਤਸਾਹ. "ਲਖਜੋ ਆਜ ਕਸ ਹੈ ਚਉ ਬਾਢਜੋ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਉਸਠ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠਿ.

ਚਉਸਠ ਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾ.

ਚਉਸਠ ਚਾਰ. ਅਠਾਸਠ. "ਭਰੇ ਜੋਗਣੀ ਪਤ੍ਰ ਚਉਸੱਠ ਚਾਰੰ." (ਚੰਡੀ ੨) ਦੇਖੋ, ਯੋਗਿਨੀ.

ਚਉਸਠਿ. ਸੰ. चतुःषष्टि—ਚਤੁ:ਸ਼ਸ੍ਟਿ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਸੱਠ—੬੪.

ਚਉਸਠਿ ਘਰੀ, ਚਉਸਠਿ ਘੜੀ } ਦਿਨ ਰਾਤ. ਅੱਠ ਪਹਿਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ. ਅੱਜਕਲ ਦੇ ਹ਼ਿਸਾਬ ਦਿਨ ਰਾਤ ਦੀਆਂ ੬੦ ਘੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ੨੪ ਮਿਨਟ ਦੀ ਘੜੀ ਹੈ, ਪਰ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ੨੨॥ ਮਿਨਟ ਦੀ ਘੜੀ ਮੰਨੀਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ੬੪ ਘੜੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ. "ਆਠ ਜਾਮਿ ਚਉਸਠਿ ਘਰੀ ਤੁਅ ਨਿਰਖਤ ਰਹੈ ਜੀਉ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਚਉਸਰ, ਚਉਸਾਰ } ਸੰ. चतुस्सारि—ਚਤੁੱਸਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰ ਪੱਲਿਆਂ ਵਾਲਾ ਖੇਲ। ੨ ਚਾਰ ਨਰਦਾਂ ਦੀ ਬਾਜ਼ੀ. ਚੌਪੜ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪੜ ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ.

ਚਉਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸੀ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਾਰ ਸੌ ਤੰਤੁ (ਤੰਦ) ਤਾਣੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚਉਹਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਬਾਜ਼ਾਰ ਜੋ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਹੱਟਾਂ ਰਖਦਾ ਹੈ. ਚੌਕ। ੨ ਚੌਪੜ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ.

ਚਉਹਠ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ.

ਚਉਹਾਣ, ਚਉਹਾਨ } ਦੇਖੋ, ਚੌਹਾਨ.

ਚਉਕ. ਦੇਖੋ, ਚੌਕ। ੨ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ.

ਚਉਕਸ. ਦੇਖੋ, ਚੌਕਸ.

ਚਉਕਸਾਈ, ਚਉਕਸੀ } ਦੇਖੋ, ਚੌਕਸਾਈ ਅਤੇ ਚੌਕਸੀ.

ਚਉਕਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੌਕੜੀ. ਚਾਰ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਚਾਰ

ਦਾ ਇਕੱਠ. "ਜੁਗਨ ਕੀ ਚਉਕਰੀ ਫਿਰਾਏਈ ਫਿਰਤ ਹੈ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉਕੜੀ.

ਚਉਕੜ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ ਕੌਡੀਆਂ (ਕੌਡਾਂ) ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਗੰਡਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉਕੜ ਖਰਚਣਾ। ੩ ਚਾਰ ਤਾਰ (ਤੰਦਾਂ) ਦਾ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਡੋਰਾ.

ਚਉਕੜ ਖਰਚਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਾਰ ਕੌਡੀਆਂ ਖਰਚਣੀਆਂ. ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰਸਮ, ਜੋ ਪੁਤ੍ਰ ਵਾਲਿਆਂ ਵੱਲੋਂ, ਲਾੜੀ ਦੇ ਘਰ ਜਾਕੇ ਲਾਗੀਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਆਦਿ ਦੇਣ ਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਵਾਕ ਦਾ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁੱਛ ਧਨ ਖ਼ਰਚ ਕਰਦੇ ਹਾਂ. "ਚਲ ਕਰ ਚਉਕੜ ਖਰਚਨ ਕਰੀਐ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਉਕੜਿ. ਚਾਰ ਕੌਡੀਆਂ ਤੋਂ. "ਚਉਕੜਿ ਮੁਲਿ ਅਣਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਜਨੇਊ ਚਾਰ ਕੌਡਾਂ ਤੋਂ ਮੁੱਲ ਮੰਗਵਾਇਆ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕੜ.

ਚਉਕੜੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚੁਕੋਣੀ ਥੜੀ। ੨ ਚਾਰ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਇਕੱਠ). ੩ ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦੀ ਟੋਲੀ. ਭਾਵ—ਮੰਡਲੀ. "ਦੁਸਟਚਉਕੜੀ ਸਦਾ ਕੂੜ ਕਮਾਵਹਿ." (ਸੋਰ ਮਃ੩) ੪ ਬੱਘੀ ਦੇ ਚਾਰ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ। ੫ ਚਾਰੇ ਯੁਗਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗ। ੬ ਚਾਰੇ ਪੈਰ ਚੁੱਕਕੇ ਮਾਰੀਹੋਈ ਛਾਲ. ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਚਉਕੜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੭ ਚਪਲੀ. ਪਥਲੀ. ਚਉਕੜੀ ਮਾਰਕੇ ਬੈਠਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਚਉਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰਕੋਣਾ(ਚੌਗੁੱਠਾ) ਵੇਹੜਾ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਚਾਰ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਚਾਰ ਦਾ ਟੋਲਾ। ੩ ਚਾਰ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ ਅੰਗ। ੪ ਰਸੋਈ ਦਾ ਚਾਰ ਕੋਣਾ ਮੰਡਲ (ਘੇਰਾ). "ਗੋਬਰੁ ਜੂਠਾ ਚਉਕਾ ਜੂਠਾ."(ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੫ ਰਸੋਈ ਦੇ ਥਾਂ ਪੁਰ ਕੀਤਾ ਲੇਪਨ. "ਦੇਕੈ ਚਉਕਾ ਕਢੀ ਕਾਰ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੬ ਚਾਰ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ। ੭ ਦੋ ਉੱਪਰਲੇ ਅਤੇ ਦੋ ਹੇਠਲੇ ਦੰਦ. "ਚਿਬੁਕ ਚਾਰੁ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਕਛੂ ਚੌਕਾ ਚਮਕਾਵੈ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਉਕੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ ਪਾਵਿਆਂ ਵਾਲਾ ਆਸਨ। ੨ ਚਾਰ ਪਹਿਰੇਦਾਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ. "ਚਉਕੀ ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮਃ ੫) ੩ ਚਾਰ ਰਾਗੀਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ. "ਗਾਵਤ ਚਉਕੀ ਸਬਦ ਪ੍ਰਕਾਸ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਚੌਕੀਆਂ। ੪ ਭਜਨਮੰਡਲੀ, ਜੋ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਕਰਦੀਹੋਈ ਸ਼ਬਦ ਗਾਵੇ.

ਚਉਕੈ. ਚੌਕੇ ਵਿੱਚ. "ਬਹਿ ਚਉਕੈ ਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਜਨੇਊ ਚਉਕੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਪਹਿਰਿਆ.

ਚਉਖੰਨ. ਚਾਰ—ਖੰਡ. ਚਾਰ ਟੂਕ. "ਹਉ ਤਿਸੁ ਵਿਟਹੁ ਚਉਖੰਨੀਐ." (ਸ੍ਰੀ ਮਃ ੪) ਭਾਵ—ਮੈਂ ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ੨ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ. "ਕੋੜਮੜਾ ਚਉਖੰਨੀਐ ਕੋਇ ਨ ਬੇਲੀ." (ਭਾਗੁ) ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਕੁਟੰਬੀ। ੩ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹੱਥ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰੰਗ ੩.

ਚਉਖੰਨੀਐ. ਦੇਖੋ, ਚਉਖੰਨ.

ਚਉਖੰਨੀਐ ਵੰਞਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਾਰ ਟੂਕ ਹੋਣਾ. ਭਾਵ—ਕ਼ੁਰਬਾਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਫਿਰਨਾ. ਭਾਵ—ਵਾਰਨੇ ਹੋਣਾ.

ਚਉਗਣ, **ਚਉਗਨ** } ਦੇਖੋ, ਚਉਗੁਣ.

ਚਉਗਾਨ. ਦੇਖੋ, ਚੌਗਾਨ.

ਚਉਗਿਰਦ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ ਓਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. ਚੁਫੇਰੇ. "ਚਉਕੀ ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੇ." (ਸੋਰ ਮਃ ੫) "ਚਉਗਿਰਦ ਹਮਾਰੈ ਰਾਮਕਾਰ." (ਬਿਲਾ ਮਃ ੫) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਲੋਕਾਲੋਕ ਪਰਬਤ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕਾਲੋਕ.

ਚਉਗਿਰਦੋਂ. ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ. ਚੁਫੇਰਿਓਂ. "ਧਾਏ ਰਾਖਸ ਰੋਹਲੇ ਚਉਗਿਰਦੋਂ ਭਾਰੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਚਉਗੁਣ, **ਚਉਗੁਨ** } ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਗੁਣ. ਵਿ—ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ. ਚਹਾਰ ਚੰਦ.

ਚਉਘਰ, **ਚਉਘੜ** } ਦੇਖੋ, ਚਉਝੜ. "ਚੂਹੜ ਚਉਘੜ ਲਖ ਨਊ." (ਭਾਗੁ)

ਚਉਚਕਿਆ. ਚਾਰ ਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਹੋਇਆ. ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਉਕਾਸਿਆ. ਭਾਵ—ਦੁਸ਼੍ਟਮੰਡਲੀ ਕਰਕੇ ਭੜਕਾਇਆਹੋਇਆ. "ਸੇਖਾ ! ਚਉਚਕਿਆ."

(ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਚਉਝੜ. ਬੁੰਜਾਹੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਜਾਤਿ ਕਈਆਂ ਨੇ ਇਸੇ ਨੂੰ ਚਉਘੜ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਚੰਦੂ ਚਉਝੜ ਸੇਵ ਕਮਾਈ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਚਉਘੜ.

ਚਉਣਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚੌਪਾਏ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. ਘਾਹ ਚਰ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਵੱਗ. "ਚਉਣੇ ਸੁਇਨਾ ਪਾਈਐ ਚੁਣਿ ਚੁਣਿ ਖਾਵੈ ਘਾਸੁ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਵਿ—ਚਤੁਰ ਗੁਣ. ਚੌਗੁਣਾ. ਚਹਾਰ ਚੰਦ.

ਚਉਣੀ. ਚਾਰ ਗੁਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਣੀ.

ਚਉਤਰਾ, ਚਉਤਾ } ਫ਼ਾ چوترہ ਸੰਗਯਾ—ਚੌਤਰਹ. ਚਬੂਤਰਾ. ਸੰ. ਚਤ੍ਵਰ. ਥੜਾ। ੨ ਕੋਤਵਾਲ ਦੀ ਕਚਹਿਰੀ. "ਸ਼ਾਹ ਚਉਤਰੇ ਜਾਇ ਜਤਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੧) "ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਚਉਤੈ ਆਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਚਉਤਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਤਾਲ.

ਚਉਤਾਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ ਤਾਰ ਦਾ ਗੀਤ, ਅਥਵਾ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦਾ ਬੋਲ। ੨ ਰਬਾਬ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਤਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਅਥਵਾ ਚਾਰ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਜਾ। ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਬੁਣਤੀ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਚਾਰ ਤੰਦਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹੋਂਦੀਆਂ ਹਨ.

ਚਉਤੀ, ਚਉਤੀਸ } ਸੰ. ਚਤੁਸ੍ਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ੍. ਤੀਹ ਉੱਪਰ ਚਾਰ—੩੪.

ਚਉਤੀਸ ਅਖਰ, ਚਉਤੀਸ ਅਛਰ } ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਅਸਲ ਅੱਖਰ ੩੪ ਹਨ:—

अ इ उ, क ख ग घ ङ, च छ ज झ ञ, ट ठ ड ढ ण, त थ द ध न, प फ ब भ म, य र ल व स ह. ਬਾਕੀ ਜੋ ਅੱਖਰ ਹਨ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹਨ. ਜੈਸੇ—क ष ਤੋਂ क्ष, ज ञ ਤੋਂ ज्ञ, त र ਤੋਂ त्र ਆਦਿਕ. ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੀ ਸੱਸੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਰੂਪ ਹਨ.* "ਨਾਨਾ ਖਿਆਨ ਪੁਰਾਨ ਬੇਦ ਬਿਧਿ ਚਉਤੀਸ ਅਖਰ (ਅਛਰ) ਮਾਹੀ." (ਸੋਰ ਅਤੇ ਮਾਰੂ ਰਵਿਦਾਸ)

ਚਉਤੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚਉਤੀ.

ਚਉਤੁਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਪਦ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ. ਹਰੇਕ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਪਿੱਛੋਂ ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਅੰਗ ਹੋਵੇ.

ਚਉਥ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਥੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਅਤੇ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤਿਥਿ. "ਚਉਥਹਿ ਚੰਚਲ ਮਨ ਕਉ ਗਹਹੁ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ)

ਚਉਥੜਾ, ਚਉਥੜੀ, ਚਉਥਾ } ਵਿ—ਚਤੁਰ੍ਥ. ਚੌਥਾ. ਚੌਥੀ. ਚਾਰਵਾਂ. "ਤ੍ਰੈਗੁਣ ਮਾਇਆਮੋਹੁ ਹੈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਚਉਥਾਪਦ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) "ਹਰਿ ਚਉਥੜੀ ਲਾਵ ਮਨਿ ਸਹਜੁ ਭਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਚਉਥਾਪਦ. ਸੰਗਯਾ—ਜਾਗ੍ਰਤ ਸ੍ਵਪਨ ਸੁਖੁਪਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਗ੍ਯਾਨਪਦ. ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਅਵਸ੍ਥਾ. ਗ੍ਯਾਨ ਅਵਸ੍ਥਾ. "ਚਉਥੇ ਪਦ ਕਉ ਜੋ ਨਰੁ ਚੀਨੈ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਚਉਥਿ. ਚਤੁਰ੍ਥੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਥ. "ਚਉਥਿ ਉਪਾਏ ਚਾਰੇ ਬੇਦਾ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧)

ਚਉਥੀ. ਚਉਥਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਚਉਥੀ

---

*ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਅੱਖਰ ਕਿਸੇ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਮੁੱਢ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ, ਉਹ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਅਰ ਦੋ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣੇ ਅੱਖਰ ਸੁਤੰਤ੍ਰ ਅੱਖਰ ਨਹੀਂ. ਇਸ ਹਿਸਾਬ ਚਉਤੀਸ ਅੱਖਰ ਇਹ ਹਨ:—
अ इ उ ऋ, क ख ग घ, च छ ज झ, ट ठ ड ढ, त थ द ध न, प फ ब भ म, य र ल व श ष स ह.
ऌ ਦਾ ਕੰਮ ऋ ਤੋਂ ਲੈਂਦੇ ਹਨ. ਅਤੇ ऌ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਆਦਿ ਭੀ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ. ङ ञ ण ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਨਹੀਂ ਵਰਤੀਦੇ.
ए अ इ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, ऐ अ ए ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, ओ अ उ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, औ अ ओ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, क्ष क ष ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, ज्ञ ज ञ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ, त्र त र ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੈ. ਵੇਦਾਂ ਦਾ ळ ਅੱਖਰ ਲੌਕਿਕ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ.

ਨੀਅਤਿ ਰਾਸਿ ਕਰ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਚਉਦਸ. ਸੰਗਯਾ—ਚਤੁਰਦੰਸ਼. ਚੌਦਾਂ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਦਸ—੧੪.

ਚਉਦਸਿ. ਸੰ. ਚਤੁਰਦੰਸ਼ੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਅਤੇ ਅਨ੍ਹੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਚੌਦਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਚੌਦੇਂ. "ਚਉਦਸਿ ਚਉਦਹ ਲੋਕ ਮਝਾਰਿ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ)

ਚਉਦਹ. ਚਤੁਰਦੰਸ਼. ਚੌਦਾਂ. "ਚਉਦਹ ਭਵਨ ਤੇਰੇ ਹਟਨਾਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਚਉਦਹ ਰਤਨ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਸ਼ੀਰ (ਖੀਰ) ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਰਿੜਕਕੇ ਕੱਢੇ ਚੌਦਾਂ ਉੱਤਮ ਪਦਾਰਥ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨ. "ਚਉਦਹ ਰਤਨ ਨਿਕਾਲਿਅਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਚਉਦਹ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ.

ਚਉਦਹ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਚਾਰ ਵੇਦ, ਛੀ ਵੇਦਾਂਗ, ਨ੍ਯਾਯ, ਮੀਮਾਂਸਾ, ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੌਦਾਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁ ਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੩ ਅ: ੬. ਭਾਈ ਮਨੀਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਚਉਦਾਂ ਵਿਦ੍ਯਾ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:—

"ਸ਼੍ਰੀ ਅੱਖਰ ਜਲਤਰਨ ਚਕਿਤਸਾ ਔਰ ਰਸਾਇਨ,
ਜੋਤਕ ਜੋਤਿ ਪ੍ਰਬੀਨ ਰਾਗ ਖਟ ਰਾਗਨਿ ਗਾਇਨ,
ਕੋਕਕਲਾ ਵਸ਼ਾਕਰਨ ਔਰ ਬਾਜੰਤ੍ਰ ਬਜਾਇਨ,
ਤੁਰਹਿ ਤੋਰ ਨਟ ਨ੍ਰਿੱਤ ਔਰ ਸਰ ਧਨੁਖ ਚਲਾਇਨ,
ਗ੍ਯਾਨ ਕਰਨ ਔ ਚਾਤੁਰੀ ਏਤ ਨਾਮ ਵਿਦ੍ਯਾ ਵਰੇ,
ਏਹ ਚਤੁਰਦਸ ਜਗਤ ਮੇ ਚਤੁਰ ਸਮਝ ਮਨ ਮੇ ਧਰੇ."
(ਜਸਭਾਮ)

ਦੇਖੋ, ਅਠਾਰਹਿ ਵਿਦ੍ਯਾ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸ਼ਬਦ.

ਚਉਦਹਿ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ। ੨ ਚਤੁਰਦੰਸ਼ੀ. ਚੌਦੇਂ ਤਿਥਿ. "ਚਉਦਹਿ ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਪ੍ਰਭੁ ਆਪਿ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਚਉਦਨੋਚਕ. ਚਤੁਰਦੰਸ਼ ਚਕ੍ਰ (ਮੰਡਲ). ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ. "ਚੱਚਕ ਚਉਦਨੋਚਕੰ." (ਰਾਮਾਵ) ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ ਚਕਿਤ (ਹੈਰਾਨ) ਹੋਗਏ। ੨ ਚੌਦਵਾਂ (ਚਤੁਰਦੰਸ਼ਮ) ਲੋਕ.

ਚਉਦਾ. ਕਥਨ ਕਰਦਾ. ਬੋਲਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉ ਅਤੇ ਚਵਣੁ. "ਜੋ ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੁਖਿ ਚਉਦਾ ਜੀਉ." (ਮਾਝ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚਉਦਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚਉਦਿਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਿਆਂ. "ਆਸ ਪੂਰੀ ਹਰਿ ਚਉਦਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ.

ਚਉਦੋ. ਵਿ—ਚਵਣੁ (ਉੱਚਾਰਣ) ਯੋਗ੍ਯ. ਕਥਨੀਯ. "ਚਉਦੋ ਮੁਖਿ ਅਲਾਇ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਉੱਚਾਰਣ ਕਰਦਾ.

ਚਉਂਧ, **ਚਉਂਧਨਾ** } ਦੇਖੋ, ਚੌਂਧ ਅਤੇ ਚੌਂਧਨਾ.

ਚਉਧਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚਉ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. ਹਲਧਰ. ਕਾਸ਼ਤਕਾਰ। ੨ ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਧੁਰੀਣ—ਚਤੁਰ੍ਧੁਰੀਣ. ਚਾਰ ਆਦਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀਆ. "ਚਉਧਰੀ ਰਾਉ ਸਦਾਈਐ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਉਂਧਿਤ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਧਿਤ.

ਚਉਪ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪ.

ਚਉਪਈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ.

ਚਉਪਦਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚਤੁਸ਼੍ਪਦਾ. ਚਾਰ ਪਦਾਂ ਵਾਲਾ ਛੰਦ. ਉਹ ਸ਼ਬਦ ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਪਦ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਰਾਗ ਗੂਜਰੀ ਵਿੱਚ—"ਕਿਰਿਆ ਚਾਰ ਕਰਹਿ ਖਟ ਕਰਮਾ"—ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਪਦ ੨.

ਚਉਪਦਾ ਦੁਪਦਾ. ਦੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਤੇ ਅੰਗ ਵਾਲਾ ਉਹ ਸ਼ਬਦ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਦੋ ਪਦੇ ਹੋਣ, ਅਰਥਾਤ ਦੋ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪਦ.

ਚਉਪਰ, ਚਉਪੜ, ਚਉਪੜਿ ਸੰ. चतुष्पट—ਚਤੁਸ਼੍ਪਟ ਚਾਰ ਪਾਟ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਉਸ ਉੱਪਰ ਖੇਡਣ ਦਾ ਖੇਡ. "ਹਉਮੈ ਚਉਪੜਿ ਖੇਲਣਾ ਝੂਠੇ ਅਹੰਕਾਰਾ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) "ਕਰਮ ਧਰਮ ਤੁਮ ਚਉਪੜਿ ਸਾਜਹੁ ਸਤੁ ਕਰਹੁ ਤੁਮ ਸਾਰੀ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਚਉਸਰ ਅਤੇ ਪੱਕੀ ਸਾਰੀ.

ਚਉਪਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ। ੨ ਚਾਰਪਾਈ. ਮੰਜੀ। ੩ ਵਿ—ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲੀ. "ਖਾਟ ਮਾਗਉ ਚਉਪਾਈ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਪਾਵੇ ਬਿਨਾ ਤਖ਼ਤੇ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਖਾਟ ਹੈ.

ਚਉਬਾਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਬਾਰਾਂ ਵਾਲਾ ਉੱਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਦਾ ਘਰ. "ਚਾਰਿ ਕੁੰਟ ਚਉਬਾਰਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਚਉਬਾਰੇ. ਚਉਬਾਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਸੋ ਅਸਥਲ ਸੋਇਨਚਉਬਾਰੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ਸੋਨੇ ਦੇ ਚੌਬਾਰੇ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚੁਫੇਰੇ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. "ਪਵਨ ਕੋਟਿ ਚਉਬਾਰੇ ਫਿਰਹਿ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ੩ ਚਉਬਾਰੇ ਵਿੱਚ.

ਚਉਬੀਸ, ਚਉਬੀਹ ਦੇਖੋ, ਚੌਬੀਸ.

ਚਉਬੋਲਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ. ਇਹ ਚੌਪਈ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਪਈ ਦਾ ਰੂਪ ੩। ੨ ਕਿਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦੇ ਤੁਕਾਂਤ ਭਿੰਨ ਭਿੰਨ ਹੋਣ. ਚਾਰ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਵੱਖਰੇ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗਯਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਾਮਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਸਵੈਯੇ ਦੀ ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਚਉਬੋਲਾ ਸੰਗਯਾ ਹੋਗਈ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਸ੍ਰੀ ਰਘੁਰਾਜ ਸਰਾਸਨ ਲੈ
 ਰਿਸ ਠਾਨ ਘਨੀ ਰਨ ਬਾਨ ਪ੍ਰਹਾਰੇ,
ਬੀਰਨ ਮਾਰ ਦੁਸਾਰ ਗਏ ਸਰ
 ਅੰਬਰ ਤੇ ਬਰਸੇ ਜਨੁ ਓਰੇ,
ਬਾਜਿ ਗਜੀ ਰਥ ਸਾਜ ਗਿਰੇ ਧਰ
 ਪੱਤਿ ਅਨੇਕ ਸੁ ਕੌਨ ਗਨਾਵੈ,
ਫਾਗੁਨ ਪੌਨ ਪ੍ਰਚੰਡ ਬਹੇ
 ਬਨਪਤ੍ਰਿਨ ਕੇ ਮਨੁ ਪਤ੍ਰ ਉਡਾਨੇ.

੩ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ "ਚਤੁਰੰਗ" ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਚਉਬੋਲਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਸਾਧਾਰਣ ਗੀਤ, ਸਰਗਮ, ਤਰਾਨਾ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਦੰਗ ਦੇ ਬੋਲ ਹੋਣ, ਉਹ ਚਤੁਰੰਗ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਵ੍ਰਿੰਦਾਬਨੀ ਸਾਰੰਗ* ਦਾ ਚਤੁਰੰਗ†:—

"ਚਤੁਰੰਗ ਗੁਨੀਅਨ ਮਿਲਿ ਗਾਈਏ ਬਜਾਈਏ ਰਿਝਾਈਏ। ਗੁਨੀਅਨ ਕੇ ਆਗੇ ਲੈ ਕੇ ਸੰਪੂਰਨ ਕਰ ਦਿਖਾਈਏ.

ਨ ਸ ਰ ਮ ਰ ਮ ਪ ਧ, ਪ ਮ ਰ ਮ ਰ ਸ ਨ ਸ.

ਦਿਰ ਦਿਰ ਤਾ ਨਾ ਨਾ ਦਿਰ ਤਾ ਨਾ, ਨਾ ਤਾ ਰੇ ਨਾ ਤੋਮ ਤਾਨਾ.

ਧਿਰ ਧਿਰ ਧੁਮ ਕਿਟ ਤਕ੍ਰਾਨ ਧਾ, ਤਕ੍ਰਾਨ ਧਾ ਧੁਮ ਕਿਟ ਤਕ੍ਰਾਨ ਧਾ ਧਾ."

੪ ਜਿਸ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਚਾਰ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀਆਂ) ਹੋਣ ਉਹ ਭੀ "ਚਉਬੋਲਾ" ਹੈ. ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਉਦਾਹਰਣ ਵਿੱਚ ਵ੍ਰਿਜਭਾਸ਼ਾ, ਮੁਲਤਾਨੀ, ਡਿੰਗਲ ਅਤੇ ਹਿੰਦੀ ਪਾਈ-ਜਾਂਦੀ ਹੈ:—

ਗਾਜੇ ਮਹਾਂ ਸੂਰ ਘੂੰਮੀ ਰਣੰ ਹੂਰ
 ਭੂਮੀ ਨਭੰ ਪੂਰ ਬੇਖੰ ਅਨੂਪੰ,
ਵਲੇ ਵਲੀ ਸਾਂਈਂ ਜੀਵੀਂ ਜੁਗਾਂ ਤਾਈਂ
 ਤੈਂਡੇ ਘੋਲੀ ਜਾਈਂ ਅਲਾਵੀ ਤ ਐਸੇ,
ਲਗੇਂ ਲਾਰ ਥਾਨੇ ਬਰੋ ਰਾਜ ਮ੍ਹਾਨੇ
 ਕਹੇਂ ਔਰ ਕਾਂਨੇ ਹਠੀ ਛਾਡ ਥੇਸੋਂ,
ਬਰੋ ਆਨ ਮੋਕੋ ਭਜੋਂ ਆਜ ਤੋਕੋ
 ਚਲੋ ਦੇਵਲੋਕੋ ਤਜੋ ਬੇਗ ਲੰਕਾ.
(ਰਾਮਾਵ)

੫ ਉਹ ਛੰਦ ਭੀ ਚਉਬੋਲਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਚੌਥੇ ਪਦ ਦੇ ਆਦਿ ਸੰਬੋਧਕ ਪਦ ਹੋਵੇ. ਦੇਖੋ, ਅੜਿੱਲ ਦਾ ਭੇਦ ੫। ੬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਚਾਰ‡ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਦੇ ਪਰ-

---

* ਇਹ ਔੜਵ ਸਾੜਵ ਰਾਗ ਹੈ. ਰਿਸ਼ਭ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਪੰਚਮ ਸੰਵਾਦੀ ਹੈ. ਗਾਉਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਦਿਨ ਦਾ ਤੀਜਾ ਪਹਿਰ ਹੈ.

ਆਰੋਹੀ—ਸ ਰ ਮ ਪ ਨ ਸ.

ਅਵਰੋਹੀ—ਸ ਨ ਧ ਪ ਮ ਰ ਸ.

† ਚਤੁਰੰਗ ਦੇ ਬੋਲ ਗਵੈਯੇ ਤਾਲ ਸੁਰ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖਕੇ ਜੜ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਪਿੰਗਲ ਦੇ ਨਿਯਮਾਂ ਦਾ ਘੱਟ ਧ੍ਯਾਨ ਰਖਦੇ ਹਨ.

‡ ਸੰਮਨ, ਮੂਸਨ, ਜਮਾਲ, ਪਤੰਗ.

ਥਾਇ ਬੋਲ (ਵਚਨ) ਜਿਸ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕਥਨ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ "ਚਉਬੋਲਾ" ਸੰਗਯਾ ਹੈ, ਚਾਹੋ ਛੰਦ ਇਸ ਦਾ ਦੋਹਾ ਹੈ, ਯਥਾ:-

ਮੂਸਨ ਮਸਕਰ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀ ਰਹੀ ਜੁ ਅੰਬਰਿ ਛਾਇ,
ਬੀਧੇ ਬਾਂਧੇ ਕਮਲ ਮਹਿ ਭਵਰ ਰਹੇ ਲਪਟਾਇ.
(ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫)

੭ ਕਿਸੇ ਕਿਸੇ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ "ਤਾਟੰਕ" ਛੰਦ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਚਉਬੋਲਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਤਾਟੰਕ। ੮ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਦੋ ਚਰਣ ਦਾ ਚਉਬੋਲਾ ਛੰਦ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੬ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੧੪ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਲਘੁ ਗੁਰੁ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਸਜਾਇ ਧਜਾਯ ਜਗਦੀਸ਼੍ਵਰ,
ਸੂਰਵੀਰਤਾ ਚਿੱਤ ਧਰੋ,
ਆਲਸ ਕਾਇਰਤਾ ਕੰਜੂਸੀ,
ਕਦੀ ਨ ਇਨ ਕਾ ਸੰਗ ਕਰੋ.

ਚਉਮੁਖ. ਸੰਗਯਾ-ਚਤੁਮੁੱਖ. ਚਾਰ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ। ੨ ਵਿ-ਚਾਰਮੂਹਾਂ. "ਚਉਮੁਖ ਦੀਵਾ ਜੋਤਿ ਦੁਆਰ." (ਰਾਮ ਬੇਣੀ) ਭਾਵ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਤਮਪ੍ਰਕਾਸ਼.

ਚਉਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ. ਦੇਖੋ, ਚਉਰਢੂਲ। ੨ ਦਿਸ਼ਾ. ਓਰ. ਤਰਫ਼. "ਸਭਨਾਂ ਚਉਰਾਂ ਵਿਖੇ ਆਸਣ ਥਾਪੇ." (ਮਗੋ)

ਚਉਰਢੂਲ. ਸੰਗਯਾ-ਚੌਰ (ਚਾਮਰ) ਦਾ ਢੋਰਨ (ਫਿਰਣਾ). ਚੌਰ ਫੇਰਣ ਦਾ ਭਾਵ. "ਚਉਰਢੂਲ ਜਾਂਚੈ ਹੈ ਪਵਣੁ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚਉਰਾਸੀ, ਚਉਰਾਸੀਹ } ਸੰ. ਚਤੁਰਸ਼ੀਤਿ. ਸੰਗਯਾ-ਚੌਰਾਸੀ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਅੱਸੀ ੮੪। ੨ ਭਾਵ ਆਵਾਗਮਨ. ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ ਦਾ ਗੇੜਾ.

ਚਉਰਾਸੀਹ ਸਿਧ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧ. "ਸਿਧ ਚਉਰਾਸੀਹ ਮਾਇਆ ਮਹਿ ਖੇਲਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਚਉਰਾਸੀਹ ਨਰਕ. ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ, ਜੋ ਮਹਾਂ ਦੁਖਦਾਈ ਨਰਕ ਰੂਪ ਹੈ. "ਚਉਰਾਸੀਹ ਨਰਕ ਸਾਕਤ ਭੋਗਾਈਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਨਰਕ.

ਚਉਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ.

ਚਉਰਾਹਾ. ਸੰਗਯਾ-ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਰਾਹ (ਰਸਤੇ) ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ. ਚਤੁਸ਼੍ਪਥ.

ਚਉਰਾਨਵੇ. ਚਤੁਨੰਵਤਿ. ਨੱਵੇ ਉੱਪਰ ਚਾਰ-੯੪.

ਚਉਵਾਇਆ. ਵਿ-ਚਾਰ ਦਾ ਬਜਾਇਆ. ਭਾਵ- ਆਪਣੀ ਅ਼ਕ਼ਲ ਤੋਂ ਖ਼ਾਰਿਜ ਅਤੇ ਚਾਰ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਾਜੇ ਵਾਂਙ ਬਜਾਉਣ ਤੋਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲਾ. "ਸੇਖਾ! ਚਉਚਕਿਆ ਚਉਵਾਇਆ!" (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. ਚੁਫੇਰੇ. "ਪਉਣ ਫਿਰੈ ਚਉ- ਵਾਇਆ." (ਭਾਗੁ)

ਚਉਵੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚੌਬੀਸ.

ਚਉੜ. ਸੰਗਯਾ-ਲਾਡ। ੨ ਖੇਲ. ਕ੍ਰੀੜਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਡ ਧਾ। ੩ ਰੜਾ. ਰੌੜ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚੌੜ ੨। ੫ ਤਬਾਹੀ. ਬਰਬਾਦੀ. ਜਿਵੇਂ-ਉਸ ਨੇ ਚਉੜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. (ਲੋਕੋ)

ਚਉੜਚਪੱਟ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਸਫਾਈ. ਭਾਵ-ਸਰਵਨਾਸ਼. ਪੂਰੀ ਤਬਾਹੀ.

ਚਉੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਰੜੇ. ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ. "ਰੇ ਨਰ, ਨਾਵ ਚਉੜਿ ਕਤ ਬੋੜੀ?" (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚਉੜੂ. ਵਿ-ਰੜਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਭਾਵ-ਸਰਸਬਜ਼ ਥਾਂ ਨੂੰ ਕੱਲਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਤਬਾਹ ਕਰਤਾ। ੨ ਲਾਡਲਾ। ੩ ਇੱਲਤੀ.

ਚਊ. ਸੰਗਯਾ-ਹਲ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਲੋਹੇ ਦਾ ਫਾਲਾ ਜੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਪਾੜਦਾ ਹੈ.

ਚਊਣ, ਚਊਣਾ, ਚਊਣੀ, ਚਊਨ, ਚਊਨਾ, ਚਊਨੀ } ਵਿ-ਚਤੁਰ੍ਗੁਣ. ਚੌਗੁਣਾ. ਚਹਾਰਚੰਦ. ਚੌਗੁਨੀ. ਚਹਾਰ ਗੁਨੀ. "ਦੂਣ ਚਊਣੀ ਦੇ ਵਡਿਆਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) "ਦਿਨ ਪ੍ਰਤਿ ਦੂਨ ਚਊਨ ਵਿਸਾਲਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਈਆ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਉ. ਉਮੰਗ। ੨ ਚਾਹ. ਇੱਛਾ. ਰੁਚੀ. "ਪ੍ਰਭੁ ਦੇਖਨ ਕੋ ਬਹੁਤ ਮਨਿ ਚਈਆ" (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੩ ਦੇਖੋ, ਚੈਯਾ। ੪ ਵਿ—ਚਾਉਵਾਲਾ. ਉਤਸਾਹੀ.

ਚਸ. ਸੰ. चष्—चष्. ਧਾ—ਮਾਰਸੁੱਟਣਾ, ਦੁੱਖਦੇਣਾ, ਖਾਣਾ.

ਚਸਕ. ਸੰਗਯਾ—ਚੀਸ. ਕਰਕ. ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ। ੨ ਸੰ. ਚਸ਼ਕ. ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ। ੩ ਸ਼ਹਿਦ. ਮਧੁ.

ਚਸਕਾ | ਚਸਕਾਰ } ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਵਾਦੀ। ੨ ਰਸਨਾ ਦੇ ਸਵਾਦ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲਤਾ। ਦੇਖੋ, ਚਸ ਧਾ ਅਤੇ ਚਸਕ ੨.

ਚਸਪਾਂ. ਫ਼ਾ چسپاں ਵਿ—ਚਿਮੜਿਆ (ਚਿਪਕਿਆ) ਹੋਇਆ। ੨ ਤੁੱਲ. ਸਮਾਨ. ਢੁੱਕਵਾਂ.

ਚਸਪੀਦਨ. ਫ਼ਾ چسپیدن ਕ੍ਰਿ—ਚਿਪਕਾਉਣਾ. ਚਮੋੜਨਾ.

ਚਸ਼ਮ. ਫ਼ਾ چشم ਸੰਗਯਾ—ਚਕ੍ਸ਼ੁ. ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ। ੨ ਨਜ਼ਰ. ਨਿਗਾਹ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ.

ਚਸ਼ਮਦੀਦ. ਫ਼ਾ چشمدید ਵਿ—ਅੱਖੀਂ ਵੇਖਿਆ. "ਬੰਦੇ! ਚਸਮਦੀਦੰ ਫਨਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਚਸ਼ਮਨੁਮਾਈ. ਫ਼ਾ چشمنمائی ਸੰਗਯਾ—ਅੱਖ ਦਿਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਕੋਪਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਨਾਲ ਤੱਕਣਾ.

ਚਸ਼ਮਪੋਸ਼ੀ. ਫ਼ਾ چشمپوشی ਸੰਗਯਾ—ਅਪਰਾਧ ਖ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੇਖਕੇ ਅਣਡਿੱਠ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚਸ਼ਮਾ. ਫ਼ਾ چشمہ ਸੰਗਯਾ—ਸੂਰਜ। ੨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਸੋਤ. ਉਮਾਹੂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਚੋਹਾ। ੩ ਸੂਈ ਦਾ ਨੱਕਾ। ੪ ਐਨਕ. "ਲਾਇ ਚਸਮੇ ਜਹ ਤਹਾ ਮਉਜੂਦ." (ਤਿਲੰ ਕਬੀਰ) ਗ੍ਯਾਨ ਅਤੇ ਵਿਵੇਕਰੂਪ ਚਸ਼ਮਾ.

ਚਸ਼ਮਾਏ ਕੌਸਰ. ਫ਼ਾ چشمۂکوثر ਚਸ਼ਮਾਏਕੌਸਰ. ਬਹਿਸ਼੍ਤ ਦੀ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਾਣੀ ਦਾ ਰੰਗ ਦੁੱਧ ਤੋਂ ਚਿੱਟਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਤੋਂ ਮਿੱਠਾ ਹੈ.

ਚਸ਼ਮਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਚੋਹਾਸਾਹਿਬ ੨.

ਚਸਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਲਪ੍ਰਮਾਣ. "ਸੇਵ ਕਰੀ ਪਲ ਚਸਾ ਨ ਵਿਛੁੜਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਚਸਿਆ. ਚਸਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. "ਵਿਸੁਏ ਚਸਿਆ ਘੜੀਆ ਪਹਰਾ ਥਿਤੀ ਵਾਰੀ ਮਾਹੁ ਹੋਆ." (ਸੋਹਿਲਾ) ੨ ਚਸਿਆਂ ਨਾਲ.

ਚਸ਼ੀਦਹ. ਫ਼ਾ چشیده ਚੱਖਿਆ. ਖਾਧਾ.

ਚਸ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ چشیدن ਕ੍ਰਿ—ਚੱਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਸ ਧਾ.

ਚਸੂਆ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਸਾਮਾਤ੍ਰ. ਚਸਾਭਰ. "ਉਸ ਤੇ ਘਟੈ ਨਹੀ ਰੁਚਿ ਚਸੂਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚਹ. ਸੰ. चह्. ਧਾ—ਠਗਣਾ, ਹੰਕਾਰੀ ਹੋਣਾ, ਪੀਹਣਾ.

ਚਹਚਹਾ. ਵਿ—ਮਨਭਾਉਂਦਾ. ਪਸੰਦ। ੨ ਸ਼ੋਖ਼.

ਚਹਬੱਚਾ. ਫ਼ਾ چہبچہ ਸੰਗਯਾ—ਚਾਹਬੱਚਾ. ਹੌਜ਼. ਕੁੰਡ. "ਚਹਬੱਚਾ ਮੇ ਨ੍ਹਾਨ ਸਿਧਾਰੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬)

ਚਹਮਚ. ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ੀ. "ਗੁਰਮੁਖ ਭਾਇ ਭਗਤਿ ਚਹਮੱਚੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਭੀੜ ਭੜੱਕਾ.

ਚਹਲ. ਸੰਗਯਾ—ਉਤਸਵ. ਚਾਉ. ਆਨੰਦ। ੨ ਗਾਰਾ. ਚਿੱਕੜ.

ਚਹਲਕ਼ਦਮੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਲਕ਼ਦਮੀ.

ਚਹਲਪਹਲ. ਸੰਗਯਾ—ਰੌਣਕ਼। ੨ ਧੂਮਧਾਮ.

ਚਹਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਲ੍ਹਾ.

ਚਹਾ. ਵਿ—ਚਾਹਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਜਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ. Snipe.

ਚਹਾਰ. ਫ਼ਾ چہار ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ. ਸੰ. चत्वार्.

ਚਹਾਰਮ. ਫ਼ਾ چہارم ਵਿ—ਚੌਥਾ.

ਚਹਾਰਮੀ. ਜ਼ਮੀਨ ਦੀ ਪੈਦਾਵਾਰ ਤੋਂ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲਾ. ਚੌਥਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੌਥ ੩.

ਚਹਿ. ਸੰਗਯਾ—ਦਾਗ. ਧੱਬਾ. "ਤਨ ਕੋ ਚਹਿ ਨਹਿ ਲਾਗਨ ਪਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਾਹਕੇ.

ਚਹਿਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਹਕਾਰ.

ਚਹੁ. ਦੇਖੋ, ਚਹਿ। ੨ ਚਹਾਰ. ਚਾਰ. "ਚਹੁ ਛਿਅ ਮਹਿ ਸੰਨਿਆਸੀ."(ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ:੧) ਦਸ ਫ਼ਿਰਕ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੰਨਯਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਦਸ ਨਾਮ ਸੰਨਯਾਸੀ. "ਸੇਈ ਸੁਖੀਏ ਚਹੁਜੁਗੀ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੩ ਚਾਰ ਨੂੰ. ਚਾਰ ਨੇ. "ਅਸਟਦਸੀ ਚਹੁ ਭੇਦ ਨ ਪਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਚਹੁੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ. ਚਾਰੇ.

ਚਹੁ ਉਮਾਹਾ ਹੋਇ. (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਨਾਗਾਂ, ਮਿਰਗਾਂ, ਮੱਛੀਆਂ, ਰਸੀਆਂ.

ਚਹੁਕੁੰਡੀ. ਚਾਰੇ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ. ਚਤੁਰ ਕੂਟ ਮੇ. "ਜਿਨਿ ਜਨਿ ਗੁਰਮੁਖਿ ਬੁਝਿਆ ਸੁ ਚਹੁਕੁੰਡੀ ਜਾਪੈ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਚਹੁਚਕ. ਸੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ ਓਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. "ਚਹੁਚਕੀ ਕੀਅਨੁ ਲੋਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਚਹੁਛਿਅ. ਦਸ. ਦੇਖੋ, ਚਹੁ ੨.

ਚਹੁਬਦਨ ਕੋ ਜਾਨ. ਚਾਰ ਵਦਨ (ਮੁਖ) ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ, ਉਸ ਦਾ ਯਾਨ (ਸਵਾਰੀ) ਹੰਸ. "ਚਹੁਬਦਨ ਕੋ ਜਾਨ ਹੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਹੁ ਵੇਛੋੜਾ ਹੋਇ. (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਗਾਈ-ਪੁੱਤਾਂ, ਨਿਰਧਨਾ, ਪੰਥੀ, ਚਾਕਰ.

ਵਰਖਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬੈਲ ਜੋਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਵੱਗ ਤੋਂ ਵਿਛੁੜਦੇ ਹਨ. ਕੰਗਾਲ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਅਥਵਾ ਖੇਤੀ ਕਰਨ ਵਿਦੇਸ਼ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਰਾਹੀ ਮਿਲਕੇ (ਸੜਕਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਾਰਣ) ਚਲ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ, ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਠਿਕਾਣੇ ਬੈਠਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਨੌਕਰਾਂ ਨੂੰ ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਬਰਸਾਤ ਵਿੱਚ ਮੁਹਿੰਮ ਬੰਦ ਹੋਣ ਕਾਰਣ ਛੁੱਟੀ ਮਿਲਜਾਂਦੀ, ਇਸਲਈ ਛਾਵਨੀ ਵਿੱਚ ਇਕੱਠੇ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦੇ ਸਨ.

ਚਹੂੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ. ਚਾਰੇ.

ਚਹੂਘਾ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ ਓਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ.

ਚਹੂਚਕ, **ਚਹੂੰਚਕ** } ਦੇਖੋ, ਚਹੁਚਕ.

ਚਹੇੜੂ. ਦੇਖੋ, ਛਹੇੜੂ.

ਚਹੋਰਾ, **ਚਹੋੜਾ** } ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਧਾਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਾਵਲ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚਕ. ਸੰ. ਚਕ੍. ਧਾ—ਚਮਕਣਾ, ਹਟਾਉਣਾ (ਨਿਵਾਰਨ ਕਰਨਾ), ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰ. ਚਕ੍ਰ. ਸੰਗਯਾ-ਦਿਸ਼ਾ. "ਚਕ੍ਰ ਬਕ੍ਰ ਫਿਰੈ ਚਤੁਰ ਚਕ." (ਜਾਪੁ) ੩ ਰਥ ਦਾ ਪਹੀਆ. "ਰਥ ਕੇ ਚਕ ਕਾਟਗਿਰਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੪ ਕੁੰਭਕਾਰ (ਕੁੰਭਾਰ) ਦਾ ਚਕ੍ਰ. "ਕੋਲੂ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਚਕੁ ਕੁਮਿਆਰ ਭਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੫ ਖੂਹ ਦਾ ਚਕ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਣ ਦੀ ਚਿਣਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਪੁਨ ਕਾਸਟ ਕੋ ਚਕ ਘਰਵਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਵਿ—ਚਕਿਤ. ਹੈਰਾਨ. "ਲਗਜੋ ਭਾਲ ਮੇ ਰਹਜੋ ਚਕ." (ਰਾਮਾਵ) ੭ ਦੇਖੋ, ਚੱਕ.

ਚਕਈ. ਸੰਗਯਾ—ਛੋਟਾ ਚਕ੍ਰ. ਚਕਰੀ. "ਕਰਤੇ ਚਕਈ ਮਨੋ ਛੂਟਚਲੀ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਕਹੀ। ੩ ਸੰ. ਚਕ੍ਰਵਾਕੀ. ਚਕਵੀ. "ਚਕਈ ਜਉ ਨਿਸਿ ਬੀਛੁਰੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਚਕਹੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਲਾਟੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਚਕਰੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਡੋਰਾ ਲਪੇਟਕੇ ਹੱਥ ਤੋਂ ਛੱਡੀਦਾ ਹੈ ਅਰ ਉਹ ਚਕ੍ਰ ਖਾਕੇ ਫੇਰ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਹੀ ਆਜਾਂਦੀ ਹੈ. "ਚਕਹੀ ਜਨੁ ਆਵਤ ਹੈ ਕਰ ਮੇ ਫਿਰ ਧਾਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਕਚਉਂਧ. ਦੇਖੋ, ਚਕਚੌਂਧ.

ਚਕਚੂੰਧਰ. ਦੇਖੋ, ਚਛੂੰਦਰ.

ਚਕਚੂਰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਕ੍ਰ (ਚੱਕੀ) ਵਿੱਚ ਪੀਠਾ ਚੂਰਣ

(ਆਟਾ). ੨ ਆਟੇ ਵਾਂਙ ਪੀਠੀ ਵਸਤੁ. "ਮਾਰ ਕੈ ਚੂਰ ਕਿਯੇ ਚਕਚੂਰ." (ਚੰਡੀ ੧)

ਚਕਚੌਂਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਜੇਹੀ ਚਮਕ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰ ਚੁੰਧਿਆ ਜਾਣ. ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ। ੨ ਵਿ—ਚਕਿਤਾਂਧ. ਹੈਰਾਨ. "ਚਕਚੌਂਧ ਰਹੇ ਜਨ ਦੇਖ ਸਭੈ." (ਨਰਸਿੰਘਾਵ)

ਚਕਚੌਂਧੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਨੂੰ ਚੁੰਧਿਆ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਚਮਕ. ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ। ੨ ਹੈਰਾਨੀ. ਚਿੱਤਭ੍ਰਮ.

ਚਕਟੀ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰਾਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਸ਼ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਔਖਧ। ੨ ਤੀਵ੍ਰ ਇੱਛਾ. ਅਤਜੰਤ ਰੁਚਿ. "ਸਾਧੂ ਜਨਾ ਪਗ ਚਕਟੀ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਚਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ. ਉਚਾਨਾ. ਉਠਾਉਣਾ. ਊਰਧ ਕਰਣ। ੨ ਉਭਾਰਨਾ. ਭੜਕਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਚਕਿਆ.

ਚਕਤ. ਦੇਖੋ, ਚਕਿਤ.

ਚਕਤੀ. ਪ੍ਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਟਾਕੀ. ਥਿਗਲੀ। ੨ ਅਰਧ-ਚੰਦ੍ਰ ਆਕਾਰ ਦੀ ਛੁਰੀ. "ਚਕਤੀ ਚਪੜਾ ਅਸਿ ਧਾਰ ਸ਼ਿਪਰ." (ਸਲੋਹ)

ਚਕਫੇਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਗੇੜਾ. "ਮਾਤ੍ਰ ਬੂੰਦ ਤੇ ਧਰਿ ਚਕੁ ਫੇਰਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਮਾਤ੍ਰ.

ਚਕਮਕ. ਤੁ چقماق ਚਕ਼ਮਾਕ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਰੜਾ ਪੱਥਰ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਆਦਿਕ ਨਾਲ ਘਸਕੇ ਅੱਗ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. Flint. ਪਹਿਲਾਂ ਪਥਰੀਦਾਰ ਬੰਦੂਕਾਂ (ਪਥਰਕਲਾ) ਇਸੇ ਪੱਥਰ ਨਾਲ ਚਲਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ. ਬੰਦੂਕ ਦੇ ਹਥੋੜੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਅੱਗੇ ਚਕ਼ਮਾਕ਼ ਦਾ ਟੁਕੜਾ ਰਹਿੰਦਾ, ਜਦ ਕਲਾ ਦੱਬੀ ਜਾਂਦੀ ਤਦ ਪੱਥਰ ਲੋਹੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਕੇ ਅੱਗ ਦਿੰਦਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਲੀਤੇ ਦੀ ਬਾਰੂਦ ਮੱਚ ਉਠਦੀ. "ਚਕਮਕ ਕੀ ਸੀ ਆਗ." (ਹਨੂ)

ਚਕਰ. ਜਿਲਾ ਲੁਦਿਆਨਾ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਜਗਰਾਉਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਵਾਯਵੀਕੋਣ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕੋ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ 'ਗੁਰੂਸਰ' ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਲੋਪੋਕੇ ਤੋਂ ਅਤੇ ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਜੀ ਲੰਮੇ ਤੋਂ ਏਥੇ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਜਗਰਾਉਂ ਤੋਂ ਬਾਰਾਂ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰ.

ਚਕਰਤਨ, ਚਕਰਦਨ ਫ਼ਾ چاک کردن ਚਾਕ ਕਰਦਨ. ਖੰਡਨ. ਚੀਰ ਦੇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਸੁੰਭ ਚਕਰਤਨ." (ਅਕਾਲ) "ਧੂਮਰਾਛ ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਚਕਰਦਨ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਕਰਾਉਣਾ, ਚਕਰਾਉਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਚਕਿਤ ਹੋਣਾ. ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ। ੨ ਸਿਰ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਵਾਂਙ ਘੁੰਮਣਾ. ਚੱਕਰ ਖਾਣਾ.

ਚਕਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਭੌਰੀ. ਜਲ ਦੀ ਘੁਮੇਰੀ. ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ। ੨ ਛੋਟਾ ਚਕ੍ਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰੀ.

ਚਕਰੈਲ. ਵਿ—ਚਾਕਰੀ ਕਰਨਵਾਲਾ. ਨੌਕਰੀਪੇਸ਼ਾ। ੨ ਚੱਕਰ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਫਿਰਤੂ ਘਿਰਤੂ. "ਇਹ ਚਕਰੈਲ ਫਿਰਤ ਥੇ ਰਹੇ." (ਪੰਪ੍ਰ)

ਚਕਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਕਾਠ ਜਾਂ ਪੱਥਰ ਦਾ ਇੱਕ ਟੁਕੜਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਰੋਟੀ ਬੇਲੀਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਇਲਾਕ਼ਾ. ਜਿਲਾ. ਦੇਸ਼ਮੰਡਲ। ੩ ਵਿਭ-ਚਾਰਿਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਅੱਡਾ.

ਚਕਵਾ, ਚਕਵੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਕ੍ਰਵਾਕ. ਚਕ੍ਰਵਾਕੀ. ਕੋਕ. ਸੁਰਖ਼ਾਬ. Ruddy goose ਅਥਵਾ Brahminy duck. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੂਰਜ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਹੈ. ਰਾਤ੍ਰਿ ਨੂੰ ਕਾਵ੍ਯਗ੍ਰੰਥਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਆਪੋਵਿੱਚੀ ਵਿਛੁੜਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਐਸੀ ਹਰਿ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਿ ਜੈਸੀ ਚਕਵੀ ਸੂਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਕਾਸ. ਸੰ. ਚਕਾਸ੍. ਧਾ—ਚਮਕਣਾ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ).

ਚਕਾਚਾਕ. ਫ਼ਾ چکاچاک ਅਨੁ. ਤਲਵਾਰ ਆਦਿ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪਰਸਪਰ ਭਿੜਨ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ.

ਚਕਾਬਯੂਹ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰਵ੍ਯੂਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਫੌਜ ਦਾ ਤੁੰਮਲ. ਇਸ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਘੇਰੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਵੈਰੀ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ ਸੀ.

Maze. ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਅਭਿਮਨ੍ਯੁ ਚਕ੍ਰਵ੍ਯੂਹ ਵਿੱਚ ਹੀ ਫਸਕੇ ਮੋਇਆ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਕ਼ਸ਼ਾ ਇਹ ਹੈ:—
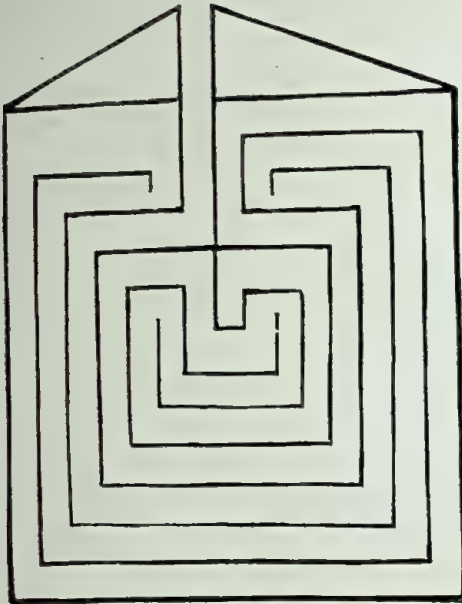
ਚਕਿ. ਚਕਿਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਹੈਰਾਨ. "ਚਕਿ ਚਕਿ ਰਹੈਂ ਦੇਵ ਦਾਨਵ ਮੁਨਿ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚੁੱਕਕੇ ਉਠਾਕੇ.

ਚਕਿਤ. ਸੰ. ਵਿ—ਡਰਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਹੈਰਾਨਹੋਇਆ.

ਚਕਿਯਾ. ਪ੍ਰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਚੱਕੀ. ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. "ਚਕਿਯਾ ਕੇ ਸੇ ਪਟ ਬਨੇ ਗਗਨ ਭੂਮਿ ਪੁਨ ਦੋਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੧)

ਚਕੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਚੱਕੀ. "ਕੋਲੂ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਵਿ—ਚੱਕੀ. ਚੁੱਕੀ. ਉਠਾਈ। ੩ ਭੜਕਾਈ. ਉਭਾਰੀ. ਉਕਸਾਈ.

ਚਕੀਆ. ਪ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਕਿਯਾ.

ਚਕੀਝੇਣੀ. ਕ੍ਰਿ—ਚੱਕੀ ਚਲਾਉਣੀ. ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਲਈ ਚੱਕੀ ਗੇੜਨੀ। ੨ ਝਗੜਾ ਛੇੜਨਾ. "ਪੂਤ ਕੁਪੂਤ ਚਕੀ ਉਠਿ ਝੇਈ." (ਭਾਗੁ)

ਚਕੀਦਨ. ਫ਼ਾ چکیدن ਕ੍ਰਿ—ਟਪਕਣਾ. ਚੁਇਣਾ (ਚੋਣਾ).

ਚਕੀਰਾ, ਚਕੀਰਾਹਾ } ਸੰਗਯਾ—ਚੱਕੀਰਾਹਾ ਪੰਛੀ. ਚਿੜੀ—ਤ੍ਰਖਾਣ. ਇਸ ਦੀ ਚੁੰਜ ਚੱਕੀ ਰਾਹੁਣ ਵਾਲੇ ਸੰਦ ਜੇਹੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਯਾ ਹੋਈ ਹੈ. Lap wing. ਅ਼ ہُدہُد ਹੁਦਹੁਦ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲੇਮਾਨ.

ਚਕੁ. ਦੇਖੋ, ਚਕ.

ਚਕੋਤਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗੋਲ ਕੱਦੂ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਵਡੇ ਕ਼ੱਦ ਦਾ ਨਿੰਬੂ. ਜੰਬੀਰ. ਮਾਤੁਲੰਗ. Citrus Decumana.

ਚਕੋਤਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛੋਟਾ ਚਗਤ (ਉੱਲੂ).

ਚਕੋਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚਕ੍ਰ (ਖੇਤ) ਦੀ ਕੂਤ ਕਰਕੇ ਪੈਦਾਵਾਰ ਦੀ ਨਕ਼ਦੀ ਮੁਕ਼ੱਰਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫ਼ਸਲ ਦੀ ਵੰਡਾਈ ਦੀ ਥਾਂ ਨਕ਼ਦ ਲਗਾਨ.

ਚਕੋਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਪਹਾੜੀ ਤਿੱਤਰ, ਜੋ ਲਾਲ ਟੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Greek partridge. ਇਸ ਦੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੱਸੀ ਹੈ. ਜ੍ਯੋਤਸ੍ਨਾਪ੍ਰਿਯ. "ਮਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚੰਦ ਚਕੋਰ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਰਾਜੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਚਕੋਰ ਪਾਲਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਖਾਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ ਚਕੋਰ ਅੱਗੇ ਰਖਦੇ, ਜੇ ਚਕੋਰ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ, ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਖਾਂਦੇ ਸਨ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਜੇ ਖਾਣੇ ਵਿੱਚ ਜ਼ਹਿਰ ਹੋਵੇ, ਤਦ ਚਕੋਰ ਦੇ ਦੇਖਣਸਾਰ ਨੇਤ੍ਰ ਲਾਲ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਰ ਤੁਰਤ ਮਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਲਈ ਚਕੋਰ ਦਾ ਨਾਮ "ਵਿਸ਼ਦਰ਼ਸ਼ਨਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁਕ" ਹੈ.

ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਚਕੋਰ ਨੂੰ ਅੰਗਾਰ ਖਾਣ ਵਾਲਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜੇਹਾ ਕਿ—"ਚੁੰਚਨ ਚਾਪ ਚਹੂੰ ਦਿਸਿ ਡੋਲਤ ਚਾਰੁ ਚਕੋਰ ਅੰਗਾਰਨ ਭੋਰੈਂ." (ਕੇਸ਼ਵ) ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਚਕੋਰ ਰਿੰਗਣਜੋਤਿ (Glow-worm) ਖਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਭੁਲੇਵੇਂ ਅੰਗਾਰ ਨੂੰ ਚੁਗਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਅਤੇ ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੧। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੁਕੋਰ.

ਚਕੋਰੀ. ਚਕੋਰ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਚਕੰਤ. ਚਕਿਤ (ਹੈਰਾਨ) ਹੋਵੰਤ. "ਚਕੰਤ ਚਾਰੁ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਚੱਕ. ਸੰਗਯਾ—ਉਕਸਾਵਟ. ਭੜਕਾਉ। ੨ ਦੋ ਉੱਪਰਲੇ ਦੋ ਹੇਠਲੇ ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਵੱਢੀਹੋਈ ਦੰਦੀ।

੩ ਪਿੰਡ. ਗਾਂਵ। ੪ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਵਸਤੁ, ਜੈਸੇ ਕੁੰਭਾਰ ਦਾ ਚੱਕ. ਖੂਹ ਦਾ ਚੱਕ. ਸ਼ੱਕਰ ਗੁੜ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਗੰਡ ਆਦਿ। ੫ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਸਿਰਭੂਸ਼ਣ, ਜੋ ਗੋਲਾਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੬ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ. "ਚਾਰ ਚੱਕ ਸਿੱਖੀ ਵਿਸਤਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੭ ਦੇਖੋ, ਚਕ.

ਚੱਕ ਗੁਰੂ ਕਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਰਪਰਤਾਪ.

ਚੱਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਕਣਾ ਅਤੇ ਚੁੱਕਣਾ.

ਚੱਕਪ੍ਰੇਮਾ. ਦੇਖੋ, ਝੰਡਾਸਾਹਿਬ.

ਚੱਕ ਫਤੇਸਿੰਘ
ਚੱਕ ਫਤੇਸਿੰਘਵਾਲਾ } ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਥਾਣਾ ਨਥਾਣਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਭੁਸਮੰਡੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ੪ ਘੁਮਾਉਂ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਨਿਰਮਲਾ ਸਿੰਘ ਹੈ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ "ਬੁਰਜ ਸੰਗੂਸਿੰਘ ਵਾਲਾ" ਭੀ ਸਦਦੇ ਹਨ. ਭਾਈ ਭਗਤੂ ਦਾ ਪੋਤਾ ਰਾਮਸਿੰਘ, ਕਲਗੀਧਰ ਜੀ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਲੈਗਿਆ ਸੀ.

ਚੱਕਭਾਈਕੇ. ਚੱਕ ਫਤੇਸਿੰਘ ਨੂੰ ਹੀ ਕਈ ਚੱਕ ਭਾਈ ਕੇ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੨ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੁਢਲਾਡੇ ਪਾਸ ਸੰਮਤ ੧੯੯੯ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਭਗਤੂਵੰਸ਼ੀ ਭਾਈ ਮਸੱਦਾਸਿੰਘ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈਕੇ ਮਾਲਿਕ ਹਨ.

ਚੱਕਰ. ਦੇਖੋ, ਚਕਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰ.

ਚੱਕ ਰਾਮਦਾਸ. ਜਿਲਾ ਗੁੱਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਥਾਣਾ ਮਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਪਿਰਾਣੇ ਦੇ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਖਿੱਚੇਹੋਏ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਆਏ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਦੇ ਥਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਚਾਲੀ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਆ਼ਫ਼ ਹੈ. ਇਹ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਏਮਨਾਬਾਦ ਤੋਂ ਦਸ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ। ੨ ਗੁਰੂ ਕਾ ਚੱਕ, ਚੱਕ ਰਾਮਦਾਸ ਅਤੇ ਰਾਮਦਾਸਪੁਰ ਇਹ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਨਾਮ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਮੇ ਸੱਦੇਜਾਂਦੇ ਸਨ.

ਚੱਕਵੈ. ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ.

ਚੱਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਵਡੀ ਚੱਕੀ. ਪੱਥਰ ਦਾ ਵਡਾ ਚਕ੍ਰ.

ਚੱਕੀ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਖੋ, ਚਕੀ। ੨ ਚੰਬੇ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਨਦੀ, ਜੋ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਆਸਾ (ਵਿਪਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ੩ ਦੁੰਬੇ ਦੀ ਚਰਬੀਲੀ ਚੱਕੀ.

ਚੱਕੂ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਕੂ. ਕ਼ਲਮਤਰਾਸ਼.

ਚਕ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਕਵਾ. ਚਕ੍ਰਵਾਕ. ਸੁਰਖ਼ਾਬ। ੨ ਸਮੁਦਾਯ. ਗਰੋਹ। ੩ ਦੇਸ਼. ਮੰਡਲ. "ਚਕ੍ਰਪਤਿ ਆਗਯਾਵਰਤੀ." (ਸਲੋਹ) ੪ ਦਿਸ਼ਾ. ਤਰਫ. "ਚਤੁਰ ਚਕ੍ਰ ਵਰਤੀ." (ਜਾਪੁ) ੫ ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ. "ਭੇਦਕੈ ਅਰਿਚਕ੍ਰ." (ਸਲੋਹ) ੬ ਰਥ ਦਾ ਪਹੀਆ. "ਸਜੰਦਨ ਚਕ੍ਰ ਸਬਦ ਦਿਸਿ ਠੌਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੭ ਦੰਦੇਦਾਰ ਗੋਲ ਸ਼ਸਤ੍ਰ, ਜੋ ਵੈਰੀ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟਣ ਲਈ ਘੁਮਾਕੇ ਚਲਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.* "ਚਕ੍ਰ ਚਲਾਇ ਗਿਰਾਇ ਦਯੋ ਅਰਿ." (ਚੰਡੀ ੧) ੮ ਘੁਮਿਆਰ (ਕੁੰਭਕਾਰ) ਦਾ ਚੱਕ। ੯ ਆਗਯਾ. ਹੁਕੂਮਤ. "ਚਤੁਰ ਦਿਸ ਚਕ੍ਰ ਫਿਰੰ." (ਅਕਾਲ) ੧੦ ਰਾਜਾ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀਆਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ। ੧੧ ਦੇਹ ਦੇ ਛੀ ਚਕ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ। ੧੨ ਜਲ ਦੀ ਭੌਰੀ. ਘੁੰਮਣਵਾਣੀ. "ਸ੍ਰੋਣਤ ਨੀਰ ਮੇ ਚਕ੍ਰ ਜਸੋਂ ਚਕ੍ਰ ਫਿਰੈ ਗਰਤਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੧੩ ਸਾਮੁਦ੍ਰਿਕ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਅੰਗੁਲੀਆਂ ਤੇ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਰੇਖਾ. "ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਣ ਜਾਤਿ." (ਜਾਪੁ) ੧੪ ਵਾਮਮਾਰਗੀਆਂ ਦਾ ਭੈਰਵਚਕ੍ਰ, ਕਾਲੀਚਕ੍ਰ ਆਦਿਕ ਪੂਜਨ ਸਮੇਂ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਮੰਡਲ (ਦਾਇਰਾ). "ਚਕ੍ਰ ਬਣਾਇ ਕਰੈ ਪਾਖੰਡ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੧੫ ਪਾਖੰਡ. ਦੰਭ। ੧੬ ਚੰਦਨ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਕੀਤਾ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਕਰਿ

* ਇਸ ਵੇਲੇ ਚਕ੍ਰ ਦੀ ਧਾਰ ਦੰਦੇਦਾਰ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ, ਪੁਰਾਣੇ ਚਕ੍ਰ ਸਭ ਦੰਦੇਦਾਰ ਹੁਦੇ ਸਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਸਤ੍ਰ.

ਇਸਨਾਨ ਤਨਿ ਚਕ੍ਰ ਬਣਾਏ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫) "ਦੇਹੀ ਧੋਵੈ ਚਕ੍ਰ ਬਣਾਏ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ੧੭ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਗਤਿ (ਗਰਦਿਸ਼). ਗ੍ਰਹਚਕ੍ਰ. ੧੮ ਵਲਗਣ. ਘੇਰਾ. Circle.

ਚਕ੍ਰਕ, **ਚਕ੍ਰਕਾ** } ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਿਕਾ.

ਚਕ੍ਰਖਟ. ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ.

ਚਕ੍ਰਗਣੇਸੰ. ਦੇਖੋ, ਗਣੇਸਚਕ੍ਰ.

ਚਕ੍ਰਚਿਹਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਨ੍ਹਚਕ੍ਰ.

ਚਕ੍ਰਜੀਵਕ, **ਚਕ੍ਰਜੀਵੀ** } ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਘੜਨ ਦਾ ਚੱਕ ਫੇਰਕੇ, ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੁੰਭਕਾਰ (ਘੁਮਾਰ).

ਚਕ੍ਰਣੀ. ਚਕ੍ਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚਕ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਚਕਿਤ.

ਚਕ੍ਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਚਕਰਦਨ.

ਚਕ੍ਰਤੀਰਥ. ਸੰ. चक्रतीर्थ. ਸੰਗਯਾ—ਰਿੱਖਮੂਕ(ਰਿਸ਼ਜ-ਮੂਕ) ਪਰਬਤ ਪਾਸ ਤੁੰਗਭਦ੍ਰਾ ਨਦੀ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਤੀਰਥ.

੨ ਗੁਜਰਾਤ (ਦੱਖਣ) ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਭਾਸ ਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ (ਛੇਤ੍ਰ) ਦਾ ਇੱਕ ਵੈਸ਼ਨਵ ਤੀਰਥ. "ਚਕ੍ਰਤੀਰਥ ਜਾਇ ਡੰਡ-ਉਤ ਕੀਆ." (ਜਸਭਾਮ) ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਅਨੇਕ ਤੀਰਥ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ, ਪ੍ਰਭਾਸਖੰਡ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਵਿਸ਼ਨੁ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਨੇ ਵੈਰੀਆਂ ਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਲਹੂ ਨਾਲ ਲਿਬੜਿਆ ਚਕ੍ਰ ਧੋਤਾ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਹੀ ਚਕ੍ਰਤੀਰਥ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੩ ਸੱਖਰ ਪਾਸ ਸਾਧੁਬੇਲਾ ਗੁਰਅਸਥਾਨ ਭੀ ਚਕ੍ਰਤੀਰਥ ਹੈ। ੪ ਕੁਰੁਕ੍ਸ਼ੇਤ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਤੀਰਥ.

ਚਕ੍ਰਦਨ. ਦੇਖੋ, ਚਕਰਦਨ.

ਚਕ੍ਰਧਰ. ਵਿ—ਚਕ੍ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਵਿਸ਼ਨੁ ਜੋ ਸੁਦਰਸ਼ਨ ਚਕ੍ਰ ਧਾਰਣ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਨਿਹੰਗਸਿੰਘ। ੪ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਚਕ੍ਰ (ਦੇਸ਼) ਦਾ ਪਤਿ ਹੈ। ੫ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹਾਕਿਮ। ੬ ਕੁੰਭਕਾਰ. ਕੂਜ਼ੀਗਰ। ੭ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਸੰਸਾਰਚਕ੍ਰ ਨੂੰ ਧਾਰਣ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ. "ਭਜ ਚਕ੍ਰਧਰ ਸਰਣੰ." (ਗੂਜ ਜੈਦੇਵ) ੮ ਸਰਪ, ਜੋ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਬੈਠਦਾ ਹੈ.

ਚਕ੍ਰਧਰਚਰਿਤ੍ਰ ਚਾਰੁ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. ਕਵਿ ਵਰ ਪੰਡਿਤ ਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਰਚਿਆਹੋਇਆ ਜਾਪੁ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਟੀਕਾ. ਇਹ ਤਿਲਕ ਸੰਮਤ ੧੯੨੭ ਤੋਂ ਆਰੰਭ ਹੋਕੇ ੧੯੨੯ ਵਿੱਚ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਿਹਾਲਸਿੰਘ ਨੰ: ੩.

ਚਕ੍ਰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਧਰ.

ਚਕ੍ਰਪਾਣਿ. ਵਿ—ਚਕ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਧਰ.

ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ. ਸੰ. चक्रवर्तिन्. ਸੰਗਯਾ—ਸਾਰੇ ਚਕ੍ਰ (ਦੇਸ਼ ਮੰਡਲ) ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਕਮ ਵਰਤੇ. ਮਹਾਰਾਜਾ-ਧਿਰਾਜ. ਸ਼ਾਹਾਨਸ਼ਾਹ. ਸਾਰੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਸੈਨਾ ਦਾ ਚਕ੍ਰ ਫੇਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੀ ਫ਼ੌਜ ਬਿਨਾ ਰੋਕ ਟੋਕ ਭੂਗੋਲ ਪੁਰ ਫਿਰੇ.

ਚਕ੍ਰਵਾਕ, **ਚਕ੍ਰਵਾਕੀ** } ਦੇਖੋ, ਚਕਵਾ—ਚਕਵੀ.

ਚਕ੍ਰਵੈ. ਦੇਖੋ, ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ. "ਮਾਂਧਾਤਾ ਗੁਣ ਰਵੈ ਜੋਨ ਚਕ੍ਰਵੈ ਕਹਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਚਕ੍ਰਵ੍ਯੂਹ. ਦੇਖੋ, ਚਕਾਬ੍ਯੂਹ.

ਚਕ੍ਰਾਂਕਿਤ. ਸੰ. चक्राङ्कित. ਵਿ—ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਅੰਕਿਤ (ਚਿੰਨ੍ਹਸਹਿਤ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਦੇਹ. ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਦੇ ਛਾਪੇ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ, ਜੋ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਅਥਵਾ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਆਸ਼੍ਰਮ ਵਿੱਚ ਧਾਤੁ ਦੀ ਮੁਹਰ ਤਪਾਕੇ ਆਪਣੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਪਦਮਪੁਰਾਣ ਅ: ੨੫੧.

ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਕਰੀ. ਛੋਟਾ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਚਕਰੀ। ੩ ਚੱਕੀ. ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਗੋਡੇ ਦੀ ਹੱਡੀ, ਚੱਪਣੀ।

ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ। ੪ ਭੌਰੀ, ਜਲ ਦੀ ਘੁਮੇਰੀ। ੫ ਚਰਚਾ ਦਾ ਇੱਕ ਦੋਸ਼, ਮੁੜਘਿੜ ਦਲੀਲ ਦਾ ਉਸੇ ਥਾਂ ਆਜਾਣਾ ਅਤੇ ਯੁਕਤੀ ਦਾ ਅੱਗੇ ਨਾ ਵਧਣਾ.

ਚਕ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਚਕਿਤ.

ਚਕ੍ਰੀ. ਸੰ. ਚਕ੍ਰਿਨ੍. ਵਿ—ਚਕ੍ਰਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਸ਼ਨੁ। ੩ ਕਰਤਾਰ। ੪ ਚਕਵਾ। ੫ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ। ੬ ਘੁਮਿਆਰ। ੭ ਸਰਪ। ੮ ਜਾਸੂਸ. ਮੁਖ਼ਬਿਰ। ੯ ਤੇਲੀ। ੧੦ ਗਧਾ। ੧੧ ਕਾਂਉਂ। ੧੨ ਰਥ ਦਾ ਸਵਾਰ। ੧੩ ਨਿਹੰਗ ਸਿੰਘ.

ਚਕ੍ਸ਼. ਸੰ. ਚਕ੍ਸ਼੍. ਧਾ—ਸਾਫ ਬੋਲਣਾ, ਦੇਖਣਾ, ਚੂਸਣਾ.

ਚਕ੍ਸ਼ੁ. ਸੰ. ਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਖ। ੨ ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਦਰਿਆ, ਜਿਸ ਦਾ ਹੁਣ ਨਾਉਂ 'ਆਮੂ' (Oxus) ਹੈ.

ਚਖ. ਸੰ. ਚਸ਼੍—ਚਸ਼੍. ਧਾ—ਖਾਣਾ (ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ). "ਆਘਾਇ ਰਸ ਚਖਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਚਕ੍ਸ਼੍—ਚਕ੍ਸ਼੍. ਧਾ—ਸਾਫ ਬੋਲਣਾ, ਦੇਖਣਾ, ਚੂਸਣਾ। ੩ ਸੰ. ਚਕ੍ਸ਼ੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ। ੪ ਫ਼ਾ چخ ਚਖ਼. ਜੰਗ. ਯੁੱਧ। ੫ ਸ਼ਤ੍ਰੁਤਾ. ਦੁਸ਼ਮਨੀ। ੬ ਯਤਨ. ਕੋਸ਼ਿਸ਼.

ਚਖਣਾ, ਚਖਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਸੁਆਦ (ਚਸ਼) ਲੈਣਾ. "ਚਖਿ ਅਨਦ ਪੂਰਨ ਸਾਦ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਚਖਮਕ. ਦੇਖੋ, ਚਕਮਕ.

ਚਖਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚੱਖਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚਖਣਾ.

ਚਖੀ. ਵਿ—ਉੱਤਮ ਚਕ੍ਸ਼ੁ (ਨੇਤ੍ਰਾਂ) ਵਾਲਾ, ਮ੍ਰਿਗ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੱਖੀ.

ਚਖ਼ੀਦਨ. ਫ਼ਾ چخیدن ਲੜਨਾ. ਝਗੜਨਾ.

ਚਖੁ. ਚਕ੍ਸ਼ੁ. ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ.

ਚਖ਼ੰਗੀ. ਵਿ—ਚਕ੍ਸ਼ੁ—ਅੰਗੀ. "ਚੰਚਲਾ ਚਖੰਗੀ." (ਅਕਾਲ) ਬਿਜਲੀ ਜੇਹੇ ਨੇਤ੍ਰਅੰਗ ਵਾਲੀ. ਜਿਸ ਦੀ ਅੱਖਾਂ ਬਿਜਲੀ ਸਮਾਨ ਲਿਸਕਦੀਆਂ ਹਨ.

ਚੱਖੀ. ਦੇਖੋ, ਚਖ ਧਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਾਜ਼ ਆਦਿਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੀ ਚਾਟ ਲਈ ਸਵੇਰ ਵੇਲੇ ਮਾਸ ਚਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੱਖੀ ਥੋੜੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੇਟ ਨਾ ਭਰੇ. "ਚੱਖੀ ਬਾਜ ਦੇਤ ਬਿਗਸਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਗਤਾ, ਚਗਤਾਈਖ਼ਾਂ, ਚਗੱਤਾ ਚੰਗੇਜ਼ਖ਼ਾਂ ਤਾਤਾਰੀ ਮੁਗ਼ਲ ਦਾ ਬੇਟਾ ਚਗ਼ਤਾਈਖ਼ਾਂ, ਸਨ ੧੨੨੭ ਵਿੱਚ ਬਲਖ਼, ਬਦਖ਼ਸ਼ਾਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮਹ਼ਮੂਦਖ਼ਾਂ ਮੁਗ਼ਲ ਦੀ ਭੈਣ ਬਾਬਰ ਦੀ ਮਾਂ ਸੀ. ਨਾਨਕੇ ਗੋਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਬਾਬਰਵੰਸ਼ੀ ਚਗਤਾਈ ਅਥਵਾ ਚਗੱਤਾ ਕਹੇਜਾਂਦੇ ਸਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਗੱਤਾ.

ਚਗਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਕੇ ਅੰਦਰ ਲੰਘਾਣ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਫੇਰਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਭਾਵ—ਜੂਠੀ ਅਤੇ ਅਪਵਿਤ੍ਰ ਵਸਤੁ। ੩ ਫ਼ਾ چغل ਚਗ਼ਲ. ਚਮੜੇ ਦੀ ਬੋਕੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸਨਾਨ ਸਮੇਂ ਸ਼ਰੀਰ ਉੱਪਰ ਜਲ ਪਾਈਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਵਰਤ ਲੈਂਦੇ ਹਨ, ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਜੂਠੀ ਵਸਤੁ ਅਤੇ ਕਮੀਨੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਚਗਲ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚਗਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਗਾਰ.

ਚਗੁਨ. ਵਿ—ਚਾਰ ਗੁਣਾਂ, ਚੌਗੁਣਾ. "ਦਿਨਪ੍ਰਤੀ ਚਾਹ ਚਿਤ ਚਗੁਨ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਗੂਨ. ਦੇਖੋ, ਚਗੁਨ। ੨ ਫ਼ਾ [illegible] ਕੈਫ਼ੀਯਤ. ਕੇਹਾ ਅਤੇ ਕਿਸਤਰਾਂ ਹੈ, ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ. ਦੇਖੋ, ਬੇਚਗੂਨ.

ਚਚਹਜਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਛਛ ਹਜਾਰਾ.

ਚਚਕ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਨੋਚਕ। ੨ ਸ਼ਿਕਰੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਪਕ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਸ਼ਿਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਰਾ.

ਚਚਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਚਲ਼ਾਇਮਾਨ. ਅਨਿਸ਼੍ਚਿਤ.

ਚਚਰਚਰੀ. ਸੰ. ਚਰ੍‍ਚਰੀਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮਾਂਗ. ਕੇਸ਼ਾਂ ਦੇ

ਸਿੰਗਾਰਣ ਦੀ ਰਚਨਾ. "ਚਰਚਰੀ ਕੰਕਨ ਮੁਦ੍ਰਿਕਾ ਮਹਿਦੀ ਬਨੀ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚਚਰੀਆ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਉਦਾਹਰਣ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ, ਪਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹਵਾਲਾ ਹੈ, ਯਥਾ:-

"ਹੋ, ਛੰਦ ਚਚਰੀਆ ਮਾਂਹਿ ਨਿਸ਼ੰਕ ਪ੍ਰਮਾਨਿਯੈ."
ਪਿੰਗਲਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ ਚਰਚਰੀ, ਚੰਚਰੀ, ਚੰਚਲੀ ਅਤੇ ਵਿਬੁਧਪ੍ਰਿਯਾ ਆਏ ਹਨ. ਲੱਛਣ-ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਰ, ਸ, ਜ,ਜ, ਭ, ਰ. SIS, IIS, ISI, ISI, SII, SIS.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਆਇਓ ਤਿੰਹਕਾਲ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਯਗਜ ਕੋ ਥਲ ਦੇਖਕੈ,
ਤਾਹਿਂ ਪੂਛਤ ਬੋਲਕੈ ਰਿਖਿ ਭਾਂਤ ਭਾਂਤ ਵਿਸੇਖਕੈ,
ਸੰਗ ਸੁੰਦਰ ਰਾਮ ਲਕ੍ਸ਼੍ਮਣ ਦੇਖਿ ਦੇਖਿ ਸੁ ਹਖੰਈ,
ਬੈਠਕੈ ਸੁਇ ਰਾਜਮੰਡਲ ਵਣੰਈ ਸੁਖ ਵਖੰਈ.
(ਰਾਮਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

੨ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਚੰਚਰੀ ਦਾ ਸਰੂਪ ਹੈ-ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੪੬ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੨-੧੨ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਅਨੁਪ੍ਰਾਸ ਸਹਿਤ, ਚੌਥਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਦਸ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ. ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਮ "ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ-

ਤਜ੍ਯਾਗਦੇਹੁ ਮਨੋ ਪਾਪ,ਕੀਜੈ ਸਭ ਸੇ ਮਿਲਾਪ,
ਜਾਪੋ ਕਰਤਾਰ ਜਾਪ, ਸਾਂਤਚਿਤ ਹੋਇਕੈ,
ਦੇਸ਼ ਸਾਥ ਪ੍ਰੇਮ ਧਾਰ, ਜਾਤੀਅਭਿਮਾਨ ਟਾਰ,
ਵਿਦ੍ਯਾ ਕਰਕੈ ਪ੍ਰਚਾਰ, ਅਭਿਮਾਨ ਖੋਇਕੈ. xxx.

ਇਸ ਦਾ ਅਤੇ ਕਬਿੱਤ (ਮਨਹਰ) ਦਾ ਇਤਨਾ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਅਤੇ ਮਨਹਰ ਵਿੱਚ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਮੁੱਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਇਸ ਦੀ ਤੁਕ ਇਉਂ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਵੇ-"ਤਜ੍ਯਾਗ ਦਿਓ ਮਨੋ ਪਾਪ, ਕੀਜੈ ਸਭੀ ਸੇ ਮਿਲਾਪ, ਜਪੋ ਕਰਤਾਰ ਜਾਪ, ਸਾਂਤਚਿੱਤ ਹੋਇਕੈ." ਤਦ ਮਨਹਰ ਤਾਂ ਰਹੇਗਾ, ਪਰ ਚੰਚਰੀ (ਹਰਿਪ੍ਰਿਯਾ) ਨਹੀਂ ਕਹਾਵੇਗਾ.

ਚਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚਾਚਾ. ਪਿਤਾ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ। ੨ ਚੱਚਾ ਅੱਖਰ. "ਚਚਾ ਚਰਨਕਮਲ ਗੁਰ ਲਾਗਾ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਚ ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੪ ਚਰਚਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਅਲੀ ਅਲਿ ਮੇਰ ਚਚਾ ਗੁਨ ਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮਃ ੧) ਭੌਰਾ ਭੌਰੀ ਕਮਲ ਦੀ ਗੁਨਚਰਚਾ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਮੇਰ ੩.

ਚਚਾਫੱਗੋ. ਬਿਹਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿਲਾ ਸ਼ਾਹਬਾਦ ਦੀ ਤਸੀਲ ਸਸਰਾਮ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਸੇਠ, ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਨਵਾਂ ਘਰ ਬਣਾਕੇ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤੀਕ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਨਾ ਕਰਨ, ਮੈ ਨਹੀਂ ਵਸਾਂਗਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਘਰ ਚਰਣ ਪਾਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕੀਤਾ. ਹੁਣ ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

"ਗਮਨੇ ਸਤਿਗੁਰ ਗਏ ਅਗਾਰੀ।
ਸਹਸਰਾਵ ਕੇ ਪਹੁਚ ਮਝਾਰੀ।
ਚਚਾਫੱਗੋ ਕੇ ਘਰ ਗਏ।
ਕਰੀ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਪੂਰਤ ਭਏ।" (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਚੀਂਡਾ. ਸੰ. ਚਚੇਂਡਾ. ਇੱਕ ਬੇਲ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਕੜੀ ਦੀ ਕਿਸਮ ਦਾ ਲੰਮਾ ਫਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚਿੱਟੇ ਦਾਗ਼ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਵਰਖਾ ਦੀ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਰਕਾਰੀ ਬਣਦੀ ਹੈ. Snake gourd.

ਚਚੂੰਧਰ, ਚਚੂੰਦਰ, ਚਚੂੰਧਰ ਸੰ. ਛੁਚ੍ਛੁਨ੍ਦਰਿ-ਛੱਛੂੰਦਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ-ਚੂਹੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਵਡੀ ਦੁਰਗੰਧ ਆਉਂਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸੱਪ ਚਕਚੂੰਦਰ ਨੂੰ ਫੜ ਲਵੇ, ਤਦ ਦੁਰਗੰਧ ਕਾਰਣ ਖਾ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ, ਅਤੇ ਖਾਣ ਤੋਂ ਕੋੜ੍ਹੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਜੇ ਛੱਡ ਦੇਵੇ ਤਦ ਚਕਚੂੰਧਰ ਸੱਪ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ ਭੰਨਦਿੰਦੀ ਹੈ. "ਗਹੀ ਫਨੀ ਚਛੂੰਦਰੰ ਤਜੀ ਨ ਖਾਇ ਯੋਂ ਭਯੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਦੇਖੋ, ਛਛੂੰਦਰ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ ਜੋ ਚਚੂੰਧਰ ਵਾਂਗ ਨੱਠੀ ਫਿਰਦੀ ਹੈ.

ਚਚੇਰਾ. ਵਿ-ਚਾਚੇ ਦਾ. ਚਾਚੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ, ਜਿਵੇਂ-ਚਚੇਰਾ ਭਾਈ.

ਚਛ. ਨੇਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ. ਚਕ੍ਸ਼ੁ, ਚਖ ਅਤੇ ਚੱਛੁ.

ਚਛਰਾਸੁਰ } ਸੰ. चक्षुर्हन्—ਚਕ੍ਸ਼ੁਰਹੰਨ. ਇੱਕ ਦੈਤ ਜੋ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਨਾਲ ਹੀ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਸੀ। ੨ ਸੰ. चिक्षुर—ਚਿਕ੍ਸ਼ੁਰ. ਇੱਕ ਦੈਤ ਜਿਸ ਦਾ ਯੁੱਧ ਦੁਰਗਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ, ਸਕੰਧ ੫, ਅ:੧੪. "ਚਛਰਾਸੁਰ ਮਾਰਣ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਚਿੱਛੁਰ.
ਚੱਛਰ }

ਚੱਛੁ. ਸੰ. ਚਕ੍ਸ਼ੁ. ਸੰਗਯਾ—ਨੇਤ੍ਰ. ਅੱਖ. ਚਸ਼ਮ.

ਚਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਨਾਬ (ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ) ਅਤੇ ਜੇਹਲਮ (ਵਿਤਸ੍ਤਾ) ਦੇ ਮੱਧ ਦਾ ਦੋਆਬ। ੨ ਸੰ. चर्य्य—ਚਰੱਯ. ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ ਕਰਮ. ਆਚਾਰ. ਕੰਮ ਕਰਨ ਦਾ ਵੱਲ. "ਚਜ ਆਚਾਰ ਕਿਛੁ ਬਿਧਿ ਨਹੀਂ ਜਾਨੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਚਜੁ.

ਚਜੁ. ਦੇਖੋ, ਚਜ ੨ ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮਚਜੁ. "ਗੁਰ ਮਿਲਿ ਚਜੁ ਅਚਾਰੁ ਸਿਖੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਚਟ. ਸੰ. चट्. ਧਾ—ਬਰਸਣਾ, ਲਪੇਟਣਾ, ਤੋੜਨਾ, ਉੱਚਾਟਨ ਕਰਨਾ, ਉਖੇੜਨਾ। ੨ ਸੰ. ਝਟਿਤਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਛੇਤੀ. ਫ਼ੌਰਨ. "ਤ੍ਰਿਯ ਰੋਵਤ ਕੁਟਵਾਰ ਕੇ ਤਟ ਚਟ ਕੂਕੀ ਜਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੬) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਟੁ. ਚੱਟਾ. ਚਾਟੜਾ. ਚੇਲਾ। ੪ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀ.

ਚਟਸਾਰ } ਸੰ. ਚਟੁਸ਼ਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਟੁ (ਚੇਲਿਆਂ) ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਘਰ. ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ. ਮਦਰਸਾ। ੨ ਵਿਦ੍ਯਾਰਥੀਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਕਾਨ. Boarding house.
ਚਟਸਾਲ }
ਚਟਸਾਲਾ }

ਚਟਸਾਲਿ. ਪਾਠਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ. "ਚਟਸਾਲਿ ਬਾਲਕੁ ਪਾਇਆ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਬੰਨੋ)

ਚਟਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰੇਮ. ਲਗਨ। ੨ ਚਮਕ. ਭੜਕ। ੩ ਚਪਲਤਾ. ਫੁਰਤੀ। ੪ ਚਟ ਚਟ ਧੁਨਿ. ਪਾਟਣ ਦੀ ਆਵਾਜ਼। ੫ ਸੰ. ਚਿੜਾ.

ਚਟਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਪਾਟਣਾ. ਚਟਪਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਪਟਕਣਾ. ਪਛਾੜਨਾ. "ਛਿਤਿ ਪੈ ਚਟਕੇ ਚਟਕੀਲੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧) ੩ ਉਤਰਨਾ.
ਚਟਕਨਾ }

ਚਟਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਆਦ. ਚਸਕਾ। ੨ ਚਟ ਚਟ ਸ਼ਬਦ. ਚਿਰੜਾਟ। ੩ ਸੰ. ਚਿੜੀ. ਚਟਕ ਦੀ ਮਦੀਨ.

ਚਟਕੀਲਾ. ਵਿ—ਚਮਕਦਾਰ। ੨ ਚਾਲਾਕ. ਦੇਖੋ, ਚਟਕਨਾ ੨। ੩ ਸ਼ੋਭਾ ਵਾਲਾ। ੪ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ. "ਉਪਬਨ ਮੇ ਗੁਲਾਬ ਚਟਕੀਲੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਟਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਜੀਭ ਲਗਾਕੇ ਖਾਣਾ. ਚਾਟਨਾ. ਲੇਹਨ. "ਸਿਲ ਜੋਗ ਅਲੂਣੀ ਚਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਸਿਲ.
ਚਟਨਾ }

ਚਟਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੱਟਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਲੇਹ੍ਯ ਵਸਤੁ। ੨ ਪੋਦੀਨਾ, ਖਟਾਈ, ਨਮਕ, ਮਿਰਚ ਆਦਿਕ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਚਰਪਰਾ ਚੱਟਣ ਲਾਇਕ ਭੋਜਨ.

ਚਟਪਟ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. ਫੌਰਨ. "ਚਟਪਟ ਭਾਜੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਟਪਟਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਵ੍ਯਾਕੁਲ ਹੋਣਾ. ਘਬਰਾਉਣਾ। ੨ ਛੇਤੀ ਕਰਨੀ. ਕਾਹਲੇ ਪੈਣਾ। ੩ ਤੜਫਣਾ। ੪ ਚਟ ਚਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ. "ਚਟਪਟਾਇ ਤ੍ਰਿਣ ਜ੍ਯੋਂ ਜਰ੍ਯੋ." (ਖਾਮ)

ਚਟਪਟੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਤਾਵਲੀ. ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ। ੨ ਘਬਰਾਹਟ। ੩ ਕਰਾਰੀ ਅਤੇ ਸਵਾਦੀ ਚੀਜ਼.

ਚਟਵਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਉਣਾ।

ਚਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਟੜਾ. ਚੇਲਾ. ਚਟੁ। ੨ ਚਾਟਾ. ਮਟਕਾ। ੩ ਉਂਜਲ. (ਅੰਜਲਿ). ਬੁੱਕ. "ਸਤਿ ਚਟੇ ਸਿਰਿ ਛਾਈ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਚੱਟਾ.

ਚਟਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਰਿਸ਼ਵਤ ਖਵਾਉਣੀ. "ਕਾਹੂੰਕੋ ਮੁਹਰੈਂ ਚਟਵਾਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੫)

ਚਟਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਚੱਟਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਘਾਹ ਅਥਵਾ ਤੀਲੀਆਂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਆਸਨ. ਸਫ.

ਚਟਾਕ. ਸੰਗਯਾ—ਦਾਗ਼. ਧੱਬਾ। ੨ ਚਟਾਕਾ. ਚਟ ਚਟ ਧੁਨਿ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੁਰੰਤ. ਛੇਤੀ. "ਚਟਾਕ ਚੋਟੈਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਟਾਨ. ਸੰਗਯਾ—ਪਹਾੜੀ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪੱਧਰ ਮੈਦਾਨ. ਚਿਟਾਨ. ਸੈਲ ਪੱਥਰ.

ਚਟਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਉਣਾ.

ਚਟਾਰਾ. ਸੰ. ਚਾਟਕੇਰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿੜੇ ਦਾ ਬੱਚਾ. "ਚਿਰਗਟ ਫਾਰਿ ਚਟਾਰਾ ਲੈਗਇਓ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਚਟਾਰਾ ਸੂਖਮ (ਲਿੰਗ) ਸ਼ਰੀਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਗਟ.

ਚਟੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚੱਟੀ. ਜੁਰਮਾਨਾ. "ਬਧਾ ਚਟੀ ਜੋ ਭਰੇ, ਨਾ ਗੁਣੁ ਨਾ ਉਪਕਾਰੁ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੨) ਹਾਕਮ ਦਾ ਬੱਧਾ ਜੋ ਚੱਟੀ ਭਰਦਾ ਹੈ ਉਹ ਗੁਣ ਅਤੇ ਉਪਕਾਰ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਮਾਰ ਨਹੀਂ.

ਚਟੀਆ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਟੀ. ਮੱਟੀ। ੨ ਚਟੁਗਣ. ਚਾਟੜੇ. ਚੇਲੇ. ਦੇਖੋ, ਚਟੁ. "ਚਟੀਆ ਸਭੇ ਬਿਗਾਰੇ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚਟੁ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਪਯਾਰਾ ਵਾਕ੍ਯ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ। ੩ ਵ੍ਰਤੀ ਪੁਰੁਸ਼ ਦਾ ਆਸਨ। ੪ ਉਦਰ. ਪੇਟ। ੫ ਚਾਟੜਾ. ਚੇਲਾ। ੬ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਚਟੁਕਾਰ. ਸੰ. ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦੀ.

ਚੱਟਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਟੜਾ. ਚੇਲਾ। ੨ ਇੱਟਾਂ ਦਾ ਚਿਣਕੇ ਲਾਇਆ ਢੇਰ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤੁਰੰਤ. ਫ਼ੌਰਨ. "ਕਰ ਤਉ ਅਪਨੇ ਬਲ ਕੋ ਤਨ ਚੱਟਾ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੱਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਟੀ ੧। ੨ ਲੇਹਨ ਕੀਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚਟਣਾ। ੩ ਬਦਰੀਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਮੁਸਾਫਿਰਾਂ ਦੇ ਪੜਾਉ ਨੂੰ ਚੱਟੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚਠ, ਚੱਠ ਸੰ. ਚੈਤਜੇਸ਼੍ਟਿ. ਸੰਗਯਾ—ਚੈਤਯ (ਘਰ) ਦਾ ਇਸ਼੍ਟਿ (ਯਗ੍ਯ) ਜੱਠ. ਘਰ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਜੋ ਯਗ੍ਯ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ. "ਚੱਠ ਅਰੰਭੀ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੱਠਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ. ਚੱਠਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ "ਚੱਠਿਆਂ ਦੀ ਵਾਰ" ਵਿੱਚ ਵੇਖੀਦਾ ਹੈ। ੨ ਇਸ ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਵਸਾਏ ਕਈ ਪਿੰਡ, ਚੱਠਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ.

ਚਡਾ, ਚੱਡਾ ਸੰਗਯਾ—ਚਾਟੁ. ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ. "ਤਿਨ੍ਹਾ ਨਾਹੀ ਕਿਸੈ ਦੀ ਕਿਛੁ ਚਡਾ ਰਾਮ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਕਮਰ ਦੇ ਪਾਸ ਪੱਟਾਂ ਦੇ ਜੋੜ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਕੂਲ੍ਹਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੱਢੇ.

ਚੱਡੇ ਗਾਟੇ ਕਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਲੱਤ ਦੇ ਜੋੜ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਗਰਦਨ ਭਾਰ ਸਿੱਟਣਾ. "ਕਹੈ ਮਰਦਾਨਾ ਯਾਂਕੋ ਮਾਰੋਂ ਚੱਡੇ ਗਾਟੇ ਕਰ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਢਤ. ਸੰਗਯਾ—ਚੜ੍ਹਤ. ਦੇਵਤੇ ਅਥਵਾ ਗੁਰੂ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਈ-ਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਭੇਟਾ. ਚੜ੍ਹਾਵਾ। ੨ ਧਾਵਾ. ਫ਼ੌਜਕਸ਼ੀ. ਚੜ੍ਹਾਈ.

ਚਢਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੜ੍ਹਨਾ. ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਆਰੋਹਣ ਕਰਨਾ. ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਜਾਣਾ। ੩ ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ.

ਚਢਾਉ. ਸੰਗਯਾ—ਚੜ੍ਹਾਉ. ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵ੍ਰਿੱਧੀ. ਉੱਨਤੀ. ਤਰੱਕੀ.

ਚਢਾਉਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਆਰੋਹਣ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਲੈਜਾਣਾ. ਉੱਨਤ ਕਰਨਾ. "ਧਰਤੀ ਤੇ ਆਕਾਸਿ ਚਢਾਵੈ." (ਸਾਰ ਕਬੀਰ)

ਚਢਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਚੜ੍ਹਾਈ. ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ ਫੌਜਕਸ਼ੀ। ੩ ਕੂਚ. ਰਵਾਨਗੀ। ੪ ਖ਼ਾ. ਪਰਲੋਕ ਗਮਨ.

ਚਢਾਵਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਆਰੋਹਣ ਕਰਾਉਣਾ. "ਬੂਡਿਮੂਏ ਨਉਕਾ ਮਿਲੈ ਕਹੁ ਕਾਹਿ ਚਢਾਵਉ?" (ਬਿਲਾ ਸਧਨਾ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ.

ਚੜ੍ਹਾਵਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚੜ੍ਹਾਵਾ. ਦੇਵਤੇ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ-ਗੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. ਭੇਟਾ। ੨ ਲਾੜੇ ਵੱਲੋਂ ਲਾੜੀ ਨੂੰ ਸ਼ਾਦੀ ਸਮੇਂ ਪਹਿਰਣ (ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਉਣ) ਲਈ ਭੇਜੇ ਵਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਭੂਖਣ. ਵਰੀ.

ਚੱਢਾ. ਦੇਖੋ, ਚੱਡਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੱਢੇ.

ਚੱਢੇ. ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਖੁਖਰਾਣ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਉੱਚੀ ਜਾਤਿ. "ਜੱਟੂ ਭਾਨੂ ਤੀਰਥਾ ਚਾਇਚਈਲੇ ਚੱਢੇ ਚਾਰੇ." (ਭਾਗੁ)

ਚਣ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਖ ਦੀ ਇੱਕ ਕ਼ਿਸਮ. ਚਣ ਕਮਾਦ ਦਾ ਮਿੱਠਾ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ। ੩ ਨਿਪੁਣ. ਇਹ ਅੰਤ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ—ਵਿਦ੍ਯਾਚਣ.

ਚਣਕ, ਚਣਾ ਸੰ. चणक. ਸੰਗਯਾ—ਛੋਲਾ. ਨੁਖ਼ੂਦ. ਚਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛੋਲਾ.

ਚਣਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਣਕ੍ਯ.

ਚਤਰ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰ.

ਚਤੁ, ਚਤੁਆਰ ਸੰ. ਚਤੁਰ੍—ਚਤ੍ਵਾਰ੍. ਚਾਰ. ਚਹਾਰ. "ਪਲਕੇ ਕਰੇ ਚਤੁ ਭਾਇ." (ਗ੍ਯਾਨ) ਮਾਸ ਦੇ ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ ਕੀਤੇ. "ਵਰਤਹਿ ਜੁਗ ਚਤੁਆਰੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਚਤੁਸਟਯ, ਚਤੁਸਟੈ ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸ਼੍ਟਯ.

ਚਤੁਸਪਦੀ. ਸੰ. चतुष्पदी. ਸਾਮਾਨ੍ਯ ਕਰਕੇ ਚਾਰ ਪਦਾਂ ਵਾਲੇ ਛੰਦ ਦੀ ਇਹ ਸੰਗਯਾ ਹੈ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਛੰਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੩੦ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ੧੦ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ੮ ਪੁਰ, ਤੀਜਾ ੧੨ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਇੱਕ ਸਗਣ ਇੱਕ ਗੁਰੁ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਚਵਪੈਯਾ" ਅਥਵਾ "ਚੌਪੈਯਾ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਪਹੈਂ ਨ ਭਵਾਨੀ, ਅਕਥ ਕਹਾਨੀ,
　　ਪਾਪਕਰਮ ਰਤਿ ਐਸੇ,
ਮਾਨਹੈਂ ਨ ਦੇਵੰ, ਅਲਖ ਅਭੇਵੰ,
　　ਦੁਰਕ੍ਰਿਤ ਮੁਨਿਵਰ ਜੈਸੇ,
ਚੀਨਹੈਂ ਨ ਬਾਤੰ, ਪਰਤ੍ਰਿਯ ਰਾਤੰ,
　　ਧਰਮ ਨ ਕਰਮ ਉਦਾਸੀ,
ਜਾਨਹੈਂ ਨ ਬਾਤੰ, ਅਧਿਕ ਅਗ੍ਯਾਤੰ,
　　ਅੰਤ ਨਰਕ ਕਰ ਬਾਸੀ.
　　　　(ਕਲਕੀ)

ਚਤੁਸ਼੍ਟਯ, ਚਤੁਸ਼੍ਟੈ ਸੰ. चतुष्टय. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ ਵਸ੍ਤੂਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਇਕੱਠ). ਜਿਵੇਂ—ਚਤੁਸ਼੍ਟਯ ਸਾਧਨ, ਅਰਥਾਤ—ਵੈਰਾਗ੍ਯ, ਵਿਵੇਕ, ਖਟਸੰਪੱਤਿ ਅਤੇ ਮੁਮੁਕ੍ਸ਼ਤਾ.

ਚਤੁਸ਼੍ਟੈਸਾਧਨ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸ਼੍ਟਯ.

ਚਤੁਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਚਾਲਾਕ। ੨ ਸਾਵਧਾਨ. ਆਲਸ ਰਹਿਤ. "ਜਾਨਹੁ ਚਤੁਰ ਸੁਜਾਨ." (ਸ. ਮ: ੯) ੩ ਨਿਪੁਣ. ਦਾਨਾ. ਸਿਆਣਾ. ਕਿਸੇ ਗੁਣ ਵਿੱਚ ਤਾਕ। ੪ ਸੰ. ਚਤੁਰ੍. ਚਾਰ. "ਚਤੁਰ ਦਿਸਾ ਕੀਨੋ ਬਲ ਅਪਨਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਚਤੁਰ ਅਵਸਥਾ ਅਰਿ. ਚੌਥੀ ਉਮਰ ਬੁਢਾਪਾ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ) ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਥ ਅਵਸਥਾ ੨.

ਚਤੁਰਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਚਉਗੁਣ.

ਚਤੁਰਚਾਤੁਰ. ਵਿ—ਚਾਤੁਰ੍ਯ ਵਿੱਚ ਚਤੁਰ. ਪ੍ਰਬੀਨਤਾ ਵਿੱਚ ਹੋਸ਼ਿਆਰ.

ਚਤੁਰਥ. ਵਿ—ਚਤੁਰ੍ਥ. ਚੌਥਾ.

ਚਤੁਰਥ ਅਵਸਥਾ. ਸੰਗਯਾ—ਗ੍ਯਾਨ ਅਵਸ੍ਥਾ, ਜੋ ਜਾਗ੍ਰਤ, ਸ੍ਵਪਨ, ਸੁਖੁਪਤਿ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ। ੨ ਵ੍ਰਿੱਧ ਅਵਸ੍ਥਾ, ਜੋ ਚੌਥੀ ਹੈ—ਵਾਲ੍ਯ, ਕੁਮਾਰ, ਯੁਵਾ ਅਤੇ ਜਰਾ.

ਚਤੁਰਥ ਅਵਸਥਾ ਅਰਿ. ਚੌਥੀ ਅਵਸ੍ਥਾ ਜਰਾ, ਉਸ ਦਾ ਵੈਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਵੈਦ੍ਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਮਕਰਧ੍ਵਜ ਆਦਿ ਰਸ, ਜੋ ਬੁਢਾਪੇ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਚਤੁਰਥਪਦ. ਸੰਗਯਾ—ਤੁਰੀਯ (ਤੁਰੀਆ) ਪਦ. ਗ੍ਯਾਨ-ਅਵਸਥਾ। ੨ ਛੰਦ ਦਾ ਚੌਥਾ ਚਰਣ.

ਚਤੁਰਥਿ / **ਚਤੁਰਥੀ** ਸੰ. ਚਤੁਰ੍‍ਥੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਚਾਨਣੇ ਅਤੇ ਹਨੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਚੌਥੀ ਤਿਥਿ. ਚੌਥ. "ਚਤੁਰਥਿ ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਸੁਣਿ ਸੋਧਿਓ ਤਤੁਬੀਚਾਰੁ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਮ: ੫)

ਚਤੁਰਦਸ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍‍ਦਸ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੌਦਾਂ. ਦਸ਼ ਅਤੇ ਚਾਰ ੧੪. "ਚਤੁਰਦਸ ਹਾਟ ਦੀਵੇ ਦੁਇ ਸਾਖੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ, ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ.

ਚਤੁਰਦਸ ਹਾਟ. ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਦਸ.

ਚਤੁਰਦਸ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਚਤੁਰਦਸੀ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍‍ਦਸ਼ੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਹਨੇਰੇ ਅਤੇ ਚਾਨਣੇ ਪੱਖ ਦੀ ਚੌਦਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਚੌਦੇਂ.

ਚਤੁਰਦਾਸ. ਕਾਸ਼ੀਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੨ ਕਸ਼ਮੀਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਵਿਦ੍ਯਾਅਭਿਮਾਨੀ ਪੰਡਿਤ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਸੁਣਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹੋਇਆ। ੩ ਕਪੂਰ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ-ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਬਣਕੇ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਚਤੁਰਧਾ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍‍ਧਾ. ਵਿ—ਚਾਰ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਹੋਇਆ। ੨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ.

ਚਤੁਰਪਦੀ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸਪਦੀ.

ਚਤੁਰਬਕਤ੍ਰ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍‍ਵਕ੍ਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰ ਮੁਖ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਸੁ ਕੋਟਿ ਚਤੁਰਬਕਤ੍ਰੰ." (ਗ੍ਯਾਨ)

ਚਤੁਰਬਕੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਬਕੀਤਾ.

ਚਤੁਰਬਾਹੀ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍‍ਬਾਹ੍ਵੀ—ਚਤੁਰ੍‍ਬਾਂਹ੍ਰੀ. ਵਿ—ਚਾਰ ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰ ਬਾਹੁ (ਭੁਜਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ।* ੩ ਸੰ. ਚਤੁਰ੍‍ਬਾਹੀ. ਚਾਰ ਘੋੜੇ ਦੀ ਗੱਡੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਰ ਮਿਲਕੇ ਖਿੱਚਦੇ ਹਨ.

ਚਤੁਰਭੁਜ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍‍ਭੁਜ. ਵਿ—ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਸ਼ਨੁ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਬਾਹਾਂ ਹਨ। ੩ ਕਰਤਾਰ, ਜੋ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਨੂੰ ਭੁਜ (ਪਾਲਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਚਤੁਰਾਈ ਨ ਚਤੁਰਭੁਜ ਪਾਈਐ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚਤੁਰਮਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚਾਤੁਰਮਾਸ.

ਚਤੁਰਮੁਖ. ਚਾਰ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਚਤੁਰਵਕ੍ਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਬਕਤ੍ਰ.

ਚਤੁਰਵਰਗ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍‍ਵਰ੍‍ਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ (ਇੱਕਠ)—ਅਰਥ, ਧਰਮ, ਕਾਮ ਅਤੇ ਮੋਖ। ੨ ਗ੍ਯਾਨਪ੍ਰਬੋਧ ਅਨੁਸਾਰ—"ਇਕ ਰਾਜਧਰਮ ਇਕ ਦਾਨਧਰਮ। ਇਕ ਭੋਗਧਰਮ ਇਕ ਮੋਛਕਰਮ। ਇਹ ਚਤੁਰਵਰਗ ਸਭ ਜਗ ਭਣੰਤ."

ਚਤੁਰਵੇਦ. ਚਾਰ ਵੇਦ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਚਤੁਰਵੇਦੀ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍‍ਵੇਦਿਨ੍. ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ। ੨ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਚਾਰ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੈ.

ਚਤੁਰਵ੍ਯੂਹ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍‍ਵ੍ਯੂਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ. ਚਾਰ ਦਾ ਇੱਕਠ. "ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ ਜੀ ਕੋ ਵਾਹਗੁਰੂ ਚਤੁਰਵ੍ਯੂਹ ਅਵਤਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ) ਚਾਰ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਵਾਹਗੁਰੂ ਮੰਤ੍ਰ। ੨ ਵੈਸ਼ਨਵਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਬਲਰਾਮ, ਪ੍ਰਦ੍ਯੁਮਨ ਅਤੇ ਅਨਿਰੁੱਧ.

ਚਤੁਰਾਈ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਤੁਰਤਾ. ਚਾਤੁਰ੍‍ਯ. "ਚਤੁਰਾਈ ਨ ਪਾਇਆ ਕਿਨੈ ਤੂ." (ਅਨੰਦੁ)

ਚਤੁਰਾਂਗ / **ਚਤੁਰਾਂਗਾ** ਸੰ. ਚਤੁਰਙ੍ਗ—ਚਤੁਰੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗ—ਹਾਥੀ, ਰਥ, ਘੋੜੇ, ਪੈਦਲ. "ਹਸਤਿ ਰਥ ਅਸ੍ਵ ਪਵਨਤੇਜ ਧਣੀ ਭੂਮਨ ਚਤੁਰਾਂਗ." (ਜੈਤ ਮ: ੫) ੨ ਵਿ—ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਫ਼ੌਜ ਵਾਲਾ.

ਚਤੁਰਾਨਨ. ਚਾਰ ਹਨ ਆਨਨ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦੇ,

* ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਭੁਜੀ, ਚਾਰ ਭੁਜੀ, ਅਸ਼ਟਭੁਜੀ ਅਤੇ ਦਸ਼ਭੁਜੀ ਦੇਵੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਬ੍ਰਹਮਾ.

ਚਤੁਰਿਯਾ. ਵਿ—ਚਾਤੁਰੀ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਚਤੁਰਾ.

ਚਤੁਰੰਗ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੌਪੜ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਾਂਗ। ੩ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਸੈਨਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੪ ਸ਼ਤ੍ਰੰਜ, ਜਿਸ ਦੇ ਘੋੜਾ, ਫ਼ੀਲ, ਸ਼ੁਤਰ ਅਤੇ ਪਿਆਦਾ ਚਾਰ ਅੰਗ ਹਨ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚਉਬੋਲੇ ਦਾ ਭੇਦ ੩.

ਚਤੁਰੰਗਣੀ, ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਵਿ—ਚਾਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਸੈਨਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗ ਹੋਣ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਾਂਗ.

ਚਤੌਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤੌਨ.

ਚਤੌਰ, ਚਤੌੜ, ਚਤੌੜਗੜ੍ਹ ਚਤੁਸ਼੍ਕੋਟ—ਚਤੁਸ੍ਕੋਟ. ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕ਼ਿਲਾ, ਜੋ ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮੇਵਾਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਇਸ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਸਵਾ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਅਤੇ ਚੌੜਾਈ ਬਾਰਾਂ ਸੌ ਗਜ਼ ਹੈ. ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ੬੯੦ ਏਕੜ ਹੈ. ੫੦੦ ਫੁਟ ਦੀ ਉੱਚੀ ਪਹਾੜੀ ਪੁਰ ਇਹ ਇ਼ਮਾਰਤ ਬਣਾਈਗਈ ਹੈ. ਇਹ ਕ਼ਿਲਾ ਮੋਰੀ ਰਾਜਪੂਤ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗ ਨੇ ਈ਼ਸਵੀ ਸੱਤਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਬਣਾਇਆ ਹੈ.* ਇਸ ਪੁਰ ਬੱਪਾਰਾਵ ਨੇ ਸਨ ੭੩੪ ਵਿੱਚ ਕ਼ਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਮੇਵਾਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸਨ ੧੫੬੭ ਤੀਕ ਰਿਹਾ.

ਇਸ ਕ਼ਿਲੇ ਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਹ਼ਮਲਾ ਮੇਵਾਰ-ਪਤਿ ਰਾਜਾ ਲਕ੍ਸ਼੍ਮਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਚਾਚਾ ਭੀਮਸਿੰਘ ਦੀ ਮਨੋਹਰ ਪਦਮਿਨੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪਦਮਾਵਤੀ† ਦੇ ਲੈਣ ਲਈ ਅ਼ਲਾਉੱਦੀਨ ਖ਼ਿਲਜੀ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੩੬੧ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਕਿਲਾ ਫਤੇ ਕਰਕੇ ਜਦ ਅ਼ਲਾਉੱਦੀਨ ਅੰਦਰ ਗਿਆ, ਤਦ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦੀ ਚਿਤਾ ਦੀ ਭਸਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਉਸ ਨੂੰ ਕੁਝ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ. ਅ਼ਲਾਉੱਦੀਨ ਨੇ ਇਹ ਕ਼ਿਲਾ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਖ਼ਿਜ਼ਰਖ਼ਾਂ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਨਾਮ ਖ਼ਿਜ਼ਰਾਬਾਦ ਰੱਖਿਆ.

ਦੂਜਾ ਧਾਵਾ ਇਸ ਪੁਰ ਰਾਣਾ ਉਦਯਸਿੰਘ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਕਬਰ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੨੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਰਾਣਾ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜੈਮਲ ਤਥਾ ਪੱਤੋ (ਫੱਤਾ) ਬੜੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ. ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਮੇਵਾਰ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਉਦਯਪੁਰ ਹੋਗਿਆ.

ਚਤੌੜ ਵਿੱਚ ਕਈ ਮੰਦਿਰ ਅਤੇ ਸਮਾਰਕ ਚਿੰਨ੍ਹ ਪੁਰਾਣਾ ਇਤਿਹਾਸ ਸਮਰਣ ਕਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਦੋ ਹਨ—

੧ ਰਾਣਾ ਕੁੰਭ,ਜਿਸ ਨੇ ਸਨ ੧੪੩੩ ਤੋਂ ੧੪੬੮ ਤੀਕ ਮੇਵਾਰ ਦਾ ਪੈਂਤੀ ਵਰ੍ਹੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਕੀਰਤੀਸਤੰਭ, ਜੋ ਨੌ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ੧੨੦ ਫੁਟ ਉੱਚਾ ਹੈ.

੨ ਦੂਜਾ ਜੈਮਲ ਅਤੇ ਪੱਤੇ ਬਹਾਦੁਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਹੈ.* ਇਸ ਕ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਜੈਨ ਤੀਰਥੰਕਰ "ਆਦਿਨਾਥ" ਦਾ ਭੀ ਇੱਕ ਕੀਰਤੀਸਤੰਭ ਹੈ, ਜੋ ੮੦ ਫੁਟ ਹੈ. ਚਤੌੜ ਨੂੰ ਚਿਤੌੜ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.†

ਚਤੌੜਗੜ੍ਹ ਤੋੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖ਼ਾ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਕੰਮ ਨੂੰ ਲੋਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਔਖਾ ਸਮਝਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਖ਼ਾਲਸਾ ਵਡੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ.

ਚਤੌੜ ਮਾਰੇਰਾ ਪਾਪ. ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

ਚਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰ. "ਚਤ੍ਰ ਚਕ੍ਰ ਕਰਤਾ." (ਜਾਪੁ) ਚਤੁਰ ਚਕ੍ਰ ਕਰਤਾ.

ਚਤ੍ਰਆਨ. ਬ੍ਰਹਮਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਬਿਸੇਖ ਚਤ੍ਰਆਨ ਕੋ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ)

ਚਤ੍ਵਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੌਤਰਾ. ਥੜ੍ਹਾ। ੨ ਚੌਰਾਹਾ. ਚੁਰਸਤਾ। ੩ ਹੋਮ ਵਾਸਤੇ ਸਾਫ਼ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਥਾਂ। ੪ ਚਤ੍ਵਾਰ. ਚਾਰ. ਚਹਾਰ.

---

* ਰਾਜਾ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਕਿਲੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਚਿਤ੍ਰਕੋਟ ਅਥਵਾ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਕੋਟ ਭੀ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

† ਇਹ ਹਮੀਰਸ਼ੰਕਰ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੀ.

* ਦੇਖੋ, ਅਕਬਰ.

† ਚਤੌੜ ਦੇ ਰਾਣਾ ਸੰਗ੍ਰਾਮ ਸਿੰਘ (ਸਾਂਗਾ) ਦੀ ਲੜਾਈ ਖਾਨੂੰਆਂ ਅਥਵਾ ਕਾਨ੍ਹਵਾ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ, (ਜੋ ਆਗਰੇ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਰਿਆਸਤ ਭਰਤਪੁਰ ਵਿੱਚ ਹੈ) ੧੬ ਮਾਰਚ ਸਨ ੧੫੨੭ ਨੂੰ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ. ਇਸ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਰਾਣੇ ਨੇ ਹਾਰ ਖਾਧੀ. ਰਾਣਾ ਸਾਂਗਾ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੫੨੯ (ਸੰਮਤ ੧੫੮੬) ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਚਤ੍ਵਾਸ } ਸੰ. चतस्र–चत्वार. ਚਤਸ੍ਰ–ਚਤ੍ਵਾਰ. ਚਾਰ.
ਚਤ੍ਵਾਰ } ਚਹਾਰ.

ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼. ਸੰ. ਵਿ–ਚਾਲੀਸਵਾਂ.

ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਚਾਲੀਸ. ੪੦.

ਚਨਕ. ਦੇਖੋ, ਚਣਕ.

ਚਨਣਾਠੀ. ਚੰਦਨ–ਕਾਠੀ. ਸੰਗਯਾ–ਚੰਨਣ ਦੀ ਲੱਕੜ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਚਰਨਾਠੀ. "ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਕਰੀ ਚਨਣਾਠੀਆ ਜੇ ਮਨੁ ਉਰਸਾ ਹੋਇ." (ਗੂਜ ਮ: ੧)

ਚਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਣਾ ਅਤੇ ਛੋਲਾ. "ਜਿਉ ਕਪਿ ਕੇ ਕਰ ਮੁਸਟਿ ਚਨਨ ਕੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਕਬਹੂ ਕੂਰਨੁ ਚਨੇ ਬਿਨਾਵੈ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚਨਾਇਣ. ਸੰਗਯਾ–ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. ਚਾਂਦਨੀ। ੨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੌਸ਼ਨੀ.

ਚਨਾਬ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ.

ਚਨਾਰ. ਫ਼ਾ چنار ਸੰਗਯਾ–ਇੱਕ ਬਿਰਛ ਜੋ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ (ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਕਸ਼ਮੀਰ) ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Platanum Orientalis (Poplar) ਇਸ ਦੀ ਛਾਉਂ ਬਹੁਤ ਸੰਘਣੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵਡਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੱਤੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਪੰਜੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਲੱਕੜ ਇ਼ਮਾਰਤ ਅਤੇ ਮੇਜ਼ ਕੁਰਸੀ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਕਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਨਾਰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਅੱਗ ਨਾਲ ਜਲਜਾਂਦਾ ਹੈ. "ਆਂ ਚੁਨਾ ਸੋਖ਼ਤੇਮ ਜ਼ਾਂ ਆਤਿਸ਼। ਹਰ ਕਿ ਬਸ਼ੁਨੀਦ ਚੂੰ ਚਨਾਰ ਬਸੋਖ਼ਤ." (ਦੀਗੋ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਨਾਰ.

ਚਪ. ਸੰ चप्. ਧਾ–ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨਾ, ਸਮਝਾਉਣਾ, ਪੀਸਣਾ, ਕੁੱਟਣਾ, ਠਗਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਹਠ. ਜ਼ਿਦ। ੩ ਫ਼ਾ چپ ਕਪਟ. ਫਰੇਬ। ੪ ਵਿ–ਖੱਬਾ. ਬਾਯਾਂ। ੫ ਵਿਰੋਧੀ। ੬ ਛਪ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚਪ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ–"ਸਾਧੁ ਸਮੂਹ ਪ੍ਰਸੰਨ ਫਿਰੈਂ ਜਗ, ਸਤ੍ਰੁ ਸਭੈ ਅਵਿਲੋਕ ਚਪੈਂਗੇ." (ਅਕਾਲ) ੭ ਦੇਖੋ, ਭਾਨੁਸੁਐਂ.

ਚਪਕ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ–ਫੌਜ ਦਾ ਖੱਬਾ ਭਾਗ.

ਚਪਟਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਪਟਾ.

ਚਪਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਪਟੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਬਨਾਉਟੀ ਜਨਨੇਂਦ੍ਰਿਯ (ਲਿੰਗ). ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੯, ਛੰਦ ੫੨.

ਚਪਣਾ } ਕ੍ਰਿ–ਅੜਨਾ. ਮੁਕ਼ਾਬਲਾ ਕਰਨਾ।
ਚਪਨਾ } ੨ ਜਮਜਾਣਾ। ੩ ਘਿਰਣਾ। ੪ ਖਿਝਣਾ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਫ਼ਾਰਸੀ "ਚਪ" ਹੈ.

ਚਪਰਾਸ. ਸੰਗਯਾ–ਪੇਟੀ ਅਥਵਾ ਪਰਤਲੇ ਤੇ ਲਾਈ ਹੋਈ ਧਾਤੁ ਦੀ ਤਖ਼ਤੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਮਹ਼ਿਕਮੇ ਅਥਵਾ ਅ਼ਹੁਦੇ ਦਾ ਨਾਮ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਪਰਾਸੀ ਪਹਿਰਦਾ ਹੈ. ਚਪੜਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚਪਰਾਸੀ.

ਚਪਰਾਸੀ. ਸੰਗਯਾ–ਅ਼ਹੁਦੇਦਾਰ ਦੇ ਚਪ (ਖੱਬੇ) ਰਾਸ੍ਤ (ਸੱਜੇ) ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਅਰਦਲੀ. ਚਪੜਾਸੀ। ੨ ਰਸਤਾ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਖੱਬੇ ਸੱਜੇ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਿਪਾਹੀ। ੩ ਖੱਬੇ ਸੱਜੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ ਅੜਦਲੀਆ.

ਚਪਰਾਹੜਪੁਰ } ਕਸ਼ਮੀਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿ
ਚਪਰਾੜ } ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਠਹਿਰੇ ਹਨ. ਇੱਥੇ ਬਰਛਾ ਮਾਰਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਸੰਗਤਿ ਦੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਜਲ ਕੱਢਿਆ. ਹੁਣ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਰਹਿਸਮਾ ਪਿੰਡ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰਹਿਸਮਾ.

ਚਪਲ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਚਲ. ਅਸਿਥਰ. "ਚਪਲਬੁਧਿ ਸਿਉ ਕਹਾ ਬਸਾਇ?" (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਸੰਗਯਾ–ਪਾਰਾ। ੩ ਮੱਛੀ.

ਚਪਲਤਾ }
ਚਪਲਤਾਈ } ਸੰਗਯਾ–ਚੰਚਲਤਾ. ਚਾਲਾਕੀ.
ਚਪਲਤ੍ਵ }

ਚਪਲਾ. ਸੰ. ਵਿ–ਚੰਚਲਾ. ਨਾ ਇਸਥਿਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ।

੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਿਜਲੀ। ੩ ਲਕ੍ਮੀ. ਮਾਇਆ। ੪ ਵੇਸ਼੍ਯਾ. ਕੰਚਨੀ। ੫ ਰਸਨਾ. ਜੀਭ.

ਚਪਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੌਕੜੀ. ਪਥਲੀ. ਪੱਟ ਅਤੇ ਗਿੱਟੇ ਜ਼ਮੀਨ ਨਾਲ ਲਾਕੇ ਬੈਠਣ ਦੀ ਮੁਦ੍ਰਾ। ੨ ਕਸ਼ਮੀਰੀ (ਅਥਵਾ ਪਹਾੜੀ) ਜੁੱਤੀ, ਜੋ ਘਾਸ ਅਤੇ ਚੰਮ ਦੀ, ਖੜਾਉਂ ਜੇਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਚਪਲੰਗ. ਵਿ—ਚਪਲਾਂਗ. ਚਪਲ(ਚੰਚਲ)ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਅੰਗ. "ਤਾਹੀ ਸਮੇ ਚਪਲੰਗ ਤੁਰੰਗਨ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਪੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਾਫ ਕੀਤੀਹੋਈ ਲਾਖ ਦਾ ਚਪਟਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਪਟੀ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਲੰਮੀ ਥੋੜੀ ਅਤੇ ਚੌੜੀ ਜ਼ਾਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. "ਚਪੜਾ ਅਸਿ ਸਾਰ ਸਿਪਰ." (ਸਲੋਹ)

ਚਪੜਾਸ, **ਚਪੜਾਸੀ** } ਦੇਖੋ, ਚਪਰਾਸ ਅਤੇ ਚਪਰਾਸੀ.

ਚਪਾਤੀ. ਫ਼ਾ چپاتی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਤਲੀ ਅਤੇ ਚੌੜੀ ਰੋਟੀ. ਮੰਡਾ.

ਚਪਿ. ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਸ਼ਤ੍ਰੁਤਾ (ਵੈਰ) ਕਰਕੇ। ੨ ਖਿਝਕੇ। ੩ ਅੜਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚੋਪਣਾ.

ਚਪੇਟ, **ਚਪੇੜ** } ਸੰ. ਚਪੇਟ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜੋ ਚਪ (ਸਮਝਾਉਣ) ਲਈ ਲਗਾਈ ਜਾਵੇ. ਧੱਫਾ. ਤ਼ਮਾਚਾ. ਥੱਪੜ

ਚਪੌਲ. ਫੁਰਤੀ ਦਾ ਹੱਲਾ. ਵੈਰੀ ਉੱਤੇ ਅਚਾਨਕ ਕੀਤੀ ਝਪਟ.

ਚੱਪਣੀ. ਘੜੇ ਹਾਂਡੀ ਆਦਿ ਦਾ ਮੂੰਹ ਢਕਣ ਦੀ ਠੂਠੀ। ੨ ਚੱਪਣ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਗੋਡੇ ਦੀ ਹੱਡੀ. Patella.

ਚੱਪਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੌਥਾ ਪਾਦ. ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ। ੨ ਚਾਰ ਉਂਗਲ ਪ੍ਰਮਾਣ ਮਾਪ। ੩ ਨੌਕਾ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ। ੪ ਹੱਥ ਦਾ ਅਗਲਾ ਹਿੱਸਾ.

ਚਬੱਚਾ. ਫ਼ਾ چاہ بچہ ਚਾਹਬੱਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁੰਡ. ਹੌਜ਼। ੨ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਪੁਰ ਬਣਾਇਆ ਉਹ ਖ਼ਾਸ ਕੁੰਡ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਜਨਮ ਸਮੇਂ ਇਸਨਾਨ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁੰਡਾਂ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ 'ਚਬੱਚਾਸਾਹਿਬ' ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੁਬੱਚਾਸਾਹਿਬ.

ਚਬੱਚਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਚਬੱਚਾ ੨ ਅਤੇ ਚੁਬੱਚਾਸਾਹਿਬ.

ਚਬਣ, **ਚਬਾਨਾ** } ਸੰ. ਚਵੰਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੰਦ ਜਾੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੀਸਣਾ. ਦੰਦਾਂ ਨਾਲ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਟੁਕੜੇ ਕਰਨੇ. ਚਾਬਨਾ. "ਸਾਰੁ ਚਬਿ ਚਬਿ ਹਰਿਰਸ ਪੀਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ੨ ਚੱਬਣ ਦਾ ਸਾਧਨ ਰੂਪ ਦੰਦ. "ਚਬਣ ਚਲਣ ਰਤੰਨ ਸੇ ਸੁਣੀਅਰ ਬਹਿਗਏ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੰਦ, ਪੈਰ, ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕੰਨ ਬੁਢਾਪੇ ਵਿੱਚ ਹਾਰਕੇ ਬੈਠਗਏ.

ਚਬਿ. ਚਵੰਣ ਕਰਕੇ. ਚੱਬਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚਬਣ ੧.

ਚਬੀਣਾ, **ਚਬੀਨਾ** } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਵੰਣ ਯੋਗ੍ਯ ਵਸਤੁ. ਭੁੰਨੇਹੋਏ ਦਾਣੇ ਆਦਿ.

ਚਬੂਤਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਖੋ, ਚਉਤਰਾ.

ਚਬੋਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਬਿਨਾ ਦੰਦ ਦਾੜ੍ਹ ਲਾਏ ਜੀਭ ਅਤੇ ਮਸੂੜਿਆਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਰਸ ਚੂਸਣਾ. ਪਪੋਲਨਾ.

ਚਬੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਬੋਲਾ। ੨ ਵਿ—ਚਵੰਣ ਕੀਤਾ. ਚੱਬਿਆ। ੩ ਗਟਕਿਆ. ਪੀਤਾ. "ਪ੍ਰੇਮ ਪਿਆਲਾ ਚੁੱਪ ਚਬੋਲਾ." (ਭਾਗੁ)

ਚੱਬਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਤੋਂ ਢਾਈ ਕੋਹ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਥਾਂ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ "ਸੰਗਰਾਣਾ" ਨਾਮ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੱਟੀ ਨੂੰ ਵਰ ਇਸੇ ਥਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਸੰਗਰਾਣਾਸਾਹਿਬ.

ਚਮ. ਸੰ. ਚਮ੍. ਧਾ—ਖਾਣਾ, ਪਤਲਾ ਪਦਾਰਥ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਣਾ, ਆਚਮਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰ. ਚਰ੍ਮ (ਚੰਮ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਚਮਈਆ. ਵਿ—ਚੰਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੈਯਾ (ਕਰਨ ਵਾਲਾ). ਚੰਮ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾਲ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਰਵਦਾਸ ਚਮਿਆਰ ਚਮਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਚਮਸ } ਸੰ. ਚਮਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਮ (ਪੀਣ) ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ.
ਚਮਸਾ } ਪਿਆਲਾ. ਵੈਦਿਕ ਯਗ੍ਯ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਤ੍ਰ। ੨ ਚਮਚਾ.

ਚਮਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਮਤਕਾਰ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਰੌਸ਼ਨੀ.

ਚਮਕਣਾ } ਕ੍ਰਿ—ਲਸਕਣਾ (ਲਿਸ਼ਕਣਾ). ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨਾ।
ਚਮਕਨਾ } ੨ ਭੜਕਣਾ.

ਚਮਕਾ. ਵਿ—ਚੌਕੰਨਾ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ. ਸਾਵਧਾਨ. "ਜੋ ਨ੍ਰਿਪ ਚਮਕਾ ਨਾ ਰਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੦)

ਚਮਕਾਰ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਮਤਕਾਰ. ਪ੍ਰਭਾ. "ਚਮਕਾਰ
ਚਮਕਾਰੁ } ਬੀਜੁਲ ਤਹੀ." (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਭੜਕਾਉਣ (ਉਕਸਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਹਸਤੀ ਦੀਨੋ ਚਮਕਾਰ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚਮਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਮਕਕੇ. "ਦਾਮਨਿ ਚਮਕਿ ਡਰਾਇਓ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਚਮਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਮ ਦਾ ਕੋਰੜਾ. ਚੰਮ ਦੀ ਪਤਲੀ ਛਟੀ.

ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ. ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ, ਤਸੀਲ ਰੋਪੜ, ਥਾਣਾ ਮੋਰਿੰਡਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ, ਇੱਥੇ ਤਿੰਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਹਨ:—

(੧) ਆਨੰਦਪੁਰ ਛੱਡਣ ਪਿੱਛੋਂ ੭ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਚਾਲੀ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੁਝਾਰਸਿੰਘ ਜੀ ਸਹਿਤ ਜਿਸ ਗੜ੍ਹੀ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਟਾਕਰਾ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਗੜ੍ਹੀ ਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਇੱਥੇ ਛੋਟਾਜੇਹਾ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਵੱਲੋਂ ੨੫ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਮਿਲਦੇ ਹਨ. ਖ਼ਾਲਸੇ ਨੂੰ ਗੁਰੁਤਾ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸੇ ਥਾਂ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਤਿਲਕ ਅਸਥਾਨ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੋਰਾਹੇ ਤੋਂ ਇਹ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ੨੫ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ।

(੨) ਕਤਲਗੜ੍ਹ. ਚਮਕੌਰ ਦੀ ਯੁੱਧਭੂਮਿ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਜੁਝਾਰਸਿੰਘ ਜੀ ਅਲੌਕਿਕ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ੮ ਪੋਹ ਸੰਮਤ ੧੭੬੧ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਅਤੇ ਜਿਸ ਥਾਂ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਅਰ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਹੋਇਆ. ਇੱਥੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ੮ ਪੋਹ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੌ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਸਿੱਖਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਸੌ ਰੁਪਯਾ ਸਾਲਾਨਾ ਜਾਗੀਰ ਪਿੰਡ ਰਾਇਪੁਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਭੂਪਸਿੰਘ ਦੀ ਲਾਈ ਹੋਈ ਅਤੇ ਛੀ ਸੌ ਇਕਾਹਠ ਰੁਪਯੇ ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ਮਿਲਦੇ ਹਨ।

(੩) ਦਮਦਮਾ ਸਾਹਿਬ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਇੱਕ ਵਾਰ ਕੁਰੁਛੇਤ੍ਰ ਨੂੰ ਜਾਂਦੇ ਹੋਏ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਦਰਬਾਰ ਨਾਲ ੧੭ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਧਰਮਵੀਰ ਜੀਵਨਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦਬੁੰਗਾ ਭੀ ਪਵਿਤ੍ਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.

ਚਮਕੰਨਿ. ਚਮਤਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ. "ਬਿਜੁਲੀਆ ਚਮਕੰਨਿ ਘੁਰਨਿ ਘਟਾ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਚਮਗਾਦਰ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਿੱਦੜ ਜੇਹੇ ਮੁਖ ਵਾਲਾ
ਚਮਗਿੱਦੜ } ਇੱਕ ਪੰਛੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਖ (ਖੰਭ) ਚੰਮ ਦੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਉਲਟਾ ਹੋਕੇ ਬਿਰਛ ਨਾਲ ਲਟਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਡਕੇ ਫਲ ਆਦਿਕ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. Flying fox (Bat).

ਚਮਚ } ਦੇਖੋ, ਚਮਸ. ਫ਼ਾ چمچہ ਚਮਚਹ. ਛੋਟੀ
ਚਮਚਾ } ਕੜਛੀ.

ਚਮਚਿੱਚੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਮ (ਚਰਮ) ਨੂੰ ਚਿਮੜ(ਚੰਬੜ) ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ. ਇਹ ਖਲੜੀ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਕਰਕੇ ਲਹੂ ਪੀਂਦਾ ਹੈ. ਕਿਲਨੀ. ਚਰਮਕ੍ਰਿਮਿ (Tick). ੨ ਚਿੱਚੜ ਵਾਂਙ ਚਿਮੜ ਜਾਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ, ਜੋ ਪਿੱਛਾ ਨਾ ਛੱਡੇ। ੩ ਗੁਣ ਤਜਾਗਕੇ ਔਗੁਣ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ.

ਚਮਜੂੰ. ਚਰਮਯੂਕਾ. ਚਮੜੀ ਨੂੰ ਚਿਮੜਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਜੂੰ. Tick louse.

ਤਿਲਕ ਅਸਥਾਨ—ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ
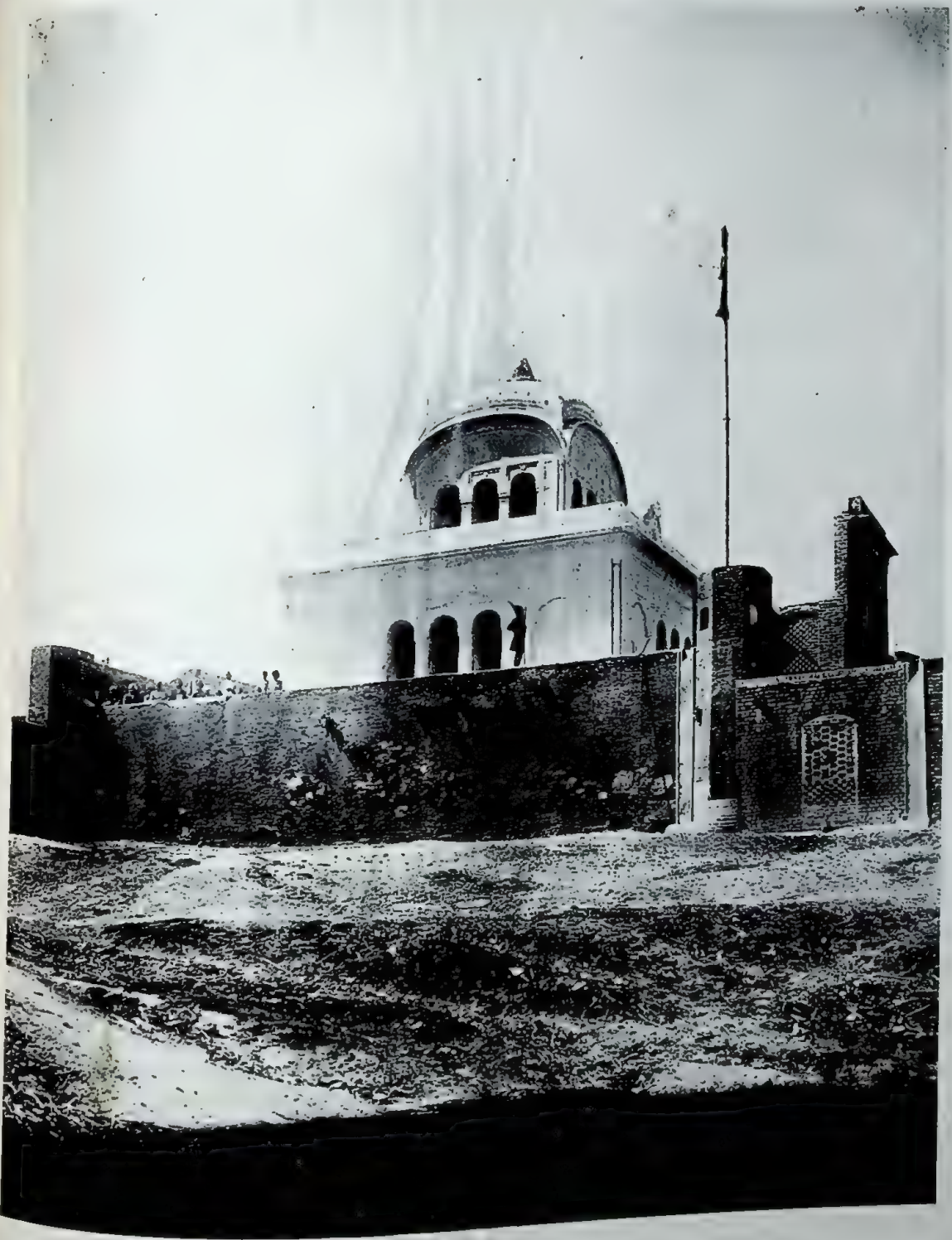
ENGRAVED & PRINTED BY F. W. & CO., LAHORE

(੨) ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਕਤਲਗੜ੍ਹ—ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ

ENGRAVED & PRINTED BY F. W. & CO., LAHORE

—ਨਕਸ਼ਾ ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ—

ਨਸ਼ਾਨ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ - - - - - - - ●

ENGRAVED AND PRINTED BY F. W. & CO. LAHORE.

ਚਮਤਕਾਰ. ਸੰ. ਚਮਤ੍ਕਾਰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਅਚਰਜ. ਅਚੰਭਾ। ੨ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਸ਼ਯ। ੩ ਕਰਾਮਾਤ. ਸਿੱਧੀ। ੪ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਦਾਮਿਨੀ ਚਮਤਕਾਰ ਤਿਉ ਵਰਤਾਰਾ ਜਗਖੇ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ੫ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਉਹ ਗੁਣ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਅਤੇ ਵਕਤਾ ਦੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਚਮਤਕਾਰੀ. ਵਿ—ਅਦਭੁਤ. ਅਨੂਠਾ। ੨ ਕਰਾਮਾਤੀ। ੩ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣ ਵਾਲਾ. ਰੌਸ਼ਨ.

ਚਮਤ੍ਕ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਆਸ਼ਚਰਯ। ੨ ਅਨੂਠਾਪਨ। ੩ ਕਰਾਮਾਤ. ਸਿੱਧੀ.

ਚਮਨ. ਫ਼ਾ چمن ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਹਰੀ ਕਿਆਰੀ। ੨ ਫੁਲਵਾੜੀ. ਪੁਸ਼ਪਵਾਟਿਕਾ। ੩ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹੱਦ ਤੇ ਇੱਕ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਉਚਾਈ ੪੩੧੧ ਫੁਟ ਹੈ.

ਚਮਰ. ਸੰ. ਚਮਰੀ—ਚਮਰੀ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸੁਰਾ ਗਾਂ। ੨ ਸੁਰਾ ਗਊ (ਚਮਰੀ) ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਅਗ੍ਰਭਾਗ ਦੇ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ, ਚਾਮਰ. "ਤਾਂ ਪਰ ਹੋਤ ਚਮਰ ਛਬਿ ਭਾਗ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਚਰਮ ਦਾ ਉਲਟ. "ਚਮਰਪੋਸ ਕਾ ਮੰਦਰ ਤੇਰਾ." (ਭੈਰ ਨਾਮਦੇਵ) ਚਰਮਪੋਸ਼ ਦਾ ਤੇਰਾ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਭਾਵ ਚੰਮ ਨਾਲ ਢਕੀ ਹੈ ਦੇਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ, ਜੀਵ ਜੰਤੁ। ੪ ਚਿਮੜ (ਚਿਮਟ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਚੰਮੜ (ਚੰਬੜ). "ਜਾਹਿੰ ਚਮਰ ਤੂੰ ਮੁਖ ਤੇ ਕਹਿ ਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੬੮)

ਚਮਰਸ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚਰਮ ਦੀ ਰਗੜ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਛਾਲਾ ਅਥਵਾ ਘਾਉ.

ਚਮਰਟਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚਰਮਕਾਰ ਦਾ ਬੇਟਾ. ਚਮਿਆਰ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ. "ਚਮਰਟਾ ਗਾਂਠਿ ਨ ਜਨਈ." (ਸੋਰ ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇਖੋ, ਚਮਰੇਟਾ.

ਚਮਰਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਿੰਮੜਨਾ. ਚਿਪਕਨਾ.

ਚਮਰਪੋਸ. ਦੇਖੋ, ਚਮਰ ੩.

ਚਮਰਵਾ. ਵਿ—ਚਮਾਰ ਦਾ. ਚਰਮਕਾਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਚਮਰਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚਮੜਾ. ਚਰ੍ਮ. ਖੱਲ. ਤੁਚਾ। ੨ ਵਿ—ਚਮਿਆਰ ਦਾ. ਚਮਿਆਰਾ. "ਸਭਿ ਦੋਖ ਗਏ ਚਮਰੇ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੪) ਚਮਾਰ (ਰਵਿਦਾਸ) ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੋਖ ਦੂਰ ਹੋਗਏ. "ਉਹ ਢੋਵੈ ਢੋਰ ਹਾਥਿ ਚਮੁ ਚਮਰੇ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ਚਮਾਰ ਦੇ ਹੱਥ ਸਦਾ ਚੰਮ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ੩ ਚਿੰਮੜਿਆ. ਚਿਮਟਿਆ. ਚਿਪਕਿਆ.

ਚਮਰੇਟਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚਮਾਰ ਦਾ ਬਟਾ. ਚਮਾਰਪੁਤ੍ਰ.

ਚਮਰੇਰੀ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚਰਮਕਾਰੀ. ਚਮਿਆਰੀ. ਦੇਖੋ, ਘੁਮਰੇਰੀ.

ਚਮੜ, ਚਮੜਾ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚਰਮ. ਚੰਮ. ਖੱਲ. "ਕਾਪੜੁ ਛੋਡੇ ਚਮੜ ਲੀਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ ਧਾਰਣ ਕੀਤੇ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਮਰਨਾ.

ਚਮੜੀ. ਦੇਖੋ, ਗਲਚਮੜੀ। ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚਰਮ. ਖੱਲ. "ਖਪਰੀ ਲਕੜੀ ਚਮੜੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਕਾਪਾਲਿਕ, ਦੰਡੀ ਅਤੇ ਮ੍ਰਿਗਚਰਮ ਧਾਰੀ ਬ੍ਰਹਮਚਾਰੀ.

ਚਮਾਰ, ਚਮਿਆਰ ਸੰ. ਚਰ੍ਮਕਾਰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚੰਮ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਚੰਮ ਲਾਹੇ, ਰੰਗੇ ਅਤੇ ਚੰਮ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਬਣਾਵੇ. "ਮੁਕਤ ਭਇਓ ਚਮਿਆਰੋ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਖਤ੍ਰੀ ਦੀ ਕੰਨ੍ਯਾ ਤੋਂ ਸੂਤ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚਮਿਆਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਔਸ਼ਨਸੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼: ੪.

ਚਮਿਆਲ. ਦੇਖੋ, ਚੰਬਿਆਲ.

ਚਮੁ. ਚਰ੍ਮ. ਚੰਮ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਮੂ.

ਚਮੁੱਟਾ. ਵਿ—ਚਿੰਮੜਿਆਹੋਇਆ. ਚਿਮਟਿਆ. "ਜਣੁ ਡਾਲਿ ਚਮੁੱਟੇ ਆਵਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਚਮੁੰਡ, ਚਮੁੰਡਾ ਦੇਖੋ, ਚਾਮੁੰਡਾ.

ਚਮੂ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਜੋ ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਚਮ (ਖਾ) ਜਾਵੇ. ਸੈਨਾ. ਫ਼ੌਜ. "ਭਜੀ ਚਮੂ ਸਭ ਦਾਨਵੀ." (ਚੰਡੀ ੧)

੨ ਖਾਸ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਫੌਜ—੭੨੯ ਹਾਥੀ, ੭੨੯ ਰਥ, ੨੧੮੭ ਸਵਾਰ ਅਤੇ ੩੬੪੫ ਪਿਆਦੇ.

ਚਮੂਚਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਫੌਜ ਵਿੱਚ ਹਲਚਲ। ੨ ਫੌਜ ਦਾ ਕੂਚ.

ਚਮੂਨਾ. ਦੇਖੋ, ਲਾਲ.

ਚਮੇਲੀ. ਸੰ. ਚੰਦ੍ਰਵੱਲੀ. ਚੰਦ੍ਰਮਾਂ ਜੇਹੇ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਬੇਲ. L. Jasminum grandiflorum. ਚਮੇਲੀ ਦੇ ਫੁੱਲ ਵਡੀ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ੧੨ ਮਹੀਨੇ ਖਿੜਦੇ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਫੁਲੇਲ ਅਤੇ ਇ਼ਤ਼ਰ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਬਸੰਤੀ ਚਮੇਲੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਚੰਪਕਵੱਲੀ" ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਗੰਧ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ.

ਚਮੋਟਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਮ (ਚਰਮ) ਦਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਵਿ—ਚੰਮ ਦਾ ਬਨਿਆਹੋਇਆ.

ਚਮੋਰਨ, ਚਮੋੜਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਚਿਪਕਾਉਣਾ. ਚਮੇੜਨਾ. ਸਾਥ ਲਾਉਣਾ. ਚਸਪਾਂ ਕਰਨਾ. ਜੋੜਨਾ. "ਦਸ ਨਾਰੀ ਅਉਧੂਤ ਦੇਨਿ ਚਮੋੜੀਐ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ਦਸ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਵਧੂਤਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜੋੜ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਚਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਮੂਹ. ਢੇਰ। ੨ ਕੋਟ. ਫ਼ਸੀਲ. ੩ ਨਿਉਂ. ਨੀਂ. ਬੁਨਿਯਾਦ। ੪ ਚੌਤਰਾ. ਥੜਾ.

ਚਯਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਮਾ ਕਰਨਾ. ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਚਿਣਨਾ. ਚਿਣਾਈ ਕਰਨੀ। ੩ ਚੁਗਣਾ. ਚੁਣਨਾ.

ਚਰ. ਸੰ. ਚਰ੍. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਵਿਚਰਨਾ, ਖਾਣਾ, ਭੱਛਣ ਕਰਨਾ, ਠਗਣਾ, ਟੂਣਾ ਕਰਨਾ, ਆਗ੍ਯਾ ਭੰਗ ਕਰਨਾ, ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ, ਵਿਭਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਉੱਤਮ ਆਚਰਣ ਕਰਨਾ, ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ਬਰ ਲੈਣ ਲਈ ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ ਦੂਤ. ਜਾਸੂਸ। ੩ ਵਿ—ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚਰਜ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚਰਨਾ.

ਚਰ ਅਚਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ। ੨ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਅਚਲ.

ਚਰਸ, ਚਰਸਾ ਰਸ (ਜਲ) ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਚਰਮ (ਚੰਮ). ਦੇਖੋ, ਚੜਸ ਅਤੇ ਚੜਸਾ.

ਚਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੂਤ. ਜਾਸੂਸ। ੨ ਭਿਖ੍ਯਾ ਮੰਗਣਵਾਲਾ। ੩ ਰਾਹੀ. ਬਟੋਹੀ. ਪਥਿਕ। ੪ ਇੱਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿਖੀ, ਜਿਸ ਨੇ "ਚਰਕਸੰਹਿਤਾ" ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ ਨੇ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਚਰ (ਦੂਤ) ਰੂਪ ਹੋਕੇ, ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਦੁੱਖਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਰਿਖੀਵੇਸ਼ ਧਾਰਕੇ, ਵੈਦ੍ਯਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ੫ ਚਰਕਸੰਹਿਤਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਨਾਮ। ੬ ਦੇਖੋ, ਚਰਗ ੨.

ਚਰਕਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰਾ ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਹਾਥੀ ਦਾ ਚਾਰਾ ਵੱਢਕੇ ਲਿਆਉਣ ਅਤੇ ਖੁਆਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਹੁਣ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਕਮੀਨੇ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਭੀ ਚਰਕਟਾ ਸਦਦੇ ਹਨ.

ਚਰਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਰ ਚਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਅੰਤੜੀ ਵਿੱਚ ਅਣਪਚ ਅਤੇ ਬਾਈ ਦੇ ਵਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਚਰ ਚਰ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਮੈਲ ਦਾ ਡਿਗਣਾ। ੩ ਡਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਦਸਤ ਲਗਣੇ.

ਚਰਖ. ਫ਼ਾ چرخ ਚਰਖ਼. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਲਾਕਾਰ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਖ਼ਰਾਦ। ੩ ਸਾਣ। ੪ ਖਗੋਲ. ਆਕਾਸ਼ਚਕ੍ਰ। ੫ ਗਜ਼ਨੀ ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਿੰਡ। ੬ ਕਿਸੇ ਧਾਤੁ ਦਾ ਅੱਗ ਪੁਰ ਗਲਕੇ ਚਕ੍ਰ ਖਾਜਾਣਾ.

ਚਰਖਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਰਦਾਰ ਚਰਖ਼. ਚਕ੍ਰ. "ਚਰਖਰ ਸੰਗੀ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਰਖੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚਰਖੀ.

ਚਰਖਾ. ਫ਼ਾ چرخہ ਚਰਖ਼ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੋਲਾਕਾਰ ਚਕ੍ਰ। ੨ ਸੂਤ ਕੱਤਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. "ਕੋਲੂ ਚਰਖਾ ਚਕੀ ਚਕੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਚਰਖਾ ਸਹੇੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਰਖਾ ਕੱਤਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰਯਾ (ਜੋਰੂ) ਨੂੰ ਸਹੇੜਨਾ (ਸਾਥੀ ਬਣਾਉਣਾ) ਸ਼ਾਦੀ ਕਰਨੀ. "ਅਬ ਸਹੇਰਬੋ ਚਰਖਾ ਚਹੀਐ। ਜਿਸ ਤੇ ਬ੍ਰਿੱਧਪਨੋ

ਨਿਰਬਹੀਐ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਰਖੀ. ਚਰਖੜੀ. ਚਰਖ਼ੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਲ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਤੇ ਅਪਰਾਧੀ ਦਾ ਅੱਧਾ ਸ਼ਰੀਰ ਬੰਨ੍ਹਕੇ ਅੱਧਾ ਖੁਲ੍ਹਾ ਲਟਕਦਾ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਚਰਖ਼ੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਘੁਮਾਈ ਜਾਂਦੀ, ਤਦ ਲਟਕਦੇ ਹੋਏ ਅੰਗ ਝਟਕੇ ਨਾਲ ਚੂਰ ਹੋਜਾਂਦੇ. ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਆਦਮੀ ਚਰਖ਼ੀ ਚਾੜ੍ਹਕੇ ਮਾਰੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ. ਵਕੀਲ ਸਬੇਗਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਸਿੰਘ ਤੁਰਕਾਂ ਨੇ ਇਸੇ ਯੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਮਾਰੇ. "ਚਾੜ੍ਹ ਚਰਖੜੀ ਮਾਰੇਂ ਦੁਖ ਦੈ ਭਾਰੇ." ਅਤੇ-"ਸਿੰਘ ਚਰਖੀ ਪਰ ਚੜ੍ਹਵਾਏ." (ਪੰਪ੍ਰ) ੨ ਘੋੜੇ ਦੀ ਚਕਰੀ. ਚਕ੍ਰ ਵਾਂਙ ਘੋੜੇ ਦੇ ਘੁੰਮਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਚਰਖੀ ਫਿਰ ਗੇਰਹਿ ਅਸਵਾਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਛੋਟਾ ਚਰਖਾ.

ਚਰਖੀ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਰਖੀ ਉੱਪਰ ਚੜ੍ਹਾ ਦੇਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਖੀ ੧.

ਚਰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਰ (ਵਿਚਰਣਾ) ਗ (ਆਕਾਸ਼). ਆਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੰਛੀ,*ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਫ਼ਾ چرغ ਚਰਗ਼ ਅਤੇ ਅ਼ صقر ਸ਼ਕ਼ਰ ਹੈ. ਇਹ ਸਜਾਹਚਸ਼ਮ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ ਹੈ. ਚਰਗ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਇੱਲ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਪੰਜੇ ਭਾਰੀ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਫੁਰਤੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਅੱਖ ਇੱਲ ਨਾਲੋਂ ਵਡੀ ਹੁੰਦੀਹੈ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਨਹੀਂ, ਠੰਢੇ ਪਹਾੜਾਂ ਤੋਂ ਸਰਦੀ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਰ ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਆਂਡੇ ਦਿੰਦਾ ਹੈ. ਚੂਹੇ ਕਿਰਲੇ ਖਾਕੇ ਗੁਜਾਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ,ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਭੀ ਮਾਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਪਾਲਿਆਹੋਇਆ ਚਰਗ ਸਹੇ ਦਾ ਚੰਗਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕੂੰਜ ਨੂੰ ਭੀ ਫੜ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਰਖਦੇ ਹਨ, ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਇੱਕ ਵਰ੍ਹਾ, ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਨਿਕੰਮਾ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮਾਸ ਖਾਣ ਵੇਲੇ ਇਹ ਬਹੁਤ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਰਗ ਮਦੀਨ ਹੈ,ਇਸ ਦਾ ਨਰ ਚਰਗੇਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜੋ ਕੱਦ ਵਿੱਚ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਨਿਕੰਮਾ ਪੰਛੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ. "ਸੀਹਾ ਬਾਜਾ ਚਰਗਾ ਕੁਹੀਆ ਏਨਾ ਖਵਾਲੇ ਘਾਹ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੨ ਤਰਕ (ਤਰਕੁ hyena) ਨੂੰ ਭੀ ਲੋਕ ਚਰਕ ਅਤੇ ਚਰਗ ਆਖਦੇ ਹਨ.

*ਜੋ ਗਮਨ ਕਰਦਾ (ਉਡਦਾ ਉਡਦਾ) ਚਰੇ (ਖਾਵੇ), ਉਹ ਭੀ ਚਰਗ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ.

ਚਰਗੇਲਾ. ਚਰਗ ਦਾ ਨਰ. ਦੇਖੋ, ਚਰਗ. ਚਰਗੇਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਲਈ ਨਹੀਂ ਪਾਲਿਆ ਜਾਂਦਾ.

ਚਰਚ. ਸੰ. ਚਰ੍ਚ੍. ਧਾ—ਬੋਲਣਾ, ਚਰਚਾ ਕਰਨਾ, ਨਿੰਦਾ ਕਰਨਾ, ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਵਿਚਾਰਨਾ, ਪੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਚਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਰਚਾ.

ਚਰਚਨ / **ਚਰਚਨਾ** ਕ੍ਰਿ—ਲੇਪਨ. ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਦਾ ਪੋਚਾ ਦੇਣਾ। ੨ ਦੇਵਤਾ ਗ੍ਰੰਥ ਆਦਿ ਨੂੰ ਚੰਦਨ ਦਾ ਤਿਲਕ ਕਰਨਾ.

ਚਰਚਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ। ੨ ਸੰ. ਚਰ੍ਚਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫਾਗ ਦਾ ਗੀਤ. ਹੋਲੀ ਦਾ ਗਾਇਨ। ੩ ਡਫ। ੪ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਅਤੇ ਗਾਇਨ ਦੀ ਧੂਮ. "ਕਰਤ ਕਰਤ ਚਰਚ ਚਰਚ ਚਰਚਰੀ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ਪੂਜਕ ਲੋਕ ਚਰਚਨ ਅਤੇ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੫ ਗਿੱਧਾ। ੬ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਚਾਚਰੀ। ੭ ਯੋਗ ਦੀ ਇੱਕ ਮੁਦ੍ਰਾ.

ਚਰਚਾ. ਸੰ. ਚਰ੍ਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਰਣਨ. ਬਯਾਨ (ਬਿਆਨ). ਕਥਨ। ੨ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ. ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਚਰਚਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਥਾਪੇ ਹਨ—

(ੳ) ਵਾਦ, ਪ੍ਰੇਮਭਾਵ ਨਾਲ ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਉੱਤਰ ਕਰਕੇ ਤਸੱਲੀ ਕਰਨੀ.

(ਅ) ਹਿਤ, ਬਿਨਾ ਈਰਖਾ ਤੋਂ ਖੰਡਨ ਮੰਡਨ ਕਰਨਾ.

(ੲ) ਜਲਪ, ਆਪਣੇ ਮਤ ਦੀ ਪੁਸ਼੍ਟੀ ਲਈ ਦੂਜੇ ਦੀ ਦਲੀਲ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕਰਨਾ.

(ਸ) ਵਿਤੰਡਾ, ਦੂਜੇ ਦਾ ਪੱਖ ਡੇਗਣ ਵਾਸਤੇ ਛਲ ਕਪਟ ਈਰਖਾ ਹਠ ਨਾਲ ਮਿਲੀ ਚਰਚਾ।

੩ ਪੂਜਾ. ਚੰਦਨ ਆਦਿਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਲੇਪਨ।

੪ ਸ਼ੁਹਰਤ. ਅ਼ਫ਼ਵਾਹ.

ਚਰਚਾ ਚਰਚ. ਸੰਗਯਾ—ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਚਰਚਾ ਰੂਪ, ਚਰਚਾ (ਪੂਜਾ).

ਚਰਚਾਰ. ਸੰ. चर्चार्ह—ਚਰਚਾਰ੍ਹ. ਵਿ—ਪੂਜਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨੇ ਲਾਇਕ. "ਚਰਚਾਰ ਚਰਾਚਰਯੰ ਹੁਹਰੇ." (ਵਿਨਾ)

ਚਰਚਿਤ. ਸੰ. ਚਰ੍ਚਿਤ. ਵਿ—ਪੂਜਿਤ. ਚੰਦਨ ਆਦਿ ਦੇ ਲੇਪ ਸਹਿਤ.

ਚਰਣ. ਸੰ. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਫਿਰਨਾ, ਵਿਚਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੈਰ. ਪਾਦ. "ਚਰਣ ਠਾਕੁਰ ਕੇ ਰਿਦੈ ਸਮਾਣੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੩ ਛੰਦ ਦੀ ਤੁਕ. "ਤਿਬਿ ਹੋਇ ਕਲਾ ਪ੍ਰਥਮੇ ਚਰਣ." (ਰੂਪਦੀਪ) ੪ ਭੱਛਨ ਕਰਨਾ. ਖਾਣਾ। ੫ ਆਚਰਣ. ਸੁਭਾਵ. ਆਚਾਰ. "ਜਿਨ ਸਾਧੂ ਚਰਣ ਸਾਧਪਗ ਸੇਵੇ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਚਰਣਸਮੂਹ. ਸੰ. चरणयु समूह—ਚਰਣਯੁ ਸਮੂਹ. ਸਾਰੇ ਅਸਥਾਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲਾ. ਸਰਵਵ੍ਯਾਪੀ. "ਮਾਈ ਰੀ, ਮਾਤੀ ਚਰਣਸਮੂਹ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਰਣਕਮਲ / **ਚਰਣਕਵਲ** } ਵਿ—ਕਮਲ ਜੇਹੇ ਚਰਣ. ਕਮਲ-ਰੂਪ ਚਰਣ. "ਚਰਣਕਮਲ ਮਨ ਪ੍ਰਾਣ ਅਧਾਰੀ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਚੌਕੀਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਰਣਕੌਲ.

ਚਰਣਕੌਲ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਕਵਲ। ੨ ਜਿਲਾ ਜਾਲੰਧਰ, ਤਸੀਲ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ, ਥਾਣਾ ਬੰਗੇ ਵਿੱਚ ਜੀਂਦੋਵਾਲ ਪਿੰਡ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਦੋ ਫਰਲਾਂਗ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ਕੀਰਤਪੁਰ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਕਈ ਦਿਨ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੁਹੇਲਾ ਘੋੜਾ ਇਸ ਥਾਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋਗਿਆ ਸੀ.

ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੩੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਤਾਹਰਪੁਰ ਅਤੇ ਬੰਗੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨਾਂ ਅਤੇ ਦਰਬਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਰਾਈ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਭਾਰੀ ਤਾਲਾਬ ਹੈ, ਜੋ ਸਰਦਾਰ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਦੀ ਲੜਕੀ ਨੇ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ. ਚੇਤਚੌਦਸ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਬੰਗੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਚਰਣਦਾਸ. ਰਿਆਸਤ ਅਲਵਰ ਦੇ ਪਿੰਡ "ਡੇਹਰਾ" ਵਿੱਚ ਮੁਰਲੀਧਰ ਢੂਸਰ ਦੇ ਘਰ ਸੰਮਤ ੧੭੬੦ ਵਿੱਚ ਰਣਜੀਤ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਸੁਰਤ ਸੰਭਾਲਕੇ ਵੈਰਾਗਵਾਨ ਹੋਕੇ ਸਾਧੂ ਬਣਗਿਆ ਅਰ ਨਾਉਂ ਚਰਣਦਾਸ ਰਖਾਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਧਾ ਅਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਦੀ ਉਪਾਸਨਾ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ. ਚਰਣਦਾਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੮੩੯ ਨੂੰ ਦਿੱਲੀ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਸਮਾਧ ਤੇ ਵਸੰਤਪੰਚਮੀ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਭਰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਚੇਲੇ ਚਰਣਦਾਸੀਏ ਸਦਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਗੁਰੂ ਚਰਣਦਾਸ ਨੂੰ ਸ਼ੁਕਦੇਵ ਦਾ ਅਵਤਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ. ਚਰਣਦਾਸੀਏ ਵਿਰਕਤ ਅਤੇ ਗ੍ਰਿਹਸਥੀ ਦੋਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਭਗਵਤਗੀਤਾ ਅਤੇ ਚਰਣਦਾਸ ਕ੍ਰਿਤ "ਸ੍ਵਰੋਦਯ" ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਮ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ. ਵਿਭਚਾਰ, ਨਿੰਦਾ, ਹਿੰਸਾ ਆਦਿ ਕੁਕਰਮਾਂ ਦੇ (ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ "ਨਾਰੂ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ) ਤਿਆਗਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰੋਦਾ।

੨ ਮਾਤਾ ਸੁੰਦਰੀ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਲਿਤ ਲੜਕਾ, ਜੋ ਪੁਤ੍ਰੇਲੇ ਅਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਦਿੱਲੀ ਤੋਂ ਭੱਜਗਿਆ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਤ੍ਯਾਗਕੇ ਦਾਸ ਪਦਵੀ ਧਾਰਣ ਕੀਤੀ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬਾਕੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਭਦੌੜ (ਰਾਜ ਪਟਿਆਲਾ) ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਵਿਤਾਈ.

ਚਰਣਦਾਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੋਲੀ. ਟਹਿਲਨ। ੨ ਸਾਧੂ ਜੁੱਤੀ ਨੂੰ ਭੀ ਚਰਣਦਾਸੀ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਕਈ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ (ਭਾਰਯਾ) ਨੂੰ ਭੀ ਚਰਣਦਾਸੀ ਸਦਦੇ ਹਨ.

ਚਰਣਦਾਸੀਆ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਦਾਸ.

ਚਰਣਧੂੜਿ. ਚਰਣਧੂਲਿ. ਚਰਣਰਜ. "ਚਰਣਧੂੜਿ ਤੇਰੇ ਜਨ ਕੀ ਹੋਵਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਚਰਣਪ. ਚਰਣ ਨਾਲ ਪੀਣ ਵਾਲਾ, ਪਾਦਪ. ਜੜ੍ਹ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਖਿੱਚਣ ਵਾਲਾ ਬਿਰਛ.

ਚਰਣਪਾਦੁਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਖੜਾਉਂ. ਪਊਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਨਪਾਦੁਕਾ.

ਚਰਣਬੰਦਨਾ. ਸੰਗਯਾ—ਪਾਦਪ੍ਰਣਾਮ. ਚਰਣਾਂ ਪੁਰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਚਰਣਬੰਦਨਾ ਅਮੋਲ ਦਾਸਰੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਰਣਰੇਣੁ. ਸੰਗਯਾ—ਚਰਣਰਜ. ਚਰਣਧੂੜਿ. "ਚਰਣਰੇਣੁ ਗੁਰ ਕੀ ਮੁਖਿ ਲਾਗੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਫਿਰਣਾ. ਵਿਚਰਣਾ. "ਗਗਨੁ ਰਹਾਇਆ ਹੁਕਮੇ ਚਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫) ਆਕਾਸ਼ ਦਾ ਫਿਰਣਾ (ਗਰਦਿਸ਼) ਹੁਕਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ੨ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਣ ਲਈ ਵਸਤੂ ਅਥਵਾ ਚਿਣਾਈ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਥਾਂ. ਖੁਰਲੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਰਣ. "ਬਲਿ ਬਲਿ ਜਾਈ ਸਤਿਗੁਰ ਚਰਣਾ."(ਭੈਰ ਮ: ੫) ੪ ਖਾਣਾ. ਭਕਣ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰ ਧਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰੀਦਨ.

ਚਰਣਾਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਣਕਯ

ਚਰਣਾਠੀ. ਦੇਖੋ, ਚਨਣਾਠੀ.

ਚਰਣਾਮਤ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ.

ਚਰਣਾਮਤਿ. ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਪੂਜ੍ਯਮਤਿ. ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੱਧਾ. "ਰਾਖ ਲੈ ਰਾਜ ਬਿਖੈ ਚਰਣਾਮਤਿ."(ਰਾਮਾਵ) ਹੇ ਰਾਮ! ਰਾਜ ਕਾਜ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇਹੋਏ ਦੀ ਮੇਰੀ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਆਪਣੇ ਚਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਖ ਲੈ. *

ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ. ਸੰਗਯਾ—ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ.ਚਰਣੋਦਕ. ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਥਵਾ ਧਰਮਉਪਦੇਸ਼੍ਟਾ ਗੁਰੂ ਦੇ ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਜਲ. ਉਹ ਜਲ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪੈਰ ਧੋਤੇ ਹਨ. ਨੌ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਵੇਲੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਚਰਣਾਮਿਤ੍ਰ ਪਿਆਇਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚਰਣਪਾਹੁਲ ਅਤੇ ਪਗਪਾਹੁਲ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ.

ਚਰਣਾਯੁਧ. ਸੰਗਯਾ—ਚਰਣ ਹੀ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਮੁਰਗਾ. ਕੁੱਕੜ.

ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ, **ਚਰਣਾਰਵਿੰਦ** } ਵਿ-ਅਰਵਿੰਦ(ਕਮਲ)ਰੂਪ ਚਰਣ. ਚਰਣਕਮਲ. "ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ ਮਨ ਬਿਧ੍ਯੰ." (ਗਾਥਾ)

ਚਰਣਿ. ਚਰਣਾਂ ਨਾਲ. ਪੈਰੋਂ ਸੇ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮਨੁੱਖ। ੩ ਵਿ—ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ।

ਚਰਣੀ. ਦੂਜੀ ਵਿਭਕ੍ਤਿ. ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ. "ਚਰਣੀ ਲਾਗੈ ਤ ਮਹਲੁ ਪਾਵੈ." (ਗਊ ਅ: ਮ: ੩) ੨ ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਚਰਣਾਂ ਦ੍ਵਾਰਾ. ਪੈਰਾਂ ਨਾਲ. "ਚਰਣੀ ਚਲਉ ਮਾਰਗਿ ਠਾਕੁਰ ਕੈ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੩ ਸਪ੍ਤਮੀ. ਚਰਣੋਂ ਮੇਂ. ਦੇਖੋ, ਚਰਨੀ.

ਚਰਣੀਠਾ. ਸੰ. ਇਸ਼੍ਟ ਚਰਣ. ਪਯਾਰੇ ਚਰਣ. "ਬਲਿ ਬਲਿ ਪ੍ਰਭੁ ਚਰਣੀਠਾ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਰਣੋਦਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਉਦਕ (ਜਲ), ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ. "ਚਰਣੋਦਕ ਲੈ ਆਚਮਨ ਹਉਮੈ ਦੁਬਿਧਾ ਰੋਗ ਗਵਾਏ." (ਭਾਗੁ)

ਚਰਨ. ਦੇਖੋ,ਚਰਣ। ੨ ਚਰਣਾਂ. ਚੁਗਣਾ. "ਉਠਕੈ ਚਰਨ ਲਗੇ ਪੁਨ ਸਾਰੇ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਆਚਰਣ. ਆਚਾਰ. "ਸੰਤ ਚਰਨ ਚਰਨ ਮਨ ਲਾਈਐ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ਸਾਧੁ ਦੇ ਚਰਨ (ਪੈਰ) ਅਤੇ ਸਾਧੁ ਦੇ ਆਚਾਰ ਵਿੱਚ ਮਨ ਲਾਈਐ। ੪ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ. "ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਆਪ ਚਰਨ ਕੋ। ਰਖਵਾਯੋ ਕਰ ਸੁਸ਼੍ਟ ਵਰਨ ਕੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਘੋੜਾ ਆਪਣੇ ਚੜ੍ਹਨ ਲਈ ਰੱਖਵਾਇਆ.

ਚਰਨਕਮਲ, **ਚਰਨਕਵਲ** } ਦੇਖੋ, ਚਰਣਕਮਲ. "ਚਰਨਕਮਲ ਅਸਥਿਤ ਰਿਦ ਅੰਤਰਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) "ਚਰਨਕਵਲ ਹਿਰਦੈ ਗਹਿ ਨਾਨਕ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਚੌਕੀਆ.

ਚਰਨਦਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਦਾਸ। ੨ ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਸੱਚੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਦਾ ਇੱਕ ਚੇਲਾ, ਜੋ ਵਡੀ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਸਾਧੂ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਚਰਨਪਾਹੁਲ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ, ਪਗਪਾਹੁਲ ਅਤੇ

* ਇਹ ਭਰਤ ਦਾ ਕਥਨ ਹੈ.

ਪਾਹੁਲ.

ਚਰਨਪਾਦੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਪਾਦੁਕਾ। ੨ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦੇ ਕਈ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਇਸ ਨਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਪਊਏ ਸਨਮਾਨ ਵਾਸਤੇ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਪਨ ਕੀਤੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਨਗਰ, ਕੋਟਦ੍ਵਾਰ, ਜੂਨਾਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਢਾਕਾ.

ਚਰਨਬਧਿਕ. ਵਿ—ਚਰਣਵੇਧਕ. ਪੈਰ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. "ਚਰਨਬਧਿਕ ਜਨ ਤੇਊ ਮੁਕਤ ਭਏ." (ਗਉ ਨਾਮਦੇਵ) ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰ ਨੂੰ ਤੀਰ ਨਾਲ ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਮੁਕਤ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ, ਜਰ ੫.

ਚਰਨਰਵਾਰ, ਚਰਨਰਵਾਲ, ਚਰਨਰੇਣੁ, ਚਰਨਰੇਨ } ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਰਣਰਜ. ਚਰਣਧੂਲਿ (ਧੂੜ). "ਬਾਛੈ ਚਰਨਰਵਾਰੋ." (ਗੂਜ ਮਃ ੫) "ਚਰਨਰੇਨ ਬਾਂਛੈ ਨਿਤ ਨਾਨਕ." (ਧਨਾ ਮਃ ੫)

ਚਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਆਰੋਹਣ ਕਰਨਾ. "ਮੰਦਰਿ ਚਰਿਕੈ ਪੰਥੁ ਨਿਹਾਰਉ." (ਸੋਰ ਮਃ ੫) "ਚਰਿ ਸੰਤਨ ਨਾਵ ਤਰਾਇਓ." (ਗਉ ਅਃ ਮਃ ੫) ੩ ਲੱਭਣਾ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਣਾ. "ਫਿਰਿ ਇਆ ਅਉਸਰੁ ਚਰੈ ਨ ਹਾਥਾ." (ਬਾਵਨ) ੪ ਉਦੇ ਹੋਣਾ. "ਆਸ ਚਕਵੀ ਦਿਨ ਚਰੈ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮਃ ੫)

ਚਰਨਾਠੀ. ਦੇਖੋ, ਚਨਣਾਠੀ.

ਚਰਨਾਮਤ, ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ } ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਅਮ੍ਰਿਤ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਮ੍ਰਿਤ. "ਚਰਨਾਮ੍ਰਿਤ ਸਿੱਖਾਂ ਪੀਲਾਯਾ." (ਭਾਗੁ)

ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ. ਚਰਣਕਮਲ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣਾਰਵਿੰਦ. "ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ ਬਸਾਇ ਹਿਰਦੈ." (ਸਾਰ ਮਃ ੫)

ਚਰਨਾਰੇ. ਦ੍ਵਿਤੀਯਾ. ਚਰਣਾਂ ਨੂੰ. ਚਰਣਾਂ ਪ੍ਰਤਿ। ੨ ਚਰਣਰੇਣੁ ਦਾ ਸੰਖੇਪ.

ਚਰਨਾਵੈ. ਸੰ. चरणमेव—ਚਰਣਮੇਵ. ਚਰਨ ਹੀ. ਕੇਵਲ ਚਰਨ. "ਮਨ ਅਵਰ ਨ ਭਾਵੈ ਚਰਨਾਵੈ ਚਰਨਾਵੈ." (ਬਿਲਾ ਮਃ ੫ ਪੜਤਾਲ)

ਚਰਨੀ. ਸਪ੍ਤਮੀ. ਚਰਨੋ ਮੇਂ. "ਗੁਰਚਰਨੀ ਮਨ ਲਾਗਾ." (ਸੋਰ ਮਃ ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਣੀ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਰਨਪਾਹੁਲੀ ਸਿੱਖ. ਦੇਖੋ, ਸਹਜੀ.

ਚਰਨੇਰੈ. ਤ੍ਰਿਤੀਯਾ. ਚਰਣਾ ਨੂੰ. "ਸੇਵਉ ਸਾਧ ਸੰਤ ਚਰਨੇਰੈ." (ਕਾਨ ਮਃ ੫)

ਚਰਨੋਦਕ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣੋਦਕ.

ਚਰਨੌਲੀ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ, ਤਸੀਲ ਊਂਨਾ, ਥਾਣਾ ਨੂਰਪੁਰ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ੨੮ ਮੀਲ ਅਗਨਿ ਕੋਣ ਹੈ ਅਤੇ ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਦਰਿਆ ਦੇ ਪਾਰ ਦੋ ਮੀਲ ਤੋਂ ਭੀ ਘੱਟ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਦੇ ਵਿੱਚ ਸਤਿਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀਰਤਪੁਰ ਤੋਂ ਸਤਲੁਜ ਪਾਰ ਆਉਂਦੇ ਅਤੇ ਦੁਆਬੇ ਵੱਲੋਂ ਜਾਂਦੇ ਇੱਥੇ ਠਹਿਰਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ. ਮੰਜੀਸਾਹਿਬ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਗੀਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ.

ਚਰਪਟ. ਸੰ. ਚਪੱਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਪੇੜ. ਥੱਪੜ. ਧੱਫਾ। ੨ ਉਚੱਕਾ. ਕਿਸੇ ਦੀ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਉਠਾਕੇ ਚੰਪਤ ਹੋਜਾਣ (ਭੱਜ ਜਾਣ) ਵਾਲਾ। ੩ ਇੱਕ ਯੋਗੀ, ਜੋ ਮਛੰਦ੍ਰਨਾਥ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਚਕ੍ਰਿਤ ਚਿੱਤ ਚਟਪਟ ਹ੍ਵੈ ਦਿਖਸਾ। ਚਰਪਟ ਨਾਥ ਤਦਿਨ ਸੇ ਨਿਕਸਾ."(ਪਾਰਸਾਵ) ੪ ਇੱਕ ਗੋਰਖਪੰਥੀ ਯੋਗੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਚਰਚਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨਾਲ ਹੋਈ. "ਚਰਪਟੁ ਬੋਲੈ ਅਉਧੂ ਨਾਨਕ." (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)*

---

* ਚਰਪਟਨਾਥ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੰਵਾਦ ਦੀ ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੈ, ਜੋ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂਆਂ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਮੰਨੀਗਈ ਹੈ. ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਕੁਝ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:—

"ਸੇਲੀ ਨ ਬਾਂਧੋਂ ਨ ਪਹਿਰੋਂ ਮ੍ਰਿਗਾਨੀ।
ਖਿੰਥਾ ਨ ਓਢੋਂ ਜੋ ਹੋਇਜਾਇ ਪੁਰਾਨੀ।
ਬਿਭੂਤੀ ਨ ਚੜ੍ਹਾਉਂ ਜੋ ਉਤਰ ਉਤਰ ਜਾਇ।
ਖਰ ਵਾਕਰ ਲੇਟੇਗੀ ਮੇਰੀ ਬਲਾਇ।
ਦੁਆਰਾ ਦੇਖ ਧੂਣੀ ਨ ਪਾਉਂ।
ਸੰਧਿਆ ਦੇਖ ਸਿੰਙੀ ਨ ਬਜਾਉਂ।
ਗ੍ਰਿਹਿ ਗ੍ਰਿਹਿ ਕੂਕਰ ਨਿਆਈਂ ਮਾਂਗਣ ਨ ਜਾਉਂ।
ਭੇਖ ਕਾ ਜੋਗੀ ਕਦੇ ਨ ਕਹਾਉਂ." ××××

੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸ ਛੰਦ ਦੇ ਦੋ ਸਰੂਪ ਹਨ—ਇੱਕ ਭ, ਗ, ਗ, ऽ।।, ऽ, ऽ. ਇਹ "ਉਛਾਲ" "ਹੰਸਕ" ਅਤੇ "ਪੰਕ੍ਤਿ" ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਮੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਧਮੇ।
ਅੱਖਲ ਜੋਗੇ। ਅੱਚਲ ਭੋਗੇ॥ (ਜਾਪੁ)

(ਅ) ਦੂਜਾ ਰੂਪ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸ, ਗ, ਗ, ।।ऽ, ऽ, ऽ, ਯਥਾ:—

ਸਰਬੰ ਦੇਵੰ। ਸਰਬੰ ਭੇਵੰ।
ਸਰਬੰ ਕਾਲੇ। ਸਰਬੰ ਪਾਲੇ॥ (ਜਾਪੁ)

ਦੱਤਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਰੂਪ ਚਰਪਟ ਦਾ ਫੇਰ ਆਇਆ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਗਲਿਤੰ ਜੋਗੀ। ਦਲਿਤੰ ਭੋਗੀ।
ਭਗਵੇ ਭੇਸੰ। ਸੁਫਲੇ ਦੇਸੰ॥

੬ ਵਿ—ਚੌੜਾ ਅਤੇ ਚਪੇਤਲਾ.

ਚਰਪਟ ਛੀਗਾ. ਇਹ ਚਰਪਟ ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਭੇਦ ਹੈ. ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਗੁਰੁ. ਅਰਥਾਤ ਕੁੱਲ ਅੱਠ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਚਿਤ੍ਰੰ ਬਰਮਾ। ਚਾਰੰ ਚਰਮਾ।
ਬੀਰੰ ਬਰਣੰ। ਭੀਰੰ ਭਰਣੰ॥ (ਰਾਮਾਵ)

੨ ਉੱਪਰਲਾ ਲੱਛਣ ਅਰਥਾਤ ਛੀ ਮਾਤ੍ਰਾ ਅਤੇ ਗੁਰੁ ਹੀ ਸਹੀ ਰੱਖਕੇ ਇਹ ਛੰਦ "ਅਕਵਾ", "ਅਜਬਾ" "ਕੰਨਜਾ" ਅਤੇ "ਤਿਲਕਾ" ਦਾ ਭੀ ਰੂਪ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਯਥਾ:—

ਖੱਗੰ ਖਜਾਤਾ। ਗਜਾਨੰ ਗਜਾਤਾ।
ਚਿਤ੍ਰੰ ਜੋਧੀ। ਜੁੱਧੰ ਕ੍ਰੋਧੀ॥ (ਰਾਮਾਵ)

ਚਰਪਟਨਾਥ. ਦੇਖੋ, ਚਰਪਟ ੩ ਅਤੇ ੪.

ਚਰਪਟੁ. ਦੇਖੋ, ਚਰਪਟ ੪.

ਚਰਪਰਾ. ਵਿ—ਤੀਕ੍ਸ਼ਣ. ਤਿੱਖਾ. ਮਿਰਚ ਆਦਿ ਦਾ ਸਵਾਦ ਜਿਸ ਰਸ ਵਿੱਚ ਮਿਲਿਆ ਹੈ. "ਮਧੁਰ ਸਲਵਣ ਤੁਰਸ਼ ਚਰਪਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਰਬ. ਸੰ. ਚਰ੍ਬ੍. ਧਾ—ਜਾਣਾ, ਗਮਨ ਕਰਨਾ, ਖਾਣਾ, ਚੱਬਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ چرب ਵਿ—ਤੇਜ਼. ਤਿੱਖਾ। ੩ ਸੰਘਣਾ. ਗਾੜ੍ਹਾ। ੪ ਪ੍ਰਬਲ। ੫ ਚਿਕਣਾ. ਸ੍ਨਿਗਧ। ੬ ਸੰਗਯਾ—ਫਤੇ. ਜਿੱਤ. "ਅਰਬ ਖਰਬੰ ਪੂਰੰ ਚਰਬ ਸਰਬੰ ਕਰੇ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਰਬਣ, ਚਰਬਨ ਸੰ. ਚਰ੍ਬਣ. ਸੰਗਯਾ—ਚਬੀਨਾ. ਭੁੰਨਿਆ-ਹੋਇਆ ਅੰਨ। ੨ ਚੱਬਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਬਾਨਾ. ਚਬਾਉਣਾ.

ਚਰਬਨੀ. ਵਿ—ਚੱਬਜਾਣ ਵਾਲੀ. ਚਬਾਨੇ ਵਾਲੀ.

ਚਰਬਾਕ, ਚਰਬਾਖ ਵਿ—ਚਾਰੁ ਵਾਕ੍ਯ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਗੋ. ਚਰਬ ਜ਼ਬਾਨ. "ਦੂਤ ਗੇ ਚਰਬਾਖ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਫ਼ਾ چرباک ਚਾਰਬਾਂਗ. ਚਾਲਾਕ। ੩ ਮੁਸਤਇ਼ਦ. ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਚੌਕਸ.

ਚਰਬੀ. ਵਿ—ਚਰਬੀ ਵਾਲਾ. ਮੋਟਾ। ੨ ਚਰਬ (ਫਤੇ) ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਵਿਜਯੀ. ਦੇਖੋ, ਚਰਬ ੬. "ਸਰਬ ਚਰਬੀਅਨ ਚਰਬ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੧੭) ੩ ਫ਼ਾ چربی ਸੰਗਯਾ—ਮਿੰਜ. ਵਸਾ. ਬਦਨ ਦੀ ਚਿਕਨਾਈ.

ਚਰਬੀਦਨ. ਫ਼ਾ چربیدن ਕ੍ਰਿ—ਗ਼ਾਲਿਬ ਆਉਣਾ. ਫਤੇ ਪਾਉਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਰਹਿਣਾ.

ਚਰਮ. ਸੰ. ਵਿ—ਅੰਤਿਮ. ਅਖ਼ੀਰੀ। ੨ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧੀਆ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਪਸ਼ਚਿਮ ਦਿਸ਼ਾ। ੪ ਅੰਤ। ੫ ਸੰ. ਚਰ੍ਮ. ਚੰਮ. ਚਮੜਾ. ਤੁਚਾ. "ਲੇਪਨੰ ਰਕਤ ਚਰਮਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) ੬ ਢਾਲ, ਜੋ ਗੈਂਡੇ ਦੀ ਖੱਲ ਤੋਂ ਬਣਦੀ ਹੈ. "ਓਟ ਗੁਰਸਬਦ ਕਰ ਚਰਮਣਹ." (ਸਹਸ ਮ: ੫) "ਛੁਟੀ ਹਾਥ ਚਰਮੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਹੱਥੋਂ ਢਾਲ ਛੁੱਟਗਈ.

ਚਰਮਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਮਾਰ.

ਚਰਮਖ. ਸੰ. ਚਰ੍ਮਕ. ਸੰਗਯਾ—ਚਰਖੇ ਦੇ ਤੱਕਲੇ ਦੀ ਆਧਾਰਰੂਪ ਕੀਲੀ.

ਚਰਮਛੇਦਕ. ਸੰਗਯਾ—ਤੀਰ. ਢਾਲ ਵਿੱਚ ਛੇਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਚਮਾਰ ਦਾ ਸੂਆ.

ਚਰਮਣ. ਸੰ. चर्मण्य—ਚਮੰਣ੍ਯ. ਚੰਮ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਯਾ ਸਾਮਾਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਰਮ.

ਚਰਮਣੀ. ਢਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਪਾਸ, ਐਸੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚਰਮਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਸੰਗਯਾ—ਭੌਤਿਕ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ. ਮਾਸ ਚੰਮ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. "ਚਰਮਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਮੂੰਦ, ਪੇਖੈ ਦਿੱਬਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕੈ." (ਭਾਗੁ ਕ) ੨ ਅਖ਼ੀਰ ਨਤੀਜਾ ਸੋਚਣਵਾਲੀ ਨਜ਼ਰ. ਅੰਤਿਮਫਲ ਨੂੰ ਦੇਖਣਵਾਲੀ ਵਿਚਾਰਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਦੇਖੋ, ਚਰਮ.

ਚਰਮਨਗ. ਚਰਮ (ਪੱਛਮ) ਦਾ ਨਗ (ਪਹਾੜ). ਅਸਤਾਚਲ.

ਚਰਮਨ੍ਵਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਬਲ.

ਚਰਮਪੋਸ. ਵਿ—ਚੰਮ ਪਹਿਰਨਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਚੰਮ ਦਾ ਉਹ ਥੈਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਪਾਹੀ ਬਰੂਦ ਗੋਲੀ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਲੱਕ ਜਿਨਾਂ ਦੇ ਚਰਮਪੋਸ਼." (ਜੰਗਨਾਮਾ)

ਚਰਮਰਿ. ਚਰਮ (ਢਾਲ) ਦਾ ਅਰਿ (ਵੈਰੀ) ਖੜਗ. ੨ ਤੀਰ. ਵਾਣ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚਰਯ. ਸੰ. चर्य्य. ਵਿ—ਕਰਨ ਯੋਗ੍ਯ. ਕਰਤਵ੍ਯ. ਕਰਨ ਲਾਇਕ ਕਰਮ.

ਚਰਯਾ. ਸੰ. चर्य्या. ਸੰਗਯਾ—ਆਚਰਣ. ਆਚਾਰ. ਚਾਲ ਚਲਨ। ੨ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੇਸ਼੍ਟਾ। ੩ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਗੁਜ਼ਾਰਾ। ੪ ਖਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੫ ਗਮਨ. ਜਾਣਾ.

ਚਰਰਜ. ਸੰਗਯਾ—ਚਰਣ-ਰਜ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਚਰਨਾ ਦੀ ਧੂਲਿ (ਧੂੜ). "ਜਨ ਚਰਰਜ ਮੁਖਿ ਮਾਥੈ ਲਾਗੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਚਰਵਾਹਾ, ਚਰਵਾਰਾ, ਚਰਵਾਰੋ ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰਨ ਲਈ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਵੱਗ ਦਾ ਪਾਲੀ. ਗੋਪਾਲ। ੨ ਵਿ—ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਚੁਗਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਚਰਵਾਰੋ ਸਜਾਮ ਧੇਨੁ ਹੈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਦੇਖੋ, ਚਰਵੇਦਾਰ.

ਚਰਵੇਦਾਰ. ਫ਼ਾ چاروادار ਚਾਰਵਾਦਾਰ. ਚੁਪਾਏ ਪਸ਼ੂਆਂ ਨੂੰ ਰੱਖਣਵਾਲਾ. ਪਾਲੀ. ਵੱਗ ਦਾ ਰਾਖਾ. "ਚਰਵੇਦਾਰ ਤਾਂਹਿ ਲੈਗਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੨)

ਚਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਾਰਨਾ. ਚੁਗਾਉਣਾ. "ਕਬਹੂੰ ਨ ਪਾਰ ਉਤਾਰਿ ਚਰਾਇਹੁ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. "ਭਸਮ ਜਰਾਇ ਚਰਾਈ ਬਿਭੂਤਾ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚਰਾਇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਾਯਤਾ.

ਚਰਾਈ. ਚਾਰਨ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੨ ਚਾਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਰਾਉਣਾ ੨.

ਚਰਾਹਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਵਾਹਾ. "ਬਨਿ ਆਪੇ ਗਊਚਰਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪)

ਚਰਾਕ, ਚਰਾਗ ਫ਼ਾ چراغ ਚਰਾਗ਼. ਸੰਗਯਾ—ਦੀਵਾ। ੨ ਭਾਵ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਕੋਟਿ ਚੰਦ੍ਰਮੇ ਕਰਹਿ ਚਰਾਕ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) "ਗੁਰੁ ਚਾਨਣ ਗਿਆਨਚਰਾਗ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਚਰਾਗਚੀ. ਫ਼ਾ. ਤੁ چراغچی ਵਿ—ਚਰਾਗ਼ (ਦੀਵਾ) ਮਚਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਮਸ਼ਅ਼ਲਚੀ.

ਚਰਾਗਾਹ. ਫ਼ਾ چراگاہ ਸੰਗਯਾ—ਚਰਨ ਦੀ ਥਾਂ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਦਾ ਅਸਥਾਨ.

ਚਰਾਗ਼ੇਜਹਾਂ, ਚਰਾਗ਼ੇ ਫ਼ਲਕ ਫ਼ਾ چراغِ جہان ਸੰਗਯਾ—ਜਹਾਨ ਅਥਵਾ ਫ਼ਲਕ (ਜਗਤ) ਦਾ ਦੀਵਾ ਸੂਰਜ.

ਚਰਾਚਰ. ਚਰ ਅਤੇ ਅਚਰ. ਜੰਗਮ ਅਤੇ ਸ੍ਥਾਵਰ. ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ.

ਚਰਾਨ. ਚਰਨ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ. "ਸੇਵਾ ਗੁਰਚਰਾਨ ਹਾਂ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਬਸਹਿ ਰਿਦੈ ਮੋਹਿ ਹਰਿ ਚਰਾਨੈ." (ਕਲਿ ਮ: ੫)

ਚਰਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ—ਚੁਗਾਉਣਾ. ਚਾਰਨਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਾ-

ਉਣਾ, ਲਗਾਉਣਾ. "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਰਾਵਹੁ ਰੰਗਨਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ. ਭੇਟਾ ਚੜ੍ਹਾਉਣੀ. "ਗੋਬਿੰਦ ਪੂਜਾ ਕਹਾਂ ਲੈ ਚਰਾਵਉ?" (ਗੂਜ ਰਵਿਦਾਸ) ੪ ਉੱਪਰ ਰੱਖਣਾ. "ਬਾਸਨ ਮਾਂਜਿ ਚਰਾਵਹਿ ਊਪਰਿ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੫ ਆਰੋਹਣ ਕਰਾਉਣਾ. ਕਿਸੇ ਸਵਾਰੀ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ.

ਚਰਾਵਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਵਾਹਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੜ੍ਹਾਵਾ.

ਚਰਿ. ਦੇਖੋ, ਚਰਨਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਕੇ. "ਗਊ ਚੇਰਿ ਸਿੰਘ ਪਾਛੈ ਪਾਵੈ." (ਗਉ ਮ: ੫) ਗਾਂ ਉੱਤੇ ਚੜ੍ਹਕੇ ਸ਼ੇਰ ਤੇ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਫਲਮਨੋਰਥ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ.

ਚਰਿਓ, ਚਰਿਆ ਵਿ—ਚੁਗਿਆ. ਖਾਧਾ। ੨ ਲੱਭਿਆ. ਹ਼ਾਸਿਲ ਹੋਇਆ. "ਹਾਥ ਚਰਿਓ ਹਰਿ ਥੋਕਾ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) ੩ ਵਿਚਰਿਆ. ਫਿਰਿਆ. "ਖੋਜਤ ਚਰਿਓ ਦੇਖਉ ਪ੍ਰਿਅ ਜਾਈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਚਰ.

ਚਰਿਆਰ. ਵਿ—ਚਾਰ ਹੋਣ ਜਿਸ ਦੇ ਯਾਰ. "ਚਰਿਆਰ ਨਾਰਿ ਅਠਖੇਲੀ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਚਰਣ (ਖਾਣ) ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰ.

ਚਰਿਕੈ. ਚੜ੍ਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚਰਨਾ ੨.

ਚਰਿਤ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਚਰਣ. ਕਰਤੂਤ। ੨ ਕਰਮ. ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਅਪਨੇ ਚਰਿਤ ਪ੍ਰਭਿ ਆਪਿ ਬਨਾਏ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੩ ਰੀਤਿ. ਰਸਮ। ੪ ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ. ਹਾਲ.

ਚਰਿਤਾਰਥ. ਸੰ. चरितार्थ. ਵਿ—ਕ੍ਰਿਤ ਕ੍ਰਿਤਜ. ਕ੍ਰਿਤਾਰਥ। ੨ ਸਫਲ। ੩ ਜੋ ਬਾਤ ਠੀਕ ਘਟੇ (ਆ਼ਯਦ ਹੋਵੇ).

ਚਰਿਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਿਆਦਾ. ਪੈਦਲ. ਪਦਾਤਿ। ੨ ਕਰਨੀ. ਕਰਤੂਤ. ਆਚਾਰ। ੩ ਵ੍ਰਿੱਤਾਂਤ. ਹਾਲ। ੪ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਛਲ ਕਪਟ ਭਰੇ ਪ੍ਰਸੰਗ ਜਿਸ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਹਨ, ਉਸ ਦੀ "ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖ੍ਯਾਨ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ, ਪਰ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਮ "ਚਰਿਤ੍ਰ" ਹੀ ਹੈ.

ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ੪੦੪ ਹੈ, ਪਰ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਾਰ ਲਿਖਣ ਵਿੱਚ ੪੦੫ ਹੈ. ਤਿੰਨ ਸੌ ਪਚੀਹ (੩੨੫) ਵਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖਿਆ ਨਹੀਂ ਗਿਆ, ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅੰਤ ਇਤਿ ਸ੍ਰੀ ਲਿਖਕੇ ੩੨੫ ਨੰਬਰ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਇਸ ਪੋਥੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਾ ਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ* ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਰੂਪ ਵੇਖਕੇ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਈ † ਅਰ ਉਸ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਕੇ ਹਨੁਵੰਤਸਿੰਘ ਮਨੋਹਰ ਪੁਤ੍ਰ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ.‡ ਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ ਦੀ ਨਵੀਂ ਵਿਆਹੀ ਰਾਣੀ ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ, ਯੁਵਾ ਹਨੁਵੰਤਸਿੰਘ ਦਾ ਅਦਭੁਤ ਰੂਪ ਵੇਖਕੇ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਈ ਅਰ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ, ਪਰ ਧਰਮੀ ਹਨੁਵੰਤਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਮਤੇਈ ਨੂੰ ਰੁੱਖਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਰਾਣੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਪਾਸ ਝੂਠੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਬਣਾਕੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਮਾਰੇ ਜਾਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿਵਾ ਦਿੱਤਾ.§ ਰਾਜੇ ਦੇ ਸਿਆਣੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸ੍ਵਾਮੀ ਨੂੰ ਚਾਲਾਕ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਕਪਟ ਭਰੇ ਅਨੇਕ ਚਰਿਤ੍ਰ ਸੁਣਾਕੇ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ੱਕ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ ਕੀਤਾ.¶

ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਰਾਤਨ ਹਿੰਦੂਪੁਸਤਕਾਂ ਤੋਂ,

---

* "ਚਿਤ੍ਰਵਤੀ ਨਗਰੀ ਵਿਖੇ ਚਿਤ੍ਰਸਿੰਘ ਨ੍ਰਿਪ ਏਕ."

† "ਰਹੀ ਅਪਸਰਾ ਰੀਝ ਰੂਪ ਲਖ ਰਾਇ ਕੋ."

‡ "ਏਕ ਪੁਤ੍ਰ ਤਾਂਤੇ ਭਯੋ ਅਮਿਤ ਰੂਪ ਕੀ ਖਾਨਿ। ਮਹਾਰੁਦ੍ਰ ਹੂੰ ਰਿਸ ਕਰੈ ਕਾਮਦੇਵ ਪਹਿਚਾਨਿ."

§ "ਓਡਛੇਸਜਾ ਕੀ ਹਿਤੂ ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਤਿਹ ਨਾਮ। ਹਨਵਤ ਸਿੰਘਹਿ ਸੋ ਰਹੈ ਚਿਤਵਤ ਆਠੋਂ ਜਾਮ."
"ਵਾਂਕੀ ਕਹੀ ਨ ਨ੍ਰਿਪਸੁਤ ਮਾਨੀ। ਚਿਤ੍ਰਮਤੀ ਤਬ ਭਈ ਖਿਸਾਨੀ."
"ਫਾਰ ਚੀਰ ਕਰ ਆਪਨੇ ਮੁਖ ਨਖਘਾਇ ਲਗਾਇ। ਰਾਜਾ ਕੋ ਰੋਖਿਤ ਕਿਯੋ ਤਨ ਕੋ ਚਿਹਨ ਦਿਖਾਇ."
"ਬਚਨ ਸੁਨਤ ਕ੍ਰੁੱਧਿਤ ਨ੍ਰਿਪ ਭਯੋ। ਮਾਰਨ ਹੇਤ ਸੁਤਹਿ ਲੈਗਯੋ."

¶ "ਮੰਤ੍ਰਿਨ ਆਨ ਰਾਵ ਸਮਝਾਯੋ। ਤ੍ਰਿਯਚਰਿਤ੍ਰ ਕਿਨਹੂੰ ਨਹਿ ਪਾਯੋ."

ਬਹਾਰਦਾਨਿਸ਼ ਕਿਤਾਬ ਤੋਂ, ਮੁਗਲਾਂ ਦੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ, ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਦੇ ਕਥਾਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਤੋਂ, ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ, ਕੁਝ ਆਪਣੇ ਤਜਰਬਿਆਂ ਤੋਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਲਿਖੇਗਏ ਹਨ, ਅਰ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮ ਦੇ ਦਾਸ ਹੋਕੇ ਚਾਲਾਕ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੇਚਾਂ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਫਸਣਾ ਚਾਹੀਏ, ਅਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਇਤਬਾਰ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਸਰਵਨਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਏ.०

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਿੱਟਾ ਨਹੀਂ ਕੱਢਣਾ ਚਾਹੀਏ ਕਿ ਆਪਣੀ ਧਰਮਪਤਨੀ ਅਤੇ ਯੋਗ੍ਯ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਤੇ ਵਿਸ਼੍ਵਾਸ ਕਰਨਾ ਅਯੋਗ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਮਾਤੁਰ ਹੋਕੇ ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪੇਚ ਵਿੱਚ ਫਸਕੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਖੋਲੈਣਾ ਕੁਕਰਮ ਹੈ.

ਚਰਿਤ੍ਰੋਪਾਖ੍ਯਾਨ. ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ੍ਰ ੪.

ਚਰੀ. ਜਵਾਰ. ਜੁਆਰ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਰ। ੨ ਵਿ—ਖਾਧੀ ਹੋਈ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕੀਤੀ। ੩ ਚੜ੍ਹੀ. ਸਵਾਰ ਹੋਈ. "ਚੌਪ ਚਰੀ ਚਤੁਰੰਗ ਚਮੂ." (ਕਲਕੀ) ੪ ਲੱਭੀ. ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ. ਹ਼ਾਸਿਲ ਕੀਤੀ. "ਅਚਿੰਤ ਚਰੀ ਹਥਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਟੇਕਾ." (ਭੈਰ ਅ: ਮ: ੫) ਅਚਿੰਤ੍ਯ ਦੀ ਟੇਕ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਹੈ.

ਚਰੀਆ. ਵਿ—ਚਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਚਰੀਆ ਜੋਊ ਬਾਛੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਵੱਛੇ ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ.

ਚਰੀਐ. ਭਕ੍ਸ਼ਣ ਕਰੀਐ. ਖਾਈਏ। ੨ ਚੜ੍ਹੀਐ. ਸਵਾਰ ਹੋਈਏ. "ਬੋਹਿਥਿ ਚਰੀਐ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਚਰੀਦਨ. ਫ਼ਾ چریدن ਕ੍ਰਿ—ਚਰਨਾ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਘਾਹ ਚਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਚਰ ਧਾ.

ਚਰੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਹੁਤਿ (ਅਹੂਤੀ) ਦੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਅੰਨ। ੨ ਉਹ ਭਾਂਡਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਹਵਨ ਦਾ ਅੰਨ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ੩ ਉਬਲੇਹੋਏ ਚਾਵਲ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਿੱਛ ਨਹੀਂ ਕੱਢੀਗਈ। ੪ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ. ਚਰਾਗਾਹ। ੫ ਚਰਾਗਾਹ ਦਾ ਮਹ਼ਿਸੂਲ। ੬ ਯਗ੍ਯ (ਜੱਗ). ੭ ਬੱਦਲ. ਮੇਘ.

ਚਰੂ. ਦੇਖੋ, ਚਰੁ.

ਚਰੈ. ਚਰਦਾ ਹੈ. "ਕੁਦਿ ਕੁਦਿ ਚਰੈ ਰਸਾਤਲਿ ਪਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਚੜ੍ਹੈ. ਮਿਲੈ. ਲੱਭੈ. "ਫਿਰਿ ਇਆ ਅਉਸਰੁ ਚਰੈ ਨ ਹਾਥ." (ਬਾਵਨ) ੩ ਉਦੇ ਹੋਵੈ. "ਸੂਰ ਚਰੈ ਪ੍ਰਿਉ ਦੇਖੈ ਨੈਨੀ." (ਮਲਾ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੪ ਚੜ੍ਹਦਾ ਹੈ. "ਭਾਰ ਪਰਾਈ ਸਿਰਿ ਚਰੈ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਚਰੈਯਾ. ਵਿ—ਚਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਰਵਾਹਾ। ੨ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਚੜ੍ਹੈਯਾ. ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ.

ਚਰੌਂਜੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰੌਂਜੀ.

ਚਰੰਜੀਵੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਜੀਵੀ. "ਬਾਪੁ ਹਮਾਰਾ ਸਦ ਚਰੰਜੀਵੀ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਚਰੰਤਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਰਤ੍ਵ. ਚੱਲਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਹ਼ਰਕਤ. "ਸ੍ਥਾਵਰੋ ਸਿਥਰਤਤਾ, ਚਰੰ ਬਿਖੈ ਚਰੰਤਤਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਰੰਨ. ਚਰਨਾਂ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਚਰਣ. "ਦੇਖ ਚਰੰਨ ਅਘੰਨ ਹਰਜਉ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਚਰੰਨਿ. ਚਰਨੀਂ. ਪੈਰੀਂ. ਚਰਨੋਂ ਮੇਂ. "ਜੁ ਚਰੰਨਿ ਗੁਰੂ ਚਿਤ ਲਾਵਤ ਹੈਂ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਚਰ੍ਹਾਵਨ. ਕ੍ਰਿ—ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਅਰਪਣਾ. "ਮਨਹਿ ਚਰ੍ਹਾਵਉ ਧੂਪ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਚਰ੍ਹਾਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੜ੍ਹਾਵਾ. ਭੇਟਾ. ਪੂਜਾ. "ਕਉ ਚਰ੍ਹਾਵਾ ਲੂਟਤਭਯੋ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਰ੍ਹੈ. ਚੜ੍ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਰੈ.

ਚਲ. ਸੰ. ਚਲ੍. ਧਾ—ਹੱਲਣਾ, ਕੰਬਣਾ, ਠਿਕਾਣੇ ਤੋਂ

---

० "ਕੋਟਿ ਕਸ੍ਟ ਸਜਾਨੇ ਸਹੈਂ, ਕੈਸੋ ਦਹੈ ਅਨੰਗ,
ਨੈਕ ਨੇਹ ਨਹਿ ਕੀਜਿਯੇ ਤਊ ਤਰੁਨਿ ਕੇ ਸੰਗ. (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੧)
"ਪਰੈ ਆਪਦਾ ਕੈਸਿਯੈ ਕੋਟਿ ਕਸ੍ਟ ਸਹਿਲੇਤ,
ਤਊ ਸੁਘਰ ਨਰ ਇਸਤ੍ਰਿਅਨ ਭੇਦ ਨ ਆਪਨੋ ਦੇਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੯)

ਟਲਣਾ, ਖੇਲਣਾ। ੨ ਵਿ—ਚੰਚਲ. ਨਾ ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. "ਚਲ ਚਿਤ ਬਿਤ ਅਨਿਤ ਪ੍ਰਿਅ ਬਿਨ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਯਾ—ਪਾਰਾ। ੪ ਮਨ. ਦਿਲ। ੫ ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੮। ੬ ਛਲ. ਕਪਟ। ੭ ਦੋਸ਼. ਐਬ.

ਚਲਗੋਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਲਗੋਜ਼ਾ.

ਚਲਚਿਤ, ਚਲਚਿਤੁ ਸੰ. ਚਲਚਿੱਤ. ਵਿ—ਚੰਚਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਇਸਥਿਤ ਨਹੀਂ. "ਚਲਚਿਤ ਵਿਤ ਭ੍ਰਮਾ ਭ੍ਰਮੰ." (ਗੂਜ ਅ: ਮ: ੧) "ਮਤਿ ਭਵੀ ਫਿਰਹਿ ਚਲਚਿਤੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩)

ਚਲਣ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਲ ਚਲਨ. ਕਰਤੂਤ. Charactor। ੨ ਗਮਨ. ਕੂਚ. ਭਾਵ—ਮਰਣ. "ਜਿਨੀ ਚਲਣ ਜਾਣਿਆ, ਸੇ ਕਿਉ ਕਰਹਿ ਵਿਥਾਰ ?" (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੨) ੩ ਰੀਤਿ. ਰਿਵਾਜ। ੪ ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੫ ਡਿੰਗ. ਚਰਨ. ਪੈਰ. ਚੱਲਣ ਦਾ ਸਾਧਨਰੂਪ ਅੰਗ. "ਚਬਣ ਚਲਣ ਰਤੰਨ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਦੰਦ, ਪੈਰ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ.

ਚਲਣਹਾਰ, ਚਲਣਹਾਰਾ, ਚਲਣਹਾਰੁ ਵਿ—ਚਲਾਇਮਾਨ। ੨ ਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਨਾ ਠਹਿਰਨ ਵਾਲਾ. "ਚਲੇ ਚਲਣਹਾਰ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ) "ਸਭੁ ਜਗੁ ਚਲਣਹਾਰੁ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਚਲਣਵਾਰਾ. ਵਿ—ਦੇਖੋ, ਚਲਣਹਾਰਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਚੱਲਣ ਦਾ ਵੇਲਾ. "ਅੰਤ ਸਖਾਈ ਚਲਣਵਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਚਲਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗਮਨ. ਤੁਰਨਾ। ੨ ਠਿਕਾਣੇ ਤੋਂ ਟਲਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਲ.

ਚਲਣੁ. ਦੇਖੋ, ਚਲਣ ੨. "ਚਲਣੁ ਰਿਦੈ ਸਮਾਲਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਲਣ ੩. "ਆਗੈ ਚਲਣੁ ਔਰ ਹੈ ਭਾਈ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੫)

ਚਲਤ. ਸੰ. ਚਰਿਤ. ਸੰਗਯਾ—ਚਰਿਤ੍ਰ. "ਜਿਸ ਦੇ ਚਲਤ ਅਨੇਕ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ੨ ਬਾਣੀਏ ਦਾ ਚਲਦਾ ਹਿਸਾਬ. ਬਨੀਏ ਦੀ ਉਧਾਰ ਦਿੱਤੀਹੋਈ ਰਕ਼ਮ ਅਥਵਾ ਵਸਤੁ। ੩ ਵਿ—ਚਲਾਇਮਾਨ. ਨਾ ਇਸਥਿਤ. "ਤਨ ਧਨ ਜੋਬਨ ਚਲਤ ਗਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਚਲਦਾ. ਗਮਨ ਕਰਦਾ.

ਚਲਤਉ. ਵਿ—ਚਲਦਾ ਹੋਇਆ. ਚੰਚਲ. "ਚਲਤਉ ਮਨੁ ਰਾਖੈ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਚਾਖੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧)

ਚਲਤਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਲਦਲ.

ਚਲਤੀਬਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਅੰਤਸਮਾਂ. ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਕੂਚ ਕਰਨ ਦਾ ਵੇਲਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਅੰਤ ਸਮੇਂ. ਮਰਨ ਵੇਲੇ. "ਚਲਤੀਬਾਰ ਤੇਰੋ ਕਛੁ ਨਾਹਿ."(ਬਸੰ ਅ:ਮ:੧)

ਚਲਤੋ, ਚਲਤੌ ਵਿ—ਚਲਾਇਮਾਨ. ਚੰਚਲ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਮਨ. "ਚਲਤੌ ਠਾਕਿ ਰਖਹੁ ਘਰਿ ਅਪਨੈ." (ਸੋਰ ਮ: ੧)

ਚਲਦਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਪਿੱਪਲ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਲ (ਪੱਤੇ) ਸਦਾ ਚੰਚਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਚਲਤਰੁ. L. Ficus religiosa. "ਸੋ ਚਲਦਲ ਕੋ ਤਰੁ ਤਤਕਾਲਾ। ਹਰੋ ਹੋਤਭਾ ਪਤ੍ਰ ਬਿਸਾਲਾ."(ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਲਨ. ਦੇਖੋ, ਚਲਣ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗਮਨ. ਗਤਿ. "ਚਰਨ ਚਲਨ ਕਉ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫)

ਚਲਨਹਾਰ, ਚਲਨਹਾਰਾ, ਚਲਨਹਾਰੁ ਦੇਖੋ, ਚਲਣਹਾਰ.

ਚਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਗਮਨ ਕਰਨਾ. ਤੁਰਨਾ. "ਚਲਾਂ ਤ ਭਿਜੈ ਕੰਬਲੀ." (ਸ.ਫਰੀਦ) ੨ ਵਸ਼ ਚਲਣਾ. ਜ਼ੋਰ ਪੁੱਗਣਾ. "ਦਾਤੀ ਸਾਹਿਬ ਸੰਦੀਆ ਕਿਆ ਚਲੈ ਤਿਸੁ ਨਾਲਿ ?" (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਜੀਵਜੰਤੁਨ ਕਾ ਚਲੀ ? ਚਿਤ ਲੇਤ ਚੋਰ ਸੁ ਮੈਨ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਦੀ ਕੀ ਸ਼ਕਤਿ ਹੈ ? ਮੈਨ (ਕਾਮ) ਦਾ ਭੀ ਚਿੱਤ ਚੁਰਾਲੈਂਦੀ ਹੈ.

ਚਲਨੀ. ਚੱਲਦੇ. ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੁੰਦੇ. ਟਲਦੇ. "ਸਾਹੇ ਲਿਖੇ ਨ ਚਲਨੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ-ਮੌਤ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ ਟਲਦਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਛਾਲਨੀ. ਚਾਲਨੀ. "ਚਲਨੀ ਮੇ ਜੈਸੇ ਦੇਖੀਅਤ ਹੈਂ ਅਨੇਕ ਛਿਦ੍ਰ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚਲਵੈਯਾ. ਵਿ—ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਤਾ। ੨ ਚਾਲ ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ. ਜਿਵੇਂ—ਚਲਵੈਯਾ ਘੋੜਾ.

ਚਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਲ੍ਹਾ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਬਿਜਲੀ। ੩ ਲਕਮੀ. ਮਾਇਆ।

ਚਲਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਤੋਰਨਾ. ਹੱਕਣਾ. ਪ੍ਰੇਰਨਾ. ਗਮਨ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਮਿਟਾਉਣਾ. ਦੂਰ ਕਰਨਾ. "ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ਕਰਮਫਲ ਕਿਸੇ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਟਲਦਾ ਨਹੀਂ.

ਚਲਾਊ. ਵਿ—ਚਲਾਇਮਾਨ. ਜੋ ਥਿਰ ਨਹੀਂ. "ਸੋ ਨਿਵਾਹੂ ਗਡਿ ਜੋ ਚਲਾਊ ਨ ਥੀਐ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਚਲਾਇਹਿ. ਚਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਪ੍ਰੇਰਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜਿਉ ਤੂ ਚਲਾਇਹਿ ਤਿਵ ਚਲਹ ਸੁਆਮੀ."(ਅਨੰਦੁ)

ਚਲਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਚਲਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚਲਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਗਤਿ. ਚਾਲ। ੩ ਜ਼ਿਕਰ. ਪ੍ਰਸੰਗ. "ਮਾਨੁਖ ਕੀ ਕਹੁ ਕੇਤ ਚਲਾਈ ?" (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਆਦਮੀ ਦੀ ਕੀ ਕਥਾ ਕਹਿਣੀ ਹੈ ?

ਚਲਾਹਾ. ਵਿ—ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਇਆ। ੨ ਮਿਟਾਇਆ. "ਕਿਰਤ ਨ ਚਲੈ ਚਲਾਹਾ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩)

ਚਲਾਕ } **ਚਲਾਕੀ** } ਦੇਖੋ, ਚਾਲਾਕ—ਚਾਲਾਕੀ.

ਚਲਾਣਾ. ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ. ਕੂਚ। ੨ ਖ਼ਾ. ਮਰਨਾ. ਦੇਹ ਤਿਆਗਕੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਪਰਲੋਕਗਮਨ.

ਚਲਾਵਾ. ਵਿ—ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਗਤਿ. ਚਾਲ. ਤੋਰ.

ਚਲਿ. ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਕੇ. ਚਪਲਤਾ ਸੇ. "ਮਨੁ ਦਹ ਦਿਸਿ ਚਲਿ ਚਲਿ ਭਰਮਿਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਚੱਲਕੇ. ਤੁਰਕੇ.

ਚਲਿਤ } **ਚਲਿਤ੍ਰ** } ਦੇਖੋ, ਚਰਿਤ ਅਤੇ ਚਰਿਤ੍ਰ. "ਚਲਿਤ ਤੁਮਾਰੇ ਪ੍ਰਗਟ ਪਿਆਰੇ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਚਲਿੰਦਾ. ਵਿ—ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਚਾਪ ਕੇ ਚਲਿੰਦਾ." (ਗ੍ਯਾਨ) ਧਨੁਖ ਦੇ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ। ੨ ਚਲਾਇਮਾਨ.

ਚਲੁੰਭ } **ਚਲੁੰਭਾ** } ਦੇਖੋ, ਚੁਲੰਭ.

ਚਲੂਲ } **ਚਲੂਲਾ** } **ਚਲੂਲਿਆ** } **ਚਲੂਲੀ** } **ਚਲੂਲੁ** } **ਚਲੂਲੇ** } ਚੂੰ—ਲੂਲੂ. ਮੋਤੀ ਤੁੱਲ. ਮੋਤੀ ਜੇਹੀ ਚਮਕ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੂੰ—ਲਾਲਹ. ਗੁਲਦੁਪਹਿਰੀਏ (ਲਾਲਹ) ਜੇਹਾ ਗਾੜ੍ਹਾ ਸੁਰਖ਼. "ਸੂਕੇ ਕਾਸਟ ਹਰੇ ਚਲੂਲ." (ਰਾਮ ਮ: ੫) ਸੁੱਕੇ ਬਿਰਛ ਹਰੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਲਾਲ ਫੁੱਲਾਂ ਵਾਲੇ ਹੋਗਏ. ਭਾਵ—ਵਡੇ ਦੀਨ ਦੁਖੀ ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਪ੍ਰਫੁੱਲਿਤ ਹੋਗਏ. "ਰੰਗ ਚਲੂਲੈ ਨਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) "ਬਸਤ੍ਰ ਹਮਾਰੇ ਰੰਗ ਚਲੂਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਰੂੜੋ ਲਾਲ ਚਲੂਲ." (ਸੋਰ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਲੇਸਹਿ. ਚਲਿਸ਼੍ਯਤਿ. ਚਲੇਗਾ. ਜਾਵੇਗਾ.

ਚਲੰਤਾ. ਵਿ—ਅਸ੍ਥਿਰ. ਚਲਾਇਮਾਨ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ- ਚਲਦਾ. ਤੁਰਦਾ। ੩ ਜਾਰੀ.

ਚਲੰਤੀਖੇਲ. ਸੰਗਯਾ—ਹਥਫੇਰੀ. ਇੰਦ੍ਰਜਾਲ ਦੀ ਖੇਡ. "ਜੋਤਿਕ ਵੈਦ ਚਲੰਤੀਖੇਲੇ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਖੇਡਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚਲੰਥੋ } **ਚਲੰਥੌ** } ਵਿ—ਗਮਨਸ਼ੀਲ. ਜਾਣ ਵਾਲਾ. "ਕੀਰਤਿ ਸਾਥ ਚਲੰਥੋ." (ਗਾਥਾ)

ਚਲੰਭ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲੰਭ.

ਚਲ੍ਹਾ. ਫ਼ਾ چاه‌ِ ਚਹਲਾਯ. ਸੰਗਯਾ—ਚਹ (ਚਾਹ- ਕੂਆ) ਲਾਯ (ਚਿੱਕੜ). ਖੂਹ ਪਾਸ ਦਾ ਚਿੱਕੜ। ੨ ਚਿੱਕੜ ਦਾ ਟੋਆ.

ਚਵ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ. ਚਹਾਰ. "ਚੜੀ ਚਵਗਣਿ ਵੰਨੀ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ.

ਚਵਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕਾ.

ਚਵਗਣ, ਚਵਗਣਿ, ਚਵਗੁਣ, ਚਵਗੁਨ ਵਿ—ਚੌਗੁਣਾ. ਚਤੁਰ੍ਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਚਵ.

ਚਵਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕਥਨ. ਉੱਚਾਰਣ. "ਗੁਰਬਾਣੀ ਨਿਤ ਨਿਤ ਚਵਾ."(ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੪)"ਨਾਨਕ ਧਰਮ ਐਸੇ ਚਵਹਿ." (ਸਵਾ ਮ: ੫) "ਸਭਿ ਚਵਹੁ ਮੁਖਹੁ ਜਗੰਨਾਥ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) "ਸਚੁ ਚਵਾਈਐ," (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) "ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਚਵਿਆ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਝੂਠੇ ਬੈਣ ਚਵੇ ਕਾਮਿ ਨ ਆਵਏ ਜੀਉ." (ਧਨਾ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਚਵਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਤਾਲ। ੨ ਵਿ—ਚੌਤਾਲੀਸਵਾਂ. "ਸਤ੍ਰਹਿ ਸੈ ਚਵਤਾਲ ਮੇ ਸਾਵਨ ਸੁਦਿ ਬੁਧਵਾਰ। ਨਗਰ ਪਾਂਵਟਾ ਮੇ ਤੁਮੋ ਰਚਿਓ ਗ੍ਰੰਥ ਸੁਧਾਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਵਦਾਹ. ਸੰਗਯਾ—ਚੌਦਾਂ, ਚਾਰ ਅਤੇ ਦਸ. ਚਤੁਰ੍ਦਸ਼—੧੪.

ਚਵਧ. ਸੰਗਯਾ—ਚਮਕ। ੨ ਦਹਿਲ. ਧੜਕਾ. "ਧਜਾਨ ਤਜ ਪਰਤ ਚਵਧ ਮੁਨਿ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਵਨ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਯਵਨ.

ਚਵਪੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸਪਦੀ ਅਤੇ ਪਦਮਾਵਤੀ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਚਵਰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਮਰ. ਚੌਰ. "ਪਵਨੁ ਚਵਰੋ ਕਰੈ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਚਵਰਾ. ਵਿ—ਚੌੜਾ. "ਮੁਖ ਚਵਰਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾ.

ਚਵਰਾਸੀ, ਚਵਰਾਸੀਹ ਸੰ. ਚਤੁਰਸ਼ੀਤਿ. ਚੌਰਾਸੀ. ਚਾਰਉੱਪਰ ਅੱਸੀ—੮੪. "ਚਵਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ ਉਪਾਈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ)

ਚਵਰਾਸੀਹ ਸਿੱਧ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧ.

ਚਵਰਾਸੀਹ ਲਖ ਜੋਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ.

ਚਵਰਾਯੋ. ਚੌੜਾ ਕੀਤਾ. ਪਸਾਰਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚਵਰਾ.

ਚਵਰੁ. ਚੌਰ. ਦੇਖੋ, ਚਵਰ. "ਕੇਸਾ ਕਾ ਕਰਿ ਚਵਰੁ ਢੁਲਾਵਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਚਵਾਂ. ਬੋਲਾਂ. ਕਥਨ ਕਰਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ.

ਚਵਾਉ, ਚਵਾਇਆ, ਚਵਾਈ, ਚਵਾਈਐ ਕਥਨ. ਕਹਿਣਾ. ਆਖਿਆ. ਆਖੀ. ਕਥਨ ਕਰੀਏ. ਆਖੀਏ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ.

ਚਵਾਣ. ਸੰਗਯਾ—ਚਵਣੁ (ਕਥਨ) ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਮੁਖ. "ਫੁੱਟੇ ਚਵਾਣ." (ਚੰਡੀ ੨) "ਕੋਪਰ ਚੂਰ ਚਵਾਣੀ." (ਚੰਡੀ ੩) ਖੋਪਰੀ ਅਤੇ ਮੁਖ ਨੂੰ ਚੂਰਨ ਕਰਕੇ.

ਚਵਾਵੈ, ਚਵਿਆ ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ। ੨ ਚਬਾ ਜਾਵੈ. ਚਬੰਣ ਕਰੈ. "ਕੁਬੁਧਿ ਚਵਾਵੈ ਸੋ ਕਿਤੁ ਠਾਇ?" (ਸਿਧਗੋਸਟਿ)

ਚਵੀ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ. "ਚਵੀ ਚਾਵਡੀ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਚਾਮੁੰਡਾ ਬੋਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਵ੍ਹੀ.

ਚਵੇ, ਚਵੈ, ਚਵੰਦਾ ਕਹੇ. ਆਖੇ. ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ.

ਚਵ੍ਹੀ. ਚੌਬੀਸ. ਚਤੁਰ੍ਵਿੰਸ਼ਤਿ—੨੪.

ਚੜ. ਦੇਖੋ, ਚੜਨਾ.

ਚੜਸ. ਸੰਗਯਾ—ਚਰਸ. ਚਰਸਾ. ਚਰਮ ਦਾ ਥੈਲਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖੂਹ ਵਿੱਚੋਂ ਪਾਣੀ ਕੱਢੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੜਸਾ। ੨ ਚਰਸ. ਇੱਕ ਨਸ਼ੀਲਾ ਪਦਾਰਥ, ਜੋ ਮਦੀਨ ਭੰਗ (ਸਿੱਧਪਤ੍ਰੀ— Canabis sativa) ਦੇ ਕੋਮਲ ਪੱਤਿਆਂ ਦੇ ਚੀਕਣੇ ਲੇਸ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਵੀ ਗਾਂਜੇ ਵਾਂਙ ਸਿੱਧਪਤ੍ਰੀ ਦਾ ਵਿਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਚਿਲਮ ਵਿੱਚ ਰੱਖਕੇ

ਧੂਆਂ ਪੀਤਾ (ਛਿੱਕਿਆ) ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਚੜਸ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਮਹਾ ਮਲੀਨ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਪੁਰਖਾਰਥਹੀਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਚੜਸਾ. ਦੇਖੋ, ਚੜਸ ੧। ੨ ਦਸ ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਜਿਵੇਂ–ਜਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਹਲ ਵਾਹ ਬੀਜ ਸਕੇ, ਉਸ ਦੀ "ਹਲ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਜਿਤਨੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚੜਸਾ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸਕੇ, ਉਤਨੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਚੜਸਾ" ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਪਾਣੀ ਦੀ ਗਹਿਰਾਈ ਦੇ ਭੇਦ ਕਰਕੇ ਚੜਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵੱਧ ਘੱਟ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੋਚਰਮ.

ਚੜਸੀ. ਵਿ–ਚੜਸ ਪੀਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੜਸੇ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਕੱਢਣ ਵਾਲਾ.

ਚੜਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੜ੍ਹਤ. ਭੇਟਾ. ਪੂਜਾ. ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪੀਹੋਈ ਵਸਤੁ। ੨ ਕੂਚ. ਚੜ੍ਹਾਈ. ਪ੍ਰਸਥਾਨ। ੩ ਫੌਜਕਸ਼ੀ. ਦੁਸ਼ਮਨ ਪੁਰ ਫੌਜ ਦਾ ਕੂਚ.

ਚੜਤਸਿੰਘ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਹ਼ਜ਼ੂਰੀ ਮਲਵਈ ਸਿੱਖ ਦਾਨਸਿੰਘ ਦਾ ਭਾਈ। ੨ ਸੁਕ੍ਰਚੱਕੀਆਂ ਦੀ ਮਿਸਲ ਦਾ ਮੋਢੀ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦਾ ਦਾਦਾ, ਜੋ ਸੰਮਤ ੧੭੭੯ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ ਅਤੇ ਖਾਲਸਾਦਲ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅਨੇਕ ਧਰਮਯੁੱਧ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬਲ ਨਾਲ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਦੀ ਵਡੀ ਰਿਆਸਤ ਬਣਾਲਈ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਆਪਣੀ ਹੀ ਬੰਦੂਕ਼ ਪਾਟਜਾਣ ਤੋਂ ਸੰਮਤ ੧੮੩੨ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਥਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੜ੍ਹਸਿੰਘ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਚੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਵਾਰ ਹੋਣਾ. "ਚੜਿ ਦੇਹੜਿ ਘੋੜੀ." (ਵਡ ਘੋੜੀਆਂ) ੨ ਆਰੋਹਣ ਕਰਨਾ. "ਚੜਿ ਬੋਹਥੈ ਚਾਲਸਹਿ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੪) ੩ ਖ਼ਾ. ਪਰਲੋਕਗਮਨ ਕਰਨਾ। ੪ ਵੈਰੀ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨੀ। ੫ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਜਾਣਾ.

ਚੜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੀਲ੍ਹ. ਇਲ੍ਹ. ਚਾਵੰਡਾ. "ਤਜਿ ਮਾਸ ਚੜਾ ਉਡ ਆਪ ਚਲੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਚੜਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚੜ੍ਹਨ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵ੍ਰਿੱਧੀ. ਉੱਨਤੀ. ਤਰੱਕੀ। ੩ ਸਮਰਪਨ. ਭੇਟਾ. "ਸੇਵਕ ਸੇਵਹਿਕਰਮਿ ਚੜਾਉ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ਭਗਤਜਨ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਰਮਫਲ ਅਰਪਨ ਕਰਕੇ. ਭਾਵ–ਕਰਮ ਦੇ ਫਲ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਰਖਦੇ.

ਚੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ–ਆਰੋਹਣ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਸਵਾਰ ਕਰਾਉਣਾ। ੩ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ। ੪ ਪਹਿਰਨਾ. "ਕਾਪੜ ਅੰਗਿ ਚੜਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩)

ਚੜਾਊ. ਵਿ–ਚੜ੍ਹਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਅਰਪਣ ਕਰਤਾ। ੨ ਚੜ੍ਹਨ ਵਾਲਾ. ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਭਉ ਬੇੜਾ, ਜੀਅ ਚੜਾਊ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧)

ਚੜਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਚੜ੍ਹਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚੜਨਾ.

ਚੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚੜਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੜਾ। ੩ ਚਢਸੀ. ਚੜ੍ਹੇਗਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਅਪਨਾ ਮਨਾਇ ਲੈ ਤਾ ਰੂਪ ਚੜੀ." (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩)

ਚੜੀਐ. ਵਿ–ਵਧੀਆ. ਸਭ ਤੋਂ ਚੜ੍ਹਦਾ. "ਸਭ ਦਾ ਖਸਮੁ ਹੈ ਸਭ ਦੂ ਤੂ ਚੜੀਐ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੜਨਾ.

ਚੜੰਦਾ, ਚੜੰਦੀ. ਵਿ–ਵਧੀਆ. ਆਲਾ ਦਰਜੇ ਦਾ. ਮੁੰਤਖ਼ਿਬ. ਚੁਣਿਆਹੋਇਆ. "ਇਕ ਦੂ ਇਕਿ ਚੜੰਦੀਆ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਮੇਰਾ ਨਾਉ ਜੀਉ ?" (ਸੂਹੀ ਮ: ੧ ਕੁਚਜੀ)

ਚੜ੍ਹਸਿੰਘ. ਦੇਖੋ, ਚੜਤਸਿੰਘ ੨.

ਚੜ੍ਹਤ. ਦੇਖੋ, ਚੜਤ.

ਚੜ੍ਹਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੜਨਾ.

ਚੜ੍ਹਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੜਾਉਣਾ.

ਚੜ੍ਹਾਵਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਭੇਟਾ. ਪੂਜਾ. ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਅਰਪਿਆ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਧਾਵਾ. ਕੂਚ। ੩ ਸ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੁਲਹਨਿ (ਲਾੜੀ) ਲਈ ਭੇਜੇ ਵਸਤ੍ਰ ਭੂਖਣ ਆਦਿ.

ਚਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਉ. ਉਮੰਗ। ੨ ਉਚਾਉਣ (ਉਠਾਉਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਾਯ.

ਚਾਉ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਤਸਾਹ. ਉਮੰਗ. ਆਨੰਦ ਦੀ ਲਹਿਰ. "ਮਨਿ ਚਾਉ ਭਇਆ ਪ੍ਰਭ ਆਗਮੁ ਸੁਣਿਆ." (ਅਨੰਦੁ)

ਚਾਉ ਚਾਈਲਾ. ਵਿ—ਆਨੰਦ ਨਾਲ ਉਮੰਗ ਸਹਿਤ. "ਮਿਲਿ ਚਾਉ ਚਾਈਲੇ ਪ੍ਰਾਨ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉਠਾਉਣਾ. ਉਚਾਉਣਾ. ਚੁੱਕਣਾ.

ਚਾਉਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤੰਡੁਲ. ਚਾਵਲ. "ਚਾਉਲ ਪਸ਼ਮ ਦੇਸ਼ ਮਮ ਹੋਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਾਉਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਵਲਾ

ਚਾਉੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਪਲ੍ਯ. ਚੰਚਲਪੁਣਾ। ੨ ਇੱਲਤ.

ਚਾਊ. ਵਿ—ਚਾਉ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੱਬੀ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਜਨਮ ਸਫਲ ਕੀਤਾ.

ਚਾਓ. ਦੇਖੋ, ਚਾਉ ਅਤੇ ਬਿਚਿਤਿ.

ਚਾਇ. ਦੇਖੋ, ਚਾਉ ਅਤੇ ਚਾਯ. "ਸਦਾ ਚਾਇ ਹਰਿ ਭਾਇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) "ਤਮਾਸੇ ਬਹੁ ਬਿਧੀ ਚਾਇ ਲਗਿਰਹਿਆ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਉਠਾਕੇ. ਉਠਾਕਰ. ਚੁੱਕਕੇ. "ਹਾਥ ਚਾਇ ਦੀਜੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੦੯)

ਚਾਇਆ. ਚੁੱਕਿਆ. ਦੇਖੋ, ਚਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਉ. ਉਮੰਗ. "ਮਨਿ ਉਪਜਿਆ ਚਾਇਆ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਾਇਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਕ੍ਰਿ—ਕਹਿਣਾ ਅਥਵਾ ਕਹਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਵਣੁ। ੨ ਉਠਾਉਣਾ. ਚੁੱਕਣਾ.

ਚਾਈ. ਉਠਾਈ. ਉਚਾਈ. ਚੁੱਕੀ। ੨ ਵਿ—ਚਾਉ ਵਾਲਾ. ਉਮੰਗੀ. ਉਤਸ਼ਾਹੀ.

ਚਾਈਆ, ਚਾਈਲਾ ਵਿ—ਉਤਸਾਹੀ. ਆਨੰਦੀ. ਚਾਉਵਾਲਾ. "ਸਜਣੁ ਮੈਡਾ ਚਾਈਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫)

ਚਾਸ, ਚਾਸਨੀ ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ। ੨ ਫ਼ਾ چاشنی ਚਾਸ਼ਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੱਖਣ ਦੀ ਵਸ੍ਤੁ। ੩ ਪਕਾਕੇ ਗਾੜ੍ਹਾ ਕੀਤਾ ਸ਼ਰਬਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਡੋਬਕੇ ਜਲੇਬੀ ਆਦਿ ਮਿਠਾਈ ਬਣਾਈਦੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੰ. ਚਸ ਧਾ। ੪ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਅਤੇ ਚਾਂਦੀ ਦੀ ਰੰਗਤ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਧਾਤੁ ਦੀ ਨਿਰਮਲਤਾ ਜਾਣੀ ਜਾਵੇ.

ਚਾਸਵਿਦਾਰ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਸ (ਜ਼ਮੀਨ) ਨੂੰ ਪਾੜਨ ਵਾਲਾ, ਹਲਵਾਹਕ. ਕਿਰਸਾਨ। ੨ ਲੋਹੇ ਦਾ ਫਾਲਾ, ਜੋ ਹਲ ਅੱਗੇ ਲੱਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚਾਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ. "ਚਾਹਹਿ ਤੁਝਹਿ ਦਇਆਰ!" (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਚਿਤਵਨ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਜ਼ਰ. "ਚਾਹ ਰਹੈ ਚਿੱਤ ਮੈ ਕ੍ਰਿਪਾ ਕੀ ਏਕ ਚਾਹ ਕੀ." (੫੨ ਕਵਿ) ੩ ਫ਼ਾ چاہ ਖੂਹ. ਕੂਪ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚਾਯ.

ਚਾਹਕ, ਚਾਹਕੁ ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾਵਾਨ. "ਚਾਹਕ ਤਤ ਸਮਤ ਸਰੇ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਤਤ੍ਵ ਦੇ ਚਾਹਕ ਅਤੇ ਸਮਤਾ ਦੇ ਸਰੋਵਰ। ੨ ਦੇਖਣਵਾਲਾ. ਦ੍ਰਸ਼੍ਟਾ.

ਚਾਹਤ. ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇੱਛਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖਦਾ ਹੈ. ਤੱਕਦਾ ਹੈ.

ਚਾਹਨ, ਚਾਹਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ. ਲੋੜਨਾ। ੨ ਦੇਖਣਾ. ਦੇਖੋ, ਟੁਕ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਛਾ. ਅਭਿਲਾਖਾ. "ਮਨਹੁ ਪ੍ਰਤੀਖਤ ਪੁਰਵੀ ਚਾਹਨ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਾਹਲ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਜਿਲਾ ਤਸੀਲ ਲਹੌਰ, ਥਾਣਾ ਬਰਕੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਹੈ. ਇੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਨਾਨਕੇ ਸਨ, ਇਸ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਈ ਵੇਰ ਆਏ. ਬੀਬੀ ਨਾਨਕੀ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਭੀ ਇੱਥੇ ਹੀ ਹੋਇਆ ਸੀ. ਸਾਧਾਰਣ ਜੇਹਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸਿੰਘ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ. ੩੦ ਵਿੱਘੇ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਛਾਉਣੀ ਲਹੌਰ" ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਅਗਨਿਕੋਣ ਹੈ.

ਚਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਚਾਹ। ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ--ਲੋੜਕੇ। ੩ ਵੇਖਕੇ. ਤੱਕਕੇ.

ਚਾਹਿਏ / **ਚਾਹਿਯੇ** } ਵ੍ਯ—ਚਾਹੀਏ. ਲੋੜੀਏ। ੨ ਉਚਿਤ (ਯੋਗ੍ਯ) ਹੈ.

ਚਾਹਿਲ. ਦੇਖੋ, ਚਾਹਲ.

ਚਾਹੀ. ਵਿ—ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਾ. ਇੱਛਾਵਾਨ। ੨ ਫ਼ਾ چاہی ਖੂਹ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਜ਼ਮੀਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਚਾਹ (ਖੂਹ) ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਚਾਹੀਏ / **ਚਾਹੀਯੇ** } ਦੇਖੋ, ਚਾਹਿਏ.

ਚਾਹੇ. ਵ੍ਯ—ਯਾ. ਅਥਵਾ. ਖ੍ਵਾਹ. ਭਾਵੇਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਹਨਾ.

ਚਾਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਕ੍ਰ. ਚੱਕ. "ਚਾਕ ਤੇ ਕੁੰਭ ਤੁਰੰਤ ਉਤਾਰਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਪਹੀਆ। ੩ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ। ੪ ਫ਼ਾ چاک ਦਰਾਰ. ਤੇੜ। ੫ ਤਲਵਾਰ ਆਦਿਕ ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਹਾਰ ਦੀ ਧੁਨਿ। ੬ ਤੁ چاق ਚਾਕ਼ ਵਿ—ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਮਜ਼ਬੂਤ੍। ੭ ਅਰੋਗ. ਤਨਦੁਰੁਸ੍ਤ. ਨਰੋਆ। ੮ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਮਾ. ਵੇਲਾ। ੯ ਅੰ. Chalk ਖੜੀਆ ਮਿੱਟੀ.

ਚਾਕ ਚਕ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਮਕ ਦਮਕ। ੨ ਉਜ੍ਵਲਤਾ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ.

ਚਾਕਚੂੰਧਰ. ਦੇਖੋ, ਚਕਚੂੰਧਰ ਅਤੇ ਚਚੂੰਦਰ. "ਕਿਤੇ ਚਾਕਚੂੰਧਰਚ ਡ੍ਰੇਕਾਕਬਾਹੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫)

ਚਾਕਰ. ਫ਼ਾ چاکر ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨੌਕਰ. ਸੇਵਕ.

ਚਾਕਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਕਰ ਦਾ ਕਰਮ. ਨੌਕਰੀ. ਸੇਵਕੀ. "ਜਿਨਿ ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਤੀ ਚਾਕਰੀ ਤਿਨਿ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੪)

ਚਾਕਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਾਕਰ. "ਚਾਕਰੁ ਲਗੈ ਚਾਕਰੀ ਜੇ ਚਲੈ ਖਸਮੈ ਭਾਇ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਚਾਕਰੇਮ. ਫ਼ਾ چاکرىم ਚਾਕਰ ਹਸ੍ਤੇਮ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਅਸੀਂ ਨੌਕਰ ਹਾਂ.

ਚਾਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਕ੍ਰਿਕਾ. ਚੱਕੀ. ਆਟਾ ਪੀਹਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. "ਚਾਕੀ ਚਾਟਹਿ ਚੂਨ ਖਾਹਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਬਰਫੀ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੀ ਜਮਾਈ ਹੋਈ ਵਸਤੁ। ੩ ਬੂਟੇ ਦਾ ਚਾਕੁਲ.

ਚਾਕੁ. ਦੇਖੋ, ਚਾਕ.

ਚਾਕੂ. ਫ਼ਾ چاقو ਚਾਕ਼ੂ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ਼ਲਮਤਰਾਸ਼. ਕਾਚੂ.

ਚਾਖ. ਦੇਖੋ. ਚਾਖਨਾ. ਸੰ. ਚਸ਼੍. ਖਾਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਖੁ.

ਚਾਖਤ. ਚਖਦਾਹੋਇਆ. ਸਵਾਦਲੈਂਦਾ। ੨ ਚੱਖਣਸਾਰ. ਚਖਦੇਹੀ. "ਚਾਖਤ ਹੋਇ ਰਹਹਿ ਬਿਸਮਾਦੁ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੩ ਸੰ. ਚਕ੍ਸ਼ੁ. ਨੇਤ੍ਰ ਕਰਕੇ. ਅੱਖ ਨਾਲ. "ਪੇਖਤ ਚਾਖਤ ਕਹੀਐ ਅੰਧਾ." (ਸੂਹੀ ਮ:੫) ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੇਖਦਾ ਭੀ ਅੰਨ੍ਹਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ.

ਚਾਖਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੱਖਣਾ. ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਸੁਆਦ ਲੈਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਸ.

ਚਾਖਿ. ਚੱਖਕੇ. ਸੁਆਦ (ਜ਼ਾਯਕ਼ਾ) ਲੈਕੇ. "ਚਾਖਿ ਗੂੰਗਾ ਮੁਸਕਾਵਤ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਾਖਿਅੜਾ. ਸੁਆਦ ਲਿਆ. ਚੱਖਿਆ. ਚਸ਼ਣ ਕੀਤਾ. "ਚਾਖਿਅੜਾ ਮੈ ਹਰਿਰਸ ਮੀਠਾ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ:੪)

ਚਾਖਿਬਾ. ਚੱਖਿਆ. ਸੁਆਦ ਲਿਆ. "ਹਰਿਰਸੁ ਚਾਖਿਬਾ." (ਜੈਤ ਮ: ੪)

ਚਾਖੀ. ਚਸ਼ਣ ਕੀਤੀ. ਚੱਖੀ. "ਮਹਾ ਬਿਖਿਆਮਦ

ਚਾਖੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੪) ੨ ਸੰਗਗਜਾ—ਚੱਖੀ. ਬਾਜ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਰ ਪੁਰ ਲਾਉਣ ਲਈ ਮਾਸ ਦਾ ਚਸਕਾ ਦੇਣ ਦੀ ਬੋਟੀ. "ਬਾਜ ਹ੍ਵੈ ਗ੍ਵਾਰਨ ਕਾਨ੍ਹ ਦਈ ਜਬ ਚਾਖੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਾਖੁ. ਸੰ. चाक्षुष—ਚਾਕ੍ਸ਼ੁਸ਼. ਵਿ—ਨੇਤ੍ਰ ਦਾ. ਨੇਤ੍ਰ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਬਦਨਜ਼ਰ. "ਹਰਿ ਸਿਮਰਤ ਕਛੁ ਚਾਖੁ ਨ ਜੋਹੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) "ਰਾਮ ਨਾਮ ਜੋ ਜਨ ਜਪੈ xxx ਤੰਤੁ ਮੰਤੁ ਨਹ ਜੋਹਈ ਤਿਤੁ ਚਾਖੁ ਨ ਲਾਗੈ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਚਾਖੈ. ਚਖਦਾ ਹੈ. ਚਸ਼ਣ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਸੁਆਦ ਲੈਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਸ। ੨ ਚਕ੍ਸ਼ੁ (ਨੇਤ੍ਰ) ਦ੍ਵਾਰਾ ਅਨੁਭਵ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖਦਾ ਹੈ. "ਸਬਦੁ ਦੀਪਕੁ ਵਰਤੈ ਤਿਹੁ ਲੋਇ। ਜੋ ਚਾਖੈ ਸੋ ਨਿਰਮਲੁ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੩)

ਚਾਂਗ. ਸੰਗਜਾ—ਪੁਕਾਰ. ਗੁਹਾਰ. ਸੱਦ. "ਕੂਕੇਦਿਆ ਚਾਂਗੇਦਿਆ ਮਤੀ ਦੇਦਿਆ ਨਿਤ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਸਿੰਧੀ. ਵਿ—ਬਹਾਦੁਰ। ੩ ਸੰ. चाङ्ग. ਸੰਗਜਾ—ਦੰਦਾਂ ਦੀ ਉੱਜਲਤਾ ਅਥਵਾ ਸੁੰਦਰਤਾ.

ਚਾਗਾ, ਚਾਂਗਾ } ਸੰ. चङ्ग—ਚੰਗ. ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ. "ਜਿਉ ਕੁਸਮ ਚਾਰਿ ਦਿਨ ਚਾਗਾ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪)

ਚਾਂਗੇਦਿਆ. ਚਾਂਗਾਂ ਮਾਰਦਿਆਂ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਗ.

ਚਾਚਰ, ਚਾਚਰੀ } ਦੇਖੋ, ਚਰਚਰੀ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਹ "ਸੁਧੀ" ਛੰਦ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮਾਂਤਰ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਜ, ਗ, ।ऽ।,ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਅਲੇਖ ਹੈ। ਅਭੇਖ ਹੈ।
ਅਨਾਮ ਹੈ। ਅਕਾਮ ਹੈ॥
(ਜਾਪੁ)

(ਅ) ਚਾਚਰੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ "ਸ਼ਸ਼ੀ" ਛੰਦ. ਅਰਥਾਤ—ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਇੱਕ ਯਗਣ, ਯਥਾ:—

ਗੁਬਿੰਦੇ। ਮੁਕੰਦੇ। ਉਦਾਰੇ। ਅਪਾਰੇ॥
(ਜਾਪੁ)

ਕਲਕੀ ਅਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਹਕਾਰੈਂ। ਪਚਾਰੈਂ। ਪ੍ਰਹਾਰੈਂ। ਕ੍ਰਵਾਰੈਂ॥

ਗੁਰੁਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਯ ਵਿੱਚ ਭੀ ਇਹੀ ਰੂਪ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਯਥਾ:—

ਤੁਫੰਗੈਂ। ਨਿਸੰਗੈਂ। ਉਠਾਈ। ਚਲਾਈ॥

੩ ਸੰ. ਚਾਚਲਿ. ਵਿ—ਅਤਿ ਚੰਚਲ। ੪ ਟੇਢਾ ਜਾਣ ਵਾਲਾ। ੫ ਸੰਗਜਾ—ਤਲਵਾਰ. ਖੜਗ. ਜਿਸ ਦੀ ਚਾਲ ਤਿਰਛੀ ਹੈ. "ਚਾਚਰ ਚਮਕਾਰਨ." (ਅਕਾਲ)

ਚਾਚਰੋਚਰੰ. ਚਰਚਰੀ—ਉੱਚਰੰ. ਫਾਗ (ਹੋਲੀ) ਦਾ ਗੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਚਰਚਰੀ ੨. "ਕਰੰਤ ਚਾਚਰੋਚਰੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਾਚੱਲ, ਚਾਂਚਲਜ } ਸੰ. चाञ्चल्य. ਸੰਗਜਾ—ਚੰਚਲਤਾ. ਚਪਲਤਾ. "ਅਚਾਚੱਲ ਅੰਗੀ." (ਦੱਤਾਵ) ਚੰਚਲਤਾ ਬਿਨਾ ਅੰਗ.

ਚਾਚਾਫੱਗੋ. ਦੇਖੋ, ਚਚਾਫੱਗੋ.

ਚਾਟ. ਸੰਗਜਾ—ਚੱਟਣ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਸੁਆਦ ਦੀ ਅਭਿਲਾਖਾ. "ਚਾਟਉ ਪਗ, ਚਾਟ." (ਕਾਨ ਮ: ੪ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਚੱਟਣ ਯੋਗਯ ਲੇਹਯ ਪਦਾਰਥ। ੩ ਸੰ. ਵਿਸ਼੍ਵਾਸਘਾਤੀ। ੪ ਠਗ.

ਚਾਟਸਾਰ, ਚਾਟਸਾਲ, ਚਾਟਸਾਲਾ } ਚਟੁਸ਼ਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਟਸਾਲ. "ਆਪੇ ਚਾਟਸਾਲ ਆਪਿ ਹੈ ਪਾਧਾ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪)

ਚਾਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਜੀਭ ਨਾਲ ਚਟ ਚਟ ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ ਖਾਣਾ. ਚੱਟਣਾ. "ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਸਾਧਪਗ ਚਾਟੇ." (ਗਉ ਮ: ੪)

ਚਾਟੜਾ. ਸੰਗਜਾ—ਚਟ੍ਰ. ਚੇਟਕ. ਚੇਲਾ. ਸ਼ਾਗਿਰਦ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਚਟ ਧਾਤੁ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਦਾ ਮਨ ਹੋਰ ਵੱਲੋਂ ਉੱਚਾਟ ਹੋਕੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ, ਉਹ ਚਾਟੜਾ ਹੈ. "ਆਪਿ ਹੈ ਪਾਧਾ, ਆਪੇ ਚਾਟੜੇ ਪੜਣ ਕਉ ਆਣੇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੪) "ਪਾਧਾ ਗੁਰਮੁਖਿ ਆਖੀਐ ਚਾਟੜਿਆ ਮਤਿ ਦੇਇ."

(ਓਅੰਕਾਰ)

ਚਾਟਾ } ਸੰਗਯਾ—ਵਡਾ ਘੜਾ. ਤੌਲਾ. ਮੱਟੀ.
ਚਾਟੀ }

ਚਾਟੁ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮਿੱਠੀ ਗੱਲ। ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ.

ਚਾਂਡਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਲ। ੨ ਵਿ—ਚੰਡਾਲ ਦਾ.

ਚਾਂਡੂਰ } ਦੇਖੋ, ਚੰਡੂਰ. "ਕੰਸ ਕੇਸੁ ਚਾਂਡੂਰੁ ਨ ਕੋਈ."
ਚਾਂਡੂਰੁ } (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਾਣਕ੍ਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਚਣਿਆਂ (ਛੋਲਿਆਂ) ਦਾ ਬਣਿਆ-ਹੋਇਆ ਪਦਾਰਥ. ਬੇਸਣੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਚਣਕ ਰਿਖੀ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਨੀਤਿਵੇਤਾ ਪੰਡਿਤ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਣਾਈ "ਚਾਣਕ੍ਯਨੀਤਿ" ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਹ ਪਟਨਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਮੌਰਯਵੰਸ਼ੀ ਦਾ ਮੰਤ੍ਰੀ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਅਸਲ ਨਾਮ ਵਿਸ਼ਨੁਗੁਪਤ ਹੈ. ਚਾਣਕ੍ਯ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚਤੁਰਾਈ ਦੇ ਬਲ, ਨੰਦਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਨੂੰ ਮਹਾਰਾਜਾਧਿਰਾਜ ਬਣਾਇਆ. ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦੇ ਜਿਲੇ ਤਕ੍ਸ਼ਿਲਾ ਨਗਰ ਚਾਣਕ੍ਯ ਦਾ ਜਨਮ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਚਾਣਕ੍ਯ ਦਾ ਕੌਟਿਲ੍ਯ ਨਾਮ ਭੀ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਲਿਖੇ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਰਥਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੌਟਿਲ੍ਯ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸੈਨਾਪਤਿ ੨.

ਚਾਣਕ੍ਯਨੀਤਿ } ਚਾਣਕ੍ਯਨੀਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਲੋਕ
ਚਾਣਾਕਾ } ਚਣਾਕਾ, ਚਰਣਾਕਾ, ਚਾਣਾਕਾ ਆਦਿ ਨਾਮਾਂ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਸੈਨਾਪਤਿ ੨.

ਚਾਣੂਰ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡੂਰ। ੨ ਮਹਾਭਾਰਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਾਜਾ.

ਚਾਤਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮੇਘ ਤੋਂ ਚਤ (ਮੰਗਣ) ਵਾਲਾ ਪੰਛੀ. ਜੋ ਸਦਾ ਚਤ (ਯਾਚਨਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਾਤ੍ਰਿਕ. ਪਪੀਹਾ. ਬਬੀਹਾ. ਸਾਰੰਗ. ਤੋਕਕ. ਮੇਘਜੀਵਨ. L. Cucculus melanoleucus.

ਚਾਤਰ } ਸੰ. ਚਾਤੁਰ. ਵਿ—ਚਤੁਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ।
ਚਾਤੁਰ } ੨ ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦੀ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਚੁਕੋਣੀ ਮਸਨਦ (ਗੱਦੀ). ੪ ਚਾਰ ਪਹੀਏ ਦੀ ਗੱਡੀ.

ਚਾਤੁਰਮਾਸ. ਸੰ. ਚਾਤੁਰ੍‍ਮਾਸ੍ਯ. ਸੰਗ਼ਯਾ—ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਕਰਮ। ੨ ਹਾੜ ਸੁਦੀ ੧੨ ਤੋਂ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੨ ਤੀਕ ਦਾ ਸਮਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਸੜਕਾਂ ਅਤੇ ਠਹਿਰਨ ਦੇ ਥਾਂ ਨਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧਨੀ ਲੋਕ ਸਾਧੂ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਨਗਰਾਂ ਵਿੱਚ ਠਹਿਰਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ, ਤਾਕਿ ਵਰਖਾ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਵਿੱਚ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ.*

ਚਾਤੁਰਾ. ਵਿ—ਚਤੁਰਾਈ ਵਾਲੀ. ਚਤੁਰ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਚਾਤੁਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਤੁਰ੍‍ਯ. ਹੋਸ਼ਿਯਾਰੀ। ੨ ਛਲ। ੩ ਵਿ—ਚਤੁਰਾਈ ਵਾਲਾ. ਚਾਲਾਕ. "ਕਾਮੀ ਕ੍ਰੋਧੀ ਚਾਤੁਰੀ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ)

ਚਾਤ੍ਰਕ } ਸੰਗਯਾ—ਪਪੀਹਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਤਕ. "ਚਾਤ੍ਰਿਕ!
ਚਾਤ੍ਰਿਕ } ਤੂ ਨ ਜਾਣਹੀ ਕਿਆ ਤੁਧੁ ਵਿਚਿ ਤਿਖਾ ਹੈ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩) ੨ ਭਾਵ—ਜਿਗ੍ਯਾਸੂ, ਜੋ ਹਰਿਰਸ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਰਸ ਵੱਲ ਧ੍ਯਾਨ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ.

ਚਾਤ੍ਰਿਕਚਿਤ. ਵਿ—ਚਾਤਕ (ਪਪੀਹੇ) ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਚਿੱਤ. ਸ੍ਵਾਤਿਬੂੰਦ ਬਿਨਾ ਹੋਰ ਨੂੰ ਨਾ ਚਾਹਣ ਵਾਲਾ. "ਚਾਤ੍ਰਿਕਚਿਤ ਸੁਚਿਤ ਸੁ ਸਾਜਨ ਚਾਹੀਐ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫)

ਚਾਂਦ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਕੋਈ ਵਸਤੁ.

ਚਾਂਦਨਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਉਜਾਲਾ. ਰੌਸ਼ਨੀ. "ਚਾਂਦਨਾ ਚਾਂਦਨੁ ਆਂਗਨਿ ਪ੍ਰਭੁਜੀਉ ਅੰਤਰਿ ਚਾਂਦਨਾ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫)

ਚਾਂਦਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ। ੨ ਚਿੱਟੀ ਚਾਦਰ, ਜੋ ਫ਼ਰਸ਼ ਪੁਰ ਵਿਛਾਈਜਾਂਦੀ ਹੈ। ੩ ਇੱਕ ਫੁੱਲਦਾਰ ਬੂਟਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਚਿੱਟੇ ਫੁੱਲ

---

* ਮਹਾਰਾਜਾ ਨਰੇਂਦ੍ਰਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਪਟਿਆਲਾਪਤੀ, ਚਾਤੁਰਮਾਸ (ਚੌਮਾਸੇ) ਲਈ ਹਰ ਸਾਲ ਸਵਾ ਲੱਖ ਰੁਪਯਾ ਖ਼ਰਚਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਗੁਲਚਾਂਦਨੀ. L. Tabernaemontana Coronaria. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਰਸ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਕੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਮਲਨ ਤੋਂ ਖਾਜ ਦੂਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਚਾਂਦਨੀ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਦਾ ਦੁੱਧ ਜੇਹਾ ਰਸ ਅਤੇ ਜੜਾਂ, ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਸਾਜਵਾਨ (ਚੰਦੋਏ) ਨੂੰ ਭੀ ਚਾਂਦਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚਾਂਦਨੀਚੌਕ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਚੌਕ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਚਾਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਆਕੇ ਮਿਲਣ. ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀ ਰੌਨਕ ਦਾ ਬਾਜ਼ਾਰ. "ਤਿਨ ਕੋ ਚੌਕਚਾਦਨੀ ਮਾਰਜੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੬੩) ੨ ਸ਼ਾਹਜਹਾਨਾਬਾਦ (ਦਿੱਲੀ) ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ਹੀਦੀ ਅਸਥਾਨ "ਸੀਸਗੰਜ" ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਦਿੱਲੀ.

ਚਾਂਦਮਾਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਬੰਦੂਕ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲੀ ਗੁਲਜ਼ਰੀ (Bull's eye) ਵਿੱਚ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚਾਦਰ. ਫ਼ਾ چادر ਸੰਗਯਾ—ਚੱਦਰ. ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਓਢਣ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਸਿਵ੍ਯਾਨ। ੨ ਜਲਜੰਤ੍ਰ (ਫੁਹਾਰੇ) ਅੱਗੇ ਲਹਿਰੀਏਦਾਰ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦਾ ਤਖ਼ਤਾ, ਜਿਸ ਉੱਪਰਦੀਂ ਪਾਣੀ ਡਿਗਦਾ ਸੁੰਦਰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਆਬਸ਼ਾਰ. "ਨੀਰ ਝਰੈ ਕਹੂੰ ਚਾਦਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਆਤਿਸ਼ਬਾਜ਼ੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਫੁੱਲ ਖਿੜਕੇ ਚਾਦਰ ਵਾਂਙ ਫੈਲਜਾਂਦੇ ਹਨ. "ਚਾਦਰ ਝਾਰ ਛੁਟਤ ਫੁਲਵਾਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਾਦਰ ਕੀ ਲਾਜ. ਸੰਗਯਾ—ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੇ ਪਤਿ ਧਾਰਣ ਵੇਲੇ ਜੋ ਸ੍ਵਾਮੀ ਦੀ ਚਾਦਰ ਓਢੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਧਰਮ ਨਾਲ ਨਿਬਾਹੁਣਾ. ਚਾਦਰ (ਆਚਰਣ) ਨੂੰ ਦਾਗ ਨਾ ਲਗਣ ਦੇਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਪਤਿਵ੍ਰਤਾ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਕਲੰਕ ਤੋਂ ਬਚਾਲੈਣਾ. "ਚਾਦਰ ਕੀ ਲੱਜਾ ਤੈਂ ਰਖੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦੨)

ਚਾਦਰ ਪਾਉਣੀ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਪੁਰ ਆਪਣੀ ਚਾਦਰ ਪਾਕੇ ਭਾਰਯਾ (ਵਹੁਟੀ) ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚਾਦਰ ਲਾਹੁਣੀ. ਕ੍ਰਿ—ਪਤੀ ਦੀ ਉਹ ਚਾਦਰ, ਜੋ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਓਢੀ ਹੈ, ਉਤਾਰ ਦੇਣੀ. ਭਾਵ—ਪਤੀ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕਰਨਾ। ੨ ਨਿਰਲੱਜ ਹੋਣਾ.

ਚਾਂਦਰਾਜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ ਦਾ ਰਾਜਾ। ੩ ਚੰਦ੍ਰਨਗਰ ਦਾ ਰਾਜਾ.

ਚਾਂਦਵਾਸੀ. ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਨਗਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ.

ਚਾਂਦਾ, ਚਾਂਦਾਗੜ੍ਹ ਮੱਧ ਭਾਰਤ (ਸੀ.ਪੀ.) ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਚੰਦ੍ਰਪੁਰ ਹੈ. "ਚਾਂਦਨੀ ਸੀ ਚਾਂਦਾਗੜ੍ਹ." (ਅਕਾਲ)

ਚਾਂਦਾਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ.

ਚਾਂਦੀ. ਸੰਗਯਾ—ਰਜਤ. ਰੂਪਾ. ਰੁੱਪਾ. ਇੱਕ ਚਿੱਟੀ ਧਾਤੁ, ਜਿਸ ਦੇ ਰੁਪਯੇ ਅਤੇ ਭੂਖਣ ਬਣਦੇ ਹਨ। ੨ ਸਿਰ ਦੀ ਟੱਟਰੀ. ਕੇਸ਼ਾਂ ਬਿਨਾ ਚਮਕਦੀਹੋਈ ਖੋਪਰੀ. "ਜਲ ਢੋਵਤ ਸਿਰ ਚਾਂਦੀ ਪਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਾਂਦੀਕੋੜ੍ਹ. ਫੁਲਬਹਿਰੀ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਵੇਤਕੁਸ਼੍ਠ.

ਚਾਂਦ੍ਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਲੋਕ. ਚੰਦ੍ਰਮੰਡਲ। ੩ ਤੀਹ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹਾ ਅਤੇ ਅੜਿੱਲ ਦਾ ਰੂਪ ੪। ੫ ਚੰਦ੍ਰਮੁਨਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਵ੍ਯਾਕਰਣ. ਦੇਖੋ, ਅਸਟ ਸਾਜ ਸਾਜਿ.

ਚਾਂਦ੍ਰਮਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਮਾਸ.

ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਂਦ੍ਰ: ਅਯ੍ਯਤੇ ਅਨੇਨ. ਉਹ ਵ੍ਰਤ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਲੋਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੋਵੇ. ਇੰਦੁਵ੍ਰਤ. ਇਸ ਵ੍ਰਤ ਦੀ ਵਿਧੀ "ਮਿਤਾਕਰਾ" ਅਨੁਸਾਰ ਇਉਂ ਹੈ— ਚਾਂਦਨੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਵੇਲੇ ਸਨਾਨ ਕਰਕੇ ਸੰਝ ਸਮੇਂ ਮੋਰ ਦੇ ਅੰਡੇ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਸ ਖਾਵੇ. ਦੂਜ ਨੂੰ ਦੋ ਗ੍ਰਾਸ. ਇਸ ਤਰਾਂ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਸ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਪੂਰਨਮਾਸੀ ਨੂੰ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਗ੍ਰਾਸ ਖਾਵੇ. ਫੇਰ ਅੰਧੇਰੇ ਪੱਖ ਦੀ ਏਕਮ ਨੂੰ ਚੌਦਾਂ, ਦੂਜ ਨੂੰ ਤੇਰਾਂ, ਐਸੇ ਹੀ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਘਟਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ ਅੰਧੇਰੀ ਚੌਦੇਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਗ੍ਰਾਸ ਖਾਵੇ ਅਤੇ ਅਮਾਵਸ ਦੇ ਦਿਨ

ਕੁਝ ਨਾ ਖਾਵੇ. ਇਸ ਵ੍ਰਤ ਦੇ ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਪਰ ਸਭ ਦਾ ਮਤ ਇੱਕੋ ਹੈ ਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਵਧਣ ਘਟਣ ਨਾਲ ਗ੍ਰਾਸਾਂ ਦਾ ਵਧਾਉਣਾ ਘਟਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ। ੨ ਦੇਖੋ, ਪੁਨਹਾ ਅਤੇ ਅੜਿੱਲ ਦਾ ਰੂਪ ੪.

ਚਾਨਣ, **ਚਾਨਣਾ** ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੨ ਉਜਾਲਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਬਾਹਰਿ ਦਿਸੈ ਚਾਨਣਾ, ਦਿਲਿ ਅੰਧਿਆਰੀ ਰਾਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ—ਬਾਹਰੋਂ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸਹਿਤ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਾਨਣੁ.

ਚਾਨਣਿ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਕੇ. ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾਲ "ਤਿਸ ਦੈ ਚਾਨਣਿ ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ." (ਸੋਹਿਲਾ)

ਚਾਨਣੁ, **ਚਾਨਾਣੁ** ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼.ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੨ ਰੌਸ਼ਨੀ. ਉਜਾਲਾ. "ਸਭ ਮਹਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਇ." (ਸੋਹਿਲਾ) "ਕਰਿ ਸੂਰਜੁ ਚੰਦੁ ਚਾਨਾਣੁ." (ਸੋਰ ਮ:੪) ੩ ਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਚਮਤਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਨਣ ੨। ੪ ਆਤਮਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. "ਚਾਨਣੁ ਹੋਵੈ ਛੋਡੈ ਹਉਮੈ ਮੇਰਾ." (ਮਾਝ ਅ:ਮ: ੩)

ਚਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬਾਂਸ ਦਾ ਧਨੁਖ. ਦੇਖੋ, ਚਪ ਧਾ। ੨ ਦਬਾਉ. ਦਾਬਾ. "ਕਾਲੁ ਨ ਚਾਪੈ ਦੁਖੁ ਨ ਸੰਤਾਪੈ," (ਮਾਝ ਅ:ਮ: ੩) "ਕਾਲੁ ਨ ਚਾਪੈ ਹਰਿਗੁਣ ਗਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) "ਇਤ ਉਤ ਜਾਹਿ ਕਾਲ ਕੇ ਚਾਪੇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਾਪਗੁਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਨੁਖ ਦੀ ਰੱਸੀ. ਚਿੱਲਾ. ਜਿਹ.

ਚਾਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦਬਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਪ। ੨ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ ਕਰਨਾ। ੩ ਪੈਂਡਾ ਕੱਟਣਾ. "ਬਾਟ ਚਾਪੇ ਜਾਤ ਹੈਂ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਾਪਣੀ. ਚਾਪ (ਧਨੁਖ) ਵਾਲੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚਾਪਣੁ. ਸਿੰਧੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਪਣਾ.

ਚਾਪਨ, **ਚਾਪਨਾ** ਦੇਖੋ, ਚਾਪਣਾ.

ਚਾਪੀ. ਸੰ. ਚਾਪਿਨ੍. ਵਿ—ਚਾਪ (ਧਨੁਖ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਿਵ। ੩ ਚਾਬੀ. ਕੁੰਜੀ। ੪ ਮੁੱਠੀ ਚਾਪੀ. ਹੱਥ ਨਾਲ ਅੰਗਾਂ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਥਕਿਤ ਹੋਇ ਤਿਹ ਚਾਪੀ ਭਰੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਾਬ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਰਵਣ (चर्वण) ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਚਬੀਣਾ. ਦਾਣੇ ਆਦਿ ਅੰਨ.

ਚਾਬਕ, **ਚਾਬਕੁ** ਫ਼ਾ چابک ਚਾਬੁਕ. ਵਿ—ਚੁਸ੍ਤ. ਚਾਲਾਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੋਰੜਾ. ਕਸ਼ਾ. "ਤਨਿ ਪ੍ਰੇਮੁ ਹਰਿ ਹਰਿ ਲਾਇ ਚਾਬਕੁ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆਂ)

ਚਾਬਨ, **ਚਾਬਨਾ** ਕ੍ਰਿ—ਚਵੰਣ. ਚੱਬਣਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਬਨੁ.

ਚਾਬਨੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਵੰਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਚਬੀਣਾ. "ਹਮ ਕਉ ਚਾਬਨੁ ਉਨ ਕਉ ਰੋਟੀ."(ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਬਨ.

ਚਾਬੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੁੰਜੀ. ਤਾਲੀ.

ਚਾਬੁਕ. ਦੇਖੋ, ਚਾਬਕ. "ਹਿਰਹਿ ਤ ਪ੍ਰੇਮ ਕੇ ਚਾਬੁਕ ਮਾਰਉ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚਾਬੁਕ ਰਕੇਬ. ਫ਼ਾ چابک رکیب ਵਿ—ਪੱਕਾ ਘੋੜਚੜ੍ਹਾ. ਸ਼ਹਸਵਾਰ.

ਚਾਬੂ. ਵਿ—ਚੱਬਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੱਬਣ ਯੋਗ੍ਯ. ਚਬਾਣੇ ਲਾਇਕ. ਜਿਵੇਂ—ਮੱਕੀ ਚਾਬੂ ਹੋਗਈ ਹੈ.

ਚਾਂਭਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਮਸਤਣਾ. ਸਿਰ ਹੋਣਾ. ਬੇਅਦਬ ਹੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਲਨਾ.

ਚਾਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਮੰ. ਚੰਮ. ਤੁਚਾ। ੨ ਢਾਲ. ਸਿਪਰ. "ਚਾਮ ਕੀ ਓਟ ਨਿਵਾਰਜੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਾਮਕਨ, **ਚਾਮਕਨਿ** ਚਮਕਦੇ ਹਨ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਦੇ ਹਨ. "ਚਾਮਕਨਿ ਤਾਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਾਮ ਕੇ ਚਾਕਰ. ਸੁੰਦਰ ਚੰਮ ਵੇਖਕੇ ਗੁਲਾਮ ਬਣਜਾਣ ਵਾਲੇ. ਭਾਵ—ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਦਾਸ, ਕਾਮੀ.

ਲੋਭੀ ਲਵਾਰ ਗੱਵਾਰ ਮਹਾਂ ਸਠ
ਭੇਖ ਬਨਾਯ ਚਹੈਂ ਸੁਖ ਧਾਮ ਕੇ,
ਸੀਸ ਮੁੰਡਾਯ ਅਸੀ ਸਮ ਹੋਵਤ
ਬਾਵਾ ਕੇ ਬਾਵਾ ਗੁਲਾਮ ਹੈਂ ਗਾਮ ਕੇ,
ਨਾਹ ਕਬੈ ਤਿਨ ਕੋ ਸੁਖ "ਦਾਸ ਜੂ"
ਜੇ ਗੁਰੁਨਿੰਦਕ ਆਠਹੂੰ ਜਾਮ ਕੇ,
ਰਾਮ ਕੇ ਨਾਮ ਕੇ ਕਾਮ ਕੇ ਨਾਂਹਨ
ਕਾਮ ਕੇ ਕੂਕਰ ਚਾਕਰ ਚਾਮ ਕੇ.

ਚਾਮ ਕੇ ਦਾਮ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਮ ਦੇ ਸਿੱਕੇ. ਚਮੜੇ ਦੇ ਰੁਪਯੇ ਪੈਸੇ. ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ ਕਿ ਨਿਜਾਮ ਭਿਸ਼ਤੀ ਨੇ ਹੁਮਾਯੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਡੁਬਦੇ ਬਚਾਇਆ ਸੀ, ਜਿਸ ਉਪਕਾਰ ਦੇ ਬਦਲੇ ਅੱਧੇ ਦਿਨ ਲਈ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਪਾਈ. ਇਤਨੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਧਾਤੁ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਥਾਂ ਚੰਮ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ। ੨ ਭਾਵ—ਮਨਮੰਨੀ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ. "ਚਾਮ ਕੇ ਦਾਮ ਚਲਾਇ ਲਏ ਤੁਮ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਸਾਹਿਬੀ ਪਾਇ ਅਜਾਨ ਕਹੂੰ ਤੁ
ਸੁਜਾਨਨ ਹੀ ਕੇ ਬੁਰੇ ਕਹੂੰ ਧਾਵੈ,
ਜੌ ਧਨ ਹਾਥ ਬੁਰੇ ਕੇ ਪਰੈ ਤੁ
ਭਲੇਨ ਹੂੰ ਕੇ ਕਛੁ ਕਾਮ ਨ ਆਵੈ,
ਜੋਗਿ ਬਢੈ ਤੁ ਬਨਾਯਕੈ ਖੱਪਰ
ਚੰਦਨ ਕਾਟ ਬਿਭੂਤ ਬਨਾਵੈ,
ਜੌ ਦਿਨ ਚਾਰ ਮਿਲੈ ਕਹੂੰ ਰਾਜ
ਚਮਾਰ ਤੁ ਚਾਮ ਕੇ ਦਾਮ ਚਲਾਵੈ.

ਚਾਮਚੜਿੱਕ. ਸੰ. ਚਮੰਚਟਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਮ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਵਾਲੀ ਚਿੜੀ. ਇਹ ਚਮਗਾਦਰ ਦੀ ਕਿਸਮ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ. ਇਹ ਦਿਨ ਨੂੰ ਅੰਧੇਰੇ ਅਸਥਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕਕੇ ਰਹਿੰਦੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਡਕੇ ਮੱਛਰ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਆਹਾਰ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਚਾਮਰ. ਸੰਗਯਾ—'ਚਮਰੀ' ਗਊ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਰੋਮਾਂ ਦਾ ਗੁੱਛਾ. ਚੌਰ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਸੋਮਵੱਲਰੀ" ਅਤੇ "ਤੂਣ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਦੇ ਕ੍ਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ੧੫ ਅੱਖਰ, ਅਥਵਾ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ—ਰ, ਜ, ਰ, ਜ, ਰ. SIS, ISI, SIS, ISI, SIS.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸਸਤ੍ਰ ਅਸਤ੍ਰ ਲੈ ਸਕੋਪ ਬੀਰ ਬੋਲਕੈ ਸਬੈ,
ਕੋਪ ਓਪ ਦੈ ਹਠੀ ਸੁ ਧਾਯਕੈ ਪਰੇ ਤਬੈ,
ਕਾਨ ਕੇ ਪ੍ਰਮਾਨ ਬਾਨ ਤਾਨ ਤਾਨ ਛੋਰਹੀਂ,
ਜੂਝ ਜੂਝਕੈ ਮਰੈਂ ਨ ਨੈਕ ਮੁੱਖ ਮੋਰਹੀਂ.
(ਕਲਕੀ)

੩ ਇੱਕ ਦੈਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਮਾਰਿਆ. "ਚਾਮਰ ਸੇ ਰਣ ਚਿੱਛੁਰ ਸੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੪ ਦਸਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹੀ ਦੇ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸੁੱਖਾਸਿੰਘ ਨੇ ਚਰਮ ਦੀ ਥਾਂ ਚਾਮਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਲਯੋ ਤਬੈ ਚੁਕਾਇ ਨਾਥ ਤੌਨ ਜਾਨ ਚਾਮਰੰ." ਉਸ ਦਾ ਚਮੜਾ ਉਠਵਾਲਿਆ.

ਚਾਮਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚਮਰੀ ਗਊ. ਸੁਰਾ ਗਾਇ. Yak. ਇਹ ਤਿੱਬਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ.

ਚਾਮਰੋ. ਸੰਗਯਾ—ਚਮੜਾ. ਚਰਮ. "ਪਵਨਿ ਅਫਾਰ ਤੋਰ ਚਾਮਰੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ.

ਚਾਮਰੰਗ. ਚਿਦਮ੍ਬਰੰ—ਚਿਦੰਬਰੰ ਜਾਂ ਚਿੱਤੰਬਲੰ. ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਮਦਰਾਸ ਤੋਂ ਡੇਢ ਸੌ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਗਰ, ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਦੇਵ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੰਦਿਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਦੇਵੀ ਭਾਗਵਤ ਦੇ ਛੇਵੇਂ ਸਕੰਧ ਦੇ ਅਠਤੀਹਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. "ਚਾਮਰੰਗ ਕੇ ਦੇਸ ਮੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੮੬)

ਚਾਮਲਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਭਲਨਾ. "ਭਾਮਿਨੀ ਜੇ ਕਾਮਰਤ ਚਾਮਲੀ ਅਪਾਰ ਹੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਾਮੀਕਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਮੀਕਰ (ਕ੍ਰਿਤਸੂਰ) ਨਾਮਕ ਖਾਨਿ ਤੋਂ ਉਪਜਿਆ ਪਦਾਰਥ. ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ.

ਚਾਮੁੰਡਾ. ਸੰ. ਚਾਮੁਣਡਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਡ ਮੁੰਡ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ ਦੁਰਗਾ। ੨ ਚੰਡ ਅਤੇ ਮੁੰਡ ਦੋ ਰਾਖਸਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਤਪੰਨ ਹੋਈ ਇੱਕ ਦੇਵੀ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੀ ਬਾਬਤ ਇਉਂ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦੁਰਗਾ ਦੇ ਤਿਉੜੀ ਪਏ ਮੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਦੇਵੀ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਕਾਲੀ ਅਤੇ ਡਰਾਉਣੀ ਸੀ, ਇਸ ਦੇ ਇੱਕ ਹੱਥ ਤਲਵਾਰ ਅਤੇ ਇੱਕ ਵਿੱਚ ਫਾਹੀ ਅਰ ਮੋਢੇ ਤੇ ਇੱਕ

ਭਾਰੀ ਗਦਾ ਸੀ. ਗਲ ਵਿੱਚ ਮੁੰਡਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਹਾਥੀ ਦੀ ਖੱਲ, ਮੂੰਹ ਭਯਾਨਕ ਅੱਡਿਆ ਹੋਇਆ, ਜ਼ੁਬਾਨ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀ ਹੋਈ, ਅੱਖੀਆਂ ਲਾਲ ਅਤੇ ਕਿਲਕਾਰੇ ਮਾਰ ਰਹੀ ਸੀ. ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਇਸ ਨੇ ਦੋਹਾਂ ਦੈਤਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੁਰਗਾ ਪਾਸ ਲੈ ਗਈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਦੁਰਗਾ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਚਾਮੁੰਡਾ" ਰੱਖਦਿੱਤਾ.

ਚੰਬੇ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਸਿੰਧਾਲ ਗ੍ਰਾਮ ਪਾਸ ਚਾਮੁੰਡਾ ਦਾ ਵਡਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੰਦਿਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਹੁਤ ਪਸ਼ੂ ਬਲਿ ਦਿੱਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਯੋਗਿਨੀ। ੪ ਇਲ੍ਹ. ਚੀਲ੍ਹ। ੫ ਗਿਰਝ. ਗਿੱਧ.

ਚਾਮੁੰਡਾਨੰਦਨ. ਚਾਮੁੰਡਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਭੈਰਵ ਦੇਵਤਾ.

ਚਾਯ. ਸੰ. ਚਾਯ੍. ਧਾ—ਜਾਣਨਾ, ਸਮਝਣਾ, ਪੂਜਾ ਕਰਨਾ, ਸਨਮਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਉ. ਉਮੰਗ. "ਸਦਾ ਚਾਯ ਮੁਖਿ ਮਿਸ੍ਰ ਬਾਣੀ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੩ ਕੇ) ੩ ਚੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ "ਚਾ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਦਾ ਇੱਕ ਬੂਟਾ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੱਤੇ. ਚਾਯ ਦੇ ਪੱਤੇ ਉਬਾਲਕੇ ਪੀਣ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੁਣ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਹੋਗਿਆ ਹੈ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚਾਯ ਪੀਣ ਦੀ ਕਾਢ ਚੀਨੀਆਂ ਨੇ ਕੱਢੀ ਹੈ. ਚੀਨੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਚਾਯ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਇੱਕ ਰਿਖੀ ਦੇ ਭੌਹਾਂ ਦੇ ਵਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੋਈ ਹੈ. ਫ਼ਾ ਚਾਯ. ਅੰ. Tea. L. Camellia Thea. ਚਾਯ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਗਰਮ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਿੱਤ ਪੀਣ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਨੁਕਸਾਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ.

ਚਾਰ. ਸੰ. ਚਤੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਹਾਰ. ਚਤ੍ਵ—੪. "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਂਗੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰ. ਚਾਰ. ਗੁਪਤਦੂਤ. ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ. "ਲੇ ਕਰ ਚਾਰ ਚਲਯੋ ਤਤਕਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਜੇਲ. ਕੈਦਖ਼ਾਨਾ। ੪ ਗਮਨ. ਜਾਣਾ। ੫ ਦਾਸ. ਸੇਵਕ। ੬ ਆਚਾਰ. ਰੀਤਿ. ਰਸਮ। ੭ ਪ੍ਰਚਾਰ. "ਚੇਤ ਨਾ ਕੋ ਚਾਰ ਕੀਓ." (ਅਕਾਲ) ੮ ਚਾਲ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਲਖੀ ਤਿਹ ਪਾਵ-ਚਾਰ." (ਰਾਮਾਵ) ਪੈਰਚਾਲ। ੯ ਦੇਖੋ, ਚਾਰੁ। ੧੦ ਅਭਿਚਾਰ (ਮੰਤ੍ਰਪ੍ਰਯੋਗ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚਾਰ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਹੈ. "ਜਬ ਲਗ ਮੰਤ੍ਰਚਾਰ ਤੈਂ ਕਰਹੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੯੪)

ਚਾਰ ਉਪਦਿਸ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਉਪਦਿਸ਼ਾ.

ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਹੋਣੀਆਂ / ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਕਰਨੀਆਂ ਕ੍ਰਿ—ਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ ਅੱਖਾਂ ਜੋੜਕੇ ਇੱਕ ਰੂਪ ਹੋਣਾ. ਪਰਸਪਰ ਪ੍ਰੇਮਭਰੀ ਨਜ਼ਰ ਦੇ ਮਿਲਾਪ ਨਾਲ ਮਨ ਦਾ ਮੇਲ ਕਰਨਾ. "ਤਾਂਹਿ ਤੇ ਰਾਧੇ ਕਹੋਂ ਤੁਮ ਸੋਂ, ਅਬ ਚਾਰ ਭਈ ਤੁ ਬਿਚਾਰ ਨ ਕੀਜੈ." ਅਤੇ "ਚਾਰ ਭਈ ਤੁ ਬਿਚਾਰ ਕਹਾਂ ਹੈ?" (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਾਰ ਅਗਨਿ / ਚਾਰ ਅਗਨੀਆਂ ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਨਦੀਆਂ। ੨ ਸੰਸ-ਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅਗਨਿ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ ਮੰਨੇ ਹਨ—

ਦਾਵਾ ਅਗਨਿ (ਜਿਸ ਨਾਲ ਰੋਟੀ ਪਕਾਈਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜੋ ਜੰਗਲਾਂ ਨੂੰ ਸਾੜਦੀ ਹੈ)

ਜਠਰਾਗਨਿ (ਮੇਦੇ ਦੀ ਗਰਮੀ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਖਾਧਾ ਭੋਜਨ ਹਜ਼ਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਦੇਖੋ, ਜਠਰਾਗਨਿ.

ਅਬਿੰਧਨਾਗਨਿ (ਜੋ ਜਲ ਨੂੰ ਭਸਮ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਬਿਜਲੀ ਅਤੇ ਵੜਵਾ ਅਗਨਿ)

ਆਕਰਜਾਗਨਿ, ਅਰਥਾਤ ਖਾਨਿ ਦੀ ਅੱਗ, ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨਾ). ੩ ਈਰਖਾ ਅਗਨਿ, ਹੌਮੈ ਅਗਨਿ, ਕ੍ਰੋਧ ਅਗਨਿ ਅਤੇ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਅਗਨਿ. "ਚਾਰੇ ਅਗਨਿ ਨਿਵਾਰਿ ਮਰੁ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿਜਲੁ ਪਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ਇਸੇ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਤੁਕ ਭੀ ਹੈ— "ਹਿੰਸਾ ਹਉਮੈ ਗਤੁ ਗਏ ਨਾਹੀ ਸਹਸਾ ਸੋਗੁ." ਇਸ ਤੋਂ ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹਿੰਸਾ, ਅਭਿ-ਮਾਨ, ਸ਼ੱਕ ਅਤੇ ਸ਼ੋਕ ਇਹ ਚਾਰ ਅਗਨੀਆਂ ਹਨ.

ਚਾਰ ਅਚਾਰ. ਚਾਰ ਵਰਣ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਆਚਾਰ. "ਚਾਰ ਅਚਾਰ ਰਹੇ ਉਰਝਾਇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੁਭ ਅਸੁਭ (ਵਿਹਿਤ ਨਿਸ਼ਿੱਧ) ਕਰਮ.

ਚਾਰ ਆਸ਼੍ਰਮ. ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਦੇ ਚਾਰ ਦਰਜੇ—

(ੳ) ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ, ਅਰਥਾਤ ਜਨੇਊ ਧਾਰਕੇ ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਾਸ ੨੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ

ਕਾਮਾਦਿ ਵਿਕਾਰ ਤਜਾਗਕੇ ਰਹਿਣਾ.

(ਅ) ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੁਦਕ੍ਸ਼ਿਣਾ ਦੇਕੇ ਘਰ ਆਕੇ ਇਸਤ੍ਰੀ ਵਿਆਹਕੇ ਗ੍ਰਿਹਸ੍ਥਜੀਵਨ ੫੦ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ ਗੁਜ਼ਾਰਨਾ.

(ੲ) ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸਮੇਤ ਅਥਵਾ ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਵਾਨਪ੍ਰਸ੍ਥ ਕਰਨਾ, ਅਰਥਾਤ ਬਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਕਰਮ ਕਰਦੇਹੋਏ ਏਕਾਂਤ ਜੀਵਨ ਵਿਤਾਉਣਾ ਅਤੇ ਇਸ ਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ੭੫ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤੀਕ ਰਹਿਣਾ.

(ਸ) ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਸੰਨਜਾਸ ਧਾਰਕੇ ਅਗਨਿਹੋਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਭ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤਜਾਗ, ਅਰ ਭਿਖ੍ਯਾ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਨਿਰਵਾਹ ਕਰਨਾ. "ਚਾਰ ਵਰਨ ਚਾਰ ਆਸ੍ਰਮ ਹਹਿ, ਜੋ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ਸੋ ਪਰਧਾਨੁ." (ਗੌਂਡ ਮ: ੪)

ਚਾਰ ਅੰਗ ਨੀਤਿ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਨੀਤਿ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗ.

ਚਾਰਸਾਧਨ. ਮੁਕਤਿ ਦੇ ਚਾਰ ਉਪਾਉ—ਵਿਵੇਕ, ਵੈਰਾਗ੍ਯ, ਖਟਸੰਪੱਤਿ ਅਤੇ ਮੁਮੁਕ੍ਸ਼ੁਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸ਼੍ਟਯ.

ਚਾਰ ਸਿੱਧਿ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ। ੨ ਧਰਮ, ਅਰਥ, ਕਾਮ, ਮੋਕ੍ਸ਼ ਦੀ ਸਿੱਧਿ.

ਚਾਰਹ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਾ.

ਚਾਰਹਸਾਜ਼ੀ. ਫ਼ਾ ਚਾਰਹ ਸਾਜ਼ੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹੀਲਾ (ਬਹਾਨਾ) ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਜਤਨ ਕਰਨਾ.

ਚਾਰਕ. ਵਿ—ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਰਵਾਹਾ। ੩ ਜਾਸੂਸ. ਦੂਤ.

ਚਾਰ ਕਿਤਾਬਾਂ. "ਵੇਖ ਤੌਰੇਤ ਅੰਜੀਲ ਨੂੰ ਜ਼ੱਬੂਰੇ ਫੁਰਕਾਨ." (ਮਗੋ) ਦੇਖੋ, ਕਤੇਬ.

ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ. ਛਾਂਦੋਗ੍ਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ, ਮਨੂ ਅਤੇ ਲਿਖਿਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਚਾਰ ਪਾਪ—ਬ੍ਰਹਮਹਤ੍ਯਾ, ਸ਼ਰਾਬ ਦਾ ਪੀਣਾ, ਚੋਰੀ, ਗੁਰੁਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ।* ੨ ਬ੍ਰਹਮਵੇੱਤਾ ਦਾ ਮਾਰਨਾ, ਗਊਵਧ, ਕੰਨ੍ਯਾਵਧ, ਭ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰੀ ਦਾ ਅੰਨ ਖਾਣਾ. "ਬ੍ਰਹਮਣ ਕੈਲੀ ਘਾਤੁ ਕੰਞਕਾ ਅਣਚਾਰੀ ਕਾ ਧਾਨੁ." (ਸਵਾ ਮ: ੩) "ਚਾਰੇ ਕਿਲਵਿਖ ਉਨਿ ਅਘ ਕੀਏ ਹੋਆ ਅਸੁਰ ਸੰਘਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਖ਼ਾਲਸਾਮਤ ਅਨੁਸਾਰ—ਮੁੰਡਨ ਕਰਾਉਣਾ, ਪਰਇਸਤ੍ਰੀਗਮਨ, ਤਮਾਖੂ ਆਦਿ ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਵਰਤਣਾ, ਕੁੱਠਾ ਖਾਣਾ, ਇਹ ਮਹਾਨ ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ ਹਨ.

ਚਾਰ ਕੁਰਹਿਤਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ ੩.

ਚਾਰਗਾਹ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸਿਤਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਤਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਜੋੜਾ ਅਤੇ ਦੋ ਤਾਰਾਂ ਸੁਰ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ. ਧਾਤੁ ਦੀ ਸੁੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਥਾਂ, ਤੰਦ ਦੇ ਬੰਦ ਬੱਧੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸਿਤਾਰ.

ਚਾਰਚੱਛੁ. ਵਿ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਚਕ੍ਸ਼ੁ (ਨੇਤ੍ਰ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਸਾਵਧਾਨ. ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ। ੨ ਸੰ. ਚਾਰਚਕ੍ਸ਼ੁ: ਚਾਰ (ਦੂਤ) ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ. ਗੁਪਤ ਦੂਤਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਜਾ ਦਾ ਹਾਲ ਵੇਖਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ.

ਚਾਰਚਰਣ, ਚਾਰਚਰਨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਸ਼ੂ. ਚੁਪਾਇਆ. "ਚਾਰਚਰਨ ਕਹਹਿ ਬਹੁ ਆਗਰ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ੨ ਚਾਰ ਭਾਗ. ਚਾਰ ਹਿੱਸੇ। ੩ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਪਾਦ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਪਗ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ। ੪ ਛੰਦ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ.

ਚਾਰ ਚੌਕੀਆਂ. ਕੀਰਤਨ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸਮੇਂ ਭਜਨ-ਮੰਡਲੀਆਂ. ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਥਾਪੀਹੋਈ ਚਾਰ ਸਮੇਂ ਕੀਰਤਨ ਦੀ ਰੀਤੀ—

੧ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਚੌਕੀ.

੨ ਸਵਾ ਪਹਿਰ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹੇ ਚਰਨਕਵਲ ਦੀ ਚੌਕੀ. "ਚਰਨਕਵਲ ਪ੍ਰਭ ਕੇ ਨਿਤ ਧਿਆਏ"—ਸ਼ਬਦ ਗਾਏ ਜਾਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

੩ ਸੰਝ ਵੇਲੇ ਰਹਿਰਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੋਦਰ ਦੀ ਚੌਕੀ. "ਸੋਦਰ ਕੇਹਾ ਸੋ ਘਰ ਕੇਹਾ" ਸ਼ਬਦ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੈ.

੪ ਚਾਰ ਘੜੀ ਰਾਤ ਵੀਤਣ ਪੁਰ ਕਲ੍ਯਾਨ ਦੀ ਚੌਕੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲ੍ਯਾਨ ਰਾਗ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਗਾਏ

* ਲਿਖਿਤ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਵਿੱਚ ਪੰਜਵਾਂ ਪਾਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਚਾਰ ਪਾਪਾਂ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਕਰਨੀ.

ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਚਾਰਛਿਅ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਛੀ, ਦਸ. "ਇਹ ਬਿਖਿਆ ਦਿਨ ਚਾਰਛਿਅ." (ਬਾਵਨ) ਭਾਵ—ਚੰਦਰੋਜ਼ਾ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਵਰ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਫਰਕ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਤੀਜੇ ਵਰ੍ਹੇ ਲੌਂਦ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਮੌਸਮਾਂ ਵਿੱਚ ਬਦਲਕੇ ਆਉਂਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ. ਭਾਵ—ਜੋ ਇੱਕਰਸ ਨਾ ਰਹੇ.

ਚਾਰਜ. ਦੇਖੋ, ਆਚਾਰਯ.

ਚਾਰਜਸੁਕ੍ਰ. ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਚਾਰਯ. ਦੇਖੋ, ਸੁਕ੍ਰ ੪.

ਚਾਰਜਾਮਾ. ਫ਼ਾ چارجامہ ਸੰਗਯਾ—ਘੋੜੇ ਦਾ ਜ਼ੀਨ. ਨਮਦੇ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਘੋੜੇ ਦੀ ਪਿੱਠ ਪੁਰ ਰੱਖਿਆ ਕੋਮਲ ਆਸਨ.

ਚਾਰਣ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਵੰਸ਼ ਦੀ ਕੀਰਤਿ ਗਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭੱਟ. ਬੰਦੀਜਨ. "ਜਿਸ ਕੋ ਜਸ ਬੇਦ ਪਢੈਂ ਸਮ ਚਾਰਣ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਚਰਣ (ਵਿਚਰਣ) ਦਾ ਭਾਵ. "ਚੰਚਲ ਚਖ ਚਾਰਣ ਮੱਛ ਬਿਡਾਰਣ." (ਗਜਾਨ) ਚੰਚਲਤਾ ਨਾਲ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਫਿਰਣਾ, ਮੱਛੀ ਦੀ ਚਪਲਤਾ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਵੇਲੇ ਘੁੰਘਰੂ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਹਾਸੀ ਦੇ ਵਚਨ ਕਹਿਣ ਵਾਲਾ 'ਚਾਰਣ' ਹੈ। ੫ ਵਿ—ਫਿਰਣ ਵਾਲਾ। ੬ ਦੇਖੋ, ਚਾਰਣੋ.

ਚਾਰਣੀ ਦੋਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਦੋਹਰੇ ਦਾ ਰੂਪ ੯.

ਚਾਰਣੋ. ਵਿ—ਚਰਣਾਂ ਦਾ. "ਨਾਨਕ ਬਿਰਹੀ ਚਾਰਣੋ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਚਰਣਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰੇਮੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਰਣ.

ਚਾਰ ਤਖਤ. ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਸਿੰਘਾਸਨ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ, ਅਕਾਲਬੁੰਗਾ; ਪਟਨੇ ਵਿੱਚ ਹਰਿਮੰਦਿਰ; ਆਨੰਦਪੁਰ ਵਿੱਚ ਕੇਸ਼ਗੜ੍ਹ ਅਤੇ ਨੰਦੇੜ ਪਾਸ ਅਬਿਚਲਨਗਰ.

ਚਾਰ ਤਨਖਾਹਾਂ. ਧਰਮਦੰਡ ਯੋਗ੍ਯ ਚਾਰ ਪਾਪ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ ੩.

ਚਾਰ ਤਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਚੌਤਾਲ. ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਲ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ. ਇਸ ਤਾਲ ਵਿੱਚ ਛੀ ਦੀਰਘ ਅਤੇ ਬਾਰਾਂ ਲਘੁ ਮਾਤ੍ਰਾ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ. ਚਾਰ ਆਘਾਤ ਅਤੇ ਦੋ ਖਾਲੀ.

ਇਸ ਦਾ ਬੋਲ—

ਧਾ ਧਾ ਧਿਨਤਾ ਕੱਤਾ ਗੇਦਿਨਤਾ ਤੇ ਟੇਕਤਾ ਗੇਦਿ ਧਿਨ.

ਹੋਰ—

ਧਿੰ ਧਿੰ ਧਾਗੇ ਤ੍ਰਿਕ, ਤਿੰ ਤਾ ਤਿੰ ਤਿੰ, ਧਾਗੇ ਤ੍ਰਿਕ, ਧਿੰ ਧਾ.

ਚਾਰਦਿਸ਼ਾ. ਪੂਰ੍ਵ (ਪੂਰਬ). ਮਸ਼ਰਿਕ਼. East.
ਪਸ਼੍ਚਿਮ (ਪੱਛਮ). ਮਗ਼ਰਿਬ. West.
ਉੱਤਰ. ਸ਼ੁਮਾਲ. North.
ਦਕ੍ਸ਼ਿਣ (ਦੱਖਣ). ਜਨੂਬ. South.

ਚਾਰ ਦਿਨ
ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ
ਚਾਰ ਦਿਨ ਦਾ ਪਰਾਹੁਣਾ
ਚਾਰ ਦਿਨ ਨੌਬਤ ਵਜਾਉਣੀ
ਚਾਰ ਦਿਵਸ

} ਭਾਵ—ਚੰਦ ਰੋਜ਼, ਥੋੜੇ ਦਿਨਾ ਲਈ. ਥੋੜੇ ਦਿਨਾ ਦੀ ਖੇਡ. ਥੋੜੇ ਦਿਨ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ. ਚਾਰ ਦਿਨ ਹੁਕੂਮਤ ਦਾ ਵਾਜਾ ਵਜਾਉਣਾ. "ਚਾਰ ਦਿਵਸ ਕੇ ਪਾਹੁਨੇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) "ਚਾਰ ਦਿਨ ਅਪਨੀ ਨਉਬਤਿ ਚਲੇ ਬਜਾਇ." (ਕੇਦਾ ਕਬੀਰ)

ਮਾਨਿਕ ਨਗੀਨੇ ਲਾਲ ਹੀਰਨ ਕੇ ਧੌਲਹਰ
ਦੇਵਨ ਕੇ ਕਾਰੀਗਰ ਆਨਕੈ ਸਜਾਗਏ,
ਪੇਖਤੇ ਪ੍ਰਚੰਡ ਨਵੌਂ ਖੰਡ ਮੈ ਅਡੰਬ ਓਜ
ਦੇਖਤੇ ਪ੍ਰਤਾਪੈਂ ਮਾਰਤੰਡ ਸੇ ਲਜਾਗਏ,
ਕੋਟਿ ਕੋਟਿ ਬੀਰ ਏਕੋ ਤੀਰ ਸੌਂ ਚਲਾਏ ਵਜੋਮ
ਚਾਪ ਕੇ ਚਢਾਏ ਝੁੰਡ ਬਾਹਨੀ ਭਜਾਗਏ,
"ਕੇਸ਼ਰੀਨਿਹਾਲ" ਕਹਾਂ ਝੂਲਤੇ ਨਿਸਾਨ ਵਾਂਕੇ ?
ਚਾਰ ਦਜੋਸ ਆਪਨੀ ਸੁ ਨੌਬਤ ਬਜਾਗਏ.
ਪਾਇ ਪ੍ਰਭੁਤਾਈ ਕਛੂ ਕੀਜਿਯੇ ਭਲਾਈ, ਭਾਈ!
ਛੋਡਿ ਜਢਤਾਈ ਬੈਨ ਮਾਨਿਯੇ ਕਵਿਨ ਕੇ
ਜਸ ਅਪਜਸ ਰਹਿਜਾਤ ਪ੍ਰਹਮੀ ਕੇ ਬੀਰ

ਮੁਲਕ ਖਜਾਨਾ ਔਰ ਸਾਥ ਗਯੋ ਕਿਨ ਕੇ,
ਛੂਟੇ ਛਿਤਿਪਾਲਨ ਕੀ ਗਿਨਤੀ ਕਰਾਵੈ ਕੌਨ ?
ਰਾਵਨ ਸੇ ਹੈਗਏ ਤ੍ਰਿਲੋਕਿ ਬਸਿ ਜਿਨ ਕੇ,
ਰੋਬਦਾਰ ਚਾਕਰ ਚਮੂਪਤਿ ਚਮਰ ਕਰੈਂ
ਮੰਦਿਰ ਮਤੰਗ ਯੇ ਤਮਾਸ਼ੇ ਚਾਰ ਦਿਨ ਕੇ.

ਚਾਰਦੀਵੇ. ਚਾਰ ਯੁਗਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਚਾਰ ਧਰਮ. ਦੇਖੋ, ਯੁਗਧਰਮ. "ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ ਚਹੁ ਹਥਿ ਦੀਏ, ਏਕਾ ਏਕਾ ਵਾਰੀ." (ਬਸੰ. ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਚਾਰ ਵਰਣ ਆਸ਼੍ਰਮਾਂ ਦੇ ਧਰਮ.

ਚਾਰਧੂੰਏ
ਚਾਰਧੂੰਣੇ } ਦੇਖੋ, ਉਦਾਸੀ.
ਚਾਰਧੂਨੇ

ਚਾਰਨ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਣ। ੨ ਅਹੇੜੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.

ਚਾਰਨਦੀਆਂ. "ਹੰਸੁ ਹੇਤੁ ਲੋਭੁ ਕੋਪੁ ਚਾਰੇ ਨਦੀਆਂ ਅਗਿ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਹਿੰਸਾ—ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦੇਣਾ.

ਹਿਤ (ਮੋਹ)—ਅਗਜਾਨਵਸ਼ਿ ਹੋਕੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦਾ ਸਨੇਹ.

ਲੋਭ—ਅਯੋਗ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਲੈਣ ਦੀ ਇੱਛਾ.

ਕ੍ਰੋਧ—ਅਕਾਰਣ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਸੜਨਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਹਾਨੀ ਪੁਚਾਉਣੀ.

ਚਾਰਪਗ. ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਭਾਗ. ਚਾਰ ਅੰਗ—ਸੰਤੋਖ, ਜਤ, ਤਪ, ਨਾਮਕੀਰਤਨ. "ਪਗ ਚਾਰੇ ਧਰਮ ਧਿਆਨ ਜੀਉ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੨ ਕਿਤਨੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ—ਸਤਜ, ਤਪ, ਦਯਾ, ਦਾਨ—ਇਹ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਪੈਰ ਲਿਖੇ ਹਨ। ੩ ਦੇਖੋ, ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ.

ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ. ਅਰਥ, ਧਰਮ, ਕਾਮ, ਮੋਕ.* "ਚਾਰ ਪਦਾਰਥ ਜੇ ਕੋ ਮਾਂਗੈ। ਸਾਧੁਜਨਾ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲਾਗੈ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਅਰਥ ਧਰਮ ਕਾਮ ਮੋਖ ਕਾ ਦਾਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪)

ਚਾਰ ਪਾਤਕ
ਚਾਰ ਪਾਪ } ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ.

ਚਾਰ ਪੁਰਖ. ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪੁਰੁਸ਼.
"ਨਰ ਏਕ ਅਕੀਨਹੀ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੇ
ਇਕ ਕੀਨ ਕਰੇ, ਇਕ ਕੀਨ ਜੁ ਜਾਨੇ,
ਏਕ ਨ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੇ ਭੇਦ ਜਨੈ
ਜੋਊ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰੈ ਅਰਿਕੈ ਤਿਹ ਮਾਨੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)
ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਬਿਨਾ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕੀਤੇ ਹੀ, ਅਰਥਾਤ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਨਾ ਭੀ ਕਰੀਏ, ਤਦ ਭੀ ਦੂਜਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਦੇ ਬਦਲੇ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਕੀਤੇ ਉਪਕਾਰ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ, ਇੱਕ ਪ੍ਰੀਤਿ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਥਾਂ ਵੈਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ੨ ਰਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ—ਸ਼ਸ਼ਕ, ਹਰਿਣ, ਵ੍ਰਿਸ਼ਭ ਅਤੇ ਤੁਰੰਗ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰਖਜਾਤਿ.

ਚਾਰਪੈਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਚਰਣ। ੨ ਦ੍ਵੰਦਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੋ ਯੋਧਾ. ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜੁਟੇਹੋਏ ਦੋ ਸੂਰਮੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਪੈਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. "ਨ ਚਾਰਪੈਰ ਭਾਜਿਯੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੩ ਚਾਰ ਕ਼ਦਮ. ਚਾਰ ਡਿੰਘ.

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਚਰਚਾ. ਦੇਖੋ, ਚਰਚਾ.

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭਗਤ. ਦੇਖੋ, ਭਗਤ.

ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਭੋਜਨ.

ਚਾਰ ਫਰਿਸ਼ਤੇ. ਦੇਖੋ, ਫਰਿਸ਼ਤਾ.

ਚਾਰਬਕਤ੍ਰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ ਹਨ ਵਕ੍ਤ੍ਰ (ਮੁਖ) ਜਿਸ ਦੇ ਬ੍ਰਹ੍ਮਾ. ਚਤੁਰਾਨਨ. "ਡਰਯੋ ਚਾਰਬਕਤ੍ਰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਚਾਰ ਬਰਣ
ਚਾਰ ਬਰਨ } ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਵਰਣ. "ਚਾਰਿ ਬਰਨ ਚਾਰਿ ਆਸ੍ਰਮ ਹੈ." (ਕਾਨ ਪੜਤਾਲ ਮ: ੪)

ਚਾਰਬਾਕ. ਵਿ—ਚੰਚਲ. ਚਾਲਾਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਰਵਾਕ.

*Prosperity, goodness, success, salvation.

ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ. ਪਰਾ, ਪਸ਼ੰਜੰਤੀ, ਮਧਜਮਾ, ਵੈਖਰੀ. ਮੂਲਾਧਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਸ਼ਬਦ ਪਰਾ, ਮੂਲਾਧਾਰ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਹ੍ਰਿਦੇ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸ਼ਬਦ ਪਸ਼ੰਜੰਤੀ, ਹ੍ਰਿਦੇ ਤੋਂ ਕੰਠ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਸ਼ਬਦ ਮਧਜਮਾ, ਮੁਖ ਤੋਂ ਉੱਚਾਰਣ ਹੋਇਆ ਸ਼ਬਦ ਵੈਖਰੀ ਬਾਣੀ ਹੈ. "ਖਾਣੀ ਚਾਰੇ ਬਾਣੀ ਭੇਦਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੧ ਥਿਤੀ) "ਬਾਬੇ ਕਹਿਆ ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ ਹੈਨ–ਪਹਿਲੇ ਪਰਾ, ਦੂਜੀ ਪਸੰਤੀ (ਪਸ਼ੰਜੰਤੀ), ਤੀਜੀ ਮੱਧਮਾ (ਮਧਜਮਾ), ਚੌਥੀ ਬੈਖਰੀ (ਵੈਖਰੀ), ਪਰ ਸੋਈ ਬਾਣੀ ਵਿਸੇਖ ਹੈ ਜੋ ਯਕਦਿਲ ਹੋਕੇ ਕਰਤਾਰ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੀਏ." (ਜਸਭਾਮ)

ਚਾਰ ਬਾਰ ਨਾਇਕ ਪਦ
ਚਾਰ ਬਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਪਦ
ਚਾਰ ਬਾਰ ਪਤਿ ਪਦ
ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਇਹ ਪਦ ਕਈ ਵਾਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ. ਯਥਾ– "ਆਦਿ ਸਬਦ ਮਾਤੰਗ ਭਣੀਜੈ। ਚਾਰ ਬਾਰ ਨ੍ਰਿਪ ਪਦ ਕੋ ਦੀਜੈ। ਅਰਿਣੀ ਤਾਂਕੇ ਅੰਤ ਬਖਾਨੋ। ਸਭ ਸ੍ਰੀ ਨਾਮ ਤੁਪਕ ਕੇ ਜਾਨੋ." (੧੨੫੦) ਮਾਤੰਗ ਨ੍ਰਿਪ ਨ੍ਰਿਪ ਨ੍ਰਿਪ ਨ੍ਰਿਪ ਅਰਿ. ਮਾਤੰਗ (ਹਾਥੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਇੰਦ੍ਰ, ਉਸ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਕਸ਼ਜਪ, ਉਸ ਦੀ ਮਾਲਕੀਯਤ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ, ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰਖਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਸੈਨਾ, ਉਸ ਦੀ ਵੈਰਣ ਬੰਦੂਕ਼. ਇਵੇਂ ਹੀ ਨ੍ਰਿਪ ਦੀ ਥਾਂ ਕਿਤੇ ਨਾਇਕ-ਪਦ ਅਤੇ ਕਿਤੇ ਪਤਿ ਸ਼ਬਦ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅੰਕ ੧੨੮੪.

ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ. ਆਚਾਰ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ. ਕ੍ਰਿਯਾ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰਸ਼ਕਤਿ. "ਚਾਰ ਬਿਚਾਰ ਬਿਨਸਿਓ ਸਭ ਦੂਆ." (ਬਾਵਨ)

ਚਾਰ ਬਿਨਾਸੀ ਖਟਹਿ ਬਿਨਾਸੀ. (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਚਾਰ ਵਰਣ ਖਟ ਦਰਸ਼ਨ। ੨ ਚਾਰ ਵੇਦ ਖਟ ਸ਼ਾਸਤ੍ਰ.

ਚਾਰ ਬੀਰ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਵੀਰ ਰਸ ਦੇ ਚਾਰ ਭੇਦ. ਦਾਨ ਵੀਰ, ਧਰਮ ਵੀਰ, ਦਯਾ ਵੀਰ, ਯੁੱਧ ਵੀਰ. ਦੇਖੋ, ਵੀਰ ੭.

ਚਾਰ ਬੇਦ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਚਾਰਭਈ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਅੱਖਾਂ ਹੋਣੀਆਂ.

ਚਾਰ ਭੂਖਣ. ਦੇਖੋ, ਭੂਖਣ.

ਚਾਰ ਭੂਖਣ ਵਿਦਜਾ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦਜਾ ਦੇ ਚਾਰ ਭੂਖਣ.

ਚਾਰ ਮਗ਼ਜ਼. ਸੰਗਜਾ–ਚਹਾਰ ਮਗ਼ਜ਼. ਚਾਰ ਗਿਰੀਆਂ, ਜੋ ਸਰਦਾਈ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀਦੀਆਂ ਹਨ–ਖੱਖੜੀ, ਖ਼ਰਬੂਜ਼ਾ, ਕੱਦੂ ਅਤੇ ਤਰਬੂਜ਼ ਦੀ ਗਿਰੀ.

ਚਾਰ ਮਜ਼ਬ. ਦੇਖੋ, ਸੁੰਨੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਫਿਰਕੇ। ੩ ਨਿਰੰਕਾਰੀ, ਮੂਰਤੀਪੂਜਕ, ਮਾਯਾ (ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਿ) ਉਪਾਸਕ, ਨਾਸ੍ਤਿਕ.

ਚਾਰ ਮਰੰਤਹ
ਚਾਰ ਮਰੰਤੇ
ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਰੰਤੇ.

ਚਾਰ ਮਾਲਾ. ਚਾਰ ਮਤਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ. ਵੈਸ਼ਨਵਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਤੁਲਸੀ, ਕਮਲਗੱਟਾ ਅਤੇ ਸਫ਼ੇਦ ਚੰਦਨ ਦੀ। ਸ਼ਾਕ੍ਤਿਕਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਲਾਲ ਚੰਦਨ ਦੀ। ਸ਼ੈਵਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ ਰੁਦ੍ਰਾਕ੍ਸ਼ ਦੀ। ਸੌਰ (ਸੂਰਯ ਉਪਾਸਕਾਂ) ਦੀ ਮਾਲਾ ਸੁਵਰਣ (ਸੋਨੇ) ਦੀ। "ਮਾਲਾ ਮੇਲੀ ਚਾਰ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮਾਲਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਭ ਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਜਪਨੀਆਂ ਆਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ–ਕਾਸ਼੍ਟਮਾਲਾ, ਫਲਮਾਲਾ, ਧਾਤੁਮਾਲਾ ਅਤੇ ਰਤਨਮਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਜਪਮਾਲਾ.

ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ. ਚਾਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਕਤਿ.

(੧) ਸਾਲੋਕਜ. ਆਪਣੇ ਇਸ਼੍ਟ ਦੇ ਲੋਕ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨਾ.

(੨) ਸਾਮੀਪਜ. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇ ਨਿਕਟਵਰਤੀ ਹੋਣਾ.

(੩) ਸਾਰੂਪਜ. ਇਸ਼੍ਟ ਦੇ ਤੁਲਜ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੋਣਾ.

(੪) ਸਾਯੁਜਜ. ਉਪਾਸਜ ਨਾਲ ਉਪਾਸਕ ਦਾ ਜੁੜ ਜਾਣਾ. "ਚਾਰ ਮੁਕਤਿ ਚਾਰੈ ਸਿਧਿ ਮਿਲਿਕੈ ਦੂਲਹ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਸਰਨਿ ਪਰਿਓ." (ਮਾਰੂ ਨਾਮਦੇਵ) ਜਦ ਜੀਵ ਪ੍ਰਭੁ ਦੀ ਸ਼ਰਨ ਪਿਆ, ਤਦ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਕੇ ਚਾਰੇ ਮੁਕਤੀਆਂ ਸਿੱਧ ਹੋਗਈਆਂ. ਦੇਖੋ,

ਮੁਕਤਿ.

ਚਾਰ ਮੰਗਨਾ. ਚਾਰੁ-ਅੰਗਨਾਂ ਦੀ ਥਾਂ ਇਹ ਪਾਠ ਲਿਖਿਆਗਿਆ ਹੈ. ਸੁੰਦਰ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਨਗਾਤ ਚਾਰ ਮੰਗਨਾ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਾਰ ਯਾਰ. ਮੁਹ਼ੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਾਰ ਮਿਤ੍ਰ, ਜੋ ਸਭ ਤੋਂ ਵਧਕੇ ਇਸਲਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰਕ ਸਨ. ਜੋ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਖ਼ਲੀਫ਼ੇ ਹਨ ਓਹੀ ਚਾਰ ਯਾਰ ਸੱਦੀਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਖ਼ਲੀਫ਼ਾ.

ਚਾਰਯਾਰੀ. ਸੰਗਜ਼ਾ--ਚਾਰ ਮਿਤ੍ਰਾਂ ਦੀ ਮੰਡਲੀ। ੨ ਹ਼ਜ਼ਰਤ ਮੁਹ਼ੰਮਦ ਦੇ ਚਾਰ ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਟੋਲੀ। ੩ ਚਾਰ ਯਾਰਾਂ ਦੀ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ.

ਚਾਰ ਵਰਣ | ਚਾਰ ਵਰਨ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਧਰਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਨੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਮੁੱਖ ਚਾਰ ਵਰਣ. ਚਾਰ ਜਾਤੀਆਂ.* "ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਖਤ੍ਰੀ ਸੂਦ ਵੈਸ ਚਾਰਿ ਵਰਨ, ਚਾਰ ਆਸ੍ਰਮ ਹਹਿ, ਜੋ ਹਰਿ ਧਿਆਵੈ ਸੋ ਪਰਧਾਨੁ," (ਗੌਡ ਮ: ੪) ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਗੋਰਾ, ਕਾਲਾ ਆਦਿ ਵਰਣ (ਰੰਗ) ਹੀ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਾਤੀ ਦਾ ਕਾਰਣ ਸਨ, ਪਰੰਤੂ ਸਮੇ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਖ਼ਾਸ ਕੁਲ ਦਾ ਰੂਢੀ ਨਾਮ ਹੋਕੇ ਭਿੰਨ ਜਾਤੀ ਥਾਪੀ ਗਈ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁਪੁਰਾਣ ਅੰਸ਼ ੨ ਅ: ੪. ਸਿਮ੍ਰਿਤੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਚਾਰ ਵਰਣਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਇਉਂ ਹਨ-

(ੳ) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਛੀ ਕਰਮ ਹਨ-ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਪੜ੍ਹਾਉਣਾ, ਯਗ੍ਯ ਕਰਨਾ, ਕਰਾਉਣਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਲੈਣਾ.

(ਅ) ਛਤ੍ਰੀ (ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ) ਦੇ ਚਾਰ ਕਰਮ ਹਨ-ਵੇਦ ਪੜ੍ਹਨਾ, ਯਗ੍ਯ ਕਰਨਾ, ਦਾਨ ਦੇਣਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਜਾ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕਰਨੀ.

(ੲ) ਵੈਸ਼੍ਯ ਦੇ ਤਿੰਨ ਕਰਮ ਹਨ-ਖੇਤੀ ਕਰਨੀ, ਵਣਿਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਕਰਨੀ.

(ਸ) ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦਾ ਇੱਕ ਕਰਮ ਹੈ ਕਿ ਤੇਹਾਂ ਵਰਣਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ. ਪਹਿਲੇ ਤਿੰਨ ਵਰਣ ਦ੍ਵਿਜ ਕਹੀਦੇ ਹਨ, ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਦੋ ਜਨਮ ਹਨ, ਇੱਕ ਮਾਤਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ, ਦੂਜਾ ਧਰਮ ਦੇ ਸੰਸਕਾਰ ਤੋਂ. ਸੰਸਕਾਰਜਨਮ ਦਾ ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਗਾਯਤ੍ਰੀ ਲਿਖੀ ਹੈ.

ਗਰਭਾਧਾਨ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਅੱਠਵੇਂ, ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ ਦਾ ਗ੍ਯਾਰਵੇਂ, ਵੈਸ਼੍ਯ ਦਾ ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਜਨੇਊਸੰਸਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਧਾਰਕੇ ਤਿੰਨੇ ਵਰਣ ਬ੍ਰਹਮ-ਚਰਯ ਸਹਿਤ ਗੁਰੂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਵੇਦ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ.

ਬ੍ਰਹਮਚਰਯ ਧਾਰਣ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਡੰਡਾ (ਦੰਡ) ਚੋਟੀ ਤੀਕ ਲੰਮਾ ਢੱਕ (ਪਲਾਸ਼) ਜਾਂ ਬਿੱਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਜਨੇਊ ਕਪਾਸ ਦਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ ਦਾ ਡੰਡਾ ਬਰੋਟੇ ਦਾ ਮੱਥੇ ਤੀਕ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ਜਨੇਊ ਅਲਸੀ ਦੀ ਸਣ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵੈਸ਼੍ਯ ਦਾ ਦੰਡ ਗੁੱਲਰ ਦਾ ਮੁਖ ਤੀਕ ਲੰਮਾ ਅਰ ਜਨੇਊ ਉੱਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਕਾਲੇ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਚਰਮ, ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ ਨੂੰ ਲਾਲ ਮ੍ਰਿਗ ਦੀ ਖਲੜੀ, ਵੈਸ਼੍ਯ ਨੂੰ ਗਊ ਅਥਵਾ ਬਕਰੇ ਦਾ ਚਰਮ ਓਢਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ.

ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਸ਼ਰਮੀਂ, ਛਤ੍ਰੀ ਦੇ ਵਰਮੀਂ, ਵੈਸ਼੍ਯ ਦੇ ਗੁਪ੍ਤ ਅਤੇ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦੇ ਨਾਮ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾਸ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ.

ਵ੍ਰਿੱਧ ਗੌਤਮਸੰਹਿਤਾ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਅਧ੍ਯਾਯ ਵਿੱਚ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਯੁਧਿਸ਼੍ਠਿਰ ਨੂੰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ ਕਿ-ਮਨ ਦੇ ਭਾਵ ਹੀ ਵਰਣ ਹਨ. ਜਿਸ ਸਮੇਂ ਜੋ ਭਾਵ ਪ੍ਰਬਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪੁਰਖ ਨੂੰ ਉਸੇ ਵਰਣ ਦਾ ਸਮਝਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਗਰਬ, ਵੈਰ, ਦੰਭ ਆਦਿ ਭਾਵ ਛਤ੍ਰੀ ਹਨ; ਛਲ, ਚੁਗਲੀ, ਝੂਠ ਆਦਿ ਭਾਵ ਵੈਸ਼੍ਯ ਹਨ; ਆਲਸ, ਝਗੜਾ, ਕਾਇਰਤਾ, ਡਰ, ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਆਦਿ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਹਨ. ਜੇ ਵੇਦਪਾਠੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਕਾਇਰਤਾ, ਅਪਵਿਤ੍ਰਤਾ ਆਦਿ ਭਾਵ ਵਰਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਤਦ ਉਸ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਮੰਨਣਾ ਚਾਹੀਏ. ਐਸੇਹੀ ਹੋਰਨਾਂ ਬਾਬਤ ਸਮਝੋ.

---

* ਯਜੁਰਵੇਦ ਅ: ੧੩ ਦੇ ੧੧ ਵੇਂ ਮੰਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਾਂ—

ब्राह्मणोऽस्य मुखमासीद्बाहु राजन्यः कृतः।
ऊरु तदस्य यद्वैश्यः पद्भ्यां शूद्रोऽजायत॥

ਅਰਥਾਤ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਇਸ (ਪਰਮਾਤਮਾ) ਦਾ ਮੁਖ ਹੋਇਆ, ਬਾਂਹ ਛਤ੍ਰੀ ਕੀਤਾ, ਵੈਸ਼੍ਯ ਇਸ ਦਾ ਪੱਟ ਹੈ, ਪੈਰਾਂ ਤੋਂ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ.

ਸਿੱਖਧਰਮ ਵਿੱਚ ਵਿਹਾਰ ਅਨੁਸਾਰ ਜਨਮ ਤੋਂ ਵਰਣ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਕਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ ਅਤੇ ਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ—"ਚਾਰ ਵਰਣ ਇਕਵਰਣ ਕਰਾਇਆ." (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਜਾਤਿ.

ਚਾਰਵਾਕ. ਸੰ, ਚਾਰ੍ਵਾਕ. ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ ਦਾ ਚੇਲਾ ਇੱਕ ਮੁਨਿ, ਜਿਸ ਨੇ ਨਾਸ੍ਤਿਕਮਤ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਅਰ "ਚਾਰਵਾਕ ਦਰਸ਼ਨ" ਰਚਿਆ. ਚਾਰਵਾਕ ਮਤ ਦਾ ਸਿੱਧਾਂਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਦੇਹ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕੋਈ ਆਤਮਾ ਨਹੀਂ. ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਭੋਗਣਾ ਹੀ ਮੁੱਖ ਪੁਰੁਸ਼ਾਰਥ ਹੈ. ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਤੋਂ ਭਿੰਨ ਕੋਈ ਪ੍ਰਮਾਣ ਨਹੀਂ. ਚਾਰ ਤੱਤਾਂ ਤੋਂ ਸਾਰੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਅਤੇ ਚੈਤਨ੍ਯ ਦੀ ਉਤਪੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ. ਪਰਲੋਕ ਅਤੇ ਪੁਨਰਜਨਮ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਮਰ ਜਾਣਾ ਹੀ ਮੁਕਤਿ ਹੈ. ਇਸ ਮਤ ਦਾ ਨਾਉਂ ਲੋਕਾਯਤ ਭੀ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਖਸ, ਜੋ ਦੁਰਯੋਧਨ ਦਾ ਮਿਤ੍ਰ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਕਪਟਵੇਖ ਧਾਰਕੇ ਪਾਂਡਵਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਚਾਰ ਵਾਣੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਬਾਣੀਆਂ.

ਚਾਰਵੇਦ. ਹਿੰਦੂਧਰਮ ਦਾ ਆਧਾਰ ਅਤੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਚਾਰ ਪੁਸ੍ਤਕ. ਰਿਗ੍, ਸਾਮ, ਯਜੁਰ੍ ਅਤੇ ਅਥਰਵ. ਦੇਖੋ, ਵੇਦ.

ਚਾਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਰ੍‍ਯਾ. ਆਚਾਰ. "ਮਹਾ ਨਿਰਮਲ ਚਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਚਰਨ (ਖਾਣ) ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ। ੩ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਰਨ ਦੀ ਵਸਤੁ। ੪ ਫ਼ਾ ﭼﺎﺭﻩ ਚਾਰਹ. ਸਹਾਇਤਾ। ੫ ਉਪਾਉ. ਯਤਨ. "ਜਿਉ ਤੁਮ ਰਾਖਹੁ ਤਿਉ ਰਹਾ ਅਵਰ ਨਹੀ ਚਾਰਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ੬ ਵਸ਼. ਜ਼ੋਰ. "ਜਿਸੁ ਠਾਕੁਰ ਸਿਉ ਨਾਹੀ ਚਾਰਾ."(ਸੁਖਮਨੀ)

ਚਾਰਾਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰਣ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੨ ਵਿ—ਵਿਚਰਨ ਵਾਲੀ.

ਚਾਰਿ. ਚਾਰੋਂ. ਚਾਰੇ. "ਜੇ ਵੇਦ ਪੜਹਿ ਜੁਗ ਚਾਰਿ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩) ੨ ਚਹਾਰ. ਚਤ੍ਵਾਰ. "ਚਾਰਿ ਪੁਕਾਰਹਿ ਨਾ ਤੂ ਮਾਨਹਿ." (ਰਾਮ ਮ: ੫)

ਚਾਰਿਓ, ਚਾਰਿਆ ਚੜ੍ਹਾਇਆ. "ਹਰਿ ਚਾਰਿਓ ਰੰਗ." (ਮਾਲੀ ਮ: ੪) ੨ ਚਰਾਇਆ. ਚੁਗਾਇਆ.

ਚਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੁਗਲੀ। ੨ ਚਰ੍‍ਯਾ. ਆਚਾਰ. ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਵਡਾਈ ਚਾਰੀ." (ਭਾਗੁ) ੩ ਸੰ. ਚਾਰਿ. ਪਿਆਦਾ. ਪੈਦਲ ਸਿਪਾਹੀ। ੪ ਵਿ—ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ. ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੫ ਦੱਲੀ (ਕੁੱਟਨੀ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਚਾਰੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਸਤਰ ਛੋਰ ਆਈ ਕਜੋਂ ਚਾਰੀ?" (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨੧) ੬ ਚਲਦਾ (ਚਲਤਾ) ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਚਾਰੀ ਹੈ. "ਨਾ ਹਮਰੋ ਬਸ ਚਾਰੀ?" (ਸਾਰ ਮ: ੫) ਸਾਡਾ ਬਸ ਨਹੀਂ ਚਲਦਾ.

ਚਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ। ੨ ਸੰ. ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ. "ਨਾਮ ਬਿਨਾ ਕੈਸੇ ਗੁਨ ਚਾਰੁ?" (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) "ਗੁਰਿ ਮੇਲੀ ਗੁਣ ਚਾਰੁ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵ੍ਰਿਹਸਪਤਿ। ੪ ਰੁਕਮਿਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ। ੫ ਕੇਸਰ. ਜ਼ਾਫ਼ਰਾਨ. ਕਸ਼ਮੀਰਜ.

ਚਾਰੁਚਕ੍ਸ਼ੁ, ਚਾਰੁਚੱਛੁ, ਚਾਰੁਨੇਤ੍ਰ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਚਕ੍ਸ਼ੁ (ਨੇਤ੍ਰ). ਮਨੋਹਰ ਅੱਖਾਂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮ੍ਰਿਗ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚਾਰੁਮਤੀ. ਦੇਖੋ, ਅਸ਼ੋਕ ੬.

ਚਾਰੇ. ਚੜ੍ਹਾਵੇ. ਅਰਪੇ. ਅਰਚਨ ਕਰੇ. "ਘਸਿ ਜਪੈ ਨਾਮ ਲੈ ਤੁਝਹਿ ਕਉ ਚਾਰੇ." (ਧਨਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ ਹੀ. "ਚਾਰੇ ਬੇਦ ਮੁਖਾਗਰ ਪਾਠਿ." (ਬਸੰ ਮ: ੧) ੩ ਚਰਾਵੇ. ਚੁਗਾਵੇ। ੪ ਸੰ. ਚਰੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਵਨ ਦੀ ਸਾਮਗ੍ਰੀ. "ਚਾਰਿ ਨਦੀਆ ਅਗਨੀ ਤਨਿ ਚਾਰੇ." (ਬਸੰ ਮ: ੩) ਹਿੰਸਾ, ਮੋਹ, ਲੋਭ, ਕ੍ਰੋਧ ਚਾਰ ਅਗਨਿਨਦੀਆਂ ਤਨ (ਸ਼ਰੀਰ) ਨੂੰ ਚਰੁ ਵਾਂਙ ਖਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ.

ਚਾਰੇ ਅਗਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਅਗਨਿ.

ਚਾਰੇ ਕਿਲਵਿਖ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਕਿਲਵਿਖ.

ਚਾਰੇ ਕੁੰਟਾਂ }
ਚਾਰੇ ਕੁੰਡਾਂ } ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ.

ਚਾਰੇ ਜਾਗੇ ਚਹੁ ਜੁਗੀ. ਵਾ—ਚਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ—ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ, ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਜੀ, ਗੁਰੂ ਅਮਰਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸ੍ਵਾਮੀ ਗ੍ਯਾਨ ਸਹਿਤ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ੇ ਚਾਰ ਯੁਗ (ਸਮਿਆਂ) ਵਿੱਚ, ਹੁਣ ਪੰਜਵਾਂ ਆਪਣ (ਸਰੂਪ) ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਵਾਹਗੁਰੂ ਆਪ ਹੀ ਹੋਇਆ ਹੈ. (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਚਾਰੇ ਦੀਵੇ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਦੀਵੇ.

ਚਾਰੇ ਪੈਰ ਧਰੰਮ ਦੇ. (ਭਾਗੁ) ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਪਗ ਅਤੇ ਧਰਮ ਦੇ ਚਾਰ ਚਰਣ.

ਚਾਰੋ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰਾ.

ਚਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗਤਿ. ਗਮਨ। ੨ ਆਚਰਣ. ਰੀਤਿ. ਮਰਯਾਦਾ. "ਭਗਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਸਚੀ ਅਤਿ ਨਿਰਮਲ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੩) "ਭਗਤਾ ਕੀ ਚਾਲ ਨਿਰਾਲੀ." (ਅਨੰਦੁ) ੩ ਦੇਖੋ, ਗਤਿ.

ਚਾਲਸਉ. ਚਲਸਾਂ. ਚੱਲਾਂਗਾ.

ਚਾਲਸਿ. ਚਲੇਗਾ. "ਸੰਗਿ ਨ ਚਾਲਸਿ ਤੇਰੈ ਧਨਾ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਚਾਲਕ. ਵਿ—ਚਲਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਪ੍ਰੇਰਕ. ਹੱਕਣ ਵਾਲਾ.

ਚਾਲ ਚਲਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਆਚਾਰਵਿਹਾਰ. ਰੀਤਿ ਰਿਵਾਜ. ਚਰਿਤ੍ਰ. ਕਰਤੂਤ.

ਚਾਲਤ. ਚਲਦਾ. ਗਮਨ ਕਰਤਾ. "ਚਾਲਤ ਬੈਸਤ ਸੋਵਤ ਹਰਿਜਸ."(ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਚਲਦੇ ਹੋਏ.

ਚਾਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ਗਤਿ. ਗਮਨ. ਤੁਰਨਾ.

ਚਾਲਨਹਾਰ }
ਚਾਲਨਹਾਰੁ } ਵਿ—ਚਲਣਵਾਲਾ. ਅਸ੍ਥਿਰ. ਬਿਨਸਨਹਾਰ.

ਚਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਸ੍ਥਾਨ. ਰਵਾਨਗੀ। ੨ ਰਿਵਾਜ. ਦਸ੍ਤੂਰ.

ਚਾਲਾਕ. ਫ਼ਾ چالاک ਵਿ—ਚਤੁਰ. ਹੋਸ਼ਿਆਰ। ੨ ਚੰਚਲ. ਚਪਲ.

ਚਾਲਾਕਦਸ੍ਤ. ਫ਼ਾ چالاک‌دست ਵਿ—ਫੁਰਤੀਲੇ ਹੱਥ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਛੇਤੀ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਚਾਲਾਕੀ. ਫ਼ਾ چالاکی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਤੁਰਾਈ। ੨ ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ। ੩ ਫੁਰਤੀ.

ਚਾਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਲੀਸ. ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ—੪੦। ੨ ਡਾਟ ਲਾਉਣ ਦਾ ਢਾਂਚਾ। ੩ ਰੀਤੀ. ਚਾਲ. ਮਰਯਾਦਾ. "ਗੁਰਸਿਖ ਮੀਤ, ਚਲਹੁ ਗੁਰਚਾਲੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ੪ ਚੱਲੀ. ਪ੍ਰਵਿਰਤ ਹੋਈ. "ਕਥਾ ਪੁਨੀਤ ਨ ਚਾਲੀ." (ਸਾਰ ਪਰਮਾਨੰਦ)

ਚਾਲੀਸ. ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ—੪੦.

ਚਾਲੀਸਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਲੀਸ ਵਸਤੂਆਂ ਦਾ ਇਕੱਠ। ੨ ਚਾਲੀ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ। ੩ ਚਾਲੀਸਵੇਂ ਦਿਨ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਇਤ ਗੰਗਾ ਨੇ ਕਰ ਚਾਲੀਸਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਚਾਲੀਸ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਜਪ-ਪ੍ਰਯੋਗ. "ਇਕ ਚਾਲੀਸਾ ਜੇ ਤੁਮ ਕਰੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਵਿ—ਚਾਲੀਸਵਾਂ.

ਚਾਲੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚਾਲੀਸ.

ਚਾਲੀ ਮੁਕਤੇ. ਦੇਖੋ, ਮੁਕਤੇ.

ਚਾਲੂ. ਵਿ—ਚਲਾਇਮਾਨ. ਅਸ੍ਥਿਰ. ਨਾਪਾਇਦਾਰ.

ਚਾਲੂਕ੍ਯ. ਦੇਖੋ, ਸੋਲੰਕੀ.

ਚਾਵ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਉ. ਉਮੰਗ. "ਚਾਵ ਮੰਗਲ ਰਸ ਭਰੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਪ੍ਰਬਲ ਇੱਛਾ.

ਚਾਵਡ }
ਚਾਵਡਾ } ਦੇਖੋ, ਚਾਮੁੰਡਾ.

ਚਾਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਵਲ. ਤੰਡੁਲ. "ਚਾਵਰ ਡਾਰਤ ਰੀਝ ਨ ਜੈਹੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੬੬) ੨ ਚਾਵੜ. ਚੌੜ.

ਚਪਲਤਾ, ਇੱਲਤ। ੩ ਚਾਮਰ, ਚੌਰ। ੪ ਸੰ. ਚਾਮਰਿਕ. ਚੌਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚੌਰਬਰਦਾਰ. "ਛਤ੍ਰ ਨ ਪਤ੍ਰ ਨ ਚਉਰ ਨ ਚਾਵਰ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਚਾਵਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧਾਨ ਦਾ ਬੀਜ. ਤੰਡੁਲ. ਚੌਲ. ਚਾਉਲ. "ਚਾਵਲ ਕਾਰਣੇ ਤੁਖ ਕਉ ਮੁਹਲੀ ਲਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ:੫) ਤੁਖ ਕਾਰਣੇ ਚਾਵਲ ਕੋ ਮੂਹਲੀ.

ਚਾਵਲਾ. ਵਿ—ਚਾਉਵਾਲਾ। ੨ ਉਮੰਗ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਰਣ ਘੁਰੇ ਨਗਾਰੇ ਚਾਵਲੇ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਅੰਨ, ਜੋ ਮਾਸ਼ (ਮਾਹਾਂ) ਦੀ ਕ਼ਿਸਮ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਫਲੀ ਬਹੁਤ ਲੰਮੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. L. Dolichos Sinesis। ੪ ਅਰੋੜਿਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਚਾਵਲਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਪਹਿਲੇ ਸਮੇਂ ਹੋਈ ਹੈ.

ਚਾਵਲੀ ਮਸ਼ਾਇਕ / **ਚਾਵਲੀ ਮਸ਼ਾਯਖ਼** } ਜਿਲਾ ਮੁਲਤਾਨ, ਤਸੀਲ ਮੈਲਸੀ, ਥਾਣਾ ਸਾਹੋਕੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਹੈ,ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ "ਚਿਸ਼ਤੀਆਂ" ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ੧੬ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ. ਦੂਜੇ ਰਸਤੇ "ਮੀਆਂ ਚੰਨੂ" ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ਸਾਧਾਰਣ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਅਕਾਲੀ ਸਿੰਘ ਸੇਵਾਦਾਰ ਹਨ.

ਚਾਵੜ. ਸੰਗ੍ਯਾ— ਚਪਲਤਾ. ਇੱਲਤ. ਚੌੜ.

ਚਾਵੜਾ / **ਚਾਵੰਡਾ** } ਦੇਖੋ, ਚਾਮੁੰਡਾ.

ਚਾੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉੱਪਰ ਰੱਖਣਾ। ੨ ਉੱਪਰ ਵੱਲ ਧਕੇਲਣਾ। ੩ ਪਹਿਰਾਉਣਾ। ੪ ਚੁਲ੍ਹੇ ਉੱਪਰ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੂ ਦਾ ਰੱਖਣਾ। ੫ ਭੇਟਾ ਅਰਪਣ ਕਰਨਾ.

ਚਾੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਟ. ਰਿਸ਼ਵਤ. "ਲੋਕ ਮੁਹਾਵਹਿ ਚਾੜੀ ਖਾਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਚਾਟੁਤਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦ. ਝੂਠੀ ਉਪਮਾਂ. "ਲਾੜੀ ਚਾੜੀ ਲਾਇਤਬਾਰੁ." (ਓਅੰਕਾਰ) ਦੇਖੋ, ਲਾੜੀ ਚਾੜੀ.

ਚਾੜੇ / **ਚਾੜੇਹ** } ਦੇਖੋ, ਚਾੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਵਿ—ਚੜ੍ਹਕੇ. ਵਧੀਆ. "ਹਿਕ ਦੂ ਹਿਕਿ ਚਾੜੇ." (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ:੫) ਇੱਕ ਤੋਂ ਇੱਕ ਵਧਕੇ.

ਚਿ. ਸੰ. ਧਾ—ਢੂੰਢਣਾ, ਇੱਕਠਾ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨਾ, ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰਨਾ, ਗਿਲਾਨੀ ਕਰਨਾ, ਦੇਖਣਾ। ੨ ਫ਼ਾ چہ ਕਜਾ. ਕੀ. ਕਿਸ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਾਰ.

ਚਿਉੜਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿੜਵਾ.

ਚਿਸ਼ਤ. ਫ਼ਾ چشت ਖ਼ੁਰਾਸਾਨ ਦਾ ਇੱਕ ਨਗਰ.

ਚਿੰਸਤ. ਚਿੰਘਾਰਦਾ. ਚਿੰਕਾਰ ਕਰਦਾ. "ਹਿੰਸਤ ਹੈ ਬਰ ਚਿੰਸਤ ਬਾਰਨ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ਘੋੜੇ ਹਿਣਕਦੇ ਅਤੇ ਹਾਥੀ ਚਿੰਘਾਰਦੇ ਹਨ.

ਚਿਸ਼ਤੀ. ਵਿ—ਚਿਸ਼ਤ ਨਗਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਸ਼ਤ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ— ਅਬੂ ਇਸ਼ਾਕ ਚਿਸ਼ਤਨਿਵਾਸੀ ਦੀ ਔਲਾਦ ਅਤੇ ਸੰਪ੍ਰਦਾਯ. ਇਹ ਸੂਫ਼ੀਆਂ ਦੀ ਭਾਰੀ ਜਮਾਤ ਹੈ.

ਚਿੰਸਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਾਥੀ ਦਾ ਚਿੰਘਾਰਨਾ. ਚੀਕਣਾ.

ਚਿਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ. "ਸਤੀ ਪੁਕਾਰੈ ਚਿਹ ਚੜੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਜ਼ਿਦ. ਹਠ। ੩ ਫ਼ਾ چہ ਕਜਾ—ਕੀ.

ਚਿਹਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕਾ.

ਚਿਹਨ / **ਚਿਹਨੁ** } ਸੰ. ਚਿੰਨ੍ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਝੰਡਾ. ਧ੍ਵਜਾ। ੨ ਦਾਗ. ਲਾਂਛਨ। ੩ ਲੱਛਣ. ਅਲਾਮਤ. "ਸੋਹਾਗਣਿ ਕਾ ਕਿਆ ਚਿਹਨੁ ਹੈ?" (ਵਾਰ ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੪ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ. "ਚਕ੍ਰ ਚਿਹਨ ਅਰੁ ਬਰਣ ਜਾਤਿ."(ਜਾਪੁ) "ਤੂੰ ਵਰਨਾ ਚਿਹਨਾ ਬਾਹਰਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਚਿਹਰ. ਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ. "ਵੋ ਗੁਲਚਿਹਰ ਕਹਾਂ ਹੈ?" (ਰਾਮਾਵ) ਗੁਲਾਬ ਦੇ ਫੁੱਲਜੇਹੇ ਮੁਖ ਵਾਲਾ ਕਿੱਥੇ ਹੈ?

ਚਿਹਰਾ. ਫ਼ਾ چہرہ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਖ (Face). ੨ ਛਬਿ.

ਸ਼ੋਭਾ। ੩ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਚਕ੍ਰ ਦਾ ਹੁਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ ਲਿਖਣਾ.

ਚਿਹਰਾ ਲਿਖਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਚਕ੍ਰ ਨੌਕਰ ਰੱਖਣ ਵੇਲੇ ਲਿਖਣੇ.

ਚਿਹਰੇਸ਼ਾਹੀ. ਦੇਖੋ, ਚੇਹਰੇਸ਼ਾਹੀ.

ਚਿਹਲ. ਫ਼ਾ چہل ਸੰਗਯਾ—ਚਾਲੀ. ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ-੪੦.

ਚਿਹਲਕ਼ਦਮੀ. ਫ਼ਾ چہل قدمی ਸੰਗਯਾ—ਕ਼ਬਰ ਤੋਂ ਚਾਲੀ ਕ਼ਦਮ ਪਿੱਛੇ ਹਟਕੇ ਅਤੇ ਫੇਰ ਚਾਲੀ ਕ਼ਦਮ ਅੱਗੇ ਵਧਕੇ ਮੁਰਦੇ ਦੇ ਹ਼ੱਕ਼ ਵਿੱਚ ਦੁਆ ਮੰਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਮਿਸ਼ਕਾਤ। ੨ ਭਾਵ—ਟਹਿਲਣਾ.

ਚਿਹਲਤਨਾ. ਫ਼ਾ چہل تنا ਉਹ ਚਾਲੀ ਆਦਮੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਅਬਦਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਅਬਦਾਲ.

ਚਿਹਲਨਰ. ਚਾਲੀ ਮਨੁੱਖ. ਚਾਲੀ ਯੋਧਾ। ੨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਚਮਕੌਰ ਦੇ ਚਾਲੀ ਧਰਮਵੀਰ.

ਚਿਹਲਬਾਜੀ. ਚਾਲੀ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਖੇਡ। ੨ ਚੋਹਲ-ਬਾਜੀ. ਦਿਲਲਗੀ. ਦੇਖੋ, ਚੋਹਲ. "ਖਲਕ ਚਿਹਲ-ਬਾਜੀ ਨ ਕੀਨਾ ਸਨੇਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਿਹਲੀ. ਵਿ—ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ੇਖ਼ਚਿਹਲੀ.

ਚਿਹਾ. ਫ਼ਾ چہ ਕੀ. ਕਯਾ.

ਚਿਕ. ਤੁ چق ਚਿਕ਼. ਸੰਗਯਾ—ਬਾਂਸ ਦੀਆਂ ਪਤ-ਲੀਆਂ ਛਟੀਆਂ ਦਾ ਝਰੋਖੇਦਾਰ ਪੜਦਾ, ਜੋ ਦਰਵਾਜੇ ਅੱਗੇ ਲਟਕਾਈਦਾ ਹੈ. "ਚਿਕਨ ਝਰੋਖੇ ਲਗੇ ਘਨੇਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਅੰ. Cheque. ਹੁੰਡੀ. ਟੌਂਬੂ.

ਚਿਕਣ } **ਚਿਕਣਾ** } ਸੰ. ਚਿਕ੍ਵਣ. ਵਿ—ਚਿਕਨਾ. ਥੰਧਾ. ਕੋਮਲ. ਸ੍ਨਿਗਧ. ਸਾਫ਼.

ਚਿਕਣੀ. ਵਿ—ਚੀਕਣਵਾਲੀ. ਚਿੰਘਾਰਨਵਾਲੀ. ਚੀਤ-ਕਾਰ ਕਰਨਵਾਲੀ.

ਚਿਕਦ. ਫ਼ਾ چکد ਟਪਕਦਾ ਹੈ. ਚੁਇੰਦਾ ਹੈ. ਟਪਕੇਗਾ. ਟਪਕੇ. ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਚਕੀਦਨ ਹੈ.

ਚਿਕਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣ। ੨ ਫ਼ਾ چکن ਕਸ਼ੀਦਾ। ੩ ਕਸ਼ੀਦੇ ਵਾਲਾ ਵਸਤ੍ਰ.

ਚਿਕਨਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿਕ੍ਵਣਤਾ. ਚਿਕਨਾਪਨ.

ਚਿਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣਾ.

ਚਿਕਨਿ } **ਚਿਕਨਿਯਾ** } ਵਿ—ਬਾਂਕਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਫ ਅਤੇ ਚਿਕਨਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. "ਯੌਂ ਛਲ ਛੈਲਿ ਚਿਕਨਿ ਸਨ ਗਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੪੫)

ਚਿਕਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕੁਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿੱਕੜ.

ਚਿਕੜ. ਸੰ. ਚਿਕਿਲ. ਸੰਗਯਾ—ਗਾਰਾ. ਕੀਚ. ਪੰਕ.

ਚਿਕੜਿ. ਚਿੱਕੜ (ਗਾਰੇ) ਨਾਲ. "ਚਿਕੜਿ ਲਾਇਐ ਕਿਆ ਥੀਐ ਜਾਂ ਤੁਟੈ ਪਥਰਬੰਧ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਚਿੱਕੜ (ਗਾਰੇ) ਵਿੱਚ.

ਚਿਕੜੀ. ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਗਾਰਾ ਜੋ ਬਹੁਤ ਗਹਿਰਾ ਨਹੀਂ। ੨ ਇੱਕ ਲੱਕੜ, ਜੋ ਪੀਲੇ ਰੰਗ ਦੀ ਬਹੁਤ ਚਿਕਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਕੰਘੇ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਬਣਦੇ ਹਨ.

ਚਿਕਾਰ. ਫ਼ਾ چکار ਕਯਾ ਕਾਰਜ. ਕਿਸ ਕੰਮ. "ਤਬ ਚਿਕਾਰੇ ਬਿਦਾਇ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੫)

ਚਿੰਕਾਰ. ਸੰ. ਚੀਤ्कार—ਚੀਤ੍ਕਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿੱਲਾਨੇ (ਚੀਕਣ) ਦਾ ਸ਼ਬਦ. ਚਿੱਲਾਹਟ। ੨ ਹਾਥੀ ਆਦਿ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਚਿੰਘਾਰ.

ਚਿਕਾਰਾ } **ਚਿੰਕਾਰਾ** } ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਤਾਰਦਾਰ ਵਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਜਾਂ ਪੰਜ ਤਾਰਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਗਜ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਰੱਤਾ ਹਰਿਣ. ਲਾਲ ਮ੍ਰਿਗ. ਇਹ ਦੌੜਨ ਸਮੇਂ ਚੀਤਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਰੇਤਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸੰ. छिक्कार—ਛਿੱਕਾਰ.

ਚਿਕਿਤਸਕ. ਸੰ. चिकित्सक. ਸੰਗਯਾ—ਚਿਕਿਤਸਾ (ਰੋਗ ਦੂਰਕਰਨ ਦਾ ਜਤਨ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵੈਦ੍ਯ.

ਚਿਕਿਤਸਾ. ਸੰ. ਚਿਕਿਤ੍ਸਾ. ਸੰਗਯਾ—ਇਲਾਜ. ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵੈਦੰਗੀ. ਵੈਦਗੀ.

ਚਿਕੀਰਸਾ, ਚਿਕੀਰਖਾ ਸੰ. ਚਿਕੀਰ੍ਸ਼ਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕੰਮ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਦੀ ਖ਼੍ਵਾਹਿਸ਼.

ਚਿਕੁਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕੇਸ਼. ਸਿਰ ਦੇ ਰੋਮ। ੨ ਪੇਟ-ਬਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਜੀਵ। ੩ ਛਛੂੰਦਰ. ਚਛੂੰਧਰ। ੪ ਕਾਟੋ. ਗਿਲਹਰੀ. ਗਾਲ੍ਹੜ.

ਚਿਕ੍ਰਣ, ਚਿਕ੍ਰਨ ਚਿਕਨਾ. ਥੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣ. "ਚਿਕ੍ਰਨ ਬਾਸਨ ਬੂੰਦ ਜਿਮ ਛੁਈ ਨ ਮਨ ਕਛੁ ਲਜਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਿਖ, ਚਿਖਾ ਸੰ. ਚਿਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਮੁਰਦਾ ਦਾਹ ਕਰਨ ਲਈ ਲੱਕੜਾਂ ਦਾ ਚਿਣਿਆਹੋਇਆ ਢੇਰ. ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਿਰਛਾਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਲੱਕੜ ਚਿਤਾ ਲਈ ਉੱਤਮ ਹੈ, ਅਤੇ ਨਰ ਮੁਰਦੇ ਨੂੰ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਪੈਰ ਕਰਕੇ ਚਿਤਾ ਪੁਰ ਮੂਧਾ ਪਾਉਣਾ ਚਾਹੀਏ ਅਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਸਿੱਧੇ ਮੂੰਹ ਲੇਟਾਉਣਾ ਵਿਧਾਨ ਹੈ. ਸਿੱਖਮਤ ਵਿੱਚ ਚਿਤਾ ਸੰਬੰਧੀ ਕੋਈ ਖ਼ਾਸ ਲੱਕੜ ਜਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਦਾ ਨੇਮ ਨਹੀਂ ਹੈ.

ਚਿੰਗਾਰੀ, ਚਿੰਗਿਆੜੀ ਦੇਖੋ, ਚਿਨਗਾਰੀ.

ਚਿੰਘਾਰ, ਚਿੰਘਿਆੜ ਦੇਖੋ, ਚਿੰਕਾਰ. ਕੂਕ. ਪੁਕਾਰ. "ਚੀਟੀ ਕੀ ਚਿੰਘਾਰ ਪਹਿਲੇ ਹੀ ਸੁਨਿਅਤ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਚਿਚੜ, ਚਿਚੜੀ ਸੰਗਯਾ—ਚਰਮਕ੍ਰਿਮਿ. ਲਹੂ ਪੀਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਜੀਵ, ਜੋ ਤੁਚਾ (ਖੱਲ) ਨਾਲ ਚਿਮਟਕੇ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ (tick). ੨ ਗੁਣ ਤਜਾਗਕੇ ਔਗੁਣ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪੁਰਖ। ੩ ਚਚਿੰਕਾ. ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ. "ਚਿਚੜੀ ਚਾਵਡਾ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਚਿੰਚਾ. ਸੰ. ਚਿਞ੍ਚਾ. ਸੰਗਯਾ—ਇਮਲੀ ਦਾ ਦਰਖ਼ਤ.

ਚਿੱਚੜ, ਚਿੱਚੜੀ ਦੇਖੋ, ਚਿਚੜ—ਚਿਚੜੀ.

ਚਿੱਛਰ, ਚਿੱਛੁਰ ਦੇਖੋ, ਚਛਰਾਸੁਰ. "ਬਲੀ ਚਾਮਰੇਵੰ। ਹਠੀ ਚਿੱਛੁਰੇਵੰ." (ਚੰਡੀ ੨)

ਚਿੰਜੁ, ਚਿੰਜੂ ਸੰ. ਚਞ੍ਚੁ—ਚੰਚੁ. ਸੰਗਯਾ—ਚੁੰਜ. ਚੋਂਚ. "ਚਿੰਜੁ ਭਰੀ ਗੰਧੀ ਆਇ." (ਸਵਾ ਮ: ੧) "ਚਿੰਜੂ ਬੋੜਨਿ ਨ ਪੀਵਹਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚਿਟ. ਸੰ. ਚਿਟ੍. ਧਾ—ਸੇਵਕ ਹੋਣਾ, ਦਾਸ਼ ਬਣਨਾ.

ਚਿਟਕਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿਟ ਚਿਟ ਧੁਨੀ। ੨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਛਿਟਕਾਰ ਦੀ ਥਾਂ ਚਿਟਕਾਰ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਯਥਾ—"ਚਿਟਕਾਰਨ ਸੋਂ ਭਿਰਹੈਂ ਤਿਹ ਜਾ." (੫੦੨) ਪਾਣੀ ਦੇ ਛੱਟਿਆਂ ਨਾਲ ਭਿੜਦੇ ਹਨ.

ਚਿਟਵਾ, ਚਿਟਵੀ ਵਿ—ਚਿੱਟਾ. ਚਿੱਟੀ. ਉੱਜਲ. "ਮਨਹੁ ਕੁਸੁਧਾ ਕਾਲੀਆ ਬਾਹਰਿ ਚਿਟਵੀਆਹ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧)

ਚਿਟਾ. ਵਿ—ਸਫ਼ੇਦ. ਨਿਰਮਲ. ਉੱਜਲ. "ਚਿਟੇ ਜਿਨ ਕੇ ਕਪੜੇ ਮੈਲੇ ਚਿਤੁ ਕਠੋਰ ਜੀਉ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ:੧)

ਚਿਟਾਨ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਨ.

ਚਿੱਟਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਟਾ.

ਚਿੱਟੇ ਬਾਜ਼ ਵਾਲਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਚਿੱਟਾ ਬਾਜ਼ ਹੱਥ ਤੇ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਸ਼੍ਵੇਤ ਬਾਜ਼ ਵਾਲਾ. ਬੱਗੇ ਬਾਜ਼ ਵਾਲਾ.

ਨੀਚ ਨੀਚ ਆਖਕੇ ਅਛੂਤ ਦੁਰਕਾਰਿਆਂ ਨੂੰ
ਕੌਣ ਚੁੱਕ ਪੁੱਤਾਂ ਵਾਂਗ ਛਾਤੀ ਨਾਲ ਲਾਉਂਦਾ ?
ਇੱਕ ਘਰ ਹੋਣ ਜਿੱਥੇ ਬਾਰਾਂ ਚੁਲ੍ਹੇ ਵੱਖ ਵੱਖ
ਕੌਣ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇੱਕ ਭਾਂਡੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਪਿਆਉਂਦਾ ?
ਬਿਨਾ ਘਰ ਧਰ ਜੇੜ੍ਹੇ ਫਿਰਨ ਵ੍ਰਿਜੇਸ਼ਹਰਿ

ਕੌਣ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੰਘਾਸਨ ਬਹਾਉਂਦਾ ?
ਹੁੰਦੇ ਕਿਵੇਂ ਚਿੜੇ ਬਾਜ਼ ਗਿੱਦੜ ਬਬਰ ਸ਼ੇਰ
ਚਿੱਟੇ ਬਾਜ਼ਵਾਲਾ ਜੇ ਨਾ ਜਗ ਵਿੱਚ ਆਂਉਂਦਾ ?

ਚਿੱਠਾ. ਸੰਗਯਾ—ਤਨਖ਼੍ਵਾਹ ਦਾ ਹਿਸਾਬ. ਬਰਾਵੁਰਦ। ੨ ਲੰਮੀ ਚਿੱਠੀ. "ਚਿੱਠਾ ਖੋਲ ਜਾਨ ਸਭ ਆਸਯ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਹਿਸਾਬ ਦੇ ਵੇਰਵੇ ਦਾ ਕਾਗਜ.

ਚਿੱਠੀ. ਸੰਗਯਾ—ਪਤ੍ਰਿਕਾ. ਖ਼ਤ. ਨਾਮਹ.

ਚਿੰਡੋਲ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡੋਲ.

ਚਿਣਗ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿੰਗਾਰੀ. ਅਗਨੀ ਦਾ ਜ਼ੱਰਾ. ਸ੍ਫੁਲਿੰਗ. ਚਿਣਗ। ੨ ਇੱਕ ਮੂਤ੍ਰਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਚਿਨਗ ੨.

ਚਿਣਤੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿਣਾਈ. ਉਸਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਣਨਾ.

ਚਿਣਨਾ. ਸੰ. ਚਯਨ. ਸੰਗਯਾ—ਉਸਾਰੀ ਕਰਨੀ. ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿਕ ਨੂੰ ਗਾਰੇ ਚੂਨੇ ਆਦਿ ਨਾਲ ਯਥਾਕ੍ਰਮ ਇਮਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਚਿੰਣਕੇ ਢੇਰ ਲਾਉਂਣਾ.

ਚਿਤ. ਸੰ. ਚਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਰੇ ਚਿਤ, ਚੇਤਸਿ ਕੀਨ ਦਇਆਲ ?" (ਆਸਾ ਧੰਨਾ) ੨ ਸੰ. ਚਿਤ੍. ਧਾ—ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਯਾਦ ਕਰਨਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਗਯਾਨ. ਚੇਤਨਾ। ੪ ਵਿ—ਚਿਣਿਆ ਹੋਇਆ। ੫ ਢਕਿਆਹੋਇਆ। ੬ ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚਿਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਮਨ ੧੧। ੭ ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤ ੨। ੮ ਚਿਤਵਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਦੇਖਣ-ਸਾਰ. "ਲੀਨੋ ਮਨ ਮੇਰੋ ਹਰ ਨੈਨਕੋਰ ਚਿਤਹੀ." (ਚੰਡੀ ੧)ਦੇਖਦੇ ਹੀ ਮਨ ਹਰਲੀਨੋ.

ਚਿੰਤ. ਸੰ. ਚਿਨ੍ਤ੍. ਧਾ—ਵਿਚਾਰ ਕਰਨਾ, ਸਮਰਣ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਫ਼ਿਕਰ. ਚਿੰਤਾ. "ਚਿੰਤ ਗਈ ਲਗਿ ਸਤਿਗੁਰ ਪਾਏ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਈਰਖਾ. ਹਸਦ. "ਹਮ ਨਾਹੀ ਚਿੰਤ ਪਰਾਈ ਚੁਖਾ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਚਿਤਉਰ. ਦੇਖੋ, ਚਤੌੜ.

ਚਿੰਤਕ. ਵਿ—ਚਿਤਵਨ ਵਾਲਾ, ਵਿਚਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਸੋਚਣ ਵਾਲਾ.

ਚਿਤਕਬਰਾ. ਵਿ—ਚਿਤ੍ਰ ਕਬੁੰਰ. ਡੱਬ ਖੜੱਬਾ.

ਚਿਤਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ. "ਤਜਿ ਚਿਤ੍ਰੈ ਚੇਤਹੁ ਚਿਤਕਾਰੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ਚਿਤ੍ਰ ਜਗਤ, ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਕਰਤਾਰ.

ਚਿਤਕਾਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ.ਮੁਸੱਵਰੀ। ੨ ਚਿਤ੍ਰ-ਕਾਰ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤਕਾਰ.

ਚਿਤਗੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ. "ਚਿਤਗੁਪਤ ਕਰਮਹਿ ਜਾਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੫) ਕਰਮ ਹੀ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਹਨ.

ਚਿਤਚਰਨ. ਵਿ—ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਸਣ ਵਾਲਾ. "ਚਿਤਚਰਨ ਨਾਮ." (ਜਾਪੁ)

ਚਿਤਚਾਰ. ਵਿ—ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ. ਮਨ-ਭਾਵਨ.

ਚਿਤਚੋਰ. ਵਿ—ਚਿੱਤ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮਨਹਰ.

ਚਿੰਤਤ. ਸੰ. ਚਿੰਤਿਤ. ਵਿ—ਚਿਤਵਿਆ. "ਮਨਚਿੰਤਤ ਸਗਲੇ ਫਲ ਪਾਏ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੰਤਾਤੁਰ. ਫ਼ਿਕਰਮੰਦ. "ਚਿੰਤਤ ਹੀ ਦੀਸੈ ਸਭੁਕੋਇ." (ਓਅੰਕਾਰ)

ਚਿਤਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤਨ। ੨ ਸੰ. ਚੇਤਨ. "ਕਹਾਂ ਚਿਤਨ ਕੀ ਚੇਸਟਾ ?" (ਅਕਾਲ)

ਚਿੰਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸਮਰਣ. ਵਿਚਾਰ. ਧ੍ਯਾਨ. "ਸੁਭਚਿੰਤਨ ਗੋਬਿੰਦਰਮਣ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਚਿੰਤਪੂਰਣੀ, ਚਿੰਤਪੂਰਨੀ ਚਿੰਤਾਪੂਰਣੀ.ਹਿੰਦੂਖ਼ਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿੰਤਿਤ (ਚਿਤਵੇ) ਸੰਕਲਪਾਂ ਦੇ ਪੂਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਦੇਵੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਹੈ.* ਇਸ ਦੇਵੀ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਚਿੰਤਪੂਰਨੀ ਹੋਗਿਆ ਹੈ। ੨ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਇੱਕ ਪਹਾੜਧਾਰਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਸੋਲਾਂਸਿੰਘੀ (ਸੋਲਹ ਸ਼੍ਰਿੰਗੀ) ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਜਸਵਾਨ ਦੂਨ ਦੀ ਪੂਰਵੀ ਹੱਦ ਹੈ,

* ਇਸ ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ "ਛਿੰਨਮਸ੍ਤਾ" ਦੇਵੀ ਭੀ ਮੂਰਤਿ ਹੈ.

ਚਿਤਬਿਤ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ ਅਤੇ ਬਿਤ। ੨ ਚਿੱਤਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਮਨ ਦੀ ਬਿਰਤੀ.

ਚਿੰਤਭਵਨ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਸ਼ੋਕਾਗਾਰ. ਰਾਜਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕਮਰਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ੋਕ ਸਮੇਂ ਬੈਠੀਦਾ ਹੈ.

ਚਿੰਤਭਵਨਿ. ਸ਼ੋਕਾਗਾਰ ਵਿੱਚ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤਭਵਨ. "ਚਿੰਤਭਵਨਿ ਮਨ ਪਰਿਓ ਹਮਾਰਾ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ੨ ਚਿੰਤਾ ਦੀ ਭ੍ਰਮਰੀ (ਘੁੰਮਣਘੇਰੀ).

ਚਿਤਭ੍ਰਮ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚਿੱਤਭ੍ਰਮ. ਦਿਲ ਦਾ ਵਹਿਮ. "ਹਰਿਚੰਦਉਰੀ ਚਿਤਭ੍ਰਮ ਸਖੀਏ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਚਿਤਮਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤਵਨ.

ਚਿਤਮਿਤਾਲਾ. ਵਿ—ਚਿਤ੍ਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ. ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ. ਡੱਬਖੜੱਬਾ. ਦੇਖੋ, ਫੋਫਲਾ.

ਚਿਤਵਉ. ਚਿਤਵਨ ਕਰੋ. ਧ੍ਯਾਨ ਕਰੋ. "ਚਿਤਿ ਚਿਤਵਉ ਚਰਣਾਰਬਿੰਦ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਚਿਤਵਉਂ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ.

ਚਿਤਵਹਿ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸੋਚਦਾ ਹੈ. ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਜੋ ਜੋ ਚਿਤਵਹਿ ਸਾਧੁਜਨ ਸੋ ਲੇਤਾ ਮਾਨਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਚਿਤਵਤ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇਹੋਏ. ਵਿਚਾਰਦੇ. ਸੋਚਦੇਹੋਏ. "ਚਿਤਵਤ ਪਾਪ ਨ ਆਲਕੁ ਆਵੈ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਚਿਤਵਨ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚਿੰਤਨ. ਵਿਚਾਰ. ਧ੍ਯਾਨ. "ਚਿਤਵਉ ਚਰਨਾਰਬਿੰਦ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖਣਾ. ਤੱਕਣਾ. ਅਵਲੋਕਨ। ੩ ਨਿਗਾਹ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ.

ਚਿਤਵਨਿ, ਚਿਤਵਨੀ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਵਿਚਾਰ. ਸੋਚ. "ਹਮਰੀ ਚਿਤਵਨੀ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਜਾਨੈ." (ਕਲਿ ਮ:੪) ੨ ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ. ਨਜ਼ਰ. ਨਿਗਾਹ। ੩ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਿੰਤਨਸ਼ਕਤੀ (ਸੋਚ) ਦ੍ਵਾਰਾ. "ਚਿਤਵਨਿ ਚਿਤਵਉ ਪ੍ਰਿਅ ਪ੍ਰੀਤਿ ਬੈਰਾਗੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਚਿਤਵਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕ. ਚਿੱਤਾ. "ਜਨੋਂ ਚਿਤਵਾ ਮ੍ਰਿਗ ਪੇਖਕੈ ਦੌਰਤ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਿਤਵੀ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੀ. ਵਿਚਾਰੀ। ੨ ਚਿਤ੍ਰਿਤ. ਚਿੱਤੀਹੋਈ. "ਕੋਠੇ ਮੰਡਪ ਮਾੜੀਆ ਪਾਸਹੁ ਚਿਤਵੀਆਹਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧) ਜੋ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਚਿੱਤੀਆਂ ਹੋਈਆਂ.

ਚਿਤਵੈ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ. "ਅਨਦਿਨੁ ਚਿੰਤਾ ਚਿਤਵੈ." (ਸਵਾ ਮ: ੪)

ਚਿਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਖਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿੱਤਾ.

ਚਿੰਤਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਫ਼ਿਕਰ. ਸੋਚ. "ਨਾਨਕ ਚਿੰਤਾ ਮਤ ਕਰਹੁ ਚਿੰਤਾ ਤਿਸ ਹੀ ਹੇਇ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੨) ੨ ਧ੍ਯਾਨ. ਚਿੰਤਨ. "ਐਸੀ ਚਿੰਤਾ ਮਹਿ ਜੇ ਮਰੈ." (ਗੂਜ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ)

ਚਿਤਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੇਤੇ ਲਿਆਉਣਾ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਾਉਣਾ। ੨ ਦੂਜੇ ਦਾ ਮਨ ਆਪਣੇ ਵੱਲ ਲਿਆਉਣਾ. ਚਿੱਤ ਖਿੱਚ ਲੈਣਾ. "ਸ਼ਹਿਰ ਚਿਤਾਇ ਲਿਆਉ." (ਜਸਭਾਮ) ੩ ਫ਼ਕੀਰਾਂ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਵਿੱਚ ਮੰਗਣਾ.

ਚਿਤਾਸਾ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚਿੱਤ ਆਸ਼ਯ. ਹ੍ਰਿਦਯ ਸ੍‌ਥਲ. "ਜਿਨ ਹਰਿਪ੍ਰੀਤਿ ਚਿਤਾਸਾ." (ਗੌਡ ਮ: ੪) ੨ ਚਿੱਤ—ਆਸ਼ਾ. ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ. ਦਿਲੀ ਖ਼੍ਵਾਹਿਸ਼.

ਚਿੰਤਾਪੂਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤਪੂਰਣੀ.

ਚਿੰਤਾਮਣਿ, ਚਿੰਤਾਮਨਿ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮਣਿ (ਰਤਨ), ਜੋ ਮਨਚਿਤਵੇ ਪਦਾਰਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਗੁਰਬਾਣੀ ਅਨੁਸਾਰ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ. "ਚਿੰਤਾਮਣਿ ਕਰੁਣਾਮਏ." (ਗਉ ਮ: ੫) "ਨਾਨਕ ਕਹਿਤ ਚੇਤ ਚਿੰਤਾਮਨਿ." (ਸੋਰ ਮ: ੯)

ਚਿਤਾਰਣ, ਚਿਤਾਰਣਾ, ਚਿਤਾਰਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਚਿੱਤ ਧਾਰਣਾ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ. "ਨਾਨਕ ਦਾਸ ਚਿਤਾਰਣਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੫)

ਚਿਤਾਰਾ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤਾ. "ਸਾਧੁਸੰਗਿ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫)

ਚਿਤਾਰਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ. "ਗੁਰਮੰਤ੍ਰ

ਚਿਤਾਰਿ, ਨਾਨਕ ਦੁਖ ਨ ਥੀਵਈ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗਜਾ–ਚਿੰਤਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧਜਾਨ। ੩ ਚਿੰਤਨਸ਼ਕਤਿ. "ਸਾਸਿ ਸਾਸਿ ਹਰਿ, ਦੇਹੁ ਚਿਤਾਰਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਚਿਤਾਰੀ. ਚਿਤਾਰਕੇ. ਸਿਮਰਕੇ. "ਹਰਿਜਨੁ ਜੀਵੈ ਨਾਮੁ ਚਿਤਾਰੀ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚਿਤਾਵਨੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੰਤਨ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਸੂਚਨਾ. ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਚਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੱਤਣ (ਚਿਤ੍ਰ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦੂਯਾ ਕਾਗਲੁ ਚਿਤਿ ਨ ਜਾਣਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫) ਕਰਤਾਰ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਦੂਜਾ ਕਾਗਜ ਲਿਖਣਾ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ੨ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ. ਚਿੱਤ ਅੰਦਰ. "ਹਰਿਨਾਮੁ ਚਿਤਿ ਨ ਆਵਈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਸੰ. ਚਿਤਾ. ਚਿਖਾ। ੪ ਸਮੂਹ. ਢੇਰ। ੫ ਚਿਣਾਈ. ਇੱਟ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਦੇ ਚਿਣਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੬ ਚੈਤਨਜਤਾ। ੭ ਦੁਰਗਾ। ੮ ਦੇਖੋ, ਡਾਕੀ ੩। ੯ ਨਿਰਵਿਕਲਪ ਗਜਾਨ.

ਚਿੰਤਿਤ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤਤ.

ਚਿੰਤੀ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿੰਤਾ. "ਚੂਕੈ ਮਨ ਕੀ ਚਿੰਤੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਚਿਤੀਸ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿਤੇਰਾ. ਚਿੱਤਣ ਵਾਲਾ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ। ੨ ਕਾਠ ਪੱਥਰ ਆਦਿ ਉੱਤੇ ਟਕਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਦਿਪੈਂ ਚਾਰ ਪਾਏ। ਚਿਤੀਸੰ ਬਨਾਏ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੩ ਚਿੱਤ–ਈਸ਼. ਮਨ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ. ਅੰਤਹਕਰਣ ਦਾ ਪ੍ਰੇਰਕ ਆਤਮਾ.

ਚਿਤੁਗੁਪਤ, ਚਿਤੁਗੁਪਤੁ } ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ. "ਗਾਵਹਿ ਚਿਤੁਗੁਪਤੁ ਲਿਖਿ ਜਾਣਹਿ." (ਜਪੁ)

ਚਿਤੇ. ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੇ. ਰੰਗੇਹੋਏ. "ਚਿਤੇ ਦਿਸਹਿ ਧਉਲਹਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚਿਤੇਹੀਆ. ਚੇਤੇ ਹਾਂ. ਯਾਦ ਹਾਂ. ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹਾਂ. "ਹਉ ਕਿਸ ਚਿਤੇਹੀਆ?" (ਜੈਤ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚਿਤੇਨ. ਵਿ–ਜੜ੍ਹਤਾ ਰਹਿਤ. ਚੈਤਨਜ. ਸਾਵਧਾਨ. "ਗੁਰਿ ਕੀਏ ਸੁਚਿਤ ਚਿਤੇਨ." (ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਚਿਤਵਨ ਮਾਤ੍ਰ ਤੋਂ. ਦੇਖਣਸਾਰ.

ਚਿਤੇਰਾ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ. ਮੁਸੱਵਰ. "ਤਜਿ ਚਿਤ੍ਰੈ ਚਿਤੁ ਰਾਖਿ ਚਿਤੇਰਾ." (ਗਉ ਕਬੀਰ ਬਾਵਨ) ਚਿਤ੍ਰ ਜਗਤ ਅਤੇ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਕਰਤਾਰ ਹੈ.

ਚਿਤੇਰੀ. ਚਿਤ੍ਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੀ. ਵਿਚਾਰੀ.

ਚਿਤੇਰੇ. ਚਿਤੇਰਾ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ। ੨ ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ. ਯਾਦ ਕਰਕੇ. "ਮਨੁ ਜੀਵੈ ਪ੍ਰਭਨਾਮੁ ਚਿਤੇਰੇ." (ਵਡ ਮ: ੫)

ਚਿਤੈ. ਚਿਤਵਦਾ ਹੈ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. "ਚਿਤੈ ਬਿਕਾਰਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) ੨ ਚਿੱਤ ਦੇ. ਮਨ ਦੇ. "ਚਿਤੈ ਅੰਦਰਿ ਸਭਕੋ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੩ ਚਿਤ੍ਰ ਦੇ. ਮੂਰਤੀ ਦੇ. "ਚਿਤੈ ਅੰਦਰ ਚੇਤ ਚਿਤੇਰੈ."(ਭਾਗੁ) ਚਿਤ੍ਰ ਦੇ ਵਿੱਚ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ ਨੂੰ ਧਜਾਨ ਕਰ.

ਚਿਤੈਨੀ. ਚਿਤਵੀ. ਖਿਆਲ ਕੀਤੀ. ਸੋਚੀ. "ਸੋ ਕਰੇ ਜਿ ਮੇਰੈ ਚਿਤਿ ਨ ਚਿਤੈਨੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੪) ਉਹ ਕਰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਮੇਰੇ ਦਿਲ ਨੇ ਕਦੇ ਚਿਤਵੀ ਨਹੀਂ। ੨ ਚੇਤਨਤਾ.

ਚਿਤੌਨ. ਸੰਗਜਾ–ਚਿਤਵਨ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ. ਨਿਗਾਹ. "ਚਖਨ ਚਿਤੌਨ ਸੋ ਚੁਰਾਇ ਚਿਤ ਮੇਰੋ ਲਿਯੋ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੨)

ਚਿਤੌਰ, ਚਿਤੌੜ, ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ } ਦੇਖੋ, ਚਤੌੜਗੜ੍ਹ.

ਚਿਤੰਨ. ਵਿ–ਚੈਤਨਜ. ਚੇਤਨਤਾ ਸਹਿਤ. "ਜ੍ਯੋਊ ਪਾਰਿਜਾਤ ਨ ਚਿਤੰਨ ਗਤਿਦਾਨ ਨਹੀਂ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਪਾਰਿਜਾਤ ਬਿਰਛ ਚੇਤਨ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਮੁਕਤਿ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਸੁਰਤਰੁ.

ਚਿੱਤ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ। ੨ ਚੁਫਾਲ ਡਿਗਣੇ ਨੂੰ ਭੀ ਚਿੱਤ

ਆਖੀਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਉਹ ਚਿੱਤ ਡਿੱਗਿਆ.

ਚਿੱਤਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ। ੨ ਕਾਠ ਆਦਿ ਪੁਰ ਖੋਦਕੇ ਚਿਤ੍ਰ ਬਣਾਉਣਾ.

ਚਿੱਤਭ੍ਰਮ. ਦੇਖੋ, ਭ੍ਰਮ.

ਚਿੱਤਾ. ਚੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕ.

ਚਿੱਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ. ਸ਼ੁਹਰਤ। ੨ ਬੁੱਧਿਵ੍ਰਿੱਤਿ। ੩ ਦਲੀਲ. ਯੁਕ੍ਤਿ। ੪ ਤਜਵੀਜ਼. ਬਜੋਂਤ। ੫ ਭਕ੍ਤਿ. ਸ਼੍ਰੱਧਾ.

ਚਿੱਤੌਰ. ਦੇਖੋ, ਚਤੌੜਗੜ੍ਹ.

ਚਿਤ੍ਰ. ਸੰ. ਚਿਤ੍ਰ੍. ਧਾ—ਤਸਵੀਰ ਖਿੱਚਣਾ, ਅਚਰਜ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਅਚਰਜ ਦੇਖਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਲਿਖੀਹੋਈ ਤਸਵੀਰ. "ਚਚਾ ਰਚਿਤ ਚਿਤ੍ਰ ਹੈ ਭਾਰੀ." (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਜਗਤਰੂਪ ਮੂਰਤਿ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲਾ। ੪ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਇੱਕ ਅਲੰਕਾਰ.

ਰਚਨਾ ਵਰਣਨ ਕੀ ਜਹਾਂ ਕੀਜੈ ਅਧਿਕ ਵਿਚਿਤ੍ਰ,
ਕਵਿਅਨ ਕੇ ਮਤ ਜਾਨਿਯੇ ਅਲੰਕਾਰ ਸੋ ਚਿਤ੍ਰ.

ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਵ੍ਯ ਨੂੰ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਅਧਮ ਕਾਵ੍ਯ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਚਮਤਕਾਰੀ ਕਵਿਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਸਕਦੀ, ਕੇਵਲ ਬਾਲਲੀਲ੍ਹਾ ਅਤੇ ਖੇਲਮਾਤ੍ਰ ਰਚਨਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਭਾਵੇਂ ਅਨੇਕ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਭੇਦ ਥਾਪੇ ਹਨ, ਪਰ ਮੁੱਖ ਪੰਜ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਹੀ ਭੇਦ ਆਜਾਂਦੇ ਹਨ:—

ਵਰਣਚਿਤ੍ਰ, ਸ੍ਥਾਨਚਿਤ੍ਰ, ਆਕਾਰਚਿਤ੍ਰ, ਗਤਿਚਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਭਾਸ਼ਾਚਿਤ੍ਰ.

(ੳ) ਵਰਣਚਿਤ੍ਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਅਕਰਖੇਲ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਇੱਕ ਅੱਖਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਛੰਦਰਚਨਾ ਕਰਨੀ, ਜਾਂ ਛੰਦ ਦੇ ਸਾਰੇ ਅੱਖਰ ਲਘੁ ਅਥਵਾ ਗੁਰੁ ਹੋਣ ਅਤੇ ਕਿਸੇ ਅੱਖਰ ਨੂੰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਨਾ ਲਾਉਣੀ,* ਆਦਿ.

(ਅ) ਸ੍ਥਾਨਚਿਤ੍ਰ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅੱਖਰਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ † ਵਿਚਾਰਕੇ, ਇੱਕ ਥਾਂ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਹੀ ਅੱਖਰ ਇੱਕ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣੇ, ਦੂਜੇ ਥਾਂ ਦਾ ਅੱਖਰ ਨਾ ਵਰਤਣਾ. ਇਸੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਨਿਰੋਸ਼੍ਠ‡ ਭੀ ਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(ੲ) ਆਕਾਰਚਿਤ੍ਰ ਉਹ ਹੈ ਕਿ ਕਮਲ, ਗਊ, ਚੌਰ ਆਦਿ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਲਿਖਕੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਛੰਦ ਲਿਖਣਾ, ਯਥਾ ਕਮਲਚਿਤ੍ਰ—

ਜਿਨ ਦਾਨ ਦੀਨ, ਤਿਨ ਮਾਨ ਲੀਨ,
ਗੁਨ ਗ੍ਯਾਨ ਹੀਨ, ਜਨ ਜਾਨ ਖੀਨ.

(ਸ) ਗਤਿਚਿਤ੍ਰ ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਧਾ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਦ ਹੋਰ ਪਾਠ, ਪੁੱਠਾ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤਦ ਹੋਰ ਪਾਠ*

---

* ਇਸ ਨੂੰ ਅਮੱਤ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ:—
ਚਰਨ ਸਰਨ ਅਘ ਗਨ ਕਰ ਹਰਨ.

† ਅਕਰਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਇਹ ਹਨ:—
ਅ ਹ ਵਿਸਰਗਾਂ (:) ਕ ਖ ਗ ਘ ਙ ਦਾ ਕੰਠ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.
ੲ ਸ਼ ਚ ਛ ਜ ਝ ਞ ਯ ਦਾ ਤਾਲੂ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.
ਸ਼ ਟ ਠ ਡ ਢ ਣ ਰ ੜ ਦਾ ਮੂਰਧ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.
ਸ ਤ ਥ ਦ ਧ ਨ ਲ ਦਾ ਦੰਦਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸਥਾਨ ਹੈ.
ੳ ਪ ਫ ਬ ਭ ਮ ਵ ਦਾ ਹੋਠ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਅਤੇ ਵ ਦਾ ਦੰਦ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਹੈ.
ਙ ਞ ਣ ਨ ਮ ਦਾ ਨੱਕ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਹੈ. ਇਹ ਅੱਖਰ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵਰਗਾਂ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਭੀ ਰਖਦੇ ਹਨ.

‡ ਨਿਰੋਸ਼੍ਠ ਉਹ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਪੜ੍ਹਨ ਸਮੇਂ ਹੋਠ ਨਾ ਹਿੱਲਣ. ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੋਠਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲੇ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਤ੍ਯਾਗ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਰਵਿਛੋਹਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਉਦਾਹਰਣ—
ਕਲਗੀਧਰ ਧਰ ਦੁਖ ਹਰਨ, ਦਾਯਕ ਦਾਸ ਅਨੰਦ.

* ਯਥਾ:—ਦਾਸ ਖਾਸ ਤੀਯ ਖੇਲ.

ਅਥਵਾ ਸਿੱਧਾ ਪੁੱਠਾ ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਪਾਠ ਰਹੇ † ਇਤ੍ਯਾਦਿ.

(ਹ) ਭਾਸ਼ਾਚਿਤ੍ਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਨੇਕ ਭਾਸ਼ਾ ਮਿਲਾਕੇ ਛੰਦਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ "ਭਾਸ਼ਾਸਮਕ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮੀਰਾ ਦਾਨਾ ਦਿਲ ਸੋਚ,
ਮੁਹਬਤੇ ਮਨਿ ਤਨਿ ਬਸੈ ਸਚੁ ਸਾਹ ਬੰਦੀਮੋਚ.
ਦੀਦਨੇ ਦੀਦਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕਛੁ ਨਹੀ ਇਸ ਕਾ ਮੋਲੁ,
ਪਾਕ ਪਰਵਦਿਗਾਰ ਤੂ ਖੁਦਿ ਖਸਮੁ ਵਡਾ ਅਤੋਲੁ,
ਦਸ੍ਤਗੀਰੀ ਦੇਹਿ ਦਿਲਾਵਰ ਤੂਹੀ ਤੂਹੀ ਏਕ,
ਕਰਤਾਰ ਕੁਦਰਤਿ ਕਰਣ ਖਾਲਕ ਨਾਨਕ ਤੇਰੀ ਟੇਕ.
(ਤਿਲੰ ਮ: ੧)

ਗਾਜੇ ਮਹਾਸੂਰ ਘੂੰਮੀ ਰਣੰ ਹੂਰ
ਭੂੰਮੀ ਨਭੰ ਪੂਰ ਬੇਖੰ ਅਨੂਪੰ,
ਵਲੇ ਵਲੀ ਸਾਂਈਂ ਜੀਵੀਂ ਜੁਗਾਂ ਤਾਈਂ
ਤੈਂਡੇ ਘੋਲੀ ਜਾਂਈ ਅਲਾਵੀ ਤ ਐਸੇ,
ਲਗੋ ਲਾਰ ਥਾਨੇ ਬਰੋ ਰਾਜ ਮ੍ਹਾਨੇ
ਕਹੋ ਔਰ ਕਾਨੇ ਹਠੀ ਛਾਡ ਥੇਸੋ,
ਬਰੋ ਆਨ ਮੋਕੋ ਭਜੋ ਆਜ ਤੋਕੋ
ਚਲੋ ਦੇਵਲੋਕੋ ਤਜੋ ਬੇਗ ਲੰਕਾ.
(ਰਾਮਾਵ)

ਆਫਤਾਬ ਸੇ ਰੌਸ਼ਨ ਹੋ ਤੁਮ ਹਿਮਕਰ ਸੇ ਅਤਿ ਸੀਤ,
ਧਰਤੀ ਵਾਂਙ ਖਿਮਾਂ ਨੂੰ ਧਰਦੇ ਰਹੋਂ ਸਦਾ ਨਿਰਭੀਤ.

੫ ਚਿਤ੍ਰ ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਭੇਦ "ਅਰਥਚਿਤ੍ਰ" ਭੀ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਜੋ ਉਭਯਾਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਪਦ ਹੀ ਉੱਤਰ ਹੋਵੇ.

ਜਹਿਂ ਬੂਝਤ ਕਛੁ ਬਾਤ ਕੋ ਉੱਤਰ ਸੋਈ ਬਾਤ,
ਚਿਤ੍ਰ ਕਹਿਤ ਮਤਿਰਾਮ ਕਵਿ ਸਕਲ ਸੁ ਮਤਿ ਅਵਦਾਤ.
(ਲਲਿਤ ਲਲਾਮ)

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕੋ ਕਹਿਯੇ ਜਲ ਤੇ ਸੁਖੀ, ਕਾ ਕਹਿਯੇ ਪਰ ਸ਼੍ਯਾਮ ?
(ਚਿਤ੍ਰਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

† ਇਸ ਨੂੰ "ਗਤਾਗਤ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ:—ਹਯ ਗਜ ਰਥਿ ਨ ਹੈ ਨ ਥਿਰ ਜਗ ਯਹ.

ਕੋ ਕਹਿਯੇ ਜਲ ਤੇ ਸੁਖੀ ?
ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ—ਕੋਕ ਹਿਯੇ ਜਲ ਤੇ ਸੁਖੀ.
ਕਾ ਕਹਿਯੇ ਪਰ ਸ਼੍ਯਾਮ ?
ਇਸ ਦਾ ਉੱਤਰ—ਕਾਕ ਹਿਯੇ ਪਰ ਸ਼੍ਯਾਮ.

(ਅ) ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪਦ ਨਾਲ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ, ਇਹ ਅਰਥਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਸ਼ਾਸਨੋੱਤਰ ਹੈ.

ਪ੍ਰਸ਼੍ਨ ਅਨੇਕਨ ਕੋ ਇੱਕ ਉੱਤਰ ।
ਭੇਦ ਚਿਤ੍ਰ ਜਾਨੋ ਸ਼ਾਸਨੋਤਰ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਕੋ ਸ਼ਤ੍ਰ ਰਤਿਨਾਥ ਕੋ ? ਸ਼ਿਵਅਰਿ ਕੋ ਕਯਾ ਨਾਮ ?
ਕਿਹ ਬਿੰਨ ਜੀਵਨ ਦੁਖੀ ਹੈ ? ਉੱਤਰ ਦੀਨੋ 'ਕਾਮ'.

ਤਿੰਨਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾ ਦਾ ਉੱਤਰ "ਕਾਮ" ਪਦ ਨਾਲ ਦਿੱਤਾ. "ਕਾਮ" ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮਹਾਦੇਵ, ਅਨੰਗ ਅਤੇ ਕੰਮ.

ਰਾਜਦ੍ਵਾਰ ਅਰੁ ਮਾਨਸਰ ਕਮਲ ਦੇਵਤਾਅੰਗ,
ਕਿਸ ਸੇ ਸ਼ੋਭਨ ਹੋਤ ਹੈਂ ? ਉੱਤਰ ਹੈ ਸਾਰੰਗ.

"ਸਾਰੰਗ" ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਚੌਹਾਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ਅਰਥਾਤ ਰਾਜਦ੍ਵਾਰ ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਨਾਲ ਸੋਭਦਾ ਹੈ, ਮਾਨਸਰੋਵਰ ਰਾਜਹੰਸਾਂ ਸਾਥ, ਕਮਲ ਭੌਰਿਆਂ ਕਰਕੇ ਅਤੇ ਦੇਵਤਾ ਦੇ ਅੰਗ ਚੰਦਨ ਕਪੂਰ ਨਾਲ ਸ਼ੋਭਾ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ

੬ ਅਰਥਪ੍ਰਹੇਲਿਕਾ ਅਰਥਾਲੰਕਾਰ ਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਤੀਜਾ ਰੂਪ ਹੈ. ਇਹ ਐਸੀ ਬੁਝਾਰਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਅਰਥਵਿਚਾਰ ਤੋਂ ਵਸਤੁ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ, ਪਰ ਬੁਝਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸਪਸ਼੍ਟ ਨਾਮ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਜਾਵੇ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪਉਣੈ ਪਾਣੀ ਅਗਨੀ ਕਾ ਮੇਲੁ,
ਚੰਚਲ ਚਪਲਬੁਧਿ ਕਾ ਖੇਲੁ,
ਨਉ ਦਰਵਾਜੇ ਦਸਵਾਂ ਦੁਆਰੁ,
ਬੁਝੁ ਰੇ ਗਿਆਨੀ ਏਹੁ ਬੀਚਾਰੁ."
(ਗਉ ਮ: ੧)

ਇਸ ਬੁਝਾਰਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ.

ਪੰਚ ਮਨਾਇ ਪੰਚ ਰੁਸਾਇ,

ਪੰਚ ਵਸਾਏ ਪੰਚ ਗਵਾਏ,*
ਇਨ ਬਿਧਿ ਨਗਰੁ ਵੁਠਾ ਮੇਰੇ ਭਾਈ.
(ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਸਾਰਾ ਪਉਣਾ ਦੂਜਾ ਗਉਣਾ,
ਨਰ ਨਾਰੀ ਥੇ ਦੋਨੋ ਭਉਣਾ,
ਕਛ ਖਾਧਾ ਕੁਛ ਲੈਕੇ ਸਉਣਾ,
ਉੱਤਰ ਦੇਹ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕਉਣਾ ?

ਇੱਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਪਾਸ ਇਹ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉੱਤਰ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਲਿਖਣ ਅਨੁਸਾਰ ਇਹ ਹੈ:—

ਜਾਣੋ ਸਾਰਾ ਦੇਵਤਨ ਪੌਨਾ ਮਾਣਸਦੇਹ,
ਦੁਵਿਧਾ ਦੂਜੀ ਕਰ ਗਮਨ ਨਰ ਨਾਰੀ ਹੈ ਖੇਹ,
ਉਭੈ ਲੋਕ ਭੌਂਦਾਂ ਫਿਰੈ ਖਾਧਾ ਖਰਚ ਜਮਾਲ,
ਪ੍ਰਲੈ ਭਈ ਸੌਣਾ ਹੂਆ ਉੱਤਰ ਤੁਮਰਾ ਬਾਲ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਪਾਨੀ ਮੇ ਨਿਸ ਦਿਨ ਰਹੇ ਜਾਂਕੇ ਹਾਡ ਨ ਮਾਸ,
ਕਾਮ ਕਰੇ ਤਰਵਾਰ ਕੋ ਫਿਰ ਪਾਨੀ ਮੇ ਬਾਸ.
(ਚਿਤ੍ਰਚੰਦ੍ਰਿਕਾ)

ਇਹ ਕੁੰਭਕਾਰ (ਕੁਮ੍ਹਿਆਰ) ਦਾ ਡੋਰਾ ਹੈ। ੭ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕੁਸ਼੍ਹ। ੮ ਚਰਾਇਤਾ। ੯ ਵਿ— ਰੰਗਬਰੰਗਾ. ਡੱਬਖੜੱਬਾ.

ਚਿਤ੍ਰਸਾਲ, ਚਿਤ੍ਰਸਾਲਾ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸੁੰਦਰ ਤਸਵੀਰਾਂ ਲਿਖੀਆਂ ਹੋਣ। ੨ ਦੀਵਾਨਖ਼ਾਨਾ.ਮੂਰਤਿ ਆਦਿ ਨਾਲ ਸਜਿਆਹੋਇਆ ਮਕਾਨ. "ਚਿਤ੍ਰਸਾਲ ਸੁੰਦਰ ਬਾਗ ਮੰਦਰ." (ਗੂਜ ਮ: ੫) "ਬੈਕੁੰਠਭਵਨ ਚਿਤ੍ਰਸਾਲਾ." (ਮਲਾ ਨਾਮਦੇਵ) ੩ ਉਹ ਘਰ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਜਾਣ. Studio.

ਚਿਤ੍ਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੀਤਾ. ਚਿੱਤਾ. ਗੁਲਦਾਰ ਬਾਘ ਜੇਹਾ ਇੱਕ ਚੁਪਾਇਆ ਜੀਵ, ਜੋ ਮਾਸ ਆਹਾਰੀ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਿਧਾਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਭੀ ਕਰੀਦਾ ਹੈ. Leopard. ਦੇਖੋ, ਸਾਰਦੂਲ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਮੁਸੱਵਰ. ਤਸਵੀਰ ਲਿਖਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਇੱਕ ਬੂਟੀ. ਚਿਤ੍ਰਾ. ਇਹ ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਦੀ ਅਤੇ ਬਲਗਮ ਦੂਰ ਕਰਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. L. Plumbago Zeylanica। ੪ ਕੌਡਿਆਲਾ ਸੱਪ। ੫ ਏਰੰਡ.

ਚਿਤ੍ਰਕਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਸਵੀਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਮੁਸੱਵਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਘਨਕਲਾ.

ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਸਵੀਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਮੁਸੱਵਰ।

ਚਿਤ੍ਰਕਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਸਵੀਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੁਸੱਵਰੀ.

ਚਿਤ੍ਰਕੁਸ਼੍ਹ, ਚਿਤ੍ਰਕੁਸ੍ਠ ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਵੇਤਕੁਸ਼੍ਹ.

ਚਿਤ੍ਰਕੂਟ. ਮੱਧਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਦੇ ਬਾਂਦਾ ਜਿਲੇ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜੋ ਪਯਸ੍ਵਿਨੀ (ਮੰਦਾਕਿਨੀ) ਨਦੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਇਹ ਜੀ. ਆਈ. ਪੀ. ਰੇਲਵੇ ਦੇ ਚਿਤ੍ਰਕੂਟ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਕਰੀਬ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ. ਇਸ ਪਹਾੜ ਪੁਰ ਰਾਮ, ਸੀਤਾ, ਅਤੇ ਲਛਮਨ ਬਨਬਾਸ ਸਮੇਂ ਕੁਟੀ ਬਣਾਕੇ ਰਹੇ ਹਨ. ਵਾਲਮੀਕਿ ਰਿਖੀ ਦਾ ਆਸ਼੍ਰਮ ਭੀ ਇਸ ਪਹਾੜ ਪੁਰ ਹੈ.

ਚਿਤ੍ਰਕੰਠ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਗਲਾ, ਕਬੂਤਰ.

ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ. ਸੰ. चित्रगुप्त. ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਕ੍ਸ਼ੀ ਆਤਮਾ. ਜ਼ਮੀਰ, ਜੋ ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਥਚੇਤ੍ਰ। ੨ ਪੁਰਾਣਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਧਰਮਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਮੁਨਸ਼ੀ, ਜੋ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਗੁਪਤ ਰੀਤਿ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ. ਸਕੰਦਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲੇਖ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ "ਚਿਤ੍ਰ" ਨਾਉ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਹਿ਼ਸਾਬ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ. ਯਮਰਾਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਹਿ਼ਸਾਬ ਠੀਕ ਰੱਖਣ ਵਾਸ੍ਤੇ

---

* ਸਤ੍ਯ ਸੰਤੋਖ ਦਯਾ ਧਰਮ ਅਤੇ ਧੀਰਜ ਮਨਾਏ,
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਲੋਭ ਮੋਹ ਅਤੇ ਅਹੰਕਾਰ ਰੁਸਾਏ,
ਪੰਜ ਤੱਤਾਂ ਦੇ ਗੁਣ ਖਿਮਾ ਆਦਿ ਵਸਾਏ,
ਸ਼ਬਦ ਸਪਰਸ਼ ਆਦਿ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਯ ਗਵਾਏ.

ਉਸ ਨੂੰ (ਜਦ ਕਿ ਉਹ ਨਦੀ ਵਿੱਚ ਨ੍ਹਾਉਣ ਵੜਿਆ) ਚੁੱਕ ਮੰਗਵਾਇਆ ਅਤੇ ਦਫ਼ਤਰ ਦਾ ਕੰਮ ਉਸ ਦੇ ਸਪੁਰਦ ਕੀਤਾ.

ਭਵਿਸ਼੍ਯਤ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਬ੍ਰਹਮਾ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਰਚਕੇ ਧ੍ਯਾਨਪਰਾਇਣ ਹੋਇਆ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਚਿਤ੍ਰ (ਰੰਗ ਬਰੰਗਾ) ਪੁਰਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਕ਼ਲਮ ਦਵਾਤ ਸੀ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਦੀ ਅੱਖ ਖੁੱਲਣ ਪੁਰ ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਅਤੇ ਕੰਮ ਦੱਸੋ. ਬ੍ਰਹਮਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਕਾਯ (ਸ਼ਰੀਰ) ਤੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਇਆ ਹੈਂ, ਇਸ ਲਈ 'ਕਾਯਸ੍ਥ' ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ, ਅਰ ਤੇਰਾ ਕੰਮ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਕਰਮ ਲਿਖਣ ਦਾ ਹੋਵੇਗਾ. ਕਾਯਸ੍ਥ ਲੋਕ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਡਾ ਵਡੇਰਾ ਇਹੀ ਹੈ.

ਗਰੁੜਪੁਰਾਣ ਅਨੁਸਾਰ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦੀ ਪੁਰੀ ਜੁਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਯਮਰਾਜ ਦੀ ਪੁਰੀ ਦੇ ਪਾਸ ਹੈ. ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੨ (ਯਮਦ੍ਵਿਤੀਯਾ —ਭਾਈਦੂਜ) ਨੂੰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ. "ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਕਾ ਕਾਗਦ ਫਾਰਿਆ ਜਮਦੂਤਾਂ ਕਛੂ ਨ ਚਲੀ." (ਸ੍ਰੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਇਸਲਾਮ ਮਤ ਵਿੱਚ ਭੀ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦੇ ਮੁਕ਼ਾਬਲੇ ਫ਼ਰਿਸ਼ਤੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਫ਼ਰਿਸ਼ਤਾ.

ਚਿਤ੍ਰਜੋਧੀ. ਵਿ—ਵਿਚਿਤ੍ਰ ਯੁੱਧ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਬਡੋ ਚਿਤ੍ਰਜੋਧੀ ਕਰੋਧੀ ਕਰਾਲੰ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਚਿਤ੍ਰਦਰਸ਼ਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੀਤਮ ਦਾ ਚਿਤ੍ਰ ਦੇਖਕੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਿਤ੍ਰ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਆਉਣਾ. ਮੂਰਤਿ ਦੇਖਕੇ ਚਿਤ੍ਰ ਦਾ ਰੂਪ ਹੀ ਹੋਜਾਣਾ. ਦੇਖੋ, ਦਰਸਨ.

ਚਿਤ੍ਰਧਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਧਨੀ. ਉੱਤਮ ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ (ਮੁਸੱਵਰ). "ਮਾਨੋ ਲਿਖੀ ਚਿਤ੍ਰਧਨੀ." (ਹਨੂ)

ਚਿਤ੍ਰਨਿ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਿਣੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਨਿਇਸ.

ਚਿਤ੍ਰਨਿਇਸ. ਚਿਤ੍ਰਾ ਨਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ. "ਤਮਅੰਤਕ ਪਰਕਾਸ ਸਕਲ ਜਿਸ। ਦਿਜਵਰ ਪ੍ਰਜਾਨਾਥ ਚਿਤ੍ਰਨਿਇਸ." (ਸਲੋਹ)

ਚਿਤ੍ਰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਿਣੀ.

ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਦੋ ਭਗਣ, ਦੋ ਗੁਰੁ SII, SII, S, S. ਇਸ ਭੇਦ ਦਾ ਨਾਮ ਵਿਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੈਂ ਗੁਰੁਬਾਨੀ । ਸੀਖ ਧਰੈਂ ਸੁਖਦਾਨੀ ।
ਕੇਸ਼ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਧਰੰਤੇ । ਸਿੰਘ ਸਰੂਪ ਲਖੰਤੇ ॥

(੨) ਚਿਤ੍ਰਪਦਾ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ—ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਸੱਤ ਭਗਣ ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ. SII, SII, SII, SII, SII, SII, SII, S, I. ਇਸ ਦੀ "ਚਕੋਰ" ਸੰਗ੍ਯਾ ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਪਾਰ ਪਰੇ ਜਗਸਾਗਰ ਤੇ ਉਰ
ਤੇ ਪਰਦਾ ਭ੍ਰਮ ਕੋ ਸਭ ਪਾਰ,
ਪਾਰਦ ਕੇ ਸਮ ਜੋ ਮਨ ਚੰਚਲ
ਤਾ ਮਹਿਂ ਮੂਲ ਵਿਕਾਰ ਉਪਾਰ,
ਪਾਰਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕਰੈਂ ਗੁਰੁ ਨਾਨਕ
ਜੋ ਸ਼ਰਨਾਗਤ ਕੇ ਪ੍ਰਤਿਪਾਰ,
ਪਾਰਸ ਜ੍ਯੋਂ ਛੁਇ ਜਾਤ ਜਿਨੈ
ਸਮ ਲੋਹ ਜੁ ਕੰਚਨ ਹੋਤ ਅਪਾਰ.
(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਿਤ੍ਰਪੁਤ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿਤ੍ਰਪੁਤੱਲਿਕਾ. ਲਿਖੀਹੋਈ ਮੂਰਤਿ.

ਚਿਤ੍ਰਭਾਨੁ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਗਨੀ, ਅੱਗ। ੨ ਸੂਰਜ। ੩ ਅਸ਼੍ਵਿਨੀਕੁਮਾਰ। ੪ ਅੱਕ। ੫ ਮਣਿਪੁਰ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਦਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਅਰਜੁਨ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਸੀ.

ਚਿਤ੍ਰਰਥ. ਰੰਗਬਰੰਗੇ ਰਥਵਾਲਾ ਸੂਰਜ। ੨ ਦਕ੍ਸ਼ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਮੁਨਿ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਕਸ਼੍ਯਪ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਗੰਧਰਵ। ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪੋਤਾ, ਜੋ ਗਦ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਚਿਤ੍ਰਰਿਖਾ, ਚਿਤ੍ਰਰੇਖ ਸੰ. ਚਿਤ੍ਰਲੇਖਾ. ਵਾਣ (ਬਾਣਾਸੁਰ) ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਕੂਸ਼੍ਮਾਂਡ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਤਸਵੀਰ

ਚਿਤ੍ਰਰੇਖਾ | **ਚਿਤ੍ਰਲੇਖਾ** | ਲਿਖਣ ਦੀ ਅਲੌਕਿਕ ਵਿਦ੍ਯਾ ਜਾਣਦੀ ਸੀ. ਇਹ ਬਾਣ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਊਸ਼ਾ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਸਹੇਲੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਊਖਾ. "ਤੌ ਲਗ ਚਿਤ੍ਰਰਿਖਾ ਜੁ ਹੁਤੀ ਸੁ ਸਖੀ ਇਹ ਕੀ ਇਹ ਕੇ ਢਿਗ ਆਈ."(ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) "ਚਿਤ੍ਰਰੇਖ ਤਬ ਸੋਚ ਜਨਾਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਿਤ੍ਰਵਿਦ੍ਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤਸਵੀਰ ਲਿਖਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਮੁਸ਼ੱਵਰੀ। ੨ ਅਲੌਕਿਕ ਵਿਦ੍ਯਾ.

ਚਿਤ੍ਰਵਿਲਾਸ. ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੇਲਾ। ੨ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਅਮ੍ਰਿਤਰਾਯ ਕਵਿ ਦਾ ਰਚਿਆ ਇੱਕ ਕਾਵ੍ਯ ਦਾ ਗ੍ਰੰਥ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਰਾਯ.

ਚਿਤ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ. ਇੱਕ ਨਛਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ 'ਤਾਰਾ' ਸੰਗ੍ਯਾ ਭੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਚਿਤ੍ਰਾ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ."ਚਿਤ੍ਰਾ ਕੇ ਸਮੇਤ ਚੰਦ ਆਨਦ ਬਲੰਦ ਕਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਮਜੀਠ। ੪ ਅਜਵਾਯਨ। ੫ ਸ੍ਵਰਗ ਦੀ ਇੱਕ ਅਪਸਰਾ। ੬ ਡਬਖੜੱਬੀ (ਚਿਤਕਬਰੀ) ਗਊ। ੭ ਇੱਕ ਨਦੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਫ਼ਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਇ਼ਲਾਕੇ ਵਹਿੰਦੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਭਟਲੀ। ੮ ਇੱਕ ਬੂਟੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕ ੩.

ਚਿਤ੍ਰਾਂਗ. ਵਿ—ਡਬਖੜੱਬੇ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ. ਅਬਲਕ. ਚਿਤਕਬਰਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿੱਤਲ. ਚਿਤ੍ਰਮ੍ਰਿਗ। ੩ ਕੌਡਿਆਲਾ ਸੱਪ.

ਚਿਤ੍ਰਾਂਗਦ. ਸਤ੍ਯਵਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਰਾਜਾ ਸ਼ਾਂਤਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਭੀਸ਼ਮ ਦਾ ਮਤੇਰਾ ਭਾਈ ਸੀ.

ਚਿਤ੍ਰਿਣੀ. ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ.
"ਨ੍ਰਿਤ੍ਯ ਗੀਤ ਕਵਿਤਾ ਰੁਚੈ ਅਚਲਚਿੱਤ ਚਲਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ,
ਬਿਹਰਤ ਰਤਿ ਅਤਿ ਸੁਰਤ ਜਲ ਮੁਖ ਸੁਗੰਧ ਕੀ ਸ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ,
ਵਿਰਲ ਲੋਮ ਤਨੁ ਮਦਨਗ੍ਰਿਹ ਭਾਵਤ ਸਕਲ ਸੁਵਾਸ,
ਮਿਤ੍ਰਚਿੱਤ ਪ੍ਰਿਯ ਚਿਤ੍ਰਿਣੀ ਜਾਨਹੁ ਕੇਸ਼ਵਦਾਸ.
(ਰਸਿਕਪ੍ਰਿਯਾ)

ਚਿਤ੍ਰੋੱਤਰ. (ਚਿਤ੍ਰ—ਤਸਵੀਰ, ਉੱਤਰ—ਜਵਾਬ) ਇਹ ਸ਼ਬਦਾਲੰਕਾਰ ਹੈ. ਚਿਤ੍ਰੋੱਤਰ ਦਾ ਰੂਪ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਤਸਵੀਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਤਸਵੀਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇਣਾ.

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਿਖੇ ਮੂਰਤਿ ਵਿਖੇ ਉੱਤਰ ਹ੍ਵੈ ਤਸਵੀਰ,
ਚਿਤ੍ਰੋੱਤਰ ਤਾਂਕੋ ਕਹੈਂ ਕਵਿਜਨ ਮਤਿਗੰਭੀਰ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਲਾਹੌਰ ਤੇਂ ਚਾਤਕ ਕੀ ਤਸਵੀਰ,
ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਅਪਨੀ ਦਸ਼ਾ ਭੇਜੀ ਸਤਿਗੁਰੁ ਤੀਰ.
ਰਾਮਦਾਸ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਮੇਘ ਭਾਨੁ ਲਿਖਦੀਨ,
ਸ਼੍ਰੀ ਅਰਜਨ ਆਨੰਦ ਭੇ ਵਾਂਛਿਤ ਉੱਤਰ ਚੀਨ.

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਲਈ ਵ੍ਯਾਕੁਲਤਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਹਿਤ ਚਾਤ੍ਰਕ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਲਿਖੀ "ਮੇਰਾ ਮਨੁ ਲੋਚੈ ਗੁਰਦਰਸਨ ਤਾਈ। ਬਿਲਪ ਕਰੇ ਚਾਤ੍ਰਿਕ ਕੀ ਨਿਆਈ." ਸਤਿਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਬੱਦਲ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਲਿਖਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੱਲ ਸੂਰਜ ਨਿਕਲਦੇ ਹੀ ਆਪ ਨੂੰ ਗੁਰੁਮੇਘ ਤੋਂ ਸ੍ਵਾਤਿਬੂੰਦ ਮਿਲੇਗੀ.

ਕਿਤਨੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਚਿਤ੍ਰ" ਅਲੰਕਾਰ ਦੇ ਹੀ ਅੰਦਰ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਅਤੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ "ਸੂਖਮ" ਅਲੰਕਾਰ ਦਾ ਭੇਦ ਕਲਪਿਆ ਹੈ.

ਚਿਥਣਾ. ਸੰ. ਚੀਰ੍ਣ. ਕ੍ਰਿ—ਚਬਾਉਣਾ. ਦਾੜ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਪੀਸਣਾ। ੨ ਮਸਲਣਾ. ਦਰੜਨਾ. "ਸਣੁ ਕੀਸਾਰਾਂ ਚਿਥਿਆ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧)

ਚਿਦ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ.

ਚਿੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿੰਤਾ. "ਭ੍ਰੈ ਬਿਨਸੇ ਉਤਰੀ ਸਭ ਚਿੰਦ." (ਪ੍ਰਭਾ ਮ: ੫) ੨ ਫ਼ਿਕਰ. ਧ੍ਯਾਨ. "ਜਿਸਹਿ ਹਮਾਰੀ ਚਿੰਦ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪) ੩ ਚਿੰਤਨ. ਵਿਚਾਰ. "ਬਾਲਿ ਬਿਨੋਦ ਚਿੰਦ ਰਸ ਲਾਗਾ." (ਸ੍ਰੀ ਬੇਣੀ)

ਚਿਦਜੜ ਗ੍ਰੰਥਿ. ਸੰ. चिज्जड ग्रन्थि. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਜੜ੍ਹ ਦੀ ਗੱਠ. ਅਹੰਕਾਰ. ਅਭਿਮਾਨ. ਹੌਮੈ.

ਚਿੰਦਭਵਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਤਭਵਨ.

ਚਿੰਦੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿੰਤਾ। ੨ ਚਿੰਤਨਸ਼ਕਤਿ.

ਚਿੰਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿੰਤਾ. "ਮਨ ਵਿਆਪਿਆ ਚਿੰਦਾ.

(ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਚਿੰਤਨ. "ਨਿੰਦਾ ਚਿੰਦਾ ਕਰਹਿ ਪਰਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੧) ਪਰਾਈ ਨਿੰਦਾ ਦਾ ਚਿੰਤਨ.

ਚਿਦਾਕਾਸ਼. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਆਕਾਸ਼ ਵਤ ਪੂਰਣ ਬ੍ਰਹਮ. ਨਿਰਲੇਪ ਕਰਤਾਰ.

ਚਿਦਾਤਮਾ. ਸੰ. चिदात्मन्. ਚੇਤਨਸ੍ਵਰੂਪ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ.

ਚਿਦਾਨੰਦ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਆਨੰਦਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ.

ਚਿਦਾਭਾਸ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚੇਤਨ (ਬ੍ਰਹਮ) ਦਾ ਆਭਾਸ (ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ) ਰੂਪ ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਮਹੱਤਤ੍ਵ ਅਥਵਾ ਅੰਤਹਕਰਣ ਵਿੱਚ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ.

ਚਿਦਾਰ / **ਚਿਦਾਰਦ** ਫ਼ਾ چِدار ਚਿਦਾਰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਘੋੜੇ ਦੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਰੱਸੇ. ਰੇਸ਼ਮੀ ਅਗਾੜੀ ਪਿਛਾੜੀ। ੨ ਫ਼ਾ چِدارد ਚਿਦਾਰਦ. ਕੀ ਰਖਦਾ ਹੈ? "ਨਾਮ ਚਿਦਾਰਾ?" (ਜਾਪੁ)

ਚਿੰਦਿਅੜਾ / **ਚਿੰਦਿਆ** ਚਿੰਤਨ ਕੀਤਾ. ਚਿਤਵਿਆ? "ਮਨ ਚਿੰਦਿਅੜਾ ਫਲੁ ਪਾਇਆ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) "ਮਨਚਿੰਦਿਆ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਿਵਾਇਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਚਿੰਦੀ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੀ. ਚਿਤਵੀ। ੨ ਚਿੰਤਿਤ. ਚਿਤਵਿਆ. "ਮਨਚਿੰਦੀ ਸੋ ਫਲ ਪਾਇਦਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫ ਪੈਪਾਇ)

ਚਿੰਦੇ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤੇ. ਚਿਤਵੇ.

ਚਿਦ੍ਰੂਪ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚੇਤਨਰੂਪ ਬ੍ਰਹਮ. ਗ੍ਯਾਨਸ੍ਵਰੂਪ.

ਚਿਨਗ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚਿਨਗਾਰੀ. ਪ੍ਰਜ੍ਵਲਿਤ ਅਗਨੀ ਦਾ ਕਣ. ਸ੍ਫੁਲਿੰਗ। ੨ ਇੱਕ ਮੂਤ੍ਰਰੋਗ. "ਚਿਨਗ ਪ੍ਰਮੇਹ ਭਗੰਦ੍ਰ ਦਖੂਤ੍ਰ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਇਹ ਦੁਖਮੂਤ੍ਰੇ ਦਾ ਹੀ ਭੇਦ ਹੈ. ਵੈਦਕ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ "ਮੂਤ੍ਰਾਘਾਤ" ਹੈ. عسرالبول ਉਸਰੁਲਬੌਲ. Dyasuria. ਇਹ ਰੋਗ ਗਰਮਖ਼ੁਸ਼ਕ ਅਤੇ ਮਿਰਚ ਆਦਿਕ ਤੇਜ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣ, ਬਹੁਤ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ, ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਹਾਜਤ ਰੋਕਣ, ਰਿਤੁ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਮੈਥੁਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਦੀ ਨਾਲੀ ਵਿੱਚ ਸੋਜ ਹੋਕੇ ਮੂਤ੍ਰ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਚਿਨਗ ਲਗਦੀ ਹੈ, ਕਦੇ ਕਦੇ ਪੀਪ ਆਉਣ ਲਗਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਇਸ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਇਹ ਹੈ:—

(੧) ਭੱਖੜਾ, ਖਰਬੂਜੇ ਦੇ ਬੀਜ, ਕਾਸਨੀ, ਚਿੱਟਾ ਜੀਰਾ, ਬਹੁਫਲੀ ਅਤੇ ਇਲਾਇਚੀਆਂ ਦੀ ਸਰਦਾਈ ਘੋਟਕੇ ਪੀਣੀ. ਜੇ ਸਰਦ ਰੁੱਤ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਔਖਦਾ ਦਾ ਕਾੜ੍ਹਾ ਦੇਣਾ.

(੨) ਵੰਸਲੋਚਨ, ਇਲਾਇਚੀਆਂ, ਸਰਦਚੀਨੀ, ਸਤਬਰੋਜਾ, ਕੱਥ, ਇਹ ਸਭ ਸਮ ਵਜਨ ਪੀਸਕੇ ਡੇਢ ਡੇਢ ਮਾਸ਼ੇ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ ਕਰਨੀਆਂ. ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਪੁੜੀਆਂ ਬੱਕਰੀ ਦੇ ਦੁੱਧ ਜਾਂ ਕੱਚੀ ਲੱਸੀ ਨਾਲ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੇਣੀਆਂ.

(੩) ਸੰਦਲ ਜਾਂ ਬਰੋਜੇ ਦਾ ਤੇਲ ਮਿਸ਼ਰੀ ਦੇ ਸ਼ਰਬਤ ਜਾਂ ਦੁੱਧ ਉੱਪਰ ਪੰਜ ਪੰਜ ਬੂੰਦਾਂ ਪਾਕੇ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਪਿਆਉਂਣਾ.

(੪) ਕੁਸ਼ਤਾ ਸੰਗਯਹੂਦ (ਪੱਥਰਬੇਰ) ਇੱਕ ਇੱਕ ਮਾਸ਼ਾ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰ ਦੁੱਧ ਨਾਲ ਦੇਣਾ.

(੫) ਖਾਣ ਲਈ ਚਾਉਲ ਦੁੱਧ ਮੂੰਗੀ ਪਾਲਕ ਖਿਚੜੀ ਕੱਦੂ ਆਦਿ ਦੇਣਾ.

(ਅ) ਖੱਟੇ ਚਰਪਰੇ ਪਦਾਰਥ ਬਹੁਤ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਿੱਤ ਵਿਕਾਰੀ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਵਿੱਚੋਂ ਚਿਨਗਾਂ ਫੁੱਟਣ ਲਗਦੀਆਂ ਹਨ. ਸਿਰ ਪਿੱਠ ਅਤੇ ਪਸਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਚਿਨਗਾਂ ਸੂਈ ਵਾਂਙ ਚੁਭਦੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਰੋਗ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦਾ ਉਪਾਉ ਹੈ ਕਿ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦਾ ਤੇਲ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਮਲਣਾ. ਸਫੇਦ ਚੰਦਨ, ਕਚੂਰ, ਧਨੀਆਂ, ਗੁਲਖੈਰਾ, ਕਾਸਨੀ, ਇਹ ਸਭ ਸਮਾਨ ਲੈਕੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਪੀਸਕੇ ਵਟਣੇ ਦੀ ਤਰਾ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਮਾਲਿਸ਼ ਕਰਨੀ. ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਕਬਜਕੁਸ਼ਾ ਦਵਾਈਆਂ ਵਰਤਣੀਆਂ, ਹਰੜ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ. ਦੁੱਧ ਚਾਉਲ ਖਿਚੜੀ ਆਦਿ ਨਰਮ ਗਿਜਾ ਖ਼ਾਣੀ.

ਚਿਨਗਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਨਗ.

ਚਿਨਤੀ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚਿਣਾਈ. ਉਸਾਰੀ. "ਤਹਿੰ ਬਜਾਰ

ਕੀ ਚਿਨਤੀ ਹੋਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਚਿਣਨਾ.

ਚਿਨਮਯ. ਸੰ. चिन्मय. ਵਿ—ਚੈਤਨਜਸ੍ਵਰੂਪ. ਗ੍ਯਾਨਰੂਪ.

ਚਿਨਮਾਤ੍ਰ. ਸੰ. चिन्मात्र. ਵਿ—ਕੇਵਲ ਚੈਤਨ੍ਯ.

ਚਿਨਵਤ ਪੇਰੇਤੂ. ਦੇਖੋ, ਸਿਰਾਤ.

ਚਿਨਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਹਿਚਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ. "ਇਕ ਬਿਨ ਦੂਸਰ ਸੋਂ ਨ ਚਿਨਾਰ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ੨ ਚਨਾਰ ਬਿਰਛ. ਦੇਖੋ, ਚਨਾਰ. "ਬਡੇ ਚਿਨਾਰ ਤਰੇ ਸੋਵਤ ਭਈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੨)

ਚਿਨਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਹਿਚਾਨ. ਚਿੰਨ੍ਹਪਰੀਕ੍ਸ਼ਾ. "ਬਿਨਾ ਚਿਨਾਰੀ ਮਿਲ ਹੈ ਜੈਸੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਿਨੀ. ਫ਼ਾ چنیں ਚੁਨੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਐਸਾ. ਅਜੇਹਾ. "ਮਮ ਈ ਚਿਨੀ ਅਹਿਵਾਲ." (ਤਿਲੰ ਮਃ ੧)

ਚਿੰਨ੍ਹ. ਸੰ. चिन्ह्. ਧਾ—ਨਿਸ਼ਾਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਿਸ਼ਾਨ। ੩ ਲਕ੍ਸ਼ਣ (ਲੱਛਣ).

ਚਿੰਨ੍ਹਚਕ੍ਰ. ਸ਼ਰੀਰ ਦੇ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿ ਚਿੰਨ੍ਹ (ਨਿਸ਼ਾਨ). ਹ਼ੁਲੀਆ.

ਚਿਨ੍ਹਾਰ / **ਚਿਨ੍ਹਾਰੀ** } ਦੇਖੋ, ਚਿਨਾਰ—ਚਿਨਾਰੀ.

ਚਿਨ੍ਹਿਤ. ਵਿ—ਚਿੰਨ੍ਹ ਸਹਿਤ. ਨਿਸ਼ਾਨ ਵਾਲਾ.

ਚਿਪਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੇਪ. ਲੇਸ। ੨ ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਸ਼ਿਕਰੇ ਦਾ ਨਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਕੱਦ ਸ਼ਿਕਰੇ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਇਸ ਨੂੰ ਘੱਟ ਪਾਲਦੇ ਹਨ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ. ਇਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਰੀਨ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਚਿਪਕ ਧੂਤੀਐਂ ਜਾਤ ਨ ਗਨੀ."(ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੦੭)ਦੇਖੋ,ਸ਼ਿਕਰਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਚਿਪਕਣਾ / **ਚਿਪਕਨਾ** } ਕ੍ਰਿ—ਚਿਮਟਨਾ. ਚਿਪਜਾਣਾ. ਜੁੜਨਾ। ੨ ਫੁੱਲੀਹੋਈ ਵਸਤੁ ਦਾ ਦਬਕੇ ਪਤਲਾ ਹੋਜਾਣਾ.

ਚਿਪਟਾ / **ਚਿਪਟੀ** } ਸੰ. ਚਿਪਿਟ. ਵਿ—ਜੋ ਕਿਤੋਂ ਉਭਰਿਆ ਹੋਇਆ ਨਾ ਹੋਵੇ. ਬੈਠਵਾਂ. ਦਬੀ ਹੋਈ। ੨ ਪੱਧਰਾ. ਪੱਧਰੀ.

ਚਿਪੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿੱਪੀ. ਦਰਿਆਈ ਨਲੇਰ ਦੇ ਛਿਲਕੇ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜੋ ਫ਼ਕੀਰ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਭਿਖ੍ਯਾ ਲਈ ਰਖਦੇ ਹਨ. "ਹਾਥਨ ਮੇ ਚਿਪੀਆ ਗਹਿਲੈਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਿੱਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕੁੱਟਕੇ ਜਾਂ ਦੱਬਕੇ ਚਿਪਟ ਕਰਨਾ. ਚਪਟਾ ਬਣਾਉਣਾ.

ਚਿੱਪੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਪੀਆ.

ਚਿਬੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਠੋਡੀ. "ਚਿਬੁਕ ਅਮੋਲ ਛਬਿ ਹੇਰੇ ਤੇ ਲੁਭਾਵਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚਿਭੜ. ਸੰ. ਚਿਰਭੰਟ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸਾਵਨੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਫਲ, ਜੋ ਬੇਲ ਨੂੰ ਲਗਦਾ ਅਤੇ ਖਟਮਿਠਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਵਡੇ ਆਕਾਰ ਦਾ 'ਰਾਇ ਚਿੱਭੜ' ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਚਿਭੜ ਨੂੰ ਚੀਰਕੇ ਸੁਕਾਲੈਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਦਾਲ ਤਰਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਖਟਿਆਈ ਕਰਨ ਲਈ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. L. Cucumis utilissimus.

ਚਿਮਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਿਪਕਣਾ। ੨ ਲਿਪਟਣਾ.

ਚਿਮਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਚਿਮਟਜਾਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਸੰਦ,ਜੋ ਵਡੇ ਮੋਚਨੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦਸ੍ਤਪਨਾਹ. ਇਹ ਰਸੋਈ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਫਕੀਰ ਭੀ ਹਥ ਰਖਦੇ ਹਨ. ਅੱਜਕੱਲ ਚਿਮਟੇ ਨਾਲ ਕਈ ਰਾਗਵਿਰੋਧੀ ਭਜਨਮੰਡਲੀਆਂ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਤਾਲ ਪੂਰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਚਿਰ. ਸੰ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਦਿਨ ਦਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਤੀਕ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਰੀ. ਵਿੱਲ.

ਚਿਰਕਾ / **ਚਿਰਕੀ** } ਵਿ—ਦੇਰ ਦਾ. ਬਹੁਤ ਦਿਨਾ ਦਾ, ਬਹੁਤ ਸਮੇਂ ਦੀ.

ਚਿਰਗਟ. ਸੰ. ਚਟਕਗਢ. ਚਟਕਗ੍ਰਿਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—

ਪਿੰਜਰਾ. ਚਿੜੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਘਰ. "ਚਿਰਗਟ ਫਾਰਿ ਚਟਾਰਾ ਲੈ ਗਇਓ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ) ਪਿੰਜਰਾ ਦੇਹ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਟਾਰਾ.

ਚਿਰਜੀਵਨ, ਚਿਰਜੀਵਨੁ ਸੰਗਯਾ—ਚਿਰ ਤੀਕ ਜੀਵਨਦਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਵਿ—ਚਿਰ-ਜੀਵੀ. "ਚਿਰਜੀਵਨੁ ਉਪਜਿਆ ਸੰਜੋਗਿ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਚਿਰਜੀਵੀ. ਸੰ. चिरजीविन्. ਵਿ—ਚਿਰ ਤੀਕ ਜੀਉਣ ਵਾਲਾ. ਜੋ ਦੇਰ ਤਕ ਜ਼ਿੰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. "ਕਈ ਕੋਟਿ ਕੀਏ ਚਿਰਜੀਵੇ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਸੰਗਯਾ—ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਸੱਤ ਚਿਰਜੀਵੀ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਪ੍ਰਲੈ ਤਕ ਨਹੀਂ ਮਰਦੇ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ, ਅਸ਼੍ਵੱਥਾਮਾ, ਬਲਿ, ਹਨੂਮਾਨ, ਵਿਭੀਸ਼ਣ, ਕ੍ਰਿਪਾਚਾਰਯ, ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ. ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਵ੍ਯਾਸ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਅੱਠ ਚਿਰਜੀਵੀ ਮੰਨੇ ਹਨ। ੩ ਵਿਸ਼ਨੁ। ੪ ਕਾਉਂ। ੫ ਸਿੰਮਲ ਬਿਰਛ.

ਚਿਰਤ. ਚਿੜਤ. ਖਿਝਦਾ. "ਜਬ ਚਿੱਤ ਚਿਰਤ। ਉਠ ਸੈਣ ਘਿਰਤ." (ਕਲਕੀ)

ਚਿਰੱਯਾ. ਵਿ—ਚੀਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਚਿੜੀਆ. ਪੰਛੀ. "ਨਭ ਕੇ ਉਡੱਯਾ ਕੋ ਚਿਰੱਯਾ ਕੈ ਬਖਾਨੀਐ. (ਅਕਾਲ)

ਚਿਰਰਾਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਿਰੜਾਉਣਾ. ਚਿਰ ਚਿਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਨਾ। ੨ ਵਿ—ਚਿਰੜਾਇਆ.

ਚਿਰਵਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿੜਵਾ. "ਸੇਵਕੀਆਂ ਚਿਰਵੇ ਲਡੂਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਿਰਾ. ਚਿੜਾ. ਚਟਕ। ੨ ਫ਼ਾ ਕਜੋਂ. ਕਿਸ ਵੇਲੇ.

ਚਿਰਾਇ. ਚਿਰ ਚਿਰ ਸ਼ਬਦ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚਿੜ ਚਿੜ ਧੁਨੀ. "ਚਿਰਾਇ ਜਜੋਂ ਭਠੀ." (ਕਲਕੀ) ੨ ਚਿੜ (ਖਿਝ) ਕੇ.

ਚਿਰਾਇਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰਾਯਤਾ.

ਚਿਰਾਈ. ਚੀਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚੀਰਨ ਦੀ ਮਜੂਰੀ.

ਚਿਰਾਗ. ਦੇਖੋ, ਚਰਾਗ.

ਚਿਰਾਣਾ, ਚਿਰਾਣੇ ਵਿ—ਚਿਰਕਾਲ ਦਾ. ਦੇਰੀਨਾ. "ਮਿਟਹਿ ਕਮਾਣੇ ਪਾਪ ਚਿਰਾਣੇ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਅਨਾਦਿ. "ਸਾਚਾ ਮਹਿਲ ਚਿਰਾਣਾ." (ਤੁਖਾ ਛੰਤ ਮ: ੧) "ਪ੍ਰਭੁ ਪੁਰਖ ਚਿਰਾਣੇ." (ਬਿਹਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਚਿਰਪ੍ਰਾਣ. ਚਿਰਜੀਵੀ.

ਚਿਰਾਤ. ਚਿਰਕਾਲ ਤੋਂ। ੨ ਚਿੜਾਤ. ਖਿਝਦਾ ਹੈ. "ਚਿਰਾਤ ਬਸਾਤ ਕਛੂ ਨ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚਿਰਾਨਾ, ਚਿਰਾਨੀ, ਚਿਰਾਨੋ ਵਿ—ਚਿਰਕਾਲ ਦਾ। ੨ ਅਨਾਦਿ. "ਪੂਰਨ ਭਗਤ ਚਿਰਾਨੋ." (ਮਲਾ ਮ: ੫) ੩ ਪ੍ਰਾਚੀਨ. "ਅਬ ਉਚਰੋਂ ਮੈ ਕਥਾ ਚਿਰਾਨੀ." (ਬ੍ਰਹਮਾਵ) ੪ ਦੇਖੋ, ਚਿਰਾਣਾ.

ਚਿਰਾਮੰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਿਰ ਪ੍ਰਯੰਤ. ਦੇਰ ਤੀਕ. "ਕਲਿ-ਭਗਵਤ ਬੰਦ ਚਿਰਾਮੰ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ਚਿਰ ਤੀਕ ਬੰਦਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ.

ਚਿਰਾਯਤਾ. ਸੰ. ਚਿਰਤਿਕ੍ਤ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਹਾੜਾਂ ਪੁਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਪੌਧਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਇਸਤਾ-ਮਾਲ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਕੌੜਾ ਅਤੇ ਗਰਮ ਖ਼ੁਸ਼ਕ ਹੈ. ਬੁਖ਼ਾਰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਉੱਤਮ ਦਵਾ ਹੈ. ਲਹੂ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਭੁੱਖ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦੇ ਨਾਮ—ਕਿਰਾਤ, ਭੂਨਿੰਬ, ਕਟੁ, ਰਾਮਸੇਨ ਆਦਿਕ ਅਨੇਕ ਹਨ. L. Agathotes Chirata.

ਚਿਰਾਯੁ, ਚਿਰਾਯੁਸ੍, ਚਿਰਾਯੁਖ ਵਿ—ਚਿਰਜੀਵੀ. ਵਡੀ ਉਮਰ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਦੇਵਤਾ.

ਚਿਰਿ. ਸੰ. ਧਾ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਪੀੜਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਤੋਤਾ. ਸ਼ੁਕ.

ਚਿਰੀ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਿਰੀਂ. ਚਿਰਕਾਲ ਤੋਂ "ਚਿਰੀ ਵਿਛੁੰਨੇ ਮੇਲਿਅਨੁ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੨ ਸੰਗਯਾ—

ਚਿੜੀ. ਚਟਕਾ.

ਚਿਰੀਂ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰੀ ੧.

ਚਿਰੀਆ. ਸੰਗਯਾ—ਚੇਰੀ. ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ. "ਤੇਰੀ ਪ੍ਰਿਯ ਚਿਰੀਆ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੜੀਆ. ਚਿੜੀ. ਚਟਕਾ.

ਚਿਰੀਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰੀਆ ੨. "ਚਿਰੀਯਾ ਬਨ ਮੇ ਚੁਹਕੈਂ ਤਬ ਲੌ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚਿਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚਿਰ. "ਚਿਰੁ ਹੋਆ ਦੇਖੇ ਸਾਰਿੰਗਪਾਨੀ." (ਮਾਝ ਮ: ੫)

ਚਿਰੇ. ਚਿੜੇ. ਖਿਝੇ. "ਚਿਰੇ ਚਾਰ ਢੂਕੇ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖਿਝਕੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਢੁੱਕੇ। ੨ ਚਿਰਾ (ਚਿੜਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਚਿਰੇਕਣਾ. ਵਿ—ਚਿਰਕਾਲ ਦਾ. ਦੇਰੀਨਾ.

ਚਿਰੌਂਜੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ ਬੀਜਾਂ ਦਾ ਸਮੁਦਾਯ ਇੱਕ ਛਿਲਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮੇਵਾ. ਪ੍ਰਿਯਾਲ ਬਿਰਛ ਦੇ ਬੀਜਾਂ ਦੀ ਗਿਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਸੁਆਦ ਬਾਦਾਮ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. L. Chironjia aspida. "ਦਾਖ ਚਿਰੌਂਜੀ ਮਿਰਚਾਂ ਆਦਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚਿਰੰਕਾਲ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿਰਕਾਲ. ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਿਰ ਪਿੱਛੋਂ. ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬਾਦ. "ਚਿਰੰਕਾਲ ਇਹੁ ਦੇਹ ਸੰਜਰੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚਿਰੰਜੀਵ, ਚਿਰੰਜੀਵੀ } ਦੇਖੋ, ਚਿਰਜੀਵੀ ਅਤੇ ਚਿਰਾਯੁ.

ਚਿਲ. ਸੰ. ਚਿਲ੍. ਧਾ—ਕਪੜੇ ਪਹਿਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿੱਲ.

ਚਿਲਕ. ਸੰਗਯਾ—ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਲਿਸ਼ਕ.

ਚਿਲਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਮਕਣਾ. ਝਲਕਣਾ. ਲਿਸ਼ਕਣਾ। ੨ ਵਿ—ਚਮਕਣ ਵਾਲਾ. ਚਮਕੀਲਾ. "ਉਜਲੁ ਕੈਹਾ ਚਿਲਕਣਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੧)

ਚਿਲਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚੇਲਾ. ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ. "ਚਿਲਕਾ ਹ੍ਵੈਹੈਂ ਅਧਿਕ ਸੁ ਔਰੈਂ." (ਗੁਵਿ ੧੦)

ਚਿਲਕਿਓਨੁ. ਉਸ ਨੇ ਰੌਸ਼ਨ ਕੀਤਾ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ. "ਕਰਿ ਆਵਾਗੌਣ ਚਿਲਕਿਓਨੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ੩)

ਚਿਲਗ਼ੋਜ਼ਾ. ਫ਼ਾ چلغوزہ ਸੰਗਯਾ—ਚੀਲ (ਸਨੋਬਰ) ਦੇ ਫਲ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਇੱਕ ਮੇਵਾ. ਨਿਓਜ਼ਾ. ਦੇਖੋ, ਨੇਵਜ਼ਾ.

ਚਿਲਚਿਲਾਤ ਵਿ—ਚਿਮਚਿਮਾਤ. ਮੱਧਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਹਿਤ. "ਰਵਿ ਥੋਰਕ ਚਿਲਚਿਲਾਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮੩) ੨ ਚਿੱਲਾਉਂਦਾ. ਪੁਕਾਰਦਾ. ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਦਾ.

ਚਿਲਤਹ, ਚਿਲਤਾ } ਫ਼ਾ چلتہ ਸੰਗਯਾ—ਕੁੜਤੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਕਵਚ. ਖ਼ਫ਼ਤਾਨ. "ਚਿਲਤਾ ਕਰਕੈ ਸਭ ਸਾਜ ਹੀ ਸੌਂ ਬਰਨੋ ਹਥਿਆਰ." (ਗੁਰਸੋਭਾ) "ਬਿਧੰਸੇ ਚਿਲਤਿਅੰ ਦ੍ਵਾਲ ਪਾਰੰ ਪਧਾਰੰ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਖ਼ਫ਼ਤਾਨ ਵਿੰਨ੍ਹਕੇ ਪੇਟੀ ਦੇ ਤਸਮੇ ਤੋਂ ਤੀਰ ਪਾਰ ਹੋਗਿਆ. ਕਈ ਅਵਾਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ "ਚਿਲਕਤੰ" ਪਾਠ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਚਿਲਮ. ਫ਼ਾ چلم ਪਿਆਲੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਪਾਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚਰਸ ਤਮਾਕੂ ਆਦਿ ਉੱਤੇ ਅੱਗ ਰੱਖਕੇ ਅਨੇਕ ਲੋਕ ਧੂਆਂ ਪੀਂਦੇ (ਖਿੱਚਦੇ) ਹਨ.

ਚਿਲਮਿਲਾ, ਚਿਲਿਮਿਲਿ } ਸੰ. ਚਿਲਮਿਲਿਕਾ. ਬਿਜਲੀ. ਵਿਦ੍ਯੁਤ. "ਚਿਲਿਮਿਲਿ ਬਿਸੀਆਰ ਦੁਨੀਆ ਫਾਨੀ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਬਿਜਲੀ ਵਾਂਙ ਚਲਾਇਮਾਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਵਾਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਬਿਨਸਨਹਾਰ ਹੈ। ੨ ਫ਼ਾ چلملہ ਚਲਮਲਹ. ਬਿਨਾ ਸਬੂਤ.

ਚਿੱਲ. ਸੰ. ਚਿਲ੍ਲ੍. ਧਾ—ਖੋਲ੍ਹਣਾ, ਢਿੱਲਾ ਕਰਨਾ, ਮਨ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਠਗਵਿਦ੍ਯਾ ਕਰਨਾ, ਛਲਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਇਲ੍ਹ. ਚੀਲ੍ਹ.

ਚਿੱਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਕਮਾਣ ਦਾ ਡੋਰਾ. ਗੁਣ. ਜ੍ਯਾ। ੨ ਪੱਗ ਦਾ ਜ਼ਰੀਦਾਰ ਪੱਲਾ। ੩ ਫ਼ਾ چلہ ਚਿੱਲਹ. ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦਾ ਵ੍ਰਤ ਆਦਿ ਕਰਮ. ਚਾਲੀਸਾ.

ਚਿੱਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛੱਟ. ਗੂੰਣ। ੨ ਸੰ. ਇੱਕ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀ.

ਚਿੱਲੀਆਂਵਾਲਾ. ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਦੀ ਫਾਲੀਆ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ. ਇੱਥੇ ੧੩ ਜਨਵਰੀ ਸਨ ੧੮੪੯ ਨੂੰ ਲਾਰਡ ਗਫ(Gough) ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਚਤੁਰਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ ਅਟਾਰੀ ਵਾਲੇ ਦੀ ਸਿੱਖਸੈਨਾ ਨਾਲ ਅਕਾਰਣ ਜੰਗ ਹੋਇਆ.* ਇਸ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਅਠਾਈ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਸਰਦਾਰ, ਦੋ ਸੌ ਛਿਆਸੀ ਗੋਰੇ ਛੋਟੇ ਅਹੁਦੇਦਾਰ ਅਤੇ ਸਿਪਾਹੀ; ਅਠਾਰਾਂ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ੨੭੮ ਸਿਪਾਹੀ ਕੁੱਲ ੬੧੦ ਮੋਏ. ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਜੰਗ ਦੀ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣਾਈਹੋਈ ਹੈ.† ਹੁਣ ਚਿੱਲੀਆਂਵਾਲਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਲਾਲਾਮੂਸਾ ਅਤੇ ਮਲਕਵਾਲ ਲੈਨ (Line) ਪੁਰ ਹੈ.

ਚਿੜ. ਸੰਗਯਾ—ਹਠ. ਜ਼ਿਦ। ੨ ਖਿਝਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਸੰ. ਚਡ੍. ਧਾ—ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ.

ਚਿੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਿਝਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿੜ.

ਚਿੜਵਾ. ਸੰ. ਚਿਪਿਟ. ਸੰਗਯਾ—ਭਿਉਂਕੇ ਜਾਂ ਥੋੜਾ ਉਬਾਲਕੇ ਭੱਠੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਕੇ ਚਪਟਾ ਕੀਤਾਹੋਇਆ ਚਾਵਲ. ਚਿਉੜਾ. ਇਹ ਪੂਰਬੀਏ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਪਯਾਰਾ ਭੋਜਨ ਹੈ.

ਚਿੜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚਟਕ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਖੇਰੂ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਕਰਕੇ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ.

ਚਿੜਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਿਝਾਉਣਾ. ਕ੍ਰੋਧੀ ਕਰਨਾ. (ਸੰ. ਚਡ੍. ਧਾ—ਕ੍ਰੋਧ ਕਰਨਾ). "ਦੁਸਟੁ ਦੈਤ ਚਿੜਾਇਆ." (ਭੈਰ ਮ: ੩)

ਚਿੜਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿੜਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਖਿਝਾਵਟ। ੨ ਵਿ—ਚਿੜਨ (ਖਿਝਣ) ਦੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦੀ. ਭਾਵ—ਤੁੰਦ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਰੀ. "ਓਨੀ ਤੁਪਕ ਤਾਣਿ ਚਲਾਈ, ਓਨ੍ਹੀ ਹਸਤਿ ਚਿੜਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ਮੁਗਲਾਂ ਨੇ ਸ਼ਿਸਤ ਲੈਕੇ ਤੋਪਾਂ ਦੀ ਬਾੜ ਝਾੜੀ, ਪਠਾਣਾਂ ਨੇ ਹਸ੍ਤਿਸੈਨਾ (ਹਾਥੀਆਂ ਦੀ ਕਤਾਰ) ਅੰਕੁਸ਼ ਮਾਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵਧਾਈ. ਪੁਰਾਣੇ ਜੰਗਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਅਮੀਰ, ਹਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਕਰਕੇ ਜੰਗ ਕੀਤਾ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਹਾਥੀ ਕਦੇ ਬੰਦੂਕ ਅਤੇ ਤੋਪ ਅੱਗੇ ਠਹਿਰ ਨਹੀਂ ਸਕੇ.

ਚਿੜੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚਟਕਾ. ਚਿੜੇ ਦੀ ਮਦੀਨ. "ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ ਪਹ ਫੁਟੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਚੀ. ਕੀ. ਦੀ. "ਸੰਤਚੀ ਸੰਗਤਿ ਸੰਤਕਥਾ ਰਸ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਚੀਂ. ਸੰਗਯਾ—ਚੁਹਕ. ਚਿੜੀ ਆਦਿ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਚੀਤਕਾਰ. ਚੀਕ. ਚੀਂ ਚੀਂ ਧੁਨਿ। ੩ ਫ਼ਾ چیں ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਿਕਨ. ਬਲ. ਸਲਵਟ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚੀਨ। ੫ ਵਿ—ਚੁਗਣ ਵਾਲਾ. ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਅੰਤ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਗੁਲਚੀਂ. ਫੁੱਲ ਚੁਗਣ ਵਾਲਾ.

ਚੀਸ. ਸੰਗਯਾ—ਚਸਕ. ਪੀੜ ਦੀ ਚੋਭ। ੨ ਚੀਕ. ਚੀਤਕਾਰ. ਚਿੰਘਾਰ. "ਹਸਤਿ ਭਾਗਕੈ ਚੀਸਾ ਮਾਰੈ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ)

ਚੀਸਤਾਂ. ਫ਼ਾ چیستاں ਸੰਗਯਾ—ਬੁਝਾਰਤ. ਪਹੇਲੀ। ੨ ਫ਼ਾ چیست آں ਚੀਸ੍ਤ—ਆਂ. ਕੀ ਹੈ ਓਹ ?

ਚੀਹਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਕਾ.

ਚੀਹਾਣ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋੜੇ ਦੇ ਹਿਣਕਣ ਦੀ ਧੁਨਿ. ਹ੍ਰੇਸ਼ਾ. "ਚੰਚਲੀਏ ਤਾਜੀ ਚੀਹਾਣੰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚੀਕ. ਸੰ. ਚੀਕ੍. ਧਾ—ਸਹਾਰਨਾ, ਕਾਹਲੇ ਪੈਣਾ, ਉਤਾਵਲਾ ਹੋਣਾ, ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ, ਛੁਹਿਣਾ।

---

* ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇਖੋ, "Annexation of the Punjab" by Major Evans Bell.

† To Record
The names of the brave officers
Who fell in the great battle
Fought on the adjoining plain
13th January, 1849.
This cross is placed beside
Their tomb by Richard 6th
Earl of Mayo; Viceroy and Governor—
General. 1871.

੨ ਸੰਗਯਾ—ਚੀਤਕਾਰ. ਚਿੰਘਾਰ.

ਚੀਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੀਤਕਾਰ ਕਰਨਾ. ਚਿੰਘਾਰਨਾ. ਦੁੱਖ ਨਾਲ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਨਾਲ ਪੁਕਾਰਨਾ. ਕ੍ਰੋਧ ਨਾਲ ਚੀਕਾਂ ਮਾਰਨੀਆਂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣਾ.

ਚੀਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕਣਾ। ੨ ਵਿ—ਚਿਕਣਾ. ਮੁਲਾਇਮ. ਕੋਮਲ। ੩ ਥਿੰਧਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕਣਾ.

ਚੀਕਰ, ਚੀਕੜ ਸੰਗਯਾ—ਚਿੱਕੜ. ਕੀਚ. ਪੰਕ. ਦੇਖੋ, ਚਿਕੜ. "ਢਿਗ ਗ੍ਰਾਮ ਕੀ ਚੀਕਰ ਬਿਥਰਾਵਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੀਕੜਿ. ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ. "ਮੋਹ ਚੀਕੜਿ ਫਾਥੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਚੀਕੜੁ. ਦੇਖੋ, ਚੀਕੜ. "ਕਢਿ ਪਾਣੀ ਚੀਕੜੁ ਪਾਵੈਗੋ." (ਕਾਨ ਅ: ਮ: ੪)

ਚੀਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਦੁਤਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦਾ ਇੱਕ ਸਾਜ਼, ਜੋ ਗਜ਼ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੨ ਜਿਲਾ ਕਰਨਾਲ, ਤਸੀਲ ਕੈਥਲ ਥਾਣਾ ਗੂਲ੍ਹਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਮੰਦਿਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਪਰ ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲੇ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਨੈਰਤਕੋਣ ਕੱਚਾ ਰਸਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗਲੋਰਾ.

ਚੀਂਘਣ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਮੁਰਦਾ ਜਲਾਉਣ ਲਈ ਸਹਾਇਤਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਲੰਮੀ ਲਾਠੀ. ਟੰਮਣ.

ਚੀਚਵਹੁਟੀ. ਸੰਗਯਾ—ਇੰਦ੍ਰਵਧੂ. ਬੀਰਵਹੁਟੀ. ਬਰਸਾਤ ਦੀ ਮੌਸਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਲਾਲ ਜੀਵ, ਜਿਸ ਉੱਪਰ ਲੂੰਆਂ ਮਖ਼ਮਲ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. Mylabris Cichrrii. ਵੈਦ ਇਸ ਨੂੰ ਅਧਰੰਗ ਦੇ ਰੋਗ ਵਿੱਚ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. ਮੋਮ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਚੀਚਵਹੁਟੀ ਦਾ ਚੂਰਨ ਸੁੱਜੇਹੋਏ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਮਲਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ.

ਚੀਚੀ. ਸੰਗਯਾ—ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੀ ਉਂਗਲੀ. ਕਨਿਸ਼੍ਠਿਕਾ.

ਚੀਚੂੰਗਲੀ. ਚੀਚੀ—ਅੰਗੁਲਿ (ਉਂਗਲ). "ਜਿਉਂ ਲਹੁੜੀ ਚੀਚੂੰਗਲੀ ਪੈਧੀ ਛਾਪ ਮਿਲੀ ਵਡਿਆਈ." (ਭਾਗੁ)

ਚੀਜ ਅਥਵਾ ਚੀਜੁ. ਫ਼ਾ ਚੀਜ਼ ਸੰਗਯਾ—ਵਸਤੁ. ਪਦਾਰਥ. ਦ੍ਰਵ੍ਯ. "ਏਕੁ ਚੀਜੁ ਮੁਝੈ ਦੇਹਿ, ਅਵਰ ਜਹਰ-ਚੀਜ ਨ ਭਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਭੋਜਨ. ਅੰਨ. ਅਹਾਰ. "ਧਰਤੀ ਚੀਜੀ ਕਿ ਕਰੇ ਜਿਸੁ ਵਿਚਿ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੨) ਇਹ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੈ ਉਸ ਰਸਮ ਵੱਲ, ਜੋ ਯਗ੍ਯ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਅੰਨ ਦੀ ਬਲਿ ਅਰਪੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਸਮੁੰਦਰ ਨੂੰ ਜਲਦਾਨ ਹੈ, ਤਿਵੇਂ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਨੂੰ ਅੰਨਦਾਨ ਹੈ। ੩ ਚੋਜ (ਖੇਲ—ਕੌਤਕ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚੀਜ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਚੀਜ ਕਰਨਿ ਮਨਿ ਭਾਵਦੇ ਹਰਿ ਬੁਝਨਿ ਨਾਹੀ ਹਾਰਿਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਚੀਜੀ. ਚੀਜਾਂ ਵਿੱਚ. ਵਸਤਾਂ ਅੰਦਰ. "ਹਰ ਚੀਜੀ ਜਿਨਿ ਰੰਗ ਕੀਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧) ੨ ਫ਼ਾ. ਚੀਜ਼ੇ. ਕੋਈ ਵਸਤੁ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੀਜ ੨.

ਚੀਜੁ. ਦੇਖੋ, ਚੀਜ.

ਚੀਟਾ, ਚੀਟੀ ਕੀਟ—ਕੀਟੀ. ਕੀੜਾ—ਕੀੜੀ. ਚਊਂਟੀ. "ਚੀਟੀ ਚੀਟਾ ਬਿਲ ਸੇ ਨਿਕਸ." (ਭਾਗੁ ਕ) "ਚੀਟੀ ਹੋਇ ਚੁਨਿ ਖਾਈ." (ਰਾਮ ਕਬੀਰ) ਇਸ ਥਾਂ ਭਾਵ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਤੋਂ ਹੈ. "ਚੀਟੀ ਤੇ ਕੁੰਚਰ ਅਸਥੂਲਾ." (ਚੌਪਈ)

ਚੀਣਾ. ਸੰ. ਚੀਨਕ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਅੰਨ, ਜੋ ਸਾਉਣੀ ਦੀ ਫ਼ਸਲ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.
L. Panicum miliaceum. (ਅੰ. Common millet).

ਚੀਤ ਅਥਵਾ ਚੀਤੁ. ਸੰ. ਚਿਤ—ਚਿੱਤ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਪ੍ਰਭੁ ਸਿਉ ਲਾਗਿਰਹਿਓ ਮੇਰਾ ਚੀਤੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ੨ ਯਾਦ. ਸਮਰਣ. ਚਿੰਤਨ. "ਮਨੂਆ ਡੋਲੈ ਚੀਤ ਅਨੀਤਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਅਨੀਤਿ ਚਿੰਤਨ ਕਰਦਾ ਮਨੂਆ ਡੋਲੈ। ੩ ਚਿਤ੍ਰ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚੀਤ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਅਨਿਕ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰਗਟੇ ਤਹਿ ਚੀਤ." (ਸਾਰ ਅ: ਮ: ੫) ਚੀਤਗੁਪਤ. ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ.

ਚੀਤਕਾਰ. ਸੰ. चीत्कार. ਸੰਗਯਾ—ਚੀਕ. ਚਿੰਘਾਰ.

"ਰਹੂੰ ਓਰ ਤੈਂ ਚਾਵਡੈਂ ਚੀਤਕਾਰੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬)

ਚੀਤਗੁਪਤ. ਦੇਖੋ, ਚੀਤ ੩.

ਚੀਤਨਹਾਰ. ਵਿ—ਚਿਤ੍ਰ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਚਿਤੇਰਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਮੁਸ਼ੱਵਰ. ਚਿਤ੍ਰਕਾਰ. "ਕਿਨ ਓਇ ਚੀਤੇ ਚੀਤਨਹਾਰੇ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚੀਤਰ, ਚੀਤਲ ਸੰਗਯਾ—ਚਿਤ੍ਰਮ੍ਰਿਗ. ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਚਿੱਟੇ ਦਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਮ੍ਰਿਗ. "ਚੀਤਰ ਔਰ ਸਸੇ ਬਹੁ ਮਾਰੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੀਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਕ. "ਬੈਤਰ ਚੀਤੇ ਅਰੁ ਸਿੰਘਾਤਾ." (ਭੈਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਖ਼ਾ. ਪੇਸ਼ਾਬ. ਮੂਤ੍ਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੀਤ ੧. "ਨਿਰਮਲ ਭਏ ਚੀਤਾ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) ੪ ਚੇਤਨ. "ਮਨ ਮਹਿ ਮਨੂਆ ਚਿਤ ਮਹਿ ਚੀਤਾ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) ਮਨ ਵਿੱਚ ਮਾਨਜ ਅਤੇ ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਚੇਤਨ (ਕਰਤਾਰ). ੫ ਵਿ—ਚਿਤ੍ਰਿਤ. ਚਿੱਤਿਆ-ਹੋਇਆ.

ਚੀਤਾਕੁਦਾਉਣਾ, ਚੀਤਾਭਜਾਉਣਾ ਖ਼ਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਮੂਤ੍ਰ ਤਜਾਗ ਕਰਨਾ.

ਚੀਤਿ. ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ. "ਚੀਤਿ ਚਿਤਵਉ ਮਿਟੁ ਅੰਧਾਰੇ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਚਿੱਤ ਕਰਕੇ. ਦਿਲੋਂ.

ਚੀਤੁ. ਦੇਖੋ, ਚੀਤ. ਚਿੱਤ. ਅੰਤਹਕਰਣ. "ਅਰਪਉ ਅਪਨੋ ਚੀਤੁ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਚੀਤੇ. ਚਿੱਤੇ. ਚਿਤ੍ਰਿਤ ਕੀਤੇ. ਦੇਖੋ, ਚੀਤਨਹਾਰ। ੨ ਚਿਤ੍ਰਕ (ਚਿੱਤਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ. ਦੇਖੋ, ਚੀਤਾ ੧.

ਚੀਥਨ, ਚੀਥਨਾ ਦੇਖੋ, ਚਿਥਨਾ.

ਚੀਥਰਾ, ਚੀਥੜਾ ਸੰਗਯਾ—ਪਾਟੇ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵਸਤ੍ਰ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. ਪਰੋਲਾ. "ਚਾਕੀ ਕਾ ਚੀਥਰਾ ਕਹਾ ਲੈਜਾਹਿ ?" (ਬਸੰ ਕਬੀਰ)

ਚੀਦਨ. ਫ਼ਾ چیدن ਚੁਗਣਾ. ਚੁਣਨਾ। ੨ ਇੰਤਖ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਛਾਂਟਣਾ.

ਚੀਦਾ. ਫ਼ਾ چیدہ ਚੀਦਹ. ਵਿ—ਚੁਣਿਆਹੋਇਆ. ਮੁੰਤਖ਼ਿਬ. ਚੋਣਵਾਂ.

ਚੀਨ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੨ ਸੰ.ਸੰਗਯਾ—ਪੂਰਵ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੇਸ਼, ਜੋ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਹਿਮਾਲੇ ਤੋਂ ਪਰੇ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਦੇਖਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਚੀਨਰਾਜ ਦਾ ਵਿਸ੍ਤਾਰ ੫੪੪੫੯੮੦ ਵਰਗ ਮੀਲ ਹੈ, ਅਤੇ ਜਨਸੰਖਯਾ—(ਆਬਾਦੀ) ੪੩੬੦੯੧੯੫੩ ਹੈ. ਚੀਨ ੧੮ ਵਡੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਚੀਨੀ ਲੋਕ ਬੁੱਧਮਤ ਦੇ ਹਨ. ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਨਾਉਂ ਪੇਕਿਨ (Pekin) ਹੈ. "ਚੀਨ ਮਚੀਨ ਕੇ ਸੀਸ ਨਜਾਵੈਂ." (ਅਕਾਲ) ਦੇਖੋ, ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀ। ੩ ਚੀਨਾ ਅੰਨ। ੪ ਤਾਗਾ. ਸੂਤ। ੫ ਝੰਡੀ. ਧ੍ਵਜਾ। ੬ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਕਮਾਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਚਣ ਨਾਉਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ੭ ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ। ੮ ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਤ੍ਰ। ੯ ਚੀਨਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਦੇਖ! ਪਛਾਣ!

ਚੀਨਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਿੰਨ੍ਹ ਦੇਖਕੇ ਪਹਿਚਾਣਨਾ। ੨ ਜਾਣਨਾ. ਸਮਝਣਾ. "ਜਬ ਨਹੀ ਚੀਨਸਿ ਆਤਮਰਾਮ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਜਿਨਿ ਆਤਮਤਤੁ ਨ ਚੀਨਿਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਬੇਣੀ) ੩ ਦੇਖਣਾ. ਵਿਚਾਰ-ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ ਨਾਲ ਵੇਖਣਾ.

ਚੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੀਨਨਾ। ੨ ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ. ਚੀਨੀ। ੩ ਲਾਲ ਅਤੇ ਚਿੱਟਾ. ਡਬਖੜੱਬਾ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚੀਣਾ। ੫ ਚੀਨਨਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ. ਵੇਖਿਆ. ਪਛਾਣਿਆ.

ਚੀਨਾਂਸ਼ੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੀਨ ਦਾ ਅੰਸ਼ੁਕ (ਵਸਤ੍ਰ). ਰੇਸ਼ਮੀ ਕਪੜਾ. ਪੁਰਾਣੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਤੋਂ ਚੀਨ ਦੇ ਰੇਸ਼ਮੀ ਵਸਤ੍ਰ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ। ੨ ਲਾਲ ਬਾਨਾਤ ਜੋ ਚੀਨ ਵਿੱਚ ਉਮਦਾ ਬਣਦੀ ਸੀ.

ਚੀਨਿ. ਦੇਖਕੇ। ੨ ਜਾਣਕੇ. ਸਮਝਕੇ. "ਸਬਦ ਚੀਨਿ ਸੁਖ ਪਾਇਆ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੩) "ਆਤਮ ਚੀਨਿ ਭਏ ਨਿਰੰਕਾਰੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੀਨੀ. ਵਿ—ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ. ਚੀਨ ਦਾ.

ਚੀਨ ਦੀ ਵਸਤੁ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਦਾਣੇਦਾਰ ਸਾਫ਼ ਖੰਡ. ਮੈਲ ਬਿਨਾ ਉੱਤਮ ਖੰਡ। ੩ ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਫ਼ੇਦ ਮਿੱਟੀ, ਜੋ 'ਕਿਫ਼ਭਿਚੀਨ' ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦੇ ਬਰਤਨ ਸੁੰਦਰ ਬਣਦੇ ਹਨ. ਚੀਨਾ ਮੱਟੀ. ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਕੇਓਲਿਨ" ਹੈ। ੪ ਚੀਨਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੫ ਦੇਖੋ, ਚੀਨੀ ਵਾਲਾ.

ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀ. ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬੌੱਧ ਯਾਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਆਏ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਦੋ ਹਨ. Fa-hien ਅਥਵਾFa-Hian, ਜੋ ਸਨ ੩੯੯ ਤੋਂ ਲੈਕੇ ਸਨ ੪੧੪ ਤਕ ਸਫਰ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਸਨ ੪੦੧ ਤੋਂ ੪੧੦ ਤਕ ਜਿਸ ਨੇ ਹਿੰਦ ਵਿੱਚ ਵਿਤਾਏ. ਇਹ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦੂਜੇ ਦੇ ਅਹਿਦ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਆਇਆ ਸੀ. ਦੂਜਾ Hiuen-Tsang ਅਥਵਾ Hiwen Tsiang, ਜੋ ਸਨ ੬੨੯ ਵਿੱਚ ਦੇਸੋਂ ਤੁਰਿਆ ਅਰ ਸਨ ੬੩੦ ਵਿੱਚ ਗੰਧਾਰ ਦੇਸ਼ ਅੰਦਰ ਦਾਖਿਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਨ ੬੪੩ ਤਕ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਫਿਰਦਾ ਰਿਹਾ. ਇਹ ਸਨ ੬੦੦ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ੬੬੪ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਾਬੁਲ ਵਾਲੇ ਰਸਤੇ ਆਏ ਸਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੇਖਾਂ ਤੋਂ ਇਤਿਹਾਸਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਗੱਲਾਂ ਲਈਆਂ ਹਨ.

ਚੀਨੀ ਵਾਲਾ. ਨਾਮਧਾਰੀਏ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਥਾਪਿਆ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਚੀਨੀ ਘੋੜੀ ਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਚੀਨ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਗ੍ਯਾਨ. ਅਨੁਭਵ. "ਰਾਮਰਸਾਇਣੁ ਰਸਨਾ ਚੀਨ੍ਹੇ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਚੀਨ੍ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੀਨ੍ਹ.

ਚੀਫ ਖਾਲਸਾ ਦੀਵਾਨ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਘਸਭਾ.

ਚੀਮਾ. ਇੱਕ ਜੱਟ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਿਕਾਸ ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੈ। ੨ ਚੀਮਾ ਗੋਤ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਪਿੰਡ. ਦੇਖੋ, ਅਤਰਸਿੰਘ ੨.

ਚੀਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੀਰਨ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੨ ਸੰ. ਵਸਤ੍ਰ. "ਕਾਇਆ ਕਚੀ, ਕਚਾ ਚੀਰ ਹੰਢਾਏ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੩ ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਿੱਲ। ੪ ਗਊ ਦਾ ਥਣ। ੫ ਫ਼ਾ چیر ਵਿ—ਦਿਲੇਰ. ਦਿਲਾਵਰ। ੬ ਵਿਜਈ. ਜਿੱਤਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜਿੱਤ. ਫ਼ਤਹ। ੮ ਬਜ਼ੁਰਗੀ. "ਜੈ ਚਿਦਰੂਪ ਚਿਰਜੀਵ ਸਦੈਵੀ ਚੀਰ ਨ ਜਾਨਤ ਕੋਇ ਤੁਮਾਰੀ." (ਸਲੋਹ)

ਚੀਰਹਦਸ੍ਤੀ. ਫ਼ਾ چیرہ دستی ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜ਼ਬਰਦਸ੍ਤੀ. ਧੱਕੇਬਾਜ਼ੀ। ੨ ਪ੍ਰਬਲਤਾ. ਗ਼ਲਬਾ.

ਚੀਰਹਰਣ. ਵਸਤ੍ਰਾਂ ਦੇ ਚੁਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਵਸਤ੍ਰ ਲੈਜਾਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਕ੍ਰਿਸਨਾਵਤਾਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਇੱਕ ਕਥਾ ਹੈ. ਕ੍ਰਿਸਨ ਜੀ ਜਮਨਾ ਵਿੱਚ ਇਸਨਾਨ ਕਰਦੀਆਂ ਗੋਪੀਆਂ ਦੇ ਵਸਤ੍ਰ ਚੁੱਕਕੇ ਬਿਰਛ ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਗਏ ਸਨ.

ਚੀਰਣ. ਸੰ. ਚੀਣੰ. ਵਿ—ਕੱਟਿਆਹੋਇਆ. ਪਾੜਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ. ਚਿਣਿਆਹੋਇਆ.

ਚੀਰਣਾ, **ਚੀਰਨਾ** ਕ੍ਰਿ—ਪਾੜਨਾ. ਦੋ ਖੰਡ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੀਰਣ.

ਚੀਰਾ. ਚੀਰਣ ਤੋਂ ਹੋਇਆ ਘਾਉ. ਫੱਟ। ੨ ਦੋ ਰਿਆਸਤਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਚੀਰਣ (ਅਲਗ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਨਿਸ਼ਾਨ. ਸਰਹੱਦੀ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਦੀ ਹੱਦਬੰਦੀ। ੩ ਫ਼ਾ چیرہ ਦਿਲੇਰੀ. ਬਹਾਦੁਰੀ। ੪ ਵਿਜੈ. ਫ਼ਤੇ। ੫ ਸਰਬੰਦ।* ੬ ਬਲ. ਸ਼ਕ੍ਤਿ. "ਕੋਇ ਨ ਜਾਣੈ ਤੇਰਾ ਕੇਤਾ ਕੇਵਡੁ ਚੀਰਾ." (ਸੋਦਰੁ) "ਸਭ ਜਗੁ ਤਿਸ ਕੈ ਵਸਿ ਹੈ ਸਭ ਤਿਸ ਕਾ ਚੀਰਾ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੧ ਮ: ੩) "ਸਭ ਕੋ ਜਮ ਕੇ ਚੀਰੇ ਵਿਚਿ ਹੈ." (ਵਾਰ ਬਿਲਾ ਮ: ੩) "ਹਰਿ ਜੀ ਸਚਾ ਸਚੁ ਤੂ ਸਭੁ ਕਿਛੁ ਤੇਰੈ ਚੀਰੈ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੩) ੭ ਵਿ—ਦਿਲੇਰ. ਬਹਾਦੁਰ। ੮ ਉੱਚਾ. ਵੱਡਾ। ੯ ਦਾਨਾ। ੧੦ ਗੁਰੁਵਿਲਾਸ ਵਿੱਚ ਚਿਹਰੇ ਦੀ ਥਾਂ ਚੀਰਾ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ—"ਲਿਖੈਂ ਤਾਸ ਚੀਰਾ." ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ ਲਿਖਣਾ.

* ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵੱਲ ਕਈਰੰਗੇ ਸਰਬੰਦ ਨੂੰ ਚੀਰਾ ਸਦਦੇ ਹਨ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਵਸਤ੍ਰ, ਲੜ (ਦਾਮਨ) ਆਦਿ ਅਰਥ ਜੋ ਚੀਰਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਇਹੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਸ਼ਬਦ ਹੈ.

ਚੀਰੀ. ਖ਼ੜ. ਚਿੱਠੀ. "ਚੀਰੀ ਆਈ ਢਿਲ ਨ ਕਾਊ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) "ਜਿਨ ਕੀ ਚੀਰੀ ਦਰਗਹਿ ਪਾਟੀ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਆਗਜਾਪਤ੍ਰ. ਪਰਵਾਨਾ. "ਚੀਰੀ ਜਾਕੀ ਨਾ ਫਿਰੈ ਸਾਹਿਬੁ ਸੋ ਪਰਵਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੨) ੩ ਸੰ. ਝਿੱਲੀ. ਬਿੰਡਾ.

ਚੀਰੀ ਪਾਟਣੀ. ਅਵਸਥਾ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਣੀ. ਮ੍ਰਿਤ੍ਯੁ ਹੋਣੀ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਰਿਵਾਜ ਹੈ, ਜਿਸ ਚਿੱਠੀ ਵਿੱਚ ਮਰਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ, ਉਸ ਦਾ ਸਿਰਾ ਪਾੜ ਦਿੱਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੀਰੀ। ੩ ਪਰਚਾ ਚਾਕ ਹੋਣਾ.

ਚੀਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚੀਰ.

ਚੀਲ, ਚੀਲ੍ਹ ਸੰਗਜਾ—ਇਲ੍ਹ. ਦੇਖੋ, ਚਿੱਲ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ. ਚੀੜ੍ਹ. L. Pinus Longifolia. ਇਸ ਦੇ ਗੂੰਦ ਨੂੰ ਬਰੋਜਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਨੇਵਜਾ.

ਚੀਵ. ਸੰ. ਚੀਵ੍. ਧਾ—ਪਹਿਰਨਾ, ਪਕੜਨਾ, ਚਮਕਣਾ, ਬੋਲਣਾ.

ਚੀਵਰ. ਸੰਗਜਾ—ਕੁੰਭਕਾਰ (ਘੁਮਿਆਰ) ਦਾ ਡੋਰਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਚੱਕ ਉੱਪਰੋਂ ਬਰਤਨ ਨੂੰ ਕੱਟਕੇ ਉਤਾਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਪਾਟਿਆ ਪੁਰਾਣਾ ਵਸਤ੍ਰ. ਚੀਥੜਾ.

ਚੀੜ੍ਹ. ਸੰਗਜਾ—ਲੇਸ. ਚੇਪ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਬਿਰਛ. ਚੀਲ੍ਹ, ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਬਰੋਜ਼ਾ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. "ਸਰਲੀ ਊਚੇ ਥਲ ਬਹੁ ਚੀੜ੍ਹ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਦੇਖੋ, ਚੀਲ੍ਹ ੨.

ਚੀੜ੍ਹਾ. ਵਿ—ਲੇਸਦਾਰ. ਚੇਪ ਵਾਲਾ.

ਚੁ. ਦੇਖੋ, ਚੂ. "ਚੁ ਕਾਰਜ਼ ਹਮਹ ਹ਼ੀਲਤੇ* ਦਰਗੁਜ਼ਸ਼੍ਤ." (ਜਫਰ) ੨ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਚੌ (ਚਾਰ) ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਜਿਵੇਂ—ਚੁਹੱਤਰ, ਚੁਰਸਤਾ, ਚੁਰਾਸੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ.

ਚੁਆਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਟਪਕਾਉਣਾ. ਚ੍ਯੁਤ ਕਰਾਉਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚ੍ਯੁ ਅਤੇ ਚ੍ਯੁਤ.

ਚੁਆਤਾ, ਚੁਆਤੀ ਸੰਗਜਾ—ਮੁਆਤਾ. ਮੁਆਤੀ. ਮੁਰਿਆੜ. ਉਲਕਾ. ਚੁਮਾਤਾ.

ਚੁਇਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਟਪਕਣਾ. ਰਸਣਾ. ਚੋਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚ੍ਯੁ.

ਚੁਈਜੈ. ਟਪਕੀਜੈ. ਚੋਈਜੈ। ੨ ਟਪਕਦਾ (ਸ੍ਰਵਦਾ) ਹੈ. ਚੁਇੰਦਾ ਹੈ. "ਰਸੁਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਦਸਵੈ ਚੁਈਜੈ." (ਕਲਿ ਅ: ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚ੍ਯੁ.

ਚੁਸਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ-ਧੀਮੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾਲ ਬੋਲਣਾ। ੨ ਸੁੜ੍ਹਕਣਾ.

ਚੁਸਕੀ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ—ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦੀ ਪਿਆਲੀ.

ਚੁਸਤ. ਫ਼ਾ چست ਚੁਸ੍ਤ. ਵਿ—ਕਸਿਆਹੋਇਆ। ੨ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ. ਪੱਕਾ। ੩ ਫੁਰਤੀਲਾ. ਆਲਸ ਰਹਿਤ.

ਚੁੰਸਨ. ਸੰ. ਚੋਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ—ਚੂਸਣਾ. "ਸ੍ਰੋਣਤ ਚੁੰਸਨ." (ਅਕਾਲ)

ਚੁਹਕ, ਚੁਹਕਾਰ ਸੰਗਜਾ—ਚਿੜੀ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚੁਹ ਚੁਹ ਸ਼ਬਦ. "ਚਿੜੀ ਚੁਹਕੀ ਪਹ ਫੁਟੀ." (ਵਾਰ ਗਉ ੨ ਮ: ੫)

ਚੁਹਚ. ਦੇਖੋ, ਚੁਹਕਾਰ। ੨ ਵਿ—ਟਪਕਦਾ ਹੋਇਆ. ਚੁਇੰਦਾ.

ਚੁਹਚੁਹਾ. ਵਿ—ਤਰ. ਗਹਿਰਾ. ਗੂੜ੍ਹਾ.

ਚੁਹਟੀ. ਸੰਗਜਾ—ਚੂੰਢੀ. ਹੱਥ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਤਰਜਨੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਸੰਨ੍ਹੀ ਵਾਂਙ ਮਾਸ ਨੂੰ ਨਿਪੀੜਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਚੋਰ ਚਾਹਿਯੇ ਚਢਾਯੋ ਸੂਰੀ, ਚੁਹਟੀ ਲਗਾਇ ਛਾਡੀਐ ਤੌ ਕਹਾਂ ਮਾਰ ਹੈ?" (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚੁਹੱਤਰ. ਚਤੁ: ਸਪ੍ਤਤਿ. ਸੱਤਰ ਪੁਰ ਚਾਰ—੭੪.

ਚੁਹਲ. ਸੰਗਜਾ—ਚਿੜੀ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚੁਹਕਾਰ. "ਪ੍ਰਾਤ ਭਯੋ ਚੁਹਲਾਤ ਚਿਰੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਹਾਸੀ. ਮਖ਼ੌਲ। ੩ ਵਿਲਾਸ. ਦੇਖੋ, ਚੋਹਲ.

ਚੁਹਲਬਾਜ਼. ਵਿ—ਮਸਖ਼ਰਾ. ਮਖੌਲੀਆ।

*ਹ਼ੀਲਹ ਸੇ.

੨ ਵਿਲਾਸੀ.

ਚੁਹਲਬਾਜ਼ੀ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਸੀ. ਠਠੋਲੀ. ਦਿਲਲਗੀ.

ਚੁਹਾਣ. ਦੇਖੋ, ਚੌਹਾਨ.

ਚੁਕ. ਸੰਗਯਾ-ਕਮਰ ਦੀ ਨਾੜੀ ਦਾ ਆਪਣੇ ਥਾਂ ਤੋਂ ਟਲਣਾ. ਨਾੜੀ ਦਾ ਠਿਕਾਣਿਓਂ ਖਿਸਕਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕ ਧਾ। ੨ ਚੂਕ. ਭੂਲ. ਖ਼ਤਾ. "ਐਸ ਸਮੇ ਤੇ ਜੋ ਚੁਕਜਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਸਮਾਪਤੀ. ਅੰਤ. "ਸਗਲ ਚੁਕੀ ਮੁਹਤਾਈਐ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੪ ਦੇਖੋ, ਚੁਕਣਾ.

ਚੁਕਈ. ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ. ਮਿਟਦਾ. "ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ ਨ ਚੁਕਈ." (ਸ੍ਰੀ ਮ:੧) "ਕੂਕ ਪੁਕਾਰ ਨ ਚੁਕਈ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)

ਚੁਕਸਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚੌਕਸਾਈ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਕੇਵਟ ਮਿਲਹਿ ਜਿਆਈ। ਮਤਿ ਨੌਕਾ ਪਰ ਹ੍ਵੈ ਚੁਕਸਾਈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੁਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉਠਾਉਣਾ. ਉਚਾਨਾ। ੨ ਭੁੱਲਣਾ. ਚੂਕਨਾ। ੩ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣਾ। ੪ ਮਿਟਣਾ.

ਚੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕਣਾ ੪. "ਚੁਕਾ ਨਿਹੋਰਾ ਸਖੀ ਸਹੇਰੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਚੁਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਭੁਲਾਉਣਾ। ੨ ਉਠਵਾਉਣਾ. ਉਚਵਾਉਣਾ। ੩ ਮਿਟਾਉਣਾ. "ਮਾਇਆਮੋਹ ਚੁਕਾਇਦਾ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੩) "ਮਨ ਰੇ, ਦੂਜਾਭਾਉ ਚੁਕਾਇ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੩) ੪ ਮੁੱਲ ਤ਼ਯ ਕਰਨਾ. ਕੀਮਤ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਕਰਨਾ। ੫ ਹਿਸਾਬ ਮੁਕਾਉਣਾ.

ਚੁਕਾਠ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ ਕਾਸ਼੍ਠ, ਚਤੁਸ਼੍ਕਾਸ਼੍ਠ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਲਗਾਇਆ ਚਾਰ ਕਾਠਾਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ. ਦੇਹਲੀ, ਸੇਰਵਾ ਅਤੇ ਦੋ ਬਾਜ਼ੂ. ਚੌਖਟ.

ਚੁਕੋਣਾ, ਚੁਕੋਰ } ਵਿ—ਚਾਰਕੋਣਾਂ. ਚੌਰਸ. "ਚਹੁ ਦਿਸ ਬਨੀ ਸੁਪਾਨ ਚੁਕੋਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੁਕ਼ੰਦਰ. ਫ਼ਾ چغندر ਬਹੁਤ ਮਿਠਾਸ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਕੰਦ, ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਲ ਰੰਗ ਦਾ ਗਾਜਰ ਅਤੇ ਸ਼ਲਜਮ ਜੇਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਖੰਡ ਭੀ ਕਢਦੇ ਹਨ. L. Beta Vulgaris. ਅੰ. Beet.

ਚੁੱਕ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕ। ੨ ਸੰ. ਚੁਕ੍ਕ੍. ਧਾ—ਦੁੱਖ ਦੇਣਾ, ਦੁੱਖ ਹੋਣਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਭੜਕਾਉ. ਉਕਸਾਵਟ.

ਚੁੱਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਉੱਚਕਰਣ. ਉਠਾਉਣਾ। ੨ ਉਭਾਰਨਾ. ਭੜਕਾਉਣਾ.

ਚੁੱਕਾ. ਚੁੱਕਣਾ ਦਾ ਭੂਤਕਾਲ. ਚੁੱਕਿਆ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਹੱਥ ਦੀਆਂ ਅਗਲੀਆਂ ਉੱਗਲਾਂ ਉੱਤੇ ਰੱਖਕੇ ਜਿੰਨੀ ਵਸਤੁ ਆਸਕੇ. ਇਹ ਚੁਟਕਾ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ.

ਚੁਖ. ਵਿ—ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ. ਅਲਪ. "ਜੇ ਗਲ ਕਪਹਿ ਚੁਖ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ੨ ਜ਼ਰਾ ਜ਼ਰਾ. ਥੋੜਾ ਥੋੜਾ. "ਮ੍ਰਿਗ ਪਕਰੇ ਘਰਿ ਆਣੇ ਹਾਟਿ। ਚੁਖ ਚੁਖ ਲੇਗਏ ਬਾਂਢੇ ਬਾਟਿ." (ਭੈਰ ਮ: ੫) ੩ ਸੰਗਯਾ—ਟੂਕ. ਖੰਡ. "ਤੇਰੇ ਨਾਮ ਵਿਟਹੁ ਬਿੰਦ ਬਿੰਦ ਚੁਖ ਚੁਖ ਹੋਇ." (ਧਨਾ ਮ: ੧) ੪ ਚਸਾ ਦਾ ਤੀਹਵਾਂ ਹਿੱਸਾ ਸਮਾਂ.

ਚੁਖਕ, ਚੁਖਕੁ } ਤਨਿਕਮਾਤ੍ਰ. ਥੋੜਾਸਾ. "ਚੁਖਕੁ ਲੈਕੇ ਚੱਖਿਆ." (ਭਾਗੁ) ਕਣਕਾਮਾਤ੍ਰ ਲੈਕੇ ਚੱਖਿਆ.

ਚੁਖਚੁਖ. ਦੇਖੋ, ਚੁਖ ੩.

ਚੁਖਾ. ਤਨਿਕਮਾਤ੍ਰ. ਰੰਚਕਭਰ. "ਨਾਹੀ ਚਿੰਤ ਪਰਾਈ ਚੁਖਾ." (ਵਾਰ ਵਡ ਮ: ੪)

ਚੁਖੰਡੀ. ਦੇਖੋ, ਸੁਲਤਾਨ.

ਚੁੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਗਰੋਹ. ਟੋਲਾ. "ਬਡੋ ਚੁੰਗ ਬਾਂਧੇ ਜਹਾਂ ਸਤ੍ਰ ਆਵੈਂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੰਗੁਲ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਾ ੨ ਅਤੇ ਚੁੰਗੀ.

ਚੁਗਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੁਣਨਾ. ਬੀਨਣਾ. ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਚੁੰਜ ਨਾਲ ਦਾਣੇ ਚੁਣਨਾ. ਪਸ਼ੂਆਂ ਦਾ ਘਾਹ ਆਦਿ ਮੂੰਹ ਨਾਲ ਚਰਨਾ। ੨ ਇੰਤਖ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਚੁਣਨਾ.

ਚੁਗਦ. ਫ਼ਾ چغد ਚੁਗ਼ਦ. ਸੰਗਯਾ—ਉੱਲੂ. ਉਲੂਕ.

ਘੂਕ. ਦੇਖੋ, ਚੁਗਲ। ੨ ਭਾਵ—ਮੂਰਖ.

ਚੁਗਨਿ. ਚੁਗਦੇ ਹਨ. "ਕਕਰੁ ਚੁਗਨਿ ਥਲਿ ਵਸਨਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚੁਗਲ. ਸੰਗਯਾ—ਉੱਲੂ. ਚਕੋਤਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਗਦ ੧. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੋਰਾਂ ਨੇ ਚੁਗਲ ਇਸ ਲਈ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਰਾਤ ਨੂੰ ਇਹ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਸ਼ੋਰ ਮਚਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਲੋਕ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੨ ਫ਼ਾ چغل ਚੁਗ਼ਲ. ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਬੁਰਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. "ਨ ਸੁਣਈ ਕਹਿਆ ਚੁਗਲ ਕਾ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪)

ਜੈਸੇ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤ ਕੋ ਮੂਸਾ ਥਾਨ ਕਾਟਜਾਤ
  ਵਾਯਸ ਵਿਟਾਰਜਾਤ ਕਲਸ਼ ਕੇ ਨੀਰ ਕੋ,
ਸਾਂਪ ਡਸਜਾਤ ਵਿਖ ਰੋਮ ਰੋਮ ਫੈਲਜਾਤ
  ਕੁੱਤਾ ਕਾਟਖਾਤ ਰਾਹਚਲਤ ਫਕੀਰ ਕੋ,
ਕਹੈ "ਹਰਿਕੇਸ਼" ਜੈਸੇ ਬਿੱਛੂ ਡੰਕ ਮਾਰਜਾਤ
  ਕਛੂ ਨ ਬਸਾਤ ਭਯੇ ਵਜਾਕੁਲ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋ,
ਤੈਸੇ ਹੀ ਚੁਗਲ ਹੱਕ ਨਾਹਕ ਬਿਰਾਨੋ ਕਾਮ
  ਦੇਤ ਹੈ ਬਿਗਾਰ ਕੈ ਨ ਡਰ ਰਘੁਬੀਰ ਕੋ.

ਚੁੰਗਲ. ਸੰਗਯਾ—ਗਰੋਹ. ਟੋਲਾ. ਜਮਾਤ। ੨ ਬਾਜ਼ ਆਦਿ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਚਾਰ ਅੰਗੁਲਾਂ ਦੀ ਗਰਿਫ਼ਤ. ਦੇਖੋ, ਚੰਗੁਲ। ੩ ਪੰਜਾ.

ਚੁਗਲੀ. ਫ਼ਾ چغلی ਸੰਗਯਾ—ਪਿੱਠ ਪਿੱਛੇ ਕੀਤੀ ਬੁਰਾਈ. ਗ਼ੈਰਹਾਜ਼ਿਰੀ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਨਿੰਦਾ. "ਨਿਤ ਚੁਗਲੀ ਕਰੈ ਅਣਹੋਂਦੀ ਪਰਾਈ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਚੁਗਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਗਾ ੨.

ਚੁਗਾਠ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕਾਠ ਅਤੇ ਚੌਕਾਠ.

ਚੁਗਾਰ. ਫ਼ਾ چغار ਚ਼ਗ਼ਾਰ. ਸੰਗਯਾ—ਨਿਰਲੱਜ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਚੁਗਾਰਾ. ਵਿ—ਵਿਭਚਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਗਾਰ. "ਚੋਰ ਚੁਗਾਰਾ." (ਭਾਗੁ)

ਚੁੰਗੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ ਅੰਗੁਲਾਂ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨੀ ਵਸਤੁ ਆਸਕੇ, ਉਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਮਹ਼ਿਸੂਲ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਲੱਪਭਰ ਲੈਣਾ। ੨ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਬਾਹਰੋਂ ਆਈ ਵਸਤੂ ਤੇ ਲਗਾਇਆ ਮਹ਼ਿਸੂਲ। ੩ ਵਿ—ਚੁੰਗ (ਟੋਲੀ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਚੁੰਗਦਾਰ. "ਬੰਧੇ ਚੁੰਗ ਚੁੰਗੀ ਚਲੇ ਖੇਤ ਆਏ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੨੦)

ਚੁੱਗਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚਾਰ ਦੰਦਾਂ ਵਾਲਾ ਬੈਲ. ਚੌਗਾ। ੨ ਟੀਰਾ. ਭੈਂਗਾ. ਕੁਨੱਖਾ.

ਚੁੰਘਣਾ, ਚੁੰਘਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਚੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ. ਚੂਸਨਾ. ਥਣ (ਸ੍ਤਨ) ਵਿੱਚੋਂ ਦੁੱਧ ਚੂਸਣਾ.

ਚੁੰਘਾਵੀ. ਚੁੰਘਾਉਣ ਵਾਲੀ. ਦਾਈ. ਧਾਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਘਣਾ.

ਚੁੰਙਿਆ. ਚਯਨ (ਚੁਗਣ) ਵਾਲੀ. ਰਸ ਗ੍ਰਹਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਭਾਵ ਪਿੰਗਲਾ ਨਾੜੀ. "ਭਾਠੀ ਗਗਨੁ ਸਿੰਙਿਆ ਅਰੁ ਚੁੰਙਿਆ, ਕਨਕ ਕਲਸ ਇਕੁ ਪਾਇਆ." (ਸ੍ਰੀ ਕਬੀਰ) ਦਸ਼ਮਦ੍ਵਾਰ ਭੱਠੀ ਹੈ, ਇੜਾ ਪਿੰਗਲਾ ਨਾਲਾਂ ਹਨ, ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਹਕਰਣ ਕਨਕਕਲਸ਼ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਰਸ ਟਪਕਕੇ ਜਮਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਙਿਆ.

ਚੁੰਚ. ਸੰ. ਚਞ੍ਚੁ—ਚੰਚੁ. ਸੰਗਯਾ—ਚੋਂਚ. ਚੁੰਜ. "ਸੋ ਸਿਰਿ ਚੁੰਚ ਸਵਾਰਹਿ ਕਾਗ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚੁੰਚਗਿਆਨ. ਸੰਗਯਾ—ਕੇਵਲ ਕਹਿਣੀ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ. ਅ਼ਮਲ ਬਿਨਾ ਗ੍ਯਾਨਚਰਚਾ. "ਜਗ ਕਉਆ ਮੁਖਿ ਚੁੰਚਗਿਆਨ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੩)

ਚੁੰਚਗਿਆਨੀ. ਵਿ—ਕਹਿਣੀ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨੀ. ਅ਼ਮਲ ਰਹਿਤ ਵਕਤਾ.

ਚੁਚਵਾਤ, ਚੁਚਾਤ ਚੁਇੰਦਾ (ਚ੍ਯਵਨ ਹੁੰਦਾ) ਹੈ. ਟਪਕਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੁਇੰਦਾਹੋਇਆ. ਟਪਕਦਾ. "ਸ੍ਰੌਨ ਸੋਂ ਏਕ ਫਿਰੈਂ ਚੁਚਵਾਤੇ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੁਚਾਨ. ਚੁਇਆ. ਟਪਕਿਆ. ਚ੍ਯਵਨ ਹੋਇਆ. "ਰਕਤ ਨੇਤ੍ਰ ਚੁਚਾਨ." (ਗ੍ਯਾਨ) ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਲਹੂ

ਟਪਕਿਆ.

ਚੁਚਜ. ਸੰ. ਚੁਚ੍ਯ੍. ਧਾ—ਅ਼ਰਕ਼ ਕੱਢਣਾ, ਇਸਨਾਨ ਕਰਨਾ.

ਚੁੰਜ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਚ.

ਚੁੰਜਵੀੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਚੁ (ਚੁੰਜ) ਦੇ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੁੰਚ ਦਾ ਡਾਲਨਾ. ਚੁੰਜ ਪਾਂਉਣੀ. "ਖੀਰ ਨੀਰ ਨਿਰਨਉ ਚੁੰਜਵੀੜੀ." (ਭਾਗੁ)

ਚੁਟ. ਸੰ. ਚੁਟ੍. ਧਾ—ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ, ਕਤਰਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁੱਟ.

ਚੁਟਕਾ. ਚੁਟਕੀ ਦਾ ਪੁਲਿੰਗ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਕਾ ੨.

ਚੁਟਕਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੁਟਕੀ ਦੀ ਧੁਨੀ। ੨ ਚੁਟ ਚੁਟ ਧੁਨੀ.

ਚੁਟਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਮਧ੍ਯਮਾ ਅੰਗੁਲਿ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਕੀਤੀਹੋਈ ਧੁਨੀ. ਸੰ. ਛੋਟਿਕਾ। ੨ ਉਤਨੀ ਵਸਤੁ ਜੋ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਤਰਜਨੀ ਅੰਗੁਲਿ ਵਿੱਚ ਆ ਸਕੇ. ਜਿਵੇਂ—ਚੁਟਕੀਭਰ ਲੂਣ। ੩ ਚੂੰਢੀ.

ਚੁਟਾਏ. ਕੱਟੇ. ਕਤਰੇ. ਟੁੱਕੇ. ਦੇਖੋ, ਚੁਟ ਧਾ. "ਤ੍ਰਸਾਏ, ਚੁਟਾਏ." (ਰਾਮਾਵ)

ਚੁਟਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੁਟ ਚੁਟ ਧੁਨਿ। ੨ ਚਿੜੀ ਆਦਿ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ੋਰ। ੩ ਚਾਰ ਟਾਹਣੀਆਂ ਵਾਲੀ ਇੱਕ ਟਾਲ੍ਹੀ (ਸ਼ੀਸ਼ਮ), ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਸੁਰਾਰ ਮੰਡਿਆਲੀ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਜਿਸ ਹੇਠ ਜਗਤਗੁਰੂ ਵਿਰਾਜਦੇ ਰਹੇ. "ਨਾਮ ਚੁਟਾਲਾ ਯਾਹਿ, ਜੋਉ ਦਰਸ ਇੱਛਾ ਕਰੈ." (ਗੁਵਿ ੬) ਦੇਖੋ, ਮੰਡਿਆਲੀ.

ਚੁਟੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੋਟੀ. ਬੋਦੀ. ਸ਼ਿਖਾ. "ਹੋਇ ਬਡੀ ਤੁਮਰੀ ਚੁਟੀਆ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੋਟੀ.

ਚੁਟੀਆਉਡੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੋਟੀ (ਬੋਦੀ) ਵਾਲਾ ਉਡੁ (ਤਾਰਾ). ਧੂਮਕੇਤੁ. "ਚੁਟੀਆਉਡੁ ਤੇਜ ਮਨੋ ਦਰਸਾਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੁੱਟ. ਸੰ. ਚੁਟ੍ਟ੍. ਧਾ—ਕਮ (ਅਲਪ) ਹੋਣਾ, ਬਾਹਰੋਣਾ, ਬਟੋਰਨਾ (ਇਕੱਠਾ ਕਰਨਾ).

ਚੁੱਟੈ. ਚੁਟਕੀ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਚੁਟਕੀ ਮਾਤ੍ਰ। ੨ ਚੁਟਕੀ ਸੇ. ਚੁਟਕੀ ਨਾਲ. "ਦੇ ਚਾਵਲ ਚੁੱਟੈ." (ਭਾਗੁ) ਚੁਟਕੀ ਨਾਲ ਚਾਵਲਭਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ.

ਚੁਡ. ਸੰ. ਚੁਡ੍. ਧਾ—ਲਪੇਟਣਾ, ਘੇਰਨਾ, ਛਿਪਣਾ (ਲੁਕਣਾ).

ਚੁੱਡ. ਸੰ. ਚੁਡ੍ਡ੍. ਧਾ—ਵਰਤਣਾ, ਕਾਮਕ੍ਰੀੜਾ ਕਰਨਾ, ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭਗ. ਯੋਨਿ.

ਚੁੱਡੂ. ਵਿ—ਭਗਲੰਪਟ. ਕਾਮੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁੱਡ.

ਚੁਣ. ਸੰ. ਚੁਣ੍. ਧਾ—ਕਤਰਨਾ, ਹਿੱਸਾ ਕਰਨਾ (ਵਿਭਾਗ ਕਰਨਾ).

ਚੁਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੁਗਣਾ। ੨ ਚਯਨ ਕਰਨਾ. ਚਿਣਨਾ। ੩ ਇੰਤਿਖ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਚੋਣ ਕਰਨੀ.

ਚੁਣਿ. ਚੁਣਕੇ. ਛਾਂਟਕੇ. "ਬਿਨੁ ਨਾਵੈ ਚੁਣਿ ਸੁਟੀਅਹਿ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੁਤ. ਸੰ. ਚੁਤ੍. ਧਾ—ਗਿੱਲਾ ਹੋਣਾ, ਚੁਇਣਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੁਦਾ. ਮੂਲਦ੍ਵਾਰ. "ਸੋ ਚੁਤੀ ਸੋ ਵਾਤ ਮਿਲਾਵੈ." (ਭਾਗੁ) ਗੁਦਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਨੂੰ ਓਹੀ ਹੱਥ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚ੍ਯੁਤ.

ਚੁਤਲ, ਚੁਤੜ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੁਤ-ਤਲ. ਚੁਤ (ਗੁਦਾ) ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਦੇ ਮਾਸਪਿੰਡ. ਨਿਤੰਬ. ਚਿੱਤੜ.

ਚੁਤਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਤਾਲੀ.

ਚੁਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਤ ੨.

ਚੁਦ. ਸੰ. ਚੁਦ੍. ਧਾ—ਪ੍ਰੇਰਣਾ, ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰਵ੍ਰਿੱਤ ਕਰਨਾ, ਸ਼ੀਘ੍ਰਤਾ (ਕਾਹਲੀ) ਕਰਨੀ.

ਚੁੰਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਕ੍ਸ਼ੁ (ਨੇਤ੍ਰ) ਨੂੰ ਅੰਧ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਚਮਕ.

ਚੁੰਧਲਾਉਣਾ / ਚੁੰਧਿਆਉਣਾ ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਲ ਅੱਖੀਆਂ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਦਾ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣਾ। ੨ ਤੇਜ਼ ਰੌਸ਼ਨੀ ਨਾ ਸਹਾਰਕੇ ਨੇਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਮਿਚਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਧ.

ਚੁਨਨਾ. ਇੰਤਿਖ਼ਾਬ ਕਰਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਣਨਾ. "ਮੇਲਤ ਚੁਨਤ ਖਿਨੁ ਪਲ ਚਸਾ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ਸਾਜਾਂ ਦਾ ਸੁਰ ਮੇਲਦੇ ਅਤੇ ਰਾਗ ਅਥਵਾ ਗੀਤ ਇੰਤਿਖ਼ਾਬ ਕਰਦੇ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਲਗਦਾ ਹੈ.

ਚੁਨਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੁੰਨੀ. ਓਢਨੀ.

ਚੁਨਾ. ਫ਼ਾ چُناں ਵਿ—ਸਮਾਨ. ਸਦ੍ਰਿਸ਼. ਮਾਨਿੰਦ. ਜੇਹਾ.

ਚੁਨਾਚਿ. ਫ਼ਾ چُناں چہ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਤਥਾਚ. ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ. ਇਸ ਲਈ.

ਚੁਨਾਰ. ਸੰਮਿਲਿਤ ਪ੍ਰਾਂਤ (ਯੂ. ਪੀ) ਦੇ ਜਿਲੇ ਮਿਰਜ਼ਾਪੁਰ ਵਿੱਚ ਗੰਗਾ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਇੱਕ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਕਿਲਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ 'ਚਰਣਾਦ੍ਰਿਗਢ'* ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਜਿੰਦਕੌਰ.

ਇਸੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਭਰਤ੍ਰਿਹਰਿ (ਭਰਥਰੀ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੇ ਮਕਾਨ, ਉਸ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਅਤੇ ਉਹ ਸ਼ਿਲਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਉਹ ਯੋਗਾਭ੍ਯਾਸ ਕੀਤਾ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਵਿਦ੍ਯਮਾਨ ਹਨ.

ਚੁਨਿ. ਚੁਣਕੇ. ਚਯਨ ਕਰਕੇ. ਚੁਗਕੇ. "ਕੰਦ ਮੂਲੁ ਚੁਨਿ ਖਾਇਆ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਗੁਣ ੨੦.

ਚੁਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਿਨੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਣਨਾ. "ਹਾਥੀ ਚੁਨੀ ਨ ਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਹਾਥੀ (ਹੰਕਾਰੀ) ਤੋਂ ਚੁਗੀ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੀ.

ਚੁੰਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਨਰੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੁਨੀਆ.

ਚੁਨੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੁਨਰੀ. ਓਢਨੀ. ਚੁੰਨੀ. "ਓਢਕੈ ਲਾਲ ਚਲੀ ਚੁਨੀਆ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਮਾਨਿਕ ਦੀ ਕਣੀ. ਚੂਨੀ. "ਕੰਚਨ ਮੇ ਚੁਨੀਆ ਚੁਨਿ ਖਾਚੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਬੱਤਕ (ਮੁਰਗਾਬੀ) ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤੀ.

ਚੁਨੀਆਂਬੇਗਮ. ਫੀਮ ਖਾਣ ਵਾਲੇ, ਅਫੀਮ (ਅਫ਼ਯੂਨ) ਨੂੰ ਚੁਨੀਆਂਬੇਗਮ ਸਦਦੇ ਹਨ.

ਚੁਪ. ਸੰ. ਚੁਪ੍. ਧਾ—ਧੀਰੇ ਧੀਰੇ ਚਲਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ. ਮੌਨ। ੩ ਵਿ—ਖ਼ਾਮੋਸ਼. ਅਬੋਲਾ. ਮੌਨੀ.

ਚੁਪਕਾ / ਚੁਪਕੀਤਾ ਵਿ—ਮੌਨੀ. ਅਬੋਲਾ.

ਚੁਪੱਟ. ਸੰ. ਚਪੱਟ. ਵਿ—ਬਿਨਾ ਉਭਾਰ. ਉਚਾਈ ਨੀਚਾਈ ਬਿਨਾ. ਹਮਵਾਰ. ਪੱਧਰਾ। ੨ ਚਜੁਤਪਟ. ਬਿਨਾਪੜਦਾ. ਬੇਪੜਦ। ੩ ਕਿਵਾੜਾਂ ਬਿਨਾ ਦਰ.

ਚੁਪਰਾ. ਵਿ—ਚੋਪੜਿਆਹੋਇਆ. ਸਨੇਹ (ਤੇਲ) ਨਾਲ ਤਰ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ. "ਚੁਪਰੇ ਚਾਰੁ ਚਿਕਨੇ ਕੇਸ." (ਪਾਰਸਾਵ)

ਚੁਪਾਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗੰਨੇ ਆਦਿ ਦਾ ਚੂਪਣ ਪਿੱਛੋਂ ਰਿਹਾ ਫੋਗ. "ਪਰੇ ਚੁਪਾਕ ਚੂਪ ਤਿੰਹ ਠਾਨੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ—ਚੂਪਣ ਵਾਲਾ. ਚੋਸ਼ਣ ਕਰਤਾ.

ਚੁਪਾਤਾ. ਵਿ—ਚੁਪਕੀਤਾ. ਬਿਨਾ ਬੋਲਣ ਤੋਂ. "ਗੁਰੂ ਜੀ ਚੁਪਾਤੇ ਹੀ ਚਲਦੇ ਰਹੇ." (ਜਸਭਾਮ)

ਚੁਪੈ. ਚੁਪ (ਮੌਨ) ਤੋਂ. ਖ਼ਾਮੋਸ਼ੀ ਸੇ. "ਚੁਪੈ ਚੁਪ ਨ ਹੋਵਈ." (ਜਪੁ) ਮੌਨ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਮਨ ਚੁੱਪ (ਸ਼ਾਂਤ) ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ੨ ਚੁੱਪ ਹੀ. "ਚੁਪੈ ਚੰਗਾ ਨਾਨਕਾ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ਚੁੱਪ ਹੀ ਭਲੀ ਹੈ.

ਚੁਫੇਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ ਓਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ.

ਚੁਫੇਰਗੜ੍ਹੀਆ. ਵਿ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਗੱਠ (ਜੋੜ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਹਰਦੇਗੀ ਚਮਚਾ. ਖ਼ੁਸ਼ਾਮਦੀ. ਜੋ ਕਿਸੇ ਨਿਯਮ ਦਾ ਪਾਬੰਦ ਨਹੀਂ.

ਚੁੰਬ. ਸੰ. ਚੁਮ੍ਬ੍. ਧਾ—ਚੁੰਮਣਾ, ਚੂਮਨਾ, ਹਿੰਸਾ ਕਰਨਾ.

ਚੁੰਬਕ. ਵਿ—ਚੁੰਮਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਧਾਤੁ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵੱਲ ਖਿੱਚਲੈਂਦੀ ਹੈ.

---

* ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਦੇਲਗੜ੍ਹ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਬੰਗਾਲ ਦੇ ਪਾਲਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਇਹ ਕਿਲਾ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ.

ਅਯਸਕਾਂਤ. ਇਹ ਖਾਨਿ (ਖਾਣ) ਤੋਂ ਭੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸਾਇਨਵਿਦ੍ਯਾ ਨਾਲ ਭੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਮਿਕਨਾਤ਼ੀਸ. Loadstone.(Magnet).

ਚੁਬੱਚਾ. ਦੇਖੋ, ਚਬੱਚਾ.

ਚੁਬੱਚਾ ਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਚਬੱਚਾ ੨। ੨ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨਤਾਰਨ ਦੇ ਸਰਹਾਲੀ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਉਂ "ਚੁਬੱਚਾਸਾਹਿਬ" ਹੈ. ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਸਮੇਤ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਇੱਥੇ ਵਿਰਾਜੇ ਹਨ. ਇਸ ਥਾਂ ਤੋਂ ਚੋਲ੍ਹੇਸਾਹਿਬ ਚਰਨ ਪਾਏ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੨੫ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਪੁਜਾਰੀ ਉਦਾਸੀ ਸਾਧੂ ਹੈ. ਇਹ ਅਸਥਾਨ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਕ਼ਰੀਬ ਚਾਰ ਮੀਲ ਹੈ। ੩ ਦੇਖੋ, ਥਾਂਦੇ.

ਚੁਬੱਚਾ ਰਾਮਰਾਇ. ਦੇਖੋ, ਮੁਗਲਪੁਰਾ.

ਚੁੰਬਨ. ਸੰ. चुम्बन. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੁੰਮਣਾ. ਚੁੰਮੀ ਲੈਣੀ. ਬੋਸਾ ਲੈਣਾ. ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਹੋਠਾਂ ਦਾ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨਾ.

ਚੁਬਰਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਹਾਂਤ ਪਿੱਛੋਂ ਚੌਥੇ ਵਰ੍ਹੇ ਹੋਈ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਮੋਏ ਪ੍ਰਾਣੀ ਦਾ ਚੌਥੇ ਵਰ੍ਹੇ ਕੀਤਾ ਸ਼੍ਰਾਧਕਰਮ.

ਚੁਬਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਬਾਰਾ.

ਚੁਬਾਰਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਨੰ: ੪ ਅਤੇ ਛੀਟਾਂਵਾਲਾ.

ਚੁਬੰਦੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰੇ ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪੈਰਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਗਾਉਣ ਦਾ ਕਰਮ.

ਚੁਭਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੁੱਭੀ. ਗ਼ੋਤਾ. ਡੁੱਬੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਚਜ ਧਾ.

ਚੁਭਣਾ, ਚੁਭਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਗਡਣਾ. ਧਸਣਾ। ੨ ਖਟਕਣਾ. ਮਨ ਵਿੱਚ ਰੜਕਣਾ. "ਜਿਉ ਜਿਉ ਚਲਹਿ ਚੁਭੈ ਦੁਖੁ ਪਾਵਹਿ." ਸੋਹਿਲਾ)

ਚੁੰਭਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਗ਼ੋਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਭਕੀ.

ਚੁਭਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧਸਾਉਣਾ. ਗਡਾਉਣਾ. ਚੋਭਣਾ.

ਚੁਭਾਲ. ਦੇਖੋ, ਝਬਾਲ.

ਚੁੱਭਾ, ਚੁੱਭੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਖੋ, ਚੁਭਕੀ.

ਚੁੰਮਕ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਬਕ. "ਚੁੰਮਕ ਡੋਲਤ ਬੀਚ ਮਨੋ ਜਲ ਲੋਹ ਕੀ ਸੂਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੁੰਮਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਬਨ.

ਚੁੰਮਾਂ. ਬਾਗੀ. ਬੋਸਾ। ੨ ਚੁੰਬਨ ਕਰਾਂ। ੩ ਚੁੰਬਨ ਕਰਦਾ ਹਾਂ. "ਚੁੰਮਾ ਪੈਰ ਮੂੰ." (ਆਸਾ ਫਰੀਦ)

ਚੁਮਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਚਾਤੁਰਮਾਸ.

ਚੁਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਆਤਾ. "ਜ੍ਵਲਿਤ ਹਾਥ ਮੇ ਗਹੇ ਚੁਮਾਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੁਮਿ. ਚੁੰਮਕੇ. ਚੁੰਬਨ ਕਰਕੇ. "ਆਪਨੜੈ ਘਰਿ ਜਾਈਐ ਪੈਰ ਤਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੁੰਮਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚੁਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਜ਼ਿਮੀਦੋਜ਼ ਚੁਲ੍ਹਾ। ੨ ਵਿ-ਪ੍ਰਚੁਰ (ਬਹੁਤ—ਅਧਿਕ) ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੩ ਸੰ. चुर्. ਧਾ- ਚੁਰਾਉਣਾ, ਜਲਣਾ, ਮੱਚਣਾ.

ਚੁਰਸਤਾ. ਸੰ. ਚਤੁਸ਼੍ਪਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਰਾਹ ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ.

ਚੁਰਸਤੀਅਟਾਰੀ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਸ਼ਾਹੀਸੈਨਾ ਨਾਲ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਸੰਮਤ ੧੬੮੫ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾ ਜੰਗ ਹੋਇਆ. ਇੱਥੇ ਚੌਰਾਹੇ ਤੇ ਇੱਕ ਅਟਾਰੀ ਬਣੀ ਹੋਈ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਈ.

ਚੁਰਟ. ਤੈਮਿਲ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ Shuruttu ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਤਮਾਖੂ ਦਾ ਲਪੇਟਿਆ ਹੋਇਆ ਬੱਤੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪੱਤਾ. ਇਸੇ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਬਣਾਲਏ, ਯਥਾ—Cheroot, Cherute, chiroot, Sharute, sharoot, Cheroot. ਚੁਰਟ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਸ਼ਕਲਾਂ ਬਦਲੀਆਂ ਹਨ. ਇਸ ਵੇਲੇ ਸਿਗਾਰ Cigar ਅਤੇ Cigarette ਭੀ ਇਸੇ ਦੇ ਹੀ ਰੂਪਾਂਤਰ

ਹਨ, ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਨੇਕ ਔਗੁਣ ਦੱਸੇ ਹਨ ਅਰ ਸਿੱਧ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਪੱਠੇ ਜਿਗਰ ਅਤੇ ਮੇਦੇ ਆਦਿਕ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਅਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਵਰਤਣ ਦੀ ਭੈੜੀ ਵਾਦੀ ਘਟਣ ਦੀ ਥਾਂ ਨਿੱਤ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਜੇਹਾ ਕਿ Imperial Econimic Committee ਦੀ ਰਪੋਰਟ ਤੋਂ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ— The annual consumption of cigarettes in India is now about 6, 500, 000, 000 as compared with under 1,000, 000, 000 before the war.

ਚੁਰਣ. ਸੰ. ਚੁਰਣ. ਧਾ—ਚੁਰਾਉਣਾ, ਮੂਸਨਾ, ਹਰਣ.

ਚੁਰਵਾ. ਪੂ. ਚੋਰ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ.

ਚੁਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲਾ. "ਚੁਰਾ ਕੀਨ ਮੁਖ ਹਾਥ ਪਖਾਰੇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੁਰਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਵਸ੍ਤੁ ਨੂੰ ਮਾਲਿਕ ਦੇ ਗਜਾਨ ਬਿਨਾ ਆਪਣੇ ਵਰਤਣ ਲਈ ਲੈਜਾਣਾ. ਹਰਣ. ਦੇਖੋ, ਚੁਰ ੩.

ਚੁਰਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਰਾਸੀ.

ਚੁਰੀ. ਸੰਗਜਾ—ਚੁਲੀ. "ਪੁਨ ਜਲਪਾਨ ਚੁਰੀ ਕਰਲੇਹਿ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਚੂੜੀ. ਬੰਗ.

ਚੁਰੂ. ਸੰਗਜਾ—ਚੁੱਲੂ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲੁਕ.

ਚੁਰੂਭਰ. ਚੁਲੀਮਾਤ੍ਰ.

ਚੁਰੂ ਭਰਿ. ਚੁਲੀ ਭਰਕੇ. "ਆਪਿ ਨ ਦੇਹਿ ਚੁਰੂ ਭਰਿ ਪਾਨੀ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਚੁਰੈਯਾ. ਪੂ. ਵਿ—ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਚੂੜੀ. ਬੰਗ.

ਚੁਰੈਲ. ਦੇਖੋ, ਚੁੜੈਲ.

ਚੁਰੰਜਾ. ਚਤੁਸ਼੍ਪੰਚਾਸ਼ਤ. ਪੰਜਾਹ ਉੱਪਰ ਚਾਰ—੫੪.

ਚੁਲ. ਸੰ. ਚੁਲ੍. ਧਾ—ਉੱਚਾ ਕਰਨਾ, ਭਿਉਣਾ, ਡੋਬਣਾ.

ਚੁਲਾ. ਸੰਗਜਾ—ਚੁਲੁਕ. ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਜਲ। ੨ ਕੁਰਲੀ. ਮੂੰਹ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਮੁਖ ਵਿੱਚ ਲੀਤਾ ਪਾਣੀ। ੩ ਕੁਰਲੀ ਕਰਕੇ ਵਾਹਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ. "ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇ ਮੁਖ ਹਾਥ ਪਖਾਰਹੁ। ਤਿਸ ਪਸਚਾਤੀ ਚੁਲਾ ਉਚਾਰਹੁ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਚੁਲੇ ਦਾ ਪਾਠ ਇਹ ਹੈ:—

"ਦੇਵਣਹਾਰੁ ਦਾਤਾਰੁ ਕਿਤੁ ਮੁਖਿ ਸਾਲਾਹੀਐ,
ਜਿਸੁ ਰਖੈ ਕਿਰਪਾ ਧਾਰਿ ਰਿਜਕੁ ਸਮਾਹੀਐ,
ਕੋਇ ਨ ਕਿਸ ਹੀ ਵਸਿ ਸਭਨਾ ਇਕ ਧਰ,
ਪਾਲੇ ਬਾਲਕ ਵਾਗਿ ਦੇਕੈ ਆਪਿ ਕਰ,
ਕਰਦਾ ਅਨਦ ਬਿਨੋਦ ਕਿਛੂ ਨ ਜਾਣੀਐ,
ਸਰਬਧਾਰ ਸਮਰਥ ਹਉ ਤਿਸੁ ਕੁਰਬਾਣੀਐ,
ਗਾਈਐ ਰਾਤਿ ਦਿਨੰਤੁ ਗਾਵਣਜੋਗਿਆ,
ਜੋ ਗੁਰ ਕੀ ਪੈਰੀ ਪਾਹਿ ਤਿਨੀ ਹਰਿਰਸੁ ਭੋਗਿਆ."
(ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

"ਦਾਣਾ ਪਾਣੀ ਗੁਰੂ ਕਾ, ਟਹਿਲ ਭਾਵਨਾ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ, ਤੇਰੀ ਦੇਗੋਂ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਿਆ, ਦੇਗ ਸਵਾਈ ਤੇਗ ਫ਼ਤਹ, ਜੋ ਜੀਅ ਆਵੇ ਸੋ ਰਾਜੀ ਜਾਵੇ, ਤੇਰਾ ਨਾਮ ਚਿੱਤਿ ਆਵੇ." ਇਤ੍ਯਾਦਿ.

ਚੁਲਿਆਲਾ. ਇੱਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੂਲਕਾ ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਦੋ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੯ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੩—੧੬ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੰਤ ਯਗਣ ।ऽऽ. ਅਥਵਾ ਇਉਂ ਕਹੋ ਕਿ ਦੋਹਰੇ ਦੇ ਅੰਤ ਇੱਕ ਯਗਣ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਇਹ ਛੰਦ ਬਣਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮਰਦਾਨਾ ਸੁਨਕਰ ਤਬੈ, ਪਦ ਪਰ ਧਾਰ ਲਿਲਾਰ ਅਲਾਵੈ। ਸਤ੍ਯ ਵਚਨ ਤੁਮ ਕਹਿਤ ਹੋ, ਜੇ ਭਵ ਕੇ ਦੁਖ ਦਾਰਿ ਮਿਟਾਵੈ. (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੁਲੀ. ਸੰਗਜਾ—ਕੁਰਲੀ. ਮੂੰਹ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਲ। ੨ ਇੱਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਿਤਨਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਜਲ ਆ ਸਕੇ। ੩ ਕਿਸੇ ਸੰਕਲਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤਿਗ੍ਯਾ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨ ਲਈ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਲ ਦਾ ਲੈਣਾ ਅਤੇ ਤ੍ਯਾਗਣਾ. "ਨਾਨਕ ਚੁਲੀਆ ਸੁਚੀਆ ਜੇ ਭਰਿ ਜਾਣੈ ਕੋਇ***ਰਾਜੇ ਚੁਲੀ ਨਿਆਵ ਕੀ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਚੁਲੁਕ.

ਚੁਲੁਕ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਗਾੜ੍ਹਾ ਚਿੱਕੜ। ੨ ਛੋਟੀ ਹਾਂਡੀ। ੩ ਚੁਲੀ. ਅੰਜੁਲਿ.

ਚੁਲੁੰਪ. ਸੰ. चुलुम्प्. ਧਾ—ਕਤਰਨਾ, ਨਸ਼੍ਟ ਹੋਣਾ, ਝੂਲਣਾ.

ਚੁਲੰਭ | ਚੁਲੰਭੁ ਸੰ. चलम्भ—ਚਲੰਭ. ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸਮਾਨ ਸੀਤਲ. "ਮਨੁ ਤਨੁ ਹੋਇ ਚੁਲੰਭੁ." (ਸੂਹੀ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਤਰ. ਆਦ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲ ਅਤੇ ਅੰਭ.

ਚੁਲ੍ਹ | ਚੁਲ੍ਹਾ ਸੰ. चुल्लि—ਚੁੱਲਿ. ਸੰਗਯਾ—ਅੱਗ ਰੱਖਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਭੋਜਨ ਪਕਾਉਣ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਅੱਗ ਮਚਾਈ ਜਾਵੇ.

ਚੁੱਲ. ਸੰ. चुल्ल्. ਧਾ—ਆਪਣਾ ਅਭਿਪ੍ਰਾਯ (ਮਨਸ਼ਾ) ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ, ਵਿਲਾਸ ਕਰਨਾ.

ਚੁਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਇਣਾ.

ਚੁੜ. ਦੇਖੋ, ਚੁਡ.

ਚੁੜੱਤ. ਚੌੜਾਨ ਵੱਲ ਦਾ ਫੈਲਾਉ. Latitude.

ਚੁੜੇਲ | ਚੁੜੈਲ ਸੰਗਯਾ—ਡਾਇਣ. ਭੂਤਨੀ. ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਘੇਰ-ਲੈਣ ਵਾਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੁਡ। ੨ ਕਈਆਂ ਨੇ ਚੁੜੇਲ ਨੂੰ ਚੂੜਾ (ਜੂੜਾ) ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਦੱਸਿਆ ਹੈ. ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰ ਪੁਰ ਉੱਚਾ ਜੂੜਾ ਹੋਵੇ. ਚੂੰਡੋ. ਡਾਇਣ ਦੇ ਸਿਰ ਉਲਝੇ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ ਦੱਸੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਉਹ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਇਲਾ (ਬਾਣੀ) ਚੰਡ (ਕੌੜੀ) ਹੈ. ਖੋਟੇ ਵਚਨ ਬੋਲਣ ਵਾਲੀ.

ਚੂ. ਫ਼ਾ چُو ਵ੍ਯ—ਜਬ. ਜਦ। ੨ ਤਬ. ਤਦ। ੩ ਇਸ ਤਰਾਂ. ਇਵੇਂ। ੪ ਵਾਂਙ. ਵਾਕਰ.

ਚੂੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੁੰਕਾਰ. ਚੂੰ ਚੂੰ ਧੁਨਿ। ੨ ਫ਼ਾ چُوں ਵਿ—ਤੁੱਲ. ਮਾਨਿੰਦ. ਸਮਾਨ। ੩ ਵ੍ਯ—ਜਬ. ਜਦ. "ਚੂੰ ਸਵਦ ਤਕਬੀਰ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਤਕਬੀਰ। ੪ ਕਿਸ ਤ਼ਰਹਿ਼. ਕੈਸੇ. ਕਿਵੇਂ.

ਚੂਸ. ਸੰ. चुष्. ਧਾ—ਚੂਸਣਾ, ਚੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ.

ਚੂਸਣਾ | ਚੂਸਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਚੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ. ਜੀਭ ਅਤੇ ਹੋਠਾਂ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਰਸ ਖਿੱਚਣਾ। ੨ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਦਾ ਸਾਰ ਖਿੱਚਲੈਣਾ.

ਚੂਹਣੀਆ. ਲਹੌਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਤਸੀਲ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ, ਜੋ ਛਾਂਗਾਮਾਂਗਾ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸੇਠੀ ਜਾਤਿ ਦੇ ਉਗਵੰਦਾ (ਗੋਬਿੰਦਾ) ਅਤੇ ਸਭਾਗਾ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ-ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਅਨੰਨਸਿੱਖ ਹੋਏ ਹਨ. ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹੁਣ ਬਸਾਖੀ ਤੇ ਸਲਾਮਤ ਦੁਕਾਨਦਾਰ ਹਨ.

ਚੂਹਮਾਰ. ਚੂਹੇਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਮੂਸ਼ਖ਼ੋਰ.

ਚੂਹਰਾ. ਸੰ. ਚਜੁਤਹਰਾ. ਸ਼ਰੀਰ ਤੋਂ ਡਿਗਿਆ ਮਲ ਮੂਤ੍ਰ ਲੈਜਾਣ ਵਾਲਾ. ਭੰਗੀ. ਚੂਹੜਾ. ਖ਼ਾਕਰੋਬ.

ਚੂਹੜ. ਦੇਖੋ, ਪੁਰੀਆ. ਪੁਰੀਏ ਦਾ ਭਾਈ ਇੱਕ ਨੰਬਰ-ਦਾਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਨੇ ਸਿੱਖ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਣ ਕਰਾਇਆ ਕਿ ਕਦੇ ਝੂਠ ਨਹੀਂ ਬੋਲਣਾ. ਇਸ ਨੇ ਸਤ੍ਯਵਕਤਾ ਅਤੇ ਸਦਾਚਾਰੀ ਹੋਕੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤ-ਸਰ ਜੀ ਦੀ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ੨ ਸੇਠੀ ਜਾਤਿ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਕੀਰਤਨ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਵਡਾ ਨਿਪੁਣ ਸੀ। ੩ ਲਖਨਊ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨੇ ਸਿੱਖੀ ਦੇ ਨਿਯਮ ਅਤੇ ਭੇਦ ਦੱਸਕੇ ਨਿਹਾਲ ਕੀਤਾ.

ਚੂਹੜਕਾਣਾ. ਜਿਲਾ, ਤਸੀਲ, ਥਾਣਾ ਸ਼ੇਖ਼ੂਪੁਰਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਦੋ ਆਬਾਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ "ਖਰਾਸੌਦਾ" ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਇਸ ਜਗਾ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ-ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਆਗਯਾ ਅਨੁਸਾਰ—ਕਿ ਲਾਭ ਵਾਲਾ ਵਪਾਰ ਕਰਨਾ-ਭੁੱਖੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨ ਸਾਧੂਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਾਦ ਛਕਾਣ ਲਈ ਪੂੰਜੀ ਖ਼ਰਚ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ, ਨਾਲ ੨੫੦ ਵਿੱਘੇ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ, ਮਾਘ ਸੁਦੀ ੧ ਅਤੇ ਕੱਤਕ-ਪੂਨਯਾ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਲਗਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਚੂਹੜ-ਕਾਣੇ ਤੋਂ ਕ਼ਰੀਬ ਦੋ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

ਚੂਹੜਵਾਲ. ਦੇਖੋ, ਝਾੜਸਾਹਿਬ.

ਚੂਹੜਾ | ਚੂਹੜੀ ਚੰਡਾਲ—ਚੰਡਾਲੀ. ਭੰਗੀ. ਖ਼ਾਕਰੋਬ. ਦੇਖੋ, ਚੂਹਰਾ. "ਪਰਨਿੰਦਾ ਘਟਿ ਚੂਹੜੀ."

(ਵਾਰ ਸੂੀ ਮ: ੧)

ਚੂਹਾ, ਚੂਹੀ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਮੂਸਾ—ਮੂਸੀ. "ਜਮ ਚੂਹਾ ਕਿਰਸ ਨਿਤ ਕੁਰਕਦਾ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਚੂਹੇਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੂਹਮਾਰ ਅਤੇ ਮੂਸ਼ਖ਼ੋਰ.

ਚੂਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਭੁੱਲ. ਖ਼ਤ਼ਾ. "ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਿਆ ਕਰੈ ਜਉ ਸਿਖਾ ਮਹਿ ਚੂਕ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਪਾਲਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਰਸਦਾਇਕ ਸਾਗ ਬਣਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਥੋੜਾ ਖੱਟਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. "ਸੋਆ ਚੂਕ ਪੁਕਾਰਤ ਭਈ."(ਦੱਤਾਵ) ਮਾਲਣ (ਮਾਲਿਨੀ) ਨੇ ਹੋਕਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸੋਆ ਚੂਕ (ਪਾਲਕ).ਦੱਤ (ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ) ਨੇ ਇਸ ਤੋਂ ਸਿਖ੍ਯਾ ਲਈ ਕਿ ਜੋ ਸੋਇਆ (ਸੁੱਤਾ), ਉਹ ਚੁੱਕਿਆ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੂਕਣਾ.

ਚੂਕਈ. ਭੁਲਦਾ. ਖ਼ਤ਼ਾਖਾਂਦਾ। ੨ ਮਿਟਦਾ. ਸਮਾਪਤ ਹੁੰਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕਈ.

ਚੂਕਣਾ, ਚੂਕਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਭੁੱਲਣਾ। ੨ ਸਮਾਪਤ ਹੋਣਾ. ਖ਼ਤਮ ਹੋਣਾ. "ਚੂਕਾ ਆਵਣੁ ਜਾਣੁ." (ਵਾਰ ਸੋਰ ਮ: ੩)"ਜਬ ਚੂਕੈ ਪੰਚਧਾਤੁ ਕੀ ਰਚਨਾ." (ਮਾਰੂ ਕਬੀਰ) ੩ ਔਸਾਨ ਦਾ ਅਭਾਵ ਹੋਣਾ. "ਪਛੋਤਾਵਾ ਨ ਮਿਲੈ ਜਬ ਚੂਕੈਗੀ ਸਾਰੀ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੧) ੪ ਦੇਖੋ, ਚੂਲਾ ੨.

ਚੂੰਕਿ. ਫ਼ਾ چونکہ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਕਿਉਂਕਿ. ਇਸ ਕਾਰਣ ਤੋਂ. ਇਸ ਹੇਤੁ.

ਚੂਖਾ. ਭਾਈ ਫੇਰੂ ਸੱਚੀਦਾੜ੍ਹੀ ਦਾ ਇੱਕ ਕਰਨੀ ਵਾਲਾ ਚੇਲਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਸਿੱਖਧਰਮ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ.

ਚੂਗਹਿ. ਚੁਗਦਾ ਹੈ. "ਊਜਲ ਮੋਤੀ ਚੂਗਹਿ ਹੰਸ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਹੰਸ ਵਿਵੇਕੀ, ਅਤੇ ਮੋਤੀ ਸ਼ੁਭਗੁਣ.

ਚੂਘਨਾ, ਚੂੰਘਨਾ ਦੇਖੋ, ਚੁੰਘਣਾ. "ਲੇਲੇ ਕਉ ਚੂਘੈ ਨਿਤ ਭੇਡ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) ਲੇਲਾ ਜੀਵ ਅਤੇ ਭੇਡ ਮਾਇਆ.

ਚੂਚਕ. ਹੀਰ ਦਾ ਪਿਤਾ. "ਜੂਨ ਜਾਟ ਕੀ ਤਿਨ ਧਰੀ ਮ੍ਰਿਤਮੰਡਲ ਮੇ ਆਇ। ਚੂਚਕ ਕੇ ਉਪਜੀ ਭਵਨ ਹੀਰ ਨਾਮ ਧਰਵਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੮)ਦੇਖੋ, ਹੀਰ.

ਚੂਚਾ. ਕੁੱਕੜ ਦਾ ਬੱਚਾ. ਇਹ ਚੂਜ਼ਹ ਦਾ ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਰੂਪਾਂਤਰ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੂਜ਼ਾ.

ਚੂਚੀ. ਸੰ. चूचुक—ਚੂਚੁਕ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਸ੍ਤਨ (ਮੰਮੇ) ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਡੋਡੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਬੱਚਾ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲੈਕੇ ਦੁੱਧ ਚੁੰਘਦਾ ਹੈ. Nipple.

ਚੂਜ਼ਹ, ਚੂਜ਼ਾ ਫ਼ਾ چوزہ ਕੁੱਕੜ (ਮੁਰਗ਼ੇ) ਦਾ ਬੱਚਾ. Chicken.

ਚੂੰਡਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਦੰਦ ਅਥਵਾ ਚੁੰਜ ਨਾਲ ਨੋਚਣਾ.

ਚੂੰਡਾ. ਦੇਖੋ, ਚੂੜਾ.

ਚੂੰਡਾਬੰਡ, ਚੂੰਡਾਵੰਡ ਸੰਗਜ਼ਾ—ਚੂੜਾਵਿਭਾਗ. ਪੁਰਾਣੇ ਰਿਵਾਜ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਵੰਡ.ਤਕ਼ਸੀਮ ਜਾਯਦਾਦ ਦਾ ਇੱਕ ਤ਼ਰੀਕ਼ਾ ਕਿ ਪ੍ਰਤਿ ਚੂੰਡਾ(ਭਾਵ ਹਰ ਇੱਕ ਵਹੁਟੀ ਪਿੱਛੇ) ਸਮਾਨ ਹਿੱਸਾ ਕਰਨਾ. ਸੰਤਾਨ ਦੇ ਲਿਹ਼ਾਜ਼ ਨਾਲ ਨਹੀਂ, ਕਿੰਤੂ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਲਿਹਾਜ ਨਾਲ ਵੰਡ ਕਰਨੀ, ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਆਦਮੀ ਦੇ ਦੋ ਵਹੁਟੀਆਂ ਹਨ ਪਹਿਲੀ ਦੇ ਦੋ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਦੇ ਇੱਕ ਹੈ ਅਰ ਜਾਗੀਰ ਅਥਵਾ ਜ਼ਮੀਨ ਆਦਿ ਕੋਈ ਵਸਤੁ ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਹੈ, ਤਦ ਅੱਧੋ ਅੱਧ ਕਰਕੇ ਹਜ਼ਾਰ ਹਜ਼ਾਰ ਦੀ ਵੰਡਲੈਣੀ. ਦੇਖੋ, ਪੱਗਵੰਡ.

ਚੂੰਡਿ. ਚੂੰਡਕੇ. ਨੋਚਕੇ। ੨ ਚੂੰਡਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. "ਕਾਗਾ ! ਚੂੰਡਿ ਨ ਪਿੰਜਰਾ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚੂੰਢੀ. ਹੱਥ ਦੇ ਅੰਗੂਠੇ ਅਤੇ ਤਰਜਨੀ ਉਂਗਲ ਨਾਲ ਸੰਨ੍ਹੀ ਵਾਂਙ ਨਿਪੀੜਨ (ਘੁੱਟਣ) ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਜਿਵੇਂ—ਚੂੰਢੀ ਵੱਢਣੀ.

ਚੂਣ. ਸੰ. च्युण्. ਧਾ—ਖਿੱਚਣਾ, ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ.

ਚੂਤ. ਸੰ. ਸੰਗਜ਼ਾ—ਅੰਬ ਦਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਫਲ। ੨ ਸੰ. ਚ੍ਯੁਤਿ. ਭਗ. ਯੋਨਿ.

ਚੂਤੜ. ਦੇਖੋ, ਚੁਤੜ.

ਚੂੰ ਤੂੰਦ ਅਜਦਹ. (ਰਾਮਾਵ) ਵਿਸ਼ਧਰ ਸੱਪ ਜੇਹੇ ਕ੍ਰੋਧੀ.

ਚੂਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਤੜ.

ਚੂਥੀ. ਸੰਗਯਾ—ਤਖ਼ਤੇ ਦੀ ਚੂਲ.

ਚੂਨ. ਸੰ. ਚੂਰ੍ਣ. ਸੰਗਯਾ—ਆਟਾ. ਪਿਸਾਨ. "ਚਾਕੀ ਚਾਟਹਿ ਚੂਨ ਖਾਹਿ." (ਬਸੰ ਕਬੀਰ) ੨ ਚੂਨਾ. ਪੱਥਰ ਦੀ ਖਿੱਲ. "ਚੂਨ ਚਿਹਨ ਨ ਰਹਾਇ." (ਸ.ਕਬੀਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਚੂੰ ੨

ਚੂਨਰੀ. ਸੰਗਯਾ— ਚੁੰਨੀ. ਓਢਣੀ. "ਚੂਨਰੀ ਨਵੀਨ ਲਾਲ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੂਨੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚੂਨਰੀ। ੨ ਵਿ—ਚੋਸ਼ਣ (ਚੂਸਣ) ਵਾਲੀ. "ਜੀਭ ਰਸਾਇਣਿ ਚੂਨੜੀ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੧ ਮ: ੧) ੩ ਦੇਖੋ, ਚੂਨੀ.

ਚੂਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੂਨ. "ਦੁਇ ਸੇਰ ਮਾਗਉ ਚੂਨਾ." (ਸੋਰ ਕਬੀਰ) ੨ ਫੂਕੇਹੋਏ ਕੰਕਰ ਅਥਵਾ ਪੱਥਰ ਦਾ ਚੂਰ੍ਣ। ੩ ਕ੍ਰਿ—ਚ੍ਯਵਨ. ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ.

ਚੂਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਮਾਣਿਕ ਦੀ ਕਣੀ. ਲਾਲ ਰਤਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਟੁਕੜਾ। ੨ ਚੁੰਨੀ. ਚੁਨਰੀ.

ਚੂਨੀਆਂ. ਦੇਖੋ, ਚੂਹਣੀਆਂ। ੨ ਚੂਨੀ ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ.

ਚੂਨੀਮੰਡੀ. ਲਹੌਰ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜਨਮਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਲਹੌਰ.

ਚੂਪ. ਦੇਖੋ, ਚੁਪ. "ਸਹਜੇ ਚੂਪ ਸਹਜੇ ਹੀ ਜਪਨਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੂਪਨਾ.

ਚੂਪਣਾ, ਚੂਪਨਾ } ਕ੍ਰਿ—ਚੋਸ਼ਣ ਕਰਨਾ. ਚੂਸਣਾ.

ਚੂਪੀ. ਦੇਖੋ, ਚੂਪਣਾ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚੁਪਕੇ. ਬਿਨਾ ਸ਼ੋਰ ਤੋਂ. "ਚੂਪੀ ਨਿਰਣਉ ਪਾਇਆ."(ਆਸਾ ਮ:੧) ਦੇਖੋ, ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ ਅਤੇ ਦਾਦੀ.

ਚੂਰ ਅਥਵਾ **ਚੂਰੁ.** ਸੰ. ਚੂਰ੍. ਧਾ—ਜਲਾਉਣਾ, ਭਸਮ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਚੂਰਣ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਨਿੰਦਾ ਤੇਰੀ ਜੋ ਕਰੇ ਸੋ ਵੰਞੈ ਚੂਰੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਚੂਰਣ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ । ੩ ਦੇਖੋ, ਚੂੜ. "ਮੋਤੀਚੂਰ ਬਡ ਗਹਿਨ ਗਹਿਨਈਆ."(ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਚੂਰਣ. ਸੰ. ਚੂਰ੍ਣ. ਧਾ—ਖਿੱਚਣਾ, ਸੰਕੋਚ ਕਰਨਾ, ਪ੍ਰੇਰਨਾ, ਪੀਸਣਾ, ਦਬਾਉਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਆਟਾ. ਪਿਸਾਨ। ੩ ਪੀਸੀਹੋਈ ਦਵਾਈ. ਜੈਸੇ—ਹਾਜ਼ਮੇ ਦਾ ਚੂਰਣ ਆਦਿ। ੪ ਧੂਲਿ (ਧੂੜ). ਰਜ. "ਚੂਰਣ ਤਾਂ ਚਰਣਾ ਬਲਿਹਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੂਰਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੂਰ੍ਣ ਕਰਨਾ. ਪੀਸਣਾ. "ਕਹਤ ਕਬੀਰ ਪੰਚ ਜੋ ਚੂਰੇ." (ਆਸਾ)

ਚੂਰਣਿ. ਵੈਰੀ ਨੂੰ ਚੂਰਣ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਬੰਦੂਕ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚੂਰਨ. ਦੇਖੋ, ਚੂਰਣ.

ਚੂਰਮਾ. ਸੰਗਯਾ—ਰੋਟੀ ਨੂੰ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਕੇ ਮਿੱਠੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਾਇਆਹੋਇਆ ਪੰਜੀਰੀ ਜੇਹਾ ਭੱਖ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਘੀ ਵਿੱਚ ਮੋਣਦਾਰ ਮੈਦੇ ਦੀਆਂ ਟਿੱਕੀਆਂ ਭੁੰਨਕੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੂਰਣ ਕਰਕੇ ਖੰਡ ਮਿਲਾਉਣ ਤੋਂ ਭੀ ਚੂਰਮਾ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਭੋਜਨ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਦਾਸੀਨ ਸਾਧੂ ਬਾਬਾ ਸ਼੍ਰੀਚੰਦ ਜੀ ਨਿਮਿੱਤ ਅਰਪਦੇ ਹਨ ਅਰ "ਰੋਟ ਪ੍ਰਸਾਦ" ਬੋਲਦੇ ਹਨ. ਹਿੰਦੂ ਹਨੂਮਾਨ ਅਤੇ ਭੈਰਵ ਨੂੰ ਚੂਰਮਾ ਅਰਪਦੇ ਹਨ.

ਚੂਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚੂੜਾ. "ਸੰਖ ਮੋਤੀਚੂਰਾ." (ਭਾਗੁ) ਸਿੱਪ ਨੂੰ ਸ਼ਿਰੋਮਣਿ ਮੋਤੀ ਬਣਾਦਿੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੂਰਮਾ. "ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨੁ ਤਿਨਿ ਭੋਜਨੁ ਚੂਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਚੂਰਣ ਕਰੀਹੋਈ ਵਸਤੁ. ਚੂਰਣ। ੪ ਵਿ—ਚੂਰਣ ਕੀਤਾ. ਪੀਸਿਆ.

ਚੂਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚੂਰਣ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਘੀ ਖੰਡ ਮਿਲਾਕੇ ਕੁੱਟੀਹੋਈ ਰੋਟੀ। ੨ ਚੂੜੀ. ਬੰਗ.

ਚੂਰੁ. ਦੇਖੋ, ਚੂਰ.

ਚੂਲ. ਸੰਗਯਾ—ਤਖ਼ਤੇ ਦਾ ਪਤਲਾ ਸਿਰਾ, ਜੋ ਸਰਦਲ

ਦੇ ਛੇਕ ਵਿੱਚ ਧੁਰ ਦੀ ਤਰਾਂ ਫਸਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਤਖ਼ਤੇ ਦਾ ਹੇਠਲਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਟੇਟੂਏ ਪੁਰ ਟਿਕਦਾ ਹੈ. ਚੂਥੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੂਲ੍ਹ। ੩ ਸੰ. ਸ਼ਿਖਾ. ਚੋਟੀ. ਬੋਦੀ.

ਚੂਲਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੁਲਿਆਲਾ.

ਚੂਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚੂਲ। ੨ ਪੱਟ ਅਤੇ ਉਦਰ ਦੀ ਸੰਧੀ. ਪੱਟ ਦਾ ਜੋੜ. ਚੂਕਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੂਲ੍ਹਾ.

ਚੂਲ੍ਹ, ਚੂਲ੍ਹਾ ਸੰ. चुल्ह ਅਤੇ चुल्ही. ਸੰਗਜਾ—ਰਸੋਈਘਰ ਵਿੱਚ ਅੱਗ ਮਚਾਉਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. "ਬਸੁਧਾ ਖੋਦਿ ਕਰਹਿ ਦੁਇ ਚੂਲ੍ਹੇ." (ਆਸਾ ਕਬੀਰ)

ਚੂਵਨ. ਸੰ. ਚਜਵਨ. ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ.

ਚੂੜ, ਚੂੜਕ ਸੰਗਜਾ—ਚੋਟੀ. ਸ਼ਿਖਾ। ੨ ਕਲਗੀ। ੩ ਪਹਾੜ ਦੀ ਚੋਟੀ। ੪ ਕੰਕਨ. ਕੜਾ। ੫ ਹਾਥੀ ਦੇ ਦੰਦਾਂ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਾਇਆਹੋਇਆ ਕੜਾ. "ਚੂੜ ਚੜਾਇ ਹੈਂ ਦਾਂਤਨ ਦੋਊ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੂੜਾ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਚੋਟੀ. ਬੋਦੀ। ੨ ਮੋਰ ਆਦਿਕ ਜੀਵਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦੀ ਕਲਗੀ। ੩ ਖੂਹ (ਕੂਪ) ਦੀ ਮਣ. ਮੇਂਢ। ੪ ਮਸਤਕ. ਮੱਥਾ। ੫ ਮੁਕਟ. ਤਾਜ। ੬ ਕੜਾ. ਕੰਕਨ. ਬਲਯ. "ਚੂੜਾ ਭੰਨੁ ਪਲੰਘ ਸਿਉ ਮੁੰਧੇ!" (ਵਡ ਮ: ੧)

ਚੂੜਾਮਣਿ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਮੁਕਟ (ਤਾਜ) ਦੀ ਮਣਿ (ਰਤਨ). ੨ ਸਿਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਰਤਨ। ੩ ਭਾਵ—ਸਰਤਾਜ.

ਚੂੜਿਕਾ. ਵਿ—ਮੁਕਟ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਜਾ—ਚੂੜੀ. ਬੰਗ.

ਚੂੜੀ. ਸੰਗਜਾ—ਛੋਟਾ ਚੂੜਾ. ਕੰਗਣੀ. ਬੰਗ. "ਨਾ ਮਨੀਆਰੁ ਨ ਚੂੜੀਆ." (ਵਡ ਮ: ੧)

ਚੂੜੀਸਰੋਟ. ਦੇਖੋ, ਜਵਾਸਾ.

ਚੂੜੈਲ, ਚੂੜੈਲੀ ਦੇਖੋ, ਚੁੜੇਲ। ੨ ਵਿ—ਚੂੜਾ ਪਹਿਰਨ ਵਾਲੀ. ਭੁਜਾ ਵਿੱਚ ਚੂੜਾ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. "ਫਿਰ ਸੌਂਪੀ ਚੂੜੈਲੀਆਂ ਕੱਤਣ ਬਾਂਹ ਪਸਾਰ." (ਮਗੋ)

ਚੂੜ੍ਹਾ, ਚੂੜ੍ਹੀ ਦੇਖੋ, ਚੂਹਰਾ, ਚੂਹੜਾ ਅਤੇ ਚੂਹੜੀ.

ਚੇ. ਪ੍ਰਤ੍ਯ. ਸੰਬੰਧ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਤਾ. ਦਾ. ਕਾ. "ਨਦੀ ਚੇ ਨਾਥੈ." (ਧਨਾ ਤ੍ਰਿਲੋਚਨ) "ਨਾਮੇ ਚੇ ਸੁਾਮੀ." (ਗੂਜਰੀ) ੨ ਵ੍ਯ—ਤੋ. ਤਾਂ. "ਤੁਮ ਚੇ ਪਾਰਸੁ ਹਮ ਚੇ ਲੋਹਾ." (ਪ੍ਰਭਾ ਨਾਮਦੇਵ) "ਤੁਮ ਚੇ ਧਨੀ ਧਨਾਢ ਲਖਮੀਬਰ ਮਾਰੋ ਚੇਰੋ ਅਨੁਚਰ ਕਿੰਕਰ." (ਸਲੋਹ) ੩ ਦੇਖੋ, ਚਿਹ ੩.

ਚੇਸਟਾ. ਦੇਖੋ, ਚੇਸ਼੍ਟਾ. "ਕਹੂੰ ਚੇਸਟਾ ਚਾਰੁ ਚਿਤ੍ਰੰ ਸਰੂਪੰ." (ਅਕਾਲ)

ਚੇਸ਼੍ਟ. ਸੰ. चेष्ट्. ਧਾ—ਚੇਸ਼੍ਟਾ (ਹ਼ਰਕਤ) ਕਰਨਾ, ਜਤਨ ਕਰਨਾ, ਝਗੜਾ ਕਰਨਾ, ਵਿਚਰਨਾ, ਫਿਰਨਾ.

ਚੇਸ਼੍ਟਾ.* ਸੰ. ਸੰਗਜਾ—ਯਤਨ. ਉੱਦਮ। ੨ ਕਰਮ. ਕੰਮ। ੩ ਹ਼ਰਕਤ। ੪ ਤਲਾਸ਼. ਢੂੰਡ.

ਚੇਹਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ.

ਚੇਹਰਾ ਲਿਖਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਨੌਕਰ ਭਰਤੀ ਹੋਣਾ. ਨੌਕਰ ਰੱਖਣ ਵੇਲੇ ਚਿਹਰੇ ਦੇ ਚਿਨ੍ਹ ਚਕ੍ਰ ਲਿਖੇਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਚੇਹਰਾਹੋਣਾ, ਚੇਹਰਾਲਿਖਣਾ ਅਤੇ ਚੇਹਰਾ ਲਿਖਾਉਣਾ ਆਦਿ ਪਦ ਵਰਤੇਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਚਿਹਰਾ.

ਚੇਹਰੇਸ਼ਾਹੀ, ਚੇਹਰੇਸ਼ਾਹੀ ਰੁਪੱਯਾ ਉਹ ਰੁਪੱਯਾ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾ ਚਿਹਰਾ ਹੋਵੇ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਰਾਜ ਦੇ ਸਿੱਕੇ ਦੇ ਰੁਪਯੇ ਦਾ ਇਹ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਟਕਸਾਲ ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ (ਕਲ) ਵਿੱਚ ਬਣਨ ਕਰਕੇ ਕਲਦਾਰ ਰੁਪੱਯਾ ਭੀ

---

* हिताऽहित प्राप्ति परिहारार्था क्रिया चेष्टा.

ਅਰਥਾਤ

ਹਿਤ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਅਤੇ ਅਹਿਤ ਦੇ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਜੋ ਸ਼ਰੀਰ ਦੀ ਹਰਕਤ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਚੇਸ਼੍ਟਾ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚੇਚਕ. ਫ਼ਾ ਚੇਚਕ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ੀਤਲਾ. ਮਾਤਾ ਰੋਗ. Small-pox. ਦੇਖੋ, ਸੀਤਲਾ.

ਚੇਟ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦਾਸ. ਸੇਵਕ। ੨ ਪਤਿ. ਭਰਤਾ। ੩ ਭੰਡ. ਮਖ਼ੌਲੀਆ। ੪ ਕਾਵ੍ਯ ਅਨੁਸਾਰ ਨਾਇਕ ਅਤੇ ਨਾਇਕਾ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਭੇਟੂ. ਭੜੂਆ.

ਚੇਟਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭੰਡਾਂ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ. ਕੌਤੁਕ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ-ਜਾਲ ਦਾ ਖੇਲ. "ਨਾਟਕ ਚੇਟਕ ਕਿਯੇ ਕੁਕਾਜਾ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) "ਕਿਨਹੂ ਸਿਧਿ ਬਹੁ ਚੇਟਕ ਲਾਏ." (ਰਾਮ ਅ: ਮ: ੫) ੩ ਲਗਨ. ਕਿਸੇ ਗੱਲ ਦਾ ਸ਼ੌਕ.

ਚੇਟਕਈਆ | **ਚੇਟਕੀ** } ਵਿ—ਕੌਤੁਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਇੰਦ੍ਰ-ਜਾਲ ਦਾ ਤਮਾਸ਼ਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਾਦੂਗਰ. "ਮਾਗਹਿ ਰਿਧਿ ਸਿਧਿ ਚੇਟਕ, ਚੇਟ-ਕਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪) ੩ ਸ਼ੌਕੀਨ.

ਚੇਤ. ਸੰ. ਚੇਤ੍, ਵ੍ਯ—ਯਦਿ ਅਗਰ. ਜੇ। ੨ ਸ਼ਾਯਦ। ੩ ਸੰ. ਚੇਤਸ੍. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿੱਤ. ਦਿਲ. "ਭੇਤ ਚੇਤ ਹਰਿ ਕਿਸੈ ਨ ਮਿਲਿਓ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧ ਪਹਿਰੇ) ੪ ਆਤਮਾ। ੫ ਗ੍ਯਾਨ. ਬੋਧ। ੬ ਵਿ—ਚੇਤਨਤਾ ਸਹਿਤ. ਸਾਵ-ਧਾਨ. "ਘਟਿ ਏਕ ਬਿਖੈ ਰਿਪੁ ਚੇਤ ਭਯੋ."(ਰੁਦ੍ਰਾਵ) ੭ ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੈਤ੍ਰ। ੮ ਦੇਖੋ, ਚੇਤਾਈ। ੯ ਚੇਤਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ ਯਾਦ ਕਰ.

ਚੇਤਉ | **ਚੇਤਹੁ** } ਚਿੰਤਨ ਕਰੋ. ਯਾਦ ਕਰੋ. ਸਮਰਣ ਕਰੋ.

ਚੇਤਕੀ. ਵਿ—ਚੈਤ੍ਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. ਚੇਤੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਹਰੜ. ਹਰੀਤਕੀ. ਕਿਤਨੇ ਵੈਦ੍ਯ ਉਸ ਹਰੜ ਨੂੰ ਚੇਤਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਤੋਂ ਦਸਤ ਆਜਾਵੇ.

ਚੇਤਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਾ. ਯਾਦ ਕਰਨਾ. "ਅਗੋਦੇ ਜੇ ਚੇਤੀਐ ਤਾ ਕਾਇਤੁ ਮਿਲੈ ਸਜਾਇ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੇਤਨ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੈਤਨ੍ਯਰੂਪ ਆਤਮਾ. ਜੀਵਾਤਮਾ। ੨ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੩ ਪੁਸ਼ਕਰ ਤੀਰਥ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪੰਡਾ, ਜੋ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼-ਕਰ ਤੇ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਖ਼ਾਲਸੇ ਬਾਬਤ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ. "ਵਿਪ੍ਰ ਵਣਿਕ ਤੈਂ ਆਦਿਕ ਜਾਲ। ਚਲਆਏ ਚੇਤਨ ਦਿਜ ਨਾਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਵਿ—ਚੇਤਨਤਾ ਸਹਿਤ। ੫ ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ. ਸਾਵਧਾਨ.

ਚੇਤਨਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੇਤਨ ਦਾ ਧਰਮ. ਚੈਤਨ੍ਯਤਾ.

ਚੇਤਨ ਬਟ | **ਚੇਤਨ ਮਠ** | **ਚੇਤਨ ਵਟ** } ਕਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਅਸਥਾਨ, ਜਿੱਥੇ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਭੇਜੇ ਸਿੰਘ, ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ-ਵਿਦ੍ਯਾ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਠਹਿਰੇ ਸਨ. ਇਹ ਥਾਂ ਨਿਰਮਲੇ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਕ਼ਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਉਂ ਯਤਨਵਟੇਸ਼੍ਵਰ ਸ਼ਿਵਮੰਦਿਰ ਦੇ ਕਾਰਣ "ਯਤਨਵਟ" ਸੀ.

ਚੇਤਨਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੁੱਧਿ. ਸਮਝ. "ਚੇਤਨਾ ਹੈ, ਤਉ ਚੇਤਲੈ." (ਤਿਲੰ ਮ: ੯) ਜੇ ਸਮਝ ਹੈ, ਤਦ ਚੇਤਲੈ। ੨ ਚੇਤਨਤਾ. "ਕਤਹੂ ਸੁਚੇਤ ਹ੍ਵੈਕੈ ਚੇਤਨਾ ਕੋ ਚਾਰ ਕੀਓ." (ਅਕਾਲ)

ਚੇਤਨੀ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਦੇ. "ਨਾਨਕ ਗੁਰੂ ਨ ਚੇਤਨੀ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਚਿੰਤਨ ਕਰਨਗੇ. ਸੋਚਣਗੇ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੇਤਨੀਯ.

ਚੇਤਨੀਯ. ਸੰ. ਵਿ—ਜਾਣਨ ਯੋਗ੍ਯ। ੨ ਯਾਦ ਕਰਨ ਲਾਇਕ਼.

ਚੇਤਰ. ਦੇਖੋ, ਚੈਤ੍ਰ.

ਚੇਤਵਿਆ. ਵਿ—ਚਿਤਵਿਆ. ਚਿੰਤਨ ਕੀਤਾ "ਮਰਣ ਭਇਆ ਤਬ ਚੇਤਵਿਆ." (ਆਸਾ ਪਟੀ ਮ: ੧)

ਚੇਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿੰਤਨ ਦਾ ਭਾਵ. "ਚੇਤਾ ਵਤ੍ਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧) ਕਰਤਾਰ ਦਾ ਯਾਦ ਕਰਨਾ, ਜਮੀਨ ਦੀ ਵੱਤ੍ਰ ਹੈ. "ਗਗਨਮੰਡਲ ਮਹਿ ਰਾਖੈ ਚੇਤਾ." (ਰਤਨਮਾਲਾ ਬੰਨੋ) ਦਿਮਾਗ਼ ਵਿੱਚ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦਾ ਧਿਆਨ ਰਖਦਾ ਹੈ. "ਦਾਸ ਜਾਨ ਚਿਤ ਚੇਤੇ ਕਰੀਐ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੇਤਾਇਆ. ਯਾਦ ਕਰਾਇਆ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਾਇਆ। ੨ ਚੇਤੇ ਆਇਆ. ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਫੁਰਿਆ.

ਚੇਤਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਚੇਤਨਤਾ। ੨ ਦਾਨਾਈ. ਸਮਝ. "ਚੇਤਾਈ, ਤਾ ਚੇਤ." (ਗਉ ਵਾਰ ੨ ਮ: ੫) ਜੇ ਅ਼ਕ਼ਲ ਹੈ, ਤਾਂ ਚੇਤ (ਚਿੰਤਨਕਰ).

ਚੇਤਾਵਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚੇਤੇ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਸਿਮ੍ਰਿਤੀ. ਯਾਦਦਾਸ਼੍ਤ। ੩ ਵਿਗ੍ਯਾਪਨ. ਨੋਟਿਸ. "ਇਹੁ ਚੇਤਾਵਨੀ, ਮਤ ਸਹਿਸਾ ਰਹਿਜਾਇ." (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਚੇਤਿ. ਚਿੰਤਨ ਕਰਕੇ. ਸਮਰਣ ਕਰਕੇ. "ਹਰਿ ਚੇਤਿ ਖਾਹਿ ਤਿਨਾ ਸਫਲੁ ਹੈ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੪) ੨ ਚੈਤ੍ਰ ਮੇਂ. ਚੇਤ ਵਿੱਚ. "ਚੇਤਿ ਗੋਵਿੰਦੁ ਅਰਾਧੀਐ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੩ ਚੇਤਨਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਤੂੰ ਯਾਦ ਕਰ. "ਚੇਤਿ ਮਨਾ, ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ." (ਗਉ ਮ: ੫)

ਚੇਤੀ. ਵਿ—ਚੇਤ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ, ਜੈਸੇ—ਚੇਤੀ ਗੁਲਾਬ ਆਦਿ.

ਚੇਤੁ. ਦੇਖੋ, ਚੇਤ.

ਚੇਤੂ, ਚੇਤੋ } ਸੰਗਯਾ—ਚੈਤਨ੍ਯ ਆਤਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕਾਇਥ ਚੇਤੂ। ੨ ਇੱਕ ਮਸੰਦ, ਜੋ ਆਨੰਦਪੁਰ ਕਲਗੀਧਰ ਦੇ ਹ਼ਜ਼ੂਰ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ. ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਕੁਕਰਮੀ ਜਾਣਕੇ ਦੰਡ ਦਿੱਤਾ. ਭਾਈ ਸੰਤੋਖਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਨੇ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ ਮਾਤਾਜੀ ਲਈ ਚੇਤੂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਇਹ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਆਪਣੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਦੇਦਿੱਤਾ. ਜਦ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਹ਼ਜ਼ੂਰ ਆਇਆ, ਤਦ ਚੇਤੂ ਦਾ ਪਾਜ ਖੁਲਗਿਆ.

ਚੇਤੰਨ, ਚੇਤੰਨੁ } ਦੇਖੋ, ਚੇਤਨ ਅਤੇ ਚੈਤਨ੍ਯ. "ਗਿਆਨੀ ਹੋਇ ਸੁ ਚੇਤੰਨੁ ਹੋਇ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਚੇਦਿ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਵਿੱਚ ਚੰਦੇਰੀ ਨਗਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਦਾ ਇ਼ਲਾਕ਼ਾ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੈਦ੍ਯ ਅਤੇ ਤ੍ਰੈਪੁਰ ਭੀ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦੇਰੀ. ਇਸ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦਾ ਵਿਰੋਧੀ ਸੀ, ਜੋ ਖੋਟੇ ਬਚਨ ਬੋਲਣ ਕਾਰਣ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾ। ੨ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦਾ ਜਿਕਰ ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਹੈ.

ਚੇਦਿਨਾਥ, ਚੇਦਿਪਤਿ, ਚੇਦਿਰਾਜ } ਚੇਦਿ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚੇਦਿ ਅਤੇ ਚੰਦੇਰੀ.

ਚੇਨਾਬ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ.

ਚੇਪ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿਪਕਾਉ. ਲੇਸ. ਚੀੜ੍ਹ.

ਚੇਰ. ਸੰਗਯਾ—ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਕੇਰਲ ਭੀ ਹੈ. ਹੁਣ ਇਹ ਮਾਲਾਬਾਰ ਕੋਚਿਨ ਅਤੇ ਟ੍ਰਾਵਨਕੋਰ ਦਾ ਇ਼ਲਾਕ਼ਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੇਰਾ. "ਹੁਤੋ ਰਸੋਈ ਚੇਰ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਰਸੋਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸੇਵਕ ਸੀ.

ਚੇਰਾ. ਦਾਸ. ਸੇਵਕ। ੨ ਚੇਲਾ. ਚਾਟੜਾ.

ਚੇਰਿ, ਚੇਰਿਕਾ, ਚੇਰੀ, ਚੇਰੁਲੀ } ਸੰ. ਚੇਟੀ. ਚੇਟਿਕਾ. ਦਾਸੀ. ਟਹਿਲਣ. "ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਨਾਮੈ ਕੀ ਚੇਰਿ." (ਬਸੰ ਅ: ਮ: ੧) "ਤਹਾਂ ਏਕ ਚੇਰਿਕਾ ਨਿਹਾਰੀ." (ਦੱਤਾਵ) "ਚੇਰੀ ਕੀ ਸੇਵਾ ਕਰੈ ਠਾਕੁਰ ਨਹੀ ਦੀਸੈ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੧) ਇੱਥੇ ਚੇਰੀ ਤੋਂ ਭਾਵ ਮਾਇਆ ਹੈ. "ਜਾ ਪ੍ਰਭੁ ਕੀ ਹਉ ਚੇਰੁਲੀ ਸੋ ਸਭ ਤੇ ਊਚਾ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਚੇਲ. ਦੇਖੋ, ਚੇਲਾ। ੨ ਸੰ. ਚੇਲ੍. ਧਾ—ਹਿੱਲਣਾ, ਹ਼ਰਕਤ ਕਰਨਾ. "ਸ੍ਰਿਸਟਿ ਸਭ ਤੁਮਰੀ ਜੋ ਦੇਹੁ ਮਤੀ ਤਿਤੁ ਚੇਲ." (ਆਸਾ ਮ: ੪) ੩ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਵਸਤ੍ਰ. ਕਪੜਾ.

ਚੇਲਕ, ਚੇਲਕਾ, ਚੇਲਾ } ਚੇਟਕ. ਚਾਟੜਾ. ਸ਼ਿਸ਼੍ਯ. "ਸੁ ਸੋਭਿਤ ਚੇਲਕ ਸੰਗ ਨਰੰ." (ਦੱਤਾਵ) "ਜੋ ਗੁਰੁ ਗੋਪੇ ਆਪਣਾ ਕਿਉ ਸਿਝਹਿ ਚੇਲਾ?" (ਭਾਗੁ) ੨ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਉਹ ਭਗਤ, ਜੋ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਆਵੇਸ਼ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਵਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਚੇਲਾ ਕਹਾਉਂਦਾ ਹੈ.

ਚੇਲਿਕਾ } ਚੇਲਕ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਉਹ
ਚੇਲੀ } ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਕਿਸੇ ਦੇਵਤਾ ਅਥਵਾ ਪੀਰ ਦੀ ਰੂਹ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿੱਚ ਆਈ ਦੱਸਕੇ, ਖੇਡਦੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦੇਵਤਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ੩ ਸ਼ਿਸ਼੍ਯਾ.

ਚੈ. ਦੇਖੋ, ਚਯ.

ਚੈਤ. ਦੇਖੋ, ਚੈਤ੍ਯ ਅਤੇ ਚੈਤ੍ਰ.

ਚੈਤਕੀ. ਸੰ. ਚੈਤ੍ਯ ਤਰੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਿੱਪਲ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੇਤਕੀ.

ਚੈਤਨ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੇਤਨ ਆਤਮਾ। ੨ ਗ੍ਯਾਨ। ੩ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮ. ਕਰਤਾਰ। ੪ ਬੰਗਾਲਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਮਹਾਤਮਾ ਸਾਧੂ, ਜੋ ਨਦੀਆ (ਨਵਦ੍ਵੀਪ) ਵਿੱਚ ਜਗੰਨਾਥ ਮਿਸ਼੍ਰ ਦੇ ਘਰ ਸ਼ਚੀਦੇਵੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸਨ ੧੪੮੫ ਵਿੱਚ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਵੈਸ਼ਨਵਮਤ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖ ਦਾ ਆਚਾਰਯ ਮੰਨਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਚੈਤਨ੍ਯ ਨੇ ਬਹੁਤ ਕੁਰੀਤੀਆਂ ਦੂਰ ਕੀਤੀਆਂ ਅਤੇ ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਦੇ ਬੰਧਨਾ ਨੂੰ ਭੀ ਕੁਝ ਢਿੱਲਾ ਕੀਤਾ. ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਦੇਹੋਏ ਚੈਤਨ੍ਯ ਦਾ ੪੮ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋਇਆ. ਬੰਗਾਲ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਭੀ ਚੈਤਨ੍ਯ ਦੇ ਉਪਾਸਕ ਬਹੁਤ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਮਹਾਤਮਾ ਦਾ ਪੂਰਾ ਨਾਮ ਸ਼੍ਰੀ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਚੈਤਨ੍ਯਦੇਵ ਹੈ ਅਤੇ ਗੋਰਾ ਰੰਗ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਗੌਰਾਂਗ ਭੀ ਸੱਦੀਦਾ ਹੈ। ੫ ਵਿ—ਸਚੇਤ. ਚੇਤਨਤਾ ਸਹਿਤ। ੬ ਹੋਸ਼ਿਆਰ. ਸਾਵਧਾਨ.

ਚੈਤ੍ਯ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੰਦਿਰ. ਮਹਿਲ। ੨ ਦੇਵਾਲਯ. ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਮੰਦਿਰ। ੩ ਯਗ੍ਯਸ਼ਾਲਾ। ੪ ਪਿੱਪਲ। ੫ ਨਗਰ ਦੀ ਹੱਦ ਪੁਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਬਿਰਛ। ੬ ਬੌਧ ਸਾਧੂਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਠ। ੭ ਵਿ—ਚਿਤਾ (ਚਿਖਾ) ਨਾਲ ਹੈ ਸੰਬੰਧ ਜਿਸ ਦਾ.

ਚੈਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੇਤ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਉਹ ਮਹੀਨਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਰਣਮਾਸੀ ਨੂੰ ਚਿਤ੍ਰਾ ਨਛਤ੍ਰ (ਨਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰ) ਹੋਵੇ. ਚਾਂਦ੍ਰ (ਚੰਦ ਦੇ) ਸੰਵਤ (ਸੰਮਤ) ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਮਹੀਨਾ.

ਚੈਤ੍ਰਰਥ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਿਤ੍ਰਰਥ ਨਾਮਕ ਗੰਧਰਵ ਦਾ ਲਾਇਆਹੋਇਆ ਬਾਗ, ਜੋ ਕੁਬੇਰ ਦੇ ਕ਼ਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਾ ਕੁਰੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਤ੍ਰ.

ਚੈਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੁਖ. ਸ਼ਾਂਤਿ. "ਹਰਿ ਪਿਰ ਬਿਨੁ ਚੈਨ ਨ ਪਾਈਐ." (ਮਾਝ ਦਿਨ ਰੈਣ) ੨ ਦੇਖੋ, ਚਯਨ.

ਚੈਯਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗਬਹਾਦੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਥਾਪਿਆਹੋਇਆ ਬਿਹਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਮਸੰਦ. ਇਹ ਕੁਝ ਕਾਲ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭੀ ਆਪਣੇ ਅਧਿਕਾਰ ਪੁਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ੨ ਵਿ—ਚਾਉ (ਉਮੰਗ) ਵਾਲਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚਈਆ.

ਚੈਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੋਸ਼ਾਕ. ਪਹਿਰਣ ਯੋਗ੍ਯ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਵਸਤ੍ਰ. "ਧੋਇ ਸੁਕਾਇ ਚੈਲ ਲੈ ਆਵਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੈਲਧਾਵ. ਚੈਲ (ਵਸਤ੍ਰ) ਧੋਣ ਵਾਲਾ. ਧੋਬੀ.

ਚੌ, ਸੰਬੰਧ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਤ੍ਯਯ. ਦਾ. ਕਾ. "ਸੰਤ ਚੌ ਮਾਰਗ." (ਆਸਾ ਰਵਿਦਾਸ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਆਤਾ. ਮੁਰਿਆੜ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੋਣਾ.

ਚੋਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਟਪਕਿਆਹੋਇਆ ਜਲ। ੨ ਜਲ ਦੇ ਟਪਕਣ ਦਾ ਭਾਵ। ੩ ਅਗਰ ਦੀ ਲੱਕੜ ਤੋਂ ਟਪਕਾਇਆਹੋਇਆ ਤੇਲ. ਅਗਰਸਾਰ। ੪ ਗੁਲਾਬ ਕੇਵੜੇ ਆਦਿ ਦਾ ਅ਼ਰਕ਼। ੫ ਬਰਸਾਤੀ ਨਾਲਾ, ਜੋ ਪਹਾੜ ਦੇ ਜਲ ਟਪਕਣ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਚੋਆ ਚੰਦਨ. ਅਗਰ ਦਾ ਤੇਲ ਅਤੇ ਚੰਦਨ। ੨ ਚੰਦਨ ਦਾ ਤੇਲ. ਇ਼ਤ਼ਰ. ਸੁਗੰਧਿਸਾਰ. "ਚੋਆ ਚੰਦਨੁ ਲਾਈਐ ਕਾਪੜੁ ਰੂਪ ਸੀਗਾਰ." (ਸ੍ਰੀ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੋਇਆ. ਸੰ. ਚ੍ਯੋਤਿਤੰ. ਚੋਇਆਹੋਇਆ.

ਚੋਸ } ਸੰ. ਚੋਸ਼੍ਯ. ਵਿ—ਚੂਸਣੇ ਯੋਗ੍ਯ. ਚੂਪਣ
ਚੋਸ੍ਯ } ਲਾਇਕ਼। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੂਸਣ ਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥ. ਜੈਸੇ—ਅੰਬ ਗੰਨਾ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਚੂਸ ਧਾ.

ਚੋਹਲ. ਹਾਸ੍ਯ ਵਿਲਾਸ. ਠੱਠਾ ਮਖ਼ੌਲ.

ਚੋਹਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਜਲਾਲਾਬਾਦ। ੨ ਜਿਲਾ ਜੇਹਲਮ, ਥਾਣਾ ਦੀਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਰੋਹਤਾਸ*

* ਇਹ ਨਗਰ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬਕੌਰ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਰੋਹਤਾਸ.

ਹੈ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀਨਾ ਤੋਂ ਕ਼ਰੀਬ ਤਿੰਨ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਰੋਹਤਾਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ, ਪਹਾੜੀ ਦੇ ਹੇਠ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਚੋਹਾਸਾਹਿਬ" ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਭਗਤੂ ਸਿੱਖ ਦੀ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਪੁਰ ਇਸ ਥਾਂ ਪੱਥਰ ਚੁੱਕਕੇ ਜਲ ਦਾ ਪ੍ਰਵਾਹ ਜਾਰੀ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਇਸ ਜਲ ਦੇ ਸੋਤ ਪਾਸ ਇਕ ਛੋਟਾ ਤਾਲ ਹੈ, ਹਰ ਵੇਲੇ ਨਿਰਮਲ ਜਲ ਵਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ "ਚਸ਼ਮਾ ਸਾਹਿਬ" ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਚਸ਼ਮੇ ਤੋਂ ਪੂਰਵ ਵੱਲ ਦਰਬਾਰ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਹੈ. ੨੬੦ ਰੁਪਯੇ ਸਾਲਾਨਾ ਅਤੇ ੨੭ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੋਂ ਹੈ. ਕੱਤਕ ਸੁਦੀ ੧੫ ਨੂੰ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚੋਕ. ਸੰਗਯਾ—ਚੋਭ. ਨੋਕੀਲੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਚੁਭਣ ਦਾ ਭਾਵ.

ਚੋਕਰ. ਸੰਗਯਾ—ਅੰਨ ਦਾ ਸੂੜ੍ਹਾ. ਛਾਨਸ.

ਚੋਖ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੋਸ਼. ਸੰਤਾਪ. ਜਲਨ. "ਕਰਕ ਸਬਦ ਅਸੰਤੋਖ ਚੋਖ ਸੂਮ ਹੈ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚੋਖਣ. ਸੰ. ਚੋਸ਼ਣ. ਸੰਗਯਾ—ਚੂਸਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਚੂਸਣਾ.

ਚੋਖਤ, ਚੋਖਤਾ ਚੋਸ਼ਣ ਕਰਦਾ. ਚੂੰਘਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਖਣ. "ਥਨ ਚੋਖਤਾ ਮਾਖਨ ਘੂਟਲਾ." (ਗੋਂਡ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚੋਖਾ. ਸੰ. ਚੋਕ੍ਸ਼. ਵਿ—ਸਾਫ. ਸੁਥਰਾ. ਨਿਰਮਲ। ੨ ਕਾਫ਼ੀ (ਬਹੁਤ) ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਭੀ ਚੋਖਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ। ੩ ਸੰਗਯਾ—ਚਾਵਲ (ਚਾਉਲ).

ਚੋਖੀ. ਚੋਖਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ. "ਅਖਰ ਬਿਰਖ ਬਾਗ ਭੁਇ ਚੋਖੀ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਅਕਰ (ਉੱਤਮ ਗ੍ਰੰਥ) ਬਿਰਛਾਂ ਦਾ ਬਾਗ, ਅਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਅੰਤਹਕਰਣ ਸੁਥਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ.

ਚੋਗ, ਚੋਗੜੀ ਸੰਗਯਾ—ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਚੁਗਣ ਯੋਗ੍ਯ ਵਸਤੁ. ਦਾਣੇ ਆਦਿ ਅੰਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪੰਛੀ ਚੁਗਣ. "ਜਾਲੁ ਪਸਾਰਿ ਚੋਗ ਬਿਸਥਾਰੀ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫) "ਡਾਥਾ ਚੁਗੈ ਨਿਤ ਚੋਗੜੀ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧)

ਚੋਗਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਗ। ੨ ਤੁ چوغہ ਚੋਗ਼ਾ. ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਲੰਮਾ ਦਰਬਾਰੀ ਵਸਤ੍ਰ. ਇਸ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਚੁਗ਼ਹ (ਚੁਗਾ) ਭੀ ਹੈ. ਲੈਟਿਨ ਵਿੱਚ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਲਪੇਟੀ ਚਾਦਰ (ਗਾਤੀ) ਦੀ Toga ਸੰਗਯਾ ਹੈ. ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸੇ ਮੂਲ ਤੋਂ ਚੋਗਾ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਚੋਚ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਿੱਲ.

ਚੋਂਚ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਜ.

ਚੋਚਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਹਾਵ ਭਾਵ। ੨ ਨਖ਼ਰਾ. ਨਾਜ਼.

ਚੋਜ. ਸੰ. ਚੇਤੋਜ—ਚੇਤੋਜ. ਸੰਗਯਾ—ਚਿੱਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਉਤਸਾਹ। ੨ ਤਮਾਸ਼ਾ. ਕੌਤਕ. "ਸਭ ਤੇਰੇ ਚੋਜ ਵਿਡਾਣਾ." (ਸੋਪੁਰਖੁ) "ਤਿਸ ਕਾ ਚੋਜ ਸਬਾਇਆ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਕਰਿ ਵੇਖੈ ਆਪਿ ਚੋਜਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ੩ ਚਰ੍ਯਾ—ਚਰਯਾ. ਵਿਹਾਰ. ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚੋਜਵਿਡਾਣੀ. ਵਿ—ਵਿਡੰਬਨ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੌਤੁਕ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਖੇਲ ਅਕ਼ਲ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ. "ਹਰਿ ਧਿਆਵਹੁ ਚੋਜਵਿਡਾਣੀ ਹੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੪)

ਚੋਜੀ. ਵਿ—ਵਿਲਾਸੀ. ਕੌਤੁਕੀ. "ਹਰਿ ਪ੍ਰਭੁ ਮੇਰਾ ਚੋਜੀ ਜੀਉ." (ਗਉ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚੋਜ.

ਚੋਜੁ. ਦੇਖੋ, ਚੋਜ.

ਚੋਟ. ਸੰਗਯਾ—ਸੱਟ. ਆਘਾਤ. ਪ੍ਰਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਟ ਧਾ. "ਚੋਟ ਸਹਾਰੈ ਸਬਦ ਕੀ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੨ ਨਗਾਰੇ ਪਰ ਚੋਬ ਦੀ ਸੱਟ. "ਰਣ ਚੋਟ ਪਰੀ ਪਗ ਦ੍ਵੈ ਨ ਟਲੇ ਹੈਂ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ)

ਚੋਟੀ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਿਖਾ. ਬੋਦੀ। ੨ ਕੇਸਾਂ ਦਾ ਜੂੜਾ। ੩ ਪਹਾੜ ਦਾ ਉੱਚਾ ਟਿੱਲਾ, ਮੰਦਿਰ ਬਿਰਛ ਮੁਨਾਰੇ ਆਦਿ ਦੀ ਟੀਸੀ.

ਚੋਣ. ਸੰਗਯਾ—ਚਯਨ. ਚੁਗਣਾ. ਇੰਤਿਖ਼ਾਬ.

ਚੋਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੋ ਲੈਣਾ. ਦੁਹਨ ਕਰਨਾ. ਚੁਆਉਣਾ. ਟਪਕਾਉਣਾ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹਰਿ ਮੁਖਿ ਚੋਇ ਜੀਉ."

(ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ਚੁਇਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਰੂਪਾਂਤਰ ਭੀ ਚੋਣਾ ਹੈ. ਟਪਕਣਾ। ੨ ਵਿ—ਚੁਗਣ ਵਾਲਾ. ਚੁਣਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਹੁਰਾ ਬਾਬਾ ਮੂਲਚੰਦ ਇਸੇ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ.

"ਭਾਖਤ ਜੈਰਾਮ ਚੋਣਾ ਗੋਤ ਮੂਲਾ ਨਾਮ ਤਿੰਹ
ਤਨੁਜਾ ਹੈ ਧਾਮ ਸੋ ਰੰਧਾਵੇ ਪਟਵਾਰੀਆ."
(ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੋਣੀ. ਵਿ—ਚੁਣਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਚੋਣਾ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ. ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਨੀ ਜੀ ਨੂੰ ਚੋਣਾ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਸਾਖੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਚੋਣੀ ਕਰਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਚੋਣੀ ਬਚਨ ਰੁਚਿਰ ਤਵ ਕਹੇ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੋਣੀ ਮਾਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਣੀ ੨.

ਚੋਦ. ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਪਰਾਣੀ. ਉਹ ਸੋਟੀ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰੇ ਪੁਰ ਨੋਕਦਾਰ ਸੂਈ (ਆਰ) ਲੱਗੀ ਹੋਵੇ. ਇਹ ਮੱਠੇ ਪਸ਼ੂ ਨੂੰ ਹੱਕਣ ਦੇ ਕੰਮ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਚਾਬੁਕ. ਕੋਰੜਾ.

ਚੋਦਨਾ.* ਸੰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਪ੍ਰੇਰਨਾ। ੨ ਵਿਧਿ ਵਾਕ੍ਯ. ਉਹ ਵਾਕ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਦੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆਜਾਵੇ.

ਚੋਂਦਾ. ਟਪਕਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਣਾ.

ਚੋਪ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੇ ਪਹਿਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕਸ਼ੀਦੇ ਦਾ ਕੰਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੋਪ। ੩ ਦੇਖੋ, ਚੋਬ.

ਚੋਪਡ. ਸੰ. ਮਲਾਈ. ਦੁੱਧ ਦੀ ਬਾਲਾਈ.

ਚੋਪਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੋਬਦਾਰ.

ਚੋਪਰਾ / ਚੋਪੜਾ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ। ੨ ਵਿ—ਚੋਪੜਿਆਹੋਇਆ. ਚਿਕਨਾਈ ਨਾਲ ਪੋਚਿਆ.

ਚੋਪੜੀ. ਵਿ—ਘੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਪੋਚੀਹੋਈ. ਚੁਪੜੀ. "ਦੇਖਿ ਪਰਾਈ ਚੋਪੜੀ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚੋਪੜੀਪਰੀਤਿ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਦਿਖਾਵੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ. ਜਾਹਰਾ ਪੋਚੇ ਦੀ ਪ੍ਰੀਤਿ. "ਦਰ ਦਰਵੇਸੀ ਗਾਖੜੀ ਚੋਪੜੀ ਪਰੀਤਿ." (ਸ. ਫਰੀਦ)

ਚੋਬ. ਫ਼ਾ چوب ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਲੱਕੜ। ੨ ਸੋਟੀ. ਲਾਠੀ. ਆਸਾ। ੩ ਖ਼ੇਮੇ (ਤੰਬੂ) ਦਾ ਥੰਭਾ। ੪ ਨਗਾਰਾ ਬਜਾਉਣ ਦਾ ਡੰਡਾ. "ਦੁਹਰੀ ਚੋਬ ਨਗਾਰੇ ਪਰੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੋਬਚੀਨੀ. ਫ਼ਾ چوبچینی ਇੱਕ ਦਵਾਈ, ਜੋ ਬੇਲ ਦੀ ਜੜ ਹੈ. ਚੀਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਚੋਬ (ਲੱਕੜ) ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਜ੍ਞਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਗਰਮ ਤਰ ਹੈ. ਲਹੂ ਸਾਫ ਕਰਨ ਲਈ ਅਤੇ ਜੋੜਾਂ ਦੇ ਦਰਦ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਇਸਤਾਮਾਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. L. Smilax China.

ਚੋਬਦਾਰ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚੋਬ (ਆਸਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ ਨੌਕਰ. ਦੰਡਧਰ. ਵੇਤ੍ਰਪਾਣਿ. ਚੋਬਦਾਰ ਮਹਾਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਤੇ ਹਾਜਿਰ ਰਹਿੰਦੇ ਅਤੇ ਅੱਗੇ ਅੱਗੇ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਚੋਬਾ. ਵਿ—ਚੋਬ ਵਾਲਾ. ਜੈਸੇ—ਦੋ ਚੋਬਾ ਖ਼ੇਮਾ ਅਰ ਬੇਚੋਬਾ ਤੰਬੂ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਬਾ.

ਚੋਬੀ. ਵਿ—ਚੋਬ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਨਗਾਰਚੀ. ਨੱਕ਼ਾਰਹ ਬਜਾਉਣ ਵਾਲਾ. "ਚੋਬੀ ਧਉਸ ਬਜਾਈ." (ਚੰਡੀ ੩)

ਚੋਬੀਂ. ਚੋਬਾਂ ਨਾਲ.

ਚੋਭ. ਸੰਗਜ੍ਞਾ—ਚੁਭਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਨੋਕੀਲੀ ਚੀਜ਼ ਦੇ ਚੁਭਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਰੜਕ. ਕਰਕ. ਚੁਭਵੀਂ ਪੀੜ. "ਅਜੈ ਸੁ ਚੋਭ ਕਉ ਬਿਲਲ ਬਿਲਲਾਤੇ." (ਗਾਮ ਕਬੀਰ) ੩ ਈਰਖਾ. ਡਾਹ. ਸਾੜਾ. "ਨ ਲੋਭੰ ਨ ਚੋਭੰ." (ਅਕਾਲ)

ਚੋਭਕ. ਵਿ—ਚੁਭਾਉਣ (ਚੋਭਣ) ਵਾਲਾ.

---

* ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਚੋਦ ਅਤੇ ਚੋਦਨਾ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਗੰਦੇ ਅਰਥ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸ਼ਬਦ ਭੀ ਬਣਗਏ ਹਨ.

ਚੋਭਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੁਭਾਉਣਾ. ਨੋਕਦਾਰ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਧਸਾਉਂਣਾ.

ਚੋਰ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ. ਤਸਕਰ. ਦੁਜ਼ਦ. ਦੇਖੋ, ਚੁਰ ਧਾ. "ਅਸੰਖ ਚੋਰ ਹਰਾਮਖੋਰ." (ਜਪੁ) ਦੇਖੋ, ਚੌਰ। ੨ ਸੰ. ਚੌਰ੍ਯ. ਚੋਰੀ. ਦੁਜ਼ਦੀ. ਚੋਰ ਦਾ ਕਰਮ. "ਕਰਿ ਦੁਸਟੀ ਚੋਰ ਚੁਰਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੪) ੩ ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੧੨ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਚੌਰ ਦੀ ਥਾਂ ਚੋਰ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖਦਿੱਤਾ ਹੈ.

ਚੋਰਈ. ਸੰਗਯਾ—ਛੁਪਾਉ. ਦੁਰਾਉ. ਲੁਕਾਉ. ਚੋਰੀ. "ਤਿਸੁ ਪਾਸਹੁ ਮਨ ਕਿਆ ਚੋਰਈ ਹੈ." (ਗੌਂਡ ਮ:੪) ੨ ਚੁਰਾਉਂਦਾ.

ਚੋਰਘੋੜੀਆ. ਸੰਗਯਾ—ਘੋੜੇ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਿਆ ਜਾਸੂਸ, ਜੋ ਵੇਸ਼ (ਭੇਖ) ਬਦਲਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਦੁਸ਼ਮਨ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਲਿਆਵੇ. "ਚੋਰਘੋੜੀਆ ਮੁਹਿਰੇ ਤੋਰਜੋ." (ਪ੍ਰਾਪੰਪ੍ਰ)

ਚੋਰਚਕਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੋਰ ਅਤੇ ਉਚੱਕਾ.

ਚੋਰਟਾ, ਚੋਰਟੀ ਵਿ—ਚੋਰੀ ਲਈ ਅਟਨ (ਫਿਰਨ) ਵਾਲਾ—ਵਾਲੀ. ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). "ਕਬੀਰ ਮਾਇਆ ਚੋਰਟੀ." (ਸ:)

ਚੋਰਤਾਪ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਤਾਪ, ਜੋ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਉਤਰਜਾਵੇ.

ਚੋਰਪਹਿਰਾ. ਚੋਰਾਂ ਤੋਂ ਰਖ੍ਯਾ ਲਈ ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਪਹਿਰਾ. ਰਾਤ ਦੀ ਚੌਕੀਦਾਰੀ.

ਚੋਰਾਇ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚੁਰਾਕੇ. ਚੋਰੀ ਕਰਕੇ. "ਧਨੁ ਚੋਰਾਇ ਆਣਿ ਮੁਹਿ ਪਾਇਆ." (ਵਾਰ ਸਾਰ ਮ: ੪)

ਚੋਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚੋਰ ਦਾ ਕਰਮ. ਚੌਰ੍ਯ. "ਕਰਿ ਚੋਰੀ ਮੈ ਜਾਂ ਕਿਛੁ ਲੀਆ." (ਗਉ ਮ: ੧)

ਚੋਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੋਲਾ. ਪੈਰਾਹਨ। ੨ ਭਾਵ—ਦੇਹ. ਸ਼ਰੀਰ. "ਇਹੀ ਅੰਤ ਕੋ ਚੋਲ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਕਵਚ. ਬਕਤਰ। ੪ ਕਾਰੋਮੰਡਲ ਸਾਹਿਲ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਨਦੀ ਅਤੇ ਕਾਵੇਰੀ ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਦਾ ਦੇਸ਼, ਜਿਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕਾਂਚੀ ਸੀ।* ੫ ਚੋਲ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਵਸਨੀਕ.

ਚੋਲਣਾ, ਚੋਲਨਾ, ਚੋਲੜਾ, ਚੋਲਾ ਦੇਖੋ, ਚੋਲ ੧ ਅਤੇ ੨. "ਗੁਣਨਿਧਾਨੁ ਪ੍ਰਗਟਿਓ ਇਹ ਚੋਲੈ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) "ਲਾਲ ਚੋਲਨਾ ਤੈ ਤਨਿ ਸੋਹਿਆ."(ਆਸਾ ਮ: ੫) "ਭਇਆ ਪੁਰਾਣਾ ਚੋਲਾ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) "ਮੇਰੈ ਕੰਤੁ ਨ ਭਾਵੈ ਚੋਲੜਾ." (ਤਿਲੰ ਮ:੧) ਪਾਖੰਡ ਦਾ ਲਿਬਾਸ ਨਹੀਂ ਭਾਉਂਦਾ.

ਚੋਲਾਸਾਹਿਬ. ਸਾਹਿਬ (ਸ੍ਵਾਮੀ ਸਤਿਗੁਰੂ) ਦਾ ਪਹਿਰਿਆਹੋਇਆ ਚੋਲਾ. ਉਹ ਜਾਮਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਸਪਰਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਮਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਹੈ.

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਚੋਲੇ ਇਹ ਹਨ—

(ੳ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਡੇਰਾ (ਦੇਹਰਾ) ਬਾਬਾ ਨਾਨਕ ਵਿੱਚ ਬੇਦੀ ਕਾਬੁਲੀਮੱਲ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਚੋਲਾ,ਜਿਸ ਪੁਰ ਕੁਰਾਨ ਦੀਆਂ ਆਯਤਾਂ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਸ਼ੀਦੇ ਨਾਲ ਕੱਢੀਹੋਈ ਹੈ. ਸਿੱਖਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਚੋਲੇ ਦਾ ਬਗ਼ਦਾਦ ਦੇ ਹਾਕਿਮ* ਵੱਲੋਂ ਅਰਪੇਜਾਣਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਮਹੰਤ ਭਗਵਾਨਸਿੰਘ ਜੋ ਚੋਲੇਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪੁਜਾਰੀ ਹੈ ਬਿਆਨ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਚੋਲਾ ਅ਼ਰਬ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤਹੋਇਆ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਉਸ ਥਾਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ. ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਾਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬੇਦੀ ਕਾਬੁਲੀਮੱਲ ਜੀ ਖ਼ੁਦ ਅ਼ਰਬ ਜਾਕੇ ਚੋਲਾ ਲਿਆਏ.

ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਅ਼ਰਬ, ਫ਼ਾਰਸ ਅਥਵਾ ਮਿਸਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਨੇ ਇਹ ਚੋਲਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਭੇਟਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ, ਅ਼ਰਬੀ ਆਦਿ ਸਾਰੀ ਬੋਲੀਆਂ ਨੂੰ ਸਮਾਨ ਜਾਣਨਵਾਲੇ ਸਾਰਗ੍ਰਾਹੀ ਜਗਤਗੁਰੂ ਨੇ ਸਾਦਿਕ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਨੁਸਾਰ ਚੋਲਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ. ਇਸ ਚੋਲੇ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ੨੧—੨੨—੨੩ ਫੱਗੁਣ ਆ਼ਮ ਸੰਗਤਿ ਨੂੰ ਕਰਾਇਆਜਾਂਦਾ ਹੈ.

(ਅ) ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਵਿੱਚ ਠਾਕੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਦੀ ਗਲੀ ਅੰਦਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ

---

* ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਉਂ ਦ੍ਰਵਿੜ ਭੀ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਪਦਮਪੁਰਾਣ, ਆਦਿ ਖੰਡ, ਅ: ੬.

* ਜਿਸ ਵੇਲੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਬਗਦਾਦ ਪਧਾਰੇ ਹਨ, ਤਦ ਉੱਥੋਂ ਦਾ ਹਾਕਿਮ "ਇਸਮਾਈਲ ਸਫਵੀ" ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਬਗਦਾਦ.

ਦਾ ਚੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਅੰਗ ੧੯.

(ੲ) ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਚੋਲਾ, ਜੋ ਰਿਆਸਤ ਨਾਭੇ ਦੇ ਰਾਜਭਵਨ ਦੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ 'ਸਿਰੇ-ਪਾਉ ਸਾਹਿਬ' ਵਿੱਚ ਹੈ. ਇਹ ਕਲਗੀਧਰ ਨੇ ਬਾਬਾ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ ਅਤੇ ਰਾਮਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਹੁਕਮਨਾਮੇ ਦੇ ਨਾਲ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਨਾਭਾ ਅਤੇ ਤਿਲੋਕਸਿੰਘ.

ਚੋਲੀ. ਛੋਟਾ ਚੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਲ। ੨ ਭਾਵ-ਦੇਹ ਅਤੇ ਬੁੱਧਿ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਕੀ ਕਚੀ ਚੋਲੀ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧) "ਹਰਿਪ੍ਰੇਮ ਭਿੰਨੀ ਚੋਲੀਐ." (ਦੇਵ ਮ: ੪)

ਚੋਲੀਪੰਥ, ਚੋਲੀਮਾਰਗ } ਵਾਮਮਾਰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਫ਼ਿਰਕਾ, ਜੋ ਪੂਜਨਚਕ੍ਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਕੇ ਸ਼ਰਾਬ, ਮਾਸ ਆਦਿ ਵਰਤਦਾ ਹੈ. ਪੂਜਨ ਸਮੇਂ ਏਕਤ੍ਰ ਹੋਈਆਂ ਇਸ-ਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੋਲੀਆਂ ਉਤਾਰਕੇ ਇੱਕ ਮੱਟੀ ਵਿੱਚ ਪਾਈਆਂਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ. ਮਹੰਤ ਦੀ ਆਗ੍ਯਾ ਨਾਲ ਮੁਖੀ ਚੇਲਾ ਮੱਟੀ ਵਿੱਚ ਹੱਥ ਪਾਕੇ ਪਹਿਲੇ ਚੋਲੀ ਕੱਢਦਾ ਹੈ, ਇਸੇ ਤਰਾਂ ਹੋਰ ਲੋਕ. ਜਿਸ ਇਸਤ੍ਰੀ ਦੀ ਚੋਲੀ ਜਿਸ ਮਰਦ ਦੇ ਹੱਥ ਆਉਂਦੀਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਸਮੇਂ ਲਈ ਉਸ ਦੀ ਔਰਤ ਮੰਨੀਜਾਂਦੀ ਹੈ.

ਚੋਲੈ. ਚੋਲੇ ਮੇਂ. ਚੋਲੇ ਵਿੱਚ। ੨ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ. "ਸਾਧਨ ਸਭ ਰਸ ਚੋਲੈ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਚੋਲ੍ਹਾ. ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ, ਥਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਪੱਟੀ ਤੋਂ ੮ ਮੀਲ ਅਗਨਿਕੋਣ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮ ਭੈਣੀ ਸੀ. ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਰਸ-ਦਾਇਕ ਭੋਜਨ (ਚੋਲ੍ਹਾ) ਬਣਾਕੇ ਇੱਕ ਮਾਈ ਇੱਥੇ ਲਿਆਈ ਜਿਸ ਪਰਥਾਇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ "ਹਰਿ ਨਾਮ ਭੋਜਨ ਇਹੁ ਨਾਨਕ ਕੀਨੋ ਚੋਲ੍ਹਾ." (ਧਨਾ ਮ: ੫) ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪਿੰਡ ਦਾ ਨਾਮ ਚੋਲ੍ਹਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਗ੍ਰਾਮ ਮੁਗ਼ਲਰਾਜ ਸਮੇਂ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨੂੰ ਜਾਗੀਰ ਹੈ. ਦਰਬਾਰ ਸੁੰਦਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਪਿੰਡ ਅੰਦਰ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ ਦਾ ਭੀ ਅਸਥਾਨ ਹੈ. ਜਦ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਚੋਲ੍ਹੇ ਗ੍ਰਾਮ ਬਹੁਤ ਚਿਰ ਰਹੇ, ਤਦ ਮਾਤਾ ਜੀ ਭੀ ਇਸ ਥਾਂ ਆਕੇ ਠਹਿਰੇ ਸਨ। ੨ ਰਸਦਾਇਕ ਭੋਜਨ. ਉੱਤਮਗਿਜ਼ਾ.

ਚੋਵਤ. ਚੋਂਦਾ ਹੈ। ੨ ਟਪਕਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੋਵਨ.

ਚੋਵਨ. ਕ੍ਰਿ—ਚ੍ਯਵਨ. ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ. "ਚੋਵਤ ਜਾਤ ਜ਼ਵਨ ਤੇ ਵਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੯੪)

ਚੋਵਨਾ. ਦੇਖੋ, ਚੋਣਾ ਅਤੇ ਚੋਵਨ.

ਚੌ. ਦੇਖੋ, ਚਉ.

ਚੌਸਠ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ.

ਚੌਸਠ ਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾ। ੨ ਸ਼ੁਕ੍ਰਨੀਤਿ ਵਿੱਚ ਚੌਸਠ ਕਲਾ (चतुःषष्टि कला) ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ:- ਹਾਵਭਾਵ ਸਹਿਤ ਨਾਚ, ਵਾਜਿਆਂ ਦਾ ਵਜਾਉਣਾ, ਵਸਤ੍ਰ ਗਹਿਣੇ ਸਜਾਉਣ ਦਾ ਢੰਗ, ਅਨੇਕ ਰੂਪ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਫੁੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁੰਦਣਾ, ਜੂਆ ਆਦਿ ਖੇਲ, ਕਾਮ ਦੇ ਆਸਣਾਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਮਦਿਰਾ ਆਦਿ ਰਸਾਂ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਨਾੜੀਆਂ ਦੇ ਘਾਵ ਮਿਟਾਉਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ, ਅੰਨ ਦੇ ਅਨੇਕ ਰਸਾਂ ਦਾ ਬਣਾਉਣਾ, ਬ੍ਰਿਛ ਲਾਉਣ ਪਾਲਣ ਦਾ ਇ਼ਲਮ, ਧਾਤੂਆਂ ਦਾ ਪਿਘਾਰਨਾ ਅਤੇ ਕਠੋਰ ਕਰਨਾ, ਗੁੜ ਆਦਿ ਰਸ ਪਕਾਉਣੇ, ਧਾਤੁ ਦੀ ਦਵਾ ਬਣਾਉਣੀ, ਮਿਲੀ ਧਾਤਾਂ ਨੂੰ ਅਲਗ ਕਰਨਾ, ਧਾਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾਉਣਾ, ਇ਼ਮਾਰਤ ਰਚਣਾ, ਸ਼ਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਚਲਾਉਣਾ, ਮੱਲਯੁੱਧ, ਯੰਤ੍ਰ ਨਾਲ ਅਸਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਫੈਂਕਣਾ, ਫੌਜ ਦਾ ਕਿਲਾ ਰਚਣਾ, ਹਾਥੀ ਘੋੜੇ ਆਦਿ ਦਾ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਆਰਾਧਨ, ਘੋੜੇ ਹਾਥੀ ਨੂੰ ਚਾਲ ਸਿਖਾਉਣਾ, ਮਿੱਟੀ ਦੀਆਂ ਵਸ੍ਤੂਆਂ ਰਚਣੀਆਂ, ਕਾਠ ਦੇ ਪਦਾਰਥ ਬਣਾਉਣੇ, ਪੱਥਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਰਚਣਾ, ਧਾਤੁ ਦੀ ਵਸਤੁ ਬਣਾਉਣੀ, ਖਾਨਿ (ਆਕਰ) ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਤਾਲ ਬਾਵਲੀ ਕੂਪ ਆਦਿ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਘਟੀਯੰਤ੍ਰ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਰੰਗਾਂ ਦੇ ਮੇਲ ਨਾਲ ਅਨੇਕ ਰੰਗ ਰਚਣੇ, ਜਲ ਪਵਨ ਅਗਨਿ ਦੇ ਸੰਯੋਗ ਨਾਲ ਰੋਗਾਦਿ ਰੋਕਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ, ਕਿਸ਼ਤੀ ਦੀ ਰਚਨਾ, ਰੱਸੀ ਵੱਟਣੀ, ਕਪੜਾ ਬੁਣਨਾ, ਰਤਨਾਂ ਦੀ ਪਰਖ, ਅਸਲ ਅਤੇ ਬਨਾਵਟੀ ਧਾਤੁ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਗਹਿਣੇ ਘੜਨੇ, ਲੇਪ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ, ਪਸ਼ੂ ਪਾਲਨ, ਦੁੱਧ ਚੋਣਾ, ਕਪੜਾ ਸਿਉਣਾ, ਪਾਣੀ ਪੁਰ ਤਰਨਾ, ਬਰਤਨ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ, ਕਪੜੇ ਧੋਣ ਦਾ ਇ਼ਲਮ, ਕੇਸਾਂ ਦੇ ਸਿੰਗਾਰਣ ਦਾ ਵੱਲ ਮਾਲਿਸ਼ ਦੇ

ਢੰਗ, ਤੇਲ ਕੱਢਣ ਦਾ ਗਜਾਨ, ਮੁਰੱਬੇ ਆਦਿ ਬਣਾਉਣੇ, ਦਰਖ਼ਤ ਪੁਰ ਚੜ੍ਹਨਾ, ਬਲ ਕਾਰਕ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਸੇਵਨ ਦੀ ਸਮਝ, ਬਾਂਸ ਤੂਤ ਆਦਿ ਤੋਂ ਪਾਤ੍ਰ ਰਚਣੇ, ਕੱਚ ਦੇ ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣੇ, ਜਲ ਸਿੰਜਣਾ, ਜਲ ਸਾਫ ਕਰਨਾ, ਹਥਿਆਰ ਘੜਨੇ, ਪਸ਼ੁਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਭਲਾ ਬੁਰਾ ਫਲ ਸਮਝਣ ਦੀ ਸਮਝ, ਬੱਚੇ ਪਾਲਣਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਦੀ ਸਿਖ੍ਯਾ, ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣਾ, ਅਨੇਕ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਣਾ, ਅਪਰਾਧੀ ਨੂੰ ਦੰਡ ਦੇਣ ਦਾ ਗਜਾਨ, ਪਾਨਾਂ ਦਾ ਰਖਣ ਅਤੇ ਬੀੜੀ ਆਦਿ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਗਜਾਨ. ਦੇਖੋ, ਵਿਦ੍ਯਾ ਸ਼ਬਦ.

ਚੌਸਠਘੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ ਘੜੀ.

ਚੌਸਠ ਜੋਗਣੀ. ਦੇਖੋ, ਯੋਗਿਨੀ.

ਚੌਸਠ ਵਿਦ੍ਯਾ. ਦੇਖੋ, ਕਲਾ, ਚੌਸਠ ਕਲਾ ਅਤੇ ਵਿਦ੍ਯਾ ਸ਼ਬਦ.

ਚੌਸਰ, ਚੌਸਾਰ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰ ਲੜੀਆਂ ਦਾ ਹਾਰ। ੨ ਚਾਰ ਸਾਰੀਆਂ ਵਾਲਾ ਖੇਲ, ਚੌਪੜ। ੩ ਵਿ—ਚਾਰ ਲੜੀਆਂ ਦਾ. ਚੌਲੜਾ. "ਚਮਕਤ ਚੌਸਰ ਹਾਰ ਉਦਾਰੂ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੌਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸੀ.

ਚੌਹਟ. ਦੇਖੋ, ਚਉਸਠ ਅਤੇ ਚਉਹਟਾ.

ਚੌਹਟਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਹਟਾ.

ਚੌਹੱਤਰ. ਦੇਖੋ, ਚੁਹੱਤਰ.

ਚੌਹਾਣ, ਚੌਹਾਨ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜੋ ਅਗਨਿਕੁਲ ਮੰਨੀਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਕਥਾ ਇਉਂ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੈ ਕਿ ਰਾਖਸਾਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਬੁਦ (ਆਬੂ) ਪਹਾੜ ਪੁਰ ਰਿਖੀਆਂ ਨੇ ਜੱਗ ਕੀਤਾ. ਜੱਗ ਦੇ ਕੁੰਡ ਤੋਂ ਚਾਰ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪੁਰਖ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ— ਪ੍ਰਮਾਰ, ਚੌਹਾਨ, ਸੋਲੰਕੀ ਅਤੇ ਪਰਿਹਾਰ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਤੋਂ ਚਾਰ ਵੰਸ਼ ਚੱਲੇ, ਜੋ ਹੁਣ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਮੁਖੀ ਹਨ. ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਚੌਹਾਨ ਦੇ ਚਾਰ ਭੁਜਾ ਸਨ. ਮਹਾ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਇਸੇ ਵੰਸ਼ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਰਾਜਪੂਤ. "ਮੱਲਣ ਹਾਸ ਚੌਹਾਣ ਚਿਤਾਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਚੌਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਤੁ: ਕੋਣ (ਚੁਕੋਣਾ) ਸਹ਼ਨ. ਵੇਹੜਾ। ੨ ਬਾਜ਼ਾਰ ਦਾ ਉਹ ਥਾਂ, ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਕੂਚੇ ਆਕੇ ਮਿਲਣ। ੩ ਗ੍ਰਹ ਆਦਿ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਚੁਕੋਣਾ ਯੰਤ੍ਰ। ੪ ਚਮਕ. ਡਰ ਸਹਿਤ ਕੰਪ. "ਚੌਕ ਪਰੀ ਤਬ ਹੀ ਇਹ ਯੌਂ ਜਿਮ ਚੌਕ ਪਰੈ ਤਮ ਮੇ ਡਰ ਖ੍ਵਾਬੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਚੌਂਕ. ਦੇਖੋ, ਚੌਕ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਂਕਣਾ.

ਚੌਕਸ. ਵਿ—ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਕਸਿਆਹੋਇਆ. ਸਾਵਧਾਨ. ਚੌਕੰਨਾ. ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ। ੨ ਚਾਕੁਸ. ਨਜ਼ਰਬਾਜ਼.

ਚੌਕਸਾਈ, ਚੌਕਸੀ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੌਕਸਪਨ. ਸਾਵਧਾਨਤਾ. ਹੋਸ਼ਿਯਾਰੀ.

ਚੌਂਕਣਾ. ਚਮਕ ਪੈਣਾ. ਭੜਕਣਾ। ੨ ਅਚਾਨਕ ਜਾਗਣਾ.

ਚੌਕਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕੜੀ. "ਜੁਗਨ ਕੀ ਚੌਕਰੀ ਫਿਰਾਏ ਈ ਫਿਰਤ ਹੈ." (ਅਕਾਲ)

ਚੌਕੜ, ਚੌਕੜ ਖਰਚਨਾ ਦੇਖੋ, ਚਉਕੜ ਅਤੇ ਚਉਕੜ ਖ਼ਰਚਨਾ.

ਚੌਕੜੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕੜੀ.

ਚੌਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕਾ.

ਚੌਕਾਠ. ਦੇਖੋ, ਚੁਕਾਠ.

ਚੌਕੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਕੀ.

ਚੌਕੀਦਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਖ਼ਬਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਪਹਿਰੂ.

ਚੌਕੀਦਾਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਖਵਾਲੀ. ਪਹਿਰੇ ਦਾ ਕਰਮ। ੨ ਚੌਕੀਦਾਰ ਦੀ ਤਨਖ਼੍ਵਾਹ ਅਥਵਾ ਮਜ਼ਦੂਰੀ.

ਚੌਕੀਭਰਣੀ. ਕ੍ਰਿ—ਕਿਸੇ ਦੇ ਦਰ ਤੇ ਪਹਿਰੂ ਵਾਂਙ ਹ਼ਾਜ਼ਿਰ ਰਹਿਣਾ। ੨ ਗੁਰੂ ਪੀਰ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਪੁਰ

ਜਾਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਪੁਰ ਸੌਣਾ ਅਤੇ ਰਾਤ੍ਰਿਜਾਗਰਣ (ਰਾਤਜਾਗਾ) ਕਰਕੇ ਗੁਣ ਗਾਂਉਣੇ.

ਚੌਖੂੰਟਾ. ਚਤੁਸ਼੍ਕੋਣ. ਵਿ–ਚਾਰ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਚੁਕੋਣਾ ਵਸਤੂ ਆਦਿ ਪਦਾਰਥ.

ਚੌਖੰਨ, **ਚੌਖੰਨੀਐ**, **ਚੌਖੰਨੀਐ ਵੰਞਣਾ** } ਦੇਖੋ, ਚਉਖੰਨ ਅਤੇ ਚਉਖੰਨੀਐ ਵੰਞਣਾ.

ਚੌਗਣ. ਦੇਖੋ, ਚਉਗੁਣ.

ਚੌਗੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਗੱਤਾ। ੨ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਜਿਲੇ ਮੁਗ਼ਲਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ। ੩ ਮੁਲਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ੍ਰ.

ਚੌਗਾਨ. ਫ਼ਾ چوگان ਸੰਗਯਾ–ਖੁੱਦੋ ਖੂੰਡੀ ਦਾ ਖੇਲ। ੨ ਖੁੱਦੋ ਖੇਡਣ ਦੀ ਖੂੰਡੀ। ੩ ਖੁੱਦੋ ਖੂੰਡੀ ਖੇਡਣ ਦਾ ਸਾਫ਼ ਮੈਦਾਨ। ੪ ਨਗਾਰੇ ਦੀ ਚੋਬ.

ਚੌਗੁਣ. ਦੇਖੋ, ਚਉਗੁਣ.

ਚੌਘਰ, **ਚੌਘੜ** } ਦੇਖੋ, ਚਉਝੜ.

ਚੌਚ. ਦੇਖੋ, ਚੁੰਚ। ੨ ਥੁਥਨੀ. ਬੂਥੀ. "ਕੂਕਰ ਜਯੋਂ ਚੌਚ ਕਾਢ ਚਾਕੀ ਚਾਟਬੇ ਕੋ ਜਾਇ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚੌਚੋਬਾ. ਵਿ–ਚਾਰ ਚੋਬਾਂ ਵਾਲਾ. "ਚੌਚੋਬਾ ਗ੍ਰਿਹ-ਵਸਤ੍ਰ ਬਨਾਯੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੭੪) ਚਾਰ ਚੋਬਾਂ ਦਾ ਗ੍ਰਿਹਵਸਤ੍ਰ (ਤੰਬੂ).

ਚੌਛੱਤਾ. ਵਿ–ਚਾਰ ਛੱਤਾਂ ਵਾਲਾ. ਚਾਰ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਮਕਾਨ.

ਚੌਝੜ. ਦੇਖੋ, ਚਉਝੜ.

ਚੌਣਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਗੁਣ ਅਤੇ ਚਉਣਾ.

ਚੌਣੀ. ਵਿ–ਚਤੁਰ ਗੁਣੀ. ਚੌਗੁਣੀ. "ਦੂਣੀ ਚੌਣੀ ਕਰਾਮਾਤ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਚੌਤਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਤਰਾ.

ਚੌਤਰਾਸਾਹਿਬ. ਸੰਗਯਾ–ਸਾਹਿਬ (ਸਤਿਗੁਰੂ) ਦੇ ਵਿਰਾਜਣ ਦਾ ਚਬੂਤਰਾ। ੨ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਮਲ੍ਹਾ ਪਿੰਡ (ਰਿਆਸਤ ਪਟਿਆਲਾ ਤਸੀਲ ਭਟਿੰਡਾ) ਵਿੱਚ ਛੀਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਥੜਾ, ਜੋ ਜੈਤੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ੭ ਮੀਲ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਥਾਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਵਿਰਾਜੇ ਸਨ. ਇੱਥੇ ਇੱਕ ਸੱਪਣੀ ਦਾ ਉੱਧਾਰ ਕੀਤਾ. ਗੁਰਦ੍ਵਾਰੇ ਨਾਲ ੧੮੦ ਘੁਮਾਂਉ ਜਮੀਨ ਹੈ. ਮੇਲਾ ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਚੌਤਰਾ ਜੀ. ਦੇਖੋ, ਚੌਂਤੇ ਜੀ.

ਚੌਤਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਤਾ.

ਚੌਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚਾਰ ਤਾਲ.

ਚੌਤਾਲੀ, **ਚੌਤਾਲੀਸ** } ਚਤੁਸ਼੍ਚਤ੍ਵਾਰਿੰਸ਼ਤ. ਚਾਲੀ ਉੱਪਰ ਚਾਰ ੪੪.

ਚੌਤੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਤੀ.

ਚੌਤੀਅੱਖਰ, **ਚੌਤੀਸਅੱਖਰ** } ਦੇਖੋ, ਚਉਤੀਸ ਅੱਖਰ.

ਚੌਤੁਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਤੁਕਾ.

ਚੌਂਤੇ ਜੀ.* ਰਿਆਸਤ ਕਪੂਰਥਲਾ, ਥਾਣੇ ਫਗਵਾੜੇ ਦਾ ਪਿੰਡ ਬੰਬੇਲੀ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਵੱਲ ਚਾਰ ਫਰਲਾਂਗ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ "ਚੌਂਤੇ ਜੀ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਇਸ ਨਾਲ ੧੦੦ ਘੁਮਾਂਉਂ ਦੇ ਕ਼ਰੀਬ ਜ਼ਮੀਨ ਹੈ. ਵੈਸਾਖੀ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਮੇਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਫਗਵਾੜੇ ਤੋਂ ੭ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

ਚੌਥ. ਦੇਖੋ, ਚਉਥ। ੨ ਚਿੱਥਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਫੇਹਣਾ. "ਏਕਹਿ ਘਾਇ ਚੌਥ ਸਿਰ ਡਾਰੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੫੨)

* ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਚੌਂਤਰਾ (ਚਬੂਤਰਾ) ਸ਼ਬਦ ਹੈ, ਜੀ ਸ਼ਨ-ਮਾਨ ਬੋਧਕ ਹੈ.

੩ ਚਤੁਰਥਾਂਸ਼. ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਮਾਲਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦਾ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਪਰਗਨੇ ਦੇ ਸਰਦਾਰ ਨੂੰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਵੱਲੋਂ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਮੁਆਫ਼ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਚੌਥ ਦੀ ਮੁਆਫ਼ੀ ਲੈਕੇ ਕੁਝ ਫੌਜ ਰੱਖਕੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਂਤਿ ਰੱਖੇ. ਇਸ ਮੁਆਫ਼ੀ ਦਾ ਨਾਮ "ਚੌਥ" ਅਤੇ ਮੁਆਫ਼ੀਦਾਰ ਨੂੰ "ਚੌਥਦਾਰ" ਆਖਦੇ ਸਨ.

ਚੌਥਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੌਥ ੩.

ਚੌਥਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਥਾ.

ਚੌਥਾਈਆ. ਦੇਖੋ, ਚੌਥਾਯਾ। ੨ ਚੌਥਾ ਹਿੱਸਾ ਲੈਕੇ ਖੇਤੀ ਵਪਾਰ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਸਾਂਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਚੌਥਾਪਦ. ਦੇਖੋ, ਚਉਥਾਪਦ.

ਚੌਥਾਯਾ ਅਥਵਾ **ਚੌਥੈਯਾ ਤਾਪ.** ਚਤੁਰਥ (ਚੌਥੇ) ਦਿਨ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਤਾਪ. "ਸੂਖਾ ਜ੍ਵਰ ਤੇਈਆ ਚੌਥਾਯਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਦੇਖੋ, ਤਾਪ (ਹ)

ਚੌਦਸ } ਦੇਖੋ, ਚਉਦਸ ਅਤੇ ਚਉਦਸਿ.
ਚੌਦਸਿ }

ਚੌਦਹ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚੌਦਹ ਦਾ ਗ਼ਦਰ. ਸੰਮਤ ੧੯੧੪ (ਸਨ ੧੮੫੭)* ਦਾ ਰਾਜਰੌਲਾ. ਫੌਜ ਦੀ ਬਗਾਵਤ. Mutiny. ਕਈ ਰਾਜਨੀਤਿ ਅਤੇ ਮਜਹਬੀ ਮੁਆਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਨਾਰਾਜਗੀ ਤੋਂ ਇਹ ਝਗੜਾ ਛਿੜਿਆ. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬੰਗਾਲ ਅਤੇ ਬੰਬਈ ਦੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਝ ਗੜਬੜੀ ਹੋਈ. ੧੦ ਮਈ ਨੂੰ ਮੇਰਟ ਰਸਾਲਾ ਬਿਗੜਬੈਠਾ ਅਤੇ ੩੪ ਨੰਬਰ ਦੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਗੋਰੇ ਅਫਸਰ ਨੂੰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ. ਫੂਸ ਦੀ ਅੱਗ ਵਾਂਗ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਗਾਵਤ ਫੈਲਗਈ. ਬਹੁਤ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼,ਬੱਚੇ ਅਤੇ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਸਮੇਤ ਮਾਰੇਗਏ. ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਹਾਦੁਰਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਬਿਗੜੀਹੋਈ ਫੌਜ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁਲਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਾਲਿਕ ਮੰਨਕੇ ਦਿੱਲੀ ਨੂੰ ਜੰਗ ਦਾ ਅੱਡਾ ਬਣਾਇਆ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਕੈਦ ਕੀਤਾਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਾਰੇਗਏ.

ਇਸ ਗਦਰ ਵਿੱਚ ਫੂਲਕੀਆਂ ਸਿੱਖਰਿਆਸਤਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਤਮਾਮ ਰਾਜੇ,ਸਰਦਾਰ ਅਤੇ ਪੇਂਡੂ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗਵਰਨਮੇਂਟ ਬਰਤਾਨੀਆ ਦੀ ਵਡੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕੀਤੀ. ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਫਤੇ ਵਿੱਚ ਭਾਰੀ ਹਿੱਸਾ ਸਿੱਖਮਹਾਰਾਜੇ ਅਤੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਸੀ. ੧੦ ਨਵੰਬਰ ਸਨ ੧੮੫੮ ਨੂੰ ਇਹ ਗਦਰ ਸਮਾਪਤ ਹੋਇਆ. ਇਹ ਘਟਨਾ ਲਾਰਡ ਕੈਨਿੰਗ Lord Canning ਗਵਰਨਰ ਜਨਰਲ ਵੇਲੇ ਹੋਈ ਹੈ.

* ਈਸਵੀ ਸਨ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਇਸ ਨੂੰ ਸਤਵੰਜਾ (ਸਤਾਵਨ) ਦਾ ਗਦਰ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਚੌਦਹ ਭਵਨ. ਚਤੁਰਦਸ਼ ਭੁਵਨ. ਦੇਖੋ, ਸਾਤਆਕਾਸ ਅਤੇ ਸਾਤ ਪਤਾਲ, ਤਥਾ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ.

ਚੌਦਹ ਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨ.

ਚੌਦਹ ਲੋਕ. ਦੇਖੋ, ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ.

ਚੌਦਹ ਵਿਦਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ ਵਿਦਯਾ.

ਚੌਦਹਿ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚੌਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਾ.

ਚੌਦਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ.

ਚੌਦਾਂ ਗੁਣ ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਅਤੇ ਵਕਤਾ ਦੇ. ਦੇਖੋ, ਸ਼੍ਰੋਤਾ ਦੇ ਗੁਣ ਅਤੇ ਵਕਤਾ ਦੇ ਗੁਣ.

ਚੌਦਾਂ ਰਤਨ. ਦੇਖੋ, ਰਤਨ.

ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ. ਸੱਤ ਆਕਾਸ ਅਤੇ ਸੱਤ ਪਾਤਾਲ, ਅਰਥਾਤ—

ਭੂ:, ਭੁਵ:, ਸ੍ਵ:, ਮਹ:, ਜਨ:, ਤਪ: ਅਤੇ ਸਤਯ. ਅਤਲ, ਸੁਤਲ, ਵਿਤਲ, ਗਭਸ੍ਤਿਮਤ (ਤਲਾਤਲ), ਮਹਾਤਲ, ਰਸਾਤਲ ਅਤੇ ਪਾਤਾਲ. ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ਗ੍ਰੰਥ ਸਿੱਧਾਂਤਸਿਰੋਮਣਿ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ ਹੀ ਚੌਦਾਂ ਲੋਕ ਹੋਣੇ ਮੰਨੇ ਹਨ.

ਚੌਦਾਂ ਵਿਦਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਦਹ ਵਿਦਯਾ.

ਚੌਂਧ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਮਕ. ਪ੍ਰਕਾਸ਼। ੨ ਚੁਭਵੀਂ ਰੌਸ਼ਨੀ,

ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਖਾਂ ਨਾ ਸਹਾਰ ਸਕਣ.

ਚੌਂਧਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਣਾ. ਚਮਕਣਾ. "ਚੌਂਧਿਤ ਚਾਰ ਦਿਸ਼ਾ ਭਈ." (ਪਾਰਸਾਵ) ਚਾਰੋਂ ਦਿਸ਼ਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ (ਰੌਸ਼ਨ) ਹੋਗਈਆਂ.

ਚੌਧਰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੌਧਰੀ ਦਾ ਕਰਮ. ਨੰਬਰਦਾਰੀ. "ਚੌਧਰ ਕਰਹਿ ਬਨਾਇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦)

ਚੌਧਰਾਨੀ. ਚੌਧਰੀ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਚੌਧਰੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਧਰੀ। ੨ ਸੂਰੀ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਯਾਨੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ.

ਚੌਂਧੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚਮਕ। ੨ ਤੇਜ਼ ਰੌਸ਼ਨੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਮਿਚਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੩ ਦਿਸ਼ਾਭ੍ਰਮ। ੪ ਭ੍ਰਮਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟੀ. ਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿਭ੍ਰਮ.

ਚੌਧੇ ਦਾ ਗਦਰ. ਦੇਖੋ, ਚੌਦਹ ਦਾ ਗ਼ਦਰ.

ਚੌਪ } ਸੰਗਯਾ—ਚਾਉ ਦੀ ਉਮੰਗ ਹੁਲਾਸ. ਉੱਲਾਸ।
ਚੌਂਪ } ੨ ਸ਼ੌਕ.

ਚੌਪਈ. ਚਤੁਸ਼੍ਪਦੀ. ਚੌਪਾਈ. ਇੱਕ ਮਾਤ੍ਰਿਕ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੫ ਮਾਤ੍ਰਾ. ਪਹਿਲਾ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ ਅੱਠ ਪੁਰ, ਦੂਜਾ ਸੱਤ ਪੁਰ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ ਲਘੁ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਜਯਕਰੀ" ਭੀ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੁਣਿਐ ਈਸਰੁ ਬਰਮਾ ਇੰਦੁ,
ਸੁਣਿਐ ਮੁਖਿ ਸਾਲਾਹਣ ਮੰਦੁ,
ਸੁਣਿਐ ਜੋਗ ਜੁਗਤਿ ਤਨ ਭੇਦ,
ਸੁਣਿਐ ਸਾਸਤ ਸਿੰਮ੍ਰਿਤਿ ਵੇਦ.
(ਜਪੁ)

(ਅ) ਜੇ ਪੰਦ੍ਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਅੰਤ ਜਗਣ ਹੋਵੇ, ਤਦ "ਗੁਪਾਲ" ਅਤੇ "ਭੁਜੰਗਿਨੀ" ਸੰਗਯਾ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਸੁਣਿਐ ਸਤੁ ਸੰਤੋਖੁ ਗਿਆਨੁ,
ਸੁਣਿਐ ਅਠਸਠਿ ਕਾ ਇਸਨਾਨੁ,
ਸੁਣਿਐ ਪੜਿ ਪੜਿ ਪਾਵਹਿ ਮਾਨੁ,
ਸੁਣਿਐ ਲਾਗੈ ਸਹਜਿ ਧਿਆਨੁ. (ਜਪੁ)

(ੲ) ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ, ਅੰਤ ਗੁਰੁ, ਇਸ ਚੌਪਈ ਦਾ ਨਾਮ "ਰੂਪਚੌਪਈ" ਭੀ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਅੰਤ ਜਗਣ ਅਤੇ ਤਗਣ ਦਾ ਨਿਸ਼ੇਧ ਹੈ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਜਾਤਿ ਪਾਤਿ ਜਿਹ ਚਿਹਨ ਨ ਬਰਨਾ,
ਅਬਿਗਤ ਦੇਵ ਅਛੈ ਅਨਭਰਮਾ,
ਸਬ ਕੋ ਕਾਲ ਸਭਿਨ ਕੋ ਕਰਤਾ,
ਰੋਗ ਸੋਗ ਦੋਖਨ ਕੋ ਹਰਤਾ.
(ਅਕਾਲ)

(ਸ) ਜੇ ੧੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ ਹੋਣ, ਤਦ "ਸ਼ੰਖਿਨੀ" ਸੰਗਯਾ ਹੈ. ਕਿਤਨਿਆਂ ਦੇ ਮਤ ਵਿੱਚ ਸ਼ੰਖਿਨੀ ਚੌਪਈ ਦੇ ਅੰਤ ਯਗਣ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ. ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਲੱਛਣ ਅੱਗੇ ਲਿਖੇ ਉਦਾਹਰਣਾਂ ਵਿੱਚ ਘਟਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ:—

ਨੈਨਹੁ ਦੇਖੁ ਸਾਧਦਰਸੇਰੈ,
ਸੋ ਪਾਵੈ ਜਿਸੁ ਲਿਖਤੁ ਲਿਲੇਰੈ,
ਸੇਵਉ ਸਾਧਸੰਤ ਚਰਨੇਰੈ,
ਬਾਛਉ ਧੂਰਿ ਪਵਿਤ੍ਰ ਕਰੇਰੈ.
(ਕਾਨ ਮ: ੫)

ਤਾਤ ਮਾਤ ਜਿਹ ਜਾਤ ਨ ਪਾਤਾ,
ਏਕ ਰੰਗ ਕਾਹੂ ਨਹਿ ਰਾਤਾ,
ਸਰਬ ਜੋਤਿ ਕੇ ਬੀਚ ਸਮਾਨਾ,
ਸਬ ਹੂੰ ਸਰਬਠੌਰ ਪਹਿਚਾਨਾ.
(ਅਕਾਲ)

੨ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਬਾਣੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਰਚਨਾ ਚੌਪਈ ਛੰਦ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਯਾ ਹੈ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਦੇ ੪੦੫ਵੇਂ ਚਰਿਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ—ਸਤਯੁਗ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਸਤਜਸੰਧ ਅਤੇ ਦੀਰਘਦਾੜ੍ਹ ਦਾਨਵ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ. ਦੋਹਾਂ ਦੇ ਘੋਰ ਸ਼ਸਤ੍ਰਪ੍ਰਹਾਰ ਤੋਂ ਜੋ ਅਗਨਿ ਦੀ ਲਾਟ ਨਿਕਲੀ, ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ "ਦੂਲਹਦੇਈ" ਨਾਮ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਉਪਜੀ. ਦੂਲਹਦੇਈ ਨੂੰ ਮਨਭਾਉਂਦਾ ਪਤੀ ਕੋਈ ਨਾ ਮਿਲੇ. ਇਸ ਪੁਰ ਉਸ ਨੇ ਵਡਾ ਕਠਿਨ ਤਪ ਕਰਕੇ ਦੁਰਗਾ (ਦੇਵੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕੀਤਾ. ਦੇਵੀ ਨੇ ਰੀਝਕੇ ਵਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਅਕਾਲ ਵਰੇਗਾ. ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਅਕਾਲ ਨੇ ਦੂਲਹਦੇਈ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੇ ਤੂੰ ਸ੍ਵਾਸਵੀਰਯ ਦਾਨਵ ਨੂੰ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਮਾਰੇਂਗੀ, ਤਦ ਮੇਰੀ ਅਰਧਾਂਗਿਨੀ

ਹੋ ਸਕੇਂਗੀ. ਇਸ ਪੁਰ ਦੂਲਹਦੇਈ ਨੇ ਸ੍ਵਾਸਵੀਰਯ ਨਾਲ ਘੋਰ ਜੰਗ ਕੀਤਾ. ਜਦ ਚਿਰ ਤੀਕ ਲੜਦੀ ਬਹੁਤ ਥਕਗਈ, ਤਦ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਮਹਾਕਾਲ ਦਾ ਧ੍ਯਾਨ ਕੀਤਾ. ਦੂਲਹਦੇਈ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਹਾਕਾਲ ਨੇ ਮੈਦਾਨਜੰਗ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਭਯੰਕਰ ਯੁੱਧ ਕੀਤਾ. ਦੂਲਹਦੇਈ ਅਤੇ ਅਕਾਲ ਨੇ ਸ੍ਵਾਸਵੀਰਯ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ—"ਪੁਨ ਰਾਛਸ* ਕਾ ਕਾਟਾ ਸੀਸਾ."

ਇਸ ਅਲੰਕਾਰਪੂਰਿਤ ਕਥਾ ਦੇ ਅੰਤ—"ਕਵਿ ਉਵਾਚ ਬੇਨਤੀਚੌਪਈ"—ਸਿਰਲੇਖ ਹੇਠ ਇੱਕ ਵਿਨਯ (ਬੇਨਤੀ) ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਆਰੰਭ "ਹਮਰੀ ਕਰੋ ਹਾਥ ਦੈ ਰੱਛਾ." ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਇਸ ਚੌਪਈ ਦਾ ਪਾਠ ਰਹਿਰਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨਿੱਤ ਕਰਦੇ ਹਨ. ਇਸ ਬਾਨੀ ਦੇ ਅੰਤ ਮਹਾਤਮਰੂਪ ਵਾਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ—

"ਦੂਖ ਦਰਦ ਭੌ ਨਿਕਟ ਨ ਤਿਨ ਨਰ ਕੇ ਰਹੈ,
ਹੋ! ਜੋ ਯਾਂਕੀ ਇਕਬਾਰ ਚੌਪਈ ਕੋ ਕਹੈ."

ਚੌਪਸਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਪਾਕਲੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਭੂਖਣ.

ਚੌਪਖਾ. ਵਿ—ਚਾਰ ਕੋਣਾ. ਚਾਰ ਪਹਿਲੂ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰ ਲੜੀ ਦਾ ਹਾਰ। ੩ ਚੁਕੋਣਾ ਮਕਾਨ। ੪ ਚਾਰ ਖਣ ਦਾ ਮਕਾਨ.

ਚੌਪਟ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪੜ.

ਚੌਪਦ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪਦਾ। ੨ ਇੱਕ ਖ਼ਾਸ ਛੰਦ, ਜਿਸ ਦਾ ਲੱਛਣ ਹੈ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੧-੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਅੰਤ ਦੋ ਗੁਰੁ. ਦੇਖੋ, ਰਸਾਵਲ ਦਾ ਰੂਪ ੪.

ਚੌਪਦਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪਦਾ.

ਚੌਪਰ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪੜ। ੨ ਮੱਥਾ. ਭਾਲ. ਪੇਸ਼ਾਨੀ. "ਚਾਰੁ ਚਿਕੁਰ ਚੌਪਰ ਚਮਕਾਯੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੌਪਰਬਾਜ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੌਪੜ ਦਾ ਖਿਡਾਰੀ. "ਚੌਪਰ-ਬਾਜ ਤੋਹਿ ਤਬ ਜਾਨੋ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੭)

ਚੌਪੜ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪੜ.

ਚੌਪਾਈ. ਦੇਖੋ, ਚਉਪਾਈ ਅਤੇ ਚੌਪਈ.

ਚੌਪਾਸਿੰਘ. ਇਹ ਸੱਜਨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦਾ ਖਿਡਾਵਾ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਬਣਾਇਆ ਇੱਕ ਰਹਿਤਨਾਮਾ ਭੀ ਹੈ, ਜੋ ਅਗ੍ਯਾਨੀ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਅਸ਼ੁੱਧ ਕਰਦਿੱਤਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਮਤਸੁਧਾਕਰ ਦੀ ਕਲਾ ੧੦.

ਚੌਪਾਯਾ. ਸੰ. ਚਤੁਸ਼੍ਪਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਰ ਪੈਰਾਂ ਵਾਲਾ ਪਸ਼ੂ. ਗਾਂ, ਮਹਿਂ (ਮੱਝ) ਆਦਿਕ ਮ੍ਰਿਗ.

ਚੌਪਾੜ. ਉਹ ਮਕਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਚਾਰ ਪਾਟ(ਤਖਤੇ)ਹੋਣ. ਚੌਦਰੀ। ੨ ਪਿੰਡ ਦੀ ਅਥਾਈ. ਸੱਥ.

ਚੌਪੈਯਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਸਪਦੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚੌਪਾਯਾ.

ਚੌਫੇਰ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚਾਰੋਂ ਓਰ. ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ. ਚੁਫੇਰੇ.

ਚੌਬਟਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਉਹ ਥਾਂ,ਜਿੱਥੇ ਚਾਰ ਬਾਟ (ਮਾਰਗ) ਇਕੱਠੇ ਹੋਣ. ਚੁਰਸ੍ਤਾ. "ਚੋਰ ਚਾਹੀਐ ਚੜ੍ਹਾਯੋ ਸੂਰੀ ਚੌਬਟਾ ਮੇ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਚੌਬਰਸੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੌਥੇ ਬਰਸ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸ਼੍ਰਾੱਧ-ਕਰਮ. ਪ੍ਰਾਣੀ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਚੌਥੇ ਵਰ੍ਹੇ ਦੀ ਸ਼੍ਰਾੱਧ ਆਦਿ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਚੌਬਾ. ਸੰ. ਚਤੁਰ੍ਵੇਦੀ. ਵਿ—ਚਾਰ ਵੇਦ ਦਾ ਗ੍ਯਾਤਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ। ੩ ਮਥੁਰਾ ਆਦਿ ਤੀਰਥਾਂ ਦਾ ਪੰਡਾ.*

ਚੌਬਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਬਾਰਾ.

ਚੌਬਾਰਾਸਾਹਿਬ. ਦੇਖੋ, ਮਨਸੂਰਪੁਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੋਇੰਦਵਾਲ ਅੰਕ ੪.

ਚੌਬਾਰੇ ਚੜ੍ਹਿਆ. ਖ਼ਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਬੋਲਾ. ਬਹਿਰਾ.

---

* ਸ੍ਵਾਸਵੀਰਯ ਦਾਨਵ.

* ਨੰ: ੨ ਅਤੇ ੩ ਦਾ ਮੂਲ ਭੀ ਚਤੁਰਵੇਦੀ ਹੈ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ, ਚਾਰਵੇਦਾਂ ਦੇ ਪੰਡਿਤ ਹੋਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਚੌਬਿਸ, ਚੌਬੀਸ. ਚਤੁਰ੍ਵਿੰਸ਼ਤਿ. ਚਾਰ ਅਤੇ ਵੀਹ—੨੪.

ਚੌਬੀਸ ਅਵਤਾਰ. ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਚੌਵੀਹ (ਚਤੁਰ੍ਵਿੰਸ਼ਤਿ) ਅਵਤਾਰ:—

ਮੱਛ, ਕੱਛਪ, ਵਰਾਹ, ਮੋਹਿਨੀ, ਨ੍ਰਿਸਿੰਹ, ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ, ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਬਲਰਾਮ, ਵਾਮਨ, ਬੁੱਧ, ਨਾਰਦ, ਰਿਸ਼ਭਦੇਵ, ਕਪਿਲ, ਵ੍ਯਾਸ, ਹੰਸ, ਪ੍ਰਿਥੁ, ਦੱਤਾਤ੍ਰੇਯ, ਨਰ, ਨਾਰਾਯਣ, ਹਯਗ੍ਰੀਵ, ਵੈਵਸ੍ਵਤਮਨੁ, ਧਨ੍ਵੰਤਰਿ ਅਤੇ ਕਲਕੀ.

ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ੨੪ ਅਵਤਾਰਾਂ ਦੀ ਕਥਾ ਲਿਖੀ-ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮੁੱਢ ਇੱਕ ਮੁਖਬੰਧ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਕਰਤਾ ਦਾ ਭਾਵ ਪ੍ਰਗਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਯਥਾ—

"ਅਬ ਚੌਬਿਸ ਉਚਰੋਂ ਅਵਤਾਰਾ,
ਜਿਹਿਂ ਬਿਧਿ ਤਿਨ ਕਾ ਲਖਾ ਅਖਾਰਾ. xx
ਜਬ ਜਬ ਹੋਤ ਅਰਿਸ੍ਟ ਅਪਾਰਾ,
ਤਬ ਤਬ ਦੇਹ ਧਰਤ ਅਵਤਾਰਾ.
ਕਾਲ ਸਭਿਨ ਕਾ ਪੇਖ ਤਮਾਸ਼ਾ,
ਅੰਤਹਿ ਕਾਲ ਕਰਤ ਹੈ ਨਾਸ਼ਾ. xx
ਜੋ ਚੌਬਿਸ ਅਵਤਾਰ ਕਹਾਏ,
ਤਿਨ ਭੀ ਤੁਮ ਪ੍ਰਭੁ! ਤਨਿਕ ਨ ਪਾਏ. xx
ਬ੍ਰਹਮਾਦਿਕ ਸਭ ਹੀ ਪਚਹਾਰੇ,
ਬਿਸਨੁ ਮਹੇਸੁਰ ਕਵਨ ਬਿਚਾਰੇ?
ਚੰਦ ਸੂਰ ਜਿਨ ਕਰੇ ਬਿਚਾਰਾ,
ਤਾਂਤੇ ਜਨਿਯਤ ਹੈ ਕਰਤਾਰਾ.
ਏਕਪੁਰਖ ਜਿਨ ਨੈਕ ਪਛਾਨਾ,
ਤਿਨ ਹੀ ਪਰਮਤਤ੍ਵ ਕਹਿਂ ਜਾਨਾ." xxx

ਚੌਬੀਹ. ਦੇਖੋ, ਚੌਬੀਸ.

ਚੌਬੋਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਬੋਲਾ.

ਚੌਮਾਸਾ. ਦੇਖੋ, ਚਤੁਰਮਾਸ.

ਚੌਮੁਖ, ਚੌਮੁਖਾ. ਦੇਖੋ, ਚਉਮੁਖ. "ਬਾਰ ਚੌਮੁਖੇ ਤਾਂ ਮਹਿਂ ਦੀਪਾ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੌਰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੋਰ. ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਵਸਤੁ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ। ੩ ਸੰ. ਚੌਲ. ਚੂੜਾ. ਮੁਕੁਟ. ਤਾਜ. "ਗਿਰੈਂ ਚੌਰ ਚਾਰੰ." (ਰਾਮਾਵ) ੪ ਨਾਹਨਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ ਦਾ ਟਿੱਲਾ "ਚੌਰ" ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ, ਜਿਸ ਦੀ ਬਲੰਦੀ ੧੧੯੨੨ ਫੁਟ ਹੈ.

ਚੌਰਸ. ਸੰ. ਚਤੁਰਸ਼੍ਰ.* ਵਿ—ਚਾਰੇ ਪਾਸਿਓਂ ਇੱਕੋ ਜੇਹਾ. ਚੁਕੋਣਾ.

ਚੌਰਾ. ਵਿ—ਚੌਰ ਜੇਹੀ ਦਾੜ੍ਹੀ ਵਾਲਾ। ੨ ਚੌੜਾ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਚੌਰਾ ਪਦ ਕਵੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਥ। ੪ ਦੇਵਤਾ ਦਾ ਅਸਥਾਨ. ਦੇਵਮੰਦਿਰ। ੫ ਚਿੱਟੀ ਪੂਛ ਵਾਲਾ ਬੈਲ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਚਿਟਦਾੜ੍ਹੀਏ ਲਈ ਨਫਰਤ ਬੋਧਕ ਚੌਰਾ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ.

ਚੌਰਾਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਉਰਾਸੀ.

ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਨ. ਯੋਗੀਆਂ ਨੇ ਪਸ਼ੂ ਪੰਖੀਆਂ ਦੀ ਬੈਠਕ ਤੋਂ ਚੁਰਾਸੀ ਆਸਨ ਚੁਣੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅਭ੍ਯਾਸ ਅਸ਼੍ਟਾਂਗਯੋਗ ਦੇ ਸਾਧਕ ਨੂੰ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ. ਆਸਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਹੀ ਪਾਠਕ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਰੂਪ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਯਥਾ—ਸਿੰਹਾਸਨ, ਹੰਸਾਸਨ, ਕੂਰ੍ਮਾਸਨ, ਮਾਂਡੂਕਾਸਨ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਆਸਣ। ੨ ਰਤਿਸ਼ਾਸਤ੍ਰ (ਕੋਕ) ਵਿੱਚ ਭੀ ਯੋਗੀਆਂ ਵਾਂਙ ਮੈਥੁਨ ਦੇ ਚੌਰਾਸੀ ਆਸਨ ਕਲਪੇ ਹਨ.

ਚੌਰਾਸੀ ਸਿੱਧ. ਯੋਗੀਆਂ (ਗੋਰਖਪੰਥੀਆਂ) ਦੇ ਮੰਨੇ-ਹੋਏ ਸ਼ਿਰੋਮਣੀ ਯੋਗੀ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਚੌਰਾਸੀ ਹੈ.†

ਊਰਮਿ, ਅਸੁਨਾਥ, ਅਸੁਰਵਿਨਾਸੀ, ਅਨਹਦ-ਸ਼ਬਦੀ, ਅਬਿਨਾਸੀ, ਅਮਰਨਿਧਿ, ਅਮ੍ਰਿਤਭੋਗੀ, ਆਨੰਦਰੂਪੀ, ਆਪਸ੍ਵਰੂਪੀ, ਔਘੜ, ਈਸ਼੍ਵਰ, ਏਕਰੰਗੀ, ਏਕਾਂਗੀ, ਏਕਾਂਤਵਾਸੀ, ਸਮਾਰਤ, ਸੁਰਤਿ-ਸਰਸ੍ਵਤੀ, ਸਾਗਰ, ਸਿੱਧਸੇਨ, ਸ਼ੀਤਲ, ਸ੍ਵਰਸਿੱਧ, ਸਿੱਧ, ਸ਼ੰਕਰ, ਸੰਭਾਲਕਾ, ਸ਼ੰਭੁ, ਸ੍ਵਰਸਿੱਧ, ਕਨੀਫਾ, ਕਮਲ-ਹਨੀਫਾ, ਹਰਸ਼ਨਿਧਿ, ਕਨਕ,

---

* ਇਹ 'ਚਤੁਰਸ੍ਰ' ਭੀ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਸ਼ਬਦ ਸਹੀ ਹੈ.

† ਬਹੁਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਅਨੇਕ ਨਾਮਭੇਦ ਹਨ. ਵਾਸਤਵ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਾਮ ਸਹੀ ਨਹੀਂ. ਜੇ ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਕਲਪਿਤ ਨਾ ਹੁੰਦੇ, ਤ ਪਰਸਪਰ ਵਿਰੋਧ ਨਾ ਹੁੰਦਾ.

ਸ੍ਰੈਨ, ਕਰਮਨਾਸੀ, ਕਲਾਵਿਲਾਸੀ, ਕਲੇਸ਼ਨਾਸੀ, ਕਾਲੇਂਦ੍ਰ, ਕੇਲਿਕਰਨ, ਕੇਵਲਕਰਮੀ, ਕ੍ਰਿਸ਼ਨਕੁਮਾਰ, ਖਲਕਨਿਧਿ, ਖਿੰਥੜ, ਗਗਨਵਾਸੀ, ਗਿਰਿਧਰ, ਗਿਰਿਬੋਧ, ਗੁਫਾਬਾਸੀ, ਗੋਪਾਲ, ਗੋਵਰਧਨ, ਘਨਾਨੰਦੀ, ਚਤੁਰਬੈਨ, ਚਲਨਿਧਿ, ਜਾਲਕ, ਜੋਗਅਨੂਪੀ, ਜੋਤਿਮਗਨ, ਜੋਤਿਲਗਨ, ਡੂੰਗਰ, ਤਪਨ, ਤਰੰਗੀ, ਦਰਸ਼ਨਜੋਤਿ, ਦੁੱਖਨਾਸੀ, ਧੂਰਮ,ਨਿਤਜਸਿੱਧ, ਨਿਰਤ, ਪਰਵਤ, ਪਲਕਨਿਧਿ, ਪਲਾਸਭੋਗੀ, ਪੂਰਨ, ਪ੍ਰਾਣਨਾਥ, ਬਿਹੰਗਮਜੋਗੀ, ਬਿੰਬਸਾਰ, ਬਿਮਲਜੋਤਿ, ਬ੍ਰਹਮ, ਬ੍ਰਹਮਭੋਗੀ, ਬ੍ਰਹਮਯੋਗੀ, ਭਰਥਰਿ, ਭੂਤਨਾਥ, ਭੰਗਰ, ਮਹਾਯੋਗੀ, ਮਗਨਧਾਰ, ਮੁਕਤੇਸ਼੍ਵਰ, ਮੂਲਮੰਤ੍ਰੀ, ਯੋਗਨਿਧਿ, ਰਾਮਸਿੱਧ, ਰੰਗਨਾਥ, ਲੋਹਾਰੀਪਾ, ਲੰਗਰ, ਵਿਸ਼ਨੁਪਤਿ ਅਤੇ ਵਿਚਿਤ੍ਰਕਰਮੀ.

ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੀਵ, ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਯੋਨਿ ਹਿੰਦੂਮਤ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਜੀਵਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਤੀਆਂ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਮੰਨੀਆਂ ਹਨ, ਅਰਥਾਤ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸ੍ਥਾਵਰ ਜੰਗਮ ਜੀਵ ਹਨ. ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਨੌ ਲੱਖ ਜਲਵਾਸੀ, ਦਸ ਲੱਖ ਪੌਣ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲੇ ਪੰਛੀ, ਬੀਸ ਲੱਖ ਇਸਥਿਤ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਬਿਰਛ ਆਦਿ, ਗਿਆਰਾਂ ਲੱਖ ਪੇਟਬਲ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਸਰਪ ਕ੍ਰਿਮਿ ਆਦਿ, ਤੀਸ ਲੱਖ ਚੌਪਾਏ ਅਤੇ ਚਾਰ ਲੱਖ ਮਨੁਖਜਾਤਿ ਦੇ ਜੀਵ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਬਾਂਦਰ, ਬਨਮਾਨੁਖ ਆਦਿ ਸਭ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ. *

ਜੈਨੀਆਂ ਨੇ ਚੌਰਾਸੀ ਲੱਖ ਜੀਵਾਂ ਦੀ ਵੰਡ ਇਉਂ ਮੰਨੀ ਹੈ:-

੭ ਲੱਖ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਵਿੱਚ, ੭ ਲੱਖ ਜਲ ਵਿੱਚ, ੭ ਲੱਖ ਪੌਣ ਵਿੱਚ, ੭ ਲੱਖ ਅਗਨਿ ਵਿੱਚ, ੧੦ ਲੱਖ ਕੰਦ (ਗਾਜਰ ਮੂਲੀ ਆਦਿ) ਵਿੱਚ, ੧੪ ਲੱਖ ਝਾੜੀ ਬਿਰਛ ਆਦਿ ਵਿੱਚ, ੨ ਲੱਖ ਦੋ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਤੁਚਾ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਰੱਖਦੇ ਹਨ, ੨ ਲੱਖ ਤਿੰਨ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਤੁਚਾ, ਮੁਖ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਰਖਦੇ ਹਨ, ੨ ਲੱਖ ਚਾਰ ਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਵਾਲੇ, ਅਰਥਾਤ ਜੋ ਤੁਚਾ, ਮੁਖ, ਨੱਕ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਰਖਦੇ ਹਨ, ੪ ਲੱਖ ਦੇਵਤਾ, ਜੋ ਸੁਰਗ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ੪ ਲੱਖ ਨਰਕ ਦੇ ਜੀਵ, ੧੪ ਲੱਖ ਮਨੁੱਖਜਾਤਿ, ਜੋ ਇੱਕ ਟੰਗੀਏ ਅਤੇ ਦੁਟੰਗੇ ਹਨ, ੪ ਲੱਖ ਚੌਪਾਏ ਪਸ਼ੂ.

ਚੌਰੰਗ. ਵਿ-ਚਾਰ ਰੰਗ ਵਾਲਾ. ਚੌਰੰਗਾ। ੨ ਚਾਰ ਖੰਡ (ਟੁਕੜੇ) ਕੀਤਾ। ੩ ਸੰਗਯਾ-ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਹੱਥ, ਅਰਥਾਤ ਵਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ. ਦਾਣਾ ਚੁਗਦੇ ਬਕਰੇ ਦੀ ਗਰਦਨ ਪੁਰ, ਵੀਰਾਸਨ ਬੈਠਕੇ ਤਲਵਾਰ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਵਾਰ ਕਰਨਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਗਰਦਨ, ਦੋਵੇਂ ਮੁਹਰਲੀਆਂ ਅਤੇ ਪਿਛਲੀ ਸੱਜੀ ਲੱਤ ਕਟ ਜਾਵੇ। ੪ ਦੇਖੋ, ਚਉਬੋਲਾ ਦਾ ਨੰ: ੩.

ਚੌੜ. ਦੇਖੋ, ਚਉੜ। ੨ ਸੰ. ਚੌਡ. ਉਭਰੀਹੋਈ ਥਾਂ. ਉੱਚੀ ਥਾਂ.

ਚੌੜਾ, ਚੌੜੀ ਵਿ-ਲੰਬਾਈ ਰੁਖ਼ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪਾਸਿਆਂ ਤੋਂ ਭਿੰਨ-ਦਿਸ਼ਾ(ਅ਼ਰਜ਼) ਵਿੱਚ ਫੈਲਿਆਹੋਇਆ,(ਹੋਈ).

ਚੌੜੋਤਰੀ. ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. "ਕੇਤੜਿਆ ਚੌੜੋਤਰੀ." (ਭਾਗੁ)

ਚੰਉਰ. ਚੌਰ. ਦੇਖੋ, ਚਾਮਰ. "ਸੰਤ ਚੰਉਰ ਢੁਲਾਵਉ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਚੰਗ. ਸੰਗਯਾ-ਵਡਾ ਪਤੰਗ. ਤੁੱਕਲ. "ਮੈ ਨਹਿ ਤਾਂਹਿ ਚਢਾਇਵ ਚੰਗ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ-ਚੰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਗ ਚੰਗਨਾ। ੩ ਸੰ. ਚਙ੍ਗ. ਗਯਾਤਾ. ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਧਾਤੂ ਦਾ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਆਕਾਰ ਵਾਜਾ, ਜੋ ਲੋਹੇ ਦੇ ਕੀਲ ਨਾਲ ਵਜਾਈਦਾ ਹੈ। ੫ ਫ਼ਾ چنگ ਸਾਰੰਗੀ। ੬ ਪੰਜਾ. ਆਦਮੀ ਅਥਵਾ ਸ਼ੇਰ ਆਦਿ ਦੇ ਪੰਜ ਉਂਗਲਾਂ ਦੀ ਪਕੜ.

ਚੰਗ ਚੰਗਨਾ. ਵਿ-ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗਾ. ਅਤਿ ਉੱਤਮ. "ਗੁਰਮਤੀ ਹਰਿ ਚੰਗ ਚੰਗਨਾ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੨ ਮਹਾਗ੍ਯਾਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਗ ੩.

ਚੰਗੜਾ, ਚੰਗੜੀ, ਚੰਗੜੀਆ ਵਿ-ਚੰਗਾ. ਚੰਗੀ. ਹੱਛਾ. ਹੱਛੀ. ਉੱਤਮ. "ਦੇਹ ਸੁ ਕੰਚਨ ਚੰਗੜੀਆ." (ਵਡ ਮ: ੪ ਘੋੜੀਆ)

* ਕਈ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ੪੨ ਲੱਖ ਜਲ ਦੇ ਅਤੇ ੪੨ ਲੱਖ ਖ਼ੁਸ਼ਕੀ ਦੇ ਜੀਵ ਮੰਨੇ ਹਨ.

ਚੰਗਾ. ਵਿ–ਉੱਤਮ. ਸ਼੍ਰੇਸ਼੍ਠ. ਸਿੰਧੀ. ਚਙੋ. "ਸੋ ਮੁਕਤ ਨਾਨਕ ਜਿਸੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਚੰਗਾ." (ਕਾਨ ਮ: ੫) ੨ ਅਰੋਗ. ਨਰੋਆ। ੩ ਸੰਗਯਾ–ਬਹਿਲ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਆਤਮਗਯਾਨੀ ਹੋਇਆ.

ਚੰਗਾ ਭਾਟੜਾ. ਲੰਕਾ (Ceylon) ਨਿਵਾਸੀ ਮਾਧਵ ਭਾਟੜੇ ਦੀ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਚੰਗਾ ਨਾਮਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਮਾਧਵ ਦੇ ਰਹਾਇਸ਼ੀ ਮਕਾਨ ਤੇ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਬਣਾਕੇ ਧਰਮਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੰਮ ਆਰੰਭਿਆ. ਭਾਈ ਬੰਨੋ ਦੀ ਬੀੜ ਵਿੱਚ "ਹਕੀਕਤ ਰਾਹ ਮੁਕਾਮ ਸ਼ਿਵਨਾਭਿ ਰਾਜੇ ਕੀ" ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦਾ ਜਿਕਰ ਹੈ.

ਚੰਗਿਆਈ. ਸੰਗਯਾ–ਚੰਗਾਪਨ. ਭਲਿਆਈ. ਨੇਕੀ. "ਚੰਗਿਆਈ ਆਲਕੁ ਕਰੇ ਬੁਰਿਆਈ ਹੁਇ ਸੇਰੁ." (ਵਾਰ ਗੂਜ ੨ ਮ: ੫)

ਚੰਗਿਆੜਾ. ਸੰਗਯਾ–ਚੂਣੰ ਅੰਗਾਰ. ਮਚਦੇਹੋਏ ਅੰਗਾਰ ਦੀ ਚਿਣਗ.

ਚੰਗੁਲ. ਫ਼ਾ چنگل ਪੰਜਾ। ੨ ਚਾਰ–ਅੰਗੁਲ.

ਚੰਗੇਜ਼. ਤੁ چنگیز ਵਿ–ਬਹੁਤ ਵਡਾ.

ਚੰਗੇਜ਼ਖ਼ਾਂ. ਤੁ چنگیزخان ਮੁਗ਼ਲਵੰਸ਼ੀ ਯੇਸੂਕੀ ਖ਼ਾਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਜੋ ਤਾਤਾਰ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਜਨਮ ਸਨ ੧੧੫੪ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੨੨੭ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕ਼ਰਾਕ਼ੁਰਮ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚਗਤਾਈਖ਼ਾਂ.

ਚੰਗੇਰ. ਸੰ. चङ्गेरिक–ਚੰਗੇਰਿਕ. ਸੰਗਯਾ–ਵਡਾ ਅਤੇ ਚੌੜਾ ਟੋਕਰਾ. "ਅਸਨ ਚੰਗੇਰ ਸੀਸ ਪਰ ਧਰਕੈ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੰਗੇਰਾ. ਵਿ–ਚੰਗਾ. ਉੱਤਮ. "ਹਰਿ ਵਿਸਰਿਆ ਪੁਰਖ ਚੰਗੇਰਾ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਚੰਗ ੩.

ਚੰਚ. ਸੰ. चञ्च्. ਧਾ–ਜਾਣਾ, ਕੁੱਦਣਾ, ਹਿੱਲਣਾ.

ਚੰਚਰੀ. ਸੰਗਯਾ–ਸੁਰਹ ਗਊ (ਚਮਰੀ), ਜਿਸ ਦੀ ਪੂਛ ਦਾ ਚੌਰ ਬਣਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. चञ्चरी. ਭ੍ਰਮਰੀ. ਭੌਰੀ। ੩ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ.

ਚੰਚਰੀਆ. ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ.

ਚੰਚਰੀਕ / **ਚੰਚਰੀਟ** } ਸੰ. चञ्चरीक. ਸੰਗਯਾ–ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ. "ਸੇਵੇ ਹਿਤ ਲਾਈ ਚੰਚਰੀਕ ਜਯੋਂ ਲੁਭਾਈ ਉਰ ਜਾਨੈ ਗਤਿਦਾਈ ਏ ਚਰਨ ਜਲਜਾਤ ਹੈਂ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਚੰਚਰੀਟ ਛਬਿ ਹੇਰ ਭੁਏ ਅਬ ਲਗੈਂ ਦਿਵਾਨੇ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੪੨)

ਚੰਚਲ. ਵਿ–ਚਲਾਇਮਾਨ. ਜੋ ਸ੍ਥਿਰ ਨਹੀਂ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚ ਧਾ. "ਚੰਚਲ ਸੁਪਨੈ ਹੀ ਉਰਝਾਇਓ." (ਦੇਵ ਮ: ੫) ੨ ਕਾਮਾਤੁਰ. "ਚੰਚਲ ਚੀਤ ਨ ਰਹਿਈ ਠਾਇ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੩ ਸੰਗਯਾ–ਪਵਨ. ਹਵਾ.

ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਇਹ ਪਦਾਰਥ ਚੰਚਲ ਲਿਖੇ ਹਨ:–ਹਾਥੀ ਦੇ ਕੰਨ, ਘੋੜਾ, ਪੌਣ, ਬਾਂਦਰ, ਬਾਲਕ, ਬਿਜਲੀ, ਭੌਰਾ, ਮਨ, ਮਮੋਲਾ, ਵੇਸ਼ਯਾ ਦੇ ਨੇਤ੍ਰ.

ਚੰਚਲਚੀਤ. ਵਿ–ਚਲਚਿੱਤ. ਚਪਲ ਹੈ ਮਨ ਜਿਸ ਦਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ–ਚੰਚਰੀਕ. ਭ੍ਰਮਰ. ਭੌਰਾ. "ਲਖ ਘਾਟੀ ਊਚੌ ਘਨੋ ਚੰਚਲਚੀਤ ਬਿਹਾਲ। ਨੀਚ ਕੀਚ ਨਿਮ੍ਰਿਤ ਘਨੀ ਕਰਨੀ ਕਮਲ ਜਮਾਲ." (ਚਉਬੋਲੇ ਮ: ੫) ਲੱਖਾਂ ਉੱਚੀਆਂ ਘਾਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਭ੍ਰਮਣ ਕਰਦਾਹੋਇਆ ਭ੍ਰਮਰ, ਨੀਚ ਕੀਚ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇਹੋਏ ਕਮਲ ਦੀ ਨੰਮ੍ਰਤਾ ਅਤੇ ਖ਼ੂਬੀ ਪੁਰ ਬਿਹਾਲ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਚੰਚਲਚੋਰ. ਸੰਗਯਾ–ਕਾਮ. ਅਨੰਗ. "ਹਰਿਹਾਂ, ਚੰਚਲਚੋਰਹਿ ਮਾਰ." (ਫੁਨਹੇ ਮ: ੫) ੨ ਮਨ. ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਚੰਚਲਤਾ. ਸੰਗਯਾ–ਚਪਲਤਾ. ਅਸ੍ਥਿਰਤਾ.

ਚੰਚਲਾ. ਚੰਚਲ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਨ. ਹੇ ਚਪਲ! "ਏ ਮਨ ਚੰਚਲਾ!" (ਅਨੰਦੁ) ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ–ਲਕ੍ਸ਼ਮੀ. ਮਾਇਆ। ੩ ਬਿਜਲੀ. ਤੜਿਤ। ੪ ਚੰਚਲ–ਇਸਤ੍ਰੀ। ੫ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਚਿਤ੍ਰ", "ਬਿਰਾਜ" ਅਤੇ "ਬ੍ਰਹਮਰੂਪਕ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ–ਚਾਰ ਚਰਣ. ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਗੁਰੁ ਲਘੁ ਕ੍ਰਮ ਨਾਲ ੧੬ ਅੱਖਰ ਅਥਵਾ–ਰ, ਜ, ਰ, ਜ, ਰ, ਲ. ऽ।ऽ, ।ऽ।

SIS, ISI, SIS, I.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਮਾਰਬੇ ਕੁ ਤਾਂਹਿ ਤਾਕ ਧਾਂਇ ਬੀਰ ਸਾਵਧਾਨ,
ਹੋਨਲਾਗ ਜੁੱਧ ਕੇ ਜਹਾਂ ਤਹਾਂ ਸਭੈ ਬਿਧਾਨ,
ਭੀਮ ਭਾਂਤ ਧਾਇਕੈ ਨਿਸ਼ੰਕ ਘਾਇ ਕਤੈਂ ਆਇ,
ਜੂਝ ਜੂਝਕੈ ਪਰੈਂ ਸੁ ਦੇਵਲੋਕ ਬਸੁ ਜਾਇ.
(ਕਲਕੀ)

ਦੇਖੋ, ਬਿਰਾਜ ਦਾ ਦੂਜਾ ਰੂਪ.

ਚੰਚਲਿ. ਚੰਚਲਤਾਵਾਲੀ. ਚੰਚਲਾ. "ਚੰਚਲਿ ਅਨਿਕ ਭਾਵ ਦਿਖਾਵਏ." (ਬਿਲਾ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਚੰਚਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲਿ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਦੇਖੋ, ਚਚਰੀਆ.

ਚੰਚਾਲਿਕਾ, ਚੰਚਾਲੀ } ਬਿਜਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਚਲਾ ੩. "ਕਿ ਚੰਚਾਲਿਕਾ ਛੈ." (ਦੱਤਾਵ) "ਘਨ ਮੱਝੇ ਜੈਸੇ ਚੰਚਾਲੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਚੰਚੁ. ਸੰ. चञ्चु. ਸੰਗਯਾ—ਚੁੰਜ. ਚੋਂਚ। ੨ ਏਰੰਡ। ੩ ਵਿ—ਪ੍ਰਸਿੱਧ. ਮਸ਼ਹੂਰ.

ਚੰਡ. ਸੰ. चण्ड्. ਧਾ—ਗੁੱਸਾ ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਇਮਲੀ ਦਾ ਬਿਰਛ। ੩ ਤਾਪ. ਗਰਮੀ। ੪ ਇੱਕ ਯਮਗਣ। ੫ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦਾ ਇੱਕ ਪਾਰ੍ਸ਼ਦ। ੬ ਰਾਮਚੰਦ੍ਰ ਜੀ ਦੀ ਸੈਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਬਾਂਦਰ। ੭ ਸ਼ੁੰਭ ਅਸੁਰ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤਿ ਮੁੰਡ ਦਾ ਛੋਟਾ ਭਾਈ, ਜਿਸ ਦੇ ਮਾਰਨ ਤੋਂ ਦੁਰਗਾ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਡਿਕਾ ਅਤੇ ਚੰਡੀ ਹੋਇਆ. "ਮੁੰਡ ਕੋ ਮੁੰਡ ਉਤਾਰਦਯੋ ਅਬ ਚੰਡ ਕੋ ਹਾਥਲਗਾਵਤ ਚੰਡੀ." (ਚੰਡੀ ੧) ੮ ਯੋਗਨਿਦ੍ਰਾ. "ਛੁਟੀ ਚੰਡ ਜਾਗੇ ਬ੍ਰਹਮ." (ਚੰਡੀ ੧) ੯ ਚੰਡਿਕਾ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. "ਨਿਰਖ ਰੂਪ ਬਰ ਚੰਡ ਕੋ ਗਿਰਜੋ ਮੂਰਛਾ ਖਾਇ." (ਚੰਡੀ ੧) ੧੦ ਵਿ—ਤਿੱਖਾ. ਤੇਜ਼। ੧੧ ਗਰਮ. "ਅਬ ਸੂਰਜ ਕੀ ਚੰਡ ਕਿਰਨ ਭੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੧੨ ਕ੍ਰੋਧ ਸਹਿਤ. ਗੁਸੈਲਾ। ੧੩ ਘੋਰ. ਭਯਾਨਕ. ਡਰਾਵਣਾ. "ਚੰਡ ਕੋਪ ਕੈ ਚੰਡਿਕਾ ਏ ਆਯੁਧ ਕਰਲੀਨ." (ਚੰਡੀ ੧) ੧੪ ਸਿੰਧੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਚੰਡਈਆ. ਵਿ—ਚੰਡ (ਘੋਰ) ਵ੍ਰਿੱਤੀ ਵਾਲਾ. ਤਾਮਸੀ. "ਚੰਡਾਲ ਚੰਡਈਆ." (ਬਿਲਾ ਅ: ਮ: ੪)

ਚੰਡਕਰ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਂਸ਼ੁ.

ਚੰਡਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚੰਡ (ਤਿੱਖਾ) ਕਰਨਾ। ੨ ਤਾੜਨਾ.

ਚੰਡਰਸਾ. ਦੇਖੋ, ਅਕਰਾ.

ਚੰਡਾਇਲਾ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਈਸਵੀ ਬਾਰਵੀਂ ਸ਼ਦੀ ਵਿੱਚ ਜਮੁਨਾ ਤੋਂ ਨਰਮਦਾ ਤੀਕ ਚੰਡਾਇਲ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਸਨ.

ਚੰਡਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਡ (ਤਿੱਖਾ) ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਚੰਡ ਕਰਵਾਈ ਦੀ ਮਜ਼ਦੂਰੀ। ੩ ਚੰਡਤਾ. ਕ੍ਰੂਰਤਾ. ਜ਼ੁਲਮ.

ਚੰਡਾਂਸ਼ੁ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਡ (ਤਿੱਖੀਆਂ) ਅੰਸ਼ੁ (ਕਿਰਨਾਂ) ਵਾਲਾ, ਸੂਰਜ. ਚੰਡਕਰ.

ਚੰਡਾਰ, ਚੰਡਾਰਨੀ, ਚੰਡਾਰੀ } ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਲ ਅਤੇ ਚੰਡਾਲੀ. "ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਚੰਡਾਰ." (ਮਲਾ ਮ: ੧) "ਬਸਇ ਸਰੀਰ ਕਰੋਧ ਚੰਡਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫)

ਚੰਡਾਲ. ਸੰ.चाण्डाल-ਚਾਂਡਾਲ.ਸੰਗਯਾ-ਤਾਮਸੀ ਸੁਭਾਉ ਵਾਲਾ.ਤਾਮਸੀ ਉਪਜੀਵਿਕਾ ਵਾਲਾ ਆਦਮੀ। ੨ ਚੂੜ੍ਹਾ ਆਦਿ ਨੀਚ ਜਾਤਿ ਦਾ। ੩ ਹਿੰਦੂਸ਼ਾਸਤ੍ਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸ਼ੂਦ੍ਰ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਦੇਖੋ, ਔਸ਼ਨਸੀ ਸਿਮ੍ਰਿਤਿ ਸ਼: ੮.

ਚੰਡਾਲਨੀ, ਚੰਡਾਲਿ, ਚੰਡਾਲੀ } ਚੰਡਾਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ.

ਚੰਡਾਲੀਆ. ਦੇਖੋ, ਚੰਡਾਇਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ ਗੋਤ੍ਰ. "ਪੈੜਾ ਜਾਤਿ ਚੰਡਾਲੀਆ." (ਭਾਗੁ)

ਚੰਡਿਕਾ, ਚੰਡੀ } ਵਿ—ਕ੍ਰੋਧ ਵਾਲੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਲੜਾਕੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਦੁਰਗਾ. ਚੰਡ ਦੈਤ ਦੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀ. "ਕੜਕ ਉਠੀ ਰਣ ਚੰਡੀ ਫੌਜਾਂ ਦੇਖਕੈ." (ਚੰਡੀ ੩) ੩ ਕਾਲੀ ਦੇਵੀ। ੪ ਖ਼ਾ. ਅਗਨਿ. ਅੱਗ।

੫ ਚੰਡੀ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਅਨੰਨ ਸਿੱਖ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬਣਨ ਸਮੇਂ ਵਡੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ.

ਚੰਡੀਆ. ਧੀਰ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ-ਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਸੀ। ੨ ਜੱਟ ਅਤੇ ਬਲੋਚਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਗੋਤ੍ਰ.

ਚੰਡੀ ਦੀ ਵਾਰ. ਦਸਮਗ੍ਰੰਥ ਵਿੱਚ ਦੋ ਚੰਡੀਚਰਿਤ੍ਰਾਂ ਪਿੱਛੇ ਪੌੜੀਛੰਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਯੁੱਧਕਥਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਭਗੌਤੀ ਕੀ ਵਾਰ" ਭੀ ਹੈ.

ਚੰਡੀਪਾਠ. ਮਾਰਕੰਡੇਯ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚੋਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਕਥਾ ਅਤੇ ਮਹਾਤਮ ਦਾ ਸੱਤ ਸੌ ਸ਼ਲੋਕ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ 'ਦੁਰਗਾਪਾਠ' ਅਤੇ 'ਦੁਰਗਾਸਪਤਸ਼ਤੀ' ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸਤਸਈ.

ਚੰਡੀਵਾਹਨ. ਚੰਡੀ (ਦੁਰਗਾ) ਦਾ ਵਾਹਨ, ਸ਼ੇਰ. ਸਿੰਹ. ਸਿੰਘ.

ਚੰਡੂ. ਅਫ਼ੀਮ ਤੋਂ ਬਣਿਆਹੋਇਆ ਇੱਕ ਨਸ਼ਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਧੂਆਂ ਤਮਾਖੂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਪੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਮਦਕ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਦਿਲ ਦਿਮਾਗ ਅਤੇ ਪੱਠਿਆਂ ਨੂੰ ਨਿਕੰਮਾ ਕਰਦਿੰਦਾ ਹੈ.

ਚੰਡੂਰ. ਸੰ. ਚਾਣੂਰ. ਕੰਸ ਦਾ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਪਹਿਲਵਾਨ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਨੇ ਅਖਾੜੇ ਵਿੱਚ ਮਾਰਿਆ. "ਚੰਡੂਰ ਕੰਸ ਕੇਸੁ ਮਰਾਹਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੪) ਦੇਖੋ, ਮੁਸਟ.

ਚੰਡੋਲ. ਸੰਗਯਾ-ਖਾਕੀ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਪੰਛੀ, ਜੋ ਜਮੀਨ ਤੇ ਬੈਠਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਮਿੱਠੀ ਅਤੇ ਕਈ ਪੰਛੀਆਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਅਗਨ ਤੋਂ ਜੁਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਸਿਰ ਤੇ ਕਲਗੀ ਜੇਹੀ ਵਾਲਾਂ ਦੀ ਟੋਪੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਵਸਨੀਕ ਪੰਛੀ ਹੈ. ਆਲਣਾ ਘਾਹ ਵਿੱਚ ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਖ਼ੁਰਾਕ ਅੰਨ ਅਤੇ ਟਿੱਡੀ ਕੀੜੇ ਹੈ. Lark. ਕਈ ਇਸ ਨੂੰ 'ਹਜਾਰਦਾਸਤਾਂ' ਭੀ ਆਖਦਿੰਦੇ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਹਜਾਰਦਾਸਤਾਂ। ੨ ਸੰ. हिन्दोल-ਹਿੰਦੋਲ. ਝੂਲਾ. ਝੂਟਣ ਦਾ ਮੰਚ (ਪੰਘੂੜਾ). ੩ ਝੰਪਾਨ. "ਐਯਹੁ ਆਪ ਚੰਡੋਲ ਚੜ੍ਹੈਕੈ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੧੨) ੪ ਚਤੁਰ ਹਿੰਦੋਲ. ਚਾਰ ਝੂਲਿਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਬੈਠਕੇ ਲੋਕ ਝੂਟੇ (ਹੂਟੇ) ਲੈਂਦੇ ਹਨ.

ਚੰਦ. ਸੰ चन्द्. ਧਾ-ਚਮਕਣਾ, ਖ਼ੁਸ਼ ਹੋਣਾ। ੨ ਸੰ. ਚੰਦ੍ਰ. ਸੰਗਯਾ-ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚਾਂਦ. "ਚੰਦ ਦੇਖਿ ਬਿਗਸਹਿ ਕਉਲਾਰ." (ਬਸੰ ਮ: ੫) ੩ ਇੱਕ ਸੰਖ੍ਯਾ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ. "ਚੰਦ ਅਗਨਿ ਰਸ ਮਹੀ ਗਿਨ ਭਾਦੋਂ ਪੂਰਨਮਾਸ."* (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ਅਰਥਾਪ ੧੬੩੧। ੪ ਚੰਦ੍ਰਸ੍ਵਰ. ਇੜਾ ਨਾੜੀ. "ਚੰਦ ਸਤ ਭੇਦਿਆ." (ਮਾਰੂ ਜੈਦੇਵ) ਦੇਖੋ, ਚੰਦਸਤ ੨। ੫ ਭਾਵ-ਆਤਮਾ. "ਚੰਦੁ ਗੁਪਤੁ ਗੈਣਾਰਿ." (ਬਿਲਾ ਥਿਤੀ ਮ: ੧) ਆਤਮਾ ਗੁਪਤ ਹੈ ਦਸਮਦ੍ਵਾਰ ਵਿੱਚ। ੬ ਚੌਹਾਨਵੰਸ਼ੀ ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜ ਦਿੱਲੀਪਤਿ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਚੰਦਕਵਿ, ਜਿਸ ਨੇ ੬੯ ਅਧ੍ਯਾਵਾਂ ਦਾ "ਪ੍ਰਿਥੀਰਾਜਰਾਯਸੋ" ਨਾਮਕ ਗ੍ਰੰਥ ਰਾਜਪੂਤਵੰਸ਼ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸਰੂਪ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੭ ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਉਦ੍ਯੋਗ ਪਰਵ ਦਾ ਉਲਥਾਕਾਰ ਇੱਕ ਸੁਨਿਆਰਾ ਕਵਿ। ੮ ਫ਼ਾ چند ਵਿ-ਕੁਛ. ਤਨਿਕ. ਥੋੜਾ. "ਚੰਦ ਰੋਜ ਚਲਨਾ ਕਿਛੁ ਪਕੜੋ ਕਰਾਰ." (ਨਸੀਹਤ) ੯ ਕਿਤਨਾ. ਕਿਸਕ਼ਦਰ.

ਚੰਦਸਤ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ ੪ ਅਤੇ ਸਤ। ੨ ਮਾਰੂ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਜੈਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਸ਼ਬਦ ਹੈ:-

੧ ਚੰਦਸਤ ਭੇਦਿਆ ਨਾਦਸਤ ਪੂਰਿਆ ਸੂਰਸਤ ਖੋੜਸਾ ਦਤੁ ਕੀਆ।
੨ ਅਬਲ ਬਲੁ ਤੋੜਿਆ ਅਚਲ ਚਲੁ ਥਪਿਆ ਅਘੜੁ ਘੜਿਆ ਤਹਾ ਅਪਿਉ ਪੀਆ।
੩ ਮਨਆਦਿ ਗੁਣਆਦਿ ਵਖਾਣਿਆ।
੪ ਤੇਰੀ ਦੁਬਿਧਾਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੰਮਾਨਿਆ।
੫ ਅਰਧਿ ਕਉ ਅਰਧਿਆ ਸਰਧਿ ਕਉ ਸਰਧਿਆ ਸਲਲ ਕਉ ਸਲਲਿ ਸੰਮਾਨਿ ਆਇਆ।
੬ ਬਦਤਿ ਜੈਦੇਉ ਜੈਦੇਵ ਕਉ ਰੰਮਿਆ ਬ੍ਰਹਮੁ ਨਿਰਬਾਣੁ ਲਿਵਲੀਣੁ ਪਾਇਆ.

ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ:-

* ਚੰਦ (੧), ਅਗਨਿ (੩), ਰਸ (੬), ਮਹੀ (੧).

੧ ਚੰਦ੍ਰਸੂਰ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਨੂੰ ਓਅੰ ਮੰਤ੍ਰ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਨਾਲ ਭੇਦਿਆ (ਪੂਰਕ ਕੀਤਾ), ਫੇਰ ਪੂਰਿਆ (ਕੁੰਭਕ ਕੀਤਾ), ਸੂਰਯਸ੍ਵਰ ਨਾਲ ਸੋਲਾਂ ਵਾਰ ਓਅੰ ਮੰਤ੍ਰ ਜਪਕੇ ਸ੍ਵਾਸ ਨੂੰ ਦਾਨ ਕੀਤਾ (ਰੇਚਕ ਕੀਤਾ).

੨ ਸ਼ਰੀਰ ਦਾ ਬਲ ਤੋੜਕੇ ਨਿਰਬਲ ਕੀਤਾ, ਚੰਚਲ ਮਨ ਨੂੰ ਅਚਲ ਕਰਕੇ ਥਾਪਿਆ, ਜੋ ਸੁਧਾਰਿਆ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਚਿੱਤ, ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਾਰਕੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਪੀਤਾ.

੩ ਅੰਤਹਕਰਣ ਦੀ ਆਦਿ ਅਤੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਮੂਲ ਜੋ ਕਰਤਾਰ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਗੁਣ ਗਾਇਆ,

੪ ਇਸ ਤੋਂ ਤੇਰੀ ਦੁਬਿਧਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਲੀਨ ਹੋਗਈ.

੫ ਆਰਾਧਨ ਯੋਗਜ ਨੂੰ ਆਰਾਧਿਆ, ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਕਰਨ ਯੋਗਜ ਤੇ ਸ਼੍ਰੱਧਾ ਕੀਤੀ, ਜਲ ਨਾਲ ਜਲ ਦੀ ਸਮਾਨਤਾ ਹੋਗਈ.

੬ ਜੈਦੇਵ ਆਖਦਾ ਹੈ ਜਦ ਸਭ ਨੂੰ ਜੈ ਕਰਨਵਾਲੇ ਦੇਵ ਦਾ ਨਾਮ ਜਪਿਆ, ਤਦ ਨਿਰਵਾਣ ਬ੍ਰਹਮ ਵਿੱਚ ਲੀਨਤਾ ਹੋਈ.

ਚੰਦ ਸੂਰਜ. ਇੜਾ ਅਤੇ ਪਿੰਗਲਾ. "ਚੰਦ ਸੂਰਜ ਕੀ ਪਾਏ ਗੰਢਿ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੧)

ਚੰਦਕਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਕਲਾ.

ਚੰਦਕੌਰ. ਫਤੇਗੜ੍ਹ (ਜਿਲਾ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ) ਦੇ ਰਈਸ ਸਰਦਾਰ ਜੈਮਲਸਿੰਘ ਕਨ੍ਹੈਯੇ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਸਨ ੧੮੧੨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਵਡੇ ਪੁਤ੍ਰ (ਵਲੀਅਹਿਦ) ਖੜਕਸਿੰਘ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਗਈ. ਇਸ ਦੀ ਕੁੱਖ ਤੋਂ ਸਨ ੧੮੨੧(ਸੰਮਤ ੧੮੭੯) ਵਿੱਚ ਕੌਰ ਨੌਨਿਹਾਲ ਸਿੰਘ ਜਨਮਿਆ. ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਅਤੇ ਪੁਤ੍ਰ ਦੇ ਮਰਣ ਪੁਰ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਲਹੌਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੀ ਰਹੀ.

ਰਾਜਾ ਧਜਾਨਸਿੰਘ ਡੋਗਰੇ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸਾਜ਼ਿਸ਼ ਨਾਲ ਸਨ ੧੮੪੨ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਨੀ ਚੰਦਕੌਰ ਕਤਲ ਕੀਤੀਗਈ।

੨ ਸਰਦਾਰ ਰਾਮਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਨਾਭਾਪਤਿ ਰਾਜਾ ਜਸਵੰਤਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਾਣੀ,ਜੋ ਵਡੀ ਧਰਮਾਤਮਾ, ਦਿਲੇਰ, ਰਾਜਕਾਜ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁਣ ਅਤੇ ਕੁਲ ਪਾਲਣ ਵਾਲੀ ਸੀ. ਫੂਲ ਕੀ ਰਿਆਸਤਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਨਮਾਨ ਨਾਲ ਵੇਖੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਭਰਪੂਰਸਿੰਘ ਦੀ ਨਾਬਾਲਗੀ ਵੇਲੇ ਬਹੁਤ ਉੱਤਮ ਰਾਜ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ।

੩ ਕੌਰ ਹਿੰਮਤਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਅਮਰਸਿੰਘ ਪਟਿਆਲਾਪਤਿ ਦੀ ਭਤੀਜੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਸਰਦਾਰ ਤਾਰਾਸਿੰਘ ਰਈਸ ਰਾਹੋਂ ਦੇ ਸੁਪੁਤ੍ਰ ਸਰਦਾਰ ਦਸੌਂਧਾਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੰਮਤ ੧੮੩੪ ਵਿੱਚ ਹੋਈ। ੪ ਹਰੀਸਿੰਘ ਦੀ ਸੁਪੁਤ੍ਰੀ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਗਜਪਤਿਸਿੰਘ ਜੀਂਦਪਤਿ ਦੀ ਪੜੋਤੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਥਨੇਸਰ ਦੇ ਰਈਸ ਸਰਦਾਰ ਫਤੇਸਿੰਘ ਨਾਲ ਹੋਈ। ੫ ਦੇਖੋ, ਖੁਦਾਸਿੰਘ.

ਚੰਦ ਚੜ੍ਹਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਸਤੋਗੁਣ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੋਣਾ। ੨ ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਉਦੈ ਹੋਣਾ. "ਮਿਟਿਆ ਅੰਧੇਰਾ ਚੰਦ ਚੜਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ੩ ਕਿਸੇ ਐਸੇ ਕਰਮ ਦਾ ਹੋਣਾ; ਜਿਸ ਵੱਲ ਸਭ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਲਗਜਾਣ. ਜਿਵੇਂ ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂੰ ਲੋਕ ਵੇਖਦੇ ਹਨ ਤਿਵੇਂ ਕਿਸੇ ਕਰਮ ਵੱਲ ਸਭ ਦੀ ਨਜਰ ਖਿੱਚੀਜਾਣੀ। ੪ ਕਿਸੇ ਅਜੇਹੇ ਸਾਕੇ ਦਾ ਹੋਣਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਮੈਦ ਨਾ ਹੋਵੇ.

ਚੰਦ ਚੰਦਾਕੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ ਅਤੇ ਚੰਦਾਕੀ.

ਚੰਦਨ. ਸੰ. चन्दन. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਇੱਕ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਕਾਠ, ਜੋ ਸਭ ਦੇ ਚਿੱਤ ਨੂੰ ਚਦਿ (ਪ੍ਰਸੰਨ) ਕਰਦਾ ਹੈ. ਸ਼੍ਰੀਗੰਧ. ਸੰਦਲ. L. Santalum album. ਇਹ ਮੈਸੋਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅਤੇ ਮਦਰਾਸ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਸ੍ਰਦ ਤਰ ਹੈ. ਚੰਦਨ ਦੇ ਕਾਠ ਤੋਂ ਕੱਢਿਆ ਤੇਲ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਸਾਰੇ ਇਤਰ ਬਣਾਏਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਰੋਗਾਂ ਲਈ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ.ਚੰਦਨ ਘਸਾਕੇ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਚੜ੍ਹਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ.ਮੱਥੇ ਤੇ ਟਿੱਕਾ ਅਨੇਕ ਹਿੰਦੂ ਲਾਂਉਂਦੇ ਹਨ. ਗਰਮੀ ਤੋਂ ਹੋਈ ਸਿਰਪੀੜ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਮੱਥੇ ਤੇ ਕੀਤਾ ਲੇਪ ਬਹੁਤ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਚੰਦਨ ਦਾ ਸ਼ਰਬਤ ਪਿੱਤ ਤੋਂ ਹੋਏ ਤਾਪ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਚੰਦਨ ਦੇ ਕਾਠ ਤੇ ਚਿਤਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਤੋਂ ਬਣੇ ਕਲਮਦਾਨ ਡੱਬੇ ਆਦਿਕ ਦੂਰ ਦੂਰ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਮੁੱਲ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਚੰਦਨ ਚੰਦੁ ਨ ਸਰਦ ਰੁਤਿ ਮੂਲਿ ਨ

ਮਿਟਵੀ ਘਾਮ."(ਵਾਰ ਜੈਤ) ੨ ਇੱਕ ਕਵਿ, ਜੋ ਗੂਢ ਅਰਥ ਵਾਲਾ ਸਵੈਯਾ ਬਣਾਕੇ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਹਾਜਿਰ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਖ਼ਿਆਲ ਕਰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕੋਈ ਇਸ ਦਾ ਅਰਥ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇਗਾ, ਪਰ ਕਵਿ ਧੰਨਾਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਹੰਕਾਰ ਦੂਰ ਕਰਦਿੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਧੰਨਾਸਿੰਘ.

ਚੰਦਨਗਿਰਿ. ਉਹ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਚੰਦਨ ਦੇ ਬਿਰਛ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਮਲਯ ਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਮਲਯ.

ਚੰਦਨਰਾਇ, ਚੰਦਨਰਾਯ ਇੱਕ ਚੰਦੇਲਾ ਰਾਜਪੂਤ ਸਰਦਾਰ. ਦੇਖੋ, ਵਿਚਿਤ੍ਰਨਾਟਕ ਅ: ੧੨। ੨ ਕਵਿ ਚੰਦਨ ਦਾ ਭੀ ਇਹ ਨਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਧੰਨਾਸਿੰਘ.

ਚੰਦਨਾਚਲ, ਚੰਦਨਾਦ੍ਰਿ ਚੰਦਨ ਵਾਲਾ ਅਚਲ ਅਥਵਾ ਅਦ੍ਰਿ (ਪਹਾੜ). ਦੇਖੋ, ਚੰਦਨਗਿਰਿ ਅਤੇ ਮਲਯ.

ਚੰਦਨਿ. ਚੰਦਨ (ਚੰਨਣ) ਨਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਉਲਣਾ.

ਚੰਦ ਨੂੰ ਤਿਨਕਾ ਪਰਵਾਨ. ਕੌਸ਼ੀਤਕੀ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਹਰੇਕ ਚਾਂਦਨੀ ਦੂਜ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਘਾਹ ਦੇ ਦੋ ਪੱਤੇ ਅਰਪਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਾਰਥਨਾ ਕਰੇ,ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸੰਤਾਨ ਨਹੀਂ ਮਰਦੀ।* ੨ ਹੁਣ ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਹੋਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਵੱਡੇ ਆਦਮੀ ਤੁੱਛਭੇਟਾ ਅੰਗੀਕਾਰ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ। ੩ ਇਸ ਕਹਾਵਤ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਭੀ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ ਕਿ—ਜਿਵੇਂ ਦੂਜ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਚੰਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਤੰਦ ਦਿੱਤੀ ਹੀ ਪਰਵਾਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਕੀਮਤੀ ਵਸਤੁ ਭੀ ਅਰਪੀਏ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਅਰਥ ਨਹੀਂ, ਇਵੇਂ ਹੀ ਮੌਕੇ ਸਿਰ ਥੋੜੀ ਭੇਟਾ ਅਤੇ ਸਹਾਇਤਾ ਕੰਮ ਸਵਾਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ. ਸਮਾ ਲੰਘ ਜਾਣ ਪਿੱਛੋਂ ਵਡੀ ਪੂਜਾਭੇਟਾ ਭੀ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਦੀ ਨਹੀਂ.

ਚੰਦਪੁਰ. ਜਿਲਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਦੀ ਤਸੀਲ ਊਂਨਾ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਨਵਾਂਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਗੜ੍ਹਸ਼ੰਕਰ ਤੋਂ ੨੦ ਮੀਲ ਹੈ.ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ.

ਚੰਦਮੱਲ. ਸਾਵਨਮੱਲ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਮਰਦੇਵ ਦਾ ਭਤੀਜਾ.

ਚੰਦਮੁਖੀ. ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹੇ ਮੁਖ ਵਾਲੀ. ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨੀਲੋਫ਼ਰ. ਕੁਮੁਦਿਨੀ. ਭਮੂਲ.

ਚੰਦਰਾ. ਸੰ. चन्द्रारि— ਚੰਦ੍ਰਾਰਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਾਹੁ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਵੈਰੀ। ੨ ਵਿ—ਰਾਹੁ ਜੇਹਾ ਦੁਖਦਾਈ. ਗ੍ਰਸਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ-ਅੰਗੁਲੀਪਾਕਾ. ਬੁਰਨਾਮਾ.

ਚੰਦਰਾਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਉਹ ਰਾਤ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਵੇ। ੨ ਚਾਂਦਨੀ ਦੂਜ.

ਚੰਦਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰ (ਚੰਦ੍ਰਮਾ) ਦਾ ਬਹੁਵਚਨ."ਜੇ ਸਉ ਚੰਦਾ ਉਗਵਹਿ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਰਜਾਈ ਦੇ ਉੱਪਰਲਾ ਵਸਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਛਪਾਈ ਹੋਵੇ। ੩ ਫ਼ਾ چندہ ਉਗਰਾਹੀ। ੪ ਕਿਸੇ ਸਭਾ ਅਥਵਾ ਗ੍ਰੰਥ ਅਖ਼ਬਾਰ ਆਦਿ ਦਾ ਮਾਹਵਾਰੀ ਚੰਦਾ। ੫ ਚੰਦ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਕਾਗ਼ਜ਼ ਆਦਿ ਦਾ ਟੁਕੜਾ. "ਚੰਦਾ ਡੋਰ ਮੇ ਪਾਵਤਾ ਹੈ,ਤਾਂ ਗੁੱਡੀ ਨੂੰ ਜਾਇ ਪਹੁਚਤਾ ਹੈ." (ਜਸਭਾਮ)

ਚੰਦਾਂ. ਫ਼ਾ چنداں ਕੁਝ ਜ਼ਜਾਦਹ. ਕੁਝ ਅਜਿਹਾ.

ਚੰਦਾਇਣੁ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ। ੨ ਚਾਂਦਨਾ. ਰੌਸ਼ਨੀ. ਚਮਕ। ੩ ਆਕਾਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਅਯਨ (ਘਰ). "ਨਿਸਿ ਦਾਮਨਿ ਜਿਉ ਚਮਕਿ ਚੰਦਾਇਣੁ ਦੇਖੈ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਚੰਦਾਕੀ. ਸੰ. चन्द्रिका— ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਂਦਨੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਰੌਸ਼ਨੀ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾਅਗਨਿ ਬੁਝਾਨੀ, ਸਿਵ ਚਰਿਓ ਚੰਦ ਚੰਦਾਕੀ." (ਧਨਾ ਮ: ੪) ਸ਼ਿਵ(ਕਲ੍ਯਾਣ ਰੂਪ) ਚੜ੍ਹਿਓ, ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਦੇਣਵਾਲਾ ਹੈ.

ਚੰਦਾਯਣ, ਚੰਦਾਯਨ ਦੇਖੋ,ਚੰਦਾਇਣੁ। ੨ ਬਧਕ(ਫੰਧਕ)ਦਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਜਿਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ

---

* ਦੂਜ ਦੇ ਚੰਦ ਨੂ ਹਿੰਦੂ ਕਪੜੇ ਦਾ ਤੰਦ ਅਰਪਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦਾ ਮੂਲ ਇਹੀ ਲੇਖ ਹੈ.

ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਮ੍ਰਿਗ ਪਾਸ ਆਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਚੰਦਿਰ. ਸੰ. चन्दिर. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ। ੨ ਹਾਥੀ.

ਚੰਦੀ } ਫ਼ਾ چندین ਚੰਦ—ਈਂ. ਕਿਤਨੇ ਹੀ. ਕਿਤਨੇ.
ਚੰਦੀਂ } "ਚੰਦੀ ਹਜਾਰ ਆਲਮ ਏਕਲ ਖਾਨਾ." (ਤਿਲੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਚੰਦੁ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ.

ਚੰਦੂ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ ਸਿੱਖ। ੨ ਲਹੌਰਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਖਤ੍ਰੀ, ਜੋ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਵੇਲੇ ਮਾਲੀ ਅ਼ਹੁਦੇਦਾਰ ਸੀ. ਇਹ ਆਪਣੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਦਾ ਨਾਤਾ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਸੰਗਤਿ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਅਹੰਕਾਰਭਰੇ ਬਚਨ ਸੁਣਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਅਰਦਾਸ ਲਿਖੀ ਕਿ ਇਸ ਮਨਮੁਖ ਦਾ ਨਾਤਾ ਨਹੀਂ ਲੈਣਾ. ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਸਾਕ ਲੈਣੋ ਇਨਕਾਰ ਕੀਤਾ, ਇਸ ਪੁਰ ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣਗਿਆ.

ਚੰਦੂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਜਾਲ ਰਚਕੇ ਪੰਜਵੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਲਹੌਰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਊਜਾਂ ਲਾਕੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਤੋਂ ਜੁਰਮਾਨਾ ਕਰਵਾਇਆ ਅਰ ਅਨੇਕ ਅਸਹਿ ਕਸ਼੍ਟ ਦਿਵਾਏ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਜੋਤੀਜੋਤਿ ਸਮਾਏ.*

ਸੰਮਤ ੧੬੭੦ ਵਿੱਚ ਚੰਦੂ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਵਡੀ ਦੁਰਗਤਿ ਨਾਲ ਲਹੌਰ ਮੋਇਆ.

ਚੰਦੂਸ਼ਾਹੁ } ਚੰਦੂ ੨ ਦਾ ਸਨਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਬਦ.
ਚੰਦੂਸ੍ਰਾਹੁ } ਸਿੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਉਂ ਅਪਮਾਨ ਬੋਧਕ ਸ਼ਾਹੁ ਦੀ ਥਾਂ ਸ੍ਰਾਹ ਹੈ.

ਚੰਦੇਰੀ. ਮੱਧਭਾਰਤ (ਸੀ. ਪੀ.) ਦੇ ਲਲਿਤਪੁਰ ਜਿਲੇ ਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਨਗਰੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਦ੍ਰਵਤੀ ਭੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. ਇਹ ਲਲਿਤਪੁਰ ਤੋਂ ੧੮ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ.† ਇਹ ਚੇਦਿ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰੀ ਅਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਸੀ. ਦੇਖੋ, ਚੇਦਿ. ਚੰਦੇਰੀ ਵਿੱਚ ਚੰਦੇਲਾ ਰਾਜਪੂਤ ਯਸ਼ੋਵਰਮਾ ਨੇ ਸਨ ੯੮੨ ਤੋਂ ੧੦੧੨ ਤੀਕ ਰਾਜ ਕੀਤਾ. ਇਸੇ ਕਾਰਣ ਚੇਦਿ ਤੋਂ ਚੰਦੇਰੀ ਨਾਮ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੋਇਆ. ਬਾਬਰ ਨੇ ਇਸ ਪੁਰ ੨੦ ਜੂਨ ਸਨ ੧੫੨੬ ਨੂੰ ਕਬਜਾ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਚੰਦੇਰੀਨਾਥ } ਸ਼ਿਸ਼ੁਪਾਲ. ਦੇਖੋ, ਚੇਦਿਪਤਿ.
ਚੰਦੇਰੀਪਤਿ }

ਚੰਦੇਲ } ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਤ-
ਚੰਦੇਲਾ } ਪੱਤੀ ਇਉਂ ਦੱਸੀਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ—ਕਾਸ਼ੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਇੰਦ੍ਰਜਿਤ ਦਾ ਪੁਰੋਹਿਤ ਹੇਮਰਾਜ ਸੀ. ਉਸ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਹੇਮਵਤੀ ਜੋ ਵਡੀ ਸੁੰਦਰੀ ਸੀ, ਇੱਕ ਦਿਨ ਗੰਗਾ-ਇਸਨਾਨ ਕਰਨ ਗਈ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਿਆ ਅਤੇ ਹੇਮਵਤੀ ਨੂੰ ਗਰਭ ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ. ਹੇਮਵਤੀ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਚੰਦੇਲ ਛਤ੍ਰੀ ਹਨ.

ਦੂਜੀ ਕਲਪਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮਰੀਚੀ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਦ੍ਰਾਤ੍ਰੇਯ ਤੋਂ ਚੰਦੇਲਵੰਸ਼ ਚੱਲਿਆ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. "ਚੰਦੇਲ ਚੌਪਿਯੰ ਤਬੈ ਰਿਸਾਤ ਧਾਤ ਭੇ ਸਬੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ਬਿਲਾਸਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨ.

ਚੰਦੋ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦੋ ਮਾਤਾ.

ਚੰਦੋਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਜਿਹਾ ਸਾਇਵਾਨ, ਜਿਸ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਮੂਰਤਿ ਬਣੀ ਹੋਵੇ. "ਤਖਤਿ ਬੈਠਾ ਅਰਜਨ ਗੁਰੂ ਸਤਿਗੁਰ ਕਾ ਖਿਵੈ ਚੰਦੋਆ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰ ੪.

ਚੰਦੋਦੀਪਾਇਆ. ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ. ਭਾਵ—ਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਉਦੈ ਹੋਇਆ. "ਚੰਦੋ ਦੀਪਾਇਆ ਦਾਨਿ ਹਰਿ ਕੈ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੧)

ਚੰਦੋ ਮਾਤਾ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਸੱਸ. ਬਾਬਾ ਮੂਲਚੰਦ ਚੋਣੇ ਦੀ ਧਰਮਪਤ੍ਨੀ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰੀਮਤੀ ਮਾਤਾ ਸੁਲਖਣੀ ਜੀ ਦੀ ਮਾਤਾ.

ਚੰਦੋਵ } ਦੇਖੋ, ਚੰਦੋਆ. "ਕਿੱਤਿ ਚੰਦੋਵ ਦਸੋਂ ਦਿਸਿ
ਚੰਦੋਵਾ } ਤਾਨਜੋ."(ਪਾਰਸਾਵ) ਕੀਰਤੀ ਦਾ ਚੰਦੋਆ.

* ਦੇਖੋ, ਜਹਾਂਗੀਰ ਸ਼ਬਦ ਫੁਟਨੋਟ ਸਮੇਤ.

† ਪੁਰਾਣੀ ਚੰਦੇਰੀ ਦੇ ਖੰਡਹਰ ਨਵੀਂ ਆਬਾਦੀ ਤੋਂ ਅੱਠ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਹਨ.

ਚੰਦੋਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਫੌਜ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਭਾਗ.

ਚੰਦ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚਾਂਦ। ੨ ਮੋਰ ਦੇ ਪੰਖ (ਖੰਭ) ਪੁਰ ਚੰਦ੍ਰ ਜੇਹਾ ਚਿੰਨ੍ਹ। ੩ ਜਲ। ੪ ਸੁਵਰਣ. ਸੋਨਾ। ੫ ਨੈਪਾਲ ਦੇ ਰਾਜ ਦਾ ਇੱਕ ਪਰਬਤ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ। ੬ ਕਪੂਰ। ੭ ਮੋਤੀ, ਜੋ ਗੁਲਾਬੀ ਝਲਕ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ। ੮ ਯੋਗਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੜਾ ਸ੍ਵਰ। ੯ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਬੋਧਕ, ਕਿਉਂਕਿ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਇੱਕ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ੧੦ ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਬਾਣ. "ਕਿਤੇ ਚੰਦ੍ਰ ਤ੍ਰਿਸੂਲ ਸੈਥੀ ਸੰਭਾਰੈਂ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੯੬) ੧੧ ਵਿ—ਸੁੰਦਰ. ਮਨੋਹਰ.

ਚੰਦ੍ਰਸੇਖਰ. ਸੰ. चन्द्रशेखर. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਸਿਰ ਪੁਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਸ਼ਿਵ. ਮਹਾਦੇਵ। ੨ ਦੇਖੋ, ਸੇਖਰ ੩.

ਚੰਦ੍ਰਸੇਖਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੁਰਗਾ. ਦੇਵੀ, ਜੋ ਸ਼ੇਖਰ (ਸਿਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ) ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰਖਦੀ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਸੇਨੀ ਹਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਹਾਰ. ਨੌਲੱਖਾ ਹਾਰ. ਸੁਵਰਣ ਦਾ ਜੜਾਊ ਹਾਰ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਅੱਧੇ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੇ ਛੋਟੇ ਵਡੇ ਮਣਕੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੂਰੇ ਚੰਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਚੌਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਪਜਾਰਾ ਭੂਖਣ ਹੈ. "ਚੰਦ੍ਰਸੇਨਿਨ ਮਨਿਨ ਹੀਰਨ." (ਸਲੋਹ)

ਚੰਦ੍ਰਹੜਾ. ਦੇਖੋ, ਧੁਨੀ (੯)

ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ, ਚੰਦ੍ਰਹਾਸੁ ਸੰ. चन्द्रहास. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਹੈ ਹਾਸ (ਪ੍ਰਕਾਸ਼) ਜਿਸ ਦਾ, ਤਲਵਾਰ. ਖੜਗ. ਇਹ ਸਕੇਲੇ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਫੌਲਾਦ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਨਹੀਂ ਬਣਾਈਦਾ। ੨ ਰਾਵਣ ਦੀ ਖ਼ਾਸ ਤਲਵਾਰ, ਜੋ ਸ਼ਿਵ ਤੋਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈ ਸੀ. "ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਏਕੈਂ ਕਰ ਧਾਰੀ." (ਰਾਮਾਵ) ੩ ਚਾਂਦੀ. ਰਜਤ। ੪ ਇੱਕ ਦੱਖਣ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਕਥਾ ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਇਉਂ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ—ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਦੇ ਮਾਤਾ ਪਿਤਾ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਮਰਗਏ ਅਤੇ ਰਾਜ ਦੇ ਮੰਤ੍ਰੀ ਧ੍ਰਿਸ਼ਬੁੱਧਿ ਨੇ ਸਾਰੀ ਰਿਆਸਤ ਸਾਂਭਲਈ. ਇੱਕ ਦਿਨ ਕਿਸੇ ਜ੍ਯੋਤਿਸ਼ੀ ਨੇ ਬਾਲਕ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਨੂੰ ਦੇਖਕੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜਾ ਹੋਵੇਗਾ. ਇਹ ਸੁਣਕੇ ਧ੍ਰਿਸ਼ਬੁੱਧਿ ਨੂੰ ਬਾਲਕ ਮਾਰਣ ਲਈ ਅਨੇਕ ਜਤਨ ਕਰਨੇ ਪਏ, ਪਰ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਰਖ੍ਯਾ ਕੀਤੀ. ਅੰਤ ਨੂੰ ਮੰਤ੍ਰੀ ਨੇ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਹੱਥ ਆਪਣੇ ਪੁਤ੍ਰ ਮਦਨ ਦੇ ਨਾਮ ਚਿੱਠੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ ਦੇਦਿਓ. ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਉਹ ਚਿੱਠੀ ਲੈਕੇ ਗਿਆ ਅਤੇ ਥਕੇਵਾਂ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਦਨ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਸੌਂ ਗਿਆ. ਮਦਨ ਦੀ ਭੈਣ ਵਿਸ਼ਯਾ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਆਈ ਉਸ ਨੇ ਸੁੱਤੇਪਏ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇਖਕੇ ਪਤਿ ਧਾਰਣ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸੰਕਲਪ ਕਰ ਲਿਆ. ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਦੇ ਪੱਲੇ ਤੋਂ ਚਿੱਠੀ ਖੋਲ੍ਹਕੇ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਯਾ ਵਡੀ ਦੁਖੀ ਹੋਈ ਅਤੇ ਨੇਤ੍ਰ ਦੇ ਕੱਜਲ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਵਿਸ਼ਯਾ ਸ਼ਬਦ ਬਣਾਕੇ ਚਲੀਗਈ. ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਜਾਗਕੇ ਮਦਨ ਪਾਸ ਪੁੱਜਾ ਅਤੇ ਚਿੱਠੀ ਦਿੱਤੀ. ਮਦਨ ਨੇ ਤੁਰਤ ਹੀ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ. ਇਹ ਸਭ ਮਾਲੂਮ ਕਰਕੇ ਧ੍ਰਿਸ਼ਬੁੱਧਿ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲੱਗਗਈ. ਉਸ ਨੇ ਚੰਡਾਲਾਂ ਨੂੰ ਧਨ ਦੇਕੇ ਇਹ ਬਜੋਂਤ ਕੀਤੀ ਕਿ ਦੇਵਮੰਦਿਰ ਪੂਜਨ ਗਏ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਦਾ ਸਿਰ ਕੱਟਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ. ਦੈਵਯੋਗ ਨਾਲ ਮਦਨ, ਮੰਦਿਰ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁੱਜਾ ਅਤੇ ਚੰਡਾਲਾਂ ਤੋਂ ਕ਼ਤਲ ਕੀਤਾਗਿਆ. "ਜਿਉ ਜਨ ਚੰਦ੍ਰਹਾਸੁ ਦੁਖਿਆ ਧ੍ਰਿਸਟਬੁਧੀ, ਅਪੁਨਾ ਘਰੁ ਲੂਕੀ ਜਾਰੇ." (ਨਟ ਅ: ਮ: ੪)

ਚੰਦ੍ਰਹਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਸੇਨੀ ਹਾਰ.

ਚੰਦ੍ਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚਾਂਦ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਮਸਤਕਭੂਸ਼ਣ। ੩ ਇੱਕ ਰਿਖੀ. ਦੇਖੋ, ਜਰਾਸੰਧ. "ਚੰਦ੍ਰਕ ਨਾਮ ਰਿਖੀਸੁਰ ਏਕ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਕਪੂਰ.

ਚੰਦ੍ਰਕ ਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਬਾਣ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰ ੧੦.

ਚੰਦ੍ਰਕਲਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਭਾਗ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਹ ਲਿਖੀਆਂ ਹਨ—ਅਮ੍ਰਿਤਾ, ਮਾਨਦਾ, ਪੂਸ਼ਾ, ਪੁਸ਼੍ਟਿ, ਤੁਸ਼੍ਟਿ, ਰਤਿ, ਧ੍ਰਿਤਿ, ਸ਼ਸ਼ਿਨੀ, ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ, ਕਾਂਤਿ, ਜ੍ਯੋਤਸ੍ਨਾ, ਸ਼੍ਰੀ, ਪ੍ਰੀਤਿ, ਅੰਗਦਾ, ਪੂਰ੍ਣਾ ਅਤੇ ਪੂਰ੍ਣਾਮ੍ਰਿਤਾ.

ਕਾਮਸ਼ਾਸਤ੍ਰ ਅਨੁਸਾਰ ਸੋਲਾਂ ਕਲਾ ਇਹ ਹਨ- ਪੂਸ਼ਾ, ਯਸ਼ਾ, ਸੁਮਨਸਾ, ਰਤਿ, ਪ੍ਰਾਪ੍ਤਿ, ਧ੍ਰਿਤਿ, ਰਿੱਧਿ, ਸੌਮ੍ਯਾ, ਮਰੀਚਿ, ਅੰਸ਼ੁਮਾਲਿਨੀ, ਅੰਗਿਰਾ, ਸ਼ਸ਼ਿਨੀ, ਛਾਯਾ, ਸੰਪੂਰਣਮੰਡਲਾ, ਤੁਸ਼੍ਟਿ ਅਤੇ ਅਮ੍ਰਿਤਾ। ੨ ਨਾਨਕਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਲੰਕਾਪਤਿ ਸ਼ਿਵਨਾਭ ਦੀ ਪਟਰਾਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਜਗਤਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿੱਖੀ ਧਾਰਨ ਕੀਤੀ. "ਚੰਦ੍ਰਕਲਾ ਲੇ ਰਾਨੀ ਸੰਗਾ। ਆਵਾ ਭੂਪਤਿ ਹ੍ਰਿਦੈ ਉਮੰਗਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੩ ਦੇਖੋ, ਸਵੈਯੇ ਦਾ ਰੂਪ ੧੫.

ਚੰਦ੍ਰਕਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ.

ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤ, ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤਾ ਸੰ. चन्द्रकान्त. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਮਣਿ, ਜੋ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਅਮ੍ਰਿਤ ਸ੍ਰਵਦੀ ਹੈ। ੨ ਚੰਦਨ। ੩ ਕੁਮੁਦ. ਨੀਲੋਫ਼ਰ.

ਚੰਦ੍ਰਕੁਮਾਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬੁਧ. "ਜਿਹ ਸਮ ਇੰਦ੍ਰ ਨ ਚੰਦ੍ਰਕੁਮਾਰਾ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੭੩) ਬੁਧ ਬਹੁਤ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ. ਨੈਪਾਲ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਪਹਾੜ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਚਾਈ ੮੫੦੦ ਫੁਟ ਹੈ। ੨ ਸ਼੍ਰੀਰੰਗ ਪੱਤਨ (Seringapatam) ਪਾਸ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ, ਜਿੱਥੇ ਜੈਨੀਆਂ ਦਾ ਪਵਿਤ੍ਰ ਤੀਰਥ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ. ਸੰ. चन्द्रगुप्त. ਮਗਧ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਮੌਰਯ* ਵੰਸ਼ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਨੇ ਚਾਣਿਕ੍ਯ (ਵਿਸ਼ਨੁਗੁਪਤ) ਮੰਤ੍ਰੀ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਰਾਜਾ ਮਹਾਨੰਦ ਅਤੇ ਨੰਦਵੰਸ਼ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਕੇ ਪਾਟਲੀਪੁਤ੍ਰ (ਪਟਨੇ) ਵਿੱਚ ਰਾਜਧਾਨੀ ਕ਼ਾਇਮ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅਧੀਨ ਕੀਤਾ. ਇਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਫ਼ਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਬਿਹਾਰ, ਕਾਠੀਆਵਾੜ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਆਦਿ ਦੇਸ਼ ਸ਼ਾਮਿਲ ਸਨ. ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਨੇ ਯੂਨਾਨੀ ਰਾਜਾ (Seleukos) ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਮੁਦ੍ਰਾਰਾਕ੍ਸ਼ਸ ਨਾਟਕ ਵਿੱਚ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦੀ ਸੁੰਦਰ ਕਥਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ. ਇਹ B. C. ੩੨੨ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਤੇ ਬੈਠਾ ਅਤੇ B. C. ੨੯੮ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਿੰਘਾਸਨ ਛੱਡਕੇ ਬਨਬਾਸੀ ਹੋਗਿਆ. ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦੀ ਚਤੁਰੰਗਿਨੀ ਫ਼ੌਜ ੬੯੦੦੦੦ ਸੀ.† ਇਸ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਬਿੰਦੁਸਾਰ ਭੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਮਿਤ੍ਰਘਾਤ ਹੈ, ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤ ੪। ੩ ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ ਦਾ ਨਾਮ ਭੀ ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਸੰਸਕ੍ਰਿਤ ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਆਇਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚਿਤ੍ਰਗੁਪਤ.

ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ. ਸੰ. चन्द्रचूड. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਚੂੜ (ਮੁਕੁਟ) ਵਿੱਚ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਜੂੜੇ ਪੁਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈ. ਸ਼ਿਵ. ਚੰਦ੍ਰਮੌਲਿ.

ਚੰਦ੍ਰਚੰਦ੍ਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰ. "ਨਮੋ ਚੰਦ੍ਰਚੰਦ੍ਰੇ." (ਜਾਪੁ)

ਚੰਦ੍ਰਜੋਨਿ, ਚੰਦ੍ਰਯੋਨਿ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰ ਪਹਾੜ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਈ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. (ਸਨਾਮਾ) ਚੰਦ੍ਰ ਪਹਾੜ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਯੋਨਿ (ਉਤਪੱਤੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ).

ਚੰਦ੍ਰਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. ਚਾਂਦਨੀ.

ਚੰਦ੍ਰਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਿਵ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਰਖਦਾ ਹੈ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਆਕਾਸ਼. (ਸਨਾਮਾ)

ਚੰਦ੍ਰਧਰਚਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਧਰ (ਆਕਾਸ਼) ਵਿੱਚ ਵਿਚਰਨ ਵਾਲਾ ਤੀਰ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਪੰਛੀ.

ਚੰਦ੍ਰਬਾਣ. ਦੇਖੋ, ਅਰਧਚੰਦ੍ਰ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰ ੧੦.

ਚੰਦ੍ਰਬਿੰਬ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਅ਼ਕਸ.

ਚੰਦ੍ਰਬ੍ਰਤ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ, ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ ਅਤੇ ਰੋਜ਼.

ਚੰਦ੍ਰਭਗਾ. ਰਾਧਾ ਦੀ ਇੱਕ ਪਜਾਰੀ ਸਹੇਲੀ. "ਚੰਦ੍ਰਭਗਾ ਜਿਹ ਨਾਮ ਸਖੀ ਕੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

---

* ਚੰਦ੍ਰਗੁਪਤ ਦੀ ਮਾਤਾ ਦਾ ਨਾਮ "ਮੁਰਾ" ਸੀ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੁਤ੍ਰ ਅਤੇ ਕੁਲ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ ਮੌਰਯ ਹੋਈ.

† ਇਸ ਵਿੱਚੋਂ ਪੈਦਲ ੬੦੦੦੦੦, ਹਾਥੀ ੯੦੦੦, ਘੋੜਚੜ੍ਹੇ ੩੦੦੦੦ ਸਨ, ਬਾਕੀ ਰਥ ਸਮਝਣੇ ਚਾਹੀਏ.

੨ ਝਨਾਂ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ. "ਐਰਾਵਤੀ ਏਕ ਦਿਸਿ ਵਾਰੀ।××ਚੰਦ੍ਰਭਗਾ ਦਿਸਿ ਦੁਤਿਯ ਸੁਹਾਈ."(ਨਾਪ੍ਰ)

ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਨਨਿ. ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ (ਝਨਾਂ) ਨਦੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. (ਸਨਾਮਾ)

ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ. ਸੰ. ਹਿਮਾਲਯ ਦੇ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗ ਨਾਮਕ ਅਸਥਾਨ ਤੋਂ ਨਿਕਲੀਹੋਈ ਇੱਕ ਨਦੀ. ਚਨਾਬ. ਝਨਾਂ. ਰਿਗਵੇਦ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਅਸਿਕ੍ਰੀ* ਹੈ. ਲਾਹੁਲ ਪਾਸੋਂ ਚਨਾਬ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ. ਮੁੱਢ ਦੇ ਸੋਮੇ ਤੋਂ ੧੧੫ ਮੀਲ ਪੁਰ ਤੰਦੀ ਪਾਸ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ. ਇਹ ਨਦੀ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਅਖਨੂਰ ਕਿਸ਼੍ਵਾਰ ਅਤੇ ਚੰਬਾ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਅਰ ਸਿਆਲਕੋਟ ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਸੈਰਾਬ ਕਰਦੀ ਝੰਗ ਦੇ ਜਿਲੇ ਜੇਹਲਮ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਅਰ ਸਿੰਧੁ ਪਾਸ ਰਾਵੀ ਨਾਲ ਇਕੱਠੀ ਹੋਕੇ ਮਿੱਠਨਕੋਟ ਦੇ ਮਕਾਮ ਸਿੰਧੁਨਦ ਵਿੱਚ ਜਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਏਸਾਯੁਧ. ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ ਦਾ ਈਸ਼ (ਸ੍ਵਾਮੀ) ਵਰੁਣ, ਉਸ ਦਾ ਆਯੁਧ (ਸ਼ਸਤ੍ਰ) ਫਾਸੀ (ਪਾਸ਼). (ਸਨਾਮਾ)

ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ, ਚੰਦ੍ਰਭਾਨੁ ਤਲਵੰਡੀ ਨਿਵਾਸੀ ਸੰਧੂ ਜੱਟ, ਜੋ ਭਾਈ ਬਾਲੇ ਦਾ ਪਿਤਾ ਸੀ। ੨ ਜੋਤਿਸ਼ ਅਨੁਸਾਰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਅਤੇ ਸੂਰਜ ਅਮਾਵਸ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਅਮਾਵਸ ਦਾ ਜੰਮਿਆ ਆਦਮੀ ਸੁਸਤ ਅਤੇ ਦਰਿਦ੍ਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਆਲਸੀ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਲੋਕ ਚੰਦ੍ਰਭਾਨ ਆਖਦੇ ਹਨ। ੩ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਦੀ ਪਜਾਰੀ ਗੋਪੀ ਚੰਦ੍ਰਾਵਲੀ ਦਾ ਪਿਤਾ, ਜੋ ਮਹੀਭਾਨੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਸੀ.

ਚੰਦ੍ਰਭਾਲਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨੂੰ ਭਾਲ (ਮੱਥੇ) ਉੱਪਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ ਸ਼ਿਵਾ. ਦੁਰਗਾ. ਦੇਖੋ, ਸਸਿਸੇਖਰੀ.

ਚੰਦ੍ਰਮਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਕਾਂਤ। ੨ ਦੇਖੋ, ਉੱਲਾਲਾ.

*ਇਸੇ ਨਾਮ ਨੂੰ ਵਿਗਾੜਕੇ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਨੇ Acesines ਲਿਖਿਆ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ. ਚਾਂਦ। ੨ ਇੱਕ ਗਿਣਤੀ ਦਾ ਬੋਧਕ.

ਚੰਦ੍ਰਮਾਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਂਦ੍ਰਮਾਸ. ਚੰਦ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਤਿਥਾਂ ਦਾ ਮਹੀਨਾ. ਸੁਦੀ ੧ ਤੋਂ ਅਮਾਵਸ੍ਯਾ ਤੀਕ ਤੀਸ ਤਿਥਿ ਦਾ ਸਮਾਂ.

ਚੰਦ੍ਰਮੁਖੀ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦਮੁਖੀ.

ਚੰਦ੍ਰਮੌਲਿ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਚੂੜ.

ਚੰਦ੍ਰਮੰਡਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਘੇਰਾ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਟਿੱਕੀ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਲੋਕ.

ਚੰਦ੍ਰਵਤੀ. ਇਹ ਚੇਦਿ ਅਥਵਾ ਚੰਦੇਰੀ ਦਾ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦੇਰੀ.

ਚੰਦ੍ਰਵਰਮਾ. ਦੇਖੋ, ਵਿਸ਼ਨੁਪਦ ੨.

ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਔਲਾਦ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਤੋਂ ਚਲੀਹੋਈ ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰੀ ਕੁਲ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਯਾਦਵ, ਕੌਰਵ, ਪਾਂਡਵ ਪਰਮ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਹੋਏ ਹਨ. ਦੇਖੋ, ਕੁਰੁਵੰਸ਼.

ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ੀ. ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਕੁਲ ਵਿੱਚ ਹੋਣਵਾਲਾ.

ਚੰਦ੍ਰਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦਰਾ। ੨ ਸੰ. चन्द्रा. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੋਟੀ ਇਲਾਇਚੀ। ੩ ਗਿਲੋ. ਗੁਡੂਚੀ। ੪ ਚੰਦੋਆ. ਵਿਤਾਨ। ੫ ਅੰਗੁਲੀਪਾਕਾ. ਬੁਰਨਾਮਾ.

ਚੰਦ੍ਰਾਇਣ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ. "ਵਰਤ ਕਰਹਿ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣਾ ਸੇ ਕਿਤੇ ਨ ਲੇਖੰ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੨ ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ.

ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ. ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ (ਚਾਂਦਨੀ) ਸਹਿਤ। ੨ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪ੍ਰਕਾਸ਼. ਚਮਤਕਾਰ. "ਫਾਥੋਹੁ ਮਿਰਗ ਜਿਵੈ ਪੇਖਿ ਰੈਣਿ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੫) ਇਸ ਥਾਂ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਦੇ ਕੀਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖਕੇ ਮ੍ਰਿਗ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਨੇੜੇ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਮਾਇਕ ਚਮਤਕਾਰੇ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰਾਇਨ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ.

ਚੰਦ੍ਰਾਗਿਰਿ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦ੍ਰਗਿਰਿ. "ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਸੀ ਚੰਦ੍ਰਾ-ਗਿਰਿ." (ਅਕਾਲ)

ਚੰਦ੍ਰਾਨਨ. ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਆਨਨ (ਮੁਖ).

ਚੰਦ੍ਰਾਨਨੀ. ਵਿ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹੇ ਮੁਖਵਾਲੀ.

ਚੰਦ੍ਰਾਯਣ. ਦੇਖੋ, ਚਾਂਦ੍ਰਾਯਣ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਾਇਣੁ.

ਚੰਦ੍ਰਾਵਲਿ / ਚੰਦ੍ਰਾਵਲੀ ਵਿੰਦੁਮਤੀ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਚੰਦ੍ਰਭਾਨੁ ਦੀ ਕੰਨਜਾ (ਇੱਕ ਗੋਪੀ), ਜਿਸ ਤੇ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਜੀ ਮੋਹਿਤ ਹੋਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਅਨੇਕ ਉਪਾਵਾਂ ਨਾਲ ਕਾਬੂ ਕੀਤੀ ਸੀ. ਇਹ ਗੋਵਰਧਨਮੱਲ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ ਸੀ, ਅਤੇ ਕਰੇਲਾ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੀ ਸੀ. "ਜੁਜ ਮਹਿ ਜੋਰਿ ਛਲੀ ਚੰਦ੍ਰਾਵਲਿ ਕਾਨ੍ਹ ਕ੍ਰਿਸਨ ਜਾਦਮੁ ਭਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) ੨ ਚੰਦ੍ਰਵੰਸ਼ ਦੀ ਲੜੀ. ਚੰਦ੍ਰਕੁਲ ਦੀ ਪੀੜ੍ਹੀ.

ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਂਦਨੀ. "ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਪਗਨਖ ਕਾਂਤਿ ਜੋ ਰੁਚਿਰ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ਮਾਨ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੨ ਮੋਰ ਦੀ ਪੂਛ ਦੇ ਖੰਭਾਂ ਪੁਰ ਚੰਦ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਟਿੱਕੀ। ੩ ਵਡੀ ਇਲਾਇਚੀ। ੪ ਚੰਦ੍ਰਭਾਗਾ ਨਦੀ. ਚਨਾਬ। ੫ ਚਮੇਲੀ। ੬ ਚੰਦ ਜੇਹੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਗਹਿਣਾ, ਜੋ ਸਿਰ ਪੁਰ ਪਹਿਰੀਦਾ ਹੈ। ੭ ਵਯਾਕਰਣ ਦਾ ਇੱਕ ਗ੍ਰੰਥ, ਜੋ ਰਾਮਾਸ਼੍ਰਮਾਚਾਰਯ ਨੇ ਰਚਿਆ ਹੈ.

ਚੰਦ੍ਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੀ ਸ਼ਕਤਿ. "ਸਾਵਿਤ੍ਰੀ ਚੰਦ੍ਰੀ ਇੰਦ੍ਰਾਣੀ." (ਦੱਤਾਵ)

ਚੰਦ੍ਰੋਤੁਜਿਯਾਰੋ. ਵਾ—ਚੰਦ੍ਰ—ਵਤ—ਉਜਿਯਾਰੋ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਜੇਹਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼. (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੩੧)

ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰ—ਉਦਯ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦਾ ਚੜ੍ਹਨਾ। ੨ ਵੈਦਯਕ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਰਸ, ਜੋ ਗੰਧਕ, ਪਾਰੇ ਅਤੇ ਸੁਇਨੇ ਦੇ ਮੇਲ ਤੋਂ ਬਣਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਬਹੁਤ ਪੁਸ਼੍ਟਿਕਾਰਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ੩ ਚੰਦੋਆ. ਸਾਯਵਾਨ। ੪ ਦੇਖੋ, ਗੁਰੁਨਾਨਕ ਚੰਦ੍ਰੋਦਯ.

ਚੰਨ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਦ੍ਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਚਾਂਦ

ਚੰਨਣ. ਦੇਖੋ, ਚੰਦਨ.

ਚੰਪ. ਸੰ. चम्प्. ਧਾ—ਜਾਣਾ. ਇਸੇ ਤੋਂ ਚੰਪਤ ਸ਼ਬਦ ਬਣਿਆ ਹੈ.

ਚੰਪਕ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਪਾ.ਚੰਬੇ ਦਾ ਬਿਰਛ ਅਤੇ ਫੁੱਲ. ਇਸ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੁਗੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ਭੌਰੇ ਮਸਤ ਹੋਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਘੁਮੇਰੀਆਂ ਪਾਂਉਂਦੇ ਹਨ. ਰੰਗ ਹਲਕਾ ਪੀਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹਿੰਦੂਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਦੇਵ-ਤਿਆਂ ਤੇ ਚੜ੍ਹਾਉਣੇ ਪੁੰਨਕਰਮ ਹੈ. ਚੰਪੇ ਦਾ ਛਿੱਲ ਪੱਤੇ ਫੁੱਲ ਅਤੇ ਜੜ ਅਨੇਕ ਦਵਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਵੈਦ ਵਰਤਦੇ ਹਨ. L. Michelia Champaca। ੨ ਕੇਲੇ ਦੀ ਇੱਕ ਖਾਸ ਜਾਤਿ. ਚੰਪਾਕੇਲਾ.

ਚੰਪਕਮਾਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਬੇ ਦੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਮਾਲਾ। ੨ ਇੱਕ ਛੰਦ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਰੁਕਮਵਤੀ" ਭੀ ਹੈ. ਲੱਛਣ—ਚਾਰ ਚਰਣ, ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ਭ, ਮ, ਸ, ਗ, ऽ।।, ऽऽऽ, ।।ऽ, ऽ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦੀਰਘ ਰੌਰਾ ਦ੍ਵੈ ਦਿਸਿ ਹੋਵਾ,
ਚਾਹਤ ਹਾਥੀ ਕੋ ਤਬ ਢੋਵਾ,
ਸਿੰਘ ਭਏ ਘੋਰੇ ਅਸਵਾਰਾ,
ਲੋਹਗੜ੍ਹੀ ਕੋ ਦ੍ਵਾਰ ਨਿਹਾਰਾ.(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੰਪਤ. ਚਾਪਨ ਕਰਤ. ਦਬਾਂਉਂਦਾ. ਦਬਾਉਂਦੇ ਹਨ. "ਕਾਮਰੁ ਕ੍ਰੋਧ ਸੁ ਦਾਰਿਦ ਚੰਪਤ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਵਿ—ਭੱਜਿਆ. ਨੱਠਾ. ਦੂਰ ਹੋਇਆ. ਦੇਖੋ,ਚੰਪ ਧਾ.

ਚੰਪਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਪਕ। ੨ ਹਰਿਤ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਚੰਪ ਦੀ ਵਸਾਈਹੋਈ ਨਗਰੀ, ਜੋ ਅੰਗ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਰਹੀ ਹੈ. ਇਹ ਭਾਗਲਪੁਰ ਤੋਂ ਚਾਰ ਮੀਲ ਪੱਛਮ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਚੰਪਾਵਤੀ ਭੀ ਹੈ. ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸ਼ਾਂਤਾ ਨੂੰ ਪਾਲਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਲੋਮਪਾਦ ਇੱਥੇ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਸ ਥਾਂ ਸੂਰਜਪੁਤ੍ਰ ਕਰਣ ਭੀ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ.

ਚੰਪਾਸਿੰਘ. ਇਹ ਭਾਈ ਚੌਪਾਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਹੀ ਉਪ ਨਾਮ ਹੈ.

ਚੰਪਾਨੇਰ. ਬੰਬਈ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਜਿਲਾ ਪਾਂਚਮਹਲ ਵਿੱਚ

ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨਗਰ, ਜੋ ਬੜੋਦੇ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਉੱਤਰ ਹੈ.

ਚੰਪਾਪੁਰੀ | **ਚੰਪਾਵਤੀ** } ਦੇਖੋ, ਚੰਪਾ ੨। ੨ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ 'ਚਾਤਸੁਨਗਰ' ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ, ਜੋ ਜੈਪੁਰ ਤੋਂ ੨੪ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੂਰਵ ਹੈ.

ਚੰਪਿਲਾ. ਦੇਖੋ, ਚਪਲਾ.

ਚੰਪੂ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਉਹ ਕਾਵ੍ਯ, ਜੋ ਛੰਦ ਅਤੇ ਵਾਰਤਿਕ ਕਵਿਤਾ ਨਾਲ ਮਿਲਵਾਂ ਹੋਵੇ. ਗਦ੍ਯ ਅਤੇ ਪਦ੍ਯਮਯ ਕਾਵ੍ਯ. ਨਸ਼ਰ ਅਤੇ ਨਜ਼ਮ ਦੀ ਮਿਲਵੀਂ ਰਚਨਾ.

ਚੰਪੈ. ਚਾਪਨ ਕਰਦਾ. ਦਬਾਉਂਦਾ. "ਤਿਸੁ ਭੇਟੇ ਦਾਰਿਦ੍ਰ ਨ ਚੰਪੈ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਦੇਖੋ, ਚਾਪ.

ਚੰਬ. ਸੰ. चम्ब्. ਧਾ—ਜਾਣਾ.

ਚੰਬਲ. ਸੰ. ਚਰ੍‍ਮਕਸ਼੍ਰ ਅਥਵਾ ਗਜਚਰ੍‍ਮ. صدفیہ ਸਦਫ਼ੀਯਹ. Psoriasis. ਇਹ ਰੋਗ ਤੁਚਾ (ਖਲੜੀ) ਦਾ ਹੈ. ਇਹ ਜਾਦਾ ਪੈਰ ਉੱਪਰ, ਦੋਹਾਂ ਗਿੱਟਿਆਂ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਹੱਥਾਂ ਤੇ ਭੀ ਕਦੇ ਕਦੇ ਦੇਖੀਦਾ ਹੈ. ਰੋਗ ਦੀ ਛੂਤ ਨਾਲ ਹੋਰ ਅੰਗਾਂ ਤੇ ਭੀ ਹੋਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਦੱਦ ਵਾਂਙ ਇਸ ਦੇ ਭੀ ਕੀੜੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ. ਖੁਰਕ ਬਹੁਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਾਦਾ ਖੁਰਕਣ ਤੋਂ ਪੀਲਾ ਪਾਣੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ. ਜਿਸ ਥਾਂ ਚੰਬਲ ਹੋਵੇ ਉਤਨੇ ਅੰਗ ਨੂੰ ਮੁੜ੍ਹਕਾ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ.

ਚੰਬਲ ਦਾ ਸਾਧਾਰਣ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ ਚੰਗੇ ਸਬੂਣਾਂ ਨਾਲ ਸ਼ਰੀਰ ਸਾਫ ਕਰੋ. ਊਟ ਦੇ ਸੁੱਕੇ ਲੇਡੇ ਦਸ ਸੇਰ, ਹਾਰੇ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਦੇ ਲਿੱਪੇ ਪੋਚੇ ਟੋਏ ਵਿੱਚ ਭਰਕੇ ਅੱਗ ਲਾਦੇਓ, ਪਿੱਤਲ ਦੀ ਬਾਟੀ ਸਰ੍ਹੋਂ ਦੇ ਤੇਲ ਨਾਲ ਤਰ ਕਰਕੇ ਟੋਏ ਉੱਪਰ ਮੂਧੀ ਮਾਰਦੇਓ, ਥੋੜੀ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਤੇ ਵਿਰਲ ਰੱਖੋ, ਕਿ ਅੱਗ ਨਾ ਬੁਝ ਜਾਵੇ ਅਰ ਥੋੜਾ ਧੂੰਆਂ ਨਿਕਲਦਾ ਰਹੇ. ਜਦ ਲੇਡੇ ਭਸਮ ਹੋਜਾਣ ਅਤੇ ਧੂੰਆਂ ਬੰਦ ਹੋਚੁਕੇ, ਤਦ ਬਾਟੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਨੀਲਾ ਥੋਥਾ ਅਤੇ ਵੀਹ ਤੋਲੇ ਤਾਰੇਮੀਰੇ ਦਾ ਤੇਲ ਪਾਕੇ ਲੋਹੇ ਦੇ ਹਥੌੜੇ ਨਾਲ ਘਸਾਓ ਅਰ ਬਾਟੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਕਾਲਸ ਧੂੰਏ ਦੀ ਘਸਾਕੇ ਤੇਲ ਵਿੱਚ ਮਿਲਾਦੇਓ. ਇਸ ਤੇਲ ਨੂੰ ਸੀਸੀ ਵਿੱਚ ਪਾ ਰੱਖੋ. ਚੰਬਲ ਤੇ ਗਰਮ ਇੱਟ ਦਾ ਇੱਕ ਘੰਟਾ ਸੇਕ ਕਰਕੇ ਫੇਰ ਤੇਲ ਚੋਪੜਦੇਓ. ਇੱਕ ਦੋ ਸਾਤੇ ਇਹ ਲੇਪ ਕਰਨ ਤੋਂ ਚੰਬਲ ਰੋਗ ਹਟਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਚਰਾਇਤਾ ਅਤੇ ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ ਪੀਣਾ ਗੁਣਕਾਰੀ ਹੈ. ਹਰੜ ਦਾ ਛਿੱਲ ਦਸ ਤੋਲੇ, ਬਹੇੜੇ ਦਾ ਛਿੱਲ ਪੰਜ ਤੋਲੇ, ਆਉਲੇ ਦਾ ਛਿਲਕਾ ਪੰਜ ਤੋਲੇ, ਪਿੱਤਪਾਪੜਾ ਪਚਾਸੀ ਤੋਲੇ, ਰਿਉਂਦ ਚੀਨੀ ਇੱਕ ਤੋਲਾ, ਸਾਰੇ ਕੁੱਟ ਛਾਣਕੇ ਬਦਾਮਰੋਗਨ ਨਾਲ ਝੱਸਕੇ ਦਾਖਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁੱਟਕੇ ਗੋਲੀਆਂ ਬਣਾਓ. ਇੱਕ ਤੋਲਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੋਲੀਆਂ ਦਾ ਇੱਕ ਸਤਵਾਰਾ ਨਿੱਤ ਸੇਵਨ ਕਰਨਾ ਚੰਬਲ ਰੋਗ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਇੱਕ ਨਦੀ (चर्मण्वती—ਚਰਮਨ੍ਵਤੀ), ਜੋ ਇੰਦੌਰ ਰਾਜ ਵਿੱਚੋਂ ਜਨਪਾਵ ਪਰਵਤ ਤੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ੬੫੦ ਮੀਲ ਵਹਿੰਦੀਹੋਈ ਇਟਾਵੇ ਤੋਂ ੨੫ ਮੀਲ ਦੱਖਣ ਪੱਛਮ ਜਮਨਾ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ.†

ਚੰਬੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਿਮਟਨਾ. ਚਿਪਕਨਾ. ਲਿਪਟਨਾ.

ਚੰਬਾ. ਦੇਖੋ, ਚੰਪਾ। ੨ ਇੱਕ ਪਹਾੜੀ ਰਿਆਸਤ, ਜਿਸ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਨਗਰ ਚੰਬਾ ਹੈ. ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਕਸ਼ਮੀਰ ਰਾਜ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਗੁਰਦਾਸਪੁਰ ਦਾ ਜਿਲਾ ਅਰ ਕਾਂਗੜਾ ਹੈ. ਚੰਬਾ ਨਗਰ ਰਾਵੀ ਨਦੀ ਦੇ ਸੱਜੇ ਕਿਨਾਰੇ ਸਨ ੯੨੦ ਵਿੱਚ ਸਾਹਿਲਵਰਮਾ ਨੇ ਵਸਾਇਆ ਹੈ. ਇਹ ਪਠਾਨਕੋਟ ਤੋਂ ਸੜਕ ਦੇ ਰਸਤੇ ੭੦ ਮੀਲ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਚਿਤ੍ਰ ਵਿਚਿਤ੍ਰ. ਡੱਬ ਖੜੱਬਾ. "ਚੰਬੀ ਬੜਵਾ ਨਿਕਟ ਅਨਾਏ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਚੰਬਿਆਲ. ਇੱਕ ਰਾਜਪੂਤ ਜਾਤਿ. ਚੰਬੇ ਦੇ ਰਾਜੇ ਇਸੇ ਗੋਤ੍ਰ ਦੇ ਹਨ.

ਚੰਬਿਆਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚੰਬੇ ਦੇ ਇ਼ਲਾਕੇ ਦੀ ਭਾਸ਼ਾ (ਬੋਲੀ). ੨ ਚੰਬਿਆਲ ਗੋਤ੍ਰ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ। ੩ ਵਿ—ਚੰਬੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ.

ਚੰਬੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚਮੇਲੀ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ੫.

ਚੰਮ. ਸੰਗਯਾ—ਚਰ੍‍ਮ. ਚਾਮ. ਤੁਚਾ. ਖੱਲ.

ਚੰਮਚੋਰ. ਪਰਇਸਤ੍ਰੀ ਚੁਰਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਵ੍ਯਭਚਾਰੀ.

---

† ਮਹਾਭਾਰਤ ਦੇ ਦ੍ਰੋਣ ਪਰਵ ਦੇ ੬੭ ਵੇਂ ਅ: ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਨਦੀ ਰੰਤਿਦੇਵ ਦੇ ਯੱਗ ਵਿੱਚ ਕੁਰਬਾਨ ਕੀਤੀਆਂ ਗਾਈਆਂ ਦੇ ਚੰਮ ਵਿੱਚੋਂ ਵਗਦੇ ਲਹੂ ਤੋਂ ਬਣੀ ਹੈ.

ਚੰਮੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਚਿਮਟਨਾ. ਚਿਪਕਨਾ. ਲਿਪਟਣਾ.

ਚੰਮਾਰ. ਦੇਖੋ, ਚਮਾਰ. "ਮੇਰੀ ਜਾਤਿ ਬਿਖਿਆਤ ਚੰਮਾਰੰ." (ਮਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਚੰਮਿ. ਚਰ੍ਮ ਮੇਂ. ਚਮੜੇ ਵਿੱਚ. "ਪਸੂ ਮਾਣਸਿ ਚੰਮਿ ਪਲੇਟੇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧)

ਚੰਮੁ. ਸਿੰਧੀ. ਚਰ੍ਮ. ਚੰਮ. ਚਾਂਮ. ਤੁਚਾ. "ਜੀਉ ਪਿੰਡ ਚੰਮੁ ਤੇਰਾ ਹਡੇ." (ਵਾਰ ਗਉ ੧ ਮ: ੪)

ਚੰਮੇਲੀ. ਦੇਖੋ, ਚਮੇਲੀ ਅਤੇ ਚੰਦ੍ਰਿਕਾ ੫.

ਚ੍ਯਵਨ. ਪੁਲੋਮਾ ਦੇ ਗਰਭ ਤੋਂ ਭ੍ਰਿਗੁ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਇੱਕ ਰਿਖੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦ ਇਹ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਤਦ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਾ ਨੂੰ ਰਾਖਸ ਘਰੋਂ ਚੁੱਕਕੇ ਲੈਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਇਸ ਪੁਰ ਗਰਭ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਬਾਲਕ ਨੇ ਰਾਖਸ ਦਾ ਆਪਣੇ ਤੇਜ ਨਾਲ ਨਾਸ਼ ਕੀਤਾ. ਗਰਭ ਤੋਂ ਚਜਵਨ (ਡਿਗਣ) ਦੇ ਕਾਰਣ ਨਾਮ ਚਜਵਨ ਹੋਇਆ. ਇਸ ਨੇ ਰਾਜਾ ਸ਼ਰਯਾਤਿ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੁਕੰਨਜਾ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕੀਤਾ ਸੀ. ਚਜਵਨ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਔਰਵ ਅਤੇ ਪੋਤਾ ਰਿਚੀਕ ਸੀ. ਰਿਚੀਕ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਜਮਦਗਨਿ ਅਤੇ ਜਮਦਗਨਿ ਦਾ ਪਰਸ਼ੁਰਾਮ ਹੋਇਆ। ੨ ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ. ਝਰਨਾ.

ਚ੍ਯੁ. ਸੰ. ਧਾ—ਟਪਕਣਾ, ਚੁਇਣਾ, ਡਿਗਣਾ, ਪਤਨ ਹੋਣਾ.

ਚ੍ਯੁਤ. ਸੰ. च्युत. ਧਾ—ਸਿੰਜਣਾ, ਭਿਗੋਣਾ, ਗਿੱਲਾ ਕਰਨਾ, ਵਹਿਣਾ। ੨ ਵਿ—ਡਿਗਿਆਹੋਇਆ. ਪਤਿਤ। ੩ ਵਿਮੁਖ (ਬੇਮੁਖ). ੪ਟਪਕਿਆ-ਹੋਇਆ. ਚੁਇਆ.

ਚ੍ਯੁਤਿ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਚੁਇਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ। ੨ ਗਿਰਾਉ. ਪਾਤ। ੩ ਭੁੱਲ. ਖ਼ਤ਼ਾ। ੪ ਗੁਦਾ। ੫ ਭਗ. ਯੋਨਿ.

ਚ੍ਵੈ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਚੁਇੰਦਾ. ਟਪਕਦਾ. ਝਰਦਾਹੋਇਆ। ੨ ਚੁਇਕੇ. ਟਪਕਕੇ. "ਚ੍ਵੈ ਚਲੀ ਆਸਵ ਧਾਰ." (ਨ੍ਰਿਪਸ਼ੰਭੁ)

ਛ. ਪੰਜਾਬੀ ਵਰਣਮਾਲਾ ਦਾ ਬਾਰਵਾਂ ਅੱਖਰ. ਇਸ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ ਤਾਲੂਏ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ੨ ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਛੇਦਨ. ਖੰਡਨ। ੩ ਢਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ। ੪ਘਰ. ਗ੍ਰਿਹ। ੫ ਟੁਕੜਾ. ਖੰਡ। ੬ ਵਿ—ਛੇਦਕ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ। ੭ ਨਿਰਮਲ. ਸਾਫ। ੮ ਚੰਚਲ. ਚਪਲ। ੯ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਇਹ ਛੀ (ਸ਼ਟ) ਦਾ ਬੋਧਕ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਤੀਹ। ੧੦ ਕ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ— ਛੋਭ, ਪ੍ਰਤੱਛ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ. *

ਛਉਹੀ. ਦੇਖੋ, ਛੋਹੀ.

ਛਉਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛੌਨਾ.

ਛਉਨੀ. ਦੇਖੋ, ਛੌਨਿ ਅਤੇ ਛਾਵਨੀ.

ਛਉੜ. ਸੰਗਯਾ—ਛਾਦਕ (ਢਕਣਵਾਲਾ) ਪੜਦਾ. ਨੇਤ੍ਰ

* ਪੋਠੂ ਪੰਜਾਬੀ ਛ ਨੂੰ ਸ ਅਤੇ ਸ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ— ਛੜਕ ਛਤਾਬੀ ਅਤੇ ਛਬੀਲ ਆਦਿ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ.

ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਮੋਤੀਆਬਿੰਦੁ ਆਦਿਕ ਆਵਰਣ. "ਭ੍ਰਮੈ ਕੇ ਛਉੜ ਕਟਿਕੈ ਅੰਤਰਿ ਜੋਤਿ ਧਰੇਹੁ." (ਵਾਰ ਬਿਹਾ ਮ: ੩)

ਛਉੜੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ੋਭਨਾ(ਸ਼ੋਭਾਵਾਲੀ)ਇਸਤ੍ਰੀ. ਛਬਿ ਵਾਲੀ ਨਾਰੀ."ਬੇਮੁਖ ਸੁਖ ਨ ਦੇਖਈ ਜਿਉਂ ਛੁੱਟੜ ਛਉੜੀ." (ਭਾਗੁ)

ਛਇ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਵਿਨਾਸ਼. ਨਾਸ਼। ੨ ਖਈ ਰੋਗ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਯ.

ਛਇਓ. ਕ੍ਸ਼ਯ (ਨਾਸ਼) ਹੋਇਆ। ੨ ਛਾਦਨ ਕੀਤਾ. ਢਕਿਆ.

ਛਈ. ਕ੍ਸ਼ਯ ਭਈ. ਨਾਸ਼ ਹੋਈ. "ਚਿਤਚਿੰਤਾ ਅਬ ਸਗਲੀ ਛਈ."(ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਯ ਰੋਗ.ਖਈ ਰੋਗ. "ਛਈ ਰੋਗ ਅਰੁ ਸੰਨਿਪਾਤ ਗਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੪੦੫) ਦੇਖੋ, ਖਈ.

ਛਈਆ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਯ (ਛੈ) ਕਰਤਾ. ਵਿਨਾਸ਼ਕ। ੨ ਛਾਂਉਂ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੩ ਢਕਣ ਵਾਲਾ. ਆਛਾਦਕ.

ਛਈਮਈ. ਵਿ—ਛਾਯਾਮਯ. ਛਾਇਆਰੂਪ. ਦੇਖੋ, ਛਾਈ ਮਾਈ.

ਛਏ. ਕ੍ਸ਼ਯ ਭਏ. ਨਾਸ਼ ਹੋਏ। ੨ ਛਾਏ. ਢਕੇ। ੩ ਸਜੇ. ਛਬਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਸਹਿਤ ਹੋਏ. "ਤਨ ਰੂਪ ਛਏ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ਟ. ਛੀ. ਛੇ. "ਚਾਰ ਮਰੰਤਹ ਛਹ ਮੁਏ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਰੰਤੇ. "ਛਹੂੰ ਦਿਸ ਧਾਇ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ) ੨ ਛੇਦਨ. ਕੱਟਣਾ. "ਖੜਗੇਸ ਸੁ ਸੀਸ ਛਹੇ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛਹਬਰ. ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਅਭ੍ਰ. ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਅਬਰ (ਬੱਦਲ). "ਇੰਦ੍ਰੈ ਨੋ ਫੁਰਮਾਇਆ ਵੁਠਾ ਛਹਬਰ ਲਾਇ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੩) ਝੜੀ ਲਾਕੇ ਵਰਸਿਆ.

ਛਹ ਮੂਏ. ਦੇਖੋ, ਏਕ ਮਰੰਤੇ.

ਛਹਵੀ. ਦੇਖੋ, ਛੌਹੀ.

ਛਹਿਣ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੰਭ. ਝੀਲ. ਉਹ ਨਿਵਾਣ, ਜਿਸ ਥਾਂ ਬਰਖਾ ਦਾ ਜਲ ਬਹੁਤ ਜਮਾ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਚਿਰ ਤੀਕ ਠਹਿਰਦਾ ਹੈ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਹਿਣਾ.

ਛਹਿਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਕ੍ਸ਼ਯ ਹੋਣਾ. ਨਾਸ਼ ਹੋਣਾ। ੨ ਗੁਪਤ ਹੋਣਾ. ਲੁਕਣਾ."ਹੋਇ ਅਛਲ ਛਲ ਅੰਦਰ ਛਹਿਣਾ." (ਭਾਗੁ) ਨਿਸ਼ਕਪਟ ਹੋਕੇ ਛਲਰੂਪ ਪ੍ਰਪੰਚ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਨਾ ਚਾਹੁਣੀ.

ਛਹੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਾਇਆ. ਛਾਂਉਂ. ਸਾਯਾ. "ਧੂਪ ਨਹੀ ਛਹੀਆ." (ਗਉ ਕਬੀਰ)

ਛਹੂੰਦਿਸ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਛੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ. ਪਾਤਾਲ, ਆਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਚੌਹਾਂ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ .ਭਾਵ—ਸਰਵ ਓਰ. ਦੇਖੋ, ਛਹ.

ਛਹੂੰਮੁਖ. ਦੇਖੋ, ਖਟਮੁਖ ਅਤੇ ਖੜਾਨਨ.

ਛਹੇ. ਦੇਖੋ, ਛਹ ੨.

ਛਹੇੜੂ. ਛਾਹ (ਛਾਛ) ਦਾ ਮੱਖਣ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਕੁੱਝ ਹਿੱਸਾ, ਜੋ ਗਰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਰਹਿਜਾਂਦਾ ਹੈ.

ਛਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤ੍ਰਿਪਤਿ. ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ। ੨ ਸ਼ੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਛਕਣਾ। ੩ ਦੇਖੋ, ਛੱਕ.

ਛਕਛਕਾ. ਵਿ—ਛਕਾਛਕ. ਤ੍ਰਿਪਤ. ਸੰਤੁਸ਼੍ਟ "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਛਕੇ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪)

ਛਕਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਾਣਾ. ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਣਾ. ਅਘਾਨਾ। ੩ ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. ਸਜਨਾ. "ਛਕਿ ਛਕਿ ਬਜੋਮ ਬਿਵਾਨੈ." (ਹਜਾਰੇ ੧੦) ਦੇਖੋ, ਚਕ ਧਾ.

ਛਕਤ. ਦੇਖੋ, ਕੁਲਕ ਦਾ ਰੂਪ ੨.

ਛਕਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛਕਣਾ। ੨ ਹੈਰਾਨ ਹੋਣਾ. ਚਕਿਤ ਹੋਣਾ.

ਛਕਵਾਰੀ. ਵਿ—ਵਾਰਿ (ਜਲ) ਛਕਣ ਵਾਲਾ. ਜਲਾਹਾਰੀ."ਕਹੂੰ ਛਾਲਾ ਧਰੇ ਛੈਲ ਭਾਰੀ,ਕਹੂੰ ਛਕਵਾਰੀ." (ਅਕਾਲ) ੨ ਛਕਣ ਵਾਲਾ. ਖਾਊ। ੩ ਸ਼ੋਭਾਵਾਨ। ੪ ਸ਼ਕੀਲ. ਸੋਹਣੀ ਸ਼ਕਲ ਵਾਲਾ.

ਛਕੜਾ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਕਟ. ਗੱਡਾ.

ਛਕਾ. ਦੇਖੋ, ਛਕਿਆ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛੱਕਾ.

ਛਕਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਖਵਾਉਣਾ. ਪਿਆਉਣਾ। ੨ ਸਜਾਉਣਾ. ਸਿੰਗਾਰਨਾ। ੩ ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰਨਾ.

ਛਕਿ. ਛਕਿਤ ਦਾ ਸੰਖੇਪ। ੨ ਛਕਕੇ. ਦੇਖੋ, ਛਕਣਾ ੨. "ਛਕਿ ਕਿਨ ਰਹਹੁ ਛਾਡਿ ਕਿਨ ਆਸਾ?" (ਗਉ ਬਾਵਨ ਕਬੀਰ) ੩ ਸਜਕੇ. ਸ਼ੋਭਾ ਸਹਿਤ ਹੋਕੇ. ਦੇਖੋ, ਛਕਣਾ ੩.

ਛਕਿਆ. ਭਕਣ ਕੀਤਾ. ਖਾਧਾ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ ਹੋਇਆ। ੩ ਸਜਿਆ. ਭੂਸ਼ਿਤ ਹੋਇਆ.

ਛਕਿਤ. ਵਿ—ਭੂਸ਼ਿਤ. ਸ਼ੋਭਾ ਅਤੇ ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ ਸਹਿਤ। ੨ ਤ੍ਰਿਪਤ. ਸੰਤੁਸ਼੍ਟ.

ਛਕੋਣ. ਛੀ ਕੋਣਾ. Hexagon. ਉਹ ਚੀਜ਼ ਜਿਸ ਦੇ ਛੈ ਕੋਣੇ ਹੋਣ.

ਛੱਕ. ਛਕ (ਸ਼ੋਭਾ) ਦਾ ਸਾਮਾਨ. ਨਾਨਕਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦੋਹਤ੍ਰੀ ਨੂੰ ਵਿਆਹ ਸਮੇਂ ਦਿੱਤਾ ਵਸਤ੍ਰ ਭੂਖਣ ਆਦਿ ਸਾਮਾਨ. ਨਾਨਕਛੱਕ.

ਛੱਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਛੀ ਦਾ ਸਮੁਦਾਇ (ਇਕੱਠ). ੨ ਛੀ ਛੰਦਾਂ ਦਾ ਮਜਮੂਆ. ਦੇਖੋ, ਆਸਾ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਛੱਕੇ, ਜੋ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਨਾਲ ਮਿਲਾਕੇ ਗਾਈਦੇ ਹਨ। ੩ ਜੂਏ ਦਾ ਇੱਕ ਦਾਉ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੌਡੀਆਂ ਸਿੱਟਣ ਤੋਂ ਛੀ ਕੌਡੀਆਂ ਚਿੱਤ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਪੰਜ ਗਯਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਤਹਕਰਣ.

ਛੱਕਾ ਛੁਟਣਾ, ਛੱਕਾ ਛੂਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪੰਜ ਗਯਾਨਇੰਦ੍ਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮਨ ਦਾ ਕਰਮ ਛੁਟਣਾ. ਸੁਧ ਬੁਧਿ ਦਾ ਮਿਟਜਾਣਾ. ਹੋਸ਼ ਹਵਾਸ ਠਿਕਾਣੇ ਨਾ ਰਹਿਣੇ। ੨ ਜੂਏ ਵਿੱਚ ਹਾਰਨਾ. ਹਾਰ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੱਥੋਂ ਕੌਡੀਆਂ ਦਾ ਡਿਗਪੈਣਾ.

ਛੱਕੇ. ਛੱਕਾ ਦਾ ਬਹੁ ਵਚਨ। ੨ ਦਸ਼ਮੇਸ਼ ਦੇ ਨਾਮ ਤੋਂ ਕਿਸੇ ਦੁਰਗਾਭਗਤ ਦੀ ਰਚਨਾ ਦੇ ਛੀ ਛੰਦ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮੁੱਢ ਪਾਠ ਹੈ—"ਨਮੋ ਉਗ੍ਰਦੰਤੀ ਅਨੰਤੀ ਸਿਵੈਯਾ." ××× ਆਦਿ.

ਛਗਲ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਬਕਰਾ. ਛਾਗ. ਛੇਲਾ। ੨ ਛਾਗ (ਬਕਰੇ) ਦੀ ਖੱਲ। ੩ ਬਕਰੇ ਦੀ ਖੱਲ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. ਕੁੱਪਾ. ਛਾਗਲ.

ਛਛ, ਛਛ ਹਜਾਰਾ. ਸੰਗਯਾ—ਜਿਲੇ ਅਟਕ ਦੀ ਅਟਕ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਸਿੰਧੁ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਦਾ ਇੱਕ ਇਲਾਕਾ, ਜੋ ੧੯ ਮੀਲ ਲੰਮਾ ਅਤੇ ੯ ਮੀਲ ਚੌੜਾ ਹੈ. ਇਸ ਨੂੰ ਚਚ ਹਜ਼ਾਰਾ ਭੀ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਤਖਤ ਹਜਾਰਾ ਛਛ ਹਜਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਛਛਰੌਲੀ. ਦੇਖੋ, ਕਲਸੀਆ.

ਛਛਾ. "ਛ" ਅੱਖਰ ਦਾ ਉੱਚਾਰਣ। ੨ ਛਛਾ ਅੱਖਰ. "ਛਛਾ ਛੋਹਰੇ ਦਾਸ ਤੁਮਾਰੇ." (ਬਾਵਨ)

ਛਛਾਹਾ. ਸੰਗਯਾ—ਚਹਚਹਾ. ਚਹਾ. ਇੱਕ ਜਲਜੀਵ. ਦੇਖੋ, ਚਹਾ. "ਝੀਗੇ ਚੁਣ ਚੁਣ ਖਾਇ ਛਛਾਹਾ." (ਭਾਗੁ)

ਛਛੂੰਦਰ. ਸੰ. छुच्छुन्दरि—ਛੁੱਛੁੰਦਰਿ. ਗੰਧਮੂਸ਼ਿਕਾ. ਚਕਚੂੰਧਰ. ਚਚੂੰਧਰ. ਚੂਹੇ ਦੀ ਇੱਕ ਜਾਤਿ. ਇਸ ਦੇ ਸ਼ਰੀਰ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੀ ਦੁਰਗੰਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਛੁਹਜਾਵੇ, ਉਸ ਤੋਂ ਭੀ ਚਿਰ ਤੀਕ ਬਦਬੂ ਆਉਂਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. ਅੰ. Mole. ਦੇਖੋ, ਚਚੂੰਧਰ.

ਛਜ. ਸੰਗਯਾ—ਛਾਜ. ਛੱਜ. ਸੂਰਪ (ਸ਼ੂਰ੍ਪ). ਅੰਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕੂੜਾ ਮਿੱਟੀ ਅਲਗ ਕਰਨ ਦਾ ਸੰਦ. "ਚੂਹਾ ਖਡਿ ਨ ਮਾਵਈ ਤਿਕਲਿ ਬੰਨ੍ਹੈ ਛਜ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਦੇਖੋ, ਛਜਨਾ.

ਛਜਕਰਨ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜਕਰਣ.

ਛਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸਜਨਾ. ਛਬਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਛਜਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛੋਟਾ ਛੱਜ. ਛਾਜਲੀ.

ਛਜਾ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜਾ. "ਅੰਦਰਿ ਕੋਟ ਛਜੇ ਹਟਨਾਲੇ." (ਮਾਰੂ ਸੋਲਹੇ ਮ: ੧)

ਛਜਿ. ਸਿੰਧੀ. ਛਿਛਿ. ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਵਾਹ. ਹੜ੍ਹ. "ਅਮਿਉ

ਵੁਠਉ ਛਜਿ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ) ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਸਜਕੇ. ਛਬਿ ਸਹਿਤ ਹੋਕੇ.

ਛੱਜ. ਦੇਖੋ, ਛਜ.

ਛੱਜਕਰਣ. ਵਿ–ਛੱਜ ਜੇਹੇ ਹਨ ਜਿਸ ਦੇ ਕੰਨ. ਛੱਜਕੰਨਾ। ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੱਜਕੰਨਾ ਮਨੁੱਖ ਅਥਵਾ ਦਾਨਵ. "ਛੱਜਾਦਿ ਕਰਣ ਏਕਾਦਿ ਪਾਵ." (ਕਲਕੀ) ੩ ਹਾਥੀ.

ਛੱਜਰ, ਛੱਜਲ, ਛੱਜੜ ਇੱਕ ਜੱਟ ਗੋਤ. "ਪੈੜਾ ਸਿਖ ਛੱਜਲ ਤਿਸ ਜਾਤੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਵਿ–ਛੱਜ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਛੱਜ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਛੱਜ ਹੈ.

ਛੱਜਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਘਰ ਦੀ ਛੱਤ ਦਾ ਉਹ ਭਾਗ, ਜੋ ਬਾਹਰ ਨੂੰ ਵਧਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੀਵਾਰ ਦੀ ਸ਼ੋਭਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲਾ ਗਰਦਨਾ। ੨ ਸੱਜਾ. ਸੇਜਾ. ਛੇਜ.

ਛੱਜਾਦਿ ਕਰਨ. ਛੱਜਕਰਣ ਆਦਿ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜਕਰਣ.

ਛੱਜੂ. ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਭਗਤ, ਜੋ ਭਾਟੀਆ ਜਾਤਿ ਦਾ ਸੀ ਅਰ ਸ਼ਰਾਫ਼ ਦੀ ਕਿਰਤ ਕਰਦਾ ਸੀ. ਇਹ ਜਹਾਂਗੀਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਇਸ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਥਾਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਨੇ ਸੁੰਦਰ ਮੰਦਿਰ ਬਣਾਦਿੱਤਾ, ਜੋ ਹੁਣ ਮੇਯੋ ਹਾਸਪਿਟਲ (Mayo Hospital) ਪਾਸ ਰਤਨਚੰਦ ਦੀ ਸਰਾਂ ਦੇ ਦੱਖਣ ਹੈ. ਇਸੇ ਥਾਂ ਸੰਗਮਰਮਰ ਦੀ ਛੱਜੂ ਦੀ ਸਮਾਧਿ ਹੈ. ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਦਾਦੂਪੰਥੀ ਸਾਧੂ ਹਨ. ਛੱਜੂ ਭਗਤ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸੰਮਤ ੧੬੯੬ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ ਹੈ. ਛੱਜੂ ਦੇ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਨੂੰ ਲੋਕ ਛੱਜੂ ਭਗਤ ਦਾ ਚੌਬਾਰਾ ਆਖਦੇ ਹਨ. ਇੱਕ ਇਸੇ ਭਗਤ ਦੇ ਭਜਨ ਕਰਣ ਦਾ ਥਾਂ ਢਾਲ ਮਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਭੀ ਛੱਜੂ ਭਗਤ ਦਾ ਚੌਬਾਰਾ ਨਾਮ ਤੋਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਕਾਨ੍ਹਾ ਅਤੇ ਛੱਜੂਪੰਥੀ। ੨ ਕੋਹਲੀ ਗੋਤ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੇਮੀ, ਜੋ ਸੁਲਤਾਨਪੁਰ ਦਾ ਨਿਵਾਸੀ ਸੀ, ਇਹ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਦਾ ਸਿੱਖ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਉਪਕਾਰੀ ਹੋਇਆ ਹੈ। ੩ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸੈਨਾਨੀ, ਜਿਸ ਨੇ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਦੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਵਡੀ ਵੀਰਤਾ ਦਿਖਾਈ. "ਛੱਜੂ ਗੱਜੂ ਮੁਹਰੂ ਰੰਧਾਵਾ ਤੇ ਸੁਜਾਨਾ ਬੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੪ ਪੰਜੋਖਰਾ (ਜਿਲਾ ਅੰਬਾਲਾ) ਨਿਵਾਸੀ ਇੱਕ ਮਹਾਂ ਮੂਰਖ ਝੀਵਰ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਕ੍ਰਿਪਾਦ੍ਰਿਸ਼੍ਟਿ ਕਰਕੇ ਗੁਰੂ ਹਰਿਕ੍ਰਿਸ਼ਨ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਐਸਾ ਵਿਦ੍ਯਾਬਲ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਜਿਸ ਤੋਂ ਪੰਡਿਤ ਲਾਲਚੰਦ ਨੂੰ ਗੀਤਾ ਦੇ ਅਰਥ ਸੁਣਾਕੇ ਸ਼ਾਸ੍ਤ੍ਰਾਰਥ ਵਿੱਚ ਨਿਰੁੱਤਰ ਕੀਤਾ.

"ਗ੍ਰਾਮ ਹੋ ਪੰਜੋਖਰਾ ਦਿਲੀ ਕੋ ਜਾਤੇ ਮਗ ਮਾਹਿਂ
ਤਹਾਂ ਆਪ ਬੋਲੇ ਆਜ ਇਹਾਂ ਰਹਣੋ ਚਹਿਯੇ, x x
ਗ੍ਵਾਲ ਕਵਿ ਕਹੈ ਛੱਜੂ ਝੀਵਰ ਤਹਾਂ ਕੋ ਹੁਤੋ
ਵਾਂਕੋ ਛਰੀ ਛ੍ਵਾਇ ਕਹਿਵਾਯੋ ਅਰਥ ਸਹਿਯੇ."
(ਗੁਰੁਪੰਚਾਸ਼ਾ)

ਛੱਜੂ ਦਾ ਚੌਬਾਰਾ. ਛੱਜੂ ਭਗਤ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਚੌਬਾਰਾ, ਜੋ ਲਹੌਰ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜੂ ੧. ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਅਖਾਣ ਹੈ ਕਿ–"ਜੋ ਸੁਖ ਛੱਜੂ ਦੇ ਚੌਬਾਰੇ, ਨਾ ਬਲਖ਼, ਨਾ ਬੁਖ਼ਾਰੇ." (ਲੋਕੋ) ਭਾਵ–ਆਪਣੇ ਘਰ ਜੇਹਾ ਸੁਖ ਨਹੀਂ.

ਛੱਜੂਪੰਥੀ. ਲਹੌਰ ਦੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਭਗਤ ਛੱਜੂ ਦਾ ਫ਼ਿਰਕ਼ਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਨਿਯਮ ਹਿੰਦੂ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਧਰਮ ਦੇ ਮਿਲਵੇਂ ਹਨ. ਇਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਸਥਾਨ ਮਾਂਟਗੁਮਰੀ (Montgomery) ਦੇ ਜਿਲੇ ਪਾਕਪਟਨ ਤਸੀਲ ਵਿੱਚ ਮਲਕਹੰਸ ਹੈ. ਇਸ ਫ਼ਿਰਕ਼ੇ ਦੇ ਲੋਕ ਕੋਈ ਨਸ਼ਾ ਨਹੀਂ ਵਰਤਦੇ ਅਤੇ ਮਾਸ ਨਹੀਂ ਖਾਂਦੇ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜੂ ੧.

ਛਟ. ਦੇਖੋ, ਛੱਟ ਅਤੇ ਛੱਟੀ.

ਛਟਕਨਾ. ਕ੍ਰਿ–ਛੁਟਣਾ. ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣਾ। ੨ ਪਛਾੜਨਾ. ਪਟਕਣਾ. "ਮੂੰਡ ਛਟਕਤ ਮਿਤ੍ਰ ਪੁਤ੍ਰ ਹੂੰ ਕੇ ਸੋਕ ਸੋਂ." (ਅਕਾਲ)

ਛਟਾ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਚਮਕ. ਪ੍ਰਭਾ. "ਲਿਯੇ ਬਰਛੀ ਕਰ ਬਿੱਜੁਛਟਾ." (ਚੰਡੀ ੧) ੨ ਸ਼ੋਭਾ. ਛਬਿ। ੩ ਬਿਜਲੀ।

ਛਟਾਂਕ. ਸੰ. ਸ਼ਟ੍ਟੰਕ–ਸ਼ਟੰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ–ਛੀ ਟੰਕ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਸੇਰ ਦਾ ਸੋਲਵਾਂ ਹਿੱਸਾ. ਪੰਜ ਤੋਲਾਭਰ.*

ਛਟਾਛਟ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ–ਝਟਿਤਿ. ਚਟਪਟ. ਤੁਰੰਤ.

---

* ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇ ਦਾ ਛਟਾਂਕ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹੁਣ ਦੇ ਦੋ ਤੋਲੇ ਬਰਾਬਰ ਹੈ.

ਫ਼ੌਰਨ.

ਛਟਿਕਾ, ਛਟੀ ਸੰਗਜਾ—ਛੜੀ. ਸੋਟੀ. ਪਤਲੀ ਲਾਠੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛੱਟੀ.

ਛਟੀਐ. ਛੱਟਾਂ (ਗੂਣਾਂ) ਦਾ. "ਬੰਨਿ ਭਾਰੁ ਉਚਾਇਨਿ ਛਟੀਐ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩)

ਛੱਟ. ਗੂਣ. ਬੋਰੀ. ਦੇਖੋ, ਛੱਟੀ.

ਛੱਟਾ. ਸੰਗਜਾ—ਛਿੱਟਾ. ਛੀਂਟਾ. ਜਲ ਅਥਵਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦ੍ਰਵ ਪਦਾਰਥ ਦਾ ਤੁਬਕਾ। ੨ ਜਲਬੂੰਦਾਂ ਦੀ ਤਰਾਂ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਬੀਜ ਦੇ ਬਰਖਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਪੋਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾ, ਹੱਥ ਨਾਲ ਬੀਜ ਦਾ ਵਿਖੇਰਨਾ। ੩ ਵਿ—ਮੁੰਚਿਤ. ਛੱਡਿਆ. "ਚਟਦੈ ਛੱਟਾ." (ਦੱਤਾਵ) ਝਟਿਤਿ (ਛੇਤੀ) ਛੱਡਿਆ.

ਛੱਟੀ. ਸੰਗਜਾ—ਗੂਣ. ਬੋਰੀ। ੨ ਖੱਚਰ ਗਧੇ ਆਦਿ ਪੁਰ ਲੱਦਣ ਦੀ ਉਹ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਪਿੱਠ ਤੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਭਾਗ ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਦੋਹਾਂ ਕਿਨਾਰਿਆਂ ਪੁਰ ਬੋਝ ਭਰਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਟੀਐ.

ਛਠ. ਸ਼ਟ. ਛੀ. "ਰਾਤ ਕਰੀ ਛਠ ਮਾਸਨ ਕੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਛਠਿ.

ਛਠਮ, ਛਠਾ ਸੰ.ਸ਼ਸ਼੍ਠ. ਵਿ—ਛੀਵਾਂ.

ਛਠਿ, ਛਠੀ ਸੰ. ਸ਼ਸ਼੍ਠੀ. ਸੰਗਜਾ—ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਪੱਖਾਂ ਦੀ ਛੀਵੀਂ ਤਿਥਿ. ਛਠ. "ਛਠਿ ਖਟਚਕ੍ਰ ਛਹੂੰ ਦਿਸ ਧਾਇ." (ਗਉ ਥਿਤੀ ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਖਟਚਕ੍ਰ। ੨ ਜਨਮ ਤੋਂ ਛੀਵੀਂ ਤਿਥਿ। ੩ ਬੱਚੇ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਛੀਵੇਂ ਦਿਨ ਕੁਲਰੀਤਿ ਅਨੁਸਾਰ ਕੀਤੀ ਰਸਮ.

ਛਠੇ ਕਰਮ. ਛੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮ. ਦੇਖੋ, ਖਟਕਰਮ.

ਛਡਣਾ, ਛਡਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਤਜਾਗਣਾ. ਤਰਕ ਕਰਨਾ. "ਛਡਿਖੜੋਤੇ ਖਿਨੈ ਮਾਹਿ ਜਿਨ ਸਿਉ ਲਗਾ ਹੇਤੁ." (ਮਾਝ ਬਾਰਹਮਾਹਾ) ੨ ਰਿਹਾ ਕਰਨਾ. ਬੰਧਨ ਰਹਿਤ ਕਰਨਾ। ੩ ਵਿ—ਤਜਾਗਣ ਯੋਗਜ. "ਜੋ ਛਡਨਾ ਸੁ ਅਸਥਿਰੁ ਕਰਿ ਮਾਨੈ." (ਸੁਖਮਨੀ)

ਛਡਿ. ਛੱਡਕੇ. ਦੇਖੋ, ਛਡਣਾ.

ਛਣ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਣ. ਸੰਗਜਾ—ਖਿਨ. ਲਹਜ਼ਾ. ਲਮਹ਼ਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਣਨਾ.

ਛਣਦਾ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ—ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ.

ਛਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸ੍ਰਵਣ. ਚੁਇਣਾ. ਟਪਕਣਾ. ਜੈਸੇ—ਗਰਭ ਛਣਨਾ। ੨ ਪੁਣੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ.

ਛਤ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰ। ੨ ਛਾਤ. ਛੱਤ. ਸਕ਼ਫ਼. ਮਕਾਨ ਦਾ ਢਕਾਉ। ੩ ਕ੍ਸ਼ਤ. ਘਾਉ. ਜ਼ਖ਼ਮ. "ਆਯੁਧ ਕੋ ਛਤ ਲਾਗ ਨ ਕੋਊ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਛਤਜ. ਸੰਗਜਾ—ਕ੍ਸ਼ਤ (ਜ਼ਖ਼ਮ) ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਇਆ ਲਹੂ. (ਸਨਾਮਾ) ੨ ਲਾਲ ਵਰਣ. ਲਹੂਰੰਗ ਦੀ ਵਸਤੁ. (ਸਨਾਮਾ)

ਛਤਧਰ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰਧਰ। ੨ ਫੱਟੜ. ਦੇਖੋ, ਛਤ ੩.

ਛਤਨਾ. ਸੰਗਜਾ—ਘਰ ਦੇ ਅੱਗੇ ਦਾ ਵਰਾਂਡਾ. ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅੱਗੇ ਖੁਲ੍ਹੀ ਛੱਤ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਕਿਵਾੜ ਨਾ ਹੋਣ. ਛਤੜਾ। ੨ ਛਤ੍ਰਕ. ਛਤ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਖੁੰਬ. ਪਦਬਹੇੜਾ. ਰੀਂਗਨਧੂਲ. "ਛਤ੍ਰ ਕੇ ਬਦਲੇ ਜੈਸੇ ਛਤਨਾ ਕੀ ਛਾਂਹ ਬੈਠੇ." (ਭਾਗੁ ਕ)

ਛਤਪ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਜਾ—ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਰਾਜਾ.

ਛਤਪਤ੍ਰ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਤਪਤ੍ਰ.

ਛਤ ਬਨੂੜ. ਦੇਖੋ, ਛੱਤ ਬਨੂੜ.

ਛਤਰ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰ.

ਛਤਰਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰਧਾਰ.

ਛਤਰੀ. ਸੰਗਜਾ—ਛੋਟਾ ਛਤ੍ਰ. ਛਾਤਾ। ੨ ਰਥ ਅਥਵਾ ਅੰਬਾਰੀ ਦੀ ਛਤ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਛੱਤ। ੩ ਰਾਜਪੂਤਾਨੇ ਵਿੱਚ ਗੁੰਬਜ਼ਦਾਰ ਸਮਾਧ (ਮੜ੍ਹੀ) ਦੀ 'ਛਤਰੀ' ਸੰਗਜਾ ਹੈ। ੪ ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰੀ.

ਛਤੜਾ. ਦੇਖੋ, ਛਤਨਾ। ੨ ਵਿ—ਛੱਤਿਆਹੋਇਆ. ਆਛਾਦਿਤ. "ਛਤੜੇ ਬਾਜਾਰ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) ਛੱਤਦਾਰ ਬਾਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਸਰਦੀ, ਗਰਮੀ, ਵਰਖਾ ਵਿੱਚ ਅਖੰਡ ਵਪਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਛਤੜਾ ਬਾਜ਼ਾਰ ਸਾਧੁਸੰਗਤਿ ਹੈ.

ਛਤਾਬ | ਛਤਾਬੀ ਫ਼ਾ شتاب ਸ਼ਿਤਾਬ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਫ਼ੌਰਨ. ਤੁਰੰਤ.

ਛਤਾਰਾ. ਵਿ—ਛਤ੍ਰੇ (ਮੀਢੇ) ਦਾ. "ਬਿਨ ਸਿਮਰਨ ਜੈਸੇ ਸੀਂਗ ਛਤਾਰਾ." (ਗਉ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੀ ਤਾਰਾਂ ਦਾ ਵਾਜਾ। ੩ ਛੀ ਤੰਦਾਂ ਦਾ ਵੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਡੋਰਾ.

ਛਤਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸੰਗੀਤ ਅਨੁਸਾਰ ਛੇ ਤਾਲ. ਦੇਖੋ, ਖਟਤਾਲ.

ਛਤਾਲਾ. ਵਿ—ਛੀ ਤਾਲ ਦਾ ਗਜਾਤਾ। ੨ ਭਾਵ—ਹੋਸ਼ਿਯਾਰ. ਚਾਲਾਕ। ੩ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੀ ਤਾਲ ਦਾ ਗੀਤ। ੪ ਕ੍ਸ਼ਤ—ਆਲਯ. ਜ਼ਖ਼ਮਾਂ ਦਾ ਘਰ. ਰਣਭੂਮਿ. ਮੈਦਾਨੇਜੰਗ. "ਸੁ ਬਾਸੰ ਛਤਾਲੰ." (ਕਲਕੀ)

ਛਤਿਯਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਾਤੀ. ਸੀਨਾ। ੨ ਛਤਰੀ. ਛੋਟਾ ਛਤ੍ਰ.

ਛਤੀ. ਦੇਖੋ, ਛਤੀਸ। ੨ ਕ੍ਸ਼ਤਿ. ਹਾਨਿ. ਨੁਕ਼ਸਾਨ। ੩ ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਤ (ਘਾਉ) ਵਾਲਾ. ਜ਼ਖ਼ਮੀ. ਫੱਟੜ.

ਛਤੀਆ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਾਤੀ. ਸੀਨਹ। ੨ ਛਤਰੀ.

ਛਤੀਸ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੀ ਅਤੇ ਤੀਸ. ਸ਼ਟਤ੍ਰਿੰਸ਼ਤ੍—੩੬.

ਛਤੀਸ ਪਖੰਡ. ਛਤੀਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਪਾਖੰਡ. ਭਾਵ ਅਨੇਕ ਤਰਾਂ ਦੇ ਦੰਭ. ਇਸ ਥਾਂ ਖ਼ਾਸ ਗਿਣਤੀ ਪਾਖੰਡਾਂ ਦੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਭਾਵ ਅਨੰਤ ਪਾਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਹੈ. ਚੀਨੀ ਯਾਤ੍ਰੀ "ਫਾਹਿਯਾਨ" ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਯਾਤ੍ਰਾ ਕਰਦੇਹੋਏ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਧ੍ਯ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ੯੬ ਪਾਖੰਡਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹੈ. ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਭੀ ਅਨੇਕ ਪਾਖੰਡਾਂ ਤੋਂ ਹੈ. "ਖਟਦਰਸਨ ਬਹੁ ਵੈਰ ਕਰ ਨਾਲ ਛਤੀਸ ਪਖੰਡ ਚਲਾਇ." (ਭਾਗੁ)

ਛਤੀਹ. ਦੇਖੋ ਛਤੀਸ.

ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ. ਛਤੀਹ (੩੬) ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਮ੍ਰਿਤ ਤੁੱਲ ਰਸਦਾਇਕ ਭੋਜਨ. ਕਈ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਖਾਣਯੋਗ੍ਯ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ੩੬ ਗਿਣਤੀ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ ਕੇਵਲ ਕਪੋਲਕਲਪਨਾ ਹੈ. ਭਾਈ ਗੁਰਦਾਸ ਜੀ ਨੇ ਛਤੀਹ ਭੋਜਨਾਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਨਿਰਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ—"ਖਟ ਰਸ ਮਿਠਰਸ ਮੇਲਕੈ ਛਤੀਹ ਭੋਜਨ ਹੋਨ ਰਸੋਈ." ਇੱਕ ਇੱਕ ਰਸ ਦੇ ਛੀ ਛੀ ਭੇਦ ਪਰਸਪਰ ਮੇਲ ਤੋਂ ਹੋਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ ਅਰਥ ਸਾਰੇ ਦੇਸਾਂ ਵਿੱਚ ਘਟ ਸਕਦਾ ਹੈ. "ਜਿਹ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਖਾਹਿ." (ਸੁਖਮਨੀ) "ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਭੋਜਨ ਖਾਣਾ." (ਮਾਝ ਮ: ੫) ੨ ਭਾਵ—ਸਰਵ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੋਜਨ.

ਛਤੀਹ ਜੁਗ. ਛਤੀਸ (੩੬) ਯੁਗ ਦੇ ਕਾਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ. ਅਰਥਾਤ ਚਾਰ ਯੁਗਾਂ ਦੀਆਂ ਨੌ ਚੌਕੜੀਆਂ. ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਦੀ ਇਹ ਕਲਪਨਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਲੈ ਹੋਣ ਪਿੱਛੋਂ ਛਤੀਹ ਯੁਗ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੀਕ ਸੁੰਨਦਸ਼ਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ. "ਛਤੀਹ ਜੁਗ ਗੁਬਾਰੁ ਸਾ ਆਪੇ ਗਣਤ ਕੀਨੀ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ: ੩) "ਜੁਗ ਛਤੀਹ ਗੁਬਾਰ ਕਰ." (ਭਾਗੁ)

ਛਤੀਹ ਭੋਜਨ. ਦੇਖੋ, ਛਤੀਹ ਅੰਮ੍ਰਿਤ.

ਛਤੁ. ਸੰ. ਛਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਾਤਾ. ਛਤਰੀ। ੨ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜਚਿੰਨ੍ਹਰੂਪ ਛਤ੍ਰ (ਆਤਪਤ੍ਰ). "ਨਿਹਚਲੁ ਚਉਰ ਛਤੁ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਇਕੁ ਸਾਹਿਬੁ ਸਿਰ ਛਤੁ." (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਛੱਤ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਾਤ. ਛਾਯਾ. ਸਕ਼ਫ਼ ਇਸ ਦਾ ਮੂਲ ਛਾਦਿਤ ਹੈ। ੨ ਛਤ੍ਰ. ਆਤਪਤ੍ਰ। ੩ ਦੇਖੋ, ਛੱਤ ਬਨੂੜ.

ਛੱਤ ਬਨੂੜ. ਪਟਿਆਲਾਰਾਜ ਦੀ ਨਜ਼ਾਮਤ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਛੱਤ ਅਤੇ ਬਨੂੜ ਦੋ ਪਿੰਡ ਪਾਸ ਪਾਸ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਹ ਮਿਲਵਾਂ ਨਾਉਂ ਬੋਲਿਆਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਸਰਹਿੰਦ ਫਤੇ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸੰਮਤ੧੭੬੭ ਵਿੱਚ ਖਾਲਸਾ ਦਲ ਨੇ ਬੰਦਾਬਹਾਦੁਰ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਫਤੇ ਕੀਤਾ ਸੀ.

ਛੱਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਤ੍ਰ. ਛਾਤਾ. ਛਤਰੀ। ੨ ਛੱਤਿਆ ਹੋਇਆ ਬਾਜ਼ਾਰ, ਕੂਚਾ। ੩ ਸ਼ਹਿਦ ਦੀਆਂ ਮੱਖੀਆਂ ਅਥਵਾ ਭਰਿੰਡਾਂ ਦਾ ਘਰ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰਕ ੪। ੪ ਸਿਰ ਦੇ ਉਲਝੇਹੋਏ ਕੇਸ। ੫ ਸ਼ਾਹਪੁਰ ਵੱਲ ਸਿਰ ਦੇ ਲਮਕਦੇ ਵਾਲਾਂ ਨੂੰ ਛੱਤੇ ਆਖਦੇ ਹਨ.

ਛੱਤੀਸ. ਛੀ ਅਤੇ ਤੀਸ. ਦੇਖੋ, ਛਤੀਸ.

ਛੱਤੀਸਵਾਨੈ. ਵਿ—ਛੱਤੀਸਵਾਂ. "ਰਹਜੋ ਨਾਕ ਮੇ ਕੁਸ਼੍ਟ ਛੱਤੀਸਵਾਨੈ." (ਜਨਮੇਜਯ) ਕੁਸ਼੍ਟ ਦਾ ਛੱਤੀਸਵਾਂ ਭਾਗ ਬਾਕ਼ੀ ਰਹਿਗਿਆ.

ਛੱਤੇਆਨਾ. ਜਿਲਾ ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ, ਥਾਨਾ ਕੋਟਭਾਈ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜੋ ਮੁਕਤਸਰ ਤੋਂ ਦਸ ਕੋਹ ਪੂਰਵ ਹੈ. ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ 'ਗੁਪਤਸਰ' ਗੁਰਦ੍ਵਾਰਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਗੁਪਤਸਰ ਅਤੇ ਬਹਮੀਸ਼ਾਹ.

ਛਤਜੋ. ਕ੍ਸ਼ਤ (ਘਾਉ) ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ. ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕੀਤਾ. ਘਾਇਲ ਕੀਤਾ. "ਸਹਸ੍ਰ ਸਾਯਕੰ ਛਤਜੋ."(ਪਾਰਸਾਵ) ਹਜਾਰ ਤੀਰਾਂ ਨਾਲ ਘਾਇਲ ਕੀਤਾ.

ਛਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰ. "ਛਤ੍ਰ ਨ ਪਤ੍ਰ ਨ ਚਉਰ ਨ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਛਤ੍ਵਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ. ਘਰ. ਨਿਵਾਸ. "ਸੰਲਗਨ ਸਭ ਮੁਖ ਛਤ੍ਰ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ:੫) ਆਕਾਸ਼ ਸਭ ਨਾਲ ਸਮਾਨ ਲੱਗਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਸਭ ਲਈ ਸੁਖਦਾਈ ਨਿਵਾਸ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ੩ ਵਿ—ਛਤ੍ਰਾਕਾਰ. ਘਟਾਟੋਪ. "ਦਹ ਦਿਸ ਛਤ੍ਰ ਮੇਘ ਘਟਾ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ. ਛਤ੍ਰੀ. ਦੇਖੋ, ਛਿਤੰਕੀਸ.

ਛਤ੍ਰਸਾਲ. ਬੁੰਦੇਲਾਵੰਸ਼ੀ ਚੰਪਤਰਾਇ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਪੰਨੇ ਦਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰਤਾਪੀ ਰਾਜਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਲਾਲ ਕਵਿ ਸੀ. ਇਸ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਸਨ ੧੭੩੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ੨ ਗੋਪੀਨਾਥ ਦਾ ਪੁਤ੍ਰ ਚੌਹਾਨਵੰਸ਼ ਦਾ ਭੂਸ਼ਣ ਬੂੰਦੀ ਦਾ ਰਾਜਾ, ਜੋ ਦਾਰਾਸ਼ਿਕੋਹ ਦਾ ਸਹਾਇਕ ਸੀ. ਇਹ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਅਤੇ ਦਾਰਾ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਿੱਚ ਸਨ ੧੬੫੮ ਵਿੱਚ ਮੋਇਆ.

ਛਤ੍ਰਸਿਰ. ਵਿ—ਸਿਰ ਪੁਰ ਛਤ੍ਰ ਧਾਰਣ ਵਾਲਾ. "ਪਾਤਸਾਹੁ ਛਤ੍ਰਸਿਰ ਸੋਊ." (ਬਾਵਨ)

ਛਤ੍ਰਕ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਭੂਫੋੜ. ਛਤ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਖੁੰਬ, ਜੋ ਵਰਖਾ ਰੁੱਤ ਵਿੱਚ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ੨ ਛਤਰੀਦਾਰ ਬਿਰਛ। ੩ ਛਤਰੀ. ਛਾਤਾ। ੪ ਸ਼ਹਿਦ ਦਾ ਛੱਤਾ.

ਛਤ੍ਰਢਾਲਾ. ਛਤ੍ਰ ਨੂੰ ਸਿਰ ਪੁਰ ਢੁਲਵਾਉਣ (ਫਿਰਾਉਣ) ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ. "ਛਤ੍ਰਢਾਲਾ ਚਾਲ ਭਏ ਜਤ੍ਰ ਕਤ੍ਰ ਜਾਤ ਹੈਂ."(ਭਾਗੁ ਕ) ਜਦ ਰਾਜਾ ਚਲਾਇਮਾਨ ਹੋਜਾਵੇ, ਤਦ ਉਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਜੋ ਲੋਕ ਹਨ, ਖਿੰਡ ਜਾਂਦੇ ਹਨ.

ਛਤ੍ਰਣੀ. ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ ਰਾਜਾ ਦੀ ਅਨੀ (ਫ਼ੌਜ). ੨ ਛਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਜਮਾਤ. (ਸਨਾਮਾ)

ਛਤ੍ਰਧਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਤ੍ਰ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ. ਮਹਾਰਾਜਾ। ੨ ਛਤਰੀਬਰਦਾਰ. ਜੋ ਰਾਜੇ ਦਾ ਛਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ (ਹੱਥ ਰਖਦਾ) ਹੈ.

ਛਤ੍ਰਧਾਰ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰਧਰ। ੨ ਖ਼ਾ. ਅਫ਼ੀਮ. ਪੋਸਤ ਦੇ ਡੋਡੇ ਪੁਰ ਛਤ੍ਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ ਹੈ.

ਛਤ੍ਰਧਾਰ ਪਾਤਸਾਹੀ. ਚਕ੍ਰਵਰਤੀ ਰਾਜ੍ਯ. "ਛਤ-ਧਾਰ ਪਾਤਸਾਹੀਆਂ." (ਸ੍ਰੀ ਮ: ੫)

ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰਧਰ.

ਛਤ੍ਰਪਤਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਤ੍ਰ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ। ੨ ਵਿ—ਛਤ੍ਰ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਛਤ੍ਰਧਾਰੀ. "ਪੰਡਿਤ, ਸੂਰ, ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਰਾਜਾ, ਭਗਤ ਬਰਾਬਰਿ ਅਉਰੁ ਨ ਕੋਇ." (ਬਿਲਾ ਰਵਿਦਾਸ)

ਛਤ੍ਰਪਾਣਿ. ਵਿ—ਛਤ੍ਰ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ। ੨ ਸ਼ਸਤ੍ਰਪਾਣਿ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਹੈ.

ਛਤ੍ਰਪਾਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਾਜਾ. ਬਾਦਸ਼ਾਹ.

ਛਤ੍ਰਭੰਗ. ਰਾਜੇ ਦਾ ਮਰਨਾ। ੨ ਰਾਜ ਦਾ ਵਿਗੜ ਜਾਣਾ। ੩ ਰੰਡੇਪਾ. ਵਿਧਵਾ ਹੋਣਾ.

ਛਤ੍ਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੀਢਾ. ਸਿੰਗਾਂ ਵਾਲਾ ਮੀਢਾ। ੨ ਉਹ

ਮੀਢਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਦੁਮ ਪੁਰ ਚਰਬੀ ਦੀ ਚੱਕੀ ਹੋਵੇ। ੩ ਸੰ. ਖੁੰਬ. ਛਤ੍ਰ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਖੁੰਬ। ੪ ਧਨੀਆਂ। ੫ ਮਜੀਠ.

ਛਤ੍ਰਾਣਵੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ ਜਾਤਿ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਛਤ੍ਰਾਨੀ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯਾ (ਣੀ). "ਕਿ ਛਤ੍ਰਾਣਵੀ ਹੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਛਤ੍ਰਾਨੇਰ. ਬੁੰਦੇਲਖੰਡ ਵਿੱਚ ਪੰਨੇ ਦੇ ਪਾਸ ਇੱਕ ਨਗਰ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ ਛਤ੍ਰਪੁਰ ਆਖਦੇ ਹਨ. "ਛਾਛ ਕੈਸੀ ਛਤ੍ਰਾਨੇਰ." (ਅਕਾਲ)

ਛਤ੍ਰਾਪਨ. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯਤ੍ਵ. ਛਤ੍ਰੀਪੁਣਾ.

ਛਤ੍ਰਾਲਿਕਾ. ਵਿ—ਛਤ੍ਰ ਧਾਰਨ ਵਾਲੀ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਮਹਾਰਾਨੀ. "ਕਿ ਛਤ੍ਰਾਲਿਕਾ ਛੈ." (ਦੱਤਾਵ)

ਛਤ੍ਰਿ, ਛਤ੍ਰੀ ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ. "ਕਿ ਛਤ੍ਰੰ ਛਤ੍ਰੀ ਹੈ." (ਜਾਪੁ) ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰੀਆਂ ਦਾ ਛਤ੍ਰ ਹੈ. ਮਹਾਨ ਛਤ੍ਰੀ ਹੈ.

ਛਤ੍ਰੀਆਣੀ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯ (ਛਤ੍ਰੀ) ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯਾ (ਣੀ).

ਤ੍ਰੀਬ੍ਰਿੱਤਿ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯਵ੍ਰਿੱਤਿ. ਸੰਗਯਾ—ਛਤ੍ਰੀਧਰਮ ਅਨੁਸਾਰ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. "ਛਤ੍ਰੀਬ੍ਰਿੱਤਿ ਅਨਨਜੋਪਾਸਕ ਤਜਾਗੀ ਹਠੀ ਸੂਰ ਭੁਵਨੇਸ਼੍ਵਰ." (ਸਲੋਹ)

ਛਤ੍ਰੁ. ਦੇਖੋ, ਛਤ੍ਰ. "ਲਹਿਣੇ ਧਰਿਓਨੁ ਛਤ੍ਰੁ ਸਿਰਿ" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ੨ ਕ੍ਸ਼ਤ੍ਰਿਯਯੂਥ. ਸ਼ਸਤ੍ਰਧਾਰੀਆਂ ਦਾ ਟੋਲਾ. "ਬਾਰਹ ਜੋਜਨ ਛਤ੍ਰੁ ਚਲੈਥਾ." (ਧਨਾ ਨਾਮਦੇਵ).

ਛਦ. ਸੰ. ਛਦ੍. ਧਾ—ਢਕਣਾ, ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ, ਲੁਕੋਣਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਆਵਰਣ. ਪੜਦਾ। ੩ ਮਿਆਨ. ਨਯਾਮ. ਛਦਨ। ੪ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਪੰਖ (ਖੰਭ). ੫ ਪੱਤਾ. ਪਤ੍ਰ.

ਛਦਮ. ਸੰ. ਛਦ੍ਮ. ਸੰਗਯਾ—ਕਪਟ. ਛਲ। ੨ ਧੋਖਾ "ਇਹਾਂ ਨ ਚਲੈ ਸਤ੍ਰੁ ਕੋ ਛਦਮ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੩ ਲੁਕਾਉ. ਛਿਪਾਉ. "ਆਪਿ ਆਪੁ ਕੀਓ ਛਦਮ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ੪ ਬਹਾਨਾ. ਹ਼ੀਲਾ.

ਛਦਾਮ. ਸੰਗਯਾ—ਛੈਦਾਮ. ਪੈਸੇ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭਾਗ. ਚੌਵੀਹ ਦਾਮਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਪੈਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਛਦੰਬ. ਛਦਪਤ੍ਰ. ਤੇਜਪੱਤਾ. ਦੇਖੋ, ਤੇਜਪਤ੍ਰ. "ਕੁਲਕ ਤਿਲਕ ਚਲਦਲ ਸੁ ਛਦੰਬ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਛਨ. ਦੇਖੋ, ਛਣ.

ਛਨਹਰੀ. ਵਿ—ਛੰਨ (ਗੁਪਤ) ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲਿਆਉਣ ਵਾਲੀ. "ਪਗ ਨੇਵਰ ਛਨਕ ਛਨਹਰੀ." (ਗੌਂਡ ਕਬੀਰ) ਝਾਂਜਰ (ਨੂਪਰ) ਦੀ ਛਨਕ, ਕੁਟੀ ਵਿੱਚ ਲੁਕਕੇ ਬੈਠੇ ਯੋਗੀਆਂ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਲੈਆਉਂਦੀ ਹੈ। ੨ ਛਨਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੀ. ਛਣਕਣ ਵਾਲੀ। ੩ ਛਿਨਮਾਤ੍ਰ ਵਿੱਚ ਹਰਨੇ ਵਾਲੀ.

ਛਨਕ, ਛਨਕਾਰ ਸੰਗਯਾ—ਛਨ ਛਨ ਸ਼ਬਦ. ਘੁੰਘਰੂ ਆਦਿ ਦਾ ਝਣਕਾਰ.

ਛਨਾਰ, ਛਨਾਲ ਦੇਖੋ, ਛਿਨਾਲ.

ਛਨਿਕ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਣਿਕ.

ਛਨਿਛਰ ਸੰ. ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ. ਦੇਖੋ, ਸਨੀ. ਇੱਕ ਰਾਸ਼ੀ ਵਿੱਚ ਢਾਈ ਵਰ੍ਹੇ ਰਹਿਣ ਤੋਂ ਇਸ ਦੀ ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ ਸੰਗਯਾ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ—ਸ਼ਨੇ ਸ਼ਨੇ (ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ) ਚਰ (ਚਲਨ) ਵਾਲਾ. Saturn। ੨ ਇਸ ਗ੍ਰਹ ਦੇ ਨਾਮ ਪੁਰ ਸਪਤਾਹ ਦਾ ਇੱਕ ਦਿਨ. Saturday.

ਛਨਿਛਰਵਾਰਿ. ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ ਵਾਰ ਨੂੰ. "ਛਨਿਛਰ ਵਾਰਿ ਸਉਣ ਸਾਸਤ ਬੀਚਾਰੁ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੩ ਵਾਰ ੭)

ਛਪ. ਦੇਖੋ, ਛਪਨਾ ਅਤੇ ਛਪਾ.

ਛਪਸ. ਸੰਗਯਾ—ਛਪਾ (ਕ੍ਸ਼ਪਾ) ਈਸ਼. ਰਾਤ੍ਰਿ ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਚੰਦ੍ਰਮਾ. ਰਜਨੀਪਤਿ. "ਰਵਸਤੁਯੰ। ਛਪਸਤੁਯੰ." (ਗਯਾਨ) ਤੂੰ ਸੂਰਜ ਹੈਂ, ਤੂੰ ਚੰਦ੍ਰਮਾ ਹੈਂ.

ਛਪਸਿ. ਛਿਪੇਗਾ. ਲੁਕੇਗਾ.

ਛਪਕੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛਿਪਕਲੀ. ਕਿਰਲੀ. ਗ੍ਰਹਗੋਧਾ.

ਛਪਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਛਿਪਨਾ. ਗੁਪਤ ਹੋਣਾ. ਲੁਕਣਾ. "ਕਹੈ ਨਾਨਕੁ ਛਪੈ ਕਿਉ ਛਪਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ੨ ਛਾਪੇ ਜਾਣਾ. ਚਿੰਨ੍ਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਛਪਨ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਨ. "ਛਪਨ ਕੋਟਿ ਜਾਕੈ ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ." (ਭੈਰ ਅ: ਕਬੀਰ) ਦੇਖੋ, ਪ੍ਰਤਿਹਾਰ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਪਣਾ.

ਛਪਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛਪਣਾ.

ਛਪਯ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ.

ਛਪਰ, ਛਪਰਾ ਸੰਗਯਾ—ਪਰਣਾਛਾਦਿਤ ਗ੍ਰਿਹ. ਫੂਸ ਦੀ ਛੱਤ ਵਾਲਾ ਘਰ. "ਬਾਝੁ ਥੂਨੀਆ ਛਪਰਾ ਥਾਮਿਆ." (ਆਸਾ ਮ: ੫) ਦੇਖੋ, ਅਧਮ ਚੰਡਾਲੀ.

ਛਪਰਿ. ਛੱਪਰ (ਛੰਨ) ਵਿੱਚ. ਛਪਰ ਅੰਦਰ. "ਕਿਚਰੁ ਝਤਿ ਲੰਘਾਈਐ ਛਪਰਿ ਤੁਟੈ ਮੇਹੁ?" (ਸ. ਫਰੀਦ) ਭਾਵ—ਜਰਾ ਅਤੇ ਰੋਗਗ੍ਰਸਿਤ ਦੇਹ ਵਿੱਚ.

ਛਪਰੁ. ਦੇਖੋ, ਛਪਰ.

ਛਪੜ. ਸੰਗਯਾ—ਖਿਤਿਗਰ੍ਤ. ਟੋਭਾ. ਟੋਭੜੀ. ਕੱਚਾ ਤਾਲ. ਤਲਾਈ.

ਛਪੜਿ. ਛੱਪੜ (ਟੋਭੇ) ਵਿੱਚ. "ਛਪੜਿ ਨਾਤੈ ਸਗਵੀ ਮਲੁ ਲਾਏ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੪)

ਛਪੜੀ. ਛੋਟਾ ਛਪੜ. ਟੋਭੜੀ. "ਕਲਰ ਕੇਰੀ ਛਪੜੀ ਆਇ ਉਲਥੇ ਹੰਝ." (ਸ. ਫਰੀਦ) ਸੰਸਾਰ ਕੱਲਰ ਦੀ ਛੱਪੜੀ ਹੈ, ਸੰਤ ਹੰਸ ਹਨ.

ਛਪਾ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਪਾ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. "ਉਡੁਗਨ ਅੰਕ ਲੈ ਛਪਾ ਸੀ ਆਨਪਰੀ ਹੈ." (ਸ਼ੇਖਰ)

ਛਪਾਉ. ਸੰਗਯਾ—ਛਿਪਾਉ. ਦੁਰਾਉ. ਲੁਕਾਉ.

ਛਪਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਛਿਪਾਨਾ. ਦੁਰਾਉ ਕਰਨਾ। ੨ ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਕਰਾਉਣਾ. ਛਾਪਾ ਲਵਾਉਣਾ. "ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਛਪਾਏ ਕਹਾਂ? ਤਨ ਤਾਈਅਤ ਹੈ." (੫੨ ਕਵਿ)

ਛਪਾਕਰ. ਲੁਕੋਕੇ. ਛੁਪਾਕੇ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਪਾਕਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਪਾ (ਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਕਰ (ਕਿਰਨਾਂ) ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਛਪਾਚਰ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਪਾਚਰ. ਕ੍ਸ਼ਪਾ (ਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ. ਨਿਸ਼ਾਚਰ। ੨ ਚੋਰ। ੩ ਸੂਰ ਸੇਹ ਆਦਿਕ ਜੀਵ.

ਛਪਾਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛਪਾਉਣਾ.

ਛਪਾਵ. ਦੇਖੋ, ਛਪਾਉ. "ਕਰਜੋ ਛਪਾਵ ਮਹਿਦ ਛਲ ਠਾਨਜੋ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਛਪਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਲੁਕਕੇ. "ਬਲ ਬੰਚ ਛਪਿ ਕਰਤ ਉਪਾਵਾ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਛਪੈ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਯ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਪਣਾ.

ਛਪੰਜਾ. ਸ਼ਟ੍ ਪੰਚਾਸ਼ਤ੍. ਪੰਜਾਹ ਉੱਪਰ ਛੀ—੫੬.

ਛੱਪਨ. ਸੰਗਯਾ—ਛੈ ਅਤੇ ਪਚਾਸ. ਛਪੰਜਾ. ਸ਼ਟ੍ਪੰਚਾਸ਼ਤ—੫੬.

ਛੱਪਯ. ਇੱਕ ਛੰਦ. ਛੀ ਚਰਣ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ "ਖਟਪਦ" ਅਤੇ "ਛੱਪਯ" ਹੈ. ਇਸ ਛੰਦ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਜਾਤੀਆਂ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਨ:—

(੧) ਪਹਿਲੀਆਂ ਚਾਰ ਤੁਕਾਂ ਰੋਲਾ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੪ ਮਾਤ੍ਰਾ, ੧੧—੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਅੰਤ ਦੀਆਂ ਦੋ ਤੁਕਾਂ ਉੱਲਾਲ ਛੰਦ, ਅਰਥਾਤ ਪ੍ਰਤਿ ਚਰਣ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ. ੧੫—੧੩ ਪੁਰ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ. ਕੁੱਲ ੧੫੨ ਮਾਤ੍ਰਾ.

ਉਦਾਹਰਣ—

ਦ੍ਰਿਸਟਿ ਧਰਤ ਤਮਹਰਨ
ਦਹਨ ਅਘ ਪਾਪ ਪ੍ਰਨਾਸਨ,
ਸਬਦਸੂਰ ਬਲਵੰਤ ਕਾਮ
ਅਰੁ ਕ੍ਰੋਧ ਬਿਨਾਸਨ,
ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਸਿਕਰਣ ਸਰਣ
ਜਾਚਿਕ ਪ੍ਰਤਿਪਾਲਣ,
ਆਤਮਰਤ ਸੰਗ੍ਰਹਣ ਕਹਣ
ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਕਲ ਢਾਲਣ,
ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਲਜ ਸਤਿਗੁਰ ਤਿਲਕੁ
ਸਤਿ ਲਾਗੈ ਸੋ ਪੈ ਤਰੈ,

ਗੁਰੁਜਗਤ ਫਿਰਣ ਸੀ ਅੰਗਰਉ
ਰਾਜੁ ਜੋਗੁ ਲਹਣਾ ਕਰੈ.
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

(੨) ਪਹਿਲਾਂ ਰੋਲਾ, ਅੰਤ ਦੋ ਚਰਣ ਦੋਹਾ. ਇਸ ਦੀ ਸੰਗ੍ਯਾ "ਰੋਲਹੰਸਾ" ਹੈ. ਕੁੱਲ ਮਾਤ੍ਰਾ ੧੪੪ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਉਦਾਹਰਣ—
ਅਮਿਅਦ੍ਰਿਸਟਿ ਸੁਭ ਕਰੈ ਹਰੈ ਅਘ ਪਾਪ ਸਕਲ ਮਲ,
ਕਾਮ ਕ੍ਰੋਧ ਅਰੁ ਲੋਭ ਮੋਹ ਵਸਿ ਕਰੈ ਸਭੈ ਬਲ,
ਸਦਾ ਸੁੱਖੁ ਮਨਿ ਵਸੈ ਦੁੱਖੁ ਸੰਸਾਰਹਿ ਖੋਵੈ,
ਗੁਰੁ ਨਵਨਿਧਿ ਦਰਿਆਉ ਜਨਮ ਹਮ ਕਾਲਖ ਧੋਵੈ,
ਸੁ ਕਹੁ ਟੱਲ ਗੁਰੁ ਸੇਵਿਐ ਅਹਿਨਿਸਿ ਸਹਿਜਿਸੁਭਾਇ,
ਦਰਸਨਿ ਪਰਸਜੈ ਗੁਰੂ ਕੈ ਜਨਮ ਮਰਣ ਦੁਖੁ ਜਾਇ.
(ਸਵੈਯੇ ਮ: ੨ ਕੇ)

(੩) ਅੰਤ ਦਾ ਉੱਲਾਲ ਛੰਦ ੨੮ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਥਾਂ ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਰ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦੀ ਕੁਲ ਗਿਣਤੀ ੧੪੮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ. ੨੬ ਮਾਤ੍ਰਾ ਦਾ ਉੱਲਾਲ, ਦੋਹੇ ਦੇ ਅੰਤ ਦੋ ਲਘੁ ਅਥਵਾ ਇੱਕ ਗੁਰੁ ਜੋੜਨ ਤੋਂ ਬਣਜਾਂਦਾ ਹੈ. ਤੇਰਾਂ ਤੇਰਾਂ ਮਾਤ੍ਰਾ ਪੁਰ ਦੋ ਵਿਸ਼੍ਰਾਮ, ਯਥਾ:—

ਮੰਦ ਕਰਮ ਨਹਿ ਕੀਨ ਜਿਨ,
ਨ੍ਰਿਭੈ ਰਹਿਤ ਸੰਸਾਰ ਨਿਤ.
ਅਥਵਾ—
ਨ੍ਰਿਭੈ ਰਹਿਤ ਸੰਸਾਰ ਸੋ.

ਲਘੁ ਗੁਰੁ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕਰਕੇ ਛੱਪਯ ਦੇ ਕਵੀਆਂ ਨੇ ਅਨੇਕ ਭੇਦ ਥਾਪੇ ਹਨ. ਇਸ ਵਿਸ਼ਯ ਦੇਖੋ, 'ਗੁਰੁਛੰਦ ਦਿਵਾਕਰ' ਗ੍ਰੰਥ.

ਛੱਪੜ. ਦੇਖੋ, ਛਪੜ.

ਛਬ. ਸ਼ੋਭਾ. ਦੇਖੋ, ਛਬਿ। ੨ ਫ਼ਾ شب ਸ਼ਬ. ਰਾਤ੍ਰਿ. ਰਾਤ. ਦੇਖੋ, ਛਬਿ ੫.

ਛਬਕੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਪਕੀ. ਛਿਪਕਲੀ. ਕਿਰਲੀ.

ਛਬਿ. ਸੰ. ਛਵਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਸ਼ੋਭਾ. ਸੁੰਦਰਤਾ। ੨ ਪ੍ਰਭਾ. ਚਮਕ। ੩ ਦੇਖੋ, ਮਧੁਭਾਰ। ੪ ਤ੍ਵਿਗ. ਤੁਚਾ. ਖਲੜੀ। ੫ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਸ਼ਬ (ਰਾਤ) ਨੂੰ. ਰਾਤ ਵੇਲੇ. "ਪਹਰੂਅਰਾ ਛਬਿ ਚੋਰੁ ਨ ਲਾਗੈ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਪਹਰਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਰਾਤੀਂ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.*

ਛਬੀਸ, ਛਬੀਹ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੀ ਅਤੇ ਬੀਸ. ਸ਼ਡ੍ਵਿੰਸ਼ਤਿ—੨੬.

ਛਬੀਲ. ਅ਼ سبیل ਸਬੀਲ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਰਾਹ. ਤ਼ਰੀਕ਼ਾ. ਢੰਗ। ੨ ਮਾਰਗ. ਰਸਤਾ ੩ ਜ਼ਰੂਰਤ। ੪ ਪਊ. ਜਲ ਪੀਣ ਦਾ ਅਸਥਾਨ। ੫ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪਊ, ਜੋ ਮੁਹ਼ੱਰਮ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦਸ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿਆਸਿਆਂ ਲਈ ਲਾਇਆ ਜਾਵੇ। ੬ ਵੈਰੀ ਪੁਰ ਹੱਲਾ ਕਰਨ ਦਾ ਮੌਕਾ.

ਛਬੀਲਾ, ਛਬੀਲੀ ਵਿ—ਛਵਿ ਵਾਲਾ (ਵਾਲੀ). ਸੁੰਦਰ—ਸੁੰਦਰੀ. "ਪਿਰੁ ਛੈਲ ਛਬੀਲਾ ਛਡਿ ਗਵਾਇਓ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫) "ਸੁੰਦਰ ਬਚਨ ਤੁਮ ਸੁਣਹੁ ਛਬੀਲੀ!" (ਵਾਰ ਰਾਮ ੨ ਮ: ੫)

ਛੱਬਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਬਿ (ਸੁੰਦਰਤਾ) ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਰੇਸ਼ਮ ਅਥਵਾ ਜ਼ਰੀ ਆਦਿ ਦਾ ਗੁੰਫਾ। ੨ ਬਾਲਕਾਂ ਦੇ ਸਿਰ ਦਾ ਇੱਕ ਭੂਖਣ. ਲੂਲ੍ਹ। ੩ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਉੱਪਰ ਚਾਨਣੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਲਾਇਆ ਹੋਇਆ ਰੇਸ਼ਮ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਆਦਿ ਦਾ ਭੂਖਣ.

ਛੱਬੀ, ਛੱਬੀਹ ਦੇਖੋ, ਛਬੀਸ.

ਛਮ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਨੁ. ਛਮਕਾਰ. ਛਮ ਛਮ ਧੁਨਿ. ਪਾਣੀ ਅਥਵਾ ਘੁੰਘਰੂ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸ਼ਬਦ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮ. ਵਿ—ਛਿਮਾ ਵਾਲਾ. ਸਹਨਸ਼ੀਲ. ਦੇਖੋ, ਸਦਾਛਮ.

ਛਮਕਣਾ, ਛਮਕਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਘੀ ਤੇਲ ਆਦਿਕ ਵਿੱਚ ਤੜਕਾ ਲਾਉਣਾ. ਤਪੇਹੋਏ ਘੀ ਵਿੱਚ ਵਸਤੁ ਦੇ ਪਾਉਣ ਤੋਂ ਛਮ ਸ਼ਬਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਮਕਾ.

ਛਮਕਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਤੜਕਾ. ਘੀ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਭੁੰਨਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਦਾਲ ਉਰਦ ਕੀ ਛਮਕ ਬਨਾਈ."

* ਮਨ ਉੱਪਰ ਚੌਕਸੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਇਸਤ੍ਰੀ ਆਦਿਕ ਦੀ ਛਬਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਦਾ ਚੋਰ ਨਹੀਂ ਲਗਦਾ.

(ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਛਮ ਛਮ / **ਛਮ ਛਮਕਾਰ** ਸੰਗਯਾ—ਅਨੁ. ਛਣਕਾਰ. ਛਮ ਛਮ ਧੁਨਿ. "ਲੇਤ ਭਵਾਰੀ ਛਮ ਛਮਕਾਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਛਮਛਰ. ਸੰ. क्षमाचर—ਕ੍ਸ਼ਮਾਚਰ. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਪੁਰ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ, ਮਰਤਜ. ਮਨੁੱਖ.

ਛਮਛਰੀ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਮਾਚਰ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਮਨੁੱਖ ਦਾ. ਦੇਖੋ, ਛਮਾਚਰ ਅਤੇ ਛਮਿਛਰੀ.

ਛਮਾ. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਮਾ ਅਤੇ ਖਿਮਾ। ੨ ਸੰ. क्ष्मा. ਕ੍ਸ਼੍ਮਾ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ. ਜ਼ਮੀਨ.

ਛਮਾਸੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਸੁਵਰਣ ਦੀ ਮੁਹਰ. ਉਹ ਸੁਵਰਣਮੁਦ੍ਰਾ, ਜਿਸ ਦਾ ਤੋਲ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ ਹੋਵੇ। ੨ ਵਿ—ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਨਾਲ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ. ਛੇਮਾਹਾ.

ਛਮਾਹੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਪਿੱਛੋਂ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਤਨਖ਼ਾਹ ਅਥਵਾ ਉਪਜੀਵਿਕਾ. ਦੇਖੋ, ਛਿਮਾਹੀ। ੨ ਵਿ—ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਦਾ (ਦੀ).

ਛਮਾਚਰ. ਕ੍ਸ਼ਮਾਚਰ. ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਤੇ ਫਿਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਭਾਵ—ਮਨੁੱਖ. ਦੇਖੋ, ਛਮਿਛਰੀ.

ਛਮਾਧਰ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਮਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. ਖਿਮਾਵਾਨ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼੍ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੇਸ਼ਨਾਗ। ੩ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀਪਤਿ, ਰਾਜਾ. (ਸਨਾਮਾ) ੪ ਭੂਧਰ. ਪਹਾੜ.

ਛਮਾਧਰਿਸਣੀ. ਸੰਗਯਾ—ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਦੇ ਧਾਰਨ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਛਮਾਪਨ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮਾਪਨ. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨ ਦਾ ਭਾਵ. ਮੁਆ਼ਫ਼ੀ। ੨ ਮੁਆ਼ਫ਼ ਕਰਾਉਣਾ.

ਛਮਿ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ। ੨ ਕ੍ਸ਼੍ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਣ ਵਾਲਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਛਮਿਇਸਣੀ. ਸੰਗਯਾ—ਕ੍ਸ਼੍ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਦਾ ਸ੍ਵਾਮੀ ਰਾਜਾ, ਉਸ ਦੀ ਸੈਨਾ. (ਸਨਾਮਾ)

ਛਮਿਛਰੀ. ਕ੍ਸ਼੍ਮਾ (ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ) ਤੇ ਫਿਰਣ ਵਾਲਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀ. ਭਾਵ—ਪਿਤਰਾਂ ਨਿਮਿੱਤ. "ਇਕ ਲੋਕੀ ਹੋਰੁ ਛਮਿਛਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣੁ ਵਟਿ ਪਿੰਡੁ ਖਾਇ." (ਆਸਾ ਮ: ੧) ਇੱਕ ਪਿੰਡ ਲੋਕੀ (ਦੇਵਤਿਆਂ) ਨਿਮਿੱਤ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਕ੍ਸ਼ਮਾਚਰ (ਪਿਤਰਾਂ) ਲਈ. ਦੇਖੋ, ਲੋਕੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਜੈਨ.

ਛਮੀ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਮੀ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਮਾ(ਖਿਮਾ)ਵਾਨ. ਸਹਨਸ਼ੀਲ. "ਛਮੀ ਪੁਰਸ ਕੇ ਕਾਜ ਉਦਾਰਾ। ਨਸ੍ਰ ਹੋਤ ਜਿਮ ਅਗਨੀ ਪਾਰਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਕ੍ਸ਼ਮਾਪਨ ਕੀਤੀ. ਮੁਆ਼ਫ਼ ਕੀਤੀ. "ਨਹਿ ਜਾਤ ਛਮੀ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛਮੀਆ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਮਾ (ਖਿਮਾ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ.

ਛਮੁਖ. ਸੰਗਯਾ—ਛੀ ਮੂਹਾਂ ਵਾਲਾ ਕਾਰ੍ਤਿਕੇਯ. ਖੜਾਨਨ.

ਛਯ. ਸੰਗਯਾ—ਛੀ. ਸ਼ਟ. ਛੇ। ੨ ਨਾਸ਼. ਦੇਖੋ, ਕ੍ਸ਼ਯ ਅਤੇ ਖੈ.

ਛਯੋ. ਵਿ—ਛਾਇਆ. ਫੈਲਿਆ। ੨ ਕ੍ਸ਼ਯ (ਨਾਸ਼) ਕੀਤਾ. "ਸਾਧਨ ਰਾਖਕੈ ਸਤ੍ਰੁ ਛਯੋ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛਰ. ਸੰਗਯਾ—ਛਲ. ਕਪਟ. "ਇਰਖਾ ਪਰੁਖਾ ਛਰ ਆਮਰਖਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਈਰਖਾ, ਰੁੱਖਾਪਨ, ਛਲ ਅਤੇ ਕ੍ਰੋਧ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਰਨਾ.

ਛਰਹਰ. ਵਿ—ਕ੍ਸ਼ਰ ਕਰਤਾ. ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਘਾਇਕ. "ਛਰਹਰ ਅੰਗੀ." (ਰਾਮਾਵ) ੨ ਛੋਹਲਾ. ਚਾਲਾਕ. ਫੁਰਤੀਲਾ.

ਛਰਹਰਾ / **ਛਰਹਰੋ** ਵਿ—ਚੰਚਲ. ਫੁਰਤੀਲਾ. "ਛੈਲ ਛਰਹਰੋ ਜ੍ਵਾਨ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੨੨੩) ੨ ਕੀਨਾਂਗ. ਪਤਲਾ. ਸੂਖਮ ਅੰਗਾਂ ਵਾਲਾ.

ਛਰਤਾ. ਸੰਗਯਾ—ਛਲ ਦਾ ਭਾਵ। ੨ ਵਿ—ਛਲਣ ਵਾਲਾ. "ਛਰਤਾ ਮਤਿ ਕੋ ਲਖ ਚਾਤੁਰਤਾ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਛਰਦ. ਸੰ. छर्द्. ਧਾ— ਵਮਨ ਕਰਨਾ, ਕ਼ਯ (ਉਲਟੀ) ਕਰਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਵਮਨ. ਕ਼ਯ. ਦੇਖੋ, ਛਰਦਿ.

ਛਰਦਿ. ਸੰ. छर्दि. ਵਮਨ ਰੋਗ. ਉਲਟੀ ਹੋਣ ਦੀ

ਬੀਮਾਰੀ. ਕ਼ਯ (ਕ਼ੈ). Vomiting. ਵਾਤ ਪਿੱਤ ਕਫ ਦੇ ਕੋਪ ਤੋਂ, ਗੰਦੀ ਮੰਦੀ ਚੀਜਾਂ ਖਾਣ ਤੋਂ, ਅਣਪਚ ਤੋਂ, ਘ੍ਰਿਣਾਯੋਗਯ ਪਦਾਰਥ ਦੇ ਦੇਖਣ ਅਤੇ ਸੁੰਘਣ ਤੋਂ ਛਰਦਿ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਨੂੰ ਗਰਭ ਠਹਿਰਣ ਪਿੱਛੋਂ ਭੀ ਛਰਦਿ ਹੋਇਆ ਕਰਦੀ ਹੈ.

ਛਰਦਿ ਦਾ ਉੱਤਮ ਇਲਾਜ ਹੈ ਕਿ—

(੧) ਨਿੰਮ ਦੀ ਗਿੱਲੀ ਛਿੱਲ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਛੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ ਸੱਤ, ਲੌਂਗ ਇੱਕ, ਪੋਦੀਨਾ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ, ਸੌਂਫ ਛੀ ਮਾਸ਼ੇ,ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰਾਂ ਘੋਟਕੇ ਦੋ ਛਟਾਂਕ ਪਾਨੀ ਬਣਾਕੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਪਾਕੇ ਇੱਕ ਜਾਂ ਦੋ ਦੋ ਤੋਲੇ ਰੋਗੀ ਨੂੰ ਕਈ ਵੇਰ ਪਿਆਓ.

(੨) ਸੌਂਫ ਦੇ ਅਰਕ ਵਿੱਚ ਜਹਿਰਮੁਹਰਾ ਜਾਂ ਦਰਿਆਈ ਖੋਪਾ ਘਸਾਕੇ ਚਟਾਓ.

(੩) ਛੋਟੀਆਂ ਇਲਾਇਚੀਆਂ ਦੇ ਬੀਜ, ਗੁਲਖੈਰਾ; ਨਾਗਰਮੋਥਾ, ਬੇਰ ਦੀ ਗੁਠਲੀ ਦੀ ਗਿਰੀ, ਮਘਾਂ, ਚਿੱਟਾ ਚੰਦਨ, ਧਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖਿੱਲਾਂ, ਲੌਂਗ, ਨਾਗ-ਕੇਸਰ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੌ ਸਮ ਵਜਨ ਦਵਾਈਆਂ ਦਾ ਚੂਰਣ ਸ਼ਹਿਦ ਅਤੇ ਮਿਸ਼ਰੀ ਮਿਲਾਕੇ ਖਵਾਓ.

(੪) ਕੋਰੀ ਠੂਠੀ ਅੱਗ ਵਿੱਚ ਲਾਲ ਕਰਕੇ ਪਾਨੀ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਛੀ ਵਾਰ ਬੁਝਾਓ, ਇਹ ਪਾਨੀ ਪੀਣ ਲਈ ਦੇਓ.

(੫) ਸੁਗੰਧ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਸੁੰਘਾਓ.

(੬) ਸ਼ਰੀਰ, ਘਰ, ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿ ਨਿਰਮਲ ਰੱਖੋ.

ਛਰਨ, ਛਰਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਛੜਨਾ. ਕੁਚਲਨਾ. ਦਰੜਨਾ. "ਤੁਹ ਮੂਸਲਹਿ ਛਰਾਇਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) "ਪੀਰ ਮੀਰ ਸਿਧ ਦਰਪ ਛਰਨ ਕੋ." (ਨਾਪ੍ਰ) "ਚਾਵਰ ਜਯੋਂ ਰਨ ਮਾਹਿਂ ਛਰੇ ਹੈਂ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਛਲਨਾ. ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ। ੩ ਛੱਡਣਾ. ਤ੍ਯਾਗਣਾ. "ਤਿਸੁ ਪਾਛੈ ਬਚਰੇ ਛਰਿਆ." (ਸੋਦਰੁ)

ਛਰਰਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛ਼ਰਹਰਾ—ਕਰਹਰਾ. ਬੰਦੂਕ ਤੋਂ ਕਰ ਹੋਕੇ (ਨਿਕਲਕੇ) ਹਰਣ (ਮਾਰਨ) ਵਾਲਾ. ਸਿੱਕੇ ਦੀ ਬਾਰੀਕ ਗੋਲੀ,ਜੋ ਬੰਦੂਕ਼ ਵਿੱਚ ਚਲਾਈਦੀ ਹੈ. Shot.

ਛਰਰਾ ਛੱਡਣਾ. ਖ਼ਾ. ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਰਨਾ.

ਛਰਾਇਆ, ਛਰਿਆ ਦੇਖੋ, ਛਰਨਾ.

ਛਰਿਯਾ. ਦੇਖੋ, ਛਰੀਆ.

ਛਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਟੀ. ਪਤਲੀ ਸੋਟੀ. ਛੜੀ। ੨ ਛਲੀ ਦੀ ਥਾਂ ਭੀ ਛਰੀ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਪੁਰਹੂਤ ਸਭਾ ਦੁਤਿ ਲੀਨ ਛਰੀ." (ਨਾਪ੍ਰ)

ਛਰੀਆ, ਛਰੀਦਾਰ, ਛਰੀਯਾ ਛੜੀ ਬਰਦਾਰ. ਚੋਬਦਾਰ. ਆਸਾ ਬਰਦਾਰ. "ਕਿਸੂ ਨ ਛਰੀਆ ਕੋਊ ਹਟਾਵੈ." (ਗੁਵਿ ੧੦) ੨ ਦੰਡਧਰ. ਕੋਤਵਾਲ. "ਸਿਵ ਸੋ ਛਰੀਆ ਛੁਨ ਰਾਖਤ ਕੋਈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੩ ਛਲੀਆ. ਕਪਟੀ.

ਛਰਯੋ. ਛਲਯੋ. "ਛਲ ਸੋਂ ਜੁ ਛਰਯੋ ਹੈ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ੨ ਦੇਖੋ, ਛਰਨਾ.

ਛਲ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਅਸਲੀਅਤ ਨੂੰ ਲੁਕੋਕੇ ਕਪਟ ਨਾਲ ਹੋਰ ਬਾਤ ਅਥਵਾ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰਨਾ। ੨ ਧੋਖਾ. ਫ਼ਰੇਬ। ੩ ਨ੍ਯਾਯਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਕਹੇਹੋਏ ਵਾਕ ਨੂੰ ਤਰਕ ਅਥਵਾ ਹਾਸੀ ਨਾਲ ਉਲਟੇ ਅਰਥ ਵਿੱਚ ਲਾਉਣਾ, ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਕਹੇ ਕਿ—ਸਾਡੀ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸ਼ਰੀਰ ਹੋਰ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ—ਇਸ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਆਖੇ ਕਿ ਸ਼ਰੀਰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਹੀ ਆਫ਼ਤ ਲਿਆ ਦੇਵੇਗਾ, ਜੇ ਦੋ ਆਗਏ ਤਦ ਭਾਰੀ ਦੁਰਗਤਿ ਹੋਊ। ੪ ਪਲਮ. Gangrene. ਘਾਉ ਦਾ ਸੜਜਾਣਾ. "ਘਾਵ ਸੁਗਮ ਲਾਗੇ ਹੁਇ ਜੀਵਨ, ਛਲ ਤੇ ਬਚੈ ਨ ਪ੍ਰਾਨ ਨਸਾਇ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੫ ਵਿ—ਛਲਵਾਨ. ਛਲੀ. "ਛਲ ਬਪੁਰੀ ਇਹ ਕਉਲਾ ਡਰਪੈ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੫)

ਛਲਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪਾਣੀ ਆਦਿ ਦ੍ਰਵ ਪਦਾਰਥ ਦੀ ਛੱਲ। ੨ ਤਰੰਗ ਦੇ ਟਕਰਾਉਣ ਤੋਂ ਉਪਜੀ ਧੁਨਿ। ੩ ਸੰ. ਵਿ—ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੪ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੀ ਸ਼ਲਕ਼ ਲਈ ਭੀ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ ਛਲਕ ਸ਼ਬਦ ਵਰਤੀਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਸ਼ਲਕ਼.

ਛਲਛਿਦ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਪਟ ਦਾ ਵਿਹਾਰ. ਧੋਖੇ ਬਾਜ਼ੀ. "ਤਬ ਛਲਛਿਦ੍ਰ ਲਗਤ ਕਹੁ ਕੀਸ?" (ਸੁਖਮਨੀ)

ਛਲਛੰਦ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚਾਲਬਾਜ਼ੀ. ਕਪਟ ਦਾ ਜਾਲ.

ਛਲਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਛਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ.

ਛਲਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਧੋਖਾ ਦੇਣਾ. ਠਗਣਾ. "ਛਲਿਓ ਬਲਿ ਬਾਵਨ ਭਾਇਓ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੧ ਕੇ)

ਛਲਨਾਗਨਿ. ਸੰਗਯਾ—ਧੋਖਾ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਸਰਪਣੀ, ਮਾਇਆ. "ਛਲਨਾਗਨਿ ਸਿਉ ਮੇਰੀ ਟੂਟਨਿ ਹੋਈ." (ਪ੍ਰਭਾ ਅ: ਮ: ੫)

ਛਲਨੀ. ਵਿ—ਛਲਣ ਵਾਲੀ। ੨ ਦੇਖੋ, ਚਾਲਨੀ.

ਛਲਾਂਗ. ਸੰਗਯਾ—ਉਛਲ—ਅੰਗ. ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਉਛਾਲਨਾ. ਛਾਲ. ਟਪੂਸੀ. ਫਲਾਂਗ.

ਛਲਾਰ, ਛਲਿੰਦਾ ਵਿ—ਛਲਨ ਵਾਲਾ. ਛਲਕਾਰ. ਛਲ-ਕਰਿੰਦਾ.

ਛਲੀ. ਵਿ—ਛਲੀਆ. ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਛਾਲਾ. ਤੁਚਾ. ਖਲੜੀ. "ਛਲੀ ਬਾਰਣੀਸੰ."(ਕਲਕੀ) ਗਜਰਾਜ ਦੀ ਖਲੜੀ। ੩ ਦੇਖੋ, ਛੱਲੀ.

ਛਲੀਆ. ਵਿ—ਛਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ. ਕਪਟੀ. ਧੋਖੇਬਾਜ਼.

ਛਲੋਟੀ. ਸੰਗਯਾ—ਚੈਲ—ਓਟੀ. ਛਾਇਲ. ਓਢਨੀ. ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਦੀ ਚਾਦਰ.

ਛਲੋਟੀ ਸਿੱਟਣੀ, ਛਲੋਟੀ ਲਾਹੁਣੀ ਕ੍ਰਿ—ਛਾਇਲ ਤਜਾਗਣੀ. ਭਾਵ—ਪਤੀ ਦੀ ਚਾਦਰ ਸਿਰੋਂ ਲਾਹੁਣੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਦਰ ਲਾਹੁਣੀ। ੨ ਪਤੀ ਦੇ ਮਰਨ ਪਿੱਛੋਂ ਪਹੋਏ ਆਦਿਕ ਤੀਰਥਾਂ ਤੇ ਸਿਰ ਦੀ ਚਾਦਰ ਦਾਨ ਕਰਨੀ. ਹਿੰਦੂ ਵਿਧਵਾ ਇਸਤ੍ਰੀਆਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ.

ਛਲੰਗੀ. ਵਿ—ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਉਛਾਲਣ ਵਾਲਾ. ਕੁੱਦਣ ਵਾਲਾ. "ਉਛਲੇ ਛਾਲ ਛਲੰਗੀ." (ਕਲਕੀ)

ਛੱਲ. ਸੰਗਯਾ—ਦੇਖੋ, ਛਲਕ ੧-੨। ੨ ਪਾਣੀ ਦੀ ਲਹਿਰ (ਮੌਜ), ਜੋ ਕੰਢਿਆਂ ਨਾਲ ਟਕਰਾਕੇ ਟੁੱਟ ਜਾਂਦੀ ਹੈ. Breaker.

ਛੱਲਾ. ਸੰਗਯਾ—ਥੇਵੇ ਬਿਨਾ ਮੁੰਦਰੀ. ਉਹ ਅੰਗੂਠੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਥੇਵਾ ਨਹੀਂ.

ਛੱਲਿ. ਪ੍ਰਾ. ਛਿਲਕਾ.

ਛੱਲੀ. ਸੰਗਯਾ—ਮੱਕੀ ਦੀ ਕੁਕੜੀ, ਜਿਸ ਪੁਰ ਛੱਲਿ (ਛਿਲਕਾ) ਹੋਵੇ। ੨ ਕੇਵੜੇ (ਕੇਤਕੀ) ਦਾ ਫੁੱਲ। ੩ ਸੂਤ ਦਾ ਗਲੋਟਾ, ਜੋ ਮੱਕੀ ਦੀ ਛੱਲੀ ਦੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ.

ਛਵਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਛਾਇਆ ਕਰਵਾਉਣਾ. ਛਤਵਾਉਣਾ. "ਕਾਪਹਿ ਛਾਨਿ ਛਵਾਈ ਹੋ ?" (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਛਵਿ. ਦੇਖੋ, ਛਬਿ.

ਛਵ੍ਹੀ. ਦੇਖੋ, ਛੌਹੀ.

ਛੜ. ਸੰਗਯਾ—ਧਾਤੁ ਅਥਵਾ ਕਾਠ ਦਾ ਪਤਲਾ ਅਤੇ ਲੰਮਾ ਡੰਡਾ। ੨ ਬਰਛੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਡੰਡਾ, ਜਿਸ ਦੇ ਸਿਰਿਆਂ ਪੁਰ ਲੋਹੇ ਦੇ ਫਲ ਹੋਣ। ੩ ਪਸ਼ੂ ਦਾ ਖੁਰ. ਸੁੰਮ. "ਧੂੜ ਉਤਾਹਾਂ ਘਾਲੀ ਛੜੀਂ ਤੁਰੰਗਮਾ." (ਚੰਡੀ ੩) ੪ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਲੱਤ। ੫ ਪਸ਼ੂ ਦੀ ਲੱਤ ਦਾ ਪ੍ਰਹਾਰ। ੬ ਦੇਖੋ, ਛੜਨਾ.

ਛੜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਪਛਾੜਨਾ. ਕੁੱਟਣਾ। ੨ ਨਿਖੇਰਨਾ। ੩ ਛਿਲਕਾ ਲਾਹੁਣ ਲਈ ਧਾਨ ਜੌਂ ਆਦਿ ਨੂੰ ਉਖਲੀ ਵਿੱਚ ਮੂਹਲੇ ਨਾਲ ਕੁੱਟਣਾ.

ਛੜਾ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਰਦ. ਵਿ—ਇਕੇਲਾ. ਸਾਥੀ ਬਿਨਾ। ੨ ਕੁਆਰਾ. ਜੋ ਵਿਆਹਿਆ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ.

ਛੜਿਆਲ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗਯਾ—ਛੜਵਾਲਾ ਨੇਜਾ. ਭਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਛੜ.

ਛੜੀ. ਛੜਾ ਦਾ ਇਸਤ੍ਰੀ ਲਿੰਗ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਛਟੀ. ਸੋਟੀ। ੩ ਗੁੱਗੇ ਪੀਰ ਦੀ ਧੁਜਾ (ਝੰਡਾ). ੪ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿੱਚ ਅਮਰਨਾਥ ਅਤੇ ਕੁੱਲੂ ਵਿੱਚ ਸ਼੍ਰੀ ਮਨਮਹੇਸ਼ ਦੀ ਧੁਜਾ ਨੂੰ ਭੀ "ਛੜੀ" ਆਖਦੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਪਿੱਛੇ ਯਾਤ੍ਰੀਲੋਕ ਚਲਦੇ ਹਨ.

ਛੜੀ ਅਸਵਾਰੀ. ਸੰਗਯਾ—ਸਾਦੀ ਅਸਵਾਰੀ. ਬਿਨਾ

ਧੂਮ ਧਾਮ ਦੇ ਪ੍ਰਸਥਾਨ. "ਗਮਨੇ ਪ੍ਰਭੁ ਅਸਵਾਰੀ ਛੜੀ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਛੜੀਆ. ਵਿ—ਛੜਨ ਵਾਲਾ. ਦੇਖੋ, ਛੜਨਾ। ੨ ਸੰਗਯਾ—ਚੋਬਦਾਰ. ਆਸਾ ਬਰਦਾਰ.

ਛੜੀਦਾਰ, ਛੜੀਬਰਦਾਰ } ਸੰਗਯਾ—ਚੋਬਦਾਰ. ਆਸਾਬਰਦਾਰ. ਵੇਤ੍ਰਧਰ. "ਛੜੀਦਾਰ ਦਰਵਾਨ ਖਲੀਰਾਂ." (ਭਾਗੁ)

ਛਾ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਸ਼ਾਵਕ. ਬੱਚਾ। ੨ ਪਾਰਾ। ੩ ਵਿ—ਛੇਦਨ ਕਰਤਾ. ਵਿੰਨ੍ਹਣ ਵਾਲਾ. ਕੱਟਣ ਵਾਲਾ.

ਛਾਂ, ਛਾਉ, ਛਾਉਂ } ਸੰਗਯਾ—ਛਾਇਆ. ਸਾਯਹ. "ਪਹਿਲੋਦੇ ਜੜ ਅੰਦਰਿ ਜੰਮੈ ਤਾ ਉਪਰਿ ਹੋਵੈ ਛਾਉ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ: ੧) ੨ ਆਸਰਾ. ਰਕ੍ਸ਼ਾ. ਸਰਪਰਸ੍ਤੀ. "ਸਗਲਿਆ ਤੇਰੀ ਛਾਉ." (ਕੇਦਾ ਮ: ੫) "ਸਭਨਾ ਜੀਆ ਇਕਾ ਛਾਉ." (ਵਾਰ ਸ੍ਰੀ ਮ: ੧) ੩ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅ਼ਕਸ.

ਛਾਉਣਾ. ਕ੍ਰਿ—ਛੱਤਣਾ. ਛਾਇਆ ਕਰਨਾ। ੨ ਫੈਲਣਾ. ਵਿਸ੍ਤਾਰ ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ. "ਖਿਨੁ ਪੂਰਬਿ ਖਿਨੁ ਪਛਮਿ ਛਾਏ." (ਆਸਾ ਛੰਤ ਮ: ੪) ੩ ਢਕਣਾ. ਆਛਾਦਨ ਕਰਨਾ. "ਉਨਵਿ ਘਨ ਛਾਏ ਬਰਸੁ ਸੁਭਾਏ." (ਤੁਖਾ ਬਾਰਹਮਾਹਾ)

ਛਾਉਣੀ. ਦੇਖੋ, ਛਾਵਨੀ.

ਛਾਉੜ. ਦੇਖੋ, ਛਉੜ। ੨ ਛਾਂਉਂ. ਛਾਇਆ.

ਛਾਇ. ਦੇਖੋ, ਛਾਂਉਂ ਅਤੇ ਛਾਇਆ। ੨ ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਛਾਕਰ. ਢਕਕੇ। ੩ ਫੈਲਕੇ.

ਛਾਇਆ. ਸੰ. ਛਾਯਾ. ਸੰਗਯਾ—ਸੂਰਜ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨੂੰ ਛਿੰਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਛਾਉਂ. ਸਾਯਹ. "ਤ੍ਰਿਣ ਕੀ ਅਗਨਿ ਮੇਘ ਕੀ ਛਾਇਆ." (ਟੋਡੀ ਮ: ੫) ੨ ਰਖ੍ਯਾ (ਰਕ੍ਸ਼ਾ). "ਛਾਇਆ ਪ੍ਰਭਿ ਛਤ੍ਰਪਤਿ ਕੀਨੀ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੩ ਅਵਿਦ੍ਯਾ. "ਹਉ ਵਿਚਿ ਮਾਇਆ ਹਉ ਵਿਚਿ ਛਾਇਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ) "ਛਾਇਆ ਛੂਛੀ ਜਗਤ ਭੁਲਾਨਾ." (ਓਅੰਕਾਰ) ੪ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅ਼ਕਸ. ਭਾਵ—ਜੀਵਾਤਮਾ. "ਆਪੇ ਮਾਇਆ ਆਪੇ ਛਾਇਆ." (ਮਾਝ ਅ: ਮ: ੩) ੫ ਅਸਰ. ਤਾਸੀਰ. "ਜੋ ਪਢਕਰ ਉਪਦੇਸ ਬਤਾਵੈ। ਆਪ ਨਹੀਂ ਸੁਭ ਕਰਮ ਕਮਾਵੈ। ਤਿਸ ਕੀ ਛਾਯਾ ਪਰਹਿ ਨ ਕਿਸ ਪੈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੬ ਸੂਰਜ ਦੀ ਇਸਤ੍ਰੀ. ਮਹਾਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਸ਼੍ਵਕਰਮਾ ਦੀ ਪੁਤ੍ਰੀ ਸੰਗਯਾ (ਸੰਗ੍ਯਾ) ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਵਿਆਹੀਗਈ. ਉਹ ਸੂਰਜ ਦਾ ਤੇਜ ਨਾ ਸਹਾਰਕੇ ਆਪਣੇ ਜੇਹੀ ਇੱਕ ਇਸਤ੍ਰੀ "ਛਾਯਾ" ਸੂਰਜ ਦੇ ਘਰ ਛੱਡਕੇ ਚਲੀਗਈ. ਛਾਯਾ ਦੇ ਉਦਰ ਤੋਂ ਸੂਰਜ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਸਾਵਰਣਿ ਅਤੇ ਸ਼ਨੈਸ਼੍ਚਰ ਹੋਏ.

> ਦਿਨਪਤਿ ਜਬੈ ਤ੍ਰਾਸ ਉਪਜਾਯੋ,
> ਛਾਯਾ ਸਾਚ ਵ੍ਰਿਤਾਂਤ ਬਤਾਯੋ,
> ਤੁਮਦਾਰਾ ਗਮਨੀ ਪਿਤ ਓਰ,
> ਮੁਝ ਕੋ ਗਈ ਰਾਖ ਇਸ ਠੌਰ. (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਦੇਖੋ, ਸੰਗਯਾ। ੭ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ ਆਵੇਸ਼. "ਭੇਵ ਲਖੋ ਕਿ ਪਰੀ ਤਿੰਹ ਛਾਯਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੮ ਪ੍ਰਭਾ. ਦੀਪ੍ਤਿ. ਚਮਕ. ਕਾਂਤਿ. ਸ਼ੋਭਾ। ੯ ਸਮਾਨਤਾ. ਮਿਸ਼ਾਲ। ੧੦ ਕਿਸੇ ਗ੍ਰੰਥ ਅਥਵਾ ਕਾਵ੍ਯ ਦੇ ਭਾਵ ਦੀ ਝਲਕ। ੧੧ ਛਾਰ (ਸੁਆਹ) ਵਾਸਤੇ ਭੀ ਛਾਇਆ ਸ਼ਬਦ ਆਇਆ ਹੈ. "ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਮੁਖਿ ਛਾਇਆ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੧੨ ਵਿ—ਆਛਾਦਿਤ. ਢਕਿਆ ਹੋਇਆ. "ਗਹਡੜੜਾ ਤ੍ਰਿਣਿ ਛਾਇਆ." (ਵਾਰ ਮਾਰੂ ੨ ਮ: ੫) ੧੩ ਛੱਤਿਆਹੋਇਆ. "ਊਚੇ ਮੰਦਰ ਸੁੰਦਰ ਛਾਇਆ." (ਗਉ ਮ: ੫) ੧੪ ਫੈਲਿਆ. ਵਿਸਤੀਰਣ. "ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਜਲੁ ਛਾਇਆ ਪੂਰਨ ਸਾਜੁ ਕਰਾਇਆ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫)

ਛਾਇਆਕਰ. ਸੰਗਯਾ—ਛਾਯਾ (ਪ੍ਰਭਾ) ਕਰ. ਸੂਰਜ. ਦੇਖੋ, ਛਾਯਾਕਰ। ੨ ਛਪਾਕਰ. ਚੰਦ੍ਰਮਾ.

ਛਾਇਲ. ਸੰਗਯਾ—ਛਾਪੀਹੋਈ ਚਾਦਰ. "ਕਾਹੇ ਛੀਪ ਛਾਇਲੈ ਰਾਮ ਨ ਲਾਵਹੁ ਚੀਤੁ?" (ਸ. ਕਬੀਰ)

ਛਾਈ. ਸੰਗਯਾ—ਛਾਇਆ. ਛਾਂਉ. "ਜਿਉ ਬਾਦਰ ਕ[illegible] ਛਾਈ." (ਗਉ ਮ: ੯) ੨ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅ਼ਕਸ "ਮੁਕਰ ਮਾਹਿ ਜੈਸੇ ਛਾਈ." (ਧਨਾ ਮ: ੯) ੩ ਛਾਰ. ਸੁਆਹ. "ਸਿਰਿ ਛਾਈ ਪਾਈ." (ਵਾ[illegible]

ਆਸਾ) "ਮੁਖਿ ਨਿੰਦਕ ਕੈ ਛਾਈ." (ਸੋਰ ਮ: ੫) ੪ ਖ਼ਾਕ. ਧੂਲਿ. "ਜਬ ਖਿੰਚੈ ਤਬ ਛਾਈ." (ਸਾਰ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੫ ਦਾਗ. ਮੈਲ. "ਲਥੀ ਸਭ ਛਾਈ." (ਵਾਰ ਬਸੰ) ੬ ਵਿ—ਫੈਲੀ. ਵਿਸਤੀਰਣ ਹੋਈ. "ਕੀਰਤਿ ਜਗ ਛਾਈ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਛਾਈਮਾਈ, ਛਾਂਈਮਾਂਈ ਵਿ—ਛਾਯਾਮਯ. ਛਾਇਆਰੂਪ. ਭਾਵ—ਛਾਇਆ ਵਾਂਗ ਲੋਪ ਹੋਣ ਵਾਲਾ. "ਕਹਾ ਸੁ ਪਾਨ ਤੰਬੋਲੀ ਹਰਮਾ ਹੋਈਆ ਛਾਈਮਾਈ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਯਮਯੀ. ਨਾਸ਼ਰੂਪ.

ਛਾਹ. ਸੰਗਯਾ—ਛਾਛ. ਤਕ੍ਰ. ਲੱਸੀ. "ਧਉਲੇ ਦਿੱਸਨਿ ਛਾਹ ਦੁੱਧ." (ਭਾਗੁ) ੨ ਛਾਇਆ. ਸਾਯਹ। ੩ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅਕਸ.

ਛਾਂਹ. ਸੰਗਯਾ—ਛਾਇਆ. "ਛ੍ਵੈ ਨ ਸਕੈ ਤਿਹ ਛਾਂਹ ਕੋ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਅ਼ਕਸ। ੩ ਰਕ੍ਸ਼ਾ. ਰਖ੍ਯਾ। ੪ ਪਨਾਹ. ਓਟ. "ਹੌਂ ਜਿਹ ਬਸਤ ਬਾਂਹ ਕੀ ਛਾਂਹੀ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੧੮) ਬਾਹਾਂ ਦੀ ਓਟ ਵਿੱਚ.

ਛਾਹਿ. ਦੇਖੋ, ਛਾਹ.

ਛਾਹੀ. ਸੰਗਯਾ—ਛਾਇਆ. "ਜਿਉ ਬਾਦਰ ਕੀ ਛਾਹੀ." (ਸਾਰ ਮ: ੯) ੨ ਪ੍ਰਤਿਬਿੰਬ. ਝਾਂਈ.

ਛਾਂਹੀ. ਦੇਖੋ, ਛਾਂਹ.

ਛਾਕ. ਸੰਗਯਾ—ਤ੍ਰਿਪਤਿ। ੨ ਮਦ. ਨਸ਼ਾ। ੩ ਸਿੰਧੀ. ਬਲ. ਤ਼ਾਕ਼ਤ.

ਛਾਕਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ—ਛਕਕੇ. "ਛਾਕਿ ਸੁਧਾ ਬਲਵਾਨ ਭਏ." (ਸਲੋਹ) ੨ ਸਜਕੇ.

ਛਾਗ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਮੀਢਾ। ੨ ਬੱਕਰਾ. ਅਜ. ਦੇਖੋ, ਬਕਰਾ.

ਛਾਂਗ. ਸੰਗਯਾ—ਵਢਾਂਗ. ਕਿਸੇ ਬਿਰਛ ਆਦਿ ਦੇ ਛੇਦਨ ਕੀਤੇ ਅੰਗ.

ਛਾਂਗਣਾ, ਛਾਂਗਨਾ ਕ੍ਰਿ—ਅੰਗਾਂ ਦਾ ਛੇਦਨ ਕਰਨਾ. ਕੱਟਣਾ. ਸ਼ਾਖ਼ਤਰਾਸ਼ੀ ਕਰਨੀ.

ਛਾਗਰ, ਛਾਗਲ ਸੰਗਯਾ—ਛਾਗ (ਬਕਰੇ) ਦੀ ਖੱਲ। ੨ ਬਕਰੇ ਦੀ ਖੱਲ ਦੀ ਥੈਲੀ, ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਰੱਖੀਦਾ ਹੈ. "ਛਾਗਲ ਹੁਤੀ ਸੁ ਖਾਨੇ ਤੀਰ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ)

ਛਾਗਵਾਹਨ. ਸੰ. ਸੰਗਯਾ—ਛਾਗ (ਬਕਰਾ) ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਵਾਹਨ (ਸਵਾਰੀ) ਅਗਨਿ.

ਛਾਂਗਾ. ਵਿ—ਛੀ ਉਂਗਲਾਂ ਵਾਲਾ. ਜਿਸ ਦੇ ਪੰਜੇ ਵਿੱਚ ਛੇ ਉਂਗਲਾਂ ਹੋਣ.

ਛਾਗੀ. ਸੰ. ਬਕਰੀ. ਅਜਾ.

ਛਾਛ. ਸੰ. ਛੱਛਿਕਾ. ਸੰਗਯਾ—ਤਕ੍ਰ. ਖੱਟੀ ਲੱਸੀ. "ਛਾਛ ਕੈਸੀ ਛਤ੍ਰਨੇਰ." (ਅਕਾਲ)

ਛਾਛਕਾਮਨੀ. ਸੰਗਯਾ—ਤਕ੍ਰਪ੍ਰਿਯਾ. ਸ਼ੀਤਲਾ ਦੇਵੀ. "ਛਾਛਕਾਮਨੀ ਕੀ ਪੂਜਾ ਹਿਤ." (ਚਰਿਤ੍ਰ ੩੩੭)

ਛਾਛਿ. ਛਾਛ ਨੂੰ. ਦੇਖੋ, ਛਾਛ। ੨ ਭਾਵ—ਅਸਾਰ. "ਛਾਛਿ ਪੀਐ ਸੰਸਾਰੁ." (ਸ. ਕਬੀਰ) ੩ ਭਾਵ—ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਭੋਗ. "ਕਿਉ ਮੇਟੈਗੋ ਛਾਛਿ ਤਿਹਾਰੀ?" (ਸੋਰ ਕਬੀਰ)

ਛਾਛੀ. ਕੋਹਲੀ ਖਤ੍ਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਖ਼ਾਨਦਾਨ, ਜੋ ਜਿਲਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲੇ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਛਛ ਇ਼ਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਵਸਣ ਤੋਂ ਇਹ ਸੰਗਯਾ ਹੋਈ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛਛ.

ਸਰਦਾਰ ਟਹਿਲਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁਤ੍ਰ ਜੱਸਾਸਿੰਘ, ਸ਼ੇਰਸਿੰਘ, ਫ਼ਤੇਸਿੰਘ ਆਦਿ ਇਸ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਵਡੇ ਸੂਰਵੀਰ ਹੋਏ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਿੰਘਸਾਹਿਬ ਰਣਜੀਤਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਮਹਾਰਾਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਅਨੇਕ ਇਲਾਕੇ ਫਤੇ ਕੀਤੇ.

ਛਾਜ. ਦੇਖੋ, ਛਜ। ੨ ਸਜਾਵਟ. ਸ਼੍ਰਿੰਗਾਰ. ਛਵਿ. "ਸਭ ਛਾਜ ਸੁ ਸਾਜ ਦੀਏ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ)

ਛਾਜਕਰਨ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜਕਰਣ.

ਛਾਜਨਾ. ਕ੍ਰਿ—ਸਜਣਾ. ਛਵਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਸਹਿਤ ਹੋਣਾ.

ਛਾਜਾ. ਦੇਖੋ, ਛੱਜਾ। ੨ ਗਾਜਰ ਆਦਿ ਕੰਦ ਦਾ

ਪੱਤਾ। ੩ ਛੱਪਰ. ਛੰਨ। ੪ ਵਿ-ਸਜਿਆਹੋਇਆ. ਛਬਿ (ਸ਼ੋਭਾ) ਸਹਿਤ. "ਤੀਨਿ ਭਵਨ ਪਰ ਛਾਜਾ." (ਬਿਲਾ ਕਬੀਰ)

ਛਾਂਟਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਨਿਖੇਰਨਾ. ਚੁਗਣਾ. "ਕਬਹੁ ਨ ਸਾਕੈ ਛਾਂਟਿ." (ਸਾਰ ਮ: ੫) ੨ ਕੱਟਣਾ. ਤਰਾਸ਼ਣਾ.

ਛਾਂਟਾ. ਸੰਗਜਾ-ਚੰਮ ਦੀ ਬਾਰੀਕ ਬੱਧਰੀਆਂ ਦਾ ਚਾਬੁਕ.

ਛਾਂਟਿ. ਕ੍ਰਿ. ਵਿ-ਚੁਣਕੇ. ਛਾਂਟਕੇ. "ਕਿਲਬਿਖ ਕਾਢੇ ਹੈ ਛਾਂਟਿ." (ਮਲਾ ਮ: ੫)

ਛਾਡਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਛੱਡਣਾ. ਤਰਕ ਕਰਨਾ. ਤਜਾਗਣਾ.

ਛਾਡਿ. ਛੱਡਕੇ. ਤਜਾਗਕੇ. "ਛਾਡਿ ਸਿਆਨਪ ਬਹੁ ਚਤੁਰਾਈ." (ਬਾਵਨ) ੨ ਛੱਡਣਾ ਕ੍ਰਿਯਾ ਦਾ ਅਮਰ. ਛੱਡ. ਤਜਾਗ. "ਛਾਡਿ ਮਨ ਹਰਿਬਿਮੁਖਨ ਕੋ ਸੰਗੁ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਛਾਡੈ. ਛਡਦਾ. ਤਜਾਗਦਾ. ਛਡਦੇ. "ਤੈਸੇ ਸੰਤਜਨਾ ਰਾਮਨਾਮ ਨ ਛਾਡੈ." (ਬਸੰ ਨਾਮਦੇਵ)

ਛਾਂਡੈ. ਛੰਡਦਾ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛੰਡਣਾ.

ਛਾਣਸ. ਸੰਗਜਾ-ਸੂੜ੍ਹਾ. ਚੋਕਰ. ਆਟਾ ਛਾਣਨ ਤੋਂ ਚਾਲਨੀ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਫੂਸ. ਅੰਨ ਦਾ ਛਿਲਕਾ.

ਛਾਣਨਾ. ਕ੍ਰਿ-ਛਿਦ੍ਰਾਂ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕੱਢਣਾ. ਚਾਲਨੀ (ਛਲਨੀ) ਅਥਵਾ ਵਸਤ੍ਰ ਵਿੱਚਦੀਂ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਨੂੰ ਕੱਢਣਾ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਉਸ ਦਾ ਸੂਖਮ ਭਾਗ ਪਾਰ ਨਿਕਲ-ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮੋਟਾ ਹਿੱਸਾ ਅੰਦਰ ਰਹਿਜਾਵੇ. "ਛਾਣੀ ਖਾਕੁ ਬਿਭੂਤ ਚੜਾਈ." (ਮਾਰੂ ਅ: ਮ: ੧) ੨ ਨਿਖੇਰਨਾ. ਅਲਗ ਕਰਨਾ। ੩ ਖੋਜਕਰਨਾ. ਅਸਲੀਅਤ ਜਾਣਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨਾ।

ਛਾਣਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਲਨੀ.

ਛਾਣਿ. ਛਾਣਕੇ. ਚੁਣਕੇ. "ਦੁਸਟ ਦੂਤ ਹਰਿ ਕਾਢੇ ਛਾਣਿ." (ਬਿਲਾ ਮ: ੫)

ਛਾਤ. ਸੰਗਜਾ-ਛੱਤ. "ਚਹੁੰ ਦਰ ਪਰ ਕਰ ਕਰ ਇਕ ਛਾਤ." (ਗੁਪ੍ਰਸੂ) ੨ ਸੰ. ਵਿ-ਦੁਬਲਾ. ਪਤਲਾ.

ਛਾਤਾ. ਸੰਗਜਾ-ਛਤ੍ਰ. ਛਤਰੀ.

ਛਾਤੀ. ਸੰਗਜਾ-ਸੀਨਾ. ਵਕ੍ਸ਼ਸ੍ਥਲ. Thorax. "ਛਾਤੀ ਸੀਤਲ ਮਨ ਸੁਖੀ." (ਬਾਵਨ)

ਛਾਤੀਬੋਝ. ਸੰਗਜਾ-ਅਜੀਰਣ. ਬਦਹਜਮੀ। ੨ ਬਲ਼ਗਮ ਨਾਲ ਫਿਫਰੇ ਦੇ ਛਿਦ੍ਰਾਂ ਦਾ ਰੁਕਣਾ. "ਛਾਤੀਬੋਝ ਹੋਤ ਦੁਖ ਭਾਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ਭਾਵ-ਹੌਮੈਰੂਪ ਛਾਤੀਬੋਝ.

ਛਾਤ੍ਰ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਵਿਦਜਾਰਥੀ. ਤ਼ਾਲਿਬੇਇ਼ਲਮ। ੨ ਸ਼ਹਿਦ, ਜੋ ਛਤ੍ਰ (ਛੱਤੇ) ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ੩ ਵਿ-ਕ੍ਸ਼ਾਤ੍ਰ. ਛਤ੍ਰਿਯ (ਛਤ੍ਰੀ) ਦਾ. "ਜੁੱਧ ਕਰਜੋ ਕਰਕੈ ਧ੍ਰਮ ਛਾਤ੍ਰ." (ਕ੍ਰਿਸਨਾਵ) ਛਤ੍ਰੀਧਰਮ ਕਰਕੇ.

ਛਾਤ੍ਰਵ੍ਰਿਤਿ. ਸੰਗਜਾ-ਵਜੀਫ਼ਾ. ਛਾਤ੍ਰ (ਵਿਦਜਾਰਥੀ) ਦੇ ਵ੍ਰਿਤਿ (ਨਿਰਵਾਹ) ਲਈ ਮੁਕੱਰਰ ਕੀਤਾ ਧਨ. Scholarship.

ਛਾਤ੍ਰਾਸ਼੍ਰਮ, ਛਾਤ੍ਰਾਲਯ } ਸੰਗਜਾ-ਛਾਤ੍ਰ (ਵਿਦਜਾਰਥੀਆਂ) ਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮਕਾਨ. ਬੋਰਡਿੰਗ ਹਾਊਸ (Boarding house).

ਛਾਦਕ. ਵਿ-ਆਛਾਦਨ (ਢਕਣ) ਵਾਲਾ। ੨ ਛੱਪਰ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ. ਛੱਤ ਪਾਉਣ ਵਾਲਾ। ੩ ਕਿਸੇ ਅਞਾਣ ਲਿਖਾਰੀ ਨੇ ਸ਼ਸਤ੍ਰਨਾਮਮਾਲਾ ਵਿੱਚ ਛੇਦਕ ਦੀ ਥਾਂ ਛਾਦਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ. "ਨਾਮ ਚਰਮ ਕੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਕਹਿ ਛਾਦਕ ਬਹੁਰ ਬਖਾਨ." ਚਰਮ (ਢਾਲ) ਛੇਦਕ, ਤੀਰ.

ਛਾਦਨ. ਸੰ. ਸੰਗਜਾ-ਢਕਣਾ। ੨ ਪੜਦਾ। ੩ ਵਸਤ੍ਰ. "ਛਾਦਨ ਭੋਜਨ ਕੀ ਆਸਾ." (ਵਾਰ ਮਾਝ ਮ: ੧) ੪ ਪੱਤਾ। ੫ ਪੰਖ (ਖੰਭ).

ਛਾਂਦਾ. ਸੰਗਜਾ-ਹਿੱਸਾ. ਭਾਗ. ਬਾਂਟਾ. ਵਰਤਾਰਾ.

ਛਾਂਦੋਗ, ਛਾਂਦੋਗਯ } ਸੰ. छान्दोग्य. ਸਾਮਵੇਦ ਦੀ ਇੱਕ ਉਪ-ਨਿਸ਼ਦ੍। ੨ ਸਾਮਵੇਦ ਦਾ ਇੱਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣਭਾਗ, ਜਿਸ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਆਦਿ ਸੰਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅੱਠ

ਭਾਗ (ਪ੍ਰਪਾਠਕਾਂ) ਵਿੱਚ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਹੈ. ਇਸ ਪੁਰ ਸ਼ੰਕਰਾਚਾਰਯ ਦਾ ਉੱਤਮ ਭਾਸ਼ਯ ਹੈ. ਛਾਂਦੋਗਯ ਉਪਨਿਸ਼ਦ ਵਿੱਚ ਓਅੰ (ਤੋਂ) ਦੀ ਵ੍ਯਾਖ੍ਯਾ, ਯੱਗਾਂ ਦੀ ਵਿਧੀ ਅਤੇ ਆਤਮਵਿਦ੍ਯਾ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ.

ਛਾਨ. ਦੇਖੋ, ਛਾਣਨਾ। ੨ ਦੇਖੋ, ਛਾਨਿ। ੩ਸਿੰਧੀ. ਛਲ. ਠੱਗੀ.

ਛਾਨਣੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਾਨਣ ਦਾ ਯੰਤ੍ਰ. ਚਾਲਨੀ. ਛਲਨੀ.

ਛਾਨਨਾ. ਦੇਖੋ, ਛਾਣਨਾ.

ਛਾਨਬੀਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਖੋਜਪੜਤਾਲ. ਡੂੰਘਾ ਵਿਚਾਰ. ਸਤ੍ਯ ਅਸਤ੍ਯ ਦਾ ਨਿਰਣਾ.

ਛਾਨਾ. ਸੰ. ਛਨ੍ਨ—ਛੰਨ. ਵਿ—ਲੁਕਿਆ. ਗੁਪਤ. ਪੋਸ਼ੀਦਾ. "ਸੋਈ ਅਜਾਣੁ ਕਹੈ ਮੈ ਜਾਨਾ, ਜਾਨਣਹਾਰੁ ਨ ਛਾਨਾ ਰੇ." * (ਆਸਾ ਮ: ੫)

ਛਾਨਿ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੰਨ. ਫੂਸ ਦਾ ਛੱਪਰ. ਫੂਸ ਨਾਲ ਛੰਨ (ਢਕਿਆ) ਮਕਾਨ. "ਤ੍ਰਿਸਨਾ ਛਾਨਿ ਪਰੀ ਧਰ ਊਪਰਿ." (ਗਉ ਕਬੀਰ) "ਕਾਪਹਿ ਛਾਨਿ ਛਵਾਈ ਹੋ?" (ਸੋਰ ਨਾਮਦੇਵ) ੨ ਕ੍ਰਿ.ਵਿ—ਛਾਣਕੇ.

ਛਾਨੀ. ਵਿ—ਲੁਕੀਹੋਈ. ਗੁਪਤ. ਛੱਨ. "ਰਹੈ ਨ ਕਛੂਐ ਛਾਨੀ." (ਸੋਰ ਮ: ੫)

ਛਾਪ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਮੁਹਰ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਮੁਦ੍ਰਾ. "ਸਤਿਗੁਰਿ ਕਰਿਦੀਨੀ ਧੁਰ ਕੀ ਛਾਪ." (ਆਸਾ ਅ: ਮ: ੫) ੨ ਉਹ ਅੰਗੂਠੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਥੇਵੇ ਉੱਤੇ ਅੱਖਰ ਖੁਦੇਹੋਏ ਹੋਣ। ੩ ਚਿੰਨ੍ਹ. ਨਿਸ਼ਾਨ। ੪ ਕਵੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਨਾਉਂ. Nome de plume. ਤਖ਼ੱਲੁਸ. ਜੈਸੇ ਭਾਈ ਨੰਦਲਾਲ ਜੀ ਦੀ ਛਾਪ "ਗੋਯਾ" ਹੈ। ੫ ਵਪਾਰੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਕੀਤਾ ਚਿੰਨ੍ਹ. Trade mark.

ਛਾਪਣ. ਦੇਖੋ, ਛਾਪਣਾ। ੨ ਛਿਪਣਾ. ਲੁਕਣਾ. ਅੰਤਰਧਾਨਹੋਣਾ। ੩ ਭਾਵ—ਮਰਨਾ. "ਬਾਹੁੜਿ ਜਨਮ ਨ ਛਾਪਣ." (ਧਨਾ ਮ: ੫)

ਛਾਪਣਾ, **ਛਾਪਨਾ** } ਕ੍ਰਿ—ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ. ਉਭਰੇ ਅਥਵਾ ਖੁਦੇ-ਹੋਏ ਅੱਖਰਾਂ ਦਾ ਚਿੰਨ੍ਹ ਕਿਸੇ ਵਸਤੁ ਪੁਰ ਲਾਉਣਾ। ੨ ਵਸਤ੍ਰ ਆਦਿਕ ਤੇ ਰੰਗਦਾਰ ਚਿਤ੍ਰਾਂ ਦਾ ਲਾਉਣਾ.

ਛਾਪਰ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਰ.

ਛਾਪਰੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਪਰੀ. ਫੂਸ ਦੀ ਕੁਟੀ. ਛੰਨ. "ਭਲੀ ਸੁਹਾਵੀ ਛਾਪਰੀ ਜਾ ਮਹਿ ਗੁਨ ਗਾਏ." (ਸੂਹੀ ਮ: ੫) ੨ ਜਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਤਸੀਲ ਤਰਨ-ਤਾਰਨ, ਥਾਣਾ ਸਰਹਾਲੀ ਦਾ ਇੱਕ ਪਿੰਡ, ਜਿੱਥੇ ਹੇਮੇ ਪ੍ਰੇਮੀ ਦੀ ਛਪਰੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਨਿਵਾਸ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਉੱਪਰ ਲਿਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਉਚਾਰਿਆ.

ਇਸ ਥਾਂ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਅਮਰ-ਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਭੀ ਚਰਣ ਪਏ ਹਨ, ਅਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿ-ਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਭੀ ਪਧਾਰੇ ਹਨ. ੧੪ ਘੁਮਾਉਂ ਜ਼ਮੀਨ ਪਿੰਡ ਖਾਨਛਾਪਰੀ, ਖਾਨਰਜਾਦਾ ਅਤੇ ਚੱਕ ਮਹਿਰਾ ਵਿੱਚ ਹੈ. ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤਰਨਤਾਰਨ ਤੋਂ ਛਾਪਰੀ ੧੦ ਮੀਲ ਵਾਯਵੀ ਕੋਣ ਹੈ.

ਛਾਪਰੁ. ਦੇਖੋ, ਛੱਪਰ. "ਛਾਪਰੁ ਬਾਂਧਿ ਸਵਾਰੈ ਤ੍ਰਿਣ ਕੋ." (ਸਾਰ ਮ: ੫)

ਛਾਪਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕੰਡੇਦਾਰ ਮੋੜ੍ਹੀ। ੨ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸੁੱਤੇ ਪਏ ਵੈਰੀ ਪੁਰ ਛਿਪਕੇ ਕੀਤਾ ਧਾਵਾ. ਸ਼ਬਖ਼ੂੰ. "ਮਾਰੈਂ ਛਾਪਾ ਰਾਤ ਕੋ ਜੰਗਲ ਮੇ ਸੇ ਆਇ." (ਪੰਪ੍ਰ) ੩ ਛਾਪਣ (ਮੁਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨ) ਦੀ ਕਲਾ. ਮੁਦ੍ਰਾਯੰਤ੍ਰ. Printing Press. ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਛਾਪਣ ਦੀ ਵਿਦ੍ਯਾ ਚੀਨੀਆਂ ਨੇ ਕੱਢੀ, ਫੇਰ ਸਨ ੧੪੨੦ ਤੋਂ ੧੪੩੮ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਹੋਲੈਂਡ ਅਤੇ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਵਿਦ੍ਵਾਨਾਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਤਰੱਕੀ ਦਿੱਤੀ, ਇੰਗਲੈਂਡ ਵਿੱਚ ਇਸ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ੧੪੭੪ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ. ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪੁਰਤਗਾਲੀਆਂ ਨੇ ਈਸਵੀ ਸਤਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਗੋਆ ਨਗਰ ਵਿੱਚ ਛਾਪੇਖ਼ਾਨਾ ਖੋਲਿਆ. ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਮੁਦ੍ਰਾਯੰਤ੍ਰ ਸਨ ੧੮੪੯ ਵਿੱਚ ਲਹੌਰ ਕ਼ਾਇਮ ਹੋਇਆ. ਸਮੇਂ ਦੇ ਫੇਰ ਨਾਲ ਛਾਪਾ ਭੀ ਆਪਣੀ ਸ਼ਕਲ ਬਦਲਦਾ ਆਇਆ

* अविज्ञातं विजानतां विज्ञातमविजानताम्. (ईशावास्य)

ਹੈ. ਹੁਣ ਟਾਈਪ ਫ਼ੌਂਡਰੀ (Type Foundry) ਵਿੱਚ ਢਲੇ ਅਕਰ ਅਨੇਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਬਹੁਤ ਮਨੋਹਰ ਦੇਖੀਦੇ ਹਨ. ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਟਾਈਪ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਲੁਦਿ-ਆਨੇ ਦੇ ਮਿਸ਼ਨਰੀਆਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ, ਫੇਰ ਲਹੌਰ ਨਿਵਾਸੀ ਭਾਈ ਹੀਰਾਨੰਦ ਮਰਵਾਹਾ ਖਤ੍ਰੀ ਨੇ ਸੁਡੌਲ ਅੱਖਰ ਸਨ ੧੮੮੭ ਵਿੱਚ ਢਲਵਾਏ. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ-ਸਾਹਿਬ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦਾ ਪੰਜ ਜਿਲਦਾਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਟਾਈਪ ਦੇ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀਰਾਨੰਦ ਨੇ ਹੀ ਸੰਮਤ ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੪੨੦ ਵਿੱਚ ਛਾਪਿਆ ਹੈ.* ਹੁਣ ਗੁਰਮੁਖੀ ਦਾ ਟਾਈਪ ਕਈ ਤਰਾਂ ਦਾ ਮਨੋਹਰ ਬਣਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕਈ ਫ਼ੌਂਡਰੀਆਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੇਖੀਦੀਆਂ ਹਨ। ੪ ਛਾਪਣ ਦਾ ਕਰਮ। ੫ ਉਬਾਰਾ. ਸੁੱਤੇਹੋਏ ਆਦਮੀ ਨੂੰ ਆਇਆ ਦਾਬਾ. "ਸਭੁ ਜਗ ਦਬਿਆ ਛਾਪੈ." (ਮਲਾ ਅ: ਮ: ੧) ਦੇਖੋ, ਉਬਾਰਾ। ੬ ਸੰਖ ਚਕ੍ਰ ਆਦਿਕ ਵਿਸ਼ਨੁ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਤਪਾਕੇ ਸ਼ਰੀਰ ਪੁਰ ਲਾਉਣ ਦੀ ਕ੍ਰਿਯਾ. "ਭਾਵੈ ਜਾਇ ਦ੍ਵਾਰਿਕਾ ਦਗਧ ਦੇਹ ਕਰੈ ਛਾਪਾ." (ਕਵਿ ੫੨)

ਛਾਬੜਾ, ਛਾਬਾ ਸੰਗਜਾ—ਤੱਕੜੀ (ਤਰਾਜ਼ੂ) ਦਾ ਪਲੜਾ. "ਜਿਹਬਾ ਡੰਡੀ ਇਹ ਘਟੁ ਛਾਬਾ." (ਮਾਰੂ ਮ: ੧) ੨ ਟੋਕਰੀ. ਛੋਟਾ ਟੋਕਰਾ, ਜੋ ਬਹੁਤ ਡੂੰਘਾ ਨਹੀਂ.

ਛਾਮ. ਸੰਗਜਾ—ਛਾਇਆ. ਛਾਉਂ. "ਹਰਿ ਕੇ ਨਾਮ ਕੀ ਤੁਮ ਊਪਰਿ ਛਾਮ." (ਸੁਖਮਨੀ) ੨ ਰਕ੍ਸ਼ਾ. ਸਰਪਰਸ੍ਤੀ. ਹ਼ਿਫ਼ਾਜ਼ਤ. "ਹਲਤਿ ਪਲਤਿ ਜਾਕੀ ਸਦ ਛਾਮ." (ਭੈਰ ਮ: ੫)

ਛਾਮਨੀ. ਸੰਗਜਾ—ਛਾਇਆ. ਸਾਯਹ. "ਇਹ ਬਿਰਖ-ਛਾਮਨੀ." (ਰਾਮ ਮ: ੫ ਪੜਤਾਲ) ੨ ਦੇਖੋ, ਛਾਵਨੀ.

ਛਾਯਲ. ਦੇਖੋ, ਛਾਇਲ.

ਛਾਯਾ. ਦੇਖੋ, ਛਾਇਆ.

ਛਾਯਾਕਰ. ਸੰਗਜਾ— ਛਾਯਾ (ਪ੍ਰਭਾ) ਕਰ. ਸੂਰਜ. "ਲਖੇ ਛੈਲ ਛਾਯਾਕਰੇ ਤੇਜ ਲਾਜੈ." (ਵਿਚਿਤ੍ਰ) ੨ ਛਤ੍ਰ। ੩ ਬਿਰਛ.

ਛਾਯਾਗ੍ਰਹਿਣੀ. ਦੇਖੋ, ਸਿੰਹਿਕਾ.

ਛਾਯਾਦਾਨ, ਛਾਯਾਪਾਤ੍ਰ ਹਿੰਦੂਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਇੱਕ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਦਾਨ, ਜਿਸ ਦੀ ਰੀਤਿ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਸੀ ਦੇ ਛੰਨੇ (ਕਟੋਰੇ) ਵਿੱਚ ਪਘਰਿਆ ਹੋਇਆ ਘੀ ਪਾਕੇ ਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਆਪਣੀ ਛਾਇਆ (ਪ੍ਰਤਿ-ਬਿੰਬ) ਵੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੀ ਵਿੱਚ ਸੋਨਾ ਮੋਤੀ ਆਦਿ ਪਾਕੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਛਾਯਾਪਾਤ੍ਰ ਦਾਨ ਕਰਦਾ ਹੈ. ਇਸ ਦਾਨ ਤੋਂ ਗ੍ਰਹਾਂ ਦੀ ਖੋਟੀ ਦਸ਼ਾ ਦਾ ਦੂਰ ਹੋਣਾ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ. ਦੇਖੋ, ਛੰਨਾ.

ਛਾਯਾਪੁਰਖ, ਛਾਯਾਪੁਰਸ ਯੋਗਪ੍ਰਦੀਪਿਕਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸ਼ਿਵ ਨੇ ਪਾਰਵਤੀ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜੋ ਨਿੱਤ ਆਪਣੀ ਛਾਉਂ ਨੂੰ ਏਕਾਗ੍ਰਮਨ ਅਤੇ ਇਕਟਕ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਿਥਿਵੀ ਪੁਰ ਦੇਖਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਆਕਾਸ਼ ਵੱਲ

---

* ਇਨ੍ਹਾਂ ਜਿਲਦਾਂ ਬਾਬਤ ਚੇਤਬਦੀ ੫ ਸੰਮਤ ੧੯੪੫, ਨਾਨਕਸ਼ਾਹੀ ੪੨੦ ਨੂੰ ਦਫਤਰ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰਸਾਹਿਬ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਜੀ ਤੋਂ ਹੇਠ ਲਿਖਿਆ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਜਾਰੀ ਹੋਇਆ:—

"ਇਸ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦ੍ਵਾਰਾ ਹਰ ਖ਼ਾਸ ਵ ਆਮ ਅੱਗੇ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਪੋਥੀਆਂ ਨੂੰ ਇਕਤ੍ਰ ਕਰਕੇ ਇੱਕ ਜਿਲਦ ਕੋਈ ਨਾ ਕਰਾਵੇ, ਜੋ ਕੋਈ ਇਸ ਇਸ਼ਤਿਹਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕਰੇਗਾ ਉਹ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਿਅਦਬੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਸਮਝਿਆ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਵਾਹਗੁਰੂ ਦਾ ਦੇਣਦਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਅਰ ਉਸ ਨੂੰ ਕਾਨੂਨ ਫੌਜਦਾਰੀ ਦੀਆਂ ਕਈਇਕ ਦਫ਼ਾ ਬਮੂਜਬ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਾਮ੍ਹਣੇ ਪੰਥ ਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦੇਣਾ ਪਵੇਗਾ. ਦਸਤਖ਼ਤ

ਸਰਦਾਰ ਮਾਨਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਸੀ. ਆਈ. ਈ., ਸਰਦਾਰ ਬਹਾਦੁਰ,
ਮੇਜਰ ਰਸਾਲਦਾਰ, ਆਨਰੇਰੀ ਮੈਜਿਸਟਰੇਟ, ਸਰਬਰਾਹ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਨ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ,
ਪ੍ਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ ਸਿੰਘਸਭਾ ਸ਼੍ਰੀ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ."

ਤੱਕਣ ਤੋਂ ਆਪਣਾ ਸਰੂਪ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ. ਇਸੇ ਦਾ ਨਾਮ ਛਾਯਾਪੁਰੁਸ਼ ਹੈ. ਜੇ ਛਾਯਾਪੁਰੁਸ਼ ਦਾ ਸਿਰ ਨਜ਼ਰ ਨਾ ਆਵੇ, ਤਦ ਛੀ ਮਹੀਨੇ ਅੰਦਰ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਜਾਂਦੀ ਹੈ. ਜੇ ਪੈਰ ਨਾ ਦਿਖਾਈ ਦੇਣ ਤਦ ਇਸਤ੍ਰੀ, ਜੇ ਹੱਥ ਨਾ ਦਿੱਸਣ ਤਦ ਭਾਈ ਮਰਦਾ ਹੈ. ਛਾਯਾਪੁਰੁਸ਼ ਦੀ ਮੈਲੀ ਸ਼ਕਲ ਦਿੱਸਣ ਤੋਂ ਰੋਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਇਤਯਾਦਿ। ੨ ਜਾਸੂਸ. ਜੋ ਛਾਂਉਂ ਵਾਂਙ ਸਾਥ ਰਹੇ. Detective.

ਛਾਯਾਯੰਤ੍ਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧੁਪਘੜੀ. ਉਹ ਯੰਤ੍ਰ, ਜਿਸ ਦੀ ਛਾਯਾ ਤੋਂ ਸਮੇਂ ਦਾ ਗ੍ਯਾਨ ਹੋਵੇ. Sun-dial. ਦੇਖੋ, ਘੜੀ.

ਛਾਰ ਅਥਵਾ **ਛਾਰੁ.** ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਾਰ. ਖਾਰਾ ਪਦਾਰਥ। ੨ ਨਮਕ. ਲੂਣ। ੩ ਸੁਹਾਗਾ। ੪ ਸੱਜੀ। ੫ ਭਸਮ. ਸੁਆਹ. "ਸਿਰਿ ਭੀ ਫਿਰਿ ਪਾਵੈ ਛਾਰੁ." (ਵਾਰ ਕਾਨ ਮ: ੪) ੬ ਰਜ. ਧੂਲਿ (ਧੂੜ). "ਛਛਾ! ਛਾਰੁ ਹੋਤ ਤੇਰੇ ਸੰਤਾ." (ਬਾਵਨ) ੭ ਛਾਲ. ਟਪੂਸੀ. "ਮਾਰ ਛਾਰ ਗਾ ਅਗਨਿ ਮਝਾਰਾ." (ਨਾਪ੍ਰ) ੮ ਛਾਇਆ. "ਉਲਟਤ ਜਾਤ ਬਿਰਖ ਕੀ ਛਾਰਹੁ." (ਸਵੈਯੇ ਸ੍ਰੀ ਮੁਖਵਾਕ ਮ: ੫)

ਛਾਰਹੁ. ਛਾਯਾ ਸਮਾਨ. ਦੇਖੋ, ਛਾਰ ੮.

ਛਾਰਕ. ਵਿ—ਛਾਰ (ਸੁਆਹ) ਕਰਨ ਵਾਲਾ। ੨ ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਾਰਕ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੁਹਾਰਾ. ਖਜੂਰ ਦਾ ਫਲ.

ਛਾਰਕੀਪੁਤਰੀ, ਛਾਰਕੀਪੁਤਲੀ ਖ਼ਾਕ ਦੀ ਪੁਤਲੀ. ਮਿੱਟੀ ਦੀ ਗੁੱਡੀ. ਭਾਵ—ਦੇਹ. "ਛਾਰ ਕੀ ਪੁਤਰੀ ਪਰਮਗਤਿ ਪਾਈ." (ਬਾਵਨ)

ਛਾਰਤਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕ੍ਸ਼ਾਰਤਾ. ਖਾਰਾਪਨ. "ਲਵਨ ਛਾਰਤਾ ਸਾਗਰ ਮਾਹੀ." (ਸਲੋਹ)

ਛਾਰਾ. ਦੇਖੋ, ਛਾਰ ੬. "ਹਉ ਚਰਨਕਮਲ ਪਗ ਛਾਰਾ." (ਸੂਹੀ ਛੰਤ ਮ: ੫) ੨ ਸੰ. ਸ਼ਾਰਾ. ਇੱਕ ਕਾਉਂ ਦੀ ਜਾਤਿ. "ਇੱਲ ਮਲਾਲੀ ਗਿੱਦੜ ਛਾਰਾ." (ਭਾਗੁ) ਚੀਲ੍ਹ, ਸ਼ਜਾਮਾ ਚਿੜੀ, ਗਿੱਦੜ ਅਤੇ ਕਾਉਂ. ਵਹਿਮੀ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬੋਲੀ ਅਥਵਾ ਦਰਸ਼ਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਭ ਅਸ਼ੁਭ ਫਲ ਮੰਨਦੇ ਹਨ.

ਛਾਰੁ. ਦੇਖੋ, ਛਾਰ ੫-੬.

ਛਾਲ. ਸੰ. ਛਿਲਕਾ. ਛਿੱਲ. ਬਲਕਲ। ੨ ਸੰ. ਉਤ੍ਫਾਲ—ਉਤ੍ਫਾਲ੍ਹ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਟਪੂਸੀ. ਕੁਦਾੜੀ. "ਸਭਨਾ ਛਾਲਾ ਮਾਰੀਆ." (ਵਾਰ ਆਸਾ)

ਛਾਲਨ. ਸੰ. ਕ੍ਸ਼ਾਲਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਧੋਣਾ। ੨ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਮੈਲੇ ਵਸਤ੍ਰ ਨੂੰ ਝਕਝੋਲਣਾ.

ਛਾਲਨੀ. ਦੇਖੋ, ਚਾਲਨੀ ਅਤੇ ਛਲਨੀ.

ਛਾਲਾ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਿਲਕਾ. ਬਲਕਲ. ਬਿਰਛ ਆਦਿ ਦੀ ਛਿੱਲ। ੨ ਫਫੋਲਾ. ਆਬਲਾ। ੩ ਖੱਲ. ਤੁਚਾ. "ਮ੍ਰਿਗਛਾਲਾ ਪਰ ਬੈਠੇ ਕਬੀਰ."(ਭੈਰ ਕਬੀਰ)

ਛਾਲੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਕਤਰੀ ਹੋਈ ਸੁਪਾਰੀ. ਕੱਟਿਆ-ਹੋਇਆ ਪੂੰਗੀਫਲ.

ਛਾਵ, ਛਾਂਵ ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛਾਇਆ. ਸਾਯਹ. ਛਾਂਉ. "ਧੂਪ ਛਾਵ ਜੇ ਸਮਕਰਿ ਸਹੈ."(ਵਾਰ ਰਾਮ ੧ ਮ:੧) ਦੇਖੋ, ਧੂਪ ਛਾਵ.

ਛਾਵਨੀ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਛੱਪਰਾਂ ਦੀ ਕ਼ਤ਼ਾਰ. ਛੰਨਾਂ ਦੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ। ੨ ਫ਼ੌਜ ਦੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਥਾਂ. ਪੁਰਾਣੇ ਸਮੇਂ ਫ਼ੌਜ ਲਈ ਛੱਪਰ ਛਾਇਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਇਸ ਕਾਰਣ ਇਹ ਸੰਗ੍ਯਾ ਹੋਈ। ੩ ਛਾਉਣ ਦਾ ਭਾਵ. ਵ੍ਯਾਪਕਤਾ. "ਘਟਿ ਘਟਿ ਲਾਲਨ ਛਾਵਨੀ ਨੀਕੀ." (ਮਲਾ ਮ:੫ ਪੜਤਾਲ)

ਛਾਵਰ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਨਿਛਾਵਰ. ਵਾਰਨਾ. ਸਿਰਕੁਰਬਾਨੀ. "ਕੀਨੇ ਹਜਾਰ ਛਾਵਰ." (ਰਾਮਾਵ)

ਛਾਵਾਨ. ਫ਼ਾ سایوان ਸਾਯਵਾਨ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਚੰਦੋਆ. "ਸਹਜ ਛਾਵਾਣ." (ਸਵੈਯੇ ਮ: ੪ ਕੇ) ਗ੍ਯਾਨ ਦਾ ਸਾਯਵਾਨ ਹੈ. "ਮਿਹਰ ਛਾਵਾਣਿਆ." (ਵਾਰ ਮਲਾ ਮ:੫) ੨ ਛਾਇਆ-ਵਨ. ਮਾਲ ਬਿਰਛ ਦੀ ਛਾਇਆ. "ਸਤਹੁ ਖੇਤ ਜਮਾਇਆ ਸਤਹੁ ਛਾਵਾਣ." (ਵਾਰ ਰਾਮ ੩) ਦੇਖੋ, ਕਿਆਰਾਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਮਾਲਸਾਹਿਬ.

ਛਾਵੋ. ਡਿੰਗ. ਸੰਗ੍ਯਾ—ਪੁਤ੍ਰ. ਬੇਟਾ. ਦੇਖੋ, ਸਾਵਕ.